

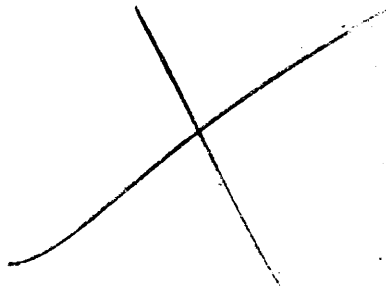
82
1144

B

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1899

HARMINCZNEGYEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr FAYER LÁSZLÓ

FŐMUNKATÁRS

Dr BALOG ARNOLD

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1899

Elvett

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1899. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik.

- Dr. ÁGOSTON PÉTER, veszprémi törvényszéki jegyző. 269, 310, 342, (350)
- Dr. ALMÁSI ANTAL, ujbpesti íbsági aljegyző. 267, (284, 290, 330)
- Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd. 9, 49, 57, 115, 129, 145, 161, 177, 213, 243, (252, 283, 299, 339, 355.) 281, 361
- Dr. BALOGH ARTHUR, egyetemi m. tanár 25, 238.
- Dr. BALOGH JENŐ, kir. táblai bíró. egyetemi magántanár. 241.
- Dr. BARNA IGNÁ CZ, budapesti kir. táblai bíró. 116, 132, 154.
- BARRA KÁROLY, zilahi kir. törvényszéki bíró. 239.
- Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR, budapesti ügyvéd 294, 309.
- Dr. BALÁZS BERTALAN, debreczeni ügyvéd. 215.
- Dr. BÁLINT LAJOS, budapesti ügyvéd. 171.
- Dr. BÀN ZSIGMOND, makói ügyvéd. 277.
- Dr. BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd.
- Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 142.
- Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 237.
- BOHUNICZKY ÖDÖN, kalocsai törvényszéki elnök. 83.
- Dr. BÓROS MÓR, ujbpesti ügyvéd. 318.
- Dr. BRAUN ADOLF. 70.
- Dr. DALNOKY BELA, budapesti ügyvéd. m. 30.
- Dr. DETRE LÁSZLÓ, pénzügyi segédtitkár. 109.
- ENYICZKEY GÁBOR, budapesti ügyvéd. 378.
- Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi rk. tanár. 122, 374.
- Dr. FAZEKAS OSZKÁR, ügyvédjelölt. 14, 27, (51, 317)
- FÉNYES VINCZE, borosjenői albiró 343.
- FENYVESSY SÁNDOR, egri ügyvéd, alapítványi ügyész.
- Dr. FISCHER LAJOS, kolozsvári ügyvéd. 142, 250.
- Dr. FODOR ÁRMIN, budapesti tszéki bíró. 6, 308, 376.
- FOLTIN PONGRÁCZ, budapesti ügyvéd. 117.
- Dr. FRIEDMANN KÁLMÁN, budapesti ügyvéd. 126.
- Dr. FRIEDMANN OTTÓ, budapesti ügyvéd. 60.
- Dr. GAÁR VILMOS, igazságügyminiszteri titkár. 26.
- Dr. GÁL PÁL, kir. albiró. 149.
- Dr. GALLIA BELA, budapesti albiró.
- Dr. GÁSPÁR GYULA, halmi ügyvéd. 357.
- GÁSPÁR GYULA, szilágysomlyói kir. járásbíróági aljegyző. 278.
- Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd. 30, 228, 232, 236, 378, 387.
- Dr. GOLDSCHMIDT MÓR, államvasuti segédfogalmazó.
- Dr. GÖRGEY SÁNDOR, miskolci kir. törvényszéki bíró. 119.
- Dr. GRÁBER GYULA, budapesti ügyvéd. 142.
- Dr. HARMATH JENŐ, betétszérk. kir. albiró. 7, 6197.
- Dr. HATTYUFFY DEZSŐ, fehérmegyei árvaszéki elnök. 12, 177, 281, 317.
- Dr. HELLE KÁROLY, debreczeni jogtanár. 333.
- Dr. HERZ EMIL, pápai ügyvéd. 46.
- Dr. HEXNER GYULA, lipótszentmiklósi ügyvéd. 120, 228, 268.
- Dr. HLATKY ENDRE, nagyvárad i ügyvéd. 209.
- Dr. HIRSCHLER HENRIK, budapesti ügyvéd. 163.
- Dr. HOLLÓ JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 94, 335, 378, 387.
- Dr. HORVÁTH LIPÓT. 21, 61, 156, (166, 174.)
- HUF JÓZSEF, soproni ügyvéd. 77, 118, 222.
- Dr. ILLÉS JÓZSEF, min. fogalmazó. 321, (332).
- Dr. JACOBI BELA, budapesti ügyvéd. 110, 223.
- Dr. KATONÁ MÓR, pozsonyi jogtanár. 2, 58, 82.
- Dr. KÁLLAI BELA, kir. törvényszéki bíró. 28.
- Dr. KÁNN SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 102.
- Dr. KARÁDI BERTALAN, kir. táblai bíró.
- KELEMEN MANÓ ISTVÁN, hites szabadalmi ügyvivő. 324.
- Dr. KLEIN EDE, szepsii ügyvéd. 221, (226, 234, 259, 306, 322).
- Dr. KOLOZSVÁRY BÁLINT, kassai jogtanár. 22.
- Dr. KÖNYI JÓZSEF, budapesti albiró.
- KÖSSUTÁNY IGNÁ CZ, pozsonyi jogtanár. 62.
- Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 53, 162, 217.
- LENGYEL IMRE, hajduszoboszlói kir. járásbíró. 286, 303, 319.
- LIGETRUTI IVÁN, pestvidéki kir. törvényszéki bíró. 204, (211, 219).
- Dr. LÖWENFELD ALBERT, budapesti ügyvéd. 59.
- Dr. MAGYARY GÉZA, n.-várad i kir. jogakad. tanár. 33, 329, (337).
- Dr. MANDEL SÁNDOR, szolnoki albiró. 69.
- Dr. MARSALCO JÁNOS, kir. törvényszéki bíró. 106.
- Dr. MATTYASOVSKY MIKLÓS. 326.
- Dr. MÁRKUS DEZSŐ, kir. törvényszéki bíró. 132.
- Dr. MÁRTONFY MARCZELL, curiai tanácsjegyző. 41.
- Dr. MESZLÉNY ARTHUR, budapesti tszéki aljegyző 347, 363, 384.
- Dr. MESSINGER SIMON, budapesti ügyvéd. 74.
- Dr. MÉRŐ SAMU, békésmegyei árvaszéki ülnök. 289.
- Dr. MISNER IGNÁ CZ, budapesti ügyvéd. 99.
- Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd. 373.
- Dr. NAGY ERNŐ, nagy-várad i jogakadémiai tanár. 185, (192).
- Dr. NAGY FERENCZ, egyetemi tanár. 370, 381.
- K. NAGY SÁNDOR, pestvidéki kir. tszéki bíró. 148.
- Dr. ORMOS EDE, makói ügyvéd 54, 153.
- Dr. PAP DÁVID, budapesti ügyvéd. 91.
- Dr. PAP JÓZSEF, ügyvéd, egyetemi magántanár. 227, (229), 377.
- PAPP LÁSZLÓ, mérnök, 291.
- Dr. PAZÁR ZOLTÁN, nyitrai törvényszéki bíró. 341.
- Dr. RADITS ISTVÁN, magyar kir. posta- és távírdatitkár 97.
- Dr. RAFFAY FERENCZ, győri albiró. 108, 235.
- Dr. REICHARD ZSIGMOND, keresk. és váltó törvényszéki albiró. 81.
- Dr. REISZMANN SIMON, budapesti ügyvéd. 125.
- RÉV MÓR, pénzügyi fogalmazógyakornok. 286, 366.
- Dr. RÓSA FERENCZ, budapesti ügyvéd. 140.
- BABARCZI SCHWARCZER OTTÓ, budapesti egyetemi magántanár. 1, (9).
- SASVÁRI ÁRMIN. 273, (300).
- Dr. SÁNDOR ALADÁR, budapesti büntető törvényszéki jegyző. 13, 302.
- Dr. SÁNTA ELEMÉR, budapesti kir. büntető törvényszéki bíró. 275.
- Dr. SCHWARZ GUSZTÁV, egyetemi tanár. 17.
- Dr. SCHVARZ GYULA, egyetemi tanár. 137.
- Dr. SCHWARZ IZIDOR, fogalmazó a bosnyák-hercegovinai orsz. kormány igazságügyi osztályában. 239.
- Dr. SEBESTYÉN SAMU, budapesti ügyvéd. 76, 171.
- Dr. STEINFELD FELIX. 190.
- Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD, budapesti ügyvéd. 38, 78, 309.
- SZÉKÁCS FERENCZ, curiai bíró. 369.
- SZÉLL FARKAS, debreczeni kir. táblai tanácselnök. 56.
- Dr. SZIGETI GUSZTÁV, budapesti gyakorló orvos. 195.
- Dr. SZILÁGYI ARTHUR KÁROLY, budapesti ügyvéd. 84, (93, 101.) 169, (186, 202) 325.
- SZŐCS ANDRÁS, fővárosi szeretetházi igazgató. 258.
- TARNAI JÁNOS, kir. táblai bíró. 313.
- Dr. TÖRÖK EMIL, budapesti ügyvéd. 34.
- Dr. TÓTH BELA, budapesti ügyvéd. 206.
- TÓTH GÁSPÁR, budapesti kir. táblai bíró. 4, 45.
- UZONYI GÉZA, nagy-becskereki kir. járásbíróági albiró. 66, 123, 154.
- Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM, bpesti törvényszéki jegyző. 55, 113, 158, 249, 293, 334.
- Dr. WALDAPFEL MÓR, 367.
- VAVRIK BELA, curiai tanácselnök. 180, 313.
- VARGHA FERENCZ, kir. ítélő táblai bíró. 36, 138, (146) 348.
- Dr. VÉCSEY TAMÁS, egyetemi tanár. 210, (213, 217)
- Dr. ZACHÁR KÁLMÁN. 358.

TARTALOMMUTATÓ

a

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1899. évfolyamához.

Lap		Lap		Lap
	Magánjog.		Polgári törvénykezési rendtartás.	
	A tévedés tana a magánjogban. — Dr. KATONA MÓR pozsonyi jogtanártól.	2	Az ágytól és asztaltól elválasztó ítélet átváltoztatása bontó ítéletté. — TÓTH GÁSPÁR budapesti kir. táblai bírótól.	4
	A kiskoru gyermek tartása és a kir. Curia gyakorlata. — Dr. HATTYUFFY DEZSŐ fehérmegyei árvaszéki elnöktől.	12	Az anyagi igazság a polgári perben. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól.	6
	Vétlen felelősség. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól.	17	A kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartama. — Dr. HORVÁTH LIPÓT-tól.	21
	A közszerzemény biztosítása. — Dr. KOLOZSVÁRY BÁLINT kassai jogtanártól.	22	Észrevételek az 1894. évi XXXI. tcz. 77. §-ának a) pontjához. — Dr. KÁLLAI BÉLA kir. törvényszéki bírótól.	28
	Az elhagyás nem bontó ok. — TÓTH GÁSPÁR budapesti kir. táblai bírótól.	45	Perjogi kérdések. — Dr. HERZ EMIL pápai ügyvédtől.	46
	A szerzői bejelentések iktatója. — Dr. FRIEDMANN KÁLMÁN budapesti ügyvédtől.	126	Pergátló kifogás tárgyalásánál az érték megállapítása mennyiben eszközzendő? — Dr. ORMOS EDE makói ügyvédtől.	54
	A Corpus Juris Hungarici és a magánjogi kodifikáció. — Dr. MÁRKUS DEZSŐ kir. törvényszéki bírótól.	132	A telekkönyvi rangelsőbbiség átengedésének hatálya az egyetemleges jelzálogoknál. — Dr. KATONA MÓR pozsonyi jogtanártól.	58
	A fővárosi lakbérleti szabályzat módosítása. — Dr. BERÉNYI SÁNDOR és dr. GRÁBER GYULA budapesti ügyvédektől.	142	Telekkönyvi rangsorozat-csere. — I. Dr. MESSINGER SIMON budapesti ügyvédtől. — II. Dr. SEBESTYÉN SAMU budapesti ügyvédtől. — III. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől.	77
	Kodifikacionális kérdések. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől.	162	Válasz «a telekkönyvi rangsorozat-csere» című cikkekre. — KATONA MÓR pozsonyi jogtanártól.	171
	A házak eltolásának jogi problémája. — Fjs. Elidegenítési és terhelési tilalmak telekkönyvi feljegyzése. — Dr. SEBESTYÉN SAMU budapesti ügyvédtől.	171	Telekkönyvi rangsorozat-csere. — I. FOLTIN PONGRÁCZ budapesti ügyvédtől. — II. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől.	117, 118
	Az atyai hatalom a kiskoru személye fölött. — Dr. HATTYUFFY DEZSŐ fehérmegyei árvaszéki elnöktől.	177	Telekkönyvi rangsorozatcsere és egyetemleges jelzálog. — Dr. HIRSCHLER HENRIK budapesti ügyvédtől.	163
	Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések. — LIGETKUTI IVÁN pestvidéki kir. törvényszéki bírótól.	204, 211, 219	A sommás eljárás kikötése a feltétel bekövetkeztétől függővé tett követeléseknél. — Dr. FRIEDMANN OTTÓ budapesti ügyvédtől.	60
	A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére. — Dr. KLEIN EDE szepesi ügyvédtől.	221, 226, 234, 259, 306, 322	A kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartama. — Dr. HORVÁTH LIPÓT-tól.	61
	A kikötményről. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől.	222	Hagyatéktárgyalási kényszer és hagyatéki jegyzék. — HARMATH JENŐ betétszerk. kir. albirótól.	67
	A tulajdonjog fentartása. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől.	237	Az 1868. évi LIV. tcz. 140. §-ához. — Dr. BRAUN ADOLF-tól.	70
	A jegyajándék visszakövetelhetőségéről. — Dr. JACOB BÉLA budapesti ügyvédtől.	223	A közjegyzői kényszer kérdéséhez. — Dr. KANN SÁNDOR-tól.	102
	Ugyanerről. — Dr. SCHWARTZ IZIDOR-tól, fogalmazó a bosnyák—hercegovinai orsz. kormány igazságügyi osztályában.	239	Ugyanerről. — Dr. RAFFAY FERENCZ győri albirótól.	235
	Superedificiumok. — X. X.	276	A birtokrendezési eljárás szabályozása az új polgári perrendtartásban. — Dr. RAFFAY FERENCZ győri albirótól.	108
	A bérbeadó törvényes zálogjoga. — Dr. ÁGOSTON PÉTER veszprémi törvényszéki jegyzőtől.	310	A 42. sz. döntvény valódi értelme. — Dr. GÖRGEY SÁNDOR miskolci kir. törvényszéki bírótól.	119
	Ugyanerről. — Dr. ZACHÁR KÁLMÁN-tól.	358	Még egy pár szó a félnek eskü alatti kihallgatásáról — az igazolási kérdésben. — Dr. GÁL PÁL kir. albirótól.	149
	A regale jogu malomüzlet és az ipartörvény. — Dr. MATTYASOVSKY MIKLÓS-tól.	326	Összhang a C lapon. — HARMATH JENŐ betétszerk. kir. albirótól.	197
			Bírói egyezség. — Dr. PAP JÓZSEF ügyvéd, egyetemi magántanártól.	227, 229
			Melyik jogszabályt sérti? (Sommás eljárási törvény 64, 197., 204. §§.) BARRA KÁROLY zilahi kir. törvényszéki bírótól.	239
			A lajstromrendszer. — R.	261
			Bírói egyezség. — Dr. F-s O-r.	262
			Ellenjogok. — Dr. ALMÁSI ANTAL újpesti járásbírói aljegyzőtől.	267, 284, 290, 330
			Birtokrendezések és földbecslés. — PAP LÁSZLÓ mérnöktől.	291
			Hivatalból figyelembe veendő pergátló ok és perújítás. — Dr. BOROS MÓR újpesti ügyvédtől.	318
			Ugyanerről. — Dr. HELLE KÁROLY debreczeni jogtanártól.	333
			A perfölvetel körüli mulasztás és következményei. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól.	329, 337
			Conventio fori. — Dr. ÁGOSTON PÉTER veszprémi kir. törvényszéki jegyzőtől.	342, 350
			Ugyanerről. — Dr. MESZLÉNY ARTHUR budapesti tszéki aljegyzőtől.	363
			Bizonyítási jog és biztosítási feltételek. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól.	376
			Bírói hatáskör részkövetelések érvényesítésénél. — Dr. PAP JÓZSEF budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól.	377
			A végrehajtások drágasága ellen. — ENYICZKEV GÁBOR budapesti ügyvédtől.	378
			A hagyatéki tömeg felügyeletével megbízott személy joga és kötelessége. X. X.	386
			Kereskedelmi, váltó-, szabadalmi és csődjog.	
			Magánjogi csalások. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől.	49
			Az utólagos telepítésről. — Dr. MANDEL SÁNDOR szolnoki albirótól.	69
			Kereskedelmi törvényünk 320. §-a. — Dr. MISNER IGNÁCZ budapesti ügyvédtől.	99
			A beperelt váltó kiszolgáltatásának esetleges hátrányairól. — Dr. JACOB BÉLA budapesti ügyvédtől.	110
			A viszontbiztosító kártérítési kötelezettségének tartalma és terjedelme. — Dr. RÓSA FERENCZ budapesti ügyvédtől.	140
			A bizományos önszerződési jogának konstrukciója. — Dr. HORVÁTH LIPÓT-tól.	156, 166, 174

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Felvehető-e a biztonság hiánya miatti óvás a tömeggondnoknál? — Dr. I. I.	189
Az 1895. évi XXXVII. tcz. 53. §-a. — Dr. TÓTH BÉLA budapesti ügyvédől	206
A kereskedelmi törvény 348 §-a. — Dr. BALÁZS BERTALAN debreczeni ügyvédől	215
Törvénytervezet az áru-részletügyletekről	231
Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől. 243, 252, 283, 299, 339.	355
A bizományi ügylet. — Dr. HEXNER GYULA liptószentmiklósi ügyvédől	268
A kereskedelmi törvény szerint alakult szövetkezeteknek az 1898. évi XXIII. tcz. szerinti átalakulásáról és bejegyzéséről. — Dr. ÁGOSTON PÉTER veszprémi kir. törvényszéki aljegyzőtől	269
Van-e helye bírói intézkedésnek a kereskedelmi törvény 351. §-a esetében megtartható árverés elrendelése és foganatosítása iránt? — GÁSPÁR GYULA szilágysomlyói kir. járásbíró-sági aljegyzőtől	278
A részvényes kereseti joga a közgyűlési határozatok ellen. — Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR budapesti ügyvédől	294
A szabadalmi törvény 3. §-ának 3. pontja. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől Ugyanerről. KELEMEN MÁNÓ ISTVÁN hitesszabadalmi ügyvivőtől	309
Utólagos telepítés. — Dr. GÁSPÁR GYULA halmi ügyvédől	357
A kereskedelmi törvény revíziója. — Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól	370

Büntetőjog és bünvádi eljárás.

Az orvosi szakértő mint tanu. — BABARCI SCHWARCZER OTTÓ budapesti egyetemi magántanártól	1, 9
Bűnös elmebetegek. — Dr. SÁNDOR ALADÁR budapesti büntető-törvényszéki jegyzőtől	13
Gabona-uzsora. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédől	53
A megszorult földmives joga. — Dr. LÖWENFELD ALBERT budapesti ügyvédől	59
Gabona-uzsora. — UZONYI GÉZA nagybecskereki kir. járásbíró-sági albirótól	66
A bűncselekmények osztályozása kriminológikus szempontból. — Dr. REICHARD ZSIGMOND keresk. és váltótörvényszéki albirótól	81
A gabona-uzsora. — Dr. PAP DÁVID budapesti ügyvédől	91
A nyugdíjasok és a büntető-törvény. — Dr. DETRE LÁSZLÓ pénzügyi segédtitkártól	109
A rabok könyvtára. — K. NAGY SÁNDOR pestvidéki kir. törvényszéki bírótól	148
A bűnügyi muzeumok. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM budapesti törvényszéki jegyzőtől	158
Benfelejtett emberek. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	177
A relativitás a jogos védelemben. — STEINFELD FELIX-től	190
Adalék az orvosszakértői vélemények mérlegeléséhez. — Közli: Dr. SZIGETI GUSZTÁV budapesti gyakorló orvos	195
Inquisitio. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	213
Az inquisitio okairól. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédől	217
A nemzetközi büntetőügyi egyesület budapesti nagygyűléséhez. — Dr. BALOGH JENŐ kir. táblai bíró, egyetemi magántanártól	241
A francia katonai bünvádi eljárás	246, 254
Két nemzetközi kongresszus	249
A hármas felosztás. (A büntetőjogi kongresszus második kérdéséhez). — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM budapesti törvényszéki jegyzőtől	249
A preventio	257
Javító iskolák. — SZŐCS ANDRÁS fővárosi szeretetházi igazgatótól	258
Kongresszusok	265
Nemzetközi gyermekvédő kongresszus	270
Fekete könyv és rehabilitáció. — SASVÁRI ÁRMIN-től	273, 300
Okirathamítás. — Dr. BÁN ZSIGMOND makói ügyvédől	277
Ismét a csendőrség. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	281
A vétkes bukás fogalmához. — Dr. SÁNDOR ALADÁR budapesti büntető törvényszéki jegyzőtől	302

Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános része. — S.	345, 353, 361, 383
Alaptalan felebbezések. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	361
A vizsgálati fogság beszámításának kérdéséhez. — Dr. WALDAPPEL MÓR-tól	367
Novella, vagy revisio? — SZERÁCS FERENCZ curiai bírótól	369
Idegen fogalommeghatározások a büntetőjogban. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	374

Adalékok a bünvádi eljárás magyarázatához:

Milyen alapon vizsgálhatja felül a kir. Curia az esküdtbíró-ság ítéletét anyagi semmisség szempontjából? — VARGHA FERENCZ kir. ítélő táblai bírótól	36
A védőválasztás joga. — Dr. BARNÁK IGNÁCZ budapesti kir. táblai bírótól	116
A semmisségi panasz köre. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyet. rk. tanártól	122
A törvénytelen apát is illet-e védőválasztási jog? Van-e védőválasztási joga a pazarlás miatt gondnokság alatt levő terhelt gondnokának? — Dr. BARNÁK IGNÁCZ budapesti kir. táblai bírótól	132
A főkérdés. — VARGHA FERENCZ budapesti kir. táblai bírótól	138, 146
A subsidiarius védőválasztásra jogosítottak törvényes sorrendje. — Elvonhatja-e a terhelt a törvényes képviselő választotta védőtől a megbízást más védő választása nélkül is? Dr. BARNÁK IGNÁCZ kir. táblai bírótól	154
A kir. ügyész jogcselekményei a nyomozás és vizsgálat során. — UZONYI GÉZA nagybecskereki kir. járásbíró-sági albirótól	154
A 16 éven aluli terhelt védőválasztási joga. — Dr. BALINT LAJOS budapesti ügyvédől	171
A bünvádi perrendtartás életbeléptetése. — HLATKY ENDRE nagyváradi ügyvédől	209
Büntetőparancs és ügyészségi megbízott az új járásbíró-sági eljárásban. — LENGYEL IMRE hajduszoboszlói kir. járásbíró-tól	286, 303
Ugyanerről. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM budapesti törvényszéki jegyzőtől	293
Az esküdtbíró-ság hatásköréhez (1897. évi XXXIV. tcz. 16. §.) — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM budapesti törvényszéki jegyzőtől	334
A bünvádi perrendtartás perorvoslati rendszere. — VARGHA FERENCZ kir. táblai bírótól	348
Mit várok én az esküdtszéktől? — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédől	373

Bíró-ság, ügyvédség, közjegyzőség és közigazgatás.

A kir. Curia 1898-ban. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	9
Ügyvédi kamarai dolgok. — <i>nn</i>	41
A IV. fizetési osztályba tartozó igazságügyi alkalmazottaknak külön összlétszámába történt változása által okozott sérelem. — BOHUNICZKY ÖDÖN kalocsai kir. törvényszéki elnöktől	83
Az ügyvédi díjszabás. — Dr. SZILÁGYI ARTHUR KÁROLY budapesti ügyvédől	84, 93, 101
A horvát ügyvédi rendtartás tervezete. — Dr. RADITS ISTVÁN m. kir. posta- és táviratitkártól	97
Törvényszéki elnökeink tehermentesítése. — <i>K. b.</i>	105
Az albirák jelenlegi helyzete. — UZONYI GÉZA nagybecskereki kir. járásbíró-sági albirótól	123
Az ügyvédi díjszabás. — Dr. REISZMANN SIMON budapesti ügyvédől	125
Jogsegély vagyontalanoknak. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	129
A budapesti kir. tábla elnöke a budapesti ügyvédi kamarához	134
A fővárosi járásbíró-ságok újjászervezése. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	145
A kegyelmes Curia. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	161
Bírák nyugdíjazása. — <i>B. A.</i>	201
A gyámhatóságok rendezése. — Dr. HATTYUFFY DEZSŐ fehérmegyei árvaszéki elnöktől	281
A gyámhatóságok rendezésének kérdéséhez. — Dr. MÉRŐ SAMU békésmegyei árvaszéki elnöktől	289
Még egy szó a gyámhatóságok rendezéséhez. — Dr. HATTYUFFY DEZSŐ fehérmegyei árvaszéki elnöktől	317

Államtudományok.

Közigazgatási bíróság és miniszterium. — Dr. BALOGH ARTHUR egyetemi magántanártól	25
Ujabb irányzatok az önkormányzat fogalmi körében. — Dr. MÁRTONYI MARCELL curiai tanácsjegyzőtől	41
A házi törvények és a renunciatio. — Dr. NAGY ERNŐ nagyváradi jogakadémiai tanártól	185, 192
A kisebbségek védelme. — <i>V.</i>	225
A parlamenti tagok szólásszabadságának határai. — Dr. BALOGH ARTHUR egyetemi magántanártól	238

Jogirodalom.

Magyar Jogi Lexikon. — Dr. GAÁR VILMOS igazságügyminiszteri titkártól	26
Külföldi jogirodalom. — Dr. FAZEKAS OSZKÁRTÓL	27, 51, 317
Magyar magánjog. Szerkeszti dr. Fodor Ármin. <i>xy.</i>	35
SCHWARZ GYULA könyve a demokráciáról. — <i>r.</i>	44
Dr. BALOGH ARTHUR: A törvényhozó hatalom. V.	6
Az ügyvédi díjak törvényhozói szabályozásának alapelvei. Írta dr. Dárday Dezső. — Dr. MARSCHALKÓ JÁNOS kir. törvényszéki bírótól	106
Die Straßengesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung	188
A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád és a Vegyes-házi királyok alatt. — Irta Hajnik Imre. — Dr. VÉCSEY TAMÁS budapesti egyetemi tanártól	210, 213, 217
A bünvádi perrendtartás magyarázata. Írták dr. Balogh Jenő, dr. Edvi Illés Károly és Vargha Ferencz. III. kötet. — Dr. SÁNTA ELEMÉR budapesti kir. büntető-törvényszéki bírótól	275
Magyar magánjog. Szerkeszti dr. Fodor Ármin. IV. kötet. Családjog X.	308
Corpus Juris Hungarici. (1000—1608). — ILLES JÓZSEF min. fogalmazótól	321, 332
Sohm Institutiói. Ford. Mauthner Dezső és Schüller József. Stammler: Institutio gyakorlatok. Fordították ugyanazok. Justinianus Institutiói. Fordította Besnyő Béla. Institutók és pandekták. Dr. Schwarz Gusztáv tanár előadásai nyomán összeállította Besnyő Béla. Válogatott czime: a Digestákból	3
Külföldi jogirodalom. Dr. MESZLÉNY ARTURTÓL	347, 384
Zsögöd Benő: Fejezetek kötelmi jogunk köréből	357

Vegyes tárgyú czikkek.

A részvényfelpénz megadóztatása. Dr. FAZEKAS OSZKÁRTÓL	14
A munkás-törvények. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől	8
Az igazságügyminiszterium működése, 1895—1898. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől	57
A magyar jogtörténet köréből. — KOSUTÁNY IGNÁCZ pozsonyi jogtanártól	62
Erdély Sándor. — Plósz Sándor	65
Csemegi Károly. — Dr. V. V.	89
Csemegi mint kodifikátor és törvényhozó. — V. S.	90, 98, 114
Igazságügyi budgetvita	121
Néhány szó az igazságügyminiszter programjához. — H.	130
Az Akadémiák. — Dr. SCHWARCZ GYULA egyetemi tanártól	137
Jog, törvény és igazság. — Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédől	142
Anyagi igazság a jogszolgáltatásban. — Dr. ORMOS EDE makói ügyvédől	1
Vavrik Béla beszéde a Magyar Jogászegylet évi rendes közgyűlésén	180
Teleszky István	229
A jog- és államtudományi doktorátus. — Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédől	250
Alapvető vizsga: kötelező gyakorlatok, kolloquium és adjunctusok az egyetemen	265
Egy illetékügyi jogeset. — RÉV MÓR-tól	286
Az igazságügy 1898-ban	297
Az 1900-ik évi igazságügyi költségvetés	305
Községi adó törése elemi csapás miatt. — Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR budapesti ügyvédől	309

Csemegi Károly emlékezete. — A Magyar Jogászegylet diszülése	313
Az adókievítés titkos tárgyalása. — Dr. SZILÁGYI ARTHUR KÁROLY budapesti ügyvéd	325
Ugyanerről. — RÉV MÓR-tól	366
Jogi ismeretek a nép- és középiskolákban. — Dr. PAZÁR ZOLTÁN nyitrai törvényszéki bírótól	341
Külföldi jogélet.	
Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd	330, 228, 232, 236, 378, 387
Külföldi judikatura. — Közli: Dr. HOLLO JÓZSEF budapesti ügyvéd	94, 335, 378, 387
Az új német polgári perrend. — Dr. MAGYARY Géza nagyváradi kir. jogakad. tanártól	33
Az új francia vizjogi törvény. — Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvéd	34
Tengerparti dolgok. — M+A.	42
A gyűlekezési jog korlátai az angol büntetőjogban. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM budapesti törvényszéki jegyzőtől	55
Az új angol bünvádi reform. — v.	73
A tisztességtelen verseny leküzdéséről szóló német birodalmi törvény és az ennek alapján kifejlesztett joggyakorlat. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd	78
Olasz törvényjavaslat a visszaesők ellen. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM budapesti törvényszéki jegyzőtől	113
Ügyvédek elleni fegyelmi eljárás Németországban. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	115
Az új német katonai büntető perrendtartás. — Dr. SZILÁGYI ARTHUR KÁROLY budapesti ügyvéd	169, 186, 202
Nők mint ügyvédek. — S.	233

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

A nemzetközi büntetőjogi kongresszus előkészítése. — Az Annuaire de Législation Etrangère. — Magyar Jogászegylet. — Ügyvédi pressio. — A budapesti törvényszék mint felebbezési bíróság aktáiból. — Erkölcsei bizonyítvány tartalma. — «Fegyveres kiállítás». — Államfogház és pénzbüntetést helyettesítő fogház konkurálása	8
Az ügyvédi kamara tévedésbe ejtése fegyelmi vétség. — Az általános polg. törvénykönyv szerkesztése. — A Fodor-féle magánjog. — Gyermektartási díj iránti kereset illetékessége. — Makacsság a bünvádi perben. — Feltételezett vallomás	16
Az országos ügyvédi nyugdíj- és gyámintézet. — A kir. Curia és a budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Nagy Ferencz váltójoga — A polgári törvénykönyv szerkesztőbizottságából. — Alaposan feloldott ítélet. — Hogy készülnek a törvények hiteles fordításai?	23
A magyarországi kir. közjegyzők egylete. — A budapesti albirák előléptetési viszonyai. — Magyar jogászegylet. — A polgári törvénykönyv szerkesztőbizottságából. — Irodalom. — Az alperes megjelölése	31
Curiai bíráskodás képviselőválasztási ügyekben. — A járásbírói jegyzői irodák elhelyezése. — Magyar Jogászegylet. — A polgári törvénykönyv szerkesztőbizottságából. — Irodalom. — A közigazgatási bírósági határozataiból. — Közokirat kellékei büntetőjogi szempontból. — Adalék a Btk. 438. §-ához. — Azok a végrehajtók. — Illoyális ügyvédi verseny. — Osztrák bíróságokhoz intézendő végrehajtási megkeresések	39
A polgári törvénykönyv előkészítése. — Barna Ignác kinevezése kir. táblai bírónak. — A kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma. — A budapesti büntető törvényszék és kir. ügyészség ügyforgalma. — A bírósági pályázatok határidei. — A Waisz-féle alapítványi vagyon állása. — Magyar Jogászegylet	47
Egy régi osztályegység. — Az igazságügy-miniszterium jelentése négy évről. — A polgári törvénykönyv szerkesztőbizottságából. — Hatáskör szétfűrészt fatönk ellopása miatti ügyben	56
Magyar Jogászegylet. — A polgári törvénykönyv szerkesztőbizottságából. — A buda-	

pesti kir. tábla ügyforgalma. — A kir. járásbírók ügyforgalma. — Ügyvédi és gyakorlati bírói vizsga. — Ügyvédek statisztikája. — Házassági felmentések statisztikája	63
Magyar Jogászegylet. — A polgári törvénykönyv szerkesztő bizottságából. — A közigazgatási bíróság ügyforgalma. — Irodalom. — Késedelmes bíróságok	71
A kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — A nyíregyházi törvényszék aktáiból. — A zentai járásbírók aktáiból. — A budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának ügyforgalma	79
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — A javítóintézeti ügy reformjához. — Magyar Jogászegylet. — A személyesen védekező fél költségei. — A pert előkészítő költségek megállapítása. — A másodfoku gyámhatóság által hozott nagykorúsítási határozat	87
Magyar Jogászegylet. — A kir. táblák ügyforgalma 1898-ban. — A budapesti büntetőjársbírósról. — Jogirodalom. — A közigazgatási bíróság határozataiból. — Ügyvéd magaviselete bíróság előtti tárgyaláson. — Vasuti vészfék meghúzása	95
Miért van Marosvásárhelyt ügyvédvizsgáló bizottság? — Czopf. — Családi állás ellen elkövetett vétség. — Rendőrhatalóság az italmérési engedély gyakorlását el nem tiltatja. — A közigazgatási bíróság határozataiból	103
A nemzetközi büntetőjogi kongresszus előkészítése. — A kir. Curia ügyforgalma. — Dr. Fayer László bünvádi eljárási kézikönyvének előszava. — Korteskédő bíró	111
Házaló iparosból ügyvéd. — Nyílt kérdés a fegyintézetek igazgatóihoz. — A zsarolás fogalommeghatározása	119
Enquête a javítóintézeti ügy reformja tárgyában. — A budapesti rabsegélyző egylet 1898. évi működése. — Irodalom. — A marosvásárhelyi kir. járásbírók aktáiból. — A bünygy nyomozások körüli megkeresések. — Külföldi kiskorúakat érdeklő hagyatéki ügyek. — A kiskorú leányokkal üzőtt kereskedés. — Vad jogtalan eltulajdonítása	127
Az egri érseki joglyceum története. — A pénzügyi hatóságok határozatainak kézbesítése. — Gyermektelenségi bizonyítványok. — A budapesti ügyvédi kamara könyvtára. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — Gazda és cseléd közötti kártérítési kereset	135
A rendőrségi fogházak. — A fiatalok fegyenczek és rabok statisztikája. — A kir. Curia ügyforgalma. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — Két nyulért nyolcz havi börtön. — Rabsegélyző egyesület. — Hogyan állapítják meg az ügyvédi költségeket. — Magyar Jogászegyülés	143
Az Akadémia nagydíja. — Irodalom. — Hatáskör megállapítása gazdasági munkaszerveződés alapján. — Gyámhatóság illetékességének megállapítása. — Illetékesség gyám vagy gondnok számadásának felülvizsgálására. — «Administratív ut». — Könyvkivonat alaki kellékei	151
Az új bünvádi eljárás semmisségi panaszáról. — A vidéki rabsegélyző egyletek. — A hajléktalanok menedékháza. — Nő az államfogházban. — Szakértői ellenmondások. — A budapesti egyetem pályázatai. — Az ügyvédek ruházata a bíróságok előtt. — Ülésen kívüli elintézés esetei	159
A nemzetközi büntetőjogi egyesület budapesti kongresszusa. — A budapesti és pestvidéki törvényszékek egyesítése. — Irodalom. — A keresk. törvény 468. §-ához	167
A bünvádi perrendtartás életbeléptetése. — Csemegi Károly könyvtára — Irodalom. — Az ügyvédi és gyakorlati bírói vizsgálatok statisztikája. — Tolmácsok foglalkoztatása. — Gondatlanság a felhúzó gépek kezelése körül. — Leányvásár a Székelyföldön	175
Ipari culpák. — Curiai teljes-ülés. — Szini előadás a tolonczházban. — Irodalom. — A perfüggőség kifogása. — Ovadékpénz által fedezett összeg jogtalan eltulajdonítása. — Ügyvédségtől elmozdított ügyvéd zugírászat miatt büntetett	182
«Bentfelejtett emberek». — Irodalom. — A részletügyletekről szóló törvény tervezete. — Az	

ügyvédi kamarák évi jelentéseinek felterjesztése. — A budapesti büntetőtörvényszék és ügyészség ügyforgalma. — Csalárd bukás miatt vizsgálati fogság. — Kereseti kérelemmel való tulterjeszkedés	191
Lajstromrendszer a bűnügyek részére. — Fiatalok bűnösök. — Adalék a «benfelejtettek»-hez. — Büntetendő culpa. — Miért használják az ügyvédek a «köz- és váltóügyvéd» címet? — Irodalom. — Kiterjed-e a perújítás az alapperbeli költségekre? — Indítványnak tekintendő-e a nyomban visszavont panaszfeljelentés? — Szabálytalan végrehajtás és zsarolási vád	199
A bányajog kodifikációja. — A magyar bünvádi eljárás a külföldön. — A budapesti törvényszék telekkönyvi osztálya. — A feltételes szabadságra bocsátás statisztikája. — Fiatal tolvajok. — «Köz- és váltóügyvéd». — Irodalom. — Kegyelmes Curia. — Erdei kihágás. — A Btk. 225. §-ához. — A felek által fel nem vett bírói letétek	201
Culpa. — A kincstár képviselőinek huzavonája. — A kereskedelmi bank sikasztója	212
A nemzetközi büntetőjogi egyesület budapesti kongresszusa. — A kir. Curia ügyforgalma. — Irodalom	216
Curiai teljes-ülés. — Az ítéletek sajtó útján való közlése. — A szegedi ügyvédi kamara évi jelentése. — Negyven krajczáros napidíjasok. — Bíró kártérítési felelőssége	220
Jog és erkölcs. — Váltóperek a budapesti kir. táblán. — Cselédszerző — bejegyzett kereskedő. — Szőlőkarók elvétele. — Zugírászat. — A pozsonyi jogakadémiáról. — Mikor az alsóbb hatóság megfellebbezi a megváltoztató határozatot. — Gazda és cseléd közötti kártérítési kérdések	223
A bünvádi ügyviteli szabályok. — Büntető jogszolgáltatásunk bélyeg- és illetékmentessége. — Egy évnél hosszabb szabadságvesztés büntetésre ítélt gondnokság alá helyezése. — Pactum reservati dominii mellett vett varrógép eladása	228
A nemzetközi bünygyi egyesület évkönyve — A kir. Curia ügyforgalma. — Irodalom. — Alapos gyanuok	232
A bünvádi perrendtartásról szóló törvény német fordítása. — A kegyelmes Curia. — Különös végzés	236
Ipari culpák. — Megüresedett albirói állások. — Igénykereset és transferálás. — Irodalom	240
Nemzetközi büntetőügyi kongresszus Budapesten. — Magyar nők mint ügyvédek. — A rendőrségi fogháziskola hatása. — Az új büntető ügyviteli szabályok	247
Magyar kriminalisták kongresszusi véleményei. — A fogházra ítélt élelmezése. — Irodalom. — Curiai teljes-ülés. — A Curia ügyforgalma	255
A fővárosi államrendőrség évi jelentése. — Tolonczügy. — Eső-víz lefolyás helyreállítása iránti ügy. — Tilos erdei legeltetés által okozott károk. — A császármetszészről	263
A nemzetközi büntetőügyi kongresszus. — Új jogtörténeti munkák. — A közigazgatási bíróság ügykezelése. — A bünygyi nyilvántartás. — Árva- és szeretetházak. — Javítóintézetek statisztikája. — Ipari culpa. — Megsemmisítés. — Zugírászat és czimbitorlás. — Sirnak babonás czélelől történt kinyitása	271
Az igazságügyminiszter kitérítése. — A polgári törvénykönyv előkészítése. — Irodalom. — Ismét csendőri brutalitás. — Miért oldják fel az elsőbbségi határozatokat? — A nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalásokról szóló tudósítások jogtalan közzététele. — A kir. Curia ügyforgalma. — Az ügyvédi díjak megállapítása. — Irodalom. — A bünygyi költségek behajthatatlanná nyilváníttatása. — Füzfalopás. — A hitelezési szédeltések legújabb fajtája	287
Osztrák mű a magyar államjogról. — Az 1900. évi igazságügyi budget. — Irodalom. — Bureaokratizmus. — A budapesti kereskedelmi és iparkamara évi jelentéséből. — A vizsgálati fogság beszámítása	295
Magyarország halálbüntetési statisztikája. — A bünvádi perrendtartás életbeléptetésének előmunkálatai. — Curiai teljes-ülés. — Ügyvédi és bírói vizsgák. — Felmentések házassági aka-	

Lap		Lap		Lap
	dályok alul. — A betétszerkesztési munkálatok. — Mikor a bíróság nem határoz minden vád felett. — Eskü alatti kihallgatás illetékeségi kérdésben. — A 20 frton aluli követelésekből hogy csinálnak sommás pert? — Az úipesti végrehajtói állás ... 303		Az új osztrák perrendtartás. — Ügyvédi statisztika. — A bünvádi vizsgálatok lassúsága ... 120	A jogtanárok gyakorlati tevékenységéről ... 336
	Magyar Jogászegylet. — Igazságügyi statisztika. — Szegénységi és vagyontalansági bizonyítványok kiállítása. — Irodalom ... 311		Ügyvédségi mozgalmak ... 128	Irodalom. — Ingyen jogvédelem szegények részére ... 344
	Hivatalos czimezgetés és udvariaskodás. — Corpus Juris Hungarici. — Válasz a budapesti kereskedelmi és iparkamara évi jelentésére. — Egy perbeli egyezség másolata. — A csendőrk előtt tett beismerő vallomás. — Irodalom ... 319		Fej vagy írás? — Ártatlanul elítéltek kártalanítása. — Alacsony költségmegállapítás. — Orvosi kísérletek élő emberen ... 144	Törvényjavaslat a villamosság lopásáról. — Balesetbiztosítás reformja. — Magánlaksértés — Ügyvédből Kammergerichtsath ... 352
	Igazságügyi statisztika. — Kern Tivadar halála. — A budapesti büntető járásbírósról. — Bélyegilleték visszautalványozása. — Az ítélet kézbesítésének elmulasztása. — Szökés veszélye mint a vizsgálati fogság elrendelésének alapja ... 327		Kerékpárosok szabálya. — A löversenyfogadások ellen ... 184	Gombostűk a zsemlyében. — A berlini rabsegélyző egyesület ... 360
	A bünvádi perrendtartás életbeléptetési munkálatai. — Pótkötetek a Dárdai-féle törvénytárhoz. — Igazolási ok. — Mikor a közigazgatási hatóság magánjogi vitás ügyben bíraskodik ... 335		A bécsi bíróságok elhelyezése. — Becsület-sértés ... 192	Mommsen római büntetőjoga. — Bünyügyi statisztika. — Közúti vasúti kocsiban elkövethető-e magánlaksértés? — Per az egyesületi tagság iránt ... 380
	Magyar Jogászegylet. — A budapesti törvényszék telekkönyvi mutatói. — A facseti járásbírószak aktáiból. — Végrehajtók eldorádója. — Hivatalos czimezgetés és udvariaskodás. — Ügyvédségek országos egyesülete. — Felmentés a csendőri vallatás folytán. — Társas cég alakulása a hitelezők kijátszása céljából. — A végrehajtó utazási költsége ... 343		Az alsóausztriai ügyvédi kamara közgyűlése. — Vasárnapi munkaszünet az ügyvédi irodákban ... 216	
	A katonai bünvádi perrendtartás. — A védők hivatalból való kirendelése. — A jogi szakoktatás reformja. — Az ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet. — A budapesti ügyvédi kör évi jelentése. — Magyar Jogászegylet. — Új folyóiratok. — A jogi oktatás a népiskolában. — Curiai határozatok képviselőválasztói jogosultság tárgyában. — Az igazságügyminiszteriumból. — Curiai teljesülés. — Zsitvay Leó sajtójoga. — A «Huszadik Század» előfizetési felhívása. — Curiai határozatok képviselőválasztói jogosultság tárgyában. — Fegyelmi bíróság illetékessége ... 359		A jogi noviciatus ... 224	Francziország.
	Az előzetes letartóztatás beszámítása a büntetésbe. — Curiai határozatok képviselőválasztói jogosultság tárgyában. — Nem többszörözött fajtalan ábrázatok. — Illoyális ügyvédi konkurrenzia. — Horvát törvények magyar fordítása ... 368		Fogvatartott «gyanus» idegen ... 232	A francia alkotmány kézikönyve ... 32
	Katona Béla előszava A polgár mint esküdt című műhöz. — Az igazságügyminiszter mint véleményező szakközeg. — Curiai teljesülés. — Bűnjelek a felsőbírószakoknál. — A nyíregyházi törvényszék aktáiból. — A monori járásbírószak aktáiból. — A s.-a.-új helyi járásbírószak aktáiból. — Eredeti okiratoknak egyszerű levélben való küldése. — Tíz és fél havi vizsgálati fogság, nyolc havi fogházbüntetés. — Irodalom. — Annuaire de Législation Etrangère ... 379		Az osztrák ügyvédek helyzete ... 248	Kártérítési per. — Egy Dreyfus-reminiscentia ... 80
	A tanúk és szakértők díjainak előlegezése. — A bünyügyi statisztika reformja. — Kézikönyv az esküdtek részére. — Egy vidéki bíróság ... 387		A díjnok tragediája ... 264	Kártérítés Röntgenezés esetében ... 128
			Az ügyvédség Ausztriában ... 280	Orvosi titoktartás. — Feltételes elítélés a katonai bünvádi eljárásban ... 136
			Az osztrák ügyvédek helyzete ... 288	Tisztességtelen verseny ... 152
			A tömeggondnokok kirendelése ... 296	Kártérítési kereset orvos ellen ... 232
			A bíró büntetőjogi felelőssége. — Orvosok tévedése ... 320	A relegatio statisztikája ... 280
			Csődök statisztikája ... 328	A katonai bíraskodás reformja ... 304
			A biztosítási ügynökök ellen ... 336	Reformmozgalmak az ügyvédi karban ... 312
			Ügyvédggyűlés. — Fej vagy írás? ... 380	Kömetesztek szerzői jogi védelme ... 328
				Szabad-e a vasúti jegyre hirdetést nyomtatni? ... 380
			Németország.	
			A porosz államjog kézikönyve ... 16	Olaszország.
			A választott bíró felelőssége ... 24	A villamosság jogtalan eltulajdonítása a római semmitőszék előtt ... 24
			Fekete könyv. — A consiliarius orvos fizetése. — Az orvos tanúzási kötelessége ... 32	A bünvádi eljárás módosítása ... 180
			Visszaesők statisztikája ... 48	A vallatás ... 216
			Zsarolás. — Az orvos beavatkozási joga a törvény előtt ... 64	Az irodalmi kalózkodás ellen ... 380
			Vasut kártérítési kötelezettsége. — A hiteltudakozó intézetek jogi természete. — Grober Unfug. — Liszt Ferencz meghívása a berlini egyetemre ... 144	Schweiz.
			Képes levelezőlapok utánzása. — A biztosítási ajánlat kérdésére adott válaszok jelentősége ... 80	A schweizi jogászyűlés ... 32
			Mikor az adós követeli az árverést. — Fajtalan ábrázatok ... 96	Általános magánjogi és büntetőjogi törvénykönyv ... 64
			Új rendeletek a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása tárgyában. — A bankár felelőssége ... 112	Katonai büntető törvény ... 184
			Polgári per a magánvadás visszavonása iránt ... 128	Új ügyvédi rendtartás ... 232
			Patronage. — Biztosítási szakiskolák. — A díjtalan joggyakornokok kedvezőtlen helyzete ... 144	Mintatogház ... 248
			A justiz-novella ... 152	Új törvény az örökségi adóról. — Nemzetközi jogi pályakérdés ... 360
			Részvénytársaság állami felosztása ... 160	
			Állítás valóságának bizonyítása ... 168	Anglia.
			Német jogi irodalom. — Berlini jogászegylet ... 176	A vádlott eskü alatti kihallgatása ... 48
			Ügyvédggyűlés. — Új bírói nyugdíjtörvény. — Liszt Ferencz a bűnözésről. — A villamosság jogtalan eltulajdonítása ... 184	A fiatalok bűnösökkel való bánásmód reformja ... 64
			Német jogászyűlés. — A strike. — Az ügyvédi bélyegtörvény reformja ... 192	Az angol szegényügy ... 96
			Több intézvényezett a váltón. — «Grober Unfug». — Orvosi műhiba ... 200	Alkoholos büntetések ... 176
			Tisztességtelen verseny. — Endemann halála ... 212	Hamis tanulás ... 192
			Hamis eskü ... 220	Munkásbaleset törvény ... 212
			Állítás valóságának bizonyítása ... 224	Szerzői jogi kérdés ... 240
			Fogolyszállító vasúti kocsik ... 232	Egy halálra ítélt érdekében ... 256
			A szerzői jogról szóló törvény ... 236	Belgium.
			A Reichsgericht munkahalmaza. — Furcsa csalási vád ... 256	Cassasconto ügyvédi honorárium fizetésénél ... 152
			Goethe mint jogász. — Ingyenes jogi tanácsadás ... 264	Prins legujabb műve ... 288
			A szerzői jogról szóló törvény javaslata — Dernburg magánjoga. — Ügyvédggyűlés ... 280	A katonai bíraskodás reformja ... 344
			Jogászyűlés. — A részvényfelpénz megadóztatása. — Az öngyilkosság büntetése. — «Grober Unfug». — A berlini járásbírószakok új beosztása. — Biztosítás ügyvédi mulasztás ellen ... 288	Nemzetközi börtönügyi kongresszus ... 52
			Ártatlanul vizsgálati fogságban ... 296	
			A leletező közeg megkárosítása miatt csalási vád. — Az összehasonlító jogtudomány nemzetközi egyesülete ... 304	Görögország.
			Mommsen műve a római büntetőjogról ... 312	Az adóssági fogság megszüntetése ... 184
			A Reichsgericht jubileuma. — «Prozessagent» ... 320	Svéd- és Norvégország.
				Jogászyűlés ... 192
				Oroszország.
				Feltételes elítélés ... 64
				Katonai jogi akadémia. — Az orosz szabadságvesztésbüntetési intézetek ... 304
				Magánjogi kodifikáció ... 344
				Amerika.
				A trustok ellen ... 112
				A trustok ellen ... 120
				A trustok ellen ... 368
				Amerikai jogviszonyok. — Esküdtbírószági reform ... 388

A mellékleten megjelent 638 jogeset és ezen kívül:

Lap		Lap		Lap
	Dr. Dálnoky Béla indítványa az ügyvédi nyugdíj ügy tárgyában ... 30		Az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet alapszabályai ... 165	
	A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből ... 78		A budapesti tudomány egyetem jog- és államtudományi karának tanrendje 1899/1900 tanév első felére ... 231	
			A nemzetközi bünyügyi kongresszus ... 244, 253	

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 irt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az orvosi szakértő mint tanu. Babarczy Schwartz Ottó budapesti egyetemi magántanártól. — A tévedés tana a magánjogban. Dr. Katona Mór kassai jogtanártól. — Törvénykezési Szemle: Az ágytól és asztaltól elválasztó ítélet átváltoztatása bontó ítéletté. Tóth Gáspár budapesti ügyvédől. — Az anyagi igazság a polgári perben. Dr. Fodor Ármán budapesti törvényszéki bírótól. — Különfélék. **Melléklet:** Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az orvosi szakértő mint tanu.*

Az orvosi tudomány az igazságszolgáltatás terén is közreműködik, ha a bíró hiányzó szakértelmének pótlására, akár büntető, akár polgári jogügyekben az orvosi szaktudomány segítségét veszi igénybe.

Olyan esetekben, a mikor a két tudománykör határai érintkeznek, az a feladat, hogy a két tudománykör között netán fenforgó ellentétek lehetőleg elsimuljanak és mind a két tudománykör érdekei kiegyenlítést nyerjenek; kíváncsok tehát, hogy akkor, a mikor az orvosi tudomány a jogtudománynak segítségére van, az orvosi tudomány jogos érdekei is kielégítenek.

Abban a kérdésben azonban, amelyre a Szövetség figyelmét ezuttal irányítani bátorodom, az ellenkezőt, t. i. azt tapasztaljuk, hogy az orvosi tudománynak, illetőleg e tudomány művelőinek, rendünk tagjainak érdekei sérelmet szenvednek.

A szóban forgó sérelmet annak az eljárásnak az alakjában találom, amelyet bíróságaink az orvosi szaktudomány igénybevétele körül ez idő szerint követnek. Előbbi időben, ha a bíró az orvosi szaktudományhoz folyamodott, az volt az eljárás, hogy a bíró az orvost szakértőként hallgatta meg, tőle véleményt kívánt és szakértői esküt vett ki.

Utóbbi időben azonban igen gyakran mint tanuk állunk a bíróság előtt, hogy tanúságot tegyünk olyan tényekről, melyeket szaktudományunk segítségével észleltünk és melyekről ép azért csak szakértői véleményt állana módunkban nyilvánítani, és arra kényszerítettünk, hogy a szakértői eskü helyett más természetű és következményeiben súlyosabb jellegű tanui esküt tegyünk le. Sérelmesnek találom ezt az eljárást nemcsak az anyagiak szempontjából, amely szempontot csak mellékesen, az utolsó sorban kívánom felhozni, hanem főképp az orvosi tudomány képviselőinek erkölcsi súlya szempontjából és mivel a sérelem nemcsak az egyes egyéneket, hanem az egyénekben az orvosi rendet is érinti, szükségesnek tartom, hogy ezen kérdéssel Szövetségünk foglalkozzék és a célszerűnek talált intézkedéseket megtegye.

* *

A bíróságok sérelmes eljárásának, legalább a polgári ügyekben, törvényi alapja van.

A sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. tcz. 94. §-ának utolsó bekezdése ekkép rendelkezik:

«Szakértői személyek, akik oly elmúlt állapotokról és ténykörülményekről tanuskodnak, melyek észleléséhez szak-

* A budapesti orvosi szövetség havi ülésén előadta babarczy Schwartz Ottó a budapesti orvosi szövetség elnöke.

értelem volt szükséges, tanuknak tekintetnek és reájuk a tanukihallgatásra vonatkozó szabályok alkalmazandók.»

Az 1893. évi XVIII. tcz. 215. §-a ezt a rendelkezést a rendes eljárásra, ideértve a kereskedelmi és váltóeljárást is, kiterjeszti, mihez képest az, a polgári peres eljárás mindkét nemében alkalmazandó, sőt az 1896: XXVI. tcz. 114. §-a rendeleténél fogva alkalmazandó a közigazgatási bíróság előtti eljárásban is.

Megfelel ez a szabály a külföldi perrendtartásoknak és hogy ezek közül csak a minket legközelebből érdeklőket említsük, az új osztrák és a német birodalmi polgári perrendtartás szabályainak is.

Az utóbbinak 379. §-a ugyanis így szól: Insoweit zum Beweise vergangener Thatsachen oder Zustände, zu deren Wahrnehmung eine besondere Sachkunde erforderlich war, fachkundige Personen zu vernehmen sind, kommen die Vorschriften über den Zeugenbeweis zur Anwendung.

Az osztrák polgári perrendtartásban pedig a 350. §. mondja ki a szabályt ekképen: Die Vorschriften über den Zeugenbeweis finden auch Anwendung, insoweit zum Beweise vergangener Thatsachen oder Zustände, zu deren Wahrnehmung eine besondere Sachkunde erforderlich war, solche fachkundige Personen zu vernehmen sind.

Megtaláljuk ezt a szabályt a magyar perrendtartás törvényjavaslatának előadói tervezetében (1893) is, melynek 376. §-ában azt olvassuk: ha szakértő személyek oly elmúlt ténykörülményekről vagy állapotokról tanuskodnak, melyeknek észleléséhez szakértelem volt szükséges, tanuknak kell őket tekinteni és ilyenekül kihallgatni.

Az új büntető perrendtartásban (1896: XXXII. tcz.) ilyen rendelkezést nem találunk.

Hogy már most a törvényes rendelkezés jelentőségét megérthessük és helyességét bírálat tárgyává tehessük, mindenekelőtt vizsgáljuk meg 1. azt a különbséget, amely a törvénynek a tanukihallgatásra és a szakértők meghallgatására vonatkozó szabályai között mutatkozik, 2. azt a különbséget, mely a tanuk és a szakértők perbeli állása között az elméletben, tehát a perjog elvei szerint fenáll.

I. *A tanukra és a szakértőkre vonatkozó törvényes szabályok.*

1. Az első különbség már a bizonyítás felvétel elrendelésében található, amennyiben a tanuk kihallgatását csak valamelyik fél kérelmére rendelheti el a bíró (1893. évi XVIII. tcz. 82. §.) ellenben a szakértők meghallgatását akkor is elrendelheti, ha nem kérték is azt a felek. (1868. évi LIV. tcz. 211. §.)

2. Különbség van továbbá az érdekeltséget megállapító körülmények tekintetében, amennyiben oly személyek, akik a per kimenetelétől közvetlenül vagy közvetve kárt vagy hasznót várhatnak, kik a felek valamelyikét képviselik vagy képviselték, s a felek valamelyikével perben vagy ellenségeskedésben állanak, végre hamis tanuzás, hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt el voltak ítélve, szakértőként nem alkalmazhatók, valamint azok sem, akik a felek valamelyikével fel- vagy lemenő ágbeli rokoni, házastársi vagy jegyesi viszonyban állanak, továbbá azok sem, akik által adandó vélemény bűnvádi

Elnök: ...

eljárás alapjául szolgálhatna a véleményt adó szakértő, vagy a szakértőnek a törvényben tüzetesen felsorolt hozzátartozói ellen. (1893. évi XVIII. tcz. 94. §. 6. bekezdése és 86. §. 1., 2. p.) Ellenben a tanuk tekintetében nem szolgáltatnak a most felsorolt körülmények kizárási okul, hanem csak a vallomás megtagadására jogosítja fel a tanut a két utóbbi körülmény, t. i. a rokoni stb. viszony és a vallomás esetleges büntetőjogi következménye.

Ha azonban a tanu ezzel a jogával élni nem kíván, kihallgatása akadályokba nem ütközik és ez a két utóbb nevezett, valamint a fent elősorolt valamennyi körülmény is, legfeljebb csak a tanui vallomás bírói mérlegelésére birhat befolyással.

3. A tanunak, a kihallgatására tűzött határnapon meg nem jelenése újbóli idéztetését vonja maga után, a szakértő meg nem jelenése azonban a szemle megtartását vagy a vélemény beszerzését feltétlenül nem akadályozza, hanem a bíró a meg nem jelent szakértőt mással helyettesítheti.

4. A tanuskodás mint közpolgári kötelesség, kikényszeríthető, amennyiben az a tanu, aki alapos ok nélkül meg nem jelen, vagy aki vallomást tenni vonakodik, arra pénzbírsággal esetleg elzárás büntetéssel szorítható. (1868. évi LIV. tcz. 206. §.) Ellenben szakértői működésre, akarata ellenére, senki sem kötelezhető; a szakértők kinevezésüket elfogadni és véleményt mondani — legalább mai jogunk szerint — nem kötelesek, amennyiben sem az 1868. évi LIV. tcz., sem az 1893. évi XVIII. tcz. nem tartalmaznak intézkedéseket a tekintetben, hogy a szakértőként való megjelenés és a szakértő véleményadása kikényszeríthető volna.

5. A szakértő esküje is különbözik a tanu esküjétől és pedig úgy az eskütételének ideje, mint az eskü szövege tekintetében.

A tanuk utólagosan tesznek esküt vallomásuk megerősítésére (juramentum assertorium — bizonyító eskü) (1868. évi LIV. tcz. 204. §.). A szakértők a szemle megtartása, illetőleg a vélemény nyilvánítása és a kérdés feltevése előtt teszik az esküt, (juramentum promissorium — ígérő eskü) (1868. évi LIV. tcz. 216. §.) mert a szakértő működése olyan, amely az előzetes esküt kívánja meg, annál is inkább, mert sok esetben a szakértők írásban adván be véleményüket, újabb megjelenésre nem idéztetnek. Ebből következik az a további különbség is, hogy amíg a tanu megesketezése csak a vallomás megtétele után kideríthető körülmények miatt mellőzhető, bizonyos esetekben pedig mellőzendő, sőt az érdekelt felek a tanu megesketezésétől közös akarattal elállhatnak, s így a megesketezés a felek tetszésétől függ, addig a szakértő mindig megesketezendő, azt az egyedüli esetet kivéve, ha a bíróságnak állandó szakértője volna, a mikor megesketezését az e minőségben már letett esküjére való hivatkozás pótolja.

Az eskü szövegére vonatkozólag megjegyzendő, hogy a tanut arra kell megesketezni, hogy minden körülményre nézve, amely iránt megkérdeztetik, legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallotta és semmit azokból a mik a kérdésekre tartoznak és a mikről tudomása van, el nem hallgatott, míg a szakértők arra tesznek esküt, hogy a szemle tárgyát pontosan megvizsgálандják és véleményüket részrehajlás és melléktétekintet nélkül, szakismeretük szerint, jó lélekkel, a valósághoz hiven fogják előadni, magától értetődően, hogy abban az esetben, ha a szakértők meghallgatása a nélkül fogatosítottatik, hogy egyuttal a bírói szemle tartatnék, a szemle tárgyának pontos megvizsgálása, ígérő része az eskünek elmarad. A szakértői működésnek a tanu működésétől való különbözőségéből következik az a további különbség is, amely a tanu hamis tanuzása és a szakértő hason bűncselekményének tényálladéka tekintetében mutatkozik.

Hamis tanuzást követ el a tanu, ha objective való tény

valótlannak, vagy valótlán tényt valónak állít, a szakértő ellenben nem kerülhet bűnvád alá, ha véleménye objective valótlán, ha p. o. az elmeorvos valakit épelméjűnek nyilvánít véleményében, holott az nyer megállapítást, hogy az illető elmebeteg.

7. A tanuk egyenkint és az ugyanazon ügyben kihallgatandó többi tanuk jelen nem létében hallgatandók ki és oly tanuk, kiknek vallomásai egymással ellenkeznek, szembesíthetők egymással (1893. évi XVIII. törvénycikk 88. §.), annak ellenben semmi akadály sincs, hogy több szakértő együttesen hallgattassék meg, sőt véleményük nyilvánítása előtt tanácskozhatnak egymással és véleményüket együttesen is megadhatják; a szakértők szembesítésének pedig nem lehet helye.

8. A tanuk vallomástétele mindig előszóval történik; a szakértők véleményüket rendszerint külön írásba foglalva a jegyzőkönyvhöz csatolják, vagy külön jelentés mellett utólag beadják, vagy pedig csekélyebb fontosságú tárgyaknál az magába a szemléről kelt jegyzőkönyvbe iktattatik.

9. Különbség van végül a járandóság tekintetében is. A tanu járandósága az idő és a munkamulasztás, netán felmerült élelmezés és kocsibér megtérítésében áll, magáért a tanuságtételért azonban — mivel ez polgári kötelesség — külön díj nem jár. Míg e szerint a tanuk a készkiadásokon felül csak időmulasztásuk megtérítését követelhetik, addig a szakértő részére a készkiadásokon és időmulasztáson kívül megfelelő munkadíj is megállapítandó.

Általában ugyanezek a szabályok irányadók a bűnvádi eljárásban is, azonban az eljárás nyomozó rendszeréből kifolyó különbségekkel és főképp azzal a különbséggel, hogy a büntető eljárásban a szakértők véleményadásra pénzbírság terhe mellett szoríthatók, (1896: XXXIII. tcz. 231. s köv. §.) és közreműködésüket bizonyos esetekben meg nem tagadhatják.

(Bef. köv.)

A tévedés tana a magánjogban.*

V. Már most a tudomány által lényegesül elismert tévedések tüzetesebb analise van hátra. Részletesen: lényeges tévedés: 1. a személyben való tévedés; de ez csak kivételesen az. A vagyoni ügyleteknél, melyek tendenciája a javak cseréjét közvetíteni, az ügyletkötő személyekre ritkán, csak kivételesen fektetünk súlyt. Az a fő, hogy a dolog, az áru megfelelően igényeinknek; ha ezt elértük, közömbös, vajon A. vagy B.-től szereztük-e? Ez az általános felfogásban gyökeredzik és a forgalmi életben így tartják. Azért, ha nekem valaki egy céget ajánl bevásárlásra, mert az olcsó és szolid és én tévedve más üzletben szerezem be szükségleteimet, azon hitben, hogy az ajánlott cégnél vásároltam, ez okon nem lehet a kötést személyben való tévedés címén megtámadni. Csak az áru feleljen meg, ezzel a gazdasági érdeknek elég van téve.** De kivételesen vagyoni ügyleteknél is lehet a tévedés a személyben lényegbe vágó, midőn egyenest kikötjük, hogy csak X. személylyel kívánunk szerződni, vagy más vagyoni érdekek követelik ezt meg. Eltekinünk itt a házassági jogtól, hol a házastársnak a személyazonossága a házasság egész tartalmát felöleli, betölti, valamint az örökös vagy hagyományos személyének megjelölésétől, ahol a tévedés a személyben nagyon főbenjáró és súlyos minőségű, mely az intézkedés érvényére visszahat. Amennyiben a személyazonosság a szerződésszerű szolgáltatás minőségére, értékére van befolyással, mert a szolgáltatás jelentősége, művészi becse pl. a festő hírnevétől függ, vagy különös

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult év 51. és 52. számban.

** A Curia kimondja, hogy az a körülmény, hogy a kibérelt lakás nem a bérbeadó kizárólagos tulajdona, hanem csak fele részben, nem lényeges tévedés és így a szerződés érvényére befolyással nincs. 6770/88

müizlést feltételez, mindez alkalmas a személyben való tévedésnek lényeges jelleget kölcsönözni. Ilyenek a szakmunkák, melyek kiváló ismeretet, tudást kívánnak, midőn a személy egyénisége nyújt a dolognak igazi értéket, jelentőséget.

A személyazonosságra befolyást vehet a személynek kiváló tulajdonsága, minősége is (error in qualitate, in personam redundans), ha a tévedés erre vonatkozik. Ez is lehet lényegbe vágó. Így megesett, hogy a színigazgató két énekes nővér közül a primadonnát kívánta szerződtetni, de mert nem tudta, hogy a primadonnának nővére is van, ki szintén énekes, habár nem oly kiváló minőségű és tévesen ezt szerződtette, emiatt a szerződést a primadonna nővérével megtámadta lényeges tévedésből.

2. Tévedés a jogügyletben (error in negotio) általán el van ismerve lényegesnek. Természetes is ez, mert minden ügyletnek meg van a sajátos gazdasági rendeltetése és ehhez képest alakulnak lényeges, egymástól megkülönböztető kellékei, ismérvei is. Ha a kijelentés ajándékot tartalmaz, holott kölcsönre irányult az akarat és vétkesség egyik felet sem terheli, úgy helyén van, hogy ily nagy dissonantia miatt akarat és kijelentés közt az ügylet érvényétől megfosztható legyen, mert ez mélyen belenyúl a vétlen tévedő vagyoni helyzetébe.

3. Legfőbb jelentősége van a tárgyban előforduló tévedésnek. (Error in objecto.) Ha mást szolgáltatnak, mint amit szolgáltatni akartunk, ha más dolgot jelölünk meg, tévesen, mint amelyre akaratunk valósággal irányult, vételnél, cserénél, úgy ez elismerten lényeges tévedés, mert a gazdasági érdek a tévedés folytán teljesen kielégítetlen marad, a szerződés nem teljesíti azt a functiót, melyet célba vettünk és így csalódás lép a jogos várakozás helyébe, melyet a méltányosságnak kell orvosolni az által, hogy az ügylet megtámadásával tévedésből az érdekkörök telhetőleg csorbitlanul maradjanak.* Az nem baj, ha a dolog hibásan lesz jelezve, csak az legyen, melyre a fél szándéka ment. (Falsa demonstratio non nocet.)

A tárgyban való tévedést még azonosságban való tévedésnek is nevezik.

Amint a személyben való tévedés körül személyminőségben előforduló tévedést is lehet önállóan lényegesnek tekinteni, még inkább áll ez a dolog tulajdonságai vagy minőségeire vonatkozó tévedésre. (Error in qualitate.) Ez a legkritikusabb része a lényegesnek minősíthető tévedésnek, azért vitás is nagyon. Sok dolog épen minősége által nyeri a megkülönböztető jelleget, mintegy individualitását. Ezeknél tehát a minőség egyuttal a dolog azonosságára is visszahat. Így látjuk, hogy arany-, ezüst- vagy rézgyűrű, egyszersmind a dolog substantiáját, anyagának lényegét és a forgalomban jelentős tulajdonságát jelzi, megkülönbözteti más anyagból álló dolgoktól. Azért a substantiában való tévedés azonosítható a tárgybani tévedéssel is bátran, mert a substantia a tárgy maga. De másrészt vannak esetek, midőn egy dolog bizonyos minőségére az egyik fél kifejezetten nagy súlyt fektet, noha a közfelfogás szerint ez a minőség nem jelentős a dolog forgalmi értékére, pl. kancza vagy herélt ló; itt a fél kifejezett akarata a különben forgalmilag közömbös minőséget lényegesen emelheti.** Viszont egyes dolgok bizonyos

* Mivel a szerződő felek közt a vágatás alá adott erdőrésznak megnevezése, megjelölése tekintetében tévedés forgott fenn, mi tárgybeli tévedést képez, azért az ügylet érvénytelen. Curia 4865/85 sz. a. Más esetben a vétel tárgya: a birtok iránt forgott fenn tévedés, mert egyik fél meghatalmazottja sem volt kellően tájékozva az ingatlanról, mindegyik más birtokot vél eladni és venni — ezeknél fogva a szerződés érvénytelenségét ki kellett mondani. Curia 3238/86. sz. a.

** A Curia egy lakbérleti szerződést az okon mondott ki érvénytelennek, mert arra a kérdésre lakbérlőnek, volt-e ragályos beteg a lakásban? tagadólag válaszolt, holott ez a valósággal ellentétes. Itt tehát az a kikötés, hogy bérlet, mint családember nem akarta magát és gyermekeit a ragály veszélyének kitenni, lényeges minőséget képez,

minősége kikötés nélkül is kiváló fontosságú a közfelfogás nyomán, mikor az ily minőségben való tévedést lényegesnek kell vennünk; így a törlesztésre kisorsolt vagy ki nem sorsolt értékpapír. Ha valaki egy ki nem huzott sorsjegyet vált be, melyet tévesen törlesztésre kihuzottnak tart, ez minőségi tévedés, de egyszersmind lényeges is. Ilyen lehet az új és viselt ruhajelző is, mint a forgalomban objective fontos.

Ebből látjuk, hogy a minőség majd egyénileg, kikötésből, majd tárgyi alapon, a közfelfogás szerint lehet releváns tényező és akkor lényeges lesz a tévedés eme minőségek körül. A helyettesíthető dolgoknál ezenfelül a súlyszám vagy mértékben való tévedés is szerepelhet lényegesként, kivált a nagy forgalomban.

VI. A másik csoportja a tévedésnek a tévedésbeejtés vagy megtévesztés. Ez akkor következik be, midőn az egyik szerződő fél hamis, a valóban meg nem felelő minőségek állításával a másik felet megtéveszti, elhiteti vele, hogy ama állított tulajdonság meg van a dolognál. A forgalom érdekei megkívánják, hogy a komoly állításai a szerződő félnek kötelezzék őt, illetve állításaiért helyt álljon, azok valósága iránt szavatoljon. Már a szavatolás szó elárulja, hogy ez a tévedési csoport nagyon rokon a szavatosság kérdésével, határos vele. Az állított, de mégis hiányzó tulajdonságokért az állító fél szavatol, felelős és a szerződés megsemmisítését vonhatja maga után, ha eme minőség-hiány miatt a dolog a közönséges használatra nem válik be. A tévedésbeejtés is ilyen jellegű és amennyiben a másik fél hitelt ad a komoly állításnak, bizván a komoly szóba és fel sem ismerheti a megtévesztését, ekkor a tévedés okából is van helye a kötelek felbontásának. Szükséges mégis, hogy az a minőség, mely iránt a megtévesztés történt, lényegesnek, fontosnak jelentkezzen, mert csekélyebb fogyatkozásokért nem lényeges minőség miatt elég a dolog értékcsökkenésének kiegyenlítése végett perbe fogni a vétkes felet (actio quanti majori), mert a hiány dacára a dolog használható, csak kevesebbet érő, mintha az állított minőség meg volna.

A megtévesztéssel azonos jogi elbánás esik az, ha a szerződő társ a másik félnek tényleges, akár önhibájából, akár anélkül beállított tévedését látja, észreveszi, és ahelyett hogy őt felvilágosítaná, tévedését eloszlatná, felhasználja azt vagyoni előnyök kizsákmányolására. Ez mint a forgalmi tisztességbe ütköző magatartás, mint vétkesség, a másik fél ellen, nem számíthat elnézésre, kiméltre, hanem a szerződést a tévedő fél érvénytelenítheti, annak igazolása mellett természetesen, hogy a másik fél észlelte, vagy a helyzet körülményei szerint észlelhette a szerződő társ megtévesztését és ki is használta. A tévedés eme csoportban rendszeren külső és egyszersmind lényeges is, mert a hamis állítások a dolognak oly minőséget tulajdonítanak, melyre a fél vagy kifejezetten súlyt fektet, pl. a ló vemhes ha tenyésztésre kívánjuk azt használni; vagy pedig a közforgalom felfogásából kiindulva szerepet játszó, jelentős, mert apró cseprő minőségek kedvéért a megtévesztés nem látszik érdemesnek.

VII. A harmadik csoportja a tévedés által befolyásolt ügyleteknek a csalásból eredők. A csalás vagy csalárdság fogalma (civilis dolus) megegyez a büntetőjogával (379. §.) mely szerint, ha az egyik fél a másikat ravasz fondorlattal tévedésbe ejti vagy tévedésben tartja, azon célból, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen a másik

épen a kikötés alapján s ha ebben megtévesztés történt, ez alkalmas a szerződés érvénytelenítésére. 6770/88. sz.

Hasonló ehhez, már objectiv alapon, ha valaki reáljogu győgszertárt ad el, noha az eladó tudta, hogy győgszertára csak személyes jogu. Itt a jogi minőség hiánya visszahat a jogra, más jellegetűvé válik a jog. Mindkét esetben egyéni ként a megtévesztés, tévedésbeejtés tényálladéka is benne van, midőn a valóságnak meg nem felelő minőséget állítunk, hamisan, és ezzel a szerződő társat rászárjuk. Itt a szerződés két okon is megtámadható: lényeges vagy lényegesen kikötött minőség hiányából és megtévesztésből. L. Curia 6770/88. sz. határozata.

fél károsításával — ez csalárdság lesz. Civiljogi következménye a csalárdságnak, a tervszerű megtévesztés vagy tévedésben tartással az, hogy az ügylet érvénytelen, amint a csalás tényálladéka beigazolt, miből elsősorban az előbbi állapotba való visszahelyezést kérhetni és másodsorban a kárnak megtérítését. Ez a csoport az előbbtől csak qualitative különbözik, itt ravasz fondorlat, tervszerű becsapás előre kieszlten, amott pedig csak mellékesen előidézett tévedésbe ejtés, a valónak meg nem felelő állítások által. A lényeg, a tévedés egy és a jogi hatás is egybevágó, mert az akarat megalakulására szolgáló külső viszonyai a dolognak hamis világításba helyeztetek és ez által állott be a fél tényleges tévedése. Ennek előidézése anyagi haszonlesés és kizsákmányolás okából még azonfelül erkölcsbe ütköző is.

VIII. Az indokban való tévedés, mint belső és külsőleg a kijelentésben teljességgel nem nyilvánuló, a jogi forgalomban nem számít; a konkrét akarat teljesen hű kifejezést nyert a megnyilatkozásban. Az, hogy mily okok mérlegelése folytán alakult meg az akaratelhatározás úgy, amint az kifejezésre jutott, nem ellenőrizhető, az az emberi vizsgálódás elől elrejtve marad; de titok az is, hogy csakugyan forgott-e fen eme okok körül tévedés? Sem egyik, sem másik irányban nem nyújt a kijelentés támpontot a felismerésre. Mivel a cselekvés rugóiban való tévedés merőben belső és így könnyen ürgyül szolgálhatna egy kedvezőtlen eredményű ügyletnek meghiusítására, anélkül, hogy ez ellen bármily biztosíték, cautela volna felállítható, azért az akarat megalakulását előidéző okokra nem tekintünk, annál kevésbé, mert bizonyos, hogy az akarat, úgy amint megalakult, hűen kifejezést is nyert, akarat és kijelentés tehát egymással teljesen összhangzók, és így alkalmasak a tervbe vett jogügyletet érvényesen létesíteni. Ez a törvényhozások álláspontja is.

IX. Mindeme szempontok a kinyilvánítás jelentősége iránt, szemben a benső akarattal, csak a materiális jogügyletek körében érvényesülnek, ahol a forgalom biztonságának érdekei a prædominálók. Ott mégis, ahol nem tisztán vagyoni ügyletekről van szó, ahol egyéb nem materiális érdekek kielégítése végett létesül a jogi kötelek, már szabadabban mozgunk és a tévedést azon esetben is érvénytelenítő hatállyal ruházhatjuk fel, ha az az akarat belső megalakulására volt befolyással. Ilyenek az ingyenes ügyletek, a házasság és a halál esetre szóló intézkedések. Ezeknél a motivumokra kiható tévedést is érvénytelenségi oknak lehet minősíteni, mert itt a forgalmi biztosítékok nem szerepelnek irányadóul. Így az ajándékozó megtámadhatja az ajándékozást, ha kimutatja, hogy tévedett az indokban; ajándékoz A.-nak, mert őt rokonának tartotta, vagy azért, mert őt vélte életmentőjének, holott később kiderül, hogy más volt az életmentő, és így téves indokkal történt az ajándékozás. Ide tartozik az az eset is, midőn az atya fiának állítólagos kihágásából származó kár megtérítése fejében 100 frtot ígér, és később kiderül, hogy nem a fia követte el a kárt. Itt a motivumok bizonyultak téveseknek, az akaratelhatározás állott a tévedés hatása alatt, és mégis érvényteleníthető az ügylet, mert a való helyzet ismerete mellett más lett volna az akarat.

Hasonló szempont döntő a házassági jogban is. Az 1894. évi XXXI. tcz. 54. §-a a házasság érvényének megtámadását megengedi, ha az egyik házassfél egyáltalán *nem akart* házasságot kötni, és nem tudta, hogy *kijelentéséből* házasság származik, mi pl. siketeknél vagy oly személyeknél fordulhat elő, kik a polgári tisztviselő nyelvét nem értik, vagy a polgári házasságot nem ismerik. Itt elég azt igazolni, hogy nem volt akarat, ha van is egy konkrét akaratot tartalmazó nyilatkozat. Pusztán az akarat hiánya elég a kötés érvénytelenítésére. Egyéb jogügyletnél ez nem volna helyén, veszélyt rejtene méhében.

Ugyanez a felfogás érvényesül a halálesetre szóló intéz-

kedéseknél. Az örökhagyóról ha bebizonyodik, hogy ő nem akarta azt az intézkedést, ami a végrendeletben áll, amennyiben ezt kétségtelenül ki lehet mutatni — az írott kijelentés megdől — akarat hiján; vagy ha téves indokból intézkedett, akár örökös vagy akár hagyományos kirendelésénél, úgy ez is megdönthető tévedés czimén, csak igaznak bizonyuljon a tévedés a motivumban, épugy mint az ajándékozásnál láttuk. Az mellékes a kérdésre, hogy nehezen deríthető ki az örökhagyó elhunytá után akár akaratának hiánya, akár az akaratmegalkotásra befolyást vevő téves feltevés. Itt csak az elv konstatálendő, hogy a törvényhozás szívesen megteszi az akaratnak, mint a jogi cselekvés fölétesítőjének a concessiót az érvényre jutáshoz, szemben a kijelentéssel, ha a forgalmi érdek nincs veszélyeztetve.

Katona Mór.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ágytól és asztaltól elvlasztó ítélet átváltoztatása bontó ítéletté.

Házassági törvény 141. §.

A házassági törvény 141. §-ának rendelkezése oly kétségbenvonhatlanul világos, hogy szinte kizártnak látszott annak a lehetősége, hogy e szakasz alkalmazása körül vitás kérdések merülhessenek fel és mégis felszínre kerültek, még pedig két irányban.

Először a honosítottak, kiket előbbi hazájuk bírósága ágytól és asztaltól elvlasztott, számos esetben tettek kísérletet arra, hogy a külföldi bíróságnak ágytól és asztaltól elvlasztásukat kimondó ítélete bontó ítéletté változtattassék át.

Nemcsak ügyfelek, hanem bíróságok is arra az álláspontra helyezkedtek, hogy ily ítéletek bontó ítéletekké változtathatók át; mert a házassági törvény indokolása a 115. §-nak külföldiekre vonatkozó rendelkezéseinek kifejezetten a 107. §-ra utal, mondván: «Ezen §. (115. §.) második bekezdésének rendelkezésénél az a szempont volt irányadó, hogy a magyar bíróság a 107. §. előfeltételei esetén az ágytól és asztaltól elvlasztó ítéletet felbontó ítéletté változtathatja át. A 107. §. alapján azonban, magábanvéve ezt a szakaszt, a magyar bíróság csak magyar bíróság által hozott elvlasztó ítéletet változtathat át bontó ítéletté, de nem azt, melyet külföldi bíróság hozott. A törvénynek a separatióra vonatkozó elvi álláspontjánál fogva azonban magyar honosokká vált házassfelekre, kiknek elvlasztása a külföldi bíróság által oly tény miatt történt, mely a magyar törvény szerint bontó okot szolgáltat, lehetővé kell tenni a külföldi bíróság elvlasztó ítéletének belföldön bontó ítéletté való átváltoztatását.»

Ezen indoklás alapján azt következtették, hogy a 115. §. második bekezdése a 107. §-nak rendelkezését a külföldi ítéletekre is kiterjesztette és így a törvénytől összeegyeztethetőnek tartották, hogy külföldi bíróság ítélete is átváltoztatható legyen. (141. §.)

Én azonban a házassági törvény rendelkezéseivel, közjogunk sarkalatos tételeivel és a nemzetközi jog alapelveivel is ellentétben állónak tartom valamely külföldi bíróság ítéletére házassági jogunk 141. §. és illetőleg 107. §-ának alkalmazását.

A házassági törvény 115. §-ának második bekezdése ugyanis így szól: «Ha az ágytól és asztaltól való elvlasztást külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta: a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elvlasztás oly tény miatt történt, melynek alapján a házasság a jelen törvény szerint is felbontható».

A törvény tehát, midőn a honosított személy családi állásának egyik kérdését az adott esetben szabályozza, a

biróság ténykedését akként állapítja meg, hogy «a magyar bíróság a házasságot felbonthatja» és nem mondja azt, hogy a bíróság az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet a házassági törvény 141. (illetőleg 107.) §-ának alkalmazása mellett bontó ítéletté változtathatja.

A házassági törvény indoklásában a 115. §-ánál ott találjuk ugyan az idéztem passust; de kétségbevonhatlanul áll az, hogy ha a törvény félreérthetetlenül világos szövege és az indoklás egymástól eltér, nem az indoklás, hanem csakis a törvény lehet irányadó.

S habár gyakorlati szempontból közömbös is az, vajon a házasságot az elválasztó ítéletnek bontó ítéletté változtatása vagy pedig önálló felbontó ítélet szünteti-e meg? nem közömbös a kérdés, ha azt közjogunk és a nemzetközi jog szempontjából vizsgáljuk.

Közjogunk szerint a birói hatalom gyakorlása királyi felségjog és a nemzetközi jog szerint egyik államnak sem áll jogában fenségi jogait más állam területén gyakorolni vagy hatóságainak hatáskörét más államok területére kiterjeszteni.

Már pedig, ha ily tárgy nemzetközi szerződés hiányában, valamely külföldi bíróság ítéletét a belföldön hatályosnak ismernők el: ellenkezésbe jönnek egyrészt közjogunkkal, másrészt a nemzetközi jog határozmányai ellenére önként kiterjesztenők hazánkra a külállamok birói felségjogát.

Ha pedig valamely külföldön hozott ítéletnek hatályát, habár csak akként ismerjük el, hogy azt átváltoztatjuk, már ezzel is ellentétbe jövünk az imént idéztem közjogi és nemzetközi sarkalatos tételekkel, miből következik, hogy a külföldi bíróság ítéletének ily terjedelmű hatályát sem szabad — nemzetközi szerződés hiányában — hazánkban elismernünk.

Az a külföldi ítélet, nem lévén annak hatálya nemzetközi szerződés által biztosítva, hazai bíróságaink előtt nem lehet joghatályos ítélet, hanem csakis oly okirat, milyennek azt a nemzetközi szerződések vagy a nemzetközi viszonyosság álláspontjáról tekintenünk kell.

Ha pedig nincs joghatályosnak tekinthető ítélet, akkor az ítélet átváltoztatásáról sem lehet szó.

Az eddig folyamatban levő több hasonló per közül tudtommal eddig csak egyben ítél a kir. Curia, hol is a kérdés következőleg döntetett el: «Arra az esetre, midőn külföldiek közt, külföldön kötött házasságnak felbontását az utóbb magyar állampolgárságot nyert házaspár valamelyike a magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött tények alapján kéri, a házassági törvény 115. §-a külön rendelkezvén még arra az esetre is, ha a házaspár a külföldi bíróság által ágytól és asztaltól elválasztattak, a házassági törvény 141. §-a ily esetben alkalmazást nem nyerhet, egyfelől azért, mert a 115. §. a külföldi bíróság elválasztó ítéletének felbontóvá változtatása iránt nem intézkedik és a 141. §. rendelkezésére nem utal, hanem a megjelölt feltétel mellett a házasságot felbonthatónak mondja ki, másrészt azért sem, mert a 141. §-ban felemlített az alatt az ítélet alatt, mely felbontóvá átváltoztatható, kétségkívül csak magyarországi bíróság által hozott ítélet érthető. (M. kir. Curia 1898. évi 3870. sz. a.)

Épen midőn e cikket írom, vettem kézhez a m. kir. Curia egyik hasonló ügyben hozott ítéletét. Ez ügyben az első folyamodású bíróság, külföldi bíróságnak ágytól és asztaltól elválasztást kimondó ítéletét bontó ítéletté változtatta át, a budapesti kir. ítélő tábla indokolt felebbezés daczára, az elsőbíróság ítéletét indokainál fogva helyben hagyta. (Ezek az indokok azonosak a cikkem elején ismertetett indokokkal.) A kir. Curia azonban a másodbíróság ítéletét oly értelemben hagyta helyben, hogy a házasság felbontatik. (1898 november 30. 5963. sz. a.) A felbontás okait a kir. Curia a házassági törvény 115. §-ára alapítja; de arra a kérdésre, miért változtatta meg az alsóbíróságok-

nak átváltoztatást kimondó ítéletét, miért helyesbítette az átváltoztatást kimondó ítéleteket bontást kimondó ítéletté, ennek a megokolásába ez alkalommal nem bocsátkozott; pedig kívánatos lenne, ha ily perekben a kir. Curia ismételt kimondaná, hogy a 141. §. külföldi bíróságok ítéleteire nem alkalmazható; ennek ismételt kimondása az egyöntetű gyakorlatot mindenkorra biztosítaná ezekben a perekben.

A 141. §. alkalmazása körül felmerült második kérdés következő:

Átváltoztatható-e a római katolikus szentszéknek ágytól és asztaltól elválasztást kimondó ítélete bontó ítéletté, ha a szentszék vegyes házasságban élő (katolikus és protestáns) felek házassági perében ítélvén, az ágytól és asztaltól való elválasztást kimondotta?

E kérdés most áll birói eldöntés alatt. Az átváltoztatás mellett felhozott érv az, hogy a házassági törvény egységes házassági jogot létesítvén, az egyoldalu bontást kizárja; oly ítélet, mely házassági perben hozatott, akként mérlegelendő, hogy annak hatályát mindkét félre kihatónak kell tekinteni.

Ámde ez az érv meg nem áll, mert a házassági törvény a multban létrejött egyoldalu bontásokra csak annyiban terjeszkedik ki, hogy azoknak mindkét félre kiható hatályosságát kieszközölni megengedi. (142. §.)

A 141. §. azonban az egyoldalu bontásokkal összekötetésbe nem hozható; arról van itt ugyanis szó, hogy azok, akik a törvény életbelépte előtt «jogerejűleg» ágytól és asztaltól elválasztattak, mily feltételek mellett kérhetik az elválasztó ítéletnek bontó ítéletté változtatását?

A felhozott esetben az ügydöntő momentum tehát az, van-e ágytól és asztaltól elválasztó «jogerejű» ítélet?

Ha van, akkor az átváltoztatható; ha azonban nincs jogerős ítélet, akkor hiányzik az átváltoztatás tárgya, tehát nem lehet átváltoztatásnak helye.

A római katolikus szentszékek ítéletei tudvalevőleg csakis a római katolikus felekkel szemben birtak hatálylyal; a protestáns féllel szemben csak az ő bírósága, illetőleg a polgári törvényszék hozhatott hatályos ítéletet. Ha «tehát a római katolikus szentszék ítélete jogerőre emelkedett, a jogerőre emelkedés csakis a római katolikus félre nézve állott be, s midőn ez már megtörtént, áttétetett a per a protestáns fél bíróságához és a protestáns féllel szemben eddig semmiféle, tehát jogerős ítélet sem lehetett. Ha tehát a római katolikus szentszék ítélete a protestáns félre nézve nem létezőnek volt tekintendő, ilyennek tekintendő az ilyen ágytól és asztaltól elválasztást kimondó ítélet most is. Vele szemben nem hogy «jogerejű», de egyáltalán semmiféle ítélet sem existál és így az átváltoztatási kérelemnek, a protestáns félre nézve, nincs tárgya; mert rá nézve nincs ítélet, mely átváltoztatható lenne.

De nem kérheti ily ítélet átváltoztatását a római katolikus fél sem; mert habár vele szemben a szentszék ítélete jogerejűnek tekintendő is: mindazáltal rá nézve is hiányzik az a feltétel, melyet a 141. §. az átváltoztatáshoz fűz. E §. nem egyoldalu, nem az egyik félre nézve jogerejű, hanem csak feltétlenül jogerejű, vagyis mindkét féllel szemben joghatálylyal bíró ítéletnek átváltoztatását engedi meg. Azt mondja e szakasz: «ha a házaspár jogerejűleg elválasztattak»; vagyis ha mind a két fél jogerejűleg elválasztott, csakis ez esetben lehet az ítélet átváltoztatásáról szó.

Ily esetben tehát az elválasztó ítélet egyoldalu hatálya csakis akként szüntethető meg, ha a felek bármelyike a házasság felbontását kéri.

Egyébiránt ismétlem: a kérdés birói eldöntés alatt áll. Gyakorlati fontosságúvá teszi az a körülmény, hogy az egységes házassági jogban lefektetett elveknek érvényesülniök kell és itt a kérdés az, hogy az adott esetben, miként létesítendő az összhang? Annak idején, a kérdés birói eldöntése után, esetleg még visszatérek e tárgyra. *Tóth Gáspár.*

Az anyagi igazság a polgári perben.*

III.

A bíróság pervezetési tevékenységét ma már általában szükségesnek tartják.

Azt a tant, hogy a bíróság feladata a perben tisztán az észlelésre és döntésre szorítkozik, az ugynevezett bírói passivitás elvét, úgy amint azt előbb a közönséges német jog vallotta és a francia jog doctrínája ma is tanítja, ma már alig követi valaki a német írók közül. Az újabb törvényhozások teltették magukat azoknak aggályain, akik a bírói elfogulatlanságot csak a bírói passivitással tartják biztosíthatónak.

Talán vitatkozni lehet azon, hogy a bírói pervezetésnek az a mérve, amely sommás eljárásunk 37. §-ában és a Plósz-féle perrendtartás tervezetének 229. és 230. §-aiban foglaltatik, nem ellenkezik-e a tárgyalási elvvel. A bíróságnak gondoskodása arról, hogy a felek a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat megtegyék, talán a bírói gyámkodás vádját idézi fel. Annyi azonban kétségtelen, hogy erre a nagymérvű bírói pervezetési jogra a szóbeli perben szükség van, még pedig szükség van az anyagi igazság kiderítése céljából.

Wach is megvédi ezt a tágkörű bírói pervezetési jogot azzal a ferde régebbi doctrínával szemben, amely a tárgyalási elvet egészségtelen irányban kiterjesztette. A német birodalmi perrendtartásnak legnagyobb érdemeül rója fel, hogy «itt mint szabadító jelent meg, bilincseitől megszabadította a bírói pervezetést». Azonban rögtön hozzáteszi: «Ez azonban sokaknak nem elég. A hamis «laissez aller» elleni harcban elragadtatják magukat a gyámkodás politikájára. A bíróból, aki ne legyen a feleknek lélek- és akaratnélküli eszköze, élő gondviselést és patronust csinálnak a felek részére, aki az igazságot kifürkészi és a gyöngéket, sőt a bántortalanokat és tétleneket önhatalmulag megvédi. Az igazság nemes motivuma ezen perjogi politika védőinek szívet megnyerő melegséget ad és arra ösztönöz, hogy már a törvénybe is olyat magyaráznak bele, amit kívánatosnak tartanak». (Vorträge 54. lap.)

Tehát a bíróság pervezetési joga az egyetlen concessio, amelyet Wach és azok, akik vele egy nézetben vannak, a tárgyalási elv túlzásainak ellensúlyozására megadni hajlandók. Eddig és ne tovább! ez a jelszó. A pervezetéssel ki van merítve a bírói tevékenység az anyagi igazság érdekében. E ponton túl a felek urai a pernek. Ezt parancsolja a törvény. Akik azt másképp magyarázzák, azok óhajaikat a törvény akarata fölé helyezik.

Nézetem szerint a dolog fordítva van. A törvény itt Wach ellen szól és ő a tárgyalási elv tulhajtott keresztülvitelét föléje helyezi a törvénynek.

Nézzük meg közelebbről, miről van itt szó.

A német birodalmi perrend 133—135. és 337. §-ai (az 1898. évi redactio szerint 142—144. és 372. §-ai) ép úgy, mint a mi sommás eljárásunk 39., 40. §-ai és az 1868. évi LIV. tcz. 211. §-a felruhazza a bíróságot azzal a joggal, hogy okiratok felmutatását, iratok beszerzését, a szemle megtartását és szakértők meghallgatását hivatalból is elrendelhesse.

Heusler ezen az alapon a bizonyítási jog alaptanairól irt kitűnő értekezésében (az Archiv für civil. Praxis LXII. k. 209. s köv. lapjain) arra az álláspontra helyezkedik, hogy szemle elrendeléséhez nincs szükség a felek akarata, sőt hogy a bíró azt a felek akarata ellenére is elrendelheti.

Wach szerint ez az álláspont «a bírói köteleesség durva félreértése, a polgári pernek inquisitorius elemekkel való meghamisítása». (Vorträge 77. l.) Szerinte a törvény csak

annyit akar mondani, hogy nincs szükség ehhez a félnek világosan kifejezett, formálisan arra irányuló kérelmére, elég, ha a felek akarata ez irányban bármikép is felismerhető. Szerinte «a 133—135. §-oknak ép úgy, mint a kérdésesi jognak nincs elvi jelentősége és legkevésbé sincs az a céljuk, hogy a tárgyalási elvet átlukaszszák». Ezt hosszadalmasan bizonyítja a törvény keletkezésének történetével, a perrendtartás egyéb tartalmával és a polgári per alapelveivel. (Vorträge 77—79. lap és a 199—205. lapon levő Exkurs.)

Nem bocsátkozhatom ennek a kérdésnek megvitatásába a német birodalmi perrend szempontjából. Csak megjegyezni kívánom, hogy a bírói eskü (perrendtartásunk szerint a pót-escü) tekintetében Wach is kénytelen bevallani, hogy azt a bíró viszi be a perbe, azonban itt is hozzáteszi, hogy «a bíró nem visz be ex officio bizonyító eszközt a perbe», hanem csak a fél által nyújtott peranyagot használja fel és megengedi a félnek, hogy meggyőzze őt állításai valóságáról. (Vorträge 234., 235. l.) A mi törvényhozásunk már tulment a német birodalmi perrenden a bizonyításfelvételnek hivatalból elrendelése kérdésében, midőn a sommás eljárási törvény 95. §-ában megadja a bíróságnak a jogot, hogy hivatalból elrendelhesse a félnek eskü alatti kihallgatását akkor is, ha az más bizonyíték hiányából válik szükségessé, tehát a főesküt pótolja. Sőt a Plósz-féle polgári perrendtartás tervezete még tovább szándékozik menni, midőn 297. §-ában azt rendeli, hogy: «a bíróság hivatalból is rendelhet tanukihallgatást, ha a feleknek — habár csak az előkészítő iratokban foglalt — előadásaiból, más bizonyításfelvétel eredményéből vagy a pernek egyéb adataiból kitűnik, hogy a tényállás felderítése vagy a ténykörülmény bizonyítása tanuval eszközölhető».

A törvényhozás tendenciája tehát az, hogy a bíróság bárminő bizonyítékot, amelynek létezéséről az előtte fekvő peranyagból tudomást szerez, hivatalból is felvehessen, még pedig a felek akarata ellen is. És ez indokolt is. A feleknek módjában van, hogy valamely ténykörülményt beismerés útján vitán kívül helyezzenek. Ha azonban ezt nem teszik, ha a bíróságot döntésre hívják fel valamely ténykörülmény valósága vagy valótlansága iránt, akkor a bíróságnak jogában kell állnia, hogy meggyőződésének megalkotására felhasználhassa azokat az eszközöket, amelyeket ő szükségeseknek tart. Ha a bíróság ezeket a bizonyító eszközöket a feleket zaklató és önmagát terhelő nyomozás nélkül az előtte fekvő peranyagból meritheti: akkor nincs semmi ok, hogy miért zárjuk el azoktól. Ép úgy nem zárható el a bíróság attól, hogy a felek által felajánlott bizonyítás helyett más bizonyításhoz nyuljon, mely nézete szerint könnyebb, megbízhatóbb és így célszerűbb. Ha például a felek tanukkal akarnak bizonyítani oly körülményeket, melyekről a bíróság szemle útján, vagy valamely okiratból könnyebben győződhetik meg, nincs ok rá, hogy miért ne rendelje el ezt az utóbbi bizonyítást.

Nem bírói gyámkodás ez, hanem a bírói meggyőződésnek felmentése azon bilincsek alól, amelyekkel a rosszul értelmezett tárgyalási elv tulhajtásával az anyagi igazság érvényesülését akadályozni akarják. Ez a bírói jogkör kiegészíti a pervezetési jogkört, amelynek alapján a bíróság feladatát képezi az, hogy «az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön» (Plósz-féle perrendtartási tervezet 229. §.), hogy a peranyag a szükséges teljességgel álljon a bíróság rendelkezésére.

A legerősebb támadásokat intézték a tárgyalási elv nevében a félnek eskü alatti kihallgatása ellen.

Itt is Wach az, aki a támadást vezeti és a támadók élén halad. (Vorträge 236—242. lap.) Az ő nagy tekintélye nagyrészt oka annak a heves ellentállásnak, amelyet a jogász-körök Németországban a félnek eskü alatti kihallgatása ellen kifejtének.

* Befejező közlemény. — Az előbb. közl. I. a múlt évi 51. és 52. számban.

Nem akarok itt rámutatni arra a következtetésre, amelybe Wach esik, a mikor a birói eskünél (póteskü) nem tartja a tárgyalási elvbe ütközőnek azt, hogy hivatalból ítélik meg és hogy annak szövegét a bíróság szabadon megállapíthatja. De hogy a tárgyalási elvet egyáltalában érvül hozzák fel a félnek eskü alatti kihallgatása ellen, az onnan ered, hogy félreismerik a tárgyalási elv viszonyát a per legfőbb céljához, az anyagi igazsághoz.

Természetesen, ha abból indulunk ki, hogy a polgári per célja a formális igazság, hogy a köznek semmi érdeke nincs annál, vajon a polgári per a jog és igazság győzelmét eredményezi-e, ha a tárgyalási elvet úgy fogjuk fel, mint a felek jogát a hazugsághoz és tagadjuk a felek köteleességét az igazmondásra a perben, amint azt Wach teszi («Deffensions- und Klagrecht» a Grünhut-féle folyóirat VI. kötet 547. lapján és «Präclusion und Contumaz» ugyane folyóirat VII. kötetében): akkor nem juthatunk más eredményre, mint arra, hogy a feleket nem szabad a perben eskü alatt kihallgatni. E nézetek azonban nézetem szerint tévesek. Abból, hogy az állam a perben a fél hazugságát rendszerint nem bünteti, nem következik a jog a hazugságra. Az állam nem azért bizza a peranyag szolgáltatását a polgári perben a felekre, hogy ezek költött tényekkel félrevezessék a bíróságot, hanem azért, hogy a való tényállást vigyék a bíróság elé. Igenis, létezik igazmondási köteleesség a felekre nézve a polgári perben, amint azt Kohler (Process als Rächtsverhältniss 80. lap, ** jegyzet) és Klein (Schuldhaftes Parteihandlungen 125. lap) kimutatják. Az állam ezt a köteleességet csak azért nem biztosítja rendszerint büntető sanctióval, mert erre nincs szükség, ez a felek szabad mozgását akadályozná és mert az ellentétes érdekek küzdelme ellensúlyozza azt. A hol azonban a fél rosszhiszemű eljárása a jogszolgáltatás érdekeit veszélyezteti, ott a büntetés is indokolt, mint például az okirat aláírásának rosszhiszemű tagadásánál, amelyet az 1868. évi LIV. tcz. 171. §-a pénzbírsággal büntet is. Azt fogják talán mondani, ez a kivétel megerősíti a szabályt; miután a törvény csak az aláírás rosszhiszemű tagadását bünteti, ennél fogva minden más rosszhiszemű állítás vagy tagadás meg van engedve. Ez tévedés; nincs megengedve, csak hogy nem büntetjük.

Ha a polgári per célja az anyagi igazság kiderítése, ha a tárgyalási elv ezen legfőbb cél szolgálataiban nem a felek joga a hazugságra, hanem a felek köteleessége az igaz tényállás előadására: akkor a fél eskü alatti kihallgatása nem ütközik többé a tárgyalási elvbe, hanem azzal együtt szolgálja a per legfőbb célját, az anyagi igazságot. Az erkölcs, a becsületesség visszatér a polgári perbe, amelyből azt a tárgyalási elv fanatikusai száműzték. Mig ők azt mondják a félnek: te vagy a polgári perben az ur, jogod van abban hazudni, amennyit akarsz, a győzelem azé lesz, aki ügyesebben hazudik, — addig mi azt mondjuk a félnek: igazat kell mondanod a bíró előtt, el kell esetleg készülnöd, hogy arra, amit mondasz, esküt tégy, a hazugsággal tehát semmit sem használsz magadnak, mert győznie kell a jognak és igazságnak.

IV.

A fentiekben a polgári pernek csak azon kérdéseit domborítottam ki, amelyekben az anyagi igazság ellen a tárgyalási elv követelményeivel küzdenek. Ezzel azonban nincsenek kimerítve azok az alapelvek és részletszabályok, amelyek az anyagi igazság érvényesülését biztosítani vannak hivatva. Midőn az írásbeliségről a szóbeliségre, a törvényes bizonyítás rendszeréről a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvére mentünk át, az indító ok az volt, hogy az anyagi igazságot ilykép jobban érjük el. Ezzel indokoltuk a beneficium novorumot a felebbezési eljárásban és számos más újítást, amelyet a sommás eljárásba bevittünk és a végleges

polgári perrendtartásban általánosítani ohajtunk. Ha kimerítően fel akarnók sorolni azokat a szabályokat, amelyeknek célja az anyagi igazság érvényesülése a polgári perben: akkor a perrendtartásnak majdnem összes szakaszait kellene idéznem.

Az alaki igazság hamis bálványa csak azért talál hívókra, mert az anyagi igazságnak célul tűzését egyértelműnek vélik a gyűlöletes, zaklató nyomozó, inquisitionális eljárással. Mintha arról volna szó, hogy az egyéni magánjogokat rendőri felügyelet alá helyezzük. Csak ilykép érthető, hogy az anyagi igazság követelménye ellen harciba viszik a birói elfogultatlanság követelményét, hogy félnek a bíróság tulterhelésétől.

Ez azonban tévedés. Az anyagi igazság a polgári perben nem igényel inquisitionális eljárást. A tárgyalási elv nem áll vele ellentétben, csak nem szabad azt tulhajtani, céljával ellentétes irányban kiépíteni.

A történelem, amelyre az alaki igazság hívei hivatkoznak, ellenök szól. Minden reform a polgári per terén az anyagi igazság hatékonyabb érvényesülését célozza, az eljárás formáit egyszerűsíti és alárendeli a per legfőbb céljának.

Azt jelenti-e az, hogy az anyagi igazság tényleg minden perben érvényre jut, vagy hogy a polgári perben époly mértékben jut érvényre, mint a bünvádi perben? Nem.

A legtökéletesebb perrendtartás sem teszi csálhatatlanná a bírót. Emberi fogyatékoságunk egyik legnagyobb akadály a az anyagi igazság feltétlen győzelmének úgy a polgári mint a bünvádi perben egyaránt.

És a polgári perben az anyagi igazság kétségtelenül nincs annyira biztosítva, mint a bünvádi perben. Ennek igen egyszerű oka van. A per fáradságba és pénzbe kerül. A bünvádi per, amelynek tárgyát az élet, a szabadság, a becsület képezi, rendszerint oly fontos, hogy a költség kérdése háttérbe szorul. A szóban forgó nagy érdekeknél fogva az államnak kell viselnie ezeket a költségeket. A polgári perben azonban ez alig lehetséges, legalább a jelenlegi viszonyok közt. A polgári per költségei teljesen a magánfelekre hárulnak. Ha a félnek teljesen igaza is van, ha a pert meg is nyeri, a költségek mégis őt terhelik, ha nem tudja azokat az ellenféltől behajtani, ő köteles saját ügyvédjének munkáját díjazni, az általa felhívott tanuk és szakértők díját megfizetni, sőt még bélyegkiadásait sem téríti vissza az állam. Ha tehát az eljárás összes költségei a felet terhelik, ő tőle kell függnie, hogy az egyes ténykörülmenyek valósága vagy valótlansága iránt vitába bocsátkozzék-e vagy nem. «A polgári perben is» — így szól Glaser (Handbuch des Strafprocesses I. k. 16. l. 2. j.) — mindegyik fél rendszerint azt kéri a bírótól, hogy a rá nézve kedvező igazságot felismerje és kijelentse, és nem helyez sulyt rá, hogy ez épen csak az általa felhozott bizonyítékok alapján történjék. A polgári perben azonban mindegyik fél jogosítva van arra, hogy igényéről lemondjon; sem jogtalanul, sem erkölcstelenül nem cselekszik, ha ezt teszi, és képzelhető, hogy valamely bizonyítás költségei, veszélyei vagy más hátrányai oly nagyok, hogy inkább nyugszik bele a jog esetleges elvesztésébe.

Ez minden esetre a polgári peres eljárásnak egy árnyoldala. Az eszmény az volna, hogy az állam az egyént minden esetben jogához juttatja, anélkül, hogy az egyénnek a jogérti küzdelmében költségektől, fáradságtól vagy más hátrányoktól kellene tartania. Ezt az eszményt nem érhetjük ugyan el. Ennek következménye az, hogy tényleg egyes esetekben az anyagi igazság háttérbe vonul ezen célszerűségi szempont mögött. Ebből azonban nem szabad a polgári per főelvét, célját megállapítani. A sajnálatos kivételt nem szabad szabályként felállítani. A cél, amely felé a polgári perben épugy kell törekednünk, mint a bünvádi perben: az anyagi igazság minél tökéletesebb érvényesülése.

Dr. Fodor Ármin.

Különfélék.

— **A nemzetközi büntetőjogi kongresszus előkészítése** az igazságügyminiszter rendező-bizottságot alakított, mely a napokban tartotta első ülését. A kongresszus szeptember hó 11., 12. és 13. napjain fog tartatni. (Az utána következő gyermekvédő kongresszus.) A bizottság a hazai szakférfiakhoz felszólítást küld, hogy a kitűzött kérdésekre véleményeket irjanak. A bizottság már megállapította az ülések rendjét is. E szerint a két első nap délelőttjén és délutánján lesznek ülések. A harmadik nap délelőttjét szabadon hagyta a bizottság, hogy a kongresszus tagjai megtekinthessék a kőbányai gyűjtő-fogházat. Az aszódi javító-intézetet a kongresszus tagjai közül azok, akik egy nappal tovább maradnak itt, a gyermekvédő kongresszus tagjaival együtt fogják megtekinthetni. Tervbe van véve az Alkotmány-utcai fogház meglátogatása is.

— **Az Annuaire de Législation Étrangère** új kötete jelent meg és magában foglalja a föld kerekén az 1896. évben hozott törvényeket. A magyar részt ismét *Nagy Dezső*, a budapesti ügyvédi kamara titkára szerkesztette. Ő maga írta a bevezetést, melyben megemlékszik az azon évben hozott valamennyi törvényről és vázolja tartalmukat. Ez után következik a közigazgatási bíróságról szóló törvény analízise *dr. Baumgarten Ferdinándtól*, majd a magyar bünvádi eljárás ismertetése *dr. Mayer Salamontól*, kinek a magyar jogi törvényhozás ismertetése körüli érdemeit olvasó közönségünk nagyon jól ismeri és ki a magyar nemzet iránti rokonszenvét azóta is megtartotta, hogy Bécsből Párisba költözött. — Ezen kötetel egyidejűleg jelent meg az *Annuaire de Législation Française*, mely az 1897-ben hozott francia törvényeket foglalja magában.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya** a jövő hét elején tart. Az első felolvasás 14-én lesz.

— **Ügyvédi pressió.** *A m. kir. Curia*: Dr. — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben ítelt: az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának ítélete helybenhagyatik indokaiból s azért; mert az ügyvéd ügyfele követelésének behajtását, az erre nyert megbízás alapján, csakis a végrehajtási törvényben meghatározott eljárás útján eszközölheti, minden e célra irányuló más módnak, különösen az ellenfélre, ennek magánéletéből vagy hivatalos állásából kifolyólag gyakorolható nyomásnak (pressiónak) felhasználása tehát az ügyvédi tisztességbe ütközik. (1898 június 25. 258. sz. a.)

— **A budapesti kir. törvényszék mint felebbezési bíróság aktáiból.** Vidéki ügyvéd mint alperes jelenik meg 22 frt 90 kros ügyben egyik budapesti járásbíróság előtt. A járásbíróság felperes perletétele folytán annyi perköltséget ítél meg, amennyi alperest megilletné, ha budapesti ügyvéd volna vagy budapesti ügyvédet bizott volna meg képviselével. Alperes a végzés ellen felfolyamodással él, mire meghozza a budapesti kir. törvényszék a következő határozatot:

Alperes javára a felperes ellen megállapított perköltség összege 21 frt 60 krra felemeltetik.

Indokok: Alperes a sommás eljárás 18. §-a értelmében első sorban személyes megjelenésre levén idézve, ebből folyóan jogosult a tárgyaláson személyesen megjelenni és védekezni. Így nyilvánvaló, hogy a pervesztes féltől mindama költségek és időveszteségek megtérítését követelheti, melyek személyes megjelenése folytán felmerültek s e részben a sommás eljárási törvény 109. §-ának 2. bekezdése nem alkalmazható, mert csak arra az esetre vonatkozik, a midőn a képvisellett az eljáró bíróság székhelyén kívül lakó ügyvéd bizatik meg, ez az esete azonban fen nem forog.

Minthogy talán lesznek olyanok, akik e másolat valódisága iránt kételyt táplálnak, azt is megírjuk, hogy e határozat száma I. E. 186. 1898.

— **Erkölcsei bizonyítványban azon esetek felsorolásának is helye van, melyekben a bünvádi eljárás megszüntetett.** (A belügyminiszternek 90,944/98. szám alatt

a budapesti államrendőrség főkapitányához intézett rendelete.) L. Mátyás budapesti lakosnak a részére Czimed által kiadott erkölcsi bizonyítvány ellen beadott felebbezését, melyben oly tartalmu bizonyítvány kiállítását kéri, hogy erkölcsi tekintetben kifogás alá nem esik, figyelembe vehetőnek s kérelmét teljesíthetőnek nem találtam. Mert oly esetekben, midőn az erkölcsi bizonyítvány megszerzése a törvény vagy szabályrendeletek értelmében bizonyos jogosítványok megszerzésének feltételét képezi, a rendőri hatóság kétségtelenül jogosan jár el, ha az általa kiállítandó erkölcsi bizonyítványban azon eseteket is felsorolja, melyekben folyamodó ellen a bünvádi eljárás megindított ugyan, de pozitív eredmény nélkül megszüntetett. Minthogy ugyanis azon hatóság, mely előtt a kérdéses erkölcsi bizonyítvány használtatik, már magából azon körülményből, hogy folyamodó ellen bizonyos büntető cselekmény miatt már többször indított meg az eljárás, annak erkölcsi minősítése iránt tájékozást szerezhet magának, ámbár terhelt bűnösségével összefüggésben nem álló okokból, mint p. o. a sértett fél indítványának visszavonása, elévülés, stb. miatt elítélése és megbüntetése elmaradt: közrendészeti szempontból csak feladatát teljesíti az erkölcsi bizonyítvány kiállítására hivatott hatóság, ha fentjelzett körülmény megemlékezésével megakadályozni iparkodik, hogy az előtte kedvezőtlen színben ismeretes folyamodó könnyebb módon és nagyobb kiterjedésben folytathassa káros üzemeit.

— **Párviadalnál a «fegyveres kiállítás» fogalom meghatározása.** A budapesti kir. ítélő tábla 1576/98. B. szám alatt végzett: Minthogy a Btk. 296. §-a alá eső párviadal vétsége csak akkor állapítható meg, ha a felek a párviadalra fegyveresen ki is állottak, tekintve, hogy a kir. törvényszék ezt a minősítő körülményt a végtárgyalásom tisztába nem hozta, mert a végtárgyaláson mindkét fél csak annyit mondott e részben, hogy le voltak vetkőzve és teljesen neki készülve, midőn a rendőrség, közbelépésével a párviadalt megakadályozta, tanuk pedig a végtárgyaláson erre nézve ki nem hallgattak; minthogy a napló 1. alatti rendőrségi jelentés szerint a felek csak párbajozni akartak, mit a rendőrség egyedül abból állapított meg, mert mindkét fél már félmeztelenül volt, sőt P. Elemér az orvosok is ellátták már a szükséges kötésekkel, — a vizsgálat alatt kihallgatott tanuk szerint pedig csakis L. Dániel vallja azt, hogy a felek a párviadalra felállítottak, ellenben N. Béla, G. Sándor és G. Arthur párbajsegédek mint tanuk azt vallották, hogy a rendőri megakadályozás még a felállítás előtt történt s e mellett se a vádlottak, se a tanuk nem nyilatkoztak a tekintetben, hogy a fegyvert is — a kardot — az esetleges felállásnál már kezeikbe vették volna, s minthogy vád alá helyezve is a Btk. 293. §-a alapján voltak a vádlottak, s a kir. ügyész végindítványában is csak a Btk. 293. §-a alapján emelt vádat, mindezeknél fogva a vádbeli párviadal vétségének helyes minősítése s illetve az ügy alapos elbírálatása végett a kir. ítélő tábla feloldja az elsőfoku bíróság neheztelt ítéletét és elrendeli, hogy egy újabban tartandó végtárgyalásra idézze meg a kir. büntető törvényszék tanuként P. János és G. Viktor detektiveket és L. Dávid, N. Béla, G. Arthur és G. Sándor volt párbajsegédek, s ha már ezek feltalálhatók nem volnának, dr. N. Béla és dr. K. Aladár orvosokat, kik a párbajnál jelen voltak, s ezek kihallgatásával hozza tisztába azt a lényeges körülményt, hogy a rendőrök belépése idejében a vádlottak valósággal fegyveresen felállottak-e már a párviadal megvívásához, vagy pedig a fegyveres kiállítás még nem történt meg. S ezek után a kifejlendőkhez képest hozzon a kir. törvényszék új ítéletet. Δ

— **Államfogház és pénzbüntetést helyettesítő fogház konkurálása.** A budapesti kir. büntető törvényszék a 86,832/98. B. sz. ítélettel P. Elemér vádlottat minap párviadal és becsületsértés vétségei miatt egy napi államfogházra és 30 frt pénzbüntetésre ítélte, mely utóbbi büntetés behajthatatlanság esetében három napi fogházra lesz átváltoztatandó. Δ

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése (Kossuth Lajos-utca) teljes árban megveszi vagy újabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számú füzetait: 23., 27., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 47., 52.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 lrt
negyedévre ... 3 lrt

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia 1898-ban. — Az orvosi szakértő mint tanu. *Babarczi Schwartz Ottó* budapesti egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A kiskoru gyermek tartása és a kir. Curia gyakorlata. *Dr. Hattyuffy Dezső* fehérmegyei árvaszéki elnöktől. — Bűnös elmebetegek. *Dr. Sándor Aladár* budapesti büntető-törvényszéki jegyzőtől. — A részvényfelpénz megadóztatása. *Dr. Fazekas Oszkártól.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia 1898-ban.

Nem kis jelentőségű a jogkereső közönség abbéli állandó panasza, hogy a perek bíróságainknál igen lassan haladnak, hogy gyorsaság tekintetében a legelnezőbb követelményeknek sem tudunk eleget tenni.

Elsőfokon is több hónapos határidők nyújtják egy-egy peres ügy végeldöntését és ha az elsőbíróság ki is mondja a döntő szót, a felebbezési, illetőleg felülvizsgálati forumok előtt ismét hónapokig kell várni a határozatra.

A sommás eljárásról szóló törvény némely irányban segített a helyzeten, amennyiben egyrészt a bizonyítási eljárás egyszerűsítése, másrészt a jogorvoslati forumokban tett változtatás, valamint a jogorvoslatok korlátozása a kisebb jelentőségű polgári pereknél gyorsítja a perek lefolyását.

De a rendes perek igen nagy részében, valamint a bűnvádi ügyekben a helyzet változatlan.

Mikor 1894-ben a Curia válláról az 1893: XVIII. tcz. életbeléptetése oly rendkívül nagy munkaterhet emelt le, örömmel és bizodalommal hittük, hogy nemsokára eljövend az az idő, mikor a kir. Curia teljes currentiában leszen, mivel a legfőbb bírósághoz beérkezett ügyek száma rohamosan megfogyatkozott. 1894. évben 29,352, 1895. évben 27,500, 1896-ban 23,094, 1897-ben 21,487, 1898-ban 22,691 ügy érkezett fel a Curiahoz, úgy, hogy öt esztendő alatt az ügybejövétel több mint hétezerrel csökkent.

Ehhez képest az elintézendők összege, (melyet az előző évi hátralékok és a beérkezett ügyek összesítése által nyerünk), szintén fokozatosan apadt. 1894-ben 42,711, 1895-ben 41,000, 1896-ban 36,000, 1897-ben 32,278, 1898-ban 30,209 volt elintézendő. Az elintézendő ügyek száma öt esztendő alatt 12,000-el kevesebb lett.

Ámde ha az elintézett ügyek kimutatását vesszük elő, azt látjuk, hogy 1894-ben 27,099, 1895-ben 26,798, 1896-ban 25,327, 1897-ben 23,132, 1898-ban 23,180 ügy lett elintézve, ami azt jelenti, hogy öt esztendővel ezelőtt öt és félezerrel több ügyet dolgozott fel ugyanaz a bírói létszám.

A hátralékok alakulása a következő: 1894-ben 13,372, 1895-ben 13,043, 1896-ban 9163, 1897-ben 7518, 1898-ban 7029.

A hátralékok a lényegesen kisebb ügybejövettel párhuzamosan az új sommás eljárási törvény folytán e törvény hatályának első éveiben nagy mérvben csökkentek ugyan, de az utóbbi években ismét állandóan egy niveau állanak.

Ami a Curia tavalyi ügyforgalmának részleteit illeti, beérkezett 7295 polgári, 1301 váltó-, 109 urbéri, 693 sommás felülvizsgálati, 12,460 büntető, 681 fegyelmi, 152 felszólamlási ügy, az 1897. évhez képest 395-tel több polgári, 145-tel

több váltó-, 16-tal kevesebb urbéri, 164-gyel több sommás felülvizsgálati, 515-tel több büntető, 14-gyel több fegyelmi, 13-mal kevesebb felszólamlási ügy.

A kir. Curia ítékezésének méltatása és bírálata messze túlhaladná e cikk keretét.

De nem hallgathatjuk el ezuttal sem azt a többször kiemelt tényt, hogy a — felülvizsgálati és váltótanácsok kivételével — legfelsőbb bíróságunk, ha csak lehet, kikerüli ítéleteinek indokolását.

A legtöbb curiai határozat *indokaiból* hagyja helyben egyik vagy másik alsóbíróságnak határozatát, és ahol megváltoztató rendelkező részzel találkozunk, ott is néhány, a tényállásból meritett mondat pótolja az eset jogászai constructióját és elvi kifejtését.

Nem akarunk a miatt recriminációba bocsátkozni, hogy a Curia lényegesen kevesebb *ügyszámot* intéz el, mivel úgy vagyunk meggyőződve, hogy az elintézés alaposságának ez hasznára válik.

De ennek az alaposságnak nyoma kellene hogy maradjon a papiroson is, látnunk kellene magukból az ítéletekből, hogy a konkrét ügyben hozott határozat minő szempontok mérlegelésének, elvi kérdések megvitatásának eredménye, hogy a megmásíthatlanul utolsó döntésnél a bíróság fontolóra vette a felek által előadott vagy egyébként kiderített összes ténybeli és jogi elemeket, valamint hogy a jogszabályok alkalmazásánál minő álláspontot foglalt el.

Az orvosi szakértő mint tanu.*

II. A tanuk és a szakértők perbeli állása és szerepe.

A tanuk fogalmát az elméletben akképp határozhatjuk meg, hogy azok olyan személyek, akik az érzékeik által tapasztalt ténykörményekről a bíró előtt bizonytságot tesznek; szakértők ellenben olyan személyek, akik különleges élettapasztalataik, foglalkozásuk vagy szaktudományuk segélyével kellő képességgel bírnak olyan észleletek teljesítésére, tapasztalatok vagy tudományos tételek helyességének megítélésére, melyek a bírói felismerés körén kívül esnek és akik e különleges szakismereteik alapján a bíró előtt annak körébe tartozó dolgokról véleményt nyilvánítanak.

Sokat vitatott kérdése a perjognak az, hogy a szakértő vélemény bizonyíték-e és így a tanuvallomással egy szempont alá esik-e, vagy pedig a bíró segédjének tekintendő a szakértő?

Az első nézet, t. i. az a nézet, hogy a szakértők a tanukkal egy szempont alá esnek, egyes partikuláris német perrendtartásokban nyert kifejezést.

A második nézet, hogy a szakértő a bíró segédje, a középkori olasz doctrinából fejlődött, mely a szakértőket instructores judicisnak tekintette és azt tanította: periti potius judices sunt, quam testes. Ezen az állásponton áll a német birodalmi perrend. Mostani perrendünk ép úgy, mint a francia eljárás, nem foglal el elvi álláspontot a szakértők állásának általánosságban való szabályozásánál és a részletekben is, hol az egyik, hol a másik álláspont felé

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Elmaki

hajlik. A perrendtartási javaslat előadói tervezete általánosságban a bíró segédjének tekinti a szakértőt, de nem ragaszkodik ehhez az állásponthoz oly mereven, hogy a feleknek befolyását korlátozná.

* *

Az eddigiekben ismertettük a tanukra és a szakértőkre vonatkozó tételes szabályokat és röviden körvonaloztuk a tanuk és a szakértők perbeli állása közötti különbséget, amely alapkülönbség már magábanvéve is kétséget támaszt annak helyessége tekintetében, hogy a szakértő szakértelmével észlelt tényről tanuvallomást tegyen.

Ami már most a szóbanforgó, vagyis annak a rendelkezésnek tüzetes bírálatát illeti, hogy a szakértői személy bizonyos körülmények között tanunak tekintendő, vegyük mindenekelőtt szemügyre azokat az érveket, amelyekkel a törvényjavaslatok és az elmélet a jelzett rendelkezést indokolják.

Az 1893. évi XVIII. tcz. miniszteri javaslata a reánk sérelmes rendelkezést nem tartalmazta, csak a képviselőház igazságügyi bizottsága vette fel az említett rendelkezést a következő megokolással:

Minden kétséget kizárólag meg kellett határozni, hogy az utolsó bekezdésben felsorolt személyek valóságban tanuk; így tehát kihallgatásuk elrendelésénél és annak foganatosításánál a tanukihallgatásra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

Az általános perrendtartás (1893) előadói tervezetében már részletesebb indokolással találkozunk:

Az elméletben vitás, hogy az olyan személyeket, akik elmúlt körülményekről szakértői észlelés alapján tesznek tanúságot, tanuknak vagy szakértőknek kell-e tekinteni. A tervezet, azon álláspontjából, hogy a szakértők a bíró segédei, akik szakértelmét kiegészítik, nem tekintheti ezeket szakértőknek, hanem csak egyszerű tanuknak.

Hogy ezek a tanuk a bizonyítandó ténykörülményeket csak szakértelmük segítségével észlelhették, az nem változtat a dolgon. Valamint az, aki egy általa elolvasott irat tartalmáról tesz tanúságot, nem tekinthető szakértőnek csak azért, mert ezen észleléshez az irni-olvasni tudás szükséges, ép oly kevésbé tekinthető szakértőnek azon orvos, aki arról tesz tanúságot, hogy valaki a múlt időben bizonyos betegségben szenvedett. Az, hogy az orvos külső jelekből következtetés útján jutott annak tudomására, hogy minő bajban szenvedett a beteg, különbséget nem tesz, mert minden ténykonstatálás többé-kevésbé következtetéseken is épül. Miután a bíró, a tanu vallomásának bizonyító erejét is szabadon mérlegeli, nincs semmi veszély abban, hogy a tanuvallomásba szakértői következtetések is vegyülnek.

Ez a Pócs-féle javaslatnak a nézete.

Zlinszky, a bizonyítás elmélete című munkájában (328. l.) a következőket mondja: Megkülönböztetendő a szakértők általi bizonyítástól az az eset, midőn a szakértők általuk a multban tapasztalt valamely oly eseményről tesznek bizonyosságot, melynek kellő felfogásához bizonyos különleges szakismeret kívántatik, p. o. ha egy orvos arról tesz bizonyosságot, hogy egy év előtt a peres felet valamely betegségben gyógyította. Ezen bizonyítványok nem a szakértői bizonyíték köréhez tartoznak, mert ezen esetben a szakértő nem a bíró által előterjesztett ügyben ad véleményt, hanem a multban tett észleleteit adja elő, mint a tanu, bár a kettő között az a lényeges különbség merült fel, hogy a bizonyítvány a tény előadása mellett bírálatot is foglal magában, a lényeg azonos és a különbség csak a szakértő különleges helyzetéből származik. Ily bizonyíték tehát a tanuk általi bizonyításra nézve fenálló szabályok alá esik.

Eddig Zlinszky nézete.

A mint már említettük, a büntető perrendtartás a szakértő tanu fogalmát nem ismeri és erre vonatkozó álláspontját a következőkben indokolja:

Nagy kontroversia tárgyát képezi úgy az irodalomban, mint a külföldi judikaturában a tanuzási és szakértői eskünek egymáshoz való viszonya. Minthogy a két bizonyítási eszköz egymástól különbözik, nagyon természetes, hogy az eskü tartalma is különböző; ha tehát a tanu egyuttal szakértőnek is tekintendő, vagy ha a szakértő egyuttal tanu szerepet is ölt, úgy kérdéses, hogy melyik eskü, vagy mind a kettő teendő-e le?

A német perrendtartás az első pozitív jog, amely a szakértő tanu fogalmát felállította. (85. §.)

Az indokolásban elő van adva, hogy a sok vitának elejét veszi az, ha kimondatik, hogy az a tanu, aki a multban történt tényekről vagy állapotokról, szakértelmet igénylő tanúságot tesz, valóságos tanunak tekintendő. A szakértő és a szakértő tanu között, a belső különbség az indokolás szerint az, hogy a szakértők mint bírói segédek (als Gehülften des Richters) mindig tényekből következtetéseket vonnak, a szakértő tanu pedig saját tapasztalatait mondja el. Szembetűnő e megkülönböztetés hiányossága, mert egyrésztől szakértőnek sem kell mindig következtetést vonni a tényekből, másrésztől a szakértő is saját tapasztalatait és észleleteit mondja el.

A szakértő tanu fogalmának a német perrendben foglalt megállapítása és indokolása arra a kontroversiára, midőn a tulajdonképeni szakértői és tanuzási szerepkör egymást szeli, nem derít világot. A felett senki sem kételkedik, hogy a szakértelem a tanuzásnál is fontos szerepet játszhat, a nélkül, hogy a tanu ezt a jellegét elveszítené. Ha *A.* csak annyit lát, hogy kép függött a falon, *B.* pedig meg tudja mondani, hogy a kép a sixtini Madonna utánzata volt, úgy *B.* mindenestre szakértelménél fogva többet tud mondani, mint *A.*, de azért a szakértelemmel tett tanúsága nem fosztja meg őt tanu jellegétől.

Ami kétséges, ez az: mily ismérvek szükségesek ahhoz, hogy a szakértő tanu egyuttal szakértőnek és viszont a szakértő egyuttal tanunak is legyen tekinthető.

A német Reichsgericht judikaturájából (III. büntető tanács, 1880 május 8. Entscheid. II. 154, 156. l. továbbá II. büntető tanács 1880 október 26. Rechts. II. 339. l.) azt az elvet lehet levonni, hogy azt, amit a szakértő a bünvádi per tartama alatt szakértői minőségben észlelt, szakértői és nem tanuzási esküvel kell megerősíteni.

De, hogy ezzel a kérdés nincs megoldva, e tekintetben John utal az I. büntető tanácsnak 1880 december 22. (Rechts. II. 665 l.) hozott eltérő határozatára.

Ugyanő a szóban levő kérdés megvilágítására érdekes példákat hoz fel: vádlott alibi-jének igazolása céljából hivatkozik arra, hogy beteg volt. A betegség igazolására nem okvetlen szükséges orvosi bizonyítvány, következőleg vádlott két nem orvos tanura, *A.*-ra és *B.*-re hivatkozik. Nem szenvedhet kétséget, hogy *A.* és *B.* mint tanuk hallgatandók ki és esketendők meg. De ha azt kellene bizonyítani, hogy a beteg typhusban feküdt, úgy ez már csak szakértővel, illetőleg szakértő tanuval volna bizonyítható. Hivatkozik tehát a vádlott *X.* orvosra, ki őt betegségében gyógyította és aki kijelenti, hogy a beteg typhusban volt. Az orvos most nem mint szakértő, hanem mint szakértő tanu, a tanuzási esküt fogja letenni. Már most, ha azt kérdezik az orvostól, hogy a vádlott azon a napon olyan helyzetben volt-e, hogy a szobát elhagyhatta, úgy az orvos, az erre adott feleletében már mint szakértő válaszol, mert a saját szakértői tanúsága által létrehozott bizonyítási anyag erejét az alibi szempontjából ítéli meg. Ily esetben *X.* orvosnak úgy a tanuzási, mint a szakértői esküt is le kellene tenni.

Glaser a vitás kérdésben a következő szabályt állítja fel. Ha a szakértő olyan tényekről nyilatkozik, melyeket nem a hivatalos vizsgálat alkalmával észlelt, akkor nemcsak a szakértői, hanem a tanui eskü is kiveendő tőle, viszont a

szakértő tanunak le kell tennie a szakértői esküt, midőn a leletet pótló nyilatkozatnál többet, még szorosan vett szakértői vélemény is kívánnak tőle.

Ezen ellentétek mellett általános kimerítő formula alig található, miért is a törvény ilyenek felállítását meg sem kísérlte. A szakértői vagy a tanui eskünek, eshetőleg mind a kettőnek alkalmazása tárgyában csak az eset körülményei szerint lehet dönten, de a Reichsgericht gyakorlatából levont és a Glaser által felállított szabályok tájékozással szolgálhatnak.

Ez a büntető perrendtartás javaslatának az álláspontja, melyből a civilis törvény intézkedéseivel szemben világosan látható az ovatosság, mely a törvényhozót e nehéz kérdés törvénybe foglalásának elkerülésére indította, és amely folytatólagosan azt a helyzetet teremtette meg, hogy büntetőjogi esetekben a bíró megítélésétől függ annak eldöntése, hogy a szakértőt tanunak tekinti-e, vagy nem, tehát oly helyzetet létesített, amely a szóban forgó kérdést a mi szempontunkból még jobban komplikálja, mert megeshet, hogy különböző bírák előtt, egymáshoz hasonló ügyekben egyszer mint szakértő, máskor pedig mint tanu leszünk kénytelenek esküt tenni.

* *

Az eddigiekben ismertettem a jogi álláspontot, melynek helyességét vagy helytelenségét jogi szempontból nem bíráljuk; nem bíráljuk azt sem, hogy annak alkalmazása más, nem orvosi szakértőkre mennyiben megfelelő, de amelyre vonatkozólag orvosi szempontból ki kell mondanunk, hogy annak elfoglalásánál a törvényhozás és a bírói gyakorlat nem számolt azzal a különbséggel, amely az orvosi és más szakértőnek állása között — épen az orvosi tudománynak természettudományi alapját tekintve — jelentkezik, de nem számolt a kérdés lényegével sem, amely abban áll, hogy az orvos a szaktudománya segítségével tapasztalt ténykörülmények vagy állapotok tekintetében sohasem tanusít tényeket, hanem mindig csak véleményt nyilvánít.

Mint az idézett törvényi rendelkezések ismertetésénél láttuk, a jogi álláspont akkor tekinti a szakértőt tanunak, ha elmúlt állapotokról és ténykörülményekről tanuskodik; a kérdés lényegét tehát abban találja, hogy a szakértő a bizonyítandó ténykörülményt vagy állapotot — szakértelme segítségével — nem a per folyamán, hanem a pert megelőzőleg észlelte legyen. Nincs kétsége a jogi álláspontnak sem a tekintetben, hogy azokra a ténykörülményekre és állapotokra nézve, melyeket a szakértő a per folyamán észlelt, nem tanu, hanem szakértő — már pedig ezek is elmúlt állapotok és ténykörülmények.

Világos tehát, hogy abból, miszerint a tény a mult dőben észleltetett, nem következik feltétlenül az, hogy az észlelő tanu. Viszont a tanuknál is előfordul az, hogy nem a multban, hanem a jelenben észlelt körülményekről tesznek tanuságot, midőn p. o. az a tanu, kit igényperben az azonosság bizonyítására felhivnak, a kihallgatás elrendelése után köteles megsejmelni a kérdéses tárgyakat és a szemlélete alapján bizonyítja azoknak az igényelt tárgyakkal való azonosságát.

Nyilvánvaló tehát, hogy annak a kérdésnek megbírlása: tanunak vagy szakértőnek tekintessék-e az illető, teljesen közömbös az az időpont, a mikor az illető a tényt észlelte.

Az észlelés időpontja alapján tehát a tanunak és a szakértőnek egymástól való megkülönböztetése meg nem állhatván, keresnünk kell a megoldásra más alapot és ezt a szakértői személyhez intézett kérdésnek, illetőleg az általa adott feleletnek természetében, lényegében találjuk meg.

Abban megegyezik a fentebb ismertett jogi felfogás az orvosi felfogással, hogy akkor, a mikor a szakértői személy az általa észlelt tényekből szaktudománya alapján szakkövetkeztetést von, nem tanu, hanem tisztán szakértő.

Visszatérve Johnnak fentebb idézett példájára, az orvos arra a kérdésre adott feleletében, hogy a vádlott, kit ő hagymáz miatt gyógykezelt, olyan helyzetben volt-e, hogy szobáját képes volt elhagyni. John szerint is, mint szakértő válaszol. Vagy más példát véve, kétségelenül szakértőképp válaszol az orvos arra a kérdésre, hogy az a beteg, akit paralysis progressivában szenvedőnek talált, abban a helyzetben volt-e bizonyos időpontban, hogy képes volt végakaratát szabadon nyilvánítani, vagy birt-e önrendelkezési képességgel, vagy elmetehetsége meg volt-e zavarva úgy, hogy e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt. Folytatva e példákat, meg nem áll azonban orvosi szempontból annak a jogi felfogásnak a helyessége, mely szerint arra a kérdésre, hogy hagymázban, vagy hogy paralysis progressivában szenvedett-e a beteg, az orvos mint tanu válaszol. A tévedés abban van, hogy a jogi felfogás a typhusnak, a paralysisnek fenforgását positivumnak tekinti, és azért mondja ki e részben az orvosnak tanui minőségét, mert e kérdésekre adott feleletében szerinte tényt bizonyít, holott az orvos szempontjából a betegség mibenlétének, a diagnosis megállapítása épen nem tény, nem positivum, hanem a tünetekből vont szaktudományi következtetésnek a dolga, tehát eminenter szakértői kérdés.

Szem elől téveszti a jogi felfogás ennél a kérdésnél az orvosi tudománynak természettudományi alapját, mely az orvosszakértőt más szakértőtől megkülönbözteti és mely alap épen nem állandó, hanem a természettudományok haladásával, fejlődésnek, hullámzó változásnak van alávetve.

Ha az építész-szakértő kijelenti, hogy az épület, melyet ő épített, téglából készült, ez ténynek a kijelentése, mely tény vagy való, vagy nem való, de önmagában mindig ugyanaz marad.

De nem áll ez az orvosszakértőre nézve.

Elég példaképen csak a tünetcsoportoknak ama sorozata utalunk, melyek a rheumát jellegzik. Ilyen tünetek észlelése alapján az orvosszakértő régebben, mint helyes diagnosist kimondotta a rheumát, manapság már jól tudjuk, hogy vannak e tünetekkel megegyező fájdalmak, melyek nem a rheuma következményei, hanem egy kombinált idegrendszerbeli megbetegedésnek initális tünetei. Mindezek tehát nem ténybeli, hanem szakértői kérdések, valamint szakértői kérdés az orvos részéről már az is, hogy valósággal beteg volt-e az illető, mert lehetett simuláns is, úgy hogy nem marad más tanui természetű része a dolognak, mint a gyógykezelés pusztá ténye, azaz megállapítása annak a ténynek, hogy az orvos a beteget tényleg kezelte.

Helyes tehát mindezekből annak a ténynek levonása, hogy az orvos mindannyiszor, a hányszor olyan ténykörülmények vagy állapotok iránt nyilatkozik a bíróság előtt, amelyeket szaktudománya segítségével észlelt, mindig mint szakértő és nem mint tanu nyilatkozik, mihez képest helytelennek kell nyilvánítanunk a törvénynek azt a rendelkezését, amely ilyen nyilatkozattételek esetén az orvosra, a tanukra fenálló szabályokat rendeli alkalmazandóknak.

Mint a fent ismertett törvényi intézkedéseknél láttuk, a szakértők általában kedvezőbb helyzetben vannak a bíróság előtt, mint a tanuk; erre hivatkozva mondhatjuk, hogy a most megtámadott törvényi rendelkezés már általánosságban is sérelmes reánk, orvosokra. Különösen sérelmes azonban az, hogy tanui esküt kénytelen az orvos tenni akkor, a mikor voltaképen szakértői nyilatkozatot tesz; arra kell esküt tennie, hogy a hozzá intézett kérdésekre az igazat vallotta, holott legjobb tudomása szerint nem lehet meggyőződve arról, hogy a mit vallott az positiv igaz. Két ut áll ilyen esetben az orvos előtt, vagy könnyebben veszi a dolgot és megesküszik, hogy igazat mondott, mikor azt vallotta, hogy a betegség rheuma, a mikor azonban annak teszi ki magát egy idővel kiderülván mikép a rheumára utaló tünetek egy

idegbaj initális tünetei voltak, eshetőleg hamis tanuzás miatt bűnvádi eljárás alá kerül, vagy pedig ovatosan és helyesen akkép nyilatkozik, hogy a feltett kérdésre nem válaszolhat határozottan, azonban a tünetek olyanok, amelyekből a tudomány álláspontja szerint rheumára lehetne következtetni, mely utóbbi esetben aztán valósággal formailag is szakértői véleményt nyilvánít.

Kérdem már most, micsoda fontos érdeke van az igazságszolgáltatásnak abban, hogy az orvost ilyen dilemma elé állítsa?

Bizonyára nincs semmi érdeke, mert mint a Plósz-féle javaslat indokolása is említi, a bíró szabadon mérlegeli úgy a tanuvallomásnak, mint a szakértői véleménynek bizonyító erejét, az igazságszolgáltatás szempontjából tehát tökéletesen mindegy, akár tanuvallomás, akár szakértői vélemény alakjában jut kifejezésre a lényegében mindig szakértői nyilatkozat.

Minthogy pedig ezek szerint a most tárgyalt az a törvényi rendelkezés, hogy szakértői személyek, akik oly elmult állapotokról és ténykörményekről tanuskodnak, melyek észleléséhez szakértelem volt szükséges, tanuknak tekintendők és reájuk a tanukihallgatásra vonatkozó szabályok alkalmazandók, — az orvosra sérelmes és annak fentartása az igazságszolgáltatásnak érdekében nincs, véleményem oda irányul, hogy annak a törvényben nincs helye.

Javaslatom tehát az, hogy a szabályszerű uton intéztessék felterjesztés az igazságügyi miniszter urhoz az iránt, hogy a sérelmesnek talált rendelkezés az általános polgári perrendtartás törvényjavaslatába fel ne vétessék, arra az esetre pedig, ha a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. tcz. netán revisio alá kerülne, az abból is kihagyassék.

Amennyiben pedig ezen javaslatom felsőbb helyen elfogadható nem lenne, kérelmezzük az idézett törvényi rendelkezésnek (javaslat 376. §. — 1893. évi XVIII. tcz. 94. §. utolsó bekezdése) következő kiegészítését:

Ez a rendelkezés nem alkalmazható az orvosokra, akik a saját szakértelmükkel észlelt állapotokat és ténykörményeket illetőleg, mindig szakértőknek tekintendők.

Babarczy Schwartzner Ottó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kiskoru gyermek tartása és a m. kir. Curia gyakorlata.

A gyámsági törvény amily szükséges és hézagpótló volt annak idején s általában véve helyes irányt szabott arra nézve, hogy a gyámsági jog fejlődhessek: ép úgy több rendelkezése nemcsak hiányos, de oly homályos is, hogy különféle eltérő értelmezésekre ad alkalmat, pedig éppen azon ügyek, melyek az 1877: XX. tcz.-ben tárgyaltnak, azok közé tartoznak, melyek sok tekintetben a családi élet legbensőbb köreit is érdeklik s épen ezért nagyon szükséges, hogy ily ügyeknél a fenálló törvények lehetőleg szabatosan határozzák meg az intézkedési köröket és az eljárási módokat.

A gyakorlat ugyan iparkodik helyes értelmezést adni sok homályos kérdésnek s e tekintetben a belügyminiszter több helyes elvi természetű határozata is nagyon egészséges irányt jelölt ki egyik-másik kérdés felvilágosítására,* azonban sajnos, hogy e téren sem találunk mindig egyöntetűséget, sőt sok ellentét merül fel, melyek nemcsak nem nyújtanak kellő támpontot a helyes kibontakozáshoz, hanem még inkább összebonyolítják az egyes kritikus kérdéseket.

Igy bonyolítja össze joggyakorlatunk a többi között a

* A gyámsági ügyekre vonatkozó elvi jelentőségű határozatok közölve vannak a «Közigazgatási elvi határozatok egyetemes gyűjteménye» II. kötetében.

törvénytelen kiskoru gyermek tartására vonatkozó azon eljárást, midőn a törvénytelen gyermek anyja vagy annak törvényes képviselője a természetes atyával a tartásra nézve kiegyezett s ezen egyesség daczára később birói uton a törvénytelen gyermek anyja vagy annak törvényes képviselője a természetes atya ellen fordul s azt a tartás iránt perbe vonja. Ily esetekben arra nézve is van felsőbb birósági határozat, hogy minden ily egyesség gyámhatósági jóváhagyást igényel s anélkül semmis és érvénytelen* s arra is van határozat, hogy az ily egyességekhez a gyámhatósági jóváhagyás egyáltalán nem szükséges.**

A törvénytelen gyermek tartása kérdéséhez hasonlóan bonyolodott gyakorlatunkban a törvényes házasságból származó gyermek tartásának kérdése is az eljárást illetőleg, ha a szülők tartósan elválva élnek, vagy ha a válóper megindult, de még jogerősen befejezve nem lett.

Erre vonatkozólag kívánunk néhány szóval megemlékezni.

A m. kir. Curia 1898. évi szeptember hó 20-án hozott H. 17. sz. határozata, mely a *Jogt. Közl.* 1898. évi 47. számában 393. szám alatt közöltetett, a törvényes házasságból származó gyermekek tartását illetőleg indokolásában igen érdekes és igen fontos kijelentést tartalmaz.

Ezen indokolásban ugyanis megállapított, hogy:

a) az 1877: XX. tcz. 13. §-a szerint az iránt, hogy a törvényes házasságból származó gyermekeket a szülők melyike tartsa magánál s a tartás és nevelés költségét melyikük köteles viselni, a bíróság határoz és pedig tekintet nélkül arra, vajon a házaselek közt válóper van-e folyamatban, vagy a szülők törvényesen nem váltak ugyan el, azonban tartósan különválva élnek, a gyámhatóság pedig csak ideiglenesen határoz addig, míg a bíróságnak akár az egyik, akár a másik esetben keletkezett határozata jogerőre emelkedik;

b) ily esetekben a fentebbiekből kifolyólag nem az a kérdés, hogy a bíróság avagy a gyámhatóság (mint köz-igazgatási bíróság) bir-e hatáskörrel, hanem az, hogy a végleges tartás iránti kereset sommás vagy rendes peruttra tartozik-e?

A Curia tehát ezen határozatával kimondta azt, hogy a törvényes gyermek tartása iránti keresetek akár van a válóper folyamatban, akár nincs, mindig a bírósághoz tartoznak s az árvaszék ideiglenesen határoz addig, míg a bíróság határozata jogerőre nem emelkedik, továbbá, hogy az ily ügyeknél nem az lehet a kérdés, hogy birói vagy árvaszéki utra tartoznak-e, hanem csupán az, hogy a bíróság előtt rendes vagy sommás uton tárgyalassanak-e?

Nézetünk szerint ez a Curia határozatának lényege. Ezen határozat a korábbi gyakorlattal, úgy az új házassági törvénnyel ellentétben van.

A kiskoru gyermek tartására nézve az 1877: XX. tcz. 13. §-a, melyre a Curia hivatkozik, következőleg szól:

«Törvényes elválás eseteiben az iránt, hogy a gyermeket melyik szülő tartsa magánál s a tartás és nevelés költségeit melyik legyen köteles viselni, a fenálló jogszabályok értelmében a bíróság határoz.

E határozat a gyámhatósággal hivatalból közlendő.

Addig, míg a bíróságok ez iránti határozata jogerőre emelkedik, amennyiben a szülők erre nézve meg nem egyeztek, a tényállás kiderítése és a legközelebbi rokonok meghallgatása után ideiglenesen a gyámhatóság határoz.

A jelen szakasz intézkedései alkalmazandók az esetben is, ha a szülők törvényesen nem váltak ugyan el, azonban tartósan különválva élnek s gyermekeik tartása s ellátásáról kellőleg nem gondoskodtak.»

* Dr. Márkus Dezső: Felsőbb bíróságaink elvi határozatai. II. k. 2031. sz., VII. k. 12,751. sz.

** Dr. Márkus Dezső: Felsőbb bíróságaink elvi határozatai. VII. k. 12,763. sz.

Ezen törvénytörvényszakas szerint tehát a bíróság a fenálló jogszabályok értelmében határoz. E jogszabályok kétfélék, úgy a joggyakorlat is változott, mert részben más volt a joggyakorlat az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte előtt és részben más azóta.

Az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte előtt a törvényes házasságból származott gyermekek elhelyezése, tartása s neveltetése iránti eljárás a következő volt, ha a válóper megindítva lett vagy a felek tartósan különválva éltek:

a) a gyermekek tartása iránt a válóper ítéletében a bíróság határozott;

b) ha a válóper alatt e tárgyban határozat hozva nem lett, jogositva volt bármelyik fél a gyermek tartása iránt a válóper befejezte után is a bíróság előtt keresetet indítani;*

c) a válóper folyamata alatt, míg az abban hozott ítélet jogerőre nem emelkedett, ideiglenesen a gyámhatóság határozott a kiskoru gyermekek tartása s elhelyezése iránt;

d) ha a felek tartósan különválva éltek s a válóper megindítva nem lett, a gyermekek tartása iránt a gyámhatóság határozott. Ezt rendeli a törvény is, ezt mondja ki a Curia 1892. évi január 22-én tartott teljes-ülésében hozott 54. számú döntvénye, mely szerint: a szülők tartósan különválása esetében az iránt, hogy a házasságból született kiskoru gyermeket melyik szülő van jogositva magánál tartani, tekintet nélkül arra, hogy történt-e erre nézve a szülők között szerződészerű megállapodás vagy nem, mindig a gyámhatóság határoz s a gyámhatóság e határozatával meg nem elégedő fél annak kimondását, hogy a kiskorut magánál tartani ő van jogositva, a bíróság előtt szerződés teljesítése címén sem követelheti.**

Az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte óta az eljárás következő:

a) a bíró a felbontó ítéletben a közös kiskoru gyermekek elhelyezése és tartása felől is határoz; (1894: XXXI. tcz. 95. §.)

b) ha a bíró a perben kiderített ténykörülmenyeket nem találja elegendőknek arra, hogy a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozzon, az erre vonatkozó rendelkezést mellőzi és a per befejeztével az ügyiratokat intézkedés végett átteszi a gyámhatósághoz; (96. §.)

c) ha a bíró a felbontó ítéletben a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozott, de határozata a megváltozott körülmények következtében a gyermekek érdekeinek többé meg nem felel, a gyámhatóság a bírói határozattól eltérőleg intézkedhetik; (97. §.)

d) az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében a bíró ideiglenesen intézkedik a közös kiskoru gyermekek elhelyezése és tartása iránt; (102. §.)

e) a válóper megindítása s folytatása alatti időben a kiskoru tartása s elhelyezése iránt ideiglenesen a gyámhatóság határoz az 1877. évi XX. tcz. 13. §-a 3. bekezdése alapján.

f) A felek tartósan külön válása esetén az 1877. évi XX. tcz. 13. §-ának 4. bekezdése érvényes, mely szerint ideiglenesen a gyámhatóság határoz a gyermekek tartása s elhelyezése iránt, mindaddig, míg a különélés meg nem szűnik vagy míg a törvényes elvállás bekövetkezik, úgy mint azt fentebb a korábbi eljárás ismertetésénél d) alatt kifejtettük.

Az előadottak szerint tehát a Curia hivatkozott 17. számú határozatának indokolásában kifejtett elvek ellenkeznek mind a korábbi gyakorlattal, mind a jelenlegi joggyakorlattal s az 1894. évi XXXI. tcz. idevonatkozó rendelkezésével, úgy a Curia hivatkozott 54. számú döntvényével.

Ellenkezik tehát a Curia hivatkozott határozatának azon kijelentése, hogy a gyermekek tartása s elhelyezése iránt

* Márkus Dezső: Felsőbb bíróságaink elvi határozatai. II. k. 2014., 2015., 2017. sz. a.

** Márkus Dezső: Felsőbb bíróságaink elvi határozatai. II. k. 2011. sz. a.

mindig a bíróság határoz s az árvaszék ideiglenesen csupán addig, míg a bíróság határozata jogerőre emelkedik a törvénytörvénnyel s a joggyakorlattal, mert a törvény szerint a válópernél, ha a bíróság nem határozott e kérdésben, a gyámhatóság határoz, továbbá, ha a bíróság ítélete a körülményeknek többé meg nem felel, ismét a gyámhatóság határoz, továbbá a válóper alatti időre, úgy tartósan külön válásnál szintén az árvaszék határoz, igaz, hogy ez utóbbi esetekben ideiglenesen, míg esetleg a törvényes elválás be nem következik s a megindítandó vagy megindított válóper folytán a bíróság nem intézkedik.

Ezen ügyekben tehát az újabb eljárás szerint — mint fentebb kifejtettük, nem mindig a bíróság határoz, hanem a bíróság csupán két esetben: a válópernél és az ágytól s asztaltól való elválásnál, mégis ez utóbbi esetben ideiglenesen intézkedik.

Ezuttal csupán azt akartuk konstatálni, hogy a hivatkozott curiai határozatban kimondott elvek nem mindenben felelnek meg a törvényes felfogásnak, a törvény rendelkezésének s a fenálló joggyakorlat által kifejtett elveknek.

Miután a gyámsági törvényben több helyen is fordulnak elő oly kijelentések, melyek nem egészen világosak, s nem egyszer alkalmat nyújtanak ellentétes magyarázatokra is, nézetünk szerint leghelyesebb volna, ha addig is, míg a kodifikáció befejezést nyer, s a kiváló szakférfiak által készített magyar magánjogi törvénykönyv elkészült s érvényre emelkedik — a gyámsági törvény ezen homályos részeit átvizsgálni s azokat törvényileg kiegészíteni, a jelenlegi viszonyokhoz s a jogfejlődéshez alkalmazni.

Dr. Hattyuffy Dezső.

Bűnös elmebetegek.

A gyűjtőfogház háta mögött egy külön állami épület emelkedik, mely a bűnös elmebetegek számára berendezett megfigyelő intézet s az igazságügyminiszter közvetlen felügyelete alatt áll. Az intézet vezetője dr. Moravcsik Ernő Emil egyetemi tanár és törvénytörvényszéki orvos, kinek az ideggyógyászati s az elmekörtan terén kifejtett tudományos munkásságával felesleges bővebben foglalkoznunk, hisz a psychopathiával foglalkozók azt mindnyájan jól ismerik. Dr. Moravcsik nemrég meghívta a budapesti büntető törvénytörvényszéket, részint hogy a törvénytörvényszék tagjai az intézet berendezését megtekintsék, részint pedig, hogy egy pár karakteristikus beteget mutasson fel s a psychopathiával foglalkozó kriminalisták előtt példaként illusztrálja, melyek azok a feltűnő szellemi és testi jelenségek, melyekből a bűnös cselekmény beszámíthatatlansága majdnem kétségtelenül megállapítható.

Először az intézet berendezését tekintettük meg s a szomorú helyen bizonyos lelki nyugodtság szállt meg mindnyájunkat, mert a humanismus megkapó jelenségeire akadtunk.

Széles, világos folyosók övezik az egész épületet, melynek jobb szárnyában a női s a balszárnyában a férfiosztály van elhelyezve.

Mindegyik osztályon közös termek vannak a nyugodt, csendes betegek számára, s ezenkívül 6—8 külön cella van az izgatott, háborgó elmebetegeknek. Ugy a közös termekben, mint az elkülönített czellákban a legmesszebb menő óvintézkedéseket tették, nehogy esetleg a betegek öngyilkosok legyenek. Az ablakok csak függőleges irányban haladó vasrácsokkal vannak ellátva, melyekről a kötél mindjárt lecsuszik; az ablakok csak kulccsal zárhatók s a legparányibb kiálló rész sem található rajtuk. A berendezés a lehető legegyszerűbb. A közös termekben az egyszerű nyugágyakon kívül még egy-két teljesen elkerített ágyat találunk, melybe a veszélyesebb örülteket fektetik; mert ebből az esetleg beállt delirium esetén nem tudnak kiszállni, s így nem lesznek a többiekre nézve veszélyessékké.

A betegek fogházörök felügyelete alatt állanak s a leghumánusabb bánásmódban részesülnek. Tudós doktoruk, Moravcsik tanár a legminuciozusabb részletekig ismeri mindegyik beteg természetét, gondolkozását s kutató gondolat, nagy türelemmel hozza ki belőlük mindazokat az eszméket, gondolatokat, amelyekből kiindulva elmebajuk fenforgása s annak minémisége megállapítható.

Láttunk egy tébolyodottságban szenvedőt, ki nagysági téveszmékkel foglalkozik. Többrendbeli lopás és sikkasztás miatt lett elítélve s a börtönben kezdtek rajta mutatkozni a beszámíthatatlanság jelei. Különben sokat olvasott, tanult embernek látszik, kit azonban téveszméi elméjében megzavartak. S ez egy példából mindjárt látjuk, mily nagy fontossága van ennek az állami megfigyelő intézetnek. Sokan talán úgy okoskodnak, hogy ugyanazt a célt, melyre ez intézet szolgál, elérhetnők, ha az elmebajban szenvedő bűnösöket az e célra kiadott igazságügyminiszteri rendelet értelmében egyszerűen valamelyik állami vezetés alatt álló tébolydába utalnók be.

Pedig ez az okoskodás nem racionális. Első sorban az elítélt bűnösökről szólva, mennyivel előnyösebb, ha egy elítélt bűnöst, kin csak elítéltetése után mutatkoznak az elmebetegség jelenségei, ebbe a megfigyelő intézetbe szállítják, s így nem kerül ki mégsem az igazságügyminiszter felügyelete alól.

Mint elmebeteg bűnös kikerül arról a helyről, hol szabadságvesztés-büntetését töltenie kellene; de nem kerül a büntetlen elmebetegek közé. Ugyanolyan ápolásban részesül mint ez, de az igazságügyminiszter és nem a belügyminiszter felügyelete alatt. Nem kerül ki az ellenőrzésből s ha esetleg a büntetés lejártá előtt itt az intézetben (mert az intézetben töltött időt a büntetésbe beszámítják) beszámítási képességét visszanyeri, mint egészséges bűnös, büntetésének lejártáig visszautaltatik a fegyházba, börtönbe, a szerint, amilyen szabadságvesztés-büntetésre ítélte a bíróság.

A vizsgálati foglyokat illetőleg is nagy előnyei vannak ennek az intézetnek. A bíróságok az ország minden részéből ideküldik fel megfigyelésre mindazon vizsgálati foglyokat, kiknél gyanújelek forognak fen, hogy bűncselekményeik beszámítását kizáró elmebajban szenvednek. Az elmeorvosok hivatott képviselője itt mindegyik foglyot hosszasan, alaposan megfigyeli és szakszerű, megnyugtató véleményt ad a bíróságoknak arra nézve, vajon az illető vádlottak cselekménye nekik büntetőjogi értelemben beszámítható-e.

A büntetőjog szempontjából teljesen indifferens, hogy pl. a látogatás alkalmával bemutatott elmebetegek közül — kik részint már elítéltek, részint vizsgálati foglyok — egyiknek nagysági téveszméi (fixa idea) vannak; másiknál elbutulás volt konstatalható (sőt az elbutulásnak egyik ritka jelensége: az *echolalia*, mikor a beteg már nem hall, nem lát; de ha bárhol megérintik s valamit kérdeznek tőle, a kérdéses helyen maga is megérinti magát s a kérdést ismétli); harmadiknál a vele született butaság jelenségeire akadunk és így tovább.

Lényeges dolog azonban, hogy a büntető bíró a feltűnőbb s gyakrabban előforduló betegségi fajok fizikai és szellemi ismérveit némileg ismerje. Mert bizony elég gyakran előfordul, hány esetben tapasztaljuk, hogy jelentéktlenebb deliktumok forogván fen, a bíró a vádlott elmeállapotát nem vizsgálta meg az orvosszakértővel, s ő maga a vádlott elmeállapotában semmi rendellenességet sem fedezvén fel, azt tettéért elítéli; és csak egy későbbi delictum elkövetése alkalmával lesz konstatalva, hogy vádlott már évek óta — tehát a korábbi bűncselekményének elkövetése idején is — beszámíthatatlan állapotban volt. Holott mindez meg nem történhetik, ha a bíró úgy főbb vonásokban psychopathiai ismeretekkel bír; tudja, hogy a meghajlott járás, a gyakori szótagbotlás a «paralysis progressiva» gyanúját kelt-

heti bárkiben; hogy egyes stereotyp, rendellenes testmozgások, a rendesnél lomhább járás, az agy beteges működésének következményei. Ily körülmények között legalább ovatos lesz, s a vizsgálóbíró, mielőtt a vizsgálatot befejezné, vádlott elmeállapotát az orvosszakértővel megfigyelteti és nem történnek oly esetek, hogy gyakran a főtárgyaláson veszi észre a bíróság, miszerint vádlott elálló keskeny homlokával, bamba tekintetével talán nem is ép elméjű.

Az elmebeteg bűnösök tanulmányozása ép ezért nemcsak tudományos, hanem praktikus szempontból is szükségesnek mutatkozik. Jó ha a beszámítás kezelése, hacsak per tangens is, minden bűnpernél szóba kerül Nagyon kell vigyázni a bírónak, nehogy egy agybeteg embert tébolyda helyett a fogházba küldjön. Messzemenő következményekkel jár ez s veszélyes praecedenseket szül.

Mindezeket szem előtt tartva egy haszna kétségtelenül volt a büntető törvényszék kirándulásának.

A bírakat újból figyelmeztette, hogy minden bűnpernél, hacsak a legkisebb kétség is mutatkozik a beszámítás kérdését illetőleg, alaposan vizsgálgassa, vajon a bűnös szándék vádlott akaratának öntudatos következménye-e. Legalább, ha az orvosszakértő adott is véleményt, a bíró szakszerű készültség mellett nem fog csak a szakértői véleményre támaszkodni, hanem önmaga is meg fog győződni, hogy ez vagy az a cselekmény vádlottnak beszámítható-e.

Dr. Sándor Aladár

budapesti büntető törvényszéki jegyző.

A részvényfelpénz megadóztatása.*

A közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának 1. számú teljes-ülési határozata megszüntette azt a gyakorlatot, hogy a részvénytársaságok alaptőkéjük felemelése alkalmával, az ujonnan kibocsátott részvények névértékét meghaladó összeg, úgynevezett «felpénz» után 10 százalék adót, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek adóját, tartoztak fizetni.

Súlyos méltánytalanságnak vetett véget e határozat és hosszú, fáradhatatlan küzdelem kellett ahhoz, hogy a fiskális érdek komoly jelentőségű közgazdasági és égető ethikai érdekek előtt végre meghátrált.

Annál meglepőbb, hogy az általános elégtételként fogadott döntő szó ellen akadt hang, amely felemelkedett s amely reméli, hogy e döntés nem végleges. A *Jagt. Közl.* múlt évi 38. számában dr. Böszörményi Oszkár kifejezetten az egyenes adók küszöbön álló reformjától reméli, hogy ezen «gazdaságilag helytelen, jogászilag tarthatatlan, egyenesen törvényellenes» döntvényt, mely «a gazdasági élet általános pangása daczára folytonosan fellendülő pénzügyi helyzetet kivételes adókedvezményekben részesíti (!)», el fogja söpörni.

Nézzük egyenként a cikkíró positióit, vajon tényleg oly végtelenül sérelmes-e a közgazdaság, jog és törvényre nézve legujabban szervezett felsőfoku bíróságunknak mindjárt legelső plenáris határozata.

A kérdés közgazdasági oldala igen világosan s egyszerűen áll a cikkíró előtt: «A felpénzben ... gazdasági vagyonerő jut kifejezésre. Felpénzzel csak gazdaságilag jól prosperáló társaság bocsáthatja ki új részvényeit. Az agio melletti részvénykibocsátás az illető társaság adóképeségének külső jele. Előfordul, hogy az agiotage... a közönség csalárd félrevezetésének eredménye... Ily esetben a felpénz... megadóztatása kettőzött mértékben kívánatos» stb. stb.

Ezen érvek után csak csodálkoznunk lehet a cikkíró önmérsékletén és kiméletességén, hogy egyedül a vállalati adót kívánja alkalmaztatni. Hiszen ezen érvek ép úgy fejen

* L. a múlt évi 38. számban.

ütik a szöveget, ha nem a vállalati, hanem azon felül, vagy a helyett bármely más létező vagy csak ezután konstruálandó adónemmel akarjuk a boldog részvénytársaságokat terhelni.

Vagy nem találók ez érvek, ha a felpénzt pl. szeszforgalmi adóval kívánjuk megróni? Hogy a felpénz nem tárgya a szeszforgalmi adónak?!

De hiszen itt arról sincs szó, tárgya-e a felpénz a vállalati adónak, itt egyedül az döntő, hogy a részvényeket felpénz mellett kibocsátó részvénytársaság fizethet, mert hiszen vagy «gazdasági vagyonerő» jut e jelenségben kifejezésre, vagy «csalárd félrevezetés»; ergo fizessen.

Maga a tőke összteremtése nézetünk szerint nem jelent vagyonerőt, még felpénz mellett sem, mely, ha a részvénytársaságnak az alaptőkét meghaladó vagyona van, szükségképpen lép fel; vagyonerőt csak a tőke gyümölcsöztetése jelent s ha az bekövetkezik, ha a felemelt tőkét sikerül úgy gyümölcsöztetni, mint a korábbi, akkor az adóteher arányos emelkedése nem marad el; ha pedig nem sikerül, akkor a felpénz magától elenyészik.

Még a «csalárd félrevezetés» féle okoskodás sem állja meg a helyét, mert az adót nem a félrevezetők, hanem a szegény félrevezetettek fizetik, akik így még 10%-kal jobban be lennének csapva.

Kétségtelenül figyelemre méltóbb szerzőnek azon érvele, amely a kérdés jogi oldalát igyekszik megvilágítani.

A közigazgatási bíróság teljes-ülési határozatának indokolása, nem mondható teljesen kifogástalannak s a cikkíró teljes joggal utasítja vissza a kereskedelmi törvény 150. §. 5. pontjára és a 156. §-ra való hivatkozást, melyek a nem készpénzbeli betétre vonatkoznak s amelyek kérdésünkkel csak igen távoli vonatkozásban állanak. Az alap- és tartaléktőke hasonló természetének és sorsának, továbbá azon körülménynek felemlítése, hogy a részvényeknek egyenértékényszere folytán a névérték és valódi érték közti különbség csak felpénz alakjában fizethető meg, s mely e szerint ép oly befizetés, mint az alaptőke befizetése: elegendő arra, hogy azokat, akik különben is hivei a felpénz adómentességének, kielégítse, de, a mint látszik, nem alkalmas arra, hogy annak ellenzőit meggyőzze.

A cikkíró azon érvel szemben, hogy a tartalékalap a tartozási rovatban könyveltetik el, hasonlóan az alaptőkéhez, azt veti ellen, hogy az üzleti nyereség is a «tartozik» rovatba jön s mégis megadóztatjuk s ugyancsak így érvel azon analogia ellen, amely az alaptőkének és tartaléktőkének a részvényesek közötti szétosztásában mutatkozik.

De felhozhatná a cikkíró saját álláspontja erősítésére azt is, hogy azon összegek, amelyek a tiszta nyereségből évről-évre a tartalékba helyeztetnek, daczára, hogy szintén a tartalékot szaporítják, épugy vállalati adó alá esnek, mint az üzleti nyereség azon része, amely a részvényesek között kiosztásra kerül.

Azon hibát, amelyet a felpénz adókötelességének vitatói általában elkövetnek, s mely főleg az adómentesség ellenzőinél domborodik ki, a cikkíró végleteleg üzi.

E hiba abban áll, hogy nem méltatják figyelemre azon körülményt, mely pedig a probléma kulcsát egyenesen kezünkbe adja, hogy itt egy eminenter közgazdasági fogalomnak a megállapításáról van szó. A kérdés egyszerűen az, hogy jövedelem-e a felpénz vagy nem.

A cikkíró is vizsgálja e kérdést s azt mondja, hogy ne a részvényes oldaláról tekintsük a dolgot, hanem a részvénytársaság mint jogi személy oldaláról, mert a társaság alakulásakor az egyes részvényes megszűnt létezni.

Annak a conclusiónak, amelyre a fejtegetés jut, itt van a gyökere.

Midőn jövedelemadóztatásról van szó, csak gazdasági szaporodás, nem jogi constructio képezheti az alapot, mert fizetni csak az előbbiből lehet.

Hogy gazdasági értelemben fenforog-e jövedelem, e kérdés megoldásához annak felismerése az első lépés, hogy a «jogi személyiség» ezen az alaki jogban oly becses szolgálatokat tevő fictio, mint közgazdasági személyiség nem létezik; a gazdasági életben egyszerű gyűjtőnévvé zsugorodik össze a részvénytársaság, mely bizonyos érdekközösségben összetömörült egyéneket jelent; de ezen jogi személy nem «önlény», nem magáért létezik, hanem a részvényesek közös érdekének megvalósításáért; nyeresége a részvényeseké, vesztesége a részvényeseké, vagyona szintén a részvényeseké.

A gazdasági életben a részvénytársaság, mint a többi társas alakulatok, csak egy formája a gazdasági összeműködésnek s mint elvont eszményi factort, legfőlebb a közös érdeket lehet tekinteni, amely érdek az egyéni érdektől egyedül abban különbözik, hogy többeké.

Ezt szem előtt tartva, rendkívül egyszerűvé lesz a felpénz mibenlétének annyira összebonyolított kérdése.

A részvények befizetése, akár névértékben, akár azt meghaladó összegben, szakasztott ugyanaz, mint ha valaki a pénzét egyik zsebéből a másikba teszi, csak hogy a másik zseb ez esetben egy nagy zsák, melybe sokan teszik bele a pénzüket. Az, hogy az üres zsák megtelik, nem jelent nyereséget, mert ha kiki visszatesszi megint a kisebb zsebébe a pénzét, amire eszményileg állandó joga van, — mely jog bizonyos körülmények között actualissá is válik, — akkor a zsák ismét üres marad.

Más szóval jövedelemről csak idegen vagyon megszerzése esetén lehet szó; a részvényesek maguk között jövedelemre nem tehetnek szert, mert akármilyen cím alatt eszköznek befizetéseket, ugyanazon pillanatban egyenlő magasságu követelésük támad s a vagyonállapot végeredményben az előbbi marad.

Ez a cikkíró legerősebb érvétől fosztja meg. Midőn t. i. arra figyelmeztet, hogy ha a részvénytársaság részvénykibocsátás helyett egy idegen új részvénytársaságot «gründol» s annak részvényein felpénz mellett tulad, a mi a saját kibocsátással tulajdonképpen azonos operatio, akkor senki sem vonja kétségbe, hogy az így elért haszon: nyereség, amely kétségtelenül vállalati adó alá esik.

Az előzmények után szembeötlő a két eset közti különbség; részvénytársaság esetén maguk a részvényesek adják — önönmaguknak a felpénzt; «gründolás» esetén az új társaság adja a réginek; ott azoké a tartalékalap, akik a felpénzt adták hozzá; itt mások adják és mások vágják zsebre.

Ugyanez magyarázza meg az évenkénti nyereség tartaléktőkéhez csatolt részének megadóztatását, hiszen ez is idegen zsebből került ki s előbb-utóbb szintén a részvényeseké lesz, sőt már abban a pillanatban a részvényeseké a részvények értékének arányos emelkedése folytán.

Nem az «alaptőke», vagy «tartaléktőke» minőség, hanem a vagyon eredete dönti el a «jövedelem» számba vételt. Nincsen kizárva, hogy részben befizetett részvények utánfizetése elengedtesse, s hogy az alaptőke valamely nagymértvű váratlan nyereségből egészítettessék ki. Ez esetben az «alaptőke» minőség nem fog az adó alól mentesíteni; viszont már az alakuláskor megállapodhatnak a részvényesek abban, hogy a részvények névértéken felül tartalék alakítása végett bizonyos százalékot fognak befizetni; a többlet, legyen bár neve felpénz, nem lesz megadóztatható, mert ezt nem üzleti tevékenységgel szerezték, hanem csak meglevő vagyont adtak össze saját céljaikra.

Ami végül a teljes-ülési határozat «törvényellenességét» illeti, igaz, hogy az 1874. évi XXIV. tcz. 4. §-a tüzetesen sorolja fel azon költségeket, amelyek a nyersjövedelemből levonandók, de hallgat azon összegekről, amelyek a nyersjövedelemből nem vonhatók le, — mert nem foglaltatnak a jövedelemben!

Dr. Fazekas Oszkár.

Különfélék.

— **Az ügyvédi kamara tévedésbe ejtése miatt** helyezte vád alá a temesvári ügyvédi kamara — ügyvédet. A tényállás a következő: Dr. — az ügyvédjelöltekről vezetett lajstromkönyvben 1895. évi április hó 2-tól ugyanazon év július 1-ig terjedőleg panaszolt — ügyvédnél való joggyakorlással volt bejegyezve, holott ezen idő alatt valóságban nem panaszolt ügyvédi irodájában, hanem egy pénztárnok, majd mint városi aljegyző működött. Dr. — ügyvédjelölt az ügyvédi rendtartásnak — mely a kizárólagos ügyvédjelölti gyakorlatot írja elő — ezen kijátszásáért a szegedi ügyvédi kamara által vétkesnek nyilvánított s ezért bünteteskép törvényszerű gyakorlati ideje hat hónappal meghosszabbított. Most a temesvári ügyvédi kamara vád alá helyezte — ügyvédet, miután ahhoz, hogy az ügyvédi rendtartás 58. §-ának rendelkezését dr. — kijátsza, — segédkezet nyújtott, mert az ő hozzájárulása nélkül ez nem sikerülhetett volna és így panaszoltat, mint ki a kamarát a bejegyzés körül tévedésbe ejtette, az ügyvédi rendtartás 11. §-ába ütköző és 68. §-ának a) pontja szerint minősülő fegyelmi vétség jelenségei miatt vád alá helyezni kellett.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztése.** A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztő-bizottsága ez évi január hó 7-én Erdély Sándor igazságügyminiszter elnöklete alatt tartott ülésében a dologjog alapvető kérdései közül tárgyalás alá vette a következő kérdést: Mily álláspontot foglaljon el a polgári törvénykönyv a telek-eldarabolás kérdésével szemben?

A kérdés lényege az: szükséges-e az ingatlanokra nézve egy minimális területmennyiséget (parcella minimumot) megállapítani, melyen alul a birtokrészeket eldarabolni nem szabad. A parcella minimum közgazdasági tekintet alá esik és célja, hogy megakadályozza a birtokrészek szertelen elaprózását a végből, hogy a gazdasági megmivelés alá vonható területek főleg bizonyos miveltési ágakra nézve célszerűen hasznosíthatók legyenek.

Dr. Imling Konrád előadó a birtokrészletminimum felállítását kívánatosnak tartja, de azt nem az általános polgári törvénykönyv keretén belül, hanem speciális gazdasági törvényben kívánna szabályozás tárgyává tenni; és a polgári törvénykönyvben csak annak kifejezését vélné szükségesnek, hogy az ilyenmü tulajdonkorlátozás nincsen kizárva.

A bizottság tulnyomó többsége arra nézve, hogy a birtokrészletminimum felállítása szükséges, elfogadta az előadó álláspontját, abban a tekintetben azonban eltértek a vélemények: vajon a kérdés a polgári törvénykönyvben oldassék-e meg, vagy pedig külön törvényre utaltassék. Ennek kapcsán felmerült az a megoldási módzat is, hogy a törvény az illető miveltési ágak kijelölését és a minimum meghatározását — az ország különböző viszonyaira való tekintettel — a törvényhatóságok által alkotandó szabályrendeletre bizza.

A kérdés a bizottság teljes-ülése elé fog terjesztetni, amelybe gazdasági szakértők is meg fognak hivatni.

— **A Fodor-féle nagy magánjogi kézi könyv** egy kötete, a kötelmi jog, a napokban megjelen. Egy hónappal később jön majd a második kötet.

— **Gyermektartási díj iránti kereset illetékessége.** Felperes, aki budapesti lakos, egy vidéki városban történt közösülés alapján perli alperest, aki szintén vidéken lakik. Alperes illetékességi kifogást tesz. A bíróság a kifogást elveti, mivel a gyermektartásdíj fizetése felperes lakhelyén teljesítendő. A budapesti kir. törvényszék felelőzési tanácsa e végzést helybenhagyta. (1897. IV. D. 406. sz.)

— **Makacsság a bünvádi perben.** A budapesti kir. ítélő tábla 5556/98. B. szám alatt végzett: A kir. ítélő tábla a végtárgyalást megtartani rendeli. Indokok: Az általánosan követett törvénykezési gyakorlat szerint a magánvád, illetve sértett fél csak akkor tekinthető a tárgyalásról elmaradottnak, ha a kitűzött órán túl még két óra alatt meg nem jelen.

Minthogy azonban N. Jakab sértett fél az 56,784/97. B. számú végzéssel 1897. évi október hó másodikának d. e. 9 órájára kitűzött végtárgyalásra az erről felvett jegyzőkönyv tartalma szerint féltizenegy órákor megjelent, ugyanőt a tárgyalásról elmaradottnak tekinteni és az eljárást ezen az alapon megszüntetni nem lehetett. Δ

— **Feltételezett vallomás.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék következő ítéletet hozott: Az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja.

Indokok: I. A felelőzési tárgyaláson az alperes perbeli képviselője utján történt szabályszerű idéztetése daczára nem jelenvén meg, felperes kérelmére a sommás eljárási törvény 162. §-a értelmében a felelőzési tárgyalást az egyedül felelőző felperessel kellett megtartani. Felperes előadta az elsőbíróság ítéletében s a felterjesztett iratokban foglalt tényállást; előadta az ott felvett bizonyítás eredményét is; s írott felelőzésével egyezően egyrészt vitatta, hogy az alperesi tanuk hitelt nem érdemelnek, másrészt annak igazolása végett, hogy az alperes által kifogásul felhozott egyezség nem jött létre, szükség esetén R. A. tanu kihallgatását, illetőleg annak kimondását kérte, hogy a R. A.-dal célzott eredményre vezetett.

II. A per eldöntése attól függ, igazolta-e alperes, hogy 1896. év nyarán felperes meghatalmazottjával: R. A.-dal az A. alatti számla 2. és 3. tételei alatt foglalt borok vételárára nézve 35 frtban kiegyezett. E részben alperes K. P. és Sch. P. tanuk vallomásait hozta fel bizonyítékul, felperes pedig R. A. tanura hivatkozott. A kir. törvényszék a sommás eljárási törvény 162. §-a alapján a R. A. tanuval célzott bizonyítást sikerültnek feltételezi, s ehhez képest R. A. részéről letettek és esküvel megerősítettnek tekinti azt a vallomást, hogy a nevezett tanu 1896 nyarán az A. alatti számla 2. és 3. tételei alatt foglalt borok vételárára nézve 35 frtban az alperessel ki nem egyezett, mert e bizonyítás, melynek az alperesi tanuk vallomásaival szemben kétségtelenül helye van, az írott felelőzésben felajánlva és a felelőzési tárgyalásra meg nem jelent alperessel kellően közölve volt. K. P. és Sch. P. vallomásait azonban R. A. feltételezett vallomásával szemben a vitatott egyezség létrejöttére nézve bizonyítékul elfogadni nem lehetett. Ugyanis K. P. vallomása egészben határozatlan, mert ez a tanu nem is ismeri azt az egyént, akivel alperes egyezséget kötött, nem tudja azt sem, hogy miféle borok voltak szóban s hogy szállítási díjról beszéltek-e, vagy nem; nem tud e tanu arról sem, hogy a megjelölt egyén igazolta volna írott felhatalmazással azt, hogy a felperes meghatalmazottja. A másik tanu Sch. P. pedig egyrészt érdekelt, amennyiben alperes felesége, másrészt pedig szintén határozatlan vallomást tesz. Az egyezség részleteiről ő sem tud, nem bir tudomással arról, hogy a megállapodás minő borokra és szállítási díjra történt és szintén nem ismeri az egyezség megkötésénél eljáró egyént. Minthogy tehát a határozatlan s részben érdekelt vallomások R. A. feltételezett vallomásával szemben nem szolgáltatnak meggyőző bizonyítékot az iránt, hogy alperes a vitatott egyezséget R. A.-dal megkötötte; minthogy az alperesi tanuk vallomásai kimutatott határozatlanságuk miatt azt sem bizonyítják, hogy alperes R. A.-nak fizetett 20 frtot: alperes, ki beismeri, hogy az A. alatti számla 2. és 3. tételei alatt megrendelt borokat nemcsak átvette, de fel is használta, köteles e borok hátralékos vételárát, melynek összege nem vitás, a felperesnek megfizetni. (1898 december 14. D. S. 580. szám.)

— **A porosz államjognak Rönne-féle kézikönyve,** mely számos kiadásban jelent meg, most teljesen átdolgozott új kiadásban bocsátatik közre. Átdolgozta Zorn königsbergi tanár. Érdekes, hogy a könyv teljesen átalakul szellemében. Mig Rönne az angol és a belga alkotmányok tételei értelmében dolgozta fel a porosz alkotmányt, Zorn a monarchikus állameszmét az új közjogi iskola tanai alapján fejti ki.

A Magyar Jogászegylet f. hó 14-én teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Kolozsváry Bálint előadása: A közszerzemény biztosításáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése teljes árban megveszi vagy ujabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számú füzeit: 23., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 52.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 irt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Vétlen felelősség. Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartama. Dr. Horvát Lipóttól. — A közszerzemény biztosítása. Dr. Kolosváry Bálinttól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Vétlen felelősség.*

A divó magánjogi rendszernek egyik inegancziája az, hogy a dologi jogokat *tartalmuk* szerint, a kötelmi jogokat pedig *tényalapjuk* szerint csoportosítja: pedig kétféle beosztási alapot ugyanegy rendszerben használni nem szabad. A tulajdonjog, szolgálmi jog, zálogjog, stb. *tartalmuk* szerint különböznek egymástól, a keletkeztető tényalapok e csoportosításnál különböznek; viszont a kötelmi jogokat a tényalapok szerint (ex contractu, ex delicto stb.) csoportosítjuk, a jogtartalom közti különbségeket e csoportosításnál nem vesszük tekintetbe. Tartalmilag a különbség tulajdonjog és szolgálmi jog közt épen akkora, mint az obligatio ad tradendum dominium és az obligatio ad constituendam servitutem között. Mégis amott a tartalmi eltérésnél fogva két különféle jogról (tulajdon, szolgálmi jog), itt a tartalmi eltérés dacára egyféle jogról (kötelelem) szólunk. Viszont bár hasonló uton keletkezhettek a tulajdon, a szolgálmi jog stb. (szerződés, legatum, transitus ex lege stb.): ez a tulajdonjog és a szolgálat közös csoportosítására nem vezet; ellenben bármilyen eltérő tartalmuak is szerződésből, vétségéből stb. eredő kötelelmek: közös keletkezési alapjuknál fogva össze-foglaljuk.

Ezen systematika az oka, hogy a kártérítési kötelelemnek nincs egységes helye a rendszerben. Minthogy ugyanis a kártérítési kötelelem szerződésből is, vétségéből is, egyéb mindenféle tényekből is származhatik, a rendszer mindenféle helyeire el van szórva. A kártérítési kötelelem e tarkán elszórt tényalapjai között kettő van olyan, mely *elvének* és *általánosnak* mondható: az egyik a szerződés vagyis kárvallalás, a másik a károkozás. Ez utóbbira szorítkozunk a következőkben.

Vétkesnek kell-e lennie a károkozásnak vagy elegendő-e, és mikor, a *vétlen* is? — ez az a kérdés, mely körül egy-két évtized óta a kártérítés irodalma forog. Tényleg a kártérítési köteleltséget sohasem lehetett kizárólag a *vétkes* károkozásra szorítani. Tudvalevő, hogy még a büntető jogban is — hol pedig a subjectiv vétkeesség, a «voluntas spectatur non exitus» elve sokkal szigorubban vezettetik keresztül, mint a magánjog terén — mily számos, az egyéni vétkeességtől független tekintet keveredik a bűnösnek akarata és büntetése közé. Mint mindenütt e tökéletlen világon, úgy itt is a cselekményt nemcsak az akarat, hanem az eredmény szerint is ítélik meg. Bekker («Kritische Vierteljahrschrift» 22. köt. 35. l.) megvallja, hogy ez volt a főoka, a miért a «Theorie des Strafrechtes» című munkáját, melynek elején amaz elvet felállította volt, minthogy keresztülvihetlenségéről meggyőződött, félbehagyta. A magánjog pedig, melynek igazsága nem az akarat jutalmazásában vagy fenyi-

tésében, hanem a gazdasági kiegyenlítésben áll, mely nemcsak a károsító szándékával, hanem a károsított kárával is számol: a subjectiv vétke elvével még kevésbé érheti be. Kinek nem tűnt volna fel a római jog számos tétele, melyek a vétkeességre való tekintet nélkül mondják ki a felelősséget? Ott vannak a noxalis keresetek, melyek felelőssé tesznek engem a gyermekem, rabszolgám, marhám által okozott kárért, ha mindjárt engem a legkisebb hiba sem terhel.¹ Ott van a szabály, hogy a más dolgát, mely az enyémet károsította, visszatarthatom, míg kárpotlást nem nyertem, ha mindjárt a kárejtés merő véletlen folytán történt is.² Ott van a vendéglős, hajós, istálós feltétlen felelőssége.³ Ott van a házi lakos felelőssége, ha lakásából valamit kidobtak, kiöntöttek, és ez által valaki károsult, ha szinte senkinek hibája sem bizonyítható.⁴ Ott van a mások szerződési vétkeért való felelősség az actiones adjecticæ qualitates intézményében. Ott van a zálogba, letétbe, haszonkölcsönbe adott rabszolga által elkövetett furtum-ért való felelősség.⁵ Ott van a saját-szerződésünkből folyó felelősség alkalmazottaink vétkeért, sőt sokszor a casusért is. Ott van a vétlen késedelemért való felelősség.⁶ Mindezen és még több más esetben vagyoni jogi felelősségre vonunk olyas valakit, ki az okozott kárban teljességgel ártatlan, az elv: «quæ sine culpa sunt a nulla præstantur» feldől és helyébe lép annak merő ellentéte: a vétlen felelősség elve.

Hogy a «vétlen felelősség» elve mily jelentős szerepet játszik már a római jogban is, a divó doctrinából tisztán ki nem vehető. E doctrina ugyanis fictiókkal takargatja itt csakugy, mint a magánjog számos más terén, a való tényállást, és csakhogy a maga alapelvét «poena sine fraude (dolo, culpa) esse non potest» (fr. 131. pr. D. de V. S. 50. 16.) megmentse, vétkeességet költ oly esetekben is, melyeket az elfogulatlan ítélet csakis a «vétlen felelősség» rovata alá sorozhat.

A való tényállás ezen elburkolása már a rómaiak doctrináját is terheli: a «quasi ex contractu» és «quasi ex maleficio»-féle beosztást értem.⁷ Hogy ezen quasi-féle beosztásnak, — mely egyébiránt nem az egész római jogtudományt terheli, hanem tudtom szerint Gajus találmanya,⁸ akitől azt Justinianus átvette — semmi dogmatikus értéke, azt már sokan hangoztatták, de kevés hatással. A pandekta kézi könyvek nagyobb része máig ragaszkodik e beosztáshoz; így Windscheid

¹ Gaj. IV. 75—79; Inst. 4, 8; Dig. 9, 4; Cod. 3, 41. de noxalibus actionibus.

² Fr. 6. 7. §. 2. l. 9 §. 1—3 de damno inf. 39, 2.

³ Dig. 4, 9. nautae, caupones, Dig. 47. 4. furti adversus nautas etc.

⁴ Dig. 9, 3. de his qui effuderint vel ejecerint.

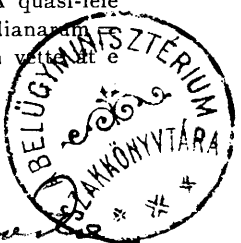
⁵ fr. 62, §. 1—7. de furtis 47, 2.

⁶ fr. 37. §. 4. de verb. obl. 45. 1.

⁷ §. 2 l. de obl. 3, 13; pr. I. de obl. quæ quasi ex contr. 3, 27; pr. I. de obl. quæ quasi ex delicto 4, 5.

⁸ A többi római juristák csak a kettős beosztást (ex contractu, ex delicto) ismerik. E kettős beosztást tartja még Gajus is Institutióban, III § 88: omnis enim obligatio vel ex contractu nascitur vel ex delicto; hasonlóan IV § 2: in personam actio est, quotiens cum aliquo agimus, qui nobis vel ex contractu vel ex delicto obligatus est. A quasi-féle beosztással csak egy másik művében (libro II III rer. cottidianarum fr. 1. 4. 5. D. de obl. et. act. 44, 7) tesz próbát és innen vette át e beosztást Justinianus.

* Mutatvány szerzőnek sajtó alatt levő «Ujabb magánjogi fejtegetések» című könyvéből.

«Forderungsrechte aus *vertragsähnlichen* Gründen» «Forderungen aus Vergehen und *verwandte* Fälle» (II § 421, 451.); így *Brinz* «Mit diesem Rahmen kann man sich aus fernerhin begnügen» (Pand. II § 247.). Sőt még oly írók és törvényhozók is, kik e római beosztással szakítottak, a «tilos cselekmények» rovata alatt tárgyalnak oly kötelmeket, melyek valójában *nem* vétségi természetűek és melyeknek ilyen elhelyezése csak a «quasi delictum» fogalmának utóhatásaképpen érthető. Számos példa helyett, melyet idézhetnénk, kettővel érem be. Az egyik a *Zlinszky* tankönyve, mely még legújabb kiadásában is a vaspályák által okozott károkért való felelősséget (1874: XVIII.) a «tiltott cselekvényekből származó kötelmek» címe alatt adja elő. A másik a német polgári törvénykönyv, mely az állatok által tett károkért való felelősséget a «tilos cselekmények» fejezetében tárgyalja. (833. és 835. §§.). Pedig úgy a mi 1874: XVIII. tczikkünk, mint a német törvénykönyv idézett két szakasza világosan a *véletlen kárért* is tesznek felelőssé, sőt *csakis* a véletlen kárért tesznek felelőssé, minthogy a *vétkezésen* okozott vasuti vagy állatkárosítás már az általános kártérítési szabályok alá esnek.

Csoportosítsuk csak, mielőtt tovább mennénk, azokat a fontosabb tényállásokat, amelyekhez a *modern* törvényhozások a *véletlen felelősség* joghatását fűzik, hogy meggyőződjunk, mily nagykiterjedésű jogterület forog itt szóban.

1. *Felelősség véletlen tilos cselekményünkért.* Az osztrák polgári törvénykönyv 1310. §-a szerint gyermekek és elmebetegsége is felelősök az általuk okozott kárért, bizonyos korlátok között, melyek részletezését itt mellőzhetjük; hasonlóan a porosz LR. I, 6, § 41—43.; hasonlóan a svájci kötelmi jogi törvény 58. §-a; hasonlóan legújabban a német törvénykönyv 829. §-a.* Hogy e cselekvőképtelen személyek *okozták* legyen a kárt, e törvények is megkívánják; de nem kívánják, természetesen, hogy ez okozás *vétkezésen* történt legyen, mert hiszen e személyeknél jogilag vétkeességről szó sem lehet.**

* Osztrák törvénykönyv: «§ 1308: Wenn Wahn- oder Blödsinnige oder Kinder jemanden beschädigen, der durch irgend ein Verschulden hiezu selbst Veranlassung gegeben hat, so kann er keinen Ersatz ansprechen. § 1309: Ausser diesem Falle gebührt ihm der Ersatz von denjenigen Personen, denen der Schaden wegen Vernachlässigung der ihnen über solche Personem anvertrauten Obsorge beigemessen werden kann. § 1310: Kann der Beschädigte auf solche Art den Ersatz nicht erhalten, so soll der Richter mit Erwägung des Umstandes, ob dem Beschädiger, ungeachtet er gewöhnlich seines Verstandes nicht mächtig ist, in dem bestimmten Falle nicht dennoch ein Verschulden zur Last liege; oder ob der Beschädigte aus Schonung des Beschädigers die Vertheidigung unterlassen habe; oder endlich mit Rücksicht auf das Vermögen des Beschädigers und des Beschädigten auf den ganzen Ersatz oder doch einen billigen Theil desselben erkennen.» Porosz LR. I. 6 «§ 41: Wenn Wahn- und Blödsinnige oder Kinder unter sieben Jahren jemanden beschädigen, so kann nur der Ersatz des unmittelbaren Schadens ans ihrem Vermögen gefordert werden. § 42: Doch haftet das Vermögen solcher Personen nur alsdann, wenn der Beschädigte den Ersatz aus dem Vermögen der Aufseher oder der Eltern nicht erhalten kann. § 43: Auch haftet dasselbe nur so weit, als dadurch dem Beschädiger der nöthige Unterhalt, und, wenn er ein Kind ist, die Mittel zu einer standesmäßigen Erziehung nicht entzogen werden kann.»

Svájci köt. törv. «§ 58: Aus Rücksichten der Billigkeit kann der Richter ausnahmsweise auch eine nicht zurechnungsfähige Person, welche einen Schaden verursacht hat, zu theilweisem oder vollständigem Ersatze verurtheilen».

Német törvény: «§ 829: Wer in einem der in den §§ 823 bis 826 bezeichneten Fällen für einen von ihm verursachten Schaden auf Grund der §§ 827, 828 nicht verantwortlich ist, hat gleichwol, sofern der Ersatz des Schadens nicht von einem aufsichtspflichtigen Dritten erlangt werden kann, den Schaden insoweit zu ersetzen, als die Billigkeit nach den Umständen, insbesondere nach den Verhältnissen der Beteiligten, eine Schadloshaltung erfordert und ihm nicht die Mittel entzogen werden, deren er zum standesmäßigen Unterhalte sowie zur Erfüllung seiner gesetzlichen Unterhaltungspflichten bedarf».

** Ezért a római jog szerint e személyek kártérítésre sem kötelesek: fr 5 § 2 ad leg. Aqu (9, 2): quemadmodum si quadrupes damnum dederit aut si tegula ceciderit.

Amennyiben a kár a törvényes képviselő kellő vigyázatának elmulasztása folytán (culpa in custodiendo) állt elő, a kártevő itt subsidiarie a *képviselő vétkeért* is felel; más esetekben pedig egyáltalán *nincs* véték: itt tehát saját tilos, de *vétlen* cselekményeért felel.

Vajon az ilyen károsító cselekmény csakugyan *tilos* cselekménynek nevezhető-e? máshová vágó nehéz kérdés, mely a jog legmélyéig nyúl alá. A kérdés ugyanis az, vajon a jog tilalmai a beszámíthatlan személyeknek is szólanak-e? Mert ha a jog nekik nem tilt, akkor az ő cselekményük nem is lehet tilos (= tilalomellenes) cselekmény. Ám lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy a jog parancsai és tilalmai az akaratnélküli embert (gyermeket, örültet) is kötik. A jogellenesség *büntető* célú következményei ily személyekkel szemben nem állnak ugyan be, mert a büntetés célja (vagy egyik főcélja) retorsio a jogellenes akarat ellen, megtörése vagy legalább meghajlítása a gonosz akaratnak — ahol pedig ily akarat nincs, ott a büntetésnek se oka, se célja. De a *vagyoni jogi kiegyenlítés* az akaratnélküli ember vagyonából is történhetik, és tényleg a jogellenes (bár vétlen) cselekmény *kártérítő* következményei a cselekvőképtelen ember vagyonát is érik.* Hogy kell ezt magyaráznunk? Hiszen — fogják mondani — a jog értelmesen csak annak parancsolhat és tilthat, ki e parancsot, tilalmat érteni is képes. Gyermekek, örült pedig oly kevéssé érti, mint az oktan állat, vagy darab kő. A jog célja az *akaratmotivatio*: arra akarja parancsai, tilalmai által *indítani* az embert, hogy magatartását bizonyos irányban *elhatározza*; ahol e motiváló hatás lehetetlen, ott a parancsnak, tilalomnak célja nincs, tehát értelme sincsen.

Mindez igaz. De ez sokat bizonyít, mert ez okoskodás a cselekvőképtelennek *jogalanyiságát* is megszüntetné. Mert ha a cselekvőképtelent a jog parancsa, tilalma nem érheti, akkor nem lehet semmi kötelezettség alanya sem. Tehát nemcsak maga nem alapíthatna meg bármi kötelezettséget, de nevében az ő képviselője sem; kötelezettség, melyet ép észszel kötött, megszűnnék, mihelyt eszt veszti; mint örökös csak a hagyatékban foglalt jogokat szerezne meg, a hagyatéki terhek reá át nem hárulnának. Ez, tudvalevő dolog, nincs így. Az örültnek, gyermeknek is vannak kötelességei, azaz a jog parancsai, tilalmai nekik is szólnak. Ha e kötelességnek eleget nem tesznek, *jogellenességet* követnek el, nem *vétkes* jogellenességet ugyan, mert magaviseletük nem *hibás akarat* következménye, de mégis (vétlen) jogellenességet. A dolog úgy áll, mint az akaratképes ember *jóhiszemű* kötelesség-szegésénél. A jóhiszemű (nem-tulajdonos) birtokos is jogellenesen birtokol; ő is sérti a tulajdonos jogát; de *vétlenül* sérti. És valamint a jóhiszemű birtokosra is áll a jog parancsa, hogy: «add vissza a dolgot a tulajdonosnak» (noha neki arról, hogy e kötelezettség alatt áll, épen azért, *mert* jóhiszemben van, tudomása nem lehet) úgy a cselekvőképtelenre is áll a jogparancs: «térítsd meg a kárt, amelyet okoztál» noha e kötelezettségről tudomása nincs és nem lehet.

E jelenség oka könnyen érthető. Minden kötelezettség csak mintegy tulsó oldala valamely jognak. Ha tehát a gyermeket, örültet az állami normák alól fel akarjuk menteni, akkor védtelenül hagyjuk azt a jogot, melynek érdekében ama normák fenállanak. Bizonyos fokig ezt meg is cselekeszszük. A római jog védtelenül hágy, ha egy hét éven aluli gyermek, vagy egy örült, holtrészeg stb. az én butoromat összetöri — az ilyen veszély ellen a római jog engem nem véd, hanem reám bizza, hogy, mint minden, úgy ezen «casus» ellen is magam védelmezzem magamat az által, hogy *tényleg* megakadályozom a károsító behatást. De már *fenálló viszonyban* a római jog szerint is a cselekvőképtelen csak

* A kártérítés ez esetben jár, nem «odio delinquentis», hanem «favore ejus qui damnum passus est».

oly kötelezettség alatt áll, mint a cselekvőképés: az eladó, bérbeadó stb. elmebeteg örököse tehát époly diligentiára köteles, és ép úgy felel culpa levisért, mint maga az örök-hagyó felelt. Miért? Mert az adóson nem segíthetett anélkül, hogy a szemben álló hitelező jogát meg ne sértse. A jog itt csak azon alternatíva előtt áll, hogy vagy kötelességet rójon olyanra, ki e kötelességet megérteni nem képes, vagy hogy azért, mert az adós a kötelességét nem érti, a hitelezőt megfosztja jogától. A római jog az előbbi utat választotta, és ebben a pontban minden más jog is követi; mert nyilván méltányosabb, hogy az elmefogyatkozás következményeit az viselje, kinek személyében e fogyatkozás beállt, mint a másik félben.

Innen már csak egy lépés az osztrák törvénykönyv 1310. §-áig. Ha az akaratképtelen a contractualis kötelek megsértéseért felelőssé tehető, akkor azzá tehető az extra-contractualis kötelezettségek megszegéseért is — hiszen tartalmilag a kettő közt az itt szóban forgó tekintetben nincs különbség, az egyik csak oly parancsszegés mint a másik.

Amit a fentiekben gyermekekre, elmebetegre kifejtettem, áll a természetes akaratképtelenség más eseteire is (öntudatlanság: delirium, holdkór, részegség, reflexmozgás stb.). Szabad-e az osztrák törvénykönyv 1310. §-t ez esetekre is kiterjeszteni* — positiv törvényértelmezési kérdés, mely minket itt nem érdekel. A német törvény kifejezetten ez esetekre is terjed. (§ 829.)

2. *Felelősség megengedett károsító cselekményünkért.* A «qui jure suo utitur neminem lædit» római jogi tétele csak azt a magától értetődő logikai tételt mondja, hogy aki jogszerűt tesz, nem tesz jogellenest, amit a logikusok így fejeznek ki: A nem nem-A. De épen azért, mert logikai tétel, merőben formális; anyagilag e tétel semmit sem rendel. Mert a kérdés az egyes adott esetben épen az, hogy mennyire terjed a «jus meum?» Ugyanaz a tipikus jog, a szerint amint másnak ilyen-olyan érdekével collidál, hol többre, hol kevessebbre terjed. Gondoljunk csak az ingatlan tulajdonjogra, melynek más-más szomszédviszonyok más-más határt vetnek. Másfelől, ha jogom gyakorlásával nem is követek el jogellenességet: a jog engem akárhányszor a jogszerű cselekményem által okozott kár megtérítésére is kötelez.

Az ide tartozó esetek röviden az *érdek-collisio* szavával jelölhetők. A törvényhozó ez esetekben kétféle álláspontot foglalhat el. Vagy azt mondja: A. bizonyos cselekményét, minthogy a B. érdekébe ütközik, *megtiltom*; vagy pedig: megengedem, de csak B. kártalanítása mellett. Az első esetben A., ha a cselekményt mégis végbeviszi, *alium lædit*, a másik esetben *suo jure utitur*: de mindkét esetben kártérítéssel tartozik. E két eset mellett van még egy harmadik és negyedik is: *tilos* érdeksértés de kártérítési kötelezettség *nélkül*; és *megengedett* érdeksértés kártérítési kötelezettség *nélkül*. Ebben a schémában az első és a negyedik eset mai jogunkban a szabályt, a második és harmadik a kivételt képezik. De mik azok az érdeksértések, amelyeket a törvényhozás tilt és mik azok, melyeket megenged? erre a kérdésre époly kevéssé lehet elvi választ adni, mint arra a második kérdésre, hogy a tilos és a megengedett érdeksértések közül a kártérítés tekintetében, melyek esnek a szabályos és melyek a kivételes elbánás alá? Innen van, hogy akárhány cselekmény tekintetében, melyhez a törvény a kártérítés következményét fűzi, vitás, vajon a cselekmény a törvény értelmében tilos-e vagy sem? Abból, hogy a törvényhozó *büntetést* fűz valamely cselekményhez, mindig következik, hogy tiltja is; abból, hogy *kártérítést*, nem következik. E kérdés tehát esetről-esetre értelmezési, még pedig sokszor nehéz értelmezési kérdés. Mai törvényeink a tilalmat ritkán szokták

közvetlenül kifejezni, hanem rendszerint csak a tilalomszegés *következményét* mondják ki. Nem beszélnek így: «Senkise vegyen el stb. idegen ingó dolgot (főtétel); ha mégis teszi, akkor (így meg így) büntetessék (= sanctió tétel)» hanem így: «*Aki* idegen ingó dolgot stb. elvesz... (így meg így) büntetessék.» Minthogy pedig, mint mondtam, a kártérítés joghatása úgy a megengedett, mint a tilos cselekményhez fűződhetik: esetről-esetre nehéz értelmezési kérdés, vajon egy kártérítést rendelő törvényszabály *önálló főtétel-e* vagy csak egy (alattomban értetődő) *tiltótétel sanctiója*?

A problémának, mely itt foglalkoztat, érdekes párdarabja van a jogügyletek tanában. A jogügylet rendszerint megengedett cselekmény, tilos cselekménytől a jog rendszerint megtagadja a jogügyleti elismerést. De az nincs mindig így. A törvény tiltja, hogy az özvegy nő házasságának megszűnésétől számított tíz hónap eltelte előtt házasságot kössön; de ha köt, ez mégis érvényes házasság. (1894: XXXI. 24. §.). Idegen ingó dolognak eltulajdonító szándékkal való elvétele tilos; de ha megtörténik, a birtokbavétel joghatásai (birtokvédelem) mégis beállanak. Hasonlóan vagyunk az u. n. leges imperfectæ minden esetében: a jogügyleti cselekmény tilos, de a célba vett hatást épúgy szüli, mintha meg volna engedve. Így viszont a fenti esetekben: a károsító cselekmény meg van engedve, de a kártérítési hatást épúgy szüli, mintha meg lenne tiltva. Ily esetek a következők:

a) *A szükségjog* (végszükség). Mig a jogtalan támadás ellen való *önvédelmet*¹ (u. n. moderamen inculpatæ tutalæ) az uralkodó tan mindig *jogos* cselekménynek tekintette, mely kártérítésre nem kötelez², addig *végszükségben* elkövetett cselekmény tekintetében máig eltérnek a vélemények, úgy a cselekmény jogos vagy jogtalan volta, mint annak tekintetében, kártérítésre kötelez-e vagy sem? A római jog forrásai szerint a cselekmény magában véve *tilos* ugyan, de ha mégis elkövetetik — minthogy a subjectív vétség hiányzik — kártérítésre nem kötelez.³ Az újabb írók nagyobb része a végszükségi cselekményt *megengedettnek* és ezért kártérítés alól mentesnek mondja.⁴ Ujabban tulsúlyra jut a nézet, hogy a végszükségbeli cselekmény *megengedett* (jogos) cselekmény, de azért kártérítésre kötelez.⁵ Közvetítő állást foglal el a német codex. A megengedettséggel vagy tilossággal kérdésében csak annyit mond, hogy a cselekmény nem «widerrechtlich» (§§ 227, 228); a kártérítés tekintetében pedig különbséget tesz, vajon a végszükséget maga az a dolog okozta-e, amely ellen végszükségbeli cselekményem irányul, vagy más körülmény? A második esetben feltétlen kártérítés jár, az első esetben csak annyiban, amennyiben a végszükség előidézésében magam hibás vagyok.⁶ Azonban a törvény határozatlan kifejezésmódja dacára kimutatható, hogy a végszükségbeli cselekmény a német törvény *anyagi* intézkedéseinél fogva *jogos* cselekmény;⁷ jogos cselekmény

¹ Furcsa lapsus calami csuszott be a magyar büntetőtörvény 79. §-ába, mely a jogos önvédelem definícióját adja: «Jogos védelem az, mely akár a megtámadottnak, akár másnak személye vagy vagyona ellen intézett... megtámadásnak elhárítására szükséges». Hiszen a «megtámadás» mindig csak a «megtámadott» ellen lehet intézve, az «akár másnak» szavaknak így nincs értelmük; ha pedig az «akár másnak» szavakat meg akarjuk tartani, akkor «a megtámadottnak» helyébe «a védekezőnek» vagy «a tettesnek» szavak teendők. A novella-szerkesztők figyelmébe!

² fr 45 § 4 ad leg. Aqu. (9, 2): vim enim vi defendere omnes leges omniaque jure permittunt.

³ fr 49 § 1, fr 29 § 3 ad leg. Aqu. (9, 2); fr 3 § 7 de incendio (47, 9); fr 7 § 4 quod vi aut clam 43, 24; fr 14 de præscr. verb. (19, 5).

⁴ Windscheid: Pand. II § 455¹¹, Dernburg: Pand. II § 1319, Bekker: Pand. I 70 l.

⁵ Titze Die Notstandsrechte (Lipcse 1897) 100 és köv. ll.

⁶ 228. és 904. §§. E két szakasz változatos történetéről a codificáló bizottságban l. Endemann: Einführung I § 88, 2. jegyz.

⁷ A német törvény — nem szerencsés terminológiával — a tilossággal megjelölésére felváltva használja e kifejezéseket «widerrechtlich» (227, 228, 229, 231, 823, 858 §§) «rechtswidrig» (§ 227) «unerlaubt» (25 cím

* Így: Pfaff: Gutachten 58. l. Ellene: Unger Grünhut Zeitschr. VIII. 232 l. 6. jegyz.

még azon esetben is, midőn a végszükséget maga a cselekvő idézte elő (128. §. 2. mondat);* a kártérítési kötelezettség tehát még ez utóbbi esetben is nem ex delicto, hanem *megengedett cselekményből* (ex lege) áll elő.

Hazai jogunkban a végszükségbeli cselekményről csak büntető-törvényeink beszélnek, aminthogy a kérdés dogmatikáját is csak büntetőjogásaink tárgyalják.** Magán-

feliratában és szövegében passim) «unzulässig» (§ 226). A megengedettség kifejezésére néha a kettős negatívot használja: «nicht widerrechtlich» (227—229 §) «Der Eigenthümer... ist nicht berechtigt... zu verbieten» (904 §). Épen ez utóbbi §-nak a 228 §-al való összevetéséből tűnik ki, hogy a végszükségbeli cselekmény a német törvény felfogása szerint egyenesen *jogos* cselekmény. E § a veszélyben forgó személynek egyenesen *jogot* ad az idegen dologra való «behatásra». Már pedig a 228. §. esete *nem egyéb mint a 904. §. alete*, mint a két § egymás mellé állításából kitűnik:

§ 228
Wer eine fremde Sache beschädigt oder zerstört, um eine durch sie drohende Gefahr von sich oder einem Anderen abzuwenden, handelt nicht widerrechtlich, wenn die Beschädigung oder die Zerstörung zur Abwendung der Gefahr erforderlich ist und der Schaden nicht ausser Verhältniss zu der Gefahr steht.

§ 904
Der Eigenthümer einer Sache ist nicht berechtigt, die Einwirkung eines Anderen auf die Sache zu verbieten, wenn die Einwirkung zur Abwendung einer gegenwärtigen Gefahr nothwendig und der drohende Schaden gegenüber dem aus der Einwirkung dem Eigenthümer entstehenden Schaden unverhältnissmässig gross ist.

Egyébiránt e két § nem szerencsés törvényhozási alkotás, mint a törvény óta keletkezett német irodalom is mindinkább elismeri: se alaki, se tartalmi tekintetben. *Alaki* tekintetben nem, mert e két § szövege nem harmonikus. (228 §: Beschädigung oder Zerstörung 904 §: Einwirkung; ott: zur Abwendung der Gefahr erforderlich, itt: zur Abwendung einer gegenwärtigen Gefahr nothwendig; stb. stb. — pedig a merőben különböző szövegezés ugyanezt a tényállást akarja kifejezni, az egész *tartalmi* eltérés csak a 228. §. «durch sie» szavaiban van.) *Tartalmi* tekintetben a két § oly megkülönböztetésen alapszik, mely gyakorlatilag alig vihető keresztül és nem is igazságos. Mert hogy a veszély a dolog által támadt-e, nem is igazságos. Mert hogy a következmény: sokszor önkény által el nem bírálható. Ha a szomszéd ház ég és én azt lebontom, hogy saját házamat védjem: kétségtelenül a lebontott ház által állt elő a veszély; de ha a tölem harmadik ház ég és én a továbbterjedést megakadályozandó a közvetlen szomszéd házat lebontom: a 228. §. vagy 904. §. esete forog fen? A veszélyt keletkeztető ok itt a harmadik ház — de a továbbterjedés oka a szomszéd ház, mert hiszen ha ez nem volna, a tűz hozzám se juthatna. Amily nehéz az efféle megkülönböztetés, oly igazságtalan a hozzá fűzött jogkövetkezmény. A 228. §. esetében ugyanis a veszély kártérítés kötelezettsége nélkül hárrható el, holott a 904. §. esetében feltétlenül kártérítés jár. (228. §.: «Hat der Handelnde die Gefahr verschuldet, so ist er zum Schadenersatz verpflichtet.» 904. §.: «Der Eigenthümer kann Ersatz des ihm entstehenden Schadens verlangen.») Ez a különbségtétel a törvény egyéb intézkedéseivel ellenkezik. A német törvény szerint ugyanis az a kár, melyet valamely ingó vagy ingatlan dolog (állatoktól eltekintve, melyek kártételeiről alább külön szövegek) saját hibám nélkül okozott, általam *nem* térítendő meg. Ha tehát *véletlenül* tűz üt ki házamban és a tűz a szomszéd házra terjed; ha a kertem szélén álló fa *véletlenül* ledől és a szomszédom üvegházát betöri; ha az általam (*hibátlanul*) letétbe helyezett tüzvészélyes tárgyak explodálnak és a letéteményesnél kárt okoznak stb.: én a kárért felelős nem vagyok. Miért viselem hát én a kárt, ha a másik — a veszélyt megelőzve — a veszéllyel fenyegető dologomat elpusztítja? Ez annyit tesz, minthogy a törvény engem a dolog által *fenyegető* kár címén jobban sújt, mint az általa már *előidézett* kár címén. Az igazság azt követeli, hogy aki végszükségben a más dologát pusztítja, ezt csak kártérítés mellett tehesse; hogy maga ez a dolog volt a végszükség oka, csak oly dolgok tekintetében képezhet kifogást, amelyek által okozott károkért a tulajdonos feltétlenül felel (állatok: német törvény § 833).

* Tehát ha pl. magam izgattam addig a kutyát, míg nekem ront, és ekkor lelövöm: kártérítésre vagyok ugyan köteles, de a védekezés (végszükségbeli cselekmény) még ez esetben is *jogos* cselekmény. Ez következik a 904. §-ból a majore ad minus. Mert ha a 904. §. szerint *jogosan* pusztíthatok *bármely neutrális* dolgot, melyre a végszükségben rászorulok, akkor is, ha magam okoztam a végszükséget: annál inkább kell ennek állania magával a *fenyegető* dologgal szemben. Ezenfelül: ha a törvényhozó az ilyen cselekményt jogtalanannak fogta volna fel, akkor a 228. §. 2. mondata felesleges intézkedést tartalmazna, mert ez esetben a kártérítés már a 823. §-ból következne.

** *Illés Károly*: A büntetőtörv. magyarázata (1894.) I. 288—306. II. *Fayer László*: A magyar büntetőjog kézi könyve (1895.) I. 78. l.

jogi következményeiről, jelesül a kártérítés kötelezettségéről nem értekeznek, döntvénytárainkban sem találtam esetet, hogy bíróságaink a végszükségbeli cselekmény kártérítési következményéről határoztak volna. Két speciális törvényünk van csak, mely e pontban határoz. Az egyik a vízjogi törvény (1885: XXIII. tcz.), melynek 66. §-a szerint: «veszély esetén a hajók és tutajok bárhol kiköthetnek, kirakodhatnak és partra vontathatók; ezen esetben azonban a parti birtokos az okozott károk megtérítését igényelheti»; a másik az erdő-törvény (1879. évi XXXI. tcz.), melynek 81. §-a szerint: «ha valakit utközben... oly baj ért, mely miatt kénytelen volt erdei kihágást (?) elkövetni... úgy ezen cselekmény nem büntetett mint kihágás. Az okozott kár vagy az eltulajdonított dolog értéke (?) azonban ez esetben is megtérítendő»; és 103. §-a szerint: «ha... valamely állat csakis az erdőbe való menekülés által ovathatott meg a fenyegető közvetlen veszélytől, ez esetben a büntetésnek nincs helye, az okozott kár azonban ez esetben is megtérítendő».

Vajon e speciális törvényes intézkedések elegendők-e, hogy azok alapján kimondjuk a tételt, hogy mai hazai jogunkban minden közvetlenül fenyegető veszély elhárítása céljából a «magánkisajátítás joga» van elismerve? * Ezt nem hiszem, sőt de lege ferenda sem ajánlanám ez elvnek oly szertelen elismerését, melyet a német törvény 904. §-a magában foglal. A német törvény sem azt nem kérde, *miféle* érdek veszélyeztetik, sem azt, *véllen* volt-e a veszély? Máris vitatkoznak a német írók, hogy ki lehet-e zárni a 904. §. szerinti «magánkisajátítás» jogát az ilyen esetekben: Valaki sétakocsizásom közben kényszerít engem, hogy kocsimból kiszálljak és neki átengedjem, minthogy közelben más kocsi nem kapható és neki a legközelebbi vasuti vonatot el kell érnie, mert neki Bécsben fontos üzletet kell megkötnie! ** Vagy hideg téli estén a kaszinó előszobájában valaki, kinek téli kabátját ellopták, vagy ki vigyázatlanságból csak könnyű felöltőt hozott magával, elviszi az én meleg bundámat: mert ő igen könnyen meghül, én pedig bebizonyíthatólag erős egészségű ember vagyok, kinek a nátha könnyen meg nem árt! *** Hova jutunk ily szertelen «szükségjoggal»? Ha a német törvény 904. §-át elfogadjuk, nem látok módot, hogy éhinség esetében a pék vagy a mészáros boltjának kirablása ellen védekezzék. Ha védekezik, akkor cselekménye nem jogos önvédelem (mert önvédelemnek csak *jogtalan* támadás ellen van helye), hanem jogtalan támadás, melynek legyőzésére a rablónak még ölni is szabad! Sőt éhinség se kell: bármely munka-kerülő csavargó, mihelyt az idő a szabad ég alatt egészségellenesen nedves vagy hideg, vagy mihelyt «veszélyesen» éhes: jogosan betörhet házamba, kényszer útján megétkezhetik nálam és letelepedhetik. A «kártérítési kötelezettség»

* E találó kifejezést használja *Titze*: Die Notstandsrechte 109. l. és nálunk *Zsögöd*: Fejezetek kötelmi jogunk köréből 640. l. Zsögöd a fenti idézett két törvényhelyen kívül a végszükségbeli kártérítés példájául még az 1888: X. tcz. (a tenger alatti kábelek védelme iránt kötött nemzetközi egyezmény) 2. cikk 2. bekezdését is idézi. Ámde e becikkelyezett nemzetközi szerződés idézett cikke nem statuálja a kártérítést. Első bekezdésében rendeli, hogy az, ki a kábelt megsérti, megbüntettessék, «*érintetlenül hagyatván*» a kártérítésre irányított polgári keresetjog, vagyis: e tekintetben az egyes országokban *fenálló* szabályok, *amennyiben* kártérítést rendelnek, fenmaradnak. És azután folytatja a második bekezdés: «*Ezen rendelkezés nem terjed ki* azon elszakításokra vagy megrongálásokra, amelyek tettesének nem volt más, mint azon jogos céljuk, hogy életüket vagy hajóik biztonságát védelmezzék, stb.» Ezen 2. bekezdés tehát, még ha az 1. bekezdést úgy értelmeznők is, hogy rendszerint kártérítést *rendel*, e rendelkezést a végszükség esetére *kizárja*. Az 1888. évi XII. tcz., mely a fenti nemzetközi egyezmény alapján a büntető határozatokat megállapítja (és voltaképpen ez a mi hazai kábelvédelmi törvényünk, mely az *alattvalókat* kötelezi, a X. cikk mint szerződés csak az aláíró államokat kötelezi) 7. §-ában szintén a büntetés alól kivési a végszükség esetét, de kártérítést nem statuál.

** *Endemann*: Einführung I. 380. l. 16. jegyzet.

*** Valahol egész komolyan a 904. §. eseteként olvastam, de most a helyet nem bírom megtalálni.

megvan ugyan — de az efféle «magánkisajátítók» többnyire nem tőkepénzesek (hiszen a «veszély» többnyire épen abból áll elő, mert vagyonuk nincsen) és különben is az ilyen végszükségi cselekmények nem névjegyek átadása mellett szoktak történni, hol a cselekvő pontos neve és lakása olvasható. Nem kételkedem benne, hogy a német praxis ezt a 904. §-t nagyon megszorítólag fogja alkalmazni. Nekünk pedig jó lesz erre már a magánjogi törvénykönyv fogalmazásánál is ügyelni.

Dr. Schwarz Gusztáv

(Polyt. köv.)

egyet. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartama.

Az 1875. évi XXXVII. tcz. 31. §-ának 2. bekezdése a kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartamával foglalkozik és megállapítja, hogy a könyveknek ezen bizonyító ereje kereskedők ellenében a peressé vált bejegyzés keltétől számítandó tíz, nemkereskedők ellenében pedig két évi időtartamra terjed.

A törvényszakasznak ez a rendelkezése, amint látjuk, nem eléggé szabatos, mert csupán a könyveket vezető kereskedő mellett (a vele szemben álló kereskedő és nemkereskedő ellen) szóló bizonyító erő tartamát állapítja meg. Arról az esetről, mikor a könyveknek a könyvtulajdonos kereskedő ellen kellene bizonyítaniok, hallgat.

A törvény ezen hallgatásában Nagy Ferencz argumentum a contrario-t lát arra vonatkozólag, hogy a kereskedő ellen saját könyveinek bizonyító ereje semmi időbeli korlátozásnak alávetve nincs. Megerősíti őt e felfogásban a kereskedelmi törvény 34. §-a, amelynek ezen szövegéből: «A bíróság a per folyamában a fél kérelmére az ellenfél könyveinek felmutatását elrendelheti», Nagy Ferencz azt véli kiolvashatni, hogy a könyvek felmutatásának kötelessége időhatárhoz kötve nincs.*

Azt hiszem azonban, hogy a 34. §-nak említett értelmezése maga is még külön bizonyításra szorul, mert szerintem ez a kitétel: a per folyamában, egyszerű eljárási rendelkezést foglal magában. Az idézett kitétel egyáltalában nem érinti a könyvek bizonyító erejének tartamára vonatkozó szabályokat (helyileg is távolabb esik azoktól), hanem az azok körül felmerülhető kontroversiákat már eldöntötteknek veszi. Ha van még a könyveknek bizonyító erejük, akkor kérelmezhető a felmutatás a per folyamában, azaz a per bármely szakában. Ebből a szakaszból tehát nem lehet egyszerűen kiolvasni, hogy a könyvek felmutatása még tíz év múlva is követelhető. Sőt a 30. §., amely a könyvek megőrzési kötelességét tíz évre szorítja, szerintem egyáltalában kizárja az utóbbi felfogást, amely a két szakasz között ellenmondást hozna létre.

Igaz ugyan, hogy a 30. §. szövege így szól: «A kereskedők kötelesek kereskedelmi könyveiket, az azokban történt utolsó bejegyzés keltétől számítva, legalább tíz éven át megőrizni.»

Ámde ez a legalább kifejezés minden sanctio, de ső minden értelem nélkül való és így teljesen felesleges.

A legalább szó keletkezési története alighanem az, hogy a kodifikátor a német törvény 34. §-ának hatása alatt, amely könyvek bizonyító erejét időbelileg nem korlátozta, valamennyire megakartta menteni a benne levő alapgondolatot, amelyet a porosz tervezet 33. czikke így fejezett ki: «Ein Beweismittel ist überhaupt nicht, oder für alle Zeit glaub-

würdig; es erscheint als Widerspruch, wenn man die Beweiskraft einer Verjährung unterwirft». A kodifikátor azonban megfeledezett arról, hogy ezt az elvet — alább kifejtendő és csak helyeselheto ratio alapján — elvetette, amikor a könyveknek a tulajdonos kereskedő mellett való bizonyítására igenis állított fel időhatárt. A legalább tehát ezzel elvesztette azt az elvi indokoltságot, amelyet a porosz tervezet említett szavai kifejeznek és az indokoltsággal a létjogosultságot.

A törvényről egységes felfogást vagyunk kénytelenek feltételezni; teljesen illogikus is volna, ha a kereskedő ellen való bizonyításnál fentartaná a német elvet, a kereskedő mellett pedig elvetné. A két felfogás közül tehát választanunk kell egyet és én minden habozás nélkül az elévülési elvet választom a magyar kereskedelmi törvény valódi felfogása gyanánt.

Ezt nemcsak azért teszem, mert a 31. §-ban az elévülés világosan megvan állapítva, holott ez teljesen ellenkezik a magyar törvény forrásának, a német kereskedelmi törvénynek, álláspontjával, — annak elvi felfogásától tehát határozott eltérés világosan megállapítható, — hanem főleg azért is, mert a kereskedelmi könyvek bizonyító erejének időbeli korlátozása mellett a következő életbe vágó ratiót tudnám felhozni:

A kereskedelmi törvény a kereskedelmi könyveknek a különös bizonyító erőt nem csupán a rendes könyvvezetés megbízhatóságáért adja meg, mert még a legszabatosabb könyvelés mellett is fordulhatnak elő lényeges hibák, tévedések.

A törvény tekintettel van arra is, hogy a kereskedelmi könyvek adatait — a rendes vezetés ellenőrzési erején kívül — még a levelekkel, leltárakkal, mérlegekkel is össze lehet vetni és hogy ezek segítségével már, amennyire emberileg lehetséges, teljesen megnyugtató eredmény érhető el. A törvény ezen gondolatmenetére enged következtetni a 30. §. azon intézkedése, amely a kereskedőknek meghagyja, hogy levelezéseiket, leltáraikat, mérlegeiket is őrizték meg. Más magyarázat mellett a törvény ezen intézkedése minden jelentőséget nélkülözne.

A törvény azonban méltányossági szempontokból tekintetbe veszi azon terheket, amelyek a megőrzési kötelesség folytán a kereskedőkre nehezednek és ezért — figyelembe véve a gyakorlati szükség követelményeit is — megelégszik a tíz évi megőréssel.

Az eddig kifejtettek már most logice azt vonják maguk után, hogy tíz esztendő múlva — mivel a kereskedő levelezését, stb. ekkor már megsemmisítheti — a kereskedelmi könyvek különös bizonyító ereje, az ellenőrzési eszközök (levelek, stb.) hiányában, meggyengül, illetőleg megszűnik.

Ennek a logikus következménynek ad kifejezést expressis verbis a 31. §. azon intézkedése, hogy a kereskedelmi könyveknek különös bizonyító ereje csak tíz, illetőleg csak két évig áll fen.

Igaz ugyan, hogy e szakasz ezt az elvi konsequentiát csupán a könyvtulajdonos kereskedő mellett való bizonyításra vonja le kifejezetten. Ámde a törvény hallgatása — a kereskedő ellen való bizonyítást illetőleg — a kifejtettek után nem tartóztathat bennünket vissza attól, hogy a törvényhozás mulasztását a logikai interpretatio segítségével helyre hozzuk.

Egyébként is a bizonyítás körüli küzdelemnél a kereskedelmi törvény a felek esélyeinek, fegyvereinek egyenlőségét állítja fel alapelvül. Ez épen a 31. §. 2. bekezdésében jut kifejezésre. Mi más lenne a tíz évi, különösen pedig a két évi bizonyítási határidő, ha nem annak a kifejezése, hogy a kereskedő csak addig hivatkozhatik könyveire, míg ellenfele megőrizni köteles, tehát okvetlenül birtokában van

* Dr. Nagy Ferencz: A magyar kereskedelmi jog kézi könyve. 4. kiadás 139. l.

a könyvek adatainak esetleges megcáfolására szükséges bizonyítékoknak.

Ha ez az alapelv tényleg érvényesül a kereskedelmi törvényben, semmi okunk sincs azt a könyvtulajdonos kereskedő ellen a saját könyveiből ellene szóló adatokra mellőzni. Már pedig, ha a kereskedő ellen tíz év után lehetne még a könyvekre hivatkozni, ámbár a könyv adatainak ellenőrzésére szolgáló levelek — amelyekkel a kereskedő esetleg az önmaga ellen bizonyító könyveknek tévedését kimutathatná — már nincsenek is meg, ez — eltekintve attól, hogy a könyvek különös bizonyító ereje a levelekkel való összefüggésnek is következménye — még a fegyverek és esélyek egyenlőségének elvével is határozottan ellenkeznék.

Akit különben ezek az érvek nem győznek még meg, talán hallgat arra az argumentumra, hogy az ellenkező fel fogás igen könnyen kijátszható. Nagy Ferencz sem tagadja, hogy «a megőrzési idő eltelte után az eskü arra is lehető a kereskedő által, hogy a könyvek többé az ő birtokában nincsenek, illetve, hogy azok általa megsemmisítettek».* A kereskedőnek tehát, mikor bizonyításra kerül a dolog, egyebet sem kell tennie, mint a könyveket megsemmisíteni és oda a bizonyíték. A bíróság pedig a kereskedőt a megsemmisítés miatt — elévülve a tíz évi megőrzési kötelesség — felelősségre nem is vonhatja.**

A legtöbb esetben, merem mondani: minden esetben, ha csak módjában van a kereskedőnek, nem fogja önmaga ellen kiadni saját könyveit. Ámde ennek folytán az általam kifogásolt magyarázat elvi hibán kívül még gyakorlatilag is igazságtalan következményekre jut, mert a magyarázat hátrányos oldalait csak azok kénytelenek elszenvedni, akiknek a saját könyvei nincsenek birtokukban (pl. a megszűnt cég könyveit egy harmadik személy vagy a bíróság őrizetére hagyta). Igaz, hogy ezek az esetek éppen a legkevésbé gyakoriak, ámde akkor e miatt a néhány eset miatt, amikor éppen a legigazságtalanabbá lesz a kereskedelmi könyveknek időbelileg korlátlan bizonyító ereje, valóban nem érdemes fentartani azt az interpretációt, amely amugy is meglehetősen gyenge alapokra helyezkedik.

Mindezek folytán arra a konklúzióra kell jutnom, hogy a magyar kereskedelmi törvény, eltérőleg a némettől, a kereskedelmi könyvek különös bizonyító erejére — elvi álláspontból kifolyólag — határidőt állapít meg. E határidő, ha kereskedő kereskedővel áll szemben, tíz év: akár szól saját könyvének adata a kereskedő mellett, akár ellene. Ha azonban nemkereskedő áll kereskedővel szemben, a kereskedő mellett szóló adatoknál a határidő két év; a kereskedő ellen szóló bejegyzéseknél pedig tíz év.

E határidő után meggyengül, illetve megszűnik a könyvek különös bizonyító ereje és a bennük foglalt adatok — éppen azon kifejtett oknál fogva, hogy a levelek anyagával nem ellenőrizhetők — csupán annyi bizonyító erővel bírnak, amennyivel akkor is bírnának, ha nem kereskedelmi könyvben talátnának. Ez még akkor is áll, ha a könyvek adatai között ellenmondás nincs és a könyvek különben is szabályszerűen vezették.

Dr. Horvát Lipót.

* Nagy i. m. 145. l.

** Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy ennek a hátsó ajtnak lehetőségével ethikai hibában is szenved e magyarázat. Hiszen a törvénynek legkevésbé sem szabad megengedni, hogy saját vagy a bíróság rendelkezéseinek teljesítése hasonló esetekben a magánosok akaratától tétessék függővé. Különben is számos forgalmi és gazdasági előnnyel járna, ha a kereskedő tíz év után is megőrizné könyveit. A törvénynek nem szabad tehát ettől visszariasztani a kereskedőt, az által, hogy hátrányosabb helyzetbe sodorja a rendet tartó kereskedőt, a rendetlennel szemben, aki könyveit elhanyagja. A jelen cikk magyarázata mellett végül a 30. §. legalább kitétele is értelmet nyerne, mint a törvénynek — a forgalom érdekében — a jelen sorokban kifejtett óhaja.

A közszerzemény biztosítása.

(Dr. Kolosváry Bálint jogászegyleti felolvasásának — 1899. január 14-iki ülés — kivonata.)

A házassági viszony különleges természetének a kifolyása az, hogy a hitvestársak közötti vagyoni kérdések szabályozása több nehézséget szokott okozni, mint a mindennapi élet egyéb magánjogi viszonyaitainak jogi rendezése.

A szereteten és természetes vonzalmon nyugovó házassági kapcsolatban a hitvestársakat összefűző ethikai momentumok annyi individualitást öntenek bele a kötelék-szülte vagyoni jogi következményekbe, hogy az egyes esetek az általános szabályoknak elvontan tán kifogástalan igazságosságára nagyon is ráczáfolnak. Ép ezért a házassági vagyonjogra leginkább ráillik a törvények tökéletlenségéről szóló az az axioma, hogy csak *relative* jók, *absolute* véve azonban mindig rosszak. Számos esetben még relativ jóságról sem lehet beszélnünk s különösen itt a szóban forgó közszerzeményi kérdésnél.

A közszerzemény biztosítása mai jogunk szerint (41. sz. teljes-ülési döntvény) nincs megengedve. Hogy ez az álláspont nem helyes, azt ép az az indoklás bizonyítja, melyre a kir. Curia elvi határozatát alapította. Ezek: szerzeményi vagyon (szemben az ősiekkal) és közszerzeményi vagyon azonosítása, egyéni és közös gazdaság különböző szabályainak meg nem különböztetése, a közszerzeményi vagyon házasság alatti jogi létezésének megtagadása, sőt lehetetlenítése (mikor pedig a házastársak a kettős telekkönyvezéssel nap-nap után adnak «jogi létezés» a «jogilag nem létező» (közszerzeménynek): mind oly szempontok, melyek egyformán ellene szólnak e rideg álláspontnak, nem is tekintve az intézmény óriási jelentőségét azokban a társadalmi rétegekben, hol az asszony ma is inkább elnyomott rabszolga, mint feleség, daczára annak, hogy férjével a szó legszorosabb értelmében együtt szerez s hol a házasselek vagyona alig szokott másból állani, mint közszerzeményből.

Különösen a kérdés ezen szociális vonatkozásaira való tekintetből, a közszerzemény biztosítása a mennyire indokolt, annyira szükséges is.

Biztosítandó pedig egyfelől a felette való kezelési és rendelkezési jog helyes berendezésével, amennyiben pedig ezuton kielégítő eredmények nem volnának elérhetők, formális biztosítási intézkedésekkel is.

A kezelési és rendelkezési joggal annyiban — s ez de lege lata is áll — hogy mindenik házasság saját maga kezelje s rendelkezze az olyan közszerzemények felett, melyek az ő külön önálló vagyonszerző munkásságának a gyümölcsei. A kir. Curianak az utóbbi időből számos ily értelmű elvi határozata kelt s ma már gyakorlatunk meg is állapodott benne, hogy mindenik házasság a saját maga szerzte közszerzeményének az ő rendelkezése alá való bocsátását jogosan követelheti. Ennek az az eredménye, hogy legalább az ily külön tett közszerzeményre a másik házasság esetleges veszedelmes befolyása kizárható, s a házasság megszűnésének idejére fenmaradhat egy jól konservált közszerzeményi massa, — ha az illető házasság jól gazdálkodik. Ellenkező esetben: tekintettel különösen arra, hogy a házasseleknek közszerzeményi joga az ilyen külön szerzett és külön kezelt közszerzeményekre is fenáll, felmerül a kérdés, vajon nem kell-e biztosítást engedélyezni az ilyen esetekben, nehogy az élők között korlátlan rendelkezési joggal a közszerzemény, mire a megosztáshoz jutna, teljesen «elkezeltelessék»!

E kérdés megoldása már a formális biztosítás körébe tartozik, hol is a közszerzeményi javak három kategóriáját kell megkülönböztetni. Ugymint 1. a férj, 2. a nő által szerzett külön-külön és 3. a nő és férj által együttesen, közösen tett közszerzeményt.

E kategorizálás alapja megvan már magában az intézmény fogalmában, mely közszerzeménynek tanítja mindazt, mit a férj és felesége a házasság együttélés tartama alatt akár együttesen, akár külön-külön szereztek. Kiindulási pontot ad hozzá a Curianak előbb jelzett gyakorlata, mely a külön közszerzemények fogalmának precízírozásával a megkülönböztetést tulajdonképpen mindig megteszi. Támogatja a kivihetőség gyakorlati könnyüisége, amennyiben mind a háromfajta közszerzemény együtt és egyszerre nem igen szokott előfordulni, hanem vagy csak a külön, vagy csak az együttes közszerzemény. S mellette szól végre az is, hogy ez alapon rendezni a biztosítás kérdését, megfelelné a mai jog azon dualistikus szellemének is, mely különbséget ismer nemesi és paraszti-polgári közszerzemény között. Ez intéz-

kedésben a házassági vagyoni jog szabályozásának gazdasági osztályok szerinti különbözősége nyer kifejezést, ami pedig egy igen életrevaló sociálpolitikai gondolat, s csak jelen alakjában nem tartható fen; szelidített, enyhébb kifejezésben azonban csak előnyös lehet. Megfelelne pedig e hármaskategorizálás a régi és mai jog szellemének annyiban, hogy a biztosítás kérdését a külön tett és együttes közszerzemények esetében más és másképp szabályozván: ad hoc teremtené, a konkrét esetekben különböző házassági vagyoni jogot a már eleve is jogilag el nem határolható gazdasági osztályokban.

Nevezetesen, általános szabályul volna felállítandó, hogy a közszerzeményi minőség igazolása után, a közszerzemény biztosítását bármelyik házaspár is követelhesse. Ha azonban a biztosítással megtámadott fél kimutatja, hogy a biztosítani kívánt javak az ő külön és nem házastársával együtt tett közszerzeményét képezik: a biztosításnak helye nincs, mert az csak az együttesen létrehozott, a szó szoros értelmében «közösen» szerzett közszerzeményre terjedhet ki. Az ily «együttes» közszerzemény a közszerzeménynek tipikus alakja, melyet nem a házaselet egységéből vont fictio, hanem maga a tényleges együttműködés tesz azzá; ez az alsóbb osztályok közszerzeménye, melynek keletkezésénél nincs helye a főszerzeményes allureök hangoztatásának.

Ahol azonban a biztosítással megtámadott házaspár a kizáró okok bizonyításával kimutatja, hogy a szóban forgó javak az ő külön tett közszerzeményei; ez esetben a biztosítás semmi részben sem érvényesülhet, mert habár lehetetlen gondolat ez sem volna, mégis egyelőre a jogfejlődés fokozatos előhaladása érdekében mellőzendőnek tartom. Gazdaságilag is az ilyen rendezés jelentékeny hátránnyal járhatna s az sem hagyandó egészen figyelmen kívül, hogy régi jogunk az egész biztosítási kérdéshez semmi jogtörténelmi előzményt nem nyújt.

A biztosításnak továbbá, amennyiben helye van, ki kell terjednie ingatlanokra és ingókra egyaránt. Kivételének módoszata a biztosítandónak megállapított közszerzemény értékének megfelelő *biztosíték* nyújtásában állana. Az érték erejéig való biztosítást az indokolja, hogy a biztosítással megtámadott közszerzemény a legtöbb esetben változást szenved állagában, az esetleg beruházott különvagyon vagy már fenálló közös adósságok, stb. közbejötté miatt; s másodszor gyakorlati célja sem az, hogy a biztosított vagyonsrészek, azon változatlan minőségükben, feltétlenül fenmaradjanak a házasság megszűnésének időpontjára, — hisz ezzel az ilyen vagyon a házaspár gazdasági életköréből teljesen ki volna emelve s a házastársak nemcsak közszerzők, de közvesztők is, — hanem igenis az a célja és practikus hatálya, hogy az asszony befolyását biztosítsa az ilyen «biztosított» közszerzemény sorsának intézésében s megóvjá őt a gondatlan és önkényeskedő oly rendelkezésekkel szemben, melyek érdekeit, «tulajdon»-nak nevezett közszerzeményi igényeit, teljesen megsemmisíthetik.

Ép ezért a biztosítéknyújtásnak módoszatai az ad hoc esetektől függenek. Lehet az telekkönyvi kitüntetése a közszerzeményi minőségnek a B. lapon, ami által korábban szerzett jogok sérelmet nem szenvednek, utóbb szerzőkkel szemben pedig intőjelül szolgál a feljegyzés arra, hogy az ingatlan iránti ügyleteiknél a másik házastárs hozzájárulását kikérjék. Lehet azonban biztosítékot nyújtani értékpapírok lekötésével is, s megfontolandó, nem-e volna sikerrel alkalmazható az állagra elrendelendő zárlat is, mely ideiglenes természetével a biztosításnak mindaddig hatékony eszköze volna, míg az általa feszélyezett másik házaspár, házastársának a közszerzeményi vagyon intézésében a kellő befolyás gyakorlását nem gátolja, vagy míg esetleg a házassági viszony maga is meg nem szűnik. Nincs kizárva továbbá annak lehetősége sem, hogy a kezelési és rendelkezési jog megadása által, minden közvetett eszköz kikerülésével, maga a bíróság biztosítsa egyenesen ezt a befolyást az érdekeiben veszélyeztetett házastársnak azzal, hogy az «együttes» közszerzemény kezelésében is, a közszerzeményi arálynak megfelelő határok közt a külön tett közszerzeményeknél fenállóhoz hasonló megosztottságot létesítsen.

A biztosítási módok eleve való fixirozása azonban nem czélszerű. Az esetek különbözősége, a körülmények változatossága, másrészt a fél előterjesztett kívánsága és a bírói belátás van hivatva ebben a kérdésben határozni.

A biztosítás perbeli megvalósítása olyformán volna keresztülviendő, hogy a biztosítást kérő felperes, hivatkozva a biztosítási kötelezettség általános szabályára, előterjeszti

perbeszédét, mire a biztosítással megtámadott alperes a különös szabály fenforgását vitatja, nevezetesen azt, hogy a biztosítással terhelni kívánt közszerzemény az ő «külön tett» közszerzeménye, melyre a biztosítás ki nem terjedhet. Ennek bizonyítása úgy történik, mint azoknál az igényperекnél, hol valamelyik fél a saját maga rendelkezése és kezelése alá kívánván vonni az általa külön tett közszerzeményeket, a külön szerzés tényeit igazolja. Mai gyakorlatunknak e téren már megállapodott irányelvei vannak. Azt azonban, hogy a biztosítani kívánt vagyon csakugyan közszerzemény jellegével bír, a biztosítást kérő felperes tartozik bizonyítani.

A közszerzemény biztosításának kérdése — bár teljesen viszonylagos férj és feleség között — egészben véve mégis annak az Európászerte mindinkább erőteljesebb mozgalomnak egyik hullámcsapása, mely manapság a női jogok kiküzdése érdekében, egész nagy társadalmi szervezeteket állított sikra. E mozgalomnak vagyoni jogi vonatkozású részei főleg a férjes nő vagyoni jogi helyzetének reformálására irányulnak. A magyar jog ugyan a «puissance maritale»-t sohasem ismerte, a közszerzeményben azonban oly jogokat adott a házaspárnak, melyeket a könnyű meghiusítástól törvényes sanctio nem oltalmaz. Árát ennek mindig a nő adja meg, kinek pedig egyetlen menedéke sokszor csakis a közszerzemény volna. Mert a közszerzemény nem a felsőbb tízezerek, sőt nem is a középosztályok intézménye; történelmi multja ott gyökeredzik az apró existenciák szűk, gazdasági életkörében; onnan szívta fel erejét, mely az idők rendében házassági vagyoni jogunk oszlopos intézményévé izmosította s ott követel reformokat is, amennyiben jelenlegi szabályozása hiányokat tüntet fel.

A kérdés tehát megérett már arra, amit a modern feministák egyik legkiválóbbja a női jogok összességéről mond: «— il est un problème qu'il faut étudier par les faits, discuter par des arguments, résoudre d'une manière scientifique, et non écarter par des fadaises et le néant.» (Louis Frank: Essai sur la condition politique de la femme. XXI. lap.)

Különfélék.

— Az országos ügyvédi nyugdíj- és gyámintézet létesítése tárgyában az ügy előadója dr. Nagy Dezső a budapesti ügyvédi kamara titkára a kamarai választmány egyik közelebbi ülésén tette meg jelentését. A nyugdíjintézet tervezete a szükséges matematikai munkálattal együtt készen van. A munkálat szakbeli és mennyiségtani részét Bogyó Sámuel a budapesti kereskedelmi akadémia tanára dolgozta ki és a revíziót Bein Károly az Első magyar általános biztosító-társaság főszámtanácsosa végezte. Az ügyvédi hivatásból folyó kereseti és befizetési sajátságos viszonyok a rendes sablontól eltérő elvi szempontok felállítását és részletes kidolgozását tették szükségessé. Ezen munkálat most már kellő alapul szolgálhat az oly régen óhajtott országos ügyvédi nyugdíjintézet mielőbbi megvalósulásához. A választmány a tervezet megvitatására saját kebeléből szűkebb körű bizottságot küldött ki, melynek tagjai: dr. Győry Elek elnök, dr. Friedmann Bernát elnökhelyettes, dr. Nagy Dezső titkár, Pollák Illés ügyész, Novák Sándor pénztárnok, dr. Králik Lajos, dr. Szóhner Lajos, dr. Somogyi Miksa, dr. Burián Béla v. tagok.

Tervbe van véve, hogy a tervezet bizottsági és választmányi megállapítása után észrevételeik megtehetése és csatlakozás céljából az ország összes ügyvédi kamaráinak megküldetik. A nyugdíjügy helyes irányu fejlődését jelentékenyen elősegíti az a körülmény is, hogy az ügyvédi rendtartásnak dr. Nagy Dezső által átdolgozott és az igazságügyminiszterhez legközelebb benyújtott előadói tervezetbe külön szakasz vétetett fel, mely arról intézkedik, hogy az ügyvédi kamaráknak joguk van tagjaikat az országos ügyvédi nyugdíjintézet létesítése és fentartása céljából kötelezőleg megadóztatni.

— A kir. Curia 1898. évben 13,375 helybenhagyó, 4259 visszautasító, 3408 megváltoztató, 313 feloldó, 174 megsemmisítő, 441 rendelvénnyel visszaküldő határozatot hozott. Összülés tartatott 7, szakosztályi teljesülés 8, nyilvános

ülés 2220. Birságolás történt 5 polgári ügyben 260 frt, 20 sommás felülvizsgálati ügyben 180 frt erejéig.

— **A budapesti kir. táblához** beérkezett 1898. évben 13,323 polgári, 14,920 büntető ügy. A múlt évről maradt 2818 hátralékkal együtt elintézendő volt összesen 31,061 ügydarab, elintéztetett ülésben 17,343, ülésen kívül 10,147 ügy. Hátralékban maradt 1320 polgári, 1197 váltó, 1154 büntetőügy. Az 1897. évhez képest a hátralék 753-al emelkedett, minek oka abban keresendő, hogy bár 1579-el több ügy intéztetett el, a beérkezett ügyek száma azonban 1396-al, az előző évi hátralék 1116-al többet tett ki. 1894. és 1895. években a budapesti kir. tábla már csaknem currentiában volt, 1896-ban 1702, 1897-ben 2818, 1898-ban 3571 ügy volt hátralékban.

— **Nagy Ferencz váltójogi kézi könyvének** második kiadása hagyta el a sajtót. Az első kiadás egy esztendő alatt elfogyott, a mi magában véve is a magyar jogi irodalomban ritka elismerés a mű iránt. Honorálta Nagy Ferencz váltójogának kitűnő kvalitásait az Akadémia is, midőn a Sztrokay-díjjal tüntette ki.

A második kiadásnak sincs szüksége ajánló levélre. Eleget mondunk, ha kiemeljük, hogy lényegében a mű nem változott, de szerző igen sok kisebb javítást tett rajta és kibővítette különösen az azóta megjelent irodalommal és a bírói határozatokkal.

— **A szerződésen kívüli kártérítési kötelmek** címe annak a tizenegy ivre terjedő monographiának, melyet *dr. Reiner János* bocsátott közre és mely különlenyomat a Fodor Ármin által szerkesztett magyar magánjog III. kötetéből.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét szerkesztő-bizottság** folyó évi január 13-án Lányi Bertalan, miniszteri tanácsos, elnöklésével tartott ülésében a birtokminimum kérdését tárgyalta.

A kérdés lényege az: kell-e az egy személy kezében egyesített ingatlan birtok tekintetében egy oly legkisebb mértéket megállapítani, melyen alul az illető birtok tovább meg nem osztható, és ha igen, mikép határozottassanak meg ezen birtokok kriteriumai?

Ilyen birtokminimum felállításának szükségét a parasztszótálynak, illetve a kis birtoku földmives-osztálynak sociális agrárpolitikai szempontból kívánatos fentartásának érdekében szokták indokolni.

A kérdés ismételten foglalkoztatta nálunk úgy az érdekelteket, különösen gazdaköröket, valamint általában a közvéleményt.

Allást foglalt benne a közelmúltban a XI. jogászyűlés, kimondván, hogy «az alkotandó polgári törvénykönyvben a birtok megoszlását nem kell minimum felállításával korlátozni».

A bizottság beható eszmecsere után, melynek során főleg a jog, valamint a gyakorlati kivihetőség szempontjából tárgyalta a kérdést, előadó véleményét elfogadva, megállapodott abban, hogy birtokminimum felállítását a polgári törvénykönyvben kívánatosnak nem tartja, másrészt azonban a tulajdonostársak, főleg az örökösársak közötti osztályra vonatkozó szabályok bizottsági megvitatása alkalmával megfontolás tárgyává fogja tenni azt: nem kell-e alkalmas módon odahatni, hogy az ingatlan birtokoknak — különösen u. n. parasztbirtokoknak — gazdasági szempontból hátrányos megosztásai az örökös társak között lehetőleg elkerültesse.

A bizottság ezután áttért a határjárás és a mesgyeigazítás kérdésének tárgyalására. Az eszmecsere főleg a körül forgott: kell-e a birtok- és illetőleg tulajdoni keresetek mellett a határjárási és mesgyeigazítási keresetet, mint külön keresetet fentartani.

— **Egy alaposan feloldott ítélet.** *A m. kir. Curia:* Lopás és sikkasztás büntetével vádolt E. G. elleni büntetőügyben végzett: tekintve, hogy a vizsgálat folyamán úgy a vád mint a védelem támogatására szolgáló adatok be nem szerzettettek, jelesül nem derítettett ki, mennyi ideig volt vádlott károsnál mint segéd alkalmazva? nem szereztetett be sem a vádlottnak bizományba adott áruk jegyzéke, sem a vádlott által teljesített fizetésekről szóló kimutatás; nemkülönben

káros nem kérdeztetett ki, elszámolt ő a vádlottal minden vásár után? és ha igen, miként történhetett az, hogy a tetemes hiányt csak akkor vette észre, mikor vádlott a B. S. kárára elkövetett lopáson éretett. Azonfelül alapos ok nélkül mellőztetett a védelem által felhívott id. és ifj. Sz. G., V. Zs. és K. M. tanúk kihallgatása, holott a bűnösség mérlegelésénél lényeges befolyással lehet egyrészt annak megállapítása, hozzáférhetett-e a vádlott kezelése alatt állott raktárhoz más is? és való-e, hogy vádlott a vásárról visszatérve, nem egyszer üresen találta a raktárban az áruval telt ládákat? másrészt pedig azzal a ténynyel szemben, hogy vádlott letartóztatása előtt öngyilkosságot kísérelt meg, annak a körülménynek kiderítése, igaz-e, hogy ő a kérdéses időben zavart elméjű volt? Minthogy pedig a vizsgálatnak ezen hiányai miatt az ügy el nem bírálható; ennél fogva mindkét alsóbíróság ítélete feloldatik és a kir. törvényszék utasítatik, hogy káros félnek folytatólagos kihallgatásával és a hivatkozott tanúk kihallgatásainak elővételével, valamint a fent jelzett kimutatás beszerzésével a vizsgálatot egészítse ki, és a kifejlendők alapján hozzon új ítéletet. (1898 november 29. 1542. B. sz. a.)

— **Hogy készülnek a törvények hiteles fordításai?** Lapunk jelen számának mellékletén közöljük a Pettkó László bűnügyét, melyből feleletet nyerünk a czimbéli kérdésre. «A fordítás ivente 20 frtjával díjaztatik és nem hivatalosan történik, hanem a törvénytár szerkesztője magánosoknak kiadja az egyes törvényeket fordítás végett. A törvények fordítói nem mindig készítenek önálló fordításokat, hanem az osztrák birodalmi törvénylap, sőt esetleg más államok törvényeinek szövegét is használják fordítás gyanánt és ezeken csak a magyar viszonyok és műszavak által megkövetelt módosításokat teszik.»

Nemzetközi Szemle.

— **A képes levelező-lapok ellen.** Dr. Pösch Rudolf orvos, aki Bombay-ban önfeláldozással tett kiválóan sikeres pestis-tanulmányokat, feljelentést tett a bécsi rendőrségnél a miatt, mert egy arczképét a Bécsben pestis betegségben elhalt dr. Müller arczképével együtt egy papírgyáros képes levelező-lapon reprodukálta.

— **Mikor az utolsó párnát foglalják le.** Ulanow galicziai városban egy kőműves ellen hátralékos illeték fejében végrehajtást foganatosítottak. A végrehajtó egy fejpárnát foglalt le, de el kellett a foglástól állnia, mert apa és fiu ellenálltak. Mindkettő hatóság elleni erőszak miatt vád alá helyeztetett, de a járásbíró által felmentetett, mert a hat tagból álló családnak csakis két párnája volt és így a végrehajtónak nem is volt joga a párnát lefoglalni. Az államügyészség semmiségi panaszt emelt a felmentés ellen. Mindkét vádlott hatóság elleni erőszak miatt nyolc-nyolc napi fogházra ítéltetett.

— **Az osztrák bűnügyi védők egylete** dr. Neuda Miksa bécsi ügyvédet tiszteletbeli elnökké választotta.

— **A választott bíró felelőssége.** Két kereskedő megegyezett abban, hogy a köztük fenforgó vitás ügyet választott bíró eldöntése alá bocsátják. A pervesztes fél az ítélet meghozatala után a választott bíró ellen kártérítési keresetet indított azon az alapon, hogy a bíró evidenter felületes és nagymértékben hanyag eljárása okozta a per kedvezőtlen eldöntését. A bíróságok a keresetet elutasították. (Reichsgericht 1898 márcz. 21.)

— **A római semmitőszék** kimondotta, hogy a villamosság elvonása lopást képez. Az indoklás az, hogy lopás elkövethető mindenben, a mi birtokolható, a mi értékkel bír és a mi elmozditható helyéből. Ezen három tulajdonsága pedig a villamosságnak megvan.

A Magyar Jogászegylet f. hó 21-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a közszerzemény biztosításáról szóló vita folytatása. Szólásra fel van jegyezve dr. Szladits Károly.

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése teljes árban megveszi vagy ujabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számu füzetét: 23., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 52.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közigazgatási bíróság és miniszterium. *Dr. Balogh Arthur* egyetemi magántanártól. — *Jogirodalom:* Magyar Jogi Lexikon *Dr. Gaár Vilmos* igazságügyminiszteri titkártól. — Külföldi jogirodalom. *Dr. Fazekas Oszkár*tól. — *Törvénykezési Szemle:* Észrevételek az 1894. évi XXXI. tcz. 77. §-ának a) pontjához. *Dr. Kállai Béla* kir. törvényszéki bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1898. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Közigazgatási bíróság és miniszterium.

Egy magában véve csekélyebb jelentőségű ügynek a közigazgatási bíróság által nemrég történt elintézése s azzal szemben a miniszterium és alsóbb hatóságainak eljárása oly mozzanatokat tüntet elénk, melyek igen alkalmasak arra, hogy az esetet közigazgatási bíraskodásunknak úgy az egyéni jog, mint az alkotmányosság szempontjából fenforogható veszélyeztetettsége szempontjából röviden megbeszélés tárgyává tegyük.

Közigazgatási bíróságunk még 1897. évben kimondotta, hogy a m. kir. államvasutakhoz féláru vasuti menetjegy váltására jogosító igazolványok kiszolgáltatása tárgyában beadott kérvények az illetéki díjjegyzék 14. tételének a) pontja értelmében bélyegmentesek. E kijelentés alapján a jelzett időtől az igényjogosultsággal bíró állami tisztviselők bélyegtelen kérvényekben folyamodtak az államvasutak igazgatóságához az igazolványok kiállításáért. A pénzügyminiszter azonban, nem véve figyelembe a közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának fentérintett határozatát, illetve miután ama véleményben volt, hogy a közigazgatási bíróság a kérdésben forgó kérvényekre tévesen alkalmazta az illetéki díjjegyzék 14. tételének u) pontját, mert az államvasutak igazgatóságához intézett bélyegtelen beadványok a díjjegyzék említett tételének t) pontjában lévén felsorolva, az u) pontban említett állami iparvállalatokhoz intézett beadványok alatt az állami vasutak igazgatóságához intézettek nem lehet érteni, megkereste a kereskedelemügyi m. kir. minisztert oly irányú intézkedés tételére, hogy a kérdéses kérvényeket, amennyiben bélyegtelenül adatnak be, a magyar királyi állami vasutak igazgatósága az illetékszabályok 104. §-ának 2. bekezdése értelmében ne vegye tárgyalás alá, el ne intézze.

Az ezután beadott bélyeges kérvények illetéértékét a pénzügyi hatóságok a közigazgatási bíróság fenti határozata daczára se térítették vissza, míg ellenben a közigazgatási bíróság a visszatérítésnek minden egyes esetben helyet adott. Végül a közigazgatási bíróság pénzügyi osztálya 1898. évi december 22-én hozott VIII. számú döntvényével kimondotta, hogy a m. kir. állami vasutak igazgatóságához és üzletvezetőségeihez féláru menetjegy váltására jogosító igazolvány kiállítása iránt az igényjogosultak által benyújtott kérvények bélyegmentesek. Indokolta ezt azzal, hogy az illetéki díjjegyzék 14. tételének utolsó pontja bélyegmenteseknek nyilvánítja azon beadványokat, melyek kincstári gyárakhoz vagy iparvállalatokhoz, továbbá az államjavak és kincstári kezelés alatt álló közalapok javainak igazgatóságához nyújtatnak be,

ha ezek csupán a vállalatok vagy igazgatóságok közvetlen ügyleteinek tárgyát illetik s oly természetűek, hogy ha azok hasonló ügyben valamely magánszemélyhez intézettek, illetékkötelezettség alá nem esnek. Miután pedig az állami vasutak ilyen iparvállalatot képeznek, a bíróságnak fenti értelemben kellett határozni.

A fent vázolt tényállásból kifolyólag, anélkül, hogy a különben is már res judicata-ként előttünk álló pénzügyi jogi kérdés elemzésébe bocsátkoznánk, a közigazgatási bíróság hivatása, az általa biztosítani kívánt objectiv közigazgatási jogrend, az egyéni jog és alkotmányosság szempontjából félreismerhetlen visszasságot kell megállapítanunk.

Tudjuk, hogy a közigazgatási bíróságnak egyes konkrét vitás esetek elintézése alkalmából elfoglalt álláspontja magában még a közigazgatást általában nem köti és csak a döntvényileg kimondott általános szabályok veendő figyelembe a közigazgatás által már annál fogva is, mert azok ellen eljárva, a megállapodott bírói gyakorlat által eljárásuk újból törvénytelennek mondatnék ki. Így a jelen esetben is, ha a számtalan esetben ismételt kijelentett közigazgatási bírósági határozatok figyelembevételét a végrehajtó hatalom kezelői nem tartották szükségesnek, mindenesetre konstatálnunk kell ama visszasságot, mely a közigazgatási bíróság tekintélyének megóvása, az iránta való bizalom s a közigazgatási jogrend szempontjából egyaránt kifogásolandó, hogy t. i. a miniszter, miután a közigazgatási bíróság határozatát egyébként nem paralizálhatta, utasítást adott alantas hatóságának, hogy a bélyegtelenül benyújtott kérvényeket ne tárgyalja, tehát a minden közhivatalra nézve fenálló kötelezettség alól, az állampolgároknak hozzájuk tartozó ügyeiben eljárni, magát vonja ki s ezáltal egyeseknek meglevő jogát a kedvezményes igazolványok igénylése tekintetében értéktelenné tenni iparkodjék.

Törvényhozásunk, midőn a közigazgatási bíraskodást szervezte, ámbár a közhatóságokkal szemben a jog rideg érvényesíthetőségétől szorgosan óvakodott még a külsőségekben is (nem adván keresetjogot, csak panaszjogot a közigazgatási intézkedések és határozatok által okozott sérelmek orvoslására), a minden közigazgatási bíróságnál általában irányadó amaz alapelvből indult ki, hogy a közigazgatás jogsértő tényeivel szemben az egyesnek, az egyéni jognak garantiát kell nyújtani a független bírói ítélkezéssel, a bíraskodás minden szükséges kellékével felruházott önálló ítélő organum felállításával.

Az 1896: XXVI. tcz. csakugyan fel is ruházta 16. §-ában mindeme kellékekkel a közigazgatási bíróságot, kiterjesztvén arra az 1869: IV. tcz.-nek a bírói függetlenségre, a rendeleteknek törvényesség szempontjából való megbíráhatására vonatkozó határozmányait; a 18. §. a bíróság döntését végérvényesnek jelenti ki a hozzá utalt közigazgatási jogvitákban s a törvény rendes útján való orvoslást a közigazgatási eljárás befejezése után az ezen bíróság elé utalt ügyekre nézve hatályon kívül helyezi; a 20. §. szerint a törvény hatálybalépte után a közigazgatási bíróság elé utalt ügyekben, vitás kérdésekben a miniszterek felügyeleti jog címén sem intézkedhetnek; végül nincs helye a felek tetszése szerint felsőbb közigazgatási hatósági felelősségnek, avagy

a közigazgatási bíróság előtti panasznak alternative, hanem a taxative felsorolt ügyekben a felső fokoni döntés csakis a bíróságot illeti meg.

Mindezen intézkedésekkel a törvényhozó azt akarta biztosítani, hogy a közigazgatási bíróság valóban rendelkezék mindama kívánalmakkal, melyek szükségesek arra nézve, hogy feladatának függetlenül, kellő tekintéllyel, kellő bizalmat tartva fen az állampolgároknak a közigazgatási jogviták elintézése tekintetében, megfelelhessen.

A közigazgatási viszonyokból eredő egyéni jogok biztosítása mellett a bíróság a közigazgatási objektív jogrend biztosságát is van hivatva eredményezni, amennyiben az eljáró közegeket botlásaikra figyelmezteti, amit a törvény 133. §-a egyenesen kötelességévé is tesz. Sőt a törvény 17. §-a a bíróságnak egyenes belenyulást enged meg a közigazgatás körébe is abban az esetben, midőn a közigazgatási bírósághoz tartozó vitás kérdéssel más oly, különben a közigazgatási hatóságok hatásköréhez tartozó kérdés kapcsolatos, melynek előzetes vagy együttes elbírálása nélkül a közigazgatási bíróság elé tartozó főkérdés nem volna eldönthető. Ez esetben ugyanis a kapcsolatos közigazgatási kérdés felett is a bíróság határoz.

Végül a végrehajtási panasz által meg van adva a lehetőség arra, hogy határozatainak végrehajtása felett is jogi ellenőrzést gyakoroljon a közigazgatási bíróság, tehát hogy a közigazgatási hatóságok a bíróság határozatát, mely annak kijelentését foglalja magában, hogy a fenforgó konkrét esetben mit rendel a közigazgatási jog, valósággal végrehajtsák, vagyis a megsértett közigazgatási jogrend tényleg helyreállíttassék.

Ha mindezek után a függetlenül ítélező bírósággal szemben, mely ugyan álláspontját egy bizonyos vitás közigazgatási kérdésben még döntvényileg ki nem jelentette, azonban igen számos egyes esetben ugyanazon jogtételt enunciólta a miniszter, azért, mert a bíróság, véleménye szerint, ezen vitás kérdésben nem helyesen határozott, oly utasítást ad alantás hivatalainak, hogy azon állampolgárok beadványait, kik a közigazgatási bíróság enunciólta jogtételhez tartják magukat, egyszerűen figyelmen kívül hagyják, ez mindenesetre oly intézkedés, mely sehogy sem fér meg a működő közigazgatás és a közigazgatási bíróság viszonyának helyes fel fogásával.

A közigazgatási bíráskodás életbeléptetéséről kiadott, 21.973/96. sz. igazságügyminiszteri rendelet mondja a közigazgatási bíróság döntvényeinek gondos tanulmányozása és adandó esetben való helyes alkalmazása tekintetében, hogy utóbbi nemcsak a felek érdekében, hanem a közigazgatási hatóságok tekintélyének fentartása és növelése szempontjából is szükséges, mivel a közigazgatási határozatoknak és intézkedéseknek a bíróság által sűrűn történő megváltoztatása a hatóság tekintélyét csorbitja. Ha ez így van, kétségtelen, hogy ama számtalan egyes eset, melyben a közigazgatási bíróság a most tárgyalt kérdésben a pénzügyi hatóságok felfogásával ellentétesen ítelt, szintén nem a hatósági tekintély emeléséhez járult hozzá.

Viszont azonban a végrehajtó hatalom meg a bíróság tekintélyének ártott, midőn azért, mert véleménye szerint a közigazgatási, illetve pénzügyi jog mást rendel, mint amit a bíróság számtalan esetben kijelentett, oly intézkedést tett, mely lehetetlenné tette, hogy az állampolgárok, amennyiben a bíróság felfogását követik, egy őket különben megillető hivatali teljesítményt elnyerjenek.

Semmikép se jellemzi az ily intézkedést a jogállam hivatása iránti ama helyes érzék, melyre maga a fent idézett végrehajtási rendelet a közigazgatás közegeivel szemben hivatkozik.

Dr. Balogh Arthur,
egyetemi magántanár.

Jogirodalom.

Magyar Jogi Lexikon. Szerkeszti dr. Márkus Dezső.

Az a hatalmas fellendülés, melyet századunk második felében Magyarországon a természettudományok terén kifejlett szakirodalom felmutatni képes, még kiáltóbb színben tünteti fel jogirodalmunk szegénységét.

Egy-két kiváló munkától eltekintve, a jogtudomány minden ágában hiányzanak az alapvető kézikönyvek és a monografikus irodalom terén megjelenő egy-egy munka csak annak illusztrálására szolgál, hogy e téren is még mennyire el vagyunk maradva.

Ily viszonyok közt vállalkozott dr. Márkus Dezső arra az általában véve is nehéz feladatra, hogy szerkesztése alatt egy Magyar Jogi Lexikont közrebocsásson. Amikor másfél éve hirt adtunk e vállalkozásról és közöltük a legkiválóbb magyar jogászokból összetoborzott munkatársaknak díszes névsorát, egyszersmind kifejezést adtunk abbéli felfogásunknak, hogy ez a munka korszakot alkotó jelentőséggel fog birni a hazai jogirodalom terén. S most, amikor a Pallas kiadásában az első kötet megjelent, meggyőződünk arról, hogy igazán korszakot alkotó jogi munkáról van szó. Ez az első kötet arról tesz tanuságot, hogy a magyar jogtudománnyal foglalkozó férfiak semmivel sem állanak alacsonyabb színvonalon, mint egyéb szaktudományok hazai művelői. Ez az első kötet azt is bizonyítja, hogy jogászaink is európai színvonalon állnak, anélkül, hogy a hazai jog talajáról eltévelyedtek volna a külföldi jogok utvesztőjébe. Ez az első kötet végre azt is bizonyítja, hogy nem külföldi utánezatról, nem fordított munkáról, nem idegen szerzők műveiből készült compilációról van szó, hanem önálló, eredeti, tisztas magyar munkáról.

A Magyar Jogi Lexikon minden ízében magyar munka és a «magyar» jelzőt nemcsak azért érdemli meg, mert magyar jogászok írják és mert magyar jogról van benne szó, hanem azért is, mert beosztásában, tárgyalási módjára és tartalmára nézve eredeti és magyar.

A munka eredetisége a szerkesztőnek érdeme, aki helyes érzékkel munkatársainak irányadó elvül azt a szabályt állította fel, hogy minden egyes czimzó feldolgozásánál első sorban a magyar élő jog ismertetése foglaljon helyet, felölve a törvények és rendeletek intézkedéseinek eredményeit, a szokást és a joggyakorlatot az illető jogforrások legrészletesebb és legpontosabb ismertetésével. Az élő, érvényes, magyar jog ismertetése után következik az illető magyar jogintézmény fejlődésének feltüntetése, más szóval a magyar jogtörténeti rész. Csak azután térnek át a szerzők az elmélet és összehasonlító jogtudomány alapján az illető kérdésnek fejtegetésére, kapcsolatban az illető jogintézményre vonatkozó reformtörekvések ismertetésével. Végül a megfelelő magyar és külföldi irodalom felsorolása zárja be az illető cikket.

Ennek a beosztásnak, mely egyetlen külföldi Lexikonban sem található fel, rendkívüli nagy jelentősége és gyakorlati hordereje van. Az a jogász, aki a maga szakmájában teljesen otthon van, azonban a jog egyéb ágaiban, azoknak nem művelése folytán, a megfelelő jártassággal nem bir — az a jogász, aki jogászokodásának kezdetén van, — az a jogász, aki a gyakorlat terén működve, az egyes jogintézmények megismerésére egy egész könyvtárt nem tanulmányozhat végig, ha valamely jogintézményről felvilágosítást keres e Lexikonban, nem kénytelen oldalokon át elméletet, jogtörténetet, kritikai megjegyzéseket, polémiát és tételes jogot vegyesen összevissza olvasni és nem kénytelen maga kihámozni ebből a sok anyagból: mi voltaképen az érvényes jog; hanem azt a maga teljességében és tisztaságában az illető jogforrások tüzetes felsorolásával megtalálja az illető czimzó elején.

Hazánkban, hol a magánjog szabályainak legnagyobb

részt a bírói gyakorlat létesítette, ahol a kereskedelmi törvény egynémely intézkedéseitől és a kamatokra vonatkozó törvényektől eltekintve a kötelmi jog terén egyáltalán nincs tételes törvényünk, ahol a magánjog tekintetében különböző területeket ismerünk, melyeken más-más jog van érvényben, bizonyára sokszorosan fontos az érvényes magyar jognak a jogforrások feltüntetésével való összeállítás. De éppen ezekből az okokból rendkívül nehéz feladat az élő magyar jognak megállapítása. Ezt a nehéz feladatot a Lexikon írói sikeresen oldották meg. A törvények, miniszteri rendeletek, helyhatósági szabályok és a felsőbírói határozatok tömegéből minden egyes intézménynél kikeresték a megfelelő jogforrásokat, úgy, hogy mindenki ellenőrizheti, igaz-e, helyes-e, ami a Lexikonban állittatik. Ahol Erdély, a volt határörvidék vagy Fiume tekintetében különös jogszabályok léteznek, azok pontosan fel vannak tüntetve.

A hazai jogintézmények fejlődésének ismertetése azzal a haszonnal jár, hogy így felismerhetjük, vajon az illető jogintézmény hazai jogunk talajában növekedett-e modern intézménynyé, illetőleg hazai jogunk sajátos jogfejlődéseként maradt-e meg mai jogéletünkben, avagy a modern jognak recipiálásával vált az hazai jogunk alkotó elemévé. Viszont a római jognak és a külföldi modern jogoknak ismertetése gyümölcsözőleg fog hatni a magyar jogéletre, megtermékenyítvén azt nem ismert jogelvekkel, melyek szélesebb látókört biztosítanak és melyek a jogásznál oly elkerülhetetlenül szükséges ítélőképességet emelik és fejlesztik. Szükséget pótol a külföldi jognak ismertetése még azért is, mert a szomszédos országokkal való érintkezés ezen országok ismerete nélkül nehézkes. Ez okból kiváló szult fektet e Lexikon a boszniai jogviszonyok ismertetésére. Ugyanezen cél vezette a Lexikon szerkesztőségét, amikor a magyar birodalom integrans részét képező Horvát-Szlavonországok külön területi jogát a horvát jog hivatott képviselőivel iratta meg.

A Magyar Jogi Lexikon a közigazgatási és pénzügyi jog kivételével az egész jogtudományt és igazságügyi igazgatást felöleli, sőt az államtudományokból is számtalan részletet tárgyal, így pl. az első kötetből felemlíthetjük: Államadósság, Államosított vasutak, Államszámvitel czimszavakat; mindazonáltal a közigazgatási és pénzügyi jog előforduló czimszavai lapidáris rövidséggel, de teljes megérthetőséggel, a jogforrásokra való utalással, kellő értelmezésben részesülnek.

Egy szóval a Magyar Jogi Lexikon gazdag gyűjteménye az élő magyar jognak, hazai jogtörténetünknek, a társországok jogának, az összehasonlító jogtudománynak. E Lexikonban a gyakorlat és elmélet egyaránt megkapja a kívánt feleletet és kellő utbaigazítást a tekintetben, hol és mi irányban tökéletesítheti ismereteit, ha az illető kérdés legmélyére akar hatolni. A magán-, köz-, büntető-, egyház-, váltó- és kereskedelmi jog, polgári és büntető-eljárás egyes kérdései a legalaposabb ismertetésben részesülnek. Egyes cikkek, mint pl. az Ági öröklés dr. Schwarz Gusztávtól, Állami anyakönyvek dr. Töry Gusztávtól, Államadósság dr. Márkus Dezsőtől remekei a tömören irt és mégis kimerítő monografiáknak.

Dr. Gádr Vilmos.

Külföldi jogirodalom.

I.

A fenálló jogrendszer egésze, mint egy óriási szerves lény, érzékenyen vesz tudomást minden elváltozásról, mely bármely részében előáll.

Egy-egy legislatív tény a jogéletnek nem csupán azon ágát érinti, amelyet közvetlenül szabályoz, hanem minden atomját megmozgatja, mert a jogélet elemei közelebbi vagy távolabbi, szembeötlő vagy rejtett, de minden esetre valamelyes vonatkozásban állanak egymáshoz.

Nagy méretekben szemlélteti e jelenséget a német birodalmi polgári törvénykönyv kodifikációja, melynek hatása alatt az egész német jogirodalom abban a stádiumban van, mint a kődobás után az új rendhez illeszkedő, a kritikus ponttól távolabb és távolabb mindig gyöngébben rezgő hullámok.

Hogy az előidézett változás milyen horderejű magában a kodifikáció tárgyát képező joganyagban, de főleg az azon kívül esőben, annak kiderítése oly feladata a tudománynak, amely az élet segítése nélkül csak részben s talán csak kisebb részében oldható meg, egyszerűen azért, mert az élet eshetőségeit kimeríteni az emberi elme képességét meghaladó feladat.

Nem ok, természetesen, ez arra, hogy a tudomány meg se kísértse az új állapot tanulmányozását, ellenkezőleg éppen egy kodifikáció nyújtja a legkönnyebben megragadható kiinduló pontokat arra, hogy a végtelenségből egyes nagyon is véges, mert önként választott korlátok közt mozgó kérdés, kimerítő kifejtést nyerjen.

Néhány ilyen, speciális kérdést tanulmányozó munkát kívánunk e helyen bemutatni, melyek ismertetése, tekintve, hogy a magánjogi kodifikáció nálunk is komoly és buzgó előkészítés alatt van, már ez okból sem lesz érdektelen.

* *

Lobe, lipcsei törvényszéki bíró füzete a polgári törvénykönyvnek a büntetőjogra gyakorolt befolyásáról* egy jogászegyleti felolvasás kibővítése s mint ilyen, nem meritheti ki tárgyát.

Szerző munkájának azt a részét, amely a polgári törvénykönyvnek kifejezetten büntetőjogi rendelkezéseket tartalmazó szakaszait ismerteti (pl. polgári kötés igazolása nélkül fogatott esketés; vádindítványi cselekvőképesség megállapítása) minthogy azok reánk nézve különös érdeklődéssel nem bírnak, mellőzhetjük.

Határozottan általános érdekűek azonban a kis füzetben foglalt azon fejtegetések, amelyek arra a nálunk is oly gyakran és oly különböző eredménnyel vitatott problémára vonatkoznak, hogy vajon a büntetőjog a magánjogi fogalmakat mint érinthetetlen fix kategóriákat fogadja-e el, vagy bizonyos esetekben függetlenül a magánjogi terminus technikusoknak ott tulajdonított tartalomtól, saját használatára, — ad usum Delphini, — a magánjogból vett műszavakba különleges fogalmat öltöztethessen, olyat, amely saját céljainak megfelel. Ugyanezen kérdés a jogintézmények és a jogállapotok tekintetében is hasonlóan áll.

Lobe nem veszi észre, hogy a vita tulajdonképpen csak theoretikus jelentőségű és bármely irányu eldöntése praxist sem teremteni sem megszüntetni nem fog, hanem legfőleg annak méreteit növelni vagy csökkenteni, mert expressis verbis egy büntető-törvénykönyv sem valósítja meg a magánjogi fogalmak incorporációját oly értelemben, hogy azok szigorú szemmel tartására szorítaná a büntető bírót, azt pedig hogy a büntető bíró gondolatmenete elsősorban ne a büntetőjog feladatának és a büntetés céljának hatása alatt álljon, hanem a magánjogi kategóriák praecis megvalósítására törekedjék, még feltételezni is lehetetlen, mert ennyire emancipálni magát hivatása légkörétől az ember — szerencsére — még akarva sem képes.

Hogy ez mennyire igaz, azt a legjobban a magánjogászoknak általános és gyakran keserű gunynyal feltálat «panasza» bizonyítja legjobban, hogy a büntetőbírók az egész magánjog rendszerét kiforgatják és maguk csinálnak maguknak «magánjogot».

* Dr. Adolf Lobe: Über den Einfluss des Bürgerlichen Gesetzbuches auf das Strafrecht unter besonderer Berücksichtigung des Besitzes. Leipzig. Verlag von Veit & Comp. 1898. — 46 l.

Szerzőnk nem ugyan elvi alapon, de mint gyakorló bíró, gyakorlati érvekre támaszkodva, szintén arra az álláspontra helyezkedik, hogy a büntetőjog nem operálhat a magánjogi kész præparatumokkal, hanem distinguálnia kell gyakran ott is, ahol a magánjog fix kategoriái nem engedik meg a distinctiót.

Ezt különösen a lopás és sikkasztás tényálladékanak megállapításában annyira fontos birtok és birlalat tekintetében igen érdekesen fejtegeti. Figyelmeztet arra, hogy a birtok fogalma egy, míg a tényleges uralom foka, amely szerinte egyedül helyes kriteriuma ezen büntetendő cselekmény tényálladéka fenforgásának (l. alább): igen különböző lehet. Például más büntetőjogi megítélés alá esik, ha egy szekrénynek egy és ugyanazon zárához van két egyének kulcsa, mintha az egyének mindegyikénél levő kulcs a szekrény két különböző zárának csak egyik-egyikét nyitja, vagy végül, mintha a szekrény az egyiknél, a kulcs a másiknál van.

A lopáshoz a meglopott részéről tényleges uralmat kíván s ezt arra alapítja, hogy a német Btk. definitiója szerint a lopás: «eine Sache einem andern *weg-nehmen*»; a «*weg-nehmen*»-nek szükségképen «festhalten» az előzménye, ami a pusztán jogi fictiv birtoknál nem foroghat fen.

Hogy még a tulajdonkép értelemben vett magánjogok büntetőjogi védelme sem egészen a magánjogi fogalom-constructiók nyomán indul, annak bizonyítására a hagyatéki tárgyak elidegenítésének kérdését hozza fel, melynél a kérdést, hogy ezen tényálladék lopást vagy sikkasztást állapít-e meg, nem a magánjogi kategoriák, hanem a közfelfogás döntötte el.

A birodalmi gyűlés igazságügyi bizottsága is nyilatkozott egy alkalommal e kérdésben és pedig határozottan a büntetőjognak a magánjog alól való emancipálása mellett. Midőn ugyanis egy képviselő azt az indítványt tette, hogy, tekintettel az új polgári törvénykönyvre, mely a birtok és birlalat (Besitz és Gewahrsam v. Inhabung) különböztetését mellőzi, a Btk. 246. §-ában a «Besitz» szó mellől a «Gewahrsam» töröltessék, a bizottság ezt az indítványt azzal az indokolással utasította el, «hogy a büntetőjog számára a fogalmak nem a magánjogból substantiálándók, hanem magából a büntető-törvénykönyvből meritendők».*

Meglepő, hogy általában józan állásfoglalása mellett, a szerző nem volt képes teljesen szakítani iskolájának előítéleteivel s olyan lapsuson kaptatja magát, hogy «homályos érzeteknek» is tulajdonít teremő erőt. «Az örökösnek birtokos gyanánt való tekintése», mondja egy helyütt,** «nem annyira meggondolásból (!), mint inkább abból az ó-germán felfogáson nyugvó sötét érzetből (!) fakad, hogy a dolog még a halotté, ... stb.» Pedig egy gyakorló bíró tudhatná, hogy a jogkereső közönségnek tényei és gondolkozása egészen más czélt szolgálnak, mint «sötét érzetek» kielégítését!

Az alanyi magánjogok büntetőjogi védelmére vonatkozólag igen helyesen fejti ki a szerző, hogy a büntethetőség nem mulik azon, hogy az azt megszüntető magánjogi ügylet, pl. cselekvőképtelenség folytán érvénytelen.

Ha valaki almát lop a tulajdonos jelenlétében s az nem ellenkezik, akkor a tolvaj nem büntethető, mert az ellopott tárgyakra nézve a tulajdonos lemondott tulajdonjogáról s ebben nem okozhat különbséget, hogy a tulajdonos még kiskoru volt, aki jogairól hatályosan nem mondhat le. Nézete szerint, ha egy örültől egy dolgot elvesz valaki, ha az nem ellenkezett, nem lopás, hanem legfeljebb sikkasztás forog fen. Nem érinti a hasonló körülmények között elkövetett csalás kérdését, amely pedig sokkal nehezebb, mert ha nem dolognak megszerzésére irányul, sikkasztásról sem lehet szó.

* Bericht d. Reichstagskommission, 182.

** L. 29. l. 3. jegyzetben.

Végül a magánjogi és büntetőjogi jogos védelem és végszükség szembeállításával foglalkozik e kis tanulmány, mely ha nem is hatol a dolgok mélyére, kétségtelenül ügyesen tudja a döntő argumentumokra irányítani az olvasó figyelmét.

Dr. Fazekas Oszkár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Észrevételek az 1894. évi XXXI. tcz. 77. §-ának a) pontjához.

A házassági törvénynek egyetlen szakasza sem adott a szakirodalomban és a judikaturában annyi vitára és oly ellentétes magyarázatokra alkalmat, mint a 77. §. a) pontja, mely a quasi desertiót állapítja meg bontó okul.

A törvény hatályba lépte óta letelt idő még rövid volt ahhoz, hogy a gyakorlat végleg megállapodjék, a judikatura még nem egy kérdésben lényeges ingadozást mutat, egy dolog felől azonban már tisztában van a gyakorlat és elmélet egyaránt és ez az, hogy a 77. §. a) pontjában foglalt bontó ok nem egyéb, mint burkolt formában megengedése a házasság kölcsönös megegyezéssel való felbontásának.

Nincs az a házasság, melyet ezen §. alapján — ha csak a felek ez iránt megegyeztek és elég ovatosak ezt a megegyezést a bíró előtt el nem árulni — felbontani nem lehetne és nincs az a bíró, aki, ha az előirt alakszerűségek megtartottak, a felbontást megtagadhatná, holott halvány sejtelve sincs arról, hogy mi a tulajdonképeni bontó ok és van-e egyáltalában ilyen ok a felek kölcsönös megegyezésén kívül.

Hiába mondja a törvény indokolása, hogy «a házasság erkölcsi jellegével megegyeztetetlen a házasság felbontásánál a házaselek egyéni érzelmének önálló és kizárólagos tekintetbe vétele», hogy «az egyszer létrejött házasság fenállásában független a házastársak egyéni tetszésétől» és hogy ennél fogva a törvény nem engedhetette meg a házasságnak a felek kölcsönös megegyezéséből való felbontását. A törvényhozó egyik kezével elveszi a felektől azt a jogot, hogy a házasságot kölcsönös megegyezéssel megszüntessék, másik kezével pedig maga nyújtja az eszközt a házasságnak jogos ok nélkül való elhagyás leple alatt kölcsönös megegyezéssel való felbontására. Hiábavaló a miniszteri indokolásban foglalt az a figyelmeztetés, hogy «a hűtlen elhagyás czimén kért felbontás esetében a bíróság köteles minden körülményt lelkiismeretes megfontolás és szigorú bírálat tárgyává tenni, nehogy ezen való ok a feleknek csak ürügyül szolgáljon a házasságnak önkéntes felbontására».

Ennek a figyelmeztetésnek a gyakorlatban nem lehet érvényt szerezni, mert a bíró csak annak megállapítására szorítkozhatik, hogy az előirt alakszerű előfeltételek fenforognak-e és ezek fenforgása esetén kénytelen a felek kölcsönös megegyezését sanctionálni.

A felett lehet vitatkozni, megengedtesse-e a házasság felbontása a felek kölcsönös megegyezése alapján vagy sem. De midőn a törvény határozottan kijelenti, hogy ezt nem tartja megengedhetőnek, midőn a törvény kifejezett célzata nem a felbontás megkönnyítése, hanem annak megnehezítése volt, akkor lehetetlen eltagadni azt a tényt, hogy a 77. §. a) pontja rést üt a törvény egész rendszerén és meghiusítja annak intentióját, mert maga nyújt módot — és valljuk be, eléggé kényelmes és biztos módot — a törvény megkerülésére és kijátszására.

Ez a törvényhozó által előre nem látott, általa célba nem vett, sőt egyenesen perhorreskált eredmény — melyen a jövő tapasztalatai már aligha fognak lényegesen változtatni — már magábanvéve is gondolkodóba ejti az embert és alapos kételyt támaszt ezen szakasz czélszerű és helyes volta felől; ehhez járulnak azután még a judikaturában a

leglényegesebb kérdések tekintetében mutatkozó ingadozások és azok a nehézségek, melyek a szakasz alkalmazása körül a gyakorlatban felmerülnek és amelyekben csak erőltetett törvényt magyarázat útján lehet némileg segíteni.

A tulajdonképeni bontó ok ezen szakasz esetében a szándékos és jogos ok nélkül való elhagyás, kapcsolatban a bírói határozattal elrendelt visszatérés — esetleg visszafogadás — igazolatlan elmulasztásával; a jogtalan elhagyás önmagában véve tehát nem meríti ki ezen bontó ok tényálladékát, ahhoz szükséges még az életközösség visszaállítására irányuló bírói felhívás és ennek sikertelensége.

Ebből azután az következik, hogy az a házaspár, ki házastársának megbocsátani és vele az életközösséget visszaállítani nem hajlandó, a jogtalan elhagyást, mint bontó okot nem érvényesítheti; amint ezt a felsőbb bíróságok ismételve ki is mondták: «az elhagyás bontó okul csak az esetre volna elfogadható, ha felperes neje az idézett törvény 77. §-a értelmében hozott bírói határozatnak a megszabott határidő alatt eleget nem tett volna, felperes azonban nem is kérelmezte, hogy neje az életközösségnek visszaállítására köteleztessék.» (Curia 3609/97. sz.) «Mert alperesnek az a ténye, hogy felperest jogos ok nélkül elhagyta, a hivatkozott törvény 77. §-ában meghatározott bontó okot képezi, ez a vitatott tény tehát a 80. §. a) pontjára nem alkalmazható.» (Budapesti ítélő tábla a *Jogt. Közl.* mell. 1898. évi 30. számában 274. sz. a. közölt esetben.)

Ez azonban nem felel meg sem a következetesség elvének, sem a törvény szellemének, mely a házasság felbontását a vétkeességi alapelvre fekteti; mert az elhagyásnak mint bontó oknak indoka az, hogy a házassági életközösség fenntartása oly lényeges házastársi kötelesség, hogy annak megszegése, mely egyuttal az összes házastársi kötelességek megtagadását involválja, jogczimet ad a házasság felbontásának kérésére és ha a törvény a 80. §. a) pontjában kevésbé súlyos beszámítás alá eső kötelességszegés esetén megengedi a házasság felbontását, nincs elfogadható ok arra, hogy az a jogtalan elhagyás esetében attól tétessék függővé, vajon az elhagyott házastárs az életközösség visszaállítására hajlandó-e és hogy az az elhagyott fél, aki sem megbocsátani nem akar, sem más bontó okot felhozni nem tud, el legyen zárva attól, hogy a házasság felbontását kérhesse. Nyilván ezen helyzet tarthatatlanságának felismerése vezette a kir. Curiát, midőn kimondotta, hogy «a szándékos és jogos ok nélküli elhagyás már magábanvéve is a házastársi kötelességek oly súlyos megsértését képezi, mely mellett, ha még a goromba és engedetlen magaviselet is fenforog, úgy a házasság az 1894. évi XXXI. tcz. 80. §. a) pontja alapján felbontandó»; továbbá hogy a 80. §. a) pontjának alkalmazását a 77. §. a) pontjának rendelkezése nem gátolja, mert a 77. §. csak feljogosítja azt a házaspárt, kit házastárs szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott, hogy házastársát az életközösség visszaállítására bírósággal köteleztethesse, azt azonban nem rendeli, hogy vétkees elhagyás esetében köteles legyen az elhagyott házaspár előzetesen a másik házaspárt az életközösség visszaállítására köteleztetni akkor is, ha a maga részéről az életközösséget visszaállítani nem hajlandó.» (523/97. sz.) «A szándékos és jogos ok nélküli való elhagyás egyes esetekben a házastársi kötelességeknek megsértését is magában foglalhatja, de az ezt tanúsító körülmények bizonyítandók, hogy a házassági törvény 80. §-a alkalmazható legyen.» (2852/98. sz.) «A házastársi kötelességeket súlyosan megsérti a nő, ha férjéhez 20 évet meghaladó idő óta nem közeledik és a különélés tartama alatt a hitvestársi hűségnek meg nem felelő életmódot folytat. Ily esetben a 80. §. a) pontja alkalmazásának van helye.» (2906/98. sz.)

Legvilágosabban jut kifejezésre az az elv a kir. Curiának 2734/98. sz. ítéletében, melyben kimondatott, hogy «a házassági törvény 77. §-a nem az elhagyás tényét, hanem a

visszatérés igazolatlan megtagadását tekinti bontó oknak. Az elhagyott, ki az életközösség szándékos és jogtalan megbontását megbocsátani s az elhagyóval az életközösséget visszaállítani nem hajlandó, nincs elzárva attól, hogy ez esetben a házastársi kötelességnek a jogtalan elhagyásban s a jogtalan és tartós különélésben rejlő súlyos megsértését, mint bontó okot a 80. §. a) pontja alapján ne érvényesítse, amennyiben a 80. §. utolsó bekezdésének esete fenforog.»

Most tehát úgy áll a dolog, hogy a visszatérés igazolatlan megtagadása a 77. §. a) pontjában, az elhagyás és állandó távollét pedig — amennyiben az elhagyott fél az életközösséget visszaállítani nem kívánja — a 80. §. a) pontjában foglalt bontó okot állapítja meg.

A bontó okot képező vétkees cselekmény tényálladéka mindkét esetben teljesen azonos, az mindkét esetben teljesen ki van merítve a jogtalan elhagyás és állandó távollét által, a különbség csak az elhagyott fél magatartásában nyilvánul, amennyiben az egyik esetben az elhagyó felet bírói úton felhívja az életközösség visszaállítására, a másik esetben nem.

Már most önkénytelenül felmerül az a kérdés, indokolt-e ugyanazt a tényt két külön bontó okká minősíteni azon, a vétkees fél eljárásának és a vétkees cselekménynek elbírálása szempontjából teljesen irrelevans körülmény szerint, vajon az elhagyott házaspár a vétkees cselekményt megbocsátja-e vagy sem és indokolt-e ez különösen akkor, mikor a kétféle bontó ok minősítése igen lényeges következményeket von maga után, amennyiben a vétkees cselekmény a két esetben teljesen eltérő bizonyításnak és mérlegelésnek van alávetve? A 77. §. esetei abszolút bontó okot képeznek, az itt megállapított ténykörülmények «objectív minőségükönél fogva képezik alapját a felbontásnak, úgy hogy itt más subjectív körülményeket nem is lehet figyelembe venni oly célból, hogy annak alapján a felbontás esetleg kizárassék», (Zlinszky-Reiner magánjog VI. kiad. 808. l.) a 80. §. esetei pedig relatív bontó okok, vagyis ezen esetekben «a házasság csak akkor bontható fel, ha a bíróságnak a házaspár egyéniségének és életviszonyainak gondos figyelembe vételével meggyőződött arról, hogy a felsorolt okok valamelyike következtében a házassági viszony annyira fel van dülva, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált.» (80. §. utolsó bek.) Szembeötlő az itt mutatkozó ellentmondás. Ha én feleségemnek hajlandó vagyok a jogtalan elhagyást megbocsátani és vele az életközösséget folytatni, ő azonban bírói felhívásra sem tér vissza, akkor abszolút bontó okot nyerek és a bíróságnak a házasságot anélkül, hogy a házassági viszony egyéb kérdéseit vizsgálná és meggyőződnék az életközösség helyreállításának lehetetlenségéről. Ha azonban nem bocsátok meg és a magam részéről sem akarom a házaspárt folytatni, akkor a bíróságnak szorgos nyomozás és nehézkes bizonyítási eljárás után a házassági viszonyt a maga egészében mérlegelve, tartozik megvizsgálni, vajon tényleg annyira fel van-e dülva a házassági viszony, hogy az életközösség elviselhetetlen. Pedig világos, hogy erre az előbbi esetben, midőn az egyik fél az életközösséget folytatni kívánja, sokkal inkább van szükség, mert ebben az esetben a viszony nem lehet annyira feldülva, mint ott, hol mindkét fél elviselhetetlenné tartja az életközösséget.

És megfelel-e a törvénynek az az álláspont, hogy az elhagyott fél, ki házastársát visszafogadni nem akarja, a jogtalan elhagyást, mint a házastársi kötelességek megszegését a 80. §. a) pontja alapján érvényesítheti bontó okul? Nézetem szerint nem felel meg. A 80. §. a) pontja szerint a házasság az egyik házaspár kérelmére felbontható, ha a másik házaspár «a házastársi kötelességeket a 76—78. §-ok esetein kívül szándékos magaviselete által súlyosan megsérti.»

Ez a kitétel: «a 76—78. §§. esetein kívül» nem jelenthet

egyebet, mint azt, hogy a 80. §. a) pontja alá csak azok a kötelességszegések esnek, melyek a 76—78. §-okban önálló bontó okokul megállapítva nincsenek. Hiszen kétségtelen, hogy a házasságtörés, kettős házasság, súlyos bántalmazás, jogtalan elhagyás is magában foglalja a házastársi kötelességek súlyos megsértését, de azzal, hogy ezek a cselekmények önálló bontó okokul lettek megállapítva, azok ki vannak vonva a 80. §. a) pontjában megjelölt kötelességszegés esetei alól. Teljesen osztom Sztrehlo nézetét (*Ügyvédek Lapja* 1896. évi 54. szám): «az elhagyás, melynél a bírói felhívás meg nem történt, amelynél az elhagyó a visszatérésre bíróilag fel nem hivatott, házassági törvény szerint nem elhagyás. Ha pedig valamely kötelességszegés csak a törvényben előirt bizonyos feltételek szerint létesül, nem lehet ezt a kötelességszegést ezen feltételek hiányában is létrejötnék tekinteni, mert ha a törvény az egyszerű visszahívás nélküli elhagyásban is oly hitvestársi kötelességszegést látna, mely miatt a házasság felbontható, nem kívánná meg a 77. §. a) pontjában a bírósági felhívást».

Azt pedig a törvény rendelkezéseivel nem tartom meg-egyeztethetőnek, hogy ugyanazon cselekmény a fél tetszésétől függőleg más-más bontó oknak legyen minősíthető. Nem fogadom el, amit Tóth Gáspár a *Jogt. Közl.* 1897. évi 22. számában megjelent cikkében mond, hogy t. i. elhagyás esetén, ha az elhagyás önmagában is bontó ok, mindig több bontó ok konkurrál, mert a házastársi kötelességek teljesítésének a különélés alatti elmulasztása szintén lehet esetleg bontó ok és ha a különválás például házasságtörés okából történt, akkor ez önmagában véve szintén bontó ok, hogy tehát ebben az esetben a fél tetszésétől függ akár a 76., 77. vagy 80. §. a) pontja alapján kérni a felbontást. Nem áll ez pedig azért, mert ugyanazon egy cselekmény a törvény kifejezett rendelkezése szerint nem állapít meg többféle bontó okot; ha házasságtörés vagy jogtalan elhagyás forog fen, csak a 76. vagy 77. §. alkalmazható, nem pedig a 80. §. a) pontja; az elhagyással önmagában véve semmiféle más bontó ok nem konkurrál és arra más, mint a 77. §. nem alkalmazható. És ez helyesen van így; mert ha a törvény a felbontást csak szigorúan meghatározott esetekben engedi meg, meg kell követelnie a tulajdonképeni bontó ok megállapítását és nem elégedhetik meg azzal, hogy a felek a valódi ok elhallgatásával más, nekik talán kényelmesebb, mert könnyebben bizonyítható vagy rövidebb eljárást igénylő bontó okot hozhassanak fel. Ott, hol több vétkes cselekmény forog fen, a fél természetesen nem kötelezhető valamennyi bontó ok érvényesítésére, de amikor csak egy cselekményről van szó, annak bontó okul való minősítése nem függ a fél tetszésétől.

Nem jöhetnek itt figyelembe sem kényelmi, sem érzelmi tekintetek, sem Tóth Gáspárnak az az aggálya, hogy «miért kelljen a házastársaknak az ő családi életüket oly meztelenséggel a bíró elé állítani, hogy aztán a perből csakis erkölcsi integritásuk feláldozásával kerülhessenek ki». Nem igen tapasztaltam, hogy a felek a válóperekben tulságosan kimélnék egymás erkölcsi integritását és itt nem is ez a szempont a döntő, hanem kizárólag annak megállapítása, vajon valóban forog-e fen oly vétkes cselekmény, melyet a törvény bontó oknak elismer.

Az az elv tehát, hogy az elhagyás a 80. §. a) pontja szerint is képezhet bontó okot, a törvénynek úgy szavaival, mint intentiójával ellenkezik és a törvénynek illetően magyarázatába csak azért kell belenyugodnunk, mert különben az az elhagyott fél, aki az életközösséget folytatni nem hajlandó és aki az elhagyáson kívül más bontó okot felhozni nem tud, nem kérhetné a házasság felbontását.

De mihelyt elfogadjuk azt, hogy az elhagyás ténye és az állandó távollét már önmagában véve is bontó okot képez a 80. §. a) pontja szerint, semmi szükség sincs arra, hogy

a visszatérés igazolatlan megtagadása önálló bontó oknak minősíthessék.

A 77. §. a) pontjának egyszerű eltörlésével a jogos ok nélkül való elhagyás, mint bontó ok önmagától beleilleszkedik a 80. §. a) pontjába és ezzel egyuttal eleje vétetik az eddig tapasztalt visszaéléseknek, mert a 80. §. eseteiben a bírónak nemcsak joga, de kötelessége is az elhagyás okait kinyomozni, a tényleg fenforgó bontó okot vagy törvényes bontó ok fen nem forgását megállapítani és a házassági viszonyt a maga egészében vizsgálat tárgyává tenni.

Egyrésztől feleslegesnek, másrésztől egyenesen károsnak tartom tehát a 77. §. a) pontját és a kodifikáció alkalmából megfontolás alá veendőnek vélem a szakasz ezen pontjának teljes mellőzését; vagy legalább is — talán a német polgári törvénykönyv mintájára — oly garanciákkal való biztosítását, amelyek a visszaéléseknek lehetőleg elejét veszik.

Dr. Kállai Béla.

kir. törvényszéki bíró.

Külföldi judikatura.

749. A templomok részét képezik a közvagyonnak és ki vannak a forgalom alól vonva. Ugyanezek a sajátságai a hívők részére átengedett üléseknek és padoknak. Ezért a hívő sohasem lehet utóbbiaknak olyan birtokában, amely elbirtoklásra vezethetne, és nem is élhet ennél fogva birtokkeresettel az egyház ellen birtokháborítás miatt. Az ülésnek átengedése, noha különleges feltételek mellett történik, csak bérleti szerződés, amelyre az ingatlanok bérbeadására vonatkozó szabályok alkalmazandók. (*Walloni törvényszék.*)

750. Egy munkás a főnöke részére szénnek egy kocsira való felrakásával volt elfoglalva. Épen nagy tömb szén volt a kezében, amikor a villanyos világítás kialudt, ő ennek folytán kicsuszott és a karját törte. Perli főnökét kártérítésre, nem bizonyítva egyebekben főnöke vétkességét, hanem kiindul abból az álláspontból, hogy a főnök tartozik bizonyítani azt, hogy a baleset véletlen folytán következett be. A bíróság a keresetet elutasította, mert a kárt megtéríteni csak az köteles, aki azt vétkességgel, mulasztással vagy gondatlansággal okozta, a károsított tehát nem csupán a károsító tény, hanem a károsítónak a hibáját is bizonyítani tartozik. Ezt a szabályt uralja a delictumok és quasi delictumok egész területe. Felperesnek tehát bizonyítani kellett volna azt is, hogy a villamos világításnak kialvása alperesnek hibájából következett be. (*Lüttichi felelőbírói bíróság.*)

751. A. kölcsönözte B.-nek kocsiját és lovát, hogy bemerjen a városba és este adja neki azokat vissza. Este a kocsi megvolt sérülve és a lónak sebes volt a térd, elesés folytán. A. követelte a kárát. B. azzal védekezett, hogy ő a kocsit, lovat csak a mondott célra használta és nem tehet róla, hogy a ló elesett, őt gondatlanság nem terheli, az véletlennek a kifolyása és szerinte A.-t terheli annak a bizonyítása, hogy a károsodást az ő gondatlansága vagy hibája okozta. A bíróság marasztalta B.-t, mert a kölcsönvett dolgoknak a rosszabbodása olyan, hogy nem tulajdonítható pusztán és kizárólag annak a használatnak, amelynek céljára kikölcsönözöttet, ennél fogva az a vélelem, hogy a rosszabbodást gondatlanság okozta, hacsak a véletlen nem bizonyíttatik, aminek a bizonyítása a kölcsönvevőt terheli. (*Agen-i törvényszék.*)

752. A letéteményes nem felel a tűzkárért, mely a letett dolgokat elpusztította, kivéve ha oly gondatlanság bizonyíttatik ellene, amely a tűzvészt okozta. Tűzkár ellen úgy a letéteményes, mint a locator operis másnak a dolgot csakis egyenes utasítás esetén köteles biztosítani. (*Lyoni felelőbírói bíróság.*)

753. Helyes az a vélelem, hogy az ugyanazon bűntény folytán elhalt két egyén közül az idősebb halt meg előbb. (*Párisi semmitűszék.*)

754. Aki választási lajstromot nyomat vagy terjeszt, amelybe engedély nélkül állította a választókat (és a jelölteket) össze, quasi delictumot követ el, amelynek alapján felelős az abból eredett anyagi és erkölcsi kárért. (*Nancy-i felelőbírói bíróság.*) Revisio folytán az ügy a párisi semmitűszék elé jutott, amely nem ment oly messze és csak azt a tényt mondta ki meg nem engedettnek, hogy bárki akarata és tilalma ellenére ily listára irassék.

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **A magyarországi kir. közjegyzők** egylete folyó évi január 6-án tartotta évi közgyűlését. Az egylet elnökének Zimányi Alajosnak megnyitó beszédéből kiemeljük a következőket:

A közjegyzői intézmény fejlődésének fő akadályául — mondhatjuk: az akadályok alapjául, melyből mint forrásból keletkeznek a többi akadályok is — a törvényhozáshoz való viszonyunkat jelölhetjük meg.

Főbb vonásaiban tehát jelezni kell a következőket:

1. Elsőbben is a bírósági megbízások jelenlegi rendszerét kell említenem.

A törvény rendelkezései e tekintetben a közjegyzőséget a bíróságok irányában nem koordinált társintézménynek, hanem inkább subordinált viszonyba helyezik. A bírói megbízásoknak mostani rendszere a közhitelességnek és a közbizalomnak rovására módot ad arra, hogy a bíróság a közjegyzőt alárendelt közegnek tekinthesse, annak eljárása felett önkényűleg rendelkezhet, — jogorvoslattal meg sem támadható meghagyásokat adhat — a közjegyzőt büntetheti, bírsággal terhelheti, holott nekünk a hivatali hibák, mulasztások vagy visszaélések helyrehozására saját önálló kamaránk és fegyelmi bíróságunk is van.

2. A sérelmek között szintén főhelyen áll az is, hogy a törvény a közjegyzőt teljesen szükségtelen, felesleges, sőt inkább az ügyletek elintézését hátráltató munkálatoknak minden díjazás nélkül ingyen való teljesítésére kötelezi. Ily szükségtelen munkák összetorlódása folytán kénytelenek vagyunk irodaszemélyzetünk létszámát, az irodahelyiséget, felszereléseket minden megtérítés nélkül szaporítani.

Ez a sok ingyenmunkát az államkincstár és az egyes érdekelt feleknek szolgál javára és így evidens méltatlanság történik a közjegyzővel, midőn ezen sok és költséges ingyenmunkát és kiadást mások előnyére kénytelen fedezni.

3. Szintén fősérelmek közé sorozhatjuk, hogy a díjszabás nemcsak hogy a régi korból maradt elavult pénzviszonyokhoz van szabva, mely díjak tehát a jelenlegi pénz és egyéb forgalmi és társadalmi viszonyokkal és a teljesített munkával nincsenek arányban, hanem ez az elavult díjszabás újabb törvényhozási intézkedések által még alább is szállíttatott, mely körülmény az ország és világ jelenlegi körülményei közt unicumnak mondható és ennek az unicumnak éppen csak a magyar közjegyzőkkel kellett megtörténni.

Ehhez még az is járul, hogy a díjnak sem behajtása, sem biztosítása iránt nincs gondoskodva, mert ami e részben történt, az inkább ellenkezőt eredményez és nemcsak a közjegyzőt, nemcsak a bíróságot, hanem a pénzügyi hatóságokat is hasztalan hosszadalmas eljárásra kötelezi.

Mindezek nem így volnának, ha a törvényhozás a közjegyzői intézménynek a jogélet szükségleteihez alkalmas módon való fejlesztésére hajlamot és figyelmet fordított volna.

De ezzel kapcsolatban van még egy körülmény, amely tisztelt kartársaim figyelmét bizonyára nem kerülte el. Ez az, hogy az ügyvédi kar körében még mindig fenáll egy kis idegenkedés a közjegyzőség irányába.

Igaz, tagadhatatlan, hogy a mi hatáskörünk némely része belevág az ügyvédi hivatáshoz tartozó ténykedések körébe, amennyiben ügyfelek képviselte és a jogügyletek megkötése körüli eljárásnál a két intézmény hivatása s hatásköre nem tisztán van szabályozva és a törvény a feleket e részben bizonytalanságban hagyja.

Azt hiszem, hogy tisztelt kartársaim közül egy sincs, aki ne érezné súlyát még egy körülménynek, amely szerfelett bénítja hivatásunk betöltése körüli működésünket.

Hazánkban a törvény senkinek sem szab kellő korlátot a mások jogügyeibe való beavatkozásra, hanem a jogismerteket és jogi tanulmányokat teljesen nélkülöző bárkinek, de

kiváltkép a községi jegyzőknek nyíltan szabad kezet enged ügyfelek jogügyleteibe való eljáráshoz.

A tapasztalás ezerféle adatai által bőven ki van mutatva, hogy a községi jegyzők a jogügyletek kötése körüli beavatkozásuk által, minden jó akaratuk mellett is nagy zavarokat, jogi bonyodalmakat s helyrehozhatlan káros jogkövetkezményeket okoztak.

Ami pedig ennek az állapotnak a kir. közjegyzőségre való hatását illeti, ez abból áll, hogy a községi jegyzők éppen azért, mert az ügyfelek jogügyleteinek rendezésébe szabadon befolyhatnak, tehát nagyon természetesen a jogügyletek megkötése alkalmával az illetőket a kir. közjegyzőtől és az ügyvéd felkeresésétől is visszatartják, nagy hátrányára a jogi közhitelességnek és jogbiztosságnak.

— **A budapesti albirák** a mult esztendőre nem tekintenek vissza meglegedéssel. Az 1898-ban megüresedett törvényszéki bírói állások vidéki áthelyezésekkel és kir. alügyészek kinevezésével töltettek be. A Budapesten működő nyolczvankilencz albíró közül egyetlenegy sem lett törvényszéki bíró vagy járásbíró. Amint nem tudjuk helyeselni azt a rendszert, mely a budapesti bírói kart mint exclusiv corporatiót fogja fel és kizárja az ország egyéb vidékein működőket a Budapestre való törekvésből, éppen úgy a másik szélsőséget sem tartjuk igazságosnak.

— **A Magyar Jogászegyletben** a közszerzemény biztosításáról folyt vitában dr. Kolosváry Bálint előadón kívül részt vettek dr. Misner Ignác, dr. Markbreit Gyula, dr. Szladits Károly, Székács Ferencz, és befejezésül Vavrik Béla az elnöki zárszó keretében fejtette ki álláspontját a kérdésben.

— **A Magyar Jogászegylet** legközelebb ismét a javítóintézeti ügygyel foglalkozik. Két évvel ezelőtt volt az utolsó vita e kérdésben s akkor az irányadó körökből eredő nyilatkozatok arra engedtek következtetni, hogy az igazságügy-miniszterium bűnügyi osztálya végre-valahára tesz valamit ez ügyben. Csalódtunk. Azóta ismét nem történt semmi. Még azok a hírek is elnémultak, melyek szerint Nagyváradon vagy Kassán javító-intézetet terveznek. Talán az újabb vita elő fogja mozdítani annak felismerését, hogy a központi igazgatást nem meríti ki a fegyházak administratiója, hanem hogy első és legfőbb feladat a *praeventio*, mely a fiataloknál kezdődik. Ha a züllésnek indult fiatalok gondozásáról a Btk. életbeléptekor kellő provisio történt volna, a rengeteg költséggel járó fegyházak egy része már is feleslegessé válnék.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét szerkesztő-bizottság** folyó évi január 20-án Erdély Sándor igazságügy-miniszter elnöklésével a dologjog köréből a határ, illetőleg mesgyeigazítás kérdését tárgyalta.

Határ- (mesgye-) igazításnak akkor van helye, ha a határ (mesgye) bizonytalan. Ilyenkor a határ megállapítása a szomszédos telektulajdonosok kölcsönös közreműködésének kötelezettségén alapszik.

Ebből kiindulva a bizottság dr. Imling Konrad előadó előterjesztése nyomán abban állapodott meg, hogy a birtok- és a tulajdoni kereset anyagi szabályozása nem felel meg egészben a határ megállapításához fűződő érdekeknek; és ezért szükséges, hogy erre a célra különyszerű kereset álljon rendelkezésre. A bizottság továbbá abban állapodott meg, hogy ily kereset következtében a kérdés eldöntése — t. i. a határ megállapítása — ne ideiglenes, hanem végleges hatállyal történjék. Ami pedig az eldöntés anyagi zsinórmértékét illeti, elsősorban a tulajdon kérdése tisztázandó, úgy, hogy a bizonyítás a feleket kölcsönösen terhelje, és ha ily módon a kérdést tisztázni nem lehet, a határ az utolsó egy évi békés birtoklás, és ha ez sem állapítható meg, a vitás területnek méltányos és célszerű megosztása alapján határozandó meg.

A bizottság ezután áttért a találás általi tulajdonszerzés kérdésének tárgyalására és ennek körében megállapodott abban, hogy bizonyos, meghatározandó minimális értékű (esetleg 1½ korona) dolog találása esetében a találó — ha az elvesztőt nem ismeri — nem tartozik a találásról a hatóságnak jelentést tenni, hanem megszerzi a tulajdont, ha egy éven belül az átvételre jogosult nem jelentkezik.

— **Az új francia vízjogi törvény.** Vízjogi tanulmány. Irta *dr. Török Emil*, budapesti ügyvéd. Szerző speciálisan foglalkozik a vízjog kérdéseivel. Az ő fordításában és magyarázataival jelent meg pár évvel ezelőtt a német belvízhajózási törvény. Most megjelent műve tartalmazza az 1898 április 10-iki francia vízjogi törvény hü fordítását, részletes magyarázattal kísérvén a törvény szövegét. Szerző mindenütt kiterjeszkedik az osztrák, német és különösen a magyar törvényhozásra, különös figyelmére méltatván a magyar bíróságok judikaturáját.

— **Az alperes megjelölése.** A *Budapesti Közlöny* folyó évi 15. számában jelent meg az alábbi hirdetmény: Idézés. 1898. Sp. I. 483/1. A k—i kir. járásbíróság közhirrre teszi, hogy F. Pál és neje nagyigmándi lakos felpereseknek, *egy esztergomi csikós* és egy rátkai lakos ismeretlen tartózkodásu alperesek elleni 200 frt és 200 frt követelésnek törlése iránti keresetének sommás tárgyalására 1899 január 28. napjának délelőtti 9 órája ezen bíróságnál Komáromban kitűzetett.

Nemzetközi Szemle.

— **Fekete könyv.** Január 1. óta a porosz járásbíróságok u. n. fekete lajstromokat vezetnek, melyek kívánatra megtekinthetők, azokról, kik sikertelen végrehajtás folytán rájuk szabott felfedező eskü letételét megtagadták (C. P. O. [rég.] 711. §.), továbbá azokról, kik csődbe kerülve, a csődvagyon a csőd költségeit sem fedezte. A lajstromból való törlés csak öt év múlva kérhető.

— **A consiliarius orvos fizetése.** A braunschweigi törvényszék gyakorlatilag fontos ítéletet hozott. Egy férjezett nő kezelő-orvosa a betegen végzendő műtéthez, a férj tudtával és beleegyezésével egy másik orvos segítségét vette igénybe. Mikor a fizetésre került a dolog, a beteg férje a kezelő orvoshoz utasította a consiliumba hívott orvost. A törvényszék elmarasztalta a férjet a fizetésben, mert az orvos, ki a férj tudtával és beleegyezésével segédkezett beteg nevének, előzetes megállapodás nélkül is követelheti a honoráriumot. (*Gyógyászat*.)

— **Az orvos tanuzási kötelessége.** Egy válóperben a felperes férj házi orvosára mint tanura hivatkozott annak bizonyítása végett, hogy egy női bajokban specialista orvos a házi orvosnak a nő rendellenes alkotásáról véleményt adott. A tanuként felhívott orvos a tanuságtételt megtagadta. A bíróság is magáévá tette az orvos álláspontját, mert habár az orvos nem saját észleletéről lett tanuságtételre felhíva, azonban a bizonyítani kívánt tényről orvosi működése körében nyert tudomást. (Stuttgarter förtörvényszék. 1898 jun. 29.)

— **A schweizi jogászgűlés nagy vállalatot indított meg,** amennyiben kiadja a schweizi jogforrásokat. Egy pár kötet már megjelent s tartalmuk élénk világot vet a schweizi jog fejlődésére. Nálunk is nagyon szükség volna ily gyűjteményre. Ezzel bizonyítaná Magyarország leginkább, hogy már a mult századokban is kulturtalaj volt.

— **A francia alkotmányt** illetőleg igen jó munka jelent meg legújabbán két bordeaux-i tanártól. (Duguit et Monnier: Les constitutions et les principales lois politiques de la France depuis 1789.) Bevezetésileg tárgyalják a francia alkotmány száz éves történetét és utána közlik valamennyi alkotmánytörvényt, mely azóta érvényben volt. Majd a harmadik részben betűrendben utmutatásokkal szolgálnak annak az olvasónak, ki csak egy-egy kérdés iránt keres tájékozást. A munka a legnagyobb gonddal készült és a szerzők különös súlyt helyeznek e törvényszövegek megbízhatóságára. Ára 6 franc.

— **Az ügyvédi rendtartás 13. §-a** kötelezi az ügyvédet, illetve a főnököt, hogy a nála gyakorlaton levő ügyvédjelöltek magaviseletéről minden év végén jelentést tegyen a kamarának. Miután ezen jelentéssel a budapesti ügyvédi kamara tagjai közül még igen sokan vannak hátralékban, figyelmezteti a kamara az illetőket, hogy siessenek jelentésüket a kamarához mielőbb beküldeni.

— **Libellus quotidianus** cím alatt *dr. Gáspár Tivadar* ügyvéd használható, ügyes kis zsebkönyvecskét adott ki. A naptári részen kívül teljes igazságügyi czimtart, térképet, helységnévtárt, illetéki utmutatót, helyi kalauzt tartalmaz a 111 oldalra terjedő füzet; közli a budapesti

bíróságok ügybeosztását és díjszabását, a fontosabb törvények számait, a cuijai teljes-ülési döntvények jegyzékét és más hasznos tudnivalókat. A Libellus ára 1 frt.

A Magyar Jogászegylet f. hó 28-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. sz.) teljes-ülést tart, melyen Lengyel Aurél bemutatja Krajcsik Soma javító-intézeti igazgató jelentését a székesfehérvári javító-intézetről. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése teljes árban megveszi vagy újabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számú füzeit: 23., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 52.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Febr. 9-ikétől febr. 17-ikéig): *Febr. 9.*: Schulcz Kálmán e. a pozsonyi tsz. (7). — Dormann Armin e. a bpesti keresk. és vtsz. (9). — *Febr. 11.*: Fülöp Adolf e. a debreczeni tsz. (7). — *Febr. 13.*: Sessler Manó e. a zombolyai tsz. (12). — *Febr. 15.*: Géber Mór e. a bpesti tsz. (277). — *Lencz Ferencz* e. a bpesti tsz. (2). — *Spiegl József* e. a pozsonyi tsz. (6). — *Rónai Pál* e. a szabadkai tsz. (11).

Csődök: *Spirer Izsák* kolozsvári keresk. e. e tsz.; csb. Becsek Lajos, t. Indrei László; bh. febr. 23., felsz. t. febr. 27. (15). — *Bümmel Armin* bpesti keresk. e. e keresk. és vtsz.; csb. Genthon Ferencz, t. Török Gyula; bh. febr. 16., felsz. t. márcz. 16. (16). — *Szalmásy István* gyöngyösi keresk. e. az egri tsz.; csb. Kolozsvár József, t. Borosy János; bh. febr. 28., felsz. t. máj. 24. (16). — *Mandel Géza* nagyváradai cipész e. e tsz.; csb. Geleta Géza, t. Dési Géza; bh. febr. 20., felsz. t. márcz. 20. (16). — *Matyuga János* gyoroki keresk. e. az aradi tsz.; csb. Scharner Sándor, t. Vannay János; bh. febr. 15., felsz. t. márcz. 14. (16). — *Id. Fubry Konrád* nagy-kikindai vendéglős e. e tsz.; csb. Kovách Gusztáv, t. Petrovics Milan; bh. febr. 20., felsz. t. febr. 25. (17). — *Kuzmics László* debreczeni keresk. e. e tsz.; csb. Hegedűs István, t. Molcsányi János; bh. febr. 15., felsz. t. febr. 20. (17). — *Körtvélyessy Antal* bpesti keresk. e. e keresk. és vtsz.; csb. Kazacsay Gerő, t. Langheim Henrik; bh. febr. 16., felsz. t. márcz. 16. (17). — *Weisz Áron* gyöngyösi keresk. e. az egri tsz.; csb. Farkas Kálmán, t. Csathó Ödön; bh. febr. 20., felsz. t. márcz. 20. (18). — *Burger Gyula* szögligeti keresk. e. a kassai tsz.; csb. Vályi István, t. Zsáka György; bh. febr. 17., felsz. t. márcz. 15. (19). — *Apfel Lipót* fia galgóczi keresk. e. a nyitrai tsz.; csb. Névény Ignác, t. Szilárd Simon; bh. febr. 17., felsz. t. márcz. 17. (20).

Pályázatok: Az esztergomi jbságnál albiró; bh. febr. 4. a komáromi tsz. elnökéhez (15). — Az ipolysági tsznél aljegyző; bh. febr. 5. e tsz. elnökéhez (16). — A nagykanizsai tsznél aljegyző; bh. febr. 3. e tsz. elnökéhez (16). — Az orsovai jbságnál aljegyző; bh. febr. 5. a karánsebesi tsz. elnökéhez (16). — A gálszécsi jbságnál jbiró; bh. febr. 6. a sátoralja-ujhelyi tsz. elnökéhez (17). — A temesvári táblánál több joggyakornok; bh. febr. 6. e tábla elnökéhez (17). — A kulai jbságnál albiró; bh. febr. 7. a zombori tsz. elnökéhez (18). — A debreczeni tsznél aljegyző; bh. febr. 7. e tsz. elnökéhez (18). — A mohácsi jbságnál aljegyző; bh. febr. 9. a pécsi tsz. elnökéhez (20). — A győri táblánál joggyakornok; bh. febr. 9. e tábla elnökéhez (20). — A fehértemplomi tsznél albiró; bh. febr. 9. e tsz. elnökéhez (20).

POLITZER ZSIGMOND kiadóhivatalában Budapestben megjelent

JOGI KÖNYVEK.

Balog Arthur dr. Törvényhozó hatalom. 2 frt.

Finkey Ferencz dr. A magyar büntető eljárás tan-könyve. 4 frt.

Frater Béla dr. A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről. 2 frt.

Huf József. A magyar telekkönyvi rendtartás 3 frt 20

Lévy Béla dr. A magyar szabadalmi jog rendszere. 1 frt 60 kr.

Raffay Ferencz dr. Házassági perrendtartás. 1898. 1 frt 20 kr.

Vámbéry R. és Kálmán M. Magyar-német jogi szótár. 1899. kötve 1 frt.

Zsögöd Benő. Öröklött és szerzett vagyon. stb. 2 frt.

Fenti czég antiquari osztálya ingyen küldi bárkinek a „Joghallgatók egyetemi utmutatója”-t és „Utmutató az ügyvédi vizsgálatra” című könyvecskét. Bármely könyv beszerzését úgy a hazai, mint a külföldi irodalom köréből elvállalja és teljesíti. Ugyanott egyes könyvek, ugyanszintén egész könyvtárak igen jó áron vétetnek. — (Czim: IV. kerület, Kecskeméti-utca. 4.) 7871

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 6 ft
negyedévre 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új német polgári perrend. *Dr. Magyar Gyéza* n.-várad kir. jogakad. tanártól. — Az új francia vizjogi törvény. *Dr. Török Emil* budapesti ügyvéd. — *Fogirodalom:* Magyar magánjog. Szerkeszti dr. Fodor Ármán. xy. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok a bűnvádi eljárás magyarázatához: Milyen alapon vizsgálhatja felül a kir. Curia az esküdtbírók ítéletét anyagi semmiség szempontjából? *Vargha Ferencz* kir. ítélő táblai bírótól. — A munkás-törvények. *Dr. Szakolczai Árpád* budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Indítvány az ügyvédi nyugdíj-ügy tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új német polgári perrend.

Az a nagy foku érdeklődés, amelylyel jogászközönségünk a külföldi jogfejlődést kíséri, indokoltá teszi, ha figyelmünket arra a reformra is irányítjuk, amely legújabbban a polgári per jog terén Németországban végbe ment. Ezt nekünk annál érdekesebb tenni, mert tudvalevőleg sommás eljárásunk (1893: XVIII. tcz.) igen nagy részben a német perrend alapján készült és bizonyára ezt az alapot a végleges perrend megalkotásánál sem fogják teljesen elhagyni.

Németországban a polgári törvénykönyv magalkotása többi között a polgári per jog reformját is maga után vonta. Így jött létre két törvény: az egyik a polgári perrendről, a másik a bírói szervezetről, s mind a kettő 1898 május 20-án lett kihirdetve. A reform abból áll, hogy azokat a változtatásokat, kiegészítéseket és elhagyásokat, amelyek az új polgári törvénykönyv folytán szükségesekké váltak, vagy a melyeket ettől eltekintve is ilyeneknek felismertek, a régi törvények megfelelő helyein keresztülvitték. Ennek következtében szükségessé vált azokat újból §§-ba foglalni s ilyen alakban lettek a múlt évben kihirdetve.

A reform azonban nem gyökeres, mert csak részletkérdéseket érint. Alapvető rendelkezéseknek megváltoztatásától a legnagyobb óvatossággal tartózkodtak; a reformot ebben az irányban az indokok szerint egy még belátható időben bekövetkezendő generális revisiónak tartották fen.

Habár a törvényeknek ezen, csak a részletkérdésekre kiható reformja igen tanulságos és igen bő, mert annak következtében a perrend §-ait, a végrehajtási eljárást beleértve, 872-ről 1048-ra kellett emelni: mégis ezen a helyen nem foglalkozhatunk vele behatóan. Csak mutatványul hozunk fel néhány érdekesebb rendelkezést.

Igen érdekes és a német irodalomban erősen kifogásolt rendelkezés az, hogy egyletek, amelyek jogképességgel nem bírnak, alperesként mégis perbevonhatók; ebben az esetben az ilyen egyletek a perben a jogképes egyletekkel egyenlők (50. §.). A német per jog szerint a bíróság az ítéletben nem határozza meg a megtérítendő perköltség összegét; ez alól azonban jövőre kivétel lesz az egyes bíróság (Amtsgericht) előtti eljárásban, a hol a bíró az ítéletben a perköltség összegét is megállapíthatja, ha az azonnal kideríthető (103. §.). A fél által történő kézbesítés mellett az új törvény a hivatalból való kézbesítést (208—213. §.) is szabályozza. Sőt a fél által való kézbesítésen is enyhít, mert a fél nemcsak úgy mint eddig, az Amtsgericht előtti perekben, hanem azokban az ügyekben is, melyekben ügyvédi kényszer van, a kézbesítést a bíróság jegyzőjének közvetítésére bízhatja, ha záros határidő fentartása forog szóban (166. §.). Kereset

elmarasztalás iránt nemcsak már lejárt, hanem még csak a jövőben lejárandó követelések iránt is támasztható, ha a követelés pénzre irányul és nincs ellenszolgáltatástól függővé téve vagy arra, hogy egy telek vagy más helyiség egy naptárilag meghatározott napon kiürítendő, vagy ha az időszakonként visszatérő szolgáltatásokra irányul, melyek egyrésze csak az ítélet hozatala után válik esedékessé avagy végül, ha veszély forog fen, hogy az adós az idejében való teljesítés alól magát kivonja (257—259. §.). Keresetváltogatás az első foku bíróság előtt nemcsak az alperes beleegyezésével, hanem anélkül is lehetséges, ha ez által az alperes védekezése lényegesen meg nem nehezítették (264. §.); sőt az alperes beleegyezésével a kereset a felelbbviteli eljárásban is megváltoztatható (527. §.). Ez utóbbi előbb kifejezetten ki volt zárva (régí perrend 489. §.); s így nyilvánvaló, hogy az új perrend elhagyta azt az álláspontot, amelynél fogva az instanciák számának megrövidítése nem engedhető meg. Végül még felemlíthető, hogy az új törvény megengedi, mikép az egyes bíróság előtti eljárásban az egyes bíró a tárgyalási jegyzőkönyvet kimérítőbben vegye fel (509. §.) mint az eddig lehetséges volt (régí perrend 470. §.).

Míthogy a reform csak a részletekre terjed ki, a lényegre nézve a generális revisióig minden a régiben marad. Pedig nem szenved kétséget, hogy a német perrendnek számos, a rendszert érintő rendelkezése már most megérett a reformra. De ebbe, más okoktól eltekintve, a rendelkezésre álló idő rövidsége miatt sem akartak bele menni. A reformnak ugyanis 1900-ban a polgári törvénykönyvvel egyidejűleg kell hatályba lépnie; ezt az időt pedig sokkal rövidebbnek tartották, hogysen az alatt messzebb menő változtatásokat tehettek volna.

Hogy nagyobb horderejű változtatásoktól mennyire óvakodtak, mi sem igazolja jobban annál, hogy a javaslat azon rendelkezéseit, amelyek a per felvételi cäsurára és a legfőbb bíróság — Reichsgericht — felülvizsgálati hatáskörének korlátozására vonatkoztak, elejtették. A javaslat szerint az alperes az első határnapon (Vortermín) ügyvéd nélkül is megjelenhetett volna, amelyen beismeréssel vagy egyezséggel az ügyet rövidesen be lehetett volna fejezni. Ma már általában el van ismerve, hogy az ilyen berendezés igen nagy haszonnal jár. Az osztrák perrendben is, bár nem a legmegfelelőbb alakban, keresztül van vive a per felvételi cäsura, s mégis Németországban annak behozatalától ez idő szerint eltekintettek. Hasonlóképen mélyen érzett szükség, hogy a Reichsgericht a munkatehertől megszabadíttassék, pedig az a polgári törvénykönyv hatályba lépte után még csak nagyobbodni fog. A könnyítés eszközeül a felülvizsgálati értékhatárnak felemelését tekintették 1500 márkáról 3000 márkára. De ez ellen oly nagy ellenszenv mutatkozott, hogy attól el kellett tekinteni.

Egyéb nagyobb jelentőségű újítások nem is vétettek tervbe. Nevezetesen nem terjesztették ki az egyes bírósági hatáskört; az eddigi csekély értékhatár, 300 márka jövőre is megmarad, s azon ügyek számát sem emelték lényegesen, amelyek az értékre való tekintet nélkül tartoznak az egyes bíróság elé (szerv. törv. 23. §.). Érintetlenül maradt továbbá a német perrend egyik leggyöngébb pontja, a szóbeliség

Ed. J. Q.

rendszere. Az alapgondolata ennek az, hogy a szóbeliség minél hatályosabb érvényesülése céljából hivatalból ne foglaltassék minden írásba, főleg az u. n. tényállítások nem, hanem csak akkor, ha ezt a felek valamelyike kéri (v. ö. 159., 160., 161., 298. §§-t). S a szóbeliség ezt a rendszerét nemcsak az elsőfoku, hanem a felebbviteli bíróságok előtt is fentartották (323., 557., 566. §§.). Ezt a rendszert azonban már régebb idő óta támadják. És nem is ok nélkül, mert nagyon visszás, hogy nincs gondoskodva arról, mikép a bírónak biztos ítélkezési alapja legyen, akinek, ha nem akar pusztán emlékezetére támaszkodni, az egész tárgyalás alatt magánfeljegyzéseket kell tennie. Ez rendkívül terhes és hogy mennyire visszatetsző, azt magunknak is volt alkalmunk igen bőven tapasztalni. Végül, hogy egyebet ne is érintsünk, egészen eltekintettek a bírói pervezetés fokozásától a bizonyítás felvétele körül és az eskünek pótlásáról a feleknek eskü alatt való kihallgatása által. Ami különösen ez utóbbit illeti, ez ellen a német jogászok tulnyomó része, ami egészen megfoghatatlan, oly legyőzhetlen ellenszenvvel viseltetik, hogy még a generális revisio alkalmával sincs kilátás arra, hogy ez az intézmény Németországban otthont találjon. Pedig előnyei, ha tulhajtásoktól ovakodunk, egészen kézzelfoghatók és távolról sem olyan, hogy a polgári pert természetéből kiforgatná. Ezek a jelenségek annál feltűnőbbek, mert az egyes bírósági hatáskör kiterjesztése, a szóbeliség megjavítása, a bírói pervezetés fokozása és a feleknek eskü alatt való kihallgatása oly pontok, melyek elől az újabb reformalkotások nem térnek ki. Így nevezetesen az osztrák perrendben ezek tekintetében igen sok figyelemre méltó ujtás foglaltatik, noha nem is vagyunk abban a helyzetben, hogy azokat egytől egyig helyeseljük.

Áttérve a mi jogunkra, mert eddigi eszmemenetünk önkéntelenül is összehasonlításokra késztet, igen megnyugtató eredményt kell megállapítanunk. Így a sommás eljárást szabályozó törvényünk, habár a lényegre nézve a német perrend szóbeliségének rendszerét követi, ezt nem viszi keresztül oly mereven, mint amaz. A facultativ és bizonyos esetekben kötelező nyilvános előadás a felebbezési (172., 173. §§.) és ugyanaz a felülvizsgálati eljárásban (195. §.) nagy mértékben térítik el jogunkat a német részleges szóbeliség rendszerétől, amelyet a mi jogunk a járásbírói, de még inkább a felebbezési eljárásban (v. ö. 48. §. 121. §. 6. 160. §.) követ. Nézetünk szerint, azoknál az okoknál fogva, amelyekre röviden fentebb utaltunk, a végleges perrend megalkotásánál még ezt is el kellene ejteni. Lehetne azért módot találni arra, hogy a szóbeliség előnyei a perben ne veszzenek el és hogy ne essünk vissza az írásbeliség bajaiba. Másrészről pedig a végleges perrend tervezetének perfelvételi cæsurája a legsikerültebb alkotások közé tartozik. Igen helyes továbbá, hogy már a sommás eljárásban (v. ö. pl. 40., 78. §§-at), de még inkább a végleges perrend tervezetében a bíró pervezető hatalma a bizonyítás körül fokoztatik, s hogy mind a kettő a felek eskü alatti kihallgatását is behozza. Igaz, hogy csábításoknak épen ezeken a pontokon vagyunk kitéve, hogy tovább menjünk mint szükséges. Nem kételkedünk azonban, hogy annak a kiváló szakférfiúnak, aki végleges perjogunk reformját előkészíti, tudománya a helyes középutat itt is meg fogja találni.

Ha mindezeket figyelembe vesszük, perjogunk végleges kiépítésénél a német perrend mostani reformja után sincs okunk a megkezdett utról visszatérni; mert a mink már van, s a mit megvalósítani akarunk, az csak cél tudatos haladás a német perrend jelenlegi reformjával szemben is. Ezenfelül pedig az irányadó helyen bizonyára nem fogják elmulasztani a német perrend ujtásaiból átvenni azokat, amelyek a mi viszonyaink közt is célszerűeknek mutatkoznak.

Dr. Magyary Géza,
n. váradai kir. jogakad. tanár.

Az új francia vízjogi törvény.*

Az új francia vízjogi törvény elsősorban a csapadékvíz iránt intézkedik, ami már azért is szükséges volt, mert ez (a code civil) régi szakaszaiban nem is említetik, a code civil 681. §-a pedig csak azt mondja, hogy a tulajdonos házában oly tetőt köteles alkalmazni, melyről a víz vagy saját telkére, vagy valamely közutra lefolyhatik. Vagyis ez az utóbbi szakasz az ereszjogról, de nem a csapadékvíz természetes lefolyásáról szól. Ennek tisztázása végett az új törvény (ugy, mint a magyar vízjogi törvény 9. §-a és az osztrák birodalmi vízjogi törvény 4. §-a) megállapítja, hogy a csapadékvíz felett az rendelkezik szabadon, akinek telkére az hullik. Ha ezt a vizet a földtulajdonos teljesen elhasználja, nincs további intézkedésre szükség; de más a helyzet akkor, ha az ott csak részben használtatik fel, a fenmaradó vízmennyiség pedig másnak a területére folyik. Az új törvény szerint ily esetben az alsóbb terület tulajdonosa csak a természetes lefolyást, vagyis oly lefolyó vizet köteles telkén eltérni, melyet a magasabb területen még használatba nem vettek, vagy amelynek ott mesterséges irányt az ő telke felé nem adtak, ellenkező esetben kártérítéshez van igénye.

A természetes lefolyás türeke iránti szolgalmat a code civil érvényben fentartott 640. §-a következőleg írja körül: «A mélyebben fekvő területek a magasabb területről lefolyó olyan víz felvételére kötelesek, mely a természetes fekvés szerint lefolyik anélkül, hogy ezt emberi kéz elősegítette volna. Az alsóbb terület tulajdonosának nem szabad ezt a lefolyást töltéssel megakadályozni. A magasabb terület tulajdonosa ezen szolgalmat semmiféle módon meg nem nehezítheti.»

A gyakorlatban azután számtalan vita keletkezett arra nézve, hogy a tetőről lefolyó, de a magasabb telken összegyűjtött, a furások által felszínre hozott, valamely kutból kimerített víz lefolyását, ha ez az uralgó telekről tovább már természetes eséssel folyik is az alacsonyabb telekre, ez utóbbi köteles-e elfogadni? Az új törvény megállapítja, hogy a természetes lefolyás szolgálma kártérítési kötelezettség nélkül a csapadékra és erre is akkor alkalmazandó, ha annak az uralgó telken történt használata vagy mesterséges irányítása nem haladja meg a természetes lefolyás módját és körülményeit. Ellen esetben az alsóbb terület tulajdonosának kártérítéshez van igénye.

Ugyanezen elveket alkalmazza az új törvény, mikor a föld belsejéből mesterségesen felszínre hozott víz lefolyásáról van szó.

A magyar vízjogi törvény 57. §-a szerint «a víz természetes lefolyását a terület birtokosa tűrni tartozik.» Továbbá megállapítja, «hogy a magasabban fekvő terület birtokosa az alsóbb terület helyzetét a természetes lefolyás módosítása által nem sulyosbíthatja.» A víz mesterséges irányítását vagy a lefolyásnak e nélkül való olyan felhasználását az uralgó telken (pl. szennyvizek beeresztése által), mely a szolgalmat sulyosbítását képezi, tehát a mi törvényünk is tiltja, de nem veszi figyelembe a természetesen lefolyó víz keletkezési módját.

A magyar vízjogi törvényjavaslat tárgyalása alkalmával szintén felvetett az a kérdés, hogy az 57. §-ban megállapított szolgalmat keletkezéséhez elegendő-e a lefolyásnak a physikai törvények szerinti természetes volta, vagy pedig a felszínre jövetelnek már az uralgó telken is természetesnek kell-e lennie? És ekkor indítványoztatott, hogy — ugy mint most a francia törvényben — mondassék ki az, hogy a magasabb terület felszínére, bár mesterségesen hozott víz, kártérítés mellett mindig lefolyhatik az alsóbb fekvésű területre. Az értekezlet akkor, tekintettel a vízjogi törvény

* Mutatvány szerzőnek hasonczimű tanulmányából.

59. §-ára («minden birtokos teljes és előleges kártalanítás mellett tűrni tartozik, hogy a víz birtokán keresztül, hatósági engedély alapján át- vagy levezetessék») az említett intézkedés felvételét az 57. §-ba feleslegesnek találta. Az értekezleten ezzel, nézetem szerint, összetévesztettek két, egymástól jogi természetére nézve különböző szolgalmat. Az 57. §. szerinti szolgalmom minden hatósági intézkedés vagy magánjogi cím nélkül, a telek természetes fekvésén alapul, az 59. §. pedig csak előző hatósági elismerés és engedély folytán érvényesíthető. Az 57. §. szolgálma általános vízrendészeti okokból keletkezik, az 59. §. szolgálma pedig magánérdekre való tekintetből esetről-esetre statuáltatik. Azért, nézetem szerint, helyes lett volna a törvénybe kifejezetten felvenni, hogy a mesterségesen felszínre hozott víz levezetése mint természetes szolgalmom is érvényesíthető, kártérítés mellett.

A természetes lefolyás türeése iránti szolgálommal kapcsolatosan több esetben felmerült az a kérdés is, hogy áradások alkalmával, különösen mikor rendes partok között folyó vagy töltések közé fogott víz kiárad és a töltéseken túl borítja el a magasabban fekvő területet is, vajon ilyen víz lefolyásánál terheli-e ez a szolgálom az alacsonyabb területet, és nem-e védekezhetnek ezen utóbbi terület tulajdonosai az áradásból keletkező ilyen víz ellen? Ily esetek nálunk is fordultak elő gyakran, így pl. két évvel ezelőtt magában a főváros határában.

Az aix-i felebbezési bíróság erre vonatkozólag kimondotta, hogy ilyen lefolyás nem az említett szolgálom, hanem a víz major fogalma alá esik, melynek következményeit minden érdekelt tulajdonos területéről elhárítani jogosítva van; és amint háboru vagy tűzvész esetében mindenki, tekintet nélkül szomszédja érdekeire, védheti magát és vagyonát, úgy a természetes lefolyással összefüggésben nem álló árvíz pusztítását sem köteles, csak a telek kedvezőtlenebb fekvésénél fogva, tétlenül tűrni. Ugyanezen nézet érvényesült a francia semmitőszék 1860. július 11-én hozott ítéletében és hasonló álláspontra helyezkedett az osztrák közigazgatási bíróság 1883. évi 198. sz. ítéletében, amelyben kimondotta, hogy az osztrák birodalmi vízjogi törvény 11. §-a, — mely ugyanezen szolgálomról szól — a rendes mederben folyó víz kiáradása alkalmával nem érvényesíthető.

Valamely helység vagy telep lakóinak házi használatára (ívás, főzés, mosás, stb.) szükséges, bár az a fenti 642. (uj) §. szerint a telek tulajdonához tartozó és így a francia jog szerint magántulajdont képező víz tekintetében, a code civil hatályon kívül helyezett 643. §-a csak azt a rendelkezést tartalmazta, hogy a forrás tulajdonosa a vízfolyást meg nem változtathatja.

A törvénynek ez az intézkedése ennél fogva nem zárta ki azt, hogy a telektulajdonos a forrásvizet a lefolyás megváltoztatása nélkül is a maga céljaira, esetleg egészen elhasználhatta, például valamely gőzgép céljaira. Azért az új törvény nem a vízfolyás megváltoztatását, hanem az életre szükséges víz bármely módon való olyan használatát tiltja, mely annak elvonását jelenti az említett jogosítottak (helységek, községek lakóinak) hátrányára.

Ezen tilalom különben nemcsak azon telek tulajdonosára, akinek területén a forrás fakad, hanem a gyakorlatban elfogadott elvek szerint mindazokra is kiterjed, kiknek telkén ilyen forrásvíz átfolyik, de csak akkor érvényesíthető, ha erre a vízre a helység lakóinak a mondott célokra van tényleg szükségük.

Nem érvényesíthető tehát a tulajdon ezen korlátozása, ha valamely község, stb. lakói ezt mezőgazdasági vagy ipari célokra kívánják igénybe venni, és nem érvényesíthető, ha a jogosítottaknak ugyanilyen közelségben más alkalmas forrásvíz áll rendelkezésükre. De másrészt nem gátolhatja a jogosítottak igényét, illetve a tulajdonos korlátozását az az ellen-

vetés, hogy kutak ásása által a vízhiány pótolható, mint ezt a régi szakaszra nézve már kimondotta a francia semmitőszék. És nem érvényesíthető végül a fenti korlátozás valamely község vagy teleptől elkülönítve lévő, egyedül álló kastély vagy lakház részére.

Ha ezzel összehasonlítjuk a mi vízjogi törvényünk 12. §-át, illetve az általános rendelet 34. és következő §-ait, melyek helységek, községek, stb. részére szükséges víz használata tekintetében nálunk alkalmaztatnak, akkor látjuk, hogy nálunk a telektulajdonost illető, szabad rendelkezés alatt álló víz használata ily esetben ott korlátozható: 1. hol a vízben tartós szükség mutatkozik, 2. hol ezen a szükséges másként segíteni nem lehet. A mi törvényünk tehát részben többet, részben kevesebbet mond, mint a francia törvény. Többet, amennyiben a korlátozást nem köti politikai vagy földrajzi fogalomhoz (ami helyes is, mert egy pusztai tanyán is lakhatik 3–4 béres család s ezeknek is lehet szükségük ilyen forrásvízre), kevesebbet, mikor a korlátozást «tartós» szükséghez és azon feltételhez köti, hogy a vízhiányon másként segíteni nem lehet.

Törvényünk egy másik sajátága, hogy sem az idézett 12. §-ban, sem más helyen nem szabályozza kifejezetten a községek vagy helységek vízzel való ellátásának fontos kérdését. Az általános vízjogi rendelet 34. §-ában foglalt és a kisajátítási törvény 2. §-ára vonatkozó utalást (mely szerint községekben közhasználatra szolgáló vízvezeték létesítésére kisajátításnak van helye) még nem tekinthetjük ezen kérdés kellő rendezésének, különösen azért nem, mert a kisajátítási törvény 2. §-a a községekben — nem pedig a községek részére — gyakorolható kisajátítási jogra vonatkozik.

Az osztrák birodalmi vízjogi törvény 10. §-ának második bekezdése szerint a folyó magánvíz használata ezen víz nélkülözhetlen voltából keletkező közérdekből általában is korlátozva van, ugyanezen törvény 16. és 17. §-ai szerint pedig azon községek és helységek, melyeknek vízszükséglete fedezve nincs, úgy a magánvizek, mint a vízhasználatok kisajátítását igénybe vehetik.

Dr. Török Emil.

Jogirodalom.

Magyar magánjog. Szerkeszti dr. Fodor Armin. III. kötet. Kötelmi jog. Írták dr. Katona Mór, dr. Kiss Mór és dr. Reiner János.

A magyar polgári törvénykönyv megalkotásának küszöbére érkezik a modern magyar magánjog első teljes, rendszeres kézi könyve. A szkeptikusok ezt gáncsul emlegetik. S valóban, ha a kodifikálatlan magyar magánjognak ez az első pandektája egyuttal e jogrendszernek hatyudala is volna, azt kellene mondanunk rá, hogy hatyudalnak kissé tulságosan hosszú lélegzetű. Bár még akkor is, ha ez a mű csupán emlékéül szolgálna az 1861-ben hamvaiból feltámadt magyar jognak: megérdemelné a reá szánt nagy fáradságot, mert hisz ez a 40 éves jogfejlődés is, minden tétovázásával és botlásával, a mi életünkben való élet volt, egy darab történelem, melyet kegyeletesen megőriznünk illik.

De a mai magánjog kézi könyve még korántsem jogtörténet s még nem is egyhamar lesz azzá. Kodexünk sorsa — mint a tények igazolják — most már hála Istennek, annyira biztosítva van, hogy a reá való türelmes várakozást többé nem kell sem pessimizmus, sem elodázás számba venni. Ám ez a kis türelem még elkel odáig. Végre is, a kodifikáció komoly munkája csak 1896-ban kezdődött s attól fogva a kodex életbeléptéig (vacatio legis-t s a többi törvényünk kapcsolatos revisiójára szükséges időt is hozzászámítva), egy évtized nem hosszú idő. Az igazságszolgáltatásnak pedig azalatt is dolgoznia kell s az addig tartó hétköznapiakat nem lehet pusztán az ünnepnap tétlen várásával eltölteni. A kodex életbelépte után pedig még hosszú ideig éreztetik hatásukat

az átmeneti viszonyok, melyek a korábbi jog pontos ismeretét kívánják.

S mindezek mellett nagy tévedés azt hinni, hogy a kodex tabula rasa-t fog csinálni mai jogunk terén. A kodifikálás munkája ma jobban, mint valaha, incorporatio inkább, sem mint reform. A porosz Landrecht, a Code, az osztrák polgári törvénykönyv — akár a forradalom, akár a felvilágosodott absolutismus gyermekei — valóságos reformkodexek, lüktető új étellel; a modern kodifikációk — még a német polgári törvénykönyv is — jobbára technikai tökéletesedést jelentenek az eszmék haladása helyett. S ez ma nem is lehet másképp, mert a gazdasági forrongás még nem érett meg oly átalakulásra, mely a jogéletet gazdasági alapjaiban érné.

A mi kodexünk sem lesz, nem is lehet a mai jogot alapjában átalakító reformmunka. A bizottság maga mondta ki (Jegyzőkönyvek I. 14. l.), hogy «a kodifikáció jogtörténeti alapon történik», s hogy «kétség esetén a döntés mindig a létező jog mellett szóljon». Nem említve kész törvényalkotásainkat, — minő a házassági jog, — melyek egészükben mennek át a törvénykönyvbe, s melyeknek magyarázata kész adalék az új kodex kommentárjához: mai jogunk alapfogalmain s az azokon épült alapintézményeket az átalakulás változatlanul fogja hagyni. Aki ezeket az alapfogásokat és intézményeket felkutatja és kifejti, az nemcsak a kodifikáció munkájának egyengeti útját, hanem előkészíti a talajt a jövő törvénykönyv befogadására és megértésére is. Mai jogunknak nincsen pandekta irodalma; intézményeink eszmei háttérét rendszeresen alig dolgozták fel; s ha a technikai tökéletességű, szűkszavú modern kodex ily jogi propædeutika nélkül szakad ránk, hogy tudják azt jogászaink majd átérteni, kezelni, alkalmazni, úgy hogy törvényértelmezésük betüregéssé ne torzuljon?

Ez a hivatás ad ma, a kodifikáció folyama alatt, különös fontosságot minden oly műnek, mely tételes jogunkat a benne rejlő elvi alapfogások részletes kifejtésével tárgyalja. Erre törekszik a Fodor-féle nagy magánjogi munka is, s a kodifikáció sikere érdekében kíváncsi, hogy e célját minél teljesebben valósíthassa meg.

Elsőül a kötelmi jogot tartalmazó III. kötet jelent meg; tekintélyes terjedelemben (55 iv), mely bő alkalmat nyújt úgy elméleti fejtegetésekre, mint a jogtételek gyakorlati elemzésére. Három szerző osztozott a nagy anyagon: dr. Katona Mór kassai jogtanár az általános részt, dr. Kiss Mór kolozsvári egyetemi tanár a jogügyletekből származó köteleket s dr. Reiner János budapesti egyetemi magántanár a szerződésen kívüli kártérítési köteleket dolgozta fel. Ha ez a mű egyenletességét némileg érinti is, viszont a szerzők egyénisége szerint az egyes részekben más-más gondolatirányok nyomulnak előtérbe s az anyagot különböző oldalokról világítják meg.

A mű rendeltetésének dr. Kiss Mór tárgyalási módszere felel meg leginkább. Az ő része tárgyánál fogva is a leg-szigorubban tételes; s különös érdeme, hogy kellő helyen nemcsak a gyakorlat ingadozásaira mutat rá apodiktikus kijelentések helyett, hanem azt is megmondja, mire nincsen nálunk sem jogtétel, sem gyakorlat s nem igyekszik jogrendszerünk hézagait egyszerűen idegen törvénykönyvek vagy javaslatok kiaknázásával kitölteni. Ez a rész a gyakorlat emberé.

Dr. Reiner Jánosnak a szerződésen kívüli kártérítési kötelek tanáról írt monografiája a hazai doctrinában újítás számba megy. A subjectiv vétkességből eredő delictuális obligációkkal az objectiv felelősségen alapuló kártérítési köteleket, melyek a jogrendszerben emitt-amott elszórtan találhatók, közös alapelveken nyugvó kategoriává összesíti. Impozáns olvasottságról tanuskodik e mű s az idegen joganyag-nak széles alapokon való gyűjtésében és összehasonlításában excellál. Sajnálunk kell, hogy a szerző az idevágó magyar

jogállapotnak részletes kifejtését mellőzte; ez azonban alig lehetett másképp, mert a kártérítésnek e könyvben megvont elvi alapjai sok részben még a jövő zenéje. Azért ez a rész a kodifikátort érdekli leginkább.

Az általános rész elméleti gondolatmenetében kissé szét-folyó s a gyakorlati étellel való összefüggésre nincs kellőleg kiépítve; de kétségtelenül részletes tájékozást nyújt a pandecta-doctrinákban.

A kiadó cég értesítése szerint legközelebb jelenik meg a vállalat családjogi része dr. Jancsó György, dr. Sipőcz László és dr. Gaár Vilmos kidolgozásában. Mindenesetre kíváncsi, hogy a mű mielőbb befejezést nyerjen s így a maga egészében szolgálhasson a mai magyar jognak bő tárházául s a jövő átalakulás előkészítésére pedig termékenyítse meg részletes elvi fejtegetéseivel a jogi gondolkozást.

x. y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok a bünvádi eljárás magyarázatához.

Mily alapon vizsgálhatja felül a kir. Curia az esküdtbíró-ság ítéletét anyagi semmiség szempontjából?

Büntető perrendtartásunk 385. §-a szerint következő anyagi semmiségi okok vannak:

«1. ha a bíróság a büntető törvénynek megfelelő rendelkezését nem alkalmazta vagy tévesen alkalmazta ama kérdésekben:

a) hogy a vád alapjául szolgáló tett megállapítja-e valamely bűncselekmény tényálladékát;

b) hogy a bűncselekményt a büntető törvényeknek melyik rendelkezése szerint kell minősíteni;

c) hogy a beszámíthatóságot, a bünvádi eljárás megindítását vagy a büntethetőséget kizáró és melyik ok felfog fen;

2. ha a bíróság a büntetés kiszabásánál a törvényben megállapított büntetési tételeket vagy ezeknek megengedett enyhítésénél, átváltoztatásánál vagy súlyosbitásánál a törvényben vont határokat nem tartotta meg;

3. ha a bíróság az 1878. évi V. tcz. 92. §-át illetőleg az 1879. évi XL. tcz. 21. §-át tévesen alkalmazta, vagy feltételeinek fenforgása daczára nem alkalmazta.»

Ezek a semmiségi okok nemcsak a törvényszék, hanem az esküdtbíró-ság ítélete ellen is érvényesíthetők (427. §.); miután pedig a törvényszék köteles ítéletét indokolni s az indokolásban ki kell fejteni, hogy a bíróság mily tényeket és mily okokból tart bebizonyítottaknak (328. §.); az esküdtbíró-ság ítélete pedig semmi ténybeli indokolást nem tartalmaz s csupán az esküdtek határozatának tartalmára támaszkodik (375. §.), fölmerül a kérdés, hogy a Curia esküdtbíró-ság ítélete ellen használt semmiségi panasz esetén miként vizsgálja felül az anyagi semmiségi okokat.

Erre nézve a 437. §. azt a szabályt állítja fel, hogy: a kir. Curia köteles határozatát az esküdtbíró-ság, a törvényszék, illetőleg a kir. ítélő tábla által valóknak elfogadott tényekre alapítani; a szerint t. i., amint az esküdtbíró-ság, törvényszék vagy kir. ítélő tábla ítéletét vizsgálja felül.

Hol keresse s hol találja fel a Curia a valóknak elfogadott tényeket? kétségtelen, hogy a főtárgyalásról felvett jegyzőkönyvben nem, mert az a főtárgyalás összes adatait s bizonyítékait tartalmazza, tehát nemcsak azokat, melyeket a bíróság a bizonyításnál felhasznált, hanem azokat is, melyeket mellőzött vagy megbizhatatlannak tartott.

A Curia ezekből csak azokat a tényeket veheti alapul, melyeket az alsóbb foku bíróság «valóknak» fogadott el. Miután a főtárgyalás jegyzőkönyve csak szabatos össze-

gyűjtése az adatoknak, bizonyítékoknak s megörökítése a főtárgyaláson teljesített perjogi cselekményeknek, nyilvánvaló, hogy azokat a tényeket, melyeket a bíróság valóknak tartott, csakis az ítéletben kereshetjük és találhatjuk fel, mert az ítélet az, ahol a bíróság deponálja az ügy eldöntésére befolyással bíró s általa figyelembe vett tényeket. Ha tehát a törvényszéknek vagy a kir. ítélő táblának ítélete ellen van semmiségi panasz használva, nem nehéz a Curianak megtalálni ama tényeket, melyekre határozatát alapíthatja; sokkal nehezebb azonban helyzete akkor, ha az esküdtbíróság ítéletét vizsgálja felül, mert ennek ítélete tények helyett az esküdtek határozatát tartalmazza. Ebből kell tehát a Curianak kihalászni azt, hogy mit vettek az esküdtek valónak. Találónan jegyzi meg erre *Schwarze*: «Die Vergleichung der Feststellungen im Urtheile mit den einschlagenden Rechtsnormen, ist die Grundlage der Prüfung. — — Dass bei Geschwornengerichtsurtheilen die obige Vergleichung eine ziemlich schwierige sein wird, weil bei dem Mangel von Entscheidungsgründen in den, in die Fragen aufgenommenen Thatsachen nur ein sehr dürftiges, für eine nähere Prüfung nicht ausreichendes Material dargeboten wird, ist richtig; am wenigsten würde grade hier ein Rückgriff auf die Akten zulässig sein.*

A német irodalomban erős megtámadtatásokban részesült a német S. P. O.; s igen tekintélyes oldalról állított, hogy ezen a réven lehetetlenné van téve az, hogy a Reichsgericht az anyagi törvény megsértése esetén revideálja az esküdtbíróság ítéletét; ** mert a főkérdésbe csak annyi ténykörülmeny veendő fel, amennyi a tett individualizálásához szükséges; miután pedig ez a cél a legtöbb esetben már akkor el van érve, midőn még az összes tényálladáki ismérveknek megfelelő történeti események nincsenek a főkérdésbe felvéve, ebből következik, hogy a vád tárgyává tett factum amaz elemei, melyek az individualizációhoz nem szükségesek, a főkérdésből kiszorulnak s ennek az lesz az eredménye, hogy a főkérdésbe fel nem vett konkrét körülményeket a legfőbb bíróság anyagi jogi szempontból nem bírálhatja felül, mert azokat az ítélet nem foglalja magában, tehát nem dönthető el, hogy az esküdtek mily tényeket fogadtak el «valóknak».

Büntető perrendtartásunk 355. §-a lényegileg megegyezik a külföldi törvényekkel, mert a főkérdésbe a törvényben meghatározott alkotó, vagyis jogi elemeken kívül csak a tett megkülönböztetésére alkalmas ténybeli körülmények veendők fel a mi törvényünk szerint is. Ámde két expediens biztosítékot nyújthat arra nézve, hogy a Curia ne jusson oda, ahol a Reichsgericht van, amely helyzetben az anyagi semmiségi okokat a jelzett okból nem vizsgálhatja felül; az egyik a törvényben gyökerezik, a másik pedig a judikatura helyes fejlődésétől várható.

A büntető perrendtartás 355. §-a utolsó bekezdése ugyanis előírja, hogy: «Ha valamely alkotó elem fenforgása tekintetében a felek eltérő indítványokat tettek: a vád alapjául szolgáló tett körülírásába a vitás kérdés eldöntésére alkalmas ténykörülmeny is felveendő.»

Eme nagyfontosságú szabály biztosítékot nyújt az iránt, hogy a vitás ténykérdés mindig belekerül az esküdtekhez intézett főkérdésbe, tehát a Curia mindig megállapíthatja, hogy az esküdtbíróság mily tényeket vett «valóknak» (437. §.); s így felülvizsgálhatja azt, hogy a konkrét tényre helyesen lett-e a Btk. alkalmazva.

Ha pedig a vitás ténykérdés nem lett a főkérdésbe beleszőve, akkor az a büntető perrendtartás 355. §-ának

rendelkezése ellenére lett szövegezve, tehát a felek ez esetben semmiségi panaszt használhatnak (427. §. 4. pont); s ily módon a bíróság arra szorítható, hogy az új főtárgyaláson a vitás ténykérdést a főkérdésbe felvegye, mert az újabb eljárásra utasított bíróság köteles a Curia megállapításait, — amennyiben a tényállás nem változott, — elfogadni (438. §. 2. bekezdés).

Tisztán állana tehát előttünk a tétel, ha csak oly anyagi semmiségi okok volnának, melyek tárgyában mindig a jury határoz, és ha az anyagi semmiségi okokat mindig hivatalból kellene figyelembe venni, mert akkor a vitás ténykérdés mindig belekerülne a főkérdésbe, s ha elmulasztaná ennek felvételét a bíróság, arra, a határozat megsemmisítésével, a Curia hivatalból, tehát anélkül, hogy e tárgyban perorvoslat használtatott volna, mindig utasíthatná az eljáró bíróságot (438. §.).

Ámde nem minden anyagi semmiségi ok tárgyában határoz a jury; jelesül a 385. §. 2. és 3. p. esetében a bíróság követi el a semmiséget, mert a büntetést a jury határozata alapján a bíróság szabja ki (374. §. 5. bekezdés); sőt, miután arra nézve, hogy volt-e már a vádlott megbüntetve, az esküdtekhez kérdés nem intézhető (359. §. 2. bek.), azt, hogy a visszaesés mint minősítő körülmény fenforog-e, szintén a bíróság állapítja meg (374. §. 5. bek.), tehát a büntetés kiszabására s a visszaesésre vonatkozó tények a főkérdés keretébe nem tartoznak, s így oda fel sem vehetők.

Ez így van, ámde azért ezzel a Curia határozatának meg van a ténybeli alapja, s a revideálásnál megtalálhatja azokat a tényeket, melyeket az elsőbíróság «valóknak» tartott, mert az esküdtbíróság ítéletének a 375. §-ban meghatározottakon kívül tartalmaznia kell a súlyosító és enyhítő körülményeket, különösen azokat, melyek a Btk. 92. §-ának alkalmazására vezettek (328. §.); s visszaesésnél azokat az okokat, melyeket a visszaesés megállapításánál irányadókul fogadott el a bíróság (328. §. első bekezdés); mert a büntető perrendtartás 337. §-a az esküdtbírósági eljárásra nézve azt a szabályt állítja fel, hogy a törvényszékek előtt tartandó főtárgyalásról szóló XVIII. fejezet rendelkezései, amennyiben az esküdtbíróságok előtti eljárást szabályozó XIX. fejezet eltérőleg nem intézkedik, megfelelően alkalmazandók.

Tehát, — habár a büntetés kiszabására s a visszaesésre vonatkozó tényeket a kérdések nem is tartalmazzák, magában foglalja azokat az ítélet indokolása, s így nem lehet kétséges, hogy az elsőbíróság mily tényeket tartott «valóknak».

Mint említettem, a főkérdésbe nem minden tényálladáki ismérvek megfelelő factum veendő fel, hanem csak azok, melyek az individualizációhoz szükségesek, továbbá azok, melyek tekintetében a felek eltérő indítványokat tettek (355. §. utolsó bekezdés), miből következik, hogy azokat a ténykörülményeket, melyek sem az egyik, sem a másik csoportba nem tartoznak, nem kell felvenni a kérdésbe.

Megtörténhetik azonban, hogy az ítélet kihirdetése után perorvoslatot használnak a felek pl. oly minősítés miatt, mely nem volt a felek közt vita tárgya, s a bíróság arra nézve hivatalból tett fel kérdést; vagy ha a felek nem használtak egy bizonyos kérdésben perorvoslatot, de a Curia abban az irányban hivatalból vizsgálja felül az ügyet, mert azt találja, hogy a vádlott sérelmére anyagi semmiség követetett el; ilyenkor valóban oly ténykörülmeny forog fen, melyet a bíróság nem köteles a főkérdésbe foglalni, mert az sem nem szükséges az individualizációhoz, sem ellentétes indítványokat nem tettek annak tárgyában a felek. A törvény mily rendelkezése alapján veendők fel a főkérdésbe ezek a ténykörülmények? Ez a tétel az, amelyikre fentebb utaltam azzal, hogy a judikatura mikénti alakulásától függ az, miszerint ily esetekben meg lesz-e nehezítve a Curia felülvizsgálata vagy nem. Ennél a tételnél nem lesz érdek-

* *Holtendorff*: Handbuch II. 292.

** V. ö. *Stenglein* és *Mittelstädt* értekezéseit a Gerichtssaal XXXIV. k. 161., illetve XLIV. kötetében. 400. lap. *Kries*: Lehrbuch 615. lap.

telen és tanulság nélküli, ha felemlítjük, hogy a Reichsgericht miként jutott oda, ahol jelenleg van; s amely helyzetben — mint Stenglein és Mittellstädt panaszozik — nem képes anyagjogi szempontból felülbírálni a verdictet, mert az eskütekhez intézett kérdésekből a ténykörülmenyek hiányoznak. Ebbe a helyzetbe a Reichsgericht, — amint *Dalcke** reámutat, — saját judikaturája folytán jutott. Ugyanis szorosan értelmezte a S. P. O. 293. §-át, mely szerint: «Die Hauptfrage beginnt mit den Worten: «Ist der Angeklagte schuldig?» Sie muss die dem Angeklagten zur Last gelegte That nach ihren gesetzlichen Merkmalen und unter Hervorhebung der zu ihrer Unterscheidung erforderlichen Umstände bezeichnen.»

Ezt az utóbbi tételt úgy magyarázta, hogy a főkérdésbe sem kevesebbet, sem többet nem szabad a ténykörülmenyekből felvenni, csak annyit, amennyi a tett identitásának meghatározásához szükséges, vagyis specialisálni a «tettet» a főkérdésben nem lehet. Ennek azután az lett a következménye, hogy a főkérdésbe rendszerint csak az elkövetés helye, ideje s a sértett lettek felvéve; de kimaradtak onnan azok a ténykörülmenyek, melyek a jogi alkotó elemeknek megfelelnek, s így természetes, hogy a Reichsgericht — legtöbbször — nem állapíthatja meg, hogy annak az alkotó elemnek megfelelőleg, mely a semmiségi panasz szerint tévesen lett alkalmazva, mily ténykörülmenyt fogadott el a jury «valónak».

A Reichsgericht téves judikaturája azért keletkezett, mert abból a téves meggyőződésből indult ki, hogy a törvény az individualisációt megköveteli s implicate a «tettnek» specialisációját tiltja. Holott a 293. §-hoz az Indokolás ezeket mondja:

«Ob und inwieweit nach der Lage des einzelnen Falles eine Specialisirung im weiteren Umfange (d. h. als zur Individualisirung erforderlich) wünschenswerth sei, muss der Prüfung des Richters anheimfallen.»

A német büntető perrendtartás indokolása kétségtelenül a leghelyesebb nyomon jár; sem a német, sem a magyar, sem más külföldi törvény nem tiltja a specialisációt, vagyis oly ténykörülmenyeknek a kérdésbe való foglalását, melyek a tett individualisálásához már nem szükségesek; ebből az következik ugyan, hogy azokat nem is kell a kérdésbe — rendszerint — felvenni, ha azonban a bíróság jogérzéke azt mondja, hogy valamely tényálladáki ismerv vitás lehet, akkor az annak megfelelő ténykörülmenyt vegye fel a kérdésbe akkor is, ha azt a felek nem tették vita tárgyává, vagy ha a tett individualisálásához nem is szükséges. Ezen a réven ki lesz zárva az a fonák helyzet, amelybe a Reichsgericht — saját judikaturája folytán — jutott, s minden esetben megtalálja a Curia annak az alkotó elemnek megfelelő ténykörülmenyt, amelyiknek alkalmazása anyagjogi szempontból helytelen volt.

Vargha Ferencz,
kir. ítélő táblai bíró.

A munkástörvények.

A m. kir. kereskedelmi miniszterium évi jelentése szomorúan érdekes statisztikát közöl az 1897-iki év munkásbaleseteiről.

Az összes balesetek száma 1022.

A sérült gondatlansága folytán történt balesetknél a statisztika 471 esetet mutat ki, más vigyázatlansága vagy rosszakarata folytán 62, elővigyázati rendszabályok elmaradása miatt 8, véletlenség folytán 472, meg nem állapítható módon 9.

A sérülések halálosak voltak 39 esetben, súlyos sérülés 416 történt, könnyű 542.

Azonkívül baleset ért, még pedig súlyos, 13 női munkást, könnyű tizenkettőt.

A sérültek közül biztosítva volt biztosító-társaságnál 534, szövetkezetnél 14, más módon 82, biztosítva nem volt 392.

Ezen statisztika hiánya, hogy nem világosít fel, hogy a biztosítottak átlag mily összeg erejéig voltak biztosítva és hogy a nem biztosítottak a halálos és súlyos vagy a könnyű sérültek köréből kerültek-e ki.

Egy azonban bizonyos, hogy ez a 392 nem biztosított, majdnem egészében 392 időlegesen vagy hosszabb ideig szűkölködő, kenyéradójától megfosztott családot jelent, s ha eltekintünk a biztosítottak biztosítási összegének silányságától s attól, hogy ennek terhe is majdnem egészen a munkás vállára nehezedik, magábanvéve ez az évi 392 baleset, melyet nem követ semmi megnyugvás, semmi kárpótlás, elegendő arra, hogy consequenter hangoztattassék a munkástörvények megalkotásának szüksége és mindaddig napirendről le ne kerüljön, míg a munkás baleset és aggság esetére való ellátása törvénybe iktatva nincs.

Nem indokolja a halogatást a társadalmi actio sokat hangoztatott elve, mert az állam sem egyéb, mint a társadalom összessége.

Csak hogy míg a társadalom hijján van a kényszereszközöknek és így az egyöntetű nagyobb szabású actiók kivételére ereje nincs, addig az állam egyesítve az összesség akaratát, ezen akaratát érvényre is tudja emelni.

Hiszen elég lesz reámutatnunk a társadalmi actiók fonák-ságának, elégtelenségének igazolására, a jótékonysági egyesületek katasztrófáira, melyek, a helyett, hogy emelnék a társadalom készségét az altruizmus szolgálatában elriasztják, elkedvetlenítik, megutáltatják azt.

Ne riaszson el bennünket az államsocialismus jelszavával való ijesztgetés.

Az a német munkás, aki aggsága esetére élvezi nyugdíját, vajmi keveset törődik azzal, hogy ezt tulajdonképpen egy helytelen elmélet folytán élvezi. S nem cserélné fel szégyenes, de biztos kenyerét saját és családja éhségével csak azért, mert elvileg az önségély, a társadalmi kölcsönösség a helyesebb.

S valóban az a számtalan törvénytelen gyermek, kinek most sorsa törvény ellenére születni és élni s fegyház alakjában ismerkedni meg a jogrenddel, aligha panaszkodnék, ha a tisztességes társadalomnak megmentetnék a lelencz-ügy állami rendezése által, dacára annak, hogy ezáltal a társadalmi önségély elve csorbát szenvedne.

S ha az a nagy összeg, mely évente a társadalom kezén jótékony-actiók czimén elkallódik, az állam sociális kötelességeinek elláthatására államilag beszédetnék, kezeltetnék és alkalmazást nyerne, ezzel az állam nem zsibbasztaná meg az altruistikus érzést polgáraiban, hanem öntudatossá, határozottabbá és erősebbé tenné.

A munkástörvények megalkotása ellen is a társadalmi actio, az önségély s hasonló jelszavak állíttatnak szemben. Hivatkoznak Angliára, ahol pedig a társadalom actiója mellett impozáns állami actio is védi a munkásokat, érvelnek és theoretisálnak és az alatt az agg munkás családjával nyugdíj nélkül éheznek és az 1897. évben 392 munkáscsalád sinylette a nagyszabású jelszavak hangzatosságát.

Felesleges újból reámutatnunk a külföld példájára.

A művelt Európa egy állama sincs e téren annyira elmaradva, mint hazánk.

Oly kérdésben, ahol a szükség követel, nem időszerű a habozás és előtanulmányozás.

Várjuk és reméljük, hogy a jogász közvélemény hatalmába keríti ezt a kérdést és úgy, mint a külföldön irodalmilag, sajtó útján a kivitel győzelmével ezer és ezer existenciának alapot és támaszt nyújt.

Dr. Szokolczai Árpád.

* Fragestellung II. kiadás, 61. lap.

Különfélék.

— **A képviselőválasztások érvényessége** fölött való bíráskodás az utóbbi napok politikai eseményeiben újból élénk megbeszélés tárgyát képezte. Örömmel jegyezzük fel azt a felmerült eszmét, hogy ez ügyekben a bíráskodás a közigazgatási bíróságra ruháztassék. A jogászság sohasem lelkesedett a curiai bíráskodásról szóló törvényjavaslatért. Aggodalommal eltelve fogadtuk a javaslatot, mivel féltettük legfelsőbb bíróságunkat a politikai szenvedélyektől, melyek e javaslat törvényerőre emelkedésével bevonulnának az eddig minden pártoskodásoktól ment csarnokokba. Ha a politikai élet nem bizik többé a bíráló bizottságokban, azt hisszük, megnyugtató megoldás volna a közigazgatási bíróságra bízni ezen kényes funkciót.

— **A budapesti járásbírói jegyzői irodák** rendkívül kényelmetlen elhelyezéséről több ízben megemlékeztünk. Az V. ker. járásbírósnál úgy segítettek a bajokon, hogy némely irodákat az illető bírák tárgyaló szobájában helyezték el. A VI. ker. járásbírósnál azonban egyenesen botrányos a helyzet. Két bíró irodája ugyanis egy szűk és teljesen sötét előszobába van beszorítva, melyen keresztül járnak a bíróhoz menő felek és melyet egész napon át bűzös, gyenge fényű petroleum lámpa világít. Őszintén sajnáljuk azokat a szegény tisztviselőket, akik arra vannak kárhoztatva, hogy ebben a helyiségben dolgozzanak.

— **A Magyar Jogászegylet javító-intézeti vitájában** ezúttal részt vettek *Székdcs Ferencz* és dr. *Vámbéry Rusztem*. A legközelebbi szombaton az egylet nem tarthat ülést, mivel a terem más célra van lefoglalva.

— **A budapesti Ügyvédi Körhöz** dr. *Dalnoky Béla*, a budapesti ügyvédi kamara választmányi tagja, memorandumot nyújtott be, melyben indítványozza, hogy a budapesti Ügyvédi Kör indítson mozgalmat az iránt, hogy az igazságügyminiszterium által kezelt alapok a tervbe vett ügyvédi segély- és nyugdíj-intézet létesítéséhez átengedtesse. Az indítványt lapunk jelen számának mellékletén közöljük.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztő-bizottsága** január 27-én Lányi Bertalan miniszteri tanácsos elnöklésével tartott ülésén a dologjog alapelvei köréből az ingók tulajdonának találás, egyesítés-vegyítés, feldolgozás, átruházás és elbirtoklás által való szerzésének kérdéseit vette folytatólagos megvitatás alá.

Dr. Imling Konrád előadó szükségesnek tartja, hogy a találásnak az az esete, amely hatóság vagy nyilvános közlekedő intézet hivatalos helyiségében, avagy ily intézet közlekedő eszközében történt, a találás egyéb, rendszerinti eseteivel szemben külön szabályozás tárgyává tétessék, tekintettel arra, hogy az ilyen találás esetében a tulajdonos birtoka, az illető dologra nézve megszűnt ugyan, de a dolog tulajdonképpen elveszettnek mégsem mondható, mert bizonyos hivatalos felügyelet és gondozás alá jut. Abban a kérdésben, hogy ingó dolognak idegen dologgal való egyesítése és vegyítése esetén kit illessen az új dolog tulajdonjoga: az előadó nem kíván döntő befolyást adni annak, hogy vajon az egyesítő-vegyítő jó- vagy rosszhiszeműleg járt-e el, s e részben csakis a gazdasági érdek tárgyi szempontjait fogadná el irányadóul. Az ingó dolgok tulajdonának átruházásához rendszerint átadás kívántassék meg, s ha a dolog nem is volt az átruházó tulajdona, a jóhiszemű szerző a tulajdont rendszerint mégis megszerzi. Az elbirtoklás útján való megszerzést végre olyképen véli szabályozandónak, hogy az, a mai jogban ismeretes kettős, rendes és rendkívüli elbirtoklási rendszer mellőzésével, egységesen szabályoztassék, úgy, hogy feltétele csupán a jóhiszeműség és megfelelő tartamu időmulás legyen.

A bizottság az előadói előterjesztésnek a találást, egyesítés-vegyítést, feldolgozást és átruházást illető részeit, beható eszmecsere után tudomásul vette, az elbirtoklás kérdésében azonban abban állapodott meg, hogy az, a mai jognak megfelelőleg kettős alapon szabályoztassék, úgy, hogy a birtokos rövidebb idő alatt szerezze meg a tulajdont, ha birtoka jogszerű és jóhiszemű, és hosszabb idő alatt akkor, ha jogszerű cím nélkül csupán a jóhiszeműségre hivatkozhatik.

— **Eljárás az esküdtbírók előtt.** Vargha Ferencz kir. táblai bíró ily cím alatt összegyűjtötte azokat a jogszabályokat, melyek az esküdtbírókhoz vonatkoznak. A Grill-féle könyvkereskedésben megjelent, 171 oldalra terjedő könyvecske három részből áll. Az első az esküdtbírók hatáskörével, a második az esküdtbírók előtti eljárással, a harmadik az esküdtbírók szervezetével foglalkozik. A törvények, illetőleg rendeletek szövege külön van közölve; követik ezt szerző magyarázatai, amelyeket ügyvédek, bírák és esküdtek is haszonnal fognak olvasni.

— **Gazdasági és ipari szövetkezetekre** vonatkozó törvények rendszeres egybeállítását és magyarázatát adja dr. *Fráter Béla* budapesti ügyvéd könyve (Politzer Zsigmond kiadása). A tíz ivre terjedő mű a kereskedelmi törvény és a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény kapcsán bő magyarázatot ad, támaszkodva különösen a miniszteri indoklásra. Felhasználja szerző az eddig kifejtett joggyakorlatot is.

— **Magyar közgazdasági értesítő** címén a kereskedelemügyi miniszter megbízásából negyedévi folyóirat jelenik meg *Szterényi Főzsef* szerkesztésében.

— **1898. évi törvények**, jegyzetekkel ellátta dr. Márkus Dezső, kir. törvényszéki bíró. A Franklin-Társulat kiadásában megjelenő Corpus Juris Hungarici — a Magyar Törvénytár millenniumi emlékkiadása — újabb kötete került ki a sajtó alól, amely az 1898. évi törvényeket foglalja magában, a kötethez is mellékelve vannak azok a nagybecsű és szerkezetükben eredeti pótlások az 1836—1897. törvényekhez, melyek az utolsó kötet megjelenése óta a törvényeken és rendeleteken szükségessé vált módosításokat és kiegészítéseket tartalmazzák időrendben és oly alakban, hogy a módosítást vagy kiegészítést tartalmazó szöveget a megfelelő törvényszakasz mellé lehet ragasztani. Ennek a módszernek az a megbecsülhetetlen előnye van, hogy ez a törvénygyűjtemény sohasem avulhat el és hogy birtokosa sohasem kényszerül új kiadás megvételére, mert a gyűjtemény minden szakasza mindig a legújabb időpont törvényhozási állását tükrözteti vissza. — A Franklin-Társulattól megszokott izléssel kiállított kötet ára, diszes félbőr-kötésben 3 ft.

— **A m. kir. közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai.** Önálló jellegű pusztai bérletjének személyes kereseti adójára a fél községi pótdó fizetésének kedvezménye nem terjed ki, hanem csupán az önálló pusztai föld- és házirtok utáni adóra és az általános jövedelmi pótdóra. (1898. évi 791. K. sz. a.)

Telekkönyvi betétszerkesztési költség a rendes közigazgatási költségek közé nem sorozható, oly különleges terhet képez, mely az egyezségileg megváltott községi pótdó fogalma alá nem vonható. (1898. évi 1104. K. sz. a.)

Eredeti magyar állampolgárságát távollét által elvesztett, osztrák állampolgárságot azonban nem szerzett, közellátásra szoruló egyénnek a magyar állampolgári kötelekbe visszavételét elrendelő belügyminiszteri határozat, illetőleg e határozat végrehajtásaként kiadott és a volt illetőségi községet az illető egyén hazaszállítására és gondozására kötelező alispáni és főszolgabírói határozatok ellen közigazgatási bírósági panasznak helye nincsen. (1898. évi 1236. K. sz. a.)

— **Az alaki kellékek némelyikét nélkülöző hamis közokirat készítése** a közokirathamisítás büntetnének tényálladékat állapítja meg. A budapesti kir. büntető törvényszék 2543/97. B. számú ítéletében kimondotta, hogy „... a Btk. 391. §-ának helyes magyarázatából nem is az következik, hogy a hamisított közokirat a valódi közokirat minden kellékével birjon, hanem csak az, hogy valódi közokirathoz hasonló legyen, vagyis a lényeges kellékek hamisítottanak meg, úgy mint az aláírás, az utalás valódi adatokra és körülményekre és hogy általánosan a hivatalos okirat alakját bírja, tehát a közönséges óvatosságu és kisebb foku szakértelemmel bíró egyén megtévesztésére alkalmas legyen, ez iránt pedig az okiratok első megtekintése után sem lehet többé kétség és amely kérdés különben a belügyminiszteri leirat alapján eldöntöttnek tekintendő”. — A budapesti kir. ítéltő tábla az 1897. évi április hó 27-én 4373/97. B. szám alatt hozott ítéletével helybenhagyta az elsőbíróság ítéletét. —

A m. kir. Curia 1897. évi augusztus hó 24-én 7563/97. B. szám alatt hozott ítéletével helybenhagyta a budapesti kir. ítélő tábla ítéletét. Δ

— **Adalék a Btk. 438. §-ának alkalmazásához.** Minap egy napszamos állott a budapesti kir. büntető törvényszék előtt mint vádlott, ki a miatt vonatott felelősségre, mert a budapesti ferenczvárosi rendező pályaudvaron 1896. évi márczius hó 18-án kocsirendezés alkalmával a féket határozott utasítás daczára megeresztette, minek következtében a már összetolatott kocsisor a lejtős pályán megindult s az u. n. bikába ütközött, mely összeütközés folytán két kocsit összetört és mintegy 13 vágott bornyu ment tönkre. Az ilyenkor előállott kár meghaladta a 2000 frtot. A törvényszék a 87,392/98. B. sz. ítélettel felmentette a vádlottat, mert a vádbeli cselekményt a Btk. 438. §-a értelmében csakis »vasuti hivatalnok vagy szolga« követheti el, a napszamosként felfogadott vádlott azonban ezen kategóriák egyikéhez sem számítható. Δ

— **Azok a végrehajtók.** A zsolnai kir. járásbíróság a következő végzést volt kénytelen meghozni: S. és társa cég végrehajtónak F. A. elleni végrehajtási ügyében, felhivatik G. L. végrehajtó, hogy 24 óra alatt tegyen jelentést az iránt, miért nem lett az árverésre mindeddig hatánap tűzve, jól lehet a foglalási jegyzőkönyv még 1898 október 5-én lett kiadva, az eljárás hivatalból volt volna foganatosítandó és az eljárást a végrehajtó képviselője már több ízben sürgette. (1899 január 13.)

— **A szegedi ügyvédi kamara mint fegyelmi bíróság.** A fegyelmi bíróság dr. — szegedi ügyvédi kamarai tag ellen az 1874. XXXIV. tcz. 68. §-ának a) és b) pontjaiban és 69. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt a fegyelmi eljárást elrendeli és őt a felhívott törvény 84. §-a értelmében vád alá helyezi.

Indokok: Sz. A. szegedi kereskedő dr. — ügyvéd ellen panaszt emelvén, becsatolta a közte és vádlott között 1898. évi január 25-én létrejött szerződést, amely lényegileg a következő kikötményeket tartalmazza:

«Sz. A. a pereiben felmerülő készpénz-kiadásokat csak azon esetben térítendő meg, ha dr. — azokat az ellenféltől behajtani nem képes. (1. pont.)

A vesztett perekben Sz. A. csak a készpénz-kiadásokat köteles megtéríteni és dr. semmiféle czímen tőle többet nem követelhet. (3. pont.)

Perenkívüli eljárásokért (adókérvény, telekkönyvi szemle), 1 frt ügyvédi munkadíjat számíthat csak fel dr. K. (5. pont.)

A részben behajtható követeléseknél dr. K. perköltségeinek felét igényelheti. (7. pont.)

Sz. A. kötelezi magát, hogy az összes sommás és váltópereit dr. —nak átadja, azokban más ügyvédet megbízni nem fog, kivéve az olyanokat, amelyeket bonyolultságuk miatt még dr. —ra bízni nem mer, továbbá az 500 frtnál nagyobb pereket.» (8. pont.)

Ezen szerződés megkötése vádlottra nézve megállapítja az 1874. évi XXXIV. tcz. 69. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétséget, mert ezen feltételekből megállapíthatónak mutatkozik, hogy vádlott botrányos módon feleket keres.

Az ügyvédi rendtartás 54. §-a szerint az ügyvédi jutalomdíj szabad egyezkedés útján határozható meg ugyan, azonban ezen szabad egyezkedés nem fajulhat oda, hogy az ügyvéd valamely fél ügyeinek megnyerése czéljából lemondjon általában kiérdemelt munkadíjáról.

Az iparosok közötti tisztességtelen verseny ellen az 1884. évi XVII. tcz. 51. §-a tiltó intézkedést tartalmaz és ugyanezen törvény 158. §. a) pontja szerint az ez ellen vétők 300 frtig terjedhető pénzbüntetésben elmarasztalandók. Ha tehát a tisztességtelen verseny az iparosok között tilos, ugy fokozottabb mérvben tilos ez az ügyvédek között, akik mint az igazságszolgáltatás közgei állásuk diszét megóvni kötelesek.

Vádlott tehát akkor, amidőn egy fél ügyeit a maga részére biztosítandó, lemondott az ügyek egy részére nézve a díjazásról, a peren kívüli ügyekre nézve pedig, tekintet nélkül ezek minőségére és az ezekre fordítandó fáradságra, 1 frt állandó díjat kötött ki, viszont amidőn kikötötte, hogy az ügyfél összes 500 frton alóli ügyeit — kivéve a bonyolultabbakat — neki tartozik átadni, ezen versenye által meg

nem engedett módon feleket keresett s így az 1874. évi XXXIV. tcz. 69. §-ának b) pontjába ütköző vétséget követett el.

Az által pedig, hogy a szerződésben világosan kikötötte, miszerint a fél azon ügyeket, amelyeket bonyolultságuk miatt rábizni nem mer, más ügyvédnek adhat át, az ügyvédi önértetnek oly hiányát tanusította, amely alkalmasnak mutatkozik arra, hogy vele szemben az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétség megállapítható.

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata helybenhagyatik. (1898 december 10. 413. fegy. sz. a.)

— **Igazságügyminiszteri rendelet az osztrák bíróságokhoz intézendő és az osztrák bíróságoktól érkező végrehajtási megkeresések tárgyában.** Egy osztrák cs. kir. bíróság egy magyar kir. bíróságtól jövő végrehajtási megkeresésnek foganatosítását attól tette függővé, hogy a magyar kir. bíróság a végrehajtást elrendelő végzését nemcsak egy, hanem több példányban küldje át. Ez eset alkalmából a gráci cs. kir. főtörvényszék elnöksége az illető osztrák cs. kir. bírósághoz figyelmeztető rendeletet intézett, mely szerint nem lehet megkivánni azt, hogy a formai szabályokhoz, amelyek elsősorban a belföldi bíróságnak egymás közt való érintkezésére nézve vannak megállapítva, a külföldi bíróságok megkeresései is minden tekintetben alkalmazkodjanak és így ha belföldi törvény vagy különös megállapodás valamely külföldről jövő megkeresései lényeges alaki kelleit meg nem szabja, pusztá formahiba a megkeresésnek megtagadására okul nem szolgálhat, ha a kért birói cselekménynek különben helye volna és az a formahiba daczára teljesíthető.

Az osztrák cs. kir. igazságügyminiszterium intézkedett, hogy a gráci cs. kir. főtörvényszéki elnökségnek ez a rendelete az összes osztrák bíróságoknak tudomására jusson.

Midőn erről a kir. bíróságokat értesitem, egyuttal figyelmeztetem, hogy miután az 1881. évi LX. tcz. 4. §-a értelmében az Ausztriából jövő végrehajtási megkeresések következtében a magyar bíróságok a végrehajtásnak nem egyszerűen csak foganatosítása tárgyában intézkednek, hanem előbb el kell rendelniök a végrehajtást, miután továbbá ily esetekben a végrehajtást elrendelő magyar bírósági végzésnek alapja nem az osztrák bírósághoz beadott végrehajtási kérvény vagy pedig az osztrák bíróságnak a végrehajtást engedélyező vagy elrendelő végzése, hanem az ítélet vagy egyezség és az osztrák bíróság megkeresése: ennél fogva sem az osztrák bírósághoz beadott végrehajtási kérvény egy vagy több példányának, sem a végrehajtást elrendelő vagy engedélyező osztrák bírósági végzésnek átküldésére szükség nincs, tehát a végrehajtás ezeknek áttétele nélkül is elrendelendő az osztrák bíróság megkeresésére és az átküldött ítélet vagy egyezség alapján, feltéve, hogy egyébként törvényes akadály fen nem forog, és a megkeresésben foglalt adatok elegendő felvilágosítást nyújtanak arra, hogy a végrehajtás foganatosítható legyen. Ha ezen utóbbi adatok hiányosak, pótlásuk kívánható.

Egyuttal felhivom a kir. bíróságokat, hogy midőn polgári ügyekben hozott magyar bírósági határozatok végrehajtása iránt az osztrák bíróságokhoz megkereséseket intéznek, mindig fejezzék ki, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló határozat jogerőre emelkedett, vagy hogy az a magyar törvények értelmében a felebbvitelre való tekintet nélkül végrehajtható. Kelt Budapesten, 1898 december 12-én. 48,274. sz.

— **Kedélyes fogház.** Prága egy elővárosában Zizkovban igen sok betöréses lopás történt. A rendőrség kipuhította, hogy ugyanazon két tolvaj, akik a lopások ideje alatt be voltak zárva, követték el a bünteteket. T. i. a tolvajok egyike a börtönőr unokahúgával szerelmi viszonyt kezdett; ez átadta a tolvajnak a kulcsokat, ugy hogy ez czinkostársaival együtt elhagyta a börtönt, betöréses lopásokat követett el és a lopott holmikat még azon éjjel eladta. Miután kimulatatta magát, reggelre visszatért a börtönbe, ugy, hogy a börtönőr semmit sem vett észre.

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése teljes árban megveszi vagy újabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számú füzetait: 23., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 52.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 lrt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ügyvédi kamarai dolgok. *nn.* — Ujabb irányzatok az önkormányzat fogalmi körében. *Dr. Mártonfy Marczell* curiai tanácsjegyzőtől. — Tengerparti dolgok. *M+A.* — *Jogirodalom:* Schwarz Gyula könyve a demokráciáról. *r.* — *Törvénykezési Szemle:* Az elhagyás nem bontó ok. *Tóth Gáspár* budapesti ügyvédtől. — Perjogi kérdések. *Dr. Herz Emil* budapesti ügyvédtől. — Különlélek. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ügyvédi kamarai mozgalmak.

A budapesti ügyvédi kamarában március hóban tisztujítás lesz és már jó előre megindultak a választási mozgalmak.

Öröndetes dolog, hogy az ügyvédi kar a saját autonóm testületének ügyei iránt érdeklődik, bár sajnos, hogy csak ilyenkor, a választások alkalmából nyilvánul meg ez az érdeklődés.

Öröndetesnek tartjuk azt is, hogy a kar tagjai ambícióval törekednek a megtisztelő bizalom letéteményesei lenni, noha nem egy teljesen jogosulatlan törekvést látunk ilyenkor felvonulni a küzdelemben.

Némelyek próbálkoznak a választási harcot *elvi alapokra* is fektetni, közismeretüvé tett jelszavak köré igyekezve csoportosítani a kamara tagjait.

Máris közrebocsátott egy ily elvi program, melynek főbb tételei, hogy ingyenes legyen a könyvtárnoki, pénztárnoki és ügyészi állás, a titkár ne legyen gyakorló ügyvéd, hanem tulajdonképpen irodaigazgató, és természetesen az is hozzá, hogy a választmány új elemekkel felváltassék.

A pusztán személyi korteskedés nem nyerheti meg az ügyvédi testületnek hivatásuk igaz magaslatán álló tagjait, valamint nem imponál a fent ismertett program sem, amelyet imént közrebocsátott egy eddig ismeretlen ügyvédi párt, a választók tájékoztatása céljából.

Az ügyvédi rendtartás reformja, a segély- és nyugdíjügy megalkotása alig képezik megbeszélés tárgyát.

Nem veszik észre ezek a pártvezér urak azt se, mennyire hanyatlak az ügyvédség tekintélye.

Hogy a tulnépesedés épen a budapesti ügyvédségben a lehető legegésztelenebb versenyt idézte elő és hogy a kartársak nem csekély hányada a lehető legrosszabb sorsban van.

Nem foglalkoznak azzal a helyzettel, hogy a népességhez viszonyítva Bécsben 50%-kal, Berlinben 100%-kal kevesebb az ügyvédek száma, mint Budapesten.

Az új bűnvádi perrendtartás életbeléptének küszöbén szó sem esik arról a nagy átalakulásról, melynek az ügyvédség e reform folytán elébe néz.

Mig a német polgári törvénykönyvet esztendőkkkel annak életbeléptetése előtt az ügyvédség kurszusokban terjesztette, mig az új osztrák polgári perrendtartást a bécsi ügyvédség jóval előre testületileg tanulta, addig a magyar ügyvédséget készületlenül fogja találni a nagyszabású reform, mely a mellett, hogy az ügyvédségnek oly szép feladatot biztosít, vitális érdekeiben is rendkívül mértékben érinti.

Az esküdtszék előtti képviselő, a szóbeliség a kir. ítélő táblán és a kir. Curián kiváló módon igénybe fogják venni a szellemi erőket, új tehetségeket fognak felszínre hozni.

De e mellett nagy mértékben megszorítja az új bűnvádi perrendtartás az ügyvédség díjtalan functióit.

A főtárgyalásra is az eddiginél jóval több esetben hivatalból rendelendő védő, de a bíróság már a főtárgyalás előtt is, az eljárás bármely szakában, rendelhet védőt.

A kir. táblán hétről-hétre közvédők fungálnak, de a kir. tábla jogositva lesz egyes esetekben külön védőt is kinevezni.

A Curián a koronaügyészség részvétele kötelező s ez kétségkívül magával fogja hozni, hogy a Curián a védelem is nagy mértékben tért foglal.

Az első fokon való védelem ingyenes, míg a kir. ítélő táblai közvédők díjaztatnak.

A sok ingyenes munka az eddigieknél is jobban fogja terhelni a törvényszéki székhelyeken lakó ügyvédséget, (csupán ezeket, mivel járásbírói ügyekben kötelező védelem nincs) hacsak az ügyvédi kar ki nem küzdí azt, hogy a bűnügyekben a közérdekben végzett működés az állam részéről megfelelőképen honoráltassék. . . .

Öszinte örömmel üdvözlénk azt a pártot, mely félretevéen minden kicsinyes jelszót, administrationális ujítások helyett az ügyvédség komoly érdekeit tüzné ki megvalósítandó programmul.

nn.

Ujabb irányzatok az önkormányzat fogalmi körében.

Már a mult évtized elején megkísérlé *Rosin** kiegyenlíteni azon szakadást, mely a tudományban az önkormányzat fogalmának jogi és politikai fogalmakká való kettétörése által keletkezett.

Bár ezen fogalmak mindegyike helyes, azok egyikének vagy másikának kizárólagossá tétele már ellenkezik az állami önkormányzat lényegével, s az egyik felfogás hivei egyoldalú álláspontjukra helyezkedve nem veszik észre azt, hogy a másik nézet ezzel nemcsak hogy összefér, sőt annak szükséges kiegészítő részét teszi.**

Ujabbán *Hatscheknek**** sikerült ezen ellentétek teljes kiegyenlítése, ki az önkormányzat fogalmát a történelmi fejlődés folyamatában véve vizsgálat alá, különíti el és egyeztetí össze az önkormányzat jogi és politikai jelentőségét.

Angol példa után ugyanis az önkormányzat fogalmának jogi jelentősége alatt bizonyos zárt, helyi, kollektív kötelékeknek az államcélok megvalósítása végett való működésbe hozatalát kell értenünk. Ilyen jogi önkormányzati tényező az angol *parish*, midőn az ut és szegényügyet látja el; ilyen a csak magánjogi személyiséggel felruházott angol *municipium*, melyek mindig erősen alá voltak vetve az államnak s melyek soha sem tekinthetők egyebeknek, mint az államcélok megvalósítására hivatott testületeknek, melyeket az állam hoz és tart működésben.

Hatschek azon tévedésben van azonban, hogy szerinte, ha az önkormányzatot úgy tekintjük, mint az állami végrehajtó hatalomnak az önkormányzati körök által való gyakorlását, akkor ellentétbe kerülünk az állami végrehajtó hatalom

* Souverenität, Staat, Gemeinde, Selbstverwaltung. (1883.)

** *Kuncz*: Állami önkormányzat 6. o.

*** *Die Selbstverwaltung in juristischer und politischer Bedeutung.* Lipcse, 1898.

eddig fogalmával. Ez alatt pedig nem ért mást, mint a hogy *Labaud* és *Mayer* azt megadták, vagyis magának az államnak tevékenységét az államcéllok érdekében.

Hogy ez ellentétet kiegyenlítse, egy *Ulbrich*-féle elvet használ fel közvetítőül.

Ha ugyanis az állam tevékenysége csak szervei által valósul meg, most már azon alternatíva előtt állunk, hogy az önkormányzatot tényleg nem tekinthetjük egyébnek, mint államkormányzatnak vagy pedig az önkormányzat szerveit kell állami szerveknek tekintenünk.

Minthogy azonban az önkormányzati körök épen az államcéllok megvalósítására irányzott tevékenységükben nagyon gyakran magával az állami akarattal juthatnak össze-ütközésbe, mely jelenséget nem tudnók megmagyarázni, ha az önkormányzat állami szerv volna: ez összeütközés lehetőségéből folyik, hogy az — állami organumnak épen nem tekinthető.

Tocquille figyelmeztet arra, hogy midőn a francia provincia a maga kebelén belül közhasznú intézetek felállítását határozta el, az államhatalom, ha attól tartott, hogy az azzal összekötött kiadások a megye adózási képességére hátrányosak lesznek, hozzájárulását megtagadta.

Az önkormányzat jogilag véve, tehát nem állami *organum*.* Ezzel szemben az újabb irányzat, Gierkével az élén, az önkormányzati tevékenységeknek mentől teljesebb önállóságára fekteti a súlyt s kirekesztve a község teendői közül az államcéllok megközelítését, legföljebb valamelyes állami felügyeleti jogot enged meg. Ez a felfogás azonban a municipiumok középkori helyzetéből indul ki és nem számol azzal, hogy a középkorban oly jelentős községi polgárság fogalma már elveszett az állampolgárság fogalmában.

Önkormányzati és állami tevékenység tehát *Hatschek* szerint sem választhatók el egymástól és ez elvből kifolyólag *Stein* azon theoriát állítja fel, hogy most az önkormányzati alakzatok az állami érdekek kielégítésével voltaképen saját érdekeiket szolgálják, minden köztevékenység egyik szempontból véve önkormányzat, — másból államkormányzat. És itt esik szerinte *Stein* helyes kiindulása dacára azon hibába, mely a modern tudománynak is nagy tévedése, hogy tudniillik a községet, bár önállónak, mégis a kormányzat *szervének* nevezi. Az államhatalmak hármass felosztásának téves elmélete vezetett ugyanis azon tévedéshez, hogy minden önállósított állami működés számára más szervet kerestek. Ez téves. Az állam működése ugyanis nem különíthető el szerveinek működésétől s így amint az önkormányzati kör tagja, mikor egyedül cselekszik (békebíró), akkor is kormányzati eredményeket hoz létre. Az angol általános rendőri kötelezettség bizonyítja azt, hogy kormányzati tevékenységet nem állami organumok is végezhetnek, s úgy ezen egyeseknek, mint az egész körzetnek az állami céllok megvalósítására irányzott tevékenysége az állami végrehajtó hatalom cselekvése; az állam szempontjából kormányzás. A funkcióknak államiakra és helyiekre való elválasztása helytelen, s ellenkezik az önkormányzat jogi fogalmával.

Az önkormányzat jogi fogalmába illeszkedik bele azon megkülönböztetés, melynek alapját *Fellinek* vetette meg, ki az ugynevezett *passív nyilvánjogi kötelek* fogalmát megalkotta.

Ha ugyanis az állami végrehajtó hatalom gyakorlása oly módon történik, hogy az állam az önkormányzati test egyes tagjai között osztja fel a jogosítványokat, illetve kötelezettségeket s ezeknek a tagok általi együttes gyakoroltatása által nyeri a kollektív akaratot, akkor az így felhasznált nyilvánjogi testületeket *passív* testeknek nevezi *Hatschek*. Ezen passív önkormányzati testek jelentősége tehát abban áll, hogy köz-

vetve általuk eszközöltetik az alattvalók felhasználása azon állami feladatok megoldásánál, melyek csak helyileg zárt alakulatok által valósíthatók meg. Minden tag külön jogosítatik és köteleztetik a tiszteleti hivatalok ellátására, vagyis az ily passív alakzatoknál a kollektív-össztevékenység mintegy a háttérben elrejtve marad.

Ha az állam az önkormányzati alakzatot, mint egy testet jogosítja és kötelezi, akkor az ily létrejött közjogi személyt *Hatschek* *aktív* nyilvánjogi köteléknek nevezi. Az önkormányzat joga ezeknél egy egységes jognak tekintendő, melyből mint kutforrásból fakadnak az egyes jogosítványok. Ez a főkülönbség a kontinentális aktív és az angol passív önkormányzat között. Az angol önkormányzati testek semmi ujonnan keletkező, törvényileg nem szabályozott helyi, kollektív érdeket nem vonhatnak hatalmi körükbe úgy, hogy az állam őket megelőzze, az új érdekre kezét rá ne tegye, mert az angol önkormányzat egész rendszere konkrétan körülvonalozott subjektív jogokból van mintegy neotaikyszerűleg összealkotva, s nem tekinthető egy általánosságban adott, minden jogosítványt magában foglaló jognak.

Az előnyt *Hatschek* az angol fejlődés tanulmányozása folytán, hol a passív alakzat uralkodik, ez utóbbinak adja.

A jogok és kötelek kiosztása politikai hatalmi eszköznek is tekinthető, ez elvet tanítják *Hegel*, *Stein* és a socialisták történelmi iskolája.

Ez képezi tehát *Hatschek* szerint is az önkormányzat politikai oldalát, mert az államcéllok megvalósításának eszközei közé, ha a politikát az eszközök tudományának tekintjük, méltán sorozhatjuk a jogoknak és köteleknek az önkormányzati körzeten belül történő célszerű felosztását. «Az állam nem egyedüli alanya a politikának; — az egyes is az».

Természetes, hogy ott, a hol az egyén magánérdeke és az állami közérdek között meg van a kapcsolat, ott a magánérdek kielégítéséhez való jog felosztásánál jobban előtérbe lép a politikai jelleg, az államcéllok elérése sokkal inkább biztosítva van, mint a kötelek kiosztásánál, mert az előbbinél öntudatosan mozditja elő az egyes az állami jótétet, míg az utóbbiak teljesítése alól nagyon gyakran szabadulni kíván.

Ebben áll tehát az önkormányzat politikai oldala, s így hibás *Hatschek* szerint az, midőn önálló politikai önkormányzati testekről beszélünk. Politikai test alatt ugyanis egy önálló testet a maga mozgásában kell értenünk. Már pedig az önkormányzati alakzatok politikai karakterének nem az tekintendő, hogy ez alakzatok az államcéllok elérése végett önszántukból mozgásba jönnek, hanem ellenkezőleg az képezi politikai jellemvonásukat, hogy az állam által oly módon mozgattassanak, amint ezt céljuk szükségessé teszi.

Hogy pedig az állam mozgatja az önkormányzatot: ez képezi fogalmának jogi oldalát.

A fentebb előadottak képezik *Hatschek* igen figyelemre méltó művének vázlatát, melyből kitűnik, mennyiben sikerült neki az önkormányzat jogi és politikai fogalmait összeegyeztetni.

Dr. Mártonfy Marcell.

Tengerparti dolgok.

Az 1900. évvel kezdődő új æra komor kérdőjelkép áll a praxissal és tudománnyal szemben; a nagy alkotások szerzői súlyosan érzik emberi voltukat, s a kritika éles szeme nem egy kisebb-nagyobb repedést kutatott már fel az új civilistikai törvénykomplexum gondosan megfaragott felületén. A kontroversiák némelyike átnyulik a régi jogból az újba: ezek egyikét, melyre Pappenheim kiel-i professor hívta fel figyelmünket, a «Zeitschrift für Handelsrecht» volt szerkesztője s a tengerjog terén jelenleg ugyszólván az egyetlen német kapacitás, fővonásaiban itt közöljük. Hozzáfűzünk néhány

* *Hatschek*: i. m. 89. o.

egyéb érdekesnek látszó aperçu-t, mihez magyar ember nem igen férhet, sőt még német sem, ha nincs a helyszínén.

A Reichsgericht egy esetben, mikor a hajótulajdonosnak oly alkalmazottai cselekvényeiért való felelősségéről volt szó, akik csak ideiglenes minőségben voltak a hajón (pl. a „Lootse”, a be- és kirakásnál segédkező munkások stb.), kimondotta, hogy ezek is a hajó személyzetéhez tartoznak és a kereskedelmi törvénynek a személyzet felelősségéről szóló rendelkezési (uj törvény* 485—488. §., továbbá 702. §. 3. bekezdés), ennél fogva az ily személyekre is alkalmazandók. Ezzel a nézettel Cosack „Lehrbuch des Handelsrechts”-jében, arra az álláspontra helyezkedvén, hogy a törvény hajószemélyzet alatt nem érti és nem értheti az említett személyeket, s épen ezért a hajótulajdonos ezek cselekvényeiért nem az idézett rendelkezések, hanem az általános magánjog szerint csak annyiban felel, amennyiben a dolus culpa in eligendo vagy in custodiendo terheli. Az ily döntés ki nem elégitő volta első tekintetre szembeütnő: a károsult harmadik személy szempontjából egészen mindegy, vajon a kárt okozó a hajón állandóan alkalmazva volt-e, vagy azon ideiglenes alkalmazotti minőségben, vagy egész véletlenül (pl. mint látogató, házaló stb.) tartózkodott. Engedélyt nyertünk Pappenheimtől arra, hogy nézetét e kérdésben közöljük; a Gruchot-féle „Beiträge” egyik legközelebb megjelenendő füzetében azt terjedelmes tanulmány tárgyává fogja tenni, a gondolatmenet ott is azonos lesz.

Nem áll meg semmi esetre a Reichsgericht felfogása. A törvény a hajószemélyzet definitióját az általános részben helyezte el (418. §.), aminek értelme logice is, de a „Denkschrift” szerint is egyedül az lehet, hogy ha a hajószemélyzetről rendelkezik, e rendelkezések mindazon és csak azon személyekre állnak, akiket a 481. §. felemlít. Ha tehát e §-ban benne vannak azok is, akik nem állandóan alkalmazottak, akkor a törvény minden oly rendelkezése rájuk is vonatkozik, melynek alanya a hajószemélyzet. Ez azonban türheteretlen következményekre vezet. Már maga az idézett definitio és a hajószemélyzet fogalma a gyakorlati életben, de a törvény tételes rendelkezései is az ellenkezőt emelik kétségtelen bizonyosságra. Ha ilyen egyének egy szerencsétlenül járt hajón tartózkodván, megmentésénél közreműködnek, őket mentési díj (Hülfslohn, Bergelohn) nem illetné meg, mi a legkiáltóbb igazságtalanság volna; épügy, mint megfordítva, ha ily egyének a mentő hajón tartózkodnak és a mentésnél közreműködnek, csak inter ceteros, a legénységgel együtt részesednének a díjban. Tényleges akadályokba is ütközik ez a felfogás; a „Seemannsordnung” szerint a hajószemélyzet a felfogadaskor a közhatalóságnál bejelentendő és a hajószemélyzet lajstromába bevezetendő. Ez a rendelkezés már az ideiglenes alkalmazottaknál sem vihető keresztül (minden rakodó munkást csak nem fognak quasi anyakönyvezni), a nem is „hivatalos” minőségben a hajón tartózkodókra nézve pedig abszurd követelmény volna. A „Seemannsordnung” összes rendelkezéseiből kitűnik, hogy a hajószemélyzet szűkebb fogalmából indul ki, (v. ö. első-sorban a törvény 738. és 740. §§-t, de a 734. §. 1. és 3. bek., 735., 739., 749., 485. stb. §§-t is; közelebbről l. a Gruchot-féle megjelenendő ért.). A törvény tehát azokat, akiket imént „nem állandóan alkalmazottak” neve alatt foglaltunk össze, nem értheti „hajószemélyzet” alatt. Másrésről a harmadik személyt kétségtelenül súlyosan sérti a Cosack-féle konsequentia. A döntésnél irányadó végre az, hogy a Reichsgericht ily nem állandóan alkalmazottak cselekményeiért is felelőssé teszi — állandóan gyakorlatában — a hajótulajdonost. Pappenheim itt keresi a megoldást: szerinte szokásjogilag a hajótulajdonosnak a kereskedelmi törvény szerinti felelőssége e személyekre is kiterjesztett. Ez tehát

tételes jog; de csakis ez, s belőle nem is következik, hogy ezek is a hajószemélyzethez tartoznak. A Reichsgericht egy kivételes esetből szabályt csinál, amikor olyanokra terjeszti ki a hajószemélyzet fogalmát, akiknek helyzetét nem a hajótulajdonos hatalmának való alávetettség germánjogi ideája jellemzi, mint amazét, hanem akikért való felelőssé tételét a hajótulajdonosnak csak harmadik személyek érdeke postulója.

* *

Az új kodifikációnál a tengerjog rosszul járt. A bizottság ugyanis abból indulván ki, hogy a kritika e speciális szakra amúgy sem fog kiterjeszkedni, a revideált kereskedelmi törvény tengerjogi részét nem is publikálta. Így történt azután, hogy a javaslat már átment — természetesen vita nélkül — a törvényhozási tárgyalásokon, mikor Pappenheim legkirívóbb hibáit jelezhetette a „Zeitschrift für Handelsrecht” 46. kötetében. Ezek között talán első helyet foglal el a hajótulajdonosok felelősségéről szóló intézkedés.* A hajótulajdonos ugyanis hajójával és a rakományával felelős a hajószemélyzet vétkessége által, ugyancsak a hajóösszeütközés folytán előállott károkért (kereskedelmi törvény 485—486. és 734—739. szakaszok) és e felelősséget az életbeléptetési törvény a nem kereskedelmi célú hajók tulajdonosaira is kiterjeszti. A javaslatot a Reichstagba kísérő „Denkschrift” kiemeli, hogy ez intézkedéssel a *hadihajókat* tartotta szem előtt. Tényleg azonban e rendelkezés következményei minden józan gondolkodást csúfá tesznek. A hitelezők minél hathatósabb biztosítására magánegyenl, mint hajótulajdonossal szemben ugyanis teljesen indokolt, ha a törvény a hajóhitelezőknek kedvezőbb helyzetet, nevezetesen a hajóra törvényes zálogjogot nyújt (755. §.) és általában a hajót és tartozékát jelöli ki kielégítési tárgyakul az említett kárkövetelésekre nézve is. Ez a szükséglet azonban az államnál hiányzik és ezért semmi célja nincs annak, hogy az állammal szemben törvényes zálogjog és külön kielégítés (a hajóból és tartozékaiból) illesse a hitelezőt. Az állammal szemben ez nem szükséges; sőt, mi több: lehetetlen. A hajókból való kielégítés német jog szerint az ingatlanok módjára történik; ehhez azonban a hajó lajstromba való bevezetés szükséges. A hadihajók nem vezettetnek be a lajstromba, s ezért azok az ingó-végrehajtás szerint volnának lefoglalandók — végrehajtó az állam hadihajóján!! A végrehajtó birtokba venné a hajót összes felszerelésével (német perrendtartás 712. §.), s még az is a hitelezőtől függne, vajon a hajón akarja-e hagyni a katonaságot vagy nem (ugyanott 2. bekezdés)! A nemzetközi jog elveibe ütköznék, ha *külföldön* állna elő a végrehajtás szükséges volta; bár Anglia két ízben ezen tultette magát, végrehajtást vezetvén egy amerikai hadihajó és egy belga postahajó ellen (l. Pappenheim idézett cikkét).

Más oldalról, igaz, a végrehajthatóságot egészen megtagadni sem az életbeléptetési törvény idézett 7. szakasza, sem általános elvek nem engedik. Positive formulázva: a hitelezőknek a hadihajó által okozott károkért az állam *legalább* úgy felel, mint általában, vagyis személyesen, egész vagyonával. Csak az a kérdés, mily összeg erejéig felel? Az államot nagyobb mértékben terhelni, mint a magánembert, semmi ok nincs: ha a magánegyen csak a hajó és tartozékai értékével felel, az állam felelősségének is kell, hogy az legyen a határa. Más szóval: az államnak felelnie kell egész vagyonával ugyan, vagyis mindazzal, ami végrehajtás tárgya lehet, de csak a hajó értéke erejéig. Részben ez a gondolat már az idézett 7. §-ban benne van; a törvényes zálogjog, mely a hajóhitelezőt illeti, nincs a hadihajó által károsítottak megadva, csak annak „felelősségé”-ről szól a §. Itt nem fog más segíteni, mint a 7. szakasz restrictiv, erőszakos interpretációja, más szóval: törvényrontó jogszokás. Nincs

* A következőkben mindig az új kereskedelmi törvényt fogjuk idézni.

* Életbeléptetési törvény 7. szakasz.

kétség, hogy e jogszokás legelső alkalommal is már érvényesülni fog

* *

Egy kiel-i ügyvéd, dr. Ziedrichs, a «Deutsche Juristenzeitung» ezidei 1. füzetében kimutatni törekedett, hogy a német polgári törvénykönyv lehetővé teszi a bigamiát. Két idevágó esetet hoz fel azzal a megjegyzéssel, hogy alighanem többet is lehetne találni. Az első ez volna: a férj első nejétől elválik, s a bontás után mást vesz nőül. A második házasság megkötése után az első feleség semmisségi pert indít és abban győztes lesz. Akkor a második házasság elejétől fogva érvényes, mert a törvény a kötés után beállt ok alapján nem enged sem semmisségi pert (1323. §.), sem megtámadást (1330. §.). Az első házasságot azonban a bontó ítélet perújítás (illetőleg restitutionális per, Reichscivilprocessordnung 514. s köv. §§.) hatálytalansága újra életre ébreszti: tehát mindkét házasság érvényes. A másik ez: a házasságkötéskor a férj cselekvőképtelen (104. §.). Ez a házasság semmis (1325. §.); második házassággal szemben csak tiltó akadály (1309. §.), mert csak *érvényes* házasság bontó akadály (1326. §.). A férj tehát, ha a polgári tisztviselő előtt eltitkolja első házasságát, új érvényes házasságot köthet, ha akkor cselekvőképes. Ha már most cselekvőképes állapotban első házasságát ratihabeálja, ez is kezdettől fogva érvényesnek tekintendő (1325. §.). Itt is tehát két érvényes házasság.*

Planck, jelenleg göttingai professzor erre a «Juristenzeitung» legújabb füzetében megadta a czáfolatot, mely különben meglehetősen kézenfekvő:

Ad 1. A restitutio a bontó ítéletre úgy hat, hogy a bontás meg nem történtnek tekintendő. Az első házasságot tehát a restitutio nem éleszti fel, hanem megállapíttatik, hogy a bontás nem történt érvényesen: az ítélet ex tunc hat. A dolog tehát úgy áll, mintha a második házasság megkötésekor bontás nem is történt volna. A bontás látszata ugyan meg volt: ezt a látszatot megszünteti a restitutio s ezzel az igazi jogi helyzetet juttatja kifejezésre, mely szerint a második házasság érvénytelen (1326. §.), mert az első még fenállt.

Ad 2. A jogügylet jóváhagyása lényegileg annak újra való megkötése (141. §.). Ebből következik, hogy az nem lehetséges, ha a jóváhagyott ügylet többé nem lehetséges. Jelen esetben az első házasság újolagos megkötése már nem volt lehetséges, mert időközben más érvényes házasság kötött. Itt tehát csak a második házasság áll fen, mert az első a ratihabitio daczára semmis. Különben az a nézet, hogy jelen esetben mindkét házasság érvényes legyen, még akkor is helytelen volna, ha az első házasság jóváhagyását, a másodiknak megkötése után, jogérvényesnek tekintenők. Mert az 1325. §. második bekezdéséből folya, hogy az első házasság a jóváhagyás folytán elejétől fogva érvényesnek tartandó s ebből következnek, hogy a második házasság semmis, mert kötéskor fenforgott az impedimentum ligaminis (1326. §.). E felfogás szerint is tehát csak az egyik házasság volna érvényes.

* *

Érdekes jogkérdésben döntött legutóbb a danzig-i legfőbb közigazgatási bíróság (Oberverwaltungsgericht). A döntés mód felett igazságos, de okoskodása mód felett hamis. Csak-hogy a német bíróságok a hamisan megindokolt ítéletekből nem csinálnak praecedentst.

A német hajóhad egy rozoga bárkát, melynek «Drafu» volt a neve, czéltáblának használt. Amikor már össze-vissza volt lövöldözve, elannyira, hogy használhatatlanná vált és léket is kapott, a danzig-i kikötőbe hurczoltatta s körülbelül 7 méter mélységű vízben megfenekeltette. A császári hajógyár, melyet a bárka roncsára nézve a további rendelkezési

* Ez a nehézség nálunk is megvan legalább annyiban, hogy a férj választhat, melyik házasságot tartsa érvényben: ratihabitio által az első, vagy ennek mellőzésével a másodikat?

jog illetett, erre árlejtést rendezett, melyen azt egy asztalos 10 márkáért megvette. Az árlejtési feltételek nem tartalmaztak intézkedést az iránt, vajon a vevőnek egyáltalán el kell-e távolítania a kikötőből a roncsot, s ha igen, mikor? A dolgok ily állásában a danzig-i rendőrfőnök a hajógyárhoz azt a rendeletet intézte, hogy a roncsot a hajóközlekedés veszélyeztetése okából tíz nap alatt köteles veszélytelen helyre eltávolítani. Megelőzőleg már a vevőt is felszólították ugyanerre, de az vagyontalanságára hivatkozva, jogorvoslattal élt. A hajógyár visszautasított minden felelősséget azzal, hogy az árlejtésen történt eladással minden a dologra vonatkozó jogot és kötelezettséget átruházott a vevőre. A hajógyár panaszát a bíróság úgy döntötte el, hogy köteles a roncsot eltávolítani, mert egy közbiztonságellenes («polizeiwidrig») állapot okozóját a tulajdonátruházás egymagában fel nem menti azon kötelezettség alól, hogy ezt az állapotot elhárítsa.

M.+A.

Jogirodalom.

Schwarcz Gyula könyve a «Demokratiáról».*

A kitünő tudós nagy művének: a «Demokratiáról» egy újabb kötetével ajándékozta meg irodalmunkat, mely folytatónak tárgyalja a római köztársaság politikai szervezetét, társadalmi és jogéletét, történeti eseményeit és kultur-intézményeit. A korszak, melynek buvárlata e legújabb kötetében foglalkoztatja a szerzőt, a pun háborúktól Octavianus Augustus császárig terjedő, beleértve Sulla nagy reformjait a jogszolgáltatás körül, melyekkel a comitiák hatáskörét szabályozta, az állandó esküdtszékek kompetenciáját kiterjesztette, részletes büntetőjogot és büntető perrendtartást dolgozott ki. De az alaki eljárásnál sokkal nagyobb sulyu és jelentőségű a római civilis jog azon nagyművű föllendülése, mely ez alkotmányperiodus végső éveiből indul ki, s melyet Schwarcz Gyula tüzetesen dolgoz fel.

Az Octavianusi korszakhoz fűzi Schwarcz Gyula is, Jörssel egyezően a római jogi irodalom legnagyobb virágzása korát. Ez időből ered legnagyobb része annak az anyagnak, mely a római jog receptiója által közkinccsé vált a művelt világon. Igaz, hogy a fejlődés delelő pontja voltaképp messze tul esik Octavianus Augustus uralmán, de a nagy jogtudósok azon fényes sorának előkészítő munkálatai nélkül, akik Kr. e. 81-től 14-ig éltek és működtek, az Antoninusi és Antoninus utáni kor juristái alig alkothatták volna meg halhatatlan műveiket. Tetőpontját a kor jogászai tudományossága Aquilius Galliussal, Q. Scævola pontifex bölcs tanítványával, s az ő legjelentékenyebb követőjével, Servius Sulpicius Rufus-sal éri el. Utóbbi volt az, aki messze tulmenve Scævolán, alapját vetette meg annak a tulajdonképeni programnak, melyet az utána következő kor tovább fejtett ki. Ő a mult eredményeit összefogva, új utakat mutatott, melyeken iskolája tovább haladt, s melyekről azóta nem is tért le.

Magának Octavianusnak uralkodása alatt is kiváló jogászok, mint Cascellius, Trebatius Festa, Tubero és Alfenus Varus állnak előtérben. A Sabinianusoknak nevezett csoport élén Ateius Capito állt, a Proculianusok Antistius Labeot követték. Habár az első úgy jellemzi Schwarcz Gyula, mint finom udvaroncot, aki urának, Octavianusnak, jogászai komornyik-szolgálatokat tett, mindazáltal elismeri, hogy nem kisebb jogász volt, mint vetélytársa, a republikánus Antistius Labeo. Ez utóbbinak törekvése volt, a köztársaság jogászai szellemét most is, mikor Octavianus a jus respondendi-t már az államfőtől tette függővé s a responsumoknak részben törvényerőt tulajdonított, sértetlenül fentartani. Octavianus okos előrelátással hagyta a maga útján menni Labeot, ki

* Julius Schwarcz: Die Demokratie. Des zweiten Theiles zweite Abtheilung. 1899. Lipcse.

előtt még mindig a régi köztársaság lebegett ideál gyanánt; tanítványait, a Sabinianusokat sem üldözte mint olyanokat, habár másrészt a legnagyobb határozottsággal támogatta a maga udvari jogászát, Ateius Capitot s annak sabinianus iskoláját. Így ez antagonizmusból a két iskola közt oly vetélkedés támadt, mely a jogtudományra nézve a legnagyobb mértékben gyümölcsözőnek volt nevezhető.

Ez azonban nem gátolta Octavianust, hogy az állampolgári jogegyenlőség ellen a legkiméletlenebb csapást mérje. A felségtörvények meghamisításával a gondolat-szabadságot oly korlátozás alá vette, mely nemcsak a görög philosophusok és latin hectorok, hanem a publicisták, történetírók s költők megrendszabályozására is kiterjedt. Azelőtt, a demokrácia fénykorában, mint Tacitus mondja, az az elv állt: «facta arguebentur, dicta impune erant». Maga Julius Cæsar is könnyedén tette tul magát mindazon utálatos rágalmakon és gyalázkodásokon, melyekkel egy Memmius, Calvus, Valerius, Aulus Cæcina, Calvus Licinius, Dolabella és Pitholaus elhalmozták, meggyanusítva a bithyniai királylyal való állítólagos viszonyát, s szemére hányva fajtalankodásait. De Cæsar elve volt: «becsmérlő szavakat s gondolatokat inkább elhallgatni, mint megtorolni.»

Kezdetben Octavianus Augustus is ezt az axiomát tartotta szem előtt s megtorlás nélkül hagyta Catullus, Bibaculus és más névtelenek csufondárosságait Drusus korai születéséről, az «istenek lakmározásáról» stb. De később nagyobb erélyre szánta el magát. A senatus tárgyalásai nyilvánosságának beszüntetése s Labienus mérges pamfletjainak hóhér általi elégetése, csak első láncszemei voltak azoknak az intézkedéseknek, melyekkel Augustus, a lex Majestatis örve alatt a «de famosus libellis»-ről nevezett eljárásokat és cognitiot megindította. És pedig a «de famosus libellis» alatt nem csupán gunyiratok, hanem általában ellenzéki iratok értettek. Ez a törekvése nyilvánult Ovidius költő száműzésében, aki Augustus lánya és unokája kicsapongásait, az ifjabb Julia orgiáit oly udvariatlan módon fedte fel; az sugalta neki azon pöröket, melyeket Cassius Severus szónok és publicista, vagy Junius Novatus publicista ellen indított a meghamisított felségtörvény alapján. Emezt pénzbüntetésre és iratai elégetésére, amazzt Krétába való száműzésre ítélte, mert röpirataiban a római társadalom és a hatalmasok elfajult erkölcsait kérlelhetlen kritikában részesítette. Octavianus közvetlen utódjával, Tiberiussal veszi kezdetét az államjogi értelemben vett principatus. Azzal a senatus consultummal, mely formaszerint ráruházta az Octavianus által gyakorolt összhatalmat, a köztársaság tömeguralmának utolsó nyomai is megszűnnek. E végzetes senatus consultum szószerinti szövege nem maradt ránk, de Schwarcz Gyula valószínűnek tartja, hogy Vespasianus «Lex regia de imperio»-ja is, melylyel a Flaviusok ærája megkezdődött, csak ismétlése a senatus consultum alapvető intézkedéseinek.

Komolyabb alkotmányos előkészítő stadiuma volt a monarchikus államformának a következő korszak, mely az Antoninusok korán tul Marcus Aurelius, a philosophus uralkodó méltatlan utódjáig terjedt. De az igazi monarchiát, mely alkotmányos uton szabályozott, szigorú trónöröklési rend nélkül el sem képzelhető, Schwarcz Gyula csak Nagy Konstantintól számítja.

r.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az elhagyás nem bontó ok.

A *Jogt. Közl.* f. évi 4. számában dr. Kállai Béla kir. törvényszéki bíró észrevételeit hozza az 1894: XXXI. tcz. 77. §. a) pontjához.

A szakirodalmi vita e szakasz körül folytonos és állandó;

a felvetett és már elosztatott aggályok újra és újra felmerülnek, pedig a bírói gyakorlat e szakasz alkalmazása körül szinte megállapodottnak mondható;* épen ezért nem is szólnék a kérdéshez, ha az értekező bíró ur meg nem támadja a *Jogt. Közl.* 1897. évi 22. számban e szakasz értelmezésére és alkalmazására vonatkozólag elfoglalt álláspontot, de a támadás védelemre kényszerít.

Szó szerint, kifejezetten nem mondtam ugyan az 1897. évi 22. számban, hogy egy és ugyanazon cselekmény a fél tettségétől függőleg, több bontó oknak is minősíthető, de fejtegetésemből helyesen következtette a bíró ur, hogy álláspontom ez és én az ott mondottakat egész kiterjedésükben fentartom.

Dr. Kállai Béla azt hozza fel ellenem okul, hogy egy és ugyanazon cselekmény a törvény kifejezett rendelkezése szerint nem állapít meg többféle bontó okot; de elfeledi idézni a törvénynek azt a kifejezett rendelkezését, mely ezt tartalmazná; én pedig a következőkben, a törvény alapján, bebizonyítani törekszem, hogy álláspontom helyes.

Az elhagyás önmagában véve a házastársi köteleességek megszegésének nem mondható; ez csak akkor következik be, ha az elhagyást különélés követi s ha ez jogosulatlan (ha nem családi érdek vagy hivatásszerű foglalkozás következménye), akkor rendszerint vele jár a házastársi köteleességek, ugyyszólván mindegyikének megszegése. De sem az elhagyás, sem a jogtalan különélés még nem állapítja meg a bontó okot, mert a törvény tartós különélés és az ezzel kapcsolatos házastársi köteleességszegések esetén a bontó ok megállapítását még különös feltételekhez fűzi. E feltételeket pedig egyrészt a 77. §., másrészt a 80. §. tartalmazza.

A 77. §. megállapítja azokat a feltételeket, melyek között a különéléssel egybekötött házastársi köteleességszegések abszolút, a 80. §. azokat a feltételeket, melyek között azok relativ bontó okká minősítendőek.

A hat hónapot meghaladó különéléssel egybekötött házastársi köteleességszegések e §. szerint feltétlenül megállapítják a bontó okot, ha a különélést előidéző fél bírói kötelezés ellenére is megmarad vétkes magatartása mellett. A törvény az életközösség visszaállítására való kötelezésben és a visszaállítás megtagadásában feltétlen biztosítékát látja a házasság tarthatatlanságának és feltétlenül megengedi ily alapon a bontást.

És itt jö már most az ellenvetés, hogy az «elhagyás» a 80. §. alá nem vonható, mert a 80. §. a) pontja akként rendelkezik, hogy «a házasság az egyik házastárs kérelmére csak akkor bontható fel, ha a másik házastárs a házastársi kötelezettségeket a 76—78. §§. esetein kívül szándékos magaviselete által súlyosan megsérti»; tehát minthogy az elhagyás a 77. §-ban szabályozva van, ennél fogva arra a 80. §. nem alkalmazható.

Ne fektessünk súlyt az «elhagyás» szóra, mert hisz miként már előbb vázoltam, az elhagyás nem bontó ok; hanem vizsgáljuk, mily cselekmény vagy mulasztás által lesz a 77. §-ban megállapított bontó ok befejezetté? Befejezetté lesz, ha az életközösség visszaállítására kötelezett fél a bírói meghagyásnak a kitűzött határidő alatt meg nem felel; míg ez be nem következett, a 77. §. tartalma betöltve nincs és addig a házasság felbontása iránt, e §. alapján a kereset sikerrel meg nem indítható. Képzeljünk tehát bármiféle házastársi köteleességszegést, képzeljük a köteleességszegéseknek akár egész tömegét vagy láncolatát, nevezetesen a tartós különéléssel kapcsolatban álló házastársi köteleességszegések teljességét: mindezek dacára a 77. §-t a bontó kereset jogi alapjául mindaddig nem vehetjük, míg eme §-nak leglényegesebb alkotó eleme: a visszatérés megtagadása,

* E gyakorlatot kimerítően és alaposan tárgyalja dr. Raffay Ferencnek «A hűtlen elhagyás» című füzeté.

hiányzik. Önként következik ebből, hogy az elhagyással, helyesebben a különélssel egybekötött házastársi kötelességszegések, ha azokhoz a bírói kötelezés és ennek megtagadása nem járul, nem lehetnek a 77. §. alá vonva és így rájuk a 80. §. alkalmazásának helye van.

Csak hogy a 80. §. alkalmazása esetén nem kerülhetjük el e §. végső bekezdésének alkalmazását; bizonyítanunk kell oly körülményeket, melyekkel a bírót meggyőzzük arról, hogy a házassági együttélés a bontást kérő félre nézve elviselhetetlen és ez az a második feltétel, mely alatt a különélssel egybekötött házastársi kötelességszegések a felbontást előidézhetik.

Ez a kir. Curianak most már állandó gyakorlata. Ugyanazon cselekmények alapján, a törvény rendelkezésével teljesen megegyezőleg bekövetkezhet a bontás a 77. §. alapján, ha az életközösséget megbontó fél a házastársi együttélést bírósági kötelezés ellenére folytatni nem akarja; a 80. §. alapján, ha a bíróság meggyőződik arról, hogy a bontást kérő félre nézve az életközösség folytatása lehetetlen. Ezen különbség kivételével egyébként a házastársi vétkes cselekmények — tartós különélés esetén — teljesen azonosak s mégis kétféle bontó ok megállapítására alkalmasak.

Ennyit a *Jogt. Közl.* 1897. évi 22. számában elfoglalt álláspontom igazolására! S minthogy már hozzá szóltam a kérdéshez, lehetetlen, hogy a 77. §. alkalmazása körül számtalanszor ismétlődő két ellenvetésre ne reflectáljak.

Ezek egyike, hogy a 77. §-nál a bontás nem anyagi okok, hanem alakszerű feltételek következménye; a másik, hogy a 77. §. belevitte a bontó okok közé a beleegyezést, amit pedig a törvény kifejezetten kizár.

Ezeknek az ellenvetéseknek egyike sem áll meg; mert a 77. §-nál a bontás oka, miként kimutattam, a házastársi kötelességek állandó megsértését és a 77. §-ban megjelölt alaki szabályok csupán az anyagi vétkesség kétségkívüli megállapítását czélozzák.

Anyagi tartalma e bontó oknak a házastársi összes kötelességek megszegése, ennek következménye a bontás.

S végül a beleegyezés! Sokan mondták, mondtam magam is, hogy a felek házasságukat a 77. §. alapján kölcsönös megegyezéssel is felbonthatják. De nem ez a kérdés; hanem a kérdés az, felbontott-e már valamelyik törvényszékünk házasságot a felek kölcsönös beleegyezése alapján?

Míg a törvényszék kölcsönös beleegyezés alapján nem bont: addig a törvény rendelkezése, sőt intentiója is sértetetlenül áll! A törvényszékek a 77. §. alapján bontanak, mert bizonyítva látják, hogy az egyik házastárs megszegte házastársi kötelességeit; de nem bontanak azért, mert a házastársak a házasság fölbontásába kölcsönösen beleegyeztek.

Ha a felek egyetértésével való bontást teljesen ki akarjuk küszöbölni, akkor mondjuk ki, hogy a házasság felbonthatatlan; mert ha csak egyetlenegy bármiféle bontó ok alapján megengedjük a házasság felbontását: legbiztosabban fogják megtalálni a bontás útját azok, akik azt közös megegyezéssel keresik.

A megegyezést kiküszöbölni nem lehet! Emlékezzünk csak vissza a nemrég mult időkre, midőn a való házastársak mosolylyal ajkukon biztosították a kir. törvényszéket arról, hogy egymást engesztelhetetlenül gyűlölik és ez alapon kéri a bontást és nem volt rá eset, hogy a házasságot fel ne bontották volna, ha a felek kölcsönösen, teljes egyetértéssel gyűlöltek egymást.

Azok az okok, melyek a beleegyezésnek bontó okul való törvénybe vételét akadályozták, talán még sokáig fogják éreztetni hatásukat; a dissonantia a törvény egyes rendelkezései és az élet között pedig még továbbra is meg lesz, de ettől ne fájjon a fejünk! Mert azok között a szerencsétlenek között, kiket az események sulya a házasságuk fel-

bontásához üz: a legboldogabbak azok, akik ezt a lépést egymással kiengesztelődve, közös megegyezéssel tehetik meg.

A kir. Curia ítéletei megjelölték a 77. §-nak a 80. §-hoz való viszonyát és ha nem is vagyok oly szerencsés, hogy nézeteim az értekező bíró nézeteivel megegyezzenek, vigasztal a tudat, hogy a kir. Curia ítéleteiben nyilvánuló bírói gyakorlat, mely épen a 77. és 80. §-ok alkalmazása körül kifejlődött, teljesen megegyez házassági jogi kézi könyvemben és az e szakaszok keretébe eső kérdések megvitatására vonatkozó értekezéseimben tárgyalt nézeteimmel.

Tóth Gáspár.

Perjogi kérdések.

Civilistikus jogtudományunk terén az utóbbi időben az írók főleg és kiválóan a kodifikáció feladataival foglalkoznak s különösen az alkotandó magyar polgári törvénykönyv kiépítése foglalkoztatja az elméket. És ez különösen társadalmi és jogpolitikai szempontokból felette üdvös. Nem lehet azonban másrészt elfogadnunk azt sem, hogy a positiv jog hermeneutikája és logikai magyarázata körül is még nagyon sok a teendő. Különösen áll ez az 1893: XVIII. tcz.-ben foglalt sommás eljárási törvényről. Ez a legislatorius alkotás rendkívül érdekes mű; mert míg egyrészt törvénykezési jogrendszerünkben a bizonyítékok szabad mérlegelése, a szóbeliségnek a felebbezési eljárás során is érvényre emelése és a jogkérdésre szorítózkodó harmadfoku jogorvoslat behozatalával teljesen új elveket teremtett meg, másrésztől sokat megtartott a sommás eljárás keretén belül a régi jogból, midőn 13. §-ában a régi perrendtartás általános szabályait ellenkező intézkedés híján en bloc kötelezőknek mondta ki,

Ezen szabályok közül legfontosabbak azok, melyek a bírói hatáskör és illetékesség kérdését tárgyalják, s amelyek közül elméletben és gyakorlatban felette sok ferde felfogással találkozunk.

A debreczeni kir. ítélő tábla 7. sz. polgári határozata kimondotta, hogy a kir. járásbíróóságok előtt folyamatban levő örökösödési perekben az eljárás bármely szakában hivatalból észlelhető, a bírói hatáskör kérdése, vagyis az eljárás bármelyik fokán megszüntethető a per, ha a bíróság tényként megállapítja, hogy a vitás hagyaték értéke a 200 frtot meghaladja.

Ezen határozatának indoklásául hivatkozik a kir. ítélő tábla különösen arra, hogy a sommás törvény életbelépte előtti eljárásban is a bírói hatáskör kérdése minden fokon hivatalból volt észlelendő s hogy a sommás eljárási törvény 17. §-a szerint a bírónak ugyis kötelessége a helyi és tárgyi illetőség hiányát észlelve a keresetet idézés kibocsátása nélkül visszautasítani. A hány kijelentés, annyi tévedés. Legyen szabad ebből az alkalomból a hatásköri kifogás kérdésével tételes perjogunk szempontjából kissé bővebben foglalkoznunk.

I. Az 1868: LIV. tcz. daczára annak, hogy két külön fejezetben foglalkozott a hatáskör és illetékesség kérdésével, ezt a két fogalmat teljesen összezavarta, különösen ott, ahol az illetőség vagy hatáskör hiányának mikénti érvényesítését szabályozta. Szándékosan használtuk az «illetőség» szót, mert ez a rugalmas fogalom perjogunk terminológiája szerint, majd illetékességet, majd hatáskört, majd mind a kettőt jelentette. Ezen fogalomzavar rendkívül észlelhető az 1868. évi LIV. tcz. 51., 53. és 1881. évi LIX. tcz. 39. §-ában. Itt a bírói hatáskör nem szerepel s kétségtelen, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 53. §-a csak a helyi illetékességre vonatkozik, míg ugyanezen tcz. 51. §-a a bírónak azt a jogot adja meg, hogy úgy a tárgyi, mint a helyi illetékesség hiányánál fogva visszautasíthatja a keresetet. Az alaki semmiségi okok felsorolásánál ismét kimaradt a bírói hatáskör kérdése, mert a 39. §. b) pontja a polgári bíróságok és a közigazgatási orga-

numok hatósága közti határt védi, míg a *c)* pont csak a helyi illetékesség hiányának esetét tartja szem előtt és az 1868. évi LIV. tcz. 53. §-ának sanctiója gyanánt tekinthető. Ez a két semmiségi ok hivatalból volt észlelendő, míg az ugyanezen §-nak ma már csak történeti érdekekkel bíró *d)* pontjában konstituált semmiség, a sommás hatáskör hiánya csak a felek kifogása folytán vétetett figyelembe. Az 1881: LIX. tcz. 14. §-ában foglalt ama jogszabály pedig, hogy a sommás eljárásra utasított ügyeket a rendes perutrá áttenni nem szabad, minden sanctio nélkül szűkölködött.

Természetes, hogy ez a hiányos törvényhozási szabályozás a gyakorlat igényeit ki nem elégíthette, mert a törvény strict szavai szerint a felsőbiróság nem semmisíthette volna meg hivatalból egy házassági ügyben első fokon eljáró járásbiróság ítéletét sem. Ezen a visszás állapoton a judikatura az ügybiróság fogalmának constructiójával segített. Ügybiróság alatt a mi perjogunk oly bíróságot ért, melynek bizonyos ügyekben való hatásköre értéktárra való tekintet nélkül van megállapítva. Ez az ügybiróság fogalma, tételes gyökerét az 1868: LIV. tcz. 94. §-ában bírja, mely kivételes bíróságról beszél, amely fogalom azonban a megyei bíróságok működésének megszűntével csak történelmi jelentőségűvé vált. Igaz tehát az, amit a debreczeni kir. ítélő tábla hivatkozott határozatában felhoz, hogy az ügybirósági hatáskör hivatalból észlelendő s igaz az is, hogy az 1893: XVIII. tcz. hatálybalépte előtt a kir. törvényszékek az örökösödési perekben ügybirósági hatáskörrel jártak el. A sommás eljárási törvény azonban az örökösödési perekben az ügybiróság fogalmát megszüntette és itt a 200 frtos értékhatár most ép olyannak tekintendő, mint az 500 frtos a személyes és egyéb keresetknél. Ennek a felfogásnak tételes igazolása az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §-ában található, amennyiben ezen szakasz szerint is a sommás bírói hatáskör hiánya csak azon ügynél vehető hivatalból figyelembe, amely: «tekintet nélkül az értékre, a sommás eljárás alá egyáltalán nem tartozik». Ezen szempontból bírálva merőben helytelennek, sőt törvényellenesnek tűnik fel a kir. ítélő táblai határozat.

Ép ily helytelen annak a sommás eljárási törvény 17. §-ából meritett indokolása is. Erről azonban s ezzel kapcsolatban a bírói hatáskör egyéb kérdéseiről legközelebb.

Dr. Herz Emil,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A magánjogi törvénykönyv** előkészítése serényen és öntudatosan halad előre. Ennek a buzgó, komoly és szép munkásságnak elismerését képezi az a kitüntetés, melyben az igazságügyminiszter az ő tudós munkatársait részesítette, midőn őket a magyar kir. udvari tanácsosi kinevezésre ajánlotta. Megbecsülése ez a valódi tudományos érdemeknek, megtisztelése az egész jogászság működésének.

— **Dr. Barna Ignác**z, fővárosi ügyvéd, a kereskedelmi akadémia jogtanára, s lapunk egyik munkatársa, a budapesti kir. táblához bírónak neveztetett ki s értesülésünk szerint az igazságügyminiszteriumba osztatott be, hol a magánjogi kodifikációnál lesz alkalmazva. A kodifikáció kitűnő erőt nyert. *Dr. Barna Ignác*zot a jogászvilág ismeri. A jogeszmékért hevülő szakkörök egyik legkedveltebb alakja. Jogirodalmunk fáradhatatlan munkása. De szerény, csöndes munkásságu szakember. Husz év óta hangyaszorgalommal veszi ki részét jogintézményeink fejlesztésének, judikaturánk emelésének, törvényelőkészítési feladatainknak munkájában. Önálló művei, értekezései, szakelőadásai a jogászegyletben s a jogászgyűléseken egész kis könyvtárt képeznek. S minden dolgozatán felismerhető, hogy a szerzőt egyedül és kizárólag a tárgy iránti lelkesedés tölti be. Ez a kinevezés tisztán csak a munka megbecsülése, a realis egyéni érdem méltatója, a szakerő igénybevétele.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztő-bizottsága** folyó hó 3-án Erdély Sándor igazságügyminiszter elnöklésével tartott ülésében a családjognak a rokonság és sógorságra vonatkozó alapelvei köréből a következő két kérdést vette tárgyalás alá: 1. A törvénytelen leszármazás mennyiben alapítson meg rokonságot? 2. A rokonsági izek számítási módjára nézve fentartassék-e a kanonjog elve vagy a római jogé fogadtassék-e el?

A bizottság dr. Sipőcz László előadó előterjesztése alapján az első kérdésre nézve abban állapodott meg, hogy a házasságon kívül született gyermek anyjához és anyjának rokonaihoz ugyanolyan családjogi viszonyban álljon, mint a törvényes gyermek. A természetes atyával és az atya rokonaival szemben azonban a törvénytelen leszármazás rokonsági kapcsolatot, vagyis családjogi viszonyt ne állapítson meg; s a természetes apa, valamint ennek rokonsága és a házasságon kívüli leszármazó közti viszony a szükséghez képest az egyes intézmények keretében nyerjen szabályozást, (így különösen a vérrokonság házassági akadályá és a természetes atya tartási kötelezettsége tekintetében). Arra való tekintettel azonban, hogy a gyermekek vallásáról szóló törvény (1894: XXXII. tcz. 5. §.), valamint az anyakönyvi törvény is (1894: XXXIII. tcz. 41., 43. §§.) a természetes atya által elismert törvénytelen gyermekeket mint külön csoportot említi s az atya által való elismeréshez jogkövetkezményeket fűz egyrészt a gyermekek vallásos nevelése, másrészt a törvényesítés szempontjából: a bizottság szükségesnek látja, hogy a törvénytelen gyermekeknek a természetes atya által való elismerése magánjogi következményeket is vonjon maga után, oly módon, hogy az ilykép elismert gyermekek természetes atyjuk után bizonyos esetekben törvényes öröklési jogot nyerjenek.

A rokonsági izeket a római jog s ennek alapján a legtöbb külföldi törvény a közbeeső nemzések száma szerint számítja (quot generationes, tot gradus); míg a kanonjog szerint a rokonsági fokot a közös törzselődtől való távolság határozza meg. Minthogy hazai jogunk mindeddig a kanonjogi számítást követte s törvényeink is azt tartják szem előtt, a bizottság többsége e számítás fentartása mellett nyilatkozott.

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél** 1898. évben elintézendő volt 133,511, elintéztetett 132,208 ügydarab. Az előző évhez képest 6014-el több ügy érkezett be, 6381-el több intéztetett el. A hátralékként kimutatott 1303 ügyszám elenyészően csekély. Beérkezett 26,107 váltókereset (1897-ben 24,543), 2010 kifogás (1897-ben 2557). Váltóperben 1859 érdemleges ítélet hozatott.

A 3211 kereskedelmi perből 42-ben az illetékesség leszállítatott, 1023 megszűnt, 86-ban egyezség jött létre, 1570-ben érdemleges perdöntő határozat hozatott. (1897-ben 1042 kereskedelmi érdemleges véghatározat volt). Az 1898. év végén az előadónál elintéztetlenül maradt 369 per, (1897-ben 652) folyamatban maradt 1724 (1898-ban 1490). 1897-ről folyamatban maradt 128 csőd, 1898-ban nyitvatott 39, lett összesen 167 csőd. 1898-ban megszűnt vagyonszelosztással 24, egyezséggel 3, vagyonszelosztással 26 csőd. Folyamatban maradt 114. Cégbejegyzési kérvény 1646, cégtörölési kérvény 830 volt elintézendő. Mind elintéztetett. A felebbviteli ügyek közül a másodbiróságtól 1046 helybenhagyó, 84 egészben, 169 részben megváltoztató, 67 feloldó, 109 pótlást rendelő határozat. A harmadbiróságtól 212 helybenhagyó, 38 egészben, 58 részben megváltoztató, 5 feloldó és 5 pótlást rendelő határozat érkezett le.

A kir. törvényszékhez mint felebbviteli bírósághoz érkezett 817, az előző évről hátralékban volt 3300 felebbezés. Ebből folyamatban volt az év végével 322. Elintézendő volt továbbá 259 felülvizsgálat. Elintéztetett 252. 119 felfolyamodásból elintéztetett 111.

A közlött számadatokból látjuk, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma rendkívüli mértékben emelkedik ugyan, azonban a tevékenység is emelkedik, úgy hogy dacára az évről-évre szaporodó érdemleges pereknek, az elintézésben késedelem nem mutatkozik. Az előadó bírák csaknem currentiában vannak, ami ezen bíróságunknál még fokozottabb mértékben szükséges, mint egyéb bíróságnál.

— **A budapesti kir. büntető törvényszéknél** 1899. év január havában a beadványok iktató száma 9180, az önálló új ügyek (feljelentés, közvetlen idézés, stb.) száma pedig 1392 volt. Az 1898. év január havában a beadványok száma 8065, az új ügyek lajstromszáma 891 volt. A folyó év első hónapjában tehát az előző év hasonló időszakához képest a szaporodás az iktató számnál 1115, az új ügyeknél 501.

— **A budapesti kir. ügyészségnél** a folyó év január havában az iktató száma 5100 volt, az új ügyek lajstromszáma pedig 1276. Az előző év január havában az iktató száma 4618, míg az új ügyek száma 1068 volt. A folyó év január havában tehát a múlt év január havi forgalomhoz képest a szaporodás az iktató számában 482, az új ügyek lajstromszámában pedig 208.

— **A bírósági pályázatokat** úgy írják ki, hogy a pályázat benyújtásának határideje a hirdetmény harmadnapján megjelenésétől számított két hét múlva jár le. Kiváncsiak vagyunk, miért nincs megjelölve a benyújtás pontos határideje a pályázatokban, ami sokkal egyszerűbb, pontosabb és biztosabb volna.

— **A dr. Waisz-féle alapítványi vagyon állása az 1898. év végén.** A hazai igazságügyi célokra, jelesen a bírói pályára készülő ifjak segélyezésére tett dr. Waisz-féle alapítványtőke vagyona az annak nevére lekötött egy darab 230,400 frt névértékű 4%-os magyar földterhermentesítési, továbbá egy darab 63,800 korona névértékű magyar ezüsti koronajáradék kötvényből, összesen tehát 262,300 frt névértékű értékpapírból, végül a Pesti kereskedelmi bank lipótvárosi fiókjánál gyümölcsösztetőleg elhelyezett 4874 frt 67 kr. készpénzből áll.

Az értékpapíroknak évi 10,492 frtos kamatjövedelméből a Budapesten székelő kir. bíróságoknál alkalmazott 21 joggyakornok segélyezettett fejenként 500 frttal, évente tehát 10,500 frttal, ezenkívül ugyanezen joggyakornokoknak a jogi szigorlatok és vizsgák letétele alkalmából felmerült összes vizsgadíjai is megtérítettek.

A kiadásoknak az értékpapírok kamatjövedelmét meghaladó része a készpénznek és a félévi kamatoknak takarékpénztári gyümölcsösztetéséből s illetve az intercalarékából fedeztetett. (78,455/98. I. M. sz. a.)

— **A Mohács és Vidéke** azt a javaslatot teszi, hogy a város közepén levő Szepesy-ház, mely a város tulajdonát képezi és melyet kellőleg felhasználni nem tudnak, alakítsák át javító-intézeté.

— **A nagyszentmiklósi járásbíró** minden bírása és jegyzője — összesen nyolczan — beléptek a Magyar Jogászegyletbe.

Nemzetközi Szemle.

— **A vizsgálati fogságról** a bécsi Oberlandesgericht elnöke körrendeletet intézett a felügyelete alatt álló bíróságokhoz, melyet alább közlünk, mivel a mi bíróságaink és ügyészségeink is megszívelhetik e rendelet szavait, melyek emlékeztetnek bold. emlékü Kozma Sándornak klasszikus rendeletére.

Az elnök kiemeli, hogy a büntetőjoggyakorlat terén régóta sok panaszra adtak okot az előzetes letartóztatás, vagy vizsgálati fogság elrendelése körül észlelt bajok. Ennek a perbeli intézkedésnek alkalmazását, mely a bünvádi eljárás elvei szerint csak a bünvádi üldözés kivételes esetének van szánva, állandóan az a veszedelem fenyegeti, hogy a praxis nem fejezi ki többé a kivételnek a szabályhoz való viszonyát.

A panaszok nemcsak a vizsgálati fogság tartama, hanem általában a vizsgálati fogság kimondása ellen is irányulnak. Ha azt a mozgalmat, mely a vizsgálati fogság tartamának megrövidítését célozza, kitartóan és energikusan folytatják, ezzel csak a törvénynek tesznek eleget. Mert a bünvádi eljárásról szóló törvény 190. §-a maga is kimondja a bünvádi eljárásban közreműködő összes hatóságnak azt az önmagából felmerülő kötelezettségét, hogy ennek a fogságnak lehető megrövidítésére hassanak.

A második szempontból való panaszokra nézve szigorúan kell megvizsgálni és latbavetni azokat a körülményeket,

melyek a letartóztatás vagy a vizsgálati fogság kimondására egyáltalán irányadók lehetnek, mert a rendőri preventív letartóztatás feltételei nem mindig egyeznek meg a bírói letartóztatás feltételeivel. A tulságos aggodalmaskodás közt egyrészt, a tulbuzgóság közt másrészt a helyes közép-utat mindig meg lehet találni.

De ha egyrészt a letartóztatás kimondásának tulajdonképeni célja, tudniillik a bünvádi üldözés sikerének biztosítása, iránymutatója annak az eljárásnak, melyet követni kell, akkor másrészt minden hivatalos ténykedésnél, főképen a nyilvános jellegűeknél, észlelhető személyi és gazdasági jelenségeknek befolyását sem szabad el mellőzni. A személy szabadságának elvét ezzel a céllal szemben ép úgy kell mérlegelni, mint azt, hogy a vizsgálati fogsággal kivétel nélkül egy gazdasági existenciát s így nemcsak magánérdeket, hanem a gazdasági össz-szervezetnek egy részét is súlyosan érintjük.

Ennek a részint eszményi, részint anyagi jogkörbe való behatolásnak pedig kétségtelenül kényszerítő ok nélkül történnie nem volna szabad. A zökés veszedelménél vagy gyanúnál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy erről többnyire csak akkor lehet szó, ha valóban fenyeget a lakóhely változtatásának veszedelme, mely alkalmas arra, hogy a további sikeres üldözést kizárja. Ezzel szemben pedig maga a lakóhely megváltoztatása és az ezzel kapcsolatos aggodalom, hogy a bünvádi üldözés ezáltal megnehezül, még nem birhat döntő jelentőséggel.

Összefoglalván eme szempontokat, az a sürgős óhaj, hogy a kifejezésre, hogy az előzetes letartóztatás, vagy a vizsgálati fogság kimondásának nemcsak, amint természetes, az összes formális feltételeknek meg kell felelnie, hanem anyagi szempontból is számolnia kell ama kilátásokkal, melyek egyedül igazolják ennek a perbeli intézkedésnek alkalmazását. Az igazságügyminisztérium meglegedéssel fogadná, ha ezt az óhaját az illetékes hatóságok tudomásul és figyelembe vennék.

— **A porosz hadügyminiszter** az országgyűlésen azt a kijelentést tette, hogy évről-évre nagyobb a hadseregben azok száma, akik mielőtt besoroztattak, már büntetés alatt állottak. Az 1897. évben 41,423 a rovott előéletű besorozottak száma, és ezek közt 2—5-ször büntetve volt 12,423, 6—10-szer 1399. Ez utóbbiaknál a szaporulat 141%. A hadügyminiszter ezt méltán komoly jelenséggé adta elő és különösen utalt arra, hogy sokkal nagyobb fáradságba kerül az oly ezredek betanítása, melyekben sok a megbüntetett egyén, mint a hol a százalék csekély. A hadsereg szellemét látja a kriminalitás által veszélyeztetve. Ezen alkalomból *Calder* a strassburgi egyetem tanára a *Deutsche Juristenzeitung* utóbbi számában ujjal felveti a kérdést, hogy mily intézkedések volnának teendők a fiatakoruak közt rohamosan terjedő kriminalitás ellen. Szerinte a korhatárnak 12 évről 14 évre való felemelése és a kényszernevelés általánosítása volnának az első teendők. Ő is azt vallja, hogy a fogházak rontják el igazában a fiatakoru büntetéseket.

— **A vádlott eskü alatti kihallgatása.** Angolországban utóbb törvény hozott az iránt, hogy a vádlottnak joga van kívánni, hogy ő saját ügyében eskü alatt hallgattassék ki és hogy a vádlott házastársa is elfogadható legyen tanúként. Ha azonban a vádlott nem kívánja a saját vagy házastársa eskü alatti kihallgatását, a vád ebből semminemű konsequentit nem vonhat le.

Több oldalról tudakolják a kodifikacionális jegyzőkönyvek 5. füzetét. E füzet sajtó alatt van s pár hét múlva szétküldetik. A többi jegyzőkönyv könyvkereskedő uton kapható.

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése teljes árban megveszi vagy újabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számú füzetét: 23., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 52.

— **Telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés** című, Káplány Géza szegedi kir. ítélő táblai bíró által írt két kötetes nagy munkának második kötete a pótfüzettel együtt (96 nyomott iv) szerzőnél 6 frt 40 krról 1 frt 50 krra leszállított áron kapható. Ugyanott megrendelhető a *Telekkönyv* című folyóirat is, amelynek előfizetési ára: egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Magánjogi csalások. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd-től. — *Jogirodalom:* Külföldi jogirodalom. *Dr. Fazekas Oszkár*-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Gabona-uzsora. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd-től. — Pergátló kifogás tárgyalásánál az érték megállapítása mennyiben eszközzendő? *Dr. Ormos Ede* makói ügyvéd-től. — A gyülekezési jog korlátai az angol büntetőjogban. *Dr. Vámbéry Rusztem* budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Magánjogi csalások.

Jogászi szálló igévé vált az a mondása egyik kiváló büntető bírának, hogy a bíró gyakran «vérző szívvel» büntet, mert teljes tudatában van annak, hogy ítélete csak alakilag deklarál jogot, az anyagi igazságnak azonban épen nem felel meg.

Miként a büntető-törvénykezés terén, a magánjogi igazságszolgáltatásban is igen gyakran «vérző szívvel» dönti el a bíró a jogvitát, elnyomva, elnémitva az igazságos lelkiismeretet, mely homlokegyenest ellenkező ítéletet követel, mint a rideg törvényszakas.

A kereskedelmi törvényben különösen sok az olyan intézkedés, mely a formális jognak kedvez.

Az adásvételi ügyleteknél megszabott formális kifogásolási és rendelkezésre bocsátási kötelezettség talán a legtöbb igazságtalanságnak a kuforrása.

A kereskedelmi törvény 346. §-a szerint a vevő a más helyről küldött árut, amennyiben ez a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges, az átvétel után haladéktalanul megvizsgálni s ha az a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel, e körülményről az eladót azonnal értesíteni tartozik.

A kereskedelmi törvény 347. §-a ezt az értesítési kötelezettséget rendelkezésre bocsátási kötelezettséggé bővíti ki.

Ha a vevő az értesítést elmulasztja, az áru nem kifogásoltnak tekintetik, feltéve, hogy oly hiányok nem forognak fen, melyek azonnali megvizsgáláskor rendes üzleti kezelés szerint felismerhetők nem voltak.

De a földmives, a hivatalnok, a kiskereskedő, a katona, nem ismerik a kereskedelmi törvénynek eme szigorú intézkedéseit, de sőt a nap-nap után kereskedelmi ügylettekkel foglalkozó nagyobb forgalmu kereskedő sem igen képes bele szokni abba, hogy ő kénytelen legyen a kapott árut azonnal, egész terjedelmében megvizsgálni és szükség esetén a megfelelő részletességgel minden hiányt felsorolva, kifogásolni és a küldőnek rendelkezésre bocsátani, mikor a legtöbbje az ügyletet kötő feleknek alig hogy nevét tudja leírni.

Innen van azután, hogy bár a perek igen nagy százalékában azzal a kifogással találkozunk, hogy az eladó által szállított áru a törvényes avagy a kikötött minőségnek meg nem felel, aránytalanul sok esetben a bíróság azon oknál fogva kötelezi a vevőt a vételár megfizetésére, minthogy a kifogásolás és rendelkezésre bocsátás meg nem történt, vagy el késve történt, vagy pedig hiányosan történt.

Ezek azok a «vérző szívvel» meghozott ítéletek, melyekben a bíró előtt teljesen világos, hogy ha e mulasztást a vevő el nem követi, az elutasító ítéletet az eladó el nem kerülhette volna.

Igy kötelezik azután a jóhiszemű vevőt bor helyett alkohol és festett víz elegyítéke, gabona helyett silány gabonakeverék, új gazdasági felszerelés helyett ócska, rossz gépek átvételére.

Ujabbán iparkodnak bíróságaink ezeket az anyagi igazsággal ellenkező ítéleteket kikerülni.

Mellőzve azt, hogy a formális rendelkezésre bocsátás és az áru hiányainak részletezése nem követeltetik meg oly rigorozitással, mint előbb,* ujabbán bíróságaink annak kimondásával igyekeznek a megtévesztett vevőn segíteni, hogy a szállított és elkésetten rendelkezésre bocsátott áru nem azonos a megrendelt áruval; meg nem rendelt árut pedig a vevő nem köteles rendelkezésre bocsátani.

Igy a *Dtár* XXVII. k. 137. sz. a. közölt esetben, ahol a vétel tárgyát mustra szerint eladott törkölypálinka képezte, a szállított áru azonban a meghallgatott szakértők véleménye szerint a mustrának meg nem felelt, hanem csak szilvorum kivonattól és borecztből készített keverék.

Dtár XXXV. k. 132. sz. a. közölt esetben kimondja a kir. Curia, hogy ha valamely áru, mint az egészségre ártalmas és élvezhetetlen, elkoboztatott s erről a vevő az eladót értesíti, az áru mint kifogásolt, az eladó rendelkezésére bocsátott-nak tekintendő s a vevő jogositva van az ügylettől akkor is elállni, ha az elkobzás jóval az átvétel után történt s ő előzően az árut nem kifogásolta.

A jelen szám mellékletén 57. sz. a. közölt esetben pedig a vevő préselt, egészséges, száraz takarmány széna helyett penészes, nedves hasznavehetetlen szénát kapott. A kir. ítélő tábla kimondja, hogy a szállított széna ezen tulajdonságainál fogva «a felek által kötött szerződésben meghatározott kereskedelmi cikknek nem tekinthető, tehát a vevő kifogásában nyilván benne foglaltatik annak állítása, hogy a küldött áru nem a megrendelt áru, hanem más tárgy volt», melyre a kereskedelmi törvény 349. §-ában megszabott elévülési határidő nem alkalmazható.

Teljes készséggel elismerjük a szándék helyességét. Elismerjük, hogy minden módon arra kell a bírónak törekednie, hogy ezek a törvény szellemével ellenkező ítéletek ne kompromittálják az igazságszolgáltatás tekintélyét.

De véleményünk szerint a kir. ítélő tábla érvelése meglehetősen erőltetett és a czélon túl lö, éppen úgy, mint a kir. Curia azon ítéletei, melyek analog érvelés alapján igyekeznek a vevőn segíteni.

A vevő nem is állította kifejezetten, hogy ő nem a megrendelt tárgyat kapta, csupán azt allegálta, hogy a szállított áru nem felel meg a kikötött minőségnek.

A kir. ítélő tábla azonban a jóhiszemű vevő segélyére siet a rosszhiszemű eladóval szemben és kifogását úgy tekinti, mely magában foglalja annak állítását, hogy a vevő más árut kapott, mint amelyet megrendelt.

Ez az érvelés felforgatja a fogalmakat. Eddig az ily kifogást mind az irodalom, mind a judikatura minőségi kifogásnak tekintette, aminthogy nem is tekinthető másnak.

Meg nem rendelt áruval akkor lehet szólni, ha vagy minden rendelés nélkül küld valaki árut, vagy adásvételi szerződés létrejötte esetén az eladó lényegében más fajta

* L. *Dtár* XVIII. 246., XX. 75., XXXI. 99.

árut küld, olyan árut, mely az adásvétel tárgyát nem képezte.

Azért nem kell a *más* árut rendelkezésre bocsátani, mert úgy tekintetik, mintha nem is kötöttet volna egyáltalán adásvételi ügylet a felek közt s megrendelés nélkül küldötte volna az eladó a kérdéses árut.

Miben állana a minőségi kifogás, ha nem abban, hogy az eladó ugyanazon fajú, de nem megfelelő minőségű árut küldött? Lehet bár a minőség olyan rossz is, hogy az áru hasznavehetetlen, ha az áru lényegileg ugyanazon fajú, mint amely az adásvétel tárgyát képezte, nem lehet úgy tekinteni, mintha egyáltalán nem lett volna tárgya a vételi ügyletnek.

Hogy konkrétebben, példák által fejezzem ki magamat, *más* árut küld az az eladó, aki asztal helyett széket, vászon helyett szövetet, buza helyett rozsot, bor helyett alkoholt szállít.

Ellenben minőségi kifogás tehető az áru ellen, ha az asztal diófa helyett puha fából készült, ha a vászon durvább anyagból való, mint a hogyan megrendelve lett, ha a küldött buza könnyű minőségű, konkolylyal kevert volt, avagy pecsenyebor helyett csekély minőségű homoki bor lett szállítva.

Nem képez itt különbséget az sem, hogy az áru használható volt-e, értéke a vételárral arányban áll-e vagy sem, egy szóval, hogy milyen mérvben nem felelt meg a kikötött vagy törvényes kellékeknek.

Nem mondhatjuk tehát, hogy a penészes, nedves széna a kereskedelmi jog értelmében nem széna, pedig a kir. ítélő tábla határozata ezt jelentené.

Ellenben úgy a megbeszélés tárgyává tett esetben, mint az analog esetek egész sorában alkalmazható a kereskedelmi törvény 350. §-a, melyet pedig bíróságaink eddig meg lehetőszen elhanyagoltak.

Alig egy-két esetben alkalmaztatott e szakasz és mellőztetett olyan esetekben, melyekben az igazságos döntés csakis e §. alapján lett volna lehető.

A 350. §. sujtani kívánja az eladót, aki tudatosan küld rossz árut a vevőnek, azt, aki felhasználja a másik fél bizalmát és jóhiszemét saját anyagi előnyeinek kiaknázására.

Pedig ilyen esetek — sajnos — rendkívül nagy számban fordulnak meg a bíróságok előtt.

Egész üzletek alapíttatnak a jogban járatlan, könnyen hívó közönség megtévesztésére.

Hogy messzebb ne menjünk, gondoljunk csupán a most aktuális borhamisítási üzelmekre.

Óriás mérvben folyik a borhamisítás az egész országban és nem egy bornagykereskedés azon előleges szándékkal nyílik meg, hogy a közönséget a legszemérmertlenebb módon megkárosítja.

Az eszközök közül természetesen nem hiányzik az ügynök sem, aki előleges felhatalmazás nélkül mindennemű kedvezményekkel előnyös feltételekkel csalogatja, mondhatnám belekergeti a közönséget a megrendelésbe.

Ezeknek a vételeknek szomorú eredményét azután megláthatja az, aki beletekint a fővárosi járásbíróságok iktatókönyveibe, melyekben egy-egy ily bornagykereskedő cég ezerszámra szerepel felperesként.

Az esetek tulnyomó nagy része makacssági ítélettel nyer befejezést, míg azon ügyekben, melyekben az alperes megjelenik, szinte stereotyp az a kifogás, hogy a szállított áru nem természetes bor.

És ezeket a pereket csaknem kivétel nélkül a felperes borkereskedő nyeri meg.

Megnyeri, mivel a bíróságok álláspontja az, hogy «a kereskedelmi törvény 350. §-ában említett csalás esete fen nem forog oly esetben, midőn az eladó a vevőnek valóságos bor helyett félbort (műbort) küldött, mert az eladó a vevőt ezáltal meg nem tévesztette, amennyiben a vevőnek módjában állott a küldött bort megvizsgálni és ha az a kikötött

vagy törvényi kellékeknek meg nem felelt, az eladónak rendelkezésére bocsátani. (Dtt. XXVI. k. 52. sz.)

Hogy mit kíván tehát a joggyakorlat arra, hogy a kereskedelmi törvény 350. §-a megállapítható legyen, azt nem tudhatjuk, mivel — mint fentebb kiemelttem — néhány szükséges negatív kijelentésen kívül alig találkozunk e szakasszal a judikaturában.

Mily ellentét van a magyar joggyakorlat és a német törvény alapján kifejtett judikatura közt, pedig a magyar és a német törvények idevágó intézkedései csaknem szóról-szóra egyeznek.¹

Ime néhány eset a német judikaturából:

«Betrug in handelsrechtlichem Sinne liegt vor, wenn der Verkäufer das Bewusstsein haben musste, dass die Waare wegen ihrer Mängel für den Käufer unannehmbar sei.» (Reichsgericht.)

Die Bestimmung des § 350 findet nicht nur da Anwendung, wo sich der Verkäufer eines Betrugs im strafrechtlichen Sinne schuldig gemacht hat, sondern auch da, wo der Verkäufer die Waarensendung nicht in gutem Glauben gemacht hat, wo er in dolo versirte, wo also auch nur die Voraussetzungen des civilrechtlichen dolus vorhanden sind. (Reichsoberhandelsgericht.)

Die stillschweigende Genehmigung der Waare, auf welche sich der Verkäufer dem Käufer gegenüber, der nicht, oder nicht rechtzeitig zur Disposition gestellt hat, beruft, wird durch den, dem Verkäufer zur Last fallenden dolus elidirt. (Reichsoberhandelsgericht.)

Die Wissenschaft des Verkäufers von der Unhaltbarkeit einer von ihm als haltbar verkauften und garantierten Waare schliesst dessen Berufung auf die Verspätung der Mangelanzeige des Käufers aus. Es liegt hier ein dolus des Verkäufers vor, demgegenüber sich derselbe auf die Präjudizen des Art. 347 und 349 nicht berufen kann. (Reichsoberhandelsgericht.)

Ein dolus kann auch durch wissentlich unwahre Angaben über Eigenschaften des Kaufgegenstandes begangen werden, besondere betrüglige Veranstaltungen setzt er nicht voraus. Eine Arglist des Verkäufers ist, gleichviel ob er bei den Verkaufsverhandlungen wissentlich einen Mangel des Kaufgegenstandes verschweigt oder wissentlich unwahre Angaben über Eigenschaften desselben macht, in allen Fällen vorhanden, wenn sein Verhalten geeignet war, eine Täuschung des Käufers über den Kaufgegenstand, insbesondere über den Werth desselben herbeizuführen. (Reichsoberhandelsgericht.)²

Látjuk a német legfőbb bíróságok ítélkezéséből is, hogy a 350. §. nem kívánja büntetőjogi értelemben vett csalás megállapítását.³

Ez iránt az irodalom is teljesen egyértelemben van.

Nagy Ferencz⁴ szintén ezen álláspontot foglalja el, igen helyesen téven hozzá, hogy a 350. §. általában az eladó rosszhiszeműségét feltételezi. Alkalmazandó e szakasz pl. ha az eladó *tudva* hiányos árut szolgáltat, mely tudomás a hiányos minőségéből is kitűnhetik.

A 350. §. alkalmazhatásának előfeltételül nézetem szerint csupán az követelhető meg, hogy bizonyíttassék, hogy az eladónak szándéka a vevő tévedésbe ejtésére irányult.

A büntetőjog által megkívánt *ravasz fondorlat* (vagy mint a német büntetőtörvény kifejezi: Vorspiegelung falscher That-sachen) olyan terjedelemben és olyan értelemben, mint azt a büntető bíró megköveteli, nem kell hogy bizonyítható legyen.

¹ Az új német kereskedelmi törvény is meghagyta a 350. §-nak megfelelő intézkedést.

² A judikatura közölve Fuchsberger: Entscheidungen I. kötet, 2. kiad. 1032. s. köv. ll.

³ L. a nürnbergi értekezlet jegyzőkönyveit 1384. és 1461. ll.

⁴ Magyar kereskedelmi jog kézi könyve. IV. kiadás. II. k. 194. l

Hogy ez így van, az kiderül abból is, hogy a büntetendő cselekmény büntetőbírói megállapítása esetén különben is kimondatik a bírói ítéletben a vevő kártalanítása; erről a kereskedelmi törvényben külön intézkedni nem szükséges.

Nem büntetendő cselekményt kíván e szakasz, de nem is büntető sanctiót tartalmaz.

Folyománya ez a rendelkezés a törvényhozó amaz általános kiindulási pontjának, hogy a törvény csak jóhiszemű félnek nyújt védelmet, hogy a tisztességtelen, contra bonos mores érvényesített igényektől a jogoltalmat megtagadja.

Nem ítéli meg a bíró a kártyaadósságot, sem a tőzsdei játékból eredő különbözeti követelést, habár a kártyázás és a tőzsdei speculatio a büntetőtörvénybe nem ütközik.

A kereskedelmi jog még fokozottabban kell hogy ellenőrizze az itt tárgyalt szempontból az elbírált eseteket, mivel telve van a köztörvényi jogtól eltérő és a kereskedelemnek kedvező intézkedésekkel, és mivel a publica fides védelme itt fokozottabb jelentőséggel bír.

Igy a kifogásolási és rendelkezésre bocsátási kötelezettség is a kereskedelmi jognak kivételes intézkedése, valamint ugyanilyen természetű az is, mely előírja, hogy minden kifogás az átvételtől számítandó hat hó elteltével elévül.

Eme szigorú szabályok védelme tehát megtagadandó attól a kereskedőtől, aki vét a Treu und Glauben ellen, akinek célja tulajdonképpen a törvény oltalma alatt a másik szerződő fél megkárosítására irányul.

Hogy mennyire szükséges a törvénynek ilyen értelemben való magyarázata és alkalmazása, azt leginkább mutatják a borhamisítási üzemek, melyeknek nyilvánosságra hozatalából mi jogászok levonhatjuk azt az utólagos tanulságot, hogy nem egy esetben bírói ítélet fedezte a borhamisítók tényeit.

Dr. Balog Arnold.

Külföldi jogirodalom.*

Mig *Lobe*, kiről utóbbi cikkemben szoltam, a jog kosmosában két világrésznek, a magán és büntetőjognak határán mozog, addig *Munk* tanulmánya a hitelezői késedelemről,** a kötelmi jog általános részének egy zugába, egy önmagában csaknem zárt detailkérdésnek aprólékosságaiba vezet bennünket.

A vonatkozó irodalomnak és a római jogi forrásoknak teljes ismerete lehetővé teszi a szerzőnek, hogy a részletkérdések tömegében könnyed biztonsággal vezesse végig az olvasót, ki a nélkül hogy tévedéstől kellene tartania, — érzi, hogy vezetőjére bátran reábizhatja magát. Ennyit nyújt a szerző, de ennél nem sokkal többet; a cicerone passiv szerepéből alig lép ki s bár többnyire helyes érzékkel ismeri fel az eltérő nézetek között a követendőt, eredeti gondolatot alig-alig kockáztat meg.

A füzet terjedelme, sajnos, nem engedi, hogy a tulajdonképpen legérdekesebb részletekből még ennyit is kapjunk. Valahányszor azt kénytelen mondani a szerző, hogy a szóbanforgó kérdés megoldása az esetek egyedi természete szerint alakul, többnyire megállapodik e ponton és nem mélyed bele a legnehezebb feladatba; törvényszerűséget keresni a legeltérőbb esetek látszólag szeszélyesen változó megoldásába.

A füzet első kétharmad része a mora creditorist a római jogban és csak mintegy függelékképpen, a mora creditorist a B. G. B. szerint tárgyalja.

A tanulmány gondolatmenete a következő: a mora creditoris fenforgásához bizonyos cselekvés szükséges az

adós és bizonyos mulasztás a hitelező részéről. És pedig az adós részéről teljesítési készség és a teljesítés felajánlása (oblatio); a hitelező részéről a teljesítés el nem fogadása és ennek az el nem fogadásnak joghatályossága.

Ezen alapvázlaton építi fel a szerző értekezését oly módon, hogy az említett feltételek mindegyikét figyelmes vizsgálat alá veszi.

A teljesítési készség az obligatio természete szerint igen különböző követelményeket támaszt. Például idő tekintetében készpénztartozás esetében a teljesítési időn túl is állandó készség kívántatik; más tárgyú kötelmeknél a visszautasítás többé-kevésbé felmenti az adóst a további teljesítési készség alól.

A készség maga azonban nem elegendő a hitelező késedelembe ejtésére, mert annak, a miről a hitelező tudomást sem szerez, nem lehet a hitelező jogaira megszüntető hatást tulajdonítani, bár Kohler, Schey és mások a források hallgatására hivatkozva, ezt tagadják.

Hogy az oblatio formája milyen legyen, vajon valósággal átadni kell-e az adósnak a kötelem tárgyát (oblatio realis), vagy elég a pusztán szóbeli megkínálás (oblatio verbalis), az minden egyes esetben a dolog természetétől függ. Hirsch és Dernburg véleménye képezi a két végletet e tekintetben; az egyik szerint elég a verbális felajánlás az egy pénztartozást kivéve, a másik, mindig csak a római jog szerint, szabályként a reális, vagyis tényleges megkínálást tekinti. Szerzőnk, az írók tulnyomó többségéhez csatlakozva, azon elvet vallja, hogy az adósnak annyit kell teljesíteni a hitelező késedelembe ejthetése végett, amennyit a kötelem tartalma szerint teljesíteni tartozik és amennyi a hitelező hozzájárulása nélkül teljesíthető. Más szóval, ha a hitelezőnél kell teljesíteni, akkor a reális felajánlás kell, ha az adósnál, akkor elég a szóbeli felajánlás. E megoldás kiegészítendő valamivel, amiről *Munk* megfeledezett; ha t. i. sem a hitelezőnél sem az adósnál, hanem egy harmadik helyen kell teljesíteni. Ez esetben szintén reáoblatióra van szükség.

Nem került ki a szerző figyelmét az a körülmény, hogy az adóst felmenti az oblatio alól, ha azt a hitelező meghiusítja; pl. ha fel nem található, úgy a teljesítési készség vele nem közölhető; ha a megállapított átvételi helyen és időben nem jelenik meg, ha a tartozásról a megkívántató számlát felszólítása daczára nem küldi meg; utóbbi esetben csak akkor, ha az elszámolásra bíróilag köteleztetett. Azt hisszük azonban, hogy oly esetekben, midőn csupán a hitelezőnek van módjában követelésének mérvét megállapítani, pl. a százalékra dolgozó bizományosnak az eladott áru árának összege tekintetében, a bíróságon kívüli felszólítás sikertelensége is elegendő a késedelembe ejtésre. Hasonlóképp meghiusítja az oblatiót a hitelező, ha a számára szerződésileg biztosított választás jogát (facultas alternativa), nem hajlandó gyakorolni.

Felmenti továbbá az adóst a teljesítés megkísérlésének kötelezettsége alól, ha a hitelező már előre megtagadja az elfogadást, bár vannak, akik ellenkező nézetet követnek. A másik véglet, Windscheid-dal az élén ez esetben még a teljesítési készséget is elengedi, de a birodalmi főtörvényszék több ízben kimondta, hogy az adósnak a hitelező előzetes vonakodása daczára, bizonyítania kell, hogy megvolt a teljesítésre való készsége és lehetősége. („...in der Lage und Willens gewesen“.)

A „dies interpellat pro homine“-féle elvet, a római jog tekintetében, quoad moram creditoris, Munk nem hajlandó elismerni, holott ha a mora debitoris megállapítására elegendő, akkor következetesen oly esetben, midőn a hitelező tartozik az átvételről gondoskodni, a mora creditoris megállapítására is el kell azt fogadnunk, a mint azt Mommsen is teszi. A mai jog tekintetében szokásjogi alapon a szerző is elfogadja.

* Az előbbi közl. 1. a 4. számban.

** Dr. Walter Munk: Kammergerichts-Referendar: Wesen und Voraussetzungen der mora creditoris im gemeinen Rechte und im Bürgerlichen Gesetzbuche f. d. Deutsche Reich. Eine vergleichende Studie von ... Berlin, Verlag von R. L. Prager 1898. 72 lap.

A felajánló személye tekintetében azon kérdés fejtegetésére, hogy ki teljesítse és kinek az oblatiót, a szerző egy egész külön fejezetet szán. Elvül igen helyesen, azt állítja fel, hogy hatályosan csak az ajánlhatja fel a teljesítést, aki magát a teljesítést is hatályosan foganatosíthatja. Másrészt azonban elfogadja a «Solvere pro ignorante et invito cuique licet» (D. 53., 46., 3.) tételt, de hozzá teszi, hogy a teljesítésnek — vagy a mi esetünkben, — a megkínálásnak az adós nevében kell történnie. Természetesen mindez csak oly esetben áll, midőn a teljesítés természeténél fogva a teljesítő személye közömbös.

Azon kérdés fejtegetésénél, hogy kinek történjék a felajánlás, megfontolást igényel a szerző azon állásfoglalása, hogy az, akit a hitelező az átvételre meghatalmazott, nem tekintetik meghatalmazottnak arra nézve, hogy a teljesítést visszautasítsa, ha tehát ezt teszi, tullepte meghatalmazását, tehát ezen ténye a hitelezőt nem is kötelezheti, s mora-ját sem állapíthatja meg. *Mommsen* ez esetben is felelőssé teszi a hitelezőt az okozott kárért és feljogosítja az adóst, hogy a teljesítés tárgyát letétbe helyezze.

Nézetünk szerint az átvétellel megbízottnak vonakodása minden esetben megállapítja a hitelező késedelmét, annak minden jogkövetkezményével (hiszen a legkritikább esetben alkalmas a teljesítés tárgya letétbe helyezésre). Így kell lennie, mert ellenesetben az adós oly dilemmába jut, amelyből nincs szabadulás. Ha elfogadta a hitelező utasítását, hogy egy harmadiknak kezéhez teljesítsen, akkor nem ajánlhatja fel a teljesítést többé magának a hitelezőnek; a harmadiknak pedig hasztalan ajánlja fel, mert az visszautasítja. Hogyan ejtse tehát késedelembe a hitelezőt?!

A korreálhitelezők késedelembe ejtését és a mora creditoris bizonyos esetekben való kizártságát (pl. nem tevésben álló kötelmek) érintvén, *Munk* meg a felajánlás tárgyát veszi figyelembe. A hitelező sem többet sem kevesebbet nem tartozik külön megállapodás, vagy a dolognak arra utaló természete hiányában elfogadni s még azon részlet tekintetében sem esik késedelembe, amelyet visszautasított. (A váltójog ellenkező rendelkezése sajátos okok következménye s mindenesetre kivételnek tekintendő.)

A felajánlás ideje tekintetében igen érdekes s szerző részéről is méltatott vitapont, hogy teljesíthet-e az adós lejárat előtt oly hatálylyal, hogy a visszautasítás a hitelező késedelmét involválja. *Munk* szerint és az írók többsége szerint igen. A digesták szerint meg éppen határidőnek s nem határnapnak tekintendő a teljesítési idő, melyen belül a teljesítés bármikor történhetik s a lejárat csupán az utolsó teljesítési napot jelenti.*

Nem is szólva azon esetről, midőn a lejárat kifejezetten a hitelező érdekében, vagy az ő érdekében is, állapított meg, azt hisszük, hogy *Munk* a legnyomatékosabb érvet nem hozta fel álláspontja mellett, azt, hogy a hitelezőnek rendszerint nem érdeke a későbbi teljesítés; azonban concedálja, bár úgy látszik, csak a kölcsön-kamatokra vonatkozólag, hogy még abban az esetben is, midőn a szerződésből nem tűnik ki, hogy a lejárat kinek javára állapított meg, valahányszor igazolni bírja a hitelező, hogy a korábbi teljesítéssel károsodik, azt csak kárának megtérítése mellett tartoznak elfogadni.

A mora creditoris feltétele a hitelező oldalán: «minden a hitelezőtől a teljesítés megvalósításához megkívánt, szükséges közreműködés elmulasztása». Hogy a mulasztás nyilatkozat, concludens tény vagy valósággal mulasztásban jelentkezik, az nem okoz különbséget.

Kétoldalu szerződéseknél egyik fél sem tartozik hitelezni, mindegyik követelheti a teljesítést a saját teljesítésével

egyidejűleg; annak elmulasztása tehát késedelem; szintugy késedelem az adóslevél át nem adása, vagy a hitelezői minőség igazolására megkívántató okirat fel nem mutatása stb. stb.

A mulasztásnak minden esetre olyannak kell lenni, hogy a hitelezőnek beszámítható legyen. Donellus és a régi jogászok határozottan culpát tartottak szükségesnek a hitelező részéről (Dilatio, culpa non carens). Az újabbak, Schömann, Mackeldey, Glück ugyancsak a forrásokra támaszkodva tagadják, hogy a casus mentesitené a hitelezőt a késedelem következményei alól. Szerzőnk az ezek részéről felhozott forráshelyek kritikája után az ellenkező álláspontra helyezkedik s Windscheidra hivatkozik, ki erre vonatkozólag azt jegyzi meg, hogy a késedelemről eredő hátrányt nem szabad kifejezett törvényes rendelkezés nélkül ártatlanra háritani.

Azt az ellenvetést, hogy Windscheid érvelése kétélű, mert hiszen az adós még ártatlanabb, miért tehát e casus viselését reá háritani, minden törvényes intézkedés hiányában, — *Munk* igen találóan cáfolja meg. Az által, ugymond, hogy a hitelező a teljesítést el nem fogadta, az adós obligatióban marad, s amennyiben ez reá nézve hátrányos, ezeket az őt ért hátrányokat mindaddig viseli, míg valakit érettök felelőssé nem tehet. A hitelezőt nem teheti felelőssé, mert nem vétke.

A vita igazán szellemes fordulatot azon a ponton vesz, ahol Mommsen és követői a következő módon szorítják sarokba a culpa-theoria hivat.

Ahhoz, hogy a hitelező vétkeességétől tegyük függővé, vajon késedelmé a mora creditorist megállapítja-e vagy nem, okvetlenül azon az alapon kell állani, hogy a hitelezőnek nemcsak joga, hanem kötelessége a teljesítést elfogadni és az adóst a kötelelem alól felmenteni, mert ha csak joga volna, akkor annak nem gyakorlása nem szorul mentségre, hanem ipso facto maga után vonja következményeit. Már pedig ezen álláspont nem tartható és a birod. törvényszék is volt már többször oly helyzetben, hogy egész komolyan kijelentette, miszerint a hitelezőnek nem kötelessége, csupán joga az elfogadás. De hiszen józan észszel el sem lehet gondolni, hogy valaki perrel legyen kötelezhető valamely teljesítés elfogadására.

Munk zavarában nem tud okosabbat felelni, mint hogy az adósna nem perrel érvényesíthető joga ugyan, de érdeke a kötelemtől való szabadulás s nem veszi észre a fogós kérdés Achilles sarkát: igenis köteles a hitelező elfogadni, ha késedelembe nem akar esni. Igenis szorítható perrel nem ugyan az átvételre, hanem az átvétel megtagadása következményeinek viselésére, éppen arra, amiről itt szó van.

Hogy a culpa-theoria megoldása nem egészen megnyugtató, az nem a vitázók érveinek, hanem annak a legtermészetesebb emberi érzésnek tulajdonítandó, hogy sem az adóst, sem a hitelezőt, senkit sem látunk szívesen a vak esélyek áldozatává tenni. Talán a társadalom egyszer nagyrészt tárgytalanná fogja tudni tenni e kérdést, de addig — pedig az még messze van, — az eféle megoldás a legtökéletesebb a melyet elérhetünk...

A B. G. B. második könyvében szabályozza a kötelmi jogot (Recht der Schuldverhältnisse) s első fejezetének (Inhalt der Schuldverhältnisse) két czimén foglalkozik a hitelező késedelmével. (Verzug des Gläubigers 293—299. §.) Az ebben foglalt rendelkezések a kötelmi jog általános részébe tartozván, egyaránt vonatkoznak az ex contractu, ex lege, ex delicto vagy sine causa kötelmekre.

A 293. §. szerint «a hitelező késedelembe esik, ha a felajánlott teljesítést nem fogadja el». Tehát az el nem fogadás pusztá ténye elegendő. *Munk* ebben nem tud megnyugodni s a vonatkozó indokolást már előbb ismertetett felfogásához hiven éles bírálat tárgyává teszi. A B. G. B., a culpa-theoria elvetésével ki akarta kerülni a látszatot (az indokolás kifejezetten így nyilatkozik), mintha a hitelezőt

* Totum enim medium tempus ad solvendum promissori liberum relinqui intelligitur.

konkrét kötelem terhelne az átvétel tekintetében. Már pedig, mondja diadalmasan Munk, úgy látszik, hogy bizony a B. G. B. hajlik e felfogáshoz; ez a vételre és a munkabérszerződésre vonatkozó rendelkezésekből kétségtelenül megállapítható. «A vevő köteles... a megvett árut átvenni», mondja a 433. §. és hasonlóképp a 640. §., tehát a következetesség a culpa-theoria elfogadását involválja.

Ritka példája e botlás annak, hogy egy praecipuál álláspont mennyire elfogulttá teheti az embert. Munkon kívül tehát senkinek sem jutott eszébe e szakaszt úgy értelmezni, hogy valaki a (hitelező) egyenesen arra legyen szorítható, hogy ne csupán az átvétel megtagadásának következményeit viselje, hanem akarva nem akarva vegye is át az árut. Ez csak oly esetben fordulhat elő, midőn a vételi ügylet burkolt munkabérszerződés, t. i. oly nagy érdeke az eladónak, hogy az árutól, pl. udvaron heverő dögtől szabaduljon, hogy az áru forgalmi értékének egy töredékét fogadja el vételár gyanánt, míg a többit az eltávolítás fejében elengedi; ez esetben a meg nem fizetett értéktöbblet egyszerűen munkabér, mely csak kissé figyelmes megtekintés mellett nem ejthet tévedésbe azon fogalmi szükségesség érvénye tekintetében, hogy jogának gyakorlására senki sem kényszeríthető.

A teljesítés helye és idejére vonatkozó rendelkezések ismertetése után a megkínálást szabályozó szakaszokat méltatja. Érdekes ezek között a 132. §., mely megengedi az adósnak, hogy az ismeretlen, vagy ismeretlen tartózkodásu hitelezőnek a teljesítés felajánlását az idéző végzés kézbesítésére vonatkozó szabályok szerint kézbesíttesse és a 295. §., mely a verbal oblatio eseteit olyképp állapítja meg, hogy annak a hitelező előzetes elutasító nyilatkozata esetén és akkor van helye, ha a teljesítéshez a hitelező közreműködése szükséges, tehát különösen, ha az adósnál van a teljesítési hely. A teljesítés felajánlásán felül a teljesítési készség nem pozitív, hanem negatív kellék a késelembbe ejtésre. A törvényszöveg szerint: «nem esik késelembbe a hitelező, ha... az adós képtelen a teljesítésre». A tagadó alakban történt szövegezés a bizonyítást a hitelezőre hárítja.

A tanulmány befejezése egybeveti a római és recipiált római jognak és a B. G. B.-nak «mora creditoris»-ét a szerzőnk a legnagyobb eltérést abban a már kritika tárgyává tett pontban látja, hogy az előbbiben a hitelező vétlen mulasztása nem állapítja meg a mora-t, az utóbbiban igen. Hogy vajon haladást jelent-e ezen állásfoglalás, azt, úgy véli Munk, az élet fogja megmutatni.

S ezzel legalább utolsó szavaiban jelét adta annak, hogy a jogintézmények egyedül hivatott bírójául ő is az életet tekinti. Fejtegetéseiben bármely harmadrendű író nézetének tudott jelentőséget tulajdonítani, a forráshelyek súlyát minutiosus mérlegelés tárgyává tette, de a nagy souveraint, akit az egész jogrendszer szolgál, az élet igényeit nem konsultálta. Pedig az élet nem tartozik azon steril kritikusok közé, akik csak a kész dolgok hiányait tudják felfedni, de az alkotásban productive közreműködni képtelenek.

Dr. Fazekas Oszkár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Gabona-uzsora.

Néhány héttel ezelőtt azt olvastam a napilapokban, hogy egy küldöttség tisztelgett az igazságügyminiszternél, kérvén őt a gabona-uzsora megfékezésére. A lapok akkor a miniszter válaszát is közölték, mely úgy hangzott volna, hogy bevárja a kir. Curianál még elintézendő ügyekben a döntést, és ha ez nem nyújtana védelmet, akkor a törvényhozáshoz fog fordulni. Időközben közzé tétetett a kir. Curia-

nak egyik határozata.* Ha látjuk azt a rémületet, melyet ez a határozat kereskedői körökben felidézett, ha látjuk azt a szenvedélyes kritikát, mely a Curia kijelentését kíséri és ha végül elolvassuk a legmagasabb forum indokolását, úgy csak arra kérhetjük a gondviselést, hogy óvja meg a mi igazságszolgáltatásunkat a jelszavaktól és tartsa távol a büntetőbiráktól a civiljogi kérdéseket.

A közölt tényállás alapján a kritika a Curia 10,181/98. B. számú határozatának rendelkező részében tulajdonképpen nem találhat kifogásolni valót. Ha valaki egy megszorult földmivesnek 40 frtot és 60 frtot ad és ennek ellenében ez 22 métermázsza buzának szállítására kötelezi magát, úgy tényleg oly szembetűnő aránytalanság forog fen szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt, hogy az uzsora vétségének jelenségeit minden megerőltetés nélkül is konstatálni lehet. Nálunk 1897 márczius havában augusztusban szállítandó búzát métermázsánként 4 frt 55 krért kapni nem lehetett és így alapos a gyanu, hogy ily esetben a vétel csakis a törvény megkerülésére irányított célzattal lett kötve. Ami tehát a rendelkező részt illeti, már csak azért sem volna helyén itt az igazságszolgáltatás súlyát kritikai glossákkal devalváltni. mert azon ritka esetek egyike forog fen, a mikor a büntetőbiróság a szegényebb osztályok vagyoni érdekeinek védelmére kelhet.

De a kir. Curia nem áll meg a jog által diktált határnál, a jelszó tovább csalogatja és beleviszi az uzsora tényálladékába a felek dispositióján kívül esett azon áremelkedést is, mely az eladóra és adósra további veszteséget hárított. Itt azután a kir. Curia halomra dönti a kereskedelmi jog összes elveit és annak a nézetnek ad tápot, mintha a legális kereskedelmi speculatio a büntetendő uzsora tényálladéki elemeit magában foglalhatná. Amint ugyanis kifejtettük, az uzsora jelenségeit abban találhatjuk fel, hogy a hitelező az előre lefizetett vételárnak elnevezett kölcsön fejében kikötött magának buzaszállítást métermázsánkénti 4 frt 55 krnyi vételárban; az ellenszolgáltatás aránytalansága tehát abban állana, hogy ez a buza akkor 7 frtba került. A kir. Curia határozatának indokolásában azonban kifejezést ad azon álláspontjának, hogy a márcziustól augusztusig beállott és 11 frtig terjedt áremelkedés szintén uzsora és emellett «szinlelt börzei differentiális üzletet» említ.

Itt érezhető ki a jelszó hatása. Gabona-uzsora? Valamikor a gabonaáraknak a legkülönbözőbb eszközökkel való mesterséges felcsigázását jelentette. De mit jelent ma? Ma a Curia szerint egyáltalában a spekulációt jelenti. Ha a kereskedő bizonyos határidőre szállítandó búzát vesz és ezen határidőig a buza ára emelkedett, vagyis ha a kereskedő spekulációja folytán nem vesztett, hanem nyereségre tett szert, úgy ez a Curia szerint uzsora.

Ez az álláspont olyannyira ellenkezik uralkodó jogelveinkkel, hogy nem lehet megengedve jogászközönség előtt a «gabona-uzsora» új teoriájának tarthatatlanságát bizonyítani. És mit szóljunk még ahhoz, ha a kir. Curia az említett ügyletre ráfogja, hogy az börzei differentiális üzlet alakjába van burkolva. Ugyan nagyméltóságu m. kir. Curia, méltóztatott már arról hallani, hogy a tőzsdén valaki a termelőtől 22 mm. búzát vett volna? Avagy továbbá komolyan «differentiális üzlet» az, ha valaki augusztusra 22 mm. búzát ígér szállítani és azután nem szállít?!

De bennünket ezek a kijelentések nem lepnek meg. A tendentia, a jelszó rossz tanácsadó és a bíró veszélyes törvényhozó, különösen veszélyes akkor, ha a bíró büntetőügyekkel szokott foglalkozni és civiljogi fogalmakkal kell operálnia. És ezért forduljunk inkább az igazi törvényhozóhoz, mely az igazságügyminiszter szerint actióba fog lépni, ha a Curia nem segíthetne.

* L. a mellékleten 53. számú esetet.

Mindenekelőtt ki kell rekesztenünk itt azon kérdést, vajon czélszerű-e a gazdát egyáltalában eltiltani attól, hogy termését vagy a remélt termés fejében bizonyos quantum gabonát előre eladhasson. Mi csak a *kistermelőre* kívánunk tekintettel lenni és kétséget sem szenved, hogy ezeket az említett ügyletektől távol kellene tartani. A kistermelő ugyanis csak akkor adja el előre termését, ha pénzre van szüksége.

Az eladó helyzete ilyenkor az, hogy a gabonát olcsóbban kénytelen odaadni, ez pozitív veszteség annak fejében, hogy pénzre szorul; emellett nolens volens speculációba kell bocsátkoznia, mert aszerint, amint a szállítás idejében a gabona ára alakul, nyereségre tehet szert, vagy veszteséget kell viselnie, mely utóbbit még fokozhatja, ha a szállítandó quantumot a termés nem fedezi. Komoly gazdasági és jogi érdekek kívánnák tehát azt, hogy ezek a körök a speculatio esélyei alul felszabadíttassanak.

De mi módon érjük ezt el, ha a kistermelőnek okvetlenül pénzre van szüksége és más uton meg nem kaphatja? Ha ezeket az ügyleteket a törvényhozó eltiltja vagy plane büntetendőeknek hirdeti, úgy a megszorult kistermelőt az uzsorások karjaiba kergeti avagy eléri azt, hogy tisztességes kereskedők helyett olyanok fognak ezen ügyletekkel foglalkozni, akik nagy előnyök fejében hajlandók lesznek az esetleges elzárás kellemetlenségeit elviselni. A tények tehát következők: ha a kistermelőnek nincs szüksége pénzre, az említett ügyletekbe nem bocsátkozik, ha meg szüksége van pénzre, úgy semmiféle tilalom sem használ és ilyenkor az ügyletet csak súlyosabb feltételek mellett kénytelen megkötni.

A törvényhozás a kis termelőknél csak úgy segíthetne, ha olcsó pénzről gondoskodnék. Minden más törvény szemfényvesztés volna.

Ebből látható az is, hogy ez a kérdés nem is az igazságügyminiszter tárczájába való. Ez a problema nem oldható meg büntető sanctiókkal. Akárhon is keressük azonban a megoldás lehetőségét, az az egy bizonyos, hogy a Curiának büntető határozata azt nem nyújtja. A kereskedelmünkön ejtett sérelem pedig haladék nélkül orvoslandó, a legális speculatiót egy pillanatig se mocskolja be az uzsora vádja.

Dr. König Vilmos
ügyvéd.

Pergátló kifogás tárgyalásánál az érték megállapítása mennyiben eszközözlendő?

Majdnem mindennapi tapasztalat bizonyítja, hogy azt a törvényes intézkedést, mely szerint a községi bírósági eljárásra utalt perekben csak a bélyegkötséget lehet alperes terhére megállapítani, igen gyakran azzal az egyszerű fogással akarják a felperesek, illetve ügyvédek kijátszani, hogy a kereseti követelés összegét, hacsak pár krajczárral vagy forinttal is, 20 frtnál magasabbra teszik, így valóságos rossz-hiszeműséggel megkoczkáztatva különösen azt, hogy a kis követeléseknél gyakori makacsság esetén alperes ne csak tényleges követelésénél nagyobb összegben, hanem ezenfelül még törvény ellenére perköltségben, illetve ügyvédi munkadíjban is marasztaltassék. Bármennyire értjük is a boszorkodást, melyet a 20 frton alóli alperesnek épen a törvény eme kedvezményétől is sokszor támogatott fizetési késedelme okoz, még sem tartjuk az ügyvédi tisztességgel összeegyeztethetőnek azt, hogy a munkadíj bírói megállapítása céljából tudva valótlannul magas összeg tétessék per tárgyává.

Alperes megjelenése esetén, ha tisztán készpénzkövetelésről van szó, a legegyszerűbb e fogás eredményének meghiusítása; de ha pl. helyettesíthető vagy akár nem helyettesíthető ingóságok, terményekben kiszolgáltatandó életjáradék,

esetleg ezek egyenértéke iránt indul a per, felperesnek módjában áll a valóságos értékeket meghaladó értékeléssel, sokszor csak pár krajczárnyi különbözetek segítségével is a 20 frtos értékhatárt átugrani.

Már most az a kérdés, vajon alperesnek azon pergátló kifogása folytán, hogy a keresetben felsorolt termények csak a felperes önkényes értékelése folytán tesznek ki 20 frtot meghaladó értéket s így a kereset, mint 20 frton alóli követelésre irányított, nem tartozik a sommás eljárás alá és a kir. járásbíróság hatáskörébe, elrendelendő-e az érték megállapítása vagy sem?

Nézetem szerint az érték megállapítása elrendelendő, mert az az ellenvetés, hogy az érték megállapítása már a per érdemében való eljárás, meg nem állhat, mert hiszen mindaz a vitás kérdés, amelynek eldöntésétől a kifogásra hozandó bírói határozat függ, e kifogás keretébe tartozik, jöllehet, esetleg ugyane kérdés a per érdemében is szóba jöhet.

Ez az ellenvetés ellenkezésben áll sommás eljárási törvényünk egész rendszerével és szellemével. A törvény 1. §-a szerint ugyanis a sommás eljárás alá vagy értékre való tekintettel vagy anélkül tartoznak az ügyek. Az első csoportba tartoznak egyebek között a személyes keresetek általában, tehát a nem egyenesen készpénzbeli követelésre irányítottak is, így tehát az ellenvetés helyessége esetén a törvény legelső mondatában felállított 20 frtos értékminimum alapján csakis azon világos esetben lenne pergátló kifogás emelhető, ha készpénzbeli követelés volna a kereset tárgya, mert csakis ez esetben nem kell az értéket megállapítani; de mivel az meg szinte számításba sem vehető ritka eset, hogy 20 frtnál nem nagyobb követelés iránt sommás kereset indíttassék, az értékminimumra alapított pergátló — hatásköri — kifogást a dolog természete szerint is meg kell engedni oly esetekben is, midőn elsősorban nem készpénzkövetelés a kereset tárgya, annál inkább, mert e kifogás megtételére leggyakrabban az ilyen kereseteknél forog fen az ok, amikor azután a sommás eljárási törvény 27. §-ának 2. pontja alapján kell a pergátló kifogásnak helyet adni.

Hogy az érték körül felmerülő vita mennyire nem tartozik a per érdeméhez, az kitűnik a sommás eljárási törvény 4. §-ából is, mely a bíró belátására bizza a határozatot abban az esetben, ha az érték az eljárás megállapítása szempontjából vitássá válik. A bírói szabad mérlegelés elve ugyan e §-ban is szabad kezdet ad a bírónak az értékről folyó vita tekintetében, de maga a törvény szerint az érték az eljárás megállapítása szempontjából vitássá válván, természetes, hogy e vita épen az eljárás megállapítása szempontjából döntendő el, tehát az érték az eljárás s ezzel együtt a hatáskör megállapítása végett is a kifogás folytán megállapítandó. Ezt indokolja a czélszerűség is, mert az érték legtöbbször, különösen ily csekélyebb perekben, könnyen megállapítható, pusztán ténykérdés, mely a perbe vont jogviszony egyéb részleteitől elkülönítve is eldönthető s így teljesen felesleges az érték megállapításának mellőzésével belemenni az érdemleges tárgyalásba, amelynek folyamán alperes kifogása folytán az érték ugyanis megállapítandó s így igen könnyen előállhat az az eset, hogy érdemleges tárgyalás után kell a bíróságnak saját hatásköre hiányát megállapítva a keresetet elutasítani, míg ha az értéket előre megállapítja, e megállapítás — amennyiben a kifogás alapos — a helytelen pert az első lépésnél megszünteti, ha pedig a kifogás alaptalan, úgy sem végzett a bíró hiábavaló munkát, mert az így megállapított érték a per érdemleges elintézésénél is irányadó.

Sommás eljárási törvényünk életbeléptének első napjai óta a 20 frtos értékhatár körül felmerült kérdések közül talán a most felvetett is megérdemelt ennyi foglalkozást.

Dr. Ormos Ede,
makói ügyvéd.

A gyülekezési jog korlátai az angol büntető-jogban.

Tudósok és nem tudósok, ha a czimbeli alkotmány-biztosíték szóba kerül, előszere:ttel hivatkoznak az angol-amerikai jogterületre, melyen mindig elismerték az egyesülési és gyülekezési szabadságot, szemben a kontinentális absolut kormányokkal, melyek zsarnoksága, stb.

Jogintézmények megítélésénél fontos szerepe van a távolságnak és perspektívának, melyből azokat szemügyre vesszük. A tőlünk távolosó Anglia szabadságjogainak is rendszerint csak hatalmas structurájú épületét látjuk, ennek pilléreit, mint aminők: a declaration of rights vagy a habeas corpus acta, de nem vesszük észre a nem kevésbé szilárd vaskorlátokat, melyek a közrendet és kormányhatalmat e jogok tulkapásai ellen megvédik. Amily régi Angliában a gyülekezési és egyesülési szabadság, ép oly biztos történeti alapon nyugosznak az idevágó büntetőtörvények is. Az első «rioting act» 1393-ból, a második 1411-ből való, melyet, mint az Stephen könyvében (A history of the criminal law of England I. 201. és köv. ll.) olvasható, még számos hasonló törvény követett (különösen a Tudorok alatt), míg nem a XVIII. század elején meghozatott a mindezeknél szigorubb riot act. (Act 1. Geo. I. st. 1. ch. 5.)

Mielőtt ennek intézkedéseivel foglalkoznék, tisztába kell hoznom, mit ért az angol jog «riot» (láadás) alatt. Szorosan összefügg ez az «unlawful assembly» (jogtalan gyülekezet) fogalmával. Jogtalan gyülekezet alatt egyértelműleg három vagy több egyén gyülekezetét érti az angol jog,* ha annak intentiója: bármely — törvényes vagy törvénytelen — közös célnak végrehajtása és ha ez, t. i. a gyülekezés oly módon történik, «hogy a szomszédságban tartózkodó bátor és elszánt egyének okkal tarthatnak a közbéke megszegésétől». Hogy mit értsünk e definitióból, azt megmagyarázza a Stephen által** példakép említett (Regina v. Vincent) eset: Számos ember gyűlést tart, hogy megvitassa a parlamenthez intézendő, magábanvéve jogos kérvényt, de az egybegyűlték száma oly nagy, oly erőre és szervezetre mutat (such a show of force and organisation), hogy a közelben lévők joggal tarthatnak a rend megzavarásától. Ez az «unlawful assembly» vétség, a magyar Btk. szerint nem volna büntetendő cselekmény. A «riot» ettől csak annyiban különbözik, hogy a gyülekezet tényleg megkezdte a gyülekezés céljának végrehajtását (to execute the purpose), másszóval a tanácskozást, vagyis a mi fogalmaink szerint a kriminalitásnak halvány árnyékát sem mutatja.

De a riot act nem oly elnéző, mint a mi büntető-törvényünk és azt rendeli, hogy ily esetben a békebírák, sherifek, polgármesterek és előljárók lehetőleg közel férközenek a «lázadók»-hoz — amennyire t. i. testi épségük engedi (as near as the person . . . can safely come) — harsány hangon parancsoljanak csendet és olvassák vagy olvastassák fel a következő proclamatiót: «Fenséges urnőnk a királynő követeli és parancsolja, hogy az egybegyűlték oszoljanak szét, békésen távozzanak lakásukba vagy törvényes foglalkozásukhoz, azon büntetések terhe alatt, melyet György király uralkodásának első évében hozott törvény a lázadó gyülekezetek meggátlása végett kiszab. Isten tartsa meg a királynőt.» Kétségtől határos jelenet. A törvényes sanctio azonban, mely e ceremóniához fűződik, igen komoly, sőt mondhatnám kegyetlen. Az említett törvény ötödik fejezete kimondja, hogy az, ki szándékosan megakadályozza a proclamatio felolvasását, vagy aki annak felolvasása után egy órán belül

vagy egy órán belül azon időtől, mikor felolvasható lett volna, ha abban a sheriffet meg nem akadályozzák, a helyszínről nem távozik: büntetett követ el és élethosszig terjedhető fegyházzal büntetendő. Minő angyali szelidségű ehhez képest a mi Btk.-ünk, mely (155. §.) csak a felbujtókat és vezetőket bünteti 10—15 évi fegyházzal, de csak akkor, ha a lázadó csoport rablást, gyújtogatást, pusztítást követ el. És ennek a kegyetlen angol törvénynek mégis van humoros oldala is, melyet a high court of justice a Regina v. James esetben juttatott kifejezésre. Ha ugyanis az említett proclamatióból a végszavak («Isten tartsa meg a királynőt») elhagyatnak, úgy az egész érvénytelen és a büntetett el sem követhető. Igazán pompás példája az angol czopfnak, mely százados merevségéből mit sem veszített.

London városára speciális intézkedéseket tartalmaz III. György törvénye (57. Geo. c. 19. s. 23.), amennyiben «unlawful assembly»-nek mond minden oly gyülekezetet, mely a Westminster palotától számított egy angol mértföldnyi kerületen belül tartatik, feltéve, hogy azon ötvennél több ember vesz részt. Hogy a gyűlésnek mi a célja: közömbös, amennyiben a királynőhöz vagy parlamenthez állami vagy egyházi ügyben intézendő kérvényre vonatkozik. Fogházzal bünteti a törvény nemcsak az összehívókat és megjelenőket, hanem azt is, aki másnak a gyűlés összehívását hírül adja.

A riot act arról is gondoskodik, hogy rendelkezései végrehajthatassanak, amennyiben a hatóságokat és egyeseket feljogosítja, hogy a gyülekezet szétkergetésében és elfogásában részt vegyenek. Ha pedig e közben az összegyűlték vagy közülök egyesek megöletnének vagy testi sértést szenvednének, a tisztviselők vagy azok, kik az ő parancsukra cselekedtek, ezért nem büntethetők. Minthogy pedig épen a riot act meghozatala előtt állították fel Angliában az első állandó hadsereget, a hatóságok ezt is igénybe vehették és a proclamatiótól számított egy óra leteltével lövethettek is a népre. Ez meg is történt a hírhedt bristoli riot alkalmából 1831-ben. Ugyanekkor Anglia országbírája (Lord Chief Justice Tindal) következőleg tanította ki a bristoli esküdt-széket: «Midőn a veszedelem közvetlen, midőn büntetett követtek el, melynek folytatása másképp el nem hárítható, a király katonai alattvalói ép úgy, mint a polgárok nemcsak jogosultak, de kötelezve is vannak a végletekre, hogy a zavargást és lázadást leverjék.» Minthogy Angliában a katona egyszersmind a polgári bíróság fenhatósága alatt is áll, ily esetekben kellemetlen dilemmába is kerülhet, mert ha nem volt szükséges és megölt valakit, a polgári bíróság ítéli el, ha nem tette, a katonai fegyelmi hatóság. A kérdés még nem került Stephen* szerint a bíróság elé, mert Angliában igen ritka eset, hogy a katonaságnak alkalma legyen beavatkozni.

Abban az országban, hol még a rendőr sem visel kardot, hanem csak kurta botot, hol 50—60 ezer ember áttörhetlen rendben, majdnem szótlánul képes a gyűlésre felvonulni (mint az a London melletti Hyde-Parkban gyakran történik), ott a gyülekezeti jognak most ismertetett vaskorlátai nem hatnak nyomasztólag. Azt lehetne mondani, hogy a törvénytisztelet az angolnak anthropologikusan átöröklődő vonása; s ahol a törvényt tisztelik, ott a törvény sohasem tulszigoru. És ha ez igazán szigorú törvényes rendelkezések mellett Angliában mégsem halljuk a «rendőri brutalitást» és a «hatalmi tulkapást» emlegetni, úgy ebből levonható a tanúság, hogy a közszabadság biztosítéka mégsem annyira a törvényekben, mint az azt végrehajtó hatóság és nép törhetetlen szabadságszeretetében rejlik.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

* Brooks Abridgement: «Riot»: Hawkins Pleas of the Crown (Curwoods edition) 513—516. ll.; Report of criminal code commission of 1879. 20. l.

** Digest of criminal law 1887. 50. l.

* History of crim. law. I. 205. l.

Különfélék.

— **Egy régi osztályegyezség.** A XVII. század elejéről az ingatlanon (házon) való osztálynak oly esetét tünteti elő az alábbi régi osztályegyezség, mely megvilágítja, hogy hajdan a városi házak természetben osztattak fel az örökösök között, még pedig a szobák az azokban volt gerendák számához képest.

1619. 21. Februarii. Mi Szabó avagy Borbély Gáspár, mostan Sellyén lakozó, Szabó Duncsor, Vincze Mátyásné mostan Szabó Jánosné Borbála asszony, és néhai Szabó Istvánné mostan Mező Ferenczné Erzsébet asszony, az megmaradott Szabó Istvántul való leányának naturalis tutora, az öreg Szabó Pálnak maradéki négyen, adgyuk emlékezetre mi jelen való levelünkben, hogy az mely ház örökségünk nekünk vagyon itt Debreczenben az derék piacon, ösüktül az néhai Kalmár Demetertül mi reánk maradott napkelet felől való szeren, mely házunknak délfelől való szomszédi az város öt kü boltjai, észak felől pedig Kubek Szabó Thamás, ki most azon háznak hason felét birja, az felével mi most négyen osztozunk, sok egymással való perlekedés és egyenetlenség után, hogy minden köztünk való háborúságnak vége szakadgyon és kinek-kinek az ő része kimutattassék, egyenlő akarattól négyen mentünk azon házunknak megosztására, az amint ide elő következik:

Az első kü bolt éppen az utánna való szobának egy részével, ugymint az bolttul fogván az szobának az ajtószarkáig öt folyó gerendáig az osztás szerint jutott Szabó Gáspárnak és Szabó Istvánnának mostan Mező Ferencznének, Szabó Erzsébet leányával öszve. Item az öt gerendán tul való része az szobának azon szobában nyíló kamora-boltal egyetemben éppen az konyháknak felével öszve jutott Vincze Mátyásné anyja Szabó Jánosné Borbála asszonynak, Item az konyháknak fele az végső boltos szobácskával egyetemben jutott Szabó Demeternek. És az derék-háznak osztása így lött: Az kapuja, kútja és udvara mind négyen közt, azokat egyaránt birják, mely udvarának az kutnak hátul vagyon jegye. Az udvaron levő házacskáknak osztása így lött: Az első ház az utolsó háznak első szegyeletéig ismét Szabó Gáspárnak és Szabó Istvánnának alias Mező Ferencznének jutott az megnevezett leányával egyetemben. Az hátulsó ház ismét ugyanonnan hátul, egy lépés földet hozzá adván, jutott Vincze Mátyásnének alias Szabó Jánosnének Ács Lukácsné Vincze Dankó leányával egyetemben. Azontul aztán az hátulsó rész az másik félen Kubek Thamás határáig egy czövek rövig jutott Szabó Demeternek. Az város boltjai felől való sövént pedig úgy mint közvel négyen mindvégig tartozzanak csinálni és tartani. Lött ez végezés ilyen böcsülletes tanácsbeli emberek előtt, ugymint Fodor Miklós, Makai Pál és Derecskei István deák több böcsülletes közönséges emberekkel egyetemben, melyre mindnégyen kezeket beadván szabad akaratjuk szerint száz forint kötél alá adták magokat, hogy valamely fél az osztást felakarván bontani, addig ne perelhessen, hanem megengedhetetlenül száz forintot le kelljen tenni az több atyafiaknak, mely osztás felől való kötésünket ez szerint az város protocolmjában is beirattuk. Actum in Debreczen, anno et die in prienotatis.

(Debreczen város 1619. évi jegyzőkönyvéből.) Sz. F.

— **Az igazságügyminiszterium négy évi működéséről** szóló jelentést lapunk zártával kaptuk. Gazdag tartalmát legközelebb bővebben vázoljuk. Megemlítjük már itt, hogy a jelentés a jogi irodalomról külön fejezetben szól s a Magyar Jogászegyletnek a hazai jogtudomány fejlesztése körüli érdemeit kiemeli. Minden esetre nevezetes ujtás, hogy az igazságügyi kormány a maga kiváló feladatának tekinti,

a magyar jogi irodalom fejlesztését és a kodifikáció számára való fokozottabb értékesítését.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztő bizottsága** folyó hó 10-én Lányi Bertalan miniszteri tanácsos elnöklésével tartott ülésén a családi jognak a rokonságra és sógorságra vonatkozó alapelveit tárgyalta és dr. Sipőcz László előadó előterjesztése nyomán a következőkben állapodott meg: a házasság tartama alatt született gyermek törvényesnek vélelmezendő akkor is, ha házasság megkötése előtt fogantatott; a férj ellentmondás esetén azonban a férjjel szemben kell bizonyítani, hogy az ily gyermek tőle származik. Ezzel kapcsolatban megfontolandó: nem kellene-e kivételképen kimondani, hogy ha a férj tudta, hogy a nő, akit elvett, teherben van, csak tévedés esetén kifogásolhassa a gyermek törvényességét. A bizottságnak továbbá nincs kifogása az ellen, hogy a méhmagzat fejlődésének ideje a fenálló gyakorlatnak megfelelőleg szabályoztassék, ebben a kérdésben azonban annak idején orvosszakértők meghallgatását tartja kívánatosnak. A törvényes születés vélelmét a férj életében csak ő személyesen, halála után pedig csak az örökösök támadhatják bizonyos megtámadási határidőn belül.

— **Hatáskör megállapítása szétfűrészelt fatönk ellopása miatt indított ügyben.** A kir. miniszterium V. István ó-radnai lakos ellen erdei falopás miatt folyamatba tett bűnügyben az ó-radnai kir. járásbíró és Besztercze-Naszód vármegye ó-radnai járásának főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1898 október hó 13-án tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Az ó-radnai járás főszolgabírájánál beadott feljelentés szerint V. István ó-radnai lakos panaszosnak az ó-radnai határban fekvő erdejéből két szekér száraz fát elvitt és azt visszaadni vonakodik. A folyó évi január hó 28-án megtartott tárgyaláson panaszos kijelentette, hogy a lopás tárgyát «két szekér eladásra feldolgozott fa» képezte. Ezen nyilatkozat alapján az ó-radnai járás főszolgabírája, tekintettel arra, hogy az 1879. évi XXXI. tcz. 90. §-a szerint csak a felhasználásra vagy eladásra fel nem dolgozott fa képezi az erdei lopás tárgyát, folyó évi január 28-án 2803/kih. sz. a. kelt végzésével az iratokat a nézete szerint fenforgó közönséges lopás elbírálására az 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-a értelmében illetékes kir. járásbíróhoz tette át. Minthogy azonban panaszos az ó-radnai kir. járásbíró előtt folyó évi július 6-án tartott tárgyalás alkalmával előbbi vallomását akként módosította, hogy terhelt egy az imént levágott fatöngöt lopott el, melyet panaszos előzőleg három darabra fűrészelt ugyan, mert különben hosszánál és vastagságánál fogva nem lett volna elszállítható, de egyáltalán fel nem dolgozott, hanem csak elszállítása után otthon akart felhasítani: az ó-radnai kir. járásbíró, tekintettel a módosított tényállásra, 283/b. sz. a. kelt végzésével leszállította illetékességét és az iratokat a közte és a közigazgatási hatóság között felmerült hatásköri összeütközési eset eldöntése végett felterjesztette.

Minthogy az elszállítás megkönnyébitésére szétfűrészelt fatöng, melyet tulajdonosa csak hazaszállítása után akart felhasítani, nem tekinthető oly «eladásra vagy felhasználásra feldolgozott fának», melyet az 1879. évi XXXI. tcz. 90. §-a az erdei lopás tárgyai közül kifejezetten kivesz, jelen esetben nem az 1878. évi V. tcz. 333. és 334. §-aiban meghatározott lopás vétsége, hanem az 1879. XXXI. tcz. 90. §-a alá eső erdei kihágás látszik fenforogni, melynek elbírálása az idézett törvénycikk 117. §-a értelmében a közigazgatási hatóság körébe tartozik. (58,422/1898. I. M. sz. a.)

A Magyar Jogászegylet f. hó 18-án este hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart, melyen Kossutányi Ignác pozsonyi jogtanár bemutatja jogtörténelmi tanulmányát Verbőczy azon állítása fölött (H. K. II. 6.), hogy a régi magyar peres-eljárás francia eredetű.

Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedése teljes árban megveszi vagy ujabbakkal kicseréli a Magyar Jogászegylet következő számú füzetait: 23., 33., 34., 38., 39., 42., 45., 52.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságügyminiszterium működése 1895—1898. — *Törvénykezési Szemle:* A telekkönyvi rangelsőbbiség átengedésének hatálya az egyetemleges jelzálogoknál. — *Dr. Katona Mór* kassai jogtanártól. — A megszorult földmives joga. *Dr. Löwenfeld Albert* budapesti ügyvéd-től. — A sommás eljárás kikötése e feltétel bekövetkeztétől függővé tett követeléseknél. *Dr. Friedmann Ottó* budapesti ügyvéd-től. — A kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartama. *Dr. Horvát Lipóttól.* — A magyar jogtörténet köréből. *Kosutány Ignác* pozsonyi jogtanártól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyminiszterium működése 1895—1898.

Az igazságügyminiszteriumnak most megjelent, közel 600 oldalra terjedő jelentése duzzad a komoly munkák tömegétől, melyek hogy nem pusztá tervezetek, annak e miniszteri beszámoló elegendő bizonyítékát adja.

Annyi tennivaló közt a legsürgősebb a bünvádi perrendtartás életbeléptetésének előkészítése.

Az életbeléptetési törvény rendelkezésénél fogva e nagy jogreform legkésőbb 1900 január 1-én életbelép.

Az igazságügyminiszter ambícióval vezeti az életbeléptetésre szükséges nagyszabású előkészületeket, mivel az ő érdeme, hogy Magyarországnak végre kodifikált, egységes bünvádi eljárása van és megszűnik az a páratlan jogállapot, hogy a legkényesebb személyes jogok a bíróságoknak miniszteri rendelettel figyelmébe ajánlott törvényjavaslat szerint bíraltassanak el.

E mellett az anyagi büntetőjog reformja is a megvalósításhoz — végre-valahára — közel van és a gyakorlat és irodalom sürgetéseinek megfelelőleg életbeléptetését már a jövő évre tervezik.

A közrebocsátandó tervezet vezérelve az, hogy a bírói gyakorlat által kiderített hiányok és hézagok a Btk. megfelelő szakaszainál pótolassanak, de e mellett a tervezet nem zárkózik el a modern büntetőjogi reformeszmék törvénybe iktatásától sem, amennyiben ez a Btk.-ek rendszerének érintése nélkül lehetséges. Utóbbiak közül különösen kiemelendő a feltételes elítélés intézménye. Tervbe van véve a pénzbüntetés reformja, valamint a pénzbüntetésnek közmunkákban való lerovása. Intézkedéseket tesz a javaslat a fiatalok büntetéseik ijesztő elszaporodásának meggátlására, különös figyelemmel a javító-intézetek fejlesztésére. A magánindítványi bűncselekményeknél reformot czéloz az indítványi jogkör megszabásában. A Btk. különös részében módosítások javasoltatnak a hatóság elleni erőszak, lopás, jogtalan öngyógy, sikkasztás, orgazdaság és család bűncselekményeire nézve.

A sajtójog egységes rendezése is munkában van, megfelelőleg a képviselőház abbeli határozatának (1898. évi márczius 1.), hogy az igazságügyminiszter egy rendszeres és végleges magyar sajtótörvényről készíttessen javaslatot és terjeszse azt a törvényhozás elé.

Az általános polgári perrendtartás előadói tervezete átdolgozás alatt áll. A tervezet átdolgozott alakjában tartalmazni fogja azokat a különös eljárásokat is, melyek az 1893. évi tervezetbe nem vétettek fel. (Házassági, bányabíróági eljárás.)

Ezzel kapcsolatban lesz megalkotandó egy új végrehajtási törvény.

Fontos pontja a jelentésnek az új ügyvédi rendtartás. Erre nézve a jelentés következőket mondja:

«A reform irányára nézve majdnem általánosan az az óhaj jut kifejezésre, hogy a reform keretében az ügyvédi nyugdíj és segély kérdése is nyerjen megoldást, az ügyvédi munkadijszabás törvényhozásilag rendeztessék, az ügyvédi és bírói minősítés egységesen szabályoztassék, a zugírászat ellen hatályos óvrendszabályok állapíttassanak meg s a jogvédelem szabadsága ellen elkövetett jogtalan cselekmények delictum sui generis-ként büntetendő cselekménynyé nyilváníttassanak.»

A javaslat átdolgozott szövege már készen van s az igazságügyminiszterium kebelében eszközlendő előzetes átvizsgálás után legközelebb szaktanácskozmány tárgyává fog tétetni.

A telekkönyvi betétszerkesztési eljárás egyszerűsítése, gyorsítása is tanulmányozás tárgyát képezi. Törvényjavaslat készült az 1886: XXIX. és az 1889: XXXVIII. tcikkeknek módosítása tárgyában az árterületek telekkönyvezésére vonatkozólag, továbbá az 1892: XXIX. tcz. 11—14. §-ainak módosítása tárgyában.

A hiteljogok közül a kereskedelmi törvény revisióját minden oldalról kíváncsúnak jelezik. Így revisióra szorul a keresk. törv. 20. és 89. §-ai, az 55—60. §§., a részvénytársasági jog, valamint beillesztendő lesznek a kereskedelmi ügynökökről szóló intézkedések is. «A kereskedelmi törvény általános revisiója azonban csak az általános polgári törvénykönyv megalkotása után történhetik.»

A biztosítási jogról szóló törvénytervezet közelebb szaktanácskozás tárgyává fog tétetni.

A részletügyletekről is törvénytervezet készül. Ujonnan lett átdolgozva a csődön kívüli megtámadásról szóló törvénytervezet.

Et nunc venio ad fortissimum.

Erdély Sándor érdeme az, hogy rendszeresen és állandóan folyik a magánjogi kodifikáció nagy és nehéz műve.

Három esztendő óta kezdünk hinni abban, hogy belátható közel idő alatt egész Magyarországot egységes magánjog uralma kapcsolja össze.

Az előzményekből meggyőződhetünk arról, hogy csakis egységes vezetés mellett lehet kilátásunk az általános törvénykönyv elkészítésére.

A törvénykönyv kodifikáló bizottságát a miniszter 1895. év végén alakította meg és a legteljesebb nyilvánosság a tanubizonyosság reá, hogy máris igen nagy haladást tett a kodifikáció ügye. Tulajdonképen együttes működését a bizottság az 1897 április 21-én tartott első szerkesztőbizottsági üléssel kezdte. Ez időtől kezdve az 1898. év végeig 64 szerkesztőbizottsági és 11 teljes-ülést tartott.

Az eddigi működés biztosíték arra, amit a miniszteri jelentés kilátásba helyez, hogy az első teljes tervezet nem sok idő múlva közzé fog tétetni.

Annál fokozottabb az érdeklődés, mivel a miniszter szakított a titkos kodifikáció rendszerével és időről-időre a legpontosabb és a legteljesebb beszámolókat bocsátja közre és így mindenki meggyőződhetik a munka haladásáról és a siker közelségéről.

Erdély Sándor

A serény kodifikációs működésnek eredménye az is, hogy nem veszik többé rossz néven a bíraktól, ha irodalommal is foglalkoznak. Mi tagadás, néhány évvel ezelőtt még nem jó szemmel néztek a «sribler-bírákra». Most maga a miniszter szólítja fel a bírakat, hogy a törvényszerkesztés folyamán felmerült kérdéseket tanulmányozás tárgyává tegyék és azokhoz hozzászóljanak, mert a bírói kar a gyakorlati élettel folytonos érintkezésben állván, leginkább hivatott arra, hogy a jogélet igényeit a készülő törvényekkel szemben kifejezésre juttassa.

A miniszteri jelentésből eddig azokat a részeket méltattuk, amelyek a folyamatban levő törvényszerkesztési munkát ismertetik.

A jelenlegi igazságügyi kormány alatt törvénynyé vált a bünvádi perrendtartásról, az esküdtbíráskodásról és ezen két törvény életbeléptetéséről szóló törvényeken kívül, a szövetkezetekről szóló törvény, az örökösödési eljárás, a kir. törvényszékek mint elsőfoku bíróságok hatáskörébe tartozó némely polgári ügyek ellátásáról szóló törvény.

Ezen időszakba esett a házassági és anyakönyvi törvény életbeléptetése, amiben az igazságügyminiszteriumnak nagy része volt.

Tevékeny részt vett a miniszterium a közigazgatási bíróságról szóló törvény, valamint a szabadalmi törvény megalkotásában.

Ha a consolidatio azzal a kitartással és erélylyel folytatatik, mint az utóbbi esztendőben, akkor nem sok idő múlva meg fognak szünni Magyarországon a külön jogterületek és megszilárdul a jogbiztonság. xy.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi rangelsőbbség átengedésének hatálya az egyetemleges jelzálogoknál

— Egy bírói ítélet kritikája. —

Ha valamely követelés számára több jószágtest jut egyetemlegesen jelzálogi lekötés alá, amikor a hitelezőnek szabad keze van bármelyik ingatlanságnak bírói eladás útján befolyó vételárából kielégítést keresni, ez is szülhet bonyodalmat a rangátruházásnak hatálya körül.

Gyakori az eset, hogy A. követelése számára négy jószágtesten van egyetemleges jelzálog kebelezve első helyen. Ugyancsak A. javára van későbbi rangsorozattal egy másik követelés jelzáloga is kebelezve, de csak egy jószágtesten, tehát nem egyetemlegesen. A. hitelező most eme egy jószágtesten az első helyen álló rangját átengedi az ugyanitt kebelezett, de beteg követelésére, hogy ezzel számára fedezetet biztosítson. Ha ezt nem teszi és az egyetemleges jelzálogból arányosan nyer az első rangsoru követelése kielégítést, amint ezt a végrehajtási törvény 190. §-ának második bekezdése előírja, akkor A.-nak második követelése, mely csak egy jószágtesten van kebelezve, fedezet nélkül maradhat, elvész. Ha pedig a rangot eme egy jószágtesten kebelezett jelzálogos követelése számára az első helyen állóval átruházza, akkor követelése mentve lesz, mert ez az egyetemleges jelzálog biztonságát semmi irányban nem befolyásolja — rendszeren.

Tehetné az egyetemleges hitelező azt is, hogy egyetemleges jelzálogu követelését ama lekötött ingatlanok eladási árából egyenlített ki, melyeken ez a második követelése nincs kebelezve. Ezáltal az első helyen álló egyetemleges követelés kiesik, mert ez megszűnt kiegyenlítés által és most az utána következők nyomulnak előbbre, tehát A.-nak második követelése is. Ez is nyújthat segítséget és erőt a már beteg követelésnek, de a rangelsőbbség átruházása eme hátul álló

követelésre biztosabb, mert feltétlenül fedezethez juthat az első helyen.

Ugyanezt megteheti más, a rangsorban hátul álló hitelező is. Például: Egy takarékpénztár javára az adósnak három jószágteste van lekötve 25,000 frtos követelés számára. Nekem is van 5000 frtos jelzálogom, de csak az egyik jószágtesten a három közül. Ha azt látom, hogy az 5000 frtos követelésem nem nyer teljes fedezetet, ha a takarékpénztár arányosan vesz a három ingatlan árából kielégítést magának, a jus offerendivel élek ellene, kielégítvén a takarékpénztárt és most helyébe lépve, mint törvényes engedményes átruházom az első helyen álló jelzálog rangját a beteg követelésem javára.

Az itt a kérdés, hogy lehet-e ez? szabad-e? mert nyilvánvaló, hogy eme manipulációval megmentem ugyan a magam második követelését, de más valaki marad kielégítetlen, aki fedezethez jutna, ha én a saját követelésem rangját át nem ruháznám ugyancsak saját követelésemre. Itt már a jogi művelet eljut a jogi megengedhetőség meggyéjére, vagy talán már túl is van rajta? Ez itt a kérdés, melyet egy konkrét jogeset kritikájaként fogunk döntés alá venni. Sajnálatos, hogy a rangelsőbbség átengedéséről, annak hatályáról bírói gyakorlatunkban mély a hallgatás és így nincs alkalom felsőbb bíróságunk állásfoglalását eme fölötté vitás elsőbbség átengedéséről megtudhatni. Csak most, legujabban találkoztunk egy idevágó kérdésre nézve bírói enunciatióra, melynek esete teljesen összevág az itt megbeszélés alatt álló kérdéssel.

A Polgári Törvénykezés 37. kötetének 18. számában a következő eset van közölve: A csongrádi takarékpénztár javára a) és b) ingatlanon van kebelezve 5000 frt egyetemleg. Ugyane ingatlanokon S. Gyula javára is van bekebelezve hátrább álló rangsorral (c. 9. és c. 4.) 2500 frt. S. Gyula veszélyeztetve látva követelését, magához váltja a csongrádi takarékpénztár követelését és a zálogjog átruházással egyidejűleg rangelsőbbséget engedélyez a saját régi követelése számára az 5000 frtos jelzálog felett, mit az első bíró fel is jegyeztet.

A szegedi kir. ítélő tábla a rangsorozati elsőbbség átengedésének feljegyzése iránti kérelmét elutasítja; mert ugyanazon hitelező különféle elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek rangsorozatát *önkényűleg* még nem változtathatja, mert az ily eljárás a végrehajtási törvény 190. §-ában foglalt intézkedések meghiusítására vezetne. A kir. Curia ezt helybenhagyta a hivatkozott törvény alapján és a telekkönyvi rendtartás 61. §-ának megfelelően.

Ami ennek az ítéletnek indokolásában mindenekelőtt szembeötlő, az, hogy a hitelező önmagának nem nyújthat rangelsőbbséget. Ha más hitelezőnek, egy harmadiknak szabad, mit a törvény világosan megenged, nem lehet ratióját találni annak, hogy miért ne tehetné meg ezt önmagának is, hisz sem egyik, sem másik esetben nem szabad a közbeneső jelzálogosok jogállásában változást előidézni, semmiféle rangátruházás nem történhetik harmadik személy sérelmével; ez általános elv.

Nézzük a közbeneső jelzálogos helyzetét. Az ő rangsora változatlan, előtte csak az ott kitüntetett első helyen álló, számszerűen határozott követelés áll. Csak eme összeg kielégítését kell neki tölteni, bárki legyen az. Ennek kiegyenlítése után ő következik feltétlenül. Ő tehát a bekövetkezett rangelsőbbség által mint harmadik nem szenved semmi irányban sérelmet, a telekkönyvi nyilvánosságba vetett hite sem csálja meg, mert a jelzálog szerzésekor látta, hogy őt egy 5000 frtos jelzálog előzi meg. Őt tehát csalódás semmiképpen nem éri akkor, ha az ingatlan vételárából 5000 frtot más követelés számára vonnak el. Az egyetemlegességgel sem áltathatja magát, mert tudnia kell, hogy az egyetemleges jelzálogu hitelező esetleg éppen eme ingatlanból kéri magát kielégít-

tetni, miért neki ezzel az eshetőséggel, mint rizikóval számolnia kell, ha telekkönyvi biztosítást akar elérni.

Az a felfogása tehát a bíróságnak, hogy a rangátengedés önmagának nem volna szabad, mikor azt a törvény általában megengedi és a közbenesőre se szül hátrányosabb helyzetet, mintha harmadiknak engedményeztetnék a rang, — nem bir jogi megállhatósággal; hisz amugy is könnyű volna ezt kijátszani, ha S. Gyula a saját 2500 frtos követelését *szinleg* ruházná át másra és aztán nyújtana neki rangelsőbbiséget. Ezt pedig a bíró nem utasíthatná el a telekkönyvi rendtartás 61. §-ának utolsó bekezdésért való hivatkozással. (Egyik hitelező csak annyiban engedhet a másiknak elsőbbséget, amennyiben ez által harmadik személyek jogai (a közbenesők) sérelmet nem szenvednek.) Ez a bírói felfogás tehát nem áll meg, nem bir sem törvényes alappal, sem pedig belső ratióval; beleütközik világos kijelentésébe a törvénynek, mely a rangátengedésnél csak a közbenesőt (esetleg lehet ez a tulajdonos is) kívánja megóvni a károsodástól, erre pedig közömbös lehet, ki előzi őt meg az 5000 frtig, mert hogy megelőzi, azt ugy is látta.

Fogyatékos az ítélet indokolásában a hivatkozás a 190. §-ára is a végrehajtási törvénynek. Ez ugyan elrendeli, hogy amennyiben az egyetemleges jelzálogul lekötött ingatlanok *együttesen* jutnak bírói árverés alá, az egyetemleges hitelező arányosan elégíttessék az egységes massát képező árából az ingatlanoknak.

De ugyane §-nak harmadik bekezdése azon esetről is intézkedik, ha az egyetemlegesen lekötött ingatlanok *nem egyszerre* jutnak bírói eladás alá, amikor aztán a törvény világosan megengedi, hogy az egyetemleges jelzálog hitelezője *kivánsága szerint egészen vagy részben* elégitendő ki. Ha tehát az *egyik* ingatlan árából bevonhatja egész követelését, ez anyagilag nagyon fogja károsítani az utána következő jelzálogos hitelezőket, kik a másik ingatlanon nincsenek biztosítva és így rájuk talán semmi fedezet nem jut; de eme eshetőséggel számolniok kellett, amint maguk előtt látták az egyetemleges jelzálogot. Ez okon jogos panaszkodás nem is lehet az egyetemleges jelzálog hitelezője ellen, mert ő csak törvényadta jogával élt, erről pedig azt tartjuk: nemini facit injuriam.

Ha ez így van, pedig valóságát nem lehet tagadásba venni, akkor elesik a bírói indok az a része is, hogy a végrehajtási törvény 190. §-ának meghiusítására vezet, mert éppen ez a §. ad világos engedélyt az egyetemleges jelzálog birtokosnak, hogy az egyetemleg lekötött jószágtestek egyikét külön vonhassa bírói subhastatio alá.

Hogy az, ami itt kifejtve van, közfelfogás, hivatkozunk Exner munkájára csak, rövidség okáért, ahol a rangelsőbbiség átengedéséről szólva azt mondja: «Gehören die Satzposten laut Grundbuch demselben Gläubiger, so kann dieser durch einfaches Gesuch ihre Rangordnung verkehren oder ihre Gleichstellung bewirken. Ich kann nicht zugeben, dass es sich da um zwei Rechtsgeschäfte verschiedener Art handle, wenn sich zwischen den Hypotheken der Contrahenten Zwischenhypotheken befinden. Es ist ein und dasselbe spezifische Geschäft, welches überall dieselben Rechtswirkungen hat, nur dass diese (ohne Zwischenhypotheken) sich eben einfach abwickeln, während die Schwierigkeiten erst in der Komplikation aus dem Vorhandensein von Zwischenhypotheken Ursprung und Raum gewinnen.» Azt is hozzá teszi, hogy a praxis ez iránt egyöntetű. (Das österr. Hypothekenrecht 484. 1. és 9. jegyz.)

Az eredmény tehát az, hogy az egyetemleges jelzálog-birtokosnak jogában áll akár másnak, akár önmagának rangelsőbbiséget engedélyezni, lehet, hogy ez másnak érdekét fájósan érinti, de jogsérelem ebben nincs. Azért tehát ez nem tullépés a megengedhetőség határán.

Katona Mór.

A megszorult földmives joga.

A gazdasági élet folyama minduntalan partra vet egy-egy anyagot a judikatura vagy a kodifikáció számára. Előbbi a felvetett tárggyal de lege lata, utóbbi lege ferenda foglalkozzék. Mihelyt a törvénykezés a törvényhozó hivatását usurpálja, a jogász közlelkiismeret sértve érzi magát és demonstrál.

Ily tartalmu felszólalást találunk e lapok 7. számában dr. König Vilmos tollából a m. kir. Curiának 10,181/1898. B. számú, gabona-uzsora vétségét megállapító vádhatározata miatt.

És a cikkirónak jogászilag és igazságügyi politikai szempontból igaza is van.

A kiskazda 1897 tavaszán, az előző évi termés a tulságosan olcsó gabona-árak miatt évi szükségleteit nem fedezvén, meg van szorulva; szerény méretű földje több földhitelre már alkalmatlan; személyes hitele nincs; a kis fundus instructus már a végső határig meg van decimálva; abból a kis földtulajdonból való elidegenítésnek útját állja a jelzálogi teher és az olcsó gabona-árak által devalválódott földérték.

De az életet az aratásig mégis ki kell huzni, s erre csak egy ut kínálkozik; a kiskazda szorultsága és a kereskedő speculációja találkoznak ezen az uton.

Nincs kétség, hogy a kényszerűségből eladó tapasztalatlan ember a gabona-határidő-üzlet terén és hogy nagy szorultságban van. Más a kérdés, vajon hitelnek tekinthető-e az előre lefizetett vételár, és vajon a vevő kihasználta-e az alkalmat az 1883. évi XXV. tcz. 1. és 2. §§-aiba ütköző módon?

El kell tekintenünk attól a konkrét esettől, amidőn a kereskedő *másodízben* a nagyobb quantum búzát időközbeni lényeges árhanyatlás fen nem forgása daczára 4 frt 28¹/₂ krjával vásárolta meg, tehát 71¹/₂ krral még olcsóbban, mint első ízben; e jelenségnek csakugyan uzsora ize van, csak hogy az uzsora-törvény mértékével nézni még azt sem lehet. Mert sem hitelezésről, sem hitelhosszabbításról szó nincs, hanem reménybeli vételről. Már pedig a Btk. ott kezdi, hogy büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít (1878: V. tcz. 1. §-a); de mivel a fogadásszerű ügyletek és szerencseszerződések csupán a köztörvényi bíróság oltalmában nem részesülnek, büntetőjogi sanctio alá azonban semmi tételes jogszabály alapján nem esnek: ennél fogva nemcsak hogy az olcsó vételár nem képezi az uzsora kritériumát, hanem az a fortélyosság sem, melynél fogva a vevő a váltó aláíratása és ennek továbbítása által (uzsoratörvény 2. §-a) az eladónak a naturalis obligatio természetéből folyó kifogásolhatási jogát megbénította. Ezen eljárást a jog elsikkasztásának lehetne elkeresztelni; más államokban csalási bűntényt képez; nálunk azonban a csalási 379. §. szűk keretébe nem foglalható.

Az ügynek ily állása mellett a kifosztott földmives az ő «jótevőjével» szemben ugyszólván jogtalan. Læsio enormis esete nem forog fen, mivel a szerződés megkötése idején az annak teljesítésekor a vételtárgyra nézve beállott gazdasági változást a kontrahensek egyike sem bírván előre látni, a rendkívüli áremelkedés csak casus, mely annak árt, akit ér; ép úgy érthette volna, bár csekélyebb arányokban a kalmárt. Ámde a felén tuli sérelem a mi judikaturánknak mindig mostoha gyermeke volt; és ha azt tekintjük, hogy a mai jogállás szerint áruknak továbbadási szándékkal való vétele (kereskedelmi törvény 258. §.) feltétlen kereskedelmi ügyletet képez, és hogy azon ügyleteknél, melyek akár csak az egyik szerződő fél részéről kereskedelmi ügyletet képeznek, a kereskedelmi törvény határozatai mindkét félre nézve alkalmazásba jönnek (kereskedelmi törvény 264. §.): akkor egyáltalában a læsio enormis jogtétele, melyet a kereskedelmi

törvény 280. §-a a törvény joguralmából egészen kiküszöbölt, a szegény földmives baján nem segíthet.

Más törvénybeli orvoslat nincs. Érezte ezt a kir. Curia, midőn a konkrét eset előtte feküdt, és midőn magát arra határozta, hogy az uzoratórvény keretét kitágítsa, egy új vétség fogalmat teremtsen, vagyis hogy törvényt pótoljon.

A törekvés méltánylandó. Azonban előbbre való az a kérdés: Ha választanunk kell a rendezésre szorult jogállapotnak a törvényhozás intézkedéséig leendő türe, vagy a törvényhozási actiónak a judikatura által törvény-abolitióval járó megelőzése között, melyik mód okszerű és jogos?

A határozás nem nehéz. A meglevő jogrend valamely néposztálynak vagy valamely foglalkozás alanyainak ártalmas lehet ugyan; azonban semmi a világon tökéletes nem lévén, ily rendzavarok minden időben előállhatnak és léteznek; és minél akutabb a baj, annál sietősebben fog vele a nemzet képviselője, s illetve a törvényhozási factorok mindegyike foglalkozni.

Ellenben a törvény decretálása birói székből oly erkölcsi károkkal jár, melyekkel semmi anyagi jav fel nem ér. A legfelsőbb bíróság nemcsak hogy a törvényhozó tekintélyét sérti, amidőn elébe vág és alkotott törvényeken magát tulteszi, de saját tekintélyén is ejt csorbát, amennyiben a közönségnek bizalmát ahhoz, hogy a törvényt hiven és pártatlanul fogja alkalmazni, nagyban kockáztatja.

Eddig egyetértünk a «Gabona-uzsora» cikknek tisztelt írójával, de nem ezen uzoránem körül kifejtett nézetével és legkevesbé sem resignált következtetésével. A gabona-uzsora jelszava nem a régi időből maradt reánk és nem is azt jelenti, mit a felvetett eset tartalmaz. Gabona-uzsora kérdésével foglalkoznak jelenleg is némely európai államban, így pl. Bajorországban, hol azon üzelmek ellen indult meg a mozgalom, melyek szerint a tőkés a parasztnak adott kisebb kölcsön ellenében a föld hasznának quotáját kamat fejében élvezi: hol a kölcsönzött ló vagy szarvasmarhának kölcsön-dija a termés felét elemésztí, vagy ahol a kölcsönző a vetőmag kölcsöne fejében az aratás eredményében a termelővel osztozkodik.

A mi esetünkben, mely a tőzsdei üzérnek legitim ügyleteitől egészen távol áll, egy megfelelő szigorú törvény igenis megteremné jótékony gyümölcsöket. Az épen nem lenne szemfényvesztés és csakis ez uton lehet a bajon segíteni. Az állami kölcsönsegély gyakorlatilag csak mint inségi kölcsön állhatná helyét; de az ország bármely részében, bármely időben az egyes gazdálkodóknál előálló pénzszükségen lehet, hogy egy emberöltő múlva szövethetési törvényünk hatásai lendithetnek, de ezzel a kérdést elodázni nem lehet.

Szerintünk egy törvény megtenné hatását, mely 1. bármely ellentétes kikötés dacára is felmenti a gazdát több árunak szállítása alól, mint amennyi neki termelt; 2. mely a bírót felruhazza a joggal, hogy a szerződési olcsó ár és a szerződéskötéskor létezett átlagos ár között fenforgó bizonyos foku aránytalanság esetén (pl. egynegyed résznél nagyobb különbözetnél) a vételügyletet semmisnek kimondhassa, illetve mint szerencsejátéktól, oltalmát megvonhassa; 3. mely a magánjogok érvényesíthetőségének vagy védelmének megghiusítása esetén (mint p. o. váltó vétele és továbbítása) a vétségeknek egy külön kategóriáját felállítja. Szóval az uzoratórvény revisiója válik szükségessé. És mivel már ezen témánál tartunk, a kereskedelmi törvénynek valahára várható revisiója alkalmával annak 5. és 264. §-ai olykép módosítandók, hogy a termelőnek ártalmára ne legyenek.

Nem áll az érvelés, melyet az említett cikk írója egy ily törvény ellenében felhozott. Hasonló és behatóbb ellenvetéseket hallottunk annak idején az uzoratórvények alkotásakor; e törvények mégis üdvösek voltak. A hitelre nem képes egyének azóta rövidebb takaróval érik be és a nemzet

testét fertőzött számos uzorás tisztességes foglalkozás után látott. Tehát a mezőgazdaság terén is tisztulni fog a helyzet.

Dr. Löwenfeld Albert.

Nem fogadjuk el a cikkíró azon álláspontját, hogy a Curia az illető esetben átment a törvényhozás terére. Amint a mult számban is jeleztük, azon konkrét esetben a Curia helyesen alkalmazta az uzoratórvény szabványát. *Szerk.*

A sommás eljárás kikötése a feltétel bekövetkeztétől függővé tett követeléseknél.

A sommás eljárásról szóló törvény alkotásakor a törvényhozás a sommás eljárás kikötését megakartá könnyíteni. Az 1. §. 5. a) pontját a gyakorlatban mégis úgy magyarázzák, hogy a sommás eljárás a régi törvénnyel szemben inkább szűkebb keretűnek mondható, amennyiben a feltételes követeléseket illetőleg a sommás eljárás hatályosan ki nem köthető. A legegyszerűbb perek, a kötelezett díj vagy provisio behajtása iránti perek ezek szerint a sommás uton való érvényesítésből ki vannak zárva, ha a díj vagy provisio 500 frtot meghalad, ami ingatlanoknál, különösen Budapesten igen gyakori eset. Ha *A.* megbizsa *B.*-t azzal, hogy házára szerezzen vevőt, kötelezve magát siker esetén *B.*-nek egy 500 frtot meghaladó meghatározott készpénzösszeget megfizetni s ezen díjlevélben a sommás eljárást kötik ki és *B.* a feltételnek eleget tesz, *A.* mégis hatályosan teheti meg a pergátló kifogást, mert a bíróságok állandó gyakorlata szerint a díjlevél ezen esetben a követelés létrejöttét nem bizonyítja.

Előre bocsátom, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontja nem tesz különbséget feltételes és feltétlen követelés között. Ha a feltételes követeléseket a sommás perutról ki akarta volna zárni, akkor kifejezetten kimondotta volna, hogy feltételhez kötött követelésekre a sommás eljárást nem lehet kikötni. Ezt azonban a törvény nem mondja és nem is célozta, mert a feltételhez kötött követelések, aminők a provisio-követelések, a legtöbb esetben a legliquidebb követelések közé tartoznak, hol per esetén az egész vita a körül forog, hogy a feltétel bekövetkezett-e vagy sem és ettől függ a követelés esedékessége, amivel aztán a per el is van döntve.

Ámde a törvény a sommás eljárás kikötéséhez nem kívánja az esedékesség igazolását, ily követelésekről nem is szoktak sommás eljárást kikötni, hanem más, még rövidebb eljárást eredményező okiratokat kiállítani.

Ha megengedjük, hogy feltételhez kötött követelések léteznek, akkor nincs ok, hogy miért nem lehetne ezek érvényesítésére a sommás eljárást kikötni. Oly álláspont azonban, hogy feltételhez kötött követelés még létrejötnék nem tekinthető, tehát egyáltalán nem követelés, el nem fogadható. A feltételhez kötött követelések is — és pedig a feltétel bekövetkezte előtt — átruházhatók, lefoglalhatók, stb. és nem kevésbé határozottak, mint a feltétlen követelések, ama kérdés pedig, hogy a feltétel bekövetkezett-e vagy sem, a per érdemére tartozik.

Kiemelendő itt, hogy az anyagi magánjog szerint is a felfüggesztő feltétel bekövetkezése esetén a joghatás nem a «feltételül tüőtt esemény bekövetkezésének, hanem a jogügylet megkötésének időpontjától veszi kezdetét, vagyis a felfüggesztő feltétel bekövetkezte a jogügylet megkötésének időpontjára hat vissza». (Zlinszky: Magyar magánjog, 4. kiad. 133. old.) A követelés létrejöttét tehát a szigorú magánjog szerint is maga az okirat bizonyítja, illetőleg annak tartalmából derül ki, attól datálendő.

Ezek szerint világos, hogy miután a törvény nem distingvál feltételes és feltétlen követelések között, nincs ok arra, hogy a feltételes követeléseknél a gyorsabb sommás eljárást miért nem lehetne hatályosan kikötni. Az ellenkező álláspont következetes keresztülvitele oda vezetne, hogy az

egyszerű adóslevélen, határozott időre szóló kölcsönjegyen, stb. sem lehet kikötni a sommás eljárást; mert azt, hogy a kötelezett készpénzbeli követelés tényleg esedékessé vált, maga az okirat egyáltalán nem bizonyítja; a megszabott időpont bekövetkezéséről az okirat természetesen nem szól semmit, a naptár meg az óra pedig nem okirat s ha az volna is, külön okirat volna! A látra szóló kötelező jegy esedékességét sem igazolja az okirat vagy valamely köztudomású tény. Hogy ilyen okiraton ne volna kiköthető a sommás eljárás, azt talán senki sem fogja komolyan állítani, ha pedig valaki azt vetné ellen, hogy a látra való bemutatás, ha előbb nem, megtörténik a kereset kézbesítésével, annak pergátló kifogásom támogatására a következő érveket választanám: 1. hogy «maga az okirat» a kereset másodpéldányával az adósnak be sem lesz mutatva, azt nem is látja; 2. hogy «maga az okirat» még ha eredetben is járulna az adós elé, még mindig és soha nem fogja bizonyítani, hogy a bemutatás megtörtént, a követelés esedékessé vált s a contrario: 3. amennyiben a pergátló kifogás tárgyalására tartozónak tekintem ellenfelem a bemutatás bizonyítását, ép úgy odatartozónak vitathatom én annak kiderítését, hogy a feltétel bekövetkezett.

A jelenlegi gyakorlat sarkalatos tévedése, hogy a követelés létrejöttét összetéveszti annak esedékességével. A követelés létrejött a készpénzfizetés teljesítésére való kötelezés megtörténtével, az okirat aláírásával, csak a kötelezettség hatálya van felfüggesztve az okiratban meghatározott esemény bekövetkezéséig.

És talán nem tévedek abban sem, hogy még a legszélsőbb magyarázat esetén is elvetendőnek tartom a pergátló kifogást azért, mert feltéve, bár meg nem engedve, hogy a követelés esedékességének kell okiratilag igazolva lennie, lehetetlennek tartom, hogy a polgári perrendtartás, amely nem bünvádi eljárás, szigorú szövege szerint való értelmezését engedné meg annak a kelléknek, «hogy a követelés létrejött az alapokiratban legyen igazolva» olyképen, mintha az alapokiratnak okvetlen egy okiratnak kellene lennie, nem állhatna az több, a perrendtartás 167., 168. §-ának egyaránt megfelelő, egymást kiegészítő, a feltétel bekövetkeztét, a követelés esedékességét is igazoló egységes egészet alkotó okirattól.

Ha mindezek után a törvény szövegezése még kétséget engedne, a törvényhozási tárgyalás alkalmával tett illetékes kijelentések kétséget kizárólag megcáfolják a gyakorlatban elfogadott álláspontot. Midőn ezen pont tárgyalásánál Kulman János képviselő aggodalmát fejezte ki, hogy a sommás eljárás kikötése nagyon meg lesz szorítva, az igazságügyminiszter következőleg válaszolt:

«Bocsánatot kérek, majd az életre is kiterjeszkedem. Szükséges, hogy először a causa debendi meg legyen jelölve az okiratban, másodszor, hogy mennyi a követelés összege. Ily határozott tartalommal bíró okirat alapján kiköthető a rövidebb eljárás. Az ily ügyek rendszerint egyszerűbbek.»

Az előadó Jellinek Artur szintén úgy értelmezte ezt a pontot, hogy csak «bizonyos» liquiditas szükséges, vagyis első pillanatra látni kell, hogy mi körül forog a per, már pedig éppen a feltétel kikötéséből lehet látni, hogy a per előreláthatólag csak azon fordul meg, hogy a feltétel bekövetkezett-e vagy sem.

Dr. Friedmann Ottó,

ügyvéd.

A kereskedelmi könyvek bizonyító erejének tartama.

A *Jogt. Közl.* 1. évi 3. számában fentebbi cím alatt közölt cikkemre dr. Fazekas Oszkár az «*Ügyvédek Lapja*» 6. számában reflektál. Fejtegetéseimet *esetleg* figyelemre méltóknak tartja ugyan de lege ferenda, de lege lata ellenben semmi esetre sem fogadja el azon tételmet, hogy a

kereskedelmi könyvek adatai a könyvtulajdonos kereskedő ellen is csak tíz évig bizonyítanak.

Érvelésének sarkpontja az, hogy a kereskedelmi törvény 31. §-ának e tételre vonatkozó hallgatása — igazi hallgatás; vagyis, hogy a kereskedelmi törvény feleslegesnek tartotta azt az általában uralkodó szabályt külön kifejezni, amelynél fogva az írás az ellen, aki azt kiállította, mindenkor bizonyít. E szabály alól csupán a kivétel szorult megállapításra, aminek a törvényhozó a 31. §. 2. bekezdésében eleget is tett. A 31. §. 2. bekezdése tehát nem elvi kijelentés — mint cikkemben iparkodtam kimutatni, — hanem ellenkezőleg kivétel egy általános szabály alól.

Czikkiró szerint ez a dolog lényege és én éppen ezt hagytam figyelmen kívül, tehát okoskodásom megdőlt.

Köszönettel adózom felszólalónak, hogy kétségkívül érdekes vitája alkalmat szolgáltat a kérdés precízebb tisztázására. Együttal azonban megragadom az alkalmat annak kimutatására is, hogy nem én, hanem éppen czikkiró tévesztette szem elől: min fordul a felvetett problema?

Czikkiró figyelmét u. i. először teljesen elkerülte az, hogy mi a kereskedelmi könyvek adatainak igazi jellege?

Szerinte a kereskedelmi könyvek adatai éppen olyan nyilatkozatok, mint amelyeket valaki szóval vagy írásban tesz meg akkor, amikor mással való viszonyát meg akarja állapítani. «Csakugyan — mondja — a logika örök törvénye, hogy az ember valahányszor (ilyen célból nyilatkozik)... magára nézve kedvezően igyekszik azt megállapítani s ezért aztán általános jogelv, hogy az ily nyilatkozat az illető jogviszony tekintetében bizonyítékot képez a nyilatkozó ellen.»

A szövege szerint idézett mondatot magam is aláírom, hiszen az a jogrendnek egyik legrégebbi aranyigazsága. A hiba csak ott van, hogy ez minden nyilatkozatra állhat, csupán a kereskedelmi könyvek adataira nem.

Illetőleg tisztázzuk a helyzetet. A kereskedelmi könyvekben is *lehetnek* ilyen nyilatkozatok, de rendszerint, sőt a legtöbb esetben nem jogviszonyok megállapítása végett vezet a kereskedő könyveket.* Talán a kereskedő csodálkoznék legjobban, ha a czikkiró azt mondaná neki, hogy amikor két mm. buzát jegyez fel a naplójába, *okiratot* készítet.

Hiszen éppen az, hogy a kereskedő könyvelés közben legtávolabbról sem gondol arra, hogy mással való jogviszonyát megállapítsa, hanem csupán a maga számára készített jegyzetekből a *saját* tájékoztatására törekszik: éppen az volt egyik talán legnyomósabb argumentum a mellett, hogy a könyvei nagyobb megbízhatóságot és különös bizonyító erőt nyerjenek.**

Czikkiró másodszor megfellebbezik a kereskedelmi könyvekkel való bizonyítás módjáról.

Még, ha igaza is lenne neki abban, hogy a kereskedelmi könyvek adatai minden esetben jogviszonyt rendező «nyilatkozatok», még sem vonhatná le ebből azt a consequentiát, amelyet cikkében levont.

«Egyik fél sem tartozik olyan okiratot közleni, melyet maga használni nem kíván», mondja az 1868. évi LIV. tcz. 188. §-ának 1. mondata czikkiró «nyilatkozatai»-ról.

A kereskedelmi törvény 34. §-a ellenben megállapítja, hogy «a bíróság... a fél kérelmére az *ellenfél* könyveinek felmutatását elrendelheti».

* Tulajdonképen rendesen nem is a kereskedő, hanem alkalmazottja, aki általában nem *jogi* meghatalmazott, teszi meg a feljegyzéseket. Hogy a kereskedelmi törvény 33. §-a mindazonáltal ezen feljegyzéseknek ugyanazt a hatályt adja meg, mint ha a kereskedő maga tette volna meg ezeket, nem azt jelenti, hogy a nem jogi meghatalmazott is megállapíthat főnöke számára jogviszonyt. De e szakasz nem is statuál mandatumot és lege, hanem csupán annyit bizonyít, hogy a törvény csak *ténykörülményeknek* tekint a feljegyzéseket.

** L. dr. Nagy Ferencz: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. 4. kiad. Budapest. 1898. I. k. 137. l. — Dr. Neumann Armin: A kereskedelmi törvény magyarázata. 2. kiad. Budapest. 1898. I. k. 151. l.

Tehát nem nagyon valószínű, hogy az okiratot és a kereskedelmi könyvet, miután mindegyik más elbírálás alá kerül, ha mind a kettőt «nyilatkozat»-nak tekintené is a törvényhozó (aminthogy nem tekinti) mégis egy és ugyanazon jellegűnek tartaná, mint azt cikkíró állítja.

Bármilyen beismerő okiratot állítottam is ki — kivéve a közös okiratokat — amíg az kezemben van és «magam használni nem kívánom»: ellenfelem annak hasznát nem veheti. Ilyen nyilatkozatra bátran applikálhatom az elévülhetetlenség szabályát. Ez a szabály ezeknél nem járhat olyan érdeksérelmekkel, amelyeket figyelembe kellene venni. Ámde a kereskedelmi könyveknek saját használatra készített adataira — amelyekhez az ellenfél a kereskedelmi törvény 34. §. alapján könnyen hozzájuthat — alkalmazni azt az elvet, amelyet *lízonymítás szándékával* készített és az ellenfél által meg *nem* közelíthető nyilatkozatokra állítottak fel, nemcsak logice következetlen, de ratio szempontjából is helytelen, mert nagyon méltánytalan.

Ez a szempont választja el a kereskedelmi könyveket a közös okiratoktól is, amelyeknek egyik főkritériuma, hogy *bizonyításra* készültek. A lipcsei Reichsgericht tényleg ezt az álláspontot foglalja is el* és a kereskedelmi könyveket nem tartja közös okiratoknak, ha mindjárt sokban közös szabályok uralják a kettőt.

Szóval a kereskedelmi könyvek adatai nem jogviszonyt megállapító «nyilatkozatok» — amire cikkíró pedig jóformán egész érvelését alapítja, — hanem egyszerűen ténykörülmények feljegyzései.** Tehát a kereskedelmi könyvekre logice nem is lehet applikálni azt a ratiót és azt a szabályt, amely a jogviszonyt megállapító nyilatkozatokra fenáll.

De, ha mégis reájuk akarnók applikálni, azt csupán ugyanazon módon, vagyis az 1868. évi LIV. tcz. fentebb említett 188. §-ának 1. mondatával együtt tehetnők.

A kereskedelmi törvény — helyesen — sem az egyik, sem a másik álláspontot nem foglalta el, hanem a kereskedelmi könyvek feljegyzéseinek — a már többször említett indokoknál fogva — egészen sajátos jelleget adott.

«Nyilatkozatok» jellegével nem ruházta fel a feljegyzéseket, tehát nem tekinti okiratoknak. *Hatásukat* illetőleg azonban mégis sok tekintetben a közös okiratokkal azonos elbánásban részesíti azokat.

Tehát szó sincs róla, hogy — mint cikkíró hiszi — a kereskedelmi törvény a könyvek bizonyító erejét azon a «széles szabályon» építi fel, amely a jogviszonyt megállapító okiratokra áll. Éppen ellenkezőleg a törvény a könyvekre kivételes szabályokat állított fel, amennyiben olyan feljegyzéseket, amelyek más viszonyokban semmi jogi jelentőséggel nem bírnának (pl. a feljegyző *javára* szóló adatok) vagy csak korlátozott jogi hatással járnának (pl. a feljegyzőnek saját használatára készült, de *önmaga ellen* szóló nyilatkozatai, amelyekre csak akkor hivatkozhatik az ellenfél, ha a nyilatkozó maga is «használni kívánja» azokat), — mindkét félre vonatkozólag bizonyító erővel ruházott fel. Hogy ez a kivételes szabály azután csakugyan «tenyényi telek» cikkíró okoskodása számára, azt már készséggel elhiszem.

Mindez azonban nemcsak dogmatikus distinctiókból következik, hanem ez egyuttal a törvényhozó igazi akarata is. Erre legélénkebb tanúság a kereskedelmi könyvek bizonyító erejének historikuma.

A kereskedelmi könyvek bizonyító erejét u. i. *privilegium* gyanánt statuálták. A törvényhozó — mint tudjuk — mindenkor hajlandó a forgalom érdekében a kereskedőket

előnyösebb helyzetbe juttatni. A szóban forgó kivételt pedig annál könnyebben alkotta meg, mert ismerte a könyvelésnek (különösen a levelezés ellenőrző ereje folytán) rendszerint megbízható voltát.

De nem a saját nyilatkozatok kötelező, illetőleg beismerő erejére vonatkozó *szabályt* terjesztette itt ki a kodifikátor a könyvekre, hanem éppen a *scriptura propria pro scribente nihil probat* régi elvét áttörve *kivételt* statuált. Csak e kivétel élességét, érdességét enyhítette, amikor a kereskedelmi érdekekre, a hitelre, bizalomra és méltányosságra figyelemmel — megengedte, hogy a könyveket az ellenfél is használhassa.*

Tehát a könyvek bizonyító ereje éppen a kereskedő érdekében áll fen. Ezt a könyvet vezető kereskedő számára alkotott fegyvert most a kereskedő ellen fordítani, nemcsak a méltányossággal, de a törvényhozó igazi akaratával is ellenkeznék.

A magyar kereskedelmi törvény tehát a 31. §. 2. bekezdésben az elévülést statuálta és mint ezt multkori fejtegetéseimben kimutatni törekedtem, igen helyesen statuálta. Határozottan logikusabb és méltányosabb alapra helyezkedett e kijelentésével, ha rosszul szövegezve is, mint a német kereskedelmi törvény, amely megfélekedve e kérdés historikumáról, ellentmondásokba keveredett.

A német kereskedelmi törvény u. i., mint cikkíró is, — legalább látszólag — az okiratok *örökös* bizonyító erejét állapítja meg a kereskedelmi könyvekre.** Mindazonáltal 10 évre szabja meg a könyvek megőrzésének köteleességét.

Ha a törvényhozó ezen intézkedésével *csak* a hitel érdekeit akarta volna biztosítani és a könyvek sajátságos bizonyító erejét nem akarta volna éppen kivételes jellegénél fogva időhatárhoz kötni, megelégedhetett volna kevesebb idővel, három vagy mondjuk öt évvel, avagy egyszerűen csak a leltárak és mérlegek (a hitel ezen legfontosabb mértékeinek) hosszabb megőrzési köteleességét is teljesen kielégítőnek találhatta volna, akkor még meg is kimélhette volna a kereskedőket a terjedelmes könyveknek sokszor igen terhes megőrzési köteleességétől.

Dr. Horvát Lipót.

A magyar jogtörténet köréből.

— Kosutány Ignác jogászegyleti előadásának kivonata. —

Werböczy Hk. II. 6. 12. §-ában azon állítással találkozunk, hogy a régi magyar peres eljárás Károly Róbert idejében Gallia földjéről hozott volna be Magyarországra. Werböczy korától kezdve egész a mai napig megoszlott a magyar jogászok véleménye az iránt, hogy ezen állítás megfelel-e a történelmi valóságnak vagy nem. Jogtörténelmi forrásaink, bár sürűen emlegetik azon idegen jogokat, melyekből magyar jogéletünk időről-időre meritett, a szóban forgó állítást illetőleg semmit se mondanak. E hallgatás egymagában véve azonban még nem bizonyíték, mert megtörténhet az eszmék átszivárgása egyik néptől a másikhoz anélkül is, hogy a kortársak figyelmét felkeltötte volna. Az intézményeket magukat kell tehát alapos megfigyelés alá venni, hogy a bennük észlelhető hasonlóság, azonosság avagy ellentét alapján ítéletet mondhassunk. Megfigyelendő a francia peres eljárás azon állapotában, melyben az a XII—XV. század folyamán jelentkezik. Források tekintetében megvan a közösség a francia és magyar peres eljárás közt, mert mindkettő egy közös forrásból, a kánoni peres eljárásból, meritett, de különbözőképen. Mert a kánoni jog magyar jogunkra nem volt oly intensiv hatással, mint a francziára. Ezenkívül a

* Entscheidungen des RG. XVIII. 24. I.

** («A kereskedelmi könyvekkel csak annyiban lehet bizonyítani), amennyiben közvetlenül... ténykörülményekről, vagy annak szükségképeni okairól vagy következményeiről van szó... (Ellenben nem bizonyítható általuk) az ügyleteknek jogi minősítése... mondja Nagy Ferencz: i. m. 140. I.

* L. Neumann: i. m. 157. I.

** Czikkiró még annyiban következtetlenebb, mint a német törvény, amennyiben csak egyik irányban — éppen a könyvelő kereskedő ellen — fogadja el a perpetuatio elvét. Mikor a kereskedő a maga javára használhatná könyveit, cikkíró már legális akadályra találva, kénytelen a perpetuatio elvét áttörni.

francia peres eljárás a királyi ordonnance-okban és a jogászai jogban olyan forrásokat birt, mit a magyar nélkülözött, s így a magyar háborítatlanabb fejlődésű, mint a francia. A bírósági szervezet első tekintetre nagy hasonlóságot tüntet fel. Egyházi és világi bíraskodás, s ez utóbbinál ismét a királyi, községi és uri hatósággal találkozunk itt és ott. De a hasonlatosság csak külsőségekben található fel, lényegében pedig éppen nagy az ellentét.

A magyar egyházi bíróságok berendezése és illetékessége más és a világi viszonyokhoz alkalmazkodóbb, mint a francia. A világi bíróságok Franciaországban magánhatalmi, nálunk közjogi természetűek. A prevôt, seneschal, bailif a királynak magánmegbízottjai, a nádor, országbíró, tárnokmester, stb. országos hatóságok, a parlament a megjelenésre kötelezettek gyülekezete, a m. kir. Curia országos méltóságok tanácsa. A király bírói hatalma ott a hódítás és nagy birtokból származott, itt az országos főhatalomnak a nemzet által lett átruházásából. A királyi bíróságok ott hivatali bírósággá fejlődtek, itt népies bíróságok vannak. A hűbéri bíraskodás és a magyar uri hatóság közt is nagy a különbség. A hűbéri bíraskodás alapja a seigneur-ség, mi nálunk nem létezett, nálunk pedig a nemesi birtok, mi (hűbér-birtok) viszont Franciaországban nem vonja maga után a bírói hatalmat («fief et justice n'ont rien de commun»). A bíraskodás ott idővel elvesztette igazságszolgáltatási jellegét s jövedelmi forrássá lett, nálunk ellenben a bíró jövedelmét törvények állapítják meg s törvények hangoztatják a bíró függetlenségét, felelősségét, ítéletének sérthetlenségét s az igazságszolgáltatásnak államjogi jellegét. A francia per szóbeliből már a XIV. században írásbelivé változott, holott a magyar, bár ismerte az írásbeli feljegyzéseket, megtartotta szóbeli jellegét, a francia per az írásbeliséggel elvesztette egységes jellegét, a felek váltakozó perbeli cselekvényei külön-külön megítélés alá kerülnek, holott a magyar per a maga egészében egységes megítélés tárgya. A francia per a XIV. században már megszűnt accusatorius lenni és inquisitoriussá változott a kanoni jog befolyása következtében. A francia bíró ura a pernek s azt bírói parancsok által korábbi stádiumokba vissza-visszavetheti.

A magyar perben az accusatorius elv talál alkalmazást, a bíró ritkán s akkor is csak törvényben meghatározott esetekben járhat el hivatalból, különben pedig inkább csak a békéltető szerepét viszi s a per eldöntését a felek által véghezviendő cselekményektől teszi függővé. A magyar bírónak még «hütlenség» esetén se lehetett mindig vádemelés nélkül eljárni, s a perlekedő felek egyezkedésének még a hozott ítélet sem akadályozta. Inquisitiót ismert ugyan a magyar perjog is, de e közt és a francia enquêt és apprise eljárás közt áthidalhatatlanul mély különbség tátong. A magyar inquisitio nem függött a bírótól, a királytól kellett azt kérni, az inkább az előzetes bizonyítás természetével bir, s a legnagyobb nyilvánosság mellett folyik le, a francia mindennek ellenkezője, s utóbb titkos és egyoldalu eljárássá vált, holott a magyar mindig megtartotta nyilvános és contradictorius jellegét. A vádemelés jogát a magyar peres eljárás természetes alapokra fektette, a francia elfogadta a denunciatiót, s eljutott a közvádlósáig. A perbeli védelem jogát a magyar sokkal kiterjedtebb mértékben ismerte mint a francia, hol az «apprise» e jogot lényegesen megszorította, a kinzó vallatás pedig merőben semmivé tette, holott a magyar aranybulla, s Werbőczy Hk. I. 9. a szabad védelemnek jogát a nemesi szabadság sarkalatos tételei között emlegeti. A bizonyítási rendszer is különbözik itt és ott. Felperes bizonyítási kötelezettsége korán nyert elismerést Franciaországban, mikor nálunk még mindig a «purgatio» járta, a perdöntő bajvivás pedig, mely Franciaországban már a XIII. században megszűnt, nálunk még Werbőczy koráig élt. Az ítélet is más jellegű ott, mint itt.

Ott jogkimondó és jogot megállapító, itt inkább békéltető és egyeztető. Mindezen jelenségek megállapítása, melyeket előadó részletesen kifejtett és adatokkal támogatott, azon végső eredményre vezet, hogy ha régi magyar peres eljárásunk és a korabeli francia peres eljárás közt van is rokonság, ez a kánoni jogon, mint közös forráson kívül a két nép általános művelődésének rokonságára vezethető vissza, de e rokonság mellett a különbségek, sőt ellentétek oly mélyrehatóak, hogy a francia perjogot magyar perjogunk forrásai közé nem számíthatjuk, s azon állítást, mintha magyar perjogunk történetére a francia perjog hatással lett volna, el nem fogadhatjuk.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegyletről** a következőképpen emlékezik meg az igazságügyminiszterium jelentése: «Az igazságügyminiszterium tagjai tevékeny részt vesznek a Magyar Jogászegylet felolvasásaiban és vitáiban, mindannyiszor a discussio felszínére hozva a jogtudomány oly kérdéseit, melyek közvetlenül érdeklik az igazságügyi jogalkotás aktuális feladatait. Az igazságügyminiszter figyelemmel volt arra, hogy különösen ez idő szerint, midőn az általános polgári törvénykönyv megalkotásának előkészítő munkái fokozott mérvben haladnak előre, midőn a büntető perrendtartás s az esküdtbírói intézmény életbeléptetése küszöbön áll és midőn nincs messze az idő, hogy a szóbeliség s közvetlenség alapelvein nyugvó peres eljárás a rendes perekre is kiterjesztetik: hasznos szolgálatot tehetnek a Magyar Jogászegylet kiadványai, amelyek a jog- és államtudományok minden ágára kiterjeszkedve, különösen az említett jogi reformokra nézve sok becses és hasznos anyagot foglalnak magukban s amelyeknek tanulmányozása alkalmas lesz arra, hogy az igazságügyi hatóságok tagjai a reformok részleteivel is behatóbban megismerkedve, szerzett ismereteiket annak idején a gyakorlati alkalmazás terén is érvényesíthessék. Erre való tekintettel a miniszter az egylet kiadványainak eddig megjelent 15 kötetét összesen 132 példányban valamennyi kir. törvényszék és kir. ügyészség számára megrendelte. Ezzel egyidejűleg a bírói és ügyési kar figyelmét a Magyar Jogászegylet működésére külön felhívta, hangsúlyozva, hogy az egyletnek célja annál nagyobb mérvben lesz megvalósítható, minél többen vesznek részt és támogatják az egyletet üdvös működésében. E felhívás folytán a kir. bíróságok és ügyészségek tagjai közül máris számosan léptek be az egyletbe.»

— **A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét szerkesztő bizottság** folyó évi február hó 17-én Lányi Bertalan miniszteri tanácsos elnöklésével tartott ülésében a családjog köréből az utólagos házasság és a királyi kegyelem általi törvényesítés törvényhozási szabályozásának alapelveit tárgyalta.

A bizottsági előadó dr. Sipőcz László előterjesztése nyomán megállapodott abban, hogy az utólagos házasság által a törvénytelen gyermekek általában törvényesíthetők legyenek, vagyis hogy — ellentétben számos külföldi joggal — abból sem a házasságtörésben, sem a vérfertőzésben nemzett gyermekek ne legyenek kizárva. Abban a kérdésben, mi legyen a törvényesítés előfeltétele, megoszlottak a vélemények. Ugyanis míg Zsögöd Benő azt az álláspontot foglalta el, hogy a szóban forgó törvényesítésnek csak akkor legyen helye, ha a férj akár még a házasság megkötése előtt, vagy ezzel egyidejűleg, akár a házasság folyamán a gyermeket formászerűen elismerte, vagy az a szándéka, hogy a gyermeket törvényesíteni akarja, más tényekből következtethető; addig a bizottság többi tagjai előadóval abban a nézetben voltak, hogy a törvényesítéshez elegendő az a tény, hogy a férj a gyermek természetes atyja, s hogy az elismerés csak e tény bizonyítása szempontjából vélelmet alapítson.

Áttérve ezután a királyi kegyelem általi törvényesítés kérdésének tárgyalására, a bizottság megállapodott abban,

hogyan királyi kegyelem útján minden törvénytelen gyermek törvényesíthető legyen, kivételével csupán azoknak, kiknek szülői között — a gyermek fogantatásának időpontjában — indispensabilis házassági akadály létezett és hogy a törvényesítés ezen nemének ne képezze akadályát az, hogy az utóházasság által is történhetnék, sem az, hogy a törvényesítést kérő atyának törvényes ivadékai vannak.

— **A budapesti kir. táblához** 1898. évben felterjesztett ügyek közül 8605 helybenhagyólag, 1741 egészben, 2342 részben megváltoztatólag, 340 megsemmisítéssel, 992 feloldólag intéztetett el. A kir. táblához a Curiától leérkezett ügyek közül 3231 helybenhagyatott, 343 egészben, 618 részben meg lett változtatva, 22 megsemmisítve, 53 feloldva, 838 ügyben a jogorvoslat visszautasított. Kiszabott 10 esetben 205 frt bírság. Hiányos felterjesztés miatt egy esetben szabott ki bírság. Sommás felülvizsgálati ügy 452 intéztetett el. 40 visszautasító, 6 áttételt rendelő, 261 helybenhagyó, 35 egészben, 17 részben megváltoztató, 64 feloldó határozat hozatott, 29 ügy más módon intéztetett el. Sommás ügyben 40 felfolyamodás intéztetett el.

— **A kir. járásbírók ügyforgalma.** A kir. járásbírókhoz 1895. évben összesen 427,871, 1896. évben 443,143, 1897. évben 469,740 per érkezett.

Száz érkezett per közül volt

	1895.	1896.	1897.
50 frtig ...	53	51	51
50—200 frtig ...	26	27	27
200—500 frtig ...	8	8	8
500 frton felül ...	2	2	2
Más perek ...	11	12	12

Száz befejezett per közül, a szünetelőket nem számítva, elintéztetett:

	1895.	1896.	1897.
Érdemleges ítélettel ...	25	24	23
Makacssági ítélettel ...	42	40	36
Egyességgel ...	19	18	16
Száz tárgyalásra esett befejezett per ...	61	61	64
Százból contradictorius tárgyalás volt ...	50	50	49
Tulnyomóan sommás perekkel foglalkozó bírák száma volt ...	724	768	797
200 tárgyalási napot véve, egy bíróra esett megtartott tárgyalás ...	670	695	741
Contradictorius tárgyalás ...	334	346	363
Egy bíróra egy tárgyalási napon esett tárgyalás ...	3	35	4
Contradictorius tárgyalás ...	2	2	2

Egy bíróra esett Budapesten:

	1895.	1896.	1897.
Egyesség ...	85	80	90
Makacssági ítélet ...	294	297	325
Érdemleges ítélet ...	123	124	142

Az országos átlag a következő volt:

	1895.	1896.	1897.
Egyesség ...	76	75	72
Makacssági ítélet ...	171	170	173
Érdemleges ítélet ...	103	104	109

A járásbírói ítéleteknek 1895-ben 22%-ában, 1896-ban 21%-ában, 1897-ben 20%-ában adatott be felelősség. Az 50 frton aluli perekből 4, 4, illetve 5,4% ellen nyújtott be felülvizsgálat. Egy törvényszékre esett 1895-ben átlag 67, 1896-ban 74, 1897-ben 81 felelősségi ügy.

A kir. táblához felülvizsgálati kérelem adatott be 1895-ben a törvényszéki ítéletek 30%-ában, 1896-ban 43% és 1897-ben 43%-ában.

— **A Magyar Jogászegyletben** múlt szombaton Kosutány Ignác tartott jogtörténeti tárgyu előadást. Márkus Dezső ellene nyilatkozott a conclusióknak, melyek a fent közölt kivonatból kivehetők. Az előadó sikerült válasza után a vita Vécsey Tamásnak elnöki zárszavával fejeződött be.

— **Gyakorlati bírói vizsga** tartatott 1895-ben 159, elfogadtatott 110; 1896-ban tartatott 149, elfogadtatott 92; 1897-ben tartatott 178, elfogadtatott 132.

— **Ügyvédi vizsgára** jelentkezett: 1895-ben 220, képesített 201; 1896-ban 209, képesített 192; 1897-ben 258, képesített 239.

— **Ügyvédek statisztikája.** Magyarországon volt:

	1895.	1896.	1897.
Ügyvéd ...	4560	4594	4639
Ügyvédjelölt ...	1476	1547	1616

— **Házassági felmentések.** Ő Felsége felmentést adott a következő akadályok alól:

	1896.	1897.	1898.
Testvér és testvér leszármazója közti vérrokonság ...	60	70	71
Házasságtörés miatti tilalom alól ...	5	5	3

Az igazságügyminiszter a következő felmentéseket adta ki a házassági akadályok alól:

	1896.	1897.	1898.
Fejletlen kor akadály ...	1896	2049	2222
Unokatestvérség akadály ...	884	1045	1043
Várakozási idő akadály ...	595	694	828

Nemzetközi Szemle.

— **Zsarolás.** Egy kereskedő adósának egész vagyonát lefoglalta és kitűzte ellene az árverést is. Az árverés elhalasztásába csak azon feltétel alatt egyezett bele, ha adósa — aki lisztkereskedő volt — 1000 zsák lisztet vásárol tőle. A szorongatott alperes kénytelen-kelletlen belement az üzletbe, azonban az árverési határidő leteltével feljelentette hitelezőjét zsarolás miatt. Az elsőbíróság a vádlottat elítélte, a német Reichsgericht azonban felmentő ítéletet hozott, mivel egyrészt az árverésre a hitelezőnek joga volt, másrészt a lisztet nem a piaci árán magasabban vette az adós.

— **Az orvos beavatkozási joga a törvény előtt.** Németország napi és szaksajtójában megbeszélés tárgyát képezi a következő eset: Dr. Ihle Ottó drezdai nőgyógyász egy betegénél, kit a czélből altatott el, hogy egy kis műtétet, a méh kikaparását végezze, nagy műtétet, laparatomát ökolnyi ovariumcysták és az egyik méhkürt teljes kiirtását végezte. A meggyógyult nő, daczára annak, hogy elismerte, hogy hálával tartozik az orvosnak azért, mert nagy bajától megszabadította — a műtétért és kezelésért fizetni nem akart. Az elsőfoku bíróság 533 márka fizetésére marasztalta el (az orvos 1540 márkát követelt) azzal az indokolással, hogy az utólagos hálálkodás teljesen pótolja a műtétbe való előleges beleegyezését. Az Oberlandesgericht azonban, hova az elmarasztalt nő ügyét fölbbezte, dr. Osterloh szakértő véleménye alapján az orvost keresetével elutasította. Az Oberlandesgericht véleménye szerint a beteg nő utólagos hálálkodása nem pótolhatja az előleges beleegyezést, hanem csak azt jelenti, hogy az illetéktelenül beavatkozó orvosnak utólag «megbocsátott» és még jó, hogy fájdalomdíj fejében nem pörli az orvost. (*Gyógyászat.*)

— **Schweiz** összes kantonjai általános népszavazással utasították a szövetségtanácsot általános magánjogi és büntetőjogi törvénykönyvek mielőbbi megalkotására.

— **A Howard-Association** a legjelesebb angol jogi és börtönügyi szakférfiakhoz kérdést intézett a fiatalok büntetéseivel való bánásmód tárgyában. A megkérdezettek egyhangzólag helyeslék, hogy fiatalokakkal szemben a fogházbüntetés 1880 óta csekély mérvben talál alkalmazást, pénzbüntetést nem szabad egyáltalán rájuk kiszabni, ellenben a feltételes elítélésnek a fiatalokaknál tág tér engedendő. Ajánlatos a botbüntetés alkalmazása; ezen büntetési nem se tegye azonban a tettést büntetett előéletűvé, azaz semmi tekintetben ne számíttassék mint büntetés.

A javító-intézetek ellen ujabban sok a panasz Angliában, amennyiben a bíróságok válogatás nélkül ideküldik az elítélt fiatalokat, holott itt is szükséges az individualisatio.

Több vélemény a fiatalokakkal szemben külön eljárást és külön bíróságot hoz javaslatba.

— **A feltételes elítélés Oroszországban.** A nemzetközi bűnügyi egyesület oroszországi osztálya nagy többséggel kimondotta, hogy kívánatos, miszerint a feltételes elítélés mielőbbi behozassék.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 25-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Katona Mór kassai jogtanár előadása a telekkönyvi rangelsőbbiség átengedéséről. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 6 frt negyedévre 3. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Erdély Sándor — Plósz Sándor. — *Jogirodalom:* Dr. Balogh Arthur: A törvényhozói hatalom. V. — *Törvénykezési Szemle:* Gabona-uzsora. *Uzonyi Géza* nagybecskereki kir. járásbírói albirótól. — Hagyatéktárgyalási kényszer és hagyatéki jegyzék. *Harmath Jenő* betétszerk. kir. albirótól. — Az utólagos telepítésről. *Dr. Mandel Sándor* szolnoki albirótól. — Az 1868. évi LIV. tcz. 140. §-ához. *Dr. Braun Adolftól.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Erdély Sándor — Plósz Sándor.

Négy éves működéséről számolt éppen be Erdély Sándor igazságügyminiszter, midőn a politika szeszélyei úgy kívánták, hogy elhagyja azt az állást, melyet oly sok ambícióval, tetterővel és erélylyel töltött be.

A lelépő igazságügyminisztert sokan félreismerték, még többen egyáltalán nem ismerték.

A politikusok nem tudták úgy méltányolni tevékenységének horderejét, mint mi jogászok, kik az Erdély Sándorra való visszaemlékezésnél, működésének megítélésénél első sorban is arra gondolunk, hogy ő volt az, aki végre-
valahára megteremtette a magyar bünvádi perrendtartást, aki az egyházpolitikai törvények életbeléptetésének nehéz munkájából a maga igen nagy részét kivette, aki a magánjogi törvénykönyv megalkotására a döntő jellegű intézkedéseket tett.

Nem kis érdeme, hogy lehetővé vált alatta a törvény-előkészítés érintkezése a jogirodalommal, hogy buzdította bírúit az önmivelésre és a szakirodalmi munkásságra.

Hibái is voltak. Elhanyagolta az anyagi büntetőjog és a börtönügy reformját, beleértve a javító-intézeti ügyet és a patronage-t. Kinevezéseiben nem mindenkor volt szerencsés, sőt a budapesti bírói kart — mint nemrég kifejtettük — valósággal elkeserítette következetes mellőzése által. De hogy ebben is csak hibáit lássuk meg, az igazságtalanság. Mert az már igazán dicsőségére szolgál, hogy a kinevezésekben a politikai befolyásnak nem engedett.

Azok, kik pártatlanul tudnak itélni, nem fognak oly könnyen napirendre térni Erdély Sándor fölött. — —

Ha mennie kellett, utódja természetesen Plósz Sándor lett, a távozó miniszter nagytudományu és nagyérdemű munkatársa.

Természetes ez, mivel e kinevezés a legerősebb biztosítéka annak, hogy a reformok előkészítése körül kifejtett eddigi serény tevékenység nem vész kárba.

Meg vagyunk róla győződve, hogy Plósz Sándor nem fogja sutba dobni a magánjogi kodifikáció becses anyagát, meg vagyunk róla győződve, hogy Plósz Sándor minisztersége alatt el fog készülni az általános polgári perrendtartás, a büntetőtörvény novellája, valamint az ügyvédi rendtartás is.

Azért füzünk annyi reményt Plósz Sándor miniszter-ségéhez, azért tekintünk oly várakozással az ő működése elé, mert mint kodifikátort már ismerjük őt. A perjog részleges reformja: a sommás eljárásról szóló törvény, mely a gyakorlatban bevált, a legékesebben szóló bizonyítéka Plósz Sándor törvényszerkesztői kvalitásainak. Minden művét a dolgok mélyére ható tudományosság jellemzi, párosulva gyakorlati érzéssel. Ez a két tulajdonság biztosította a sommás eljárásról

szóló törvénynek sikerét is. E törvényt nem fordítás, nem is a régi rossz rendszer foltozgatása, hanem a magyar viszonyoknak megfelelő, önálló munkát.

Ilyen rendszerű, ilyen szellemű általános polgári perjogot óhajtunk.

És most legyen szabad ide igtatnunk egy idézetet:

«Plósz Sándor a szóbeliség eszméjének nemcsak hirdetője, de legbuzgóbb munkása volt már akkor, mikor az a legtöbbek szájában csak üres szó, tartalom nélküli frázis volt. Plósz Sándor nem új munkakörbe lép. A kodifikációs munkálatok legnagyobb része az utolsó időben úgy is az ő vállain nyugodott. Neve a tudomány és a kodifikáció terén olyan, hogy az új állás nem ad annak nagyobb fényt, hanem ellenkezőleg, az ő neve szolgál díszül az igazságügyminiszteriumnak.»

Ezt irtuk Plósz Sándorról 1894 augusztus hóban, amikor államtitkárrá lett és csak ismételtük ma, mikor mint minisztert üdvözljük.

Jogirodalom.

Dr. Balogh Arthur: A törvényhozói hatalom. Kiadja Politzer Zsigmond. Budapest. 1893.

Négy fejezetben foglalkozik a szerző a törvényhozó hatalom szervezetével (beleértve a törvényhozás közvetlen és képvisleti alakját, utóbbinak szervezetét, az alsó- és felsőház egybeállítását, a szavazatjog feltételeit és a választási eljárást, a képviselői functio jellegét és tartamát), azután ugyanennek hatáskörével (törvények, költségvetés, a végrehajtó hatalom ellenőrzése, s a törvényhozó szerv egyéb feladatai és kiváltságai, a törvényhozó szerv két ágának viszonya, a parlament belélete, stb.) végre a pártokkal s a törvényhozó hatalom viszonyával a többi államhatalmakhoz.

Ráadásul még egy függelékben tárgyalja a politika mint tudomány jelentőségét.

A könyv Concha Győző budapesti egyetemi tanárnak van ajánlva.

Felosztása tekintetében volna egy-két kifogás tehető Balogh könyve ellen, de nem érezzük magunkat gáncsra jogosítva, amiért neki sem sikerült minden tekintetben szabatosan vezetni le a politika elméletének alaptételeit. Szigorúan systematikus, a maga egységében organikus munkát, amelyben az egyes részek és tanok szorosan illeszkednek bele a megvont keretekbe, alig tudunk még ma elképzelni egy politikai tankönyvben, mely míg egyfelől az állam fogalma speculativ kifejtésének munkája, másfelől mégis az adott tények és jelenségek inductiv elemzéséből indul ki s így folytonos közvetítésre szorul a két ellentétes módszer közt.

Dr. Balogh Arthur világos előadása alig hagy valamit felöleletlenül a törvényhozási politika, a törvényhozói hatalom functiói terjedelmes anyagából.

Itt-ott inkább túlzásba menő részletezését hibáztathatnók, mint p. o. a végrehajtó hatalom ellenőrzése eszközeit tárgyzó fejezetben, ahol az interpellálási jogtól lényegileg épen nem, csakis technikai szempontból különböző s a mi parlamenti rendszerünkben ismeretlen francia «question»-t is belevonja fejtegetései körébe, holott a kettő közt elvi megkülönböztet-

Erdély Sándor

tésnek nincs helye. Viszont azonban a kérvényezési jogot nem tartanók e fejezetbe valónak, mert az mint állampolgári jog teljesen függetlenül áll fen a törvényhozói hatalom szervezettől s célja és alapja nem is a végrehajtó hatalom ellenőrzése.

Organikusabb hibának lehetne nevezni a törvényhozói szerv ugynevezett kiváltságai fejezete alá foglalt különböző funkciók meg némi felelő csoportosítását. Nem fogadható el semmi szín alatt, hogy a törvényhozás tagjainak igazolása a parlament-kiváltságai közé soroztassék, valamint a tagok kizárása sem. Ezek a törvényhozás legális működésének oly kiegészítő cselekményei, melyeket teljesen normálisoknak kell elismernünk, már csak azon okból is, mert senki önmagával szemben kiváltságot nem gyakorolhat, a törvényhozás tagjai pedig magának a törvényhozásnak részei s így a törvényhozás csak önmaga felett teljesíti az ellenőrzést ez esetekben, amire hivatása feladatai és saját souverainitása szempontjából teljesen jogosítva van. De ha a felfogás helyessége ellen nem is volna ellenvetés tehető, mi értelme volna akkor is, hogy szerző külön csoportosítja megint a törvényhozó szerv saját tagjaira vonatkozó olyan más kiváltságait, mint a minő a mentelmi jog?

Némi egyoldalúságot kell konstatálnunk Balogh Arthur részéről egy oly fontos jog tárgyalásánál is, aminő a költségvetési jog, melynél nem fektet elég súlyt a százados jogfejlésben gyökerező principiumokra, mint a korona és nemzet közt vívott hosszú küzdelmek eredményeire. Nem is teszi vizsgálat tárgyává a kormány felelőssége szempontjából a költségvetésen kívül tett kiadások tekintetében még az újabb alkotmányrendszerek némelyikében is megállapított büntető sanctiókat. Nem említi a német birodalom két éves budget-rendszerét s egyáltalán a cél- és jogszerűség azon kettős szirtje között, mely a politikai elmélet és a közjog ellentétes szempontjából emelkedik a kérdés megoldása elé, kissé könnyedén evez keresztül.

Igazságtalanok lennének azonban, ha mindezzel szemben ki nem emelnők Balogh Arthur könyvének nagy előnyeit: a tömör, szabatos előadást, az organikus áttekintést, a forrásirodalom gazdag és kimerítő összeállítását és ismertetését s a szabad és liberális felfogást, mely fejtegetéseit átlengi. Mindez igen hasznos és gyakorlati vezérfonallá minősíti dr. Balogh Arthur munkáját mindazok előtt, kik a politikai tudományok modern színvonalán álló kézikönyvvvel ohajtanak megismerkedni.

V.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Gabona-uzsora.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 7. számában dr. König Vilmos budapesti ügyvéd tollából «Gabona-uzsora» czim alatt egy közlemény jelent meg, mely a kir. Curiának azt a határozatát támadja meg, melylyel egyik gabonakereskedő uzsora vétsége miatt vád alá helyeztetett. Annak előrebocsátása után, hogy a kereskedelmi jog keretében mozgó elővételi ügyletek jogosultságát és kereskedelmi horderejét távolról sem akarom kétségbe vonni, ezuttal csupán azokkal az elővételi ügyletekkel kívánok foglalkozni, melyeknek melegágyát ép az a vidék képezi, amelyen naponként van alkalmam tapasztalni, hogy az elővételi ügyletek egy jelentékeny része csak káros következményeket szül és a kisgazdáknak teljes tönkrejutását idézi elő. Lássuk csak, hogy miként köttetnek ezek az elővételi ügyletek? Tavasszal, amikor a mezei munka kezdődik, a kisgazdának pénzre van szüksége. Mindent el kell követnie tehát a végből, hogy valami uton-módon pénzre tegyen szert. Ha a takarékpénztárakhoz fordul, azoknál csak elfogadható biztosíték nyújtása esetén kap kölcsönt. Igen ám, de a kisgazda, akinek legtöbbször 10—15 hold földje s az is gabona-

ügyletekből eredő tartozásokkal már terhelve van, nincs mindig abban a helyzetben, hogy a kölcsön felvételére kellő biztosítékot nyújtson. Kénytelen tehát oda fordulni, ahol pénzt kap. És ezt nem is olyan nagyon kell keresnie.

A gabonaügynökök, akik tavasszal az egész vidéket ellepik, szélteben hirdetik, hogy «vesznek». És pedig hogyan? Ha a helyi árfolyam szerint a buza métermázsája 7—8 frtot tesz ki, az ügynökök a buza métermázsáját 4 frt, 4 frt 50 kr., avagy legfeljebb 6 frtjával veszik. Itt van tehát az első lépés, mely a paraszt anyagi romlásának csiráját képezi. A kényszerítő körülmények terhe alatt olyan árért adja el a búzát, amelyből önköltsége is alig hogy kikerül. Szállítandó pedig a buza ősszel, a kötvényben megállapított határidőig. És ha a buza ára, amint ez a legutóbbi időben is történt, 10—12 frtra felszökik: a kisgazdának, akinek rendesen nem terem annyi, mint amennyinek szállítására kötelezte magát, képtelen levén a szállításra, fizetnie kell. Tessék csak most kiszámítani, hogy micsoda kamatot fizet a paraszt a tavasszal felvett vételár, avagy előleg után?

De figyelmet érdemel az a körülmény is, hogy az ügynökök mikép biztosítják megbízóik követelését. Mindenekelőtt a kisgazdákkal, akiknek legnagyobb része irni, olvasni sem tud, a kötvényt iratják alá, avagy láttatják el kézjeggyel. Ezenfelül még váltót is vesznek s végre, hogy ha az egyik kisgazda tönkre megy, helyt álljon a másik, az egyik kisgazdával jótállást vállaltatnak a másikért. A kötvény tartalma pedig, ami legtöbbször német, ritkábban magyar nyelven van kiállítva, olykép magyaráztatik meg, hogy a tanuk, kik a kötvény szövegét már szószerint tudják, a perrendtartás kívánalmainak megfelelőleg magán az okiraton tanusítják, hogy az okirat egész terjedelmében felolvastattott, a felek által értett nyelven megmagyaráztatott és aláírtott. A megmagyarázás pedig olykép történik, hogy a paraszt, akivel az ügynök az aláírást megelőzőleg szóbelileg meg egyezett, a szükséges okiratokat, amelyek a legtöbb esetben üres blanquetták, aláírja s egyben az ügynök annak egy pár szóval az okirat lényeges tartalmát elbeszéli. Ez azonban korántsem az a megmagyarázás, amelyet a perrendtartás kíván. Ha aztán az okirat tartalma iránt némi kétely merül fel, az okiraton szereplő tanuk, akik mindannyiszor a kereskedő alkalmazottjai, mindannyiszor a legeggybehangzóbb előadást teszik — talán felesleges is mondanom — a kereskedő javára. Elkövetkezik aztán az ősz, amikor a kisgazdának szállítania kell. A kisgazda a legtöbb esetben szállít is, azonban csak annyit, amennyi neki termett. Az a mennyiség pedig, amelynek szállítására magát kötelezte, a termést gen sok esetben túlhaladván: a hiányzó részt, amelyet pénz hiánya miatt megszerezni sem képes, a legjobb akarata daczára sem tudja szállítani. Jön aztán a per és az abban szereplő ama bizonyos tanuk.

A perben pedig sajátságos jelenség az, hogy a paraszt, akinek nagy része különben nem is védekezik, ha a tárgyaláson védelmének előterjesztése céljából megjelöl, a kötvény aláírását beismeri ugyan, annak lényeges tartalmára azonban eltérő előadást tesz.

Azonban a sommás eljárás 77. §-a, mely az aláírás beismerése folytán a tartalom valósága iránt vélelmet állapít meg, továbbá az okiraton szereplő tanuk, az okirat tartalmának épségét teljesen megóvják. Amaz uralkodó elv folytán aztán, hogy a szerződés a feleknek törvényt szab, a követelés járulékaival együtt megítéltetik. Most következik: a végrehajtás. Ámde az elővételek ezt a faját üző kereskedők irgalmasok is. Miután a megítélt tőke, amelyhez még tetemes költség is járul, kellő fedezetet talált: az árverést már a legtöbbször tavaszig, nem igen szorgalmazzák. Tavasszal azonban, amikor a kisgazdának a föld alól is pénzt kell előteremteni, kitűzik az árverést. Mit csináljon már most a kisgazda? Pénze nincs s hozzá még exequálják.

Ebben az esetben azonban jónak, rossznak közös kutforrása van. A végrehajtató, hogy a paraszton is segítsen, de magának sem ártson, egy ujitási szerződésre lép, amelyet olyképp eszközöl, hogy újból «vesz». Ugyanis a már megített tőkét s a felmerült költségeket, amelyhez 40—50 frtot még készpénzben is ad, előre kifizetett vételárként szerepelteti s így a buza, de amelyet újból csak 4—5 frtjával vásárolt, ősszel, ezen vételárnak megfelelőleg szállítandó. Újból elkövetkezik az ősz. A paraszt, akit az életnek egyéb gondjai is terhelnek, megint nem tud kötelezettségének egészben eleget tenni s így lassanként az a 10—15 hold föld, amely egy családnak adott kenyeret, a gabona-elővételekből eredő és még egyéb tartozások miatt is, árverés alá kerül. Szomorú jelenség az, hogy a kisgazdák, akik bizony jobb sorsot érdemelnének, a tönk széle felé kénytelenek közeledni. Ha a telekkönyvek teherlapjait megtekintjük, azok igen nagy részben olyan terheket tüntetnek fel, amelyek gabona-elővételekből származnak.

Sokan azt hozzák fel, hogy a gabona-elővételekből eredő eme visszaéléseket a bíróságoknak módjukban állana megszüntetni, avagy legalább korlátozni. Erre a kérdésre azonban igen nehéz a válasz.

Az ügylet természete és a kereskedőknek ezen ügyletekben elfoglalt különleges helyzete és az a látszólagos előny, mely a parasztot a pénz adásával éri, nagyon megnehezítik a turpis causa megállapítását. A nagybecskereki kir. járás-bíróság, ahol az ilyen természetű perek halomszámra vannak, a legutóbbi időben kísérletet tett az eredeti állapot helyreállítására, vagyis csupán az előre kifizetett vételárt törvényes kamataival együtt ítélte meg; ellenben a tényleges vételár és a teljesítés helyén és idején jegyzett vételár közötti különbséget nem. A felsőbb bíróságok azonban, hol a turpis causa fenforgását nem állapították meg, a kereseti követeléseket a legtöbb esetben megítették.

Ezek a bajok csak abban az esetben orvosoltnak gyökeresen, ha a kisgazdák törvényileg eltiltatnak az ilyen ügyletek kötésétől; egyidejűleg azonban gondoskodás teendő arról is, hogy a kisgazdák, saját vagyonuk feláldozása nélkül, pénzhez jussanak.

A jelen közleményem megírására az szolgáltatott közvetlen okot, hogy dr. König Vilmos a kir. Curia egyik legutóbb hozott határozatában foglalt (*Jogt. Közl.* melléklet 53. sz. eset) azt az indokolást, amely szerint a terhelt, a tőzsdei üzérkedéstől távol álló egyszerű falusi földmivesnek pénzbeli szorultságát a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt szembetűnő aránytalanságot feltűntető módon és e mellett színelte törzei differentialis üzlet s egyszersmind váltó alakjába is burkoltan használta fel, képtelenségnek tünteti fel. Erre csupán az a megjegyzésem, hogy ez a határozat, melylyel egy ilyen gabonavásárlással foglalkozó fél uzsora vétsége miatt vád alá helyeztetett, egy fenforgó esetre hozatott. Az nem egy általános, mindenestre alkalmazható szabályt képez. Arra nézve pedig, hogy a kir. Curiának az imént jelzett indokolása az életből meritett valóságot tünteti fel, amely pedig nagyon is alkalmas az uzsora vétség tényálladékanak a megállapítására, utalok azokra, különösen a délvidéken kötött ügyletekre, amelyekből napról napra mind jobban kidomborodik az a szándék, melyet a kir. Curiának imént idézett határozatában foglalt indokolás feltűntet.

Ha csak magát az ügyletet vesszük szemügyre, ebben magában még kifogásolni valót nem igen találunk; az a viszony azonban, mely az ügyletet szülte, megfejt mindama kérdéseket, melyek az ügyletből folyó követelések érvényesítése körül felmerülnek.

Ezen kérdések pedig igen sok esetben olyan választ eredményezhetnek, amilyent a kir. Curiának többször említett határozata feltűntet.

Uzonyi Géza,

n.-becskereki kir. járásbírósi albiró.

Hagyatéktárgyalási kényszer és hagyatéki jegyzék.

(1894: XVI. tcz. 2. §. és 1891: XVI. tcz. 14. §.)

«Számítalan községben, sőt egész vidékeken legnagyobb része azon személyeknek, kik a telekjegyzőkönyvekben tulajdonosoknak vannak feltüntetve, évtizedek előtt meghalt és az ingatlanok jelenleg a negyedik, ötödik birtokosnak kezén vannak; úgy, hogy ott azon keresztek, melyekkel az egyes részleteknek külön birtoktesti minőségét szokás megjelölni, sokkal helyesebben a tulajdonosoknak bejegyzett személyek nevei mellé lehetne helyezni.»

Igy irt 1885-ben telekkönyvi bajaink egyik alapos ismerője Imling Konrád.

Azóta ott, ahol betétszerkesztési eljárás van folyamatban, az 1886. évi XXIX. tcz. 15., 17., 18. §-ai, az 1889. évi XXXVIII. tcz. 5. és 6. §-ai és az 1891: XVI. tcz. 15. §. a) pontja alapján az elhalt tulajdonosok nevén álló ingatlanok a tényleges birtokos tulajdonául jegyeztetnek be, ha a kérelmező tényleges birtokos a fenti törvényekben előírt módon a tulajdonjog megszerzését és bizonyos időtartamot igazol, mely alatt a kérdéses ingatlant tényleg és békésen bírja, ott pedig, hol betétszerkesztési eljárás nincs, az 1894. évi XVI. tczikkal életbeléptetett kényszerhagyatéki eljárással indult meg az irtó harc az elhalt telekkönyvi tulajdonosok ellen, amennyiben, ha a hagyatékhoz ingatlan vagyontartozik és az örökhagyó halálától számított három hónap alatt az érdekeltek a hagyatéki eljárás megindítását nem kérték: az örökösödési eljárás hivatalból megindítandó.

E jogszabály, mint a törvényjavaslat indokolása is kiemeli, egyenesen a telekkönyv rendbentartását célozza, tehát a betétszerkesztési törvények céljával egy uton halad, mert ezeknek főcélja, hogy a telekkönyvek rendbehozásának.

Subtilis, de figyelemreméltó a «rendbehozás» és «rendbentartás» szavak közötti különbség.

Rendbehozni azt lehet, ami rendetlen, rendbentartani azt kell, amit már rendbehoztunk. Épen azért merem állítani, hogy a rendbehozást célzó törvényeknek a rendbentartást célzó törvényeket szükségképp meg kell előznie, amint a már meglevő bajok orvoslását célzó betétszerkesztési törvények megelőzik a praeventív intézkedés jellegével bíró 1894. évi XVI. tczikket.

A rendbehozást célzó törvények (1886: XXIX. tcz. és novellái) gyors cselekvést kívánnak s az ezen feladatot teljesítő közegek működése ideiglenes, míg a rendbentartást célzó 1894. évi XVI. tcz. az idők végéig tartó oly munkát kíván, melynek segítségével elérhető lesz, hogy a tényleges birtoklásnak megfelelő, egyedül helyes telekkönyvi állapot a rendes kerékvágásból soha ki ne zökkenjen.

Az 1894: XVI. tczikkal életbeléptetett kényszerhagyatéki eljárás és az ezzel összefüggésben álló hagyatéki jegyzék (1891: XVI. tcz. 14. §.) gyakorlati hasznossága a fent vázolt szempontból megbecsülhetetlen lesz, ha szigorú következetességgel és a törvény intenióinak szem előtt tartásával hajtatik végre.

Lássuk kissé közelebbről, miből áll ma nálunk a hagyatéktárgyalási kényszer és mi az a hagyatéki jegyzék.

A hagyatéktárgyalási kényszer ingatlan vagyontartozóra az 1894. évi XVI. tcz. 23. §-a értelmében abból áll, hogy az örökösödési eljárásra illetékes bíróság azokban az esetekben, melyekben a halálesetfelvétel adatai mutatják, vagy melyekben más uton hivatalos értesülést nyer arról, hogy a hagyatékhoz ingatlan vagyontartozik: a három hónapi határidő leteltével az örökösödési eljárásnak hivatalból való megindítását végzéssel elrendeli és a hagyaték leltározása iránt intézkedik.

Az 1894. évi XVI. tcz. életbeléptetése és az átmeneti intézkedések tárgyában kiadott 43,195/95. I. M. rendelet

2. §-a intézkedik azon hagyatéki ügyekről, melyekben 1896. évi január 1-je előtt a hagyatéki tárgyalás befejeztetett, a 3. §. intézkedik ama hagyatéki ügyekről, melyekben a hagyatéki tárgyalás be nem fejeztetett. Kétségtelen, hogy utóbbi kategóriába sorozandók azon ügyek is, melyekben, habár ingatlan vagy a hagyaték tárgya, az örökösödési eljárás 1896. évi január hó 1-je előtt még folyamatba sem tétetett s ennek természetű következményeképpen a telekkönyvben az ingatlan még mindig az örökhagyó nevében áll, holott a tényleges birtokosok már régen az örökösök vagy talán még ezek közül is egyiknek másiknak örökösei.

A fenti végrehajtási rendelet 6. §-a előírja ugyan, hogy a törvény 4. §-ában irt határidő az 1896. január 1-je előtt elhalt örökhagyókra nézve az 1894. évi XVI. tcz. hatálybalépése napjától, tehát 1896. január hó 1-jétől számítandó, de méltán kérdés tárgyát képezheti, hogy mi módon szerez az eljárásra illetékes bíróság hivatalos értesülést (1894. évi XVI. tcz. 23. §.) azon ingatlan vagyonnal birt örökhagyók haláleseteiről, kik még 1896. január 1-je előtt elhaltak, mikor még nem volt köteles a községi közeg a halálesetfelvételt minden esetben, hivatalból, a bíróság rendelkezésének bevétele nélkül betérjesztetni (1894. XVI. tcz. 11. §.) még az esetben is, ha az örökhagyó után tényleges vagy nem maradt hátra.

Ezen hivatalos értesülés a mai gyakorlatban nagyobb-részt esetleges és többnyire a véletlentől függ, mert forrásai — egyesek vagy hatóságok, esetleg a községi előljáróságok jelentései és a bíróságoknak ebből meritett hivatalos tudomása — csak ilyenekül tekinthetők, mivel megtörténhetik, — a mint meg is történik, — hogy az esetek túlnyomó nagy részében a bíróságok nem is szereznek sem magán-, sem hivatalos tudomást ama hagyatékokról, melyekre nézve kényszerhagyatéki eljárásnak volna helye.

A hivatalos értesülésnek mindenestre első helyen álló és legbővebb forrása a betétszerkesztő-bizottságok hagyatéki jegyzéke.

Lássuk mi ez?

Az 1891. évi XVI. tcz. 14. §. és Utasítás 75. §-a értelmében egy rovatos jegyzék, melybe azok az elhalt telekkönyvi tulajdonosok vezettetnek be, kiknek nevében álló ingatlanok tényleges birtoklás alapján a tényleges birtokos nevére át nem írhatók.

Célja bizonyára az, hogy a régi eljárás kátyuiban elrekedt hagyatéki ügyek újból előkerüljenek és végre érdemben is elintéztessenek és mindama hagyatékok, melyekre nézve még az örökösödési eljárás sincs folyamatba téve, utnak indíttassanak.

E jegyzékek az 1891. évi XVI. tcz. 14. §. 2. bekezdése szerint csak a helyszíni eljárás befejezte után terjeszthetők be a bírósághoz, pedig ha előbb betérjeszthetők volnának, vagy esetről-esetre jelentés tétethetnék, számos tényleges birtokosnak meg lenne könnyítve helyzete és a telekkönyvi hatóságok is előbb intézkedhetnének az ilyen hagyatéki ügyek soronkívüli elintéztetése iránt.

Lássunk egy gyakorlati esetet.

I. A tényleges birtokos hat éve birtokban van, okirata nincs, a telekkönyvi tulajdonos elhalt, leszármazói nincsenek, hagyatéka nem tárgyalatott.

Miután nincs tíz évi tényleges birtoklás (még a jogelőd birtoklási idejét beszámítva sem), az 1886. évi XXIX. tcz. 18. §-a nem alkalmazható. Az elhalt telekkönyvi tulajdonos örökösei ugyan készek javára beismerő nyilatkozatot tenni, de miután az idézett törvény 15. §-ának végső bekezdése szerint igazolva nincsenek és miután az 1889. XXXVIII. tcz. 5. §. 2. bekezdésében irt vélelem — nem leszármazó örökösök lévén — rájuk nem alkalmazható: beleegyező nyilatkozatuk mit sem ér és a betétszerkesztő-bizottság ily esetben csak azt teheti, hogy az elhaltat bevezeti a hagyatéki jegyzékbe s a

tényleges birtokos várhat addig, míg a hagyatéki bíróság megindítja az eljárást a hagyatéki jegyzék vétele után s az abból meritett hivatalos értesülés alapján.

Ha már most a tényleges birtokos bevétele a hagyatéki eljárás megindítását, az lesz a következmény, hogy úgy ő, mint az örökösök a közjegyző elébe idéztetnek hagyatéki tárgyalásra (1894. évi XVI. tcz. 70. §.), be kell várnia a hagyaték átadását, az átadó végzés jogerőre emelkedését, szóval célját későn éri el és tetemes költségébe is kerül.

Nézzünk egy másik esetet.

II. Az örökhagyó telekkönyvi tulajdonosnak törvényes örökösödésre hivatott leszármazói vannak tényleges birtokban, de miután az örökhagyó végrendeletet hagyott hátra (1889. évi XXXVIII. tcz. 6. §.), nem 10, de 32 évi tényleges birtoklás esetén sem vehetnek fel a betétszerkesztő-bizottságok a tényleg birtokban levő örökösök javára jegyzőkönyvet, csak a hagyatéki jegyzékbe vezethetik be őket.

Ha azonban a betétszerkesztő-bizottság még a helyszíni eljárás folyama alatt esetről-esetre jelentést tenne az illetékes bíróságnak azon hagyatékokról, melyeket a tényleges birtoklás elvei szerint a tényleges birtokos nevére át nem írhat s így az illetékes bíróságnak a kényszerhagyatéki eljárásra azonnal alkalmat nyújtana, ha az ily természetű hagyatéki ügyek soronkívül letárgyalatnának — természetesen tekintet nélkül a tényleges birtoklásra — és átadatnának: az I. alatti esetben a nem igazolt örökösökből könnyen igazolt örökösök lennének, kiknek beleegyezésével a tényleges birtokos az 1886. évi XXIX. tcz. 15. §-a alapján tulajdonjoga bejegyzését a helyszínen működő betétszerkesztő bizottság előtt kérelmezhetné s nem kellene a közjegyző székhelyére mennie hagyatéki tárgyalásra, hová az 1894. évi XVI. tcz. 70. §-a szerint a tényleges birtokos is megidézendő. A közjegyző előtt történő tárgyaláson nem is remélhető oly könnyen az örökösök beleegyezése, mert a közjegyzőnek nem állanak rendelkezésére a földkönyvek, térképek, bizalmi férfiak, mint a betétszerkesztő-bizottságoknak, nem áll módjában szomszédolni az ingatlant, esetleg helyszíni szemlét tartani s így az örökösök, kiknek csak egy helyrajzi szám, esetleg a dűlő neve említettik, a kérdéses ingatlan ugyanazonosságáról meg sem győződhetnek.

A II. alatti esetben pedig a tényleg birtokban levő örökösök tulajdonjoga a jogerős hagyatékátadó végzés alapján bejegyezhető lenne.

Itt az az ellenvetés merülhet fel, hogy szóbelileg utasíttassanak a tényleges birtokosok a hagyatéki eljárás megindításának kérelmezésére.

Aki azonban tudja, hogy az ily utasítás csak pusztába kiáltó szó, mert a nagyobb részt korlátolt földbirtokos nép meg sem érti, jegyzőhöz vagy ügyvédhez folyamodni a költségek miatt fázik; belátja, hogy a szóbeli utasítás mit sem ér és hogy az azonnali hivatalos beavatkozás vezet a legrövidebb uton célhoz.

A betétszerkesztő-bizottságoknak azonnal való hivatalos beavatkozása olyképp történhetné, hogy mindazokban az esetekben, melyekben valamely ingatlan elhalt telekkönyvi tulajdonos nevében áll és a tényleges birtoklás szabályai szerint sem az örökös, sem a tényleges birtokos nevére át nem írható s így a hagyatéki jegyzékbe lenne bevezetendő: a betétszerkesztő-bizottságok köteleztessenek a hagyatéki eljárás megindítására hivatott bíróságnak azonnal jelentést tenni, a járásbírók pedig köteleztessenek az ily természetű hagyatéki ügyeket soron kívül folyamatba tenni, letárgyalatni és átadni. Az eljárás még azzal is egyszerűsíthető volna, hogy a betétszerkesztő-bizottságok egyenesen a haláleset felvételére hivatott közegeknek írának át.

Oly helyeken, hol betétszerkesztési eljárás nincs folyamatban: az illetékes telekkönyvi hatóságok hivatalból gondoskodhatnának arról, hogy a még mindig elhalt személyek

nevéen álló ingatlanokra vonatkozólag az örökösödési eljárás folyamatba tételessék.

Tehetnék ezt a következőképen.

Az ugynevezett betűsoros névjegyzékekből, melyek községenként elkülönítve az egy községben levő összes telekkönyvi tulajdonosokat alphabetice tartalmazzák (feltételezve, hogy pontosan vezetettek), hivatalból jegyzékek lennének készítettők csak három rovattal az alábbi minta szerint:

1.	2.	3.
Telekkönyvi tulajdonos neve (férje esetleg felesége megjelölésével)	Elhalálozásának ideje, helye (év, hó, nap)	Telekjegyzőkönyveinek száma
Balogh Péter (nős Nagy Annával)	Hajdu-Dorog 1883 aug. 12.	hajdu-dorogi 15. és 856. sz. tjkv.

Mindenekelőtt e jegyzék 1. és 3. rovatát a telekkönyvi hatóság töltené ki olyképen, hogy annak első rovatába az összes telekkönyvi tulajdonosokat betürendben, a harmadik rovatba pedig telekjegyzőkönyvei számát bevezettetné.

Egyszerű másolási munka a betűsoros névjegyzékekből.

Az így elkészült jegyzék kiküldendő a községi előljáráshoz, melynek további kötelessége lenne a jegyzék második rovatát kitölteni vagy üresen hagyni a szerint, amint a telekkönyvi tulajdonos meghalt vagy még életben van.

Az előljáráások ezt rövid idő alatt és kevés fáradsággal megtehetik, mert többnyire a felek meghallgatása nélkül is tudomással bírnak a községbeli lakosok elhalálozásáról, s a miről nem bírnak tudomással, arra nézve az örökösöket igen könnyen meghallgathatják.

A második rovat kitöltése után az előljáráások a jegyzéket terjeszszék vissza a telekkönyvi hatósághoz, mely aztán hivatalból megkeresi a hagyatéki eljárás megindítására hivatott bíróságot az örökösödési eljárásnak folyamatba tétele iránt.

Ha pedig a községi előljáráások nyomozásai a megbízhatóságnak elegendő garantiáit nem nyújtanák: ez esetben a régen elhalt telekkönyvi tulajdonosok hivatalos nyomozását a telekkönyvi hatóságok vehetnék kezükbe olyképen, hogy egy bírói kiküldött a fentirt jegyzékkel sorba járná a községeket, hol a legöregebb községi lakosok, mint bizalmi férfiak és szükség esetén a községi előljáráóság támogatásával pár napi helyszíni tárgyalás után a községbeli összes elhalt telekkönyvi tulajdonosokat kinyomozni s a jegyzék 2. rovatát kitöltve betérjesztené a telekkönyvi hatósághoz, mely közölné az illetékes hagyatéki bírósággal.

A felmerülhető költségek az országos betétszerkesztési alaphól előlegeztetnének s az örökösök vagy tényleges birtokosok utólag annak megtérítésére köteleztetnének.

Elenyésző csekély tehát a munka és költség azokkal az előnyökkel szemben, melyek ily eljárással elérhetők lesznek, mert:

1. a hivatalból megindítandó hagyatékok egyszerre az egész országban folyamatba tétetnének és az 1894. évi XVI. tczikknek a telekkönyv rendbentartására irányuló intenciói teljesen érvényesülnének;

2. meg lenne könnyítve a betétszerkesztő-bizottságok feladata, mert nem lennének kénytelenítve sokszor bonyodalmas hagyatéki tárgyalásokat tartani s így eljárásuk gyorsabban menne;

3. nem kellene a betétszerkesztő-bizottságoknak az 1886. évi XXIX. tcz. 45. §-ában irt értesítéseket kibocsátaniok s ennek természetes következményeképp az örökösök által beadható ellentmondások is megszűnnének s az ebből keletkezhető perek már csirájukban elfojtatnának s végül

4. telekkönyveinknek nem lenne többé valóságos

kriptaszaga az abban levő sok elhalt miatt, ami által a telekkönyvi és tényleges állapot között oly kíváncsatos összehang létesítésének nagy czélja óriási mérvben meg lesz közelítve.

Harmath Jenő
betétszerk. kir. albiró.

Az utólagos telepítésről.

Dr. Gold Simon a *Jogt. Közl.* 1898. évi 20. számában a mellett foglal állást, hogy akár az intézvényezett nevével és lakhelyével ellátott, akár e lakhely megjelölése nélkül kibocsátott váltóra iratik utólagosan megállapodás nélkül a telepítés, sohasem szabad azt a hamisítás fogalma alá vonni, hanem az mindenkor csak jogellenes kitöltésnek tekintendő, az abból emelhető kifogás exceptio doli és nem falsi s így a jóhiszemű váltóbirtokos ellen nem érvényesíthető. Ezt követeli a hitel, a közforgalom s a jóhiszemű váltóbirtokos érdeke.

Nagy Ferencz véleménye e részben, hogy az utólagos telepítés kifogása mindenkor exceptio falsi (Váltójog I. kiadás 463. és 471. ll.), Plószé: (III. kiadás 163. és 243. ll.) hogy a kifogás hamisításon alapul, tehát exceptio falsi, ha a telepítés az intézvényezett lakhelyével már ellátott váltóra iratik, ellenkező esetben mint jogellenes kitöltésen alapuló csak a közvetlen fél ellen érvényesíthető exceptio doli.

Az ugyanott idézett felsőbirósági ítéletek szerint a m. kir. Curia egyideig a Nagy Ferencz-féle, ujabban azonban a német birodalmi törvényszékkel és a kereskedelmi főtörvényszékkel egyértelműleg a Plósz-féle felfogást fogadta el.

Azóta hasonló módon döntött a kir. Curia a *Jogt. Közl.* 1898. évi 52. számában közölt esetben, melyben a kitöltetlen váltóra vezetett telepítésről azt mondta, hogy «a tartalom meghamisításáról nem lehet ugyan szó, hanem a váltó a telephely és a telepes megnevezése tekintetében jogtalanul kitöltöttnek jelentkezik». (1898 október 5. 722. sz. a.)

A tiszaföldvári takarékpénztár részvénytársaságnak R. S. és társai elleni 3000 frt s járuléka iránti váltóperében a szolnoki kir. törvényszék 108/98. sz. ítéletében az utólagos jogellenes telepítésre alapított kifogásoknak helyt adott s felperest keresetével elutasította, mert «az intézvényezett neve mellett előforduló hely fizetési hely s így a telepítés jogtalan». Felebbezésem folytán a budapesti kir. ítélő tábla 1898. évi junius 10-én 415. számú ítéletével az elsőbiróság ítéletét megváltoztatta s a sommás végzést hatályában fentartotta, mert «az alperesek perbeli előadása és kihallgatott tanuja vallomása szerint a kereseti váltón sem az intézvényezett neve, sem ennek lakhelye, sem a fizetési hely kitöltve nem volt; alperesek a ki nem töltött kellékekre semmi megállapodást nem vitattak s így felperes a váltó fizetési helyét tetszés szerint kitölteni jogosult lévén, ilyenül az intézvényezettnek ugyancsak ő általa kitöltöttnek jelentkező lakhelyétől különböző helyet kitüntetni jogosult volt».

A kir. Curia fent ismertetett álláspontjához hiven 1898. évi november 10-én 859. sz. a. a kir. ítélő tábla ítéletét megváltoztatta s az elsőbiróság ítéletét hagyta helyben, mert «a telephelynek utólagos megjelölése a jelen esetben jogellenes kitöltésnek tekintendő, mert a váltótörvény 93. §-a csak arra jogosítja fel a váltóhitelezőt, hogy a váltót lényeges kellékeire nézve töltse ki, mely jogát felperes a fizetési hely tekintetében kimerítette azzal, hogy a váltón az intézvényezett lakhelyét kitöltötte, mely egyuttal fizetési helynek tekintendő, de nem jogosítja fel a váltóbirtokost arra, hogy a váltót telephellyel is ellássa».

Bármily merész is, s bár nincs tudomásom hasonló értelmű felsőbirósági ítéletről, a két ellentétes felfogás közül a kir. ítélő tábláét tartom helyesnek. Hogy t. i. egyedül a telephely megállapodás nélküli utólagos megjelölése alapján sem exceptio falsi, sem doli nem emelhető oly esetben, midőn a

telephely a lakhely tekintetében eredetileg kitöltetlen váltóra vezetetik, hanem ilyen esetben a telepítés a hiányzó fizetési hely jogos kitöltésének tekintendő.

Mert a váltótörvény 93. §-a feljogosítja a jóhiszemű váltóbirtokost, hogy a váltó hiányzó lényeges kellékeit kitöltse. Ezt a jogát a váltóbirtokos külön megállapodás hiányában belátása, illetve tetszése szerint gyakorolhatja. Ha tetszése szerint töltheti ki a keltet, lejáratot, összeget, a rendeltvényes nevét, tetszése szerint jelölheti meg a fizetési helyet. Nincs szabály, amely őt tiltaná, hogy a fizetési helyet a váltón önállóan megjelölje s azonkívül az intézvényszerzettnek attól különböző lakhelyét kitegye, vagy amely kényszerítene, hogy a fizetési helyet a váltótörv. 3. §. 7. pontjának felhasználásával az intézvényszerzett neve mellé a hely kitétele által határozza meg.

Az utólagos megállapodás nélküli telepítés nem önmagában, alakjánál fogva jogellenes, hanem mert és amennyiben nem lényeges kellék kitöltése. A contrario, amikor a telephely kitétele, mint a fenti esetben, lényeges kellék kitöltése, akkor jogos és pusztán abból, hogy a fizetési hely meghatározása telepítés alakjában történt, kifogás nem emelhető.

Az a felfogás, mely csak az intézvényszerzett lakhelyének megjelölésére tartja jogosítottnak a jóhiszemű váltóbirtokost, megköveteli a harmadik, tizedik, huszadik jóhiszemű szerzőtől, hogy ismerje, hol lakik az intézvényszerzett és ezt írja az intézvényszerzett neve mellé, ami pedig a váltójoggal s annak szellemével szemben, de különben is képtelenség. Vagy ha nem tartja szükségesnek, hogy a valódi lakhely tételessé ki, úgy azt a nézetet kell magáénak vallani, hogy a megállapodás nélküli utólagos telepítés pusztán formájánál fogva eo ipso jogtalan, mi nem kevésbé ütközik a váltójogba, mert abban ily szabály nem foglaltatik. Mi más különbség van ugyanis a fizetési hely kitöltése között, az esetben, ha az intézvényszerzett neve mellé nem annak lakhelye iratik és az esetben, ha az intézvényszerzett lakhelyétől különböző hely tétetik fizetési helynek, mint az, hogy az utóbbi esetben a fizetési hely megjelölése telepítés formájában történt?

Ha jogos a lakhelytől különböző helynek fizetési helyül tétele a 3. §. 7. pontja segítségével, miért nem jogos attól függetlenül? Miért köteles a jóhiszemű váltóbirtokos mindenkor a 3. §. 7. pontját használni, holott az csak subsidiárius jellegű?

A kir. Curia felfogása nevezetes csorbát ejt a jóhiszemű váltóbirtokos azon jogain, hogy a hiányzó lényeges kellékeket tetszése szerint határozza meg. E szabadság nemcsak a megjelölés tartalmának, hanem a váltójog határai közt a megjelölés alakjának szabadsága is.

Azt mondja a kir. Curia: «mert e jogát (a fizetési hely megjelölését) felperes kimerítette azzal, hogy a váltón az intézvényszerzett lakhelyét kitöltötte, mely egyuttal fizetési helynek tekintendő». Honnan tudhatni azt, hogy a váltóbirtokos előbb tette oda az intézvényszerzett lakhelyét s csak azután telephely alakjában a fizetési helyet és nem fordított sorrendben, mikor alperes az előbbi nem is állítja s a megállapított tényállás csak az, hogy a váltó az intézvényszerzett, annak lakhelye és a fizetési hely megjelölése nélkül adatott át felperesnek s azután tétettek ki a hiányzó részek?

Ha pedig előbb tétettek ki a telephely jogosan, nem válhatik jogtalaná, amiért az intézvényszerzett lakhelye is kitétetett utólag.

Más az eset, ha alperes kifogást tesz és minthogy őt terheli, be is bizonyítja, hogy felperes előbb tette ki a váltóra a lakhelyet s aztán a telephelyet.

De ha a váltókötelezett a kifogást nem emeli és be nem bizonyítja, ami vajmi ritka esetben sikerülnek, azt a felfogást tartom követendőnek, melyet a budapesti kir. ítélő tábla fenti ítéletében elfogadott, hogy ily esetben a telephely, mint a fizetési hely jogos megjelölése tekintendő s önmagában véve nem lehet alap sem exceptio doli-ra, sem exceptio falsi-ra.

Dr. Mandel Sándor.

Az 1868. évi LIV. tcz. 140. §-ához.

Az 1868. évi LIV. tcz.-ben szabályozott perrendtartás egyik alapelvét képezi, hogy a peres felek a per tárgya felett szabadon rendelkezhetnek, kérhetik a bíróság elé vitt pernek ítélettel való eldöntését vagy azt tetszésük szerint elodázhadják és akaratuk ellenére a bíró az eléje került vitás jogviszonyt el nem döntheti.

Ezen alapelv határozott kifejezést talál az idézett törvény 140. §-ában, mely szerint a feleknek szabadságában áll egymásnak a periratok beadására, a törvényben megszabott határidőkön túl terjedő többszöri halasztást engedni.

Ezen §. azonban nem eléggé szabatos szövegezésénél fogva — úgy tudom — sokaknál téves értelmezésre és élénk vitára adott okot abban az esetben, ha alperesi minőségben többen állanak perben és külön ügyvéd által képviseltetnek.

A perrendtartás 135. §-a értelmében ugyanis, ha többen vannak az alperesek s nem közös elleníratot adtak, szabadságában áll a felperesnek minden periratra együtt vagy külön válaszolni. Utóbbi esetben a válasz benyújtására kiszabott határidő a legutóbb beadott ellenírat napjától számítandó.

Ebből folyólag pedig két eset állhat elő:

1. Egyik alperes elleníratot adván, felperes erre beadja válaszirátát s vele a perirátváltást befejezi;

2. vagy felperes együttes válaszirátát akar adni s megvárja, míg a másik alperes is beadja elleníratát;

de mindkét esetben a vele egyetértő alperesnek, az ellenírat beadására — pl. 10 évi — halasztást engedélyez és ez által a per befejezését akadályozza.

A fent idézett 140. §., mely csak általánosságban «felekről» szól, erre felperest látszólag feljogosítja és könnyen lehet azt hinni, hogy annak az alperesnek, ki periratait már mind beadta, a tőle külön védekező alperestársa és a felperes közötti perirátváltáshoz köze nincs, abba bele nem avatkozhatnak.

A kérdés helyes megoldásának nyitját a fent előrebocsátott alapelv önként szolgáltatja, mert ha a perrendtartás megengedi, hogy a peres felek a per tárgya felett rendelkezhetnek, ez csak úgy értelmezhető, hogy az összes peres felek egyértelműleg rendelkezhetnek a felett, és mihelyt köztük ez az egyetértés fen nem áll, az a tétel, hogy ők a pernek urai, már nem alkalmazható, minélfogva kizártnak kell tartanunk a törvény oly magyarázatát, mely eme rendelkezési jogot a per bármely stádiumában, a felek egy részének hatalma alá bocsátaná s kizártnak azt a feltevést, hogy a perrendtartás valamely félnek oly perjogi cselekményt engedne meg, mely a másik félnek világos hátrányára szolgál.

Ezekből kiindulva, az idézett §-ban említett «felek» elnevezés alatt, habár a fent említett esetekben az alperesek egy része csak a felperestől kér és nyer halasztást s e kérdésben tulajdonképpen csak ők állanak egymással szemben, az összes perben álló felek értendők; a dolog természetével, valamint a helyes magyarázat elveivel ellenkező az a felfogás, hogy a peres felek bármelyikének kijátszásával, a felek egy részének adatott volna meg az említett §-ban foglalt s az ügy elhalasztására irányuló jogosultság.

Ugyanazért a feltett vitás esetekben vagy ha felperes maga kér az összes periratokat még be nem nyújtott féltől halasztást és az a vele egyetértő fél által neki megadatik, az ilyen halasztásnak csak akkor lehet joghatálya, ha ahhoz a többi alperesek is hozzájárulnak, joga lévén bármelyik félnek a halasztást ellenezni, a mely esetben a bíróság a perrendtartás 139. §-a értelmében van hivatva döntené és megakadályozni, hogy az egyetértő felek a másik fél hátrányára, az ügyet tetszésük szerinti ideig elhúzhassák és ilyen esetekben a perirátváltásban közvetlenül már nem érdekelt fél kérelmére is a pertárnok az iratokat betérjeszteni tartozik.

Megjegyezzük különben, hogy az említett kérdés, nézetünk szerint, csak igen ritkán fordulhat elő, mert a felperesnek csak abban az esetben lehet érdeke az ügynek a végtelenségig való elhuzására törekedni, ha pernyertességre absolute kilátása nincs, ilyenkor pedig az ügyvédi rendtartás 47. §-a értelmében a pert jobb meggyőződése ellenére tovább folytatnia nem szabad, s minthogy rendes perben a feleknek ügyvéd által kell magokat képviseltetniök, nem egykönnyen vállalkozik ügyvéd az ügyvédi rendtartásba ütköző perjogi cselekmény elkövetésére. *Dr. Braun Adolf.*

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** a folyó hónapban lesz husz éves. Tanusítja ezt az a jegyzőkönyv, mely az alapításról felvétellett. Közzöljük a következőkben az érdekes okmányt:

Jegyzőkönyv

a Magyar Jogászegylet 1879 martius 27-én a budapesti ügyvédi kamara helyiségében tartott alakuló gyűléséről.

1. Elnök *dr. Környey Ede* bemutatja a „Jogáször” című társaság által a Magyar Jogászegylet számára kidolgozott alapszabálytervezetet és kéri annak tárgyalás alá vételét.

Az alapszabály-tervezet felolvasatván, változatlanul elfogadtatott.

2. Elnök indítványozza, hogy az alakulásra szükséges választások azonnal ejtessenek meg.

Az indítvány elfogadtatván, a választás eredménye a következő:

Elnök: *Majláth György* országbíró;

alelnökök: *Csemegi Károly* legfőbb ítélőszéki tanácselnök és *dr. Környey Ede* ügyvéd;

választmányi tagok: *Daruváry Alajos* legfőbb ítélőszéki tanácselnök, *Tóth Elek*, a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke, *Manojlovits Emil* és *Szentgyörgyi Imre* curiai bírák, *dr. Vécsey Tamás* egyetemi tanár, *dr. Hérich Károly* miniszteri osztálytanácsos, *Hodossy Imre*, *dr. Teleszky István* és *dr. Györy Elek* ügyvédek;

titkárok: *dr. Dell'Adami Rezső* ügyvéd és *dr. Fayer László* egyetemi magántanár;

ügyész: *dr. Siegmund Vilmos* ügyvéd;

könyvtárnok: *dr. Nagy Ferencz* egyetemi magántanár;

pénztárnok: *dr. Szivák Imre* ügyvéd.

3. Elnök indítványozza, hogy Majláth György országbíró küldöttség útján kéressék fel az elnökség elvállalására.

Elfogadtatván, a küldöttség tagjaivá választottak: *Csemegi Károly* (mint a küldöttség vezetője), *Daruváry Alajos*, *Manojlovits Emil*, *Tóth Elek*, *dr. Környey Ede*, *Hodossy Imre*.

Ezzel az ülés bezáratott.

Dr. Fayer László

jegyző.

Dr. Környey Ede

elnök.

A Jogáször az akkori fiatalok társasága volt, kik hetenkint egyszer összegyűltek és előadásokat és vitatkozásokat tartottak azon módon, mint most a Jogászegyletben történik.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészítő állandó bizottság** hosszabb szünet után folyó hó 18-án tartotta Erdély Sándor igazságügyminiszter elnöklésével XII. teljesülését.

A teljesülések ez új ciklusának megnyitásával, elnöklő igazságügyminiszter üdvözölve a bizottság megjelent tagjait, arra utalt, hogy a szerkesztő-bizottság időközi tárgyalásaihoz képest, számos oly kérdésben vált szükségessé a teljes ülés véleményének meghallgatása, melyek részint nagyobb elvi jelentőségük, részint a törvénykönyv egyéb részeire is kiható vonatkozásai okán, az ügy- és munkarend értelmében, a teljes ülés megvitatása elébe terjesztendők. E kérdésekről szóló munkálatok a bizottság tagjaival közöltettek. Letárgyalásuk annál is sürgetőbb, mert a törvénykönyv első előadói tervezetének már ez év első felére szándékozt közre-

bocsátása az illető kérdésekben követendő irány mielőbbi megállapítását szorgalmazza. Ez első tervezet elkészítésének nagy feladatában a bizottság vállvetett és buzgó működése támogatást nyer saját szervezetének önállóságában, mely az Ő Felsége által szentesített ügy- és munkarend alapján kivonja a bizottságot a közviszonyok bárminő változása, a politikai élet minden hullámcsapása alól. Ő Felsége a bizottság működését állandó figyelemmel kíséri. Tanujelét adta ennek legújabbban is azzal, hogy a bizottság öt tagját a törvényelőkészítés terén szerzett érdemeikért udvari tanácsosi címmel tüntette ki. Üdvözölve a bizottság kitüntetett tagjait, elnöklő igazságügyminiszter, a bizottság kebelében történt ama további személyi változást jelentette be, hogy *dr. Zsögöd Benő* volt tanácskozó tag helyét a bizottság teljesülésében *dr. Neumann Ármin* foglalta el és hogy a személyjogi rész szerkesztését *Lányi Bertalan* vette át, kinek oldala mellett *dr. Barna Ignác*, az igazságügyminiszteriumba beosztott kir. ítélő táblai bíró, fog a szerkesztésben közreműködni. *Dr. Barna Ignác* ennek következtében a bizottság tárgyalásaiban is részt vesz.

Tanácskozás rendén ezuttal a következő kérdés megvitatása volt:

„Fentartassék-e a nőnek házasságra lépésével való teljeskorúsítása? Ha igen, ne nyerjen-e kiterjesztést a férfitra nézve is?”

Az előadó, *dr. Sipőcz László*, a mai jog álláspontját kívánja továbbra is fentartani. Ennek megfelelőleg javaslata oda irányul, hogy a nő a házasságra lépéssel minden esetben nagykorúvá váljék, a férfitra nézve azonban, a házasságnak ez a nagykorúsító hatálya kiterjesztést ne nyerjen. Indokolja a nőre nézve jelenlegi jogunk megtartását egyfelől az a százados gyakorlat, melynél fogva a szabályozás ezen módja a nemzet jogérzetében mély gyökeret vert. Másfelől meg a tapasztalat azt mutatja, hogy e helyzet rája nézve semmi hátránnyal sem jár, sőt nagyobb volna a baj, ha a kiskorúan férjhez ment leány a szülői vagy gyámi hatalom alatt továbbra is megmaradna.

Hogy a férfi a házasságkötéssel nagykorúvá ne váljék: azzal indokolható, hogy ellenkező esetben a könnyelmű házasságkötéseket nagyon előmozdítanók. Mai viszonyaink közt ritka különben is az oly házasságkötés, hol a férj még kiskorú. Szükség esetén pedig a nagykorúsítás intézménye mindig kéznél van. A kiskorú megházasítása sok oly ok miatt történhetik (rendes életre szoktatás, stb.), melyek esetében a teljeskor megadása ugyancsak veszedelmes volna mind a forgalom biztonsága, mind magának a kiskorúnak érdeke szempontjából.

A tanácskozás során különböző nézetek nyertek kifejezést. Az előadó véleményét egész terjedelmében elfogadta *dr. Sággy Gyula* és azzal a módosítással, hogy a nőre nézve a házasságkötésnek nagykorúsító hatálya csak bizonyos életkor betöltése esetén legyen, *Lányi Bertalan* is.

Köves György és *dr. Neumann Ármin* nagykorúsító hatályt kívántak tulajdonítani a házasságkötésnek úgy a férjre, mint a nőre nézve, méltányolván egyfelől azon okokat, melyeket az előadó jelenlegi jogunk fentartása mellett a nőre felhozott, anomáliának vélvén másfelől ezzel szemben, hogy a férjre ugyanez a szabályozás ki ne terjesztessék, tekintve különösen azt, hogy neki, mint családjá fejének az önálló és teljes cselekvőképességre sokkal inkább szüksége van, mint nejének. Aki képes a családalapításra, az arra is eléggé érett, hogy vagyonát kezelje.

Dr. Nagy Ferencz közvetítő álláspontra helyezkedvén, a francia emancipáció intézményének meghonosítását javasolja, melynek értelmében a kiskorú házasságfelek a cselekvési képességnek egy nagyobb fokát nyernék meg fontosabb ügyleteikre nézve azonban, mint váltókötelezés, bírói egyezség kötése, pervitel, stb. tovább is megmaradnának gyámi ellenőrzés alatt.

Oberschall Adolf nézete szerint a házasságkötésnek egyik féllel szemben sem kellene nagykorúsító hatályt tulajdonítani. A férfiakra nézve e részben mai jogunk tartandó fen. A nő nagykorúsításának azonban manapság, midőn 24. életévében mindenki nagykorúvá válik, nincs értelme. Régi jogunk azért fogadta el e tételt, mert a nő másképen, mint férjhezmenés által nagykorúvá sohasem lehetett s ekkor is csak azért, hogy ügyeibe előbbi családjá be ne avatkozhasse.

Hasonló értelemben nyilatkozott *Ádám András*, különösen kiemelve azt, hogy a nőnek házasság általi nagykorúsítását saját tapasztalatai nyomán is a gyakorlatban veszedelmesnek tartja. A régi gazdasági viszonyok az ősiség mellett mások voltak. A parasztszálynál a vagyont a földes

ur adta s ő is vette el, nemeseknél pedig megvédelmezte azt maga az ősiség. Dr. Plósz Sándor csatlakozván az előtte szólókhoz, rámutat különösen arra, hogy mily nagy évenként azoknak a nőknek száma, kik fejletlen korban felmentés mellett lépnek házasságra. Ehhez a nézethez járultak dr. Imling Konrád — fentartva a szerkesztő-bizottságban elfoglalt álláspontját — dr. Kovács Gyula és dr. Barna Ignác is, mire elnöklő igazságügyminiszter az ülést bezárta.

— **Polgári törvénykönyv.** A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztő-bizottsága f. hó 24-én *Lányi Bertalan* miniszteri tanácsos elnöklésével tartott ülésében a családjog köréből folytatta a *királyi kegyelem általi törvényesítés* törvényhozási szabályozása alapelveinek tárgyalását és dr. *Sipőcz László* előadó előterjesztése nyomán megállapodott abban, hogy a kiskoru gyermeknek királyi kegyelemmel való törvényesítéséhez az anya beleegyezése is megkívántassék; kivételes esetekben azonban a törvényesítéshez az anya ellenzése ellenére a gyermek nyilvánvaló érdekei szempontjából a gyámhatóság adhassa meg a beleegyezést. Ezzel kapcsolatban a bizottság elvi kiinduláspontul elfogadta az előadónak azt a javaslatát, hogy a törvényesítés folytán az anya szülői jogai a törvényesített gyermek felett megszűnnek, (hacsak nem hárul reá a tartás terhe, a mikor jogai is felélednek) de megfontolásra ajánlotta azokat a szempontokat, melyek mellett az anyának személyes viszonya a gyermekhez bizonyos vonatkozásokban mégis fentartható lenne. Hasonlóképp elvileg hozzájárult a bizottság ahhoz az indítványhoz, hogy a királyi kegyelemmel való törvényesítés csak a törvényesítő apa és a törvényesített gyermek közt létesítsen törvényes rokonságot, de ismét megfontolásra ajánlotta az előadónak, nem lehetne-e módot nyújtani arra, hogy a törvényesítő apa rokonai (fel- és lemenői, valamint bizonyos körben oldal-rokonai is) a törvényesítési kérelemhez való hozzájárulás által saját maguk és a törvényesített gyermek közt törvényes rokonságot létesíthessenek?

A bizottság ezután áttért az *örökbefogadás* kérdésének tárgyalására, mely a következő ülésen fog tovább tárgyalatni.

— **A közigazgatási bírósághoz** 1898. évben érkezett 19,848 ügy (közte 16,950 adó- és illetékügy). Az 1897. évről maradt 6118 hátralékkal együtt elintézendő volt 25,966, elintéztetett 19,615, hátralékban maradt 6351 ügyszám. Bizonyítási eljárás 2624 ügyben vált szükségessé. Szóbeli tárgyalás mindössze négy tartatott. Hatósági panaszra terjesztetett fel 175 ügy (közte 165 adó- és illetékügy). A magánpanaszok közül 3371 egészben, 1448 részben, a hatósági panaszok közül 43 egészben, 25 részben elfogadtatott. Ügyvédi képviselet 852 ügyben volt. Az előző év eredményeivel összehasonlítva, 5474 ügygyel kevesebb érkezett be, 441-gyel több elintéztetett el, s a hátralék nőtt 233-mal.

— **«Állami boritaladó és huszfogyasztási adó»** czimen *Mocsáry Béla*, pénzügyminiszteri osztálytanácsos, gyakorlati utmutatót állított össze, mely a dr. Kampis János, belügyminiszteri segédtitkár szerkesztésében legújabbán megindult «Közigazgatási Könyvtár» első kötete gyanánt jelent meg. A 216 oldalra terjedő kézikönyv a maga rendeltetésének teljesen megfelel, amennyiben a borital- és huszfogyasztási adók kezelésére és kiváltképen községenkénti biztosítására és beszedésére nézve érvényben levő törvények, szabályok, utasítások, rendeletek és elvi jelentőségű határozatok könnyen áttekinthető gyűjteményét foglalja magában. Az ügyvédek, pénzügyi tisztviselők, a jövedéki kihágások elbírálására hivatott bírák, továbbá a községi előjáróságok s az érdekllett adóköteles felek nagy hasznát vehetik ennek a szakszerű összeállításnak.

— **Aranykor** a budapesti VII. ker. kir. járásbírósnál. Egy, még 1890 december 26-án folyamatba tett sommás pörben a kir. járásbírósnak ítélete kézbesített a két fél ügyvédeknek még 1898 október 20-án. Alperes azonban felebbezett és felebbezését — tekintettel az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-a második bekezdésének fenforgó második esetére — be is adta már 1898 október 28-án, mely elintéztetést nyert 1898 december 13-án és kézbesítették a felterjesztő végzést felperes ügyvédének 1899 február 10-én vagyis: a felebbezés beadása után 3 hó és 12 nap múlva!

— **A kolozsvári városi kir. járásbírósnak** egy jóváhagyó végzése, amely 1898 július hó 27-én kelt: kezeimhez 1899 februárban lett kézbesítve. (*Ügyvédi körökből.*)

Nemzetközi Szemle.

— **A gabonahatáridőüzletről** az osztrák pénzügyi, kereskedelmi, igazságügyi és földművelésügyi miniszteriumok szélesebbkörű enquétet tartanak. A kérdőpontok jelenleg állanak megállapítás alatt.

— **Vasut kártérítési kötelezettsége.** Egy gőzfűrésztulajdonosnak magániparvasutján a vasuttulajdonos engedélyével szomszédja saját maga részére gabonát fuvarozott. A vasut tulajdonosa átengedte a sineket és a vasuti kocsikat, míg a hajtó erőt a fuvarozó saját lovaival szolgáltatatta. A fuvarozás közben baleset történvén, a súlyosan megsérült szomszéd, a vasuttulajdonost perelte a vasutak kártérítési kötelezettségéről szóló törvény alapján. A német Reichsgericht elvileg kimondotta, hogy a hivatkozott törvény ily esetben alkalmazást találhat.

— **A hiteltudakozó intézetek jogi természete.** A legelterjedtebb ily intézetet, a Schimmelpfeng-féle irodát egyik kliense kártérítés iránt beperelte, mivel a tudakozódására adott válasz körül vastag gondatlanságot tanúsított. A hamburgi Oberlandesgericht a keresetet elutasította a következő indoklással:

A hiteltudakozó intézet oly különös természettel bír, hogy számtalan díjazott segéd munkás nélkül nem is működhetik. A cél eléréséhez szükséges munka, az illető személyek hitelviszonyainak kipuhatólása, mindenesetre oly dolgok, amelyek sok irányban csakis kéz alatt, teljes discretio mellett történhetnek. Rendszerint az ezekhez szükséges utak megválasztása a tudakozó intézet hivatalnokának ovatosságára és tehetségére lesz bízva, amennyiben nem mindenütt vannak megközelíthető segédesszközök. Még nehezebb dolgok közé tartozik bizonyos személyek hitelviszonyát meg tudni, mert kereskedő vagy iparos nem árulja el üzlete állását hivatalnoknak. Senki sem kívánhat tudakozó irodától többet, mint hogy tájékoztat nyerjen bizonyos dolgokban, de helytelenül cselekszik, aki a nyert tudósításoknak vakon hisz. Lehetetlen, hogy a tudakozó iroda vezetője alkalmazottainak minden kutatásait és a viszonyok megítélését figyelemmel kísérje. Az intézetnek meg kell bocsátani, ha néha egy culpa történik. Mindenütt elismerik az intézmény nagy értékét. Ha az alkalmazottak minden hibájáért magukat az irodákat vonnák felelősségre, akkor egész létük kérdésessé válnék. Mindezeknél fogva szó sem lehet arról, hogy panaszlott contra bonos mores járt volna el, midőn kikötötte, hogy dolus esetét kivéve, semminemű hibáért — alkalmazottai hibájaiért sem felelős. (7.)

— **Strike-oló** munkásokat elítélt a hamburgi Oberlandesgericht *Grober Unfug* czimén a miatt, mivel megfigyelő Post-okat állítottak fel annak ellenőrzésére, hogy mely munkások állanak munkába.

— **Liszt Ferencz**, a hallei egyetem híres tanára, a berlini egyetemre hivatott meg a büntetőjog tanárának. Ezzel a büntetőjogi reformirányzat Németországban sokat nyert. Eddig a dogmatikus Binding a lipcsei katedrán dominálta a helyzetet; ezentul Liszt a reform tanait Berlinben még a lipcseinél is nagyobb hallgatóság előtt fogja előadni.

A Magyar Jogászegylet kiadásában legújabbán a következő füzetek jelentek meg. Dárday Dezső: Az ügyvédi díjak törvényhozási szabályozásának alapelvei. Raffay Ferencz: A házassági törvény és a polgári törvénykönyv kodifikációjáról. Baumgarten Izidor: A jogorvoslatokról. Schächter Miksa: A szakértőkhöz intézett kérdésekről. A Jogászegylet azon tagjai, kik nem kapták meg a füzeteket, szíveskedjenek reklamálni Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésében. (Kossuth Lajos-utca.)

A Magyar Jogászegylet folyó hó 4-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 19. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Szakolczai Árpád előadása a tisztességtelen versenyről szóló német törvényről és az ez alapon kifejlődött judikaturáról.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 irt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új angol bűnvádi reform. — *v.* — *Törvénykezési Szemle:* Telekkönyvi rangsorozat-csere. I. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvéd. — II. *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd. — III. *Huf József* soproni ügyvéd. — A tisztességtelen verseny leküzdéséről szóló német birodalmi törvény és az ennek alapján kifejldött joggyakorlat. *Dr. Szokolczai Árpád* budapesti ügyvéd. — Külön-félék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új angol bűnvádi reform.

Az angol igazságszolgáltatási intézmények tradíciói oly annyira ellenkeznek a kontinentális rendszerekkel, hogy azok között hasonlóságot keresni céltalan munka lenne. A jelen század elején még az angol büntető per jog teljesen szem elől tévesztette Bentham szavait, hogy «a bizonyíték az igazságszolgáltatás bázisa, s kizárni a bizonyítékokat annyi, mint kizárni magát az igazságot» — mert az angol jogi meggyőződés sokáig ezen kizárást tartotta követendő szabálynak s a tanuskodást oly megszorítások alá vetette, hogy nem egyszer épen a legfontosabb tanukat zárta ki a bizonyításból.

De az angol szellem mielőbb visszatért Bentham utilitarius elveihez, amire gyakorlati ösztöne, a gyorsaság, olcsóság követelménye, a technikai formszerűség iránti ellenszenve mintegy ráutalta, s aminek végleges diadalát vivta ki most a bűnvádi bizonyítás terén elért reformban.

A «nemo in propria causa testis esse debet» tulhaladt elvét a civilis per jog terén is már rég megdöntötte az idő Angliában. A lord Brougham által 1846-ban szervezett új «county court»-ok már felhatalmazták a perben álló feleket, azok házastársait, a tanuként való kihallgatásra. A józan és gyakorlatias angol jogfelfogás rég belátta, hogy az apróbb jogviták tulnyomó részében, melyek felett ezek a «county courtok» voltak hivatva ítélni, azok, akik egyedül képesek igazán bizonyítékokat szolgáltatni, magok a felek. Ha egy háztartás feje kifogásolja a mérsáros számláját, mivel a szállított hus rossz volt, kik adhatnak a tényekről hitelesebb felvilágosítást, melyre a bíróság ítéletet lesz alapítandó, mint magok a vitában álló felek? Ez igazság felismeréséből, a csekélyebb jelentőségű ügyek egész körében, folyt tovább az a szükségképeni eredmény, hogy két homlokegyenest ellenkező bizonyítási rendszer egymás mellett nem állhat meg, egyfelől a felsőbb törvényszékeknél, másfelől a csekélyebb érdekű ügyekkel foglalkozó alsóbb bíróságoknál, tehát a kettő közt egyöntetűséget kellett teremteni. És mégis, mikor 1851-ben első ízben terjesztettek az angol törvényhozás elé oly javaslatot, mely a polgári perben érdekelt feleknek is lehetővé akarta tenni a tanuként való kihallgatást, a parlament még annyira át volt hatva attól a gondolattól, hogy ez okvetlen nehezitené az igazság kiderítését, hogy jobbnak látta az egész reformot elhalasztani.

Csak a múlt évi Criminal Evidence Act tágitotta ki a bűnvádi bizonyítás kereteit is annyira, hogy a letartóztatott is kihallgatható saját kérelmére mint tanu, miután már bizonyos speciális ügyekben, mint az 1875. évi, élelmi szerek

és italok elárúsításáról szóló törvényben, továbbá az 1885. évi büntető novellában ez az elv részleges diadalt aratott s a gyarmatokban és az Egyesült-Államokban is érvényre emelkedett. Így az 1893. évi canadai Evidence Act 3. fejezete kimondja, hogy valaki nem válik képtelenné a tanúságtételre érdekeltségénél vagy egy büntetendő cselekmény elkövetésénél fogva; negyedik fejezete pedig megszabja, hogy minden büntetendő cselekménnyel vádolt, vagy az így vádoltnak férje vagy neje kifogástalan tanu lehet, továbbá pedig, hogy a tanulás elmulasztása nem szolgálhat a vád erősítésére.

Ez utóbbi intézkedésnek, mely az 1898. évi angol Criminal Evidence Actnak is egyik kiinduló pontja, célja az ártatlanul vádoltat megóvni a hátrányoktól, ha a hallgatást találná ügyére nézve jobbnak. E célú ugyan csak félig éri el, mert mi sem akadályozza a tizenkét esküdtet, hogy kedvezőtlen véleményt alkosson arról a vádlottról, aki vonakodik a számára törvényesen biztosított kedvezményről élni. De a törvény főcélja nem is ez, hanem az, hogy módot adjon az ártatlannak a körülmények részletes kifejtésére.

Viszont aztán az is igaz, hogy az ily rendszer alkalmas szokatlan mértékben szaporítani a hamis eskü, hamis vád és hamis tanulás eseteit. De a különbség azért mégis lényeges az előbbi és a jelenlegi állapot között. Mert míg eddig a letartóztatott minden eskütételi ünnepélyesség nélkül mondhatott igaztalan dolgokat, most csak esküvel megerősítve teheti azt.

Különösen értékesnek bizonyult ez a reform kisebb vétségek eseteiben, amilyenekkel nálunk a járásbírók nap-nap után foglalkoznak. Vegyük például egy vadorzáson kapott egyén esetét. Egyetlen terhelő tanuja talán az erdőkerülő, aki hivatali tulbuzgóságánál fogva igen természetesen elfogultságra hajlandó. Ezelőtt persze vallomást kellett tennie, s ha nem védekezett elég szabatosan, kimondták rá a vétkest. Ma azonban hit alatt tett tanúsága rendkívül alkalmas fokozni nyilatkozatának súlyát. Megfordítva, a panaszos tanúságtétele is ily viszonyok között sokat nyer fontosságban és meggondoltságban, mert tudja előre, hogy az, amit mond, az ellenbizonyítékok súlyánál is fog mérlegeltetni.

Ismételjük, a bizonyítási rendszer e mélyreható reformja eredményei tekintetében, ha korai is még általános conclusiókat vonni ki, de amennyire már eddig látható, az nemcsak jól bevált, de nem egy ártatlanul vádoltnak felmentését is eredményezte, úgy hogy az általános benyomás az, vajha már sokkal előbb sikerült volna meghonosítani a jogszolgáltatásban.

Érdekes lesz azonban megjegyezni, hogy a Criminal Evidence Act hatálya nem terjed ki Írországra, minthogy a parlament ir tagjai idegenkednek az ily messzemenő reformoktól. Bizalmuk nagyban megingott a büntető bíróságok pártatlansága iránt, s attól tartottak, hogy a vádlotthoz intézendő kérdések és keresztkérdések tág teret nyitnak a visszaélésekre. E részben Anglia kénytelen volt concessiókat tenni az irek lokális felfogásának. De másfelől az új eljárás életbe léptetése annál jobban mutatja az erős bizalmat magában Angliában a bírák és esküdtisékek pártatlan igazságszolgáltatása iránt.

Előkiadás

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi rangsorozat-csere.

— Ellenbirálat. —

I.

A *Jogt. Közl.* f. é. 8. számában «A telekkönyvi rangelsőbb-ség átengedésének hatálya az egyetemleges jelzálogoknál» czímen «egy bírói ítélet kritikája» jelent meg, melynek tárgya tulajdonképen szűkebb annál, melyet a cím jelez, amennyiben arra a kérdésre szorítkozik, vajon ugyanazon hitelező felcserélheti-e különféle elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek telekkönyvi rangsorozatát? «Sajnálatos, — ugymond — hogy a rangelsőbb-ség átengedéséről, annak hatályáról bírósági gyakorlatunkban mély a hallgatás és így nincs alkalom felsőbb bíróságunk állásfoglalását eme fölötté vitás elsőbbség átengedéséről megtudhatni. Csak most, legujabban találkoztunk egy idevágó kérdésre nézve bírói enuntiatióval, melynek esete teljesen összevág az itt megbeszélés alatt álló kérdéssel.»

A tudós cikkíró téved, midőn azt véli, hogy az általa közölt jogeset az első, melyben felsőbb bíróságaink ezen kérdéssel foglalkoztak, sőt ellenkezőleg, a telekkönyvi rangsorozat átengedésének ezen neme tekintetében következetes joggyakorlat fejlődött ki. Az idevonatkozó esetek Káplány Géza: «Telekkönyv» czimű folyóiratának 1898. évi 6. számában találhatók s azt bizonyítják, hogy a Curia e kérdésben határozott állást foglalt és hogy az eredetileg elfogadott jogelv alapján ismétlődő határozatainak láncolatát egyetlen ellentétes vagy eltérő döntés sem szakítja meg. Jelesül 1886. évi január 28-án 5397/85. sz. a. hozott végzésével, a tábla végzésének megváltoztatása mellett, helybenhagyja a kir. Curia az elsőbíróság határozatát, mely szerint a jelzálogos hitelező ugyanazon ingatlanokra különböző rangsorozattal bekebelezett követeléseinek elsőbbségének kölcsönös felcserélésére irányuló kérelmével elutasított és döntését következőleg indokolja: «A telekkönyvi rendtartás 61. §-a értelmében egyik hitelező a másíknak amennyiben ez által harmadik személyek jogai nem sértetnek — elsőbbséget engedhet ugyan, de ugyanazon hitelező különféle elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek rangsorozatát önkényüleg meg nem változtathatja, mert ily eljárás az 1881. LX. tcz. 190. §-ában foglalt intézkedések megghusítására vezethetne, sőt az előbb bejegyzett tételeknek más uton történhető kiegyenlítése esetében zálogjogi helyettesítést idézhetne elő, minek — miután minden bejegyzés csak az annak alapját tevő jogügyletnek szolgálhat biztosítására — telekkönyvi intézményünk elvei szerint helye nem lehet.» Ugyanazon elvből indul ki a szegedi kir. ítélő tábla, midőn 1895 december 2-án 6224. sz. alatt hozott végzésében kimondja, hogy: «a jelzálogos hitelezőnek az 1881. évi LX. tcz. 190. §-ában foglalt joga nem terjed ki arra, hogy különféle elsőbbséggel bekebelezett követeléseinek rangsorát önkényüleg felcserélje és ugyanabban a rangsorban egyik követelését a másíkkal helyettesítve, ez által a későbbi hitelezők kárára a bejegyzés szerint nyert elsőbbséget megváltoztassa»; a tábla végzését a Curia 1896. évi szeptember 16-án 912. sz. a. helybenhagyta. És 1897. évi november hó 18-án 4907/97. sz. a. ismét kijelenti a Curia: «A végrehajtási törvény 190. §-ának kifejezett rendelkezése szerint a jelzálogos hitelezők követeléseinek a telekkönyvi rangsorozat szerint elégitendő ki; e szerint tehát ugyanazon jelzálogos hitelező különféle elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek rangsorozatát meg nem változtathatja.»

A kérdés tehát legfelsőbb bíróságunk joggyakorlatában épenséggel nem vitás, de minthogy a bíróságok nem jogszabályokat alkotni, hanem a fenálló tételes jogot alkalmazni vannak hivatva, «az ítélet kritikájának» szempontjából kuta-

tandó, vajon a hozott határozatok megfelelnek-e valamely nálunk fenálló jogszabálynak. Elsősorban tehát nem azt fogjuk vizsgálni, vajon egyik vagy másik érdekeltnek előnyére vagy hátrányára szolgál-e a kérdésnek ilyen vagy amolyan eldöntése, s hogy méltányos vagy közhasznú-e a korlátozás vagy kibővítés vagy sem, mert ez már czélszerűségi, jogpolitikai vizsgálódás, mely «a bírói ítélet kritikájának» keretén kívül esik, hanem igyekezni fogunk mindenekelőtt tisztába hozni azt, hogy helyes-e, vagyis törvényben, rendeletben vagy érvényes jogszokásban gyökerező jogi elveken alapul-e, a bírált határozat.

A telekkönyvi bejegyzések hatályosságáról és rangsorozatáról a telekkönyvi rendtartás 61. §-a intézkedik, mely kimondja, hogy: «a telekkönyvi bejegyzvények hatályossága azon időponttól fogva kezdődik, melyben az azok teljesítéseért szabályszerűleg felkészített kérvény a telekkönyvi hatóság iktatóhivatalába beérkezett» és «ennek folytán a bejegyzvények közötti nyilvánkönyvi rangsorozat az e részbeni telekkönyvi kérvények iktatókönyvi számának sorrende szerint határoztatik meg». «Egyik hitelező csak annyiban engedhet a másíknak elsőbbséget, amennyiben az által harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvednek.»

A telekkönyvi rendtartásnak ezen rendelkezése felállítja az általános szabályt a nyilvánkönyvi rangsorozat megállapítására és kapcsolatosan ezzel az egyedüli kivételt az általános érvényű szabály alól. A szabály az, hogy a telekkönyvi bejegyzések rangsorozatára nézve a vonatkozó telekkönyvi beadványok iktatókönyvi számának, illetőleg beérkezésük idejének sorrendje irányadó. A szabálytól megengedett eltérés pedig az, hogy egyik hitelező a másíknak, harmadik személyek jogainak sérelme nélkül, elsőbbséget engedhet. A szabály alól megengedett ezen kivételben, mely mint minden kivétel szorosán magyarázandó, kettős korlátozás foglaltatik: 1. nem mindenki mindenkinek, hanem csak egyik hitelező a másíknak engedheti át az elsőbbséget és 2. még így is csak annyiban van helye az elsőbbség átengedésének, amennyiben ez által harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvednek. Az első korlátozásból egyenesen következik az, hogy egyik hitelező sem engedheti át az elsőbbséget önmagának, vagyis egyik hitelező sem cserélheti fel saját, különféle telekkönyvi elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek rangsorozatát, hanem a telekkönyvi elsőbbség átengedésének csupán különböző hitelezők követeléseinek között van helye.

A telekkönyvi rendtartás ezen rendelkezése oly világos és határozott, hogy kiterjesztő magyarázatnak oly értelemben, hogy a törvényhozó akarata messzebbre terjedt, általánosabb czélt ölelt fel, mint a mennyit szavaival kifejezett, itt helye sem lehet, mert az a feltevés, hogy a törvényhozó itt meg akarta engedni azt is, hogy ne csak egyik hitelező a másíknak, hanem ugyanaz a hitelező saját magának is átengedhesse az elsőbbséget, a használt szavak félremagyarázhatatlan értelmével ellenkeznek.

Téves tehát az említett cikk azon felfogása, hogy a törvény a rangátengedést «általában megengedi», mert ennek épen ellenkezője áll. «Általában» nem a hitelezők egyoldalu akarata és rendelkezése, hanem a bejegyzési kérvények beérkezésének ideje irányadó a rangsorozatra nézve, «kivételes» pedig csak egyik hitelező a másíknak van jogosítva saját elsőbbségét, akkor is harmadik személyek sérelme nélkül, átengedni. Ime, ez a létező jog, melylyel szemben nem elegendő az az érvelés, hogy «nem lehet ratióját találni, hogy miért ne tehetné ezt (a rangelsőbb-ség átengedését a hitelező) önmagának is», sőt még erre vonatkozó pozitív ratio sem szolgálhatna alapul arra, hogy a gyakorlat a törvény világos rendelkezésének kifejezetten kitűzött határain tulterjeszkedik, hanem legfőlebb megindokolna egy a törvény megváltoztatására irányuló kívánságot. Habár a kérdésnek «de lege ferenda» való illetén fejtegetése már nem

tartozik a birói ítélet bírálatának és ellenbírálatának keretébe, alantabb erre még vissza fogok térni.

De előbb lássuk, vajon nem engedi-e meg más törvény azt a felcserélési műveletet, melylyel valamely hitelező egyik követelésének rangsorozatát saját, más elsőbbséggel bíró követelésére ruházza át? Vajon csakugyan «fogyatékos-e az ítélet indokolásában a hivatkozás a végrehajtási törvény 190. §-ára?» Ezen törvényszakasz értelmében «a későbbi jelzálogos hitelezőknek jogukban áll, az előttük levő jelzálogos követelést az árfelosztásig készpénzzel kifizetve, magukhoz váltani» és «azon jelzálogos hitelező, aki valamely követelést bevált, a beváltott követelés tekintetében a hitelező jogaiba lép». A rangelsőbbség átengedésének vagy felcserélésének jogára nézve tehát itt külön rendelkezés nem történt s ennél fogva ez esetben is csak a telekkönyvi rendtartásnak fentebb ismertetett szabályozása irányadó.

A bírált ítélet tehát minden tekintetben a tételes jog világos rendelkezéseinek szilárd alapján áll és oly kérdésben, melyet a fenálló jogszabály nyitva nem hagyott, e jogszabály tartalmának felel meg teljesen.

Szívesen bocsátkozom már most az ezen tul fekvő kérdés fejtegetésébe is, vajon eltekintve a tételes jogtól, megfelel-e az illetén döntés és a hitelező rendelkezési jogának illetén megszorítása, mert hogy megszorítás, az kétséget nem szenved, valamely tényleges szükségnek, meg kívánja-e azt mások jogkörének megvédése, kívánatos-e valamely, a jog oltalmát méltán igénylő érdek megóvása szempontjából? A kérdés illetén felállításával tudatosan megnehezitem feladatomat, mert mindenesetre könnyebb és talán nem kevésbé helyes volna a kérdés olyatén formulázása, hogy mi szükség forog fen arra nézve, hogy az elsőbbség átengedése, a rangsorozat megváltoztatásának kivételkép engedett joga kiterjesztessék ugyanazon hitelezőnek saját követelése közötti rangcserére is? Ámde ilyen szükséglet, ilyen törvényes oltalomra szorító jogos gazdasági érdeket a hivatkozott cikk kimutatni meg sem kísérel és pedig sem általánosságban, sem arra a cikkben példaképpen felhozott esetre nézve, ha a későbbi jelzálogos hitelező az őt akár közvetlenül, akár más követelésekkel együtt megelőző követelést a jus offerendi alapján magához váltja és ilyképen szerzett követelésének rangsorozatát akarja későbbi rangsorozattal bíró követelése javára önmagának átengedni. A cikk annyit mond, hogy így «biztosabb» a későbbi követelés kielégítése; ámde harmadik személyek kijátszásának esetétől eltekintve, melyre még rá fogok térni, az elsőbbségcserével kiegészített jus offerendi nem nyújt nagyobb biztosságot, mint a törvényes jus offerendi, vagyis az előző követelés megszerzése folytán előállott helyzet utólagos elsőbbségcsere nélkül. Talán a cikk maga sem akarta ezt mondani, mert a «biztosabb» tulajdonkép semmit sem mond. A «biztos»-nak nincs comparativusa; ha valami «biztosabb», akkor az alapfok egészben vagy részben nem biztos. Hát bizony az, hogy biztos-e vagy nem biztos, nem attól függ, hogy a jus offerendi elsőbbség cserével vagy a nélkül gyakoroltatik-e, hanem attól, hogy mennyi folyik be a jelzálogul lekötött ingatlanokból? Ha, megtartva a cikk példáját, három ingatlanra volt bekebelezve elsőhelyen 25,000 frt és másodhelyen az egyik ingatlanra a jus offerendivel élő hitelező 5000 frtos követelése és ezért az ingatlanért 5000 és utóbb a másikért 10,000 és a harmadikért 15,000 frt fog befolyjni, a boldog hitelező két követelésére egyformán 30,000 frtot fog kapni, akár felcserélte követeléseinek telekkönyvi rangsorozatát, akár nem.

Mig tehát positiv előnnyel az elsőbbségcsere nem jár, addig másrészt határozott hátrányokat, harmadik személyek sérelmét és miként a bírált határozat és az idézett, ugyanazon alapon álló végzések helyesen emelik ki, a végrehajtási törvény 190. §-ának kijátszását idézheti elő. Tegyük fel, hogy A.-nak 25,000 frtos követelését, mely az 5000,

10,000 és 15,000 frton elkelt X. Y. és Z. ingatlanokra volt elsőhelyen bekebelezve, az X. ingatlanra másodhelyen 5000 frt erejéig bekebelezett B. a jus offerendi alapján megszerezte és elsőbbségcserével 5000 frtos követelését az X. ingatlanra elsőhelyre léptette elő; s akkor C., ki 4000 frt erejéig volt a legnagyobb értékű Z. ingatlanra másodhelyen bekebelezve, hiába fogja a neki is biztosított jus offerendit érvényesíteni, mert az X. ingatlanon elsőhelyre előléptetett 5000 frtos követelés az X.-ért befolyt vételárát teljesen felémészti, az Y. és Z. ingatlanokért befolyt vételár pedig éppen csak a csökkent fedezetű 25,000 frtos követelésére lesz elegendő. Így áll-e ez akkor is, ha a jus offerendi folytán több követelés birtokába jutott hitelező e követelések rangsorozatát meg nem változtathatja? Határozottan nem, mert akkor a többi hitelezők jus offerendijének értéke változást nem szenved.

Az a művelet tehát, melylyel B. követeléseinek rangsorozatát felcserélte és mely látszólag nem egyéb, mint ugyanazon pénznek ugyanazon egyén egyik zsebéből a másikába való áttétele, tényleg harmadik személyek zsebébe nyúl és lehetővé teszi, hogy a jus offerendi attól idegen célra használtassék fel. Ennek az intézménynek a célja a törvény rendelkezéséből és a törvényjavaslat indokolásából világos. Nem más az, mint hogy az egyetemleges hitelezőnek azon jogának következményei ellen, hogy bármely jószágtestből egészben is igényelheti követelésének kielégítését, a későbbi hitelezők magukat megóvhassák és hogy az egyetemleges zálogjoggal fedezett követelést magukhoz váltva, azt a fedezetül szolgáló ingatlanok vételárára olyképen oszthassák szét, hogy saját későbbi rangsorozattal bejegyzett követelésükre is *ugyanazon telekkönyvi állás mellett* még jusson kielégítés. De a rangsorozat felcserélésének eszméje nemcsak nem foglaltatik ebben az intézményben, hanem alkalmas arra, hogy annak üdvös célzatát a gyakorlatban meggyűsítsa.

A hivatkozott cikk szerint a rangsorozatcsere még akkor is megengedhető, ha a két helyet cserélő követelés között közbeneső jelzálogos hitelező van, mert hiszen ennek közömbös, akár milyen követelés van előtte, csak az összeg legyen ugyanaz. Nem is szólva arról, hogy minden telekkönyvileg bejegyzett zálogjog csakis azon követelés biztosítására szolgálhat, melynek alapján bejegyeztetett, tehát ép oly kevésbé, mint az egyik követelés biztosítására bejegyzett zálogjog alapján nem követelhet kielégítést a hitelező egy másik, bár ugyanoly összegű követelése javára, nem helyettesítheti a korábbi zálogjoggal bejegyzett követelését sem egy későbbi rangsorozattal bejegyzett követelésével; a közbeneső jelzálogos hitelezőre nézve egyáltalán nem lehet közömbös, vajon előtte olyan követelés van-e, melynek biztosítására még más ingatlanok is vannak lekötve, vagy olyan, melynek biztosítására csakis ezen ingatlan szolgál, mely tehát árverés esetén őt feltétlenül egész összegében megelőzi, míg ellenben az egyetemleges jelzáloggal fedezett követelést a jus offerendi alapján megszerzve, annak kielégítésére más ingatlan vételárát is fordíthatja.

A telekkönyvbe vetett bizalommal való visszaélésnek egy kirívó példáját szolgáltatná az elsőbbségcsere, melyet a hivatkozott cikk megengedhetőnek tart a következő esetben, mely bizonyítja, hogy a törvényileg meg nem engedett művelet mennyire károsíthatna nemcsak telekkönyvi érdekelteket, hanem a telekkönyvön kívül álló harmadik személyeket is. Az eset az, midőn valamely egyetemleges jelzáloggal biztosított követelésért harmadik személyek kezességet vállalnak, abban a bizalomban, hogy a jelzálogi fedezetből a követelés okvetlenül kielégítést nyer; az ingatlanok elárvereztetnek és a befolyt vételár teljesen fedezi a követelést ámde egy későbbi rangsorozattal bejegyzett hitelező a jus offerendi alapján ama követelést az ahhoz tartozó jogokkal együtt magához váltja és elsőbbségi nyilatkozatot állítván

ki, önmagának átengedi saját, sem az ingatlanok vételárával, sem kezességgel nem fedezett követelése javára az árverési vételárral is, kezességgel is fedezett követelés rangsorozatát és így az előbbi megkapja az árverési vételárból, az utóbbit pedig behajtja a kezeseken, kik ekkép tulajdonképen azt a követelést fizetnék meg, melyért kezességet nem vállaltak. Ily eredmények lehetővé tétele végett megengedni a hitelezőnek, hogy saját követeléseinek telekkönyvi rangsorozatát önkényűleg felcserélhesse, semmiféle ok fen nem forog.

A tételes jog, a folytonos joggyakorlat és a czélszerűség tehát egyaránt a bírálattal szemben a Curiának adnak igazat.

Dr. Messinger Simon.

II.

Dr. Katona Mór a *Jogt. Közl.* ez idei 8. számában megtámadja a Curia azon thesisét, hogy ugyanazon hitelező különféle elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek rangsorozatát meg nem változtathatja, mert az ily eljárás a végrehajtási törvény 190. §-ában foglalt intézkedések meghiusítására vezethetne (Polg. Törvk. 37. k. 18. sz.); panaszolja dr. Katona Mór, hogy bírói joggyakorlatunkban eddig eme, szerinte, fölötte vitás elsőbbségátengedéssel szemben felsőbb bíróságunk állásfoglalását megtudhatni nem lehetett, mert csak legújabbán találkozunk a kritika tárgyává tett bírói határozattal. Dr. Katona Mór véleménye szerint azonban ez a bírói határozat sem állhat meg, nem bír sem törvényes alappal, sem belső ratióval, sőt beleütközik a törvény világos kijelentésébe.

Bizonyára igen súlyos vádak, s ha a védelemre mégis vállalkozom, teszem ezt azért, mert könnyű bebizonyítanom, hogy a Curiának ez a határozata is az ártatlanul vádlottak közé tartozik, s mert dr. Katona Mór cikkének kifejtései ezen bizonyításban csak könnyebbségemre szolgálnak.

Előbb azonban azt is meg akarom állapítani, hogy az ártatlanul vádlott ebben az esetben a visszaesők kategóriájából való. A kir. Curia ugyanis a Katona Mór által támadott thesis-t már 5397/1885. számú határozatában állította fel; a határozat meg van Márkusnál is (II. k. 2903. sz.), s pedig szórul-szóra egyezően a Curia most kelt határozatával. Ezek alapján feltehetjük, hogy állandó bírói gyakorlat nyilatkozott meg a Curia határozatában.

Megengedem, hogy az ártatlanul vádlott nem a legjobb ruhában jelenik meg bírái előtt, de a fő mégis az ártatlansága. Ugy értem, hogy a Curiának az a nem distinguáló kijelentése: «ugyanazon hitelező különféle elsőbbséggel bejegyzett jogainak rangsorát meg nem változtathatja», nem lehet általános érvényű, tehát e tekintetben a kritikát megérdemli. Nem helyes s nem alkalmazható ez a szabály nevezetesen oly esetben, a mikor az ugyanazon hitelező javára különféle elsőbbséggel történt bejegyzések közvetlenül következnek a telekkönyvben egymásra, köztük harmadik személy joga nincsen. Itt koncedálnunk kell, hogy a hitelező a javára bejegyzett jogok rangsorát a telekkönyvi hatósághoz beadott egyszerű kérvénnyel megváltoztathatja, megfordíthatja. A tulajdonosra nézve ugyan ez se mindegy, de a telekkönyvi rendtartás 61. §-a utolsó kezdésének azt a rendelkezését, hogy az elsőbbség átengedése következtében a harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvedhetnek, nem értelmezhetjük úgy, hogy a harmadik személyek közé értsük a jelzálog tulajdonosát is, mert ez a 61. §. rendelkezésében implicite sincsen benne.*

De, hogy a Curia nem is ily esetekre tette kijelentését, azt úgy mostani, mint 1885-ből való határozatának megoko-

lása bizonyítja, ahol utalás történik mindakét esetben a végrehajtási törvény 190. §-ára, s arra, hogy az elsőbbségátengedés feljegyzése az elbírált esetekben az ezen szakaszban foglalt intézkedések meghiusítására vezethetne.

Dr. Katona Mór azonban ezen esetekre nézve is, a mikor az ugyanazon hitelező javára különféle rangsorral történt bejegyzések között harmadik személyek javára bejegyzett jogok állanak, akként ítél, hogy a bíralt határozat helytelen, és sem a telekkönyvi rendtartás 61. §-a, sem a végrehajtási törvény 190. §-a a határozat értelmében való döntést nem postulálja, s levezeti ezt — épen a végrehajtási törvény most említett szakaszából.

Azonban épen itt e szakasz értelmezésénél, amelyből, mint praemissából vonja le bírálatának eredményét, van a tévedés.

Szerinte ugyanis a közbülső jelzálogos hitelezőre nézve (*B*) a helyzet nem változik annak következtében, hogy az elsőbbség átengedése előtt *A*-nak még másik három ingatlanon is, talán mindannyin első helyen, egyetemleges zálogjoggal biztosított 5000 frt követelése áll, az elsőbbség átengedése után pedig ugyanazon *A*-nak* addig harmadik helyen, *B*. zálogjoga után állott, most első helyre jutott, nem egyetemleges zálogjoggal biztosított 5000 frt követelése; szerinte csatlódás nem éri *B*-t, mert tudnia kellett, hogy az egyetemleges zálogjoggal bíró hitelező esetleg épen azon ingatlanból kéri magát kielégíttetni, amelyre *B*. is zálog- vagy más dologi jogot szerzett. *B*. azonban tudja a végrehajtási törvény 190. §-át, s tudja azt is, hogy annak helyes értelmezése ily monstruositást nem eredményezhet. Ezen szakasz épen visszaélések megelőzése okából tudvalevőn akképen rendelkezik, hogy oly esetben, a mikor több jószágtestnek vételára egyidejűleg kerül felosztás alá, az ezen jószágtestekre egyetemleg bejegyzett követelések a jelzálogok vételárból elégitendők ki.**

Ha azonban a vételár felosztása nem egyazon időben történik, az elárverezett ingatlan vételárból az egyetemleges zálogjoggal bíró hitelező egész követelését kikövetelheti ugyan (id. §. 3. kezd.), de a későbbi jelzálogos hitelezőnek joga van az előtte levő, egyetemleges zálogjoggal biztosított követelést az árfelosztásig magához váltani (4. kezdés). Ha tehát *A*. akként intézi a dolgot, hogy a jelzálogul egyetemleg lekötött ingatlanok különböző időben, vagy csak az, amelyen *B*. javára is van bejegyzés, kerüljön árverés alá, vagy a vételár felosztása történjék különböző időben, *B*. a jus offerendivel él, *A*. egyetemleg biztosított követelését kifizeti, magához váltja, s a károsítást magától elhárítja. Az pedig nem lehet kétséges, hogy a későbbi jelzálogos hitelező ezen jogának, érdekének megfelelő és a törvény által biztosított módon való gyakorlása *A*. elsőbbségátengedése esetén meghiusul. Nem lehet kétséges azért, mert a későbbi jelzálogos hitelező, *B*. érdeke, s a jus offerendi értéke azon fordul, hogy mit, melyik követelést válthatja magához *B*.: *A*-nak egyetemleges zálogjoggal, tehát más ingatlanokra is biztosított követelését-e, amelyet *B*. a reá nézve legrosszabb esetben az egyetemleges jelzálogokból arányos megosztás mellett, s így azon jelzálogból, amelyre nézve telekkönyvileg bejegyzett saját jogánál fogva érdekelve van, csak részben fog kielégíteni, vagy az elsőbbség átengedésénél fogva *A*-nak vagy akár másnak első helyre, *B*. elé tolt ugyanakkora követelését, amely számára más jelzálog lekötve nincsen, s így ezen egy ingatlan vételárból, *B*. követelésének behajthatatlansága árán, teljes összegében sorozandó.

Hiszen a végrehajtási törvény 190. §-ának ereje a későbbi jelzálogos hitelező szempontjából épen a szakasz 4. bekezdé-

* Vagy bárki másnak, mert ez különbséget nem tesz.

** Azonban helyesen német polgári törvénykönyv 1172. §-a: «Der Wert wird unter Abzug der Belastungen berechnet, die der Gesamthypothek im Range vorgehen.»

* Másként van ez a német polgári törvénykönyv 880. §-a szerint: «Soll eine Hypothek, eine Grundschuld, oder eine Rentenschuld (csak e három) zurücktreten, so ist ausserdem die Zustimmung des Eigentümers erforderlich».

sében biztosított jus offerendiben van, mert az, hogy az egyetemleges jelzálogok elárverezése s az árfelosztás egy időben történnek-e, külső körülményektől függ, amelyekre az egyetemleges zálogjoggal bíró hitelező, ha nem is ő a végrehajtató, irányító befolyást gyakorolhat. A törvényjavaslatnak e szakaszhoz való megokolása is a jus offerendi céljának a későbbi hitelezőknek a károsodás ellen való megóvását említi; ezen legis ratio-nál fogva tehát a későbbi jelzálogos hitelező részére biztosított ezen jog correctivuma kíván lenni a törvény azon rendelkezésének, hogy az egyetemleges zálogjoggal bíró hitelező a vételárból tetszése szerint egészben is követelhet kielégítést, ha az árfelosztás nem egy időben történik. De gondoskodik a törvény arról is, hogy a beváltási jog csakugyan foganatos eszköz lehessen a későbbi jelzálogos hitelező kezében, akkép intézkedvén, hogy ha e joggal több jelzálogos hitelező kíván élni, az elsőség a telekkönyvi bejegyzés sorrendje szerint illeti azokat s a későbbi jelzálogos hitelező ezt a jogot a korábbi *ellenében* is érvényesítheti ugyan, de ennek követelését is tartozik készpénzzel beváltani.

Ha ez így van s magára a törvényre nézve vita nem lehet, helyesen hivatkozik a Curia arra, hogy az elsőbbség átengedése az általa elbírált esetben a 190. §-ban foglalt intézkedések s az ezek által a későbbi jelzálogos hitelező részére biztosított beváltási jog meghiusítására vezet s ennél fogva beleütközik a telekkönyvi rendtartás 61. §-ába, amely szerint az a harmadik személyek jogait, akiket épen a jus offerendi megillet, nem sértheti, nem turbálhatja.

Dr. Katona Mór szerint is nyilvánvaló, hogy a tárgyalt esetben A. «eme manipulációval (az elsőbbség átengedésével) megmenti ugyan a maga második követelését is, de más valaki (B.) marad kielégítetlen», utóbb mégis azt vitatja, hogy a rangsorváltozás a közbülső jelzálogos hitelező B. jogállásában változást nem idéz elő, s ezért A. a végrehajtási törvény 190. §-a s a későbbi jelzálogos hitelező beváltási jogára való tekintet nélkül sommásan, egyszerű kérvénnyel «nyújthat segítséget és erőt A. már beteg követelésének». Véleményünk szerint azonban a nagy beteg ilyen gyógyítása az említett törvényhelyek által tiltott kuruzslás. Ha ez szabad, akkor a végrehajtási törvény 190. §-át kitörölhetjük, mert keresztülvihetetlen vagy teljesen felesleges. Vitatja azonban dr. Katona Mór azt is, hogy az általa dedukált eredmény közfelfogás s ennek támogatására Exner művéből idéz. Nem tekintve azonban, hogy Exner munkájának egyik része sem volt annyi támadásnak kitéve (Strohal, Conrád,* Paris, stb.), mint épen a rangsorozat átengedéséről szóló tanítása s hogy közfelfogásról a telekkönyvi jog ezen ágazatában szólni még ma sem lehet, az idézett részek összefüggésükből ki vannak szakitva, mert az idézet előtt ez áll: «... sei zunächst vorausgesetzt, dass die von der Rangveränderung zu treffenden Satzposten in der Prioritätsreihe *unmittelbar auf einander folgen*». (Das österreichische Hypothekenrecht 483. l. a szövegben.)

Végezetül szabadjon arra utalnom, hogy az a kérdés, vajon az elsőbbség átengedése a harmadik személyek jogait alterálja-e, mindenkor quæstio facti, amelyet a telekkönyvi bírónak végig kell mérlegelnie; ezen mérlegelésbe a jóhiszemű kérdése bele nem játszik, tehát az, hogy az egyetemleges zálogjoggal bíró hitelező önmagának vagy másnak enged elsőbbséget, különbséget nem is tesz. Hogy a kir. Curia határozata ugyanazon jelzálogos hitelezőt említ, ennek oka az, hogy az esetek ezen csoportjában a typicitás szembeötlő s a jogi érzék inkább beleütközik, de nem mutat dogmatikus diagnózisra.

Dr. Sebestyén Samu.

* Die Prioritätsabtretung in ihrer Wirkung auf Zwischenhypotheken 22. l. ezt írja: Wir werden diesen *Nachteilsfall* fernerhin den «Fall der Simultan Hypothek» nennen, s művén végig él e formulával a jogtalan károsítás itt tárgyazott eseteinek jellemzéséül.

III.

A kir. Curianak 1886: 5347/1885. szám alatt hozott ítélete kimondotta, hogy a hitelező különféle elsőbbséggel biztosított követeléseinek rangsorozatát önkényüleg meg nem változtathatja, mivel ilyen eljárás a végrehajtási törvény 190. §-ában foglalt intézkedésnek meghiusítására vezethetne, sőt az előbb bejegyzett tételeknek más uton történhető kiegyenlítése esetében zálogjogi helyettesítést idézhetne elő, minek — miután minden bejegyzés csak az annak alapját tevő jogügyletnek szolgálhat biztosítására — telekkönyvi intézményeink elvei szerint helye nem lehet.

Ezen ítéleti kijelentés a *Jogt. Közl.* 8. számában Katona Mór által nemcsak hogy helytelenített, hanem a jogelvekkel és különösen a telekkönyvi rendtartás rendelkezéseivel ellentétesnek nyilvánított. Ami ennek az ítéletnek indokolásában mindenekelőtt szembeötlő, — mondja a cikkíró ur — az az, hogy a hitelező önmagának nem nyújthat rangelsőbbséget. Ezt az indokolást tartja tévesnek azért, mert ha a hitelező más hitelezőnek elsőbbséget engedhet, akkor nincsen rációja annak, hogy miért ne tehetné meg ezt önmagának.

Ha megengedem is, hogy az idézett curiai ítéletnek indokolása nem állja ki a kritikát, az abban kijelentett jogszabály mégis helyes és kifogástalan.

Ezen állításom helyességének beigazolására szükségesnek tartom az elsőbbség átengedésének mi módon való létesülését kimutatni.

Az elsőbbség átengedésének lényege ugyanis abban áll, hogy a korábbi jelzálogos hitelező annak türéseire kötelezi magát, hogy valamely későbbi jelzálogos hitelezőnek követelése az ő ranghelyén kielégítést nyerjen, a későbbi — kedvezményezett — hitelező viszont megengedi a korábbi hitelező ajánlatának elfogadása által hallgatag, hogy ennek követelése az ő ranghelyén kielégíttethessék, amennyiben mindakét követelés egymást fedezi.

A későbbi hitelezőnek hallgatag kijelentett engedélye nélkül a korábbi hitelezőnek nyilatkozata zálogjogról való lemondásnak volna tekintendő, mivel törvényes ok nélkül nem igényelheti más — habár későbbi — hitelezőnek ranghelyét.

Ebből következik, hogy az elsőbbség átengedése kétoldalu jogügyletet képez és miután jogi képtelenség, hogy valaki önmagával jogügyletet köthessen, a Curia helyesen kimondotta, hogy a hitelező különféle elsőbbséggel biztosított követeléseinek rangsorozatát önkényüleg meg nem változtathatja.

Helyes ugyan Katona Mórnak az a kijelentése, hogy a jelzálogos hitelező követelését szinleg másra ruházhatja és hogy annak a harmadiknak ily módon az elsőbbséget átengedheti; de ezen körülmény nem alterálja a curiai ítéletnek jogi helyességét, mert ha alterálná, akkor minden törvényes intézkedés, mely kijátszható, — és hogy ilyen létezik, senki nem tagadja — ez okból helytelen volna; másrészt pedig rosszhiszeműnek volna tekintendő a hitelezőnek ilyen eljárása s ennél fogva a közbeeső hitelezők által a sorrendi tárgyalás alkalmával megtámadható volna a telekkönyvi rendtartás 61. §-a értelmében, mivel a telekkönyv csak a jóhiszeműleg szerzett jogokat védi.

Katona Mór annak igazolására, hogy az ő jogtétele a közfelfogással megegyezik, Exnerre hivatkozik, de helytelenül; mert eltekintve attól, hogy annak nézete az elsőbbség átengedésének hatályára nézve egyáltalában téves, mivel ismert művében azt a tételt állította fel, hogy az elsőbbség átengedésének csak viszonylagos hatálya van, ami pedig nyilvánvalólag nem áll: művének cikkíró által idézett részében előadott érvelései inkább a curiai ítéletnek helyessége mellett harcolnak.

Exner ugyanis azt mondja: Gehören die Satzposten laut Grundbuch demselben Gläubiger, so kann dieser durc

einfaches Gesuch ihre Rangordnung verkehren oder ihre Gleichstellung bewirken, és folytatja: ich kann nicht zugeben, dass es sich da um zwei Rechtsgeschäfte verschiedener Art handle, wenn sich zwischen den Hypotheken *der Contrahenten* Zwischenhypotheken befinden.

Miután Exner világosan szerződő feleket említ, és miután maga sem állítja, hogy valaki önmagával szerződést köthessen és szerződés nélkül az elsőbbség átengedése nem képzelhető, kimondásából okszerűleg következtethető, hogy az abból levont jogtétel, mely szerint a jelzálogos hitelező különféle elsőbbséggel biztosított követeléseinek rangsorozatát önkényűleg megváltoztathatná, téves és nem igazolt, mivel önmagával nem szerződhet, illetve az elsőbbség átengedését célzó jogügyletet önmagával meg nem kötheti.

Huf József
ügyvéd.

A tisztességtelen verseny leküzdéséről szóló német birodalmi törvény és az ennek alapján kifejldött joggyakorlat.

— Részlet dr. Szokolczay Árpád jogászegyleti előadásából. —

Azon régi jogi elvben való megnyugvason, hogy nem minden, ami jogos, egyúttal tisztességes, törekszik a modern törvényhozás mindinkább változtatni. A jogos, tisztességes és erkölcsös fogalmának összhangba hozása nem egy rést ütött a megszokott jogszabályokon.

A szerződési szabadság jogi elvét, hogy csak egyet említek, az uzsora törvény korlátozta, s míg az 1868. évi törvény a szerződési szabadság követelményének tartotta, hogy kimondja, hogy minden, az uzsorára vonatkozó tiltó szabályok hatályon kívül helyezettnek, alig van ma jogász, aki ne helyeselné az uzsora törvény korlátozásait és midőn ismeretes lett, hogy a Curia határozatával az u. n. gabona-uzsorákat is bevonta a törvény szigora alá, más szempontokból ezen határozat támadás tárgyát képezte, de a jogászok többsége helyeselte a büntetőjogi sanctiót azon esetekre, melyek bár a legszabályosabb jogi formában jönnek létre, de amelyek mégis magukban foglalják a büntetethez minden kriteriumát.

És ez az irány, a törvényhozások és a judikatura ezen tendenciája felel meg az igazságnak. És vajon mi lehet a jog magasabb hivatása, mint az igazság kutatása és védelme.

Ténybeli igazságok estek előbb a jogi formulák áldozatául. Mert ha pl. meg is van a szerződés minden kelléke egy oly ember között, aki hidegen számítja ki a viszonyok kényszerítése által előállható legnagyobb hasznot és a közt, ki kénytelen szerződést kötni, mert a viszonyok kényszerítik rá, — hogy lehet ilyen esetben szerződési szabadságról beszélni és egy pusztán jogi forma kedvéért a szabadon kötött szerződés minden jogkövetkezményével felruházni olyan formalitást, mely tulajdonképp nem egyéb, mint az erősebbnek másra rákényszerített egyoldalú akarata.

És hogy lehet a szerződési szabadságról, a verseny szabadságáról beszélni, midőn a kereskedők egy része a másik, a tisztességesebb felett előnyöket vív ki az által, hogy olyan eszközökkel küzd, melyek bár jogszabályokba nem ütköznek, de vétlenek az erkölcs, a tisztesség szabályai ellen.

Az a kérdés: Mi helyesebb, a jogi forma, a szerződési szabadság jelszava miatt eltérni a tisztességtelen versenyt, vagy összhangzásba hozni a jogszabályokat az erkölccsel és tisztességgel és nemcsak azt eltiltani, ami egyenesen a büntetőtörvénykönyvbe ütközik, hanem azt is, ami a kereskedelmi jóhiszeműség, vagy mint magát a német judikatura kifejezi, a kereskedelmi „Treu und Glauben” elvével áll összeütközésben.

A kérdés nézetünk szerint kétséges nem lehet, és így előttünk kétség tárgyát sem képezheti, hogy az 1896. évi május 27-iki német birodalmi törvény a tisztességtelen verseny leküzdésére feltétlen szükséglet, melynek megalkotása hazánkban a legközelebbi törvényhozói feladatok közé kell hogy tartozzék.

Fenálló büntető törvényeink a tisztességtelen verseny ellen védelmet nem nyújtanak, mert helyesen mondja Kohler, hogy a tisztességtelen verseny ovatosan kikerüli a büntetőjog szabványait és azon a téren működik pusztítólag, melyet a büntető judikatura magának le nem foglalt. Sem az ipar-

törvény 58. §-a, sem egyéb törvényes intézkedéseink nem meritik ki a német törvény üdvös intézkedéseit.

Hiszen az üzleti titok, mely pedig méltán nevezhető a kereskedő szellemi tulajdonának, törvényhozásunkban eddig semminemű védelemben nem részesül.

Helytelenül hivatkoznak minálunk továbbá arra, hogy a francia judikatura kielégítően küzd meg a tisztességtelen versenyyel a Code civile 1382 és 1383. §-ával, mely kimondja a kártérítési kötelezettséget arra, ki ténye által másnak kárt okoz. Annak hangsúlyozása mellett, hogy Franciaország is érzi egy hathatósabb védelem szükségességét, rámutatunk ama nagy különbségre, mely a francia és magyar judikatura kártérítési praxisa között van. Míg a francia bíró mondhatni vakmerő merészséggel állapítja meg a kártérítési kötelezettséget és a kár mennyiségét, addig a magyar bíró néha tulságos körültekintéssel ítél a kártérítés kérdésében és a kár megítélése körül.

És ebből egyáltalában nem lehet a magyar judikatura ellen szemrehányást kovácsolni. A magyar bíró nem akar törvényeket hozni.

E tekintetben rokon a német judikaturával. Kiindul azon helyes elvből, hogy a judikatura ingadozó lehet és ezzel csak növeli a bizonytalanságot, a törvény pedig megszabja az irányt és kötelezőleg megállapítja mit lehet és mit szabad cselekedni. A német törvény megalkotásának fő oka egyrészt a Reichsgericht vonakodása volt, a kármegítélés terére lépni oly esetekben, midőn erre törvényes intézkedés nem létezett, másrészt a közvélemény hangos követelése oly irányban, hogy gát vettessék a tisztességtelen verseny csunya káros üzelmének. Ezen kívánalmak első sanctiója Németországban az 1894. május hó 12-iki az árumegjelölések oltalmáról szóló törvény 15. §-a volt, mely így hangzik:

„Aki a kereskedelembe és forgalomba megtévesztési célzattal árukat, vagy azok csomagolását, borítékát, hirdetéseit, árjegyzékeket, üzleti leveleket, ajánlatokat, számlákat vagy hasonlókat oly kiállítással, melyek az érdekelt körökben más áruinak ismertető jeléül szerepelnek, annak beleegyezése nélkül ellát, vagy aki ugyanily célból ilyképp megjelölt árukat forgalomba hoz vagy elad, a károsultnak kártérítéssel tartozik és 100 márkától 3000 márkáig terjedő pénzbüntetéssel vagy három hónapig terjedő fogházbüntetéssel büntetendő. A bünvádi eljárás indítványra tétetik folyamatba. Az indítvány visszavonható.”

Ugyanezen törvény 16. §-a a következőképp hangzik:

„Aki árukat vagy azok csomagolását vagy borítékát vagy hirdetéseit, árjegyzékeit, üzleti leveleit, ajánlatait, számláit vagy ehhez hasonlókat hamisan, valamely országczimmerrel vagy egy helység, község, stb. nevével vagy czimerével azon célból lát el, hogy az áruk mineműsége és értéke felől tévedést keltsen, vagy aki ugyanezen célból ilyképp megjelölt árukat forgalomba hoz vagy elad, 150 márkától 5000 márkáig terjedhető pénzbüntetéssel vagy hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.”

Ezen intézkedésektől a tisztességtelen verseny 15. §-ához csak egy lépés kellett.

A tisztességtelen versenyről szóló törvény öt főrészre oszlik.

Intézkedik 1—4. §-ig a hirdetési visszaélések ellen, 5. §-ában a mennyiségi visszaélések ellen, 6. és 7. §-ában a hitelkárosítások ellen, 9. és 10. §-ában az üzleti titok megsértése ellen.

A hirdetési visszaélések elleni intézkedések két részre oszlanak.

Helytelen adatok (unrichtige Angaben) terjesztése miatt, helye van az Unterlassungs-Klage-nak, vagyis keresetnek a további terjesztés abbahagyására és kártérítési keresetnek. Az abbahagyási és kártérítési kereset actoratusa megilleti azon iparüzőket, akik hasonló árukat és munkálatokat készítenek vagy forgalomba hoznak, továbbá azon egyesületeket, melyek az ipari érdekek előmozdítására alakultak.

A törvény első szakaszának sanctiója alá esik az, aki:

1. nyilvános közleményekben;

2. vagy közlésekben, melyek a személyek nagyobb körére szánvák, helytelen adatokat terjeszt:

1. üzleti viszonyokról, különösen az áru mineműsége, a készítési módja, ármeghatározása, az ipari szolgáltatás, az áruk megszerzése módjáról vagy a beszerzési módjáról vagy a beszerzési helyről, kitüntetésekről, az eladás okáról és alkalmáról, mely közlések alkalmasak azon látszat keltésére, hogy különösen előnyös kínálat esete forog fen.

Ezen szakasz tehát terjedelem tekintetében messze tul-

haladja ipartörvényünk sokszor hivatkozott 58. §-át. Tulhaladja először a delictum alanya, a delictum tárgya, elkövetési módja és a büntetőjogi sanctio tekintetében.

Míg az ipartörvény alany tekintetében csak iparost vagy kereskedőt ismer, a német törvény e tekintetben semminemű megszorítást nem tesz. A tisztességtelen verseny tényálladékát elkövetheti a kereskedő, iparos, ügyvéd, orvos, stb., szóval mindazok, kik iparszerűen oly eszközökkel kívánják a kedvező kínálat látszatát kelteni, amelyet a törvény meg nem enged. Elkövetheti az önálló iparos és az alkalmazott, stb.

A delictum tárgya tekintetében is lényegesen eltér az ipartörvény vonatkozó szakasza a német törvény fogalom-meghatározásától.

Míg az ipartörvény csak a czégen, nyomtatványon vagy hirdetésekben való valótlanságokat rendeli büntetni, addig a német törvény kibővíti ezt a tényálladékot azon kitéttel: «in Mittheilungen, welche für einen grösseren Kreis von Personen bestimmt sind».

Ezen kitéttel alá subsummálandó az, mit az ipartörvény vonatkozó szakaszába bele kívánnának interpretálni, pl. a kirakatban kitétt hamis jelzések, továbbá akár kikiáltás, akár csak írott levelek által terjesztett helytelen adatok, ugyanezek akár képben vagy bármily módon terjesztve.

Az ipartörvény 58. §-a megszorítja a büntethetőséget a czég, nyomtatvány és hirdetésekre. Ha szükség van a fentjelzett kiterjesztésre, amint hogy meggyőződésünk szerint szükség van, úgy ez nem belemagyarázás, hanem törvényhozás által oldható meg.

Kiterjed továbbá a német törvény hatálya a mezőgazdasági munkákra, a folyóiratok, irodalmi munkák terjesztése céljából alkalmazott helytelen megjelölésekre.

Tilos egy könyv kiadási számának helytelen megjelölése, például: XX. Auflage vagy egy lap helytelen megjelölése; «amtliches Organ» és hasonló kitételek, ha azok a tényeknek meg nem felelnek.

A törvény sanctiója tekintetében a magyar ipartörvény csak egy kriteriumot és csak egy sanctiót ismer, t. i. az adatok valótlanságát és a 175. §. szerint kiróható 20—200 ftig terjedhető pénzbüntetést.

A német törvény azonban két kategóriát ismer:

1. A helytelen megjelölést (unrichtige Angaben).
2. A tudva valótlan és megtévesztésre alkalmas adatokat (wissentlich unwahre und zur Irreführung geeignete Angaben).

A sanctio tekintetében a törvény következő kategóriát állítja fel:

1. Unterlassungs-Klage-nek, a téves adatok, megjelölések, tovább terjesztése megtiltására irányuló keresetnek mindig van helye, ha helytelen megjelölések léteznek, akár tudva vagy nem tudva, akár szándékosan vagy nem szándékosan alkalmaztattak.

2. Kártérítési keresetnek van helye, ha a panaszlott tudta vagy tudhatta az adatok (Angaben) helytelenségét.

3. 1500 márkáig terjedhető pénzbüntetés, visszaesés esetében pedig hat hónapig terjedhető fogházzal sújtható az, aki tudva hamis és megtévesztésre alkalmas adatokat terjeszt.

4. Ha a családi szándék beigazolást nyer, úgy a büntető-törvénykönyv határozmányai irányadók. Minden esetben az ítélet közzétehető.

5. Az 1. és 2. §. tulajdonkép összevonva, teljes szövegében áll a bíró rendelkezésére, módot nyújtva neki a törvénynek a mindennapi élet követelményeihez való alkalmazására. Az unrichtige Angabe és a wissentlich unwahre Angabe, különösen az előbbi súlyosabb esetében, midőn a panaszoltnak az «Unrichtigkeit» tudatában kellett lennie, csak vajmi finom distinctiót lehet tenni és a distinctiót valóban csak az élet adja meg, kidomborítván a kevésbé és inkább rosszhiszemű tisztességtelen verseny kriteriumait.

Ipartörvényünknek a «tényleges üzleti viszonyoknak vagy a valóságnak meg nem felelő» kitétele ellen tehát gyakorlati szempontból nem igen tehető kifogás.

De igenis hiánya törvényünknek az Unterlassungsklage, a kártérítés, a közzététel és a szigorú jogi sanctio mellőzése, mert az eltiltás és a kártérítés kötelezettsége a közzététel, a német törvény gyakorlati üdvös eredményének legerősebb garantiája.

Mert ismét hangsúlyozzuk, hogy a törvényeknek a gyakorlat által való kibővítésére a magyar bíró nem érez magában hivatottságot, annál kevésbé lehetséges ez az ipartörvény 58. §-a alapján, melynek kezelése és alkalmazása az iparhatóságok kezében van, oly fórumoknál, melyek egyáltalán nem igen képesek bírói joggyakorlat kifejlesztésére.

Különfélék.

— A kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentéséből.

A múlt év folyamán ugyszólván egy törvény sem hozott, mely a munka folytatását képezné, s azon egy törvényjavaslat, amely jelenleg az összes politikai köröket foglalkoztatja: a képviselőválasztások érvényessége fölötti curiai bíráskodás, igazságszolgáltatási szempontból inkább visszaesést, mint előrehaladást jelent. Törvényeket hoztunk a bírói függetlenség védelmére és a bíróságoknak a politikai élettől való teljes elszigetelésére, és most jogrendszerünk ezen féltve őrzött elvén üttetik rés, mikor a kir. Curia a választási ügyekben való bíráskodással tervezzük felruházni. A politika és pártszenvédély nem ismer kiméletet, nem ismer tekintélyt és minden látnoki tehetség nélkül előre is megmondhatjuk, hogy a kir. Curia a parlamentben, a sajtóban és a közéletben egyaránt mindjárt az első esetekben a legvehemensebb támadásoknak lesz kitéve, amelyek esetről-esetre ismétlődve, ezen bíróságnak tekintélyét kifelé megrontják, tagjainak önbizalmát megrendítik, sőt félt, hogy magát a politikai szenvedélyt beviszik a bírói testületbe. Ép ezért nem tudjuk eléggé pártolni azt a fölvetett eszmét, hogy a képviselőválasztási ügyekben a közigazgatási bíróság ruháztassék fel a bíráskodási joggal, mely bíróság már jellegénél fogva is sokkal alkalmasabb erre a funcióra, másrészt pedig bír a függetlenség mindazon attribútumaival, melyekkel a kir. Curia.

A jövő év január elsején az esküdtszékek meg fogják kezdeni működésüket. Már múlt évi jelentésünkben utaltunk arra, hogy a mi törvényszéki épületünk nem áll készen az új intézmény befogadására. Sem végtárgyalási, sem tanácskozási terme nincsen, sem pedig az egyéb szükséges mellék-helyiségekkel nem rendelkezik. Ép ez okból sürgetve kértük Nagyméltóságodat, hogy törvényszékünk már rég tervbe vett átalakítására, esetleg egy új igazságügyi palota felépítésére a szükséges intézkedéseket megtenni kegyeskedjék. Sajnálattal kellett tapasztalnunk, hogy kérelmünk méltatásra nem talált, sőt ujabban olyan hírek szállingóznak, hogy ép azért, mert kellő helyiségünk nincs, törvényszékünk esküdtbírói hatáskörrel nem fog felruháztatni. Lehetetlen el is képzelnünk, hogy az ország legtisztább, legmagyarabb vidéke fog megfosztatni az esküdtszékeknek igazságügyi és közjogi jótéteményeitől. Törvényszékünk kerületébe körülbelül 250 ezer lélek tartozik; ez a 250 ezer lélek mind tiszta magyar, semmiféle más nemzetiség közéje beékelve nincs. De maga a törvényszék székhelye, Kecskemét városa, ki tud állítani annyi esküdtet, mint alig egy-két város az országban.

És ami különösen figyelemreméltó, az esküdtszékek Magyarországon ép nálunk van multja is. A «fogott bírák» Kecskemét, Nagy-Kőrös és Czegléd városokban egy évszázadon keresztül gyakorolták a büntető igazságszolgáltatást s a jogtörténeti kutatások már megállapították ezen intézménynek az esküdtszékekkel való szoros rokonságát.

Akár nemzeti politikai, akár igazságügyi szempontból tekintjük is a kérdést, mindkét szempontból megbocsát-hatatlan hibának kellene tartanunk egy negyedmillió tősgyökeres magyar embert egyik legértékesebb alkotmányos jogának gyakorlásától, habár időlegesen is, megfosztani. Mert ne áltassuk magunkat; amint idegen törvényszék esküdtbírói elé utaltatunk, akkor esküdt, vádlott, panaszos, tanu és ügyvéd egyaránt csak az új intézmény terheit és fogya-tékosságát érezi, az esküdti tiszt gyakorlásában, az esküdtszék ítélkezésében rejlt előnyök nélkül.

S mindez azért történik, mert törvényszékünk nem rendelkezik kellő helyiségekkel. Egy ilyen harmadrendű kérdés miatt nem lehet egy egész intézmény életbeléptetését felfüggeszteni.

— **Tóth Gáspár** budapesti ügyvéd táblai bírónak nevezetett ki a budapesti kir. táblához. Akik Tóth Gáspár irodalmi működését figyelemmel kísérték, mindazok örömmel értesültek e kinevezésről, amelylyel a kir. tábla kiváló szakerőt nyer.

— **A nyiregyházai kir. törvényszék aktáiból.** Ügyvédi körökből kaptuk a következő panaszt:

Egy kisvárdai lakos ellen 284 frt 45 kr. s jár. ir. a nyiregyházai kir. törvényszékhez 8459/1898. sz. a. nov. hó 13-án nyújtottam be egy váltókeresetet. A sommás végzés november hó 23-án hozott meg. Deczember hó 9-én azon helyzetben voltam, hogy benyújthattam a kielégítési végrehajtási kérvényt, melylyel a végrehajtási zálogjog bekebelezésének elrendelését is kértem. A kérvény a nyiregyházai kir. törvény-

széknél 9068/98. sz. a. iktattatott. *A kielégítési kérvény* 1899 január hó 9-én — *tehát egy hónappal a kérvény benyújtása után nyert elintézt.*

A végrehajtási zálogjog bekebelezése elrendeltetett, alperes azonban ezen hosszú időközben (majdnem két hónap telt el a váltókereset benyújtása óta) és pedig decz. 27-én, eladta ingatlanát, minél fogva a telekkönyvi hatóság a bekebelezés iránti megkeresést elutasította (258/99. febr. 14-én). Reméljük, hogy ez adatokról az illetékes felügyeleti hatóság is tudomást vesz.

— **A zentai kir. járásbíróság aktáiból.** A zentai kir. járásbírósnak 1885 június 15-én 5808. sz. a. hozott végzése elleni felfolyamodást a budapesti kir. ítélő tábla 1886. évi május 18. napján elintéztén, a megsemmisítő végzés folytán a járásbíróság 6008/86. sz. a. 1886 július 12-ik napjára tűzött tárgyalást. A kir. táblai határozat és a járásbíróság tárgyalást tűző végzése egyik érdekeltnek 1898 november 16-án kézbesített.

— **A budapesti áru- és értéktőzsdéhez** 1898. évben 1708 kereset érkezett, elintézetlen maradt 466 ügy. A felső-bíróságokhoz felterjesztett ügyek közül a kir. tábla 44-et helybenhagyólag, 6-ot megváltoztatólag, 3-at megsemmisítőleg intézett el. A Curia 1 esetben a tőzsdébiróság, 2 esetben a tábla határozatát hagyta helyben. Sajnos, a hivatalbóli halasztások e bíróságnál napirenden vannak, ami az ügyek gyors lebonyolítását nagyon akadályozza.

— **A budapesti kir. ügyészségnél** a folyó év első két hónapjában az iktatószám 9640 számra emelkedett; az új ügyek lajstromszáma pedig 2299. Az előző év első két hónapjában az iktatószám 9360, — az új ügyek száma 2701 volt. E szerint ebben az évben ez időszert a lajstromszám csökkent, de az iktatószám emelkedett.

— **A budapesti kir. büntető törvényszéknél** az ügyforgalom folyton emelkedő és pedig igen jelentékenyen. Ez év első két hónapjában az iktató 17,333 számot ért el; az önálló új ügyek (feljelentések, közvetlen idézés) 2424-re emelkedtek. A múlt év hasonló időszakában az iktatószám 16,310 volt, míg az új ügyek lajstromszáma 2242. Tehát ebben az évben a szaporodás a múlt év első két hónapjához képest a beadványok iktatószámánál 1023, az önálló új ügyeknél pedig 182.

Nemzetközi Szemle.

— **Vasuti balesetek.** Az osztrák vasuti miniszter rendeletet bocsájtott ki, melyben azon ténynyel foglalkozik, hogy utóbbi időben a bíróságok több ízben azon alapon mentették fel a vasuti balesetet okozott vasuti alkalmazottakat, mivel bizonyítottak kellett tekinteni, hogy a megfelelő utasítások nem tartattak be, sőt némely esetben a szabályok figyelmen kívül hagyása a vádlottak főnökeinek tudtával és akaratával történt. A rendelet meghagyja, hogy a vasutak részéről megejtett vizsgálatok megejtésénél eme momentum különös figyelem tárgyát képezze. Kiderítendő, melyek azon körülmények, melyek a szabályok betartását megnehezítették, vagy lehetetlenné tették. Eme vizsgálatok eredményei közlendők a büntetőbíróssággal, kiemelve minden egyes esetben nem csupán a terhelő körülményeket, hanem mindazon momentumokat is, amelyek a vádlottak cselekményét, illetőleg mulasztását mentik vagy enyhítik.

— **Képes levelező-lapok** utánzása megvan engedve, hacsak az utánzott levelező-lapon levő kép nem képez önálló művet. Ily önálló alkotásnak nem tekinthető valamely templom, ház, stb. fényképe. (Német Reichsgericht.)

— **A biztosítási feltételek** amaz intézkedése, hogy ha az ajánlattevő valótlán adatokat közöl ajánlatában, a biztosító az ügyletet megtámadhatja és a biztosítási összeg kifizetését megtagadhatja, nem vonatkozik objective valótlán válaszokra, hanem csupán azokra, amelyeket az ajánlattevő vagy szándékosan vagy vétkes hanyagságból iktatott be valótlánul az ajánlatba. (Karlsruhei Oberlandesgericht.)

— **Kártérítési per.** Egy Chollet nevű író *Amour et Sécurité* című művének közzététele következtében a jó erkölcsök ellen elkövetett kihágás miatt vád alá helyeztetett, a párisi esküdtzék azonban felmentette. Erre Chollet könyve fejezeteinek címét és tartalmát részletesen magában foglaló prospectusokat küldött szét Franciaország minden részébe.

Három francia polgár megbotránkozva azon, hogy nekik ily obscén prospectusokat küldenek, a szajnai polgári törvényszék előtt erkölcsi kár címén 500—500 frcs erejéig kártérítési pert indított Chollet ellen.

A törvényszék 1897 február 24-én hozott ítéletében megállapította, hogy a kérdéses prospectusokat alperes küldte el felpereseknek, s hogy a prospectusok tartalmának obscén voltához kétség sem fér.

Minthogy pedig felperesek nem a könyv közzétételét panaszzolják, hanem a hozzájuk érkezett prospectusnak részökre történt elküldését, e tény pedig az 1882. évi augusztus 27-én kelt törvény értelmében nem vonható az esküdtzék bírálata alá, amint ez nem is történt meg és minősítése a törvényszék hatáskörébe tartozik; minthogy a kiadónak az a joga, hogy művei megjelenését közhírré teheti, nem foglalja magában azt a jogot is, hogy megtámadja azok erkölcsét vagy méltóságát, akikhez fordul, s félreismerve az otthon sérthetlenségét, a polgárok akarata ellenére ledér és becsületsértő iratokat zudítson otthonukba, s gyermekeiknek és családjuk többi tagjának erkölcsét a leggonoszabb módon való megmetyelkezésnek kitegye, minthogy e cselekményben a polgári törvénykönyv 1382. §-ába ütköző súlyos hiba elemei bennfoglaltatnak, és az, aki ily hibát elkövetett, az ez által okozott kárt az idézett törvényszakaszk értelmében megtéríteni tartozik, minthogy az otthon sérthetlenségének megtámadása által okozott kár nemcsak esetleges, hanem tényleges és közvetlen, ennél fogva: felperesek keresete jogszerű, és ezért a törvényszék alperest a kereset értelmében marasztalja.

— **Egy Dreyfus-reminiscentia.** A francia katonai igazságszolgáltatás évkönyveiben Dreyfus esete nem áll egyedül. XV. Lajos uralkodása alatt 1771-ben Alexandre de Bellegarde francia tüzérezredes, ellenségeinek áskálódásai folytán rangjától megfosztatott és 20 évi fogságra ítéltetett. Barátai öt évig küzdöttek érdekében, amíg elérték a per megújítását. Bellegarde — ugyanis — igen sok visszaélést vett észre a francia hadiszertárakban. A gyárak tisztjei, vagyoni előnyök elérése czéljából, visszaéltek hivatalukkal. Bellegarde tudósította erről az akkori hadügyminisztert; ez volt végzete. A megfenyített gonosztevők névtelen feljelentéseket küldtek a miniszterhez, a melyekben Bellegardeot, mint árulót, tüntették fel. A vizsgálat, melyet ezen feljelentésekre a hadügyminiszter, Monteynard ezredes, Bellegarde ellen indított, ugyanugy lett vezetve, mint Dreyfus ellen. Bellegarde be akarta ártatlanságát bizonyítani, de a haditörvényszék elítélte. Lánczra verve száműzték Pierre-en-Cise-be, ellenségeinek nagy örömére. De akadtak francziák, kik meg voltak Bellegarde ártatlanságáról győződve és ezért hadat üzentek a haditörvényszék ítélete ellen. Bellegarde egy rokona, Chargey báró, nyilvánosan mondta meg Saint-Aubannak, az ellenséges tisztnek fejének, hogy ő hamisította a Bellegardenak tulajdonított okiratokat. Ugyanekkor Bellegarde felesége röpiratot adott ki, melyben kimutatta, hogy férje gyalázatos fondorlat áldozata. De mindez hiába volt; a hadügyminiszter visszautasította a revíziót azon indokolással, hogy nem engedi a hadsereg becsületét bántalmazni. Mária Antoinette lett e közben királynő, de az ő közbenjárására is azt válaszolta az akkori hadügyminiszter, de Muy, hogy a haditörvényszék ítélete előtt meg kell hajolni. Végre Bellegardené második röpiratával sikerült a közérdeket felkelteni. Páris két pártra oszlott. A két párt közötti harcz négy évig tartott, amikor Marschall Biran lett hadügyminiszterre, aki a revíziót elrendelte. Az államtanács hosszas tanácskozások után jóváhagyta a revíziót és 1778 február 10-én Nancynban a haditörvényszék Bellegardeot felmentette minden vád alól.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 11-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Reichard Zsigmond ily című előadása: A bűncselekmények osztályozása kriminologikus szempontból.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: évi 6 frt
negyedévre 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűncselekmények osztályozása kriminologikus szempontból. *Dr. Reichard Zsigmond* keresk. és váltótörvényszéki albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Válasz «a telekkönyvi rangsorozat-csere» című cikkekre. *Katona Mór* kassai jogtanártól. — A IV. fizetési osztályba tartozó igazságügyi alkalmazottaknak külön összlétszámba történt sorozása által okozott sérelem. *Bohuniczky Ödön* kalocsai kir. törvényszéki elnöktől. — Az ügyvédi díjszabás. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd. — Különlék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészítő állandó bizottság jegyzőkönyvei.

A bűncselekmények osztályozása kriminologikus szempontból.*

A nemzetközi büntetőügyi egyesület működése eddig Magyarországon aligha részesült abban a figyelemben, amely azt fontossága szerint megilletné. A feltételes elítélés kérdésében lefolyt mozgalmon kívül alig volt a nemzetközi büntetőügyi egyesület programjának olyan pontja, amely nálunk kellő figyelem és megvitatás tárgyául szolgált. Jogi irodalmunkban jóformán idegen az az eszmekör, amelyet a nemzetközi büntetőügyi egyesület képvisel, és amelynek alapelve az, hogy a büntetőjog célja a büntettek ellen a társadalom védelmére folytatott céltudatos küzdelem legyen.

Abból az alkalomból, hogy a nemzetközi büntetőügyi kongresszus az idén Budapesten gyűl össze, azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha a kongresszus programjának egyik kérdését, a kongresszus munkálatainak mintegy előkészítéseként, szóvá teszem, és azokat a fejtegetéseket, amelyekkel a kongresszus munkálataiban részt venni szándékozom, előzetesen a Magyar Jogászegyletben terjesztem elé.

Fejtegetéseimnek ezt a jellegét szükségesnek tartom különösen hangsúlyozni, már csak azért is, mert nem tartok arra számot, hogy a következtetések, amelyekre jutok, a felvetett kérdésnek ugynevezett gyakorlati megoldását foglalják magukban. Ha valamely kérdés gyakorlati megoldása alatt azt értjük, amely a közel jövőben való megvalósulásra számíthat, akkor a büntetőügyi egyesületben propagált eszmék nagyobb részben nem gyakorlatiak, mert a megvalósulástól egyelőre még távol állanak. De ha a gyakorlati megoldás fogalmát a helyes megoldás fogalmával tartjuk egyértelműnek, akkor a büntetőügyi egyesület alapelvei nemcsak arra tartanak számot, hogy gyakorlatiakká tekintsenek, hanem arra is, hogy annyival gyakorlatiabbaknak tekintsenek a mai büntetőjog elveinél, amennyivel a társadalmi védelmet megvalósítani a mai büntetőrendszer elveinél alkalmasabbak. A mai büntetőrendszer t. i. épen a helyes értelemben vett gyakorlatiasság hiányával küzdök, mert büntetései az elítélteket nem javítják, hanem még inkább rontják, és emellett a bűnösök legveszélyesebb osztályával szemben a társadalomnak alig nyújtanak valami védelmet. Jellemző e tekintetben az a mondás, amelyet a Jogászegyletben csak nemrég hallottunk. Egy előkelő állású bíró, aki hosszú bírói pályája alatt több ezer tettes elítélés-

sében vett részt, azt mondta, hogy egyre vonatkozólag sem meri azt mondani, hogy azt a büntetés megjavította. Vajon hányra nézve merte volna elmondani, hogy a büntetés elrettentette újabb bűncselekményektől? Ha ilyenek az eredményei a mai büntető rendszernek, akkor a nemzetközi büntetőügyi egyesület elveinek értékéből mit sem von le az, ha azok a mai büntető rendszer keretében egyhamar nem számíthatnak érvényesülésre.

A büntetőügyi egyesület idei kongresszusának az a kérdése, amelyet fejtegetéseim tárgyává választottam, így van feltéve: Mi a kihágások természete, meghatározása, büntetése és a reájuk vonatkozó eljárás, és feltételezésével annak, hogy egyrészt a büntettek és vétségek közt lényeges különbség nincs, másrészt pedig a kihágások és egyéb bűncselekmények közt lényeges különbség van, minő reformok szükségesek a létező törvényekben a kihágások és az egyéb bűncselekmények közti osztályozásra vonatkozólag.

A kérdés formulázásában, mint látjuk, ben foglaltatik az a feltételezés, hogy a büntettek és vétségek közt mélyremerő különbség nincs, míg a büntettek és vétségek egyesített csoportja közt egyrészt és a kihágások csoportja közt másrészt mélyremerő különbség van.

Ha e feltételezés helyességét a mai büntetőrendszerek szempontjából vizsgáljuk, akkor nézetem szerint azt kell találnunk, hogy a kérdéses feltételezés nem áll meg, mert a kihágások és az egyéb büntetendő cselekmények közt nincs oly mélyremerő és lényegbevágó különbség, amely a két osztály illetően elválasztására okul szolgálhat.

De ha a kriminologikus szempontokból indulunk ki, és elfogadjuk, hogy a büntetőrendszer alapelve a büntett elleni céltudatos küzdelem legyen, és ha elfogadjuk azt, hogy a mai büntetőrendszerek nem ez elv alapján vannak felépítve, akkor nem az a lényeges kérdés, hogy a mai büntetőrendszerek szempontjából lehet-e oly elvet találni, amelynek alapján a kihágások csoportja a többi bűncselekmények csoportjától külön választható, hanem a lényeges kérdés csak az, hogy lehet-e ily kriteriumot találni egy oly büntetőrendszer szempontjából, amely a bűncselekmények elleni küzdelmet és a társadalomnak a bűncselekmények elleni védelmét tartja tudatos céljának.

Az így felfogott kérdés eldöntése végett a büntettek természetének vizsgálatából kell kiindulnunk.

Az anthropologikus büntetőjog iskolájának érdeme, hogy a büntettek természetének vizsgálata után kimutatta, hogy a büntettek egy külön typusa az emberiségnek, akinek érzési és gondolkozási módja, hajlamai, impulzusai, szóval egész lelki természete elüt a normális ember lelki természetétől. Hogy az ily bűnös hajlamu lelkület az illetőkkel vele született-e vagy a körülmények hatása alatt fejlődött-e ki bennük, az a jelen kérdés tekintetében nem fontos. Fontos csak az, hogy ily abnormis lelki természetű emberek léteznek, amit pedig nem nehéz bebizonyítani.

De amikor ezt konstatáljuk, akkor egyszersmind konstatálnunk kell azt is, hogy az ilyen lelki természetű bűnösök csak egy részét szolgáltatják a bűncselekményeknek. Mert ha igaz is, hogy vannak büntettek, akiknek lelkülete egészben

* Kivonat Reichard Zsigmond jogászegyleti előadásából.

Előadás

abnormis, de igaz az is, hogy vannak oly bűncselekvények, amelyeknek elkövetői nem ily abnormis lelki természetű egyének. Felindulás, gyűlölet, pénzvágy vagy egyéb okok előidézhetik valamely bűncselekvény elkövetését olyan egyénél is, akinek lelki természete nem tartozik az előbb vázolt abnormis typushoz.

Ha az ily egyének lelkiületét vizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy ezeknek vágyai, impulsusai és gondolkodási módja nagyjában azonosak a normális természetű emberekével és amiben eltérnek a normális ember típusától, az nem lelki természetük egész mivolta, hanem lelki természetüknek csak egyik vagy másik vonása. És pedig különösen két szempont az, amelyben az ily egyének az átlagos normális lelki természettől eltérnek. Vagy erkölcsi érzésük gyengébb a normálisnál és ennél fogva kevésbé érzik valamely cselekvény erkölcs-telen voltát, vagy pedig fegyelmezetttségük kisebb az átlagosnál és így indulataikat kevésbé tudják féken tartani.

E szerint tehát oly felosztási alapot nyertünk, amelynek alapján a bűncselekvényeket a büntettek lelki természetének alapul vételével két osztályba sorozhatjuk, úgy, hogy a kihágások osztályába sorozzuk azokat a bűncselekvényeket, amelyeknek elkövetése nem kelt gyanut abban az irányban, hogy a tettes a büntettek abnormis típusához tartozik, és a másik osztályba azokat, amelyeknek elkövetése ily gyanut kelteni alkalmas.

Az eddigi fejtegetésekből, azt hiszem, önként kitűnik, hogy ez osztályozás elfogadása esetében nemcsak azok a bűncselekvények jutnának a kihágások osztályába, amelyeket a mai büntetőrendszerekben kihágásoknak minősítünk, hanem számos oly bűncselekvény is, amelyek a mai büntetőrendszerben a vétségek közé vannak sorolva. A becsületsértés és a rágalmazás, a levéltitok megsértése, a hatósági személyek elleni ellenszegülés enyhébb esetei és egyéb kisebb jelentőségű vétségek és különösen az összes culposus cselekvények olyanok, amelyek nem mutatnak az abnormis büntettes-typus fenforgására, hanem csak a fegyelmezetttség vagy az erkölcsi érzés kellő fokának hiányára és így a fenti felosztás szerint nem a büntettek, hanem a kihágások csoportjába volnának sorozandók. E szerint a bűncselekvényeknek egy oly osztályozását nyertük, mely a kihágások alatt nem a mai büntetőrendszer kihágásait, hanem a kihágásoknak egy lényegesen kibővített csoportját érti és ezekkel szemben mint büntetteket azokat a cselekvényeket csoportosítja, amelyek elkövetése az abnormis büntettes-typus fenforgására enged következtetést.

Mennél alaposabban elválasztjuk egymástól a büntetendő cselekvények e két csoportját, annál helyesebben és megfelelőbben bánhatunk el mind a két csoportba tartozókkal. A mai büntetőrendszerben a két csoport össze van vegyítve és ez összevegyítés mindegyikre nézve akadály a helyes elbánásnak. A mai büntetőrendszerek csak quantitative különböztetik meg a csekély bűncselekvényt a nagy bűncselekvénytől, úgy hogy egyikre nagyobb büntetést szabnak ki, mint a másikra, de nem veszik figyelembe, hogy a tettesek egy részével *toto coelo* másképp kell bánni, mint a másikkal. A kellő megkülönböztetés hiányának eredménye aztán az, hogy egyrészt a kisebb bűncselekvényekkel való elbánás tulszigoru, másrészt meg a nagyobb bűncselekvényekkel való elbánás tulenyhe. A kellő megkülönböztetés hiányának következménye az is, hogy a büntetések úgy vannak megválasztva, hogy a nem romlott lelkiületű tettest elrontják, a romlott lelkiületűvel szemben pedig a társadalmat nem védik.

Azt az irányt, amelyet a nemzetközi büntetőügyi egyesület követ, az irány ellenzői egyszer azzal vádolják, hogy tulérzékeny, amikor feltételes elítélést és a bírói megintést propagálja, másszor meg azzal, hogy tulszigoru, amikor a

határozatlan idejű szabadságbüntetést vagy az életfogytiglan való ártalmatlanná tételt akarja behozni.

Abban a vitában, amely egyletünkben a feltételes elítélés kérdésében folyt, rámutattam már, hogy mind a két vád alaptalan. A nemzetközi büntetőügyi egyesület irányát sem a szigorúság sem az enyheség nem jellemzi a mai büntetőrendszerekkel szemben, hanem az jellemzi, hogy a tettesek és a tettesek minőségét egymástól jobban meg akarja különböztetni, és enyhíteni akar a büntetőrendszeren ott, ahol a súlyos büntetés a társadalom védelmére nem szükséges, és súlyosítani ott, ahol a súlyosítás szükséges a társadalom védelmére. Ezért kívánja ez az irány a fogság helyett a feltételes elítélést, a bírói megintést, és a büntetésnek munkaszolgáltatás által való lerovását az enyhe esetekben, és a határozatlan idejű szabadságbüntetést és a deportálást a súlyos esetekben.

Ugyane célnak szolgál az is, ha a bűncselekmények a fenti alapvető különbség szerint osztályoztatnak, mert ez osztályozás azon körülmény alapján választja egymástól külön a cselekvényeket, amely a társadalom védelme szempontjából a legfontosabb, és ez uton mind az anyagi büntetőrendszer, mind a büntetőeljárás tekintetében szétválasztja a tetteseknek azt az osztályát, amely félelmes természeténél fogva a társadalom állandó veszélye, és amelylyel szemben a legnagyobb szigor van indokolva, attól az osztálytól, amely lelki természete szerint állandó veszélyt nem rejt magában, és amely ennél fogva a lehető kiméltre tarthat számot.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Válasz «a telekkönyvi rangsorozat-csere» czimű ciklikre.

Nagy megtiszteltetésben részesült e lap 8. számában megjelent cikkem, midőn három oldalról is támadt ellene felszólalás a fenti czim alatt. Az ellenvetések megnyilatkoztak; de nem kétlem, hogy bizonyára lesznek cikkem olvasói közt olyanok is, akik osztják nézetemet, mit nem szokás publikálni. Személyes érintkezésből is hallottam velem egyetértő véleményyt.

Tanuságot tesz ez a többes ellenvetés arról, hogy a telekkönyvi rangsorozat átengedése nemcsak az itt felvetett vonatkozásban (az egyetemes jelzalogoknál) hanem «általában» is igen sok bonyodalmat rejt méhében, és az egész kérdés még ez idő szerint ki nem forrott anyag, melynek még érlelődni, jegecsesedni kell a jogász-elmékben. Utalhatok a német irodalomban uralkodó kuszáltságára a nézeteknek e téren.

Talán nemsokára megjelenik a Magyar Jogászegylet értekezései közt az enyim is «a rangelsőbbtség átengedéséről», mely ezt a kérdést több oldalról törekszik megvilágítani, hogy könnyebben állást foglalhassunk e szövevényes materia körül. Megjegyzem még, hogy a 8. számban megjelent cikk egyik részlete a hivatkozott tanulmánynak.

Már most szabadjon a fenti ellenvetésekre egyet-mást röviden megjegyezmem. Az első mindjárt az ellenvetések czime: rangsorozat-csere. Ezt a szót «helycsere» nem szabad csak úgy incidentaliter használni, mert ennek nagy jelentősége van: a rangcsere ugyanis nem azonos az elsőbbség átengedésével. Épen az képezi a nagy vita-kérdést, hogy a rangátengedésnek absolut hatálya van-e? ami rangcsere, vagy csak relatio? mikor ez csak egyszerű kötelezettséget szül arra, hogy a rangengedményező nem kíván a rangengedményes *előtt* kielégítést a vételárral. Ezt csak úgy mellékesen említem fel.

A dolog érdemére nézve, hogy a hitelező engedhet-e önmagának is elsőbbséget, amint az gyakran előfordul, amint én ezt megengedhetőnek tartom, az ellenvetések nem nyuj-

tottak teljes megnyugvást az ellenkezőről. Nem látom be, miért ne tehetném azt magamnak, amit más javára szabad megtennem. A telekkönyvi rendtartás 61. §-ának végső bekezdése arról szól, hogy az egyik hitelező a másiknak engedhet elsőbbséget, (természetesen harmadik személyek sérelme nélkül). De ha én mint hitelező két helyen állok, primo et quarto loco, két telekkönyvi tényezőként szereplek, hitelező itt, hitelező ott, és ezen minőségemben «egyik a másiknak» engedhetek át rangot. A telekkönyv «hitelezőkről» szól, ez itt is fenforog, a személyazonosság pedig a telekkönyvben nem játszik főszerepet. A rang a döntő, a személy másodrendű. Huf József erre azt az ellenvetést teszi, hogy a rangátengedés szerződés; kiki pedig önmagával nem szerződhetik. Igaz. De a telekkönyvnek, mint tudjuk, speciális rendelkezései vannak, melyek a publicitás elve miatt nem lehetnek mindenben összevágók a civiljog szabályaival. Így már az is, hogy a jelzálog érvényesen fenállhat, jogi hatása is van, noha a követelés már megszűnt, pedig az csak accessoriuma emennek. De vegye figyelembe Huf József még azt is, midőn a jelzálogos hitelező szabad kézből megveszi a terhelt ingatlant. Ekkor a jelzálogos hitelező törlési engedélyt állít ki; szerződés ez is épügy, mint az elsőbbségi engedély; és kinek adja? Önmagának, mint már az ingatlan tulajdonosának. Ha ezen nem lehet megütközni — hisz napirinden van — úgy azon sem, ha önmagunknak adunk elsőbbséget. Az önmagával való szerződés argumentuma tehát elesik, és így a jogi képtelenség feltevése is.

A másik általános megjegyzésem a jus offerendi-re vonatkozik, melyet a törvény megenged nyilvánvalóan. Mit akarunk elérni a jus offerendi-vel? A telekkönyvi helyzet javítását, ha több követeléssel vagyunk érdekelve. Igazi «corriger la fortune» ez épügy, mint a rangátengedés önmagunknak. Csak a tehetős élhet vele, mert van ereje, hogy egy előző követelést magához válthasson; a szegény itt tehetetlenül áll. Ez is manipulatio törvényengedte formában, hogy valamiképen *beteg* követelésünkön segítsünk, hisz ha erre nem volna kilátás, nem tennénk. A konkrét helyzetet törekszünk kihasználni, hogy megmentjük követelésünket, vagy egy részét, ami természetesen nem eshetik szintén meg anélkül, hogy más — kevésbé tehetős — kinek nincs erőeszköze a jus offerendi gyakorlására — kárt ne szenvedjen. Hát ez is csak olyan «kuruzslás», mint a minőnek az önmaga javára tett elsőbbség átengedést dr. Sebestyén Samu nevezte. Ne feledjük különben, hogy a kuruzsló keze alól is kerültek már ki elgyengültek gyógyultak, valamint diplomás orvosok kezelése alatt is esett halálozás.

A törvényes jus offerendi-ből ép úgy válhatik mások érdekének csorbitása, mint a rangátengedésből; csak az a kérdés, hogy a megengedhetőség mesgyéjén belül marad-e ez az eljárás? Ugy a jus offerendi, mint a rangátengedés önmagának önvédelmi harca követelésünk megmentése érdekében, csak az a különbség, hogy az egyik fegyver élesebb; felfogásunk szerint ez jogos érdek védelme mindkét esetben, tehát még megengedett, noha egyikből úgy, mint a másiktól sérelem fakad, ha sikerül a manipulatio a jus offerendivel. Nem sikerül egyébként a rangátengedéssel sem a «beteg» követelés gyógyítása mindig. A helyzetek, kivált az egyetemes jelzálogoknál, rendkívül komplikáltak lehetnek, az ok is többnyire köztudomású.

A jus offerendi igazi célja egyébként csak az volna, hogy egy hátrább álló jelzálogos megakadályozhassa az előzőnek «időszerűtlen» árverési lépését, remélve, hogy «alkalmasabb» időben magasabb lesz a vételár, miből neki lesz haszna. De ma, midőn a tulterhelt birtok utolsó jelzálogosa is kérhet végrehajtást, akivel szemben nincs kedvünk jus offerendi-vel élni, ez az intézmény degenerálódott és ép úgy «kuruzslás» számba megy, mint a rangátengedés önmagának.

Messinger Simon cikkére két megjegyzésem van: Czikke

végén egy példát hoz fel, midőn az egyetemes jelzálogost kezes is biztosítja, aki veszélyben foroghat a rangelsőbbségnek önmaga javára való megengedhetősége esetén. Nem közlöm szó szerint az esetet, hogy tulhosszu ne legyenek, az érdeklődőt kérem a példa elolvasására. Megjegyzem erre azt, hogy ha egyáltalán érheti veszély a kezes a rangátengedés okából, ép úgy érheti a jus offerendi mellett is, mert ez is speculatio saját javára, mi csak más kárával sikerülhet, másnak kell rövidebbet huzni. (A rövid ép úgy eltűri a comparativust, mint a biztos, mert ezek viszonylagosak.) De felfogásunk szerint nincs mit félni a kezesnek dr. Messinger Simon esetében. Ha ugyanis *B.* secundo loco jelzálogos, akinek követelését kezes-ség is biztosítja és ezt a követelést beváltja *D.* quarto loco jelzálogos, ebben az esetben a kezességi viszony véget ér, még pedig akár úgy fogjuk fel a kezességet, hogy az az adósért van, akár úgy, hogy a hitelező kötelezte őt. Amint *B.* követeléséhez jutott, ki van elégitve, nincs mit követelnie, ezzel a kezes felelőssége is megszűnt. Itt tehát a rangátengedés elleni kifogás ép oly ártatlan, amilyen ártatlanul vádolt a Curia — dr. Sebestyén Samu szerint.

A másik megjegyzés ugyancsak az általa felhozott esetre vonatkozik, ugyanazon oldalon. Utána kombináltam, és az eredmény az, hogy *C.*, aki a harmadik betétben áll második helyen, rangátengedés nélkül se juthat teljes fedezethez. De ezen ne is csodálkozzunk. Ha valaki egy 15,000 forintos ingatlanra még 4000 frtos kölcsönt ad, holott 25,000 frtos jelzálog előzi meg, habár egyetemleges, az nem elég óvatos hitelező és így károsodását csak magának tulajdoníthatja.

Dr. Sebestyén Samu helyesen emeli ki, hogy a rangátengedés a telektulajdonosra is lehet hátrányos; ez kétségtelen. De a jelen törvényes állapot mellett dr. Sebestyén Samu nem tud rajta segíteni, míg a törvény ki nem mondja, — mint a német bir. törvk. 880. §-a teszi, — hogy a rangátengedéshez a tulajdonos beleegyezése szükséges. Én ma is oltalomban részesíteném, mint bíró, a tulajdonost a rangátengedés ellen, ha ez kimutatja károsodását a rangátengedésből, mert a telekkönyvi rendtartás «harmadik személyek» sérelmét kívánja megakadályozni a rangátengedésből. «Harmadik személy» pedig nemcsak a közbeneső hitelező, hanem a tulajdonos is lehet. Az osztrák telekkönyvi törvény szerint ez már nem megy, mert ott a törvény világosan azt mondja, hogy: Rechte und Vorrang der übrigen *Gläubiger* werden dadurch nicht berührt.

Huf József végül a rangátengedés hatályát — helyesen — a relativ elmélet szerint írja körül és később mégis helyteleníti a relativ elméletet, melynek Exner volt előharcosa.

Eszmék tisztító processusa jelentkezik a cikkekben; ez öröndetes, ha végeredményhez még nem jutottunk is.

Katona Mór.

A VI. fizetési osztályba tartozó igazságügyi alkalmazottaknak külön összezlétszámba történt sorozása által okozott sérelem.

A volt igazságügyminiszter az 1890. évi XXV. tcz. 9. és 18. §-ai, az 1891. évi XVII. tcz. 46. §-a és az 1893. évi IV. tcz. 17. §-ának 5. pontjában foglalt rendelkezéshez képest az igazságügyi szolgálat egyes ágainak tagjait összezlétszámokba foglaltatta, s ámbár az 1891. évi XVII. tcz. 50. §-ában foglaltak szerint a kir. táblai bíró, vidéki kir. törvényszéki elnök, kir. főügyészi helyettes egy csoportba soroztattak, mégis az összezlétszámok felállításakor az egy és ugyanazon fizetési osztályba (a VI.) tartozó azon állásbeli alkalmazottakra külön-külön összezlétszámok lettek megállapítva.

A jelen közlemény célja tehát az, hogy beigazoltassék, mikép a VI. fizetési osztályban alkalmazottaknak külön összezlétszámba sorozása igazságtalan és méltánytalan, mert bizton hiszem, hogy ennek felismerése után a «törvény, jog,

igazság» jelszava alatt alakult kormányban helyt foglaló és nagy tudásáról, nemes igazságérzetéről és fenkölt lelkületéről általánosan ismert vezére az igazságügynek nem fog késni, hogy egy visszás helyzet és sérelem mihamarabb orvosoltassék.

A most érvényben levő beosztás szerint ugyanis külön összeállításba vannak sorozva a kir. táblai bírák, külön a törvényszéki elnökök és ismét külön a kir. főügyészi helyettesek. Ez a külön osztályozás eredményezte azután azt, hogy míg az ugyanazon fizetési osztályba tartozó kir. táblai bírák közül az 1891. év elején, a kir. törvényszéki elnökök közül pedig még csak az 1890. év közepén kinevezettek juthattak az első fizetési fokozatba, addig az 1897. évi december hó végén kinevezett kir. főügyészi helyettes abba már bejutott, vagyis a főügyészi helyettes pár hónap után eléri azt, ami után a táblabírónak 8—10 évig, a törvényszéki elnöknek meg talán 10—12 évig is hiába kell epekednie.

Az ily méltánytalan elrendezés az indokolatlanul mellőzöttekben előli a munkakedvet és ambíciót, őket elkedvetleníti és elkeseredést szül, különösen midőn azt kell tapasztalniok, hogy az 1891. évben kinevezett főügyészi helyettesek már régen főügyészekké, táblai tanácselnökökké, közigazgatási bírónak nevezettek ki, s ezzel szemben az ugyanakkor kinevezett táblabíró csak most jut a VI. fizetési osztály első fokozatába, a törvényszéki elnöknek meg pláne még évekig kell várnia, amíg a jelzett fizetési osztálynak első fokozatát elérheti.

Nem szándékom, hogy a táblai bírák és elnökök fontos és terhes teendői kiemelése által óhajtsam az összeállítás beosztása körül előállott viszásság megszüntetését sürgetni; távol áll tőlem, hogy a főügyészi helyettesek rohamos előléptetését irigyeljem: de «a törvény, jog, igazság» nevében, s az egyenlő elbánás elvének fogva a táblai bírák és elnökök joggal várhatják azt, hogy részükre az ugyanazon fizetési osztályba tartozó főügyészi helyettesekkel egyidőbeli előléptetés biztosítottassék.

Ez azonban csak úgy valósítható meg, ha a VI. fizetési osztályba kinevezett táblai bírák, törvényszéki elnökök és főügyészi helyettesek ép úgy egy összeállításba soroztatnak, amint az az 1891. évi XVII. tcz. 50. §-ának 2. pontja alatt felsorolt ügyész, járásbíró és törvényszéki bírónak vonatkozólag szerintem egész helyesen az igazságnak megfelelőleg történt, s addig, amíg az 1897. év december végén kinevezett, s máris az első fizetési fokozatba jutott főügyészi helyettest a korábban kinevezett, azonban még mindig a második fizetési fokozatban várakozó elnökök és táblai bírák az időközi változások folytán el nem érik: ez utóbbiaknak az első fizetési fokozat után járó magasabb illetmény személyi pótlék címén megadassék.

Bohuniczky Ödön,
kir. törvényszéki elnök.

Az ügyvédi díjszabás.*

«Mi ügyvédek becsületére válunk vagy legalább akarunk válni az állásunknak, de az állás maga, mint ilyen, nem adja meg a tisztelet azon teljét, a külső dísz azon mértékét, melyre már oklevelünk jogcímén igényt tarthatunk. Emelni kívánjuk tehát az állás tekintélyét — az igazságszolgáltatás érdekében.»

Ezen szavakkal vezettem be előterjesztésemet, melyet annak idején a «budapesti Ügyvédi Körben» a szólásszabadság hatályosabb védelme érdekében megtettem. Ugyanezen felfogás vezérével, ugyanez kiindulási pontom ma, midőn a jogvédelem szabadságának egy további biztosítékát, az ügyvédi díjszabás kérdését óhajtanám egy lépéssel előbbre vinni.

* A budapesti Ügyvédi Kör magánjogi szakosztályában folyó évi márczius 16-án előadatott.

Jámor óhaj, amit Csemegi Károly, akkori igazságügy-miniszeri államtitkár, a képviselőháznak 1875 május 15-én tartott ülésében az ügyvédi rendtartásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásánál mondott, mely szerint: «Amint a jogállamnak organuma az igazságügy, úgy ez utóbbinak lényeges és feltétlen organuma az ügyvédség. A judiciális törvények nem teljeseek, hogy ha a törvényhozó szervezte a bíróságokat, ha megállapította azok számát, hatáskörét, ha megvolnának alkotva alaki és anyagi törvényeink és ha azok mind tökéletesek volnának, még akkor sem volna elérve a jó eredmény, hogy ha lelkes, hivatásától áthatott és tudományosan művelt ügyvédség nem képviseli a felek érdekét.» Jámor óhajszámba megy ez, ha nem ruházzuk fel az ügyvédséget azon attribútumokkal, melyekkel birnia kell, ha azt akarjuk, hogy függetlenítették erkölcsi s anyagi szempontból is, a bíróságoktól, valamint a nagyközönségtől elannyira, hogy az ügyvédek kizárólag hivatásuknak szentelhessék erejüket és idejüket. Azon visszás és tarthatatlan helyzetet, mely a díjszabás hiánya folytán köztudomás szerint fenforog, élénk színekkel, tudományos készültséggel ecsetelte Altmann Ignác, ki e kérdést nálunk első peditette meg, amidőn 1898. évi márczius havában a «budapesti Ügyvédi Körben» az ügyvédi díjakról felolvasását megtartotta. Szerinte ez az ügyvédségnek nem csupán kenyérügye, hanem erkölcsi posztíójának egyik alaposzlópa. «Védjék, támogassák, erősítsék ezt az alapot», ezzel fejezte be előadását; felkérte az Ügyvédi Kört, hogy ez ügyet tegye magáévá.

Az Ügyvédi Kör megbízásából szerény tehetséggel megvédeni s támogatni óhajtom én is az ügyet annál inkább, mert időközben a bírói karból is foglalkoztak a kérdéssel; dr. Dárday Dezső kir. albiró 1898 márczius 31-én a Magyar Jogászegylet teljes-ülésében előadást tartott a kérdés felől és előadása az általa szerkesztett díjszabási törvényjavaslattal együtt a jogászegyleti értekezések között is megjelent.

Mielőtt a kérdés részleteire áttérnék, — amidőn bő alkalmam lesz dr. Dárday Dezső kir. albiró rendkívül érdekes és tanulságos, óriási előkészületek alapján felépített munkálatával is foglalkozni — felvetem az első s legfontosabb kérdést: *kívánatos és szükséges-e egyáltalán ügyvédi díjszabás?*

Ügyvédi díjszabás óhajtható s képzelhető oly értelemben, hogy előzetesen megállapítható legyen az ellenfél terhére eső perköltség alsó határa, azaz minimuma és kívánatos, hogy a szerződési szabadság, azaz a fél és megbízója közötti előzetes egyezkedés elvének épségben tartása mellett, subsidiariter az esetre, ha a fél és megbízó között ily megállapodás nem történt, a költség iránt felmerülő vita kérdését a díjszabás oldja meg. Az ügyvédi díjszabás kívánatos mindenekelőtt azért, mert a mai helyzet hátrányai kétségbeejtők, károsak a jogkereső közönségre nézve, a bíróságra nézve s az ügyvédre nézve is.

Elsősorban tehát a jogkereső közönség érdeke mérvadó, mert az ügyvédség hivatás, nem kereseti forrás, mert az ügyvéd csak akkor áll e hivatása magaslatán, ha saját érdekét a reá bízott ügy érdekének fölébe nem helyezi. A jogkereső közönség kedvéért vannak ügyvédek, e jogkereső közönség érdeke pedig eminenter oda irányul, hogy akkor, midőn bárki megbízást ad, a lehetőségig tisztában legyen azzal, hogy e megbízás fejében mivel tartozik. A jogkereső közönség ma is rendkívül tájékozatlan e tekintetben, nagy része azt hiszi, hogy költséggel egyáltalán nem tartozik, mert azt az ügyvéd az ellenféltől hajtja be. A költség, így gondolkoznak sokan, a főügynek járuléka, mint a kamat, ha tehát az adós a tőkén felül a járulékkal is, pl. a kamattal tartozik, tartozik a perköltséggel is és pedig olyan mértékben és olyan összeg erejéig, hogy a felperesi ügyvédnek költség címén saját fele ellen követelése nem származhatik. Egy másik része a közönségnek szintén tájékozatlan, de a másik

szélsőség felé hajlik, mert vak bizalma-léven az ügyvéd tisztessége és megbízhatósága iránt és amugy is alig állván módjában az ügyvéd munkáját mennyiség és minőség dolgában felülbírálni, azon véleményben van, hogy ügyvédjének annyival tartozik, amennyit ez tőle kíván. A jogkereső közönség érdekéből kívánatos az ügyvédi díjszabás egy rendkívüli horderővel bíró másik szempontból is. A perek szaporodása s hosszú tartama igen sokak felfogása szerint — csodálatra méltóan a volt igazságügyminiszter is ezek táborához szegődött — egyenesen összefügg a perköltségek kérdésével, úgy hogy nem lehet eléggé megróni azon sajnálatos körülményt, nem lehet a mai eszközökkel eloszlatni azon balhiedelmet, mintha az ügyvéd lenne oka annak, hogy a perek szaporodnak és hogy azok elintézése késik. Ez lehet kivétel, — megengedem — de ma szabálynak tekintik. Helyes alapokra fektetett díjszabási törvény mindezen téves felfogásokat csirájában fogja elfojtani. Itt is találkozunk különben az ellenkező szélsőséggel; sokan fizetnek a felszólító hitelezőnek, noha azt hiszik, hogy egészben vagy legalább részben igazuk van, mert fáznak és félnek a perköltségektől elannyira, hogy a perrel való fenyegetés hatalmas fegyver a hitelező kezében, mit ez nemcsak akkor használ fel, midőn jogos és lejárt követelést akar behajtani, hanem gyakran olyankor is, midőn kétes vagy épen igaztalan követelésnek érvényesítéséről van szó. A felszámítás ma, bizonyos a bírói megítélés alá eső perköltségek kérdéséről eltekintve, teljesen önkényes és épen azért egyrészt visszaélések kuforrása, másrészt alig teszi lehetővé, hogy a helyesen értékelt költségek mérvében a közönség megnyugodhassék.

Egy érvvel több a díjszabás megalkotására.

Fontos érdeke a díjszabási törvény megalkotása a bírói karnak. A bírónak nincs utmutatása, iránytűje, hogy a díjmegállapítás kérdésében eligazodhassék és így értem dr. Dárday Dezső panaszát, mely szerint a bírónak mindannyiszor a legnagyobb önmegerőltetésébe kerül számokba foglalni a végzett ügyvédi munka értékét; megengedi ő is, hogy e bajokból azon további baj keletkezik, hogy a bíró inkább kevesebbet, mint többet állapít meg, mert szerinte az ügyvéd nem szorul a bíró védelmére, hiszen szabadon egyezkedhetik és akkor kap annyi költséget, amennyit akar, de a megbízó quasi árván áll a bíró előtt, mint olyan, aki annak jellemességére s részrehajthatlanságára van utalva.

Elismeri ugyan dr. Dárday Dezső, hogy ily körülmények között ingadozás van a joggyakorlatban, sőt elismeri azt is, hogy ez ingadozás rendkívül nagy mértékű, de beéri azzal, hogy az általa felhozott és részemről fent ismertetett indokokból a bíróság eljárását menthetőnek tartja.

Mi ügyvédek azonban több bajt és sérelmet tapasztaltunk a bíróságok részéről; tapasztaltuk ugyanis, hogy a bíróságot rokon- vagy ellenszenv vezérli rendkívül sokszor, ami nem jelent egyebet, mint hogy a pajtás több költséget kap, mint aki a bíró előtt közönyös és hogy akire a bíró haragszik, kevesebb költséget kap, mint aki előtte közönyös.

Habár e téren az állapotok az utolsó évtized alatt lényegesen javultak, ma is még sok kívánni valót találunk. Tapasztaltuk továbbá, hogy a bíróságok rendszerint sem a pertárgy értékével, sem a teljesített munkával arányban nem álló, tulságosan csekély díjat állapítanak meg és e részt minél magasabb a forum, annál magasabb a sérelem. Tapasztaltuk továbbá, hogy azonos esetekben még ugyanazon bíróság is nem egyforma mértékkel mér. A bíró azonban — ismerjük ezt el — a legmesszebb menő jóakarát esetén sem képes helyes mértékkel mérni, mert nincsenek előtanulmányai, nem ismeri az élet viszonyait elég közvetlen közletről, nincs érkezése arra, hogy esetenként kellően értékeljen, mert a díjmegállapításra irányuló tevékenysége a legaccessoriusabb jellegű; hiányzik ilykép az egyöntetűség és az azonos mértékkel mérés lehetősége még ott is, ahol nem tisztán a subjectiv

szempontok mérvadók. Ezzel szemben a díjszabás óvni s védeni fogja a bírót jogos és jogtalan megtámadásoktól és ez csak az ő tekintélyének fokozását fogja eredményezni, tehermentesíteni fogja őt a tarifa az esetenként való mérlegelés fárasztó munkájától, mely által tulajdonképeni hivatására több ideje marad és fel fog szabadulni végül azon őt is feszélyező viszonytól, mely közte s az ügyvéd között fenáll ma, midőn az ügyvéd, mert a bíróra rászorul, vele szemben nem úgy viselkedik, mint ahogyan az igazságszolgáltatásnak egymás mellé rendelt két tényezője közül az egyik a másik irányában viselkedni tartozik.

Épenséggel nem utolsó érdek, mely a díjszabás mellett szól, az ügyvéd érdeke. Teljes és kinos bizonytalanság uralkodik ma. Az ügyvéd nem tudja, mire számíthat, mit követelhet, ez által a naponként ismétlődő legegyszerűbb esetben is annyi ma a scála, a hány a bíró. Érezzük valamennyien mennyire árt ez tekintélyünknek, úgy általánosságban véve, mint minden előforduló esetben. Mert előforduló esetben fájdalom, ritkaság számba megy az, hogy a bíró, ha előtte forog szóban a díjmegállapítás kérdése vagy a megbízó, ha vele tárgyalunk a díjak összege tekintetében, szó nélkül elfogadja és magáévá tegye a felszámítást. Ki van zárva, hogy a bíró vagy a megbízó magasabbra értékelje a szellemi munkát, többet adjon érte, mint amennyit az ügyvéd kívánt. Nincs kizárva, de bizony naponként ritkább eset, hogy épen annyit kapjunk, a mennyit kérünk. Végül nemcsak, hogy nincs kizárva, de ez a legsűrűbb eset, hogy lényegesen kevesebbel kell beérnünk annál, amit kiérdemeltnek vélünk; ez oda vezet, hogy bíró s megbízó egyaránt azt hiszik, hogy tudatosan azért kérünk többet, mint amennyi szerintük megillet, mert elvünk az, hogy minél több, annál jobb. Nem akarom sötétebben ecsetelni a helyzetet, mint amilyen; elég sötét az, mindegyikünk jól érzi és így ezen nézpontnál, melyet amugy is kelleltlenül érintettem, tovább vesztegelni nem akarok.

Az előadottakból kitetszik, hogy az ügyvéd és megbízója közötti napirenden levő vitakérdések a díjszabás felállítással megszűnnének, és hogy a mai helyzet, melyben a bírósággal szemben vagyunk, midőn kegyektől függünk és midőn sokan kegyeket keresnek, az által, hogy a bírósággal szemben is függetlenítetténnk, megszűnne. Előnye volna továbbá a díjszabásnak a fentiekből kitetszőleg, hogy épen úgy, miként a fél maga, az ügyvéd is előre tudná, minő anyagi ellenértéke lesz a perből, mennyi haszonra számíthat. Ezen utóbbi szempontból javulás volna várható, a tekintetben is, hogy az a teljes bizonytalanság, amit ma az ügyvédi kereset magával hoz, részben legalább csökkenne.

Áldásos hatását várom a díjszabásnak az ügyvédi szabadverseny kinövésével szemben is. Mert ha díjszabás lesz, akkor épen úgy tiltott dolognak kell majd tekintenünk azt, ha az ügyvéd többet kíván, mint ami őt megilleti, mint ahogy tiltott dolognak kell tekintenünk épen úgy azt is, ha az ügyvéd kevesebbel éri be. Dr. Dárday a szabadverseny óriási előnyét épen abban látja, hogy az önköltségeikig alacsonyítja le s teszi olcsóvá a pert, de épen az, hogy olyan bíró, aki az ügyvédi díjszabás kérdésének megoldásával foglalkozik és a munkálata folyamán sok helyütt árulja el, hogy igazi érzékkel bír az ügyvédi állás sérelmei tekintetében, hogy épen az mégis oly felfogásnak hódol, mely szerint az ügyvédnek tulajdonképen igen sokszor az önköltséggel kell beérnie, hiven jellemzi, milyen téves lehet azok felfogása, kik kevesebb érzékkel és kevesebb szakértelemmel foglalkoznak hivatásszerűleg díjak megállapításával és milyen téves fogalmak lehetnek a nagyközönség körében, ahol egyáltalában nem képzelhető más érdek, mint az, minél olcsóbb ügyvédre tehetni szert.

Ismétlem tehát, hogy a szabad verseny kinövésai ma már olyanok, melyek alatt szenvedünk valamennyien; ezen változtatni kell, ez nem mehet tovább így. Elégtelen az az óvszer,

mely ma egyedül áll rendelkezésre, hogy t. i. a fegyelmi bíróság sujthatja azon ügyvédet, ki ügyvédi munkáját akként értékeli, hogy az az ügyvédi méltósággal összhangba nem hozható.

A baj orvoslását tehát várni lehet a díjszabástól, mert az tartalmazni fogja az ügyvédi munka egyenértékének alsó határát, azon alsó határt, melyen alul menni csak fegyelmi vétség terhe alatt lehet.

És ez által a díjszabás előnyei erkölcsi tekintetben tekintélyünk emelését illetőleg és anyagi tekintetben helyzetünk javulását illetőleg kétségtelenek.

Mindezen érvekkel szemben a díjszabás ellenzői azzal hozakodnak elő, hogy az ügyvédi munka, mint eminenter szellemi munka előre megállapítható s fix díjtételekbe bele nem vonható s hogy a tarifálás általán a szabad verseny elvébe ütközik.

A szabad verseny felől már eléggé részletesen nyilatkoztam. Azt, hogy az ügyvédi hivatás szabad tudomány és művészet, mint Gneist mondta; hogy az oly régi, mint a birói tiszt, oly nemes mint az erény, oly szükséges, mint az igazság, ahogy azt d'Anguesseu kancellár mondta, elismerem. Ha valaki szebben és magasztosabban nyilatkozott volna erről, hogy mi az ügyvédnek lenni, azt is aláírnám. Élvezettel olvastam mindazt, mit Feuerbach, Mittermeier, Jaques és mások irtak az ügyvédi munka fenséges volta felől.

Elismerem azt is, hogy általánosságban tarifálni az ügyvédi munkát, hogy azt béklyókba szorítani nem lehet. De ki akarja azt?

Mi csupán azt akarjuk, aminek lehetősége felől legfényesebb tanubizonyságot tesz az egész nyugat, melynek alig van állama, hol díjszabás nem létezik, vagyis akarjuk azt, hogy a folyton ismétlődő, átlagos elbírálásra alkalmasnak mutakozó, egymástól lényegesen alig különböző ügyekben oly díjszabás létesíttessék, mely az ügyek természetének, a pertárgy értékének, a teljesített munka mennyiségének és minőségének, végül a gyakorlat, a gazdasági élet követelményeinek megfelel és hogy így minden előforduló hasonló esetben azonos magasságu díjak alkalmaztassanak. Tudjuk, hogy az ügyvédi munka mennyisége az értékelés alapjául el nem fogadható, tudjuk, hogy egyforma hosszú periratok, vagy azonos tartamu szóbeli tárgyalások nem birnak azonos értékkel: tudjuk, hogy nemcsak a helyi viszonyok, hanem még az egy helyen letelepedett ügyvédek közötti szellemi különbség is befolyásolja a productum értékét, még sem tagadhatjuk, hogy a sablonszerű, átlagos alapokra fektethető ügyekre nézve a megfelelő kivételek provideálása mellett a díjszabás megalkotható; tudjuk, hogy tulajdonképpen maga az ügyvéd a leghivatottabb bírálója s értékelője a saját munkájának és tudjuk, hogy a magyar ügyvédi kar e tekintetben nem érdemel bizalmatlanságot, mert fölöle mint egészről feltételezni nem szabad, hogy mai helyzetével, midőn e részt nagyobb szabadsága van, annál, amely tervezetik, visszaélne.

Tudjuk, hogy a per kezdetén a legtöbb esetben teljes tájékoztatlanság uralkodik annak esélyei iránt és így e körülmény is rendkívül megnehezíti az előleges appreciatiót, mindazonáltal azon kétségtelen előnyöket, melyekre a fentiekben rámutatni szerencsém volt, oly rendkívülieknek tekintem, hogy azokra való tekintettel és hivatkozással a külföld biztató tanuságára s példájára, a díjszabás kérdését a magyar talajba elültethetőnek és elültetve, áldásos gyümölcsöket termőnek tartom.

Amint azonban már a bevezetésben érintettem, az ügyvédi díjszabás a fél és megbízója közötti viszonylatban csupán subsidiárius erővel fog birni, mi más szóval azt jelenti, hogy a mai tételes ügyvédi rendtartásban lerakott elvet, melyet pedig a törvénynek, mint javaslatnak képviselőházi tárgya-

lásakor oly sokan igaztalanul támadtak meg, épségben fentartathatjuk.

A szabad egyezkedés fentartandó épen azért, hogy enyhítse azon kárt, melyet a díjszabás általánossá tétele a különös esetben okozhat. A díjszabás átlagárt tartván szem előtt, átlagos esetben jó, ha az ügyvéd látja, hogy a díjszabás mellett rosszul jön ki, mert felfogása szerint többre tarthat jogos igényt, éljen szerződési szabadságával. Az ügyvéd nem tartozik minden ügyet elfogadni, ha tartozna vele, meg lehetne tiltani a féllel való egyezkedést, de miután az ügyet visszautasíthatja, azaz elfogadni szabadságában áll, nem lehet őt korlátozni abban, hogy egyénileg és előre értékelje a munkáját; rajta áll a félnek, hogy ez értékeléshez hozzájárul-e vagy azt megtagadja.

A szabad egyezkedésnek is lehetnek kinövései, de ezeken már létező rendtartásunk is segít és ha czélszerűnek fogna mutatkozni, akár még jobban megszoríthatjuk a szerződési szabadságot.

Törvény szabályozza a bélyegek és illetékek ügyét, a kir. közjegyzők, a bírósági végrehajtók és a hites tolmácsok díjait, társadalmi uton szabályozták a technikus szakértők díjait is, épen csak a mi díjaink lebegjenek továbbra is a levegőben? Pedig a közjegyzők és a technikus szakértők is szellemi munkások, mégis sikerült megállapítani oly fix díjtételeket, melyek az ő szellemi termékeik ellenszolgáltatását alkotják.

És a mi díjszabásunk mellett ügyvédi szempontból még egy rendkívüli fontos, anyagi helyzetünk kétségtelen javítását czélzó érv szól. Ez ugyanis abban áll, hogy felfogásom szerint minden közepes ügyforgalmu irodában ma legalább évenként 500 frt csakis tisztán azért kallódik el, mivel díjszabás nincs.

Elkallódnak ugyanis az ügyek szorgalmazása s nyilvántartása körüli költségek, gyakran az intő, meghívó s egyéb levelek költségei, valamint általán azon díjak (eljárásokért, értekezésekért, okiratokért stb.), melyeket az ellenfél okozott, melyek azonban perrendszerüleg őt nem terhelik, de melyeket a fél sem akar honorálni és végül elkallódik számos irodai kezelési költség is. Minderről bővebben ott, hol konkrét előterjesztéseket teendek arra nézve, mikép vélem e létező bajokat orvosolhatni.

Tarifa kell, tekintettel a szóbeliségre is. Maholnap a periratváltás megszűnik és azért leszünk fizetve, amit mondunk, nem amit irunk. Minél kevesebbet mondunk, annál jobb lesz a bíróra. De ez hajlandó lesz, amint hajlandó ma is a sommás perben az idő szerint taksálni, de nem azon idő szerint, melyet mi az ügyre fordítottunk, hanem azon idő szerint, melyet ő szánt a tárgyalásra.

Az osztrák ügyvédi kamarának 1897. évi értekeztetén egyik kiküldött azzal érvelt a díjszabás ellen, hogy önérzetesen kijelentette: «An der Tafel des Anwaltstandes sind eben nur so und so viele Gedecke. Manche sind auserwählt und nur die wenigsten berufen. Es müssen eben die Anderen beiseite treten.» Hát ez szép, ez büszke mondás. De az idők változtak, ma az egész kar védelemre szorul, gazdaságilag gyöngébb, s a gazdaságilag gyöngébbet támogatni kell. Kivétel, ki ma védelemre nem szorul, kinél az, hogy az ügyvédség tisztán bizalmi állás, a költség kifizetésénél is nyilvánul. A kar tulnyomó többsége rá van utalva arra, hogy díjszabás legyen, mely az anyagi helyzetet biztosítja, az ügyvédet a féltől és bírótól függetlenítse.

Ezek után vitán kívülnek tekintem azon kérdést, legyen-e díjszabás, vagy nem? Elsősorban megvitatandónak jelzem azon immár legfőbb fontosságúnak tekintendő kérdést, hogy a megalkotandó díjszabási törvény mily rendszeren épüljön fel?

Dr. Szilágyi Arthur Károly

budapesti ügyvéd

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből.

A budapesti ügyvédi kamara tagjainak száma 1898-ban 58-al emelkedett. Budapesti tag volt 1089 (szaporulat 49), vidéki 92 (szaporulat 8). Ehhez a statisztikához a jelentés a következő megjegyzést fűzi:

A fővárosban lakó ügyvédek száma az elmúlt évben is tetemesen emelkedett. A létszámemelkedéssel és okaival már ismételtén foglalkoztunk. Szoros összefüggésben van ez az ügyvédek megélhetési viszonyaival, de a valódi okokat kifürkészni, megállapítani és ennek nyomán reámutatni a baj orvosszerére, egyike a legnehezebb, csaknem megoldhatatlan feladatoknak.

Tény az, hogy a főváros lakossága folytonosan szaporodóban van, hogy a gazdasági élet centralisatiójával vele jár a jogügyek keletkezésének és lebonyolításának összpontosítása is. Ezt bíróságainknak az 1898. évről szóló statisztikai adatai is kétségtelenül bizonyítják, melyek a fővárosi bíróságok ügyforgalmának tetemes emelkedéséről tesznek tanúságot. Ez a tetemes emelkedés évek hosszú sora óta szakadatlan, aminek meg ismét elsősorban nálunk a jogélet csaknem minden ágában uralkodó jogbizonytalanság az oka.

Ennek az iránynak első következménye az, hogy a bíróságok létszámának folytonos emelése van évek óta folyamatban, amivel kapcsolatos volt az, hogy az újabb perjogi reformok, különösen a polgári törvénykezés terén, az eljárást egyszerűsítették, a jogorvoslati rendszert megnyirbálták, mindennek daczára a bírói teendők, habár rövid időre redukálódtak, mint akár a meggyesett fa, még sokkal több és erősebb hajtásokkal törtek elő.

A kir. Curián és a kir. táblán a hátralékok tetemesen megszorodtak, holott már-már azt hittük, hogy végképen el fognak tűnni, daczára annak, hogy pl. a kir. Curián 25 kiegészítő bíró dolgozik, ami szintén nem egészséges állapot. Ez az oka annak, hogy a kir. bíróságoknál már évek óta folytonos személyszaporítás van.

Az igazságszolgáltatási teendők nagy mértékben szaporodnak, természetes tehát, hogy ez az ügyvédek szaporodását is befolyásolja.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy az ügyvédek rohamos létszámszaporodása arányban állana a jogügyi forgalom növekedésével, de a kettő közti némi összefüggést lehetetlen félreismerni. Másrészt kétségtelen társadalmi jelenség az is, hogy nem csupán az ügyvédi pálya az, melyen tultermelés mutatkozik, hanem a legtöbb akadémiai képzettséget igénylő pályán mutatkoznak hasonló jelenségek. S itt is a nagyobb városok, a vidéki góczpontok azok, melyekben úgy az orvosi mint az ügyvédi pályán működők szívesen telepednek le, mert a városi élet alkalmasabb hely a gyermeknevelésre s inkább nyújtja azt a társadalmi életet, melyet a magasabb műveltséggel bíró, honoratior pályán működők megkövetelnek. S még inkább áll ez a fővárosra.

Hozzájárul mindehhez az a hit, hogy ezen a pályán vagyont lehet szerezni, hogy itt érvényesülhetnek leginkább a politikai becsvágyak. Legalább eddigelé még ez a hit uralkodik.

További oka az ügyvédek szaporodásának a közigazgatási szakban működő tisztviselők állásának bizonytalansága, mely sok ügyvédi minősítéssel bíró embert tart attól vissza. Azt sem mondhatnánk, hogy a bírói pálya valami nagy csábító erővel bírna a jogászfizusra, mert szerény existenciát nyújt s az előléptetési viszonyok silányak. Legtöbben tehát sokkal inkább vélik boldogulásukat az ügyvédi kar kebelében feltalálhatni.

Mindezeket figyelembe véve, alig hihetjük, hogy az ügyvédek létszámában a közel jövőben csökkenés álljon be.

Az ügyvédek létszámának leghelyesebb szabályozója az

élet maga. És ez a szabályozó már itt kopogtat. A deloyalis verseny ellen naponként több-több panasz hangzik fel.

Évi jelentésünkben sem mellőzhetjük azt szó nélkül. A tisztességtelen versenyt a legszigorubban elítéljük, mert rontja a kar tekintélyét és a tagok megélhetési viszonyait. Ezt azonban csak a szigorú kari szellem olthatja ki végképen. Egészséges kari szellemnek kell keletkeznie, amely annak belátásában nyilvánul, hogy pillanatnyi előnyökért nem szabad áldozatul oda dobni a kar magasabb érdekeit, a máért a holnapot és az utána következő napokat. Ha a kari összetartozandóság érzete alapján erős közszellemet fejtünk ki, megtörnek a kísérletek arra nézve, hogy az ügyvéd rovására akarjanak a jogkereső felek jogosulatlan előnyöket elérni.

Törvényhozói intézkedésre is van szükségünk. Tiltó törvényes intézkedés hatékony eszköz, mert a tisztességtelenség ezen neméből speciális fegyelmi vétséget alkot, mely mintegy figyelmeztetőül ott lebeg minden ellene vétő feje felett, ébrebben tartja a lelkiismeretet. Helyes dolog lesz tehát az ügyvédi rendtartásba hasonló intézkedést felvenni.

A baj másik ellensúlyozója a fegyelmi bíróság működése. Kétségtelen dolog, hogy a tisztességtelen verseny a mai törvény alapján is megtorolható, de az is bizonyos, hogy hasonló vád, bár sok ilyen fajta fegyelmi cselekmény létezik, alig kerül a fegyelmi bíróság elé, úgy, hogy nincsen alkalom a fegyelmi megtorlás gyakorlására. Legújabbán a szegedi ügyvédi kamara választmánya elé került egy hasonló eset, melyben úgy neki, mint a kir. Curiának alkalma nyílt a tisztességtelen versenyt elítélő felfogásának kifejezést adni. Azt hisszük, hogy ennek üdvös hatása lesz.

Tény azonban az, hogy hasonló fegyelmi eseteknek sikerül legjobban elbujva maradniok, mert ez úgy az ügyvédnek, mint a félnek érdekében áll. Az ügyvédnek azért, mert nem mer vele a világosság elé hozakodni, a félnek azért, mert ezt anyagi érdeke diktálja neki.

Legújabbán egyik szaklapban felvetett az az eszme, hogy nem volna-e helyes hasonló tisztességtelen versenyt magában rejtő szerződéseket törvényileg érvényteleneknek nyilvánítani. Nézetünk szerint ennek jogi akadálya nem lehetne, mert magasabb szempontból nézve a dolgot, turpis causa esete forog fent. De másrészt igazán hatályos eszköz csak az lenne, ha tudná a fél, hogy ily megállapodás semmis és az őt jogilag meg nem védi.

— A javító-intézeti ügy reformjának sürgősségét illusztrálta az a végtárgyalás, melyet a napokban egy csupa gyerekekből álló tolvajbanda ellen a budapesti büntető törvényszék lefolytatott. A vádlottak közt több olyan volt, aki a javító-intézetből nemrégiben került ki. Ezek a folyton megismétlődő példák mutatják, mennyire fontos a *praeventio* céltudatos szervezése, amikor is a javító-intézetek az eddiginél nagyobb figyelemben fognak részesülni.

— A Magyar Jogászegylet Értekezéseinek 152-ik füzeté jelent meg. Címe: A családi kitbizományok reformjainak jogászai szempontjai. Irta Lányi Bertalan miniszteri tanácsos. A füzet magában foglalja Schwarz Gusztáv, Székács Ferencz, Hammersberg Jenő, Tóth Gáspár, Fabinyi Ferencz, Kobler Ferencz, Imling Konrád és Vavrik Béla felszólalásait is. — Ezenkívül megjelent az egylet kiadásában a külföldi törvények fordításának új sorozatából az első füzet. Tartalma a feltételes elítélésre vonatkozó külföldi törvény. Fordította dr. Vámbéry Rusztem. Remélhető, hogy az egyletnek ezen újonnan felélesztett vállalata ezentul gyors egymásutánban gyarapodni fog. Legközelebb jön még egy előadási füzet a javító-intézetekről.

— A személyesen védekező fél költségei. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint felebbviteli bíróság következőképpen végzett: A kir. törvényszék az első

biróság megtámadott végzését helybenhagyja; a felperes képviselőjének a felfolyamodásért járó díját és költségét a maga fele ellenében 3 frt 30 krban állapítja meg.

Indokok: Helyesen vitatja ugyan a felperes, hogy a sommás eljárási törvény 109. §-ának rendelkezései szerint nem köteles megtéríteni az alperes személyes megjelenésével járó költségeket, amennyiben ezek a célirányos védelemre nem szükségesek és amennyiben a képviselő útján való védekezés költségeit meghaladják. A fenforgó esetben azonban az elsőbíróság végzését mégis helyben kellett hagyni, mert a felperes a tárgyaláson maga kérte az alperesnek eskü alatt való kihallgatását; ha tehát az alperes nem lett volna jelen személyesen, a vidéki bírósághoz intézett megkeresés és a kihallgatás megtartása után újabb tárgyalást kellett volna kitűzni és a perbeli képviselőnek díja két vagy három tárgyaláson való megjelenés fejében ugyanannyira rugott volna, mint az a költség, amit az elsőbíróság az alperes javára megállapított. (1898 szept. 19. 233. E. sz.)

— **A pert előkészítő költségek megállapítása.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint felebbviteli bíróság a következőképen végzett: A kir. törvényszék az elsőbíróság végzését megváltoztatja, az alperes javára megállapított költséget 25 frtra felemeli.

Indokok: A mikor első tárgyalás költségeiről van szó, hozzájuk kell számítani azokat a költségeket is, melyekkel a tárgyalás előkészítése jár, és melyek a fenforgó esetben a perrendtartás 69. §-ának megfelelő alkalmazása mellett szintén a keresetét visszavonó felperest terhelik. Minthogy pedig ehhez képest az alperes javára megállapított 10 frt 50 kr. csekélynek mutatkozik, a kir. törvényszék e díjat megfelelő módon felemelte. A felfolyamodás költségeit azonban nem lehetett a felperes terhére róni, mert nem ő adott okot rájuk. (1898 február 6. 328. E. sz.)

— **A másodfoku gyámhatóság által hozott nagykorúsítási határozat.** (A belügyminiszternek 132,716/98. sz. Gy. vármegye közigazgatási bizottságához intézett rendelete.)

Kiskoru F. Stefánia nagykorúsítása iránt előterjesztett kérelem tárgyában a közigazgatási bizottság gyámügyi felebbviteli küldöttségének másodfokon hozott abbéli határozata, mely szerint a kérelmet megtagadó árvaszéki határozat megváltoztatása mellett, a rokonok egy részének ellenzése daczára F. Stefánia nagykoruvá nyilvánított, a gyámügyi felebbviteli küldöttség jelentése kíséretében a vonatkozó ügyiratokkal együtt az 1877. évi XX. tcz. 4. §-a utolsó bekezdésében foglalt rendelkezésre való hivatkozással, jóváhagyás végett hozzám terjesztetett fel. Idézett törvényszakasz utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés, mint ezt hivatali elődöm egy felmerült eset alkalmából 1893 december 9-én 104,348. sz. a. kelt rendeletben kimondotta, csakis az első fokon hozott gyámhatósági határozatra vonatkozik; vagyis csupán az árvaszéki, mint elsőfoku gyámhatóságnak oly határozata, amely szerint a nagykorúsítás a meghallgatott rokonok egy részének ellenzése daczára adatik meg, terjesztendő fel jóváhagyás végett hivatalból a felsőbb gyámhatósághoz, azaz a közigazgatási bizottsághoz. Ellenben oly esetben, amidőn a másodfoku, tehát felsőbb gyámhatóság mondja ki a nagykorúsítást, habár ez a meghallgatott rokonok egy részének véleményével ellenkeznék is, az ily határozat hivatalból való felülvizsgálatának, illetőleg a belügyminiszterhez, mint legfelsőbb foku hatósághoz való felterjesztésének helye nincs.

Erről a közigazgatási bizottságot további szabályszerű eljárás végett ily megjegyzéssel értesítem, hogy a határozatot az érdekelteknek az árvaszék útján kézbesíttesse s az ügyiratokat csakis felebbezés esetében terjeszse fel hozzám.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 18-án (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Balog Arnold ily című előadása: Ügyvédek elleni fegyelmi eljárás Németországban.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, akik a füzeteket és az ülésekre való meghívókat nem kapják rendesen, szíveskedjenek reklamálni Pfeifer Ferdinand könyvkereskedésében. (Kossuth Lajos-utca.)

A jelen számhoz a rendes melléklet helyett a kodifikációs jegyzőkönyvek 17 ivnyi kötete van csatolva.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Márcz. 28-ikától ápr. 4-ikéig): *Márcz. 28.: Gerstl József e. a bpesti tsz. (3). — Neuher Károly e. a szombathelyi tsz. (40). — Márcz. 29.: Frank János e. a temesvári tsz. (39). — Márcz. 30.: Az első zombolyai butoraktár és temetkezési vállalat Schmidl János és fiai e. a nagy-kikindai tsz. (40). — Márcz. 31.: Lebovits József e. az egri tsz. (41). — Ápr. 1.: Glaser Adolfné e. a pécsi tsz. (33). — Ápr. 4.: Sauer Dávid e. a győri tsz. (36). — Sonnenschein Miksa e. a bpesti keresk. és vtsz. (53). — Paschkes Mór e. a győri tsz. (54).*

Csődök: *Lehner Dávid özvegye komáromi keresk. e. e tsz.; csb. Skoday László, t. Dombosi Mór; bh. ápr. 4., felsz. t. ápr. 8. (59). — Balkányi Vilmos szolnoki keresk. e. e tsz.; csb. Pálka Kálmán, t. Rázsó Béla; bh. ápr. 29., felsz. t. máj. 29. (60). — Mohr Jusztin pozsonyi keresk. e. e tsz.; csb. Würtzler Ödön, t. Fabricius Károly; bh. ápr. 10., felsz. t. ápr. 25. (60). — Petrovics Nándor zombolyai keresk. e. a n.-kikindai tsz.; csb. Kovách Gusztáv, t. Bodócsi Antal; bh. ápr. 27., felsz. t. máj. 6. (61). — Reményi Bernát n.-váradai keresk. e. e tsz.; csb. Geleta Géza, t. Hegyesi Márton; bh. ápr. 24., felsz. t. máj. 15. (61). — Ifj. Schwarcz Lipót tokaji keresk. e. a s.-a.-ujhelyi tsz.; csb. Emödy Béla, t. Engel Jakab; bh. ápr. 25., felsz. t. máj. 25. (61). — Weisz és Schwarcz bpesti keresk. e. e keresk. és vtsz.; csb. Genthon Ferencz, t. Hirschfeld Antal; bh. ápr. 18., felsz. t. máj. 18. (61). — Josef C. Berger nagyszebeni keresk. e. e tsz.; csb. Bán Ferencz, t. Kabdebó Oszkár; bh. máj. 6., felsz. t. máj. 15. (61). — Salamon Károly orsovai keresk. e. a karánsebesi tsz.; csb. Jurka János, t. Calcziunarin Péter; bh. máj. 15., felsz. t. jun. 10. (61). — Pellach Péter uj-pesti lakos e. a bpesti tsz.; csb. Laufer Gyula, t. Horváth Kálmán; bh. jun. 2., felsz. t. 10. (61). — Özv. Jancsó Mártonné abrudbányai keresk. e. a gyulafehérvári tsz.; csb. Szöcs Ákos, t. Fodor Vazul; bh. ápr. 30., felsz. t. máj. 9. (61). — Waltz József somogyi keresk. e. a pécsi tsz.; csb. Peitler Imre, t. Áronffy Rókus; bh. ápr. 15., felsz. t. ápr. 21. (62).*

Csődmegszüntetések: *Luca Czeccilia e. a bpesti keresk. és vtsz. (57). — Büchler Ferencz e. a balassa-gyarmati tsz. (57). — Kovács Albert e. a szombathelyi tsz. (59). — Goldmann Ernő e. a bpesti tsz. (60). — Steiner Adolf e. a balassa-gyarmati tsz. (60). — Brüll Gábor e. a komáromi tsz. (60). — Wollach Lázár e. a s.-a.-ujhelyi tsz. (61). — Hauser L. M. e. a nyiregyházi tsz. (61).*

Pályázatok: *A pozsonyi tsznél aljegyző; bh. márcz. 26. e tsz. elnökéhez (58). — Az orsovai jbságnál aljegyző; bh. márcz. 26. a karánsebesi tsz. elnökéhez (58). — A magyar-láposi jbságnál albiró; bh. márcz. 29. a deési tsz. elnökéhez (60). — A nagybecskereki ügyésznél ügyész; bh. márcz. 30. a szegedi ügyészhez (62).*

Dr. Scsitinszky Adolf pancsovai ügyvéd irodájában egy gyakorlattal bíró ügyvédjelölt azonnal alkalmazást nyerhet. Feltételek megállapodás szerint. A német, román vagy szerb nyelven járatosak előnnyel bírnak.

Néhai dr. Schnierer Aladár egyetemi ny. r. tanár ur

teljes könyvtára

vétel útján birtokomba került s a könyveket rendkívül olcsón árusítom.

Midőn a mélyen tisztelt jogászközönség szíves érdeklődését és becses látogatását kérem, nem mulaszthatom el felemlíteni, hogy úgy egyes könyveket, mint egész könyvtárakat a legmagasabb árak mellett készpénzért folyton veszek.

Kiváló tisztelettel

POLITZER ZSIGMOND

7871

Budapest, IV., Kecskeméti-u. 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csemegi Károly. *Dr. V. V.* — Csemegi mint kodifikátor és törvényhozó. *V. S.* — *Törvénykezési Szemle:* A gabona-uzsora. *Dr. Pap Dávid* budapesti ügyvédttől. — Az ügyvédi díjszabás. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvédttől. — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Holló József* budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara jelentéséből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

CSEMEGI KÁROLY.

A haldokló jognak nagy halottja van; csak imént temettük el Horváth Boldizsárt és most a halálba követi munkatársa, Csemegi Károly. Az utolsó magyar idealistának nevezték az egyiket, az utolsó magyar lateinernek mondanám a másikat, a nemzeti jogtudomány halhatatlan alakját.

Mit érdemel haló porában, ki végső lehelletig a jognak élt? Nem halotti beszédek hervadó virágait, fellengző apológiát. Ennél többet: igazságot. Az egész férfi, az erős, a hajthatatlan, a sirban sem kér abból a kegyelemből, amit az élők oly bőkezűen árasztanak a kidőlt harcosokra. Büszke daczczal igazságot kér és mi azt adjuk meg neki, midőn hatalmas egyéniségében az utolsó magyar lateinert siratjuk.

Lateiner, szellemi aristokrata volt minden ízében. Innen fakadtak nagy erényei, innen apró fogyatkozásai. A tudós mohó szomszúsága, melyet nem olt el más, csak a halál. Az alkotás lázas vágya, amivel Isten a genieket megáldja, igazabban megbünteti és amit köznapi nyelven ambíciónak neveznek. Mily messzire van e nemes, legyőzhetetlen vágytól és annak megértésétől a strébernek üres törekvése, vad hajszája. A stréber reszket az alkotástól, csupán a kényelmes posztót keresi. A genie a munkát, az alkotást követeli magának és a kényelmes állást rabságnak, száműzetésnek tekinti.

Innen fakadt erős önérzete. Az oligarchák dölyfössége, a kapitalisták terpeszkedő kevélysége, a bürokraták feszes büszkesége — mind erőtelen a lateiner nyugodt önérzetével szemben. Ez a szellem souverainitásának duzzadó ereje, mely tudja, hogy fölötte nincs más, csak Isten és a természet. Keveseknek hódol, de mindenkitől elvárja a meghódolást. Ritkán alkalmazkodik, de csodálkozik, ha mások nem alkalmazkodnak. A nyers, a külső hatalmakat lenézi, alkudni velük nem tud, nem akar, mert fanatismussal hisz a szellem mindent leigázó hatalmában.

E büszke jellem sirjánál nincs helye a siránkozásnak, hogy hatalmi sikerekben nem volt olyan gazdag, miként megérdemelte volna. Csemegi Károly nem a politika nagysága volt, melynek mindinkább kevesebb köze lesz a tudóshoz; ő Héros volt a szellem birodalmában, az alkotásban; első azok szemében, akik nem törődnek az ephemer politika nézeteivel, akik az emberben a maradandó, örökkévaló tulajdonságokat becsülik. Holta napjáig ki nem kiáltott, hivatalosan be nem iktatott, de önként elismert vezére volt a magyar jogászságnak. Idegen világ volt az, ahol keserűség, csalódás vagy kudarcz érte. Az ő hazai földjén, a tudomány

országában, csak diadalai voltak és hatalmas alkotásai már életében talapzatul szolgáltak emlékoszlopának.

Az államalkotás korszaka volt Csemegi Károly életének fénypontja. Az alkotás kéje akkor bőven osztályrészül jutott. Ott hagyja ügyvédi irodáját, melyben vagyont halmozhatott volna fel magának és nemzetének ajándékozta szellemi kincseit. Deák Ferencz mellett harczolt a magyar alkotmány jogáért és Horváth Boldizsárral lerakja a modern magyar jogélet alapjait.

A birói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. tcz. az ő műve. E törvényen egész világnézlet vonul végig. Mindennek ura a jog, ha önmagának nem kér semmit. «Az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik». «A rendeletek törvényessége felett egyes esetekben a bíró ítél.» A törvény e két lapidáris kijelentése jellemzi az alkotást, mely ma is alkotmányunk becses oszlópa.

Van egy közjogi iskola, mely az elméletben nem ismeri el a birói hatalom önállóságát és azt csak a végrehajtó hatalom egyik részének tekinti. Az elméletben ez csak játék, de a gyakorlatban veszedelmes támadás a közszabadság ellen. Csemegi dicsősége, hogy a birói hatalmat mindig távol akarta tartani a párt-uralomtól és hirdette, követelte, gyakorolta a jog önkormányzatát, mely szerint a jognak csak egy ura van: a jog.

Csemegi alkotása az 1872. évi ideiglenes bünvádi eljárás is. Nagy haladás volt ez akkor, ha ma fogyatékosnak is látszik. A khaosz, az önkény helyébe rend lépett, ha nem is ideális rend. A vádelv érvényesülése, a csendőri és rendőri nyomozások kemény birói ellenőrzése és kritikája Csemegi következetes működésének eredménye.

De leghatalmasabb műve a magyar büntető-törvénykönyv, Csemegi rengeteg műveltségének, alkotó erejének legfényesebb bizonyítéka. A nemzeti jogirodalom és az európai jogtudomány egyaránt beszűrődött e kodexbe, de bár egymagában is halhatatlan nevet biztosít szerzőjének, inkább az ő geniejének, mint az egész nemzeti léleknek alkotása. Mintha hiányoznék belőle a magyar nemzet kedélye, patriarchális fölfogása; mintha azt is kiirtotta volna a régi táblabírói hagyományokból, ami jó, megőrzésreméltó vala.

Szokásossá vált a mondás, hogy Csemegi szerencsés volt a maga művét alkalmazni. Nem tudjuk, hogy ez szerencsének mondható-e. A szerző érthető szeretettel csüng alkotásán, nem áldozná fel egyetlen szilánkját sem, mert lelkét öntötte bele, lelkét látja benne. Csemegi magas birói állásában féltékenyen őrizte művét és rossz néven vette, ha bármily csekély korrekturákat is tett rajta az idő. Pedig a kodexek életét a novellák hosszabbítják meg és Justinianustól fogva mindenki csalódott, aki azt hirdette: «Leges meas in æternum valituras.»

Csemegi mégis mint bíró sem végzett meddő munkát. Ítéleteit oly tartalmasan, annyi jogász tudással, olyan éles észszel indokolta, hogy általa a birói hatalom tekintélye a gyakorlatban is öregbedett. Mi sem jellemzi jobban e szellemi arisztokrata nagyságát, mint az, hogy még akkor is imponált, ha nem volt igaza.

Pedig e nagy elme nem volt megóva tévedésektől. A jogállamot ő a régi szabadelvű iskola szellemében fogta fel. Vele, a nagy jogászzsal is megtörtént, a mi annyi nagy államférfiúval, kivéve az egyetlen Gladstonet, hogy az új társa-

dalom lázas szervezkedését, készülődését elég világosan nem látta és nem méltányolta. Aversiója az esküdtszék népies intézménye ellen, az új büntetőjogi irány visszautasítása, mind arra vallanak, hogy nem látta azt a győzhetetlen európai törekvést, mely a jogállamból a népállam felé halad és nemcsak a jogászságot, hanem az egész valóságos, élő népet akarja a jogban egybeforrasztani.

Lerakván az utolsó magyar lateiner sirjára az igazság érczkoszoruját, midőn erényeit és fogyatkozásait mérlegeljük, még világosabban, még határozottabban domborodik ki előtünk nagysága. Mint a fényből az árnyék, nagy erényeiből magyarázhatók apró tévedései: hatalmas eszéből, törhetetlen jelleméből, hajthatatlan önérzetéből, nemes alkotási vágyából. Mi jellemezheti jobban? Az aggastyán egyetlen panasza az volt, hogy nincs többé tere az alkotásra. Homloka körül babérral, dicsőséges mult után még mindig égette a vágy: alkotni, formálni a nemzet jövőjét.

Nem halotti beszéd jóslása, az igazság ércze: Emléke e férfinak, aki mindennel dacolt, mindörökké dacol az az idők viharával.

Dr. V. V.

Csemegi mint kodifikátor és törvényhozó.

I.

A nagy nevű tudós életének hat éve esik a parlamenti viták küzdő terére. Huszonnyolcz évet töltött el mint gyakorló ügyvéd, de bár ehhez képest elenyészően rövid ideig tartott parlamenti szereplése, aligha csalódunk, ha fényes tehetségei legvirágzóbb szakának, nyilvános működése delelő pontjának nevezzük azokat az éveket, melyeket 1872-től 1878-ig, a büntető kodex megalkotásáig mint törvényhozó és státus férfi, az állami szervezés nagy munkájában töltött el.

Első felszólalásra Csemeginek az 1872-iki felirati vita adott alkalmat, melyben támadásának célpontja a Miletics és Trifunác által benyújtott külön felirati javaslat volt. Szerényen, szinte bocsánatkéréssel kezdte, de amint tárgyába belemelegedett, előadása ötletessé és finommá vált, tömör, formás tételekben rakta le beszéde és érvelése egész oszlopzatát, a midőn kimutatta a magyar országgyűlés nemzetiségi csoportja azon programjának alkotmányellenességét, amelyben a kiegyezési törvény 25. §-ának, az alkotmányos Ausztria követelményének axiomájára akarta felépíteni a monarchia másik államában a cseh államjog és a foederalistikus alakulási törekvések feltámasztásának kísérletét.

Másfelől azonban a magyar állam intézményes megtestesülését, mint historiai organismust, mint erkölcsi valóságot, a leghatározottabban védelmezte meg minden oly, pusztán természeti alakulással szemben, mely a fajok csoportosulásának engedett volna tulsulyt a magyar nemzet államalkotó hivatása felett.

Nem is vélünk csalódnai, ha a nagy jogtudósnak jogéletünk minden intézményére kiterjedő nagyszabású alkotó munkásságát is első sorban a politikus és államphilosoph magas eszményeiből származtatjuk le. Nem egy elvont szobatudós szűk doctrinair látköre nyilvánul ebben az óriási munkásságban, hanem a legislator nagy ideálja és lelkesedése, aki az élet, a jövő, a nemzet nagy érdekei számára dolgozik. Fölszántani az avitikus Magyarország parlagon heverő talaját, belevetni a modern jogállam, a nemzeti megifjodás magvait, ez volt élete végcélja s épen azért jogász szelleme egész előkelőségét szolgálatába állította annak az eszménynek, melynek célja volt a modern Magyarországot megteremteni; megteremteni jogrendje institutióiban, államisága alapjaiban, azokban a létfeltételekben, melyek szabad és demokratikus fejlődésének élő zálogai.

De mekkora volt a feladat, mely ebben a törekvésében eléje hárult. Mily járatlan utak, mennyi előítélet! Nemzeti elfogultság, öröklött hibák és gyarlóságok kényelmes legyez-

getése, hideg skepsis és röghöz tapadó legismus — mindezzel fel kellett venni a keztyűt annak a reformernek, aki közállapotaink gyökeres átalakulására vállalkozott az igazságügy terén. Hányszor kellett védelmeznie Csemeginek lelke egész meggyőződésével működése legsajátabb színterét, a kodifikacionális bizottságot, az ellenzék támadásai ellen. Nem csekély erőfeszítésbe került meggyőznie támadóit, akik minden költségvetésnél újabb és újabb kirohanásra álltak készen, hogy ez intézmény hasznos és fentartandó volna még akkor is, ha törvényjavaslatokat egyáltalán nem szerkesztene, csak véleményezne, mert a parlament nem legalkalmasabb küzdőtere egy javaslat megvitatásának, s ha a kodifikacionális bizottságnak haszna nem volna is egyéb, mint hogy a szövegezésben való gyakorlottságot és biztosságot, az anyaggyűjtésben való folytonosságot és rendszert tesz lehetővé, ez magában is elég eredmény volna, főleg nálunk, hol a képességeket még gyűjtenünk, az erőket fejlesztenünk és gyakorlat által képeznünk kell.

Hogy mennyire igaza volt a helyzet ily megítélésében, bebizonyosodott, mikor állást foglalt, bár akkor már a kormány alkalmazott közege volt, a birói hatalomról szóló törvény megalkotásakor a száz és egynehány törvényszék felállítása ellen, attól tartva, hogy annyi biróképes egyén nem található Magyarországon; nemcsak, de a miniszter engedelmével a sajtóban is erős kritikában részesítette ezt az intézkedést. Amily magas fogalommal volt Csemegi a birói hivatás komoly feladatai iránt: joggal tarthatott a birói pálya fokozatos devalvációjától, s hogy nem alaptalanul számított, mutatta az 1875-iki epuráció bekövetkezése, aminek odiumát akkor elég igazságtalanul, némely oldalról szintén rá akarták volna tolni, holott épen ő volt az, aki előre felemelte figyelemztető szavát a «sok bíróság annyi mint rossz bíróság» jelszava alatt a bíróságok szaporítása ellen, minek veszélyét fokozta a javaslat azon correctivumának elejtése is, mely szerint kimondandó lett volna, hogy tekintettel a tömeges kinevezéseknél előfordulható hibákra, az elmozdithatlanság kimondása három évre elodáztassék. De ha Csemegi nem is értett mindenben egyet a birói szervezetről szóló törvény intézkedéseivel, mi több, saját szavai szerint az igazságügynek a közigazgatástól való merev és végletekig vitt elkülönítését sem pártolta volna, mert meg volt győződve, hogy az bizonyos ponton túl megszűnik hasznos és célszerű lenni, azért ez nem gátolta, hogy a birói hatalomról szóló törvényt a magyar igazságügy legszebb alkotásának tekintse, nem titkolva el másfelől azt sem, hogy az elmozdithatlanság és áthelyezhetlenség kompensatióját a fegyelmi eljárás szigorubb kezelésében látja.

Szépen és szabatosan jelezte álláspontját, Pulszky Ágost által provokálva, abban az irányban is, hogy mikép fogja fel kodifikatori programját az alkotások egymásutánjára nézve. Ebben a partialis reform hive volt, amiben támogatta élénk gyakorlati és politikai érzéke s ismételten domborította ki, hogy a reformokkal az élet követelményeihez s nem az elvek consequentiájához kell alkalmazkodni, mivel az elvi törvényhozásnak is megvan a maga ideje, de előtte kell járnia okvetlenül az élet szükségleteinek. Így vette célba mindeneket megelőzőleg a perrendtartás legsürgősebb reformját, mely végét volt szakítandó az országbirói értekezlet 117. §. alapján fenmaradt azon gyakorlatnak, mely lehetővé tette, hogy a tizszer benyújtott igénykereset tizenegyedikszer is meg legyen ujtható, anélkül, hogy a végrehajtás be lett volna fejezve, s így jöttek sorra aztán a közjegyzői törvény, melylyel szemben különben Csemegi a közjegyzői kényszer kiterjesztése ellen fejezte ki aggodalmait, az ügyvédség reformja, amelynél nem egy vádat kellett elviselnie, amiért az ellenzékkel szemben védelmezte a kamara-rendszert s a négy évi gyakorlatot.

Sem az álszentszentalismus, sem az osztályérdek sopán-

kodásai azonban nem térítették el Csemegit arról az utjáról, melyen haladva, a magyar ügyvédség színvonalát magas fokra emelni, tudományos képzettségének biztos alapjait lerakni s erkölcsi tekintélye érinthetlenségét fentartani, megannyi vezéreszméi voltak alkotásának.

V. S.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A gabona-uzsora.

Nem felel meg a bíró hivatásának, ha behunyja szemét, hogy meg ne lássa a világ valóságos forgását, s aztán — belegubóztatva magát valamely törvényszakas magyarázataiba — itél: etsi fractus illabatur orbis. Mindnyájan ismerünk az ugynevezett judikaturából olyan részleteket, amelyek láttára azt kérdezi az ember, ha vajon a Mars lakóinak jogérzésére alapította-e a bíró a maga igazságát.

De nem a bíró hivatása az sem, hogy a gazdasági élet valóságos szükségleteinek számbevételén túlmenve, egy-egy rövid életű s akárhányszor igazságtalan gazdasági vagy társadalmi áramlat szolgálatába szegődjék.

Nem könnyű szívvel irom le az állítást, de meg vagyok győződve annak a valóságáról, hogy az ugynevezett gabona-uzsora kérdésében a bíróságok beleestek mindkét hibába; az első civilis uton, a másodikat a büntető eljárás terén követték el.

I.

Kezdem azzal a súlyos tévedéssel, amelyet a civilis jog terén követtek el a bíróságok, közöttük a kir. Curia is.

A gazda az elővétel után eladott gabonát nem tudta, vagy nem tudta egész tömegében szállítani, a kereskedő pörölt a kereskedelmi törvény 353. §. és 356. §. 2. pontja alapján s a bíróságok kötelezték a gazdát, hogy az előre felvett vételár visszatérítésén felül a kereskedőnek fizesse meg kár címén az elővételi ár és a meghatározott szállítás idején jegyzett piaci ár között levő különbséget.

Meggyőződésem szerint ebből a helytelen ítélkezésből származott az egész kalamitás. Ez tette lehetővé a sok pert és végrehajtást.

Az egyik délvidéki járásbíró előtt derengett ugyan valami arról, hogy itt a kereskedelmi törvény említett szakaszai a maguk teljes szigorával aligha alkalmazhatók, de ez a bíróság sem találta meg az igaz utat a maga meggyőződésének érvényesítésére, illetve ami még rosszabb: ez a bíróság azt hitte, hogy az lesz leghelyesebb, ha a jogérzés parancsán túlmenve, divatos áramlatok szekere elé fogja magát s ekként kevésbé az igazságot szolgálja, mint azt a bizonyos áramlatot. Ez a járásbíró arra az álláspontra helyezkedett, hogy az elővétel szerencsejáték-szerződés s ezen az alapon nemcsak hogy kártérítést nem állapított meg, de még az előre felvett vételár visszatérítésére sem marasztalta az alperest, mondván, hogy a bíróság a játékot semmiféle irányban sem részesíti oltalmában. A következetesség kedvéért aztán ez a bíróság a gazdát is elutasította keresetével, amikor az — felére leszállván az előre eladott kukoricza ára — szerződés teljesítésére, az előre átvett kukoricza átvételére perelte a kereskedőt, aki a vételarat még nem fizette ki.

Világos dolog, hogy a felsőbbbírók ezt az ítélkezést csak mosolygással fogadhatták; az elővétel nem szerencsejáték, hanem ösidők óta megszokott és gyakorlott nyereményvétel, amelynek megengedhetősége ellen soha senkinek még csak aggálya sem volt. Hiszen az elővétel minden iskolás könyvben fel van említve mint joghatályos emptio venditio spei, szemben a játékkal, mely oltalomra igényt nem tarthat. Mégis azt kell mondani, hogy a bíróságnak a jogérzése valami helyeset sejtett, ha nem is az igazi uton indult el.

A felsőbbbírók ellenben szinte kivétel nélkül teljesen

elejtették a kérdésnek közgazdasági oldalát és — merem mondani — a kereskedelmi törvény betűi kedvéért erőszakot követtek el a törvény szellemén és ezzel okozták azt, hogy most a bajok orvoslását a kriminális uton keresik.

Pedig a bíróságok a probléma kulcsát megtalálhatták volna, ha egyébben nem, magának a tőzsdebírósnak a gyakorlatában is. A budapesti tőzsde választott bírósága 1347/91. sz. a. hozott ítéletében kimondotta, hogy: „Alperesek saját termésüket adták el; mást mint ezt, szállítani nem tartoznak; a szerződés tárgyát tehát nem fajbéli, hanem egyedi dolog képezi s még hozzá azzal a korlátozással, hogy csak meghatározott minőségű áru szállítható. Amint nem követelhetné felperes abban az esetben, ha a termés akár mennyiségileg akár minőségileg nem sikerülne, hogy alperesek neki más szerződészerű minőségű repcét szállítsanak, ép oly kevésbé követelheti, hogy a nem szerződészerű minőségű, tehát a szerződésből kizárt repce után neki kártérítés fejében árkülönbözetet fizessenek...”

Igaz, hogy az adott esetben saját termésről szólt a szerződés s ezenfelül a termelési területet is szabatosan meghatározta. Viszont azonban az áru minősége abszolút módon volt megjelölve, s a tőzsdebíró mégis egyszerűen elutasította felperesnek kár- illetve differentia-követelését. Pedig elképzelhető lett volna más megoldás is, t. i. az, hogy a bíróság elutasítja ugyan a kárkövetelést, de viszont az alperes gazdát arra kötelezi, hogy a silányabb minőség okából felperesnek az érték-minust térítse meg. Ha tehát a tőzsdebíró ezt nem tette meg, nyilván abból indult ki, hogy — effectív ügylet esetén — csak kereskedőtől lehet tetszés szerinti quantumot és kvalitást a szerződés alapján követelni.

Mondom, nem felejttem el egy percre sem, hogy az adott esetben a szerződés saját termésre szólt. De abból a tényből, hogy a tőzsde a «saját termés» fogalmának minden consequentiáját oly kiváló pontossággal és oly messzemenően levonta, azt hiszem, joggal következtethetem, hogy a gazdával szemben a tőzsde sem tartja megengedhetőnek, hogy a kereskedelmi törvény 353. és 356. §§-ai a magunk teljes szigorával alkalmaztassanak.

Azt hiszem, hogy ha a bíróságok ezen az elven indulnak el, eleget tehettek volna az igazságnak is, a közgazdaság parancsainak is és nem állott volna elő a mai helyzet, amely az uzsora-törvénnyel akarja a bajokat orvosolni. Meggyőződésem, hogy a gazdától még az esetben is csak saját termésének szállítását lehet követelni úgy quantum mint kvalitás tekintetében, ha a szerződés nem szól kifejezetten saját termés eladásáról. Bármily nagy mennyiséget adott el a gazda, csak annyit tartozik szállítani, amennyije termett, s a szerződésben említett plus után ő tőle csak in integrum restitutiót lehet követelni, de nem lehet követelni kártérítést — azon egy eset kivételével, ha az eladó gazda a meglevő termés szállítását is megtagadja. S továbbá bármily minőséget adott el a termelő, csak termését lehet kívánni s a minőség meg nem felelő volta okából ő tőle csak vagy in integrum restitutiót lehet követelni, vagy a meglevő kvalitás szállítását, kivéve azon egy esetet, ha az eladó dolose, vagy durva hanyagságból maga okozta a minőség megromlását.

Való igaz, hogy a kereskedelmi törvény a szállítás körül való késedelem tekintetében nem ismer különbséget kereskedő és gazda között; való az is, hogy azon ügyleteknél, melyek az egyik szerződő fél részéről kereskedelmi ügyleteket képeznek, a kereskedelmi törvény határozmányai mindkét félre nézve egyaránt alkalmaztatnak. De való az is, hogy a kereskedelmi ügyletek megbírálásánál és értelmezésénél nem annyira a használt kifejezések betű szerinti értelme, mint inkább a szerződő felek akarata szolgál irányadóul.

Tehát az a kérdés, hogy a szerződés megkötése alkalomával mi volt a felek akarata?

Eltekintve azon néhány fraudulosus esettől, amikor a gazda többet adott el, mint amennyi termést egyáltalán remélhetett, a gazda részéről evidenter csak a saját termés eladására irányulhatott az ügyleti akarat. Ez, azt hiszem, a dolog természetében rejlik. De támogatható e felfogás a judikaturából vett jogi elvekkel is. Ha a gazda a termésnél többet is akart eladni, akkor — februárban, márcziusban történvén az eladás — ez a plus olyan természetű ügyletnek tekintendő, amely az áralakulás bizonytalansága következtében játéknak minősíthető, mert hisz erre a plusra vonatkozóan a felek között a szállítás és átvétel már eleve ki volt zárva. Igaz, hogy a gazda a pluszt megvásárolhatta volna harmadik személyektől is, s így tulmessen menőnek látszik az a feltevés, mintha a plusra nézve az effectiv teljesítés már eleve ki lett volna zárva. Csakhogy a lapokban is közölt szerződés-formulárék egy szó támpontot sem nyújtanak arra nézve, hogy az elővétel alkalmával a felek ilyen expediensre gondoltak volna. Marad tehát az az egyetlen feltevés, hogy a felek játékot akartak, mely esetben aztán a szerződés egyáltalán nem részesülhetett volna bírói oltalomban, vagyis egyáltalán hatálytalan lett volna. De ily eljárásnak útjában áll a kereskedelmi törvény 266. §-a, mely szerint kétség esetében a szerződés szavainak oly értelmezés adandó, mely mellett az ügylet joghatálylyal bírhat. Felfogásom szerint tehát a bíró csak kettő között választhatott: vagy a között, hogy saját termésre irányulónak tekintse az elővételi szerződést, vagy a között, hogy az ügyletet jogilag egyáltalán hatálytalanak tekintse.

S még egy tárgyi momentum is megkívánta volna, hogy a saját termés subsummáltassék. A közölt formularék mind első rendű buzáról szólnak. Már pedig «első rendű buza» nincsen: van I-a tiszai, bácskai, bánáti, dunántuli stb. buza; van azután minden egyes termelőnek első és másodrendű buzája a saját termése keretében: de első rendű buza pure et simple nincsen. Ha tehát az «első rendű» kvalitásmeghatározást nem az eladónak saját termésére vonatkoztatja a bíró: akkor megint csak hatálytalanak kellett volna tekintenie a szerződést, mert a vétel tárgya nem volt pontosan meghatározva.

Ugyanezek a szempontok szólnak amellet is, hogy a kereskedő akarata is csak az eladó saját termésére irányulhatott a szerződés megkötése alkalmával.

S mégis csak a szegedi tábla helyezkedett erre az álláspontra, az is csak feltételesen. E tábla felülvizsgálati tanácsa 1898 május 31-iki határozatában (*Jogt. Közl.* 1898. 25. sz.) feloldotta az alsóbíróságok ítéletét s annak megállapítására utasította a törvényszéket, vajon az eladó akarata saját termésére irányult-e; vajon ezt felperes tudta-e, vagy a fenforgó körülményekből következtetve tudnia kellett-e. E tábla határozatát azzal indokolta, hogy az eladás megkötése alkalmával nem volt ugyan szó saját termésről, de ez nem zárja ki azt, hogy alperes saját termését szándékozott eladni, de azért meg kellett volna állapítani az imént említett körülményeket, mert «a kir. ítélő tábla jogi álláspontja az, hogy amennyiben a felek szándéka az volt, hogy alperes kizárólag saját termésű buzát ad el, s amennyiben erről felperes tudomással birt, vagy a fenforgó körülményekből következtetve tudomással bírhatott, felperes a szerződés teljesítését csak olyan mérvben követelheti, amilyen mérvben az teljesíthető volt és a nem teljesítés miatt, amennyiben a teljesítés alperes saját terméséből lehetetlenné vált, árkülönbözetet nem követelhet, hanem a szerződés a nem teljesített részében hatálytalanává válik és az előbbeni állapot helyreállításának van helye».

Hogy e határozat után mi sorsa lett a kérdéses ügynek, nem tudom. De tudom azt, hogy e felfogást a Curia még feltételesen sem fogadta el, amennyiben a felülvizsgálati tanács az elővételekkel kapcsolatban a «saját termés» kifogá-

sával szemben 172/98. G. sz. a. arra a szigorú álláspontra helyezkedett, hogy «az ügylet jogi természetének meghatározásánál nem az egyik szerződő félnek pusztán személyes helyzete, vagy a másik szerződő fél előtt tudva nem levő szándéka és indító oka az irányadó, hanem mindkét szerződő félnek megegyező akaratelhatározása, illetve erre vonatkozóan megfelelő ténykedése». Pedig ez a felfogás annál igaztalanabb, mert hiszen a jelen esetben a morára vonatkozó rendelkezések tulajdonképp magánjogi természetűek, amint ezt az új német kereskedelmi törvény is mutatja, mely e szabályokat egyszerűen el is hagyta.

És annál feltűnőbb a Curiának ez az állásfoglalása, mert egyik büntető tanácsa még azzal is indokolta uzsora-ügyben a vád alá helyező végzését, hogy az elővétel «tőzsdejáték-természetű» ügylet. A minthogy egyáltalán a Curia képviselte ez ügyben a legszélsőbb felfogásokat.

II.

Ugy látom, a kérdés civilis jogi részét merőben sablon szerint ítélték meg a bíróságok, anélkül, hogy annak természetét megvizsgálták volna. Ezzel aztán nagy anyagi károkat okoztak az eladó gazdáknak.

Még nagyobb, még súlyosabb anyagi és erkölcsi kárt okoz most a vevő kereskedőknek, amikor az uzsora kérdésében megint csak similik után indul a Curia.

Nagyon szép dolog a cséplőgép analogiája, de már bocsánatot kérek, mégis csak nagy a különbség az elővétel között s a között, ha az uzsorás cséplőgépet ad el a megszorult gavallérnak. A kettőt talán még sem lehet parifikálni és mindakettőre egyaránt kimondani, hogy minősített uzsora, mert valamiféle adás-vételi ügyletbe burkolja az uzsora-hitelt. Nem szabad elfelejteni, hogy csak egy kicsit tág logikával rengeteg sok ügyletre rá lehet fogni, hogy az csak színlelt ügylet s igazában hitelezésnek a palástolására szolgál.

Aztán meg a «szorult helyzet». Ez is igen tág fogalom. A gabona-uzsoráról a lapokban folyó polemia során tényleg elhangzott az a kijelentés is, hogy lehet az ember a telekkönyv tanúsága szerint nagybirtokos s azért mégis szorult helyzetben. Ami igaz is. De ha jogászok ezt a fogalmat így magyarázzák, akkor legjobb lesz az idő fogalmát egyáltalán kiküszöbölni a gazdasági élet szótárából, mert különben valamely szép napon fogházba kerül uzsora miatt az ország népének a fele.

Nem úgy áll a dolog, mintha a gazda odamenvén a kereskedőhöz, így szólana hozzá: 100 frtra van szükségem, add kölcsön, az ősszel majd megfizetem buzával. Hanem igenis úgy történik az elővétel, hogy a gazda elad, mondjuk husz mázsa buzát s annak ára fejében kapja kézhez a 100 frtot. Ez lévén a tényállás, az uzsora megállapítása lehetetlen még akkor is, ha az elővételi ár semmi nexusban nincs az őszi buza jegyzésével. Lehet, hogy a felek jó vagy rossz vételt csináltak, lehet, hogy becsapták egymást, de uzsorát nem követhettek el, ha még oly kicsiny árat fizetett is a kereskedő és ha még oly szorult helyzetben lenne is a gazda. Hiszen különben a Zug um Zug adásvételből is lehetne uzsorát konstruálni; ahol pedig nem Zug um Zug történik a két részről a teljesítés, ott mindig bírálat tárgyává lehetne tenni az ügyletet az uzsora szempontjából. Máskülönben örökké az uzsora-vád veszélye alatt élne, aki előbb, még pedig pénzzel teljesít. Hiszen a legtöbb adás-vételnek valamelyes megszorultság az indító oka, amennyiben nem kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteiről van szó. A gazdát meg épen rendszerint csak a megszorultság viszi rá az eladásra, hisz tudvalevő, hogy e nélkül minden gazda évekig tartogatná a termését.

De hát nemcsak ezek az uzsora kriteriumai, hanem a tulságos mérvű vagyoni előnyök is. Az a kérdés, vajon lehet-e tulságos olyan vagyoni előny, amelynek a mértéke

az ügylet megkötésekor egyáltalán bizonytalan, illetve mikor kell e tulnagynak megülnie, hogy az uzsora megállapítható legyen. Nem tehetek róla, úgy tartom, hogy in eventum nem lehet az ember uzsorás. Nem tudok elképzelni olyan situációt, amelyben az «uzsorás» így szólana: Vagy én szedek uzsorát az ellenfelemtől, vagy az ellenfelem szed uzsorát én tőlem, döntenem pedig az Uristen fog közöttünk, aki az idő járását igazítja. Ha ez a helyzet lehetséges, akkor kellő következetességgel vád alá kellene helyezni uzsorában való bűnsegédkezés miatt a felhőket is, melyekből tulsok eső hullott, meg a napot, mely tulságos forrón süttött. Mert bizonyos, hogy ha uzsorát követ el a kereskedő, aki elővételt csinál s utóbb emelkedik a buza ára, akkor ketten követték el az uzsorát: ő az egyik, az időjárás a másik. Nem igazság, hogy csak az egyiket csukják be.

És menjünk csak tovább egy kicsit. Ha van uzsora a kereskedő ténykedésében, akkor megvan az abban a pillanatban, amikor ő a szerződést aláírta vagy aláíratta. Tehát azonnal meg lehet tenni ellene a büntető feljelentést. Tegyük fel, hogy ez meg is történik s valami boszorkányság révén, már május elején megtartható a tárgyalás. Mit fog akkor szegény bíró tenni? Talán így hozza majd meg az ítéletet?:

«Ha ez évi május és június hónap folyamán tulsok eső esik avagy tulszár az idő lesz, az esetben X. Y. vádlott az uzsora vétségében vétkezőnek mondatik ki és egy évi fogházzal, valamint ezer forint pénzbüntetéssel sújtatik. Ha ellenben kedvező időjárás lesz, úgy vádlott az ellene emelt vád és következményei alól felmentetik. A m. kir. földművelési minisztérium mezőgazdaság-statisztikai osztálya fogja végleg eldönteni, hogy jelen ítéletnek melyik része fog jogerőre emelkedni.»

Elég körültekintő ítélet lenne. Azok a bíróságok, amelyek az 1897-iki elővételek tárgyában ítélik, persze sokkal kényelmesebb helyzetben vannak, ők már tudják, hogy 1897-ben milyen volt az időjárás, tehát ők nem is feltételes ítéleteket vagy végzéseket hoznak.

Aztán meg úgy gondolom, evidens dolog az is, hogy ha a vevő részéről az áremelkedés állapítja meg az uzsorát, akkor az eladó is uzsorássá válik, ha leszállanak az árak. Igaz, hogy az eladó nem hitelezett, de nem hitelezett a vevő sem, aki egyszerűen vételárat fizetett. Ámbátor nem lenne utolsó dolog, uzsora miatt vád alá helyezni a gazdát, aki a búzát a kereskedőnek átadja, a vételárat pedig hitelezi — ha aztán a fizetés idejéig a gabona ára csökkent.

Ugy látszik egyébként, maguk a bíróságok sem tudnak valami megfogható jogi okot mondani, hogy miért uzsora az elővétel; soha nem láthatott az ember annyira a levegőben lógó bírói határozatokat, mint a jelen esetben. Ezt az állítást bizonyítja az is, hogy a bíróságok elvben oly sokféleképp fogták fel az ügyletet.

Nem akarok újból arra hivatkozni, hogy ami husz éven keresztül correct, helyes ügylet volt, nem változhatott egyszerre uzsorává. De egy kérdést mégis fel kell tennem.

Ha az, akit a Curia vád alá helyezett, az elővételek megkezdése előtt előadta volna a temesvári tábla büntetőtanácsa előtt, hogy ő így meg így szándékozik ügyleteket kötni, megengedhetőnek tartja-e ezt a temesvári tábla, akkor a tábla — beszüntető határozata tanúsága szerint — alkalmasint azt mondta volna neki, hogy csak tessék, nincs az eljárásában semmi crimen. Még ha az a vádlott igen kiváló jogász volna is, azt talán még sem lehet tőle megkívánni, hogy jobb jogász legyen a kir. táblánál. Sőt némileg bajos is lenne feltételezni, hogy ő majd így fog beszélni: Hohó, nagyságos kir. Tábla, nekem ugyan beszélhet, ezt én jobban tudom, én ilyen ügyleteket nem kötök, mert azok igenis magukban foglalják az uzsora criteriumait. Sok mindent lehet kívánni, de már azt mégis bajos megkövetelni a kereskedőtől, hogy

többet értsen a joghoz, mint három törvényszéki bíró, öt táblai bíró és hét curiai bíró együttvéve, az ügyésztől nem is szólva. Amikor Ő Felsége bírái a crimen fogalmára nézve ennyire nem tudnak megegyezni, akkor aligha igazságos azon vád alá helyezett kereskedőt a multa nézve azért üldözni, mert ő sem tudta, hogy szabad-e, amit cselekszik.

* *

Nem folytatom tovább a jogi argumentumok felsorolását. Csak arra mutatok még rá, hogy ha a Curia a bajban levő gazdát oltalmazni akarta, megtehetette volna és meg kellett volna tennie civilis uton. De az uzsora címén való eljárással csak azt érte el, hogy most mindenféle egyének faluról-falura járnak, hogy uzsora-feljelentéseket szerezzenek. Egyik faluból kilöki őket, a másikban meghallgatják. A vége pedig az lesz az egésznek, hogy a szegény paraszt még egy csomó ügyvédi díjat is fizet. Az elrendelt pótvizsgálatok kiderítik majd, hogy tévesek voltak a vád alá helyező bíróságok suppositói, egy sereg embert meghurcolnak, de azért az elővétel még sem lesz uzsora. *Dr. Pap Dávid.*

A Curia nem állította, hogy az elővétel uzsora; csak lehet uzsora. Különben maga az igen tisztelt cikkíró is elismeri, hogy ezekben a kérdésekben a magánjognak kellene segítenie. Ha a magánjog nem adott volna 80 frtért 240 frtot, a büntetőjog nem avatkozott volna az ügybe. Mindezen kérdésekben a magánjogi oltalom megtagadása okozza a büntetőjog közbelépését. *Szerk.*

Az ügyvédi díjszabás.*

A gyakorlati megvalósítás követelményei tudvalevőleg messze elszoktak térni azon elvektől, melyeket idealiter legjobbaknak és legszebbeknek tekintünk, mert az élet megalkuvást követel; minél jobban követel, annál messzebb tér el a megvalósítható rendszer a megvalósítandó rendszertől.

Lássuk, minő eszményi követelmények volnának egy ügyvédi díjszabási rendszer hiányában felállíthatók és vizsgáljuk azután, mennyit kell azokból engedni, hogy a gyakorlati élet követelményeinek elégtétessék. Eszményileg leghelyesebb volna, ha minden előforduló ügyvédi munka annak valóságos belső értéke szerint teljes díjazásban részesülne; csak akkor kapná meg az ügyvéd azt, mi őt jogosan megilleti, ha minden szó, amit mond, minden betű, mit papírra vet, abstract értéke szerint díjaztatnék. Nemde, első tekintetre szembeötlő, hogy ilyen alapon díjszabás fel nem állítható, mert egyrészt hiányzik azon értékmérő, mely abszolút bizonyossággal tudná esetenként felderíteni, hogy csengő pénzben kifejezve mit ér az illető munka; másrészt lehetetlen elzárkózni azon számtalan egyéb tényezőktől, melyek az ügyvédi munka árát felfelé vagy lefelé befolyásolják. Így tehát el kell térnünk az eszményi alaptól és meg kell engednünk, hogy munkáink nem első, hanem utolsó sorban díjaztassanak abszolút belső értékük szerint és hogy a díjazás megállapításánál számot vessünk azon értékkel, melylyel a teljesített munka a megbízóra nézve bir, azon értékkel, mely körül a vita forog, tehát azon kérdéssel, mi a fél fizetési képességének felső határa; azon idővel, melyet a kérdéses tevékenységre fordítottunk; azon viszonylattal, mely az illető ügyben kifejtett összes tevékenységünk egyes alaki elemei között mutatkozik és csak most, legvégül az illető munka valóságos belső értékével.

Miután tehát ezt az egyes — hogy úgy fejezzem ki magamat — munkarészlet belső értékét sem körülírni, sem indokolni, sem önmagában, a többi döntő körülményektől elválasztani nem lehet és miután, ha ezt akarnók, lehetetlen munkát kívánnánk attól, ki a munka értékét megállapítani

* Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

hivatva lesz: el kell ejtenünk ezen ideális kívánságot, mert valóban a díjazásra a már elősorolt döntő tényezők közül különösen nagy befolyást kell engednünk azon körülménynek, vajon a kifejtett egyes cselekmények és tevékenységek egymáshoz miként viszonylanak. El kell fogadnunk tehát elvül azt, hogy sem a félre, sem ha az ellenfelet terhelik a költségek, az ellenfélre nem tartozik, mennyi egyes jogi lépésre volt szükség a végeredmény előidézése érdekében, mert arra, aki a költséget viselni fogja, csak az tartozik, hogy maga az ügy, illetve az ezen ügyben kifejtett összes ügyvédi tevékenység, mily összeggel díjazandó.

Az előadottakból önként következik, hogy a rendszer kiindulási pontja csak az lehet, hogy egy bizonyos átalánydíj, mely a szellemi tevékenység osszeredményét veszi alapul, állapítandó meg és ezen az alapon kell az egész díjszabási rendszert felépíteni. És nem azon a szintén elképzelhető másik alapon, melyet külön díjrendszernek neveznek és mely az ügyre fordított tevékenységet szétboncsolja annyi tételre, a hány tételből azon tevékenység előállott.

A két rendszer közötti különbséget bőbeszédűen fejtegették mindenütt, hol ügyvédi díjszabás megalkotásáról folyt a szó; utalok Németországra, de különösen Ausztriára, hol az egyes rendszerek hívei rendkívül erővel és ékesszólással szállottak sikra felfogásuk mellett. Utalok azonban azon történeti tanulságra is, hogy sehol sem valósították meg az illető rendszert konok következetességgel, hanem mindenütt törekedtek arra, hogy a két rendszer hátrányait kiküszöbölve, azok előnyeit felhasználva, az összes érdekeknek leginkább megfelelő vegyes rendszert valósítsanak meg. A külön díjrendszer felé inkább azon államok hajlanak, melyekben az eljárás írásbeli; átalányrendszer honosodott meg ott, hol az eljárás szóbeli.

Részemről vegyes rendszert pártolok, de olyat, mely elsősorban az átalányrendszeren alapszik és annak elvein rést csak akkor tör, ha az átalányrendszerrel szemben egyes cselekményekre vonatkozólag a külön díjrendszer előnyösebbnek mutatkozik.

A két rendszer jellemzésére s könnyű megértésére szükségesnek tartom előrebocsátani, hogy a merev külön díjrendszer abban áll, hogy az ossztevékenység minden egyes alkotó eleme külön és az előbbi tételektől függetlenül díjaztatik; a merev átalányrendszer abban áll, hogy minden külön díjazás elvetése mellett az ossztevékenység díjaztatik, amely az illető főcsoport alá vonható, tehát tulajdonképpen csupán annyi külön díjat — mondjuk három vagy négyet — ismer, ahány külön főcsoportra osztja fel tevékenységünket. Azok, kik nem ily intransigens alapon állanak, amennyiben a külön díjrendszer hívei, szintén csoportosítanak és csak a csoportokon belül állítják fel az egyes cselekményekre az egyes külön díjakat. Viszont akik az átalányrendszer hívei, de konciliansok, azok lehető sok főcsoportot állítanak fel és némely főcsoportnál megengedik, hogy külön cselekmények külön díjazásban részesüljenek.

Az átalányrendszer felszabadít azon állandó küzdelem nyüge alól, mit ma közönyös, tájékozatlan avagy rosszakaratu bíróval folytatunk. E rendszer magával hozza, hogy a bírósággal vállvetve fáradozhatunk majd a perek gyorsabb lebonyolítása érdekében; az eljárás a valóban perdöntő körülményekre fog szorítkozni, minden felesleges beadvány és tárgyalás elmarad; alaptalan tagadások és a per elhúzására irányuló törekvések csirájukban elfojtatnak és így e rendszer az ügyvédre ma oly gyakran háruló gyanut, hogy minden eljárásánál a költségkérdés vezérli, elfogja oszlatni. A bírót felmenti az ügyvédi tevékenység minden egyes fázisának esetenként és külön való elbírálásának odiozus feladata alól, az ügyfélnek pedig módot nyújtana arra, hogy ő előzetesen már annyira, mennyire elfogja bírálhatni azon ránézve egyedül mérvadó kérdést, vajon pere hozzávetőleg mibe fog kerülni,

de merithetni fogja a megbízó azon előtte szintén nagy értékkel bíró megnyugvást is, miszerint tisztában lesz azzal, hogy a pertárgy értéke s a perköltség egymással arányban fognak állani.

Ezen előnyökkel szemben könnyen le lesznek czáfolhatók azon hátrányok, melyekkel némelyek felfogása szerint az átalányrendszer jár. A jelszavak, melyeket e részt hangoztatnak, a következők: mondják, hogy az átalányrendszer mellett az ügyvédi munka minősége alárendelt kérdéssé törpül össze; hogy e rendszer kockázatos jellegű, számtalan egyes tevékenység díjazás nélkül marad, az ügyvédi munka igen felületes lesz, a rendszer nem oly áttekinthető, mint amilyen lenne a külön díjrendszer és így tovább.

Mint látjuk, a vádak eléggé súlyosak, de azért fejtegetésünk során ki fog tűnni, mi marad belőlük.

Vegyük sorra a pro s contra érveket.

Visszás helyzet, hogy a bíró értékeli munkálatainkat. Régi ügyvédek és azok, kik egy kicsit rátartók, — persze ha anyagi függetlenségük megengedi ezt a luxust — nem perlik költségeiket, mert derogál nekik és állásuk tekintélyének, hogy azt, mit ők kiérdemeltnek vélnék és mit tulajdonképpen senki fia más el nem bírálhat, egy albiró jól-rosszul felülvizsgálja s döntsön tetszése szerint. De azok, kik ily rátartóság nem lehetnek és kik kénytelen kellen — tudjuk mily nehéz elhatározás után — ráfanyalodnak arra, hogy bíró elé viszik költségeik kérdését, szintén végtelenül szomorú tapasztalatokat tettek.

A bíróra, a félre s az ügyvédre nézve egyaránt kinos minden jogi vita, mely az ügyvédi díj kérdése körül forog. A bíró látja, mi áll a költségjegyzékben, de nem lát minket a műhelyben, nem volt ott, midőn forrott agyunkban az eszme, nem volt ott, midőn megtanultuk leczkénket, nem ismeri önköltségeinket, egyéni képességeinket, szellemi termékeink hasznát és számtalan vonatkozásban nyilvánuló kihatását a félre nézve, tehát vajmi keveset lát, vajmi kevés költségjegyzéki tétel belső értéke felől szerezhet közvetlen tapasztalásból meggyőződést még akkor is, ha ráér ügyünkkel foglalkozni. És a mellett az ezen fejtegetéseim során több helyütt felemlített érvektől eltekintve áll azon további érv is, hogy a tárgyalások átlaga rendkívül rövid ideig tart, vagyis, hogy a bíróval az ügy felől csak pár pillanatig, ritka esetben negyed óráig, a legritkább esetben ezen tul tartó beszélgetést folytatunk és így vajmi könnyen befolyásolja a bírót a mérlegelésnél azon szempont, mely akaratlanul is felszínre kerül, hogy a mi időnk annyi ér, mint az ő ideje, a mi készütségünk annyi, mint az övé, a mi tudásunk annyi, mint az övé. Ezek folytán, gondolja magában, ha ő velünk 10 percig tárgyal, annyi kell kapnunk a mi munkánkért, amennyit az állam neki fizet az ő hasonló tartamu s hasonló tudást igénylő munkájáért és így önként értetődik, hogy a bíró függetlenítése s a bírótól való függetlenítésünk folytán állásunk tekintélye a díjszabás által rendkívüli mértékben fokoztatnék.

Dr. Szilágyi Arthur Károly,

(Bef. köv.)

budapesti ügyvéd

Külföldi judikatura.

755. A bizonyítékok hiányában felmentett vádlott nem élhet további jogorvoslattal.

A római semmitőszék ezen határozatát a bűnvádi perrendtartás vonatkozó szakaszaival indokolja, melyek szerint csak az elítélt (condannato) és nem egyszersmind a vádlott (imputato) élhet a felebbezés rendes vagy a semmiségi panasz rendkívüli jogorvoslatával. A törvény szava oly világos, hogy nem tűr értelmezést, cum in verbis nulla ambiguitas, non admittitur voluntatis quaestio, az pedig nem tételezhető fel a törvényhozóról, hogy nincs tisztában a szavak igaz értelmével. A törvényhozó azon rendelkezésével, hogy ez elítélt

élhet felebbezéssel és semmiséggel és hogy az a jog nem illeti meg azt, aki bizonyítékok hiányában mentetett fel, nem foglalkozhatott magánérdekekkel. De mi célja is lenne a minden bűnügyi következményeiben a vádlott javára szóló ítéletszerzésnek megismétlése? Micsoda előnyt érne el abból a megsértett társadalom, ha vádlott azért mentetik fel, mert *bebizonyult*, hogy a bűncselekménynek nem ő volt az elkövetője? Bizonyos, hogy az előítéletnek némi nyoma megmarad a felmentetten, csak hogy a törvény határozottan rendelkezik és a bíró nincs jogosítva azon változtatni. Ita lex scripta est.

A római semmitőszék ezen megállandósult felfogásával szemben az alsófoku bíróságok következetesen ellenkező álláspontra helyezkednek, tekintettel azon erkölcsi és anyagi hátrányokra, amelyek a bizonyítékok hiányában felmentett vádlottat úgy a társadalomban, mint egyéb törvényi intézkedések folytán terhelik. A bizonyítékok hiányában felmentett vádlott ugyanis nem törölhető ki a büntettek lajstromából (casellario), némely esetekben nem lehet esküdtzéki tag, nem vehet részt a közigazgatásban stb.; oly körülmények, melyek a bizonyítékok hiányában való felmentésből valóságos elítélést formálnak; minél fogva a törvény nem szó szerinti értelméből, de — tota lege perspecta — szelleméből — mens legis — kifolyólag ily esetben a jogorvoslatokkal való élhetést feltétlenül megengedendőnek tartják.

756. Ha az esküdtzék elrendeli, hogy a tárgyalás zárt ajtók mögött folyik le, úgy az esküdtek megeskütése is zárt ajtók mögött történhetik. Semmiséget képez azonban az, ha az ajtók az esküdtek határozatának felolvasásakor is zárva tartanak. (Római semmitőszék.)

757. Ha csak a vádlott élt felebbezéssel, a másodfoku bíróság, amennyiben az elsőbíróság által kiszabott személyes szabadságvesztés-büntetést mérsékli, nem szabhat ki a bűncselekményre ugyancsak meghatározott pénzbüntetést is, melyet az elsőbíróság mellőzött. (Római semmitőszék.)

Közi: Dr. Holló József
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** Csemegi Károly arczképének leleplezése alkalmából emlékünnepet fog rendezni. — Az egylet koszorút tett a koporsóra ezen felirással: Alapítójának és tiszteletbeli elnökének a Magyar Jogászegylet. — Az igazgató-választmány testületileg vett részt a temetésen. — Dr. Horváth János kir. alügyész indítványt nyújtott be az elnöknek az iránt, hogy egy tőke gyűjtessék, mely Csemegi-alapítvány cím alatt a budapesti egyetemnél helyeztetnék el s a kamat évi pályadíjakra fordíttatnék, egyik évben büntetőjogi, másik évben közjogi themára.

— **A kir. táblákhoz** 1898. év folyamán összesen 116,858 ügy érkezett. Az 1897. évről hátralékban maradt 6977 ügygyel együtt elintézendő volt összesen 123,875, elintéztetett 115,363, hátralékban maradt 8512 ügy. Az 1897. évhez viszonyítva 4177-tel több érkezett be, 6802-vel több volt elintézendő, 4177-tel több intéztetett el, a hátralék pedig nőtt 1535-tel. Természetesen a budapesti kir. táblán volt a legtöbb restantia, 3571. A legkevesebb hátralék volt a marosvásárhelyi (141), szegedi (192), pécsi (222) és kolozsvári kir. tábláknál (278).

Egy-egy bíróra átlag esik a temesvári kir. táblánál 712, a szegedinél 615, a kassainál 607, a budapestinél 585, a nagyváradinál 565, a kolozsvárinál 550, a debreczeninél 549, a pécsinél 543, a marosvásárhelyinél 519, a győrinél 509, a pozsonyinál 460 elintéztetett ügy.

— **A budapesti büntetőjárásbíróságról** az ügyvédi kamara jelentése következőleg emlékezik meg: E járásbíróság jogi színvonalának emelése szerfölött kívánatos. E bíróság ügymenete is lassu, egy-egy tárgyalás sokszor hónapokra tüzetik ki. — Hogy mennyire igaz, amit a jelentés ír, arra nézve öbb panaszos levél szolgál adatokkal. A múlt év első felé-

ben (közte áprilisban) beadott panaszok csak most kerülnek tárgyalásra.

— **Jogirodalom.** A bűnvádi perrendtartás vázlata. Irta dr. Vámbéry Ruzstem. E mű a bűnvádi perrendtartási törvény megismertetését tűzte ki célul, ami végből áttekinthetően és összevontan közli a lényeges rendelkezéseket. Ára 80 kr. — A magyar országgyűlések eredete és szervezetük fejlődése a rendi országgyűlések alakulásának kezdetéig. Dr. Kérészy Zoltán debreczeni jogtanár ily cím alatt 110 oldalra terjedő jogtörténeti tanulmányt adott ki. — A gyermekek öröklése cím alatt egy névtelen szerző érdekes fejtegetéseket tesz közzé, radikális irányu javaslatokkal. Kívánja a köteles rész korlátozását, a végrendekezési jog kiterjesztését.

— **Pénzügyi kodex** cím alatt dr. Szabó Sándor sárospataki jogtanár a pénzügyi jogba vágó törvények és rendeletek alapján rendszeres kézi könyvet szerkeszt, melynek első kötete most jelent meg Politzer Zsigmond kiadásában. E kötet az illetékegyértékekről szól. A 230 oldalra terjedő kötet igen áttekinthető módon, helyes rendszerrel tárgyalja a nagy anyagot.

— **A m. kir. közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai.** Annak a kérdésnek elbirálása, hogy községi virilis a meghatalmazottjától megbízását visszavonni s más meghatalmazottat bejelenteni jogosítva volt-e, a közigazgatási bíróság hatáskörébe nem tartozik. (1898. évi 1042. K. szám alatt.)

Törvényhatósági joggal felruházott városokhoz közigazgatásilag csatolt pusztákra nem vonatkozik az 1886. évi XXII. tcz. 130. §-ában foglalt az a kedvezmény, hogy a közigazgatási költségek kivetésének alapjául egyenes adóiknak csak fele része vehető. (1898. évi 1131. K. sz. a.)

— **Ügyvéd ellen — a bíróság előtt folyamatban levő tárgyaláson használt sértés miatt — emelt fegyelmi panasz.** P. S. ügyvéd egy bűnügyben megtartott végtárgyaláson az egyik tanut — ennek előadása szerint — szóbelileg sértegette, anélkül, hogy a végtárgyalást vezető bíró az ügyvédet rendreutasította volna.

A magát sértettnek vélt s közszolgálatban álló tanu saját felettes hatóságánál az ügyvéd ellen panaszt emelvén: e panasz az illetékes ügyvédi kamara fegyelmi bíróságával közöltetett, ez azonban a panaszt visszautasította azon az alapon, mert bíróság előtt folyamatban levő tárgyaláson használt sértő kifejezések netáni megtorlása végett az 1887. évi XXVIII. tcz. 2. §-a értelmében azon bíróságnak állott hatáskörében rendbüntetést alkalmazni és súlyosabb beszámítás esetén a rendbüntetésen felül a fegyelmi eljárás megindítása iránt intézkedni, mely előtt a sértő kifejezések használtattak.

Ezen végzés ellen a kir. ügyész részéről bejelentett felebbezés, mint helyt nem fogható, a kamara fegyelmi bírósága részéről 1411/1898. fegy. sz. a. visszautasítottván, ezen második visszautasító végzés ellen a kir. ügyész újból felebbezést jelentett be. Ennek folytán a m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa az ügyet 1898 december 17-én tartott zárt ülésében vizsgálat alá vevén, következő határozatot hozott: Az 1411. fegy. sz. végzés megváltoztatattik, a kir. ügyésznek felebbezése elfogadtatik és ennek folytán az 1109/98. fegy. sz. ügyvédi kamarai határozat érdemben felülvizsgálat alá vétetvén, annak megváltoztatásával az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága utasíttatik, hogy a panaszolt ügyben az ügyvédi rendtartás 79. §-ában előírt rendelkezései értelmében járjon el.

Indokok: A fegyelmi bíróság M. Jánosnak az igazságügyminiszter által közlött panaszát egyedül azért utasította vissza, mert bíróság előtt folyamatban levő tárgyaláson használt sértő kifejezések netáni megtorlása végett az 1887. évi XXVIII. tcz. 2. §-a értelmében azon bíróságnak állott hatáskörében rendbüntetést alkalmazni és súlyosabb beszámítás esetén a rendbüntetésen felül a fegyelmi eljárás megindítása iránt intézkedni, mely előtt a sértő kifejezések használtattak; tekintettel azonban arra, mikép az a körülmény, hogy a tárgyaló bíróság az 1887. évi XXVIII. tcz. 2. §-ában előírt intézkedéseket alkalmazásba venni elmulasztotta, nem zárhatja ki a fegyelmi eljárás megindítását; tekintettel továbbá arra, hogy a kamara bírósága által sem nyilván alaptalan, sem más hatósághoz tartozónak nem talált panasznak az ügyrendtartás 79. §. rendelkezéseinek mellőzésével minden meghallgatás nélkül történt elutasítása helyt nem foghatott; mint-hogy ily körülmények közt a helytelen visszautasításból a kir. ügyész felebbezési jogára vonatkoztatott következtetések

is nélkülözik a jogosultságot, ennél fogva a kellő időben beadott felelőbevételest elfogadni, annak alapján a felelőbevételest megtámadott, múlt évi október 7-én kelt 1109. sz. kamarai határozatot felülvizsgálni, azt a fenti indokoknál fogva megváltoztatni és a kamara fegyelmi bíróságát az ügyvédi rendtartás 79. §-ában előírt további eljárásra utasítani kellett. (471/1898. I. M. sz. a.)

— **Hatáskör megállapítása, vasuti vészfék meghúzása miatti ügyben.** A kir. miniszterium a K. Miksa másképp K. Jechiela budapesti lakos ellen vasuti vészfék indokolatlan meghúzása miatt folyamatba tett ügyben a ráczkevei kir. járásbíró és a dunavecsei járás főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1898. évi szeptember hó 14. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás folytatása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: K. Miksa, másképp K. Jechiela budapesti lakos azzal van terhelve, hogy 1897. évi november hó 30-án a Budapestre reggel 7 óra 5 perczkor beérkezett 907. számú személyvonaton Dömsöd és Laczháza vasuti állomások között a vészféket indokolatlanul — saját állítása szerint abban a hiszemben, hogy ez által a kocsiba meleget bocsát — meghúzta, s ezzel a vonatot megállította. A ráczkevei kir. járásbíró a fenforgó esetben a Kbt. 112. §-ában körülírt s a közigazgatási hatóság hatáskörébe eső kihágást látván fenforogni, 1898. évi április hó 20-án 763. sz. a. hozott végzésével az iratokat a dunavecsei járás főszolgabírájához tette át. Az utóbb nevezett hatóság azon az alapon, hogy a feljelentett eset a Kbt. 111. §-a alapján bírálandó el, 1898. évi június hó 30-án 555. kih. sz. a. hozott határozatával hatáskörének hiányát szintén kimondta s az iratokat az ekként támadt hatásköri összeütközési eset eldöntése végett felterjesztette. Minthogy az előadott tényállás szerint a jelen esetben nem a vaspályán, vagy ahhoz tartozó épületekben a biztonság szempontjából kiadott alkalmi rendeletnek vagy intézkedésnek a felügyelő személyzet által való figyelmeztetés dacára történt megszegéséről, hanem a vaspályákra vonatkozólag az életbiztonság és az egészség oltalma végett kiadott azon általános rendelet megszegéséről van szó, amely szerint a vészféket csak veszély esetében szabad használni, mert ellenkező esetben s a vonatoknak a nyílt pályán ok nélkül való megállítása a közlekedés biztonságát s ezzel kapcsolatban a személybiztonságot s az utasok testi épségét veszélyezteti: ennél fogva jelen esetben nem a Kbt. 112. §-ába, hanem annak 111. §-ába ütköző testi épség elleni kihágásnak tényálladéka mutatkozik megállapíthatónak. Minthogy pedig az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-a a közigazgatási hatáskörbe utalt kihágások között a Kbt. 111. §-ában körülírt kihágást fel nem említi, ennek alapján ugyanannak elbírálását az 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-ának 5. pontja értelmében a kir. bíróság hatáskörébe kellett utalni. (53,764/1898. I. M. sz.)

Nemzetközi Szemle.

— **Fényképek,** melyek női alakokat csupán tricótlőzőkben mutatnak be, fajtalan ábrázolatokként büntetendők. (Német Reichsgericht.)

— **Mikor az adós követeli az árverést.** Egy hitelező a kitűzött árverést beszüntette. Az adós folyamodott a bírósághoz, követelvén a lefoglalt tárgy sürgős elárverezését. A jena-i Oberlandesgericht helyt adott a kérelemnek, kimondván, hogy az ingó dologra szerzett kielégítési végrehajtási jog nem csupán biztosításra irányulván, a hitelező tartozik minél előbb az összes lépéseket a kielégítéshez megtenni, mivel az adósnak joga van a lefoglalt dolog vételárából befolyt összegből a hitelezőt megillető részhez és mert a kielégítés halogatása által az adósnak érdekei sérelmet szenvedhetnek.

— **Az angol szegényügyről** Aschrottól érdekes füzet jelent meg, mely a szegényügy fejlődését 1885 óta tárgyalja. A munkának a Közgazdasági Szemlében F. J. jegy alatt megjelent ismertetéséből a következőket vesszük át:

A dologházi rendszert a lefolyt 12 év alatt sok támadás érte. A központi szegényügyi hatóság, bár megvolt győződve a régi rendszer megfelelő voltáról, nem akart elzárkózni üdvös reformok elől és azért 1887 őszén kiküldött három szegényfelügyelőt Németországba az elberfeldi rendszer

tanulmányozására. Ugy e felügyelők jelentései, mint az 1888-ban tanácskozó szegényügyi parlamenti bizottság azon következtetésre jutottak, hogy az eddig követett eljárás némi javításokkal fentartandó.

A tárgyalt időszakban a szegényügyi igazgatás fejlődésmenetére nevezetes befolyást gyakorolt a Local Government Act életbelépte. E törvény megadta a szegényügyi tanácsosok választásánál úgy az activ, mint a passiv választási jogot minden állandó lakással bíró egyénnek, ki polgári jogai gyakorlásában korlátozva és adójával hátrálékban nincsen. Mig tehát azelőtt a szegényügyi tanácsosok a jómódúak köréből kerültek ki, így most utat nyitottak az állásokba a munkásosztály tagjainak. Különösen dicsérik a nők működésének üdvös eredményeit. A tárgyalt időszak alatt mindinkább érvényesült azon törekvés, hogy a szegényekkel szemben nem teljesen egyenlő, hanem sajátos viszonyainak megfelelő bánásmódot alkalmazzanak. Így szükségesnek látták a szegények három csoportja: a gyermekek, a betegek és a vándorlók számára lehetőleg elkülönített intézetekről gondoskodni. Nem mulasztottak el további osztályozást sem a dolgozni nem tudók és nem akarók között sem, figyelemmel voltak végre arra is, hogy a szegényházi munka a szabad munkával versenyt ne támaszson. Kísérletek történtek ez irányban a szegényház lakosainak a mezőgazdasági munkára való alkalmazásával.

A szegény gyermekek ellátása eddig főképp háromféle módon történt: tudniillik vagy a dologházban helyezték el és nyilvános iskolába járatják őket, vagy nevelő-, tápintézetekben tartották, vagy végre kiadták őket nevelőszülőknek. Mindegyik rendszernek vannak természetesen előnyei és hátrányai. Egy parlamenti bizottság is foglalkozott a szegény gyermekek ellátásának kérdésével; de minthogy ennek tagjai főleg a nevelő szülőknél elhelyezés hívei voltak, a közzétett jelentés nagyon elítélte a tápintézeti nevelést. A Local Government Board a kérdés tisztázása céljából megbízta felügyelőit ez eljárások eredményeinek tanulmányozásával. Ezek jelentéseiből kiderült, hogy a tápintézeti rendszer, bár egyes intézetek javítást igényelnek, nem kevesebb üdvös eredményt mutat fel. A Local Government Board a szerzett tapasztalatokat számos újítás létesítésére használta fel; így egy újabb szabályrendeletben kimondta, hogy nem helyezhetők el gyermekek oly nevelőszülőknél, kiknek már ötnél több gyermekük van, továbbá olyanoknál, kik bárminemű segélyezésben részesülnek, vagy akiknek kizárólag e gyermekek ellátása képezi keresetüket. Felhívta a szegényhatóságok figyelmét az after-care-re, tudniillik gondoskodásra a gyermek jövőjéről az intézet elhagyása után, továbbá arra, hogy a testi vagy szellemi hibákban szenvedő gyermekek különleges neveltetésben részesüljenek.

A gyermeknevelés felsorolt három uralkodó módján kívül megemlítsük méltó még az e téren tett kísérletek közül: a tengeréspályára való nevelés, továbbá a gyarmati életre való előkészítés. Sikeresen biztat az 1893-ban megkísérelt «Scheffield System of Scattered Homes», melynél bizonyos számú, de 16-nál nem több gyermeket, egy-egy úgynevezett családjára felügyelete alatt, bérbe vett falusi házakban helyeznek el s a gyermekeket a községi iskolába járatják és kortársaik közé vegyülni engedik.

Legkevesebb a haladás a csavargó szegényekkel való elbánás terén. Itt nagy nehézségekkel jár a segélyezésnek a megfelelő helyen és módon való alkalmazása, az érdemtelenség kizárása a támogatásból. Ujabbán a Berkshire-rendszerrel tett néhány szegénykerület próbát, ami abban áll, hogy a menházból elbocsátott egy way-ticket-et kapott, melynek alapján a vándorló bizonyos megjelölt, egymástól öt angol mértföldnyire fekvő Bread-Station-okban ételmet és valamely Casual Ward-ban éjjeli szállást kaphat. Hasonló ehhez némileg a Dorsetshire-rendszer, melynél a vándorlóknak kenyérrutalványokat (Tickets for Bread) adnak, melyek előmutatása alapján utjuk folyamán bizonyos üzletekben kenyeret kaphatnak. E rendszerek alkalmazásának sikeréről a nézetek azonban igen eltérők.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, akik a füzeteket és az ülésekre való meghívókat nem kapják rendszeresen, szíveskedjenek reklamálni Pfeifer Ferdinand könyvkereskedésében. (Kossuth Lajos-utca.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: lényegre .. 6 irt
negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A horvát ügyvédi rendtartás tervezete. *Dr. Radits István* m. kir. posta- és táviratitkártól. — Csemegi mint kodifikátor és törvényhozó. *V. S.* — *Törvénykezési Szemle:* Kereskedelmi törvényünk 320. §-a. *Dr. Misner Ignác* budapesti ügyvédtől. — Az ügyvédi díj-szabás. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvédtől. — A közjegyzői kényszer kérdéséhez. *Dr. Kann Sándortól.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A horvát ügyvédi rendtartás tervezete.

E lapok hasábjain már volt alkalmam megemlíteni (1. *Jogt. Közl.* 1896. évi 35. sz.), hogy a horvát országos kormány a most folyó országgyűlési időszak alatt ügyvédi rendtartási tervezetet szándékozik az országgyűlés elé terjesztetni. Ezen tervezetet az igazságügyi osztály immár elkészítette és mint a *Mjesecnik* horvát jogi folyóirat folyó évi január havi számának mellékletét a horvát jogászegylet tagjainak, a bíróságoknak és ügyészségeknek, továbbá a Zágrábban és Eszéken ezidő szerint fenálló ügyvédi bizottságoknak tanulmányozás és észrevételeiknek esetleges közlése végett megküldötte. A tervezet tehát nem végleges törvényjavaslat jellegével bír, hanem szakértekezletek megvitatása alá kerül és ezeknek megállapodásai a törvényjavaslat szerkesztésénél lehetőleg figyelembe fognak vétetni.

A tervezet teljes címe: «Az ügyvédi rendtartás és az ügyvédek és ügyvédgyakornokok fegyelmi szabályzatának tervezete.»

A tervezet két részre oszlik, az első az ügyvédi rendtartást, a második a fegyelmi szabályzatot foglalja magában 50., illetőleg 55. §-ban.

Ezen tervezet főbb vonásait az alábbiakban fogom megkísérteni röviden ismertetni, különös figyelemmel a jelenleg érvényben álló ügyvédi rendtartástól való eltérésekre.

Horvát-Szlavonországban ez idő szerint az 1852. évi július 24-én kiadott ügyvédi rendtartás van érvényben, melynek kimagasló elve az engedélyezési rendszer, az ügyvédségnek a kormány által való adományozása.

Ezen engedélyi rendszer, mely az új tervezetben is fen van tartva, még prægiansabb kifejezést nyer az ügyvédek számának előzetes meghatározása által. Mig ugyanis az 1852. évi rendtartás csakis adományozásról szól, anélkül, hogy az ügyvédek számát előre korlátozná, addig a tervezet I. Részének 7. §-a szerint az ügyvédek száma korlátolt, amennyiben azt, hogy hány ügyvéd lehet egy helyben, a kormány igazságügyi osztálya állapítja meg 10 évre terjedő érvénnyel, az ügyvédi kamarák és a báni tábla meghallgatásával; az ügyvédség gyakorlását és az ügyvédi székhelynek egyik helyről a másikra való áttételét a bán engedélyezi ugyancsak az ügyvédi kamara és a báni tábla meghallgatásával. Ezen engedélyezési, helyesebben kinevezési rendszer folyamánya az ügyvédségre való pályázat; ugyanis (a tervezet szerint) a megüresedett ügyvédi állásra az ügyvédi kamara pályázatot hirdet, a beérkezett kérvényeket hármias javaslat kíséretében a báni táblához, ez ismét saját véleményes jelentésével az igazságügyi osztályhoz terjeszti fel (8. §). A kinevezési rendszer világos kifejezést nyer a 12. §-ban: «az, ki ügyvéddé

kineveztetik, a báni tábla előtt az előirt esküt letenni tartozik».

Az ügyvédség gyakorlásának feltételei (I. 1. §). *a)* feddettlen előélet, *b)* önrendelkezési képesség, *c)* állampolgárság és illetőség valamely horvát-szlavonországi községben, *d)* jog- és államtudományi tanulmányok befejezése és az osztrák-magyar monarchia valamely egyetemén szerzett jogtudorság, *e)* öt évi, még pedig bíróságnál két, ügyvédnél további három évig való gyakorlat, *f)* sikerrel letett ügyvédi vizsga.

Az ügyvédgyakornokok lajstromába bejegyezhető az, aki *a)* feddettlen előéletű, *b)* magyar-horvát állampolgár, *c)* a bírósági gyakorlatot sikerrel kitöltötte és *d)* az ügyvédi gyakorlatot Horvát-Szlavonországban kezdte meg (2. §).

Itt megemlítendőnek tartom, hogy 1875. évben is terjesztett fel ügyvédi rendtartási tervezet legfelsőbb szentesítés végett, de ezen tervezet azért nem válhatott törvénné, mert «horvát-szlavon állampolgárságról» tesz említést, mely kifejezést már akkor is, jóllehet a magyar állampolgárságról szóló törvény még megalkotva nem volt, irányadó helyen, perhorreskálták. Ezen kifejezést különben a községek szervezetéről szóló 1870. évi XVI. (horvát) törvenycikk 4. §-a is tartalmazza (1. Dárdai: Közigazgatási törvénytar I. 12. 1.).*

Megjegyzendő, hogy az 1894. évi október hó 6-án kelt egyetemi törvény szerint a bírósági vagy közigazgatási szolgálat fogalmazási szakába csak az vehető fel, ki úgy a jog-, mint az államtudományi államvizsgát a horvát egyetemen sikerrel letette és ezen államvizsgákat még a Horvátországban fenálló egységes jogi doktorátus sem pótolja.

Az ügyvédség gyakorlását a bán megengedheti annak is, ki valamely horvát-szlavonországi társasbíróságnál öt évig mint bíró, kir. ügyész vagy járásbíró (beosztva) működött, kivéve, ha fegyelmi ítélet alapján az államszolgálatból elbocsátatott, akarata ellen nyugalomba helyeztetett (a bírák és bírósági tisztviselők személyi viszonyairól szóló 1890. évi december 10-én kelt törvénynek az 1892. évi márczius 10-én kelt horvát nyugdíjtörvény által érintetlenül hagyott határozmányai szerint a büntetésből való nyugalomba helyezés is egyik neve a fegyelmi büntetéseknek), testi vagy szellemi fogyatkozás alapján, avagy a köteles szolgálati idő kitöltése után állandó nyugalomba lépett (13. §).

Az ügyvédek jogairól és köteleességeiről szóló III. fejezet (15—34. §.), lényegileg ugyanoly határozmányokat tartalmaz, mint a magyar ügyvédi törvény.

Kiemelendő azon újítás, mely szerint az ügyvéd előre meghatározott jutalomban állapodhatik meg az általa képviselő féllel (23. §.), mely megállapodás az 1852. évi ügyvédi rendtartás 125. §-a szerint, nemcsak semmis jogügylet, hanem az ügyvéd emiatt meg is büntetendő, továbbá azon határozmány, mely szerint az ügyvéd nemcsak semmiféle fizetési

* Az 1879. évi L. tcz. megalkotása után is, habár ezen törvenycikk a magyar állampolgárságról szól, mely a magyar korona összes országaiban egy és ugyanaz, a horvát autonóm törvények magyar-horvát állampolgárságról beszélnek folytonosan, sőt vannak horvát jogtudósok, kik az 1879. évi L. tcz. 1. §-át a magyar-horvát kiegyezési törvény (1868: XXX. tcz.) 59. §-ával ellentétbe hozzák és ezen utóbbi törvény-szakasz alapján horvát-szlavon állampolgárságot vitatnak.

Handwritten signature: Radits István

közszolgálatot nem láthat el a tanárság kivételével, hanem közjegyzőséget sem gyakorolhat Zágrábban, Varasdon, Eszéken, Zimonyban, Károlyvárosban, Vukovárott és Mitrovicán, míg az 1855. évben kiadott és Horvát-Szlavonországban 1859. évben életbeléptetett közjegyzői rendtartás 9. §. szerint közjegyző falvakban és törvényszékekkel nem bíró városokban az ügyvédséget akadálytalanul gyakorolhatja.

Ehhez képest a tervezet szerint azon közjegyzők, kik a törvény életbelépte idején oly helyeken folytatnak ügyvédi gyakorlatot, hol a közjegyzőség az ügyvédi gyakorlattal össze nem fér, aziránt nyilatkozni tartoznak, vajon az ügyvédségről vagy közjegyzőségről mondanak-e le?

Érdekes határozmányokat tartalmaz a tervezet az u. n. «meghatalmazottak» jogosítványára nézve. A tervezet szerint ugyanis a peres eljárásban, amennyiben a törvény értelmében ügyvéd által való képviselést nem kötelező, a felek önmagukat képviselhetik. Ha azonban magukat személyesen nem képviselik, csak ügyvéd képviselheti őket. Ezen szabály alól a következő kivételek vannak:

1. a kiskorúnak vagy gondnokság alatt állónak törvényes képviselője a kiskorut vagy gondnokság alatt állót annak ügyeiben képviselheti;
2. a cégvezető és kereskedelmi meghatalmazott a céget, ennek ügyeiben;
3. felmenő ágbeli rokon lemenő ágbeli rokonát és viszont; a férj nejét és ennek felmenő vagy lemenő ágbeli rokonait, a nő férjét, fi- és nőtestvér egymást, a pertárs pertársát mint meghatalmazott képviselheti;
4. állandóan alkalmazott magántisztviselő az ő alkalmazóját, az iparossegéd mesterét vagy munkaadóját képviselheti; végre
5. ha a bíróság székhelyén nincsen ügyvéd — vagy az ott lakó ügyvédek akadályozvák, a felet bármely önálló egyén képviselheti.

Ügyvédi kamara és ennek választmánya. Az 1852. évi ügyvédi rendtartás csak ügyvédi bizottságot ismer eléggé korlátolt hatáskörrel; a bizottságot az igazságügyminiszter nevezi ki egy évre, működését a főtörvényszék (Oberlandesgericht) ellenőrzi, ugyanez intézi el a bizottság határozatai ellen beadott felelbeszéseket is.

A tervezet Horvát-Szlavonországban két ügyvédi kamarát állít fel, Zágrábban és Eszéken, előbbihez a zágrábi, varasdi, gospići, ogulini, belovári és petrinjai, utóbbihoz a pozsegai, mitrovicai és eszéki törvényszék területe tartozik; ezen ügyvédi kamarák szervezetére és hatáskörére nézve teljesen a magyar ügyvédi rendtartás szabadelvű határozmányai recipiálvák.

Még inkább áll ez a fegyelmi szabályzatra nézve, mely a tervezetnek második részét képezi, amennyiben teljesen eltérőleg az 1852. évi rendtartástól, mely az ügyvédek feletti fegyelmi hatóságot a főtörvényszékekre ruházta, — ezen hatóságot elsőfokban az ügyvédi kamara fegyelmi választmányára, második és utolsó fokban pedig a másodfoku fegyelmi tanácsra ruházta, ezen másodfoku fegyelmi tanács azonban nem a legfőbb ítélőszék fegyelmi bírósága, mint Magyarországon, hanem vegyes tanács, melynek elnöke a báni tábla elnöke, tagjai a bán által a báni tábla ülnökei közül kinevezett három bíró és az ügyvédi kamarák által választott három ügyvéd.

Ezek a horvát ügyvédi rendtartás tervezetének kimagasló vonásai; a tervezet bővebb ismertetésétől ezen alkalommal el kell állanom nemcsak azért, mert eltekintve a fent elősorolt lényeges különbségektől, — nagyobbára megegyezik a magyar ügyvédi rendtartás határozmányaival, hanem azért is, mert nem lehet tudni, minő átalakulásokon megy keresztül a tervezet, míg belőle törvény válik.

Csemegi mint kodifikátor és törvényhozó.*

II.

Voltak, akik a kodifikáció művének egységes és egyöntetű keresztülvitele szempontjából elhibázottnak tartották azt a methodust, amelyet Csemegi jól átgondoltan, tervszerűleg követendőnek vélt. De jellemzi az ő mély és philosophiai belátását a társadalom élő szükségleteibe, hogy a törvényalkotás egymásutánjában nem a theoriák jelszavaitól vezette magát, hanem a státusférfi magasabb látóköréből, a sociálphilosophus gyakorlatiasabb felfogásából indult ki. Tudjuk, hogy a polgári törvénykönyv Horváth Boldizsár igazságügyminiszter által tervezett általános része már jóval a büntetőjog kodifikációja előtt közkezen forgott, s erős volt azon irány, mely a magánjogi kodifikációval akarta kezdeni a reformok sorozatát. Arra, hogy ez irányzattal szembe szálljon, Csemegit két ok birta. Az egyik igen erős, de még sem döntő ok volt az, hogy az akkori tervezetet alapjában elhibázottnak vélte, már pedig Magyarország jogállapotainak fejlesztését elodázni addig, míg egy polgári törvénykönyv elkészül, annyi lett volna, mint a meddő halogatás politikáját évtizedekre kiterjeszteni. De volt egy más ok is, s ez a Csemegi rendszerező agyában minden más megfontolást elhallgattatott és háttérbe szorított. Ő a büntetőjog minden egyebet megelőző kodifikálásában természetes első lépését látta a jogállam kibontakozásának. Nemcsak a munka, a vagyon, a szabadság biztosítékait, nemcsak a polgári működés oltalmának erős sánczait hitte megalkotni vele, de meg volt győződve, hogy annak hatása a magán- és közjogba is átjátszik, ennél fogva közvetlenül a legszükségesebb, mert az egyesek és az állam biztonságának, létele consistentiájának halaszthatatlan feltétele. Ez a magyarázata annak a gyakorta hangoztatott vádnak, mely Csemegi kodexében bizonyos politikai tendenciák tulerős kiszínezését szerette hánytorgatni, s a dualistikus államkapcsolat tulhajtott védelmét hibáztatta.

Erős politikai érzék, erős közjogi meggyőződés nyilvánul kétséggkívül Csemegi büntető rendszerében, de ez csak akkor lett volna hibájául felróható, ha csatlakozott volna azon alap tartósságában, melyre állami életünk egész kiépítését helyezték az események. A következmények azonban megmutatták, hogy a nemzet gondolkodása erkölcsi factoraival helyesen számolt Csemegi. Államjogi tudása egész kincsházát, alkotmányos institutióink tisztaságának mély és kegyeletes átérzését vitte bele Csemegi a paragraphusok száraz tömkelegébe, s ez volt az a magasabb inspiráció, amely nélkül holt betű a törvény, de nem forr össze soha a népek köztudatával, létfenntartási törekvéseik ösztönével.

Az állami önfentartás küzdelmének ez a conceptiója vonul végig Csemegi alkotásán, azért kellett, hogy az szükségkép megelőzze anyagi magánjogunk reformját. Ez a munka már nem Csemegi nagy stílusú egyéniségéhez volt szabva, nem az állam szervező munkájának széles országutjain, a nagy elvek és nemzeti jogok keresztező góczain, hanem a társadalom mindennapi anyagi érdekeinek szertesztét futó szűk mesgyéin át vezetett. Vasakarata, elméjének erősen egyoldalú és intuitív működése itt számára csak habozást, tépelődést termelt volna. Szellemé inkább mély, mint alkalmazkodó, inkább reveláló, mint fontolgató, s azért végtelenül inkább képesítette az emberi szervezetek életében és fejlődésében nyilatkozó nagy erkölcsi igazságok és törvények felismerésére, mint a jogi kérdések száraz hüvelyezésére.

A magánjogi kodifikációt épen azért csak a távol jövőben látta s úgy fogta fel azt, mint a legbonyolódottabb, legtöbb felelősséggel járó, leghosszabb időt igénylő

munkát a tudományos működés egész területén, amelyben nincs egy kérdés, amit vizsgálatlanul, kritikai megállapítás nélkül, hordereje tüzetes ismerete nélkül át lehessen ültetni, — nyilván oly aggodalmak, melyek azt engedik sejteni, hogy Csemegi nem állott egész mereven a magánjogi kodifikáció elvi álláspontján.

De a büntetőjog kodifikálásának prioritását egyéb körülmények is ajánlották Csemegi szemeiben. Ismeretes, hogy a bírói felelősségről szóló törvény, hogy a vadászati-, ipar- és sajtótörvény már egy-egy darabját kiszakgatták magok számára a büntetőjogi dispositióknak, amelyek összefüggés és általános rendszerbe foglalás nélkül a legnagyobb igazságtalanságot eredményezhették volna.

Igy állította oda Csemegi a büntető kodex megalkotása elsőségét, mint a polgári szabadság, a közszabadság garanciájának kérdését azokkal szemben is, akik a bünvádi eljárás elsőbbségét vitatták a reformok sorozatában. Átlátszó logikával, lapidárisan semmisítette tönkre egyszersmindenkorra azt az elméletet, amely az anyagi jogszabályok hátrátételével, az alaki jog kereteiben akarta kezdeményezni igazságügyi intézményeink átalakulási processusát, a tetőn kezdve meg az építést.

«A büntető eljárás — fejtegette Csemegi Károly — ott kezdődik, ahol a büntetendő cselekmény elkövetetett. Elkövetetett-e a büntetendő cselekmény? Honnan méltóztatik azt nekem megmondani, hogy igen vagy nem? Máshonnan nem, mint a büntető törvénykönyvből.»

«Mi a bünvádi eljárás?» — folytatta aztán. «Vajon legelőször is azon kezdi-e a bíró, hogy vizsgál? Nem azon kezdi. A feljelentés esetében a bírónak először számot kell adni magának arról, vajon úgy, amint a dolog feljelentetett, bír-e azon kritériumokkal, melyek azon cselekményt büntetendővé teszik?»

Mint nagy reformja integrans kiegészítő részére mutatott rá Csemegi már a büntetőtörvény felett folyt viták alatt a királyi táblák decentralisatioja szükségességére is. Természetellenesnek látta, hogy mikor a szóbeliség és közvetlenség van behozva a büntető ügyekben az első folyamodásnál, akkor az írásbeliség fenhagyassék a másodiknál. Nem tudott elképzelni jó büntető eljárást egy kir. táblával s szóbeliséggel lent és írásbeliséggel fent.

Minden kritika közt, mely azóta Csemegi nagy műve felett elhangzott, a legigazságtalanabb és legalptalanabb az, mely őt bizonyos elnézéssel vádolta a vagyoni gazdagodás jogtalan és fondorlatos eszközei elleni büntetőjogi védelem nyújtásában. Hogy mennyire igaztalan e vád, elég volna rámutatni Csemegi egyik legsajátabb alkotására, a Sárga Könyvre s az uzoratorvényt eltörlő 1868: XXXI. tcz. módosítására. De épen a kis és gyámoltalan existenciák érdekeinek felkarolása vezette a közjegyzői törvény tárgyalásánál is, mikor a vagyonátruházásoknál a csalás megnehezítésére hívta fel a figyelmet. Hogy a közjegyzői kényszer kiterjesztésének a zálogjogra, mindennek dacára sem volt barátja, annak egy ifjúkori impressio volt az oka, mely meggyőzte őt arról, hogy a közjegyzői beavatkozás mellett sincsenek kizárva a súlyos visszaélések. Bécsben volt ugyanis egy ízben jelen egy bünper tárgyalásán, melyen a legjobb nevű ügyvédi celebritások vettek részt s melynek áldozata egy szerencsétlen nő volt, aki összes vagyonát közjegyzői okirattal másra ruházta, holott később kitűnt, hogy már akkor gyenge elméjű volt.

Csemegi Károly ekkor nyerte az első impressiót a közjegyzői kényszer eredménytelen és felesleges, sőt vexatorius jellege ellen, amelytől később sem szabadulhatott. De lelkiületétől mi sem állott oly távol, mint nemzetrontó és a kis gazdasági existenciákat aláásó merkantil tendenciák szolgálatába állítani élete büszke alkotását, a büntető-törvénykönyvet.

V. S.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kereskedelmi törvényünk 320. §-a.

Kereskedelmi törvényünk már életbeléptetésekor némi tekintetben elavult volt. Mint nagyrészen fordítása a német kereskedelmi törvénynek, nem volt tekintettel azon hiányokra, melyeket a német kereskedelmi törvény már akkor a gyakorlatban felmutatott. A kereskedelemnek azóta sokban változott és egyszerűsített formái, a német polgári törvénykönyv megteremtése és nagyrészen a Németországban lábra kapott socialistikus irány sürgősnek tüntették fel a német kereskedelmi törvény revisióját. Így jött létre 1897. évben az új német kereskedelmi törvénykönyv. Ez indította meg nálunk is a mozgalmat a mi kereskedelmi törvénykönyvünk revisiójára, melyet hangosan követelnek kereskedői és jogi szakkörök. Mig nem lesz meg hazai polgári törvénykönyvünk, bajosan készíthetünk új kereskedelmi kodexet. Bíróságaink eddigelé is kénytelenek voltak hiányos és hiányzó törvények folytán a judikaturában a konkrét esethez alkalmazkodó bölcs és igazságos törvényt magyarázattal a törvényhozói hatalmat pótolni, és kereskedelmi törvényünk hiányai a bíróságok ezen kiegészítő működésére még sokáig fognak rászolgálni.

Kereskedelmi törvényünk oly lényeges hibájára akarok ezuttal rámutatni, melyről csodálom, hogy eddigelé nagyobb bajt és veszedelmet nem okozott. A 320. §. tartalmazza ezen veszélyes és a bíróságok bölcs magyarázatát igénylő intézkedést. A 320. §. fordítása a német kereskedelmi törvény 323. cikkének, melynek első kikezdése következőleg szól: «Wenn zwischen dem Kaufmanne, welchem ein *Auftrag* gegeben wird und dem Auftraggeber eine Geschäftsverbindung besteht, oder sich derselbe gegen letzteren zur Ausrichtung solcher Aufträge erboten hat, so ist er zu einer Antwort ohne Zögern verpflichtet, widrigenfalls sein Schweigen als Uebernahme des *Auftrages* gilt.»

Ezen nagy horderejű intézkedés, mely az üzleti összeköttetésben levő kereskedő köteletségévé teszi az azonnali választ, mert különben hallgatása elfogadásnak tekintendő, kizárólag az «*Auftrag*»-ra, a megbízásra vonatkozik. A magyar kereskedelmi törvény szerzője nemcsak a megbízásnak, hanem az ajánlatnak is tulajdonította eme fontos jogkövetkezményt, és így kapta a 320. §. első kikezdése a következő szöveget: «A kereskedő, ki egy másikkal üzleti összeköttetésben áll, vagy ez irányban megbízások teljesítésére ajánlkozott, köteles a nyert megbízás vagy ajánlat iránt azonnal nyilatkozni, ellenkezőleg hallgatása az ajánlat, illetőleg a megbízás elvállalásának tekintetik.» Ezen egész pontnak szövegezése szerencsétlen és meg nem fogható, hogy így változatlanul keresztül ment az igazságügyi bizottság retortáján. Az első «vagy» szónak az alternatíva hiányában semmi értelme nincsen. A német kereskedelmi törvény kérdéses rendelkezése azt tartalmazza, hogy a kereskedő, ki a vele összeköttetésben levő kereskedőtől megbízást kap vagy ajánlkozást megbízások teljesítésére, késedelem nélkül felelni köteles, mert különben hallgatása elfogadásnak tekintetik. A német kereskedelmi törvény szóban forgó intézkedésének tárgya mindig a megbízás, akár adja a kereskedő ezen megbízást, akár ajánlkozik a megbízás teljesítésére. Másként áll ez a mi kereskedelmi törvényünk 320. §-ával. Apáthy a törvényjavaslat indokaiban kifejezetten kiemeli, hogy a 320. §. a német kereskedelmi törvény idevágó intézkedésétől eltér, mert a 320. §. a megbízás és ajánlat jogi következményeiben különbséget nem tesz; «ebből következik, hogy a kereskedő úgy a megbízás, mint az ajánlat iránt azonnal nyilatkozni tartozik, ellenkezőleg hallgatása mind a két esetben elfogadásnak tekintetik». Apáthy és az ő felfogását követő judi-

katura az *ajánlat* szót a lehető legtágabb értelemben veszik, és bármilyen természetű ajánlatot üzleti összeköttetés fenforgása esetén elfogadottnak tekintenek, ha az kellő időben visszautasítva nem lett. Ha például valaki kiskorcsmárosnak 200 waggon bort, vagy szatócsnak 200 waggon zöldséget, szappant vagy bármi más nagyobb mennyiségű cikket is ajánl vételre és az ajánlat kellő időben nem lesz visszautasítva, ez utóbbi elfogadottnak és a vételi ügylet létrejöttnek tekintendő, ha a kérdéses felek üzleti összeköttetésben állottak. Ilyen betűszerinti magyarázatot adott a Curia a 320. §-nak 975/85., 55/89., 634/90., 1375/94. Márkus: Felsőbb bíróságaink elvi határozatai II. k. 6794., 6796., 6797., 6799., VIII. k. 13,612. sz. a. közölt ítéleteiben és állandó bírói gyakorlatát fejlődött azon felfogás, hogy az üzleti összeköttetésben álló kereskedő a kapott ajánlatra azonnal tagadólag válaszolni köteles, mert különben az ajánlat elfogadottnak tekintetik. Ezen felfogásban a forgalomra nézve rendkívüli nagy veszély rejlik, és azért az ellen az elmélet és gyakorlat szempontjából határozottan kell állást foglalni.

Semmi benső szükség nem forog fen arra, hogy a vételi ajánlatnak olyan kivételes joghatályt tulajdonítsunk és az ajánlatot azonnali tagadó válasz nélkül elfogadottnak tekintsük azért, mert a felek közt üzleti összeköttetés létezik. Ha ennek, t. i. az üzleti összeköttetésnek hiányában az ajánlat (kereskedelmi törvény 315. §.) hatályát veszti azon esetben, ha azt kellő időben el nem fogadják, úgy az üzleti összeköttetés mellett sem létezik a fenforgó viszonyokból merithető plausibilis ok, mely megtagadó válasz elmaradása esetén a forgalom érdekében szükségessé vagy csak kívánatossá tenné, hogy az ajánlat elfogadottnak tekintessék.

Az üzleti összeköttetésnek meg nem érdemlett jelentőséget tulajdonítani nem szabad. Abból, hogy a kereskedő egyszer vagy néhányszor vásárlott kereskedő-társától, ész- és jogszerűleg csak az következik, hogy ezen tényleg megkötött ügyleteket a törvénynek megfelelőleg lebonyolítani köteles. De korántsem lehet ezen összeköttetésnek egyáltalán az a joghatálya, hogy a későbbi vissza nem utasított ajánlat elfogadottnak tekintessék. Honnan keletkezik ezen nexus? Mely jogos érdek teszi szükségessé az ilyen szigorú intézkedést? Hisz az üzleti összeköttetésben álló kereskedő, ha ajánlatára a törvényben megállapított határidőben választ nem kap, ép úgy tekintheti ajánlatát el nem fogadottnak, mint az összeköttetésben nem álló kereskedő, és árujáról aztán szabadon rendelkezhetik. Ha az ajánlattevő nem akar kötve lenni, ne tegyen ajánlatot; ha pedig ajánlatot tesz, azon időre, míg a törvényes határidőben a válasz beérkezhetik, kötve kell lennie; ezen időponton túl azonban ajánlata hatályát veszti. A mai változó forgalomban az üzleti összeköttetés nem oly eminens mozzanat, mely szükségessé tenné, hogy reá octroyáltassék az üzletbarátira a kényszerítő válasz az ajánlatra és imputáltassék az ajánlat elfogadása a megtagadó válasz elmaradása miatt. Csak sokkal észszerűbb és helyesebb feltenni a kereskedőről, hogy azért nem válaszol, mert nem akarja venni az árut. Ha válasz hiányában az akarat hiányát az üzleti összeköttetésben nem álló kereskedőről feltételezzük, miért kellene az ellenkezőt az üzleti összeköttetésben levő félről feltételezni?

Ezen feltételezést és semmivel nem indokolt védelmet, még helyesebben mondva gyámkodást nem kívánja az ajánlattevő jogos érdeke és még kevésbé az ajánlatot vevőé. Miért kelljen hiába a sok ajánlatra felelni, melyet a kereskedő naponként kap? Nincs is egyetlen európai törvény, mely ilyen félszeg intézkedést tartalmaz és a többször említett joghatály csakis a megbízás tekintetében, mint azt a német kereskedelmi törvény 323. cikke rendeli, indokolható. A megbízás gyakran sürgős természetű; ha arra megtagadó választ nem adnak, az üzleti összeköttetésben levő féltől, habár ez is messzemenő feltevés, mégis fel lehet tenni a

megbízás elvállalását, ha ezt kellő időben meg nem tagadta. Vételi ajánlatokra azonban ily joghatályt kiterjeszteni szükségtelen és veszélyes. Szükségtelen, mert ha a megtagadó válasz kellő időben be nem érkezik, az ajánlkozó árujáról szabadon rendelkezhetik és rajta semmi sérelem nem történik. Arra nézve pedig, aki az ajánlatot kapja, egyenesen hátrányos azon jogkövetkezmény, hogy az ajánlat kellő időben beérkezett válasz nélkül elfogadottnak tekintetik. Mert a törvény ráerőszakol akaratot, mely nem az ő akarata és megkötöttnek tekinti azt az ügyletet, amelyet az ajánlatot vevő megkötni nem is akart. Az üzleti összeköttetés nem pótolja az akaratnyilvánítást. Abból, hogy például a vidéki kézműárukereskedő kétszer vagy háromszor kartont vásárolt a gyárostól, semmi jogosultsággal nem lehet következtetni az ő vásárlási akaratát, ha a gyárosnak újabb vételajánlatára kellő időben tagadólag nem válaszol. Nem létezik tehát arra ratio juris, melynél fogva az ajánlatot vissza nem utasítása esetére elfogadottnak tekinteni kellene a korábban fenállott üzleti összeköttetés miatt.

De a forgalomra veszélyes is, ha az ajánlat a mondott körülmények fenforgása mellett elfogadottnak tekintetik. Mert a legtöbb kereskedő és iparos, ha a kínált árut venni nem hajlandó, nem is felel az ajánlatra és épen akkor vétetik az ajánlata elfogadottnak, mikor neki az áruja szüksége nincsen és azt venni nem akarja. Ez sok perre szolgáltat okot, amelyek a betűszerinti törvényt magyarázat mellett igazságtalanul az ajánlatot vevő ellen dőlnek el. Az ilyen következményeket pedig a törvényhozó nem akarhatta.

Ha judikaturánk a 320. §. eddigi magyarázatához ragaszkodik, egy új jövedelmező, de veszedelmes iparág teremtésére ad utmutatást.

Könnyen találkozunk olyan leleményes kereskedő, aki támaszkodva a 320. §-ra és ennek eddigi bírói magyarázatára, százával küld ajánlatokat olyanoknak, akikkel egyszer-kétszer üzletet kötött; bizton számíthat arra, hogy a vevők legnagyobb része nem válaszol. A válasz elmaradásával a hivatkozott törvényhely szó szerinti értelmezése mellett az ügylet létrejött. Az eladó aztán küldi szét az árut, melyet a címzettek rendszerint el nem fogadnak és keletkeznek a perek, amelyek egyik-másik kereskedőt teljesen tönkre tesznek. Ha például a kiskorcsmáros a felajánlott és elküldött néhány száz hektoliter bor átvételére és megfizetésére köteleztetik, tönkre van téve.

Több ilyen ajánlati vételt tárgyzó, a budapesti VI. ker. járásbírósnál és a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél mint felelbezési bíróságnál folyamatosan lévő perben eddigelé sikertelenül érvényesítettem az itt kifejtett felfogásomat.

Pedig a bíróságok legszebb hivatását képezi a törvény holt betűjét a forgalom igényeinek és az igazság követelményeinek megfelelőleg magyarázni és így az élő gyakorlatba átültetni. A bíró, ki a konkrét esettől abstrahálva állapítja meg a törvényhely értelmét, félreérti hivatását. A judikatura feladata megakadályozni, hogy a helytelenül szövegezett törvényes rendelkezés visszaélésekre használtassék fel. A 320. §-sal való visszaélést pedig csak úgy lehet végképen meggátolni, ha bíróságaink a kimondott joghatályt a megbízásra korlátozzák, a vételi ajánlattól pedig megtagadják.

Ezen felfogást állandóan követi a német judikatura is. Így határozott a német birodalmi kftszék 1872. évi február hó 22-én kelt ítéletével: «Der Artikel 323 des H. G. B. ist nur von eigentlichen Aufträgen (Mandat), nicht von Vertrags-offerten, Waarenbestellungen im Allgemeinen zu verstehen». Továbbá 1873 november 29-iki ítéletében: «Der vom Kläger aufgestellte, angeblich verletzte Rechtsatz ist als bestehend nicht anzuerkennen. Als Regel ist vielmehr anzunehmen, dass blosses Schweigen auf die Erklärung eines Andern, namentlich auf eine Vertrags-offerte, als Zustimmung zu der-

selben nicht anzusehen ist. Eine Zustimmung ist nur in bestimmten Ausnahmefällen anzunehmen. Dahin gehört namentlich die Bestimmung im Art. 323 des H. G. B.; darnach soll unter Kaufleuten, welche in Geschäftsverbindung stehen, ein Auftrag, wenn er nicht unverzüglich abgelehnt wird, als durch Schweigen angenommen gelten.»

A 320. §-nak szövege ezen megszorító magyarázatra a biztos alapot nyújtja. Bármily silányan is van szövegezve ezen §., annyi kétségtelen, hogy ezen két mondata: «a kereskedő, ki egy másikkal üzleti összeköttetésben áll, vagy ez irányban megbízások teljesítésére ajánlkozott», az előmondatot képezi, melynek utómondata a további szöveg: «köteles a nyert megbízás vagy ajánlat iránt azonnal nyilatkozni». Az előmondat tehát csak ajánlkozást megbízások teljesítésére tárgyal és azért az utómondatban használt ajánlat szó alatt csakis az előmondatban használt ajánlkozást a megbízások teljesítésére lehet érteni. Az utómondat észszerűleg nem állapíthat meg másról jogkövetkezményt, mint ami tárgyat képezi az előmondatnak. Ugy a grammatikai, mint a logikai magyarázat szerint tehát az utómondatban használt «ajánlat» kifejezés ugyanazon tartalmu és értelmű, mint az előmondatban használt ajánlkozás a megbízások teljesítésére.

Ha pedig a két kifejezés ugyanazon értelmű, akkor a 320. §. kizárólag csak megbízások teljesítésére vonatkozik, akár adja a kereskedő a megbízást, akár ajánlkozik megbízások teljesítésére és nem vonatkozhatik ezen §. rendelkezése vételi ajánlatokra.

Csakis ezen, az eredeti törvényforrással is megegyező magyarázattal lehet azon visszaéléseket megelőzni, melyeket a 320. §-sal lelketlen kereskedők és iparosok már is üznek és a jövőben üzhetnek.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint felebbezési bíróság már több azonos tárgyú jogesetben volt hivatva határozni és mert mindig meggyőződött az alperesek becsapásáról, az üzleti összeköttetésnek megfelelően megszorító magyarázatával igyekezett rajtuk segíteni, ahol lehetett. Csak-hogy a legtöbb esetben segíteni nem lehetett, mert az üzleti összeköttetést a legszigorubb magyarázat mellett is meg kellett állapítani.

A bírói segélynek nem az egyes esetből, hanem a hiányos törvényes rendelkezésnek elvi magyarázatából kell kiindulnia, hogy kivétel nélkül minden esetben hatályos védelmet nyújtson az igazságtalan támadás ellen. Ezen célzt a judikatura csakis az általam fejtegetett elvi álláspontnak határozott és minden ingadozástól ment elfoglalásával érheti el.

Dr. Misner Ignác,
budapesti ügyvéd.

Az ügyvédi dijszabás.*

Említettem, hogy az átalányrendszer a perek gyorsabb elintézését fogja eredményezni, amivel azon további előny fog járni, hogy eloszlik a reánk ma háruló gyanu, mely szerint költségeink fokozása szokott gyakran perek vitelénél befolyásolni. Tényleg megvan ma ezen bizalmatlanság és előítélet a hivatásunk iránt nem eléggé fogékony, bár hasonló tudományos képzettségű bírói karban és jogkereső közönségben egyaránt. A külön díjrendszer mellett e gyanu nem szűnhetne meg, mert ha annyi külön tárgyalási díjat kapunk, a hányszor bíró előtt megjelenünk, váltig ismét csak azt fogják hangoztatni, hogy az új meg újabb tárgyalásra nem a per, hanem mi adtunk okot, mert csak azért nem végzünk egy-két tárgyalás alatt, hogy a tárgyalások sokaságával sokasodjék meg a mi díjjunk is. Ezzel szemben azon másik rendszer mellett, mely a tárgyalások egyes csoportjáért lehetőleg csak egy díjat állapít meg, az említettem gyanu el fog oszlani, sőt

amennyiben az ügyvédet egyáltalában saját anyagi érdeke vezérelheti, ezen érdek feltétlenül inkább abban fog nyilvánulni, hogy ugyanazon ügyben minél kevesebbet kelljen bíróság előtt megjelenni, hogy minél többet lehessen ugyanegy tárgyalás alatt elvégezni, hogy minden felesleges sallang és szükségtelen vita mellőzésével tisztán a punctum litis et controversiæ felé tereltesse a bíró figyelmét. Épen ettől félnek a külön díjrendszer hívei, midőn azon következtetést vonják le, hogy az átalányrendszer folytán anyagi érdekei az ügyvédnek azt fogják kívánni, hogy gyorsan tárgyaljon és így felületes munkát fog végezni. Ez is indokolatlan bizalmatlanság, melyet az ügyvédi kar meg nem érdemel, de amelytől félni nem kell, mert egyrészt a tárgyalás keretének megállapítása a bírótól is függ és a szóbeli eljárás szabályai tág teret nyújtanak neki arra, hogy derítsen fel mindent, mit ő a per érdemére vonatkozólag fixírozni óhajt, másrészt a tervbe vett rendszer nem lesz merev átalányrendszer, hanem ott, hol akár a per esélyei, akár más szempontok azt kívánatossá teszik, bizonyos külön díjakat is concedálni fog. Végül indokolatlan a feltevés, hogy az ügyvédi munka felületes lesz, mivel a díjszabás gondoskodni fog arról is, hogy a kiérdemelt többletmunka külön díjaztassék és hogy minden egyes esetben, midőn arra jogos indok fenforog, a díjszabásszerű igénynél magasabb igény illesse meg az ügyvédet.

Míg tehát kétségtelen, hogy átalány-rendszerénél az ügyvéd fog iparkodni arra, hogy koncentrálja a pert, de ez jó, helyes és kívánatos, addig a külön díjrendszerénél nem az ügyvéd, hanem a bíró és megbízó fog a per koncentrálására törekedni, de ez már nem kívánatos, sőt helytelen és esetleg káros is lehet. A bíró koncentrálni fogja a pert, mert tudja, hogy a külön díjrendszerénél minden további tárgyalás további költséget okozand a félnek és így a fél terhére eső ezen költségek elkerülése érdekében oly gyorsan fog végezni, a mint csak lehet. Ugyanugy fog a fél is gondolkodni, mert fáztván a költségtöbblettől, melyet további tárgyalás okozna, oda fog hatni, hogy minél kevesebb tárgyalásra legyen szükség, hisz amugyis érdeke, hogy a per gyorsabban fejeztessék be s ezen érdekének a külön díjrendszer kedvez. A külön díjrendszer hívei szerint a másik rendszerénél a bíró s a fél ellenkező szempontok által vezéreltetnének, mert a bíró szívesen halaszt, ha tudja, hogy az pénzbe nem kerül; elfoglaltsága s az ügy mélyebb tanulmányozása iránti óhaj is hajlandóvá teszik a bírót, hogy újabb tárgyalást tüzzön ki. A megbízó, ha költségektől tartania nem kell, szintén amellet lesz, hadd érjen meg jobban a per, legalább minden képzelhető s képzelhetetlen kifogását és bizonyítékát előadhatja s a bizonyítási eljárás sokkal oknyomozóbb és alaposabb lesz.

Ezen sokoldalú érvelésből annyi kétségtelen, hogy az eljárás gyorsítása s koncentrációja az igazságszolgáltatásnak általános érdeke; nem a bíró s nem a megbízó, hanem egyedül az ügyvéd képes mérlegelni s eldönteni azt, hogy a per mily határok között mozogjon és hogy mennyire mehet a koncentráció érdekében. Ennek folytán azon előnyök, melyek az átalány-rendszer elfogadása esetén a per gyorsítása érdekében várhatók, kétségtelenül oly nagyok, hogy bizvást foglalkozhatunk állást e rendszer mellett. És ha ezzel a rendszerrel eloszlattuk a gyanut egyszer-mindenkorra, melylyel ma meg kell küzdenünk, hogy a költségek szaporítása nálunk önczél, úgy az ezen eredményben rejlő előny mindenesetre nagyobb és nyomatékosabb, mint azon előny, mely a külön díjrendszerénél abban nyilvánulna, hogy annál a bíró és a megbízó a per koncentrációja érdekében bizonyos befolyást gyakorolhatna.

Egyebekben azon gyanu, hogy munkánk felületesebb lesz, oly alaptalan, hogy — meggyőződésem szerint — a külön díjrendszer híveinek ezen érvével bővebben tovább foglalkozni alig szükséges. Az ügyvéd rendesen annyira azo-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 11. és 12. számban.

nosítja magát ügyfele érdekében, annyira exponálja érte magát, hogy a tulbuzgalom vádjával gyakrabban találkozunk ma is, mint azon váddal, hogy e buzgalom kelleténél kisebb. De nevetséges a vád, ha összehasonlítjuk az ügyvédi tevékenységet például a tisztviselőével, mert hisz utóbbi munkái szintén átalányoztatnak, elsején fizetést kap mindazon szellemi munkáért, melyet 30 napon át fog teljesíteni s ugyebár sohase hallottuk, hogy valaki azt mondta volna, hogy a tisztviselő azon napon, melyen a fizetést kapja s talán az azt közvetlenül követő napokon szorgalmasabb, mint a hónap további folyamán. Még csak azt az egyet említem fel, hogyha minden várakozás ellenére jogosan merülhetne fel a panasz, hogy az ügyvédi munka átalányozás folytán felületesebb lesz, úgy arra kétféle orvoslás kínálkozik: az egyik a szabad verseny áldásában áll, mely szerint a megbízó otthagyja ügyvédjét és máshoz megy, olyanhoz, aki nem felületes; és az orvoslás másik módja a fegyelmi eljárásban áll, vagyis ha kimutathatólag silány munkát végzett az ügyvéd és különösen ha erre csak az indította, hogy gyorsan rázza le magáról az ügyet, akkor tudni fogja a fél, hogy az ügyvéd mulasztása megtorolható s a rendelkezésére álló ezen eszköztől bizonyára nem fog visszariadni.

De ha az átalány-rendszer egyébként jobb, akkor nem látom be, miért ne részeltessük annak áldásában a tulnyomó többséget csak azért, mert esetleg törpe kisebbség a helyzettel visszaélve, a rábizott ügyet lelkiismeretlenül és pongyolán fogná ellátni.

Fejtegetésem általános bevezető részében foglalkoztam már azon lehetőséggel, melyet a díjszabás nyújthat és amely abban áll, hogy a fél és az ügyvéd a per felmerülhető költségeit hozzávetőleg előzetesen ismerni fogja. Ezen fontos körülmény előnyei csakis az átalány-rendszer mellett valósíthatók meg, mert csakis itt tájékoztathatja magát a fél és az ügyvéd ab initio arra nézve, hogy az ügy mibe fog kerülni s különösen arra nézve, hogy a költség a pertárgy értékével arányban áll. Ezzel szemben külön díjrendszer mellett hasonló összegű perek költségei között aránytalan különbség fogna mutatkozni s így nemcsak bizonytalan volna, hogy a költség mennyire rughat, de könnyen bekövetkezhettek, hogy e költségek vagy sokkal csekélyebbek lennének, mint amennyi költséggel ugyanazon ügy bátran összekapcsolható, vagy sokkal többre rugnának és oly összeget tennének ki, amely összeget a per el nem bírhat.

A külön díjrendszer hiveinek még egy klasszikus érvük van. Szerintük a munka, a fáradtság, az idő befolyásolhatják a kézi vagy gyári munkás díját, de nem a szellemi munkását, utóbbi díja attól függ, mit ér maga a szellemi termék, más szóval függ a sikertől. Ugyanez áll szerintük az ügyvédet illetőleg is. Mit bánja a fél, hányszor és miért fárad az ügyvéd a bírósághoz, mit és mennyit mond vagy ír, őt csak az érdekli, mily eredménnyel képviselik az ő jogait és érdekeit. Ezen felfogás hódol ugyan a divatos jelszónak, mely a sikert élteti és isteníti, de tarthatatlan. Az átalány-rendszer megengedi, hogy bizonyos határig és korlátok között a díj vonatkozásban álljon összevetésünkkel, de természetesen függetleníti a díjat a sikertől. Mert be kell látni, hogy ha a siker lényegesen befolyásolhatná a díjat, akkor igazán kár volna erőlködni, kár készülni, kár dolgozni, mert mennyivel értékesebb a makacssági ítélet, mely az első tárgyalás kezdetén várható, mint a szépen megokolt, de félévi küzdelmes tárgyalás után végre kihirdetett ítélet. És viszont mit ér akár makacsság, akár egyezés, akár kontradictorius tárgyalás után keletkezett ítélet, ha a követelés behajthatatlan.

De tovább menve, ha ily szempontok mérvadók lehetnek, akár mindjárt elfogadhatnók az Oroszországban érvényben álló azon rendszert, mely a díjazás mértékét attól teszi függővé, mi a megbízót igazán legközvetlenebbül érinti, t. i. attól, nyeri vagy veszti-e a pert?

Mindez védbeszéd a quota litis mellett. Ennek félszégét, tarthatatlanságát szakértők előtt indokolni nem kell.

Igaz, hogy írók és művészek (sokszor találkozunk e hasonlattal), tisztára a szellemi eredmény, a siker szerint díjaztatnak, de az összehasonlítás az ügyvédi tevékenységgel meg nem engedhető. Per és betegség bonyodalmakkal jár, ezek esélyeit előre ismerni, pláne befolyásolni alig lehet, legkevésbé lehet az eredményt kizárólag az ügyvéd terhére vagy javára írni. A beteg elpusztul, a per elvesz, de azért ritkán tehet róla a doctor medicinæ vagy juris. A mi dolgunk a lelkiismeretes és szakképzett tevékenység, ezzel kimerítettük feladatunkat, de már ki is érdemeltük díjunkt, mely tehát esedékes, mielőtt az eredmény bekövetkezik és attól függetlenül.

Visszavezet ilykép ezen okoskodás oda, honnan kiindultam: hogy oly átalány-rendszer, mely számot vet azon követelményekkel, melyeket a díjszabás gyakorlati megvalósíthatása ir elő, az adott viszonyok közt a legcélravezetőbb.

Dr. Szilágyi Arthur Károly,
budapesti ügyvéd.

A közjegyzői kényszer kérdéséhez.

A kodifikacionális bizottságban nagy vitát* provokált a közokirati kényszer kérdése. A bizottság végre is az igazságügyminiszter kívánságára abban állapodott meg, hogy döntés előtt a teljes-ülés véleményét is kikéri.

Itt megjegyzem, hogy a teljes-ülés elé terjesztendő kérdés szövegezését nem tartom szerencsésnek, illetőleg kimerítőnek, mert csak az ingatlan tulajdonának szerződés útján való átruházását véli szabályozandónak, pedig többé-kevésbé ugyanazon szempontok irányadók mindazon jogügyletek formaságainál, melyek egyáltalán telekkönyvi bejegyzésekre alkalmasak.

A vitában résztvevők — az egy Zsögöd kivételével, ki minden kényszert ily ügyekben perhorrescál — mindannyian egyetértenek abban, hogy elvileg a közjegyzői kényszer statuálása csak üdvözlendő. És csakugyan nincs oly intézmény, mely a telekkönyvi állapotokat annyira megbízhatókká tehetné, mint a közjegyzői kényszer behozatala; általa emberi számítások szerint teljesen eléretnék az a hármasság, melyet ily jogügyletekhez kötünk, hogy t. i. attól származzanak, kik a jogügylet tárgyát képező jog felett rendelkezhetnek, 2. világosak és praeisak legyenek és 3. telekkönyvileg foganatosíttassanak.

De nem zárkoztak el a kodifikacionális bizottság tagjai — ismét egy kivétellel (Sipőcz), ki megvalósítását is kívánja — ama gyakorlati nehézségek mérlegelésétől, melyek elrendelése elé gördülnek.

Amit e részben Imling és Vavrik kifejtettek, az annyira kimerítő, hogy itt elégségesnek tartjuk a rájuk való hivatkozást.

Igenis, a közjegyzői kényszer a mai állapotok között csak azt eredményezné, hogy telekkönyvi viszonyaink még bizonytalanabbá válnának. Különösen csekélyebb értékű ingatlanoknál — pedig ezeknél volt eddig is legnagyobb a jogbizonytalanság — nem venné magának a paraszt azt a fáradságot, hogy a gyakran néhány órányi távolságra lévő közjegyzői székhelyre befáradjon; de gazdasági érdekeinek veszélyeztetése nélkül nem is igen tehetné, mert a vetés és aratás, illetőleg szüret idején — amikor pedig az ingatlan-eladások a leggyakoribbak — munkájától el nem távozhatik. Annak pedig, hogy a közjegyzői állások — mint az utóbbi időben történt — mód nélkül szaporíttassanak, absolute nem vagyunk hívei, mert ennek nem az volna az eredménye, hogy telekkönyvi és örökösödési ügyeink gyorsabb és megbízhatóbb

* 57. ülés. A jegyzőkönyvek 5. füzetének 102. s. köv. lapjai.

ellátásban részesülnének, hanem hogy — mint azt a budapesti közjegyzői kamara ez idei közgyűlésén is felhozták — sikerülne igazságügyi adminisztrációnknak a meglévő ügyvédi proletariatus mellé közjegyzői proletariatus is teremteni.

De nem tarthatjuk sikeres megoldásnak azt sem, hogy a közjegyzői kényszer helyébe kimondassék, hogy a telekkönyvi ügyekben használandó okiratokat a községi jegyző készítse el. Bárhogy változzék is közigazgatásunk, kössék bár jogvégzettséghez a jegyzői állást és mentesítsék azt bármennyire — ami jegyzői karunk legfőbb óhaja — a pénzügyi administratio súlyos terhei alól, a közigazgatás — mely napról-napra több tárgyat von körébe — egész embert kíván s ember legyen a talpán, aki a mai viszonyok közt is teljesen megállja a helyét. A községi jegyző vagy közigazgatási teendőit hanyagolná el, vagy az okmányokat nem készítené azzal a rigorositással, amelyeket azok igényelnek.

Nem fogadhatom el azonban dr. Imling Konrád propositióját sem, mely csak egyszerű okmánykényszer mellett tör lándzsát. Hisz — ha nem is érvényességi kellék gyanánt — tételesen megvan ez ma is; és hogy e mellett mire jutotunk, mindennél fényesebben mutatja, hogy törvényt kellett hozni arra, hogy hiányos okiratok alapján is legyenek telekkönyvi bejegyzések foganatosíthatók.

A mai viszonyokon tehát okvetlenül segíteni kell és remediumként a magam részéről azt ajánlanám, hogy a közjegyzői hatáskör teljes épségben tartásával ügyvédeket kellene megbízni s felhatalmazni azzal a joggal, hogy telekkönyvi ügyekben közhitelű okmányokat állítsanak ki.

Kérdés, vajon egyáltalán és mennyiben felelhetne azonban az ügyvédi kar e functióknak. Itt mindenekelőtt megjegyzem, hogy a magam részéről nem az egész ügyvédi kart ruháznám fel ezzel a joggal, hanem csak erre kiválóan alkalmas és minden tekintetben teljesen megbízható egyes ügyvédek. Hogy ilyenek nem találkoznának elegendő számmal, különösen hogy nem minden telekkönyvi hatóság területén volna megfelelő ember, ennek az ellenvetésnek megczáfolásával, azt hiszem, kár itt bővebben foglalkoznom. De különben is, hogy vél igazságügyi adminisztrációnk más körből teljesen megbízható jogvégzett embert felfedezni, ha nem az ügyvédek seregében, mikor az ügyvédi kar sokkal inkább, mint akár a községi jegyzők, akár a közjegyzők testülete és sokkal könnyebben szerezhet magának foglalkozása révén oly anyagi és erkölcsi positiót, mely teljes megbízhatóságát eredményezi. És épen meg volna e reformnak az az üdvös hatása is, hogy oly helyeken, ahol talán még nem volna, csakhamar megtelepednének, különösen a fiatalabb ügyvédnemzedék oly teljesen alkalmas tagjai, akiket az vonzana, hogy e rájuk nézve mindenesetre megtisztelő megbízással maguknak a létminimumot biztosítsák és tisztas állásra tegyenek szert.

De azonkívül, hogy nem minden ügyvédet tartok megbízandónak okmányolási joggal, a felhatalmazandók jogát is két irányban megszorítanám, hogy t. i. csak az illető telekkönyvi hatóság területén (esetleg még kisebb körzetben belül) vehetne fel közokiratot és ott is csak oly ingatlanokra vonatkozólag, melyek körzetében fekszenek; összefügg ezen megszorítás, ha egyáltalán szorul indokolásra, azon felügyeleti joggal, melyet alább fogok jelezni.

Nem vélném azonban czélszerűnek, hogy bizonyos értékhatár is állapíttassék meg, melyen belül legyen csak feljogosítva okmányok felvételére. Nem tekintve, hogy egyáltalán elvileg nem vagyunk hívei annak, hogy az érték eljárások differentiálására felhasználtassék, az ingatlanok értéke abszolút nem liquid és így e megkülönböztetés csak surlódásokra adna alkalmat; ezenkívül csak az volna a következménye, hogy a megilletékezéstől való huzódózás felül az értékeltitkolásra további okul szolgálna.

Kötelességévé tenném azonban az ilyen megbízott ügyvédnek, hogy körzetének minden községét negyedévenként

legalább egyszer járja be; a helyszínén részint a község által vezetett adózási nyilvántartásokból, részint magánuton megtudván az időközben történt változásokat, nem lesz nehéz az illetőket okirat felvételére kényszerítenie.

Hogy ennek mily nagy a jelentősége, azt csak az tudja eléggé méltányolni, aki a magyar nép e téren való nem-bánomságát kellően ismeri; és hogy ezen bejárásokra az ügyvéd sokkal alkalmasabb, mint a közjegyző, az első pillanatra is világos, mert az ügyvéd negyedévenként nem egyszer, hanem sokkal gyakrabban fog végrehajtási s egyéb eljárásai folyamán községeibe elvetődni.

Végül még egy kötelességgel rónám meg az okmányfelvételi joggal megbízott ügyvédet. Azzal t. i., hogy ugyan csak negyedévenként tegyen jelentést működéséről telekkönyvi hatóságának, s egyuttal helyezze el e bíróság iratárában az általa felvett okmányok összíratait úgy, hogy ezen időn túl a bíróság volna a hiteles kiadványok és másolatok kiállításának jogával felruházandó.

Ezen eljárás mindennemű visszaélésnek mindenkorra elejét venné.

Ugyane jelentésével kapcsolatosan köteles volna az ügyvéd arról is meggyőződni, vajon a felek a nekik kiszolgáltatott kiadványok bejegyzését telekkönyvileg foganatosították-e? Ha ezt nem tették volna még meg, az ügyvéd fel lenne jogositandó, hogy azt, mint a feleknek az illető okmány felvétele által annak foganatosítására is vélelmezett megbízottja, pótlólag a felek költségén kérelmezhesse.

A fentebbiekben nem odavetett frázisként jeleztük, hanem nagy körvonalaiban meg is rajzoltuk egy létesítendő új intézmény keretét, mely nagy mértékben, sőt a jelen viszonyok között egyedül alkalmas arra, hogy a telekkönyvi bizonytalanságot megszüntesse. Megvan ezen intézménynek az az előnye is, hogy némileg segít az ügyvédi kar helyzetén is, még pedig anélkül, hogy mások jogait megszorítaná, hisz a közjegyző hatásköre parallel megmaradna.

Nem végeznének, azt hisszük, az illetékes körök felesleges munkát, ha e propositiót bővebb megfontolás tárgyává tennék.

Dr. Kann Sándor.

Különfélék.

— **Miért van Marosvásárhelytt ügyvédvizsgáló-bizottság?** Az 1874: XXXIV. tcz. meghozatalakor az akkor létezett két kir. tábla székhelyein, Budapesten és Marosvásárhelytt állították fel az ügyvédvizsgáló-bizottságokat. Azóta a kir. táblákat decentralisálták, de az ügyvédvizsgáló-bizottságok székhelyei megmaradtak, holott az erdélyi részen sokkal inkább Kolozsvárt illeti meg az ügyvédvizsgáló-bizottság. Nem szólva arról, hogy az addig egységes kir. tábla szétválasztása folytán a vizsgáló-bizottság tagjainak összeállítása nehezebbé vált, maga az a körülmény, hogy az egyetem Kolozsvárott van, míg Marosvásárhelynek felsőiskolája nincs, egymaga eldönti a választást. (*Erdélyi ügyvéd.*)

— **Czopfos rendelkezésnek** tartom, hogy a törvénykezési hirdetéseket egyáltalában azon lapban vagyunk kénytelenek közzététetni, melynek legkevesebb az olvasója, értem a «Budapesti Közlöny» mellékletét, de ezenfelül egyenesen bosszantó e lap kiadóhivatalának azon követelménye, hogy a hirdetés díja fejében járó 1, 2, 3, 4, esetleg 5 frtot és melléjük mindig 67 krt csakis kemény valutában vagyunk kénytelenek a postai előírásnak megfelelő ügyességgel levélbe csomagolni és e levelet 5 pecséttel ellátni.

Hogy miért nem fogadhatná el a tekintetes kiadóhivatal ezen közlési díjt postautalvány vagy a postatakarékpénztár útján, azt nem látja be más sem, nemcsak a beküldő.

Vidéki ügyvéd.

— **Öt éves gyermeknek utasokkal benépesített hajón való elhelyezése által elkövethető-e a családi állás elleni büntetés?** A vádlott oly módon igyekezett meg-

szabadulni egy öt éves fiutól, kit a gyermek anyja hozzá, mint ennek természetes atyjához küldött, hogy eszébe jutott, miszerint B. G. d—i lakossal is volt bensőbb viszonya, elhatározta tehát, hogy a gyermeket ennek a nyakára küldi. Fel is adatta a gyermeket a m—i hajóra s a gyermek kalapja mellé egy czédulát tűzött, melyen «a jószívű emberbarátokat arra kéri, hogy a gyermeket D—n B.-éknak adják át.» A gyermek megérkezvén B.-hoz, B. G. azt nem ismerte el magáénak s átadta a gyermeket az előljáróságnak. Mint-hogy a vádlott jobb tudomása ellenére azért tette ki a gyermeket a hajóra, hogy azt idegen családba becsempészsze s habár ez meg nem történt is, a kitétel fenforog, a vádlott a Btk. 254. §-ába ütköző családi állás elleni büntett miatt helyezettett vád alá a budapesti kir. büntető törvényszéknek 76,096/1897. sz. végzésével. A budapesti kir. ítélő tábla 1981/98. B. sz. végzésével akként változtatta meg az első-bíróság végzését, hogy a vádlottat a Btk. 254. §-ába ütköző családi állás elleni befejezett büntett helyett ennek a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete miatt helyezi vád alá. *Indokok:* A kir. ítélő tábla abban, hogy a vádlott a kérdéses fiugyermeget hajóra helyezve B.-ék családjába csempészsze céljából D—re küldötte, nem látja ugyan a családi állás elleni büntettnak a gyermeknek rendszerint járt helyre kitétele által elkövetett esetét fenforogni, mert a kitétel fogalma azt feltételezi, hogy a rendszerint járt hely legalább akkor, midőn a gyermek kitétetik, néptelen legyen s ily módon hagyassék a gyermek magára, azonban annak tudatában, hogy a gyermek megmentése, a helynek rendszerint járt voltánál fogva, biztosan remélhető; már pedig egy ötödik életévét meghaladott, tehát önmagával nem is egészen tehetetlen gyermeknek egy indulásra kész, a szolgálati személyzettel és utasokkal benépesített hajón és pedig oly módon való elhelyezése, hogy annak kalapja mellé czédula tűzetett, melyen «a jószívű emberbarátok kéretnek, hogy azt D—ön (tehát megjelölt helyen) B.-éknak (s így határozottan megnevezett személyeknek, adassék át, — gyermekkitételnek nem minősíthető. Minthogy azonban az ügynek az elsőbíró-sági végzésben helyesen kifejtett adatai szerint megállapítható, hogy vádlott, aki tudta, hogy a H. Tódor néven anyakönyvezett fiu az ő és H. Gizella törvénytelen gyermeke, valamint azt is tudta, hogy B. Gizellának tőle származott törvénytelen gyermeke leány volt s már megis halt, azon szándékkal küldötte a fiut D—re, hogy azt B.-ék családjába becsempészsze, minthogy azonban ezen szándék megvalósítására irányzott cselekménye a kísérlet határát meg nem haladta, mert B.-ék a hozzájuk érkezett fiut a hatóságnak adták át: ez okoknál fogva a vádlottat a Btk. 254. §-ába ütköző családi állás ellen elkövetett büntett helyett annak a Btk. 65. §-a szerint *kísérlete* miatt kellett vád alá helyezni. — A budapesti kir. büntető törvényszéknek m. é. szeptember hó 2-án 65,178 szám alatt hozott ítéletével a vádlott a fentebb említett cselekmény miatt családi állás elleni büntett *kísérlete* miatt tizennégy napi fogházra ítéltetett. Δ

— **Rendőrhatalóság az italmérési engedély gyakorlását el nem tilthatja.** (A belügyminiszternek 113,064/98. sz. a. Sz. város tanácsához intézett rendelete.) R. Józsefné szül. B. Róza sz—i lakos által italmérésnek az engedélytől eltérő módon való gyakorlását eltiltó tanácsi végzés ellen benyújtott felebbezés tárgyában tett jelentésére értesitem a (Czimet), hogy a fentebb említett II. foku határozatot, az annak alapul szolgáló rendőrkapitányi határozattal együtt, illetékességi szempontból megsemmisítendőnek találtam. Az 1888: XXXV. tcz. ugyanis a már kiadott italmérési engedélyeknek részleges korlátozását nem ismeri, hanem a törvény 10. §-ában taxative felsorolt esetekben mindig az engedélynek elvonását állapítja meg; az italmérési engedélyeknek elvonása pedig a pénzügyigazgatóságok hatáskörébe tartozik, amelyek az 1888. évi XXXV. tcz. 3. §-ában megjelölt közigazgatási hatóságok meghallgatása mellett, azokkal egyetértőleg járnak el. A közigazgatási hatóságok az 1892. évi 53,236. szám alatt kiadott pénzügyminiszteri körrendeletben kihágásnak minősített esetekben, a kihágást elkövetők ellen önállóan bíraskodhatnak ugyan, de saját hatáskörükben senkit italmérési engedélyének gyakorlásától el nem tilthatnak, abban nem korlátozhatnak, illetve italmérési üzletet be nem zárhatnak, hanem az engedély elvonása iránt szükséges eljárást az illetékes pénzügyigazgatóságnál kezdeményezhetik. Az elsőfoku rendőrhatalóság általános rendőri hatalmánál fogva, amenny-

nyiben sürgős és halasztást nem tűrő fontos közrendészeti, avagy állami érdeket veszélyeztető okok az italmérési engedély gyakorlatának azonnali beszüntetését, illetve a korcsmahelyiségnek rögtöni bezárását kívánják, saját hatáskörében kivételesen eljárhat ugyan, de miután ezen intézkedése egyenrangú az italmérési engedélynek időleges elvonásával, intézkedését az illetékes pénzügyigazgatóságnak azonnal tudomására kell hozni, amely hatóság a kifejlendőkhez képest, az engedélynek elvonása iránt, amennyiben az elvonásra törvényes indok forog fen, az 1888. évi XXXV. tcz. 10. §. utolsóelőtti bekezdése alapján intézkedik.

— **A m. kir. közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai.** Ha választott városi képviselőtestületi tag állásánál fogva szavazati joggal bíró előljáróvá megválasztatik, de ezen választás utóbb megsemmisítettik: az illetőnek választott városi képviselőtestületi tagsági joga érintetlen marad. (1898. évi 1542. K. sz. a.)

Valamely szolgálati időnek a nyugdíjjogosultságnál leendő beszámíthatósága előzetesen el nem dönthető, hanem csakis a nyugdíjigény esedékessé válta idejében bírálható el. (1898. évi 1657. K. sz. a.)

Árvák nevelési pótlékának beszüntetésére az anyának újból férjhez menetele okul nem szolgálhat, hanem ilyen nevelési pótlék csupán a meghatározott életkor elérése, avagy valamely közalaphból való ellátás elnyerése esetében szüntethető meg. — Bármely czimen élvezett évi illetmények havi részletei tovább már nem osztható egységet képezvén, ha valaki az esedékessé vált részletet a hónap 1-én jogosultan felvette: tőle a havi részlet, vagy ennek valamely töredéke vissza nem követelhető. (1898. évi 1782. K. sz. a.)

A gazda a cselédnek nemcsak I. osztályu kereseti adóját, hanem az ez után kivetett községi pótdadót is fizetni köteles, az utóbbi tekintetében is fenmaradván az a joga, hogy a cseléd béréből az adót levonhassa. (1898. évi 2005. K. sz. a.)

Az a körülmény, hogy egyes, akár virilis, akár választott képviselőtestületi tag jogosultsága a felebbviteli hatóság által még végérvényesen elbíráva nem lett: a képviselőtestület működhetését és a törvényben reáruházott köteleességek, pl. a választások teljesíthetését nem gátolja. (1898. évi 2366. K. szám alatt.)

Cseléd-, munkás- és napszámos ügyekben a szerződés teljesítése iránti per azon hatóság előtt is indítható, melynek területén a szerződés teljesítendő. (1898. évi 2273. K. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Az alaptalan ügyészi felebbezések ellen.** Csak nemrégiben közöltük az osztrák igazságügyminiszter rendeletét, melylyel a vizsgálati fogság elrendelése körül a legnagyobb óvatosságot és tartózkodást ajánlja a bíróságok figyelmébe. Ujabban az ügyészi karhoz fordult a miniszter egy rendeletben, lelkükre kötve az ügyészeknek, hogy csakis alapos megfontolás után éljenek jogorvoslattal és ha eredményre nincs kilátás, inkább vonják vissza a már bejelentett jogorvoslatot. Ha pedig mégis a jogorvoslat elkerülhetetlen, úgy törekedjenek az eljárás lehető gyorsításának előmozdítására.

Csaknem ezzel egyidejűleg jelent meg a lapokban Nieberding német igazságügyi államtitkár nyilatkozata, melyben kijelenti, hogy a német igazságügyi kormány legkomolyabb törekvése az ügyészi felebbezések lehető korlátozása, mivel az ügyességek részéről bejelentett revíziók nagy munkaterhet hárítanak a felsőbbbíróságokra.

— **A talár.** Az osztrák védők egyesülete elhatározta, hogy mozgalmat indít meg az iránt, hogy a társas bíróságok előtt az ügyvédek talárt viseljenek.

Az április hó 1-jétől kezdve ujonnan belépő előfizetőknek megküldjük a kodifikacionális jegyzőkönyvek ötödik füzetét, mely az ez évi 11. számhoz volt mellékelve. A kiadóhivatal.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, akik a füzeteket és az ülésekre való meghívókat nem kapják rendszeren, szíveskedjenek reklamálni Pfeifer Ferdinand könyvkereskedésében. (Kossuth Lajos-utca.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvényszéki elnökeink tehermentesítése. *k. b.* — *Jogirodalom:* Az ügyvédi díjak törvényhozási szabályozásának alapelvei. Irta dr. Dárday Dezső. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A birtokrendezési eljárás szabályozása az új polgári perrendtartásban. *Dr. Raffay Ferenc* győri albirótól. — A nyugdíjasok és a büntető-törvény. *Dr. Detre László* pénzügyi segédtitkártól. — A beperelt váltó kiszolgáltatásának esetleges hátrányairól. *Dr. Jacobi Béla* budapesti ügyvédtől. — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvényszéki elnökeink tehermentesítése.

A törvények és rendeletek sok, igen sok olyan kezelő, könyvvivő, számfejtő, pénztáros s más efféle teendőket rónak törvényszékeink elnökeire, amihez jogászai képzettség nem szükséges. Ellenben arra alkalmas az ilyen teendő, hogy egy lelkiismeretes elnök buzgalmát fokozatosan lankaszsa; mert örökké zavaróan belenyúl az ítélkezés és elméleti jogi továbbképzés körül kifejtett tevékenységébe; kisodorja ugyszólván, jogászai hangulatából; gondolkodását, elmélkedését nyugtalanná teszi ama más irányú gondok és tömeges gondocskák s gyötrelmek folytán, melyek ellenkeznek a bírói gondteli, magában is nagy s terhes feladatával, beható szemlélődésével, egységes látókörével, mely bizonyos, hogy úgy mondjuk, művészi nyugodtságot igényel.

Itt kimutatások szerkesztése, felülbírálása, számlák megvizsgálása, összegek utalványozása; ott mesteremberekkel bibelődés, építkezésekre, tatarozásokra felügyelet, alkudozások; másutt meg tüzelőanyag beszereztetése, világító szerek vétele, hordatásuk, kiosztásuk ellenőrzése, szóval sok és annyiféle dolog, mit lelkiismeretes létére el kell ugyan látnia, de többnyire csak tulajdonképeni, azaz bírói hivatása rovására, tanulmányai elkerülhetlen visszamaradása árán.

Hát kell-e ezt az ellenkező kétféleséget egy ember hivatáskörében összeházasítani? A takarékoság itt merőben vesszőparipa elvvé fajul; lesz az ily elnök legtöbbször itélő bíró, akit ezek a mérhetlen nyugtalanító, bosszantó gazdasági gondok szorítanak folyvást és egy oekonomus, akit viszont ebbeli dolgainak szakértelmes, egyöntetű ellátásában bírói foglalkozása zavar meg. Egyik munkaköre átszeli a másikat; egyik a másiktól vonja el; és egyiknek sem szentelheti magát egészben, teljes odaadással.

De a magas kassza, mely csak a közeli és kézzelfogható kiadási szükséglet fedezésén van, azzal a megnyugvással kulcsolja össze vasajtó karjait tűzmentes keblére, hogy a törvényszéki elnököt, daczára feladata kétágúságának, csak egyféle és pedig csak olyan javadalmazásban részesíti, minőben egyébként egy hasonló rangu felsőbíró részesül. Hogy az ilyen elnök-bíró adminisztrálása is gyakran alig alapos, s hogy e hiba oka úgy a kettős foglalkozás összeütközéseiben, mint az adminisztrációt illetőleg, egy bírósági elnök arra valóságának a hiányában keresendő, azzal a «kassza» nem törődik; odáig már nem akar látni. Pedig nem nagy ember- és szakismeret kell annak belátásához, hogy az elnök az említett két feladata egyikének csak annyival jobban felelhet meg, minél inkább hanyagolja el a másiknak a gondozását.

E mellett, akárhogy tekintjük a dolgot, nem tagadható, hogy itt megmaradt a közigazgatás és a jogszolgáltatásnak

az az együttessége, melyet az 1869. IV. tcz. elvben megszüntetett, s amely velleitásra csak az 1877. évi XXII. és az 1880. XXXVII. tcz. kívánczoltak oly nagyon vissza. Pedig a törvényszéki elnöki állásnál a munkamegosztás érvényesülésének szüksége ma kétségtelenül már magas fokig emelkedett.

Ehhez a ma még kétéletű álláshoz párhuzamosíthatjuk először is az ítélő tábla elnökének az állását, melyre a törvény nagymérvű igazgatási ügykört háritott, lehetetlenné tévén így bírói főfeladatának elérését: táblája judikaturájának mind magasabb színvonalra emelését.* Ugyanilyen szerep jut a vezető-járásbírói állásnak is, mely ma jó harmadrészben igazgatási.

Mindezt folyvást olyan természetesnek találták, mintha az nem is lehetne máskép. Sőt mintha szégyenletesnek látszanék, ha a bírósági főnök nem adminisztrálna. Abból, hogy a bírósági főnök a vezetése alatt dolgozók felett illetékes minősítő véleményt mondhat, abból azt következtették mindaddig (s nemcsak nálunk), hogy a bírósági főnök-bíró az általa vezetett jogszolgáltató-intézet, s az ennek alantas hatóságai, minden igazgatási teendőinek hivatott és pótolhatlan szerve.

A haladás szempontjából a törvényszékeknél alig lesz fenttartható ez a szervezet. Ez a fenálló rendszer a bíróságok ítélkezése alaposságának s belső konsolidálásának egy nagy késleltetője. Jó, friss erő ül az elnöki hivatalba s nem hosszú idő múlva állásának e hozzá nem illő sallangja, az igazgatás bosszantó követelődzése elkedvetleníti, szép törekvéseiben zavargatja, s így lassanként csak el kell csüggednie eszményi céljában: törvényszéke és járásbírói biráskodásának lendületet s magasabb irányt adni.

Ezen a meggyökerezett visszasságon csak az 1869. évi IV. tcz. bevezetésében felállított elv létesítésével segíthetni. Az ítélkezést az igazgatási teendőktől már a bírósági főnök személyében kell elválasztani.

Kiséreljük meg a módját megállapítani.

* *

A bíróság gazdasági költségvetésének, összes pénzkezelő, személyi és dologi kiadásával egybekapcsolt ügyeket egy, a bírósági főnöktől teljesen független közeg lássa el, mely egy felügyeleti, de ismét csak igazgatási felsőségnek — mondjuk, az ítélő táblai és miniszteri számvevőségnek, s mint legfőbb forumnak a miniszteriumnak — felelős.

Ennek az igazgatási közegnek önálló dolgához tartozik ugyancsak a statisztikai munkát összeállítása s további ellátása azon egyéni adatok és kimutatások alapján, melyeket a bíraktól vesz át.

* Az ítélő tábla elnöke mellé a törvény egy elnöki titkárt, egy közigazgatási közeget állított, aki hivatva lenne a táblai elnök válláról az adminisztratív teendők egy részét leemelni: de mert ezt csak a tábla belső igazgatása teendőit s nem a külsőket (az alantas bíróságok igazgatását) illetőleg teheti, s csak előkészítő módon, tehát nem a saját, hanem a táblai elnök felelősségére: a lelkiismeretes elnök feladatát részben nem apad lényegesen. De nem elemezzük itt bővebben a tábla-elnöki adminisztratív intézményét, mint még különben sem betetőzőtt alkotást.

Előadó

Ő hozzá tartozik a kezelő- és szolgaszemélyzet feletti felügyelet s ellenőrzés; fegyelmi feljelentéseket tesz a bírósági főnöknél, mint fegyelmi hatóságnál, illetőleg mint ennek elnökénél.

A bírák és segédzemélyzet (valamint a telekkönyvi tisztviselők) feletti fegyelmi felügyelet s ezzel kapcsolatban a minősítés hatásköre képezi azt a nem-ítélkezési (helyesebben: nem törvénykezési) tevékenységet, mely a bírósági főnökre tartozik: mert ez a feladat a dolog természeténél fogva bírói cognitiót igényel és így az igazgatási közege át nem ruházható.

Nincs semmi szükség arra, hogy a kezelő-személyzet tevékenységét éppen a bírósági főnök ellenőrizze; ezzel a felügyelettel tehát az igazgatási közeget kell megbízni.

Azonban itt is egy kivételnek szorítandó hely. E kivétel a telekkönyvi kezelők szaktevékenységére vonatkozik. Ez a telekkönyvi ügykör kétségtelenül olyan, mely némileg önmaga is a bírói cognitio terére nyulik át; ilyen a telekkönyvi betétek terveinek elkészítése; ilyen a telekkönyvi bejegyzések sora, sőt ilyen majdnem minden hivatali funkciója a telekkönyvesnek. A telekkönyvi iktatás, kiadás, irattározás és másolás persze itt nem jó tekintetbe. A telekkönyvi tisztviselők szakmunkálkodása tehát szintén bírói, illetőleg bírósági főnöki felügyelet alá terelendő.

A kezelési szakhoz tartozik a bírósági végrehajtók ügyködése, amire nézve az igazgatási közeg felügyelete s ellenőrzésével beérhetni.

Ismét hangsúlyozandó, hogy e felügyelet a fegyelmi hatalom gyakorlására s a megrendszabályozás jogára nem terjed ki: ezt gyakorolni a fegyelmi bíróság s mint ennek szervezetének egyik foruma, a bírósági főnök lenne hivatva.

* *

Milyen legyen az igazgató-közeg állása, rangja; erre a következő válaszolható:

Látnivaló, hogy anyagi és erkölcsi felelősséggel terhelt állás az, melylyel a most körülírt igazgatási tiszt egybekapcsolandó. Külön képesítést is igényel, ha fentebb vázolt teendőinek szakszerű, körültekintő s buzgó ellátását igényeljük.

Ma a törvényszéki elnökök ebbeli segédletét egy irodaigazgató képezi, akitől négy polgári vagy hasonló rangú középiskolai osztály elvégzése, mint egyedüli és legfőbb elméleti képesítést kíván a törvény. Sok irodaigazgatótól még ez a képesítés sem követelhető: azon kezelőktől, akik az 1883. évi I. tcz. előtti idő óta szolgálnak. A magasabb elméleti képzettséget tehát routine, itt is, ott is gyakorlati fogások pótolják.

E hiányon segitendő: mindenekelőtt magasabb rangú és javadalmazású állás keretét kell az igazgatási közeg részére felállítani.

A mai fizetésrendszer alapul vétele mellett a törvényszékekhez, az irodaigazgató és irodatiszti állás eltörlésével segédhivatali igazgató és egy ötödben «főigazgató» állások szervezendők; utóbbiak a helyi előléptetés céljából, a buzgalom fokozására. Ezekre az állásokra elméleti képesítés gyanánt: a) középiskolának teljes elvégzése, utána középiskolai érettségi vizsga sikeres letétele és b) az államszámviteltani vizsga sikeres letétele követelendő. E képesítés, sem egyes pontja alól felmentésnek helye nincs s más vizsga sem pótolhatja a most említett vizsgák egyikét sem. Az erre vonatkozó törvényi intézkedés azonban ezeken felül c) egy törvényszéki igazgató-szakvizsgát is állíthatna fel, melynek részletei rendeleti uton szabályozhatók s több olyan ismeret-ágot ölelhet fel, mely az államszámviteli szakvizsga tárgyai közt nem fordul elő; ilyen az áruisme, az anyagszerisme, építészeti s ipari alapismeretek, élelmi szerek s megvizsgálásuk ismerete, stb. E vizsgára készülés az állam által ki-

adandó vagy támogatott és ajánlott segédkönyvek segélyével tétetik lehetővé; a vizsgára bocsátás pedig egy a törvényszéki segédhivatali igazgatók mellett töltött, meghatározott tartamu sikeres gyakorlat megszerzéséhez s az erről szóló bizonylat bemutatásához kötendő. A vizsga az ítélő táblai számvevőség tagjaiból álló vizsgabizottság előtt díjtalanul tehető le. E tagok névsorát maga a miniszterium vagy a miniszteri főszámtanácsos és tanácsosai évenként jelölik meg. A törvényszéki segédhivatali igazgató mellé szervezhető a szükséghez képest számtiszti, irnoki s szolgálai egy vagy több állás.

Ezen igazgató-hivatal ellenőrzését, váratlan rovancsolását, megvizsgálását az ítélő táblai számvevőség, kiküldöttje által is, teljesíti; számviteli és gazdasági jelentéseit a törvényszéki segédhivatali igazgató ehhez, a statisztikai jelentéseket pedig a miniszteriumhoz, esetleg a külön megjelölendő hatóságokhoz (pl. orsz. stat. hivatalhoz) terjeszti fel.

Költségvetésének megállapítása az ítélő táblai, illetőleg ennek útján a miniszteri számvevőség közvetítésével irányozandó elő. Értve itt a bíróság összes személyi s dologi kiadásait s bevételeit. Fegyelmi tekintetben a törvényszéki segédhivatali igazgató s az ő hivatalának személyzete közvetlenül a miniszterium hatósága alá tartozik; a szolgálja felett az ítélő táblai vezető-számtanácsos gyakorolja a fegyelmi hatóságot.

Személyzetére nézve sürgős rendészeti intézkedéseknek, szigorú felelősség terhe alatt haladéktalan megtételére az igazgató és az ő személyére nézve a bírósági főnök hatalmazható fel.

* *

Ezen, nagyjában körvonalozott elvek kidolgozásával és alkalmazásával egy olyan intézmény létesíthető, amely, mint jeleztük, a törvényszéki elnök bírói tiszte részére szükséges üdvös egyoldalságot biztosítani van hivatva, s amely mellett elérhető, hogy a jogszolgáltatás és jogfejlesztés terén a tökéletesedés útján haladhasson. S akkor magasabb igények is támaszthatók vele szemben.

Hasonló irányban építhető ki e rendszer az ítélő táblai elnökök és a vezető-járásbírák igazgatási teendőinek megszüntetése érdekében. A járásbírák mellé felelős számtisztek (számellenőrök, számvizsgálók) helyezhetők, akiknél a szakvizsga letétele kiköthető.

Csak ne tekintsük az átöröklött szervezet fásult formáit s alkatrészeit olyan szentségnek, melyet kritikailag reformálni kegyetlenség volna; s az új rendezés örvendetes eredménye önként érthetőleg az is lesz, hogy bíróságaink adminisztrálása alaposabbá és jobbá válik; de lényege e rendezésnek az, hogy a főnök-bíró, egész tevékenységével, rendeltetésének adjuk vissza.

k. b.

Jogirodalom.

A kötelező ügyvédi díjszabás.

A magyar jogászegyleti értekezések legújabbán megjelent füzetében dr. Dárday Dezső egy jogpolitikai tanulmánya jelent meg, mely a tárgyhoz méltó széles alapokon tárgyalja az ügyvédi díjak törvényhozási alapelveit s ezek alapján függetlenül egy kész ügyvédi díjszabási törvénytervezetet is foglal magában.*

Oly időben, mikor a hazai ügyvédi testületek csaknem egyértelműleg sürgetik az ügyvédi díjszabás törvényhozási szabályozását, de midőn viszont a kérdésnek megvitatásával és a szabályozás alapelveivel a hazai jogi irodalomban sem az ügyvédség, sem a bírói kar részéről mindeddig, Altmann

* Dr. Dárday Dezső: Az ügyvédi díjak törvényhozási szabályozásának alapelvei és ezek alapján kidolgozott törvényjavaslatnak tervezete. Budapest, 1898.

Ignác ügyvéd hasontárgyu értekezését leszámítva, alig foglalkozott valaki komolyabban, örömmel kell fogadnunk dr. Dárday Dezsőnek a kérdés minden oldalát megvilágító komoly tanulmányát, melynek főérdeme, hogy az ügyvédi díjszabással összefüggő legtöbb kérdés megoldása tekintetében az európai törvényhozások e részbeni hagyományos irányait jórészt mellőzve, teljesen eredeti módozatokat ajánl a kérdések törvényhozási szabályozására.

A tanulmánynak és az ennek alapján kidolgozott törvénytervezetnek kettős alapelvét az képezi, hogy az ügyvédi díjszabás általános szabályai az áralakulás gazdasági elvei szerint állapíttassanak meg és hogy a díjtételek magasságának meghatározása bírósági plenáris határozatok útján történjék, a helyi különbségek decentralizált megfigyelései alapján.

Az első elvet illetőleg kétségtelen, hogy nálunk, ahol az ügyvédek száma nincsen numerus clausushoz kötve, ahol az ügyvédnek a felajánlott megbízást visszautasítani joga van, ahol a fél az ország összes ügyvédei közt szabadon választhat, ahol a kir. közjegyzők és körjegyzők sok tekintetben az ügyvédek konkurrenszeinek tekinthetők és végül, ahol az ügyvédi megbízás a római jogtól és az ezt követő törvényhozásoktól eltérően nem ingyenes mandatum: az ügyvédi munka értékét (árát) kizárólag a szabad verseny szabályozza, az ügyvédi díjak megállapítása tehát helyesen csak az áralakulás és árképzés gazdasági elvei szerint történhetik.

Ezen az alapon az ügyvédi díjtételek a gazdaságtani szabályok szerint általában a kifejtett munka mennyisége alapján számított önköltség (termelési költség), mint legalsó és a pertárgy értéke, mint legfelső határ közt mozoghatnak.

Természetes azonban, hogy az ügyvédnek a megbízó nevében kifejtett egész működése a díjmegállapítás szempontjából nem eshetik azonos tekintet alá és a díjak meghatározásánál sem egyedül a végzett munka mennyisége (külön díjrendszer), sem — a munkamennyiség figyelmen kívül hagyásával — egyedül a perérték (átalány-díjrendszer) nem vehető alapul. Az előttünk fekvő tanulmány helyes érzékkel dönt a vegyes rendszer mellett, olyképen, hogy az ügyvéd által megbízója érdekében végzett jogi (szellemi) munkát a perérték arányában, a nem jogi (fogalmazási, másolási, kezelési) munkát azonban a munkamennyiség alapján kívánja számítani. Az előbbinél ugyanis a megbízó félnek mindig saját érdeke, vagyis a perérték szerint alakuló becslése mutatkozik helyes díjazási alapként, míg az, vajon mennyi alaki munkával járt a rá nézve egyedül fontos végeredmény elérése, a fél érdekkörén kívül esik, de egyébként is a perértékkel semmi összefüggésben nem áll.

A második elvet illetőleg, mindenekelőtt azon gazdaságtani alapelv elé állít bennünket a szerző, hogy az ügyvédi díj, mint minden más, önmagától alakuló ár (versenyár), a helyi viszonyok, hogy úgy mondjam, piacok szerint különböző. Ennek az elvnek következetes keresztülvitelében a tanulmány tovább megy, mint akár a francia, akár az osztrák ügyvédi tarifa, melyek közül az első magában a törvényben, utóbbi a törvény alapján kiadott rendeletben több díjosztályba sorozza az ország bírósági székhelyeit, az egyes díjosztályokban azonban a díjtételeket jobbra ötletszerűen fixirozza.

A tanulmány ugyanis, kiindulva abból, hogy az ügyvédi munka ára nemcsak helyileg különbözőképen alakul, hanem mint minden hullámszárnak alávetett ár, folytonos vagy legalább is igen gyakori, nemcsak országos, hanem gyakrabban locais változásoknak van alávetve: az ügyvédi munka mindenkorinak árának «jegyzésére» és a bíróságokra nézve kötelező enunciacióra oly eljárást hoz javaslatba, mely az ügyvédi díjak megállapítását voltaképpen továbbra is a bíróságok kezében hagyja, csakhogy azt a bíróság nem mint eddig esetről-esetre, hanem egy az esetek többségét magában foglaló és a törvényben megszabandó alapelvek szerint szer-

kesztett tarifa-schema kitöltése által hosszabb időre fogná megállapítani. Az igazságügyi kormánynak teendője tulajdonképpen az ügyvédi díjszabásoknak csak nyilvánosságra hozatala lenne, amennyiben az egyes bíróságoknak időnkint kitöltött tarifa-ürlapjait az ügyvédi testületek hozzászólása és a felettes bíróságok által történt felülvizsgálása után, az egyenlően megállapított díjtételek figyelembevételével csoportosítva, több díjosztályt állapítana meg és megjelölné azt a bíróságokat, amelyek egy-egy ily módon meghatározott díjosztályhoz tartoznak.

Az ügyvédi díjak szabályozásának kérdésein kívül a tanulmány kiterjed arra az alapkérdésre is, vajon viszonyaink között egyáltalán van-e szükség arra, hogy kötelező ügyvédi díjszabás létesíttessék. A tanulmányban erre vonatkozólag összegyűjtött anyag megadja erre a választ. A hazai ügyvédség leghivatottabb szószólói, az ügyvédi kamarák ugyanis, mint már említve volt, évek óta sürgetik annak törvényhozási szabályozását és köztudomású, hogy a bíróságok is gyakran érzik annak hiányát, midőn a törvény és a felsőbírósági határozatok e részbeni egyöntetűsége hiányában a díjak megállapítása tekintetében minden támpont nélkül állnak. Erre mutat, hogy, különösen nagyobb forgalmu bíróságok, rendszerint saját elhatározásukból magukra nézve kötelező díjcsalákat állapítanak meg.

Azok, akik a szabályozást ellenzik, főleg azt hozzák fel, hogy az ügyvéd magasabb szellemi functiója igazságosan semmiféle tarifába nem szorítható. Másrészt azt hangsúlyozzák, hogy ha minden egyéb jogviszonyból eredő követelés, tarifa nélkül megnyugvással bízható a bíróság megítélése alá, nincs ok arra, hogy az ügyvédi díjaknál kevesebb bizalommal legyünk a bíróságok iránt abban a tekintetben, hogy az ügyvédnek kifejtett munkásságát épp oly igazságosan fogja megbírálni, mint akármily más jogviszonyból eredő igényt.

Nem tartozhatik a jelen ismertetés szűk keretébe ezeket az ellenérveket behatóbban mérlegelni, csupán arra akarok rámutatni, hogy az ügyvédi szellemi munkára vonatkozó ellenvetés csupán egy ötletszerűen megszabott díjtarifa eszméje ellen lenne helyén, míg az egy gazdaságtani alapon önmagától alakult árra nézve nem áll meg, mert hiszen eltekintve a praetium affectionis-tól, úgy a szellemi, mint a művészeti munkának is mindenkor megvan a maga, hely és időszak szerint változó gazdasági ára és bíróságaink az ügyvéd munkájára nézve nagyrészt ma is ezt enunciaciók esetről-esetre díjmegállapításaikban. A második az, hogy a bíró egészen más helyzetben van oly jogviszonyok elbírálásánál, amelyben rá nézve idegen felek vannak csupán érdekelve, mint akkor, midőn az igazság kiderítésében a bíró munkatársaként tekintett ügyvéd kiérdemelt díjai felett kell határoznia és ebbeli határozatának meghozatalánál mindenkor a kedvezés vagy ellenszenv igen közelfekvő gyanujával kell megküzdenie. Ebből a szempontból a bíróra nézve a kötelező díjszabás szabályozása valóságos jótétemény lenne. Mindezek az ellenvetések azonban elenyésznek ama súlyos érvek ellenében, amelyekkel az ügyvédi kamarák az ügyvédi díjszabás szabályozására irányuló kérelmeiket támogatják. Ezek szerint egyszerűen tarthatatlan állapot az, hogy különböző bíróságoknál, sőt ugyanazon bíróságnak két különböző szobájában, de ugyanazon bíró előtt is különböző ügyekben teljesen azonos értékű tárgyak felőli azonos munka 50%-tolira is menő különbözetekekkel állapíttassék meg. E mellett felette kellemetlen helyzetbe hozza a bírót, aki nélkülöz minden irányítást arra, hogy a megállapításnak milyen mértékét kelljen alkalmazni, hogy saját lelkiismeretének és az ügyvéd méltányos érdekének megfelelő bírói kijelentést tegyen. Végül az a terjedő nézet, hogy a munkadíjmegállapítás kedvezményes vagy hátrányos látszatában a bírónak barátsága, neheztelése vagy más emberi gyarlósága nyer kifejezést, mélyen megalázó a bíróra és az ügyvédre.

Ezeket a közvetlen tapasztalatokon alapuló észrevételeket tartva szem előtt nemcsak az ügyvédek érdekének, hanem a bíróságok iránti bizalom fentartása és a bírói reputatio szempontjából is fontos feladatnak mutatkozik a kötelező ügyvédi díjszabás megalkotása, amelynek előkészítését dr. Dárday Dezső tanulmánya nagy mértékben megkönnyíteni lesz hivatva.

Dr. Marschalkó János
kir. törvényszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birtokrendezési eljárás szabályozása az új polgári perrendtartásban.

Három nagy és nevezetes törvényjavaslat tervezetén dolgoznak az igazságügyminiszteriumban.

Az egyik a magánjogi kodex, amely évtizedek óta készül ugyan, de a mostani előmunkálatokból immár biztosra vehetjük, hogy ilyen nagy apparatussal, ekkora alapossággal és készséggel még nem láttak hozzá sohasem és hogy a lehető legrövidebb idő alatt elkészülnek vele. Ez az idő ugyan lesz vagy 5—6 év, esetleg 10 is, de a munkához arányitva ez sem mondható soknak.

A másik figyelemreméltó törvényjavaslat a büntető-törvény novellája, amelyet évek óta sürgetünk és várunk s amelynek első tervezete legközelebb megjelenik.

A harmadik pedig az új polgári perrendtartás. Égető szükség van erre is, kivált ha figyelembe vesszük, hogy régi perrendünk alapján elavult már és sürgős, gyökeres reformálását sokáig halasztani nem lehet.

Ezek a korszakot alkotó igazságügyi reformmunkálatok e mellett azért is élénk érdeklődés tárgyát képezik, mert a mostani igazságügyi kormány abból a helyes elvből indul ki, hogy megalkotásuk a nagy nyilvánosság előtt, annak bíráló és ellenőrző közreműködése mellett történjék s ennél fogva a gyakorlati jogászvilág számos tagja sietett is, különösen a magánjogi kodexet illetőleg, indítványokban, javaslatokban, cikkekben kifejtetni nézeteit és sok becses anyagot kapott így a kodifikáló bizottság.

Az új polgári perrendtartás első tervezete már évekket ezelőtt megjelent, de úgy tudjuk, hogy a végleges megállapodások, még az alapkérdések körül is, több irányban nem formálódtak ki teljesen. Nem lesz tehát késő és időszertlen, ha felvetjük a birtokrendezési eljárás szabályozásának kérdését.

Azt hihetné ugyan valaki, hogy e tekintetben reformra nincs is szükség, hiszen az 1848. év előtti birtokviszonyok legnagyobb része rendezve van, ami pedig még rendezetlen, a régi eljárás mellett is rendezhető.

Ez az okoskodás azonban téves.

Először is, aki ismeri közelebbről az ország különböző részein fenálló bonyolult és kuszált, rendezetlen birtokviszonyokat, az belátja, hogy a mai állapot egyik oka az, hogy eddigelé drága, körülményes és lassu volt az eljárás.

Továbbá megszüntetendő a mai állapot a jogegység s az ebből származó előnyök érdekében is. Oda kell törekednünk, hogy ne csak anyagi, de eljárási, alaki törvényeink is az egész magyar állam területére kiterjedjenek. Az összetartás, nemzeti egység és megerősödés hatalmas eszköze és biztos támasza a törvényeknek, a jognak egysége az egész ország területén. Ma pedig még a birtokrendezési eljárás tekintetében sincs meg az egyöntetűség, nincs meg a jogegység. Erdélyben, a volt Kraszna-, Közép-Szolnok-, Zaránd-megye és a volt Kővárvidék területén a birtokrendezési, arányosítási és tagosítási ügyekben más eljárás követendő (1880. évi XLV. és 1892. évi XXIV. tcz.), mint hazánk egyéb részeiben.

Szükség van továbbá az egységes szabályozásra azért is, mert a birtokrendezést tárgyzó jogszabályok oly sok változáson, módosításon, pótláson mentek keresztül, hogy valóságos áldás lesz, ha egy helyen, egy törvényben találhatjuk fel az összes idevágó jogszabályokat.

De nem hagyhatjuk meg a mai állapotot már csak azért sem, mert az új perrendtartás nem lenne teljes, ha a birtokrendezési eljárás kimaradna belőle és ez a nagy és modern alkotás nem lenne tökéletes, ha fél munkát, fél reformot adna.

A birtokrendezési eljárás új szabályozására tehát feltétlenül szükség van s különös örömmel vesszük azt a hirt, hogy az eljárásnak erre a nemére általában véve elfogadják az 1896: XXVI. tcz.-ben megteremtett eljárást, amelynek legfontosabb rendelkezése az, hogy a majorsági zsellérbirtokok megváltása iránt folyamatba tett perekre a sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz.-nek rendelkezéseit, a szóban forgó ügyek természetének megfelelő módosításokkal és kiegészítésekkel kiterjesztette. Nyilvánvaló tehát, hogy az 1896. évi XXVI. tcz. megalkotása próba volt s az a cél lebegett az intéző körök szeme előtt, hogy ha ez a törvény beválik, a benne foglalt eljárást alkalmazzák a birtokrendezés egész terümenében. A próba helyes volt, a megteremtett új eljárás bevált és az eddig szerzett tapasztalatok után kimondhatjuk, hogy ez az eljárás, bizonyos módosításokkal, illetve pótlásokkal, az összes birtokrendezésekre nézve kiterjeszthető.

Igaz ugyan, hogy a rendszerbe nem illeszthető bele ez az eljárás, mert valami sajátos keveréke a rendes és a sommás perrendtartás szabályainak. Lényege a következő: A megváltás iránt annál a törvényszéknél kell a rendes keresetet beadni, amelynek területén fekszik az ingatlan. Az eljárás két részre oszlik. Egyik a szóbeli tárgyalás előkészítése, másik a szóbeli tárgyalás.

Az előkészítést kiküldött vagy megkeresett bíró eszközli, akinek kötelessége — esetleg a helyszínén — az ügy eldöntéséhez szükséges adatokat kinyomozni és egybegyűjteni; az egyezséget megkísérteni, ha pedig ez létre nem jött, a tényállást kideríteni és a vitás kérdésekre vonatkozó bizonyításvételről intézkedni. Mindezt pedig a járásbírók előtt a sommás eljárás szerint teszi a bíró, aki maga tüzi ki a tárgyalás határnapját, idéz tanukat, gondoskodik a kellő bizonyítékok beszerzése alapján a peres anyag tisztáshozataláról.

Az előkészítő eljárás befejezése után a kiküldött vagy megkeresett bíró beterjeszti az iratokat a törvényszékhez s ez határnapot tűz az ügy szóbeli tárgyalására, amely úgy folyik le, mint sommás ügyekben a felelőző tárgyalás. Alapul az előkészítő eljárás által kiderített tényállás szolgál, de a törvényszéknek széles hatáskört biztosít a törvény, a bizonyítás kiegészítése, újrafelvétele és az előkészítő eljárás kiegészítése iránt. A törvényszék háromtagu tanácsban ítélt ítélete ellen a kir. ítélt táblához felelőzőzésnek s a kir. ítélt táblai ítélet ellen a kir. Curiához felülvizsgálatnak van helye s mindkét jogorvoslat a sommás törvény szerint kezelendő.

Az egész eljárás előnye az is, hogy bélyeg- és illetékmentes; a költségeket a felek egyenlő arányban viselik, de a törvény világos rendelete ellen perlekedő vesztes fél elmarasztalható az ellenfél költségeiben is. Perújításnak és semmiségi keresetnek helye nincs. Igazolásnak pedig csak a felelőzőzésnek vagy felülvizsgálatnak vétlen elmulasztása miatt van helye.

Ezek az alapvonalai ennek az új és sok tekintetben érdekes eljárásnak, amely azonban a végleges perrendtartásba szerintem csak némi javítással vehető át.

Az egyik az, hogy az 1896: XXV. tcz. 19. §-át részben meg kellene változtatni. Ez a §. ugyanis azt rendeli, hogy a bizonyítás felvételét vagy a kiküldött bíró maga teljesíti vagy pedig ennek fogamatossítása végett a megkeresésről közvetlenül intézkedik. Az ügy alapos előkészítése végett

azonban kívánatos, hogy a kiküldött bíró, aki rendszerint az ügy előadója is, maga végezzen minden bizonyításvételt, amennyiben az a kir. törvényszék területén eszközlendő.

Ugyanezen indokból a 18. §. 3. bekezdését, amely szerint a bíróság az előkészítő eljárás vezetését, ha czélszerűnek mutatkozik, megkeresett bíróra is bízhatja, törölni kellene s ki kellene mondani, hogy az előkészítő eljárás foganatosítása végett csak az ügy előadója, vagyis valamelyik törvényszéki bíró, avagy albíró küldhető ki. Alapos szóbeli tárgyalás nem képzelhető anélkül, hogy legalább egy tagja a tanácsnak ne érintkezett legyen közvetlenül a felekkel és anélkül, hogy a helyszínén meg ne győződött volna a birtokviszonyokról.

Harmadik pótlás az lenne, hogy a törvényszék tartozzék a kereset első elintézésékor a per feljegyzése iránt hivatalból intézkedni. Ma ugyanis nem egyszer előfordul, hogy az eljárás folyama alatt új bejegyzések történnek a telekkönyvben, minélfogva az azok folytán érdekeltekké váló feleket külön meg kell hallgatni, ami az eljárást igen meglasztja.

Minthogy pedig a majorsági zsellérbirtokok megváltása körül nem merültek fel valami különös nehézségek, hihető, hogy az itt jelzett módosításoknak elfogadása mellett, a birtokrendezési ügyek is sikeresen meg lesznek oldhatók.

Még egy körülményt azonban különösen ki kell itt emelnünk, annál is inkább, mert ez szintén figyelmet érdemel.

Birtokrendezésről szóló törvényeink nagy hiánya ugyanis, hogy a részleges tagosítást általán véve nem engedik meg. Mindössze Erdélyben, a volt Kraszna-, Közép-Szolnok- és Zarándmegyék területén és a volt Kővárvidéken lehetséges ily részleges tagosítás. Az 1880: XLV. tcz. 7. §-a először csak «városokban, szabad és volt urbéresekkkel vegyes községekben» engedte meg, gazdasági javítások czéljából, a természetes határokkal bíró vagy művelés-mód által elkülönített egyes határrészeknek (dülőknek) külön tagosítását, azon község összes határának tagosítása nélkül is. Az 1892. évi XXIV. tcz. pedig ezt a rendelkezést, a községek bizonyos nemére vonatkozó korlátozás nélkül, fentartotta s 7. §-ában kimondotta, hogy a részleges tagosítás ugyanazon szabályok szerint foganatosítandó, mint az egész határra kiterjedő tagosítás. De az ország többi részeiben a külön tagosításról törvényünk nincsen. Pedig gyakori az eset, hogy — kivált az immunis homokterületeken — a határ egy részét, szőlőültetés czéljából, tagosítani akarják s a bíróságok kényszerhelyzetben vannak, vajon megengedhetik-e egyes dülők tagosítását? Holott nyilvánvaló, hogy arra közgazdasági szempontból szükség van és megtagadása nevezetes hátrányokkal jár.

Nehogy tehát a tagosítást esetleg ellenző kisebbség merev magatartása folytán egyes vidékek a haladás, a gazdasági felvirulás és okszerű talajjavítások elől el legyenek zárva, az egész országra kiható érvénynyel, törvénybe kellene iktatni, hogy a birtokrendezés, különösen a tagosítás, egyes dülökre nézve is megengedhető s az eljárás általános szabályai ez esetben megfelelően alkalmazandók. Ezzel a kijelentéssel lesz a birtokrendezés teljesen és minden kíváncsnak megfelelően szabályozva. *Dr. Raffay Ferencz.*

A nyugdíjasok és a büntető-törvény.

A büntető-törvény 55. §-a a közhivatal folytán nyert nyugdíjak élvezőit, — kiket cikkem további folyamán köznyugdíjasoknak fogok nevezni — a büntetés tekintetében kivételes helyzetbe juttatta. Velük szemben a büntető elmélet ama elve, hogy egyenlő büntetendő cselekmények egyenlő büntetéssel sujtassanak, a fenti szakasz által felfüggesztetett.

A magyar büntető-törvénykönyv 55. §. 1. pontja elren-

deli, hogy a hivatalvesztésre ítélt elveszti, a hatósági megerősítés folytán viselt hivatal, szolgálat vagy állás után járó nyugdíját.

Már e helyütt kiemelendőnek tartom azt a *contradictio in adjecto*-t, mely abban áll, hogy köznyugdíjas, ki tehát már hivatalt nem visel, a hivatalvesztés folytán nyugdíját elveszti.

Éles ellentétet, vagy inkább anomaliát is hozott létre a szóban forgó szakasz. Első pontja alapján a köznyugdíjas végképen elüttetik a nyugdíjától, míg e szakasz 6. pontja szerint a szolgálatban levő köztisztviselők ellen kimondott hivatalvesztés csak a közhivatalok elnyerésére való képességet szorítja meg a bíróság által meghatározott időtartamra. Ez utóbbi jogképeség hiánya tehát időleges.

A büntető-törvénykönyv e mesterséges ellentéte sem büntetőjogilag, sem lélektanilag megnyugtatóan ki nem magyarázható.

Mert lélektanilag sokkal indokoltabbnak látszik egy magáról sulyosan megfélemedezett köztisztviselőt közhivatalától örökre eltüntetni, — hisz a személyiségébe vetett bizalom, mely a közhivatal alapfeltételét képezi, végképen elveszett — mint a nyugdíjast, kifogástalanul betöltött szolgálati idő, tehát szerzett érdemek alapján kinyert életfentartási eszközeitől véglegesen megfosztani. Figyelembe veendő még, hogy a nyugdíjas, ki a fenálló nyugdíjtörvény szerint csak a szolgálatképtelenség esetére jut nyugdíjhoz, nem is kerülhet azon helyzetbe, hogy újra állami hivatalt vállalhasson, s így a terhére kimondott hivatalvesztés őt kétszeresen sujtja.

Ila tehát a büntető-törvény a közérdek szempontjából a köztisztviselők ellen külön mellékbüntetést akart megállapítani, akkor sokkal indokoltabb és célravezetőbbnek mutatkozott volna, a hivatalra való képesség elvesztését mindenkorra kimondani, a szerzett nyugdíjigényt pedig épségben tartani.

Mert a nyugdíj élvezete közérdekbe egyáltalában nem ütközik, míg a sulyos törvénysértést elkövetőnek közhivatal viselése közérdeket sért már azáltal, mert a kellő bizalomhiány a közfunctiókra csak zavarólag hat.

Állításunk helyességét beigazolja a német birodalmi büntető-törvénykönyv. Erre nemcsak mint egyszerű példára lehet hivatkozni, hanem e törvénykönyv a felvetett kérdésben azért bír kiváló sulylyal, mert Németország, par excellence tisztviselői állam, ahol a közigazgatás jósága a többi államokkal szemben ragyogó mintaállapotot mutat.

A német birodalmi törvénykönyv 31. §-a ekképen intézkedik:

A fegyházbüntetést kimondó ítélet a törvény erejénél fogva maga után vonja az állandó képtelenséget a német hadseregben vagy a császári haditengerészetben való szolgálatra, továbbá maga után vonja az állandó képtelenséget nyilvános hivatalok betöltésére.

Ezenkívül ismeri e büntető-törvénykönyv a polgári tiszteletjogok elvesztését mint mellékbüntetést.

A köztisztviselőkre vonatkozólag e mellékbüntetés abban nyilvánul, hogy a köztisztviselő viselt közszolgálatát mindenkorra elveszti, és a bírói ítéletben kimondott időben új közhivatalt nem nyerhet.

Több rendelkezést nem tartalmaz e büntető-törvénykönyv a köztisztviselők mellékbüntetése tekintetében.

A most előadottakból tehát kiviláglik, hogy a német birodalmi büntető-törvénykönyv a köznyugdíjasok tekintetében egyáltalában nem tartalmaz különleges rendelkezést, minélfogva a nulla poena sine lege elvénél fogva, a nyugdíj a büntető-törvény intézkedései folytán semmi körülmények között be nem szüntethető.

A német köztisztviselői állás iránti felfogás szerint ugyanis a köztisztviselői jelleg csak a közfunctiók teljesítése alatt áll

fen, mihelyt ez megszűnik, a külön jelleg is eo ipso hatályát veszíti. E helyes nézet következményei még abban is mutatkoznak, hogy németbirodalmi és porosz tisztviselők ellen tényleges nyugdíjaztatásuk alatt még oly ténykedésekért sem lehet fegyelmi eljárást indítani, mely ténykedés a szolgálat idejére vonatkozik. E köznyugdíjasok tehát semmi eshetőség mellett sem foszthatók meg nyugdíjuktól. Ez utóbbi intézkedés még abban a nézetben nyeri magyarázatát, hogy úgy a német birodalmi, mint a porosz szolgálati pragmatika szerint a nyugdíjjogosultságot, mint az állammal szemben fenálló magánjogi viszonyból származó igényt kell tekinteni, vagy mint több tekintélyes német író ezt elnevezi: ein wohlerworbenes Vermögensrecht.

Még egy anomáliát tartok szükségesnek felemlíteni, mely a magyar büntető-törvénykönyvnek ezzel ellentétben álló intézkedéséből származott.

Tagadhatatlan ugyanis, hogy a nyugdíj elvonása az elitélre nézve tényleg, tehát nem törvény szerint, pénz-büntetést foglal magában. Ámde a nyugdíjak ki nem szolgáltatása által megtakarított összegek nem fordíttatnak a Btk. 27. §-ában körülírt célra, hanem az összegek a kincstár javára maradnak. De e ferde viszony is valamiképen kimagyarázható. Ámde az a hatás, hogy például Nagyvárad vagy Szabadka városok a nyugdíjaik által elkövetett bűncselekmények folytán ezrekre mehető præmiumot huzhatnának, indokolatlan következményét képezi a Btk. 55. §-ának.

Nem lesz érdektelen csoportosítani azon eseteket, melyekben a köznyugdíjasok politikai jogait és nyugdíjaikat együtt vagy külön elveszítik.

Felségsértés (138. §.); hűtlenség (150. §.); lázadás (162. §.); a személyes szabadságnak megsértése magánszemélyek által (326. §.); lopás (341. §.); a rablás és zsarolás (354. §.); sikkasztás (358. §.); orgazdaság (372. §.); csalás (388. §.); okirathamítás (399. §.); csalárd bukás (415. §.); gyűjtogatás (426. §.); a fegyveres erő elleni büntettek (459. §.); és a hivatali büntettek (484. §.) eseteiben a köznyugdíjas ellen politikai jogainak ideiglenes felfüggesztése és a nyugdíj állandó elvesztése kimondandó.

A hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak (169. §.); a hamis tanuzás és hamis eskü büntette (223. §.); hamis vád (227. §.); szemérem elleni büntett (250. §.); az ember élete elleni büntettek és vétségek (289. §.); a hűtlen kezelés (364. §.); és a vizáradás okozásának büntette (433. §.) csak a nyugdíj állandó elvesztését vonják maguk után. A politikai jogok gyakorlata érintve nincsen.

A testi sértés, a közegészség elleni büntettek vagy vétségek; vaspályák, hajók, távirdák megrongálása és egyéb közveszélyű cselekmények miatt a nyugdíjas sem nyugdíját, sem politikai jogait el nem veszíti.

E csoportosítás láthatóvá teszi, hogy a hivatalvesztés mint mellékbüntetés a magyar büntető törvény által a benső igazság és az okozati egymásra hatás szükségképeni követelményei figyelembevétel nélkül alkalmaztatik. Más alapon ki nem magyarázható például, hogy a nyugdíjas vizáradás okozása büntett esetén hivatalvesztésre, illetőleg nyugdíjának elvesztésére ítéltetik, míg vaspályák megrongálásának büntette miatt nyugdíja tekintetében csorbát nem szenved.

Végeredményképen kimondjuk, hogy a magyar büntető-törvény által a köznyugdíjasokkal szemben alkalmazott hivatalvesztés mellékbüntetést, mely a nyugdíjak állandó elvesztését maga után vonja, általános büntetőjogi szempontból nem helyeselhetjük. Még kevésbé tartjuk azonban helyénvalónak azt a rendszerét, melyet a konkrét bűncselekmények eseteiben a nyugdíjelvonás, illetőleg a hivatalvesztés tekintetében követ.

Dr. Detre László.

A beperelt váltó kiszolgáltatásának esetleges hátrányairól.

X. váltóbirtokos sommás váltókeresetet indít A. kibocsátó és B. elfogadó ellen. A sommás végzés meghozatala után a három napos teljesítési határidőn belül A. I. rendű alperes a váltókövetelést összes járulékaival együtt felperesnek kifizeti, miért is neki felperes az eredeti váltót az óváslevéllel együtt kiszolgáltatja. Ugyancsak a három napos határidőn belül, B. II. rendű alperes, ki az I. rendű alperes által eszközölt fizetésről mit sem tud, a sommás végzés ellen kifogásokat nyújt be s tárgyalási határnap kitűzését kéri. A kitűzött perfelvételi határnapon felperes megjelenik ugyan, de a váltót és óvást, azoknak I. rendű alperes kezeihez történt kiszolgáltatása folytán be nem csatolja, mindazonáltal kéri II. rendű alperest kifogásaival elutasítani, s őt a tárgyalási költségekben is elmarasztalni. II. rendű alperes felperes elutasítását s a kifogások és az azok feletti tárgyalás költségeiben való elmarasztalását kéri.

Kérdés, elmarasztalandó-e felperes a kifogások tárgyalásának költségében vagy nem?

Tény az, hogy felperes a váltót és óváslevelet a váltó-eljárás 21. §-a ellenére be nem csatolta, de sőt ki is jelenti, hogy azokat I. rendű alperes kezeihez történt kiszolgáltatás folytán nem csatolhatja be.

Nagyon természetes, hogy váltóper váltó nélkül el sem képzelhető s az is bizonyos, hogy a váltóbirtokos a váltó kiszolgáltatása folytán az abból eredő mindennemű jogairól lemondottnak tekintendő.

Ezen alapelvek előrebocsátása után szerény nézetem szerint mellékes azon kérdés, hogy II. rendű alperes kifogásai alaposak-e, vagy sem, avagy, hogy bele ment-e alperes válaszában kifogásainak igazolásába, s hogy azokat tudta-e igazolni vagy sem? Sőt tovább megyek, alperes az immár nem váltóbirtokos, felperessel szemben nem is tartozik kifogásait beigazolni, mert hiszen felperes, saját beismerés-szerint is, már nem váltóbirtokos.

Ezek után tehát egyedüli kérdés csak az lehet, nem követett-e el felperes a váltó kiszolgáltatása alkalmával mulasztást akkor, midőn a három napos határidőn belül nem győződött meg arról, vajon nem adatott-e be II. rendű alperes részéről kifogás s így vajon nem-e származtak, vagy nem-e származhattak ezen váltókeresetéből kifolyólag további költségek?

Igaz ugyan, hogy felperes csak a váltó ellenében követelhet fizetést, de azért nem tekinthetjük a fizetés visszatartásának azon körülményt, ha felperes, mint váltóbirtokos, a fizetni akaró váltókötelezettnek a váltót, mint teljesen beváltottat csak a három napos határidő eltelte után kívánja kiszolgáltatni.

A per folyama alatt felperes nem kötelezhető arra, hogy jogerős határozat hozatala előtt a váltót kiadja, s ha a váltóbirtokos felperes bármelyik váltókötelezettnek a váltót a hozott határozat jogerőre emelkedése előtt kiszolgáltatja, úgy annak következményeit viselni köteles.

Némi visszasságként tűnik fel, s az anyagi igazság rovására fordulhat a dolog különösen akkor, ha II. rendű alperes kifogásai teljesen alaptalanok s csupán a fizetés elodázására irányulnak; de azért a váltójog s az azzal kapcsolatos eljárás, mint strictum jus, teljes szigorúságában kell, hogy fenálljon s nézetem szerint, eltekintve a kifogások érdemétől, felperes a kifogások tárgyalásának költségében elmarasztalandó csupán azért, mivel a váltót be nem csatolta s illetve mivel váltó nélkül abból kifolyólag magának jogokat nem vindikálhat, sőt annak kiszolgáltatása folytán mindennemű jogairól lemondottnak tekintendő.

Az eddigi joggyakorlat ezen kérdésben nagyon is szétágazó, s már több oly határozatot is olvastam, melyben

hasonló körülmények között alperes azon okból utasított el kifogásaival, mivel azokat érdemileg igazolni nem tudta, vagy a váltó be nem csatolása folytán magát arra köteleztnek nem tekintette.

Dr. Jacobi Béla,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszterium** köriratban szólítja fel a magyar büntetőjogi szakférfiakat, hogy az őszkor Budapesten tartandó nemzetközi büntetőjogi egyesület munkálataiban vegyenek részt. Közli egyszersmind a tárgyalandó kérdéseket.

A kérdések — abban a rossz magyarságban, melybe az igazságügyminiszterium a francia szöveget átültette — ezek:

Első kérdés: A kihágások természetének fejtegetése. (Meghatározás, megtorlás, eljárás).

a) Minthogy lényeges különbségnek kell fenforognia a «kihágásoknak» nevezett és a rendőri joghoz tartozó, másrészt pedig oly törvényszegések között, melyek a tulajdonképeni értelemben vett büntetőjog körébe valók, az egyesület ismerni szeretné ezen különbség megvalósításának módját Önöknél, 1. tekintettel a büntetőjog általános elveire (nevezetesen a részesség, a kísérlet, a visszaesés stb. tárgyában); 2. a büntetést; 3. a büntető eljárást (előzetes eljárást stb.); 4. a bírósági szervezetet (békebírák hatáskörét) illetőleg.

b) Minthogy nem szabad lényeges különbségnek fenforogni a büntető törvényhozás által «büntett»-nek és «vétség»-nek elnevezett törvényszegések között, az egyesület szeretné megismerni az Önök törvényeinek megfelelő intézkedéseit.

c) Milyen irányban lennének az Ön nézete szerint a hatályban levő törvények ezen osztályozásra vonatkozólag módosítandók.

Második kérdés: Az öregségnek befolyása a büntetőjogi beszámításra.

Harmadik kérdés: Nemzetközi intézkedések a kiskorúakkal ügött leánykereskedés ellen.

Hogy a harmadik kérdésnek mi a tárgya, jobban meg fogják érteni olvasóink, ha ide iktatjuk az eredeti francia szöveget: Protection internationale des mineures contre la traite des blanches.

Amely szakemberek valamelyik kérdésről írásbeli véleményt szerkesztenek, azt az igazságügyminiszteriumhoz küldjék be, hol a dolgozatot német vagy francia nyelvre le fogják fordítani. Akik pedig e két nyelv valamelyikén készítik el dolgozatukat, egyenesen Liszt Ferencz egyetemi tanárhoz küldhetik (Halle A. S.). A végső határidő június 15.

— **A nagyváradi jogakadémia tanári kara** részvét-iratot intézett a Magyar Jogászegylet elnökéhez Csemegi Károlynak, az egylet tiszteletbeli elnökének halála alkalmából.

— **A kir. Curiához** a folyó év első negyedében 5893 ügy érkezett. A múlt évről maradt 7029 hátralékkal együtt elintézendő volt 12,922, elintéztetett 6499, hátralékban maradt 6423 ügy. A múlt év első negyedéhez viszonyítva kevesebb érkezett be hattal, kevesebb elintézendő volt 495-el, több elintéztetett el 34-el, a hátralék kisebb 529-el.

— **Dr. Fayer László** bünvádi eljárási vezérfonalának harmadik (záró) füzeté elhagyta a sajtót s a napokban megjelen. Az előszóból közöljük a következő részt, mely jelzi a szerző által követett irányzatot.

... «Az előbbi kiadásból megtartottam az általános tanok történet-dogmatikai tárgyalását. A történetnek és a dogmatikának különválasztása, mint azt a német tankönyvekben találjuk, egyéni véleményem szerint czélszerűtlen.

A bünvádi eljárás alapelvei ugyanis nem nyugszanak deductio útján megállapított tételeken; mindannyian évszázadokra visszamenő kulturtörténeti fejlődés eredményei. Ezen eredményeket a mozgató történeti erők méltatása nélkül sem kellőleg előadni, sem megérteni nem lehetséges.

A könyv többi részeiben sem követtem a németeket.

Amint ma a német tanárok a bünvádi eljárást úgy a tankönyvekben, mint a katedrákon előadják, az a holt szabályok tömege, mely még képzetét sem nyújtja annak, hogy az egyénnek az államhatalommal szemben érvényesíthető legfontosabb jogai és javai főleg a bünvádi eljárás terén forognak kérdésben.

Kries egyenesen kimondja tankönyvében, hogy feladatul tűzte ki, azt, amit Laband a közjog magánjogi tárgyalására nézve tett, a bünvádi eljárásra alkalmazni s a polgári perrendtartás tárgyalási módját honosítani meg. A vád és a védelem életerős küzdelmét a felperesség és az alperesség egymás mellé helyezett fogalmaival helyettesíti és főleg ezen két fogalom jogi konstrukciójából vonja le a bünvádi eljárás terén is a következtetéseket.

Egészen véve úgy viszonylik a német bünvádi eljárási irodalom magához a bünvádi eljáráshoz, mint a csontváz tana az élettanhoz.

S szabad lesz még hozzá adnom, hogy mindez teljesen megfelel a Németországban uralkodó általános politikai rendszernek, mely az alkotmányos garantiák és az egyéni jogok lassankinti felemésztésére törekszik. A porosz kormány rég felismerte az angol-francia szervezetű bünvádi eljárásban rejlő ellentállási erőt és már 1873-ban oly bünvádi eljárási javaslattal lépett elő, mely többek közt az esküdszéki intézmény megszüntetésére is kísérletet tett. A bünvádi eljárás intézményei ellen Németországban az agitatio állandósult és azóta a felsőbb intentiók szerint az egyetemeken is kiforgatják lényegökből az eljárási kodex közjogi elveit. Maga a birodalmi kormány legújabbán ismét tett kísérleteket novella útján átalakítani a bünvádi eljárást; eddig azonban csak a nyilvánosságot sikerült megszorítania. A szóbeliség, a jogorvoslat és az esküdszék intézményei ellentállottak a rohamoknak.

Ezen pár vonással kívántam jellemezni azt a rendszert, melyet *nem* követni tűztem feladatommal e könyvben. — —

A bünvádi eljárást úgy fogom fel, mint az állam büntető hatalmának vezérlőjét és egyszersmind a büntető hatalom tultengése elleni védbástyát. Az anyagi büntetőjog romboló ösztöneivel szemben a bünvádi eljárás a szabályozó erőt képviseli. Az anyagi igazság jelöli meg a végső határt, mely elválasztja egymástól a büntető hatalomnak és az egyéni jogkörnek területét. A büntetendő cselekmény elkövetésével elveszti az egyén a maga szabadságának, a szabad mozgására szolgáló területnek egy részére való igényét. Minél súlyosabb a sértés, annál sujtóbb lehet a megszorítás, vagyis annál nagyobb részét veszti el az egyén a maga jogkörének. A bünygyi bíró állapítja meg, vajon igaz-e az állítás, hogy a gyanúsított egyén tett olyast, ami által törvényileg biztosított jogaiból és javaiból valamit elveszt, és ha igen, mennyit vesz el. E munkájában a bünygyi bírónak az anyagi igazságot meg kell közelíteni lehetőleg; tulmennie rajta semmi szín alatt nem szabad.

Az egyén ellen irányuló állami visszatörítés tehát *jogi* korlátokhoz van kötve és ezen rendszer szemben áll egyrészt azon korlátlan megtorlással, mely a múlt századok büntetőjogát és bünvádi eljárását jellemezte, és szemben másrészt a még a megtorláson is tulmenő biztonsági intézkedésekkel, melyeket a kriminologia tanai tennének szükségessé.

A jogi korlátokhoz kötött visszatörítés gondolatát látom kifejezve — habár némi ingadozással — a magyar bünvádi perrendtartásban és ha ezt a gondolatot iparkodtam kidomborítani a részletelnél, úgy tudom, teljesen a törvény szellemében járok el.

Támogatja álláspontomat a magyar történeti kifejtés, melyet előrebocsátok és mely minden egyes adalékával ugyanezen eszmét tükrözi vissza és a «közjogba szögellés» jelszava alatt ugyanezen célzatoknak a szószólója.

A kodifikáció körüli hosszas vergődésünk pedig — melyre szintén bőven kiterjeszkedem — azt tünteti fel kézzelfoghatóan, hogy nálunk a nehézség főleg az esküdszék behozatalának vagy mellőzésének kérdése körül forgott. Amint az irányadó körök részéről el volt döntve, hogy elfogadják az esküdszéket, a bünyádi eljárás kodifikációjának akadályai megszűntek. Ezen kérdésnek előtérbe történt helyezése szintén annak mélyreható felismerését mutatja, hogy a bünyádi eljárásnak közjogi garantiák nélküli kodifikációja többet árt mint használ.

Az eddigi bírósági gyakorlatot mindenütt figyelembe vettem, s a jelentősebb határozatokat bő kivonatban találja az olvasó. Kérdés, hogy az ideiktatást meg fogják-e nekem bocsátani legistáink, akik már is lenézik mindazt, ami a *BP.*-ban nincs. A gyakorlat azon férfiai azonban, akik az új és a régi közt az áthidalást kénytelenek lesznek előállítani, azt tartom, szívesen veszik ezen bírósági határozatokat, melyeket a feledékenységnak átadni már irodalmi értékre való tekintettel is kár lett volna.

A határozatok nagyjából azon időből valók, midőn a Curia második büntető tanácsát Csemegi Károly vezette; s az indokolások szövege is tőle ered.

— **A budapesti kir. büntető-törvényszéknél** az iktatószám a folyó év harmadik hónapjának végén 26,652-re rugott az előző év 25,757. számával szemben. A szaporodás tehát 1899. év márczius végével 895. Az önálló új ügyek (feljelentések, közvetlen idézés) lajstromszáma ez év április 1-éig 3624-re emelkedett.

— **A budapesti kir. ügyészségnél** a folyó év első negyedében az iktatószám 14,970, az új ügyek lajstromszáma 3638 volt. A múlt év hasonló időszakában az iktatószám 14,675 volt és így ebben az évben az emelkedés 295.

— **A bíró, aki politikai mozgalmakban activ részt vesz és korteskedik, fegyelmi vétséget követ el.** *A m. kir. Curia:* A kir. tábla fegyelmi bíróságának ítélete a büntetés tekintetében megváltoztatik, s dr. F. Gy. albiró az 1871. évi VIII. tcz. 22. §. a) pontjában meghatározott „rosszalás”-ra ítéli.

Indokok: A bíró politikai jogai szabad gyakorlásában, pártállására való tekintet nélkül törvény szerint nem korlátozható ugyan, de ez csak egyéni szabad elhatározására s jogainak meggyőződése és ebből folyó elhatározása szerinti érvényesítésére vonatkozik, az azonban egyáltalában meg nem engedhető, hogy mások politikai meggyőződésére, annak mikénti gyakorlására illetéktelen befolyást törekedjék érvényesíteni és valamely politikai párt diadalra juttatása céljából egyik vagy másik párt mozgalmában, annak szervezésében tevékeny és elhatározó ténykedésekkel befolyjon. Már pedig dr. F. Gy. albirónak az elsőfoku bíróság ítélete indokaiban a vizsgálat és végtárgyalás adataival megállapított tényei tulmennek azon a körön, melyben szabad elhatározása gyakorlásában jogosan mozoghatott. Ő egyenesen befolyást gyakorolt arra, hogy pártfelei a bekövetkező, illetve bekövetkező országgyűlési képviselő választáson miképpen tömörüljenek, minő álláspontot foglaljanak el. Már a volt képviselő életének utolsó napjaiban Jankovác községben hivatalos kiküldetése alkalmával a mozgalmat megindította, pártértekezleten résztvett, később egy előtte tartott tárgyalás befejezése után a tárgyalásban résztvett tanukkal a választásról értekezett, az általa támogatott jelölt mellett korteskedett, a jelölt társaságában az egyes választóknál házról házra járt. Ugy Jankovácson a függetlenségi kör helyiségében, mint Bács-Almásón Babér Lajos pártelnöknél, ez utóbbi alkalommal több községbeli meghívott választók egybegyűléssel megtartott értekezletek nyilvános gyűlékezet jellegével bírtak, amelyeken dr. F. Gy. résztvett, de amelyekben való részvételből bírói állásánál fogva az 1869. IV. tcz. 11. §. és a 252/92. sz. igazságügyminiszteri rendelet szerint eltiltva volt. Vádlott a most jelzett ténykedéseivel bírói kötelességét megszegvén, ellene az elsőfoku bíróság ítéletében megállapított fegyelmi vétség fenforog, a vétkesség kérdésében tehát az elsőfoku ítélet helyben hagyandó volt. (1899 február 19. 88. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A porosz igazságügyi és belügyminiszterek** a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása tárgyában rendeletet bocsátottak ki, mely sok tekintetben lényegesen szigorítja az eddigi börtönrendet, különösen a fegyelmi büntetések tekintetében. Fegyelmi bünteteskép meg van engedve a bilincs alkalmazása, kézen és lábon egyszerre négyheti időtartamig. Szigorubb foku büntetés a sötét magánzárka, hatheti maximális tartamban. Ez alatt a fogoly nem dolgozik, nem olvashat és étkezése is meg van szorítva. Minden harmadik nap azonban ezen szigorítások mellőzendők. Behozza a rendelet a botbüntetést is 30 ütésig oly férfi-foglyokkal szemben, akik tettelegesen ellenszegülnek. A botozásról jegyzőkönyv veendő fel. Enyhébb mértékben alkalmazható továbbá botozás 18 éven alul levő olyan foglyokkal szemben is, akik a fogház-iskolában követnek el kihágást. Kevésbé retrograd intézkedése a rendeletnek, hogy azon foglyok, akik nem fegyházzal büntetendő cselekmény miatt ítéltettek el, s akik az utolsó 10 év alatt büntetve nem voltak, saját ruházatukat viselhetik és tetszés szerint étkezhetnek. Ugyanezeknek meg van engedve az is, hogy saját maguk részére dolgozzanak, azonban ezért minden egyes fogoly kárpótlást tartozik fizetni a szabadságvesztésbüntetési intézet pénztárának.

— **A bankár felelőssége.** Egy iparos egy bankár tanácsára bizonyos ipari részvényeket vásárolt. A részvénytársaság csődbe jutott, a részvények vevője több ezer márkával károsodott, miért is a bankár ellen kártérítési keresetet indított azon alapon, hogy csakis a bankár tanácsára és rábeszélésére vásárolta a papirokat. A német Reichsgericht kimondta elvileg, hogy ha a bankár nemcsak közvetíti a vételt vagy nem csupán mint eladó vagy vevő szerepel, hanem a hozzáfordulónak üzleti tanácsot is ad, eme tanácsért felelős, amennyiben őt rosszhiszeműség terheli, vagy pedig a rendes kereskedő gondosságát elmulasztja a tanácsadás körül, mert ő szakértő, akinek gondosan kell mérlegelni azt, hogy mire veszi rá felét.

— **A kartellek és trustok** hazájának, az amerikai Egyesült-Államoknak szaksajtója élénken foglalkozik a legfőbb állami bíróság egy határozatával, mely a kartellek ellen foglalt állást. Vermont-ban négy fiatal ember egy új gránit-malmot alapított, mely vállalat a legszebb kilátásokkal kecsegtetett. A gránitművek egyesülete csatlakozásra szólította fel az új konkurrensokat. A tagadó válasza az egyesület felhívta tagjait, hogy a renitens cégnek nyersanyagot ne szállítsanak, mire hat hónap múlva az alapítók kénytelenek voltak az üzemet lényeges veszteséggel beüzemeltetni. Most a szövetségben levő vállalatok ellen a bukkott cég tagjai kártérítési keresetet indítottak, mely keresetnek a legfőbb bíróság helyt is adott. Indokolásában kiemelte, miként igaz ugyan, hogy senki sincs kötelezve arra, hogy áruát eladja, hogy tehát minden egyes csak jogával él, ha a vételi ajánlatot elutasítja, azonban az egyén eme szabadságát a mások károsítására szövetkezettek nem vindikálhatják maguknak. Az így szövetkezett egyesületben az egyéni elhatározás nem is juthat érvényre, mivel a többség a kisebbséget itt kényszeríti a saját álláspontjának keresztülvételére és a renitenskedő tagokat rendszerint érzékeny pénzbírság erőszakkalja a többség akaratahoz való alkalmazkodásra. Az ilyen konspirációk ellen a bíróságoknak kötelességük oltalmazni a szabad munkát és az egyéni tőkét.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 8-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Balog Arnold ily című előadása: Ügyvédek elleni fegyelmi eljárás Németországban.

Az április hó 1-jétől kezdve ujonnan belépő előfizetőknek megküldjük a kodifikacionális jegyzőkönyvek ötödik füzetét, mely az ez évi 11. számhoz volt mellékelve. A kiadóhivatal.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Olasz törvényjavaslat a visszaesők ellen. *Dr. Vámbéry Ruztem* budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Csemegi mint kvd. fikátor és törvényhozó. *V. S.* — Ügyvédek elleni fegyelmi eljárás Németországban. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd-től. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz. *Dr. Barna Ignác* budapesti kir. táblai bírótól. — Telekkönyvi rangsorozat-csere. *I. Foltin Pongrácz* budapesti ügyvéd-től. — *II. Huf József* soproni ügyvéd-től. — A 42. sz. döntvény valódi értelme. *Dr. Görgey Sándor* miskolci kir. törvényszéki bírótól. — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Olasz törvényjavaslat a visszaesők ellen.

Az olasz törvényhozás igyekszik lépést tartani a tudománnyal. Még tíz év sem telt el a kontinens legjobb büntetőkodexének az olasz Btk.-nek életbelépése óta, s már is azt látjuk, hogy *Finocchiaro Aprile* igazságügyminiszter, engedve a tudományos tények és a gyakorlati szükségletek hatalmának, novellajavaslatot terjesztett a parlament elé, mely a kriminális gárda legveszélyesebb tagjaival, a visszaesőkkel veszi fel a küzdelmet. A visszaesés speciális repressiójának Olaszországban van legerősebb tudományos és történeti háttere. Mint *Dochow** kimutatta, e fejlődés a civilis szokásjog keletkezésével azonos alapon nyugodott, s valamint egy jogszabálynak kétszeri alkalmazása jogszokásra engedett következtetni, ép úgy a büntetendő cselekmény ismételt elkövetéséből a *consuetudo delinquendi*-t vonták le. *Jacobus de Bellovisu* és *Bonifacius de Vitalinis*-nek a XIV. és XV. században írt műveiben ily kijelentések találhatók: *duæ autem vices faciunt consuetudinem — delictorum frequentia delinquentis incorrigibilitatem denotat — humanum est peccare, angelicum se emendare et diabolicum perseverare.* A C. C. C.-nak intézkedése is, melyben a visszaeső tolvajt — *den merer verläumbten Dieb* — halállal rendeli büntetni, *Sacker* kutatásai szerint** a középkori olasz jogászok műveiben gyökerezik.

És mégis azt látjuk, hogy az ez évi február hó 4-én benyújtott javaslat nem épült historiai talajon, hanem a jogalkotásnak ma már nem szokatlan «fordító módszerével» jött létre. Franciaország 1885 május 27-én hozta meg a visszaesők elleni törvényt, melynek cardinális intézkedése: a *relegatio* behozatala, a szóban forgó olasz javaslatban nem egyéb, mint ennek javított kiadásu fordítása. A legfontosabb s egyszersmind legnehezebb kérdés az, hogy kik tekintendők visszaesőknek? A javaslat 2. §-a ép úgy, mint a francia törvény 4. §-a négy pontban foglalja össze azokat, kikre alkalmazandó lesz. Visszaesőnek tekintendő az, ki büntetésének kiállításától számított tíz éven belül 1. két ízben öt évi vagy öt évet meghaladó fegyházra (*reclusione*) vagy fogházra (*detenzione*) ítéltetett; 2. aki egy ízben az első pontban meghatározott büntetések valamelyikére és két ízben három havi vagy ezt meghaladó szabadságvesztés-büntetésre ítéltetett a következő cselekmények valamelyike miatt: hatóság elleni erőszak, köztisztviselő megsértése, hamis vád, hamis tanulás, bűnpártolás, lázítás, bűncselekményekre való szövet-

kezés, pénz- és hitelpapirhamisítás, okirathamisítás, közegészség elleni büntett, nemi erőszak, kerítés, az ember élete és testi épsége elleni büntett, magzatelhajtás, (kivéve ennek két enyhébb esetét; olasz Btk. 381. és 385. §§.) kitétel, visszaélés a házi fenytéssel, lopás, rablás, zsarolás, csalás, jogtalan elsajátítás és orgazdaság; 3. aki a második pontban jelzett cselekmények miatt négy ízben három havi vagy ennél súlyosabb fegyház vagy fogházra ítéltetett; 4. aki *hétsszer* vagy ha rendőri felügyelet alatt áll *hatszor* ítéltetett el a fenti cselekmények vagy fegyverviselés és robbanó anyagokra vonatkozó kihágás (460—462., 464., 468—469. §§.), szerencsejáték, gyanús tárgy birtoklása, kulcsok és závarok tiltott készítésének kihágása miatt. Mind a négy ponthoz magyarázati szabályul szolgál, hogy a culposus cselekmény nem jön figyelembe. Ez az osztályozás, mely a francziától csak annyiban különbözik, hogy a visszaesés a cselekmények tágabb körét öleli fel, mint amannál, ép oly kevéssé mondható sikerültnek.* Ez annál feltűnőbb, mert éppen az olasz Btk. 82. §-ában találjuk a rokon jellegű cselekményeknek a mi 43-iki javaslatunknak 94. §-ából átvett helyes csoportosítását a visszaesésnek, mint súlyosító körülménynek szempontjából.

A visszaesők ellen alkalmazott speciális repressio is ugyanaz, melyet az idézett francia törvényben találunk, t. i. egy új mellékbüntetés: a *relegatio*. A javaslat 1. §-a így szól: a jelen törvény második szakaszában körülírt visszaesőkre a *relegatio* mondatik ki, mely határozatlan vagy határozott ideig tart s egy külön rendeletben a szükséghez képest meghatározott szigeten vagy büntető gyarmaton töltenendő. Határozatlan ideig tart a *relegatio* (3. §.) a fenti 1. és 2. pontok eseteiben (a javaslat itt tévesen az 1. §-ra hivatkozik), egyéb esetekben a tartam tíz év, mely utóbbi helyett a bíróság száműzést is kimondhat. Nem alkalmazható a *relegatio* arra, aki a főbüntetés kitöltésekor vagy az időleges *relegatio* tartama alatt 65-ik életévét meghaladja. A francia törvény kegyelmesebb, mert az már a 60 éveseket s ezen felül a 21-ik életévüket be nem töltötteket is kiveszi. Más tekintetben azonban a javaslat kijavította a francia törvény hiányait. Áll ez különösen a *relegatio* megszüntetésére nézve. A francia törvény 16. §-a szerint ugyanis, a relegált a főbüntetés elteltétől számított hat esztendő után a *tribunal de la localité*-nél kérheti a *relegatio* megszüntetését, ha jó magaviseletet tanúsított, megélhetési alapot tud kimutatni, és a gyarmatnak hasznos szolgálatot tett. Az olasz javaslat (10. §.) is lehetővé teszi a megkegyelmezést, még pedig öt vagy tíz év után, aszerint, hogy a *relegatio* időleges vagy határozatlan idejű volt, ámde azért mégsem szabadítja rá a visszaesőt a saját társadalmára, hanem kimondja, hogy a bíróság a kegyelmet attól teheti függővé, miszerint a megkegyelmezett Olaszország határain kívül fog letelepedni. Amily hasznos ez az intézkedés Olaszországra, ép oly méltatlan Európa többi államával szemben, mely így lassanként kénytelen volna az olasz «*armée du crime*» legveszedelmesebb részét befogadni. Alig hinném egyébként, hogy e középkori izü rendelkezés, ha netán törvénynyé lesz, ne

* Zur Lehre von den Gewerbs- und Gewohnheitsmässigen Verbrechen 35. l.

* Der Rückfall 93. l.

* A francia törvény kritikáját l. szerző: A *relegatio* eredményei című jogászegyleti ért. 13. s. köv. lap.

részesülne nemzetközi tiltakozásban. Igazán csodálatos, hogy Olaszország, mely néhány hónap előtt barátságosan fogadta az anarchista kongresszus tagjait, egy oly törvénnyel, melynek rejtett éle épen az anarchisták ellen irányul, s melynek kifejezett célja «di allontanare dalla società i delinquenti abituali ed incorregibili», ily nyilvánvalóan óhajtja nemzeti érdekből megghusítani a kriminalitás elleni nemzetközi küzdelmet.

Hogy a relegatio, melynek végrehajtási helyeül a javaslat indokolása szerint Eritrea van kiszemelve, igazán megfelelő eszköz-e, az minket csak másodsorban érdekel. A francia relegatio eredményei, mint azt annak idején kimutatni igyekeztem, biztos alapot nem nyújtanak, s² e nézetemben csak megerősít dr. A. Korn-nak a büntető gyarmatokról írt pályanyertes műve,* melyben szerző még azt is tagadja, mintha a relegatio a visszaesők számát apasztotta volna. Az olasz javaslat indokolása (Atti parlamentari No 145 — Disegno di legge sul delinquenti recidivi. 2. l.) e tény teljes tudatában van, de ezt a francia törvény helytelen végrehajtásának tulajdonítja. Számunkra ez egyébként egészen mellékes, de annál fontosabb az a tanulság, hogy Európának, ugyszólván minden államában fegyverkeznek a visszaesők, szokásos vagy hivatásos büntettek elleni küzdelemre. Visszaesési statisztikánk nagyon fogyatékos, de a visszaesők számáról már nem állíthatjuk ugyanezt. A statisztikai évkönyvek szerint az 1881—1896-ig terjedő időben az összes elítéltek 10—14%-a volt már büntetett vagy vétség miatt előzőleg büntetve. Ez az adat természetesen mit sem jelent, mert központi bünlajstrom (casier judiciaire) hiányában a visszaesés megállapítása lehetetlen feladat. A bünlajstromról az igazságügyi kormány a büntető perrendtartás életbeléptetése kapcsán gondoskodott. A tudomány feladata volna már most, hogy azokról a módzatokról gondoskodjék, melyet a bünügyi statisztika által ezután nyújtandó adatok alapján hazai viszonyainkra való tekintettel a visszaesés elleni küzdelemben követni lehetne. Ne várjunk az égető kérdés megoldásával addig, míg oly «proximus ardet», mint azt Franciaországban és Olaszországban tapasztalhattuk.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

Csemegi mint kodifikátor és törvényhozó.**

III.

Abban a híres szó- és eszmeharczban, mely 1878. évi május hó 9-én és 10-én a képviselőházban Pestmegye kérvénye incidenséből a gyülekezési jog lényege és terjedelme felett folyt le — valljuk meg igazán — nem Csemegi lett a győztes. Szórszálhasogató fejtegetései, melyeket az «association» és a «reunion» fogalmainak párhuzamba állításával a kormány rendelete igazolására megkísértett, csak kinos hatást kelthettek. Mindenki érezte, hogy itt egy nagy igazság homályosul el a szürke teoriák utvesztőiben. Szilágyi fényes logikájának, a két Simonyi éles polemiájának könnyű zsákmánya lett az a burokratikus fölény, melylyel Csemegi ezt a kérdést kezelte. Álláspontja a rendőri állam, a porosz «Verwaltungssystem» megcsontosodott, szűk velejű dolyfe volt, mely nem ismert más jogforrást az állam hatalmi tényénél, a kormányzók és kormányzottak viszonyának merev és lelketlen schemájánál. Tagadta az állami mechanismus keretein belül absolut jog létezését; a törvény szabályozó belenyulását az állampolgári jogok biztosításába úgy fogta fel, mint származtató ősforrását az egyén minden szabadságának. Nem az ember, mint szabad erkölcsi lény ruházza át önrendelkezése autonom körét az állami összlényre, hanem megfordítva, az állam enged, tűr, tilt és parancsol mindent, ami az egyesek jogai világának tartalmát alkotja. Az állam eszméjének ezen

téves constructiója nyilván arra a következtetésre kellett hogy vezesse Csemegit, a positivista jogászt, ami jogfejlődésünk minden principiumával homlokegyenest ellenkezik, mintha csak az volna szabad, amit a törvény explicite megenged, s nem mind az, amire nézve tiltó parancsot nem állít fel; mintha a jog volna a kivétel s az engedelmesség a rendszer, az állam rendjében. Ez a gondolat vonul át Csemegi fejtegetéseiben a polgárok gyülekezési jogáról, melynek nem látta mélyebb eredetét a negyvennyolczadiki kormány rendeleténél, amely rendelet egy későbbi korlátozó módosításából azt a következtetést vonta, hogy tehát az, ellenkező rendlettel mindig megváltoztatható. Ez vezette arra, hogy elméletben alaposnak el nem ismerhető módon contradistingváljon a gyülekezési jog ily magyarázata s az 1848. évi III. tcz. 32. §-ában a miniszterek alkotmányos felelőssége alá helyezett egyéni szabadság jogvédelme közt, holott nyilvánvaló, hogy a gyülekezési jog az egyéni szabadság corollariuma, s egyik a másik nélkül el sem képzelhető.

A kodifikátori szellem egyoldalú tultengése, a jogélet szervezkedésének tisztán külső megfigyelése és mechanikus uton való konstruálása az, aniben magyarázatát kell találnunk Csemegi ezen állásfoglalásának. Nem a hatalom céljainak szolgálata csábitotta, mert hiszen máskor, más körülmények között sem csinált titkot hasonló meggyőződéséből, mint mikor p. o. a *jus resistendi* modern elméletét egész határozottan elvetette, bár a büntető kodex megalkotásával ő sem vonhatta ki magát egészen annak eszmeköre alól. De a törvényalkotás nagy virtuoza, a legislatorius magyarázat orthodox hitű mestere, tényleg is meg volt győződve arról, hogy mikor a 48-diki törvényhozás annyi alapjogot iktatott törvénybe, nem lehetett szándékosság nélkül, hogy ép a gyülekezési jogot nem szabályozta, hanem nyilván az volt célja, hogy azt a miniszteri hatáskörbe helyezze át s ezzel a szabadság túlzásainak álarcza mögé bujt reactio szálaít kettémetszhesse. De bármennyire megfelelhét is ez az interpretatio a 48-iki törvényhozás egész milieujének, mennyire eltörpül benne mégis Csemegi, a «Verwirkungstheorie» egykori lelkes, erőteljes polemikusával szemben.

Ilyen szereplések hívták ki ellene a törvényhozási jeuitismus vádját, melyet kiméletlenül vágta szemébe azok, kik benne az európai látkörü, a kosmopolitikus jogásztól féltették Magyarország avitikus intézményeit, ép úgy, mint a «szárazföldi czápa» gunyos epithetonját. És valóban félték is e nagy jogási elmétől, melynek fölénye játszva tette tul magát a dialektika minden nehézségein. Ez a babonás félelem a tudás sejtelmes mysteriuma előtt, volt az, mely lekötve tartotta még azok lelkesedését is, kik vele egy táborban küzdöttek s nem engedte éreztetni vele egy pillanatra sem a népszerűség melegét. Szavaiban, előadásában mindig ott volt a tudomány mély és beláthatatlan perspectivája, mely kietlenségében elfogulttá tette hallgatóit s bizalmatlanná hangolta még azokat is, kik nézeteit véletlenül épen osztották, vajon nem-e csak tőle függne az ellenkezőt is bebizonyítani? A nagy tudásban rendesen ép oly kevésbé hisznek az emberek, mint a kevés tudásban, s ez volt Csemegi sorsa is.

Reactionáriusnak hitték, pedig reactionáriussága nem volt egyéb, mint a jog előtti egyenlőség kissé rideg dogmája, mely sok áldozatot követelt a politikai és pártérdekek tulajmagasra nőtt igényeitől oly országban, mely a szabadságokkal járó kötelességek mérlegelésében sohasem volt maga iránt tulságosan szigorú. Kétségkívül ez is a reactio egy neme, annak az áramlatnak az álláspontjából ítélve, mely előtt a jog csak eszköz párthatalmi célok elérésére s nem öncél, amint Csemegi előtt lebegett. De nem-e komikusan hatnak ma már oly expectoratiók, mint «törvényhozási hypokrizis» — «mephistophelesi lóláb» — «boszorkánykonyhán főzött kotyvalék», amilyeneket Csemeginek csak azért kellett hallani, mivel a választási törvénynek védelmezte azt

* Ist die Deportation praktisch verwendbar? Berlin 1898. 64. skl.

** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 13. és 14. számban.

az intézkedését, hogy akik sajtóvétség miatt börtönt vagy vizsgálati fogságot szenvednek, ez idő alatt szavazati jogukat ne gyakorolhassák. Élesen és szellemesen fejtette ki Csemegi, hogy ő sajtóvétségeket nem ismer, csak *sajtó útján* elkövetett vétségeket. De azért mindenki meg volt győződve, hogy a választási törvény vonatkozó intézkedését csak a sajtó elleni leplezett támadás sugalta.

Ez a jogegyenlősítő felfogás vezette Csemegit, bár bizonyára némi tulzással, a mentelmi jog magyarázatában is. Ha ő a mentelmi jog felfüggesztését nemcsak a törvényes bíróság előtti köteles tisztelet követelményének, hanem egyenesen subjectiv jogpostulatumnak vette a kikért képviselő részéről, hogy ártatlanságát nyilván bizonyíthassa, úgy ebben mindenestre kihelyezte a mentelmi jog lényegét tulajdonképeni természetéből. S ha ezt a nézetét azzal támogatta Madarász esetében, hogy a ki nem adás nem nyilvánítja ártatlannak a kikért egyént, mivel az utólagos rágalmaztatás esetében a bizonyítást csak az ártatlanságot kimondó bírói határozat zárja ki mint exceptio veritatis, úgy ebben nemcsak rosszul alkalmazta saját büntető kodexét, de arra a furcsa tételre enged következtetést, hogy csak az becsületes, akit a bíróság annak mond ki. Mindamellett Csemeginek köszönhető nagyrészt a mentelmi esetek elbírálásánál követendő elvek helyes és praecis megállapítása is, habár még sokáig azután sem tört utat az az elv, hogy aki a bíróság előtt megjelenni tartozik, még nincs az oltalomtól megfosztva, s hogy ennél fogva a mentelmi jog csak politikai oltalom. Még évek múlva is látunk eseteket, melyekben a képviselőház érdemi okokból tagadja meg a kiadatást. De Csemegi enuncziációi sokban hozzájárultak a mentelmi jog kérdésének tisztázásához is s a mai gyakorlat kifejlődéséhez.

V. S.

Ügyvédek elleni fegyelmi eljárás Németországban.*

«Mi sokan vannak, kik viselik ugyan, vagy inkább bitorlják az *ügyvéd* nevezetet, anélkül azonban, hogy annak magas hivatását legkevésbé ismernék vagy ismerni akarnák, s kiknek léptei és tettei szégyent háritanak nem annyira magukra, mint az egész karra; mert jusson eszünkbe: mi kész a közönség egyetlen elvetemültnek tettéért legott az egészet sujtani.»

Igy irt ötvennyolcz esztendővel ennekelőtte Palugyay Imre, aki akkoriban az ügyvédség reformjának leglelkesebb szószólója vala.**

Ha korunkban élne, sem írta másként.

Ma sokkal többen vagyunk. A sok derék mellett több «bitorlót» találunk köztünk, de még jóval több előítéletet is velünk szemben.

És mentől inkább ki van téve az ügyvédség megszólásnak, kisebbitésnek, ráfogásnak: annál féltékenyebben kell őriznie a kari becsületet, mivel az *ab uno disce omnes* igazságtalan elve ma még gyakoribb alkalmazást nyer karunk irányában, mint régente.

Annál fokozottabb ellenőrzés alatt kell állania az egyes ügyvéd működésének, mivel minden testület értékének megítélésére az egyes tagok egyéni értéke a döntő.

Éppen azért, mivel a kar saját reputációja követeli a fegyelem és tisztesség fentartását, bizzák a törvényhozások emez ellenőrzés gyakorlását magára az ügyvédi karra, mely a felügyelő, és kontrolirozó hivatást saját, autonomikus alapokon szervezett fegyelmi bíróságai által gyakorolja.

Az állami törvényhozás által megalkotott fegyelmi bíróságok feladata: 1. megakadályozni olyanoknak a karba való felvételét, akik arra érdemetlenek;*** 2. eltávolítani azokat,

kik méltatlanokká váltak; 3. megfelelő megtorlásban részesíteni a kari becsület ellen vétők cselekményeit.

Ezeknek a kari fegyelmi vagy becsületbíróságoknak működése hü képét mutatja az ügyvédség belső életének, leplezetlen valóságban tárva fel az ügyvédség anyagi és erkölcsi állapotát, egészséges életműködését éppen úgy, mint betegségeit.

A mi számtalan bajainkat, saját fegyelmi bíróságaink ítélkezéséből annyira-amennyire ismerjük.

Nem vélek azonban haszon nélkül munkát végezni, midőn a német legfőbb ügyvédi becsületbíróságnak (Ehrengerichtshof) judikaturájából néhány jellemző vonást megismertetek, mivel nemcsak állapotaink összehasonlítása tanulságos, de okulást merithetünk ezen illusztris bíróság működéséből az ügyvéd-hivatás felfogása és méltányolása tekintetében is.

Annál közelebb fekszik az összehasonlítás lehetősége, mivel az ügyvédség szervezete hazánkban nem egy analog vonást tüntet fel a németországi szervezettel.

Az 1878 július 1-én kelt német ügyvédtartás értelmében az ügyvédségbe való felvételért folyamodhatik az, aki a bírói pályára való képesítést megszerezte.

A karba való felvétel felett az illető állam igazságügyi kormányja határoz, az illetékes ügyvédi kamara véleménye alapján.

A felvételt megtagadó határozat ellen a kérvényező folyamodhatik a kamarai fegyelmi bírósághoz; ennek határozata ellen jogorvoslattal élhet az országos legfőbb fegyelmi bírósághoz (Ehrengerichtshof).

Az ügyvéd kötelezve van hivatását lelkiismeretesen teljesíteni és magaviselete által azon tiszteletre, melyet hivatása követel, érdemesnek mutatkozni.

Fegyelmi vétséget az követ el, aki eme kötelességét megszegi.

Fegyelmi büntetések: 1. Intés. 2. Rendreutasítás. 3. Háromezer márkáig terjedhető pénzbüntetés. 4. Az ügyvédi karból való kizárás. Pénzbüntetés rendreutasítással köthető össze.

Az időleges felfüggesztés büntetését a német törvény nem ismeri.

Az elsőfoku fegyelmi hatóságot a kamarai választmány gyakorolja. A törvényben felsorolt közbenszóló határozatok elleni jogorvoslat: «Beschwerde» felett az Oberlandesgericht dönt. A fegyelmi vizsgálatot az Oberlandesgericht egy bírása teljesíti. Az eljárás a mienknél lényegesen rövidebb.

A véghatározatok utolsó bírójaként az egész országra nézve egy, a Reichsgericht elnökéből és három bírójából, valamint három, a Reichsgerichtnél működő ügyvédből álló bírói tanács működik (Ehrengerichtshof).

Az Ehrengerichtshof 1896-ban 33 ügyet intézett el. Ezek közt öt formai jellegű határozat volt; két esetben az ügyvédi karba való felvétel megtagadása miatt benyújtott felebbezés intéztetett el, helybenhagyván az elsőfoku döntést. Az elsőfokulag kirótt fegyelmi büntetés helybenhagyatott 19 ügyben, enyhítettett két, szigorított két esetben. Két ügyben az elsőfok által elítelt vádlottat felmentette, egy esetben az elsőfokulag felmentett vádlottat elítelte a legfőbb becsületbíróság.

1897-ben 41 ügy került döntés alá. Három formai jellegű határozaton kívül két esetben helybenhagyatott az ügyvédi karba való felvétel megtagadása. 27 esetben a kiszabott büntetés helybenhagyatott, négy esetben enyhítettett, két esetben szigorított. Három esetben az elsőfokulag elítelt vádlott felmentetett.

Ezen két évben a legfőbb fegyelmi bírósághoz került esetekben a következő büntetések alkalmaztak: Intés 12, rendreutasítás 17, pénzbüntetés 7, pénzbüntetés és rendreutasítás 21, az ügyvédi karból való kizárás 9 esetben.

★

* Részlet *dr. Balog Arnold* jogászegyleti előadásából.

** Ügyvédek, korszerű tervezet ezeknek ügyében. 1841.

*** Törvényünk értelmében a felvétel felett a választmány dönt.

A pénzbüntetések 7 esetben 200 márkát nem haladtak meg, 11 esetben 200—600 марка közt szabattak ki, 4 esetben 1000 марка, kettőben 2000 марка, hatban 3000 марка volt a büntetés.

A magunk eseteiről csak azt voltam képes kipuhatolni, hogy a bírák fegyelmi tanácsához évente körülbelül 300 ügyvéd elleni fegyelmi ügy kerül, de jól tudjuk, hogy törvényünk megengedi a jogorvoslatot külön-külön a vizsgálatot elrendelő végzés, a vádhatározat és végítélet ellen, s így a jogorvoslati rendszer eltérő lévén, az összehasonlításra nincs alapunk.

Csodálatos, a mi viszonyainkhoz képest mily kevés ügy fordul meg a német Ehrengerichtshofnál.

Csak úgy érthetjük ezt meg, ha ismerjük az ügyvédi viszonylagos számokat.

A szoros értelemben vett Magyarországon van körülbelül 4650 ügyvéd, Horvátországban 70 ügyvéd.* Az egész országot véve, minden 3639 lakosra, Horvát-Szlavonországokat leszámítva, minden 3295 lakosra jut egy ügyvéd.

Németországban összesen 5800 ügyvéd működik, tehát minden 8530 lélekre jut egy. A berlini kamara területén (4.120.000 lakos) körülbelül 850 ügyvéd van; a budapesti ügyvédi kamara területén (alig egy millió lakos) közel 1200 ügyvéd működik.

Ahol oly nagy a concurrentia, mondhatnám tolongás, ott nehezebb a megélhetés és ezzel együtt természetesen sűrűbben teremnek meg a fegyelmi panaszok is.

Emez tájékoztató megjegyzések után rátérhetünk a gyakorlat megismertetésére. Az eseteket az Ehrengerichtshof határozatainak külön gyűjteményéből veszem, mivel ez a bíróság maga gondoskodik ítélkezésének kellő publicitásától.**

Sulyt helyeztem arra, hogy ne elvi kijelentéseket, általánosító tételeket mutassak be, hanem egy csomó jellemző, konkrét esetet, mivel az elvi jelentőségű megállapításoknak mi sem vagyunk híján és mivel főképp az egyes eset felfogásából és különösen a kiszabott büntetések mérvéből meríthetjük a legtöbb tanulságot.

Az ügyvédi karba való felvételnél a fegyelmi bíróság discretionárius hatásköre teljes mértékben érvényesül, amennyiben a törvény [5. §. 5. p.] rendelkezésénél fogva nem vehető fel az ügyvédségbe az, aki olyan cselekményt követett el, amely miatt mint ügyvéd a karból kizárando lett volna.

Egy jelentkező azon okból utasított el felvétel iránti kérelmével, mivel bebizonyult, hogy — mint assessor — hivatalos ügyekben több ízben valótlán tényeket adott elő; hogy hivatali állását alaptalan ürügyek alatt huzamos időre elhagyta; a kapott szabadságokat önkényüleg többször, jelentékeny időre meghosszabbította; hogy az ügyvédi vizsgálati írásbeli feladvány elkészítése körül feltűnő hanyagságot tanúsított és ebbeli késedelmességét légből kapott valótlanságokkal igyekezett palástolni. Az elutasítás további oka az is, hogy hivatali állásért való folyamodványában hazug állítások foglaltatnak.

Nem vették fel azon ügyvédet, aki — habár tetemes adóssága volt — jövedelmét túlhaladó életmódot folytatott, ékszereket vásárolt és egyéb fényűzést engedett meg magá-

nak és ez által önhibájából alig reparálható zilált anyagi helyzetbe jutott. Ugyanezen folyamodó ellen az is bebizonyult, hogy mint ügyvédjelölt a klienseknek két ízben több munkadíjat számított fel, mint amennyit főnökének átszolgáltattott.

Nem vétetett fel a karba az a törvényszéki bíró, akit saját fegyelmi bírósága a szolgálatból való elbocsátással büntetett. E büntetés amiatt lett kiszabva, mivel:

1. a mellé beosztott jegyzőkkel oly jegyzőkönyveket íratott alá, melyek felvételénél azok jelen nem voltak;
2. tiznél több esetben az ítéletet ügyvéd által szerkesztette;
3. rendkívüli hanyagságot tanúsított az ügyek elintézésénél;
4. adósságokat csinált, vagyoni viszonyait túlhaladólag költekezett.

N. assessor saját fegyelmi bírósága hivatalvesztéssel büntette. Az ügyvédségbe való felvétele megtagadtatott, a következő tények miatt:

1. Folyamodónak egy ízben szemébe mondták, hogy hamis játékos és ő ennek dacára mit sem tett a saját tisztázására és ezen insultus megtorlására.
2. Nyilvános helyeken nagy botrányt okozott, tettlegesre is vetemedvén.
3. Rövid ismeretség után egy ügyvédjelölttől pénzt kért kölcsön és azt csak hosszú idő múlva fizette vissza.

Egy bíró fegyelmileg áthelyezéssel büntettetett, mert egy elzúllott, rossz hírű, feslett életű nővel való viszonya közbotrányt okozott. Ujabb állomáshelyén is folytatván ugyanazon nővel e viszonyt, az államszolgálatból fegyelmileg elbocsátották. Az ügyvédi karba való felvételért folyamodván, kérelme elutasított. Kiemeli az Ehrengerichtshof, hogy nem amiatt nem volt hely adható folyamodó kérelmének, mintha a bírói fegyelmi forum előző ítélete res judicata-ként tekintetnék, hanem mivel az ott megállapított és ezen fegyelmi eljárásban is irányadó tényállás olyan, amely — ha vádlott ügyvéd lett volna — magával vonta volna az ügyvédi karból való kizárását.

Egy járásbíró a következő tények miatt mozdított el hivatalától:

1. Kilencz hónapon át a tárgyaló polgári ügyekben az ítéleteket mindig több heti késedelemmel készítette el.
2. Egy ügyben a kihirdetett ítélet eredeti kiadmányát elvesztette és ezt a felek meghallgatása nélkül, fejből pótolta, és pedig a kihirdetett ítélettől eltérő módon.
3. Egy ügyben a pertől teljesen távol álló személyt marasztalt költségekben.
4. Több ízben ok nélkül belekötött egyesekbe és minden esetben bocsánatot volt kénytelen kérni, sőt egy ízben a megtörtént sértést hazug módon letagadta.

Az ezen cselekmények miatt a bírói karból kizárt egyént az Ehrengerichtshof nem vette fel az ügyvédi karba.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz.

A védőválasztás joga.

I. Van-e a 16 éven aluli terheltnek is önálló védőválasztási joga?

Az önálló védőválasztás joga a terheltet az esetben is megilleti, ha törvényes képviselő alatt álló, például kiskorú egyén.

Ez világosan ki van mondva a bünvádi perrendtartás 53. §-ában. Semmi kétség tehát az iránt, hogy a kiskorú

* Horvátországban minden 12,861 lakosra jut egy ügyvéd. Azért ily alacsony e szám, mivel a jelenleg érvényben levő horvát ügyvédi rendtartás az engedélyezési rendszeren alapul.

** Die Entscheidungen des Ehrengerichtshofs für deutsche Rechtsanwälte. Herausgegeben von dem Schriftführeramte des Deutschen Anwaltvereins. (Eddig 8 kötet jelent meg.) — Nálunk ily gyűjtemény teljesen hiányzik. Jellinek Artur kezdte meg a nyolczvanas években a budapesti ügyvédi kamara fegyelmi joggyakorlatának ismertetését a *Jogt. Közl.*-ben, de a tervezett cikksorozat az első három első közlemény után abbanmaradt.

terhelt: maga választhat magának ab ovo védőt, még a leg-súlyosabb bűnügyben is; az általa választott védőtől a megbízást sem törvényes képviselője vagy hozzátartozói, sem maga a bíróság utólag el nem vonhatják, habár különben hivatalból való védőrendelés esete forogna is fen; ellenben ő, úgy a törvényes képviselője vagy hozzátartozói által netalán választott, mint az esetleg hivatalból kirendelt védőtől szabad tetszése szerint a megbízást utólag bármikor elvonhatja (bűnvádi perrendtartás 53. §. harmadik bekezdés; 56. §.; 57. §. utolsó bekezdés.).

Ámde erősen kontrovertálható kérdés tárgya lehet: van-e mindezekre joga az oly kiskoru terheltnek is, aki még 16 ik évét sem érte el?

Határozottan azt tartom: nincsen. Igaz ugyan, hogy a törvény szava nem distinguál, de annál inkább követeli a megkülönböztetést a ratio juris. A bűnvádi perrendtartás 56. §-ának 3. pontja szerint ugyanis a 16 éven aluli vádlott részére hivatalból rendelendő védő, bármily apró «vétség»-ecske forogjon is szóban. Már most: akit a törvény soha és semmi szín alatt nem tart alkalmasnak arra, hogy akár a legcsekélyebb törvényszéki bűnügyben (a járásbírói bűnügyekre vonatkozólag a 16 éven aluli terhelt sem kap hivatalból védőt — bűnvádi perrendtartás 523. §. —) maga magát egyedül védelmezhesse, annak a belátására okszerűen csak nem bízható, hogy esetleg a legsúlyosabb bűnügyben egymaga döntsön a felett, ki legyen a védője, mert habár védő csak ügyvéd vagy jogtanár lehet, de hisz' ügyvéd és ügyvéd, jogtanár és jogtanár közt is van, lehet különbség, nem is tekintve, hogy az ily zsengekori terhelt védőválasztási jogával szemben a tisztességtelen verseny plane könnyen boldogulhatna. Elég hiba, hogy törvényünk szerint a 16 éven *felüli* kiskoru terhelt a legsúlyosabb bűnügyben védőjének személyére nézve annyira korlátlanul — törvényes képviselőjének, hozzátartozóinak, a bíróságnak szavára mitsem hederítve — disponálhat: miért tetézzük e hibát még azzal is, hogy kiterjeszszük azt minden kiskoru terheltre, már a 16 éven *alulira* is, holott a restrictiv törvényt magyarázatot mi sem ellenzi, mint legfeljebb a szakasz felszíne. Kiváltképpen comicum számba menne, hogy a még nem 16 éves terhelt a részére *hivatalból* kirendelt védőtől a megbízást pure et simple elvonhassa, más — szerinte (!) megfelelőbb védőre bízva ügyét.

Támogatja nézetemet némileg a bűnvádi perrendtartás 47. §-ának analógiája is, hogy t. i. a 16 éven aluli kiskoru «sértettnek» sem engedtetik a magánvád ügyvédjének személyére nézve semmi befolyás.

II. A törvényes képviselő és a hozzátartozók védőválasztási joga konkuráló vagy csak subsidiarius jogosultság-e?

A bűnvádi perrendtartás 53. §-a a védőválasztás jogát a terhelt törvényes képviselőjének, házastársának, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokonának kifejezetten csak a terhelt «helyett» adja meg. E szakasz miniszteri megokolása pedig szószerint azt mondja: «... a terhelt és törvényes képviselője védőválasztás iránti jogukat *konkurálólag* nem gyakorolhatják. *Ha a terhelt már választott védőt, törvényes képviselője, addig, míg ez a védő működik, nem gyakorolhatja választó jogát...*»

Semmi kétség e szerint, hogy a törvényes képviselő és a hozzátartozók védőválasztási joga csak *subsidiarius* jogosultság.

Valósággal megfoghatatlan tehát, hogy a törvény és az indokolás eme világos szava ellenére *Illés Károly* kommentárjában (I. k. 509. l.) mégis a következőt tanítja: «*Az a körülmény, ... hogy terhelt is választott védőt ... a hozzátartozókat nem akadályozhatja meg abban, hogy védőt válasszanak.*»

Dr. Barna Ignác,
kir. táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Telekkönyvi rangsorozat-csere.

I.

Katona Mór utolsó nyilatkozatában említi, hogy lesznek cikkei olvasói közt olyanok is, akik osztják nézetét, mit nem szokás publikálni.

Ha még nincs a vita jelen lap hasábjain lezárva, úgy én kivételt kérek a magam számára s oda nyilatkozom, hogy Katona Mór nézetét osztom.

Indokaim a következők.

Ugy látom, hogy a nézetek szétágazásának forrását a végrehajtási törvény 190. §-a képezi.

Tehát képzeljük egy pillanatra, hogy a végrehajtási törvény vagy legalább annak 190. §-a nem létezik.

Ez esetben a szönyegen forgó kérdés, vagyis hogy egy hitelező engedhet-e magának rangelsőbbséget, tisztán a telekkönyvi szabályok, nevezetesen tehát a telekkönyvi rendtartás 61. §-a szerint lesz eldöntendő s azt hiszem, nem lesz nézeteltérés a tekintetben, hogy a kérdésre igennel kell válaszolni.

Dr. Messinger Simon ugyan éppen a telekkönyvi rendtartás 61. §-ából következteti le a tagadó választ; de fejtegetése engem nem győz meg s úgy érzem, hogy ő a végrehajtási törvény 190. §-ának lidércnyomása alatt értelmezi a telekkönyvi rendtartás 61. §-át akként, hogy annak értelmében csakis egyik hitelező a másiknak, de ugyanazon hitelező önmagának elsőbbséget nem engedhet át.

Tévesnek tartom e nézetet, mert ha a telekkönyvi rendtartás ezt akarta volna kimondani, úgy azt határozottan kimondta volna. Következtetem továbbá az ellenkező értelmet onnét, mert a telekkönyvi rendtartás szabályait (és nem egyszersmind a végrehajtási törvény 190. §-át is) tartva szem előtt, nem tudom ratióját találni annak, hogy a telekkönyvi rendtartás 61. §-át miért kelljen úgy értelmezni, hogy a hitelező önmagának ne engedhessen rangelsőbbséget; már pedig nem oszthatom dr. Messinger Simon azon felfogását, hogy a törvény felfogható rátio nélkül is eleven törvény; mert kizártnak kell tekintenem, hogy egy törvényes intézkedésnek ne legyen ratiója; ugyanis ha úgy látszik, hogy nincs a törvénynek ratiója, az vagy csak látszólagos, vagyis csak nem megfelelő szavak használásából származik, min a törvényt magyarázat segít; vagy onnét származik, hogy idők folyamán a törvény ratiója a viszonyok megváltozása folytán megszűnt létezni; de az ily törvény aztán eltörlés nélkül is hatálytalanná válik. A törvény a szabad akarat megszorítása; e megszorításra neki jogot csakis a ratio ad; ellenesetben az akarat szabad, mert csak ennek nem kell ratio arra, hogy miért legyen szabad; szabad természeténél fogva.

Aligha állhat meg dr. Messinger Simon azon nézete is, hogy a telekkönyvi rendtartás 61. §-a úgy lenne felfogandó, hogy a rangsor tekintetében az iktatószámok sora a szabályt, az elsőbbségátengedésre vonatkozó szavak pedig az előbbi szabály alul való kivételt képeznek, melyek tehát ennél fogva szorosan lennének értelmezendők. Szerintem mindkét intézkedés szabályt képez; midőn harmadik személyek is érdekelvők, akkor az elsőbbség kérdésének eldöntésénél az iktatószámok sora képezi a szabályt; ha pedig harmadik személyek érdekelve nincsenek, akkor a felek akaratára dönti el a rangsorozat kérdését. Így ha egy ingatlanon kizárólag csakis nekem vannak zálogjogaim, nem tudom, miért lehetne engem akkor korlátozni, hogy ezen zálogjogaim sorrendjét tetszésem szerint megváltoztassam.

A telekkönyvi rendtartás szabályai szerint tehát nem lehet megindokolni azon álláspontot, hogy a hitelező önmagának elsőbbséget nem engedhet.

Most ejtsük el azon fenti feltevésünket, hogy a végrehajtási törvény és annak 190. §-a nem létezik.

Ez esetben azt találom, hogy ha ezen szakasszal azt

czélozta volna a törvényhozó, mint az ellennézetűek állítják, hogy meggátoltassék, miszerint egy, több ingatlanra egye temlegesen bekeblezett követelés tulajdonosa jogosítványainak felhasználásával meghiusithassa az egyik ingatlanon utána következő hitelező azon kilátását és reményét, hogy az első helyen bekeblezett egyetemleges követelés nem teljes összegében, hanem csak azon részösszegével kerül kielégítés alá, mely ezen ingatlanra, hol ő második helyen áll, aránylagosan esik, s így az ő követelése második helyen is még kielégítést fog találni: úgy a törvényhozó nem elégedett volna meg a végrehajtási törvény 190. §-ában tett intézkedéseivel; mert ezek az említett cél elérésére még akkor is elégtelenek, ha azokat akként értelmezzük, hogy általuk tiltva van a rangsorozatnak önmagunkra való átruházása. Akkor intézkednie kellett volna a törvényhozónak az iránt is, hogy épenugy kizárassék lehetősége:

a) annak, hogy az egyetemleges jelzáloggal biztosított hitelező egyik vagy másik ingatlant tehermentesíthesse;

b) hogy egyik vagy másik ingatlan elárverezése esetén a rája eső vételárreszletről lemondhasson, hogy akként egy hátrább álló követelése nyerjen kielégítést;

c) hogy egyetemlegesen biztosított követelését a három külön ingatlanon szétosztva és az egyetemes lekötést feloldva, önálló külön követelésekké alakítsa át.

Pedig mindezen változások épenugy megfoszthatják az egyetemleges zálogjog után következő hitelezőt fentemlített kilátásától és reménységétől, mint az, ha a hitelező egyik követelésének rangsorát ugyancsak az ő másik követelésére ruházza át.

Hogy tehát a végrehajtási törvény idézett szakaszába nem vétettek fel oly intézkedések is, melyek mindezen veszélyeseknek látszó változtatásokat is ellensúlyozni alkalmasak lettek volna, a legerősebb bizonyíték azon felfogás mellett, hogy a törvényhozó a telekkönyvi rendtartás szabályain mitsem kívánt változtatni a végrehajtási eljárás területén kívül, hanem célja csak az volt, hogy tiszteletben tartva a telekkönyvi szabályok szerint a sorrendi tárgyalás pillanatáig létrejött telekkönyvi állást, a sorrendi tárgyalásnál a vételár felosztásának szabályait a telekkönyvi rendtartás szabályaitól annyiban eltérőleg állapította meg, hogy az egyetemleges jelzálogos hitelezőnek azon szabadsága, mely őt a telekkönyvi szabályok értelmében a jelzálogi ingatlan életében feltétlenül megilleti, ezen ingatlan halála esetén, vagyis elárvereztetése után és vételárának felosztása alkalmával azon megszorítás alá esik, hogy követelése, — ha az utána álló hitelezők akarják, — mindegyik ingatlan vételarából csakis azon aránylagos részében nyer kielégítést, mely az egyetemlegesen lekötött ingatlanok árverési vételára arányának megfelel, és hogy e mellett tünni tartozik azt is, hogy egy utána álló hitelező az ő követelését beváltsa s az ő akarata ellenére és helyébe léphessen.

Ennyit és semmi többet nem akart a törvényhozó; mert ha többet akart volna, úgy más intézkedést tett volna és különben kifejezést adott volna azon szándékának is, hogy intézkedése nemcsak a végrehajtási eljárás szabályának tekintendő, hanem ezen szabályozás a végrehajtási eljárás területén kívül, tehát a telekkönyvi rendtartás területén belül is érvényes és a telekkönyvi rendtartás ellenkező intézkedései hatályaon kívül helyezetteknek tekintendők. *Foltin Pongrácz,*

ügyvéd.

II.

Akármilyen véleményben legyenek is az elméleti jogtudósok az elsőbbség átengedésének lényegéről, annyi bizonyos, hogy abbéli nézetük, mely szerint az elsőbbséget átengedő hitelező csak annak a tüzésére kötelezné magát, hogy a kedvezményezett hitelezőnek követelése az ő követelése előtt kielégítést nyerjen, nemcsak a zálogjog fogalmával

áll ellentétben, hanem a telekkönyvi jogszabályok értelmében tarthatatlan is.

A jelzálogos hitelező ugyanis zálogjogánál fogva sem több, sem egyéb igényt nem támaszthat, mint azt, hogy követelése azon a helyen, amelyen az a telekkönyvben biztosítva van, a jelzálog értékéből kielégíttessék.

Ezt a jogát átengedheti ugyan egy másik jelzálogos hitelezőnek a telekkönyvi rendtartás 61. §-a szerint, de csak annyiban, amennyiben az által a telekkönyvben kitüntetett sorrendben és a biztosított követelés mennyiségében és minőségében változás nem történik, tehát a nyilvántartási teherállapot ugyanaz marad.

Ha a korábbi hitelező annak tüzésére kötelezhetné magát az elsőbbség átengedése által, hogy a kedvezményezett hitelezőnek követelése az ő követelése előtt kielégítést nyerjen, akkor az elsőbbséget átengedő hitelező a kedvezményezett hitelező javára egy új ranghelyet alapíthatna önkényűleg; mire azonban sem zálogjogánál, sem valamely törvényes intézkedésnél fogva nincsen jogosítva, sőt ellenkezőleg el van tiltva a telekkönyvi rendtartás 61. §-ában foglalt rendelkezés folytán, mivel a közbeeső hitelezőknek jogsérelmet okozhatna, amint a következő példa mutatja:

A jelzálog értéke tesz	---	---	---	---	10,000	frtot
1. A. részére van biztosítva	---	---	---	---	4,000	frt
2. B. " " " " " "	---	---	---	---	5,000	"
3. C. " " " " " "	---	---	---	---	2,000	"

Ha most A. az elsőbbséget átengedi C.-nek, a fent kifogásolt vélemény szerint a kielégítésnek következőképen kellene történnie:

3. C. kapna	---	---	---	---	2000	frtot
1. A. " " " " " "	---	---	---	---	4000	"
2. B. " " " " " "	---	---	---	---	2000	"

és így vesztené 1000 frtot.

Ezekből látható, hogy az ellennézetűek véleménye tarthatatlan és hogy az elsőbbség átengedése inkább csak kétoldalulag kötelező szerződés alapján jöhet létre, még pedig oly értelemben, hogy az elsőbbséget átengedő hitelező magát annak tüzésére kötelezi, hogy a kedvezményezett későbbi hitelezőnek követelése, — nem az ő követelése előtt — hanem azon helyen kielégíttessék, amelyen az elsőbbséget átengedő hitelezőnek követelése a telekkönyvben biztosítva van és hogy viszont a kedvezményezett hitelező az ajánlat elfogadása által hallgatag megengedi, hogy az ő helyén az elsőbbséget átengedő hitelezőnek követelése elégitessék ki.

Ezen eljárás által valóságos ranghely-csere idéztetik elő, minek folytán a telekkönyvi állapotváltozás olyképen alakul, mintha a kedvezményezett hitelezőnek követelése az elsőbbséget átengedő hitelezőnek ranghelyén és megfordítva ennek követelése a kedvezményezett hitelezőnek ranghelyén volna biztosítva.

Katona Mór szerint a jelzálogos hitelező, ha az ő zálogjogával terhelt ingatlant szabad kézből tulajdonul megszerzi, törlési nyilatkozatot állíthat ki, melynek alapján zálogjoga kitörölhető és ezen senki fen nem ütközik; már pedig ha azt teheti, akkor önmagának elsőbbségátengedési nyilatkozatot is állíthat ki.

Ez a példa azonban nem talál; mert a hitelező által kiállított törlési nyilatkozatnak tulajdonképeni értelme az, hogy jelzálogjogáról lemond. Ez pedig nem szerződés, hanem egyoldalú — harmadik személyt nem kötelező jogcselekmény.

Katona Mórnak figyelmét elkerülte ez a döntő körülmény. Miután azonban ő is megengedi, hogy senki önmagával szerződést nem köthet és miután az elsőbbség átengedése csak kétoldalulag kötelező szerződés alapján jöhet létre, a Curia helyesen mondotta ki, hogy a jelzálogos hitelező önmagának nem engedheti át az elsőbbséget saját javára későbbi helyen biztosított követelés tekintetében.

Ami Katona Mórnak azt az érvelését illeti, hogy a telek-

könyvnek speciális rendelkezései vannak, melyek nem lehetnek mindenben összevágók a civiljog szabályaival, arra azt lehet felelni, hogy a zálogjog (jobban mondva: a követelés) az általa említett esetben nem a telekkönyv speciális rendelkezéseinél, hanem a civiljog szabályainál fogva* a telekkönyvi hitel érdekében fenállónak tekintendő mindaddig, míg a zálogjog a telekkönyvben ki nem töröltetett, tehát ez a körülmény sem támasztja azt a véleményt, hogy a hitelező önmagának az elsőbbséget átengedheti. *Huf József.*

A 42. számú döntvény valódi értelme.

A kir. Curia 42. számú döntvénye szerint: ha az örökagyo hitelezője az örökség birtokbavétele avagy birói átadása előtt kívánja követelését a törvény rendes útján érvényesíteni, tartozik a meghalt adósnak valamennyi örökösét és az ismeretlen örökösöket is ügygondnok által perbe idéztetni. Fő indoka pedig a döntvénynek, hogy az örökösársakat terhelő egyetemleges felelősségből nem következtethető, hogy egyik örökös örökösársát a még birtokba nem vett vagy biróilag át nem adott hagyatéki vagyronra nézve képviselni is jogosítva volna.

Amikor ezt a döntvényt kötelező jogszabályként alkalmazni kezdtük, akik némi sulyt helyeztünk arra, hogy — el is tekintve az előirt formalitások okozta körülményességtől — a peres eljárás lehetően olcsóbb legyen, kénytelen-kedvetlen láttuk, hogy a döntvény rendelkezéseinek szószerinti betartását felsőbb bíróságaink szigoruan megkívánják és minden esetben megsemmisítik azt az ítéletet, amely a hirdetményi eljárás mellőzésével hozatott; holott pedig igen sok esetben gondolkozóba estünk s méltán kérdeztük magunktól: hogy hát mire is jó ez? ... hiszen amikor a hiteles alakban kiállított haláleset felvételi ivvel közhatóságilag ki van mutatva, hogy az elhalt adós után, akinek az örökösét egy 30—40 frtos váltó alapján perlik, a gyermekein és a feleségén kívül más igénylő örökös nem létezik és nyilvánvaló, hogy az a kis örökség végrendelet hiányában csakis ezeket illeti, minek keressük akkor az ismeretlen örökösöket: nincsen annak gyakorlati értelme, hogy egy hirdetményi idézést tétessünk közzé s ügygondnokot rendeljünk, fizettetvén a hirdetési és ügygondnoki díjat: 8—10 frtot a felperes által; természetesen a hagyatéki, illetve az örökösök terhére.

Azután én legalább a gyakorlatban azt tapasztaltam, hogy az elhalt apa adósságaért perelt gyermekek a legtöbb esetben nem is védekeznek, mivel olvassák a keresetből, hogy a hagyatéki értéke erejéig kérik marasztalásuk és jutányosabbnak látják, ha meg sem jelennek; igen, de nem gondolnak arra, hogy a 42. sz. döntvény nem hagyja őket istápolás nélkül; megjelenik az ismeretlen örökösök ügyvédje, szokásos mondókájával, jelesül: hogy információt nem kapván, a követelés ellen kifogást nem tesz... díjait 10 frtban számítja fel.

Szó sincs róla, vannak kivételes esetek, amikor az elhalt adósnak sem házastársa, sem leszármazói nem maradtak, végrendeletet pedig nem hagyott hátra és nem lehet tudni, hol bujkálnak az örökösök. Ilyen esetben célja, jelentősége van a döntvény alkalmazásának; ezenkívül azonban az gyakorlati szükségét nem pótol, mert talán a «Hivatalos Közlöny» egyik rovatának a gyakori kitöltése, az ügygondnoki díjazások jóindulatu praktizálása gyakorlati érdeknek nem tartható.

Akik az ezen kérdés felett ekképen tündödnék, nagyon megkönnyebbültünk, amidőn a kir. Curianak a *Jogt. Közl.* 1896. évi május hó 22-iki számában közlött vonatkozó határozatát olvastuk, mert végre megadatott a legilletékesebb magyarázata a döntvény értelmének. Kimondotta ugyanis a kir. Curia, a győri kir. tábla ítéletének megváltoztatása mellett: hogy olyan esetben, midőn csak a gyermekek és az

özvegy örökösödnek a haláleset felvételi iv szerint: az ismeretlen örökösöket a hagyatéki birói átadása előtt sem kell perbe idézni.

Ezen ítélet olvasása után mi sem volt természetesebb, hogy az ítéletben körvonalozott esetekben nagy szívesen le-tértünk a régi mezőről s én több alkalommal, amidőn a keresetben ismeretlen örökösök idézése is kéretett, a tárgyalás vagy perfelvétel kitüzése iránt hozott végzésben a Curia fentebb jelzett ítéletére kifejezetten hivatkozva, mellőztem a hirdetményi idézést mind a mai napig. Tapasztaltam ugyan, hogy több törvényszék megmaradt a régi gyakorlatnál, de sőt az történt, hogy egyik kir. tábla ujabban és több esetben, de amelyek mindenikében csupán az elhalt adósnak a gyermekei és özvegye pereltettek, akik a kitüzött tárgyaláson meg sem jelenvén, a váltókereset ellen nem is védekeztek, egy mellékkérdésbeni felelkezés folytán a per hozzá kerülvén, az ítéleteket az azt megelőző eljárással együtt megsemmisítette az 1881. LIX. tcz. 39. §. 1. pontja alapján azért, mert: a felperes azt, hogy Sz. Jánosnak kik az ismert örökösei s hogy ezek mind perbe vonattak, a kereset mellett nem igazolta, amennyiben ennek igazolására a keresethez csatolt halálesetfelvétel nem alkalmas, és nem idézte perbe a néhai örökösét sem a 42. sz. döntvénynek megfelelően.

Ha már most elolvassuk a kir. Curianak fentidézett ítéletét, amelynek indoklásában írva áll, hogy: a halálesetfelvétel mindaddig, míg annak ellenkezője nem bizonyítatik, valamint a hagyatéki birói átadásánál, úgy az örökösödési perben is a kizárólagos örökösi minőség igazolására minden további kutatás mellőzésével helyes bizonyítékul elfogadandó... s oly esetben, amidőn csupán leszármazók és házastárs örökösödnek s örökjoguk iránt kétség fen nem forog, a családi összeköttetés igazolására a halálesetfelvétel elegendő bizonyítékul szolgál s ily esetben a netán létező ismeretlen örökösöknek hirdetmény útján való megidézése s részükre ügygondnok kirendelése nem szükséges, méltán gondolkozóba esünk, hogy ennek a sok galibát okozott 42. sz. döntvénynek az értelmezésére vonatkozóan a közvetlen felet-tünk álló kir. táblának avagy a kir. Curianak talán mégis autentikusabb magyarázatát fogadjuk-e el zsinórmértékül?...

Ha judikaturánk úgy a perjog, mint az anyagi jog terén igazán szükséges egyöntetűséggel dicsekednék, s a felvetett kérdés talán egyedül állana, talán nem is volna érdemes azt szóvá tenni; de mert talán a mai felsőbb bírósági szervezet miatt oly sok és majdnem mindennapi kérdésben annyira szétágazó véleményeket, felfogásokat észlelünk, amelyek a jogszolgáltatás szilárdságát, megbízhatóságát igen nagy mérvben előmozdító egyöntetűségnek a hátrányára esnek, s így valóban minden csekély szolgálat hasznos, ami a birói gyakorlat egyöntetűségét czélozza.

Hiszem, hogy a kir. Curia a felvetett és sürűbb gyakorlati czélokat szolgáló eme kérdésben módját ejti majd, hogy 42. sz. döntvénye a fentidézett ítéletében foglalt kijelentés értelmében nyerjen magyarázatot. *Dr. Görgey Sándor*
miskolci kir. tszéki bíró.

Különfélék.

— **Az igazságügyi költségvetési vitáról** a jövő számban szólnunk.

— **Házaló iparosból ügyvéd.** A *kecskeméti ügyvédi kamara* T. L. ügyvédnek az ügyvédi lajstromba való felvétele tárgyában végzett: Folyamodó kérelmével elutasittatik.

Indokok: Folyamodó 1876 október 20-án jegyeztetett be első ízben ezen kamara ügyvédi lajstromába, de az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának 1887 január 27-én 40. számú ítéletével és az ezt helybenhagyó 152/87. sz. curiai ítélettel az ügyvédek lajstromából kitöröltetett az ügyvédi állással össze nem férő foglalkozás üzletszerű folytatása miatt. De már 1887. év folyamán folyamodó újból jelentkezett felvétel iránt, s igazolván azt, hogy a cégfesterési iparral felhagyott, ennél-

* Osztrák polgári törvénykönyv 469. §-a.

fogva a 139/87. sz. végzéssel az ügyvédek lajstromába folytatásig bejegyeztetni rendeltetett. Egész 1897 márczius 14-ig folytatta ezután folyamodó az ügyvédi gyakorlatot, de ekkor az ügyvédségről önkényt lemondott, és ezen kamara fegyelmi bíróságának 379/97. sz. ítéletével már csak mint volt ügyvéd mondatott ki az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. a) b) pontjai alá eső fegyelmi vétségekben vétkesnek és ítéltetett 50 frt pénzbírságra. Ezen ítélet a kir. Curia által is helybenhagyott. De a bírságnak behajtása mind a mai napig meg sem kíséreltetett, miután folyamodón vagyontalansága miatt a hátralékos és beperesített 15 frt tagsági díj sem volt behajtható. Folyamodó 1898 szeptember 15-én újból jelentkezett felvételre, de ez alkalommal a választmány 356/98. sz. végzésével kérelmével az okból utasította el, mert kérvényében maga is elismerte, hogy az iparlajstromba mint iparos be van jegyezve. Jelen felvétel iránti kérvényében folyamodó már hatósági határozattal igazolja, hogy mázoló és fényező üzletét beszüntette, befizeti egyidejűleg hátralékos tagdíját és az 50 frt bírságot.

Mindezek dacára folyamodót felvétel iránti kérelmével el kellett utasítani, mert a felvételnél az ügyvédi kamara nemcsak a jogosultságot, de a társadalmi és erkölcsi szempontokat is figyelembe venni tartozik, s különös figyelmet kell fordítani a jelentkezőnek időközi foglalkozására, elfoglalt társadalmi állására, magaviseletére, mivel az ügyvédnek erkölcsileg és társadalmilag egyaránt méltónak kell lenni a jogkereső közönség tiszteletére és bizalmára. Minthogy pedig a mázoló és fényező ipar üzletszerű folytatása sem az ügyvédi hivatással, sem az ügyvédi állás tekintélyével össze nem fér és ezen iparnak abban hagyása által még nem szerezte meg az ügyvédi álláshoz szükséges erkölcsi és társadalmi kvalifikáció; de különös tekintettel arra, hogy folyamodó, a választmány tudomása szerint iparát házalásszerűleg üzte, s a környékbéli községekben is házról-házra járt munkát keresni, végül figyelemmel arra is, hogy ügyvédi gyakorlata folytatása alatt botrányos magaviseletet tanúsított, mindezek figyelembe vételével folyamodót, mint aki magaviselete által az ügyvédi kar becsületét és tekintélyét mélyen megsértette, felvétel iránti kérelmével elutasítani kellett. Miről folyamodó kérvénye és a bemutatott 5 frt beiratási díj visszaadása mellett értesítetteti rendeltetik. A befizetett 50 frt bírság és 16 frt 80 kr. tagdíjhátralék pedig a kamarai pénztárba beutaltatik. (1899 január 14. 30. sz. a.)

A m. kir. Curia határozott: Az ügyvédi kamara határozata megváltoztatik és T. L. kecskeméti lakos ügyvéd az ügyvédi lajstromba felvéteteni rendeltetik. Mert a nevezett ügyvéd ellenében az 1874. évi XXXIV. tcz. 3. §-ában foglalt esetek egyike sem forog fen, és hogy a kérvényező ügyvédi gyakorlata folytatása alatt botrányos magaviseletet tanúsított volna, igazolva nincs, sőt az, hogy a botrányos magaviselet miből állott, jelezve sincs; egymagában pedig az a körülmény, hogy egy ideig mázoló és fényező ipart folytatott, mint tisztességes foglalkozás, nem képezhet okot a felvétel megtagadására. (1899 márczius 2. 720. sz. a.)

— Nyílt kérdés a magyar kir. fegyházak igazgatóihoz. Mi lehet annak az oka, hogy az intézeteikbe került fegyházak közül, az igazságügyminiszteri 1895—1898. évi jelentés (488. l.) szerint, a korábban már ugyanazon büntetés miatt többször elítéltek (ismételten visszaesők) száma — *teljesen nagyobb* az ugyanazon büntetés miatt már korábban még csak *egyszer* elítéltek (egyszeri visszaesők) számánál? *H. Gy.*

Előfizetési felhívás. *Dr. Zsindely István* sárospataki jogtanár a «Magyar alkotmány az Anjouk és Zsigmond alatt» című jogtörténeti munkájára hirdet előfizetést. A 10 ivre terjedő mű 1899 június havában a sárospataki irodalmi kör kiadásában jelenik meg. Ára 3 korona.

— A hivatalos lap kiadóhivatalától lapunk folyó évi 13-ik számában «vidéki ügyvéd» aláírással megjelent közleményre a következő czáfolatot vettük:

«Vidéki ügyvéd» ur azon állítása, hogy a «Budapesti Közlöny» kiadóhivatala a hirdetési díjaknak pénzeslevelekben való beküldését követeli, egyszerűen ellenkezik az igazsággal, mert a kiadóhivatalnak nincs is arra joga, de nem is követelte soha, hogy a hirdetők mi módon küldjék be a díjakat. A pénzküldeményeknek több mint 9/10-e postautalvánnyal érkezik és nincs az egész országban 15—20 ügyvédnél több,

kik még előszeretettel foglalkoznak a pénzeslevelek küldésével. — A felett pedig, hogy a hivatalos hirdetéseket miért kell az állam hivatalos lapjában közzétetni, vitatkozni legalább is felesleges.

— A zsarolás fogalom meghatározása. «A Btk. 351. §-ában meghatározott vétség önálló bűncselekmény és a Btk. 350. §-ában meghatározott zsarolással csak a büntetési tétel azonossága által függ össze. Kitűnik ez abból, hogy a 351. §-ban meghatározott cselekmény bevégezése független a kényszerítéstől és hogy a 351. §-ból a 350. §-beli cselekmény egyéb ismérvei is hiányoznak. Ennélfogva az elsőbírósági ítéletből a Btk. 350. §-ának felhívása mellőzhető és ezzel a helyesbítéssel az elsőbíróság ítélete annak indokolása alapján helybenhagyott». (Budapesti kir. ítélő tábla 1897 január hó 19-én 12,876/1896. B. szám alatt hozott ítéletében.) — A m. kir. Curia 1898. évi április hó 27-én 4243/1897. B. szám alatt hozott ítéletével helybenhagyta a kir. ítélő tábla ítéletét. Δ

Nemzetközi Szemle.

— Az új osztrák perrendtartás a legteljesebb mértékben kielégíti a szakköröket. Az átmenet nehézségeit könnyen küzdötték le. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara évi jelentésében is a legnagyobb elismeréssel szól e törvénymű gyakorlati értékéről. Kiemeli azonban, hogy a bíróságok az ügyvédeknek a szóbeliséggel járó munkatöbbletét semmiképp sem honorálják. Megemlítjük, hogy a bíróságok kérelmére az olyan ügyben, melyben a kitűzött contradictorius tárgyalás elmarad, az ügyvédek erről magánuton, levelezőlapon, értesítik az illető bírósági tanács elnökét, hogy az így kiesett ügy helyett másként foglalkozhassanak az illető bírák.

— Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara tagjainak száma 1052. Bécsben 931, a vidéken 121 ügyvéd működik. 1898-ban 19-el növekedett az ügyvédek száma (az előző évben 25-el). Ügyvédjelölt 331 működött, 315 Bécsben, 16 vidéken.

— Bécsben is nagy a panasz a bűnvádi vizsgálatok lassúsága miatt. Most több új vizsgálóbírót kellett kinevezni az ügyek rendkívüli megtorlódása folytán.

— Az amerikai Egyesült Államokban érvényben levő trust-ellenes törvény megtilt minden szerződést, mely a kereskedelmet és forgalmat korlátozza. Ellenben a szövetségi alkotmány ötödik cikke a személyek és a tulajdon teljes szabadságát biztosítja. Az Amerikában oly annyira gyakori trust-ok elleni perekben az illető vállalatok egyesülései azzal érveltek, hogy a trust-ellenes törvény a szövetségi alkotmány érintett intézkedésébe ütközik. A Chicago és az Atlanti-óceán közt fekvő vasutársaságok egyesülete ellen indított perben a vasutak ezenkívül azzal érveltek, hogy céljuk a forgalom részére észszerű tarifát megállapítani és hogy a szövetségben levő minden vasutársaság jogosítva van dijszabását megváltoztatni, amennyiben 30 nappal előbb a változást a szövetségnek bejelenti. Hangsúlyozták továbbá, hogy a kartell a forgalmat éppen nem korlátozza, hanem megakadályozza a munka és a tőke megrontását, mivel az előző konkurrenciális harcok azt idézték elő, hogy a tőkében gazdag vállalatok az önköltségeknél is olcsóbban szállítván, a gyengébbeknek romlását idézték elő, hogy azután monopolisálhassák a forgalmat, természetesen lényegesen felemelt árakkal. A legfőbb bíróság emez érvelést nem fogadta el. Kiemelte ítéletének indokaiban, hogy csak papiroson van megengedve az egyes vasutaknak a dijszabás megváltoztatása, mivel tényleg úgy áll a dolog, hogy azon vállalat ellen, mely önálló változtatással próbálkozik, rögtön megindítják a szövetség többi tagjai a legelkeseredettebb küzdelmet, mely természetesen a dissidens végső romlására vezet. Másrészt az is bizonyos, hogy a szabad verseny a forgalmat lényegesen emeli, a díjakat leszállítja, anélkül, hogy az egészséges alapokkal bíró vállalatok megrendülését idézné elő. De nem engedhető meg a vasutak kartellje azért sem, mivel ezek fontos gazdasági tényezők és közfunkciókat is végeznek, és e téren a monopólium egyáltalán perhorreskálandó.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 15-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Márkus Dezső a következő című előadást tartja: A Corpus Juris Hungarici és a magánjogi kodifikáció. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságügyi budgetvita. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz. *Dr. Fayer László* egyet. rk. tanártól. — Az albirák jelenlegi helyzete. *Uzonyi Géza* n.-becskereki kir. járásbírósi albirótól. — Az ügyvédi díjszabás. *Dr. Reiszmann Simon* budapesti ügyvéd. — A szerzői bejelentések iktatója. *Dr. Friedmann Kálmán* budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A m. kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyi budgetvita.

Mély benyomást keltő, komoly beszédben fejtette ki programját az új igazságügyminiszter.

Olyan e munkaterv, amelyet lehetetlen nem helyeselni, mert a miniszter magáévá tette a jogi közvéleménynek csaknem minden óhaját.

Ez a legjobb auspicium egy miniszteri programra nézve, mivel a jogászvilág soha nem volt elfogult és tulkövetelő, hanem az igazságügyi viszonyoknak mindig a legmegbízhatóbb és leggyakorlatibb tükörképét mutatta.

A jogi közvélemény teljesen megbizik abban a tevékenységben, melyet a polgári törvénykönyv szerkesztő-bizottsága kifejt és a miniszter is fentartotta az előde alatt megkezdett és serényen folytatott munkásság rendszerét. Ismét tabula rasa-t csinálni nem jelentene kevesebbet, mint az általános polgári törvénykönyv megalkotását az esztendő hosszú sorára ismét visszavetni a kezdet stádiumába.

Szívesen vesszük ezzel kapcsolatban a kereskedelmi törvény revisiójának tervét, melyet már az élet is hangosan követel. Az általános magánjog és a kereskedelmi jog közt feltétlenül szükséges egyöntetűség csakis úgy leszen elérhető, ha a kereskedelmi jog reformja a magánjog törvénybeiktatásával párhuzamosan halad.

De nem e két fontos törvényhozási munkát lesz a közel jövő alkotása.

A polgári törvénykezési eljárás gyökeres reformja képezi Plósz Sándor legnagyobb ambícióját. A bünvádi perjog kodifikációja után nem maradhat el a polgári perrendtartás ujjaalkotása sem.

És Magyarországon Plósz Sándor a leghivatottabb e rendkívül fontos és nehéz feladat megoldására.

Övé lesz a törvény minden alapelve, kivitele, minden sora, de övé lesz a kész törvény megalkotásának érdeme, dicsősége is.

A végrehajtási törvény és az ügyvédréndtartás revisiója ezzel kapcsolatosan szintén keresztül fog vitetni.

A büntetőjogi reformok közül igen sürgős szükség követeli a büntetőtörvény novelláját, melynek terve már egy évtizede száll miniszterről miniszterre. Most végre révbe kell e törvénynek is jutnia, mivel igen helyesen ismerte fel a miniszter, hogy a bünvádi perrendtartás jogorvoslati rendszere csak úgy lesz életbeléptethető, ha az anyagi jog párhuzamos módosítása által a jelenleg igazságtalanul szigorúan büntetett bagatell-bűnügyek egy nagy kontingense kivételül a törvényszékek hatásköréből. Így indokolt abbéli reményünk, hogy a novella törvénybe iktatása a jelenlegi igazságügyi kormányzat talán legelső törvényhozási sikere leendő.

Ezzel kapcsolatban kilátásba helyezte a miniszter a javító-

intézeteknek szaporítását. Csakhogy a tervbe vett két új intézet a sok visszasságon aligha fog segíthetni. A praeventio egységes és öntudatos szervezése hova-tovább elkerülhetetlen, mivel a megtorló, büntető szabályok nagy tömege nem képes a bűn elleni küzdelemben oly sikereket felmutatni, mint a bűnmegelőzés gondos, észszerű vezetése. Különösen a fiatalok javításának s általán az egész patronage-ügynek egységes központi vezetése és felügyelete szükséges a kriminalitás csökkentése és megelőzése érdekében.

Habár nálunk igen hálátlan feladat: a praeventio érdekében feltétlenül szükséges végre foglalkozni az iszákosság elleni védelemmel. Nem u. n. mértékletességi szabályokat sürgetünk, hanem védelmet a pálinka pusztításaival szemben. Ennek a kérdésnek gondozása az igazságügyminiszter ressortjába vág, mivel köztudomásu — az étellel közvetlenül érintkező bírák, ügyészek és ügyvédek legjobban tudják, — hogy a testi épség és élet elleni bűncselekmények 50%-át a pálinka okozza.

Az igazságügyminiszter közbelépése szükséges itt az állam fiskálitási szempontjai ellen, mivel a pénzügyi kormány az italmérési engedélyek folytonos szaporításával, (különösen Budapesten), a szesztermelés fokozásának előmozdításával, tisztára pénzügyi érdekből, épen ellenkező irányban működik.

A miniszter munkaprogramját kiegészíti a telekkönyvi ügy javítása és az e téren felmerült számos hiány orvoslása; a fizetéskeptelen adósok káros hitelügyleteinek megtámadására vonatkozó törvény; a biztosítási jog gyökeres reformja; és a részletügyletekről szóló törvény.

Ez utóbbi tervre nézve a miniszter beszédében jelezte, hogy célja, a magát kevésbé védeni tudó, kevésbé intelligens közönségnek a jogtalan kizsákmányolástól való védelme.

Hozzátehetjük ehhez, hogy minden jogreform megalkotásának egyik szempontja kell hogy legyen a védtelenebb néposztályok oltalmazása. A törvényekbe, a bíróságokba való hitet csak az biztosítja, ha a nép látja, hogy ahol kell, ott védelemben részesül. Nem szabad megengedni a törvényesség formáinak a jogban járatlanok kijátszására való felhasználását, amint az ma nem egyszer megtörténik, anélkül hogy az anyagi igazság a bírói ítéletben védelmezőre találna.

Az igazságügyi administratio egyszerűvé és célszerűvé tétele, mit a miniszteri program szintén megígér, felette kívánatos, mert a bureaukratismusnak az igazságügy intézésében éppen semmi jogosultsága nincs.

Az administrationális ujitások fejtegetésénél nélkülöztük mint programponot a budapesti bíróságok ujjaszervezését, amit a jogi közvélemény már oly régóta sürget.

Nincs értelme egy önálló pestvidéki törvényszék fenntartásának. Semmi észszerű alapja nincs annak, hogy ugyanazon helyen, ugyanazon hatáskörrel két különböző bíróság működjék.

A pestvidéki törvényszék megszűnésével ennek büntetőosztálya a budapesti büntetőtörvényszékbe, polgári osztálya a budapesti (polg.) törvényszékbe volna beolvasztható.

Elodázhatlanul sürgős a fővárosi balparti járásbíróságok egyesítése és az így egyesített bíróságnak szakkamarákba való beosztása.*

* E mellett nem halasztható teendő Ujpesten és Kőbányán külön járásbíróság felállítása. Az sem rationális, hogy Budán kö-

Előzetes

Az adminisztrációhoz tartozik az ügykezelés gyorsítása. A díjnokokban való takarékoskodás az igazságszolgáltatásnak nagy kárára válik. Reméljük, hogy e tekintetben az új miniszter új rendszert is jelent.

A felügyelet erélyes gyakorlását is hangsúlyozta a miniszter.

Valóban sok bíróságnál nagy szükség van a felügyeleti jog szorgos gyakorlására, mivel nem egy helyütt találunk olyan viszonyokat, amelyek csupán a laza felügyelet mellett fajulhattak el annyira, hogy csakis fegyelmi eljárás tudta helyreállítani a normális állapotokat.

Erős támasza lesz e tekintetben a miniszternek az újonnan kinevezett államtitkár, akinek adminisztratív képességeit dicsérik.

Az új miniszter programját ezek után a maga egészében őszinte rokonszenvvel és teljes bizalommal üdvözljük.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz.

*A semmiségi panasz köre.**

I. Mig a külföldi törvényhozások az ügyészség jogkörét a semmiségi panasz tekintetében megszorítják, a magyar törvény itt a két fél közti egyenlőség elvére helyezkedett. Az Indokolás ezt azzal támogatja, hogy a vádlott helyzete még így is «kedvező» marad. A semmiségi panasz jogorvoslatából azonban ezzel a felelőzés jogorvoslata lett, s a Curia daczára annak, hogy a bizonyítékokat közvetlenül nem észleli, in pejus fogja megváltoztathatni azon ítéleteket, melyeket a tábla rendszerint részleges, az első fok pedig teljes szóbeliség mellett hozott. Vagyis megkapjuk ismét az inquisitorius per bírói szerkezetét: a legrosszabbul informált legfelső bíróság kezében van a teljes hatalom, a jól informált alsó fokok pedig inkább csak véleményező hatáskörrel bírnak.**

Az accusatorius pernek azon legnagyobb személyes szabadsági vívmánya, mely szerint az *elitélési* hatalom sulypontja a szóbelileg tárgyaló és ellenőrzés alatt levő bíróságnál legyen, ilykép eselik.

Az első fok és a kir. tábla által felmentett vádlottat elitélheti a Curia; vagy az elitéltnak keveselt büntetését felemelheti akár ugyanazon büntetési tétel keretén belül, akár a minősítés felfogatásával.

Csak egy kérdés van nyitva hagyva: vajon a Curia felemelheti-e a büntetést azon esetekben is, melyekben az alsó fok nem alkalmazza a Btk. 92. §-át. Az Indokolás ezt kizárni látszik,*** de a törvény szövege nem ad elegendő biztos támpontot a kizárára.

len közelben két járásbíró működik (a budapesti I—III. kerületi és pestvidéki), és ide járjon az óbudai ember is, meg a budafoki ember is igazságért.

* Dr. Fayer László bünvádi eljárási Vezérfonalából.

** Helyén való lesz ide iktatni a Sárga Könyv 120. §-át, mely szerint a Curianak és a kir. táblának «a büntetések tekintetében a fenálló szabályokon alapuló enyhítési joga nem érintetik». A sulyosító jogról egy szóval sem emlékezik meg.

*** Az Indokolás a kérdéstről ezeket írja:

A 385. §. 1. a) és b) pontjai a semmitő bíróság felülvizsgálati jogát állapítják meg arra nézve, hogy a vádban megjelölt tett esik-e és melyik büntető törvény alá. Helytelen minősítés esetében a kir. Curia ítélete a büntetés kiszabására is kiterjed, mindazáltal csak az alsóbb fok bíróságok részéről megállapított enyhítő és sulyosító körülményekre alapítható. (427. §.)

Az 1. c) pont amaz okoknak megbírálsát biztosítja, melyek a büntetethez a törvénynek általános vagy különös rendelkezéseinél fogva kizárják, illetve megszüntetik (Btk. 76—83., 88., 235., 263., 313., 378. §§.; 67., 106., 117., 137., 151., 159., 174., 183., 189., 240., 227., 300., 427. §§.).

Különösen a sajtó- és politikai ügyekben fogna a BP. rendszere élénk panaszokra okot adni. Mig eddig a sajtó-eljárás fonalán a Curia nem sulyosíthatott, ezentul épen úgy sulyosíthat, mint közönséges bűnügyekben; s tanui leszünk annak, hogy sajtó- és politikai perekben az esküdszék felment, a Curia elitél, vagy az esküdszéki bíróság által kiszabott csekély büntetést a Curia sulyos büntetéssé változtatja át.

A legsajátságosabb pedig az, hogy a kormányjavaslat által is már tul-szélesre tervezett semmiségi panaszt a képviselőház jogügyi bizottsága még jobban kibővítette és ezzel sajtó- és politikai perekben központi büntető hatalmat szervezett. Tanulást meríthettek volna az igazságügyi bizottság tagjai a Curianak a nyolczvanas években produkált judikaturájából, a midőn egy pár alkalmi incidens esetleges találkozása folytán ezen bíróság horribilis sulyosítást vitt véghez csaknem minden alsó foku ítéleten.

Hogy törvényünk kibővítette a megtámadhatóság körét, az elvégre helyes; de másrészt a hátrány, melyet a nagyon is messze menő kibővítés okozott, az, hogy a legfelső fokot a törvény kiemeli ellenőrző hatásköréből és érdemben döntő funkciót ad neki. Ezzel egy idegen és eddig még épen nem assimilált elemet vitt be a perbe.

Különben már az elnevezés szempontjából sincs értelme annak, hogy semmiségi panasz segélyével és semmiségi ok alapján egyedül a büntetés emeltessék vagy leszállíttassék.

II. Az osztrák bünvádi eljárás a semmiségi panasz mellett a büntetés kérdésére külön felelőzést construál; de még ezt is szűkebbre szorítja, mint a magyar törvény a semmiségi panaszt. Az osztrák törvény 283. és 345. §-ai ugyanis a büntetés mérve tekintetében megengedik a felelőzést a vádlottnak, ha a bíróság a büntetés kiszabásánál nem vette igénybe rendkívüli enyhítő jogait, másrészt megengedi ugyanazt a vádlottnak, ha a bíróság azon jogot igénybe vette. A felelőzés pedig rendszerint nem a semmitőszékhez, hanem a másodfoku bírósághoz megy: csakis ha semmiségi panasszal együtt veszik igénybe, megy ezzel a semmitőszékhez.

A semmiségi panasz, melyet a magyar BP. behoz, egész szerkezetében eltér a francia és a német bünvádi eljárások jogorvoslataitól is. A francia semmitőszék nem ítélet el és nem sulyosíthat; csakis felügyelő és kassatorius jogköre van. A német bünvádi eljárás 379. §-a pedig kimondja, hogy azon esetben, ha az esküdtek a vádlottat nembűnösnek mondták ki, az államügyészségnek a revisio jogorvoslata csak

További eseteket, melyek a semmitő bíróságnak a büntetés kimérésére is befolyást engednek, a 2. és 3. pontok állapítanak meg.

A 2. pont magában foglalja a tulmenést a büntetési tételnek, vagyis a törvényben a bíró elhatározására hagyott büntetési mennyiségeknek törvény szerint legnagyobb mértékén, továbbá a büntetési tétel legkisebb mértékén alul való leszállást a Btk. 92. §-ának, illetve 85. §-ának és a Kbt. 21. §-ának esetein kívül, valamint az utóbb idézett §-ok alkalmazása esetében a büntetés kimérésére és átváltoztatására nézve megállapított fokozattól való eltérést.

A 3. pont pedig a bíróságok kivételes enyhítő jogának helytelen alkalmazására vagy nem alkalmazására vonatkozik. Ily keretben a semmitő bíróságnak ítélezése a ténykérdés felülvizsgálása nélkül is eszközölhető. Nagyobb hatáskörrel a büntetés kimérése tekintetében, az iratok alapján ítélt semmitő bíróság ép oly kevésbé ruházható fel, mint e bűnösség kérdésének megoldásával. (Indokolás 644. l.)

... A vádló semmiségi panasza folytán a Curia nem felelőzhet első foku ítélet, vagy a kir. táblának másodfokban hozott megváltoztatott ítélete esetében (426. §. 1., 2., 3., 4. pont. 427. §., 428. §. 1., 2. bek.) a törvény helytelen magyarázata mellett (485. §. 1. a), c) pontjai) felmentett vádlottat elitélheti. Továbbá a vádlott terhére megváltoztathatja a minősítést és abból folyólag a büntetést (385. §. b) pont). Ha a minősítés helyes, vagy a semmiségi panasz csak büntetés ellen irányult, a büntetést egyedül a törvényes korlátokon tulmenés esetében, illetőleg nem felelőzhető ítélet ellenében még a Btk. 92. §-ának helytelen alkalmazása miatt is emelheti fel (385. 2., 3. pont). A megjelölt feltételek mellett a semmiségi panasszal megtámadott ítéleti intézkedést a vádlott javára is megváltoztathatja (430., 387. §§.). (Indokolás 651. l.)

alaki kérdésekben van meg; más jogorvoslat, mint a revisio, pedig nem létezik.

Ezt a salvificatorius záradékot, mely az esküdszéki eljárást még a különben nivelláló német törvényben is egészen külön jellegűvé teszi, *felejtették ki* kodifikátoraink és törvényhozóink a törvényből.

De a nehézség félig-meddig ily záradék nélkül is el lett volna hárítható, ha kodifikátoraink azon körülménnyel élnek, melyet — a magyar törvény által különben itt is követett — osztrák bünvádi eljárás mutat. Ezen törvény kétszer sorolja fel az anyagi semmiségi okokat. Egyszer, mikor a szakbirói eljárásról szól (281. §. 9. és 10. pont) és másodszor ott, a hol az esküdszéki eljárásban használt semmiségi panaszt tárgyalja (344. §. 10. és 11. pont). A két szöveg közt a különbség az, hogy a másodiknál a *törvényszék* határozatáról (Entscheidungen des Gerichtshofes) szól, vagyis ezen semmiségi panasz az esküdszéki határozatot nem érinti.

A magyar BP.-nak a semmiségi panaszt tárgyzó része egyáltalán annyira hiányos és át nem gondolt, hogy az életbeléptetés előtti törvényhozási kijavítás — szerintünk legalább — elkerülhetetlen.

Az albirák jelenlegi helyzete.

Az ítélő bírák köréből ritkán hangzik el egy-egy panasz, amely helyzetüknek javítását tüzi célul maga elé. Az az elégedetlenség azonban, mely az albirák között napról-napra mindinkább észlelhető, indokoltá teszi annak a kérdésnek szavátételét, mely az albirák jelenlegi helyzetével foglalkozik.

Számos sérelem az, mely az albirák zugolódására okul szolgál. Egy ilyen sérelem, amely törvényben gyökerezik, hogy a törvényszékhez kinevezett és annál alkalmazott albirák végleges székhelylyel (1891: XVII. tcz. 36. §-a) nem bírnak. A törvényszéki albirák ugyanis, akik a törvényszéknél legalább egy évig alkalmazandók, ezen egy év letelte után, vagy fontos okból előbb is, a törvényszék területén levő bármelyik járásbíróshoz, mint végleges székhelyükre, megkérdesztesésük nélkül kirendelhetők.

Az 1869. évi IV. törvénycikk, mely a bírói függetlenség alapjait rakta le, 16. §-ában azt az alapelvet állítja fel, hogy «a bírót a törvényben meghatározott eseteken kívül, csak saját akaratával lehet székhelyéről más bírósághoz vagy más hivatalba áttenni vagy előléptetni». Ezen alapelvvel, a bírói függetlenség egyik leghatalmasabb tényezője lett lerakva. A bírói és ügyészi szervezet módosítását tárgyzó 1891: XVII. tcz. 35. és 36. §-ai azonban, amelyek szerint a törvényszékhez kinevezett albirák végleges székhelylyel nem bírnak, ezen a függetlenségen, egy kivétel megállapításával rést ütöttek.

Talán felesleges is annak vitatásába bocsátkozni, hogy a bírói függetlenség egyik leghatalmasabb tényezőjét annak tudata képezi, hogy a bírót, hacsak abba bele nem egyezik, hivatali székhelyéről máshova elhelyezni nem lehet. És ime a törvényszéki albirák, akik az imént idézett törvénycikk 37. §-a szerint a törvényszéki bírákkal egyenlőknek tekintendők, végleges székhelylyel nem bírnak és akaratuk ellenére, a törvényszék területén fekvő bármelyik járásbíróshoz megkérdesztesésük nélkül kirendelhetők. Pedig a törvényszéki albirák, akik csupán a fegyelmi és felelőztetési tanácsokból vannak kizárva, (1891: XVII. tcz. 37. §.) egyébként a törvényszéki bírákkal teljesen azonos munkakörrel bírnak.

Az a körülmény pedig, hogy a törvényszéki albirák végleges székhelylyel nem bírnak: a bírói tiszt gyakorlatára nagyon is feszélyezőleg hat. Köztudomású és fejtegetést nem igénylő tény ugyanis az, hogy ha a bíró bizonyos abban, hogy hivatali székhelyéről, hol személyes viszonyainak megfelelően rendezkedett el, beleegyezése nélkül el nem helyezhető:

véleményének nyilvánításában s általában a bírói tiszt gyakorlatában, legalább az áthelyezhetőség veszélye miatt, befolyásolva nincs. A törvényszéki albirák azonban, akik az akaratuk ellen való végleges székhelyre való kirendelés veszélyének vannak kitéve, hivatali székhelyüket megtartandó, kénytelenek magukat úgy a társadalmi érintkezésben, mint hivatali kötelességeik teljesítésében, akként viselni, hogy a törvényszéki elnöknek avagy egy-egy tanácsvezető bírónak rokonszenvét, kegyét, amelybe tanácsos bekerülni, megnyerjék s azt mindvégig megtartsák. És ez egymagában még nem is volna baj; csak hogy ez a hajlékonyság nem ritkán egész a tanácsokban való szavazásig terjed, ami pedig, minthogy ez a kihelyezés elleni orvossággént jelentkezik, a bírói függetlenség rovására esik.

Az állami szolgálat minden ágában köztudomású ugyanis, hogy ha az alárendelt tisztviselő személyisége, bármiféle okból, lett legyen az indokolt avagy nem, a felelősség és vezetésre hivatott tisztviselőnek nem tetszik: a hivatalvezető tisztviselő, aki egyszersmind az alárendelt tisztviselők minősítésére is hivatott, a legelső alkalmat megragadhatja arra nézve, hogy az illető tisztviselőnek addigi székhelyéről való elhelyezése iránt a szükséges lépéseket megtegye. Ez az eshetőség pedig, nem állítom, hogy ez gyakori eset, nincs kizárva a törvényszéki albirákkal szemben sem, akik pedig ítélő bírák lévén: az áthelyezhetetlenség kivételével, minden tekintetben azok alá a szabályok alá esnek, melyek az 1869. évi IV., 1871. évi VIII. és 1891. évi XVII. törvénycikkekben egybefoglalvák, Az a cél pedig, hogy a törvényszékhez kinevezett albirákból, akik a kellő gyakorlat híján az önálló működésre talán még nem alkalmasak, a járásbíróshoz gyakorlatias és önálló bírákat neveljenek, alig mondható elértnek: mert, miként a tapasztalás mutatja, úgy a törvényszékhez, mint a járásbíróshoz, a legkülönbözőbb tehetségű és gyakorlattal bíró egyének neveztetnek ki. Ezek között pedig az a megkülönböztetés, hogy melyik alkalmas az önálló működésre és melyik nem, alig vonható meg. De meg egyébként is, minthogy a megüresedő albirói állások betöltése végett rendszerint pályázatot hirdetnek, s ez állások elnyerése iránt azok pályáznak, akik személyes viszonyuknál fogva, a megüresedett állás székhelyében olyan otthont és lakóhelyet vélnek feltalálni, amely hivatásuk gyakorlatában semmiben sem akadályozza őket: ha hivatali székhelyükről hivatalból helyeztetnek el, megszűnik az a feltétel, amelynek fenforgására való tekintettel, az illető állás elnyerése iránt pályázatukat intézték. Az a körülmény pedig, hogy kisebb helyekre, a hova bizony nem sokan törnek magukat, nem mindig akad alkalmas pályázó, ugyancsak nem szolgáltat támpontot az albirák hivatalból való kirendelésére. Mert a hivatalból való kirendelés ténye mindinkább azt a meggyőződést kezdi megérlelni, hogy ez csak egy mód arra nézve, hogy a kisebb helyeken is arra való egyént ültessenek a bírói székbe. A cél ugyan helyes, a mód azonban, melylyel az elérni szándékolják, nem, és az eddigi szervezeti törvényekkel s különösen az azokat uraló alapelvekkel ellenkezik.

De meg azon rendszernél fogva, mely szerint a bírói állások pályázat útján töltetnek be, akadhat és akad is nem egy olyan pályázó, akinek személyes viszonyainál fogva, a kisebb helységeken fekvő járásbírósi székhely ép olyan alkalmas talaja a bírói tiszt minden korlát nélküli gyakorlatának, mint akármelyik nagyváros.

A bírói tiszt minden korlát nélküli gyakorlatának biztosítása céljából tehát célszerű volna a törvénynek olyképp való módosítása, hogy a törvényszéki albirák csupán azon járásbíróshoz vagy járásbíróshoz székhelyére rendelhetők ki, a hova, végleges székhelyükül való kirendelésüket önmaguk kérték. Az igazságügyi kormány egyébként ennek a tételnek a helyességét maga elismeri az által, hogy a tör-

vényszéki albirákat rendszerint ahhoz a járásbíróshoz rendeli ki, mely annak a törvényszéknek a székhelyén fekszik, melynél a kirendelésig alkalmaztattak.

Egy másik ilyen sérelem, amely talán valamennyi között a legnagyobb, a minősítés körül történik. Ennek megvilágítására a következőket tartom szükségesnek előrebocsátani.

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. 181. §-a szerint, ha a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül 200 frt értéket meg nem halad: felülvizsgálatnak helye nincs. Azok a perek pedig, melyek tárgyának értéke 200 frt értéket meg nem halad: az érkezett pereknek több mint felét teszik ki. Erről tanuságot tesz az a tartalomdus kötet, melyet az igazságügyminiszterium, működésének legutóbbi négy évről, az «Igazságügyminiszterium működése» czimmel közre bocsátott. Ezen kötet 112-ik lapján, az érkezett sommás perekről, a következő statisztikát találjuk:

A legutóbbi években érkezett 100 sommás per közül volt:

50 frt értékhatárig	---	---	---	---	---	53 per
50—200 frtig	---	---	---	---	---	26 "
200—500 frtig	---	---	---	---	---	8 "
500 frton felül	---	---	---	---	---	2 "
Más per	---	---	---	---	---	11 "
Összesen	---	---	---	---	---	100 per

Az érkezett pereknek ez az egész országra szóló átlagos statisztikája.

A kir. törvényszékek és kir. járásbíróságoknál, az országban levő 1027 albiró közül 958 albiró működik; a többi albirák az igazságügyminiszteriumhoz, Curiához, a kir. ítélő táblákhoz és a telekkönyvi betétszerkesztéshez vannak beosztva. A járásbíróságoknál működő albiráknak mintegy kétharmad része pedig sommás ügyekkel foglalkozik.

A sommás perek tárgyának értékére való tekintettel, tekintsük most már azokat a pereket, amelyekben az értékhatárnál fogva felülvizsgálattal lehet élni, vagyis az ügyet a kir. Curiához avagy a kir. ítélő táblához lehet vinni. Ezen vizsgálódásnál azt látjuk, hogy a sommás pereknek mintegy 80%-kában, a kir. törvényszékek határoznak végérvényesen; míg azok a perek, amelyek értékhatáruknál fogva a felülvizsgálatot megengedik, csak mintegy 12%-át teszik az érkezett pereknek. A fennmaradó 8% pedig, melyek egy részében az érték megjelölve nem lévén, a más perek rovatába tartoznak, részben olyanok, melyek a felülvizsgálatot megengedik, részben pedig a melyek azt kizárják.

A sommás perekkel foglalkozó albirákat tehát, ami egyébként a járásbírákra is áll, azt lehet mondani, hogy munkájukból csak az a törvényszék ismerheti meg, amely mint felebbezési bíróság az albirák által elintéztett ügyekben hivatva van eljárni. Azon perek száma ugyanis, amely felülvizsgálat folytán az illetékes kir. ítélő táblához, illetve a kir. Curiához felkerül, oly csekély, hogy abból az illetékes kir. ítélő táblának, amelynek pedig a területén működő albirák képességeit a minősítés ellenőrzése szempontjából üdvös ismerni, alig van alkalma a területén eljáró albirákat megismerni. Pedig a kir. ítélő táblák, az egyes bírói állások betöltésénél, ugyancsak kijelölési jogot gyakorolnak.

A sommás ügyekkel foglalkozó albirák, illetve járásbírák működése felett tehát főleg az illető törvényszékek mondhatnak ítéletet. Az illető bírák minősítését pedig, ami a kinevezéseknél alapul szokott elfogadtatni, a törvényszéki elnök adja. Ezuttal annak a kérdésnek a felvetése nélkül, hogy a minősítés körül történik-e visszaélés avagy sem, csupán arra akarok rámutatni, hogy ha a törvényszéki elnök, egy sommás ügyekkel foglalkozó bírót, aki hivatásának mindenben megfelel, akár tévedés, megtévesztés avagy más okból, rossz avagy nem megfelelő minősítéssel lát el, annak a bírónak ezen minősítése és a felügyeleti hatóságoknak az illető bíró képessége felőli hite, alig változhatik meg. És itt a sérelem. A közölt statisztika szerint ugyanis, a kir. ítélő

táblához, amelynek elnöke pedig (1891: XVII. tcz. 2. §-a) felügyeleti jogkörrel bír és amely a kijelölést maga is gyakorolja, a sommás pereknek igen csekély része kerül fel. A kir. ítélő tábla tehát ritkán van abban a helyzetben, hogy a területén nagy számmal levő egyes sommás ügyekkel foglalkozó bírák képessége és afelől, hogy azok minősítése megfelelő-e, az ügyek felülbírlása közben, magának véleményt alkothasson. Pedig az a körülmény, hogy a kir. ítélő táblák, ha ott az elsőfoku bírák munkái gyakran megfordulnak, ítélezések közben ismerhetik meg az első bírót, ez utóbbinak megnyugtató tudatot ad az iránt, hogy képességei felől közvetlen tudomást szerez az a hatóság is, amely az egyes állásokra való kijelölés esetén, a saját tapasztalatát is latba vetheti.

Ez azonban az új sommás eljárás életbelépte óta, amely természetesen ilyen, a perjog keretén kívül fekvő kérdésekre figyelemmel nem lehetett, lényegesen megváltozott. Ehhez jön most már a közel jövőben életbelépő bünvádi perrendtartás 381. §. 2. bekezdés 3. pontjának abbéli rendelkezése, hogy a törvényszékeknek, melyek (545. §.) a járásbíróságok felett a másodfoku bíróságot fogják gyakorolni, másodfokban hozott ítélete ellen felebbezésnek helye nem leend.

Az az irányzat, mely a törvényszékeket mindinkább felebbeviteli bíróságokká kívánja átalakítani és amely a végleges ténybeli megállapítást a törvényszékek feladatává óhajtja tenni, az ügyek elbírálásának alaposságára, s az elintézés gyorsaságára kétségtelenül üdvös hatással bír s perjogi szempontból csak helyeselhető; minthogy azonban a felülvizsgálat, amely csak a jogkérdésre terjed ki, a perek csekély részében engedtetik meg, a felsőbbbíróságok pedig az összes perekhez viszonyítva különben is csak szórványosan jelentkező felülvizsgálatokból, a járásbíróságoknál alkalmazott bírákat, ezek képességét, munkáinak alakját alig ismerhetik meg: az a helyzet állott elő, hogy a felsőbbbíróságok, de ezek között is, különösen a kir. ítélő táblák, az imént említett elsőfokban eljáró bírákról azt a szükséges tájékozódást, ami a minősítés körüli netaláni önkénykedések ellen védbástyául szolgál, alig, vagy csak kivételes körülmények között szerezhetik meg. Ezáltal pedig a járásbíróságoknál alkalmazott bírák elestek attól a megnyugtató tudattól, hogy a képességeik felől méltatlanul nyilvánított vélemény nem mindig talál hitelre annál a magasabb bíróságnál, amelynek szava és véleménye az egyesek előrehaladását s hírnevét nagyban befolyásolja.

Minthogy tehát a bírák mindegyikére nézve az olyannyira fontos minősítés, a melynek adása a legaggódóbb gondosságot igényeli, csupán egy kézben van letéve, a járásbíróságoknál alkalmazott bírákra nézve pedig igen kis mértékben van megadva a lehetőség az iránt, hogy őket a felsőbb bíróságok is megismerhessék: nem érdektelen annak a kérdésnek a felvetése, hogy az a körülmény, a mely szerint a minősítés csak egy ember véleményében találja forrását, a változott viszonyok folytán, a követelményeknek és a közfelfogásnak megfelel-e. Ez ellen fel lehet ugyan hozni, hogy a járásbíró is minősít. Ez igaz; csak hogy a kinevezéseknél alapul elfogadtatni szokott minősítés mégis csak az, amit a törvényszéki elnök ad. Kétségtelen ugyan, hogy a minősítés, ami elvégre is hivatali titkot képez, és ami természeténél fogva a köztudomásra hozatalt nem engedi meg, csak oly egyéntől származhatik, a ki hivatali állásánál fogva a többi vele együtt működő bírák felett áll. Csak hogy itt kell mindjárt felvetni azt a kérdést, hogy ha a minősítés, ami hivatali titok voltánál fogva köztudomásra nem hozatik, a valóságnak és a tényeknek meg nem felel: az, akire a minősítés vonatkozik, ha azt valamiképp megtudja avagy csak sejt, tehet-e az ellen valamit? A mai rendszer mellett, hivatali titokkal állván szemben, semmit. És ez a jogorvoslatoknak olyan rendszere mellett, ahol mód van nyújtva arra, hogy a felsőbbbíróságok az elsőfokban eljáró bírákat munkálataikból

megismerhessék, nem is volna oly nagy baj. Amint azonban ez a lehetőség megszűnik, avagy jelentékenyen korlátozva van, a minősítés pedig egy kézbe tétetik le: ellenőrzés és ellensúlyozás nem lévén, az önkénykedésnek — nem állítom, hogy ilyen már megtörtént — tere nyílhatik. Ez a kérdés tehát, amely már több oldalról lett felvetve, érdemes a megbeszélésre.

De ugyancsak sérelem rejlik abban is, hogy a járásbíró-ságnál alkalmazott bírónak, ha ezek más helyre való áthelyeztetésüket kéri, alig avagy épen nem sikerül hasonló minőségben más helyre jutniok.

Kétségtelen, hogy az ok nélkül való és a gyakori áthelyezés, amely üresedést von rendszerint maga után, az ügyek gyors elintézésére káros hatást gyakorolna; ahol azonban vagyoni avagy fontos családi érdek forog fen, amely az illető bíró megélhetési viszonyait kedvezőbbé teszi: az áthelyezés meg volna engedendő. Hiszen ezáltal csak az a cél vitetnék előbbre, hogy a bírák, akiknek javadalmazása bizony nem mondható irigylendőnek, minél kedvezőbb anyagi helyzetbe jussanak. De meg az állami szolgálat egyik ágában sem megy olyan nehezen az áthelyezés, mint épen az igazságügynél. És az áthelyezés ellen nem hozható fel az sem, hogy az illető bíró rendszerint a saját kérelmére neveztetett ki avagy rendeltetett ki hivatali székhelyére; mert a pályázati kérvények benyújtását a legtöbbször az anyagi gond avagy olyan ok sarkalja, amely nem tárható mindig fel az illető felügyeleti hatóság előtt.

Hiszen az egyes, különösen a nemzetiségi vidékeken levő kisebb járásbíró-sági székhelyeken levő élet egyenlő azzal: megválni a civilizált világtól. Ha tehát valakit sorsa ilyen kisebb helyre vetett, s onnan elkivánczik: két-három évi szolgálat után nagyon is rászolgált a székhelyváltoztatásra. Ugyanazért az albírák, akik a velők egy fizetési osztályban levő alügyészek 300 frt pótlékában sem részesülnek, de akik az alügyészeknél nem kevésbé érdemes munkát végeznek és akiknek fizetésükön kívül bírói szemléből avagy egyébként az alügyészek 300 frtnyi pótlékát megközelítő más javadalmazásuk nincs, jogos igényt táplálhatnak az iránt, hogy egynémely kérelmük, ha az méltánosnak találhatik, teljesíttessék.

Uzonyi Géza,

n.-becskereki kir. járásbíró-sági albíró.

Az ügyvédi díjszabás.

Az ügyvédi díjszabás, vagy helyesebben, az ügyvédi munkadíjak szabályozása, kétségkívül nagy fontosságú kérdés, melynek mielőbbi megoldását az ügyvédi kar anyagi, erkölcsi és társadalmi helyzete egyaránt kategorice megkövetelik. És itt elsősorban a jelszó az, hogy költségek dolgában az ügyvédet a bírótól teljesen függetleníteni kell. Eltekintve attól, hogy az eddigi rendszer, a bírótól való függés az ügyvédi kar tekintélye és autonómiájával össze nem egyeztethető, hogy az ügyvédet a bírónak alárendeli, a szabad mozgást vele szemben megbénítja és így természetszerűen a jogszolgáltatás e két tényezője közötti antagonizmusnak a kuforrása; eltekintve ettől, mondom, a költség megállapításánál tapasztaljuk az egyöntetűség teljes hiányát, mert a sablonszerű munka kivételével, melynél a bíróságoknál többé-kevésbé, mégis már megállapodott díjszabás gyakorlatban van, az érdemes munka értékelésénél országsszerte annyira divergáló a felfogások és irányzatok, hogy tülzárás nélkül mondhatni, ahány a bírói individuum, annyi az ízlés is. Nobilitás is jut kifejezésre; tagadhatatlan, sok esetben megfelelően taksáltatik az ügyvéd szellemi productuma, ez is igaz; de legtöbb esetben oly sajátságos, megfoghatatlan, az ügyvédet anyagilag érzékenyen sértő szűkkeblűséget tapasztalunk, hogy nem tudjuk, animositás akar-e ez lenni az ügyvédi kar ellen, vagy tulságos jóindulat a jogkereső

közönség iránt, vagy pedig keressük-e annak okát a szellemi munka méltatására szükséges tájékozottságnak a hiányában. A költség, melynek megállapítása a bíró kezébe van adva, ami mindennapi kenyerünk. Hogy a bíróságok nagy része, sőt mondhatni tulnyomó része, mily silányan értékeli az ügyvéd szellemi termékeit, arra van ezer meg ezer példa. Van számos olyan eset, hogy rendes perekben, melyek rendszerint már intenzívebb szellemi munkát igényelnek, az ügyvédnek a készkiadásokon felül alig marad valamije. A nagyobb, bonyolultabb természetű perekben a felebbezés megszerkesztése néha több napi munkát vesz igénybe és ezért a felsőbb bíróságok rendszerint 10 forint mint maximális összeggel díjazzák az ügyvédet. A 10 frtot meghaladó díj már fehér holló számba megy. Vidéki törvényszékek egynémelyikénél a pertári megjelenések 50 krral taksáltatnak.

Megalázó a társadalmilag magas állású ügyvédi karra nézve, hogy a Themis-nek szentelt szolgálatait hordári mértékkel mérik. A megélhetés nehézségei megnehezítik egyúttal a hivatás magaslatára való emelkedhetést és tangálják így a tekintélyt is és miután a létküzdelem jóformán általános defectus, az egész ügyvédi kar reputációja szenved alatta. Az ügyvédi kar tehát a munkadíjaknak magas kvalifikációja és társadalmi igényeinek megfelelő szabályozásától várja helyzete javulását és e tekintetben tökéletesen egyetért dr. Szilágyi Arthurral, aki ezen ügyet e lapok utolsó számaiban fejtegetésének tárgyává tette, valamint abban is, hogy legfőbb ideje ezen actualis kérdéssel komolyan és behatóan foglalkozni.

De nem oszthatom nézetét a gyakorlati kivétel tekintetében. Szerintem a leghelyesebb, ha az ügyvédi összes tevékenységre a bifurcatio elvét alkalmazzuk. Az egész anyag, mely az ügyvéd működését magába foglalja, két csoportra osztható. A tisztán sablonszerű munkák és jogi természetűeknél fogva gyorsabb elintéztést nyelő ügyek, melyek az ügyvédi praxis gros-ját képezik, az egyik csoport és a tulajdonképeni érdemleges, hosszabb eljárás és intenzívebb szellemi munkát igénylő ügyek a másik csoport alá tartoznának. Az első csoportnál, melynek keretébe csak nagyjában, a sommás perben kifejtett egész tevékenység, a rendes perek, ha macacsság, beismerés vagy bírói egyezséggel nyernek befejezést, a váltókeresetek, a végrehajtási kérvények, végrehajtás fogatatosítási cselekmények, csődbejelentések, felszámolási tárgyalások, telekkönyvi beadványok, kereskedelmi cégek bejegyzését, megváltoztatását és törlését tárgyzó kérvények és a járásbíró-ságokhoz utalt büntető-ügyek volnának bevonhatók, ennél a csoportnál tehát leghelyesebbnek tartom az ügyvédi díjak törvény által való megszabását, a fizetési meg-hagyásokról szóló 1893: XIX. tcz. analogiája szerint. A díjtételek fixirozására, az egyetlen helyes kulcs, a pertárgy összege vagy értéke, mint ezt a praxisban számos bíróságnál divó skálánál tapasztaljuk. De másképen áll a dolog az ügyek másik, a fontosabb [meritoriális munkát magában foglaló csoportnál. Holott az első csoportbeli ügyeknél csak a per substratuma, a perösszeg, ami változó, a munka mennyisége és minősége azonban jóformán egy és ugyanaz, addig a másik csoportnál az ügyvédi munka quantitative és qualitative oly sok- és különféle, az összeredmény, az érték, melylyel ez az ügyfélre nézve bír, valamint a ráfordított önköltség, oly variabilis, hogy eltekintve a technikai kivihetőség alig legyőzhető nehézségeitől, lehetetlennek tartom akár az általány-, akár a külön-díj, akár pedig a dr. Szilágyi Arthur javasolta vegyes rendszer segítségével, oly érték-mérőket kitalálni, oly egységeket fixirozni, melyek még megközelítőleg is alkalmasak lennének a munka kaleidoskop-szerű voltánál fogva, a helyes értékelés követelményeinek megfelelni. A nagy nehézség, sőt nézetem szerint a kivihetőség lehetetlensége a kulcs megállapításában fekszik. A perösszeg vagy a perérték egymagában elégtelen, mert akkor a

szellemi munka és az összeredmény mint szintén számba veendő értéktényezők, jelentőségüket veszítik. Elégtelen így a munka vagy az összeredmény egymagában is a kulcs fixirozására. De még nagyobb nehézségekbe ütköznék, a casuistikánál fogva, mindhárom értéktényezőnek az összefoglalása, vagyis egy kombinált kulcs létesítése. Hanem van ennél a csoportnál is egy remedium. És ez a remedium igen egyszerű és természetes, tétessék kenyerünk ahová természeténél fogva tartozik, saját autonóm hatóságunk, az ügyvédi kamara kezébe. Ez állapítsa meg vitás esetekben a felebbezés kizárásával és a végrehajthatósággal felruházottan mindazon költségeket, melyek mint az első csoport alá nem tartozók, törvényesen megszabva nincsenek.

Egy jogos, igazságos, czélszerű és az ügyvédi kar méltóságának megfelelő kíváncsi. Egyedül kamarai hatóságunk illetékes és szakavatott interpretátora ügyvédi munkadíjaink értékelésének.

A bíró, határozatában, csak általában mondja ki a költségviselésre való kötelezettségeket, anélkül azonban, hogy azt összegszerűleg megállapítaná és most ha ügyvéd és fél között a költségre nézve megállapodás létre nem jön, az ügyvédi kamara lesz hivatva a költségjegyzéket felülvizsgálni. Itt csak nagy vonásokban, mintegy brouillon-ként kívántam az elvet jelezni. Törekedjünk ezen elvet érvényre juttatni, ez irányban önkormányzati jogunkat kitágítani, mert itt az ügyvédi kar felszabadításáról, egy nagy morális vívmányról van szó.

Igen jól tudom, hogy ezen reformeszmé sok helyütt és kivált illetékes körökben nem igen barátságos fogadtatásban fog részesülni. Főleg arra nézve fognak aggályok felmerülni, ha vajon a jogkereső közönség érdekeivel összeegyeztethető-e, ha a költségmegállapítás az ügyvédi kamarák, saját hatóságunk hatáskörébe átutaltatik, vajon nem tartható attól, hogy e jog kiaknáztatnék a közérdek rovására. E részben a magyar ügyvédi kar magas szellemi és erkölcsi nivója teljes garantiát nyújt, valamint azon belátás is, hogy az ügyvédi érdemletnek a jogkereső közönség érdekeivel való összhangzásba hozatala, jól értett, legsajátabb érdekünkben fekszik.

Ezen reformeszmé megvalósulása a jogélet hátrányára nem szolgálna, az ügyvédi karra nézve azonban epochális vívmányt, egy darab szabadság kivívását, a tekintély emelését jelentené. Én ezen reformtól az ügyvéd anyagi helyzete javulását is várom.

Dr. Reismann Simon,
ügyvéd.

A szerzői bejelentések iktatója.

A hivatalos lap f. év január 29-iki (24.) száma közli, hogy «a kereskedelemügyi m. kir. miniszter a szerzői jog biztosítására (helyesen: biztosítását) czélzó bejelentések elfogadására *dr. Klinger Jenő* miniszteri segédfogalmazót bízta meg».

Ez a szerényen meghuzódó kinevezés úgy látszik, jobbra forduló pontot jelez az 1884. év XVI. tcz. értelmezése s az annak értelmében vezetendő iktatókönyv pontossága és megbízhatósága tekintetében, mert eddig sajnosan tapasztaltuk, hogy a miniszteriumban nem tudtak megnyugtató tájékoztatást és felvilágosítást adni a bejelentett szerzői művekről, hogy a törvényben előirt nyilvántartó-könyvet a köteles gondosság és pontosság hijával vezették úgy a hogy, sőt bátran mondhatni, hogy egyáltalán nem is vezették.

Pedig hogy milyen fontos ez az iktatókönyv, nyilvánvaló a szerzői jogról szóló törvény megfelelő rendelkezéseiből, miután csak az ide bejelentett és itt beiktatott művek állanak a bitorlás elleni védelem alatt s ez volna hivatva meg-

védetni egyrészt a szerzőt az irodalmi kalózság ellen, — a kiadót másrészt a «beugratás» ellen.

Az 1884. évi XVI. tcz. 7. §-a például az idegen nyelven megjelent mű fordításának büntetlenségét, az elkobzás és kártérítés ellen védelmet biztosít, ha az illető műre nézve a lefordítás a megjelenéstől számított egy év alatt be nem jelentetett.

Ez annyit jelent, hogy ha például Verne-nek 1885-ben megjelent valamely regénye — miután a kiadási év nem számittatik — 1896 december 31-ig nem jelentetett be magyar fordítás alatt állónak, 1897 január 1-től kezdve bárki szabadon fordíthatta és kiadhatta. Ennek logikus folyománya meg az, hogy a kiadó vagy kereskedő, aki Verne illető regényét a védelmi idő lejártá után fordíttatni és kiadni szándékozott, előbb — hogy a saját bőrét védje — a kereskedelmi miniszter iktatókönyve iránt érdeklődött s itt kívánt bizonyosságot nyerni, hogy nem tilalmas dologba fog; de bezzeg itt pontos és megbízható felvilágosítást nem kapott.

De nem is kaphatott, mert a bejelentések elfogadására nem volt eddig egy külön hivatal szervezve (mint pl. Németországban a Rat der Stadt Leipzig), sőt egy külön közeg sem volt kirendelve, hanem azok az általános iktatóban voltak benyújtandók, ami nyilván ellenkezett a törvénnyel és a miniszter rendeletével. De ilyenformán nem is lehetett célravezető, mert az általános iktató 100,000-re menő számai közt böngészni sem nem kényelmes, sem nem kellemes, de nem is megbízható vállalkozás és mert míg innen felkerült az illetékes ügyosztályba, addig ugyan kényelmesen el lehetett követni — jóhiszemű bitorlásokat.

Most, hogy végre — 15 év múltán — a miniszter meg gondolta és segít a bajon, helyénvalónak találom, ha eddigi megfigyeléseim alapján a hivatal berendezése, az iktatókönyv beosztása, vezetése, s a közönség értesítése dolgában egy pár megjegyzést teszek, amelyek talán alkalmasak lesznek némely anomalia eloszlatására.

Elsőbben azonban felhívom a pénzügyminiszter figyelmét, hogy még eddig nem szabályozta rendelettel a bejelentések és bizonyítványok bélyegezésének kérdését. A szerzői jogról szóló törvény (43. §.) értelmében a bejelentések az iktatóba bevezetés végett szóval, történhetnek, ilyen esetben a kereskedelemügyi miniszterium értelmezése szerint sem külön jegyzőkönyvet felvenni, sem bélyegilletéket leróni nem kell. Logikus lenne tehát, hogy az írásos bejelentés — amely tulajdonképen a hivatal könnyebbségére is van — szintén bélyegmentes legyen. De nem vagyunk tisztában azzal sem, hogy ha bélyegköteles a bejelentés, mennyi bélyeg ro- vandó le?

Ezt csak közbevetőleg megjegyezvén, mondhatom, hogy az iktatókönyv jelen alakjában és beosztása mellett nem felel meg a czélnek.

1. A bevezetések a bejelentések sorrendjében történvén, nem nyújthat az iktatókönyv könnyű és megbízható áttekin- tését. Ma, amikor eddig összesen 6—8 bejelentés történt, még hagyján; de ha feltéve egy év alatt 110—150 bejelentés lesz s esetleg 4—5—10 év bejelentése lesz átkutatandó, ki vállalhat felelősséget az értesítés hűségéért, hacsak nem akarunk minden érdeklődő kedvéért az iktatókönyvhöz órákra sze- gezni egy hivatalnokot, aki ott töltse idejét. Azért elkerül- hetlenül szükséges, hogy az iktatókönyv mellett egy pontos alphabetikus mutatókönyv is készíttessék.

2. Az iktatókönyvben hiányzik egy igen fontos rovat: a bevezetés törléséről. Pedig hogy a pusztá bejelentés nyo- mán eszközölt beiktatás esetleg törlendő lesz, nagyon könnyen képzelhető eset.

A törvény 43. §-a értelmében a beiktatás a jogositvány vagy egyéb tények előleges vizsgálata nélkül történik, vagyis minden bejelentés feltétlenül s azonnal iktatandó.

Törölendő lesz azonban a beiktatás:

a) hivatalból, ha a bejelentés a védelmi idő leteltével (7. §.) érkezett;

b) az érdekeltek kérelmére — esetleg birói megkeresésre — ha a bejelentés jogosulatlansága beigazoltatott vagy korábban szerzett jog jelentetett be védelmi időn belül.

3. Nagy komplikációkra adhat okot és alkalmat, hogy — az eddigi egynéhány bejelentés között is már — későbbi bejelentések korábban vannak bevezetve, mint a régebbi bejelentések, sőt tudtommal tavalyi bejelentések közül egy-kettő ma sincs bevezetve. Pedig egy bitorlás miatti persorsára nagy befolyással lehet az a kérdés, hogy két bejelentő közül kié iktattatott előbb, s illetve, hogy az iktatókönyvből mikor tűnt ki a bejelentés.

4. Hogy milyen bejelentések alkalmasak a bevezetésre, megmondja a szerzői jogról szóló törvény 42. §-a, utalván a 7., 13., 55. és 65. §§-ra. Kevés gondosság fog tehát kelleni ahhoz, hogy felesleges beiktatások mellőzhetőek legyenek, s nem fog előfordulni, hogy például egy metszett mű rajza beiktattatott (a metszett mű védelmére!), ami pedig a 62. §. 1. pontja értelmében «szabad feldolgozás».

5. Bátran mellőzheti a most kreált hivatal a miniszterium által eddig követett praxist, hogy a bejelentéseket — fogantatás (beiktatás) előtt — áttette véleményezés végett az igazságügyminiszteriumhoz, aminek semmi rátiója sincs. Eltekintve attól, hogy míg az igazságügyminiszter — szükségtelen — véleménye be nem érkezik, a beiktatást sem eszközli, ez alatt pedig letelhetik a törvényes védelmi idő s a mű szabad prédává lesz (mert nem volt beiktatva), a szerzői jog 43. §-a világosan rendeli, hogy: «a beiktatás az érdekeltek... kérelmére a jogosultság vagy a bejelentett tények valódiságának előleges vizsgálata nélkül történik», így tehát az igazságügyminiszternek semmi beleszólása nincs. Hisz a bejelentés nincs hivatva jogkérdést eldönteni.

6. Ép ily helytelen, szükségtelen, sőt törvényellenes, hogy amikor bizonyítványt kérnek arról, vajon valamely mű a magyar szerzői jogról szóló törvény értelmében be van-e iktatva, előbb átír a m. kir. kereskedelmi miniszter a közös külügyminiszterhez, hogy vajon nincs-e a nemzetközi egyezmény alapján a beiktatás keresztülvive az általa vezetett lajstromban. Ahhoz a bejelentéshez nincs köze annak, aki a magyar szerzői törvény oltalma alatt áll.

7. A kereskedelmi miniszteriumban fáznak attól, hogy az értesítést írásban kiadják, sőt tudtom szerint eddig ilyen írásbeli bizonyítvány kiadását egyenesen megtagadták. Ez ellenkezik az 1884. évi XVI. tcz. 44. §-ával, amely rendeli, hogy «az iktatókönyvet mindenki megtekintheti és követelheti, hogy abból részére kivonatokat állíttassanak ki».

A törvény intentiója az volt, hogy jogtalan támadások ellen közokirattal lehessen védekezni, igazolván vagy azt, hogy a bejelentés megtörtént, vagy akár azt, hogy a bejelentés nem történt, a mű védelemben nem részesül.

Különösen az utóbbi nemleges bizonylatok kiadását szokták a kereskedelmi miniszteriumban megtagadni s azzal érvelnek, hogy csak pozitív tényekről (beiktatásról) kell és lehet a törvény szerint «kivonatot» adni, tehát arról, hogy x.-nek y. című műve nincs bejelentve, azt nem kötelesek igazolni. Ezt ad oculos megcáfolhatjuk azzal, hogy pl. a cég-hivatalok is adnak bizonyítványt arról, hogy egy keresett cég nincs bejelentve.

Ezekben foglaltam össze tapasztalataimat és megjegyzéseimet, talán hasznát veszik illetékes helyen.

A közérdek parancsolón követeli, hogy az iktatókönyv vezetésénél más, az eddigitől eltérő rendszert kövessenek, mert csak úgy felel az meg céljának.

Dr. Friedmann Kálmán,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

Az igazságügyminiszteriumban a javító-intézeti ügy tárgyában e héten enquête tartatik. Első sorban a javító-intézeti igazgatók vannak meghíva és ezen kívül részt vesznek az illető igazságügyminiszteri osztály főnökei. Vajha ezen igen fontos ügy düllőre jutna végre-valahára. Az enquête-ben az elnökséget Vörösmarty Béla államtitkár viszi.

— **A budapesti kir. táblához** ez év első negyedében érkezett 7524, elintézésre várt 11,095, elintéztetett 7906, hátralékban maradt 3189 ügy. A múlt év vége óta a hátralék csökkent 382-vel.

— **A budapesti rabsegélyző-egylet 1898. évi működéséről** szóló beszámoló ez egylet fokozatos fejlődését mutatja fel. Az évi államsegély 6000 frtot tett ki. Ezzel együtt körülbelül 15,000 frt bevétel ellenében 11,000 frt kiadás volt. Az egylet a segélyezés módjai körül a legnagyobb súlyt a munka szerzésére helyezte. Évente 15—20 egyénnek szerzett az egylet alkalmazást. A többi munkakeresőt a szükségnek megfelelő más módon, pl. felruházás, ovadék-nyújtás, természetbeni tartás által gyámoltotta. A közvetett gyámoltással nagyobb siker éretett el, mert így a pártfogolt elhallgathatta büntetett előéletét, míg ha az egylet helyezte el az illetőt, kénytelen volt azt megmondani, ami a munkaadó ellenszenvét vagy bizalmatlanságát idézte elő. 312 egyén részesült pénzbeli segélyben (100-zal több, mint előző évben) 3663 frt értékben. (1895-ben még 2400 frt fordított pénzbeli segélyre.) Egy személyre esik átlag 11 frt 74 kr. (1896-ban 8 frt 75 kr., 1897-ben 16 frt 13 kr.) A legkisebb segély 2 frt, a legnagyobb 350 frt volt. A segélyösszegnek állandó emelkedését a tartóztatottak hozzátartozóinak, főleg gyermekeinek gyámoltása okozza. A menedékházban 174 egyén fordult meg. (1897-ben 113.) A menedékházra az egylet 4250 frtot fizetett rá. Egy személy átlag 53 napot töltött a menedékházban. A benlakó pártfogoltak a házi és kerti munkán kívül szalmatok és szalma-lábtörő készítésével és szecskaavágással foglalkoztak. Legújabbán megrendelésre asztalos munkát is készítenek és kéziratot másolnak. Munkajutalom címén kiosztottak 638 frtot, miből egy munkásra 3 frt 66 kr. esik. A kiválóan érdemes egyesületet ajánljuk a jogászság figyelmébe.

— **Közigazgatási hatóságok** elé utalt kihágások és az azok körüli eljárási és pénzkezelési szabályok. A fenálló törvények, rendeletek és elvi jelentőségű határozatokból rendszeresen összeállította és magyarázó jegyzetekkel kísérte Kiss Emil min. fogalmazó. Bolti ára füzve 10 frt, diszes vászonkötésben 12 frt.

E munkának célja, hogy a kihágási ügyekben ítékezésre hivatott közigazgatási hatóságoknak, a hatáskörükbe utalt kihágásokra vonatkozó összes törvények és miniszteri rendeletek, úgy amint azok ma érvényben vannak, rendszeresen egybegyűjtve, rendelkezésükre álljanak, hogy a törvények, rendeletek kikeresésével, azok egybevetésével, az amugy is tulterhelt közigazgatási hatóságoknak ne kellessék az időt vesztegetni, hanem azonnal láthassák, hogy az előfordult ügyben illetékesek-e az eljárásra? s ha igen: melyik §-t kell alkalmazniok és az eljárásnál mely szabályok tartandók szem előtt.

Nagy előnye e munkának, s annak kezelhetőségét szerfelett megkönnyíti, hogy a kihágásokra, eljárásra és pénzkezelésre vonatkozó törvények és rendeletek nem, amint kibocsátva lettek, egész terjedelmükben közöltek, hanem azoknak csak azon részei vannak felvéve, amelyek ma életben vannak s az életben levők közül is csak azok, amelyek egyenesen kihágást állapítanak meg s illetve az eljárási és pénzkezelési szabályokat tárgyazzák, avagy ezekre vonatkoznak, — míg a törvényeknek, rendeleteknek mindazon részei, melyek hatályukat veszítették, vagy nem vonatkoznak a kihágásokra, elhagyattak, — ha pedig valamely törvény, rendelet módosított, a módosított szöveg közöltetik, és így az első pillanatra látható, hogy mi az életben levő jogszabály; másfelől pedig a közölt §-ok szószerint vétetnek fel, a munka minden más törvény- vagy rendeletgyűjtemény használatát feleslegessé teszi.

A munkába felvett törvényeket, rendeleteket kiegészítik: a kihágásokra és az azok körüli eljárásra vonatkozó elvi jelentőségű határozatok a szerzőnek magyarázó, utbaigazító jegyzetei. E mellett, ha valamely törvény vagy rendelet §-ai egymással összefüggésben vannak, erre mindenütt utalás történik. — Az elvi jelentőségű nagyszámu (mintegy 2000) határozatok mindenütt azon §. mellett lévén közölve, amelyre

vonatkoznak: ez által lehetővé van téve, hogy a törvény alkalmazására hivatott hatóság a felsőbb hatóságok álláspontját a konkrét esetben azonnal, minden keresés nélkül megismerhesse.

— **A marosvásárhelyi kir. járásbiróság** 1898 július hó 2-án beadott folytatólagos kielégítési végrehajtási kérvényt, melyben a végrehajtási zálogjog bekebelezése ingatlanra is kéretett, — 1898 december 3-án intézett el, mely elintézés a képviselő ügyvédnek 1898. évi december 21-én lett kézbesítve. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A bűnügyi nyomozások körüli megkeresésekről** a belügyminiszter a következő rendeletet bocsátotta ki: A budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányának hozzám tett jelentése szerint gyakran tapasztaltatott, hogy a szolgabíróságok, illetve rendőrkapitányságok, ezen főkapitányság részéről hozzájuk intézett azon megkereséseknek, hogy a szükséges nyomozatot hatóságuk területén folytatva, az esetleg kinyomozott terheltet jegyzőkönyvileg hallgassák ki s a jegyzőkönyvet a főkapitányságnak küldjék meg, meg nem felelnek, hanem csupán arra szorítkoznak, hogy a nyomozattal általuk megbízott csendőrségnek a nyomozás eredményét feltüntető néhány soros jelentését teszik át az említett főkapitánysághoz. Ezen eljárás hátránya a Budapesten folytatandó további nyomozás sikerére nézve kétségtelen; hátrányos ez már azon körülménynél fogva is, hogy annak következtében az említett főkapitányság, illetve az indítványt tevő kir. ügyészség s az eljáró bíróságok, sok esetben — midőn t. i. a terhelt személyi adatai a panaszjegyzőkönyvben nem teljesek, a megküldött csendőrségi jelentésben pedig teljesen hiányzanak — terhelt személyére nézve bizonytalanságban maradnak, a kellő adatokat a hivatali segédkönyvekben fel nem tüntethetik. Ezen hátrányoknak elejét veendő, felhívom a törvényhatóságot, hogy az alantas elsőfoku hatóságokat (városoknál a városi rendőrkapitányságot) utasítsa, miszerint úgy a fővárosi rendőrség, valamint általában minden más hatóság által valamely nyomozás folytatása iránt intézett megkereséseknek ezek tartalma értelmében pontosan és kielégítően feleljenek meg. (28,363/99. B. M. sz.)

Külföldi kiskorúakat érdeklő hagyatéki ügyek. A belügyminiszter a következő rendeletet bocsátotta ki: Azon hagyatéki ügyekben létrejött egyezségeket és megállapodásokat, amelyekben külföldi kiskorúak vannak érdekelve, az árvaszekék — a jóváhagyás kérdésében leendő határozathozatal végett — gyakran átteszik a kiskorúak illetékes külföldi gyámhatóságához. Az 1894. évi XVI. tcz. 71. §. 5. és 6. bekezdéseiben foglalt rendelkezések azonban nem hagynak fen kétséget az iránt, hogy a külföldi kiskorúakat érdeklő hagyatéki eljárás során létrejött megállapodások jóváhagyásának kérdésében azon gyámhatóság van hivatva határozni, amelynek területkörében a hagyatéki bíróság illetékességének megállapításánál alapul vett község fekszik. (21,198/99. B. M. sz.)

A kiskorú leányokkal üzőtt kereskedés. A nemzetközi büntetőjogi egyesületnek f. é. szeptember havában Budapesten megtartandó kongressusa tudvalevőleg felvette napirendjére a «traite des blanches», azaz a kiskorúakkal üzőtt leánykereskedés kérdését is. Arról értesülünk, hogy azt megelőzőleg, t. i. folyó évi június hó 21-től 23-ig egy nemzetközi kongresszus fog Londonban megtartatni, mely kizárólag a leánykereskedés repressiójának kérdésével fog foglalkozni. A kongresszus megvizsgálja ezen kérdés mibenlétét a különböző országokban és megvitatja, hogy minő nemzetközi megállapodások szükségesek a leánykereskedés elnyomásához. Továbbá megvizsgálják, hogy minő philantropikus és jótékonyági intézmények léteznek az egyes országokban a nők védelmére vonatkozólag és minő eredmények várhatók ezektől. △

— **Vad jogtalan eltulajdonításának elbírálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.** (A m. kir. minisztartanácsnak 1898. évi október hó 5-én hozott határozata.) A m. kir. minisztartum: Ezen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: T. Géza z—i lakos feljelentése szerint K. Ferencz és K. Antal sz—i lakosok, az általa bérelt z—i vadászterületen agarasztak és egy nyulat is fogtak. A kisjenői járás főszolgabírája előtt megtartott tárgyalás alkalmával megállapítottatott, hogy K. Ferencz a z—i vadászterülettel szomszédos saját vadászterületén agarasztott. Agara egy nyulat felvert, azt a két vadászterület közötti határárokban elfogta s a t—i pusztára vitte, ahol egy trágyadomb mellett letette. Ezt látva az országuton fát szállító K. Antal, kocsijáról leszállt s az agár által a földre tett nyulat felvette és kocsiján elhelyezte. Ezen tényállás alapján a kisjenői járás főszolgabírája K. Ferencz irányában az eljárást megszüntette s K. Antal cselekményében az 1878. évi V. tcz. 367. §-ában meghatározott vétség ismérveit látván fenforogni, az iratokat a kisjenői kir. járásbírószághoz tette át. Ez utóbbi pedig hatáskörének hiányát azon indokolással mondta ki, hogy a vad uratlan jószág s mint ilyen jogtalan elsajátítás tárgyát nem képezheti. K. Antal cselekménye, — minthogy semmi adat nem merült fel arra nézve, hogy ő az agarászatban vagy a vad elejtésében részt vett s abban, hogy az elejtett vadat felvegye, K. Ferenczzel megállapodott volna, — sem az 1883: XX. tcz. V. fejezetében meghatározott, sem pedig oly kihágás ismérveit fel nem tünteti, melyet az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. pontja, vagy külön törvény a közigazgatási hatóság hatáskörébe utalna: a szóban forgó ügyben a kir. bíróság illetékességét kellett megállapítani, mert annak kimondása, hogy forog-e fen, illetve mily okokból nem forog fen a tulajdon vagy birtok, vagy mindkettő ellen irányuló büntetendő cselekmény, az 1880: XXXVII. tcz. 40. §-ának 1., 4. és 5. pontja értelmében a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. (3772/98. B. M. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Az alsóausztriai ügyvédi kamara évi közgyűlésének** lefolyása hasonló volt a budapesti kamaráéhoz. A f. hó 14-én tartott gyűlésen erős ellenzék szervezkedett, mely élénk színekkel ecsetelte különösen az ügyvédség anyagi helyzetét. Főkép a polgári perrendtartás életbelépte óta sok a panasz a bíróságok költségmegállapításai ellen. Az ellenzék a kamarai választmányt tette odaát is felelőssé a bajokért. A három órai vita eredménye az lett, hogy a közgyűlés utasította a választmányt, hogy az ügyvédség anyagi helyzetét és segélyeszközeit tegye megfontolás tárgyává. Elhatározatott továbbá, hogy a kamara hivatalos lapot adjon ki.

— **Polgári per a magánvád visszavonása iránt.** Valaki kötelező nyilatkozatot tett az iránt, hogy X. ellen tett bűnvádi panaszát visszavonja. Az illető cselekmény csupán magánvádra üldözhető. Minthogy a panaszos bíróságon kívüli ígéretének eleget nem tett, a vádlott őt a polgári bíróság előtt kötelezettségének teljesítése iránt perelte, keresetének kérelmi részében a magánpanasz visszavételére kérve kötelezni a vádlott. A német Reichsgericht az alsófokok elutasító ítéleteinek ellenére a keresetnek helyt adott.

— **Kártérítés Röntgenezés esetében.** A párisi bíróságok egyike előtt érdekes per van eldöntés alatt. Egy asszony, kinek orvosa czombbájának gyógyítása végett műtétet ajánlott, és ki ebbe beleegyezni nem akart, nagyobb bizonyosság végett Röntgennel nézette meg végtagját. Az eredmény negatív volt, de a Röntgenezéstől nagyfokú bőrlöbja támadt, úgy hogy a fájdalomtól majd eszt vesztette és félt volt, hogy a bőr nagy kiterjedésben elhal. Az orvosi kezelés költsége majd több, mint negyedfélezer frankra rugott, és az asszony férje 4000 frank kártérítést követelt a Röntgenezőtől. Ennek védője a Pitié-kórház Röntgen-laboratoriumának vezetőjétől terjesztett elő véleményt, mely szerint, ha a Röntgenezésért kártérítést is kellene fizetni, ennek hasznávétele egyáltalában lehetetlen volna. A betegek érzékenysége ép oly kiszámíthatatlan, mint a gyógyszerekkel szemben. A bíróság orvosi szakbizottság kihallgatását határozta el az iránt, hogy a Röntgenezés tartama (egyszer 40 perc, másodszor 45 perc, harmadszor egy és egy negyed óra) helyes volt-e. (*Gyógyászat.*)

Márkus Dezső jogászegyleti előadásából egy részletet a jövő heti számban közlünk.

A Magyar Jogászegylet f. hó 22-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Vámbéry Rusztem tart előadást a bűnügyi muzeumokról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogsegély vagyontalanoknak. *B. A.* — Néhány szó az igazságügyminiszter programjához. *H.* — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz *Dr. Barna Ignác*z budapesti kir. táblai bírótól. — A Corpus Juris Hungarici és a magánjogi kodifikáció. *Dr. Márkus Dezső* kir. törvényszéki bírótól. — A budapesti kir. tábla elnöke a budapesti ügyvédi kamarához. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A kir. törvényszékek felebbviteli tanácsai köréből. — A m. kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Jogsegély vagyontalanoknak.

Aktuális kérdés, hogy mi módon szabályozandó a szegények jogi segélyben való részesítése.

E nemes cél szolgálatára alakult egyesület ugyan igyekszik a főváros területén annyira érezhető szükségét pótolni, de ez egyletnek működése csak még inkább kívánatossá teszi az ügyvédi rendtartás vonatkozó intézkedéseinek sürgős revízióját.

Németországban is hasonló irányu mozgalmakkal találkozunk. Ott is állandó a panasz, hogy egyrészt a szegénységen való perlés kedvezményével sok a visszaélés, a bíró, ügyvéd és ellenfél vexálása, másrészt a védelemre szoruló és érdemes embernek meg van nehezítve e kedvezmény igénybe vétele.

A berlini ügyvédi egyesületben *dr. Goldschmidt Julian* tartott e tárgyról érdekes előadást, sürgetve egy ügyvédi jogvédő egyet felállítását.*

Az előadás első része ismerteti a szegényvédelemnek különböző rendszereit.

A német jog szerint (perrendtartás 109—118. §§., ügyvédr. rendtartás 33—37. §§.) a szegénységen való perlés megillet mindenkint, aki valószínűsíti, hogy saját és családja fentartásának veszélyeztetése nélkül nem képes a per költségeit viselni. Nem szükséges hatósági *szegénységi* bizonyítvány, elegendő a vagyontalanságra és a családi vagy kereseti viszonyokra vonatkozó tárgyi bizonyítékok produkálása. A kérelemre a pártfogó ügyvédet a bíróság rendeli ki. Mindenik forum részére külön kell kérni a kedvezményt, de a szegénység a felsőbb forumokon nem bizonyítandó, ha előzőleg az alsóbíróságnál igazoltatott. Az ellenfélnek megítélt költséget a szegénységen perlekedő tartozik megtéríteni.

Angolországban a szegényvédelem joga még a tizenötödik századra vezethető vissza.

Az angol jog szerint a folyamodó tartozik egy *ügyvéd* bizonyítványát felmutatni, melylyel igazolja, hogy az érvényesíteni kívánt jogigényt alaposnak tartja, továbbá köteles nyilatkozatot kiállítani, melyben kijelenti, hogy ruházata és az igényelt követelésen felül 25 font sterlingnél többet érő vagyona nincs.

A kérvény a perre illetékes bíróságnál nyújtandó be. A kirendelt pártfogó ügyvéd «alapos okokból» visszautasíthatja az ügyet. Büntetés terhe alatt tilos az ügyvédnek pártfogoltjától bármi jutalmat elfogadni. De maga a párt-

fogolt is elveszti a szegénységen való perlés jogát, ha ügyvédtét díjazza.

Franciaországban a szegényvédelmet az 1852. év január hó 22-én kelt törvény szabályozza.*

Minden elsőfoku törvényszéknél, felebbviteli bíróságnál, valamint a semmitőszéknél és a legfőbb közigazgatási bíróságnál működik egy-egy *bureau d'assistance judiciaire*.

Az elsőfoku bíróság bureau-ja öt tagból áll. Két tag a közigazgatás köréből delegáltatik, három tag a bíróság, ügyvédség vagy közjegyzőség köréből választatik.

A felebbezési bíróságok bureau-ja hét tagból áll. Két közigazgatási szakemberen felül a bíróság két tagot saját bírái közül választ, kettőt a Conseil de l'ordre des avocats, egyet a Chambre disciplinaire des avoués rendel ki.

A semmitőszék és a legfőbb közigazgatási bíróság mellett működő bureau-ok szintén hét tagból állnak. Két tagot a pénzügyminiszter küld ki, két tagot maga a bíróság saját tagjaiból választ. A többi három tagot a semmitőszék saját nyugdíjas tagjaiból vagy tényleges vagy nyugdíjas egyetemi tanárokból, a közigazgatási bíróság pedig saját nyugdíjas tagjai, a volt prefectusok, vagy a közigazgatási bíróságnál működött ügyvédek közül választ.

A szegénységen való perlés kedvezményeért bélyegmentes kérvényt kell benyújtani a procureur de la République-hoz. Csatolandó az adóiv és folyamodónak a közigazgatási hatóság előtt kiállított nyilatkozata arról, hogy vagyona nincs. Az államügyész a kérvényt az illetékes bíróság bureau-jához teszi át. A bureau tudakozódik a folyamodó anyagi helyzete iránt és ha az információ kedvező, megpróbálja a felek közt egyezséget létesíteni, és pedig úgy, hogy mind a kérvényezőt, mind ennek ellenfelét maga elé idézi, egyuttal meggyőződve arról, vajon nem-e teljesen alaptalan vagy nem érvényesíthető a folyamodó igénye.

Ha az egyezség nem sikerül, a bureau határoz a szegénységen való perlés megadása felett. Ezen határozat ellen nincs jogorvoslatnak helye.

Mindenik forum önállóan határoz a szegénységen való perlés megadása iránt.

Ha a szegénységen való perlés megadatik, a bureau elnöke az iratokat az illetékes bírósághoz küldi át. Az elsőfoku eljárásban a törvényszék elnöke az ügyvédi kar batonnier-ját vagy a chambre des avoués elnökét vagy a syndique des huissiers elnökét megkeresi a szükséghez képest advocat, avoué vagy huissier kirendelése iránt. A kirendelés az illető testület választmányának hatáskörébe tartozik.

A személyjogon perlés kedvezményével megindult ügybe az államügyészségnek beleszólási joga van.

A szegénységen való perlés módja a csalárd módon való használata pénzbüntetéssel jár.

A belga 1889 július 30-iki törvény szerint a pártfogó ügyvédek a *Bureau des consultations gratuites* bizza meg a szegényvédelemmel. A kérvény nem mint Franciaországban az államügyészségnél, hanem a bíróságnál nyújtandó be. Az egyezségi kísérlet Belgiumban is kötelező.

* A régi jog szerint a szegényvédelem az ügyvédség erkölcsi kötelességeül tekintetett. A hét bizonyos napján az ügyvédek ingyenes jogi tanácsok adására a Palais de justice-ben voltak találhatók.

* Zur Reform der Armenrechtspflege. Veröffentlichungen des Berliner Anwalt-Vereins. Heft 11.

Clara Müller

Sürgős ügyekben ez a procedura lényegesen megrövidíthető, amikor a szegényjog bizonyos perbeli cselekményekre előzetesen biztosítatik.

A bureau des consultations gratuites szervezetét az ügyvédi kamara választmányának egy 1887-ben kelt határozata szabályozza. A bureau négy szakosztályból áll; mindegyik osztályt egy választmányi tag vagy egy idősebb ügyvéd vezeti. A folyó ügyeket fiatal ügyvédek intézik.

Az osztályok minden két hétben ülést tartanak. Ez ülésekben a kérvényezőket meghallgatják, szükség esetén részükre pártfogó ügyvéd rendeltetik, aki irodájában az ügyről információt vesz fel és a következő ülésben az osztálynak jelentést tesz. A referátum megvitatás alá kerül; minden jelenlevő ügyvéd jogosítva van az esethez hozzászólni, de a határozatot a bureau hozza.

Évente körülbelül 1200 ügyben veszik igénybe a szegényvédelmet.

A belga törvény éppen nem örvend nagy népszerűségnek. Egyrészt az eljárás nehézsége, másrészt a kedvezményvel való visszaélés könnyűsége ellen sok a panasz. Ellenben a bureau működését igen dicsérik.

Spanyolországban minden bírósági kerületben egy vagy több ügyvéd van megbízva az összes szegényügyek ingyenes ellátásával. Jutalmuk mindössze annyi, hogy az ingyenes jogvédelemben eltöltött idő, ha hivatalt vállalnak, az előléptetésnél kétszeresen számítatik be a szolgálati időbe.

Dániában az ügyvédek a szegényjogon indított perekben az állampénztárból nyerik díjazásukat.

Olaszország szabályai hasonlítanak Franciaországéihoz. Külön kiemelendő, hogy Olaszországban a kedvezmény a perenkívüli ügyekre is kiterjed. Ellenben nem veheti igénybe a pártfogó ügyvédet az, aki engedmény jogczimén perel.

A törvényhozási intézkedéseken kívül számos helyen vannak ügyvédi egyletek a szegényvédelem ellátására.

Ezen, az ügyvédek által megalkotott egyletek mellett a munkás-osztály Németország számos helyein állított fel „népirodákat”, melyek jogi tanácsokkal szolgáltak.

Igy az Essenben 1890-ben felállított iroda az első évben 1528, 1895-ben 3709 ügyet intézett el. A müncheni iroda 4783 felvilágosítást adott, 756 irományt készített egy év alatt. Aachen irodája 4538-at.

A szociáldemokraták „munkástitkári hivatalokat” állítottak fel Németországban. Az első ily hivatal székhelye Nürnberg volt. E hivatalt 1896 november 1-től 1898 decz. hó 31-ig 13,001 személy vette igénybe. A munkát díjazott erők látják el. Ezek a jogban jártas egyének a kvalifikációt ügyességgel és gyakorlattal pótolják. Természetesen mindegyik irodák a bíróság előtt a hozzájuk fordulókat nem képviselik.

Igen közel áll e működés a zugirászathoz, sőt igen sok esetben teljesen fedi a zugirászat fogalmát.

Dr. Goldschmidt előadása, anélkül, hogy önálló eszmékben és új javaslatokban bővelkednék, a kérdés megvilágítására igen becses anyagot szolgáltat. B. A.

Néhány szó az igazságügyminiszter programjához.

— Birói körökből. —

A legjobb törvények sem hoznak áldást, ha az azokat alkalmazó közegek nem állnak hivatásuk magaslatán, míg viszont a leggyarlóbb jogrendszer bajain is segíteni fog tudni a hivatásszerű, a gyakorlati érzékkel megáldott, művelt s nemes lelkületű bíró.

Ha tehát jogrendszerünknek a bírák tartó oszlopai, s ha az igazságszolgáltatás a nemzet jólétének egyik legfőbb faktora, nem-e a leglényegesebb feladata az igazságügyi kormányzatnak a bíróságokra fő-fő gondot fordítani?

Amily kiváló érzékkel s nemes felfogással birt magára a

magyar nemzet e kérdés fontosságát illetőleg, oly érthetetlen mostoha elbánásban részesül az, a váltakozó kormányzat részéről.

Különös kivételként emelkedik ki a sorozatban az első: Horváth Boldizsár aéréja. Ő a magyar nemzet egészséges felfogásának megismerője volt. Szilágyi Dezső a helyes elveket szintén felismerte. Nem mondjuk ugyan, hogy nagyon sokat tett volna a bíróság érdekében, erre talán ideje sem volt, de az akarat, a szándék sok ízben megnyilvánult benne.

E kivételektől eltekintve, a legprimitívabb jeleit sem ismerjük fel annak, hogy a kormányzat a jogszolgáltatást, a bíróságok érdekeit szívére vette volna, sőt inkább minden arra mutat, hogy a törekvés az volt, hogy az önállóság, a függetlenség, az előre haladni ohajtó szellemnek szárnya szegessék, s csak az alantas repülés legyen megengedve. Ez az irányzat mutatkozik a munkával való kiméletlen tulterhelésben, a fegyelemnek mindenkor bőséges hangoztatásában s a rendeletekben, melyek a kicsinyes ellenőrzésre szolgálnak, az általános rangosztályozásban, a működési kalkulusok adásában, a burokratizmus meghonosításában, az anyagi gondokkal folytonos küzdelemre való kényszerítésben.

S mindezen intézkedések mellett szigorúan megkívánják viszont, hogy a csak tengődésre utalt bíró, puritán jellem, minden politikai s társadalmi mozgalomban, a létérti küzdelmekben önállóságát megőrizni tudó, s állásának diszt, tekintélyt kölcsönző egyén legyen, s azonkívül tudását, ismereteit magas nívóra emelje, s bármily terhet rónak is reá, gyorsan és szabatosan dolgozzék, telve legyen munkakedvvel.

S ezek dacára a magyar bíróság, az igazságszolgáltatás tisztaságát ragyogó fényben őrzi meg.

Azonban mindennek van határa, a soká kifeszített hur is elernyed, s így nem engedheti a nemzet azt a «kart», amely az igazság jogarát tartja, s amely a nemzetnek tiszteletet kölcsönöz lehanyatlani.

Hogy a bajon segítve és pedig mielőbb segítve legyen, a nemzet képviselő-testületének és a kormánynak az eddigi irányzathoz ki kell ragadnia magát, s be kell látnia, hogy kivételes eszközökkel, kivételes módon kell elbánni a bírói karral, mely a jogrend fentartója. Tanulságul nézzenek át a kultur államokba, és az intézményei folytán sok tekintetben rokon Angliára, mily becsben tartja, mily magas polcon kívánja látni ott a nemzet a saját bíróságát. De nem is szükséges máshol tanulni, csak abba az időbe kell visszatekinteni, amidőn a nemzet ösereje, tiszta felfogása megnyilatkozott, s amidőn az igazságszolgáltatás védvárainak alapjait kezdték elhelyezni; mert a mi nemzetünk a maga egészében éppen oly jól tudta, mint az angol, hogy a bírói kar az ő jobb keze.

Ha majd a nemzet sorsának intézői arra a magaslatra helyezkednek, s a kormány a bírák anyagi helyzetének javítására célzó indítványra nem adja majd válaszul, hogy a kívánságnak csak az összes államhivatalnoki fizetések rendezése alkalmával tehet eleget.

Meg vagyunk győződve, hogy a szakminiszter ajkán elhangzott eme nyilatkozat előttünk ismeretlen egyéb okokból tétetett.

Akarjuk hinni, hogy mint jogász élére áll a bíróság jogos aspirációjának s az ige hirdetésében s testté válásában apostolunk lesz.

1. A legégetőbb szükség s a jelen igazságügyi politika legelső feladata tehát a bírák anyagi helyzetén segíteni.

Primitív számművelettel kimutatható, hogy egy közép-osztályhoz tartozó családnak — melyben 2—3 nevelés alatt lévő gyermek van — fentartása a legalacsonyabb számításal évi 3000 frtba kerül, anélkül, hogy az élvezetekre egy fillér is jutna. A midőn tehát az állam egy törvényszéki bírónak — kinek rendszerint már 2—3 nevelendő gyermeke van — még a szükségletek fedezésére sem ad elegendőt, hogyan kívánhatja azt, hogy részére áldozza összes idejét?

Avagy hogyan nézheti el azt, hogy erejét felemésztő munkát is végezzen, s ezért a saját vagyonából éljen, vagy pedig proletár módon vegetáljon. És hogy ennek dacára még sem akadnak szószólóink, azt csak annak tudjuk be, hogy azok, kik erre hivatva volnának, s kik az alsóbiróságokat közvetlen megfigyelhetik, maguk szükségét nem szenvednek, s ha valaha szenvedtek, ezt ma már elfeledték, mert a jólétben hamar feledékenynyé válunk.

2. *Másodszorban gyors intézkedést várunk a munkával való túlterheltség orvoslása tekintetében.*

Ez is egy kirívó gátja a színvonal emelkedésének s hozzá helytelen gazdálkodás.

Ugyan elképzelhető-e az elsőfolyamodású bíróságoknál a szabatos munka általában?

Lehet-e a járásbiróságoknál napi 15—20 tárgyalás mellett tökéletes munkát kívánni, avagy az átlagos színvonalú bíró produkálhat-e a törvényszékeken jól megfontolt s alaposan kidolgozott munkát, amidőn ereje azelőtt is teljes mérvben igénybe volt véve és ma ugyanazon erő határai között 200—300 felebbezési ügy is tárgyalást s elintéztetést vár.

És vajon elképzelhető-e, hogy a jelenkori, különben sem kitartó szervezet egy ily folytonos zaklatott munka által mihamar tönkre ne jusson.

Gyorsan segíteni kell tehát ezen bajon is.

Áldozza ide a kormány azt az összeget, melynek tizszeresét is oly könnyen fordítja a kevésbé parancsoló szükségletekre.

Szaporítsa a létszámot, úgy a járásbiróságoknál, mint a törvényszékeken; a megürült állásokat minden huza-vona nélkül azonnal töltsse be.

Dolgozzanak a jegyzők érdemleges munkákat, úgy mint a régmúlt időben; készítsenek ítéleteket, mert csak ez uton képződik, művelődik ki ítélőképességük. Így aztán elérhetjük, hogy az albiró nem fog kísérletezni a felek rovására.

Ma a joggyakornokok, a jegyzők működését egészen absorbeálja a bűnügy, csak ritka törvényszéken van másként. Hogyan fejlődhetik aztán e rendszer mellett az az ítélő képesség, amelyre a járásbiróságnál van szükség.

E pont alá vonom a nyugdíjrendszert illető észrevételeket is.

Érthetetlennek tartjuk ugyanis, hogy miért ne redukáltassék 30 évre a teljes nyugdíjigény, amidőn a bírának évközi recreációik nincsenek, sőt az ünnep-, vasárnapokat délelőtt, de gyakran délután is a hivatalban töltik. De nincs két-három havi szabadságuk évenként, mint pl. a tanároknak. Azonkívül heti 45 órát dolgoznak, többet tehát, mint bármely más állású hivatalnok, s a mellett naponta új és új kérdések megoldása által elméjüket oly mérvben feszítik túl, hogy 20 évi szolgálat után mindegyik kegyetlenül meg van viselve.

3. *Végül a kívánt színvonal-emelkedés fontos factora a kinevezési rendszer mielőbbi megváltoztatása.*

Elsősorban végét kell vetni a protectiós rendszernek, de nemcsak elvben, hanem tényleg.

Kirívó ellentétben áll ez állás egész lényegével, méltóságával, függetlenségével, hogy a bíró protectiók után futkározzék, hogy fűt-fát mozgásba hozzon és előhaladását csakis ekként biztosíthassa.

Nem a hajszára, de az önmagától bekövetkező nyugodt előhaladásra van a bíró utalva. Ámde biztosítja-e ezt a mai rendszer?!

Az a fizetés, mely csak a szükségletek fedezésének határáig terjed, a táblabírói ranggal kezdődik, addig az élet gyötrelme, a terhes anyagi gondok alatt való roskadozás, az emberi érzések megmérgezéséből áll.

Mindenki iparkodik tehát eszevesztett izgatottsággal a figyelmet magára vonható minden módokon.

A fizetésemelés itt is a legelső orvosság, ez által a zaklatott kedély megnyugszik, ha a megélhetés eszközeivel el lesz látva, ha a minimális jövedelem biztosított az elsőfolyamodású bírónak.

Továbbá tartsa a miniszter legszebb s legfontosabb hivatásának, hogy az egyéneket minél tágabb körben személyesen ismerje meg.

A kinevezéseknél vagy feltétlenül fogadtassék el a kandidateális rendszer, vagy pedig ha az lépten-nyomon kudarcot vall, azaz figyelembe nem vétetik, úgy mint a katonai szervezetben mindenki önmagától menjen elő, s a sorrendtől csak az esetben legyen eltérés, ha a bíróságok maguk kvalifikálnak valakit soronkívüli előmenetelre érdemesnek, avagy a miniszter személyes tapasztalata ismerte fel az illetőt ilyennek.

A rangra való emelés nagyobb mértékben alkalmaztassék, s legyen az kiterjesztve a kir. ítélő táblákra is. Mert semmiként meg nem okolható, hogy a jeles, a kiváló képzettségű táblabíró csupán azért, mert nincs üresedés a Curián — bárha ép oly értékkel bír, mint egy curiai bíró — e rangot el ne nyerhesse.

A táblai elnöki titkárok más módon illesztessenek a szervezetbe, mert azt nem lehet megindokolni, hogy mert valaki sima, kezes modoránál fogva s mondjuk tehetsége révén is egy két évi bírói szolgálat után elnöki titkárrá lesz, ez most összes bíró-társait megelőzze és hasonló kvalifikációjú egyének kirívó sérelmére, s dacára annak, hogy titkári szolgálata alatt bírói funkciót nem végzett, sőt inkább feledett, óriási ugrással, százakat átlépve — táblabíróvá legyen.

Azt hiszem, eléggé honorálva van egy fiatal törvényszéki bíró az által, ha mint elnöki titkár a hetedik rangosztályba került, és ebben várhatja gyorsabb, de még sem oly megkülönböztetett előmenetelét.

Végül az ügyvédi kinevezéseknél bizonyos elvek állitassanak fel.

Azt a mai rendszer, illetve dotálás mellett teljesen elvetendőnek s igaztalannak találom, hogy az ügyvédek táblabíráknak — s ma már eléggé gyakran — kineveztessenek.

Mint többször említve lett, a táblabírói álláshoz van csak annyi fizetés kötve, amennyi épen a megélhetéshez szükséges.

Természetes, hogy az elsőfolyamodású bírák, a hosszú elemésztő munkásság és nélkülözések után ez állásra törek-szenek, és ime visszatolja őket egy protegált, vagy mondjuk, kiváló ügyvéd, aki aránytalanul kisebb erőmegfeszítéssel dolgozott, s a nélkülözéseket talán csak hírükből ismerte, s aki ügyvédkedése alatt tetemes vagyont gyűjtött össze.

Ezzel világért sem zárkozom el az ügyvédi kinevezéstől, és csak a mai rendszerben találom azt a táblabírói állásra való vonatkozással helytelennek. Ellenben az ügyvédeknek a Curiára való kineveztetését készségesen elfogadom.

A nagy tehetségű ügyvéd illőleg leendő honorálva e tisztes állással s igényét erre el is ismerem.

Tehát vagy alant az albiróságon kezdje, a midőn még annyira ki nem vált, vagy legfelülre jusson nagy tehetsége révén, de közbe nem, mert ezt megindokolni nem lehet, s mert nagy igaztalanságra vezet.

Ezek lennének azon legfontosabb sérelmek, a melyeket orvosolni kell. És ha ezeknek orvoslása be nem következik mihamar, úgy a létező bírói anyag ugyan megmarad, de új, s még hozzá kiválóbb sarjadékre számítani nem lehet.

Nekünk kell elsősorban minden képzelhető erővel oda hatni, hogy a sebek gyógyulása bekövetkezzék.

H.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bűnvádi perrendtartáshoz.*

III. A törvénytelen apát is illeti-e védőválasztási jog?

A bűnvádi perrendtartás 53. §-a szerint a subsidiárius védőválasztási jogosultság illeti: a terhelt törvényes képviselőjét, házastársát, «illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokonát».

Illés Károly kommentárjában (I. k. 509. l.) erre megjegyzi: «Az 53. §. 2. bekezdése taxative sorolja fel azokat a személyeket, akik a terheltnek védőt választhatnak. Nem tartoznak tehát ezek közé a terhelt testvére, *apósa*, *anyósa*, nejeének fivére és nővéreének férje, stb.»

Az «após, az «anyós» e szerint nem választhatnak vejük részére védőt, mert a «fel- vagy lemenő rokon» terminus technikus, amely csak a «fel- vagy lemenő *vérokron*» jelenti, nem pedig a «fel- vagy lemenő *sógon*» is.

Eddig Illés tanítása tökéletesen igaz. Ámde néhány sorral alább már fordul egyet s azt adja elő: «A fel- vagy lemenő ágbeli rokon úgy a törvényes, mint a törvénytelen származású rokonokat átfoglalja; tehát pl. a *törvénytelen apa is rendelhet védőt fia részére.*» Ez lehet igen humanus magyarázat, de a törvénytelen fiának nem «*rokon*» — véve e szót szoros jogi értelmében.

Az pedig csak mégsem járja, hogy ugyanazt a kifejezést ugyanazon rövidke paragraphus keretében egyszer technikai, másszor laikus értelmében vegyük. De különben, minden terminológiától eltekintve, kérde, kinek a bűnügye áll a magam hirnévéhez is s így érdeklődésemhez közelebb: — rejtve rejtett — természetes gyermekem, avagy — világ színe előtt — vöm: törvényes leányom hites férjének bűnügye?

IV. Van-e védőválasztási joga a pazarlás miatt gondnokság alatt levő terhelt gondnokának?

Azt tartom: nincsen. A bűnvádi perrendtartás 53. §-a ugyan a subsidiárius védőválasztás jogát a törvényes képviselőnek egész általában, minden további megkülönböztetés nélkül adja meg, a panaszló gondnoka (curator prodigi) pedig kétségtelenül — a bűnvádi perrendtartás terminológiája szerint is (bűnvádi perrendtartás 47. §.) — «törvényes képviselő»; ennek dacára szószólója vagyok a megszorító magyarázatnak, hogy t. i. a védőválasztás joga csak annak a törvényes képviselőnek részére tekintessék megadottnak, akit — miként az apát és a gyámot — a terhelt *személyének* és nem — miként a pazarló gondnokát — pusztán *vagyonának* gondozása illet.

Igaz, hogy a bűnügy kimenetele a terheltre vagyoni hátrányokkal (pénzbüntetés, magánjogi kártalanítás) is járhat, de hiszen, nem minden bűnügyre nézve áll ez, aztán meg, ha e tekintet lett volna az irányadó, akkor a subsidiárius védőválasztásnak nemcsak jogát, hanem egyenesen *kötelességét* kellett volna a bűnvádi perrendbe iktatni, pedig még a terhelt személyének gondozására hivatott törvényes képviselőre — az apára, a gyámra — nézve sincs a subsidiárius védőválasztás mint kötelesség, hanem pusztán csak mint *jog* felállítva, még a vagyoni hátrányokkal járható bűnügyekre nézve sem.

Hogy a pazarló gondnokát a védőválasztás joga a törvény ratiója szerint nem illeti, következtethető abból is, hogy a bűnvádi perrendtartás 383. §-a (II. a. pont) az önálló *felelősség* jogát a pazarló gondnokának nem adja meg, holott a subsidiárius védőválasztási jog és a subsidiárius felelősségi jog egy és ugyanazon alapeszmének a folyományai.

Ugyanígy magyarázza a *német* bűnvádi perrendtartás

idevágó 137. §-át a lipcsei *Reichsgericht*: «Für das Strafverfahren kommt nur diejenige gesetzliche Vertretung in Betracht, welche durch die Minderjährigkeit des Beschuldigten oder dessen Geisteskrankheit oder durch ein körperliches Gebrechen, wie z. B. durch Taubstummsein, bedingt ist und unter dem gesetzlichen Vertreter ist nach *Verschiedenheit der Fälle* der Vater, der Adoptivvater oder der Vormund des Beschuldigten zu verstehen, keineswegs aber der Vormund oder Curator *eines Verschwenders* oder eines Abwesenden, da deren Vertretung nur die Wahrnehmung *vermögensrechtlicher Interessen* bezweckt.» (Közölve *Klischó* kommentárjának 315. lapján.)

De meg a mi miniszteri indokolásunk is (194. lap) kiemeli — a férj védőválasztási jogának igazolására, hogy: e jog nem esik a tutela mulierum, hanem a férj fentartói és *oltalmazói* kötelességeinek körébe; — már pedig «oltalmazói» kötelesség a pazarló gondnokát nem terheli.

Dr. Barna Ignácz,
kir. táblai bíró.

A Corpus Juris Hungarici és a magánjogi kodifikáció.*

... Mielőtt azonban előadásomnak szorosabb értelemben vett tárgyára áttérnék, szükségesnek tartom, hogy rövid, vázlatos visszapillantással mintegy csak eszükbe juttassam Önöknek a magyar törvény-alkotások adatait és azokat az okokat, amelyek magánjogunknak a törvényhozás útján kiépítését gátolták.

A vezérek koráról természetesen egyetlen egy szóval sem emlékezhetek meg, mert igaz ugyan, hogy Bartal György az ismeretes: Commentarii-ben azt állítja ezen korról, hogy: «Legum sub Ducibus capita... cumulatissima repræsentant... ingenii civilis specimina» (Commentariorum ad historiam status jurisque publici Hungariæ ævi medii Libri XV., I. k. 149. l. 43. §.), de, azt hiszem, alig lesz valaki, aki Bartal jóindulatu phantasiáján kívül is rámutathatna a vezérek korának törvényhozói működésére.

Szent István, Szent László és Kálmán törvényhozásai elsősorban a királyság consolidatióját nem célozták, másodszorban pedig a kereszténység megerősítésére voltak hivatva és innen van főképp, hogy ezen királyok törvényhozásában a magánjogi törvények is kivétel nélkül a legszigorubb büntetőjogi sanctióval vannak ellátva s már céljuknál fogva is, magánjogi szempontból nagyon kevés értékkel bírnak. II. Endre idejéből való hazánk magna chartája, az aranybulla, amelynek tartalma sokkal inkább közjogi jellegű, egy-egy magánjogi cikk kivételével, semhogy előadásom keretében helyet foglalhasson. A II. Endrétől III. Endréig lefolyt időszakban azok a belső viszályok, melyek az országot dulták, kizárták a nyugodt magánjogi kodifikációt, ezt a szót természetesen középkori értelmében véve. III. Endrének a Corpus Jurisban nem foglalt törvényei azonban tartalmaznak egyes igen érdekes magánjogi szabályokat is, melyeket későbbi törvények is adoptáltak. Az Anjouk korában a magánjogi kodifikáció, különösen Nagy Lajos alatt, már némi fellendülést vett, hiszen az ősiség megállapítása, birtokviszonyainknak ily értelemben vett kodifikációja, Nagy Lajos korára esik. Zsigmond számos törvényei nagyon érdekes magánjogi tartalommal bírnak. Az alkotmányos érzületű Albertnek nagy horderejű törvényeit tartalmazza a Corpus Juris. I. Ulászló törvényei — köztük a jus placetire vonatkozó egyetlen törvényünk — hiányoznak a Corpus Jurisból, de tartalmuk, magánjogi szempontból nem bir nagy értékkel. Ép oly kevésbé fontos ebből a tekintetből az a decretum

* Részlet dr. Márkus Dezső jogászegyleti előadásának bevezetéséből (szabad előadás).

* Az előbbi közl. I. a 14. számban,

is, amely Hunyadi János kormányzói idejéből való. V. László törvényhozása hadügyi jellegű, Szilágyi Mihály 1458. évi decretuma szintén és inkább actualis természetű. I. Mátyás és II. Ulászló idejére úgy tekinthetünk vissza, mint a magyar törvényhozás legtermékenyebb két korszakára, mely régi magánjogunkban is jelentős nyomokat hagyott maga után. II. Lajos törvényhozása figyelembe se jöhet. Az országnak szomorú viszonyai eléggé indokolják azt, hogy ebből a korszakból figyelemre méltó magánjogi törvény nem maradt fenn.

De a most említettem, a képzelhető legvázlatosabban feltüntetett okokon felül, Werbőczy, Hármaskönyvéhez írt ajánlásában, megemlékezik még egy másik okról is, amely szintén hozzájárult a magyar magánjogi kodifikáció meddőségéhez, mondván: «Őseink és eleink az efféle tanulmányoktól — t. i. a jogiaktól — idegenkedtek, mert úgy látszik, hogy nemzetünk a keletkező ország legelső eredete óta, csakis hadi dologra adván magát, a többi tudományokkal nem törődött», továbbá, «mivel magukat semmiféle kereskedelemre vagy közönséges mesterségre nem adták, egyedül a hadi szolgálatra alapították a nemességet, aminek következtében arra, hogy a törvényeket akár nagyobb gondal megállapítsák, akár érettebb megvizsgálás után közzé tegyék, sem nyugtok, sem elég alkalmas idejük fen nem maradt.»

De, uraim, találunk mi törvényeink hiányainak és törvényhozásunk hézagainak megokolására ugyanebből az időből egy Werbőczyénél is őszintébb és jelentősebb adatot, t. i. magában a törvénytárban — oly adatot, amely, amint azt az előadásom folyamán idézendőkkel kapcsolatban látni fogjuk, valósággal megdöbbentően czáfolja meg azt a régi közmondást, hogy az idők változtával mi is megváltozunk.

Az 1495. évi XXV. tcz. 1. §-a ugyanis ezeket mondja: «Amidőn a főpap és báró urak, meg Ő felségének tanácsosai egybegyűlnek, jobbadán csupa beszélgetéssel töltik el az egész napot és minden megállapodás nélkül válnak el egymástól» — és ezzel a megokolással alkotja meg törvényhozásunknak egyik nagy reformját, az országgyűlések tartama és az azokon való megjelenés szempontjából.

I. Ferdinand, Miksa, Rudolf, II. Mátyás, II. és III. Ferdinand törvényhozása a török háborúk folytán szükséges hadi segély mindenféle neméről, vallási villongásokról és az ezekkel járó belső bajokról szóló rendelkezéseket alkotott.

De ebből a korból is maradt egy nagyfontosságú emlékünknél régi országgyűléseink jellemzéséről, amelyet *Salamon Ferencz* derített fel *Rendi országgyűléseink jellemzéséhez* című művében (9., 14., 16. ll.).

Eszterházy Miklós nádor ugyanis emlékiratot terjesztett az 1637. évi országgyűlés elé az országgyűlés tárgyalásainak módjáról — ma azt mondanók: házszabályairól — és ebben a következőket mondja: «..... Az országgyűléseinken megforduló idegenek csak azt látják, hogy kiabálással, czivakodással, viszálykodással és a felháborodott elme más ilyen kifakadásaival vesztegetjük el az idő nagy részét, a véleményeket is nem annyira mérlegelvén, mint számlálván». «Ha sok a törvény, sok a zavar: A törvényczikk alkotásában oly tulságba mentünk, hogy őseink husz országgyűlésen sem alkottak annyi törvényt, amennyit mi egy gyűlésen összeírunk.... Ehhez járul az az alkalmatlanság is, hogy amiket már egyszer a rendek közös szavazatával elhatároztunk, s aminek megerősítését is megnyertük, ugyanazokat a következő országgyűléseken újból el akarjuk határozni és megszenteltetni. Hová vezet e visszaélés? Mert vagy valóban végzéssé lett valami vagy nem. Ha azzá lett, még pedig királyi szentesítéssel is, mire való ugyanazt a káposztát újra főzni (eandem crambem recoqui)? Ha pedig nem lett azzá, egész Corpus Jurisunkban sem lesz valóban egyetlen decretum, statutum, articulus, melyet minden országgyűlésen szóról-szóra újból el ne kellene határozni és megerősíteni.» «Ha ki akarunk vinni valamit, azt csak törvényczikkbe foglal-

juk s aztán nem gondolunk többé azzal, hogy ki sűrösse életbeléptetését vagy megfenytse, aki ellene véteni merészel.» «Meddig tartson egy-egy országgyűlés, annak is meg kell idejét szabni. Mert eddig, mint mindenki tudja, hiában való akadékoskodással, czivakodással, s más ily szóharczokkal huzzuk ki az országgyűlés idejének legnagyobb részét, még pedig annyi költség pazarlásával, alkalmatlansággal s kölcsönös boszantásokkal, hogy utoljára is belefáradván és beleunván, nehogy azt mondják, hogy hiába jöttünk ide, az utolsó napokban inkább csak futólag és nyakra-főre vetettünk papirosra néhány törvényczikket, minden rend, minden szabadság és minden megvitatás nélkül. A rosszul szerkesztett s még rosszabbul megvizsgált czikkeket tüvel-hegygyel felnyalálolván, mintha meggyult volna az országháza, nehogy mindenünk velünk együtt odaégjen, haza siettünk, megítélve magunkat mind Ő Felségénél, mind a külföldön. Sőt ami több, sokan kétségbeesésből, mivel jövedelmük még nem birta a sok költséget, az országgyűlés előtt eltakarodtak. Így ezen repedéseken sok ömlött be, ami törvényczikkeink erejét megrontja és határozott fogalmazásukat meggátolja.»

I. Lipót ötvenéves uralkodása tudvalevően szintén nem volt békességes, hiszen ebben az időben küzdöttük utolsó és döntő harcainkat a törökkel és ebbe a korszakba esnek az absolut császári uralom ellen való összeesküvések, fölkélek és belső háboruságok, melyek I. József alatt a szatmári békekötéssel értek véget. De azért I. Lipót idejéből már fölmutathatunk néhány fontosabb magánjogi alkotást, a nagy horderejű közjogi törvények mellett. A közszerzemény, az özvegyi jog, néhány kötelmi jogi törvény, a hitbizományi törvény ebből az időből való. I. József uralkodásának idejéből nincsen törvényünk, de annál gazdagabb III. Károly törvényhozása, s elmondhatjuk, hogy az 1715., 1723. és 1729. évi országgyűlés magánjogi szempontból is a legtermékenyebbek közé tartozik. Nem mondhatjuk ugyanezt a Mária Terézia három országgyűléséről (1741., 1751., 1764.) és II. Lipót 1791. évi decretuma is csak alkotmányjogunk terén bir maradandó alapvető fontossággal. Ferencz uralkodásának javarésztét a francia háborúk, a pénzügyi zavarok foglalták ugyan el, de azért épen az ő uralma alatt fejtették ki a kodifikacionális bizottságok a legnagyobb tevékenységet, bár tudvalevően, minden eredmény nélkül.

De ennek a meddőségnek is megtaláljuk egyik magyarázatát, az örökké ismétlődő, egy nagyon is szavahihető kortárs följegyzéseiben. *Kölcsey Ferencz* ugyanis — az 1832–36. országgyűlésen Szatmármegyének egyik követe — az 1832–1833. évi naplójában, 1832 december 20. kelettel, egyebek közt ezeket írja az országgyűlési tárgyalások jellemzéseiké: «Az oppositio nagy része dicsőséget keres az örökös gáncsban és ellenküzdésben. Hibák után leskődnek, hol nincs is; cselt látnak, hol arra szükség nem volt; a bötü kurtább vagy hosszabb szárában titkot keresnek; s mivel a prés a colont nem jól nyomta ki, a polgári alkotmány eldöntését rettegik. S mire vezet mind ez? Néhány merész kifejezéssel tömött beszédre, hogy tapsot kapjunk és székeinkre egész méltósággal visszaereszkedvén, nyert borostyánunkon pihenjünk. Uraim, Isten bizonyosságom, rosszul őrzitek a hazát. Tapsért szölotok, nem a magyar nemzetért; s mig nyelv- és ajakmozgás után hirt arattok, semmi tette nem kerültök fel ott, hol való szükség volna reátok.»

A nemzet felébresztésének óriási munkája, amely Ferencz alatt vette kezdetét, V. Ferdinánd alatt fokozott mértékben folyt tovább és a magánjog kodifikációjára sem lehetett hatás nélkül. *Széchenyi István* minden fellépésekor magánjogi törvényeinkben, de még inkább azok hiányaiban kereste gazdasági életünk óriási elmaradottságát és Hunniájában (78. l.) elkeseredésének ad csak kifejezést, midőn azt mondja, hogy: «A Corpus Juris két roppant foliójának legalább kilencztizedrészét kell a tűzbe dobni.» *Deák Ferencz* sem kimélte a mult

magánjogi törvényhozását abban a beszédben, melyet a magánjog kodifikációjánál követendő methodusról — pontosabban: a *juridicum operatum* tárgyalási módjáról — az 1834 május 24. kerületi ülésben mondott: «Halomra nőtt polgári törvényeink a nemzeti törvényhozás hosszú során keresztül minden rendszer nélkül, egyes panaszok következtében, egyes esetek körülményeihez alkalmazva hozattak s ezen az uton tévesztő temérdekségre szaporodtak. Verböczy volt az első, aki ezen casuistikus zavart némi, bár hiányos rendszerbe foglalta.» (Kónyi: Deák Ferencz beszédei I. k. 66. l.). *Kossuth Lajos* pedig Pesti Hírlap-jában cikket cikkre halmozott elavult magánjogi törvényeinkről és arról az óriási jogbizonytalanságról, amely e törvények daczára, sőt épen ezek folytán előállott: «Magyarhonban e kérdésre» — mondja egyik cikkében — «quid juris? nem oly könnyű felelni, mint gondolnók. Mert nem tudja az ember, törvény-e a törvény, vagy a szokás a törvény, vagy a decisio, vagy mit én tudom?» (Pesti Hírlap 1841. 9. sz.)

S hogy a magyar kodifikációnak egy éppen oly rokon-szenves, mint komoly és irányadó előharczosának szavaival fejezzem be e korszaknak rajzát, hadd idézzem még *Szalay László* szavait, aki az 1848-as igazságügyminiszteriumban a kodifikációs osztályának főnöke volt: «Nem hiszszük, hogy volna kormány Európában, melynek nehezebb feladása volna a miénknél. Másutt csak a kormányforma változott, nálunk valamennyi institutio. Kormányunk egy mákszemnyit sem örökölt elődétől, még a téntatartó is kiszáradt, még a porzó is kifogyott, nem hogy a néhai institutióknak s a leléptetett embereknek hasznát vehetné.» (Csengeri: Magyar szónokok és státusférjak. 550. l.) —

De nézzük most már egyenként ezeket a magánjogi institutiókat, amelyekről hazánk legjelesbjei ily elítélően nyilatkoznak s amelyeket, törvényről törvényre menve nyomozásaimban, a mai magánjogi rendszerek szerint iparkodtam csoportosítani és tartalmuk alapján válaszoljunk arra a kérdésre, amely előadásomnak sajátképen tárgya: vajon mily jelentőséggel bírnak a most folyó magánjogi kodifikáció szempontjából a *Corpus Juris Hungariciben* foglalt magánjogi törvények?

A budapesti kir. tábla elnöke

a budapesti ügyvédi kamarához ez utóbbinak az 1897. évi működéséről szóló jelentésében foglaltak kapcsán a következő átiratot intézte.

882/99. eln. sz. A tekintetes budapesti ügyvédi kamarának. Budapesten. Az igazságügyminiszter múlt évi szeptember hó 22-én 18,031/98. I. M. I/A. szám alatt kelt rendeletével a tekintetes budapesti ügyvédi kamara 1897. évi működéséről szóló évi jelentésében a Budapesten székelő első folyamodású bíróságokra vonatkozólag foglalt panaszos észrevételeket közölve, felhitt, hogy azokat megfontolás tárgyává téve, azok orvoslása iránt a szükséghez és lehetőséghez képest intézkedjem és tett intézkedéseimről a tekintetes ügyvédi kamarát is értesítem.

E rendelet folytán ez említett évi jelentésben felhozott panaszokat vizsgálat tárgyává tettem s annak eredményét a tekintetes ügyvédi kamarával a következőkben közlöm.

A budapesti kir. törvényszék elnökétől bekívánt jelentés szerint a vezetése alatt álló kir. törvényszék biráinak legnagyobb része megkívánja az ügyvédi kamara által kirendelt pártfogó ügyvédőtől, hogy az általa képviselt féltől meghatalmazást is mutasson fel. E nézetem szerint is téves gyakorlat megszüntetése iránt az igazságügyminiszterhez egyidejűleg előterjesztést tettem.

Ugyane jelentésből meggyőződtem arról, hogy a polgári perek késedelmes elintézése miatt emelt panasz csak időnkint bir alappal, amikor ugyanis egyes előadóknál megtörténik, hogy egyszerre több perük vár előadásra; e késedelem

azonban a feleknek soronkívül előadás iránt előterjesztendő. kérvényével elhárítható lévén, e tárgyban intézkedésre okot nem találtam. Az esetben, ha a felek érdeke valamely ügynek soronkívül elintézését tenné kívánatossá s a törvényszék elnökéhez ez iránt benyújtott kérvény sikerre nem vezetne, az illető fél az én közbenjárásomat is igénybe veheti.

A telekkönyvi ügyek elintézése körül — a rendelkezésemre álló adatok szerint — késedelem nem forog fen, a kereskedelmi és váltótörvényszéknél pedig a birói személynézetnek időközben történt szaporítása folytán a kereskedelmi és váltóperek most már a kellő gyorsasággal elintéztetnek s így ez irányban sem tehettem intézkedést.

A tekintetes ügyvédi kamara évi jelentésében felemlíti, hogy a házassági válóperek tanácsában az a rossz szokás uralkodik, hogy azokon a határnapokon, melyekre a feleket békéltetés végett megidézik, ugyanabban a tanácsban, mely előtt a békéltetésnek végbe kell mennie, közben az egyes előadó bírák referálnak és e miatt a feleket órák hosszan keresztül váratták.

A budapesti kir. törvényszék elnökének jelentése szerint ez a panasz sem bir alappal, mert a kérdéses tanácsban addig, amíg van fél, akivel a békéltetést meg lehet tartani, nem referálnak; ebbe csak akkor kezdenek bele, amikor több fél már nincs jelen és csak akkor történik elvéte, hogy az elkésve jelentkező felek valamely megkezdett ügy előadásának befejezéséig várni kénytelenek.

Ez eljárás ellen kifogás nem tehető; a felek a pontos megjelenéssel elejét vehetik annak, hogy esetleg hosszabb ideig várni kénytelenek s véleményem szerint nem kötelezhető az összeült tanács arra, hogy az elkésztett feleket tétlenül várja.

A büntető törvényszék elnökének jelentése szerint a büntető iratok betekintésére szánt helyiség a céljának megfelelő s a bünvizsgálatok lefolytatása is a megfelelő gyorsasággal történik; e részben sincs tehát felügyeleti intézkedésre ok.

Ami a kiadványok silány kiállítása és rossz papirjai miatt emelt panaszt illeti, a vizsgálat az erre nézve felhozottakat megcáfolta, amennyiben kitünt, hogy a fontosabb határozatok eléggé tartós minőségű papíron és olvashatóan vannak kiállítva; ha tehát megtörtént, hogy fontosabb határozatok rossz minőségű papíron adtak ki, ez csak elnézés és tévedés lehetett.

Az alkotmány-utcai törvényszéki palotában egy nyilvános telefon állomás berendezése tárgyában már 1897. évben tettem véleményes jelentést az igazságügyminiszterhez, melyben arra való tekintettel, hogy ily állomások berendezése esetleges visszaélésekre adhatna okot s mert a törvényszéki épület közelében amugyis van nyilvános telefonállomás, a kérelmet nem pártoltam. Ezek az okok jelenleg is fenforogván, ezuttal sem voltam abban a helyzetben, hogy a tekintetes ügyvédi kamara kérelmét pártolhassam.

Ami a tekintetes ügyvédi kamarának a gondnoki kirendelések miatt emelt panaszát és az annak ellenőrizhetése végett tett javaslatát illeti, e tárgyban nem intézkedhettem, mert az igazságügyminiszter ur a fentebb hivatkozott rendlete szerint nem véli teljesíthetőnek a kamarának azt a kívánását, hogy a polgári bíróságok köteleztessenek a gondnoki kirendelésekről jegyzéket vezetni, s azokat az év végén az ügyvédi kamarával közölni, mert ez által a bíróságok az ügyvédi kamara hivatalos ellenőrzése alá helyezettetnének, ami pedig a bíróságok közjogi állásával ellenkeznék.

A tekintetes ügyvédi kamarának említett évi jelentésében felhozott többi panasz annyira általános, hogy eleve is kizártnak tartottam, hogy az elrendelt vizsgálat csak némileg is tárgyalható eredményre vezessen.

Az illető törvényszéki elnök jelentései e feltevésemet igazolták; minélfogva a tekintetes ügyvédi kamarát arról

értesitem, hogy e panaszok tekintetében felügyeleti hatáskörömben — mert konkrét adatok rendelkezésemre nem állottak, s ezek hiányában az általánosságban felhozott panaszokat eljárásom tárgyává sem tehettem — nem intézkedhettem.

Végül még megjegyzem, hogy a tudomásomra jutott konkrét panaszok orvoslása iránt eddigelé is mindig megtettem a hatáskörömbé tartozó felügyeleti intézkedést, s folytonosan oda törekedtem, hogy a bírói és ügyvédi kar együttműködése lehetőleg zavartalan legyen Budapesten, 1899. évi márczius hó 3-án. *Vértessy*, s. k. elnök.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya legközelebbi ülésében foglalkozott a kir. táblai elnök átiratával és elhatározta, hogy az 1897. évi jelentésében foglalt panaszok jogosultságát és alapos voltát egy külön átiratban, vagy esetleg a miniszterhez intézendő egy külön felterjesztésben fogja kimutatni és kifejteni. Mielőtt azonban a felterjesztés szövegét véglegesen megállapítaná, alkalmat kíván nyújtani a választmányon kívül álló kartársaknak is, hogy az igazságszolgáltatást és az ügyvédek érdekeit oly közelről érintő ezen kérdésekhez hozzászólhassanak és azokra észrevételeiket megtehessek. Felkéretnek a kamara tagjai, hogy e tárgyban észrevételeiket május hó 10-éig a kamara titkári hivatalába (V., Szemere-utca 10.) szíveskedjenek beküldeni.

Különfélék.

— Az egri érseki joglyceum történetét írta meg a tanári kar megbízásából dr. Udvardy László jogtanár. A 940 folio oldalra terjedő, rendkívül szép kiállítású kötet egész kis jogtörténetet mutat. Az egri akadémiát 1740-ben Foglár György egri kanonok alapította. Az alapítás egyik főoka az vala, hogy oly kevés a katolikus ügyvéd, hogy még a főpapok is kénytelenek protestáns ügyvédhez folyamodni. A lyceum alapításának célja volt tehát katolikus ügyvédek nevelése. Eleinte csak egy tanár működött. Az intézet internátussal volt összekapcsolva. A tanfolyam két évre terjedt. Később a tanulók számának növekedtével több tanár alkalmaztatott. A leczkerendből kiemeljük, hogy minden hónap végén tudományos disputatio tartatott. Junius havában az első éves hallgatókból a tanár megyéket, kerületi táblákat és királyi táblákat alkotott, tiszteket és tanácsosokul osztva be őket egyik és másik hatósághoz. Voltak szolgabírák és esküdtek is az ifjak közül, kik az idézéseket és bírói intéseket kézbesítették. A többi hallgatók páronként peres felekül szerepeltek, megannyi ideális jogesetekben. Egyik képviselte a felperest, másik az alperest. Az eljáró bíróság a tárgyalás után meghozta ítéletét. Az ügy felebbezhető is volt a felsőbb bírósághoz, végső folyamodásban a hétszemélyes táblához, melyet maga a collegium plenum alkotott a tanárral. A második évfolyamon is ilyen volt a rendtartás. Itt a tanár egy-egy kérdést adott fel a diákoknak. A peres ügyekben a kifogásokat maga a tanár emelte, a tanulónak pedig ezeket meg kellett dönten. Rendszerint délelőtt és délután két-két óra hosszáig volt előadás. A tanár egy-egy óráig magyarázott, azután következett az előző óra anyagának ismételése, vagy felszólította a professzor a diákokat, adják elő kételeiket vagy kérdezni valóikat. Ezekre azután más tanulónak kellett felelni. Egészen e század elejéig a testi büntetések is szokásosak voltak. Az 1805. évi fegyelmi szabályzat szerint azonban a tanárok egyenként nem alkalmazhatnak, hanem csakis a kongressus diktálhat testi fenyítéseket. — Az egri érsek a jogakadémia történetének egy diszpéldányát megküldötte a Magyar Jogászegyletnek.

— A budapesti ügyvédi kamara felterjesztést intézett a pénzügyminiszterhez a pénzügyi hatóságok határozatainak kézbesítése tárgyában, amelynek kérelme oda irányult, hogy olyan pénzügyi hatósági ügyekben, melyekben az ügyvéd a szabályszerű meghatalmazással ellátott beadványt ellen-

jegyzi, a hozandó határozatok mindenkor az ügyvédnek kézbesítenek.

A pénzügyminiszter e kérelemnek készséggel tett eleget és a következő rendeletet bocsátotta ki:

1899. évi 13,545. szám. (Körrendelet valamennyi pénzügyi hivatalhoz és hatósághoz.)

Az 1874: XXXIV. tcz. 38. §-a értelmében az ügyvéd jogosítva van az ország valamennyi bírósága és hatósága előtti feleket képviselni. Az idézett törvény 61. §. rendelkezése szerint azon ügyvédnek, aki valamely bíróság avagy hatóság előtt más fél nevében ügyködik, meghatalmazással kell birnia és köteles minden beadványát sajátkezűleg ellenjegyezni.

Utasítom tehát az összes pénzügyi hatóságokat, hogy mindazon beadványokra hozott határozataikat, amelyek ügyvédi ellenjegyzés mellett iktattattak be és az ellenjegyző ügyvéd a megbízására vonatkozó szabályszerű meghatalmazását beadványához csatolta, jövőre mindenkor az ellenjegyző ügyvédnek kézbesítsék.

Az ügyvédi meghatalmazás pedig visszatartandó és a tárgyalási iratoknál megőrzendő. Budapest, 1899 február 25. Lukács, s. k. A hivatalos másolat hitelül. Budapest, 1899. évi márczius 5. Christián, s. k.

— **Gyermektelenségi bizonyítványok** tárgyában a belügyminiszter 12,628. szám alatt a következő körrendeletet bocsátotta ki:

Állandó bírói gyakorlat alapján a felperes válóperekben köteles keresetleléhez a házasságból származott gyermekek születését vagy elhalálózását bizonyító anyakönyvi kivonatok vagy családi értesítőt, avagy esetleg a gyermektelenséget tanúsító bizonyítványt is csatolni.

Az utóbb említett gyermektelenségi bizonyítványok kiállítására eddigelé ugyancsak az állandó bírói gyakorlat alapján az a felekezeti anyakönyvvezető tekintetett illetékesnek, akinek kerületében a házasságok utoljára állandóan együtt laktak, vagy az, akinek kerületében a férjétől különválva élő nő a kereset benyújtásakor állandóan tartózkodott.

Az 1894. évi XXXIII. tcz. életbelépése óta azonban a felekezeti anyakönyvvezetők megszűnven az állam közegei lenni, az idézett törvény életbelépésének időpontját, vagyis 1895. évi október 1-ét követő időre nézve a felekezeti anyakönyvvezetők által esetleg kiállítandó gyermektelenségi bizonyítványokat a bíróságok nem kötelesek a közhitelesség erejével bírónak tekinteni.

A kérdésnek a változott viszonyok által igényelt rendezése céljából az igazságügyminiszter ural egyetértőleg kijelentem tehát, hogy a szóban levő gyermektelenségi bizonyítványok kiállítása ezentul a községi előljárásnak lesz kötelessége. Községi előljárásság alatt értendő: a székesfővárosban a kerületi előljáró vagy helyettese, Fiumében, a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városokban a polgármester vagy helyettese, nagyközségekben a bíró, illetőleg helyettese és jegyző együttesen, kisközségekben a bíró, illetőleg helyettese és körjegyző együttesen.

Ugyancsak a községi előljárásság kötelessége lesz azon körülménynek az említett célból leendő igazolása is, hogy a házasságoknak csak bizonyos száma és nem több gyermekük van. A gyermekek számának a községi előljárásság részéről való illeten igazolása esetében azonban a bizonyítványban felsorolt gyermekek kora anyakönyvi kivonattal vagy családi értesítővel külön is igazolandó.

Végül a pénzügyminiszter ural egyetértőleg kijelentem még, hogy a kérdéses bizonyítványok kiállításáért — az igazolt szegénység esetét kivéve — 1 korona díj szedhető, s hogy a szóban forgó bizonyítványok a bélyeg- és illeték-szabályok kiegészítő részét képező illetéki díjjegyzék 21. tételének bb) pontja értelmében 1 korona bélyegilleték alá esnek, kivéve azon eseteket, melyekben az érdekelt igazolt szegénység címén az illetéki díjjegyzék 85. tételének 12. pontja értelmében személyes illetékmentességet vehetnek igénybe.

— A budapesti ügyvédi kamara könyvtárának látogatási órái tekintetében a kamara választmánya elhatározta, hogy azok *csütörtökön* és *szombaton* délután 6—8-ig tartassanak meg. Ezen elhatározás indoka az volt, hogy az Ügyvédi Kör összejöveteli estői csütörtökre, a Jogászegylet teljes-ülései pedig szombatra esvén, ezek a napok mutatkoznak a legalkalmasabb időnek arra, hogy a kamara épületében ugyanakkor alkalmasszerűleg összegyűlt ügyvédek és a jogász kar egyéb tagjaira nézve a könyvtár minél könnyebben hozzáférhető legyen. Ez az új rend már május hónapban életbelép.

— **A bűnügyi muzeumokról.** Ily czim alatt olvasott fel a Magyar Jogászegyletben dr. Vámbéry Ruzstem. Erős kritikát gyakorolt a kriminalisták gyakorlati kiképzésén, tekintettel a büntetőjogi realiákra. Példákkal illusztrálva bizonyította, hogy a bíró, aki nem ismeri a büntetendő cselekmény anyagát, mily visszás helyzetbe jut a szakértővel szemben. E hiány orvoslására bűnügyi muzeum felállítását javasolja, amely sokkal terjedelmesebb körű lenne, mint a ma fenálló rendőri muzeum. Az utóbbit összehasonlította a gráci bűnügyi muzeummal és kiemelte a muzeum célját és szervezetét. A muzeumot egyelőre Budapesten tartja szervezendőnek és egy bűnügyi intézettel kapcsolná egybe, amelyben a muzeum igazgatója hatheti kurzusokat tartana azok számára, akik büntető bírónak vagy ügyésznek készülnek. Végül hangsúlyozta a természettudományoknak nagyobb fokú igénybevételét a kriminalitás elleni küzdelemben. Hozzászóltak a felolvasáshoz Visontai Soma országgyűlési képviselő, Székács Ferencz curiai bíró és Gajzágó Manó táblabíró. Mindhárman melegen pártolták a felvetett eszmét, csak Székács emelt szót a joggyakorlat idejének a Vámbéry által proponált kurzussal való túlterhelése ellen.

— **Irodalom.** A kir. Curia felülvizsgálati határozatainak harmadik kötetét bocsátotta közre *Fabiny Ferencz* curiai bíró. E kötet az 1897. és 1898. évi határozatokat öleli fel. Minden curiai ítélet előtt az ügyállás kivonatos ismertetése áll. — Katonai lelkészet az osztrák-magyar monarchia közös hadseregében és a m. kir. honvédségénél. Ily czimű munkát irt *dr. Melichár Kálmán*. A közel 300 oldalra terjedő szakmunka a Pallas kiadásában jelent meg. Felöleli az összes, ezen tárgyra vonatkozó egyházi, katonai és polgári jogviszonyokat. — *Közgazdaságtan* első kötete jelent meg *dr. Kovács Gyula* egyetemi magántanártól. Ezen 13 ivre terjedő első rész a közgazdaság általános jelenségeit és törvényeit tárgyalja. A Franklin-Társulat kiadása. — A házasságkötést és a vegyes házassági kötések érvényességét tárgyalja a történeti, hittani és jogászai szempontból *dr. Kokas János* győri egyházmegyei áldozópap műve.

— **Gazda és cseléd közötti kártérítési kereset illetékessége.** (A m. kir. minisztertanácsnak 1899 márczius 8-án hozott határozata.) A m. kir. miniszterium Sz. Jánosnak, Sz. József elleni 20 frt 5 kr. iránti perében, a v—i kir. járásbíró és a v—i járás főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközés esetét vizsgálat alá vevén, az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján következőleg határozott:

Jelen ügyben az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A v—i járás főszolgabírája Sz. Jánosnak, Sz. József elleni keresetét elutasította; mert annak elbírálása az 1876. évi XIII. tcz. 119. és 120. §-ai értelmében a bíróság hatáskörébe tartozik. Erre Sz. János keresetét a v—i kir. járásbírósnál adta be, amely a keresetet szintén visszautasította, mert az 1876. évi XIII. tcz. 115. §-a értelmében a gazda és cseléd közötti jogviszonyok elbírálására a közigazgatási hatóság illetékes.

A jelen ügy elbírálását a bíróság hatáskörébe kellett utalni; mert a keresetből kitűnik, hogy azt Sz. János, Sz. József ellen kártérítés czimén indította, azon alapon, mert a nevezett panaszlottnak fia, ki panaszosnál cseléd minőségben volt alkalmazva, szolgálatát jogtalanul elhagyta, a gazda és cseléd között a szolgálati szerződési viszonyból felmerülő kártérítési kérdések elbírálása pedig a fentebb hivatkozott törvény 119. §-a szerint a bíróságok hatáskörébe tartozik. (30,394/99. B. M. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Orvosi titoktartás az orvosi közleményekben.** A párisi felebbezési törvényszék minap tartott ülésében azon fontos döntvényben állapodott meg, hogy a kórházi betegek kórtörténetének közlése valamely orvosi munkában a Code pénal 378. §. által büntetett orvosi titoktartás sértése alá tartozik. Természetes, hogy ez nem magának a kórtörténetnek, hanem a beteg nevének közlésére vonatkozhatik. (*Gyógyászat.*)

— **A feltételes elítélés a francia katonai bünvádi eljárásban.** Franciaországban egy törvényjavaslat foglalkoztatja a képviselőházat, mely a feltételes elítélésnek a katonai bíraskodás terén való behozatalára irányul. *Bompard* előadó a f. évi február 7-én betérjlesztett jelentésében két

csoportot állít fel. Az egyik vonatkozik azon tényleges katonai szolgálatban állókra, akik közönséges büntetendő cselekmények miatt ítéltetnek el a katonai bíróságok által. Ez esetben — ugymond az előadó — a hadbírók csak helyettesítik a polgári bíróságokat az általános törvénybe ütköző büntetendő cselekmények felett való bíraskodásnál. Nem szabad, hogy a vádlott helyzete ezen kivételes illetőség folytán változást szenvedjen. Ezekre az általános törvényt alkalmazták és ennek következtében az enyhítő körülmények jótéteményében is kell őket részesíteni; ők a Btk. 57. és 58. §-ainak; a büntetés súlyosítására vonatkozó «loi Bérenger» rendelkezéseinek vannak alávetve; ennek következtében csakis igazságos és logikus, hogy őket a feltételes elítélésben is részesítsük. A másik csoport azon katonai büntetendő cselekményekre vonatkozik, amelyekre a katonai bíróságok állapítanak meg büntetést. Beható vizsgálat után a bizottság azon nézetét fejezi ki, hogy a feltételes elítélés ezen esetekre szintén terjesztessék ki. Gyakran a hadi törvényszékek arról panaszkodnak, hogy azon helyzetben vannak, miszerint a vádlottat pur et simple felmentsék, vagy hogy a katonai Btk. rendelkezéseit szigorúan alkalmazzák. A felmentés ellenkezni látszik a katonai kötelesség követelményeivel, mely kell, hogy a tisztet vezérelje; ez arra kötelezi őket, hogy hazudjanak, mikor «nem»-mel felelnek oly esetben, midőn a tények bizonyosak. A törvény rideg alkalmazása meg oly ítéletre vezet, mely — mondhatni — nem bír erkölcsi hatással, mert azt a közlelkiismeret nem helyesli. A «loi Bérenger» alkalmazása mellett történő elítélés kiengeszteli ezen ellentéteket és elenyészteti mindkét aggályt. Továbbá azon okok, melyek a «loi Bérenger» megszavazására vezettek, ugyanoly erővel bírnak a katonai elítéléseknél, mint azoknál, amelyek az általános törvény szerint bekövetkeznek.

Miután megállapítja, hogy a javasolt törvényt könnyen lehet a fogház- és pénzbüntetéseknek alkalmazni, azt kéri az előadó, vajon megengedhető lesz-e a feltételes elítélés a «peine de travaux publics», ezen tisztán katonai büntetésnél.

Bompard igenlőleg felel, a midőn kimutatja, hogy a törvényhozó nem akart ennek infamáló jelleget kölcsönözni, hogy az a katonai Btk. 186. §-a értelmében vétségeknél alkalmaztatik, hogy nem vezet a hadsereg kötelékéből való kizárára és hogy annak jellege inkább «*correctionnel*». Ennek következtében a «travaux publics»-ra elítéltek ép úgy részesíthetők a feltételes elítélés jótéteményében, mint a fogházra és pénzbüntetésre elítéltek.

A bizottság következőképen állapította meg a törvényjavaslat szövegét:

Article premier. En temps de paix et en cas de condamnation à l'amende, à l'emprisonnement ou aux travaux publics, les tribunaux militaires peuvent appliquer la loi au 26 mars 1891, si l'inculpé n'a pas subi de condamnation antérieure à la prison ou aux travaux publics, soit pour crime et délit de droit commun, soit pour crime et délit militaire.

Si, pendant le délai de cinq ans à dater du jugement, le condamné n'a encouru aucune poursuite suivie d'une condamnation à l'une des peines énumérées ci-dessus, ou à une peine plus grave, soit pour crime et délit de droit commun, soit pour crime et délit militaire, la condamnation sera considérée comme non avenue.

Dans le cas contraire, la première peine sera d'abord exécutée, sans qu'elle puisse se confondre avec la seconde.

Art. 2. Si la deuxième condamnation est encourue après que le condamné a été libéré du service militaire, il sera fait application de l'article 197 du Code de justice militaire.

Art. 3. Le président du tribunal militaire devra adresser au condamné l'avertissement prévu par l'art. 3 de la loi du 26. mars 1891 et l'avertir en outre que la condamnation doit, en cas de nouvelle condamnation dans le délai de cinq ans, être exécutée même après la libération du service militaire. △

A Magyar Jogászegylet folyó hó 29-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Hornyánszky Gyula gymnasiális tanár következő czimű előadása: A jog keletkezéséről és fejlődéséről, tekintettel Pikler Gyula elméletére. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az Akadémiák. *Dr. Schwarcz Gyula* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz. A lökérdés. *Vargha Ferencz* budapesti kir. táblai bírótól. — A viszontbiztosító kártérítési kötelezettségének tartalma és terjedelme. *Dr. Rósa Ferencz* budapesti ügyvédtől. — A fővárosi lakbérleti szabályzat módosítása. *Dr. Berényi Sándor* és *dr. Gráber Gyula* budapesti ügyvédektől. — Jog, törvény és igazság. *Dr. Fischer Lajos* kolozsvári ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az Akadémia.

Itt vannak az akadémiai tagválasztások.

Az osztályok már le is szavaztak az ajánlatba hozottak fölött. Hogy minő eredménnyel? Ezt majd csak a plumbani leszavazás fogja végleg megérthetővé tenni.

Azok ellen, akiket ajánltak, legnagyobbbrészt alig lehet alapos kifogást emelni. Igen, mert legnagyobbbrészt érdemes szaktudósok neveivel találkozunk az ezidei tagajánlások füzetében. Sőt van közöttük néhány olyan is, akinek az ő tudományos irodalmi működése máris, a szó komoly értelmében diszes helyet biztosított az európai tudományosságban.

Ilyen a többek közt *Mahler Ede* hazánkfia is, kit mint ægyptologot és assyriologot rendkívül nagyrabecsülnek úgy a német, mint az angol és a francia szaktekintélyek. De van egy másik hazánkfia is, aki született magyar ember léteére ugyancsak tekintélyes állást foglal el Nyugateurópa hírneves bölcsészei közt. Ez *Stein Lajos*, berni egyetemi r. tanár, a Berlinben, *Zeller*, *Wundt* stb. közreműködésével megjelenő *Archiv für die Geschichte der Philosophie* főszerkesztője. *Stein Lajos* kültagul lett ajánlva a II. osztályba, minthogy évtizedek óta külföldön tanárkodik.

Már e két hírneves tudósna a bevélasztása is nagyban fogna emelni a Magyar Tudományos Akadémia tekintélyét a művelt külföld előtt: mert hát — ne tagadjuk — a mi Akadémiánk mint magyar Akadémia csakis magyar nyelven bocsáthatja ki a maga kiadványait, a magyar nyelv elszigetelt volta pedig lényeges akadály arra nézve, hogy a magyar tudósok buvárlati eredményei közvetlenül az európai tudományosság köztulajdonába menjenek át; másfelől ezen buvárlati eredményeknek német vagy francia, esetleg angol vagy olasz nyelven közrebocsátása is csak kivonatszerű lehet, ami magában véve kellő hatást az európai tudományosságra eddigelé még nem gyakorolt, sőt még igen sok esetben kellő figyelmet sem ébresztett: és így bizvást azt mondhatni, hogy a Magyar Tudományos Akadémia jelentőségét a külföld tudományos köreiben ez időszerint legfőlebb aszerint méltányolják, amint tudomásukra jut, hogy csakugyan jelentékeny számmal vannak Akadémiánk tagjai közt oly szakférfiak, akiket — német, francia vagy angol vagy latin munkálataik révén — maguk a külföldi tudományos körök is már amugy is mint szaktekintélyeket ismernek. Az, hogy *Bólyai* a világhírű matematikus, *Kőrösi Csoma Sándor* a tybeti nyelvnek és irodalomnak uttörő buvára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt, vagy hogy Akadémiánknak manap is oly tagjai vannak, mint pl. *Goldzieher Ignác*, a hírneves orientalista, vagy *Lénárt*, a kiváló physikus, stb.: ez bizonyára jobban imponál a nyugati tudományosságnak, mint azon kivonatok,

német, francia, angol vagy olasz nyelven közrebocsátott kivonatok, amelyeknek külföldön nem ismert jeles magyar tudósok buvárlati eredményeit is kellene ismertté tenniök, de amelyeket a külföldön az illető szakkörök, a legtöbb esetben egyáltalán — nem olvasnak. Nem mondom, hogy ez jól van így; a világért sem mondom, hogy ez előnyére válik az európai tudományos haladás ügyének. Korántsem mondom ezt: ámde hogy ez így van, még mindig így van, ezt csak az vonhatja kétségbe, aki nem ismeri közelebbről az európai tudományosság irányadó köreinek még ez időszertinti természetét.

Épen ez okból nagyon szükséges, hogy Akadémiánk külföldön is elismerésben részesült magyar tudósokat mentül nagyobb számmal siessen felvenni a maga kebelébe.

Ezzel természetesen nem az van mondva, hogy ne méltányoljuk kellőleg tüzetesen magyar szakmákban dolgozó, kizárólag magyar nyelven író jeles tudósainkat. Ez rut hálátlanság és egyuttal kulturpolitikai eszélytelenség is lenne; hisz ők szolgálják a magyar hazát az ő lankadatlan, lelkesedésteljes tudományos szolgálattételeikkel közvetlenül, elsősorban. Midőn pl. a II. osztály rendes taggá ohajtja emelni a jeles magyar történetbuvárt, *Zsilinszky Mihály* 1. tagot, és *Czobor Béla* 1. tagot, a jeles keresztyén archæologot: ez által csakis oly kötelességet igyekszik leróni, amelynek betöltését Akadémiánk nagylelkű alapítói annak legfőbb feladatául tűztek ki, s amely még ma is — hat évtized mulva is — kell hogy irányadó maradjon.

Ugyane szempontból tekintve a dolgot, hazafias kötelességnek kell tekintenünk az oly érdemek akadémiai kitüntetését is, amelyeket *gr. Zichy Jenőben* ohajtanak megjutalmazni a II. osztály tagjai. *Gr. Zichy Jenő*t ugyanis — a 14. §. értelmében — tiszteleti tagul ajánlták *Tóth Lőrincz*, *Vécsey Tamás* r. tagok és *Asbóth János* levelező tag. Ezt a kitüntetést főrangú hazánkfia ma már teljességgel megérdemli. Nemcsak nagymérvű pénzázdozatot hozott az ő háromszori ázsiai tanulmányutjára, de időt, fáradságot, tanulmányt sem kimélt, csakhogy utjának, nem egy alkalommal veszélytelt utjának mentül több eredményt biztosíthasson. A 14. §. alkalmazásának elsősorban az ily érdemek kitüntetése adhat csak oly értelmet, amely kibékítheti még azok felfogását is, akik különben kissé naivnak találják ezen 14. §-nak abbeli postulatumát, hogy a magyar tudományosságnak a társadalmi fény letéteményeseinek belevonása kölcsönözzön tekintélyt a magyar nemzet szemében. *Gróf Zichy Jenő* legujabban szerzett érdemeinél fogva felül áll már most azon nehézségeken, amelyeket valaki az ő megválasztása ellen a 14. §. kritikájából támaszthatna.

Általában véve — miként már mondtam — a megtörtént tagajánlásokkal legnagyobbbrészt meglehetünk elégedve. Annyival is inkább, minthogy oly tudósokat is látunk most ajánlatba hozva, akikről évek során át megfélekedtek, akik pedig a levelező tagságot már rég megérdemelték volna. Ilyen pl. *Király Pál* is, Dacia érdemdus buvára.

Valóban nem abban van a baj, hogy az ajánlottakat tényleg csakugyan ajánlatba hozták; nem; a baj inkább abban fekszik, hogy meglehetősen számmal vannak tudósaink, akikre ez alkalommal sem gondoltak, pedig ugyancsak meg-

érdemelték volna, már réges-régen. Vannak ezen tudósaink közt történetbuvárok is, pl. *Rohonyi Gyula*, orsz. képviselő, aki az ősmagyar történelem körében tett munkálataival szintén érdemessé tette magát a szaktudósok figyelmére. Ott van a jeles bölcsészeti író, *Bokor József* is, aki elévülhetlen érdemet szerzett magának az által, hogy mint szerkesztő, — nem, nem csupán mint szerkesztő, de mint alapvető tervező és fáradhatlan, sokoldalulag szakértő cikkbíró szerkesztő létrehozta nemzetünk szellemi életének egyik büszkeségét, a német, francia, angol hasonmés nagy vállalatokkal is méltólag versenyző *Pallas Nagy Lexikon*-át. Ezt a nagyérdemű tudósunkat sem ajánlották ez idén, miután tavaly és már azelőtt is megbuktatták. Ámde a legnagyobb baj, hogy annyira mostohán bánik el Akadémiánk már évtizedek óta a jogtudósokkal, államtudományi írókkal, és tegyük hozzá, a publicistákkal. Hozzáértő, elfogulatlan szemlélő nem fogja mondhatni, hogy nem ülnek kiváló jogtudósok Akadémiánk II. osztályában. Igen, de vannak még ezenkívül más jogtudósaink is, akiknek az ő nagyon is értékteljes tudományos érdemeiknél fogva már szintén rég az Akadémiában kellene ülniök. Hiba volt már az is, hogy *Csemegi Károlyt* mindjárt az ő kódexének létrejötte után meg nem választották. Hiba azonban, súlyos hiba az is, hogy nagyérdemű veterán magyar jogtudósok mint *Dárdai Sándor*, *Teleszky István*, *Tarnay János* még mindig nem tagjai az Akadémiának; *Timon Ákosról* is megfélekeztek, pedig e jelesünkre ugyancsak szüksége lenne Akadémiánknak, valamint *Lechner Ágostra*, *Zsögöd Benőre*, *Kalona Mórra*, *Márkus Dezsőre* stb. is. Jellemző eset a *Csikó Kálmáné*; annyiszor lett már ajánlva, s annyiszor maradt kisebbségben, hogy most már nem is akadt jogtudós, aki őt ajánlta volna. Ilyesmi megtörtént más tudósainkkal is, ami sajnálatra méltó: mert megrendíti azt a hitet, amelyre pedig ugyancsak szükségök van a mi tudományos irodalmunk munkásainak. És azután mért mellőzni oly derék állambölcsészeti író, mint *Taraj Andor*, oly érdemtelen közgazdasági író, mint *Lukács Béla*, oly érdemtelen közlekedésügyi író, mint *Hieronymi Károly*, vagy az oly érdemdus népnevelésügyi s egyáltalán kulturpolitikai író mint *György Aladár*?

Tiszteleti tagul rég be illett volna választani *gr. Csáky Albint* stb., valamint nagyon is előmozdította volna a jogtudományt az Akadémiában, ha magas bíránk közül is választanának be tiszteleti tagul néhányat a II. osztályba. Csak termékenyítőleg foghatott volna hatni szakirodalmunk fejlesztésére a tapasztalatok azon kincse, melyet a judikaturában gyűjtöttek, kivált ha, a mire már rég szükség lett volna, felállíthatnák a jog- és államtudományi bizottság a II. osztály kebelében.

Mindez helyes, szokták mondani többen akadémiai tagtársaim közül, alkalomadtán, valahányszor erről esik szó. Igen ám, — teszik azonban hozzá — igen ám, de annyi embert nem választhatunk be sem levelező taggá, sem tiszteleti taggá, miután utját állja az ily «nagylelkűségnek» a gyakorlatban a «*numerus clausus*»?

No hát, ha csak ez a baj: akkor könnyű ezen segíteni. Meg kell szüntetni a *numerus clausus*at úgy a levelező, mint a tiszteleti tagokra nézve. Nem származhatnék ebből semmi baj. Jobb, ha megválaszthatjuk még életükben azokat, kik erre érdemesek, mintha elhalálozásuk alkalmából azon ütközik meg, és gyakran méltán a hazai értelmiség, hogy «ime! ez is mily jeles magyar tudós volt, és még ezt sem választották be a Magyar Tudományos Akadémiába!»

A keretek kitágítása egyáltalán elodázhatatlannak fog hovatovább bizonyulni és így, — hogy ez megtörténhessék — az alapszabályok korszerű módosítása is. Ekkor ezután lehetséges lenne egyfelől az orvosi, másfelől meg a technikai irodalom kitünőségeinek jelentékenyebb számmal való bevonása is. Pedig ezzel az eszmével meg kell előbb-utóbb barátkoznunk, ha arra törekszünk, a mire törekedett *Renan*, midőn

azt óhajtotta, hogy igyekezzék az «*Institut*» a hazának lehetőleg minden szellemi nagyságát magában egyesíteni — «que de réunir toutes les illustrations de la gloire nationale!» Idővel majd azután gondolhatunk és gondolnunk is kell majd nagyobb mérvű reformokra is, hogy a magyar nemzet Akadémiája minél inkább megfelelhessen a kor igényeinek.

Hogy mit értek én nagyobb mérvű reformok alatt?

Majd megmondom más alkalommal. *Schwarcz Gyula.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bűnvádi perrendtartáshoz.*

A főkérdés.

335. §.

A főkérdés arra irányul, hogy bűnös-e a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekményben?

Ennélfogva a főkérdésben a vád alapjául szolgáló tett nemcsak a megkülönböztetésére alkalmas ténybeli körülményeknek, hanem a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával is körülíradó.

A főkérdés ama tényállás és törvény szerint szerkesztendő, melyen a vádhatározat, ennek hiányában a vádirat, amennyiben pedig a vádló vádját a főárgyaláson megváltoztatta volna, ennek újabb tartalma alapszik.

Ha valamely alkotó elem fenforgása tekintetében a felek eltérő indítványokat tettek: a vád alapjául szolgáló tett körülírásába a vitás kérdés eldöntésére alkalmas ténykörülmény is felveendő.

1. Főkérdés az, mely a vád alapjául szolgáló tettet a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek és a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával magában foglalja. Tehát szabály az, hogy a főkérdés a vádló álláspontját fejezi ki; de nem mindig. Megtörténhetik, hogy a vádhatározatban, illetőleg vádiratban foglaltnál súlyosabban is lehet minősíteni a vádbeli cselekményt, ez esetben a súlyosabb minősítésre vonatkozó kérdés a vád álláspontjának megfelelő kérdés elé helyezendő (357. §. 3. bek.). Ebből látható, hogy a főkérdés akkor fűdi a vádló álláspontját, ha a vádló a felmerülhető legsúlyosabb minősítést vette fel; ha azonban a bíróság, akár hivatalból, akár valamelyik esküdt kérelmére, a vádlóénál súlyosabb minősítésre szóló kérdést tesz fel, akkor ez a vádló kérdését megelőzi, elsősorban az esküdtek erre a kérdésre válaszolnak, s így ez lesz a főkérdés, a vádló által tett kérdés pedig a kisegítő kérdés.

Ezeket szem előtt tartva, főkérdés az, amelyik a vád alapjául szolgáló tettet a legsúlyosabb minősítés szerint foglalja magában; s amelyet az esküdtek elsősorban tesznek tanácskozás tárgyává.

2. A főkérdésnek a vádhoz való viszonyát két szempontból kell meghatározni. Egyik a «tett» azonosság, a másik az anyagi törvény alkalmazásának szempontja. Az esküdtek határozata ép oly viszonyban áll a váddal, mint a szakbíróság ítélete, melyre nézve a 325. §. kijelenti, hogy: «a bíróság semmisség terhe alatt nem tehet ítélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt». Ezt a vádprincípiumot a 355. §. következőleg fejezi ki: «A főkérdés arra irányul, hogy bűnös-e a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekményben.» Csak a tett azonossága köti az esküdtbíró, ép úgy mint a szakbíró; tehát aminthogy szabad mozgása van a szakbírónak a minősítés tárgyában (325. §.), ép úgy nincs korlátolva az esküdtszék sem a tett minősítésében. Miután azonban az esküdtek ítéletének formája szűk korlátok közé van szorítva, mennyiben csak a feltett kérdésre válaszolhatnak, s határozatukat csak «igen» vagy «nem» szóval fejezhetik ki, ebből folyólag oly módozatokról kellett

* Mutatvány a «Balogh, Illés, Vargha» Bűnvádi perrendtartás magyarázata című munka sajtó alatt levő III. kötetéből.

gondoskodni, melyek lehetővé teszik az esküdteknek is a vádtól való eltérő minősítést. Ezt az eltérést az teszi lehetővé, hogy a főkérdésen kívül, — szükség esetén, — kiegészítő s mellékkérdés is teendő fel, és hogy ezen kérdések megállapítására befolyása van és pedig — indítvány alakjában — a vádlottnak, védőnek s az esküdteknek, és határozat alakjában a bíróságnak. Miután pedig a perben szereplő személyek közül mérvadó álláspontot a minősítés kérdésében a vádlón kívül csakis az említett személyek gyakorolhatnak, ennél fogva ily módon lehetővé van téve az, hogy az esküdtek a vádlótól eltérőleg akkép minősítsék a bűncselekményt, amint az a perben activ szereplő személyek nézete szerint csak lehetséges.

3. A főkérdés két elemből áll. Egyik a történelmi, a másik a jogi elem. Az első «a vád alapjául szolgáló tett», mely a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményekkel körülírandó. A «tett» fogalma a 325. §-nál van meghatározva; ellenben itt kell tisztázni azt, hogy mily ténybeli körülmények alkalmasak a tett azonosság megállapítására; csak ezeket a körülményeket kell a főkérdésbe felvenni, de ennél többet vagy kevesebbet a főkérdés nem tartalmazhat. A tett meghatározása és körülírása nem más, mint a tett individualisálása. Jól meg kell különböztetni az individualisatiót a tett specialisálásától; mert e kettő nem egy fogalom. Az individualisatio ugyanis azon körülmények felsorolását jelenti, melyek felismerhetővé teszik azt, hogy a vádbeli cselekmény az adott viszonyok közt csak egyszer követhető el és amelyek folytán a vádbeli cselekmény minden más bűncselekménytől megkülönböztethető.

A specialisatio ellenben abban áll, hogy a törvényes tényálladéknak minden, vagy egyes ismérvei megfelelő konkrét körülményekkel helyettesítettnek, vagy hogy bizonyos konkrét körülmények a törvényes tényálladékon kívül vagy amellet a kérdésbe felvételnek.

Ebből látható, hogy az individualisatio csak a tett azonosságot állapítja meg, ellenben a specialisatio a törvényes tényálladékokat az esküdtek előtt jobban kidomborítja, világosabbá teszi, ámde ez által az esküdteket is korlátozza abban, hogy ezek mily ténybeli körülményekkel hozzák kapcsolatba a bűncselekményt. Ennek nem ritkán az lesz a következménye, hogy az esküdtek nem tudván a kérdésre «igen»-nel vagy «nem»-mel válaszolni, helytelen verdictet hoznak. Például rablásnál a főkérdés ekként szól:

«Bűnös-e Fekete Péter abban, hogy Nagy János arany-óráját Budapesten, a sziv-utczában 1898 január 1-én az ellene alkalmazott erőszakkal azon célból vette el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa.»

Itt a vádbeli cselekmény kellőleg individualisálva van, mert meg van nevezve a sértett személy, a büntett elkövetésének helye, ideje s az elrablott tárgy, tehát a tett azonossághoz szó sem férhet. Ha azonban a bíró tovább megy, s egyes tényálladási mozzanat törvényes terminológiája mellett még konkrét körülményeket is felvesz; akkor a specialisatio terére lép. A fenti kérdés specialisálva így szólana:

«Bűnös-e Fekete Péter abban, hogy Nagy János arany-óráját, Budapesten, a sziv-utczában 1898 január 1-én, azon célból, hogy azt eltulajdonítsa, elvette, mi végből ellene erőszakot alkalmazott, jelesül Nagy Jánost a földre teperte és fojtogatta.»

Itt már a törvényes tényálladék, t. i. az «erőszak» mellett az in concreto annak megfelelő történeti esemény is fel van véve a kérdésbe. Ennek felvételét a törvény nem tiltja, tehát a specialisatio meg van engedve, de az egyrészt ebben az esetben felesleges, másrészt megtörténhetik, hogy a kifogástalan verdict hozatalát épen a specialisatio teszi lehetetlenné. Ha a felhozott példában az erőszak tényleg úgy lett elkövetve, amint az a kérdésben van meghatározva,

akkor a verdict törvényesen meghozható, de az erőszak specialisálása még így is felesleges, mert a cselekmény identitásához anélkül sem férhet kétség. Megtörténhetik, azonban, hogy az erőszak alkalmazására nézve a bizonyító eljárás során két eshetőség volt, az egyik az, amit a bíróság valószínűbbnek tartott, s így azt a kérdésbe is felvette. A másik pedig az, hogy a vádlott a sértett mellének pisztolyt szegezett s ezt így fosztotta meg órájától.

Ha már most az esküdtek a rablásnak ez utóbbi elkövetési módját állapítják meg, akkor következőleg kénytelenek a verdictet fogalmazni:

1. «Igen, de vádlott Nagy Jánost nem teperte le és nem fojtogatta» vagy:

2. Igen, de vádlott Nagy Jánost nem teperte le és nem fojtogatta, hanem mellének pisztolyt szegezett, s ily módon alkalmazott ellene fenyegetést.

A verdict mindkét esetben hibás, s azt a bíróság nem fogadhatja el; s pedig azért, mert a határozat az első esetben önmagának ellentmondó, a másodikban pedig alakjára nézve nem szabályszerű (370. §.). Az ellenmondás abban van, hogy az esküdtek «igen»-nel feleltek a kérdésre, tehát megállapították az erőszakot, ami a kérdés szövegébe fel lett véve, ellenben az erőszak alkalmazásának konkrét módjára nézve, t. i., hogy a vádlott a sértettet földre teperte, nem-mel feleltek, s így a határozat ebben az alakban önmagának ellentmondó, amit helyesbiteni kell.

Az utóbbi esetben az ellenmondás nincs ugyan meg, mert az esküdtek határozatukba felvették azt is, hogy ők mily elkövetési módozatban állapították meg a rablást, ámde ez a módozat a kérdésben nem volt felvéve, s így kénytelenek voltak az esküdtek határozatukat azzal megtoldani. Az esküdtek azonban csak «igen» vagy «nem» szóval határozhatnak; s ha az egész kérdést nem oldják meg «igen» vagy «nem» szóval, joguk van részben «igen»-nel, részben «nem»-mel határozni (367. §. 2. bek.), de új tényeket a határozatba nem vehetnek fel. Ezt szem előtt tartva, kétségtelen, hogy a 2. sz. határozat sem szabályos, s azt helyesbiteni kell, mert az esküdtek akkor, midőn határozatukat ezzel toldották meg: «de vádlott Nagy Jánost nem teperte le, és nem fojtogatta, hanem mellének pisztolyt szegezett s ily módon alkalmazott ellene fenyegetést», törvényellenesen határoztak. Miután pedig ilyen szövegezésű kérdés mellett az esküdtek szabályszerű verdictet nem hozhatnak, kénytelen a bíróság a 370. §. első bekezdése értelmében a kérdést kiegészíteni: amely mindkét elkövetési módot kidomborítva, következőleg fog szólani:

Bűnös-e Fekete Péter abban, hogy Nagy János arany-óráját, Budapesten a sziv-utczában, 1898 január 1-én az ellene alkalmazott erőszakkal vagy oly fenyegetéssel, mely által Nagy János élete vagy testi épsége súlyos veszélynek tétetett ki, azon célból vette el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa.»

Miután itt két elkövetési mód konkurrál egymással (t. i. erőszak és fenyegetés) vagylagos formában (v. ö. 354. §. magyarázatánál a 7. sz. jegyzetet) kell a kérdést feltenni.

Az esküdtek határozata erre részben «igen»-nel, részben «nem»-mel következőleg fog szólani:

«Igen», de vádlott nem alkalmazott erőszakot; (367. §. 2. bek.) s így a fenyegetéssel elkövetett rablás lesz megállapítva.

4. Az identitás meghatározásánál minden esetben érvényes szabályt nem lehet ugyan felállítani, tájékozás végett azonban következőket tartjuk szem előtt:

a) Minden esetben szükséges a vádbeli cselekmény elkövetésének idejét a kérdésbe felvenni; mert ez az identitás megállapításánál egyik leglényegesebb körülmény. Ha ezt præcise meghatározni nem lehet, akkor más oly körülményeket kell felvenni a kérdésbe, melyek az identitást

kétségtelenné teszik; az elkövetés ideje azonban, úgy a hogy lehetséges, körülírandó.

b) Fel kell venni a kérdésbe az elkövetés helyének meghatározását; amely nemcsak az identitás megállapítására nyújt támpontot, hanem akkor, midőn az a vitás, hogy bel- vagy külföldi törvényt kell-e alkalmazni, oly tény-körülmény, melynek eldöntése nem mellőzhető.

c) Habár a bűncselekmény elkövetésének helyéből s idejéből az identitás legtöbb esetben megállapítható, mind-azáltal nem ritkán — főképp a személy ellen elkövetett büntetteknel — a sértett személy megjelölése is szükséges.

d) A bűncselekmény tárgya akkor nyújt alapot az identitás megállapítására, ha oly bűncselekmény forog fen, amely bizonyos dolgon csak egyszer követhető el (pl. gyújtogatás).

Arra nézve, hogy a bíró mily ténykörülményeket vegyen fel, az imént felsoroltak csak támpontot, de nem fix szabályt kívánnak nyújtani. Ámbár az identitás megállapításához legtöbbször elegendők az a)–d) alatt említett ténykörülmények, ámde nem ritkán egyik-másik nem állapítható meg, más esetben pedig az identitást ezek segélyével sem lehet tisztázni, ilyenkor más oly adatokat is fel kell venni a kérdésbe, melyek «a vád alapjául szolgáló tett megkülönböztetésére alkalmasak».

5. A tett individualisálásával szoros összefüggésben áll az a további kérdés, hogy az esküdtek a «tettnek» a törvény rendelkezése alá subsummálásánál korlátlanul járhatnak-e el vagy nem. E kérdés igen nagy fontossággal bír és annak mikénti megoldásától függ az, hogy a bíróság mikor és mily mértékben köteles az individualisatio keretét átlépni s a kérdésbe specialiókat felvenni.*

Miután minél több specialiót veszünk fel a kérdésbe, annál szűkebb korlátok közé szorítjuk az esküdteket a verdict hozatalánál, ez a kérdés tulajdonkép azt jelenti, hogy a bíróság specialiók felvételével mily határig korlátozhatja az esküdteket. Mielőtt ezen tétel fejtegetésébe mennék, tekintettel arra, hogy az individualisatio és specialisatio nálunk az esküdszéki eljárásban új fogalom, gyakorlati példával demonstrálom a kérdést.

(Bef. köv.)

Vargha Ferencz.

A viszontbiztosító kártérítési kötelezettségének tartalma és terjedelme.

A keresk. törvény 508. §-a szerint «A viszontbiztosítási ügylet által a viszontbiztosító ellenérték (díj) kikötése mellett arra kötelezi magát, hogy a viszontbiztosítottnak bizonyos összeget fizetend azon teljesítés fejében, melyre az utóbbi biztosítási szerződés alapján köteleztetik.» A keresk. törvény ezen szakasza homályos és egyes konkrét esetekben részletes interpretációra szorul. A gyakorlati esetek nagy számából, amelyek a hivatkozott §. alapján való döntést provokálják, azon kérdést tesszük fejtegetésünk tárgyává, hogy a viszontbiztosított csődbe jutása és hitelezői quotális kielégítése esetén, miben álland a viszontbiztosító kártérítési kötelezettsége az előbbivel szemben?

Tekintsünk el e kérdés eldöntésénél az irányadó törvény-szakasz rendelkezésétől és vizsgáljuk a kérdést általános jogi szempontból.

* Németországban nagy vitára adott okot ez a kérdés és *Mittelstätt* azt a nézetét fejezte ki, hogy a Reichsgericht a subsumtio kérdésében tehetetlenül áll az esküdszék tévedéseivel szemben, s a verdictet e szempontból nem ellenőrizheti. V. ö. Gerichtssaal 44. k. 400. lap; *Stenglein*: u. o. 34. k. 161. lap; *Dalcke*: Fragestellung 2. kiad. 61. lap; itt nagyon helyesen rámutat Dalcke arra, hogy ha a Reichsgericht merev álláspontot nem foglalt volna el a specialisatióval szemben, a gyakorlatban most észlelhető az a hiba, mely szerint a Reichsgericht nem állapíthatja meg azt, hogy az esküdtek az egyes tényálladáki mozzanatokat mily ténykörülményekben látták fenforogni, nem merült volna fel.

A kérdés eldöntését elsősorban is csak az irányíthatja, hogy kétség esetén — ily irányu határozott megállapodás hiányában — miként magyarázható azon ígéret tartalma, amelyet a viszontbiztosító a viszontbiztosítás elvállalása folytán a viszontbiztosítottal szemben tesz. Igéri-e azt, hogy a viszontbiztosítottnak azt fogja fizetni, amit a viszontbiztosított az elsősorban biztosítottnak, mint biztosító *fizetni tartoznék*, vagy azt igéri megtéríteni a viszontbiztosítottnak, amit az utóbbi az általa biztosítottnak *fizetni köteles és fizetett is*? Ha a viszontbiztosító ígérete az előbbi értelemben magyarázandó, úgy ennek fizetési kötelezettsége azon esemény bekövetkeztével áll be, amelytől a viszontbiztosított fizetési kötelezettségének beállta függ és a viszontbiztosított vagyonára netán megindított csőd sem részben, sem egészben nem mentesítheti a viszontbiztosítót fizetési kötelezettsége alól, mert a csőd megnyitása a viszontbiztosított aktíváiban mi változást sem idézhet elő. Ha azonban a viszontbiztosító fizetési ígérete az utóbbi értelemben magyarázandó, úgy annyiban és mindaddig hiányzani fog a viszontbiztosító fizetési kötelezettsége beálltanak előfeltétele, amíg a viszontbiztosított az általa biztosítottat követelése tekintetében ki nem elégítette, s különösen akkor is, ha az elsősorban biztosított követelése a viszontbiztosított fizetéseképtelensége folytán általában nem, vagy csak részben nyer kielégítést. Ezen utóbbi felfogásnak nem hiányoznak képviselői.¹ Hasonló értelmű határozata van a német Reichsgericht-nek is.² De az ezzel ellenkező felfogás is nagy mértékben képviselve van, és pedig tételes törvényben, a porosz általános Landrecht 2023. §-ában, mely szerint a viszontbiztosító a viszontbiztosított csődtömegének teljes kártérítést akként tartozik fizetni, mintha a csőd utóbbi vagyonán meg sem nyitott volna, s a szakértők közül magának a viszontbiztosításnak természetével indokolva ez állásponton vannak Benecke (System des Assecuranz- und Bodmerswesens), Endemann (Zeitschrift für Handelsrecht stb. és általában külföldön, úgy teoriában, mint praxisban elismert jogelvet képez; különösen Angliában az «Albert Life Assurance Company» csődügyében emeltetett érvényre,³ Kanadában és az Egyesült-Államokban, Franciaországban,⁴ Norvégiában a christianiai főtörvényszék határozatában, a schweizi Lloydnak a Neptunus csődtömege elleni ügyében, mint általánosan elfogadott magyarázat kivétel nélkül alkalmazásban van. Visszatérve a fölvetett főkérdés érdemére, igyekezzünk azt a megindult két irányban tovább fejtegetni.

Azon nézet, hogy a viszontbiztosító fizetési kötelezettsége, a viszontbiztosított előzetes fizetése esetén áll csak be, különösen és többnyire azzal lesz indokolva, hogy a viszontbiztosítás célja a viszontbiztosítottat kártól megóvni és a kár tulajdonképpen csak akkor következik be, ha a biztosítási összeg fizetése által ennek vagyona megkisebbsül. Ezen ok, amelylyel ezen érvelést többnyire indokolják, azonban tarthatatlanná válik, hogy ha a viszontbiztosítás általában összecszerüen meg nem állapítható kárra irányul, vagy ha ezen érvelés egy életbiztosításra vonatkozó viszontbiztosítás esetén is fentartható lenne, ami azonban a dolog természetéből kifolyólag nem állhat meg. De még ha azon elvből indulnánk is ki, hogy a viszontbiztosítás konkrét esetben, vagy általában a viszontbiztosítónak kártól való megóvását célozná, sem volna helyesen következtethető az, hogy a viszontbiztosító fizetési kötelezettsége a viszontbiztosítottnak a biztosítási összeg kifizetésére vonatkozó tényét tételezi föl. Mert ez utóbbi nem még csak akkor károsodnék, ha a biztosítási összeget kifizeti, hanem már azon pillanatban, midőn fizetési kötelezettsége jogérvényesen bekövetkezett. Egy adós,

¹ Kübel: Zeitschrift für Versicherungsrecht; Lewis: Das deutsche Seerecht.

² Entsch. in Civils. Bd. 3. S. 24.

³ Arnould on the law of Marine Insurance, 5 edit.

⁴ Droz. Fr. des assurances Marit 1881.

aki adósságát fizetés által törleszti, jogi értelemben ezáltal kárt nem szenved, vagyonának mérlege ezáltal nem változik. A vagyoni állapot csak más formában jelentkezik, mert bár egyrészt aktív vagyona a fizetés folytán megkisebbedett, másrészt azonban ugyanoly nagyságu passívája szintén eltűnt, az esetleges kár már maga a kötelezettség beálltával éri azt. Azért semmi esetben sem ellenkezik egy kártól való megóvásra irányuló biztosítási szerződés lényegével, ha a biztosító magára vállalja a veszélyt, amely a biztosítottra egy bizonytalan körülményektől függő fizetési kötelezettség beálltával háramlik.

Ha most már a biztosítottnak a fizetési kötelezettsége beállt, de még nem teljesített, akkor felmerülhet a kérdés, hogy a biztosító a biztosítási összeg fizetésére kötelezendő-e, vagy csak arra, hogy a biztosítottat a beállt fizetési kötelezettsége alól mentesítse. Minden esetben vitán kívül eső tény az, hogy a biztosító kötelezettsége esedékessé válik azon időpontban, midőn a biztosított kötelezettsége beállt, anélkül, hogy az előbbi a kötelezettség teljesítésétől függőségi viszonyba hozható lenne.

Ha már most ezen itt kifejtett nézetet transferáljuk a viszontbiztosítás terére, azon eredményre jutunk, hogy a viszontbiztosítás természete, amely a viszontbiztosítottnak károsodástól való megóvására irányul, mivel sem indokolja annak feltételezését, hogy a viszontbiztosító csak a viszontbiztosított tényleges fizetése esetére vállalt volna teljesítési kötelezettséget! Ha tekintetbe vesszük azonban, hogy a viszontbiztosítás ezen utóbbi módon is vállalható el, úgy szükséges, hogy vizsgálat tárgyát képezze, hogy a viszontbiztosítás tartalmának ilyen korlátozása a dolog természetéből kifolyólag és a viszontbiztosítási szerződések létrejötténél általában feltételezendő szándék interpretációjá szerint annyira magától értendő-e, hogy a szerződő felek határozott s ily irányu szerződéses kikötések nélkül is, mint azok akaratának megfelelő supponálható-e? Erre határozottan nemmel kell felelni.

A viszontbiztosító az összes tételes törvények értelmében ugyanazon veszélytől függő risikót viseli, mint a biztosító. Azon ténykörülmény, amelynek bekövetkezte által a biztosító kötelezettsége beáll, maga után vonja a viszontbiztosító kötelezettségének beálltát is. A viszontbiztosítónak fizetendő biztosítási díj bár maga a biztosítási összeg különböző lehet is ugyanazon alapon és ugyanazon veszély magával hozta risiko alapján lesz kiszámítva és megállapítva, mint az alaptbiztosítóé. Amily kevésbé jön figyelembe az alaptbiztosító fizetési képessége az annak fizetendő díj, valamint az annak fejében az általa elvállalt esetleges ellenszolgáltatás megállapításánál, ép oly kevésbé jöhet figyelembe ez a viszontbiztosító által elvállalt szolgáltatás, valamint az ez ellenében neki fizetendő díjak megállapításánál is. Különösen egy életbiztosításra vonatkozó viszontbiztosításnál nem a biztosító fizetési képessége, hanem elsősorban is a valószínű élettartam képezi az alapját a biztosítási díj és a biztosítási összeg megállapításának, úgy az alaptbiztosításnál, mint a viszontbiztosításnál. Semmivel sem volna indokolható a viszontbiztosítónak gazdagodása, ha a biztosítási díjaknak a biztosított haláláig történt befizetése után összegyűjtött tőkét visszatartaná és az annak ellenében fizetendő biztosítási összeget a viszontbiztosított fizetéseképtelensége által indokolva kifizetni részben, vagy egészben megtagadni jogosítva volna akkor, midőn a viszontbiztosított fizetéseképtelensége reá nézve csak teljesen közömbös lehet.

Azon körülmények, amelyek között viszontbiztosítási szerződések rendszerint kötnek, arra engednek következtetni, hogy a szerződő felek szándéka oda irányul, hogy a viszontbiztosított kötelezettségét semmi más vagy további feltételtől nem akarják függővé tenni, mint amelyektől az alaptbiztosító kötelezettsége függ. A viszontbiztosítások, bár

azok összességükben korlátozva nincsenek, többnyire a célból jönnek létre, hogy az elvállalt risiko egy része más harmadik személyre vitessék át különösen akkor, ha az alaptbiztosítással járó risiko meghaladja azon risikónak maximumát, amely adott esetben egy biztosító társaságnál szokásos, amidőn is a maximumot meghaladó risiko egy ily irányu szerződés után (Excedentenvertrag)* egy más társaság által vállaltatik el, amely társaság többnyire ily irányu állandó szerződéses viszonyban áll az előbbivel. A risikónak ily módon való megosztásánál supponálható azon szándék a dolog természetéből kifolyólag, hogy az alaptbiztosító és a viszontbiztosító akként akarták a risikót egymásra megosztani, mintha a biztosítottal szemben a risikót mindegyik csak bizonyos reája eső hányad, illetve saját része erejéig akarta volna elvállalni, minélfogva joggal következtethető az is, hogy ugyanazon körülmény, amely az alaptbiztosító kötelezettségét irányítja, irányítja a viszontbiztosítóét is.

Ha ezek után a biztosító kötelezettségének beálltával a biztosítottal szemben, a viszontbiztosítónak kötelezettsége a viszontbiztosítottal szemben is bekövetkezett, úgy ezen utóbbiak egymásközi viszonyára teljesen közömbös, hogy képes-e és mennyiben az alaptbiztosító hitelezőit kielégíteni és hogy a vagyonára megnyitott csőd folytán kapnak-e ezek kielégítést vagy kielégítési hányadot! Ha a porosz Landrecht-tel ellentétes álláspontra helyezkednénk is, — amely szerint a viszontbiztosítási összeg, amely a viszontbiztosított csőd-tömegének megfizettetett, kizárólag az alaptbiztosított javára esik** — elismernénk azt, hogy a viszontbiztosító által a viszontbiztosított tömegének kifizetett biztosítási összeg az összes csődhitelezők javára esik, ebből sem merithetne a viszontbiztosító jogszerű okot a viszontbiztosítási összeg teljes egészében való kifizetésének megtagadására, mert ő magát nem az alaptbiztosítottnak, hanem a viszontbiztosítottnak kötelezte le, és mert különösen a viszontbiztosításból eredő kötelezettségek nem az alaptbiztosított, hanem a viszontbiztosított fedezésére irányultak. Semmiféle jogot nem formálhat annak követelhetésére, hogy a viszontbiztosítási összeg az alaptbiztosított kielégítésére fordíttassék, mert azon körülmény, hogy az az utóbbi célra fordíttatik-e vagy az összes csődhitelezők javára, reá nézve teljesen közömbös.

Ha kereskedelmi törvényünk vonatkozó 508. §-át vizsgáljuk, az, mint fejtegetésem első részében jeleztem, szintén magyarázatra szorul: «hogy a viszontbiztosítottnak bizonyos összeget fizetend azon teljesítés fejében, melyre az utóbbi biztosítási szerződés alapján köteleztetik». E törvényszakasz azon része, amely a «bizonyos összeget» szembeállítja «azon teljesítés»-sel, melyet az alaptbiztosító fizetni köteles, a hibás fogalmazásra vihető vissza; mert míg az első rész a fejtegetésem első részéből levont konklúzióra enged következtetni, amely szerint a viszontbiztosító nem minden esetben tartozik a teljes viszontbiztosítási összeget fizetni, addig a törvényszakasz befejező része: «amelyre az biztosítási szerződés alapján köteleztetik», az általam végeredményben levont azon tételt támogatja, hogy a viszontbiztosító kötelezettsége a viszontbiztosítottnak nem fizetésével, hanem kötelezettségével áll csak nexusban. E törvényszakasz szövegének helyes magyarázata, illetve helyes szövegezése tehát a következő lenne: «... hogy a viszontbiztosítottnak azon összeget fizetendi, melynek fizetésére magát kötelezte azon teljesítés fejében, ... stb». Ezen fejtegetésem végeredményeként meg kell állnia azon tételnek, hogy viszontbiztosítási szerződésből kifolyólag a viszontbiztosító fizetési kötelezettsége a viszontbiztosítási összeg teljes egészére a viszontbiztosított kötelezettségének beálltával egyidejűleg bekövetkezik.

Dr. Rósa Ferencz,

* R. O. H. G.

** II. 8. §. 201.

A fővárosi lakbérleti szabályzat módosítása.*

A visszatartás jogára nézve jogi elvként áll mindenk előtt az, hogy annak körét a bérbeadónak törvényben gyökerező törvényes zálogjoga határozza meg, tehát többre, mint az 1881. évi LX. tcz. 72. §-ában meghatározott félévi bérösszegre nem terjedhet ki.

Szükségesnek találtuk azonban, hogy a visszatartás jogát a jog körének és hatályának érintetlenül hagyása mellett — korlátozzuk oly irányban, amelyben e jog gyakorlása tulkapásnak és a bérlő jogos érdekei csorbulásának volna tekinthető.

Nem lehet a bérbeadó joga terjedelemre nézve nagyobb, mint amily terjedelmű a törvényes zálogjog. Ez okból kimondandó, hogy a visszatartás joga azon ingókra nem terjedhet ki, amelyek az 1881. évi LX. tcz. 51. §-a szerint még bérkövetelésre sem vehetők foglalás alá. De hatályára nézve sem terjedhet túl azon a határon, amelyet a bérkövetelésnek minden kétségen felül való biztosítása mellett, a bérlő cselekvési szabadsága és tulajdonjoga eme jog elé szab.

A gyakorlati élet a visszaélések egész tárházát szolgáltatja, amelyek által a visszatartás joga a bérlő tulajdonjogának teljes elkobzásáig fajulhat.

Bérbeadó és bérlő, hadi lábbon állanak egymással. A bérlő lakásán eltörik egy szekrény, az asztalos ezt el akarja vinni javítás végett. A bérbeadó a visszatartás joga címén az elvitelt megakadályozza.

A bérlő, aki foglalkozására nézve szabó, vevője részére ruhát készít, haza szállítja az öltönyt, a bérbeadó retentionális jogát gyakorolja s a szabó mitsem tehet a bérbeadó ezen eljárása ellenében.

A bérlő ruháját tisztításra vagy javításra kivitetné, de a bérbeadó ezt megtiltja.

Vendégünk el akar utazni, bőröndjét leviszi a cseléd, hogy azt a bérkocsira helyezze. A házfelügyelő az elvitelt meghiusítja.

Egy festő hat szobából álló, fényesen berendezett műtermet bérel s műterméből egy képet vitet a tárlatba. A bérbeadó nem engedi.

Ezen és hasonló visszaállások teszik szükségessé, hogy a visszatartás jogának gyakorlása bizonyos irányokban korlátoztassék és ezen indokokból mi is a javaslatban három irányban megszorítjuk a visszatartás jogának érvényesítését, u. m.:

1. azon ingókra, amelyek elvitele a bérlet területéről a bérlő rendes foglalkozásához tartozik;
2. azon ingókra, amelyek elvitele szükségszerűen történik a közönséges életviszonyokból kifolyólag, és
3. azon ingókra, amelyeknek hátrahagyása a bér biztosítására már nem szükséges, tekintettel a kétségtelenül elegendő fedezetre.

Önként értetődik, hogy figyelemmel a visszatartás jogának praeventív természetére, a bérbeadó, tekintet nélkül eme korlátokra, az ingók elvételét a rendőri segítséggel megakadályozhatja ugyan, mert a rendőrség magánjogi viták eldöntésébe nem bocsátkozhatik, de a bíróság hivatása aztán, hogy az ingók kiadása iránti perben döntsön azon kérdés felett, vajon mily korlátok közé szorítandó a visszatartás joga, figyelemmel a javaslatba hozott rendelkezésekre.

Nem indokkép, de a forrást megnevezve kiemeljük, hogy a visszatartás jogának eme korlátozását az új német polgári törvénykönyvből (560. §.) merítettük, azon kodexből, amely visszatartás jogának kérdésében teljesen romanistikus alapon áll, és amely annak terjedelmét sokkal tágabbra szabja, mint a mi tételes jogunk, t. i. két évi bérösszegre.

A lakbérleti szabályzatnak a bérbeadó törvényes zálogjogán alapuló elsőbbségi jogáról intézkedő 29. §-át a javaslatból egyszerűen kihagytuk, mert valamint magát a törvényes zálogjogot a végrehajtási törvény 72. §-a szabályozza, ép úgy ugyanezen törvény 112., 114., 118. és 119. §-ai azon szabályokat is felállítják, amelyek mellett a bérbeadó előnyös kielégítése történik. Egészen felesleges tehát a törvény intézkedéseit a statutumban reprodukálni, mint ahogy ezt a jelenlegi statutum 29. §-a teszi.

Teljesen tudatában vagyunk ugyan annak, hogy a bérbeadó előnyös kielégítésére nézve kifejlődött joggyakorlat még mindig nagyon ingadozó, hogy hol csak a tőke, hol a kamatok is, sőt bizonyos esetekben a perköltségek is előnyösen soroztatnak s így e tekintetben szégyenletes bizony-

talanság uralkodik, és tudatában vagyunk annak is, hogy a bérbeadó részéről szintén nem ritkák a visszaélések, amelyekkel szemben a hitelezőnek az 1881. évi LX. tcz. 119. §-ában biztosított beavatkozási joga sok esetben irott malasztal nem egyéb, mindazonáltal nincs mód arra nézve, hogy eme törvényhiányok és visszaállások a szabályzat reformálásának útján nyerjenek orvoslást.

A statutumnak nem lehet hivatása a törvény magyarázata, annál kevésbé tartozhatik hatáskörébe a tételes törvénynek megváltoztatása.

Jog, törvény és igazság.

A czimbeli három szót hangoztatta méltán ünnepezt miniszterelnökünk, Széll Kálmán, ahányszor alkalma volt kormányzati programját előadni és azokat az irány- és vezérelveket hirdetni, melyeket működésében követni célul tűzte ki magának és azokban a szókban rejlt eszmékre hivatkoznak azóta mindazok, akik azzal jelezni akarják, hogy azok uralmával egy új remény- és bizalomteljes politikai és társadalmi æra vette kezdetét; mert annak a három szónak fogalmához magasztos eszméket fűz a nagy közönség és megvalósulásuktól a közélet és közviszonyok kedvező, sőt üdvös alakulását, illetve átalakulását várja.

Minthogy azonban gyakorlati államférfiu írta a jogot, törvényt és igazságot politikai működése zászlajára, azoknak fogalmát ő se vehette más, mint jogász értelemben.

És ha ebben az értelemben vizsgáljuk azt a három szót, azzal a kérdéssel állunk szemben, vajon azok lényegileg és fogalmilag különböznek-e egymástól és oly eltérő ismereteket foglalnak magukban, melyeknél fogva mindegyik külön-külön, önálló és sajátlagos jelentéssel bír?

Erre a kérdésre a következőkben igyekszünk felelni:

A jognak általános fogalmát tüzetesen és szabatosan meghatározni általában és in specie nekünk nehéz is és bajos is, amellyől az a latin mondás is óva kell hogy intsen: omnis definitio periculosa.

Ha mégis, e tekintetben, fejtegetésünk érdekében, kísérletet teszünk, arra való igény nélkül, hogy akár kifogástalan, akár kimerítő fogalmát adjuk: a jogot szabálynak tarthatjuk, mely az egyéneknek az államban köz-, személyi és vagyoni viszonyaikat kötelezőleg rendezi.

Ebből a fogalommeghatározásból mint lényeges mozzanatok emelendők ki és hangsúlyozandók, hogy a jog csak az államban létezhetik és létezik és hogy szabály, melynek jellegzetes ismérve, hogy kötelezőleg rendez, illetve rendel, mely rendelkezését, szükség esetében erőhatalommal valóítja meg, más szóval végrehajtja.

Minthogy azonban az államban kötelező jogszabályokat csak az alkotmányosan arra hivatott tényezők alkothatnak és mivel az a forma, melyben azok a jogszabályok kifejezésre jutnak, általános értelemben véve a törvény: jog és törvény voltaképpen egy fogalomba olvadnak össze, úgy hogy a jog a törvény tartalmát, a törvény pedig a jog alakját képezi.

A jog tehát, jogász értelemben, törvény nélkül vagy törvényen kívül nem létezik, mert jog csak szabály lehet, mely külső léténél fogva érvénynyel és kényszerítő hatalommal bír, az pedig a törvény.

Az, ami egyesek egyéni meggyőződése szerint szabály kellene hogy legyen, vagy ami egyesek alanyi nézete szerint valamely jogviszony zsinórmérmértékéül kellene hogy szolgáljon: az nem valósággal érvényben levő és megvalósítható, tehát gyakorlati jogszabály, t. i. jog, mert ez csak pozitív, azaz tételes, illetve törvény lehet.

Van ugyan jogbölcselet, t. i. nemcsak a tételes törvény bölcselete, hanem az ész követelményeinek tudománya is a jog iránt, mely tudomány az emberiség történelmében nyilvánuló eszméket kutató, kideríteni iparkodik, hogy mi kellene hogy jog legyen; ez azonban úgy viszonylik a létező joghoz, mint az eszmény a valósághoz, mint a jövő a jelenhez. És akik azt az ideális jogot hirdetik, azoknak feladata, hogy azt mentől szélesebb körökben terjesszék s annak annyi hívót szerezzenek, hogy az általános jogtudatba átmenvén, a közvélemény kényszerítő erejénél fogva joggyakorlattá vagy a törvényhozás útján érvényes valóságos joggá válják.

Az államférfiúnak, különösen, ha a kormány élén áll, kétségtelenül nemes feladata, hogy az általános jogöntudattá vált eszményi jogot, amennyiben annak hatásától a gyakorlatban a közállapotok javulására és lendületére nézve üdvös hatást vár, alkotmányos kezdeményezési jogánál, sőt köteles-

* Részlet dr. Berényi Sándor és dr. Gräber Gyula ügyvédeknek a budapesti Ügyvédi Körben tartott előadásából.

ségénél és további impulsív tevékenységénél fogva törvénybe iktattassa és így valóságos hatályos joggá változtassa át. Am, amig ez nem következik be s általában új törvény új jogot nem állapít meg és nem léptet életbe, addig a létező törvény s az abban szabályozott jog képezheti azt a szilárd és megingathatlan talajt, melyen kormányzási működését kifejtheti és érvényesítheti, csak az képezheti azt az irány- és vezércsillagot, melyet kormányzásában követhet.

A jog és törvény tehát a felfejtett jogász értelemben, hasonértelmű szók, melyek egy és ugyanazon jogi fogalomnak csak különböző alkatrészeit képezik.

Ami az igazságot illeti, ennek a szónak gyakorlati, t. i. jogász értelemét és jelenségét tisztába hozni és megállapítani sokkal nehezebb, mint a jogét; mert az voltaképen erkölcsi-tani és jogbölcseleti fogalom.

Mintfogya nem lehet feladatunk az egyik vagy másik tekintetben hosszadalmas s meddő fejtegetésekbe bocsátkozni, felfogásunkat röviden jelezve, igazságnak azt tartjuk, ami erkölcsi érzéseinkkel és nézeteinkkel egybehangzik.

Az államnak feladata, hogy azokat az érzéseket ápolja és azokat a nézeteket respectálja, amit úgy tehet, ha intézményeit azokkal összhangzásba hozza; mert ezek erkölcsi tekintély nélkül hatásukat kellőleg nem gyakorolhatják.

A törvényhozást működésében mindig az a nemes törekvés és vágy vezeti, hogy amidőn jogot alkot, illetve törvényt hoz, amennyire emberileg csak teheti, azt az erkölcsi érzésekkel és nézetekkel összhangzásba hozza, más szóval ebben az igazság követelményeinek eleget tesz.

S ezzel az ő hatáskörében megvalósítja az igazságot, melyet a törvények alkalmazására hivatott közegek az egyes eldöntendő esetekben szolgáltatnak.

Az igazság tehát ép úgy, mint a jog, csak úgy érvényesülhet az államban, ha és amennyiben a törvényekben kifejezésre jut, melyeknek, ugyszólva, erkölcsi légkörét képezi. És így igazság és törvény, jogász értelemben, egy fogalomba olvadnak össze.

Bizonyítja ezt a magyar nyelv terminológiája is. Igazságot szolgáltatni azt teszi, hogy jogot, törvényt szolgáltatni. «Igazság szerint» egyértelmű «jog vagy törvény szerint»-ével. «Jog- és igazságszolgáltatás», «jogügyi és igazságügyi» összetett szók synonymák. Annak a miniszternek, aki a jogszolgáltatási kormányhatóság élén áll, igazságügyminiszter a neve.

Ezekből kitetszik, hogy az igazság egyik alkatelemét képezi a törvénynek, ép úgy, mint a jog és így a jogász és államférfi, mint olyanok, igazságot törvényen kívül nem gyakorolhatnak, hanem azt akkor választják meg, ha a törvényt igazi értelmében és szellemében alkalmazzák, illetőleg mindent elkövetnek, hogy a törvény alkalmazására hivatott közegek azt igazi értelmében és szellemében létesítik a konkrét esetekben.

Amidőn tehát a miniszterelnök jog, törvény és igazságot jelölte meg kormányelnöki működésének vezérelveit, mivel az a három szó voltaképen egy fogalomban, illetve egy szóban központosul, t. i. a törvényben, kormányzása irányelvül a törvényt tüzte ki.

Fejtegetésünk tárgyául szolgált három szóban rejlő eszmék tisztázása eredményeképen korántse kicsinyeljük annak a kormányzási programnak fontosságát, melynek vezérelvét a törvény képezi, mert a jogállam alapfeltétele: a törvény uralma.

Dr. Fischer Lajos,
ügyvéd.

Különfélék.

— **A rendőrségi fogházakban** napokig vannak fiatalok letartóztatottak felnőtt egyénekkal egy helyiségben foglalkoztatás nélkül elzárva. Hogy az ily eljárás a rossz utra tévedt gyermekben végkép kiöli az erkölcsi érzületet, egy adaléka ennek az az eset, melyről ujabban értesülést szereztünk: E. E. 13 éves iparostanoncz, lopás vádjával terhelve, 4 napot töltött a rendőrségnél egy többször büntetett betörő, 3 tolvaj és még egy hasonló korú gyermek társaságában, hol — mint a fiu beszélt — élményeiknek elmondásával s adomázással töltötték az időt. Majd a kir. járásbíró 14 napi fogházra ítélte a kis tolvajt (nem tartván megindokoltnak a javító-intézetbe utalást), honnan midőn kikerült, ujabban lopott. A rendőrség körözi.

— **A fiatalok fegyenczek és rabok száma**, miként az igazságügyminiszterium legutóbbi jelentése feltünteti, az

utóbbi hat év alatt rohamosan felszaporodott, és a 20 éven aluli visszaeső fegyenczek és rabok száma is jelentékenyen növekedett.

	fegyenczek és rabok összes száma	innen 20 éven aluli
1892-ben	7139	4'25%
1893-ban	7210	4'57%
1894-ben	7478	5'39%
1895-ben	7568	5'88%
1896-ban	7684	6'69%
1897-ben	8155	7'50%
	visszaeső fegyenczek és rabok összes száma	ezek közül 20 éven aluli
1892-ben	2398	2'79%
1893-ban	2405	3'32%
1894-ben	2451	3'06%
1895-ben	2438	2'91%
1896-ban	2517	3'42%
1897-ben	2656	3'84%

Mennyivel javulna e vigasztalan állapot, ha a pénz-büntetéseknek óriási, milliókra menő alapját nem értékpapirokba, hanem inkább a dúsabban kamatozó praeventív intézményekbe, javítóházakba, dologházakba s rabsegélyző egyletekbe fektetnők be.

— **A kir. Curiához** ez év első négy havában 8108 ügy érkezett, elintézendő volt 15,137, elintéztetett 8650, hátralékban maradt 6487 ügy. Az előző év megfelelő szakához képest 153-al több érkezett be, 144-el több intéztetett el, a hátralék 480-al kevesebb.

— **A jog keletkezése.** E cím alatt tartott felolvasást a Magyar Jogászegyletben dr. Hornyánszky Gyula. A felolvasó Pikler Gyula elméletét bírálta. Míg Pikler felfogása szerint a jog a belátásból keletkezik és fejlődik, a felolvasó azt iparkodott bebizonyítani, hogy az alsóbbrendű jogi életben a belátás mellett az érzelmeknek is nagy szerepük van. A felolvasást érdekes jogi vita követte. A vitában résztvettek Székács Ferencz és maga Pikler Gyula is. Az előadót és a felszólalókat az előkelő jogászközönség élénken megéljenzte.

— **A harmadosztályu keresetadóról** Róka József pénzügyigazgató helyettes 140 oldalra terjedő füzetet adott ki, melyben tárgyalja a bevallást, kivétést, valamint a felelősségi teendőket. A rendkívül czélszerűen, világosan megírt könyv ára 60 kr.

— **Két nyulért nyolcz havi börtön.** Sokszor felpanaszoltuk már a Curia szigorát, amely különösen kis értékű lopásoknál egyáltalán nem indokolt. A Btk. is igazságtalanul szigorú e tekintetben, de azért van a bíró kezében a 91. és 92. §., hogy enyhítsen, amennyire csak lehet. Mert az igazán borzasztó, hogy 11,772/98. B. számú ítéletében is nyolcz havi börtönt mért R. Jánosra, aki két nyulat lopott. Az elsőbíró jogtalan elsajátítás vétsége miatt két heti fogházra és öt frt pénzbüntetésre ítélte a vádlottat s a II. fórum nyolcz hónapot szabott ki, amit a Curia helybenhagyott. Kivált ily kétes esetben kellett volna a 92. §-t teljesen alkalmazni. Avagy nem lenne elég hat hónapi börtön két nyulért, ha már lejjebb szállni nem lehet? (Jog.)

— **Rabsegélyző Egyesület.** A Budapesti Rabsegélyző Egyesület huszonötödik évi közgyűlését tartotta. Dr. Székely Ferencz, curiai bíró, az egyesület elnöke, kegyelettel emlékezett meg az egyesület alapítójáról, Zádor Gyuláról. Az egyesület huszonöt év alatt humánus céljaira 100,000 frtnál többet fordított, és az egyesület jövőjének biztosítása végett ugyancsak 100,000 frtnál több vagyont gyűjtött. (Véleményünk szerint az egyet céljainak megfelelőbb lett volna az utóbbi 100,000 frtot is kiosztani a kiszabadultak közt). Az egyesület menedékházában 1802 egyén nyert hajlékot és élelmet, míg erőhöz és becsületes munkához jutottak. Szükség esetén ruhával és munkaeszközökkel is ellátta az egyesület, csak hogy a bünbe való visszaeséstől megóvja őket és a társadalmat. Mindez eddigelé 76,580 frtba került. Ezen felül 3011 egyén készpénzben segélyül 26,613 frt 77 krt kapott. Az egyesület vagyona 108,851 frt 65 kr. A nagyközönség tájékoztatása és rokonszenvének felköltése végett kiemeltük az egyesület jelentéséből, hogy jótéteményében a vizsgálati fogságból ártatlanképen elbocsátottakat és a letartóztatottakat ártatlan családját, főleg a keresetképtelen gyermekeket is részesíti. A választás alkalmával az elnökség és az igazgatóválasztmány egészben a régi maradt. Új alelnökül Vizlendvay Imre pestvidéki ügyészt választották meg.

— Hogyan állapítják meg az ügyvédi költségeket.

A kir. Curia 262/99. v. sz. ítéletéből vesszük a következőket: Meg kellett változtatni a másodbiróság ítéletének a perköltség megállapítására vonatkozó részét, melylyel az elsőbirósági ítélet ellen beadott felebbezésért a felperes képviselője részére 10 frt 15 kr. költség állapított meg, mert a bélyegkiadás maga 20 frt 65 krt tett ki. Ennélfogva ezen felebbezésért 30 frt 65 kr. költség állapíttatik meg.

Sajnálatos, hogy ilyen tévedéseket a kir. Curianak kell reparálni. A kir. Curia megállapítása azonban szintén nem méltányos, mivel 4000 frtos ügyben 10 frt munkadíj vajmi sovány díjazás.

— **Magyar Jogászggyűlés.** Az 1899-iki esztendő — úgy látszik — szintén eltelik, a nélkül, hogy a Magyar Jogászggyűlés egybehívásáról az illetékes tényezők gondoskodnának. Ugy értesülünk, hogy számos jogászggyűlési tag mozgalmat indított az iránt, hogy az állandó bizottság kéressék fel az előkészületek megtételére. Ez az év különben is alkalmas volna jogászggyűlésre, mivel a nemzetközi büntetőügyi egyesület közgyűlése egyébként is számos szakférfit gyűjt Budapestre.

Nemzetközi Szemle.

— **Fej vagy irás?** Az osztrák büntetőtörvény értelmében tiltott szerencsejáték megállapítása esetén a külföldi elítélt az országból kitiltandó. Ezen intézkedést a felsőbiróságok úgy értelmezik, hogy a kitiltás örökre szól. A napokban egy 17 éves suhancz társaival «fej vagy irás»-t játszott. Aszerint, amint a fogadó eltalálta, vagy elhibázta, hogy melyik lapjával esik le a feldobott pénzdarab, nyerte vagy veszítette a fogadást. A bíróságok a 17 éves gyerkőcöt, aki külföldi illetőségű, e gyermekjátékért Ausztriából örökre kitiltották.

— **Ártatlanul elítélt kártalanítása Ausztriában.** Egy czipészinaszt a tarnowai járásbiróság egy havi elzárásra ítél. A büntetés kiállása után folyamatba tett újrafelvételi eljárás kiderítette a fiu teljes ártatlanságát, aki most kártérítés címén öt frtot azért követel, mivel ruhái a fogházban tönkre mentek, 35 frtot pedig azon czimen, hogy egy hónappal később lehet csak segéd, mivel tanonczi idejébe a fogházban töltött hónap nem számíttatik be és ez által 75 frt segédi fizetést veszít. Az igazságügyminiszterium nem akart semmit sem fizetni, mivel a törvény csupán tényleges károk megtérítéséről intézkedik, a jövőben felmerülhető kár ezen fogalom alá nem vonható. A Reichsgericht a ruhakopás címén öt frtot, a tanonczi idő meghosszabbítása által felmerült kár megtérítése címén 30 frtot ítél meg.

— **Az alsóausztriai ügyvédi kamara** egy panaszos beadványára az osztrák igazságügyminiszter legutóbb leiratban válaszolt. Az alacsony költségmegállapításokon csupán jogorvoslatokkal lehet segíteni. A felsőbiróságok gyakorlatáról e tekintetben tett, általánosságban tartott megjegyzések nem elegendők ahhoz, hogy megbízható ítélet alkotható legyen a panaszok felől. A miniszterium élénk figyelemmel fogja kísérni a bíróságok praxisát, de az új perrendtartás életbelépte óta letelt egy esztendő nem elegendő idő arra, hogy minden irányu tapasztalatok álljanak rendelkezésre. Az általános ügyvédi díjszabás ideje még nem érkezett el.

— **Orvosi kísérletek élő embereken.** Nordau egy szini kritikájában (megjelent a Neue Freue Presse egyik áprilisi számában) tárgyalja azon kérdést, vajon minő körülmények közt van megengedve ártalmas szerekkel élő embereken kísérletezni. A bírálat kapcsán a következő tényleges eseteket említi fel:

Neisser boroszlói egyetemi tanár azon teoriát állította fel, hogy a syphilitikus betegek véréből készített serum más betegeket meggyógyít és egészségeseket e betegség ragálya ellen megvéd. Hogy elméletének valóságáról meggyőződést szerezzen, 1892. évben három egészséges leánynak üterébe, ötnék bőre alá ily serumot fecskendezett. Az utóbbiak közül egy a syphilis legsúlyosabb fáját, az agysyphilit kapta meg, azon három leány, akinek üterébe vitetett be a serum, szintén megbetegedett, habár nem ennyire súlyosan. Ezen kísérletek részleteit Neisser tanár az Archiv für Dermatologie und Syphilis című folyóiratban közzé is tette. Ez az eset

nagy feltűnést keltett és a porosz képviselőházban vita tárgyává is tétetett.

Mennyivel óvatosabban és lelkiismeretesebben járt el Pasteur, aki ezer és ezer állaton próbálta ki találmányát, mielőtt emberrel kísérletezni mert volna. Pasteur teljesen biztos volt találmányának sikerében és teljesen ártalmatlan voltában és mégis, mikor az első beoltandón: egy juhászgyereken a gyógyszer alkalmazni kellett: a tudós telve aggodalommal fogott hozzá a kísérlethez. Pedig ő jól tudta, hogy a veszett ebtől megmart ember életben nem maradhat. Saját felelősségére mégsem merte a kísérletet kockáztatni. Grancher és Brouardel professorokat hívta segítségül és csak ezeknek határozott véleménye után adta át a serumot Granchernak befecskendezés végett. A beteg meggyógyult.

— **A feltételes elítéltekkel szemben gyakorló patronage.** A patronage-al foglalkozó német egyesületek múlt évi szeptember hó 5-én és 6-án Münchenben tartották meg a negyedik kongressust. Fuchs (Karlsruhe) elnök kiemelte, hogy az elhanyagolt vagy a bűnös gyermekek nevelése a 14. életévig biztosítottak tekinthető Németországban. Azonban csak akkor állanak elő a nagy veszélyek és a kísértések, midőn ezek az iskolából kikerülnek. Ha elnézők akarunk lenni az első bűnözéssel szemben — ugymond Fuchs — és meg akarjuk akadályozni, hogy az ifjúkori bűn ne legyen javíthatatlan, akkor szükséges, hogy az elengedhetetlen gondoskodás engedékeny és barátságos módon gyakoroltassék, menten minden burokratizmustól és hogy a patronage-t gyakorló társaságok abbeli közreműködésüket az állam rendelkezésére bocsássák. Ezt óhajtotta Le Jeune belügyminiszter, ki hazájában egy analog törvényt szavaztatott meg, midőn a javasolt intézkedések összességét «une loi pour la diffusion du patronage»-nak minősítette. A kongressus ellenezte a feltételes elítélt kiskorúaknak a munkásgyarmatokban való elhelyezését és határozatilag kimondta, hogy a német rabsegélyző-egyletek egyesülete azon nézetének ad kifejezést, hogy a feltételes elítélés alkalmazása hatalmas eszközt képez arra nézve, hogy a kriminalitás tovafejlődését az ifjúkoruaknál megakassza. Kimondja továbbá, hogy a patronage-t gyakorló társaságok teljes erejükhöz képest az államnak ily irányban történő kezdeményezését támogatni kötelesek. Az egyesület választmánya megbízott, hogy a különböző illetékes hatóságokat megkeresse az iránt, hogy: 1. feltételes elítélés esetében az ítélet szélén a feltételes kegyelemben való részesülés felemlítettessék; 2. az államügyészségek minden egyes esetről, amidőn valaki feltételes elítélésben részesül, értesítsék az illetékes patronage-t gyakorló társaságot; 3. ezen esetek mindegyikében az egyesülethez tartozó társaságok külön patronust rendelnek ki, kinek az a feladata, hogy pártfogoltjának nevelését és javítását kiváló figyelemmel kísérje. Δ

— **Biztosítási szakiskolák.** Göttingában állami biztosítási seminárium áll fen, mely igen nagy látogatottságnak örvend. Az intézet oklevél kiállítására is jogosult. Látogatják mindazok, akik a biztosítási intézmény matematikai vagy administratív részében magasabb képzettségre kívánnak szert tenni. Minden hallgató részére kötelező a közgazdaságtan, statistika; a matematikai szakból vizsgázók ezenfelül ezen tárgyból is, az administratív szakra beírottak pedig a biztosítási jogból is vizsgáznak.

Angliában is van több ily szakiskola. A londoni intézet 1848-ban alapított, és ma már a biztosítási tudomány akadémijává nőtte ki magát. Az alsó tanfolyamban a vizsga tárgyai: algebra, arithmetika, geometria és könyvvitel, a felső folyamban a kamatos kamat és járadékszámítások elméletei, a halandósági és egyéb tabellák alkalmazása, a biztosító intézetek tőkeelhelyezése, és a biztosítási jogviszonyok.

— **A bajor országgyűlésen** szóba került a díjtalan joggyakornokok kedvezőtlen helyzete. Az igazságügyminiszter kijelentette, hogy a joggyakornokokkal különös tapasztalatokat tett. Felszólította őket, hogy 150 márka havi díjazás mellett a nagy személyzetet igénylő telekkönyvi kiigazításokban vegyenek részt. Ezen felszólítás azonban csaknem egészen eredménytelen maradt. Csak akkor jelentkezték tömegesebben, mikor később a kormány azon kijelentést tette, hogy a kinevezéseknél előnyben részesíti azokat, akik a telekkönyvi kiigazítási munkálatokban részt vettek.

E héten a Jogászegyletben nem tartatik felolvasás.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fővárosi járásbiróságok ujjaszervezése. *B. A.* — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz. *Vargha Ferencz* budapesti kir. táblai bírótól. — A rabok könyvtára. *K. Nagy Sándor* pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — Még egy pár szó a félnek eskü alatti kihallgatásáról — az igazolási kérdésben. *Dr. Gál Pál* kir. albirótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A kir. törvényszékek felelbbviteli tanácsai köréből. — A m. kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fővárosi járásbiróságok ujjaszervezése.

Rég idő óta általános kívánsága a fővárosi birói és ügyvédi karnak éppen úgy, mint a jogkereső közönségnek a budapesti polgári járásbiróságok egyesítése, illetőleg ujjaszervezése.

Egymásnak közvetlen szomszédságában ugyanazon hatáskörrel több járásbiróság ítélkezése már magában véve sem indokolható. E mellett a judikatura oda fejlődött, hogy nem csupán a hatáskörre nézve egyenlőek ezek a bíróságok, de nagyrészt a területi illetékességre nézve is.

Amióta a joggyakorlat Budapestet perjogi tekintetben, különösen a perrendtartás 35. §-ának szempontjából «egy helynek» tekinti és a peres ügyek jelentékeny kontingensében a felperesnek a budapesti hat járásbiróság között szabad választási joga van, azóta a különben sem igen indokolt területi határvonalak is mindinkább elmosódnak.

A per megindításakor felperes kiszámítja, melyik bíróhoz kerül ügye. Gyakran taktikából azon járásbiróságnál indítja meg a keresetet, melynél az ügy az általa kiszemelt bírónak osztatik ki.

Az ügyek megoszlása így jórészt attól függ, hogy milyen az ügykezelés vagy milyenek a bírák egyik vagy másik járásbiróságnál, milyen tárgyalási határidőket ad, vagy éppen kevesebb vagy több költséget állapít meg ez vagy amaz a bíró.

Egyik bíróságot így elhalmozzák munkával, míg a szomszédságban kényelmesen végzik a teendőket; a köztudomásulag gyengébb tehetségeket szinte boykottálhatják, egy-egy jobb, gyorsabb munkaerő rovására, aki a bizalom megnyilatkozását a reá jutó munkaanyagban ugyancsak megérzi.

A mai beosztásnak ezekből folyólag ratiója alig van.

Az igenis fontos szempont, hogy a járásbiróságokat hozzáférhetőbbé tegyük, a jogkereső közönséghez közelebb hozzuk, de a mai szervezet — midőn az összes járásbiróságok a város belső részeiben vannak elhelyezve — ezt a célt a legtávolabbról sem éri el. Az újpesti ember az alkotmány-utczába, a kőbányai a Baross-utczába, a kispesti, budafoki meg óbudai Budára a fő-utczába és a Török-utczába kénytelen vándorolni, míg másrészt a budai I—III. és a pestvidéki, valamint a budapesti V. és VI., a IV. és a VIII—X. ker. járásbiróságok egymástól alig néhány száz lépésnyire vannak, de az összes balparti járásbiróságok közt sincs lényegesebb távolság, ami a szétszórtsást indokolná.

Sürgősen követeli még az összes járásbiróságok új elhelyezését, illetőleg egyesítését a bérházakban elhelyezett hivatali helyiségek türethetetlen állapota is.

Az új lajstromrendszer behozatala óta még az V. ker.

járasbiróság is csak úgy szorong a törvényszéki palotában,* a többi bíróságnál azonban a helyzet egyenesen botrányos. Nagyon szeretnénk, ha az új miniszter vagy államtitkárai ellátogatnának a bérházakban elhelyezett járásbiróságokhoz és látnák, például hogy a VI. kerületnél a legvilágosabb nyári napon is bűzös petróleumlámpás mellett dolgozik egy homályos előszobában két bíró jegyző-irodája, némely bíró pedig konyhából átalakított udvari zugban kénytelen tárgyalni.

A többi bíróságnál sem jobb a helyzet, ami különösen a tömeges tárgyalási napokon türethetetlen. Hiszen a VIII—X. kerületi járásbiróság tárgyaló-szobáiba rendes körülmények közt nem volna szabad 6—8 ügyfélnél többet bebocsátani (már ezzel is megteklik a helyiség), holott 30—40-en szoronganak egyszerre.

A járásbiróságok egyesítése ellen csupán azt lehet felhozni, hogy a túl nagy birói testület adminisztrációja és felügyelete sokkal nehezebb volna.

Jelenleg a balparti polgári járásbiróságoknál a hivatalt vezető bírákkal együtt 53 birói személy működik.

A berlini egyik járásbiróságnál 151, a másiknál 44 bíró bíraskodik. Éppen a napokban nyújtott be a porosz igazságügyminiszter törvényjavaslatot egy harmadik járásbiróság felállítása iránt. E javaslat főindoka, hogy a központtól igen távol eső külvárosok lakossága ne legyen kénytelen a messze fekvő városi járásbiróságot felkeresni.*

Az új porosz javaslat szerint is az egyik járásbiróságnál a bírák száma túl fogja haladni a százat.

Ez nem képezhet komoly akadályt, sőt úgy hiszszük, hogy az egyesített járásbiróság sokkal inkább meg fog felelhetni hivatásának, mint ma, mikor — mi tagadás — a fővárosi járásbiróságok ellen — különösen az ügykezelés miatt — nem egy jogosult panaszt hallhatunk.

Csak a központosítás után, a szakkamarák felállítása által lesz elérhető az, hogy a járásbiróságoknál is szakbírák ítélkezzenek. Külön végrehajtási, örökösödési, kereskedelmi, polgári osztályok felállítása egyöntetűbbé, jobbá teszi az ítélkezést is, az adminisztrációt is.

Az ujjaszervezés — amint azt a jogászközönség kívánná — az előadottakból folyólag kettős irányu volna.

Egyrészt központosítani kell a pesti rész járásbiróságait, másrészt újabb beosztással járásbiróságot adni azoknak a külső városrészeknek, illetőleg községeknek, amelyek környékükkel együtt elegendő lakossággal és forgalommal bírnak.

A IV., V., VI., VII., VIII. és IX. kerületekben a távolsági és közlekedési viszonyok nem kívánnak egy járásbiróságnál többet. Új járásbiróság volna felállítandó Újpesten és Kőbányán, míg a pestvidéki járásbiróság Budafokra vagy Ó-Budára volna elhelyezendő.

E reformokat az élet már régen követeli.

B. A.

* Az új bünvádi perrendtartás életbeléptetése pedig — úgy lehet — ki is szorítja e bíróságot mostani helyéről.

** Még ezen harmadik járásbiróságnak alaposan indokolt felállítása is nagy ellenzésre talál, főleg az ügyvédség körében. Mit szóljunk mi fővárosi ügyvédek, akik a fővárosi bíróságokhoz kilenczfélé vagyunk kénytelenek szaladni.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz.*

Vegyük egy mérgezési példát.

«Bünös-e Pál abban, hogy Péternek, azon szándékkal, miszerint egészségét megrontsa, életveszélyes szert adott be, és Péter ennek folytán 1898 április 10-én meghalt?»

Az ekként feltett főkérdés a BP. 355. §-ára tekintettel szabályos, mert a kérdésbe fel vannak sorolva a mérgezés törvényes tényálladáki mozzanatai (Btk. 309. §.) és azok a körülmények, melyek a vád alapjául szolgáló tett megkülönböztetésére alkalmasak, tehát a tett kellőleg individualisálva van.

Ámde a bíróság tovább megy és a kérdést így teszi fel:

«Bünös-e Pál abban, hogy Péternek, azon szándékkal, hogy egészségét megrontsa, 1899 április 1-én levesébe exálsavas káliumot, tehát mérget kevert, a levest vele megetette; Péter ennek folytán megbetegedett és 1898 április 10-én meg is halt.»

Itt a kérdés specialisálva van, mert az identitáshoz szükséges körülmények felsorolásán kívül a bíróság a kérdésbe a törvényes tényálladáki mozzanatoknak megfelelő speciális körülményeket is felvett. Ha a két kérdést összehasonlítjuk, nyomban látjuk, hogy az esküdtek határozata az utóbbi esetben szűkebb határok közt mozog; míg ugyanis az előbbi esetben a törvényes ismérvek alá bármily ténnyt subsummálhat a jury (Subsumtions-object), az utóbbiban korlátozva van és pedig α) a mérgezés beadásának idejére nézve, mennyiben e tekintetben a kérdésben 1898 április 1-je van felvéve oly időpont gyanánt, mikor a mérgezés beadatott; β) a mérgezés alkalmazásának módjában, mert a kérdésben az van mondva, hogy vádlott a mérget levesben adta be; γ) a mérgezés nemében, mert a kérdésben az foglaltatik, hogy vádlott a megöltnek exálsavas káliumot adott be.

Ezzel szemben az első kérdésnél e három irányban az esküdtek függetlenek; s miután nem kötelesek a verdictben számot adni arról, hogy a subsumtiót mily tényekkel végezték, mert csak «igen» vagy «nem» szóval szavaznak: ha a fő tárgyaláson más tények merültek fel, mint amelyek a második kérdés formában fel vannak véve: az esküdtek az első esetben a subsumálásnál ezeket a tényeket is felhasználhatják.

Miután ekként a vitás kérdés lényege tisztán áll előttünk, lássuk azt, hogy a kérdéseket — a specialisatióra tekintettel — hogy kell szövegezni. E tekintetben többféle nézet van, ugyanis:

a) Legmesszebb megy a specialisatio tekintetében azok nézete, kik megkövetelik, hogy a kérdésbe minden törvényes tényálladáki ismérvek megfelelő speciális körülmény is felvéttessék; tehát pl. rablásnál fel kell sorolni az elvett tárgyat, az elvétel s az erőszak vagy fenyegetés konkrét módját stb.**

Ez a nézet nem helyeselhető, mert ily módon míg egyrészt a kérdések speciálisakkal volnának tulhalmozva, másrészt mindig meg sem állapítható, hogy minden egyes tényálladáki ismérvek mily konkrét körülmény felel meg; valahányszor tagad a vádlott, csaknem mindig homályban marad egyes tényálladáki ismérvek megfelelő konkrét körülmény. Vegyük csak az imént említett mérgezési esetet; ha a vádlott beismerésben van, megállapítható, hogy a levesbe adta be a vádlott a mérget, de ha tagad, esetleg nem állapítható meg csak az, hogy mérgezés volt a hullában, de az, hogy vádlott azt miképp alkalmazta, homályban marad, holott

bizonyos, hogy azt a vádlott «alkalmazta», s így a törvényes tényálladáki ismérvre nyugodtan igennel felelhetnek az esküdtek.

b) A második nézet szerint a bíróság a kérdésbe az oly tényálladáki ismérvre vonatkozó speciálisakat köteles felvenni, mely törvényes ismérvek megállapítása jogi szempontból nehézségeket okoz. Kíváncsok volnának ezt a nézetet a gyakorlatban követni, ámde ez sokszor kivihetetlen. Valahányszor a törvényes tényálladékok indiciumokból kell levezetni,* vagy a törvényes tényálladáki ismérvek egy csomó ténykörülmény felel meg; vagy végül, ha a speciálisoknak a kérdésbe felvétele a vád korlátozására vezetne, a kérdés feltételének ez a módja kivihetetlennek bizonyulna.

c) Egy másik nézet szerint mindazok a speciálisok felveendők a kérdésbe, melyek bizonyítás tárgyává tettek. Ennek hasonlóképp a kérdés tulzsufaltsága lesz a következménye.

d) Nem lehet a specialisatió a védelem érdekében sem kiindulni, mert ez nem ritkán a végletekig menő specialisatiót tenné szükségessé.

Mindenesetre kiindulási pontul szolgáljon a törvény szövege, mely szerint a «vád alapjául szolgáló tett — a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek — elősorolásával is körülírandó». A törvény eme rendelkezése két gondolatot fejez ki és pedig α) azt, hogy a res judicata, az esetleges későbbi vádemelésekre tekintettel, mindig megállapítható legyen és β), hogy az esküdtek a verdict hozatalakor a vád keretében szoríttassanak, s más tettet, mint a mire a vád irányult (BP. 325. §.), ítéletük tárgyává ne tegyenek. Ami tehát a tettazonossághoz szükséges, azt fel kell venni a kérdésbe, mert ebben a vonatkozásban az esküdtek a főkérdés historiai határait nem léphetik túl; ami azonban a tettazonosság megállapításához nem szükséges, azt nemcsak nem kell, hanem nem is tanácsos a kérdésbe felvenni, mert az a szabatos verdict hozatalát csak megnehezítené, s az esküdteket határozatuk hozatalában törvényellenesen korlátozná. Mert soha sem szabad szem elől téveszteni, hogy a verdict ugyanabban a viszonyban áll a vádhoz, mint a szakbíró ítélete; aminthogy ez nincs kötve azokhoz a mellékkörülményekhez, melyek a tettazonosság keretén kívül esnek, épúgy nincs azokhoz kötve az esküdtszék sem (BP. 325. §.); következésképp az essentialékon kívül az accidentalékat nem kell a kérdésbe felvenni. Természetesen ez a szabály csak akkor áll, ha az essentialékkal meg lehet az identitást állapítani; ha azonban valamely lényeges körülmény nem deríthető ki, ezt mellékkörülményekkel kell pótolni. Például a személy ellen irányuló bűncselekményeknél lényeges a sértett személy megjelölése; ha azonban ez nem deríthető ki, teszem azt, a meggyilkolt személy ismeretlenül maradt, az elkövetési mód, a hely, idő stb. megjelölésénél már több speciális kell a főkérdésbe felvenni. Látható ezekből, hogy e tekintetben csak az irányeszméket lehet megjelölni, de minden esetre érvényes szabályt felállítani nem lehet; s így azt, hogy mily és mennyi ténykörülmények vétessenek fel in concreto a kérdésbe, azt a bíróság határozza meg.

6. «A főkérdésben a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott elemek is elősorolandók;» ez más szavakkal a törvényes tényálladáki ismérveknek a kérdésbe való felvétele; miután pedig az esküdtek ezt is határozatuk tárgyává teszik, nyilvánvaló, hogy nemcsak a tény-, hanem a jogkérdésben is határoznak; következésképp a tény- és jogkérdésféle megkülönböztetés — amely a század elején

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

** Goldammer Archiv für Strafrecht: 1856. évf. 485. l.; 1858. évf. 218. l.; 1859. évf. 76., 494. l.; 1860. évf. 333. l.; 1861. évf. 517. l.; 1862. évf. 549. l.; 1863. évf. 96. l.; 1866. évf. 86. l.

* A württembergi törvény (1868) előírta, hogy amennyiben valamely törvényes ismérvek alkalmazásához kétely fér, vagy vitás jogi fogalmat tartalmaz, a törvényes ismérvek mellett — amennyiben lehetséges — a megfelelő konkrét ténykörülmény is felveendő a kérdésbe.

Francziaországban oly sok félreértésre adott okot* — nálunk létjogosultsággal sem bir.

A törvényes tényálladéknak a kérdésbe való felvételénél több fontos momentum merül fel, így:

a) Vajon amaz ismérvek veendő-e fel, amelyek a törvényben expressis verbis fel vannak sorolva, vagy azok is, melyek a törvény általános rendelkezései szerint maguktól értetődnek. Ezek az úgynevezett subintellekták.

Tudvalevő, hogy a Btk. felsorolja ugyan minden büncselekménynél a törvényes tényálladékokat, ámde vannak olyan ismérvek, melyek fenforgását vagy a Btk. általános része, vagy a jogtudomány, illetőleg joggyakorlat szintén megköveteli, habár azokat a törvény expressis verbis nem is emeli ki. Így pl. a Btk. 75. §-a előírja, hogy «büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek», a kitéletről szóló 287. §. azonban nem említi fel a dolust, mindazáltal kétségtelen, hogy a kitéletet is csak szándékosan lehet elkövetni; vajon az ilyen ismérvek is felveendő-e a kérdésbe? Jelesül a felvett példában a kérdésben a kitéletnél a szándékosságot külön ki kell-e emelni vagy nem? Vannak, akik azt tartják, hogy a subintellektáknak a kérdésbe való felvétele vagy mellőzése a bíróságtól függ.** Mig mások az ellenkező nézetet vallják.***

Kétségtelen, hogy rendszerint a subintellektáknak a kérdésbe való felvétele tárgytalan, mert midőn az esküdtek arra a kérdésre felelnek: «Bűnös-e a vádlott...», a magától értetődő körülményekre nevezve is döntöttek. Mindazáltal nem zárkozhatunk el az elől, hogy fordulhat elő olyan eset, midőn a bíróságnak a kérdésbe kell foglalni valamely subintellektumot is. Így — hogy a fenti példánál maradjunk — a kitéletnél a szándék nincs felemlítve, tehát az a Btk. 75. §-ára tekintettel oly ismerv, mely nem ugyan a 287. §., hanem a törvény általános tanai szerint kívántatik meg. Előfordulhat, hogy a kitélet elkövetési cselekedete nem vitás, de vitás a szándékosság. Ilyenkor tehát tanácsos a kérdésbe a szándékosságot is kifejezni; mert ellenkező esetben az esküdtek culposus cselekményre is megállapíthatnák a bűnösséget. Ha azonban a bíróság ragaszkodik a BP. 355. §-ához, mely nem írja elő a subintellektáknak a kérdésbe való foglalását, akkor a helytelen verdict elkerülése végett az elnök a resumében (BP. 363. §.) gondoskodik az esküdtek kellő kitanításáról.

A subintellektákkal nem szabad összetéveszteni azokat a körülményeket, melyekre a törvény utal; ezek a törvényes tényálladékhhoz tartoznak, tehát azok a kérdésbe okvetetlenül felveendőek. Így a halált okozó testi sértésnél (306. §.) a 301. §-ban; a személyes szabadság megsértésénél (324., 325. §.) a 323. §-ban; vizáradás okozásánál (431. §.) a 429. §-ban vannak a büntett alapvető ismérvei felsorolva, tehát a főkérdésbe ezeket az ismérveket okvetetlenül és minden esetben fel kell venni.

b) A BP. 355. §-a szerint a tényálladási ismérveket: «a törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával» kell körülírni. Ezen tételnél vitás lehet az, hogy az alkotó elemeket a törvény szavaival kell-e a kérdésbe felvenni vagy egyes jogi fogalmak megfelelő konkrét körülményekkel is helyettesíthetők. Nem szabad ezzel a vitás kérdéssel azt a kérdést összetéveszteni, hogy a törvényes ismerv, tehát jogi fogalom mellett, mily mellékkörülmények vehetők fel a kérdésbe, mert ez nem más, mint az identitás kérdése. Példával legjobban kidomborítható a vitás tétel: gyujtogatás elkövethető a Btk. 422. §. 2. pontja szerint «garmadában levő gabonán»; vajon lehet-e ezt a törvényes ismervet a megfelelő konkrétummal helyettesíteni, lehet-e «garmadában levő gabona» helyett a kérdésbe «egy asztag búzát» tenni? Ez a

vitás kérdés. Ha pedig azt tárgyalom, hogy a törvényes ismerv, t. i. «garmadában levő gabona» mellett fel kell-e venni még a konkrétumot is, t. i. az asztag búzát, akkor az identitás kérdésével foglalkozom, ami a 4. és 5. sz. jegyzetekben lett kifejtve.

Ha megfontoljuk, hogy a BP. a törvényes ismérveknek a kérdésbe való felvételét azért követeli meg, hogy így az esküdtek a vád tárgyát a törvény alá subsummálhassák, akkor ebből azt a következtetést kell levezetni, hogy a törvényes ismérvek konkrét körülményekkel szabály szerint nem helyettesíthetők; nem pedig azért, mert ha ez a helyettesítés mindig meg volna engedve, a törvényes ismérvek, melyeket pedig a törvényhozó nagy gonddal állapított meg, tetszés szerinti és oly ismérvekkel volnának felcserélhetők, melyek a törvénynek éppen nem felelnek meg.

Ha azonban a törvényes ismerv oly konkrétummal helyettesíttetik, mely a törvénynek teljesen megfelel, s a félreértés ki van zárva, akkor a helyettesítéssel a BP.-nak a kérdések feltételére vonatkozó szabályai nincsenek megsértve. Így pl., ha emberölésnél a megölt neve; rablásnál az elvett óra, stb. tételik a törvényes ismerv («ember», «ingó dolog») helyett, a kérdés feltétele szabályos.*

c) Miután a törvény előírja, hogy a kérdésbe a törvényben meghatározott alkotó elemeket kell felvenni; ebből következik, hogy az egyes alkotó elemek elősorolását nem lehet a büntett fogalmi meghatározásával helyettesíteni.** A fogalmi meghatározás mellett azt szokták felhozni, hogy a laikus elem könnyebben eligazodik, ha a kérdésben a törvényes ismérvek helyett a büntettnek a közönséges életben használt neve fordul elő. Jobban tud ítélni, ha e helyett: «Bűnös-e vádlott Fekete Péter abban, hogy 1898 január 1-én Fehér Pál pénztárczáját, ennek személye ellen alkalmazott erőszakkal a budakeszi erdőben azon célból vette el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa», a kérdést így teszik fel: «Bűnös-e Fekete Péter abban, hogy 1898 január 1-én Fehér Pált a budakeszi erdőben egy bottal leütötte, pénztárczáját elvette és így kirabolta»; mert a rablás fogalmával a laikus is tisztában van, de az egyes alkotó elemekből nem tudja, hogy azok a rablást foglalják magukban. Némileg jogosult ez az érvelés, csak hogy nem szabad szem elől téveszteni, hogy a törvényes tényálladék azért van, hogy a tettet az esküdtek az alá subsummálják; ha tehát megengedett volna a törvényes alkotó elemeket konkrét ismérvekkel helyettesíteni s ezek mellett a büntett fogalmi meghatározását felvenni a kérdésbe, akkor nem ritkán az esküdtek a törvénynek meg nem felelő körülmények alapján állapítanák meg a büntettet; mert a törvényes alkotó elemek arra valók, hogy az esküdteknek utmutatást adjanak arra nézve, hogy a vád tárgyát képező tettet mily keretbe foglalhatják; ha ez a keret hiányzik, akkor a törvényt az esküdtek önkénye helyettesíti. Sohasem szabad tehát az egyes alkotó elemeket a büntett fogalmi meghatározásával helyettesíteni; ha azonban ezen ismérvek mellett a fogalmi meghatározás is felvételik, az nem teszi a kérdést szabálytalanná.***

7. A főkérdés anyagát a 355. §. 3. bekezdése következőleg határozza meg: «A főkérdés ama tényállás és törvény szerint szerkesztendő, melyen a vádhatározat, ennek hiányá-

* V. ö. ide vonatkozólag Dalcke: Fragestellung 67. l.; Mayer: Holtzendorf Handbuch II. 150. l.; Zucke: Fragestellung 55.

** Eme helyettesítést ajánlják Bar: Recht und Beweis 174.; Freudenstein: Archiv für Strafrecht XXXI. k. 133. l.

*** Hasonlóképen határozott a Reichsgericht 1886 márczius hó 5-én (Rechtsprechung VIII. k. 156. l.). A kérdés ekkép szólt: «Bűnös-e vádlott abban, hogy x. helyen y. időben egy lopásnál, jelesül akkor, midőn salátafejeket eltulajdonítási célzattal birtokába vett, tetten éretett és B. szakácsné ellen a lopás véghezvitele végett erőszakot használt». A Reichsgericht helyeselte a kérdést, mert habár a lopás fogalmilag volt megjelölve, de e mellett a lopás alkotó elemei is fel lettek véve a kérdésbe.

* Hugo Meyer: «Fragestellung» etc. 48 s k. l.

** Meyer: Holtzendorf Handbuch II. 149. — Freudenstein: Archiv f. Strafrecht 31. k. 100. s köv. lapokon.

*** Löwe: Kommentar 293. §. 3. c. jegyzet.

ban a vádirat, amennyiben pedig a vádló vádját a fő tárgyaláson megváltoztatta volna, ennek újabb tartalma alapszik». Ez a rendelkezés több szabályt foglal magában. Elsősorban meghatározza a tényállás és a törvény alapját. Ez megfelel a 355. §. 2. bekezdésének, mely szerint a főkérdésbe a «tett» és a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott «alkotó elemek» is felveendők. Ugy a tényállás, mint a törvény alapjára nézve közös szabályok állíttatnak fel, mely szerint:

a) a vádhatározat;

b) ennek hiányában a vádirat;

c) ha pedig a vádló vádját a fő tárgyaláson megváltoztatta volna, ennek újabb tartalma az irányadó.

Annak meghatározásánál tehát, hogy mily kérdéseket tegyen fel a vádló, az a mérvadó, hogy az előzetes eljárás megváltozott-e vagy nem, utóbbi esetben, ha vádhatározatot hoztak, annak tartalma, ha pedig a vádirat ellen kifogás nem adatott be (BP. 268. §.) vagy közvetlen idézés volt elrendelve, a vádirat szolgál zsinórmértékül. Ha pedig a vádló vádját a fő tárgyaláson megváltoztatta, ennek újabb tartalma a mérvadó. A vádmegváltoztatást az ügyész vagy azonnal előterjeszti, mihelyt a bizonyítás folyamán az szükségessé vált, vagy a bizonyító eljárás befejezése után (316. §.) módosítja vádját. A vádmódosítás kétféle lehet, t. i. vagy ugyanazon tett keretében történik az, s ez esetben csak a minősítés változik, vagy új bűncselekmény merül fel (Btk. 96. §.), mely esetben nemcsak a minősítés, hanem a tett azonosság is változik. Az első esetben a kérdés csak a vádlott beleegyezésével tehető fel, akkor, ha a minősítés súlyosabb lett, mint aminőn a vádhatározat vagy a vádirat alapszik (357. §. 4. bek.); ha pedig az új minősítés enyhébb vagy a régivel egyenlő ugyan, de az a védelemnek új irányban való előkészítését teszi szükségessé, vagy ha súlyosabb minősítést vett fel a vádló s a kérdésfeltételbe a vádlott nem egyezett bele, a fő tárgyalás elnapolandó (357. §. 4. bek.).

Miután a vádló hozza javaslatba a kérdéseket s a vádlót sem a vádhatározat, sem előbbi vádiratának minősítése nem kötelezi, magától értetődik, hogy ha előbbi álláspontjától eltér, sem a vádhatározat, sem a vádirat minősítésére vonatkozólag nem tesz fel kérdést; világosan kitűnik ez a 355. §. 3. bekezdéséből, ahol ki van mondva, hogy ha a vádló vádját a fő tárgyaláson megváltoztatta, a főkérdés ennek tartalma szerint szerkesztendő.

8. Gyakran megtörténik, hogy a felek valamely tényálladási ismérv fenforgása tekintetében ellentétes álláspontot foglalnak el, ilyenkor a 355. §. 4. bekezdése szerint «a vád alapjául szolgáló tett körülírásába a vitás kérdés eldöntésére alkalmas ténykörülmeny is felveendő».

Ez a szabály kiterjeszti a 355. §. 2. bekezdésének ama rendelkezését, mely szerint a kérdésbe csak az identitáshoz szükséges ténykörülmenyek veendők fel; mert e szerint, ha valamely tényálladási ismérv vitás, az annak eldöntésére alkalmas ténykörülmenyt is fel kell venni a kérdésbe; még akkor is, ha az identitás anélkül is megállapítható. Hogy mily körülmény alkalmas a vitás kérdés eldöntésére, az attól függ, hogy in concreto mily körülmény felel meg a jogi ismérvnek.

Ha tehát például a vád rablásra irányul, s a vádlott azzal fenyegetett, hogy a sértett házát felgyújtja, a védő pedig azt vitatja, hogy ez a fenyegetés nem alkalmas eszköze a rablásnak, akkor ezt a fenyegetést alkotó elemei mellett hasonlóképen fel kell a főkérdésbe venni. Rendes viszonyok közt a főkérdés így szólana: «Bűnös-e Fekete Péter abban, hogy Fehér Pál aranyóráját 1898. évi január hó 21-én, azon célból, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, a Gellért-hegyen elvette, mi végből ezt oly cselekmény elkövetésével fenyegette, mely által vagyona közvetlen és súlyos veszélynek tétetett ki.» Ha a fenyegetés fogalma vitás, az ennek eldön-

tésére alkalmas ténykörülmenyt is fel kell a kérdésbe venni, mely e szerint így hangzanék:

«Bűnös-e Fekete Péter abban, hogy Fehér Pál aranyóráját 1898. évi január hó 21-én, azon célból, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, a Gellért-hegyen elvette, mi végből ezt oly cselekmény elkövetésével fenyegette, mely által Fehér Pál vagyona súlyos és közvetlen veszélynek tétetett ki, jelesen kijelentette, hogy ha óráját át nem adja, a tulajdonát képező s a Sas-hegyen levő villáját még az nap felgyújtja.»

Vargha Ferencz.

A rabok könyvtára.

Mig a gonoszság megbüntetésében sokszor gonoszság nyilvánult, mig a test elsanyargatásával együtt akarták elpusztítani az erkölcs megmaradt romjait és a lélek fogékony-ságát a jóval szemben, mig eleven sirba, a dohos földalatti üregekbe temették az elítélteket, hogy soha, vagy csak koldusnak jöjjenek ki abból: a boszuállásnak, vagy szelidebben mondva, az elrettentésnek ezen korszakában nem lett volna tanácsos írni a fentebbi cím alatt.

De hála az égnek, elmúlt az a sötét időszak, helyet adva a humanitás világosságának, szánakozásának és nemes szándékának.

Aki ismeri a törvény szent és magasztos voltát, aki azt az igazság mérlegének tekinti: annak nem lehet föltételezni, hogy a törvény a legállatiasabb szenvedély: a boszu eszközévé sülyedhessen le.

A törvény bünteti a bűnöst, s nem a bűnt boszulja meg. A bűn megtorlására nem szabad s nem lehet törvényt alkotni, arra elég az állati erőszak s ennek nem szegődhetik szolgáltatába a törvény.

A büntetés állhat ugyan érzéki rosszban is, de ennek sem szabad tovább menni, mint a megtámadott társadalmi rend helyreállítása, ennek megvédése s a bűn miatt elvakult bűnös szemeinek felnyitása, erkölcsi betegségének gyógyítása s az elkábult lélekben szunnyadó jobb érzés felköltése.

Most nem eltemetjük, csak elkülönítjük a bűnöst, hogy magába szálljon s érezvén és belátván tettének testi és erkölcsi következményeit, megbánja azt.

Most nem kinozzuk el az emberiség szégyenfoltját képező koldussá a bűnöst, hogy mankóval jöjjön ki börtönéből és nehéz holt tetem legyen a társadalom testén; hanem azt akarjuk, hogy büntetésének kiállása után hasznos és munkás tagja legyen a társadalomnak.

Közeledik az az idő, midőn a bűnösben felismerjük az erkölcsi beteget és úgy bánunk azzal, mint beteggel, aki szánalmat és gyógyítást érdemel. És eljövend még az az idő, amidőn a társadalom megbocsátja a bűnt a megtérő bűnösnek, mint a bibliai tékozló fiúnak megbocsátott apja és a humanitás az eltévelyedetteket nem tovább üzi a bűn lejtőjén, hanem visszavezeti a jó utra, amelyről letértek.

Gyujtsuk meg azokat a fáklyákat, melyek világosságot lövelnek be a sötétségbe s megvilágítják a megtérés útját!

Ilyen fáklyák a *rabok könyvtárai*.

Lelkem meggyőződéséből és évek tapasztalatából beszélek.

Hiszem, hogy a rabok könyvtára az a hid, amelyen keresztül az eltévelyedetteket vissza lehet vezetni a társadalom hasznos tagjai közé, hogy midőn a börtön kapuján kilépnek, ne hulljanak bele a bűn tátongó mélységébe és ne nyelje el őket az örvény.

Hiszem, hogy az a könyvtár meggyőzheti a bűnöst bűnének rettenetességéről s a beismerés már fél megjobbulás. Hiszem, hogy gyógy-irt nyújt erkölcsi betegségére és felkölti lelkének jobb érzését.

Hiszem, hogy a rabok könyvtára fölemeli az elesetteket és sok-sok embert ment meg az újra bűnözéstől.

A bűnt nyomban követi a megbánás, a bánat ránehe-

zedik a lélekre. Ennek a tehernek könnyítése kezdete a javításnak.

A magába zárt rab lelki szomorúságában, a süket kétségbeesés magányban nagy fogékonysággal bír a töredelmes megbánásra. Ezt a fogékonyságot kell kihasználni a nemesebb magvak elvetésére és beplántálására.

Erre csak a jó könyvek alkalmasak.

Mindenütt könyvtárat kell berendezni a rabok részére, s ahol vannak, azokat újjá szervezni.

Azonban a rabok könyvtárának berendezése a legnagyobb lelkiismeretességet kívánja.

Annak, aki erre befolyással bírhat, ismernie kell a nép — a börtönlakók nagy zömének — lelki világát, gondolkodás módját, hangját, nyelvét. Egy szóval ismernie kell a népet, hogy megtalálja azokat a könyveket, amelyek előtt megnyílik a rabok érdeklődése, a szíve és lelke. Olyan hurokat kell megpendíteni, amelyek ismerős hangokat adnak és visszhangot keltsenek.

Ugy kell megválogatni a könyveket, hogy azok vigasztaljanak, gyógyítsanak és tanítsanak...

Volt alkalmam tapasztalni, hogy némely rabkönyvtár milyen — hogy úgy mondjam — rendszer, elvek nélkül van összealkotva. Egy rakás könyv, melynek névsorából nem tűnik és nem is tűnhetik ki semmiféle irány vagy cél, sőt nem lehet kivenni belőle még azt az olvasó közönséget sem, amelynek szánva van. A könyvek beszerzését nem vezette sem céltudatosság, sem a javítás eszméje.

És látván, ismervén az ilyen könyvtárakat, épen nem csodálkozhattam, hogy a könyvek nagyobb része ott hevert a könyvtárban vagy a rab cellájában olvasatlanul. Csak a szórakoztató olvasmányoknak volt kelete.

Fájdalom! Nekünk még nincs rabirodalmunk, melynek célja és törekvése a javítás legyen. Egyedül a váci országos fegyintézet bocsát ki időnként egy-egy pályázatot, s ez által szerez egy-egy olvasmányt. Ez is ritkán történik.

Iratni kellene ilyen könyvecskéket minél többet! És bizony, bizony nem volna céltévesztett dolog, ha az 1878. évi V. tcz. 27. §-ára, illetőleg az 1892. évi XXVII. tcz. rendelkezéseire alapított humanitás erre fordítaná gondoskodásának egy kicsi részét.

Igyekezzünk azon, hogy minél kevesebben lépjenek be a börtön kapuján, de rójjuk nemes kötelességül magunkra, hogy akik onnan kilépnek, elő legyenek készítve a becsületes életre.

Addig is tehát, míg az erkölcsi betegek meggyógyulását, a bűnösök megtérését elősegíteni törekvő humanitás létrehozna a *rabirodalmat*: avatott kezek válogassák ki az e célú leginkább megközelítő könyveket s az egész ország minden letartóztatási intézetében állítsák fel a *rabok könyvtárát* és megfelelő utmutatással hassanak oda, hogy a felállítandó könyvtárak ne legyenek elzárva azok elől, akiknek részére alakíttatnak!

K. Nagy Sándor,
pestvidéki kir. törvényszéki bíró

Még egy pár szó a félnek eskü alatti kihallgatásáról — az igazolási kérdésben.

Ugyanezen kérdésről a *Jogt. Közl.* múlt évi 36. számában dr. Zachár Kálmán tollából egy rövidke cikk jelent meg, amelyhez — miután e kérdés irodalmi megvitatását kiváló fontosságúnak tartom — én is óhajtok egy pár sorban hozzászólni.

Dr. Zachár Kálmán azt vitatja, hogy — miután az igazolás kérdésében a vétlen mulasztás nem bizonyítandó, hanem csupán valószínűsítendő — erre a félnek pusztán eskü alatti kihallgatása is egyéb bizonyíték hiányában alkalmas és elegendő, mert ha a bíró a sommás eljárás 64. §-a alapján a mulasztás véltenséget valószínűsítve látja, ezen — bár esküvel

meg nem erősített — vallomás alapján is helyt fog adni az igazolásnak. S mert a fél eskü alatti kihallgatása, az eskü kivétele nélkül, nem eskü általi bizonyítás, ezzel a perrendtartási novella 64. §-a sem sértetik meg. Alkalmazandónak véli pedig ezen eskü alatti kihallgatást (de mindig csak az eskü kivétele nélkül) annál inkább, mert szerinte a félnek ilyen esküvel meg nem erősített vallomásra is alkalmazandók lesznek a hamis tanuzásra vonatkozó büntető határozatok, ha t. i. a vallomás hamisnak bizonyul.

Utóbbi részében dr. Zachár Kálmán azonban tévedett.

Mert a sommás eljárás 221. §-ából nem magyarázható ki az, hogy az eskü alatt kihallgatott félnek esküvel meg nem erősített pusztán hamis vallomása is hamis tanuzás volna.

A sommás eljárásról szóló törvény ugyanis 95. §-ában világosan mondja, hogy a bíróság dönti el, melyik felet bocsássa esküre, maga a törvény tehát azon feltevessel állítja fel a 221. §-t, hogy az eskü alatt kihallgatott felek közül az egyik feltétlenül esküre bocsátandó és pedig az a fél, akinek vallomása valószínűbb és akinek esküje a másik fél vallomását teljesen le fogja rontani és — miként ez a törvény miniszteri indoklásából is kitűnik — csak arra mondhatta ki a 221. §-ban foglalt büntető sanctiót, aki vallomását esküvel is megerősítette. Maga a törvény egyéb rendelkezéseiből is mutatja, hogy az eskü alatt kihallgatott, de meg nem esketett fél vallomása, nem egyenlő értékű azzal, ha az esküvel is megerősített.

Ha már most az esküt tett fél vallomása igaz, az eskü alatt kihallgatott, de meg nem esketett ellenfélnek ellentétes vallomása valótlán, hamis. Utóbbi tehát dr. Zachár Kálmán szerint hamis tanuzásért mégis meg kellene büntetni, dacára annak, hogy vallomása a per eldöntésénél figyelembe sem vétetett, ami nyilván a legigazságtalanabb üldözésekre vezetne, minden alap nélkül, mert hiszen a bár eskü alatt kihallgatott félnek joga van a kihallgatás után az esküt vagy letenni vagy azt megtagadni, s ha le nem tette, felteendő, hogy az utóbbi is választhatta, tehát hamis tanuzást nem követhetett el, hiszen törvényadta jogával élt csupán s vallomását a bíróság a legtöbb esetben a 99. §. alapján figyelembe sem fogja venni.

De ettől eltekintve, a büntetőtörvénykönyv idevágó rendelkezései — amelyek a 221. §. által változatlanul fentartottak — a hamis tanuzás tényálladási eleme gyanánt az eskü letételét megkövetelik, a félnek eskütétel nélkül való, bár hamis vallomása tehát már ez okból sem büntethető.

Nem állhat meg tehát dr. Zachár Kálmán azon megkülönböztetése sem, hogy az eskü alatt kihallgatott fél, aki az esküt le is tette s hamisan esküdött, mint hamis esküvő, — aki pedig hamisan vallott eskü alatt, de esküre nem bocsátatott, — mint hamis tanu büntetendő.

Az első feltevést lerontja a sommás eljárás 221. §-a, mely az eskü alatt kihallgatott fél hamis vallomását mindig csak mint hamis tanuzást engedi büntetni, mint hamis eskünek büntetését tehát feltétlenül kizárja, az utóbbi feltevés pedig ellenkezik a büntetőtörvénnyel, mert ez azt mondja, hogy az eskü letétele nélkül hamis tanuzás nem konstruálható, ilyenek tehát a fél pusztán vallomása sem minősíthető.

Ezekből most már világos az eskü alatt kihallgatott félnek kétféle (esküvel megerősített és esküvel meg nem erősített) vallomása közötti különbség s ezen kétféle vallomásnak perbeli ereje is. Az esküvel megerősített vallomás perrendszerű bizonyíték, melynek hamissága a büntetőtörvénybe ütközik, — az esküvel meg nem erősített vallomás pedig a félnek egyszerű perbeli előadása, melyből az eskü alatti kihallgatás csak létesülhet, ha a fél meg is eskettetik, de az eskü híján e vallomás nem büntethető, habár hamis volt; — de éppen ezért nem is perrendszerű bizonyíték, hanem perbeli súlylyal csak akkor és annyiban bírhat, ha és amennyiben a bíró a sommás eljárás 64. §-a alapján valónak

elfogadja, amint elfogadhatja, sőt köteles elfogadni a félnek azon ténybeli állításait (bár hamisak), melyeket az ellenfél nem tagadott, sem meg nem cáfolott. Vagyis: az eskü alatt kihallgatott félnek esküvel meg nem erősített puszta vallomása a polgári perben egyenlő értékű a fél egyéb ténybeli előadásaival.

Igaz, hogy a sommás eljárás 99. §-a szerint — legalább az eddigi magyarázat és gyakorlat alapján — még az esküvel megerősített vallomásnak erejét is megítéli a bíró, de figyelmen kívül csak akkor hagyhatja, ha más elfogadott indokokból a vallomás valódiságát megtudja cáfolni, — addig azonban, míg meg nem cáfolhatja, valónak kell tartania, — holott az esküvel meg nem erősített vallomást, ha arra ítéletet alapítani akar, a perbeli egyéb körülményekkel támogatnia és meggyőződése szerint valódnak tartania kell s ez valónak csak azért fog tartatni, mert a bírói meggyőződés a valódiság magasságára emelte.

Megjegyzem, hogy a sommás eljárás 99. §-ában én a bírónak ilyen messzemenő jogát az esküvel is megerősített vallomással szemben nem látom, hanem csak annyit, hogy az esküvel meg nem erősített vallomást van joga megítélni — ellenben az esküvel megerősített — az általános perjogi elvek folytán, tekintettel az eskü erkölcsi fontosságára is, mindaddig, míg hamissága bűnvádi uton meg nem állapítatott, a bírónak igaz és való gyanánt kell elfogadnia s valódiság tekintetében azt már megítélnie nem szabad. Elismerem azonban, hogy a törvényszakas nem egészen praecis szövegezése az ellenkező magyarázatnak is helyt ad.

Visszatérve az igazolásra, dr. Zachár Kálmánnal én is egyetérték abban, hogy az eskü alatt kihallgatott, de meg nem esketett fél vallomása is bir «valami» erővel. Azaz: nyerhet erőt a bírói judiciumából a sommás eljárás 99. és 64. §-ai alapján.

De mivel az ilyen esküvel meg nem erősített vallomás nem eskü általi bizonyítás, hanem a fél egyoldalú előadásánál nem egyéb, a perrendtartási novella 64. §-a alapján ettől a felet elütni nem lehet.

Mert, ha szabad, sőt kötelessége a perbeli félnek a jogát megalapító tényeket előadni a perben, úgy teheti ezt az eskü alatti (esküvel meg nem erősített) kihallgatás formájában is.

De már nem osztom dr. Zachár Kálmán nézetét abban, hogy az így kihallgatott fél esküre nem bocsátható az igazolási kérdésben, mert miként dr. Zachár Kálmán mondja, az esküt a novella 64. §-a tiltja, de meg a puszta vallomása is a félnek mint hamis tanulás büntethető, ha hamis.

Utóbbit már az előzőkben megkísérlettem megcáfolni.

Azt pedig, hogy az eskü alatt kihallgatott fél az igazolási kérdésben is bocsátható esküre, a következőkből vélem levezethetőnek:

A perrendtartási novella idejében — mikor ennek 64. §-a az eskü általi bizonyítást kizárta — a félnek eskü alatti kihallgatása a perrendtartásban ismeretlen volt. A novella tehát, mikor az eskü általi bizonyítást az igazolási kérdésben kizárta, a fél eskü alatti kihallgatását szem előtt nem tartotta, tehát ezt ki sem zárhatta.

És mert a novella idejében létezett esküformák, meg a félnek eskü alatti kihallgatása annyira eltérők lényegükre és perbeli szerepükre nézve, még a magyarázat sem mondhatja, hogy a törvényhozó, mikor a sommás eljárási törvényben fentartotta a novellának 64. §-át, ezáltal a félnek eskü alatti kihallgatását is ki akarta volna zárni az igazolási kérdésben.

A novella idejében létezett esküformák közül — miként azt az iskola tanítja — a félnek eskü alatti kihallgatása a fő- és póteskü pótólna.

Ezt — bár nem megfelelő meghatározás — elfogadva is, azt látjuk, hogy az igazolási kérdésben, sommás perben, ahol a vétlen mulasztást nem bizonyítani, hanem csupán való-

színűsíteni kell, arra, hogy a bíró ott, ahol már van némi bizonyíték is s csak ennek kiegészítése válik szükségessé (tehát az erős valószínűség már megvan), a félnek eskü általi kihallgatását — mely az iskola szerint a póteskü pótólna — elrendelje, szükség nem lesz, mert a bíró a már meglévő bizonyíték alapján is helyt adhat az igazolásnak.

Vagyis — a félnek eskü alatti kihallgatása az igazolási kérdésben, sommás perben — főképp azon esetben bir kiváló fontossággal, mikor semmi bizonyíték nincs, vagyis mikor az iskola szerint főeskü pótólna.

Ettől a főesküől azonban a félnek eskü alatti kihallgatása lényegesen különbözik.

Nem ismételtem az összes ismert eltéréseket, csupán azt a leglényegesebb különbséget emelem ki, hogy a régi főeskü a felek megállapodása alapján a bírói végítéletben ítéltetett meg. A bíró abba, hogy melyik fél esküdjék meg, absolute be nem folyt, lévén ez a felek kínálása, elfogadása, esetleg visszakinálásától függővé téve. Meg kellett tehát ítélnie a bírónak az esküt annak is, akiről meg volt győződve, hogy előadása teljesen valószínűtlen.

Ellenben az eskü alatti kihallgatásnál a bíró dönti el, kit illessen az eskütétel joga s ezt is akkor, ha már az egész peranyagot megbírálta s azon meggyőződésre jutott, hogy az, amire a fél esküdni fog, a legnagyobb valószínűség szerint igaz is. Tehát nem a felek önkénye, de a bírónak ítélete dönti el azt, van-e eskünek helye s kinek kell azt letennie, s teszi ezt nem a végítéletben, mert ítéletét csak ezután — újra megbírálva a peranyagot — hozza meg.

Annyira eltérő tehát ez a két intézmény s egymással annyira nem azonosítható, hogy abból, miszerint a főeskü általi bizonyítást egy megszorító — tehát különben is szorosán magyarázandó jogszabály — kizárta, a fél eskü alatti kihallgatását is kizártnak tekinteni nem lehet.

Hozzájárul még, hogy a sommás eljárás 221. §-a a fél eskü alatti kihallgatását a tanuvallomással azonosítja, nincs tehát jogunk, sem okunk arra, hogy a törvény ezen meghatározását perbeli vonatkozásában elejtsük.

Már pedig a tanuhallgatást a novella 64. §-a sem zárja ki.

Az előadottak alapján véleményem az, hogy az igazolás kérdésében a novella 64. §-a által a félnek eskü alatti kihallgatása kizártnak nem tekinthető, ennél fogva a sommás eljárásban alkalmazandó.

Különben sem látható be, hogy ha a régi perrendtartás magát a per érdemét eskütől teszi függővé, mi ratiója lehetett annak, hogy a hasonlíthatlanul kevésbé fontos igazolási kérdés eldöntését ettől függővé tenni vonakodott. Ennek oka nem jogi, csupán célszerűségi lehetett és pedig az, hogy a régi eskü a végítéletben állapított meg, s ez ellen perorvoslat is megengedendő lett volna, de különben is az eskü letétele a gyors befejezést igénylő igazolási kérdést nagyon hosszadalmassá tette volna. Ez is a mellett szól, hogy az eskü alatti kihallgatását a félnek engedjük meg, mert ez semmivel sem hátráltatja az igazolási kérdés gyors eldönthetését.

Nem érv az ellenkező felfogás mellett az sem, hogy így a rendes eljárásban, az igazolási kérdésben az eskü ki lenne zárva, a sommás eljárásban pedig helyt foghatna.

Mert, eltekintve attól, hogy az eskü alatti kihallgatás és a perdöntő főeskü nem azonos intézmények, a perjog irányzata nem az, hogy a sommás eljárás egyenlősítessék a rendessel, hanem megfordítva, hogy a rendes eljárásba is behozassanak a szóbeli per egyszerűbb s tökéletesebb intézményei.

Dr. Zachár Kálmán azon álláspontja, hogy — alkalmazzuk az igazolási kérdésben a félnek eskü alatti kihallgatását, de ne eskessük meg — nemcsak céltalan volna, de immorális is, mert az a fél, aki eskü alatt kihallgattatnék s tudná előre, hogy esküt tenni úgy sem fog, belekergettetnék abba

a kényszerhelyzetbe, hogy vagy tudva hazudjék s így igazolása helyt fogjon, vagy pedig igazat mondjon, de igazolási perét veszítse el.

Azt hiszem ezek után, hogy sem a tételes törvény, sem a jogérzet, sem a méltányosság tekintete nem állhat útjában annak, hogy az igazolási kérdésben a fél eskü alatt kihallgattassék s meg is eskettessék.

Annál inkább vallom pedig ezt, mert a bíró a sommás eljárás 99. §-ának 2. bekezdése folytán csak akkor fogja esküre bocsátani az igazolást kérő, bizonyító felet, ha annak vallomását egyéb körülmények is támogatják. A fél pedig tudva azt, hogy hamis vallomása hamis tanuzás lesz, könnyelműen esküt tenni nem is fog.

Nincs ezzel kizárva az sem, hogy azon esetekben, midőn a valószínűsítendő körülményről az igazolást kérő ellenfélnek is van közvetlen tudomása s ez mutatkozik valószínűbbnek, a bíró az igazolást kérő fél ellenfelét ne hallgathassa ki eskü alatt s esetleg utóbbit ne bocsáthassa esküre. *Dr. Gál Pál.*

Különfélék.

— **Concha Győzőnek** ítélte oda a Magyar Tudományos Akadémia a nagydíjat *Politika* című nagyszabású művéért. Az ítéletet őszinte örömmel üdvözljük, mivel méltóbbnak a babér nem juthatott volna. Concha Győző Politikája a legértelmesebb tudományos munkája az újabb magyar jogi és politikai irodalomnak. Philosophus, mélyen gondolkodó, rendkívül széles látókörű férfinak gondosan felépített rendszeres műve. Az Akadémia nagygyűlésén Brassai Sámuelről tartott emlékbeszéd pedig méltán sorakozott a Gneistről szóló tanulmányhoz és csak megerősítette a nagydíj jury-jének ítéletét.

— **«A kir. ítélő táblák felülvizsgálati tanácsainak elvi jelentőségű határozatai.»** II. kötet. Összeállította dr. Térfi Gyula, budapesti kir. törvényszéki bíró. Kiadja a Franklin-Társulat. A sommás eljárás életbeléptetése óta nagyot emelkedett fontosságában a kir. ítélő táblák hatásköre, amennyiben az ügyeknek igen nagy csoportjában végérvényes határozat hozatalára vannak hivatva. A kir. ítélő tábláknak e legfelsőbb bírósági működésében kifejtett gyakorlatot állítja elének a Franklin-Társulat kiadásában tavaly megindult vállalat, melynek II. kötete fekszik most előtünk. A nagy terjedelmű, mintegy 1200 lapra terjedő könyv óriási anyagot tár fel előttünk, amennyiben az összes vidéki kir. ítélő tábláknak 1895. év óta hozott felülvizsgálati határozataiból, valamint az I. kötet folytatásaképpen a budapesti kir. ítélő táblának az 1897. év közepe óta hozott ilyen határozataiból 1179 jogesetet tartalmaz. A határozatok a jogszabályt feltüntető fejezetekkel és rendszerint a tényállás közlésével vannak ellátva. Ezt a kötetet is az összegyűjtésnek s a feldolgozásnak fáradságos lelkiismeretessége és pontossága, a 4 rendbeli, több 100 lapra terjedő tárgymutatóknak rendkívül kimerítő összeállítása és könnyű, világos áttekinthetősége s kezelhetősége jellemzi. Ára erős vászonkötésben 8 ft.

— **A budapesti kir. büntető törvényszéknél** 1899. évi április 30-án a beadványok száma 35,149 volt, ami az előző év hasonló időpontjához képest 1403 számmal mutat emelkedést. Hasonló az emelkedés az új ügyek lajstromszámánál, mely ez évben április 30-án 4657 volt az előző év 4592 számával szemben.

— **A budapesti kir. ügyészségnél** az új ügyek lajstromszáma a f. évben 4783, — az iktató száma pedig 19,899 volt; ez év április 30-án a többlet 543.

— **Hatáskör megállapítása gazdasági munkaszerződés alapján igényelt kárkövetelés iránt.** A m. kir. miniszterium H. János és társai érendrédi lakosok, mezőgazdasági munkások panasza folytán K. Ferencz munkaadó ellen folyamatba tett ügyben a nagykarolyi kir. járásbíró és Szatmármegye nagykarolyi járásának főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1899 február hó 1-ső napján tartott tanácsban megvizsgálván, következően hatá-

rozott: Ezen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: H. János és társai érendrédi lakosok a köztük és K. Ferencz géptulajdonos között megkötött gazdasági munkaszerződés alapján 1898 augusztus 8-án azon panaszszal fordultak a nagykarolyi járás főszolgabírájához, hogy a munkaadó őket a szerződésben ki nem kötött munka teljesítésére szorítani akarta és midőn ebbeli kívánságának eleget tenni vonakodtak, őket a munkától elkergette. A munkaszerződés ezen megszegése miatt 24 munkás számára egyénenként és napjáért 88 kr. kártérítés megállapítását kérték a tizennégy napra terjedő cséplési időny egész tartamára. Ezen követelésüket azonban az 1898. évi augusztus hó 10-én megtartott tárgyalás alkalmával a munkások három napi mulasztásnak megfelelő kárkövetelésre szállították le s egyuttal kijelentették, hogy a munkaadó megbüntetését nem kívánják.

A tárgyalás ezen eredménye alapján, tekintve, hogy a munkások csak kártérítést követelnek a munkaadótól és hogy annak megállapítása az egész cséplési időnyre kiterjedőleg jogosnak és méltányosnak látszik, a főszolgabíró, hivatkozással az 1898. évi II. tcz. 72. §-ára, az iratokat 1898. évi augusztus hó 10-én 151/kih. sz. a. kelt végzésével illetékes elbírálás végett a nagykarolyi kir. járásbíróhoz tette át.

Ez utóbbi azonban, ugyancsak hivatkozással az idézett törvénycikk 72. §-ára, a közigazgatási hatóság hatáskörébe utalt kihágás, illetve kárkövetelés esetét látván fenforogni, 1898. évi augusztus hó 24-én 776/S. p. sz. a. kelt végzésével hasonlóan szállította illetékességét.

A szóban forgó ügyben a kir. bíróságok nem járhatnak el azon okból, mert az 1898: II. tcz. 73. §-a szerint csak a «100 koronát meghaladó kártérítés iránti ügyek, továbbá az ezen törvényben előirt alakszerűségek megtartása nélkül kötött szerződésekből eredő minden vitás kérdések elbírálására a rendes bíróságok illetékesek». Minthogy pedig a bemutatott munkabéri szerződés az 1898: II. tcz. 14. §-ában előirt alakszerűségek megtartásával köttetett s panaszosok egyénenként 100 koronát felül nem haladó kár megítélését kívánták: az 1898. évi II. tcz. 75. §-a értelmében az adott esetben a közigazgatási hatóság hatáskörét meg kellett állapítani. (75,296/1898. I. M. sz. a.)

— **Gyámhatóság illetékességének megállapítása.**

(A belügyminiszternek 28,158/99. szám alatt P. város árvaszékehez intézett rendelete.) M. Ignác hagyatéki ügyében felvett tárgyalási jegyzőkönyvnek ismeretlen illetőségű kiskoru M. Vilma érdekében teendő gyámhatósági jóváhagyás kérdésében az intézkedésre sem a (czim), sem Budapest székesfőváros árvaszéke magát illetékesnek nem tartván, az utóbb nevezett árvaszék a kérdés eldöntése céljából felterjesztést intézett hozzám. E felterjesztés folytán kijelentem, hogy a szóban levő hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyv jóváhagyásának kérdésében, határozat hozatalára a (czim) illetékes. Mert az 1894: XVI. tcz. 71. §-a 5. bekezdésében foglalt rendelkezés szerint, ha a kiskorúak személyére nézve illetékes gyámhatóságot (amelynek megállapításánál a községi illetőség irányadó) a hagyatéki eljárás során kipuhatolni nem lehet, akkor a kiskoru érdekében az a gyámhatóság illetékes eljárni s az iratok azon gyámhatósághoz teendők át, amelynek területkörében a hagyatéki bíróság illetékességének megállapításánál alapul vett község fekszik. Miután pedig az említett kiskoru személyére nézve illetékes gyámhatóság az ügy jelen állásában meg nem állapítható, és miután a (czim) területkörében van a hagyatéki bíróság illetékességének megállapításánál alapul vett község: ennél fogva a szóban levő ügy elintézésére az árvaszék illetékességét kellett megállapítanom. Megjegyzem ez alkalommal, hogy az árvaszékek feladatában áll megkeresni a város polgármesterét, miszerint kiskoru M. Vilma községi illetőségét az 1886: XXII. tcz. 5—17. §-ai alapján, a 18. §-ban és az 1889. évi január 24-én 85,531/88. sz. itteni rendeletben megszabott eljárás szerint állapítsa meg és az eredményről az árvaszéket értesítse.

— **Illetékesség gyám vagy gondnok által a hagyaték kezeléséről tett évi számadás felülvizsgálására.** (A belügyminiszternek 30,010/99. sz. a. M. vármegye árvaszékehez intézett rendelete.) A folyó évi február 1-én tartott üléséből H. M. és neje hagyatéki ügyéből kifolyólag 1060. sz. a. tett

felterjesztésében az árvaszék annak eldöntését kérte, hogy amennyiben nevezett örökhagyók hagyatéka feletti örökösödési eljárás még befejezve s az örökség átadva nincs, — a hagyatéki javakról szerkesztett számadás ügyének elintézése a gyámhatóság, — vagy a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik-e? E kérdésre az igazságügyminiszterrel egyetértőleg a következőkben válaszolok:

A hagyatékban érdekelt kiskorú vagy gondnokolt részére gyámhatóságilag kirendelt gyám vagy gondnok által, a hagyaték kezeléséről tett évi számadásnak felülvizsgálására a hagyaték birói átadása előtt is a gyámhatóság van hivatva; ellenben, ha a törvényben meghatározott esetekben a bíróság rendel vagyongazdálkodót vagy zárgondnokot: ennek megszámlaltatása már nem tartozik a gyámhatóság hatáskörébe. Az 1894. XVI. tcz.-nek ugyanis nincs oly intézkedése, mely azt rendelné, vagy amelyből még csak következtethető is lenne, hogy a gyám vagy gondnok vagyongazdálkodása feletti felügyeletet, (melynek körébe számadásoknak az 1877. évi XX. tcz. 129. §-a szerinti megvizsgálása is tartozik) a hagyatéki eljárás folyama alatt a hagyatéki bíróság gyakorolja; s a gyámi vagy gondnoki számadások megvizsgálása az 1877. XX. tcz. 129. §-a értelmében oly szempontok mérlegelését igényli (takarékoság, czélszerűség), mely szempontok mérlegelésére nem a hagyatéki bíróság, hanem a gyámolt vagy gondnokság alatt levő egyén személyi viszonyait ismerő gyámhatóság van hivatva. Kérdés tárgyát tehát az képezheti, vajon az 1894. évi XVI. tcz. rendelkezései mellett fenforoghat-e az az eset, hogy a gyám vagy gondnok, a hagyaték birói átadása előtt, birói megbízás nélkül, hagyatéki vagyont kezel? E kérdésre a válasz, hogy ily eset igenis fenforoghat. Mert eltekintve attól, hogy az összes érdekeltek beleegyezése esetében a gyámhatóság az 1877. évi XX. tcz. 232. §. 2. pontja és 250. §. 5. pontja alapján a hagyatéki eljárás folyamata alatt is bizhat vagyongazdálkodást a gyámra vagy gondnokra: az 1894. évi XVI. tcz. 49. §-a értelmében, az 1877. évi XX. tcz. 17. és 102. §-aiban megjelölt halaszthatatlan kiadások fedezésére szükséges készpénz a hagyatékából nem küldendő be a hagyatéki bírósághoz, s így a hagyatékban ez a része rendszerint a gyám vagy gondnok (esetleg közgyám) kezelése alatt marad a hagyatéki eljárás egész tartama alatt, s ezen vagyongazdálkodás felett a felügyeletet a fentiek értelmében a gyámhatóság lévén hivatva gyakorolni: az évi számadások megvizsgálása is annak hatáskörébe tartozik. A felhozottakhoz képest, az idézett jelentéssel bemutatott iratok visszaküldése mellett, utasítom az árvaszéket, hogy a szóban levő számadást saját hatáskörében vizsgálja felül s jövőre nézve is a jelen rendeletben foglaltak szem előtt tartásával járjon el.

— **«Administratív ut.»** A *Hitel* című pénzügyi lap a következő különös és hihetetlen dolgokat újságolja: «Legutóbb ismét egy külföldi biztosító társaság készül nálunk letelepedni és be is nyújtotta a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékhez cégjegyzési kérvényét, mely minden tekintetben az eddigi törvénynek és szokásnak megfelelően volt felszerelve. A törvényszék a cégjegyzést mégis megtagadta, mert nyilatkozatot kért az iránt, hogy az új társaság magyarországi üzleteinek díjtartalékait magyar értékekben itt Magyarországon fogja elhelyezni. A kérvényező külföldi biztosító társaság tiltakozott ez eljárás ellen, de tiltakozását nem vették figyelembe, hanem arra utasították, hogy ha nincs megelégedve a határozattal, hát felebbezzon. Miután egyuttal kéz alatt arról értesült az illető társaság, hogy felebbezése legalább is nyolcz hónapig fog eltartani, aláírta a kívánt nyilatkozatot, mindamellett a kérvény még most sincs elintézve. Ez az az administratív ut, melyet Németország is követ, és mely ott pompásan bevált. Remélhetőleg nálunk is beválkik.»

— **Könyvkivonat alaki kellékei.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* felperest keresetével birói illetékesség hiányában elutasítja.

Indokok: Felperes keresetét annak a kárnak a megterítése iránt indította, mely az által állott elő, hogy alperes az áruk szállítását elmulasztotta és felperes ezeket az árukat drágábban volt kénytelen beszerezni s keresetét az A. a.

jegyzékre alapítja, melyben «An Differenzen» czimen 1303 frt 50 kr. van felvéve.

Minthogy azonban az A. a. okirat számlának általában nem tekinthető, az illetékesség az 1868. LIV. tcz. 35. §. 2. pontja alapján nem állapítható meg. (321/99.)

A *budapesti kir. tábla* az elsőbíróság végzését indokai alapján annál is inkább helybenhagyja, mert a keresetben A. a. csatolt okirat felperes árkülönbözeti követelését a kereskedelmi könyvekre való hivatkozás nélkül tartalmazza és ez okból nem tekinthető oly könyvkivonatnak vagy számlának, melynek alapján az 1868. LIV. tcz. 35. §-ának 2. bekezdése szerinti illetékesség megállapítható volna. (583/99.)

Nemzetközi Szemle.

— **A német justiz-novellát tárgyaló birodalmi gyűlési bizottság tárgyalása** során indítvány nyújtott be az iránt, hogy mondassék ki, hogy ne legyen bírónak kinevezhető, aki három évnél tovább mint ügyész vagy közigazgatási hivatalnok működött; a bíró ne fogadhaszon el semmiféle rendjelet, vagy czimet, rangot. A bizottság ezen javaslatokat mellőzte, valamint nem fogadta el azon indítványt sem, hogy a sajtóügyek esküdtszék elé utaltassanak, és hogy valamely újság munkatársai saját lapjuk elleni sajtóperben mentessenek fel a tanúzási kényszer alól.

Ellenben elfogadta a bizottság az okirathamisítás, a minősített hivatali sikkasztás és hamis bukás bűncselekményeinek az esküdtszéki hatáskörből való kivételét. Továbbá elhatározta a bizottság olyan határozmány felvételét, mely szerint tilos az esküdtbíró elnökének a tárgyaló ügyben a vétkekesség kérdéséről saját nézetét bármi nemű módon is nyilvánítani. Azon határozat ellen, mely a vádlottnak az elmeorvosintézetbe való helyezése iránt intézkedik, jogorvoslatot adott a bizottság. Az újrafelvétel előfeltételei némi megszorítást szenvednek. Az eskü reformja és az utólagos megeskütésnek behozatala szintén elfogadtatott.

— **A cassascontó ügyvédi honorárium fizetésénél.** Egy brüsszeli ügyvéd 60 frankról kiállított költségjegyzéket küld be valamely ügyfelének, akitől azután 59 frank 40 centimeot kapott és egy levelet, melyben közli, hogy azonnal készpénzben fizetvén, a szokásos 2% cassascontót a követelésből levonta. Az ügyvéd nem kevésbé volt meglepetve ezen a tényen és nem tudta mitévő legyen; a *Journal des Tribunaux* szerkesztőjéhez fordult tehát, aki elszomorítónak tartja, hogy az ügyvédség mindinkább a kereskedői foglalkozások fogalma alá vonatik.

A tisztességtelen verseny. A *Rivista delle Privative industriali* a tisztességtelen verseny érdekes esetét közli. A nagy városok nagyobb üzleteinek kirakatában ismeretes az a kis papirosra nyomtatott, vagy a kirakat üvegtábláira vésett értesítés: «on parle français», «english spoken», ami néha meg is felel a valóságnak, többnyire azonban se főnök, se segéd, se szolga nem beszél azokat a nyelveket. A berlini rendőrség kutatásának sikerült kideríteni, hogy 10 esetben 8-szor a hirdetések nem feleltek meg a valóságnak, és csak reklámul szolgáltak. A rendőrség feljelentése folytán a bíróság a tisztességtelen verseny tárgyában hozott törvény alapján «kereskedői képességének meg nem engedett tulhajtása» czimén több kereskedőt megbüntetett.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 13-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Balogh Arthur egyetemi magántanár előadása: a parlamenti tagok szólásszabadságának és sérthetlenségének határaitól. — Vendégeket szívesen lát az egyület.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Anyagi igazság a jogszolgáltatásban. Dr. Ormos Ede makói ügyvédől. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz. I. Dr. Barna Ignác kir. táblai bírótól. — II. *Uzonyi Géza* nagybecskereki kir. járásbírósi albirótól. — A bizományos önszerződési jogának konstrukciója. Dr. Horváth Lipóttól. — A bűnügyi múzeumok. Dr. Vámbéry Rusztem budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. törvényszékek felebbviteli tanácsai köréből. — A m. kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Anyagi igazság a jogszolgáltatásban.

Egyszerű paraszt ember áll a szegedi esküdtszék előtt. Török Sándor kunfélegyházi földmives az ottani takarékpénztártól 300 frt kölcsönt kért házára. A kölcsönt meg is szavazzák, ki is utalványozzák; de nem a félnek, hanem az intézet ügyészének, aki neki nem adja át a pénzt, míg a jelzálogul lekötött ingatlan tehermentesítését, illetőleg az intézet kölcsönének a megelőző tehertételek előtti elsőbbségét a kölcsönkérő ki nem eszközli. Török Sándor azt mondja, hogy ő senkinek sem tartozik és követeli a részére kiutalt kölcsönösszeget. De nem kapja meg.

Ez eddig rendben volna. Az ügyész visszaadja az intézetnek a pénzt, úgy azonban, hogy az előre levont 6 frt egynegyedévi 8% kamatot a magából téríti meg, mert az intézet szabályai szerint az előre levont kamatokat vissza nem adja, még ha a kölcsönt a fél meg sem kapja. Már most az ügyész ezt a 6 frtot és még 7 frt bekebelezési költséget és munkadíjat követel Török Sándortól, aki természetesen nem fizet és elmakacsoltatik.

Jogos-e ez a 13 frt követelés? Talán sértés, hogy jogász-olvasóközönség előtt e kérdésre magam adom meg a tagadó választ, sőt pár szóval indokolom is. Mert akármit mondanak egy pénzügyi szabályai, absurdum oly töke után kamatot követelni, mit a fél sohasem kapott meg; de nem kisebb absurdum egy intézettől megszavazni, kiutalványozni (már ha ügyésze kezébe is) és telekkönyvileg bekebeleztetni egy követelést és a felet csak azután szólni fel ingatlanának a kölcsön biztosítása érdekében való rendezésére. Nem ismerjük a félegyházi takarékpénztár szabályait, de talán természetes, hogy a kölcsönadó, de különösen egy pénzügyi intézet a kölcsön megadása, illetve megszavazása előtt az adós viszonyairól tudomást szerez. Lám, ha az ügyész a helyett, hogy a megszavazott kölcsönök önmagához való utalványoztatását és kiadását vonja vagy engedi ügykörébe, ami legkevésbé sem jogi működés, a kölcsön megszavazása előtt a telekkönyvet megnézi és az intézetet a telekkönyvi állapotról értesíti, nem szavaznak, nem utalványoznak meg oly kölcsönt, amit azután ki nem adhatnak. De hiszen a zálogjog bekebelezése előtt csak megnézte, hát akkor minek bekebelezte azt be?

Az eset további fejleménye az, hogy a 13 frtért megtartott árverésen megvette az ügyvéd — saját állítása szerint — a parasztnak egy *gebéjét* 70 frtért. Az így elkésztett ember most hatóság elleni erőszak miatt fogságban ül, mert ellenszegült a végrehajtnak. Ezután nem fogadott el semmiféle bírói végzést, tehát a vételárfelesleget sem vette fel, hanem

miután ügyvédet nem kapott ez és más — vélt vagy valódi — jogsérelmei orvoslására, cikket irt az ügyvéd ellen a szegedi socialista ujságba és nyílt levelet intézett Ő Felségéhez és az ország polgáraihoz. Ezekben aztán a legféltelenebb módon önti ki keserűségét, panaszát az ügyvéd ellen. Az így sajtó útján elkövetett rágalmazás miatt került az esküdtek elé.

Huszonkilenc éves, de legalább negyvennek látszik, úgy megvan törve. Védőt nem kapott, mert nincs pénze. Ép olyan bőbeszédű, mint amilyen terjengős az írásaiban. Egyre-másra idézi a törvényszakaszokat és nem mindig helytelenül; néha megkapó erővel okoskodik, bár általában inkább agyafurtnak tűnik fel, mint logikusan rendszerezett értelműnek. Heves, erőszakos természet, megtépett, feldult idegekkel. A jussát nem hagyja. «Az igazat megmondom, — így szól — ha kitépik a szívemet is. Legfeljebb felakasztanak, úgy is eleget kintoztak már mindenütt.»

Az üldözési mánia réme viharzik már az ember lelkében.

És ezt az embert 7 szóval 5 ellen vétkesnek mondta ki a szegedi esküdtszék a rágalmazásban s e verdict alapján a törvényszék 6 havi fogházra ítélte.

Pár nap múlva — talán ép akkor, mikor e sorok napvilágot látnak — megint az esküdtek előtt fog állani egy albiró sérelmére elkövetett rágalmazás miatt. A családja: öreg édes anyja, felesége, testvérei megint ott szoronganak a háta mögött s nem tudjuk, mi a nagyobb: fájdalmuk-e a szuronyos börtönörök között ülő, tőlük elszakított vérük miatt, az elkeseredés-e ügyvédek és bírák, szóval az *urak* iránt, akik a szegény embernek igazságot nem szolgáltatnak vagy végül a csodálattal elegy ragaszkodás ahhoz a szerencsétlen emberhez, ki előttük és sorsuk egyéb osztályosai előtt is a saját joga, igazsága keresésének martirja gyanánt tűnik fel.

Jól tudjuk mi, hogy ezzel a tönkretett emberrel az az ügyvéd a jog formái között bánt el. Jogerős ítélet alapján árverezték el 13 frtért a lovát és jogerős ítélet alapján fog hat hónapi fogságot szenvedni. De a közvélemény — igyekezzünk bár ennek jelentőségét a laikus jelzővel csökkenteni — úgy látja, hogy ez az ember olyan 13 frt miatt szenved, a mivel igazság szerint nem tartozott, ha jog szerint a bíróság el is marasztalta. És nekünk, jogászoknak még fájdalmasabban kellene éreznünk azt az óriási őrület, mely a jog és igazság között fenyegetően tátong, holott e kettőnek egymást fednie kellene. Ebben az ürbe hanyatlik egyebek között az ügyvédi kar iránti bizalom és tisztelet, melyet a közönség — helyesen-e vagy helytelenül: az más kérdés — egyesek eljárásai miatt megvon az egésztől. És most különösen, mikor karunk kebelében is megindult a jobb anyagi helyzet megteremtésére a mozgalom, mikor követeléseink támogatásául oly büszkén hivatkozunk a magyar ügyvédi kar multjára és jelen fontosságára, őszintén kénytelenek vagyunk kinyilvánítani, hogy az elkésztő esetek mind gyakrabban ismétlődnek jogszolgáltatásunkban, a jog érvényesítésének eszközei mind többeknél szándékosan fordítanak a jog által tiltott czélok elérésére. Nem tudunk csodálkozni, ha a bizalmatlanság egyre növekszik és terjed az ügyvédek iránt. Erre megkapó példát nyújtott nálam egy öreg paraszt, kinek egy behajtott összeget átadtam s mivel írni nem tud, keresztvonását akartam tőle kivenni a nyugtázáshoz. Az öreg így szólt: «Nem

fogom meg a pennát, tekintetes ur, inkább ne adjon egy krajczárt sem. Megfogadtam az egy élő Istenre, hogy hozzá nem nyulok ahhoz az átkozott pennához, mert *mindig így csaptak be.*» Tényleg az öreg szép vagyont pereskedett el s hogy az ilyesmi megtörténhetik, annak ha nem is egészen, de — valljuk meg — egy kis részben az ügyvédek az okai.

Természetes dolog, az ügyvéd foglalkozása közben gyakran kénytelen a rábizott ügy érdekében egyeseknek kellemetlenséget okozni, természetes, hogy a végrehajtási törvény nem az emberszeretet magasztos elvein, hanem a jog érvényesítésének kényszerítő szabályán alapszik; de mégis áll az, hogy humanizmussal lehet enyhíteni e sokszor nehéz pálya szigorú követelményeit. Csakhogy ez a humanizmus kiveszőben van s nagy kérdés, hogy holmi fegyelmi és büntető rendszabályok, vagy akár a peres eljárásnak reformja, akár társadalmi intézmények pótolják-e ennek hiányát. Mi úgy érezzük, hogy ezen a bajon is csak az általános erkölcsi megtisztulásnak oly régen várt, oly nehezen közeledő korszaka segit majd.

Dr. Ormos Ede

makói ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bűnvádi perrendtartás magyarázatához.*

V. A subsidiarius védőválasztásra jogosítottak törvényes sorrendje.

A bűnvádi perrendtartás 53. §-a a subsidiarius védőválasztás jogát: a terhelt törvényes képviselőjének, házastársának, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokonának adja meg.

Kérdés: a törvényes képviselő, a házastárs, a felmenő rokonok, a lemenő rokonok, a subsidiarius védőválasztásra egymás mellett vagy csak egymás hiányában vannak-e jogosítva, s utóbbi esetben, vajon a védőválasztás joga minden elsőbbség nélkül vagy csak bizonyos sorrend szerint illeti-e őket?

A kérdés voltaképen alig is kérdés, annyira világos szerintem a törvénynek mind betűje, mind ratiója.

Az «illetőleg» szócska — a törvény e részben következetes szóhasználata szerint — nyilván arra utal, hogy a törvényes képviselő és a hozzátartozók, valamint a terhelttel szemben, úgy maguk közt is, a védőválasztásra nem konkurálólág (azaz: nem valamennyien egyszerre), hanem csak in subsidio (azaz: csak az egyik közülök) vannak jogosítva; nyilván utal továbbá arra, hogy a védőválasztás joga a törvényben megnevezetteket in subsidio sem egyformán, minden elsőbbség nélkül (per saltum), hanem csak bizonyos sor rendszerint, a törvény felsorolásának sorrendjében (per ordinem) illeti. Vagyis a subsidiarius védőválasztás joga illeti: elsősorban a törvényes képviselőt, mint aki ebbeli minőségében a terhelt oltalmazásának jogához és kötelességéhez de jure legközelebb áll; másodsorban, ha t. i. a terheltnek törvényes képviselője nincs, vagy a törvényes képviselő a védőválasztás jogával élni nem akar, a házastársat; harmadsorban végre, azaz, ha a terheltnek házastársa sincs, vagy a házastárs sem akar a védőválasztás jogával élni, a felmenő ágbeli vagy a lemenő ágbeli rokonokat. A törvényes sor rendszerint annyit jelent, hogy az előbb megnevezett az utóbb megnevezettet feltétlenül kizárja, s hogy az utóbb megnevezett az előbb megnevezettnél semmi esetre nem praeveniálhat; azaz: az előbb megnevezett élén védőválasztási jogával, az utóbb megnevezett többé védőt nem választhat, s amennyiben esetleg az utóbb megnevezett korábban gyakorolná is védőválasztási jogát, ez az előbb megnevezett

védőválasztási jogának mitsem praepjudicál, jogában állván ennek az utóbb megnevezett választotta védőtől, más védő választása által, a megbízást bármikor elvonni.

Ami meg a felmenő és lemenő rokonokra nézve in specie használt «vagy» szócskát illeti, ez szintén egész világosan arra utal, hogy a harmadsorban hivatott felmenő és lemenő rokonok is maguk közt nem konkurálólág, hanem csak egymás hiányában jogosítvák a subsidiarius védőválasztásra; csakhogy ezeknek a rokonoknak egymással szemben már nincsen semmi prioritásuk, hanem teljesen egyforma joggal, minden további sorrend nélkül vannak a védőválasztásra hivatva, úgy hogy köztük egyedül a megelőzés (praeventio) ténye dönt a védőválasztás erősebb joga felett.

Annál érthetlenebb, hogy a törvény eme legalább is «elég» kétségtelen értelmű szövegével és magától beszélő ratiójával szemben *Illés Károly* kommentárjának 509. lapján mily támpontok alapján olvassa ki mégis a bűnvádi perrendtartás 53. §-ából a következőket: «A védőválasztásra jogosultak törvényes sorrendje nem jelenti azt, hogy az utóbb megnevezett csak akkor választhatna védőt, ha az előbb megnevezett nem létezik, vagy jogával nem él. A megnevezettek mindegyike önállóan gyakorolhatja e jogot...»

VI. Elvonhatja-e a terhelt a törvényes képviselő vagy a hozzátartozók választotta védőtől a megbízást más védő választása nélkül is?

A bűnvádi perrendtartás 53. §-ának második bekezdése nem-mel, harmadik bekezdése igennel válaszol e kérdésre.

Az idézett szakasz második bekezdése szerint ugyanis: ha a terhelt védőválasztási jogával nem él, helyette törvényes képviselője és bizonyos hozzátartozói «önállóan» választhatnak védőt. A subsidiarius védőválasztás emez önálló joga annyit jelent, hogy a család a védőválasztás jogát ex suo jure, tehát a terhelt minden beleegyezésétől függetlenül, sőt még a terhelt kifejezett akarata ellenére is gyakorolhatja. Hiszen magának az egész intézménynek éppen az a fő célja, hogy a terhelt hozzátartozói, akik a terhelthez való családi köteléknél fogva a bűnügy kimenetele körül saját becsületükkel s saját jóhírnevükkel is közelről érdekelve vannak, feltétlenül gondoskodhassanak arról, hogy a terheltnek legyen védője, még akkor is, ha az esetleg elzüllött, könnyelmű vagy nyakas terhelt védőt nem akarna. Ugyanigy mondja a miniszteri indokolás 194. lapján: «Az atya, gyám vagy gondnok... hasonlókép bír védőválasztási joggal és pedig függetlenül gyermekétől, gyámoltjától vagy gondnokoltjától; mert a védelem szükségének megítélése ennek esetleg korlátozott belátására nem volt bizható.» Ugyanigy magyarázza az intézményt *Illés Károly* kommentárjának 509. lapján.

Már most: hogyan illik ehhez az idézett 53. §. harmadik bekezdése, amely szerint ugyanis a terhelt a törvényes képviselője vagy hozzátartozója választotta védőtől a megbízást bármikor «elvonhatja?» Betűszerint véve e rendelkezést, minthogy semmi distinctio, semmi korlátozás nem foglaltatik benne, legalább expressis verbis nem, a terhelt élhetne a családi védő elmozdításának jogával egész feltétlenül, tehát a nélkül is, hogy maga kénytelen lenne más védőt választani. Igaz, hogy ez esetben a törvényes képviselő, a hozzátartozók, újból választhatnának védőt, sőt újból megválaszthatnák a régi védőt, csakhogy a terhelt is élhetne megint az elmozdítás jogával, s így ismétlődhetnék volna képen a fogósdí annyiszor — amennyiszor in infinitum; amely játéknak aztán mégis csak az lenne a vége, hogy a terhelt a családnak eme subsidiarius védőválasztási «önálló» jogát teljesen szabad tetszése szerint egyszerűen illusoriussá tehetné.

Az antinomia tehát nyilvánvaló. Nézetem szerint azonban megszüntethető és meg is szüntetendő, hacsak a betűszerinti értelemez nem ragaszkodunk, olyképen, hogy a terheltnek megadjuk ugyan a családi védő elmozdításának

* Az előbbi közl. 1. 14. és 17. számban.

jogát, de csak úgy, ha helyette maga más védőt választ. Vagyis az idézett 53. §. harmadik bekezdését — az 57. §. harmadik bekezdésének analogiája szerint — oda kell restringálnunk, hogy a terhelt: alternálhat ugyan a védő személyére nézve, nehogy a család oktrojálhasson rá oly védőt, aki neki nem tetszik, de a családnak azt a kényszerjogát, gondoskodni arról, hogy a terhelt védő nélkül ne maradjon, szakértő assistentia hiányát ne szenvedje, a terhelt makacssága, tudatlansága, stb. ki nem zárhatja, illusoriussá nem teheti.

Illés Károly kommentárjának 509. lapján konstatálja ugyan szintén az antinomiát, de minden fejtörés helyett — egyszerűen belenyugszik az abszurditásba, mondván a következőket: «Az 53. §. 3. bekezdése oly jogot biztosít terheltnek, amely korlátlan védőválasztási jogából önként folyik ugyan, esetleg azonban a hozzátartozók részére a §. 2. bekezdése által biztosított jog meghiusítására vezethet. Ha ugyanis a terhelt a hozzátartozója által választott védőtől elvonja a megbízást anélkül, hogy maga védőt választana, amire kötelezve nincs: ekkor hozzátartozóinak legjobb törekvése mellett is védelem nélkül maradhat. Minthogy ezt annyiszor mennyiszor megteheti: a makacs terhelttel szemben az 53. §. 2. bekezdése illusoriussá válik.»

Pedig a hermeneutika legelemibb szabálya, a törvényt nem magyarázni úgy, hogy in fine finali elvegye a réven, amit a vámon adott.

Dr. Barna Ignác,
kir. táblai bíró.

A kir. ügyész jogcselekményei a nyomozás és a vizsgálat során.

Az új bűnvádi perrendtartás a kir. ügyész jogcselekményeit, a nyomozás és a vizsgálat során, nem egyenlő joghatálylyal ruházta fel. A törvény eme rendelkezésének oka pedig abban keresendő, hogy a kir. ügyész a nyomozásnak korlátlan ura, a vizsgálat alatt pedig csupán ügyfél. A nyomozást ugyanis, miként ez a törvény VIII. fejezetében kifejtve van, a kir. ügyész indítja meg s a nyomozó hatóságokat, melyekkel szemben irányítási és ellenőrzési joga van, minden olyan cselekmény felvételére utasíthatja, mely a bűncselekmény és az abban tettes vagy részesként szereplő személyek kilétének felderítésére vezet. Vagyis a kir. ügyész a nyomozás alatt, amelynek szálai az ő kezében összpontosulnak, korlátlan rendelkezési joggal van felruházva s minden joglépését, melynek elhatározásában semminemű irányításban nem részesül, egyedül és akként intézi, hogy a helyes tájékozásra, mely a nyomozásnak tulajdonképi célját képezi, a vád emelése avagy nem emelése szempontjából a szükséges anyagot mielőbb megszerezze.

A kir. ügyész tehát a nyomozás alatt, úgy ennek megindítása, mikénti vezetése és megszüntetése felett, egyedül és minden más hatóság meghallgatása nélkül határoz. Innen van aztán az, hogy a nyomozásnak a kir. ügyész által történt megszüntetése, ami csupán annyit jelent, hogy az ügyész a vád nem emelése szempontjából van tájékozva, a nyomozásnak újból való folyamatba vételét nem akadályozza. A kir. ügyésznek ugyanis, a nyomozás megszüntetése felett hozott határozata, mely az ítélt dolog minőségével nem bír, nincs azzal a joghatálylyal felruházva, mely egy jogerős bírósági határozatot, mely a vizsgálat megszüntetése tárgyában kelt, mindenkiel szemben érvényesíthető ítélt dologgá (res judicata) minősít. A nyomozás tehát, ép úgy, mint ha az le sem folytattatott volna, ha annak folyamatba vételére újabb gyanuok merülnek fel, újból megindítható.

A kir. ügyésznek a nyomozás alatt tett minden cselekménye azért, amely azonban főmagánvád esetén (84. §) a rendőri hatóság főnökétől ered, nem arra irányul, hogy a bűncselekményt avagy az abban tettes vagy részesként résztvevőket ő maga megállapítsa; hanem arra, hogy a felügyelete és ellenőrzése mellett a vád emelése avagy nem emelése

szempontjából egybegyűjtött anyagot, amelynek azonban a bűncselekmény és az abban résztvevők kilétére nézve helyes tájékoztatást kell nyújtania, a birói eljárás alapjául előkészítse.

Egyébként a törvényben érvényre emelt amaz elv, mely szerint vizsgálatok csak kivételes esetekben (103. §.) fognak tartatni, a kir. ügyészség részére szabad kezét biztosít a végből, hogy a nyomozás során a helyes tájékozás megállapítására szolgáló adatok beszerzése iránt a szükséges intézkedéseket ép úgy elrendelhesse, mint a vizsgálóbíró a vizsgálat alatt. Az előkészítő eljárást tárgyzó szakaszok mindegyikén pedig vörös fonálként húzódik végig az az elv, hogy a kir. ügyészség részére a nyomozás során biztosított ez a hatalom, annak a célnak a megvalósításához szükséges, hogy a vizsgálat mellőzésével lefolytatott előkészítő eljárás ép úgy fő tárgyalásnak képezhesse alapját, mint az az eljárás, ahol az előkészítő eljárásnak mind a két tagozata, jelesül a nyomozás és a vizsgálat is lefolytatott. Csakhogy míg a vizsgálat során hozott határozat, amely csak a bíróság részéről eredhet, a megállapítás jellegét viseli magán, addig a nyomozás során a kir. ügyészség részéről eredő határozat ezt az ügydöntőséget rejtő tartalmat nem foglalja magában.

Nyilvánvaló tehát, hogy a kir. ügyész, amennyiben a nyomozás befejeztével vizsgálat indítatik, ez utóbbi során csupán ügyfélként szerepel, a nyomozás alatt pedig egy személyben, kezdeményezési és határozati joggal bír. Hogy pedig a kir. ügyész a vizsgálat folyama alatt csakis ügyfél gyanánt tekinthető, legjobban kitűnik az abból a viszonyból, mely a kir. ügyész és a vizsgálóbíró között fenáll. Az 1869: IV. tcz. 19. §-a ugyanis köteletségévé teszi a bírónak, hogy intézkedéseit a törvényekre és az ezek alapján keletkezett rendeletekre és szokásokra tartozik alapítani. Az az indítvány tehát, melyet a kir. ügyész a vizsgálat során emel, a vizsgálóbíróra, ki az indítványt felülbírálja, (105. §.) nem kötelező, s ekként a kir. ügyész, habár minden vizsgálati cselekményre nézve előállhat (119. §.) indítványával, csupán a vád elejtésével (128. §.) akaszthatja meg a vizsgálat menetét. Egyébként azonban a vizsgálat menetére, indítványai előterjesztésén kívül, döntő befolyást nem gyakorolhat. A kir. ügyésznek a vizsgáló bíróval való ez a helyzete különben, amely az új bűnvádi eljárásban még inkább kidomborodik, a már eddig is fenálló törvényekben gyökerező annak az elvnek az eredménye, hogy a kir. ügyész és vizsgálóbíró egymással szemben koordinált viszonyban állanak.

Az a joghatály tehát, mely a kir. ügyésznek a nyomozás és a vizsgálat során tett cselekményeire fűződik, egymástól lényegesen eltérő. Ez azonban természetesnek tűnik fel ama viszony megértése után, melyben a nyomozás és a vizsgálat egymással szemben áll. A törvény ugyanis célul tűzte maga elé, hogy az előzetes eljárás, melynek terhei eddig legnagyobb részben a vizsgálóbíró vállait nyomták, gyorsabb lefolyású legyen s azokban az esetekben, melyekben sem a vádnak sem a védelemnek nincs szüksége vizsgálatra, az előkészítő eljárásnak mind a két tagozata ne folytattassék le. Érvényre emeltetett tehát az az elv, hogy vizsgálatnak csak kivételes esetekben (103. §.) legyen helye, egyébként pedig a fő tárgyalás a nyomozás anyaga alapján tartassék meg. Minthogy pedig a nyomozás, amelyet az eddigi gyakorlat a vizsgálattól alig különböztetett meg, egészen új mederben fog folyni s a vezetés, amely különös éleslátást és tapintatot feltételez, a kir. ügyészség kezébe megy át: érthető az a megkülönböztetés, amelyet a törvény a kir. ügyész jogcselekményeire nézve, a nyomozás és vizsgálat során felállított. A bűnüldöző hatóság ugyanis, megfelelőleg az eddigi gyakorlatnak, az új törvény szerint sincs hivatva arra, hogy a vitás büntetőjogi igényt rendezze: ez csak a bíróságnak lehet feladata. Azért a kir. ügyésznek bárminemű jogcselekménye, mely tőle az előkészítő eljárás során ered, az ügydöntőséget maga után nem vonja. Az az

intézkedése pedig a törvénynek, hogy a bűnvádi eljárás megindítása csak a kir. ügyésztől, avagy fő magánvád esetén az ezt helyettesítő sértettől eredhet, az egész törvényt uraló amaz elven alapszik, amely szerint bírói eljárásnak csak vád alapján van helye. A vádat pedig a kir. ügyész, magánvád esetén pedig rendszerint a sértett képviseli. Hogy pedig a törvény a kir. ügyésznek, főmagánvád esetén pedig a rendőri hatóság főnökének, a nyomozás során a bűncselekmény és az abban szereplők felderítésére oly széleskörű hatáskört biztosít, ez a törvényben rejlő amaz elvnek az eredménye, hogy az esetek legnagyobb részében a bűncselekmény elkövetését mielőbb a főtárgyalás kövesse. Ez pedig csak abban az esetben érhető el, ha a vizsgálatok, amelyek megtartása különben sem indokolt minden esetben, az esetek nagy részében mellőztetnek. Innen van aztán az, hogy azok a cselekmények, melyek a nyomozás során a kir. ügyésztől erednek, foganatosítás tekintetében korlátozásnak és érdemi felülbírálnak, a vád képviseletének megtagadásától (42. §.) eltekintve, alávétve nincsenek; mind e cselekmények azonban a legszűkebb értelemben vett előkészítő jelleggel bírnak és ügydöntőséget nem tartalmaznak. Míg a kir. ügyészségnek a vizsgálat alatt emelt cselekményei, bárha ezek célja is az ügy előkészítése, foganatosítás alá csupán annyiban kerülnek, amennyiben azokat a vizsgálóbíró avagy a vádtanács (129. §.) teljesíthetőknek találja. Ez a két különböző joghatály pedig, mely a kir. ügyész jogcselekményeihez a nyomozás és a vizsgálat során fűződik, abban találja eredetét, hogy a kir. ügyész a nyomozásnak korlátlan ura, a vizsgálat alatt pedig csupán ügyfél.

Uzonyi Géza

n.-becskereki kir. jbsági albiró.

A bizományos önszerződési jogának konstruktója.¹

A bizományos önszerződési jogának konstruktója, — vagy mint Zsögöd mondaná — plastikája, egyike a legnehezebben megoldható problémáknak.

A kereskedelmi forgalom létesítette az önszerződési jogot a kereskedelem érdekében és — természetesen — mit sem törődött azzal, hogy a jogászoknak milyen sok fejtörést okoz majd e jogosultság logikus felépítésének feladatával.

A kereskedelmi törvény 381. §-a — a német kereskedelmi törvény 376. §-ának nyomán — átvette a kereskedelmi szokást, úgy a hogy találta, anélkül, hogy jogi formáját megalkotta volna. Az elmélet feladata maradt tehát, hogy a törvényben és szokásokban «adott» pontok közé — a kereskedelem érdekeinek szemmel tartásával — megrajzolja az önszerződési jog plastikáját.

Az önszerződési jog elméleti magyarázataként többféle theoria keletkezett.²

¹ Részlet szerzőnek «A bizományos önszerződési joga» cz. művéből, amelyet dr. Nagy Ferencz és dr. Schwarz Gusztáv budapesti egyetemi tanárok 4 pályázó mű közül a budapesti tud. egyetem jogi karának idei kereskedelemjogi pályadíjára méltónak ajánlottak a következő véleményes jelentés mellett: «A... pályamű kiváló tájékozottsággal irt munka, ritka irodalmi apparatussal van dolgozva s különösen nagy gondal használja fel a német és magyar tőzsde-enquéték munkálatait, folytonosan az élet reális viszonyait nézi s e részben önálló kutatások eredményeire támaszkodik. Oly munka, amely egyes vázlatosabb részleteket kivéve... *határozott irodalmi nyereségnek* tekinthető.»

A jogi kar e műnek oda is ítélte a pályadíjat, azonban a jelíges levélke felbontásakor kitudt, hogy a nyertes az eredmény kihirdetésekor már megszűnt az egyetem kötelékébe tartozni és így a kar szerzőnek a megítélt díjat ki nem adhatta.

Szerk.

² L. Grünhut: Das Recht des Commissionshandels. 1879. Wien. 487. és köv. ll. — Neumann Armin: A kereskedelemi törvény magyarázata. Budapest. 1898. 455. és köv. ll. — Hahn: Commentar zum allgemeiner deutschen Handelsgesetzbuch. 1875. Braunschweig. 506. l. 6. j. és nyomában Klupathy: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. 1896. Budapest. 285. l. — Lepa: Die Lehre vom Selbsteintritte des Kommissionärs stb. 1883. Stuttgart. 221. és köv. ll. — Schaps: Das Selbsteintrittsrecht des Kommissionärs stb. 1887. Berlin. 29. és köv. ll.

1. Az *alternativ-obligatio elmélete* szerint, a kereskedelmi törvény 381. §-ának megfelelő bizomány elfogadásával, a bizományos — a contractus aestimatorius analogiájára¹ — alternativ obligatiót vállal el az iránt, hogy — választása szerint — vagy harmadikkal szerződik, vagy önmaga lesz közvetlen eladó, illetőleg vevő.

Ez a theoria azonban nem állja meg a jogászi logika probakövet.

Először is téves az az állítás, hogy a kereskedelmi bizomány analog a contractus aestimatorius-szal.²

Másodszor teljesen érthetetlen az egész felépítés.

Ha az elmélet azt állítja, hogy a kereskedelmi törvény 381. §-ának esetében alternativ obligatio forog fen, sőt erre a viszonyra az alternativ obligatio szabályait is akarja alkalmazni, akkor nem lehet azt mondani, hogy ezen az alternatívák valamelyikének választására irányuló kötelezettséget megállapító viszonyon kívül még és egyúttal a megbízási viszony jogai és kötelességei is fenforognak.

A megbízási viszony tulajdonkép csak akkor létesülhet, a mikor a bizományos az állítólagos alternativ obligatiók közül a megbízást — azaz a harmadikkal való ügyletkötést — választja.

Addig logikusan csak a választásra irányuló obligatio létezését fogadhatjuk el.

Ámde, ha a bizományos éppen a másik alternatívát választja — önszerződként jelentkezve, — akkor tulajdonkép sohasem is volt bizományi viszony, tehát a bizomány szabályai egyáltalában nem alkalmazhatók.

Ezzel a logikai consequentiával azonban a constructio ellentétbe kerül a positiv intézkedésekkel, amelyek az önszerződő bizományosnak is biztosítják a provisio- és zálogjogot és amelyek az önszerződő bizományost is megterhelik a számadás kötelességével.

Láthatjuk tehát, hogy ez a theoria, amely valamikor az uralkodó elmélet volt,³ nem alkalmas a problema megoldására.

2. A *feltételes szerződések theoriája* szerint a kereskedelmi törvény 381. §-ának megfelelő bizomány oly kikötés mellett áll fen, hogy a bizományos *idejekorán*⁴ tett önszerződési nyilatkozata folytán a megbízás helyébe a felfüggesztő feltétel mellett kötött közvetlen adásvételi szerződés jön. Ez azért lehetséges, mert a bizomány felbontó feltétel mellett kötöttetik. A resolitiv conditio existit, ha a bizományos nyilatkozik.

Ez az elmélet constructio szempontjából értelmesebb,⁵ mint az előbbi, de consequentiáit nem lehet elfogadni.

A feltételes szerződések elmélete mellett a változások természetesen ex nunc állanak be és így — habár e constructio mellett egy addig létezett megbízási viszonyt el is kell ismerni és az abból már addig származott jogokat és kötelességeket respektálni is kell — a provisio- és zálogjog,

¹ Es besteht für die kaufmännische Commission in ihrer heutigen Gestalt die Analogie des Trödlervertrages, des contractus aestimatorius, bei welchem die Proposition ebenfalls auf eine alternative Verbindlichkeit geht, l. i. §. 1. D. de aestimatoria XIX. 3. Aut igitur ipsam rem debet incorruptam reddere, aut aestimationem de qua convenit. (Anschütz: Rechte des Einkaufscommissionärs als Selbstverkäufer. Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht (röviden Z.) — XVII. k. — 10. l.)

² L. Schaps 34. l.

³ Követői közé tartoztak: Anschütz (Rechte des Einkaufscommissionärs als Selbstverkäufer. Z — XVII. k. 10. l.) — Makower (Kommentar. 1884. 404. l.) — A lübecki Oberappellationsgericht (Seuffert: Archiv XXIV. k. 108. l. és Z — XIX. k. 544. l.) — Sőt a Reichs-Ober-Handels-Gericht (röviden ROHG.) is (Entsch. XIX. k. 359. l. — XX. k. 327. l.)

⁴ Vagyis a megbízónak a kereskedelmi törvény 328. §-ában tárgyalt visszavonási jogának gyakorlása előtt.

⁵ Sőt a constructio mellett még a források két helyének analogiája is felhozható: 1. l. 24. §. 4., l. 34. §. 1., l. 36. §. 1. D. 17., 1. — 2. Gaius Institutio III., 146. (L. Goldschmidt nyomán Lepa: i. m. 260—261. l.)

valamint a számadási kötelesség, amelyek tulajdonkép már az új viszony körül merülnek fel: jogalap nélkül maradnak.

Már pedig ez ellenkeznek nemcsak a törvényhozó akaratával, hanem a forgalom érdekeivel is.

Az említett jogok és a számadási kötelesség azonban olyan fontos kellékei az önszerződési bizománynak, amelyek nélkül ez meg sem állhat. Ámde azok másként, mint az eredeti bizomány teljesítésének folyamánai gyanánt, ahogy sem konstruálhatók.

Hogy milyen súlyt helyez pedig az említett jogokra és kötelességekre a törvényhozó, bizonyítja az a körülmény, hogy a német tőzsdetörvény¹ és az új német kereskedelmi törvény² külön kiemelik az önszerződésnek, mint egy a bizomány teljesítését képező ügyletnek a jellegét.

A feltételes szerződések teoriája tehát — amelyet különben megalkotója Dernburg³ is elvetett⁴ és már csak Abraham tart fen⁵ — egyáltalában nem felel meg céljának.

3. Az adásvételi ajánlat teoriája szerint tőzsdei vagy piaci árral bíró árukra irányuló bizomány mellett — ha a megbízó másképp nem rendelkezik — egyúttal a bizományosal szemben tett adásvételi ajánlat is felveendő.

Ezen ajánlatot a bizományos a tudósítással fogadja el, ha elfogadja. És akkor az eddigi bizományi viszony egyszerre közvetlen adásvételi viszonyná változik át. A változás hatásai azonban csak ex nunc állanak be, úgy, hogy az eddig létezett bizományi viszonyból származott jogok és kötelességek hatásait továbbra is éreztetik.

Az elmélet egyes hívei azonban belátták, hogy ilyképen körülbelül ugyanarra az eredményre jutnak, mint az előbbi teoriák. Ugyanis a provisio-, zálogjog és számadási kötelesség számára, amelyek mind éppen ex nunc létesülnek, semmi jogalap nem marad. Mert, ha ex nunc közvetlen adásvételi viszony jön létre: a közvetlen fél milyen címen számíton fel provisiót, milyen címen igényeljen törvényes zálogjogot és miért tartozzék elszámolni?

A theoria tehát correction ment át, amely szerint⁶ az adásvételi ajánlat nem a bizomány mellett, hanem azon belül tétetik, vagyis a közvetlen adásvételi viszony létesítése a megbízás teljesítésének tekintendő.

Azonban ez a korrigált elmélet logikai hibákban szenved. Érthetetlen ugyanis az a körülmény, hogy, ha a megbízási ajánlat már elfogadtatott és ezzel tartalma consumálódott, miképp lehetséges mégis az, hogy e theoria hívei az elfogadott megbízáson belől még egy el nem fogadott adásvételi ajánlatot vesznek fel.

Ha egyszer bizományi viszony már létezik, csakis a bizományi és közvetlen adásvételi viszony teljes összekeverése mellett beszélhetünk még adásvételi ajánlatról. Ezt maga

¹ 71. §.: „Die Kommission... kann... dadurch ausgeführt werden...“ Holott a régi kereskedelmi törvény 376. §-a szerint „... ist der Kommissionär befugt... selbst als Käufer“ stb.

A tőzsde-enquêt-bizottság jelentése (Bericht der Börsen-Enquête-Kommission 173. l.) és a tőzsdetörvény indokolása ezt külön említi.

„Schärfer als es im Artikel 376 des Handelsgesetzbuches geschehen, bringt die Fassung des ersten Absatzes des § 68 (az indokolás javaslata szerint való számozás; megfelel a törvény 71. §-ának) zum Ausdruck, dass der Selbsteintritt, sowie die Lieferung oder Übernahme des Kommissionsgutes durch den Kommissionär als Ausführung des Auftrages gelten, dass also das Geschäft bis zu seiner Abwicklung von den Grundsätzen des Auftragsverhältnisses, insbesondere der Verpflichtung zur Treue beherrscht wird. (Begründung zu einem Entwurf eines Börsengesetzes Stenographische Berichte über die Verhandlungen des Reichstages. 9. Legislaturperiode. IV. Session. 1895/97. Erster Anlageband. 31. l.)

² 400. §. Az új német kereskedelmi törvény még azzal is hangsúlyozza ezt a körülményt, hogy a 404. §-ban kifejezetten megadja az önszerződő bizományosnak is a törvényes zálogjogot.

³ Preuss. Privatrecht 1880. II. k. 187. §.

⁴ I. m. 1882. (3. kiadás) 516. és köv. l.

⁵ I. m. 21. ll.

⁶ L. Lepa i. m. 262. l.

Lepa is kénytelen Grünhut kritikájával szemben elismerni.¹ Különben is igen nehezen képzelhető el logikusan, hogy egy megbízást olyképp teljesítsünk, hogy homlokegyenest ellenkező jogviszonyt létesítsünk azzal, amelyre éppen a megbízás irányult. Szóval ez az elmélet sem adja meg az önszerződési jog világos és logikus konstrukcióját.

Ha ez a theoria mégis nagyon elterjedt,² ezt annak köszönheti, hogy a problema egy részletkérdésénél, t. i. az önszerződés perfectiója tekintetében látszólag teljesen találó megoldást nyújt.³

A kereskedelmi törvény 382. §-ának értelmében u. i., ha a megbízó a megbízást visszavonja és e visszavonás a bizományoshoz előbb érkezik, mint a megbízás teljesítéséről szóló tudósítás feladatott volna, a bizományos nem élhet többé az önszerződési joggal.

Az adásvételi ajánlat teoriája mellett ez az intézkedés a látszólag igen pausibilis konstrukciót nyer. A theoria szerint u. i. az önszerződés akkor perfect, amikor az ajánlat elfogadtatott. Elfogadása pedig a kereskedelmi törvény 318. §-ának értelmében akkor történt meg, amikor az erről szóló tudósítás feladatott.

Ha tehát a tudósítás még nem adatott fel, az ajánlat még nem fogadtatott el és így — ha a megbízás tárgyát képező ügylet harmadikkal sem kötött meg — a megbízó részéről (akinek ezt a jogát hallgatagon kikötöttnek kell praesumálni) visszavonható.

Ez a részletkonstructio azonban csak látszólag helyes, mert, hiszen, mint kimutatni igyekeztem, maga a főkonstructio, az adásvételi-ajánlat, nem állja meg a kritikát, eo ipso helytelen tehát minden erre épített további elmélet.

4. Grünhut teoriája.

Grünhut szerint⁴ minden, a keresk. törvény 381. §-ának megfelelő bizomány a teljesítés módjára vonatkozólag ex lege („kraft Rechtsnotwendigkeit“) facultativ. Tehát a bizományost a bizomány alapján ipso jure megilleti az a facultas alternativa, hogy a megbízás tárgyát képező ügyletet — választása szerint — vagy harmadikkal kösse meg, vagy pedig önmagával, mint harmadik személylyel és egyúttal a megbízó képviselőjével.

A bizományos tehát önszerződés esetén két szerepet tölt be: a harmadik személy és a megbízó képviselőjének szerepét. Azonban a felek között fenálló jogviszony még sem lesz közvetlenné, mert a bizományos megmarad bizományosnak, azaz önmaga (mint harmadik) saját nevében önmagával (mint a megbízó bizományosa) saját nevében köti meg az ügyletet.

Grünhut ezt részben Römerre támaszkodva, részben annak tételein túlhaladva magyarázza.

Elfogadja ugyanis, hogy a szoros értelemben vett, vagy tulajdonképeni önszerződés, amikor a képviselő (másnak nevében) mint olyan önmagával, mint magánszemélylyel (saját nevében) köt szerződést, lehetséges.

Sőt tovább menve azt is állítja, hogy constructio céljából elfogadható az a tétel,⁵ amely szerint valaki saját nevében

¹ I. m. 264. l.

² Követői: Gad. Hat der Kommissionär, wenn er als Eigenhändler eintreten will, das in der Anzeige über die Ausführung des Auftrags auszudrücken? Z. XIV. k. de 235. l. — Lepa i. m. 262. l. — C. F. Koch: (Kommentar. 1868. 566. l. 43. j. a.) — Fick: (Über börsenmässige Lieferungsgeschäfte. 1872. 21. l.) — A porosz Obertribunal (Striethorst: Archiv. LIX. k. 136. l. — LXIV. k. 301. l. — LXVII. k. 230. l.) — ROHG. (Entsch. V. k. 280. l. — VIII. k. 96. l. — XII. k. 188. l. — XVI. k. 305. l. — XIX. k. 55. l. stb.)

³ A ROHG. azonban — ugyisintén Hahn is, ki művének első kiadásában ezen elmélet híve volt — már elpártoltak e teoriától (L. Hahn i. m. 523. l. 4. j.)

⁴ I. m. 467. l. Továbbá Zeitschrift für Privat- u. öffentliche Recht der Gegenwart. V. k. 121. l. és Endemanns Handbuch III. k. 251. l.

⁵ Hahn még constructio céljából sem fogadja el a tételt, ami nyilvánvalóan tulzás. (L. Hahn: Beitrag zur Lehre vom Kommissionsgeschäft. Z. XXIX. 4. l.)

is köthet önmagával szerződést. Mert — azt mondja,¹ — ha felállítjuk azt a fictiót, hogy a bizományos a megbízást önmagával köti meg, igaz, hogy a bizományos valóban hitelező és adós lesz egy személyben — formailag. Ámde abban a jogviszonyban *materialiter* mégis a megbízó lesz, vagy hitelező, vagy adós: ez pedig megfelel annak a feltételnek, a melyet Römer állít fel, hogy t. i. a jog és az annak megfelelő kötelezettség (a vagyonszolg terén) fogalmilag két különböző vagyont követel meg, amelyek közül az egyik szaporodik, a másik kevesbedik.

A kifejtettek alapján Grünhut mind a két félnek — jogaiknak érvényesítése végett — mandati actiót ad, illetőleg a megbízónak — a kereskedelmi törvény 381. §-ának megfelelőleg — ezen kívül még actio empti respective venditi utilis-t is.²

Grünhut a *bizományi*, közvetett viszony fentartását azzal indokolja,³ hogy a megbízó érdeke megköveteli a közvetett viszony fentartását, mert ha a bizományosnak megengedjük, hogy közvetlen eladóként vagy vevőként szerepelhessen, ezzel jogilag már kezdettől fogva felmentjük őt attól, hogy a megbízó érdekeire figyelemmel legyen.

Azonkívül még a megbízó szándéka is arra irányul, hogy a bizományos *saját nevében* kösse meg az ügyletet.

Végül Grünhut állítása szerint a közvetett viszony fentartása törvényhozó intentiójának is megfelel.⁴

A porosz törvényjavaslatnak 294. §. 2. bekezdését u. i., „der Commissionär hat zugleich die Rechte und Pflichten des Käufers und Verkäufers», a javaslat második olvasásakor törölték.⁵

Grünhut érvelése azonban nem állja meg a kritikát.

(Folyt. köv.)

Dr. Horváth Lipót.

A bűnügyi muzeumok.⁶

Az exact tudományok virágzásának kora attól az időponttól számítható, mikor munkásságuk terét a tanteremből áttették a laboratóriumba. Ami a vegytannak a kísérlet, a boncztnak a készítmény, a természettannak a műszer, az a büntetőjognak a bűnügyi muzeum, mert nagyon is kézen fekvő igazság az, hogy a tárgyakat, melyekről beszélünk és ítéletet mondunk, legalább egyszer életünkben látni is kell. Ehhez járul az a szempont is, hogy a kriminálista lehetőleg eligazodjék mindama kérdésekben, melyeknek nincs szakértője — mert hisz csak maga a büntetett lehetne szakértő — vagy melyekben a szakértő nélkülözhető. Ha pedig abba a helyzetbe jut, hogy szakértőt vesz segítségül, tudnia kell, hogy a szakértő mire képes, melyek tudásának alapjai és határai. Ne legyen a kriminálista vegyész, botanikus, fizikus,

¹ I. m. 486. l. 37. j.

² Grünhut ezt azzal indokolja, hogy a bizományos jogainak érvényesítésére teljesen elegendő a mandati actio contraria, amelynek segítségével ugyanazt érheti el, mint az empti actióval. Ha u. i. a megbízó késedelembe esik — harmadikkal kötött ügyletnél — a bizományos kártérítést fizetve a harmadiknak a mandati actio contrariával követelheti kiadásának megtérítését. Önszerződéssel teljesített bizománynál — a megbízónak előforduló késedelmére — az a fictió veendő fel, hogy a bizományos *magának*, mint harmadiknak *már megfizette* a kártérítést és így szintén bizományi kiadás fejében követelheti vissza ezen összeget a megbízótól. (L. i. m. 493. l.)

³ I. m. 490. l.

⁴ I. m. 484. l. 36. j.

⁵ Már az első olvasáskor is tettek törlésre vonatkozólag indítványt, amely azonban kisebbségben maradt. Az első olvasáskor tett indítványt következőképp indokolták: „Es wäre... im Interesse des Committenten geboten..., dem eintretenden Commissionär nicht die Rechte und Pflichten eines Verkäufers beizulegen, weil die Pflichten desselben aus dem Auftragsverhältnisse zu Gunsten des Committenten, welcher hier gegen Missbrauch geschützt werden müsste, weiter gingen, als die aus dem Kaufvertrage, und dem Committent entgegen sein Wissen und Wollen nicht ein anderes Rechtsverhältniss aufgedrungen werden dürfte.»

⁶ Részlet dr. Vámbéry Rusztem jogászegyleti előadásából.

fényképész vagy histologus, mert ez a teljes tudatlanságnál is veszedelmesebb féltudásra vezetne, de tudja azt, hogy ezen ismeretek szakértői véleményei minő korlátok közt mozognak. Nem egy büntető bíró kért már szakvéleményt vér vagy spermiumokról, méreghatásokról és száz más a büntetőperben fontos szerepet játszó tárgyról és nem egy büntető bíró vont le a nyert véleményekből messzemenő következtetéseket, a nélkül, hogy egyáltalán látta volna a megvizsgált tárgyat. Azt tartja egy a mi speciális viszonyainkra nagyon is illő közmondás, hogy a kinek az Isten hivatalt adott, észt is ad hozzá, ámde a tudást mégis csak el kell sajátítani. A csálhatatlanság bizonyos büszke öntudata kell ahhoz, hogy a bíró vagy ügyész vértestecskékről vagy heminkristályokról vitatkozzék a szakértővel, a nélkül, hogy ilyeneket valaha látott volna életében. Mennyivel könnyebben értekezhetné a bíró a szakértővel, ha a fülhegygyel ellesett néhány szakkifejezésen felül tisztában volna az általuk megjelölt kifejezésekkel is és módjában lett volna a vita substratumát saját szemeivel is látni.

Ez és hasonló tekintetek indítanak arra, hogy a felállítandó casier judiciaire-rel kapcsolatban — egyelőre csak Budapesten — bűnügyi muzeum létesítését hozzam javaslatba. Az első intézmény a büntetettek személyi viszonyainak fixirozásával foglalkozik, a második a büntetendő cselekmény anyagáról, realitairól nyújtana megfelelő felvilágosítást. A muzeum berendezése nem ütköznék nagyobb nehézségekbe, anyagot a büntető igazságszolgáltatás bőven produkál s a költségek az első berendezkedés kiadásaitól eltekintve, évenként nem haladnának túl néhány 100 frtot, ami az intézmény segélyével elérhető rendkívüli eredménnyel igen kedvező arányban áll. Néhány nagyobb világos szoba, üvegszekrényekkel a kényesebb, polczokkal a durvább tárgyak számára, egy beérkezési napló, egy czédulakatalogus és egy rendszeres mutatókönyv megfelelnének a berendezés igényeinek. A tárgyak beszerzése a bíróságokhoz, mindenekelőtt pedig a budapesti tábla területén levő bíróságokhoz intézett miniszteri körrendelet után történnék. Ebben pontosan körül kellene írni az intézmény célját s a gyűjtemény körét, s minden egyes bírónak vagy ügyésznek kötelességévé tenni, hogy ha valamely büntetőper során a fent kifejtett elveknek megfelelő tárgy kerülne elő, e körülményt a letétnaplóban s az ügyiratain jelöljék meg, az ügy jogerős befejezése után pedig a bíróság vezetője intézkedjék a Btk. 61. §-ának korlátai közt a tárgynak a bűnügyi muzeumba leendő átküldése iránt. A gráci muzeumnál Gross dr. vérmes reményei nem váltak teljesen be a küldött tárgyak mennyiségére nézve,* de azt hiszem, hogy nekünk — s itt különösen a büntetőbírói kar fiatalabb s gyakorlati, új eszmékért lelkesülni tudó, a sablonmunkától el nem csigázott tagjaira célzok — nem kell mindig német példa után haladnunk s uraságoktól levetett gondolatokat megvalósítani. Az ilykép berendezett gyűjteményt természetesen nemcsak a rendőri tisztviselők, hanem különösen a bíróság és ügyészség tagjai, ezek segédszemélyzete, az ügyvédi kamara tagjai — ügyvédek és ügyvédjelöltek tanulmányozhatnák, s hogy e tanulmány nem volna minden haszon nélkül való, azt talán felesleges tovább is bizonyítgatnom.

Midőn a bűnügyi muzeum tervét dr. Székely Ferencz curiai bíróval, a büntetőjogi kodifikációs osztály éles judiciumu vezetőjével közöltem, véleményét kérve, ő egy önként talán ismeretes adomával válaszolt: az egyszeri czigánygyerek ugyanis, midőn születésnapján atyja azt tudakolta, hogy mi kellene neki, inkább kalács, pecsenye vagy cifra ruha, azt felelte: adjon apám egy darab kenyeret! Mire az öreg azt viszonzta: adta rajkója, neked is mindig az kell, ami nincs. Elismerem, hogy a hasonlatban sok igaz-

* Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik. I. 110. l.

ság van, hogy a magyar büntető jogszolgáltatásnak nagyobb szüksége van a kenyérre, mint a kalácsra, de mikor a kalács olcsóbb, mint a kenyér és szintén van némi tápláló ereje, miért ne szerezzük meg? Az a másfél milliónyi összeg, melyre a büntető perrendtartás életbeléptetése végett előreláthatólag szükség lesz, meg se érezné azt a csekély emelkedést, amit egy bűnügyi muzeum felállítása okozna.

A másik propositióm, mely azonban az elsővel kapcsolatos, s melyet annak sikerétől tennék függővé, egy bűnügyi intézet felállítása megfelelő könyvtárral és laboratóriummal ellátva. A gondolat a büntetőjogi eszmék legnagyobb agitátorától Liszt Ferencz berlini tanártól ered, aki a nemzetközi büntetőegyesület linzi kongresszusán a következőket mondotta: «Es könnten auch die bestehenden Kriminal-Museen als Institute weitergebildet werden. An der Spitze stände ein Direktor, der an der Universität Vorlesungen für Studenten und auch auf etwa sechs Wochen berechnete Kurse für junge Praktiker hielte, vielleicht in Verbindung mit der am Orte bestehenden Strafanstalt». A bűnügyi muzeumban összegyűjtött anyag teljes értékesítése csak úgy képzelhető, ha azt előadások kapcsán be is mutatják, mert hisz tudjuk azt, hogy a facultativ tanulmányok semmit sem jelentenek, ami legjobban az egyetem nem kötelező tárgyai-nál tűnik ki. Ezt a hat heti gyakorlati kurzust kötelezővé tenném mindenkire, aki büntető bírónak vagy ügyésznek készül. Méltóztassék elhinni, hogy nincs e követelésben semmi atrocitás és annak teljesítése az előkészítő szolgálatban lévő juristákat nem terhelne túl. Ha a joggyakornokok, aljegyzők és jegyzők «a közszolgálat érdekében» hónapokat vagy néha éveket fordíthatnak arra, hogy a végrehajtást elrendelő vagy jóváhagyó végzések tudományos mélységű misztériumaiba behatoljanak, ha a gyakorlati jogi gondolkodás szolgálatában hosszú időn át töltenek ki váltóügyi sommás végzéseket, akkor talán annak megtanulására is fordíthatnának néhány hetet, ami a gyakorlati kriminalistának mindennapi kenyere. Jó szolgálatokat tenne egy kapcsolatos laboratórium is, melyben egyrészt minta és összehasonlítás tárgyakat készítenének a muzeum számára, másrészt ama kézi ügyességekben gyakorolhatnák magukat, melyek a bűnügyi realiák: a kriminalisztika kiegészítő elemei. Hogy minő tárgyak és ismeretek volnának azok, melyek előadásának feladata a muzeum igazgatójára hárulna, arról már fentebb beszámoltam. Szívesen fogadok minden ellenvetést és argumentumot propositióim bármelyike ellen: csak kettőt szeretnék eleve kizárni, az egyik az, hogy a mai kiképzés mellett is normális kerékvágásban halad Justitia bűnügyi szekere, a másik az, hogy nem találunk megfelelő egyént a muzeum és a kurszus vezetésére. Az első azt hiszem Yvernès számadatai és a köztapasztalat eléggé megcáfolják, a másodikra pedig azt jegyzem meg, hogy e terv megvalósítása sokkal távolabb esik, semmint ne lehetne addig egy vagy több kriminalistát e célra kiképezni. Jól tudom azt, hogy javaslatom csak a jövő zenéjének hangjegye, de viszont nem hagyom figyelmen kívül azt sem, hogy igazságügyünk élén most oly férfi áll, aki nem elcsépelte kintorna-melódiák szerint halad feladatai teljesítésében.

Különfélék.

— **Az új bűnvádi eljárásban konstruált semmiségi panaszról** a múlt évi 51. és a folyó évi 16. számban kifejtett érvelésünket Edvi Illés Károly egész terjedelmében elfogadja s a *Budapesti Hírlap* egyik utóbbi számában a kérdésről ezeket írja:

A kir. Curia anyagi semmiség esetében a törvénynek megfelelő ítéletet hoz. Ez első sorban kétségkívül azt jelenti, hogy a kir. Curia, miként a felebbviteli bíróság, az ügy érdemében ítélt. Nem utasítja az alsóbb fokú bíróságot, hogy új ítéletet hozzon az ügyben, hanem érdemileg maga változ-

tatja meg az ítéletet, ha azt látja, hogy az egyik vagy másik irányban nem felel meg az anyagi büntetőtörvény rendelkezéseinek. Tehát felmentő ítéletet hoz, ha arról győződik meg, hogy az alsófoku bíróság által büntetendőnek nyilvánított cselekmény a törvény szerint nem büntethető, — vagy megfordítva: elítéli az alsófoku bíróság által felmentett vádlottat, ha cselekményét büntetendőnek tartja. E mellett belebocsátkozhatik a büntetés kiszabásába is és felemelheti az alsóbbfokulag kimért büntetést, ha meggyőződése szerint a fenforgó körülmények nem elég nyomatékosak arra, hogy azt a bíróság a törvényben megállapított legkisebb mértéken alul szabja ki. Szóval: a kir. Curia mint semmitőszék elítélheti azt, akit a szóbeliség és közvetlenség alapján ítéltő bíróság felmentett és súlyosabb büntetést szabhat ki, mint aminőt e bíróság megállapított.

Ezt jelenti a 437. §-nak az a rendelkezése, hogy a kir. Curia anyagi semmiség esetében megsemmisíti az alsófoku bíróság ítéletét és a törvénynek megfelelő ítéletet hoz. E rendelkezés pedig kivételt nem ismerő szabályként van felállítva és így az esküdtbíróság ítéleteire, tehát a sajtó útján elkövetett büntetendő cselekményekre is kiterjed.

Már most az a kérdés, hogy nem veszedelmes-e a kir. Curia kezében ez a jog? Vagy talán bizhatunk abban, hogy legfelsőbb bíróságunk nem fogja igazságtalanul elítélni azt, akit az alsófoku bíróság felmentett, s nem fogja ok nélkül súlyosítani a büntetéseket. Ámde ez nem a bizalom kérdése. Intézményekről és garantiákról van itt szó.

A kérdés az, hogy minő bíróságok ítéleteit s minő eljárás szerint változtathatja meg ily módon a kir. Curia?

A törvényszék és a kir. tábla a szóbeliség és közvetlenség alapján, a vád és védelem erősségeinek meghallgatása után ítélt. Az esküdtbíróság e mellett tizenkét független polgár közreműködésével szolgáltatja az igazságot. E bíróságok állapítják meg jogerősen a tényeket és ezek eljárása nyújt legtöbb garantiát arra nézve is, hogy a terhelt bűnössége vagy büntelensége kimondassék.

Ezzel szemben a kir. Curia mint semmitőszék az iratok alapján ítélt. A tárgyalás a koronaügyésznek vagy helyettesének jelenléte nélkül nem tartható meg: más félnek vagy képviselőjének jelenléte azonban nem szükséges, — a vádlott meghallgatása pedig egyenesen ki van zárva. (436. §.)

Most képzeljük el, hogy a kir. Curia ez eljárás alapján az alsófokulag felmentett vádlottat, anélkül, hogy valaha látta volna, esetleg halálbüntetésre is ítélti. Képzeljük el, hogy az esküdtszék felmentő verdictje ellenében a kir. Curia kimondhatja a vádlott bűnösségét úgy a közönséges büntettek, mint a sajtó útján elkövetett delictumok eseteiben.

Mindezek talán már elkésett kérdések. Mert hiszen kész törvénnyel állunk szemben, amely Plósz Sándor igazságügy-miniszterre csak életbeléptetés végett szállott át. És mégis czélszerű lesz ezzel a §-sal a perrendtartás életbeléptetése előtt foglalkozni.

— **A vidéki rabsegélyző-egyesületek** alig egynéhány kivételével éppen nem teljesítik az őket megillető hivatásukat. Tizenkilencz rabsegélyző-egylet van az országban (a budapestit leszámítva), melyek az államtól összesen 4800 frtnyi subventiót nyernek. Ámde ezen összeg csak részben kerül kiosztásra, jelentékeny hányadát évről-évre az alapvagyon növelésére fordítják. A győr-mosoni egylet például 300 frt államsegélyt kap, s noha alapvagyon mintegy 1800 frt, összesen 212 frtot költött; a pécsi egylet 200 frt subventiót élvez, céljaira fordított 70 frtot; a lugosi egylet 100 frt subventio mellett 59 frtnyi kiadást ért el; a gyulafehérvári egylet 250 frt segélyt nyer, ebből kiosztott 27 (huszonhét) forintot. E mellett több oly egyesület van, melynek egész évi budgetje 10—12 frtot tesz ki. Ilyen mérvű munkásság nem alkalmas arra, hogy a visszaeső bűnösök számarányának apasztásával bűnügyi viszonyaink kedvezőbbben alakuljanak.

— **A hajléktalanok menedékházában** a múlt évben összesen 326,645 személy, köztük 4452 gyermek kapott éjjeli szállást és vacsorát, még pedig 15,810 egyén ingyen, a többi hat krnyi díjért szállásoltatott el. Sajnálattal említi fel az évi jelentés, hogy «a fővárosi államrendőrség által a menhelyek körül ismételtlen megejtett razziák nagy mérvben elriasztották az azokban hajlékot keresőket», s a lefolyt évben mintegy 36 ezerrel kevesebben keresték fel a menedékházakat, mint

1897-ben. Ezt a panaszt nem tartjuk teljesen indokoltnak. Elvégre nem lehet a hajléktalanok menhelye asylum a rendőrség ellen, védvára a kriminalitásnak, s ha a tolvajok és betörők azt találkozó helynek, avagy háborítatlan éjjeli tanyának tekintik, a közbiztonság érdeke, hogy a rendőrség — felétlen szükség esetében — beleavatkozzék.

— **Nő az államfogházban.** Érdekes fogolytársa lesz a szegedi államfogház párbajhőseinek és politikai martirjainak. A szegedi kir. törvényszék egy parasztasszonyt, sajtó útján elkövetett osztály elleni izgatás vétsége miatt, nyolcz napi államfogházra ítélte. Az uttörő amazon, névszerint Retek Terézia, legközelebb meg is kezdi büntetésének kiállítását, s bizonyára fel fogja rázni egyhangu unalmából az államfogházi életet.

— **Szakértői ellenmondások.** Sz. S. csikvándi földmives pár évvel ezelőtt agyonlőtte testvérét. A kir. Curia az igazságügyi orvosi tanács azon véleménye alapján, hogy vádlott elmebeteg, felmentő ítéletet hozott, mire Sz. a győri kórházban helyeztetett el. A kórház orvosi tanácsa azonban, nem találván elegendő bizonyító jelenséget elmebetegség konstatálására, Sz.-t szabadon bocsátotta. Így egy bűnös, ki azon a czímen szabadult meg a büntetés elől, hogy elmebeteg, a kórházból azon az alapon került ki, hogy épeszű.

— **A budapesti egyetem jogi karán** a következő joghallgatók nyertek az idén díjakat. Czakó Elemér, Kepes Bernát, Meisels Hugó, Brachfeld Dezső, Fuchs Jenő, Friedmann Mór, Weszely János, Steinfeld Felix, Färber Jenő, Neumann Jenő, Róth László, Schwarcz Imre, Bernhaus Miksa, Bokor Gusztáv

— **A jogi kar ujonnan kitűzött jutalomtétellei:**

A közigazgatásból.

Fejtsék ki a községek (városok) állása a közigazgatás általános rendszerében, továbbá belső szervezetük, hatáskörük, különösen ennek kibővülése socialpolitikai tekintetben az újabb törvényhozások szerint.

Jutalma 260 ft.

A nemzetgazdaságtanból.

Fejtsék ki a gazdasági válságok elmélete.

Jutalma 70 ft.

A magyar közigazgatási jog köréből.

Adassék a magyar közhivatalnokok vagyoni (kártérítési) felelősségére és ennek érvényesítésére vonatkozó jogszabályok kritikai méltatása, és jelöltesse ki a szükséges reform irányelvei. A pályamű előnyéül fog vétenni, ha a külföldi államok hasontárgyú jogintézményeit is figyelembe veszi.

Jutalma 260 ft.

Az egyházjogból.

Mennyiben forrásai az egyházi jognak a világi törvények?

Jutalma 70 ft.

A magyar polgári törvénykezésből.

Adassék elő a szóbeliség természete és alkalmazása régebbi és újabb törvényeinkben és az eljárás különböző részeiben.

Jutalma 70 ft.

A magyar alkotmány- és jogtörténetből.

A földesuri hatalom eredete és fejlődési története Werbőczy Hármaskönyvéig.

Jutalma 70 ft.

— **Az ügyvédek** megjelenése a társasbiróságok előtt sok esetben nem igen felel meg ezen biróságok méltóságának. Különösen az ellen szólunk, hogy a Curia és táblák felülvizsgálati tanácsainak tárgyalásain az ügyvéd urak leghétköznapibb ruháikban jelenjenek meg. Ha nem is kívánunk valami rendkívüli ünnepiességet, de az igenis kívánatos és helyénvaló volna, ha felsőbiróságainknak a külső megjelenésben is megadnánk a kellő tiszteletet.

— **A budapesti kir. táblához** ez év első négy havában érkezett 9991, a mult évi hátralékkal együtt elintézésre várt 13,562, elintéztetett 10,344 (ebből ülésen kívül 3801), hátralékban maradt 3218 ügy. A hátralékból 2466 esik a polgári ügyekre (köztük 1258 váltóügy), míg a büntetőosztály hátraléka csupán 752. A polgári ügyekben a hátralékok száma a mult év vége óta némileg emelkedett, míg a büntetőügyekben a restantia 1154-ről 752-re apadt, úgy, hogy most már a büntetőtanácsok legtöbbször csak hetenként két napon át üléseznek. Nem-e lehetne az így megtakarított időt a polgári hátralékok apasztására fructifikálni?

— **Ülésen kívüli elintézés esetei.** A m. kir. Curia: Csalás és okirathamisítás miatt vádolt T. F. elleni bűnügyben végzett:

Mindkét alsőbiróság végzése megsemmisítették és az eljáró kir. törvényszék utasított, hogy a Maróti Vendel által 1898 augusztus 1-én 13,582. sz. a. beadott kérvény iránt szabályszerűleg alakítandó tanácsülésben hozzon határozatot.

Mert: a bűnvádi ügyviteli szabályok 1. §. értelmében a büntető ügyek kezelésénél is alkalmazandó általános birói ügyviteli szabályzat 168. §-ában felsorolt minőségű s alárendelt jelentőségű intézkedések lévén csak ülésen kívül megtehetők, a sérelmesnek állított 13,582. sz. elsőbirói végzés azonban az ügyfél által előterjesztett kérelmet elutasítván, oly intézkedésnek — ami ülésen kívül is meghozható lenne — nem vehető, tehát az már a másodbiróság által hivatalból megsemmisítendő lett volna: ez okból az ügyviteli szabályok rendelkezésének megsértésével hozott mindkét alsőbirósági határozatot megsemmisíteni és az elsőfoku bíróságot szabályszerű eljárásra utasítani kellett. (1899 április 25. 3730. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A német polgári törvénykönyv** életbeléptetéséről szóló porosz törvényjavaslat szerint felosztható bármely részvénytársaság, ha a közgyűlés törvényellenes határozata, vagy a vezetőség törvényellenes eljárása által a társulat a közjót veszélyezteti.

— **Az olasz bűnvádi eljárás** módosításának munkálatai folynak. Az 1865. évben kihirdetett és életbelépett, a bűnvádi eljárásról szóló törvénykönyv több szakasza már módosított részint az 1889. évi, a büntetőtörvénykönyv életbeléptetésére vonatkozó törvényvel, részint az 1874. évi esküdtszéki törvényvel. Az 1898. évi október hó 3-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet egy szerkesztő-bizottságot alkotott, amelynek kötelességévé tette, hogy: «tanulmányozza és előterjeszse azon módosításokat, amelyek a hatályban levő bűnvádi eljárásról szóló törvénykönyvbe belehelyezendők». A cél tehát nem egy új bűnvádi eljárásnak a megalkotása, hanem a meglevőnek újabb nagyobb terjedelmű módosítása.

A szerkesztő-bizottság elnöke maga Finocchiaro-Aprile C. volt igazságügyminiszter, alelnöke Pessina Enrico a nápolyi egyetemen a büntetőjog és bűnvádi eljárás rendes tanára, senator, akadémiánknak most megválasztott kültagja. A bizottság tagjai közt a munkálatok következőképen osztattak fel. Lucchini Luigi országgyűlési képviselő: bűnvádi keresetek és előzetes letartóztatás; Nocito Pietro a római egyetemen a büntetőjog és bűnvádi eljárás rendes tanára, országgyűlési képviselő: bírósági rendőrség és vizsgálat; Vacca Guglielmo kir. ügyész: közvetlen idézés; Marsilio Pietro főügyész-helyettes a római semmitőszéknél: illetékesség; Marzella Paolo a római semmitőszék bírása: büntetőbiráskodás általában; Villa Tommaso országgyűlési képviselő: esküdtszék; Brusa Emilio a turini egyetemen a büntetőjog és bűnvádi eljárás rendes tanára: makacssági határozatok; Ferro-Luzzi Giovanni a római semmitőszék bírása: semmiségi biráskodás; Canonico Tancredi a római semmitőszék tanácselnöke, senator: felülvizsgálat; Caraciotti Alasondro igazságügyminiszteri osztálytanácsos: az ítéletek végrehajtása kérdésében.

A bizottság határozatait nem hozza nyilvánosságra. —ő.

A Magyar Jogászegylet hat legújabb (12—17.) kölete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egyület pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda, vagy a titkári hivatalba (Zöldfa-utca 31. sz. a.) küldhetők a taggyűjtő ívek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kegyelmes Curia. B. A. — Kodifikacionális kérdések. Dr. König Vilmos budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A házak eltolásának jogi problémája. Fys. — Telekkönyvi rangsorozatsere és egyetemleges jelzőlog. Dr. Hirschler Henrik budapesti ügyvédtől. — A bizományos önszerződési jogának konstrukciója. Dr. Horvát Lipóttól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A kir. törvényszékek felelősségi tanácsai köréből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kegyelmes Curia.

«Az ügyvédi kar önértékét méltán sértheti, ha látja, hogy fegyelmi bíróságainak éppen nem tulszigorú ítéletei kiforgattnak, ha tapasztalja, hogy az ügyvédi rosszhiszeműséget a legfőbb bíróság mily bámulatosan enyhe elbírálásban részesíti. Igazán kíváncsiak vagyunk, vajon a kir. Curia akkor is ennyire enyhe volna-e az ily cselekményekkel szemben, ha nem ügyvéd, hanem bíró állana vád alatt?»

A felelet ezen, 1897-ben* felvetett kérdésünkre többrendbeli curiai ítélet képében előtűnt fekszik.

1. A Curia kisebb fegyelmi tanácsa (1899 február 11. 79. sz. a.) 200 frtra ítelt (az elsőfoku fegyelmi bíróság ítéletének helybenhagyásával) egy albirót, akit huszonnégyszeres fegyelmi vétségben talált bűnösnek és aki előzőleg már elnökieleg megintetett, a felsőbb bíróság által rendbirsággal sújtott és fegyelmileg háromszor volt büntetve.

Ez az albiró a hivatali aktákat halomszámra magánál tartotta, azok átadását öt esztendeig a vizsgálóbíró félrevezetésével is halogatta; a beadványokat, feljelentéseket, tárgyalási jegyzőkönyveket esztendőnkön át el nem intézte; a befizetett pénzbüntetések el nem könyvelte; a kiszabott pénzbüntetések előírásáról és behajtásáról nem gondoskodott, minek folytán azok elévültek. Elévültek ugyancsak az albiró hibájából több esetben a kirótt szabadságvesztési büntetések is; a végrehajtott büntetésekről némely esetben feljegyzést nem vezetett; határozatait számos esetben írásba egyáltalán nem foglalta; a meghozott ítéletek elleni felebbezéseket több ízben csak egy év múlva terjesztette fel; váltóit négy ízben a bírósági végrehajtókkal giráltatta.

Méltán jellemezte a fegyelmi bíróság eme bíró működését úgy, hogy: «vádolt egész bírói működése alatt botrányos hanyagsággal járt el hivatalos kötelességei teljesítésében s a kezén megfordult magán- és közérdekű közokiratokkal lelkiismeretlen könnyelműséggel bánt el, midőn azokat magánlakásába magával hurcolta és évekig az avult holmiai között tartotta».

És mégis, mi a conclusio? *Kétszáz forint pénzbüntetés.*

2. Egy albiró, aki négy hónapon keresztül csak 38 napon tartott tárgyalást és összesen 11 érdemleges ítéletet és 92 hagyatékátadó végzést hozott, hátralékait 1950 darabra engedte felszaporodni. Saját beismerése szerint számos ítéletét írásba nem foglalta. Ezek közül 24 érdemleges ítéletre nézve olyan hiányos feljegyzéseket tett, hogy a különben is hézagosságyegyzetekből az ítéleteket teljes biztossággal megállapítani nem lehetett.

Huszonöt rendbeli perét úgy kezelte, hogy a tárgyalási jegyzőkönyveket minden elintézés nélkül kék írásos jegyzetekkel látta el, e jegyzetekben újabb tárgyalási határnapokat jelez, ily tárgyalásoknak azonban a tárgyalási naplóban nyoma sincs. Ugyanazon bíró a soron kívüli letéti és végrehajtási ügyeket, sürgős megkereséseket hónapokon át el nem intézte, a benyújtott kereseteket hevertette, azokra még csak tárgyalást sem tűzött.

Ez az albiró rosszalásra ítéltetett (1897 december 18. 628/97. sz. a.).

3. Egy másik albiró ellen bebizonyult, hogy számos ízben nyilvános helyeken dorbézolt, leittasodott, rakoncátlanzkodott, az emberekbe belekötött, s általán oly botrányos magaviseletet tanúsított, hogy az illető helységben az intelligens osztályhoz tartozó emberek elkerülték azokat a helyeket, melyeken az illető meg szokott fordulni.

Kereste az alkalmat a vádlott a járásbírájával való összetűzésre, öt minden legcsekélyebb ok nélkül durva inzultusokkal illette, uton-utfélen nyilvánosan gunyolta, sőt vele szemben tettelegességre is vetemedett.

A kir. tábla konstatálván, hogy a vádlott albiró a vég-tárgyaláson is megbotránkoztató nyegleséggel viselkedett, arra való tekintettel, hogy cselekményeit beismerte, eddig fegyelmileg büntetve nem volt és javulása kizártnak nem látszik, *százötven forint* pénzbüntetést szabott ki, s a Curia ezen ítéletet (231/99. sz. a.) helybenhagyta.

4. A p—i járásbíróshoz új albirót helyeztek át. Erről a járásbíróshoz azt mondja a temesvári kir. tábla 13/99. számú fegyelmi ítélete, hogy rendetlen állapotáról ismeretes.

Az új albiró sem csinált nagyobb rendet.

A megkereséseket nem teljesítette, a sürgetésekre nem is hederített; a vizsgálatokat hónapokig huzta-halasztotta még olyan esetekben is, ahol a vádlott vizsgálati fogságban ült. Egy vádlott öt hónapig volt így teljesen ártatlanul szabadságától megfosztva. A legfontosabb bünvizsgálatokat is hevertette. Több egyént vizsgálati fogságba helyezett, anélkül hogy a vizsgálóbírói lajstromba be lettek volna vezetve; ez ügyekben semminemű akták nem voltak fel-találhatók. Kezén az akták elkallódtak. Az ítéleteket hónapokkal a kihirdetés után foglalta írásba. Restanciái ijesztő módon felszaporodtak. A vétségekről és kihágásokról vezetett lajstromokat nem közölte a kir. ügyészszéggel. A kimutatásokba és lajstromokba a rendtelenségek palástolása és a felügyeleti hatóságok félrevezetése céljából hamis adatokat jegyzett be.

A temesvári kir. tábla és ennek ítéletét helybenhagyván, a kir. Curia fegyelmi tanácsa (152/99. sz. a.) ezen albirót *rosszalásra* ítélte, különös tekintettel arra, hogy a járás-bíróshoz vezetőjét is helyettesítenie kellett és hogy ő maga is betegeskedett.

Ebből a négy esethől is látjuk, hogy a kir. Curia egyforma mértékkel mér bírónak, ügyvédnek egyaránt, s az ügyvédeknek nincs okuk panasza amiatt, mintha a Curia a bírói karban energikusabban, tehát helyesebben, jobban kezelné a fegyelmi jogot, mint az ügyvédekkel szemben.

Fegyelmi ítéleteiben legfőbb bíróságunk mindig csak kegyelmes marad.

B. A.

* Jogt. Közl. 1897. 48. sz.

Kodifikacionális kérdések.*

III. Örökös és hitelező.

A jegyzőkönyvek ötödik fülete közli a szerkesztő-bizottsági tárgyalásokat az örökös jogairól és kötelességeiről a hágyatéki hitelezőkkel szemben. Ez a mindennapi jogéletnek egyik nehéz kérdése, melynek helyes megoldását azonban a gyakorlatban szerzett tapasztalatok megkönnyíthetik. Az örökös és hitelező jogait igazságosan csak úgy bírjuk összeegyeztetni, ha szem előtt tartjuk, hogy az adós halálával a hitel személyes momentuma megsemmisül és hogy így a hitelezőnek joga nyílik fokozottabb garantiákat keresni. Az egész materiának ezt az alapgondolatát nélkülözzük a bizottsági tárgyalásokban és kizárólag ennek tulajdonítjuk, hogy a bizottsági megállapodások hézagok maradtak.

Az első kérdés, mely felmerül, az, hogy mennyiben háruljanak az örökösre a hágyatéki terhek? feleljen-e az örökös saját vagyonával a hágyatéki értéke erejéig, vagy pedig feleljen maga a hágyatéki? Mai jogunk szerint az örökös a hágyatéki erejéig közvetlenül felel a hitelezőnek, ez tehát végrehajtást vezethet az örökös személyes vagyonára, arra a vagyonra, mely az örökösre átszállott vagy pedig azokra a tárgyakra, melyek még a hágyatéki találatnak. Mindkét elvet sanctionálja az 1881. évi LX. tcz. 14. és 15. §-a azon esetre, ha az adós a végrehajtás stádiumában hal meg. Akik oly szerencsések, hogy végrehajtásukkal utolérhetik magát a hágyatéki vagy az örökösre átszállott tárgyakat, azoknak természetesen nem lehet panaszkodni. A hitelező helyzete csak akkor válik kritikussá, ha az örökös ellen nem bír végrehajtható közokirattal, hanem kénytelen az örökös ellen perrel fellépni. Ez a per hemzseg az alaki nehézségektől és a hitelező jogait veszélyeztető igazságtalanságoktól. A legfőbb baj az, hogy a hágyatéki értékelése legtöbb esetben fictiv és az egész hágyatéki mérleg hamis. A hágyatékok számfejtés közben egyszerűen elillannak, az ellenbizonyítás pedig igazi utopia. Miért választja mégis a hitelező azt az utat, mely az örökös személyes vagyonából ad kielégítéshez címet? Azon egyszerű oknál fogva, mivel a hágyatéki tárgyakból való kielégítés lehetetlen és mivel addig, amíg a hitelező eme fordulóhoz ér, a hágyatéki tárgy már rég értékesítve, eladva vagy eltüntetve van. Ekkor tehát új pert kellene indítani, már pedig egy új per majdnem rosszabb a lemondásnál. A bajok forrása ezek szerint abban keresendő, hogy a hitelező magához a hágyatékihoz hozzá nem férközhetik, az örökösnek pedig számtalan módja van a személyes kötelezettség alul kibujni.

Mit ajánl már most a szerkesztő-bizottság? Azt mondja, az az elv, hogy az örökös a hágyatéki értéke erejéig vagyonával feleljen, nem vezet kielégítő eredményre, mert meg van a becslés bizonytalanságának és önkényességének hátránya. Ergo megszorítja a hitelező jogait és kimondja: «Az örökös a hágyatéki hitelezőknek csak a hágyatéki vagyonnal felel; saját vagyonával pedig csak annyiban, amennyiben a hágyatékból valamit saját vagyonába fordított vagy elértéktelenített». Eddigélé a hitelező kárt vallott, daczára annak, hogy két jog közt választhatott, most még az segítene rajta, hogy elsősorban a hágyatéki vagyonból kell kielégítést keresnie! Az orvoslásnak ezt a módját nem értjük, mert minden hibája daczára is többet ér az örökös személyes felelőssége a hágyatéki vagyonban rejlő garantiánál és mert ha még ez nem is volna így, nem bírjuk átlátni, hogy miért kelljen a hitelezőt a jogok egyikétől megfosztani és miért nem lehetne a két jog közti választást továbbra is a hitelezőnek meghagyni. A hitelező nem élhet vissza jogával, az csak pénzt keresi, azt azonban igenis tudjuk, hogy

az örökösök sűrűn visszaélnék a vagyonátszálláshoz tapadó zavarokkal. Nézetünk szerint tehát nem helyes, ha a hitelező eddigi jogait megszorítjuk és egy per helyett két per vitelére kényszerítjük. Ellenkezőleg mindkét jog fentartása mellett azok érvényesíthetése végett hathatósabb eszközökről kellene gondoskodnunk.

A szerkesztő-bizottság is abból indul ki, hogy legelől áll a feladat a hágyatéki vagyont megállapítani. Megadja tehát a jogot a hitelezőnek, hogy bizonyos, még fixirozandó előfeltételek mellett a hágyatéki vagyon hatósági leltározását kérhesse, a leltár azonban csak vélelmet állapítsa meg, melylyel szemben a hitelező bizonyíthat. Mi ezt az elvi álláspontot kielégítőnek nem találjuk. Nem fektetünk ugyan súlyt arra, hogy a leltár éppen hatósági személy közbenjöttével készíttessék, mert ebben sem rejlik nagyobb megbízhatóság, mint a magánleltárban, de igenis elengedhetlennek találjuk, hogy az örökös köteles legyen a hágyatéki bíróságnál leltárt — legyen az köz- vagy magánleltár — bemutatni. Ezen leltár segítségével a hitelező azonnal felismerheti az örökös intentióját és megbízhatóságát. A kötelező leltár semmiféle aggályt sem kelthet, mert az örökös már illetékszabás céljából is köteles leltárt készíteni. De a leltárnak *kötelező bemutatásával* egybekapcsolni lehet az örökös azon kötelezettségét is, hogy az általa ismert hitelezők névsorát is beterjeszse. Ezen intézkedésnek fontossága más kérdéssel kapcsolatban lép előtérbe. Ugyanis a szerkesztő-bizottság sem érinthette az örökös azon jogát, hogy mindaddig, míg a hágyatéki szenvedő volta előtte ismeretlen, a hitelezőket sorrend megtartása nélkül kielégíthesse. Csődöt kérni pedig csak akkor köteles, ha a hágyatéki szenvedő voltáról meggyőződik. Innen fakadnak a visszaélések, mert az örökös úgy intézheti a dolgot, hogy egyes hitelezők előnyben részesüljenek. A rosszhiszeműségnek, vagyis annak bizonyítása, hogy az örökös a többi tartozásokról már a fizetés idejében tudomással birt, pedig itt majdnem lehetetlen. Ha azonban kényszerítjük az örököst annak a bíróság előtti kijelentésére, hogy ő csak bizonyos hitelezők létezése felől bír tudomással, úgy a többi hitelező a bírói aktákba való betekintés után egyszerű jelentkezéssel is megakaszthatja a fizetéseket és kényszerítheti az örököst a hágyatéki passiv voltának beismerésére. Mi ebben a hágyatéki terhek koholása ellen is nagy garantiát látunk.

De a hágyatéki mivoltának megállapítása még nem elégséges. Meg kell teremteni a módot is, hogy a hitelező bizonyos esetekben a vagyon elkülönítését követelhesse. A szerkesztő-bizottság megállapodásai szerint vagyonekkülönítésnek akkor volna helye, ha az örökös a hágyatéki vagyont felfedezni vonakodik, vagy ha a hitelező veszélyt mutat ki. A veszély legtöbb esetben ki nem mutatható, az pedig, hogy csak akkor legyen helye a vagyonekkülönítésnek, ha az örökös a vagyont felfedezni nem akarja, ez egymagában a hitelező érdekeit meg nem védi. Nézetünk szerint ez a kérdés behatóbb szabályozást igényel. Különbséget kellene tenni házastárs, gyermekek, az örökösövel társas viszonyban levő vagy azzal közös háztartásban élő rokonok és egyéb örökösök közt. Amíg az első csoportnál a gazdasági continuitás a kegyelet és számos egyéb érdek garantiát nyújt amellest, hogy a hágyatéki törvényes rendeltetésére fog fordíthatni, addig egyéb örökösöknél eme garantiák csökkennek és így indokolva volna, ha a hitelezőnek ilyen esetekben megadatik a jog, hogy a vagyonekkülönítést feltétlenül követelhesse. Zaklatások ellenében megvédhetné az örököst az, ha a hitelezőt követelésének alaptalansága esetén kártérítésre és emellest minden esetben biztosítékkadásra köteleznék.

A hitelezők érdekeit érintő ezen kérdéseken kívül vannak olyanok is, melyek elsősorban az örökös szempontjából érdemelnek megfontolást. Szemelőtt tartjuk itt a bírói beavatkozás alá eső activ hágyatéki, mert a passiv hágyatéki vagy

* Az előbbi közl. I. a múlt évi 27. és 43. számban.

a csőd- vagy a még csak szabályozandó liquidationális eljárásra tartozik. A legactívabb hagyaték is a legnagyobb veszélyeknek és károknak van kitéve, ha az örökös nem rendelkezik elég vagyonnal, hogy a tartozásokat sajátjából kifizesse. Nehány függő adósság a tiszszerte nagyobb hagyatékra is végzetessé válhatik. Prolongatio és újabb kölcsön felvétele a hagyaték terhére lehetetlen, a hagyatéki viszonyok rendezése pedig megmérhetlen hosszú időt vesz igénybe. Ez egész idő alatt folynak a költséges perek és végrehajtások. Ha már most nem is mehetünk annyira, hogy az örökösnek joga legyen moratoriumot kérni, azt a hitelező érdekeinek veszélyeztetése nélkül mégis concedálni lehetne, hogy a végrehajtási lépések a biztosítási intézkedéseken túl ne terjedhessenek mindaddig, amíg a hagyaték bíróilag átadva nem lett. Emellett megfontolandó volna, vajon nem mutatkoznék-e célszerűnek bírói beavatkozás esetére az összes hagyatéki hitelezők képviselőjére közös gondnokot kirendelni? Ez és az örökösnek már tárgyalt kötelezettsége a hitelezők névsorát a bíróságnak bemutatni, feltétlenül pótolná a convocatio creditorum intézményét.

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házak eltolásának jogi problémája.

A technika merész vállalkozásainak nagy eredményei közül az immár nálunk is meghonosulni készülő házeltolás jogi jelentőségéről s rendkívüli fontosságáról kívánunk röviden szólni.

A napilapok hozták a hírt, hogy a közmunkatanács a Rottenbiller- és Dréher-paloták eltolásához beleegyezését nem adja.

De hát kérjük: A házak eltolásához csak a közigazgatási hatóságnak van szava, s a telekkönyvi rendtartásnak nem volna hozzá semmi köze? Közönyös dolog lenne talán, ha egy adóssággal — jól megterhelt házat áttolnak a szomszéd, tehermentes telekre? Ha a teher együtt menne a házzal, mint árnyék a fényvel, úgy nem aggodalmaskodnánk, de hát ez koránt sincs így. Méltó tehát, hogy egy kissé gondolkozzunk felette, mert nincs kizárva lehetősége annak, hogy a tengeren túlról hozzánk importált merész terv valósulni is fog.

«Ingatlan: a föld területe s mind az, mi azzal összekötöttsébe van hozva, míg ezen összekötöttség létezik.»

Kétségtelen ebből, hogy a földterületen épült ház, mint azzal állandó kapcsolatban létező tartozék ingatlant képez, s oly egyesített telekkönyvi jószágtest, melyet elkülöníteni, — egymástól elválasztani jogilag nem lehet, sőt eddig physikailag sem lehetett. De hát ingóvá lett-e most már a ház, amidőn a technikai tudomány felfedezte, hogy azt, állaga sérelme nélkül, egyik helyről a másikra áthelyezni lehet, aminthogy különbség ingó és ingatlan között éppen ebben rejlik. Nem vált ingóvá, mert, telekkönyvi jogunkkal kapcsolatos részében nálunk ma is érvényben levő osztrák polgári törvénykönyv 293. §-a szerint, még az oly dolgok is: «melyek magukban véve ingók, jogi értelemben ingatlanoknak tartanak, ha a törvény szerint, vagy a tulajdonos határozatánál fogva valamely ingatlan dolog tartozékát teszik.»

Nyilvánvaló tehát, hogy a ház ingó dologgá semmi körülmény között sem válhatik, mert törvény szerint tartozéka a földnek, melylyel mechanikus összefüggésben van. Ha tehát a ház, a régi telekről, melyen épült, — a szomszéd új telekre, — mely más telekkönyvi betétben van felvéve, tolatnék is át, nem szünhetné meg jelzálaga lenni azon követeléseknek, melyeknek erejéig a zálogjog bekebelezetett akkor, a midőn még az előbbeni telken állott. És éppen azért, mert ez így van s másként nem képzelhető, egy budapesti

háromemeletes házra kölcsönt adó hitelezőt bizonyára megillet az a jog, melyet egy, 300 frtot is talán alig érő 1200 □ öles falusi külsőségből 150 □ öl lejegyzése esetében, ezen ingatlanra zálogjoggal bíró hitelezőnek a telekkönyvi törvény biztosít és pedig annnyival is inkább, mert az a körülmény, hogy az új telek esetleg nem is az előbbeni telek tulajdonosának nevében áll s egyéb adósságokkal van terhelve, — a kérdést még komplikáltabbá teszi. A zálogjoggal bíró hitelezőket tehát attól a jogtól, hogy a házak eltolásának megengedése s ezzel kapcsolatosan a házaknak egyik telekkönyvi betétből lejegyzése s más telekkönyvi betétbe való átvitele, csak az ő beleegyezésükkel, — meghallgatásuk után, — történhessék, — elvonni nem lehet.

Szükségesnek tartjuk tehát, ezen kérdésben, hogy a technika újabb csodáját, törvényhozásunk a jogszolgáltatás keretébe úgy illeszse be, hogy minden érdek kellőképpen megoltalmazva legyen.

Fys.

Telekkönyvi rangsorozatcsere és egyetemleges jelzálog.

A kir. Curia 5397/85. szám alatt kimondotta azt az elvet, hogy «ugyanazon hitelező különféle elsőbbséggel bejegyzett követeléseinek rangsorozatát önkényűleg meg nem változtathatja». Ugyanezt az elvi kijelentést azóta a kir. Curianak egyéb határozatai ismételték (6224/95., 4907/97. és legutoljára 4702/98. sz.), úgy hogy azt már állandó bírói gyakorlatnak lehet tekinteni.

Ez elv körül újabban a *Jogt. Közl.* hasábjain vita fejlődött ki, melynek során dr. Katona Mór és Foltin Pongrácz a kir. Curia kijelentését helytelenítik, míg dr. Messinger Simon, dr. Sebestyén Samu és Huf József a megtámadott elv védelmére kelnek.

A vita felette tanulságos a módszertan és a jogtudomány szempontjából egyaránt, érdemes tehát vele újból foglalkozni.

A kir. Curia és álláspontjának védői a kérdést pusztán az egyetemleges jelzálogok szempontjából kutatták és e szűkörű vizsgálódásukból mégis általános, mindennemű jelzálagra kiterjedő szabályt vontak le.

Az illető esetekben az egyetemleges jelzáloggal biztosított hitelező az egyik zálogtárgyon elsőbbséget engedett saját későbbi beteg követelésének, és így azt megmentette; az egyetemleges jelzálog alapján pedig a többi ingatlanokból akarta behajtani másik követelését. Ily módon valósággal első helyre csusztatta be mindkét követelését, holott ez a rangsorozat csak az egyiket illette meg.

Ezt a jogsértő eredményt a kir. Curia az előirt általános elvnek — egyébként szükségtelen — felállításával csakugyan elhárította; de viszont ezzel felállított egy olyan általános szabályt, mely minden más esetben felette visszás eredményre fog vezetni, és emellett a szem előtt tartott esetben sem nyújt kielégítő védelmet.

A kir. Curia és védői a rangsorozatcsere tilos voltának kriteriumát — eltekintve a többi feltételektől — abban találják, hogy a cserélő hitelezők személye különböző-e vagy egy és ugyanaz. Szerintök általában minden elsőbbségengedés érvénytelen, ha ugyanazon személy különböző jelzálagos követeléseire nézve történik. (Dr. Sebestyén is csak egy kivételt enged meg e tilalom alól, t. i. ha a csere közvetlenül egymásután bejegyzett követelések közt történik.)

Vizsgáljuk az általános elvet először a célszerűség szempontjából, mely nyilvánvalólag szülőanyja volt és azután a törvényesség tekintetéből, mely keletkezésénél különben nagyon másodrangú szerepet játszott.

Alkalmazzuk csak ezt az általános elvet olyan esetben, hol egyetemleges jelzálog nem szerepel, és azonnal kiderül tarthatatlansága.

Pl. egy takarékpénztár adóslevél alapján első helyen az

üres telekre betábláztatja az engedélyezett hitelt. A telektulajdonos utóbb építkezni kíván és e célra ugyanazon takarékpénztártól amortisationális kölcsönt kap, mely azonban az 1876. évi XXXVI. tcz. 13. §-ánál fogva az illető esetben szükségessé teszi a rangsorozatcserét, mert különben a záloglevélkölcsön nem lenne kétszeres érték által fedezve. A kir. Curia szerint ez az ügylet lehetetlen, mert a már betáblázott intézet nem adhatja meg az elsőbbséget önmagának és így a záloglevélkölcsön ennél az intézetnél, amely már összeköttetésben áll a telektulajdonossal, nem folyósítható; bármely más intézettől az felvehető, mert annak engedélyezhet az intézet elsőbbséget. Vajon elfogadják-e a kir. Curia és álláspontjának védői ezt a megoldást?

És hogy dr. Sebestyén korlátozását is lássuk, vajon érvénytelennek mondanák ezt a rangsorozatcserét, ha közben egy haszonélvezeti jog, vagy akár más zálogjog is volna bekebelezve, úgy hogy az elsőbbségátengedés ugyanazon személynek két nem közvetlen egymásután bejegyzett zálogjoga között történék?

Pedig a kir. Curia elve szerint ez a rangcsere érvénytelen volna.

De ezen gyakori eseten kívül is mindenkor, midőn a követelések különböző jogcímekből származnak, a legkülönbébb jogos érdeke lehet a hitelezőnek saját követelésének rangsorozatát felcserélni. Amíg ezzel senkinek jogát nem sérti, nem érthető, miért lenne ez az ügylet feltétlenül és általában tiltva.

Egész felesleges és el sem fogadható tilalmakra vezet a kir. Curia általános elve. Viszont azt a visszaélést, melyet meg akar gátolni, egyenesen előmozdítja. Midőn a cserélő hitelező személyazonosságában találja a tilalom kriteriumát, akkor éppen ezzel megengedi, hogy más személyek követeléseivel az elsőbbség kicseréltesse. Ezzel aztán utmutatást ad az első helyen betáblázott egyetemleges hitelezőnek, hogy mikép üzérkedhetik az ő rangsorozatával. Tessék csak eladni az egyik vagy másik ingatlanán az elsőbbséget egy más, később bekebelezett hitelezőnek és vételár címén megtérülhet neki az, amit beteg követelésén veszít, sőt talán még nyerhet is az üzleten. És megtehetné ezt az olyan egyetemleges jelzáloggal biztosított hitelező is, kinek nincs is későbbi rangsorozatu követelése, hanem aki egyszerűen nyereszkesedési célzattal üzérkedik a rangsorozattal.

A kir. Curia általános szabálya tehát egyrészt tultó a célon, másrészt nem is nyújt kielégítő védelmet.

Illustrációja ez annak a veszedelmes fajtájú inductiv módszernek, melylyel bíróságaink egy-egy jogeset vizsgálatánál készek a célszerű megoldás érdekében hamarosan egy-egy elvi kijelentést, egy-egy jogszabályt kockáztatni meg, a nélkül, hogy az alája subsumálható többi esetekben is fontolóra vennék az elv alkalmazhatóságát.

A bíró igenis kénytelen a törvény szavait az egyes esetek vizsgálatában tárgult látkörrel magyarázni és a célszerűséget — vagy mint mondani szokás, a dolog természetét — inductive megállapított elvek alakjában segítségül hívni; de akkor lehető sok és különböző esetet kell vizsgálódása körébe vonni és csak ha mindnyájában kiállja a szabály a célszerűség próbakövét, csak akkor alkalmazza azt a törvényt magyarázatnál. Különben megint csak visszaesik abba az elhibázott módszerbe, mely a helyes ítéleti rendelkezéseket annyiszor alapítja elfogadhatlan és később ugyanazon bíró által visszautasított indokolásokra.

Tételes jogszabály gyanánt, melyből a kir. Curia az előírt általános elvet levonja, utal a határozat egész röviden a telekkönyvi rendtartás 61. és a végrehajtási törvény 190. §-ára.

De mindkét hivatkozás helytelen. A telekkönyvi rendtartás 61. §-a nem is említi az önmagának való elsőbbségátengedést, és éppenséggel nem tiltja azt általában. A végrehajtási törvény 190. §-a pedig éppen úgy ki van játszva, ha

a rangsorozatcsere különböző, mintha ugyanazon személyek között történik, mert mindkét esetben az előnyös helyen egyetemlegesen betáblázott követelés aránylagos kielégítése az összes ingatlanokból meghiusztatik; ezenfelül meghiusztatik a közbülső hitelezőnek jus offerendi-je. Ez a szakasz tehát éppen nem indokolja, hogy kijátszásának éppen csak egyik módját, t. i. az önmagának való elsőbbségátengedést tiltsuk el.

Dr. Messinger Simon kijelölve a curiai döntés szegénységét, tételes jogi indokolásban megkísérli a hiányt pótolni. Ő a telekkönyvi rendtartás 61. §-ára akarja a szabályt alapítani. Részletes fejtegetésében azonban ő a 61. §. utolsó bekezdését kétszeresen is félremagyarázza. Először midőn (magánjogi) szószerinti értelemben veszi az «egyk hitelező és másik» szavakat. «Egyik hitelező csak annyiban engedhet a másiknak elsőbbséget, amennyiben ez által harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvednek», ez a szabály szerinte két cserélő jogalanyt (személyt) tételez fel. Csakhogy elfelejti dr. Messinger Simon, hogy a telekkönyvben a személy egészen mellékes és hogy telekkönyv szempontjából az, kinek javára két önálló követelés van bekebelezve, két hitelezőnek tekintendő, amint ezt dr. Katona Mór válaszában helyesen kifejti.

Hitelező alatt itt a személyesített betáblázott követelést kell érteni; a physikai jogalany személyi körülményei egészen közömbösek.

A másik, még nagyobb tévedése az ő törvényt magyarázatának az, hogy ő a 61. §. utolsó bekezdésében kivételt engedélyező szabályt lát, mely szerinte az elsőbbségátengedést kivételesen megengedi, mely nélkül az minden körülmények közt feltétlenül tiltva volna.

Igen, de az a szakasz nem engedélyező szabályt tartalmaz, hanem korlátozást; t. i. azt mondja ki, hogy az elsőbbségátengedés mások jogainak sérelmével tilos. Az elsőbbségátengedés a cserélő hitelezők közt önmagában nem szorul törvényes engedélyre, mert az már az általános szerződési szabadságból folyik. Csak harmadik személyekre való tekintettel kellett azt a telekkönyv természetéhez képest korlátozni és ezt teszi a 61. §. utolsó bekezdése, midőn az elsőbbségátengedést harmadik személyek jogainak sérelmével tiltja.

Ez a korlátozás vonatkozik úgy a különböző, mint ugyanazon személyek közti rangsorozatcsere.

Ha dr. Messinger magyarázata helyes volna, akkor csakis a különböző személyek közti rangsorozatcsere volna a 61. §-ban korlátozva, ellenben ugyanazon személy, különböző követelése között nem lévén korlátozva, az korlátlanul és tekintet nélkül harmadik személyek jogaira, helyt foghatna.

Ezt a 61. §. nem akarhatta kimondani, és így ismét csak ott vagyunk, hogy a rangsorozat kérdésében a személyazonosság vagy különbözőség ezen szakasz szempontjából teljesen mellékes és az adott elsőbbség érvényessége attól teljesen függetlenül bírálendő el.

Sem célszerűségi, sem jogi indokot nem találok arra, miért tegyünk különbséget ugyanazon személy több követelésének és több hitelező követelésének telekkönyvi elbírálása közt.

De ha ezekben a fejtegetésekben igazat is kell adni dr. Katona álláspontjának, ebből csak az következik, hogy a kir. Curia által felállított tilalom ebben a formában és ezzel a megkülönböztetéssel nem tartható.

Az elsőbbségátengedés ugyanazon személy különböző követelése között általában ugyanazon feltételek mellett van megengedve, mint több személy követelése között.

Ellenben a kir. Curia nézetét határozottan helyeselni kell abban az irányban, hogy egyetemleges jelzálog esetén az egyik ingatlanon a rangsorozat felcserélése igen súlyosan sérti a közbülső hitelezőknek, sőt ezenfelül — amit az eddigi cikkek figyelmen kívül hagytak — a többi terhelt ingat-

lanok összes későbbi (nemcsak közbülső) hitelezőinek jogait. Sérti pedig akár ugyanazon, akár több személy követelése között történt a csere és e tekintetben dr. Katona Mór és Foltin Pongrácz fejtegetéseit épen nem lehet elfogadni.

Ha p. o. három ingatlanra első helyen 30 ezer forint erejéig 4.-nak egyetemleges zálogjoga van bekebelezve és ő az egyik ingatlanon az utolsó helyen bekebelezett 30 ezer forintos (értéktelen) zálogjog erejéig rangsorozatot cserél, ellenben a többi ingatlanokon az első helyet megtartja, akkor a három ingatlan összes többi jelzálogos hitelezői megkárosultak, mert előttük most már nem 30, hanem együttvéve 60 ezer forint van első helyen betáblázva.

Áll ez akár övé volt a másik beteg követelés, akár harmadik személylyel történt volna a csere.

Ez az eljárás tehát nemcsak az illető ingatlan közbülső hitelezőt fosztja meg a jus offerendi gyakorolhatásától, hanem a többi ingatlanra későbbi jelzáloggal biztosított összes hitelezőket. Ezeknek a végrehajtási törvény 190. §-ában biztosított joga gyakorlatilag szintén ki van játszva, mert az egyetemleges jelzálog most már gyakorlatilag csak két ingatlanon létezik, a harmadikon a csere folytán elértéktelenedett.

Nyilvánvaló, hogy ők a beváltási jogot most már csak sokkal kedvezőtlenebb körülmények között érvényesíthetnék, sőt hogy esetleg az reájuk nézve már egészen értéktelen lehet.

Nézetem szerint tehát tilos a rangsorozatcsere a telekkönyvi rendtartás 61. §-a alapján egyetemleges jelzálogoknál oly módon, hogy általa előnyös rangsorozatos együttvéve nagyobb összeg lépjen, mint amennyit az eredetileg egyetemleges jelzáloggal biztosított követelés összege kitett; történjék a csere akár ugyanazon személy több követelése, akár különböző physikai személyek követelése között. Minden ily esetben harmadik személyek jogai sértetnének meg a csere megengedése által.

Az az érvelés, hogy a közbülső hitelező helyzete a rangsorozatcsere által nem változnék, mert előtte most is csak az első helyen álló, számszerűen határozott követelés áll, amint ezt dr. Katona Mór a *Jogt. Közl.* f. évi 8. számában fejtegeti, csak látszólag helyes; t. i. addig, míg a többi egyetemleges zálogtárgyakat figyelmen kívül hagyjuk. Mihelyt azonban ezt a számítási hibát kiküszöböljük, kiderül, hogy a csere folytán első helyre sokkal nagyobb követelés került, mint amennyit ez a rangsorozat megilletne.

Nem esik a fenti tilalom alá természetesen az az eset, midőn a rangsorozatot cserélő hitelezőkön kívül más telekkönyvi hitelező egyáltalán nincs az összes zálogtárgyra bejegyezve és ama másik eset, midőn a többi telekkönyvi hitelezők beleegyeznek a rangsorozatcserébe, mikor az ő jogaik sérelméről nem lehet szó.

Ha így fogjuk értelmezni a telekkönyvi rendtartás 61. §-át, el fogjuk érni azt a célt, melyet a kir. Curia elvével elérni nem tud, t. i. az egyetemleges jelzáloggal való jogtalan üzérkedés kizárását, anélkül, hogy a forgalomra ráerőszakolók azon nyügöt, melyet a kir. Curia megkülönböztetése feleslegesen reá rótt.

Az elsőbbségátengedés kérdése különben minden látszólagos egyszerűsége mellett is egyike a legnehezebbeknek: és annál bonyolultabbá válik, minél inkább törekszik a jog a jogos érdeknek nemcsak formális, hanem anyagi védelmére. Igen érdekes e tekintetben a legújabb nagy horderejű jogalkotás, a német birodalmi törvénykönyv vajadásának története.

Az első megjelent tervezet szerint a rangsorozatváltáshoz szükséges lett volna a cserélőkön kívül ugy az ingatlan tulajdonosának, valamint a cserélők között álló összes jogosultaknak szerződési beleegyezése (841. §.).

Ez az intézkedés, mely a közbülső hitelezőkre nézve a mi vitakérdésünket is eldöntené, azzal volt indokolva, hogy

a rangcsere a közbülső hitelezők érdekeit is csorbitja. (Motive III. 230. l.) Ez az indok éppen a mi esetünket is szem előtt tartja, bár az indokolás példaként egy másikat hoz fel.

A birodalmi gyűlés elé terjesztett tervezet (Reichstagsvorlage) már egészen más alagra helyezkedett, mely a törvénybe is átment. E szerint valamely jelzálog rangsorozatának hátrább tolásához csak a cserélő hitelezők és az ingatlan tulajdonosának beleegyezése szükséges (864. §.); de egy külön alineában kimondatik, hogy «a közbülső rangsorozattal bíró jogok a rangcsere által nem érintetnek».

Ez a határozmány, mely a végleges törvénykönyv 880. §-ába is változatlanul átment, a mi esetünkben, az egyetemleges jelzálog esetében, nem jelent egyebet, mint azt, hogy az egyetemleges jelzálog után az összes zálogtárgyakon együttvéve semmiféle rangcsere segítségével sem érvényesíthető a közbülső hitelezők előtt nagyobb összeg, mint amennyi abban a rangsorozatban eredetileg bekebelezve volt.

Nem akarom ennek a magyarázatnak támogatására azt a következetesen keresztülvitt alapelvet felhozni, melylyel a német törvény a zálogjog törvényes tartalmát sérthetlenné teszi, és a többi zálogjogokban történt minden változások — úgy előnyös, mint hátrányos — visszahatásától függetleníti. (1880., 1119., 1163., 1164., 1168., 1172., 1173., 1175., 1180. szakaszok.)

De határozottan kimondva látom ezt a magyarázatot az 1882. szakaszban, amely azon esetről intézkedik, midőn a hitelező az egyik egyetemleges zálogtárgyból kielégítést szerzett, és ennek tulajdonosa megtérítési igényével belép a kielégített hitelező helyén a többi ingatlanokon fenálló egyetemleges jelzálogokba. Ez a szakasz már most kimondja, hogy a belépő a jelzálogjogot oly esetben, midőn az ingatlan egyenlő vagy későbbi rangsorozatban más jelzálogokkal is terhelve van, ezeknek hátrányára nem gyakorolhatja.

Ehhez (Reichstagsvorlage 1165. §.) az indokolás azt mondja: «Mert az utóbbiak (t. i. a későbbi jelzálogok) megállapításával az érdekeltek számíthattak arra, hogy az egyidejűleg vagy előzetesen betáblázott egyetemleges jelzálog el fog enyészni, ha a hitelező egy másik egyetemlegesen terhelt ingatlanból kielégítést nyer, ők tehát megkárosíthatnának (würden benachteiligt), ha a belépő megtérítési igénye az ő joguk mellett vagy előtt érvényesíthető volna.» (224. l.)

A törvény tehát a későbbi hitelező jogos igényének tekinti, hogy az egyetemleges zálogjog az összes zálogtárgyakon előtte együttvéve csak egyszer érvényesíthetők. És a későbbi hitelezők tilos megkárosításának tekinti azt, ha a már kielégített zálogjog a többi ingatlanokon ugyanazon rangsorozatban újra érvényesíthetők.

Már pedig ugyanerről van szó ami esetünkben is, mindössze annyi eltéréssel, hogy nem a törvény szerint belépésre jogosított, hanem rangcsere után előretolt hitelező károsítaná meg a későbbi (ill. közbülső) hitelezőket.

Egyébként azonban szintén az a cél, hogy az egyetemleges jelzálog az ingatlanokon külön-külön, és mindegyiken egész összegében érvényesíthetők eredeti rangsorozatban a későbbi hitelező előtt. Erre az előretolásra még inkább kell állania a károsítási tilalomnak; a 880. §. alkalmazásánál tehát az 1182. §. tilalom és indokolása utmutatást ad.

De még világosabban kiderül magyarázatom helyessége az 1184. §. és 880. §. negyedik pontjának összevetéséből. Ezekből ugyanis következik, hogy ha az egyik egyetemleges jelzálogból a követelés kielégítést nyert, akkor az a többi zálogtárgyakon megszűnik, és az azokon netalán történt rangsorozatcsere egyenesen hatályát veszti.

Ezzel lehetetlenné van téve a közbülső hitelezőkkel szemben az egyetemleges jelzálognak kétszeri érvényesítése, előnyös rangsorozattal, rangcsere segélyével.

A német polgári törvénykönyv még nem lépett életbe; de nem hiszem, hogy tévednék, ha a 880. §-ban éppen azon

elv alkalmazásával látom kizártnak a közbülső hitelezők kijátzását, melyet fentebb a mi telekkönyvi rendtartásunk 61. §-ának helyes értelmezése gyanánt is ajánlottam.

Igaz, hogy ez a védelem a német birodalomban nem kielégítő, mert csak azon ingatlan közbülső hitelezőit védi, melyen a rangcsere történnék. Ellenben nem védi meg a többi egyetemleges zálogtárgyaknak későbbi hitelezőit, akik még mindig elveszthetik ily módon az őket is megillető jus offerendit; aminthogy általában több ingatlan zálogjogai közt a jus offerendire nézve előállható összeütközés a német törvényben sincs megoldva.

De legalább a legszembetűnőbb esetben védelmet nyújt a telekkönyvi formákkal való visszaélés ellen. Helyesebb persze ezt a védelmet — amint fentebb részleteztem — a többi zálogtárgyak későbbi hitelezőire is kiterjeszteni, úgy, hogy az ő jus offerendi-juk is egész terjedelmében megvédve legyen a más ingatlanon rangcsere útján való kijátzástól.

A mi telekkönyvi rendtartásunk 61. §-a e szempontból szerencsés szerkezetű, mert nemcsak a későbbi jogositottakat említi, mint a német törvény, hanem általában harmadik személyek sérelmét zárja ki a rangcserének felhasználásával; ami elég ruganyos szöveg, hogy az egyetemleges zálogjoggal minden visszaélés rangcsere útján meghiusítható legyen.

A tilalom kriteriumát helyesen tehát nem a hitelező véletlen személyazonosságában kell találni, hanem azt arra kell alapítani, hogy mesterséges uton az eredetnél nagyobb összeg ne kerülhessen az összes zálogtárgyakon együttvéve előnyös rangsorozatba, harmadik személyek sérelmével.

A telekkönyvi rendtartás 61. §-ának szavai ezt a megoldást megengedik; ratiója pedig megköveteli.

Dr. Hirschler Henrik.

A bizományos önszerződési jogának konstrukciója.¹

Grünhutnak az az argumentuma, hogy a megbízó érdekei a bizományos önszerződése esetén jobban vannak veszélyeztetve, ha közvetlen viszony létesül, mint hogy ha a viszony közvetett, nem helyes. Ellenkezőleg. A bizományos mindkét esetben hasonló helyzetben van a teljesítésig, tehát az ügylet megkötésénél a megbízó érdekeit figyelembe tartozik venni.

Magának az ekkép kötött ügyletnek a teljesítését most már szerződés biztosítja. A bizományos tehát harmadikkal kötött ügylet mellett is csak annyiban védheti meg megbízójának érdekeit, amennyiben ez a szerződés megengedi.²

Önszerződés esetén pedig talán mégis csak valószínűbb, hogy a szerződés betartását a megbízó közvetlenül hatályosabban fogja megvédeni, mint ha azt a bizományosra hagyná önmagával szemben.

Az az argumentum, hogy a megbízó szándéka is közvetett viszonyra irányul, szintén nem áll meg.

Nagy Ferencz³ ezen érvet azzal iparkodik megczáfolni, hogy a bizomány és meghatalmazás csak harmadik személyekkel szemben állapít meg különbségeket; ellenben a megbízó és megbízott közötti viszony lényegileg ugyanaz, akár a megbízó közvetlenül lesz jogositva és kötelezve, akár nem. Már pedig a bizományos önszerződésénél a megbízó nem harmadik személylyel, hanem csak a bizományossal lép közvetlen jogviszonyba, akivel ily viszony ugyanis már a megbízásnál fogva áll fenn.

Nagy Ferencz érvelését azonban bár érdekességét és első pillanatra meggyőző hatását el kell ismernem — nem fogadhatom el.

Nem tudnék ugyanis abba belegyezni, hogy az, ami

kezdettől fogva különböző, — megbizási viszony és annak tárgya — most egyszerre, mivel önszerződésről van szó, egynek vétessék. A megbizási viszonyt és annak tárgyát, a teljesítést még akkor is külön kell választanom, ha nem akarom elismerni az utóbbi folytán előállott jogviszony közvetettségét, különösen, ha a viszonyok természetének vizsgálatáról van szó.

Ebből következik, hogy a megbizási viszony közvetlenségéből a teljesítés folytán előállott viszony milyenségére csak úgy magától értetődőleg vonatkoztatni nem lehet.

A megbízó és bizományos közötti viszony — a bizomány tekintetében — igenis közvetlen; ámde ebből még nem tudhatom, hogy a megbízó a teljesítést is *tényleg* közvetlen viszony alakjában *akarja-e?*⁴ Mert hogy akarhatja, illetőleg, hogy a közvetett viszony létesítése egyik vagy másik fél érdekében igenis állhat, az abból is következtethető, hogy az önszerződő bizományos mint közvetett fél nagyon jól elképzelhető, hiszen ezt éppen Grünhut bizonyította be, és hogy — a bizományosnak önszerződés útján való teljesítése folytán elképzelhető — ez a közvetett viszony sokban (pl. késedelem,⁵ veszély,⁶ stb. tekintetében) különbözik a közvetlen viszonytól.

A megbízónak tehát igenis lehet érdeke, hogy ezekre a különbségekre való tekintettel — ha meg is engedi az önszerződést, és ha a bizományi viszonyban *tényleg*⁴ közvetlen fél gyanánt szerepel is, — a bizományost *jogilag* közvetett viszonyban akarja magával szemben látni.

Ez azonban csak lehetőség, amely a fél autonóm dispositiójától függ, de nem szabály.

A szabály *tényleg* az, amiben Nagy Ferencz is igen helyesen concludál és amihez én is hozzájárulok, hogy t. i. a megbízó szándéka rendesen nem irányul közvetett viszonyra. Hiszen a kereskedelmi törvény 381. §-a éppen erre a szándékra valló praesumptiót foglal magában.

Grünhutnak tehát nincs igaza a fél szándékára vonatkozólag, mert az csak akkor vehető fel, ha a fél a keresk. törvény 381. §-ával szemben «másként rendelkezett».

De Grünhut talán azt vethetné ez ellen, hogy hiszen éppen az bizonyítandó, hogy a kereskedelmi törvény 381. §-a *tényleg* praesumptiót foglal-e magában a közvetlen viszonyra vonatkozólag, mert hát Grünhut a fentebb említett utolsó érvben éppen a törvényhozónak ellenkező intenciójára hivatkozik.

Ezzel szemben rámutathatunk a kereskedelmi törvény 381. §-ának szó szerinti szövegére, amely az önszerződő bizományost arra jogositja, hogy «a megszerzendő árukat *eladóként* maga szolgáltatathatja, a bizományba átvett árukat pedig *vevőként* maga megtarthatja».

Megerősíti e szó szerinti idézetnek a közvetlen viszony mellett szóló érvét ugyanezen szakasz 3. bekezdésének szövege, amely így hangzik: «... a *megbízó* vevőnek, illetőleg eladónak a bizományost tekintheti».

Ez világosan igazolja, hogy a törvény közvetlen viszonyra gondol, mert ha az első idézet esetleg még kétséget hagyhat fenn az iránt, vajon a bizományos vevői és eladói minősége a bizományosnak, mint harmadik személynek szerepét takarja-e; az utóbbi idézet az által, hogy a bizományos e minőségét a *megbízóval* szemben említi — minden kétséget eloszlat.⁵

¹ Az, hogy a kereskedelmi törvény 374. §. 2. bek. értelmében a követelések a bizományos és hitelezői irányában a megbízó követeléseinek tekintetnek, közvetlenséget jelent ugyan, de csak *tényleges*, nem pedig jogi értelemben. Azaz csupán a *közvetett jogviszony eredményei*, a *kész tények* közvetlenek, de nem közvetlen maga a jogviszony.

² L. Grünhut i. m. 496. l.

³ L. Grünhut i. m. 497. l.

⁴ Nem az előbbi «tényleges» értelme vonatkozik ide is. Itt a «tényleg» azt fejezi ki, hogy önszerződés esetén, de facto nincs több fél, mint a megbízó és megbízott, vagyis csak ők — és így *tényleg* közvetlenül — állanak egymással szemben, a mi nem zárja ki azt, hogy a közöttük fenálló jogviszony mindazonáltal olyannak ne legyen tekintendő, *mintha* a bizományos *tényleg* mint intermediarius szerepelne.

⁵ L. Lepa i. m. 224. l.

¹ Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

² L. Hahn i. m. 507. l. 6. j.

³ A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. 4. kiadás 1898. Budapest 243. l. 13. j.

„Szóval Grünhut konstruktója,¹ bár az eddigiekhez képest nagy haladás, mivel az önszerződést már a megbízás teljesítéseként tünteti fel, mégis ellenkezik a törvény intenciójával.²

5. Hahn theoriája.

Hahn szerint³ a bizományos önszerződési joga a bizomány teljesítésének ex lege megengedett módja. Az által, hogy a bizományos ezt a teljesítési módot választja: — a bizományon belül — közvetlen adásvételi ügylet jön létre a megbízó és bizományos között.

Ennek az adásvételnek az a sajátossága, hogy a bizományos a megbízót, aki eddig csupán a bizmánynál szerepelt, mint szerződő fél, most a bizomány tárgyát képező adásvételi ügyletbe is éppen ex lege fenálló jogánál fogva mint szerződő felet belevonja az által, hogy az ő nevében szerződik.⁴

Ez a constructio egy kissé zavarosan van koncipiálva. Az utolsó mondat pedig, amelyen az egész constructio fordul, egyáltalában nem érthető.

«Der Kommittent (wird) ... hineingezogen (dadurch) ... dass er als Handelnder, als Kontrahent selbst auftritt, bezw. dass in seinem Namen kontrahiert wird.»

Először nem értem, hol, mikor *lép fel* a megbízó az önszerződésnél, mint *cselekvő fél az által, hogy* belerántják, belehuzzák («hineingezogen») vagy — moderato kifejezve — *bele-kényszerítik* egy jogviszonyba?⁵

Másodszor, ha a megbízó, mint *cselekvő fél* («als Handelnder, als Kontrahent») szerepel, miként lehetséges, hogy mégis az ő nevében szerződnek, tehát más cselekszik.

Különösen nem értem ezt a saját cselekvést, amelyet más végez azért, mert halvány célzást sem találok arra vonatkozólag, hogy Hahn a szorosabb értelemben vett önszerződésre gondol-e itt?

Minden író, aki az önszerződés elvének alkalmazásával ad konstruktót, azt a fáradságot is veszi magának, hogy az önszerződés fogalmi lehetőségét tárgyalja. Hahnál ugyan találunk néhány odavetett sort, amelyben az önszerződés fogalmi lehetősége mellett foglal állást, de ez a néhány sor is csak a Grünhut-féle Zeitschriftben megjelent értekezésben,⁶ ott is incidentaliter és nem is a saját, hanem Grünhut konstruktójának tárgyalásakor fordul elő.

Hahn különben kommentárjának 506. lapján (6. jegyz.)

¹ Grünhut konstruktója mellett van *Hanausek*: Die Haftung des Verkäufers für die Beschaffenheit der Waare. I. 203. l. — *Cosack*: Lehrbuch des Handelsrechts. Vierte auf Grundlage des Handelsgesetzbuch vom 10. Mai 1897 umgearbeitete Auflage. 1898 Stuttgart. 232. l. — *Reichs-Gericht* (röviden R.G.) IV. k. 94. l.

Lepa szerint (i. m. 222. l.) a Grünhut konstruktójában rejő eszme (bizományos önmagával mint harmadikkal szerződik) nem egészen új. Ezt az eszmét már Casaregis vetette fel, ugyancsak az az említett indítvány, a melyet a porosz javaslat tárgyalásakor tettek. Sőt ez az eszme a magdeburgi Oberappellationsgerichtnek 1865. nov. 28-án hozott határozatában is benne van. (Busch Archiv: IX. k. 222. l.)

² Hahn (i. m. 505. l.) Grünhutnak a törvényhozó intenciójára való hivatkozása ellen felhossa azt, hogy a fentebb említett törvénynek annak a kitételnek: «Der Commissionär hat zugleich die Rechte und Pflichten des Käufers und Verkäufers» — még nem jelenti azt, hogy az önszerződő bizományostól megvonták ezt a jogot, illetőleg, hogy felmentették ez alól a köteletség alól. Ez az álláspont csak akkor lenne elfogadható, ha a törült kitételnek egyenesen a *negatívumát* vették volna fel a törvénybe.

Hasonló nézetet van a *ROHG.* (Entsch. VI. 90. l.)

³ I. m. 506. l. 6. jegyzet és Beitrag zur Lehre vom Kommissionsgeschäft. Z. XXIX. k. 4. l.

⁴ Erreichbar ist der ... Erfolg nur dadurch, dass der Kommittent, der als solcher nur Kontrahent des Kommissionsverhältnisses ist, auch in das die Ausführung der Kommission bildende Rechtsverhältniss hineingezogen wird, dass er als Handelnder, als Kontrahent selbst auftritt, bezw. dass in seinem Namen kontrahiert wird. (Hahn id. m. Z. XXIX. k. 4. l.)

⁵ Egy kissé nehezen tudom elképzelni: miképp lehetséges az, hogy valaki mint szerződő fél *fellép az által, hogy* egy jogviszonyt *reá erőszakolnak*?

⁶ I. m. 3. l.

kijelenti, hogy a *felek akaratára nincs tekintettel*¹ és hogy ő *közvetlenül a törvényből* alkotja meg konstruktóját.²

Mindez azt a meggyőződést érleli meg bennem, hogy Hahn konstruktója nem is constructio.³

Vagyis Hahn nem is akarja a bizományos önszerződési jogának jogászai konstruktóját megalkotni, hanem egyszerűen a törvény szavainak alig eltérő parafrázisával — Grünhuttal szemben — a közvetlen adásvételi viszonyt akarja a *törvény* akarata gyanánt kidomborítani.

Schaps⁴ és Klupathy⁵ is — mindegyik Hahn «constructio»-jának hive⁶ — egyszerűen átveszi, illetőleg lefordítja Hahn szavait, anélkül, hogy bármelyikük is a legkisebb jelét adná annak, hogy ez a constructio logikai folytonosságában zavart, vagy hogy közülök akármelyik is logice megtudja érteni azt, amit Hahn mond.

(Bef. köv.)

Dr. Horvát Lipót.

Különfélék.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület budapesti kongressusa.** A nemzetközi büntetőjogi egyesület állandó bizottsága f. évi április hó 18-án és 19-én Párisban ülést tartott, amelyen a budapesti kongressuson tárgyalandó kérdéseket megállapították. Az április 18-án tartott ülésen a Nemzetközi Büntető Egyesület francia csoportjának tagjai is részt vettek, akik elhatározták, hogy eljönnek Budapestre. Ezen az ülésen javasolták, hogy a kongressus napirendjére tűzessék ki a contradictorius vizsgálat kérdése is («l'Instruction contradictoire»). A bizottság április 19-iki ülésében ezen ohajnak megfelelőleg ezen kérdést is felvette a tárgyalandó kérdések közé. A bizottság a következő napirendet állapította meg. Szeptember 11. az ünnepélyes megnyitást megelőző estén ismerkedési estély a Royal szálloda disztermében. Szeptember 12. d. e. 10 órakor a VIII. kongressus megnyitása a főrendiház üléstermében az igazságügyminiszter vagy akadályoztatása esetében ennek képviselője által. A bureau megalakulása és ülés (az első kérdés megvitatása: a contradictorius vizsgálat) 1/2 11-től délig és délután 2-től 5-ig. 7 órakor este az időjárás szerint vagy külön hajón kirándulás a Margitszigetre, vagy vacsora a Royal szálloda disztermében. Szeptember 13-án 1/2 9-kor reggel az új országház, a kir. Curia és a budapesti törvényszéki fogház megtekintése. 1/2 11-től délig és 2-től 5-ig ülés és a második és harmadik kérdés megvitatása: a kihágásokról, továbbá az aggkornak befolyása a kriminalitásra. A Mátyástemplom, a budai kir. várpalotának stb. megtekintése és a fogaskerekű vasuton kirándulás a Svábhegyre. 8 órakor este vacsora a svábhegyi szállodában. Szeptember 14-én reggel 8 órakor találkozás a New-York kávéházban. A villamos vasut külön vonatán kirándulás Kőbányára. A gyűjtőfogház megtekintése. Déjeuner a Casinóban. Délután a viták folytatása. A negyedik kérdés megvitatása: Traite des blanches. Délután 5 órakor a kongressus ünnepélyes bezárása, 9 órakor estély a miniszterelnöknél. Az állandó bizottság ezen kívül kijelölte az egyes kérdések előadóit is. A vélemények június 15-ike előtt adandók be. (Felemlitendőnek tartjuk, hogy ugyanezen héten, t. i. szeptember 13-tól szeptember 17-ig Budapesten

¹ «Man fasst vielfach die gesetzliche Bestimmung des Art. 376 nicht in ihrer unmittelbaren Bedeutung und Wirkung auf, sondern untersucht, was in Folge des Gesetzes als der Inhalt des *ursprünglichen Vertragswillens* der die Commission abschliessenden Personen anzusehen sei, und construiert *hieraus* weiter. Dies Verfahren ist ... principiell unzulässig.»

² Die unmittelbare Construction aus dem Gesetz ist sehr wohl möglich und vereinfacht die Arbeit wesentlich.

³ Lepa is hasonló nézetet van. (I. m. 221. l. 1. j.)

⁴ L. i. m. 46—48. ll.

⁵ I. m. 285. l.

⁶ Goldschmidt is Hahn követője Schaps állítása szerint. (I. m. 47. l.)

nemzetközi kongressus tartatik a gyermekvédelem tárgyában is.) A párisi Société générale des prisons április 19-iki ülésén jelen voltak a nemzet  k  i büntetőjogi egyesület állandó bizottságának tagjai, akiket Picot elnök melegen   dv  z  lt. Napirenden volt éppen van Hamel tanár előadása a büntetési időtartamot meg nem   llap  t   birósági   teletekr  l. Este ezen társaság az idegen vendégek tiszteletére a Hítel des Sociétés savantes éttermében fényes estélyt rendezett. A külföldi kriminalisták körében nagy érdeklődéssel néznek a fentebb említett kongressus el   és — ha az előjelek nem csálnak — azt hiszszük, hogy a kongressus alkalmával a büntetőjogtudomány legk  v  l  bb k  pv  sel  i fognak körünkben id  z  ni. Értesülésünk szerint az osztrák vasuti miniszterium nem részesíti a kongressus r  sz  tvev  it viteldijkedvezm  nyben. Ennek azonban nincsen semmi c  l  zatos jelentősége, mert ez csupán elvi álláspont kifolyása, mely b  rk  vel szemben is egy  r  nt érvényesül.

— **A budapesti és pestvidéki kir. t  rv  nysz  ke  k egyesítésére** nézve több levelet kaptunk, melyek mindenike hangsúlyozza, mennyire szükséges volna annak kereszt  l  vitele. Bir  i körökből vett  k erre vonatkozólag a következő sorokat is:

Elod  zhatlannak tartjuk mindannyian a pestvidéki törvényszék teljes megszüntetését, de nem úgy, hogy az egy  szer  en a budapesti t  rv  nysz  kbe bekebeleztess  k, hanem oly módon, hogy munkaköre felosztassék a budapesti polgári és büntető, valamint a szomszédos t  rv  nysz  ke  k között. A Budapesthez közel fekvő községek a budapesti t  rv  nysz  ke  khez volnának csatolhatók, m  g a távolabb fekv  k a kecskeméti és kalocsai t  rv  nysz  ke  k közt osztatnának fel.

— **A nemzetgazdaságtan rendszere.** Az Athen  um részvénytársaság kiadásában most kerül könyvpiacra egy igen jelent  s szakmunka. Szerzője dr. Gaál Jenő miniszteri tanácsos, a József-m  egyetemen a nemzetgazdaságtan jeles tanára. A tekintélyes szakmunka c  zme: «A nemzetgazdaságtan rendszere» k  t kötetben. Az el  s   kötetben szerző a nemzetgazdaságtan elméletét adja elő. A második kötet a nemzetgazdaságtan alkalmazott tan  it foglalja magában.

— **A magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomról sz  l   törvények.** A vonatkozó törvényekkel, rendeletekkel, országgyűlési tárgyalás anyagaival rendszeresen   ss   ll  totta és magy  r  zza dr. K  sa Zsigmond m. kir. szabadalmi biró. Budapest, 1899.   vi Toldi Lajos kiadása.   ra f  zve 1 frt 50 kr., vászonkötésben 2 frt.

A magyar jogi irodalomban mind a mai napig hiányzott egy olyan munka, melyben az olvasó a magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomra vonatkozó törvényeket és rendeleteket megtalálta volna.

Ezen a hiányon kivánt dr. K  sa Zsigmond szabadalmi biró segíteni akkor, amidőn a gyakorlati élet   g  nyeihez képest   ss   ll  totta és szakszerű magy  r  zatokkal kísérve megírta a jelen munkát, mely nemcsak a magyar védjegy-oltalom tárgyában eddig alkotott összes törvényeket és rendeleteket, hanem egy  ttal a magyar nyelven ez ide  g egyáltalán még nem is ismertetett mustra- és modell-oltalomról sz  l  , hazánkban törvény erejével biró 1858.   vi cs.   s kir. patens és az ennek végrehajtása tárgyában kiadott utas  t  t is egy helyen rendszeresen egybeállítva ismerteti meg az olvasóval.

Mint a gyakorlati jogász   apos és tüzetes magy  r  zatokat nyújt szerző munkája a védjegy-oltalmi jog b  torl  si fejezetéhez. A védjegy-oltalom csak akkor nyújt az iparosnak, termelőnek, kereskedőnek valóban védelmet, ha a törvény büntető sz  n  t  j  t képező rendelkezések a biróságok által olyan módon alkalmaztatnak, amin   c  l  zattal azokat a törvényhozó alkotta. A törvény ezen fejezetének helyes alkalmazása nemcsak a védjegy-oltalom jogtalan megsértése, hanem m  g a legutóbbi időben annyira elharap  d  zott tisztességtelen verseny ellen is nyújt jogvédelmet, mint azt szerző a magy  r  zat  ban kiemeli.

Ugyancsak e fejezetben fejtegeti szerző a kereskedelemügyi miniszter jogkörét a védjegy jogi vitás ügyekben, a védjegy-ügyekben eljáró hatóságok jogkörét, a v  djegytan  cs szervezetét és védjegy-oltalom megsértéséből származó kártéritési   g  nyeknek polgári uton való érvényesítési módját.

A munka második részében szerző a mustra- és modell-oltalomról sz  l   cs. kir. patens rendelkezéseit ismerteti hasábosan magyar és német nyelven. Az   ltal  nos ismertetés után, melybe a mustra-oltalom jogi alapját is fejtegeti a szerző, az egyes szakaszokat a gyakorlatban felmerülő kérdések megvilágításával magy  r  zza, kiemelve különösen azt, hogy az ipari és kereskedelmi viszonyok óriás fejlődésével szemben ezen mintegy 40   v előtt alkotott törvény az iparosok   g  nyeit ma már alig   l  g  ti ki, végre a munka harmadik részében függelék gyanánt a védjegy- és mustra-oltalom tárgyában a mai napig 20 külföldi állammal k  t  t   szerződést mutat be szerző, mely által a munka használhatósága annál inkább emelkedik, mert eme törvények együtt m  g egyetlen gyűjteményben sem jelentek meg.

— **A kereskedelmi törvény 468.   -ához.** Lapunk f.   . 20. számának mellékletén a 190. sz. esethez f  z  tt jegyzetben azt írtuk, hogy a Curia kereskedelmi tanácsának gyakorlat   szerint hatályos a biztosítási feltételek azon kik  t  s  , hogy a biztosítási szerződés csak a d  j  zet  ssel l  p hatályba és hogy   gy a d  j  zet  s előtt a kockázat meg nem kezdődik. Illetékes oldalról történt figyelmeztetés folytán konstatáljuk, hogy a Curia eme régebbi állandó gyakorlatával szemben utóbbi időben a kereskedelmi és v  lt  tan  cs egyöntetűen azon elvi álláspontot foglalja el, hogy a fönt körülírt biztosítási feltétel a kereskedelmi törvény 468.   -ába   tk  z  v  n, az hatályosan ki nem köthető.

— **A valódiság bizonyításának egy esete.** A «Vorw  rts» egy cikkében azt állította, hogy a legfőbb szász törvényszék gyakran minden körülírás nélkül «a munkás-  szt  lyhoz tartozókat szűkebb jogk  r  eknek nyilvánitja, mint más állampolgárokat».

E passzus miatt a berlini törvényszék megindította az eljárást a «Vorw  rts» ellen. A bizonyítási eljárás során a védő a sérelmes passzus valódiságának   gzol  s  ra a nevezett biróság joggyakorlatából néhány jellemző esetet említett.

Igy pl. egy 1892-ben hozott ítéletben elismeri ugyan a drezdai Oberlandesgericht, hogy p  nzgy  jt  sek n  ncsen  k rendőri engedélyhez kötve, minthogy azonban socialdemokrata p  rt  rdek  b  l eszközölt gyűjtésről van szó, minthogy —   gy sz  l tovább az ítélet — ezen párt c  lj   a monarchia megd  nt  se, ez pedig lényeges alkatrészét k  pez  i a közrendnek,   z  rt socialdemokrata p  nzgy  jt  sek k  zrend  ri szempontból esnek megítélés   l  .

A socialista törvény, mely a socialdemokrata p  nzgy  jt  seket meg  tiltja, hatályon kívül van helyezve. A drezdai Oberlandesgericht azonban egy 1891.   vi ítélethozatal alkalmával k  vetkezik  k  pen okoskodik:

A strict utalás tényleg megsz  nt, de a rendőrség mind  mellett   g  nybe veheti ama általános jogát, melynél fogva meg  tilthat oly pénzgyűjtést, mely socialdemokrata, t  h  t közveszélyes céloknak sz  lg  l.

Hogy hova vezet   ly   t  lkezt  s, k  vil  glik egy, a fogságból visszatérő, szabadelvű lapszerkesztő mellett rendezőt tüntetés r  sz  sei felett hozott ítéletből. A szerkesztő —   gy sz  l az ítélet — a szabadelvű párt hive és   gy igen közel áll a socialdemokrati  hoz.

Az államügyész tiltakozása daczára elhatározta a berlini törvényszék, hogy a bizonyítás céljából a drezdai Oberlandesgericht hivatkozott ítéleteit beszerzi.

A Magyar Jogászegylet junius 4-  n (vasárnap) d. e. 10 órakor a budapesti   gyv  di kamara helyiségében (Szemere-utca 10.)   vi rendes közgyűlést tart, melynek t  rgy  i: 1. Az igazgató választmány évi jelentése; 2. a sz  mv  zsg  l  k jelentése a lefolyt ügyleti   v sz  mad  sair  l és az ügylet vagyond  r  l; 3. három sz  mv  zsg  l   választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjeszt  nd   számadások megvizsgálása végett; 4. a legközelebbi   v költségvetésének megállapítása; 5. a tagsági díj megállapítása; 6. az igazgató választmány választása; 7. eshetőleg egyéb indítványok. (Az alapsz  b  lyok 15.   -a: A rendes közgyűlés elé hozandó minden önálló indítvány legalább 8 n  ppal a közgyűlés előtt nyújtandó be az el  n  knek.)

A budapesti VIII—X. ker. kir. járásbiróság julius 1-  n   ll  i-ut 54. számu házba költözik   t.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új német katonai büntető perrendtartás. *Dr. Szilágyi Arthur* Károly budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartáshoz. *Dr. Bálint Lajos* budapesti ügyvédtől. — Elidegenítési és terhelési tilalmak telekkönyvi feljegyzése. *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvédtől. — A bizománnyos önszerződési jogának konstrukciója. *Dr. Horvát Lipóttól.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új német katonai büntető perrendtartás.

A német birodalomban tudvalevőleg az 1897. évi november 30-án a birodalmi gyűlés elé terjesztett katonai büntető perrendtartás a vonatkozó életbeléptetési javaslattal és a katonai igazságügyi tisztviselők szolgálati vétségét tárgyaló javaslattal együtt törvényerőre emelkedett.

E törvények szelleme és tartalma minket a legközvetlenebbül érdekel, hisz a nálunk érvényben álló katonai bünvádi eljárás reformja évtizedek óta napirenden áll és a mellett a német törvény a jogtudományt a hadi tudományokkal oly módon egyesíti, hogy Mars és Justitia e közös talaján a tisztek büntető per előtt, alatt és után Justitia szolgálatában a legkülönfélébb vonatkozásokban tényleg és cselekvőleg közreműködnek.

Éppen ezen kérdés, t. i. felállítása azon keretnek, amelyen belül a ugynevezett katonai elem befolyást gyakorolhat a büntető perre, a legtöbb nehézséget okozta.

Vita tárgyát sem képezte, hogy maga a tétel így állítandó fel: az egyik oldalon lehetőleg simuljon a katonai eljárás a polgári eljáráshoz; a másik oldalon a modern jogi felfogások és nézetek, amelyeken a polgári per felépült, összeegyeztendőek azon követelményekkel, melyek tekintetbe vételét a katonai fegyelem feltétlenül joggal igényelheti.

E követelmények mértéke felől két nézet keletkezett. Az egyik szerint a katonai törvénykezés a katonai parancsnokság jogának, a katonai hatalomnak magának kifolyása; a másik ezt kétségbe vonta.

Ismeretes, hogy a particularis német katonai büntető rendtartások ugyane két rendszer egyikéhez vagy másikához csatlakoztak: a porosz-szász és a württembergi az ítélkezést a katonai parancsnokság jogával kötik egybe, míg a bajor — lehet mondani — a végletekig simul a polgári eljárás szabályaihoz.

A reformtörvények sarkpontja az, hogy azok a porosz rendszert vették kiindulási pontul.

Igaz, hogy ezáltal a katonai büntető eljárás és a büntető polgári eljárás között éles válaszfal keletkezett, de ennek némi belső jogosultságát tagadni meddő volna, mert hadsereget, mely feladatának megfelelni képes legyen, mely célját, melynek kedvéért az állam felállítja, elérhesse, elképzelni sem lehet másképen, mint úgy, hogy minden intézménye a béke s háboru viszonyai szükséges összhangján, tehát a tekintély egységén alapuljon. A legfőbb hadurnak személyében egyesülnek és találkoznak azon igény legkülönbözőbb irányai is, melyet a büntető tekintély büncselekmény elkövetése folytán támaszthat: az állami igény, mely a sértett jogrend helyreállítását kívánja s a személyes igény, mely a sértett hűségi kötelezettség megtorlását óhajtja. A hadi szervezet történetéből

ből meritem azon tanuságot, hogy a katonai hatalomnak az engedelmisséghez személyes és olyan igénye van, mely az állam iránt tartozó alattvalói köteleességeken tulmenőleg hadur és katona között a hűség személyes kötelmét létesíti. Így volt ez olyan időkben már, midőn a sereg a régi összességéből kivált, így van ez, mióta a sereg a létért táborban küzdő nemzettel azonos.

Habár tehát a legfőbb hadur számára fentartandó a katonai igazságszolgáltatás kezelésének hatalma olyaténképen, hogy ő azt részben saját személyében, részben tőle függő szervek útján gyakorolhassa, másrészt az egyéni akarat korlátainak és érvényesítésének határait feltétlenül meg kell vonnunk. Miután a büntető eljárásban mindenekelőtt az anyagi igazság puhatolandó ki, s e részt a törvény tárgyilagosan és mindenkire egyaránt kiterjedő hatálylyal alkalmazandó, a legfőbb hadur, mint a katonai birói hatalom képviselője, az e hatalomból kifolyó jogosítványai egy részéről lemond.

A német törvények részletesebb ismertetése során alkalmam lesz kideríteni, vajon ezen alapvető tételek azokban mily határokig méltányoltattak.

Egységes büntető perrend feltételezi, hogy a birói szervezet is egységes legyen. Ez okból nem érhet be a törvény azzal, hogy magát az eljárást szabályozza, hanem célba kellett vennie a katonai birói szervezet megfelelő átalakítását és ez okból első részében ezzel és az eljárással magával csak második részében foglalkozik.

Az első rész azon kezdi, hogy a katonai büntető hatalom terjedelmét az ennek alávetett személyek és e részről felőlt büntetendő cselekmények tekintetében határolja.

A katonai ítélkezésnek alávetett személyeket illetőleg nagyban és egészben az eddigi porosz rendszer határozmányai fogadtattak el. Így különösen felemlítendő, hogy a rendelkezési állományu tisztek, mint eddig is, valamennyi, általuk elkövetett büntetendő cselekményre vonatkozólag a katonai bíróságok alá tartoznak. Azon szabadságolt állományu katonai személyek, kik szabály szerint polgári bíróságok alá tartoznak, párbaj, párbajra való kihívás és a kihívás elfogadása esetében katonai bíróságok alá lettek rendelve. Ezen rendelkezés azzal indokoltatik, hogy a kérdéses cselekmények a tisztí becsületet érintik és így amennyiben a kérdésnek büntetőjogi vonatkozása van, ama cselekmények a szolgálati érdekek veszélyeztetése nélkül a bajtársak ítélkezése alól el nem vonhatók.

Tárgyi szempontból a katonai büntető ítélkezés kiterjed az összes katonai s polgári büncselekményekre, amit e sokat vitatott kérdés egyedüli helyes megoldásaként tekintek. A törvény tételes rendelkezése s a katonai jog irodalmának fonalán megakarom kísérelni annak igazolását, hogy az ugynevezett közönséges büncselekményeket polgári bíróságok elé utalni nem szabad.

Az összehasonlító jogtudomány és a történelem szempontjából mindenek előtt megállapítandó azon tény, hogy e széles hatáskör minden államban és minden időben megillette a katonai forumokat. Elméleti s gyakorlati indokokból életkérdést képez ez a hadsereg nézve.

I. Elméleti okok.

1. A katonai fegyelem a feltétlen, minden idegen be-

E. A. G.

avatkozást kizáró parancsnoklási hatalommal és annak tekintélyével áll és bukik. A katonai szervezet belső lényével és valójával ellenkezik, hogy a parancsnoklási hatalom mellett kívülről egy másik önálló hatalomnak a hadseregbe való befolyása érvényesülhessen. Az activ katona azon érzelmét, hogy ő egész lényével s személyével a hadseregé, megingatja s megtántorítja, ha ő oly ügyekben, melyek a katonai fegyelmet érintik és idetartozik kétségkívül az egész büntető-törvénykezés is, a katonai bíráskodáson felül még egy másik bíráskodást is elismerni tartozik.

2. Az egyes személynél minden bűncselekmény egyértelmű azzal, hogy az illető letért az egyenes utról, hogy a tágabb értelemben vett fegyelem ellen cselekedett. A cselekvő lelkületében lehetetlen megkülönböztetni a katonai s polgári hatalmat, ő egyszerűen a törvények ellen vétett; a bajtársak, kik megbüntetése felől értesülnek, nem kérdezik, hogy vajon az illető katonai vagy közönséges bűncselekmény miatt lett-e megbüntetve. A közönséges bűncselekménynél is kétségkívül kérdésbe jön az illető fegyelmezettsége, de az összesség fegyelme nem egyéb, mint sommázata az egyesekben található s meglévő fegyelemnek és így az elítélés is csak az összességre való tekintettel történhetik, mire kizárólag a katonai bíróságok vannak hivatva. A büntetés kellő mértékét is csak a katonai egész szellemi légkörből lehet meríteni.

3. A törvénykezés egységét igényli azon körülmény is, hogy a közönséges és katonai bűncselekmények határai gyakran ugynevezett uszó határok és így a bűncselekmények szerinti megkülönböztetése s szétválasztása a bíróságoknak illetékességi kifogásokat, más bíróságokhoz áttételeket és az eljárás lassítását eredményeznek.

II. Gyakorlati indokok.

1. Tarthatatlan állapotok a rendes ügymenet és szolgáltatásban.

2. Lehetetlen állapotok katonai s közönséges bűncselekmények halmazata esetében.

3. Aránytalanul gyorsabb elintézése a büneseteknek a katonai bíróságok által.

4. A polgári bíróságok képtelenek az eset horderejét katonai vonatkozásaiban kellően mérlegelni.

5. Miután háboruban a polgári bűncselekmények is feltétlenül katonai jurisdictio alá tartoznak, a katonai bíróságoknak már béke idején is foglalkozniuk kell ezen bűncselekményekkel, hogy háboru esetén feladatukat ezen, előttük különben idegen jogszolgáltatás terén igazságosan teljesíthessék.

Egy második czim a katonai igazságszolgáltatás gyakorlatára vonatkozó határozmányokkal foglalkozik.

A törvény a jurisdictio gyakorlatát részben a katonai parancsnokokra, részben az ítélkező bíróságokra ruhazza át.

A birói joggal felruházott parancsnok állása a porosz katonai büntetőeljárás rendelkezésének figyelembevételével szabályoztatott. Maga a bíráskodás alsó- és felsőfokura oszlik. Az alsófoku hatásköre csak azon személyekre terjed ki, akiknek nincs tisztí rangjuk és lényegileg csakis a fogházzal fenytett katonai vétségeket, valamint a kihágásokat öleli fel. Minden más esetben, így akkor is, midőn altiszt erkölcsi büntetéssel (Ehrenstrafe) lenne sujtandó, a felsőbb foku bíróság dönt. Alsóbb fokon a Standgericht, felsőbb fokon a Kriegsgericht illetékes. A parancsnoklás joga csak azon tiszteket illeti, akiknek az alsóbb, illetve felsőbb foku ítélkezési joguk van.

Ezek jogköre nagyban és egészben a következőképen szabályoztatott:

Mihelyt a bíráskodás jogával felruházott parancsnok bűncselekmény gyanuja felől értesül, a tényállást egy általa elrendelendő nyomozati (elővizsgálati) eljárás útján kipuhatatja. Alsóbb fokon a nyomozatot egy ugynevezett Gerichts-officier, felsőbb fokon egy ugynevezett Kriegsgerichtsrath

teljesíti. A katonai parancsnok az eljárás bármely mozzanata felől az ügyiratokba való betekintés által tájékoztathatja magát és elrendelheti mindazon lépéseket, melyeket az ügy felderítése érdekében alkalmasnak és szükségeseknek tart. Mindazonáltal nincs joga arra, hogy a vizsgálati cselekményekben részt vegyen. De rendelkezhet a tekintetben, vajon a terhelt a megindított büntetőeljárás ötletéből katonai szolgálata alól ideiglenesen felmentessék-e vagy sem. Dönt a felett is, vajon terhelt ellen a vizsgálati fogság elrendeltessék-e? Elfogatási parancsot csak ő adhat ki.

A nyomozati eljárás befejeztével az ügyiratok elébe terjesztetnek és neki jelentés tételik. A nyomozati eljárás kiegészítését elrendelheti. Azután határoz a felett, vajon a terhelt ellen a további eljárás beszüntettessék-e vagy folytattassék. Az utóbbi esetben a vád alá helyezés kérdésében dönt. A vádlevelet alsófokon a Gerichtsofficier, felsőbb fokon azon Kriegsgerichtsrath állítja ki s írja alá, akit a parancsnok a vádnak az ítélő bíróság előtti képviselésével megbíz.

Az ítélő bíróság az ő parancsára ül össze. A bírák szolgálati uton rendeltetnek be. A végtárgyalás helyét és idejét a katonai parancsnok határozza meg. Ő intézkedik a szükséges meghívások kibocsátása s a bizonyítási eszközökül szolgáló tárgyak megszerzése körül.

Ujjonnan felmerült körülmények alapján a főtárgyalás előtt vádlott javára a vádhatározatot megváltoztathatja vagy vissza is veheti. A főtárgyalásnál a katonai parancsnok jelen nem lehet. A bíróság azon határozata ellen, melylyel illetékességét leszállítja, úgy a katonai parancsnok, mint a vádlott a birodalmi katonai törvényszéknél panaszszal élhetnek. Ha vádlott védőt nem választott és ha a vád tárgya büntett, vagy ha a katonai parancsnok a védelmet szükségesnek tartja, az esetben ő védőt hivatalból rendelhet. Ha ez hivatalból nem történik meg, vádlott védő kirendelését indítványozhatja, mely indítvány felett a végtárgyaláson kívül a katonai parancsnok dönt.

Ha tisztán csak kihágásról vagy a közterhek és illetékek behajtására vonatkozó szabályok elleni bűncselekményről van szó, előzetesen megejtett nyomozati eljárás után a katonai parancsnok írásbeli parancsára főtárgyalás mellőzésével a büntetés és pedig 14 napig terjedhető elzárás vagy pénz-büntetés megállapítható.

A rendes jogorvoslatokkal, t. i. a panasz, felebbezés és újratelvéttel egyaránt élhetnek úgy a katonai parancsnok, mint a vádlott is. A katonai parancsnok ezen őt megillető jogorvoslatokkal vádlott javára is élhet.

A katonai parancsnok rendeli el a katonai bíróságok ítéletének végrehajtását.

Végül kiemelem az őt illető jogkör egyik igen fontos alkatelemét. Az eljárás során kiadandó rendelkezést kivülről egy katonai igazságügyi tisztviselőnek is alá kell írnia. Kettőjük közötti véleménykülönbség esetén utóbbi előterjesztéssel is élhet. Ha ez eredménytelen, úgy az igazságügyi tisztviselő tartozik a katonai parancsnok meghagyásait teljesíteni, az eset azonban a katonai birodalmi törvényszék elé terjesztendő. Ezen rendelkezések az ugynevezett Gerichts-officierokra vonatkozólag is megfelelőleg alkalmazandók.

E szerint a katonai parancsnok úgy a birói szervezet, mint az egész eljárás ura, kinek hatásköre lényegileg kiterjed a bünper megindítása, a nyomozati eljárás és a büntetés végrehajtásának tereire; sohasem ítélő bíró, hatásköre egyekben majdnem ugyanaz, mint polgári perekben az ügyészé, miáltal a katonai bíróságok felett önálló ügyész-szervezése tárgyalanná vált.

A katonai parancsnok ezen széles jogköre ellen sokfelől hangoztatott kifogások legnagyobbrészt indokolatlanok.

Hangsúlyozni szokták különösen azt, hogy a katonai parancsnok nem lehet független és tárgyilagos bíró, mert csapata fegyelméért felelős és így önmaga mintegy érdekelt

fél. Alaptalan e kifogás tisztán katonai szempontból is; jogai s kötelességeinek pártatlan és igazságos teljesítése katonai hivatásához tartozik, az neki kötelessége s a hivatásából kifolyó ezen kötelessége mindenekelőtt a fegyelem fentartására van irányítva, de azt szintén csakis az igazság pártatlan gyakorlatával lehet elérni s fentartani; jogászai szempontból pedig köti a legalitás elve, mely szerint minden bíróságnak üldözhető s üldözendő bűncselekménynél eljárni hivatalból tartozik, mit ha elmulaszt, ő maga is fegyelmileg és bíróságnak felelősségre vonható.

Amennyiben tehát az üldözés joga hatáskörébe tartozik, ez ellen szólani nem lehet. A kezdeményezés joga a felelős parancsnok legtermészetesebb attribútuma.

A katonai parancsnok azonban az eljárás további folyamán is szem előtt fogja tartani a vádlott jogainak teljes megóvását, alattvalója teljes bizalommal fog feléje fordulni, mert hozzá van szokva, hogy feletteseit ne csupán a szigorú fegyelem öreül tekintse, akiknek irányában feltétlen engedelmességgel tartozik, hanem tekintse olyanokul, akik az ő érdekeit is szívéből hordják és előmozdítani készek.

Kellően és helyesen van szabályozva a katonai parancsnok viszonya saját katonai igazságügyi tisztviselőihez. A parancsnok főszemélye a pernek, kezelője az igazságszolgáltatásnak és törvénykezésnek, aki mellett és akivel együtt a jogászai elemre azon feladat hárul, hogy pótolja az amannál törvény szerint fel nem tételvezhető előképzettséget, melyet viszont a törvény az igazságügyi tisztviselőtől megkíván. Az igazságügyi tisztviselő tehát a kibocsátandó rendelkezések törvényességét képviseli. A döntés a katonai parancsnok döntése, ő kölcsönzi a döntéshez a tekintélyt főtárgyaláson kívül.

Dr. Szilágyi Arthur Károly,

(Bef. köv.)

budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok az új magyar bünvádi perrendtartás magyarázatához.

A 16 éven aluli terhelt védőválasztási joga.

Az 1896: XXXIII. tcz. 53. §-a szerint a terhelt szabadon választhatja védőjét. Miután a törvény e helyütt nem tesz különbséget a kis- és nagykoru terhelt között, azt kell szabályként elfogadni, hogy a terhelt szabadon, önállóan választhat védőt, akár kiskoru, akár nagykoru. Miután továbbá a törvény e helyütt — jól megjegyezzük a terheltről szólva — nem tesz különbséget a 16 éven felüli vagy azon alóli korban lévő terhelt között, ennek folytán szabályul azt kell elfogadni: a terhelt szabadon választhat védőt, akár túlhaladta már életének 16. évét, akár nem.

Tévedés tehát dr. Barna Ignác kir. táblai bíró azon véleménye, hogy a 16. életévét még be nem töltött terhelt a szabad védőválasztás jogát semmi szín alatt sem gyakorolhatja.

Igaz ugyan, hogy a törvény 56. §-ának 3. pontja szerint a vádlott részére védőt a bíróságnak kell rendelni, ha a vádlott életének 16. évét még tul nem haladta. De ebből nem következik az, hogy a még nem 16 éves terhelt ne gyakorolhatná szabadon védőválasztási jogát. Az 53. §. terheltről szól, az 56. §. már vádlottról beszél, az 53. §. az eljárás bármely szakára nézve megállapítja a védőválasztás jogát, az 56. §. csupán a főtárgyalásra nézve kötelezi a bíróságot a védő kirendelésére; az 53. §. védőválasztásról intézkedik, az 56. §. védő rendelését határozza.

Világos, hogy az 56. §-ban a bíróságra nem annyira jogot ruház, mint inkább kötelességet ró a törvény. Mert a védőrendelés még az 56. §. esetében is csak subsidiárius joga a bíróságnak. Vagyis védő rendelendő ugyan az 56. §. 1—4.

pontjának esetében, de csak akkor, ha a vádlott vagy törvényes képviselője nem választott már védőt.

Hogy nincs igaza dr. Barna Ignácznak, az még az 57. §-ból is kitűnik. Ez a szakasz, vonatkozásban az 57. §-hoz, mondja, hogy a bíróság, ha célszerűnek találja, a főtárgyalás előtt is rendelhet védőt. S ime! A §. utolsó bekezdése szerint: a védő kirendelése hatályát veszti, ha a terhelt más védőt választott. Mi történik már most, ha a bíróság a főtárgyalás előtt nem rendelt védőt, mert esetleg nem tartja szükségesnek, de a terhelt akar védőt választani, mindjárt az eljárás elején? Miután a bíróság nem rendelt részére védőt, ő pedig nem választhat, tehát várni kell neki a főtárgyalásig? Hiszen akkor rosszabb helyzetben van, mint a nagykoru terhelt, aki az eljárás legelején élhet védő közreműködésével. Pedig talán csak inkább szorul védelemre a 16 éven aluli terhelt, mint a 40 éves.

Maga a cikkirő idézi a bünvádi perrendtartás 523. §-át, mely szerint járásbíró előtt folyó eljárásban hivatalból nem rendelnek ki védőt. Ott tehát szabadon választhat a 16 éven aluli terhelt. Miért? Talán ott nem büntetésről tárgyalnak? Hiszen a törvényszék előtt legalább meg van szorítva a jog, mert csak ügyvédet vagy tanárt választhat védőül, holott a járásbíró előtt másokat is.

Azt a jogot megadja a törvény a 16 éven aluli terheltnek is, hogy a Btk. 85. §-a szerint cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással birjon; de azt már megtagadná tőle, hogy védője megválasztására is elegendő belátása legyen? Ez nem is volna liberális.

A Btk. most idézett szakaszára támaszkodva állíthatjuk, hogy a 12—16 éves kiskorúak nem olyan minden értelmi képesség híján lévők, hogy védőt választani ne tudnának. Az újabb törvények mint több és több értelmi képességet tulajdonítanak a gyermekeknek. Az 1877. évi XX. tcz. 94. §-a szerint a szolgálatba lépett kiskorut (pl. az inast) akarata ellen a gyám a szolgálatot adó gazdától el nem vonhatja; az 1893. évi XVIII. tcz. 7. §-a még polgári perben személyes fellépésre is jogot ad a kiskorúnak, ha «pecunium castrense»-t keres.

Csak éppen védőt ne választhatna? A bünvádi perrendtartás 47. §-a sem zárja ki, hogy a 16 éven aluli sértett ügyvédet ne választhatna a maga képviselőjére.

A kérdés egyszerűen az, hogy a törvény a 16 éven aluli kiskorúnak a személyes vádolást vagy személyes védekezést nem engedi meg. (Bár még ez sem egészen igaz, mert láttuk, hogy a járásbíró előtt személyesen is védekezhetik.) De csak ennyit és nem többet. Mihelyt nem személyesen akar fellépni, már nem korlátozhatja senki a képviselő megválasztásában. Elég korlátozás a törvény 55. §-a, mely szerint csak az ügyvédi lajstromba bevezetett ügyvéd, egyetemi vagy jogakadémiai jogtanár lehet védő. Ez a korlátozás elég garancia.

Mert az az argumentum, hogy «a zsenge koru terhelt védőválasztási jogával szemben a tisztességtelen verseny könnyen boldogulhatna», nagyon rossz argumentum, mert vagy nagyon is tréfás, vagy nagyon is szomorú. Az ügyvédek nem «versenyeznek tisztességtelenül» egy 14—15 éves zsebmetsző vagy csirkefogó megvédéseért. Ez az újabb idők «ráfogásai» közé tartozik.

Dr. Bálint Lajos.

Elidegenítési és terhelési tilalmak telekkönyvi feljegyzése.

Gazdasági eredményében káros és bénító az a gyakorlat, amelyet a budapesti törvényszék telekkönyvi hatósága az elidegenítés és terhelés szerződésen alapuló tilalmának telekkönyvi feljegyzése kérdésében megalapított s állandóvá tett.

A Curia 1895 elején kelt, 59. számú döntvénye után — amely szerint az elidegenítési vagy terhelési tilalom, ha a

végrehajtást elrendelő bíróság zálogjog bejegyzését tárgyzó megkeresése beérkezését megelőző rangsorozatban van a telekkönyvben feljegyezve, a megkeresés teljesítését gátolja — érkeztek sűrűbben a tilalom feljegyzése érdekében a kérvények; a bemutatott nyilatkozatban csak azt jelentette ki a tulajdonos, hogy beleegyezik a korlátozásnak a megnevezett személy javára való feljegyzésébe.

Utóbb érezni kezdték a megokolás szükségét. Ez a nyilatkozatban így jutott kifejezésre: «minthogy értem (a megnevezett személy) kezességét vállalt», vagy «minthogy kölcsön címén adósa lettem», s most ez az okirat tipikus tartalma.

A telekkönyvi hatóság mindenkor elrendelte a feljegyzést, de a zálogjog bejegyzését a haszonélvezetre feljegyzett korlátozás ellenére is elrendelte.

Innen kezdve az okirat megbővült azzal a két szóval, hogy «és bérjövödelmeit» vagy «és haszonélvezetét», s azóta a budapesti törvényszék a korlátozást ily esetekben a haszonélvezetre nézve is feljegyzi, s a végrehajtási zálogjogot ily ingatlan haszonélvezetére sem jegyzi be.

Mindezek a feljegyzések hosszú ideig csakis in fraudem creditoris történtek; az adós elzárta a telekkönyvet hitelezői elől. Legutóbb találkoztunk csak sűrűbben a tulajdoni lapon a jelzálogos hitelező, sőt a bekebelezett bérleti joggal bíró érdekelt javára feljegyzett korlátozásokkal, amelyeknél fogva a tulajdonos az ingatlant, míg a hitelező, bérlettel járó törzst bejegyzés a teherlapon törölve nincsen, sem el nem idegenítheti, sem tovább meg nem terhelheti.

A korlátozás feljegyzése tárgyában beadott telekkönyvi kérvény elintézéséről természetesen csak a kérelmező tulajdonos és az, akinek javára a korlátozás feljegyzését kéri, nyerne hivatalból a törvény 138. §-a értelmében értesítést. Így a feljegyzést elrendelő végzés ellen felfolyamodást senki sem ad be, különben is a felfolyamodáshoz jogosultsága annak a hitelezőnek, akinek javára a telekkönyvben bejegyzés még nincsen, nem ismerhető el.

A hitelező rendszerint már csak akkor értesül a korlátozásról, amikor a telekkönyvi hatóságnak a feljegyzéssel okadatolt elutasító végzését veszi kézhez. Ilyen elutasító végzés temérdek van, mert a telekkönyvet csak az eladósodott tulajdonos zárja el az említett korlátozás feljegyztetésével, s pedig rendszerint azon iparos-hitelezői elől, akik a háza felépítéséhez az építő anyagot szállították vagy munkájukat adták. Ezek pedig sokan vannak. A sok elutasítást nyomon követi még ma is a felfolyamodás, amelyben a hitelező arra hivatkozik, hogy az elidegenítés és terhelés tilalmát a telekkönyvi hatóságnak fel sem lehetett volna jegyeznie, mert hiányzik belőle a dologiság, s így legfeljebb relativ, a tilalom által jogosított, s kötelezett személy között érvényesíthető obligatorius ereje lehet, hogy tehát az ilyen korlátozás feljegyzése nem gátolhatja a végrehajtást rendelő bíróság megkeresésének teljesítését.

A budapesti ítélő tábla néhány sorból álló végzése a felfolyamodásokat kivétel nélkül «a kir. Curia 59. számú döntvénye megfelelő okainál fogva» elutasítja.*

Látni való, hogy a hitelező így a telekkönyvből kireked; kirekesztve csak az nincsen, aki előtt a sorompót kinyitni az adósnak kedve tartja. Teszi pedig ezt rendszerint akkor, amikor ingatlanát újabb kölcsönrel terheli.

Sokan a Curia 59. számú teljes-ülési döntvényét okozzák ezen visszas helyzetért. Ez azonban helytelen.

A Curia döntvénye csak arra a kérdésre kívánt szabályt állítani, vajon a telekkönyvben feljegyzett elidegenítési és

terhelési tilalom gátolja-e az ingatlannak *végrehajtás* után való elidegenítését és terhelését is?

Az osztrák bírói gyakorlat, még ma is,¹ azon a helytelen állásponton van, hogy a feljegyzett tilalom a végrehajtási zálogjog bejegyzését nem akadályozhatja, mert a végrehajtató joga az ingatlan tulajdonos önkéntes cselekvése nélkül keletkezik, sőt kényszer, amelyet az adósnak túrníe kell; ellenkező esetben a tulajdonos ingatlanát amortisálhatná, forgalmon kívül helyezhetné, s hitelezőitől elvonhatná.

Ennek a bírói gyakorlatnak az éle főképen a szerződésen alapuló tilalmak ellen irányul, amint hogy a törvényes, a bírói és végrendeleti tilalmakra nézve most említett álláspontját következetesen nem is valósítja meg.

Azonban a tilalom nem a tulajdonos cselekvőképességének, hanem tulajdonjogának korlátozása, annak tárgya a jus alienandi, s ha a tilalomnak abszolút, mindenkivel szemben érvényesülő ereje van, más eredményre, mint a Curia 59. számú döntvénye, nem juthatni.²

Igaz, hogy a Curia megokolása nem a telekkönyvben feljegyzett elidegenítési és terhelési tilalom jogi természetéből, abszolút erejéből, a tilalmi rendelkezés által oltalmazott jog védelmének szükségességéből, s a végrehajtásnak, amelyet az adós önkéntes teljesítése által elháríthat, az igazán jogi kénytelenséggel (pl. kisajátítás) szembeállításából fejt le ezt a helyes tételt, hanem — a bizonyítandóval bizonyítva — a végrehajtási törvény 136. §-ának második bekezdésére hivatkozva («amennyiben telekkönyvi akadály fen nem forog»), nem dedukálja, hanem egyszerűen kijelenti azt, hogy a feljegyzett tilalom telekkönyvi akadály s hogy «a telekkönyvi hatóság... hatáskör hiánya miatt sem teheti elbírálás tárgyává azt a kérdést, hogy a nyilvánkönyvileg bejegyzett elidegenítési, illetve megterhelési tilalom oly természetű-e, hogy az az anyagi jog szempontjából a végrehajtási jogot nyert hitelező kielégítési igényeinek érvényesítését gátolhatja-e vagy sem?»³

Ennyi⁴ a döntvény okfejtése, s annak éppen ezt a részét, ami nem is megokolás, hanem csak a kijelentett tétel korollariuma, értette félre a gyakorlat. Azt a helyes kijelentést, hogy a telekkönyvben már feljegyzett elidegenítési és terhelési tilalom mindenkor telekkönyvi akadály⁵ a végrehajtási zálogjog bejegyzése szempontjából, s köztük a telekkönyvi hatóság különbséget nem tehet, akképen értelmezte, hogy tehát a telekkönyvi hatóság «hatáskör hiánya miatt» a tilalom feljegyzése kérdésében sem vizsgálhatja a feljegyezni kért tilalom jogi természetét a materiális jog

¹ *Sammlung v. civilrechtl. Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes* (Pfaff, Schey és Krupsky) 32. köt. 1898., 15, 143. sz.: «Wenn es auch richtig ist, dass das bloße Belastungs- und Veräußerungsverbot dem Vollzuge der Einverleibung eines im Executionswege bewilligten Pfandrechtes nicht im Wege steht.» stb.

² Ily értelemben rendelkezik a német birodalmi polgári törvénykönyv 135. §-a is, de csak a törvényes tilalommal szemben: «Der rechtsgeschäftlichen Verfügung steht eine Verfügung gleich, die im Wege der Zwangsvollstreckung oder der Arrestvollziehung erfolgt.»

³ *Káplány Géza* folyóiratában a *Telekkönyv* ez idei 1. számában érvényes jogul ezt tanítja: «A szerződésen alapuló és telekkönyvileg is feljegyzett terhelési tilalom megakadályozza ugyan a telekkönyvi tulajdonost az ingatlan megterhelésében, de nem akadályozza meg az ingatlannak végrehajtás alá vonását, mert az ilyen tilalom harmadik személyekkel szemben hatálytalannak nem bír.»

⁴ Tárgyi argumentum nincsen benne, annak ellenére, hogy *Lányi* már évekkel a döntvény kelte előtt jeles tanulmányában «Az elidegenítési és terhelési tilalomról» Budapest. 1889. 76—80. l. a kérdést kiváló dogmatikai érzékkel s igen világosan fejtegette.

⁵ A Curia maga mutatott rá példát (Polgári Törvénykezés 37. köt. 86. l.) 973/98. sz. határozatában, hogy döntvényét hogyan nem kell alkalmazni, helyt adván a másodbíróság végzésének megváltoztatásával a pénzügyigazgatóság zálogjog-bekebelezési kérvényének, és pedig ugyanazzal a döntvénybeli megokolással: «mivel annak megbírálása, hogy ama korlátozás feljegyzésének milyen jogi hatálya van, ... nem a telekkönyvi hatóság hatáskörébe tartozik».

* Amióta az építkező speculáció a főváros budai részét is felkereste, a budapesti I—III. ker. járásbíróshoz is sűrűn érkeznek a tilalom feljegyzését célzó kérvények. Ez a bíróság a tilalom feljegyzését nem rendeli el, de a tábla az elutasító végzés ellen beadott felfolyamodásokat eddig még nem intézte el.

szempontjából, hanem feljegyezni köteles minden tilalmat. Így szaporodnak telekkönyveinkben napról-napra azok a tilalmak, amelyekben a jogosított félnek még csak jogi érdeke sincsen, s amely tilalom-kikötések éppen ezért semmisek.

Ahhoz azonban, hogy az elidegenítést és terhelést tiltó kikötést harmadik személyekkel szemben is foganatosítani lehessen, — s ilyenné lesz a telekkönyvi feljegyzés által, — nem elégséges a tilalom által jogosított félnek akármilyen jogi érdeke, teszem az ingatlan tulajdonosával szemben fenálló követelés, vagy az ingatlanon javára bekebelezett zálog- vagy bérleti jog sem, mert ez a jogi érdek nem közvetlenül magára az ingatlanra irányul. Szükséges, hogy a tilalmi rendelkezés által jogosított felet a tulajdonjogi korlátozással terhelendő ingatlan telekkönyvi szolgáltatására, s így magára az ingatlanra irányuló jog illesse, vagy legalább bizonyos feltétel beállta esetén illethesse.*

Az a tilalom, amely csak arra van rendelve, hogy a jogosított félnek nem ilyen jogi érdekét biztosítsa, a jogosított félnek csak arra ad igényt, hogy az ingatlantulajdonostól a tilalom elvállalása következtében ezen negatív tartalmu obligatio teljesítését követelje, esetleg ellene a kötelemszegés esetére megillető jogait érvényesítse. Ennél fogva feljegyzés tárgya is csak olyan tilalom lehet, abszolút, tárgyi, mindenkiel szemben ható ereje csak annak a tilalomnak van, amely a jogosítottnak az ingatlanra vonatkozó igénye megóvását czélozza; csak ez a technikus értelemben vett elidegenítési tilalom, míg az imént említettek csak a felek között keletkezett obligatorius kikötések, amelyeknek (obligatorius) ereje csak a kötelemben álló felekre szorítkozik.

A jelzálogos hitelező vagy a bekebelezett bérleti joggal bíró bérlo javára kikötött elidegenítési tilalom épügy nem jegyezhető fel, mint az a tilalom, amelyet oly személy köt ki, akinek jogi érdeke sincsen.**

A tilalom által jogosított részen fenforgó jogi érdek megkiváncsoltasága ugyan a tilalmi kikötés jogi érvényének, s így érvényes tilalom e jogi érdek nélkül nem keletkezhetik, viszont azonban ez nem jelenti azt, hogy a tilalom már e jogi érdeknél fogva abszolút is. Az a kérdés, vajon az érvényes tilalomnak csupán obligatorius ereje vagy harmadik személyekkel szemben is foganatja van-e, éppen ezen, a tilalom okául szolgáló jogi érdek miféleségétől függ. Ha ez olyan, hogy megvalósítása a tilalom által kötelezett tulajdonos tulajdonjogának megszűnését fogalmi szükségességgel nem postulálja, — s ez az eset akkor is, ha a jogosított felet a tulajdonjogra csupán partiálisan ható, ezt csupán diminuáló (idegen dologi) jog illeti, — a tilalom a jogi érdek kielégítésének szükségéhez mérten csakis a kötelemben álló felek között érvényesíthető.*** Ellenben, ha a jogosítottnak egyenest az ingatlanra irányzott jogi érdeke az ingatlan

elidegenítése vagy terhelése esetében eredeti, primär tartalma szerint érvényesíthetlenné válnék, a jog a tilalmat abszolúttá teszi, úgy, hogy az annak ellenére való elidegenítés vagy terhelés érvénytelen.

Ilyen, a telekkönyvi feljegyzéssel abszolúttá tehető tilalmak példáját szolgáltatják kivált azok az esetek, amelyekben a tulajdonjog feltételhez vagy időmeghatározáshoz van kötve (1886: XXIX. tcz. 14. §. 1. p.); a tilalom itt a dologi kötöttséggel annak a félnek jogi érdekét szolgálja, akit a feloldó feltétel beállta esetén vagy az idő lejártával dologi jogosultság illet. Ide tartozik a legatum inter vivos, fidei commissum inter vivos legtöbb esetje, feltéve, hogy annak az alapja szerződés; továbbá «átadás» gyermeknek, életben tett osztály; ezekben az esetekben a kikötött vagy kikötöttnek tekintendő háramlási jog biztosítására szolgál a tilalom, ha nem magát a háramlási jogot teszik a felek a telekkönyvi bejegyzés tárgyává; ide számítanak továbbá a *pacta adiecta*: a bejegyzett elővásárlási és visszavásárlási jog érvényesíthetése biztosítékául, a pactum commissorium esetében a visszalépés jogának garantiájául az eladó által, az ajándékozás visszavonására való jog gyakorolhatása érdekében az ajándékozó által kikötött tilalom. Az a birói gyakorlat azonban, amelyre észrevételeink vonatkoznak, nem ismer érvénytelen tilalmat, s nem ismer érvényes tilalmat, amelynek a magánjog belső oekonomiája szerint csak a kötelemben álló felek között lehet jogi hatása; szerinte nincsen másféle, csak érvényes, abszolút tilalom.

Hova vezetne ez a felfogás az ingó dolgoknál, amelyek tekintetében ilyen tilalomnak szintén van helye; hova jutna a forgalom?

Nem jegyezhető fel a «semmitől teremtett tilalom» a törvény 63. §-ának helyes értelme szerint sem, mert «még amennyiben, mint ilyen, a felek közt érvényes volna is, abszolúttá az e minőséggel felzuházható «dologhozi jogok» korlátozott számánál fogva nem tehető.»*

A budapesti törvényszéknek az elidegenítési és terhelési tilalmak telekkönyvi feljegyzése tárgyában követett gyakorlatát tehát beleütközik az érvényben levő telekkönyvi jogba, nem egyezik a magánjogi dogmatikával, a hitelező jogát illusoriussá teszi, mert minden józan ok ellenére kaput nyit az adós visszaéléseinek, az egészséges jelzáloghitelnek pedig erre az istápolásra szüksége nincsen. A Curia döntvénye helyes, azt követni kell, de nem szabad a szerződéses tilalmakat minden különböztetés nélkül a telekkönyvben feljegyezni, hanem csak azokat, amelyek a tilalom által kötelezett személy szerzését korlátozzák, s a jogosítottnak az ingatlan telekkönyvi szolgáltatására irányuló joga megvalósítását szolgálják.

A Curia döntvénye értelmében «annak a hitelezőnek, aki erre a telekkönyvi akadályra (a feljegyzett elidegenítési és terhelési tilalomra) való tekintet nélkül kívánja végrehajtási jogát érvényesíteni, előzetesen az erre illetékes bírósághoz kell fordulnia annak per útján való megállapítása végett, hogy a bejegyzett elidegenítési, illetve megterhelési tilalom az ő jogai érvényesítésének útjában nem áll».

Nem akadt eddigelé hitelező, akinek csak annyi gyakorlati érveke lett volna, hogy ide folyamodjék, hiszen egyebet nem említve — a Curia másik döntvénye szerint ezt a pert a telekkönyvben fel sem jegyeznék; e helyett inkább csődöt kér adósa ellen, helyesen támaszkodva arra, hogy annak előle elzárt ingatlana a tartozásokkal szemben a csődtörvény 83. §-ában értett vagyonnak nem tekinthető,

* *Randa*: Eigenthumsrecht, 201. l. «Ein absolut wirksames Veräußerungsverbot kann durch Eintrag in die öffentlichen Bücher nur dann begründet werden, wenn dasselbe in Form einer Resolutivbedingung beigefügt oder wenn zugleich einer dritten Person ein bedingtes Eigenthumsrecht an der Sache eingeräumt wird, so dass sich das Veräußerungsverbot lediglich als eine Consequenz des eventuellen Eigenthumsrechtes Dritter darstellt.»

** A német birodalmi polgári törvénykönyv 1136. §-a azt a kikötést, amelynek értelmében az ingatlan tulajdonosa a hitelezővel szemben magát arra kötelezi, hogy ingatlanát el nem idegeníti vagy tovább meg nem terheli (pactum de non amplius oppignorando), semmisnek jelenti ki, tőle tehát az obligatorius hatást is megtagadja. Ehhez: *Brehm*: Reichsgrundbuchrecht, Hannover. 1898. 187. s k. l. Nem egyeztethető azonban ezzel össze az, hogy csak a hitelező javára tett kikötés semmis, ellenben más személy javára az nemcsak érvényes a 137. §. szerint, hanem telekkönyvi bejegyzéssel abszolúttá is tehető. (892. §.)

*** *Randa*, id. m. 203. l.: «Das Veräußerungs- und Belastungsverbot begründet kein Hinderniss einer gültigen Veräußerung, auch wenn es zu Gunsten eines Pfandgläubigers, Servituts- und Realberechtigten verabredet wurde.»

* *Zsögöd*: Fejezetek kötelmi jogunk köréből, 99. l.: «Nincs szerintünk helye elidegenítési tilalmak bejegyzésének (már t. i. constitutive) azaz anélkül, hogy ez a szerzés gyökét korlátozó alaptól származnék; amint az adásvevőkor kikötött visszavásárlási jog bejegyezhető, ellenben az «adásvevési jog» nem, éppen úgy van ez itt is: a szerzést ab ovo korlátozó tilalom bejegyezhető, de a semmitől teremtett tilalom nem.»

vagy pedig — a Btk. 386. §-a alapján — büntető uton igyekszik követeléséhez jutni.

De ha ez a törvény gondoskodása, akkor ez a hitelező cserbenhagyása.

Ez is arra utal, hogy nem ott van a kérdés súlypontja, vajon a már feljegyzett tilalom telekkönyvi akadály-e, hanem abban a *prius*-ban, hogy a «semmitől teremtett tilalom» bejegyzésének helye nincsen. A hitelező kijátszásának s az esetek másik csoportjában (hitelező javára kikötött elidegenítési tilalmak) az ingatlan holt kézre jutásának, a tulajdon megkötöttségének, ami károsabb lehet az uzsoránál, — ez az okfeje.

Addig is, míg az általános polgári törvénykönyv a kérdés helyes szabályozása által segíthet, a mai irány megszüntetését a legfontosabb érdekek sürgősen követelik.

Dr. Sebestyén Samu.

A bizományos önszerződési jogának konstrukciója.*

6. Nagy Ferencz theoriája.

A legegyszerűbb, legérthetőbb és leginkább logikus konstrukciót Nagy Ferencz alkotta meg, aki nemcsak a jogász konstrukcio helyességére, hanem a positiv intézkedéseknek, valamint a gyakorlati érdekek figyelembe vételére is helyes érzékkel és éles elmével nagy súlyt helyezett.

Nagy Ferencz szerint** a keresk. törvény 381. §-ának megfelelő megbízás — ellenkező kikötés hiányában — olyképp magyarázandó, hogy az nemcsak arra irányul, mikép a bizományos saját nevében egy harmadikkal, hanem arra is, hogy *képviselőleg* magával a megbízóval léphet szerződésre (azaz, hogy a bizományos az ügyletet önmagában, de kettős jogi minőségben: egyrészt saját nevében és saját részére, másrészt a megbízó nevében, mint a megbízó meghatalmazottja köti meg).

Ezen utóbbi esetben a helyett, hogy egy harmadik lenne vevő, illetve eladó, akivel csak a bizományos lép közvetlen jogviszonyba: a bizományos maga a vevő, illetve eladó, akivel szemben a megbízó mint *közvetlen szerződő fél* jelentkezik.

Ha pedig a bizományos által saját és egyuttal a megbízó nevében kötött ügylet közvetlen jogviszonyt eredményez a megbízó és bizományos között, akkor ebből egyuttal szükségképpen következik, hogy azon jogok és kötelezettségek, melyek amaz ügyletből származnak, a megbízót és bizományost egymás ellenében ép úgy illetik meg, mintha az ügylet a megbízó és bizományos közt nem megbízás folytán, hanem közvetlenül kötöttetett volna meg.

Nagy Ferencz konstrukciója magasan kiválik az összes eddigi konstrukciók közül.

Legelőször is figyelemmel van arra a positiv intézkedésben rejlő követelményre, amelyet számos theoria mellőzött, hogy t. i. a bizományost az eladó, illetőleg vevő jogain és kötelezettségein kívül *egyuttal* a bizományi viszonyból származó jogok és kötelezettségek is megilletik.

Ez nem úgy értendő, hogy ez a két *viszony egyszerre*, cumulative van meg; hanem úgy, hogy a közvetlen adásvételi viszony a bizomány teljesítése folytán keletkező, a teljesítés kapcsán még létre jönnek új jogok és kötelezettségek, amelyek a már teljesített és így megszünt bizományi viszony utóhatásaiként jelentkeznek.

Hogy egy már megszünt jogviszonyból is származhatnak joghatások, illetőleg, hogy egy jogviszony csak *tényleg*, de facto szűnik meg, *jogilag* azonban hatásaiban — tovább is él, azt tovább tárgyalnom fölösleges, mert azt már *Zsögöd*

Benő mély értelmű fejtegetéseiben¹ nemcsak érthetővé, hanem egyuttal meggyőzővé is tette.

Nagy Ferencz másodszor rendkívül találóan igazolja az önszerződés folytán keletkezett adásvételi viszony *közvetlen jellegét*.²

Végül ki kell még emelnem azt a körülményt, hogy Nagy Ferencz nem osztja Hahn azon felfogását, mintha konstrukciót a felek eredeti akaratának fölvétele nélkül is lehetne megalkotni, mert ő a felek akaratából kiindulva is — *megtudja* alkotni.

De bár elismerem, hogy Nagy Ferencz konstrukciója a legszerencsésebb, hogy az egyedül elfogadható és hogy fölépítése mesteri; két megjegyzést mégsem fojthatok magamba.

Az egyik arra vonatkozik, hogy Nagy Ferencz szerint a *megbízás* — a felek akaratára szerint — *nemcsak arra irányul*, mikép a bizományos saját nevében egy *harmadikkal*, hanem *arra is, hogy képviselőleg magával a megbízóval is* léphet szerződésre. A konstrukcio ilyen fogalmazásban összeütközésbe kerül a törvény positiv intézkedésével.

Ha a megbízás arra *is* irányul, hogy a bizományos esetleg önszerződő legyen, akkor ennek a megbízásnak elfogadásával a bizományos az egyik alternatíva meghiusulása esetén, a másik alternatíva teljesítésére is *köteles* lenne³; vagyis az önszerződés is in obligatione lenne.

Ámde tudjuk jól, hogy ez nem így van.

A kereskedelmi törvény 381. §-a szerint a bizományos a megszerzendő árukat eladóként maga szolgáltat⁴hatja, a bizományba átvett árukat pedig vevőként maga megtar⁴thatja. Tehát itt csupán egy, a bizományost megillető facultas-ról van szó, nem pedig egy öt terhelő obligatióról.

Az önszerződés révén való teljesítés tehát csak est in in solutione et non est in obligatione.⁴

¹ «Ember nem lehet eleven is, meg holt is egyszerre, mondja *Zsögöd*. De már ez jogi személynél nem így van. A feloszlott... közkereseti társaság alanyiségát azutánra is megtartja...»

Éppen így van ez más képletes kitételeknél. Például (a kötelem «megszűnését» csak említve, hol is a reflectiv hatások, pl. a *condictio indebiti*-vel szemben szintén megmaradnak) ha analysálni kezdjük e tételt, hogy «a házasság megszűnik» (házassági törvény 73.).

Nem úgy van. *A házasság sohasem szűnik meg*. Mikor az unokatestvérem után törvényes örökséget keresek, mi az, aminek a jogalapomban egyik nevezetes része van? Világos. Az öregapám házassága, melyet ő az öreganyámmal még a múlt században kötött; ez az, ami itt szintén operál. Mert hiszen hiába nemzik vala ők... azon szülőt, kinek testvére az elhaltnak szülője; ha nem kötnek vala házasságot vagy az nem érvényes... Vagyis látni, hogy az öregszüleim házasságának (pontosabban... egybekelésének) «joghatása» az, hogy én ma örökös vagyok. Mit jelentsen hát az, hogy a házasság «megszűnik».

A gyertyaszálról igenis mondhatjuk (ezt is, tudvalevően csak bizományos értelemben), hogy «megszűnik», ha elégett (*usu consumitur*). Ámde a házasság nem corporális valami. Hanem: joghatásbeli összetétel bizonyos tényből (házasságkötésből) folyólag. A megszűnés tehát azt kellene hogy jelentse, hogy e ténynek joghatásai megszűnnek. Ez pedig nem igaz. Ime láttuk, hogy e tény száz esztendő múlva is «jogilag» operál... «E szólásmód («megszűnik» tehát) csak azt jelenti, hogy bizonyos hatásai a kötésnek megszűnnek, mások (mint pl. a tartás-kötelezettség is, esetleg, házassági törvény 90. sk.) megmaradnak.» (Fejezetek kötelmi jogunk köréből. I. k. 120—121. ll. 115. jegyz.)

² Nagy Ferencz a konstrukcio ezen részének legfontosabb jelentőségét a vételi bizománynál az áru megvizsgálása s az áru hiányai esetére adott jogok szempontjából látja (i. m. 244. l.). Ebben a nézetben azonban — amint azt majd egy későbbi fejezetben iparkodom kifejteni — nem osztozom Nagy Ferenczcel.

³ Itt is alternatív obligatio forog fen, amely azonban annyiban tér el az alternatív obligatio theoriájában foglalttól, amennyiben itt mind a két alternatíva *megbízásra* irányul, (holott ott csak az egyik, a másik ellenben közvetlen adásvételi ügyletre.)

⁴ *Jacoby* azt mondja, hogy a kereskedői forgalomban a megbízó *tényleg* az önszerződést is in obligatione veszi és megkívánja a bizományostól, hogy ha harmadikkal nem köti meg az ügyletet, okvetlenül éljen az önszerződési joggal (Das Recht der Bank- und Waarenkommission. 1891.—168. l.). E felett azonban legfeljebb de lege ferenda lehet vitatkozni. — De lege lata a kereskedelmi szokás sem derogálhat a kereskedelmi törvény 381. §-ának.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közlemény I. a 20. és 21. számban.

** I. m. 243. l.

A konstrukciót tehát ezen irányban korrigálni kell. Még pedig úgy, hogy a megbízás — *ha a bizományos akarja* — arra is irányul, stb.

A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy a constructio kiegészítésre szorul.

Az önszerződési jog perfectiójának kérdését ugyanis ezen constructio segítségével szintén megoldásra kellene segíteni.

Ez a megoldás nagyjelentőségű lenne, már csak azért is, mert a kereskedelmi törvény 382. §-a a tulajdonképeni önszerződéssel — számos író véleménye szerint* — nem áll összhangban, de főképen, mert nagyrészt ezen kérdésnek az önszerződés mellett való eddigi nehézkes megoldása az oka annak, hogy az adásvételi ajánlat teoriájához csatlakoznak inkább az írók.

A kereskedelmi törvény 382. §-a így szól: «Ha a megbízó a megbízást visszavonja s e visszavonás a bizományoshoz előbb érkezik, mint a megbízás teljesítéséről szóló tudósítás feladatott volna, a bizományos nem élhet többé azon joggal, hogy mint eladó vagy mint vevő fellépessen.»

E szakasznak elfogadott értelmezése abban áll, hogy az önszerződési jog csak addig vehető igénybe, míg a megbízás visszavonása meg nem érkezik. A visszavonás megérkezésének időpontjától fogva a bizományos nem jelentheti ki, hogy ő a megbízást önszerződés útján már teljesítette, tehát a megbízás vissza nem vonható. Ellenben arra még hivatkozhatik, hogy a megbízást harmadik személylyel kötött ügylet folytán már teljesítette és ennek igazolása esetén a megbízó hasztalan vonta vissza a megbízást: ez a cselekménye — miután a megbízás teljesített és így konsumáltatott — re gesta joghatályt nem szül.

Vagyis a harmadikkal kötött ügylet perfect, amikor megkötött. Ellenben az önszerződési csak akkor perficiálódik, amikor a tudósítást feladják.

Az összeütközés az önszerződési constructio és a kereskedelmi törvény 382. §-a között abban áll, hogy az önszerződés esetleg már előbb is létrejön, mint a róla szóló tudósítás feladatik. Ilyenkor tehát ez a tudósítás megfelelne a nevének, mert már új joghatást nem szülhetvén, csupán a megbízó tájékoztására szolgál.

Ennek azonban ellenmond a keresk. törvény 382. §-a és annak elfogadott magyarázata, amely szerint hasztalan hivatkozik a bizományos arra, hogy ő már mint a megbízó képviselője megkötötte önmagával az ügyletet, addig, amíg erről a tudósítás fel nem adatott, a megbízó fel van jogosítva a megbízást még mint res integra-t tekinteni.

A képviselőnek önmagával kötött szerződésével — mondja Lepa (i. m. 226. l.) — sehogysem fér meg az a nagy hangsúly, amelyet a törvény a tudósításra helyez. Az a theoria, amely (a tulajdonképeni) önszerződéssel operál, kénytelen vagy azt állítani, amit Grünhut,** hogy tudniillik a bizományos már a tudósítás előtt megköti a szerződést magával és hogy az önszerződés tudósítás nélkül is megáll, — és ez téves állítás — vagy pedig kénytelen azt mondani, hogy az önmagával kötött szerződés csak a megbízás teljesítéséről szóló tudósítással perfect. Ámde ez utóbbi önkényes és legfeljebb célszerűségi szempontoknak felel meg, — a «*dolgok lényegével*» azonban ellenkezik.***

Lepának igaza van abban, hogy a bizományos önmagával kötött szerződésének perfectiója nem esik össze mindig a kereskedelmi törvény 382. §-ában említett tudósítással.

Az önszerződés — mint majd a további tárgyalás folyamán látni fogjuk — rendszerint tényleg akkor perfect, a mikor az önszerződő képviselőnek erre irányuló akarata

visszavonhatatlanul, tehát kellően ellenőrizhető módon nyilvánult. Ez az akarat-nyilvánítás különféle módon történhetik: könyvekbe való bejegyzéssel, harmadik személyek előtt tett nyilatkozattal stb. Szóval nem szükséges, hogy a képviselő éppen a megbízóval, a képviselttel szemben nyilatkozzék.

Lepa azonban téved, ha azt hiszi, hogy, mivel ez *rendszerint* így van, másképp nem is lehetséges.

A távollevők között kötött szerződés rendszerint perfect, ha az elfogadási nyilatkozat elküldetett, vagy elküldés végett feladatott.* Ez azonban nem jelent annyit, hogy a perfectiót az elfogadási nyilatkozat más módjához ne lehetne kötni.

Számos példa szolgálhat annak bizonyosságául, hogy a felek akarata, sőt a felek akaratának fictiójával maga a törvény** más nyilatkozati módhoz köti az elfogadást és ezzel a perfectiót.

Az ellen sem lehetne tehát kifogást emelni, hogy a képviselőnek önmagával kötött szerződésénél bizonyos esetekben a felek nem elégszenek meg egyszerűen azzal, hogy az önmagával kötött szerződés elfogadása harmadik személyekkel szemben nyilvánítottassék ki, hanem magukkal szemben követelik meg az elfogadási nyilatkozatot.

Ez távolról sem vetkőzteti ki az önmagával kötött szerződést természetéből, mert hiszen azért az ügyletkötés így is a képviselő autonómiájába tartozik.

A feleknek ilyen, a szabálytól eltérő szándéka, amelyet egyes esetekben a törvény is — bizonyára a felek vagy csak az egyik fél érdekében — fictio útján felállíthat, kétségtelenül célszerűségi szempontokban találja alapját. De vajon a rendes, az uralkodó szabály felállítása nem szintén a célszerűség figyelembevételével történik?

Hol keresendő tehát az önmagával kötött szerződés perfectiójánál a «*dolgoknak az a lényege*», amely teljesen független a célszerűségtől?

Kétségtelen ezek után, hogy a kereskedelmi törvény 382. §-a is úgy magyarázható, mint olyan intézkedés, amely — a felek akaratának fictiójával — a szabálytól eltérő perfectiót (a képviselttel szemben tett elfogadási nyilatkozatot) követel meg az önmagával kötött szerződésnél és az is kétségtelen, hogy e magyarázattal szemben minden kifogás — és így elsősorban Lepának a dolgok lényegét hangsúlyozó, észjogi zamatu, misztikus kifogása — alaptalan.

Szóval Nagy Ferencz constructiója alapján az önszerződési jog időbeli határa, illetőleg perfectiója is mindenkit megnyugtató módon magyarázható és így az összes eddig tárgyalt constructiók közül ezt a constructiót fogadhatjuk el legbátrabban vezérfonalul a bizományos önszerződési jogának labirintusában.

Dr. Horvát Lipót.

Különfélék.

— A bűnvádi perrendtartásról és az esküdtbíró-ságokról szóló törvények életbeléptetésének elhalasztásáról volt szó több ízben. Mint értesülünk, az igazságügyminiszter elhatározta, hogy e törvények életbeléptetésének elhalasztása iránt a törvényhozáshoz előterjesztést nem tesz és így 1900 január 1-én a bűnvádi perjog terén új æra kezdődik. Az életbeléptetési rendeletek július hó folyamán fognak közzététetni.

— Csemegi Károly könyvtárát az igazságügyminiszter 15,000 frton megveszi s a kir. táblák közt szétosztani szándékozik. A miniszter ezen terve éppen nem felel meg annak a célnak, melyet vele elérni törekszik. Maga a könyvtár megvásárlása minden tekintetben dicsérendő elhatározás s a nagybecsülés jele a hivatalos körök részéről az elhunyt emléke iránt; de éppen abban rejlenék a kegyelet vonása,

* L. Lepa i. m. 225. l.

** I. m. 471. l.

*** ... Sie muss den Satz... für eine willkürliche, vielleicht aus Zweckmässigkeitsrücksichten getroffene aber nicht aus dem Wesen der Dinge folgende Bestimmung erklären.

* Kereskedelmi törvény 318. §.

** I. az új szövetségi törvény 1898: XXIII. tcz. 9. §-át (a szövetségbe való belépés ajánlatának elfogadása).

hogy a könyvtár nem pulverisáltatik, hanem együtt tartatnak mindazon források, melyekből a tudós szellemi táplálékát merítette. Amidőn valaki tanulmányozni fogja Csemegi munkásságát, erre vonatkozólag e könyvtár alkatrészei becses adalékokat és nélkülözhetlen támpontokat fognak szolgáltatni. Az igazságügyminiszterium vagy a Curia könyvtárához kell csatolni, mint amely intézmények az ő korszakalkotó működésének színhelyei voltak.

Hajnik Imre új művel gazdagította a magyar jogtörténeti irodalmat. A 450 oldalra terjedő munka címe: «A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyesházi királyok alatt.» A középkori magyar polgári igazságszolgáltatásnak minden oldalát megvilágítja e nagyszabású mű, az első, mely a magyar perjog fejlődését pragmatice tárgyalja és teljesen felöleli. Hajnik Imre a legnagyobb lelkiismeretességgel, széles körű apparátussal dolgozik. A könyv első része a bírósági szervezetről szól. A második rész: A per alkatelemei és a perfolyma a bizonyítási szakig. Harmadik rész: A bizonyítás a középkori magyar perjogban. Negyedik rész: A per egyéb alkatrészei. — A mű bővebb tárgyalására visszatérünk.

— **A bőlseleti jogtudomány kézi könyve**, írta Eszterházy Sándor, kassai jogtanár. Ezen nagyterjedelmű munkából most jelent meg az első kötet második füzeté.

— **A gyakorlati bírói vizsgákról** érdekes kimutatást közöl az igazságügyminiszterium az 1895—98. évekbeni működéséről szóló jelentésében. A szerint:

Vizsgára jelentkezők:	1895-ben	1896-ban	1897-ben
1. első ízben	123	103	125
2. pótvizsgára	23	32	31
3. először ismétlők	11	12	20
4. másodszor	2	2	2
A vizsgák összes száma	159	149	178

Ebből képesítettnek ítéltetett:

a) kitüntetéssel	5	3	3
b) egyhangulag	51	40	61
c) szótöbbséggel	54	49	68
Összesen	110	92	132
Visszautasított	49	57	46

E számok nagyon is figyelemreméltók, amennyiben vagy a vizsgáló-bizottság *tulságos* szigora(?) vagy pedig a jelentkezők *szerfeletti* gyöngeségökről tesznek tanúságot.

Pedig ez utóbbi jelenség nem volna nagyon biztató azon bírói karral szemben, mely majdan hivatva leendő, a reform alatt levő polgári és büntetőtörvényeket alkalmazni.

Összehasonlítás céljából nem kevésbé tanulságos a következő táblázat:

Évben	Vizsgára jelentkezett jelöltek bírónál			visszautasítottak ügyvédinél		
	közül	szám	%	közül	szám	%
1895	159	49	31	220	19	8
1896	149	57	38	209	17	8
1897	178	46	26	258	19	7
3 évi átlag	162	50	32	229	18	8

Dr. H. Gy.

— **Tolonczok foglalkoztatása.** Megemlítettük már, hogy a tolonczház lakói minden foglalkozás nélkül töltik napjaikat, miáltal erkölcsi züllésük csak fokozódik s testileg is ellustulnak. A főkapitány most kертté alakította a tolonczház udvarát, hogy a kert gondozásával valami foglalkozást adjon a letartóztatottaknak; azonkívül népies, jóírányu irodalmi műveket szerzett be, melyeket részint olvasásra adnak ki, részint felolvasnak a tolonczoknak. Tekintve azonban azt, hogy a tolonczház lakóinak száma állandóan meghaladja a 400-at, s az aránylag nem nagy területen valamennyiüket kerti munkával ellátni nem lehet, éppen nem mondható a reform gyökeresnek. Nem is fognak javítólag hatni az illetőkre mindaddig, míg rendszeres foglalkoztatást meg nem honosítanak. Erre pedig annál inkább szükség van, mert

csak így lehetséges a fiatalok tolonczoknak szoros elkülönítése a felnőttektől, melyet a mai rendszer egészen elhanyagol s ezzel a fiatalok lelki megromlását nagyban előmozdítja.

— **Az a bűnös könnyelműség**, melylyel a főváros sok házában a lifteket kezelik, a lefolyt héten súlyos balesetet idézett elő. Kinek a culpája okozta a balesetet? Vajon az a suhancz a bűnös, ki a megparancsolt dolgot, mely szakértelmet kíván, tőle telhetőleg teljesítette, vagy pedig a szállodatulajdonos, ki avatatlan kezekre bízta a nagy felelősséggel járó munkát? Azt hiszszük, hogy a szálloda tulajdonosát terheli a gondatlanság súlya, mert költségkimelési szempontból elmulasztotta egy megfelelő képzettségű egyének alkalmazását. Egy perczre sem lett volna szabad oly egyént odaállítani a gép kezelésére, kinek alkalmas volta nem kétségtelen.

— **A leányvásárlás a Székelyföldön** az utóbbi időben óriás mérveket öltött: 16 községből rövid idő alatt negyedszáz fiatal leányt szöktettek át a határon Oláhországba. Az üzelmek vezetője több ízben volt már rendőri büntetéssel sújtva, de hatástalanul, hiszen a kiszabható büntetés nem áll arányban foglalkozásából eredő jövedelmeinek nagyságával. Büntetőtörvényi sanctio vo'na itt helyén.

Nemzetközi Szemle.

— **Német jogi irodalom.** *Gareis* kereskedelmi jogi kézikönyve hatodik kiadásban jelent meg. — *Rüdiger* a Reichsgericht biztosítási jogi judikaturáját bírálja most megjelent füzetében. — *Albert Oesterreich* a német szabadalomjogi judikaturát állította össze. — *Stoos Chirurgische Operation und ärztliche Behandlung* cím alatt az orvos műtéti beavatkozási jogát tárgyalja. — Aktuális kérdéseket vet fel *Paul Ertel* füzeté: *Der Automatenmissbrauch und seine Charakterisierung als Delict.* — *Otto* a porosz államügyészség 50 éves jubileuma alkalmából a porosz államügyészség történetét adja. — Egyéb monographiák: *Karl Paul: Der Vergleich im Civilprozess.* — *Gerhard Stephan: Die Ehescheidungsgründe des BGB.* — *Heinrich Dove: Der Hypothekenbankgesetzentwurf.* — *Otto Opet: Das Verwandtschaftsrecht.* — *Adolf Katz: Zur Lehre vom Verkaufsrecht.* — *Caspar Melliger: Culp in contrahendo oder Schadenersatz bei nichtigen Verträgen.*

— **A berlini jogászegyletben** az elmúlt egyleti évben (1898 április 1-től 1899 április 1-ig) nyolcz előadás tartatott. Bátran mondhatjuk, hogy a magyar jogászegylet működése minden tekintetben eredményesebb volt.

— **Alkoholos büntetések.** Angliában ez év eleje óta van hatályban a büntetőtörvénynek oly intézkedése, mely szerint minden alkoholista büntettes legfőlebb három évre oly intézetbe helyezendő el, melyben ily alkoholistákat gyógyítanak. Elsőnek április havában egy asszonyt lopás miatt ítélték el egy hónapi fogságra és három évi alkoholista-sanatoriumi elhelyezésre. Ily intézetekbe helyezendők el oly idült alkoholisták is, kiket negyedszer értek rajta, hogy nyilvános helyen részeg állapotban rendetlenkedtek. Ilyeneket legfőlebb két évre helyeznek el hatóságilag intézetbe. (*Gyógyászat.*)

A Magyar Jogászegylet június 4-én (vasárnap) d. e. 10 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) évi rendes közgyűlést tart, melynek tárgyai: 1. Az igazgató választmány évi jelentése; 2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról; 3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a legközelebbi év költségvetésének megállapítása; 5. a tagsági díj megállapítása; 6. az igazgató választmány választása; 7. esetleg egyéb indítványok. (Az alapszabályok 15. §-a: A rendes közgyűlés elé hozandó minden önálló indítvány legalább 8 nappal a közgyűlés előtt nyújtandó be az elnökeknek.)

A Magyar Jogászegylet tagjainak névsora megjelent és szétküldetett a tagoknak:

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre .. 6 lrt
negyedre .. 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: «Benfelejtett» emberek. — *Törvénykezési Szemle:* Az atyai hatalom a kiskoru személye felett. Dr. Hattyuffy Dezső fehérmegyei árvaszéki elnöktől. — Vavrik Béla beszédje a Magyar Jogászegylet évi rendes közgyűlésén. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet alapszabályai. (A kiküldött nyugdíj-bizottság által megállapított szöveg-tervezet.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

«Benfelejtett» emberek.

Mint az egyéni szabadság egyik legfontosabb garantiáját lesi-várja az egész ország az új bünvádi perjogot, mely egy csapással véget vet az önkénynek, határt szab az állam üldöző hatalmának és hatályos biztosítékokkal övezi az állampolgárok legéletbevágóbb jogait.

És amikor készülünk a nevezetes változáshoz, olvassuk a napi sajtóban a budapesti kir. törvényszék egy ítéletét, mely kétséget támaszt bennünk az iránt, vajon várhatjuk-e a helyzet javulását az új törvénytől.

Az elmúlt héten a budapesti büntető-törvényszék egy tolvaj-szövetség bűnperét tárgyalta, melynek tagjai csupa lányok voltak. Az ítélet kisebb-nagyobb büntetést szabott a vádlottakra.

Kaufmann Róza büntetése két évi börtön, kitöltött több mint tíz hónapot. Stein Ida büntetése egy évi börtön, kitöltött több mint tíz hónapot. Juszko Julcsa büntetése kilencz havi fogház, kitöltött több mint tíz hónapot. Krausz Ernesztin büntetése kilencz havi fogház, kitöltött kilencz és fél hónapot. Goldstein Lidia büntetése két hónapi elzárás, kitöltött öt hónapot. Vucs Teréz büntetése hat hónapi fogház, kitöltött hét és fél hónapot. Szimarek Elvira büntetése hat havi fogház, kitöltött kilencz és fél hónapot. Sztanko Mária büntetése két napi elzárás, kitöltött negyvennyolcz napot.

Ezen adatok elég világosan beszélnek, s tanusítják, amit annyiszor hangoztattunk, hogy a vizsgálati fogság indítványozása, elrendelése és fentartása rendkívül felületes módon történik.

Mit használ az új törvény, mit a sok paragraphus? Tartunk tőle, hogy nem segít ezeken az állapotokon semmiféle írott jogszabály.

Kozma Sándor nevezetes rendelete még ma is érvényben van, de az ügyészség a vizsgálati fogság elrendelését ma is éppen oly gyakran és éppen oly feleslegesen indítványozza.

A sárga könyv is szabályozta a vizsgálati fogságot, a bírói gyakorlat is megállapította az eseteket, de azért napirenden vannak az ilyes «benfelejtések».

De mit törvény, mit sárga könyv.

Az, ami a budapesti törvényszéknél megtörtént, annak elkerülésére nem kell semmiféle szabály, elegendő arra egy kis körültekintő gondosság és észlelőképeség.

Vajon használ-e az új törvény 157. §-a, mely elrendeli, hogy «az eljáró hatóságoknak és hatósági közegeknek kötelessége oda törekedni, hogy az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság lehető rövid ideig tartson».

Avagy nem mindenki előtt természetesnek látszott eddig is az, amit a törvény 149. §-a rendel: Csekély súlyú bűncselekmény esetében és különösen akkor, ha valószínű,

hogy a vizsgálati fogság az előreláthatólag megállapítandó szabadságvesztés-büntetésnél hosszabb ideig tartana, vizsgálati fogságnak csak azon esetben van helye, ha a terhelt az eljárás folyamán újabb bűncselekményt követett el, vagy ha bizonyíték forog fen arra nézve, hogy a terhelt újabb bűncselekmény elkövetésével fenyegetőzött.

A felületes ember, aki csak a numerus-t intézi el, elrendeli a vizsgálati fogságot, derűre-borura az új törvény alatt is, mint eddig.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az atyai hatalom a kiskoru személye felett.

Az atyai hatalom azon jogok s kötelességek összessége, melyeket az atya a tőle származó törvényes gyermekei felett gyakorol, tehát az atyai hatalomban benfoglaltatnak mindazon jogok, melyek az atyát a gyermekei felett megilletik, de mindazon kötelességek is, melyekkel az atya gyermekei iránt tartozik. Az atyának hatalma gyermekei felett eredetileg a természet törvényén alapul, s később az emberiség haladásával fejlődik s nyer jogi tartalmat.

Az atyai hatalom jogkörét hazai jogunkban az 1877. évi XX. tcz. állapította meg eddig legszabatosabban, jóllehet még ezen törvény megállapítása is sok kívánni valót hagy hátra. E szerint az atyai hatalom a kiskoru felett különösen két irányban is nyilvánul; egyik vonatkozik a kiskoru személyére, a másik annak vagyonára. Ezuttal a kiskoru személye felett gyakorolt atyai hatalomról kívánok szólni, úgy amint azt a törvény, valamint joggyakorlatunk kifejtette, amint az jelenleg hazai jogéletünkben érvényben van.

Az atya nemcsak a természet, de a tételes törvények erejénél fogva is kiskoru gyermekeinek legelső támasza, gyámolója és védője, s valóban a kiskoru gyermek sorsát jobb kezekbe alig lehet elhelyezni, mint az atyába. Az atyai hatalomnak azon része, mely a kiskoru gyermek személyére vonatkozik, egyike azon legfontosabb jogoknak, de egyszersmind kötelességeknek, melyek az atyát megilletik, de melyek egyszersmind az atyát gyermekei iránt való szeretetből kifolyólag azok érdekében a legönzetlenebb tevékenységre utalják. Ebből kifolyólag az atya jogosult a kiskoru gyermeket magánál tartani vagy annak illő elhelyezéséről gondoskodni, nevelését vezetni, felette a házi fegyelmet gyakorolni, arra felügyelni, képviselni, házassági s vallási ügyeibe beleszólni, egyszóval kiskoru gyermekei ügyeit jó és helyes irányban vezetni s kiskoru gyermekei minden ügyeibe a szorgalmas családapa gondosságával tartozik eljárni. Az előadottak szerint az atyai hatalomnak egyik sarkalatos joga lévén az, hogy a kiskoru gyermeke tartása felett rendelkezhetik, miért is az atya jogosítva van kiskoru gyermekét magánál tartani, arról gondoskodni, azt bárkitől, aki tőle akarata ellenére elvitte, visszakövetelni, kivéve ha gyámhatósági vagy bírósági intézkedés által vétetett el tőle s helyezettett el másutt, de még akkor is, ha az atyai hatalomtól megfosztva nem lett, felügyeletet gyakorol tartása és neveltetése felett.

Az atyai hatalom alatt levő kiskoru tartása alatt értjük a kiskorúnak lakással, élelmezéssel, ruházattal¹ való ellátását, úgy annak gyógyittatását, s ha elhal, eltemettetését. Mindezen szükségleteknek az atya sorsa, illetve társadalmi állásához mérten kell megfelelni. Ha a gyermek vagyontalan, vagy vagyona jövedelme ezen szükségletekre nem elegendő, akkor a házasság tartama alatt elsősorban az atyát mint családfőt terhelik annak költségei, a házasság felbontása esetén pedig, ha a gyermek vagyonának jövedelme nem elég e célra, a másik szülővel együtt mindenik szülő jövedelme arányához képest járul a tartás költségeihez.

Az atya hatalma alatt s nála levő kiskoru gyermekének megengedheti azt, hogy szolgálatba lépjen, de ha engedelmeivel a kiskoru szolgálatba lépett, akkor már akarata ellen a szolgálatot adó gazdától el nem vonhatja s a cselédtörvény intézkedéseit tartozik figyelembe venni. Ha az atya kiskoru gyermekét szolgálatba lépni nem engedi, az esetben, ha e kérdés köztük vitássá válik, a gyámhatóság dönti el, hogy a kiskoru a szolgálatot mint állandó kereset módját választhatja-e?

Ugyancsak az atya kiskoru gyermekét gazdaságában is felhasználhatja s követelheti, hogy a gyermek, kinek életfentartásáról gondoskodik, gazdaságában és háztartásában díj nélkül segédkezzék, nemkülönben jogosult az atya azon kiskoru gyermekének, kirel gondoskodik, szellemi tevékenységét is igénybe venni.

Az atyai hatalomból folyó kötelességek egyik nagyon fontos részét képezi a nála levő kiskoru gyermeke feletti felügyelet, sőt ha a kellő felügyeletet elmulasztja, az ebből folyó következmények súlyát viseli. Az atya, felügyelete alatt álló kiskoru gyermek által elkövetett bizonyos károkért, a felügyelet elmulasztása esetén felelősséggel tartozik, s azokért joggyakorlatunk szerint bíróilag marasztalható is, így oly esetben, midőn a kiskoru pajkosságból testi sértést követ el, s ez által munkamulasztást, úgy gyógyítási költségeket okoz a sértettnek, az atya, ha a kellő felügyeletet elmulasztotta, felelős;² de ha a gyermek üzletben van alkalmazva s nem az atya felügyelete alatt áll, vétlen mulasztása folytán okozott kárért az atya felelősséggel nem tartozik.³ A köteles felügyelet elmulasztásából kifolyólag az atya akkor is büntetettik, ha gondjaira bízott 12 évnél fiatalabb gyermekei a vasuti sinekre követ raknak, a vasuti átjárók korlátait felnyitják vagy beteszik, a vasuti jelzőket megfordítva állítják, a vonatokat követ dobálják, s általában hasonló cselekményeikkel a vasuti közlekedés biztonságát veszélyeztetik, ily esetekben a kellő felügyelet elmulasztásával kihágást követ el, az atya és a kihágási törvény alapján fenytetik.⁴

Az atya gondoskodása körébe tartozik az is, hogy a hatalma alatt álló, s nála levő, élte 16 évét még be nem töltött gyermek csavargó ne legyen, mert a csavargásért a törvény őt bünteti. Ugy szintén ápolás és gondozás szempontjából meg kell itt említeni, hogy az atya tartozik 3—6 éves gyermekét ott, hol kised ovoida van, abba járatni, hacsak nem igazolja, hogy a gyermek otthon vagy bárhol állandóan kellő gondozásban és felügyeletben részesül. (1891. évi XV. tcz. 4. §-a).

A kórházi gyógyítási, ápolási és szállítási költségeket a gyermek szegénysége esetén, a bujakórt és szemcsés köthártyalobbot kivéve, elsősorban az atya tartozik viselni. (1898. évi XXI. tcz. 27. §.) Hogy a gyógyítási költség az atyát terheli, azt bírói joggyakorlatunk is kimondja, s e

szerint az atya kiskoru gyermekei egészségének fentartására szükséges költségeket elsősorban tartozik fedezni, s ahhoz, hogy az orvosi díj ezekhez a költségekhez tartozik, szó sem férhet. Az atyának e kötelezettségén az, hogy nejétől különválva él és hogy a gyermekek tartására és neveltetésére nejenek bizonyos összeg fizetésére gyámhatóságilag kötelezve van, semmit sem változtat, mivel a gyámhatósági rendelkezéssel csak a szülőknek gyermekeik tartása és nevelésére vonatkozó, egymás irányában fenálló kötelezettségük van szabályozva, mely szabályozás azonban harmadik személyek jogaira befolyással nincs, s így az atyát azon kötelezettsége alól, hogy kiskoru gyermekeit gyógykezelt orvos jutalomdíját megtérítse, fel nem menti.¹ Hasonlóképpen az atyát terhelik a házasság tartama alatt született gyermekek születése és eltemettetése körül felmerült költségek is.²

Joggyakorlatunk szerint az atya köteles kiskoru gyermekei szükségletéről, melyhez a kiházasítási cikkek megszerzése is tartozik, gondoskodni, sőt ha ezek a beszerzett cikkek az atya vagyoni állapotához mérten nem tulságosak, azok árában el is marasztaltatik.³

A kiskoru gyermek tartásán kívül az atyának jogkörébe tartozik a hatalma alatt álló gyermek nevelése is, mely épp úgy az atyát illető jog, mint azt terhelő kötelesség. Ebből kifolyólag az atyának gondoskodni kell arról, hogy kiskoru gyermekei vallásos, erkölcsös és hasznos polgáraivá váljanak a hazának, s hogy e célból képességük és vagyoni viszonyaikhoz képest nyerjenek kiképzést, illetőleg munka- és keresetképességet. A gyermekek elemi oktatását illetőleg törvényhozásunk kötelezőleg is intézkedett s az 1868. évi XXXVII. tcz. 1. §-a elrendeli, hogy az atya tartozik gyermekét, ha neveléséről háznál vagy magántanintézetben nem gondoskodik, nyilvános iskolába járatni, életidejük 6-ik évének betöltésétől egész 12-ik, illetőleg 15-ik éve betöltéséig, sőt ha gyermekei iskoláztatását elhanyagolja, s négyszeri büntetés után sem tesz kötelességének eleget, a gyermek részére külön gyám rendelhető (4. §.).

Ha az atya gyermekét iparos pályára adja, s iparosnak akarja kiképeztetni, az 1884. évi XVII. tcz. rendelkezéseit köteles megtartani akkor is, ha saját iparában vagy üzletében alkalmazza.

Az atya a kiskoru gyermek nevelését és kiképzését illetőleg köteles ugyan a törvény rendelkezéseit figyelembe venni, mégis e tekintetben önállóan intézkedik, s addig, míg a kiskoruak az atyának a gyámsági törvény 15. §-ában körülírt hatalma alatt állanak, a gyámhatóság azok tartása s neveltetése kérdésében nem hivatott intézkedni.⁴ Az atyának ezen önálló intézkedési joga továbbá nem korlátozható sem neje, a gyermek anyja, úgy a rokonok által sem.

Azonban az életpálya-választást illetőleg a gyámsági törvény bizonyos tekintetben korlátozza az atya hatalmát; ugyanis a 26. §. második bekezdése szerint az atyai hatalom alatt álló kiskoruak, ha 16. évüket meghaladják és az életpálya választásánál atyjokkal egyet nem értenek, előterjesztést tehetnek a gyámhatóságnál, mely az atya, s amennyiben szükségesnek mutatkozik, a legközelebbi rokonok meghallgatása után a kiskoru társadalmi, vagyoni és egyéb viszonyainak figyelembe vételével határoz.

A kiskoru tartása s neveltetésével összefügg a házi fegyelem is, melyet az atya csak a kiskoru egészségére ártalmatlan módon gyakorolhat. Megjegyezzük még itt, hogy a neveltetés költségeit a házasság tartama alatt az atya,

¹ Dr. Márkus Dezső: Felsőbíróságaink elvi határozatai II. k. 2006—2008. sz. a. VII. k. 12,733. sz. a.

² Dr. Márkus Dezső: Felsőbíróságaink elvi határozatai II. k. 2009. sz. a.

³ Dr. Márkus Dezső: Felsőbíróságaink elvi határozatai VII. k. 12,734. sz. a.

⁴ Közigazgatási elvi határozatok egyet. gyűjteménye II. k. 20. lap.

¹ Márkus Dezső: Felsőbíróságaink elvi határozatai II. k. 2005. sz. a.

² Dr. Márkus Dezső: Felsőbíróságaink elvi határozatai I. k. 1936.

1937. sz.

³ Dr. Márkus Dezső: Felsőbíróságaink elvi határozatai I. k. 1395. sz.

⁴ Belügyminiszteri rendelet 51,201/1887. sz.

házasság felbontása esetén, ha a gyermek vagyona nem elégséges, a szülők közösen viselik.

Az atya atyai hatalmánál fogva kiskoru gyermekének törvényes képviselője, e jogánál fogva képviseli a kiskoru gyermeket minden peres és nem peres ügyekben, kivéve azokat, melyekben a kiskoru érdeke az atyának érdekével összeütközik, kivéve továbbá azon eseteket, midőn a törvény egyenesen elrendeli azt, hogy a képviseletre gondnok rendelendő ki, s végül kivéve azon eseteket, midőn a kiskoru a fenálló törvények szerint saját személyében felléphet vagy megidézhető.

Az atyának e képviseleti jogánál fogva a bíróságok és hatóságok előtt a kiskoru gyermek szabály szerint csak az atya személyében vonható perbe és idézhető meg hatóságok elé. Az atyának azonban jogában áll a képviseletet meghatalmazott által is gyakorolni, de viszont, ha meghatalmazott által nem akar megjeleníteni, hanem saját személyében, még oly esetben sem köteles ügyvédet vallani, midőn az ügyvédi képviselet kötelező, ha az atya ügyvédi oklevéllel bír, továbbá bírói és királyi ügyészi minőségben alkalmazott államhivatalnok, kir. közjegyző, nyilvános jogtanár és jogtudor, ily esetekben a hatalma alatt álló kiskoru gyermek ügyeiben rendes perekben sem köteles magát ügyvéd által képviseltetni. (1881. évi LIX. tcz. 12. §.)

Az atya képviseleti joga a bűnügyekre is kiterjed, midőn kiskoru gyermeke a sértett fél. Ez esetben az atya képviseleti jogánál fogva mint magánvádló a törvényben előírt esetekben (1878. évi V. tcz. 258., 259., 261., 327., 332., 418. és 421. §-ai szerint büntetendő vétségek, valamint az 1878. évi V. tcz. 301. §-ában meghatározott könnyű testi sértés vétsége, továbbá az 1879. XL. tcz. 126. és 127. §-aiban, végre az 1895. évi XLII. tcz. 8. és 9. §-aiban körülírt kihágások esetében) a kiskoru részéről s a helyett indítványozásra jogosítva van, ha a sértett 16. évét még be nem töltötte, úgy a 16. életévet betöltött helyett is, ha az maga az indítványt meg nem tette, valamint a vagyon ellen irányzott bűncselekményekre és vétségekre nézve minden esetben a kiskoru helyett az atyai hatalmat gyakorló atya teszi meg a magánvádat. Ha azonban a sértett fél ellen annak törvényes képviselője követte el a bűntényt vagy vétséget, a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg. (1878. évi V. tcz. 113. §., 1896. évi XXXIII. tcz. 41., 42., 47. §-ai.)

Általános szabály szerint tehát az atya képviseli kiskoru gyermekét, a törvény azonban kivételeket is tesz, melyekben a képviseleti jogot bizonyos esetekben megszorítja vagy pedig a kiskorut önálló cselekvési képességgel ruhazza fel. Ezen esetek következők:

a) Ha a kiskoru érdeke atyjának érdekével összeütközik;

ez esetben a kiskoru részére gondnok nevezendő ki. (Gyámtörvény 30. §. e) p.)

b) Valamely méhmagzat képviselete szempontjából gondnok rendelendő ki, ha világra jövele folytán atyai hatalom alá kerülne s érdeke az atya érdekével ellenkeznék. (Gyámtörvény 30. §. b) p.)

c) A születendő végrendeleti utóörökösök képviseletére gondnok nevezendő ki, amennyiben a hagyatéki eljárás során vagy ezenkívül is szükségesnek mutatkozik. (Gyámtörvény 30. §. e) pontja.)*

d) A kiskoruság meghosszabbítására vonatkozó eljárásnál a kiskoru érdekének képviselete esetére szintén gondnok neveztetik ki. (Gyámtörvény 30. §. d) pont.)

e) A kiskoruak, akik a per tárgyról perenkívül rendel-

* Az atya atyai hatalmából kifolyólag kiskoru gyermekeit képviseli; a születendő és végrendeleti utóörökösödésre hivatott gyermekek érdekeit azonban nem az atya, hanem az 1877. évi XX. tcz. 30. §-ának c) pontja alapján kirendelendő gondnok van hivatva képviselni. Belügyminiszteri határozat 86,255/93. sz. a. Közigazgatási elvi határozatok. II. k. 22. lap.

kezhetnek, mint felperesek törvényes képviselőjük mellőzésével személyesen is felléphetnek. (1893: XVIII. tcz. 7. §.)

f) A kiskoru saját személyében, mint alperes, bírói gyakorlatunk szerint perbe idézhető személyes adósságai miatt, ha önálló keresettel bír, s arról a törvény értelmében szabadon rendelkezhetik.¹

g) Személyesen megidézhetők a kiskoruak az általuk bérbevett lakásnak vagy üzlethelyiségnek visszaszolgáltatása iránt indított sommás perekben (1893. évi XVIII. tcz. 7. §.).

h) Kiskoru mezőgazdasági munkások, kik keresményükről maguk rendelkezhetnek, magánjogi igényeiket mint panaszosok törvényes képviselőjük mellőzésével érvényesíthetik (1898: II. tcz. s az ezt életbeléptető földmívelésügyi miniszteri 1999/98. sz. rendelet 52. §.)

i) A kiskoruak által elkövetett bűncselekményeknél a vádlott kiskoru személyesen idéztetik meg s helyeztetik vád alá. (1878: V. tcz. 1896: XXX. tcz.)

j) A nem vagyon ellen irányult bűncselekményeknél a 16. évet már betöltött sértett fél indítványtételre jogosult. (1878: V. tcz. 113. §. 1896: XXXIII. tcz. 47. §.)

k) A házasságkötésnél a házassági, semmiségi, megtámadási, felbontási, ágy és asztaltól való elválás iránti perekben a kiskoru cselekvési képességgel bír (1894. évi XXXI. tcz. 39., 48., 69., 86., 105. §-ai.).

Az atyai hatalomból kifolyólag az atya, mint kiskoru gyermekei törvényes képviselője, annak részéről pereket indíthat, úgy bíróságok előtt, valamint azon kívül is egyezségeket köthet gyámhatósági jóváhagyás nélkül, kivéven, ha az egyezés a kiskoru vagyona állagának elidegenítésével vagy megterhelésével jár, mely esetben a gyámsági törvény 20. §. c) d) pontja értelmében gyámhatósági jóváhagyás szükséges.² De a kiskoru gyermeket a rendes bírósági illetőségtől elvonni, s ettől eltérő bíróságnak alávetni jogosítva nincs. (1868. évi LIII. tcz. 53. §. d) pont.) Ha az atya a kiskoru érdekében ügyvéd által pert folytat, akkor az ügyvédi jutalomdíj kikötéséhez, mely a kiskoru vagyonának jövedelméből nem fedezhető, hanem a törzsvagyont terheli, s annak állagát megtámadhatja, gyámhatósági jóváhagyás szükséges még akkor is, ha a per által behajtott tőkéből való fedezése céloztatik, miután ez is a kiskoru törzsvagyonának állagához tartozik.³

Azon esetben, midőn az atya által a kiskoru gyermek nevében per indítatik, vagy a kiskoru gyermek ellen tétetik folyamatba per, a bíróság, melynél a per folyamatban van, a per megindításáról értesíteni tartozik az illetékes árvaszéket, vagy pedig, ha az illetékesség az iratokból ki nem tűnnék, az említett személyek lakhelyének árvaszékét, amely ha nem volna illetékes, gondoskodni fog, hogy a bíróságok ezen átirata az illetékes árvaszékhez eljusson. Az értesítés azért szükséges, hogy az árvaszék a per megindításáról tudomást nyerjen s így az atyát a szükséges szakvéleménnyel vagy utbaigazítással elláthassa.⁴

Azon eseteket, melyekben az atya képviseleti joga megszorítva van, a fentebbiekben elősoroltuk, megjegyezzük

¹ Személyes adósságai miatt a teljeskort még el nem ért katonatiszt, mint önképviseletre jogosult, saját személyében perbe idézhető. Dr. Márkus Dezső: Felsőbírói határozatai III. k. 3804. sz. — Alperes mint fizetéssel ellátott közhivatalnok (mint fogalmazó) önálló keresettel bírván, s arról törvény értelmében szabadon rendelkezhetvén, azt pedig, hogy említett polgári állása mellett is gyám hatalma alatt állana, nem igazolván, önképviseletre jogosítottnak helyesen tekintetett. — Dr. Márkus Dezső: Felsőbírói határozatai. III. k. 3803. sz. Ugyancsak erre vonatkozólag lásd: Márkus hivatkozott munkája I. k. 664., 665., 667. sz. a.

² Sipőcz: Gyámsági törvény 79. lap.

³ Fabiny: A magyar kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által hozott határozatok gyűjteménye II. k. 90. l.

⁴ Belügyminiszteri rendelet 31,512/91. sz. a. Igazságügyminiszteri rendelet 12,430/91. sz. a.

együttal azt is, hogy midőn az atya atyai hatalmától megfosztatik, gyermekeire vonatkozó képviseleti joga szintén megszűnik, míg azonban a hatalomtól megfosztva nincs, az előfordult eseteket kivéve, az atyának ezen joga nem korlátozható.

Az atyának joga van a törvény korlátai között kiskoru gyermeke vallásának megállapításához, így például a házasságkötés előtt a házasulandók megállapodhatnak abban, hogy a születendő gyermekek az atya vallását követik. Ha a gyermekek vallására nézve nem egyeztek meg, akkor a fiuk atyjuk vallásába veendőek fel; az esetben, ha az atya más vallásra tért át, a 7 éven alóli s az ő vallásán levő gyermekek ezen áttérésben őt követik. Hasonlóan a felekezeten kívül állóknál is jogosítva van az atya a törvényben előírt esetekben a kiskoru gyermek vallását meghatározni. A kiskoru házasságánál az atya beleegyezése megkivántatik, sőt az atyai hatalmat gyakorló atya beleegyezése esetén gyámhatósági beavatkozás nem is szükséges, azonban a beleegyezés hiányát a gyámhatóság beleegyezése pótolhatja. Továbbá megjegyezzük, hogy az atya által képviselt kiskoru házassági szerződéséhez a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges, kivéven, ha a szerződés a kiskoru vagyona oly rendelkezéseket tartalmaz, melyek a gyámsági törvény 20. §. c) és d) pontja alapján gyámhatósági jóváhagyást igényelnek.

A kiskoru az atya beleegyezése nélkül a hadseregbe s a honvédségbe mint önkéntes, hadköteles kora előtt be nem léphet, hanem ehhez az atyának külön beleegyező nyilatkozata szükséges. (1889: VI. tcz. 22., 23. §§.)

Az atyai hatalmat gyakorló atya jogosítva van kiskoru gyermeke részére gyámot rendelni és pedig a törvényben előírt alakszerűséggel ellátott végrendeletben vagy közjegyzői okiratban s az így nevezett gyám tisztében megelőzi az anyát is, mert a gyámság elsősorban az atya által kinevezett gyámot illeti. Igen jelentékeny kedvezményeket nyújt a törvény az atyának az által is, hogy az atyai hatalmat tényleg gyakorló atyának jogában áll végrendeleti uton vagy végrendekezésre előszabott alakban kiskoru gyermekei részére, ha az összes hagyaték a terhek levonásával 100,000 frtot felülhalad, családtanácsot felállítani s annak tagjait kijelölni.

Ezeket kívül még az atya törvényes kort el nem ért kiskoru gyermekének, ha az ily korban elhalna, örököszt is rendelhet, mely intézkedés régi jogunkból maradt reánk s eredetileg a jobbagyot illető jog volt. Ezen utóörökös rendelkezés azonban önmagától fogva hatályát veszti, ha a gyermek 12 éves korát, midőn végrendelezési képességgel bír, elérte.*

A kiskoru gyermek a törvény szerint atyja községi illetőségét követi, és pedig nem csupán a törvényes származásu, de a törvényesített s az örökbefogadott gyermek is. Ugyancsak az atya honpolgársága kiterjed hatalma alatt álló kiskoru gyermekeire s ha az atya honosittatik, gyermekei, habár külföldön születtek is, a honpolgárságot megnyerik, viszont a magyar állam kötelékéből az atyai hatalom alatt álló kiskoru az atya beleegyezésével gyámhatósági jóváhagyás nélkül kiléphet, illetve elbocsátását kérheti. (1879. évi L. tcz. 7., 24. §§.)

Az atyai hatalomnak egyik joga az is, hogy az atya megkivánhatja, sőt meg is követelheti, miszerint kiskoru gyermeke az ő családi nevét viselje, de valamint ezt követelheti, jogában áll ahhoz is hozzájárulni, hogy a kiskoru családi nevét megváltoztassa, s ehhez gyámhatósági jóváhagyás nem kell.

Végül az atyai hatalmat gyakorló atyának egyik igen fontos joga az is, hogy élte 20-ik évét betöltött kiskoru gyermekét hatalma alól felszabadíthatja, emancipálhatja és pedig hazai jogunk szerint vagy az által, hogy a kiskoru

gyermekének vagyonát ennek szabad rendelkezésére átadja, vagy beleegyezik abba, hogy az önálló háztartást alapítson. Mindkét felszabadításhoz gyámhatósági jóváhagyás szükséges, mely által a felszabadulás megerősítettven, ezzel a kiskoru gyermek teljeskorúvá válik.

Az imént előadottakban vázoltuk azon jogokat, melyekkel az atyai hatalomból kifolyólag az atya gyermekei személye felett bír, s azon kötelezettségeket, melyekkel gyermekei iránt tartozik. Ezek részben törvényeken alapulnak, részben törvényes gyakorlat által fejtettek ki.

Joggyakorlatunk e téren is folyton halad, s az egyes részleteket fejleszti, azonban magában az atyai hatalomban foglalt jogok és kötelezettségek szabatos megállapítása a kodifikáció feladata leend.

Dr. Hattyuffy Dezső.

Vavrik Béla beszédje

a Magyar Jogászegylet évi rendes közgyűlésén.

T. Közgyűlés!

Alapszabályaink 14. §-a értelmében a közgyűlés első tárgya az igazgató választmány évi jelentése, mely az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg az egylet utolsó évi működésének rövid, vázlatos ismertetését foglalja magában.

Mielőtt azonban ezt elnöki tisztemből kifolyóan teljesíteném, engedje meg a tisztelt közgyűlés emlékezetébe felidézmem, hogy a Magyar Jogászegylet ez idén töltötte be fenállásának 20-ik évét. Két évtized zárköve elég méltó alkalom arra, hogy rövid visszapillantást vessünk egyletünk alakulásának néhány érdekesebb mozzanatára, amint azok jegyzőkönyvileg feltüntetvék, annál is inkább, minthogy egyletünk szép számban látja sorai közt azt a tetters, előretörő fiatal nemzedéket, amely két évtized előtt talán még az iskola padjaiban forditgatta Virgil Aeneisét, vagy Horác ódáit és akiknél érdeklődést kelthetnek ezek az adatok; a korosabbak pedig ezen visszapillantásban bizonyára szebb emlékeik fölelevenítését fogják találni. De különben is egyletünk két évtizedes multjával rászolgált arra, hogy keletkezésének nyomai örök feledékenységbe ne veszzenek.

A Magyar Jogászegylet alakuló gyűlését 1879 márczius hó 27-én tartotta meg, amelyen dr. Környey Ede ur, egyletünknek jelenleg is egyik érdemes alelnöke, bemutatta a «Jogáször» című társaság által a Magyar Jogászegylet számára kidolgozott alapszabálytervezetet, mely felolvastatván, változatlanul el is fogadtatott. Ezután azonnal megejtetett az egylet tisztikarának és választmányának megválasztása.

Elnökké megválasztott közéletünknek egyik legelőkelőbb alakja, és a magyar bírói karnak disze, a felejtetetlen emlékü Majláth György országbíró, alelnökké pedig Csemegi Károly, akkor már legfőbb ítélőszéki tanácselnök, és dr. Környey Ede.

Választmányi tagokká: Daruváry Alajos legfőbb ítélőszéki tanácselnök, Tóth Elek a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke, Manojlovits Emil és Szentgyörgyi Imre curiai bírák, dr. Vécsey Tamás budapesti egyetemi jogtanár, dr. Herich Károly miniszteri osztálytanácsos, dr. Hodossy Imre, dr. Teleszky István és dr. Györy Elek budapesti ügyvédek lettek megválasztva; megválasztottak továbbá és pedig tikárokká: a korán elhunyt kiváló jogtudósunk dr. Dell'Adami Rezső és dr. Fayer László, ügyész dr. Sigmund Vilmos, könyvtárnokká dr. Nagy Ferencz akkori egyetemi magántanár, pénztárnoknak pedig dr. Szivák Imre.

Ugyanezkor Csemegi Károly vezetése alatt hattagu küldöttség lett megbizva, hogy Majláth Györgyöt elnökké megválasztásáról értesítve, őt eme tisztnek elfogadására felkérje. 1879 május 18-án tartotta az egylet első választmányi ülését, melyen Csemegi Károly jelenti, hogy a küldöttség megbízatásában eljár, hogy ő Excellenciája az országbíró ur magára oly igen megtisztelőnek jelentette ki elnökké történt meg-

* Verböczi: Hármaskönyv. III. 30. §. 4.

választását, legnagyobb sajnálatára azonban kénytelen volt kijelenteni, hogy egészségi állapota jelenleg nem engedi meg, hogy bokros elfoglaltsága mellett ezen tisztséget elfogadja. Ő Excellenciája a legmelegebb érdeklődést tanusította az egyesület törekvései iránt, részletes tudósítást vett a kiviteli módokról, és az egyesületnek állandó pártfogását biztosította. A küldöttség tagjaiban azonban ő Excellenciájának nyilatkozatai azt a reményt keltették, hogy nincs kizárva annak lehetősége, hogy a nyár folyamán egészsége helyreállván, hajlandó lesz elfogadni az elnökséget, lemondó nyilatkozatát tehát a választmány véglegesnek nem tekinti, és megbizja a küldöttséget, hogy ő Excellenciáját az elnöki tiszttel elfogadására ismételve felkérje. Ezen remény azonban nem teljesült, mert Majláth György továbbra is megmaradt lemondó szándéka mellett.

1879. évi szeptember 13-án még egy választmányi ülés tartott, melynek azonban csak egyetlen tárgya volt, t. i. a belügyminiszternek leirata az egyesület alapszabályaiba felveendő némely határozatokra nézve.

Ezután csak 1880 május 9-én adott az egyesület további életjelt magáról, amely napon első rendes évi közgyűlést megtartotta és innen veszi kezdetét is az egyesületnek rendes tudományos működése. Ezen a közgyűlésen Csemegi Károly mint az egyesületnek még mindig egyik alelnöke, üdvözölván az egybegyűlt tagokat, hosszabb visszapillantást vet azon tekintetekre, amelyek az egyesület alapításánál a kezdeményezőket vezették; tüzetesen megjelölte és kifejtette azokat a feladatokat, amelyeket jövőben az egyesületnek maga elé tűznie kell, így különösen a jogért és annak oltalmáért való küzdelmet, az 1869. IV. tcz.-ben lefektetett elvek védelmét, a szóbeliség és közvetlenség behozatala, a vádrendszer és a védelem megcsonkítatlan jogának érvényesítése iránti törekvést. A nagy tetszéssel fogadott megnyitó beszéd után következett az igazgató-választmánynak és az egyesület tiszti karának megválasztása, melynek eredménye lőn, hogy most már elnökké Csemegi Károly, alelnökké pedig Manojlovits Emil és Környey Ede választottak meg. Ugyancsak ezen közgyűlésre jelentette be dr. Dell'Adami Rezső felolvasását a *hatalmak felosztásáról*, mely azonban az idő előhaladottsága miatt a legközelebbi teljesülésre halasztatott el.

Mint örömdetes körülmény lett ezen közgyűlésen felémelve, hogy az egyesület tagjainak száma elérte a százat és a tagsági díj mai összegében megállapított.

1880 május 18-án pedig Majláth György országbíró levelet intézett az egyesület új elnökéhez, melyben az egyesület alapító tagjai sorába felvételét kéri, és melyben kijelenti, hogy habár a megtisztelő felhívásnak, mely az egyesület választmánya útján az elnöki tisztnak elvállalása iránt hozzá intéztetett, részint egészségi állapota, részint sokoldalú elfoglaltsága miatt mély sajnálatára meg nem felelhet, mindazáltal élénk érdeklődéssel viseltetik a Magyar Jogászegylet működése iránt, mely hogy kitűzött feladatát «népszerűvé tenni a tudomány vívmányait és egyrészt felolvasások, másrészt az élőszó hatalmával vezetett komoly beható vitatkozások útján fejleszteni a hazai jogéletet», minél sikeresebben oldja meg, szívéből óhajtja.

Ezen most felsorolt adatokban vannak összefoglalva a Magyar Jogászegylet két évtized előtti alakulásának főbb mozzanatai. Azóta ernyedetlenül folyt az egyesület kebelében a szellemi munka, melynek külsőleg észlelhető eredménye az egyesület kiadványainak eddig megjelent 160 füzet, melyekből 156 füzet előadásokat és vitatkozásokat tartalmaz a jog- és államtudományok minden ágából, míg négy füzet külföldi törvények fordítását foglalja magában.

Öt füzet sajtó alatt van.

Ámde az az erkölcsi haszon és üdvös siker, melyet az egyesület működése annyi éven át eredményezett, holt számokban ki nem fejezhető. A tudomány terjesztése, a szellemi és

erkölcsi élet fejlesztése és tökéletesítése az összes társadalom javára esik, amelynek mintegy belső értékét képezi, és mely az egész szervezet szabályozott, biztosabb, öntudatosabb életműködésében nyilvánul. Hiszen a jognak ereje nem szabályai halmazának pusztá ismeretében, nem kizárólag az értelmi műveltségben rejlik, hanem a szívet és elmét egyaránt termékenyítő és nemesítő, az akaratot fegyelmező tulajdonságában.

A rómaiak egyik legnagyobb jogtudósa, a jognak fogalmát így adja: «Jus est ars boni et aequi.»

És valóban, ha a jogot annak igazi értéke, az összes életviszonyokra kiható jelentősége szerint mérlegeljük, abban nemcsak az emberi cselekmények szabályozásának külső mértékét, hanem egy nagy, egy hatalmas erkölcsi kultúrtenyezőt fogunk felismerni és a római jogász idézett szavaiban szép és hű kifejezést fogjuk találni a jog magasabb és nemesebb feladatának: innen van, hogy egészséges jogélet nem a törvények sokaságától, hiszen ismerjük Tacitus híres mondatát: *Corruptissima respublica plurimae leges* — hanem inkább azoknak tökéletességétől és főképen a népnek azon meggyőződésétől függ, melyet azoknak jósága és szükségessége iránt táplál.

A Magyar Jogászegylet két évtizeden át végzett munkásságának célja volt, hogy ezen kettős irányban hasson: tökéletesítse a jogot, mint tudományt, ami különben minden tudománynak már természetében rejlik és mint írott szabályt; és hogy fokozza és erősítse a jog iránti tiszteletet.

És most mögöttünk hagyva két évtized multját, áttérünk az egyesület utolsó évi működésének és helyzetének ismertetésére. Fájdalom, hogy itt jelentésem egy gyászos esemény felelevenítésével kell kezdenem. Egyesületünk megalkotója, annak örökös tiszteletbeli és évek hosszú során át fáradhatatlan buzgalmu elnöke ez évi márczius 18-án hunyta le örök álmra szemeit.

Mig élt, tiszteletünk jeleivel és hálás elismeréssel környeztük őt, a halott iránt ehhez fűzzük a kegyeletes részvét adóját, melyet az egyesület a nagynevű halott ravatalánál részben azzal rótt le, hogy koszorút helyezvén arra ily felirattal: «Alapítójának és tiszteletbeli elnökének a Magyar Jogászegylet», temetésén testületi minőségben jelent meg, az elnökség útján pedig ő nagyméltóságához, a megboldogult özvegyéhez részvétíratot intézett.

Arczképének még a mult évben elhatározott megfestését már meg nem érthette, és így, habár az csak mint posthumus fog létrejönni, de minthogy a megfestést szíves előzőkenységgel jeles festőművésznünk Vastagh György ur vállalta el, nem kételkedhetünk benne, hogy az arckép az élethű Csemegit fogja elénk varázsolni; az igazgató-választmány továbbá elhatározta, hogy a folyó év őszén Csemegi-émlékünnepet rendez, amelyen az elhunyt feletti emlékbeszéd megtartására dr. Tarnai János kir. ítélő táblai bíró urat, egyesületünk ezen kiváló tagját kérte fel, ki azt szíves készséggel el is vállalta; ezen emlékűnnepen fog az elhunyt arc képe is lelepleztetni.

Az egyesület utolsó évi tevékenységének eredményét a következő adatokban van szerencsém egybefoglalni.

Az egyesület 19 teljes-ülést tartott.

Előadásokat tartottak:

1. A magánjogból:

Dr. Impling Konrád kir. ítélő táblai tanácselnök: *Dologjogi nyílt kérdések* címmel két előadást.

Lányi Bertalan miniszteri tanácsos: *A családi hitbizományok reformjának jogászai szempontjai* címmel két előadást.

Dr. Raffay Ferencz kir. albíró: *A házassági törvény és a magánjogi kodifikáció-ról*.

Dr. Kolosváry Bálint törvényszéki aljegyző: *A közszerelemény biztosításáról* vitával együtt két estén.

Dr. Katona Mór jogakadémiai tanár: *A telekkönyvi rang-elsőbbiség átengedéséről.*

Dr. Márkus Dezső kir. törvényszéki bíró: *A Corpus Juris Hungarici és a magánjogi kodifikáció.*

2. Törvénykezési eljárásból:

Dr. Schächter Miksa egyetemi magántanár: *Az orvosszakértőkhöz intézendő kérdésekről.*

Dr. Balog Arnold ügyvéd: *Ügyvédek elleni fegyelmi eljárásról Németországban.*

3. Büntetőjog és eljárásból:

Dr. Baumgarten Izidor min. osztálytanácsos: *A felelősségről a ténykérdésben.*

Krajcsik Soma javítóintézeti igazgató: *Felentés a székesfehérvári javítóintézetéről* (bemutatta Lengyel Aurél).

Dr. Reichard Zsigmond kir. albíró: *A bűncselekmények osztályozása kriminológikus szempontból.*

Dr. Vámbéry Rusztem törvényszéki jegyző: *A bűnügyi muzeumokról.*

4. Hiteltörvényekből:

Dr. Szakolczai Árpád ügyvéd: *A tisztességtelen versenyről szóló német törvényről.*

5. Jogtörténetből:

Dr. Kossutányi Ignác jogakadémiai tanár: *Verbőczy azon állításáról, hogy a régi magyar peres eljárás francia eredetű.*

6. Jogbölcsészettől:

Dr. Hornyánszky Gyula főgymnáziumi tanár: *A jog keletkezéséről és fejlődéséről, tekintettel Pikler Gyula elméletére.*

7. Politikából:

Dr. Balogh Artur egyetemi magántanár: *A parlamenti tagok szólásszabadságának és sérthetlenségének hatáiról.*

Az ez idei munkaidő alatt 11 füzet jelent meg s további 5 füzet sajtó alatt van.

Ez évben élesztette föl az egylet a külföldi törvények magyar fordításának általa régebben kiadott sorozatát.

Az új sorozatban elsőnek jelentek meg: *A feltételes elítélésre vonatkozó külföldi törvények* melyeket dr. Vámbéry Rusztem fordított s látott el bevezetéssel.

Készülőben van az *olasz büntető-törvénykönyv* fordítása dr. Holló Józseftől, a *házassági elválásra* vonatkozó francia törvények fordítása dr. Nagy Dezsőtől, az *új francia törvény az elővizsgálat contradictoriussá tétele iránt*, dr. Berczeli Antaltól.

A fordítások első sorozatában megjelentek:

1. *Német, osztrák és francia uzoratórvények* Barna Ignác és Nagy Dezső fordításában; 2. *Olasz ügyvédi rendtartás* fordította Dell'Adami Rezső; 3. *A svájci kötelmi jogi törvény* (1—161. cikk) fordította Barna Ignác.

A tagok száma a múlt közgyűléskor volt: budapestiek 385, vidékiek 115, összesen 500.

Ma van budapesti tag 500, vidéki tag 197, összesen 697. A szaporulat 197.

A tagok számának ily jelentékeny emelkedését nagy mértékben elősegítette Erdélyi Sándor volt igazságügyminiszternek az egylet működése iránt tanúsított meleg érdeklődése és jóakaratu tevékeny támogatása, aki 1898 október 25-én a kir. ítélő táblák elnökei útján az összes igazságügyi hatóságokhoz rendeletet intézett, melyben a bírói és ügyészi kar figyelmét a Magyar Jogászegylet működésére irányította, kijelentve, hogy az egylet céljai annál nagyobb mérvben lesznek — a magyar jogfejlődésnek és a magyar jogtudományának nagy előnyére — megvalósíthatók, minél többen vesznek részt és minél többen támogatják az egyletet üdvös működésében.

Ugyanakkor Erdélyi Sándor miniszter az egylet kiadványainak addig megjelent 15 kötetét valamennyi kir. törvény-

szék és kir. ügyészség számára — összesen 132 példányban — megrendelte, kötetenkint 1 frt egységárban.

Az egylet választmánya az Erdély Sándor miniszter részéről tapasztalt ezen nagybecsű, úgy erkölcsi, mint anyagi támogatást feliratilag köszönte meg.

Egy nagy és üdvös lépés volt ez előre, az egylet tudományos munkásságának szélesebb szakkörökben való ismeretetésére és irányában a tevékeny érdeklődés felkeltésére.

De nem teljesíteném hiven elnöki tisztem kötelességeit, ha elmulasztanám kiemelni azt a további örömdetes körülményt, hogy a jelenlegi igazságügyminiszter ur ő nagyméltósága is, hazánk ezen elsőrendű érdeműs jogtudósa és egyletünk igazgató választmányának egyik régi tagja, mint az másként nem is volt feltehető, élénk érdeklődést és meleg rokonszenvet tanúsít az egylet munkássága iránt. Az igazgató-választmány ugyanis igazságügyminiszterre történt kineveztetése alkalmából őt feliratban üdvözölvén; erre ő nagyméltósága a következőleg válaszolt:

Méltóságos dr. Vavrik Béla, kir. curiai tanácselnök urnak, mint a «Magyar Jogászegylet» elnökének Budapesten.

Méltóságos Elnök Ur!

Méltóságod szives volt a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya nevében igazságügyminiszterre történt kineveztetésem alkalmából üdvözölni.

A «Magyar Jogászegylet» eme megtisztelő megemlékezése őszinte örömmre szolgált és midőn azért Méltóságodnak és az igazgató-választmánynak mélyen érzett köszönetemet fejezem ki: legyen szabad reménylenem, hogy nehéz feladatomban megoldásában a «Magyar Jogászegylet» nagybecsű közreműködését és szives támogatását tőlem meg nem vonja; a magam részéről biztosítván a «Magyar Jogászegylet»-et, hogy közhasznu működésének előmozdítását mindenkor kedves kötelességemnek fogom tekinteni.

Budapesten, 1899 május hó 31.

Kiváló tisztelettel: *Dr. Plósz Sándor,*
m. kir. igazságügyminiszter.

A most felsorolt adatok elég tanúságot szolgáltatnak arról, hogy a Magyar Jogászegylet lefolyt évi működése nem volt meddő; jelentékeny külterjes gyarapodása pedig reményt nyújt, hogy sikerei jövőben belterjileg is mindinkább magasabb színvonalon fognak mozogni és hogy ahhoz a nagy kulturális célhoz, melyet az egylet kezdettől fogva maga elé tűzött, évről-évre több és értékesebb anyagot fog szolgáltatni. Aki ehhez szellemi munkásságával hozzájárul, az hazafias kötelességének egyik legszebbikét teljesítette. *(Lelkes éljenzés.)*

Megemlítjük itt, hogy az egylet vagyona jelenleg körülbelül 3000 frt. A közgyűlés az igazgató-választmányba Fabiny Ferencz curiai bírót beválasztotta, az üresedésben levő titkári állásra pedig Vámbéry Rusztemet választotta meg. Egyéb változás az igazgató-választmány összeállításában nem történt.

Különfélék.

— **Ipari culpák.** A millenniumi ünnepek alatt a gőz-siklón történt szerencsétlenség ügyében most ítélték a kir. törvényszék: a vonatvezető-fűtőt 8 havi fogházra s állása elvesztésére ítélték. Nem vonták azonban felelősségre a szerencsétlenség tulajdonképeni okozóját, a vasut igazgatóját, aki a jelzőlámpákat jókarban nem tartja, a nagy felelősséggel járó munkát arra képességgel nem bíró egyénre bizza s annyi utasnak életét és testi épségét kockáztatja.

Ugyancsak a budapesti kir. törvényszék, hat iparosinas halála s 18-nak megsebesülése miatt, mindössze 600 frt pénzbüntetésre ítélte F. B. gyárost, ki fukarságból falépcsőket készítettett gyárhelyisége második emeletére s itt rendezte be tanonczainak éjjeli szállását. Egy izben tűz ütött ki a

gyárban, s a gyermekek az elhamvadt lépcsőn menekülni nem tudtak.

Ezzel szemben a kolozsvári törvényszék példás büntetést, másfél évi fogházat, szabott ki arra az építésze, egy évvel sujtotta azt a pallért, s félévre ítélte a pallér helyettesét, kiknek gondatlansága több ember halálát és megsebesülését idézte elő. Ugyanily ipari culpa fölött ítélkezett a kir. Curia a lapunk jelen számának mellékletén 224. sz. a. közötti esetben.

— **A kir. Curia büntető szakosztálya** f. évi június 16-án teljes-ülést tart. Tárgy: I. Megvitatása és eldöntése a kir. Curia ellentétes elvi alapokon nyugvó több határozatában észlelt következő büntetőjogi vitás elvi kérdéseknek:

1. «Szabhat-e a bíró fogház mellett a Btk. 92. §-ának alkalmazásával kisebb pénzbüntetést, mint azt, melyet a Btk. 291., 314., 418., 419., 420. §-ai megállapítanak?» A kir. Curia vonatkozó ítéleteinek számai: 1233., 3566/98. B. és 10,431/93. B.

2. «Szabhat-e a bíró a Btk. 92. §-ának alkalmazásával a Btk. 66. §-ának 3. pontjában megállapított öt, illetve három évi fegyháznál enyhébb büntetést?» A kir. Curia vonatkozó határozatainak számai: 4459., 10,650., 9243/98. B. 9067/97. B.

Előadó: Németh Péter, a kir. Curia bírja.

— **Szini előadás a tolonczházban.** Megírtuk, hogy a főkapitány reformálta a tolonczház kezelési módját, amennyiben a tolonczok kellő foglalkoztatásáról gondoskodott. Első gyümölcse az új rendnek az az ünnepély, melyet a tolonczok a minap rendeztek, s melynek programjában alkalmi dalok és szavalatok mellett egy vigjáték is szerepelt. A tolonczok munkáltatását fontos társadalmi és erkölcsi szempontok tévén szükségessé: az új rendszernek ezen követelményekhez kellene igazodnia. Ha azonban hasznos munka helyett ily dolgokkal töltik az időt, akkor az újítás teljesen céltévesztett s csak azzal az eredménnyel járhat, hogy míg eddig örültek a tolonczok, ha kikerültek a tolonczház szűk és kényelmetlen helyiségeiből, ezután a tolonczháznak is meg lesznek a maga «aspiráns»-ai.

A jog köréből. Dr. Blanár Béla kassai ügyvéd ily cím alatt négy tanulmányt tett közzé. Címeik: 1. Társadalmi állapotainkról. 2. A magyar nők jogairól. 3. A csődtörvényt módosító törvényjavaslat. 4. A sommás eljárás terén szerzett tapasztalatok.

— **Árva- és gyámügyi szolgálat a községekben.** Irta dr. Kovács Gyula belügyminiszeri titkár. A füzet gyakorlati alapon utmutató gyanánt tárgyalja az összes szabályokat, melyek az árva- és gyámügyi ügykör közigazgatási részére vonatkoznak, akár törvényben, akár utasításban, akár rendeletekben vagy elvi határozatokban legyenek azok letéve. Ára 1 frt 20 kr.

— **A kir. Curiahoz** május hónapban 2281, ez évben összesen 10,389 ügy érkezett. A múlt évi hátralékokkal együtt elintézendő volt 17,418, elintéztetett 11,214, hátralékban maradt 6204 ügy.

— **A perfüggőség kifogása.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint felebbviteli bíróság a következőképen végzett:

A kir. törvényszék az elsőbíróság végzését megváltoztatja, az alperes pergátló kifogását elveti, az elsőbíróság illetékességét megállapítja.

Indokok: A felperes keresetében azt adja elő, hogy az alperesnek egy 500 frtos váltót adott át és ennek ellenében az alperestől 200 frtot kapott, s megegyeztek a felek abban, hogy a váltó lejáratakor az alperes visszaadja az 500 frtos váltót s helyébe egy újabb 200 frtos váltót kap a felperestől; az alperes azonban a megállapodás ellenére az egész 500 frtos váltót perelte a váltóadósok (és pedig a felperes Neményi Gusztáv és Neményi Gusztávné) ellen. A felperes tehát keresetében a fölös 300 frtot követeli.

Az alperes a sommás eljárási törvény 27. §-ának 3. pontjára hivatkozva éppen arra támasztja pergátló kifogását, hogy a szóban forgó váltóper befejezve nincs.

A felek közösen elismerik, hogy a váltókeresetre ki-

bocsátott sommás végzés ellen a felperes nem adott be kifogásokat, hanem csak a két másik váltóadás (Neményi Gusztáv és Neményi Gusztávné) élt kifogásokkal.

Minthogy e szerint a felperesre nézve a váltóügy jogerős befejezést nyert és minthogy a váltóeljárás 36. §-ának rendelkezése, melyet az elsőbíróság idéz, a fenforgó esetre nem tartozik, mert «pertársak»-nak csak a kifogással élő alperes társakat lehet tekinteni; annál fogva az alperesnek az a pergátló kifogása, hogy a korábban indított per még folyik, meg nem áll.

Ennek okáért az elsőbíróság illetékességét meg kellett állapítani. (1899 április 10. E. 71. sz. a.)

— **Sikkasztásnak tekintendő-e az ovadékpénz által fedezett összegnek eltulajdonítása?** A budapesti kir. büntetőtörvényszéknek 1898 október 8-án 73,520/98. B. sz. a. hozott ítélete: Sp. L. a sikkasztás vétsége miatt emelt vád és következményeinek terhe alól felmentetik. **Indokok:** A «The Singer Manufacturing Company» r. t. azt a panaszt tette, hogy a nála pénzbeszedő minőségben alkalmazott Sp. L. az egyes vevőktől a társaság részére átvett összesen 99 frt 90 krt tevő összeget a társaságnak nem adta át, hanem azzal mint sajátjával rendelkezett. Vádlott az ezen panaszban foglaltak valóságát beismerte, de védelmül azt hozta fel, hogy ezt azért tette, mert ezen összeg a vádlott által panaszos kezéhez a szolgálatba lépés alkalmával lefizetett 100 frtnyi ovadékkal teljesen fedezve van. Panaszos beismerte, hogy a 100 frt ovadék birtokában van. Jelen esetben a panaszolt sikkasztás tárgyát pénz, vagyis helyettesíthető dolog képezte, melynél tehát — mivel ellenkező megállapodás létrejött nem bizonyított — az azonosság nem követelhető, melynél tehát más, hasonló mennyiségű dolog érvényesen szolgáltatható, mivel azonban vádlottnak ovadékpénze volt panaszosnál, melyből panaszos teljesen képes volt fedezni a vádlott által beszédett, de át nem szolgáltatott értékeket, a szolgáltatás vádlott részéről panaszos irányában már megtörtént, mert ez annyi, mint az átvett összegnek az ovadékpénzzel való helyettesítése. Az ily viszonyból a dolog természetében rejlik a tulajdonosnak azon beleegyezése, hogy ő a speciessel mitsem gondol, neki mindegy, akár a tényleg átvett tárgy adatik neki át, vagy pedig hasonmennyiségű dolog. Ennek jogi jelentménye pedig az, hogy jelen esetben vádlott nem járt el jogtalanul, s így a Btk. 355. §-ában meghatározott sikkasztás tényálladéka fen nem forog. Bár ez a Btk.-ben kifejezetten nincs is benn, következik ez a Btk. 464. §-ából, mely az ovadékpénz által fedezett összeg eltulajdonítását csak a közhivatalnoknál bünteti mint vétséget. A budapesti kir. ítélő tábla 1899 márczius 28-án 536/1899. B. sz. a. ítél: A kir. ítélő tábla a kir. törvényszéknek ítéletét megváltoztatja, vádlott Sp. Lipót a Btk. 355. §-ába ütköző és a 356. §. szerint minősülő sikkasztás vétségében vétkesnek ítéli és ötöt ezért a Btk. 358. §-ának felhívásával a fogamatba-vételtől számítandó 14 napi fogházra, stb. ítéli. **Indokok:** Vádlott beismerte azt, hogy ő, mint a sértett «The Singer Manufacturing Company Hamburg» r. t. Magyarországi és társországi képviselőségénél alkalmazott pénzbeszedő, a sértettet megillető pénzeket, összesen 99 frt 90 krt beszédett, azokat a sértettnek át nem adta, hanem saját céljaira fordította. Vádlottnak ezen cselekvése megállapítja a Btk. 355. §-ába ütköző sikkasztás bűncselekménynek elkövetését, mely bűncselekmény tekintettel arra, hogy az elsikkasztott pénznek összege száz forintot meg nem halad, a Btk. 356. §-a szerint vétségnek minősül. Az a tény, hogy a sértett a vádlottól száz forint ovadékkal bir, mely a vádlott által a sértettnek okozott kárt fedezi, nem szünteti meg a vádlott által elkövetett bűncselekménynek büntet-hetőségét és egyedül enyhítő körülményt képez. A Btk. 464. §-ának rendelkezése, mint a hivatali sikkasztás bűncselekményére vonatkozó különleges intézkedés, a jelenleg elbírálás tárgyát képező bűncselekményre ki nem hat. Enyhítő körülménynek vétett vádlottnak büntetlen előélete, beismerése és az, hogy sértettnek kára megtért, stb. — A végtárgyalás alkalmával a közbíró a sikkasztás vádját elejtette, mivel a sikkasztásnál mindig vagyoni károsításnak kell fenforognia, ez pedig jelen esetben fel nem ismerhető. A másodbírósági ítélet ellen ennek kihirdetése alkalmával a közbíró vádlott javára ennek felmentése végett felebbezést jelentett be.

△

— **Ügyvédségtől elmozdított ügyvéd zugirászat miatt büntetett.** A budapesti kir. ítélő tábla: Minthogy a vádlott az illetékes fegyelmi bíróság által az 1874. évi XXXIII. tcz. 70. §-ának 4. pontja szerint az ügyvédségtől

való elmozdításra íteltetett, de ellenében a Btk. 484. §-ában mellékbüntetésül meghatározott «ügyvédség elvesztése» ki nem mondatott, s így az ügyvédi címet jogosan használhatja: a kir. ítélő tábla a vádlottat a Kbt. 45. §-ába ütköző hatóság elleni kihágásban csupán a doktori cím jogosulatlan használatára miatt nyilvánítja bűnösnek s ennek folyományaként az elsőbírósági ítéletnek a «Sz. I. köz- és váltó-ügyvéd» felirású címtábla eltávolítását elrendelő intézkedését hatályon kívül helyezi s ezzel a változtatással egyebekre nézve az elsőbírósági ítéletet indokai alapján és a zugírászat kihágására nézve azért is helybenhagyja, mert a felek képviselésének jogosultságához maga az ügyvédi oklevél még nem elegendő, ahhoz valamely ügyvédi kamara lajstromába történt bejegyzés is szükséges, a vádlott pedig saját beismerése szerint bejegyezve nem volt. (1899 márcz. 22. 1474. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Kerékpárosok szabálya.** Bécsben minden kerékpárost, aki kezét nem tartja állandóan a gépen, közbiztonság elleni kihágás miatt megbüntetik. Akármily jól, sőt bravúrosan tud is valaki biciklizni, — mondja egy ítélet — a gép kormányzásához és ha hirtelen szükséges, gyors megállításhoz, elkerülhetlenül kell, hogy a kezek a gépen tartsanak.

— **A lóversenyfogadások ellen.** Az osztrák közigazgatási bíróság a lóversenyirodák tekintetében egy konkrét eset alkalmával következőképen érvel:

A bookmakerség, vagyis fogadások kötése saját számlára, nem tartozik az iparrendészet körébe eső foglalkozások közé, még akkor sem, ha a hatóság jövedelmi adóval megróttta az illetőt. Irrelevans e tekintetben ama körülmény, hogy a Jockey-Klub által engedélyezett bookmakerek is működnek. Konklúziója az indokolásnak, hogy panaszos foglalkozása a jogrendbe ütközik.

— **A német ügyvédgyűlés** ez évben szeptember 8-án és 9-én Mainzban ülésezik. Tárgyalják a jogászfifuság gyakorlati kiképzésének, az ügyvédek biztosításának, egységes viz- és bányajog alkotásának kérdését, végül az utolsó kérdés, hogy mennyiben szorul pótlásra és javításra a német községi törvény.

— **Uj bírói nyugdíjtörvény** alkotása válik szükségessé a német polgári törvénykönyv életbeléptetése alkalmából. A napokban a német törvényhozás elé terjesztett javaslat szerint azon bírák, akik 1900 január elseje előtt 65-ik életévüket elérik, de 75-ik évüket túl nem haladják, beleegyezésükkel ideiglenes nyugdíjba helyeztetnek, oly módon, hogy 1902. évi december hó 31-ig teljes fizetésüket és lakpénzüket élvezik. Ezen idő elteltével, vagy előbb is, ha 75-ik életévét eléri az ideiglenesen nyugdíjazott, véglegesen nyugdíjaztatik az általános nyugdíjtörvénynek megfelelő nyugdíjilletményekkel.

— **Liszt Ferencz** «Das Verbrechen als social-pathologische Erscheinung» cz. füzetében (megjelent Drezda, 1899.), a Reichskriminalstatistik nyomán konstatálja, hogy Németországban a bűnözés általános mérve, nemkülönben a visszaeső, valamint az ifjúkoru bűnösök száma állandó növekedésben van. A kultúra haladásával — mondja — igaz, együtt jár a *kriminalitás emelkedése*, másrészt azonban mindjobban felismertetnek a kriminalitás *ellenszerei* is, s ha ennek daczára is emelkedő tendenciát mutat a bűnügyi statisztika, ez egy kóros elváltozás, egy pathologikus tünet, melynek gyógyíthatása céljából a gyökerekig kell visszanyulni. Két eszközt ajánl különösen: először a munkásosztály gazdasági jólétének előmozdítását, erkölcsi és értelmi színvonalának emelését, másodsor pedig az elhagyatott gyermekek védelmét.

— **Büntetendő-e az electromosság lopása.** E sokat vitatott kérdés eldöntésére nézve két tudósítás fekszik előttünk, melyek már ellentétes voltuknál fogva is rendkívül érdekesek.

Az elberfeld-i «Landgericht» a múlt év december 8-án két gépszerelőt egy-egy napi fogházra ítelt, mert egy electromos vezetéket titkos sodronnyal összeköttetésbe hoztak saját lakásukkal és hosszabb időn át ily módon szerzett electromossággal világítottak. A Landgericht e cselekményt

lopásnak minősítette azon indokkal, hogy nem ismerjük ugyan az electromosság lényegét, annyi azonban bizonyos, hogy az ingó dolog lényeges tulajdonságaival bír.

A Reichsgericht ezen ítéletet megváltoztatta és mindkét vádlottat felmentette. Az indokokból a következőket emeljük ki: Arra nézve, képezheti-e lopás tárgyát electromosság, döntő az, ingó dolog-e az electromosság vagy sem. Dolog alatt ma a büntetőtörvény betűje szerint csak testi dolgokat értünk. Ezekkel szemben mindenesetre csak a testetlen dolgok (követelések) állanak.

Hogy tehát ellentétben a testetlen dolgokkal, testieknek legyenek a gazdasági élet dolgai tekinthetők, meg kellene a «dolog»-nak a joggyakorlatban elfogadott ama fogalmát változtatni, mely szerint dolog az, ami önálló szerves léttel bír, ami fizikai anyag. Ezen ujjaalakítás azonban sem az eddigi nyelvszokásra, sem a «dolog» fogalmának büntetőjogi történeti fejlődésére nem támaszkodhatnék.

Az electromosságot, mint a hangot, fényt, ruganyosságot a természet erőihez sorolják. Bár lényege még kiderítve nincs, ama felfogás, mikép az electromosság folyadék, már rég meg van czáfolva, s ha mégis electromos «áramról» szólnak, az nem egyéb, mint egy helytelenül megválasztott szókép. Különböztetve a birtokból való elvétel tényálladéka sem határozható meg. Ha elvezetjük és felhasználjuk is az electromosságot, de az önálló és szerves anyagtól elválasztani, mely az ő létrehozója és vezetője, nem lehet, még az esetben sem, ha egy electromossággal telt accumulatorról van szó. Maga az accumulator képezheti természetesen a lopás tárgyát, mert szerves dolog, hanem a büntetőtörvény idevágó szakasza az electromosság lopására, a «dolog» fogalmának következményeiben károsra válható ujjaalakítása nélkül — ki nem terjeszthető. Ama kérdés merül tehát fel: érvényesülhet-e jelen esetben más törvény? Vagyongoroglásról nem lehet szó, mert ez az állag sérülését tételezi fel.

Azt sem állithatjuk, hogy a sodrony egy tulajdonságát vonták el, nem, mert az electromosság nem a sodrony tulajdonsága. De meg csalásnak sem minősíthető, minthogy jelen esetben hamis állítással való félrevezetés fen nem forog.

A joggyakorlat a villamosság tekintetében a tudományos kutatások negatív eredményeire támaszkodhatik, kimondván, hogy a villamosság az ehhez megkívánt tulajdonságok hiányában ingó dolognak nem tekinthető. Így a német bíróság.

Ennek ellenében az olasz semmitőszék egyik utóbbi ítéletében ugy határoz, hogy az electromosságnak jogtalan elsajátítása lopásnak minősítendő, miután ez utóbbi az ingó dolog jogi értelemben vett tulajdonságaival bír, a mint hogy ezek megilletnek mindent, ami birtokba vehető, értékkel bír és ami helyéről elmozdítható. Ama körülmény, hogy az electromosság testetlen, nem döntő, mert az tisztán fizikai és anyagi tulajdonság.

— **A schweizi katonai büntetőtörvény** olasz hivatalos szövegébe a törvény alkotásakor, 1861-ben egy különös hiba csuszott be. A gondatlanságból okozott emberölés ugyanis e törvény szerint egy hónaptól két évig terjedő fogházzal büntetendő. (Olaszul a büntetés tétele így hangzik: «di un mese a due anni»). E helyett azonban a törvény hivatalos szövege így szól: «di un mese a due», ami az év (anni) elhagyása folytán ugy értelmezhető, hogy egy hónaptól két hónapig terjedő fogház a büntetés. Ezen hiba csak most tűnt ki, mikor a katonai törvényszék egy katonát súlyos beszámítási gondatlanság miatt csupán másfél havi fogházra ítelt.

Az adóssági fogság megszüntetése Görögországban. Amint az osztrák consulatus Pireus-Athénből jelenti, a kereskedelmi moratorium lejártával hatályon kívül akarják helyezni Görögországban az adóssági fogságot. Egyedül a kincstári és községi követelésekre nézve kívánják e végrehajtási kényszereszközt érvényben tartani.

A jelentés még hozzáteszi: kiskereskedők körében e szándék nem talál viszhangra, minthogy ily rendszabályban a forgalom megbénítását látják.

Helyreigazítás. Lapunk múlt számában az «Elidegenítési és terhelési tilalmak telekkönyvi feljegyzése» című cikkben a 172. oldal első hasábján «a törvény 138. §-a» helyett «a telekkönyvi rend. 138. §-a», ugyancsak a 173. oldal második hasábján «a törvény 63. §-ának» helyett «a telekkönyvi rend 63. §-ának», ugyanezen oldal első hasábján (első bekezdés) «foganatosítani lehessen» helyett «foganatosítsa tenni lehessen», a ** jegyzetben *Brehm* helyett helyesen *Boehm* olvasandó.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ... negyedévre ... 3 ... A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A házi törvények és a renunciatio. Dr. Nagy Ernő nagyváradi jogakadémiai tanártól. — Az új német katonai büntető perrendtartás. Dr. Szilágyi Arthur Károly budapesti ügyvédtől. — *Fogirodalom:* Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung. — *Törvénykezési Szemle:* Felvehető-e a biztonság hiánya miatti óvás a tömeggondnoknál? Dr. S. J. — A relativitás a jogos védelemben. Steinfeld Félix-től — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A házi törvények és a renunciatio.

I.

A következő sorokban tulajdonképp a fenséges uralkodó család nőtagjai által férjhezmenetelök alkalmával kiállított renunciatio jogi jelentőségére törekedünk világot vetni, minthogy ezt újabban nálunk nem egyszer már, mint a trónöröklésről való lemondást magyarázták és tagadhatatlan, hogy az elnevezés, a lemondó okirat kiállításánál követett eljárás igen alkalmas a félreértés előidézésére, ami pedig a téves következtetések egész sorozatát vonhatná maga után. De a kérdés tanulmányozásánál arról is meggyőződünk, hogy ez intézmény a magyar olvasóra megérthetővé csak akkor válik, ha egyszersmind a házi törvények eredetét, különös jogi természetét is figyelembe veszi, amelylyel pedig irodalmunk eddig egyáltalán nem foglalkozott. Azért mi bevezetésül, egész röviden, a házi törvényekről szólunk.

A házi, vagy családi törvények, néha házi, vagy családi szabályok, szerződések a német fejedelmi családok autonóm jogszabályai vagyoni és családi ügyeiket illetőleg. Keletkezésük összefügg a területiális rendszer kifejlődésével és a középkorban, a germánok által alapított államokban, a közjog és a magánjog között beállott zavarral.

Az egyes területeken a fejedelmi hűbéreseket fenségjogokat gyakorolnak, ami megfelel az államhatalom decentralizációjának, csak hogy e területek, a jogok összezavarása folytán, mintegy az illető családok magántulajdonának, földbirtokának, uradalmának tekintetnek. Ennek következménye, hogy az ország, Land, country, területe mint magánvagyon a család tagjai között a magánjogi örökösödés elvei szerint felosztás alá kerül. Nem az a kérdés, hogy ki örököl az uralomban, hanem, hogy kik örökölnék a földbirtokban, melynek a területi fenség, a közhatalmi jogok függelékét alkotják. Ezt az irányt mozdítja elő a recipiált római jog is, a gyermekek közti egyenlő osztályt állapítván meg (míg az ősi germánjog szerint leányok nem örökölnék az ingatlanban), továbbá szívesen fogadják a család ifjabb szülöttei, valamint nem volt ellenére a középkori császárságnak sem, minthogy így a gyakran lázongó hűbéreseket hatalma időnként devalvatio alá jutott. Ugy hogy a magánjogi örökösödés az ország területében a XIII. század folyamán, mondhatni egészen uralkodóvá válik. A jogászok ezt tartják a jogi elvekkel egyezőnek, a közfelfogásban ez méltányos és igazságos. De a jogok ilyen összekeverése csakhamar megboszulja magát. A gyakori felosztás következtében kisebbedő területtel csökken az ország hatalmi jelentősége és ezzel súlyos a család tekintélye. Van reá eset, hogy egyesek a sokszoros felosztás következtében a századrészt bírják csak a fejedelmi területnek

alig néhány alattvalóval.* Ennek káros következménye azután, hogy a birtok jövedelme már a rangszerű megélhetést sem képes biztosítani, annál kevésbé azt az erőt és tekintélyt, melyet a családi tulajdonnal kapcsolatos jogok sikeres gyakorlása megkívánt volna. Különösen észrevehető ez ama családokkal szemben, melyeknél az osztály ritkábban, vagy éppen nem történt meg, mint a választófejedelmeknél, amennyiben legalább a választófejedelmi birtok feloszthatlanságát a birodalmi jog oltalmazta.

Attól ugyan még távol vannak, hogy a közhatalomnak különös közjogi természetét felismerjék és így az örökösödés szabályozásánál ebből kiindulva járjanak el, vagy hogy elválasszák a magánjogi örökösödéstől. Védelmet a magánjogban keresnek, a közönségestől eltérő örökösödési rend alkalmazásával, mely azonban tagadhatatlanul a közérdeket is jobban szolgálta. A birtok együttmaradását, mint az okmányok mondják, a család fényének (splendor familiae) fentartására, a közjó (salus publica) előmozdítására — családfői rendelkezésekkel, családi megállapodásokkal, határozatokkal, különösen pedig örökösödési szerződésekkel törekednek elérni; majd végre a fejedelmi családok, mint külön autonóm corporatio tekintetnek, melyek családi és vagyoni viszonyait, saját jogalkotásával (törvényhozásával) a közönséges magánjogtól eltérően szabályozhatja.

A házi törvények ugyan magánjogok és így tulajdonképp az országos ügyekre kihatni nem rendeltetésük, de a fejedelmi családok sajátos jogállásából mégis csak az következett, hogy általuk a legfontosabb közügyek is szabályoztattak és azért anyagilag, vagyis tartalmilag a házi törvények és az országos törvények között a határvonalt meghuzni igen nehéz. Politikai jelentőségük pedig kiszámíthatatlan. Sok igaz van Hauke** ama mondásában, hogy a házi törvényekkel behozott örökösödési rendszer, a primogenitura által alakultak ez országok a mai értelemben vett monarchiává. — Kezdetben csak egyes határozott esetekre tartalmaznak intézkedéseket, melyeket azonban a szokás fentartott és a fejlődés is ez irányban haladt. Még a XVI. században ingadozó az eljárás, majd a közönséges, majd a kivételes jogokkal élnek, de már a XVII. században a házi törvények érvénye véglegesen megállapítottnak tekinthető. A fejedelmi családok e külön magánjogokkal élnek, melyek, mint «Privatfürstenrecht» összegyűjtetnek és irodalmilag feldolgoztatnak.***

Keletkezések alakja többféle lehetett, melyek együtt szolgáltaták az illető családban érvényes házi törvényeket: 1. a tényleg uralkodó fejedelmek közti kölcsönös örökösödési szerződés, az egyik vagy másik család magvaszakadásának esetére; 2. a család tagjai között létrejött örökösödési szerződések; 3. végrendeletek, családfői határozatok, a családfő

* Ilyen esetről tudósít Klüber (öffentl. Recht. d. Deutschen Bundes, 898. l.): «Die vormalig reichsständische Grafschaft Limpurg ist so vielfach vertheilt, dass blos an der Stadt Gaildorf mit 1400 Einwohnern, einer der verschiedenen Theilhaber mehr nicht als $\frac{5}{96}$, ein anderer sogar $\frac{1}{96}$ besitzt. Daher sah man hier regierende Landesherren, auf deren Einen man ein halbes Dutzend Unterthanen rechnen konnte.»

** «Der staatsrechtliche Effect der Einführung der Primogenitur ist ein enormer, sie bedeutet die Begründung der Monarchie als moderner Staatsform (Die geschichtlichen Grundlagen des Monarchenrechts. 63. l.)

*** Kohler: Handbuch des deutschen Privatfürstenrechts.

szabályalkotó hatalmából kifolyólag; végre 5. kiegészültek a szokás útján.

A tartalmat tekintve, rendszerint szólnak: a területről, később annak egységéről és oszthatlanságáról, az örökösödési elvekről, a sorrendről (primogenitura) és feltételekről, a család nem uralkodó tagjainak eltartásáról, az apanageokról, a nőtagok kiházasításáról, az özvegyi jogról, a renunciációról, a gyámságról, a nagykorúságról, a családfő jogairól és kötelességeiről, gyakran a család tagjainak vallásáról, a házi törvények megsértésének büntetéséről, az eljárásról, stb.

Érvényükhöz a rendek hozzájárulása tulajdonképp nem volt szükséges, vagyis csak akkor, ha esetleg kiváltságokat érintettek volna, amitől rendszerint távol állottak. És hogy mégis többször a rendek elé terjesztettek, ez abból az okból történt, hogy így publikálásuk ünnepélyesebb alakban jöjjön létre és talán a rendek elfogadásában bizonyos garantiát is láttak. Hasonló jelentőséggel bírt a császári megerősítés is, vagyis a házi törvények érvényéhez nem volt feltétlenül szükséges, ha csak a birodalmi joggal ellentétbe nem jutottak, amely, mint magasabb jog, felettük állott. Egyébként a császárok trónralépésnél a házi törvények érvényét általános-ságban elismerték, mint ahogy elismerték a fejedelmi családok autonómiáját és ezzel szabályalkotó jogát. De megjegyzendő, hogy a házi törvények érvényéhez a kihirdetés sem volt elkerülhetlenül szükséges, egyeseket kihirdettek, másokat nem, ami azután többször zavarokra is szolgáltatott okot, amidőn pl. egyes birtokok el nem idegeníthetőknek, le nem foglalhatóknak, záloggal nem terhelhetőknak jelentettek ki.

De a házi törvények szerepe a reformalkotmányosságok életbeléptével sokban megváltozik. A közéletnek kiterjedését és jogi természetét most már teljesen felismerik és ezzel a magánjog köréből egészen kivonják. Az uralkodás többé nem a magánjogi tulajdon függeléke, hanem eminenter közjog. Az uralkodó jogai nem a házi törvényekből, hanem az állam közhatalmi természetéből, illetve az alkotmányból erednek. A mai nap uralkodó felfogás az államról, illetve a lényegét alkotó souverainitásról nem tűri azt meg, hogy az uralkodó jogát családi rendelkezésekből vagy szerződésekből vezessék le. Az uralkodó a főhatalmat nem mint családfő, hanem mint az állam főorganuma bírja. Az örökös monarchiákban sem örökli azt az előd hagyatékából, hanem bírja, mert elérkezett az idő, hogy az alkotmányból folyó joga életet nyerjen. De azért a házi törvények érvényét megszüntnek nem mondhatnók, habár korlátok közé szorultak is. Némely államban, mint pl. Ausztriában a házi törvények közjogi vonatkozású részei az alkotmány kiegészítő részét alkotják, valamint a gyakorlatban elismerik az uralkodó család kivételes magánjogi állását is, ámbar elvileg kétségkívül alatta van az állami törvényhozásnak. Más államokban, pl. Poroszországban a házi törvények legfontosabb közjogi vonatkozású intézkedéseit a trónöröklésre, regensségre, nagykorúságra, stb. az alkotmánylevelébe felveszik, vagyis szövegezve újra kifejezik, amellet, hogy a kivételes magánjogokat továbbra is fenállónak tekintik. Ismét más államokban, például Bajorországban, Szászországban az alkotmányok a házi törvényeket nagy részletességgel átveszik, még a szorosan magánjogi intézkedésekben is, amennyiben pedig mégis kiegészítésre szorulnak, egyenesen utalnak (bajor alk. 8. §.) a házi törvényekre.

Az uralkodó családok sajátos jogállását semmi sem jellemzi jobban, mint az, hogy míg régente magánjogai voltak irányadók az állam legfontosabb kérdéseinél, addig mai nap számos és számos magánjogi természetű ügyei a közjogban, vagyis az alkotmánylevelekben nyernek szabályozást. Így az alkotmány szól, ha a különböző alkotmányok intézkedéseit együtt tekintjük, a gyámságról (nemcsak a regensségről), az uralkodó családfői jogairól, a hercegek, hercegnők apanageáról, az utóbbiak kiházasításáról, általában az uralkodó család tagjainak házasságkötéséről, melynek

érvényéhez néhol az uralkodó beleegyezése szükséges (Hollandiában az États-Generaux hozzájárulása is), a gyermekek neveltetéséről, az uralkodó család tagjainak nagykorúságáról, a családi birtokról (szász, olasz alk.), annak igazgatásáról, az uralkodó magánvagyonáról. Mindez esetekben tehát nem a közönséges magánjog, hanem az alkotmányjog idevonatkozó rendelkezései irányadók.

(Folyt. köv.)

Dr. Nagy Ernő.

Az új német katonai büntető perrendtartás.*

Egy következő fejezet a bíróságok szervezésének kérdését oldja meg. Ilyen bíróságok, mint már említém, alsófokon a Standgericht és felsőbb fokon a Kriegsgericht.

A Standgericht áll három tisztből mint bíróból, egy törzstiszt mint elnökből, egy százados mint első s egy főhadnagy mint második ülnökből. Elnököt és második ülnököt a katonai parancsnok egy év tartamára állandó bíról rendeli ki. Az első ülnök esetenként szolgálati uton lesz behiva.

A Kriegsgericht áll öt bíróból és pedig egy Kriegsgerichtsrathból és négy tisztből. A bíróságok második fokon az alsófoku ítéletek ellen beadott felebbezések jogorvoslata felett döntenek.

Felebbezési bíróságokul az alsófokon Kriegsgericht által eldöntött esetekre nézve a hadtestparancsnokok mellett katonai főtörvényszékek alkottatnak. Két bíróból és pedig két főtörvényszéki tanácsosból és a vádlott katonai rangja szerint esetenként kirendelt öt tisztből állanak.

Ezekon kívül a katonai birodalmi törvényszék szervezik, amely felülvizsgálati forum a főtörvényszékek ítélete ellen és amelynek főcélja és feladata az, hogy a törvények egyöntetű alkalmazása által az egységes jogszolgáltatás biztosíttassék. Élén áll egy magasabb rangú tábornok mint elnök, kit az ügyvezetés illet meg. Egyebekben a katonai birodalmi törvényszék tanácsokra oszlik fel, melyek mindenike egy tanácselnökből és a szükséges számú tanácsosok és tisztekből áll. A katonai tagokat, kiknek legalább törzstiszti rangjuk van, a császár legalább két évi időtartamra rendeli be, a jogász tagok pedig életfogytiglan neveztetnek ki. A tanács határozatait hét tag jelenlétében hozza meg, kik közül négy a katonai s három a jogász elemet képviseli. A négy katonai tag legidősebbike elnököl, de a tanácselnök vezeti a tárgyalásokat.

Ezen legfelsőbb bíróságnál egy katonai főügyész és több ügyészből álló katonai ügyészség szerveztetik. Az ügyészeket a császár nevezi ki. Az elnöknek alá vannak rendelve s tartoznak az ő, t. i. az elnök nézetét tolmácsolni oly kérdésekben, melyek a katonai szolgálati szabályzatok vagy a katonai szolgálat alapelveinek érvényét vagy értelmezését illetik.

A hadi főtörvényszék és a hadi törvényszék tanácsosait az illető államfő nevezi ki. Ezeket állásuktól állandóan vagy ideiglenesen akarataik ellenére csak birói határozat alapján és oly indokból és oly formák között lehet elmozdítani vagy nyugalomba helyezni, mely indokokat és formákat a törvény határoz meg. A katonai parancsnokkal szemben őket megillető előterjesztési jog felől már megemlékeztem.

Ezek szerint az említett bíróságok cselekvési köre az ítélkezésre szorítkozik; azok függetlenítettnek és csak a törvénynek vannak alárendelve, önállóságuk teljes, állandóságuk a lehetőség szerint meg van óva; alsóbb fokon a jogszolgáltatás egy harmadik forum döntésével fejeztetik be.

A birói szervezet itt vázolt ismertetéséből látható, hogy a jövőre kizárták az aliszteket és közlegényeket az ítélkezésből. Szakitást jelent ez egy nagyon régi hagyománnyal, de érteni tudom, hogy a reform mellett szóló szempontokat

* Az előbbi közl. I. a 22. számban.

döntőknek tekintették. Ezen elhatározást befolyásolta különösen azon körülmény, hogy a többnyire igen fiatal koru s többé-kevésbé alantas műveltségi fokon álló legénység többsége szóbeli birói tárgyalás menetét kellő értelemben nehezen követheti s azonkívül a birói kötelességek teljesítésénél az új eljárás szerint szükséges önálló meggyőződést aligha merithetik saját fogyatékos tudásukból. Félni is kellett attól, hogy a legénységnek a közös tárgyalásoknál és az egyes szavazásoknál a bírálók velük együtt működő tisztek és bírósági jogásztisztviselőkkel szemben nem lesz mindenkor azon pártatlansága s függetlensége, minőt tárgyilagos ítélethozatal érdekében kívánni kell. Az északamerikai Egyesült-Államok, Olasz- és Oroszország ugyanezen álláspontot, vagyis azt követik, hogy katonaság felett kizárólag tisztek ítéljenek; czélszerűbb és őszintébb eljárás ez, mint a francia, amely haditörvényszéket alkotó öt tiszt mellé altisztek és legénység elleni ügyekben hatodik szavazó bíról egy altisztet rendel be.

A jogászi elemnek belevonása a következő szempontokból határozottat el. Eltekintve attól, hogy a Németországban uralkodó jogi felfogás, a német katonai büntetőeljárás keletkezése, története s a katonai bíróságok hatásköre mellett tárgyi szempontokból már eleve kizártnak kellett tekinteni, hogy francia vagy olasz mintára a jogászok közreműködését teljesen mellőzzék, azokat alkalmazzák elsősorban szakismerteteik kedvéért, miután rendelkeznek azon elméleti képzettség felett, mely szükséges, hogy úgy önmaga képes legyen a törvényt előforduló esetben tárgyilagosan alkalmazni, mint hogy képes legyen laikus társbirót is kielégítő bizonyítékkal tájékoztatni. A katonai jogász, aki előtanulmányait ugyanazon forrásból merítette, mint a polgári életben működő kartársai, tovább képezheti magát az elméleti s gyakorlati jogtudomány terén, melynek tanulságát átültetheti a katonai jogszolgáltatás körébe, hogy ezáltal a két jogi terület kívánatos összhangját előmozdítsa.

Igaz, hogy a törvény a katonai kivételes bíróságok megalkotásánál döntő befolyást biztosít a katonai elemnek, de ezt azért teszi, mert ezen kivételes eljárásban hivatott bírálók elsősorban a bajtársak ismertetnek el, egyrészt ezek ismerik és pedig ismerik közvetlen tapasztalásból a katonai élet sajátos viszonyait és kívánalmait, másrészt biztosítékát nyújtják annak, hogy az ítélet a katonai szellemmel ellenkezésbe jutni nem fog.

A Standgerichtből a jogászelem tökéletesen kirekesztett, mivel e bíróság a legtöbb esetben tulnyomólag katonai természetű esetekkel és büntetési határozatokkal foglalkozik és ily ügyekben a tiszt elem járatosabb.

Következik a második, az eljárást szabályozó rész.

Az általános határozatok között találjuk a modern jogi felfogás által kívánatosnak jelzett biztosítékok egynémelyikét, olyanokat, melyek az ítélkező bíróság teljes pártatlansága érdekében fogadtattak el. Így például a birói tisztségből kizárja a törvény először mindazokat, akik birói tisztséget a polgári életben sem viselhetnek és azután kizárja még a törvény hivatalból mindazokat, akik az ügyben mint katonai parancsnokok, a nyomozati eljárás során mint vizsgáló biztosok, mint a vád vagy védelem képviselői szerepeltek és végül azt is, aki mint felebbvaló a panaszt benyújtotta.

Vádolt visszavetési joggal élhet, ha aggálya van a bíró elfogultsága iránt.

A visszavetést figyelembe veszik, ha oly ok forog fenn, amely a bíró pártatlansága iránti bizalmatlanság igazolására alkalmas, ezért a kívánságot valószínűségi adatokkal támogatni kell, mire nézve vádolt magának a visszautasított bírónak bizonyágtételére is hivatkozhatik. A visszautasított bírónak a visszautasítás alapjául szolgáló indok felől szolgálati uton nyilatkoznia kell. Ha a katonai parancsnok magát elfogultnak tekinti, az esetre az őt illető jogkört arra kell átruházni, ki őt a parancsnoklásban helyettesíti.

Azon határozatok és rendelkezések, melyek jogorvoslattal megtámadhatók, vagy amelyek által valamely indítvány mellőztetik, indokolandók. Azokat a legénységgel kihirdetés útján közlik, de kívánatra másolatot kézbesítenek neki.

A per nyomozati = elővizsgálati eljárással kezdődik, melynek célja az alanyi s tárgyi tényálladékok annyira tisztázni, hogy határozni lehessen a felett, vajon valamely elkövetett büntetendő cselekmény miatt meghatározott személy állítandó-e vádlottként a bíróság elé, vagy a bűnvádi eljárás megszüntetendő-e?

A vizsgálatot, mint említettem, az alsóbbfoku bíraskodás eseteiben egy törvényszéki tiszt (Gerichtsofficier), a magasabb foku bíraskodás eseteiben pedig egy haditörvényszéki tanácsos vezeti. Ezen vizsgálóbírák mint a katonai parancsnok szervei, nem csupán ügyészi tevékenységet fejtenek ki, sőt inkább hivatva vannak arra, hogy birói cselekvényeket is végezzenek.

Különös indokolásra szorul az, hogy az ilyen cselekményekre, habár csupán az alsófoku bíraskodás eseteiben, a laikus elemet miért használják fel. Teszik ezt elsősorban azért, mert laikusok igénybe vétele a porosz katonai jog tradíciójának felel meg már a század elejétől kezdve; némely idegen, p. o. a francia jog a tudós elemet teljesen nélkülözi. Ezen eljárás mellett a csapatok úgy a béke, mint háboru idején függetlenebbek, önmagukban találják meg azon erőket, akikre az eljárás során szükségük van és gyorsabban is végezhetnek az ügygyel. A tiszt a katonai viszonyok és érdekek középpontja s így legjobban ismeri azokat, amelyek a bűnügyben döntő szereppel bírnak, amellet a vádlottal szemben nem tekinthető új és szokatlan tekintélynek, mert a vádlott annak előtte is feltétlenül alája volt rendelve. A tiszt állandóan rendelkezésre áll és így érintkezése a katonai parancsnokkal oly könnyű s egyszerű, aminőt ily sűrű érintkezéstől kívánnunk kell. Ezen iskola azonfelül a tisztet a vezénylő parancsnok, az ítélő bíró s a végtárgyalási elnök ügyködési körére előkészíti s képesíti arra is, hogy háboru esetén az igazságügyi tisztviselőt helyettesítse. Természetes azonban, hogy a tudós elem mellőzése igen sok és mélyreható hátránnyal jár. A német törvény azonban a tisztek kizárólagos igénybevételének előnyeit nyomatékosabbaknak tekintette.

Az egyes rendelkezésekből kiemelem a következőket. A tanúk megesketezése szabály szerint csak a végtárgyalásnál történik; a vizsgálati stádiumban csak akkor, ha a megesketés mint eszköz szükséges arra, hogy valamely tény felől kellő bizonyágtétel legyen, amely tény megállapítása a vádhatározat érdekében szükséges. Megeskettetik a tanu előzetesen akkor is, ha a végtárgyalásnál előreláthatólag meg nem jelenik vagy megjelenése a fenforgó távolságra való tekintettel különös nehézségbe ütköznék. Ily tanu kihallgatásánál, valamint szakértői szemlénél is vádlott jelenléte meg van engedve.

A vizsgálati fogság a lehető legkevesebb esetre korlátoztatott, de például meg van engedve akkor is, ha nyomós egyéni okok szolgálnak a vádlott ellen és ha a vizsgálati fogságot a katonai fegyelem fentartása teszi kívánatossá. A per következő stádiuma a vád alá helyezés, melyet a katonai parancsnok rendel el és amelyről terhelt a bizonyítékok felemlítése s az előnyomozat lényegesebb adatainak közlése kapcsán vádhatározat útján értesül. A törvényszéki tisztet illetőleg a hadi törvényszéki tanácsos szövegezi s írja alá a vádhatározatot, melynek kihirdetése alkalmával vádlottat felszólítja, hogy védelem tekintetében tegyen indítványokat. Terhelt a vádhatározat közlésével vád alá helyezettnek tekintendő s ekkor az eset feltétlenül ítélet alá kerül. Ítéletet csak főtárgyalásnál lehet hozni.

A katonai parancsnok fontosabb, de a reformmozgalom fonalán legvitatottabb joga, dönteni a főtárgyalás elrendelése

kérdésében. Különböző lehetőségek képzelhetők. A vádhatározat meghozható lenne a katonai parancsnok mellőzésével vagy közbenjárása mellett, esetleg egész külön forum által, bizonyos esetekben talán maga a hadügyminiszter által, stb. A bajor katonai rendtartás egészen a polgári joghoz simul, mely szerint az államügyészség vádindítványa után, az ítélethozatalra illetékes bíróság kebelében felállított tanács dönt e kérdésben. Az olasz katonai büntetőperrendtartás szerint a katonai parancsnoktól független katonai törvényszék határoz. Ilyen van minden katonai bíróságnál, amely egy törzstiszt és két századosból áll. Franciaországban a tábornok mint katonai parancsnok dönt, némely esetben a hadügyminiszter, de bizonyos korlátok mellett, amennyiben mérlegelni tartozik a vizsgálattal megbízott közegnek véleményét, l'avis du rapporteur és az államügyészség által az avis alapján készített indítványt les conclusions du commissaire. A francia eljárás szerint van vagy mise en jugement vagy ordonnance de non-lieu.

A német törvény indokolása szerint mellőzni kellett a vádtanács intézményét. A polgári életben a vád alá helyezési határozat rendkívüli horderővel bír, mintegy előhírnöke a büntető ítéletnek, hatásában és vonatkozásában ahhoz mód felett hasonlít. A katonai életben azonban alig kell félni attól, hogy a vádalahelyezés terhelt viszonyait hátrányosan befolyásolja. A bajtársak körében a vizsgálat megindítása sem marad ugyan hatás nélkül, de a vád alá helyezés közbeeső jelenete nyom nélkül mulik el. Ebből látszik, hogy szükségtelen a katonai parancsnoktól elterelve más közegekre bízni a döntést; a katonai parancsnok felruházása a jogkörrel pozitív okokkal támogatható; ha a katonai igazságszolgáltatás a parancsnoklás jogának folyamánya, úgy a vádhatározat egyike e hatalom legjellegzetesebb megnyilatkozásainak; a katonai elemekre nézve éppen a vádhatározat az, mely leginkább viseli homlokán a tekintély rendelkezését; e részt fontosságát illetőleg közvetlenül az ítélet mögött sorakozik, mely utóbbi meghozatalával a katonai parancsnoktól különálló s független bírói testületet csak azért ruháznak fel, mert ezen intézményt oly okok követelik, melyek erősebbek még a katonai tekintély követelményeinek figyelembevételénél is. Az ügy egyszerűsítése s az eljárás gyorsítása érdekével is ellenkezne, hogy az elővizsgálati eljárás eredménye felett különálló bírói testület döntsön. Ezek szerint tehát csak arról lehet szó, hogy a katonai parancsnok által hozott és tekintélyével támogatott döntést oly biztosítékokkal vegyük körül, melyek indokolatlan, a kinyomozott tényállással és a törvénnyel ellenkezésben álló vádhatározat meghozatalát a lehetőséghez képest megakadályozzák. E biztosítékokat a törvény rendelkezéseiben felfaladjuk.

A törvény a civil büntetőperrendtartással tökéletes összhangzásban a közvetlenség elvét alkalmazza; a közvetlen bizonyítási felvétel a főtárgyaláson történik, a bizonyítékok méltatása szintén a bíróság szabad főtárgyalása alkalmából meritett meggyőződésén alapszik. A főtárgyalás nyilvános.

Ez úgy alsó, mint felső fokon az ítélethozatalra hivatott személyek, a vád képviselőjével megbízott tiszt vagy hadi törvényszéki tanácsos szakadatlan jelenlétében megy végbe. Vádolt személyes jelenléte feltétlenül szükséges, de beleegyezésével a főtárgyaláson való megjelenéstől felmenthető, ha annak színhelyétől nagy távolságban állomásozik. A hadi törvényszék előtti főtárgyalásnál való megjelenés alól vádolt csak akkor menthető fel, ha előreláthatólag súlyosabb büntetés nem szabható ki, mint olyan, aminőt az alsófoku katonai bíróság hozhat meg.

A nyilvánosság kizárható, ha félni lehet a közrend, különösen az állam biztonsága vagy a katonai szolgálat érdeke vagy végül a közérkölcsök érdekének veszélyeztetésétől. A császár határozza meg, hogy mily előfeltételek felforgása esetén és mily formák között lehet a nyilvánosságot

a katonai fegyelem érdekében kizárni. Az ítélet és annak indokai feltétlenül nyilvános ülésben hirdetendők ki. Ha az állam biztonsága vagy a katonai szolgálat érdeke veszélyeztetése okából záratott ki a nyilvánosság, ily esetekben a bíróság a jelenlevő személyek köteletségévé teheti azon tények titokban tartását, melyek felől a tárgyalás során a vádlelvi folytán vagy a per más hivatalos irományából értesülnek. Tényleg szolgáló katonai személyek közül hallgatókul nyilvános tárgyalásoknál csak azok vehetnek részt, akiknek vádlottnál kisebb rangfokozatuk nincs. Ha több, különböző rangfokozatu vádlott van, mérvadó a legmagasabb rangú vádlott rangfokozata. Nők, fejletlen koru s oly személyek, akik polgárjoguk élvezetében nincsenek, vagy akik a bíróság tekintélyével összeegyeztethetetlen módon jelennek meg, a tárgyalásokból kirekeszthetők. Az elnök egyes személyeknek a zárt tárgyalásoknál való részvételt is megengedheti. A rend fentartása az elnök kötelessége.

Dr. Szilágyi Arthur Károly,

(Bef. köv.)

budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung. Herausgegeben von der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. II. Band. Das Strafrecht der aussereuropäischen Staaten. Nebst einem Anhang: Nachträge zum ersten Band: Das Strafrecht der Staaten Europas 1893—1898. Im Auftrage der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. Herausgegeben von *Dr. Franz von Liszt* und *Dr. Georg Crusen*. Berlin 1899. Verlag von Otto Liebmann (XV. 540. II.)

A nemzetközi büntetőjogi egyesület, mely tudvalevőleg f. évi szeptember 11-től 14-ig Budapesten tartja kongressusát, négy évvel ezelőtt tette közzé az általa kiadott «Strafgesetzgebung der Gegenwart» című nagyszabású munka első kötetét, mely francia és spanyol nyelvre is lefordított. Ezen vállalat célja az egyes államok büntető törvényhozását rendszeresen bemutatni, különösen azonban a büntetőjog jogösszehasonlító rendszerét nyújtani. Sajátságos világításba helyezi a külföldi irodalmi viszonyokat az előttünk fekvő munka előszava, amelyben *Liszt* elpanaszolja, hogy nem tudja, vajon képes lesz-e megkezdett munkáját folytatni és azt befejezésre juttatni, ami csak akkor lehetséges, ha az előfizetők egy meghatározott száma találkozik, akik a teljes munkát megveszik. Ezen számot azonban el nem érték. A kiadó mindennek dacára elhatározta, hogy mégis közzéteszi a német kiadásnak második kötetét. A II. kötet francia kiadása számára a kéziratok részben nyomtatásra készen megvannak már, ezeket azonban azért nem lehet kinyomtatni, mert a különbség az előfizetők szükséges és azok elért száma között itt még aránytalanul nagyobb, mint a német kiadásnál. Ez azonban igen könnyen megérthető, ha arra gondolunk, hogy a megbeszélt munka I. kötete diszkötésben 38 márkába és a II. kötete 29 márkába kerül. Annál nagyobb büszkeséggel tölt el, ha végig nézem ezen munka összesen 360 előfizetőinek között sorozatát és ebben azt látom, hogy aránylag a vevők jelentékeny nagy része, t. i. 27-en Magyarországból, Horvát-Szlavonországból 7-en és Boszniából 1, összesen 52-en kerültek ki az osztrák-magyar monarchiából, vagyis az előfizetők 2/7-ed része, mind ennek dacára, holott Ausztriából mindössze csakis 17-en.

Az I. kötetben Europa államainak büntetőjogát ismertették. A II. kötetben a következő Európán kívüli államok tárgyalatnak: Argentína (dr. Norberto Pinerotól), Chile (Robustiano Veratól), Ecuador (dr. Crusen Györgytől), Venezuela (dr. Francisco Ochoától), Peru (Crusentől), Uruguay (Martin C. Martineztől), Paraguay (Eisenmann Ernőtől), Columbia (Crusentől), Mexico (Eisenmanntól), Közép-Amerika: Nicaragua (dr. Buenaventura Selvatól), Honduras (dr. Alberto Ucléstől), Costa Rica (Eisenmanntól), Guatemala (Antonio Gonzálcz Saraviától), Salvador (Eisenmann-

tól), Bolivia (Eisenmanntól), Brasilia (dr. João Vicira de Araújo-tól), Amerika Egyesült-Államai (Joseph H. Bealestől), brit Kelet-India (H. A. D. Philippitől), Canada (dr. Buresch Gusztáv-tól), *Ausztrália*: Ujdelwales, Tasmania, Ujseeland, Victoria, Queensland (Bureschtől), a kisebb angol gyarmatok, gouvernements, generalgouvernements, védterületek és védállamok: ázsiai gyarmatok, amerikai gyarmatok, afrikai gyarmatok (Bureschtől), Japan (dr. L. Loenholmtól), China (dr. Krebs Emiltől), a német védterületek (dr. Stengel Károlytól), Kongo-állam (dr. Gaspar Henrytől), a marokkoi sultanatus (a német császári külügyi hivatal közleményei alapján), a délafrikai köztársaság [Transvaal] (dr. P. Byltől), az oranjei szabad-állam (ugyanettől), Santo Domingo (Poujol Sándor és Louis Bornotól), Haiti (ugyanettől). — A függelékben az I. kötetben közzétett közlemények egészítettnek ki és itt mindarról tétetik említés, ami az európai államok büntetőjoga terén 1893-tól 1898-ig nevezetes mozzanatokban előfordult; a függelék tartalma a következő: német birodalom (dr. Seuffert Hermanntól), Ausztria (dr. Hillertől), Magyarország (dr. Fayer Lászlótól), Németalföld (dr. G. A. von Hameltől), Dánia (Eyvind Olriktől), Norvégia (dr. B. Getztől), Svédország (dr. Uppström Vilmostól), Oroszország (Schischlenko Sándortól), Finnország (dr. Jaakko Forsmantól), Bulgaria (dr. M. St. Schischmanowtól), Görögország (dr. Konstantin A. Kypriades-től), Montenegro (dr. Dickel Károlytól), Rumánia (I. Tanoviccanotól), Szerbia (dr. Milenko I. Wesnitsch és dr. Josefovitschtől), a német Schweiz (dr. Teichmann Alberttől), a francia Schweiz (dr. Gantier Alfredtől), Tessin kanton (Stefano Gabuzzitól), Franciaország (dr. Le Poittevin Gusztáv-tól), Belgium (Crusentől), Luxemburg (ugyanettől), Monaco (Hector de Rollandtól), Spanyolország (dr. Pedro Doradotól), Portugalia (I. I. Tavares de Medeiros-tól), Olaszország (dr. Bernardino Alimenától), Nagybritannia (dr. Schuster Ernőtől) és végül Törökország (dr. L. W. C. van den Berg-től). Ebből látható, hogy Perzsia és Siam kivételével az összes kulturállamok büntetőjogának feltüntetésére terjed ki az előttünk fekvő mű.

Elvül szolgált, hogy minden ország, ha csak lehetséges volt, az illető ország jogásza által mutattassék be. Hogy minő becses anyag van ezen műben felhalmozva, azt kellőképpen csakis az ítélheti meg, aki az összehasonlító jogtudomány iránt érdeklődik. Számos országnak büntetőjogi állapotáról csakis ezen mű után nyertünk egyáltalában először tudomást és ennek köszönhetjük, hogy hozzáférhetővé tette oly államok büntetőjogának ismertetését, amelyeket különben névszerint is alig ismernek. Ezen nagy anyagi áldozatokat igénylő munkát csakis az esetben lehet folytatni és befejezni, ha a vállalat állami segílyt nyer, vagy ha az valamely tudományos testület anyagi támogatásában részesül.

Bennünket érdekel az a közlemény, hogy a brazíliai Btk. javaslat 1893-ból a német, magyar, németalföldi és olasz törvényekre támaszkodva számos időszerű újítást tartalmaz.

A Magyarországot tárgyzó részben a Btk. novella Szilágyi Dezső által benyújtott törvényjavaslatának főbb intézkedései is vannak ismertetve, valamint a magyar büntetőjogi irodalom főbb művei és a büntető intézkedéseket tartalmazó újabb törvényeink.

△

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felvehető-e a biztonság hiánya miatti óvás a tömeggondnoknál?

A váltótörvény 29. §. 1. pontja feljogosítja a váltó mindenkor birtokosát, hogy az esetre, ha az elfogadó csődbe kerül, biztonság hiánya miatt viszkeresetet indíthasson előzői ellen, csak az elfogadónál felveendő u. n. biztonsági óvást

kötvén ki feltételül. A törvény e határozott és minden kétséget kizáró rendelkezését 1899 márczius 7-én hozott határozatában úgy magyarázza a Curia, hogy a tömeggondnoknál is felvehető az óvás, mert «a tömeggondnoknak a csődtörvény 3. és 100. §-ában reáruházott jogkörénél és kötelességeinél fogva a közadós vagyoni viszonyairól kellő tájékozottsággal kell birnia s a 101. §. szerint a közadós köteles a tömeggondnoknak a szükséges felvilágosításokat megadni.» (L. *Jogt. Közl.* 16. sz.)

Miután gyakorlati életünk a biztonság hiánya miatti viszkeresettel nem tud megbarátkozni s miután továbbá, ha a tömeggondnoknál veszszük fel a biztonsági óvást, abból még nagyobb baj nem származhatik, mert utóbb még mindig felvehető az magánál az elfogadónál is, a Curia ezen kijelentése nem volna nagy horderejű, de mert közel fekszik az az eset, hogy a joggyakorlat ezen elvet a fizetés hiánya miatti óvás felvételénél is alkalmazni fogja és itt a helytelen ténykedés már végzetes joghátrányokkal jár, szükséges, hogy behatóbb vizsgálódás tárgyává tegyük, vajon helyes-e az, mit Curia kimondott?

Első pillanatra úgy látszik, hogy igen; mert hisz az alternatíva felállítása által, hogy t. i. úgy az elfogadónál, mint a tömeggondnoknál is felvehető az óvás, oly benyomást kelt a döntés, mintha a váltótörvény szigorú követelményének és egyúttal a csődtörvény különös kívánalmainak is eleget tenne. Pedig, ha a dolgot jobban szemügyre vesszük, e látszat megszűnik. A váltótörvény ugyanis már természeténél fogva megkívánja, hogy magyarázásánál ragaszkodjunk azon jogtételhez: ubi lex non distinguit nec nos habemus distinguere. Már pedig a váltótörvény 29. §-ának 4. pontja csak az elfogadásról beszél és így nem áll jogunkban a bemutatást és óvásfelvételt a tömeggondnoknál megengednünk, annnyival kevésbé, mert a törvényünk közvetlen alapjául szolgáló német váltótörvény idevonatkozó szakaszának története igazolja, hogy a tömeggondnok nem említése szándékosan történt. Amint ugyanis a lipcsei tanácskozmányok jegyzőkönyvének 163. oldalán olvassuk, eredetileg az volt tervbe véve, hogy csak a tömeggondnoknál legyen az óvás felvehető, minthogy azonban ezen álláspont tarthatatlanságát belátták, egyedül az elfogadót jelölték meg azon személynek, kinél az óvás felveendő.

A csődtörvény különös kívánalmainak sem tesz eleget a curiai határozat, mert a csődtörvény a tömeggondnokot sehol sem jogosítja fel arra, hogy a biztonsági óvás felvételekor biztosítékot adjon, már pedig különben mi egyéb a biztonsági óvás, mint merő értelem nélküli formalitás, mint puszta játék, mert minek mutassam ki a csőd nyitásának igazolása mellett azt, hogy a tömeggondnok nekem biztosítékot nem adott, mikor a csődtörvény értelmében nem is adhat!

Mily más a kép, ha a közadós-elfogadó által nyújtható biztosítási esélyeket vizsgáljuk: itt már látjuk a ratio legis-t, hogy t. i. a csőd daczára is lehetséges, hogy a váltóbirtokos teljes fedezetet nyer pl. az által, hogy az elfogadó névbecsülői elfogadást ajánl, hogy a kibocsátó — saját neve érdekében — neki a váltóösszeget rendelkezésre bocsátja, hogy a csődtörvény 5. §-ban részére biztosított tartási összegből nyújt fedezetet, hisz ismeretes, hogy a váltótörvény 25. §-ának 2. bekezdése szerint a biztosítás módjára nézve felek szabadon egyezkedhetnek.

Az eddig mondottakból már kitűnik, hogy a váltótörvény rendelkezése csak úgy és akkor bir értelemmel, ha egyedül az elfogadónál vehető fel az óvás, miért is pl. Nagy Ferencz (1. Váltójog I. kiadás 274. oldal 9. jegyzet) egyszerűen azt mondja, hogy «az óvás mindenestre az elfogadónál, ennek lakhelyén veendő fel még csőd esetében is», ezen állítását csupán azzal indokolva, hogy «a biztosítás nem tartozik a tömeggondnokra, mert a csődtömegből nem történhetik»,

amivel bizonyára ritka alaposságánál fogva meg nem elégedett volna, ha nem találta volna oly természetesnek e rendelkezés kizárólagos észszerűségét.

Ami pedig a forgalom érdekét illeti, a látszat ismét a curiai határozat mellett van, hisz úgy tűnik fel a dolog, mintha az alternatíva felállítása által a forgalom tetemesen megkönnyítenék és sokat nyom a latba az is, hogy a *par excellence practicus* angolok az elfogadó csődje folytán indítható viszkeresethez szükségelt óvást úgy az elfogadó, mint a tömeggondnoknál engedik felvenni (l. angol váltótörvény 51. §. 5. pontját és az erre is alkalmazandó 41. §. d) pontját). Ezzel szemben ellenvetésem az, hogy a váltóforgalom terén fontosabb a biztonság, mint a könnyedség, már pedig amint alternatíváról van szó, biztonságról aligha beszélhetünk (l. német birodalmi kereskedelmi főtvényszék *Entscheidungen* XXIV. k. 23. old.). De ettől eltekintve, míg az elfogadó egy a váltóban előre meghatározott személy, addig a tömeggondnok-megjelölés sok bizonytalanságot rejt magában: így pl. a kinevezett a csődtörvény a 97. §. folytán nem fogadhatja el a megbízást vagy utóbb le kell mondania róla, vagy a 104. §. folytán állásától elmozdítatik (l. egyéb eseteket Grünhut: *Wechselrecht* II. 121. §. 5. jegyz.), ha most erről az ovatoltató nem birván tudomással, mégis nála eszközli a bemutatást és óvásfelvételt, úgy a viszkereset indításakor fogja csak tévedésének következményeit belátni, mert szabály, hogy az óvásnál a tévedés nem ment, miért is a fizetési viszkeresete feltétlenül elvész, a biztonság hiánya miatti viszkeresetnél pedig mint pervesztes a költségeket tartozik viselni.

De sőt tovább megyek, még csak nem is könnyíti e határozat a forgalmat, mert a tömeggondnok, habár a csődtörvény 3. és 100. §§. értelmében a közadós vagyoni állapotáról kellő tájékozottsággal bír, mégsem tudhatja, hogy esetleg mily uton ad biztosítást a közadós-elfogadó, ha pedig erre a Curia azzal vág vissza, hogy ám ott van a csődtörvény 101. §-a, mely a közadóst felvilágosítások adására kötelezi, úgy önmaga mutatja ki álláspontja helytelenségét, mert ha, amint az kétségtelen, a tömeggondnoknak minden esetben kell informatióért az elfogadóhoz fordulni, mire való e kerülgetés, mikor sokkal egyszerűbb egyenesen a közadósna a váltót bemutatni és ovatoltatni!

Az előadottakból szükségszerűleg folyik, hogy úgy a törvény helyes értelme, mint a forgalom biztonsága és könnyedsége egyenlően követelik, hogy a bemutatás és óvás a váltó értelmében történjék, vagyis annál a személynél, ki a váltóból kitűnik és azon helyen, melyet a váltó előír. Ezért kívánatos volna, hogy nálunk megismétlődjék az, mi Németországban két évtized előtt történt, hogy míg 1876-ban a német birodalmi kereskedelmi főtvényszék az alternatív álláspontot foglalta el, már 1878-ban egy teljesülési határozat azt megváltoztatva, a legális álláspontra visszatért.

Dr. S. J.

A relativitás a jogos védelemben.*

Azon számos kontrovers kérdés közül, melyek a jogos védelem tanában felmerülnek, a legkritikusabbak egyike, a relativitás problémája. Szem előtt tartva azonban, hogy «scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem», oly megoldásra konkludálhatunk, mely jóval megnyugtatóbb, mint azon álláspont, melyet az uralkodó doctrina ezen kérdésben elfoglalt.

A kérdés az, hogy megengedhető-e, hogy én a magam még oly csekély értékű javam megoltalmazása céljából, ellenfelem sokkal értékesebb javát feláldozzam, például hogy

vagyonom ellen irányuló támadást még az esetben is visszaverjem, ha ez csak a támadó életének elpusztítása által lehetséges. Ha igenlőleg döntjük el ezen kérdést, ha megengedjük, hogy a megtámadott, kinek igen csekély értékű java forog veszélyben, a támadó sokkal becsesebb, fontosabb javát elpusztíthassa, úgy oly *prærogativával* ruházzuk fel azt, mely míg egyrészt a legmerevebb önzés rendszerét létesíti, másrészt pedig a visszaéléseknek nyit tág tért. Már pedig az uralkodó doctrina, és főleg a német tan ezen álláspontot sanctionálta, megdönthetetlen axioma gyanánt állítva oda a tételt, hogy a relativitás betartása teljesen felesleges. Az érdem oroszánrésze ezért Bindinget illeti, akinek hatályos agitatója óta vált ezen tétel uralkodóvá. De Binding ezen tétele összhangban van az ő normatheoriájával és részéről annál inkább érthető ezen álláspont védelmezése, mert, mint a fáma beszéli, maga is megölt ily körülmények között egy embert. Merőben érthetetlen azonban, hogy a többi német írók kritika nélkül fogadják el ezen tételt. Berner, Liszt, Meyer, Merkel tankönyveiben, Frank és Olshausen kommentárjaiban indokolás nélkül foglaltatik ezen tétel. Meglepő egy jelenség éppen a német írók részéről, mert felületességre mutat, holott azoknak alapossága közmondásszerű.

De lege ferenda még csak akad elvéve a relativitásnak egy-egy hive, azonban fehér holló számba mennek azon írók, kik de lege lata a relativitás mellett léptek sorompóba. Kérdésünk *præter legem* feküdvén, annak eldöntésénél irányadó szempont csak az lehet, hogy mely álláspont mellett szólnak nyomósabb érvek. Már pedig a mérleg határozottan a relativitás javára billen fel, mert az ellenkező álláspont következményei egyenesen türhetetlenek. Így pl., ha áll a tétel, hogy a relativitás betartása felesleges, akkor a meglopott tulajdonostól nem lehet megvonni a jogot, hogy a tovaillanó tolvajt lelőhesse. Ezért mentette fel csak nemrég a német bíróság egy gyümölcskert tulajdonosát, ki betegség miatt hordágyhoz lánczoltatva, a tolvajt, ki gyümölcsait dézsmálta, más módon nem tudván elzavarni, azt lelőtte. Vajon nem arczulcsapása ezen ítélet a nép egészséges jogérzetének? Vajon helyeselni fogja-e a társadalomban rejlő ethikai értéktétel, ha a bíró felmenti azt a kapzsi egyént, kit az «auri sacra fames» annyira elvakít, hogy nem riad vissza a maga csekély értékű vagyoni jogtárgya megoltalmazása végett emberéletet megsemmisíteni. Helyeseltető-e a relativitás ellenzőinek álláspontja, kik azt imputálják a törvényhozónak, hogy ily «*Todtschlägermoral*»-t szentesítsen? Maga Kant, ezen genialis lángelme sem tud elfogadható érveket ezen álláspont védelmére felhozni és hangzatos frázisokkal, semmit mondó szövegekkel igyekszik ezen nézetét olvasóira ráoktrojálni. Így *Metaphysische Anfangsgründe der Tugendlehre* cz. művében (133 old.), amidőn azt mondja: «*Lasst Euer Recht nicht ungeahndet von Anderen mit Füßen treten*» vagy «*Die Wegwerfung seiner Rechte unter die Füße Anderer ist Verletzung der Pflicht des Menschen gegen sich selbst*».

Nem hihetjük, hogy a törvényhozó színvallásra kényszerítve, *expressis verbis* a relativitás ellen nyilatkozna és az ellenkező álláspontot szentesítené, mert különben önmagával jutna ellenkezésbe. A büntetőtörvény különös része ugyanis arról tesz tanubizonyosságot, hogy a törvényhozó különböző fontosságot tulajdonít az egyes javaknak, mert nem egyenlő mértékben védi meg azokat. Így az élet sokkal hatályosabb védelemben részesül, mint a testi épség, ez viszont jobban van megoltalmazva, mint a becsület. A törvényhozó, ki oly súlyosan sújtja a gyilkost, amidőn életétől fosztja meg azt, míg a becsületsértőt alig bünteti, nem engedheti meg, hogy a becsületében megtámadott ugyanazon eszközökkel verje vissza a támadást, mint az, kinek élete forog veszélyben. A büntetési tétel a fokmérője annak, mily értékkel bír valamely jogtárgy az állam szemében, ez pedig

* Részlet szerzőnek *A jogos védelem tana* című, az egyetemen pályanyertes büntetőjogi tanulmányából.

majd igen csekély sulyu szenvedéssel, majd nagy malummal sujtja azt, ki a fenálló jogrenddel konfliktusba került. Ebből folyik, hogy a törvényhozó nem engedheti meg egy csekély értékű jogtárgy megmentését egy olyannak megsemmisítése árán, melynek értékét, jelentőségét ön maga kifejezetten sokkal magasabbra becsüli. Minden büntetőtörvény, mely a relativitás ellen nyilatkozik, a különös részszel jut merev ellentétbe.

A magyar törvény, melynek a jogos védelmet tárgyazó §-a a német törvényből ered, hallgatással mellőzi a relativitás kérdését. Egy más kérdésben azonban törvényünk teljesen ignorálja a javak értékének relativitását. Btk. 224. §-a szerint ugyanis nem büntetetik, ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná. Vagyis a törvényhozó megengedi, hogy bárki a maga kimentése végett másokra fogja a legsúlyosabb bűncselekmény elkövetését, ártatlanokat a legnagyobb bajba sodorjon, hogy önmagát egy csekély sulyu bűncselekmény következményei alul kivonja! Ellenben a 43-as javaslat tért ad a relativitás elvének, ami szintén egy adalék arra, hogy a 43-as javaslat kodifikátoraiban meg volt a helyes törvényhozási érzék. Elvi jelentőségű kérdésekben ezen kiváló törvénytől mindig helyesen döntött és ennek tulajdonítható, hogy a benne lefektetett nagy és magasztos elvek Európa törvényhozásának termeiben mindinkább tért hódítanak és hogy az egész modern kodifikáció abban az irányban fejlődik, melyet a 43-as javaslat törvényhozói megjelöltek. A relativitás kérdésében is az újabbkori kodifikáció a magyar javaslat nyomán halad. Javaslatunk 75. §-ának c) pontjában lefektetett tételét elfogadta a mexikói törvény (34. cz. 8. p.), a schweizi javaslat (15. cz.) és a norvég javaslat (35. cz.).

A kir. Curia gyakorlata és a legfelsőbb német birodalmi törvényszék ítélkezése a német tan által befolyásoltatva, a relativitás elvének nem adott tért. Csak egy esetben tört a Reichsgericht a relativitás mellett lándzsát. (Entsch. in Strafsachen 23. kötet 116. old.) Valószínűleg Buri befolyása alatt keletkezett ezen ítélet. Buri az egyedüli a német írók között, ki a relativitás lelkes hívéül vallotta magát (Gerichtsaal 30. kötet 461. oldal), Todtschlägermoral-nak bélyegezve az ellenkező álláspontot. Azonban ezen kivételes esettől eltekintve, nem tudott nézetével keresztül hatolni, dacára, hogy a Reichsgericht egyik legbefolyásosabb tagja, amit bizonyít, hogy az ő fellépése óta hódol annak ítélkezése a subjectivistikus iránynak. Kivüle a német irodalomban még Banke foglalt a relativitás mellett állást „Die Zulässigkeit der Nothwehr während des Gottesdienstes” cz. dolgozatában. A többi német írók állásfoglalása ezen kérdésben eléggé ismeretes és joggal nyilvánítja azt Fayer „furor teutonicus”-nak. A magyar írók közül a relativitás lelkes híve Fayer. Érdekes, hogy kiváló kriminologusunk Pikler jogbölcseleti rendszerének is egyik folyománya a relativitás elve, bár ő alaptételeinek ezen következményét nem vonja le. Szerinte ugyanis az igazságosság abban áll, hogy emberi érdekek összeütközése esetén akkép döntsünk, hogy a kisebb érdek áldoztassék fel a nagyobbak, hogy így a lehető legkisebb szenvedés árán a lehető legnagyobb emberi boldogság elérhető legyen. Ezen tétellel a relativitás elve teljesen conform, míg az uralkodó doctrina álláspontja homlokegyenest ellenkezik azzal. A jogos védelemnél az összeütközés a megtámadott és a támadó érdeke között kétségkívül fenforog; de ha az összeütközés elosztatásánál egyedül a megtámadott érdekeit vesszük irányadóul, ha megengedjük, hogy az csekély értékű vagyoni javát a támadó élete árán oltalmazza meg, akkor éppenséggel nem lehet mondani, hogy a legkisebb szenvedés árán lett a legnagyobb emberi boldogság megvalósítva.

Az előadottakból kitűnik, hogy Binding azon állítása, hogy a jogos védelem mai szabályozásához gáncs nem férhet, szemben a behatóbb analysissal, nem állja meg helyét. Ellenkezőleg a jogos védelem kérdésének mai állása ismét egy adalék arra, hogy a jelen büntetőjoga korántsem „kerngesund”,

mint azt az orthodox dogmatikusok hirdetik. Reformra szorul biz az, sőt a reform elodázhatatlan immár! A jogos védelem kérdése is alapos revisióra szorul. És ha a büntetőjogi novella nem hozza meg ezen kérdés reformját, úgy magánjogunk kodifikátorai lesznek kénytelenek ezen kérdéssel foglalkozni. Reméljük, hogy nem fogják a német példát utánözva, büntetőtörvényünk idevágó szakaszait szolgálilag lemásolni, hanem tért fognak adni a relativitás elvének, nehogy a „summum jus” a „summa injuria”-vá váljék.

Steinfeld Félix.

Különfélék.

— **«Bentfelejtett emberek.»** Ily című czikkünkre vonatkozólag a következő, az ügyet még inkább megvilágító sorokat kaptuk:

Annál botrányosabb a budapesti büntető törvényszék és kir. ügyészség eljárása ezen ügyben, mivel a vizsgálati fogságban tartott vádlottak legnagyobb része 13—16 esztendő leány, akiknek szülei rendes foglalkozással bíró budapesti lakosok. A vádlottak a vizsgálat elejétől teljes beismerésben voltak és így szabadlábra helyezésük esetén a vizsgálat meghiusításától sem kellett tartani. De a bíróság még azon leánynak szabadlábra helyezési kérelmét is megtagadta, aki a fogházban komoly betegséget szerzett.

Végül nem titkolhatjuk el abbéli meggyőződésünket, hogy ha vádlottak nem lettek volna oly rég idő óta vizsgálati fogságban, a kirótt büntetések is sokkal enyhébbek lettek volna, mivel így opportunus volt leplezni a vádlottak hibáján kívüli és teljesen indokolatlan hosszú vizsgálati fogságot.

— **A részletügyletek** szabályozásáról szóló törvényjavaslat tervezetét Thirring Lajos kir. táblai bíró elkészítette és e tervezet az igazságügyminiszteriumban szűkkörű szakértekezlet elé terjesztetett. A végleges szöveg megállapítása után a javaslat a kereskedelmi miniszteriumhoz fog átküldetni.

— **A Balogh-Ilés-Vargha-féle bűnvádi eljárási kommentár** harmadik kötete megjelent. A kötet a jogorvoslati részig terjed. A további részek egy negyedik kötetnek vannak fentartva. Mi a negyedik kötetet nagy érdeklődéssel várjuk, mivel ebből fog kitűnni, hogy a szerzők mily álláspontot foglalnak el a semmiségi panasz szerkezetébe becsuszott nagy lapsus dolgában.

— **Az ügyvédi kamarák évi jelentéseinek felterjesztése.** Folytonos vita tárgyát képezte az a kérdés, vajon az ügyvédi kamarák jelentéseit a közgyűlés állapítja meg, vagy pedig a választmány által készített jelentést a közgyűlés csupán tudomásul veszi. Az igazságügyminiszteriumnak a budapesti kamarához intézett 24,419/899. I. M. 1/A. számú leirata a vitát következőkben dönti el:

Felhívom az ügyvédi kamarát, hogy évi jelentéseit jövőre csak akkor terjeszsze fel, mikor azt már a közgyűlés is elfogadta, mert az 1874: XXXIV. tcz. 27. §-ának 9. pontja a választmány hatáskörébe utalja ugyan a 32. §-ában említett évi jelentés megállapítását, de minthogy a 32. §. értelmében az „ügyvédi kamara” és nem annak „választmánya” terjeszt fel általános jelentést: ebből önként következik, hogy évi jelentés csak a kamara összesége, vagy a közgyűlés részéről lett elfogadása után tekinthető a kamara jelentésének. Ugyanez nyer kifejezést a kamara ügyrendjének 5. §-ában is, mely szerint a lefolyt évi működésre vonatkozó választmányi jelentés a rendes közgyűlés napirendjére első helyen tűzendő ki, minél fogva a közgyűlés a választmány által megállapított jelentést módosíthatja és kiegészítheti.

— **A budapesti kir. büntető-törvényszéknél** f. évi május havában az iktatószám 44,429 volt a megelőző évi 42,403 számmal szemben; az új ügyek lajstromszáma pedig 5825 volt, míg tavaly 5647. E szerint a folyó év május havában az emelkedés a múlt év hasonló időszakához képest 2026.

— **A budapesti kir. ügyészségnél** 1899 május hó végén az iktatószám 25,127 volt, míg az előző évben 24,036. Tehát a szaporodás ez évben az elmúlt évhez viszonyítva 1091.

A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló törvény magyarázata. Irta dr. Némethy Károly belügyminiszteri osztálytanácsos. A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló 1898. évi XXI. tcz.-nek az emberbaráti és közegészségügyi igazgatás terén korszakot alkotó fontossága, valamint közigazgatási összes hatóságainak, különösen az egészségügyi hatóságok, intézmények és közegeknek e törvény folyamatban levő végrehajtásánál közvetlenül érdekeltsége valóban szükségessé tette, hogy mindezek — sokrendbeli nehéz feladataikra nézve — az idáig nélkülözött megbízható utmutatáshoz jussanak.

Ez utmutatást nyújtja dr. Némethy Károly belügyminiszteri osztálytanácsos, aki a betegápolási új törvény előkészítési és végrehajtási munkálataiban hivatalosan részt vevén, a törvény hű magyarázatára kiválóan hivatott s akinek a közigazgatási bíróságról 1897-ben írott hasonló természetű munkája annak idején általános elismerésben részesült.

Szerző nem elvont kérdéseknek, nem egyéni nézeteknek fejtegetését, hanem azt tűzte ki főczéljául, hogy igazán gyakorlati értékű munkát adjon az érdekeltek és érdeklődők kezébe.

Felhasználta és megfelelően átdolgozta szerző e munkájában a rendelkezésre álló összes hivatalos anyagot: a törvényt előkészítő tárgyalások, a törvényjavaslat indokolása és mellékletei, a képviselőházi bizottsági és a parlamenti tárgyalások, a végrehajtási rendeletek anyagát, valamint a multból eredő azokat a rendeleteket, miniszteri és közigazgatási bírósági elvi jelentőségű határozatokat, melyek az 1898: XXI. tcz.-kell behozott új rendszerben is megállanak, és amelyek a betegápolási új törvénytől vagy végrehajtási rendeleteivel szerves összefüggésben állván, ezeknek mintegy kiegészítő részeiül tekinthetők.

Kapható a Pesti könyvnyomda részvénytársaságnál (V., Hold-u. 7. sz.), valamint a Magyar Közigazgatás kiadóhivatalában (IV., Kossuth Lajos-u. 1. sz.) és az Országos központi községi nyomda részvénytársaságnál (V., Lipótkörút 22.). A mű ára 1 frt 50 kr. (Postai portó külön 20 kr.)

Csalárd bukás miatt a vizsgálat befejezése után nincs helye a vizsgálati fogságnak. *A pozsonyi kir. ítélő tábla:* Minthogy a tervszerűen és bünszövetségben előkészített bukás bekövetkezésekor a polgári csődnek, illetve bünvizsgálatnak folyama alatt P. K. vádlott hitelezői elől elvont több ezer forint értékű árut saját vagyoni hasznára fordította; minthogy az elrejtett áruk egy részének az 1898. évi márczius 2-án, majd márczius 30-án történt feltalálása közben fokozatosan kifejtett védekezése, valamint az a körülmény, hogy bűnös üzelmeinek felfedezésekor vádlott-társainak közbenjárására a csődhitelezőkkel 40—50%-os fizetési ígérettel kiegyezett és a büntetőeljárás alatt elkobzott nagy értékű árukat maga részére a fenyítő zárlat alól kiadatta és Késmárkon új üzletet nyitott, P. K. vádlottat oly megbízhatatlan egyéniség színében tüntette fel, kiről feltehető, hogy szabadlábbon hagyás esetén a bűnrészeseket és a tanukat hamis vallomásra reábirni és a vád bizonyítékait a végtárgyalás alatt is megváltoztatni törekednék, máskülönben pedig a terhére eső bűncselekmény súlyosságával arányban nem álló biztosíték megszökésének veszélyét nem szünteti meg; végül minthogy az immár végérvényes határozattal büntetendő cselekmény miatt van vád alá helyezve; ily esetben pedig a vizsgálati letartóztatás a vád alá helyezéssel kapcsolatosan rendszerint elrendelendő, ennél fogva P. K. vádlottnak a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig érvényes vizsgálati letartóztatását is ezennel elrendeli. (1899. évi február 21. 190. sz. a.)

A kir. Curia: A kir. ítélő tábla végzésének az a felebbezett része, mely szerint P. K. a főtárgyaláson hozandó határozatig vizsgálati letartóztatása rendeltetett el, megváltoztatatik és nevezett vádlott szabadlábba helyezetteti rendeltetik.

Indokok: Minthogy a törvény a vádlott terhére rótt bűncselekményre öt éven felül büntetést nem szab; minthogy a befejezett vizsgálatnál szemben többé annak meghiusításától sem lehet tartani; ennél fogva a kir. ítélő táblának végzését a vizsgálati fogság elrendeléséről szóló részében megváltoztatni és vádlottnak szabadlábba helyezettetését el kellett rendelni. (1899. április 13. 3084. sz.)

Az iratoknak az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához való áttételét elrendelő bírói határozat ellen van-e

felebbvitelnek helye? A budapesti kir. ítélő tábla 33,831/99. B. szám alatt a következő végzést hozta: A kir. ítélő tábla X. Y. felebbezését visszautasítja. *Indokok:* Az elsőbíróság végzésében foglalt azon intézkedés, mely szerint az ügyiratok X. Y-t illetően az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához áttétetni rendeltettek, magában véve jogsérelmet nem képezhetvén, nevezettnek a jelzett intézkedés elleni felebbezése hivatalból visszautasítandó volt. Δ

Kereseti kérelmen való tulterjeszkedés. *A m. kir. Curia:* M. Wider és Steiner cégnek, Rosenauer Johanna s társa elleni 3000 frt fen nem állása iránti perében ítél:

A másodbíróság ítélete abban a részében, melyben felperesek Rosenauer Johanna alperessel szemben keresetükkel elutasítottak, az 1881: LIX. tcz. 39. §. o) pontja alapján megsemmisítettik.

Indokok: Rosenauer Johanna elsőrendű alperes az elsőbíróság ítéletének ügyérdemi része ellen felebbezéssel nem élt s a 9200/98. számú felebbezésében annak az ítéletnek egyedül a perköltségre vonatkozó intézkedését neheztelte és kérte megváltoztatni, ennél fogva a kir. ítélő tábla a ptr. 248. §-ának intézkedései ellenére a fél kérelmén tulterjedt, amidőn a peres ügyet ügyérdemileg megbírálta, miáltal az eljárási szabályokat lényegesen megsértvén, e tekintetben ítélete az 1881. évi LIX. tcz. 39. §. o) pontja alapján megsemmisítendő volt. (1899. május 17. 787/99. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

A bécsi bíróságok is rendkívül rosszul lehetnek elhelyezve. Erre vall a községi képviselőtestületben a polgármesternek egy interpellációra adott válasza, melyben kijelentette, hogy tudomása van arról, hogy a bírósági várótermekben a levegő egészségtelen, bűzös és az interpellációt feljelentésnek véve, az ügyet szabályszerű eljárás végett a tanácshoz áteszi.

Becsületsértés? Alsó-Ausztriának, ottakring-i járásbírósága előtt nemrég becsületsértéssel vádolt egy Hartner nevű asszony három embert, mert azt terjesztették felőle, hogy kutyakölyköket szült. Panaszosnő elkeseredve beszéli el a bírónak, hogy a hír következtében sokan kerülik őt, s ezáltal megélhetése is meg van nehezítve.

A bíró vádlottakat becsületsértés miatt külön-külön 48 órai fogházra ítélte.

Német jogászggyűlés a folyó évben nem tartatik. A legközelebbi (huszonötödik) jogászggyűlés 1900. évben Bambergben fog ülésezni.

A strike. Egy berlini munkás strike-bizottság több gyárosnak munkaárszabályzatot küldött azzal, hogy ha ezt a tarifát a gyár el nem fogadja, a bizottság kényszerítve érzi magát más rendszabályokhoz nyulni. A német Reichsgericht a strike-bizottság tagjait zsarolás miatt elítélte.

Egy lübecki strike-bizottság mindazon asztalosok neveit, akik a munkások feltételeit el nem fogadták, a munkás-újságban közzétette, kérvén az összes munkásokat, hogy ezen gyárakkal az összeköttetést szakítsák meg. Az illető gyárosok kártérítési keresetét a lübecki Oberlandesgericht elutasította, megengedett dolognak jelentvén ki az ilyes felhívást.

A porosz országgyűléshez az általános német polgári törvénykönyvvel együtt életbeléptetendő új ügyvédi és végrehajtói költségtörvény javaslata nyújtatott be.

A londoni központi törvényszék felmentette a hamis tanúzás vádjá alól azon egyént, aki egy amerikai ügyből kifolyólag Angolországban hamis tanuvallomást tett.

Az északi államok kilenczedik jogászggyűlése augusztus hónapban ülésezik Christianiában. Tárgyak: Részlet-ügyletek. Nem gazdasági természetű károk. Kézművesek és munkások követeléseinek biztosítása építkezéseknél. Az állam magatartása az életbiztosítási ügygyel szemben. Testi fenyegetések. A felek eskü alatti kihallgatása. Közös északi bünygi register.

A Magyar Jogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egyet pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő ívek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31=ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: télelre „ „ 6 Ft
 negyedévre „ 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A házi törvények és a renunciatio. *Dr. Nagy Ernő* nagyváradai jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: Adalék az orvosszakértői vélemények mérlegeléséhez. Közli: *Dr. Szigeti Gusztáv* budapesti gyakorló orvos. — Összhang a C. lapon. *Harmath Jenő* betétszerk. kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet; Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A házi törvények és a renunciatio.*

II.

Nálunk a házi törvényeknek hasonló jelentősége természetesen nem lehetett. A magyar állam már eredetében tisztán közjogi alakulat, valóságos nemzeti állam. És ha később a hűbéres államokban divatos egyes jogi kifejezéseket, szólás módokat átvettünk is, azért a népnek tudatában a köznek, az államnak eszméje élt, melyet sohasem volt képes elhomályosítani a fölé- és alárendeltség magánjogi viszonya. Az államot az uralkodó család tulajdonának nem tekintették. Századokon keresztül a választással vegyes örökösödés, de még inkább a választási monarchia idejében szembeötlő, hogy a közhatalom forrása a nemzet, s hogy a választással és koronázással ruházza azt a királyra. Így azután nálunk a középkori felfogás közhatalomból vezette le a királyi hatalmat (a szent korona tana) és nem megfordítva a fejedelmi hatalomból a közhatalmat. Azokat az ügyeket, melyek a német patrimoniális országokban a házi törvények alá tartoztak, nálunk, amennyiben jogi szabályozást nyertek, országos törvények szabályozták: a trónörökösödést, annak feltételeit, a regensség és gyámság ügyét, valamint az uralkodótárs (Correx) intézményét. Az országgyűlés beleegyezése nélkül kötött családi szerződéseket pedig érvényeseknek nem tekintették.

Nem lehet azonban tagadni, hogy a trónörökösödésnek a fiág javára történt rendezésével, 1687-ben, illetve a nőági örökösödés elfogadásával, 1723-ban, örökösödési törvényeink csak a főelveket határozták meg: az örökösödésre jogosult ágakat, magát az ági örökösödést, melyet azonban szintén csak érintenek, az elsőszülöttségi rendet, a törvényes születést, a római katolikus vallást és a részletekre vonatkozólag, amennyiben az örökösödési sorrend szabatos megállapításához szükségesek, örökösödési törvényeink keretében megférnek, azokkal ellentétben nincsenek, hanem kiegészítik, a honi alkotmányos gyakorlat a házi törvények egyes intézkedéseit állandóan figyelembe vette, elismerte. Így az ági örökösödés részleteire vonatkozó egyes tételeket, az ági örökösödéssel legszorosabb kapcsolatban levő repraesentatio elvét, az egyenrangú házasságot, az uralkodónak, mint családfőnek a házasságok megkötéséhez szükséges beleegyezését.

Sőt az 1723. évi I. tcz. 3. és 4. §-aiban, a II. tcz. 7. és 9. §-aiban idevonatkozólag bizonyos utalásokra is találunk. E törvények a trónörökösödést főelvekben a Felség többi országaiban érvényes örökösödési renddel egyezően szabályozván, kijelentik, hogy így az örökösödés, Ő Felsége által az örökös országaiban már rendezett, megállapított, kihirdetett és elfogadott módnak megfelelően történik, olyképen, hogy azon nő, vagy annak férfi örököse, ki az ausztriai ház

említett országainak és tartományainak, az ausztriai házban bevett elsőszülöttségi rend szerint örökös leendő, Magyarországon és csatolt részeiben királynak tartassék és koronázassék. Az örökösödési sorrend tehát a három nőág életére egy és ugyanaz, amiből következőleg a sorrendet megállapító feltételekben sem lehet eltérés,* mert csak így érhető el a magyar törvényekben is kifejezett közös cél, hogy Magyarországon és a felség örökös országaiban az uralkodói hatalmat egy és ugyanazon physikai személy feloszthatlanul, elválaszthatlanul együtt bírja. Az említett 1723: II. tcz. 7. §-a pedig még külön kiemeli, hogy az uralkodás és kormányzás joga «... a mindkét nembeli ausztriai főherczegekre szálljon, ő császári királyi uralkodó sz. Felsége által más, német birodalmi és azon kívül fekvő örökös országaiban, az elsőszülöttségre megállapított jog szerint». Az 1723. évi II. tcz. 10. §-a, valamint a hitlevelek általában (4. §.) ismét az ausztriai főherczegekről szólnak, mint akik a magyar trónon örökösödési joggal bírnak. Ezzel a magyar országos törvények a trónörökösödési feltételek közé sorolják, hogy az örökös ausztriai főherczeg is legyen, vagyis közvetve elismerik azokat a feltételeket, melyektől az uralkodó családhoz tartozás, illetve a főherczegi czim, a vele járó jogok függnek. És itt szerepel az egyenrangú házasság feltétele, melyet különben a magyar jog nem ismer.

De már a házi törvények egyéb közjogi természetű rendelkezései, melyek nincsenek a trónörökösödési sorrenddel kapcsolatban, mint a nagykorúságra, regensségre (magánjogban a gyámságra) vonatkozók, Magyarországra nem hatnak ki és azért, ha a két állam mai nap ez ügyekben egyenlő eljárás szükségét látná, Magyarországot illetőleg csak a törvényhozás hozzájárulásával lenne érvényes.

A régi német patrimoniális államokban, az alkotmányosság életbe léptével felmerül az a kérdés, hogy a dynastiák említett autonómiája és ezzel a szabályalkotás joga, továbbra is fenállónak tekinthető-e? A kérdés részletes elemzése messze vezetne és ez végre is az illető államok szakirodalmát illeti. De nagyban és egészben szólva, amennyiben az alkotmány a házi törvény valamely intézkedését átvette, azt szövegezve, mint most már az alkotmány részét újra kifejezte, ezzel szerintünk egyszersmind kivette a dynastia autonómiájából és mert az országos alkotmányi jogban szabályozta, az ide vonatkozó további jogalkotás is az országos törvényhozást illeti.

Ehhez sokban hasonlóan itélnénk meg azt az esetet is, amidőn az alkotmány a házi törvény valamely tételét formálisan ugyan nem veszi át, de annak alkalmazását, úgy a hogy van, elrendeli. Ez esetben a házi törvény illető tételének a dynastia autonómiájából folyó, egyoldalú megváltoztatása összeütközésbe jönne az alkotmányjoggal, mely a régi tartalmat fogadta el. Már pedig az alkotmányjog, mint országos jog, felette áll a házi törvényeknek.

De a házi törvényeknek az a része, melyről az országos törvények nem intézkednek, a gyakorlat pedig továbbra is állandóan elismeri, ez szerintünk megmaradt a dynastia

* Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

* A r. kath. vallást, mint feltételt Ausztriában is a magyar törvényekből veszik át, mert erről meg a házi törvények nem emlékeznek.

autonomiájának körében. Ilyeneknek tekintenénk különösen az uralkodó családfei hatalmára, valamint az uralkodó család kivételes magánjogi állására vonatkozó intézkedéseket.

Végre a magyar jog szempontjából tekintve a kérdést, minthogy a házi törvények általánosságban Magyarországra nem hatnak ki, tehát a magyar jog sem lehet azoknak korlátozása. Egymástól függetlenek. De már amennyiben egyes részletekre, mint fentebb láttuk, a magyar alkotmányos gyakorlat a házi törvények némely tételeit szintén elfogadja, trónörökösödési törvényeink ezekre utalnak: az ép előzőleg fejtegetett eset nálunk is előállhat. A nőági örökösödést szabályozó törvényeink természetesen a házi törvényeknek 1723-ban fenálló tételeit vehették csak figyelembe, már most ezeknek megváltoztatása, minthogy a házi törvény, mint olyan, a saját erejéből Magyarországra nem hat ki, nálunk csak akkor lehet érvényes, ha valamikép a magyar jogban is elismerésre talál.

Ezek után a renunciatio (vagy renuntiatio) jogi jelentőségének kifejtése nem fog nagyobb nehézségeket okozni.* Keletkezésüknél azok az okok működtek közre, melyek a házi törvényeket általában létrehozták, a római jog receptiója pedig különös fontosságot nyer.

A német birodalom szoros kapcsolata Rómával, illetve Olaszországgal eredményezi, hogy a német tanulók nagy számmal látogatják a bolognai egyetemet, a honnan a római jog ismeretével térnek haza, mely azután mint tökéletesebb jogi rendszer, a honi szokásjogot mindinkább háttérbe szorítja. Így történik az örökösödési joggal is. A régi germán örökösödés helyébe, mely az ősi birtokot a családtól elidegeníthetlenné tekintette és a leányokat kizárta, a római örökjog lép, mely szerint az örökhagyó vagyonával már szabadabban rendelkezhetik és a gyermekek [fiuk, leányok] egyenlően örökösödhetnek. A római jog hatása alatt tehát előfordul, hogy az ősi családi birtoknak, a patrimonialis ország területének egy részét, a leány örökség címén kiviszi a családból. De ez egyszersmind a legvisszatetszőbb eredmény, melylyel szemben a fejedelmi családok már korán védekezni törekednek és pedig olyanformán, hogy a leányok férjhezmenetelükkor nyernek kielégítést és ennek fejében lemondanak a területben való (magánjogi) örökösödésről, vagyis kiállítják a renunciatiót. A mondottaknak felel meg, hogy az első ilyen renunciatio abban az időben keltek, melyben a római jog a német birodalomban teljesebb uralomra jut és ma a legelsőnek, egy 1214-ben kiállítottat ismerünk.

Ez időben tehát a renunciatio csakugyan az ország terü-

* A renunciatióról a német irodalomban sem tájékozódhatunk könnyen. A nagy közönséget szolgáló művek többször tévesen magyarázzák. Brockhaus Lexiconában azt olvashatjuk: Renunciationsacte = Entsagungsurkunde, bes. die Erklärung Philips V. von Spanien in welcher er, der Erbfolge in Frankreich entsagte. Kaltschmid, Fremdwörterbuch 8-ik kiadásában: Renunciatio successionis = Entsagung der Thronfolge. A Bluntschli-féle Staatswörterbuch, a Welcker-Rottack-féle Staatslexicon, mint külön czimszót nem veszi föl. A Görres-társaság által kiadott nagy Staatslexicon (II. köt. 705. l.) homályosan szól a renunciationes necessariae-ről, mint «Erbverzicht adeliger Töchter, welche um das Stammgut bei der Familie zu erhalten, gegen eine Abfindung ihrem Erbrecht, bis zum ledigen Anfall, entsagten.» Sőt a szakmunkák is csak egész röviden tárgyalják. Így Moser: Deutsch. Staatsrecht, Familienstaatsrecht (még a legterjedelmesebb); Pütter: Historische Entw. des heutigen Staatsverfassung des Deutsch. Reichs; Häberlin: Handbuch des Deutschen Staatsrechts; Eichhorn: Rechtsgeschichte; Kohler: Handbuch des deutschen Privatrechts; Jordan: Hausgesetz; Seidler: Studien zur Geschichte und Dogmatik des österr. Staatsrechtes; Hauke: Die geschichtl. Grundlagen des Monarchenrechts, stb. — Schulze a német fejedelmi családok házi törvényeit összegyűjtve közli, Hausgesetze II. köt., kivételével az ausztriai házi törvényeknek, melyeket egészen még eddig nem publicáltak, habár 1839-ben rendezettek és fejedelmi megerősítést is nyertek; sőt úgy értesültem, hogy uralkodó királyunk a házi törvények e gyűjteményét trónralépte után (1850?) szintén megerősítette.

letében és ezzel kapcsolatos közhatalmi jogokban való örökösödésről lemondást jelentett, csak hogy később a viszonyok teljesen átalakulnak.

Amidőn már a XVI. század végén, de még inkább a XVII. században a házi törvények érvénye, mint a fejedelmi családok különös állásának megfelelő kötelező jogé elismertetett, akkor már a renunciatio nem volt szükség, mert hisz az örökösödés úgy sem történhetett volna a közönséges magánjog, hanem csak a házi törvények szerint. De azért, mint a német dynastikus családok egyik legrégebb intézménye, továbbra is fennmarad, melyet kezdetben a szokás, később a házi törvények rendelkezései kötelezővé tettek (renunciationes necessariae). A változott viszonyok között azonban nem annyira lemondást jelentenek, mert hisz a lemondót a közönséges magánjog szerinti örökösödés most már nem illette meg a területben, tehát arról le sem mondhatott, hanem inkább a házi törvények, azokban foglalt örökösödési rendnek ünnepélyes elismerését, megerősítését. Amennyiben pedig a házi törvények a férfiak kihalása után a nők, illetve a női ágak örökösödését megállapították, a renunciatio, midőn a házi törvények örökösödési rendjét egészen ünnepélyesen elismeri, vagyis ennek megfelelő nyilatkozatokat tartalmaz, a nők örökösödését is fentartja, ami a lemondás okleveleiben rendszerint kifejezésre is jut.

Ez a mai jelentősége a renunciatio-nak, amely tehát nem lemondás a trónörökösödésről, hanem a házi törvényekben foglalt (esetleg ma az alkotmány által is átvett) örökösödési rendnek, sorrendnek elismerése, a megelőző ágak előnyére, de egyszersmind fentartása a jognak arra az esetre, ha a házi törvények szerint a lemondót, vagy ágát illetné meg az örökösödés. Minthogy azonban ma már a renunciatio kiállítása nélkül sem történhetné a trónörökösödés másként, azért e lemondást ősi mulattal bíró, olyan ünnepélyes, szertartásos eljárásnak kell tekintenünk, melynek semmiféle pozitív közjogi jelentősége nincsen.*

- A Habsburgoknál, vagyis az osztrák házban, a renunciatio kiadása IV. Rudolf herceg idejétől (megh. 1365-ben) állandóan szokásban van, habár itt az u. n. Privilegium majus rendelkezései folytán sem lett volna reá szükség, minthogy ez a férfiak örökjogát megállapította, de azért mind a mai napig fennmaradt. Hogy azonban már a XVI. században csakis ünnepélyes aktusnak tekintik, mely az örökösödésre változást nem idézhet elő, az a legvilágosabban kitűnik I. Ferdinándnak 1543-ban kelt végrendeletéből: «Und ob gleichvol ainer oder mer unsern töchtern solche verzicht, aus was Ursachen das wär, nit geschähe, So solten Si doch gegen entrichtung und empfangung obbestimpter Haymbsteuer und abvertigung von aller väterlichen und muetterlichen Erbschaft ausgeschlossen und inen unser liebste Sune verner noch merer nicht schuldig seyn.»**

Az a nézet, hogy a renunciatio a trónörökösödésről való végleges lemondást jelentene, a magyar jogász előtt már aggályossá, sőt tarthatatlanná válik, ha tekintetbe veszi, hogy törvényeink még mindig szólnak, minden becikkelyezett hitlevélben (4. §.) I. Lipót és I. József királyok nőágainak örökösödési jogáról, pedig a nevezett uralkodók leányai, a természet rendje szerint, már csak az idegen fejedelmekkel kötött házasságból leszármazó utódaikban élhetnek és az általuk kiadott renunciatio is általában ismeretesek. Így az

* Seidler bécsi tanár: Studien zur Geschichte und Dogmatik des österr. Staatsrechtes cz. szép dolgozatában mondja: «Die Renunciationen sich verhehlender Princessen sind staatsrechtlich ohne jede Bedeutung» (61. l.). Hauke czernovitz tanár szerint: «Die Bedeutung dieser Verzicht ist für das heutige Recht dahin zu bestimmen, dass sie eine, in solenner Weise abgegebene Erklärung des Rechtsbestandes der Thronfolgeordnung enthalten.» (Id. m. 127. l.)

** Hauke: Die geschichtl. Grundl. des Monarchenrechts. 127. l. — I. Ferdinánd végrendeletében hozományul 100,000 forint, kelengyére 20,000 forint állapított meg.

osztrák *pragmatica sanctio* keletkezése után az első lemondást I. Józsefnek idősebb leánya, Mária Josepha, 1719. évi augusztus 19-én állította ki: «non solum in favorem, commodum et prælationem posteritatis et hæredum masculorum, quos numeros Majestati Suæ a Deo præcamur, verum et foëminarum Archi-Ducissarum a Majestate Sua jam progenerarum et deinceps nasciturarum, omniumque eorum posterorum, hæredum et successorum utriusque sexus». Ezt csakhamar követte I. József ifjabb leányának, Mária Amália főhercegnőnek, 1722 október 3-án kiadott renunciatioja, mely az előbbivel ugyan lényegben megegyez, csak hogy mint ifjabb szülött idősebb nővéréről is megemlékezik, a már renunciatiót kiadott főhercegnőről és utódairól: «in favorem et commodum præfatæ senioris Nostræ Sororis, Serenissimæ Archi-Ducissæ Mariæ Josephæ, eiusdemque Posterorum et Successorum Masculorum pariter et Foëminarum...» *

Nagy Ernő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék az orvosszakértői vélemények mérlegeléséhez.

A közönséges büntettek legnagyobb részében, mérgezés, emberölés stb. esetében a törvény-paragrafusok bármily pontos ismerete csak arra nézve nyújt támpontot, mily elbírálás alá esik valamely tett, ha tényleg elkövetve lett, de teljesen homályban hagy arra vonatkozólag, hogy a tett tényleg fenforog-e. Ily esetben rendesen az orvostudomány nyújthat egyedül felvilágosítást a büntény körülményeire vonatkozólag, és az orvos az ő tudományának tanaival kétségtelenül kimutathatja, hogy a bűnös minden tagadása daczára valamely dolog így meg úgy történt és nem történhetett másképp. Az ily esetekben — nem formáserint ugyan, de lényegileg, — az orvosi szakértő mindinkább elfoglalja a bíró helyét, sőt vannak esetek, amikor az orvosi szakértő véleménye valósággal ítéletszámba megy, mert a bíróság az ily vélemények helyességét kénytelenek elfogadni. Óriási az a felelősség, amely ily esetekben az orvosi szakértőkre nehezedik. Nagyobb az ő felelősségük a rendes bírók felelőségénél is, mert hisz ezek kiszabott formák közt alkotják meg véleményüket, ügyész és ügyvéd meghallgatása után és nem egyedül vállalják el a felelőséget az ítéletért, de két társukkal együtt, és több szem többet lát. Ez eljárásban benne rejlenek mindazon biztosítékok, amelyekkel emberileg a bírói ítéletek helyességét körülbástyázni lehet. Ha az orvosi szakértő véleménye a döntő, minden ily biztosíték elesik, s akkor gyakran egyetlen gyarló ember, aki tévedhet, akinek tudása utóvégre is még saját ismeretkörén belül is universalis nem lehet, ítélt ugyszólván egyedül, egyes emberek, sőt egész családok boldogsága és boldogtalansága, becsülete és jövője felett. Fájdalom, az orvosi szakértők úgy látszik, nem mindig birnak nagy felelősségük teljes tudatával. Annak a körülménynek, hogy oly testület előtt állanak, mely előadásaiknak helyességét nem képes teljesen felülbírálni, ovatosságra kellene intenie őket, igen sok esetben azonban csak azt idézi elő, hogy a szakértők valósággal csálhatatlannak képzelik magukat, és mert tudják, hogy véleményeik felett az, akinek elmondják, ítéletet mondani nem képes, bizonyossággal állitanak fel oly tételeket is, amelyek helyessége vagy helytelensége felett gyakran legalább vitatkozni is lehet. A szakértők azután visszavonulnak és a bíróra bizzák az ítéletet, övé a felelősség azért, amit a király nevében kimond, jólehet nem tett tulajdonkép egyebet, mint hogy levonta a konsekuensiákat abból, amit a szakértőtől hallott.

* Közli: Moser: Teutsches Staatsrecht.

Az utóbbi időben gyakran merült fel panasz szakértők véleményei ellen. Feltűnő volt, hogy ha több szakértő szerepelt egy bizonyos perben, ezek, míg teljesen ellentétes álláspontot foglaltak el egymással szemben, a közönség gyanakodni kezdett, hogy ha a tudomány terén oly sok vitás kérdés van, amelyben az egyik vagy a másik szakértő homlok-egyenest ellenkező véleményét körömszakadtáig védelmezni kész, mennyi végzetes tévedés fordulhat elő akkor, ha egyik vagy másik esetben csak egyetlen szakértőt konsultálnak és ennek véleménye alapján ítélnék. Az e téren fenforgó bajoknak sokféle okai vannak, hisz az emberek gyarlók és ha szakértőnek mindig a világ legelső rangú tekintélyét alkalmaznák is, ez se volna mindig minden tévedéstől ment. Éppen mert egyes személyek véleményükben mindig tévedéseknek vannak alávetve, gondoskodni kellene arról, hogy minden egyes kérdésben csak specialistát alkalmazzanak, mert hiába, ma már az orvostudomány is oly rengeteg anyagot foglal magában, hogy egyetlen ember agya azt minden részében, minden vonatkozásban befogadni még sem képes. Lehet valaki kitűnő sebész, de nem fog érteni belgyógyászati kérdéseket; lehet valaki kitűnő anatómus, de nem fog dönthetni szülészeti kérdésekben. A szakértőket sem volna szabad oly helyzetbe hozni, hogy oly kérdésben ítéلkezzenek, amelyben teljesen otthonosnak nem érzik magukat, mert nem mindenik bír azzal az erkölcsi erővel, hogy ismereteinek gyarlóságát beismerje. Csak ily módon lesz lehetséges azt a bizalmat visszaszerezni, amely a közönség körében a szakértők irányában már-már megingott.

Ime egy konkrét eset:

Egy szegény, 20–22 évi gyakorlattal bíró bába emberölés vétségével vádoltatik, mert egy szülési esetről állítólag a gyermek élete kockáztatva volt, s ő orvost még sem hivatott a szülő nőhöz. A törvényszék szakértőjétől minden kétséget kizáró véleményt kapott arra nézve, hogy a bába eljárásában tudatlanságot tanusított és a szülészetnek még a legelemibb elveivel sincs tisztában. A törvényszék a szakértő véleménye alapján a bábát elítélte, és kevésen mult, hogy diplomáját is el nem vesztette. Az ítélet után véletlenül egy fővárosi ügyvédhez került, aki a törvényszéki szakértő véleményét két gyakorló orvos által felülvéleményeztette és ezen, az elítélre igen kedvező vélemény folytán a kir. tábla az elsőbíró ítéletét feloldotta és az iratoknak az igazságügyi orvosi tanácshoz való felterjesztését elrendelte. Az igazságügyi orvosi tanács a két gyakorló orvos véleményét a törvényszéki orvos véleményével szemben minden pontjában magáévá tette és a bábának szakavatottságát, kiváló előrelátóságát, lelki ismeretességét és kifogástalanságát, melyet a szóban forgó esetben tanusított, kiemeli. Tehát amint ezekből kitűnik, a törvényszék által letárgyalt esetben a bába nem tanusított járatlanságot és tudatlanságot. A törvényszék tévedését jóvá akarja tenni, elégtételt akar szerezni a meghurczolt és kinézett babának, ki azonban hiába, a tartózkodási helyéről eltűnt, hátrahagyva legnagyobb nyomorban hat gyermekét, keresetforrását megsemmisítve.

A budapesti kir. törvényszék első ítélete így szólt:

«Vádolt a Btk. 290. §-ába ütköző gondatlanságból elkövetett emberölés miatt egy havi fogházra és 100 frt pénz-büntetésre ítéltetik.

Indokok: A vád alapját képező tényállás szerint panaszos Schwarcz Árminné, terhes állapotban lévén, 1897. évi szeptember 2-án egy csütörtöki napon, a szülés közeledését érezte, s különösen mert tapasztalták, hogy a magzatviz, mely a méhben a magzatot körülveszi, — megindult, ezért aznap (szeptember 2-án) este vádoltat Fuchs Józsefné bába asszonyt hívták, hogy a szülésnél segítyt nyújtson. Fuchs Józsefné megjelent s ott volt a következő egész éjjel, másnap szeptember 3-án egész nap esti 8 óráig; azonban a szülés elhúzódott s bár a magzatviz tovább folyt, szülési fájdalmak

nem jelentkeztek, s ezért Fuchsné, este 8 órakor hazament. Pár órával ezután, Schwarcz Ármin, panaszos nő férje, ismét elhívta vádlottat, Fuchs Józsefnét, mert Schwarcz Árminné időközben fájdalmakat érzett; körülbelül 10 órakor jött vissza vádlott, s ekkor megállapította, hogy a méhmagzat «far-fekvésben» van, tehát rendellenesség forog fen; s ekkor kijelentette, hogy orvosi segély szükséges, hivassanak orvost. Mielőtt azonban orvost hívtak volna, a magzat megszületett, élve ugyan, de tetszhaláli állapotban. Azt maga vádlott is beismeri, hogy a gyermek élt, párszor lélegzett, mint Dechner Gáborné, a nagyanya, mondja, a gyermek a szülés után még lihegett. Vádlott Fuchs Józsefné a gyermekkel különböző élesztési kísérleteket tett, de ennek dacára a gyermek rövid idő múlva meghalt.

Vádlott Fuchs Józsefné azzal vádoltatik, hogy gondatlansága által, mely hivatásában való járatlanságból származik, ő idézte elő a gyermek halálát, s gondatlansága abban állott, hogy bár kellő szakavatottság mellett tudnia kellett volna, miszerint a gyermek «far-fekvésben» van, s rendellenesség forog fen, orvost mégis szeptember 3-án egész nap nem hivatott.

Vádlott azzal védekezett, hogy ő igyekezett a gyermeknek az anyaméhben való fekvését kikémleni, «kitapogatni» de ez nem sikerült, mert a méhszáj igen magasan feküdt, s ezért, mivel szülési fájdalmak nem is jelentkeztek, nem tartotta szükségesnek az orvos hívását, midőn pedig szept. 3-án este 10 órakor visszatérve a «far-fekvést» tapasztalta, azonnal elrendelte, hogy orvost hívjanak, s ekként őt gondatlanság nem terheli.

A kir. törvényszék vádlott védekezését nem fogadta el.

A kir. törvényszéki orvos ugyanis kifejté, hogy miután a magzatviz elment, a gyermek fekvése az anyatesten át teljes biztossággal «kitapogatható» volt; s pedig annyival inkább, mert terhes nőnél az anyatest falazata nagyon megvékonyodik. Miután pedig a magzatviz szeptember 3-án reggelre már nagyrészen elfolyt, arról, hogy rendellenesség, «far-fekvés» forog fen, kellő szakavatottság mellett, már feltétlenül módjában állott vádlottnőnek ezen időben meggyőződni, ezen időtől fogva tehát az, hogy orvost nem hivatott, mulasztást képez.

Ezen törvényszéki orvosi véleményt a kir. törvényszék, annak beható indokolása alapján, és mert az a természetes causalis folyamatnak is megfelel, teljesen elfogadta. S ez alapon vádlottat a Btk. 290. §-ába ütköző s a 291. §. szerint minősülő emberölés vétségében bűnösnek kimondani kellett.

Kérdésbe tehető, hogy a gyermek halála, illetve a *tetszhaláli-állapotban* születés, a vádlott gondatlanságával áll-e szükségbeli kapcsolatban, vagy a tetszhaláli állapot akkor is bekövetkezik, ha vádlott kellő időben orvost hivat.

A kir. törvényszék megállapíthatónak találta a szükségbeli kapcsolatot.

Tény ugyanis, hogy a gyermek, dacára a hosszas vajudásnak, még élve született, lélekzett; nemcsak erős, de sőt szokatlanul erőteljes magzat volt.

A tetszhaláli állapotot, az orvosi szakvélemény szerint, az idézi elő, hogy miután a magzatviz elfolyt, az anyai testen át végbemenő, magzati lélekzés meggyengült, a külső lélekzést pedig a «far-fekvés» meggátolta, s ezen életveszélyes állapot, minden segély nélkül körülbelül 24 órán át tartott.

Az orvosi tudománynak, mint a törvényszéki orvos felemlíté, rendelkezésére állanak oly szerek, melyek a szülési fájdalmakat előidézik, s ekként a szülést siettetik, de ezt a szülésznőnek alkalmazni tiltva van.

A szülés orvosi segély nélkül is megtörtént, s a természetes uton, bár nagy késedelemmel beállott szülés még mindig lélekzeni képes magzatot hozott világra; ezen adatokból csak egyetlen következtetés vonható, hogy ha orvosi segélyt igénybe veszik, s a szülési folyamat siettetése

által a szülés előbb történik, akkor a gyermek nem ily legyengült, hanem életerősebb, vagy éppen teljesen életerős állapotban jött volna még világra.

Ez az állapot, melyben a gyermek megszületett, melyben már az élesztési kísérletek is eredménytelenek voltak, kétségkívül a vádlottnő azon mulasztásának következménye, hogy a szülési folyamat siettetése végett orvost nem hivatott.

Kifogásolta a kir. törvényszéki orvos azt is, hogy azon élesztési módok, melyeket a vádlottnő alkalmazott, már elavultak, nem teljesen czélszerűek. Ezt azonban a kir. törvényszék nem tekinté bűnösségi mozzanatnak, mert amint ugyancsak a kir. törvényszéki orvos megjegyzé, az, hogy azon tetszhalotti állapotból, melyben a gyermek világra jött, az orvos, szakavatottabb élesztési kísérletekkel képes lett volna-e a gyermeket életre hozni, teljes bizonyossággal meg nem mondható.

Ezen körülmény azonban másfelől a bűnösség megállapítását nem gátolhatta, mert a bűnösség abban áll, hogy a gyermek, az orvosi segély elmulasztása miatt, mint tetszhalott jött világra. Az élesztési kísérletek eredménye már problematikus, a czélszerűbb élesztési módszerek csak az eredmény valószínűségét fokozzák.

Az azonban kétségtelen, hogy minél előbb születik meg a gyermek, annál bizonyosabb az élesztési kísérletek sikere, s hogy továbbá a teljesen életképes, sőt erősen fejlett, s még mindig élve született gyermekre nézve volt egy időpont, amidőn orvosi segélylyel, még a rendellenes szülés dacára is, teljesen életerős állapotban lett volna világra hozható. Ezen időpont felhasználatlanul maradt; s pedig éppen vádlott azon mulasztása folytán, hogy orvosi segélyt nem hívott, jöllehet akkor, midőn a méhviz már nagy részben elfolyt, kellő szakavatottság mellett, a rendellenes fekvést már kitapogathatta.

Ez alapon vádlottat a rendelkező rész értelmében bűnösnek kimondani kellett.

Az igazságügyi orvosi tanács véleménye így szól:

Ad 1. A szülést megelőző 24 órában a méhmagzat far-fekvése a szülésznő által nem mindig ismerhető fel biztosan.

A magzat far-fekvésének felismerése a külső és belső vizsgálat útján lehetséges. Elég gyakran akadályozza a külső vizsgálat útján való felismerését a helyzetnek, a terhes nő hasfalának vastagsága, hájdus volta és az izomzatnak vagy a méhfalának erős feszülése és nem ritkán a bába tapintó képességének hiányos volta (ami egyéni képesség, egyéni tökély vagy gyarlóság, nem erény avagy nem hiba), úgy hogy a külső vizsgálat útján való fel nem ismeréssel a magzat helyzetének hibául felelő senkinek sem lehet, különösen nem egy olyan esetben, ahol a szülés körüli eljárásban a bába különben azt a szorgosságot, lelkiismeretességet és utánjárást tanusította, ami jelen esetben az ügyiratokban van bizonyítva.

A második módja a medencevégü, illetve far-fekvés meghatározásának a belső vizsgálat.

Ha a méhszáj csukott és magasan áll, ha az elülfekvő rész még nem érhető el: az először szülőnél (mint jelen esetben) jogosult lehet ugyan a gyanu, hogy a magzat far-fekvésben van, de ennek tényleges meghatározása és a helyzetnek pontos felismerése, a szülésnek ebben a kezdeti stádiumában nagyobb intelligenciát és jártasságot igényel, mint amennyit az átlagos képességű bábától szigorúan és feltétlenül megkövetelni lehet. A farfekvés jelenlétének megismerését csak akkor lehet feltétlenül megkövetelni, amikor a méhszáj már legalább egy ujjnyira megnyílt és az elülfekvő rész annyira benyomult a medenczébe, hogy a bába azt ujjával közvetlenül kitapintani képes.

Ad 2. Mindenekelőtt szükségesnek látszik, hogy a kérdés értelmét magunknak közelebből meghatározzuk. A kérdés értelme véleményünk szerint a következő: Vajon megállapít-

hatta-e a bába szeptember 3-án a nap folyamán biztosan, hogy a magzat far-fekvésben van, hogy ha a külső és belső vizsgálatot a kellő gondossággal végezte volna.

Az így fogalmazott kérdésre a felelet:

Lehetséges, hogy a viszonyok szeptember 3-án a nap folyamán olyanok voltak, hogy a bába legszorgosabb vizsgálat útján sem állapíthatta meg, hogy a gyermek far-fekvésben van.

Azokat a nehézségeket, melyek a magzat fekvésének felismerését bizonyos körülmények között akadályozzák, az első kérdésre adott válaszukban tárgyaltuk. Az ügyiratokban egy olyan körülmény sem iratik le, amelyből azt lehetne következtetni, hogy a vizsgálat tárgyát képező esetben, a gyakran előforduló megnehezítő körülmények közül egyik se lett volna jelen, tehát annak lehetősége sem zárható ki, hogy az adott esetben és körülmények között még a legjobb képzettségű bába is ugyanabba a hibába eshetett volna, mint vádlott maga, t. i. hogy a far-fekvést idejekorán nem ismerte volna fel.

Ad 3. Követett-e el a vádlott kötelességzegést az által, hogy már szeptember 2-án éjjel vagy 3-án nappal nem figyelmeztette az érdekelteket arra, hogy orvosi segítség lesz szükséges?

Az által, hogy vádlott szeptember hó 2-án éjjel vagy 3-án nappal nem figyelmeztette az érdekelteket arra, hogy orvosi segítségre lesz szükség — *nem követett el kötelességzegést.*

A bábától csak akkor követelhető, hogy sürgős orvosi segítségről gondoskodjék, amikor megtudta, azaz felismerte, hogy medenczevégű fekvés van jelen. Az 1. és 2. kérdésre adott feleletünkben kifejtettük, hogy milyen nehézségekkel járhat a magzat ilyen helyzetének korai felismerése, nem zárható ki, hogy az ilyen természetű nehézségek egyike, másika tényleg jelen volt az adott esetben is; az pedig konstatálva van, hogy a bába, mielőtt felismerte a far-fekvést, azonnal sürgette az orvos elhívását.

Az orvos meghívásának sürgőssége még azért sem látszott fenforogni, mert egész jóhiszeműleg feltételezhette a bába, hogy a szülés igazában még nem indult meg, hiszen szeptember 2-áról 3-ára éjjel és 3-án a nap folyamán nem voltak szülő-fájdalmak és egyedül a magzatvíz korai elfolyása jelezte a szülés idejének közellétét. Szeptember 3-án este 10 óra után, amikor körülbelül 2—2½ órai távollét után ismét megjelent a szülőnőnél, azonnal jelezte, hogy orvosi segítségre lesz szükség. A szülés azonban a továbbiakban oly gyorsan ment végbe, hogy az orvos kellő időre már nem volt elhívható. A szülésnek ez a gyors lefolyása folytán felmerült körülményekért a bába nem felelős.

A bába eljárásának megbírálása alkalmával előnyére emelhető ki az a tény, hogy a magzat vállainak, karjának és fejének keresztülhaladása a szülő-csatornán nagyobb késedelem nélkül történt meg, amiből legalább annyit lehet következtetni, hogy a bába az ilyen természetű szülések körül az előirt szabályok szerint, czélszerűen tud segédkezni.

Ad 4. Nem állítható biztosan, hogy az ujszülött életben maradt volna, még akkor sem, ha előbb hívtak volna orvost.

A medenczevégű fekvésben való szülés mindig nagy veszéllyel jár a magzatra nézve, de különösen akkor, amikor a rendellenesség először szülőnél fordul elő, u. m. itten, mert az ilyeneknél a magzatnak természetes keresztülhaladása vagy mesterséges keresztülvezetése a szülő-csatornán a lágyrészek nagy ellenállása miatt, miután azok előrement szülés által még sohasem voltak kitérítve, a kellő rövid idő alatt nem mindig történhetik meg.

Nagyon kérdéses tehát, hogy az orvosnak esetleg korábbi időben való meghívása és jelenléte változtatott volna-e valamit a dolgon, annál is inkább, mert amint már a 3. pont alatt kifejtettük, a szülés legkritikusabb perceiben, t. i. a vállak

és a fej keresztülhaladása alatt a bába eljárása kifogástalan és helyes volt.

Kérdéses lehet, hogy az áthalálban született magzat felélesztési kísérletei nem lettek volna-e czélszerűbben végezve, ha akkor az orvos jelen van; ámde semmi sem szól amellett, hogy a bába ez irányban czélszerűtlenül járt volna el és hogy a bábának tanított szabályokat e tekintetben is nem tartotta volna meg.

Az igazságügyi orvosi tanács eme véleménye alapján a kir. ügyészség a vádat elejtette és a kir. törvényszék 17,982/99. számú ítéletével a vádlottat az ellene emelt vád alól felmentette.

Közli: *Dr. Szigeti Guszláv,*
budapesti gyakorló orvos.

Összhang a C. lapon.

(Az elhalt jelzálogos hitelezők.)

A telekkönyvi reformtörvényeknek (1886: XXIX. tcz. és novellái) főczélja a telekkönyvi betéteknek oly módon való szerkesztése, hogy az azokban foglalt állapot a tényleges birtokállapottal összhangzásba hozassék és oly intézkedések tétele, hogy ez az összhang lehetőleg a jövőben se zavartassék meg.

Az összhang létesítése nemcsak a B., hanem a C. lapon is czéloztatik, mert a tapasztalás azt bizonyítja, hogy számtalan zálogjogi vagy egyéb teherbejegyzések, melyek jogilag és tényleg már régen megszűntek, töröltetni elmulasztattak.

A közhitel emelése érdekében elsőrendű feladat a telekkönyv C. lapjának oly módon való rendezése, melynek folytán az a hazai földbirtok valódi megterhelhetési állapotának hű tükre legyen, de aktuális jelentősége is van e kérdésnek éppen most, midőn arról értesülünk, hogy a központi statisztikai hivatal a földmívelési miniszter megbízásából a földbirtokon levő jelzálogos teherre vonatkozó adatokat összegyűjti. A «Budapesti Hírlap» f. évi márczius 31-iki számában vezércikkben foglalkozik ez eszmével és eredményétől nagyon sokat, a gazdasági politika új irányát várja.

«Az eddig közzétett adatok elijesztően szomorú fejlődésre vallanak. A földbirtokra 1885-ben 58 millióval több terhet tábláztak, mint amennyit törültek, 1897-ben pedig mintegy 130 milliót.»

Aki csak kevéssé is járatos telekkönyveink mysteriumaiban, bizonyára megdöbbenve kénytelen tapasztalni, hogy a magyar földbirtok telekkönyvileg mennyire túl van terhelve, de akinek alkalmá van e terhek fenállása vagy megszünte felől az érdekelt feleket megkérdezni: arra a megnyugtató tapasztalatra jut, hogy e terhek tulnyomó nagy részben már megszűntek és csupán papíron, telekkönyveink C. lapján állanak fen.

Szóval telekkönyveink C. lapja a földbirtok terhelési állapotát hamis színben tünteti fel s ezért oly elijesztők a «Budapesti Hírlap» adatai s ezért merem állítani, hogy ha az adóssági statisztika telekkönyveink alapján fog összeállítani: hű képet nem, hanem még elijesztőbb adatokat fog mutatni.

Ha olyan nagyon sürgős az adóssági statisztika elkészítése, a pénzügyi hatóságok megbízhatóbb értesítéssel szolgálhatnának az adatgyűjtőknek, mert a jelzáloggal biztosított követelések birtokosai tőke-kamat adóval csak addig vannak megróva, amíg követelésük fenáll. Ha ez sem volna eléggé megbízható alapja az adatgyűjtésnek, várni kellene addig, míg telekkönyveink C. lapja rendeztetik, más szóval megtisztítatik az oly bekeblezve levő követelésektől, melyek tényleg már megszűntek és csak telekkönyveinkben állnak fen.

Nem lesz éreketlen pár szóval rámutatni, mi az oka annak, hogy a megszűnt követelések telekkönyveinkből ki nem töröltetnek?

1. Az ily tehertételek legtöbbje kincstári követelés, közadóbeli tartozások, illetékek, adóhátralékok, melyeket a pénzügyi hatóságok — bizonyára a hiányos nyilvántartás miatt — kitöröltetni elmulasztanak.

Ez abnormis állapoton akar segíteni az 1891. XVI. tcz. 6. §-a, mely a betétszerkesztő kiküldöttnek kötelességévé teszi, hogy a telekkönyvek átvizsgálása alkalmával a közadóbeli tartozásokról kimutatást készítsen s ezt az illetékes pénzügyigazgatóságnak küldje meg, mely a vételtől számított 60 nap alatt a bejegyzett közadóbeli tartozások átvizsgálását eszközöltetni s az egészben vagy részben megszűnt tehertételek teljes vagy részletes kitörlése végett a telekkönyvi hatóságot hivatalból megkeresni köteles.

Ily módon ott, ahol betétszerkesztés foly: a megszűnt kincstári követelések töröltetnek, de ahol nincs betétszerkesztés, bizony ott maradnak továbbra is a telekkönyvben, hacsak a miniszterium rendeletileg nem fog intézkedni, hogy a közadóbeli tartozásokról minden telekkönyvi hatóság készítsen kimutatást és ennek alapján minden pénzügyigazgatóság tartson revisiót és töröltesse a kincstáraknak megszűnt követeléseit.

2. Némely kisebb pénzintézetünkél az a helytelen szokás kapott lábra, hogy a betáblázott, de már megszűnt követeléseikről nem adnak törlési nyugtát, mert sajnálják a munkát és bélyegköltséget, hanem a kötelezvényt egyszerűen visszaadják az adósnak s a tehertételt ott hagyják a telekkönyvben s ha az érdekelt adós újból megszorul és hozzájuk fordul, újból adnak neki kölcsönt, melyet az előbbi tehertétel törlése nélkül a következő tétel alatt bekebelezetnek. Így a telekkönyvben van nekik sokszor 500—600 frt követelésük különböző évekről külön-külön kiállított kötelezvények alapján bekebelezve, holott tényleg csak az a követelésük áll fen, mely a legutóbb kiállított adóslevélen alapul. Persze ők maguk lévén az előző hitelezők is, rangsorozatuk nincs veszályban, de elég káros következménye e hanyagságnak, hogy a földbirtok valódi megterhelhetése a telekkönyvben hamis színben van feltüntetve. Itt amaz ellenvetés tehető, hogy miért nem törölteti az adós az ingatlanán levő tehertételt, ha a követelést kifizette? Ennek első főoka, hogy népünk teljesen tájékozatlan telekkönyvi törvényeinkben, de azért meg vannak a saját jogérzetéből fakadt jogfogalmai és vélelmei.

Ilyen a többek közt az is, hogy ha a jelzálogos hitelező a kötelezvényt visszaadja az adósnak, ezen cselekménye által a követelés kifizetését elismerte és így felesleges még külön nyugtát is kérni, annál is inkább, mert erre «stempli» is kell.

Birói gyakorlatunk is követi ezt az elvet, amennyiben per esetén, ha a hitelező a követelés fenállását egyébként igazolni nem tudja és a kötelezvény az adós birtokában van: bizonyítottnak tekinti, hogy a követelés kifizettetett, ha nem bizonyíttatik, hogy az adóslevél bűnös uton jutott az adós birtokába.

3. A megszűnt terhek törlésének elmulasztása ama tévhitre is visszavezethető, mely azt tartja, hogy a nyilvánosság előtt, tehát a telekkönyvben csak nyer forgalmi értékében az az ingatlan, melyen minél több adósság van betáblázva, mert ez azt mutatja, hogy a kérdéses ingatlan megbirja ezt a sok terhet. Ez ugyan tévedés, mert az értékmegállapításnak egyedül biztos alapja az évi állami adó, illetve a kataszteri tiszta jövedelem, amint ezt az 1881. évi LX. tcz. 148. §-a is igazolja.

E bajokat úgy lehetne orvosolni, hogy a köznéppel népszerű felolvasások útján a telekkönyvi törvények alapelvei megismertetnének és a pénzintézetek megszűnt követeléseikről törlésre alkalmas nyugtát adni köteleztetnének.

4. Általános szokás az is, hogy a hagyatéki leltárak felvételére hivatott közegek a hagyatéki vagyonhoz tartozó betáblázott követeléseket többnyire nem leltározzák és az

esetben, ha azok megszűntéről értesülnek, a hagyatéki leltárba egyáltalán fel sem veszik: s így a hagyatéki bíróságok az örökhagyó javára bekebelezett, de többnyire már megszűnt követeléseikről az átadó végzésben nem is intézkedhetnek, holott azok a hagyatéka átadásával egyidejűen igen könnyen törölhetők vagy fenállásuk esetén az örökösöknek átadhatók lennének.

Ennek aztán az az eredménye, hogy egy megszűnt követelés ott marad a telekkönyvben egy elhalt jelzálogos hitelező nevében vagy egy fenálló követelés szerepel az örökhagyó nevében.

Eltekintve ama nehézségektől, melyekkel egy elhalt jelzálogos hitelező követelésének törlése jár: méltán kérdés tárgyát képezheti, hogy akár áll fen a követelés, akár nem: megfelel-e a telekkönyvi állapot helyességének, hogy a C. lapon elhalt jelzálogos hitelezők szerepeljenek; nem dissonantia-e ez a telekkönyvi és tényleges állapot között? És ha az, mert kétségtelenül az, mily intézkedésekre volna szükség, hogy az oly kívánatos összhang e tekintetben is létesüljön?

A hitelező halála után a zálogjogok tényleges tulajdonosa, helyesebben birtokosa, már nem az elhalt egyén, hanem örökösei. Ezek élvezik a követelés kamatait, ezek fizetik a tőkekamatadót, ezek vannak abban a helyzetben, hogy a jelzálogadta jogokat gyakorolhassák, nevezetesen ők jogosultak a követelést behajtani és a követelés megszűnte esetén a törlési nyugtát kiállítani.

Ha az eddigi gyakorlat követetetik és az elhalt jelzálogos hitelezők követeléseinek az örökösökre való átruházása vagy azok törlése iránt valamely kényszerintézkedések nem tétetnek: nem mondok sokat, csak 50 év múlva telekkönyveinkben az elhalt jelzálogos hitelezők annyira elszaporodnak, hogy az ily jelzálogos tételekkel terhelt ingatlanok a közforgalomban igen nagy értékcsökkenést szenvednek, sőt idővel úgy az adásvevési, mint a jelzálog-forgalomból teljesen ki lesznek zárva.

Senki sem lesz képes majd ily ingatlant eladni, mert senki sem lesz hajlandó elhalt hitelezők követeléseivel terhelt ingatlant vásárolni, mert e követelések csak a hagyatékok egész sorozatának letárgyalásával, esetleg törlési perrel lesznek törölhetők. Hol akad majd akár magánügyén, akár pénzügyi, aki ily ingatlanra kölcsönt adjon?

Azt hiszem sehol.

Nézzük már most e mulasztások következményeit állami pénzügyi szempontból.

Az állam közjogi bevételi forrásai között nem kis helyet foglalnak el a tőkekamat-adók, melyeknek tárgya többek közt ama kamatjövedelem is, melyet egyesek vagy jogi személyek jelzáloggal biztosított követeléseik után huznak. Ez adó fizetésére a tőke jövedelmét huzó egyén van kötelezve. Az adó kivétele a tőkebirtokosok által teendő vallo-más, legtöbbször azonban a telekkönyvi bekebelezési végzések alapján történik, sőt az esetben, ha jelzáloggal biztosított a követelés, a bekebelezést rendelő végzés csupán azért közöltetik az illetékes pénzügyi hatósággal, hogy a tőkekamat-adó a kamatot élvezőre kirovassék s ily esetben a kirovás alapja a bekebelezést rendelő végzés.

Amennyiben a jelzálog töröltetik, a törlést rendelő végzés is közöltetik az illetékes pénzügyi hatósággal, mely ennek alapján a tőkekamatadót leírja, többé nem rójja ki és nem követeli.

Méltán lehet tehát kérdezni, hogy mily alapon veti ki, követeli és hajtja be a kincstár a tőkekamatadót a jelzálogos hitelező örökösein, mikor azt sem tudhatja, kik az örökösök.

Ki fogja ezt fizetni, ha a hitelező meghalt és a követelés az örökösökre át nem ruháztatott? Az örökhagyó nem fizetheti, mert meghalt. Ergo az örökösök fizetik. Honnan tudja az adóhivatal, hogy kik az örökösök, ha a hagyatéka

nem tárgyalatott? És ha tárgyalatott is, de a követelés át nem ruháztatott, mily alapon rovatnak meg az örökösök a tőkekamatadóval?

Az «ipso jure» öröklés elvénél fogva? De hát ha a követelést az örökösök közül csak egyik használja, nevezetesen az, ki az eredeti kötelezvény birtokában van; hát ha a követelés megszűnt és csak telekkönyvileg áll fen?

Csupán ezért is szükséges volna kötelezővé tenni a hagyatéki leltárak felvételére hivatott közegeknek a jelzálogos követeléseknek a hagyatéki leltárba való felvételét, mert ha fenáll ez a követelés — jelzálog lévén, a behajthatóság vélelmeztetik — jogos és igazságos ép a kincstár érdekében, hogy az örökösök ezen követelés után fizessenek tőkekamatadót, vagy nem áll fen e követelés és akkor jogtalan és igazságtalan a tőkekamatadó, amit az örökösök kétségkívül fizetnek, noha bizonyára nem tudják, miért. Még az is megtörténhetik, hogy olyan örökös is fizeti ezt, akit az örök-hagyó kitagadott s aki így semmit sem örökölt.

Nézzük, mit tehetnek a betétszerkesztő bizottságok a C. lap purifikációja érdekében?

Az 1886: XXIX. tcz. 21. §-ának rendelkezése szerint az új betétek C. lapjaira csak a meg nem szűnt tételek viendők át s így a betétszerkesztő-bizottságok helyszíni működésük tartama alatt a felek indolentiájából kifolyó törlési mulasztásokat hivatalos közvetítéssel jóvátehetik, amennyiben a törlésre alkalmas okiratok vagy a jelzálogos hitelező szóbeli nyilatkozata alapján kérvényt pótló jegyzőkönyvek útján a telekkönyvi hatóságok által törölthetők a megszűnt követeléseket; a követelés megszűntét igazoló, de törlésre nem alkalmas okirat alapján pedig mellőzési jegyzőkönyveket vehetnek fel, melyeknek alapján a betétek tényleges szerkesztése alkalmával a kérdéses teheret az új betétbe nem viszik át.

Kétségtelen tehát, hogy a hivatalos közvetítés abból áll, hogy a felek által megszünteknek állított követelésekre nézve a jelzálogos hitelező meghallgandó. Ha életben van, nyilatkozik és a követelés esetleg törölthetik, de ha meghalt és örökösei igazolva nincsenek: az eljárás megakadt.

Hiába nyilatkoznak a tudvalevő és községi bizonyítvánnyal is igazolható örökösök, mert nincsenek bíróságon igazolva.

Célszerűnek látnám e tekintetben a betétszerkesztő-bizottságok hatáskörét kiterjeszteni, mert miért ne lehetne a betétszerkesztő-bizottságnak megadni azt a jogot, hogy az általa kinyomozott örökösök nyilatkozatait jegyzőkönyvbe vegye s ennek alapján a teheret átvitelét az új betétbe mellőzze.

Legfőleg a netalán létező, de ismeretlen örökösök érdekeinek védelmére a betétszerkesztő bíró kinevezhetne ügygondnokot s ezt a mellőzésről értesíthetné; a helyszíni eljárás befejezte után pedig hirdetményileg felhívhatná az ismeretlen örökösöket, hogy amennyiben az elhalt jelzálogos hitelező követeléséhez öröklési igényük lenne: az eredeti telekkönyvi állapot visszaállítását az illetékes telekkönyvi hatóságnál kérelmezzék, mert ellenesetben a szerkesztendő új betétbe a követelés átvitele mellőztetni fog. Ha a hirdetményi határidő után jelentkeznék az eladdig ismeretlen örökös, joghátránya csak annyi volna, hogy a követelés az eredeti rangsorozatot elvesztené, de csak akkor, ha más terhek is vannak a C. lapon.

Nagyon sok hagyatéki tárgyalást és törlési pert lehetne így csirájában elfojtani és azt hiszem, hogy ilyen eljárással megközelíthető lenne az a cél, hogy a telekkönyvek a föld-birtok valóságos megterhelési állapotát tüntessék fel és akkor hiszem — amit a «Budapesti Hírlap» vezércikkirója remél — hogy az adóssági statisztika az eddiginél hitelesebb alakban fog elkészülni.

Harmath Jenő,
betétszerk. kir. albiró.

Különfélék.

— **Lajstromrendszer a bűnügyek részére.** Mint jogi körökben beszélünk, az igazságügyi kormány azon tervvel foglalkozik, hogy a bünvádi perrendtartási törvény életbeléptetése alkalmából kiadandó új ügyviteli szabályokban a lajstromrendszert hozza be. Ugy véljük, kár volna az átmenetnek amugy is igen lényeges nehézségeit még új kezelési és ügyviteli rendszerrel komplikálni. Egyébként a lajstromrendszer a polgári ügyekben is számos pótlásra, javításra szorul és az életbeléptetése óta tett tapasztalatok nem elégségesek arra, hogy a büntető ügyvitelt ezen rendszer kedvéért már most felforgassuk.

Hogy mennyire idegenkednek bíróságaink a fiatal-korú bűnösöknek javító-intézetbe utalásától, annak a múlt napokban két ízben is tanúságát adták. A budapesti kir. törvényszék fogházbüntetésre ítélt hat apró tolvajt, kik mint csavargó utcagyerekek hosszabb idő óta lopásból éltek. Ugyancsak fogházra ítélte a budapesti törvényszék egy fiatal leányokból álló tolvajszövetkezet tagjait, kik egy év alatt 10,000 frt áru selymet lopkodtak össze. Ez alkalomból fel- említi, hogy míg a bíróságok így tartózkodnak a javító- házra ítéleستől, az intézeteinkben rendszeresített helyeket a miniszterium a szülők s a közigazgatási hatóságok kérelmére tölti be. Így 1897-ben a szülők kértére 27, közigazgatási hatóság kérelmére 8, a Btk. 42. §-a alapján 54, a 84. §. alapján 10 befogadás eszközöltetett. Az intézetek fenállása óta pedig a szülők kérelmére 339, a közigazgatási hatóság kértére 250, bírói ítélet alapján 525, a felügyelő-bizottság előterjesztésére 37 növendék fogadtatott be, azaz az összes növendékeknek csak 45.61%-a utaltatott be bíróságok által. Végül megjegyezzük, hogy a felügyelő-bizottságok tevékenységének mérve évről-évre csökken, 1893—1896-ig egészen szünetelt, sőt a rákospalotai leányjavító-intézetbe 8 évi fenállása óta nem vettek fel egyetlen növendéket sem a fel- ügyelő-bizottságok ajánlatára.

— **Adalék a «benfelejtettek»-hez.** Hogy a vizsgálati fogság számos esetben oly aránytalanul elhúzódik, annak egyik oka az is, hogy a vizsgálati foglyok a vizsgáló bírónak nincsenek kéznél, hanem — miután a budapesti kir. törvényszéki fogház nem képes őket befogadni — nagyrészüket a pestvidéki és gyűjtőfogházban van letartóztatva. Ha a vizsgáló bíró ki akarja hallgatni őket, az oda kísérés mindig hosszabb időt vesz igénybe; az pedig, hogy a szükséghez képest egy nap többször is kihallgassa, ezen rendszer szerint ki van zárva.

— **Kisfaludy László** a budapesti kir. ügyészség központi fogházának felügyelője, az igazságügyminiszter által fogház-gondnokká nevezetett ki. Kisfaludy László, aki a szakirodalom terén is munkálkodást fejt ki, és aki, mint a budapesti ügyészség központi fogházának eddigi fel- ügyelője, e hivatásában minden tekintetben érdemeket szer- zett, ezen előléptetés által csak a régen kiérdemelt jutalom- ban részesült.

— **A büntetendő culpa** körébe tartozik a héten elő- fordult klinikai haláleset is. Ott sem egyedül a szolgát kellene felelősségre vonni.

— **Miért használják az ügyvédek a «köz- és váltó- ügyvéd» címet?** A régi időkben kétféle ügyvédi vizsga volt: közügyvédi és váltóügyvédi vizsga. Ennek a régi rend- szernek végét vetett az 1874-iki ügyvédi rendtartás. Az újabb generatio azonban következetesen használja a régi címet, holott 24 esztendeje már annak, hogy az ügyvédi képesítés egységesített. (Ügyvédi körökből.)

— **A szándék fogalma és ismérvei a büntetőjogban,** különös tekintettel a «szándék hiánya miatti» felmentésekre. Dr. Finkey Ferencz sárospataki jogtanárnak ily című 10 ivre terjedő tanulmánya jelent meg, mint különlenyomat a Büntető Jog Tárából.

— **Az egyházjog fogalma** című értekezés jelent meg dr. Reiner János egyetemi magántanártól, mint különlenyomat a Hittudományi Folyóiratból.

— **Kiterjed-e a perujítás az alapperbeli költségekre?**
A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési landcsa következő ítéletet hozott:

Az elsőbírósnak az alapperbeli és az ujtott perbeli költségre tartozó rendelkezését részben megváltoztatja.

Indokok: A kir. törvényszék elfogadta az elsőbírósnak ténybeli megállapításait s jogi döntését, úgy a perujítás megengedésének kérdésében, mint az alapperbeli tőkére nézve helybenhagyta az ítéletében felhozott indokokból és azért, mert felperes a perbírósnál nem jelentette be, hogy tőkekövetelésére nézve az ítélet hozatala előtt kielégítést nyert, sőt az alapperbeli ítélet alapján a kifizetett tőke erejéig is végrehajtást eszközölt ki az alperes ellen, ennek tehát, noha felperes a végrehajtást csak a kamat és költség erejéig fogantatosította, érdekében állott s joga is volt a hatályában fenálló alapperbeli ítélet ellen perujítással élni.

Meg kellett azonban részben változtatni az elsőbírósnak ítéletének az alapperbeli költségre tartozó rendelkezését. Olyan általános jogelv ugyanis, amelynek értelmében a perujítás hatálya az alapperbeli költségre ki nem terjed, nincsen, s ezt az elvet a bírósági gyakorlat csak abban az esetben fogadta el irányadónak, ha a perujító felet az alapperben valamely mulasztás terheli s a költség a mulasztás folytán áll elő; következésképp a perujítás az eset körülményeihez képest kiterjeszthető az alapperbeli költségre is. Amde a fenforgó esetben annak, hogy az elsőbírósnak a tárgyalás költségét az egész tőke összegének megfelelő magasságban állapította meg, s ehhez képest marasztalta a meg nem jelent alperest a költség megfizetésében, nem az alperes mulasztása, hanem a felperesnek az a jogtalan eljárása volt az oka, hogy fenállónak tüntette fel a kereseti tőkekövetelést, holott az már kiegyenlített volt, alperest tehát az a költségtebblet, mely ily módon állott elő, egyáltalában nem terhelheti.

Ez okból a kir. törvényszék azt ítélte, hogy felperest az alapperbeli költségből csak 11 frt illeti meg, s ehhez képest a most említett költségösszeg erejéig az alapperben hozott ítéletet hatályában szintén fentartotta, az ezt meghaladó alapperbeli költség tekintetében azonban azt hatályon kívül helyezte.

A jelen per összes és a felebbezés költségének viselésére az elsőbírósnak ítéletének részbeni megváltoztatásával felperest a sommás eljárási törvény 110. és 168. §-ai értelmében mint az ügy lényegére és tulnyomó részben vesztest kellett kötelezni. (1899 április 22. 749/1898. D. sz. a.)

— **Indítványnak tekinthető-e a nyomban visszavont panaszfeljelentés?** A budapesti kir. büntetőtörvényszék 1627/1899. B. sz. a. végzett: Ez ügyben a további eljárás megszüntetetik, *mert* a vádlott cselekménye miatt, ütközzék az akár a 232., akár a 233. §-ba, a 238. §. szerint a bünvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg. Tekintve, hogy az 1898 július 10-én a rendőrségnél beadott panaszfeljelentés, mely legott és nyomban visszavonatot, indítványnak nem tekinthető, indítvány hiányában a vizsgálattal megkezdett bünvádi eljárás nem lett volna megindítható, a már tévesen megindított pedig nem folytatható. A budapesti kir. ítélő tábla 3459/99. B. sz. a. végzett: A kir. ítélő tábla az elsőbírósnak végzését hivatalból megsemmisíti, utasítja a kir. törvényszéket, hogy az ügynek érdemben tárgyalása céljából végtárgyalást tartson s a kifejlendőkhoz képest hozzon határozatot. **Indokok:** A Btk. XIV. fejezetének 238. §-a szerint az előbbi szakaszokban meghatározott büntettek miatt a bünvádi eljárás rendszerint, t. i. az eredetileg már hivatalból üldözendő eseteket kivéve, csak a sértett indítványára indítható meg, az indítvány azonban nem vonható vissza. Tekintve, hogy G. Mária sértett fél 1898 július 10-én a rendőrségnél felvett jegyzőkönyv szerint a vádlott E. József ellen a büntető-eljárás megindítását s vádlott megbüntetését kérte, tehát a szabályszerű magánindítványt tényleg megtette; tekintve, hogy ennek ellenére, habár még ugyanazon napon tett panasz visszavonása, a törvény fentebb idézett rendelkezéséhez képest többé figyelembe nem vehető s hatálylyal nem bír; tekintve, hogy az előterjesztett magánindítvány alapján a kir. ügyész a Btk. 232. §-ába ütköző erőszakos nemi közöszlítés kísérletének büntette miatt a vizsgálat megindítását indítványozta, utóbbi vád alá helyezési indítványt tett s a vádat a végtárgyaláson is fentartotta; tekintve, hogy a fentebbiekből kifolyólag a kir. törvényszék az eljárás lényeges alakítását sértette meg, midőn a magánindítvány visszavonása okából

az eljárást megszüntette: ez okokból a kir. törvényszék végzésének hivatalból megsemmisítése mellett, az ügynek érdemben tárgyalására s a kifejlendőkhoz képest határozat hozatalára utasítandó volt.

— **Szabálytalan végrehajtás és zsarolási vád.** A m. kir. Curia: Zsarolás vétsége miatt vádolt dr. E. s társa elleni bűnügyben végzett:

Tekintve az alsóbb foku bíróságok végzésének indokai-ban megállapított és elfogadott tényállást, különösen tekintve azt, hogy a nyitrai kir. járásbírósnál fordulnak elő esetek, melyekben a végrehajtási eljárás nem az illetékes bíróság, hanem a bírósági végrehajtó intézkedik a foglalás alá vett ingóságok áthelyezése iránt, s ez az intézkedés utólagosan bírósági helybenhagyatott; habár tehát az a körülmény, hogy végrehajtási eljárás ingóságok áthelyezésének kilátásba helyezése a Btk. 350. §-a meghatározott fenyegetésnek is vehető, a fenforgó esetben a bizonyítási eljárás teljesítése után sem látszik bizonyíthatónak, hogy vádlottak kényszerítették, és pedig jogtalanul, vagyoni haszonszerzés céljából kényszerítették a végrehajtás tárgyát képező felperesi követelés elfogadására.

A kir. tábla végzése megváltoztatottat s a kir. törvényszék végzése hagyaték helyben. (1899. évi márczius hó 21. 1840/99. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Több intézvénnyezett a váltón.** A Reichsgericht legutóbb kimondotta, hogy lényeges kellékhányban szenved azon váltó, melyen több intézvénnyezett van megnevezve.

«Grober Unfug» miatt büntette a müncheni Oberlandesgericht azt a pajkos fiút, aki éjnek idején a kapukon becsöngetett.

Az orvosi műhiba megállapításához. Egy charlottenburg-i orvos gondatlanságból okozott testi sértés vádja miatt került a napokban a törvényszék elé. Nevezett orvost egy államvasuti hivatalnok hívatta beteg gyermekéhez.

Az orvos lábszártörést konstatált, kötést alkalmazott és a sérülés súlyos volta miatt consultálta egy sebész operatóriában specialista orvostársát. Utóbbi praeparált gypot-kötést talált czélszerűnek és föléje ragtapaszt tett. Ilyenmü sérüléseknél a kötés másnap ellenőrzendő. Vádlott ezt meg is tette.

Negyednapra a láb hüvelyk mellett egy pattanást látott, melyből vágás után fehér geny vált ki, azonkívül kék foltot is észlelt közel a pattanáshoz. Vádlott tévesen a kötés helyi nyomásában kereste a tünet okát, tényleg pedig jelei voltak ezek a beállott vérmérgezésnek. Hat nap lefolyása alatt a baj oly mérveket öltött, hogy a gyermek lábát amputálni kellett. Az apa büntető feljelentést tett.

A beidézett szakértők nevében Bergmann tanár következőképen nyilatkozott: A vádbeli eljárás általánosan ismert s gyakorolt módja ily kötésnek, közvetlenül a testre alkalmazva. Bizonyos, hogy a kötés igen feszes volt, ami ritkán ugyan, de megeshetik másnál is. A gyermek rachitikus hajlamu, s mint ilyennek igen lágy csontjai vannak.

Vádlott bűnösségét szakértő egyáltalán nem ismerheti el. Szerencsétlenségről van itt egyszerűen szó, jöllehet ő maga — ugymond — nem bizná a kötés ellenőrzését másra, hacsak valakinek szakismereteiről nem volna teljesen biztos. Hibáztatja a műtő-orvost, amiért ily kényes kötés ellenőrzését közönséges gyakorló orvosra bízta.

Veszélyes operációknál — így szól Bergmann — könnyen történik szerencsétlenség és szerinte jelen eset nem egyéb szerencsétlenségnél. Védő kérdésére a szakértő azt felelte, hogy ismételt ellenőrzést ily eseteknél nem gyakorolnak. Vádlottat különben is lelkiismeretes, képzett orvosnak ismeri.

A bíróság a szakértők véleményét magáévá tette s vádlottat a vád alól felmentette.

A Magyar Fogászegylet igazgató-választmánya f. hó 25-én vasárnap délelőtti 11 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) ülést tart, melynek tárgya: az őszi munkaprogramm előkészítése.

A Magyar Fogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egylet pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő ívek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Birák nyugdíjazása. *B. A.* — Az új német katonai büntető perrendtartás. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések. *Ligetkúti Iván* pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — Az 1895. évi XXXVII. tcz. 53. §-a. *Dr. Tóth Béla* budapesti ügyvéd. — Különlék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Birák nyugdíjazása.

Nagy átalakulások friss és szivós munkaerőket kívánnak meg.

A régi viszonyokba beleélt, azokhoz ragaszkodó és azokban előregedett erők az új szervezet, új törvények megtanulására, átértésére, azokhoz való alkalmazkodásra kevésbé képesek.

Ez volt indoka annak a határozatnak, melyet Krause képviselő javaslata folytán a porosz országgyűlés folyó évi február hóban hozott, utasítván a kormányt, hogy oly törvényt készítsen elő, mely által az általános polgári törvénykönyv és az azzal összefüggő számos törvények életbeléptetése alkalmából az idősebb bírának nyugalomba vonulása megkönnyíttessék.

Ezen kezdeményezés folytán nemcsak a porosz, hanem a bajor és badeni kormányok is hasonló irányu törvényjavaslatokat nyújtottak be törvényhozásaiknak.

Mind a három javaslat indokolása kiemeli, hogy az új jogrendszer a birói karra súlyos feladatokat hárít. Számos bíró, aki a jelenlegi viszonyok között még jól megállja helyét, az új jogállapotba előreláthatólag nem lesz képes magát beleélni. Épügy ezen idősebb bírakra való méltányossági tekintetnél fogva, mint eminens igazgatszolgáltatási érdekből a törvényjavaslatok azon bírának, akik 1900. évi január 1-én nyugdíjazásukat kérik, ha ezen időpontig 65-ik életévüket elérik, biztosítják teljes fizetésüket és lakáspénzüket további három évre.

A porosz javaslat szerint ki vannak zárva ezen kedvezményből azon bírók, akik 1900. január 1-ig 75-ik életévüket betöltötték, míg a másik két javaslat eme korlátozást nem ismeri. Viszont a bádén és bajor javaslatok szerint azon bírók, akik a kivételes nyugdíjazásra igényt tartanak, ezt rövid záros határidőn belül bejelenteni tartoznak, amely intézkedés a porosz szövegből hiányzik.

Azon bírók, akikre ezen kivételes törvények alkalmazást nyerhetnek, Poroszországban és Badenben a birói karnak körülbelül 8,5, Bajorországban körülbelül 10 százalékat teszik ki. Hivatalos kérdésre a jogosítottak kétharmada nyilvánította nyugdíjazás iránti óhaját.

A 4800 porosz bíró közül 408 esik a törvényjavaslat korhatárai közé s ezek közül 280—290 kíván 1900 elején nyugdíjba menni.

Mennyire általános ily törvény szükségességének belátása, azt leginkább mutatja a porosz pénzügyminiszternek a Krause-féle indítvány tárgyalásakor tett azon kijelentése, hogy nagyobb fontosságú érdek az, hogy e korszakos reformok simán és helyesen keresztülvihetők legyenek, semhogy a pénzügyi kérdés itt döntő lehetne.

A porosz pénzügyminiszter szavai forognak elménkben, midőn arra kívánjuk az irányadó körök figyelmét felhívni, mily utánzásra méltó és alkalmos ez a német példa.

1900. évi január elsején életbelép az új magyar büntető perrendtartás, mely egész rendszerében, minden részletében telve újításokkal.

Fontos változást szenvedett a birói illetékesség és hatáskör, a vád és védelem jogköre, a nyomozás, vizsgálat.

De leggyökeresebb reformon ment keresztül a főtárgyalás és a jogorvoslati rendszer. Közös büncselekmények fontosabbjai esküdszék elé utalvák, és új esküdtbírószági szervezet lép életbe. Új jogorvoslati nemek, eddig nálunk teljesen ismeretlen eljárással kapcsolatban fognak alkalmazást nyerni.

Főként a felsőbb bíróságok előtti szóbeliség, a kir. táblákon a facultativ bizonyításfelvétel, a perújítás alapos átszervezése, az ártatlanul elítéltek és letartóztatottak kártalanítása nehezíti meg az átmenetet a régi rendszerben megszűlt, abban bevált bírának.

Biráink közül sokan előre érzik erejük elégtelen voltát ily gyökeres újításokkal szemben.

Csak igen nehéz szívvél határozhatná el azonban magát a nem igen kitűnő anyagi helyzetben élő bíró arra, hogy nyugdíjazását kérje még munkaképes állapotában és korában.

Az 1885. évi XI. tcz. szerint az állami tisztviselők 65. életévük betöltése után szolgálatképtelenségük külön megállapítása nélkül is nyugdíjazhatók. Az 1892. XXX. tcz. szerint pedig a kir. Curia bírái, valamint azok az ítélő bírók és a kir. ügyészség azon tagjai, akik a curiai bírakkal egyenlő vagy azoknál magasabb rangfokozatban vannak, az általános nyugdíjtörvény alól kivételnek és hetvenedik életévük betöltésével lépnek nyugalomba, kivéve, ha az igazságügyminiszter őket hivataluk folytatására felszólítja és szolgálni kívánnak.

De akkor, midőn egy ily fontos és nehéz reformmü életbeléptetését kívánjuk keresztülvinni, mikor még a fiatalabb s így könnyebben tanuló és alkalmazkodó erők is oly igen nagy próbára tételnek, a nyugdíjazásnak hatvanöt éves és hetven éves korhatárai nagyon is tulmagasak.

E két korhatárnak a rendes viszonyok közt való helyességéről most vitázni nem akarunk; azt hisszük, a gyakorlatban nem merültek fel oly esetek, melyek emez általános szabályok megváltoztatását sürgetnék.

Kivételes helyzettel szemben azonban kivételes törvényre van szükség.

Amint Németországban a törvényjavaslatok egyik főindoka a birói kar felfrissítése volt, mi sem vonakodhatunk beismerni, hogy birói karunk — különösen a felső fórumokon — rászorult a fiatal erőkkel való felfrissítésre.

Éppen a felsőbb bíróságoknál lesznek az újítás nehézségei leglényegesebbek, mivel itt hozzá voltak szokva mindenkori az aktákból ítélni és az alsófoku ítéleteket «indokaikból helybenhagyni» és most kénytelenek lesznek eddig gondosan elzárt ajtaikat a szóbeliség és közvetlenség mellett való processus részére megnyitni.

B. A.

Az új német katonai büntető perrendtartás.*

A főtárgyalás a vádlott, a védő, a tanúk és szakértők felhívásával kezdődik. Ezután a törvényszék a bírói névsor felolvasása s a nem állandó bírák megeskütésével megalakul. A tárgyalás kezdődik vádlott kihallgatásával személyes körülményeire vonatkozólag; ezt a tárgyalást vezető hadi törvényszéki tanácsos eszközli. Az alsófoku bíróságoknál e kihallgatást az elnök valamelyik ülnökre bízhatja. Ezután a vád képviselője felolvassa a vádalahelyezést rendelő határozatot és magát a vádlevelet. Következik a hadi törvényszéki tanácsos útján eszközözendő bizonyításfelvétel. Ennek terjedelmét a bíróság határozza meg, s azt indítványok, lemondások vagy korábbi határozatok e tekintetben nem befolyásolhatják. De a bizonyítási eszközökül szolgáló iratok a főtárgyalásnál felolvasandók és azon személyek, kiknek tapasztalásain és tudásán nyugszik valamely tény bizonyítéka, kihallgatandók. Minden tanuvallomás, valamint minden iromány felolvasása után vádlott megkérdendő, óhajt-e nyilatkozni. A bizonyításfelvétel befejeztével a szó előbb a vád képviselőjét, azután a vádlottat vagy védőjét illeti meg. Mindezek előterjesztéseket és indítványokat tehetnek. A főtárgyalás az ítélethozatallal végződik, az csak felmentésre vagy elítélésre vagy az eljárás beszüntetésére szólhat. A bizonyítási eljárás eredménye felől a bíróság szabad, a tárgyalás összes adataira fektetett meggyőződése szerint ítél. Döntéshez a szavazatok többsége szükséges. Alsóbb fokon a katonai rangfokozathoz képest állapittatik meg a szavazás sorrendje; a rangban legfiatalabb legelőször szavaz. A hadi törvényszéki tárgyalásnál a tárgyalást vezető hadi törvényszéki tanácsos szavaz le először, a többi bírák az alsófoku bíróság részére előírt sorrendben szavaznak. Ha a vádlott elítéltetik, az ítéleti indokoknak a bizonyítottakul tekintendő tényekre kell kiterjeszkedniök, azon tényekre, melyekben a büntetendő cselekmény feltételei feltalálhatók és foglalkozni kell annak kimutatásával is, miért tekinti a bíróság e tényeket bebizonyítottakul. A végtárgyalásnál jegyzőkönyv vezetetik és a főtárgyalás tekintetében előírt összes alakiságok figyelembe vétele csakis a főtárgyalásról vezetett jegyzőkönyv által bizonyítható.

Az által, hogy a döntő ítélet meghozatalára hivatott bírák szemeláttára történik a bizonyítás felvétele, az eljárás közvetlenségének elve; az által, hogy a bizonyítás anyagából írás útján csak az állapítható meg és használható fel, ami az ítélő bíróság elé közvetlenül terjeszthető nem volt, az eljárás szóbeliségének elve és végre az által, hogy a főtárgyaláshoz, bár bizonyos korlátok mellett, a hallgatóság szabadon bebocsáttatik, a nyilvánosság elve végre megvalósul.

Ezekkel és a kötött bizonyítás tarthatatlan elmélete helyett elfogadott szabad bírói meggyőződés elvének elfogadásával egy modern katonai büntető perrendtartás leglényesebb alapfeltételei fogadtattak el.

A közvetlenség és szóbeliség az anyagi igazság kipuhatolásának fontos tényezői, hisz a bizonyítás anyagának közvetlen befolyása a bírákra s a bíráké a bizonyító személyekre nyomatékossabb, mint azon közvetett befolyás, melyet oly tanuvallomások nyújthatnának, melyeket talán ép oly figyelmetlenül olvasnak fel, mint ahogy őket kihallgatták és ahogy vallomásukat eredetileg beadták és beírták. A holt jegyzőkönyvhöz kérdéseket intézni nem lehet; sem szembeállításokat eszközölni, sem felvilágosításokat kérni a vallomás homályos részei tekintetében, de a bírónak nemcsak hallania kell, mit mond a tanu, látnia is kell, miképen mondja azt, látnia s hallania, hogy viselkedik azzal szemben.

A nyilvánosság az igazságos ítélethozatal legkitünőbb

palladiuma, a vádlott legkiválóbb érdeke, az ártatlanul terhelt védelme, ki megtámadott becsületét a felmentő ítélet által mindenki szemeláttára helyreállítotttnak tekinti. A nyilvánosság előnyösen befolyásolja az anyagi igazság felderítését a vele egybekapcsolt erkölcsi kényszer útján, melyet az igazságot megvallani vonakodó tanuk, a tagadó vádlottra gyakorolnak. De előnyösen befolyásolja a bírákat is, kényszeríti a bírót, hogy a jog és törvény útját kövesse, készíti valamennyi érdekelt feleket, hogy jog és kötelességeik keretén belül maradjanak; a legjobb eszköz, hogy a törvények ismerete és a bírói eljárás alakiságai a köztudomásba menjenek át.

De kell-e e lapok hasábjain az annyira elcsépezt igazságokat ismételni?

Mindazonáltal nem zárkozhatsz az elől, ami szintén köztudomásu, hogy ezen modern jogi felfogások korlátlan érvényesítése a katonai büntető perrendtartásban nagy veszéllyel jár.

Történeti tanúság, hogy az ugynevezett népnilvánosság a perdöntő, tisztán katonai technikai kérdéshez való viszonylatában éppenséggel romboló hatással volt. Ugyanezért a katonai szaktekintélyek részéről sohasem kifogásolták a modern jogszolgáltatás ezen elveit, csakis a velük kapcsolatos visszaéléseket és nagyon kíváncsiak, hogy a német törvénynek sikerüljön ezen sarkalatos alapelvek megvalósításával egyidejűleg oly óvintézkedéseket és biztosítókat felállítani, melyek mellett a visszaélések előreláthatólag elesnek.

A vád alá helyezés után vádlott védő jogsegélyét veheti igénybe. Az elővizsgálati eljárás fonalán védő beavatkozása tiltva van, mivel ezen eljárásban a vizsgálóbíró hivatalból gondoskodik a védelem előkészítése érdekében és minden bizonyítási eszköz beszerzése s megállapítása felől. Az alsóbbfoku bíróság hatáskörébe tartozó esetekben védő a jogorvoslati eljárás során sem avatkozhatik az ügybe. E körülmény azzal indokoltatik, hogy a vonatkozó bünesetek rendszerint úgy a tény-, mint a jogkérdés tekintetéből felette egyszerűek. Azonfelül a vádlottat megillető felebbviteli jog maga is kielégítő biztosítékot nyújt az alsóbbfoku bíróságok ítéletei ellen. A katonai parancsnok vádlott részére, ha a vád tárgyát büntett képezi és ha az illető védőt maga nem választott, illet hivatalból rendel. Tárgyi szempontból a német törvény a védelem részére elég széles teret biztosít, csakis védőkül a bírák elé bocsátható személyek körét korlátozza. Ilyenekül csakis a következő egyének rendelhetők ki:

1. A katonai állományhoz tartozó s tiszti rangu személyek.

2. Hadi törvényszéki tanácsosok és a katonai törvényszékeknél alkalmazott assessorok és referendariusok.

3. A katonai közigazgatásnál alkalmazott, de nem bírósági főtisztviselők.

4. Ügyvédek, akik kieszközlötték azt, hogy őket katonai bíróságoknál védőkül esetenként alkalmazzák, ami azonban csakis akkor történhetik meg, ha a vád tárgyát közönséges és nem katonai bűncselekmény képezi. A katonai birodalmi törvényszékekhez bocsáttatnak e forum elnöke engedelmével, egyéb katonai bíróságokhoz a legfőbb katonai igazságszolgáltatás hatósága útján. Ezen előzetes engedély arra való, hogy a katonai bíróságoknál védőkül csakis oly ügyvédek szerepelhessenek, kiknek egyénisége s társadalmi körülményei biztosítékot nyújtanak arra nézve, hogy a mindenkori védelem tisztán tárgyilagos lesz és oly formák között fog mozogni, melyekből a katonai fegyelemre veszély nem származhatik. A védő a vizsgálati iratokat kívánatra a főtárgyalás előtt betekintheti s tanulmányozhatja, és ha aggályra ok nem forog fen, az iratok azok kivételével, melyek a tagadó vádlott ellen közvetlen bizonyítékot képeznek, a védő lakására is küldhetők. A vizsgálati fogságban lévő vádlott védőjével szó- és írásbeli uton érintkezhetik.

A törvény ezekből kitünőleg a védelem tekintetében

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 22. és 24. számban.

sokkal kevesebbet nyújt, mint amit magánosok és egyes törvényhozások által elkészített törvényjavaslatokban és az irodalomban joggal követelhettek.

Ila el is kell ismerni, hogy a katonára nézve a védő választásának joga s kérdése rendkívüli nehézségekkel jár, mivel azt úgy is lehetne magyarázni, hogy a katona igazságos ítéletet bírái ellen igénybevett segítség nélkül remélni sem mer, meg kellett volna engedni minden ügyvédnek, hogy minden bűncselekmény tekintetében védőül fungálhatni. Az, hogy tisztek is lehetnek védők, természetes. A katonai viszonyok ismereténél fogva arra szellemileg, kötelességtudásuk és becsületérzésüknél fogva erkölcsileg, alárendeltjeik bizalma és tisztelete folytán jogpolitikai szempontból is képesek és alkalmasak.

Kihágási ügyekben a katonai parancsnok előzetes fő tárgyalás nélkül írásbeli uton büntető parancsot bocsáthat ki s abban 14 napig terjedhető szabadságvesztés-büntetését vagy pénzbüntetést állapíthat meg. Vádlott a neki kikézbessitendő büntetési parancs ellen egy héten belül óvást emelhet, mely esetben a kihágási ügy fő tárgyalás alá kerül; ha vádlott óvást nem emel, a büntető parancs jogerős ítélet hatályával bír.

A német törvény e fejezetet követőleg a távollévők elleni eljárást szabályozza.

A 3. czim 4. fejezetében a rendes jogorvoslatok felőli határozmányokat jelöli meg. Ily jogorvoslatok a panasz, a felebbezés és a felülvizsgálat. Panasszal csak határozatok és rendelkezések ellen lehet élni, felebbezésnek és felülvizsgálatnak az ítélő bíróságok ítéletei ellen van helye. Ez utóbbi két jogorvoslattal úgy a katonai parancsnok, mint vádlott is élhet.

A panasznak rendszerint nincs felfüggesztő hatálya, a felett előzetes szóbeli tárgyalás után határoznak. De a döntésre hivatott hatóság az esetleg szükséges nyomozatot elrendelheti vagy maga is foganatosíthatja.

A felebbezés az ítélet jogerőre emelkedését az általa megtámadott részében megakadályozza, felfüggeszti. E jogorvoslatnál az ellenféllel a felebbezés benyújtása és indoklására vonatkozó iratok közlendők, utóbbinak jogában áll írásban ellenindokait az ügyiratokhoz csatolni. Ha a felebbezésnek helye van, a jogorvoslati forum a katonai pernél a II. foku ítélő bíróság összeállítását elrendeli. A vádlót a fő tárgyalásnál egy katonai fő törvényszéki tanácsos vagy egy katonai törvényszéki tanácsos képviseli. Vádlott jelenléte a fő tárgyaláson akkor nem szükséges, ha a jelenlétről lemond, vagy ha az elsőfoku ítélet csak oly részeiben támadtatik meg, melyek a vétkeesség kérdését nem érintik, végül ha megjelenése különös akadályokba ütközik. Ujabb bizonyítási eljárástól el lehet tekinteni, de újabb bizonyítékok érvényesítése megvan engedve; a védelemre nézve ugyanazon szabályok mérvadók, melyek az elsőfoku eljárásra nézve vannak előírva. A fő tárgyalás a tárgyalást vezető bíró szóbeli előadásával kezdődik és ezután az elsőbírói ítélet olvastatik. A bizonyítási eljárás befejeztével a vád képviselője, azután vádlott és védője nyilatkoznak. Az utolsó szó vádlotté. Ha a felebbezés indokolt, a felebbviteli bíróság az elsőfoku ítélet feloldásával az ügy érdemében határoz. Ha a felebbviteli bíróság felfogása szerint maga a felebbezés csak az ügy elhuzása érdekében vagy konokságból adatott be, vádlott rendbüntetéssel sujtható. Ha az ítéletet vádlott vagy érdekében más támadta meg, az elsőfoku ítéletben alkalmazott ítéletnél súlyosabb büntetést kiszabni nem lehet.

A felülvizsgálat a polgári büntető perrendtartás hasonló intézményét utánozza s így célja, hogy az ügy érdemét a legfelsőbb bíróság a jogkérdés tekintetében vizsgálja át. Ennek csak katonai fő törvényszékek ítéletei ellen van helye s a döntés a birodalmi katonai törvényszéket illeti. Itt ki van zárva a büneset tisztán tárgyilagoss mérlegelése, külö-

nösen a bizonyítási eljárás érdemének újabb méltatása; és a határozat nem irányulhat egyébre, mint arra, vajon a másodfoku ítélet a törvények szabályainak megsértése címén feloldandó-e vagy alaptalan-e az ítélet törvénytelségére fektetett kifogás, mely utóbbi esetben a felülvizsgálati kérelem elutasítandó. Vádlott a fő tárgyaláson személyesen megjelenhet, de magát védő által is képviseltetheti. A nem szabadlábon lévő vádlottnak nincs igénye arra, hogy jelenléte megengedtesse. A fő tárgyalást egy előadó az ügy ismertetésével nyitja meg, ezután a katonai ügyész, vádlott és védője hallgattatnak meg. A birodalmi katonai törvényszék ítélettel dönt.

Minden, valamely rendes jogorvoslattal többé már meg nem támadható ítélet vádlottal közlendő végrehajtási záradékkal (Bestätigungs-Ordre) látandó el. E záradék a kegyelmi jog gyakorlataival összefüggő engedély az ítélet végrehajtására. Arra nagy súlyt fektetnek, mert a záradék is parancs, oly parancs, mely hivatva van vádlott személyes viszonyait a bírói felsőbbbségi jogot gyakorló katonai parancsnokhoz feltüntetni s megszilárdítani. Ezen végrehajtási záradék és az esetleg ezzel kapcsolatban alkalmazott enyhítése a büntetésnek a katonai egyénekben azon tudatot, hogy ők feltétlenül ép úgy, mint a katonai parancsnokok hatalma alatt, szintugy minden viszonylatban ugyanazoknak védelme alatt is állanak, hogy azok kegyelmére s méltányossági érzületére mindenkor joggal számíthatnak, tehát akkor is, ha a büntetből bíró által jogerősen kiszabott büntetést tulszigorunak kell tekinteni, ezen tudatot ébren fogják tartani. A záradéktól tehát a katonai tekintély és fegyelem emelését és fokozását lehet várni. Azt, hogy a záradékolási jog kit illessen, a császár határozza meg.

A táborban és a hajón hozott ítéletek ellen a felebbezés és felülvizsgálat jogorvoslati nem alkalmazhatók. Ezen ítéletek jogerőre emelkednek és végrehajthatók, mihelyt a végrehajtási záradékkal el vannak látva.

A német törvény a jogerős ítélettel befejezett büntető eljárás újrafelvétele tekintetében szorosán alkalmazkodott a polgári büntető rendtartás határozmányaihoz. Vonatkozó indítvány és kérelem felett a birodalmi katonai törvényszék dönt előzetes szóbeli tárgyalás nélkül, de a katonai ügyesség meghallgatása után engedélyezheti a büntetés végrehajtásának felfüggesztését, esetleg félbeszakítását.

Az utolsóelőtti czim a büntetés végrehajtásának jogát katonai szempontokból azon parancsnokra ruházza, aki a vádat emelte.

Az utolsó czimből kitűnőleg a katonai bünvádi eljárás és a katonai hatóságok útján eszközölt végrehajtás kötelességei rendszerint a katonai igazságügyi közigazgatásnak terhére esnek.

A német törvény rendszerének ezen ismertetéséből eléggé kiviláglik, hogy a reform fő feladata: az eddigi titkos és írásbeli inquisitorius per gyökeres átváltoztatása nyilvános, szóbeli s a vád elveire fektetett peres eljárásra, megoldást nyer; a törvény tehát szembeötlő javulást tartalmaz az eddigi jogállapottal szemben. Ezen javulás lényegileg a következőkben áll:

A szóbeliségen és közvetlenségen felépülő eljárás perjogi követelményei a fő tárgyalás nyilvánosságának elvével együtt érvényesülnek. A vád elve elfogadtatott. A bíró, vádló s védő hatásköre egymástól élesen meg lett különböztetve. A bíróságok minden forumon egész szervezetükben állandósítva vannak, helyesebben kifejezve állandó elemekből alkotottnak. Felsőbb fokon korlátlan jog a védelemhez, a közönséges bűncselekménynél a katonai bíróságok elé bocsátott polgári állású jogászok által is. A bizonyítékok szabad méltatása a szóbeli tárgyalás során a bíróság által részletezett tárgyalási anyag alapján. Minden bírói szavazat egyenlő súlylyal bír. Ugyanoly jogorvoslati rendszer, mint aminőt a polgári büntető perrendtartás ismer. Tökéletes jogorvoslati

rendszer. A bíró végérvényesen dönt a ténykérdés és a büntetés kérdésében. Az ítélkező bíróságok korlátlan függetlensége biztosított. A végrehajtási parancs béke idején nem tekinthető az ítélet jogerőre emelkedésével összefüggésben álló jogi aktusként, hanem a kegyelmi jogon alapuló utasítás a büntetés végrehajtására. Egységes eljárás az egész német birodalomban az egész német szárazföldi s tengeri hadsereg számára. Közös legfelsőbb hatóság a birodalmi katonai törvényszék, amely a törvények egyöntetű alkalmazását és értelmezését biztosítja, mi által az egész birodalomban az összetartozás és egység érzete még jobban meg fog szilárdulni.

Mint minden bírói alkotás, úgy e törvény is már az anyag kényes voltánál fogva is sokoldalú megtámadtatásoknak volt és lesz kitéve. Nem tartozik reám ezuttal e támadások jogosultságának kérdésével behatóbban foglalkozni. Az bizonyos, hogy a német törvény az igaz katonai szellem sziklaszilárd alapjára van fektetve; kiindulási pontja a hadsereg magasztos hivatásának és feladatának tudata, számol a katonai személyek különös köteleivel és a katonai becsület követelményeivel; eszményi szempontból a bajtársi szellemet azon érzelem kifolyásaként tekinti, hogy tiszték mint legénység egyaránt egy mindnyájáért és mindnyájan egyért: a legfőbb hadurért, hűség és engedelemre vannak kötelezve s egymással szövetkezve. Azért kell és szükséges, hogy a katonát azon érzelem vezérelje, hogy ő egy nagy, a legfőbb és legszentebb céloknak szolgáló egésznek részecskéje, ami sok tekintetben igazolja a bajtársi exclusivitást, melynek nyomait a bűnvádi eljárásban is fel lehet találni, mert hisz a katona, midőn megbizik felebbvalói becsületérzésében, a legnagyobb lelki megnyugvással bizhatja és bizza is az ő üdvét és sorsát bajtársára.

Dr. Szilágyi Arthur Károly,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések.

Jelen cikk tárgyává az 1894. évi XXXI. tcz. 99. §-át, tehát a különélés hivatalból való elrendelésének eseteit teszem.

I. A szabály az, hogy az ágy és asztaltól való különélés a feltétlen bontó okok (76., 78., 79. §§.) eseteiben elrendelendő (a törvény szerint a bíró «rendszerint» elrendeli). Ezen szabály alól az elhagyás (77. §.) esetei, az ezen bontó ok természetében rejlő indokokból kivétettek. A 76., 78., 79. §§. eseteiben a különélés elrendelése csak akkor mellőzhető, ha a bíró a per adataiból s a felek magatartásából arra a meggyőződésre jutott, hogy a házastársak kibékülése egyáltalán nem remélhető. A viszonylagos bontó okok (80. §.) eseteiben az ágytól és asztaltól való különélést mindenkor el kell rendelni.

A feltétlen bontó okok eseteiben a gyakorlat oda fejlődött, hogy a «rendszerint» alatt a «mindig» értendő, legalább a törvényszék gyakorlatából tudom, hogy azon néhány igen kivételes esetben, mikor a házastársak kibékülése kizártnak látszott s a kir. törvényszék s a kir. ítélő tábla a bontást, az ágytól és asztaltól való különélés elrendelésének mellőzésével kimondta, a Curia a különélést elrendelte. A törvénynek ez irányban való alkalmazása a gyakorlatban különben nem okoz nehézséget s ha a bíróság a mellőzés eseteit nagyon is szűk körre szorítja, ezzel csak a törvény álláspontjának hódol, mely a házasság felbontását csak végső eszköznek tekinti, melyhez a bíró csak akkor nyuljon, ha a házasság kibékülésére egyáltalán semmi kilátás nincs, a kibékülés lehetőségét pedig teljesen és feltétlenül kizártnak

tekinteni csakugyan nem lehet, mert hiszen az élet e részben már számos példával bizonyította be, hogy semmi sem lehetetlen.

Kérdés, hogy a bíró, a peranyag kimerítése után (mert a különélés elrendelésének a per ezen szakában van helye), ha a bontás a jelzett feltétlen és viszonylagos bontó okokra való hivatkozással kéretik, minden esetben elrendelje-e a különélést, tehát akkor is, ha azt látja, hogy valamely bontó okot képező vétkes cselekmény nincs bizonyítva, vagy ha van is, az nem érvényesíthető; avagy csak akkor kell a különélést elrendelni, ha a bíró látja, hogy a bizonyítás eredményeül a bontás esetleg kimondható?

Hogy a különélés elrendelését mellőzni kell akkor, ha bontó ítélet nem hozható, indokolnom sem kell s csak azért hoztam ezt fel, mert van olyan felfogás is, hogy érdemben csak akkor hozható ítélet, — habár elutasító is, — ha a per a 99. §-ban megkívánt módon is elő van készítve. Ezen felfogásnak nincs alapja. Ha a peranyag a bontás kimondására nem vezethet, a különélés elrendelése nélkül mindig elutasító ítélet hozandó. Jelesül tehát akkor: ha valamely bontó okot képező vétkes cselekmény nem bizonyított; ha a kereseti jog megbocsátás által elenyészett (82. §.); ha a kereset a bontó ok érvényesítésére megszabott hat havi határidőn túl terjesztetett elő (83. §. első bekezdése, feltéve, hogy ezen szakasz második bekezdésének esete fen nem forog); ha a vétkes cselekmény elkövetésétől, illetőleg (a 79. §. és 80. §. d) pontja esetében) a büntető ítélet jogerőre emelkedésétől tíz év eltelt (ha az ártatlan házastársnak a bontó okról nem volt tudomása); ha a bontó okul felhozott tény egyáltalán nem bontó ok (pl. ha az egyik házastárs elmebeteggé lesz).

A 99. §. alapján a különélést csak akkor kell elrendelni, ha a bizonyítás eredményeül a bontás esetleg kimondható. Ezt azért hangsúlyozom, mert lehet ellenkező felfogás arra nézve, hogy valamely bizonyított cselekmény bontó ok-e, vagy sem, s hogy a beszerzett bizonyítékok elegendők-e arra, hogy valamely bontó ok bizonyítottnak vétessék-e, vagy sem. Ez ugyan a következetesség szempontjából kritika alá eshetik, mert ha az elsőbíróság a vétkes cselekményt nem tekinti bontó oknak, vagy a bontó okot a maga részéről bizonyítva nem látja, a különélés elrendelésének mellőzésével elutasító ítéletet kell hogy hozzon; ily kétes esetekben azonban a különélés elrendelését a felek érdekeire való figyelemmel s a helyes perelőkészítés szempontjából tartom szükségesnek, mert ha pl. az alsóbb bírósági ítéletekkel szemben a Curia ellenkező felfogásban van, s a bontást kimondhatónak tartja és a 99. §-t alkalmazza, ez által a pert hosszú időre visszaveti. Ezen álláspontot fogadja el a kir. Curia is, kimondván f. évi 1306. szám alatt kelt ítéletében, hogy: «Az ágytól és asztaltól való különélésnek, mint békítési kísérletnek az 1894. évi XXXI. tcz. 99. §-a alapján való elrendelésénél csak az vizsgálendő, hogy a per során felmerültek-e oly ténykörülményeknek jelenségei, melyek esetleg bontó oknak minősíthetők...»*

Mikor a különélés elrendelésének esetei ily tág körben mozognak, mikor az elrendeléshez csak «jelenségek» kívánatnak, melyek «esetleg» bontó oknak minősíthetők, akkor csak a helyes perelőkészítés szempontjai lehetnek döntők, az nevezetesen, hogy kétséges esetekben, mikor ellenkező felfogásnak is lehet helye, a végítélet meghozatalának ne legyen akadálya azon körülmény, hogy az ágy és asztaltól való különélés még nincs elrendelve.

Természetes, hogy a különélésnek a 99. §. alapján való elrendelése nem lehet praëjudicium a felbontásra, mint ezt Jancsó állítja.**

Felmerült azon kérdés, hogy ha a peres házastársak

* *Ügyvédek Lapja* f. évi 24. szám.

** Fodor-féle magánjog IV. k. 353. l.

korábbi joga szerint az ágytól és asztaltól való különélés már elrendeltetett, el kell-e azt a per folyama alatt újból rendelni? Nevezetesen: a 115. §. 2. bekezdésének esetében, ha pl. az Ausztriában ágytól és asztaltól — de nem kölcsönös beleegyezés alapján — elválasztott osztrák honos házaspár egyikike magyar állampolgárrá lesz s a magyar bíróságnál indít bontó pert, vagy a 147. §. esetében, ha a Horvát-Szlavonországban házasságra lépett s ott a szentszék által ágytól és asztaltól elválasztott, Magyarországon községi illetőséggel bíró házaspár kéri a bontást?

Ezen esetekben nem az ágytól és asztaltól való ítéletnek felbontó ítéletté való átváltoztatásáról (107., 141. §§.) van szó, hanem bontásról s hogy a házassági törvény a belföldi törvény alkalmazásától a 115. és 147. §§. eseteiben eltekintett s a külföldi jog figyelembevételét elrendelte, az méltányosságból történt, ezen rendelkezésével azonban az ilyen pereket nem vette ki a házassági törvény azon intézkedései alól, melyek a bontási pereknél általában kötelezők.

A 99. §-t tehát ezen perekben is alkalmazni kellene. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése a házassági jog rendszerébe oly békítési módként vétetett fel, mely a peranyag kimerítése után s a felbontás előtt alkalmazandó s arra szolgál, hogy a bontást kérőnek, a per megindítása után, a meggondolásra alkalom nyujtassék. Ez okból tehát közömbös az, hogy a per megindítása előtt már a peres felek külön éltek. Az ellenzetük arra hivatkoznak, hogy régi gyakorlatunk szerint is mellőzhető volt az ideiglenes elkülönítés, ha a szentszék az előtte folyamatba tett vegyes házassági válóperben a házaspárt már ágytól és asztaltól elválasztotta.*

Az ezen gyakorlatra hivatkozók azonban feledik, hogy az ilyen per tulajdonképen csak a szentszék előtt lefolyt pernek folytatása volt s így volt is értelme annak, hogy ugyanazon perben a különélés kétszer el ne rendeltessék. Most azonban a helyzet egészen más. A törvény azon tényt, hogy a házaspár ágytól és asztaltól el vannak választva, kivételes intézkedésénél figyelembe vette a részben, hogy a válás kimondására alapul szolgált tények alapján a bontást a 115. §. 2. bekezdésében meghatározott feltétellel (ha az elválasztásra alapul szolgált tény a magyar törvény szerint is bontó ok) megengedte. Miután azonban ezen kivételes intézkedés szorosán magyarázandó, azt a bontó perekre megállapított egyéb jogszabályok mellőzésére kiterjeszteni nem lehet.

Tudomásom szerint (e részben a törvényszék gyakorlatára hivatkozom) a kir. tábla is osztotta ezen felfogást (például a 8515/98. sz. ítéletében), utóbb azonban a kir. Curia a kir. törvényszék s a kir. ítélő táblának a különélést elrendelő ítéletét megváltoztatva, kimondotta, hogy ily esetben a különélés elrendelésének szüksége fen nem forog,** s ezen elvet követi most már a budapesti kir. ítélő tábla is.*** Véleményem szerint, melynek indokolását a fentiekben megkísérlettem, a különélést ezen perekben is el kellene rendelni. Ha azon indok, hogy a felek már külön élnek, figyelembe volna vehető, s nem az volt volna a törvény célja, hogy a felbontást kérőnek a meggondolásra, a kereset beadása után is alkalom adassék, akkor mi értelme volna annak, hogy ha a nő azon az alapon kéri a bontást, hogy férje őt elhagyván, róla 19 év óta nem gondoskodik (80. §. a) pontja) s már

* Tábl. szab. 31. §.

** A curiai ítélet indokai a következők: «Az 1894. évi XXXI. tcz. 99. §-a szerint a peres házaspár ágytól és asztaltól való különélése a felek között létrejövő kibékülés megkísérlése céljából rendelt el. Tekintve, hogy a peres házaspár már a Bécs döblingi cs. kir. járás-bíróságnak 1897. évi augusztus 26-án 10,816. sz. a. hozott határozatával ágytól és asztaltól elválasztottak és a felek azon idő óta különélnek, az ágytól és asztaltól való különélés újabb elrendelésének szüksége fen nem forog.» (1899. április 14. 1130. sz. a.)

*** Például 1899. május 23. 2683. sz. a. kelt ítéletében.

évekkel ezelőtt ismeretlen helyre távozott, hogy a különélés a 99. §. alapján ez esetben is elrendelendő, noha alperes férj csak ügygondnok útján áll perben,* vagy elrendelendő akkor is, ha az egyik házastárs, a házasság megkötése után, valamely büntett miatt négy és fél évi fegyházra ítéltetett (80. §. d) pontja) s büntetését a bontó per folyama alatt tölti?

II. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetén ideiglenesen hivatalból intézkedni kell a közös kiskorú gyermekek elhelyezésére és tartására iránt. A házassági törvénynek erről intézkedő 102. §-a megváltoztatta az 1877. évi XX. tcz. 13. §-át, mely szerint a gyámhatóság határoz ideiglenesen a gyermekek elhelyezése s tartására nézve mindaddig, míg a válóper bírása e tárgyban jogerősen nem döntött. A törvény a bíróságnak közelebbi utmutatást nem adott, hanem az indokokban utal a 95. §. rendelkezéseire.

Elsősorban a szülők megegyezése irányadó, ez azonban a bíróságra nem kötelező, ha a megegyezés a gyermek érdekeinek, bármi tekintetben is, meg nem felel. Ha megegyezés nincs, vagy az el nem fogadható, akkor a bíróság lehetőleg tartsa fen a tényleges állapotot. A vétkesség kérdése akkor még eldöntve nincs, s így a 95. §. második bekezdésében felállított általános szabály sem szolgálhat zsinórmértékül, az pedig a nevelésre káros, ha pár hó múlva, a végítéletben, akkor már a megállapított vétkességre való figyelemmel, újra másként kellene intézkedni. Ha azonban a tényleges állapot a gyermek érdekeire bármi tekintetben is káros, ha a gyermek egészsége veszélyeztetve van, ha a gyermek erkölcsös nevelésére vonatkozólag indokolt aggály forog fen, akkor már ideiglenesen is intézkedni kell, hogy a gyermekek elhelyezése azok érdekeinek megfelelően.

A tartási és neveltetési költségeket mindkét szülő, jövedelme arányában tartozik fedezni, ha arra a gyermekek vagyonának jövedelme elégtelen, s így hatályon kívül helyeztetett az 1877. XX. tcz. 11. §-ának azon rendelkezése, mely szerint a vagyontalan kiskorúak tartása és neveltetésére elsősorban az atya köteleztetett. Ha a gyermekeket gondozó szülő ez iránt ideiglenesen intézkedést kér, a másik szülőt az ezen költségekhez való hozzájárulás címén a felek társadalmi állásának s mindkét szülő jövedelmének figyelembevételével megállapítandó, havi részletekben fizetendő összeg fizetésére kell kötelezni, feltéve, hogy a gyermek vagyonának jövedelme ezen költségeket nem, vagy nem egészen fedezi, mert a törvény fentartotta jogunknak azon álláspontját, hogy a tartási s neveltetési költségek elsősorban a gyermek vagyonából fedezendők. A szülők megegyezhetnek ugyan arra is, hogy a vagyontalan gyermek tartási s neveltetési költségeit csak egyikük viselje, ezen egyezséget azonban a bíróság ítéletbe nem foglalhatja, s az ítéletben ily esetben is meg kell állapítani mindkét szülő törvényes kötelezettségét.

A törvény nem intézkedik, hogy mi történjék az esetre, ha a különélést elrendelő ítélet meghozatala után, de a felbontó ítélet meghozatala előtt, a megváltozott körülmények, a gyermek érdekében sürgős s nem halasztható intézkedést tesznek szükségessé. Miután a gyámhatóság hatásköréből (1877. évi XX. tcz. 13. §.) a házassági törvény 102. §-a az ilyen ideiglenes intézkedések megtételét elvonta s csak a felbontó ítélet esetére alkalmazható 97. §-nak megfelelő intézkedést a 102. §-nál nem tett, de másrészt a törvény célja az volt, hogy az ideiglenes intézkedések a per folyama alatt a bíróságra bizassanak, tekintettel arra is, hogy a gyermekek elhelyezése és tartása tárgyában res judicatára hivatkozni amugy sem lehet, (ami a 97. §. intézkedéséből is nyilvánvaló), azt hiszem, hogy ily kivételes esetekben, ha a halasztás veszéllyel jár, a bíróság a felbontó ítélet meghozatala előtt, az ágytól és asztal-

* Curia 1899. évi április 6. 284. sz. alatt. B. J. T. melléklapja XXXVIII. k. 93. l.

tól való különélést elrendelő ítélet intézkedéseitől eltérőleg is rendelkezhetik.

A különélést elrendelő ítéletben csak a *közös* kiskoru gyermekekről kell intézkedni, tehát valamelyik házastfélnek korábbi házasságából született gyermekekről nem. Intézkedni kell azonban az örökbefogadott gyermekről is, mert az ilyen gyermek az örökbefogadás által az örökbefogadó családjába lépett, s az örökbefogadóval a vérszerinti szülők és gyermekek közt fenállóhoz hasonló benső családi viszonyba jutott, s így az ilyen gyermekekre nézve a törvény rendelkezései hallgatag kiterjedőknek tekinthetők.

Ligetkúti Iván,

pestvidéki kir. törvényszéki bíró.

Az 1895. évi XXXVII. tcz. 53. §-a.

A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. tcz. annyira új, hogy hiányait csak most kezdjük érezni.

Az említett tcz. 53. §-a szerint: «a bíróság, amennyiben a bitorlás ténye valószínű, a kért zárlatot, őrizet alá vételt vagy másnemű biztosítási intézkedéseket feltétlenül vagy a sértett fél által leteendő biztosíték feltétele alatt elrendeli.»

Hogy ez a törvényszakasz hiányos, minek következtén téves felfogásra vezethet: bizonyítja a budapesti kir. ítélő táblának 1899. évi márczius hó 21-én 2605. B. sz. a. kelt ítélete, mely igen fontos érdekek sérelmének forrása lehetne, ha a kir. Curia az ellenkező felfogást nem emelné érvényre.

Az eset a következő:

Sz. S. panaszt emelt a büntető járásbírósnál P. I. ellen szabadalom-bitorlás kihágása miatt, egyszersmind az 1895. évi XXXVII. tcz. 53. §-a alapján zárt kért a P. I. által előállított permetezőre, mit a járásbírószak panaszos által adandó 1000 korona biztosíték mellett el is rendelt.

Szabadalom-bitorlás azonban fen nem forogván, P. I. magát a vád alól felmentetni kérte, egyszersmind azt: tartassék az 1000 korona biztosíték birói letétben, míg kártérítési igényei polgári uton megállapíttatnak.

A kir. járásbírószak P. I.-t a vád alól felmentette, egyszersmind utasította, hogy a kártérítési pert az ítélet jogereje után 30 nap alatt indítsa meg. Az 1000 koronát fedezetül birói letétben tartatni rendelte.

A budapesti kir. ítélő tábla az ítélet felmentő részét helybenhagyta; azonban az 1000 korona biztosítékot a letevőnek visszaadni rendelte a következő indokolással: «A biztosítéki összeget illetően tekintve, hogy az 1895. XXXVII. tcz. 53. §-a szerint a terhelt elleni zárlat, illetve őrizet és a magánvádló által biztosíték adása egymással összefüggő, egymást ellensúlyozó intézkedések, jelesül a biztosíték zárlat nélkül helyt sem foghat, tekintve, hogy terheltnek a vád alul felmentése folytán a foganatosított zárlat és őrizet a jelen bűnügy jogerős befejezése után az elsőbírószak által megszüntnek helyesen jelentetett ki, miből folyólag nincs jogosultsága annak, hogy a magánvádló által letett biztosíték továbbra letétben tartassék; tekintve, hogy a biztosítéknak továbbra letétben tartását nem okadatozza az, hogy terhelt állítólagos kártérítési igényeket szándékozik a magánvádló irányában polgári per útján érvényesíteni, mert a bűnügyi uton az 1895. évi XXXVII. tcz. 53. §-a alapján szükségesnek talált előleges intézkedésnek a kártérítés végett indítandó polgári per útjára átvitele nem alapul az idézett törvényen, s ha a polgári per bírása biztosítási intézkedést lát szükségesnek, azt az illető fél kérelmére saját hatáskörében van hivatva elrendelni.»

Felesleges rámutatnom az ezen indokolásból kivehető eszmemenet különösségére.

Mire való a biztosíték?

Hát nem azért rendeli el annak letételét a bíróság, mert valaminek a biztosítását szükségesnek látja?

Ugyan mi lehet az a valami, ha nem annak a félnek

vagyoni érdeke, akinek vagyona zárlat, őrizet alá vétetett? Én azt hiszem az, mert eléggé világos, hogy ha a bíróság biztosíték feltétele alatt rendeli el a zárlatot, de a biztosíték nem tétetik le: a zárlat nem foganatosíttatik.

Helyesen kifejezve tehát az eszmét, áll az, hogy a zárlat és a biztosíték egymással összefügg, egymást ellensúlyozza. De azt az eszmemenetet már bátor vagyok az igazság nevében kifogásolni, hogy a biztosíték hivatása megszűnik, az tehát az ellenfél tiltakozása dacára azonnal kiadandó, ha jogerősen bebizonyodott, hogy a zárlatot szenvedő ártatlan, a biztosítékot letevőre pedig, hogy alaptalanul vádaskodott és eszközölte ki a zárlatot.

Talán a törvény hiányos rendelkezéséből keletkezett a téves felfogás?

Ugyanis következő kérdések merülnek fel:

Az Sz. S. által letett biztosíték nem biztosíték-e az alaptalanul vádolt P. I.-nek okozott kárért? mi uton szerezhet elégtételt P. I. a biztosítékból? kelle-e a büntető bíróságnak valamit tenni, hogy P. I.-t az Sz. S. által neki okozott anyagi kár megtérítése miatt teendő lépésében elősegítse? Az 1895. évi XXXVII. tcz. 53. és következő szakaszai mindig csak panaszos jogait említik. Azok elolvasása arra a véleményre vezethet, hogy csupán a panaszos érdekeit szolgálják.

De feltehető-e ez a törvényről, mely nem lehet részrehajló, nem különösen az alaptalanul vádoltnak és megkárosítottak rovására?

A törvény előre látta, hogy zárlat alaptalanul is fog kéretni.

Világosság kedvéért, de csupán csak ezért, egy oly szakasznak is kellene az 53. §. után következni, melyből mindenki kiolvashatná, hogy a letett biztosíték az okozott kár fedezetére szolgál.

Nézetem szerint azonban ez benne van a dolog természetében és a törvény azért nem beszél erről, mert az magától értetődik.

Az 53. és 54. §§-ok indokolása következőket mondja a biztosítékról: «ezen ovadék elsősorban az igazolatlan ideiglenes intézkedések által okozott kár megtérítésére szolgál és ezen felül abból a panaszlottnak költségei is lesznek fedezendőek.»

Az indokolást is olvasva, lehet mondani, hogy talán nem is a törvény hiányos.

Az 1881. évi LX. tcz. 229. és 236. §§-ai hasonlót tartalmaznak, midőn az alaptalanul foganatosított biztosítási végrehajtás által okozott kár fedezésére a biztosítéki összegnek három hónapig való letétben tartását rendelik el.

Szerintem a szabadalmi fenytő zárlat a biztosítási végrehajtásnak a büntető bíróságok hatáskörébe való áttöltetése. Ha igazam van, ugy csak sajnálhatom, hogy bíróságaink nem mindegyike ismeri fel ezt az igazságot.

A viszkártérítési igény felett határozni a büntetőbírósnak hatalom nem adatott; de ebből talán még sem az foly, hogy a megkárosított peres felet a vagyoni érdekein ejtett sérelem orvoslásában a bíróság megakadályozza.

Már pedig, ha a biztosíték a büntető per befejeztével ipso facto kiadatik, mi állhat elő?

A letevő elköltvén vagy elrejtven a visszakapott biztosítékot, a megkárosított másik fél viszkártérítési igényeire fedezetet nem talál.

A büntető per befejezte előtt polgári kártérítési per nem indítható; hiszen a polgári per alapja éppen a büntetőbírósnak felmentő ítélet.

Mi következik ezekből?

Az, hogy az alaptalanul zaklatottnak érdekei csak akkor nem sértetnek meg, ha kérelmére a büntetőbírószak lehetővé teszi, hogy viszkártérítési igénye a biztosíték által fedezve legyen.

Jogosultabb kívánság tehát nem lehet, mint az, hogy amely bíróság az egyik fél kérelmére s érdekeinek oltalma végett a zárlatot a másik fél ellen elrendelte, ne sértse meg ennek a másik félnek érdekeit, mikor felmentő ítéletet hoz, annak a biztosítéknak kérelemellenes visszaadása által, amely biztosíték a dolog természete szerint nem a letevő vagy a bíróság, hanem a letevő ellenfele érdekeinek biztosítására szolgál.

Erre pedig a büntető-bíróságnak az 1895: XXXVII. törvényzcikkben a felhatalmazás megadatott.

Másképen, az idézett törvényt a felvetett kérdésben értelmezni s alkalmazni nem lehet.

Hogy a kir. Curia is eme törvénymagyarázatot fogadta el, az az előadottakból folyólag csak természetes.*

Dr. Tóth Béla,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A bányajog kodifikálását** előkészítő munkálatok megállapítása céljából a pénzügyi miniszter az igazságügyi miniszterrel egyetértve bizottságot hívott egybe, mely e hó 28-án tartja első ülését. A bizottság tagjai a pénzügyi miniszterium részéről: Gräzenstein Béla pénzügyi államtitkár, Szathmáry Béla pénzügyi miniszteri tanácsos, Farbaky István országos képviselő és Wohlner Aladár bányakapitány; az igazságügyi miniszterium részéről: Lányi Bertalan miniszteri tanácsos, Tóth Gáspár kir. ítélő táblai bíró és Mohay Sándor országos képviselő.

— **A magyar bünvádi eljárás a külföldön.** A spanyol «Anuario de Legislacion Universal» című folyóirat közli a magyar bünvádi eljárást spanyol fordításban. Ugyancsak a Liszt-féle Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft legközelebbi füzeté közli a német fordítást. A bevezető ismertetést az utóbbihoz e lapok szerkesztője írta.

— **A budapesti kir. törvényszék telekkönyvi hatóságánál** és különösen annak telekkönyvtárában végtelenül gyarló az értesítő szolgálat. Az ország ezen legelső, legnagyobb nyilvánkönyvi hivatalában teljesen hasznavehetetlen névmutatót adnak a közönség kezébe, amelyben félórai keresés után is alig akadhatni a keresett név nyomára. Ez a névmutató évek előtt készült s azóta minden rend nélkül a bevezetés egymásutánjában csapták hozzá az újabb változásokra utaló neveket. Az új ingatlanulajdonosok nevei a maguk össze-visszaságában a régi betűrendbe foglaltaknál három-ötszörte több helyet, némely betűnél harmincz és még több oldalt foglalnak el. Ezekre kell a kutatónak minden egyes esetben keresztül törnie, de ezenkívül számot vetnie azzal is, hogy ugyanazon tulajdonos különböző ingatlanait a labyrinth különböző szélein egymástól függetlenül találja odavetve, s hogy több ugyanazonos nevű tulajdonos összes telekkönyvi betéteit végig nézi, míg a tulajdonos helyes betétére talál, mert a nevek minden közelebbi, a tulajdonos lakására vagy az ingatlan fekvésére avagy minőségére utaló megjelölés nélkül szerepelnek a mutatóban.

Régebben rendelkezésre állott egy utcaszámok és helyrajzi számok szerinti mutató is, de most ez a segédforrás is el van vonva a közönség elől.

Általában az egész telekkönyvi osztály erélyesebb felügyeletet igényelne, mivel minduntalan tapasztalható, hogy a segédszemélyzet nem eléggé fegyelmezett erre a szolgálatra. (Ügyvédi körökből.)

— **A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában** az 1895—97. évekről a statisztika a következő adatokat tünteti fel:

Szabadságra helyezettett			Visszavonatot		
1895-ben	---	1007 egyén	15 esetben	(1'48%)	
1896-ban	---	1190 "	13 "	(1'09%)	
1897-ben	---	1200 "	16 "	(1'33%)	

* L. az ítéleteket lapunk jelen számának mellékletén 258. sz. a.

Az előző években kihelyezett egyének közül, kiknek szabadsága még feltételes volt:

1895-ben	---	---	---	---	316 egyén közül	15 (4'74%)
1896-ban	---	---	---	---	327 "	14 (4'25%)
1897-ben	---	---	---	---	333 "	7 (2'10%)

vált a kedvezményre méltatlanná.

Tekintettel arra, hogy nálunk a feltételesen kihelyezettek a társadalom részéről semminemű támogatásban nem részesülnek, továbbá, hogy a kedvezmény mindjárt a legelső és legkisebb rendetlenkedésnél visszavonatik, ezt az eredményt a lehető legkedvezőbbnek kell tartanunk.

— **Ismét fogházbüntetésre ítélt fiatal tolvajokat** a szegedi törvényszék, pedig az egyik fiu maga vallotta, hogy a börtönben tanították ki a lopás fufangjaira.

— **«Köz- és váltóügyvéd».** A következő sorokat vettük: A *Jogtudományi Közlöny* legutóbbi (jun. 23-iki) száma igen helyesen figyelmeztet a köz- és váltóügyvéd cím helytelen használatára. Ennek kapcsán azonban nem ártana felvetni a kérdést: mi okból használja a budapesti ügyvédek legnagyobb része az *Advokat* jelzést is? 1899-ben Budapest eléggé magyar arra, hogy ezt abba hagyjuk. Hát még a közjegyzők? Ezek az egyedüli közfunctionáriusok, kik czimtablájukra *német* jelzést is alkalmaznak.

Egy ügyvéd.

— **Az országgyűlési képviselőválasztási jog és gyakorlata.** Az 1874: XXXIII. tcz. és az 1899: XV. tcz. alapján írta dr. Dolencz József. Igen érdemes, mondhatni hézagpótló munka, mely a legrészletesebben tárgyalja a képviselőválasztási jogot, közölve a szükséges fejtegetéseken kívül az összes idevágó miniszteri rendeleteket, a képviselői választói jogosultság tárgyában hozott curiai határozatokat.

— **A kegyelmes Curia.** A győri ügyvédi kamara: D. S.-nek az ügyvédek lajstromába felvétele iránti ügyben következőleg végzett:

D. S.-nek az ügyvédekről vezetett lajstromba való felvétel iránt 55/99. sz. a. beadott kérelmét megtagadjuk.

A felvételt meg kellett tagadnunk, mert a kérvényező ügyvéd oklevelének keltétől 1876. évi május 23-ától fogva mai napig majdnem 23 éven át ügyvédi gyakorlatot vagy ezzel hasonló foglalkozást nem folytatott, hanem az utóbbi években oly ügyletekkel foglalkozott, melyek az ügyvédi hivatással és tekintéllyel össze nem férnek, így a többi között sertésekkel, gabonával és czukorral kereskedett s ezen üzleteiben oly eljárást, magatartást tanusított, ami a kereskedői üzleti tisztességgel sem egyeztethető össze s ennek következtében a bűnügyi adatok tanúsága szerint a győri kir. törvényszék 3661/96. B. sz. jogerős határozatával a T. I. győri kereskedő kárára és a 4726/96. B. sz. jogerős határozattal pedig a S. József bács-bresztováci kereskedő kárára elkövetett csalás büntettségéért s a 46/98. B. sz. curiai határozattal pedig vétkes bukás vétsége miatt jogerejűleg vád alá helyezve volt s ezen bűnügyek folytán a felvételi kérelmét 359/97. sz. és 92/98. sz. végzéseinkkel már két ízben megtagadtuk.

Ezen két rendbeli jogerejű megtagadó végzésünk óta folyamodó a bűnügyi felelősség alól szabadult ugyan, de ez viselt dolgainak tisztességtelen jellegét meg nem szüntette, mert a csalás miatt indított kétrendbeli ügyben az eljárást csak azért szüntette be utóbb a bíróság, mert a feljelentők káraikra nézve időközben kiegyeztek és ennek folytán magánvadjukat visszavonták s a 11,873/98. B. sz. curiai ítélet szerint a hamis bukás vétségének vádjá alól is csak azért mentette fel a bíróság, mert mint gazdálkodót nem tekintette kereskedőnek. Mindezen bűnügyeknek adatai azonban arról tanuskodnak, hogy a kérvényező viselt dolgai és magaviselete az ügyvédi tisztességgel össze nem egyeztethetők, s azért őt az ügyvédi rendtartás 3. és 10. §§. ugy a 68. §. b) pontja alapján a gyakorló ügyvédek közé felvehetőnek nem találjuk s különösen a mi kamaránknál még azon okból sem, mert a sertéshizlalással és különféle áru kereskedéssel éppen kamaránk székhelyén foglalkozott s a kétrendbeli csalás és vétkes bukás vádjának alapul szolgáló közadomásu cselekedeteket is itt követte el s ezen közmegebotránkozást keltő cselekedetei és bünvád alatt állása az ügyvédi működés hivatalos terét képező törvényes hatóságoknak és a nagy közönségnek még friss emlékezetében vannak; ennek folytán az ügyvédi lajstromba való felvétele általános megütközést keltene s az ügyvédi állás kicsinylését vonná maga után s az ügyvéd

kar tekintélyén és becsületén érzékeny csorbát ejthetne. (1899 márczius 28. 103. sz. a.)

A kir. Curia: A győri ügyvédi kamara választmányának 103/99. sz. végzése megváltoztattatik és D. S. győri lakos ügyvéd az ügyvédi lajstromba felvétetni rendeltetik.

Indokok: Tekintve, hogy D. S. győri lakos ügyvéd igazolta, miszerint az 1874. évi XXXIV. tcz. 2. §-ában kijelölt képességgel bír; tekintve, hogy a beszerzett bűnügyi iratokból kitűnik, hogy a T. I. és S. J. feljelentésére nevezett D. S. ellen folyamatba tett bűnvádi eljárás beszünttetett, a maga ellen kért csőd az összes hitelezők kielégítése mellett megszűnt és a vétkes bukás vádja alól a kir. Curianak 11,873/98. sz. ítéletével felmentetett; tekintve, hogy ezek szerint D. S. ellenében az 1874. évi XXXIV. tcz. 3. §-ában eseteknek egyike sem forog fen, és a bűnügyek adatai alapján a felvétel megtagadható nem volt; tekintve, hogy az a körülmény, miszerint D. S. az ügyvédséget 23 éven át nem gyakorolta, hanem mint földbirtokos és bérló a mezőgazdasággal foglalkozott és utóbb Győr szab. kir. város közönsége jövedéki hivatalának főnöke volt; továbbá az a körülmény, hogy mint nem gyakorló ügyvéd nagyobb mennyiségű gabonát, cukrot és sertést vett és adott el, szintén nem szolgálhat akadályul arra, hogy az ügyvédek lajstromába felvéttessék; a bűnügyi iratok nem szolgáltatott adatot arra, hogy tisztességtelen eljárást és magatartást tanúsított volna; és mert az ügyvédi rendtartás 10. és 68. §-ában foglalt esetek sem forognak fen: mindezeknél fogva az ügyvédi kamara választmányának végzése megváltoztatandó és nevezett D. S.-nak az ügyvédek lajstromába felvétele elrendelendő volt. (1899 április 27. 1929. sz. a.)

Erdei kihágási ügyben foganatosított végrehajtásnál benyújtott igénykereset elbírálása a bíróságok hatáskörébe tartozik. (A m. kir. minisztertanácsnak 1899. évi január hó 18-án hozott határozata.) A miniszterium F. Ruzsalim és M. Tódor o—i lakosok elleni erdei kihágás miatt folyamatba tett ügyben foganatosított ingó végrehajtás alapján F. Tódorné O. Mitra és K. György o i lakosoknak Ü. V. Mária p—i lakos ellen indított igényperében a m—i kir. járásbíró és a r—i járás főszolgabírája közt felmerült hatásköri összeütközés esetét vizsgálat alá vévén, az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján következőleg határozott: A jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Az erdei kihágás miatt elítélt F. Ruzsalim és M. Tódor o—i lakosok ellen a r—i járás főszolgabírája az 1879. évi XXXI. tcz. 162. §-a alapján a végrehajtást elrendelte és egyszersmind nevezett elítélteknek ingóságaira foganatosította. A lefoglalt ingóknak a foglalás alul való feloldása végett F. Tódorné O. Mitra és K. György o—i lakosok igénykeresetét nyújtottak be a r—i járás főszolgabírájához, aki eme igénykereseteket illetékes eljárás céljából a m—i kir. járásbíróhoz tette át. A m—i kir. járásbíró az igénykereseteket elutasította és a r i járás főszolgabírájához visszaküldötte abból az okból, mert az 1877. évi XXII. tcz. 71. §-a szerint az igénykereset azon bíróság által döntendő el, amelyik a végrehajtást foganatosította, vagy a végrehajtás foganatosítására kiküldöttet rendel. Az r—i járás főszolgabírája A. vármegye alispánjához intézett felterjesztésében magát a jelzett igényperekben való eljárásra illetéktelennek nyilvánította, minek folytán az m—i kir. járásbíró és a r—i járás főszolgabírája között hatásköri összeütközés esete merült fel, melynek elintézésül ebben az ügyben való eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozónak volt kimondandó: mert az erdei kihágás miatt elítéltek ellenében az 1879: XXXI. tcz. 162. §-a értelmében a végrehajtás elrendelése és foganatosítása a közadók módjára közigazgatási uton, tehát az 1883. évi XLIV. tcz.-nek megfelelően eszközölendő; mert az igénylő részéről az 1883. évi XLIV. tcz. 61. §-a szerint az igénykereset a foglalásról vett értesítvény vételétől számítandó 15 nap alatt az illetékes bíróságnál (1881: LX. tcz. 100. §-a) indítandó meg; mert az 1881. évi LX. tcz. 100. §-a értelmében az ugyanezen tcz. 92—99. §§. intézkedései megfelelően alkalmazandók azon igényperekre nézve, melyek adó és közigazgatási ügyekben vagy más nem az ezen törvény szerint foganatosított végrehajtás folytán lefoglalt ingóságokra támaszthatnak, és mert ezen igényperek azon járásbíró előtt indítandók, melynek területén a végrehajtás foganatosított. Ellenben az 1877: XXII. tcz. 71. §-a a jelen ügy

elintézésénél alkalmazást nem nyerhet, abból az okból, mert az csak a kisebb polgári peres ügyekből származó végrehajtási foglaltásokra vonatkozik (303/99. B. M. kih. sz.)

— **Adalék a Btk. 225. §-ának alkalmazásához.** Minap a budapesti kir. büntető-törvényszéknél a következő bűnügy tárgyalatott: K. Antalné 50 frt ápolási és tartási díj iránt pert indított I. Gusztáv ellen a VIII—X. ker. kir. járásbíró-ságnál. Ott az alperes tanuként kihallgattatónan megesküdött arra, hogy ő nem kötelezte magát ezen kiadások megtérítésére. Ugyanígy vallott a tanuként szintén kihallgatott K. Anna, alperesnek volt cselédje is, ki arra megesküdött, hogy alperes nem ígérte a felperesnek ezen költségek megtérítését. Ennek következtében a felperes keresetével mult évi május 27-én elutasított és 6 frt 80 kr. költség megfizetésére köteleztetett. A felperes ezen ítélet ellen jogorvoslattal élt, a felebezési bíróság azonban helybenhagyta az elsőbíróági ítéletet. Időközben, az elsőbíróági ítélet meghozatala után tíz nappal, a fentebb említett tanu, K. Anna, 1898 június hó 7-én egy nyilatkozatot állított ki K. Antalné felperes részére, melyben kijelenti, hogy ő fültanuja volt annak, midőn I. Gusztáv megígérte K. Antalnének, hogy megtéríti neki a tartási költségeket és a bíró előtti előbb említett ellenkező vallomását azzal magyarázta K. Anna, hogy volt gazdája agyonlövással fenyegette őt azon esetben, ha a bíróságnál az igazat meri megmondani. Ennek következtében megindították a bűnvádi eljárást I. Gusztáv és K. Anna ellen hamis tanuzás büntette miatt és előbbi ellen ezenkívül még az ebben való részesség miatt is (Btk. 69. §-ának 1. pontja). K. Anna úgy a vizsgálat, valamint a végtárgyalás folyamán is így vallott. A budapesti kir. büntető-törvényszék 44,792/99. B. sz. a. hozott megfelelő ítéletével I. Gusztávot egy évi börtönrre és 100 frt pénzbüntetésre, K. Annát meg három havi fogházra és 10 frt pénzbüntetésre ítélte. A Btk. 225. §-a értelmében nem büntetetik az: aki hamis tanuzását az illető hatóságnál visszavonja, mielőtt ellene feljelentés történt vagy a bűnvádi eljárás megindított és mielőtt hamis tanuzásából másra hátrány háramlott volna. Kérdés már most: vajon K. Anna igényelheti-e a maga részére a Btk. 225. §-án alapuló büntetlenséget, avagy nem részesülhet-e abban, mert már pusztán azon körülmény, hogy felperes pervesztés lett, olybá veendő-e, hogy ez által K. Anna esküjéből felperesre máris hátrány háramlott? Vagy pedig — tekintettel arra, hogy a hamis tanuzás jogerős bírói megállapítása után K. Antalné sikerrel megújithatja polgári perét — nem mondható-e, hogy már ez időszerint K. Anna hamis esküjéből K. Antalnéra hátrány háramlott volna? Szóval az képezi az érdekes kérdés sarkpontját: a Btk. 225. §-a értelmében való hátrányt képez-e a pervesztés?

A kiutalt és a felek által fel nem vett nem készpénzbeli bírói letétek tárgyában az igazságügy-miniszter a következő rendeletet bocsátotta ki:

A kiutalt és a felek által fel nem vett készpénzbeli bírói letétekre vonatkozó kérdések ez idő szerint szabályozva nem lévén, az ily letétek tárgyában ismételtelen eltérő intézkedések történtek. Nevezetesen előfordult, hogy a kir. adóhivataloknál őrizet alatt levő régi bírói letétek tárgyában 1878. évi június 23-án 17,898. I. M. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet (1879. évi Rend. Tára 2. l.) intézkedései nem készpénzbeli bírói letétekre is alkalmaztattak s az ilynemű letétek megsemmisítése, értékesítése és a befolyt készpénznek az állampénztárba való beszállítása rendeltetett el. Tekintettel arra, hogy az idézett 17,898/78. számú rendelet csakis a készpénzbeli régi bírói letétekre intézkedik, s annak rendelkezései a nem készpénzbeli letétekre hasonrszerűség útján sem alkalmazhatók: kijelentem, hogy a kérdés érdemleges szabályozásáig a kiutalt, de a felek által fel nem vett nem készpénzbeli letétek iránt bírói intézkedés nem tehető, hanem azok a kiutaltó végzés jogerőre emelkedését követő egy év eltelté után is a kir. adóhivatalok őrizete alatt tartandók; kivéve az értéktelen okiratokat, melyek a jelzett határidő elteltével a bírósági irattárban leendő további kezelés céljából kiutalandók és a bíróság részére veendő át. (1899. évi június 1. 32,247. sz. a.)

A Magyar Fogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egylet pénztárnokhoz küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő ivenk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűnvádi perrendtartás életbeléptetése. *Hlatky Endre* nagyváradai ügyvéd. — *Fogirodalom:* A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. *Irta Hajnik Imre.* *Dr. Vécsey Tamás* budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések. *Ligetkúti Iván* pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bűnvádi perrendtartás életbeléptetése.

A bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. tcz. 1. §-a kimondja, hogy a büntető perrendtartás és az esküdtbíróságokról szóló törvény — legkésőbb 1900. évi január hó 1-én lépnek életbe.

Nemrégiben szárnyra kelt egy hír, mely azt akarta elhíttetni a jogászvilággal, hogy ezen törvények nem fognak életbe lépni 1900 január 1-ső napján, mi természetesen csak úgy történhetnék, ha a törvényhozás egy újabb törvénnyel kitolná az életbeléptetés idejét.

A törvény (1896. évi XXXIII. tcz.) elég régóta közkezen forog, volt elegendő idő annak tanulmányozására, az ujév készületlenül nem fog-találni sem bírót, sem ügyvédet. A magyar igazságügyi kormánynak is volt elég ideje az előkészületeket megtenni s hihető, hogy meg is tette, habár abból, hogy a terjedelmes ügyviteli szabályokat csak nem régiben küldte el az ügyvédi kamaráknak vélemény végett, az látszik, hogy bizony ott az óriási sok munka mellett ezen része a kérdésnek elég későre halasztatott. Oly rövid idő lett aztán a véleményadásra kitűzve, hogy azt hiszem, kevés helyről fog vélemény érkezni s ha érkezik, félő, hogy hirtelenében összeütt, felületes vélemény lesz az.

Pedig az ügyviteli szabályok foglalnak magukban sok oly nagyfontosságú intézkedést, mi felett nem ártott volna még a nyilvánosság előtti eszmecsere sem.

De hát remélni lehet, hogy az ügyviteli szabályok a maguk lajstromrendszerükkel, mi ma divatos eszme, de alig hiszem, hogy a felekre és állampénztárra nézve kedvező lenne — majd csak meg fog felelni feladatának.

Ha megtörténtek az előkészületek a törvény életbeléptetése iránt, felmerül a kérdés, hogy vajon megtétnék-e az intézkedések arra nézve is, hogy e törvények életbelépése idejére készenlétben legyen a szükséges munkaerő is, melyre a nagy munka viselése és a nagy feladat megoldása várakozik?

Lesz-e elegendő bíró, ügyész?

Mert azzal mindenki tisztába lehet és azt hiszem van is, hogy a mai létszámmal az új törvényeket végrehajtani, azok követelményeinek megfelelni nem lehet.

Hirlik, hogy a büntetőbírákkal szemben azon ohajt táplálják, hogy a folyamatban levő büntetőügyek január hó 1-ső napjáig lehetőleg befejezést nyerjenek. Ez természetesen jámbor ohaj fog maradni, minélfogva az új törvény életének első napján tetemes hátralékokkal kezdi meg pályáját. Hátralék csak akkor nem lehetne, ha a polgári bírák elvonatnának ügykörüktől, mit természetesen a polgári ügyek siratnának meg. Hisz úgy így is siralmas állapotok vannak sok helyt az országban. Ezt nagyítás nélkül el lehet mondani. Mi lenne még akkor?

De ha egy szál hátralék nélkül köszöntene is be az új ezredév hajnala, akkor is el lehetünk készülve, hogy nagy-mérvű szaporítás nélkül boldogulnunk nem lehet.

Csak gondoljuk meg, hogy mennyivel többet fognak igénybe venni az esküdtszékek előtti főtárgyalások; maga az esküdtszék megalakulása igénybe vesz annyi időt, amennyi alatt eddig egy kisebb ügyet letárgyaltak. Bizonyára a kir. ügyész sem fog megelégedni ezentul a rendszerint rövid és száraz, néhány §. idézésével támogatott vádbeszéd tartásával, hanem a nem szakemberekből álló esküdtekre hatni akar, őket felvilágosítani törekszik s nekik a törvényt is magyaráztatni lesz kénytelen, viszont az ügyvéd is kénytelen lesz hosszabbban magyaráztatni s kimutatni védenche ártatlanságát vagy kevésbé bűnös voltát. Hát a kérdések feltevése? Az esküdtek ítélet hozatala? Aztán a bíróság ítélet hozatala! Mennyi időt fog az igénybe venni.

Mennyi időt követel majd a vádtanács működése, hol az ügyésznek, védőnek szava lesz.

Nem fogja-e szaporítani az ügyek számát a magánvád széles terjedelmű jogai?

Nem lesznek-e a kir. járásbíróságok nagyban terhelve azzal, hogy az ő hatáskörük is lényegesen ki lesz terjesztve és az ügyészi megbízottak intézménye nem fogja-e több idejét igénybe venni a bírónak?

Hát a kir. ügyészek meg fogják-e birni mai létszámukkal az esküdtszékek előtti hosszabb időt igénylő tárgyalásokat? A vádtanácsban való részvételt? Az ügyészi megbízottakkal szemben való felügyeletet? A nyomozási eljárásban való szélesebb terjedelmű munkát? A rendőrséggel való élénk összeköttetést?

Nem kell szólnom a kir. táblákról, melyek vállaira szintén nagyobb teher nehezedik.

Sok volna részletesen bemutatni a törvény számos §-át, melyek mindannyia ijesztően követeli már most jó előre a személyszaporítást. Át fog csapni e kényszer még az irodai személyzetre is.

Bizonyos tehát, hogy a kiadás nagyban emelkedni fog. És ha üdvösnek tartjuk a törvényt, nem szabad visszariadni a költségektől sem, mert a takarékoskodás itt egyenlő az igazságszolgáltatás veszélyeztetésével. Felteszem, hogy mikor a reformok terére lépett, az ország tisztában volt azzal is, hogy e reformok pénzáldozatot igényelnek s azzal is, hogy anyagi erő rendelkezésre áll. Mert e nélkül igazságszolgáltatásunkat veszély fenyegeti.

Veszély, mert pár hónap alatt a restantiákba fulnának bíróságaink, vagy a polgári ügyek rovására volnának kénytelenek működni.

Nem volna helyeselhető, hogy ha a mai bírói létszámmal köszöntene be az új törvény, mint történt a sommás eljárási törvény életbeléptetésekor. Várni, hogy mit fog mutatni egy év statisztikai eredménye, mikor ezt az eredményt már ugys előre tudjuk, nagy hiba lenne.

Nézetem szerint jó eleve kellene szaporítani a létszámot, hogy január elsején a kellő erő rendelkezésre álljon. Sőt nem ártana, ha ez a létszámszaporítás 1—2 hónappal hamarabb következne be oly bíróságoknál, hol erre szükség van.

Igaz, hogy mi is érezzük az aggodalmat, hogy hová fog

E. Hlatky

vezetni a létszám folytonos emelése. De tudjuk azt is, hogy mindaddig, míg nem igyekezünk más utakon a munkakevesebbet előidézni, addig más segítség nincs és nem lehet, mint a szaporítás, mert a munkát elvégezni kell.

Nem tűrheti a magyar állam, hogy hitele a külföld előtt teljesen tönkremenjen, már pedig a lassu igazságszolgáltatás ide vezet, de nem tűrheti azt sem, hogy polgárai igazságait évek mulva, midőn már a késedelem sokszor koldusbotra juttatta, nyerjék el.

Legjobb akarattal ajánlom ezen figyelmeztető soraimat az igazságügyminiszter figyelmébe, kinek nemes feladata, hiszem, sok nehézségbe ütközik. Ajánlatos főleg ott az erély, a követelés visszavonhatlansága, hol a pénzről van szó. Ha más tárczákra van pénz — mindenekelőtt kell lenni az igazságügyi tárczánál, mert ez oly követelés, mi elől kitérni nem lehet, mit teljesíteni kell; mert az igazság minden előtt.

Hlatky Endre.

Jogirodalom.

A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. Irta *Hajnik Imre*, m. t. akadémiai r. tag. Budapest. Kiadja a m. t. Akadémia. 1899. Ára 4 frt 50 kr.

I.

A középkor századai alatt Európaszerte kiváló állást foglalt el a *biró*, e szónak akkori értelmében, vagyis aki a birói széket hirdette és tartotta birói hatalmánál fogva. A közönséget mint ma, úgy akkor is a legközvetlenebbül érintette a birói szervezet, és az igazságszolgáltatás. Perjoggal kezdődik a XII tábla is.

A jogszolgáltatást, középkori jogéletünknek ezt a kiváló ágát, saját korában, nálunk, fájdalom, jogkönyvbe fel nem jegyezték.

Amit Werbőczy a Hármaskönyvben közöl, az nem nyulik Mátyás uralkodásánál messzebbre.

Kitonich: Directio methodica processus iuris Hungarici című munkájában, mely 1619-ben jelent meg, a magyar perjogot csak késői alakjában tárgyalja, midőn annak középkori sajátosságai nagyrészt elenyésztek.

1848 előtti civilistáink az anyagi és alaki jog közti határvonalakat ki nem tűntették s a római jog rendszere nyomán az anyagi magánjog kapcsolatában tárgyalták a törvénykezést (de personis, de rebus, de actionibus).

A régi magyar birói szervezet és perjog megismertetését tehát Hajnik nem feldolgozásokból vagy kész művekből adja, hanem eredeti levéltári kutatásainak évtizedekre terjedő sorozatából nyújtja. Azok az okiratok, amelyek a középkori bírósági szervezetre, a per alkatelemeire, a perfolyamra, a bizonyítás és a perorvoslatok rendszerére nézve egykoru feljegyzéseket tartalmaznak, a tatárjárástól innen korszakról-korszakra emelkedő számban keletkeztek ugyan, de ezek nagy része a zivataros századok alatt csak a lappangásnak s rejtettségnek köszönhetette megmaradását, s ami abból olvasóra talált is, Kovachich *előtt*, jogtörténeti szempontból nem értékesített. A jogtörténeti iskola, melynek legkiválóbb képviselője Savigny, tulzásaiban tévedhetett ugyan, de elévülhetlen érdeme, hogy a tudományos módszert regenerálta, a figyelmet a jog téren is a történeti kútfőkre irányozta s a forráskutatásra, a mult emlékeinek felkeresésére s kiaknázására buzdította. Azóta a jogot mint a nemzet életének kulturtörténeti alakulását vizsgálják és ismertetik. A jogfejlés kérdését az alanyi észlegesség (subjectiv rationalismus) mellőzésével, a történelem és segédtudományainak apparátusával fejtegetik.

Ez az irány Németországból áthatott a francia, olasz, dán, spanyol és angol földre s hazánkba is, mit Kelemen, Frank és Wenzel tettek közkeletűvé, s a középkori hazai jog felderítésére legfényesebb sikerrel alkalmaz Hajnik.

Ez a tudományos irány és törekvés, valamint az 1848-iki nagy átalakulás, mely feleslegessé tette azt, hogy a családi levéltárak és leveles ládák kincseit, ösiségi és fiscalitási kérdések miatt rejtegetessék, az okiratok megközelítését majd publicációját könnyebbé tette, mint Katona, Pray, Kovachich, Horvát István vagy a Codex Diplomaticus érdemes szerzőjének Fejérnek idejében volt.

Amit a történeti kútfők eddig 231 kötetnyi kiadásával az Akadémia, s amit az okiratok használhatóvá tevésével az országos (miért nem: *állami*?) levéltár igazgatója Pauler Gyula tett, az megbecsülhetetlen.

Amit levéltári kincseinek gyarapítása az örökletétképen őrizetbe vett Danch, Hamvay, Kállay, Jeszenák, Forgách, Kisfaludy, Kapy, Máriássy, Pongrácz, Sós, Bethlen, szóval eddig 48 család archivumának bekebelezésével és központosításával a Nemzeti Múzeum eszközölt, az a várakozásokat is felül multa.

Amit a nemzeti okmánytárak közlésével a Károlyi, Sztáray, Zichy és más főúri házak tesznek, értékben vetekedik azzal, amit egyes vármegyék, pl. Bars, Sopron, Temes, Zala s egyéb vármegyék levéltári anyagaik közlésével a kútfők használhatóságán lendítenek.

Amit egyes főpapok pl. az ország hercegprimásai a Munimenta ecclesiae Strigoniensis, vagy amit egyes városok, pl. Zágráb, Kolozsvár diplomariumként nyújtanak, az valóban értékes anyag.

Az Akadémia, a nemzeti s erdélyi Múzeum, az országos levéltár, a megyék, városok, hiteles helyek, az egyetemi s más könyvtárak s a dinasztia kéziratárának megközelíthetése s az olasz, francia, német, lengyel, orosz, angol s egyéb külföldi levéltárak ismertetése: a jogtörténelmi kutatásnak behatóbb s szélesebb körű irányát tették lehetővé.

De az olyan jogtörténeti kutató mint Hajnik, nem érheti be a nyomtatásban megjelent forrásokkal, neki olyan okiratok is nyújthatnak becses adatokat, amelyek vagy éppen nem, vagy csak részben jelentek meg, vagy amelyek eddig elkerülték mások figyelmét.

Nagy terjedelmű okmánytárak vaskos köteteinek, a gazdag köz- és magánlevéltárak kincseinek, kopott, fakó, csak szaktudósok által olvasható és érthető sok ezer régi irománynak átolvasása és kivonatolása, az együvé hordott vagy szórva nyosan őrzött régi levelek kibetűzése, szóval a legnagyobb felszereléssel dolgozó forrástanulmány és készlet alapján indul Hajnik Imre a magyar középkori perjog felderítésére. Százekenél több okmány megfejtése s tanúságainak feldolgozása, másoktól még fel nem használt kútfők utmutatása, a felfogásnak *önállósága* s rég elfeledett nemzeti szervek működésének *felfedezése* látható Hajnik könyvében, mely arról is meggyőzi az olvasót, hogy az európai jogélet alapos ismerete nélkül ilyen feladat nem végezhető.

Jogásznak és historikusnak, *magyarnak* és *európainak* kell lennie a tudósnak, aki, mint Hajnik, középkori jogéletünk képét hiven akarja megírni.

A historikusnak és a jogásznak tudományát és érzékét egy személyben mi sem igényli annyira, mint a régi magyar jog intézményeinek, fejlődésének és eredményének kutatása s az a nemes becsvágy, hogy jogéletünk multja beillesztessék a európai jogfejlődéstágas keretébe, hogy kideríttessék a nemzeti jog speciálisai mellett az egyetemes irány, s kidomborodjék a nemzeti geniusz önálló megnyilatkozása, az organisatio judiciaria és a procedura civilis terén, hol őseink az *alkotónak* s nem a másolónak munkáját végezték. Hazafias örömmel szemléljük Hajnik művében azt, hogy nem az idegen analogia és párhuzam, hanem a hazai *magyar alkotás* képe áll előtérben Európát kell ismernie annak, aki bizton mutat rá arra ami magyar.

Fáradtságos és évtizedeken tartó módszeres buvárlat nélkül lehetetlen lett volna a nemzeti tudomány egyik érdekes

feladatát megoldani, hogy régiebb *birósági szervezetünket* és *perjogunkat*, a töredékes összefüggéstelen szétszórt adatokból szerves, rendszeres egész formába öntve lássa a mai nemzedék, s a régi magyar jogérvényesítés természetét és tanait kritikai megfontolás tárgyává tehessék a késő századok.

(Folyt. köv.)

Dr. Vécsey Tamás.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések.*

III. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében, a nő kérelmére ideiglenesen intézkedni kell a nőnek tartása és a szükséges tárgyaknak a nő részére való kiadása iránt (102. §.).

A törvénynek ezen ideiglenes jellegű intézkedését az tette szükségessé, hogy a különélésre megszabott idő alatt a házastársak nincsenek együttélésre kötelezve (101. §.), s így a nő férjével közös háztartásban, — amire igénye van, — ellátást nem nyerhet, a nőnek azonban, a házasság fenállása alatt, a tartáshoz feltétlen joga van. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelésekor a vétkesség kérdése nem döntetik el, ennek eldöntése ezen ítélet tárgyát nem képezi, a törvény álláspontja szerint tehát ez esetben a nőnek mindig jár ideiglenes tartás. Éppen azon körülménynél fogva, hogy a vétkesség kérdése nem döntetik el, a törvény nem is utalhatott általános szabályként a végleges nőtartásról intézkedő 90. §-ra, ahol kizárólag a vétkesség kérdése a döntő s éppen a vétkességnek ezen kérdés keretéből való kiküszöbölése különbözteti meg élesen ezen ideiglenes tartást úgy a bontó peren kívüli ideiglenes tartástól, mely a nőnek, joggyakorlatunk értelmében jár azon esetre, ha az együttélés nem az ő hibájából szűnt meg; valamint a végleges, a felbontó ítéletben megállapított tartástól, mely a vétkes férjjel szemben a házasság felbontásában ártatlan nőt illeti meg. A 99. §. esetén tehát pusztán a házasság fenállásának tényéhez fűződik a férj tartási kötelezettsége, s a tartás megállapításánál kizárólag a házasság vagyoni és kereseti viszonyai a döntők. Ezen tartás a nőnek nemcsak in subsidio jár, mint a végleges, mert a házasság fenállása alatt a nőnek a tartáshoz joga van akkor is, ha saját vagyonnal bír, s hogy a törvény a házasság vagyoni s kereseti viszonyait mégis figyelembe vette (102. §.), ez pusztán méltányosságból történt, mert lehetnek esetek, hogy a nő vagyonos, a férj pedig szegény, kinek keresménye saját szükségleteit is alig fedezi. Ily esetekben tehát a férj mérsékelt tartásra kötelezhető, esetleg a tartási kötelezettség alól fel is menthető.

Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelésekor tehát a tartás, a nő kérelmére mindig megítélendő s egyedül a vagyoni s kereseti viszonyok azok, melyek ezen kérdésnél figyelembe veendőek. Csak egy esetet tudok, amikor a felsőbb bíróságok azon az alapon, mert a nő nem bizonyította, hogy az együttélés megszakítása körül vétlen, az ideiglenes tartás iránti kérelmet elutasították.**

Legújabbban a kir. Curia kimondotta, hogy: «Az ágytól és asztaltól való különélésnek, mint békítési kísérletnek az 1894: XXXI. tcz. 99. §-a alapján való elrendelésénél csak az vizsgálendő, hogy a per során felmerültek-e oly ténykörülmenyeknek jelenségei, melyek esetleg bontó oknak minősíthetők, a vétkesség kérdése azonban eme határozat keletkezésénél érdemileg el nem dönthető, s így, miután a férj a házasság tartama alatt köteles nejének eltartásáról gondoskodni, ezekből önként következik, hogy ha a házasság felbontása kizárólag a nő részéről szorgalmaztatik s az ágytól és

asztaltól való különélés elrendelendőnek találtatott, ily esetben a nő tartásdíj követelés eldöntésénél csak a házasság vagyoni és kereseti viszonyai mérlegelendőek.» (1899. évi május 23-án 1306. sz. a.)*

A praemissák helyesek. Helyes, hogy ezen ítéletben a vétkesség kérdése el nem dönthető; helyes, hogy a férj a házasság tartama alatt köteles nejének eltartásáról gondoskodni. Ezekből azonban csak azon következtetés vonható le, hogy a különélés tartamára, ha a nő kéri, a nő tartásáról feltétlenül intézkedni kell. Hogy ez esetben a nőtartásról csak akkor lehet intézkedni, ha az ágytól és asztaltól való különélés elrendelendőnek találtatik, az magától értetődik, mert hiszen, ha a házassági törvény 99. §-a alapján a különélés el nem rendeltetik, akkor a különélés elrendelésével kapcsolatban eldöntendő kérdésekről sem lehet intézkedni. A Curia azonban a tartásdíj megítélését azon feltételhez köti, hogy a házasság felbontása kizárólag a nő részéről szorgalmaztassék. Ha tehát a bontást csak a férj, vagy mindkét házastárs kéri, a nőnek ideiglenes tartást nem lehetne megítélni. A Curia tehát, bár a vétkesség eldöntését ezen ítélet keretéből kizárja, azt mégis beleviszi, csak más alakban; a nőtartás megítélését ugyanis a nő vétlenségének vélelméhez csatolja, mert hiszen ha csak a férj, vagy a férj is kéri a bontást s a peranyag kimerítése után a 99. §. alapján a különélés elrendelendőnek találtatik, tehát, ha (a curiai ítélet szerint) a per során oly ténykörülmenyek jelenségei merültek fel, melyek esetleg bontó oknak minősíthetők, akkor már valószínű, hogy a nő vétkes, vagy a nő is vétkes, míg ha a bontást csak a nő kéri s a 99. §. alapján a különélés elrendeltetik, akkor valószínű, hogy a férj vétkes.

Ezen megszorítás, a törvény alapján nem indokolt; a törvény a nőtartást nem kötötte feltételhez («ha kizárólag a nő kéri a bontást»), s így a vétlenség vélelméhez sem, hanem mindig megítélendőnek rendeli, ha azt a nő kéri.

Jancsó szerint a vétkesség kérdése, habár ezen ideiglenes nőtartásnál megoldást nem nyer, itt is számba vehető, s ha a nő látszik vétkesnek, ez hozzájárulhat, sőt egymaga is megokolta teheti az ideiglenes nőtartás ki nem rendelését, feltéve, hogy a nő e nélkül is meg tud élni.**

Ezen kérdésben vagy döntő a vétkesség, vagy nem; ha nem, akkor az nem is érintheti a nőtartás kérdését, annál kevésbé érintheti azt a vétkesség látszata s így ezen látszat sem hozzá nem járulhat, sem megokolta nem teheti a tartási igény elutasítását. Miután pedig Jancsó is elismeri, hogy a vétkesség kérdése nem nyer megoldást, akkor nem nyerhet megoldást annak látszata sem, s így a tartás kérdése a vétkesség kérdésével kapcsolatba nem hozható. Jancsó azonban a vétkesség látszatának csak akkor enged ezen kérdésben befolyást, s akkor tartja mellőzhetőnek a tartás megrendelését, ha a nő e nélkül is meg tud élni, tehát: ha nem tud megélni, akkor a tartás megrendelendő, ha a nő vétkesnek látszik is. Ezen megkülönböztetésnek a törvényben gyökeröző indokai nincsenek. Ami pedig a házasság vagyoni s kereseti viszonyainak a tartás kérdésére való befolyását illeti, utalok a fentebb, a cikk elején elmondottakra, melyek a törvény indokolásával megegyeznek.

A házassági törvény 99., 102. §§. alapján megítélt nőtartás megszűnik:

1. ha a per érdemében (a felbontás kérdésében) hozott ítélet jogerőre emelkedik, akár elutasító, akár a házasságot felbontó ítélet hozatott; előbbi esetben, mert ezen ideiglenes tartás csak a per folyama alatt jár, utóbbi esetben, mert akkor a tartás már véglegesen rendeltetik;

2. ha a házastársak, a különélés ideje alatt a házassági életközösséget visszaállítják (100. §.);

3. ha felperes és viszonkereset esetében alperes, az ágytól és asztaltól való különélésre megszabott idő letelte után három hónap alatt a házasság felbontását nem kéri (100. §.). Ez esetben a férj tartási kötelezettsége a különélésre megszabott idő leteltével számított három hónap lejártakor szűnik meg;

4. mindazon esetekben, melyekben a kereseti jog, a 100. §. esetein kívül, megbocsátás folytán elenyészik. Ezt azért tartottam szükségesnek külön kiemelni, mert a 100. §. esetei (az életközösség visszaállítása s a megszabott határidőn belül az eljárás folytatására irányuló kérelem elmulasztása) a megbocsátás eseteit ki nem meritik, s így utalni kellett a 100. §-on kívül a 82. §-ra is, tehát egyéb, az akarat szabad

* Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

** A budapesti kir. ítélő tábla: A kir. ítélő tábla az elsőbíróság ítéletének azt a részét, mely szerint felperest alperesnő részére ideiglenes nőtartás címén havi 10 frt fizetésére kötelezte, megváltoztatja és alperesnőt ideiglenes nőtartás iránt támasztott viszonkeresetével elutasítja. ... *Indokok:* Ideiglenes tartásdíjt csak oly nő követelhet, ki nem önként hagyta el férje házát, hanem attól elűzetett, vagy a férj durva bánásmódja folytán volt annak elhagyására kényszerítve. Alperesnő azonban a per során nem is állította, hogy férje öt házából elűzte, azt pedig, hogy a férje házát annak durva bánásmódja miatt volt kénytelen elhagyni, bizonyítani meg sem kísérelte, miért is alperesnőt ideiglenes nőtartás címén támasztott viszonkeresetével elutasítani kellett. (1898 december 6. 7633. sz. a.) — Curia: A másodbíróság ítélete indokainál fogva helybenhagyatik. (1899 ápr. 27. 1129. sz. a.)

* *Ügyvédek Lapja* f. évi 24. szám.

** Fodor-féle magánjog IV. k. 357. l.

elhatározásából eredett s a másik fél vétkességének tudatában, akár kifejezetten történt megbocsátásra, akár erre utaló *concludens* tényekre, olyanokra, melyek a 100. §. esetein kívül beállhatnak s melyek a pernek megszüntetését vonják maguk után;

5. minden egyéb esetben, amikor a peres eljárás végítélet hozatala nélkül, vagy annak jogerőre emelkedése előtt megszűnik. Értem ez alatt az egyik házaspár halálát is, amikor a peres eljárás végzésileg szüntetik meg még akkor is, ha már másodbirósági felbontó ítélet hozatott, mert a házasság csak a harmadbirósági felbontó ítélettel szűnik meg (88. §.) s ezen időpont beálltaig az elrendelt ideiglenes tartás hatályában fenállana. Mindezt azért is megemlítem, hogy kitüntessem azon különbséget, mely a 99. §. esetén jogerősen megítélt nőtartás s a 90. §. alapján jogerősen megítélt végleges nőtartás közt van, előbbi esetben a férj halálával a tartás kötelezettsége a férj örököseire át nem száll, utóbbi esetben igen (92. §.).

Megjegyzem még, hogy ezen ideiglenes nőtartás biztosításának és felemelésének nincs helye (ellentétben a végleges nőtartásra vonatkozó 90, 91. §§. rendelkezéseivel).

A 102. §. azon rendelkezése, hogy a nő részére, ennek kérelmére, a közös háztartásból a szükséges tárgyak kiadandók, a különélés elrendeléséből önként folyik, mert ez esetben a nőnek a különésre megkívánt eszközöket is rendelkezésére kell bocsátani.

Ligetkúti Iván,

pestvidéki kir. törvényszéki bíró.

Különfélék.

Culpa. Gondatlanságot talált a Curia s magas kártérítési összeget állapított meg azon egyén hozzátartozói részére, akit a sötét vasuti állomáson a berobogó vonat elgázolt. Ha a bíróságok minden hasonló esetben ekként járnának el, akkor a vasutigazgatóságok által kifizetett pénzbüntetések meghaladnák a megtakarított összegeket, s megérnénk még azt is, hogy minden vasuti állomást kivilágítsanak.

A mult héten történt lépcsőbeszakadásnak, melyről a lapok irtak, nem utolsó oka a szállító fukarsága. Avatatlan embereket fogadott fel, s nem látta el őket a szükséges szállítási eszközökkel.

— **A kincstár képviselői** a budapesti sorrendi tárgyalásokon állandóan huza-vonát, zavart okoznak. Habár ezek a jó urak mással mint sorrendi ügyekkel és igényekkel nem foglalkoznak, nincs sorrendi tárgyalás, amelyet el nem kellene halasztani amiatt, mivel a kincstári képviselő a végrehajtási jegyzőkönyvet, vagy az adóhátraléki kimutatást otthon feledte. A bíróságok a halasztást mindig megadják, a költségeket pedig a halasztást okozó fél ellenében meg nem állapítják és így egész bátran, minden következmény nélkül lehet kérni a halasztásokat. *(Bírói körökből.)*

— **Az állandóan kilátásba helyezett javító-intézetek** felállítására még egyre késik. A bíróságok pedig benépesítik a börtönöket a fiatalok bűnösökkel. A héten a budapesti törvényszék ítélte 8 havi börtönre egy fiatal tolvajt.

— **A pesti magyar kereskedelmi bank** kárára tudvalevőleg annak egyik alkalmazottja nagyobb összeget sikkasztott el e miatt az illető a bank feljelentése folytán Csehországban letartóztatott. Kérdés merült már most fel jogászai körökben az iránt, hogy mi történik akkor, ha a bank visszavonja a vádat. E tekintetben az osztrák Btk. 39. §-a azt rendeli, hogy ha egy idegen, tehát nem valamely osztrák honos, külföldön büntettet követ el, akkor letartóztatandó és azonnal a kiadatás végett azon állammal érintkezésbe kell lépni, ahol ő a büntettet elkövette. Ha a külföldi állam megtagadná az átvételt, akkor az osztrák Btk. szerint kell a külföldi bűnös ellen eljárni. Ha azonban a büntett elkövetésének helyén érvényben levő Btk. szerint «die Behandlung gelinder ausfiehe, ist er nach diesem gelinderen Gesetze zu behandeln». (§ 40.) Nálunk ez esetben a szolgálati viszonyban elkövetett sikkasztás büntette miatt az eljárás csakis a sértett fél indítványára tétethetik folyamatba. A vád visszavonása nálunk az eljárás megszüntetését eredményezné. Ha

ez az eshetőség bekövetkeznék és az osztrák bíróság a vád visszavonásáról értesítené azzal, hogy a magyar bíróság nem óhajtja a vádlott kiadatását, akkor az osztrák bíróság vele szemben az osztrák törvényt fogja alkalmazni. Csakhogy ez utóbbi szerint az e nemű sikkasztás hivatalból lévén üldözendő, a vád visszavonása Ausztriában nem eredményezi a vádlott büntetlenségét. Mivel ez esetben az enyhébb törvény alkalmazandó, kérdés: vajon a mi törvényünk enyhébb-e, melynek büntetési tétele lopás esetében pl. öt év, holott Ausztriában a lopás, különösen súlyosító körülmények között, öt és tíz év között is büntethető. Vagy enyhébb-e a magyar törvény azért, mert rendelete szerint a vádbeli cselekményt büntetni egyáltalában nem is lehet. Vannak, akik azt vitatják, hogy a *delictum*nak indítványi jellege egyáltalában nem is jöhet tekintetbe akkor, amikor az a kérdés bírálendő el, hogy a két törvény közül melyiket kell enyhébbnek tekinteni, mert az indítványi jelleg eljárási kérdést képez és kizárólag csakis a büntetési tételek kisebb vagy nagyobb fokától függ az, vajon az egyik törvény enyhébb-e, mint a másik. Nem helyeselhetjük ezt a felfogást, mert nézetünk szerint az a törvény tekintendő enyhébbnek, mely a vádlottnak módot nyújt arra, hogy a büntetés alól végképen meneküljön. Nézetünk szerint tehát az osztrák bíróság az osztrák törvény helyes értelmezése alapján nem járhat el a magyar sikkasztó ellen akkor, ha ennek munka- vagy szolgálatadója visszavonta az indítványát.

Nemzetközi Szemle.

— **Tisztességtelen verseny** címén 300 márka pénzbüntetésre ítélte a berlini járásbíróság azt a sorsjegykereskedőt, aki — felesége nevében és aláírásával — önmagáról gyászjelentést adott ki, ebben nyomorára hivatkozva a hatgyatékban maradt sorsjegyeket megvételre kínálta, s a lakosság jótekonyságának és babonás hitének kihasználásával konkurrensait megkárosította.

— **Endemann** a jeles kereskedelmi jogi professor és író a napokban elhunyt. 1875-ig a jeni, azóta a bonni egyetemen tanított. Kereskedelmi jogi tankönyve mellett számos monographiája jelent meg az uzsoráról, valamint a perjog és váltójog köréből.

— **Angliában** a mult évben lépett életbe a Workman's Compensations Act, melynek értelmében minden munkaadó köteles a törvényben megállapított kárpótlást adni munkásainak, ha azokat hivatásszerű foglalkozásuk közben, a munkaadó vagy megbízottja gondatlanságából baleset éri. Az angol munkások, kik belátják, hogy az anyagi kárpótlás nem oly fontos reájuk nézve, mint a munkaképesség, élénken kárhoztatják, hogy nem direct intézkedésekkel igyekszik a törvény a baleseteket megakadályozni, hanem közvetett uton. Szerintük — és igen helyesen — ha a munkaadó szeméi előtt lebeg a súlyos büntetés terhe, mely sujtani fogja őt már a szerencsétlenség bekövetkezése előtt is, ha észreveszi a hatóság, hogy a szükséges biztonsági intézkedések nem tétettek meg: ő maga fog igyekezni elhárítani a veszélyt.

A Magyar Jogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egyet. pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő iverk.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulírt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 2-tól augusztus 27-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetesen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1899 július 1-én.

Németh Péter s. k.

Dr. Stiller Mór s. k.

a «Büntető Jog Tára» szerkesztője

és

Dr. Fayer László s. k.

Dr. Révai Lajos s. k.

«Jogtudományi Közlöny» szerkesztője

a «Jog» szerkesztői

Dr. Wolf Vilmos s. k.

az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Inquisitio. B. — *Jogirodalom:* A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. Irta Hajnik Imre. *Dr. Vécsey Tamás* budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A kereskedelmi törvény 348. §-a. *Dr. Balázs Bertalan* debreczeni ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A m. kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből:

Inquisitio.

A középkori igazságszolgáltatás inquisitóihoz és boszorkánypereihez teljesen hasonló «nyomozás» hírét olvashattuk a napi lapokból.

Sok mindent feltételeztünk a közigazgatási hatóságok patriarchális eljárásáról, elég hiteles adatot olvashattunk a bírói ítéletekből a csendőri vallatásokról is, de annak a páratlan brutalitásnak, amit azon közlemények leírtak, a század-részét sem tudtuk elhinni.

Most már előttünk fekszik a kételyt kizáró bizonyíték: a komáromi törvényszék vádhatározata.

A szolgabíró és a csendőri közegek előszedték a rég-múlt idők összes eszközeit, hogy «igazmondásra» bírják az elfogott «gyanus» egyéneket.

Guzs és deres a legszelidebb vizsgálati szerszám. És mert ezen enyhe eszközök nem használtak, megpróbálták a tüzzel való vallatást, az ütlegetést kötéllel és lánczczal, a körmök szurkálását, a kikötést, felakasztást, az égetést és az éheztetést.

Törvényeink tiltják a letartóztatottak bántalmazását. De mit ér a törvényes tilalom?

Irott malaszt az 1790/91. évi XLII. törvenyzikk,* mely eltörölte a torturát; nem sokat használt az, hogy az ország-bírói értekezlet újból hangsúlyozza a vallatásnál bármi kínzás vagy testi bántalmazás alkalmazásának tilalmas és büntetendő voltát.

Azóta is két ízben, 1870-ben és 1886-ban két miniszteri rendelet intézkedik e tárgyban.

Egy ízben pedig a kir. Curia átiratilag kérte fel az igazságügyminisztert az ismétlődő csendőri kínzásokkal szemben való intézkedésre.**

A kormány és bíróságok azonban tehetetlenek a rendszerrel szemben, a mely nem fél sem a rendeletektől, sem a fegyelmi büntetésektől, de még a büntetőtörvény szakaszaitól sem.

És most, küszöbén a bűnvádi perrendtartásról szóló új törvény életbeléptetésének, intelmül szolgálhat ez a komáromi eset arra, hogy a rendőrség országos újjászervezése nélkül az új törvény helyes intentiói aligha lesznek megvalósíthatók.

E mellett a csendőrségre is ráfér egynémely reform,

* De Tortura. Torturalia Examina ex eo, quod idoneum et congruum cruendae veritatis Medium haud constituant, quin poenam potius sapiant; adusque etiam, donec circa Praxim Criminalem regnicolariter aliud quin statutum fuerit, simpliciter interdicta erunt.

** «A kir. Curia elnöke felkéri az igazságügyminisztert, hasson oda, nehogy a csendőrök a letartóztatás alkalmával a vádlottakat kényszereszközök alkalmazásával bírják vallomástételre s hogy egyáltalán ne vallassanak, miután ez hatáskörükhöz kívül esik.»

mivel a mai fogdíjas rendszer mellett a komáromihoz hasonló esetek nem ritkák, habár nyilvánosságra nem is kerül minden ügy, melyben a csendőri tulbuzgóság és fogdíj utáni vágyakozás hasonló «erélyes» nyomozásokat produkál.

B.

Jogirodalom.**

A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. Irta *Hajnik Imre*, m. t. akadémiai r. tag. Budapest. Kiadja a m. t. Akadémia. 1899. Ara 4 ft 50 kr.

II.

1. Meggyőző adatokból tanítja Hajnik, hogy az Árpád-királyok korszakában a magyar igazságszolgáltatás súlypontja nem a királyi udvarban volt, hová csak kivételesen fordult a nemes, hanem, ha önhatalommal vagy egyezkedéssel nem orvosolta a vitát (rixa), felkereste a *nemzetiségi*, később *megyei* bírakat, vagy a nádor tartotta *vidéki közgyűléseket*.

Róbert Károly a lesülyedt királyi hatalmat emelendő, a nemességet a király bírói hatalmának kezdi alávetni, minek következtében a *biráskodás királyivá és országossá* válik. Nagy Lajos a nádori bíróságot a királyi Curia-ba helyezi s a koronát minden nemesi birtokjognak forrásává nyilvánítván, a nemesi birtok feletti biráskodás a kir. Curia-ba tartozik, ott működött az a bírói testület, melynek Mátyás óta állandó czime: *tabula regia*. Ettől a «provocatio ad regem» megengedett. Ily esetben a király az ő tanácsával bírálja felül az ügyet. Így lett a *királyi tanács* a kir. Curia legfőbb hatóságává.

Érdekes új világításban lép elébünk az országbíró (iudex curiae). Hogy a iudex curiae eredetileg mi volt az udvarnál, azt Hajnik előtt nem tudták. Egykor helyettese volt a nádornak a *királyi udvarbíró* (comes curialis regis). Mióta a nádor a Curia-ból kivált, az udvarbíró, az aranybulla szerint: iudex curiae regiae, vagyis országbíró lett a királyi udvarban a rendes bíró, a királyi biráskodás közege, tehát a *királyi jelenléti (praesentia regia) bíróság*. Vele szemben feltűnik az Anjouk alatt az a bíróság, melyet a király személyesen, a főcancellár közreműködésével tart. Ez a *királyi különös jelenléti (specialis praesentia regia) bíróság*, azok számára, akiket a király külön kivett (specialis protectio) az országbíró alól.

Néha a biráskodásban a király közvetlenül személyesen vett részt (*personalis praesentia regia*), a körülötte levő főpapokkal és bárókkal. Ennek a bíróságnak a vezetője 1453 óta a királyi titkos cancellár (secretarius cancellarius regius), aki a Károly alatt keletkezett kisebb királyi cancellaria (cancellaria minor) élén áll, most már a király nevében ítél, a nádort és országbíró megelőzőleg.

Mátyás a bírósági exentiákat megszüntette s ezt megelőzőleg az Árpád-kori fő- és Anjoukori titkos cancellári méltóságokat egyesítette, a királyi *különös jelenléti* bíróságot pedig a királyi *személyes jelenléti* bíróságba kebelezte be. Ennek élén 1464 óta a király bírósági személyes jelenlétének helytartója (*personalis praesentiae regiae in iudiciis locumtenens*) vagyis a *personalis, a személynök* áll. Werbőczy óta (1514) állandóan *vildgi* s nem *egyházi* személy. Örzi a

Előadó: Dr.

királynak birói pecsétjét, az ország egyik rendes bírása s a királyi táblának elnöke. Ime milyen szép multja van a Személynökségnek.

Még e mellett is előfordult a király legszemélyesebb biráskodása (*propria in persona*), az ország nagy biráinak közreműködésével, főleg hűtlenségi esetekben. Ezekre azonban az 1495. évi III. tcz. az országgyűlést tette illetékesé.

2. Éles körvonalokban jelennek meg előttünk az *ország rendes birái* (*judices regni ordinarii*). Ezek az egész országra kiterjedő birói hatalmat gyakoroltak, névszerint a *nádor*, az *országbiró* s a titkos cancellár visszavonulásával a *személynök*, aki 1464 óta a királyi kisebb cancellaria élén áll, melyet míg *titkos* cancellaria nevet viselt, a kir. kápolna ispánja (*comes capellæ regię*) vezetett.

Az ország rendes biráinak segédei a protonotariusok. E név III. Béla alatt említették először; összefügg azzal, hogy a perben tért foglal az írásbeliség. Valószínűleg a protonotarius formulázta az ítéletet. Ezért: *ítélőmester*.

A XV. századból való ítéletlevelekben a nagybirák kiemelik, hogy azokat néhány főpap és báró, továbbá az ítélmesterek és választott személyek tanácsával adják ki.

A kir. Curiában a rendes birák által ott tartott bíróság a XV. század második felében már «*sedes judiciaria regię majestatis*», majd *tabula regia judiciaria* vagyis *kir. ítélő tábla*, hova egyes esetekben a kánonjognak vagy a római és kánonjognak doctorait (*utriusque juris doctores*) is meghívták, tehát a jogtudósok véleményét kikérték. Egészen új és érdekes az, amit a kir. tábla alakulásáról és fejlődéséről Hajnik felderített.

3. Okmányszerűen nyomozza s új világításban mutatja be Hajnik a *Curia militaris* multját és sajátosságait.

Róbert Károly uralkodása alatt alakult meg a kir. Curiában a lovagi becsület-bíróság (*curia militaris*), mely a vitézi rend személyes becsületét érintő (*in factum honoris*) ügyekben ítél, s esetről-esetre alakított meg, az *országbiró* vezetése alatt, az udvarhoz tartozók (*aulici*) s oda kirendelt ítélmesterek és országos nemesek alkalmazásával. Főbizonyítási eszköz itt a bajvívás még akkor is, midőn azt Mátyás más bíróságok előtt megszüntette. A vesztes fél bectelen.

4. A szűkszavú törvényczikkek, de leginkább a nagy pecsétű pergamentek siglái és enigmái felfejtésével vezet el szemeink elébe Hajnik a vidéken működő bíróságokat, jelesen a *nádori bíróságot* (*judicium generale, palatinale*).

A nemesség vidéki bírósága volt a nádor. Birótársai voltak: a közgyűlés színhelyén ez alkalomra választott s felesketett nemesek, tizenketten. Ezek a jurati assessores, innen az esküdtnék neve jurassor. A nádori bíróság mondta ki a gonosztevők levelesítését. A birtokfoglalási és más hatalmaskodási ügyek Mátyás óta a nádori közgyűlések hatásköre alól elvonattak, mig nem azt az 1486. évi I. tcz. eltörölte. Most már a nádori biráskodás a kir. Curiára szorult vissza, melynek a nádor 1342 óta egyike rendes bírása. Ő ítél minden oly perben, melyben a király volt az egyik peres fél (pl. a vám, harminczad, kegyuri jog iránti perekben). Ő volt a Jászoknak és Kunoknak főbirája felsőfokban.

A király távollétében a nádor mint királyi helytartó gyakorolta a király birói hatalmát.

5. A *megyei biráskodásnak* is új, szabatos és teljes képét adja Hajnik. A vidéki biráskodást az 1298. évi XXVI. tcz. óta a XIV. század második feléig a megye gyakorolta (*judices parochiales*) a bírósági közgyűlésen (*sedes judiciaria = sedria*), néha csak az ispán és a szolgabírák által, több-kevesebb megyei nemessel tartott birói széken. Nagy Lajos óta a nemes ember minden fontosabb ügye az ország rendes birái alá, tehát a Curiába tartozván, a megyei bíróság a személyekre vonatkozólag igen szűkkörűvé vált (*non ultra 100 florenos*).

Az általános megyei bírósági szervezetbe nem tartozott

Pestmegye. Itt nem volt ispán és alispán, hanem csak szolgabíró. A pestmegyei nemest csak a nádornak a megyében tartott köztörvényszékén (*generale judicium*) vagy az ország többi rendes birái előtt lehetett beperelni. Immunis terület, melynek nemessége a királyi székhely Buda és Visegrád felé tekintett.

6. Új alapokon mutatja be Hajnik a *polgárság bíróságait*. A városi joghatóság a külföldi vendégeknek adott biráskodási szabadságból fejlődött ki. A jog személyszerűségénél fogva a várak alá telepített vendégek megkapták a biróválasztás jogát, hogy birájak őket saját joguk szerint ítélhesse, mely szabadságnak legrégibb emlékeül a székesfehérvári vendégeknek Szent István adta szabadságát említik. A XIII. század vége óta királyi kiváltság-levelek a vár és váralja összes lakosait (*civis és hospes*) egy területi közönségbe egyesítik s megalakul a városi joghatóság, melyet Zsigmond kisebbik végzeménye (1405.) országosnak nyilvánít, bár a városi bíróság nem az országos, hanem a városi jogot alkalmazta, melynek elemeit a vendégek magukkal hozták. Felebezés a tárnoki vagy a személynöki székhöz ment, mely utóbbihoz közvetlenül: Székesfehérvár, Esztergom és Lőcse tartozott a XV. század vége óta (személynöki városok, szemben a tárnokiakkal).

7. Egészen új a Hajnik könyvében a *terrestris bíróság* bemutatása. Ezt így még senki se állította össze.

Megye, város, földesur gyakorolta a vidéki biráskodást. Ezek alá nem tartozott a megyétől és a várostól különálló földterület (*terra*) pl. a Székelyföld, Szászföld, Szepesföld, Jászság, Kunság, Szlavonföld. E kiváltságos területeknek, illetőleg népeknek pl. a besenyőeknek rendes birái az u. n. *judices terrestres*. Ilyen fajta birák voltak, noha e nevet rájuk nem alkalmazták, a kunok, a besenyők, a turmezői várjobbágyok birái. A területi birák működésének eredete visszamegy még az Árpádkorszakra, tisztüket *nemzetségi alapon viselik*, és azt majd választásnak, majd kinevezésnek köszönik. Nem az országos, hanem particularis jog szerint ítéltek.

A *kunok* rendes birái IV. Béla szerint a nemzetségi birák, kiket a XIV. században felváltanak a szállások és székek kapitányai és birái.

A XV. század közepéig a *besenyők* (bisseni) saját főnökeik alatt álltak. Alsóbb biráik körüljárva szolgáltatnak nekik igazságot, koronkint pedig ispánjuk (*comes Bissenorum*) tartott a besenyőknek közgyűlést, biráskodási célból.

A *szepesi 24 szászváros* V. István kiváltságlevele (1271) alapján külön hatósági közönséggé vált (*provincia Saxonum de Scepus*). Élén állt a szász ispán vagy gróf (*comes Saxonum, Landgraf*), ki a 24 városbiróval Lőcsén tartotta a birói széket. A 13 szépesi várost Zsigmond elzalogosítván, a comes állása hanyatlott s az el nem zálogosított városok ezután függtek a szépesi várnagytól (*castellanus*). Hajnik a lándzsásokról is megemlékezik. A lándzsások vagyis a királynak lándzsával szolgáló szépesföldi nemesek (*universitas nobilium decem lanceatorum*) IV Béla kiváltságlevele szerint Szepesmegye hatósága alól kivett közönséget alkottak, a legfőbb ügyeket kivéve, saját választott biráiktól kaptak ítéletet. Az ispán, alispán, s szolgabírák a nemesekkel együtt gyakorolták a jogszolgáltatást.

8. A *jobbágybíróságai* is tanúsítják Hajnik beható forrástanulmányát. Kimutatja, hogy az Árpádkorszak második felében állapodik meg a *földesuri biráskodás*. Gyakorolták ezt az uri széken, melyet az önálló birtokos nő is tarthatott. Részen átruházhatta a földes ur egyes községekre, egyes egyénekre. Azok az egyének, akik ily uton örökös — bár korlátolt — biráskodási jogot nyertek, az u. n. *soltészok* (*sculteti*). Ezek területet kaptak a földesurtól, hogy ott az erdőseget irtsák s községet alapítsanak, hol aztán biráskodtak.

9. Egészen új fényt derít Hajnik a Dalmát-, Horvát-, és Tótországok birói szervezetére.

Öröm és bánat vegyes érzete fog el bennünket, midőn a Horvát-, Szlavin-, Dalmát bírói szervezetet olvassuk. A mienk volt, mi civilisáltuk azt a földet. Tőlünk kapták a rendet és annak biztosítékait. Örülünk annak feltüntetésén, hogy a tenger felé miképpen nyomult a magyar hatalom s mint füződött az a nagy vidék a szent koronához.

De bánat keletkezik annak elgondolásán, hogy a délszláv kapcsolt részeket emancipáltuk s többé nem mondhatjuk nekik a törvény ércszavában, hogy honeste vive, neminem laede, suum cuique tribue, csak az vigasztal, hogy a Dráván túl se más a summus iudiciarius, mint a magyar király.

Hajnik könyvének a Horvát-, Dalmát-, Szlavin viszonyokra vonatkozó közleményei új, alapos és érdekes kutatásokon nyugszanak, melyek eddig így feltárva, összefoglalva s bemutatva soha sehol nem voltak, úgy hogy a társországok jogtörténetiről Hajnikra, mint forrásra fognak hivatkozni, annival inkább, mert Hajnik a történeti igazsághoz hiven kimondja, hogy *Dalmát-, Horvát és Tótországok bíróságai* nem csak belső szervezet és hatáskörre, hanem a nyelvre s az alkalmazott jogra is sokban különböztek az anyaországiaktól. Dalmáciára kezdetben csak a királynak személyes, vagy a királyi kiküldöttnek bírói hatalma terjedt ki. A XV. század folyamán e tartományok joghatóságai a rendes felebbezés meghonosodásával kezdenek beilleszkedni az országos bíraskodásba. Dalmát-, Horvát és Szlavinországok egymástól *egészen különálló* bírósági területek voltak.

A *dalmát* tengerparti városok Kálmán király kiváltságlevele alapján megtartották a teljes bíraskodási szabadságot, olasz városi joggal éltek. Zára a királyhoz, Sebenico a bánhoz, némely város harmadfokban Páduába, Bolognába vagy Perugiába felebbezhetett.

Horvátországban a horvát szokásjog uralkodott; az alsófoku bíraskodás egészen törzsi természetű. A nemzetségnek van bírója (iudex generationis). Fontosabb ügyekben a zsupán-ság (comitatus) széke ítél. A bán tartományi közgyűlést tartott, a hol bíraskodtak is. A XV. század közepétől fogva a kir. Curiába lehetett az ügyet feljebb vinni, a midőn magyar törvények érvénye nem csak a Dráván, hanem a Száván túl is elismertetett.

Az ősi szláv bíraskodás *Szlavoniában* korábban alakult át, mint Horvátországban, Szlavoniában sok országos nemes szerzett birtokot, mi a megyei szervezet fejleszté ki, s az országos nemes kivonta magát a báni hatóság alól. A megyékben a fő- és alispán és a szolgabírák több-kevesebb nemessel bíraskodtak, de oly elemek is voltak, a melyek a iudices terestres alá tartoztak, pl. a szlavin értelemben véve nemesek, a kémluki várjobbágyok, a turmezei nemesek. A kivételeket nem kedvelte a bán, mert őt illette Szlavonia területén a legfőbb bírói hatalom, de a bán nem tartott Curiát, hanem csak báni törvényszéket, holott a nádornak és az erdélyi vajdának Curiája volt. Zágráb a tárnokmester alá tartozott. Köröst Zsigmond király Budaváros jogával adományozta meg és azzal, hogy bíróságától Budához vagy a tárnokmesterhez és ettől a királyhoz felebbezhet. A bán székétől a perek a kir. Curiába felebbezhetők. Mind a horvát, mind a szlavin területről felebbezett perek felett a Curiában az országbíró ítél.

10. Nem utolsó érdeme Hajniknak amit a *macsói bán* joghatóságáról felkutatott. A XIV. és XV. századokban nem csak a macsói bánságnak, hanem Dél-Magyarország jelentékeny részének is, t. i. Szerém, Pozsega, Valkó, Verőcze, Bács-Bodrog, Baranya megyéknek, sőt Nándorfehérvárnak is főbírája volt a macsói bán. Itélt a macsói bán országos nemesekkel, mint bírótársakkal. Mátyás király 1478-ban a macsói báni széken gyakorolt bíraskodást megszüntette s rendelte, hogy az ottani perek a kir. Curiába tétessenek át.

A *szörényi bán* is tartott törvényszéket, de bírói pecsétje és ítélmestere nem volt.

11. A királyhágon tuli országrész, vagyis *Erdély* három külön bíraskodási területre oszlott, u. m. a megyei vagyis nemesi, a székely és a szász bírósági területre. Becsesnél becsesebb tudni valókat derít fel Hajnik a Királyhágon tuli állapotokról.

12. Végül az egyházi iurisdictio se került el a Hajnik beható figyelmét, hiszen a *sentszékek* bíraskodtak némely világi ügyekben is, pl. hitbér hozomány, jegyajándék, leány-negyed, végrendelet, hamis eskü, uzsora és hitszegés eseteiben, végül özvegyek és gyámoltalanok nem birtokbeli ügyeiben. Érdekesen ismerteti Hajnik a szentszéki illetőségnek határvonalait s az illetékességi összeütközések casuistikáját.

(Bef. köv.)

Dr. Vécsey Tamás.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereskedelmi törvény 348. §-a.

A kereskedelmi törvény 348. §-a a vevőnek az eladóval szemben kétféle jogot biztosít. E jogok akármelyikének érvényesítése természetesen feltételezi az eladó szerződésszegését az esetre, ha az áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel. Joga van tehát ez esetben a vevőnek: 1. a vételtől elállani, 2. a vételár aránylagos leszállítását igényelni.

Mint successorius jogot említi még a törvény, hogy ezen kívül a fenti két eset bármelyikében a vevő az eladótól netalán kárának megtérítését is követelheti.

Egyszerűnek látszik ugyan a törvény rendelkezése — a gyakorlati életben azonban mégis kétségek merülhetnek fel többféle irányban.

Első kérdés ugyanis az, hogy csak azt tekintsük-e szerződésszegésnek, amit a törvény felsorol, t. i. ha az áru a kikötött törvényi kellékeknek meg nem felel? Avagy szerződésszegés az eladó részéről a vételi ügylet egyéb feltételeinek a be nem tartása? Az árunak genus és species szerint való megkülönböztetésére vonatkozik a törvényben használt kifejezés, amennyiben a «kikötött» feltétel az áru a speciesére, a «törvényes» feltétel a genusára vonatkozik. Az első esetben az eladó tartozik stricte betartani a szerződést, ugyanazt az árut küldeni, ami megrendeltetett, az utóbbi esetre vonatkozik a kereskedelmi törvénynek a 321. §-a, mely szerint az adós középfajú árut tartozik szolgáltatni.

A megrendelt áruknak nagyobb mennyiségben való szállítása természetesen csak az esetre jogosítja fel a vevőt a 348. §-ban biztosított jogoknak a gyakorlatára, ha az áru a megosztás által lényegében változást szenved, míg ha az áru a megrendelnél kisebb mennyiségben szállítatik, úgy a vevő orvoslást találhat a kereskedelmi törvény 353. §. és 356. §. 2. pontjában foglalt rendelkezések alapján.

Ila az eladó a szerződés egyéb feltételeit p. o. a fizetésre, az átadási helyre, szállítási költségekre stb. vonatkozó feltételeket szegi meg, amennyiben ezek nem az áru minőségét érintik, a 348. §. természetesen nem talál alkalmazást, hanem a vevő jogainak a már hivatkozott 353. és 356. §. alapján szerezhet érvényt.

A szerződésszegés tehát a 348. §. értelmében az áru minőségi hiányának fenforgása esetén alkalmazandó és a hivatkozott szakasz szempontjából az eladó szerződésszegése csak a törvényben megállapított esetekre korlátozandó.

Kérdés tárgyát képezheti ezek után az, hogy ha a vevőnek jogában áll a 348. §-ban foglalt esetek valamelyikének fenforgásánál a vételi ügylettől elállani, mikép érvényesítheti bíróság előtt ezen jogát? Hogy a törvényhozás nem akart egy sanctio nélküli lex imperfecta-t statuálni, azt legjobban igazolja a 349. §., amely vevőnek megadja a hiányokra alapított kereseti jogát az eladó ellen, amely kereset nem tárgyzhat egyebet, mint a 348. §-ban foglalt jogokat.

Kétségtelen tehát, hogy ha a vevő az ügylettől elállani kíván, amennyiben az eladó ragaszkodik az ügyletnek, joga van az eladó ellen a szerződés érvénytelenítése iránt keresettel fellépni és nem szükséges a vevőnek várnia arra, hogy a vételi ügylettől való elállását kifogásként csak mint alperes akkor érvényesíthesse, ha az eladó ellene vételár iránt keresettel fellép. A vevőnek a vételi ügylettől való elállási keresete pedig helyesen nem tekinthető másnak, mint szerződés érvénytelenítési keresetnek, mert mindaddig, míg a jogérvényesen létrejött szerződés fenáll, a vevőt a szerződésből kifolyólag fizetési kötelezettség terheli s e kötelezettség alól akarta a törvény a vevőt felszabadítani azzal, hogy biztosította neki azon jogát, hogy a szerződésnek bíróilag való érvénytelenné nyilvánításával az eladó által el nem ismert elállási jogát érvényre juttathassa.

Végzetes hiba volna ezen keresetet praëjudiciális keresetnek tekinteni és ezen kérdés elbírálásánál a praëjudiciális perre szükséges előfeltételek fenforgását keresni. A praëjudiciális kereseteket a perrendtartás szabályozza, előfeltételeit tisztán csak az alaki jog írja körül; ahol azonban a jogot maga az anyagi törvény állapítja meg, sőt az anyagi törvény biztosítja erre vonatkozólag a keresetességi jogot is, ott nem lehet szó egyébről, mint a keresetnek csak azon előfeltételeiről, amelyeket maga az anyagi törvény megállapít. E felfogás helyességét bizonyítja az is, hogy a szerződés érvénytelenítési perrel kapcsolatosan a vevő kártérítést is igényelhet, mely esetben a megállapítási kereset, amennyiben a vevő igénye pénzben kifejezett érték megtérítésére is irányul, kizártnak tekintendő. A kártérítési igény érvényesítésének elmaradása s magának az elállási jognak a gyakorlása nem érintheti tehát a kereset jellegét és nem változtathatja meg az anyagi jog érvényesítésére irányuló keresetet praëjudiciális keresetté, mert ha szabad a vevőnek többet követelni, szabad kevesebbet is és ha a többre irányuló igénye nem praëjudiciális kereset, úgy nem lehet azzá a kevesebb igényét tárgyzó kereset sem. Maga a római jog is a curili ædilek intézkedései alapján ismerte az actio redhibitoria-t, amely kereset nem célzott egyebet, mint a statusquo ante helyreállítását, a vevő tehát keresetileg követelhetette a szállított árunak a visszavételét és a fizetett vételárnak visszaadását. Ugyanezt a jogot biztosítja a vevőnek a Code civil 1641. és 1648. §-ai.

Az osztrák kereskedelmi törvényben nincs praëcis intézkedés arra vonatkozólag, hogy a vevő az eladó ellen az elállási jogát érvényesíthesse, bár az osztrák kereskedelmi törvény is a 349. §-ában megadja a vevőnek a hiányokra alájutott kereseti jogot és csak azt nem szabályozza, hogy mire irányulhatnak e jogok. A dolog természetéből kifolyólag azonban nem szenvedhet kétséget, hogy a vevőnek ezen kereseti joga még törvényes intézkedések hiányában is korrespondeál az eladónak azon jogával, amely szerint az eladó a szerződés teljesítését, illetve az áruk vételárát követelheti.

Dr. Balázs Bertalan,
debreczeni ügyvéd.

Különfélék.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület budapesti kongresszusára** a különböző véleményezők munkái nem-sokára elkészülnek és haladéktalanul szétosztatnak. *Alfred Le Poittevin* párisi egyetemi tanárnak fontos véleménye a contradictorius elővizsgálatról már sajtó alatt van. Ugyanezen kérdéssről érkezett vélemény *dr. Balogh Jenő*, budapesti kir. ítélő táblai bírótól is. Ezenkívül Magyarországból eddigelé tudtunkkal a következő vélemények készültek a kongresszus napirendjére kitűzött kérdésekről: *dr. Reichard*

Zsigmond, budapesti kir. albiró: a rendőri kihágásokról; *dr. Gruber Lajos*, budapesti kir. alügyész: a leánykereskedés elleni nemzetközi küzdelemről és *dr. Fayer László*, budapesti egyetemi rendkívüli tanártól: a hármass felosztásról.

— **A kir. Curiához** a folyó év első felében beérkezett 12,775, elintézendő volt 19,801, elintéztetett 13,553, hátralékban maradt 6251 ügy. (1898-ról 80 polgári és 363 büntető hátralék van még.) A múlt év első feléhez viszonyítva több érkezett be 390-el, kevesebb elintézendő volt 99-el, több intéztetett el 324-el, kisebb a hátralék 423-al.

Bűnügyi statisztikánk 1895-98. évben. *Dr. Révai Lajosnak*, a *Jog*-ban ily cím alatt közölt cikksorozata különlenyomatban jelent meg. A kritikai élel megírt füzet egyrészt kimutatja bűnügyi statisztikánk hiányait, másrészt a közzétett adatok alapján bírálat alá veszi bűnügyi igazságszolgáltatásunkat.

— **Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara** e hó 5-ikén közel négyszáz ügyvéd jelenlétében rendkívüli közgyűlést tartott, melynek tárgysorozatára a legutóbbi választások ellen beadott ovások tárgyalása volt tűzve. Számos felszólalás után az elnök kénytelen volt a közgyűlést minden eredmény nélkül feloszlatni, mivel a vitában kifejtett szenvedélyesség a tárgyalást lehetetlenné tette.

— **Vasárnapi munkaszünet az ügyvédi irodákban.** Az alsóausztriai ügyvédi kamara elhatározta, hogy tagjainak a vasárnapi munkaszünet behozatalát ajánlja, különösen a nyári hónapokra, amikor különben is kevesebb munka van az ügyvédi irodákban.

— **Az otthon magánjogi védelme.** Br. Heyl német birodalmi képviselő törvényjavaslatot nyújtott be a német birodalmi gyűléshez az otthon magánjogi védelméről.

— **Az orvosi titoktartás és a biztosító társulatok.** A párisi semmitőszék nemrég megsemmisített egy ítéletet, mely egy életbiztosító társulat javára döntött kedvezően azért, mert a kezelő orvos a törvényszék előtt azt vallotta, hogy a biztosított egyén gyógyíthatlan betegségben szenvedett. A semmitőszék úgy motíválta ítéletét, hogy a kezelő orvosnak nem szabad a biztosító társulat által indított pörben cliensének betegségéről nyilatkozni és hogy az ilyen tanu-vallomás, mely a törvényes határozatok ellenére vétetett ki, nem szolgálhat bírói ítélet alapjául. (*Annales d'Hygiène.*)

— **A vallatás.** Acciaritonak, az olasz király elleni merénylet elkövetőjének bünperében kínos feltűnést keltett Angelelli fogházfelügyelőnek eljárása, melylyel a királygyilkost bűntársainak megnevezésére bírta. Angelelli eszközül Acciarito cellatársát, Petitot használta fel, kinek bort, kalácsot és szivarokat bocsátott rendelkezésére, mit ez Acciaritóval hűségeesen megosztott. Utóbbi kérdezősködéseire, Petitó költött mesét regélt egy kincsről, mely gondtalan életet fog nekik biztosítani, mielőtt kiszabadulnak. Petitó biztatta Acciaritot, hogy vallja be őszintén a merénylet előzményeit s akkor mindkettőjük börtönajtaja megnyílik.

Egy alkalommal azt beszélte Petitó, hogy Acciarito kedvese és gyermeke égbekiáltó nyomorban színlődnek, elhagyva rutul az egykori barátoktól, a merénylő czinkostársaitól.

Az asszony emléke, s még inkább az ártatlan gyermek képe, megtörték Acciaritot.

Engedélyt kért a fogházfelügyelőtől, hogy kedvesének levelet írhasson. A levelet a fogházigazgató nem a czimzett-hez küldte, hanem átadta a rendőrségnek, mely hamis választ fogalmazott. Ebben Acciarito kedvese keservesen kifakad a hálátlan bajtársak ellen, akik őt a legnagyobb nyomorban elhagyták és vázolja, hogy minő jólét várna rájuk és gyermekükre, ha csak — vallana.

Ez hatott. Acciarito megnevezte bűntársait.

Midőn a tárgyaláson Acciarito megtudta, hogy mily játékot űztek legnemesebb érzelmeivel, keserű zokogásban tört ki. Az ügyész szemeibe is könnyek szöktek, és midőn a fogházfelügyelőnek szemére vetették embertelen és törvénytelen eljárását, ez csak annyit dadogott, hogy mindent az igazság felderítése érdekében tett.

A védők ily körülmények között a védelemről lemondottak.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az inquisitio okairól. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd, — *Jogirodalom:* A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. Irta *Hajnik Imre*. *Dr. Vécsey Tamás* budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések. *Ligetkúti Iván* pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az inquisitio okairól.

«Art 4 hinden aufwärts mit den Händen biss an die Decke gezogen, art 5 so bey 3 oder 4 Stunden gewehret und sie gehangen, der Meister aber zum Morgenbrodt gangen, art 6; 7 und als er wiederkommen, ihr Brandenwein auff den Ruck gossen und angezündet» (Soldau: Geschichte der Hexenprocesse 269 l.). Egy 1629. évről fenmaradt jegyzőkönyv szól így, messze megelőzve a komárommegyei vallásban résztvevő közegeket.

A jelenkor igazságszolgáltatásában is megvan a torturának a maga multja. A történeti visszapillantás ideje is elérkezett már s minden nehézség nélkül kinyomozhatjuk annak okát, hogy az inquisitiót miért nem tárgyaljuk csupán történeti szempontból és miért kell azzal ma is mint tényezővel számolnunk.

Judikaturánk nem védi meg a polgárok szabadságát és majdnem biztató jóságot mutat a bűnös hivatali közegekkel szemben. Itt van a *Jogt. Közl.* 27. számában közölt eset, ahol a kir. Curia annak a rendőrnek a büntetését, aki egy öreg koldust minden ok nélkül bántalmazott, két heti fogházra szállította le, «mivel vádlott a viselt hivatal elvesztésével már érzékenyen van sújtva». Tehát az, hogy a rendőr utálatot gerjesztő vadságánál fogva hivatal betöltésére alkalmatlannak bizonyult, enyhítő körülményt képez. És ez a praxis a szabály, állandó irányzója az igazságszolgáltatásnak.

Az ilyen megtorlás kifejezésre juttatja azt, hogy a megtámadott jog nem tartozik az értékes jogok közé. A legcsekélyebb hivatali sikkasztás érzékeny büntetést provokál, de a személyes szabadság, a becsület, a testi épség, ha áldozatul esnek hivatali önkénynek, csak szelid retorsióra számíthatnak. Igazi védelemben ma csak a vagyon részesül; magán- és büntetőjog egyesült erővel sánczolja azt körül, a kivallatott örülhet, ha a bíróság megítéli neki a gyógyítási költséget. Így válnak olcsóvá azon javak, melyeket egykoron a jog legértékesebbeknek hirdetett és így szaporodnak el a támadások, melyeknek bűnös voltát az anyagi irányu jog észrevétlenül elfeledteti. A komárommegyei eset immár megvan, de megvannak annak az előzményei is, le vannak rakva judikaturánkban és aki nem akar symptomákat gyógyítani, az ne elégedjék meg egy esetben a példás büntetéssel, hanem tanulja meg az inquisitio korától, hogy az ördögi szellemet magát is lehet kiirtani.

Az új bűnvádi perrendtartás 134. §-a következőleg intézkedik: «Ha a terhelt a védelmének előterjesztése végett hozzá intézett kérdésre kijelenti, hogy nem bűnös, de a vádra nézve nem kíván részletesebben nyilatkozni, további kérdések nem intézendők hozzá.» Tartsuk most szem előtt a

mai állapotokat, amikor a vizsgálat csak akkor tekintetik sikeresnek, ha a terhelt vallott és adjunk őszinte választ arra a kérdésre, vajon van-e kilátásunk, hogy ez a törvény a hivatalos közegek által respektáltatni fog? Garantiák kellenek és ezeket csakis a büntetőtörvény szigorítása nyújthatná. A judikatura megengedte a hivatali hatalom tultengését és elfajulását és így a törvényhozásnak közbeszólására van szükség, ha a régi szellemet kiűzni akarjuk.

De védekeznünk kell azon tortura ellen is, mely nem a testet, hanem embervoltunkat és becsületünket támadja meg. Szégyenérzet fog el, ha látjuk, minő bánásmódban részesül nem ritkán a polgár, ha kénytelen valamely hivatallal érintkezni. Minő válaszok és minő hang! Azért csak a végső kényszernek enged a polgár, ha bírósághoz vagy közigazgatáshoz kell fordulnia, ahol egyformán bánnak az idejével és a becsületével. Itt is a középkornak kipusztíthatlan emléke nyilatkozik meg, akár a hivatalt, akár a polgárt nézzük, mert bizony ez sem tanulta még meg, hogy jogai vannak és hogy azok menthetetlenül megsemmisülnek, ha velük élni nem tud.

Ha a hivatali önkény akármely fokon büntetlenül marad, úgy az természetszerűleg elfajul egészen a torturáig.

Dr. König Vilmos.

Jogirodalom.*

A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. Irta *Hajnik Imre*, m. t. akadémiai r. tag. Budapest. Kiadja a m. t. Akadémia. 1899. Ára 4 ft 50 kr.

III.

A mi bíróságaink, mint a középkori Nyugat-Európában mindenütt, társasbíróságok; azaz hasonló rendű *birótársak* (coiudices, törvénytevők, székiülők) közreműködésével ítelt a bíró. 1483-ból van arra példa, hogy a királyi táblához *jogtudósokat* (utriusque iuris doctores) hívtak tanácsadás végett. A király néha az országgyűléssel ítelt, mely utóbbit ilyenkor úgy tekintették, mint a királynak birótársát.

A felperes a bírótól kiküldött *poroszlóval* (accepto pristaldo) járt el, nem csak az idézésnél, hanem a per egész folyamában. A *hiteles helyek* szorítják háttérbe a poroszlói (pristaldus, a szlavyon-horvát bíróságoknál: pristav) intézményt.

A hiteles helyekkel jön be az írásbeliség a peres eljárásba. A XIII-ik században már sűrűen fordul elő a birói *jegyző* (notarius) és a *királyi ember* (homo regius).

Igazi változatosságot, mondhatnám szingazdagságot mutat a *képviselés* a régi perben. Szükségképi. Önkéntes. A megbízás hivatalbeli, szerződési. Prókátor, conlocutor, vagy prolocutor, a német városokban «Fürsprecher». Auditor iudiciorum. Assumptores termini, vagy mint néha írják: responsales.

A szabadságnak egyik garantiája volt, hogy a szabad ember csak akkor tekinthető perben állónak (in causam attractus = incattus) ha kellően megidézett. Ezért az *időzés* tana a középkori perjognak fontos tana volt.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 27. és 28. számban.

Érdekesen állítja ezt az okiratokból az olvasó szeme elébe Hajnik. Látjuk az idézésnek hazánkban ismert legrégibb alakját a *pecsétküldést* (missio sigilli). A pecsét, melylyel akkor idéztek, még nem pecsét a szónak későbbi értelmében, hanem egyszerű bírósági jelvény, valóságos billog. Ennek használatáról hívták a királybirákat *királyi billogoknak*.

A XIII. század második felében kifejlődik, hogy az illetékes hiteles hely és a bíróság kiküldötte eszközli az idézést. A Jagello-korszakban jött szokásba a személyhez intézett királyi *meghagyó levéllel* (litterae praeceptoriae) történő perbehívás.

A középkorban mindenütt, hazánkban is többször ismételték a perbehívást, mielőtt makacssági ítéletet hoztak. Az Anjouk-korában hétszer ismételték a perbehívást, ha ez se használt, három vásáron kiáltották ki a perbehívást. Az 1486: XVII. tcz. szüntette meg a kikiáltást.

Tanulságosan ismerteti Hajnik az Árpádkori *perfolymot*, rámutatva ahol ez a germán peres eljárás formáit s elveit követte, melyek a bajor földön még a XI. és XII. századokban is uralkodtak.

Werböczy arra céloz, hogy perjogunkba Róbert Károly alatt idegen elemek hatoltak be. Minden kételyt eloszlat Hajnik Werböczy ama nyilatkozata tárgyában, hogy Róbert Károly perjogi reformokat «ex Galliarum finibus» hozott. Az Árpádok után megszűnik a német befolyás. Az európai eszmék és irányok francia és olasz területekről jutnak hozzánk. Róbert Károly előkelő kísérei a szicíliai vagy nápolyi királyságból az anglo-norman jog szellemét hozták át hazánkba, áthozták a többek közt a kutató vallatást vagy tudakozást (inquisitio), s azt a berendezést is, mely szerint a kisebb királyi cancellaria hasonlítható a norman cancellariákhoz. A bírói parancsok hasonlóak a norman-jog breve-ihez. A gyakorlati életben oly fontos formulák ismeretét az «Ars notarialis» örizte meg.

A *per*: küzdelem (duellum) a jogért.

A *bizonyítás* nem a bírónak, hanem az ellenfélnek szólt.

Nem lehet elég melegen ajánlani a jogászságnak, hogy ne csak olvassa, hanem behatóan tanulmányozza Hajnik kutatásait a bizonyításról. A bizonyítás története, a bizonyítási eszközöknek koronkénti jelentősége és alkalmazása, a *közvetlen végítélet* és a *bizonyítási ítélet* természete a középkori magyar perjogban most találta meg első pragmatikus feldolgozóját, ki az általa felkutatott új anyagot mesteri kézzel rakja rendszeres formába, rámutatva a külföldi behatásokra is.

A bizonyítás eleinte hazánkban is, mint a külföldön, nem *anyagi*, hanem *formai* bizonyítás volt. A középkori perjogokban nem a bizonyítás *terhéről* (onus probandi), hanem a bizonyítás *jogáról* beszéltek. Eszközei az *eskü* és az *istenítéletek*. Ezek közé tartoztak a próbák (iudicium vagy examen) ugymint a *hideg* és a *forróvíz*, továbbá a *tüzesvas próba* és a *baj* (duellum). A tüzesvas próbáról háromszáznál több esetet említ a Várad regestrum. A budai zsinat (1279) után az istenítéletek közül a próbák megszűnnek és a XIV. s XV. századok alatt csak a baj marad használatban. Mátyás a bajvívás alkalmazását a rendes peres eljárásból kirekesztette. Bizonyítékul most már az okmány és az eskü marad gyakorlatban. Az egész középkoron által az *alaki tanubizonyításnak* perdöntő erőt nem tulajdonítottak. Az *anyagi* tanubizonyítás céljaira szolgált a *tanuvallatás*, *inquisitio*. Világosan megfejtí Hajnik, hogy mit jelentett az egyszerű *tudományvétel* (inquisitio simplex), a *köztudomány* (inquisitio communis) és a *közgyűlési tudományvétel* (inquisitio generalis, per modum proclamationis congregationis)? És milyen volt ez érdeken az eljárás.

Az *eskünek* kisebb vagy nagyobb súlya az eskütársak számától függött. Az *eskütársi* intézményt, mely Szlemenics óta kevés figyelemben részesült, Hajnik biztos elvi alapokra

vezeti vissza. Megkülönbözteti e kérdésben is: az Árpádkori és az Anjoukori perjog álláspontját.

Az eskünek értéke a hitet letevő fél és eskütársai rendi minőségében és számában volt kifejezve. Ennek szabályait, valamint az eskü letevésének helyét, idejét, módját, szövegét a gazdag kasuistikából határozottan kimutatja Hajnik.

Érdekes új adatokkal illusztrálja az *okirati bizonyítás* kifejlődését. Az okirati bizonyítás az írástudatlanok közt nehezen terjedhetett. Az okiratnak erőt eleinte csak a királyi pecsét adott. Ugy látszik, hogy hazánkban is, úgy mint Ficker szerint Németországban, még a főpapok is csak a XII. század folyamán kezdtek állandóan saját pecséttel élni. Idővel a pecsét, mint köztudomású jelvény, s az ezt használók nagy tekintélye az ily pecsétellátott oklevél hitelességét emelte, s végül a XIV. század vége óta az illetékes helyről származó okiratok, melyeknek nemeit, valódiságát és érvényességét Hajnik tanulságosan ismerteti, a formaszerűség és pecsét következtében teljes bizonyító erőt nyernek. A perhez szükséges okiratok megszerzése vagy a felmutatásának kieszközlése nem kis gondot okozott. Az okmánybizonyítás esetében való eljárás részletes szabályok szerint történt.

A *bizonyítási ítélet* a bizonyítás eredményének bemutatását rendelte el (memorialis) s annak alapján lehetett hozni a *végítéletet*. A bizonyítási ítélet neve okmányainkban *iudicium* vagy adiudicatio, a végítéleté: *sententia*. A *sententia nagyobb*, ha fej-, jószág- vagy becsületvesztést mond ki, *kisebb*, ha bírságot ró ki.

Nagyobb sententia: a *hűtlenségi ítélet* (nota infidelitatis), ha azt nem bűnvádi kereset alapján hozták, hanem a hűtlen vagyonának eladományozása következtében indított per folytán. A hűtlen nemes vagyona örökösen és visszaválthatlanul áthárult a koronára s eladományoztatott.

Róbert Károly óta nagyobb *sententia* továbbá a *fejvesztési ítélet* (sententia capitalis). A hatalmaskodóra kimondott fejvesztési ítélet a javak elvesztésére is szólt. Mátyás óta a nagyobb hatalmaskodást sujtotta. Egyezkedésnek volt helye.

A fejvesztési ítéletnek későbbi elágazása a *fejváltsági ítélet* (sententia emendae capitis). Atyafinak, papnak, nőnek fejét nem kívánták, hanem fejváltsággal sujtották.

Új alapokon mutatja be Hajnik azt is, hogy miként történt az *ítélet meghozatala*, később az *ítéletlevél kiadása* és az *ítélet végrehajtása*, mely utóbbinak egy év alatt kellett megtörténnie; iusta consuetudinem regni nostri, mondá Mátyás király.

Összefüggő egész képét adja Hajnik a *perorvoslatoknak*. Az Árpádkori perjog az eljárás egész súlyát a felek saját tevékenységére és a formaszerűség szigorú betartására fektetvén, nem ismeri a perorvoslatokat. A rómaiak se ismerték a legis actiók korában. Róbert Károly óta a perbeli képvislet meghonosodik, a bizonyítás anyagi irányt követ, a bírónak perbeli tevékenysége növekszik, mindez kívánatosá teszi a perorvoslatokat, melyek közül a XV. században már ki van fejlődve: a *perletétel*, az *ügyvédészó visszavonása*, a *tiltakozás*, *felebbezés*, *elűzés*, *perújítás*.

A *tiltakozás* (prohibita, inhibito, prohibitio) a magyar jog egyik legnevezetesebb s legrégebb jogvédelmi eszköze. Ugy tartották, hogy az elítelt, ha joga védelmére új eszközöket talált, tilalmazhatta az ítélet hozatalát, annak kiadását vagy végrehajtását. Mátyás alatt vált a magyar perjog rendes intézményévé a felebbezés (appellatio). Az *elűzés* (repulsio) a XV. században már elismert perorvoslat, mely a végrehajtást megakadályozta és újabb rendes perbeli kihallgatást eredményezett. Mátyás ugyan (1486) eltiltotta, de Ulászló alatt (1492) ismét elismerték.

A *bírságokról* szóló számos régi feljegyzések értelmezésénél tudósaink hasznát veszik Hajnik tanításának a perbeli bírságokról. És akik abban a hitben éltek, hogy a régi jogszolgáltatás olcsó volt, azok kiábrándulnak, ha elolvassák,

amit Hajnik közöl a sokféle czimen szedett dijakról, birságokról, továbbá a XIV. század óta szokásos *birói kilenczedről* és *tizedről* (nona et decima).

IV.

Wenzel is érdeklődött a régi magyar perjog iránt. Közölt híres régi pereket, ezek közt pl. a lőcsei polgárokét (1421—1429-ből). De érdeme inkább az okiratok felkutatása és közlése, mintsem az elemző, összefoglaló és rendszerező feldolgozás és elvekre s intézményekre való következtetés. Hajnik is végzett diplomatikai tevékenységet, még pedig páratlan terjedelműt. Átkutatta a nagyobb családi, érdekesebb vármegyei s városi levéltárakat, a Dráván innen és túl, továbbá a hiteles helyek archivumait, az országos levéltárat, a nemzeti Muzeum, Egyetem, Akadémia s egyéb tudományos intézet diplomatariumait. Megszólaltatja a nagy gyűjtőeket: Fejért és Wenzelt. Talált itt-ott egyes adatokat: Gyárfás és Király, Knauz és Pesti, Szilágyi és Fraknoi publicatióiban, hálával említi szerzőnk Kovachich Márton Györgyöt, középkori jogéletünk első kutatóját. Legtöbb adatot közöl Hajnik az eddig nyomtatva meg nem jelent okiratokból. Szerencsés szemeivel Hajnik a pergamenteken és függő pecsétetes leveleken eddig nem ismert sok új részletet fedezett fel a mohácsi vész előtti idők magyar bírósági szervezetének és perjogának rekonstrukciójához.

De a Hajnik érdeme nemcsak az, hogy évtizedeken át bele mélyedt a magyar jogélet archeológiájába, hanem főleg az, hogy kutatásainak eredményeként a hazai jogszolgáltatási szervezet és szabályzat keletkezését, fejlődését, rendszerét s intézményszerű működését megírta s közli akadémiai és egyetemi előadásában. Nem «külszerű» jogtörténet az, amit Hajnik ad, hanem az eredeti kútfőkből megírt drámája a nemzet küzdelmének a jogért. Arra tanít Hajnik könyve, hogy a nemzeti élet és jog szerves kapcsolatban áll s a nemzet szellemi hatalmának legközvetlenebb, jellemzőbb, becsebb és eredetibb nyilvánulása a bírósági szervezkedés. Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, III. és IV. Béla, Róbert Károly, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás nemcsak a *politikai*, hanem a *jog-történetben* is kimagasló férfiak, úgy hogy akik nagy királyainkat csak mint hódítókat s őseinket csak mint harczosokat ismerték: Hajnik könyvéből megismerhetik őket, miképen teremtik a jogintézményeket s miképen alkotják a jogszolgáltatásra az akkor legcélszerűbbnek talált önálló szervezkedést. Önként értetődően, hogy minden intézmény a maga virágzási korában, nem pedig késői degenerált állapotában tölté be igazi hivatását.

Tanuljuk megismerni s ebből folyólag megbecsülni a mohácsi vész előtti nagy idők alkotásait, mikor hazánk Európa keletén oly vezető hatalom volt, mint Európa nyugatán Franciaország. A szakkörök szűk határán túl terjedő fontossága van a magyar jogtörténeti kutatásoknak. Multunk megismerése s megbecsülése meg fog óvni bennünket a magyar nemzeti állam kiépítésénél több olyan megfélekezéstől, amelyet 1848-ban, 1867-ben s azóta is tanusítottunk néha a szervezkedő-munkálatoknál. Az államhatalom bármely ágában működő olvasónak jó szolgálatot fog tenni Hajnik könyve. Kitűnik világos, könnyen érthető, szabatos magyarságával. Emeli könyvének használhatóságát a betürendes tárgymutató, mely utal a helyekre, ahol a munkában előforduló perjogi latin műszavak értelmezései olvashatók.

A magyar jogtörténet általában eddig is sokat köszönhetett Hajniknak. Most újabb köszönet illeti az Egyetem és Akadémia jelesét, midőn megjelent a *magyar bírósági szervezet és perjog*, eredeti forrásokból megírt, tudományos önálló-ságú könyve.

Ezzel egy új jogvidékkel gyarapította, előbbre vitte Hajnik a nemzeti jogtudományt.

Dr. Vécsey Tamás.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése és az azzal kapcsolatos kérdések.¹

IV. Azon kérdés, hogy a házassági törvény 99. §-a alapján hozott, az ágytól és asztaltól való különélést elrendelő ítélet ellen van-e helye felebbezésnek, eddig nem volt tisztázva. A korábban fenállott gyakorlat a jogorvoslatot kizárta.² A budapesti kir. ítélő tábla a régebbi gyakorlatot kívánta fentartani.³ Ugyancsak fentartandónak jelzi azt Sztahlo Kornél és Tóth Gáspár.⁴ A Curia azonban szakított a régebbi gyakorlattal s kimondta, hogy ezen ítéletek ellen jogorvoslatnak van helye.⁵

Az igaz, hogy, — amit a Curia végzésében kiemel, — a régebbi jogszabályok szerint a különélés különös joghatály nélkül rendeltetett el, de így van ez most is, mert hiszen a különélés elrendelése ma sem praedictum a bontásra. Az, hogy a korábbi jogszabályok szerint a különélés esetleg a feleknek kijelentései alapján rendeltetett el, most pedig a per adatai annyiban mérlegelendők, hogy a bontó okokra utaló «körülményeknek jelenségeit» keressük, azért nem különbség, mert a különélés elrendelését úgy a korábbi, mint a mostani jogszabályok szerint a cél egysége, — a kibékítés megkísérlése, — foglalja egybe s így ezen határozatok jogi természetükre nézve azonosak.

Lényeges különbség van annyiban, hogy most esetleg a gyermekek elhelyezése, s ezeknek, valamint a nőnek tartása iránt kell intézkedni, ez azonban nem érinti magának a különélés elrendelésének célját s ezzel csak az egyidejűlegesség tekintetében függ össze, s ebből nem folyik azon következtetés, hogy e miatt az egész ítélet ellen a jogorvoslat megengedtesse, hanem csak az, hogy az ítéletnek a gyermekek elhelyezése s a vagyoni igényekre vonatkozó része ellen, és pedig feltétlenül jogorvoslat engedtesse.

Ellenben, véleményem szerint, a különélés elrendelése ellen csak akkor volna jogorvoslat engedendő, ha a különélés elrendelésének egyáltalán nincs helye, így a 77. §. esetén, vagy ha a kereseti jog elenyészett (82. 83. §§.), továbbá a 115. §. második bekezdése s a 147. §. esetében, miután a Curia kimondta, hogy ez esetben a különélés elrendelése mellőzendő. Más esetben azonban, a különélés perelőkészítő jellegére való figyelemmel a régi gyakorlatot kellene fentartani, mely a jogorvoslatot kizárta.

V. A házassági törvény 100. §-a szerint, ha felperes és viszonykereset esetén alperes a különélésre megszabott idő letelte után három hónap alatt a házasság felbontását nem kéri, a perben érvényesített ok alapján a házasság felbontá-

¹ Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 26. és 27. számban.

² Táblai gyak. 30. §. — Sztahlo: Házassági elválás joga 184. I.

³ Így 1898 február 28-án 803. sz. a. kelt végzésével a pestvidéki kir. törvényszéknek a felebbezést hivatalból visszautasító végzését helybenhagyta, «mert az ítélet a peres feleknek nem a házassági törvény 104. §-a értelmében való ágytól és asztaltól való elválását tárgyalja, amely esetben a törvény 107. §-a értelmében az ítélettel is átváltoztatható, hanem a 99. §. alapján a feleknek ágytól és asztaltól való különélését rendeli el, amelyre nézve a 107. §. nem alkalmazható, és amely ítéleti rendelkezés ellen, a *fenálló birói gyakorlat* szerint felebbezésnek helye nincs.

⁴ Sztahlo: Eljárás, 60. I. — Tóth: Magyar házassági jog 181. I.

⁵ A kir. Curia (1899 márczius 14. 154. sz. a.): A másodbíróság végzésének megváltoztatásával az elsőfoku ítélet ellen alperes részéről beadott felebbezés elfogadtatik s a másodbíróság az ügynek érdemi elintézésére utasítatik. *Indokok:* Az ágytól és asztaltól való különélésnek, mint békéltetési kísérletnek az 1894. évi XXXI. tcz. 99. §-a alapján való elrendelésével a bontási kérelem nincs ugyan érdemileg eldöntve, de a per adatai annyiban mégis mérlegelendők, hogy az ágytól és asztaltól való különélés céljaltalan és így el nem rendelő az esetre, ha egyáltalán jelenségei sem forognak fen oly körülményeknek, melyek esetleg bontó oknak minősíthetők, s így miután az ágytól és asztaltól való különélés elrendelésénél esetleg a gyermekek elhelyezésére és vagyoni igényekre vonatkozó fontos kérdésekre nézve is szükséges intézkedés: a 99. §. alapján keletkezett határozatok jogi természetükre és hatályukra nem azonosak lévén az 1894. évi XXXI. tcz. életbe lépte előtt fenállott jogszabályoknak megfelelő azokkal a határozatokkal, melyekkel az ágytól és asztaltól való különélés esetleg a feleknek kijelentései alapján elvontan mint békítési kísérlet minden különös joghatály nélkül ismételve is elrendeltetett: az 1894. évi XXXI. tcz. életbeléptetése után a 99. §. alapján keletkezett határozatokra nézve az előzően fenállott az a gyakorlat nem folytatható, mely szerint az ágytól és asztaltól való különélést elrendelő elsőfoku ítélet ellen jogorvoslat meg nem engedtetett, a másodbíróság végzését tehát ezekből az okokból megváltoztatni, az elsőfoku ítélet ellen alperes részéről beadott felebbezést elfogadni s a másodbíróságot az ügynek érdemi elintézésére utasítani kellett.

sát többé nem lehet kérni. Megfelelőleg alkalmazandó ez esetben a 83. §. második bekezdése s így a határidő folyása szünetel a bontást kérőre nézve, ha a bontás kérésében erőhatalom, vagy cselekvőképtelenség által gátolva volt. Felmerült azon kérdés s még ez időszerint nincs eldöntve, hogy ha az ügyvédi képvisellel bíró fél ügyvédje ezen határidőt elmulasztja, van-e valamely jogorvoslatnak helye? Megjegyzem előzetesen, hogy ha az ügyvéd a különélést elrendelő ítéletet megkapja, a különélésre kitűzött határidő elteltével a bontás iránti kérelmet köteles előterjeszteni, ha csak felétől ellenkező utasítást nem kap.

E kérdés, tekintve a törvény szigorú rendelkezését, különös figyelmet érdemel, mert az ügyvédnek fegyelmi uton való esetleges megbüntetése a fél jogait nem orvosolja, miután az ügyvéd kártérítési kötelezettsége (ügyvédi rendtartás 71. §.) ez esetben a fél helyzetén nem segít.

Ha a házassági törvény 100. §-ában megjelölt határidőben a házasság felbontása, tehát az eljárás folytatása nem kéretik, a törvényszék a további eljárást végzéssel megszünteti.

Határidő elmulasztásáról lévén szó, elsősorban azon kérdés merül fel, hogy van-e igazolásnak helye? Oly értelemben, amint ez az 1881. évi LIX. tcz. 61. §-ában van meghatározva, igazolásnak nincs helye, habár az ellen, hogy a jelen esetben elmulasztott határidő a hivatkozott §-ban jelzett határidők közt helyet foglaljon, akadályt nem látok, házassági perekben a perrendtartás intézkedései megfelelőleg lévén alkalmazandók. Akadály azonban az, hogy a házassági törvény 100. §-a szorosan és szigorúan megszabta azon eseteket, melyekben a határidő elmulasztása nem vonja maga után a törvényben meghatározott jogkövetkezményeket s kizárólag a cselekvőképtelenség és erőhatalom eseteit veszi fel. Ha ezen esetek az ügyvéddel szemben forognak fen (az ügyvéd a felével jogilag egy személynek tekintendő), csak akkor szabadulhat a fél a jogkövetkezmények alól, más esetben nem. Ha az ügyvéddel szemben ily eset fenforogna, annak bejelentése és bizonyítása esetén a törvényszék végítéletet hoz s az indokolásban fejti ki a gátló körülmények fenforogását.

Ily eset alig fordul elő s nem is erről, hanem a vétlen mulasztás esetéről van szó, ez azonban, a fentiekhez képest, az igazolásra alapul nem szolgálhat.

Ha az ügyvéd vétlenül mulaszt, az eljárást megszüntető jogerős végzés ellen *perujításnak van helye* az 1881. évi LIX. tcz. 69. §. 1. pontja alapján, az ügyvéd mulasztásából és pedig hat hó alatt (házassági törvény 83. §.)

Perujításnak a törvény szerint csak ítélet ellen van ugyan helye, azon körülmény azonban, hogy az eljárás végzésileg szüntettetett meg, a hivatkozott § alkalmazhatóságának azért nem lehet akadálya, mert perujításnak sommás végzéssel befejezett váltóügyben is helye van (Curia 1896 nov. 27. 812. sz. a.), és helye van az ellenmondással meg nem támadott fizetési meghagyás ellen is (1893: XIX. tcz. 12. §-a), miután pedig a házassági törvény 100. §-a alapján hozott végzés ítélet erejével bíró, a pert befejező határozat, a perujítás megengedésére nem látok akadályt, a perrendtartás megfelelőleg lévén a házassági perekben alkalmazandó.

A perujítás, mint kivételes jogorvoslat törvényhozási alapja a méltányosság s a perujításnál az, hogy az ügyvéd mulasztása szándékos-e, gondatlanságból eredő-e, vagy vétlen-e, nem jön figyelembe, egyedül az, hogy az ügyvéd mulasztása szolgáltatott okot a félre nézve sérelmes bírói határozatra.

Az 1881. évi LIX. tcz. 69. §-ának 1. pontja szerint akkor van perujításnak helye, ha a fél az által lett ügyvesztessé, mivel az ügyvéd a döntő ténykörülményeket kellő helyen felhozni, vagy tagadni, avagy a rendelkezésére bocsátott bizonyítékokat előadni elmulasztotta.

Mit kell bizonyítani a különélésre megszabott idő elteltétől számított három hó alatt? Azt, hogy a felek közt a kibékülés nem jött létre. Ez alapon indul meg a további eljárás s hozatik meg a bontó ítélet. A házassági törvény 100. §-ában meghatározott határidő elmulasztása folytán pedig azon vélelem támad, hogy a felek kibékültek, illetve, hogy a bontást kérő fél a házasságot felbontó szándékától elállt, házastársának vétkes cselekményét megbocsátotta, s ez alapon szűnik meg a további eljárás, Az eljárás folytatására irányuló kérelem elmulasztása által tehát az ügyvéd azon döntő ténykörülmény felhozását mulasztotta el, hogy a felek nem békül-

tek ki s miután az ügyvéd ezen mulasztása adott okot a félre nézve sérelmes határozat meghozatalára, nem látok arra akadályt, hogy a perujításnak ez alapon hely adassék.

Ezen kérdést mindenesetre a méltányosság alapján kell eldönteni, a méltányosság pedig azt követeli, hogy ily esetekben a fél jogai orvosoltassanak.

Ligetközi Iván,
pestvidéki kir. törvényszéki bíró.

Különfélék.

— **Vitás elvi kérdés.** A m. kir. Curia felülvizsgálat-tanácsa a következő elvi kérdést terjeszti a Curia polgári tanácsának teljes-ülése elé: «Azokban az esetekben, amelyekben a kir. törvényszék mint felelőbírói bíróság a tanukat közvetlenül hallgatja ki, vagy az eskü alatt kihallgatott felet vallomására megesketti, s a felelőbírói tárgyalásról felveendő jegyzőkönyvet a tanu, illetve az esküt tett fél által alá kell-e íratni, avagy elégséges, ha az 1893. évi XVIII. tcz. 48. §-a 5. pontja értelmében, a tanu, illetve fél aláírását mellőzve csupán a tanu vallomásának, illetve az eskü alatt kihallgatott fél nyilatkozatának eredménye felvételik?»

— **Az ítéletek sajtó útján való közlése.** Bizonyos esetekben a bírói ítéleteknek a marasztalt fél költségén leendő hírlapi közzététele elrendelendő. Ezen törvényes rendelkezést némely hírlapok kiadói kiaknázzák, anélkül, hogy az érdekelt fél ez ellen védekezhethetné. Így a szegedi ügyvédi kamara jelentésében panaszolja, hogy egy borhamisítási ügyben hozott 110 soros ítéletnek hat lapban való közlése fejében 1378 frot volt kénytelen a marasztalt fél fizetni.

— **A szegedi ügyvédi kamara évi jelentésében** kiemeli, hogy a bírói határozatok kiadmányozása lassu a szegedi, nagybecskereki, módosi, zsombolyai járásbírósnál.

— **A szegedi törvényszéknél** negyvenkrajczáros napidíjasok működnek.

— **Bíró kártérítési felelőssége.** A m. kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata helybenhagyatik.

Indokok: Az 1871: VIII. tcz. 66. értelmében a bíró vagy bírósági hivatalnok kártérítéssel csak azért a kárért tartozik, melyet valakinek hivatalos eljárásában, cselekvése vagy mulasztása által akár szándékosan, akár vétkes gondatlanságból okozott. Az idézett §. a kártérítési felelősség megállapíthatóságának feltételül tehát a szándékos vagy vétkes gondatlanságból okozott kártételt kívánja meg, illetőleg állítja fel. A fegyelmi okozat egyedül arra van alapítva, hogy a szombathelyi kir. törvényszék felelőbírói bírósága W. A. ellen 22 frot s jár. iránt lefolytatott sommás perben az ítélt dolog fenforgását helytelenül állapította meg, s ez alapon őt keresetével helytelenül utasította el. Az ítélt dolog beálltára alapított kifogás a per érdemére vonatkozván, az csakis a per anyagának bírói mérlegelése folytán bírálható meg, a bírálat eredményét képező bírói határozat helyes, vagy helytelen voltának felülbíráása pedig a fegyelmi eljárás körén kívül esvén, az sem határozható meg, hogy a felelőbírói bíróság helyesen vagy helytelenül tekintette-e az említett sommás perben az ítélt dolgot beállottnak? Következésképpen arra nézve, hogy magánpanaszosnak pervesztése által szenvedett kára a felelőbírói bíróság által szándékosan vagy vétkes gondatlanságból okoztatott volna, a fegyelmi panaszban semmi adat nem lévén, ez a fegyelmi eljárás megindítására nem alkalmas. (1899 június 17. 180. sz. a.)

— **Hamis eskü.** Egy németországi perben a kihallgatott tanutól nem kérdezte a bíró, hogy volt-e büntetve vagy nem és vallomására az esküt tőle ki is vette. A felelőbírói bíró a tanu újbóli kihallgatását fogyanatosítván, előéletére nézve megkérdezett, mire a tanu azt válaszolta, hogy csupán testi sértés miatt állott ki büntetést. Az elnök további kérdésére, vajon hamis eskü miatt nem volt-e megbüntetve, tanu tagadólág válaszolt. A tárgyalás után kitűnt, hogy a tanu hamis eskü miatt öt évi fegyházzal lett megbüntetve és a tanuzástól is eltiltatott. Bünvádi eljárás indítván most a tanu ellen, gondatlanságból letett hamis eskü miatt 10 havi fegyházra ítéltetett.

A Magyar Jogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frotért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egyet pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő iven.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A kikötményről. *Huf József* soproni ügyvédttől. — A jegyajándék visszakövetelhetőségéről. *Dr. Jacobi Béla* budapesti ügyvédttől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére.

Ha a német polgári törvénykönyv birtoktanát átérteni akarjuk, tüzetesen kell ismernünk a birtokelmélet azon alakját, melyet az ugynevezett uralkodó iskola (Savigny, Puchta, Arndts, Windscheid, stb.) létesített, de ismernünk kell azon öldöklő kritikai hadjáratokat, melyekkel Ihering ezen elméletet teljesen agyonczáfolta.

Ihering e diadalt látnoki szémmel előre látta, annak halála után való biztos bekövetkezését rendithetlen hittel remélte.

Az uralkodó tanra az első csapást mérte a «Grund des Besitzschutzes» című művével (megjelent a «Jahrbücher für Dogmatik des römischen und deutschen Privatrechtes» IX. kötetében és külön kiadásban 1867-ben), de annak idején még számos ellenzésre talált eszméi csak bizonytalanságot s nyugtalanságot keltettek, nézetem szerint leginkább azért, mert tevékenysége inkább negatív volt, rombolta és zuzta az uralkodó tan positióit, de elméletének sem didaktikai, sem legislatív formulázást nem adott, hogy tanai akár tan-, akár törvénykönyvbe illeszthetők lettek volna.

Ezt aztán fényesen helyrehozta a Besitzwille, mely 1889-ben megjelent és a kérdést minden oldalról megvilágította.

Művéről valóban mondhatni, mit Schopenhauer mond Kantról: «elolvasásánál úgy érezzük magunkat, mintha sötétből egy világos terembe lépnénk».

Tálán tudományos munkának oly fényes gyakorlati hatása nem volt, mint e műnek.

A német polgári törvénykönyv Ihering eszméinek korlátlan diadalát jelenti.

A törvényjavaslat teljes átdolgozást nyert Ihering irányelveinek teljes adoptálásával.

Az animus domini a törvénykönyvből teljesen kiküszöböltetett.

Sőt azt hiszem, Ihering elveinek megvalósításában még tulmentek intentióin,¹ a detentor és birtokos teljes azonosításával.

Jelen tanulmányomban mindenekelőtt az uralkodó tant Savigny, Puchta, Arndts, Windscheid és Hartmann Gusztáv² alapján kívánom rendszeresen előadni, természetesen az árnyalati különbözések mellőzésével.

Azután Ihering bírálatát és pozitív birtoktanát fejtem ki, mire a német polgári törvénykönyv birtoktanára áttérek.

Végül a magyar polgári törvénykönyv alapvázlatával fogok foglalkozni.

¹ Ezt alább részletesen fogom kimutatni.

² Előadásai nyomán.

I.

Az 1803. év, melyben a 23 éves Savigny «Recht des Besitzes» című műve megjelent, korszakot alkot nemcsak a római birtoktanban, de az összes római jog tudományos művelésében.

Ezt legelkeseredettebb ellenfelei is beismerni kénytelenek.

A széles látkör, a jogforrások souverain uralása, a logikai concentratio, a merész anyag művészi csoportosítása, a kristálytiszta nyelvezet első helyet biztosítanak neki a jogirodalom történetében.

Hibája, hogy előbb felállította elméletét, annak főelveit és ilyen praecipitióval neki ment a forrásoknak és erőszakolt magyarázattal azt olvasta ki a forrásokból, ami előre megállapított elméletének támogatására szolgált.¹

Leggyöngébb része a birtokvédelem tana. Ennek oka az, hogy első kiadásakor még Gaius fel nem fedezettett.²

Savigny csak azzal kezdi a birtok fejtegetését, mint majd minden elődje s utódja, hogy az a legkomplikáltabb és legszövevényesebb tan, de mint szellemdus író azt idézetbe burkolja, idézi Leysert és Sibeth-et, kik majd kétségbe estek a birtoktan nehézségei felett.

Savigny kiindulási pontja a «detentio».

A detentio pedig nézete szerint azon állapot, melynél fogva nemcsak saját behatásunk a dologra lehetséges, de minden idegen behatás arra lehetetlen.³

Ezen állapot nem jogi, hanem csak természetes és így jogi, illetve törvényes szabályozást nem is igényelne, de miután jogi fogalomra vonatkozik, maga is jogi fogalom, a törvényhozás tárgyává válik.

Ugyanis miután a tulajdonjog a jogi lehetőség a dologra önkényesen behatni és attól mindenkit kizárni, ennél fogva a detentio a tulajdonjog gyakorlását képezi⁴ és így a detentio a természetes állapot, mely a tulajdon, mint jogi állapotnak megfelel, azzal correspondeál.

Ekkép tehát a tulajdonosnak joga van a dolgot birni, ez a jog a birtokra (jus possidendi).

A birtok azonban nemcsak jogok következménye, de a birtokkal is jogi következmények vannak összekötve: jus possessionis.

Igy tehát a birtok, ennek szerzése és elvesztése, jogi szabályozást igényel.

Tehát megállapítandó, mi módon emelkedik a detentio, a tényleges, merőben természetes állapot jogi fogalom, birtokká jogi értelemben).

¹ Ép ellentéte e tekintetben Beckkernek, kinek mintegy főtörekvése a forrásokban csupán elismernést kideríteni.

² De különben Gaiust csak Studemund aknáza ki teljesen néhány év előtt.

³ Ezen definitio a legelterjedtebb és a legtöbb tan- és kézi könyvbe átment, bár helytelensége evidens. Hiszen e szerint birlálnám az erdőt, ha azon egy fejszével keresztül megyek. E fogalomhatározást még olyanok is kifogásolják, kik — mint Hartmann Gusztáv — a Savigny-féle birtokelméletet nagyban adoptálták.

⁴ Világos, hogy a detentio nem képezi a tulajdonjog gyakorlását, hanem csakis előfeltétele a tulajdonjog gyakorlásának, amennyiben az uti, frui, consummere-t a dolog gazdasági használatának főbb formáit közvetíti, lehetővé teszi.

1. Miben állanak ezen jogi következmények, melyekkel csak a birtok (possessio) és nem a detentio is bír?

2. Mi hiányzik a detentióhoz, hogy birtokká (possessio-vá) legyen, vagyis milyen elemnek, milyen alkatrésznek kell a detentióhoz hozzájárulni, hogy possessióvá emelkedjék?

A régibb jogtudomány oly gyönyört talált a birtokkal járó jogkövetkezmények gyűjtésében (ius possessionis), mint a fősvény az aranyokban. Savigny említi, hogy egy régibb jogtudósna 72 ily jogkövetkezményt sikerült összegyűjteni.

Savigny szerint a birtoknak csak két ilyen jogkövetkezménye van, a védelem inderdictum által és az usucapio.

A tulajdonszerzést traditio és occupatio¹ által, a publicianabeli védelmet, a fructus perceptiót, a kényelmes alperesi szerepet a rei vindicationál, a jogos védelmet és a jus retinendit határozottan és tüzetes indokolással kiküszöböli a birtok jogi következményei köréből.

Most tehát már meg van adva a különbség a detentio, mint merőben természetes tényleges állapot és a possessio, mint jogi birtok közt.

A detentio nélkülözi a possessorius védelmet és usucapióra nem vezethet.

A terminológiára nézve pedig kifejti, hogy eredetileg, míg csak detentio, a tényleges állapot létezett és vele szemben más fogalom, t. i. a jogi birtok nem állott, az (a detentio) «possessio»-val minden jelző nélkül megjelölhető volt, miután bővebb megkülönböztetésre szükség nem lehetett.

Ezen viszony azonban bizonyos körülmények közt jogviszonyná válhatik, t. i. usucapio által tulajdonná lehet, akkor a possessio a civilis jelző által különböztetett meg az előbbtől.

Civilis possessio tehát a birtok, mely usucapióra vezethet, ellentétben úgy azon possessióval, mely interdictumbeli védelemben részesül ugyan, de elbirtoklásra nem vezet, mint az egyszerű detentióval, mely sem elbirtoklásra nem vezet, sem possessorius védelemben nem részesül.

Most tehát e két utóbbi fogalmat is meg kellett egymástól nyelvtanilag megkülönböztetni és így alakult az a jogi terminologia, hogy possessio (jelző nélkül) a possessorius interdictumok által védett birtok, possessio civilis az így védett és egyszersmind elbirtoklásra vezető birtok, possessio naturalis pedig a merőben természetes állapot: a detentio, mely úgy az interdictumbeli védelmet, mint az usucapiót nélkülözi.

(Folyt. köv.)

Dr. Klein Ede.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kikötményről.

Sem magánjogunkban, sem az osztrák polgári törvénykönyvben nem akadunk a kikötményre mint önálló jogintézményre; arról egyedül végrehajtási törvényünk 191. §-a tesz említést, amennyiben annak a végrehajtási eljárásban mi módon való kielégítését meghatározza.

A kikötmény pedig a gyakorlati életben naponta előfordul, különösen a földmivelő népnél, hol az elaggott szülők gazdaságukat egyik vagy másik gyermeköknek olcsó áron tulajdonul átadják, maguknak pedig azon több vagy kevesebb használati jogot tartanak fen és az átvevő azonkívül kötelezi magát bizonyos szolgáltatások teljesítésére.

Az ilyen átadási szerződések közönséges tartalmának ismertetésére szolgáljon egy példa. A szülők átadják fiuknak a legalább 5000 frtot megérő telküket 2000 frtéért, mely átvételi árnak a fele leányuknak az átadók halála után aránylagos részben kifizetendő, tehát mindegyik átadó szülő

halála után külön-külön 500 frt. Azonkívül fentartják maguknak a haszonélvezeti jogot egy szántóra és egy rétre nézve, a lakásjogot az átadott ház egyik szobájában, a használati jogot a közös konyhára, padlásra, istállóra és pinczére nézve, nemkülönbben kikötik maguknak, hogy az átvevő nekik évenként négy mérő búzát, hat mérő rozsot, egy öl fát, 80 liter zsirt, naponkint pedig egy liter tejet kiszolgáltatni és évenként 20 frtot készpénzben kifizetni köteles legyen.

Ezen példából látni, hogy a kikötmény rendszerint 1. szolgalmi jogból, 2. dologi teherből és 3. életjáradékból áll. De nem kívántatik meg okvetetlenül, hogy mind a három jogintézmény együtt szerepeljen a kikötményben, hanem elég ezek közül kettő; szükséges azonban, hogy a felsorolt három jogintézmény közül legalább kettő legyen kikötve, minthogy különben csak szolgalmi jogról, vagy dologi teherről vagy életjáradékról szólhatunk, nem pedig kikötményről.

A kikötmény tehát, mely különben az átadók részéről harmadik személy javára is rendelkezhető, kötelmi viszonyból keletkezik, melybe a szerződő felek egymás irányában lépnek, és ennél fogva érvényesíthetők az abból folyó jogosítványok a jogosítottak által a személyesen kötelezettek ellen, tekintet nélkül arra, vajon telekkönyvileg biztosítva lett-e az, avagy nem.

E tekintetben nézeteltérés nem nyilvánult mindeddig, de vitás az a kérdés, vajon kiszolgáltatandó-e a kikötmény egész terjedelmében az egyik átadónak, midőn a másik elhalt (vagy arról lemondott)?

Az egyik nézet szerint a kikötmény dologi teher minőségénél fogva egyetemleges követelés természetével bír és így a tulélő átadó házastárs a kiszolgáltatást az egész terjedelemben követelheti, amittől eltérésnek csak akkor van helye, ha előre kikötött, hogy az egyik átadó elhaltával a kikötmény kiszolgáltatása a felére szoríttassék.

Minthogy a kikötményben rendszerint nemcsak dologi teher, hanem haszonélvezeti- és használati jog, valamint életjáradék is foglaltatik, az pusztán dologi tehernek nem tekinthető; de ha a kikötmény csupán dologi tehernek volna is tekinthető, nincs törvény, mely azt az egyetemleges követelés természetével ruházná fel.

Egy másik nézet szerint a tulélő átadó házastársnak azért szolgáltatandó ki az egész kikötmény, ha az a kötelezettek ingatlanaira telekkönyvileg bejegyezve van, mivel így jelzalog lekötési természetű, mely egyetemleges dologbani jog a lekötött ingatlan értéke erejéig kielégítendő; a kikötmény nyugdíj természetével is bír, mely a már előbb tényleg teljesített szolgálatoknak kiérdemelt díjazása, mely meghatározott idők szerint meg nem osztható segély.

Ez a nézet sem helyes, mivel a jogok telekkönyvi bejegyzés által annyiban, amennyiben a jogosítottak és kötelezettekéről van szó, hatályukban semmi változást nem szenvednek, hanem csak harmadik személyek irányában azoknak kielégítése biztosíttatik; nyugdíjról pedig azért nem lehet szó, mivel kikötmény esetében a több átadó semmi szolgálatot nem tett, hanem csak valamely vagyonértéket engedett át a kötelezettnek, ki ezen vagyonértéket bizonyos átvételi ár fizetése és ellenszolgálat teljesítése által — ha nem is egészben készpénzzel — megveszi.

A harmadik nézet szerint a kötelezett (átvevő) a kikötményt képező szolgáltatásoknak és fentartott jogoknak biztosítása által a jogosítottak irányában oly egységes és meg nem osztható kötelezettségnek teljesítését vállalta magára, mely az egyik átadó elhalálása után az egész jelzalogul lekötött ingatlanra kiterjedőleg egészben a hátramaradt átadót illeti meg.

Ez a nézet szintén nem fogadható el helyesnek; mert abból az következne, mintha telekkönyvi biztosítás által valamely jognak a hatálya a jogosított javára a személyesen kötelezett irányában jobban kiterjeszthető volna, vagy más

¹ Szembeszökő a következtetlenség, hogy a traditiót és occupatiót a jus possessionisból kizárja, az usucapiót pedig elfogadja.

szóval, mintha a jogosított több jogot érvényesíthetne a kötelezett ellen, mint amennyit telekkönyvi biztosítás nélkül igényelhetne. Ezen nézet helytelensége könnyen kimutatható: 1. ha a telekkönyvileg biztosított kikötmény a telekkönyvi bejegyzés ténye által egységessé és meg nem oszthatóvá válnék, akkor ugyanazon az alapon a zálogjog bejegyzése folytán a fizetési kötelezettség is egyetemlegessé válnék, és az adóstársak pusztán a telekkönyvi bejegyzés miatt a kölcsön egyetemleges visszafizetésében volnának elmarasztalhatók, ami pedig a kötelmi jogszabályokkal ellenkezik, mert egyetemlegességről szerződés folytán keletkezett kötelmi viszonyról csak akkor lehet szó, ha az kikötött; 2. ha az egyik átadó jogosítva van a másik átadó elhalta után az egész kikötményt igénybe venni, akkor teheti azt a másik átadó élteben is, mert mivel sem indokolható, hogy joga csak a másik átadó elhalta után nagyobbodhassék, miután az elhaltnak joga sem örökösödés, sem szerződés útján nem szállott a tulélő átadóra, ami különben sem lehetséges, mert hisz a kikötmény a jogosított személy élettartamához van kötve;* 3. ha az egyik átadó által a másik átadó az elhaltat illetett járandóságra nézve törlési engedélyt adhatna, csak-hogy nincs telekkönyvi bírő, aki a még életben lévő átadó nyilatkozata alapján az elhunyt átadót illetett járandóságra nézve a törlést megengedné. Egy szóval nincsen sem törvény, sem jogszabály, melyre ezen nézetek egyikének vagy másikának támogatására lehetne hivatkozni.

A szóban forgó kérdés legbiztosabban azon általánosan helyesnek elismert jogszabály alapján oldható meg, hogy a több jogosított közül az egyik csak két esetben követelheti a kötelezettől (vagy kötelezettektől) az egész tartozás teljesítését, még pedig:

1. ha az a dolog természete szerint meg nem osztható.

A felhozott példában tehát az egyik átadó a másiknak halála után az átadott ház meghatározott szobájában való lakást és a közös konyhára padlásra — istállóra és pin-czére vonatkozó használati jogot mint megosztathatlan jogot továbbra is egészben követelheti.

2. Ha az átadási szerződésben határozottan és kifejezetten ki lett kötve, hogy a tulélő átadó az egész tartozás (kikötmény) igénybe vételére a másik átadó elhalta után jogosítva legyen (correalitás).**

Huf József.

A jegyajándék visszakövetelhetőségéről.

A házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. 3. §-a arról intézkedik, hogy az a jegyes, ki az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépett, vagy a másik jegyesnek a visszalépésre alapos okot szolgáltatott, a másik jegyesnek és rokonainak a kötendő házasság céljából tett kiadások erejéig kártérítéssel tartozik és köteles azt, amit neki a másik jegyes vagy annak rokona a kötendő házasság okából ajándékozott vagy az eljegyzés jeléül adott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtéríteni köteles.

Ezen szakasz tehát kizárólag csak arra nézve tartalmaz intézkedést, hogy az eljegyzés felbomlása esetén a visszalépő fél, vagy az, ki a visszalépésre alapos okot szolgáltat, a kapott ajándékok és a másik félnek okozott kár tekintetében minő kötelezettséggel tartozik.

Előrebocsátom, hogy rövidség okából az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépő jegyest, vagy azt, aki a másik félnek a visszalépésre alapos okot szolgáltat, egyszerűen vétkes félnek, a másikat pedig vétlennek fogom nevezni.

A hivatkozott szakaszban, miként már említém, csak a vétkes fél kötelezettségeiről van szó, a vétlen félre nézve pedig csupán azon megjegyzés foglaltatik, hogy az általa vagy rokona által a kötendő házasság okából a vétkes féllel szemben tett ajándékozási ígéret hatályát veszti.

Nem szól tehát ezen szakasz arról, hogy mi történik azon ajándékokkal, melyeket a kötendő házasság okából a vétkes fél juttatott a vétlennek.

* V. ö. az osztrák polgári törvénykönyv 529. §-át.

** V. ö. az osztrák polgári törvénykönyv 888—892. §§-ait.

Ha a fenti szakaszból következtetést vonni nem akarunk s nem annak szövegezéséből akarjuk e kérdés megfontolását interpretálni, hanem egyszerűen az érvényben levő magánjogi szabályok s az anyagi igazság szempontjából óhajtuk e kérdést megoldani, úgy feltétlenül azon eredményre kell jutnunk, hogy a vétlen fél is tartozik az általa kapott ajándékot a vétkes félnek visszajuttatni; mert hiszen csak nem áll jogában megtartani oly ajándékot, — habár az eljegyzés felbomlásában teljesen vétlen is, — melyet a vétkes fél csupán a kötendő házasság okából juttatott kezeihez.

Senki más kárán jogtalanul nem gazdagodhatik s így, teljesen eltekintve a kérdés erkölcsi oldalától, a vétlen fél már ezen magánjogi elv alapján is tartozik a kapott ajándékokat a vétkes félnek visszaadni. De teljesen ellenkező következtetésre jutunk, ha az eljegyzés jeléül s a kötendő házasság okából tett ajándékozási ígéretre vonatkozó fenti szakaszt akár logikailag, akár grammatikailag alapon interpretáljuk.

Ugyanis a hivatkozott szakasz csak a vétkes félre nézve állapít meg kötelezettségeket, de a vétlen félre nézve nem, miből önként következik, hogy a vétlen félnek ily esetben nincsenek is kötelezettségei. De hogy ez volna az illető szakaszból levont helyes következtetés, mutatja azon clausula is, mely az ezen szakasz első bekezdéséhez fűzve van, azaz, hogy a vétlen fél, illetve rokonai által a kötendő házasság okából tett ajándékozási ígéret hatályukat veszti. Ezen clausula tehát ismét csak jogot állapít meg a vétlen fél részére, miből tehát szintén csak az következik, hogy a vétlen félnek ilyen esetben kötelezettségei nincsenek is.

Ezen szakasz kibuvót sem hagy fen magá után, mivel ilyenmő kötelezettségekről még csak említést sem tesz, s illetve azoknak elbírálását semminemű más törvénynek fen nem tartja. A vonatkozó szakasz tehát csupán és kizárólag a vétlen felet veszi oltalma alá, részére különböző jogokat állapít meg, de kötelezettségeket csak a vétkes félre ró.

De hogy a törvényhozó intentiója tényleg az volt, hogy az eljegyzés felbomlása esetén a vétkes fél az általa adott ajándékokra nézve visszakövetelési joggal ne birjon, kitűnik a törvényjavaslat indokolásából is, mely azt mondja, hogy senki sem származtathat jogot a feltevésnek önön vétke által előidézett meghiusulásából.

Szerény nézetem szerint azon magánjogi elv, hogy senki más kárán jogtalanul nem gazdagodhatik, sokkal erősebb az ép most említetté, s így ha tekintetbe vesszük különösen azt, hogy a vétlen fél a törvény értelmében amugy is teljes kártalanítás illeti meg a vétkes fél részéről, rendkívül nehéz az anyagi igazságot megtalálni akkor, ha a vétlen fél a teljes kártalanításon felül még a kapott ajándékokat is megtartani jogosítva volna.

Ha tehát a vétkes fél visszakövetelési joggal egyáltalában nem bir, úgy az eljegyzés jeléül adott ajándékok egyszerű foglaltat jellegére sülyednének, mivel azokat az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépő fél, miként az egyszerű foglaltat, elveszti s azoknak visszakövetelésére semminemű igényt nem tarthat.

Az ilyenmő ajándékozást azonban nem szabad azonosítani a közönséges foglaltatval, mivel a kötendő házasság sem azonosítható a közönséges magánjogi szerződésekkel. Az eljegyzés alkalmából történt ajándékozás érvénye — nagyon természetes — a kötendő házasságtól van függővé téve s ezért, ha a házasság létre nem jön, az ajándékozott dolgok visszakövetelhetők s nem szabad különbséget tenni a között, hogy a visszakövetelő fél vétkes volt-e vagy vétlen az eljegyzés felbomlásában, hiszen a vétkes fél amugy is kártérítéssel tartozik az okozott kiadások erejéig a vétlen félnek.

Hogy a hazai bíróságok az általam helytelennek jelzett, de a törvényből folyó következtetést vonták le a hivatkozott szakaszból, legjobban mutatja a balassagyarmati kir. törvényszéknek mint felelőbírósnak 1898. D. 45. sz. ítélete, melyben a bíróság felperes vőlegényt elutasította 160 frt s jár. iránti követelésével azon alapon, mivel a menyasszony alperesnek a visszalépésre alapos okot szolgáltatott s a törvényből kifolyólag a vétkes félnek visszakövetelési joga nincsen.

Dr. Jacobi Béla,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Jog és erkölcs.** A jognak és törvényeknek oly módon való kezelése, hogy a gyenge, a tehetetlen, a kis ember el ne nyomassék, mód felett ne terheltezzék: egyik legfontosabb követelményét képezi a jogszolgáltatásnak. Hogy ez a köve-

telmény mikép ment át bíráinknak a tudatába, arra élénk világot vet a jelen szám mellékletén 283. szám alatt közölt eset. Felperesnő mint szabásnő volt alperes üzletében állandóan alkalmazva. Előzetes bejelentés nélkül három napig elmaradt az üzletből, negyednap megtörtén jelent, hogy kis gyermeke halálosan megbetegedett volt, meg is halt, tegnap temették. Alperes azonnal elbocsátja az anyát szolgálatából, mert a gyermek ápolását más is végezhetné volna, és mert felperesnő be nem jelentette elmaradását. Hogy mi mindent lehet jogosnak találni és jogi szabálylyal megokolni, azt mutatja az a hihetetlen tény, hogy az elsőbíró alperesnek ezt az eljárását helyesnek s igazoltnak mondva ki, a felmondási időre járó díjazás iránti keresetet elutasította. Szerencsére, hogy nem pusztán ténykérdésről volt szó és így a felsőbb bíróság is beleszóllhatott abba, hogy mi itt a jog, és kell-e a bírónak azt sanctionálni, ami az erkölcsi érzületet megbotránkoztatja.

A budapesti kir. táblán a váltóperek meglehetősen lassúsággal intéztek el. Egy olvasónk konkrét esettel bizonyítja, hogy múlt év augusztus 24-én felterjesztett pere maig sincs elintézve.

Cselédszerző bejegyzett kereskedő. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél be van jegyezve K. «foglalkozást közvetítő és cselédszerző», aki könyvkivonatára alapított pereiben a perrendtartás 35. §-ában megállapított illetékességi jogkedvezményt vindikálja magának.

A szőlőkarók elvétele. A kolozsvári kir. ítélő tábla 1899 május 4-én 1051/1899. III. sz. a. következően ítelt: «a kir. járásbíró... ítéletének megváltoztatásával B. N. az 1894. évi XII. tcz. 95. §-ának a) pontjában meghatározott kihágásban mondatik ki bűnösnek... *Indokok:* Miután B. N. vádlottnak azon cselekménye, hogy a szőlőből fűtőanyagot képező 3 drb karót jogosulatlanul összeszedett és elvitt: az 1894. évi XII. tcz. 95. §-ának a) pontjában meghatározott kihágás tényálladékanak felel meg, a nevezett vádlottat ezen kihágásban kellett bűnösnek kimondani...»

Kevéssel utóbb, és pedig 1899 május 24-én 1552/1899. II. sz. a. kelt ítéletével egy másik járásbíró ítéletét — (mely szerint «vádlottak azon cselekménye, hogy az N. N. szőlőjéből szőlőkarót loptak, még pedig előbbi 20 darabot, utóbbi 13 darabot... a Btk. 333. §-ába ütköző és az értékre való tekintettel a Btk. 334. §-a szerint minősülő lopás vétségét képezi») — indokainál fogva helybenhagyta, mert «az ellopott karók nem tekinthetők oly dolgoknak, melyeknek ellopása az 1894. évi XII. tcz. 95. §-ának a) pontjába ütköző kihágást képez». Eme bírói határozatokhoz egy olvasónk a következőket fűzi: Ezen merőben ellentétes ítéletek közül véleményem szerint az előbbi a helyes.

Az 1894. évi XII. tcz. 95. §-ának a) pontja szerint aki a szőlőből füvet, trágyázó vagy fűtő anyagot szed... kihágást követ el. A szőlőkaró, mely a szőlőtökének ugyyszólván tartozékát képezi, s annak miveltére szolgáló gazdasági eszköz, ha onnan kivéttetik, használható ugyan egyéb célra is, de legelső sorban, s leginkább fűtésre szolgálhat. Szőlőből a szőlővesszőkön és szőlőkarókon kívül egyéb fűtőanyag nem is szedhető, s így nem képzelhető, hogy a szőlőkarókat a törvény az 1894. évi XII. tcz. 95. §-ának a) pontjában említett, szőlőből kiszedhető fűtőanyagnak tekinteni ne akarta volna. Ha a szőlőtökék kiásása és elvitele, ha a szőlőtökén termelt gyümölcsök (szőlőfűrtök) elvétele kihágást képez: akkor nincs ok rá és nem egyeztethető össze az 1894. évi XII. tcz. szellemével, hogy a szőlőkarók elvétele ezeknél szigorubbán büntetessék.

Dr. X.

Zugirászat. A kir. Curia 6484. sz. határozatával jogerős lett egy vidéki járásbíró ítélete, melylyel S. Gy. községi jegyző *ötven forint* pénzbüntetésre ítéltetett, amiért üzletszerűleg foglalkozott felek képviselésével. Ha minden zugirász jegyző ellen csak ilyen — szerintünk igen alacsony — büntetés szabhatók ki, ez évente tekintélyes összeggel nagyobbítaná a pénzbüntetési alapot.

A Magyar jogi lexicon második kötete augusztus hónap folyamán jelenik meg.

A pozsonyi jogakadémián az 1898—99. évben 197 joghallgató volt beírva. Ösztöndíjt élvezett 21 hallgató 5718

forintnyi összegben, és 25 db. aranyban. Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 15,790 kötetből állott. Az akadémián fenálló jogász-segélyző-egylet alaptőkéje 22,100 frtnyi értéket képvisel.

Mikor az alsóbbhatóság megfelelbezi a megváltoztató határozatot. (A belügyminiszternek 35,389/99. szám alatt A. vármegye közönségéhez intézett rendelete.) A vmegye alispánja II-od foku határozatával hatályon kívül helyezte az a—i járás főszolgabírájának egy végzését. Ezen II-od foku alispáni határozat ellen az első fokban eljáró főszolgabíró felebbezést jelentvén be, a vonatkozó iratokat az alispán végeldöntés céljából hozzám terjesztette fel. A főszolgabíró felebbezését ezennel visszautasítom, mert az alsóbb foku hatóság az általa elbírált ügyben felettes hatósága által hozott határozat ellen hivatalból felebbezéssel nem élhet.

Gazda és cseléd közötti kártérítési kérdések elbírálása a bíróságok hatáskörébe tartozik. A m. kir. miniszterium, a k—i kir. járásbíró és A. vármegye alispánja között felmerült hatásköri összeütközés esetét, 1899. évi június 14. napján tartott tanácsában az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* N. Lajos n—i lakosnak, D. Péter cseléd ellen cselédber visszatérítése, továbbá egy elégett bunda ára fejében 15 frt, valamint kifolyt pálinka ára fejében 8 frt 40 krnyi kárkövetelés megfizetése iránt indított ügyében, A. vármegye alispánja 1898. évi április hó 21-én 10,350. sz. a. hozott határozatával panaszolt D. Pétert 6 frt 87 kr. előre felvett cselédber visszatérítésére kötelezte; kárkövetelésével azonban panaszos N. Lajost az 1876. évi XIII. tcz. 119. §-a értelmében a rendes per útjára utasította. Ennek folytán panaszos kárkövetelését a k—i járásbírósnál érvényesítette; ezen járásbírósnak azonban az 1898. évi július hó 18-án 1898. Sp. 235/2. sz. a. hozott végzésével a bíróság illetékességét leszállította, mert a gazda és cseléd közötti viszonyból eredő követelések elbírálása az 1876. évi XIII. tcz. 119. §-a értelmében a szolgabíró hatáskörébe tartozik. Ezek szerint jelen ügyben a k—i kir. járásbíró és A. vármegye alispánja között hatásköri összeütközés esete merült fel. A kártérítési ügyre vonatkozó eljárást a bíróság hatáskörébe kellett utalni, mert a járásbíró által hivatkozott törvényszakasz értelmében, a gazda és cseléd között a szolgálati szerződési viszonyból felmerülő kártérítési kérdéseknek elbírálása a bíróságok hatáskörébe tartozik. (69,054/99. B. M. sz. a.)

A jogi noviciatus. Ausztriában 1898-ban 1009 jelölt állott előkészítő bírósági szolgálatban. Az ügyvédjelöltek száma 1529, a közjegyzőjelölteké 469 volt.

«53 évi börtön.» E cím alatt kelt ki a «Vorwärts» című berlini napilap valamelyik vezércikkében a drezdai esküdtzéki bíróság egy ítélete ellen.

«Szászország — így szól többek között a cikk — igazi otthona a proletariatus és reactio harcának. Szép mezbe burkolt erőszak és alatomosság a domináló elvek és köztudomása a legfőbb szász bíróság joggyakorlata, mely gyakran minden körülírás nélkül szűkebb jogkörűeknek declarálja a munkásosztály embereit, mint más osztályhoz tartozókat.»

E kitételek miatt rágalmazás címén helyezettett vád alá a lap szerkesztője.

A berlini Landesgericht előtt a védő az állított tények valóságának igazolhatóságát kérte és azt indítványozta, hogy a drezdai Landesgerichtnek az utolsó 10 évben hozott néhány ítélete olvastassék fel, amelyekből majd világosan kitűnik, hogy a sérelmes cikk állítása indokolt-e.

Az ügyész az indítványt ellenezte, mert, véleménye szerint, egy a jog szempontjából megtámadható ítélet semmikép sem lehet bizonyíték a bíró jóhiszeműsége ellen.

A törvényszék — mint 21. számunkban jeleztük, — a védő indítványának helyt adott, mire a drezdai Oberlandesgericht néhány ítéletét beszerezték és felolvasták. Az egyik ítélet indokolása ugy szól, hogy szociáldemokrata célból eszközölt gyűjtések mind «közveszélyesek».

A törvényszék ítéletében nem látta a sérelmes cikkben a szász Oberlandesgericht joggyakorlatát összefüggésbe hozva a reactio intézkedéseivel s így csak a pártoskodásról szóló rész elbírálására terjeszkedett ki. Erre nézve pedig — a törvényszék véleménye szerint — sikerült vádlottnak a felolvasott ítéletek közül hárommal állítása helyességét beigazolni, miért is vádlott felmentetett.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kisebbségek védelme. V. — A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére. Dr. Klein Ede szepsii ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Birói egyezség. Dr. Pap József ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kisebbségek védelme.

Az osztrák képviselőházban már-már állandóvá vált obstructio megtermette immár a maga irodalmi gyümölcsét is egy brosürában, melyet nem rég bocsátott közre a nagy-hírű heidelbergi tanár és közjogász, az államkapcsolatok tudós buvára dr. Jelinek. A «Recht der Minoritäten» czim alatt megjelent munka egy része a bécsi jogászegylet egyik ülésén is felolvastatott, de azóta a szerző a tudományos methodus nagyobb apparátusával fogott hozzá tárgya kidolgozásához, visszament az eredeti forrásokra, felkutatta a kérdés egész irodalmát s ennek tulajdonithatni, hogy most már művében a jog- és alkotmánytörténeti vonatkozás is részletesen kidomborul, sőt egyik legbecsesebb részévé vált Jelinek könyvének, ahol a többség elvének, a többséguralom kifejlődésének történeti nyomait kíséri végig.

Ami a kérdés érdemét illeti, a problémával, tudjuk, behatóan foglalkozott az amerikai Calhoun, az angol Hare, Mill, Spencer, Maine, a francia Constant, Guizot, Tocqueville, Laboulaye, Dupont-White. Mindannyian abból indulnak ki, hogy a többség akarata korlátokat tesz szükségessé s hogy a tiszta többséguralom semmi egyéb, mint önkény és elnyomás. A többség uralmának ezen korlátait illetőleg pedig a legtöbb így formulázzák véleményüket: A kisebbség joga ép annyira terjed, mint az egyén joga.

Ámde azt, hogy az egyén vagy a kisebbség joga mikor van megsértve a többség tulkapásai folytán, ezek az írók nem is érintik. Csak Észak-Amerika nyújt példát az alkotmányellenes törvények elleni védelemre az által, hogy ha ott valamely állam oly törvényt hoz, mely az illető állam *Bill of Rights*-a elleni támadásnak bizonyul, a bírónak joga és kötelessége azt adandó esetben alkalmazhatlannak jelenteni ki. Európában pedig a kis Uri kanton alkotmánya tartalmaz hasonló irányu rendelkezést az egyéni jogok védelmére a hatóságok által alkotott jogszabályok ellenében, amennyiben a jogaiban sértettnek ünnepélyes óvást enged meg.

Azonkívül az Unióban az elnököt s a legtöbb államban a kormányzót jelentékeny mérvű felfüggesztő veto illeti a törvényhozás határozatai ellenében, amivel szemben mindkét kamarában kétharmad többség szükséges, hogy a vetoval illetett bill újra keresztülmenjen. Némely állam pedig egyenesen megköveteli, hogy egy egyszerű törvény is csak az összes választott tagok többségével legyen meghozható.

Odáig megy a többség önző uralma elleni önvédelem intézményes biztosítása a tengerentuli demokráciában, hogy hasonló rendszerek, mint a két-kamara rendszer, a polgármesteri veto, melyet csak kétharmadnyi többség újabb határozata dönthet meg stb., a helyi önkormányzatban is meggyökereztek már. Magában a szövetségben, mint Mason «Veto power» czimű munkája érdekesen illusztrálja, száz év

alatt, 1789-től 1889-ig 433 javaslat ellen foganatosított az elnöki veto, s ezek közül csak 29 vált törvényre.

Hogy Amerikában mindkét alkotmányos jogelvnek mély gyakorlati kihatása is van, mutatja az, hogy p. o. utóbbi években az államok egész sora alkotott törvényt a vasárnapi munkaszünetről, melyet a bíróság ismételtén érvénytelennek nyilvánított. Különösen érdekesek itt a borbélyok munkaszünetére vonatkozó döntvények, melyeknek indokaiban kifejtik a bíróságok, hogy minden embernek alkotmányszerű joga van a megelégedett gazdasági berendezkedéshez, hogy senki vallási cselekményre nem kényszeríthető, hogy speciális törvények, melyek a polgárok egyes osztályainak szabadságát korlátozzák, meg nem tűrhetők, stb. Mindezeknél fogva általános emberi jog vasárnap is borotválkozni annak, aki akar, s a törvényhozónak nincs hatalmában e jogot megszorítani.

Jelinek szerint van egy biztos alapja a minorítások joga megítélésének, csak abból kell kiindulni, hogy a többség döntésének jogosultsága a nép belső egységének gondolatán alapszik, a teljesen egyenértékű individuumok feltételezésén, akik között természetesen csak a szám dönthet.

De ez az eset nem áll fen ott, ahol ez az egység hiányzik, hol az állami ellentétek oly nagyok, hogy ott az individuumok egyenértékének előfeltétele fel nem található, s a pártok terjeszkedése és fluctuálása eleve ki van zárva.

Ilyen ellentétek azonban első sorban a vallásiak. Ahol csak vallási kérdések politikai alakban jelentkeztek, ott mindenütt élénk tiltakozások kísérték ezt a majorizálás ellen. Vallási dolgokban való majorizálás soha sem ismertetett el jogszerűnek, mindig csak brutális erőszaknak bizonyult.

Frappáns módon látjuk megnyilatkozni a vallásos kérdésekben a többségi elv visszautasítását a harmincz éves háború áldatlan viszályai után Németországban. Akkor a birodalmi gyűlésen a tanácskozás normális formája egészen ki volt zárva. Minden majorizálás lehetetlenné vált s a két vallási párt között az *amicabilis compositio* döntött, s ha a két párt valamelyike egy, habár a vallással össze nem függő ügyet testületi ügynek jelentett ki, akkor megtörtént az *itio in partes*, a birodalmi gyűlés *Corpus Catholicorum* és *Corpus Evangelicorum*-ra oszlott, s felekezeti curiák szerint szavazott, ami által a számban csekélyebb evangélikus szavazatok is ugyanakkora súlyt nyertek, mint a katolikusokéi.

Hasonló ellentéteket mutatnak a nemzetiségi ellentétek is. Itt is ki van zárva a tiszta politikai pártok azon fluctuálása és váltakozása, mely nélkül nincs egészséges parlamenti élet. A mai német vagy magyar nem válhatik holnap szlávva. Ugy a nemzetiségi mint a felekezeti pártkeretek egyszersmindenkorra szorosan ki vannak vonva. Minden majorizálás e téren brutalizálásnak tűnik fel, mert hiányzik az összes nép belső politikai egységének előfeltétele. Schweizban, Belgiumban a népesség, nemzetiségi kevertsége dacára, politikai s nem nemzetiségi pártokat alkot s itt elegendők a közigazgatásban és igazságszolgáltatásban lefektetett biztosítékai a kisebbségeknek, anélkül, hogy a törvényhozó testületekbe is átcapnának az ellentétek. De nem úgy Ausztriában, ahol a törvényes és adminisztratív rendszabályok nem elégségesek s ezért Jelinek nyelvtörvény megalkotását, a

vegyes nyelvű területek nemzetiségi kikerekítését, nemzetiségi főtörvényszék felállítását, az állami és önkormányzati hatóságok nemzetiségi osztályokkal való kiegészítését s a tartománygyűléseken nemzetiségi curiák behozatalát sürgeti.

A vallási és nemzetiségi pártokhoz minden valószínűség szerint a legközelebbi jövőben szociális pártok is fognak csatlakozni, melyek még jobban ki fogják mélyíteni az állami törvényhozás körében állandó fészket ütő kiegyenlítő ellenétéket.

Hogy miben álljon már most az ily alapon alakult kisebbségek megóvandó joga, arra nézve Jelinek tüzetesen nem nyilatkozik, de utal két előkelő politikai íróra, az amerikai Calhoun s az angol jogtörténész, Sir Henry Sumner Maine-re. Amaz «A Disquisition on the Government» című munkájában a számbeli többség elnyomása helyébe a «concurrent majority» elvét akarja emelni. A nép minden önálló elemének, ugymond, kell hogy ellenmondási joga legyen a sérelmes határozatokkal szemben. Nem a majorizálás alapján, a mi nem egyéb az erőszak formájánál, hanem compromissum alapján, mely egyedül méltó módja a döntésnek egy alkotmányos államban, kell hogy általánosan kötelező határozatok hozassanak. V.

A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére.*

Kérdés, mi által lesz a detentio, a naturalis possessio (in possessione esse detinere) jogi birtokká, possessióvá? **

Láttuk, hogy a detentio azon tényleges állapot, mely a tulajdon, mint jogi viszonynak megfelel.

De nem elég, hogy a dolgot birjuk, kell, hogy azt szándékosan, akarattal birjuk, vagyis az akaratnak a dolog birására irányozva kell lenni.

Ez az animus possidendi.

Az animus possidendi tehát az akarat, mely a tulajdonjog gyakorlására irányul.

De ezen animus possidendi is elemezendő még.

Itt két viszony lehetséges.

A szándék, melylyel a dolgot birjuk, kétféle lehet, t. i. szándékunk arra irányulhat, hogy saját, vagy hogy idegen tulajdonjogot kívánunk gyakorolni.

Már most birtok (jogi birtok) possessio, csak akkor forog fen, ha saját tulajdonunkat kívánjuk gyakorolni, vagyis az animus possidendi tulajdonkép animus domini, animi rem sibi habendi.

Ezen animus domini (mely azonban az opinio domini-vel össze nem tévesztendő) által válik a birlalás birtoklássá, a detentio possessióvá.

Igy tehát birtokos a tolvaj és rabló, de csak birlaló a bérlő s haszonbérlő.

Evidens, hogy ezen szempont nem volt alkalmazható némely viszonyra, hol az interdictumbeli védelem minden kétséget kizáró módon animus domini nélkül helyt fogott, így pl. a zárgondnok, a záloghitelező, stb. feltétlenül részesült possessorius védelemben.

Ezen tagadhatatlan és feltűnő hiatuson úgy segített Savigny, hogy a levezetett birtoklás elméletét, mint kivételt az általános szabály alól, felállította.

Hogy szereztetik már most ezen birtok?

Láttuk, hogy a birtokhoz két tényező: a corpus és az animus szükségeltetik.

A birtok szerzése tehát alapul testi cselekvésen (corpus, factum), melyet határozott akarat (animus) kísér.***

* Az előbbi közl. I, a múlt heti számban.

** Mi által lesz a possessio (ad interdicta) civilis possessio-vá (possessio ad usucapionem), az már a tulajdonjog keretébe tartozik.

*** Adipiscimur possessionem corpore et animo, neque per se animo ut per se corpore. L. 3. §. de poss. 41. 2. Possessionem acquirimus et

Ezen külső tény oly helyzetbe hozza azt, ki a birtokot megszerezni akarja, hogy ő, és csakis kizárólag ő, kénye-kedve szerint bánhassék a dologgal, vagyis, hogy tulajdonjogot gyakorolhasson ezen dologon.

Az akarat pedig arra van irányozva, hogy a dolgot, mint sajátját kezeli, azzal úgy bánik, mint a sajátjával.

Ezen külső testi tény, melylyel a birtokot megszerezzük, mely a dolgot hatalmunkba adja, mely által a birtokot elnyerjük: az apprehensio.

Ezen kifejezések: corpus, apprehensio tévutra vezették a régibb jogtudósokat és ezen külső tény alatt mindig testi érintést értettek, vagyis azt hitték, hogy ingó dolgok csak kézzel való megfogás, ingatlanok pedig lábbal való rálépés által szerezhetők meg.

Tagadhatlan, ezen külső viszony szembeszökő akkor, ha a dologon állunk, ha rajta ülünk (possessio appellata, ut Labeo ait a sedibus l. 1. pr. h. t.), ha kezünkben vagy zsebünkben tartjuk.

Azonban forrásaink számtalan esetet tartalmaznak, hol az apprehensio kétségtelenül fenforog, bár az érintés nem oly közvetlen, hol a birtokszerzésnél sem a kéznek, sem a lábnak szerepe nem jutott.

Miután tehát az apprehensio lényegét a kézzel való érintés és a lábbal való rálépésben látták, mindazon esetekben, hol a birtok anélkül megszereztetett, jelképes, fictiv, symbolicus apprehensióról beszéltek.

Mindazon esetekben tehát, hol a birtokot nem közvetlen érintés és rálépés által szerezzük meg, jelképes apprehensio forogna fen.

Ki lehet mutatni, hogy azon jelképes, fictiv apprehensio fogalma teljesen felesleges és tarthatatlan.

Ha egy koronát kezünkben tartunk, akkor kétségtelenül birjuk azt, de miért? Nem azért, mert azt érintjük, hanem azért, mert azon helyzetben vagyunk, hogy arra közvetlenül behathassunk.

Az, hogy érintsük, a birtokszerzéshez nem lényeges, de másrészt nem is elegendő.

Nem lényeges, mert ha a korona közvetlenül előttem az asztalon fekszik, akkor oly korlátlan ura vagyok, mint ha tényleg megfogtam.

De nem is elegendő a közvetlen fizikai érintés, mert ha le vagyok lánczolva, akkor a lánczokat nem birom, hanem inkább azok birnak engem.

Igy tehát a birtokszerzés tényleges kriteriumát félreértették, az nem a fizikai érintésben, de a közvetlen behatás lehetőségében rejlik.

Ahol ezen lehetőség fenforog, az apprehensio megtörtént, a corpus létesült, a birtok megszereztetett. A fizikai érintés esetleg megtörtént, de az egyáltalán nem lényeges kelléke az apprehensióknak.

Igy tehát mindazon esetekben, — és forrásaink igen gazdag casuistikát tartalmaznak e részben — hol a birtok fizikai érintés nélkül megszereztetik, valóságos és nem fictiv, jelképes apprehensio forog fen.

Az által, hogy az apprehensio ekkép mintegy immaterialisáltatik, tagadhatatlanul tetemesen meg van nehezítve felismerése és meghatározása.

Exner (Tradition) például egyenesen kimondja, hogy az apprehensio ismérveit doctrinär schéma alá nem is hozhatjuk; és hasonló Windscheid (Pandecten I. kötet 153. §. 464. l.), hogy nem lehet biztos szabályt felállítani, mely minden lehető esetre alkalmazást nyerhetne, itt a birói belátásnak kell segítőleg közbelépni.

Savigny azonban közvetlenül a forrásokból indul ki, melyek — mint fent röviden érintém — igen gazdag casu-animo et corpore: Paulus V. 2. §. 1. L. 8. de poss. 41. 2. L. 153. de Reg. I.

* Fogtam ugyan törököt, de visz,

tikát tartalmaznak, ezen ott pertractált jogesetet elemezi és azokból destillálja az apprehensio szabályait, még pedig külön az ingatlanokra, külön az ingó dolgokra. Utóbbiak azonban kielégítőnek alig mondhatók.

(Folyt. köv.)

Dr. Klein Ede.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bírói egyezség.

Az egyezség a magánjog legpraktikusabb intézményei közé tartozik. A jogi életben nemcsak a jogászok, de a nagyközönség is ismeri nagy horderejét, dacára annak, az egyezségnek elmélete sem az irodalomban nincs kellőképpen méltatva, sem pedig judikaturánkban nem találkozunk bizonyos meghatározott irányzatokkal, amelyek az egyezségnek jogi természetét és hatásait kétségtelenül megállapítanák.

A m. kir. Curia 1899 április 6-án 5509/98. számú ítéletében * kimondta, «hogy a felek által a per bírása előtt kötött egyezség a kétoldalu szerződések közé tartozik és a magán-szerződésektől csupán alaki tekintetben különbözik. Az ilyen egyezség érvénytelenítését anyagi érvénytelenítési okokból ép úgy lehet per útján szorgalmazni, mint a magánegyezség érvénytelenítését».

A kir. Curianak ezen kijelentése igen fontos és nagy horderejű. A Curianak felfogása azonban nem találkozott a jogásközönség osztatlan tetszésével — az «Ügyvédek Lapja»-nak 26. számában két oldalról is ellentétes nézetek nyilvánultak — szükségesnek tartjuk tehát a kérdéssel foglalkozni, felszólalásunkkal az eszméket tisztázni ohajtván.

A mai jogrendszerünkben az egyezségnek három nemével találkozunk: a) a magánegyezséggel, b) a peregyezséggel, amely jogintézményt az 1893. évi XVIII. tcz. 21. §-a honosított meg nálunk (a Plósz-féle polgári perrendtartási tervezet 441. §-a használja már a «peregyezség» kifejezést), és c) a bírói egyezséggel.

A magánegyezség ez tisztán és kizárólag a magánjog körébe vág, magánjogi jogügylet, mely perjogi feladatok megoldására nincs hivatva.

Azon tények felett, amelyek a pert előidéznek és befejezik, kizárólag a perjog határoz. A perjog azonban a bíróságon kívüli egyezségnek semmi hatályát sem ismeri el az eljárásra vonatkozólag, erre való vonatkozásában.

Az egyezségben rejlő, a peres felek részéről nyilvánított, és a per befejezését célzó dispositív akaratkijelentések csak akkor léteznek a perjog szempontjából, ha bírói egyezség formájában jönnek létre.

Az ugynevezett peregyezség, habár a peres eljárást be is fejezi, még sem processuális cselekmény, mert perről abban a stádiumban, amidőn a peregyezség megkötetik, tulajdonképpen szó sem lehet. Perfüggésről még nem beszélhetünk, mert kereset még nem létezik, se írásbeli keresetlevél, se szóbelileg előterjesztett kereset, az egyezséghez való idézésnek pedig nincs peralkotó hatása. A peregyezség nem talál tehát perjogi jogviszonyt, amelyet befejezhetne, s habár jogpolitikai szempontokból végrehajtható hatálylyal bír, még sem perjogi actus. Értekezésünk tárgyát tehát se a magánegyezség, sem pedig a peregyezség nem fogja képezni, csupán a bírói egyezség.

Az 1868. évi LIV. tcz. 124. §. szerint az eljárás folytán létrejött és jegyzőkönyvbe felvett egyezség jogérvényes ítélet erejével bír. A 257. §. szerint a per bírása előtt kötött egyezség ítélet erejével bír. Az 1881. évi LIX. tcz. 71. §. szerint a bírósági egyezség által befejezett perekben perújításnak nincs helye, az 50. §. azonban azt rendeli, hogy a 39. §. g), i) és k) pontjaiban foglalt alaki sérelmek esetei-

* L. lapunk jelen számának mellékletén a 287. sz. esetet.

ben az ítélet jogerőre emelkedése vagy bírói egyezség kötése után az eljárás megsemmisítése semmiségi kereset útján követelhető.

Tételes törvényeink csak ezen most hivatkozott szakaszokban intézkednek a bírói egyezségről. Ezen intézkedések alapján konstruálják a jogászok a bírói egyezség jogi természetét és hatályait. S itt egymással küzdő két ellentétes nézettel találkozunk. Az egyik nézet szerint a bírói egyezség kizárólag a perjog szolgáltatában áll és kizárólag perjogi feladat megoldására van hivatva.* Nem lehet, és nem szabad — ezen nézet híveinek okoskodása szerint — az anyagi jognak elemeit a bírói egyezség fogalmába becsempészni, mert akkor a bírói egyezség elvonatnék feladatától.

A bírói egyezség perbeli cselekmény és különbözik a kétoldalu, a magánjog által szabályozott szerződéstől úgy tartalmilag, mint hatály szempontjából. Érvénye kizárólag perjogi szempontból ítéltető meg. A magánjog tanai szerint az egyezség nem egyéb, mint egy szerződés, mely szerint két fél a közöttük egy vitás igény tekintetében fenálló bizonytalanságot kölcsönös engedmények folytán elhárítja. Már pedig sokszor végződnek perek bírói egyezséggel, amelyekben kölcsönös engedmények nyomait sem látjuk, mert alperes az érvényesített jogot vagy kereseti összeget egész teljében elfogadja (elismerést tartalmazó bírói egyezségek, vagy halasztást engedélyező bírói egyezségek) és ép azért a bírói egyezségek nem tekinthetők kétoldalu szerződéseknek.

A perjog célja nem jogokat teremteni, de jogokat oltalmazni. A perjog cselekményeknek, még pedig oly cselekményeknek a foglalatja, amelyeknek feladata a felek közt és a bíróság közt a kereset beadása folytán keletkezett jogvitát, a judiciumot kifejleszteni és befejezni. A judiciumtól jól megkülönböztetendő a res in judicium deducta, vagyis a pernek materiális alapja. A judicium egy közjogi jogviszony, a res in judicium deducta tisztán magánjogi jellegű jogviszony. Utóbbinak előfeltételei különböznek tehát az előbbinek előfeltételeitől. A magánjognak szabályai, amelyek a jogügyletek keletkezését, befejezését és hatályát szabályozzák, nem alkalmazhatók a perjogra. Két pontban különböznek ugyanis egymástól a feleknek magánjogi nyilatkozatai perjogi nyilatkozataiktól.

A magánjogban szereplő akarati theoria nem játszik oly nagy szerepet a perjogban. Nem az a döntő, hogy mit akart a fél, de hogy mit nyilvánított ki? A perrendtartások csak kivételesen engedik meg a perbeli nyilatkozatoknak visszavonását (pl. a beismerés visszavonását). Rendesen csak perújítással, tehát a perjog által szabályozott jogoltalmi eszközzel lehet a perben tett nyilatkozatokat jogi hatályuktól megfosztani, a magánjog szempontjából való hatálytalanításnak nincs helye.

A törvény megengedi a feleknek, hogy a peres ügyben mintegy önmaguk mondjanak ítéletet egy perbeli cselekmény, t. i. a bírói egyezség által. A bírói egyezség ítéletet pótol tehát. A felek ténye lép itt a bírói ítélete helyébe. Szükséges tehát, hogy a bírói egyezség ép oly hatályokkal bírjon, mint az ítélet. E szerint a perbeli eljárást formailag befejezi, és a materiális peranyag felett jogérvényesen és végrehajtási joghatálylyal határoz. Processuális tekintetben tehát oly hatásokat gyakorol, aminek a magánjogi cselekmények soha sem képesek előidézni. A bírói egyezség ezek szerint nemcsak végrehajtható, de jogerőre is képes s épp azért gyökerei a perjogban székelnének, amiért is nem magánszerződés, amely anyagi érvénytelenítési okokból per útján érvényteleníthető lenne.

A másik nézet hívei a bírói egyezséget magánjogi jogügyletnek tekintik, tehát anyagi szerződésnek és nem perjogi

* Dr. Karl Paul: Der Vergleich im Civilprocess 9. Dr. Paul Kretschmar: Der Vergleich im Processe 50.

cselekménynek.* Abból, hogy a birói egyezség tisztán cél-szerűségi okoknál fogva végrehajthatósági joggal láttatott el, még nem következik egyuttal, hogy magánjogi jellegétől megfosztatott volna. Maga az elnevezés is: «birói egyezség» erre vall. A használt *egyezségi* szó magánjogi fogalom. Nem áll az, hogy a magánjog által statuált fogalmak csupán a magánjog terén lennének használhatók. Ezek érvénye más jogterületeken is, tehát a perjog terén is hatályosak. Nincsen semmi okunk, hogy az egyezség fogalmát — azért, mert perjogi vonatkozásokban is élünk vele — eredeti természetéből kivetköztessük.

(Bef. köv.)

Dr. Pap József,
ügyvéd, egyetemi magántanár.

Külföldi judikatura.

758. Ha a férj házastársi kötelességének önszántából eleget nem tesz, úgy nem csupán válási okot képező súlyos sértést, hanem oly quasidelictumot is követ el, amelyből kifolyóan tartozik a nőnek okozott anyagi és erkölcsi hátrányt megtéríteni. A nő, három havi s defloratio nélküli házasság után, ily czímen 100,000 frankot követelt, a bíróság 50,000-et megítélt neki. (*Montpellier-i felebbviteli bíróság*)

759. Meteorkő hullott le a szántóföldre s a földbe 50 cmnyire behatolt, felvette az ott dolgozó munkás. A föld bérlője elvette tőle. A munkás perelt, mert ő találta, s a perbe a föld tulajdonosa beavatkozott, a maga részére vitatva a tulajdonjogot. A bíróság a föld tulajdonosának ítélte oda, mert a földbe behatolás által a kő a földnek a tartozékává vált s mint ilyen, a földtulajdonos tulajdonává. (*Aix-i törvényszék.*)

760. Ha az életbiztosítási kötvény a biztosítottat arra kötelezi, hogy oly országba való utazás esetén, amelyben a koczkázat nagyobb lehet, kérje ki a biztosító beleegyezését, úgy a biztosítás hatályát veszti a biztosítottnak ebbeli mulasztása esetében. A hatályvesztettséget meg nem szünteti az a tény, hogy a biztosító bizonyos feltételek teljesítése mellett hajlandó volt az előbbi állapotot visszaállítani, de a biztosított ezeknek beállta előtt meghalt. (*Párisi semmiűlés.*)

761. A gyári munkarendben megállapított felmondás nélküli kilépés esetére kikötött kötbér hatálylyal követelhető akkor is, ha a kilépő kiskorú. (*Párisi semmiűlés.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A **bűnvádi ügyviteli szabályok** nem lajstromrendszer szerint készülnek, amit csak helyeselhetünk, mivel — mint már rámutattunk — a különben sem könnyű átmenetet nem szabad az ügyviteli rendszer teljes átalakítása által még inkább nehezíteni.

— **Büntető jogszolgáltatásunk bélyeg- és illetékmentessége** egyáltalában, de különösen most, midőn az általános bűnvádi perrendtartás életbeléptetése következtében az igazságügyi budget tetemesen emelkedik: — egy olvasónk fejtegetése szerint — a polgári uton igazságot keresőkkel szemben igazságtalanságot involvál. A német államok 1878 június hó 18-án, illetve az 1881. évi június hó 29-én kelt «Gerichtskostengesetz» IV. fejezete alapján a büntető ügyekben is illetéket szednek. Miért ne akadályozza a magyar állam is ezen segédeszköz igénybe vétele mellett, az éppen díjmentességek folytán annyira burjánzó alaptalan panaszokat, midőn a büntető bíróság magánjogi igények érvényesítésére oly gyakran nyújt segédkezet. Hol és miben rejlik annak ratiója, hogy ez «illetékmentesen» történjék?

Dr. H. Gy.

— Az egy évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetésre elítéltekkel szemben szükséges gyámhatósági intézkedésekről az igazságügyminister 27,050/1899. I. M. sz. a. a következő rendeletet bocsátotta ki:

Az 1880. évi XXXVII. tcz. 25. §-a a gyámsági és

* Kretschmar: o. c. 65. Paul: o. c. 29. Carl Risch: Die Lehre vom Vergleiche 4.

gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. tczikknek az atyai hatalom megszüntetését és felfüggesztését tárgyzó intézkedéseit érintetlenül hagyta, és ugyanazon törvénynek a nagykorúak gondnokság alá helyezésére vonatkozó részét csak annyiban módosította, hogy a 28. §. e) pontjának hatályát az egy évnél hosszabb ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre elítéltekre is kiterjesztette. Minthogy pedig ezen elítéltek részére az 1877. évi XX. tcz. 32. §-a értelmében a gyámhatóság az illetékes büntetőbíróság megkeresésére rendeli ki a gondnokot; már 1888. évi június hó 30-án 12,563. szám alatt kelt rendelettemmel utasítottam a kir. törvényszékeket, hogy mindazon esetekben, midőn a vádlott egy évnél hosszabb ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre elítélte, a jogerős ítélet kihirdetése után az illetőt — amennyiben vagyona van — kérdezze meg az iránt, hogy van-e megbízottja a vagyon kezelésére? Ha pedig a gondnok kirendelésének szüksége fenforog, keresse meg azonnal az illetékes gyámhatóságot a gondnok kirendelése végett azzal, hogy ezen hatóság tett intézkedését a kir. bírósággal az elítéltnak értesítése és az intézkedésnek értesítő jegyzékéhez leendő csatolása végett közölje.

Amint azonban a letartóztatási intézetek igazgatóságaitól értesülök, a kir. bíróságok a gyámhatóságok értesítését a legtöbb esetben elmulasztják, minek folytán a törvény értelmében szükséges gondnoki kirendelés el is marad és az elítéltek vagyoni érdekei súlyos, gyakran helyrehozhatlan sérelmet szenvednek.

Midőn tehát az említett utasítás foganatosítására a kir. törvényszékeket újra figyelmeztetem: egyuttal a gyámhatóságok értesítésének kötelezettségét azon esetekre is kiterjesztem, valahányszor egy évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetésre szóló elítélések esetében az atyai hatalom felfüggesztése iránt az 1877. évi XX. tcz. 23. §-ának b) pontja értelmében intézkedés teendő.

— **Büntethető-e a pactum reservati dominii feltétele mellett megvett varrógép időelőtti eladása?**
A budapesti kir. büntető törvényszék 25,582/99. B. sz. a. ítél: F. Dezsőné szül. P. Vilma bűnösnek mondatik ki a sikkasztás vétségében és egy napi fogházbüntetésre átválttatandó öt frt pénzbüntetésre ítélte stb. *Indokok:* ... s minthogy bizonyítottan veendő az, hogy F. Dezsőné tudomással birt arról, hogy a megvett varrógép továbbra is a vételár teljes lefizetéséig az eladó cég tulajdonában, neki pedig csak használatában marad; minthogy a tulajdonjognak ily értelemben való fentartása joggyakorlatunk s az általános jogelvekből folyólag is a vevő tulajdonossá nem teszi; minthogy vádlott a birtokában levő, reá nézve azonban a fentiekből kifolyólag idegen ingó dolgot saját beismerése szerint elzálogosította: ezen cselekménye a sikkasztás vétségét képezi. A budapesti kir. ítélő tábla a kir. ügyésznek vádlott javára és a sértett fél képviselőjének vádlott terhére bejelentett felebbezése folytán 6256/99. B. sz. a. ítél: Tekintve, hogy a m. kir. Curia jelen ügyben 6723/98. B. számú vád alá helyező határozatában már kimondotta azt, hogy a tulajdonjog az eladó javára a vételár kifizetéséig való fentartása érvényes, végzésének indokaiból pedig az is következik, hogy az említett kikötés a tulajdonjognak a vevő javára való megszerzése tárgyában halasztó feltétel erejével bír; tekintve, hogy a kérdéses fentartás érvényessége az irodalomban vitás, általános jogelvekből pedig úgy az egyik, mint a másik felfogás mellett és ellen lehet érvelni; tekintve, hogy a vádlott az elsőbíróság ítéletében megnyugodott: a kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletét indokainál fogva helybenhagyja, elhagyva mégis az indokot, hogy a kérdéses kikötés érvényessége általános jogelvekből folyik. — Megjegyzendő, hogy a vizsgálat befejezte után ezen bűnygyben úgy az eljáró kir. törvényszék, valamint a másodbíróság is az eljárást megszüntette azon indokolással, hogy «ezen esetben azért nem forog fen a sikkasztás vétsége, mert terheltek a gép megvétele után annak tulajdonába léptek legott, így a birtokukba jutott gép reájuk idegennek tekinthető nem lévén, annak — az őket arra megillető és hazai jogunkban a jelzett fentartástól nem korlátozható tulajdonjogból kiindulva, minden esetre jogosult időközi — eladása velük szemben jogtalan eltulajdonítást nem képez». Ezen végzéseket azonban megváltoztatta a m. kir. Curia, amely ez esetben sikkasztást látott fenforogni és emiatt a terheltet ez alapon vád alá is helyezte.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 lrt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Teleszky István. — *Törvénykezési Szemle:* Birói egyezség. Dr. Pap József ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Törvénytervezet az áru-részletügyletekről. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd. — Különlélek. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

TELESZKY ISTVÁN.

A hetvenes években a jogászgylések voltak az egész jogász élet és tudományos működés központjai.

A jogászgyléseken tűnt fel először Zlinszky, Apáthy, Brode, Györy, Ritoók. Ezen egyetemes és országos jellegű egyesületben gyökerezett azon kiváló férfiú pályája is, kit most gyászol az egész jogászvilág.

Teleszky István jogászgylési véleményei és beszédei nyomán lett alig ismert vidéki ügyvédből néhány év alatt országos híré és tekintélyű szakférfi; országgyűlési mandatumát is jogász reputációjának köszönhet.

És a siker érdemes férfiú jutalmazása vala.

Teleszky István hosszú politikai pályája alatt sohasem vált a napi politika harcosságává. Mint képviselő is, mint államtitkár is, mindig jogász maradt, akinek egyedüli ambíciója az volt, hogy a törvényelőkészítés terén érvényesítse tehetségét.

E mellett Teleszky nem volt teoretikus.

Széleskörű ismeretei kiváló legislatorius érzéssel párosulva, már kezdettől fogva a törvényszerkesztői működésre utalták.

A jogászgyléseken felszólalt a jogorvoslati rendszer, a perújítási és semmiségi kereset, a csődhitelezők kielégítésének sorrendje, a váltó- és kereskedelmi bírósági hatáskör, a törvényes öröklés rendje tárgyában.

Első nagyszabású irodalmi műve: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetéről.¹ Ezt követte: Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásához című nagyszabású tanulmánya. (1876.)

A Magyar Jogászegyletben előadást tartott a magyar örökösödési jog tervezetének vezéreszméjéről, majd részt vett a kifejtett nagyszabású vitában.

Az igazságügyminiszter megbízásából kidolgozta a magyar öröklési jog teljes tervezetét, melyet már régebben előkészített.

E törvénytervezet német nyelvre is lefordíttatván, a külföldi szakemberek, mint Pfaff és Hofmann, Kohler, Randa, Dernburg részéről is kiváló méltánylásban részesült.²

Már 1875-ben propagálta a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868: LIV. tcz. reformját,³ melyet azután később az 1881: LIX. tczikben valósított meg. Ezen törvény eredeti tervezete a törvényszéki eljárásba is belevitte a szóbeliséget, azonban a főrendiház a képviselőház által elfogadott javaslatot előbb egyszerűen visszautasította, utóbb a képviselőház megújított határozata folytán általánosságban elfogadta ugyan, azonban lényegbe vágó módosításokat tett

az eredeti szövegen. A képviselőház, csak hogy a reformból megmentse amit lehet, az új szerkezetet kénytelen volt magáévá tenni.

Ugyancsak Teleszky István szerzője a végrehajtási eljárásról szóló 1881: LX. tcziknek is és jól tudjuk, hogy ezen két törvény az 1868-iki törvényhez képest azon időben mily rendkívüli haladást jelentett.

Teleszky azonban nem csupán előkészítője volt e törvény-műveknek, hanem a képviselőház igazságügyi bizottságában és plénumban képviselte is azokat, sőt a törvények életbe-léptetését irodalmi uton is előmozdította.

A felmerült számos controversiára és kételyre e lapok hasábjain válaszolt és nem volt a gyakorlatban felvetett fontosabb kérdés, melyre ő responsumot nem adott volna.⁴

Mint képviselő minden jogi jelentőségű törvény tárgyalásában a legteljesítményesebben részt vett. Az igazságügyi bizottságnak nála szorgalmasabb tagja nem volt. A büntető-törvény javaslatának tárgyalásakor kiválóan tartalmas beszédben a halálbüntetés ellen szállt sikra. Előadója volt többek közt a kihágási büntetőtörvénynek.

A legnagyobb lelkesedéssel karolta fel a sommás eljárás reformját, mely pedig saját művének, az 1881: LIX. tcziknek csaknem teljes eltörlését jelenté. Utolsó jogirodalmi dolgozata: «Sommás eljárás és megállapítási kereset»⁵ is az új sommás eljárási törvény magyarázatához szolgáltat érdekes adalékot, kiemelve a törvényben rejlő nagy haladást.

A fizetési meghagyásokról szóló 1893: XIX. tcz. volt Teleszky utolsó törvényhozási alkotása.

Csak vázlatosan ismertettük Teleszky István rendkívüli tevékenységét. Látjuk, mennyit dolgozott ez a szerény, komoly ember kitartással és becsülettel.

Abból, hogy mily nagy és mily kiváló munkaerő volt, megmérhetjük, mennyit veszítettünk halálával.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birói egyezség.³

Az új perjogi elvek szerint a felek elismerése vagy lemondása nem teszi feleslegessé a hozandó birói ítéletet. Jogelismerés vagy joglemondás esetében nem lehet ma már szó ítéleti surrogatumról.⁴ Ma ezen kifejezés a perjogban immár ismeretlen. *Savigny* több fejezetben tárgyalja ezen jogi alakzatot. Ilyen ítéleti surrogatum hatályával bírt a «confessio in jure». A praetor előtt a litis contestatio-t megelőzőleg tett ama nyilatkozat, hogy alperes a felperes kereseti igényét elősmeri, alperesre nézve kötelezőnek tekintetett. A felperesi kereseti igény igazoltnak vétetett, és feleslegessé vált az ítélet hozatala. *Paulusban* olvassuk: «confessus pro judicato est, qui quodammodo sua sententia damnatur». Minthogy a confessus olybá vétetett, mint a judicatus, ennek következménye volt a végrehajtás türe. Vajjon res judicata-val is

¹ L. *Jogt. Közl.* 1881., 1882., 1883. és 1884. évfolyamait.

² *Jogt. Közl.* 1893. évf. 399. l.

³ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

⁴ *Paul:* o. c. 14.

¹ *Jogt. Közl.* 1876. évf.

² *Jogt. Közl.* 1887., 1888. és 1889. évfolyamaiban.

³ *Jogt. Közl.* 1875. évf. 165.

állunk-e szemben, erről a források nem szólnak elég világosan. «Confessio pro veritate accipitur» ezt olvassuk *Savigny*-nél, de megoldatlanul maradt az a további kérdés, lehetett-e exceptio confessi-val élni.

A confessio in iure a mai perrendekben ismeretlen, se elismerés se lemondás önmagában véve nem involválja sem a végrehajthatóságot, sem a jogerőt. Ezen hatály csupán a hozandó ítéletekhez van fűzve. Ha az egyoldalú elismerés, vagy lemondás nem ítéleti surrogatum s nem bír az ítélet hatályaival, akkor, ha mindkét félnek közös akarata idézi elő a joglemondást, jogelismerést, szóval a res in iudicio deducta-nak szabályozását, akkor szintén nem beszélhetünk ítéletpótlásról, nem beszélhetünk ítéleti hatályokról.

A birói egyezség magánjogi természetű, és nélkülöz bármely befolyást a pernek menetére.

A birói egyezség nem lehet processuális cselekmény már csak azért sem, mert perbeli jogviszonyokat sem meg nem állapít, nem fejleszt és nem fejez be. Ha a felek birói egyezséget kötnek, ép azt nyilvánítták ki, hogy nem kívánják, miszerint a per birói actussal befejeztessék. Ők önmaguk fejezik be saját, közös akarataukból. Ez magánjogi szerződés, ez nem percselekmény.

A kereset folytán perbeli jogviszony keletkezik a peres felek között, amely azonban a létrejött birói egyezség folytán nem szűnik meg. A kereset csak mintegy visszavonottnak tekintendő és ezáltal szűnik meg a per.

A birói egyezséggel befejezett perben az ítélethozatal lehetséges. Igaz, hogy az ellenfél felhozhatja az exceptio rei transactae-t, amely kifogás azonban érvénytelenítési okok fenforgása esetén replica-val megdönthető. Nézetünk szerint a birói egyezséggel befejezett perben az ítélethozatal felesleges, mert a peres eljárás tárgyilag immár be van fejezve, s a felek lemondottak arról, hogy birói ítélet hozassék. A per nem a birói egyezség formai megkötésével szűnik meg, de magával a civiljogilag érvényesen létrejött egyezséggel.

Habár perrendtartásunk hivatkozott szakaszai a birói egyezséget ítélet erejével, majd jogérvényes ítélet erejével ruházták fel s habár a birói egyezség mutat oly hatályokat is, mint a minővel ítéletek is bírnak, a birói egyezség még sem ítélet. Nem nyilatkozik meg abban az ítélkezésre hivatott államhatalom parancsszava, nem birói actus az, de a felek ténye.

A jogerős ítéletnek két eminens hatálya van, t. i. *végrehajtható* és a *pervitát jogerősen* dönti el. A birói egyezségtől a végrehajthatóság meg nem tagadható, hiszen a végrehajtási törvény világosan a végrehajtható közokiratok közé sorozza; de ebből még nem következik semmi egyéb, mint éppen a végrehajthatóság, mely ép úgy megvan a közjegyzői okiratoknál is, mint a még nem végérvényes, de a törvény rendelkezésénél fogva végrehajthatóknak nyilvánított ítéleteknél is.

A végrehajthatóságból a jogérvényre következtetni téves volna. A jogerőnek elvei, ha a birói egyezségre vonatkoznak, a következő módosításoknak vannak alávetve.

Nézzük először a *formai* jogerőt. Az ítélet akkor jogerős *alaki szempontból*, ha a jogvitát véglegesen befejezi, ha más jogorvoslattal meg nem változtatható. A birói egyezség ellen devolutív jogorvoslatok nem használhatók, mert úgy a felebezésnél, mint a felfolyamodásnál, illetve a felülvizsgálatnál a törvény csupán az ítéleteket és bizonyos végzéseket nevezi meg, a birói egyezséget pedig nem sorolja fel.

A nem devolutív jogorvoslatok közül az igazolás a dolog természeténél fogva nem alkalmazható, a perújítást a törvény világosan kizárja, a semmiségi keresetet pedig verbis expressis megengedi. Eltekintve tehát a semmiségi keresettől, mint egy kivételes intézkedéstől, látszólag meg lenne állapítható, hogy a birói egyezség formailag jogerőre képes. De zen alaki jogerősség csak látszólagos, mert a birói egyez-

séget a felek közös akarattal «mutuo dissensu» bármikor hatályon kívül helyezhetik, és kérhetik a jogvitának birói ítélettel leendő befejezését.*

De lerontja a birói egyezség formai jogérvényét még azon körülmény is, hogy a birói egyezség magánjogi szerződés lévén, anyagi érvénytelenítési okokból, pl. csalás, tévedés, kényszer stb. keresetileg megtámadható.

A perjog szerint a birói egyezség csak bizonyos processuális előfeltételek mellett köthető meg. Ezen előfeltételeket nem sorolják fel a perrendtartások, ezek csak a perjog lényéből levont általános elvekből, következtetések folytán állapíthatók meg. Ha ezen előfeltételek hiányoznak, azaz perakadályok forognak fen, akkor a peregyezség a legtöbb esetben meg sem volna köthető s amennyiben mégis létre jött, semmisnek tekintendő, és a feleknek joguk van a per folytatását a perbiróságnál szorgalmazni. A most kifejtett elv képezhetette az 1881. évi LIX. tcz. 50. §. által megengedett semmiségi keresetnek alapgondolatát. Az alapgondolat helyes, de a kivétel téves. Miért korlátozandó a megsemmisítés csupán az 1881. évi LIX. tcz. 39. §. g) i) és k) pontjaiban foglalt semmiségi esetekre, midőn tudjuk, hogy ezeken kívül igen sok más, fontos semmiségi ok foroghat még fen? Általában véve feleslegesnek tekinthető az 1881. évi LIX. tcz. 50. §. által birói egyezségek ellen engedélyezett semmiségi kereset, mert a birói egyezségben lévő, illetve a birói egyezséget megelőző eljárásban rejlő semmiség a peres eljárás folytatása által orvosolható.

A Plósz-féle polgári perrendtartási tervezet, mely a perújítás intézményében ben foglalja a semmiségi okok sanálását is, nem említi, tehát nem engedi, hogy birói egyezség ellen semmiségi kereset legyen beadható.

Látjuk tehát ezekből, hogy a birói egyezség formailag nem jogerős. Térjünk ezután át az *anyagi jogerő kérdésére*.

Az anyagi jogerő az ítélet tartalmának szabályt alkotó tulajdonsága, azaz az ítéletnek kötelező ereje az érdekelt felekre nézve.** A materiális jogerő *positive* abban nyilvánul, hogy az ítélet által kimondottak a felekre és jogutódaira nézve *igazságnak* tekintendők (res iudicata pro veritate accipitur), *negative* pedig azt eredményezi, hogy a már egyszer jogerősen eldöntött ügy újlag pertárgyát nem képezheti (bis de eadem re ne sit actio). Ha a jogerős ítélettel befejezett per eredményét új perrel kívánná valaki megtámadni, ez ellen sikeresen érvényesíthető a rei iudicatae exceptio.

Ha a per a felek által birói egyezséggel befejezhető, ha a birói ítélet helyét a felek akarata foglalhatja el, akkor nem feltételezhető, hogy a felek csupán egy végrehajtható címre akartak szert tenni a birói ítéletben, sőt ellenkezőleg joggal supponálható, hogy az általuk kötött birói egyezségnek tartalmát az ő jövőendő jogviszonyaik tekintetében kötelező szabálylá akarták emelni. Kétségtelen, hogy a birói egyezséggel befejezett peres jogvita szabályozása későbbi megtámadásokkal szemben ép oly módon és ép oly kiterjedésben legyen hatályos, mintha a szabályozás ítélettel történt volna. Ha a birói egyezségtől a materiális jogerő megvonatnék, akkor a jogkereső közönség tartózkodnék birói egyezséget kötni.

Megállapítható tehát, hogy birói egyezséggel a peres igény a peres felekre nézve ép úgy és ép oly kötelezőleg meg van állapítva, mint egy jogerőssé vált ítélettel. Mindazonáltal a birói egyezségnek még sincs meg azon anyagi jogereje, mint az ítéletnek; csupán ehhez közel álló, ehhez hasonló hatályu. Legjobban szembe ötlük ez, ha párhuzamot vonunk az exceptio rei iudicatae és az exceptio rei transactae között.***

* *Kretschmar* : o. c. 90. 92.

** *Wach* : Vorträge 101.

*** *Kretschmar* : o. c. 91.

Mert míg az ítélt dolog kifogásával már élhetünk, mihelyt egy jogerős, minden külső kellékkal ellátott ítéletet produkálunk, tekintet nélkül arra, hogy rejlik-e ezen ítéletben semmisségi ok vagy sem, addig a bírói egyezség kifogását csak akkor hozhatjuk fel sikeresen, ha a bírói egyezség nem szenved valamely, akár abszolút akár relatív semmisségben (pl. perképeség hiánya, a törvényes képviselő mellőzése, a fél helyett eljáró személy meghatalmazásának hiánya, hogy a keresetbe vett jog érvényesítése nem tartozik a polgári peruttra stb.), mert amennyiben a perbeli előfeltételek hiánya, illetve valamely anyagi érvénytelenítési ok a felek akaratának összhangját kizárják, vagy akadályozzák, a bírói egyezség sem mint anyagi, sem pedig mint processuális szerződés joghatályos nem lehet.

Végeredményileg abban állapodhatunk meg, hogy a bírói egyezség két elemet egyesít önmagában, t. i. a civilisztikus szerződést és a processuális szerződést, mert egyrészt egy új civilisztikus alapnak megteremtése, másrészt a pernek formai befejezése által a felek között fenforgott jogviszonyt (egészben vagy részben) van hivatva jogilag megállapítani. Ha a civilisztikus szerződés vitiosus, csalás, tévedés, félelem stb. miatt az egyezség csak keresetileg érvényteleníthető, ellenben, ha a processuális szerződés semmis, a hiba a pernek a perbiróság előtti folytatása útján orvosolható.

Judikaturánk eddigelé ezen kérdéssel nem foglalkozott, döntvénytárainkban legalább nem találtam ide vonatkozó határozatot. A német polgári perrendtartás indokolása, sok német kommentátor és a Reichsgericht judikaturája (XX. kötet 415. lap, XXXVII. kötet 416. lap) ugyanolyan állásponton van, mint a minőt Curiánk a megbeszélt ítéletben elfogadott.

Dr. Pap József,
ügyvéd, egyetemi magántanár.

Törvénytervezet az áru-részletügyletekről.

Az áru-részletügyletekről szóló törvényjavaslat első tervezete, valamint az indokolás elkészült és az ősz elején szaktanácskozmány elé fog terjesztetni.

A javaslat fontosabb intézkedései közül kiemeljük a következőket:

Ingó dolog eladása — amennyiben az eladó részéről kereskedelmi ügyletet képez — áru-részletügyletnek tekintetik, ha az áru a vevőnek a vételár teljes lefizetése előtt átadatik, a vevő pedig a vételárnak vagy a dolog átadásakor még hátralevő részének előre meghatározott részletekben való törlesztésére kötelezi magát. Nem képez részletügyletet, ha a vevő bejegyzett kereskedő. Aki árurészletügyletek szerzésével van megbízva, felhatalmazottnak tekintendő az ügylet megkötésére, valamint foglaló és vételárrészlet felvételére is. Ha az árut maga hozza vagy küldi a vevőnek, ezzel a megkötött ügylet megváltoztatása vagy megszüntetése iránt is megállapodhatik. E törvényes jogkörnek korlátozása harmadik személylyel szemben csak úgy hatályos, ha ez erről a korlátozásról az ügylet megkötésekor tudomással birt. A rendelkezésre bocsátás elmulasztásának csak az a következménye, hogy az áru hiányait vevő tartozik bizonyítani. Az áru hiányainak érvényesítése az utolsó részlet lefizetéseig eszközölhető.

Oly megállapodás, mely az eladó törvényes szavatosságát eleve kizárja vagy korlátozza, hatálytalan.

Az ügylet megtámadható, ha a vételár a forgalmi árt és annak a részletügylet tartama szerint számítandó évi 30%-át meghaladja.

Ha az eladó a vevővel okiratot állítat ki, ő is tartozik a megfelelő ellenokiratot a vevőnek átadni. A vevő elállhat az ügylettől, ha az eladó ezen kötelezettségnek meg nem felelt. A bíró az árurészletügyletről felvett okirat kiállítása előtt vagy azzal egyidejűleg létrejött szóbeli megállapodá-

sokat akkor is figyelembe veheti, ha azok az okirattal ellenkeznek.

Csak okiratban köthető ki: a) hogy az egész hátralevő vételár egyszerre esedékes; b) hogy eladó a szerződéstől elállhat, c) hogy az eladott dolog a vételár lefizetéseig az átadás után is az eladó tulajdona marad. A kikötés csak úgy érvényes, ha a vevő az okiratra sajátkezűleg reávezeti, hogy az okiratot elolvasta, vagy ha írni vagy olvasni nem tud, az okiraton két tanu aláírásával tanusítja, hogy az neki felolvastatott és általa értett nyelven megmagyaráztatott.

Az eladó az egész hátralékos vételár egyszerre való megfizetését csak arra az esetre kötheti ki, ha a vevő legalább két egymás után következő részlet lefizetésével késedelemben van és a lejárt részletek hátralékösszege az átadott dolog vételárának legalább egy tized részét teszi ki.

Ha az eladó a hátralékos vételárnak egyszerre való megfizetését követeli, a még le nem járt részletek időközi törvényes kamatát követeléséből levonni köteles.

A szerződéstől való elállás a fizetés elmulasztása esetén nem gyakorolható, ha a vevő az elállási jog érvényesítése előtt vagy azzal egyidejűleg teljesít. Ha az eladó a szerződéstől elállani kíván, erről a vevőt azonnal értesíteni s ennek, amennyiben az elmulasztott kötelezettség természete megengedi, az utólagos teljesítésre kellő időt engedni tartozik. Az elállás hatálytalan, ha kijelentése előtt a dolog véletlen eset folytán elveszett vagy megsemmisült. Az eladó, aki az eladott dolog tulajdonát magának fentartotta, a vételárrészletek nem fizetése esetén a szerződéstől a fentiekhez képest elállhat. Ha a dolgot a vevőtől visszaveszi vagy a vevőt a visszaadásra felszólítja, ez az elállás kijelentésének tekintetik.

A fentartott tulajdonjog megszűnik, ha a dolog jóhiszemű harmadik személynek viszterhes ügylet alapján tulajdonul átadatik. Ha ily személynek zálogba adatik, a fentartott tulajdonjog csak a zálogjog sérelme nélkül érvényesíthető.

A tulajdonjog fentartásával részletfizetésre eladott dolog a részletügylet függőben léte alatt sem az eladó, sem a vevő tartozásai miatt le nem foglalható. Foglалás tárgya csak a feleknek a részletügyletből folyó viszonyos követelései lehetnek. Ha mégis lefoglaltatnék, a másik fél jogosítva van igényperrel élni. Ha az eladó e jogaival nem él, az árverési vételárból nem igényelhet többet, mint amennyit vételárkövetelése az időközi kamatok levonása mellett kitesz. A részletügyletből folyó követelésekre vezetett végrehajtás az esetben, ha a dolog a részletügylet lebonyolításánál a végrehajtást szenvedőnek jut, a dologra nézve is kielégítési elsőbbséget állapít meg a végrehajtató javára.

Ha a tulajdonjog fentartásával eladott dolog az átadás után véletlen baleset folytán elvesz vagy megsemmisül, az eladónak még le nem járt vételári követelése megszűnik; ha pedig csupán megromlik, a követelés a romlás okozta értékcsökkenés arányában leszállítandó. Oly kikötés, mely a véletlen kár veszélyét nagyobb mértékben hárítja át a vevőre, hatálytalan.

Ha az eladó a vevő mulasztása miatt a szerződéstől eláll, mindegyik fél köteles a másiknak azt, mit az ügylet alapján tőle kapott, az időközi hasznokkal együtt visszatéríteni; az eladó különösen a felvett foglalót, a vételárrészleteket és ezek időközi kamatát, a vevő az árut és a használat illő díját. A használati díj összegét a bíróság a helyi szokás alapján, a rendes használatból eredő értékcsökkenés figyelembe vételével méltányosság szerint határozza meg. Az eladó követelheti továbbá az ügyletbe fordított kiadásainak s az áru értékcsökkenésének megtérítését, amennyiben ez a használati díjban megtérítve nincs; a véletlen megromlásból eredő értékcsökkenés megtérítését azonban, ha tulajdonjogát fentartotta, csak abban az arányban követelheti, amelyben a megromlás idejében már lejárt vételári részletek összege azösszvételárhoz

áll. Ellenben köteles a vevőnek az árura fordított költségeit, amennyiben az áru ennek folytán nagyobb értékkel bír, ezen értéktöbblet erejéig megtéríteni. A felek ebbeli viszonyos kötelezettségei egyidejűleg teljesítendőek.

Kötbér kikötése, ugyancsak oly kikötés, mely a vevő kötelezettségei nem teljesítése esetére a foglaltó úgy a befizetett részletek elvesztésével sújtja, vagy a törvényesnél nagyobb használati díj fizetésére kötelezi, érvénytelen.

Részletügyletből eredő le nem járt vételári követelés fejében váltót venni nem szabad, kivéve, ha az ügylet a vevő részéről kereskedelmi ügylet, vagy ha négynél kevesebb részlet van kikötve, vagy a részletek fél éves vagy ennél hosszabb időközökben járnak le.

Belföldi lakó vevő árurészletügylet alapján csak a lakhelye szerint illetékes bíróság előtt perelhető. Az illetékesség hiánya hivatalból figyelembe veendő, hacsak a tárgyalásra megjelent alperes az eljáró bíróság illetékességében kifejezetten meg nem nyugodott.

Az áru-részletügyletekre vonatkozó rendelkezések oly ügyletekre is megfelelően alkalmazandók, amelyek a részletügylet célját más — nevezetesen bérleti — szerződés alakjában kívánják megvalósítani.

Külföldi judikatura.

762. Vegyes, azaz olyan biztosítás esetében, amelylyel megélés esetére is szól az életbiztosítás, a biztosítás eredménye a biztosított vagyonának integráló alkotó részét képezi s ennél fogva a biztosított hitelezői által lefoglalható. Ez ma Franciaországban és Belgiumban következetes joggyakorlat. A hitelező abban az esetben is kielégítést szerezhet a biztosított összegből, ha a biztosított a kikötött időpont előtt meghalt és elhalálózása esetére határozott kedvezményezett volt megjelölve. (*Lüttich-i felebbviteli bíróság.*) (A kérdés nagyon vitás és nem helyes a bíróságnak a gyakorlat következetességére vonatkozó állítása.)

763. Az automobil-kocsinak vezetője nem felelős azért a kárért, amelyet egy a kocsi által hirtelen megijesztett ló okozott. (*Szajnai törvényszék.*)

764. Elágazók a nézetek a tekintetben, hogy az elsőbíróságnál biztosítékot letett s pernyertessé vált külföldi tartozik-e a felebbezési bíróságnál további biztosítékot letenni. A *nancy-i felebbviteli bíróság* nemlegesen döntötte el a kérdést.

765. Ha a felek valamely kötelezettségnek nem, vagy nem kellő teljesítéséhez kötbérnek a fizetését fűzik, de a kötbér összegét előre meg nem állapítják, úgy a kötbér kikötése hatálytalan, mert fogalmilag a kötbér szerződési előzetes fixrozása a kellő teljesítéshez fűződő érdeknek. Csak ha kétségtelen a szerződő feleknek az az akarata, hogy az összeg nagyságát a bírói döntésnek engedik át, akkor tekinthető az összeg fixrozásának hiányában a kötbér érvényesnek kikötöttnek és állapíthatja meg a bíróság az összeget. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A nemzetközi büntetőjogi egyesület évkönyve (Mittheilungen) megjelent és magában foglalja a kitűzött kérdésekről szóló véleményeket. Magyarországból négy dolgozat küldetett be, és pedig Reichard Zsigmond, Balogh Jenő, Gruber Lajos és Fayer Lászlótól. A kongresszus munkabeosztását már közöltük.

— A kir. Curia-hoz július hóban 2151, ez évben összesen 14,926 ügy érkezett s a múlt évről maradt hátralékkal együtt 21,955 ügy volt elintézendő. Elintéztetett 13,772, hátralékban maradt 8183. A múlt év megfelelő szakához képest 316-al több ügy érkezett, 73-al kevesebb volt elinté-

zendő, 318-al kevesebb intéztetett el s a hátralék 491-el kevesebb. 1898. évi december hó 31-ike óta 1154-el nőtt a hátralék.

— Magyar magánjog. A Fodor Ármán szerkesztésében megjelenő nagyszabású magánjog második része hagyta el a sajtót. A most megjelent hatvanöt ives kötet a családjogot öleli fel. Tartalma: A házassági jog története Fodor Ármántól; a házassági jog Fancsó Györgytől; a szülők és gyermekek közti jogviszonyok, valamint a gyámság és gondnokságról szóló rész Sipőcz Lászlótól; a családjogi tartási köteleesség Gadr Vilmostól. A mű bővebb ismertetésére visszatérünk.

— Csiky Kálmán közigazgatási jogi kézikönyvének második kiadása jelent meg a Pallas részvénytársaság kiadásában. A 680 oldalra terjedő mű gyökeres átdolgozása az első kiadásnak. Amellett, hogy a tételes jogra szerző kiváló súlyt helyez, a mű a közigazgatási jog tudományos elméletét is adja.

— Alapos gyanúok. A kir. Curia lopás büntette miatt vádolt G. J. elleni bűnyűben ítélt: Tekintve, hogy úgy a Sz. M., valamint a B. V. káros által panaszolt lopás ép oly módon és ép oly körülmények között vitetett véghez, mint a G. P., L. A., M. Gy. és B. P. kárára 1891. s illetve 1892. évben G. J. vádlott által elkövetett lopások, melyek miatt nevezett vádlott ezen kir. Curia 1893. évi november hó 10-én 7484. sz. alatt hozott ítéletével öt évi börtönre ítéltetett, ami csakugyan teljes alappal arra enged következtetni, hogy vádlott nemcsak a Sz. M., de a B. V. részéről feljelentett lopást is véghez vitte. A kir. ítélő táblának fentebbi keletű és számu ítélete az abban felhozott és az elsőbírósági ítéletből elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1899. évi június 21. 3456/99. sz. a.)

— Bécsben egy orosz honpolgár két évvel ezelőtt pazar életmódjával magára vonta a rendőrség figyelmét és minthogy több okból gyanusnak tartatott és sem illetőségét, sem vagyona eredetét nem igazolta, mai napig fogva van, jöllehet ezideig semmi bűnös cselekményt sem tudtak rábizonyítani.

— Fogolyszállító vasuti kocsik. A porosz közmunkák minisztere két, külön e célra berendezett fogolyszállító vasuti kocsit építtetett. Ha a kísérletezés jónak bizonyul, úgy ily kocsikat a porosz vasutak összes vonalai részére beszereznek.

A foglyok szállítása úgy történik, hogy hetenként kétszer tesz meg egy bizonyos körutat a két kocsi, közvetítvén az összeköttetést a fogházak és bíróságok közt.

— Kártérítési kereset orvos ellen. Egy gazdag párisi vállalkozó nejét súlyos betegségében egy orvos jódbefecskendésekkel kezelte. A beteg a kezelés után sem érezvén magát jól, férje nemcsak a 600 frank honorárium fizetését tagadta meg, hanem 10,000 frank kártérítésért is pörölte az orvost. Az orvos kifejtette, hogy csak mulasztás és az orvosi szabályok be nem tartása esetében volna marasztalható, kimutatta továbbá, hogy eljárása olyan, aminőt az orvosi tudomány tekintélyei ajánlanak. A törvényszék ezt az álláspontot magáévá tette, felperes keresetét elutasította és a panaszos férjet a 600 frank honorárium fizetésében elmarasztalta.

— Zürich kantonban új ügyvédi rendtartás lépett életbe. E szerint ügyvédi gyakorlatot olyan cselekvőképes schweizi állampolgár (férfi vagy nő) folytathat, aki 1. tisztességes és a bizalomra méltó; 2. egy évig bíróságnál vagy ügyvédi irodában működött; 3. az előírt szóbeli és írásbeli vizsgát letette. A vizsga kivételesen elengedhető. Férjes nők csupán férjük beleegyezése mellett folytathatnak ügyvédi gyakorlatot. Előtanulmány kimutatása nem szükséges. Az ügyvédek a felsőbíróság felügyelete és fegyelmi hatalma alatt állanak. A felsőbíróság állapítja meg rendeletileg az ügyvédi munkák díjtarifáját. A zugírászat 100 frankig, ismétlés esetén 200 frankig terjedő pénzbüntetéssel büntetettetik.

A Magyar Jogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egyet pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő ives.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Nők mint ügyvédek. S. — A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére. Dr. Klein Ede szepsii ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A közjegyzői kényszer kérdéséhez. Dr. Raffay Ferencz győri albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Nők mint ügyvédek.

A francia kamara f. évi június 30-án jelentékeny többséggel, 319 szavazattal 177 ellen a következő törvényjavaslatot szavazta meg:

«A jelen törvény kihirdetésétől kezdve, a jogtudori oklevéllel (diplôme de licencié en droit) ellátott nők letehetik az esküt, mely a XII. ventose 22-én kelt törvény 31. §-ában elő van írva azok számára, akik ügyvédek (avocat) akarnak lenni és gyakorolhatják a jogvédői hivatást az érvényben levő törvények fegyelmi és egyéb intézkedései értelmében.

A XII. ventoseban kelt törvény 30. §-a, az 1810. évi december 14-iki rendelet 35. §-a és a polgári törvénykönyv (code de procédure civile) 84., 118. és 468. §§-ai nem alkalmaztatnak a nőkre, akik a jelen törvény kedvezményében részesülnek.»

Ily értelmű törvényjavaslatot már az előző ülészakban terjesztettek a kamara elé, még pedig oly kiváló államférfiak, minők *Léon Bourgeois*, *Paul Deschanel* és *Poincaré*.

Ezuttal *René Viviani* kiváló jogtudós terjesztette elő és aláírták *Mesureur*, *Maurice Faure*, *Doumergue*, *Millerand*, *Barthou* és más előkelő tagjai a kamarának.

A javaslat újabb előterjesztésére az szolgáltatott okot, hogy a párisi Cour d'appel 1897 november 30-án egy felfemerült eset alkalmából kimondta, hogy nők nem lehetnek jogvédők. A végzés indokolása főleg arra hivatkozott, hogy a régi jogban, Rómában, a nők egyenest el voltak tiltva a jogvédelemtől, és arra, hogy a jogvédőknek, a mostani törvények értelmében bizonyos esetekben helyettesíteniök kell a bírót vagy az ügyészt, holott a nők a törvény értelmében bírói funkciót nem teljesíthetnek.

De az ügyvéd bírói funkciója nem bir lényeges jelleggel és lehet annak más akadály is. Így pl. lehet valaki ügyvéd már 21 éves korában és ilyenkor a kora miatt nem teljesíthet bírói funkciókat, mivel ez a 25 éves életkorhoz van kötve.

Egyéb formai érveket is lehetne felhozni a nők jogvédői működése ellen, miután a mai törvények a nőket nem egy politikai jellegű funkciótól zárják el. A leglényegesebb kérdés az, hogy a nő képes-e a jogvédelemhez megkívánt széleskörű tudományos képzettséget elsajátítani.

De ez a kérdés inkább gyakorlati jellegű és a gyakorlat szempontjából tekintve, a reform nem olyan merész ujtás, amilyennek tartják. Nem egészen új és nem egészen szokatlan.

Már *harmincz éve* annak, hogy Jova állam megtette az első lépést; 1869-ben mondta ki ott a törvényhozás, hogy nők is lehetnek ügyvédek.

Ezt a példát csakhamar követte az észak-amerikai Unio számos állama.

Több amerikai államban nem is volt külön törvényre szükség, mivel a bírói gyakorlat a törvényt úgy értelmezte, hogy nők ügyvédi gyakorlatot folytathatnak.

Más államok külön törvényekben mondták ki a nők képesítését az ügyvédi gyakorlatra, így nevezetesen Illinois 1872-ben, California és Minnesota 1872-ben, Ohio és Wisconsin 1878-ban, Massachusetts 1882-ben, Vregon 1885-ben, New-York 1886-ban, Montana 1889-ben, Nevada 1893-ban, New-Jersey 1895-ben.

Az Egyesült-Államok kongressusa az 1879 február 15-iki törvényben kimondta, hogy minden nő, aki valamelyik Állam vagy Terület főtörvényszéke előtt három éven át védbeszédek tartott és tehetségeivel, jellemével kiérdemelte a bírák becsületét, az Egyesült-Államok legfőbb bírósága előtt is folytathat gyakorlatot.

A női ügyvédek száma nem szaporodott ugyan rohamosan, de mégis elég jelentékeny.

Az 1880-iki népszámlálás alkalmával az Egyesült-Államokban volt 75 nő és 64,062 férfi lawyer; 1890-ben volt 208 nő és 89,422 férfi lawyer.

Ez idő szerint 275 női lawyer van az Egyesült-Államok és ezek közül 13 a legfelsőbb bíróság előtt folytat gyakorlatot.

Uj-Zélandban az 1896 szeptember 11-iki és október 12-iki törvények engedik meg a nőknek az ügyvédség gyakorlatát.

Hasonló törvények vannak *Mexicóban*, *Chiliben* és *Japánban*.

Rumániában 1891 június 26-án az ügyvédi kamara beírta az ügyvédi lajstromba dr. Bibesco kisasszonyt, arra hivatkozván többek közt, hogy nincs törvény, mely az ügyvédi gyakorlatot ahhoz a föltételhez kötné, hogy az illető férfi legyen.

Appenzell kantonban 1895 július havában hasonló módon interpretálták a törvényt.

A *zürichi* kantonban 1896 július 3-ikán ily értelmű törvényjavaslatot terjesztettek elő, amely azóta törvényté vált.

Finnországban a nők 1895 óta működhetnek a bíróságok előtt, mint ügyvédek.

Christianiában a barreau 1895 november 11-en *egyhangulag* mondta ki, hogy a nők ügyvédi gyakorlatot folytathatnak.

Svédországban az alsóház ezt 1896 márczius 14-én mondta ki és miután a felsőház *egyhangulag* járult ehhez a törvényhez, a király 1897 december 3-án szentesítette az illető törvényt.

Ilyen előzmények után a reform a francia kamarában sem ütközött nagy ellentállásba.

Az előterjesztett javaslatot Massabuan ellenezte, azt az aggályt fejezván ki, hogy a feministák diadala esetén megszűnik a házasság intézménye és akkor, a törvényes örökösök hiánya folytán, megszűnik a magántulajdon, a mai társadalom alapja.

A törvényjavaslat szerzője *Viviani*, válaszában kiemelte, hogy a szóban levő törvényjavaslat nem fogja előmozdítani az «union libre» rendszerét, mert ezt a nők, ha politikai jogaik volnának, a leghevesebben elleneznék.

Magára a kérdésre áttérve, a szónok különösen arra utalt, hogy képtelenség a jelenlegi helyzet, midőn az állam

a nőnek jogtudori diplomát ad, a bíróság meg széttepi azt, mint érvénytelen.

A javaslat ellen felszólalt *Périer de Larsan* gróf is. Tudta, hogy veszített álláspontot véd, mert hisz az osztályok a javaslat előzetes tárgyalására kiküldött bizottságba csupa olyan képviselőket választottak, akik pártolták a javaslatot. Mégis megkísérlette a javaslat ellen küzdeni; főleg azt hozta fel, hogy a nőt, ha ügyvédi gyakorlatra bocsátjuk, elszakítjuk a családi lakhely mellől.

Erre Maurice Faure azonnal közbeszólt, hogy a törvény a családi tűzhely mellől elszakítja a munkásnőket is, akikre pedig nagyobb szükség van a tűzhely mellett, mint a közép-osztályhoz tartozó nőre, aki cselédek tart.

Périer gróf azzal is érvelt, hogy a női ügyvédek Európában csak oly országokban léteznek, a hol a társaság primitív állapotban él. A gróf t. i. Svédországot össze tévesztette — Szerbiával.

Végül azt az aggályát fejezte ki, hogy a szép ügyvédnők meg fogják tévesztetni a bírák ítélőképességét.

Erre a javaslat szerzője azzal replikázott, hogy akkor a szép nőket nem csak az ügyvédi gyakorlatról kellene eltiltani, de attól is, hogy bármily perben érdekelt felek legyenek.

A három beszéd meghallgatása után a kamara a javaslatot a fentebb említett nagy többséggel elfogadta. S.

A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére.*

1. Ingatlanokra.

Mit kell tennünk, hogy a birtokot ingatlan felett megszerezzük?

«*Quædam mulier fundum (ita) non marito donavit per epistolam... Proponatur, quod etiam in eo agro, qui donabatur, fuisset cum epistola emitteretur; quæ res sufficiebat ad traditam possessionem.*» (L. 77. de rei vind. 6. 1.)

Tehát elég a birtokszerzéshez, hogy a telken jelen legyünk, anélkül, hogy ahhoz bármi szerzési tény még azonkívül hozzájáruljon, mivel ki a telken jelen van, nemcsak azt teheti a telekkel, amit akar, de minden mást abból kizárhat.

Sőt ehhez nem is szükséges, hogy a telekre lépjen, elég ahhoz a közvetlen közelség is:

«*Quod autem dicimus, et corpore animo acquirere nos debere possessionem, non utique ita accipiendum est, ut qui fundum possidere velit, omnes glebas circumambulet: sed sufficit quamlibet partem eius fundi introire.*» (L. 3. §. 1. de poss. 42. 1.)

Sőt ez oknál fogva nem is kell a telekre menni, mert ki egészen a telek előtt áll és azt áttekinti, ép úgy birhatja hatalmában, mint ki tényleg rálépett.

«*Si vicinum mihi fundum mercatum venditor in mea turre demonstrat, vacuumque se tradere possessionem dicat: non minus possidere coepi, quam si pedem finibus intulissem.*» (L. 18. §. 2. h. t.)

Tehát a végeredmény az, hogy a személyes, a fizikai jelenlét szükségeltetik és elegendő az apprehensióhoz.

De ha más is jelen van és az is a dologra behatást gyakorolhat?

Itt a harmadik személy jelenléte kétségtelenül megátalja a birtokszerzést.

Ezen akadályt kétféleképp lehet leküzdeni: a harmadik személy akaratával vagy erőszakkal.

Ha az eladó a vevővel a mezőre megy és ott kijelenti, hogy most a birtok a vevőé, akkor saját akaratával megszűnt az akadály, mely idáig jelenlétében fenforgott, és a vevő a

birtokot megszerezte. Ez értelme a «*vacuumque se possessionem tradere dicat*» passusnak.

De leküzdheti az akadályt erőszakkal is:

«*Species inducendi in possessionem alicujus rei est, prohibere ingredientem vim fieri: statim enim cedere adversarium, et vacuum relinquere possessionem jubet: quod multo plus est, quam restituere.*» L. 18. §. 2. h. t.

De miután possessio plurium in solidum lehetetlen, és minden dolognak egy időben csak egy birtokosa lehet, a dejiált a birtokot csak akkor vesztheti el, ha a dejectio tényéről tudomást vesz.

Ez által a következő alakulat áll elő:

A teleknek vagy volt idáig birtokosa, vagy nem (vacua possessio).

Ha nem — vagyis vacua possessio esetén — a pusztá személyes jelenlét által szerezzük a birtokot, mert megszereztük a hatalmat a dologra behatni és minden mást abból kizárni.

Ha az azonban más birtokában állott idáig, akkor a személyes fizikai jelenlét nem adhatja még a birtokot, mert az a birtokot tudomásszerzés nélkül el nem vesztheti, vagyis a birtokot annak tudta nélkül nem szerezhethetjük.

Igy tehát történhetik a birtok szerzése az előbbi birtokos akaratával (traditio) vagy a nélkül (dejectio); első esetben az eddigi birtokos jelenlétében (inducere in possessionem), vagy távollétében (mittere in possessionem).

2. Ingóknál.

Mint fentebb érintettük, a legegyszerűbb, leghatározottabb és — talán mondhatjuk — a leggyakoribb eset az, hogy a dolgot kezeinkkel megfogjuk. Ez a külső viszony legplastikusabb kifejezése.*

A madarat elfogjuk, a megvett kutyát fülénél, a lovat kantárjánál visszszük.

De vannak tárgyak, melyek kiterjedésüknél, súlyuknál, alkatuknál és minőségüknél fogva a kezünkkel való érintést lehetetlenné vagy kellemetlenné teszik.

Bizonyára mázsányi malomköveket, trágyát nem fogunk birtokszerzés céljából kezünkbe venni.

Miután továbbá mindenütt jelen nem lehetünk, képviselésünkről fogunk gondoskodhatni.

E képviselő nem egyéb, mint szerveink kibővítése, sokszorosítása.

Ez pedig nemcsak más élő ember, de bármi alkalmas eszköz vagy gép által történhetik.

A pap birtokába veszi az alamizsnát, akár kezébe adjuk, akár a templomban kitett perselyekbe rakjuk.

Igy tehát az apprehensiónak számos formája támad; az életszükséglet a forgalom igényeihez képest a legváltozatosabb alakulatokat teremti, melyekre az uralkodó tan az irányadó szempontot, az átható egységes vezérelvet meg nem találta.**

Az egyes főcsoportok, melyek a forrásokban is szerepelnek, a következők:

«*Pecuniam, quam mihi debes, aut aliam rem, si in conspectu meo ponere te jubeam: efficitur, ut et tu statim libereris, et mea esse incipiat: nam tum quod a nullo corporaliter ejus rei possessio detineretur acquisita mihi, et quodam modo manu longa tradita existimanda est*» l. 79 de solutionibus.

Adósom 100 darab ezüstforintost hoz, én még az ágyban fekszem, arra utasítom adóst, hogy a pénzt az éjjeli asztalomra leolvassa.

A pénzt az által birtokba vettem, hogy adósom azt az asztalra leolvassa, éppen csak mintha a 100 darab forintost

* Exner: Tradition 94. l.

** Az Ihering tanainak egyik erőssége, hogy erre is kielégítő választ nyújthat.

* Az előbbi közl. l. a 30. és 31. számban.

egyenként kezembe vettem volna. Azon csekély távolság ugyanis nem képezhet akadályt, hogy a dologra tetszés szerint behathassak.

Adott esetben tehát a pusztá physikai jelenlét képezi az apprehensio formáját.

Már másképp alakul a viszony, ha a dolog különös természeténél fogva valami akadályozza tetszés szerinti behatásomat a dologra.

Például, ha a madárkereskedő a megvett kanárit verandám asztalára helyezi.

Itt természetesen az apprehensio csakis azon pillanatban létesül, midőn a madarat megfogom; ha előbb elrepül, akkor az eladó a traditiót kötelességszerűleg nem teljesítette, és hiába posuit in conspectu meo. «Plerique non aliter putaverunt eam nostram esse, quam si eam ceperimus, quia multa accidere possunt, ut eam non capiamus, quod verius est.» L. 5. §. 1. D. de aequ. dom. 41. 1.

Dr. Klein Ede,
szepsii ügyvéd.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közjegyzői kényszer kérdéséhez.

Ingatlanok tulajdonjogának szerződés útján való átruházásánál felálltassék-e a közjegyzői vagy az okirati kényszer? Ezt a kérdést részletesen megtárgyalták a kodifikáló bizottságban és bár a nézetek csaknem egészen megegyeztek, a kérdést, nagy fontosságánál fogva, teljes-ülés elé vitték.*

Ha azonban a lefolyt vita során felhozott érveket figyelembe vesszük, ha a kérdést a gyakorlati igényeknek megfelelően akarjuk megoldani és a mai helyzetet nem akarjuk még kedvezőtlenebbé tenni: nyilvánvaló, hogy a közjegyzői kényszert nem lehet törvénybe iktatni, de az okirati kényszert okvetlenül fen kell tartani. Hiszem is, hogy a teljes-ülés ily értelemben fogja a kérdést megoldani.

Uj eszmét vetett azonban fel dr. Kann Sándor, aki a *Jogt. Közl.* f. évi 13. számában azt ajánlja, hogy a közokirati kényszert iktassák kodexbe és a közjegyzői hatáskör teljes épségben tartásával ügyvédek hatalmazzanak fel azzal a joggal, hogy telekkönyvi ügyekben közhitelű okiratokat állítsanak ki.

Ez a törekvés, hogy az ügyvédek közfunctiókkal lássák el, nem új. Az 1840. évi XV. tcz. megteremtette a váltó-jegyzők intézményét, akik ügyvédekből nevezettek ki; néhányan még most is vannak, de ujak nem nevezhetők ki.

Az 1893. évi 24,366 számú igazságügyminiszteri rendelet 18. §-ának 5. pontja szerint a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzése iránti eljárásra kiküldhető közhivatali viszonyban nem álló, az igazságügyminiszter által arra való jogosultsággal felruházott személy. Ezt a szabályt különösen abban a reményben hozták, hogy majd ügyvédek vállalkoznak erre a tisztre. De immár bizonyos, hogy az ügyvédek nem hajlandók ily veszélyes munkára és a rendeletnek azt a pontját talán még sohasem, ügyvédekre bizonynyal nem alkalmazták.

Végül az 1897. évi XXXIV. tcz. 9. §-a kijelenti, hogy: «ügyészégi megbízottul gyakorló ügyvéd is kirendelhető». Hogy ez az újítás mennyire fog bevalni, nem tudjuk, hiszen ez a törvény még életbe sem lépett; de bizonyos, hogy kellő számú ügyvéd nem fog vállalkozni az ügyészégi megbízott szerepére. Kitűnik ez abból is, hogy ezeket az állásokat az ügyvédek kívül a kir. ügyészségekhez kinevezendő joggyakornokokkal, továbbá más hatóságoknak alkalmas hiva-

talnokaival vagy közszolgálatban nem álló alkalmas egyé-
nekkal akarják betölteni.*

Az ügyvédeknek közfunctiókkal való megbízása tehát aligha fog bevalni; azt a javaslatot pedig, amelyet dr. Kann tett, egyáltalán nem tartom elfogadhatónak.

Azon a bajon ugyanis, amely a közokirati kényszer felállítására folytán támadna, hogy t. i. még kevesebb ingatlant irnának át és a jogbiztonság még jobban meg lenne ingatva, nem segít ez a javaslat. Mert minden községben ugy sem lenne ilyen megbízott ügyvéd s az eljárás csaknem olyan költséges és körülményes lenne, mint ha közjegyzőhöz kellene a feleknek fordulniok.

Az ugyan kétségtelen, hogy akadna elég ügyvéd, aki ezt a megbízást szívesen elfogadná a székhelyén, de hogy csupán emiatt más helyen, pl. ott, ahol járásbiróság sincs, letelepedne ügyvéd, azt már nem remélhetjük. Olyan helység pedig igen kevés van, amelyben nincs bíróság, de ügyvéd van. Így azután a járásbiróság székhelyére ez esetben is be kellene menni a szerződés elkészítése végett s a költségek tetemesen meggyarapodnának, ha ezen kívül még a közokirati forma lenne kötelező.

Bökkenő azonban a javaslatban az, hogy az ügyvéd negyedévenként köteles lenne körzetét bejárni és kutatni az időközben történt ingatlanátruházásokat s a feleket kényszeríteni okirat felvételére. Hogy ez az utazgatás nem lenne inyére az ügyvédnek az bizonyos, kivált ha a vele járó kötelességet is figyelembe vesszük: t. i. az adózási nyilvántartásokból és magánuton eszközözendő kutatást az ingatlanok tulajdonjogában bekövetkezett változás felől. E mellett aligha vezetne sikerre ez az eljárás, mert hogy mi módon lehetne kényszeríteni a feleket a szerződés megírására, ha erre nem hajlandók, azt nem mondta meg a cikkíró ur? És ki fizetné az ügyvédet ebben a körutjában? Vagy ingyen legyen köteles 20—30 községet évenként négyszer bejárni? Avagy azok fedezzék a körut kiadásait, akik szerződést iratnak? Vagy talán az állam? Mind oly kérdés, amelyről megfeledezett a cikkíró ur.

További kötelessége volna az ügyvédnek, hogy eljárásáról negyedévenként tegyen jelentést a telekkönyvi hatóságnak és iratait is ott helyezze el, úgy, hogy ezen időn túl a bíróság volna a hiteles kiadványok és másolatok kiállításának jogával felruházva. Vagyis új terhet kapna ismét a bíróság, anélkül, hogy ezen jelentéstétel és iratkezelés előmozdítaná azt a célt, hogy lehetőleg minden átruházás telekkönyvileg is foganatosíttassék.

Egyik előny gyanánt említi fel a cikk azt is, hogy ezen intézmény behozatalával a fiatalabb ügyvédek részére biztosítva lenne a létminimum és tisztos állásra tennének szert. Azonban ha azt vesszük tekintetbe, hogy a közjegyzők hatásköre épségben tartatnék, vagyis ha a közjegyzők is jogositva volnának ilyen okiratok felvételére, bizonyos, hogy a jövedelem nagy része ezeké lenne, mint akiknél a felek hagyatéki és egyéb ügyeikben ugys többször megfordulnak, továbbá mint akikben a köznép, pusztá megszokásnál fogva, jobban bizik. Így azután a létminimum biztosítása is illuzóriussá válnék.

De elfelejtette a javaslat kiemelni azt, hogy a közjegyzők ezen okiratok tekintetében egyenlő elbánás alá esnek-e az ügyvédekkel? Vagyis kötelesek-e ők is kutatni körutat tenni és eljárásukról beszámolni negyedévenként? Továbbá tartoznak-e idevágó okirataikat letenni a telekkönyvi hatóságnál? Tudvalevőleg erre ma egyáltalán nem kötelezhetők. És nem lenne-e méltánytalan dolog, ha eltérően szabályozzuk az e tekintetben egyenlő jogkörrel bíró ügyvédek és közjegyzők?

* L. az igazságügyminiszterium 1895—1898. évi működéséről kiadott jelentésnek 187. lapját.

* L. a kodifikációs jegyzőkönyvek 5. füzetének 102. és köv. lapjait.

És hova tartoznék az ilyen ügyvéd fegyelmi tekintetben? Az ügyvédi vagy a közjegyzői kamara elé, avagy új fegyelmi forumot állítanának fel az ilyen kiváltságos ügyvédekre nézve?

Olyan komplikált helyzetet teremtené ez a javaslat, oly sok kérdést hagy megoldás nélkül és oly kevés előnyt biztosítana az új intézmény, hogy elfogadni nem lesz tanácsos.

Hagyjuk az ügyvédeket — ügyvédeknek. Az ő hatáskörük és a közhivatali functio össze nem egyeztethető.

Az ügyvédek létfenntartásának kérdése pedig ilyen reformokkal meg nem oldható. Ezek ideiglenesen segítenének talán néhány ügyvéd helyzetén, de ne feledjük, hogy a közokirati kényszer behozatala sok ügyvédtől tetemes olyan jövedelmet vonna el, amelyhez jelenleg a magánszerződések készítése folytán jutnak.

Általában véve tehát még rosszabb lenne az ügyvédek helyzete, mint ma.

Dr. Raffay Ferencz.

Külföldi judikatura.

766. A biztosítási feltételek szerint érvénytelen a biztosítás, ha az ajánlattevő a kötvény kézbesítése előtt megbetegedett. Ez az eset beállván, a biztosító társaság a halálozás után megtagadta a fizetést. A kedvezményezett ezzel szemben azt állította, hogy a kötvényt kézbesítő ügynök a kézbesítéskor tudott erről a megbetegedésről. Mind a három bíróság kötelezte a biztosító társaságot a fizetésre. A *felebbviteli bíróság* szerint az ajánlat megtétele után nem terheli már a biztosítottat közlési kötelezettség, e tekintetben tehát a biztosítónak van tudakozódási kötelezettsége s ha megtudja a kötvény kiadása előtt, jogosítva van a kiadást megtagadni s ha megtudja utóbb: a biztosítástól azonnal elállni. Az közömbös, hogy a megbetegedésről maga a társaság tudott-e vagy csak az ügynöke, mert az utóbbi az egyetlen olyan közege a társaságnak, akivel a biztosított egyenesen érintkezik, és így az ő tudomása irányadó a társaságra nézve is. A *harmadbíróság* szerint mellőzhető az a vitás kérdés, hogy az ügynök tudomásának mindig az-e a hatása, mintha maga a társaság tudná a kérdéses ténnyt. A lényeges az, hogy csak a kötvény kiadásával létesült a kötelező szerződés, és a kiadással megbízott közeg a kiadást nemcsak eszközölhetette, hanem abba is hagyhatta, ha utólagos megbetegedésről szerzett tudomást, ő tehát nem küldöncz volt, hanem meghatalmazott, azzal az utasítással, hogy a tényleges viszonyoknak vizsgálata után adja ki a kötvényt és azáltal perfectuálja a szerződést. Ezen tényállás mellett az ügynök tudomását a társaság ellen sikerrel lehet érvényesíteni, mert a meghatalmazási körön belül a megbízott tudomása ugyanolyan hatályu, mint a megbízóé. (*Német bírói bírósági törvényszék.*)

767. A szolgálatadó felelős azért a kárért, amelyet a dajkának a szoptatott gyermekről reáragadt betegség okozott, s a dajka figyelmeztetése sem szünteti meg ezt a szavatosságot. Az a körülmény, hogy a dajka vonakodik magát egy veszélytelen s előreláthatólag sikeres műtétnek a baj csökkentése végett kitenni, a kárösszeg leszállítását eredményezheti. (*Metzi törvényszék.*) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A *Liszt-féle Zeitschrift* imént megjelent száma külön mellékletként adja a bűnvádi perrendtartásról szóló magyar törvény német fordítását.

— A *kegyelmes Curia*. A nagyváradi ügyvédi kamara választmánya: Minthogy Sz. J. t—i kir. járásbírói volt albiró, a kassai kir. ítélő tábla mint elsőfoku fegyelmi bíróságnak 176/98. fegy. sz. a. hozott és a m. kir. Curia által 477/98. fegy. sz. a. jóváhagyott s így jogerős ítélete szerint azért lett a legszigorubb büntetésre, hivatalvesztésre ítélve, mert az ellene bebizonyított hivatali kötelezettségzegések őt, mint oly birót jellemzik, aki az előtte tárgyalt ügyeket alapos meggondoltság nélkül, tájékozatlanul és ferde felfogással, sok esetben pedig a tényállás elferdítésével intézi el, aki ezen

felül a fenálló törvényeket és az azok alapján kiadott rendeleteket nemcsak nem követi, de a birói függetlenség fogalmának teljes félreismerésével vagy elferdítésével azokat tiszteletben sem tartja s azok fölé helyezkedni igyekszik; aki makacs magatartásával, ugyancsak a birói függetlenség leple alatt az állami hatóságok törvénymeghatározta jogkörére figyelmet egyáltalán nem fordít, azokat a hatóságokat hivatásuk gyakorlásában szándékosan gátolja és aki működésével az államhatalom büntetési igényének érvényesítését is veszélyezteti; akitől előéletére figyelemmel, a tapasztaltak alapján javulás egyáltalában nem várható és akit az igazságszolgáltatás érdekeinek és a birói kar tekintélyének veszélyeztetése nélkül birói állásában meghagyni nem lehetett; s ebből kétségtelenül következtethető, hogy az ekként jellemzett egyénnek az ügyvédek lajstromába felvétele által az igazságszolgáltatás másik, a biróinál nem kevésbé fontos tényezőjének, az ügyvédi karnak tekintélye szintén veszélyeztetve volna: ezért a kamara választmánya Sz. J.-t az ügyvédek lajstromába leendő felvétele iránt előterjesztett kérelmével elutasítja. (1899 április 8. 169. sz. a.)

A m. kir. Curia: A nagyváradi ügyvédi kamara választmányának 169. sz. végzése megváltoztatik és Sz. J. az ügyvédek lajstromába felvételt rendeltetik; mert Sz. J. igazolta, hogy az 1874. évi XXXIV. tcz. 2. §-ában kijelölt képességgel bir és az ügyvédi kamara kerületében állandóan lakik és így ellenében az idézett törvénycikk 3. §-ában foglalt esetek egyike sem forog fen; mint volt kir. aljárásbíró pedig nem olyan cselekményért íteltetett hivatalvesztésre, mely miatt felvétele által az ügyvédi kar tekintélye csorbát szenvedne. (1899 június 27. 3612. sz. a.)

Különös végzés. Egy vidéki járásbíróág következő végzése fekszik előttünk:

«Ezen kellő időben beadott felfolyamodás elfogadtatik.

Minthogy a felfolyamodás tárgyává tett végzést nem a telekkönyvi ügyek rendszerinti előadója alólírt kir. albiró, hanem a szabadságon léte miatt a bíróság vezetője B. kir. táblabíró ur hozta, a felfolyamodást ellenjegyző ügyvéd felfolyamodásának éles és tiszteletlen hangját alólírt albiró ellen is irányozza s az ügy érdemébe nem tartozó társadalmi kérdéseket is felszínre hoz, s a kir. albirót állítván az ügyvéddel egy társadalmi osztályba tartozónak — mely kérdés eldöntése különben sem az ellenjegyző ügyvéd feladatát képezi — s ezzel alulírt biró ellen, a megengedett kritikán túl a személyes térre lépett, a felfolyamodás másolata a kecskeméti ügyvédi kamarához áttétetik.

Minthogy pedig az ellenjegyző ügyvéd a személyeskedésen túl még alólírt birót gyanúsítja is, amennyiben azt állítja, hogy a bíróság 4 frt napidíjat és 5 frt 60 kr. uti költséget «szokott felszámítani» (mivel a példakép felhozott összegek csupán a kir. albirák napidíjait látszanak megközelíteni, kétségtelen, hogy e megjegyzés is alólírt kir. albiróra vonatkozik).

Felfolyamodó a nap- és uti költségekre vonatkozó állítást alólírt biró teljesen légből kapott s valótlan állításnak jelez, s az ellenjegyző ügyvédtől a teljes bizonyítási szabadságot már most megvárja, a gyanúsítást visszautasítja s a felfolyamodás másolatát a kecskeméti kir. ügyészséggel közöltetni rendeli.

Annak már e helyütt is határozott kijelentésével, hogy a kir. albiró egy napra a fenti 21,221/96. sz. igazságügy-miniszeri rendelkeznek megfelelően 3 frt 50 kr. napidíjat, 4 frt vasuti és vasutatóli fuvar, 80 kr. podgyászvitelbért és 40 illetve 50 kr. vasuti díjat összesen tehát 8 frt 70, illetve 8 frt 80 kr. díjat szokott felszámítani.

Végül a felfolyamodás hiteles másolata az eljáró biróval közöltetik. (Ügyvédi körökből.)

A szerzői jogról Németországban új törvény készül. E tárgyban az írói, jogász, kiadói és könyvkereskedői körökkel enquête is tartatott.

A Magyar Jogászegylet hat legújabb (12—17.) kötete kapható 8 frtért. A pénz dr. Szivák Imréhez, az egylet pénztárnokához küldendő (Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. sz. a.) Ugyanoda küldhetők a taggyűjtő iverk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A tulajdonjog fentartása. *Spectator*. — A parlamenti tagok szólásszabadságának határai. *Dr. Balogh Arthur* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Melyik jogszabályt sérti? (Som-más eljárási törvény 64., 197., 204. §§.) *Barra Károly* zilahi kir. törvényszéki bírótól. — A jegyajándék visszakövetelhetőségéről. *Dr. Schwartz Izidortól*, fogalmazó a bosnyák-hercegovinai orsz. kormány igazságügyi osztályában. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A tulajdonjog fentartása.

A kir. Curia polgári tanácsainak joggyakorlata sokáig ingadozott a pactum reservati kérdésében. Egyik ítélet elismerte, a másik hatálytalannak mondta az eladott és átadott dolog tulajdonjoga fentartását. Igaz, hogy újabb időben a gyakorlat inkább az elismerés felé hajlott, de ennek az álláspontnak kizárólagosságát még sem lehetett vitátlannak tartani. Sokan hitték, hogy a Curia talán mégis visszatér abba az irányba, amely a régi magyar jognak éppen úgy megfelel, mint a logikának. Hitték ezt, jöllehet újabb időben az ellenkező irány kerekedett felül. Odáig ment ez a gyakorlat, hogy a tulajdonjog fentartását még akkor is megengedte, ha az áru vételára váltókkal kiegyenlítettet. (1181/99.)

Ennek a magánjogi maximának következményeit levonták a Curia büntető tanácsai. Sikkasztásnak mondják, ha valaki a tulajdonjog fentartással megvett dolgot eladja (1898. évi 6723. B. sz. a.) sőt újabban: ha csak el is zálogosítja. Most már tömegesen fognak szaporodni az olyan bűnvádak és az olyan büntető ítéletek, amilyenekről ezelőtt a legvérmesebb királyi ügyész sem álmodott. A kereskedő azonban, egy törvénykezési prærogatívával gazdagabb: az ő számla-követeléseit ezentul majd a büntetőbíróság költségmentesen hajtja be. Az *adóssági börtön* az ő kedvéért feltámadt, és pedig a réginél durvább, kegyetlenebb alakban; diffamáló büntetés alakjában. Nem is kell hozzá egyéb, mint a pactum reservati záradéka, amelyet végre minden áru-szerződésbe bele lehet írni, és ha az áru elhasználtatott vagy tovább adatott, a *magánjogi adósság nem teljesítését* elő lehet léptetni *sikkasztássá*.

E lapok egy törvénytervezetet közöltek, amely tervezet az árurészletügyleteket kívánja szabályozni. Ez a tervezet már a tulajdonjog fentartásának kérdését végleg eldöntené: beleillesztené az elvet a magyar magánjogba.

Nem foglalkozunk a kérdés dogmatikájával, amelyet *Nagy Ferencz* és *Schwarcz Gusztáv* tanár urak már eléggé kifejtettek. Csak az elv gyakorlati következményeire kívánunk utalni.

Ha valaki azzal a szándékkal vásárol hitelbe, hogy az árut továbbadja, magának pénzt szerezzen és tartozását ne fizesse meg belőle, akkor a csaláshoz csakugyan közel jár. A kereskedőt bizonyos esetekben be is csukják érte. Becsukják a magánembert is, ha csődöt nyitnak ellene. De a csőd-eljárást nem a «kisemberek» ellen találta ki a tudomány. A csőd-eljárással összefüggő büntetőjogi oltalom hiányzik a munkással, földmivessel, kishivatalnokkal szemben.

A régi jog itt megáll, bölcsen megismerve, hogy némely követelést nem lehet behajtani. Ha a vevőnek azt mondja: emtor debet cautus esse, a hitelezőnek is elővigyá-

zatot ajánl abban a tekintetben, hogy nézze meg, kivel köt hitelügyletet.

A francia jog itt is megóvja a hitelezőt egészen addig, amíg a hitelező ótalma az igazságszolgáltatás nagy érdekeivel össze nem ütközik. *Első* zálogjogot enged az áruhitelezőnek az *árura*. Tovább nem megy. Bajos is tovább menni. Mert azontul a büntetőjog területe következik. És a büntetőjognak, ha a cselekményt a maga sajátsága szerint mint *csalást* akarja büntetni, azt kellene a bírónak mondania: vizsgálj a vádlott dolusát, de ne azt a dolust, melylyel a dolgot *eladta*, hanem azt, amelylyel *megvette*. Hát ez lehetetlen. És mert lehetetlen, hát e cselekményt csalásnak a büntetőjog meg nem tehetette. Kérdés, megteheti-e *sikkasztásnak*? Azt hiszszük: nem.

A vevő, aki hitelre vásárol, aláír egy blankettet, amely sokkal sűrűbben tele van nyomtatva, hogy sem az ember elolvashá. Az a vevő, ki ezt a blankettet aláírta, az esetek 9/10 részében nem is tudja, mit írt alá. Aláírja a tulajdonfentartást akkor is, ha oly célból vette az árut, hogy azt azonnal elajándékozza. Hogy ő a tulajdonjog fentartását írta alá, arról talán csak akkor szerez tudomást, mikor a vizsgálóbíró magyarázza neki, hogy ő sikkasztott. De ha tudja is a tulajdonjog fentartott voltát, nem sejtí, hogy ő sikkaszt, mikor olyan dolgot idegenít el, a melyet ő *vétel* útján szerzett. Itt a tulajdonfentartás a köztudattal ellenkezik. A köztudatban kétezer esztendő óta gyökerezett az a jognézet, hogy a megvett dolog az átadással a vevő tulajdonába jut, s hogy a vevő szabadon rendelkezik a maga tulajdonával. Ilyen mélyen gyökerező jogfelfogást sem egy döntvénynyel, sem egy törvénynyel nem lehet kiirtani. Az igazságszolgáltatás pedig nem a közzgazdasági kísérletezések mezeje. Végzetes minden olyan jogtétel, amely a köztudattal ellenkezik. Olyan az, mint egy emberáldozatot váró bálvány: Élő emberek becsületére, szabadságára van szüksége hogy elismerjék.

Ne higgye azonban valaki, hogy az újabb gyakorlat alapján most már megnyugodott volna a jogász közvélemény a tulajdonfentartás jogában, és annak következményeiben. A civilis bíró — aki azt a jogot a maga ítéleteiben első deklarálta — a természetrajz köréből ragadja ki a megüt-közés indulatszavát, mikor meghallja, hogy a büntetőbíró a tulajdonjogfentartás tényéből sikkasztásra következtet. A polgári bíró idáig nem kívánta vinni a dolgot. A büntető bíró pedig, kinek lelkiismerete gyakran felszólal a jogtétel ellen, a polgári bírót okolja, ki a jogi minősítés alapját képező tényt tulajdonnak deklarálta. A büntető bíró azt hiszi — és pedig gyakran tévesen hiszi — hogy a magánjogi fogalmakat az ő számára is egyesegyedül a tételes magánjog tartalmazza...

De már messzire mentünk. Hogy a tulajdonjog fentartás törvénykezési következményeinél maradjuk, lehetetlen az *igényperek hallatlan szaporodását* előre nem látnunk. Ez pedig nem lehet a törvényhozási politika célja! A törvényhozásnak a magyar igazságügy mai szomorú helyzetében éppen az volna a feladata, hogy e perek szemetjétől a törvénykezési megtisztítsa, hogy a bíróságok vállaira nehezedő terhet csökkentse.

Spectator.

Győzői...

A parlamenti tagok szólásszabadságának határai.*

A pozitív jogok rendelkezése szerint a feleletmentesség kiterjed a parlamenti tagnak nemcsak szavazatára, ami csak természetes, hanem parlamenti hivatásának gyakorlata közben tett nyilatkozataira is.

Aki esetleg felségsértő indítványt, javaslatot tesz, ép oly kevésbé vonható felelősségre, mint az a képviselő, ki azt szavazatával támogatná. A nyilatkozat pedig lehet szóbeli, s ez esetben a beszédeket s közbekiáltásokat egyaránt védi a feleletmentesség. Megjegyzendő, hogy nem fogadható el Seydel-nek amaz álláspontja (Annalen des deutschen Reichs 1880. 403. 1. és Commentar zur Reichsverfassung 221. 1. hasonlóképpen Poenne: Staatsrecht des deutschen Reichs 270. 1.), mely szerint ha a képviselő a nélkül fog beszédébe, hogy szólásra joga lenne, ily beszéde folyamán tett kijelentése miatt nem védi a mentesség, mert hiszen a képviselő ez esetben is kétségtelenül hivatása gyakorlásában van s legfeljebb a tanácskozási rend megsértése, a fenálló szabályok, elnöki intés figyelmen kívül hagyása miatt lehet vele szemben eljárni a ház fegyelmi hatalmánál fogva. Sőt még a szó egyenes megvonása után tett nyilatkozatok se szolgáltatathatják ki az országgyűlési tagot a közhatósági üldözésnek, mert a szömegvonás is, mint fegyelmi eszköz, nem szünteti meg a hivatásszerű gyakorlatban való maradást. Nyilatkozatok alatt általában mindennemű kijelentések értendők, tehát nemcsak vélemények, hanem tények állítása is. A vélemény és nyilatkozat közti különbség gyakorlati jelentőségüvé vált a porosz főtörvényszéknek a Waldeck-féle perben 1866. évi január 29-én kimondott ítélete által. Ugyanis a porosz alkotmány 84. szakasza szerint a kamarák tagjai a kamarákban tett szavazataikért soha, ott nyilvánított véleményeikért pedig csak a kamarák által vonhatók felelősségre az ügyrend alapján. A főtörvényszék fenthivatkozott ítélete ezen szakasznak oly értelmezést adott, hogy «vélemények alatt csak a gondolkodási képesség eredményei érthetők, nem pedig tények állítása és terjesztése». E szerint ha egy képviselő egyesekre sértő véleményeket nyilvánít, ezért nem vonható ugyan bírósággal felelősségre, de igen, ha nem véleményt nyilvánít, hanem oly tényeket állít, terjeszt, melyek valaki ellen büntető eljárás megindítását tennék szükségessé vagy őt megvetésnek tennék ki, szóval ha rágalmoz.

A nyilatkozat azonban lehet írásbeli is, esetleg konkludens tényekben jelenkező nyilatkozat «per omissionem». Hogy az ily konkludens tényekben jelenkező nyilatkozatok is a feleletmentesség védelme alatt állnak, azt elismerte a német birodalmi gyűlés a Liebknicht-eset alkalmából, ki midőn az új birodalmi gyűlési palotában tartott első ülésen a birodalmi gyűlési tagok az elnök által a császár éltetésére felhivattak, ülve maradt. Levetzow elnök a sociáldemokrata képviselő ez eljárását nem a német erkölcsöknek megfelelőnek, a ház tradíciójával kirívó ellentétben állónak jellemezte és sajnálatát fejezte ki, hogy nem rendelkezik megfelelő eszközökkel arra nézve, hogy ily eljárást érdeme szerint megtorolja s hasonlóknak elejét vegye; mindazáltal a birodalmi gyűlés Liebknicht felségsértés miatti kiadását megtagadta, az ügyrendi bizottság azon álláspontnak adván kifejezést, hogy nyilatkozatok alatt nemcsak szóbeli nyilatkozatok értendők, hanem konkludens tényekben jelenkezők is. A bizottság s a birodalmi gyűlés is azon álláspontra helyezkedtek, hogy Liebknicht ülve maradása a feleltőlten nyilatkozatok köréhez tartozik, mert «e ténye a ház elnöke által annak összes tagjaihoz intézett felhíváshoz kapcsolódik» és «ennek természetén nem változtat azon körülmény, hogy a válasz negatív ütött ki».

Kiemelendő, hogy nem a hely, hanem az, hogy parlamenti hivatásának gyakorlásában van-e a képviselő, mérvadó

a feleletmentesség tekintetében. Ezért míg egyfelől védi a mentesség a képviselőt nemcsak a parlamenti helyiségben (és pedig úgy a plenum-ban, mint az osztályokban, bizottságokban) tett nyilatkozataiért, hanem azon kívül is, amennyiben parlamenti hivatásának gyakorlásában van, tehát enquêteken, a parlamentből a fejedelemhez menesztett küldöttségekben résztvéve; addig másfelől a parlamenti helyiségben tett nyilatkozatot sem fedi a mentesség, mihelyt a hivatásszerű gyakorlaton kívül esik. Így az üléseken kívül, bár a parlamenti helyiségben akár képviselők, akár a parlamenten kívül állókkal szemben elkövetett sértések nem fedetnek a mentesség által. (L. Seidler i. m. 85. 1. Hubrich: Die parlamentarische Redefreiheit u. Disciplin 361. s köv. s az ott idézett irodalmat.)

Az angol parlamenti jog szerint, a parlamenti tagoknak a parlament helyiségében nem hivatásuk gyakorlása közben tett, tehát magánjellegű nyilatkozataikért is a parlament előtt kell helyt állniok, vagyis egy parlamenti tag által a parlamenti tárgyalásokon kívül, de a parlament helyiségében tett becsületsértés nem a közönséges bíróság elé, hanem a parlamenthez tartozik. Ez azonban az angol jogfejlődés amaz irányából magyarázható, mely szerint a parlament maga örökös a legszélesebb keretekben saját méltósága, tekintélye, minden a parlamenti helyiségben történő esemény felett s az ország közönséges bíróságai ezekről tudomást nem vehetnek, ítélkezésük körébe nem vonhatják. Egyébiránt a hivatásszerűségeen kívül eső nyilatkozatok büntethetősége itt is elismertetik, csak hogy a büntetést maga a parlament szabja ki. A kritériumot tehát mindig az képezi, vajon a képviselő hivatásának gyakorlásában van-e, itt tétettek-e az illető nyilatkozatok (dans l'exercice de ses fonctions — in Ausübung seines Berufs). Csak így lehet értelmezni hazai jogunk szerint is a képviselőház fentidézett elvi kijelentésének ama kitételét: «amit az országgyűlési tag, mint olyan, a házban vagy a házban kívül mond vagy tesz, azért csak az országgyűlés által vonathatik feleletre». Az országgyűlési tag, mint ilyen, természetesen csak akkor jelentkezik, ha hivatásának gyakorlásában van, legyen az akár magában a parlamentben, vagy annak valamely osztályában, bizottságában, akár a parlamenttől nyert megbízás, kiküldetés folytán, akár a fejedelemhez menesztett küldöttségben is. Hogy parlamenti határozatunk is így fogandó fel, mutatja az is, hogy a törvényhozói hivatás gyakorlásának hangsúlyozását a határozat második pontjában, a sérthetlenségnél megtaláljuk. Meg kell azonban e helyütt jegyeznem, hogy az 1867. évi XII. tcz. fentidézett 47. §-ának határozománya a szólásszabadság ily szélesebb körű megállapítását nem foglalja magában, mert az csak «a közösekül elismert ügyeknek tárgyalása közben tett» nyilatkozatokért feleletmentességet állapítja meg.

A feleletmentesség természete hozza magával azt is, hogy az általa védett parlamenti nyilatkozatnak, beszédnek az illető parlamenti tag által magánminőségében való ismétlése, fentartása szintén nem képezhet büntetendő cselekményt, mert az ellenkező elfogadása, mint a képviselőház 1878. évi május 24-iki ülésében elfogadott mentelmi bizottsági jelentés mondja: «csak az immunitás megkerülése, a közvetlenül per tárgyává nem tehető beszédnek közvetett uton megfosztása volna».

Hogy a feleletmentesség a képviselőnek választóihoz intézett beszédeiben, jelentéseiben foglalt nyilatkozatokra ki nem terjed, ezt általánosan elismerik, nem lévén a képviselő ez alkalommal törvényhozói hivatásának gyakorlásában. Hazai parlamenti gyakorlatunk is elismerte, hogy miután a képviselőnek választóiival való érintkezése törvényhozói működésnek nem tekinthető, a feleletmentesség itt nem fedi. De elismerte ezt a Curia is Doda Trajának választóihoz intézett levele folytán indított sajtóperben 1889 május 9-én 3837. sz. a. hozott ítéletében, hangsúlyozván, hogy míg a

* Részlet dr. Balogh Arthur jogászegyleti előadásából.

törvényhozói működés közben tett nyilatkozatok a ház elnökének ellenőrzése alatt állanak, addig a választókkal való érintkezés, a feleletmentesség elvének kiterjesztése mellett oly tér lenne, melyen törvénybe ütköző kijelentések minden korlát és felelősség nélkül tehetők s rámutatván másrészt a lényeges különbségre, mely a követek kötelességszerű jelentése és a modern képviselőnek választóival való önkéntes érintkezései közt fenáll.

A képviselőház fentebb idézett elvi kijelentésének kevésbé szabatos volta («amit az országgyűlési tag, mint olyan, a házban és a házon kívül mond» stb.) teszi érthetővé a több parlamenti felszólalásban nyilvánuló irányzatot, mely a feleletmentességet fenti elvi kijelentés alapján a választókkal való érintkezésekre is kiterjeszteni akarta. Az országgyűlési tag kétségkívül mint olyan számol be választóinak, velők mint országgyűlési tag érintkezik. Helyesen azonban, mint már említém, a kitételnek csak oly értelmezést lehet tulajdonítanunk, mely a feleletmentességet a törvényhozói működésre magára korlátozza. Így magyarázta parlamentünk is, kifejezván ezzel azt, hogy nem minden képviselői minőségben véghezvitt ténykedést fed a mentesség, hanem csak azt, mely a törvényhozói hivatásra irányul s egyben azt is, hogy nem a képviselő személyes privilegiumáról van szó, hanem magának a parlamentnek kiváltságáról. A kiváltság csak annyiban foglalhat helyet, amennyiben a parlament hatáskörének védelmére szükséges.

Mig az uralkodó német közjogi felfogás a mentességet nem terjeszti ki a pártkörök értekezleteire (l. Hubrich: i. m. 365. l. Binding: i. m. 676. l. Merkel: i. m. 282. l. Bornhak: Preussisches Staatsrecht I. köt. 398. l.), addig hazai parlamenti gyakorlatunk a mentességnek ily kiterjesztő hatályt adott, mert «a pártkörben való értekezlet az országgyűlési tanácskozások előkészítése lévén, a tárgyalási szabályokon kívül egyéb korlátozást nem tűr és a szólásszabadság a pártkörben a parlamentárizmus céljaira nézve ép oly nélkülözhetlen, mint az országgyűlési tanácskozásokon. Mindkettőre nézve fenáll — az ellenkezőnek birói vizsgálatát kizáró — vélelem, hogy a képviselő azt, amit elmond, legjobb meggyőződése szerint s a közjó szempontjából mondja». (A képviselőház 1878 május 24-iki ülésében elfogadott mentelmi bizottsági vélemény.)

Kétségtelen, hogy az országos ügyeknek a pártkörökben való előzetes megvitatása a parlamentárizmussal együtt jár, hisz a parlamentben helyet foglaló souverain akaratelhatározás irányánál az egyes képviselők által követendő magatartás a pártkörben határoztatik el. De azért, bár ilykép a pártértekezletek a parlamenti tárgyalásnak mintegy mellőzhetlen bevezetését képezik, mégse lehet azokat a szólásszabadság szempontjából magával a parlamenti tárgyalással teljesen azonos tekintet alá vonni. A parlamentben abszolút feleletmentesség nincsen; a parlamenti tag, bármily illuzóriussá tegye a gyakorlat esetleg a parlament hatalmát saját tagjai felett, mégis elvileg alá van vetve e hatalomnak, felelősséggel tartozik nyilatkozataiért magának a parlamentnek. Az egyes államok eltérő parlamenti gyakorlata szerint látjuk e hatalmat majdnem semmivé zsugorodni, de látjuk, mint Angliában, teljes szigorúságában is, egész a parlamenti tag végleges kizárásaig menőleg, ha parlamenti viselete által annyira ama színvonal alá szállna, mit a parlament tagjaitól megkövetel. A pártkörben a szólásszabadságnak megfelelő ellensúlyozója nincs, már pedig a fesztelenebb, bizalmasabb jellegű magántanácskozmány szónoka különben is hajlandóbb kevésbé válogatni kifejezéseiben. A párt nem államjogi testület, lényegileg csak magánértekezlet; souverain akaratelhatározásnak csak a parlamentben van helye s az, hogy a képviselők hivatásuk körébe eső tárgyak felett tanácskoznak, nem elég indok a pártbeli szólásszabadság elismerésére, mert akkor logikusan nem lehet azt megtagadni a pártkörön

kivüli magánjellegű megbeszélésektől sem. Véleményem szerint ha egyszer elfogadjuk, hogy a kiváltság csak magának a parlament hatáskörének megvédésére való, eleget teszünk minden kíváncsúnak, ha ezt magára a parlamenti tevékenységre korlátozzuk s a kiváltság természete nem is tűri meg annak ily kiterjesztését.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Melyik jogszabályt sérti?

(Sommás eljárási törvény 64., 197., 204. §§.)

Vitássá vált a következő jogeset eldöntése:

Az első folyamodású bíróság a fél által a tárgyalási jegyzőkönyv szerint kifejezetten beismert és az eljárás folyamán vissza nem vont tényállítással ellenkező tényállást állapít meg ítéletében, a tanuvallomások egybevetése alapján.

Kérdés:

1. Jogszabály megsértésével állapított-e meg az ítéleti tényállás?

2. Melyik jogszabály sértetett meg? És

3. kiigazítható-e az ítéleti tényállás a felülvizsgálati eljárásban akképp, hogy a kiigazított tényállás alapján, magában az érdemben hozassék II. f. ítélet?

Ad. 1. 2. Nézetem szerint az ítéleti tényállás jogszabály megsértésével állapított meg és pedig az által, hogy a fél által beismert tényállítás valóságát bíró a tanuvallomásokra való figyelemmel, mérlegelés és megállapítás tárgyává tette.

A jogszabály, amelyet megsértett, a sommás eljárási törvény 58. §-a. E §. szerint oly tényállításokat, melyeket a fél a szóbeli tárgyaláson beismert, bizonyítani nem szükséges. Miért?

Mert nem vitás!

Ebből következik, hogy amit a fél a szóbeli tárgyaláson beismert, az vitásnak nem tekinthető, mert a törvény szerint bizonyítani nem szükséges és mert kétségen felül áll, hogy bizonyítani csak vitás tényállításokat szükséges.

Ha pedig az ilyen beismerés vitásnak nem tekinthető, ebből az is folyik, hogy a beismert tényállítás valósága a sommás eljárási törvény 64. §-a szerint való bírói mérlegelésnek sem lehet tárgya, mert a félnek a bíróság előtt való beismerése, nem is mint bizonyíték, mely rendszerint mérlegelhető, hanem, mint a fél rendelkezése jelentkezik, mely ugyis mint ilyen, de ugyis, mint nem vitás ténykörülmeny, a tényállás megállapítása szempontjából a bírói mérlegelés alul el van vonva.

Ad. 3. A félnek a szóbeli tárgyaláson történt beismerésével ellenkező ilyen ítéleti ténymegállapítás pedig, a felülvizsgálati eljárásban kiigazítható és a kiigazított tényállásnak megfelelő érdemleges határozat hozható, mert a tényállás a kifejtettek szerint jogszabály megsértésével állapított meg és ez magából a tárgyalási jegyzőkönyvből kitűnik, mert ez alapon a sommás eljárási törvény 197. §-a szerint a megállapított ítéleti tényállás megtámadható és revisio alá vonható s végre, mert az ítéleti tényállás magából a tárgyalási jegyzőkönyvből anélkül lévén kiigazítható, hogy újabb tárgyalás vagy bizonyítás-felvétel válnék szükségessé, nincs akadálya annak, hogy a felülvizsgálati bíróság a sommás eljárási törvény 204. § a rendelkezésének megfelelően, a kiigazított tényállás szerint való érdemleges ítéletet hozzon.

Barra Károly,

zilahi kir. törvényszéki bíró

A jegyajándék visszakövetelhetéséről.

Az 1894. évi XXXI. tcz. 3. §-a nem intézkedik kifejezetten arról, vajon az eljegyzés felbomlása esetén a vétkes fél az általa adott ajándékokra nézve visszakövetelési joggal bír-e vagy sem. Ily kifejezett intézkedésre szükség nincs. A törvény expressis verbis csakis a nem vétkes félnek adja meg a visszakövetelési jogot, amely intézkedéséből a contrario minden kételyt kizárólag kiviláglik, hogy a vétkes félnek visszakövetelési joga nincs. A balassagyarmati kir. törvényszéknek mint felelőbírói bíróságnak 1898. D. 45. sz. ítélete, melyben a bíróság felperes vőlegényt elutasította 160 frt s jár. iránti követelésével azon alapon, mivel a menyasszony alperesnek a visszalépésre alapos okot szolgáltatott, a tör-

vény intenciójával teljes összhangzatban van, mert a törvényből kifolyólag a vétkes félnek visszakövetelési joga nincsen. *Lege non distinguente, non est iudicis distinguere.*

Ezt dr. Jacobi Béla is a *Jogt. Közl. f. év 30. számában* fenti cím alatt megjelent cikkében elismeri. De különben is a törvény indokolása minden kételyt kizár. A törvény nem adja meg a visszakövetelési jogot annak a félnek, aki a visszalépésre alapos okot szolgáltatott, sem annak a jegyesnek, aki az eljegyzéstől alapos ok nélkül lépett vissza, *mert senki sem származtathat jogot a feltervésnek önvétke által előidézett meghiusulásából.* (Különös indoklás 10—11. lap.)

Ez utóbbi elv pedig jelen esetben sokkal erősebb, mint azon magánjogi elv, hogy senki más kárán jogtalanul nem gazdagodhatik. Hiába panaszkodik dr. Jacobi Béla, hogy az eljegyzés jeléül adott ajándékok egyszerű foglaló jellegére sülyednének, ha a vétkes fél visszakövetelési joggal nem bír. Régi igazság, hogy non omne, quod licet, honestum est. De annyira egy civilisált tételes jog sem sülyedhet, hogy az ethika legprimitívabb követelményeinek mellőzésével a vétkes fél oltalmazza a nem vétkes féllel szemben. Ily oltalom a fenforgó esetben a legnagyobb frivolitások honorálásával volna egyértelmű. Ez okból már a római jog a vétkes fél visszakövetelési jogát kizárta. (Unger, System I. 192. l. 124. jegyzet), mely álláspontot jogosan követi az osztrák (1247. §.) és a szász polgári törvénykönyv (1584 §.). A német polgári törvénykönyv (1301. §.) szerint a visszakövetelésre a jogtalan meggazdagodás kiadására irányadó szabályok alkalmazandók. Hogy azonban a vétkes félnek a német polgári törvénykönyv szerint sincs visszakövetelési joga, világosan kitűnik a törvénykönyv 815. §-ából: «Die Rückforderung wegen Nichteintrittes des mit einer Leistung bezweckten Erfolges ist ausgeschlossen, wenn der Leistende den Eintritt des Erfolges wider *Treu und Glauben* vereitelt hat». Oly törvényhozást, mely a vétkes félnek a visszakövetelés jogát megadná, dr. Jacobi Béla nem képes felmutatni. A törvényhozó nem sanctionálhatja azt, ami az erkölcsi érzületet megbotránkoztatja.

Dr. Schwartz Izidor,

fogalmazó a bosnyák-hercegovinai orsz. kormány igazságügyi osztályában.

Különfélék.

— **Ipari culpák.** E cím alatt csaknem állandó rovatban tárgyaljuk azt a töméntelen «szerencsétlenséget», melyekről oly gyakran olvashatunk s melyek nagy részében kideríthető, hogy tulajdonkép vastag gondatlanság, vagy éppen okatlan takarékoskodás tette kockára emberek életét (hogy az anyagi kárról ne is szóljunk).

Az e napokban ismét megtörtént «gyógyszer-elcserélés» alkalmából reprodukáljuk a *Pesti Hírlap* f. hó 18-iki Esti leveléből a következőket:

Orvosok és patikáriusok megdöbbenő sűrűn esnek Magyarországon a gondatlanság vétségébe. E szomorú esetek hivatalos statisztikáját nem ismerem; merem mondani, hogy alig fordul elő valahol annyi végzetes tévedés a kórágy mellett és a patikában, mint minálunk. Persze csak arról szólhatok, ami a nyilvánosság elé került.

Mindezek szörnyű esetek. És szörnyűködik is országvilág, mikor történnek. De aztán lassankint elcsöndesedik minden. A vétkesek megbüntetéséről nem tud senki ember fia. Eszem ágában sincsen, hogy vádoljak valakit. Azt azonban nem értem: miért nem történnek az ilyen szerencsétlenségek megelőzése végett okos és kemény intézkedések. Mindenekelőtt azt kellene követelni, hogy a patikákban zár alatt legyen minden ártó szer. Ne csak a mérgek. Venena sunt tecta. De mit ér az, mikor ott a nyílt polczon harminczféle portéka, mely hivatalosan ugyan nem mérge, de félhivatalosan öl. Ott van például a karbolsav, ez a minden nap százszor dispendált «házi szer», meg a chlorsavas káli. Mindezeket a szereket épp úgy zár alatt kellene tartani, mint a legerősebb mérgeket. Ami pedig kiszolgáltatásukat illeti: annak mindig két okleveles ember közbejöttével kellene történni, akik nevüket reá írják nemcsak a rendvényre, hanem az üvegre, skatulyára ragasztott cédulára is.

A patikárius urak most, tudom, azt mondják, hogy örültségeket beszélnek. Hova lennének ők, ha a miniszterium

azt követelné, minden öt perczentes karbolsav-oldatot két okleveles ur ellenőrzése alá vessenek! Pedig erre, nem többre és nem kevesebbre van szükség. Csakis így lehet elejét venni a tévedéseknek, a szerencsétlenségeknek. Két, a felelősség egész terhét viselő ember nem követ el oly könnyen gondatlanságot, mint sok munkája közepett kapkodva egy fiatal segéd. Vagy ölhet egy szer vagy nem. Ha bármiképp is ölhet, épp oly ovatosan kell vele elbánni, mint a leggyilkosabb kéksavval.

Együttal, anélkül, hogy a tényállást taglalnánk, felemlítjük a napilapoknak azon hírét, mely szerint a kolozsvári közuti vasut igazgatóját egy vasuti elgázolás miatt, melynek két emberélet esett áldozatul, a köteles felügyelet elhanyagolása címén a kolozsvári törvényszék egy évi fogházra ítélte.

A judikatura — mint látszik — kezd állást foglalni ezen esetekkel szemben.

— **A budapesti V. ker. járásbiróságnál** június hóban elhalt egy albiró, aki már halála előtt több mint félesztendeje nem tárgyalt. A VII. ker. járásbiróságnál hónapok óta beteg egy bíró. Az ügyek hivatalból elhalasztatnak. Sürgősen szükséges volna e hézagok betöltése, mert az ügyek megtorlódásából és megakadásából rendkívül sok kár származik.

— **Igénykereset és transferálás.** A főváros adóárverési csarnokot állított fel, s ez az új intézmény sok alaptalan zaklatásnak oka. Ime egy a sok közül:

Végrehajtási törvényünk értelmében az igénybejelentési felhívás keltétől számított 15 napon belül beadott igénykereset a végrehajtás további folyamára halasztó hatálylyal bír. Ezt az intézkedést a törvény kiterjesztette azon igényperekre is, melyek az adó- és közigazgatási ügyekben foganatosított végrehajtás folytán lefoglalt ingóságokra támasztathatnak.

A fővárosi adófelügyelőség azonban a törvény emez intézkedése dacára az adó fejében lefoglalt igényelt ingókat az «adóraktárt» is képező árverési csarnokba elviteti, mivel ezen hivatal törvényt magyarázata szerint az igénykereset az árverést igenis, *de a transferálást nem függeszti fel.* (Ügyvédi körökből.)

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. törvényekre vonatkozó elvi jelentőségű határozatok, döntvények és magyarázó rendeletek gyűjteménye. E címen *Lekky István* földmívelésügyi miniszteri titkár hasznos kézikönyvet állított össze, mely az idézett törvény gyakorlati alkalmazásához teljes anyaggyűjteményt nyújt. A műhöz Miklós Ödön volt földmívelésügyi államtitkár irt előszót. A földmívelésügyi, igazságügyi és belügyi miniszterek a munkát az érdekelt körök figyelmébe ajánlották, s a belügyminiszter azt is megengedte, hogy azt a községek a költségvetés terhére beszerezhessék. A 26 ives munka ára 5 korona.

— **A Times** perbefogott egy angol publicistát, aki Roseberry beszédeit — úgy, amint azok egyenként a Times ben megjelentek — könyvalakban összegyűjtve kiadta. A Times előadta, hogy e beszédek ő minden egyes alkalommal saját külön gyorsíró tudósítója által iratta le és ezen szövegre ő neki kizárólagos joga van. A bíróság ez álláspontot elfogadta azon indoklással, hogy bár az illető tudósító nem szerzője is e beszédeknek, de mint a reprodukálás szerzője tekintendő. A reproductio is tarthat jogi védelemre igényt. Roseberrynek joga van saját beszédeit kiadni, a saját feljegyzései nyomán, de az ujság tudósítását közzétenni nincs jogosítva. Ezen, még nem jogerős bírói határozatot a Times mint elvi jelentőségű enunciatívát üdvözli, mert a bíróság elismerte, hogy a hírlap, mely fáradságos munkát és pénzt fordít arra, hogy közönségét olvasni valóval ellássa, tulajdonjoggal bír a saját közleményeire nézve, éppugy mint bárki más tulajdonosa a szellemi vagy anyagi áldozatok árán megszerzett saját javainak. Sajnos — folytatja a világlap — vannak a sajtónak parazitái, melyek az eredeti források kizsákmányolásából élnek, anélkül, hogy az ilyenek ellen a sajtónak eddig jogvédelme lett volna. Ezen bírói határozat után ez a jogállapot megszűnik, sőt a védelem oly térre is kiterjesztetik, mely felületes ítélet szerint a legcsekélyebb figyelembevételt sem érdemelné.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 int negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A nemzetközi büntetőügyi egyesület budapesti naggyűléséhez. *Dr. Balogh Jenő* kir. táblai bíró, egyetemi magántanártól. — Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédttől. — A francia katonai bünvádi eljárás. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1899. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A nemzetközi büntetőügyi egyesület budapesti naggyűléséhez.

Habár évszázadok óta szoktak bennünket «par excellence» jogász-nemzetnek nevezni, mégis csak most történik *először*, hogy külföldi jogtudósok: az elméletnek, az igazságügyi törvényhozásnak és sociál-politikának komoly munkásai, — köztük kitünőségek: *Le Jeune*, *Prins*, *Liszt* stb. is. — *önönelhatározásukból*, kezdeményezésünk nélkül, nagyobb számban gyűlnek össze magyar földön, közöttünk és velünk együtt munkálkodni a jogtudomány s a törvényhozás haladására.

A nemzetközi büntetőügyi egyesületnek székesfővárosunkban tartandó congressusa jelentőséggel bír már ugy is, mint hazánk állami önállóságának *készséges és önkéntes* documentálása a hivatott külföldi szakkörök által és megtisztelő a magyar jogtudományra és törvényhozásra nézve, melynek munkásai közül eddig csak néhánynak neve ismeretes a külföld jogászsága előtt.

Jogi sajtónk csak kötelességét teljesíti, midőn örömet fejezi ki a felett, hogy a büntetőjog reformján évek sora óta lelkesen munkálkodó «Union» Budapestet választotta mostani tanácskozásainak helyéül és üdvözlővén illustris vendégeinket, felhívja a congressus munkálkodására a magyar jogászvilág azon számos tagjának figyelmét, kik éppen ugy lelkesülnek a tudomány és az emberiség haladásáért és éppen ugy óhajtanának, erejükhez és tehetségükhöz képest, arra közremunkálni, mint külföldi kartársaink, de akik részére a minden napi életnek fárasztó munkája lehetetlenné teszi, hogy a tárgyalás alá kerülő kérdésekkel behatóan foglalkozzanak. — Ezeknek az igénytelen soroknak célja ezuttal kizárólag az, hogy szakférhaink közül azokat, akik a congressus tanácskozásait figyelemmel kísérni óhajtják, vázlatosan tájékoztassa a napirendre tűzött kérdések előzményeiről, irodalmáról és jelen állásáról.

* *

A VIII. naggyűlés napirendjére tűzött négy kérdés közül a második: «a rendőri kihágások fogalma, megtorlása és eljárás azok eseteiben» a jogászokon kívül főleg közigazgatási tisztviselőinket és a rendőrséget; a harmadik: «az öregség befolyása [a criminalitásra] még a criminologust, a törvényszéki orvost és a psychiatert; a negyedik: (la traite des blanches) a philanthropot és a sociál-politika művelőjét is érdekli.

Jelentőségre nézve azonban nemcsak gyakorlati jogászaink, különösen *védői karunk* szempontjából, hanem általában véve is valamennyi felett áll az *első kérdés*, mely — rövidség okáért — a francia terminológiából átvett jelszóval «contradictorius vizsgálat» felírás alatt van — kétségtelenül nagyon

improprie — megjelölve. Voltaképpen a kérdés lényege az: mikép legyen meghatározva *1. a terheltnek és a védelemnek perjogi hatásköre a bünvizsgálat alatt.*

A congressus előkészítő bizottsága ezt a kérdést a francia tagok kívánatára tűzte napirendre. Annak keretében a vita előreláthatólag elsősorban az *1897 december 8-áról kelt francia törvény** (a büntettek és vétségek eseteiben teljesített elővizsgálat némely szabályainak módosításáról) bírálatos tárgyalása s e radikális és érdekes törvényhozási kísérlet sarkalatos tételeinek «de lege ferenda» való megbeszélése körül fog forogni.

I. Már száztiz év előtt az alkotmányozó nemzetgyűlésre küldött cahiersben kifejezést nyertek s az 1789 október 8-iki decretben, néhány év tartamára,** érvényesültek is azok az óhajok, melyeket az 1897-iki francia törvény újból megvalósít.

Az «Assemblée Constituante»-nak radikális törvényhozási ujitásaival szemben a Code d'instruction criminelle-ben csakhamar bekövetkezett ugyan a retrográd módosítás, de az utóbbi két évtizedben a francia jogászság, irodalom és törvényhozó testületek*** ismét kiváló alapossággal és buzgalommal tárgyalták a védelem szervezetének reformját az előkészítő eljárásban. Ez a reform annyival inkább sürgős volt, mert a Code d'instr. criminelle álláspontja e kérdésben jelentékenyen el volt maradva az európai újabb törvényhozás vívmányaitól.

A reform alap gondolatát a XVIII. század végén az *angol* jogból kölcsönözték. Ma, mikor higgadttabban és behatóbban vizsgáljuk az angol jogintézményeket, kétségtelenül meg-

* Szövegének és a hozzá 1897 december 10-éről kiadott francia igazságügyminiszteri utasításnak magyar fordítása *dr. Berczeli Antal*tól megjelent a Magyar Jogászegylet kiadásában. (Budapest, Franklin-Társulat 1899.)

** Ezeket az előzményeket vázoltam «A bünvádi perrendtartás magyarázata» című kommentárunkban. I. köt. 162—167. ll. L. bővebben *Hélie*: Traité de l'instruction criminelle 2-e éd (Paris, 1866.) I. k. 436. és köv. ll. *Esmein*: Histoire de la procédure criminelle en France. (Paris, 1882.) 410—439. ll. *Garraud*: Précis de droit crim. 3-e éd 41. és köv. ll. Behatóan ismertetik a törvény előzményeit *Brégeault* párisi főügyési helyettes és *Albanel Lajos* vizsgálóbíró urak — az utóbbi a *francia kormánynak hivatalos kiküldöttje* a budapesti kongressuson — kommentárjukban: «La réforme de l'instruction préalable». (Paris, 1898.) 1—37. l.

*** Első volt *Le Royer* igazságügyminiszter javaslata, mely a francia Code-nak az előkészítő eljárásra vonatkozó összes fejezeteit nagyon gyökeres változtatások mellett új törvénnyel óhajtotta helyettesíteni. (Projet de loi tendant à réformer le Code d'instruction crim. Présenté au Sénat dans sa séance du 27 nov. 1879. par *M. E. Le Royer* különösen Exposé des motifs p. 1—17. Azonban sem ez a terjedelmes javaslat, sem utódai: a *Devés*, *Demôle*, *Dauphin*, *Goblet*, *Bovier-Lapierre*, *Eymard-Duverny*, stb. által beterjesztett, részben kormány-, részben magánjavaslatok nem tudtak többséget kapni. A reform pártolói végre meggyőződtek, hogy a francia parlamentáris viszonyok mellett ebben a kérdésben nagyobb *codex* jelenleg meg nem alkotható. A csak tizennégy cikkből álló 1897. évi törvénynek tervezetét 1895 április 10-én *Constans* senátor, a radikális államférfi terjesztette elő mintegy 60 senátor-társával együtt. A francia semmitőszék — melynek véleményét az igazságügyi kormány kikérte — *Falcimaigne* bírónak behatóan indokolt referádája mellett ellenezte a javaslatot, de a francia senátus és alsóház hosszabb vita után, végre módosítás nélkül fogadták el a tervezetet.

győződünk a felől, hogy az angol «justice of the peace» előtti eljárás *nem is tekinthető vizsgálatnak* s a kontinentális perjogok — tekintettel a közbíró hatóság szervezetére, a vizsgálóbírónak perjogi hatáskörére, a coroner és a Grand Jury hiányára, stb. — e részben az angol eljárástól annyira eltérők, hogy az utóbbinak mintául vételéről szó sem lehet.

Egyébként a szóban forgó kérdések mind hazánkban,² mind a francia, belga, olasz, német és osztrák irodalomban³ kimerítően voltak tárgyalva.

A congressusra az *első kérdésről két* vélemény érkezett.⁴

Le Poittevin párisi egyetemi tanár a kérdésnek vezérszempontjait vázlatosan megvilágító, nagybecsű raportjában *viszonylagos* meglegedését nyilvánítja a francia törvény-nyel és conclusióit — némi módosításokkal — egészben és nagyban akként foglalja össze, amint ezek a kérdések a magyar B. P.-nak V. és VIII—X. fejezeteiben rendezve vannak (rapport-ja 152—153. l.). E sorok írója kifejtve, hogy a modern bünvádi eljárásnak egyetlen részlete sem szorul oly gyökeres reformra, mint a védelem perjogi helyzetének szabályozása az előkészítő eljárásban, ezeken a fogatkozásokon csak *védőhatóság szervezése* által vél gyökeresen segíthetni. Kimutatja azonban a második vélemény, hogy B. P.-unk, eltekintve a radikális 1897. évi francia törvénytől, ezekben a kérdésekben is a kontinentális codexek élén halad.

II. Az 1897 december 8-áról kelt törvény az elmélet és a gyakorlat szakférfiai részéről nagyon különböző meg-bírálásban részesült.

A «Société générale des prisons» mult évi és folyó évi tárgyalásaiban⁵ többen kifejtették azokat a visszasságokat,

¹ L. ezt *Stephen*: Digest of the criminal procedure. (London, 1883.) *Stephen*: A general view of the criminal law of England. (2-d ed, 1894.) *Harris*: Principles of the criminal law. (6.-hed, 1896.) *Liepmann*: Das Vorverfahren im englischen Strafprozess a Liszt-féle Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft VI. köt. 452. és köv. ll. *Dr. Lukács Adolf*: Magyar Igazságügy XXXIV. kötetének 44. és köv., 117. és köv. ll. *Dr. Csorba Ferencz*: Az angol büntetőeljárás. Magyar jogászgyuleti értekezések IV. köt. 5. füzet, (Budapest, 1888.)

² Különösen *dr. Baumgarten Izidor* becses tanulmányában: «Az előkészítő eljárás reformja» (Budapest, 1893.), valamint a büntetőbíró-ságok szervezete és hatósági köre tárgyában a Magyar Jogászegyletben 1883 márczius—juniusból lefolyt sokoldalú és magas színvonalon álló vita során, többen felszólalásában. (Magyar jogászegyleti értekezések XII. füzet. Budapest, 1884.) L. még e sorok írójának fejtegetéseit a B. P. magyarázatának I. köt. 86—90., 95—105. és 123. és köv. ll., l. továbbá *dr. Fayer László*: a B. P. vezérfonala 145—146. ll.

³ L. *Guillot*: Des principes du nouveau Code d'instruction criminelle. (Paris, 1884.) *Folly*: Revue pénitentiaire 1897. évf. (július és augusztusi számok) 1024. és köv. ll. *Stemann*: Archiv für Strafrecht XVIII. köt. 369. és köv., Gerichtssaal 1873. évf. 188. és köv. ll. *Hugo Meyer*: Die Parteien im Strafprozess. (Erlangen, 1873. és 1889.) *R. Gneist*: Vier Fragen zur deutschen Strafprozessordnung. (Berlin, 1874.) II. Die Öffentlichkeit der Voruntersuchung 58—98. ll. *Kronecker*: Die Reformbedürftigkeit des Vorverfahrens im Strafprozesse Zeitschrift für das ges. Strafrechtswissenschaft VII. köt. 394—454. ll. *Kries*: Vorverfahren und Hauptverfahren. Ugyanott IX. kötet 1—105. ll. *Kronecker*: Replik. U. o. X. köt. 48.—533. ll. *Otto Friedmann*: Zur Theorie des Anklageprozesses Zeitschrift für d. Privat und öffentl. Recht der Gegenwart XVII. (1890.) köt. 56. és köv. ll., XVII. köt. 439. l. *H. Orloff*: Staats- und Gesellschaftsvertretung im Strafverfahren. (Fübingen, 1892.) *Prins et Pergameni*: Réforme de l'instruction préparatoire en Belgique. (Paris, 1871.) *Thorissen*: Travaux préparatoires du Code de procédure pénale. T. I. (2-e éd) Bruxelles, 1885. p. 174 et suiv. Codice di procedura penale italiano commentato da *G. Borsani* e *L. Casorati*. Voh II. (Milano, 1876.) p. 156 et suiv; voh III. (1878.) p. 1 et suiv. *Garofalo e Carelli*: Riforma della procedura penale in Italia (Torino, 1889.) p. 77, 118, 228 et suiv. *Champcommunal*: La Riforma dell'istruttoria in Francia Rivista penale. Voh XLVIII. (Torino, 1898.) p. 5—19.

⁴ Bulletin de l'Union internationale de Droit Pénal VIII vol. livr. 1. (Berlin, 1899.) 1-e question L'instruction contradictoire, rapports 108—130. ll. (*Balogh Jenő*-től), 138—153. ll. (*Le Poittevin*-től.)

⁵ L. Revue pénitentiaire 22. évf. 961., 975. és köv., 1186—1192., 1199. és köv.; 23. évf. 4. és köv. l.; l. még *M. Gardeil* cikkét «Bulletin de l'Union internationale de Droit Pénal VII. köt. 163—164.

fogatkozásokat és gyakorlati nehézségeket, melyek e törvénynek az életbe átvitele körül mindjárt hatályban létének legelső idejében felmerültek, s melyek folytán a francia törvénykezésnek több kiváló munkása a törvényt impracticusnak jelezte s a vidéki barreaunak igen tekintélyes része is elégedetlen a reformmal. Többen kimutatták, hogy e törvény elhuzza a vizsgálat és a vizsgálati fogság tartamát, növeli az eljárás költségeit, időnként tétlenségre kárhóztatja a vizsgálóbíró, a terheltek kis mérvben élnek e törvény adta jogaikkal s attól kell tartani, hogy a törvényhozás akarata ellenkező szokással mihamarább hatályon kívül lesz helyezve.

Hogy *elvi kifogásaimat* röviden előadhassam, szemügyre kell vennem az 1897. évi francia törvény *alapgondolatát*. Ez — a részletek mellőzésével, — két fő rendelkezésben foglalható össze. A törvény: a) a védő jelenléte után ellenőriztetni kívánja a terhelt kihallgatását, s ezért rendeli (9. cz.), hogy a terhelt csak akkor hallgatható ki, ha védője jelen van vagy legalább a vizsgálóbíró a védőt előleg kellőképpen értesítette. (Természetesen, ha a terhelt *nem kívánja védő kirendelését, vagy ha az értesített védő nem jelenik meg*, akkor a törvény rendelkezése a papíron marad: a cél el nem érhető);

b) a védelem kellően értesüljön az eljárás eredményéről, e végből: a terhelt *mindig* szabadon érintkezhetik védőjével s a védő a terhelt kihallgatását megelőző napon az összes periratokat megtekintheti.

Szembetünő, hogy e két alaptétel nem egyértelmű a contradictorius eljárással,¹ mert ez utóbbinak egyéb perjogi irodalmakban elfogadott értelme az, hogy a perben szereplő két félnek mód van nyújtva szóbeli előterjesztéseikkel az ügy érdemét vagy legalább valamely lényeges kérdést ellentétes oldalról minden részletében megvitatni. Ilyen eljárásról az 1897 december 8-iki törvény értelmében szó sem lehet, mert az ügyesség és a magánfél («partie civile») képviselőjének nincs is joga a szóban forgó eljárási cselekményeknél jelen lenni, mert továbbá a védő is csak a vizsgálóbírónak *külön engedelmével* szólalhat fel. (Art. 9.)

A szónak igazi értelmében vett contradictorius eljárás egyébként nem is férne össze a nyomozásnak és vizsgálatnak kutató és adatgyűjtő jellegével. Miként lehetne a vizsgálatot sikerrel teljesíteni, ha az egyes eljárási cselekmények szükséges iránya és terjedelme felett a vád, a védelem és a magánfél képviselői ellentétes előterjesztéseket tennének s a vizsgálóbírónak ezeket meg kellene hallgatnia és felettük döntenie?!

Azonban az igazi contradictorius eljárásra a vizsgálat alatt is szükség van azokban az esetekben, melyekben olyan bizonyítás vétetik fel, *amely a főtárgyaláson nem reprodukálható*, így a bírói szemle, házkutatás, iratok átkutatása s olyan tanu vagy szakértő kihallgatása, aki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhet meg. Ezekben az esetekben a magyar B. P. (125—127. §§.) megfelelően gondoskodik is arról, hogy a vád és a védelem képviselői a fentebb megjelölt cselekményeknél jelen legyenek, a bizonyításfelvételre nézve indítványokat tehessenek kérdéseket intézhessenek s a tanu vagy a szakértő feleleteire megjegyzéseket tehessenek.

Mindazokban az esetekben, melyekben a vizsgálat alatt valamely ténynek hatósági megállapítása, illetőleg a főtárgyaláson nem ismételhető bizonyítás felvétele szükséges, a védelem hathatós képviseletéről való gondoskodás sokkal inkább áll a terhelt érdekében, semmint a védőnek a *terhelt kihallgatásánál való passzív jelenléte*, s a francia törvényhozás az előbbi intézkedések felvételével nézetem szerint nagyobb mérvben szolgálta volna a védelem érdekeit, semmint az 1897. évi törvény 9. cikkének rendelkezéseivel.

De ez *csak részletkérdés*. Sokkal nyomatékosabbnak tar-

¹ A «Société générale des prisons» előtt folyt tanulságos vitában is többen kiemelték ezt, így *Le Poittevin* «Revue pénitentiaire» 22. évf. 947. l. 3. jegyzet és *Bregeault* u. o. 964. l.

tom *elvi kifogásaimat* az 1897. évi törvénnyel szemben. Legyen szabad azokat legrövidebben jeleznem:

a) A törvény semmivel sem biztosítja a védelem jogos érdekeit a *nyomozás* (a francia gyakorlatban ugynevezett «enquête officieuse») alatt; pedig szembetűnő, hogy sokkal inkább és sokkal több irányban van szükség garanciákra a *nyomozó rendőri hatóságok és közegekkel*, különösen a *csendőrséggel szemben*, mely ellen több államban még a titkos tortura miatt is sokat panaszkodnak.

A törvény: *félrendszer*, mert éppen nem biztosítja a mentő bizonyítás anyagának megszerzését, az, hogy a nyomozás terjedelme s a bizonyításfelvétel iránya és keretei felett a rendőrség fog dönteni; ha pedig a rendőri közeg elmulasztja, a mentőbizonyítékok megállapítását, ezt a mulasztást a terhelt később csak ritka esetekben hozhatja helyre. S ha a terhelt a rendőri hatóság előtt beismerő vallomást tett, s ez jegyzőkönyvbe van véve, akkor mi célja van annak, hogy a törvény a vizsgálóbírónak *későbbi* eljárásával szemben nagyobb fokú bizalmatlanságot tanusít, s a terheltnek újabb kihallgatását csak védő jelenlétében engedi meg?!

b) A törvénynek legnagyobb fogyatkozásául tekintem, hogy *nem egyenlő*: a gyengébb, inkább a támaszra szoruló, kevésbé művelt, vagyontalan társadalmi osztályok tagjai részére nem biztosítja a védő közreműködését ellenben a vagyonos terheltnek, valamint a ravasz, raffinált, tapasztalt hivatásszerű gonosztevőnek módot nyújt arra, hogy az e törvényben nyert jogokkal visszaélhessen a vizsgálat elhúzására, chicanirozhassa a vizsgálóbíró, sőt meghiusithassa az eljárásnak törvényes eredményét is.

c) Helytelen, hogy a védelemnek gyakorlati érvényesülése a sokszor felvilágosulatlan, gyengé terheltnek akaratától, a védő felszólalhatása pedig a vizsgálóbíró felhatalmazásától függ. A legtöbb terhelt nem tudja megítélni, minő szüksége van a szakképzett védő támogatására s ez okból nem fogja kívánni a védő kirendelését akkor sem, mikor ez a legnagyobb mértékben szükséges volna. Azt, ami az anyagi igazság elérésére szükséges, a terhelt akaratára való tekintet nélkül biztosítani kell a védelem javára.

d) A reform súlypontját nem abba helyezném, hogy a védő mindig jelen legyen a terhelt kihallgatásánál, hanem hogy biztosítva legyen a *védelem javára szolgáló minden körülmény kinyomozása és megállapítása*.

e) Fizikailag lehetetlen, hogy éppen a kiválóbb, tehát jobban elfoglalt védők órákat töltsenek a bíróságnál pusztán abból a célból, hogy *passive* jelen legyenek a terhelt kihallgatásánál. S ha a barreaunak kiváló tagja más fontosabb tennivalója miatt *képtelen* ezt az improductiv functio-kört betölteni, vagy ha csak a hivatalból kirendelt védőnek egyéni megbízhatóságától, illetőleg buzgalmától függ az: vajon be fogja-e tölteni feladatát: akkor a törvény célja nem lesz elérve. A fentebbiekhez képest kétségtelen az 1897. évi francia törvényben a választott módzatok nem mutatkoznak megfelelőeknek. Más utat kell keresni a cél elérésére. Nézetem szerint, — amint ezt kommentáromban (A. B. P. magyarázata I. köt. 86—90., 95—105. s 123. és köv. l.) valamint a kongresszusra adott véleményemben (Bulletin VIII. köt. 1. füzet 112—128. l.) tüzetesen kifejtettem, — a létező fogyatkozásoknak gyökeres orvoslása csak közvédő hatóság szervezése útján lehetséges.

Dr. Balogh Jenő,
ír. táblai bíró, egyet. magántanár.

Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete.

«Nem lehet tagadni, hogy a részletfizetési üzletnek előnyeivel figyelmet érdemlő hátrányok is állanak szemben. Ezek között elsősorban említendő fel a fizetési feltételek könnyűsége, mely a vevőt a vásárlásra csábítja oly esetek-

ben is, a mikor a megvett tárgy számára fölösleges és annak értéke az ő vagyoni viszonyaival összhangzásban nincsen. Továbbá egyes megbízhatatlan kereskedők a forgalmat értéktelen és silány árukkal árasztják el és a vevők tapasztalatlanságát és kényszerhelyzetét kihasználva, azokat tulmagas áron értékesítik és ily módon a velük versenyezni nem bíró szolid kereskedőket is károsítják. Azonkívül a visszaéléseknek egész sora ismeretes e téren, a melyek leginkább arra vezendők vissza, hogy a lelkiismeretlen ügynökök olyan szóbeli ígérekkel bírják rá a vevőt a vásárlásra, amelyeknek az aláíratott szerződés meg nem felel.

Az e téren tapasztalt visszaélések nagyrésztben a társadalom legselejteiből összetoborzott közvetítő ügynökök lelkiismeretlen üzelméi által idéztetnek elő, s így multhatlan, hogy az ügynökök működése mielőbb a szükséges korlátok közé szoríttassék.

A részletfizetési üzlet terén tapasztalt eme visszaélések sokkal nagyobb mérvűek, semhogy azok előtt szemet hunyni lehetne.»

A budapesti kereskedelmi és iparkamarának a kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez intézett felterjesztésében foglalt eme kijelentések elegendőképpen indokolják egy részletüzleti törvény szükségességét és egyszersmind sürgősségét.

Maguk a kereskedők is érzik a jelenlegi jogállapot tarthatatlanságát. Hogy pedig jogi szakköreink miként vélekednek ezen helyzetről, arra nézve utalok a Magyar Jogászegylet és a XI. magyar jogászgyűlés vitáira, melyek folyamán a részletügyletekkel üzőtt visszaélések részletes feltárása mellett minden oldalról konstatáltatott, hogy azokkal szemben mai jogunk oltalmat nem nyújt.

Superálnak tekinthetem ennél fogva azt a kérdést, szükség van-e az áru-részletügyletekről szóló speciális törvényre, avagy elég igazságos oltalmat ad a vevőnek és eladónak a jelenlegi jogállapot.

1. A részletügylet fogalma.

1. §. *Ingó dolog eladása — amennyiben az eladó részéről kereskedelmi ügyletet képez — áru-részletügyletnek tekintetik, ha az áru a vevőnek a vételár teljes lefizetése előtt átadatik, a vevő pedig a vételárnak vagy a dolog átadásakor még hátralevő részének előre meghatározott részletekben való törlesztésére kötelezi magát. Ki vannak véve azok az ügyletek, amelyeknél a vevő bejegyzett kereskedő.*

A részletügyletekről szóló 1894 május 16-iki német törvény nem definiálja a részletügylet fogalmát, míg az 1896 április 27-iki osztrák törvény 1. §-a körülbelül a magyar javaslatnak megfelelő meghatározást tartalmaz.

A német és osztrák törvény, valamint a magyar javaslat szerint részletügylet tárgya lehet minden *ingó dolog*, mely a vevőnek a vételár vagy egy részének hitelezése mellett átadatik, ha a vételár részletekben fizetendő.

Az osztrák törvény szerint (1. §.) csakis valamely kereskedelmi vagy ipari üzlet keretében történt eladás tekintetik részletügyletnek. A német törvény 8. §-a értelmében a részletügyletekre meghatározott jogszabályok nem alkalmazhatók, ha a vevő bejegyzett kereskedő.

A magyar javaslat e két feltételt egyesíti, midőn egyrészt kivieszi a bejegyzett kereskedő, mint vevő által kötött ügyleteket, másrészt megkivánja, hogy az ügylet az eladó részéről kereskedelmi ügyletet képezzen.

Ugy vélem azonban, hogy tervezetünk (épgy, mint a német törvény) szövegezése nem elég szabatos és így nem azt fejezi ki, amit mondani kíván.

Ha ugyanis a kereskedő nem saját üzlete körében, hanem saját vagy családja személyes szükségletére részletfizetésre árut vásárol, nincs ok, hogy őt kizárjuk a törvény kedvezményéből.

Ha a bejegyzett fűszerkereskedő például leánya részére

részletfizetésre varrógépet, gazdasága folytatásához cséplőgépet vásárol, avagy részletekben fizeti a megrendelt Törvénytárt, Lexicont, vagy Jókai összes műveit, egyenesen méltánytalan, hogy az így kötött ügyletre ne a részletügyleti szabályok alkalmaztassanak, csupán azért, mert ő egy kereskedelmi üzlet tulajdonosa is.

Igaz, hogy a kereskedő rendszerint tapasztaltabb ember, és így a különös védelmet nem annyira igényli, ámde e törvény *nem csupán* a tapasztalatlanok kiaknázásának megakadályozására kíván szolgálni, hanem célja általán az összes részletügyleteket igazságos elbánásban részesíteni.

Ha a kereskedő oly ügyletet köt, mely nem az ő üzlete körébe vág, ő éppen úgy megérdemli az oltalmat, mint akár a földbirtokos, katonatiszt, ügyvéd, orvos, stb., akiknél intelligentiájuknál fogva ugyancsak nem volna szükség a hatályosabb védelemre. Másrészt a kereskedő is rá lehet szorulva az illető tárgyra, nem szakjába vágó áruért tőle is aránytalanul magas árt lehet kicsalni, az ügynök őt is tévedésbe ejtheti, rajta is megtörténhetik, hogy az áru a részletek be nem tartása miatt tőle visszavétetik.

Hangsúlyozni kívánom azonban, hogy magam részéről sem tartanám helyesnek, hogy a kereskedő üzleti körében vásárolt árukra e törvény kiterjesztessék, mivel a kereskedelmi törvény hatályát bejegyzett kereskedőnek üzlete körében kötött vétel-szerződéseire nézve megszorítani oktalanság volna és mivel főleg a kereskedelmi üzlet céljaira vásárolt ingó dolgokra a tulajdonjog fentartása a forgalomnak megszorítását és a jóhiszemű áruhitelezők jogos érdekeinek kijátszását segítené elő.¹

Éppen ezen oknál fogva is helyesnek tartanám, ha az 1. §-ban kimondatnék, hogy a jelen törvény hatálya nem terjed ki oly ingó dolgokra, amelyek elhasználhatók vagy helyettesíthetők, vagy amelyeket kereskedő üzlete körében továbbadás, vagy feldolgozás végett vagy üzlete folytatása céljából vásárol.

A helyettesíthető és elhasználható dolgokra nézve javasolt intézkedést a fentiekben kívül azért is szükségesnek tartanám, mivel ezekre nézve a tulajdonjog fentartásának, sem az in integrum restituciónak értelme sem lehet. Nem képzelhető el pactum reservati dominii vagy előbbi állapotba való visszahelyezés pl. egy hectoliter borra, egy waggon buzára, lisztre, amelyek rendeltetésüknél fogva arra szolgálnak, hogy elfogyasztassanak vagy tovább eladassanak.

Továbbá kimondandónak tartanám, hogy részletügylet a jelen törvény értelmében nem forog fen, ha félévi vagy ennél hosszabb időszakokra szóló részletfizetések állapítottak meg, — mint ezt Barna Ignác javasolta. Azon további hozzátétel, hogy a törvény csak akkor legyen alkalmazható, ha a vételár tizedrészét meghaladó részletfizetések köttetnek ki, már nagyon is tulságba menő korlátozás volna.²

Éppugy helyesen mellőzte a tervezet dr. Barna Ignác azon javaslatát, mely szerint részletügylet tárgyat fényűzési cikkek ne képezhessék.

Körülbelül megfelelne ez annak a javaslatnak, mely szerint csupán szükséges tárgyakra terjesztessék ki a részletügyletekről szóló törvény.³

¹ Dr. Barna Ignác is azon álláspontot fejtette ki a jogászegyletben, melyet a javaslat elfoglalt. Dr. Wittmann Mór általánosságban minden ügyletre nézve ellenezte e javaslatot. Dr. Hecknek a XI. német jogászegyüléshez beterjesztett véleménye sem ad a bejegyzett kereskedőnek oltalmat.

² Heck id. javaslatának 1. §-a így szól: «Als Abzahlungsgeschäfte im Sinne dieses Gesetzes gelten alle Geschäfte, welche auf den Erwerb beweglicher Sachen gerichtet sind, wenn entweder dem Veräußerer ein dingliches Sicherungsrecht an der Sache gewährt wird oder der Preis für die übergebene Sache in mehr als drei Raten zu zahlen ist.»

³ Dr. Wilke jogászegyületi véleményében így írja körül e fogalmat: «... wenn der Kaufgegenstand in Werthpapieren, Actien, Loosen oder dergleichen, oder in einer Sache besteht, welche nach Verhältnissen des

Amde egyrészt a legnagyobb nehézséggel járna a *fényűzési*, vagy *szükséges* tárgyak körének meghatározása, ami objectiv ismérvi híján utóvégre is minden konkrét esetben a vevő személyes viszonyainak vizsgálata alapján lesz csupán lehető, másrészt pedig nincs oly döntő ok, ami azt javasolná, hogy a tárgyak egész köre kivétessék a részletügyleti forgalom alól és a szigorított jogvédelem megtagadtassék a vevőtől csak azért, mert a megvett tárgy az ő viszonyaihoz képest *fényűzési* tárgynak tekintendő.⁴

2. A részletügylet megkötése.

a) Az ügyletet «szerző» személy hatásköre.

2. §. *Aki áru-részletügyletek szerzésével van megbízva, felhatalmazottnak tekintendő az ügylet megkötésére, foglaló és vételári részletek felvételére is. Ha az árut maga hozza vagy küldi a vevőnek, ezzel a megkötött ügylet megváltoztatása vagy megszüntetése iránt is megállapodhatik. E törvényes jogkör korlátozása harmadik személylyel szemben csak úgy hatályos, ha ez erről a korlátozásról az ügylet megkötésekor tudomással bírt.*

Tervezetünk 2. §-ának megfelelő rendelkezés sem az osztrák, sem a német törvényben nincs. Az osztrák törvény 8. §-a szerint: «Der Richter kann, wenn ein Ratenbrief errichtet wurde, auf mündliche Zusagen, welche der Verkäufer oder sein Agent vor oder bei der Errichtung der Urkunde dem Käufer gegeben hat, Rücksicht nehmen, wenn gleich dieselben mit der Urkunde nicht übereinstimmen.»

Ezen, alább még bővebben tárgyalandó hézagos rendelkezéstől eltekintve, az elég szigorú osztrák törvény sem nyújt módot a részletügyletek megkötésénél közbenjáró meghatalmazottak és ügynökök üzelmének meggátlására.

Pedig minden, az életet ismerő szakember az ügyletet «szerző» egyének üzelmében találja az eddig szabadon felburjánzott visszaélések egyik legfőbb kutforrását.

Hivatkozunk a budapesti kereskedelmi és iparkamarának fentidézett feliratára, melynél markansabban kidomborítani a helyzetet alig lehet.

Hivatkozunk a jogászegyülésen és jogászegyletben lefolyt vitákra, amelyek folyamán csaknem minden felszólaló elismerte, hogy a részletügyletnél is (mint számos üzletágnál) a legtöbb pert az ügynökök okozzák.⁵

A VIII. Magyar Jogászegyülés kimondotta, hogy értékpapiroknak utazó-ügynökök által részletfizetésre való elárúsítása tilos legyen.⁶

A XXI. német jogászegyülésen tárgyalatott azon kérdés: «Wie ist den Missbräuchen, welche sich bei den Abzahlungsgeschäften herausgestellt haben, entgegenzuwirken?»

Minden véleményező és felszólaló az ügynököket okozta a bajok főréseért.

Dove előadó az ügynökök fellépését brutálisnak mondotta. «Es ist ja sehr erklärlich — folytatja — dass diese Elemente, die aus anderen Theilen des Gewerbebetriebs vertrieben worden sind durch die Bestimmungen unserer Gewerbeordnungsnovelle, zum Theil gerade auf diesen Betrieb sich geworfen haben, in dem sie besonders unheilvoll wirken.»

Cohen⁷ és Mataja⁸ is alig győzik leírni a tapasztalt visszaéléseket.

Käufers, mag der Verkäufer sie genannt haben, oder nicht, als Luxusgegenstand anzusehen ist.» Ugyanilyen indítványt terjesztett elő Herr is a német jogászegyülésen.

¹ Emellett teljesen osztram Vavrik Béla abbéli nézetét, hogy az ily intézkedést művelődési és társadalmi szempontból sem lehetne elfogadni.

² «A részletügyletnek legnagyobb baja az ágens-szédelgés. Ha baj van ebben az üzletágban, akkor ezen a ponton van.» (Schwarz Gusztáv A Jogászegyleti Értekezések 128. füzet 30. lapján.)

³ Ezt az elvi kijelentést az 1883: XXXI. tcz. meg is valósította.

⁴ Die volkswirtschaftliche Bedeutung des Abzahlungsgeschäftes.

⁵ Ratenzahlung und Abzahlungsgeschäfte. Archiv für sociale Gesetzgebung 1888. évf.

Ila mindezen panaszokat orvosolni kívánjuk, ha gyökeresen segíteni akarunk a nép kizsákmányolásán, úgy nem szabad elzárkózni az elől, hogy a részletügyet *szervezőinek* — mint javasolunk a megbízottakat általán nevezni — jogkörét tüzetesen körül írjuk.

Kereskedelmi törvényünk szabályozza a kereskedelmi meghatalmazottak jogi állását.

Állandó joggyakorlatunk szerint a kereskedelmi törvény értelmében vett kereskedelmi meghatalmazottnak az tekintetik, aki egész tevékenységét egy főnöknek (vagy mondjuk egy üzletnek) szenteli, s aki ezért rendszerint összecszerüleg előre megállapított javadalmazásban részesül.

Azonban a kereskedők igen nagy része és pedig éppen a nagyforgalmu kereskedők, — gyáarak, nagykereskedők, bankárok, részvénytársaságok, szövetkezetek — bizonyos üzletágaikra nézve, bizonyos helyeken nem tartanak határozott fizetéssel javadalmazott segédszemélyzetet, hanem azon rendszerre térnek mindinkább át, hogy egy-egy személyt állandóan alkalmaznak ugyan, ennek javadalma azonban nincsen előre, fix összegben megállapítva, hanem függ az általa szerzett ügyletek mennyiségétől és nagyságától. Az így alkalmazott személy, — ügynök — alkalmaztatása nem egyes, specialiter meghatározott ügyletekre szól, hanem az ügyletek egész körére kiterjed.

Véleményem szerint ezen egyéneket is a kereskedelmi törvény értelmében vett kereskedelmi meghatalmazottakul lehetne tekinteni. Ez álláspont azonban joggyakorlatunkban nem talál elfogadásra, miért is az ügynök jogi állása — különösen bizonyos üzletágakban — speciális intézkedésekkel szabályozandó. E szabályozás mikéntjére nézve az ügynöknek rendszerinti tevékenysége kell hogy irányadó legyen.

A kereskedelmi üzlet tulajdonosa az ügynököt állandóan alkalmazza. Az állandóság jellegére nem bír befolyással az, hogy az ügynök nem fix fizetést, hanem előre meghatározott provisiót kap, valamint hogy nem szenteli egész üzleti tevékenységét egyetlen főnök üzletének. Nem változtat az alkalmazás állandó jellegén az sem, hogy az ügynök esetről-esetre huzza díjazását, mert az a kérdés, hogyan fizetik az alkalmazottat, a harmadik személyekre nem tartozik. Az ügynök felhatalmazása nemcsak egyes, meghatározott ügyletek közvetítésére szól, hanem általános, az ügyleteknek egész körére kiterjedő, amelyek különlegesen, mint egyedek meghatározva nincsenek.

Díjazását az ügynök csupán az őt meghatalmazó személytől nyeri, kinek érdekeit képviseli, sőt legtöbb esetben megbízójának bizalmi embere, épugy, mint a kereskedősegéd.

Az ügynök külsőleg is úgy jelentkezik, mint kereskedelmi meghatalmazott és éppen ez ejti tévedésbe a nagy közönséget, a mely tévedést a megbízó magatartása az esetek tulnyomó nagy részében nem hogy eloszlatná, de sőt csak megerősíteni képes.

Nem vagyok képes megérteni, miért kelljen e bizonytalan jogi állapotokat tovább is elnézni. Nem tudom belátni, hogy a megbízók miért vehessék ki az ügyletekből mindazt, ami rájuk nézve előnyös és miért kelljen az általuk alkalmazott ügynök cselekményeiből a hátrányos consequentiákat a harmadik szerződő félre áthárítani, mihelyt az ügyletből őket jogi hátrány érheti.

Ha az ügynök eltér a kapott utasításoktól, ha olyan ígéreteket tesz, amelyeknek tételére ő nem volt meghatalmazva, ha az ügyletet kötő felet megtévesztette, ha csalt, sikkasztott, okiratot hamisított: akkor vonja le ezen ténykedéseknek consequentiáit az, aki őt bizalmával felruházta, akit a culpa in eligendo terhel, aki az alkalmazott megválasztásában a köteles gondosságot elmulasztotta.

Hisz ujabban kevésbé solid kereskedők (különösen részlet-üzletek) csak azért nem tartanak fix fizetésű utazót, mert tudják, hogy a mai jogállapot alatt az ő felelősségük sokkal

csekélyebb, ha ügynököt alkalmaznak, kinek tényeit magukra nézve nem mindig tartoznak elismerni.

Az ügynökkel érintkezésben álló nagy közönség nem tudja, nem is tudhatja a főnökkel való viszonyt ellenőrizni. Csak azt látja a közönség, hogy az, aki hozzá jön, valamely kereskedőház megbízottja, aki meg van bízva azzal, hogy azon kereskedőház főnöke nevében a felekkel érintkezzék, érintkezzék pedig épugy, ugyanoly formák közt, mint azok, kiket rendes kereskedelmi meghatalmazottaknak szoktunk nevezni.

Ila az ügynök az írásbeli rendelményt (vagy mondjuk biztosítási ajánlatot) kitölti, úgy tekintetik joggyakorlatunk értelmében, mintha a megrendelő, ajánlatot tevő megbízásából tette volna ezt, holott ő ilyenkor is csak főnöke érdekében, megbízatásában jár el.

Mikor az írástudatlan, vagy abban gyakorlatlan fél az erre legtöbbnyire önként ajánlkozó ügynöknek azt mondja: «írja meg hát maga azt az írást», — ez nem jelenti, hogy ő, aki pl. gépet szándékozik venni, bizalmával a ma először látott ügynököt felruhazza, hanem csupán azt, hogy a fél belenyugszik, hogy az ügyletről írás készüljön és az írásba foglalást az ügynök végezze.

Nem a vele szemben álló személyre mint konkrét megjelölhető egyéniségre bizza ezt, hanem a vele szerződő kereskedő kiküldött meghatalmazottjára, tekintet nélkül arra, hogy ki ez s mi a neve. Nem ismerte azelőtt sem, nem is ismerhette meg az ügyleti tárgyalások alatt sem, nem is volt tehát oka személyes bizalmával felruházni ezt a teljesen idegen egyént, kit hozzá vagyoni és erkölcsi felelősség nem köt s hogy mégis szóba áll vele, hogy az ezáltal kitöltött iratra aláírását adja, ez mind csak mint a másik szerződő fél iránti bizalom, nem pedig, mint az ügynöknek adott megbízás tekintendő.*

Midőn tehát arról van szó, hogy a nagy közönséggel érintkező megbízott jogkörét szabályozzuk, nem indulhatunk ki abból, hogy esetről-esetre vizsgáltsassék, minő hatáskörrel ruházta fel az üzlet tulajdonosa.

Nem használ semmit sem, ha az ügynököket iparrendeseti szabályoknak vetjük alá, ha kötelezzük őket iparjog-sítvány szerzésére, stb., mert mindez talán kissé megnehezítené az eddigihez képest az ügyletszerzést, de állandó, positiv hatást csupán anyagi jogi szabályoktól lehet várni.**

Csak helyeselhetjük ennélfogva a törvénytervezet szerkezetét, mely határozottan megállapítja a megbízott hatáskörét, helyet engedve azon tény bizonyításának, hogy a másik szerződő fél a törvényes hatáskör korlátozásáról az ügylet megkötésekor tudomással birt.

Praktikusabb és hatályosabb ez a szövegezés, mint a *Heck* jogászgyűlési véleményéhez csatolt törvénytervezet szövege, melynek idevágó rendelkezése így szól: «Wer zum Abschluss eines Abzahlungsgeschäftes oder ur Entgegennahme eines Antrages bevollmächtigt ist, gilt im Zweifel

* L. bővebben szerző jogászgyűlési előadását: «A kereskedelmi ügynökök jogi állása». Jogászgyűlési Értekezések 131. füzet. Ez előadás idevágó részletét a jelen tanulmányban is felhasználtam.

** Az, amit a budapesti ipar- és kereskedelmi kamara a vándoripar gyakorlásának szabályozásáról szóló törvényjavaslatról adott véleményében mond, hogy t. i. az iparos vagy kereskedő csupán iparosnál vagy kereskedőnél gyűjthet megbízásokat, meghiusítaná a részletüzlet célját, a kisember felsegítését; de e mellett mint közigazgatási jellegű intézkedés előreláthatólag kijátszatnék és semmi jogi hatállyal nem bírna. Pedig a kereskedelmi és iparkamara is sürgősen orvoslást szeretne; most idézett feliratában így szól az ügynökökről: «Az utazó ügynökök semmiféle állandó érdek által nem lévén kötve az illető helységhez vagy vidékhez, a legtöbb esetben lelkiismeretlenül kizsákmányolják a nép tájékozatlanságát s hiszékenységet s egyfelől látszólag olcsón oly silány árut adnak el, minőt a helységben megtelepedett üzletember jó hírnevének kockáztatása nélkül olyan áron nem adhat, s másfelől oly fizetési módokat elfogadására veszi rá az avatatlán vevőt, mely az üzletet merő csalássá minősítik».

auch als ermächtigt, die einzelnen Vertragsbedingungen zu vereinbaren und Zahlungen aus den abgeschlossenen Geschäften in Empfang zu nehmen.

A magam részéről a tervezethez hozzátenném még, hogy e tudomás másként nem bizonyítható, mint ha az ügyletről felvett okiratba ezen körülményt az illető fél sajátkezűleg bejegyezte, vagy pedig a korlátozásról való értesítést két ügyleti tanu az okiraton magán sajátkezűleg bizonyítja.

Ez a perjogi garancia szükséges azért, nehogy a korlátozás tudomásul vétele valamely űrlapba becsempészhető vagy az üzletszerző ügynök tanuskodása által bizonyítható legyen.

(Folyt. köv.)

Dr. Balog Arnold.

A francia katonai bünvádi eljárás.

I.

A francia katonai bünvádi eljárást az 1857 jun. 9-én kelt törvény szabályozza. A katonai bíraskodást gyakorolják a hadbíróságok (Conseils de guerre) és a felebbviteli bíróságok (Conseils de révision). A hadbíróság összeállítása a vádlott rangjától függ. Azonban mindig egy elnökből és hat bíróból áll. A Dreyfus-perben Rennesben ülésező hadbíróság állhat egy ezredesből, mint elnökből, továbbá egy alezredesből, három zászlóaljparancsnok, vagy lovasosztályparancsnok, vagy őrnagyból és két kapitányból mint bíróból. Minden bíróság mellett egy kormánybiztos (commissaire du gouvernement), egy rapporteur és egy greffier működik. A kormánybiztos a közvádlói teendőket végzi, az előadók mint vizsgálóbírák működnek és a greffier a jegyzői tisztelet tölti be. A hadbíróság elnöke és annak tagjai a tényleges szolgálatban levő katonák közül vétetnek, a kormánybiztosok és az előadók a magasabb rangú, habár nem is tényleges szolgálatban levő tisztek köréből vétetnek. Az elnököt és a bírakat a hadtestparancsnok nevezi ki. A kormánybiztosokat és az előadókat a hadügyminiszter nevezi ki. Hosszabb tárgyalásoknál egy vagy két pótbíró is jelölnek ki, ezek azonban a tanácskozásoknál nem vehetnek részt. Csak az vehet részt a hadbírószágnál, aki francia vagy naturalisált francia és aki életének 25-ik évét betöltötte. A felebbviteli bíróság áll egy dandárparancsnok tábornokból, mint elnökből és négy bíróból, t. i. két ezredes vagy alezredes és két zászlóaljparancsnokból, vagy lovasosztályparancsnokból, vagy őrnagyból. A felebbviteli bíróságnál is egy kormánybiztos és egy jegyző működik. Aki életének 30-ik évét be nem töltötte, az nem működhetik mint bíró a felebbviteli bíróságnál. A felebbviteli bíróságok a hadbíróságok ítéletei ellen beadott felfolyamodások felett ítélnék. Az ügy érdemében azonban nem ítélnék. A felebbviteli bíróságok csakis a következő esetekben semmisíthetik meg az ítéleteket: ha a hadbíróság nem törvényszerűen alakult meg; ha az illetékesség szabályai meg lettek sértve; ha a törvényes büntetést nem alkalmazták a fenforgó esetben, vagy ha büntetést szabtak ki a törvényben megállapított eseteken kívül; midőn oly alaki sérelem vagy mulasztás forog fen, melyet a törvény semmiség terhe alatt tilt; végül midőn a hadbíróság nem határozott a vádlott valamely kérelme vagy a kormánybiztos valamely indítványa felett, mely egy törvénybiztosította jog gyakorlására vonatkozik. A hadbíróság hatáskörének alávetett egyének semmi esetben sem fordulhatnak a semmitőszékhez a hadbíróságok ítéletei ellen. A hadbíróság előtt működő védő a katonák vagy az ügyvédek köréből vétethetik, az elnök engedelmével azonban a vádlott valamely rokonát vagy barátját is megbizhatja védelmével. Ha a vádlott nem választ védőt, ilyen részére hivatalból rendeltetik ki. A védő közlekedhetik a vádlottal, betekinthez az iratokba és saját költségére az összes iratokból vagy azok egy részéből másolatokat készíttethet. Az ülések semmiség terhe alatt nyilván-

nosak, ha azonban a nyilvánosság a közrendre vagy a közérkölsiségre nézve veszélylyel járna, ez esetben a tárgyalás zárt ajtók mögött tartatik. Minden esetben azonban az ítélet hirdetése nyilvánosan történik. A bíróság megtilthatja az ügyről való tudósítást; ezen tilalom nem vonatkozhatik az ítéletre. Az elnök azt, aki a hallgatóság közül rendeleteinek ellenszegül, azonnal letartóztathatja és 15 napig terjedhető elzárással büntetheti. Ha a zavar vagy a zajongás az igazságszolgáltatás menetének megakadályozását czélozza, ez esetben a hadbíróság a zavargókat, bárkik is legyenek azok, még az ülés folyama alatt bűnösöknek mondja ki a «rébellion»-ban és őket két évig terjedhető fogházzal bünteti. A vádlott kellő őrizet mellett, szabadon és bilincs nélkül, védőjének kíséretében jelenik meg a bíróság előtt. A vádlotthoz intézett általános kérdések között nem fordul elő a vádlott vallására vonatkozó kérdés. Ha a vádlott megtagadja a nyilatkozat-tételt, a tárgyalás ezért folytatandó. Az elnök figyelmezteti a védőt, hogy semmit nem mondhat, ami lelkiismeretébe vagy a törvényeknek tartozó tiszteletbe ütközik és hogy illendően és mérséklettel köteles magát kifejezni. Az elnök a való kitudása végett diskretionárius hatalommal bír. Bárkit megidézhet, akinek meghallgatását szükségesnek tartja és e czélból minden hasznosnak látszó iratot beszerezhet. Az ily módon megidézett egyének meg nem eskettetnek és vallo-másaik csakis felvilágosítások gyanánt tekintendők. Ha valamely tanunak vallomása hamisnak látszik, az elnök a kormánybiztos vagy a vádlott indítványára, sőt hivatalból is annak azonnal leendő letartóztatását elrendelheti.

A tanuk külön-külön a közvádló által megállapított sorrendben vallanak. Vallomásuk előtt esküt tesznek arra, hogy gyűlölet és félelem nélkül a teljes valót és csakis a valót fogják vallani. A vádlott vagy jogtanácsosa az elnök útján intézhetnek kérdéseket a tanuhoz. Minden tanu vallomásának kivétele után a hallgatóság soraiban foglalnak helyet, ha csak az elnök e tekintetben másként nem rendelkezett és mind addig köteles ott maradni, amíg csak a bírák ítélethozatal végett vissza nem vonulnak. A vádlott kérelmére azon tanuk is kihallgatandók, akik bizonyítják, hogy ő tisztességes, becsületes és fedhetetlen magaviseletű. Az ezen tanuk idézésével egybekötött költségeket a vádlott viseli. Érdekes a Code d'instruction criminelle 323-dik articulusa, mely a hadbíróság előtti eljárásnál is szem előtt tartandó és mely következőképpen hangzik: «Les dénonciateurs autres que ceux récompensés pécuniairement par la loi pourront être entendus en témoignage; mais le jury sera averti de leur qualité de dénonciateurs.» A vádlott kérheti, hogy a már kihallgatott tanuk közül egy vagy több újból kihallgattassék, akár elkülönítve egymástól, akár egymás jelenlétében. A közvádló ugyanazon joggal bír. Az elnök hivatalból ugyanazt elrendelheti. Az elnök mind azt felmutatja a vádlott előtt, ami a bűncselekményre vonatkozik és ami bűnösségének bizonyítására szolgálhat. Azon esetben, ha a hadbíróság ülésének felfüggesztése 48 óránál tovább tart, «les débats sont recommencés en entier».

Ha a bíróság ítélethozatal végett visszavonul, akkor a bírák senkivel nem közlekedhetnek többé és ítélethozatal előtt nem távozhatnak. «Ils ont sous les yeux les pièces de la procédure». Az elnök gyűjti a szavazatokat; az alsóbb fokon levő kezdi a szavazást; az elnök utolsónak szavaz.

Az elnök a kérdéseket a következő sorrendben teszi: bűnös-e a vádlott a terhére rótt bűncselekményben? ezen vagy azon súlyosító körülménnyel követtetett-e el ezen cselekmény? oly körülmények között követtetett-e el ezen cselekmény, mely törvény szerint annak beszámíthatóságát kizárja? A hadbírószágnak ama határozatához, amely a vádlottat bűnösnek mondja ki, legalább öt igenlő szavazat szükséges, két nemmel szavazóval szemben. («Les questions indiquées par l'article précédent peuvent être résolues

contre l'accusé qu'à la majorité de cinq voix contre deux». Art. 133.) Ha a vádlott bűnösnek mondatott ki, a hadbíróság a büntetés alkalmazásáról tanácskozik. Azon kérdésben, vajon enyhítő körülmények fenforognak-e a vádlott javára, a hadbíróság egyszerű szótöbbséggel dönt. A büntetés kimondásához öt szavazatnyi szótöbbség szükséges két nemmel szavazóval szemben («La peine est prononcée à la majorité de cinq voix contre deux». Art. 134.) Ha egy büntetés sem kapja a szavazatok ezen többségét, a büntetés alkalmazására nézve az válik határozottá, ami a vádlottra nézve a legkedvezőbb. («Si aucune peine ne réunit cette majorité, l'avis le plus favorable sur l'application de la peine est adopté». Lsd. ugyanott.)

Jules Leclerc de Fourolles és Th. Coupois műükben («Le code de Justice Militaire pour l'armée de terre interprété par la doctrine et la jurisprudence» stb. Chalons-sur-Marne 1891., 2-e édition, p. 70.) azt a kérdést vetik fel, vajon többség elérése végett újból megkezdendő-e a szavazás azon esetben, ha egy bíró a büntetés minimumára, négy a maximumra és kettő különböző közbeneső büntetésekre szavazott. A szerzők véleménye szerint ily esetben nem kell a szavazást újból kezdeni, mert az nem felelne meg a törvény óhajának. Az alárendelt tényleg csak akkor szavazhat szabadon, ha felebbvalójának szavazatát nem ismeri, ha ezt ismeri, akkor már nem bír többé ama függetlenséggel, melyet a szavazás megkíván.

Ha a bírák közül ketten két évi fogházra szavaztak, hárman négy évi fogházra és ketten öt évre szavaztak, az esetben az ítéletnek rendelkező része következőképpen fog szövegeztetni: «En conséquence, le Conseil condamne à la réunion de deux voix contre cinq dont trois avaient voté pour quatre ans de prison, et deux pour cinq ans de prison le nommé . . . à la peine de . . . » A párisi Conseil de Révision az 1882-dik évi június hó 22-én hozott Décisionban is határozottan kimondta, hogy: «Si aucune peine ne réunit la majorité de cinq voix, c'est l'avis le plus favorable à l'accusé qui doit être; n'y cut-il qu'une voix pour cet avis.»

(Bef. köv.)

△

Különfélék.

— Nemzetközi büntetőügyi kongresszus Budapesten.

A nemzetközi büntetőügyi egyesület («Union internationale de droit pénal»), mely a kulturállamok legkiválóbb büntetőjogászait és kriminologusait számlálja tagjai közé, Budapestet választotta VIII. nagygyűlésének helyéül.

A folyó évi szeptember hó 12—14. napjain tartandó kongressusra eddig mintegy hetven francia, belga, német stb. jogtudós és államférfi jelentkezett; a francia kormány pedig hivatalos küldöttel képviselteti magát. A kongresszus előkészítő bizottságával közölték érkezésüket: Le Jeune, volt belga igazságügyminiszter, a nagy nevű törvényhozó és philanthrop, a belga Senatus tagja; dr. Mayr György, volt bajor államtitkár, kiváló statisztikus, müncheni egyetemi tanár; Prins, brüsseli egyetemi tanár, az Union elnöke; dr. Liszt Ferencz, berlini egyetemi tanár, az egyesület főtitkára; Riviere Albert, a párisi «Société générale des prisons» főtitkára, a «Revue pénitentiaire» szerkesztője; Albanel Lajos, párisi vizsgálóbíró, a francia igazságügyminiszter hivatalos kiküldöttje;

Le Poittevin és Saleilles a párisi, Garçon lillei, Gardeil és Gauckler a nancyi, Van Hamel az amsterdami, Zucker és Finger a prágai, Lenz a freiburgi, Hiller a gráci, Gross a csernovitzi, Silovic a zágrábi, Ashataro Okada a tokyoi (Japán) egyetem tanárai.

Vingtaine és Ferdinand Dreyfus párisi, Vidal Naquet marseillesi, Heupgen és Francart monsi (Belgium), Deglein nancyi, Mumm strassburgi, dr. Rothe berlini, Nicoladoni linzi, Rosenblatt krakkói ügyvédek.

Statescu István, a bukaresti semmitőszék főügyésze, Tellier, Prudhomme és Conte francia, Kronecker, Felisch és Sámsonson berlini főtörvényszéki bírák, dr. Aschrott, a hirneves börtönügyi író, és még számosan.

Magyar nők mint ügyvédek. «Nők mint ügyvédek» czimű cikkünkre lapunk egy barátjától a következő sorokat vesszük: Ha a közoktatásügyi miniszter a nők előtt megnyitná nálunk a tudományegyetem bölcsészeti és orvosi karán kívül a jog- és államtudományi kart is, ez esetben mi törvényes akadály sem forogna fen arra nézve, hogy a nők Magyarországon is ügyvédi gyakorlatra bocsáttassanak. Az ügyvédi rendtartás 5. §-a szerint ugyanis az ügyvédi vizsgára azt bocsáthatják, aki kimutatja, hogy a jogtudor-ságot elnyerte és három évi joggyakorlaton volt. Igaz, hogy a törvény azon rendelkezéséből, hogy a katonai szolgálat ideje a joggyakorlatba beszámíttatik, — az következtethető, hogy nők, kik által a védkötelezettség nem teljesítendő, nem bocsáthatók az ügyvédi vizsgára. Ezen következtetés azonban nem lenne helyes, mert a védkötelezettséget érintő intézkedés csak incidentális természetű és nem vonatkozik az általános és fentebb említett törvényes feltételekre. Nehézségbe ütköznék mindenesetre az a körülmény, hogy ez idő szerint nem lehetne még a megkövetelt joggyakorlatot bíróságnál, kir. ügyészségnél stb. tölteni. Ha azonban a nők az egész joggyakorlatot ügyvédnél töltenék, akkor mi sem állana annak útjában, hogy a magyar nők is az ügyvédek lajstromába felvétethessenek. Különben a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény (1869: IV.) 6. §-ának szövege szerint Magyarországon a nők viselhetnének bírói hivatal, melynek eléréséhez tudvalevőleg szükséges: a 26. életév betöltése, feddhetlen jellem, hogy az illető ne álljon csőd vagy gondnokság alatt és a képzettség kimutatása. A törvény azon incidentális természetű rendelkezéséből, miszerint a bíró nem viselhet katonai hivatalt vagy szolgálatot, kivéve amennyiben katonai szolgálatra a véderőről szóló törvény által kötelezve van, — azonban nem következik, hogy a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény megváltoztatása nélkül a magyar honleányok nem viselhetnének bírói hivatal.

Némelyek azon körülményből, hogy az ügyvédi rendtartás rendelkezése szerint «az ügyvédek lajstromába csak azon magyar honpolgár veendő fel», valamint az 1869. évi IV. tcz. azon hasonló rendelkezéséből, miszerint «bírói hivatalt csak oly magyarországi honpolgár viselhet» stb. — azt következtetik, hogy a jelenlegi törvényhozás kizárja a nőket az ügyvédség gyakorlatától és a bírói hivatal viselésétől, mert mindkettőt csakis honpolgár érheti el, a honpolgár fogalma azonban határozottan csakis a férfiakra vonatkozik a nők teljes kizárásával. E tekintetben felvilágosítást nyújt a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. tcz., melynek 3. §-a ugyan a magyar állampolgáron kívül felemlíti még külön a magyar állampolgárnőt is, kinek törvénytelen gyermekei leszármazás által megszerzik a magyar állampolgárságot. Ezzel szemben azonban a 19. §. szerint «magyar állampolgároknak tekintendők: 1. akik a magyar korona országai területén születtek; 2. akik ezen területen mint lelencczek találtattak és neveltetnek vagy felneveltettek». Ezen §. tehát semminemű különbséget nem tesz az itt született férfi és nő között és mindkettőt egyaránt magyar állampolgárnak tekint. De még világosabban kitűnik a 41. §-ból az, hogy a magyar nő is a magyar honpolgárok közé tartozik. Ezen §. ugyanis azt rendeli, hogy «azon nő, aki külföldivel kötött házassága folytán stb. elvesztette magyar állampolgárságát, ha özvegyiségre jut stb., s a magyar korona országai területén valamely község kötelékébe felvétetik stb. folyamodása folytán visszaveendő a magyar állampolgárok közé». Ezen §. minden kételyt eloszlat a tekintetben, hogy a magyar nők már a jelenlegi törvényhozás mellett is minden nehézség nélkül elérhetnék az ügyvédséget és bírói hivatalt is viselhetnének, ha megengednék nekik a jogi és államtudományok nyilvános tanulását és a jogi vizsgák, illetőleg szigorlatok letevését.

Vannak újabb törvényeink, melyek a nőket határozottan kizárják bizonyos jogosítványok gyakorlásából. Így pl. esküdt csak magyar honos férfi lehet (1897. évi XXXIII. tcz. 4. §.). A bűnvádi perrendtartás szerint meg a kir. ügyész a halálbüntetés végrehajtásánál «a jelenlétet más férfiaknak is megengedheti». (503. §.) Továbbá a főtárgyaláson a nyilvánosság kizárása esetében is a törvény szerint csak «két-két bizalmi férfi lehet jelen». (294. §. u. o.)

A rendőrségi fogháziskola hatása. Minap a főkapitányságnál kihallgattak egy 19 éves ifjút, aki lopás miatt egyszer már büntetve volt és ez kihallgatása alkalmával a következő érdekes vallomást tette: «A fogház- és toloncz-ügyosztályhoz bekísértek tiltott visszatérés miatt. Az említett

ügyosztálynál iskolába járok és ott sok jót és szépet hallottam, miért is indítatva érzem magamat, hogy a lelkeket terhelő lopásokat bevalljam és azért megbűnhődjek.» — Ezen kijelentés után az eddig még ki nem derített lopások egész sorozatának töredelmes bevallása következett.

— **A bíróságok büntető ügyvitelének új szabályait** az igazságügyminiszter kibocsátotta. Nagyban és egészben a régi szabályok fenmaradnak, az új törvény által megkívánt módosításokkal kiegészítve. Az ügyviteli szabályok 4. §-a előírja, hogy a bíróság személyzete köteles a terhelt irányában komoly, de jóakaró és higgadt magatartást tanusítani, minden sértő vagy lealacsonyító bánásmódtól, minden zaklatástól vagy megfélemlítéstől tartózkodni.

A 75. §. szerint a főtárgyalási elnök kiszemelésénél a szakképzettség, a nyelvismeretek és a tárgyalás vezetése tekintetében fontos személyi tulajdonságok irányadók. A rangidősség vagy magasabb kor csak másodsorban jönnek tekintetbe.

A 102. §. előírja, hogy valamely tüzetesen megjelölt ügy vagy beadvány megérkezéről és iktató számáról bárkinek értesítés adatik, kivéve, ha azt a törvényszék elnöke az eljárás sikerének vagy más jogosult közérdeknek biztosítása végett megtiltja. Ily tilalom az ügyben érdekelt felekre és a sértettre, továbbá képviselőjükre nem terjeszthető ki.

A kir. táblákon alkalmazandó közvédők díjazására nézve a 121. §. következőképp rendelkezik: A közvédőnek a tanács elnöke a kifejtett munkálkodáshoz képest napidíjat állapít meg, mely 10 koronánál kevesebb és 20 koronánál több nem lehet. Ha a kir. tábla a főtárgyalást a székhelyen kívül tartja, a közvédő napidíja s utazási költsége a rendes napidíjon felül a kir. főügyészi helyettesekre érvényes szabályok szerint állapítandó meg. A kiutalt díjat a kir. főügyészség a kezelése alatt levő bűnügyi átalányból fizeti ki.

Nemzetközi Szemle.

Az osztrák ügyvédek helyzete. A Berlinben megjelenő Deutsche Juristen-Zeitung a következőket írja: Azon idő alatt, amikor a német jogászok a szabadságidőt élvezik, Ausztria felől panasz hallatszik ide önkénytelen szabadságidő miatt, a melynek ott az ügyvédek százával esnek áldozatul. Ugy látszik, hogy különösen Bécsben rendkívül kiélesedtek az ügyvédi állapotok. Ott számos ügyvéd foglalkozás hiánya és ennek következtében szükség és nyomor miatt panaszlik és izgatott gyűlésekben a legfelsőbb igazságügyi hatóságnak azt a szemrehányást teszik, hogy az nem eléggé gondoskodik ezen fontos osztály érdekeiről.

— **«Minta fogháznak»,** (Pénitencier modèle) nevezik a schweiziek a neuchâtel-i fogházat. Maga az épület körülbelül kétszáz méternyi magasságban fekszik a lac d'Yverdon felett, festői helyen, angol park közepén és a bâtiment du bureau erkélyéről remek kilátás nyílik a berni és savoiai havasokra. A zárkák a budapesti törvényszéki fogház panoptikus rendszerében két szárnyban vannak három emeleten elhelyezve, olyképp, hogy az összes (120) cellák áttekintésére két ór elégséges. Az egyes zárkák tágasak — mindegyiknek területe 24 m² — s az önműködő szellőztető készülék mindig friss levegővel látja el, úgy, hogy fojtó levegőről, börtönatmosphæráról szó sincs. Minden cellában villamos csengő van, mely az őrhelyen lévő mutatótáblával correspondál, akár csak vendéglőben s nem fogházban volna. Az örök is nagyon elűtnék a mieinktől. Semmi egyenruha, semmi szalutálás, a katonai sablon teljes hiánya, e helyett azonban bizonyos bonus paterfamilias jelleg karakterizálja őket, melynek segítségével — az igazgató állítása szerint — feltétlen bizalomra tesznek szert az elítélteknél. Az örökhöz — kiket külön tanfolyamban képeznek ki, hasonlóak maguk az elítéltek is. Beléptünk egynek a zárkájába, mire az elítelt üdvözlően bólintott, anélkül hogy felkelt volna. Az igazgató kérdésére, hogy mint érzi magát, azt felelte: Jól és önigazgató ur? E szokatlan fogházi párbeszéd iránt tett kérdéssemre az igazgató felvilágosított, hogy az intézet nem remegő rabszolgákat, hanem öntudatos, jól nevelt embereket akar az elítéltekből faragni. Az bizonyos, hogy a fegyelmi zárkák már két év óta üresen állanak.

A munkanemek ugyanazok, mint a mi fegyházainkban, a kertészkedést és erdőirtást hozzávéve. A munkát a házi szükséglet fedezésén felül vállalkozónak adják bérbe, de a honi ipar megóvása végett csak német vagy francia gyáro-

soknak. Azzal a rendszerrel szemben, mely a munkakényszert súlyosbításnak tekinti, ki kell emelnem, hogy a neuchâtel-i fogházban a munkát jutalomként alkalmazzák. A nagyon jó magaviseletű elítélteknek az igazgatóság megengedheti, hogy vasárnap is dolgozzanak. A munka mellett nagy szerepet játszik az oktatás, melyet a teljes elkülönítésre berendezett tantermek és kápolna mellett a 3000 kötetet felülhaladó könyvtár is előmozdit. Minden elítelt hetenként egy kötetre tarthat igényt, melyet az intézetbe szállításakor kapott katalogusból választ ki. A tantermek falait a legkiválóbb börtönügyi tudósok arczképei díszítik s ezek közt ott láttam korán elhunyt honfitársunkat Tauffer Emilt is, kinek emlékét itt úgy látszik jobban őrzik, mint Magyarországon.

Az amerikai Elmira, és a massachussetsi fegyházak nagyra vannak a fegyenczek által irt és nyomtatott újságokkal. Nos hát a neuchâtel-i fogházban már 1878 óta jelenik meg ilyen újság «Travaux d'école» czímmel, melynek abban a példányában, melyet az igazgató emlékül átadott, a kitűnő amerikai phrenologusnak dr. Wines-nek a neuchâtel-i fogház lakóihoz intézett levele és utóbbiaknak erre adott válasza foglaltatik.

A neuchâtel-i Btk. szerint az elítelt büntetésének $\frac{2}{3}$, ha visszaeső $\frac{3}{4}$ részben történt kitöltése után szabadlábra bocsátható. Az elítéltek magaviselete olyan volt, hogy 1897-ben csak 2, 1898-ban csak 3 elítelt nem részesült e kedvezményben. A feltételes elítélést e kanton ujabban szintén behozta, de amint értesültem, még eddig egyetlenegy esetben sem alkalmazták.

Ha azonban ezeket a majdnem a valószínűtlenséggel határos viszonyokat figyelembe vesszük, nem szabad elfelejtenünk, hogy a 120 főre berendezett neuchâtel-i fogházban rendszerint csak 65—70 elítelt van s hogy a börtönfegyelm s individualisatio jobban, mint bárhol érvényre jut. V. R.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Szept. 10-ikétől szept. 17-éig): Szept. 11.: Schlesinger Vilmos e. a kaposvári tsz. (177). — Nagel József e. a pozsonyi tsz. (188). — Haberstroh Antal e. a zombori tsz. (188). — Zimmermann Mór e. a bpesti tsz. (167). — Kohódy Mihály e. a szolnoki tsz. (172). — Fon Sándor e. a szolnoki tsz. (180). — Hirsch Lipót e. a deési tsz. (150). — Wiener Béla e. a bpesti tsz. (187). — Tupler Sándor e. a szegedi tsz. (166). — Hutzl Sándor e. a lugosi tsz. (175). — Rosenberg Lajos e. a szombathelyi tsz. (157). — «rsekujvári gőztéglagyár részvénytársaság» e. a nyitrai tsz. (186).

Csődök: Gundrum Fülöp fia oriováci czég e. a broodi jbság; csb. Petrovics György, t. Schwarcz A.; bh. aug. 30., felsz. t. szept. 9. (195). — Freisinger Benjamin kétegyházi keresk. e. a gyulai tsz.; csb. Fekete József, t. Kohn Mór; bh. okt. 3., felsz. t. nov. 2. (195). — Fleischmann Ignác czibakházi lakos e. a szolnoki tsz.; csb. Kemény Andor, t. Neuberger Márk; bh. okt. 12., felsz. t. nov. 6. (196). — Bródy József galgóczi keresk. e. a nyitrai tsz.; csb. Névery Ignác, t. Skarniczal Gyula; bh. okt. 2., felsz. t. nov. 2. (197). — Govrik Gerő cs.-menasági keresk. e. a csik-szeredai tsz.; csb. Jerzsák János, t. Részegh Lajos; bh. szept. 30., felsz. t. okt. 25. (197). — Beer Sámuel gattajai lakos e. a fehértemplomi tsz.; csb. Horváth Géza, t. Ferch József; bh. okt. 16., felsz. t. nov. 13. (198). — Stuhlbach M. és társa, bpesti czég e. keresk. és vtsz.; csb. Kazacsay Gerő, t. Tóth Ferencz; bh. okt. 6., felsz. t. nov. 2. (198). — Fischer Ignác és fia bpesti czég e. keresk. és vtsz.; csb. Szontagh Árpád, t. Csetényi Adolf; bh. okt. 6., felsz. t. nov. 2. (199). — Moldvay Dezső h.-nánási lakos e. a debreczeni tsz.; csb. Bucsaházy Zoltán, t. Berencsy János; bh. szept. 25., felsz. t. okt. 12. (199).

Pályázatok: A zólyomi jbságnál aljegyző; bh. szept. 10. a besztérczebányai tsz. elnökéhez (195). — A besztérczebányai tsz. aljegyző; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (197). — A bpesti tsz. aljegyző; bh. szept. 13. e tsz. elnökéhez (199). — Az ipolysági tsz. aljegyző; bh. szept. 13. e tsz. elnökéhez (199).

Ügyvédjelölt, aki a mindennapi praxisban teljesen jártas, azonnali alkalmazást nyerhet egy nagyobb fővárosi ügyvédi irodában. Czim a kiadóhivatalban. 8354

Fővárosi ügyvéd, aki az angol viszonyokat alaposan ismeri s az angol nyelvet teljesen bírja, legközelebb Angliába utazván, hajlandó kartársaktól fontosabb jogügyekben megbízásokat elvállalni. Czim a kiadóhivatalban. 8358

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Két nemzetközi kongresszus. — A hármass felosztás. (A büntetőjogi kongresszus második kérdéséhez.) *Dr. Vámbéry Rusztem* budapesti törvényszéki jegyzőtől. — A jog- és államtudományi doktorátus. *Dr. Fischer Lajos* kolozsvári ügyvédtől. — Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete. *Dr. Balogh Arnold* budapesti ügyvédtől. — A francia katonai bünvádi eljárás. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A kir. közigazgatási bíróság határozatai. — A budapesti kir. tudomány-egyetem jog- és államtudományi karának tanrendje 1899/1900. tanév első felére. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Két nemzetközi kongresszus.

I.

Rokonszenvünk teljes melegével üdvözljük a nemzetközi büntetőjogi egyesület és a gyermekvédő kongresszus tagjait, kik a magyar tudomány tiszteletére lépik át a magyar határt. Nem meghívásra, de önként határozta el a nemzetközi büntetőjogi egyesület 1897-ben liszaboni gyűlésén, hogy hazánkban tartja következő összejövetelét. E spontán zászlóhajtás a magyar büntetőjogtudomány előtt s emberbaráti törekvéseink méltánylása Flórenczben, hol a gyermekvédelem agitatorai hoztak hasonló határozatot, méltán tölthet el bennünket örömmel és reményekkel. Örömmel, mert okunk van hinni, hogy a jövőben büntető-jogtudományunkat nem a balkán államokéval fogják összemérni, hanem tudományos egyéniségünk és önállóságunk a nyugat szellem-respublikájában lealacsonyítás nélkül foglalhatja el őt megillető helyét. Ez öröm büszkesége tölt el bennünket, midőn szívélyes Isten hozottal fogadjuk külföldi vendégeinket.

Reményeket is fűzünk e két kongresszushoz, melyen a külföldnek több mint száz szakembere lesz jelen s melynek vitapontjaiban a gyakorlati élet égető actualitása lüktet. A büntető kongresszus első kérdése a contradictorius vizsgálatról bizonyára jótékony világot fog vetni *büntetőperrendtartásunk* életbelépésének hajnalán e törvény megfelelő részének kezelésére. Az 1897-iki radikális francia törvényből és a felett a kongresszuson a leghivatottabbak által gyakorolt kritikából sok hasznos tanúságot merithetünk a terhelt és a védelem perjogi hatáskörére a vizsgálat során. A büntetőjogi kongresszus többi kérdései jogi törvényhozásunk nehezen várt és hosszas vajudással születő gyermekehez: a büntetőtörvény *novellájához* szólnak. A mióta a büntetőeljárás életbeléptetési munkálatainak árja elnyelte a mult év őszén végigtanácskozott novella-tervezetet, új eszmék és új kívánalmak léptek előtérbe. Ez ohajok és eszmék egyikét-másikát ölelik fel a kongresszus kérdései. A nemzetközi leánykereskedés kérdése büntetőtörvényünk rég érzett s a novellában orvoslandó hiányára tereli a figyelmet. E kérdés, mely eminenter a fiatalok védelmével is foglalkozik, átmenet a testvérekongresszus jogi tárgysorozatához. A praeventio nagy területe és hatalmas társadalomrengető problémák tárulnak itt elénk. A *bűnügyi praeventio* törvényhozásunk és a társadalmunk egyaránt elhanyagolt mostoha gyermeke volt eddig. Gyámi törvényünk fogyatékos 22. §-a, a német államok kényszernevelési rendszere és az angol industrial school-ok közt nagy ür vár még betöltésre. A gyermekvédő kongresszus jogi osztályának idevágó első

kérdése, melyet Csemegi Károly halála előtt néhány héttel fogalmazott, egyaránt belevág a magánjogász és a kriminalista gondolkörébe. A testileg és lelkileg veszélyeztetett gyermek védelme a szülői hatalommal szemben, elzüllesztésének megakadályozása a gyermek-kriminalitás növekvő számarányainak tanúsága szerint a visszaesők kérdésének egyetlen megoldása. Vajha az érdeklődés, melyet a közönség e kongresszus iránt tanúsít, saját érdekében felrázza a társadalmat és törvényhozást makacs lethargiájából s a fiatalok bűnözését végre is ne gyümölcseinél, hanem gyökereinél kezdjük irtani. A törvénytelen gyermekekkel foglalkozik a harmadik kérdés és méltán felkeltheti mindazok figyelmét, kiket készülő polgári törvénykönyvünk személyjogi része érdekel.

A suum cuique-nek a két kongresszus bőven eleget tesz. Minden jogász találhat ott témát, mely érdekli, reméljük tehát, hogy az ülésekről, melyekre a külföldi vendégek oly szép számmal jelentkeztek, a házigazda, a magyar jogászság sem fog hiányozni. Nem a kormány, sem bizottságok, hanem a magyar kultúra rendezi e gyűléseket és jelen kell ott lennie az egész magyar jogtudománynak, hogy a felvetett gondolatok termő talajba hulljanak.

Hadd távozzék innen a külföldi tudósok serege azzal a meggyőződéssel, hogy nem csak pompás palotákat látott, dus lakomákat élvezett, hanem tanult magyar jogászokat is megismert.

II.

A hármass felosztás.

— A büntetőjogi kongresszus második kérdéséhez. —

E lapok mult számában dr. Balogh Jenő penditette meg annak szükségét, hogy a jövő héten ülésező nemzetközi büntetőjogi kongresszus kérdései ismertetve legyenek. Dr. Balogh Jenő a felszólítást tettel kapcsolta össze a kongresszus első kérdésére vonatkozólag s az ő intentiója szolgáljon mentségemül, ha talán kevésbé sikeres módon, igyekszem a második kérdésre vonatkozólag nyomdokaiba lépni.

A kihágásokról szóló kérdés magába rejti a büntetőjog rendszerkérdéseinek legnagyobbikát, a büntetendő cselekmények felosztásának problémáját. A büntetendő cselekményeknek súly szerinti felosztása meglehetősen régi eredetű. A német középkorban is már különböztettek *causae majores* és *minores*, Ungerichte és Frevel között, a szerint, a mint «an Hals und Hand» vagy «an Haut und Haar» büntetést vontak maguk után s hazánkban is Vuchetich szerint a büntetendő cselekmények «intuitu magnitudinis vel gravie sunt vel leviora». A hármass felosztás azonban, melyen büntetőtörvénykönyvünk rendszere is nyugszik, csak látszólag alapul a büntetendő cselekmények különböző súlyának elvén. Eredete szerint processualis, a mennyiben a francia-belga jog, melyet mintául vett, büntetett alatt az esküdtszék, vétség alatt a törvényszék és kihágás alatt a békebíró hatásköréhez utalt cselekményeket érti. A magyar és német büntetőjogban, melyek e felosztást némi eltéréssel magukévá tették, csak az anyagi jogi praemissákat találjuk anélkül, hogy a perjogi konklúziók bekövetkeztek volna, mert hisz azt látjuk, hogy

az új büntető perrendtartás szerint is a törvényszék büntettek és vétségek, a járásbiróság vétségek és kihágások felett ítél. A materialis jogban pedig a hármas felosztás mai formájában teljesen impraktikusnak bizonyult. A büntettek és vétségek között új választó vonalat, mely az általános tanokra vissza hatna, hiába keresünk.*

Ez az oka, hogy az újabb büntető törvények (Hollandia, 1881.; Olaszország, 1889.; norvég-javaslat, 1896.) és az írók egész serege (Liszt: Lehrbuch IX. kiad. 111. l.; Kries: Preussische Jahrbücher 75. k. 138. l.; Binding: Handbuch 511. l.; Schwartze, Schütze, Merkel stb.) állást foglalt a francia törvényből eredő trichotomia ellen.

A kérdés lényege tehát ma már oda koncentrálódott, vajon súlyosabb büntetendő cselekmények közt egyrészt és csekélyebb törvénysértések közt másrészt különböztessünk-e. Más szóval a kihágások elvileg eltérnek-e egyéb büntetendő cselekményektől és akár perjogi, akár az anyagi jog általános tételei, akár a büntetési rendszer szempontjából szükséges-e velük külön foglalkozni. A klasszikus büntetőjog legklasszikusabb képviselője Carrara bizonyos patriarchális köztudatból kiindulva, azt óhajtja, hogy a büntettek két osztályba legyenek sorozhatók a szerint, a mint a közvélemény többé vagy kevésbé gyűlöleteseknek tartja azokat. E felosztás azonban inkább a motivummal, mint a kihágások sajátos jellegével áll kapcsolatban. Az újabb irodalom (Binding: Normen I. 179. l.; Hälschner I. 35. l.; Merkel: Abhandlungen I. 35. l.; Stoos: Grundzüge I. 179. l.; Liszt: Lehrbuch 134. l.) a jogtárgyak sértése és veszélyeztetésével szemben a kihágások alapvető jellegét az állami parancs iránti egyszerű engedetlenségben látja.

E parancs pedig oly rendelkezést foglal magában, mely valaminek tevését vagy nem tevését azért tiltja, mert a tiltott cselekvés vagy mulasztás valamely jogtárgyat veszélyeztetne, anélkül azonban, hogy ez az indirect veszélyeztetés az alaki parancs- vagy tilalomszegés mellett fontos volna. A magyar tételes büntetőjoggal e meghatározás nyilvánvalóan nem egyező, amennyiben a kihágások közt számos valódi jogsértést is találunk. Az 50—60-as évek dogmatikusai közül számosan (v. Bar, Bekker, Geib, Heffter) a büntető és rendőri jogtalanság (kihágás) közt minden különbséget letagadnak, a természetjogi iskola (Feuerbach, Wächter, stb.) a subjectiv jogok védelmével az általános érdekek védelmét helyezi szembe s utóbbit sorozza a kihágások közé, mások (Grollmann, Köstlin, Seeger, Geyer) a jogsértéssel szemben a jogveszélyeztetést mondják kihágásnak. Stahl és Hugo Meyer könyvének I. kiadásában ismét Carrara álláspontjához közeledik, amennyiben jelentős és jelentéktelen jogtárgyak sérelme közt különböztet, végül legújabbán Gretener (Zeitschrift für Schweizer Strafrecht, 1896. 228. l.) és Hugo Meyer könyvének legújabb kiadása szerint (30. l.) a büntetőjogi jogtalanságnál a tárgyi, a rendőrinél az alaki jelentőség áll előtérben.

A kérdés egyszerűen áll előttünk.

Mi a célja akár a hármas, akár a kettős felosztásnak? A büntetőtörvénykezés könnyebb kezelésének előmozdítása. Ha tehát a tételes jogból kiindulva találunk oly delictum-csoportokat, melyekkel akár a büntetés, akár eljárási szabályokat tekintve, elkülönítve könnyebben lehet elbánni, úgy az osztályozás helyén van, ha nem, úgy a büntető jogtalanság egységes fogalmának minden további részletezése felesleges. Hogy a kihágásoknál van-e ily demarccionalis vonal, e kérdésre lesz hivatva a kongresszus felelni.

Vámbéry Rusztem.

* Igaz ugyan, hogy a vétség kísérlete csak a törvény különös részében megjelölt esetekben büntethető, ez azonban csonka rendelkezés, mert a kísérlettel azonos súlyú részességre nézve hasonló intézkedést nem találunk.

A jog- és államtudományi doktorátus.

Ezelőtt két évvel az akkori igazságügyi miniszter megküldötte volt az ügyvédi kamaráknak az ügyvédi rendtartásról szóló törvényjavaslatát véleményadás végett, melyben a jog- és államtudományi doktorátus elejtésével, a bírói és ügyvédi qualificatio és gyakorlat egységesítése lévén contemplálva, ez az ujtás a kamarák osztatlan helyeslésével nem találkozott.

Nemrég a hírlapokból arról értesültünk, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a jog- és államtudományi tanrendszer reformjára vonatkozó és az említett ujtást tanügyi leg megvalósítani célzó törvényjavaslatát a tudományegyetemeknek küldötte meg véleményadás végett, s ezek a reform ellen határozott állást foglaltak el.

Az ügynek ebben a stádiumában az ügyvédek illetékesen hozzá szólhatnak a kérdéshez, mert az ügyvédség lényeges érdekébe vágván belé, sőt azt nagy mérvben kockáztatván, helyén való és időszerű azokat az okokat nyilvánosan fejtegetni, melyek a célba vett reform ellen harcolnak. Nem lehet a bírói és ügyvédi elméleti és gyakorlati minősítést egy kalap alá vonni, mert az ügyvédnek hivatása sikeres teljesítésére terjedelmesebb jogismeretre van szüksége, mint a bírónak.

Ha nem is fektetünk nagy súlyt arra, hogy mennyire előnyös befolyást gyakorol a judikaturára, ha lehető legteljesebb qualificatióval bíró ügyvéd készíti elő a peranyagot a bíróságok cognitioja számára — kétségtelen, hogy neki a közügyekre vonatkozó törvények rengetegében tájékozottsággal kell birnia, annál is inkább, mert a közel jövőben a politikai közigazgatás gyökeres reformon fog keresztül menni, mely a felek képviselőit a közigazgatási hatóságoknál tágas tért fog nyitni, annak a tájékozottságnak alapját pedig az illető tanintézetekben elsajátított elméleti ismeretek képezik.

Az ügyvéd már hivatásánál és állásánál fogva rendelve és utalva van a közügyek terén való tevékenység kifejtésére. Bár mely hatóságtól szenvedjen valaki jogsérelmet, hozzá fordulnak a sérelem orvoslásának kieszközlése végett. Ekként a közönség bizalmát szerezvén meg, nemes ambícióját helyezi abba, hogy polgártársai politikai jogaiért, a hol alkalom nyílik és szükség van rá, sorompóba lépjen és így intéző és vezető szerepet vigyen az országos, a társadalmi és hatósági ügyekben.

Azokban az államokban, melyekben a demokratia uralma alatt a nép minden becses és hasznos ereje akadálytalanul érvényesülhet, az ügyvédek sorából kerül ki legtöbb állam- és kormányférfi.

Ehhez járul, hogy a közel jövőben a törvénykezés egész vonalán a teljes nyilvános és szóbeli eljárás fog életbe lépni, mely kiválóan az ügyvédségre hárítván fontos tényező szerepet, ebben is nagy előnyére lesz, ha a lehető legnagyobb elméleti és gyakorlati qualificatiót és míveltséget sajátít el.

Helyesen emeli ki az ügyvédi rendtartás idézett tervezete, hogy az ügyvédség eleme a nyilvánosság és az az előtt való működés, mely csak a szóbeliség mellett érvényesülhet; ez adja meg az ő életfeltételét és fejleszti azt; az az ő talaja és éghajlata: jellem a közügyekben és szónoklásban való jártasság: vir bonus, dicendique peritus, ez fejleszté nagygyá és becsültté a francia és angol ügyvédséget is.

Az ügyvédi tevékenység sikeres teljesíthetése céljából szabja meg az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. tcz. az ügyvédi oklevél elnyerése mellékéül a *doktorátust*, vagyis az elméleti jogismereteknek azt a mennyiségét és minőségét, melyet annak a címmel megszerzése formailag biztosít.

Ez a legkevesebb, a miről tanügyiileg számot kell adnia

annak, aki az ügyvédi pályára lép. Senkinek se jutott még eszébe azt állítani, hogy a jelzett elméleti minősítés oly nagy, illetve oly sok theoriával tömné meg a jelölt fejét, hogy az a praxisára hátrányos befolyást gyakorolna. Sőt nem ártana, ha az elméletet belterjesebben mivelnék, hogy a gyakorlattal való szoros kapcsolata mindig fenállana és érvényesülne.

Azonban nemcsak nagyobbkörű elméleti ismeretre van az ügyvédnek szüksége mint a bírónak, hanem hosszabb gyakorlatra is, mielőtt pályájára lép, hogy ennek soknemű és változó területén helyét meg tudja állani és a jogkereső közönség érdekét szolgálhassa.

A bírónak, akinek tevékenysége voltaképpen a magán- és büntetőjogi törvénykezésre terjed ki, se oly mérvű theoretikai, se praktikai jogismeretre nincs szüksége, mint az ügyvédnek; ő lényeges birói tisztjét, t. i. az ítélkezést akkor teljesíti, ha a per anyaga minden oldalról írásban vagy szóval, avagy mindkét uton-módon megvilágítva, előtte áll; az ügyvédek már nagyobbára azokat az okokat felfejtették, melyek az egyik vagy másik vélemény mellett szólnak.

És hány bíró van, aki azt a szakot, melyben működik, hajlamánál fogva választhatja magának s abban gyakran pályája befejezéséig megmarad. Ő a közügyekben való tevékeny közreműködéstől el van zárva és így ha a politikai adminisztrációra vonatkozó törvények és rendeletekből csak annyit tud, mint minden más laikus honpolgár, ez hivatása szakavatott és sikeres gyakorlásában nem feshélyezheti.

Mindezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a bírónak terjedelmes és alapos elméleti és gyakorlati jogismerettel nem kellene birnia; mert az igazságszolgáltatás állapota, mely a jogállam criteriuma, a bíróságok létesítette judikaturától függ. *Justicia fundamentum regnorum*. Mentől magasabb szellemi és mondhatni erkölcsi színvonalon áll a birói ítélkezés, annál jobban meg van óva, biztosítva és annál jobban érvényesülhet és gyarapodhatik az államban minden jogos köz- és magánérdek, valóságos áldássá válván a birói működés.

Ha azonban a jogi ismereteknek az a mennyisége és minősége, melyet a minősítési törvény a bírákra nézve elészab, tényleg nem biztosítaná eléggé a judikaturának kívánatos és megfelelő színvonalát: ebből logikailag nem az következik, hogy az ügyvédi *qualificatio* változást, vagy *capitis diminutiót* szenvedjen; hanem észszerűleg az, hogy a bírák színvonalát emeljék és szélesebb alapra fektessék; esetleg az ügyvédekével egyenlővé tegyék; tehát szerezzék ők is meg a doktorátust.

Az ily egységesítés ellen alapos kifogást nem lehetne emelni.

Ám ha azt vélik, hogy az a kellék tulságos és felesleges szellemi terhet róna a bírákra és anélkül is teljesen eleget tehetnének hivatásuk követelményeinek, — hát kimélik meg tőle. Ezt a kiméletet azonban az ügyvédek nem kívánják, sőt tiltakoznak ellene; mert abban szellemi lefokozást látnának. A szóban forgó reformot az az ok se igazolja, melyet mellette felhoznak, t. i. hogy az egyik karból való átmenetelt megkönnyítne.

Mert eltekintve attól, hogy voltaképpen a bírának egyengetné és könnyítené meg a pályacsere útját, akik ha az ügyvédségre akarnának lépni, ezt a szándékukat az ügyvédek lajstromába való felvételük által valósíthatnák meg és pedig annál könnyebben, ha megmaradna a kir. Curiának az a kegyelmes praxisa, melynél fogva akkor is megnyitja az ügyvédség sorompóját a bírák számára, ha erkölcsi szempontból tört cserepük van, míg másfelől az ügyvédek csak királyi kinevezés útján léphetnének a birói pályára, amit tudvalevőleg azok érhetnek el, akik burokból születtek. Így a pályacsere paritása teljesen illusoriussá válnék, amiért is őszintén megvallva, nem látjuk az ügyvédi kar érdekét, a jogszolgáltatás szempontjából, előmozdítva, ha a bírák könnyűszerrel mehetnének át az ügyvédi pályára.

Mert amíg a bíró szellemi és testi erejének teljes birókában és élvezetében van, nemcsak a nyugdíj mentől nagyobb, esetleg, negyven évi szolgálat után, fizetése egész összegét kitevő mennyiségének biztosítása végett gyakorolja önválasztotta hivatását, hanem azért is, mert azzal a foglalatossággal, melyet valaki az évek hosszú során át folytat, kivált ha az szellemi teendőkből áll és tiszteletet, tekintélyt és kiváló társadalmi állást biztosít, kényszerítő szükség nélkül nem hagy fel. Ha tehát a bíró állásától megválna, ezt rendszerint kénytelenségből teszi, melynek indító okai testi vagy szellemi, avagy erkölcsi fogyatékosságában rejlenek.

Az ilyen rokkant elemeknek építené meg tehát a hidat a célba vett minősítés egységesítése. Szaporítaná ugyan az ügyvédi kart mennyiségileg, amire a legkisebb szükség sincs; minőségileg azonban nem, mert mindennel gyarapítaná ugyan, ám nem felfrissítő hasznos és becses erővel. Különbözik is az a bíró, aki az életet és világot hivatali helyiségének szűk falai között ismeri meg, ha szellemi és testi erejének csökkenésével lép az ügyvédi pálya mozgalmas, küzdelmes és fáradságos porondjára, aligha fog a közönségnek, illetve a jogszolgáltatásnak számottevő hasznos szolgálatot tenni.

A facit tehát az lenne, hogy a szellemi, testi, esetleg erkölcsi rokkantoknak és azoknak a számával gyarapodna az ügyvédi kar, akik negyven évet a birói pályán kitöltvén, nemes *ambitio* nélkül, azért lépnének az ügyvédi pályára, mert nyugdíjukat, egyéb vagyon hiányában, nem tartanák elégségesnek, hogy abból kényelmesen és gond nélkül megéljenek.

És ez az ügyvédségnek oly abnormis, sőt végzetes megszorodását és tultengését fogja maga után vonni, hogy csak akkor állana elé igazán ügyvédi kérdés, égető és veszélyes voltában, mely az államférfiaknak komoly gondot és sok fejtörést okozna, melyet semminemű szentelt vízzel, sőt még a legliberálisabb elvekre alapított ügyvédi rendtartással se lehetne megoldani, hanem levezető csatornákról kellene majd gondoskodni, ahol a megélhetés feltételei nélkül szűkölködő felesleges elem elhelyezését találja. Kérdjük, van-e szükség annak az állapotnak, mondhatni calamitasnak, sőt katastrofának előidézésére?

Meg azt az érvet is felhozzák a célba vett elméleti és gyakorlati minősítés egységesítése mellett, hogy az az igazságügyi szervezet különböző karaiban az együvé tartozóság érzetét fejlesztené és az összhangzatos együttműködést segítené elő. Ám az se áll és azt se fogják vele elérni. Mert az ügyvédi és birói kar közti antagonizmus annak a két hivatásnak, illetve állásnak sajátos természetéből foly, amely, meggyőződésünk szerint, soha teljesen el nem enyészethető. Bármily tárgyilagossá legyen is az ügyvéd hivatásbeli felszólalásában vagy irataiban, igen gyakran nem kerülheti el, hogy éles kritikát ne gyakoroljon a bíróságok intézkedései felett. Ez sok bírónak zokon esik s az ebből származó apprehenzióját nemcsak az illetők ellen táplálja, hanem, mivel a generalizálás az emberek rossz szokása, átviszi az egész ügyvédi karra. Az ellenőrzés is, amit az ügyvédek kénytelenek ügyfeleik érdekében a bíróságokkal szemben gyakorolni és annak nyomán hébe-korba mulasztásokat, esetleg visszaéléseket kideríteni, tápanyagul szolgál az antagonizmusra. Ha még ezekhez hozzáveszszük a fölénynek azt az érzetét, melyet a bíró állásánál és annál a helyzetnél fogva táplál, melybe a törvények számos helytelen intézkedései az ügyvédekkel szembe hozzák, különösen az, hogy ő szabja meg az ügyvédi teljesítés díját, ami mintegy függőségi viszonyba helyezi az ügyvédet: mindez a két kar közti együvé tartozóság eszméje és érzetének mindig útjában állott és állani fog.

Nem léteznek talán sehol a világon oly mérvben a feltételek, melyek az ügyvédi és birói kar közti együvé tartozóságot és összhangzatos működést annyira igazolnák, mint

Franciaországban, melynek ügyvédi kara feladata magaslatán áll, minden tekintetben és irányban független, soraiból feles számmal kerülnek ki a jogtudósok és államférfiak; a bírói kar is a tudományos műveltség magas fokán áll; mondhatni karöltve működik az ügyvédi karral az igazság szolgáltatásában, azt tiszteli és nagyrabecsüli: és mégis a francia törvénykezés évkönyvei is mutatnak fel nagyobb számban eseteket, melyekben a két kar között, helyenként, összeütközések fordulnak elő.

Ha ott is, ahol a bíróság és ügyvédség mondhatni ideális színvonalon áll, ahol amaz sohase jön abba a helyzetbe, hogy ügyvédi díjat megállapítson, tehát az ügyvéd teljesen független a bíróságtól s mindez, törvényes intézmény nélkül is, az együvértartozóság lehető legszorosabb kötelékét fűzi közöttök, ha ott is összeütközések merülnek fel: hogyan lehet remélni, hogy azt nálunk létesítsék, ahol annak majdnem minden feltétele híján vagyunk, s ahol törvényes intézkedések állanak utjában.

Nem találunk tehát alapos okot vagy biztató előnyt, mely a célba vett egységesítést igazolhatná.

Am igenis mutatkoznak hátrányok, melyeket maga után vonna.

Az egyik az, hogy a közönségnek a törvénytisztelet biztosítékául szolgáló konservatív érzését és gondolkodását tompítják el és a jogi intézmények állandóságába vetett bizalmát ingatják meg, ha kényszerítő, de még igazolt ok nélkül is az évek hosszú során át fenállott, magát a viszonyokba beélt, károsnak semmi esetre, sőt előnyösnek bizonyult jogintézményt sutba dobnák és felcserélnék mással, melytől jobb állapotot nem lehet várni, mint attól, melyet megszüntetni akarnak.

Van azonban még egy ok, mely nyom a latban.

Mi ugyan nem helyezünk nagyobb súlyt a doktorátusra, mint amennyivel valósággal bír. Látjuk és tapasztaljuk, hogy az nem éppen büvszer az elméleti képzettség birtokára nézve. Tagadhatlan azonban, hogy a nagy közönség ahhoz nagyobb foku képzettség, megbízhatóság és tiszteletreméltóság kedvező vélelmét fűzi. Van-e parancsoló szükség annak alapos ok nélküli lerombolására?

Ha a tervbe vett ujtás sem tanügyi szempontból nem ajánlatos, amint ezt két egyetemünk jogi fakultása véleményeiben kifejtette; sem az ügyvédség érdekében nemcsak hogy nem kívánatos, hanem, amint azt kimutatni iparkodtunk, hátrányos: nem tudjuk magunknak az okot megmagyarázni, hogy miért akarnák azt mégis megvalósítani.

Azt nem ismerhetjük el se nyomós, se döntő okul, hogy ha már a jogi tan- és vizsgarendszert meg akarják változtatni — aminek a szükségét nem látjuk ugyan — kövessük a *németországi példát*, melynek értelmében az ügyvédség gyakorlásának minősítő feltétele a bírói vizsga letétele, illetve a bírói qualificatio megszerzése, kövessük pedig azért, mert minden újabb törvényünk német minta szerint készült és nagy részben bevált; nem ismerhetjük el pedig azért, mert ha magánjogi viszonyok rendezése és jogi érdekek megóvása és védelme céljából alkotunk törvényeket, kipróbált külföldi mintákat követhetünk; mivel ami illető viszonyaink és jogi érdekeink és a külföldiek között analógia van. Am ha valamely hivatás gyakorlására megkívántató tudományos minősítés törvényhozási szabályozásáról van szó, elsősorban és főként az illető ország kulturális viszonyai és művelődési foka kell hogy mérvadó legyenek. Már pedig e tekintetben, különösen pedig jogi műveltség tekintetében óriási különbség van köztünk és Németország között. Analog viszonyokról ez irányban a két állam között szó se lehet.

Am ezektől merőben eltekintve azt látjuk, hogy Németországban az ügyvédi kar, melynek qualificatiója azonos a bírói karéval, mondhatni semmis jelentőséggel se bír, a közügyek terén hirneves ügyvédek nem is szerepelnek stb. aminek okát

abban találjuk, hogy a törvény a burokratia segédeszközévé tette, és ebben az inferioris állásában annál kevésbé vonhatja ki magának az államban és általában a közügyekben az őt megillető helyet, mert ahol alkotmányos formák között az absolutismus uralkodik, melynek oszlophordozói militarismus, feudalismus és burokratia, a demokratia pedig hamupipőke szerepre van kárhóztatva, ott az ügyvédségnek nagyobb és nemesebb aspiratio és ambitio nélkül tengődnie kell.

Vajon annak az állapotnak akarjuk utját egyengetni?

Dr. Fischer Lajos,
kolozsvári ügyvéd.

Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete.*

b) Az ügylet megkötésének formája.

5. §. Az eladó, aki az áru-részletügyletről okiratot állittat ki a vevővel, ennek azonnal az okirat teljes tartalmát magában foglaló ellenokiratot köteles kiszolgáltatni. A vevő elállhat az ügylettől, ha az eladó ezen kötelezettségének meg nem felelt.

A bíró az áru-részletügyletről felvett okirat kiállítására előtt vagy azzal egyidejűleg létrejött szóbeli megállapodásokat akkor is figyelembe veheti, ha azok az okirattal ellenkeznek.

6. §. Csak okiratban köthető ki: a) hogy az egész hátralevő vételár egyszerre esedékes; b) hogy az eladó szerződéstől elállhat; c) hogy az eladott dolog a vételár teljes lefizetéséig az átadás után is az eladó tulajdona marad. A kikötés csak úgy érvényes, ha a vevő az okira sajtókezűleg rávezeti, hogy az okiratot elolvasta, vagy ha írni vagy olvasni nem tud, az okira két tanu aláírással tanúsítja, hogy az neki felolvasatott és általa értett nyelven megmagyaráztatott.

A részletügyleti eladó (vagy megbízottja) és vevő között értelmiség és routine tekintetében rendszerint megmérhetetlen különbség van.

A könyvkereskedés terén kötött részletügyletek kivételével, bátran elmondhatjuk, hogy az esetek 95%-ában a vevő, értelmetlen, tapasztalatlan ember, az eladó pedig aránylag nagyobb értelmiségű, ilyes ügyletekben rendkívül jártas, sokszor furfangos, kitanult, vagy kitanított kereskedő vagy ügynök.

Igy természetes az ügylet megkötése körüli számtalan visszaélés.

Az ügynök nem mondja meg a vevőnek, minő feltételek vannak az aláírás végett oda tett megrendelő-jegyben, a vevő pedig azt hiszi, hogy csak azon feltételek alá adja aláírását, a melyeket előzetesen megbeszéltek.

Gyakori eset, hogy valamely egészen más célra aláírást csálnak ki a könnyen hívóktól, akik nem tudják, hogy tulajdonképpen megrendelő lapot irtak alá. Hiába kapálóznak; fizetniük kell, most már nemcsak tőkét és kamatot, de teteemes perköltséget is.

Van olyan, a ki megvétet a parasztagzával részletre egy szecskavágót és olvasatlanul aláírta vele a megrendelést, meg egy két váltót; aztán küld a nyakára egy nagy cséplőgépet s mikor a paraszt, ki nem ismeri a törvényt, elkésve értesíti a céget, hogy a meg nem rendelt gép nem kell s azért nem fizet: nekimennek a cséplőgép árára kitöltött váltóval, ami ellen alig van mentség. Hozzá még a cséplőgép is hasznavehetetlen ócskaság. Az ilyen esetek, sajnos, napirenden vannak és az anyagi pusztuláson kívül roppant erkölcsi kárt okoznak: megrendítik a hitet a tisztességes kereskedelemben s a bizalmat az állam jogrendje iránt, mely ilyen visszaélések ellen tehetetlen.**

Ha a büntető bíró elé vitték az ügyet, gyakran nem állapította meg a büntetendő cselekményt: tessék ovatosabbnak lenni, mindenki nézze meg mit ír alá. És ha elítélhető

* Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

** Pesti Napló 1899 június 25-iki száma.

volt is az ügynök, becsukták, de ebből a panaszosnak vajmi kevés haszna volt, az ő kárát ez nem kevesbitette.

A polgári bíró pedig a folyamatba tett perek ezreiben kitanította a fizetni nem akaró vevőt: az aláírt ajánlatért az üzlettulajdonossal szemben az aláíró mindenestre felel, a rendelőnek csakis az ügynökkel szemben van kereseti joga. Az okirattal egyidejű vagy azt megelőző szóbeli megállapodások, ha az írásbeli szerződéssel meg nem egyeznek, figyelembe nem vehetők.

Nem számol az élet valóságos körülményeivel, aki tisztán formális álláspontokról ítéli meg ezeket az eseteket.

Az ügyletkötő felek nagy része alig hogy nevét tudja leírni, olvasni csak a legritkább esetben tud. Hogyan ellenőrizze a másik fél kusza, gyors, (nem egyszer idegen nyelvű) írka-firkáját, hogyan értse meg oly rövid idő alatt az eléje tett *blanquettát* és ha el is bírja olvasni, vajon képes-e eligazodni az ügyleti feltételek utvesztőjében, képes-e megérteni a kikötött joghátrányok jelentőségét?

Mert a *blanquettát*, melyet a vevő kap, megfontoltan szerkesztették. Minden szónak megvan a maga jogi relevanciája. A legszövevényesebb feltételek vannak egy-egy ilyen űrlapban kombinálva, természetesen úgy, ahogy az eladónak előnyére szolgál. Egy-egy ilyen kis kodex összes intézkedéseit a jogász sem képes azon hirtelenében megérteni, hát még az az elhatározásában ingadozó, tapasztalatokban szegény, könnyen rábeszélhető külvárosi, falusi vagy pusztai «kis ember», aki naivul megbizik abban az «ur»-ban, aki ezt az írást elébe teszi és a maga módja szerint, a saját céljának megfelelőleg tartalmát megmagyarázza.

Hiszen intelligens emberen is megtörténik, hogy sietségben, a rábeszélés hatása alatt aláír valami ártatlannak vélt űrlapot, melyről később kiderül, hogy fontos okirat.

E mellett azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a megszorult ember, kinek sürgős szüksége van a vásárolt tárgyra, olvasatlanul aláírja, amit elébe tesznek.

Olvastam egy budapesti járásbíróság előtt a sommás törvény életbelépését megelőzőleg folytatott illetékességi tárgyalásról, melynek folyamán a felperes bemutatta a részlet-ügyletről kiállított okiratot, s ebben a falusi plébános alperes elismeri, hogy egy ágyat *továbbadási szándékkal* megvett.*

Az ügyletkötés formájának kellő szabályozása az eddigiekből folyólag elmaradhatatlan.

Az ügynök jogkörének szabályozása csupán félrendszabály volna, ha e visszaéléseknek is nem vesszük elejét.

Dr. König Vilmos a cél elérésére a következő javaslatot tette:**

«Oly szerződés, mely az egyik fél által állandó használatul előkészített, de terjedelménél, vagy tartalmánál fogva csak behatóbb tanulmány esetén megérthető szerződés-tervezethez való hozzájárulás folytán jött létre, a hozzájáruló fél részéről megtámadható, ha a fenforgó körülményekből következtetni lehet, hogy az utóbbi a tervezet tartalmát nem ismerte. A megtámadás ki van zárva, ha a szerződő fél a tervezet tartalmára komolyan figyelmeztetve lett, ha annak megismerésére kellő alkalom nyújtott s a szerződés tartalma a forgalomban szokásossá vált feltételeknek megfelel, vagy, ha a szerződést kereskedő üzleti körében kötötte meg.»

A nélkül, hogy e javaslat elemzésébe belebocsátkoznám (a mi tárgyamtól meglehetősen eltérítene), csupán azon megjegyzésre szorítkozom, hogy egyrészt az ügylet *megtámadásának* joga az űrlapot aláíró fél részére tulságos és meg nem okolható kedvezmény, másfelől a javaslat második részé-

ben foglalt *clausula* az első résznek oly mérvű megszorítását jelenti, hogy ez az egész expedienst megfosztaná erejétől és hatályosságától.

A részletügyekről szóló törvénytervezet megoldását szerencsésnek mondhatjuk. Magát a részletügyletet az írásbeli formához nem köti. Csupán bizonyos, a vevőre nézve veszélyesebb joghátrányok kikötésének érvényességét fűzi az okirathoz. Ez annyit jelent, hogy a kevésbé aggályos, könnyebb ügyletek (amelyek ez üzletágban csupán kivételt képeznek), szóbeli szerződéssel létesíthetők, amiben semmi veszély nincs, ellenben az ügyleteknek, mondhatjuk 95%-ában okirat fog szerepelni, már csak azért is, mivel csaknem minden részletügyletnél kikötöttek, — ami csupán írásbel szerződéssel lehetséges, — hogy vagy az egész hátralevő vételár egyszerre esedékes, vagy hogy bizonyos feltételek be nem tartása esetén az eladó a szerződéstől elállhat, vagy az eladott dolog a vételár teljes lefizetéseig az átadás után is az eladó tulajdona marad.

Amint mai nap is a részletügyletek legtöbb esetében az eladó írást vesz és kiköti magának a szóban levő joghátrányokat, úgy igen valószínű, hogy ezentul is az írásbeli forma lesz uralkodó.

A mai állapothoz képest azonban lényeges a haladás a tekintetben, hogy míg eddig az okirati fegyver csupán az eladó kezében volt, a tervezet értelmében az eladó köteles a megfelelő hű ellenokiratot a vevőnek kiszolgáltatni.

A fent érintett három *clausula* kikötése csak úgy érvényes, ha a vevő az okiraton sajátkezűleg elismeri, hogy azt elolvasta.

De nem tartom elegendőnek a javaslatnak az irni vagy olvasni nem tudó vevőket illető abbéli intézkedését, hogy az okiraton két tanu *aláírásával* kell tanusítani, hogy a vevőnek a szerződés felolvastatott s olyan nyelven, amelyet ért, megmagyaráztatott.

Az analfabétákkal szemben nagyobb a visszaélés lehetősége és alkalmá, holott a tervezet őket kevesebb jogvédelemben részesíti, mint az irni, olvasni tudókat. Javasolnám, hogy ha a vevő akár irni, akár olvasni nem tud, egyik ügyleti tanu sajátkezű írásával bizonyítsa az okiraton, hogy ennek egész szövege szószerint a vevő előtt felolvastatott s ha az okirat nyelvét a vevő nem ismerné, azon nyelven, amelyet ért, neki megmagyaráztatott. Ezen tanusítást mindkét ügyleti tanu sajátkezű aláírásával tartozik ellátni.

Ezen intézkedés megakadályozná azt is, hogy oly egyén, aki csak nevét tudja leírni, írástudóként szerepeljen.

Kimondandónak vélem végül, hogy az eladónak az ügyletet szerző megbízottja vagy ügynöke ügyleti tanu nem lehet.

Ez utóbbi javaslatom indokolásául utalok arra a száz meg száz «perrendszerű» okiraatra, melyek a bíróságok előtt megfordulnak és melyeken egy vagy két ügynök tanusítja a saját tényét. Hogy ezek később, mikor a perben eskü alatt tanuskodnak, nem tagadják meg, amit az ügyletkötésnél tanusítottak, csak természetes, ha meggondoljuk, hogy őket különben anyagi káron kívül sokszor bünvádi eljárás is fenyegetné.

Amennyiben a peres eljárás folyamán, a jelen intézkedéseknek alakilag megfelelő okirattal szemben, a vevő a kikötött feltételek teljesülését tagadná, a bizonyítás a vevőnek a teljesen alakszerű okirattal szemben is természetesen meg volna engedendő.

Rendkívül fontos, mondhatnám radikális intézkedése a tervezetnek az 5. §. 2. bekezdése, mely szerint a bíró az áru-részletügyletről felvett okirat kiállítása előtt, valamint az azzal egyidejűleg létrejött szóbeli megállapodásokat akkor is figyelembe veheti, ha azok az okirattal ellenkeznek.

Némelyek talán fejszóválással olvassák ezen, a sablontól elütő, a régi, megszokott jelszavakkal homlokegyenest ellen-

* Dr. König Vilmos: Az ügyletkötés egy veszélyes módja. *Jogt. Köz.* 1898 márcz. 28-iki száma.

** A budapesti ügyvédi körben a tőzsdei áruüzleti szokásokról folytatott vita során ugyanis dr. König Vilmos arra mutatott rá, hogy lelkiismeretlen ügynökök a népet tőzsdejátékba viszik bele. A beugrasztott emberek kizsákmányolására kitűnő fegyver: a *blanquetta*.

kező szabályt, melyet a tervezet az osztrák törvényből vett át.*

Változhatlan igazságnak hirdette joggyakorlatunk egészen az utóbbi évekig az osztrák polgári törvénykönyv 887. §-ának megfelelőleg, hogy az írásbeli szerződéssel egyidejűleg létrejött szóbeli megállapodás nem érvényes, még akkor sem, ha az írásbeli szerződéssel nem ellenkezik.

Quod non est in actis, non est in mundo.

Ma már csak az okirattal *ellenkező* szóbeli megállapodásoktól tagad meg a joggyakorlat minden hatályt.

A fejlődésnek természetes menete, hogy az okirat kiállítás előtt vagy azzal egyidejűleg létesült s az okirattal *ellenkező* megállapodások is bizonyos esetekben bizonyíthatók legyenek.

A tervezet intentiója ezzel természetesen nem az, hogy az alkudozás stádiumában folytatott minden előleges megbeszélést a bíró respektáljon, hanem hogy a mindkét fél által elfogadott megállapodásokat akkor is figyelembe *vehesse*, ha azokat az ügynök nem foglalta bele az előkészített s a vevő elé csupán aláírás végett odanyújtott okiratba.

A legtöbb esetben az erre vonatkozó előadás tulajdonképpen *exceptio doli* lesz. Azt bizonyítja a vevő, hogy az okirat szerkesztésénél a másik fél dolosa járt el s oly okiratot íratott alá, mely nem felel meg az ő szerződési akaratának és a kölcsönösen kötelező megállapodásnak. Azzal, hogy a törvényhozó csupán módot ad a bírónak a megállapodások figyelembe vehetésére, de nem kötelezi arra, hogy minden kikötést válogatás nélkül az ítélethozatalnál perdöntő tényként tekintsen: egyrészt kizárja a jogvita eldöntésénél minden superált, a felek által elejtett feltételt, másrészt korlátozza a bizonyítást olyan tényekre, amelyek igazolják, hogy a megállapított feltételek az okirattól a bizonyító fél ellenfelének rosszhiszemősége folytán hagyattak ki.

Schwarz Gusztáv éppen a formulárakra, blanquettákra való tekintettel tárgyalván e kérdést,** az anyagi igazság érdekében megengedendőnek tartja az ily kifogás bizonyítását. «Ha nyomtatott formulárral szemben az alperes eltérő szóbeli megállapodásra hivatkozik, védelme valószínűbb, mintha a felek által, vagy talán éppen saját maga által külön az ügylet céljára fogalmazott írásbeli szerződéssel áll szemben..... Valamint minden jogi nyilatkozattal szemben a nyilatkozó hivatkozhatik arra, hogy nem akarta azt, amit mondott, vagy hogy mást akart, mint amit mondott, ugyanerre hivatkozhatik az írásban nyilatkozó fél is; az ilyen, a nyilatkozattól eltérő akaratra való hivatkozásnak pedig a jogi nyilatkozatok általános elmélete szerint mindig súlya lesz akkor, amikor a nyilatkozatot vevő félnek a nyilatkozat vételekor ezen eltérő akaratról tudomása volt.»

Nehogy pedig a törvény rendelkezéseit ki lehessen játszani, szükséges volna a tervezet intézkedéseire hozzáfűzni, hogy a törvénytől *ellenkező* minden kikötés hatálytalan.

Különösen kívánatos ily rendelkezés azért, mert a blanquettákba rendszerint bele szokták venni, hogy az írásbeli szerződésben nem foglalt szóbeli megállapodások érvénytelenek.

Kívánatosnak tartanám kötelezőleg kimondani, hogy minden okiraton (illetőleg hátsó oldalán), és pedig úgy a vevő mint az eladó által kiállított példányon, a részletügyletről szóló törvény szószerinti szövege rajta legyen.***

* Osztrák törvény 8. §-a: «In Rechtsstreiten über Ratengeschäfte ist der Richter an die gesetzlichen Beweisregeln nicht gebunden, sondern hat nach seiner freien, auf der Würdigung aller Umstände beruhenden Überzeugung zu entscheiden. Insbesondere kann der Richter, wenn ein Ratenbrief errichtet wurde, auf mündliche Zusagen, welche der Verkäufer oder sein Agent vor oder bei der Errichtung der Urkunde dem Käufer gegeben hat, Rücksicht nehmen, wenn gleich dieselben mit der Urkunde nicht übereinstimmen.

** Magánjogi fejtegetések felsőbírósi határozatok kapcsán 72. l.

*** L. értékpapírok részleteladásáról szóló 1883: XXXI. tcz. 6. §-át.

16 §. *Részletügyletből eredő, még le nem járt vételári követelés fejében váltót venni nem szabad; kivéve, ha az ügylet a vevő részéről kereskedelmi ügyletet képez, vagy ha négynél kevesebb részlet van kikötve, vagy a részletek fél éves vagy ennél hosszabb időközökben járnak le. A tilalom ellenére vett váltó visszakövetelhető, s ha az nincs már az eladó birtokában, a váltó névértékének megfizetése követelhető, melyből csak a lejárt hátralékos vételárrészek vonhatók le.*

A váltójog szigorával is számos visszaélés történik.

A részletügyleteknél adott, apró összegekről szóló váltók egyrészt hozzájárulnak az áru megdrágulásához, másrészt a tudatlan nép ellen a legkönnyebben kihasználhatók.

A váltójogot reformálni e visszaélések eltüntetése céljából nem lehet, mert ha valóban hatályos reformot akarnánk, ez kiforgatná az egész váltójogot a maga sarkaiból.

Igen helyes a javaslat abbéli kezdeményezése, hogy a részletügyletek tekintetében nem a váltóképességet, váltójogi szigort vagy a váltóeljárási garanciákat korlátozza, hanem hatályos sanctio mellett megtiltja a hátralékos vételár fejében váltók vételét.

Ezen igen egészséges eszmét követésre méltónak találjuk más téren is, ahol csak a kis ember váltói bizonyultak veszedelmes fegyvernek.

Ily tilalom azonban sanctio nélkül teljesen illusorius volna.

Sanctióként pedig — igen helyesen — nem büntető intézkedések kellene, hanem oly magánjogi jogkövetkezmények, amelyek felérnek az eladó által az esetleges visszaélés útján elérhető haszonnal.

A tervezet sanctiója pedig teljesen megfelel e célnak.

(Folyt. köv.)

Dr. Balog Arnold.

A francia katonai bünvádi eljárás.*

II.

Az ítélet nyilvános ülésben kihirdetendő. Az elnök felolvassa az indokokat és a rendelkező részt. Ha a vádlottat nem találták vétkesnek, a bíróság annak felmentését kimondja («prononce son *acquittement*») és az elnök a szabad lábra való helyezését elrendeli, ha az más ügy miatt nincs letartóztatva. Ha a bíróság kijelenti, hogy a vádlott által elkövetett cselekményre semminemű büntetés nem alkalmazható, annak felmentését kimondja («il prononce son *absolution*») és az elnök elrendeli, hogy az a felfolyamodás beadására kitűzött határidő elteltével szabad lábra helyezendő. Akit felmentettek, az ugyanazon cselekmény miatt többé újból nem üldözhető. Sajátságos az a rendelkezés, hogy az ítélethirdetés alkalmával a vádlott nincs jelen. Ennek indokai az «Exposé des Motifs au Corps Législatif» szerint a következők: «L'accusé n'est pas présent lors du prononcé de son jugement en séance publique. Ainsi l'ont admis les usages militaires, qui se fondent, sans doute, sur ce qu'il est bien plus nécessaire de produire une impression vive sur l'auditoire que sur l'accusé lui-même, qui pourrait se livrer, s'il était présent, à une certaine irritation et à des actes de nature à aggraver considérablement sa position. Il entend plus tard la lecture de son jugement qui lui est donnée par le greffier, en présence du Commissaire du Gouvernement, devant la garde assemblée sous les armes, et cette solennité suffit pour produire tout l'effet désirable». — A kormánybiztos jelenlétében a jegyző utóbb felolvassa az ítéletet a vádlottnak a fegyverben levő őrség előtt. Ennek megtörténte után a kormánybiztos kitanítja a vádlottat az írást, hogy törvény szerint 24 órán belül felfolyamodással élhet az ítélet ellen a «Conseil de révision»-hoz. A felfolyamodási határidő azon nap elteltével kezdődik, amelyen az ítélet a vádlott előtt felolvastatott. A vádlott felmentése esetében a kormánybiztos csak a törvény érdekében élhet semmiségi panaszszal «sans préjudicier à la partie acquittée». Azon esetben is élhet a közbíró, t. i. a kormánybiztos semmiségi panaszszal, midőn a vádlott felmentése azzal indokoltatott, hogy a vádbeli cselekmény nem bűncselekmény, holott az mégis valamely törvénybe ütközött. Ha az szolgál

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

a semmiségi panasz alapjául, hogy a bírói határozat más büntetést mondott ki annál, amely törvény szerint a bűncselekményre kiszabható volt, az esetben úgy a közvédlő, valamint az elítélt fél is kérheti a megtámadott bírói határozat megsemmisítését.

Ha felfolyamodás nem adatott be az ítélet ellen, az a felfolyamodási határidő letelte utáni 24 óra alatt végrehajtható. A felfolyamodás felfüggeszti az ítélet végrehajtását. A halálbüntetés az államfő megerősítése nélkül nem hajtható végre. A hadtestparancsnok a hadügyminiszter azonnali értesítése végett felfüggesztheti az ítélet végrehajtását. A felfolyamodási bíróság három nap alatt határoz. Itt az előadó megjelöli a semmiségi okot; előadja észrevételeit anélkül, hogy véleményt nyilvánítana. Az előadó után a vádlott védőjét illeti meg a szó, aki nem foglalkozhatik az ügy érdemével. Ez után következik a kormánybiztos előterjesztése, ki után ismét a védő teheti észrevételeit. A bíróság rögtön *szótöbbséggel* határoz. Elsőnek az alsóbb fokon levő szavaz. Mindazáltal először az előadó nyilvánít véleményt. Az ítéletet indokolják. Megsemmisítés esetében a sértett vagy rosszul alkalmazott törvény szövegét körülírják az ítéletben. Az ítéletet az elnök nyilvános ülésben hirdeti ki. Ha az ítéletet nem illetéktelenség okából, hanem más ok miatt megsemmisítik, ez esetben a felfolyamodási bíróság az ügyet a hadtestparancsnokság kerületében levő más hadbíróshoz teszi át, mely az ügyet nem ismerte. Ha az alakiságok meg nem tartása miatt mondják ki a semmiséget, ez esetben az eljárás a megsemmisített cselekménytől kezdve újból megkezdendő. Ha a második ítéletet is megsemmisítik, az ügy oly hadbíróshoz átteendő, mely azt nem ismeri.

A hadbírószágok által büntettek esetében kimondható büntetések a következők: a halálbüntetés, az életfogytig tartó fegyházbüntetés, a deportatio, a határozott időtartamu fegyházbüntetés, la détention, la réclusion, a száműzetés (le bannissement) és a katonai lefokozás. A vétségek büntetései a következők: a hivatalvesztés, les travaux publics, l'emprisonnement és a pénzbüntetés. A halálbüntetés fusillade által hajtatik végre. A száműzetés határozott időtartamu. A száműzöttet szabadon hagyják, miután őt a köztársaságon kívül eső területre szállították. Ha büntetésének letelte előtt francia területre visszatér, ez esetben szabadságvesztésbüntetésre ítélik, melynek tartama legalább is megfelel azon időnek, mely a büntetés kitöltéseig még hátra van. Minden katonát, aki a katonai lefokozást kiállja, a fegyverben levő katonaság elé viszik. Az ítélet felolvasása után a parancsnok hangosan a következő szavakat intézi hozzá: «N. N. (itt következik az elítéltnak család- és keresztnéve) Ön nem méltó arra, hogy fegyvert viseljen; a törvény nevében lefokozzuk Önt.» Rögtön ez után letépik az elítélten levő összes katonai jelvényeket és a kitüntetésait és ha az illető tiszt, összetörik a kardját és azt eléje a földre dobják. A halálbüntetés infamáló, ha együtt jár a katonai lefokozással, ez esetben azonban tényleg nem foganatosítják a lefokozást, melyet az ítélet csakis mint erkölcsi büntetést tartalmaz. Azért nem foganatosítják a halálra ítélt ellen a lefokozást, mert a modern anathémának ez a neve valóban nem lenne más, mint a halálbüntetésnek kegyetlen és haszonnélküli súlyosítása. Akit a «travaux publics» büntetésre ítélnék, azt is az őrség elé viszik testén a szabályok által megállapított ruhával és ott felolvassák előtte az ítéletet. Az ezen büntetésre elítélt katonát semmi esetben nem szabad azon műhelyben elhelyezni, ahol a kényszermunkára elítéltek vannak. A «Rapport au Corps Législatif» értelmében ennek oka abban rejlik, hogy «qu'elle n'expose pas des militaires, chez qui le sentiment de l'honneur est vivant, au contact d'hommes déjà pervers». Ezen büntetést Algériában hat műhelyben hajtják végre. Az Indokok szerint pénzbüntetést katonára csak akkor lehet kimondani, amikor a közönséges büntetőtörvényt alkalmazták reá. A pénzbüntetés helyettesíthető hat naptól hat hónapig terjedhető «emprisonnement»-tal.

Külön «police judiciaire militaire» nyomozza a bűncselekményeket, gyűjti az ezekre vonatkozó bizonyítékokat és átszolgáltatja a tetteseket az üldözésre hivatott katonai hatósági közegnek. Tettenérés esetében a katonai bírósági rendszert minden közege letartóztatja a hadbírószágok hatáskörének alávetett terhelt egyéneket. Tettenérés esetén kívül ezen terheltnek csakis a felebbvalók rendeletére tartóztathatók le. Ha a katonai hatóság — *tettenérés esetén kívül* — polgári helyiségben valamely, a hadbírószágok hatáskörének alávetett büntett vagy vétség megállapítására van hivatva, vagy arra, hogy ott egy, az ő törvénykezésének alávetett

egyént letartóztasson, e tekintetben megkeresi az erre illetékes polgári vagy bírói hatóságot akár az iránt, hogy engedélyt nyerjen az ezen helyiségbe való behatolásra, akár az iránt, hogy a terhelt letartóztatását biztosítsa. A polgári hatóság ezen megkeresésnek eleget tenni és illetékességi összeütközés esetében a terheltet letartóztatni tartozik.

Ugyanezen megkeresések intézendők a polgári hatóság által a katonai hatósághoz, a mikor katonai helyiségben valamely a polgári bíróságok hatáskörének alávetett büntett vagy vétség megállapítandó vagy ott egy, az ő törvénykezésének alávetett egyén letartóztatandó. A katonai hatóság ezen megkeresésnek eleget tenni és illetékességi összeütközés esetében a terheltet letartóztatni tartozik. Magánháza a katonai bírósági rendszert közegei csakis a békebíró, illetőleg ennek helyettese, vagy a maire, illetőleg ennek segédje, vagy a rendőrbiztos segítségével juthatnak be. A «Code de Justice Militaire» 82-ik articulusa értelmében a «Code d'Instruction Criminelle» 443—447-dik articulusai szintén alkalmazandók a hadbírószágok ítéleteire. Ezen articulusok a «révision des procès criminels et correctionnels»-ről rendelkeztek. Ezen §§-okat módosította az 1895. évi június 8-diki törvény «des demandes en révision et des indemnités aux victimes d'erreurs judiciaires». Ez alapon a hadbírószágok ítéletei is a semmitőszék elé vitethetnek újrafelvétel esetében, mert «la revision pourra être demandée en matière criminelle ou correctionnelle, *quelles que soient la juridiction qui ait statué et la peine qui ait été prononcée*». — Ha a rennes-i hadbírószág elítelné Dreyfus kapitányt, ez csakis a BPT. 443. art. következő pontjai alapján kísérelhetné meg esetleg ismét az újrafelvételt, u. m.: «3° Lorsqu'un des témoins entendus aura été, postérieurement à la condamnation, poursuivi et condamné pour faux témoignage contre l'accusé ou le prévenu; le témoin ainsi condamné ne pourra pas être entendu dans les nouveaux débats; 4° Lorsque, après une condamnation, un fait viendra à se produire ou à révéler, ou lorsque des pièces inconnues lors des débats, seront représentées, de nature à établir l'innocence du condamné.»

△

Különfélék.

— Magyar kriminalisták kongresszusi véleményei.

Balogh Jenő véleményét vázoltuk a mult számban. Reichard Zsigmond véleményét közöltük az ez évi 11. számban; Gruber Lajos véleményét az Ügyvédek Lapja közli. Fayer László véleményének rövid foglalata ez. A hármass felosztást a bűncselekmény *sulya* alapján véli keresztülviendőnek. Amely cselekmény — konkrét esetben — nem kap 3 hónapnál több büntetést, az kihágás; amely nem kap 3 hónapnál kevesebbet és 3 évnél többet, az vétség; amelyik 3 évnél többet kap, az büntett. Így ki volnának kerülhetők azon ellenmondások, hogy van 2—3 hónappal sujtott kihágás, és 1 frrtal sujtott vétség; másrészt van félévvel sujtott büntett, és 5 évvel sujtott vétség. S amint három osztálya van a cselekményeknek, úgy büntetési nem is három volna: fegyház, fogház, elzárás. Fegyház 3 év — 15 év, fogház 3 hónap — 3 év, elzárás 3 óra — 3 hónap. Ilykép a cselekmény sulya megbízhatólag kifejeződne azon osztályban, melyhez tartozik, és a büntetési nemben, melyet maga után von. A vélemény kifejti ezen osztályozás elméleti és gyakorlati előnyeit. A kettős felosztást szerző azért nem fogadja el, mert e rendszer ugyanazon kategóriába sorozza az egészen csekély sulyu és a legsúlyosabb cselekményt. Aki eltöri másnak poharát és aki meggyilkol egy embert, ugyanazon osztályba tartozó cselekményt, *büntettet*, követ el. Az egyikre ez a minősítés tul-súlyos, a másikra (ily viszonyban) tul-enyhe. Odajutnánk, hogy azokat, akik csekély sulyu bűncselekményt követtek el, a büntetőjog épúgy megbélyegezné, mint azokat, akik a legsúlyosabb bűncselekmények valamelyikét követtek el. Ez a kriminálpolitika szempontjából teljesen helytelen s ellenkezik az újabb büntetőjog alapelveivel, az individualizációval. Ellenkezik többek közt a feltételes elítélésben rejlő felfogással is, mely azt czélozza, hogy a megbüntettség bélyegétől, ha csak lehetséges, kiméljük meg azokat, akik először és csekély

sulyu bűncselekményt követtek el. El kell azonban ismerni, hogy a hármass felosztás elejtése homogen irányzatú a kriminológiának deterministikus ágával, mely az egyént felelősségre nem vonja, (tehát az individualisációra sulyt nem helyez), hanem csak védelmi és biztonsági intézkedéseket tesz, nehogy a kriminalitás terjedjen.

— **A fogházra ítétek élelmezése iránt** számtalanszor felszólaltunk — sikertelenül. Most a következő sorokat vettük, melyek előreláthatólag elkéstek már, de mégis közöljük, hátha lesz hatásuk mégis. A beküldött levél így szól:

A fogházi és fegyházi élelmezés között fenálló különbség, amelyet már több külföldi szaktekintély is tarthatatlannak jelzett, legélesebben a gyűjtőfogházban mutatkozik, a hol ugyanazon intézetnek letartóztatottjai, kik ugyanazon tiszt és őrszemélyzet kezelése és felügyelete alatt állanak, különböző élelemben részesülnek. Hogy csak a főbb adatokat emeljük ki, a foglyok napi kenyéradagja 56 dgr., a fegyenczeké 84 dgr.; a foglyok reggelit nem kapnak, a fegyenczek kapnak levest; a foglyok hetenkint 2-szer kapnak délben húst, a fegyenczek 3-szor, este a foglyok nem kapnak semmit, a fegyenczek turót, szalonnát vagy hasonlót. Ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy a fogházak élelmezését bérlők teljesítik, kik az élelmi cikkek piaci áránál nem ritkán 30%-kal olcsóbban vállalkoznak, míg a fegyházakban a házi kezelés a honos: a minőség tekintetében is következtetést lehet vonni. Egy szóval: a fogházra ítétek koplálnak, a fegyházra ítétek pedig teljesen elegendő élelemben részesülnek. Szerencsének kell az illetőknek tartaniok, ha fegyházra, a sulyosabb büntetésre, és nem fogházra ítéltettek. Innen származik ügyészi körökben a «fegyházaspiráns» elnevezés.

A közelgő bűnügyi kongresszusig, melynek tagjai a gyűjtőfogházat meg fogják látogatni, talán lehetne legalább a gyűjtőfogház élelmezési rendszerét megváltoztatni akként, hogy a foglyok a fegyenczekkel egyenlő mennyiségű étadagokban részesüljenek. Azután fokozatosan a többi fogházakban is életbe lehetne ezt léptetni. v. v.

— **Az államgazdaságtan kézikönyve.** Mariska Vilmos egyetemi tanár ismert műve negyedik kiadásban jelent meg. Ezen teljesen átdolgozott kiadásban a munka 40 ivre terjed.

— **A kir. Curia** polgári tanácsai szeptember 15-én teljes-ülést tartanak. Tárgy: Megvitatása és eldöntése a kir. Curia polgári felülvizsgálati tanácsának 1899. évi június 8-án tartott ülésében felmerült következő vitás elvi kérdésnek: «Azokban az esetekben, amelyekben a kir. törvényszék mint felelősségi bíróság a tanukat közvetlenül hallgatja ki, vagy az eskü alatt kihallgatott felet vallomására megesketi, a felelősségi tárgyalásról felveendő jegyzőkönyvet a tanu, illetve az esküt tett fél által alá kell-e íratni, avagy elégséges, ha az 1893. évi XVIII. tcz. 48. §. 5. pontja értelmében, a tanu, illetve fél aláírását mellőzve, csupán a tanu vallomásának, illetve az eskü alatt kihallgatott fél nyilatkozatának eredménye felvételik?» Előadó: *Horváth Kálmán*, a kir. Curia bírálója, és az illető ügy száma: I. G. 139/1899.

Lám, a magyar jogban nincs fontosabb, vitásabb, nagyobb elvi jelentőségű kérdés, mint hogy a tanu vagy az eskü alatt kihallgatott fél aláírja-e a jegyzőkönyvet, vagy nem.

A casus fontosságához képest tehát legfőbb bíróságunk mind a hét polgári tanácsának plénuma határozzon, holott ezen kérdés csakis egyetlen tanácsa — a felülvizsgálati tanács — előtt merülhet fel.

Megnyugodtunk volna a felülvizsgálati tanács gyakorlatában, akár így, akár amugy határoz is, mert a feltett kérdés pusztán *kezelési* jelentőségű.

Ha minden ilyen horderejű controversiát a teljes-ülés elé visznek, akkor legfőbb bíróságunk esztendőn át egyebet

se tegyen, mint plenáris határozatokat hozzon és hitelesítsen.

— **A kir. Curiához** augusztus hóban beérkezett 1935. ez évben összesen 16,861 ügy. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 23,890, elintéztetett 14,378, hátralékban maradt 9512 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest több érkezett be 504-el, több intéztetett el 416-al, kevesebb a hátralék 391-el.

Nemzetközi Szemle.

— **A német Reichsgerichtnél** annyira felhalmozódtak az ügyek, hogy augusztus első napjaiban benyújtott felülvizsgálati kérelem tárgyalása jövő év február havára tüzetik ki.

— **Furcsa családi vád** fordult meg a berlini törvényszék előtt. Egy tanuként megidézett munkás utazási költséget kért a bíróságtól, mely erre megkérdezte, mi kiadása volt. A tanu előadta, hogy a vasuton a harmadik osztályon mit fizetett és kérelméhez képest ezen összeg neki kifizetett. A tanu azonban egy haragosa leleplezte, hogy nem harmadik, hanem negyedik osztályon utazott. A kincstár erre feljelentette a tanut két márka 30 fillér erejéig elkövetett csalás miatt s a bíróság el is ítélte két heti fogházra.

— **Egy halálra ítélt érdekében.** Egy londoni asszony azzal volt vádolva, hogy tébolydában levő testvére életét 11 font sterlingre biztosította s azután névtelen levél kíséretében mérgezett kalácsot küldött neki, mely az elmebeteg nő halálát okozta. A tárgyalás folyamán vádlottat tagadása dacára az esküdtek bűnösnek ítélték és a bíróság — azon sok oldalról hangoztatott állítás ellenére, hogy vádlott nem beszámítható — őt halálra ítélte. Az ítélet egész Angolországban rendkívül nagy felháborodást keltett. A kivégzést megelőző napon tiltakozó gyűlés volt egybehiva, melyen az ez ügyben ítéltetett esküdtbírósnak főnöke is jelen volt. A gyűlés elnöke kifejtette, hogy az ítélt kivégzése bizonyossága lesz annak, hogy más jog létezik a gazdagok s más a szegények számára. Az esküdtbírósnak elnöke pedig oda nyilatkozott, hogy az esküdtek semmiképp sem mondták volna az asszonyt bűnösnek, ha sejtették volna, hogy halálbüntetés fog kiszabni. A gyűlés azután küldöttséget menesztett a miniszterekhez, több képviselőhöz és a királynéhoz, hogy a kivégzés elhalasztassék, és hogy az asszony elmebeli állapota megvizsgáltassék. A királyné nem fogadta a küldöttséget, hanem a belügyminiszterhez utasította, ki azzal válaszolt, hogy bűnügyekben semmiféle küldöttséget sem fogadhat. Az est folyamán 100 képviselő nyújtott be kegyelmi kérvényt a belügyi miniszterhez a fentemlített kérelemmel, a miniszter azonban azt válaszolta, hogy főleg a köznép sorában megindult azon áramlat megakasztására akar elriasztó példát statuálni, mely az életbiztosításnak a legocsmányabb nyereszkesedésre való felhasználásával még gyilkosságokra is vetemedik. A kivégzés megtörtént.

A Magyar Jogászegylet elnöke közli a tagokkal azon átiratot, melyet az igazságügyminiszter ur a nemzetközi büntetőjogi egyesület tárgyalásán hozzá intézett:

A nemzetközi büntetőjogi egyesület nagygyűlését a m. kir. kormány védnöksége alatt folyó évi szeptember hó 12—14. napjain Budapesten a M. Tudom. Akadémia termében fogja megtartani. A megállapított program szerint a nagygyűlés ünnepélyes megnyitása szeptember 12-én d. e. 10 órakor az Akadémia dísztermében fog végbemenni, a tanácskozó ülések pedig az említett napokon d. e. 10—12 óráig és d. u. 2—5 óráig fognak megtartatni. Miről Méltóságod azzal értesitem, miszerint örömmel fog szolgálni, ha a Magyar Jogászegylet tagjai az említett üléseken minél nagyobb számban megjelennek, s az ügy iránti érdeklődésüknek ily módon is kifejezést adni fognak.

Budapest, 1899. évi augusztus hó 31-én.

Plósz.

A kik a nemzetközi büntetőjogi egyesületbe tagokul belépni kívánnak, tudassák ezt dr. Baumgarten Izidor osztálytanácsossal az igazságügyminiszteriumban.

A mellékleten közöljük a budapesti egyetem jogi karának tanrendjét.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 forint negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A praeventio. — Javító iskolák. *Szöcs András* fővárosi szertetházi igazgatótól. — A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv szerint. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A lajstromrendszer. *R. — Birói egyezség. Dr. F-s O-r.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A praeventio.

Két nemzetközi kongresszus tartja Budapesten üléseit s Európa minden országának jelesei tanácskoznak azon, mely eszközökkel lehet a bűncselekmények elkövetését megelőzni.

Tudatára ébredt a jogász is, politikus is, hogy sokkal esélyesebb és morálisabb a bűn megelőzésére is törekedni, mint csupán a felett elmélkedni, hogyan toroltassék meg a jogrenden elkövetett sérelem.

Nem új meg új büntető paragraphusok szerkesztése, fegyházak építése a törvényhozási végcél, hanem a főfeladat az, hogy megmentsünk egész néprétegeket az elzülléstől, az anyagi és erkölcsi romlástól.

És ha mi, a két nemzetközi kongresszus vendégszerető gazdái statisztikai adatokkal akarunk beszámolni, mit tettünk és teszünk a praeventio érdekében, ha be akarjuk mutatni azokat az intézményeket, amelyek e fontos célnak szolgálatára hivatják: nem tudjuk, nem-e szorulunk a nyugat-európai államok között az utolsó sorba, közvetlenül a Balkán-államok disztelen társasága élére.

Ime, itt a beszámoló, melyet a Budapest fővárosi állami rendőrség 1898-iki évkönyvéből veszünk:

Az alkoholizmus az alsóbb néposztályban felette terjed, káros következményeit ott látni a külvárosok inséges népe közt. Egész generációkat ront meg a pálinka. A pálinkamérések tanyái a csavargó, kétes existenciák, rovtott multuaknak, ahol a napszámosnak szülőikkel betérő gyermekei eltanulnak minden rosszat az alatt, míg az agybontó italt magukba szedik. Szombat estéken, vasárnapokon csak úgy hemzseg bennük a sok toprongyos alak, akiknek mindenük a pálinka. A miért egész héten dolgoznak, a pénzt ide hozzák; ha nincs pénze, lop, csak hogy pálinkát láthasson. Az alkohol mérge oda festi vöröskék színét az arcukra.

S mikor becsukják este az üzleteket, akkor gyülik csak igazán meg velük a rendőrség baja. Ezek a pálinkától elbutult, mámoros, félig emberalakok ott hemperegnek az utcásarkokon, ha még lábön állnak, a járókelőket inzultálják, éjszakára már nem birnak magukkal, vásár- és ünnepnapokon tucatszámra késelik egymást ezek a szerencsétlen félőrültek. Demoralizálja a munkásnépet teljesen. Igaz, hogy ebben a legalsóbb néposztály nyomorának is nagy része van, de oka az a sok pálinkamérés, vendéglő, korcsma és kávéház is. A rendőrség minden alkalommal sürgeti a számuk apasztását. Véleményezésüknél pedig a legnagyobb szigorral jár el.

1898-ban csavargás és koldulás miatt *tizenkétezer* előállítás történt. A csavargók közt 1245, a koldusok közt 650 munkaképtelen volt.

Ezek számára nem rendőrség való, szegényházak kel-lenének, még pedig nemcsak Budapesten, hanem minden megyében.

Mint a mai társadalmi viszonyok egyik szomorú jelen-ségét kell megemlítenem itt, — jelenti a VIII. ker. kapi-tány, — hogy a közbiztonságot veszélyeztető csavargó ele-meknek mintegy 8—10%-át 16 éven aluli gyermekek képezik. Olyanok, akik teljesen elhagyatva, szülő és támasz nélkül csavarognak, nyolcz-tizedmagukkal tolvajsözvetkezeteket ala-kítanak s így folytonos veszélyeztetői a vagyonbiztonságnak.

Ezen erkölcsileg teljesen züllött gyermekek tapasztalat szerint leginkább a mostoha anyagi és rossz hygieniai viszo-nyok között tengődő alsóbb néposztály gyermekeiből kerül-nek ki, kiknek szülői, hogy maguknak és gyermekeiknek a mindennapi kenyeret megkereshessék, a családi tűzhelytől távol kénytelenek a napot eltölteni. Gyermekeik pedig a legtöbb esetben magukra hagyatva, felügyelet nélkül csava-rognak az utcákon s itt olyan társaságokba kerülnek, amely a jó és rossz iránt egyformán fogékony gyermekkedélyt megmetélezi.

Igaz, hogy az 1879: XL. tcz. 64. §-a büntetni rendeli azon szülőt vagy gyámot, aki 16 éven aluli gyermekét csavarogni engedi; a törvény ezen szakasza azonban csak kivételesen alkalmazható. A fenforgó méltányossági tekin-tetek ugyanis lehetetlenné teszik, hogy azon szülőt, aki éppen gyermekeinek fentartása végett kénytelen otthagyni a családi tűzhelyét, hogy nehéz munkával keresse kenyerét s aki nincsen azon helyzetben, hogy távollétében gyermeké-nek felügyeletéről gondoskodhassék, — a hatóság még külön büntetéssel is sújtsa, amiért gyermekét felügyelet nélkül hagyni kénytelen.

Ezen kétségtelenül súlyos természetű társadalmi baj tehát csak az állam vagy a társadalom által felállítandó oly huma-nitárius intézetek létesítése által volna orvosolható, melyekben az ily elhagyott vagy magukra hagyott gyermekek a szülőket helyettesítő családi ápolásban és nevelésben részesíttetnének.

A közvetlen tapasztalat megnyilatkozása van e sorokban, amelyhez hasonló tapasztalat szereshető minden kerületben, úgy, hogy a jelentés ezen része egész Budapestre érthető.

A gyermekmenhelyek és javító-intézetek felállítása segíthet csak ezen társadalmi bajokon, amelyeknek fel-állítását, illetve szaporítását már évek óta sürgeti a rend-őrség — a közbiztonság érdekében.

Harmadik éve, hogy az állami rendőrség nyomozza, nyilvántartásba veszi, ellenőrzi és felügyelet alatt tartja a züllésnek induló gyermekeket.

Ha a züllésnek indult gyermeknek szülői vagy rokonai vannak, akik a gyermek neveléséről gondoskodni tartoznak és képesek, úgy azokat kötelezi a gyermek nevelésére, megjavi-tására és felügyeletére. Ellenőriztetni évenként többször, hogy a szülők, rokonok miként és mennyiben felelnek meg kötele-zettségeiknek, s ha olyan mulasztásokat észlelt, amelyek meg-torlást igényeltek, az illetők ellen bevezettette a kihágási el-járást, megbüntette őket, s nem egyszer az illetékes árvaszék közbelépését és intézkedését is kérte, valamint az atyai hata-lom fölfüggesztését és a gyermekek részére gyám kirendelését, aki aztán saját hatáskörében, a kerületi előjáróságok és a kerületi kapitányságok segélyével kísértette meg a rom-lásnak indult gyermekek elhelyezéséről és megjavításáról gondoskodni.

Ha pedig a züllésnek indult gyermeknek senkije sem volt és még annyira nem sülyedt alá a romlottságban, hogy megjavulására ne lehessen gondolni, amennyiben lehetséges volt, az illető gyermek elhelyeztetett valamelyik budapesti gyermekmenhelybe vagy pedig, ha az illető leány volt, felvételbe az ó-budai leányjavító intézetbe. Ugyde ezekben a menhelyekben olyan kevés a hely, hogy szinte várni kell mindig arra, hogy egy-egy hely megüresedjék s a gyermeket azok egyikebe elhelyezni lehessen.

Különösen az erkölcsi züllésnek indult leánygyermek részére nincs sehol menhely.

Tehetetlenül áll ezzel szemben a budapesti rendőrség. Az újpesti állami leányjavító intézet mindig tömve van, hasonlóképpen az ó-budai leányjavító intézet. Hová helyezze el tehát kényszernevelésben való részesítés céljából az olyan leánygyermekket a rendőrség, akik a szülői házból megszöknek és elerkölcstelenednek? Akiket a szülők rosszaságuk miatt hazulról elkergetnek vagy akiket éppen a szülők buzdítanak a rossz életre?

A züllésnek indult fugyermekek, amennyiben ez szükségesnek látszik, ingyenes növendékül részben az aszódai, részben a székesfehérvári, részben pedig a kolozsvári javítóintézetekbe helyeztetnek el, a hol kényszernevelésben részesülnek. Mivel azonban ezek az állami javítóintézetek is tömve vannak, csak elvétve történik meg, hogy egy-egy teljesen elzüllött gyermeket elhelyeztethet a rendőrség az egyik vagy másik intézetbe.

A budapesti államrendőrség az 1898-ik évben 8 fiúnak és 4 leánynak javítóintézetbe helyezését eszközölte ki.

Ezzel szemben felemlítjük, hogy a múlt évben csavargásért 1309, koldulásért 196 esetben állítottatott elő 16 éven aluli kiskorú!

Bűncselekmények miatt letartóztatottak közt volt 24 éven aluli 2001 (47,7%).

Kiáltó szó a jelentés minden számadata, hogy a társadalom vegye pártfogásába mielőbb az elhagyatott, züllő gyermekek ügyét, hogy megmentse ezeket az életnek, s ezen nemes cselekedettel emeljék a közbiztonságot is egyuttal, amelynek a züllő gyermekek a veszedelmes elleneivé fejlődnek.

Javitó iskolák.*

Korunk társadalmi kérdései között legproblematisabbnak látszik az erkölcsileg veszélyeztetett vagy már az elzüllésnek indult gyermekek megjavítása.

A társadalom érzi e bajt, s mi néptanítók tudjuk, hogy fáradságos munkálkodásunk eredményének ez a legnagyobb akadály.

A főváros romlott erkölcsű rétegeiből iskolába kerülő gyermekcsereg rendszeren magával hozza környezetének minden ferde kinövéseit.

Az iskola neki szokatlan, idegen hely s a már romlott gyermek képtelen a jó és nemes hatások befogadására. Előbbi életmódja szerint kíván élni s iskolakerülő lesz.

Önkénytelenül felmerül a kérdés, hogy: az iskola mai szervezetével képes-e az ilyen romlott lelkületű gyermektől, ártatlan és jó nevelésű tanuló társait megvédeni, sőt magát e bajoktól megtisztítani, megjavítani.

E kérdésre minden habozás nélkül nemmel felelhetünk.

Nem, mert a mai iskola utilitárius irányánál fogva a szellem túltömésével háttérbe szorítja, a szív és lélek miveltetését, az erkölcsi nevelést.

Ezen irányánál fogva individualiter nem nevelhet.

A tanító egy-két gyermekkel nem foglalkozhatik hosszabban az osztály zömének károsodása nélkül; és nem von-

hatja el a romlott lelkületű gyermeket környezetétől, a bűn fészektől.

Nehogy félreértessem, sietek ismételni, mit mindnyájan tudunk, hogy a főváros iskolái a tanítás és oktatás terén feladatuk magaslatán álló intézetek.

Kitűnően tanítanak, de nem nevelnek. E jelenségeket mérlegelnünk kell.

Szüntessük meg az okot, azaz ragadjuk ki az erkölcsileg veszélyeztetett gyermeket környezetéből, távolítsuk el a romlott lelkületű, vagy a romlás útján levő, lelki beteg gyermeket az épelméjű és egészséges lelkületű ártatlan iskolásgyermektől.

Szabadítsuk fel az iskolát nyügétől, mentsük meg mételeyétől a zsenge generációt.

De ha kitiltjuk ezeket a gyermekeket az iskolából, mi lesz velük? Emberré kell nevelni azt a kolduló, csavargó, naplopót, az iskolából kitiltott gyermeket is.

Igen, csak hogy sokkal könnyebb azt mondani, mint megtenni, még abban az esetben is, ha a megfelelő külső eszközök rendelkezésünkre állanak, hátha, mint legtöbbször hiányoznak a multhatatlanul szükséges eszközök.

A napi sajtó újabban igen gyakran foglalkozik az elzüllött gyermekek megjavításának kérdésével. A pädagogusok, philosophusok egyaránt szükségét hangoztatják a fiatalok bűnösök megjavításának.

Nemzetközi kongresszusok tartatnak azon célból, hogy a gyermekvédelem égető kérdése megvitattassék.

Sőt a magyar képviselőházban is kifejezésre jutott az: a hang: hogy a magyar kormány bünt követ el a fiatalok bűnösök nevelésének elhanyagolásával.

A kriminologusok is igen nagy gonddal foglalkoznak e kérdéssel, statisztikailag kimutatják, hogy a fiatalok bűntevők száma évről-évre megdöbbentő módon növekedik.

Kezdek észrevenni, hogy ezek a csavargó, kolduló és bűncselekményt elkövetett gyermekek nagy tömege beteggé teszi magát a társadalmat, melynek éltető gyökerét támadja meg.

Azoknak az eszközöknek megválasztásáról kell tehát gondoskodni, melyeknek alkalmazásával a bűn útjára tért gyermeket, az erényes cselekedetek útjára visszatéríthetjük. A fiatalok gyermekek erkölcsi mételeyei több okokra vezethetők ugyan vissza, de legáltalánosabb ellenségei azok erkölcsi tisztaságának, mint már elébb is említém, legtöbb esetben a család, a környezet, melyben születnek, élnek és tartózkodnak, árváknál a könyörtelen elhagyatottság, s az ezt követő nyomor.

Ki neveli ezeknek jellemét, akaratát a jócselekedetek követésére?

Hiába vannak kitűnő iskoláink, azok e feladatra nem vállalkozhatnak. Olyan intézményekre van szüksége a bűncselekmények elkövetésére hajló ifjunak, hol lelke minden szennytől ment lehet, hol minden személy rokonszenvét és szívet képes legyen, a jóindulatu motivumok felkeltésére irányozni.

Olyan intézetekre, hol többi társaiban megtalálja a szerető testvért, kik vele őszintén rokonszenveznek, játszanak, bajaiban részt vesznek, vele munkálkodnak s egy vagy más munkájában segítségére vannak.

Olyan intézetre, hol nem a rideg parancs kényszerűsége, hanem a szerető nevelő jó példája sarkalja őt, a jó cselekedetek követésére, hol szíve, lelke és akarata, szóval egész lény, megtalálja azon forrásokat, melyekből táplálkozik, hogy embertársai hasznos tagjává fejlődhesse.

A jól szervezett és helyesen vezetett szeretetház az, melyben e források feltalálhatók.

Szeretetházra van tehát szüksége a magyar társadalomnak, ha veszélyes elemeitől, a bűnözésre hajló ifju vétkesek, folyton növekedő számától menekülni akar.

* Kivonatos közlés Szűcs András fővárosi szeretetházi igazgatónak a „Magyar Tanítók Kaszinójában” tartott felolvasásából.

Nem észszerű politika az a napjainkban divatozó eljárás, mely szerint megvárjuk, míg a bűncselekmény elkövetésére hajló gyermek, a büntető-törvény paragrafusai szerint megéri a javító-házakra, vagy a letartóztatási intézetek bármelyikére.

Nemzetünk jól felfogott érdeke szempontjából e kérdés ma már alig lehet pusztán a humánizmus kérdése.

De az iskola reformjának is hozzá kell járulnia a sanálásához. Nyujtson módot az iskola arra, hogy a gyermekek elvonassanak a csavargástól, hasznos munkálkodás közben korán szokják meg a munka áldását.

Lássuk el az iskolát a szorosan vett tantermeken kívül megfelelő munkatermekkel, hol a gyermekeket hasznos foglalkozásokra taníthatjuk, pl. papír-zsacskó és dobozkészítés, könyvkötés, szalmakalap-fonás, kefekötés, kalitkakészítés, lombfűrészelés stb.

Legyen az iskolának kertje, hol a mindennapi konyhánövények termelésével foglalkozhatnak a gyermekek, hol megtanulhatják a fa nemesítését s a virág ápolását.

A kertészkedés egyik hatalmas nevelő eszköze az elvadult gyermeknek.

Hasznosan foglalkozhatnának a gyermekek a baromfi-tenyésztéssel is, amellet, hogy e foglalkozás nem megvetendő jövedelmi forrást biztosítana az iskolának is.

Az ilyen módon szervezett és felszerelt iskolát vélem én az elhanyagolt nevelésű gyermekek nevelőiskolájának, amelyben a szív, szellem és akarat összhangu kifejtésével nemcsak tanítunk, de igazán nevelünk is.

S hogy ezt tehessük, bátor vagyok indítványozni, miszerint, mondja ki a magyar tanítók kaszinójának mélyen tisztelt társadalmi szakosztálya, hogy az elhanyagolt nevelésű és rosszra hajló iskolai tanuló, mindkét nembeli gyermekek erkölcsi nevelése érdekében szükségesnek tartja a város külső részeiben kerületenkint oly *nevelő iskolák* létesítését, ahol, a szorosan vett tanulási időn kívül a gyermekek egész napon át foglalkoztatást nyerjenek: szükség esetében — esetleg a népkonyhák igénybe vételével — ellátásban is részesüljenek.

A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére.*

A személyes jelenlétre effectiv megfogás nélkül helyezi a súlyt a L. 1. §. 21. h. t.

«Si jusserim venditorem procuratori rem tradere, cum ea in praesentia sit: videri mihi traditam Priscus ait, idemque esse si nummos debitorem jusserim alii dare: non est enim corpore et tactu necesse adprehendere possessionem, sed etiam oculis et affectu; et argumento esse eas res, quæ propter magnitudinem ponderis noveris non possunt ut columnas: nam pro traditis eas haberi, si in re praesenti consenserint: (et vina tradita videri, cum claves cellæ vinariæ emtori traditæ fuerint)» és így L. 51. h. t.

«Quarundem rerum animo possessionem adipisci nos ait Labeo: veluti si acervum lignorum emerо, et eum venditor tollere me jusserit: simul adque custodiam posuissem, traditus mihi videtur. Idem juris esse vino vendito, cum universæ amphoræ vini simul essent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipsa corporis traditio sit, quia nihil interest, utrum mihi, an et cuilibet jusserim, custodia tradatur: in eo puto hanc quæstionem consistere, an etiamsi corpore acervus aut amphoræ adprehensæ non sunt, nihilominus traditæ videantur: nihil video interesse, utrum ipse acervum, an mandato meo aliquis custodiat utrobique animi quodam genere possessio erit æstimanda.»

Ezen összes felsorolt tárgyakkal: oszlopok, fadorongok, hordók, megszerzem a birtokot, ha azokat meg sem fogom, si in re praesenti consenserint.

* Az előbbi közl. 1. a 30., 31. és 33. számban.

A személyes jelenlét tehát birtokszerzési actus, az apprehensio egyik formája, de csak azért, mert a birtokszerző azon helyzetben van, hogy a dologra közvetlenül behathasson, arra hatalmát gyakorolhassa: ott pedig, hol a személyes jelenlét dacára ezen uralom nem gyakorolható, ott a physikai jelenlét az apprehensióhoz nem elegendő. Azért nem szereztem a birtokot a kanárira, melyet az eladó verandám asztalára tett, mert «multa accidere possunt, ut eam non capiamus»; azért a birtokot még akkor sem nyertem (római jog szerint), ha a nyulat *meglőttem*, hanem csak ha *lelőttem* vagy megfogtam, mert addig nem vagyok a közvetlen helyzetben, hogy hatalmamot korlátlanul gyakorolhassam.

De ezen akadály akkor is fenforog, ha X. nekem a négyemeletes háza padlásán levő lószerszámát vagy a Wertheim-szekrényben bezárt első hazai takarékpénztári részvényeit eladja. Itt sem segít a jelenlét, a dolgot époly kevéssé bírom használni, ha lajtorjám, illetve kulcsom nincs, mintha mért-földnyire volnék tőle.

A lószerszámot, a részvényt tehát még nem bírom, csak úgy s akkor, ha lajtorjám, kulcsom lesz hozzá.

Igy értendő tehát a L. 1. §. 21. végpassusa: «vina tradita videri, cum claves cellæ vinariæ emtori traditæ fuerint», továbbá: «Item si quis merces in horreo repositas vendiderit, imulatque claves horrei tradiderit emtori, transfert proprietatem mercium ad emtorem» L. 9. §. 6. de adqu. dom. (41. 1.) és §. 45. I de rer. div. (2. 1.), valamint: «Clavibus traditis, ita mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur, si claves apud horrea traditæ sint, quo facto, confirmem emtor dominium et possessionem adipiscitur, etsi non aperuerit horrea.» L. 74. de cont. emt. (18. 1.)

Ha tehát a megvett tárgy a pinczébe be van csukva, a vevőnek pedig a kulcsok* át nem adattak, akkor még az sem segíthet rajta és a birtokot meg nem szerezhette, ha a megvett hordókat akár signálta is, mert kulcs nélkül nem lehet azon helyzetben, hogy a tárgyra közvetlenül behathasson, arra uralmát gyakorolhassa.

A signálás nem formája az apprehensiónak, hanem csak a birtokszerzésre irányuló akarat nyilvánulása.

Igy oldható meg az ellentét a L. 1. §. 2. de peric. et comm. és L. 14. §. 1. eodem között.

«Si dolium signatum sit ab emtore, Trebatius ait, traditum id videri: Labeo contra. Quod et verum est: magis enim ne summutetur signari solere, quam ut traditum videatur.» Ellenben «Videri autem trabes traditas, quas emtor signasset.»

A bor be van csukva, az épületfa kint hever.

De a birtokot még custodia által is meg lehet szerezni.

Ha a dolog házamban őrizetem alatt áll, akkor a birtokot kétségtelen elnyertem, még physikai jelenlét nélkül is.

Jobban tartjuk hatalmunkban az értékpapirokat Wertheim-szekrényünkben, mint az épületfát, melyet nekünk telkünkön átadtak.

Tehát a házunkban őrzött ingók felett uralmunk biztosabb, mint bármi más vagyonalkatrészünk felett. A custodia tehát uralmunk legkitünőbb alakzata.

Ez oka annak, hogy pusztán és kizárólag a custodia által is nyerjük a corpust, vagyis a custodia az apprehensio egyik kiváló alakjává válik.

Igy érthető a L. 18. §. 2. h. t.: «Si venditorem, quod emerim, deponore in mea domo jusserim: possidere me certum est, quamquam id nemo dum attigerit».

Veszek egy téli kabátot és arra utasítom a szabót, hogy azt lakásomra vigye, ő azt távollétemben, sőt személyzetem távollétében az asztalra teszi (quamquam id nemo dum attigerit), mégis megszereztem a birtokot.

* Hogy a kulcsok átadása nem symbolikus cselekmény és hogy itt nem symbolikus traditio forog fen, az az alábbiak szerint kétségtelen.

Itt tehát még jelenlétem sem szükséges az apprehensióhoz.

A custodia kizárólag a házi jogon alapul. Ez oknál fogva megszerezük a birtokot, a bérelt lakás, sőt hónapos szobában is, bár sem tulajdon, sőt possessióval sem birunk felette és viszont a házi ur nem szerzi custodia által a corpust a bérbeadott lakrészekben levő ingókra, bár a tulajdon, sőt a possessio őt illeti.

Mindezekből a végeredményt összefoglalva tehát, az apprehensióhoz nem szükséges a physikai megfogás, hanem elegendő a jelenlegi közvetlen lehetőség a dologra behatni.

Ez által a possessio új fogalomhatározásához eljutottunk, t. i. a dolog birtoka a korlátlan physikai uralom öntudatán alapul. A birtok tehát két alkatrészből áll: 1. az akaratból, hogy a dolgot mint sajátunkat birjuk (animus) és 2. a physikai feltételek, melyek ezen öntudatot keltik (corpus).*

Ha már a birtok megszerzett, akkor ugyan e két tényező: animus és corpus által folytatattatik is, de a birtoklás folytatásához nem szükséges az erő, a megfeszítés oly foka, a physikai uralom oly közvetlensége, mint a szerzéshez; elegendő a lehetőség ezen közvetlen viszonyt tetszés szerint reprodukálni, hiszen különben elveszítene házunk birtokát, mihelyt csak külsőben kilépünk.

Midőn a birtokot elemezzük, abban a két tényezőt: a corpust s animust megkülönböztethetjük.

Ez azonban természetesen nem érthető úgy, hogy a corpus először önmagában önállóan létesül és akkor járul ahhoz utólagosan (mintegy mechanice) az animus.

Mert a pusztá detentióval sem szűkölködik a corpus minden animus nélkül, még az uralkodó tan szerint sem, csak hogy ezen animus nem lesz animus domini, sem animus possidendi, mint pl. a levezetett birtoknál, hanem ha úgy lehet nevezni, animus detinendi vagy affectus tenendi, mint Donellus Com. V. 13. §. 4. a l. 1. §. 3. D. h. t. alapján tényleg nevezi: «tenere non est corpore rem attingere, sed ita attingere, ut affectionem tenendi habeas».

Hiszen ebben különbözik a detentio a pusztá térvizonytól, hol az emberi test a dologgal öntudatlanul érintkezik.

Azért nem forog fen még detentio sem az esetben, ha egy alvó ember kezébe egy botot adunk «si quis dormienti aliquid in manu ponat» affectionem tenendi non habent, licet maxime corpore suo rem contingant. L. 1. §. 3. h. t.

Savigny ezen distinctióra nem helyez kellő súlyt és hasnált kifejezései arra engednek következtetést, hogy a corpust csakugyan minden animus nélkül képzelte a detentióval. Ez különösen feltűnik a 19. §-ban, melynek czime: «Birtokszerzés előzetes apprehensio nélkül».

E szerint ha a corpus, a physikai viszony, már előzetesen létezik, akkor a birtokszerzés új apprehensio nélkül pusztán az által létesül, hogy az animus hozzájárul. Neratius et Proculus (et) solo animo (non) posse nos acquirere possessionem, si (non) antecedit naturalis possessio l. 3. §. 3. h. t. (két tagadás állítás.)

Itt két esetet különböztet meg Savigny, u. m.: 1. a traditio brevi manu-t; 2. a feltételes átadást.

1. Traditio brevi manu alatt két jogi alakzatot ért: a) ha a possessio tulajdonná válik; ez nem ide, hanem a tulajdon tanába vág; b) ha a detentio possessióvá lesz és ez tartozik csak ide.

Savigny szempontjából tulajdonkép négy esetet kellene megkülönböztetni: 1. az a) alatti esetet, midőn a possessio tulajdonná válik, továbbá 2. midőn a detentio levezetett birtokká, 3. midőn a levezetett birtok és 4. a detentio valódi possessióvá válik.

* Savigny tehát a physikai uralom öntudatát csak a possessiónál kívánja és nem a detentióval is. Bruns nyomán azonban Exner ezen öntudatot már a detentióval is kívánja és ezen öntudat és a birtoklási akarat közt csak minőségi különbséget talál.

Savigny azonban a három utolsó esetet összefoglalja.

A traditio brevi manu tana igen egyszerű.

4. eladja nekem könyvét, melyet már előzetesen kölcsönadott; mily nevetséges fontoskodás volna, ha a könyvet neki visszaküldeném, hogy a commodatum jogviszonyát beszüntessük és ő most nekem a könyvet újra elküldené, hogy az az actio venditiből folyó kötelezettségének eleget teendő, a traditót teljesítse.

A traditio brevi manu e küldetéseket feleslegessé teszi; míg idáig birlaltam e könyvet: most a vétel folytán birtokomba került.

«Interdum etiam sine traditione nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam: veluti si rem, quam commodavi, aut locavi tibi, aut apud te deposui, vendidero tibi: licet enim ex ea causa tibi non tradiderim, eo tamen, quod patior eam ex causa emtionis apud te esse, tuam efficio.» (L. 9. §. de adqu. rer. dom. [41. 1.])

«Si rem, quæ apud te esset, vendidissem tibi, quia pro tradita habetur, evictionis nomine me obligari placet.» (L. 62. pr de evict. [21. 2.])

«Deposui apud te decem, postea permisi tibi uti: Nerva, Proculus, etiam antequam moveantur, condicere, quasi mutua tibi hæc posse ajunt: et est verum, ut et Marcello videtur: animo enim coepit, possidere.» (L. 9. §. 9. de reb. cred. [12. 1.])

Ami tehát commodatum esetén áll, az természetesen depositum, bérlet, haszonbérlet, vagyis a detentio minden esetére nyer alkalmazást.

De természetes, hogy ugyanazon viszony forog fen akkor is, ha A. a nálam letett, nekem bérbeadott, stb. dolgot most nekem zálogba adja, ép úgy, ha az elzálogosított dolgot nekem eladja, vagyis a detentio levezetett birtokká, a levezetett birtok valódi possessióvá válik.

2. A második eset a feltételes átadás. T. i. a birtok csak akkor létesül, ha a feltétel teljesedésbe ment (conditio exstiterit).

«Existimandum est, possessiones sub conditione tradi posse, sicut res sub conditione traduntur, neque aliter accipientis fiunt, quam conditio exstiterit.» (L. 38. §. 1. de poss. [42. 1.])

Mig Savigny az apprehensiót legtűzetesebben taglalja, az animusnak alig szentel néhány lapot.

Ennek oka egyrészt abban rejlik, hogy a források ez irányban kevés anyagot szolgáltatnak; másrészt, mert Savigny szempontjából az animus igen egyszerű jogi alakulat, melyen sok magyarázni való nincsen.

Az animus domini a birtokos azon akarat, hogy a dologgal úgy bánt, mint sajátjával.

Itt csak arra kell — Savigny szerint — figyelni, hogy az animus dominit az opinio dominivel össze ne téveszszük; a rabló, a tolvaj, a prædo bir animus dominivel, de természetes, hogy opinio dominivel nem bir. Dr. Klein Ede, szepsii ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A lajstromrendszer.

Az 1897. évi 73,465. számú igazságügyminiszteri rendelettel életbe léptetett járásbíróági ügyviteli szabályok a szaklapokban több ízben tétettek bírálat tárgyává, a felszólalók rámutattak oly hiányokra, amelyek komoly megfontolást érdemelnek.

A kiemelt hiányok főbbjei voltak: az ügyszámok és ügyiratok feltalálásának nehézsége, a bírák elfoglaltságában beállható aránytalanság, a közös jegyzői irodák kezelőinek tarthatatlan helyzete, az ügyviteli szabályok értelmezésének nehézsége.

Eme hiányok mindegyike valóban fenforog, sőt azokhoz fűzhetők még az ügyviteli szabályoknak több kisebb jelentőségű, de mégis hátrányos rendelkezései.

Ide sorozom azt, hogy a szünetelő perek fél évig a jegyzői irodában kezeltetnek. A jegyzői iroda kezelőjének tudvalevőleg nem áll oly kezelői könyv rendelkezésére, amely felvilágosítást adna arról, hogy az ügyek a kezelés mily állásában vannak és hol keresendők, ezért a kezelő valamely iratcsomót csak úgy találhat meg, ha a szabály szerint elkülönített csoportokban kezelt iratok mindegyik csoportját átnézi. Természetes, hogy a feltalálás annál több időt igényel, mentől nagyobb a kezelt iratok száma és így arra kell törekedni, hogy az irodából eltávolítsuk azokat az ügyiratokat, amelyek ottléte nem multhatatlanul szükséges; ezek közé tartoznak a jelentékeny számu szünetelő perek, amelyek mielőbbi irattárba utalása annál indokoltabb, mert a felek ezen ügyek nagyobb részében a további eljárást nem szorgalmazták.

Czél szerűnek nem találom azt az ujitást, hogy a beadványokra az érkezési idő és ügyszám nem a külső oldalon jegyeztetik fel, mint ennek előtte, hanem a beadvány ivének első lapján; hogy a beadványok ugynevezett felzete is nem kívül, hanem belől az első lapon iratik és hogy az iratcsomók kiterjesztett félív nagyságban iratborítékba helyezve kezeltetnek. Hiszen ily módon az iratcsomók ide-oda hordozása nemcsak kényelmetlen, hanem az iratboríték teljesen elfedi azt, hogy az ügyben minő beadvány van kezelés alatt. Sokkal gyakorlatibb volt az iratcsomók régibb alakja, amelynél a beadvány számát, nemét és kezelés közbeni állását már kívülről egy pillantással felismerni lehetett. Az iratcsomók előírt alaku kezelése egyedül az irattárban való elhelyezésnél mutatkozik célirányosnak.

Mellőzendőnek sőt eltiltandónak vélem azt az eljárást, hogy a kézbesítési iver az ügyiratokhoz ragasztassanak, mert ez a gyakorlatban arra ad alkalmat, hogy a kézbesítési iver össze-vissza fordítva rendetlenül ragasztatnak fel, gyakran a tárgyalási jegyzőkönyvek vagy előadmányok oly helyeire, ahol azok olvasását akadályozzák és hogy eredeti okmányok is a hivatalos iratokhoz ragasztatnak, holott ezeket az okmányokat sok esetben máshova küldeni, vagy a félnek visszaadni kell.

Az ügyviteli szabályoknak az aránylag rövid gyakorlatból is kiderült ily számos és jelentékeny hiányai mellett önként előáll az ügykezelés újabb reformjának szüksége. A közérdeknek vélek szolgálatot tenni, ha erre nézve tapasztalatom alapján alkotott véleményemet nyilvánosságra hozom.

A hozzáértők megegyeznek abban, hogy maga a lajstromrendszer az ügykezelés szempontjából is helyes alapon áll azért, mert a kezelést egyszerűbbé és gyorsabbá tenni alkalmas, az tehát véleményem szerint fentartandó és pedig a következő alakban:

A kir. járásbiróságnál folyamatba tett ügyek a telekkönyvek kivételével minőségük szerint csoportosítva lajstromokba vezetendők, melyek száma nemcsak lehetőleg kevesbitendő (például a megkereséseket és a vegyes ügyeket egy lajstromba lehetne bevezetni), hanem az egyes ügycsoportok mindegyikére nézve csak egy-egy lajstrom és mutatókönyv lenne vezetendő, amivel eléretnék az, hogy bármely ügy számát gyorsan feltalálni lehetne.

Minthogy nagyobb járásbiróságoknál el nem kerülhető, de kisebbeknél is előfordul, hogy az egy csoportba tartozó ügyek elintézését két vagy több bíró közt kell felosztani, minden lajstromban nyitassék rovat az előadó bíró nevének beírására, az ügy befejezését jelző rovat helyett pedig az ügy irattárba helyezését jelző rovat legyen.

Javaslatomnak ez a lényeges része szükségessé teszi, hogy az irodák szervezése és a kezelő személyzet beosztása következően történjék.

Minden járásbiróságnál egy központi iroda szerveztessék,

ahol a lajstromok és mutatók vezettessenek és az összpontosítva teljesítendő kezelési teendők végeztesse, ezen irodához tartozzék és annak kiegészítő részét tegye az irattár.

Ebbe az irodába, amelyet leghelyesebben lajstromozó irodának lehet nevezni, a legügyesebb kezelő hivatalnok (esetleg kellő számu segédszeméllyel) osztassék be.

Az egyes bírák mindegyike mellé egy kezelő rendeltesse ki; egy helyiségben több kezelőt is lehet elhelyezni, de ezek ügyeiket ebben az esetben is teljesen elkülönítve kezeljék.

Kezelőkül irnokokat, szükség esetében erre alkalmas dijnokokat is lehet kirendelni.

A kezelő kizárólag az illető bírónak kiosztott ügyeket kezelje, az e körül szükséges minden kezelői teendőt, ide értve a másolást is teljesíteni köteles és az ügyiratokért felelős legyen.

A dijnokok a szükséghez képest osztassanak be a lajstromozó és kezelői irodákba, e részben a rendelkezés joga kizárólag a járásbiróság vezetőjét illesse.

Áttérek most annak ismertetésére, hogy a fenti szervezet mellett az egyes ügyek kezdettől fogva befejezésükig minő utat tesznek meg. Ennek általános képe az, hogy minden ügy a lajstromozó irodában a lajstromba való bejegyzésével nyer létet, ezután az egyes bíró irodájába jut, ott befejezéseig marad, onnét a lajstromozóhoz visszakérül, ki az irattárba helyezi.

Részletesebben a kezelési főbb teendők következőkből állanak.

A lajstromozó azt a beadványt, melylyel valamely új ügy folyamatba tétetik, a lajstromba és a mutatókönyvbe bevezeti, a beadványra az érkezési időt és lajstromszámot felírja, azután a beadványt a járásbiróság vezetőjének általános vagy különös utasításához képest valamelyik bírónak kiosztja, ami akként történik, hogy a beadvány lajstromszámát a bíró kiosztó könyvébe bejegyzi és a kezelőnek átadja, ki az átvételt a kiosztókönyvben elismeri.

Oly beadvány, mely irattárba helyezett ügyre vonatkozik, szintén a lajstromozónak adandó át, ki azt az irattárban levő iratok csatolása után a fentebbi szabályok szerint, azonban a lajstromba való bevezetés nélkül osztja ki.

Ha a lajstromozóhoz oly beadvány adatik be, amely a bírónál folyamatban levő ügyre vonatkozik, azt a lajstromozó köteles ugyan átvenni és az illető bíró kezelőjének rövid uton átadni, de a beadvány elkésésének vagy elveszésének veszélye a benyujtót éri.

Amikor a lajstromozó valamely ügyet irattárba helyez, vagy onnét kiosztás végett kivesz, köteles ezt a körülményt a lajstrom illető helyén a kelet kitételével, illetőleg ennek áthuzásával jelezni, valamint az előadó változása esetén a régi előadó nevét áthuzni és az új előadót bejegyezni.

Ezek folytán a lajstrom mindég tájékozást nyújt a felől, hogy valamely ügy az irattárban van-e, és ha nem, melyik bírónál található fel.

Kiosztás után az ügy mindaddig a bírónál, illetőleg irodájában kezeltetik, míg annak visszaadását az előadó bíró vagy a járásbiróság vezetője el nem rendeli.

Ezen idő alatt az ügyre vonatkozó összes beadványok a kezelőnek adandók át, ki azokra a lajstromszámot és érkezési időt feljegyzi, az iratjegyzékbe a következő iratszám alatt bevezeti, az iratszámot a lajstromszám mellett a beadványon is feltünteti és ezután a bírónak elintézés végett átadja. Ha a kezelőnél levő ügy visszaadandó, azt a kezelő minden esetben a lajstromozónak visszaadókönyv mellett kézbesíti, egyszersmint a kiosztókönyv megfelelő helyén és rovatában feljegyzi, hogy az ügycsomót mikor adta vissza. Ha irattárban levő ügyre vonatkozó beadvány valamely bíró kezelőjéhez nyujtatik be, ez azt rövid uton a lajstromozóhoz juttatja kiosztás végett.

A fentiekből kitűnik, hogy a kiosztókönyv a kiosztás és visszaadás tanusításán kívül nyilvántartást is tartalmaz arról, hogy a bírónál mely ügyek vannak folyamatban.

Az irattárnok minden irattárba helyezendő ügycsomónak iratborítékot készít, abban úgy az iratok beérkezési napját és iratszámait, valamint a kiadás idejét és a hovaadását feljegyzi. A borítékolt iratokat pedig az ügycsoportok és lajstromszámok rendjében elteszi. Az iratborítékok akkor is helyükön maradnak, ha az iratok az irattárból kiadattak.

Végül ki kell terjeszkednem még a statisztikai adatok és kimutatások kérdése.

A mostani ügyviteli szabályok szerint a statisztikai adatok a lajstromokból és tárgyalási naplókából szedendők össze, úgyde akinek ez adatokból kimutatást készíteni alkalma volt, tapasztalta, hogy biztos adat csak arra nézve szerezhető, hogy egyes ügycsoportban hány ügy tétetett bizonyos időn belől folyamatba, hogy az ügyek az egyes bírák közt miként oszlottak meg, és hogy a bírák hány tárgyalást és minő eredménnyel tartottak, de már arra nézve, hogy a szünetelő perek közül hány tétetett folyamatba, a folyamatban levő ügyek közül hány és mely módon fejeztetett be, csak több évi lajstromoknak fáradságos átvizsgálása útján lehet megbízható adatokat szerezni.

Ez az oka annak, hogy a lajstromokból az ügyek befejezését jelző rovatot egészen elhagyandónak és ahelyett az adatoknak minden bíró általi gyűjtését elrendelendőnek tartom.

Hogy a bírák ezeket az adatokat pontosan fogják gyűjteni, arra nézve biztosítékul szolgál a bírák ama helyzete, hogy az általuk vitt ügyek és hozott érdemleges határozatok számának kimutatása érdekükben áll.

E célból a bírákat egy-egy naptárilag beosztott naplóval kellene ellátni, amelyben minden lap első oldalán bejegyzendők az illető napra kitűzött tárgyalások, egy külön rovatba pedig a lejáró nyilvántartott ügyek, míg a lap másik oldala statisztikai adatok gyűjtésére szolgál, ahol a megfelelő rovatok alatt a kiosztott beadványok elintézése és a hozott érdemleges határozatok a lajstromszám bejegyzésével feltüntetendők.

Az így berendezett naplóból a bíró tevékenysége bármely napra vagy időszakra kimutatható, és a lajstromok, kiosztó könyvek és naplók adatai alapján megbízható statisztikai kimutatások készíthetők.

R.

Bírói egyezség.

A m. kir. Curia 5509/98. számú határozatának ötletéből dr. Pap József szükségesnek látta e lapok 31. és 32. számában fenti cím alatt az eszméket tisztázni. Magának a kérdéses curiai határozatnak ugyanis ez az elvi foglalat: «a felek által a per bírója előtt kötött egyezség a kétoldalu szerződések közé tartozik s a magánszerződésektől csupán alaki tekintetben különbözik». Miből a konkrét esetben az a következtetés folyt, hogy az ily egyezség anyagi érvénytelenségi okokból érvényteleníthető.

A cikkíró gazdag idézetek kapcsán ismertette a bírói egyezség természetét és a Curia mellett foglalt állást — szemben az Ü. L.-nak 26. számában megjelent két cikkel és a konkrét esetben ellenkező értelemben döntött debreczeni kir. ítélő táblával.

Részemről a curiai határozatot egyszerűnek, természetesnek és átlátszóan tisztának tartván, nem annyira «az eszmék tisztázását», mint inkább a konkrete felmerült ellenérveknek ugyanazon fegyvertárból — a ratio legis és jurisból — vett fegyverekkel való megerősítését látom szükségesnek.

A debreczeni kir. ítélő tábla ítéletének indokai szerint: «a bírói egyezség nem valamely magánszerződés, hanem az 1868. évi LIV. tcz. 257. §-a szerint ítélet erejével bír. Ítélet megsemmisítésének pedig az 1881. LIX. tcz. 50. §-a értelmében csak a 39. §. g) i) és k) esetében van helye» (hirdetményi idézés dolosus kieszközlése; törvényes képviselő mellőzése; meghatalmazás hiánya). Csodálatosan gyöngé ez

indokolás constructioja! Ugy hangzik ez az érvelés, mintha a kérdéses 50. §. csak az ítélet megsemmisítésének eseteit állapítaná meg és a bírói egyezség egyedül azért esnék hasonló elbírálás alá, mert a perrendtartás 257. §-a szerint «ítélet erejével bír»: holott ugyanaz az 50. §., amelyet az indokolás citál, kifejezetten egyidejűleg és egyértelműen rendelkezik ítéletről és egyezségről.

A perrendi novella 50. §-a tényleg három esetre szorítja az egyezségnek semmisségi keresettel való megtámadtatását, három «alaki sérelem» esetére. Hogy ezekkel ki lenne merítve minden, a bírói egyezség ellenében alkalmazható per- s jogorvoslat: e feltevést nem nehéz ad absurdum vezetni.

Ha a jogerős ítélet anyagilag sérelmes, adott körülmények között (a gyakorlatban csaknem mindig) még megvan a perujtás lehetősége; a bírói egyezség a perujtás 71. §-ánál fogva perujtással sem támadható meg. Kérdem, mi történjék, ha a bírói egyezség, — melyet a felek kötnek s a bíró csak egyszerűen tudomásul vesz, — nyilvánvaló tévedésnek, vagy éppen büntetendő cselekménynek például csalásnak, okirathamításnak, zsarolásnak (megfélemlítés) az eredménye?

Csakugyan hajlandók a «jogerősség» vitatói az egyik felet az egyezség létesítése körül elkövetett delictumban bűnösnek itélni, a Btk. szigorával sújtani ugyan, de magát az egyezséget továbbra is érinthetlenné declarálni?

Nemde, ez lehetetlen?

Hasonló körülmények között a jogerős ítélet (azonos körülmények az ítélet természeténél fogva nem merülhetnek fel) perujtással megdönthető; az egyezségnek is érvényteleníthetőnek kell lenni.

Hogy ezt a perrendtartás és a novella nem mondja ki, az igen természetes. Ezen törvények perjogiak s az egyezségnek csupán perjogi oldalát világítják meg, a törvényhozóról fel sem tehető, hogy incidentaliter eljárási törvény keretében akarta volna egy anyagi jogviszony tartalmát kimerítően megállapítani. Még az alaki semmisségi okokat sem lehet helyesen az 50. §. által kimerítettnek tekinteni: alaki és anyagi semmisségi okok az egyéb szerződésekre vonatkozó szabályok alá esnek s azokat a perrendtartás nem érinteni, hanem kiegészíteni akarta specificus perrendi természetű alaki sérelmek (pl. hirdetményi idézés dolosus kieszközlése) figyelembe vétele által. Ilyen esetben a perujtásban szabályozott semmisségi per elvei irányadók, míg egyéb — akár alaki, akár anyagi — érvénytelenségi esetekben a rendes perut áll nyitva.

Az érvénytelenség azonban mindenesetre csak keresetileg érvényesíthető: éppen abban rejlik a bírói egyezség anyagi jogereje, hogy mindaddig, míg fenáll, feltétlenül jus facit inter partes: az alapul fekvő viszonyból nem hozható fel kifogás, mert az egyszerű egyezség is novatorius hatályu, de magának az egyezségnek bármily vitiuma alapján sincsen kifogásnak helye — a dolog természeténél fogva, — mert hiszen a bírói egyezség végrehajtható, a végrehajtást pedig kifogással gátolni nem lehet. Míg az egyszerű egyezség kifogásilag is érvényteleníthető, a bírói egyezséget csakis az érvénytelenség kimondását célzó perrel lehet megsemmisíteni. E tekintetben dr. Pap — nézetem szerint — tévedésben van, midőn az exceptio rei judicatae és rei transactae közt abban keresi a különbséget, hogy az ítélt dolog kifogása feltétlenül felhozható, míg az exceptio rei transactae csak akkor, ha semmisségi ok nem forog fen.

Az Ü. L. 26. számában közölt két cikkre áttérve, azok elseje nem igényel czáfolatot, mert általánosságban mozog és határozott tételek felállításától tartózkodik. A II.-vel jelzett fejtegetés abban a thesisben culminál, hogy a perrendtartás 257. §-a akkor, a midőn kimondja, hogy «a bírói egyezség ítélet erejével bír» nem csupán a végrehajthatóságra céloz, hanem «az ítéletnek összes processuális és materiális jogkövetkezményeit» érti. Ezt támogatja cikkíró szerint:

1. Hogy a törvény általánosságban használja az «ítélet erejével» kitételt, nem lehet tehát «részleges» ítéleti hatályt érteni. Tekintve, hogy a közvetlenül előző (256. §.) szakaszban az ítélet végrehajthatóságáról van szó, az összefüggés nagyon is amellet szóló értelmet ad a 257. §-nak, hogy «ítéleti erő» végrehajthatóságot jelent. De ha csakugyan többet akarna is ennél mondani, az anyagi sérelem esetében a perujtásban az ítélet ellen megadott jogorvoslatot nem lehet meg nem adni a bírói egyezség ellen.

2. A praediciális egyezség, a dolog természeténél fogva,

nem hajtható végre, az ilyenek tehát semmi hatálya nem lenne; «semmit sem mondani, pedig a törvény nem akarhat». — A praëjudicialis egyezség igenis végrehajtható, végrehajtása abban áll, amiben a praëjudicialis ítélet: t. i. irányadó a per konkretizálásánál.

3. A végrehajthatósághoz nem kell ítéleti erő, elég «végrehajtható közokirati» minőség, ezt pedig nem a perrendtartás, hanem a végrehajtási törvény adja meg. Ez igaz, de 1868-ban még nem lehetett tudni, hogy 1881-ben milyen végrehajtási törvény fog hozatni.

4. Az 1893: XVIII. tcz. 41. §-a szerint a felek csupán egyes vitás tény- vagy jogkérdést is fentarthatnak bírói eldöntés tárgyául s ez esetben az ítéletet a felek megállapodására kell alapítani: az egyezség ily módon részévé lesz az ítéletnek, tehát ennek hatályában eo ipso mindenképpen osztozik. De nem mint egyezség, mert mint ilyen az ítéletben megszűnik léttel bírni, éppúgy mint bármily tényállítás, vagy tanuvallomás, de különben is a «pars pro toto»-nak csak a poetikában s nem a dogmatikus jogban van helye.

5. Az egyezség «jogerős» ítélet erejével bír, mert perorvoslat ellene nincsen s a semmisségi kereset tekintetében az ítélettel egyenlő elbírálás alá esik. A perorvoslatok felebbezés stb. kizárása egy okkal több, hogy más jogorvoslatnak legyen helye. A «jogerősség» fogalma az ítéletnél is relatív; igazán jogerős csak akkor az ítélet, ha a perújítás lehetősége ki van zárva. Az alaki sérelmek limitációjának mikénti értelmezéséről már fentebb volt szó.

Látnivaló, hogy a bírói egyezségnek, mint minden emberi alkotásnak, korrigálhatására, névszerint anyagi okokból való megsemmisíthetésére, feltétlenül szükség van, ezt sem a perrendtartás, sem másféle törvényünk ki nem zárja, sőt nem is tárgyalja, mert tételes jogunk csakis az érintetlenül fenálló egyezség hatályát érinti és perrendi sérelmek orvoslását szabályozza, de egyébként a bírói egyezséget az egyszerű egyezség kategóriájából ki nem vonja s az anyagi-jogi hatály és tartalom tekintetében a gyakorlatnak és tudománynak szabad kezét engednek.

E kérdésben mindkettő összhangban van s merem mondani, hogy a debreczeni kir. ítélő tábla ellenére, abban továbbra is megmarad.

Dr. F—s O—r.

Különfélék.

— **A fővárosi államrendőrség főkapitányságának** jelentése szerint a főváros területén 1898. évben feljelentett 9048 lopási eset. Ezek közül 4016 büntetett volt. A jelentés ehhez a következő észrevételt fűzi: A lopási büntettek száma magas, minek jórészt az az oka, hogy büntetőtörvényünk szigorúan minősít, a krajczáros cselédlopásokat is büntetteknek minősíti, nemkülönben a hozzátartozók és közös háztartásban élők között előforduló eseteket, holott másfelől a Btk. tulajdonit nekik oly nagy fontosságot, amikor ezen bünteteket csak magánvádra üldözhetőnek mondotta ki.

Rablás 70 esetben jelentetett fel. A rablások száma, viszonyítva a többi bűncselekmény számához, elég jelentékeny; e szám magasságának oka nagyrészt a mi büntetőtörvényünk súlyos minősítésében keresendő. Rablásnak minősíti a Btk. az olyan lopási eseteket is, mikor az ellopott tárgyak megtartása végett erőszakot fejt ki a tettes. Ezenkívül figyelembe kell venni azt is, hogy a rablási esetek másik nagy részét ittas vagy egyébként beszámíthatlan egyének követik el.

— **Tolonczügy.** A főkapitánysági jelentés megsürgeti a toloncz-szabályzatnak a modern életnek megfelelő átdolgozását, mert a mai rendszer és eljárás tarthatatlansága lépten-nyomon érezhető. A tolonczokat még most is tolonczkocsikon kell elvitetnie a rendőrségnek Budapestről, a legközelebbi toloncz-állomásig! Holott a fogház- és tolonczháznak ugyszólván a kapuja előtt van a vasuti pályaudvar. A toloncz-állomásokról pedig ugyancsak kocsin, vagy éppen gyalog kísérik tovább őket. Ha még volna is valami szégyenérzet a tolonczban, ez az eljárás alkalmas arra, hogy azt is kiölje s a javulást eleve kizárja.

— **Esőviz-lefolyás helyreállítása iránti ügy a közigazgatási hatáskörébe tartozik.** (A magy. kir. minisztertanácsnak 1899. évi július hó 5-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium, F. Mátyás d—i lakosnak H. Mátyás d—i lakos elleni esőviz-lefolyás helyreállítása iránti ügyében, a sz—i a királyi járásbíró és Sz. vármegye alispánja között felmerült hatásköri összeütközés esetét, az 1869. évi IV. tcz.

25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőleg határozott: A jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: S. András és F. Mátyás d—i lakosok szomszédjuk H. Mátyás ellen, esőviz-lefolyás helyreállítása iránt a sz—i királyi járásbírósnál keresetet indítottak. A nevezett járásbíró végzésével a pert megszüntette; mert a panasznak elbírálása a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik. Erre F. Mátyás panaszát közigazgatási uton érvényesítette, s abban az sz—i járás főszolgabírája érdemleges határozatot is hozott. Panaszlottnak felebbezése folytán azonban Sz. vármegye alispánja a főszolgabíró határozatát feloldotta, és panaszost azon indokból, mert jelen ügyben vízvezetési szolgálat forog kérdésben, panaszával bírói utra utasította. Ezek szerint jelen ügyben az sz—i kir. járásbíró és Sz. vármegyének alispánja között hatásköri összeütközés esete merült fel. Az eljárást a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni, mert a panasz tárgyát oly kérdés képezi, melynek elbírálására az 1885: XXIII. tcz. értelmében a közigazgatási hatóság illetékes. (78,297/99. B. M. sz.)

— **Tilos erdei legeltetés által okozott, 30 frt értéket meghaladó vagyronrongálás.** (A m. kir. minisztertanácsnak 1899. évi június hó 21-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium következőleg határozott: Ezen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A Cs. megyei hatósági erdőőr feljelentése szerint J. József és társa cs.-i lakosok 127 drb kecskét jogtalanul legeltettek a cs.-i erdőben. Ezen feljelentést az a-i járás főszolgabírája 1897. évi december 23-án, illetékes elbírálás végett, a cs.-i kir. járásbíróhoz tette át, mely azonban, tekintettel arra, hogy a fenforogni látszó ingatlan vagyronrongálás vétségének üldözésére a Btk. 421. §-ának második bekezdése értelmében szükséges magánindítványt Cs. község, mint sértett fél, elő nem terjesztette: a feljelentést elutasította és az iratokat a főszolgabírói hivatalnak visszaküldte. Ez utóbbi pedig hasonlóan leszállította illetékességét és pedig azon okból, mert egyfelől a hivatalos érték- és árszabályzat alapján kiszámított kár összege 30 frtot meghalad, másfelől a sértett félnek a Btk. 421. §-ának második bekezdésében előírt indítványát az 1879. évi XXXI. tcz. 136. §-a értelmében az erdőkezelő tiszt panaszra pótolja.

A szóban forgó ügyben a kir. bíróság azért nem járhat el, mert az 1879. évi XXXI. tcz. 73. §-ának első bekezdése értelmében az erdei lopás, illetve erdei kártétel csak addig képez kihágást, míg a lopott dolog értéke, illetve az okozott kár összege harmincz frtot meg nem halad, ellenkező esetben pedig a büntető törvénykönyv értelmében büntetett, illetve vétségé minősül. E szerint az idézett törvény 136. §-ában foglalt azon kivételes rendelkezés, mely szerint azon esetekben, melyekben az erdőtörvény rendeletei szerint az eljárás csak a sértett fél panaszára indítható meg, a panasz a büntetőtörvények rendelkezései szerint erre jogosított személyeken kívül, a sértett fél erdőkezelő tisztje által és külön meghatalmazás nélkül terjeszthető elő: nem alkalmazható azon esetekre, melyekben a büntető-törvény alá eső büntett vagy vétség forogván szóban, az indítványozási jogosultság megbírásnál az 1878. évi V. tcz. 113 §-a kizárólag mérvadó. Minthogy pedig a Btk. 421. §-ának második bekezdése értelmében szükséges magánindítványt a Btk. 113. §-a alapján arra jogosított személy elő nem terjesztette: a Btk. 110. §-a értelmében a kir. bíróság a bünvádi eljárást meg nem indíthatja. Tekintettel továbbá arra, hogy a súlyosabb törvényszegés mindig felöleli a csekélyebbet és a vagyronrongálás vétségének megbüntetésére szükséges előfeltételek hiányában az erdei kihágás nem maradhat megtorlatlan; minthogy az 1879: XXXI. tcz. 82. §-ának első bekezdése szerint hasonlóan csak a sértett fél indítványára üldözhető tilos erdei legeltetésnél ugyanazon törvény 136. §-a értelmében a magánfél indítványát az erdőkezelő tisztnek külön meghatalmazása nélkül előterjesztett panaszra teljesen pótolja: a jelen ügyben a harmincz frtot meg nem haladó kár okozása esetében illetékes közigazgatási hatóság hatáskörét kellett azzal megállapítani, hogy panaszos kárkövetelésével, minthogy ez harmincz frtot meghalad, a polgári perutra utasítandó. (2425/99. B. M. kih. sz.)

— **A lex regia, vagyis a császármegszérlésről dr. Szigeti Henrik** törvényszéki orvos érdekes előadást tartott minap a temesvári jogászegyesületben, melyet a «Gyógyászat» f. évi 35-iki száma közöl, s melyből a következőket vesszük át: Egy vidéki kartárs azzal a kérdéssel fordult az előadóhoz, vajon kötelező-e Magyarországon a császármegszérlés fogantatása hullán, ha egy terhes nő a terhesség végén valamely

betegség következtében meghalt. Dr. Szigeti Budapesten e tekintetben több orvos- és jogász szaktekintélyt megkérdezett, de egy sem tudott neki a feltett kérdésre nézve kellő felvilágosítást adni. Látván, hogy e kérdésben bizonyos tájékozatlanság uralkodik, ez arra indította az előadót, hogy ezen kérdéssel behatóan foglalkozzék. Az életképes magzat élete állatokon végzett kísérletek szerint az anya halála után még 10—25 perczen át fenállhat. Az előadó kutatásaiban azon eredményre jutott, hogy Magyarországon nincs semmiféle törvényes intézkedés arra nézve, hogy a terhesség alatt vagy a szülés közben elhalt nő hulláján a magzat életének megmentése végett császármetszés végzendő, amiért is az orvost ennek elmulasztása miatt felelősségre vonni nem lehet.

Egy 1788. évi február hó 22-én 8259. sz. a. kelt magyar helytartótanácsi rendelet meghagyta, hogy «a megye gondoskodjék arról, miszerint a köznépet minden módon, főleg a szökevényről, arról felvilágosítsák, hogy mihelyt a veszély közeledik s alapos jelek vannak, hogy a terhes nő magzatának megszülése előtt meghal, az illető azonnal jelentsék a helység előjáróságának, kinek kötelessége késedelem nélkül és a kellő időben a megyei sebészt vagy más szülészetből vizsgát tett seborvost előteremteni, ki az anyatestben veszélyezett gyermek segélyére siessen s a meghalt anya méhének megnyitása által a magzat életét megtartsa». Ezen rendelet azonban ma nem bír már nálunk érvénnyel. Eddig a sectio cæsarea post mortem még nem vezetett eredményre és az irodalomban felsorolt, állítólag sikeresen végzett műtétek mindannyi mesék. Ausztriában Mária Terézia uralkodása alatt adattak ki rendeletek, melyek a császármetszésnek a már meghalt nőn való megejtését elrendelik és ezzel meg-egyezik egy a bírói hullavizsgálatról 1885-ben kiadott utasítás is, mindezek azonban nem intézkednek a tetszhalottakra vagy haldoklókra vonatkozólag és nem jelölik meg közelebről az időpontot, hogy mennyi idővel a halál beállta után végzendő még a műtét. A rómaiaknál külön törvény rendelkezett el a terhes nő hulláján megejtendő császármetszés foganatosítását, ez az u. n. lex regia, melyet Numa Pompilius 715-ben Kr. e. hozott. Paulus Zaechiás híres római orvos egy a terhesség hetedik havában halálraítelt nőn megejtette a császármetszést, hogy ennek gyermeke megkeresztelhető legyen. Az 1749-iki sicíliai törvény értelmében az, aki az anya halála után a császármetszést elmulasztja, vagy annak kivitelében az orvost megakadályozza, közönséges *gyilkosnak* tekintessék és mint ilyen elítéltessek. Poroszországban az Allgemeines Landrecht 713. és 737. §-ai szerint: «Personen, die während ihrer Schwangerschaft und vor der Entbindung gestorben sind, dürfen nicht eher beerdigt werden, als bis wegen Rettung des im Mutterleibe befindlichen Kindes die erforderlichen Anstalten mit der nöthigen Vorsicht getroffen sind.» Végül az előadó részletesen felsorolja azon törvényeket, melyek a sectio cæsarea post mortem foganatosítását elrendelték. Érdekes, hogy manapság is szokásban van még, hogy a császármetszés útján született fiuknak «Cæser», a leányoknak meg «Cæsa» nevet adnak. (Cæsarum a cæso matris utero dictus.)

Nemzetközi Szemle.

— **A díjnok tragœdiája.** P. bécsi törvényszéki napidíjas mintegy 55 frtot sikkasztott bélyegekből. A tárgyalás során azzal védekezett, hogy igen nagy nyomorral küzd; 1 frt 20 kr. napidíjból kell nejét és gyermekét eltartania. Mellékkereset után nem nézhet, annyira elfoglalja hivatala. A kenyérre elsikkasztott pár forintnyi hiányt a napidíjasoknak kiosztandó állami segélyből vélte megtéríthetni, de csalódott, mert neki 3 nap hiányzott abból az időből, mely őt e segély elnyerésére képesítette volna.

A védő javaslatára a törvényszék pótkérdést intézett az esküdtekhez az iránt, vajon vádlott nem-e leküzdhetetlen kényszer alatt követte el a cselekményt. Az esküdtek a vádlottat 9 «igen»-nel 3 «nem» ellenében felmentették.

— **Goethe mint jogász.** Ezen czim alatt Goethe születésének 150. évfordulója alkalmából *Meisner* a Deutsche Juristen-Zeitung 16. számában cikket közöl, melyből a következőket átvesszük: Goethe 1765-ben 16 éves korában került a lipcei egyetemre és 1770-ben a strassburgi egyetemen folytatta jogi tanulmányait. Latin nyelven irt tudori dissertatiójának témája (de legislatoribus) az volt, hogy a törvényhozó köteles bizonyos kultust megállapítani, amelyet

ugy a papság, valamint a laikusok is követni tartoznának. E tekintetben Rousseau-nak a «du contrat social»-ban kifejtett eszméi feltűnő hasonlatosságot mutatnak a fiatal Goethe eszméivel. A strassburgi jogi karnak aggályai voltak ezen értekezés ellen ennek tartalma miatt és ez okból nem óhajtott annak közzétételét. Goethe ennek következtében 56 nyomtatott thesis alapján licentiatús-sá promoveáltatott, nem jogtudorrá, általában azonban doktornak czimezték. Az 53-ik thesisben (poenæ capitales non abrogandæ) Beccariával szemben ellenezte a halálbüntetés eltörlését és később is megmaradt ezen meggyőződésénél. Goethe felismerte az akkori jogi tanítási módszer alaphibáit és már Savigny előtt azt követelte, hogy a jog vezérlő eszméi széles történeti alapon világíttassanak meg és magyaráztassanak. Ennek megfelelőleg azt hangoztatta, hogy nem mindenre kiterjedő, lehetőleg részletekbe menő törvénykönyvek szükségese, hanem a törvényhozó tartozik leginkább csak az alaptételeket lehetőleg röviden és præcis formában formulázni. (Breves verbis, amplæ argumentis.) 22 éves korában, 1771 szeptember 3-án Frankfurtban letette Goethe az ügyvédi vizsgát és nyomban számos ügy átadása mellett megkezdte az ügyvédi gyakorlatot. Periratait őrzik a M. m. Frankfurt városának levéltárában. Ezek egyrészt a megszólításoknál feltüntetik az akkori irány barock és dagályos alakjait, másrészt azonban a lényegben, a tényállás előadásában és jogi megvilágításában világosak és határozottak, ügyesek és élénkek és idegen szavaktól majdnem teljesen mentesek. Lehetőleg kerüli a száraz üzleti irányt, helyenkint azonban igen drasztikus képekre és fordulatokra akad az ember. Goethe megelégedve arról, hogy rossz ügyet nem képvisel, az ügyek tárgyalásánál a legnagyobb buzgalommal védte ügyfeleit és élesen, sőt nyersen támadta az ellenfelet, illetőleg ennek képviselőjét, különösen akkor, amikor a tényállás elhomályosításának és elferdítésének szándékát vagy az ügy elhúzásának igyekezetét, általában processzális chikanet vélt észlelni. Goethe az ügyvédi hivatás előkelő felfogását érvényesítette a gyakorlatában. Különösen megvetette azt, hogy a tényállást megbízóinak érdekében kiszínezzék vagy tökéletlenül terjeszszék elő. A dolgok jogi megfigyelésénél mindig igyekezett oly felfogást érvényesíteni, amely az *anyagi* jognak, a jogi érzetnek és a gyakorlati értelemnek megfelel és ilyenkor mindig azt hangsúlyozta, hogy az emberek cselekedetei nem alkalmazkodnak merev definiciókhoz és distinctiókhoz. 1772-ben tavasztól szeptemberig Goethe Wetzlarban a bíróságnál mint gyakornok (Referendar) működött és akkor ismét Frankfurtban folytatta ügyvédi gyakorlatát addig, amíg 1775-ben Weimarba költözött. Ezzel jogászai tevékenysége véget ért. Végül megjegyzem, hogy a fiatal Goethét nem saját hajlama, hanem atyjának akarata terelte a jogi tanulmányokra. Ő a nyelveknek, a régészetnek és a történelemnek óhajtott magát szentelni és Göttingában, mely akkor a német egyetemek között az első helyet foglalta el, ezen szakokból egyetemi tanárságra készült. Atyja állhatatosan kívánta, hogy a jogot tanulmányozza, hogy ezáltal később szülővárosában hivatalhoz juthasson. Ekkor szükségtelennek tartották a jogtudományt és azzal érték be az emberek, hogy szárazon elsajátították a gyakorlatra legszükségesebb törvényismereteket. Goethének ez az előadási mód sehogysem tetszett, mert a tételes dolgok iránt nem volt érzéke és akarta, hogy minden, ha nem is értelmesen, mégis történetileg megmagyaráztassék (und wollte alles, wo nicht verständig, so doch historisch erklärt haben). Időnkint azonban a vele való foglalkozás közben növekedett Goethének érdeklődése a jogtudományért. 1770 augusztus hó 26-án a következőket írta Goethe Klettenberg kisasszonynak: «Die Jurisprudenz fängt an, mir sehr zu gefallen. So ist's doch mit allem, wie mit dem Merseburger Bier; das erstemal schaudert man, und hat man's eine Woche getrunken, so kann man's nicht mehr lassen.»

— **Ingyenes jogi tanácsadás.** A Deutsche Juristen-zeitung felveti a kérdést, vajon nem-e volna helyes, hogy az ügyvédek is kiírnák, hogy a hét bizonyos napján, meghatározott órában díjtalan rendeltést adnak szegényeknek, mint ez az orvosoknál van.

A nemzetközi bűnügyi és gyermekvédő kongresszusok tárgyalásairól szóló tudósítást a jövő héten közöljük.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kongresszusok. — Alapvető vizsga; kötelező gyakorlatok, kolloquium és adjunctusok az egyetemen. — Ellenjogok. *Dr. Almási Antal*tól. — *Törvénykezési Szemle:* A bizományi ügylet. *Dr. Hexner Gyula* lipótszentmiklósi ügyvédétől. — A kereskedelmi törvény szerint alakult szövetkezeteknek az 1898. évi XXIII. tcz. szerinti átalakulásáról és bejegyzéséről. *Dr. Ágoston Péter* veszprémi kir. törvényszéki aljegyzőétől. — Nemzetközi gyermekvédő kongresszus. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A nemzetközi bünyügyi kongresszus. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kongresszusok.

Mozgalmas hete volt a magyar jogászságnak; két kongresszust látott vendégül egyszerre.

A gyermekvédő kongresszus jogi szakosztálya a gyermekvédelemre vonatkozó legfontosabb kérdéseket tárgyalta, a viták jelentőségével arányban nem álló gyenge látogatottság mellett.

Ez a kongresszus vajmi kevésbé volt nemzetközinek mondható, mert néhány lelkes külföldi philantropon és jogászon kívül a kongresszus zömét hazai gyermekvédőink képezték.

Éppen ellenkező volt a helyzet a nemzetközi bünyügyi egylet gyűlésén, amelyen Európa legkitűnőbb büntető jogászaival találkozottak.

Rendszerint az ilyenmü kongresszusokon a külföldi vendégek számát messze túlhaladja a vendéglátó ország, illetve város közönsége, melynek természetesen leginkább van módjában a helyben tartott gyűléseket látogatni.

A büntetőügyi egyesület ez évi kongresszusán azonban a tagok jelentékeny része külföldi volt, míg a magyar jogász-közönség némi tartózkodással viseltetett.

Csak örvendünk, hogy a kormány érdeklődő figyelemmel kíséri a reformatori irányzatot, melynek hódító szelleme azokat is az egylet zászlója köré csoportosította, akik még nem sokkal ezelőtt a legorthodoxabb ellenzéket képezték emez eszmékkel szemben.

Habár a büntetőjogi egyesület a reformeszméket propagálja is, az ez évi gyűlés tárgyalásaiból is látható, hogy a radikális irányzatoktól a tagok zöme távol áll. A francziák, belgák és a németek jórésze megakadályoz minden oly határozatot, mely nem fokozatos haladást, hanem ugrást képezne.

Különben is tisztulnak az eszmék a büntetőjogi reformkérések terén. Az u. n. Sturm- und Drangperiode kezd foszladozni s képződik egész Európa vezérő kriminalistái közreműködésével egy irányzat, mely az összehordott kritikai anyagból a használható *egészszé* alkotja. Az encyklopedisták elvégezték munkájukat; most következnie kell Beccaria munkájának. —

A magyar jogászság pedig minden szerénységgel nélkül konstatálhatja, hogy éppenséggel nem áll a nagy tudományos mozgalmakon kívül és szakirodalma nem marad el a nyugot-európai irodalom mögött.

A külföld is mindinkább megismeri és elismeri tudományos működésünket és törvényhozási tevékenységünket. Nem a vendégnek a házigazdával szemben illendő és szokásos bókjaiból tudjuk ezt, hanem a komoly érdeklődésből, melylyel a francia, német, belga tudósok a velük közölt irodalmi termékeket fogadják, a kifejtett álláspontokat vitatják.

A kongresszus magyar szónokai méltóan képviselték Magyarországot a nagyszabású tudományos vitákban, és meg vagyunk róla győződve, hogy külföldi vendégeink is elismerik, hogy Magyarország hálás talaja a haladásnak, és ha a nemzetközi büntetőjogi egyesület vándorgyűléseivel eszméinek terjesztését ohajtotta elérni, úgy helyesen tette, hogy Magyarország fővárosát választotta VIII. nagygyűlésének helyéül.

Alapvető vizsga; kötelező gyakorlatok, kolloquiumok és adjunctusok az egyetemen.*

I.

A tervezet a most divó két alapvizsga helyett csak egyet ír elő, mely az indoklás szerint nem mint most, a tanév végén, hanem a harmadik félév végén volna leteendő.

Mindkét intézkedést hibásnak tartjuk.

A Thun-féle rendezés óta 1874-ig az egyetemen csak egy közbenső vizsga (az u. n. jogtörténeti államvizsga) volt. Ez utóbbi évben a jogtörténeti államvizsga megszüntetésével két alapvizsgát szerveztek; az első alapvizsga a második vagy harmadik, a második alapvizsga a negyedik vagy ötödik félév végén volt leteendő. Minthogy azonban azok, kik az alapvizsgálatot a harmadik, illetve az ötödik félév végére halasztották, a vizsgára készülés folytán a második, illetve harmadik évben hallgatni szokott tárgyakat elhanyagolták, 1880-ban rendelet kelt, mely szerint az első alapvizsgálat az első év végén vagy a második kezdetén, a második alapvizsgálat pedig a második év végén vagy a harmadik kezdetén teendő le, hogy így a négy utolsó félév ama tudományok tanulására maradjon, melyek a két alapvizsgának nem tárgyai.

A tervezet reformja most abban áll, hogy a Thun-féle és az 1874-iki rendezés gyenge oldalait kombinálja: egy közbenső vizsgát állít ismét vissza, mint a Thun-féle rendszer, de ezt az egy vizsgát a tanév közepére teszi, mint az 1874-iki rendezés.

A tanév közepére állított vizsgálat az eredményes tanítás akadálya. A legtöbb tantárgy előadására ugyanis egy félév nem elegendő. A két félévre terjedő tantárgynál pedig kívánatos, hogy a kezdő előadás a téli, a folytatásos a nyári félévre essék, ne pedig megfordítva. Mert az új hallgatók tulnyomó többsége a téli félév kezdetén iratkozik be, kik akkor kezdeni kívánják a tantárgyat, nem folytatni. Mert továbbá a nagy vakációk a nyári félév utánra esnek, ekkora szünetet pedig a tantárgy előadása közben tartani nem lehet. Már pedig, ha a téli félév kezdetén kezdjük az egész évre terjedő előadásokat és a harmadik félév végére esik a vizsga: akkor a másodéves hallgatók legnagyobb része a második év első felének előadásaitól (amennyiben az alapvizsgálat tárgyaira nem vonatkoznak) távol fog maradni. Ez pedig annyi, mint a második év eredményének elvesztése.

Hozzájárul egy lélektani momentum. A tanulók hanyagabb része nem igen készül az első évben oly tantárgyakból,

* Részlet a budapesti egyetem jogi karának felterjesztéséből.

Clusius

melyekből a vizsgát csak a második év folyamán kell tennie. A mi a nagy vakáción tul esik, annak gondjait a vakációk utánra szereti hagyni. A vakációk alatt úgy se tanul, a vizsgára készülést pedig több mint két hónappal megszakítani nem ajánlatos. Mindennek pedig a tanulók gyengébb részénél az lesz a következtetése, hogy az alapvizsga tárgyaival, melyek most egy-egy évig kötik le, ezentul, midőn három félév lesz rendelkezésére, csak egy félévig, t. i. a második év első felében fog foglalkozni.

De a három félév nem is elegendő arra, hogy a tervbe vett vizsgát tárgyait megtanulhassa. Mert ha Nagyméltóságod az alapvizsgát tárgyainak — mint a t. t. indokolásában olvassuk — a jogtörténeten kívül az egész római jog tanulmányát (tehát nemcsak ez institutiókat, melyek most az első vizsga tárgyát képezik, hanem az u. n. pandectákat is), továbbá az egyházjogot is szánja: akkor két nagy studiummal (pandekták és egyházjog) szaporodik e vizsga anyaga, pedig a megelőző tanulmány ideje csak egy félévvel több mint eddig volt. Nem várható tehát, hogy aránylag kevesebb tanulmányi idő után az elkészültség jobb vagy csak olyan is legyen, mint eddig volt.

A tervezet megokolása azzal magyarázza a vizsgának a harmadik félévre áttételét, hogy az egész tanfolyam hét félévre lévén tervezve, a vizsgát is elébbre kell helyezni azért, hogy az alapvizsgát után még négy félév maradjon az államvizsgát tárgyainak. Ez az ok elesik, ha a quadrienniumot, úgy mint fentebb ajánlottuk, fen méltóztatik tartani.

II.

Gyakorlatokat és kolloquiumokat most is tartunk egyetemünkön. Tanrendünkben minden évben hirdelve vannak exegetikumok a római jogból, kezdő practikumok az institutionisták, haladó practikumok a pandektisták számára, döntvénymegbeszélések a magyar magánjogból, büntető jogi semináriumok és practikumok, jogbölcséleti, összehasonlító jogtudományi, nemzetgazdasági és politikai seminariumok, emellett minden tárgyból egész éven keresztül folynak a kolloquiumok.

A törvénytervezet e gyakorlatokat és kolloquiumokat kötelezőkké akarja tenni oly értelemben, hogy az államvizsgára (és mint az indokolásból látjuk az alapvizsgálatra is) csak az bocsáttassék, ki a vizsgát tárgyaiból tartott gyakorlatokban sikerrel részt vett.

Ez az intézkedés egyetemünk jogi karán mindaddig, míg a hallgatóság oly tömeges, mint most, egyszerűen keresztülvihetetlen.

A gyakorlatok, melyeket nálunk is, más egyetemek jogi karain is tartanak, három osztályba sorakoznak: semináriumok, practikumok, exegetikumok.

A semináriumi gyakorlatok abban állanak, hogy egyes hallgatók az illető tantárgy köréből vett valamely tudományos kérdéstről a szaktanár vezetése és a semináriumi könyvtár felhasználása mellett értekezéseket készítenek, melyeket írásban nyújtanak be vagy szóval adnak elő a seminárium többi hallgatói előtt, kik azt a szaktanár vezetése mellett megbeszélés tárgyává teszik.

A practikumok célja a tételes jog szabályainak gyakorlati alkalmazása valamely jogesetre. Berendezése a vezető tanár módszere szerint különböző. A tanár maga adhatja elő a jogesetet és annak megoldását, úgy hogy a hallgatók részvétele csak közbevetett kérdésekre vagy azokra adott feleletekre szorítkozik; vagy a jogeset előadását, valamint a status causae et contraversiae felvetését és megoldását többé-kevésbé vagy egészen is a hallgatóságra bízhatja; vagy közvetlen bírói tárgyalás alakjában játszathatja le a jogesetet, midőn is a hallgatók egy része mint ügyfelek és bírák vesz részt a tárgyalásban. Emellett előzetesen vagy utólagosan a

jogeset írásbeli kidolgozása is szokásos, mely dolgozatokat a vezető tanár átolvas és kijavít.

Az exegetikumok valamely forrásszöveg értelmező előadásában állanak.

Mind e gyakorlatok, mint említettük, évek óta otthonosak karunkon, hallgatóságuk az ifjuság javából alakul és a taneredmény — amennyiben ellenőrizhető — kielégítőnek mutatkozik.

Ha azonban a mai állapot mellett is azt kérdezné valaki a vezető tanártól: meg tudja-e mondani, hogy e gyakorlatok minden egyes hallgatója sikerrel vett-e bennök részt? — erre nem tudna megfelelni. A tanár ma megismerkedik többé-kevésbé azon hallgatók képességével, kik a semináriumban vagy practikumban felszólalnak, előadást tartanak vagy dolgozatot készítenek; ez a gyakorlatokra beiratkozott hallgatóság kisebbsége, az összes jogászfijuságnak pedig csekély része. A többiek, kik önként nem jelentkeznek ily activ részvételre, vagy kikre az idő rövidsége miatt nem kerül rá a sor, ma is csak pusztán hallgatói e kollégiumoknak és merítenek-e belőlük és mennyi hasznot, ellenőrizhetetlen.

Már most milyen lenne az állapot, ha e gyakorlatokba az összes hallgatóságot beparancsolnák.

Két-, három-, sőt négyszáz résztvevővel ily gyakorlatokat tartani nem lehet; pedig ne feledjük, hogy ma 600—1000 hallgatóból álló kollégiumaink is vannak. Ha tehát minden hallgatónak a vizsgát előfeltételeként ily gyakorlatban részt kell vennie; legfeljebb tömegesebb publikum előtt szólalna meg az a 20—30 fiatal ember, ki ma is active vesz részt a gyakorlatokban. A többi mégis csak holt tömeg lesz, melynek «siker részvételére» e semináriumra szánható heti 2—3 órában se idő, se alkalom, sőt mint minden kedve nélkül beparancsolt tömeg, csak akadályára lesz az igazán ügybuzgók eredményes működésének.

A tömeg legyőzésére a törvénytervezet adjunctusok alkalmazását veszi kilátásba. Nem tudunk róla, hogy a szellemi életet buvárló tudományok körében, melybe pedig a mi tudományunk is tartozik, ily adjunctusokat már eredménnyel alkalmaztak volna és nem is hisszük, hogy itt sikerrel alkalmazhatók. Ily kezdő segédek jó szolgálatot tehetnek a technikán, az orvosi fakultáson, ahol a szemmel látható és kézzel fogható tárgyak és alakok demonstrációjából áll a feladat nagy része. A mi tudományunknak tárgya nem ily érzékbe ötlő. Kezdő demonstrátorok itt több kárt tennének, mint hasznot; gyakorlatok vezetésére pedig éppen képtelenek. Mert könnyen érthető, hogy semináriumok, practikumok, exegetikumok vezetése sok tekintetben még a rendszeres tanelőadásnál is nehezebb feladat, melyre kezdő embert alkalmazni nem lehet.

Nem kevésbé keresztülvihetetlen — a mi jogi karunkon és a tömeges látogatás mellett — a kötelező kolloquium intézménye, melyet a tervezet célba vesz.

Egyes főkollégiumokból a félévenként kolloquálók száma már ma is 100—200. Ez türehtetlen teher, mely egyes legjelesebb tanáraink idejét és munkaerejét már ma is hozzájuk méltóbb egyéb tudományos munkálkodás rovására leköti. Ha már most Nagyméltóságod ily kolloquiumot minden hallgatóra nézve kötelezőleg szab elő, még pedig úgy, hogy ezek egyuttal az első év végén kieső alapvizsgálatot is pótolják — akkor kétszeresen súlyos lesz a kolloquálás terhe: először mennyiségileg, mert két-háromszor annyi kolloquiumot kell tartani, mint ez idő szerint, másodszor minőségileg, mert csak beható kolloquium végezhetné eredményesen azt a funkciót, mely eddig az első alapvizsgának jutott, hogy t. i. az első éves jogászok a szokatlan tanszabadsággal vissza ne éljenek.

Az első tekintetben, t. i. a mennyiség legyőzésére a tervezet ugyancsak adjunctusok alkalmazását veszi kilátásba. Amde könnyű belátni, hogy az eredmény minősége szempontjából e segítséghez csak igen kivételesen lehetne folya-

modni. Mert honnan vennék magukat az ilyen adjunctusok? A haladottabb joghallgatók, a szigorlók, esetleg a magántanárok sorából (ha ugyan van magántanár az illető tárgyból, pedig egyes tárgyakból, pl. a jogtörténetből még sohasem akadt magántanár). Ily kezdő emberekre bízni a vizsgapótló kolloquium megtartását és önálló megbíráását, csak ritkán igazolható experimentum. De ha ez kivételesen lehetséges lesz is és az adjunctus önállóan fogja ellátni a kolloquiumot, osztani a bizonyítványokat, ellátni a klassifikációt — ez veszedelmesen félre fogja csavarni a viszonyt hallgató és tanár között. Mert ahol a tanári és a vizsgáló functio más-más kézben van, ott a tanulók zöme igen érthetően mindig inkább a vizsgáló felfogását és sajátosságait fogja tanulmányozni, mint a tanárét. A kolloquiumokat fogja hát látogatni, nem az előadást. Ezért a tanár, ki sulyát és az ifjúságra való tudományos befolyását elvesztene nem akarja, már ez oknál fogva sem fogja a kolloquiumot az adjunctusra bízhatni. A kötelező kolloquium tehát mégis csak szükségessé tenné, hogy a tanár maga végezze vagy legalább személyes jelenlétével ellenőrizze az összes kolloquiumokat, ami a mai tömegnél physikailag lehetetlen. És ha lehető is, a kolloquiumok elnevezése alatt a vizsgálatok száma (mert elvégre a kolloquium sem egyéb, mint egy tárgyból való vizsga) mesésre növekednék. Ilyképen pedig e reformjavaslat, melynek egyik főindoka az, hogy a budapesti egyetem állítólag nem annyira tanító, mint vizsgáló egyetem — igazában még csak megteremtene a bajt, melyet orvosolni óhajt.

Ellenjogok.

I.

Az anyagi jogi kifogások agyonírt tanában, Becker alapvető észleletei daczára, egy lépéssel sem haladt előre a kérdés legújabb monografistája Friedenthal (Einwendung und Einrede) sem, ő is, mint az eddigiek mind, az alperes és felperes közötti viszonyt nézi ott, hol tulajdonképpen az anyagilag jogosult és kötelezett, az adós és hitelezőre kellene tekintenie.

Az uralkodó felfogás szerint ugyanis a perjogi kifogás alperes azon tényállítása, mely a kereseti alap helyességére való tekintet nélkül valósága esetén, magában véve is elégséges arra, hogy felperes keresetével visszautasítsák. (Friedenthal: i. m. 26. l. Plósz: Váltójog III. kiadás. 455.) Ezzel szemben a «szorosabb értelemben vett» anyagi kifogások oly tények vagy jogok volnának, melyek alperesnek jogosultságot adnak, hogy elmarasztaltatását kizárhassa. (Plósz: i. m. 456. l.) Vagyis: a perjogi és anyagi kifogások között csupán tényállásbeli különbség forogna fen, joghatása mindkettőnek egy volna: felperes keresetének visszautasítása.

Nem magyaráz meg e felfogás egyet s tévesen magyaráz egy másikat. Nem magyarázza meg a különbséget az anyagi és a perjogi kifogások szerepe között a perben. Mig ugyanis az anyagi jogi kifogást a perben okvetlenül alperesnek kell felhoznia (Motiwe zum B. G. B. I. k. 359. l. Fischer: Recht und Rechtsschutz 107. l.), addig a perjogi kifogást a bíró akkor is köteles figyelembe venni, ha az felperes előadásából makacsság esetén, vagy beismerésből érdemleges tárgyalásban válik világossá. Rendesen ezen, az elévülésnél néha felvetett kérdést, könnyedén erkölcsi indokokkal magyarázzák, melyek azonban a megtámadás, beszámítás, kezes előperlési joga, a megtartási jog, és a többi anyagi jogi kifogásnál kérdésbe sem jöhetnek s így semmiképpen sem világosítják meg azt. Maradna a célszerűség, de vajon nem-e különös, hogy éppen csak az anyagi alappal bíró kifogásoknál célszerű alperes személyes közreműködése? Különben mindezen magyarázati kísérletre éppen csak akkor szorulunk, ha magában a jogrendszerben nem birunk oly törvényszerűségre akadni, mely bennünket, kérdésünkön végigvezet.

E törvényszerűségről egyet már előre is állithatunk: perjogi alapon az anyagi és perjogi kifogások közti különbséget meg nem magyarázhatjuk. A perben az anyagi kifogás is csupán mint valódi, a per nyelvén szólva, bebizonyított tényállítás szerepel, vagyis tisztán a per szempontjából nincs ok arra, hogy az anyagi és a perjogi kifogások között, mint tényállítások között, különbséget tegyünk. Ha az anyagi kifogás a perben tényállítás és csak az, miért nem ismerhető be, hiszen az 1868. évi LIV. tcz. 158. §-a szerint *minden* ténybeli állítás valónak tartatik, melyet az ellenfél beismer? Abból, hogy az alperesnek az anyagi kifogásnál subjectiv joga van a felperes elutasítására, az említett különbség semmi esetre sem következik. Elsősorban ugyanis, ha nagyon erőszakoljuk a dolgot, ezen subjectiv jog az 1869: IV. tcz. 19. §. és a bírói felelősségről szóló törvény által alperest a perjogi kifogásnál is illeti. Ettől eltekintve azonban, be nem látható, hogy ott, ahol alperesnek subjectiv joga, tehát sokkal erősebb fegyvere áll rendelkezésre felperessel szemben, a bíróság sokkal kevesebbet tehessen érte, mint ott, ahol e fegyver hiányzik. A perjogi éppen úgy mint az anyagi jogi kifogásnál felperes makacssági előadása vagy beismerése, a bíróság rendelkezésére bocsátja az alperes védelmére szükséges adatokat, a bíróság tehát nem vétene a tárgyalási elvvel szemben, ha egyik esetben éppen úgy, mint a másikban, ez adatokat fel is használná. Mégis az anyagi kifogásnál a bíró elüti alperest e védekezési eszköztől, a perjoginál nem s mindezt csak azért, mert alperesnek az anyagi jogi kifogásnál az általános szabályokon kívül, még külön biztosított erősebb subjectiv joga is van e védelemre. Sem logikus, sem igazságos, sem célszerű magyarázat!

Az uralkodó felfogás tehát nem is veti fel az anyagi kifogás perbeli szerepének kérdését, rossz teoriát sem nyernünk benne róluk. Teljesen téves képet kell különben hogy adjon az egész kérdéstről már azért is, mert ha az anyagi kifogás csakugyan alperes védekezési eszköze, úgy kizárólag a perben érvényesíthető. (Friedenthal: i. m. 62. Fischer: i. m. 107.) E nézetet vallják is a németek, annak daczára, hogy az oly pontosan szövegezett német polgári törvénykönyv sehol egy betűvel sem említi e kérdésben a pert, s hogy ennek legelemibb consequentiái a gyakorlati élet legfontosabb követelményeivel kiegyenlíthetetlen ellentétbe sodornak. Vegyük csak azon eseteket, melyeket a német törvénykönyv «Einrede»-nek nevez! Teljesen lehetetlen, hogy a visszatartási jog (német törvénykönyv 273.), az exceptio non adimpleti contractus (320—21), a kezes előperlési joga (771) alapján a szolgáltatás csupán a perben legyen hatályosan megtagadható. Képzeljük csak el, mit jelent ez! Vevő nem akar fizetni (kereskedelmi törvény 335.), eladó megtagadja az áru átadását, — de minthogy a per még nem folyik, a megtagadásnak hatása nincs, az őt fel nem menti sem a késedelmi kamat, sem a kötbér, sem a nagyobbodott felelősség alól. Ha a vétel fix volt, vagy kereskedelmi vételnél a vevő elállhat, szóval eladó gyakorolhatja ugyan a maga megtartási jogát, de ez ránézve oly rendkívül terhelő következményekkel jár, hogy ugyancsak ovakodni fog tőle. Minthogy tehát az eddig jelzett anyagi kifogásoknál, azok felhozatala az adós részéről és csak ez képezi kétségtelenül a joghatásukat előidéző tény, minthogy a jogi tények az egyes taxative a forrásokban felsorolt kivételektől eltekintve, nem hatnak vissza (Krainz: System I. k. 233. Becker: Pandecten III. k. 3. l.), az anyagi kifogások perenkívüli, időelőtti felhozatala, a szolgáltatás jogtalan megtagadásának volna tekintendő, ha azok tényleg csupán a perben érvényesíthetők. A perrel meg volna ugyan az anyagi kifogás érvényesíthetőségének feltétele, de egyuttal rendszerint az érvényesítő számára a késedelem következményei is. Nyilvánvaló, hogy a törvény valamilyen subjectiv jog; gyakorlásához rendszerint és elvileg ilyen terhelő következményeket nem

fűzhet, hiszen ekkor e jog csak papíron létezik, ha tenné pedig, úgy bizonyára igen erősen hangsúlyozott tételben ezt világosan ki is fogja mondani. Semmiesetre sem interpretálhatjuk törvényeinkbe ezen óriási megszorítást, az anyagi kifogások gyakorlati elejtését, minden pozitív alap nélkül, pusztán azért, mert a római jog annak idején talán úgy tartotta.

Az anyagi kifogás nem anyagi perjogi, de tisztán magánjogi, a peren kívül is fontos szerepet játszó, subjectív jog, vagy pedig csak a papíron létező fogalom.

Még sokkal inkább válik ez világossá az anyagi kifogások azon osztályánál, melynél az érvényesítés visszahat (megtámadás, beszámítás). Ugyancsak furcsa azt mondanunk, ahogy pedig teszszük, hogy ezek felhozatala joghatálylallyal kizárólag a perben történhetik, vagyis hogy a vevő el van zárva a beszámítástól, míg eladó őt késedelembe nem ejtette, esetleg el nem állt a vételtől (kereskedelmi törvény 350.), őt perköltségek fizetésére kötelembbe nem sodorta, s hogy mindezen hatások mintegy varázsütésre eltűnnek, ha és mert az eladó vevőt beperelte. Ez a perek oly felesleges megszorítása, hiszen az adós vevőt valósággal kényszerítjük e perre, sőt éppen ezért, mert alperes a perre okot nem szolgáltatott, (sommás eljárás 111.) felperes oly költség-megterhelése, melyet elismernünk és pedig arra vonatkozó külön jogtétel nélkül elismernünk képtelenség.

Az anyagi kifogásokról uralkodó tan tehát nem magyarázza meg, mi szerepük van azoknak a perben, nem ismeri fel, hogy azok nem az alperes, hanem az adós védelmi eszközei hitelezőjével szemben, hogy tehát felhozataluk nem csupán a marasztaló ítéletet, hanem az anyagi késedelmet és az azzal járó összes terhes következményeket is kell, hogy távol tartsa. Nem látja végre azt, hogy az érvényesítés, mint az anyagi jogi terhes következmények elhárítását okozó jogi tény, egyes kivételektől eltekintve, csak ex nunc hat, hogy tehát okvetlenül szükséges gyakorlati okokból a perenkívüli érvényesítés hatását is felvennünk. Hogy az anyagi kifogás a késedelmet is elhárítja, az époly nyilván magánjogi jelenség, mint az, hogy e hatás csupán felhozatalától fogva áll be, s így perenkívüli is lehetséges, az anyagi kifogás perbeli szerepéről pedig legalább is azt igyekeztünk kimutatni, hogy nem perjogi jelenség. Lássuk, fog-e sikerülnünk az anyagi kifogások tanát tisztán magánjogi alapon — legalább nagyból — vázolnunk!

(Folyt. köv.)

Dr. Almási Antal.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bizományi ügylet

az új német és a magyar kereskedelmi törvényre való tekintettel.

Hogy a definitio milykép nem a törvénybe való, ennek legvilágosabb példája kereskedelmi törvényünk 368. §-a.

«A kereskedelmi ügylet megkötése bizománynak tekintetik (?) ha (?) ezt valaki megbízásból saját nevében, de más (a megbízó) részére eszközli.»

A kereskedelmi ügylet — jól megjegyzendő «megkötése» — bizomány, minek folytán a kereskedelmi törvény 258., 259. és 260. §-aiban foglalt kereskedelmi ügyletek «önmagukban» bizomány nem lehetnek, lévén ez csak létrejöttüknek bizonyos módja. Már pedig a kereskedelmi ügyletek létrejöttük körül sem a törvényben, sem a forgalomban valami «különös mód» sem érvényesülést, sem pedig kifejezést nem nyer.

Ezen szempontból érdekes volna megtudni, hogy mi indította a magyar törvényhozót e meghatározás felvételére, annál is inkább, mert a mintában, a régi német kereskedelmi

törvény 368. §-ában nem a «bizomány», de csakis a «bizománys» nyert meghatározást:

«Commissionär ist derjenige, welcher gewerbemässig im eigenen Namen für Rechnung eines Auftraggebers — Committenten — Handelsgeschäfte schliesst.»

A gyakorlat megérlelé a németeknél is azon meggyőződést, hogy még ezen definitio sem megfelelő és pedig kettős szempontból nem:

1. Nem a kereskedelmi ügyletnek más részére való megkötése a posteriori teszi a bizományost azzá, hanem ő e jelleggel már előzőleg az ügylet megkötése előtt is bír és már abban az ügyletet megkötötte, sőt ennek megkötése előtt már a bizományi kötelemben állott.

2. A régi törvény azt, akinek részére az ügyletet megkötötte, expressis verbis mandator, Auftraggeber-nek nevezte, minek következtében a bizományi ügyletek körül mindazon esetekre, melyekről a kereskedelmi törvény nem intézkedett, a polgári törvénykönyvnek a «megbízás» fejezete alá tartozó rendelkezéseit — perijogilag az actio mandati directa és contrariát — kellett alkalmazni; pedig a kereskedelmi forgalommal össze nem fért, hogy az «képviselőnek tekintessék, ki senki képét nem viseli, ki a törvény értelmében éppen saját nevében jár el, ép úgy azzal szemben, kivel az ügyletet megköti, mint azzal szemben is, «kinek részére» azt köti».

Egyszóval az új német kereskedelmi törvény mellözi a directívát, vajon ott, ahol nem rendelkezik, a polgári törvénynek a mandatum vagy a l. c. operarum vagy pedig egyéb rendelkezései alkalmaztassanak. Ez okból a régi, fent idézett szakaszt ekképen módosítja:

«Commissionär ist, wer es gewerbemässig übernimmt Waren oder Werthpapiere für Rechnung eines Anderen (des Committenten) in eigenem Namen zu kaufen oder zu verkaufen.»

A most idézett szövegből ismét kihagyattak a code de Commerce 91. cikkében foglalt rendelkezésekből: «Le commissionnaire est celui qui agit en son propre nom, ou sous un nom social pour le compte d'un commettant», ezen szavak: «ou sous un nom social», mivel a cég azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja, s melyet aláírásul használ, feleslegesnek találtatott a törvénybe felvenni, hogy a bizománys az ügyletet saját vagy cége nevében köteles megkötni. Ily rendelkezést nem tartanék feleslegesnek, mivel a fent idézett német és a magyar kereskedelmi törvény 368. §-a olykép is értelmezhető, hogy bizománys csak az lehet, aki éppen saját nevében — e szavakat nyelvtani értelmökben véve — ügyleteket köthet. Gondoljunk csak a társas cégekre.

Másrészt szem előtt tartandó a nem kevésbé fontos helyettesítési kérdés, melyről a kereskedelmi törvény egyáltalában nem intézkedik. Legyen a bizomány akár «mandatum», akár pedig l. c. operarum, az ez irányban mit sem változtat, a bizománys magát mással rendszerint az ügylet effectuálásánál nem helyettesítheti, az ügyellatást másra nem hagyhatja.

Mily szabályok alkalmazandók tehát, ha a bizománys pl. valamely részvénytársaság? A ki általi ügyellatást tartozik a kommitens részére megtörténni elfogadni. Itt a bizomány visszavonásának kérdése, stb.

Mindezen kérdéseken könnyítenék azzal, ha a törvény világosan kiemelné, hogy bizománys «kereskedelmi cég» is lehet.

Az új kereskedelmi törvény fentidézett szakaszából az is ötlük nyomban szemünkbe, hogy a bizomány tárgya innentul nem az összes kereskedelmi ügyletek, hanem csakis áruknak és értékpapiroknak vétele és eladása leendő, minek következtében a III. könyv 3. fejezete csakis a vételi és eladási bizomány fogalmi körébe eső intézkedéseket tartalmaz

és ezek közül figyelembeveendő éppen a limitált eladás körüli ujtás.

Kereskedelmi törvényünk 370. §-a s a régi német kereskedelmi törvény 363. és 364. §-ai értelmében a megbízó a limiton aluli eladást vissza nem utasíthatja és legfeljebb az árkülönbözet megtérítésére van igénye, de csakis akkor, amennyiben a bizományos nem igazolhatja, hogy az eladás a kijelölt áron nem volt eszközölhető s hogy a teljesített eladás által a megbízót kártól óvta meg; inntul a megbízó nem lesz kénytelen magát e bizonyítási eljárásnak kitenni, hanem az ellátási értesítés vétele után haladéktalanul — különben az eladás ratifikálnak tekintetnek — az ügylet vissza-utasítására jogosult, hacsak a bizományos az ellátási értesítéssel egyidejűleg az árkülönbözet fedezésére késznek nem ajánlkozik.

Ezekből kitűnik, hogy az eddig csak a vételi bizomány körül alkalmazott elvek inntul az eladásra is kiterjesztettek.

Az új kereskedelmi törvény ugyancsak nem rendelkezik a limito többi nemeiről, melyek az áralakulásra közvetlen befolyással bírnak, mint pl. a többi közt, hogy a göngysuly tiszta sulynak tekintessék. A jogosulatlan hitelezés tárgyában az eddigi (kereskedelmi törvény 375. §.) intézkedések fentartattak.

A bizományi ügylet megkülönböztető jellege és természeteszerű indoka, hogy a kereskedő (megbízó) saját neve alatt szerződő félként szerepelni nem kíván, a piacra saját áruja mellé eladót, illetve saját pénzével vevőt küld, kit mi «bizományosnak» nevezünk. Mi természetesebb, mint az, hogy az áru tulajdonosának joga van megtudni az odaállított pseudo-eladótól, hogy kinek adta el áruját, illetve a pseudo-vevőtől, hogy kinek adta oda pénzét? Ennek dacára az új kereskedelmi törvény továbbra is és legnagyobbbrészt a kereskedelem központjában levő bizományost, de nem a peripherian levő megbízót védvén, jövőre sem kötelezi a bizományost a vele szerződött fél megnevezésére, egészen tettségére bizván, hogyha risikót lát, nevezzen, ha pedig olyat nem lát, hallgathasson, amennyiben kereskedelmi törvényünk 381. §-ának végpontjában foglalt intézkedések anyagilag a jövőre is fentartattak, azonban a következő, mint mondom, a bizományosnak kedvező módosítás, mely a gyakorlatban tetemes akadályokkal járand.

Az eddigi jog szerint a tőzsdei és piaci árral bíró és ezekkel nem bíró áruk közötti különbség továbbra is fentartatott. Mindkettőnél a bizományos kétségtelen joga a propriálást eleve megtiltani, s amennyiben ez nem történt, a tőzsdei és piaci áruknál a bizományosnak feltétlen jogában áll propriálni, holott a többi áruknál e joga nincsen; viszont, míg az eddigi jog szerint, a mennyiben a bizományos a bizomány teljesítését tárgyzó tudósítással egyidejűleg vevő vagy eladóként egy harmadik személyt meg nem nevez, jogában állott a megbízónak (keresk. törv. 381. §. végpont) a bizományost vevőnek, illetőleg eladónak tekinteni, az új német kereskedelmi törvény 405. §-ában a megbízót e jogtól megfosztja, rendelkezvén, hogy amennyiben a bizományos az ügyellatást jelenti, anélkül, hogy kifejezetten magát önszerződőnek megjelölne, ez oly nyilatkozatnak veendő, hogy az ügylet egy harmadik személylyel a megbízó részére kötöttet. Ez esetre alkalmazandó ugyanezen törvény 384. §-ának végpontja, mely szerint az ügylet teljesítéseért a bizományos felel.

A bizományosnak közvetlen belépése az ügyletbe tehát az új törvény szerint a megbízónak kifejezetten bejelentendő és a harmadik személyt megnevezni köteles nem lévén, a bizományos, ha ugyanazon nemű és fajú árura egyidejűleg vételi és eladási bizományt kap, ezeket egyidejűleg teljesítve mindkét megbízóval szemben, ugyanazon árura nézve ellentétes irányban válik felelőssé. Felelős mint vevő és felelős mint eladó is.

Tőzsdei vagy piaci árral bíró papiroknál az önszerződő bizományos által az eddigi jog szerint (keresk. törv. 381. §.) igazolandó, hogy a megbízás teljesítésekor jegyzett árt megtartotta. Az új német kereskedelmi törvény praecise meghatározza az időpontot, melyben a megbízás teljesítettnek tekintendő:

«Als Zeit der Ausführung gilt der Zeitpunkt, in welchem der Commissionär die Anzeige von der Ausführung zur Absendung an den Committenten abgegeben hat.» Sőt mi több, az önszerződő bizományos a hivatalosan megállapított napi árnál hátrányosabbat egyáltalában fel nem számíthat, úgy nemkülönbön más bizományos sem, ha a bizományt a tőzsde vagy piacz tartama alatt teljesítette, azonban az ellátási értesítést csak a zárlat után küldte volna.

Az ellátási értesítés elküldésének időpontja természetesen irrelevans, ha rendelet szerint a bizomány első, közép- vagy utolsó ár szerint teljesítendő.

Az eddigi jog szerint (keresk. törv. 371. §.) az eladási bizománynál a bizományosra az áru megvizsgálása, bizonyítékok biztosítása, stb. tárgyában hárított kötelesség a fent előadottakból folyólag ugyancsak a megbízót a vételi bizománynál is terheli, ha az ügylet mindkét félre nézve kereskedelmi ügyletet képez.

Végre a nem perfectuált ügylet utáni provisio tekintetében is érdekes változás észlelhető. Az eddigi jog szerint (keresk. törv. 377. §.) csakis nem foganatosított eladási bizománynál járt provisio és csak az esetben, ha az ügylet a bizományos hibáján kívül nem volt foganatosítható; inntul az (új német keresk. törv. 396. §.) mind a vételi, mind az eladási bizománynál lesz követelhető, de csak az esetre, ha az ügylet határozottan a megbízó személyében rejő okból meghiúsult.

Dr. Hexner Gyula,
liptószentmiklósi h. ügyvéd.

A kereskedelmi törvény szerint alakult szövetkezeteknek az 1898. évi XXIII. tcz. szerinti átalakulásáról és bejegyzéséről.

Az 1898. évi XXIII. tcz. még sokkal újabb, semhogy alkalmazása tekintetében a gyakorlat már megállapodott volna s innen van, hogy úgy a felek, mint a bíróságok, nemkülönbön pedig a közlőrl érdekelt országos központi hitel-szövetkezet a legkülönbözőbb módon magyarázzák egyes szakaszait.

Ilyen magyarázatbeli eltérés mutatkozik mindjárt a 2. §-nál, mely szerint az 1898. évi XXIII. tcz. hatálya alá eső gazdasági és ipari hitelszövetkezet csakis közigazgatási hatóság, nyilvános testület (gazdasági egylet, kereskedelmi és iparkamara, ipartestület), vagy az országos központi hitel-szövetkezet közreműködésével alakulhat.

E szakaszt egyesek s ha nem csalódom az országos központi hitelszövetkezet igazgatósága is úgy magyarázzák, hogy ez intézkedés csak ujonnan keletkező szövetkezetekre nyer alkalmazást, ellenben a kereskedelmi törvény szerint megalakult fenálló és az 1898. évi XXIII. tcz. 46. §-a szerint átalakult szövetkezetekre nem.

Ha ezen vitában a törvényt vesszük egyedül döntő forrásul, nem fogjuk a vitát eldönthetni, mivel e pontra nézve nem elég világos. A 46. §. ugyanis a már létezett s az új törvény szerint átalakulni szándékozó szövetkezetek ezen átalakulására nézve csak annyit mond, hogy ezeknek jogukban áll az illetékes cégjegyzékbírósnál bejelenteni, hogy ezentul az új törvény szerint kívánnak működni. Tekintve már most azt, hogy az átalakulás elhatározása a közgyűlés feladata, a 2. §. pedig éppen az átalakulást vagy alakulást elhatározó közgyűlésre vonatkozik, ami e §-nak az 5. és 6. §-hoz való viszonyából és abból tűnik ki, hogy a közreműködés a közgyűlésen való részvétel által is történik,

a 46. §. azon kitétele, hogy *bejelenthetik*, tulajdonképpen csak annyit jelent, hogy bejelenteni tartoznak a megtörtént átalakulást, de e vitában döntő szerepet nem játszik.

Nehezíti a kérdés eldöntését még az is, hogy a 2. §. nem *alapításról*, hanem *alakulásról* szól, tehát az alapítás e szóban éppugy befoglaltatik, mint az átalakulás.

Akik a 2. §. ezen magyarázatához ragaszkodnak, felhozzák még, hogy a közigazgatási hatóság, testület vagy az országos központi hitelszövetkezet kiküldöttjének közreműködése nincs kimerítve azzal, ami a 2. §-ban foglaltatik, hogy t. i. a hatóság közreműködése annak ellenőrzésére terjed ki, hogy a szövetkezet megalakulásakor a jelen törvénynek rendelkezései megtartassanak, hanem arra is kiterjed, hogy megítéljék, vajon szükséges-e a szövetkezet alakítása és megvannak-e az eredményes szövetkezeti működés feltételei; nemkülönben arra is, hogy e szövetkezetek közül minden önző érdek mellőztessék.*

Ezen okok pedig úgy az ujonnan keletkező, mint az átalakuló szövetkezeteknél fenforognak. De különben is szorosabb ellenőrzés alá helyezendők e szövetkezetek, mert amennyiben az országos központi hitelszövetkezet tagjaivá lesznek, részükre tetemes előnyök vannak a 47. §-ban biztosítva; már pedig amennyiben egyszer átalakultak a jelen törvénynek megfelelően, ilyen ellenőrzés már nem eszközölhető.

Bármily valószínűeknek lássanak is azonban az itt felsorolt argumentumok, mi a magunk részéről nem osztjuk azokat a következő okokból:

1. Mert a törvény 2. §-ában foglalt kifejezés: „*alakulhat*” azért vétetett fel a törvény szövegébe az *alapítás* kifejezés helyett, mivel a törvényhozó kifejezést akart adni annak, hogy az ezen szövetkezetek alapítása körüli fáradozás és közreműködés, vagyis az ugynevezett alapítók cselekvése nem képez oly előzetes jogi stádiumot, mint a kereskedelmi törvény szerint alakult szövetkezeteknél; ** ennél fogva tehát az *átalakulás* nem magyarázható bele e szakaszba.

2. Mert az 1898: XXIII. tcz. 46. §-nak azon intézkedése, melynél fogva az átalakulás esetén egyszerű bejelentési kötelezettséget állapít meg, nem magyarázható úgy, hogy e bejelentési kötelezettség a 2. §. megtartásának folyamánya, mivel a kereskedelmi törvénynek 240. illetve 181. §-ban a szövetkezetekre nézve ki van mondva azon kötelezettség, hogy azon közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok módosítását tárgyazzák, az igazgatóság által a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetés végett a törvényszéknek bejelentendők. Nem tehető fel a törvényhozóról, hogy ilyen, teljesen felesleges ismétlésekbe bocsátkozott volna.

3. Mert az 1898: XXIII. tcz. 47. §-ban felsorolt előnyöket csak az országos központi hitelszövetkezet tagjai élvezik, a belépésre jelentkezőket pedig az országos központi hitelszövetkezet az 52. §. 2. bek. értelmében elutasíthatván, az indok egészen elesik, mert az új törvény szerint való átalakulás semmiféle előnnyel sem jár, s így annak ellenőrzésére sincs ok.

E néhány szóval kivántuk a szövetkezeteket az őket ugyanis oly gyakran érő azon kellemetlenségtől megóvni, hogy kérvényeik s beadványaik elutasíttatnak. Reméljük, hogy e néhány sor a bíróságokat meggyőzi s szövetkezeteink nehéz helyzete nem fog még azzal is sulyosbbitatni, hogy a régi szövetkezetek átalakulásakor is igénybe kelljen venniök a hatóság vagy az országos központi hitelszövetkezet vagy valamely nyilvános testület közreműködését.

Dr. Ágoston Péter,
veszprémi kir. tszéki aljegyző.

* Nagy F.: A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata.

** Nagy F.: id. m. 23. lap.

Nemzetközi gyermekvédő kongresszus jogi szakosztálya.

A kongresszus jogi szakosztálya dr. Székely Ferencz kir. curiai bíró elnöklése alatt ülésezett.

Az első ülés tárgyát dr. Neuman Armin előadása képezte, ki arról a kérdéssel értekezett, vajon szükségesek-e törvényes intézkedések a szülői hatalom korlátozására, ha annak embertelen gyakorlata a gyermek életét vagy testi épségét veszélyezteti, vagy ha a szülői hatalom korlátlan fentartása által a gyermek erkölcsi elzüllesnek tétetik ki? A kérdésre igenlően válaszolva, határozati javaslatot terjesztett elő, mely szerint:

Azon szülő, gyám, gondnok vagy felügyelő, ki a felügyelete vagy hatalma alatt álló 16 évnél fiatalabb gyermeket a) a házi fegyelem határain túlmenve szándékosan bántalmaz, vagy egészségét avagy erkölcsiségét veszélyezteti vagy megrontja, b) oly foglalkozásra kényszerít, csábít vagy átenged, mely szellemi vagy erkölcsi épségét veszélyezteti (pl. koldulás), c) törvény vagy szerződés által reá rótt tartási vagy nevelési kötelezettségének megsértésével elhanyagol, — amennyiben az ily cselekvény a büntetőtörvény intézkedései alá eső büntetett vagy vétséget nem képez, kihágást követ el és két hónapig terjedhető elzárással és 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Dr. Zucker Alajos prágai professor utalt az angol viszonyokra, hol közel félszázezer gyermek van részben családknál, részben intézetekben elhelyezve, mi a büntetőintézetek népességének jelentékeny csökkenését idézte elő.

Dr. Doleschall Alfréd megfelelőbbnek találta volna, ha a részletek helyett a kongresszus egy elvi kijelentést tesz. Ily értelemben kívánja az előadó javaslatát módosítani. Nehány rövidebb felszólalás után a kongresszus némi szöveg-módosítással az előadói javaslatot elfogadta.

A második ülés tárgyát dr. Fayer László előadása képezte, a fiatakoruak ellen folyamatban levő bűnvádi eljárásról. Határozati javaslata a következő volt:

1. Fiatakoruak vizsgálati fogságba csak azon esetben helyezendők, ha vagy szülőiknél, vagy valamely más családnál való ideiglenes elhelyeztetésük éppenséggel nem nyújt biztosítékot a szökés ellen.

2. Ha a helyi körülmények közt keresztülvihető, a fiatakoruak a bűnügyi nyomozás és vizsgálat idejére javító-intézetben vagy gyermekvédő-intézetben helyezendők el.

3. Amennyiben a vizsgálati fogság kikerülhetlen, a fiatakoru egyén vagy magánelzárásban tartandó, vagy legfőlegb egy vagy két másik fogolylyal együttesen, kiknek káros befolyásától nem tarthatni.

4. A collusionális vizsgálati fogság a fiatakoruakkal szemben teljesen kizárandó, minthogy alig gondolható, hogy ezek bűnügyeiben oly összejátszások fordulnának elő, melyeket a vizsgálóbíró ne volna képes — eshetőleg a kihallgatások egy részének azonnali fogamatba vételével — ellensúlyozni.

5. Ugyanaz, ami a vizsgálati fogságról áll, a rendőrségi letartóztatást is illeti. Ha a gyermek letartóztatása elkerülhetetlen, módot kell találni, hogy izolálva legyen a rendőrségnél egyéb letartóztatottak kontágiumától. A rendőrségnek meg kell adni a jogot, hogy letartóztatás helyett a gyermeket ideiglenesen javító-intézetbe vagy gyermekvédő-intézetbe utalja.

6. Ugyanez betartandó az eltolonczolás céljából letartóztatott gyermekek tekintetében is.

7. A fiatakoru másra mint javító-intézetbe helyezésre — eltekintve itt a pénzbüntetéstől, az intéstől és a feltételes elítéléstől — csak azon esetben szabad ítélni, amidőn a bíróság arról győződik meg, hogy nagy valószínűség szerint a javulás ki van zárva. Amíg javulás remélhető, a javító-intézettel kísérletet kell tenni. A javító-intézeten belül pedig oly osztályozások lennének keresztülviendők, amelyek a romlottabbak behatását a kevésbé romlottakra lehetetlenné teszik.

8. A fiatakoruak szabadságbüntetésre ítéltése csak fakultatív legyen annyiban, hogy azon esetre, ha az igazgató és a felügyelő-hatóság utólag arról győződnek meg, hogy a javító-intézetben a javulásra inkább volna remény, az át-helyezés újabb határozat nélkül is megtörténhessék.

9. Ha ellenben a bírói ítélet javító-intézetbe szól s a javító-intézetben kitűnnék, hogy czélszerűbb volna szabadságbüntetés kiszabása, az igazgató és a felügyelő-hatóság kezdeményezésére a bíróság újabb határozatban kimondhatja a szabadságbüntetést. (Eltekintve egyebektől, igen hatályos fegyelmző eszköz rejlik abban, ha a javító-intézet lakói

tudják, hogy rossz magaviselet esetében fogházba kerülhetnek. A javító-intézet ezáltal analog posztóba jutna a mi közvetítő-intézeteinkkel, hol szintén az a fegyelmező, hogy fegyelmi vétség a fogházba való visszavitt vonja maga után.)

10. Ami a bűnvádi eljárás *formáját* illeti, a fiatakoruaknál minden tekintet azt követeli, hogy az eljárás a lehető leggyorsabb legyen. Csakis egy gyors menetű eljárás, melynél a vizsgálat eshetőleg pár napig tart, képes a vizsgálati fogságnál felállított követeléseknek eleget tenni. Ebből következik, hogy úgy a rendőrség, mint a bíróság és az ügyészség tagjai a fiatakoruakot illető bűnügyeket *szoron kívül* legyenek kötelesek elintézni.

11. Az eljárás gyors lebonyolításának szükségére való tekintettel, amennyiben az egyéni szabadság sérelme nélkül megtörténhetik, a fiatakoruak bűnügyeiben az eljárás formalismusán — törvény útján — itt-ott enyhíteni lehetne.

12. A hatáskör is módosítható annyiban, hogy törvényszék helyett — legalább némely esetben — a járásbíróság járja el.

13. A fiatakoruak törvényszéki bűnügyeiben a védelemnek mindenestre kötelezőnek kell lennie; a járásbírósági ügyek eshetőleg szintén védő közreműködésével tárgyalandók.

14. Nagy nyereség volna, ha az ügyvédek létesítenének oly gondnoksági szervezetet, amelyen Belgiumban fenáll; ezen ország több városában ugyanis a fiatakoru vádlottakat a hivatalból kirendelt védő-ügyvéd nemcsak védi a bűnvádi eljárásban, de gondnoksága alá is veszi.

15. Ily szervezet hiányában az elbocsátott fiatakoruak egyleti hathatós támogatása és gondozása nagyon kívánatos. Különösen elengedhetetlen ez azon időre, amíg a fiatakoru csak feltételesen bocsátott el a javító-intézetből vagy a fogházból.

Dr. Balogh Jenő nem tartja a maga egészében elfogadhatónak a javaslatot, s kifogást emel az abban felölelt kérdések nagy száma, s a tárgyalás sorrendje ellen. Kifejti, hogy a létező intézetek száma csekély, szervezetük és működésük sem tökéletes, miért is nem tulajdonít azoknak tulságos jelentőséget. A collusionális vizsgálati fogságot fentartandónak véli, s nem hiszi, hogy az ügyvédség a patronage érdekében való kellő lelkiismeretes közreműködésre megnyerhető lesz.

Dr. Nagy Dezső hangsúlyozza, hogy a védelem a bűnvádi eljárás kezdetétől fogva kell hogy kötelező legyen.

A szakosztály az előadói javaslat azon pontjait, melyek szorosan a tárgyalás alatti kérdésre vonatkoznak, elfogadja, kivéve a collusionális vizsgálati fogságot kizáró 4. pontot, mint amely az elfogadott 1. pontban — állítólag — benfoglalatik. A javaslat azon részei, melyek az anyagi jogba vágnak s melyek administratív kérdések, a jövő kongresszusra halasztatnak.

A harmadik ülésen *dr. Márkus Dezső* és *dr. Doleschall Alfréd* a törvénytelen gyermekek kérdését tárgyalták.

Dr. Márkus annak a kimondására kérte a szakosztályt, hogy abban az esetben, ha valakinek apaságát jogerős bírói ítélettel avagy az atyának hitelt érdemlő alakban történt elismerésével megállapítják: a házasságon kívül született gyermekeket atyjával és ennek rokonságával szemben úgy tekintik, mintha atyjának törvényes gyermeke volna. Ha pedig az apaság meg nem állapítható, de bebizonyul, hogy a gyermek anyja a perbe fogott férfiával — vagy egyszerre több férfiával — benső viszonyt folytatott, e férfiak arra köteleztessenek, hogy vagyoni viszonyaik arányában együttesen vagy egyetemlegesen járuljanak a gyermek eltartásához. Apaság és tartási kötelezettség meg nem állapítása esetén az anyát és felmenőit kell kötelezni az eltartásra. Az apasági keresetet az anya, még ha kiskoru is, a születést megelőző három hónapon belül is megindíthatja.

Dr. Doleschall ugyancsak abból indul ki, hogy a törvénytelen gyermek jogi állása eshetőleg ne különbözzék a törvényesétől. Csak ott tesz kivételt, hol a családiság legitim elvének s a társadalmi rendnek megingása következhetne be. Aki az eljegyzést felbontja, aki a másikat megtéveszti, azzal szemben a törvényes gyermek jogát adja a törvénytelennek. Ha mindkét fél hibás, mindkettővel szemben. Törvényes leszármazó híján ugyanoly örökjog illesse a törvénytelen, mint a törvényest, még pedig mindkét szülő után. Törvényes leszármazók mellett az anya után mérsékelt örökjog adassék.

Dr. Katona Béla a radikális álláspontot, tehát a Márkus javaslatát fogadja el; szerinte is törvénytelen a törvénytelen gyermek mai helyzete.

A szakosztály többsége *Doleschall* álláspontjára helyezkedik, mint amely a mai jogrendhez simul. A részleteknél azonban elfogadták *Márkus* javaslatának azt a részét, mely több perbe fogott férfit egyszerre és együttesen elmarasztalhat a gyermektartás költségeiben; s törölték azt a pontot, mely az eljegyzés alatt elkövetett hibából származott gyermekek jogállásáról intézkedik.

Megemlítjük még, hogy az igazságügyminiszterium a kongresszus alkalmából megíratta a hazai javító-intézetek monographiáját s részt vett a kongresszussal kapcsolatban rendezett gyermekvédelmi kiállításon.

Különfélék.

— **A nemzetközi büntetőügyi kongresszus** az Akadémia termeiben folyt le. Egy olvasónk figyelmeztet, hogy a jogászság Budapesten nem szorul idegen testületek vendégszeretetére, midőn ott a Curia és kir. tábla remek palotája, gyönyörű termeivel, valamint az ügyvédi kamara háza, mely utóbbinak helyiségei beosztásuknál és kitűnő akusztikájuknál fogva hasonlíthatlanul alkalmasabbak ily célra, bármely más helyiségeknél.

— **Uj jogtörténeti munkák.** A napokban közrebocsátott két új jogtörténeti munka megjelenését regisztráljuk e helyen. Az egyiket *dr. Zsindely István*, sárospataki jogakadémiai tanár írta. Címe: «Magyar alkotmány az Anjouk és Zsigmond alatt.» (Szerző saját kiadása.) A másik *dr. Illés József*, m. kir. igazságügyminiszteri fogalmazó tollából került ki «Az Anjoukori társadalom és az adózás» cím alatt. (Politzer Zsigmond kiadása.) *Zsindely István* munkája kézikönyvnek készült a joghallgató ifjuság számára s mint ilyen, igen hasznavehető munka. Könnyen érthető modorban tárgyalja a XIV. és XV. század általános jellemzése után a királyi hatalom, a rendi szerkezet, a törvényhozó, kormányzati és bírói hatalom fejlődését s emellett kiterjeszkedik röviden a hadügy és pénzügy fejlődésére is. A XIV. és XV. századról adott kép kiegészítésül még az egyház szerepét, Erdély történetének s a Horvát-Szlavon-Dalmát országok helyzetének rövid ismertetését is beilleszti munkája keretébe. — *Dr. Illés József* munkája az Anjou-kor pénzügyi történetéről irt beható és forrásmunkákon alapuló eredeti tanulmány, amelyben a szerző nemcsak az Anjou-korban a pénzügyek terén bekövetkezett fordulatot, annak jelentőségét, okait és hatásait ismerteti, hanem egyszersmind az Anjou-kor társadalmáról is élénk képet ad.

— **A budapesti kir. büntetőtörvényszéknél** 1899. évi augusztus hó 31-ig a beadványok iktatói száma 68373-ra emelkedett; az előző év hasonló időszakában az iktató 64,966 számot ért el; a szaporulat tehát a folyó évben 3407. Az új ügyek lajstromszáma is emelkedést mutat az előző évekhez képest.

— **A budapesti kir. ügyészségnél** 1899. évi augusztus hó 31-én 39,103 volt az iktatószám, a mi az előző év hasonló időszakához képest 1487 számmal való emelkedést mutat.

— **A közigazgatási bíróság** ügykezelése ellen sok az indokolt panasz. A meghozott bírói határozatok hónapokon át az elnökségnél hevernek, mielőtt a kiadóhivatalba kerülne. Májusi határozat még ma is ott várja az elnöki osztályban, hogy az erre illetékes hivatalnok az elvi jelentőségű határozatok gyűjteményébe feldolgozza és csak ki tudja mikor jut el a kiadóhivatalon át kézbesítés végett a pénzügyigazgatósághoz, amely (ezen aztán már nem csodálkozunk) ismét elhevertet minden aktát pár hónapig.

— **A bűnügyi nyilvántartás** oly segédeszköze a rendőrségnek, melynek fontosságát fejtegetni felesleges. A fővárosi rendőrség bűnügyi nyilvántartása gazdag. A beérkező anyag feldolgoztatik; de még nem volt lehetséges a Bertillon-rendszer meghonosítása, melynek szüksége mindinkább érezhető. Ez, valamint több más irányu, kizárólag a rendőri nyomozás céljára szolgáló fejlesztése a közel jövő feladata leszen, midőn az új perrendtartás életbeléptetésével egyidejűleg az 1897: XXXIV. tcz. 26. §-ának a végrehajtására kerül a sor, illetve a bűnügyi nyilvántartás újjászervezése történik.

— **Árva- és szeretetházak.** 1898. évben 105 árva- és szeretetház volt Magyarországon 423 nevelővel és 4864 növendékkel. Az intézetek közül van 9 állami, 4 megyei, 18 községi, 45 felekezeti, 29 pedig egyesületi. Mindezen intézetek kiadása átlag 900,000 frt. Vagyona 8—9 millió frt.

A kir. javító-intézetekben 1884-től 1898. év végéig összesen 1291 növendék volt elhelyezve. A szülők életben voltak 39·5%-ban, teljesen árva volt 16·8%, csak az anya élt 30·6%-ban, csak az apa élt 13·1%-ban. A befogadás oka volt élet vagy testi épség elleni cselekmény 2·40%, nyereségvágyból elkövetett cselekmény 57·70%, gyújtogatás 2·63%, csavargás, koldulás 16·19%, erkölcsi romlottság 19·75%. A gyám vagy szülő kérelmére befogadtatott 30·83%, közigazgatási hatóság kérelmére 21%, az 1878: V. tcz. 42. §-a alapján 37·64%, e törvény 84. §-a alapján 7·44%, a felügyelő-bizottság kérelmére 3·02%. Egy évnél kevesebb ideig neveltetett 10·91%, 1—2 évig 25·72%, 2—3 évig 25·72%, 3—4 évig 15·59%, 4—5 évig 12·03%, 5 éven túl 10 évig 12·03%. Átlagos nevelési időtartam 2·9 év. Kísérletileg kihelyeztetett 447, véglegesen 551 növendék, összesen 898. Ezek közül jó viseletű volt 471 (63·58%), ingadozó viseletű 73, rossz viseletű 132, ismeretlen viseletű 87, meghalt 35.

— **Ipari culpa.** A fővárosi rendőrség 1898. évi jelentése szerint 1898-ban a villamos vasutak 174 balesetet okoztak, 78-csal (78%) többet, mint az előző évben. A balesetek közt 41 halálos végű (1897-ben 18) és 84 súlyos (1897-ben 49) sérülés volt. A rendőrség a balesetek egyik okául alkalmas mentőkészülék hiányát mondja.

A bérkocsik elgázoltak 95 embert (1897-ben 44-et). E balesetek közt 3 halálos végű, 57 pedig súlyos természetű volt.

Magánfogatok 38 baleset okozói voltak (1897-ben 30). Egy eset halálos kimenetelű, 28 eset súlyos sérülést előidéző volt.

Társaskocsi 3 embert gázolt el (1897-ben 4-et), kik közül kettő súlyos, egy könnyebb sérülést szenvedett.

Teherkocsik okozta balesetek száma 230 volt (1897-ben 268), közte 20 halálos, 153 súlyos baleset.

Gőzerejű vasuti balesetek száma 51 volt (1897-ben 37), közte 25 halálos, 23 súlyos eredményű.

A közlekedési eszközök által e szerint 1898-ban összesen 592 baleset történt (1897-ben 489), köztük halálos 90 végű (1897-ben 41), 347 súlyos természetű (1897-ben 309).

— **Megsemmisítés.** A m. kir. Curia: Szándékos emberölés kísérlete, illetve súlyos testi sértés büntette miatt vádolt Mihucz Juon s társai elleni bűnügyben ítélt: Az alsófoku bíróságok ítéleteinek az a rendelkezése, mely szerint a facseti kir. járásbíróság 3354/97. sz. ítélete a pénzbüntetések tekintetében is hatályon kívül helyezett, megsemmisítetik.

Indokok: Habár külön ítéletek hozatala esetében a Btk. 104. §-a 1. pontjának rendelkezése a fenálló joggyakorlat szerint akkor alkalmazandó, ha a külön ítéletek mindegyike már jogerőre emelkedett, e szabálytól pedig az eljáró kir. törvényszék a jelen esetben eltért, mennyiben anélkül, hogy saját ítéletének jogerőre emelkedését bevárta volna, a jelenleg elbírálás alatt álló s a facseti kir. járásbíróság 3354/97. sz. a. jogerős ítéletével elbírált cselekmények miatt már most össz-büntetést szabott: e miatt a kir. Curia, tekintettel a fenforgó körülményekre, különösen arra, hogy a kir. törvényszék jelzett eljárását egyik érdekelt sem találta sérelmesnek, az alsóbírósági ítéletek megsemmisítésének nem látta helyét.

De megsemmisítendő volt emez ítéleteknek a korábban kiszabott pénzbüntetésekre vonatkozó rendelkezése azért, mert a büntetés e neve a Btk. 102. §-a értelmében minden cselekményre külön állapítandó meg s ennél fogva az egyik cselekmény miatt már jogerősen kiszabott pénzbüntetés az össz-büntetés körébe nem vonható. Egyedül a M. A. vádlott ellen, könnyű testi sértés vétsége miatt megállapított 5 frt pénzbüntetést esetleg helyettesítő szabadságvesztés-büntetésre nézve kellett a facseti kir. járásbíróság ítéletének vonatkozó rendelkezését a Btk. 53. §-ának megfelelő intézkedéssel felfüggesztetni. Egyebekben a Curia a kir. tábla indokait elfogadta. (1899 augusztus 30. 11,397/98. sz. a.)

— **Zugirászat és czimbitorlás.** A budapesti kir. tábla zugirászat és közrend elleni kihágás miatt vádolt Sz. L. elleni bűnügyben ítélt: Minthogy a vádlott az illetékes fegyelmi bíróság által az 1874: XXXIV. tcz. 70. §. 4. pontja

szerint az ügyvédségtől való elmozdításra ítéltetett, de ellenében a Btk. 484. §-ában mellékbüntetésül meghatározott ügyvédség elvesztése ki nem mondatott s így az ügyvédi címet jogosan használhatja: a kir. tábla a vádlottat a Kbt. 45. §-ába ütköző hatóság elleni kihágásban csupán a doctori cím jogosulatlan használása miatt nyilvánítja bűnösnek s ennek folyományaként az elsőbírósági ítéletnek a «Szabó Lajos köz- és váltóügyvéd» feliratu címtábla eltávolítását elrendelő intézkedését hatályon kívül helyezi s ezzel a változtatással egybekre nézve az elsőbírósági ítéletet indokai alapján és a zugirászat kihágására nézve azért is helybenhagyja, mert a felek képviselésének jogosultságához maga az ügyvédi oklevél még nem elegendő, ahhoz valamely ügyvédi kamara lajstromába történt bejegyzés is szükséges, a vádlott pedig saját beismerése szerint bejegyezve nem volt. (1899 március 22. 1474. sz. a.)

A m. kir. Curia végzett: Az 1883: VI. tcz. 7. §-ában foglalt esetek egyike sem forogván fen: a bejelentett felebezések visszautasítatnak. (1899 június 27. 6694. sz. a.)

— **Sírnak babonás czélzattal történt kinyitása.** (A m. kir. minisztertanácsnak 1899. évi június 14-én hozott határozata.) A m. kir. minisztérium következően határozott: Ezen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: N—a város rendőrkapitánya 1899 január 30-án kelt ítéletével B. Milánt és K. Szimát, kik első rendbeli terhelt feleségének sírját kinyitották, koporsóját felfeszítették és a halott ruhájából és hajából levágott darabokat magukkal vitték azon czélból, hogy B. Milánt bizonyos babona hatása alól kiszabadítsák, bűnösöknek mondta ki az 1876. évi XIV. tcz. 118. §-ába ütköző kihágásban és ezért őket egyenként, behajthatlanság esetében 10 napi elzárásra átváltoztató 50 frt pénzbüntetésre ítélte. Ezen ítéletet T. vármegye alispánja, hivatkozással arra, hogy a feljelentett cselekmény az 1878: V. tcz. 420. §-ában körülírt vétség tényálladékat látszik feltüntetni, 1899 február 17-én 302. kih. sz. a. kelt végzésével megsemmisítette és az iratok áttételét az illetékes kir. bírósághoz rendelte el. A n—i kir. törvényszék azonban, tekintettel arra, hogy a Btk. 420. §-ának alkalmazása feltételezi a tettesnek az idegen tárgy megrongálására irányuló szándékát és a dolog állagának lényeges és jelentékeny megrongálását, értékcsökkenését eredményező cselekményt, a fenforgó esetben csak a Kbt. 123. §-ában körülírt s a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt közegészség elleni kihágás tényálladékat ismerte fel és a közte és T. vármegye alispánja között felmerült hatásköri összeütközési eset eldöntése végett az iratokat felterjesztette. Tekintettel arra, hogy a Btk. 420. §-a nem kívánja meg a tettes bizonyos jogsértő eredmény előidézésére irányuló célzatát (mint p. o. 330. §. «azon célból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa»; 336. §. 3. pont «lopás céljából»; 350. és 379. §§. «azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen»; 386. §. «azon célból, hogy hitelezőit megkárosítsa», stb.) vagy különös szándék fenforgását (mint p. o. a 305. §. «ha a tettes szándéka a 303. és 304. §-okban felsorolt következmények valamelyikére irányult» vagy a 306. §. «ha pedig a tettes szándéka a 303. és 304. §-okban meghatározott következményekre volt irányozva», stb.): a cselekmény elkövetőjének tudomása a vétség tényálladához tartozó ténykörményekről elegendő a tett beszámításához. Tekintettel továbbá arra, hogy terhelték maguk sem állítják, hogy akár véletlenül, akár vétkes gondatlanságból nyitották fel B. Miláné sírját, másfelől pedig a törvény idézett szakasza a dolog állagának «lényeges és jelentékeny megrongálásától» nem teszi függővé a büntetendőséget: a feljelentett jogsértő cselekmény a Btk. 420. §-ában meghatározott vagyonrongálás és nem a Kbt. 123. §-ában körülírt és a holttesttel való bánásra vonatkozó rendőri szabályok megszegését magában foglaló közegészség elleni kihágás ismérveit látszik feltüntetni. Minthogy pedig az említett vétség az 1880: XXXVII tcz. 38. és 40. §-ainak egybevetett értelme szerint a kir. bíróságok hatáskörébe van utalva: a szóbanforgó ügyben a kir. bíróság hatáskörét kellett megállapítani. (2319/99. B. M. kih. sz. a.)

A mellékleten közöljük a büntetőjogi kongresszus tárgyalásait a kitűzött első kérdéssről. A többi tárgyalások közlését a jövő heti számra voltunk kénytelenek halasztani.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 Hrt negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Fekete könyv és rehabilitáció. *Sasvári Armintól.* — Ellen-jogok. *Dr. Almási Antaltól.* — *Jogirodalom:* A bünvádi perrend-tartás magyarázata. Írták dr. Balogh Jenő, dr. Edvi Illés Károly és Vargha Ferencz. III. kötet. *Dr. Sánta Elemér* budapesti kir. büntető-törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Superadificiumok. X. X. — Okirathamisítás. *Dr. Bán Zsigmond* makói ügyvédttől. — Van-e helye bírói intézkedésnek a kereskedelmi törvény 351. §-a esetében megtartható árverés elrendelése és foganatosítása iránt? *Gáspár Gyula* szilágysomlyói kir. járásbírói aljegyzőtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A nemzetközi bünygyi kongresszus. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Fekete könyv és rehabilitáció.

A francia kamara, mely július 4-én kezdte meg a nyári szünidejét, az ülésszak bezártát megelőző július 3-iki ülésben fontos reformot valósított meg. Ebben az ülésben terjesztette elő a commission de la législation criminelle elnöke *Rovier-Lapierre* jelentését a casier judiciaire-t és a rehabilitációt tárgyzó törvényjavaslatról, melyet a senatus f. é. márczius hó 9-én második olvasásban elfogadott volt.

Ezt a törvényjavaslatot a kormány már 1891 október 22-én terjesztette elő; a senatus csak 1898 december 9-én tárgyalta és akkor első olvasásban el is fogadta, 1899 márczius hó 9-én másodszor tárgyalta, és néhány módosítást tett rajta.

Az új szöveget a kormány f. évi márczius 30-án terjesztette a kamara elé, mely a bünygyi bizottsághoz utasította. A bizottság június 21-én mutatta be a jelentését, amelyben a javaslatot elfogadásra ajánlotta.

A jelentés a kamara július 3-iki ülésének napirendjére tűzetett ki és a kamara megszavazta a sürgősséget és nyomban minden vita nélkül a maga részéről is elfogadta a törvényjavaslatot, a senatus összes módosításaival együtt.

Mielőtt az immár törvénynyé vált javaslatot közöljük, a kamara elé terjesztett bizottsági jelentés nyomán jelezzük az indokokat, melyeket a francia törvényhozók a szóban levő nevezetes reformnál szem előtt tartottak.

Az 1808-iki code d'instruction criminelle 600., 601. és 602. §§. kimondták, hogy az igazságügyi- és rendőrmisztérium a szabadságbüntetéssel sújtott egyénekről jegyzéket vezet. Ebből keletkezett a «casier judiciaire», amelynek nálunk csak a rendőrség «fekete könyv»-e felel meg. De ezt a törvényhozás nem szabályozta. Miniszteri rendeletek intézkedtek annak vezetése felől. Az 1808-iki törvény az ott említett jegyzéket csak a bíróságoknak szánta, oly célból, hogy a vádáláshelyezett egyénekről tájékozódhassanak. Azt a «code» egy szóval sem mondta, hogy az ilyen bűnlajstromot harmadik személylyel is szabad közölni.

De 1850 november 6-án *Rouher* igazságügyminiszter a minisztériumban vezetett jegyzéket decentralizálta; a büntetettek illetőségi helyének bíróságait utasította az adatok nyilvántartására; kimondta, hogy a casier-ba nemcsak a szabadságbüntetéseket, de a pénzbírságokat is be kell írni, sőt, hogy az ügyészség valamely egyén bűnlajstromát másokkal is közölheti, ha komoly okokat lát fenforogni.

Dufaure igazságügyminiszter 1876-ban enyhítette ezt a rendszert, mely a közvádó önkényének tág teret nyitott; 1876 december 6-iki rendeletében kimondta, hogy a casier

judiciaire adatait csak az illető egyén kívánsága alapján szabad idegenekkel közölni.

Ez a mostani gyakorlat, de a francia törvényhozás úgy találta, hogy a casier használatát a jövőben sem szabad a véletlenre bízni; hogy a társadalmi rend és az egyéni szabadság olyan érdekei forognak szóban, melyeket törvénynyel kell szabályozni.

A mai büntetőjogi fogalmak szerint a bünygyi törvénykezésnek nem szabad a megtorlásra szorítkoznia; a társadalomnak kötelessége lehetővé tenni a büntetettnek erkölcsi javulását és rehabilitációját; módot kell találnia arra, hogy akik a szánalomra és a bűnbocsánatra érdemeseknek mutatnak magukat, ismét helyet foglalhassanak a társadalomban. Tíz év óta egész sorozatát alkották a törvényeknek, melyek azt célozzák, hogy a büntetettek javíttassanak és a visszaesők száma csökkenjen. A feltételes szabadlábra helyezés, a büntetés elhalasztása humánus eszmék, melyek jó eredményeket mutathatnak fel és ezt a rendszert tovább kell fejleszteni.

A rehabilitáció kérdése már egy évtized óta foglalkoztatja a francia törvényhozókat. Fallières igazságügyminiszter 1890 július 26-án parlamenten kívüli bizottságot küldött ki, mely beható tanácskozások után kidolgozta az 1891 őszen előterjesztett törvényjavaslatot, melyet azóta az államtanács is letárgyalt.

A javaslat, úgy, ahogy azt a senatus módosította, három reformot létesít:

1. bizonyos büntetéseket nem ír be a feleknek kiadott bűnlajstromokba;
2. kimondja, hogy bizonyos idő leteltével a büntetések elévülnek, és föl nem említhetők;
3. hosszabb próbaidő letelte után a büntetett ex offo rehabilitáltatik.

Egyik legfontosabb ujitása az új törvénynek, hogy az u. n. 3. sz. bulletin, melyet csak az illető egyénnek adnak ki, idegen személylyel pedig sohasem közölnek, nem említi fel minden büntetést. Itt össze kellett egyeztetni az elítélt egyén érdekét, aki foglalkozást keres, a munkaadó érdekével, akinek ismernie kell az alkalmazandó egyén erkölcsi előéletét. A kormány azt kívánta, hogy a kisebb pénzbírságokat, a polgári jellegű ítéleteket, minők például a csődnyitások, továbbá a vétségek miatt kimért rendőri büntetéseket nem kell beírni a 3. sz. bulletin-be. De a senatus nem akarta ezt a sok kivételt elfogadni, mert attól tartott, hogy a felek az előéletre vonatkozó nagyon is hézagosságnak nem fognak hitelt adni és azok értéktelenek lesznek. Ezt a fel-fogást a kamara bünygyi bizottsága is magáévá tette.

Ez a kérdés különben is sokat vesztett a jelentőségéből, miután a senatus egész általánosságban elfogadta azt az elvet, hogy bizonyos idő elteltével minden büntetés — nemcsak a feltételes — teljesen elévül és nem írható be a feleknek kiadott jelentésbe.

Kétségtelen, hogy a casier judiciaire valóságos mellék-büntetés, mely súlyosbitja a kirótt büntetést, azzal, hogy hosszú évek multával is közli idegenekkel. Életfogytiglan tartson ez a mellékbüntetés? Hisz maga a főbüntetés is elesik az elévülés esetén. Ezért a senatus vita nélkül fogadta is el

E. C. K. K. K.

azt az elvet, hogy ez a mellékbüntetés elévülhet, bizonyos idő eltelte után a büntetés törlendő a nyilvánosságnak szánt bűnlajstromból.

Az eredeti javaslat ezt úgy kontemplálta, hogy ilyen elévülés csak az első bünfenyítő ítéletre szorítkozzék. Hisz már La Bruyère mondta: «Nem tudom, szabad-e egy embert elítélni, ha egyetlen egy hibát követett el végszükség esetén, heves szenvedélyében, vagy meggondolatlanságból.» De hát csak az ilyen egyetlen hibával szemben legyünk elnézők? Ha valaki több hibát követ el, de csak kisebbeket, szigorubbak legyünk, mint az olyan egyénnel szemben, aki egyetlen egyszer botlott, de akkor romlott lelket tanusított?

A senatus itt irgalmat tanusított, Bérenger indítványára kimondta, hogy ha valaki többször lett büntetve, de a büntetések együttes tartama nem haladta meg az egy évet, akkor, 10 évi büntetés nélküli próbaidő eltelte után ezek a büntetések kihagyandók a feleknek szánt bűnlajstromból.

De legfontosabb az új törvény 10. §-a. Szélesebb keretben alkalmazza a rehabilitációt, mint az 1891 márczius 26-iki törvény, mely csak a halasztással kirótt büntetések esetén tette azt lehetővé. Ha az elítélt egyén az elévüléshez szükséges időtartamon túl is kifogástalan magaviseletet tanusított, akkor joga van a rehabilitációra.

Fontos reformok ezek és a kamara — nehogy késleltesse azoknak a megvalósítását — nem is tett kísérletet arra, hogy a senatus szövegét «javítsa», ami újabb tárgyalásokat tett volna szükségessé, hanem magáévá tette a javaslatot, úgy ahogy volt.

Szövege a következő:

1. §. Minden I. folyamodásu törvényszék irodája, a területén született egyénekről, ezek személyazonosságának igazolása után, u. n. 1. sz. jegyzékeket kap, melyek felsorolják:

1. a contradictorius vagy in contumaciam ellenük büntetért vagy vétségért megtorló hatóság által hozott és meg nem felelő ítéleteket;

2. a büntető codex 66. §-a értelmében ellenük hozott végzéseket;

3. a birói vagy közigazgatási hatóságok által hozott fegyelmi végzéseket, ha azok jogvesztéssel járnak;

4. a csődöt vagy birói felszámolást kimondó végzéseket.

2. §. Az 1. sz. jegyzékeken megemlítettnek a megkegyelmezések, a büntetést megváltoztató vagy csökkentő elhatározások, az első ítélet végrehajtását felfüggesztő végzések, a feltételes szabadlábra helyezést és rehabilitációt kimondó, vagy a kiutasítást feloldó végzések, a büntetések lejáratí ideje, a bírságok lefizetése.

A casier judiciaire-ból kivételnek az 1. sz. jegyzékek, ha az azokban említett ítéletek amnestia által töröltetnek, vagy helyesbítő végzések által feloldatnak.

3. §. Az igazságügyminiszteriumban vezetett központi bűnjegyzékbe bevezettetnek a jegyzékek a külföldön vagy a gyarmatokban született, valamint azon egyénekről, akiknek illetékessége nem volt megállapítható.

4. §. Az egy-egy egyénre vonatkozó 1. sz. bulletin tartalma rávezettetik a 2. sz. bulletin-re.

Az kiadatik a vizsgáló bírának, továbbá az ujonczozás alá kerülő vagy önkénytes szolgálatra jelentkező egyénekre nézve a katonai hatóságoknak.

Kiadatik továbbá a közhatalóságoknak, ha az illető ezekenél alkalmazásért folyamodik vagy fegyelmi eljárás alá kerül, vagy ha az illető magániskolát akar nyitni.

A közhatalóságok részéről politikai jogok gyakorlata végett bekívánt 2. sz. bulletin-ek csak oly végzéseket emlitenek, melyek politikai jogvesztést vonnak maguk után.

Ha az illetőről nincs 1. sz. bulletin, akkor a 2. sz. bulletin ezt említi: semmi (néant).

5. §. Ha hadköteles egyén elítéltetik, csődbe jut, felszámolás alá kerül vagy állami hivatalból elbocsáttatik, akkor az 1. számú bulletin másolata beküldetik a katonai hatóságnak.

Ha az 1. sz. bulletin a választói jog elvesztését maga után vonó végzést tartalmaz, akkor a másolata elküldetik az illetékes közigazgatási hatóságnak.

6. §. A 3. sz. bulletin az illető egyén kívánhatja. Harmadik személynek az semmi esetre sem adatik ki.

7. §. A 3. sz. bulletin-re nem vezettetnek rá:

1. A code pénal 66. §-a értelmében hozott végzések;

2. az 1891 márczius 26-iki törvény 4. §. értelmében vagy a rehabilitáció által törölt ítéletek;

3. a külföldi ítéletek, ha oly tényekre vonatkoznak, melyeket a francia törvény nem büntet;

4. a sajtóvétségekért való elítélések, kivéve azokat, melyek rágalmazásért, vagy közérkölcse elleni vétségért, vagy pedig az 1881 július 29-iki törvény 23—25. §§-ai alapján hozattak;

5. az első esetben történt elítélés ha legfeljebb három havi fogságra szól (code pénal 67—69. §§.);

6. olyan ítélet, mely halasztással szól, legfeljebb egy évi fogságra; bírsággal vagy anélkül;

7. a csődeset, ha a bíróság azt menthetőnek találta, ha a fél a hitelezőkkel kiegyezett (concordat homologué) vagy bíróság felszámolt.

(Bef. köv.)

Susvári Ármin.

Ellenjogok.*

II.

Kitünően segítségünkre lehet egy Becker-féle észlelet a subjectiv magánjogokról. Szerinte ugyanis vannak subjectiv jogok, amelyeknek hatása kizárólag az, hogy más velük szemben álló positiv subjectiv jogok hatását megakasztják vagy egészen megszüntetik (Pandecten I. 89. l.). Erősen hangsúlyozza Becker, hogy e negativ jogok (ellenjogok) tisztán magánjogi jogosítványok. Ezt ismétli Friedenthal is (i. m. 9. l.), de mégsem ismeri fel, sem Becker, sem ő, hogy már ebből folyik az ellenjog függetlensége a pertől. Különben Becker más tekintetben sem tűnteti fel eléggé ezen alapvető és a német polgári törvénykönyvbe is átment fogalomnak összes tulajdonságait. Arra ugyan figyelmeztet, hogy az ellenjog a szemben álló positiv joggal válthatatlan összefüggésben áll, de arról már nem szól semmit, hogy miután az ellenjog mindig a positiv jogból kötelezettet illeti, az elvileg kötelmi jogi jogosultságot képez. Ez nem azt akarja mondani, hogy az adóst positiv dologi vagy absolut joggal szemben ellenjog nem illetheti, de igenis azt, hogy az ellenjog ilyenkor is a dologi vagy absolut jog kötelmi részével: az igénynyel szemben lesz csupán érvényesíthető. Az ellenjogok egy részénél olyas fajta, a positiv jogból jogosultat terhelő obligatio ad non faciendummal van dolgunk, amelynek szerződési kikötése a kötelmi jogban felette gyakori, (megtartási jog, kezes előperlési joga) más részüknél ismét a positiv jogból jogosult olyként köteles tűrni jogának megszüntetését, mint a telekkönyvnél az, kinek joga eredetileg érvénytelennek bizonyult (beszámítás, megtámadás).

Mindenesetre világos már ezen igen rövid jellemzésből is, hogy az u. n. anyagi kifogások tisztára ellenjogok. Hiszen akár a beszámítást, megtámadást, akár a megtartási jogot veszszük, annak főhatása mégis csak az, hogy az adósnak lehetőséget adnak arra, hogy a maga kötelezettsége alól magánjogi hátrányok nélkül szabaduljon. Ha már most ezzel szemben Friedenthal (i. m. 63. l.) éppen abban látja a többi

* Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

ellenjogok és az anyagi kifogások közti különbséget, hogy az utóbbiak csupán a perben érvényesíthetők magánjogi hatással, úgy e nézet tarthatatlanságát már előbb kimutattuk.

Ha pedig felismertük, hogy az anyagi kifogás nem egyéb mint az ellenjog alesete, mintegy tisztán magánjogi, kötelmi jogositvány, úgy nem lesz már nehéz annak biológiáját szemlélhetővé tenni. Előbb egy elválasztást. Egyelőre hagyjuk félre a megtámadást, beszámítást, elévülést és nézzük inkább azon eseteket, hol, mint pl. a megtartási jognál, kezes előperlési jogánál az ellenjog a pozitív jog hatását csupán ideiglenesen felfüggeszti. Bizonyos ezeknél, hogy a szolgáltatás perben eszközölt vagy perenkivüli megtagadása, és pedig az adósnak erre vonatkozó külön kijelentése, azon jogi tény, mely az adóstól a következő időre, a késedelem és a marasztalás következményeit elhárítja. Megváltoztatja e nyilatkozat az adós helyzetét, melynél fogva eddigelé perelhető és késedelembe ejthető, esetleg már késedelembe ejtett volt, — ez a nyilatkozat hatása a pozitív jogra; az ellenjog, az adósnak az a lehetősége, hogy ideiglenesen vagy állandóan ne teljesítsen, egyáltalán nem is volt meg, mielőtt az adós ki nem fejezte azon ohaját, hogy e kedvezményt igénybe akarja venni. Vagyis az adós akaratnyilvánítása *megváltoztatja* a pozitív, *keletkezteti* az ellenjogot. Jogi tényállás, melynek hangsúlyozott és elengedhetetlen alkatrésze az akaratnyilvánítás, melynek hatása csak az akaratnyilvánítás által keletkezik: jogügylet. S ezzel egyszerre válik világossá, miért kell a perben is az ellenjogot az adósnak felhoznia.

Míg ugyanis a perjogi kifogás előadása tisztán a tényállás felderítéséhez szükséges, addig az anyagi kifogások itt taglalt osztályánál, az egyoldalú, jogkeletkeztető és változtató jogügyletet képez, melyet a bíróság természetesen nem helyettesíthet az ellenfél előadásából. Az ellenjog felhozatala, az a nyilatkozat: „nem akarok szállítani, mert megtartási jogom van, kezes létemre sem fizetek, mert az adóstól nem követelte a szolgáltatást, idézi elő tehát az eddigi pozitív jog változását és magának az ellenjognak a keletkezését. Egyike ez azoknak az egyoldalú közlésre szánt jogügyleteknek, melyeket a német törvénykönyv 130—132. §. szabályoz.

E megtagadó jogügylet hatása, az ellenjogok itt taglalt osztályánál, a főjogra vonatkozólag a teljesítési kötelezettség felfüggesztésében, a késedelem és a marasztalási parancs keletkezésének megakadályozásában nyilvánul. Az osztrák polgári törvénykönyv 1355. §-a ugyan látszólag csupán a marasztalási parancscsal szemben ad a kezesnek ellenjogot azon körülményből, hogy a főadós kötelezettségét nem teljesíti, azonban, minthogy a késedelem még az egyetemleges adóstársaknál is csupán személyenként hat már a római jogban is, kétség tárgyát sem képezheti, hogy a kezes, midőn a szolgáltatást az adós megintéséig vagy pereléséig megtagadja, nem csupán marasztalás alól menekül, de a késedelem következményei alól is. Nem áll fen tehát a késedelemileg az adós oldalán esetleg megnagyobbodott követelési összeg erejéig naturalis obligatio sem, a kezes a hitelezőtől e tévesen fizetett összeget visszakövetelheti, a hitelező ennek erejéig a kezessel szemben beszámítással nem élhet. Sőt állanak mindezek az eredeti tartozási összegre is, hiszen az erre vonatkozó, a teljesítési kötelezettséget kimondó jogparancs is a kezes megtagadó jogügylete által fel van függesztve. Kifejezetten persze csak a német törvénykönyv (390. §.) vallja még e következményeket.

Mindezen magánjogi hatások egyszerűen nem volnának magyarázhatók, ha az ellenjogok felhozatalát nem fogjuk fel egyoldalú, közlésre szánt jogügyletnek, mely az ellenjogot keletkezteti. Az itt jellemzett esetek mindegyikének közös vonása, hogy egyoldalú jogügylet által a szemben álló pozitív jogból az adósra háruló kötelezettség ideiglenesen fel van függesztve, felfüggeszti egy az adós részére ujonnan keletkezett subjectív magánjog: a jogfelfüggesztő ellenjog. Éppen

abból pedig, hogy az adós egyoldalú akarata nyilvánítása keletkezteti számára az ellenjogot, következik egyrészt az, hogy az ellenjog által számára ujonnan alakult kedvező helyzet csakis a keletkeztető jogügylettől fogva állhat be, másrészt az, hogy gyakorlati okokból éppen ezért e keletkeztető jogügylet okvetlenül peren kívül is eszközölhető kell hogy legyen. Vagyis: minthogy a jogfelfüggesztő ellenjog csupán az adós egyoldalú ügylete által keletkezhetik, lehetetlen előfeltételének a pert is odaállítanunk.

Ily felfogás mellett természetesen el kell térnünk azon magyarázattól, mely pl. a megtartási jogot mindig ex lege keletkeztetnek fogja fel (Nagy Ferencz keresk. jog 138. §.). A törvény megszabja ugyan a megtartási jog keletkezésének egyéb feltételeit, de maga a közvetlen causa efficiens mindig az adós akaratnyilvánítása, a szolgáltatás megtagadása, mint a jogfelfüggesztő ellenjog keletkeztető ügylete.

Éppen ezért a magunk részéről pontatlannak kell tartanunk a kereskedelmi törvény 310. és a váltótörvény 108. szakának azon szövegezését, mely szerint az adóst a megtartási jog törvényről fogva illeti és a hitelezőt csupán annak gyakorlásáról értesíti. Ha ugyanis ez volna a való status juris, úgy azt is kellene mondanunk, hogy az adós a megtartási jogot felhasználhatja arra, hogy a maga késedelmét vele purifikálja. Tegyük pl., *A.* felszólítás daczára sem adja vissza az őrizetbe vett lisztet, s mielőtt ennek okáról *B.*-nek nyilatkozott volna, a magtár leég. Most azzal áll elő *A.*, engem a törvényről fogva megtartási jog illetett, mert hiszen te *B.* nem adtad meg a magtár bérét, melyet a liszted számára kénytelen voltam felvenni. Látjuk a különbséget: ha a megtartási jog a depositáriust csakugyan törvényről fogva illette, úgy ő a megtagadási nyilatkozat hiánya daczára, hacsak erre vonatkozólag őt köteleességmulasztás nem terheli, késedelembe nem volt s ennek következtében a véletlenért nem felel. Ha mégis az ellenkező döntést kell felvennünk, s azt hiszem, erre vonatkozólag nem lehet kétség, úgy ezt csupán abból magyarázhatjuk, hogy a megtartási jogot nem gyakoroljuk, hanem keletkeztetjük az értesítés által. Ez a német törvénykönyv 273. szakaszában világosan ki is van mondva. S ezt kell tartanunk az általános magánjogban még akkor is, ha a kereskedelmi és váltótörvény betűmagyarázatával e szakjogokra nézve az ellenkező felfogáshoz ragaszkodnánk, mire különben annál kevésbé szorulunk, mert hisz a megtartási jog kereskedelmi és váltótörvénybeli lappangó konstrukciója, ha rossz és a gyakorlati követelményeknek meg nem felel, ép oly kevésbé feszélyezhet, mint például az osztrák polgári törvénykönyvé a «dologi jogok» tanában. Azt semmiképen sem engedhetjük, hogy a megtartási jog késedelembeejtés utáni érvényesítése az adóst purifikálja esetleg a fix ügyletnél is, már pedig ezt kellene mondanunk, ha az adós az őt már régen törvényről fogva illető s így késedelmét nem okozható megtartási jogát a perben csak «gyakorolhatná». Gyakorlatunk eddigelé persze legalább a váltójogban e betűmagyarázathoz ragaszkodik (v. ö. *Dtár* u. f. IV. 13. I. 205. l., stb.), pedig a váltótörvény 109. szakasza csupán azt mondja, hogy a megtartási jog kereset útján érvényesíthető, nem pedig hogy így érvényesítendő, hiszen már a 108. szakasz intézte el a megtartási jog oly gyakorlását, melynél per még nem merült fel (utolsó bekezdés).

(Folyt. köv.)

Dr. Almási Antal.

Jogirodalom.

A bűnvádi perrendtartás magyarázata. Írták: dr. Balogh Jenő, dr. Edvi Illés Károly és Vargha Ferencz. III. kötet. Budapest, 1899. Grill Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése. 540. lap.

A bűnvádi perrendtartás magyarázata című nagyszabású munkának a nyári szünidő előtt immár a III-ik kötete jelent meg.

A kommentár legújabb kötete az új bűnvádi perrend-

tartásról szóló törvénynek XIII—XIX. fejezeteihez iratott. De ennek a kötetnek azonkívül egy függeléke is van, melynek címe: A bizonyítási jog általános tanai a bünvádi eljárás szempontjából.

A XIII—XVI. fejezetekhez tartozó magyarázatokat dr. Edvi Illés Károly írta; a XVIII—XIX. fejezeteket Vargha Ferencz kommentálta; míg a függelék dr. Balogh Jenőnek dolgozata.

Ennek a hatalmas munkának még egy kötete van hátra, amely — értesülésünk szerint — nemsokára már szintén meg fog jelenni.

A teljes munka készen a magyar bünvádi perjognak tudományosan írott, gyakorlatilag szerkesztett kimerítő kommentárja lesz.

Ez a III. kötet is abban a rendszerben iratott, mint az előző kettő.

Minden fejezet magyarázatát egy-egy bevezetés előzi meg.

Igy a törvénynek XIII. fejezetéhez («A tanúk») irt bevezetés a tanukkal való bizonyítást az összehasonlító jog szempontjából világítja meg. A római, germán, kánoni, porosz, badeni, württembergi, francia, angol, osztrák és régi magyar jognak ide vonatkozó elvi álláspontját dr. Edvi Illés Károly eleven tollal ecsetelte. A törvénynek e fejezetben foglalt 192—224. §-ait szerző könnyebb áttekintés végett, a tárgyat közelebbről megjelölő több cím alatt magyarázza. Az a körülmény, hogy a tanukkal való bizonyítás elsőrangú bizonyíték, ezt a bizonyítási eszközt, annak kellékeivel, alkalmazásának feltételeivel, annyival érdekesebbé teszi, mivel tanukkal csaknem minden bűnperben találkozunk. Éppen ennél fogva a magyarázat kimerítő részletessége indokolt.

A XIV. fejezetben a törvény 225—253. §-ai kommentálóknak. A bevezetés itt rövidebb, de az összehasonlító jogra figyelemmel van. Találó a bevezetésnek ez a kitétele: általános szabály, hogy a bírónak joga van az eljárás minden szakában szakértőket alkalmazni, de nincs joga azokat minden esetben mellőzni.

A törvény 254—280. §-ai azon rendelkezésekre vonatkoznak, amik a vádirat, a kifogások és az ezekre vonatkozó eljárást szabályozzák. Ezeket tartalmazza a XV. fejezet. E fejezet bevezetésében szerző (Illés) utal arra, hogy törvényünk a fakultatív vádáláhelyezési eljárás elvét fogadta el; de ez azért mégsem minden esetben fakultatív, hanem csak akkor, ha a vádat a kir. ügyészség képviseli; ellenben kötelező abban az esetben, ha a magánvádoló képviseli a vádat. Kiemeli szerző, hogy az egyes államok perjogában általában a kötelező vádáláhelyezési eljárás szerepel; a fakultatív rendszeren épült azonban az osztrák büntető perrend.

A kötelező vádáláhelyezés rendszerének is két csoportja van; egyik az, mely az angol, másik az, melynek a francia eljárás a mintája.

A törvény XV. fejezetének új intézményeit az egyes szakaszoknál szerző világosan, röviden értelmezi.

A törvénynek 281—284. §-ait magában foglaló XVI. fejezete a közvetlen idézésről szól.

Az ide tartozó bevezetésben a szerző rámutat arra, hogy a közvetlen idézés francia eredetű. Nálunk a közvetlen idézés az 1872-iki szabályzat óta divik.

A főtárgyalás előkészítéséről szól a XVII. fejezet. (285—292. §§.)

A magyarázatot itt is bevezetés előzi meg Vargha Ferencztől.

Az új törvény szerint a főtárgyalás előkészítése többé nem sablonos munka. Habár a főtárgyalás előkészítésénél több technikai jellegű intézkedés is történik, mindazonáltal tévedés volna azt állítani, — mondja szerző — hogy ezen perszakban fontos kérdések nem oldatnak meg. Ezeknek felsorolása után szerző a külföldi törvények ide vonatkozó intézkedéseit domborítja ki összehasonlító módszerrel.

Uj dolog az, hogy a fogva levő vádlott a főtárgyalás előtt mindig kihallgatandó; a szabadlábon levő vádlott kihallgatása mellőzhető. Ennek célja az, hogy a bizonyítékok, ha ez szükséges, kiegészíthetők legyenek. Az egyes szakaszokhoz irt magyarázatok kimerítő és bonczoló.

Az új törvény legértékesebb fejezetei a XVIII. és XIX. (293—336. és 337—377. §§.) Az előbbeni a főtárgyalást szabályozza a törvényszék előtt; utóbbi az esküdtbírók előtt főtárgyalást írja elő.

A legapróbb részletekig szabatos és felvilágosító magyarázatokat a XVIII. fejezethez irt terjedelmesebb bevezetés előzi meg. Szerzője Vargha. Becses az összehasonlító jog szempontjából irt része a bevezetésnek, mely tárgyalja a magyar jog fejleményeit is.

Az értelmezések körül szerzőt mondhatni tulsok részletezés jellemzi; de ezt korántsem gáncsolásból említjük fel, hanem inkább azért, hogy szerző lelkiismeretességét dokumentáljuk.

A XIX. fejezet bevezetése történeti visszapillantással kezdődik az esküdtszék eredetéről és ennek modern kifejlődéséről. Azután az esküdtbírói intézmény leglényegesebb tartalmáról, a kérdésfeltevésről (főkérdés terjedelme) emlékezik meg.

A részletes magyarázatok közül a legkiválóbb érdekességgel bírnak azok, melyek a törvény 353—363. §-aihoz irattak, t. i. a kérdésekre vonatkozó rendelkezések értelmezése s ezzel kapcsolatos fejtegetések. (417. és köv. ll.)

A szerzők könyvének III. kötetét Balogh Jenőnek már elől megirt című dolgozata fejezi be.

Ez a dolgozat tulajdonképpen nem tartozik a kommentárhoz. Ez külön ajándék az ismert szerzőtől, ki meglepetést szerzett azzal a kommentár olvasóinak.

A dolgozat tárgya a bizonyítási jog a büntető perben. Szerző ezt a dolgozatát a bel- és külföldi források teljes figyelembevételével írta azzal a tudományossággal és világos előadással, mely szerző minden munkáját jellemzi. Fejtegetéseiben kritikai alapon áll; saját álláspontját meggyőzően körvonalozza és több kérdésben egészen új felfogást tanúsít. Balogh-Illés-Vargha kommentárjának ez a III. kötete az anyag feldolgozásában azt a rendszerességet és kimerítő tárgyalási módot követi, amik az első két kötetnél megismerhető volt.

Igen érthető, hogy nagy érdeklődéssel várjuk a munka befejező kötetét, mely a törvény egyik leglényegesebb intézményét, a jogorvoslati rendszer feldolgozását fogja tartalmazni.

Dr. Sánta Elemér,

budapesti kir. büntető-törvényszéki bír.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Superaedificiumok.

Negyedszázados ügyvédi gyakorlatom alatt — pedig sűrűn foglalkozom telekkönyvi ügyekkel, — először olvastam az alantihoz hasonló határozatot:

A * kir. járásbírók kimondja, hogy a h—i, x. y. számú telekkönyvi betétekben felvett ingatlanokra vonatkozólag kibocsájtandó árverési hirdetményben kikiáltási árul, az 1171/1897. tk. számú árverési kérvényhez A) alatt mellékelt adóbizonyítványban feltüntetett földadó százszorosa és a 707/1899. tk. számú jegyzőkönyvhöz 1. alatt csatolt jegyzék szerint megbecsült tartozékok becsértéke szolgál, — és kimondja, hogy a kibocsájtandó árverési hirdetménybe módosításként az a feltétel is befoglaltatik, hogy a befolyandó vételár elsősorban a tartozékok megállapított becsértékének kielégítésére fordíttatik és csak a felmaradó vételár fog végrehajtató követelésének fedezésére szolgálni.

A jogeset, melyből kifolyólag ez a ritka határozat hozott, következő:

Egy — még 1846 augusztus 1-én kiállított kötelezvény alapján, 1886-ban pert indítottam br. P—cz M—sné ismert és ismeretlen örökösei ellen s a perindítással egyidejűleg a zálogjogot több ingatlanra előjegyeztettem és a per folyamatban létét is feljegyeztettem. A csaknem 10 évig huzódott per, alperesek marasztalásával végződött s a végrehajtás elrendeltetett, annak kimondásával, hogy tekintve, miként a per feljegyezve volt, a végrehajtási jog feljegyzése, illetőleg a végrehajtási zálogjog bekebelezése, tekintet nélkül a tulajdonosok személyében beállott változásokra, foganatosítandó. A telekkönyvi hatóság ennek értelmében határozott s határozatát közölte, a perindítás után telekkönyvbe vezetett új tulajdonosokkal is, jogerőre emelkedés után pedig elrendelte az árverést. Az árverést elrendelő végzés ellen az ingatlan új tulajdonosai felfolyamodással éltek, amely felfolyamodást a kir. ítélő tábla elutasítván, az árverést elrendelő s immár jogerőre emelkedett végzés alapján és a szintén jogerőssé vált árverési feltételek értelmében megtartandó árverésre újabb határidő lett volna kitűzendő. Ekkor azonban az illető új tulajdonosok, a tartozékok megbecslését s az árverési feltételek módosítását kérték azon az alapon, mert ők a kérdéses ingatlanokat felperes zálogjogának előjegyzése előtt, tehát akkor, midőn még tehermentes volt, épületek nélkül vették, tulajdonjogukat azonban, — többféle akadály forogván fen, — be nem kebelezthették, mindaddig, míg az új telekkönyvi betétek szerkesztése, a tényleges birtoklás jogcímével nekik erre módot és szerencsés alkalmat nem adott. Ezen alapon, az épületeknek becslés útján megállapítandó értékét — mint jóhiszemű építkezők — maguk részére igénylik s annak, a befolyandó vételárból részükre leendő kiadását kérik.

A telekkönyvi hatóság felfolyamodók kérelmét minden részében teljesítette, mint ez a fentebb idézett végzésből látszik. A kir. ítélő tábla azonban megsemmisítette a végzést, az ezt megelőző tárgyalásokkal együtt, mert végrehajtást szenvedőnek az ingatlan tartozékai összeírását és megbecslését kérni csakis az árverési kérvény beadása előtt áll jogában, az árverési feltételek módosítása pedig, az árverési hirdetmény kézbesítésétől számított nyolcz nap alatt kérhető, s így mind a két kérelem elkéssetten érkezett, mivel az árverési kérvény még 1897-ben adatott be, az 1100/98. tk. szám alatt kibocsájtott árverési hirdetmény, az azzal kapcsolatos árverési feltételekkel együtt pedig a 8255/98. számú másodbirósági végzés értelmében már jogerőre emelkedett, s így az elkéssett kérvény visszautasítandó volt.

A sérelmes elsőbirósági végzés ellen beadott felfolyamodásomnak tehát jó eredménye lett, mégis sajnálattal vettem, mert felsőbb birósági döntés nélkül maradt az ügy érdemleges része, s ez indított rá, hogy a nyilvánosság elé vigyem és esetleg hozzászólásra, eszmecserére alkalmat adjak, bár én nem tudom elképzelni, hogy az elsőbiróság felfogását bárki is helyeselhetné, s a tartozéknak, az ingatlantól való ezen — és ily módoni — elválasztását megengedné, szemben az 1881. évi LX. tcz. 149. §., valamint az osztrák polgári törvénykönyv 297. és 457. §-ával, a helyes magánjogi elvekkel s a telekkönyvbe helyezett bizalom fontosságával, akkor különösen, midőn felperes mellett még a teljes jóhiszeműség is szól s ezt végrehajtást szenvedők sem merik kétségbe vonni.

Az elsőbiróság által, határozatának támogatására felhozott okok közül, — mint kiválóan érdekelt, — felemlitem a következőt: «A tartozékok végrehajtató követelésének biztosításául annál kevésbé szolgálhatnak, mivel a zálogjog csakis az ingatlanokra lett előjegyezve, s a tartozékokra kiterjesztve nem lett.»

Ezen elv mellett a zálogjog, mely az ingatlanra bekebe-

leztetett, nem terhelné az ezen ingatlanon később épített házat, avagy nem szolgálna a követelés biztosítására jelzőleg azon épület, mely a zálogjog bekebeleztetése idejében már megvolt ugyan, de a telekjegyzőkönyvbe még be nem jegyeztetett. Ez oly jogi absurdum, mely ha — megállana, — a legvisszásabb helyzeteket teremtené, mert hiszen a zálogjog bekebelezésénél, a telekkönyvi rendtartás nem kíván, de nem is enged meg oly bejegyzést, hogy az: «a tartozékokra is kiterjed», aminthogy ennek feltüntetése teljesen felesleges is, mert a tartozék az ingatlantól el nem választható, sőt még annak elvitelét, vagy megsemmisítését sem engedi meg az 1881. LX. tcz. 149. §-a, mely az ingatlanokkal együtt a tartozékokat is elárverezetteknek jelenti ki, miután az ingatlan, tartozékával együtt, egy szerves egészet, egy telekkönyvi jószágtestet képez.

Teljes és korlátlan tulajdonjog csak a telekkönyvi bejegyzés által szerezhető meg s ha valaki ingatlanát egymásután többeknek adná el, a tulajdonjog azt fogja illetni, aki annak bekebelezését előbb kérelmezte, habár egy másik féllel korábban kötöttet is meg a szerződés, akinek a bekebelezés által tulajdonjogot szerzett fél ellenében, szerződés érvénytelenítési joga még akkor sincs, ha ez az előbb kötött szerződésről tudomással birt. Ez ugyan ellenkezni látszik a «nemo plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habet» elvével, de erőssége a telekkönyvek jogintézményének, s forrása a telekkönyvekben rejlő feltétlen bizalomnak. S ha már most tulajdonjogot ily módon szerezni lehet, nagyon természetes, miként zálogjog szintén szerezhető a telekkönyvi tulajdonos ellen még akkor is, a midőn tudomással birunk arról, hogy megelőzőleg már más szerzett igényt a tulajdonjogra. Ez azonban nem forgott fen a jelen esetben, mert végrehajtató, a zálogjog előjegyeztetésekor tudomással nem birt s nem is birhatott arról, hogy a kérdéses ingatlanokhoz mások már — telekkönyvön kívül, — tulajdoni igényt szereztek.

Jogelv lévén pedig hogy: «ingatlan mindaz, ami azzal összeköttetésben van hozva, míg ezen összeköttetés létezik»; nagyon természetes, hogy az épület az ingatlannak, — azzal állandó kapcsolatban levő, — tartozékát képezi és pedig oly tartozékát, melynek az ingatlannal való összeköttetését megszüntetni, azt az ingatlantól elválasztani, lebontani, vagy másként megsemmisíteni, végrehajtást szenvedőnek jogában nem áll, mert ez, az állag sérelme, vagy jelentékeny értékcsökkenés nélkül nem történhetné s így tiltja az 1881. évi LX. tcz. 149. §-a, de a büntető törvényekbe ütköző cselekményt is képezhetne.

X. X.

Okirathamisítás.

(Egy curiai ítélet kritikája.)

E lapok f. évi 10. számának mellékletén közölt 85. számú jogesethez kívánok röviden szólani.

P. M. vádlottat okirathamisítás miatt mondta ki *vétkesnek* a kir. Curia azért, mert a bíróság által kiállított vétivet, midőn ezt aláírás végett a községi kézbesítő neki átadta, a vádlott széttepte és megsemmisítette, amely cselekményében a Btk. 406. §-a alá eső okirathamisításnak minden ismérve felfalálható.

A Btk. 406. §-ában körülírt cselekmény elkövetéséhez kell

1. más megkárosításának célzata,

2. okirat, és pedig olyan okirat, amely vagy éppen nem vagy nem kizárólag a bűnösnek sajátja.

A közölt esetben ezen kellékeknek egyike sem található fel.

1. Figyelembe véve, hogy a megsemmisített vétiv a vádlott részére büntető ügyben kiállított idézésre vonatkozott, a károsítási célzat egyenesen ki van zárva, mert a büntetőbíró a vádlottat akár mint sértett felet vagy

magánvádlót, akár mint vádlottat vagy tanut idézte, a vétiv megsemmisítése (lényegileg az idéző végzés átvételéről írásbeli elismervény kiállításának megtagadása) semmiképp sem okozhatott volna kárt másnak, mint a vádlottnak, amennyiben ha mint sértett vagy magánvádlo idéztetett, kárkövetelési igényét veszítette volna el vagy vádja visszavontnak tekintetett volna; ha pedig mint vádlott vagy tanu idéztetett, a vétiv megsemmisítése rendőri elővezettetést vont volna maga után; de egyik esetben sem szenvedhetett volna kárt rajta kívül más személy és így nem lehetett szándéka mást megkárosítani.

2. Okirat, amelynek megsemmisítésére a cselekmény irányulhatott volna, egyáltalán nem volt, az az objectum pedig, amiről a Curia azt állapította meg, hogy okirat, kizárólag a vádlott sajátja volt, s így a cselekmény elkövetése jogilag is, physikailag is ki van zárva.

Tévesen minősítette a bíróság okiratnak a még senki által alá nem irt vétivet, mert abban az okiratnak — és pedig a magán- és közokiratoknak — leglényegesebb kelléke, a kiállítónak aláírása még nem volt meg.

Az a vétiv semmi egyéb nem volt a megsemmisítés idején, mint egy átvételi elismervénynek tervezete, amit a bíróság a rend kedvéért és azért készít el előre, hogy tartalma a szabályoknak megfelelően legyen kiállítva és az elismerő félnek ne kelljen az egész szöveg aláírásával időt töltenie, vagy annak elkészítésével a kézbesítő közeget terhelnie.

Mikor a kézbesítés megtörténte után az átvevő fél akár a kész tervezetet, akár a maga által készített elismerő nyilatkozatot aláírásával ellátja, akkor már az előbb tervezetnek mondott *vétiv* — tehát még nem átvételi bizonyítvány — magánokirattá válik, de még mindig a kiállító félnek kizárólagos tulajdona, mit ha akar, kiad a kezéből, ha nem, nem, de semmiesetre sem követhet el annak megsemmisítése által büntetendő cselekményt és minthogy kiállítani nem köteles, a kiállítás után a kézbesítő közegnek visszaadni sem köteles; ha azonban kiállította s aláírásával ellátva a hatósági közegnek átadta, ez meg aláírásával hivatalos minőségében megerősítette, hogy a kézbesítés az elismervény szerint valóban megtörtént, akkor a vétiven foglalt átvételi elismervény közokirattá, átvételi bizonyítvánnyá válik, s ekkor már igenis a Btk. XXXII. fejezetében védett okirattá lesz.

Ugy a gyakorlatban levő, mint az 1896: XXXII. tczikkben szabályozott bünvádi perrendtartás (535. §.) szerint büntető ügyben az idézés kézbesítése az általános kézbesítési szabályok értelmében eszközendő; az 1875. évi X. tcz. rendelkezéseiből, valamint az 1868. évi LIV. tcz. 264. §-ából pedig kétségtelen levén, hogy a kézbesítés megtörténtét nem a fél által aláírt vétiv, helyesebben a félnek átvételi elismervénye, hanem a kézbesítő közegnek bizonyítványa igazolja, még akkor is, ha a fél a kézbesítendő okiratot elfogadni vonakodik: nyilvánvaló, hogy a senki által alá nem irt vétivnek megsemmisítése nem büntetendő cselekmény és e miatt a Btk. 406. §-a helyesen nem alkalmazható.

Dr. Bán Zsigmond,
makói ügyvéd.

Van-e helye bírói intézkedésnek a kereskedelmi törvény 351. §-a esetében megtartható árverés elrendelése és foganatosítása iránt?

A kir. Curia 538/97. szám alatt kelt határozatában ezen kérdésre vonatkozólag azon elvi kijelentést tette, hogy a bíróság csupán az árverés foganatosítása iránt tehet intézkedést, ellenben az árverés elrendelése illetőségi körébe nem tartozik.

Hogy az árverés elrendelése iránt a bíróság nem intézkedhetik, az kétséget nem szenved, miután az eladónak azon

joga, hogy ő az árut a kereskedelmi törvény 347. §-a értelmében eladhassa, a vevőnek átvételi késedelmével magánál a törvénynél fogva azonnal elő áll.

Ezen jognak feltételét csupán a vevőnek az áru átvételében tanúsított késedelmé képezi s nem szükséges ahhoz, amint azt a Curia elvi kijelentésének alapjául szolgáltat konkrét esetben a pécsi kir. ítélő tábla kimondta, hogy az áru megromlásnak legyen kitéve és a halasztás veszélylyel járjon, mert hiszen a kereskedelmi törvény 351. §-ában a 347. §-ra való hivatkozás csupán az eladó által eszközendő eladás módjára, vagyis arra vonatkozik, hogy a tőzsdei vagy piaczi árral nem bíró áru hiteles személy közbenjöttével, nyilvános árverés útján adandó el.

Annál kétségesebbnek látszik azonban azon kérdés, hogy tehet-e a bíróság az árverés foganatosítása iránt intézkedést.

A kereskedelmi törvény 347. §-a a tőzsdei árral nem bíró áruknál a *hiteles személy* közbenjöttével eszközendő eladást írja elő.

Elvileg tekintve, egyáltalán nincsen akadálya annak, hogy «hiteles személy» kifejezése alatt a bíróságot is érthessük, azonban a kereskedelmi törvény konkrét rendelkezéseit véve figyelembe, kizártnak látszik azon feltevésnek helyessége, hogy a törvény megalkotásánál a törvényhozó a «hiteles személy» kifejezésének használásakor, az alatt a bíróságot is értette volna.

Ugyanis a kereskedelmi törvény beszél ugy hiteles személy közbenjöttével eszközendő, mint bíróság által elrendelendő eladásról.

Igy a 409. és 411. §§. esetében a *bíróság* rendeli el a fuvarozott áruk eladását a fuvarozó követelésének kielégítése végett s a 305. §. esetében a hitelező «illetékes törvényszéke» rendeli el a kézi zálog eladását, míg a 306., 347., 351., 352., 371., 372., 447. és 449. §§. mind a *hiteles személy* közbenjöttével eszközölt eladásról szólnak.

Már pedig a kereskedelmi törvény ezen megkülönböztetésének helyes törvénymagyarázat mellett más értelem nem tulajdonítható, mint hogy a törvény a «hiteles személy» fogalmában a bíróságot nem tekinti benne foglaltnak.

Lehetne ugyan a törvénynek e tekintetben tett distinctióját oda is magyarázni, hogy ahol hiteles személyről szól, ott ezen kifejezés alatt az összes hiteles személyeket, tehát a bíróságot is érti s egyes esetekben azért beszél egyedül «bíróság»-ról, mivel azon esetekben a hiteles személyek közül csak egyet, a bíróságot akarta hatáskörrel felruházni, vagyis hogy a törvény a két fogalmat nem állítja egymással ellentétbe oly értelemben, hogy más a hiteles személy és más a bíróság, hanem a hiteles személy a csoport s ennek egy tagja a bíróság.

Az illetén magyarázatnak azonban ellene mond egyrészt azon körülmény, hogy a kereskedelmi törvény a hiteles személy határozatlan, bizonytalan fogalmának használásánál egyedül abból a szempontból indult ki, hogy jogositva van-e valamely személy nyilvános árverésen közreműködni, másrészt pedig a törvény 306. §-a, mely szerint: «ha a kézi zálog kereskedelmi ügyletből eredő követelés fedezésére adatik s a felek írásbelileg abban állapodtak meg, hogy a hitelező magát a zálogból bírói közbenjárás nélkül kielégítheti, ez esetben, ha az adós kötelességének kellő időben eleget nem tesz, a hitelezőnek jogában áll a zálogot nyilvánosan eladni; szabadságában áll ez esetben a zálogtárgyat, ha azok piaczi vagy tőzsdei árfolyammal bírnak, hiteles személy által a folyó árban magánuton is eladatni, stb.»

Ezen szakasz rendelkezése nyilvánvalóvá teszi, hogy a törvény hiteles személy alatt a bíróságot nem érti, mert ha amint ezen szakaszban foglaltatik, a hitelező *bírói közbenjárás* nélkül *hiteles személy* által adathatja el a zálogtárgyat, ez másként nem értelmezhető, mint hogy a törvény határozottan egymással ellentétbe állítja a bíróságot és a hiteles személyt

fogalmát. Nem ellenkezik-e azonban a keresk törvény által használt hiteles személy fogalmának ezen értelmezése a kereskedelmi eljárás 10. §-ának rendelkezésével, mely szerint «a perenkívüli kereskedelmi birói eljárás tárgyát képező ügyek közül a kereskedelmi törvény 347., 371., 409., 411. és 481. §-ában felsorolt s ezekhez hasonló ügyekben az eljárás azon járásbiróságok hatáskörébe és illetősége alá tartozik, amelyek területén az eljárás tárgyául szolgáló ingóságok léteznek?»

Felületes megtekintésre csakugyan úgy látszik, mintha ellenkezés forogna fen, azonban a behatóbb megsejmlés eloszlatja ezt a látszólagos ellentétet.

Hogy a 409. és 411. §§. értelmében az eladás elrendelése a bíróság illetősége körébe tartozik, azt kimondja maga a törvény; a 481. §-ban említett ügyben az eljárás a biztosított tárgyon esett kárnak szakértői megállapításában áll, tehát e szakaszban eladásról említés sincsen téve s úgy a 347., mint a 371. §-ban szakértői szemléről is van szó, míg a 372. §-t, mely csupán az iránt tartalmaz intézkedést, hogy a bizonyos az árut bizonyos feltételek mellett a 347. §. határozata szerint eladhatja, a kereskedelmi eljárás 10. §-a nem említi.

Nyilván kitűnik ezekből, hogy a kereskedelmi eljárás 10. §-a nem az áruk eladására, hanem azok mibenlétének szakértői megállapítására vonatkozó eljárást mondja ki a járásbiróság hatáskörébe és illetősége alá tartozónak és így ezen §. rendelkezése nem hogy nem ellenkezik azon felfogással, miképp a bíróság nem tartozik a kereskedelmi törvényben említett hiteles személy fogalmi körébe, hanem még megerősíti azt, miért is a felállított kérdésre más felelet nem adható, mint az, hogy a kereskedelmi törvény 351. §-a szerinti árverésnek sem elrendelése, sem foganatosítása iránt a bíróság intézkedést nem tehet.

Gáspár Gyula,

szilágysomlyói kir. járásbirósági aljegyző.

Különfélék.

— **Plósz Sándor igazságügyminiszter** valóságos belső titkos tanácsossá neveztetett ki. Nem szoktunk a kitüntéseknek különös jelentőséget tulajdonítani. Plósz Sándor kitüntetését azonban nem lehet hallgatással mellőznünk, nem annyira azért, mert személyében az igazságügyi kormányzat vezérét érte az elismerés, de sokkal inkább, mivel Plósz Sándorban a *jogtudományt* és a *jogtudós* minisztert tisztelte meg a kitüntetés.

— **Az általános magánjogi törvénykönyv** első tervezete nagyrészt elkészült. Az eddig be nem szolgáltatott részek is még ez évben benyújtatnak. Jelenleg a revisio és összeegyeztetés munkája folyik az igazságügyminiszteriumban. Kíváncsok, hogy a kész részek mielőbb közzététessenek, hogy a kritika idejekorán foglalkozhassék a feldolgozott anyaggal.

— **Az igazságügyminiszteriumban** jelenleg a kir. ügyészi utasítás készül, kapcsolatban a bűnügyi statisztikára vonatkozó intézkedésekkel. A bűnvádi perrendtartás életbe léptetése alkalmából szükséges munkálatok befejezése után azonnal a büntetőtörvény novellája kerül sorra.

— **A magyar közigazgatási jog kézi könyve.** Dr. Kmety Károly egyetemi tanár munkája második kiadásban jelent meg. Ezen közel ezer oldalra terjedő nagyszabású mű tekintetbe veszi a legújabb közigazgatási alkotásokat és a közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatait. E könyvben, mely nem csupán a tanítás célját szolgálja, hanem a gyakorlat embereinek is kiválóan hasznos utmutató, az összes közigazgatási jogszabályok tudományos rendszerré alakítva, feltalálhatók. A második kiadás alkalmából csak utalhatunk arra a méltatásra, melyben az első kiadást lapunkban Kuncz Ignác kolozsvári egyetemi tanár részesítette.

— **Megjelentek.** A *váltótörvényt és eljárást* dolgozták fel rövidre összefoglalva, világos módszerrel és iránylyal

Kassay Adolf és dr. Máté Sándor. A most megjelent harmadik kiadás nagy súlyt helyez a joggyakorlatra és iromány-példákat is tartalmaz. Ara 1 frt 20 kr. — *A kőszénkérdés a mai bányajogrend keretében.* Ily cím alatt jelent meg Wahlner Aladár kir. bányakapitány tanulmánya, mely 57 oldalon érdekesen és meggyőzően bizonyítja, hogy az új bányatörvény megalkotása sürgős szükségét képez. — *A bélyeg-illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata* című kézi könyvének negyedik átdolgozott kiadására hirdet előfizetési felhívást Lasitz Pál a központi díj és illetékkiszabási hivatal főnöke. A negyedik kiadás megfelelő feldolgozásban tartalmazni fogja mindazokat a törvényeket, határozatokat és rendeleteket, amelyek a bélyeg és illetékekre vonatkozólag 1899-ik év végéig hoztak, illetve hoznak. A munka előzetes megrendelési ára 6 korona. — *Bélyeg- és illetékegyenértékek ismertetése* cz. könyvének most megjelent III. kiadásában Popp György pénzügyigazgató 843 oldalon tárgyalja helyes rendszerben a jelenleg fenálló törvényeket, rendeleteket, utasításokat és közigazgatási bírósági határozatokat. A könnyen kezelhető mű ára 5 frt. — A m. kir. csendőrség szervezete, szolgálata és a közigazgatási hatóságokhoz való viszonyát adja Némethy Ferencz csendőrfőhadnagynak több részből álló könyve, melynek első fele most jelent meg. Ez a füzet a csendőrség szervezetét tárgyalja.

— **Esküdtek utmutatója** cím alatt dr. Rosenberg Károly aradi ügyvéd 50 oldalra terjedő füzetet adott ki, melynek célja, hogy az esküdt polgárok, kik nem szakszerű jogászok, könnyen érthető formában találják meg mindazt, ami ezentul kötelességök és joguk leendő a bíraskodás terén.

— **Ismét csendőri brutalitás.** *A fehértemplomi kir. törvényszék:* Gy. Gy. vádlottat, vizsgálati fogságának további fentartása mellett és J. J. vádlottat pedig azonnali szabadlábba helyezése mellett az ellenük gyilkosság büntette miatt emelt vád és következményeinek terhe alól felmenti.

Indokok: A vizsgálat során Gy. Gy. a gyilkosság gyanújával azért terheltetett, mivel Sz. Gy. tanuskodása alapján lett ő lopás miatt elítélve és azért köztük ellenséges viszony állott fen, s miután a csendőrök előtt beismerte, hogy J. J. mezőőr Werndl-féle fegyverével lőtte meg Sz. Gy.-t, a vizsgálat utóbbi ellen is kiterjesztetett. Gy. Gy. beismerését röviden a vizsgálóbíró előtt is megtette, J. J. vádlott pedig mind a csendőrök előtt, mind pedig a vizsgálóbíró előtt tagadta a vádat, valamint Gy. Gy. is tagadta később a vizsgálóbíró előtt a tett elkövetését, állítván, hogy ő a kérdéses éjjelen hon aludt és az állításának igazolására alábbi tanukra is hivatkozott. A megtartott végtárgyalás során több tanuk igazolták, hogy a csendőrök az előnyomozat során vádlottakat tettleg bántalmazták, azért Gy. Gy. a csendőrök előtti beismerő vallomását csakis ezen bántalmazás sulya alatt tette meg, ezen okból ezen beismerés birói ítélet alapjául nem szolgálhat. De ezen vádlottnak a vizsgálóbíró előtt tett beismerő vallomása sem szolgálhat teljesen megnyugtató bizonyítékkal, mivel vádlott T. D. kérdésére csak igenlőleg s a csendőrök jelenlétében felelt, s így még mindig mintegy a csendőröktől félelem hatása alatt röviden ismételte a csendőrök előtt tett beismerését, a vizsgálóbíró előtt későbbi kihallgatáson felvett beismerése pedig oly rövid és hézagos és a lényeges körülményekre ki nem terjedő, hogy azt szinte vádlott elítélésének alapjául venni nem lehetett. Továbbá és miután Gy. Gy. beismerésén kívül vádlottak ellen tagadásukkal szemben még terhelő adat, avagy Gy. Gy.-nek a csendőrök és a vizsgálóbíró előtt tett beismerő vallomását támogató egyéb körülmények, melyek vádlottak elítélését kellőleg indokolnák, sem a vizsgálat, sem pedig a többször tartott végtárgyalás során fel nem merültek, azért vádlottakat a terhükre rótt bűncselekmény vádjá és következményeinek terhe alól felmenteni kellett. (1899 május 17. 1046/99. sz. a.)

A temesvári kir. tábla ítélt: Az elsőbíró ítélete indokainál fogva helybenhagyatik. (1899 június 20. 3160/99. sz. a.)

A m. kir. Curia ítélt: A kir. tábla ítélete az abban elfogadott elsőbírói indokoknál fogva helybenhagyatik s ennek folytán a vád alól most már jogérvényesen felmentett, de vizsgálati fogságban tartott Gy. Gy. vádlott azonnal szabadlábba helyeztetni rendeltetik. (1899. évi szeptember 5. 9145/99. sz. a.)

— **Miért oldják fel az elsőbírói határozatokat?** Kir. ítélő tábláink némelyike anélkül, hogy az elsőbírói határozattal szemben az ellenkező álláspontot fejtegetve okait előadná, az 1868. évi LIV. tcz. 108. §-ára hivatkozással s az elsőbírói határozat rendelkező részének megváltoz-

tatását mellőzve, a feloldásnál s kiegészítés elrendelésénél tovább nem megy.

Már pedig mindeddig azt a helyes gyakorlatot láttuk, hogy elutasító oly elsőfoku határozatnál, amely a kereseti vagy kérvényi petitum ügy érdemi eldöntése nélkül, csupán az észlelt alaki vagy anyagi hiányosság okából utasította el a kérelmet, a másodbiróság azzal ellenkező jogi álláspontját nem fedte el a feloldó végzés kényelmes palástjával, hanem az elutasítás törvényszerű okának hiányát határozatában vagy legalább indokolásában kifejezetten érintette s okait megemlítette, voltaképp helyesen az elsőbiróság rendelkezését *megváltoztatta* s így a kiegészítést, vagy a további eljárást elrendelte.

Ennek a korrekt gyakorlatnak követését tapasztaljuk állandóan a Curia részéről is.

Az ezen curiai gyakorlattal ellenkező két kir. táblai határozatot itt a következőkben ismertetjük:

I. Közösség megszüntetése iránti perben felperes a telekkönyvi érdekeltek közül a haszonélvezőt és a dologi hitelezőket nem idézi be a perbe, holott egyuttal a saját, még vitás hányadrészű jutalékát természetben kihatás útján igényli.

Az elsőbiróság a tárgyalás ezen hiányát látván, kísérletet tesz az érdekelt harmadik személy megidézésére, de annak lehetőségére felperes nem nyújt módot, mert a bíróság külön felhívására sem jelenti be az illető érdekelt tartózkodási helyét.

Ezáltal a tárgyalás kiegészítését maga a felperes meg-hiusítván, az elsőbiróság a jelzett hiányosság miatt a keresetet elutasította.

A kir. tábla ennek dacára is feloldja az elsőbirósági határozatot, egyszerűen elrendelvén, hogy ismét hívassék fel a felperes, nyújtson módot a jelzálogi hitelező és haszonélvező megidézésére s azután idéző végzés bocsáttassék ki, stb.

II. Zárlati kérvény terjesztetik elő a már per tárgyát képező ingatlanra, de a legkevésbé sem igazoltatik a végrehajtási törvény 237. §-nak a) pontja rendelkezése szerint okiratilag az igény jogossága s nem mutattatik ki az igény érvényesítésének a zárlat nélkül veszélyeztetett volta.

A kérvény mindezeket a törvényszerű feltételeket teljesen nélkülözvén, az elsőbiróság ez okból a törvénynek nem megfelelő kérelmet elutasítja.

A másodbiróság azonban a végrehajtási törvény 239. §-ának amaz intézkedését hozza fel indokul, hogy a zárlat iránti kérvény rendszerint az ellenfél meghallgatása után intéztetik el, avégre, hogy az elsőbirósági végzést ismét csak egyszerűen feloldja s a «tárgyalás megtartását» rendelje el, holott ily kérvény a törvény észszerű értelmezése szerint tárgyalás alapjául sem volna elfogadható.

Mindezek a feloldások a homályban hagyják a laikust, miért kell a rēnitens felperest jövőre és prācedensül hivatkozható buzditással ellátni, hogy a közösség megszüntetési perbe a bíróság hivatalból beidézteti a telekkönyvi érdekelteket — annak elmulasztása tehát joghátrány nélkül gyakorlatba vehető; épugy a zárlati kérvény összes hiányai dacára zárlatot kérő a tárgyalás elrendelését feltétlenül várhatja, mivelhogy azt elintézni csak az ellenfél meghallgatása után lehetséges.

x. x.

Nemzetközi Szemle.

— **Az ügyvédség Ausztriában.** A gráci Oberlandesgericht elnöke rendeletet bocsátott ki, mely szerint ügyvédi díjakat csak oly esetben állapítson meg a bíróság, amelyben az ügyvédi képviselőre tényleg szükség volt. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara e leirat törvényellenessége miatt feliratot intézett az igazságügyminiszterhez.

A morva és steier ügyvédi kamarák erélyes hangu jelentéseket adtak ki, melyekben rendkívül sok panaszt sorolnak fel.

— **A szerzői jogról** szóló legutóbb benyújtott német törvényjavaslat főbb intézkedései a következők:

A törvény oltalma kiterjed: 1. írásművek és előadások szerzőinek jogára; 2. zeneművekre és 3. oly tudományos vagy technikai ábrázolatokra, melyek főcéljuk szempontjából nem tekintendők művészeti terméknek.

Eredeti műnél az író, fordításnál a fordító, másnemű átdolgozásnál az átdolgozó tekintetik szerzőnek.

Jogi személy az általa kiadott mű szerzőjének tekintetik, ha a tulajdonképpeni szerző nincs megnevezve.

Valamely írás- és zenemű egyesítésénél a szerzői jog külön-külön az eredeti szerzőket illeti továbbra is.

Kizárólag a szerző van jogosítva a mű sokszorosítására és hivatásszerű terjesztésére, színműveknél és zeneszerzeményeknél azoknak nyilvános előadására. A szerző kizárólagos joga különösen: a mű lefordítása más nyelvre vagy ugyanazon nyelv más dialectusába való áttétele; elbeszélésnek színdarabba vagy színdarabnak prózába való átírása. Zenedarabokat csak a szerző kivonatolhat vagy hangszerelhet.

A mű sokszorosítása *utánnomads*, tekintet nélkül arra, hogy egészben vagy részben és milyen eljárás által történik a sokszorosítás. Szabad a sokszorosítás személyes használatra, ha nem jövedelemszerzés a sokszorosítás célja.

Nem tekintetik utánnomásnak: 1. törvénykönyvek, törvények, hivatalos határozatok és közlemények sokszorosítása; 2. oly hivatalos iratok közzététele, melyek nincsenek az utánnomás tilalmával ellátva; 3. nyilvános tárgyalásoknak hírlapokban való közzététele; 4. tárgyalásokon vagy gyűléseken tartott szónoklatok kinyomtatása, kivéve, ha azok külön gyűjteményben a szerző által kiadatnak.

Nem sérti a szerzői jogot, ki újságok hiteit átveszi, aki egyes olyan újságcikkeket lenyomtat, amelyek nincsenek jogfentartással közölve. Köteles azonban a közlő a forrást pontosan megnevezni. Nem tekintetik jogtalan utánnomásnak egy már megjelent műből idézetek közlése, valamint iskolai célra összeállított műben más költeményeinek vagy kisebb elbeszéléseinek közzététele. Ez utóbbi áll a zeneművekre is. Nem sérti a szerzői jogot, ki egy zeneművet oly hangszerek készülékein sokszorosít, melyek a zenedarabok mechanikai előadására alkalmazvák. Nyilvánosan csak akkor adhatók elő zeneművek a szerző engedélye nélkül, ha a szereplők nem díjaztatnak s ha a hallgatóság nem fizet belépő-díjat. Nem szükséges a zeneszerző beleegyezése népszerűnyelvi és táncmulatságokra, játékonyszélu előadások, egyletek által tagjaik és hozzátartozóik részére rendezett előadásokra. Szöveggel ellátott opera színpadi előadásához elég a zenei rész szerzőjének engedélye.

Írásművek, előadások és ábrázolatok szerzőinek jogára nézve e törvény oltalma a szerző halála után 30 évig és a mű nyilvánosságra hozatalától számítandó 10 évig tart. Irányadó erre nézve az első törvényes közzététel. Több kötetből álló műnél az utolsó kötet megjelenésétől számítatik a 10 év. Jogi személyek szerzői joga a megjelenéstől számított 30 évig áll védelem alatt. Zeneműveknél a határidő 30 év helyett 50 esztendő.

Jogtalan utánnomás 6000 márkáig terjedhető kártérítésen felül 3000 márka, magánlevelek, naplók jogtalan nyilvánosságra hozatala (habár szerzői jogi oltalomra igényt nem tarthatnak is) 1500 márka, és idézeteknél a forrás megnevezésének elmulasztása 500—1000 márka pénzbüntetéssel vagy 3 havi fogházzal sújtatik.

Nem büntethető a cselekmény, ha a szerző halála óta 10 év eltelt.

A német birodalom területén az összes szövetséges államokra nézve is illetékes szakértői kamarák állíttatnak fel, melyek konkrét esetekben mint választott bíróság is szerepelhetnek.

Ezen törvény oltalma német állampolgárnak minden művére, nem németnek pedig azon művére terjed ki, mely Németország területén jelenik meg, hacsak külföldön az illető mű nem előbb bocsáttatott közre.

Dernburg német magánjogának a kötelmi jogról szóló része megjelent. Valósággal szétkapkodják ezen művet, mely a legkiválóbb a számtalan új kézikönyv és kommentár között.

— **A Mainzban összegyűlt német ügyvédgyűlés** kimondotta, hogy ajánlatos különösen a német polgári törvénykönyvre való tekintettel a jogi oktatásnak, a vizsgálati rendszernek és az előkészítő szolgálatnak egységes mielőbbi újjászabályozása. Ezenkívül szükségesnek tartja az ügyvédgyűlés egységes vizjognak és bányajognak megalkotását.

— **Francziaországban** az 1885. évi május hó 27-iki törvény értelmében kiszabandó *relegatio* a következő mértékben nyert alkalmazást: 1886-ban 1610, 1887-ben 1934, 1888-ban 1628, 1889-ben 1231, 1890-ben 1035, 1891-ben 907, 1892-ben 925, 1893-ban 848, 1894-ben 885, 1895-ben 861, 1896-ban 788, 1897-ben 948 esetben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ismét a csendőrség. — A gyámhatóságok rendezése. Dr. Hattyuffy Dezső fehérmegyei árvaszéki elnöktől. — Az áru-részlet-ügyletekiől szóló törvény tervezete. Dr. Balog Arnold budapesti ügyvéd-től. — Ellenjegok. Dr. Almási Antaltól. — Törvénykezési Szemle: Egy illetékügyi jogeset. R. M. — Büntetőparancs és ügyész-ségi megbízott az új járásbíró-sági eljárásban. Lengyel Imre hajduszoboszlói kir. járásbíró-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ismét a csendőrség.

Alig van hét, hogy csendőri kinzásokról ne olvasnánk.

A bűnvizsgálatok hitele forog ma már kockán, mert bíróságaink nem ítélnének el nyugodt lélekkel senkit, aki a csendőrök kezei közt tett vallomását visszavonja.

Látjuk bíránk lelkiismeretének küzködését, mikor a vádlott arra hivatkozik, hogy tőle a csendőrök a beismerést kicsikarták, vagy mikor a tanu kijelenti, hogy a csendőri vallatástól való félelem behatása alatt tanuskodott. Nem lehet pozitívítással eldönteni, mi igaz, mi nem a visszavonás indokából és így kénytelen a bíró a vádlottra kedvezőbb lehetőséget választani, nehogy ártatlant sujtson a büntetés.

Ime legujabban a 9145/99. sz. curiai ítélet, melyben konstatálja a bíróság, hogy több tanu igazolta, hogy a csendőrök az előnyomozat során a vádlottakat tetteleg bántalmazták, ezen okból «a beismerő vallomás bírói ítélet alapjául nem szolgálhat».

A 8469/99. sz. ítélet szerint vádlott bekisértetése alkalmával mellfájás és kézcsuklóinak megsérrelmeztetése miatt panaszkodott, állítván, hogy a csendőrök ököllel mellbeverték és megkötözték, mégis orvosi vizsgálat alá nem vétetett. «E mulasztás miatt nem czáfolható meg vádlott ama védekezése, hogy ő a csendőrök előtt beismerő vallomását nem önként, hanem a bántalmazás hatása alatt tette.»

A 10,677/99. számú curiai ítéletből kitűnőleg egy gyújtogatás büntetével terhelt vádlott a csendőrök «rábeszélésére» vállalta magára a vádbeli cselekményt. Mivel pedig vádlott több napon át csendőrök kezén volt és bíróság elé állítván, egészségi állapota még sem vétetett vizsgálat alá, nem lehetett megczáfolni abbéli előadását, hogy bíróságon kívüli beismerése kényszerítés eredménye volt.

A 4636/98. sz. curiai ítélet megállapítja a kihallgatott tanuk vallomásai és az orvosszakértői látletet alapján, hogy a vádlott kézcsuklóit a csendőrök szorosan összebilincselték, így kellett állnia órákon át, és könyörgésére, hogy tágítsák meg a bilincset, ezt csak arra az esetre ígérték meg, ha vallani fog, amit azután vádlott meg is tett. Az ily körülmények közt tett beismerés teljesen értéktelen lévén, természetesen vádlottat fel kellett menteni az ellene gyilkosság miatt emelt vád alól.

Kifejezik ezen ítéletek a bíróságok *bizalmatlanságot* a csendőrök eljárása iránt, ami, hogy nem ok nélküli, azt a nap-nap után felmerülő esetek igazolják.

Az 5034/99. sz. ítéletében a kir. Curia már tovább megy és oltalmat is ad a polgárnak a csendőri brutalitásokkal szemben.*

* L. az esetet lapunk jelen számának mellékletén 397. sz. a.

Egy ittas ember beleköt egy szolgálatot nem teljesítő csendőrbe és őt megsérti.

A csendőr a kaszárnyába fut, kardot köt, a csendőr-ormesternek jelentést tesz az imént megesett nagy esetről, mire ketten utána mennek a részegnek, őt elfogják, megvasalják. Mivel pedig a delinquens kézzel, lábbal ellenszegül, a két hős, kardot ragad és vérbe borítva hagyják a helyszínén a «bűnöst», kit még ezen felül hatósági közeg elleni erőszak miatt is feljelentenek.

A bíróságok azonban kitanítják a csendőröket, hogy rendes lakóhelylyel bíró és a csendőrök előtt ismert egyének le nem tartóztathatók; semminemű számbavehető körülmény nem igazolhatja, hogy a fegyveres erő éjjeli időben idegen házba behatoljon és ott erőszakoskodjék. A csendőrök jogtalan cselekményei tehát a törvény oltalma alatt nem állván, a letartóztatás megakadályozására irányuló cselekmény bűnvádi beszámítás tárgyát nem képezheti.

Arról azonban, hogy minő büntetést kaptak a csendőrök, soha sem hallunk semmit sem.

A gyámhatóságok rendezése.

A közigazgatás egyike azon kormányzati ágaknak, mely a kor igényeinek s viszonyoknak megfelelő szervezését várja, sőt a haladó viszonyok maguk ezt sürgetve követelik. Az egésznek, úgy egyes részeinek csendes tatarozása már évtizedek óta folyamatban van: azonban a szerves átalakítás eszméje még a jövő rejtelmei között lobog, holott a jogszolgáltatásnak is épp oly fontos factora a közigazgatás, mint az igazságügyi kormányzat, tehát e kettőnek mindenkor karöltve kellett volna a fejlődés terén haladni, illetve az állam gépezetét vezető tényezőknek mindkettőt egyenlő mérvben kellett volna fejleszteni.

A közigazgatás nagy gépezetében az egyik legfontosabb jogszolgáltatási tényező a gyámhatóságot gyakorló *árvaszék*.

Az árvaszék működési köre épp úgy kiterjed a jogszolgáltatásra, mint a közigazgatásra, mert a hozzá utalt ügyek természeténél fogva tevékenysége magában foglalja a jogszolgáltatást, úgy a szorosan vett közigazgatást is.

Az árvaszék teendőinek egy nagy része jogszolgáltatásból áll. Midőn a kiskoru részére gyámot vagy a gondnokolt részére gondnokot rendel, már ezáltal jogszolgáltatást teljesít, mert jogokkal ruházza fel, olyanokkal, milyenekkel a gyám és gondnok ezelőtt nem birt. E jogszolgáltatás különféle terjedelmű s az árvaszék mint gyámhatóság törvényes jogánál fogva fel van jogosítva arra, hogy jogokat adhat; pl. mikor nagykorúsít, a kiskorut oly jogokkal ruházza fel a nagykorúsítás tényéből kifolyólag, melyek azt önjogává teszik, vagy midőn gyámot és gondnokot rendel, ezt a gyámság köréhez tartozó jogokkal látja el vagy a kiskoru részére képviselőt rendel, ezt ezzel járó jogokkal ruházza fel; jogokat vesz el, midőn önjogu személyt gondnokság alá helyez. A törvényben előirt esetekben, jogi vitás kérdésekben dönt pl. akkor, midőn a kiskoru tartása vagy elhelyezése vitássá válik, megállapítja azt, hogy a kiskoru hol és ki által tartassék s neveltessék, sőt annak költségeit is megszabja, megállapíthatja továbbá a tartás mérvét a kiskoru ellen a szülő vagy

Előző irod.

s nagyszülő részére. Jogokat erősít meg, midőn az atya, a gyám vagy gondnok által létrehozott jogügyleteket a kiskoru részéről jóváhagyja, mert a jóváhagyással a felek között létesített jogviszonyt jogerőssé, illetve jogérvényessé teszi. Jogokat védelmez, midőn a kiskoru jogai védelméről gondoskodik. Jogokat korlátol: pl. a szülő vagy nagyszülő haszonélvezetét korlátolja. Jogoktól foszt meg, midőn az atyai hatalmat megszünteti vagy az atyát megfosztja a vagyonkezeléstől; jogokat függeszt fel, midőn az atyai hatalmat felfüggeszti; jogokba visszahelyez, midőn a gondnokságot megszünteti vagy az atyát atyai hatalmába visszahelyezi.

Ezekon kívül még számtalan eset van, midőn az árvaszék mint jogi tényező szerepel a kiskorúak vagy gyámoltak s gondnokoltak ügyeiben és érdekében.

Az árvaszék tevékenységének másik részét a szorosan vett közigazgatás — administratio — képezi. Ebből kifolyólag felügyel a gyámoltak és gondnokoltakra, felügyel azok személyi és vagyoni viszonyaira, ellenőrzi a gyámok és gondnokok működését, sok esetben még az atyai hatalmat gyakorló atyáét is. Gondoskodik a gyámolt és gondnokolt elhelyezéséről, neveléséről; a vagyonkezelésre felügyel, az arra vonatkozó számadásokat átvizsgálhatja, abból kifolyólag az atyát, gyámot és gondnokot nemcsak ellenőrizheti, de felelősségre is vonhatja. Tartozó kötelessége közegei által a szegény gyámoltak s gondnokoltak sorsán s helyzetén segíteni a lehetőséghez és a körülményekhez képest.

Beavatkozhatik azok házassági kötésébe, sőt még a megkötött házasságot is perrel támadhatja meg.

A vagyonkezelésből kifolyó felügyeleti s ellenőrzési jog alapján azok pénzei és pénzürtékeinek kezelését — a gyámügyi törvény szerint — pénztára által teljesítteti.

Az árvaszék igazgatási teendője tehát épp oly fontos, mint jogszolgáltatási köre.

Eddigél a gyámügyi ügyek rendszerint csak akkor kerültek árvaügyek vagy árvaügyek címen a szőnyegre, midőn nagyobb visszaélések a figyelmet reá irányították, akkor is épp úgy a rendszer, valamint a személyek is erős támadásokban részesültek, azonban a kérdés addig érlelve az illetékes körök részéről nem lett, hogyha a mai rendszer nem jó, helytelen, vajon miképp kellene s lehetne azon segíteni, vagy miképp kellene azt reformálni vagy fejleszteni.

Az árvaügyek a mai rendszer szerint a törvényhatóságok keretében vannak elhelyezve s a gyámhatósági jogokat a vármegyék, városok, illetve törvényhatóságok gyakorolják a törvény alapján — árvaszékeik által. Ez a mai állapot. Azon kérdés merül fel ezuttal tehát, hogy ezen állapot okozza-e azt, hogy a gyámhatósági ügyek vezetése s kezelése számtalanszor képezi az előidézett visszaélések és mulasztások folytán támadások tárgyát, vagy pedig egyéb okok is hatnak közre s idézik elő, hogy a gyámhatósági kezelés s eljárás nem oly gyors, szabatos, sok tekintetben nem oly megbízható, egyöntetű s egyszerű, mint amilyennek kellene lenni?

A gyámhatóság gyakorlását illetőleg már több alkalommal élénk eszmecserék folytak az iránt, vajon a gyámhatóságok továbbra is a törvényhatóságoknál, tehát a közigazgatás keretében maradjanak-e meg vagy pedig a bíróságokhoz osztassanak be?

A gyámhatóság teendői, mint fentebb előadtuk, jogszolgáltatási és közigazgatási természetűek; jogszolgáltatási tevékenysége azonban lényegesen különbözik a bíróság tevékenységi körétől, mert a bíróság vagy a jogilag vitássá tett kérdéseket bírálja s dönti el tekintélye által, vagy bizonyos jogokat érvényesít vagy a sérelmeket megtorolja, stb. A bíróság működési köre egészen más természetű, mint a gyámhatóságoké, sőt miután ennek tevékenységi köre administratív teendőket is foglal magában, ha a gyámhatóságok oda átvitetnének, azon elv, mely a közigazgatási s bírósági funktio elválasztását szigorúan követeli, sérelmet szenvedne. Az árva-

szék teendőit pedig olyképpen elválasztani nem lehet, hogy ami a jogszolgáltatás keretébe tartozik, a bírósághoz tétessék át, ami pedig adminisztratív természetű, maradjon a közigazgatásnál, mert igen sok jogszolgáltatás természetével bíró cselekmény egyszersmind közigazgatási jellegű is. De meg ezen elkülönítés minden tekintetben a legnagyobb zavarokat idézné elő. A gyámhatóság ügyei tehát elválaszthatók nem lévén, ha a bírósághoz bevitetnének, ugyanakkor a közigazgatási természetű ügyeket is át kell vinni egész szervezetével együtt s a bíróság, azaz a törvényszék a jogszolgáltatáson kívül épp úgy adminisztrálna akkor, mint most az árvaszékek. Ha pedig a járásbíróságok keretébe osztatnának be ezen ügyek, akkor meg ugyanazt, mi most a központban van járások szerint felosztva, kezelnék s végeznék a járásbíróságok, tehát teljesítenék a jogszolgáltatást és az adminisztrációt.

A gyámhatósági ügyek természete, miután általában véve a közigazgatási funktiókhoz közelebb állanak, a gyámhatóságoknak a közigazgatás keretében való meghagyását teszi kívánatossá, mert még ott is, hol az állam ezen ügyeket bírói közegeire ruházta, ezek nem igazságot szolgáltatnak az állam nevében, hanem a közigazgatás egyik feladatát teljesítik. A porosz törvény a gyámhatóságot gyakorló egyes bíró hatáskörét nem mint ítélő bíróét, hanem mint intézkedő, felügyelő, hatósági közegét szabályozta s a felügyeletnél való segédkezéshez közigazgatási közegeket szervezett.

Az előadottak szerint tehát a gyámhatóság a bíróság keretében, ha oda beosztatnék is, egy külön szerves egység maradna s közigazgatási jellegénél fogva annak bírói jellegét zavarná meg. A gyámhatóság tehát, véleményünk szerint, továbbra is legméltóbb helyét a közigazgatás keretében foglalhatja el, már a régi elvnel fogva is, miután hazánkban a gyámügyi ügyek mint közigazgatási természetűek vétettek figyelembe.

Azonban a közigazgatás keretében nem a jelenlegi rendszer alapján hagyhatók meg, miután ezzel a bajok egyáltalán orvosolva nem lennének.

A jelenlegi gyámhatósági rendszer legnagyobb hibái közé tartozik, hogy nem elég gyors, szabatos, sok az írásbeli teendő, felügyelete s ellenőrzése vagy hiányos vagy egyáltalán értéktelen. De mindezen hibák a rendszer hiányai s ezeken segíteni kell és lehet is. A gyorsaságon kívül, melyet a sok teendő okoz, a külső ellenőrzés és felügyelet hiányos volta képezi nézetem szerint a mai rendszer nagy hiányát. A központban a gyámhatóság intézkedik, rendelkezik, utasít végzéseivel, de nincs ki azokat kellőleg végrehajtsa és ellenőrizzé, s a legszebb s leghumánusabb intézkedése papíron marad. Elsősorban ezen kell segíteni olyképpen, hogy állíttassanak fel s szerveztessenek a gyámhatóság járási közegei és pedig oly módon, hogy azok ne csak felügyelő, végrehajtó és ellenőrző közegek legyenek, hanem bizonyos gyámügyi ügyek érdemi elintézésére is képesítéssel bírnak.

A törvények által az árvaszékekre ruházott ügyek halmazára decentralisálandó, azaz megállapítandók, hogy mely ügyek maradjanak az árvaszékek mint gyámhatóságok intézkedései alatt, fentartva a tanács-ülési szervezetet, s melyek bizandók a járási közegek egyes-bírói elintézésére alá. Tehát a jelenlegi gyámügyi ügyek két részre elkülönítve felosztandók lennének az árvaszékek és a járási közegek között.

Behozatnék ezáltal a külső közegeknek osztott ügyekben a közvetlenség, miután azok a felekkel közvetlen érintkezvén, az egyes ügyek elintézésénél a legközelebbi adatok alapján állapíthatják meg a tényállást. Már pedig éppen a gyámügyi ügyek azok, melyeknél a közvetlenségre a legnagyobb szükség van s az ügyek elintézésénél a közvetlen tapasztalat alapján a legigazságosabban és a legméltányosabban lehet eljárni. A járási közegek még az árvaszékek részére beosztott ügyekhez is a felekkel való közvetlen érintkezés által a leghelye-

sebb adatokat gyűjthetnék össze. A járási közegek határozatai ellen a felebbezési forum az árvaszék lenne, ugy a hivatalból felterjesztendő határozatokat is az bírálná el másodfokban. E szerint tehát az árvaszékek a hozzájuk utalt ügyekben elsőfokulag határoznának, a felebbezési ügyekben pedig mint másodfoku felebbezési hatóság járnának el.

A gyámhatóságoknak ily módon való szervezése lehetővé tenné a gyors és szabatos eljárást, lehetővé tenné az ellenőrzést s a felügyeletet s egyuttal a gyakran felújuló bajok, melyeket a hosszadalmas és lassu eljárás ugy a felügyelet s ellenőrzés hiánya okoz, megszüntetve lennének.

Szükséges az előadottakon kívül azonban az is, hogy az árvaszékek, illetve maga az egész gyámhatósági közigazgatás a vármegye, illetve a törvényhatóság kebelében mint önálló, szerves egész rendszeresített és a közigazgatás egyéb ágaival semmiféle függő viszonyba ne hozassék, mert a mostani függő viszony is sokban járul ahhoz, hogy a gyámhatóságok nem tudnak eleget tenni feladatuknak ugy, ahogyan kellene.

Az önkormányzati tényezőknek is bizonyos befolyást lehetne engedni megkötött kerettel olyképpen, hogy a felebbezési tanácsban választott bizottsági tagok is tanácskozási és szavazati joggal az ügyek elbírálásában részt vehetnének.

Szükséges még a felebbviteli forumok megállapítása s az árvaügyeknek a közigazgatási bírósághoz bevitele legfelsőbb forumban.

Amit imént előadtam, a gyakorlati élet kívánalmainak felel meg, amely most már valóban szükségessé teszi, hogy e téren is valamit cselekedjünk. *Hattyuffy Dezső.*

Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete.*

3. Rendelkezésre bocsátás. — *Læsis enormis.*

3. §. Az 1875. évi XXXVII. tcz. 347. §-ában említett rendelkezésre bocsátás elmulasztásának áru-részletügyleteknél csak az a következménye, hogy az áru hiányait a vevő tartozik bizonyítani.

A vevő az áru hiányait keresettel vagy kifogással az utolsó vételár-részlet lefizetéseig, s ha az utolsó részlet hat hónapon belül fizettetik le, hat hónapig érvényesítheti, fenmaradván az 1875. évi XXXVII. tcz. 350. §-ából esetleg folyó jogai.

Az előző két bekezdés nem alkalmazható oly áru-részlet-ügyletekre, amelyek a vevő részéről kereskedelmi ügyletet képeznek.

Oly megállapodás, mely az eladó törvényes szavatosságát cleve kizárja vagy korlátozza, vagy e §. előző bekezdéseinek rendelkezéseit a vevő terhére megváltoztatja, hatálytalan.

Mai jogunk értelmében (kereskedelmi törvény 264. §.) azon ügyleteknél, melyek az egyik szerződő fél részéről kereskedelmi ügyleteket képeznek, a kereskedelmi jog határmányai mindkét félre nézve egyaránt alkalmaztatnak.

Ez az intézkedés nem felelt meg az életnek és a közszükségletnek.

Nemcsak a részletüzletágban, de általán minden oly ügyletnél, mely csupán egyik fél részéről képez kereskedelmi ügyletet, a legnagyobb méltánytalanság a közpolgári jognál sokkal szigorubb kereskedelmi jogot alkalmazni.

A kereskedelmi törvénynek nagyobb szigora és fokozott formalismusa, mint a kereskedelmi forgalom érdekében tett kivétel fogandó fel. Feltételezi ez a *jus speciale* a kereskedelmi üzletmenetben való különös jártasságot, élelmességet.

A részletüzlet azonban nem tartozik az általános kereskedelmi forgalomba. Egy-egy, rendszerint kisebb értékű tárgy eladásáról van itt szó; a vevő nem kereskedő; nem bir a kereskedő intelligenciájával, szakismereteivel.

Véleményem szerint megokolt volna olyan intézkedésnek

a törvénybe való felvétele, mely szerint a részletügyletre, amennyiben az vevő részéről is nem képez kereskedelmi ügyletet, az általános magánjog szabályai alkalmazandók, nem a kereskedelmi törvény.

A tervezet nyújtotta minimumra azonban mindenesetre szükség van.

A 3. §. szól a rendelkezésre bocsátásról és az áru kifogásolásáról.

Az adásvételi ügyleteknél megszabott formális kifogásolási és rendelkezésre bocsátási kötelezettség talán a legtöbb igazságtalanságnak a kutforrása.

A kereskedelmi törvény 346. §-a szerint a vevő a más helyről küldött árut, amennyiben ez a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges, az átvétel után haladéktalanul megvizsgálni s ha az a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel, e körülményről az eladót azonnal értesíteni tartozik.

A kereskedelmi törvény 347. §-a ezt az értesítési kötelezettséget rendelkezésre bocsátási kötelezettséggé bővíti ki.

Ha a vevő az értesítést elmulasztja, az áru nem kifogásoltnak tekintetik, feltéve, hogy oly hiányok nem forognak fen, melyek azonnali megvizsgáláskor rendes üzleti kezelés szerint felismerhetők nem voltak.

A rendelkezésre bocsátás a kereskedelmi forgalom biztonságának és gyorsaságának biztosítására iktatott törvénybe. A kereskedő nem hagyhatja a vele összeköttetésben álló másik kereskedőt huzamos ideig kétségben az ügylet megkötése, teljesítése stb. tekintetében.

E szigoru szabályra azonban nincs szükség másutt, mint a szoros értelemben vett kereskedelmi forgalomban, de más téren való alkalmazása nem is felel meg a jogszolgáltatás követelményeinek, amit számtalan, az anyagi igazsággal homlokegyenest ellenkező határozat eléggé igazol.

A földmives, a hivatalnok, a kiskereskedő, a katona nem ismerik a kereskedelmi törvénynek eme szigoru intézkedéseit, de sőt a nap-nap után kereskedelmi ügylettekkel foglalkozó nagyobb forgalmu kereskedő sem igen képes beleszokni abba, hogy ő kénytelen legyen a kapott árut azonnal, egész terjedelmében megvizsgálni és szükség esetén a megfelelő részletességgel minden hiányt felsorolva, kifogásolni és a küldőnek rendelkezésre bocsátani, mikor a legtöbbje az ügyletet kötő feleknek alig hogy nevét tudja leírni.

Innen van azután, hogy bár a perek igen nagy százlékában azzal a teljesen beigazolt kifogással találkozunk, hogy a szállított áru a törvényes avagy a kikötött minőségnek meg nem felel, aránytalanul sok esetben a bíróság azon oknál fogva kötelezi a vevőt a vételár megfizetésére, mivel a kifogásolás és rendelkezésre bocsátás meg nem történt, vagy elkésve történt, vagy pedig hiányosan történt.

A német polgári törvénykönyv értelmében vevő szavatossági igénye csak akkor van kizárva, ha az árut a hiányok ismerete mellett vette át. A vételtől való visszalépés joga, az árszállítás iránti és kártérítési igény (a hiányok ravasz elhallgatásának kivételével) az áru szállításától számított hat hónapon belül évül el. A kifogásolási és rendelkezésre bocsátási kötelezettség kizárólag azon esetre szoríttatik (kereskedelmi törvény 377. §.), ha az ügylet mindkét félre nézve kereskedelmi ügyletet képez.

Törvénytervezetünk a német jog álláspontját tette magáév.

A kifogásolási jog hat hónapra kiterjesztetik s a rendelkezésre bocsátás elmulasztásának hatálya korlátoztatik annyiban, hogy a mulasztás következményeként nem az eladót terhelendi a bizonyítás az áru megrendelészerű vagy törvény-szerű minősége tekintetében, hanem a vevő lesz köteles bizonyítani a hiányokat.

Teljesen logikus, helyes és a mai joghoz viszonyítva nagy haladást képező rendelkezések.

4. §. Az áru-részletügylet megtámadható, ha az áru olyan árban adatott el, amely az ügylet megkötésekor készfizetés mellett

* Az előbbi közl. I. a 35. és 36. számban.

elérhető forgalmi (piaczi vagy tőzsdei) árt és annak a részlet-ügylet tartama szerint számítandó évi 30%-át meghaladja.

Jelenlegi magánjogunk a feléntuli sérelmet nem ismeri.*

A 4. §. idézett intézkedése pedig lényegileg a felén tuli sérelem kifogásának megállapítását képezi.

Az indoklás ugyan azt állítja, hogy «a javaslat az árkorlátozás szempontjából nem fogadta el a felén tuli sérelemnek a kereskedelmi törvény szempontjából (280. §.) kifejezetten is kizárt intézményét», mindazáltal látjuk, hogy célja is, tartalma is a szövegnek lényegileg ugyanaz, mint pl. az osztrák polgári törvénykönyv 934. §-ának.**

Az értékpapiroknak részletfizetésre való eladásáról szóló 1883. évi XXXI. tcz. a jelen javaslattal analog intézkedést tartalmazott, mely a gyakorlatban bevált. Ezen törvény 8. §-a szerint «a részletügylet a vevő vagy annak jogutódja által megtámadható, ha az értékpapir oly árban adatott el, mely az ügylet megkötésekor jegyzett árfolyamot és annak a részletügylet tartama szerint számítandó évi 15 százalékat meghaladja».

Magánjogi törvénykönyvünk is aligha fogja elkerülni a *læsio enormis* befogadását, bárha nem is oly terjedelemben, amint azt a római jog ismerte.

Messze vezetne tárgyamtól, ha a felén tuli sérelem jogintézményének dogmatikáját kívánnám nyújtani. Elég legyen rámutatni, hogy kizárólag célszerűség kérdése, vajon egyáltalán hely adható legyen-e a vevő utólagos kifogásának, midőn az áru a szerződési vagy törvényes feltételeknek megfelel.

Tisztán abból a szempontból kell a dolgot megbírálnunk, a gyakorlatban szükségesnek mutatkozott-e a védelem e módja.

A gyakorlatból meritett tapasztalatok pedig ezen intézkedést mellőzhetlenné bizonyítják.

Aki a vétel tárgyát képező dologra rá van szorulva, épp úgy, mint a tapasztalatlan vagy könnyelmű vevő, nem képes ellenállni a kísértésnek és belemegy a reá nézve hátrányos ügyletbe, bár talán ismeri is az áru értéke és vételára közti aránytalanságot.

Az uzsora-törvény is azt sujtja, ki másnak szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát aknázza ki. A részletügyletekről szóló javaslat is hasonló célú követ magánjogi eszközökkel.

És amint az uzsora-törvények a szerződési szabadság lényeges, de égetően szükséges korlátozásai: azonképpen szükség van a javaslatban tervbe vett korlátozásra a szerződési szabadsággal üzőtt visszaélések megakadályozása céljából.

Sokkal helyesebb is, ha hatályos, célravezető módon megakadályozzuk a visszaélések létrejövetelét, mint hogy büntető intézkedésekkel sujtsuk a már elkövetett bűncselekményt.***

A javaslat szerkezetét azonban célravezetőnek nem tartom.

A 4. §. szerint ugyanis a tulságos ár mellett létrejött ügylet *megtámadható*.

Szövegezési hiányosság számba megy csupán, hogy nincs kifejezve, hogy megtámadásra csakis a vevő jogosult.

Kifogásolnom kell azonban egyáltalán azt, hogy a javaslat

* *Frank* szerint megvan adva a bírónak a jog a károsult félnek az egyenlőséget helyreállítani vagy az alkut felbontani. *Kövy* is ezen állásponton van. Ujabb magánjogi íróink a *læsio enormis* ellen foglalnak állást. *Zlinszky-Reiner*: Magánjog (VII. kiadás) 644. l. *Fodor-féle Magánjogban* Kiss Mór III. k. 397. l.

** Az osztrák törvény szerint úgy az eladó, mint a vevő követelhetik az in integrum restitutio-t a *læsio ultra dimidium* alapján. A porosz *Landrecht* csupán az eladónak adta meg e jogot.

*** Nem helyeselhetjük azoknak nézetét, akik — mint *Barna*, *Mataja*, *Heck* — az uzsora-törvénynek a részletügyletekre való kiterjesztését kívánják. Egyébként *Barna* is hive a felén tuli sérelem kiterjesztésének a részletügyletekre.

megtámadási jogot ad a vevőnek, ami nagyon is tullő a czélón és oknélküli kedvezés az egyik félnek a másik rovására.

Ha mondhatjuk is, hogy a vevő az áru értéke iránt tévedésbe ejtetett, minthogy azonban ez nem magára az ügyletre és az ügylet tárgyára vonatkozó lényeges megtévesztés, következménye sem lehet az ügylet megtámadása, amely kifejezés nyilván a hatálytalansítást kívánja jelenteni.

Elvégre, ha a megtévesztés vagy tévedés csupán az áru értékére vonatkozik, a vevő csakis az ezen megtévesztésből folyó következmények reparálását kívánhatja.

Ő neki az az áru kell, amelyet megvett; a minőség ellen kifogást nem is tesz, az a megrendelésnek megfelelő, — miért kötelezzük akkor az eladót a minden törvényes, illetőleg szerződési kellékekkel ellátott áru visszavételére?

A javaslat indoklása szerint az «ármáximum tullépése esetén sem volna méltányos, ha az eladóra *actio quanti minoris* útján egy általa el nem fogadott csekélyebb vételár octroyáltatnék reá». Ezen felfogás szerint az eladó érdekében volna az, ha a vevő elállhatna az ügylettől. Ez azonban igen kétes értékű előny az eladóra nézve. Az eladót *kényszeríteni*, hogy a vevő által már használatba vett árut visszavegye, mindig terhesebb és igazságtalanabb, mint a vételárat a helyes és igazságos mértékre redukálni.

Az általam ajánlott megoldás mindkét fél érdekét egyformán óvja. Ha azonban még nagyobb tekintettel akarunk lenni az eladóra, úgy arra az esetre, ha a vevő a 4. §-ban körülírt kifogást megteszi, az eladó választására bizathatnék, hogy vagy az in integrum restitutio-t kívánja, vagy pedig belenyugszik a vételárnak a bíróság által a 4. §. értelmében való megállapításába.*

(Folyt. köv.)

Dr. Balog Arnola.

Ellenjogok.**

III.

Jogfelfüggesztőknek neveztük az eddig taglalt ellenjogokat, mert érvényesítésük által az adóshoz intézett teljesítési jogparancs egész vonalán ideiglenesen megakad. Lássunk most oly eseteket, midőn az ellenjog érvényesítése a szembenálló pozitív jogot egészben vagy részben *teljesen megszünteti*: a szüntető ellenjogokat. Ezek egy részénél a *theoria* annyiban előrehaladottabb, hogy legalább felösmerte érvényesítésük ügyleti jellegét, mit a jogfelfüggesztőknél ugyan nem tett. Persze csupán egyrésznél, ahol az ellenjog felhozatala t. i. a szembenálló pozitív jogot teljesen megszünteti: a *jogszüntető* ellenjogoknál. Hiszen, hogy a beszámítás jogügylet az ált. német polg. tkv. szerint (388. §.) éppoly kevésbé lehet kétséges, mint a megtámadásra nézve (143. §-ában). Nálunk ugyan a beszámításra nézve nehezebbé válik ennek felismerése azáltal, hogy a bírói gyakorlat, a perbeli beszámítást kívánja meg, hogy tehát úgy látszik, a bírói ítélet, nem a fél akarata eszközli a beszámítást. Ez azonban akkor sem helyes, ha ragaszkodnánk a teljesen a légből kapott felfogáshoz, mely a perhez ily szorosan támaszkodik. Az egész különbség csak az volna, hogy a beszámítás *csak perben eszközölhető* egyoldalú jogügyletnek volna felfogandó. Erre van is példa házassági törvényünk 68. §-ában, hol a megtámadási kereset nem egyéb, mint a megtámadási jogügylet számára előírt alak-

* Némelyek azt kívánják, hogy a részletügyletről felvett okiratba felvétessék az illető tárgynak azon ára, amelyet az eladó készfizetés esetén követel. Ez azonban visszaélésekre vezet, mert az eladó természetesen a készfizetési árat magasra fogja tenni, nemcsak azért, hogy a vevőnek fel ne tűnjék a nagy kamat, melyet a hitelezésért kénytelen fizetni, de még azért is, mert a bíró a *læsio enormis actio*ja vagy kifogása esetén a 4. §. szerint a készfizetés mellett elérhető forgalmi árat ezen a megrendelő-jegyben kitett ár után fogja megállapítani.

** Az előbbi közl. I. a 38. és 39. számban,

szerűségi kellék. Hogy az, kitűnik a bejelentésből, mely elégséges, ha per már nem lehetséges, s melynek tisztán ügyleti jellegét alig tagadhatni. Itt azonban csupán a vagyoni jogi ellenjoggalról szólván, térjünk vissza a beszámításhoz. Felfogásunkkal el lenne döntve azon vitakérdés is, vajon a beszámítás a perben viszontkeresetileg vagy kifogásilag érvényesítendő-e? Tisztán perjogi szempontból a sommás eljárás 106. §-a óta, mely világosan beszámítási kifogásról szól, a dolog már amugy sem vitás, s ezt Reiner (Magánjog 7. kiadás 633—635. lap) nyilván szemelől téveszti, midőn «törvényes intézkedés teljes hiányában» deductive kénytelen e tételt levezetni. Magánjogilag pedig, semmi ok arra, hogy a viszontkeresethez ragaszkodjunk. Különben is aggályosak azon következmények, amelyeket Reiner a beszámítás viszontkereseti és kifogási érvényesítéséhez fűz. Helyesebben, nem is a gyakorlati következmények, de azok elméleti megindokolása sántít. Bizonyos ugyanis, hogy a beszámítás kifogási érvényesítése nem vezethet felperes elmarasztalására, époly bizonyos azonban, hogy ez a viszontkereseti *beszámítás útján sem áll be*. Jól értsük: a viszontkereset beszámítás útján.

Akárminek is fogjuk fel ugyanis e viszontkeresetet, az mindig csak annyira irányul, amennyiben a két követelés fedi egymást. Akár azt mondom, viszontkeresetileg kérem a bírót, hogy ő eszközölje a beszámítást, akár azt, hogy viszontkereset alakjában ügyletileg azt én eszközölöm s az ítélet ennél fogva csupán a már előbb végbement jogszűnést konstatáló tény. Semmiesetre sincs *magában e beszámítási viszontkeresetben* oly elem, mely követelésemnek a tartozásomat felülmúló részére is irányulna. Nincs igaza tehát Reinernek, hogy alperes, ha beszámítási igényét viszontkereset útján érvényesíti, az ő keresetének kérelmi része felperes marasztalására irányul, s hogy ebből kifolyólag, ha nagyobb a beszámítandó összeg, mint a kereseti összeg, felperes az *azt túlhaladó* összegben elmarasztaltatik, (Magánjog i. h.) egyszerűen azért, mert magának a csupán beszámítási viszontkeresetnek a beszámított összegben felüli kérelmi része nincs is. Ez annyiban fontos gyakorlatilag, hogy a bíróság felperest nincs is jogosítva marasztalni a beszámított felüli részre. Persze csak akkor nem, ha alperes az erre vonatkozó kérelmét a viszontkeresetben külön ki nem fejtí, s így ha felperest amugy is elutasították s én *csak beszámítási* viszontkeresettel éltem, úgy felperest semmi esetre sem marasztalhatják el *Dtár* XII. f. 87. sz. daczára. A beszámítás ellenjog, feltételezi a szembenálló pozitív jogot; ha ez nem létezik és csak beszámítást kértem, úgy felperest is, alperest is el kell utasítani. Azért természetesen lehetséges a beszámítási viszontkeresettel *egyszerre* a fölös összegre felperes marasztalását is kérni, csak hogy ilyenkor alperes viszontkeresetében éppen kettőt kér, először: beszámítást, másodszor: a perrendtartás 66. és a nov. 8. szakasza alapján még külön azt, hogy felperest a fenmaradó részre marasztalják.

A túlhaladó összegben való marasztalás ilyenkor azonban nem a beszámítási, de ezen második viszontkeresetből ered. A perben ilyenkor három kérelem szerepel: felperesé alperes marasztalására, alperesé ez esetben beszámításra és alperes második kérelme felperes elmarasztalására, és pedig: az egész viszontkereseti összegre, ha felperes elutasíttatnék, a két conformkövetelést felülhaladó részre, ha felperes keresetének és alperes beszámításának hely adatnék.

A két viszontkereset a mi nézetünk szerint még annál élesebben választandó el egymástól, mert bensőleg is különböznek. Felfogásunkhoz képest ugyanis magában a beszámítási viszontkeresetben nincs is marasztalási kérelem, hiszen az egyoldalú jogügylet, mely felperes követelési jogát a két tartozás conform összegéig megszünteti, s így az erre vonatkozó viszontkereseti kérelmi része nem marasztalásra, hanem jogviszony nem létezésének, subjektív jog megszüntetésének kimondására irányul: nem tartozást, de elismerést követel

alperes; alapjában véve e viszonykereset csupán megállapító ítéletre czéloz. Ilyen értelemben tehát, egyrészt el kell vetnünk azon nézetet, hogy sommás törvényünk előtt megállapító pör nem létezett volna (v. ö. *Dtár* uj f. XVI/164., XXI/112. stb.) a rendes eljárásban. Másrészt azt, hogy felfogási perkérdést viszontkereset alakjában fel ne lehessen tenni (*Dtár* uj f. XVII/32., kimondva az ellenkező is *Dtár* uj f. XXXIX/322.)

Az ellenjogok perjogi, szűk felfogása a beszámításnál azonban nem csupán abban nyilvánul, hogy annak ügyleti jellegét a perben nem ismerték fel, hanem főleg abban, hogy egyáltalán nélkülözhetetlennek vélik hozzá a pert. Ez azonban csak természetes akkor, midőn a különben pontos szövegezésű váltótörvény 94. szakasza ahhoz mindenkori *felperest* kíván. Érti azt a felperest, ki sikerrel perel: a váltóbirtokost és váltóhitelezőt. Már a bevezetésben érintettük, mily visszás következményekre vezetne a perhez ragaszkodás. De ha ezeket el is fogadnók, — elméletünk ugyan nem teszi (v. ö. Plosz: Váltójog 468. l. 38. j. Nagy Ferencz: Váltójog 474. l. 17. j.) — ez mit sem változtat azon, hogy a beszámítás érvényesítése szintén egyoldalú jogügyletnek volna felfogandó.

Mig azonban a jogfelfüggesztő ellenjogoknál az ellenjog érvényesítése jogkeletkeztető ügylet, addig a beszámításnál már a törvénytől fogva előbb létező s szembenálló két subjectív joggal van dolgunk. A két követelés együttlétezése adja meg mindegyik hitelezőjének a követelési jogot és mindegyik adósnak az ellenjogot. Az ellenjog itt nem jogügylet, hanem két egymással szembenálló bizonyos tulajdonságokkal szükségkép bíró követelés együttlétezése: a törvény által keletkezik.

Az ellenjog érvényesítése itt is ügylet: az adós akarattal nyilvánítása, hogy a két követelést megszüntetni óhajtja, idézi elő a joghatást, csak hogy egyoldalú *jogszüntető* ügylet. És pedig három subjectív jogot szüntet meg: az adós tartozását, az ő követelését és az ellenjogot. A beszámítási ellenjog szempontjából a beszámítási ügylet egyuttal úgy jelentkezik, mint e subjectív jog gyakorlása. Igaz, hogy e gyakorlás nem lehetséges itt másként, mint elenyésztés által. Éppen abból, hogy ezen jogszüntető ellenjogoknál az ellenjog és a pozitív jog az érvényesítés előtt is már törvénytől fogva állnak szemben egymással, magyarázható meg legalább psychikailag az is, hogy az ellenjog felhozatala visszahat azon időpontig, melyben a két jog egymással először szembenállt, mit különben a források mindenütt világosan kijelentenek. Ha ugyanis a törvény az adósnak jogot ad arra, hogy egy bizonyos időpontig egyoldalú nyilatkozattal szabaduljon kötelezettsége alól, megszüntesse hitelezőjének jogát, úgy nem volna sem logikus, sem igazságos, sem czélszerű, ha az adós a főkötelezettséget megszüntethetné, a mellékkötelezettséget pedig nem. A késedelmi parancs vagy mellékkötelezettségnek jelentkezik, vagy oly súlyos, hogy annak meghagyása sokkal nagyobb bajba sodorná az adóst, a mily előnyt nyerhetne az egész beszámítási ellenjog gyakorlásából, úgy hát erre vonatkozólag éppoly visszaható a beszámítási nyilatkozat mint pl. a két követelés coexistentiája óta felmerült járulékos visszatérítésekre.

E coexistentia idején tul azonban a visszahatás nem terjed s így ha a coexistentia az adós részén már késedelmileg megnagyobbodott tartozást talál, a beszámítás által csupán a tartozásnak azon része lesz elenyésztve, a mely az adós által követelhető összegnek megfelel. Nem szűnik meg tehát kölcsönösen a két tartozás akkor sem, ha azok eredeti összege külsőleg egyenlő, nem azért, mert az adós tartozása a késedelmi parancs által megvált már nagyobbítva akkor, midőn az ő követelése csak keletkezett. A beszámítás tehát a késedelmet purificáló jogügylet ugyan, de csakis a két követelés együttlétezése idejére.

Ugyanazon szabályok, melyeket a beszámításra lefejtettünk, fognak állani a megtámadásra is, ahol az t. i. mint ellenjog jelentkezik. Egy különbség azonban a kétféle ellenjog tényállásában félre nem ismerhető. Mig ugyanis a beszámítási ellenjog tényállásához okvetlenül tartozik még egy harmadik subjectiv jog is, t. i. az adóst megillető követelés, addig a megtámadásnál csupán a positiv jog tényállásában előfordult hiány (csalás, megtévesztés) adja az ellenjog ténybeli alapját. Ennek megfelelőleg a megtámadási jogosultság gyakorlásával csupán két subjectiv jog szűnik meg: a hitelező követelési joga és az adós ellenjoga. Természetesen a megtámadásról mint ellenjogról csupán ott szólhatunk, ahol azt az adós gyakorolja és ezáltal teljesítési kötelezettsége alól menekül. A megtámadási jogügylet visszahatásának elve kifejezetten, csupán házassági törvényünk 46. és 67. szakaszában van ugyan kimondva, de az általános és már jelzett okoktól eltekintve, már azért is kell ezt a vagyoni jogi ellenjogokra is alkalmaznunk, mert hiszen a házassági megtámadás csupán a megtámadási ellenjog egyik alosa.

(Bef. köv.)

Dr. Almási Antal.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy illetékügyi jogeset.

A jogkereső közönség minden rétegének szabad útja van magánjogi igényeinek érvényesítéséhez. Sajnos azonban, hogy a jogszolgáltatásnak igénybevétele a jogegyenlőség rovására tulságos mértékben függ az anyagi eszközöktől. A vagyonosabb elem (kereskedők, iparosok, részvénytársaságok, intézetek, stb.) könnyű szerrel nyújtják be állandó jogtanácsosaikkal a különböző összegű kereseteket, a szegényebb elem azonban napokon át fontolgat, míg perlésre határozza magát, attól való félelmében, hogy a perrel járó készkiadások túl fogják haladni az eredeti követelést. Annak illusztrálására, hogy ez utóbbi felfogásnak megvan a maga jogosultsága, álljon itt a következő illetékügyi jogeset:

Egy szegény mosónő a VII. ker. előjáróság mint községi bíróság előtt 50 kr. követelésre perelte egyik adósát. Az 1877. évi XXII. tcz. 91. §-a alapján kibocsátott pénzügyminiszeri rendelet szerint a keresetre 12 kr. törvényes illetéket kellett leróni. Tárgyalásra kerülén a dolog, az 1894. évi XXVI. tcz. 29. §-ának első bekezdése értelmében ugyanezen követelésre 20 kr. ítéleti illeték volt lerovandó, amely összeget — minthogy az egyik fél felebbezett — felebbviteli illeték czimén még 12 krral kellett a fent hivatkozott pénzügyminiszeri rendelet értelmében megpótolni. Ilyen körülmények között panaszos az elsőfolyamodásu bírósági eljárás során a fenálló törvények értelmében 50 krnyi követelésére 44, azaz negyvennégy krajczárnyi bélyegilletéket fizetett le, tehát csaknem annyit, mint maga a per substratuma.

A közbevetett felebbezés folytán az 50 kros ügy a járásbírósághoz, a sommás eljárás útjára terelődött. Az 1894. évi XXVI. tcz. 29. §-ának második bekezdése szerint a községi bíraskodás alá tartozó peres ügyekben «a járásbíróság elé vitt és ott folytatólag tárgyalt ügyekben a bélyegilletékre nézve ugyanazon szabályok érvényesek, amelyek a sommás eljárásban alkalmazandók». Jelen esetben tehát, miután a bíróság a feleket beidézte, az egyedül megjelent felperesnek a meghozott makacssági ítéletre az idézett törvényszakasz értelmében a lefizetett 44 kron felül még 20 kr. jegyzőkönyvi és 1 frt ítéleti bélyeget, összesen tehát még 1 frt 20 krt kellett volna lefizetnie. Minthogy azonban a szegény asszonynak ily összeg nem állott rendelkezésére, ellene hivatalos leletet kellett felvenni, minek folytán a bélyeg és illeték iránti törvények 105. §-a értelmében 1 frt 20 kr. egyszeres és 4 frt 80 kr. felemelt illetéket, összesen tehát 6 frtot irtak

elő a terhére, amely összeget az idézett törvény 109. §-a értelmében sem mérsékelni, sem elengedni nem lehet. Hangsúlyozandó, hogy ezen illetékügyi jogeset a való életben fokozódhatott volna. Ebben a formájában a bírósági eljárás legrövidebb útját tünteti fel, amidőn sem folytatólagos bírósági tárgyalások, sem közbeeső határozatok (pergátló kifogás, stb.) hozatala nem vált szükségessé, mert ez esetben még minden tárgyalási jegyzőkönyv után 20 kr. és minden határozat után 1 frt törvényes illeték járna, ami igen könnyen vonhatna maga után még 2—3 frt illetékszaporodást. Ha figyelemre méltatjuk még azt is, hogy a fent leírt per ügyvédi képviselő nélkül indult meg és záródott le a kis összegű perekkel járó költségnek oly elrettentő példájával állunk szemben, amely érdemessé teszi, hogy a törvényszerű illetékek mértékéről, azok czélszerűségéről gondolkodóba essünk.

Az ilyen kincstári követelésnek a súlypontját az ítéleti illeték képezi. Hogy a sommás bíróság előtt folytatott pár krajczáros ügyben jogilag 1 frt ítéleti illeték illeti meg a kincstárt, ez oly határozottan szembeszökő anomalia, hogy helytelensége további indokolást nem igényel. Megvitatás tárgyává volna azonban tehető az a kérdés is, hogy az 1894. évi XXVI. tcz. 9. §-ában körülírt ítéleti illetékeknek a megszabása igazságos-e? Igazságos-e az pl., hogy ha 200 frt után 2 frt ítéleti illeték jár, 201 frt után már 5 frt? stb. Nem lehetne arányosabb skála megállapítható? Hisz a bélyegtörvény 3. §-a alapján lehetne a kisebb összegekre is vagy megfelelő táblázatot vagy valamely százalékos kulcsot megállapítani. Azt az ellenvetést lehetne ezzel szemben felhozni, hogy az igen kicsiny összegű perek annyira jelentéktelenek, miként azokkal foglalkozni nem érdemes. És ebben a felfogásban van a nagy tévedés.

Hiszen Magyarország statisztikája szerint a polgárság millió és milliói a legszegényebb elemből kerül ki és csak igen elenyésző töredék sorozódik a vagyonosabb osztályhoz. És a szegény néposztály, amely előtt a törvényes igazságszolgáltatás útja a fentiek szerint el van zárva, a maga módján vesz igazságot. Mindenki tudja, hogy egyes vidéken 20—30 kros követelést nem a bíróság útján érvényesítik, hanem azt az elvet emelik érvényre, hogy «leverem!» És ezt az elvet az élet nem egyszer erősítette meg. Megtörtént, hogy négy krajczár tartozásért egymás fejét ütötték be és két csendőrt öltek meg. Megtörtént, hogy nyolcz krajczár követelésért gyilkoltak, stb. A szegény napszámos és munkásnép részére, amely 30—40 kr. napibér mellett turja a földet, biztosítani kellene azt a jogot, hogy törvényes követelését kis anyagi áldozat árán az igazságszolgáltatás rendes útján kapja meg. Ebből sem az országra, sem a kincstárra kár nem haramolnék.

R. M.

Büntetőparancs és ügyészégi megbízott az új járásbírósági eljárásban.

Nálunk vidéken egész más szemmel nézzük ezen új intézményeket, mint a központban.

A büntetőperrendtartás a büntetőparancsról következőkép rendelkezik:

«Ha a feljelentést hatóság, közhivatalnok, rendőri közeg, katonai őr vagy őrség, felesketett erdőőr, mezőőr vagy hegyőr, hivatalos eljárása közben szerzett közvetlen tapasztalata alapján teszi és valósága ellen nem merül fel aggodalom, tárgya pedig csak kihágás, vagy egyedül pénzbüntetéssel büntethető vétség és a bíró kétszáz koronát meg nem haladó pénzbüntetést talál kiszabandónak: a közbírónak indokolt írásbeli indítványára, büntető parancsot bocsáthat ki a szabadlábon levő terhelt ellen.

..... akkor is bocsátható ki büntetőparancs, ha a feljelentést vagy vádindítványt magánügyén tette, de a terhelt

bűnösségét, köz- vagy magánokirattal, vagy más bizonyítékkal valószínűvé tette és a bíró meg van győződve a vád alaposágáról».

Ismerem nagyon jól a mi vidéki rendőri közegeink, erdő-, mező-, hegyőreink hivatalos eljárását és az ő hivatalos eljárásuk közben szerzett tapasztalataikat és jelentéseiket; de azért az 1898. évi vétségeket és kihágásokat (közel 500: ötszáz) átnéztem és — ezt előre tudtam — egyetlen egy esetet sem találtam olyat, amelyben a mi rendőri közegeink, saját közvetlenül szerzett tapasztalataik alapján tettek volna feljelentést, mert hiszen a mi rendőri közegeink elvárják, hogy náluk panaszt emeljenek és csak akkor — de még akkor sem mindig — jelentenek.

A kihágások alig egy-két kivétellel, hivatalból üldözendők. Tehát a rendőr, ha valamely kihágást önmaga meglát, azt köteles volna azonnal jelenteni. Ez volna aztán a hivatalos eljárás közben szerzett tapasztalat alapján való feljelentés.

De miképpen jelentené a kihágást nagy vétséget, mikor maga sem tudja, hogy követtek-e el ilyeneket? Honnan is tudná? Ki tanította volna őket ilyen ismeretre, mikor egyéb ismeretük is alig van? Hiszen még tegnap egyszerű szántóvető paraszt ember vagy napszámos volt, ma már rendőr, mert azzá tette az uniformis!

(Ismétlem, én a saját vidékembeli rendőrségről beszélek.)

Nem lesz tehát büntető parancs, mert hiányozni fog az 1896. évi XXXIII. tcz. 532. §-ának kriteriuma, hiszen nem lesz meg a «hivatalos eljárás közben szerzett, közvetlen tapasztalat alapján tett feljelentés».

Képzeltető, ha nálunk nagyobb városban ilyen a rendőrség, minő az a községekben, pusztákban?

Nem fog tehát nálunk a büntetőparancs a munkára semmi befolyással lenni. És aki az összes viszonyokat és körülményeket ismeri és mérlegeli, az nem állítja azt, hogy ahol mégis lesz büntetőparancs kibocsátható, ez a munkát kevesbiteni fogja. Hiszen ha nem felebbeznek is, vagy a törvény szavaival élve, nem kérik is a tárgyalást — pedig fogják kérni — nem fizetnek.

Ha pedig a kitűzött határidőben nem fizetnek, az 535. §. szerint tárgyalást kell kitűzni, tehát a büntetőparancs kibocsátásával a munka már több lesz.

Nincsen a kérdések közt és statisztikai adatokra sem gyűjtünk ilyeneket, hogy p. o. a múlt évben, a pénzbüntetések közül, mennyi folyt be önkéntes fizetés által — pedig érdekes lett volna ezt országosan kimutatni.

Bizony a pénzbüntetéseket be kell hajtani, mert azokat a vétségeket és kihágásokat, melyekben a járásbíró jár el, nem a vagyonnal bíró osztály szokta elkövetni, de még a vagyonnal bíró ember sem igen fizeti önként a pénzbüntetést. Be kell rajtok is hajtani!

Az új bűnvádi perrendtartásnak a járásbírói eljárásban lényeges ujtása a büntetőparancs, a külön vádközeg (ügyészégi megbízott) és a felebbvitel. A többi intézkedés az 1880. évi 2265. sz. igazságügyminiszteri rendelettel azonos.

Vagyis:

a) a járásbírói hatáskörkiterjesztés munkatöbbletet okoz;

b) a büntetőparancs a munkára csak ott fog lényegtelen befolyást gyakorolni, ahol büntetőparancs lesz, de ott is a dolgot még szaporítani fogja;

c) a felebbvitel megváltoztatása a munkára semmi befolyást nem gyakorol;

d) az ügyészégi megbízott is munkatöbbletet okoz, többet mint az A) tábla eddigi küldözgetése.

Félek, hogy az ügyészégi megbízottak legtöbb helyen kontárok lesznek, kontárokkal pedig együtt működni dissonantia nélkül nehezen lehet.

Lengyel Imre,

hajduszoboszlói kir. járásbíró.

Különfélék.

— A nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalásokról szóló tudósítások jogtalan közzétételét az 1897. évi XXXIV. tcz. 20. §-a mint delictum sui generis három hónapig terjedhető fogházzal és 1000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni. Az 1868. évi LIV. tcz. 103. §-a értelmében polgári ügyekben «a bíró elrendelheti a közönség kizárását: a) a felek előterjesztésére vagy hivatalból, ha azt a közérkölciség tekintetéből szükségesnek látja; b) ha a perben olyan viszonyok érintetnek, melyeknek nyilvánosságra hozatala egyik vagy másik fél jó hírét vagy érdekét veszélyeztetné». A 104. §. értelmében «a felek és képviselőik két-két meghívott egyén kíséretében a per tárgyalásánál, illetőleg előadásánál azon esetben is megjelenhetnek, mikor a hallgatóság hivatalból vagy a felek indítványára kizárattak». A BPT. életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. tcz. 20. §-a kizárólag csakis a *büntetőbíró* előtt tartott tárgyalás jogtalan közzétételét helyezi büntetőjogi sanctio alá, holott a polgári bíróság előtti tárgyalások jogtalan közzététele semmi módon nem büntethető. Ezen bifurcatio a tudósítások között mivel sem indokolható és a polgári pereknek oltalom nélkül való hagyása kétségtelenül sürgősen pótlendő hézag a törvényhozásban annál is inkább, mivel pl. a kényes természetű válóperek, ahol majdnem mindenkor a házaseletnek intim természetű oldalai érintetnek, ez időszert mint kíváncsi préda oltalom nélkül odadobvák a botrányhajhász tudósítóknak. Ohajtanók, hogy a budapesti újságírók egyesülete e tekintetben tegye meg a lépéseket az iránt, hogy a hírlapírók minden törvényes kényszer nélkül is csupán ethikai szempontból ezentul többé ne tegyenek közzé a nyilvánosság kizárásával tartott polgári tárgyalásokról szóló tudósításokat. A budapesti ügyvédi kör már tett ily irányú felterjesztést az igazságügyi kormányhoz. (*Bírói körökből.*)

— A kir. Curiahoz szeptember hóban 1700, ez évben összesen 18,561 ügy érkezett. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 25,590, elintéztetett 16,484, hátralékban maradt 9106 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest több érkezett be 667-el, több intéztetett el 375-el, a hátralék kevesebb 197-el. 1898-ról még 27 polgári, 203 büntető ügy vár elintézésre.

— A kir. Curia a felebbviteli beadványokért járó ügyvédi munkadíjak és kiadások megállapítása körül ugyancsak következetlen. Sok esetben a felszámítás daczára szó nélkül mellőzi a megállapítást, más esetben külön megállapítja a munkadíjat, a kiadásokról említést sem téve. Számos ízben «az ügyvédi munkadíjért és bélyegkiadásokért» állapít meg bizonyos összeget, míg némelykor a «költségek» általános kifejezést használja, úgy hogy a végrehajtás kérésekor nem lehet tudni, vajon csupán a munkadíjak vagy egyuttal a készkiadások is megállapítottak-e?

— Eljárás házassági perekben. Knorr Alajos nyug. ítélőtáblai bíró, «Házassági perek és eljárás a házassági perekben» című, most megjelent művében összefoglalta a házassági perekre vonatkozó összes jogszabályokat és ezt egy csinos külsejű, könnyen kezelhető zsebkönyvecskében közrebocsátotta. Ára 1 frt. Kiadja az Athenæum.

— A bűnügyi költségek behajthatlanná nyilvánítása tekintetében fontos præcedensül tekinthető az alábbi curiai, határozat.

Kir. Curia: A bűnügyi költségekre vonatkozóan az elsőfoku bíróság ítéletének rendelkezése volt helybenhagyandó, mert vádlottaknak telekkönyvileg nem is biztosított vagyona oly csekély, hogy a bűnügyi költség lerovása által vádlottak nyolcz tagból álló családjának életben tartása veszélyeztetve lenne. Egyebekben a kir. tábla ítélete felhozott és az elsőfoku bíróság ítéletéből elfogadott, a fentebbi megállapításokkal nem ellenkező egyéb indokainál fogva hagyott helyben. (1899 szeptember 15. 3049/99. B. sz. a.)

— Hatáskör megállapítása többek által külön-külön elkövetett fűzfalopás miatt indított ügyben. A kir. minisz-

terium következtében határozott: ezen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A feljelentés szerint a «csongrád-sövényházi ármentesítő és belvizszabályozási társulat» tulajdonát képező «Györfőserdőben» B. József és társai csongrádi lakosok 1895 január 6-án, majd január 14—18-ig terjedő időben, utoljára pedig február 5. és 6-án összesen 449 darab fűzfát vágtak ki és ily módon a társulatlak 8609 forintnyi kárt okoztak.

Minthogy a csongrádi kir. járásbíróóság által foganatosított vizsgálat adatai és a fák értékének megállapítása végett megtartott szakértői szemle eredménye alapján a terheltek által külön-külön kivágott fák értéke a 60 koronát meg nem haladja: a szegedi kir. törvényszék 1897 november 13-án 15,290/B. sz. a. kelt végzésével illetékességét leszállította és az iratokat, hivatkozással az 1894: XII. tcz. 103. §-ára, a csongrádi járás főszolgabírájához, mint az idézett törvény-cikk 93. §-ában meghatározott kihágás elbírálására illetékes közigazgatási hatósághoz tette át.

Ez utóbbi, tekintettel arra, hogy terheltek a fák kivágásánál jóhiszeműleg jártak el, 1898 márczius hó 28-án 12/mrk. sz. a. kelt végzésével a kihágási eljárás folyamatba vételét mellőzte. A sértett fél által bejelentett felebezés folytán azonban Csongrád vármegye közigazgatási bizottsága 1898 június hó 18-án 471/ki. szám alatt kelt végzésével az elsőfoku határozatot hatályon kívül helyezte és tekintettel a sértett fél által panaszolt kár összegére, az iratok áttételét a csongrádi kir. járásbíróasághoz rendelte el.

A csongrádi járás főszolgabírája azonban a szegedi kir. törvényszéknek küldte meg az iratokat, mely 1898. évi augusztus 27-én 13,214/B. sz. a. kelt végzésével, tekintettel arra, hogy a vizsgálat adatai szerint terheltek a terhükre rótt lopást nem együtt vagy közösen követték el, hanem mindegyikük függetlenül a másiktól vágta ki és hordta el a csekély értékű egynéhány darab fűzfát, illetékességét ezuttal sem állapította meg és az iratokat a hatásköri kérdést eldöntő minisztertanácsi határozat kieszközlése végett a főszolgabíróhoz visszaküldte.

A feljelentett cselekmények, tekintettel arra, hogy terheltek nem együtt vagy közösen vágták ki és hordták el a kérdéses fákat, sem a Btk. 69. §. 1. vagy 2. pontjában meghatározott módon nem működtek közre azok kivágásában vagy elhordásában, mindegyik terhelte külön-külön kerülhetnek csak beszámítás alá.

Minthogy pedig a csongrádi kir. járásbíróaságnál 1897. évi október hó 16-án felvett szakértői becsü értelmében a feljelentett egyének egyike sem vágott ki és vitt el 30 frtot felülhaladó értékű fát vagy fákat: a panasz tárgyát képező cselekmények — ha egyáltalán büntető uton üldözhetők — az 1879: XXXI. tcz. 69. §-ának a) pontja alá eső erdei kihágást, illetve amennyiben a cselekmények egy része nem erdei, hanem mezői területen követtetett volna el, az 1894: XII. tcz. 93. §-ának a) pontja alá eső mezőrendőri kihágást képeznek, és mint ilyenek az erdőtörvény 117. §-a, illetve a mezőrendőri törvény 103. §-a értelmében a közigazgatási hatóság által bírálndók el. (28,141/1899. I. M. sz.)

— **A hitelezési szédelgések legujabb fajtája.** Két egyén egymásért kölcsönösen kezességet vállalt. Mikor azután a hitelt már teljesen kimerítették, társas céggá alakulnak, így egyik cégtag tartozásaiért sem foglalható le a közös cég vagyona.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák ügyvédek helyzete.** A bécsi Juristische Blätter arról panaszkodik, hogy az osztrák bíróságok a polgári perben félreismerik az ügyvédség jelentőségét és ennek logikai következménye az ügyvédi munka becslésében nyilvánul, amint az a költségmegállapításban mutatkozik. Nagyon tévedne, aki netalán azt hinné, hogy a bírák nem találhatják a megfelelő tételeket. Még csak megközelítőleg sem akarnak az ügyvédnek oly összegeket megítélni, amint ez Németországban történik, egészen eltekintve Franciaországtól és Angliától. Oly perekben, amelyek családok sorsa s nagy vagyonok felett döntenek, még bizonyos bőkezűséggel állapítanak meg az ügyvédnek néhány száz forintot, mely összeget más országokban ilyenmü sikereknél a per szerencsés nyeroje az irodai személyzetnek odaajándékozik. Mindenesetre Ausztriában a legfelsőbb törvényszék és a másodfoku bíróságok e

tekintetben példát mutatnak, mert ezek a felsőbb instanciáknál kifejtett munkát oly tarifa szerint díjazták, amely csakis egy valamivel jobb hordári taksával hasonlítható össze. E helyett inkább azt a gyakorlatot kellene meghonosítani, — mondja a nevezett szaklap, — amely az Egyesült-Államokban fenáll, ahol tudniillik egyáltalában nem állapítanak meg perköltségeket és ahol minden fél, a győztes is, maga viseli a költségeit. Ily módon a majdnem fillérenként kimért költségek által az ügyvédek és ezek szolgáltatásai legalább nem diszcreditálnának menthetetlen módon a közönség szemében. Az ügyvédi munka kevésre becsülése azt eredményezi, hogy a kar azon tagjai, akik ezt összeköttetések folytán tehetik, mindinkább elfordulnak tulajdonképpen foglalkozásuktól, a perviteltől, amiből meg nem élhetnek és ezen kívül érzik is, hogy feleslegesek.

— **A tisztességtelen versenyről** Ausztriában is törvény készül, és pedig a német törvény nyomán.

— **A német jogászgyűlés** nem képes a német jogászok érdeklődését kellő módon felköltölni. Daczára majdnem 40 éves multjának összesen körülbelül csak 1000 tagja van. A baj oka a német jogászgyűlés jelenlegi szervezetében rejlik, továbbá abban, hogy kismérvű egyleti tevékenységet fejt ki és végül abban is, hogy vándorgyűléseit nem évenként tartja meg. Tisztán jogtudományi célok szolgálatában álló egyletek — eltekintve az ügyvédi egyesületektől — Németországban ez idő szerint csak a következő városokban vannak, u. m.: Altenburg, Berlin, Köln, Dresden, M. m. Frankfurt, Halle, Hamburg, Königsberg, Lipcse, München és Strassburgban. Ezek mellett az utolsó években számos alkalmi egyesületek keletkeztek oly célból, hogy ezek tagjaiknak a polgári törvénykönyv tanulmányozását közvetítsék és könynyítsék. 75 városban keletkeztek ily egyletek, amelyekben részint egyetemi tanárok, részint arra különösen alkalmas practikusok tartanak előadásokat az új jogról. Ezen egyletek a törvényszéki elnökök kezdeményezésére alakultak és ezeknek vagy más tekintélyes szaktársaknak elnöklete alatt állanak. Δ

— **A részvénykibocsátási agio** megadóztatása Németországban is igen sok kontroversiára adott alkalmat. A Reichsgericht kimondotta, hogy az agióból huzott jövedelem *nem* adóköteles, míg a porosz Oberverwaltungsgericht az ellenkező álláspontot foglalja el.

— **Az öngyilkosság megbüntetéséről** ír Weber a Deutsche Juristen-Zeitung 17. számában és szükségesnek találja, hogy törvényhozási intézkedés tétessék arra nézve, hogy meglehessen büntetni azt, aki mást öngyilkosság elkövetésére reábir. Egy esetet említ fel, amelyben egy leány öngyilkossági szándékból az Isar folyóba akarta magát vetni, ebben azonban két férfi által erőszakosan megakadályoztatott. Ez a két férfi, aki nyilván tisztán humanismusból cselekedett, egy évig terjedhető fogházzal vagy 600 márkáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő «Nötigung» vétségét követte el a német Btk. 240. §-a értelmében, mert nem valamely büntett elkövetését akadályozták meg, hanem erőszak alkalmazásával mást visszatartottak oly cselekménytől, amelyhez az jogosítva volt. Az a közbűrlő, aki ez esetben közbe nem lép, a BPTS. 152. §-a ellen vét. Ezen perplex következményekből az író azt következteti, hogy helytelen lenne az öngyilkosságot büntetlenül hagyni. Δ

— **Anyósának** temetésén a szomorodott szívvű vő az elhantolás közben ezzel a kiáltással dobott egy rögöt a koporsó után: A soha viszontnemlátásra. A rendőrség feljelentése folytán a gyászoló vő «grober Unfug» miatt elítéltetett. A Reichsgericht felmentette.

— **A berlini járásbíróaságok** új beosztásáról szóló törvényjavaslat ellen igen élénk ellenzék alakult, mely most is erős actiót fejt ki, daczára, hogy a porosz Landtagon a javaslat már keresztülment.

— **Az ügyvédi mulasztások** folytán beállható károsodás biztosítása képezte a mainzi ügyvédgyűlésen megbeszélés tárgyát. Kimondotta az ügyvédgyűlés, hogy kívánatos a kar érdekében az ügyvédi mulasztások folytán felmerülő viszkeresetek elleni biztosítás szervezése.

— **Prins**, brüsseli jogtanár, a nemzetközi büntetőjogi egyesület elnöke, nagyobb munkát irt ily czim alatt: *Science pénale et droit positif*. Magában foglalja a büntetőjog azon ágazatát, melyet általános tanoknak nevezünk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A gyámhatóságok rendezésének kérdéséhez. *Dr. Móró Samu* békésmegyei árvaszéki ülnöktől. — Ellenjogok. *Dr. Almási Antaltól.* — *Törvénykezési Szemle:* Birtokrendezések és földbecslés. *Pap László* mérnöktől. — Büntetőparancs és ügyészégi megbízott. *Dr. Vámbéry Ruzsem* budapesti törvényszéki jegyzőtől. — A részvényes kereseti joga a közgyűlési határozatok ellen. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A gyámhatóságok rendezésének kérdéséhez.

A gyámhatóságok rendezésének kérdését vetette fel e lapok legutóbbi száma.

Nagyon is szükséges, hogy jogi közvélemény e tárggyal foglalkozzék, mert a mostani állapot a lehető legsíralmasabb.

A cikkíró Hattyufy Dezső árvaszéki elnök a baj legfőbb — sőt, úgy látszik, egyetlen — okát abban találja, hogy a gyámhatóságok nincsenek a járásokban decentralizálva; s azt tartja, hogy a gyámhatóságot továbbra is a közigazgatás keretében kell megtartani.

Az első fontosnak ugyan, de csak járulékos oknak tartom; az utóbbi tekintetben pedig ellenkező nézetem vagyok. Szerintem szerencsétlen gondolat volt mindjárt az, hogy az árvák és elmebetegek ügyét az állam nem a saját kezébe vette, és intézését nem bíróságaira, hanem a törvényhatóságokra és városokra bízta.

A gyámsági és gondnoksági ügyek nem közigazgatási, hanem magánjogi természetűek. Ezeknél nem a köz, az állam, a vármegye, hanem mindig az egyes, a magánember érdeke áll előtérben.

Ámde azok a tisztviselők, akik a törvényhatóságok és városok élén állanak, továbbá maga a vármegye és város egyeteme, a közgyűlés mindig csak közigazgatással foglalkoznak. Ez a hivatásuk, ehhez szereznek képzettséget, ebben van gyakorlatuk. Természetes tehát, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek iránt nincs érzékük, ezek természetét nem ismerik; sőt az ő magasabbnak vélt közigazgatásuk mellett bizonyos kicsinylést tanusítanak az árvaszék teendői s így maga az árvaszék iránt is.

Kifejezésre jut ez mindig; de leginkább akkor, amidőn azokat az egyéneket válogatják — helyesebben mondva «nem válogatják» — meg, akik az árvaszék teendőit végzik. Kiket választanak meg árvaszéki ülnököknek, kiket neveznek ki kezelő hivatalnokoknak, kint a községekben melyik jegyzőt bízzák meg az árvaügyek intézésével? Akiket másra nem lehet használni. Ha egy szolgabíró a közigazgatási teendők teljesítésére képtelen, amelyik írnok nem tud írni: áthelyezik az árvaszékhez. Ide minden jó; menedékháza ez azoknak, akik dolgozni nem tudnak, de akiknek a nemes vármegye mégis kenyeret akar adni. Valóságos «árvaszék».

Tekintélye nincs, nemcsak a nagyközönség, de még saját alárendelt közegei előtt sem. A sok tévedés, tehetetlenül ide-oda kapkodás, tegnap hozott végzéseknek — többnyire a végrehajtó közeg figyelmeztetése folytán — ma hatályon kívül helyezése mindmegannyi ok arra, hogy senki se bízzék benne.

Végrehajtó közegei határozatait ugyanis akkor hajtják végre, ahogy és mikor nekik tetszik. Mert nem félnek tőle.

Az árvaszéknek ugyanis még ahhoz sincs joga, hogy ha valamely közege mulasztást követ el, rendbirságot szabhatna ki ellene; hanem kénytelen panaszra menni egy másik közegehez, a főszolgabíróhoz. S hogy az ilyen panaszoknak milyen fogamatjuk van, elegendő egy esetet felhozni. Egyik községi előljáróság nem hajtja végre az árvaszék rendeletét; az árvaszék több mint félévig sürgeti, az előljáróság pedig nem is válaszol. Az árvaszék végre panaszt tesz a főszolgabírónál, alispánnál; végre kieszközli a megtorlást — ötven krajczár rendbirságot.

Itt van a baj legfőbb oka. Ezt aztán csak betetőzi — amit Hattyufy Dezső is fölemlít — a gyámhatóságnak központosítása; s hogy ennek folytán az árvák- és gondnokoltakra s vagyonukra való közvetlen felügyeletet, ellenőrzést, a szükséges tárgyalásokat, kihallgatásokat, vizsgálódást és becslést mind a községi előljáróságok — a közigazgatás és bíraskodás ezen agyonterhelt omnibuszai — végzik. Rendszerint csak a városoknak van külön árvaszékük; míg a vármegye lakosságának túlnyomó részét magukban foglaló nagy- és kisközségeknek csak egy árvaszékük van, mely a központban székel. E vármegyei árvaszék az érdekelt felektől teljesen el van szigetelve; a közvetlen érintkezést kénytelen a községi előljáróságokra bízni; a viszonyokat, melyeket rendeznie kellene, személyes meggyőződése alapján nem ismeri: mégis határoz, intézkedik, amidőn csak papiroson látja a világot.

Ilyen az első forum.

És melyik a második? A közigazgatási bizottság, a törvényhozásnak ez a szörnyalkotása. Az a testület, mely mindent végez, bár semmit sem tud. Az a hatóság, melynek hatásköre kiterjed annyi mindenféle életviszonyra, amennyit emberi elme meg nem bírhat.

Az árvaszéktől megfélebbezett ügyeket annak a közigazgatási bizottságnak egyik albizottsága intézi el, mely a posta- és távirdától a kisdédóvásig, az erdőtől a vizig, az adótól a gőzkazánokig, az utaktól a fegyelmi büntetésig, a tanügytől az uzsoravétségekig, a malmoktól a börtönökig mindent ellát. Szavaznak a par excellence közigazgatási tisztviselők, az alispán és főjegyző s azok a tagok, kik kint az életben kereskedők, iparosok, gazdálkodók, orvosok, itt pedig universale geniek és élő lexikonok.

A közigazgatási bizottságnak e nem tisztviselő tagjai szavaznak, intézkednek az árvák és lelki szegények személyéről és vagyonáról, anélkül, hogy anyagi felelősséggel tartoznának. Az 1877. évi XX. tcz. ugyanis külön nem intézkedik a felelősségről, hanem a közhivatalnokok felelősségét megállapító többi törvényekkel beírta. E törvények természetesen nem alkalmazhatók a nem tisztviselő-bizottsági tagokra. Sőt ezek felelőtlenségét az 1876. évi VI. tcz. egyenesen proklamálja is, amidőn 80. §-ában megállapítja azt az egyetlen egy esetet, amidőn a közigazgatási bizottság választott tagjai is kártérítéssel tartoznak, tudniillik ha a miniszter, vagy a törvényhatósági bizottság határozata végrehajtásának elodázására szavaznak. Más esetekben intézkedhetnek souverain felelőtlenségük tudatában tetszésük szerint, és a gyámügyi felelőviteli küldöttségben mindig leszavazhatják a két felelős tagot, az alispánt és főjegyzőt.

E másodfoku hatóságban csak egy tag van, aki hivatásánál fogva ért a gyámsági és gondnoksági ügyekhez. Ez a szavazati jog nélkül előadóként működő árvaszéki elnök, vagy az általa kijelölt ülnök: az, aki az ügyet elsőfokon is elintézte.

Harmadik fokon a belügyminiszter intézkedik. Ha a legfőbb politikai tisztviselő egy magánembernek pár forintba menő kárt okoz, hol van a jogorvoslat? A parlamenti többség csak nem fogja őt elejteni?! A közigazgatási bíróság hatáskörét pedig a törvényhozás nem terjesztette ki a gyámsági és gondnoksági ügyekre. Hogy miért nem, szinte megfoghatatlan. Talán azért, mert éppen itt volna a legtöbb tennivalója!

Az így szervezett gyámhatóság aztán hogy működik, azt tudni nem, hanem csak elképzelni lehet. Az árvák felnőnek akkor is, ha vagyonuk szétforgácsolódik, az elmebetegek csak úgy meghalnak, ha nélkülöztek, mintha jólétben éltek volna. Panaszra kevés megy; mert hiszen a férfinak alig juthat tudomására, hogy gyermekkorában a gyámhatóság mulasztása folytán kárt szenvedett.

Reformra van tehát szükség minél előbb és az egész vonalon.

A gyámsági és gondnoksági ügyek intézését a kir. bíróságokra kell bízni. A magánjog ide való, ahol képzett jogászok intézkednek. Amint már itt van nálunk az örökösödési eljárás, a hitbizományi ügy és a gondnokság alá helyezés is; s amint Ausztriában, Francia- és Poroszországban a bíróságok gyakorolják a gyámhatóságot.

Felmerült ez a kérdés már akkor is, midőn az 1870. évi XLII. és 1871. évi XVIII. tczikkék a gyámkodást a közigazgatási hatóságokra ruházták és az 1877. évi XX. tcz. véglegesen ezeknél hagyta. Az volt az egyedül elfogadhatónak látszó ellenvetés, hogy a bíróságok a rideg jogot alkalmazzák, míg a gyámhatóságnál a czélszerűség és méltányosság irányadó. Igaz. De hát mi alapon tételezhető fel, hogy a gyámügyben eljáró bíró nem tudná felfogni, hogy most nem perben ítélt s nem tudná átlátni a családi viszonyokat? De meg a munkabeosztás nem is olyan volna, hogy a bíró az egyik perczben pert, a másikon gyámsági ügyet intézne el; hanem külön ügyosztályban — mint jelenleg a telekkönyvi vagy büntető — állandóan beosztott bírák gyakorolnák a gyámhatóságot.

Dr. Hattyuffy Dezső azt az ellenvetést hozza fel, hogy: 1. a gyámhatósági ügyek természetüknél fogva a közigazgatási functiókhoz közelebb állanak; 2. még ott is, hol az állam ezen ügyeket bírói közegeire ruházta, ezek nem igazságot szolgáltatnak az állam nevében, hanem a közigazgatás egyik feladatát teljesítik; 3. a gyámhatóság a bíróság keretében, ha oda beosztatnék is, egy külön szerves egység maradna s közigazgatási jellegénél fogva annak bírói jellegét zavarná meg; 4. hazánkban a gyámsági ügyek már régóta mint közigazgatási természetűek vétettek figyelembe.

1. Kétségtelen, hogy a gyámsági és gondnoksági jog tulajdonképpen tiszta magánjog. Ha a közhatalom humánus szempontokból segítségére siet is a serdületlen vagy lelki szegény polgároknak, azért ezeknek magánérdeke nem válik közjoggá; támogatásuk tehát nagyon is távol van a közigazgatástól. Ha az államhatalom segítséget nyújt egy árva gyermeknek, éppen olyan természetű functiót végez, mint amidőn jogsegélyt ad valamely hitelezőnek, hogy pénzét adásától behajthassa.

2. A közigazgatás és bíraskodás teljesen sehol sincsenek elválasztva egymástól. Nem lehet köztük éles határvonalat húzni. A bíróság most sem foglalkozik kizárólag ítélezéssel, vitás jogi kérdések megoldásával, vagyis a tulajdonképpeni igazságszolgáltatással: hanem hatásköre kiterjed a magánjogi adminisztrációra is. Az örökösödési, a hitbizományi eljárás, a telekkönyvek, a czéjegyzekek vezetése, az állami anya-

könyvek kiigazításának elrendelése csak olyan igazgatás, mint a gyámhatóság gyakorlása. Ha a bíróság ügyel hagyatékra, a hitbizományi javakra, ha utasítást adhat ezek kezelésére, ha átvizsgálhatja ezek gondnokának számadását: akkor miért ne tehetné ugyanezt a kiskorúak vagyonával is?

3. A bíróság jellegét ezek szerint nem az ítélezés, hanem a magánjog alkalmazása szabja meg. Az ítélezést nálunk nem csupán a bíróságok végzik, például a cselédügyekben a kihágások miatt a közigazgatási hatóságok járnak el. A bíróság jellegét nem változtatta meg a telekkönyvi osztály; nem változtatná meg a gyámügyi osztály sem.

4. Hazánkban a bíraskodás is egészen az 1869. IV. tcz. meghozataláig a közigazgatási hatóságok kezében volt. Ekkor mégis kivették onnét.

Hogy a gyámhatóság is annál a hatóságnál volt — másféle nem is létezett! — az nem ok arra, hogy ott is maradjon.

A bíróságokkal lehet leginkább megoldani az árvaszékek decentralizálásának kérdését is.

Az elsőfoku gyámhatóságot közel kell hozni a néphez. Minden községben nem lehet árvaszéket felállítani, mert ehhez nincs elég szellemi és anyagi erőnk. De a járásbíróságok elég közel vannak, ezek gyakorolhatnák tehát az elsőfoku gyámhatóságot. A második forum volna a törvényszék, a harmadik a kir. ítélő tábla.

Az elsőfoku gyámhatóságnál a tanácsulási szervezet fentartása felesleges. A társas elintézés ott szükséges, ahol bonyolult jogi kérdések oldandók meg. A gyámsági és gondnoksági ügyeknél a jogi kérdés ritkaság, fő a ténykérdés; ha ezt az előadó helyesen fogta fel, akkor — mások tanácsa nélkül is — helyesen tud intézkedni; ha ellenben az ügy állását tévesen tudja, akkor tévedésbe ejti a tanácsot is. A gyakorlatban az árvaszékeknél ezt mindenki tudja; s ezért az ülések — majdnem kizárólag — csak alakiak, az egyes ügyeket nem ismertetik, csupán csak jegyzőkönyvbe mondják a számokat. Ha valódi, beható tanácskozások folyának, akkor hetenkint két ülésen, vagyis 4 óra alatt nem lehetne körülbelül 250—300 ügydarabot elintézni.

A jelzett irányban kellene rendezni a gyámhatóságokat. Ez azonban a jövő feladata.

A jelené pedig az, hogy a törvényhatóságok éledjenek annak tudatára, hogy az árvák sorsa éppen oly fontos, mint a tulajdonképpeni közigazgatás. Ha gondot fordítanak az utakra, ha körültekintéssel választják meg a főszolgabírákat, kik az apró kihágások elkövetőit büntetik: akkor ne hanyagolják el azokat sem, akikre gyermekeik sorsa lesz bízva. Az árvaszékeket nem semmibe venni, hanem támogatni és erősíteni kell. Akkor nem gunyolásra, hanem megbecsülésre lesznek méltók.

Akkor az árvák nem lesznek gyámoltalanok, és a lelki szegények nem lesznek árvák.

Dr. Méri Samu.

Ellenjogok.*

IV.

Az ellenjogok harmadik csoportját pontatlanul igénykizárónak lehetne nevezni. Pontatlanul: mert az elévülés, amelyről itt szó van, nem csupán az igényt szünteti meg, (Nagy Ferencz: Váltójog 473.) noha másrészt az sem áll, hogy az egész jog elenyészett idénél elő. A kötelmi jog teljes tartalmát tudniillik csupán az adóshoz intézett teljesítési parancs és az ennek megsértése esetére a hitelezőnek adott kilátás a késedelmi, marasztaló és végrehajtási parancsra teszi. Az igény azonban csupán a kilátás a marasztaló és végrehajtási parancsra. Igénykizáró ellenjog volna tehát az elévülés akkor, ha felhozatalával csupán felperes kilátása a

* Az előbbi közl. I. a 38., 39. és 40. számban.

végrehajtási és marasztaló parancsra enyészne el. Tényleg azonban, ugyanazon okok által indítatva, melyeket fentebb a jogszüntető ellenjogok visszahatásának igazolására felhoztunk, az európai magánjogok az elévülés felhozatalával egyszer és mindenkorra megszüntetik a késedelmi parancsot is. Sőt megszünteti az elévülés a késedelmi parancsot nem csupán azon időre, amidőn az adós teljesítési kötelezettsége és az ő elévülési ellenjoga törvénynél fogva teljesen készen áll egymással szemben, de ab ovo, az ő teljesítési kötelezettségének keletkeztétől fogva.

Megszünteti tehát az elévülés felhozatala az egész igényt és ezen felül a hitelező kilátását a késedelmi parancsra annyiban is, amennyiben az bírólággal ki nem kényszeríthető, vagyis nincs naturalis obligatio sem a késedelmileg megnagyobbodott, hanem csupán az eredeti tartozásra.

Unger ezzel szemben (System II. 490. l.) az elévülést a bedingt ipso jure jogszüntető okok közé sorolja a megtámadással, beszámítással együtt, és közöttük, valamint a többi ellenjogok között abban látja a különbséget, hogy míg utóbbiaknál «felperes joga alperes akarata által megszüntethető», addig a bedingt ipso jure okoknál általa megszüntetett» (v. ö. Krainz is. System I. 404.) Elsősorban azonban Ungernek hangsúlyozni kellett volna, hogy az elévülés felhozatala csak oly egyoldalú, visszaható jogügylet, mint megtámadás vagy beszámítás. Másodszorban az elévülést jogszüntető ténynek az osztrák polgári törvénykönyv 1451. szakasza daczára, melynek különben 1443. szakasza ellent is mond, felfognunk nem lehet. Hogy is kellene tudniillik képzelünk e szerint a bedingt ipso jure jogszüntető tényt? Ha alperes ezt a perben felhossa, úgy jogszüntető hatása beállt azon pillanattól kezdve, midőn az felhozható lett volna. De vajon igaz-e ez? Ha igen, miért lehet elévült követelést beszámítani, (osztrák polgári törvénykönyv 1438. §.)* honnan magyarázható, hogy egy teljesen megszünt jogra eszközölt fizetés az elévülés felhozatala után vagyis akkor sem jár vissza indebiti címén, ha éppen kisül, hogy a fizetés eszközölése előtt az már rég megszünt? (osztrák polgári törvénykönyv 1432. §.) Nézetünk szerint annak más okát adnunk nem lehet, mint hogy az elévülés felhozatala nem szünteti meg az egész jogot, hanem csupán annak egy részét, a marasztalásra, végrehajtásra való kilátást és a késedelmi parancsot. Ha pedig megvan bontva ekként Unger bedingt ipso jure ható jogszüntető tényei között az egység, úgy e fogalomra annál kevésbé van szükségünk a megtámadásnál és beszámításnál, mert roppant mesterkéltten inkább eltakarja, mint megmagyarázza a tulajdonképpeni lényegét, a megtámadási és beszámítási egyoldalú jogügyletet és annak visszaható erejét.

De vajon az elévülés mindenütt csak részben jogszüntető ellenjog-e? Végeredményben bizonyára, első tekintetre a váltójogban legalább alig. A 84. szakasz ugyan az elévült váltótól csupán a váltójogi keresetet tagadja meg, de a 90. szakasz világosan kijelenti, hogy az elévülés folytán megszűnik az egész váltójogi kötelezettség is. E szerint kell értenünk azután a váltótörvény 94. szakaszát is, melybe tehát lehetetlen azt magyaráznunk, hogy elévült váltóbeli követeléssel lehet váltójogilag beszámítani. A beszámítás feltétele ugyanis mindenesetre az, hogy egyáltalában váltójogi kötelezettség létezzék («váltójogi valódiság»), már pedig éppen ezt veszi el az elévült váltótól a törvény 90. szakasza. Ennyiben tehát nem áll az, hogy ha két váltóköveteléssel eszközöljük a beszámítást, akkor ennek szabályai a köztörvényi beszámítással egyenlők (Nagy Ferencz: váltótörvény 473. l.),

éppoly kevésbé, mint az, hogy a váltóelévülésnek hatása kevésbé erős, mint a köztörvényié. (Nagy Ferencz: i. m. 447. l.). Ugyanis az elévülés a váltójogban az egész jogot szünteti meg, míg a köztörvényi csupán a jognak egy részét. Természetesen ezt csak két megszorítással mondhatjuk; első-sorban tudniillik a váltóelévülés megszünteti a váltójogot, de nem a köztörvényt. Amennyiben tehát a váltókötelezettség köztörvényileg is kellett volna teljesítenie, úgy a köztörvényi elévülés szabályai fognak állani, ámbár a váltójogi kötelezettség a váltójogi elévülés folytán megszűnt. Sőt a köztörvényi elévülés szabályai fognak állani akkor is, ha a váltó kibocsátója vagy elfogadója, minden köztörvényi alap nélkül, csupán a váltójogi (bár köztörvényinek nevezett, váltótörvény 90. §.) gazdagodási kötelemből folyólag köteles teljesíteni, tehát van egy subjektív váltójog, melyet a váltóelévülés nem is érinthet, sem egészben, sem részben.

A második megszorítás, melyről szóltunk, abban nyilvánul, hogy a váltójogi elévülés csupán akkor jogszüntető, ha az elévült tartozás váltóbeli. A pénzbeli megítélt vagy egyezségben megállapított követeléssel tehát akkor is lehet beszámítani, ha az ítélet vagy egyezség óta 32 év múlt is már el. Mindezek természetesen csupán akkor állanak, ha a magyar magánjogban is tételes jogot képeznek az osztrák polgári törvénykönyv 1438—1440. szakaszaiban foglalt intézkedésekkel azonos szabályok, mit különben Nagy Ferencz is felvesz (i. m. 473. l. 13. j.), s mit annál inkább vehetünk fel az elévülés és beszámítás egymáshoz viszonyára, mert hasonló intézkedést lelünk világosan a német törvénykönyv 390. szakaszában is. Akár mint áll is a dolog, az elévülést úgy kell felfognunk, mint az ellenjogot érvényesítő egyoldalú jogügyletet. Ennek felvételére kényszerít az osztrák polgári törvénykönyv 1501. és a váltótörvény 88. szakasza, melyek természetesen az eddigi perjogi felfogásnak megfelelőleg a perre céloznak ugyan csupán, de mégis kétségtelenné teszik, hogy az elévült tartozás adósának akaratnyilvánítása teszi számára lehetségessé a tartozott szolgáltatás jogilag megengedett megtagadását.

Konstruktóban az elévülés érvényesítése, mint egyoldalú jogügylet, a jogfelfüggesztő és jogszüntető ellenjogok közé lesz helyezendő, különben azonban a jogszüntető ellenjog sajátosságait mutatja fel, sőt visszahatásában, mint láttuk, még azon is tultesz. Nem szabad elfelednünk, hogy csupán az elévülés felhozatala jogügylet, annak egyéb tényállása s különösen az elévülési időtartam alatti tényleges állapot teljesen távol áll az ügyletektől. Abban nyilvánul eszerint az elévülés és elbirtoklás közti különbség, hogy az elbirtoklás ügylettel, a birtok elnyerésével kezdődik, (Becker: Pandekten II. k. 48. l.), míg az elévülés ügylettel végződik. Innen van azután az is, hogy az elbirtoklás elején, holott az elévülés végén kívánjuk meg csupán a cselekvőképességet. Az elévülés felhozatalának ezen ügyleti jellegét részben felismerte már Hölder (Arch. für Bürg. Recht I. k. 236. és köv. lap. Verjährung), anélkül azonban, hogy azt a jogrendszerben elhelyezni tudná és belátná annak szükségét, hogy az elévülés peren kívüli érvényesítése is azonos hatással kell hogy bírjon, mint a perbeli.

(Bef. köv.)

Dr. Almási Antal.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birtokrendezések és földbecslés.

Tekintettel a birtokrendezéseknek nemzetgazdasági kiváló fontosságára, érdemesnek látszik azokkal jogi szempontból is foglalkozni.

A törvényeknek megengedett magyarázása és a bírói határozatok alapját képező motívumoknak szabad mérlegelése

★

* Ezt a hivatalos szakasz világosan ki nem fejezi ugyan. Tényleg azonban benne van. Beszámításnak van t. i. helye... «ha azon dolog, mely az egyiket mint hitelezőt illeti, általa mint adós által és a másiknak kiszolgáltatható», már pedig a fizetés joghatálylallyal eszközölhető az adós által elévülés daczára (1432. §.).

folytán, számos esetben találkozunk egymással merőben ellentétes bírói határozatokkal, melyek még ott is szembetűnők, ahol az alkalmazott törvényszakasz szövegezése nem teljesen szabatos, de különösen zavarba hozzák az eljáró urbéri bírót a birtokrendezési perekben.

Ennek okát az urbéri perek ritkulásából folyó gyakorlati hiányon kívül urbéri törvényeinknek a változott viszonyoknak meg nem felelő alkalmazásában és abban találjuk, hogy az urbéri viszonyoknak félszázados megszüntetése után az akkori szellemet csak sejthetjük, mely e törvénynek vezérelveit és indító okait létrehozta.

Mert az 1832/36. évi IV., VI., X., továbbá az 1871. évi LIII. tczikk, valamint az ezeket alaki részben kiegészítő 1890. évi 20,326/90. sz. a. kibocsátott I. M. rendelet — az elkülönített közös birtokoknak felosztásán kívül — csakis a földesurak és volt urbéreseik közötti viszonyoknak rendezését szabályozzák, melyre az 1868: XXXIII. tcz.-nek 39. szakasza is vonatkozik. S ezen mit sem módosít azon körülmény, hogy a fenti törvény értelmében a volt urbéres közönség, illetőleg ennek fejenkénti többsége is kérhetette e viszonyoknak rendezését.

Ekként az idézett törvényeknek üdvös célja a volt urbéres jogos érdekeinek megóvása volt a többnyire hatalmas és önző földesurak ellen és nem megnehezítése azon törekvéseknek, melyek az egyesek javát közvetlenül, a nemzeti vagyonosodását pedig közvetve elősegíteni célozzák.

Ennélfogva nem alkalmazhatók ezen törvények ott, hol az urbéri viszonyok rendezettek és hatályuk legfeljebb csak annyiban érvényesülhet, amennyiben az évtizedeken keresztül lefolytatott urbéri perekben a tagosítás elvileg kimondatott, avagy mellőztetett.

Miből folyólag olyan esetekben, ahol a tagosítás elve nemcsak kimondatott, de ebből eredt jogait a volt földesurak érvényesítették is, annyival kevésbbé lehet jogosult a volt urbéreseknek megszavaztatásával e kérdést újabb bírálat tárgyává tenni,* mert az urbéri viszonyok rendezésével eszközölhetett tagosítást nem elháríthatlan akadályok, hanem általában a volt földesur, illetve a törvény értelmében általa fizetett mérnök iránti indokolatlan bizalmatlanság gátolta meg. Amiért is a megengedhetőség kérdésében a bírói beavatkozás tárgyát csakis az képezheti, hogy az urbéri viszonyok rendezése óta lefolyt időszak alatt merültek-e fel — hivatott szakértőkkel megvizsgálendő — olyan akadályok, melyek a rendezéskor kimondott tagosítás foganatosítását lehetetlenné teszik.

Ilyen akadályok a határban fekvő földek minőségének olyan nagy különbözősége, hogy a minőséget bármily nagy mennyiséggel sem lehet pótolni; vagy ha az érdekelteknek vagyoniilag tulnyomó többsége nagy áldozatok árán birtokait már tagosította; vagy ha ennek bár csak részben történt eszközlése mellett — másokra nézve csekély értékű — költséges beruházásokat teljesítettek.

Ezek közül különös figyelmet csak az első eset érdemel, mert a többiek elháríthatók azzal, hogy az ilyen birtokosok birtokaikban megmaradhatnak, illetőleg — amennyiben ezt a sorrend szerinti szomszédos kisebb birtokosok érdeksérelme nem gátolja — birtokaiknak teljes tagosítását is eszközölhetik.

A Mária Teréziai urbéri törvény behozatalakor és az ennek végrehajtására vonatkozó 1767. és 1770. évi királyi utasítások alkalmazásánál az adóalap helyes megosztása szempontjából már különös figyelem fordított arra, hogy minden egyes jobbágnak telki illetménye, a határban fekvő különböző minőségű, illetőleg különböző mívelési ág és rendeltetési cél szerint kiadott földeknek egymáshoz való területi

arányában és a törvényesen meghatározott mennyiségben adassék ki, melyet később a remanentiális földeket létrehozott szigorubb földbecslés követett.

Ámde mivel továbbá ezen becslés — figyelembevéve azt, hogy az atyai gonddal örködött törvény értelmében a volt földesurak jobbágyaiknak hasznavehetetlen földeket nem adhattak és hogy a különböző mívelési ágak az idők folyama alatt okszerűbb gazdálkodási rendszerek alkalmazásával eredeti rendeltetésüktől eltérítették — a változott viszonyoknak többé már meg nem felelhetett: azért a tagosításnak első sorban felhozott akadályát egyes községek akként hárították el, hogy az egész határt minőség szerint két osztályba, ritkább esetekben három osztályba sorozták és a tagosítást osztályonként megállapított aránykulcs szerint eszközöltették.

A kiosztási aránykulcs megállapításában vezérelvül az szolgált, hogy az első, illetőleg az első és második osztályu földben minden birtokos telekmennyisége arányában részesedjék, melynek kiegészítő részét a fenmaradt utolsó osztály képezte, mindenkor figyelemmel a szerzés útján részben vagy egészben növekedett vagy elidegenítés révén csonkított telki állományra.

Ez az eljárás méltányos és igazságos még akkor is, ha — ami a birtokrendezéseknél teljesen elkerülhetetlen — egyesek többé-kevésbé ephemer érdeksérelmeket szenvednek, mert a tagosított birtokon kifejtendő belterjes gazdálkodás nyújtotta előnyök fölösen fedezik a tagosítás folytán beállott ideiglenes hátrányokat.

Az urbéri telekegység mértékét nélkülöző birtoknagyság szerinti tagosításoknál ezen feladat megoldása komplikált nehézségekbe ütközik, de mivel ilyen esetekben is egy bizonyos aránykulcs létezett, mint pl. a jász-kunoknál a váltságösszegnek redemptiós forintja vagy az állandó hadi szolgálatra kötelezett községeknél az adott javadalmak mérve és az ezekért követelt ellenszolgáltatások közötti arány, azért a leírt birtokrendezési eljárás itt is alkalmazást nyerhetett.

Az idézett törvényeknek hiányait pótló urbéri peres eljárási gyakorlat hiányában és mert a földesurak és volt jobbágyaik között fenállott jogviszonyok rendezése után ugyanezen törvények alkalmazásának fonáksága is hovatovább szembetűnővé vált, bíróságaink körében különböző felfogáson alapuló és egymással merőben ellentétes határozatok érvényesültek, melyek a legfelsőbb bíróság által is jóváhagyattak.

Ennek legszembetűnőbb példáját az 1873. évi LIII. tcz. 56. §-ának alkalmazása tanúsítja, melynek megalkotását az urbériség megszüntetésével örökös tulajdonná vált urbéri telkeknek szétdarabolása és az ezeket megillető közös birtokok felosztásánál felmerült abszurdítások tették szükségessé.

Mert igaz ugyan, hogy az 1832/36. évi IV. tcz. 9. és 10., nemkülönben az 1840: VIII. tcz. 4. §-ának megszorító rendelkezése csakis az 1871: LIII. tcz. 55. §-ával szüntettetett meg, mégis a telkeknek szétkülönzése, ama törvényeknek ignorálásával, csere, eladás, örökösödés, stb. révén, különösen oly helyeken, hol a földeknek értéke rohamosan emelkedett, oly mérveket öltött, hogy az eredeti telki állomány tulajdonjoga számos birtokos között oszlott meg.

Mivel pedig a telki állományhoz kötött jutalékok — u. m. legeltetési, faizási és nádvagási jogok — az 1832/36. évi VI. tcz. 3., 4. és 5. §-ai értelmében az $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ és $\frac{4}{4}$ telki állományt teljes egészében illették, azért az elidegenített telki állományrészt is területi nagyságához mért arányban kellett ugyanazon jogokban részesíteni.

Ámde ennek gyakorlati kivitele tulnyomó általánosságban illusoriussá vált, mert a telki állomány összességét megillető, különben is kicsiny jutalékoknak minutiosus elaprózását végrehajtani nem lehetett. Emiatt jött létre az 1871. évi LIII. tcz. 56. szakasza, mely kimondja, hogy ezen jutalékok, ha telekkönyvileg átruházhatólag el nem idegenítették, min-

* I. különben Keresztszeghy Lajos «Gyakorlati ismertetése az urbéri perekbeni eljárások és bizonyítékoknak» Budapest, 1876. című munkáját, 21. és 24. oldal.

denkor a volt urbéres telkes, illetve zsellérházat illetik. Már most ebből nagy zavarok keletkeztek.

Sok helyütt egyes gazdák elidegenítették házaikat, mások ellenben külsőségeiket, úgy azonban, hogy a telki állományhoz kötött jogokat mindenkor a külsőségek tulajdonosai élvezték, viszont jogaiknak megtartásával zsellérek is megváltak ősi házaiktól, anélkül, hogy jogaikat írott szerződéssel vagy telekkönyvileg biztosították volna.

Mivel pedig földjeiknek megművelhetése végett igavonó állatokat a külsőségek birtokosai tartottak, s így a legeltetési jog méltán őket illethette; azért egyes urbéri bírák azt nekik ítelték meg, viszont mások a fenti törvény értelmében a volt urbéres házaknak. Mindkét irányu határozatot a m. kir. Curia nem csak jóváhagyta, de némely esetekben a belsőség javára megítélt legelőjuttalékoknak eldarabolását is elrendelte.

Ezekről eltérőleg egy urbéri perben a Horváth Boldi sár elnöklete alatt működött választott bíróság megkülönböztette az elidegenítéseket a szerint, amint azok a többször hivatkozott törvénynek jogerőre emelkedése előtt, vagy után történtnek, s ehhez képest hozta meg ítéletét.

Az alsóbb bíróságok határozatait befolyásoló curiai ellentétes ítéleteknek káros hatását fokozta még a belsőség után kiadott legelőjuttalékok eldarabolása iránti rendelkezés is azért, mert még az urbériség fenállása idejében is voltak olyan zsellérek (subinquilinusok) kik, — noha a földesurnak évenként 12 napi szolgálatot teljesítettek — mégis a legelő-elkülönlés alkalmával, mint jogosulatlanok mellőztettek. (Keresztszeghy Lajos hivatkozott munkája 68. old.) E szerint — habár egyes koronauradalmakban voltak jogosult, ugynevezett házatlan és fejszés zsellérek is — jogok azon zsellérház tulajdonosát illették, aki 1 frt füstpénzt fizetni és évenként 18 napot szolgálni köteleztetett.

A végrehajtott tagosítás helyességét, a kiosztási sorrend pontos megtartásán kívül, abból ítélték meg, vajon a tagosított birtok megfelel-e a szétszórt korábbiak teljes mennyiségének, és hogy a tagosítás előnyeinek figyelembe vétele mellett ezeket értékükben meghaladja-e vagy sem?

Ezek közül az értéket szabályozó becslés lévén legnehezebben ellenőrizhető és mert ezen körülmény miatt bíráink a gyakorlatban csak fölös költséget és tetemes idővesztéset igénylő ideális eszméket akarnak érvényesíteni, azért a földbecslés kérdésével kívánok ezuttal még foglalkozni.

A becslési eljárásoknak kiinduló pontja az, hogy a tagosítandó birtok csakis egy vagy két, esetleg három darabban adandó-e ki, mellőzve a 4-ik osztályba tartozó teljesen haszonvehetetlen területeket, melyek az 1871. LIII. tcz. 41. szakasza szerint beszámítás nélkül azoknak tulajdonába jutnak, kiknek birtoka azokat körül köríti; vagy már az elkülönléskor, mint a földesuri birtokokkal határos területek, a földesurak birtokához csatoltattak.

Mivel a több tagban való tagosítást már korábban méltattam, azért most csak az egytagu tagosítás előnyei és hátrányainak mérlegelése kerülhet szóba.

Az általános tapasztalat és gyakorlat azt tanúsítja, hogy az egy tagu tagosítás még a leglelkiismeretesebb becslés mellett is csak akkor mutatkozott üdvösnek, ha az egyes becsosztályok közötti különbség egymástól lényegesen el nem tért. S ez természetes is, ha elgondoljuk, hogy az absolute szigorú becslés nem vehette figyelembe az előtte ismeretlen új birtokosnak gazdálkodási erejét, aki elegendő anyagi erő hiányában az alsóbb becsosztályu nagy jutalékot a megkívánt mérvben nem csak nem értékesíthette, de korábbi helyzetéhez képest károsodott is. Ehhez járult még, hogy sok helyütt a becslés alá vett földek a becslés idejekor talált állapot szerint becsültettek fel, tekintet nélkül arra, hogy az értékelkedés a jelenlegi birtokosnak következetesen nagy költségekkel járó intenzívebb gazdálkodási rendszere folytán állott elő, illetőleg, hogy a könnyen helyre-

hozható értékcsökkenésnek oka csakis a hanyagabb gazdasági művelésben rejlett

Ilyen viszonyok között nem helyeselhetjük azon ideális értékű és ujabban tértfoglaló eljárást, mely szerint a kiosztási kulcs alapjául azon becsholdak összege vétetik fel, melyek a minden egyes birtokosnak tulajdonában talált új becsosztályu földeknek összesítéséből állnak elő.

Nem lehet helyeselnünk azért, mert ezen eljárás, a becsosztályok számának tetemes emelésével — számba vehető előny nélkül — a műszaki kivített igen hosszadalmassá és fáradságossá teszi, anélkül, hogy a becsosztályoknak területeit, rendkívül szabálytalan alakjaik és az időközben elpusztult jelző karók hiánya miatt a végrehajtott becslés szigorának csak megközelítőleg is megfelelő mérvben ellenőrizhetnénk.

De a kiosztási kulcs alapjául nem fogadható el a kataszteri adókulcs sem, mert ez, tekintet nélkül a változott viszonyokra, csak igen hosszú idő leteltével, vagy akkor módosítatik, ha a birtoklásban, birtokrendezés révén, általános változások állanak be.

A két tagosítási rendszer összehasonlításából kimagaslának a következő vezérelvek.

Egy tagban tagosítunk ott, ahol a földminőségek egymástól tetemesen érezhetőleg el nem térnek, és a becsosztályok egymás mellett a határ minden részében körülbelül aránylagosan oszlanak meg.

Ellenben két, esetleg három darabban tagosítunk, ha az értékiegyenlítődést a minőségeknek nagy arányu mennyiségi pótlásával érhetjük el, vagy ha a becsosztályok a határ különböző részeiben nagy területeken fekszenek.

Az utóbbi esetekben elengedhetetlen alapfeltétel az, hogy minden egyes birtokos, tekintet nélkül előbbi birtokának minőségére, az elsőminőségű, legjobb osztályu földben birtokaránykulcs szerint egyenlően részesíttessék.

Mindkét rendszerben a becslési határvonalak megállapításánál kerülni kell a kicsinyes filléreskedést; legyenek tehát azok — az ellenőrzés szabatos eszközölhetése végett is — minimumra redukált töréspontokkal a lehetőségig hosszúak és a becsosztályok területei lehetőleg szabályosak, mitsem törődvén azzal, hogy ily módon az alsóbb becsosztályu területbe helyenként, különben magasabb becsosztályba sorozandó, kis területrészletek esnek.

Érdeksérelmet ez nem okozhat azért, mert a becslési határvonalak absolut szigorúsággal ugy sem állapíthatók meg és mert az egyesek részére jutott ily csekély előnyök a többiek érdekeit egyenként kifejezhetetlen parányu arányban érintik.

A becslések nemeihez tartoznak még a pénzértékben eszközölt becslések is, melyeknek hátrányai azonban az előadottak után oly annyira szembeötlők, hogy mellőzhetővé teszik közelebbi méltatásukat.

Papp László,
mérnök.

Büntetőparancs és ügyészégi megbízott.

Lengyel Imre hajduszoboszlói járásbíró urnak az új bünvádi perrendtartás járásbíróági része ellen két ellenvetése van: 1. hogy a járásbíróági eljárásban a régihez képest nincs lényeges újítás, 2. hogy az a kevés új intézmény, melyet a büntetőperrendtartás meghonosít, nem sokat ér. Még pedig nem sokat ér, mert a) nem apasztja a munkát, b) az ügyészégi megbízott és a hatáskörkiterjesztés munkatöbbletet okoz.

Lássuk csak mi igaz a vádakból. Mindenekelőtt legyen szabad a büntetőperrendtartás 521. §-át felhoznom, mely a törvényszéki büntetőper összes szabályait alkalmazni rendeli, hacsak a XXIX. fejezet ellenkezőt nem parancsol. Vagy talán nem újítás az, hogy ezentul a rendes lakóhely hiánya nem szolgálhat okul az előzetes letartóztatásra, hogy

a járásbíró előtt megjelent felekkel a tárgyalás minden előző eljárás és idézés nélkül is megtartható stb. és végül talán az a csekélyke eltérés is figyelmet érdemel, hogy a 2265/80. sz. I. M. R. szabálytalan inquisitorius eljárása helyébe a vádelv minden lehető garanciájával körülvett per lép. De hisz épp ebben rejlik az a göcs, mely azt a boszantó munkatöbbletet okozza, ez az oka, hogy a járásbírósnak (s itt főleg a vidékieket értem) ezentul nemcsak néhány előírással és a remegő vádlottal, hanem azzal a kellemetlen perbeli superplus-szal: az ügyészségi megbízottal is dolga lesz, aki elég vakmerő, hogy a közvád képviselőjének címén a bírót az eljárás amugy is csekély számú formáinak az eddiginél szigorubb betartására szorítsa. Hogy tehát az ügyészségi megbízottól félnek mint olyantól, aki munkatöbbletet okoz, az már jó jel és erős argumentum az új intézmény mellett. De Lengyel járásbíró attól is fél, hogy az ügyészségi megbízott legtöbb helyen «kontár» lesz. E félelmét szeretném eloszlatni.

Austriában az ügyészségi megbízott (Bécsből eltekintve) nyugalomba vonult cipész, szabó vagy más mesterember, aki a decorum kedvéért eljár a járásbírósi tárgyalásokra s ott csak annyit mond: ich beantrage die Anwendung des Gesetzes. Poroszországban az Amtsanwalt valóságos járásbírósi ügyész, aki nyomoz, szükség esetén előzetesen le tartóztat, feljelentéseket önállóan félreterez, formális vádiratot nyújt be, vádbeszédet mond s büntetési tételt indítványoz stb. A magyar ügyészségi megbízottnak, aki — legyen bár ügyvéd, aljegyző vagy esetleg szolgabíró — elvégre is jogvégeztes ember, a tudvalevőleg kitűnő ügyészi kar utmutatása és felügyelete mellett sikerül majd a bíró által tologatható osztrák sakkfigura és a porosz járásbírósi hivatalnok, ügyész közt a helyes középutat megtalálni. Hogy miért lenne kontár, annak éppoly kevésbé tudom okát adni, mint amily kevésbé Lengyel járásbíró megokolta. Hogy az az aljegyző, aki az «ítélet-tervezet» szerény címe alatt a bíró helyett az ítéletet szokta megszerkeszteni, az az ügyvéd, ki egyébként mint védő szerepel, miért ne tudná egy más napon a közvádlónak mindenestre könnyebb teendőit ellátni, azt alig értem. Ha az ügyészi megbízott pusztán jelenléte által eléri azt, hogy a bíró a terhelt kihallgatásánál a büntetőperrendtartás 133–140. §§-t betartsa, hogy ne a pipával szájában mondja ki az ítéletet, hogy az elítélt felebbezési jogát el ne sikkasztja, hogy a bíró, aki vadászatra indul, napokon át ne tartsa fogva az elébe hozott letartóztatott egyént, úgy remekül megfelelt volna a törvény intentiójának. Ha tehát Lengyel járásbíró is a munkatöbblet alatt a visszaélések kevesbedését érti, úgy egészen igaza van abban, amit az ügyészségi megbízotról mondott.

De a hatáskör kiterjesztése is szaporítja a munkát. Lássuk csak, igazán oly veszedelmes-e a szaporodás. A magyar statisztikai évkönyv szerint a hivatalból üldözendő vétség és kihágás miatt *elítéltek* száma az 1891–96. években évenként átlag 34546 volt, az *ügyek* száma természetesen ennél is kevesebb. A szaporulat a törvényszék előtt elítéltek, de az 1897. évi XXXIV. tcz. szerint ezentul járásbírósnak által elítélendők ugyanez évekhez vonatkozó évi átlaga szerint körülbelül 2300-at fog kitenni, vagyis az előbbi átlaghoz ezt hozzáadva, a járásbírósnak évenként körülbelül 37000 egyén felett fognak hivatalból üldözendő cselekmény miatt ítéletet hozni. Ha már most figyelembe vesszük, hogy e számból mintegy 7–8 ezer a budapesti büntető járásbírósnak esik, úgy bizony mondhatjuk, hogy a 384 járásbírósnak közül egy-egy évenként alig száz ügyben lesz kénytelen az ügyészségi megbízott kellemetlenkedéseit tűrni.

Sokkal rövidebben végezhetek a másik — Lengyel járásbíró ur által hosszasan kifogásolt másik új intézménnyel: a *büntetőparancssal*. Nézzük előbb azt az intézményt, melynek analógiáján a büntetőparancs alapszik: a fizetési meg-

hagyásokat. Ez utóbbi intézmény állítólagos igénybe nem vétele lehet egyik oka annak, hogy Lengyel bíró ur a büntetőparancsnak is kudarcot jósol. Csak az 1895. évről van ez irányban statisztikánk s így csak ezt vehetem alapul. Ez évben 427,871 sommás keresetet adtak be, fizetési meghagyást pedig 193,548-at, melyek közül ellenmondással 68,580-at támadtak meg. Minthogy pedig végrehajtást 27,962 esetben kértek fizetési meghagyás alapján, okom van hinni, hogy 97,000 esetben a fizetési meghagyás eredményre vezetett. Mi az ezek után, ami az említett cikk íróját arra indítja, hogy a büntetőparancs segítségével aránylag elérhető eredmény kedvezőtlenebb lesz? Szerinte a saját vidékebeli rendőrök nem tesznek feljelentést, mert azt sem tudják, mi a kihágás és így hiányzik a törvényes alap a büntetőparancs kibocsátására. Szerény nézetem szerint ez talán még sem az intézmény, hanem — ha igaz — a szoboszlói rendőrkapitány hibája, aki nem oktatja ki eléggé embereit. Ettől eltekintve, nézetem az, hogy nem is a kihágási, hanem a 16–17,000-nyi évi számmal szereplő becsületsértési ügyekben lesz a büntetőparancsnak nagy szerepe. Ha már most — keveset mondok — az egész ország területén ezer ügyben fogja büntetőparancs a hosszadalmas becsületsértési tárgyalásokat helyettesíteni, úgy az intézmény megtette kötelességét. Míg azonban egyrészt kevesli a cikkíró a kibocsátandó büntetőparancsok számát, addig másrészt sokalja a velők járó munkát. Alig hinném, hogy nagy különbséget okoz, vajon az idézési vagy a büntetőparancsra vonatkozó blankettát tölti ki a bíró és hogy a büntetőparancs fogalmazványára ne jegyezhetné rá a tárgyalás esetén idézendők nevét, ami az iratok kétszeri átolvasásától megkíméli. *Fayer* (Büntetőperrendtartás Vezérfonala 390. l.) szerint «más államokban azt a tapasztalatot tették, hogy a büntetőparancs ellen ritka az ellenmondás» — miért volna ez épp nálunk másképp, hol az indolentia és a hatósági eljárástól való idegenkedés még fokozottabb?

Dr. Vámbéry Rusztem.

A részvényes kereseti joga a közgyűlési határozatok ellen.

A bécsi kereskedelmi járásbírósnak néhány nap előtt hozott ítélete, melylyel az osztrák hitelintézet egy részvényese által e részvénytársaság ellen indított perben döntött, oly nagy feltűnést keltett az osztrák jogász és kereskedelmi körökben, hogy érdekesnek tartom a vitás esetet és az ítéletet indokolásával együtt megismertetni, valamint ennek jogi fontosságát és következményeit kifejteni.

Az osztrák hitelintézet 1855. évi alapszabályai szerint az intézet alaptőkéje 100 millió frt, mely 500,000 drb 200 frt névértékű részvényből áll. Az alapszabályok 11. §-a szerint azonban az 500,000 részvényből csak 300,000 lett kibocsátva és az alapítók számára biztosított azon jog, hogy az újabb részvénykibocsátásnál, mely az alaptőkét 60 millió frtnál magasabbra emeli, az újonnan kibocsátott részvények egyharmadát a közgyűlés által meghatározandó áron átvehessék.

A régi alapszabályok ezen intézkedése az új alapszabályokba is átment, dacára annak, hogy időközben az eredetileg 60 millió frtos alaptőke visszafizetés útján 40 millió frtra redukáltatott.

Az 1899 augusztus hó 22-iki közgyűlés már most ismét felemelte a 40 millió frtra redukált alaptőkét 50 millió frtra, tehát az így felemelt alaptőke a régi alapszabályok intézkedéseiben szem előtt tartott alaptőkét nemcsak hogy túl nem haladta, hanem még el sem érte.

A közgyűlési határozat az alapítóknak elsőbbségi jogát mindazonáltal az adott esetben is elismerte és kimondta, hogy «a kibocsátandó részvények kétharmada a részvényeseknek, egyharmada pedig az alapítóknak átvételre felajánlandó, utóbbiaknak azonban a jogkérdésben való döntés

nélkül» (ohne Präjudiz für die Rechtsfrage). A közgyűlés ezen határozata az osztrák kormányfelügyeleti rendszerhez képest az osztrák kereskedelmi törvénykönyv 214. §-a értelmében állami jóváhagyást is nyert.

E közgyűlési határozat ellen fordult a társaság egy részvényese és keresetét a közgyűlési határozat semmisségének megállapítására, továbbá a helytelenül az alapítóknak megkínált részvények aránylagos részének kiadására irányította, végül pedig eventualiter 243 frt 75 kr. kártérítést követelt.

A járásbíróság megállapította ítéletileg, hogy a megtámadott közgyűlési határozat *felperesre* nézve semmis, keresetének egyéb részével azonban elutasította. Ezen különös és ellenmondónak látszó döntés a közgyűlési határozat interpretációjának eredménye. A járásbíróság ugyanis a közgyűlési határozat azon kifejezését, hogy az alapítók a jogi kérdésben való döntés nélkül (ohne Präjudiz für die Rechtsfrage) kínáltattak meg a részvények egyharmadával, olyképp magyarázza, hogy e közgyűlési határozat a jogi kérdés eldöntésével, vagyis annak bírói megállapításával, hogy az alapítók ily jogokkal nem bírnak, önmagában semmissé válik, illetve hogy ellenkező praedicium esetében nem is akar dönteni és így újabb közgyűlési intézkedés válik szükségessé. Azért utasította el tehát a bíróság felperest keresetének materiális petitumával, mert a részvényes ipso jure nem nyer jogot az új részvények átvételére, a közgyűlési határozat pedig az új részvényeknek egyharmadára vonatkozó részében meg nem állhat, tehát olyan helyzet áll elő, mintha a közgyűlés ezen, az alapítóknak felajánlott egyharmadra vonatkozólag egyáltalán nem határozott volna.

Nem czélom, ezen, még különben sem jogerős ítéletnek részletes kritikájába bocsátkozni, annál kevésbbé, mert a jogi kérdés csak a közgyűlési határozat interpretációja körül forog és mert azt hiszem, hogy a felsőbb bíróságok oly magyarázatot fognak keresni, mely szerint a közgyűlési határozat az alapszabályokkal összhangba hozható. Feltéve azonban, hogy ezen ítélet jogerőre emelkednék, az ítéletben rejlő ellenmondás ennek végrehajtásában nyilvánulna, mely nézetem szerint csak nehezen vagy egyáltalában nem lehetséges. A bécsi járásbíróság ugyanis csak a felperesre nézve állapította meg a közgyűlési határozat semmisségét, abszolút semmisséget azonban az osztrák kereskedelmi törvénykönyv alapján nem mondhatott ki; a semmisség következtében előállott kártérítési követelést pedig egyszerűen elutasította. Mivel pedig az osztrák kereskedelmi törvénykönyv szerint a bíró *csakis* kártérítési jogot adhat felperesnek, elvi kijelentései — melyek csak a perben álló felekre vonatkoznak — nem kötelezhetik a részvénytársaságot arra, hogy új határozatot hozzon, de még kevésbbé a közigazgatási felügyeleti hatóságot arra, hogy a már egyszer megadott jóváhagyást visszavonja.

Az osztrák kereskedelmi törvény rendszere mellett azonban a végrehajtási kérdés eldöntése akkor is nehézséget okozna, ha a közgyűlési határozatban e kitétel: «ohne Präjudiz der Rechtsfrage», mely az ítéleti interpretációt lehetségessé tette, nem foglaltatnék. Ez esetben sem mondhatná ki a bíró a határozat abszolút semmisségét, mert ehhez az osztrák törvény neki jogot nem adott, nem kötelezhetné az alapítókat a már egyszer átvett részvények visszaadására, mert ezek a részvények átvételével és kifizetésével szerződést kötöttek a részvénytársaság képviselőjére hivatott közegekkel s nem kötelezhetné végül a társaságot a részvényest megillető részvények kiadására sem, mert e részvények már nincsenek a társaság birtokában, ezeknek megszerzése pedig törvényileg tilos.

Mindezen, az osztrák rendszerben rejlő ellenmondások okát két körülményben találok. Először az államfelügyeleti rendszerben, ellentétben a normatív feltételek rendszerével, másodsorban abban, hogy az osztrák kereskedelmi törvény a

magyar kereskedelmi törvény 174. §-ának megfelelő intézkedést nem tartalmaz.

Az államfelügyeleti rendszer folytán ugyanis a közigazgatási hatóság jóváhagyja a közgyűlési határozatot és ez is vizsgálja meg azt, hogy a határozat törvénnyel vagy alapszabálylyal nem áll-e ellentétben. Ezen közigazgatási hatóság előtt természetesen a jogában sértett részvényes keresetileg nem érvényesítheti igényét.

Másrészt pedig a törvénnyel vagy alapszabálylyal ellenkező közgyűlési határozat abszolút semmissége az osztrák kereskedelmi törvény alapján nem mondható ki. Németországban a részvényes ezen jogát csak az 1884-iki novella 190. a) §-a állapította meg, az új német kereskedelmi törvénykönyv pedig 271., 273. §-aiban praecisirozza ezen jogot és kimondja, hogy «ha a közgyűlési határozat ítéletileg semmissé nyilvánítatik, úgy ezen ítélet azon részvényesekre is hatályos, akik nem állottak perben». Ugyanezen intézkedést találhatjuk meg — mint fentebb említettem — a magyar kereskedelmi törvény 174. §-ában, mely szerint «minden egyes részvényest kereseti jog illet a közgyűlési határozat ellen, ha az a törvénnyel vagy alapszabályokkal ellenkezik». A részvényes tehát ugyanazon bíróság előtt köteles semmisségi keresetével fellépni, amely bíróságnak *hivatalból* is feladata örködni a felett, hogy a közgyűlés határozataiban a törvény és alapszabály adta korlátok között maradjon, sőt mi több, amint azt Nagy Ferencz (Kereskedelmi jog I. kötet 85. §. 15. j.) helyes logikai deductióval megállapította (ellentétben a 2210/77., 13,922/79. és 1134/94. sz. curiai határozatokkal) a részvényes kérvénnyel is fordulhat a bírósághoz, mely hivatalból gyakorlandó jogával élve, végzésileg megsemmisítheti a sérelmes közgyűlési határozatot.

Nyilvánvaló tehát, hogy míg az osztrák rendszer a közgyűlési határozatok ellenőrzését közigazgatási hatóságra bizza, azoknak bejegyzését a cégbíróság feladatává teszi és a részvényes jogát csak a kártérítés kerülő útján juttatja érvényre, addig a mi kereskedelmi törvényünk, egyrészt ugyanazon forum elé utasítja a közgyűlési határozatok bejegyzését, ellenőrzését és megtámadhatóságát, másrészt anyagiilag sokkal hatásosabb és formailag sokkal egyszerűbb eszközt nyújt a részvényesnek arra, hogy jogait a törvény- vagy alapszabályellenes határozattal szemben megvédelmezhesse.

Dr. Baumgarten Nándor,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Osztrák mű a magyar államjogról.** *Tezner Frigyes* a bécsi egyetem magántanára, közelebbről terjedelmes művet irt a magyar államjogról «*Der österreichische Kaisertitel, das ungarische Staatsrecht und die ungarische Publicistik*» czimen. Tezner az újabb időben szenvedélyes harczosa az osztrák-magyar államjogi egység doctrinájának; ennek nyomait kimutatni igyekszik a multban, sőt az 1867-iki ugyanazon kiegyezési törvényben, mely osztrák-magyar államjogi egységet szerinte csak a legújabb magyar államjogi fejlemények ily módon egyoldalul lazítani. Előttünk fekvő művében a régi, (1848 előtti) magyar államjognak alkotmányos jellegét tagadja, továbbá kimutatni igyekszik, hogy a fenállott bécsi központi hatóságok illetékessége Magyarországra nézve jogilag is elismertett, az osztrák császári cím felvételének Magyarországra is kiterjedését vitatja, végül a kiegyezési törvényben is az egységes államjogi elemeket igyekszik kimutatni. A művel a 48 előtti magyar állam suverénitásának csonkítatlansága szempontjából behatóbban foglalkozott dr. Balogh Arthur, egyetemünk magántanára, a «Pester Lloyd» f. hó 6. és 7-iki számaiban.

— **Az 1900-ik évi igazságügyi budget.** A rendes kiadások a folyó évhez képest 2.595,172 koronával nagyobb

összegre vannak előírányozva. Ebből 408,000 korona esik azokra a fizetésemelésekre, melyek az e tárcza körében alkalmazottak részére az 1893. évi IV. tcz. végrehajtása következtében engedélyezendők lesznek. 228,000 korona szükségeltetik az 1899. évben rendszeresített állások után az évnek csak egy részére számításba vett és most az egész évre kiegészítendő illetményekre, míg egyes kisebb jelentőségű tételektől eltekintve, a fennmaradó többlet a bűnvádi perrendtartásról szóló, 1900. évi január hó 1-én életbe lépő 1896. évi XXXIII. tcz. végrehajtásával felmerülő különböző személyi és dologi kiadásokra esik.

— **A mai érvényű Magyar Magánjog vezérfonala** írta dr. Katona Mór. Kiadja Stampfel Károly Pozsony. A munka a magánjog alaptanait foglalja magában, tömören és mégis oly részletességgel, hogy az egyes kérdések és jogi intézmények plastic domborodnak ki fejtegetéseiben. Az alig 17 nyomott ivre terjedő mű különösen a jogtanulóknak van szánva.

— **Hogy mily bürokratikusak a mi ügyviteli szabályaink**, arra jellemző, hogy egy sommás perben hozott makacssági jegyzőkönyvre és ítéletre a bíró összesen *ölször* írja alá a nevét. Nem lehetne ezt és még számos ilyes czopf-ot kiküszöbölni? (*Bírói körökből*)

— **A budapesti kereskedelmi és iparkamara évi jelentéséből.** Az a súlyos állapot, melyet az 1897. évre szóló jelentésünkben a 20 frtot meg nem haladó követelések érvényesítése és illetve hovatartozásának kérdésében felpanaszoltunk, változatlanul fenáll. Ezen az állapoton sem szándékozik az igazságügyi kormány hamarosan segíteni, abból indulván ki, hogy ugy ezen, mint a községi bírásoknál kérdése összefügg a községek rendezésének kérdésével; ezenkívül az igazságügyi kormány nézete szerint a megoldás feltételezi a fizetési meghagyások gyakorlati eredményének megfigyelését. Meggyőződésünk az, hogy ez a felfogás még elméletileg sem helyes. A fizetési meghagyás intézménye további megfigyelést már nem igényel, mert e részt az állapot az, amit ugyancsak az 1897. évre szóló jelentésünkben konstatáltunk, hogy t. i. ez a törvény a gyakorlatban teljesen hasznavehetetlennek bizonyult és igénybe alig vétetik. Sajnálatlall kell az igazságügyminiszterium hivatkozott jelentéséből tudomásul vennünk, hogy ezt a kérdést, valamint az 1877. évi XXII. tcz. (bagatell-törvény) módosítása kérdését csakis a polgári perrendtartás megalkotása kapcsán véli megoldhatónak. A mi meggyőződésünk az, hogy ugy a 20 frtot meg nem haladó perek hovatartozásának kérdése, mint az 1877. évi XXII. tcz. módosítása a megalkotandó polgári perrendtartástól függetlenül volna foganatba veendő annál is inkább, mert e téren a gyakorlat mindennapi bajai sürgős orvoslást igényelnek.

A Bosznia és Herzegovinával való kereskedelmi összeköttetést, amelynek minél behatóbb művelése a magyar ipar érdekében is kiváló gondozás tárgyát kell hogy képezze, szerfelett megnehezíti az a körülmény, hogy a boszniai és hercegovinai polgári perrendtartás értelmében, valamint az ottani főtörvényszék gyakorlata szerint a Magyarország és Ausztria bíróságai által kibocsátott fizetési meghagyások (váltóeljárásban hozott sommás végzések) alapján elrendelt kielégítési végrehajtás Bosznia és Herzegovina területén nem foganatosítható. Ennek a sérelmes állapotnak orvoslása érdekében, amely a Bosznia és Herzegovinával való sűrűbb összeköttetésnek egyik akadálya, kívánatos volna, ha igazságügyi kormányunk oda törekednék, hogy a boszniai és hercegovinai perrendtartás szóban levő sérelmes rendelkezését Magyarországgal és Ausztriával szemben megváltoztassák, annál is inkább, mert a jelzett állapotból kifolyólag a magyar honpolgárok Bosznia és Herzegovinával szemben, ugyszólván jogsegély nélküli állapotban vannak, amennyiben a fizetési meghagyás végrehajthatóságának hiányában, amíg váltókövetelésekre tárgyalást kapnak és a tárgyalás befejezte után hozott határozat kézbesítetik és jogerőre emelkedik, hónapok telnek el és így hiányzik a mód és alkalom arra, hogy veszélyeztetett követeléseiket bírói uton megmenthessék. Igaz, hogy a magyarországi hitelezők azt a rövidebb utat is vehetik

igénybe, hogy követelésüket az adós lakhelye szerint illetékes bosnyák vagy hercegovinai bíróság előtt érvényesíthetik. Ezt az utat azonban a kereskedő és iparos csak végső szükség esetében veheti igénybe, részint azért, mert Bosznia és Herzegovina különböző helyein nélkülözi az e végből szükséges jogi összeköttetést, részint pedig azért, mert még ha e fölött rendelkeznek is, a kereskedő és iparosra nézve csak hátrányos lehet, ha követelését külföldi bíróság előtt kell érvényesítenie, már csak azért is, mivel a jogi megbízottal való érintkezés (ami pedig információ-adás, bizonyítékok beszerzése, stb. szempontjából fontos) már csak a távolságra való tekintettel is nehézkes.

— **A vizsgálati fogság beszámítása.** A budapesti kir. tábla család büntette miatt vádolt Menszáros Dezső elleni bűnügyben ítélt: Minthogy a joggyakorlat szerint a fogházbüntetésbe a vizsgálati fogság egész tartama betudandó, a kir. tábla a vádlottra kiszabott fogházbüntetéséből a Btk. 94. §. alapján az 1897 szeptember hó 17—21-ig tartott vizsgálati fogság által négy napot kitöltöttnek nyilvánít. Egyszersmind a kir. tábla a minősítésnél a Btk. 20. §-át, az összbüntetésnél a 92. és 94. §-át, a pénzbüntetéseknel a 102. §-át és a pénzbüntetésnek fogházbüntetésre való átváltoztatásánál az 53. §-t is felhívja, a felhitt 99. §-t pedig mellőzi s ezzel a részbeni változtatással, illetve kiegészítéssel és kiigazítással egyébként a kir. törvényszék ítéletét felhozott indokainál fogva helybenhagyja. (1898 október 4. 7584. B. sz. a.)

A m. kir. Curia ítélt: Minthogy oly körülmények, amelyek a vizsgálati fogságnak a Btk. 94. §. értelmében leendő beszámítását indokolnák, nem forognak fen: a kir. táblának a vizsgálati fogság beszámítására vonatkozó intézkedése mellőztetik s ezzel a változtatással egyebekben a kir. tábla ítélete az abban elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1899 szeptember 12. 228/99. B. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A tömeggondnokok kirendelése** Ausztriában is állandó panaszok tárgya. 1895-ben az igazságügyminiszter rendeletet adott ki, melyben meghagyta a bécsi bíróságoknak, hogy az ügyvédek sorshuzás által meghatározott tornusban minden válogatás nélkül rendeltessenek ki. Különösen ajánlotta a betűszerinti sorshuzást. A bécsi Oberlandesgericht elnöke azonban akkor ugy fogta fel e rendeletet, mint a bírói functióba való illetéktelen beavatkozást és mind mostanig a tömeggondnokok a bíróságok tetszése és válogatása szerint rendeltettek ki. Az Oberlandesgericht jelenlegi elnöke ujabbán értesítette az alsó-ausztriai ügyvédi kamarát, hogy minden panasz megszüntetése végett az 1895-iki rendeletnek érvényt szerez. A kirendelés sorrendjére nézve a bíróságoknak vagy a miniszteri rendeletben meghatározott sorshuzást kell elfogadniok, vagy pedig az ügyvédi lajstromba való felvétel sorrendjét. Akármelyiket választják a bíróságok, állandóan meg kell maradni az egyszer elhatározott modus mellett. Egyéb gondnokságokra nézve lehetetlen sorrendet előírni.

— **A gyorsírázatnak a kereskedelmi könyvek vezetésénél való alkalmazhatásáról** értekezik Margoninsky a Deutsche Juristen-Zeitung 17. számában és azon conclusióhoz jut, hogy a kereskedelmi könyvek gyorsírázatilag is vezethetők. Ép így használható szerinte a gyorsírázat a kereskedelmi levelezésnél is, csak hogy ez esetben a stenogrammok rendezve megőrzendők. △

— **Ártatlanul vizsgálati fogságban.** Igen gyakran megesik bizony a nálunk is, másutt is, hogy valaki ártatlanul vizsgálati fogságot szenvedett. A berlini törvényszék utóbb család bukás vádja alól felmentett egy kereskedőt, kinek teljes ártatlansága derült ki s aki két boszura szomjas ellenségének vallomása folytán kilencz hónapig ült vizsgálati fogságban. Az ügyész sajnálattal konstataulta a vádlott ártatlanságát és hozzájárult ahhoz is, hogy az alaptalanul vádolt összes védelmi költségeit az államkincstár megtérítse.

A Magyar Jogászegylet kiadványaiból megjelent a 160 ik füzet. Magában foglalja dr. Balogh Arthur magántanár előadást a parlamenti tagok szólásszabadságának és sérthetlenségének hatáiról. A mely tagok e füzetet nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésében (Kossuth Lajos-utca).

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre .. 6 frt negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságügy 1898-ban. — Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Fekete könyv és rehabilitáció. *Sasvári Ármintól.* — *Törvénykezési Szemle:* A vétkes bukás fogalmához. *Dr. Sándor Aladár* budapesti büntető-törvényszéki jegyzőtől. — Büntetőparancs és ügyészségi megbízott. *Lengyel Imre* h.-szoboszlói kir. járásbírótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügy 1898-ban.*

A magyar állam jogszolgáltatása az 1898. évben ugyanazon szervezettel működött, mint a megelőző esztendőben; a jogkereső felek részére az anyaországban 385 járásbíró, 67 törvényszék és 11 kir. ítélő tábla állott rendelkezésre; legfelső fokon a m. kir. Curia ítélkezett. A vádhatóságot 5 főügyészség és 65 ügyészség képviselte; a közjegyzői kamarák száma 11, az ügyvédi kamaráké 27 volt. Telekkönyvi hatósággal 258 járásbíró birt; a törvényszékek mindegyike fel van ruházva telekkönyvi hatósággal, ügykörük természeténél fogva csupán a budapesti büntető- és a váltó- és kereskedelmi törvényszék képezvén kivételt.

A jogszolgáltatás személyzete azonban már emelkedést mutat; az igazságügy az anyaországban 13,968 egyént vett igénybe, a megelőző évben pedig csak 13,687 volt a jogszolgáltatás közegeinek száma. Bírói és ügyészi személyzetünk 2782 tagot számlál; a bírói karban 12, az ügyészek között pedig 5 a szaporodás az 1897. évi létszámhoz képest. A bíróságoknál alkalmazott fogalmazói segédszemélyzet létszáma 1263, a szaporodás 11; a kezelőtisztai személyzet 3065 tagot számlál; a nagy ügyforgalom az előző évhez képest 43 főnyi szaporítást tett szükségessé.

A közjegyzők száma 259 (szaporodás 5); közjegyző-helyettesek és jelöltek 154-en voltak, 9-el többen, mint a megelőző évben; az ügyvédi karnak 4717 tagja volt, az emelkedés 78; az ügyvédjelöltek száma 1616-ról 1728-ra emelkedett.

Az ügyvédi kar létszáma 1891-ben még 4532 volt, az emelkedés a múlt évig 4 százaléknak felel meg. Legnagyobb az ügyvédek számának növekedése a budapesti ügyvédi kamara területén, ahol az 1891. évi létszám 935, 1898. évig 25 százalékos emelkedéssel 1181-re nőtt. Az ügyvédjelölteknek a legutóbbi évben tapasztalt nagyobb emelkedéséből a budapesti kamara nem veszi ki részét. Az ügyvédjelölteknek mindazonáltal ma is 39 százaléka működik a budapesti kamara területén, míg az ügyvédek számából csak 25 százalék jut a budapesti kamarára.

Bíróságaink ügyforgalmáról a következő áttekintés nyújt tájékoztatást: A járásbíróknál az előző évről maradt ügyekkel együtt, az örökösödési és telekkönyvi, valamint a vegyes polgári ügyek kivételével, amelyekre vonatkozólag az adatok nem voltak összeállíthatók, 1,380,422 ügy várt elintézésre; az 1891. évi 806,838 hasonló nemű üggyel képest az 71%-nyi emelkedést jelent. Elintéztetett az év folyamán 755,002 ügy, hátralékban maradt a szünetelők beszámításával 625,420, a hátralékok száma tehát az 1898. évben 132,337 üggyel növekedett. Járásbíróink ügyforgalmából különösen figye-

lemreméltó a sommás perek forgalma. Járásbíróinkhoz az 1898. évben 511,583 sommás per érkezett, 41,843-mal több, mint az előző évben; az emelkedés 8,91%-os. Tulnyomóan sommás perekkel 820 bíró foglalkozott; 1897ben 797. A múlt évről folyamatban maradt perekkel (423,944) együtt 935,527 volt az 1898-ban elintézendő sommás perek száma; ezek közül befejeztett 386,422, szünetelt 456,096, az év végén is folyamatban maradt tényleg 93,009. A sommás perek 51%-a 50 frtig terjedő összegre szólt; 51—200 frtig 26%, 100—500 frtig 8%, 500 frton tul 2%, egyéb perek pedig 13% aránnyal részesedtek a sommás perek számában. 100 érkezett per közül 19 nyert elintéztést érdemleges ítélettel, 28 makacssági ítélettel és 15 egyezséggel. Az 1898. év folyamán sommás perekben 601,035 tárgyalás tartatván, 386,422 per fejeztetett be; contradictorius tárgyalás 310,006 volt, az összes tárgyalások 51%-a. 100 tárgyalás közül 10 nyert befejezést egyezséggel, 23 makacssági ítélettel, 15 érdemleges ítélettel és 52 más módon. A kir. törvényszékeknél az elintézendő ügyek száma 2,315,216 beadványszám mellett 851,968 volt.

A kir. törvényszékek ügyforgalmát a telekkönyvi ügyek emelik, amelyek 729,573 beadványszám mellett 437,850 számmal szerepelnek az elintézésnek között; váltó- és kereskedelmi per és ügy 128,436, rendes per 20,796, bünvádi per 70,124 intéztetett el a kir. törvényszékeknél. Ezekon kívül sommás felebbviteli ügy 26,834 érkezett az év folyamán, az előző évről maradt 6976 üggyel együtt tehát elintézésre várt 33,810.

A kir. ítélő tábláknál a sommás felülvizsgálati ügyektől eltekintve 123,589 üggyel várt elintézésre, ami az 1892. évi 175,799 üggyel képest 29,7%-os csökkenést mutat. Elintéztetett ülésben 75,431 ügy, ülésen kívül 39,704, a hátralékok száma 8454, növekedés az előző évhez képest 1491. A kir. táblai elintézés 3,2%-a a felebbvitel visszautasítására szólt, 51,2% érdemleges határozattal történt és 45,6% a felebbvitel visszavonása miatt vagy rendelvényi uton történt. Az érdemleges határozatoknak 56,5%-a az elsőfoku ítéletet helybenhagyta, 14,4% egészen megváltoztatta, 18,8% részben megváltoztatta, 3,2% megsemmisítette és 7,1% feloldotta. Sommás ügy 1903 terjesztetett a kir. táblákhoz, az előző évről maradt 215 üggyel együtt 2118 volt elintézendő.

A kir. Curia ügyforgalmából a büntetőügyek foglalták le a legnagyobb részt, az évi elintézésnek 12,673-ra rugó számával, melynek több mint 51%-a a másodfoku ítélet helybenhagyásával járt. Polgári ügyekben 7552 curiai ítélet kelt, ezeknek 67%-a a másodfoku ítéletet hagyta helyben; 134 urbéri ügy intéztetett el, a helybenhagyó ítéletek aránya 42%; váltó-, kereskedelmi, csőd- és bányáügyekben a Curia 1440 ítéletet hozott, melyek 74%-át a helybenhagyó ítéletek képezik; fegyelmi ügyben 648 ítélet kelt, 45%-nyi helybenhagyó; felszólamlási ügyben 152, felülvizsgálati sommás ügyben 581 volt a curiai ítéletek száma, amazoknál 45, emezeknél 52% szólnán a másodfoku ítélet helybenhagyására.

Külön említést érdemel még az új házassági jogi törvény alapján indított házassági perek ügyforgalma is. Az ujonnan indított házassági perek száma, mely két évig emelkedőben volt, 1898-ban az előző évi 3556-ról 3359-re csökkent; az új

* Az ország közállapotairól szóló miniszteri jelentés nyomán.

eljárás első éveinek érthető hátralékaival együtt azonban az elintézésre váró perek száma még mindig növekszik. 1896-ban 5718, 1897-ben 8270, 1898-ban 9977 rendes eljárási házassági per volt folyamatban; és pedig az 1898. évi perek közül 50 irányult a házasság megsemmisítésére, 134 megtámadásra és 9792 a felbontásra. Érvénytelenítés és felbontás útján — a 1898-ban eljárási perek elintézéseit is ide foglalván — kivételes 1343 házassági kötelék bontatott fel. Az előző évben 672, 1896-ban pedig 325 házasság bontatott fel; ez a nagy emelkedés azonban csak az átmeneti állapot következménye, s abból a házassági kötelék lazítására annál kevésbé lehet következtetni, mert például az új házasságjogi eljárást megelőző években az egyházi bíróságok által felbontott házasságok száma is rendszeren ily magas volt, sőt 1891 óta minden évben jóval magasabb, mint 1898-ban a polgári bíróságok által felbontott házasságok aránya. A felbontások számának emelkedése főképpen abból magyarázandó, hogy az 1896-ban és 1897-ben indított perek nagyobb részt nem végződtek be ugyanazon évben, hanem jogerős ítélethez csak a múlt esztendőben jutottak.

Bűnügyi igazságszolgáltatásunk állapotát a következő főbb adatok jellemzik:

Az 1898. év folyamán a kir. járásbíróságoknál és törvényszékeknél az előző évről maradtakkal együtt 330,554 bűnvádi feljelentés várt elintézésre. A feljelentések száma növekvőben van; 1897-ben 317,560 feljelentéssel volt dolga bíróságainknak; 1891-ben 289,261 feljelentés történt; a szaporodás 8 év alatt 14%. Elintézés 295,819 feljelentés nyert; és pedig 24,281 mint eljárásra nem alkalmas, visszautasított; 256,270 esetben a vizsgálat megindított, vagy a tárgyalás elrendeltetett, végül 15,268 ügy más hatósághoz tétetett át vagy más vizsgálatba olvasztatott be.

A kir. törvényszékeknél az év folyamán 90,178 vizsgálat volt folyamatban s ezek közül 64,178 nyert befejezést. A befejezés az eljárás megszüntetésével járt 34,207 vizsgálatnál, az összes esetek 53,30%-ában; vád alá helyezés 13,224 esetben történt (20,61%); közvetlenül végtárgyalásra idézés 11,578 vizsgálatnak volt következménye (18,04%), végre más hatósághoz való áttétel vagy más vizsgálatba való beolvasztás által 5169 vizsgálat nyert elintézés (8,05%).

A vádlottak összes száma, akik ellen a múlt évben vizsgálat folyamatban volt, 474,091 volt, akik közül 380,088 ellenében a vizsgálat elintézés is nyert; és pedig megindított az eljárás 87,697 vádlott ellen (az összes esetek 23,07%-a); vád alá helyezett vagy közvetlenül végtárgyalásra idéztetett 269,191 vádlott (70,83%); más hatósághoz tétetett át vagy pedig más vizsgálatba olvasztatott be 23,200 vádlott ügye (6,10%).

A múlt évben tárgyalásra utasított 269,191 vádlott és az előző év óta tárgyalásra váró 81,643 vádlott közül 86,499-nek ügye az év végéig sem került tárgyalásra (24,65%); 64,623 vádlott a vád alól felmentetett (18,42%); a vádbeli vagy egyéb bűncselekményért elítéltetett 95,529 (27,23%); 96,329 vádlott ellen a vádat visszavonták; a tárgyalás előtt meghalt 792, megszökött 7062 vádlott.

Vizsgálati fogságban voltak a múlt év folyamán 18,824-en (a járásbíróságoknál 3575-en, a törvényszékeknél, ahol a vizsgálati foglyok száma növekvőben van, 15,249-en). Az év folyamán ezek közül 16,568-nak megszűnt a vizsgálati fogsága, a vizsgálat megszüntetése, jogérvényes elítéltetés, szabadlábra helyezés és egyéb okok folytán; 2256 az év végén is fogságban maradt, nagyobb részben azért, mert még az elsőfoku bíróság sem ítélkezett felettük, részben pedig azért, mert az elsőfoku ítélet felebbezés alatt állott. A fogságban töltött összes napok száma a járásbíróságok vizsgálati foglyainál 59,312 volt, egy-egy vizsgálati fogolyra átlag 17 napi fogság esvén; a törvényszékeknél 665,694 nap, átlagosan egy vizsgálati fogolyra 44 nap.

Büntettek és vétségek miatt bíróságainknál 95,529 egyén itéltetett el. Az előző évben 92,323 embert ítéltek el; 1896-ban 89,327, 1895-ben 85,591, 1894-ben 86,044 egyén itéltetett el. A rágalmozás és becsületsértés hívja ki a legtöbb bírói ítéletet, 29,647-et; utána következik a lopás, mely miatt 21,518 egyén marasztaltatott el, és pedig 5084 büntett minősítéssel, 16,434 pedig vétség miatt. A súlyos testi sértés 13,492 ítélet közül 1852-nál bizonyult büntettnak; könnyű testi sértésért 10,344 egyént ítéltek el. Nagyobb számmal előforduló büntettek és vétségek még a hatóság elleni erőszak (1880), a sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelés (3410), a jogtalan elsajátítás (2735), az orgazdaság és bűnpártolás (2925), s a más vagyonának megrongálása (1082).

Az elítéltekre kirótt büntetések nemei a következőképp oszlanak meg: a járásbíróságok az anyaországban 39,250 egyént ítéltek szabadságvesztésre és 29,916 vádlottat pénzbüntetésre. A szabadságvesztésre ítéltek legnagyobb része (29,055) 1—14 napi fogházra itéltetett; egy hónapig terjedő fogházra 7821, hat hónapig terjedő fogházra 2371, s egy évig terjedő fogházra három ítélet szólt, 200 koronán aluli pénzbüntetéssel 29,855 egyént sujtottak, 2000 koronáig terjedő pénzbüntetés 48, és 2000 koronán felüli büntetés 13 ítéletben szerepelt. A törvényszékek 1577 egyént ítéltek pénzbüntetésre, 24,779-et szabadságvesztésre és hetet halálra. A szabadságvesztésre ítéltek közül 2044 fegyházba került, 22 életfogytiglan, 99 10—15 évig, 319 5—10 évig, 1604 2—5 évig tartó fegyházbüntetésre ítélte. A fegyházbüntetések száma lassu apadást mutat az utolsó évtizedben; az 1891—95. évek átlagában 2174 volt a fegyházbüntetések száma. Börtönre 8098, fogházra 14,336, államfogházra 301 vádlottat ítéltek törvényszékeink.

Nem érdektelenek az elítéltek személyi viszonyaira, műveltségi állapotára stb. vonatkozó adatok. Az elítéltek közül 70,691 volt a férfi (74%) és 24,838 nő (26%), nőtlen volt a férfiak 38%-a, hajadon a nők 22%-a; házasságban a férfiak közt 57, a nők közt 65%-nyi. Özvegy férfi 4%-nyi volt az elítéltek közt; özvegy nő 10%-nyi. A magasabb arányt az özvegy nők rendszerinti elhagyatottsága és többnyire nehezebb megélhetése magyarázza; a nehezebb megélhetés az oka annak is, hogy a gyermekkel bírók 59, a gyermekektelenek pedig csak 41 százalékkal vesznek részt a bűnösök számában.

Ugy a férfiak, mint a nők 24—40 éves korukban szerepelnek legnagyobb aránnyal az elítéltek között, a férfiak 47, a nők 50%-al. A 16 éven aluli férfiak 2,62, a nők 1,75 százalékkal szerepelnek; 16 és 20 év között a férfiak aránya 13, a nőké 9%-ra emelkedik, 20 és 24 éves korában a férfiak 15, a nők 14%-a került a vádlottak padjára. 40 éven felül csökken a bűnösségi hajlam, de gyorsabb arányban a férfiaknál, mint a nőknél; 40—50 év közt a férfiak 14, a nők 15%-al szerepelnek a bűnösök közt; 50 és 60 év közt a férfiak aránya 5,8, a nőké 6%; 60 éven túl a férfiak aránya valamivel a 2%-on alul marad, míg a nőké meghaladja azt.

Az 1890. évben a bányászat, ipar és forgalom körébe a népesség 17%-a tartozott; a bűnösök sorában ezen foglalkozási ágak most 19%-al szerepelnek; az őstermelés 59%-ot foglalkoztat az ország népességéből, a múlt év bűnösök 56%-a került ki az őstermelők sorából. Legtöbb elítélt a napszámosok közé tartozik; összefoglalva az őstermelésnél, iparnál, forgalomnál s egyébütt alkalmazott napszámosokat, 49%-át találjuk közöttük az összes elítélteknek. Az értelmiségi osztály 1,5%-al, 1424 egyénnel szerepel a bűnösök sorában; közülök 696 volt köztisztviselő.

A vagyoni viszonyok önként érthetőleg igen erősen befolyásolják a bűnre való hajlandóságot; az elítéltek 69 százaléka vagyon nélküli volt; 18% kevés vagyonnal bírt és csak 12% volt vagyonosnak mondható. A műveltség

viszonyokat tekintve, az olvasni-írni tudók 53%-át alkották a bűnösöknek; 4% csak olvasni tudott, 43% sem írni, sem olvasni. Büntetlen előéletű volt a férfiak és nők közt egyaránt 78%; hasonnemű büntett vagy vétség miatt 12%, egyéb büntett vagy vétség miatt közel 10% volt már korábban elítélve.

Kihágás miatt 409,167 feljelentés várt elintézésre a múlt évben; legnagyobb része (373,235) közigazgatási hatóságainknál, 28,784 a járásbiróságoknál és 7148 a törvényszékeknél. A kihágási ügyek száma is folytonos emelkedést mutat; csak a törvényszékeknél látszik csökkenőnek. Elintézésre került a fenti számból 387,200 kihágási ügy; az ítéletek legnagyobb része, 368,796, marasztaló volt. Legtöbb kihágás (100,035) az erdőrendőri törvény ellen történik; a közrend és közszemérem ellen 44,979, a közbiztonság ellen 36,418, a közegészség és testi épség ellen 31,463, a hatóságok és a közcsend ellen 18,790, a cselédtörvény ellen 10,085 kihágást követtek el. Ezret meghaladó számban fordult még elő kihágás szerencsejáték után (2379), a tulajdon ellen (8527), a mezőrendőri törvény ellen (7385), a védtörvény ellen (6638), a vadászati törvény ellen (4554), s az adók, jövedékek és illetékek iránt fenálló szabályok ellen (3983). Sajtórendőri kihágás miatt 186 egyént ítéltek el.

Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete.*

4. Kötbér. — Lejárat. — Illetékesség.

15. §. *Kötbér kikötése, ugyiszintén oly kikötés, mely a vevőt kötelezettségei nem teljesítése esetére a foglaló vagy a befizetett részletek elvesztésével sújtja, vagy a 14. §-ban meghatározottnál nagyobb használati díjnak fizetésére kötelezi: érvénytelen.*

A kereskedelmi jog megszorításával velejár a részletügyleteknek a kötbérre vonatkozó határozmány alól kivétele.

Jelenlegi jogunk szerint bejegyzett kereskedőknek kölcsönös kereskedelmi ügyleteiből eredő követeléseire nézve a kötbér összege korlátozásnak alávetve nincs. (1875. évi XXXVII. tcz. 273. §. és 1877. évi XIII. tcz. 19. §-a.)

Magánjogi gyakorlatunk szerint a törvényes kivételtől eltekintve a tulságos mértékben kikötött kötbér bíróság leszállítható.

Az 1877. évi VIII. tcz. 2. §-a értelmében mindazon esetekben, melyekben a jelen törvény (1877: VIII. tcz.) az adóstól követelhető kamat legmagasabb összegét megállapítja, abba a kötbér, üzletdíj, megtérítési összeg és mindennemű mellék-tartozás is beszámítandó.

E szakasz magyarázata nem teljesen egyöntetű.

Dr. Nagy Ferencz (Kereskedelmi jog IV. kiad. II. kötet 55. l.) és Kiss Mór (Fodor-féle Magánjog III. k. 151. l.) nem különböztet az 1877. évi VIII. tcz. 2. §-a szempontjából a pénzbeli tartozások közt.

Dr. Schwarz Gusztáv szerint (Magánjogi fejtegetések felsőbirósági határozatok kapcsán 3. l.) szintén bármely pénzbeli szolgáltatás elmulasztása esetére alkalmazandó az idézett törvényhely. Belefoglalja Schwarz Gusztáv a vételárat is. Mig Zlinszky-Reiner Magánjoga (VII. kiadás 619. l.) a kamat és kötbér szempontjából a pénzkölcsön iránt létrejött szerződést más jogügyletektől megkülönbözteti.

Véleményem szerint az 1877. évi VIII. tcz. 2. §-a mindennemű pénzbeli szolgáltatásra vonatkozik, nem csupán kölcsönre. Vételár, munkabér, alkuszdíj, stb. ezen szempontból miben sem különböznek a kölcsöntől.

Amíg tehát arról van szó, hogy minő kötbért ítélhet meg a bíró de lege lata az elmulasztott részletfizetésért a vevővel szemben az eladónak: nem aggódnám a vevő tulságos kizsákmányolása miatt, mivel az évenként számított nyolcz százalékos kamattal nem mondható tulságosnak.

Csak hogy az 1877. évi VIII. tcz. 5. §-a szerint az ezen törvényben megszabott mértéken felül kikötött és megfizetett kamatok visszafizetése nem követelhető. Sőt a 24. sz. curiai polgári teljes-ülési döntvény értelmében e kamatok a tőke törlesztésére be nem számíthatók.

Mivel pedig az 5. §. a kötbért a kamat kategóriája alá subsumálja, ezzel a sok visszaélés nincs orvosolva, mert az eladó gyakran bíróságon kívül szorítja a vevőt a kötbér megfizetésére.

Emellett a kötbér fogalma alá tartozik az a kikötés is, mely szerint a részletek nem pontos fizetése esetén az összes befizetett részleteket a vevő elveszti az eladó javára. Nem vitátlan, vajon ez az eset nem esik-e bele a törvény amaz intézkedése körébe, mely szerint a már megfizetett kamatok (és kötbér) vissza nem követelhetők, vagyis a befizetett részletek nem-e tekintetnek úgy, mint már megfizetett kötbér. Pedig igen szokásos ily feltételeknek a szerződésbe való felvétele különösen a használati vagy bérleti szerződés formájába burkolt ügyleteknél, feljogosítván az eladót, hogy a részletenként fizetett összegeket «használati díj» vagy «bér» czimén magának megtarthassa.

Ezzel a nem ritkán valóságos uzsoraként jelentkező feltétellel a legvérlázítóbb visszaélések vannak összekapcsolva. Ha az eladó lelkiismerete elviseli, a bíró esetleg megítéli a «Verwirkungsclausel» alapján, a szent és sérthetetlen szerződési szabadság firmája alatt a befizetett összegeket s így megeshetik, hogy a vevő többet fizetett be, mint amennyit a megvett áru valóságos forgalmi értéke kitesz és ennek daczára elveszik tőle az árut, és emellett elveszti összes befizetéseit is.

Mindezen eshetőségeket magában foglaló megoldást kell tehát keresnünk.

Az osztrák törvény szerint a részletfizetési jog elvesztésén kívül minden más joghátrány kikötése érvénytelen, míg a német törvény értelmében a szerződésileg megállapított kötbér a bíró által mérsékelhető.

A magyar tervezet az osztrák törvény álláspontját fogadja el, külön is kiemelve a kötbér általános tilalmán kívül a kötbér kikötésének két leginkább használatos formáját.

A magyar javaslat szövegét elfogadhatónak tartjuk ugyan, azonban úgy véljük, még helyesebb volna a jelenlegi jogrendszerhez idomítani a kötbérre vonatkozó intézkedést, és a szakaszt úgy szövegezni, hogy kötbér kikötése csakis az 1877. évi VIII. tcz. 2. §-ának korlátain belül érvényes.

Ez esetben is külön kiemelendőnek tartom a Verwirkungsclausula tilalmazását. Ezen tilalom szükségessége tekintetében az irodalom, valamint a gyakorlat körében teljes az egyetértés.*

A törvényesnél magasabb használati díjnak tilalmazása a javaslat szerkezetéből folyik. A 18. §. szerint ugyanis az áru-részletügyletekre vonatkozó rendelkezések oly ügyletekre is megfelelőleg alkalmazandók, melyek a részletügylet célját más, — nevezetesen bérleti — szerződés alakjában kívánják megvalósítani. Ennek megfelelőleg 15. §-ban a javaslat a bérleti és használati díjak alakjába burkolt kötbérkikötéseknek igyekszik elébe vágni.

A Verwirkungsclausulán és a kötbér kikötésén kívül a leggyakrabban még egy részlet fizetésének elmulasztása esetére az egész hátralékos összegnek lejártát is ki szokták kötni.

A tervezet 7. §-a erre nézve úgy rendelkezik, hogy az eladó az egész hátralékos vételárnak egyszerre való megfizetését csak arra az esetre kötheti ki: ha a vevő legalább két egymásután következő részlet fizetésével egészben vagy részben késedelembe van és a lejárt részletek hátralék-

* Érdekesnek tartjuk Scherer indítványát, mely azonban nem elég határozott és törvénybeiktatásra alkalmatlan: «Der Richter soll befugt sein, die Ausübung der Verwirkungsclausel nach Lage der Sache für unsittlich zu erklären».

* Az előbbi közl. 1. a 35., 36. és 40. számban.

összege az átadott dolog vételárának legalább egy tized-részt teszi ki.

A javaslat ezen intézkedése teljesen megfelel a német törvény 4. §. 2. bekezdésének. Az osztrák törvény is két részlet elmulasztását követeli meg, nélküli azonban azon záradékot, hogy a lejárt részleteknek a vételár egytizedét kell kitenniök.* A magam részéről a tervezet álláspontját helyesebbnek tartom, mert a vételár egytized részénél csekélyebb összeg oly töredék, mely miatt ily lényeges jogkövetkezmények alkalmazása nem politikus dolog.

Némelyek még a vétlen késedelmet igazolási oknak kívánják elfogadni.

Fuld a XXII. német jogászyűlésen a következő indítványt terjesztette elő: «Die Vereinbarung, dass die Nachterfüllung der dem Käufer obliegenden Verbindlichkeiten die Fälligkeit der Restschulden Folge haben soll, ist gegenüber dem Käufer, welcher unverschuldet in Verzug ist, im Sinne des gedachten Entwurfes zu beschränken.»

Ez az indítvány, amely nemes intentióju, az eladóval szemben éppen annyira méltánytalan. Utóvégre is az eladóra nem tartozhatik annak vizsgálata, vajon adósa saját hibájából vagy vétlenül mulasztotta-e el kötelezettségének teljesítését. Ha bármennyire nem tehet is a vevő a mulasztásról, az eladót nem lehet arra kárhoztatni, hogy jogával ne éljen.

Emellett nagyon is sok aprólékos huza-vonára adna okot a törvénynek egy ily határozatlan, lax rendelkezése.

Igen helyes a tervezetünk 8. §-ában foglalt azon határozomány, mely szerint ha az eladó a hátralékos vételár egyszerre való megfizetését követeli, a még le nem járt részletek időközi törvényes kamatát követeléséből levonni köteles. Ugyanez áll, ha a vevő a részletfizetésre kikötött idő eltelte előtt egyszerre kívánja tartozását lefizetni.

17. §. *Belföldön lakó vevő áru-részletügylet alapján csak a lakhelye szerint illetékes bíróság előtt perelhet. Az illetékesség hiányát úgy az alsó, mint a felsőbb bíróság az eljárás tartama alatt hivatalból veszi figyelembe, hacsak a tárgyalásra megjelent alperes az eljáró bíróság illetékességében kifejezetten meg nem nyugodott.*

A jogászegyletben tartott vita során Nagy Ferencz különösen hangsúlyozta, hogy igen sok visszaélés történik azzal, hogy a bírói illetőség az eladó lakhelyére köttetik ki vagy kikötés nélkül is, pl. a kereskedelmi törvény 324. §-a alapján az eladó telepén állapítható meg.

Tanácsos volna szerinte kimondani, hogy a részletügyletnél az eladó nem perelhető saját, hanem csak a vevő lakhelyén. Ezt az osztrákok kimondták és a felszólaló ezt főleg az osztrákokra való tekintettel javasolta. Az osztrák kereskedőknél nagyon divat, hogy küldenek az ember nyakára füzeteket, árukat, s ha az ember nem küldi vissza, pár hét múlva jön a levél, hogy mivel nem küldetett vissza az áru, tessék a vételárt beküldeni; a legtöbb ember nem jogász s nem tudja azt, hogy az ember nem köteles az ily nyakára küldött tárgyra még csak ügyelni se, hanem megijed, hagyja magát perelni, s mi a kölcsönösségnél fogva az osztrák ítéletet végrehajtjuk; de még ha jogász is az ember, pár forint miatt csak nem fogad Bécsben ügyvédet, ha pedig nem jelenik meg, elmakacsolják s az eredmény ugyanaz.

Viszont egy osztrák szakírónak, dr. Bloch Alfréd törvényszéki bírónak imént megjelent művében: «Zur Anwendung des Ratengesetzes» a felől panaszkodik, hogy az osztrák törvény kijátszását a magyar viszonyok mozdítják elő. »Von Wichtigkeit wird diese Frage, weil in jüngste Zeit eine Umgehung des Forum contractus in der Weise versucht wird, dass Ratenhändler ihren Wohnsitz fictiv nach Ungarn verlegen, um auf Grund eines vereinbarten ungarischen Gerichtstandes, die Folgen der im Geltungsgebiete des

Ratengesetzes abgeschlossenen Ratengeschäfte im Wege der Rechtshilfe durch österreichische Gerichte zu erzwingen.»

Csak hogy a tervezet folytán bekövetkező jogállapot ezentul az lesz, hogy mindkét állam meghozza a maga helyes jogszabályait, de minthogy mind a két törvény csak a saját területén lakókat védi, mindkét állam lakói ki lesznek ezentul is szolgáltatva kölcsönösen egymás bírói ítéleteinek.

Mert az, amit Bloch javasol, hogy tagadják meg a két állam bíróságai a jogsegélyt az olyan ítéletektől, melyeket nem az alperes lakhelye szerint illetékes bíróság hozott: ellenkezik az Ausztria és Magyarország közt fenálló nemzetközi jogsegély feltétlenségével.

Nem maradna más hátra, mint a helyzet visszasságát egyezménynyel megszüntetni. Ilyen egyezmény létrejövételében azonban nem igen bizunk.

A tervezet rendelkezése azonos az osztrák törvényével, azon eltéréssel, hogy ez utóbbi expressis verbis kimondja, hogy más bíróság illetékességének való alávetés érvénytelen és hogy az illetékesség hiányát az árverésig figyelembe veendőnek rendeli. Részünkről az osztrák szöveget szabatosabbnak tartjuk.

(Polyt. köv.)

Dr. Balog Arnold.

Fekete könyv és rehabilitáció.*

8. §. A magánfeleknek kiadható 3. sz. bulletin-be nem írhatók be:

1. a legfeljebb hat napi fogságra vagy 25 frank birságra szóló egyetlen büntetés, ha a büntetés kiállása vagy a birság lefizetése óta *egy év telt* (kivéve ha az ítélet jogvesztést von maga után);

2. a legfeljebb hat havi fogságra vagy birságra szóló büntetés, ha a büntetés kiállása vagy a birság lefizetése óta *öt év telt el*;

3. a legfeljebb két évre szóló egyetlen büntetés vagy az oly többszörös elítélés, melynek együttes tartama nem haladja meg az egy évet, ha a büntetés kiállása óta *tíz év telt el*;

4. a két éven felüli fogságra szóló egyetlen büntetés, ha annak kiállása óta *tizenöt év telt el*.

Érvényben maradván mindezekre nézve a büntetések enyhítéséről és súlyosbitásáról szóló 1891. évi márczius 26-iki törvény 4. §-a.

Ha az ítélet szabadságvesztésre és birságra szól, akkor a fenti határidők mindkét büntetés kiállításának napjától kezdve számíttatnak.

Ha az egyik vagy másik büntetés részben vagy egészen elengedtetik, ez olybá vétetik, mint hogyha az ítélet végrehajtott volna.

A szabadságvesztés által történt végrehajtás egyenértékű a birság lefizetésével.

9. §. Ha utólag újabb büntetés következik be, amely nem birságra szól, akkor a 3. sz. bulletin egész terjedelmében közli az 1. sz. bulletin tartalmát, kivéve a 7. §. 1., 2., 3. és 4. pontjaiban említett eseteket.

10. §. Ha a 8. §-ban 1. és 2. alatt említett esetről tíz év telt el és az elítéltet nem sujtotta újabb büntetés, (a birság nem számíttatik be), akkor teljes joga van a rehabilitációra.

A 8. §. 3. bekezdésében említett esetről tizenöt, a 8. §. 4. bekezdésében említett esetről husz év múlva következik be a rehabilitáció.

Ha erre való joga tagadásba vétetnék, az illető a 14. §-ban előirt eljárás szerint az illetékes első folyamodásu törvényszékhez fordulhat. Ennek ítélete ellen a második és a harmadik folyamodásu bírósághoz lehet felebbezni.

* Az 1894-iki magyar javaslat három részlet megfizetését követelte.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 39. számban.

11. §. Aki harmadik személy nevét veszi fel és ezáltal ennek bünyegyzékébe beiratja a maga vétségét, hat hónaptól öt évig terjedő fogsággal büntetetik.

Ugyanily büntetéssel sujtatik az, ki egy vádlottról hamis adatokat vall be és tudva okozza, hogy az ítélet nem az illető vádlott, hanem más egyén bünyegyzékébe iratik be.

Aki álnév alatt kéri ki valakinek 3. sz. bulletin-jét, egy hónaptól egy évig terjedő fogsággal büntetetik.

12. §. Külföldi csak úgy részesülhet a jelen törvény kedvezményeiben, ha illetőségi országában a törvény a francia elítélteknek hasonló elbánást biztosít.

13. A kormány rendeletileg megteszi a jelen törvény végrehajtását célzó intézkedéseket, meg fogja állapítani a 2. és 3. sz. bulletin szerkesztésének és kiszolgáltatásának a módozatait, a fizetendő illetékeket és a gyarmatokban való végrehajtás módozatait.

14. §. Aki a maga bünyegyzékét helyesbiteni óhajtja, ez iránt azon bírósághoz folyamodik, mely a beirt ítéletet hozta. Az elnök a kérelmet az ügyészséggel közli és egy bírót megbiz a jelentéstétellel.

A bíróság nyilvános tárgyaláson határoz az ügyész és a bíró indítványai felett.

Ha a kérelem elutasittatik, a fél fizeti a költséget.

Ha a kérelemnek hely adatik, akkor a költséget az viseli, aki a hibás bejegyzést okozta, ha a tárgyalásra megidézttetik.

Az ügyészség hivatalból is kérheti az ily helyreigazítást.

A hozott végzés beiratik az illető bünyegyzékbe.

Az erre vonatkozó eljárás bélyegmentes.

A senátusban lefolyt tárgyalásnak több mozzanata volt, melyek érdekesen illusztrálják a javaslat intentióját és horderejét.

Igy pl. *Bérenger*, a javaslat legfontosabb szakaszának (10. §.) a szerzője, a 7. §-nál azt kívánta kimondatni, hogy a 200 frankon aluli bírságokat egyáltalán nem kell a «fekete jegyzék»-be beírni. Elismerte, hogy amikor például valaki uzsoravétségért fizetett bírságot, azt nem szabad tisztességes embernek feltüntetni. De ha a fekete jegyzékből kihagyják a halasztással való egy havi fogságbüntetést, miért ne hagynák ki az egyszerű bírságbüntetést? Így pl. Páris városa még utczaseprőnek se fogad fel olyan egyént, akiről a casier judiciaire csak annyit említ, hogy valaha bírságban marasztalták el. Megtörtént, hogy közönséges őri állomástól elesett valaki, mert valamikor 16 frank bírságot fizetett vámkihágásért. Egy igen jó családból való fiatal embert, aki egy nagy banknál akart állást, elutasítottak, mert a fekete könyvben fel volt róla jegyezve, hogy egy utczai csődület alkalmával összeszidott egy rendőrt és ezért 30 frank bírságot fizetett.

Erre az indítványra *Godin* előadó megjegyezte, hogy egy év letelte után a 25 frankon aluli és öt év letelte után a nagyobb bírságokat nem írják be a feleknek való jegyzékbe. De már tovább nem lehet menni, mert akkor a gonosztevők kedvéért félrevezetjük a becsületes embereket. És megjegyzendő, hogy bizonyos esetekben még a lopást is csak bírsággal sujtják.

Bérenger erre azt felelte, hogy amikor csak bírsággal sujtanak egy tolvajt, akkor bizonyára igen erősek az enyhítő körülmények. De ez nem használt. A bizottság és a kormány elleneztek *Bérenger* módosítványát és a kamara *elvetette* azt.

Ugyancsak ennél a szakasznál érdekes vitára adott alkalmat az 5. bekezdés.

Az első tárgyalásnál (a mult évben) a senátus ugy szövegezte a bekezdést, hogy «halasztással való legfeljebb egy évi fogságra vagy 55—500 frank bírságra szóló *első elítélés* nem emlittetik a jegyzékben, kivéve ha az ítélet lopásért, csalásért, erkölcstelen merényletért mondatott ki».

De most a bizottság kihagyta ezt az utómondatot, úgy

hogy a halasztással való első elítélés semmi esetre sem szerepel majd a bünyegyzékben.

A senátus egyik tagja megtámadta ezt a szöveget és az eredeti szöveget kérte helyreállíttatni, az utómondattal. Két érvet hozott fel. A becsületes munkaadó előtt nem szabad eltitkolnunk azt, hogy műhelyében vagy házában olyan embert készül alkalmazni, aki lopott, csalt, fajtalanzkodott. Azután meg az ilyen rovott multu embereknek nem szabad módot nyújtani arra, hogy előnyben részesüljenek a teljesen büntetlen előéletű emberrel szemben, akinek amugy is nehéz manapság foglalkozást találni.

Ezzel a felfogással szemben *Bérenger* igen szépen fejtegette, hogy amikor valakinek halasztást adnak a büntetésre, — ami csak első büntettnél van megengedve és ha erős enyhítő körülmények forognak fen — akkor remélhető a javulás, ezt pedig nem szabad megnehezíteni azzal, hogy a kezébe terhelt fekete könyvet adunk, mely elzár előle minden ajtót, lehetetlenné teszi neki, hogy a becsületes munka útjára lépjen.

A kamara magáévá tette *Bérenger* humanusabb felfogását.

A 7. §. hetedik bekezdése kimondja, hogy csödesetet nem kell beírni a fekete jegyzékbe, ha a fizetéseképtelenséget a bíróság igazoltnak találta, ha az illető kiegyezett a hitelezőivel vagy bírói uton felszámolt (*liquidation judiciaire*). Ezt a két utóbbi kategóriát *Garreau* indítványára vették be a szövegbe.

Garreau ugyanis azt a nézetet fejtette ki, hogy a törvény a vagyonbukottal szemben ne legyen szigorubb, mint a hitelezői, akik legjobban ítélik meg a viszonyokat és a fizetéseképtelenséget «menthető»-nek találták. Azt a kereskedőt, aki egész vagyonát adta oda hitelezőinek és esetleg ezen felül is éveken át nekik engedi át a keresményét, nem szabad éppen ugy sujtani, mint a hamis bukásért elítélt kereskedőt.

A senatus ilyen értelemben fogadta el a szöveget.

Élénk eszmecserét idézett elő a 8. §. harmadik bekezdése, amely szerint elévülnek a két évre történt «egyetlen elítélés» és a több elítélés, ha azok együttes tartama nem haladta meg az egy évet.

A bekezdés második részét, melyet az igazságügyminiszter ellenzett, *Bérenger* igen melegen védelmezte. Nagyon súlyos eset lehet az, ha a bíró, aki az első büntetssel szemben elnéző szokott lenni, két évi fogságot mond ki. És ez a súlyos eset is elévül 15 év mulva, a bűnöst rehabilitáljuk. És megtagadjuk a rehabilitációt attól, akit egy vétségért két hétre, egy másik vétségért pl. egy hónapra ítélték? A miniszter a többször elítélteket feltétlenül ki akarja rekeszteni a rehabilitációból. Azt az egyént, akit például első esetben 24 órai fogságra, második esetben 16 frank bírságra ítélték, szigorubb sujtja, mint azt, akit első esetben két évre ítélték.

Az igazságügyminiszter azzal védte a maga álláspontját, hogy a rehabilitációra megvan a törvényes út, mely az illető előtt nyitva áll. De a casier judiciaire tekintetében mégis kell egy bizonyos kriteriumot felállítani és ez más alig lehet, mint az «egyszeri» és a «többszöri» elítélés.

Bérenger ezzel szemben nagy hatásu beszédet tartott, melyből a következőket idézzük:

«Ha az igazságügyminiszter azt hinné, hogy a rehabilitáció, ugy ahogy a bünvádi kodexben szerepel, elegendő arra, hogy a rehabilitációra érdemes egyéneket kiszabadítsa a fekete könyv rabságából — akkor nem is kellene új törvényt hozni. Ennek a javaslatnak csak azért van értelme, mert beláttuk, hogy vannak nagy számban érdemes egyének, akik a rehabilitáció mai eljárását nem kockáztathatják. Tisztas állást vívtak ki maguknak és most maguk provokálnak rég feledett bűneik nyilvános tárgyalását!»

Ép ezért mondta ki a senatus már az első tárgyalásnál

a fekete könyv elévülését, ezért mondta ki, hogy bizonyos próbaidő után ex offo illeti meg az elítélteket a rehabilitáció. Nagy, liberális rendszabály ez, mely ezt a törvényt csakhamar nagyon népszerűvé fogja tenni. Kétségkívül merész az ujtás, mert nincs párja semmiféle más nemzet büntető-törvényeiben; önök elsőkül hirdetik, hogy a szigorú megtorlás után következnie kell a végleges bűnbocsátnak, mely mindent eltöröl, mely ép oly hasznos lesz a társadalomra nézve, amely megbocsát, mint az egyénre nézve, aki bocsánatot nyert, «mert véget vet sok meg nem érdemelt szerencsétlenségnek, amely a társadalomra nézve is veszélyes».

Bizonyos bűnügyi reformokkal megelőzni engedték magunkat a külföld előtt; a mai reformmal helyreüjtjük a hibát és ismét a modern áramlat élére jutottak.

Nagy dicsőségére fog válni a francia parlamentnek, hogy ezt a törvényt megszavazza. És ha megszavazza, akkor legyen a reform teljes, szolgáltatson igazságot mindenkinek. A kitűzött céltól a tulzott logika csábításai tereljenek el bennünket.»

És a senatus az igazságügyminiszterrel szemben az ékes szavu, nagynevű tudósak adott igazat, akinek nevéhez már sok üdvös reform fűződik és aki a rehabilitáció új módszerével nagyszabású és üdvös ujtást vitt be a modern jogszolgáltatásba.

Sasvári Ármin.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A vétkes bukás fogalmához.

A minap a budapesti kir. ítélő tábla ismét ellenkezésbe jutott a m. kir. Curia gyakorlatával.

Vétkes bukás vétségével vádolt S. Sándor bűnügyében budapesti kir. büntetőtörvényszék a további bünvádi eljárást megszüntette, mert habár — így szól a törvényszék beszüntető határozata — meg van állapítva, hogy vagyonbukott a csődkérvény késedelmes beadása által arra adott alkalmat, hogy az egyik hitelező négy nappal a csődnitítás előtt kielégítési foglalást vezetett vagyonbukott ellen, ezen tényállás mégsem subsumálható a 416. §. 4. pontja alá.

«Ugyanis a tömeggondnok vallomásaival s a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek végzésével ki van mutatva, hogy a csődeljárás vagyon hiányából megszüntetett. Vagyonbukottnak az egész vagyona nem volt elegendő a csődeljárás költségeinek fedezésére. Ily esetben nem lehet szó arról, hogy a végrehajtást vezető egyik hitelező a többi hitelezőt megkárosítaná, mert rendes csődeljáráson kívül a hitelezők szabadon konkurálnak».

«De ezenfelül a jelen esetben a házbérhátralék az egész vagyont felemésztette, tehát végrehajtási árverés esetében nem is a végrehajtást vezető egyik hitelező, hanem a bérbeadó kapta volna meg a befolyt vételárt».

«Minthogy tehát a hitelezők megkárosítva nem lettek, enélkül pedig a 416. §. 4. pontja meg nem állapítható, ezért az eljárást meg kellett szüntetni».

A budapesti kir. ítélő tábla a törvényszék határozatától eltérőleg S. Sándor vádlottat a 416. §. 4. pontjába ütköző vétkes bukás vétsége miatt a fenti tényállás alapján vád alá helyezte, megjegyezvén, hogy «a Btk. 416. §-ának 4. pontja alá eső vétkes bukás vétségének létesüléséhez a hitelezők tényleges károsodása nem szükséges, hanem elegendő, ha a vagyonbukott fizetéseképtelenségének tudatában a csődkérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltat arra, hogy vagyonára valamely hitelezője zálogjogot nyerjen.»

A m. kir. Curia a budapesti kir. ítélő táblának ezen végzését helybenhagyta, mellőzvé az azon kitélt, hogy a Btk. 416. §-ának 4. pontjába ütköző vétkes bukás vétségének létesüléséhez a hitelezők tényleges károsodása nem szük-

séges.* Az esetet egész részletességgel ismertetvén, jó eleve ki kell jelentenem, hogy véleményem szerint a budapesti kir. ítélő táblának vád alá helyező határozata a gyakorlat szempontjából tarthatatlan.

Igaz, hogy a Btk. 416. §-a, ellentétben a csalárd bukásról szóló 414. szakasszal, egy szóval sem említi a hitelezők megkárosítását; igaz, hogy a Btk. 414. §-ának 1. bekezdése azt mondja: «A csalárd bukás büntetettét követi el a vagyonbukott, ki azon célból, hogy hitelezőit megkárosítsa», stb.; míg a vétkes bukásról intézkedő 416. §. nem szól a hitelezők megkárosításáról, mindennek dacára, ha elfogadjuk, — mert el kell fogadnunk — hogy a Btk. minden intézkedése rationabilis megtorlást, akár anyagi, akár testi avagy szellemi kárnak bekövetkezését s az ennek folytán szükségessé vált büntetést foglalja magában, úgy azt is magunkévá kell tennünk, hogy a 416. § ba ütköző vétkes bukás tényálladáki eleméül épp úgy szolgál a hitelezők megkárosítása, amint az pl. a csalárd bukásnál megköveteltetik.

Dr. Heil Fausztin a csalárd és vétkes bukásról írt essayjében a többek között így ír: «A törvénynek alapul vétele mellett nem lehet tagadni, hogy abban (már t. i. a 416. §-ról beszél) a hitelezők károsodásáról szó nincs. A csőd ugyan rendszerint a hitelezők károsodásával jár, sőt oly csődöt, amelyben a hitelezők egyáltalán nem károsodtak volna, alig mutathatna fel valaki. A törvényben külön ki nem emelt kár szempontjából ezzel tökéletesen meg lehet, de meg is kell elégedni.» Az igaz, én is elismerem, hogy oly csődöt, melynél a hitelezők meg nem károsodtak, alig képzelhetünk, de az már — mint a jelen esetről is — elég gyakran előfordul, hogy a hitelezők nem a vagyonbukott szándékos cselekménye avagy gondatlansága folytán szenvedik a kárt. A kár ugyan fenforog, de azt a vádlott cselekvési körén messze túl eső körülmények okozták. Avagy fenforog-e a szoros értelemben vett károsodás, ha a jelen esetről fizetéseképtelensége tudatában a csődkérvény beadását elmulasztotta s így alkalmat szolgáltatott, hogy egyik hitelezője ellene végrehajtást vezethetett. Nem, mert a csődöt vagyonhiány miatt beszüntették, vagyon hiányában pedig egyik hitelező javára, a másik hitelező megkárosodásáról nem beszélhetünk. Jó eleve belátta már a tömeggondnok, hogy a meglevő jelentéktelen nagyságú vagyon legfeljebb a házbértartozás fedezésére lesz elegendő s ezért kérelme folytán a csődöt be is szüntették.

Ily körülmények között meg nem állapítható, hogy S. Sándor gondatlansága okozta volna a hitelezők megkárosítását. Nem ő okozta s a kir. ítélő tábla szerint mégis megállapítható vele szemben a vétkes bukás vétsége, mert a csődkérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltatott arra, hogy egyik hitelezője vagyonára zálogjogot szerezhetett. És ez elegendő? Hisz ez a mulasztás önmagában csupán csak formahiba. Még nem involválja magában a jogkérdést. A közadós által fizetéseképtelensége tudatában a csődkérvény beadásának elmulasztása s egy hitelezőnek ennek folytán zálogjogszerzése még csak formális eredmény, mely az anyagi jogot nem sérti. Csak épp oly ok, mint a könyvvézetés avagy a mérleg készítésének elmulasztása; ezek is egymagukban s kriminalistikus szempontból csak akkor hibáztathatók, csak akkor követelnek büntetést, ha előáll a büntetőjogi szempontból megkövetelt okozat.

Az emberölésnél halál, lopásnál anyagi kár, a csalárd bukásnál a hitelezők megkárosítása, mind egy-egy oknak büntetést maga után vonó okozata. S az egész büntetőtörvénykönyv rationális rendszeréből, pszichikai rugókon alapuló gondolatmenetéből csakis arra a következtetésre jutunk, amit már a m. kir. Curia több esetben magáévá tett, hogy a Btk. 416. §-ának bármelyik pontja is a hitelezők megkáro-

* L. a jelen szám mellékletén 432. sz. esetet.

sítása nélkül nem konstruálható. Az alaki eredmény mellett az anyagi eredménynek is be kell következnie.

Ezen az állásponton van *Edvi Illés Károly* is, aki minden érvelés nélkül a vétkes bukás vétségének egyik feltételül fogadja el, hogy a hitelezők megkárosítva legyenek.

Csak a kir. ítélő tábla áll e nézetével egymagában; hogy miért, nem tudom, mert fenti végzésének indokaiban ezt nem találtam meg.

A történeti hűség kedvéért megjegyzem azonban még, hogy a felsőbiróságok utasítása folytán a kir. törvényszék ez ügyben már a végtárgyalást is megtartotta, hol a kir. ügyész is meghajolt a törvényszék beszüntető végzésében felhozott érvek előtt s a vádat elejtve, a törvényszék az eljárást megszüntette.

Dr. Sándor Aladár,

budapesti büntetőtörvényszéki jegyző.

Büntetőparancs és ügyészségi megbízott.

Vámbéry Rusztem kollegámnak egy pár sorban felelek.

Én azt állítottam, hogy az új bünvádi perrendtartásnak, a járásbirósági eljárásban, *lényeges* ujtása, a büntetőparancs, a külön vádközeg (ügyészségi megbízott) és a felelbbvitel.

Tehát midőn *lényeges* ujtást említünk, azt hiszem egyebet nem idézhetünk.

Hajdu-Szoboszlón 150 frt körül ígérnek az ügyészségi megbízottnak. Ilyen miserabilis összegért pedig ügyvéd nem vállalkozhatik, ha pedig nem ügyvéd lesz az a külön vádközeg, bizonyára a hajótöröttek sorából kerül ki és így az én aggodalmam nem alaptalan.

Az 532. §. első bekezdése szerint a büntetőparancs csak a közbíró írásbeli indítványa alapján bocsátható ki, de mert a vidéki rendőrség már szervezeténél fogva sem állhat hivatása magaslatán, ne higgye senki, hogy a hivatalos eljárás közben szerzett közvetlen tapasztalat alapján tett feljelentés — még ha itt-ott lesz is ilyen feljelentés — aggodalomra nem fog okot szolgáltatni. Állami közigazgatás nélkül az a falusi rendőrség a mai szervezetében vajmi tökéletlen intézmény.

Ha pedig azt hiszi Vámbéry Rusztem, hogy az 532. §. második bekezdésének esetei ezerszáma merülnek fel, úgy ő igen nagyon csalódik, mert az a 16,000 becsületsértési ügy, ami évenként elbírálás alá kerül, nem lesz ezen második bekezdés intézkedései alá vonható.

Éppen nem sokalom én a büntetőparancs kibocsátásával járó munkát, csak azt vitatom, hogy a büntetőparancs kibocsátásával, ahol lesz ilyen, több lesz a munka, mert ha nem fizetnek, nem a pénzbüntetés behajtása következik, hanem a tárgyalás. Hogy pedig pénzbüntetést önbuzgalomból nem igen fizetnek, azt csak elhiszi nekem Vámbéry.

Más államokban azt a tapasztalatot tették, mondja Fayer, hogy a büntetőparancs ellen ritka az ellenmondás. Aki azonban a magyar emberről azt állítja, hogy nem fog ellenmondani, az aligha ismeri a magyar embert. Hiszen magyar ember mondta azt, midőn minden forumon vesztett és a felségfolyamodványát is visszautasították: *«apellálók a nagy Napoleonhoz»*.

Eszem ágában sem lehetett az új járásbirósági eljárást kicsinyelni, csak azt bizonyítottam be, hogy a hatáskör kiterjesztéssel, a büntetőparancscsal és az ügyészségi megbízottal a járásbirósági munkatöbblet nagyobb lesz és az a meggyőződésem, hogy az ilyen új intézmények behozatalával nem kellene olyan nagyon sietnünk. Ilyen új intézmény volt a sommás eljárásról szóló törvény 26. §-ában megállapított törvényt nap is. Senki sem veszi mai napig sem igénybe!

Még azt meg kell említenem, hogy azt egy árva szóval sem állítottam, mintha a fizetési meghagyást nem vennék igénybe, hiszen a *Jogtudományi Közlöny*-ben éppen én bizonyítottam be, hogy a fizetési meghagyásról szóló törvény itt Hajdu-Szoboszlón bevált.

Az ügybuzgó szoboszlói rendőrkapitány a Vámbéry megleczkéztetését nem érdemli, mert nem ő az oka annak, hogy hivatása magaslatán álló rendőri közegei nincsenek, hanem a krajczáros politika, amelyben a h.-szoboszlói rendőrnek kevesebb fizetése van, mint a h.-szoboszlói kocsisoknak.

Lengyel Imre,

h.-szoboszlói kir. járásbíró.

Különfélék.

— Magyarország halálbüntetési statisztikáját időszakonként közölni szoktuk, hogy ezen büntetési nem alkalmazásának terét feltüntessük. Ime itt a legújabb kimutatás, mely visszamegy a büntető-törvénykönyv életbeléptének idejéig, tehát csaknem husz évet karol fel.

Év	A Curia ill. rögtön-bírószág által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—
1894	1	1	—	—
1895	—	1	—	—
1896	—	—	—	—
1897	—	—	—	—
1898	—	—	—	—
1899	—	—	—	—

Kitűnik ezen adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzéseké tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—1889. évek eredménye határozottan kedvezőnek mondható, amennyiben a kivégzések száma ezen évek mindegyikében egy. Az 1890. évben a szám ismét felmegy négyre, 1891-ben és 1892-ben leszál egyre, s 1893-ban előfordul az, ami a Btk. életben léte óta addig példátlan volt, hogy a Curia egy esetben mondotta ki a halálítéletet, kivégzés pedig egy sem volt. Az illetőnek kivégzése ugyanis 1894-ben történt. Az 1894. év folyamán ismét volt egy halálos ítélet, melynek végrehajtása 1895-ben történt. Azóta (1895—99) halálos ítéletet a Curia nem hozott.*

A halálra ítélt összes száma 20 év alatt 89, kivégeztetett 35, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 51; a halálra ítéltnek tehát csaknem kétharmada kegyelmet nyert.

A halálbüntetés tér-vesztése ezen adatokból nyilvánvaló. Öt év óta a Curia halálos ítéletet nem hozott. Magyarország ezzel azon országok sorába lép, amelyekben jogilag ugyan fen van tartva a halálbüntetés, de alkalmazásba hosszú idő óta nem vették. Ilyen állam többek közt Belgium, hol 1863. óta kivégzés nem történt, továbbá Norvégia. Ez a legalkalmasabb átmenet a halálbüntetésnek a büntetőtörvénykönyvből való kiküszöbölésére.

— A bünvádi perrendtartás életbeléptetése alkalmából a már megjelent életbeléptetési rendeleten és ügyviteli szabályzaton kívül munkában vannak az igazságügyminiszteriumban a következő rendeletek: kir. ügyészségi utasítás; a rendőri hatóságok és közegek (ezek között a csendőrök) számára a bünvádi perrendtartás 85. §-a értelmében kiadandó utasítás; az összminiszterium rendelete a rendőri hatóságok-

* Első cikkünkben nem a Curia, hanem a törvényszékek által hozott halálítéletekről van szó.

nak és közegeknek a kir. ügyészséghez való alárendeltségi, illetőleg mellérendeltségi viszonya tárgyában; a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő eljárás szabályozása és a büntetések végrehajtására és a bűnügyi költségek behajtására vonatkozó rendelet.

— **A kir. Curia polgári szakosztályai** október 27-én teljes ülést tartanak. Tárgy: Megvitatása és eldöntése a kir. Curia V. polgári tanácsának 1899. évi október 11-én tartott nyilvános ülésében felmerült következő vitás elvi kérdésnek: «A fővárosi köruti ingatlanokat az 1884. évi XVIII. tcz. 3. és 4. §§-ai alapján terhelő kisajátítási járulék viselése, az ily ingatlanok az illető köruti szakasz teljes elkészülte és forgalomba adása előtt történt eladása esetében, a felek erre vonatkozó külön kikötése hiányában az eladó, vagy a vevő felet terheli-e?» Előadó: Hüvös Károly, a kir. Curia bírása; az illető ügy száma: 4163/1899. P.

— **A budapesti kir. táblához** szeptember hóban 1833, ez évben összesen 21,564 ügy érkezett. A múlt évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 25,135, elintéztetett 20,094, hátralékban maradt 5041 ügy.

— Ügyvédi és bírói vizsgálatok statisztikája.

	Ügyvédi vizsgára jelentkezett	Vissza- vettett	Bírói vizsgára jelentkezett	Vissza- vettett
1895	201	19	110	49
1896	192	17	92	57
1897	239	19	132	46
1898	253	19	173	56

Az ügyvédi vizsgálatok közül 1895-ben ismétlődő volt 22, újra megbukott 1, 1896-ban ismétlődő 9, megbukott 1, 1897-ben 20, 1898-ban 27 ismétlődő közül egy sem bukott.

A bírói vizsgán, hol egészben és részbeni visszautasítás is van, pótvizsgára jelentkezett 1895-ben 23, mind átment; 1896-ban 28, megbukott 4; 1897-ben 31, mind átment; 1898-ban 36, megbukott 1. Az először ismétlődőből 1895-ben 11 közül 4 ismét teljesen megbukott, 1 pótvizsgára utasított, 1896-ban 12 közül 2 egészen megbukott, 4 pótvizsgára utasított, 1897-ben 20 közül 4 bukott, 4 pótvizsgára utasított, 1898-ban 11 közül 2 pótvizsgára utasított. A miniszteri engedéllyel másodszor ismétlődők közül 1895-1897-ben 2—2 jelentkező vizsgája elfogadtatott, az 1898-ban jelentkező 4 jelölt közül egy teljesen és végleg megbukott, kettő pótvizsgára utasított.

— **Felmentések.** A házassági törvény tilalmi alól 1898-ban 74 esetben felmentést, és pedig 71 esetben testvérnek testvére leszármazójával kötendő házasságához, 3 esetben házasságtörőknek egymással kötendő házasságához. Az igazságügyminiszter a fejletlen kor akadályai alól 2222, az unokatestvériség akadályai alól 1043, a várakozási idő alól 828 felmentést adott.

— **A betétszerkesztési munkálatok** 1898. év végéig 13 törvényszéknél és 39 járásbírósnál, összesen 52 telekkönyvi hatóságnál tétettek folyamatba. Elkészültek a betétek összesen 737 községre és önálló puszta nézve. A telekkönyvek helyesbitése 597 községben nyert összesen befejezést. Az 1898. év végén folyamatban maradt a telekkönyvi helyesbités 280 községben.

— **Mikor a bíróság nem határoz minden vád felett.** A m. kir. Curia: Mindkét alsóbíróság ítélete feloldatik és a pancsovai kir. törvényszék arra utasítatik, hogy tartson új végtárgyalást s hozzon a kifejlendőkhez képest valamennyi vádra kiterjedő új ítéletet.

Indokok: M. M. vádlott azokon a cselekményeken felül, amelyekért elítéltetett, a M. J. terhére megállapított s a Btk. 379., 380. §. alá eső csalás vétségének bűnrészsége miatt is vád alá helyeztetett; ezt a vádat a kir. ügyész a végtárgyaláson határozottan fentartotta, és minthogy eme vádra nézve az elsőbíróság ítéletében rendelkezés nem foglaltatik, a kir. ügyész e miatt kifejezetten felebbezéssel is élt; minthogy pedig a bíróság minden vád felett határozni tartozik s az ugyanazon vádlott ellen egyidejűleg fenforgó bűnügyek rendszerint egy ítélettel döntendőek el; minthogy továbbá a M. M. ellen emelt eme vád a M. J. terhére megállapított cselekménnyel, s ez ismét a többi vád tárgyával

oly szoros összefüggésben áll, hogy azok egymástól el nem különíthetők és így a vád alapjául szolgáló cselekmények valamennyi vádlottra nézve alaposan csak együttesen bírálhatók meg: ennél fogva mindkét alsóbíróság ítéletét feloldani s az eljárás szabályszerű folytatását elrendelni kellett. (1899. évi szeptember 28. 3545. B. sz. a.)

Eskü alatti kihallgatás illetékeségi kérdésben.

A budapesti kir. törvényszék következő végzést hozta: Az eljáró bíróság végzése feloldatik. *Indokok:* Minthogy az eljáró járásbíró a megrendelés és átvétel helyét meg nem állapította, illetve a felperes ajánlotta alperes eskü alatti kihallgatását nem foganatosította, végzését fel kellett oldani. (1899. II. k. 116. sz. a.)

— **A 20 frton aluli követelésekből hogy csinálnak sommás pert?** Községes módja ennek az, hogy a felperes többet perel, mint valódi követelése, vagy a járulékokat (kamat, intési költség) a tőkéhez adja. Ujabban némelyek azzal terelik sommás utra a kisebb polgári ügyeket, hogy a már fizetett összegeket a hitelező adósának rendelkezésére bocsátja — saját magánál, minthogy részletfizetést a hitelező nem köteles elfogadni. A keresetbe azután a «rendelkezésre bocsátott» összeg is belefoglaltatik.

— **Az újpesti végrehajtói állásra hetvenhat pályázó** jelentkezett.

Nemzetközi Szemle.

— **A leletező közeg megkárosítása** miatt csalással és okirathamisítással vádoltak egy berlini háztulajdonost, azért, mert a bélyegtelen bérszerződésén levő keltet néhány nappal későbbi keletre javítván ki, így mutatta be az okiratot illetékkiszabás végett, holott eredeti alakjában már bírságot kellett volna fizetnie. A bíróság felmentő ítéletet hozott.

— **Az összehasonlító jogtudomány és nemzetgazdaság nemzetközi egyesülete** (székhelye Berlin) egy tagjának, Hilse Károly egyetemi magántanárának alapítványából 1000 márka díjat tűzött ki a következő pályakérdésre: Európa jelentékenyebb államaiban (az Amerikai Egyesült Államok jogának esetleges tekintetbevételével) a vaspályák felelősségére vonatkozó törvények története és gazdasági jelentősége. A pályaművek német, francia vagy olasz nyelven írva 1901 április 1-ig dr. Kronecker egyesületi jegyzőhöz küldendő, jelígyével ellátott zárt levélben. A pályabírók tagjai: T. M. C. Asser Haágában, Eger György Berlinben, Hewins Vilmos Londonban, Meili Frigyes Zürichben.

— **A katonai bíráskodást** készülnek reformálni Franciaországban. A parlament elé e tekintetben iniciatív javaslat terjesztetett. A hatáskört megszorítják. Valószínű, hogy a katonai bíraktól is meg fogják követelni a jogi képzettséget és ki fogják ezen bíróságra is terjeszteni azon szabályt, hogy ítéleteiket indokolni tartoznak. Ez esetben azonban megszűnik e bíráskodás esküdtszéki jellege.

— **Oroszországban** katonai jogi akadémia áll fen, melyben elsőrendű jogtanárok tanítják azon tiszteket, akik a katonai bíráskodásban részt venni készülnek. Állítólag a tisztek ezen akadémiából mint perfekt jogászok kerülnek ki.

— **Az orosz szabadságvesztés-büntetési intézetek** új főfelügyelője rendkívül sok visszaélés nyomára jött rá. Így a moszkoi fogházban a foglyokat a fogházigazgató tudtával és akaratával állandóan kint tartották. A kínzás mindjárt a fogházba való beszállításnál kezdődött, hogy az elítéltek kellő respektussal viseltessenek a fogházigazgató és az örök iránt. Egy foglyot lábainál fogva felakasztottak s így engedték függni két órán át, amíg az orvosok súlyos betegen, félholtan levették. Egy nő a bántalmazások folytán hallóképességét elveszté és súlyos idegbajba esett. Ilyen esetek napirenden voltak. Az új és erőyes főfelügyelő feljelentése folytán a fogházigazgatót a bíróság két évi, a fogházőröket háromtól öt hónapig terjedő börtönre ítélte. A fogházorvosok fegyelmi büntetés alá kerültek, mert ezen eseteket eltitkolták.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya f. hó 20-án (pénteken) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10) ülést tart. Tárgyak: 1. A Csemegi-emlék-ünnep módosztatának megbeszélése. 2. Folyó ügyek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 Ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1900-ik évi igazságügyi költségvetés. — A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvéd. — *Jogirodalom:* Magyar magánjog. Szerkeszti dr. Fodor Ármin. IV. kötet. Családjog. X. — *Törvénykezési Szemle:* A szabadalmi törvény 3. §-ának 3. pontja. *Dr. Szokolczai Árpád* budapesti ügyvéd. — Községi adó törlése elemi csapás miatt. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvéd. — A bérbeadó törvényes zálogjoga. *Dr. Ágoston Péter* veszprémi törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1900-ik évi igazságügyi költségvetés.

Az igazságügyi tárca 1900. évi költségelőirányzata 3.367,912 korona bevétellel szemben 40.141,820 korona kiadást tüntet fel s az 1899. évre megállapított költségvetést 2.999,560 koronával haladja meg. Ez a többlet a 2.800,310 koronával emelkedett kiadások és 199,250 koronával apadt bevételek egybevetésének az eredménye.

Az 1898. évi költségvetéstől való lényegesebb eltérések a következők.

Az igazságügyminiszteriumban egy új miniszteri tanácsosi állás szerveztetik.

Az új bünvádi perrendtartás életbeléptetése szükségessé teszi az 1871. évi XXXIII. tcz. által szervezett koronaügyési állás betöltését. A koronaügyész mellett a jövő év első felében egy, azontul összesen négy koronaügyész helyettes fog működni. A koronaügyészség jövő évi egész költségelőirányzata 58,310 koronát tesz ki.

A kir. főügyészségek előirányzata is 231,966 korona többletet tüntet fel.

A bünvádi perrendtartás 412. §-ának első bekezdése értelmében ugyanis bűnügyekben a felebbviteli főtárgyalás a kir. ítélő táblánál a kir. főügyészség vagy az ennek részéről megbízott kir. ügyész jelenléte nélkül meg nem tartható. Ennélfogva mellőzhetlenné vált az 1890: XXV. tcz. 14. §-ában a tizenegy kir. ítélő tábla mellé szervezett kir. főügyészségek mindegyikének rendszeresítése. Minthogy pedig ez időszerint csak öt kir. ítélő tábla mellett működik kir. főügyészség, a költségelőirányzatba fel kellett venni a másik hat, nevezetesen a győri, marosvásárhelyi, nagyvárad, pécsi, pozsonyi és temesvári kir. főügyészség rendszeresítése következtében mellőzhetlen új állásokat is.

Ezenfelül az 1900. évre hét új főügyészi helyettesi állást vesz fel a budget, és pedig ötöt egész évre, kettőt pedig a második félére a végből, hogy azoknak a kir. főügyészségeknek, melyeknél ez azonnal a bünvádi perrendtartás életbe lépésekor szükségesnek mutatkozik, mindjárt az 1900. év elején, a többieknek pedig akkor, midőn ezt az új eljárás szabályok értelmében felülvizsgálandó bűnügyek számának fokozatos növekedése mellőzhetetlennek tünteti fel, — a jövő évről második felében még egy-egy új főügyészi helyettesi állás rendszeresíthető legyen.

A Bprts 410. §-a alapján díjazandó közvédők részére 32,000 korona, különvédők részére 5000 korona, a táblák kiküldöttei részére (Bprts 403. §.) 6000 korona, a főtárgyaláson előlegezendő költségekre, u. m. szakértők, tanúk díjaira, stb. (Bprts 402. és 406. §-a) 22,000 korona, a Bprts 416. §-a értelmében a kir. táblai székhelyeken kívül megtartandó

nagyobb ügyek rendkívüli költségeire 10,000 korona irányoztatik elő.

Az új kir. főügyészségek kézi könyvtárainak felszerelésére és berendezésére 6000 koronát vesz fel a költségvetés.

A kir. törvényszékek és járásbiróságok javadalmazása 936,325 koronával emelkedik.

Ezen többletnek 875,777 koronára menő része személyi járandóság, amelynek az előirányzatba felvételét az 1893. évi IV. tcz. rendelkezéseinek az egész vonalon végrehajtása, továbbá az 1899. évi költségvetésben félére, illetve nyolcz hónapra engedélyezett hivatali állások illetményeinek egész évre kiegészítése és az a körülmény teszi szükségessé, hogy az első folyamodású bírósági személyzet létszámát azokon a helyeken, ahol az eddigi munkaerő gyarapítása és növelése mellőzhetlen, a jogszolgáltatás igényeinek megfelelően fel kellett emelni.

Abból a célból, hogy az új bünvádi eljárás életbeléptetésénél az átmenet nehézségei zökkenés nélkül leküzdethessenek és különösen azért is, hogy a folyamatban levő bűnügyek az új eljárási szabályok hatályba lépte előtt befejezteszenek: az első folyamodású bíróságok személyzeti létszáma már az 1899. évi költségvetésben is szaporított ugyan és ezen új állások tulnyomó részben időközben be is töltettek.

Minthogy azonban a vádtanácsok szervezése, külön felebbviteli tanácsok alakítása, valamint az esküdtzéki tárgyalások hosszadalmasabb és körülményesebb volta a törvényszékekre nagyobb munkaterhet hárít, a költségvetésbe 20 bírói és 20 albírói állás félévi, 35 aljegyzői állás egész évi, 35 aljegyzői állás félévi, 20 irnoki állás félévi, 29 hivatal-szolgai állás egész évi illetményével rendszeresített.

Ezenfelül a telekkönyvi forgalom szükséglete folytán előirányoztatik 5 telekkönyvvezetői állás is.

A kir. ügyészségek rovatánál az előirányzat a folyó évinél 1.186,330 koronával nagyobb.

40 új alügyészi állás fog rendszeresíttetni, mivel a bünvádi perrendtartásról szóló törvény a kir. ügyészségekre nagyszámu új tennivalót hárít. Ilyenek különösen: a nyomozások elrendelése, irányítása és megszüntetése iránt teendő intézkedések, továbbá a vádtanácsok előtt a kifogások tárgyalában (bünvádi perrendtartás 261. §-a), valamint a járásbiróságoktól a törvényszékekhez felebbezett ügyekben tartandó szóbeli és kontradictorius tárgyalásokon a közvádnak képvisellete, végre az ügyészségi megbízottak működésének irányítása és ellenőrzése.

Ügyészségi megbízottak díjazására 120,000 korona irányoztatik elő; mivel a járásbiróságok többségénél a bírósági szolgálat kötelékén kívül álló egyének fogják ezt a tisztséget teljesíteni.

A bűnügyi költségek rovata 759,250 koronával emelkedik. Ezen többlet a következőkben oszlik meg: a) a kir. járásbiróságok és a kir. törvényszékek ítéletei ellen használt perorvoslatoknak a kir. törvényszékek, illetőleg a kir. ítélő táblák előtti tárgyalása által felmerülő költségekre törvényszékenként 2000 korona átlagot számítva, a szükséglet 130,000 korona; b) hivatalos utazásokra, a közigazgatási főtisztviselőknek az É. L. T. 14. és 18. §-ai alapján kerek számban 4000 korona; c) törvényhatósági bizalmi férfiak utiköltsége és

iroda

napidija az E. t. 18. §-a alapján 20,000 korona; *d)* az esküdtek részére utiköltség 36,000 korona; *e)* 65 esküdt-bíróságot 220 ülőszakkal és valószínű 10 rendkívüli ülőszakkal számítva, az esküdtek napidijainak fedezésére 569,250 korona.

Az elítéltek nyilvántartó lajstromának vezetésére szükséges költségeknek fele része fedezésére (É. L. T. 26. §-a alapján) felvétellett 10,000 korona.

Kártalanításra az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében a bűnvádi perrendtartás 576—589. §-ai értelmében felvétellett a B. P. hatályának első évére 20,000 korona.

A büntetéspénzek országos alapjának bevételei 982,852 koronára, kiadásai ugyanennyire vannak előirányozva. A bevételek közt 880,000 koronát büntetéspénzekből, 90,000 koronát értékpapírok és ingatlanok jövedelméből vesz a költségvetés számításba.

Ezen bevételek legnagyobb része — 631,860 korona — letartóztató-intézeti építkezésre fordítatik; javító-intézeti költségekre 268,792 koronát, rabok segélyezésére 62,200 koronát fordítunk.

A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére.¹

Az animus domininél csak három kérdés oldandó meg Savigny szerint:

1. Ki nem szerezhethet birtokot, mivel akarata nincsen?
2. Mily dolgon nem szerezhethető birtok, mivel azokon animus possidendi² lehetetlen?
3. A levezetett birtok (hírhedt) kérdése, mely ezen vonatkozásba úgy kerül, hogy kiderítendő, mely esetben lehetséges possessio animus domini nélkül?

Tehát:

1. Ki nem szerezhethet birtokot, mivel nem bir akarattal?³ Mindenekelőtt természetesen a jogi személy.

Miután természetes léttel és így akarattal nem bir, világos, hogy saját személyében birtokot nem szerezhethet. Ez oknál nem szerezhethet birtokot a hereditas iacens sem, mivel az animus possidendi itt lehetetlen.

«Possessionem hereditas non habet, quæ (i. e. quippe quæ) est facti et animi.» (L. 1. §. 15. si is, qui testamento liber. [D. 47. 4.]

Továbbá ugyancsak akarattal hiányában birtokot nem szerezhethet az örült és e hiány még a curatoris auctoritas által sem egészíthető ki.

Az akarattal hiányosságánál fogva a serdületlen nem képes a birtokszerezésre.

2. Mily dolgokon szerezhethető a birtok?

Világos, hogy itt nem arról van szó, mily dolgokon nem lehetséges a birtok, ép úgy, mint az előző kérdés, mily személy nem szerezhethet birtokot, nem tévesztendő össze azzal, mily személy nem képes a birtoklásra.

A két kérdés közötti különbség összeesik a jog- és cselekvési képesség közti differentiával.

Mert római jog szerint nem birtokolhat az, ki apai hatalom alatt áll, valamint a rabszolga; nem birtokolhatók pedig a res extra commercium, a res publicæ et communes, a res sacræ és religiosæ. Ezen viszonyok azonban gyakorlati jelentőséggel alig bírnak.

Visszatérve tehát az alapkérdésünkre, célszerűbb a választ nemlegesen szövegezni: nem szerezhethető birtok oly

¹ Az előbbi közl. I. a 30., 31., 33. és 37. számban.

² Savigny nem következetes és céltudatos az animus domini és animus possidendi használatában, azokat felváltva, permiscue össze-vissza használja.

³ Hogy képviselő által szerezhethetnek-e birtokot s mily feltétel mellett, az a képviselő tanába tartozik.

dolgokon, melyek más dolgok alkotó részeivé váltak, mert jogászai szempontból önállóságukat teljesen elvesztették, és míg az egyesítés tart, jogi létüket teljesen elvesztették.

3. Áttérhetünk most a harmadik kérdésre, vagyis a hírhedt levezetett birtok (abgeleiteter Besitz) kérdésére.¹

Savigny abban — ellentétben Windscheiddel — nem lát singularitást és a levezetett birtokot az animus természetéből levonja.

A birtokos csakis kizárólag a jus possessionist ruházza az új birtokosra, ott tehát az apprehensio egészen rendesen úgy történik, mint más esetben, de az animusban rejlik a különbség, mert az akarat itt csak a jus possessionis szerzésére van irányozva, tehát a szerző nem bir animus dominivel, hanem csak animus possidendivel, sőt nem is birhat animus dominivel, mert másnak tulajdonjogát elismeri.

Ezen szempontból az összes jogügyletek három csoportba oszlanak: 1. melyeknél mindig csak a detentio, 2. melyeknél mindig a jogi birtok- és 3. melyeknél hol a detentio hol a jogi birtok átszáll.

1. Csak a detentio szereztetik és az eddigi birtokos jogi birtokát megtartja *a)* a procuratura, *b)* a commodatum, *c)* a bérlet s haszonbérlet, *d)* a missio in possessionem, *e)* az usus, usus-fructus esetén.

2. A jogi birtok megszerzettetik az új birtokos által *a)* az emphytheusis esetén, *b)* a záloghitelező által. L. 16. de usurp. qui pignori dedit, ad usucapionem tantum possidet, quod ad reliquas omnes causas fortinet quod accepit possidet.

3. Hol detentio, hol possessio átszáll² *a)* a precarium,³ *b)* a depositum egy esetében, t. i. a sequester possessiot nyer.

Most még hátra van a birtokszerezés tanában a képviselő kérdése.

Modern jogász szeme úgy hozzászólt a képviselő fogalmához, hogy nem is képzelhet jogállapotot képviselő nélkül. Pedig a római jogban a képviselő csak nagynehezen tört magának utat. Az ősjog szerint — materialistikus és formalistikus jellegéhez hiven — ki jogviszonyt akar létesíteni, annak személyesen kell eljárni; jogi cselekvés képviselő által ki van zárva.

A forgalom fejlődésével ezen elv tarthatatlanná vált. A római jog ellensége volt a radikális változásnak és így a képviselő tana is csak lassu, hosszú fejlődési folyamat eredménye lehetett.

De még a jog őskorában sem nélkülözhatték teljesen a képviselőt, meg volt a surrogatuma. Ez a szükségbeli képviselő. A rabszolgák, a potestas — később a manus és mancipium — alatt álló személyek az urnak szerzési eszközei valának.⁴ Csak a szabad képviselőre állott a szabály: «per extraneam personam nihil adquiri.» (Gaius II. 86.)

Minél jobban fejlődött a forgalom, annál inkább szorult vissza a korlát, és annál több tért hódított a szabad képviselő.

Mindenekelőtt a perben, a cognitura és procuratura által.

A cognitura és procuratura in rem suam által aztán meg volt adva a mód, köteleket más közvetítésével létesíteni, később a prætor az esetekben még utilis actióval is segített.

¹ Mely más alak- és vonatkozásban a német polgári törvénykönyvben is kísért.

² Savigny ezen kifejezése, melyet idáig szándékosan mellőztem, következtetlenség és Savigny összes tanaival ellentétben áll, hisz, ha tagadjuk, hogy a birtok jog és az tisztán tényleges állapot, akkor successionak nincsen helye s így birtokátszállásról szó sem lehet.

³ A precarium kérdésére Ihering tanai egészen új fényt derítettek, ezen kérdéssel ott fogunk tüzetesebben foglalkozni.

⁴ A régi jog szerint nemcsak a rabszolga, a dominica potestas, de a többi potestas alatt álló személy is a dominus birtokában volt, mit tehát ezek birtokolnak, arra azok birtoka kiterjed. Miután pedig a manus és mancipium alatt levő személyek uruk birtokában nem állanak, a régi jogfelfogás inelephantianak tekintette, hogy utóbbiak «hatalmárúk»-nak birtokot szerezhessenek. Ez csak későbbi szabadabb jogfejlődés eredménye.

A birtoknál a képviselő eszméje úgy tört magának utat, hogy el volt fogadva az elv, miszerint a birtok nem vész el az által, hogy egy harmadik személy azt folytatja, a birtok fentartásához nem követeltetik oly nagy foku megfeszítés, mint a szerzéséhez. Ha tehát a birtokot harmadik személy által folytathatjuk, akkor még csak egy lépés a szabályhoz, hogy azt extraneus által is szerezhessük.

Ha már most a birtokszerzés extraneus által lehetséges, úgy a tulajdon is szerezhető mindazon esetekben, hol a birtokszerzés által szereztetik a tulajdonjog (főleg a traditio).*

Mikor állott be ezen változás a birtok terén, az nagyon vitatott kérdés. Savigny szerint már Labeo korában; állításának igazolására hivatkozik a már fentjelzett l. 51. h. t.-re: *Quarundam rerum animo possessionem adipisci nos ait Labeo, veluti si acervum lignorum emero, et eum venditor tollere me iusserit; simul atque custodiam posuissem, traditus mihi videtur. Itt ugyanis custodia alatt szabad képviselőt ért, még pedig azon indokból, mert Javolenus a lex végén, an mandato meo aliquis custodiat* kifejezést használ.

Hogy Neratius idejében az elv már megállapodott, azt kétségtelennek tartja.**

Ihering szerint azonban e fordulat csak a császárság második századában állott be, a végleges megállapodás pedig csakis e század közepe felé, miután azt még Gajus is nyílt kérdésnek tekinti.

Mindenesetre kétségtelen, hogy e rendelkezés már Sever egyik constitutiójában előfordul, még pedig ily alakban: *quam iuris pridem receptum est. l. 1 C de acqu. et ret. pass. (7. 32).* Ime Sever et Antoninus.

Most már taglalandó a kérdés, mi módon szerezhessük birtokot képviselő által?

Savigny szerint itt három pont veendő figyelembe. 1. Mit kell a képviselőnek tenni; 2. mit a birtokosnak (a képviseltnak); 3. milyen a viszony kettőjük között?

I. Evidens, hogy a képviselőnek, ha másnak akar birtokot szerezni, legalább is annyit kell tenni, mint a midőn azt a maga részére szerzi. Tehát szükséges úgy az apprehensio, mint az animus possidendi.

Az apprehensio itt külön méltatást nem igényel, mert e tekintetben is a rendes szabályok alá esik. A képviselői viszony a corpust nem alterálja.

Nem így áll a dolog az animus possidendi tekintetében. Animus possidendi minden esetre a képviselőben is megkívántatik. Azért, kinek akarata nincsen, az képviselő nem lehet, másnak birtokot nem szerezhethet (l. 1. §. 9. ht.).***

De különbség van az animus possidendiben. Képviselő esetén az animus possidendi természetesen arra irányul, hogy a birtokot nem maga, de más, a képviselt részére szerezni kívánja. És (Savigny szerint) a képviselő ebbeli akarata mértékadó, ki tehát magának akarja a birtokot szerezni, maga lesz a birtokos, ha harmadik személynek, e harmadik.

Kivétel a tradicionál forog fen. Itt a tradens akarata dominál, úgy, hogy tradicionál az átadó akarata érvényesül az esetben is, ha a képviselő az átadó akaratával ellentétben hűtlenül magának, avagy egy más személynek akarja a birtokot megszerezni. A másik kivételt látja Savigny forrásainkban, ha a képviselő rabszolga; ilyenkor akarati dis-

* A szabad képviselő elvének térfoglalása a jog más vidékein fejtegetésünk körén kívül esik, és így hallgatással mellőzzük Modestinus híres kijelentését l. 53. de adq. don. (41. l.)

** *Quamvis per procuratorem possessionem adipisci nos iam fere conveniat, l. 41. de usurp. Neratius libro V. Regularum és l. 13. de acqu. r. dom. (41. l.) Neratius lib. VI. Reg.*

*** *Ceterum et ille, per quem volumus possidere, talis esse debet, ut habeat intellectum possidendi § 10 h. t. Et ideo si furiosum servum miseris, ut possideas, nequaquam videris apprehendisse possessorem.*

crepantia esetén a birtokot senki sem nyeri el. (Nihil agatur.)*

II. Hogy képviselő által birtokot szerezhessünk, szükséges, hogy a képviselt (a birtokos) is a birtokot megszerezni kívánja; tehát a birtokot nem nyeri el, ha a szerzésről tudomása sincsen. Ignoranti possessio non acquiritur.

E paroemiánál azonban esetleges félreértéstől kell óvakodnunk. Ignoranti alatt kettőt érthetünk, 1. hogy absolute fogalma, halvány sejtelve sincsen arról, hogy valaki neki birtokot szerez, akkor persze a birtokot meg nem szerezhetheti. És szabályunk csakis így értelmezhető. Csakis három kivételt ismerünk e szabály alól, a) peculium; b) jogi személy; c) és a gyámbirtok szerzésénél.

* Az itt tekintetbe jöhető forráshelyek azonban, melyekből Savigny ezen jogtételket destillálta, éppen nem tartalmazzák azt, mit Savigny belőlük kiolvas. Ha azokat elfogulatlanul olvassuk, kétségtelen a flagrans ellenmondás a három forráshely szövege között. Valóságban erőszakot kellene tenni a szövegen, hogy abból a Savigny-féle tantételeket kihüvelyezzük.

Az alapvető tétel, — hogy a képviselő akarata az irányadó — a Paulustól eredő l. 1. §. 20. h. t. foglaltatik. E szerint a képviselő akarata az irányadó. Ha a képviselő magának és nem nekünk akarja szerezni a birtokot, maga szerzi meg azt és nem mi. Ez oknál fogva Savigny a szöveget is kiigazítja, és úgy olvas: *non possumus acquirere*, mivel illogikus azt mondani, hogy a képviselő nem bírja nekünk a birtokot megszerezni, holott azt nekünk megszerezni nem is akarja.

Hogy a tradicionál eltérés van az általános szabálytól és ott nem a képviselő, de a tradens akarata mértékadó, annak igazolására hivatkozik Savigny Ulpianusra l. 13. de donat. (39. 5.) Igen ám, de Julianus l. 37. §. 6. de acqu. dom. (41. 1.): épp ellenkezőleg, ugyanazon tényállásra kimondja, hogy ilyen esetben, ha a tradens és képviselő akarata közt dissensus van, a traditio teljesen semmis, nihil agatur.

Savigny ugyan megkönnyíti magának a feladatát azon expedienssel, hogy Julianus szövegét önkényesen és indokolatlanul emendálja, a nihil agatur után mindenütt beszúrja: *ex mente procuratoris*. (Ugyan e nyomon halad Vangerovo, ki a szöveget így javítja: *id non agatur (scilicet ut suam faceret)*. Ez ugyan radikális segédszer, de ily módon az egész Corpus Jurist lehetne értelméből kiforgatni.

Savigny ezen conjecturája még leghívebb követőinél sem talált pártolást. Ez indította Bremert, hogy Donellus egy feledésbe ment magyarázatát felelevenítse. Az ellentmondást Ulpianus és Julianus közt így kívánja megoldani: Ulpianus esetében a tradens kifejezetten nyilvánított akarata szerint a képviselt részére kívánta a traditót, a képviselő azonban jobb tudomása ellenére az animus rem sibi habendit eltitkolta, így tehát ezen külsőleg kifejezésre nem jutott akarat ezen mentalis reservatio jogi következményekkel nem bírhat és így és csak azért irányadó a tradens akarata. Julianus esetében azonban már a traditio alkalmával nyilvánult a dissensus a tradens és a képviselő akarata között és így az akarat e dissensusa folytán semmis a traditio, nihil agatur. Juliani sententiae locum esse in voluntate aperta procura'oris, Ulpiani autem in voluntate obscura. Donellus V. 10. §. 6.

De e magyarázatnak is van bibéje. Először a szövegezésben a legkisebb támpontot sem találjuk, a voluntas aperta és obscura közti ellentétre, a kifejezések majdnem szóról-szóra azonosak, másodsor képzeltetetlen a Julianus esetében, hogyan adhatta át mégis a tradens a képviselőnek a képviseltnak szánt dolgot, midőn az kifejezetten kijelentette, hogy azt önmagának fogja megtartani. Hiszen ha ily határozott kijelentés daczára átadta neki a dolgot, fel kell tételeznünk, hogy eltért eredeti szándékától és megnyugodott a gondolatban, hogy a képviselő magának szerzi a birtokot, hiszen másképp azt neki át nem adja. Epp oly kevésbé találhatunk megnyugvást a források néz pontjáról Savigny másik kivételében, hogy csakis a rabszolga viszony okozza a jogügylet semmiségét akarati dissensus esetén. Erre a forrásainkban támpontot nem találunk. A servus nemcsak Julianus de Ulpianusnál is szerepel, sőt úgy Ulpianus — mint Julianusnál egyenlő elbírálás alá esik a servus a procuratorral.

Mi nem is érthetjük a Corpus Jurissal üzőt idolatria azon fokát, mely a forrásoknak csálhatatlanságot tulajdonít, azokban ellenmondások és ellentétek lehetőségét is tagadja és bámulatos szellemi erőfeszítést, helyesebben erőltetést fejt ki, hogy az antinomiákat összeegyeztesse.

E kísérletek csakis érdekes szellemi tornák, komoly tudományos jelentőséggel nem bírnak.

Hiszen csodával határos volna, ha a pandekták kodifikációs módszerét tekintve, abba antinomiák be nem csusztak volna.

Igy tehát nem vétünk a pandekták szelleme ellen, ha Julianus és Ulpianus között határozott nézeteltérést látunk.

Ihering objectivitási elmélete szerint, mint látni fogjuk, a nézeteltérés az animus possidendi között eltérbe nem lép.

A másik eset az, ha valakit megbiztunk, szerezzé meg nekünk a birtokot, ő azt megbízásunk értelmében meg is szerzi, akkor természetesen még értesítést nem nyerünk a birtokszerzésről, arról tudomásunk nincsen, de a birtokot már abban a pillanatban nyerjük, midőn képviselőnk az apprehensiót megejtette. Ily vonatkozásban tehát nem nyer szabályunk — ignorant non acquiritur possessio, — szószerinti alkalmazást. Az usucapio azonban csakis az értesítéstől fogva számít. (Ennek bővebb indokolása a tulajdonjog tanába tartozik.)

III. A birtokos és a képviselő közt jogi kapocsnak kell létezni. Ez pedig vagy parancson, vagy megbízáson alapulhat.*

A megbízással egy tekintet alá kerül a megbízás nélküli ügyvivő birtokszerzése utólagos jóváhagyás esetén. Itt a képviselt birtokszerzése a jóváhagyás előtti időre visszaható erővel van felruházva.**

Dr. Klein Ede,

(Folyt. köv.)

szepsii ügyvéd.

Jogirodalom.

Magyar magánjog, szerkeszti: *dr. Fodor Ármin*. IV. kötet, Családjog.

Már néhány hónapja jeleztük a Fodor-féle nagy magánjogi kézi könyv családjogi kötetének megjelenését, s hogy bővebben csak most térünk rá vissza, annak oka a kötet szokatlan terjedelmében rejlik, mely általános átvizsgálásra is tetemes munkát ad. Ily részletes — monografikus — feldolgozásban magánjogunknak egy főrésze sem látott még napvilágot; s amellet a több mint 1000 oldalos kötetből még ki is szorult a családjog szokott materiájának egy része, az, amelyet magánjogi íróink «az atyai hatalom alanyai» című fejezetben szoktak tárgyalni: a törvényes leszármazásra vonatkozó jogszabályok, továbbá az örökbefogadás és a törvényesítés mindkét faja, melyek a mű első, személyjogi részében nyernek feldolgozást.

A bevezetésben a szerkesztő, *dr. Fodor Ármin*, hivatalos adatok alapján állítja össze a házassági jognak hazai rövid történetét s ismerteti a házassági törvény megalkotását és tartalmát. Magát a házassági törvényt *Jancsó György* kommentálja rendszeres feldolgozásban 447 oldalon keresztül. Mégis azt kell mondanunk, hogy e kommentártól — ha nem is terjedelemben, de mélységben többet vártunk, s hogy a Jancsó szorgalmas feldolgozása sem pótolja a házassági törvény jó kommentárjának mind érezhetőbb szükségét. Tudjuk, hogy a szerzőt a mű hiányaiért csak részben terheli felelősség. A könyv már 1896-ban készen volt s megjelenése kiadói okokból késett. Így történt aztán, hogy az 1897 óta bőven felhalmozódott házassági (bírói és közigazgatási) joggyakorlat s a számszerűleg elég gazdag cikkirodalom egészen künrekedt s ezzel a könyv nemcsak illusztratív anyagban vesztett, de sok kérdésben immár meghaladottnak is tekinthető. A gyakorlati anyag hiányát a szerző az Indokolás bő felhasználásával pótolja, amit annál szívesebben veszünk, mert ez a kitűnőségével párját ritkító indokolás minden egyes rendelkezésnek oly mély perspektíváját nyújtja, hogy mindmáig irodalom és gyakorlat csak nagyon kevés kérdésben szántott nálánál mélyebben. Azt persze nem helyeselhetjük, hogy a szerző az Indokolást akkor is átveszi, mikor az — kivételesen — nyilvánvalóan helytelen (275. l. 2. p. 3. bek.: a fejletlen kor alóli felmentésre igenis szükség lehet akkor is, ha a kir. ügyész megtámadási joga már elenyészett, mert felmentés hiányában a fejlett korát elért házastárs is megtámadhatja a házasságot) vagy mikor a törvényjavaslat módosítása folytán a törvényszöveggel többé nem egyezik (93. l.

8. jegyz. 4. bek., melynek értelmében az 54. §. 7. pontja alapján érvénytelenné nyilvánítás esetében a korábbi házasság feléledne, ami úgy volt a régi 95. §. szövegezése szerint, de nincs úgy a mostani 74. §. mellett; v. ö. Igbj. 16. l.). Nagyobb baj, hogy maga a szerző által nyújtott törvénymagyarázat is meglehetősen szétfolyó, sok helyen nem eléggé szabatos, sőt néhol positive hibás (például 216. l., ahol a házassági törvény 133. §-át a vélt házasság joghatásának mondja, holott annak a matr. putativumhoz semmi köze; vagy 230. l., ahol a miniszter ügyviteli rendeletét összeveteszi az anyagi törvénnyel, mikor az ügyészt csak felhatalmazás alapján mondja semmisségi per indítására jogosultnak; ugyanez 260 l. az árvaügyész megtámadási joga tekintetében.)

A most ismertetett résznek ezen — egészben véve csekélyebb jelentőségű — hiányaiért bő kárpótlást nyújtanak ugyancsak Jancsó Györgynek a házasság joghatályairól és pedig úgy a személyes hatásokról, mint a házassági vagyongjogról irt kitűnő fejtegetései (448—690. l.); aminek bizonyításul elég azt jelezni, hogy az utóbbi részbe a szerző — némi kiegészítésekkel — egész terjedelmében vette át a házassági vagyongjogról irt — közismeretű s immár két kiadást ért jeles monografiáját. Felesleges újból felsorolnunk e nálunk valóban alapvető munka jelességeit, mely többek közt először hozott világosságot közszerzeményi intézményünk beláthatatlan chaoszába, s ha e kötetnek egyéb érdeme nem volna, mint hogy ezt a maradandó értékű művet magába olvasztva, szélesebb körökben terjeszti el: már ezzel is derék hivatást végzett.

Munkában és tapasztalatokban gazdag pályának nagy értékű gyümölcse az a két rész, amelyben Sipőcz László fejtegeti a szülők és gyermekek közti jogviszonyokat, valamint a gyámságot és gondnokságot s a gyámhatósági felügyeletet. Hivatottabb kezekre nem lehetett volna bízni e részeket, mint arra a kitűnő szakférfiúra, aki évek hosszú során át irányította e kérdések elméleti és gyakorlati fejlődését, gyámtörvényi jeles kommentárjával nem kevésbé, mint kimagasló hivatali tevékenységével, melylyel a vezetése alatt álló fővárosi árvaszéket országos nevű mintahatósággá emelte.

Most együvé foglalja könyvében mind azt a dus tapasztalatot, amely nemes munkássága alatt vizsgálódó szakértelmén és meleg szíven át leszűrődött. Mert szívvel és lélekkel irt fejezetek ezek, melyekről igaz örömmel és elismeréssel mondhatjuk, hogy az újabb magánjogi irodalom legjelesebb termékei közé tartoznak. Sipőcz nem elégszik meg azzal, hogy a gyámtörvény kommentárját nyújtsa; az összes idevonatkozó források feldolgozásával feleleveníti a tárgyalt intézmények egész történetét, sok becses tanulságot nyújtva ekkép a régi magyar jog ismeretéhez. Szinte felesleges felémlelni, hogy a mai törvény magyarázata nála mily lelkiismeretesen pontos és szabatos; hogy benne van minden szükséges vonatkozás a jogrendszer egyéb részeire s a bírói határozatok és rendeletek a legújabb időig; hogy mily rengeteg sokaságát a kontroversiáknak veti fel és oldja meg a gyakorlat minden mozzanatának felhasználásával, s mily igazi tudós lelkülettel javítja ki saját régebbi — a gyakorlat továbbalakulásával megváltozott — véleményeit. S bár a törvény hiányait, hézagait mindenütt feltárja, mindig megmarad — a kézi könyv rendeltetéséhez hiven — a pozitív jog álláspontján, sehol nem csusztatja saját véleményét vagy óhajait a törvény helyére és soha egy perczre sem érezteti, hogy ő a polgári törvénykönyv illető részeinek is a szerkesztője, aki mint ilyen a jövő alakulására is irányadó befolyással bír. A mai jog e részbeli fejlődésének betetőzése ez a mű, mely újból megerősíti a szerző kiváló tekintélyét e jogszabályok alkalmazásában és örvendetes bizonyossága a ráváró kodifikacionális műre való rátermettségének, amiről egyébként eddig is meg voltunk győződve.

* Elméletünk és gyakorlatunk, jogi nyelvészetünk általán a megbízás és meghatalmazás fogalmát teljesen azonosítja, pedig előbbi a benső, utóbbi a külső jogi viszonyra vonatkozik.

** Hogy a visszaható erő csak plastikus képlet, jogi abbreviatura, a *Jogt. Közl.* 1897. évfolyamában «Egy vitás jogi kérdés»-ben fejtették ki részletebben.

Dr. Gaár Vilmos írta meg a családjogi tartási kötelesség fejezetét, melyben részletesen felderíti egyrészt a nagyszülők, másrészt a gyermekek és unokák tartási kötelességének nálunk meglehetősen elhanyagolt tanát, s végül behatóan elemzi a törvénytelen gyermek tartására vonatkozó jogállapotot. Elismeréssel emeljük ki ez érdekes fejezetről, hogy kellő tekintettel van az osztrák jog hazánkbeli uralmi területére és nemcsak lelkiismeretesen dolgozza fel a gyermek-tartásra vonatkozólag főképp a Curia felülvizsgálati tanácsában kifejlődött gazdag és tartalmas legujabb joggyakorlatot, hanem e kusza kérdést elméleti oldaláról is megvilágítja.

A hatalmas kötet, melynek részletes vizsgálata kívül esik ez ismertetés határain, a maga egészében becsületére válik a Fodor-féle gyűjteménynek, családjogunk tudományos feldolgozását pedig nevezetes lépéssel viszi előbbre. X.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szabadalmi törvény 3. §-ának 3. pontja.

«Nem tekinthető ujnak a találmány, ha az bejelentése idejében... már szabadalom tárgyát képezte.»

Ezen törvényhely a gyakorlatban oly magyarázatot nyer, mely a feltaláló érdekeit sérti, mely ellenkezik a törvényhozó akarátával és a törvény szellemével.

A szabadalmi hivatal ugyanis, bárki részéről történik is a felszólalás, megtagadja a szabadalmat, ha az bebizonyítani képes, hogy a bejelentés tárgyát képező találmány akár külföldön is szabadalom tárgyát képezte.

Nem kívánunk a külföld példájára hivatkozni, hiszen maga a törvény szövege megczáfolja a gyakorlat jogosultságát. A törvény ugyanis szó szerint azt mondja:

«Már szabadalom tárgyát képezte», tehát nem képezi. Azaz oly találmányokról beszél, melyek, megszűnván az oltalmi idő, a közforgalom és köztulajdon tárgyát képezik és így mindenki felszólalhat az ellen, hogy az, ami már mindenkinek tulajdona, a köztől elvonassék és így a törvény kijátszassék.

Hogy pedig ez a magyarázat felel meg az idézett törvényhely helyes értelmének, elég lesz rámutatnunk a törvény 5. és 21. §-ára.

Az 5. §. azt mondja, hogy a szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. Oly találmányra, mely másnak leírásából, rajzaiból, mintáiból van véve, a feltalálónak vagy jogutódjának beleegyezése nélkül szabadalom nem engedélyezhető, ha a feltaláló vagy jogutódja a szabadalom ellen felszólalt.

Ebből következik, hogy a felszólalási jog ebben az esetben csakis a feltalálót és jogutódját illeti meg, senki ő rajtuk kívül a szabadalmi bejelentést, azért, mert már szabadalom tárgyát képezi, meg nem támadhatja.

Támogatja ezen álláspontot a szabadalmi törvény 21. §-a, mely azt mondja, hogy a szabadalom megsemmisítendő..., ha valamely érvényben álló szabadalom tulajdonosa kimutatja, hogy a megtámadott szabadalom az ő korábbi szabadalmával azonos. Ugyanezen szakasz első pontja semmisségi okul említi, ha a szabadalom tárgya a szabadalmazásra alkalmatlan volt (1-3. §.).

Tehát a törvény két semmisségi okot állapít meg a megadott szabadalmak alapján.

1. Ha a találmány már szabadalom tárgyát képezte és jelenleg már érvényben nincs (3. §. 3. p.).

2. Ha a szabadalom még érvényben van.

Az első esetben bárki élhet semmisségi keresettel, tehát in integrum restitutióval, ami nem egyéb, mint felszólalás azon vélelem ellen, mely a szabadalmi okiratban foglaltatik. A második esetben csakis a szabadalom tulajdonosa.

Azt hiszem, a törvény 3., 5. és 21. §-ának egybevetése kétséget nem hagy fen az iránt, hogy a 3. §. 3. pontjának kitétele: «már szabadalom tárgyát képezte», csakis megszűnt szabadalmakra vonatkozhatik.

Természetes, hogy törvényünk alapján bárki megtámadhat oly szabadalmi bejelentést, mely azonos egy korábbi belföldi szabadalommal, mert ez beleütközik a törvény 17. §-ának 1. pontjába, mely szerint a szabadalom tartama a bejelentéstől számított 15 év, már pedig egy már megadott szabadalomnak egy új bejelentésben való ismétlése a szabadalmi időtartam meghosszabbítását célzó törvény kijátszása volna. Ha tehát összegezzük az előadottakat, úgy megkapjuk a törvény helyes magyarázatát, hogy mindenki felszólalhat oly találmány szabadalmazása ellen, mely már érvényben levő szabadalom tárgyát képezte és így köztulajdonná vált, és ha ily találmányra szabadalom adatott, annak megsemmisítése iránt bárki indíthat keresetet, ellenben még érvényben levő szabadalom csak akkor vétetik újdonságrontónak, ha a bejelentés ellen a feltaláló vagy jogutódja felszólalt, és csakis őt illeti meg ez alapon a semmisségi perben az actoratus joga.

A törvény illeten magyarázata a feltaláló jogos érdekeit védi. A mostani törvényellenes joggyakorlattal meg lehet dönteni a feltaláló szabadalmi bejelentését, a saját szabadalmával. Postakésés vagy egyéb physikai akadály által például ugyanazon bejelentő bejelentése néhány nappal később érkezik szabadalmi hivatalunkhoz, mint pl. az Franciaországban beadatott és ime a szabadalmi törvény 3. §-ának helytelen alkalmazása újdonságrontónak declarálja a feltaláló saját szabadalmát, saját szabadalmi bejelentése ellen, noha az sehol nyomtatványokban ismeretessé nem vált.

A törvény álláspontjára való helyezkedést sürgettük tehát midőn kimutattuk az e kérdésben kifejlődött joggyakorlat helytelenségét, mely a feltalálók érdekeinek csorbitásával módot nyújt azoknak, akik mások szerzett jogait kerülő uton kívánják megszerezni.

Dr. Szokolczai Árpád.

Községi adó törlése elemi csapás miatt.

A közigazgatási bíróság alig három évi működésével teljesen megfelelt azon nagy feladatnak, melyet a jogszolgáltatás terén betölteni hivatva van és azon várakozásoknak, melyek megalkotásához fűződtek. Bár az 1896. évi XXVI. tcz. rendszere, mely a bíróság hatáskörét az esetek taxatív felsorolásával állapította meg, már eleve is korlátozta e bíróság szabad működését egész közigazgatási jogunk kiterjedt anyagában, a közigazgatási bíróság judikaturája mindazonáltal a taxatív rendszer szűk korlátai között teljes mértékben érvényesül. Különösen kiemelendő azonban az, hogy a közigazgatási bíróság, noha szervezeténél fogva az activ közigazgatással szorosan összefügg (amennyiben a bírák felerészben az activ közigazgatási hivatalnokok sorából neveztetnek ki) az állami érdekelttség és a merev fiscalitás szempontját az egyén törvényen alapuló jogával szemben tulsúlyra emelkedni sohasem engedte.

Classikus példa erre a közigazgatási bíróság 1. számú döntvénye, mely kimondja, hogy részvénykibocsátás esetében az új részvények névértéke és kibocsátási ára közötti különbözet adóköteles jövedelemnek nem tekinthető. E döntvény liberális szelleme a *Jogtudományi Közlöny* múlt évi számaiban kellő megvitátást és méltánylást nyert és hasonló irányt követnek a 342/1899.* továbbá a 2078/1898. és 386/1899. számú határozatok,** melyek azt a vitás kérdést oldják meg, vajon a községi és törvényhatósági pótdadó törlendő-e oly esetben, midőn az állami adó elemi kár czimén leiratott.

E kérdés már régóta vita tárgyát képezte és a gyakorlat

* A *Jogt. Közl.* 42. számában 444. szám alatt.

** «A közigazgatási bíróság döntvényei és elvi jelentőségű határozatai» szerk. dr. Fazekas Zoltán 1899 október 15-iki füzet 172. és 173. sz.

sokáig ingadozott, míg az 1897. évi 122,434. számú belügyminiszteri rendelet az adózók hátrányára döntött, midőn kimondta, hogy a községi adó nem törlendő az állami adónak elemi csapás címén való leírása esetében és ezen elvi jelentőségű határozat óta közigazgatási hatóságaink az ily irányú kérvényeket és felelőzéseket meglehetősen következetességgel el szokták utasítani.

Ezen eljárás azonban határozottan ellenkezik a törvény intenciójával és helyes magyarázatával. A törvényhatóságok és községek adószedési jogát ugyanis az 1868: XXXVIII. tcz. továbbá az 1886. évi XXI. és XXII. és 1890. évi I. tcz. cikkek olyképp szabályozták, hogy az adó kivétele csak az állami adó után meghatározott százalékokban történhetik, vagyis az állam adószedési jogot adott ugyan a községnek, de az adókivétel alapjául az adóköteles által fizetett állami adót állapította meg. Már pedig ha az állami adó képezi a községi adó alapját, úgy annak törlése esetén természetesen a községi és törvényhatósági adó is leírandó.

Ezt a helyes elvet a közigazgatási bíróság már a 670/1898. számú ítéletben* is elfogadta és kimondotta, hogy «ha az állami adó, melynek arányában a községi adó kivettetik, helyesbítettik vagy egészen leiratik, a községi adó is helyesbítendő vagy leírandó, illetőleg visszatérítendő.» Igaz ugyan, hogy ezen esetben az állami adó nem elemi csapás miatt töröltetett, hanem adóalap hiánya okából, ámde az általános elv minden más esetre is alkalmazandó.

Ezen határozat dacára azonban a praxis nem változott meg, sőt még a «Magyar Közigazgatás» f. évi 20. számában megjelent erre vonatkozó cikk is azon felfogást vallja, hogy «az állami adónak valamely elemi csapás miatti elengedéséből korántsem következik, hogy a községi adó is aránylagosan elengedtesse». Nem következik pedig az idézett cikk szerint azért, mert az állam elengedheti a saját adóját s az elmaradt adó az államháztartás nagy keretei között érezhető hiányt nem okozhat, de nem köteles elengedni a község az őt megillető adót, melynek jogosult tulajdonosa maga a község és mely adó nélkül a község életfentartó szükségleteit fedezni nem képes. A község az adó elengedése felett autonóm jogánál fogva maga határoz és helyette és az ő rovására senki illetékesen nem rendelkezhetik. Ezen indoklás, bár plausibilisnek látszik, mégis helytelen, mert az állami adó elengedését úgy tünteti fel, mintha ez az állami közigazgatás kegyelmi ténye volna (*voie gracieuse*), holott az állami adó törlését elemi csapás esetén az adózó követelheti és ezen jogát a közigazgatási per (*voie contentieuse*) útján is érvényesítheti (1896. évi XXVI. tcz. 82. §. 3. pont és 1889. évi XXVIII. tcz. 16. §. d) pont). Az elemi csapás ugyanis az egyén adófizetési képességét szünteti meg és ha ezen tény fenforgását a közigazgatás az állami adóra vonatkozólag konstataulta, akkor a község ezen megállapítást épp úgy köteles elfogadni, mint azon esetben, ha az állami adó adótárgy hiányában töröltetett. Igaz, hogy az ilyképp törölt pótdadó a községi háztartásban hiányt okoz, de annak viselését a község nem háríthatja kizárólag arra, aki az elemi csapás következtében adófizetésre képtelenné vált.

Tévesnek tartom az említett cikk azon nézetét is, hogy a községi adó elengedésénél első fokban a község, második fokban a közigazgatási bizottság, harmad- és utolsó fokban pedig a belügyminiszter jár el, mert az 1896: XXVI. tcz. 34. §-ának 1. pontja, illetve a 40. §. alapján a pótdadó kivétele tárgyában beadott panasz a közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozik. Ha ugyanis az adóelengedés az állami adóra nézve az egyén *jogán* alapul, úgy a községi adóelengedés is nem a közigazgatási kegyelmi útjára, a «freies Ermessen» körébe, hanem a peres utra tartozik, mert az

adóelengedés megtagadása nem pusztán az egyén érdekét, hanem jogát sérti és a jogsérelem ellen az egyén a közigazgatási per útján találhat csak teljes jogorvoslatot.*

A közigazgatási bíróság tehát idézett ítéleteiben helyesen állapította meg, hogy elemi csapás esetén a községi és törvényhatósági pótdadó az állami adónak megfelelő arányban törlendő.

További kérdés tárgyat képezheti, hogy az adófizető, ki a tartozatlan pótdadót lefizette, a fenti határozat által elismert jogát mely időn belül érvényesítheti, illetve hogy az 1883. évi XLIV. tcz. 90. §-ában meghatározott 3 évi elévülés, mely időponttal veszi kezdetét. Általános jogi elv, hogy az elévülés csak azon időponttal kezdődik, melyben a jogosult jogát érvényesíthette volna. Ezen elvet alkalmazza az 1386/99. k. számú ítélet is és kimondja, hogy a jogosult a pótdadó visszatérítését az állami adó törlésének idejétől számítandó 3 éven belül kérheti. Azt hiszem, hogy a visszatérítési igény ez alapon az állami adó törléséről szóló végzés kézbesítésétől számított 3 év eltelte után mondható csak elévültnek.

Dr. Baumgarten Nándor,
budapesti ügyvéd.

A bérbeadó törvényes zálogjoga.

Az 1881: LX. tcz. 72. § a törvényes zálogjogot ad a bérbeadónak a kibérelt helyiségben levő ingóságokra.

A törvény a közelebbi szabályozást mellőzván, természetesen, hogy a bérbeadó tulajdonosnak a vele nem szerződő albérlő ellenében is meg kell adnunk a törvényes zálogjogot; aminek az a következménye, hogy az esetben, ha az albérlő a főbérlővel szemben elvállalt kötelezettségének eleget tett, a főbérlő azonban nem, akkor az albérlő a tulajdonos által a törvényes zálogjog érvényesítése révén újabb fizetésre szorítható. Ennek eklatáns példája az e lap 39. számában 395. sz. a. közölt eset.

Ez esetben az elsőbíróság a törvényt úgy magyarázza, hogy a törvényes zálogjog csak a szerződő bérbeadót illeti, ellenben a nem szerződő tulajdonost az albérlővel szemben nem. Az elsőbíróságnak ezen okoskodása az általános jogelvek szerint kétségtől helyes, tekintve azonban, hogy az 1881: LX. tcz. 72. §-ában e megszorítás benn nem foglaltatik, azt belemagyarázni nem lehet. A tulajdonos törvényes zálogjoga tehát a vele nem szerződő albérlők ellen is megállapítandó.

Tekintve, hogy az 1881. évi LX. tcz. 72. §-ának ezen szabályai részben már a köztudatba is áttentek s így közeltekvő azon feltevés, hogy az alkotandó általános polgári törvénykönyvbe is át fog menni, azt hiszem, nem végezek felesleges munkát, ha az ezen szakaszban foglalt következtetlenséget és ennek a jogpolitika szempontjából hátrányos oldalait némileg megvilágítom.

A háztulajdonos és az albérlő egymással jogviszonyban nem állanak, miért is egymással szemben jogaik s kötelezettségeik, eltekintve az 1881: LX. tcz. 72. §-ától, nincsenek, de nem is lehetnek. A tulajdonos a főbérlővel szerződött, tehát ezzel szemben vannak kötelezettségei és jogai; a főbérlő pedig az albérlővel, tehát ennek csak ismét egymással szemben vannak jogai és kötelezettségei.

Az 1881: LX. tcz. 72. §-ától eltekintve, ha a főbérlő az albérlővel létrejött szerződés teljesítésének biztosítása végett biztosítékot kap, ez csakis az ő javára szolgál, de nem egyúttal a tulajdonos javára is.

A biztosíték a szerződéshez van kötve, tehát ezzel együtt ruházható csak át. Az 1881. évi LX. tcz. 72. §-a szerint azonban a szerződés a tulajdonosra át nem hárul, a vele járó biztosíték azonban igen. Ez következtetlenség, mely a felek megkárosításának alapul szolgál.

* «A közigazgatási bíróság döntvényei és elvi jelentőségű határozatai» szerk. dr. Fazekas Zoltán. 1898. évi július 15-iki füzet 97. szám.

* Dr. Concha Győző indítványa az 1882. évi jogászygyűlésen.

A szerződő felek által nyújtott biztosíték a kötelezettség teljesítésének biztosítására szolgál; ha tehát a kötelezettség teljesítetett, a biztosíték elveszti ebbeli természetét. Az idézett törvényszakasz ennek ellenére azonban a kötelezettség teljesítése után is fentartja a biztosítékot; ez újabb következetlenség, melyet még azzal tetéz, hogy a fentartás egy harmadik nem is szerződött javára szolgál, tudniillik a tulajdonos javára.

A konkrét esetben az albérlő és a főbérlő állanak egymással jogviszonyban, a jogok és kötelezettségek is tehát ezek között állanak fen. Olyan törvényi intézkedés, mely tisztán a törvény erejénél fogva ruházná át a tulajdonosra a főbérlőnek az albérlővel szemben fenálló jogait s kötelezettségeit, nem képzelhető, mert ezzel egyuttal megszüntetné az albérlet fogalmát is. Ezt a törvény nem is akarja s nem is ruházza át, hanem érintetlenül hagyva az egyik fél jogait, kötelezettségeit megkétszerezi, kimondván, hogy az albérlő, habár eleget tett is a főbérlővel szemben vállalt kötelezettségének, ugyane kötelezettségeket a tulajdonossal szemben újra teljesíteni tartozik. A dolog természetében fekszik, hogy a kötelezettség az albérlőt csak abban az esetben terheli, ha a főbérlő a tulajdonossal szemben vállalt kötelezettségének eleget nem tett. A törvény ezen intézkedéséből következik, hogy az albérlő a főbérlőnek a tulajdonossal szemben elvállalt kötelezettsége tekintetében, a saját kötelezettségének összege erejéig törvényes szavatossággal tartozik.

A kötelezettségvállalás alapja a felek akarata. Ha törvény állapít meg kötelezettséget, akkor is csak a saját akarata folytán hármlik az a félre, az által, hogy oly jogviszonyba lép, melyhez a törvény valamely kötelezettséget köt. Kérdés az, hogy az albérlő akkor, mikor a főbérlővel jogviszonyba lép, akar-e a tulajdonossal szemben is kötelezettséget vállalni vagy sem. Ha az albérlő tudta, hogy mint albérlő lép jogviszonyba a bérbeadó főbérlővel s a törvény a fenti szavatosságot megállapítja, úgy ezen kötelezettség elvállalását albérlőnek azon tettéből, hogy albérletet vett, helyesen következtetjük.

Lehetséges, hogy a törvényhozó előtt azon eset lebegett, mikor az albérlő tudja, hogy albérlő, például mikor valaki butorozott szobát vagy ágyat vesz bérbe; s nem gondolt azon esettel, mely ma már nagyon gyakori, hogy az albérlő nem tudja, hogy mint albérlő lép jogviszonyba, mert a főbérlő az egész házat bérben bírva, a bérbevevővel szemben úgy viselkedik, mintha tulajdonos volna.

A bérleti szerződés nem foglalja magában természetesen azon feltételt, hogy az albérlő tudja, hogy albérlő, hanem ellenkezőleg. A bérbeadó nemcsak tulajdonos lehet, hanem bárki, aki a házat birtokában tartja valamely czimen, a bérlőnek tehát nemcsak hogy nem kötelessége a bérbeadó és a bérlő közötti viszony kutatása, de módjában sem áll.

Ebből tehát világos, hogy a fent hivatkozott szakasz intézkedése nagy igazságtalanság, melynek megváltoztatása érdekében csak azért nem emelte fel senki szavát, mivel azon esetek, melyekben a főbérlő minősége az albérlő előtt ismeretlen volt, eddig csak kisebb számban fordultak elő.

A tulajdonos érdeke nem fog azért csorbát szenvedni, mivel módjában áll a bérleti szerződés megkötésekor érdekeit más módon biztosítani, s amennyiben ezt nem tenné, úgy saját mulasztásának következményeit viselje maga.

Amíg a végrehajtási törvény 72. §-ában a most megvilágított hiba csak hallgatólag foglaltatik, addig az Apáthy-féle magánjogi törvénykönyv tervezetének 494. §-ában ez világosan benfoglaltatik: «A bérbeadót... zálogjog illeti azon ingókra, melyek a bérbeadott területen vagy helyiségekben vannak vagy a bérleti ügylethez tartoznak és a bérlő tulajdonában vagy használatában találtnak. Albérlet esetén a bérbeadó zálogjoga az albérlő ellen is hatályos; de az utóbbi

a bérbeadó irányában csak a saját albére erejéig felelős.» Ezen rendelkezésekkel szemben a német polgári törvénykönyv 559. §-ának rendelkezése, mely a bérbeadó zálogjogát egyetlenegy esetre korlátozza, midőn valamely földdarab adatik bérbe, nagy haladást mutat, mert ennél alig fordulhat elő az az eset, hogy az albérlő szavatossággal tartozik.

Eltekintve a fenti érvektől, az 1881: I.X. tcz. 72. §-a ellen szól azon jogpolitikai indok is, hogy ezen törvényes intézkedés utat nyit az albérlő csalárd kijátszásának, mert nem lehetetlen az az eset, hogy a tulajdonos és főbérlő az albérlők kizsákmányolására összejárva, a bért kétszer fizetik meg. A törvénynek ilyen lehetőségeket kerülni kell

Dr. Ágoston Péter,
veszprémi törvényszéki jegyző.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** a legközelebbi hónapok folyamán hetenkint egy előadást fog tartatni az új bünvádi eljárás valamelyik részletéből. Ily módon kíván az egylet az új törvény szerkezetének megismertetéséhez hozzájárulni. Eddig előadás tartására vállalkoztak: Illés Károly, Baumgarten Izidor, Balogh Jenő, Vargha Ferencz, Finkey Ferencz, Fayer László. Az első előadás november hó 4-én lesz. Magától értetődik, hogy az egylet ezen előadásokra nemcsak az egyleti tagokat, de az egész jogászközöniséget meg fogja hívni.

— **A Magyar Jogi Lexikon** második kötetéről, mely a napokban megjelent, legközelebb szólnunk.

— **Igazságügyi statisztika.** Az 1898. évben tett büntető feljelentések 3'43%-a a járásbíróságoknál és 19'33%-a a törvényszékeknél, mint eljárásra alkalmatlan, félretétetett.

A vizsgálat tárgyává tett ügyek 53'30%-ában pedig az eljárás megszüntetett.

A tárgyalásra utasított ügyekből a járásbíróságoknál a vádlott felmentetett a hivatalból üldözendő vétségek 29'59 százalékában, a magánvádra üldözendő vétségek 13'97%-ában. A törvényszékeknél felmentéssel végződött a hivatalból üldözendő büntettek 14'53%-a, a hivatalból üldözendő vétségek 19'27%-a, a magánvádra üldözendő büntettek 14'18%-a, a magánvádra üldözendő vétségek 13'10%-a.

A járásbíróságoknál vizsgálati fogságban volt 3575 egyén. Az elbocsátottak vizsgálati fogsága 1—8 napig 1647 esetben, 8—30 napig 1215, 1—3 hónapig 494, 3—6 hónapig 49, 6 hónapnál tovább 5 esetben tartott. A vizsgálati foglyok közül 138 ellen szüntettetett meg az eljárás, illetőleg hozatott felmentő ítélet.

A törvényszékeknél összesen vizsgálati fogságban volt 15,249 egyén. Ezek közül 2478 a bűncselekmény súlyosságánál fogva, 7386 a vádlott személye megbízhatlansága czimén, 3294 a bűnvizsgálat érdekében helyezettett vizsgálati fogságba. Megszűnt az év folyamán 13,158 egyén fogsága. Ezek közül 4204 1—8 napig, 3363 8—30 napig, 3670 1—3 hónapig, 1411 3—6 hónapig, 510 6 hónapnál hosszabb ideig tartatott fogva. A vizsgálat közben helyezettett szabadlábra 5351, a vizsgálat megszüntetése vagy felmentő ítélet folytán 1196 jogérvényes elítélés 4806, egyéb okból 1805 egyén.

Az év végén vizsgálati fogságban maradt 2091 egyén közül 37 egy éven túl van fogva.

Ártatlanul szenvedett vizsgálati fogságot összesen 1334 egyén.

— **A szegénységi és vagyontalansági bizonyítványok** szabályszerű kiállítása tárgyában a belügyminiszter a következő rendeletet bocsátotta ki:

Hivatali elődöm 1897 október 31-én 74,099. szám alatt kelt körrendeletével felhívta a törvényhatóságot, hogy a szegénységi és vagyontalansági bizonyítványok kiállítására és hitelesítésére vonatkozólag az alája rendelt illetékes hatósági közegeket utasítsa, miszerint az ilyennemű bizonyítványok

kiállítása és kiszolgáltatása körül a kellő gondossággal s figyelemmel járjanak el.

Daczára ezen körrendeletben foglalt szigorú figyelmeztetésnek, az igazságügyminiszter urhoz ismételtén érkezett az ügyvédi kamarák részéről panasz, hogy a vagyontalansági bizonyítványok kiállítása körül a gyakorlat nélkülözi a megkiváncsolt körülményt és alaposságot.

Jelesen: a bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok hivatalos összeállításában a 85. tételszám 12. pont alatt elő van írva, hogy vagyontalansági bizonyítvány csak annak részére állítható ki, aki birtoka, tőkepénze, járadéka után vagy munkálkodása és szolgálata folytán nem huz nagyobb jövedelmet, mint amennyit a szegény lakhelyén szokásos közönséges napszám tesz, s a szegénységnek ezen körülményei határozottan kifejtendők, s a bizonyítványt kiállító tisztviselő személyes felelősség és kártérítés terhe alatt köteles a bizonyítványt kérőnek vagyoni és kereseti viszonyai iránt pontos és megbízható tudakozódás útján magának meggyőződést szerezni.

A pártfogó ügyvéd kirendelése iránti bírósági megkeresések alapjául szolgáló bizonyítványok nagy száma azonban ezeket a kellékeket nélkülözi, mert a szegénység körülményei a bizonyítványokban nagyrészt nincsenek érintve s a bizonyítványok kiállítása csekély kivétellel az illető kereseti viszonyainak pontos és megbízható kipuhatólása nélkül eszköztetik.

A igazságügyminiszter urnak ennek következtében f. évi június hó 8-án 19,823. sz. a. kelt megkeresése folytán tehát újlag felhívom a törvényhatóságot, hogy a szóban levő bizonyítványok kiadására s hitelesítésére hivatott hatósági közegeket a visszaélések lehető meggátolása céljából felelősség terhe mellett ismét szigorúan utasítsa s tegye köteleességüké, hogy a vagyontalansági bizonyítványokban határozottan és világosan jelöljék meg, mikép az illető «sem birtok, sem tőkepénz, sem járadék, sem munkálkodása és szolgálata folytán nem huz nagyobb jövedelmet, mint amennyit a lakhelyén szokásos közönséges napszám tesz», továbbá foglalják a bizonyítvány szövegébe azt a kijelentést, hogy «a hatóság a folyamodónak vagyoni és kereseti viszonyairól pontos és megbízható tudakozódás útján szerzett meggyőződést».

A személyes felelősség és kártérítési kötelezettségnek újabb felmerülő konkrét panasz esetén leendő megállapítása végett azt is elrendelem, hogy a vagyontalansági bizonyítványok kiállítása alkalmával a bizonyítványt kérő vagyoni viszonyainak kipuhatólására kiküldött hivatalos közeg neve, továbbá azoknak a nevei, kiktől értesülést szerzett vagy a meggyőződésszerzésnek igénybe vett egyéb módja pontosan feljegyeztessék egy e célra készítendő és megfelelő rovatokkal ellátandó jegyzőkönyvbe. (Budapest, 1899. évi szeptember 11-én. 65,402/99. sz. a.)

E rendeletet az igazságügyminiszter 55,050/1899. sz. a. a következő rendelet kapcsán közölte a bíróságokkal és ügyvédi kamarákkal:

A kir. belügyminiszterium vezetésével megbízott kir. miniszterelnök ur a vagyontalansági bizonyítványok kiállítása körül előforduló visszaélések lehető meggátolása céljából megkeresésemre 1899. szeptember 11-én 65,402/VII. sz. a. az közölt körrendeletet adta ki.

Ez a körrendelet a vagyontalansági bizonyítványok kiadására és hitelesítésére hivatott hatósági közegeknek felelősség terhe mellett köteleességévé teszi, hogy a vagyontalansági bizonyítványokban határozottan és világosan jelöljék meg, mikép az illető «sem birtok, sem tőkepénz, sem járadék, sem munkálkodása és szolgálata folytán nem huz nagyobb jövedelmet, mint amennyit a lakhelyén szokásos napszám tesz», továbbá, hogy foglalják a bizonyítvány szövegébe azt a kijelentést, hogy «a hatóság folyamodónak vagyoni és kereseti viszonyairól pontos és megbízható tudakozódás útján szerzett meggyőződést».

Miután ezen belügyminiszteri körrendelet csak a visszaélések lehető meggátolását célozza, nem pedig azt, hogy a valóban szegény néposztály jogainak keresésében korlátoztassék: felhívom az elsőfoku kir. bíróságokat, hogy oly esetekben, amikor a szegényjognak törvényszabta feltételei egyébként fenforognak: a fenti kellékeket nélkülöző szegénységi bizonyítványokat ne adják vissza a bemutatónak, hanem azokat a hiányok pótlóztatása iránti megkereséssel

esetről esetre közöljék visszavárolag a szabálytalan bizonyítványt kiállító hatóság felettes hatóságával. Az ügyvédi kamarákat pedig felhívom, tegyék tagjaikat figyelmezzék a közölt belügyminiszteri körrendeletre, különösen annak azon határozománya, melynél fogva jövőben a vagyontalansági bizonyítványok kiállítása alkalmával a bizonyítványt kérő vagyoni viszonyainak kipuhatólására kiküldött hivatalos közeg nevét, továbbá azoknak neveit, kiktől értesülést szerzett, vagy a meggyőződésszerzésnek igénybevett egyéb módját pontosan fel kell jegyezni egy e célra készítendő és megfelelő rovatokkal ellátandó jegyzőkönyvbe, melynek adatai alapján jövőre a kellő alaposság és körütekintés mellőzése miatt felmerülő konkrét panasz esetén a személyes felelősség és kártérítési kötelezettség könnyen meg lesz állapítható.

— **Megjelent:** A magyar iparos törvény szükséglete. Irta dr. Földes Árpád. Szerző az ipar-, kereskedelmi, váltó-, csódtörvényt a perrendtartást és végrehajtási eljárást kérdés és feleletek alakjában dolgozta fel és irománymintákkal látta el.

Nemzetközi Szemle.

— **Mommsen** a római büntetőjogról nagyobb tanulmányt adott ki ezen címmel: Römische Strafrecht.

— **A francia ügyvédi karban** is reformmozgalmak indultak meg.

A reformpárt több pontból álló indítványt terjesztett a párisi kamara választmánya (Conseil de l'ordre) elé.

A reformerek indítványozták beadványukban a kamarai választmány tagjai számának 25-re való felemelését, mit azonban a választmány nem tart szükségesnek.

Kijelentette a választmány, hogy támogatja a reformerek azon indítványát, mely szerint az ügyvéd különös esetektől eltekintve, ne legyen köteles írásbeli meghatalmazást felmutatni.

A legfontosabb indítvány oda irányult, hogy az ügyvédek a honorárium iránt ügyfeleikkel szabadon egyezkedhessenek, a munkadíjat akár a képviselő előtt, akár annak befejezése után szóval vagy írásban követelhezzék és a kapott honoráriumot nyugtázhassák.

Ezen, az egész beadványban leglényegesebb pontra nézve a választmány következő választ adta:

Magával az ügyvédi karral egykorú traditio, melyet eddig a kar minden határozata szentesített, az ügyvéd első köteleességévé teszi, az anyagi érdektől való függetlenítését. Ezt a traditiót, mely mindenkor biztosította a közvélemény becslését, meg kell jól őrizni; ültessék át azt a kar régi tagjai a fiatalabb kartársakba és gyakorolja azt mindenikünk.

Ez a traditio parancsolja, hogy a tiszteletdíj az ügyfél által ajánltassék fel, az semmi esetre se legyen követelhető és kereset tárgyává ne legyen tehető.

E mellett az ügyvéd joga: fáradozásaiért és kifejtett szellemi tevékenységeért a megfelelő jutalmat elnyerni: nem áll ellentétben az ügyvéd fentebb kifejtett köteletségével. Szeme előtt kell lebegnie, hogy a díjak megállapítását és fizetését a legnagyobb tapintattal és illemmel szabad csak tárgyalni.

Tekintettel mindezekre és arra, hogy a kamara fegyelmi határozatai mindig igyekeztek a felmerülő nehézségeket elsimítani: nincs helye semmi újításnak és ezen inveterált szokás megváltoztatásának és elegendő eme gyakorlatot praecise meghatározni, hogy érvényük biztosíttassék.

A Magyar Jogászegylet alapítójának és volt tiszteletbeli elnökének Csemegi Károlynak emlékeztétét október hó 29-én (vasárnap) d. e. 11 órakor a budapesti ügyvédi kamara nagytermében (V., Szemere-utca 10.) diszüléssel ünnepli meg, melyen dr. Tarnai János, a kir. Curiahoz beosztott kir. táblai bíró mond emlékbeszédet és mely egyúttal az elhunyt arczképének felavatásul szolgál. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csemegi Károly emlékezete. A Magyar Jogászegylet diszülése. — Külföldi jogirodalom. F—s. — *Törvénykezési Szemle:* Még egy szó a gyámhatóságok rendezéséhez. Dr. Hattyuffy Dezső fehérmegyei árvaszéki elnöktől. — Hivatalból figyelembe veendő pergátló ok és perújítás. Dr. Boros Mór budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Csemegi Károly emlékezete.

— A Magyar Jogászegylet diszülése. —

Vavrik Béla elnök: Ez év márczius hó 18-án hunyta örök álmra szemeit a Magyar Jogászegylet megalapítója és örökös tiszteletbeli elnöke Csemegi Károly. Másnap az egylet választmánya a végből, hogy részvétének nyilvánítása iránt tanácskozzék, összejövetén, egyebek közt elhatározta, hogy a megboldogultnak emlékét megünnepli; ezen határozat végrehajtásul a május 11-iki választmányi ülésen az elhunyt feletti emlékbeszéd megtartására dr. Tarnay János, a kir. Curiahoz beosztott kir. ítélő táblai bíró, az egylet könyvtárnoka, — arczképének még életében elhatározott megfestésére pedig id. Vastagh György festőművésznünk kéretett fel, kik mindketten szíves előzékenységgel nyilvánítták készségüket a kérelem teljesítésére.

Ez előzménye annak t. diszülés, hogy ma a hála és kegyelet megnyilatkozásának ünnepével nyitja meg a Magyar Jogászegylet munkásságának új időszakát, hogy emlékébe felidézve annak a férfiúnak halhatatlan érdemeit, ki egyletünknek nemcsak megalapítója, hanem közel két évtizeden át vezérlő szelleme is volt, a magyar tudományos élet ezen fenkölt alakjának, közéletünk ezen lelkes bajnokának, szent kötelességet teljesítve, holta után is meghozza hálás elismerésének és hódolatának jól kiérdemelt adóját.

Mert bár a gondviselés keze kiragadta őt körünkből, de a halál sem képes szétválni azt a kapcsolatot, mely a szellemi élet munkáit egymáshoz fűzi.

Az eszmék világában elhull, mielőtt még létet is alig nyert minden ami silány, és ami csak a pillanat érdekeit szolgálja; de fenmarad, és az idő által csak értékében nyer ami az igazság és bölcsesség fáján terem, — a valódi becses. Ficta cito in naturam suam recidunt, quibus veritas subest, quæque ex solido enascuntur, tempore ipso in majus maliusque procedunt — mondja szépen a stoicus bölcsészek fejedelme.

Mi mindnyájan, minden nép, minden társadalom élvezzük a szellemi munka folytonossági törvényének üdvös hatását.

Évszázadok, sőt évezredek gondolatmunkája egyesül abban a szellemi légkörben, amelyben ma mozgunk. Nyelvünk, tudományunk, művészetünk, irodalmunk, társadalmi, és állami intézményeink, sőt az anyagi világ megszámlálhatatlan alkotásai is, nem kis részben letűnt idők gyümölcsöző munkájának eredményei, melyek újabb és újabb tenyészetnek termékenyítő csiréit rejtik méhökben;

és valamely korszak mulasztásai is nem annyira magukon a kortársakon, mint inkább az utódokon boszulják meg magukat, éppen mert a szellemi élet végtelen folyamában a mult eleveníti meg a jelent.

Ime t. diszülés, ebben rejlik az a benső, az a láthatatlan és mégis soha el nem pusztítható kapocs, mely egyletünket

és nemcsak a kortársakat, hanem a nyomunkba lépő utódokat is, annak a férfiúnak szellemi életével összefűz, akinek ma emlékét ünnepeljük.

Az ő munkásságának gyümölcsei, az ő nagy elméjének kincsei nem mulandó becsüek, azok mint gazdag szellemi örökség, ivadékok gyarapító munkáját hivatvák megtermékenyíteni.

Mert az a babérkoszoru, melyet ma hálánk emlékének nyújt, hogy egy nagy jogtudós szavaival éljek, neki sem hull magától ölébe, annak betéte egy egész emberélet verejtékes aknamunkája volt.

A mai ünnep tehát nemcsak arról tesz tanubizonyságot, hogy a Magyar Jogászegylet hódolattal hajol meg elhunyt vezérének érdemei előtt, hanem arról is, hogy közösségben érzi magát az ő erényeivel;

hogy közösségben érzi magát azzal a gondolkozással, mely a tudományt, mint az államok haladásának egyik leg-erősebb tényezőjét tekintette;

azzal a szellemmel, mely ernyedetlen kitartással kutatta és szolgálta az igazságot;

mely férfias bátorsággal küzdött a jog szolgálatában és harczolt a hagyományos előítéletek ellen;

mely mindig tisztelettel hajolt meg a törvény előtt;

mely lelkesedett és lelkesített a polgári és politikai szabadságon nyugvó haladás eszméiért;

mindez kísérve minden áldozatra kész kötelességérzettől és áthatva lángoló honszeretet melegétől.

A mi tudományunk, mondá egyik remek záróbeszédében a megdicsőült, nem anyag, hanem eszme. Ám ebben az eszmében nagy erkölcsi erő rejlik; az az erkölcsi erő, mely százados előítéleteket irt ki; mely korhadt, elavult intézményeket új életerősökkel vált fel;

mely a nemzeti akarat érvényesülésének, a haladásnak és tökéletesbülésnek akadályait eltávolítja; és a társadalom békés fejlődésének előfeltételeit biztosítja. Ennek a tudománynak volt a megboldogult nagy-mestere; ennek ápolása, terjesztése, tökéletesbitése volt életének feladata; ezért hozta létre a Magyar Jogászegyletet is.

A legnagyobb magyarnak egy szép mondásával zárom szavaimat, mely leginkább illik Csemegi Károly emlékéhez:

«Ne kételkedjünk, a lelki erő és ész végre bizonyára minden testi erőlködésen diadalmaskodik.»

Tarnai János: Tisztelt Jogászegylet!

Egy hires angol építész az általa emelt székesegyházban vane eltemetve. Sirkövére ez van írva: «Ha emlékét keresed, nézz körül.»

Ily szavakkal kezdeném én is, midőn boldogult elnökünkről készülök szólani önök előtt.

Nézzenek végig társaságunk történetén, gondoljanak vissza alakulásának, küzdelmeinek, sikereinek történetére és Csemegi Károlynak oly képe fog önök előtt állani, amilyent nem az én szavam, de egy művész tolla sem alakíthatna.

Azonban, ha jól értettem szándékukat, nem ez volt az önök megbízásának célja.

Önök elsősorban hódolatukat kívánták tolmácsoltatni egykori vezérünk emlékezete előtt; azután azt akarták, hogy Csemegi első méltatása e körből induljon ki, még mielőtt a

tudományos mérlegelés történeti távoból, a Csemegi alakjának megfelelő perspectivából, méltóan jelöli meg azt a helyet, amelyet ő szellemi életünk egy fontos ágában elfoglal.

De Csemegi Károlyról még ilyen futólagos rajzot sem lehet készíteni az ország viszonyaira való folytonos vonatkozás nélkül. Az ilyen szabásu emberek jellemzését nem meritheti ki egyes alkotásaiknak magukban való leírása. Minden alakításuk életük systemájának egy mozzanata, az pedig az országrend igényei szerint alakul. Csemegi működése is ilyen volt. Közel ötven éves tevékenysége a leg-szorosabb kapcsolatban áll összes jogi művelődésünkkel.

Az a félszázad, amelyről itt szó van, történetünk leg-jelentősebb korszakaihoz tartozik. Átalakult az ország és Csemegi egyénisége is nagy változásokon ment keresztül. A fiatal Magyarország lelkesedése, mely a nemzeti függetlenség eszményéből indult ki, ötven év alatt fokozatosan elvesztette indulati jellegét és a magyar cultura szeretetével enyhült. Ami eleinte a fegyver feladatának látszott és az is volt, utóbb — hiszen a tudás is függetlenség! — csendes munkával nyert megvalósulást. Törekvéseink e módosulásával megváltozott azután működésünk módszere is. A dithyrambus elavult, az elmélkedés lépett helyébe. Így történt, hogy Csemegi, ki közpályája elején azoknak sorában állott, kik karddal küzdöttek a jogért, élete derekán a jognak buvár-latába merült és mesteri formulatora lett azon eszméknek, amelyek egykoron szívét hevítették.

Eszméket lehet győzelemre vinni fegyverrel is, de uralmukat biztosítani csak törvényekkel lehet. A kettő egyenrangú tényezője az államalapításnak és az államfentartásnak. Jól megértette ezt a hagyományos magyar gondolkodás, midőn a törvény emberét fegyveresen helyezte oda a nemzeti nagy tisztelet alakjai, a hadviselők mellé.

A törvényalkotásnak nemes és nehéz munkája meg is érdemli e tiszteletet. A tehetségek ritka egyesülése kell hozzá. A törvényt az emberek lelkéből kell írni, mert különben önkényes parancs; de saját lelkét is öntse bele a törvényhozó, mert különben kételkednek őszinteségében és nem lesz hitele. Philosophusnak is művésznak is kell lennie. Az elme és a szív összhangja teszi a jó törvényhozót; azért olyan ritkaság.

E mellett a mai kor törvényhozójának más, hogy úgy mondjam, technikus tehetségekkel is kell birnia. Könnyű dolog, a nagy elveket zászlóra írni és lapidaris szavakban kifejezni; de annál nehezebb a mai társadalmi és gazdasági élet sokfelé ágazó medreiben érvényre juttatni őket. Korunk törvényhozója nem érheti be Táblás Törvényekkel; a nagy jogterületek részletes feldolgozását, az apróságig rendszeres munkát — kodexet várnak tőle.

De századunk ama tizedében, amelybe Csemegi ifjúsága esett, éppen ama lapidaris törvényhozás jutott érvényre Magyarországon. A magyar hagyományokkal kevésbé egyező e rendszer reactio volt, reactio ama szellem ellen, mely fékezni akarta a reformtörekvéseket és többek között csak az imént buktatta meg az 1843-iki büntető-javaslatokat.

Igy történt, hogy az 1848-iki országgyűlés, sok örökös alkotás mellett, néhány írott malasztot is iktatott törvénytárunkba. Mintha az ősiségnek elvben való eltörlése az intézménynek tényleges megszüntetését jelentette volna! De a kor varázsígéknek tartotta e platonikus kijelentéseket s az új elveken alapuló polgári törvénykönyvet már a jövő ülés-szakra oly bizalommal várták, hogy addig a folyamatban levő pereket is felfüggeszteni rendelték.

Tudjuk az események további folyását. A magyar országgyűlésnek alkalma sem volt, a maga elé tűzött nagy feladattal megpróbálkozni. Az illúsiók, Csemegi illúsiói is, szét-foszlottak és más tényezők vállalkoztak az ország jogrendjének megújítására. Csemegi nem akarhatott részt venni e műveltségben; közpályája tehát egyelőre véget ért.

Igy lett Csemegiből ügyvéd.

Alkotmányos államokban a bukott politikus számára, ha jogász, alig marad tér, melyet önérzettel elfoglalhat, mint az ügyvédség. Hivatalt csak azok adhatnak neki, akik ellen küzdött, de az ügyvédséghez nem kell kegy vagy kormány-jogosítvány. Többet mondok: ilyen bukott politikus, ha eszméiben bizik és azoknak érvényesítéséről le nem mond, már ezért sem lehet más, mint ügyvéd. Minden közhivatal lehetlenné teszi vagy legalább nehezíti neki az *activ* politikai tevékenységet. Politikai függetlenséget csak az ügyvédség biztosít neki, aminthogy pl. Franciaországban a *barreau* a zátonyra jutott államférfiaknak rendes menedékhelye.

És az alkotmányos állam adózzék hálával e nobilis testületnek, mely nem engedi meg, hogy a hazafias érzületből támasztott viharok hajótöröttjei elkárhozzanak, miként a politikai szenvedély gyakran szeretné; hanem oltalmat nyújtván nekik, épségben tartja erőiket, mert sohasem tudhatni, hogy az államélet ki nem számítható fordulatai között, mikor lesz ismét szükség reájuk.

Csemegi természetesen nem ily alkotmányos feltételek között lépett az ügyvédi pályára. Az absolut törvényhozás körülbelül az engedélyes ipar szempontjából szervezte az ügyvédséget, mert veszedelmes mesterségnek tekintette, melyet a hatóságok szigorú ellenőrzése alá kell helyezni. Ez a felfogás szülte az 1852-iki ügyvédtörvényt és csak ily óvó intézkedések mellett véltek ügyvédi jogosítványt adhatni olyanoknak is, a kiket *refractariusoknak* tartottak. Nehéz lehetett magyar ügyvédnek e rendszerbe belehelyezkedni, mely minden ízében magyartalan volt. A magyar felfogás — teljes összhangban a nyugati államok eszméivel — az ügyvédséget szabadnak akarja, perhorreszkál minden gyámkodást, minden *numerus clausus*t. Akik ebben kételkednek, olvassák el veterán tagtársunknak, Tóth Lőrincznek, éppen 1848-ban írt dolgozatát és látni fogják, miként értették az ügyvédi hivatást a 40-es évek reformerei.

Az akkori kormányzat Csemegit a gyanusok közé sorozta és apró rendszabályozásokkal iparkodott őt ártalmatlanná tenni. Nem részesitem e gyatraságokat abban a tiszteletben, hogy e helyen részletezzem őket. Csak annyit jegyzek meg, hogy czéltalanok is voltak, mert Csemeginek, bármiként vélekedett is az új törvények alkotmányos értékéről, eszé-ágában sem volt azok ellenére használni ügyvédi jogosítványát. Tudta, hogy nincs szükség egyenes ellenszegülésre. Az ügyvédségnek loyális gyakorlata hatalmas fegyver a közjogi jogtalansággal szemben is és a törvényesség hangoztatása a legitimitás eszméjének szolgál még akkor is, ha idegen törvény részrehajlatlan alkalmazását követeli. Ez is *passiv resistentia*.

Mikor az ausztriai kormányzat megszűnt meztelen kényuralom lenni és nem akart többé alkalmi törvényekkel gazdálkodni, behozta nálunk is a rendszeres törvénykönyveket. Ekkor jutott Csemegi először abba a helyzetbe, hogy oly fegyvert forgasson, amilyennek készítésében utóbb mester lett. Korosabb hallgatóság emlékezhethet még, milyen híre volt az egész országban Csemegi működésének; de ha nem is láttuk mint ügyvédet működni, ismervén az embert és későbbi tevékenységét, könnyen rekonstruálhatjuk módszerét.

Uralkodó gondolata az volt, hogy a jogot tudományosan kell kezelni. A törvény rendelkezését a forrását tevő jogi elvből kell értelmezni és így kell alkalmazni az esetre. A jogász gondossága, a *voluntas jus tribuendi* azt kívánja, hogy a bíró ne bizza magát kizárólag a saját *judiciumára*, hanem kutassa fel más gondolkodók véleményét is és joggyanánt azt szolgáltatassa, ami e kombinált elmélkedés eredménye.

A justitiának ilyen kezelésében fényes szerepe van az ügyvédnek. A pervitelnek nemcsak a per eredményére, hanem

az ítélkezés minőségére is nagy a befolyása. Ahol az ügyvéd illetén működését hasznosnak ismerik, ott ez a kölcsönhatás önként előáll. De kikényszerítheti az ügyvéd ott is, ahol kevesebb jóakarattal fogadják; csakhogy ez már az ügyvéd egyéniségének a dolga.

A régi osztrák rendszer, melynek közegeivel Csemegi most érintkezésbe lépett, nem kedvezett e felfogásnak. Szerinte jogot tanulni annyi volt, mint az államszolgálatra előkészülni; jogot tudni annyi, mint a törvényeket úgy birni, hogy az eset felmerültekor kéznél legyen a paragraphus. A jogi oktatás e színvonalának felelt meg a törvénykezés. A szöveget alkalmazták gépiesen, mélyebb értelmezés nélkül; az önálló gondolkodás, kivált az alsó fokon, majdnem teljesen hiányzott.

Nehéz helyzete volt ily körülmények között az olyan hajlamu ügyvédnek, amilyen Csemegi volt; de tudta, hogy az általa képviselt irány kivívja az elismerést, ha arra való ember áll helyet érette. Saját magasabb kiképzésén kezdte tehát, a legjobb irodalommal vevén magát körül, azzal, amelyet a rendszer perhorreszkált.

Ami már akkor kedvencz tárgyát, a büntetőjogot illeti, először a francziáktól tanulta, mi a hermeneutika és mivé fejlesztheti az a törvényt. A francziák azt tartják, hogy aki a Code pénal-t ismeri, még nem tud franczia büntetőjogot, mert annak javarésze ma már a Bulletinekben, az élő bírói gyakorlatban van letéve. Ez akkoriban élte fénykorát. Nagy feladata az volt, hogy a törvénynek az újabb társadalom gondolkodásával már nem egyező, kegyetlen rendelkezéseit összhangba hozza a kor érzületével. Elsőrangú jogászok fáradoztak ezen, nemcsak a bírói székben, hanem az irodalomban is. Magukkal ragadták a törvényhozást, mely rövid hét év alatt (1848-tól 1855-ig) megszorította a halálbüntetést, megszüntette a pellengért, az általános szavazatjoghoz alkalmazta az esküdszék szervezetét, megszüntette a polgári halált és nevezetesen javította az eljárásnak előkészítő részét. E mozgalmak idősorában ismerkedett meg Csemegi közelebbről a francziákkal. Tőlük tanulta: mikép kell a törvény fogalmait a tudomány újabb eredményeihez képest kezelni; mikép kell a jogrend egészéből magyarázni a törvény ratióját, azt, amit a törvényhozó sokszor nem vagy nem világosan fejez ki, talán mert maga is inkább csak sejti; mikép kell elbánni a kifejezetten nem provideált esettel, amely előtt meghátrálni nem szabad, mert megoldása kötelesség. Ezt a nagy mesterseget tanulta Csemegi a francziáktól.

Mindnyájan tudjuk, mily szeretettel foglalkozott Csemegi az olasz büntetőjoggal. Aki az összehasonlító jogtudomány-nak oly barátja volt, mint ő, vizsgálódásai számára nem találhatott vonzóbb területet, mint az akkori Olaszországot. Egymás mellett voltak ott érvényben a legkülönbözőbb rendszerek s ezek hiven fejezték ki az illető államban uralkodó politikai elvet. Ott volt az anyagi részében franczia alapokra helyezett, de eljárási részében tiszta középkori pápai jog; a hóditó francziák kodexeit utánzó szardíniai és nápolyi törvények; ott volt az ausztriai törvény, az általános politikai ellenszenv tárgya; de ott volt a büntető-törvényhozásnak és egyuttal a művelt olasz szellemnek virága, a toscanai kodex is. A kitűnő tudósok egy fényes sorozata magyarázta ezt a változatos jogrendet és Csemegi nagy bámulója volt szabad szellemüknek és vonzó előadásuknak. Mindig szívesen olvasta az olaszokat, kezdve Beccarián, kinek művét a legcsodálatosabb könyvek egyikének tartotta, mert jól tolmácsolta korabölcsészetének, az Encyclopædiának, büntetőjogi eredményeit. Carmignaninak klasszikus tételeit feltaláljuk büntetőtörvényünk indokolásában és az újabb idők legnevezetesebb olasz kriminalistája, Carrara Ferencz, Csemegi által lett nálunk ismeretes, sőt népszerű.

Hogy mily hatással volt Csemegire a német iskola, azt bővebben taglalni talán nem szükséges. Aki kodexünk rend-

szerét megfigyeli és indokolását olvassa, könnyen felismerheti Csemegi élénk érzékét a német jogtudomány mélysége, a német szövegezés szabatosága iránt. Hisz a meghatározások szabatosága éppen a büntetőjogban fontos és Csemegi tudta, hogy itt az «elasticitas»-nak rendesen a vádlott adja meg az árát és hogy a tag szövegezés többnyire a politikai szabadság rovására megy.

Igy volt Csemegi elkészülve, mikor az önrendelkezését visszanyert Magyarországnak codicatorokra lett szüksége. Csemeginek a büntetőjog jutott. Fényes előzményhez fűzhetette munkáját: a 43-iki javaslatához, mely a magyar reformmozgalomnak egyik legszebb eredménye volt. Hogy a jogpolitikai szellemet, mely e munkálatban nyilvánult, át kell vinni az új magyar törvényhozásba, az reá nézve nem lehetett kétséges; csak az volt a kérdés, miképen állítsa elő a kapcsolatot a kettő között.

Csemegi arról volt meggyőződve, hogy ha hosszú életü büntetőtörvényt óhajtunk adni az országnak, nem activálhatjuk a 43-iki dolgot. Az eljárási részről egyáltalában nem lehetett szó, már csak a jury miatt sem; mert ha hajlandó is lett volna az ország az esküdszéket elfogadni, amire akkor — a forradalom közelebbi emlékei miatt — hajlandó nem volt: még akkor is mellőzni kellett volna annak azt a sajátos konceptióju rendi alakját, melyet a 43-iki javaslat szerkesztett és mely nem felelt meg sem az időközben kivivott jogegyenlőség eszméjének, sem a modern jury fogalmának; a 44-iki javaslatnak pedig, mint ezt Fayer tanár ur közléseiből tudjuk, nem is volt részletesen kidolgozott juryterve.

A 43-iki javaslat anyagi részének mellőzését könnyen érthetővé teszik a következő szempontok:

A kodifikáció, különösen a német, időközben óriási haladásokat tett. Csak az 1851-iki porosz törvényre kell gondolnunk és jogosultnak fogjuk találni Csemegi azon törekvését, hogy ezt a haladást hasznosítsa. Azután ott vannak a 43-iki javaslatnak több alapvető részei, melyeket, mint radikálisokat, éppen a reform keresztülvitelének könnyítése végett nem tehetett magáévá. A javaslat a kettős felosztást követte; a hagyományos magyar felfogás, melyet az osztrák törvény uralma csak erősített, a hármas felosztást pártolta. De ott volt a halálbüntetés kérdése is. A 43-iki javaslat mellőzte a halálbüntetést. Kodexünk tárgyalásaiból tudjuk, hogy Csemegi szintén abolitionista volt, de — teljes összhangban az országos véleménnyel — az idő szerint e büntetésnemet még nem tartotta nélkülözhetőnek. Közvetítő állapotot akart tehát teremteni, vagyis egyelőre lényegesen megszorítani e büntetésnemet, a gyakorlatra bizván az abolitionista elv győzelmének előkészítését. Csak mostanában olvastuk, hogy a Curia öt év óta nem hozott halálos ítéletet. Nem fényes bizonyíték-e ez Csemegi törvényhozói előrelátása mellett?

Csemegi munkálata 1878-ban keresztülment a törvényhozáson. A büntető jogtudomány klasszikus iskolájának egy kiváló termékét nyertük benne. Technikája korszakot jelent a magyar törvényhozás terén. Egészséges eclecticismusa megalkudott a viszonyokkal, de lényeges dolgokban nem engedett az elvekből. A kriminalisztikai gondolatot mindig helyesen adja vissza és meghatározásai átmentek a köztudatba. Közel husz év óta használjuk, de — talán az ön-
biráskodás vitás esetét kivéve — nem emlékszem oly panaszra, hogy a közérzet szerint nem bűnös cselekmény kriminalizálására kényszerítené a bírót. Akik ezzel nem érik be, azok nézzenek más országokba, lássák, hogy mire kényszerül néha a bírói lelkiismeret, kivált a politikai delictumok terén, és azután kérdezzék még, hogy mi ennek a kodexnek az érdeme!

A törvény 1880-ban életbe lépett. Maga Csemegi vette kezébe a reform gyakorlati megvalósítását; tanácselnök lett a Curia. Nehéz munkát vállalt magára és ha csupán hajla-

mait kérdi és temperamentumától kér tanácsot, talán nem is szállott volna szembe a súlyos feladattal.

Engedjék el, hogy a magyar büntető jogtudománynak husz év előtti állapotát ma emlékeztükbe idézzem; nem cselekednénk Csemegi szelleme szerint, ha azt néznők, hogy mi voltunk és nem azt, hogy mennyi még a tennivalónk. De egyről nem szabad megfeledkeznünk sem ma, sem máskor: hogy csak a kodex életbe lépte óta, nagyrészt Csemegitől nevelve, nőtt fel egy tanultabb nemzedék, mely fel tudja kutatni a szöveg értelmét, tudományosan alkalmazza és szakirodalmat teremtett. És ne feledjük azt sem, hogy azokat, akik ma elismerést vívtak ki maguknak a büntetőjog terén — nem kell őket megneveznem, mert egytől-egyig e kört diszesítik — majdnem kivétel nélkül Csemegi avatta fel tudományunk munkásaivá.

Csemegi mint bíró is ritka elme volt; jogászi érzéke néha az intuitióig fokozódott. Mester volt a kérdés ugró pontjának feltalálásában, többnyire rögtön reá tudott mutatni és oda irányozta az eszmecserét. Nem került, hanem felkutatatta a controversiát s ezzel biztosította az ügynek minden oldalu megvitatását. A legkevesebb per fordul meg egy jogi vagy ténykérdésen. Csemegi gondosan kinyomozta mind-egyikét s így döntései a tárgy egy részét sem hagyták megoldatlanul. Bírói pályája elején az ő analitikus elméje még küzdött a bírónak tulnyomóan synthetikus feladatával; utóbb ezt a nehézséget is legyőzte s egyes fogalmazványokban mintaképeit bírjuk a szigorú levezetésnek.

És Csemegi nem érte be az anyagi jogszolgáltatás reformjával, hanem egyidejűleg a perjogi gyakorlat átalakítását is célul tűzte ki magának.

E tekintetben már 1872-ben történt némi kezdeményezés, de Csemegi érezte, hogy ezzel nem érhetjük be addig sem, míg a büntető perrendtartásnak, akkor közelnek képzelt megalkotása bekövetkezik. Az eljárás kérdéseiben Csemegit erős politikai hajlamai is lendítették. A Curia — többnyire az ő kezdeményezésére — egy egész sorozat döntvényben emelte gyakorlati hatályra a mai perjog főbb elveit, kivált azokat, amelyek a személyes szabadságot érintették s ezek között nagy nyomatékka a védelem jogait. A magyar alkotmányos érzület nyert kifejezést e döntésekben. Csemegi valósággal előkészítette az elméket arra a nagy reformra, melynek ma küszöbén állunk. Új törvényünknek a vizsgálati fogságra, a védekezés szabadságára és a védő közjogi állására vonatkozó szabványai csak a Curia döntvényjogának formulázásai.

A 80-as évek elején fogott Csemegi életének utolsó nagy munkájába: a bünvádi eljárás tervezetbe. Tudvalevőleg két javaslatot is készített, melyek közül az utóbbi már alku volt a kormány gyakorlati követelményeivel. De nem sokat engedett elveiből, amelyeket az első munkálatban egész merevségükben állított fel. E téren nehéz volt vele alkudni, mert politikai érzülete egy hajszálnyit sem tágitott attól, a mit ő alkotmányos garantiának tartott. Az emlékeztetés viták, amelyeket e dolgozatok felidéztek, valóban mindig csak az volt a kérdés, hogy ezek csakugyan garantiák-e és hogy nem okoznák-e más biztosítékok elvesztését. De bármiként gondolkozunk is e fontos kérdéssről, annyi bizonyos, hogy a maga álláspontjából a tervezet és indokolása egységesen concipiált, következetesen alakított és a szerző régi erejével fogalmazott oly mű volt, mely mint tudományos dolgozat figyelmet érdemelt, mint törvényhozási anyag pedig megbecsülhetetlen volt. Merev magatartását különben a viszonyaiban és egyéniségében előállott változások is megmagyarázzák. A 70-es években, mikor az anyagi törvény készült, Csemegi, mint képviselő és mint államtitkár, közepében állott a napi politika mozgalmainak; akkoriban a nézetekkel és a pártokkal való alkudozás ugyszólván mindennapi ügyköréhez tartozott. Ellenben az eljárási törvény tervezése idején távol állott attól a világtól, mely compromissumokkal van telítve, sőt

bírói foglalkozásának természete éppen ellenkezője volt a megalkuvásnak. Ez szülte hajthatatlanságát. De ha így kevésbé alkalmassá lett is a politikai currentiákra, annál erősebbnek bizonyult tudományos jelleme és nézeteinek megállapodottsága.

Nagyszabású jogtudományi működése Csemegit természetesen közel kapcsolatba hozta az irodalommal. Egyrészt azért, hogy bőven merített e forrásból; másrészt az által, hogy törvényhozói, néha bírói tevékenysége számára is, az irodalomban keresett támogatást. Ő maga praktikus volt, nem művelhette tehát hivatásszerűen az irodalmat, mely az egész embert leköti. «Rendszeres» munkát nem hagyott reánk, kisebb dolgozatait pedig nem méltathatom. Közjogi értekezésein («A jogvesztés elmélete» címűn) kezdte irodalmi pályáját és közjogi értekezéssel végezte («A holtkez joga» cíművel), melyet az önök felolvasó ülése számára írt. A rendszeres könyvhöz legközelebb áll még a kodexnek nagy terjedelmű Indokolása, mely azonban közvetlenül törvényhozási céloknak szolgálván, már módszerénél fogva sem igen sorozható a hagyományos értelemben vett «tudós» alkotások közé.

Mindamellett nincs irodalmunkban munka, mely a büntetőjogi ismeretek terjesztéséhez oly mértékben hozzájárult volna, mint ez az alkalmi dolgozat. A kodex által fellendült büntetőjogi irodalom eleinte kivétel nélkül ebből indult ki, sőt még a tervezet kritikája is nagyrészt ebből táplálkozott. Ez volt tájékoztatója a gyakorlatnak is és a törvény alkalmazásának első idejében bíránk csaknem úgy hivatkoztak reá, mint magára a törvényre. Tudományos foglalkozásunk ma már némileg meghaladták; de haladásunkat is nagyrészt annak köszönjük, hogy Csemegi bőséges ismeretekkel látott el bennünket, midőn egy élet olvasmányát közölte velünk e munkában.

Még más szempontból is felette érdekes reánk nézve az Indokolás. Nem ismerek hasonló természetű munkát, mely a törvény szerkesztőjének saját tudományos alakulását ilyen módon elénk tárja, oly nyílt betekintést engedne alkotásának műhelyébe. Benne találjuk Csemegi tudományos készletét, összehasonlító tanulmányainak eredményét, a hazai előzmények taglalását, sőt egyes kérdések monographiáját is. Méltán helyezi tehát a közvélemény elsőrendű irodalmi termékeink közé.

Ha minden jel nem csal, még soká fogunk meríteni e forrásból és így Csemegi hatása, kivált a fejlődő jogásznemzedékekre, még sokáig nagy lesz. Ifjaink tudományos erkölcsre haszonnal fog járni e komoly mű olvasása még akkor is, ha a haladó törvényhozás idővel megfosztaná aktuális jellegétől. És ebben van Csemegi érdemeinek egyik legmaradandóbb része. Amint önzetlen tanítással és barátságos személyes érintkezéssel már életében iskolát tudott alakítani, úgy megtudta teremteni a kora és a következő generációk közötti eszmei kapcsolatot is.

Állandó becsü Csemeginek azon iparkodása, hogy Magyarország törekvései nemzetközi elismerésre jussanak. E humanisticus hajlam még abból az időből élt benne, mikor nem a nemzeti elkülönülés, hanem a politikai határoknak az eszmék által való áthidalása volt a legjobb emberek iparkodása. Az ellenkező, sivár érzületek el fognak tűnni és talán megérjük, hogy a mai ifjuság vissza tér azon eszmékhez, a melyeket egy időre lehet elnyomni vagy elhomályosítani, de amelyeknek állandó érvényében és végleges győzedelmében Csemegi nem kételkedett.

Ifjaink akkor Csemegi Károlynál fogják felvehetni az eszmék fonalát. Mint magyar embereknek, megelégedésükre fog szolgálni, hogy egy magyar jogász nevét csatolhatják munkájukhoz; de Csemeginek is egy benső ohaja fog ilykép megvalósulni: a «non omnis moriar»-nak sokszor hangoztatott, büszke reménye.

Igy áll előttünk Csemegi Károly alakja. Hatalmas ész, mely szerencsésen megtalálta munkájának legalkalmasabb területét; humanus érzület, mely romlatlan tudott maradni, nemcsak a keservek, hanem — ami több — a sikerek közepette is; ideális elme, mely megvetette a sarat, nem kereste a taposott utakat és a munkáért szerette a munkát. Büszkék lehetünk reá, hogy a sors kegyelme egy magyar jogászban és kortársunkban egyesítette ajándékait. Ne legyünk hűtlenek szelleméhez! Ami Csemegiben porlandó volt, azt eltemettük; ami benne gyarlóság volt, azt elfeledjük. De élő hagyományképpen örököljük tőle azt, ami munkájának maradandó része, jellemének valója volt: e föld szeretetét, a tudomány cultusát és azt a törekvést, melynek életét szentelé: hogy a jog uralkodjék Magyarországon! (*Hosszan tartó éljenzés és taps.*)

Vavrik Béla elnök: T. diszülés! A mai diszülésen a Magyar Jogászegylet örökös tiszteletbeli elnökének két férfit két képmását állította elének. Az egyiket a tudós, a másikat a művész. A tudós a toll és nyelvnek, a művész az ecsetnek ékesszólásával — mindkettő megragadó élethűséggel. A t. előadó ur elének állította a Magyar Jogászegylet volt vezérének belső lelki életét, miként működött, miként hatott és alkotott, mint tudós, mint törvényhozó és mint bíró és ügy elének, valamint az utókor elé állította képét megmutatva, hogy miként kell élni a hazáért. A művész, mintegy kiegészítésül ezen belső képnek, a megboldogultnak külalakját a vásznon örököltette és elevenítette meg, nem holt vonásokban, hanem mintegy átértve, sőt átérzve annak egész belső lényét, ami annál elismerésre méltóbb, minthogy a művész munkájánál nem részesült az élet közvetlenségének előnyében.

Ugy a t. előadó ur, mint a t. művész ur fogadják a Magyar Jogászegylet nevében hálás köszönetünket. (*Éljenzés.*)

Mielőtt a mai diszülést bezárnók, van szerencsém bejelenteni, hogy úgy a kolozsvári kir. ítélő tábla elnökétől, annak a táblának nevében, valamint a pozsonyi kir. jogakadémiától is üdvözlő irat érkezett be a diszülésre.

Most pedig azzal az óhajással zárom be e diszülést, hogy elhunyt örökös tiszteletbeli elnökünknek az igazságért küzdő, a haladásért lelkesülő szelleme hassa át állandóan a Magyar Jogászegylet működését, hogy nemes feladatának betöltésénél mindvégig hű maradjon alapítójának nevéhez, emlékéhez, hogy az ő örökös tiszteletbeli elnöksége szellemében éljen a Magyar Jogászegyletnek végső idejéig. (*Éljenzés.*)

Külföldi jogirodalom.

«Az osztrák jog alapvonalai»¹ cím alatt egy gyűjteményes vállalat indult meg, mely az egész tételes jogrendszer minden ágát olyképp öleli fel, hogy minden speciáljog és minden rendszerileg különvált joganyag külön füzetben, külön szerző tollából nyer kifejtést: Célja: «in knappem Rahmen... eine erschöpfende wissenschaftliche Bearbeitung der einzelnen Rechtsdisciplinen... zu geben» szoros keretek közt kimerítő feldolgozást nyújtani azok részére, kiknek csak átlapozásra van szükségük. (*«Nachschlagewerk»*).

Amint a tervezetből látszik, a szerkesztők az egyes ágakat oly szakírókra bízták, kiknek a könyvpiacra az illető szakot feldolgozó könyveik már ismeretesek, úgy hogy nem igen lesz más dolguk, mint önmaguk kivonatolása.

Erre vall az eddig megjelent négy füzet is, mely a 100 ivre előirányzott, kötetek és osztályokba osztott encyclopädia egymástól távolos részeiből kerül ki, az lévén a szerkesztők

elve, hogy az előbb elkészülő részeket előbb adják ki, tekintet nélkül a mű egészében majdan elfoglalandó helyükre.

Megjelent eddig: *Schuster v. Bonnot*: kötelmi jog,² *Mataja*: iparjog és munkásbiztosítás,³ *Grünhut*: váltójog,³ *Lammasch*: büntetőjog.⁴

Grünhut nem nyújt semmi újat; mindenütt a kézikönyvében (Wechselrecht I—II. k. Binding-féle Systematische Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft II. Abth. 2. sz.) elfoglalt álláspontján marad, de igen sikerülten szorítja dióhéjba a controvers kérdésekben bővelkedő anyagot s bár 24 lapon adja az egész váltójogot, annak minden problémáját megüti és átnézetes képét adja. Vitákba bocsátkozni természetesen nincs ideje.

Lammasch, a dogmatikus elemében van, midőn feladata egyenest arra utalja, hogy szigorú, ellenmondást nem tűrő definitiókban adagolja fel az egész büntetőjog anyagát.

Elveihez szintén mindenben hű marad.

Az ő szemében a sértettnek szolgáltatandó elégtétel még mindig egyik végcélja a büntetés foganatosításának — a generalis praeventio céljain felül; a büntetéssel való fenyegetést és magát a büntetés foganatosítását naiv módon külön szempontokkal indokolja, mintha létezhetnék a büntetéssel való fenyegetés, anélkül, hogy a jog egy esetben is beváltaná fenyegetését.

Különben mindenütt szigorúan a tételes joghoz ragaszkodik s az előadottól eltérő véleményeket legfeljebb az ellenézet képviselőjének megnevezésével üti meg; vitába bocsátkozni neki sincs ideje.

A szerkesztők részéről kitűzött feladatot *Lammasch* elismerésre méltó módon tölti be, mert a §-ok szaggatottsága helyett csaknem hasonló rövidséggel és dogmatikus szabotossággal könnyen kezelhető átnézetét adja az osztrák tételes büntetőjognak. F—s.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egy szó a gyámhatóságok rendezéséhez.

A gyámhatóságok rendezésének kérdése oly fontos, hogy annak minél részletesebb megvitatásával nem csinálunk felesleges dolgot, sőt minél több oldalról lesz megvilágítva e kérdés, annál inkább megállapítható az, hogy a rendezés miként történjék.

Dr. Mérő Samu által e lapok 41. számában közzétett közlemény kétségtől sok érdekes dolgot tartalmaz, azonban még sem győzött meg arról, hogy a gyámhatóságok rendezésére vonatkozó nézeteit magamévá tegyem. Közleménye tulajdonképpen két részre osztható, egyrésztől bírálja s elítéli a jelenlegi rendszert, másrésztől a gyámhatósági ügyeknek a bíróságokhoz való beosztását javasolja és indokolja. Az első részt, mely a bírálatra vonatkozik, igen sok tekintetben osztom, sőt azt kiegészíthetem azzal, hogy tapasztalásból tudom, miszerint a gyámhatóságoknak helyzete a megyék egy részénél lehető legrosszabb s általában mostoha gyermek sorsában részesülnek. Éppen azért, mert a mai helyzetet jónak nem tartom, azért óhajtom az egész gyámsági igazgatás újjászervezését, csak hogy azon különbséggel, hogy míg én a régi s erre a célra alkalmas helyen akarom fel emelni az új épületet, addig dr. Mérő Samu a jelenlegi épület teljes szétrombolásával más s még e tekintetben ki nem próbált alapra akarja emelni új épületét. Ami tehát a

¹ Grundriss des österreichischen Rechts, unter Mitwirkung vieler namhafter Rechtsgelehrter herausgegeben von d. Prof. Dr. A. Finger, Dr. D. Frankl, Dr. D. Ullmann in Prag. Duncker & Humblot Leipzig. 1899.

² *M. Schuster v. Bonnot*: Obligationenrecht. 7^{1/2} iv; ára füzve 1 frt 80 kr., kötve 2 frt 16. kr.

³ *Von Mataja*: Gewerberecht und Arbeiterversicherung. 9 iv; ára füzve 2 frt, kötve 2 frt 52 kr.

⁴ *C. S. Grünhut*: Wechselrecht; ára füzve 48 kr.

⁵ *Lammasch*: Strafrecht. 9^{1/2} iv; ára 1 frt 56 kr., kötve 1 frt 92 kr.

jelenlegi rendszer bírálatát illeti, azt nagyrészt osztom, de ami az újjászervezést illeti, e tekintetben más nézetem vagyok s fentartom azon nézetemet, hogy a gyámhatóságok a közigazgatás keretében szerveztessenek, mert a gyámsági s gondnoksági ügyek oly fontosak, különösen az újabb törvényhozási alkotások ismét oly lényeges teendőkkel egészítették ki, miszerint szükséges, hogy a gyámhatóságot egy önálló szerves egységet képező testület gyakorolja, mely ha a közigazgatás keretében marad is, de abban az önállóság s függetlenség minden attributumát bírja.

Félreértett tehát engem, midőn azt véli, miszerint a baj legfőbb, sőt ugylátszik, egyetlen okát abban látom, hogy a gyámhatósági ügyek nincsenek járásokban decentralisálva. Ezt bizonyos módzatokkal szükségesnek tartom ugyan, — de a baj nem ebben van — hanem a mai rendszerben.

Ha közigazgatás keretében egy önálló árvaszéket szervezünk, azt a függetlenség minden attributumával felruházzuk, az eddigi felettes hatóságok keretéből kivonjuk, működési körét szabatos törvényekkel, ügyrenddel, stb. ellátjuk, tisztí karának minősítését, szolgálati viszonyát, díjazását a minősítéshez s teendőkhez képest megállapítjuk, akkor mindenestre más lesz a képe a gyámsági s gondnoksági ügyeket intéző hatóságnak, mint most.

Én a gyámhatóságoknak nem a mai közigazgatás keretében való rendezése tárgyában szólaltam fel mult közleményemben, hanem a közigazgatás rendezése vagy államosítása keretében — nézetem szerint — szervezendő gyámhatóságokról emlékeztem meg. Eszem ágában sem volt az, hogy a mai korhadó megye kebelében szervezzem a gyámhatóságot, hisz azt belátom és tudom, hogy a mai rendszer keretében a gyámhatóság helyzete rossz, azt nem védem. Azon viszásság, hogy az árvaszék sokhelyt majdnem lenézett testülete volt a vármegyének s hogy ezért az alantas közigazgatási hatóságok nem is igen engedelmeskedtek neki, azon régi rendszer büne, mely a közigazgatást csak a politikai czélok elérésére használta ki. Ez helyes reform által megszűnik. Nem fogadom el azért azon végokoskodást, hogy mert ilyenek történnek a közigazgatás keretében az árvaszékekkel, ezért vitessenek be a gyámhatósági ügyek a bíróságokhoz.

Nem osztom azt, hogy nagyszámu fontos jogi kérdések ne lennének az árvaszékeknél, igenis vannak, tapasztalásból tudom, sőt van nagyon sok oly lényeges jogi és felelősséggel járó kérdés, melyekre nézve a gyámhatóságok társas bírósági szervezetét fentartandónak tartom az ügyek egy részére.

Ami a közigazgatási bizottságok kérdését illeti, megjegyzem, hogy az nem hivatott hatóság a gyámügyek elbírálására, de harmadfokban a miniszter sem, — erre bírói hatóság lehet csak illetékes — de ezt már mult cikkemben is mondtam.

Nézetem tehát az, hogy a jelen helyzet rossz, újjáalakítandó s miután a gyámhatósági ügyek természetüknél fogva a közigazgatással szorosabb viszonyban vannak, sőt sokszor jogszolgáltatási s igazgatási jellegük el sem választhatók: ennél fogva újjászervezendő az egész gyámhatóság, mint önálló és független testület a közigazgatás keretében, de nem lenne beosztandó a bírósághoz, mert akkor annak, mint egyik ügyosztálya jelentőségéből s fontosságából veszítene, holott nézetem szerint a gyámsági ügyek oly fontosak, hogy külön hatóság által közvetlen kormányhatósági felügyelet mellett lennének intézendők.

Ami dr. Mérő Samu által az örökösödési, hitbizományi, telekkönyvi, stb. ügyeket illetőleg felhozottakat illeti, azok nem administratív természetű dolgok, sőt semmi tekintetben sem bírnak ily jelleggel sem, tehát azokat a gyámsági ügyekkel összehasonlítani nem lehet. Különben is megkülönböztetem a gyámhatósági ügyeket a gyámsági, gondnoksági jogtól, mert azt osztom, hogy a gyámsági és gond-

noksági jog tiszta magánjog, de hogy a gyámhatósági ügyek mind tisztán magánjogi természetűek volnának, ezt nem osztom.

A mai rendszer hibáit tehát nem onnét származtatom, mert a gyámhatóság a közigazgatás keretében van, hanem onnét, mert a közigazgatás éppen úgy nem kielégítő, mint gyámhatóság, tehát mind a kettőnél rossz a rendszer és sok tekintetben rossz a vezetés és annak iránya is; és ezen nem akképpen akarok segíteni, hogy az árvaszéket átviszem a bírósághoz, hanem olyképpen, hogy az teljesen újjászerveztessék, mint független hatóság a mai kor igényeihez képest bizonyos mérvben decentralisálva és pedig ügyeinek természeténél fogva a közigazgatás keretében.

Dr. Hattyuffy Dezső.

Hivatalból figyelembe veendő pergátló ok és perujtás.

Ujitott per keretében a pergátló kifogás alakjában orvosolható-e az alapperben felmerült, de csak az ujitott perben észlelt hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény?

Felperes sommás pert indított kiskoru alperesek ellen, perbe idézvén mint képviselőjüket oly egyént, kit a közvélemény atyjoknak tartott. A perben alperesek ellen marasztaló ítélet hozatott, melynek jogerőre emelkedése után az állítólagos apa az 1881. évi LIX. tcz. 69. §. 2. pontja, tehát új bizonyíték alapján perujtással élt. Az ujitott per felebbezési tárgyalása közben kiderült, hogy az alapperben alperesek képviselőjében perbe idézett, és perujtással élő egyén a kiskoruaknak nem törvényes atyja és így azok perbeli képviselőjére nem jogosult.

Minthogy az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §. 4. pontja értelmében a törvényes képviselő hiánya hivatalból észlelendő pergátló körülményt képez, kérdés, hogy immár a bíróság a sommás eljárási törvény 8. §-ában előírt eljárást tartozik-e folyamatba tenni, avagy pedig a pergátló körülmény figyelmen kívül hagyásával a per érdemében határozhat.

A sommás eljárási törvény 27. §-a szerint a bíróság az ítélethozatal előtt az eljárás bármely szakában hivatalból tartozik figyelembe venni az ugynevezett «hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményeket».

Azt kell tehát vizsgálnunk, hogy mily értelem tulajdonítandó a törvény «az ítélethozatal előtt az eljárás bármely szakában» szavainak?

Sarkelv az, hogy valamiképp a peres eljárás kezdőpontját a kereset beadása képezi, úgy annak végpontját az ítélet jogerőre emelkedése jelöli meg; tehát mindaz, ami a kereset beadásától az ítélet jogerőre emelkedéséig történik, egy eljárás. Azon jogorvoslatok azonban, amelyek a jogerős ítéletek ellen használhatók, nem képezik folytatását az előbbi eljárásnak, de kezdetét képezik egy újabbnak, mely az e perben hozandó végítélettel nyerend befejezést. Midőn tehát a sommás eljárási törvény 27. §-a az eljárás bármely szakában rendel figyelembe venni bizonyos pergátló körülményeket, úgy e körülmények nyilvánvalólag csak olyanok lehetnek, amelyek ugyanazon eljárás folyamán, tehát a kereset beadása és végítélet meghozatala közötti időben merültek fel, vagy ami ezzel egy hatású: észleltettek. Per superfluum a törvény még hozzáteszi: «az ítélet» meghozatala előtt. «Az ítélet» azonban minden perben csak egy van, t. i. a per sorsát eldöntő végítélet. Az alapper mozzanatai tekintetében tehát nem «az ítélet» meghozatala előtt, hanem utánna vagyunk s így azok e helyütt többé figyelembe nem is jöhetnek.

E generalis szemponttól eltekintve, felfogásom helyességét támogatják még a következők:

A sommás eljárási törvény 28. §-a szerint, ha a bíróság a pergátló kifogásnak helyt ad, permegszüntető s illetve a 8. §. esetében az eljárást félbeszakító végzést hoz.

A sommás eljárási törvény 166. §-a szerint pedig, ha az elsőbíróság az eljárást a 8. és 27. §§-ok értelmében megszüntetni tartozott volna, a felebbezési bíróság a felebbezési kérelem korlátaira való tekintet nélkül tartozik az elsőbírósági ítéletet végzéssel feloldani és az eljárást megszüntetni.

Ime tehát az elsőbíróság a pert egyszerűen megszünteti, míg a felebbezési bíróság az *elsőbíróság ítéletét* végzéssel feloldja és a pert aztán szünteti meg; de nem említi sehol az azt esetleg megelőzőtt alapperbeli eljárást, s annak folyamán esetleg hozott *másod- esetleg harmadbírósági ítéletet*. Amiből következik, hogy a restitutio in integrum csupán az ezen eljárást megindító kereset beadása okozta állapotra terjed ki, de nem terjed annak határain túl, vagyis az alapperbeli ítéletre.

De nincs is arra szükség. Az 1881. évi LIX. tcz. 39. §-ának g) i) és k) pontjaiban említett semmiségi okok ugyanis egytől-egyig befoglalvák a sommás eljárási törvény 27. §-ában felsorolt hivatalból észlelendő pergátló körülményekben.

Az 1881. évi LIX. tcz. 50. §. értelmében azonban, ha ezen semmiségi okok az ítélet jogerőre emelkedése után észleltetnek, úgy azok alapján semmiségi keresettel az alapperbeli ítélet megsemmisítése kérhető. Ugyanazon jogsérelem orvoslására tehát a törvény két jogeszközt ad, ahhoz képest amint a jogsérelem a végítélet meghozatala előtt vagy után észleltetik és illetve panaszoltatik, s így természetesen mindegyik jogeszköz csupán csak a törvény által contemplált alakban használható, vagyis végítélet hozatala előtt pergátló kifogás alakjában, ítélet után pedig semmiségi kereset formájában.

Ezért hangsúlyozza a sommás eljárási törvény 27. §-a, hogy az ítélet hozatala előtt az eljárás bármely szakában, s ezért hangsúlyozza a novella 50. §-a «az ítélet jogerőre emelkedése után» szavakat.

Ugyanezen eredményre jutunk, ha az 1881. LIX. tcz. 50. §-át annak 69. §-ával vetjük egybe. E törvényszakasz rendezi ugyanis a jogerős ítéletek elleni jogorvoslati rendszerünket.

Amaz szolgál az alaki, emez az anyagi jogsérelmek orvoslására. Mindkettő enumerative vagyis kimerítőleg sorolja fel azon okokat, amelyek alapján a jogorvoslatok mindegyike igénybe vehető. Az enumerációban rejlő ezen kizárólagosságból folyik, hogy hiába bizonyítom be a semmiségi perben, hogy az alapperbeli ítélet érdemben téves, ha semmiségi eset fenforgását nem igazolom, az alapperbeli ítélet érintetlenül fog maradni, de viszont a perujítás keretében az alapperbeli eljárás formalismusa nem tehető vizsgálat tárgyává, mert itt csak az vizsgálható, hogy hozott-e fel perujító oly új körülményeket, amelyek okul szolgálhatnak az alapperbeli ítélet érdemleges megváltoztatására. Amott a kereseti kérelem mindig az ítélet megsemmisítése, itt mindig annak megváltoztatása. Ámde ha az alapperbeli pergátló körülmény az ujtott perben elbírálás tárgyává volna tehető, úgy concedálnunk kellene azt is, hogy abban esetleg az alapperbeli ítélet megsemmisítése mondassék ki anélkül, hogy a bíróság az ügy érdemét is eldöntené, vagyis jogorvoslati rendszerünk világos és áttekinthető szabályait helyébe, rendszertelenség lépne.

Mindezeket az eldöntendő jogkérdésre applicálva elvként kimondhatónak vélem, hogy az alapperben felhozni elmulasztott pergátló körülmény az ujtott perben elbírálás tárgyává nem tehető, s így az adott esetben a bíróság nem a sommás eljárási törvény 8. §-a szerinti eljárást követni, de a per érdemében tartozik határozni, — azon kérdés elbírálását, hogy forog-e fen semmiség esete vagy sem, egy esetleg később megindítandó semmiségi per bírójának hagyván fen.

Dr. Boros Mor.

Különfélék.

— **Hivatalos czimezgetés és udvariaskodás.** A lapok már közölték, hogy az osztrák miniszterek, élükön a miniszterelnökkel, rendeletet bocsátottak ki, amelyben megparancsolják minden tisztviselőnek, hogy a hivatalos iratokban a fölösleges czimezgetést és udvariaskodást mellőzzék. Meghagyják, hogy a minisztereket ne kegyelmes uramozzák, a tanácsosokat ne méltóságos uramozzák. Elrendelik, hogy az «alázatos», «becses», «szolgálatkész» kifejezésektől tartózkodjanak és a felterjesztéseik végére ne írják a «vagyok excellenciás uramnak mindörökre hű szolgálja»-féle udvariaskodást.

Egyszóval, az osztrák miniszterek torkig vannak a czimezésekkel és udvariaskodásokkal, hiszen ezek még az államnak pénzébe is kerülnek, mert ezeknek a felesleges szavaknak ezerszer és ezerszer történő leírása nem kis időt vesz igénybe.

Ausztriában tehát a czimezés ilyenforma: «A cs. kir. miniszter urnak» «A cs. kir. helytartó urnak» stb.

Bécsből sok mindenféle nem szeretem szokást átveszünk, miért ne vehetnénk át a helyes szokást is.

Nálunk még nincsen miniszteri rendelet ilyen irányban, tehát még mindig dühöng a hivatalos és nem hivatalos czimezgetés és udvariaskodás embert lealázó divata.

De kell-e nekünk várni miniszteri rendeletre, csak azért, hogy a tökéletlen és pénzbe, időbe kerülő szokásoktól megváljunk?

Mely törvény, miniszteri rendelet vagy ügyviteli szabály parancsolja nekünk, hogy ilyen vagy olyan czimezést használjunk? Mi a hivatalos életben hason csuszva járunk, megközelítve a chinaiakat, akiket már különben kinevetünk.

Indítványozom tehát, hogy cselekedjünk úgy ebben a kérdésben, mint az osztrákok.

Ha tisztviselőtársaim indítványomat nem is fogadják el, én úgy cselekszem, mint az osztrákok és ezen eljárásom nem megsértése a felsőbb hatóságoknak, hiszen ez a köteles engedelmességet és kölcsönös tiszteletet nem érintheti.

Lengyel Imre,

h.-szoboszlói kir. járásbíró.

— **A Corpus Juris Hungaricának** 1000—1608-ig terjedő két vastos kötete hagyta el a sajtót. E részt fordították és jegyzetekkel ellátták Nagy Gyula, Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen. Magyarázatokkal és utalásokkal kíséri Márkus Dezső. A nagyszabású mű méltatására visszatérünk.

— **A budapesti ipar- és kereskedelmi kamara** évi jelentésében állítja, hogy a Bosznia és Hercegovinával való kereskedelmi összeköttetést szerfelett megnehezíti az a körülmény, hogy a boszniai s hercegovinai polgári perrendtartás értelmében a Magyarország és Ausztria bíróságai által kibocsátott fizetési meghagyások (váltóeljárásban hozott sommás végzések) alapján elrendelt kielégítési végrehajtás Bosznia és Hercegovina területén nem foganatosítható. Erre vonatkozólag egy olvasónk arra figyelmeztet, hogy a váltóeljárást szabályzó magyar igazságügyi miniszteri rendelet 14. §-a értelmében a magyar bíróságok Bosznia s Hercegovinában lakó alperesek ellen sommás végzést ki sem bocsátanak. Ha tehát a magyar igazságügyi kormánynak sikerülne is a bosnyák-hercegovinai perrendtartás fentemlített intézkedésének megváltoztatását kieszközölni, ez a magyar kereskedelemnek mitsem használna, ha egyuttal a magyar váltóeljárás idézett 14. §-a akként nem módosíthatnák, hogy a Bosznia és Hercegovinában lakó alperesek ellen sommás végzés kibocsátásának helye van.

— **Egy perbeli egyezés** szövegét közöljük alant betűhíven: Jegyzőkönyv a budapesti V. ker. kir. járásbíróság előtt Budapesten 1899. évi január hó 30-án délelőtt 9 órakor tartott szóbeli tárgyalásról. A szóbeli tárgyalás megnyitvatván, felek a következő egyezséget kötik: Alperes kötelezi magát a kereseti 19 frt 44 kr. tőkét és 52 kr. bélyegköltséget felperesnek havi 3 frt értékű élesztő juttatása, melyet a mai naptól és havi 2 frt készpénz fizetése, amint f. évi márczius 1-től számítandó részletekben a részletfizetés kedvezményének elvesztése és végrehajtás terhe mellett megfizetni. (Sp. 1898. XVI. 701.)

— **A csendörök előtt tett beismerő vallomás. I. A m. kir. Curia:** A kir. ítélő tábla ítéletének megváltoztatásával, az elsőfoku bíróság ítélete hagyaték helyben az abban felhozott indokoknál fogva és azért, mert az eljárás a Btk. 418. §-ába ütköző vagyronrongálás vétségével terhelt vádlott terhére rótt cselekménynek általa történt elkövetését bizonyító adatokat ki nem derített; mert továbbá maga az eljárás alapjául szolgáló csendőrségi jelentés megállapítja, hogy vádlott csak fél napi tagadás után ismerte be tettét, a község-házán történt kihallgatás alkalmával jelen volt tanuk közül Naszádos Ferencz községi pénztárnok azt bizonyítja, hogy vádlott délelőtt semmit sem vallott és csak délután tett beismerést. Mészáros József községbíró előadása szerint pedig vádlott kifejezetten beismerő vallomást nem is tett, hanem a hozzá intézett kérdésekre csak hallgatott; Biró Józsefné szül. Vas Mari végül megerősíti vádlottnak azt az állítását, mely szerint a nyomozást vezető csendőr-örsvetető a nevezett tanu részéről férje számára hozott étel átszolgáltatását meg nem engedte; mert ezek a körülmények támogatják vádlottnak ama védekezését, hogy csak a bántalmazással való fenyegetés által előidézett félelem hatása alatt tett beismerő vallomást; és mert a csendőri előnyomozat folyamán tett, már a vizsgálat alatt visszavont beismerés, ezt támogató adatok hiányában, a bűnösség megállapítására alkalmas megnyugtató alapot nem képez. (1899 október 5. 7425. sz. a.)

II. **A budapesti kir. tábla:** A kir. tábla az elsőfoku bíróság ítéletét megváltoztatja és vádlottakat az ellenök lopás büntette miatt emelt vád és a következmények terhe alól felmenti.

Indokok: Vádlottak a csendörök által 1898 szeptember hó 6-án adattak át a zólyomi kir. járásbírósnak az elsőfoku bíróság indokaiban elsorolt lopások gyanúja miatt, ahol még aznap kihallgattak és ekkor magukat ártatlanoknak állítva, határozottan tagadták, hogy a vádbeli lopásokat elkövették. A csendörök előtti beismerésre nézve azt hozták fel, hogy a csendörök őket verték s ők csak ezen kényszer behatása alatt ismerték be a lopásokat, amiket el nem követtek s amiket a csendörök tőlük kívántak. Vádlottak ezen tagadásuk és állításuk mellett megmaradtak a végtárgyalás során is s Csete István és Predajna János csendörök szemébe is mondották, hogy ezek őket bántalmazták. Vádlottak azon állítását, hogy a csendörök őket bántalmazták, támogatják Hraskó János Sovcsik, Simo János és Hraskó Pál károsoknak a végtárgyaláson tett vallomásaik, továbbá Hraskó Paulik András, Berki Lajos s Valló Antal tanuknak a vizsgálat során tett vallomásaik, melyek szerint a csendörök vádlottakat arczul ütötték, szájon ütessel fenyegették, összekötözték és verték. De támogatja vádlottak állítását a fogházorvosnak napló 35. sz. a. levő véleménye is, mely szerint Gáspár (berki) János vádlott balszemének alsó héjánál véres aláfutást tapasztalt, amely sértést valamely ütés vagy ütődés következményének állít. Ezek szerint tekintve, hogy a csendörök előtt tett beismerő vallomásuk visszavonását kellőképp indokolták, tekintve, hogy a fentiek szerint elfogadandó azon állításuk, hogy a csendőrség előtt tett beismerésüket kényszer behatása alatt tették, vádlottak ellen, még ha azon visszavont beismerések a vádbeli lopásoknak általuk történt elkövetése tekintetében gyanuokokat képeznének is, semmi más bizonyíték fel nem merülve, vádlottak az elsőfoku bíróság ítéletének megváltoztatásával, az ellenük emelt vád és következményei terhe alól felmentendők voltak.

— **Büntető hatáskör és illetékesség.** A legújabb törvények nyomán írta *K. Nagy Sándor*, pestvidéki kir. törvényszéki bíró. Kiadja a Franklin-Társulat. Ez a könyv most, a bünvádi perrendtartás életbeléptetése alkalmával nagyban megkönnyíti mindazoknak teendőit, akik büntetőügyekkel foglalkoznak, mert egybegyűjtve összefoglalja és világosan feltünteti a büntető hatáskört és illetékességet. Nevezetesen: előrebocsátván a bünvádi perrendtartásról szóló 1897. évi XXXIV. tcz.-nek a büntető hatáskörre vonatkozó szövegét, külön fejezetekben felsorolja: az esküdthíroságok, kir. törvényszékek, kir. járásbírók és közigazgatási hatóságoknak büntető hatáskörét, közölve és magyarázó jegyzetekkel látván el mindenütt a büntető vagy kihágási büntető-törvénykönyv teljes szövegét.

— **Megjelent.** Határidő napló ügyvédek és közjegyzők részére az 1900. évre. Szerkeszti *dr. Török Sándor*. E napló negyedik évfolyama czélszerűsített beosztással és bővített tartalommal jelent meg. Kiállítása díszes.

Nemzetközi Szemle.

— **A bíró büntetőjogi felelőssége.** Egy 170 frt iránt indított részletüzleti perben egy bécsi járásbíró bírja a szakértői szemle alkalmával azt mondta a felperesnek, hogy eljárása formális rablás. A másodbíróság által is helybenhagyott ítélettel felperes nagyrészt pervesztessé is vált. A felperes most rágalmozás miatt feljelentette a bírót, akit az elsőfokon 25 frt pénzbüntetésre ítélték. A felebbezési tárgyaláson kitűnt, hogy a polgári perben szerepelt alperest ügynökök beleugratták butoroknak a felperestől részletfizetésre való vételére és a felperes által szállított 101 frt vételáru butorok valódi forgalmi értéke nem volt több 66 frtnál, amibe már bele van számítva a részletüzlettel járó risico díja is. A vádolt bíró hosszabb, rendkívül érdekes védőbeszédben fejtette ki, hogy a bíró a hivatása gyakorlatában mondottakért felelősségre csakis fegyelmi hatósága által vonható. A törvényszék felmentő ítéletet hozott, kijelentve, hogy a bírót nemcsak az ítéletben foglaltak, hanem az egész pervezetés tekintetében immunitás védi. A bíró kötelessége a tényállást megvilágítani és ebbeli működésében nem szabad őt gátolnia annak a fenyegető veszélynek, hogy utólag büntetőbíró felelősségre vonhatja őt. Ha a bíró köteles a tényállás legkényesebb részeibe belebocsátkozni, nem lehet tőle megtagadni azt a jogot, hogy a tényállás momentumait úgy jellemezze, amint ő azokat felfogja. Oly kijelentések, melyek tulajdonképpen a peranyag megállapításai vagy méltatásai, bünvádi eljárás alapjául nem szolgálhatnak. Ott kezdődik a bíró büntetőjogi felelőssége, ahol ő a perrel össze nem függő kirohanásokat, sértéseket enged meg magának, amikor már tulajdonképpen nem is a bíró az, aki sért, hanem csupán a magánegyen. Ha a bíró a tárgyalás keretén belül a tárgyaló ügygyel kapcsolatban tanúsít sértő magaviseletet, ott az ügyviteli szabályzat, mely a korlátokat megállapítja és e korlátok túllépése esetén beáll a fegyelmi felelősség. A konkrét esetben pedig az eljáró bíró nem lépte túl e korlátokat.

— **A német Reichsgericht** 1879 október 1-én kezdte meg működését és így a f. é. okt. 1-én fenállásának 20 éves jubileumát ünnepelte. Megalapításakor 5 polgári és 3 büntetőtanács működött 7 tanácselnökkel és 60 bíróval; jelenleg 7 polgári és 4 büntető tanácsban 10 tanácselnök és 81 bíró bíraskodik.

— **Orvosok tévedése.** Egy jómódu, büntetlen előéletű gazda állott a krakkói esküdtek előtt testvérgyilkosság bűnével vádolva. Az áldozatot, a vádlott nővérét egy rejtett helyen halva találták s a vidéki orvosok, akik a holttestet felbonczolták, teljes határozottsággal állították, hogy a holttesten a külerőszak nyomai láthatók, hogy tehát gyilkosság történt. Ezen orvosi vélemény alapján letartóztatták a nő fivérét, reá hárulván a gyanu, hogy az örökség megszerzéséért gyilkolta meg testvérét. A védő ajánlatára a bíróság két orvostanárt hallgatott ki mint orvosszakértőt, kik oda nyilatkoztak, hogy a vádnak semmi jogos alapja nincs, sőt ellenkezőleg, a bonczjegyzőkönyvből és a helyszíni szemléből egész valószínűnek látszik, hogy a nő öngyilkos lett. Erre vall a kihallgatott tanuknak az az állítása, hogy az elhunyt már hetek óta buskomor volt és mindenkit került. Az ügyész mindennek dacára fentartotta vádját, de bevallotta, hogy a vád alapja az orvosszakértők vallomása folytán erősen meg-ingott. A védő éles hangon kritizálta a vidéki orvosok eljárását és a vizsgálat vezetésében tapasztalt könnyelműséget és a vádlott felmentését kérte. Az esküdtszék egyhangulag felmentő verdiktet hozott, hozzátette azonban még azt is, hogy csodálkozik azon, mint lehet egy teljesen ártatlan embert hat hónapig fogva tartani.

A Magyar Jogászegyletben a magyar bünvádi eljárás kodexéről előadási sorozat fog tartatni. F. hó 4-én (szombaton) este 6 órakor tartja Dr. Fayer László a bevezető előadást, a mely az új bünvádi eljárás jellemző vonásait fogja feltüntetni. Az egyet az érdeklődő jogászközönséget ezen előadásokra külön meghívja. A helyiség: Szemere-utca 10. Ügyvédi kamara.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Corpus Juris Hungarici. (1000—1608.) I. — A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére. *Dr. Klein Ede* szepsii ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A szabadalmi törvény 3. §-ának 3. pontja. *Kelemen Manó István* hites szabadalmi ügyvivőtől. — Az adókievítés titkos tárgyalása. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvédtől. — A regale jogu malomüzlet és az ipartörvény. *Dr. Mattyasovszky Miklóstól.* — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Corpus Juris Hungarici.

1000—1608.

Midőn a Corpus Juris Hungarici megszokott kiadásai helyett egy újat, a régi helyén egy teljesen modernet találunk, az lesz a legelső kérdés, mely feleletet sürget, valahányszor egy régi, századokon át mintegy megszentelt forma eltűnik hagyományaink köréből: vajon a formával együtt nem szállott-e el valami a lényegből, a belsőből is, vajon az, ami annyira drága, féltve őrzött kincsünk, nem vesztett-e valamit becséből azzal, hogy lemostuk róla a patinát s letöröltünk minden archaikus külsőséget.

S ez a kérdés, amely sokak előtt, akik a nemzeti hagyományok kincses tárában minden külsőségre, látszólag jelentéktelen apróságra féltékenyek, nem oldható meg teljesen azzal a minden további kutatást kizáró s rendkívül logikus felelettel, hogy az igazi drágakő, melyet sok századon át tartogattunk, ha újból kicsiszoljuk, még fényesebb, tündöklőbb lesz, mint volt előbb, ha pedig nem az, hát jöjjünk tisztába igaz értékével egyszerre. Nem leszünk semmivel sem szegényebbek, ha tárczáinkból néhány hamis bankót kidobunk.

Ez a felelet nem elég, meg kell győződni, hogy ez az új kiadás, mely modern öltözetével megvesztegeti ítéletünket, méltán sorakozhat-e a Mosóczi és Telegdy, a Szentiványi Márton és Szegedi János kiadásaihoz.

És itt legelőbb is a latin szöveghez kell fordulni. Vajon a Corpus Juris Hungarici törvényeinek szövege vesztett vagy nyert az új kiadásban?

Arról a szövegről van szó, melyet egyrészt a százados hagyomány szokásjogi uton megerősített, másrészt a történelmi, főként diplomatikus kutatás, az eredeti szentesített törvénytörvényhez legközelebb visz. Mert a Corpus Juris Hungarici a több évszázadra terjedő használat és veleélés következtében zárt egészszé (corpus juris clausum) vált s így vésődött be a köztudatba. A Corpus Juris Hungarici szövegének oly mérvű megváltoztatása tehát, mely új, eddig be nem foglalt s később felfedezett törvényeknek felvételével járna, nemcsak a kiadás külsőségeit érintené, hanem valójában a hagyomány belső erejét feszítené széjjel s így a Corpus Juris Hungarici értékéből vonna le, annak mai létét támadná meg ép a legérzékenyebb oldalról. A Corpus Juris úgy lett egységes egészszé, amint századokon át össze-szűrődött. Így mint ma van, jutott önálló erőhöz s csakis a százados gyakorlat folyamán. De nemcsak a szöveg ilyen kibővítése éppen nem emelné egy újabb kiadás értékét, sőt leszállítaná, hanem a szövegnek oly mérvű átalakítása sem, mely az összes ismert kéziratgyűjteményeknek hiteles eredeti szövegeit összevetve, törekednék megállapítani egy

lehető tökéletes szöveget. A hagyománynak itt is el kell ismerni szentesítő erejét: a Corpus Juris törvényei nem eredeti hiteles alakjukban, hanem azzal a szöveggel mentek a közhasználatba át, amelylyel a Corpus Juris kiadásai őket a feledéstől megmentették.

A szövegnek most már nyilvánvaló hibái és tévedései megszűntek azok lenni: a százados gyakorlat elfogadta őket s a fejlődő jogélet a másoló tévedéseinek tovább épített, az eredetileg hasznosat is beleszótta a jog folytonosan készülő, megújuló szövetébe.

A Corpus Juris új kiadása a legszigorubban véve eleget tett a most felállított követeléseknek. Adja azt a szöveget a maga teljességében, helyesebben kerekdedségében vagy lezártágában, amelyet a százados hagyomány megrögzített, és pedig ugyancsak a gyakorlat által szentesített latin szöveggel, tehát annak most már eltűnő hibáival is.

És ha itt megállunk, máris megnyugtathatjuk a hagyományos formákat féltőket, hogy a régi szövegből nem vészett el semmi, s ha az eddigi kiadások gyarló és többnyire értelemzavaró orthografiája (nagy betűi, interpunctiója) s nyilvánvaló sajtóhibái eltűntek is, megmaradt a szöveg, úgy amint azt a legutolsó 1844-iki budai kiadás megőrizte.

A negatív irányú megállapítás után most már áttérünk arra a pozitív kérdésre: vajon nyert-e a latin szöveg az új kiadásban és ha igen, mily irányban.

A latin szöveg nyereségét a hozzáfűzött jegyzetek tartalmazzák. És ez a nyereség már magában véve nagyjelentőségű. Rendkívül szerencsés megoldása volt ez a nem könnyű feladatnak, hogy a hagyományos szöveg érintetlensége mellett megkapjuk mindazt, amit az újabb történelmi, különösen diplomatikus kutatások feltártak. Az a tömérdék jegyzet megmutatja az eredeti hiteles kéziratból való eltéréseket, hibás szokat, szófordulatokat stb. Így például Sz. István, Sz. László, Kálmán király törvényeinél a legrégibb ismert gyűjtemények, a Turóczi-, Ilosvai- és Admonti-codexek szövege nyert összehasonlítást a hagyományos szöveggel. A Kovachichoknak a Corpus Juris eredeti szövegének megállapítása körül kifejtett nagy munkássága először juthatott megfelelő kifejezésre, midőn az átbúvárolt kézirati gyűjtemények összehasonlító anyaga, különösen Kovachich M. József Lectiones variantesi feldolgozásra találtak. Ha átolvassuk a Corpus Juris Hungarici kézirati gyűjteményeinek hosszú sorozatát, amint azt az első kötetben pontosan és kimerítően összeállítva találjuk: csak akkor tudjuk méltányolni azt a munkát, mely az összehasonlítás útján lehetővé teszi a szövegkritikát s elengedhetetlen kiindulási pontul szolgál bármily irányú történelmi kutatásnak.

A latin szöveg nyereségéhez számítjuk, hogy azok a törvények, amelyeket a Corpus Juris eddigi kiadásai csak csonkán, kivonatosan közöltek (Hunyadi János 1446. dec. II. Lajos dec. stb.) most először pótolhattak, természetesen itt is csak a jegyzetekben a hagyományos szöveg csonkagságának teljes tiszteletben tartásával.

A nyereség mérlegébe vethetjük még azt az újítást is, hogy az eddigi kiadásokba felvett vagy becsuszott idegen elemeket (esküminták, kegyelem- és adománylevelek stb.) amelyek a törvénytárral semminemű összefüggésben nem

állottak, elválasztották a Corpus Juris testétől. (Egy részüket a jegyzetekben feltaláljuk.) A hagyománynak ezekhez a részekhez vajmi kevés köze van, a kiadók önkényes eljárása adott létet nekik. A Corpus Juris Hungariciba eddig befoglalt Tripartitum úgy is külön tesz számot (s már előbb külön megjelent az új kiadásban) s a többi hozzáfűzések csak zavarták a Corpus Juris törvényszövegének áttekintését.

Igy a Corpus Juris valóban először jelenik meg előttünk, mint törvénytár. Nézzük most elsősorban ugyanabból a szempontból a magyar szöveget, mint előbb vizsgáltuk a latint.

Vajon beszélhetünk-e nyereségről addig, míg tisztába nem hoztuk, hogy a magyar fordítás által szenvedtek-e a Corpus Juris hagyományai sérelmet? Tudjuk, hogy az egyház mennyire ragaszkodik a latin nyelvhez s ismerjük ennek belső indoklását is. A latin mint holt nyelv kiválóképen alkalmas arra, hogy megmerevitve őrizze az eredeti fogalmakat s elejét vegye minden schizmának; míg egy élőnyelv folytonos fejlődése elhomályosítaná az eredeti szöveget. Vajon vezethetnek-e bennünket a Corpus Juris fordításánál ilyen dogmatikus aggályok? Azt hiszem éppen nem. Mert először is a Corpus Juris latinja nem a classikus, hanem a meglehetősen változó középkori nyelv, mely éppen úgy nem dicsekedhetik állandósággal, mint az élőnyelv; továbbá, mert a Corpus Juris nem egy különös nyelvészeti képzettséggel felruházott osztály (papság) kezében forog, hanem egy már más irányú szakképzettséggel bíró jogászság céljait szolgálja. Hogyan lehessen kívánni, hogy a legképzettebb jogász is eligazodjon a középkori terminologia utvesztőjében, különösen akkor, ha a középiskolai meglehetősen alacsony niveau álló latin készség is csak a classikus nyelvre szorítkozik. Elegendő csak arra reámutatni, hogy a Corpus Juris latinsága különleges philologiai és jogtörténeti előtanulmányokat igényel.

Kétségtelen azonban, hogy van némi igazság abban az idegenkedésben s aggodalomban, mely fél a magyar fordítás esetleges hibáitól, ferdítéseitől. Egy rossz fordítás a leg hamarabb és legbiztosabban megmételtyezné az egész köz tudatot s helyre nem hozható tévedéseket tenne közkeletű igazságokká. Éppen a Corpus Juris története már tanus kodhatik az aggódók mellett: a Gegus-féle kiadás, az első kísérlet, mely a törvénytár magyar fordítását nyújtja, éppen nem sikerült.

Mindez azonban csak azt jelenti, hogy technikai nehézségek lehetnek, amelyeket le lehet győzni. Ha a fordítás szakképzett és tudós kezekbe jut, amint ez ennél az új kiadásnál történt, úgy meg van oldva az egész kérdés, s minden kétségnek el kell oszlani.

A magyar fordítás tehát valóban nagy horderejű s kellőleg alig méltányolható nyereség; igazi nagy szükségletet elégít ki s nem hogy ártana a Corpus Juris hagyományainak, hanem legfőbb előfeltétel, hogy a törvénytár újból, mint a múlt századokban az egész nemzet közkincsévé váljon. A Corpus Juris hét pecsét alatt őrzött titkai így lesznek igazán hozzáférhetőek mindenkinek.

I.

(Folyt. köv.)

A birtok a német polgári törvénykönyvben, tekintettel a magyar polgári törvénykönyv tervezetére.*

*Constitutum possessorium.***

A képviselő által közvetített birtokszerzés átvezet a constitutum possessorium fogalmára.

Ha képviselő által szerezhettünk birtokot, nem szolgálhat a birtokszerzés akadályául azon körülmény, hogy idáig a

* Az előbbi közl. I. a 30., 31., 33., 37. és 43. számban.

** A constitutum possessorium nem az a jogi specialitás, minek a régibb jogtudósok tekintették. Leyser szerint «nobilissima species inter traditiones fictas». Az o plane mirabile mundinak nevezi.

képviselő volt birtokban. A különbség csak az, hogy itt az apprehensio a képviselő részéről felesleges. Ez a constitutum possessorium, mely kifejezés ugyan a Corpus Jurisban elő nem fordul, bár fogalmát ismerték forrásaink.

A constitutum possessoriumnál tehát az apprehensio szüksége esik. Ez megfordított brevi manu traditio. Míg a brevi manu traditiónál a detentio possessio-vá, a possessio pedig tulajdonná válik, a constitutum possessoriumnál fordítva, a tulajdon possessióvá, a possessio pedig detentio-vá válhatik. Ha egy földbirtokos uradalmát eladja és a vevőtől mindjárt haszonbérbe veszi, akkor felesleges a kétszeres átadás, a vevő megszerzi a possessiót, az eladó pedig mint bérlő, birlalója lett az uradalomnak. Ha A-tól veszek egy könyvet, A-nak azonban a könyvre még négy hétig szüksége van és én azt neki azon időre kölcsön adom, akkor nehézkes pedanteria volna, hogy A. nekem a könyvet átadja a traditio teljesítése céljából és én azt neki visszaadom commodatum céljából. E kettős átadás szüksége esik. Ezt úgy szokás kifejezni, hogy amit A. idáig saját nevében birt, azt most az én nevemben birlalja. l. 18. h. t.*

Ezen kifejezés, különösen tekintettel azon tulzott jelentőségre, melyet az uralkodó tan a (belső) akaratnak tulajdonított, azon téveszmét keltette, mintha az eddigi birtokos (belső) akaratváltozása már magában létesíthetné azon eredményt, hogy bárki traditio nélkül szerezhesse a birtokot, kire az eddigi birtokos (belső) akaratát fixirozta.

A belső akarat e fluctuációi ezen jogi relevanciával nem birnak; máskülönben a constitutum possessorium intézménye az elengedhetlen traditio kijátszására szolgálna.** Constitutum possessoriumról csak ott lehet szó, hol két külső jogügylet forog fen; az egyikkel átruházza az eddigi birtokos birtokát az új birtokosra, a másik jogügyletnél fogva pedig az új birtokos a detentiót a régi birtokosnál hagyja, azt neki bérbe, haszonbérbe, haszonkölcsön, letétbe, zálogba stb. adja.

A kettős jogügylet markans és kétségtelen criterium arra, fenforog-e valójában az összes esetben a constitutum possessorium avagy nem.

Ha e kettős causa hiányzik, constitutum possessoriumról szó sem lehet.

Igy tehát kétségtelen, hogy a fentebb taglalt, a l. I. §. 2. de per. et com (18. 6)-ben eldöntött eset nem minősíthető constitutum possessoriumnak. A vevő signálja a megvett hordókat az eladó pinczéjében. Hogy lehet azt állítani, hogy a vevő itt constitutum possessorium által szerezte a birtokot, midőn egyáltalán birtokot nem is szerzett «magis enim ne submutatur, signare solere, quam ut traditum videtur», mondja Ulpianus. A signálás itt csak az áru azonosságának megállapítása céljából történt.

A birtok megszűnése.

Mikor szűnik meg a birtok? E kérdés azonos a birtok tartamának kérdésével. Világos, hogy a birtok addig tart, míg meg nem szűnik. Savigny szerint a birtok tartama és ekkép elvesztése annak fogalmából levezethető.

A birtok öntudaton alapuló physikai uralom, áll tehát corpus és aminusból. A birtok megtartásához lényegileg mindkét alkatrész szükségeltetik, csak hogy a birtok megtartásához — mint már kifejtettük, — nem kívántatik e két alkatrész azon fokban, mint ennek szerzéséhez. Ha ennek fentartásához azon erőfeszítés szükségeltetné, mint a szerzéshez, az ember le nem tehetné a szemüvegét (idegen

* Quod meo nomine possideo, possum alieno nomine possidere; nec enim muto mihi causam possessionis, sed desino possidere, et alium possessorem ministerio meo facio; nec idem est, possidere, et alieno nomine possidere, nam possidet, cuius nomine possidetur, procurator alienae possessioni praestat ministerium.

** (L. 20. C. de pactis) Traditionibus et usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.

helyen), ha annak birtokát megtartani kívánná. Ha házam küszöbén kilépnék, birtokát elveszteném.

De hol van itt e fokozatkülönbségben a határ?

Ha viszonyom a dologhoz mind lazább lesz, kell egy oly pontnak beállni, hol a mennyiségi különbség minőségi különbséggé válik, vagyis a gyengülésből végelgyengülés, semmisülés lesz, midőn a birtokhoz szükségelt két kellék létezni is megszűnt. Miután pedig a birtokhoz corpus és animus szükséges, ha e kellékek egyike nincsen meg, birtokról már szó nem lehet. Ha tehát a physical viszonyban beáll a teljes lehetetlenség a dologra behatni, avagy határozottan nem akarunk többé birtokolni, természetes, hogy birtokunk megszűnik.

Mig tehát a birtok szerzéséhez corpus és animus szükséges, azt elvesztjük, ha akár a corpus, akár az animus elesik. Papinianus l. 44. §. 2. ht. Quod corpore nostro teneamus possessionem amitti vel animo vel etiam corpore.

Ezzel látszólagos ellentétben áll Paulus a l. 153. de R. I. (50. 17.). Fere, quibuscunque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur, quum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla possessio acquiri, nisi animo et corpore potest, ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum» és l. 8. ht. (Paulus) Quemadmodum nulla possessio acquiri nisi animo et corpore, ita nulla amittitur nisi in qua utrumque in contrarium actum est.

Ezen ellenmondást az uralkodó tan is képes megoldani, amennyiben az «utrumque» nem cumulativ, hanem disiunctiv értelemben vétetik. Utrumque itt nem «mindkettőt», de akármelyiket jelenti. E magyarázat nem tekinthető erőszakoltnak, mert «uterque» több helyen is előfordul ezen disiunctiv értelemben, így l. 1. pr. D. de cond trib. (13. 3.) l. 10. §. 13. D. de grad (38. 10.) l. 16. D. de leg. (II. 31.)

A birtok fentartásának első feltétele tehát oly physical viszony a dologra, melynél fogva meg van adva a lehetőség, hogy arra behathassunk, Mint már többször említettük, ezen lehetőségnek nem kell jelenlegi és közvetlennek lenni, mint a szerzésnél, de megkívántatik, hogy a behatás a dologra, ezen közvetlen uralom, tetszés szerint reprodukálható legyen l. 38. §. 13. ht. quotannis, si velimus, naturalem possessionem nancisci possimus. A birtokot tehát (corpore) akkor veszítjük, ha ezen tetszésszerű behatás teljesen lehetetlenné válik.

Ez a főszabály, melynek alkalmazása az egyes összesített esetekre ennek változatai szerint némi módosítást szenved.

Megszűnik a birtok, ha a dolog megszűnik, akár természetes, akár jogi értelemben, t. i. ha extra commercium kerül, avagy specificáltatott.

Különös, hogy Savigni a birtokos találót is ide — e corpus tanába foglalja, holott még Savigny álláspontjáról is itt a birtok animo vész el.

Ingó dolog birtokát elvesztjük, ha azt más hatalmába keríti és pedig akár erőszakkal, akár alattomban.

Elvesztjük azt továbbá, ha azon hely, hol a dologunk teljesen hozzáférhetetlenné lesz. l. 13. pr. ht. cum lapides in Tiberim demersi essent, naufragis est post tempus extracti, dominium me retinere puto possessionem non puto.

Ha azonban a hozzáférhetőség akadályát csak mulékony, akkor a birtokot el nem veszítjük, pl. ha, rétünket tavasszal a víz elborítja, az erdőnkhez vezető hid leszakad.

Ha nem tudjuk, hol van birtokunk tárgya, akkor a szabály itt is az, hogy a birtok elvesz, hacsak külön intézkedést nem tettünk a dolog megőrzésére (custodia),* mely a dolog megtalálását könnyíti, azt elősegíti és biztosítja.

Ha nem is tudom minden pillanatban ügyvédi oklevelem hol van, azért annak birtokát el nem veszítettem, mivel némi keresés után ugyan, de bármikor megtalálhatom.

* A custodia tekintetében itt is érvényesül a fent ecsetelt fokozati különbség.

A birtok fentartásához tehát — disjunctive — vagy a custodia, vagy az, hogy tudjam, dolog hol van, elegendő. Ekkép tehát a custodia nem feltétlenül szükséges a birtok fentartásához.

Ha tehát reggeli sétám alkalmával botomat az erdőben azon a padon felejtettem, hol rendszeren pihenni szoktam, és így tehát tudom, hol hagytam azt, a hiányzó custodia dacára a birtokot el nem veszítettem. l. 3. §. 13. ht. Nerva filius (ait) res mobiles (excepto homine) quatenus sub custodia nostra sint, hactenus possideri, idem* (t. i. ugyancsak Nerva ait) quatenus, si velimus, naturalem possessionem nancisci possimus.

Vagyis Nerva azt mondja, kétféleképpen tartható fel a birtok, vagy custodia által, vagy ha minden pillanatban kézhez vehetjük. Tehát a quatenus nancisci possimus naturalem possessionem nem commentárja a custodiának, hanem a birtok fentartásának koordinált esete, tehát nem id est, de idem (t. i. Nerva ait). A forráshely folytatása még jobban illusztrálja azt, nam pecus simul atque aberraverit, aut vas ita exciderit, ut non inveniatur, protinus desinere a nobis possideri, licet a nullo possideatur; dissimiliter atque si sub custodia mea sit, nec inveniatur, quia praesentia eius sit, et tantum cessat interim diligens inquisitio.

Ugyanezen főelvek nyernek alkalmazást az állatokra is, a fenforgó sajátos viszonyok megkövetelte módosításokkal.

1. Szelid állatok birtoka elvesz, ha eltévednek, bitangolnak, l. 3. §. 13. cit pecus simulatque aberraverit.

2. Vadállatok birtoka elvesz, ha physical uralmunk felettök megszűnik, ha a láncztól el-, a ketreczből kiszabadulnak.

Itt is nagy szerepet játszik a fentjelzett fokozati különbség l. 3. §. 14. ht. «Item feras bestias, quas vivariis incluserimus, et pisces, quos in piscinas coniecerimus, a nobis possideri. Sed eas pisces, qui in stagno sint, aut feras, quae in silvis circumseptis vagentur, a nobis non possideri, quoniam relictæ sint in libertate naturali; alioquin, etiamsi quis silvam emerit, videri eum omnes feras possidere quod falsum est. Aves autem possidemus, quas inclusas habemus. Tehát ha a vad pl. a konyhából vadaskertünkbe menekült (még ha az be is van kerítve), ha a hal halastavunkba uszott, akkor a birtokot elvesztettük, mert nem vagyunk képesek «quatenus si velimus naturalem possessionem nancisci, de birtokunk el nem vész, míg a róka a ketreczben, a hal a hálóban, vagy halszekrényben vagyon.**

3. Szelidített állatoknál tart a birtok, donec animum id est consuetudinem revertendi habent. l. 3. §. 15. Aves autem possidemus — si quæ mansuetæ factæ custodiae nostræ subjectæ sunt. §. 16. Quidam recte putant, columbas quoque, quæ ab ædificiis nostris volant, item apes, quæ ex alveis nostris evolant, et secundum consuetudinem redeunt, a nobis possideri.

Az ingatlanokra lényegileg ugyanazon szabályok állanak, mint az ingókra, egy fontos eltéréssel. T. i. ingatlan foglalásánál annak birtokát csak akkor veszítjük el, midőn a foglalás tudomásunkra jutott, és abba belenyugszunk, avagy a visszafoglalás kísérlete sikertelen maradt. l. 1. 3. §. 7. 8. l. 6. §. 1. l. 7. l. 18. §. 3. l. 25. §. 2. l. 46. ht.

Most áttérhetünk a birtok elvesztéséhez animo.

Épp úgy, mint a corpusnál, az animusnál sem kívántatik a birtok fentartásához az akarat oly feszült concentrációja, mint a szerzéséhez.

Animo tehát nem veszítjük el a dolog birtokát, ha

* A florentina szerint «id est» három párisi kézirat és az ed. rom. szerint «idem» a legtöbb kézirat «i» rövidítést tartalmaz. (Savigny 337. l.)

** Jogi singularitas, hogy vad állatnál a birtok elvesztése a tulajdon elvesztését is maga után vonja. Azt nem formális, de célirányos tekintetek indokolják; lásd e tekintetben Ihering cikkelyét, amelyet felhatalmazása folytán a *Jogt. Közl.* 1881. évfolyamában közöltem.

örökösön reá sem gondolunk, hanem csak az esetben, ha kifejezetten kijelentjük akaratomat, hogy a dolgot többé birni nem akarjuk, vagyis a jog terén oly gyakori negatio és contradictorius ellentét jut itt is érvényre. l. 17. §. 1. ht. possessio autem recedit, ut quisque constituit nolle possidere. — l. 3. §. 6. ht. — itaque si in fundo sis, et tamen nolis eum possidere, protinus amittes possessionem.*

Az akarat ily kijelentése tehát akaratot tételez fel, ez oknál fogva animo nem veszi el a birtokot az örült és a pupillus, sőt miután az ingatlan foglálásánál a birtok csak akkor vész el, midőn a birtokos annak tudomására jön, e hiányzó öntudatnál fogva az örült és pupillus az ingatlant foglálás által el sem veszítheti.

A birtokos halálával természetesen megszűnik a birtoka. És az uralkodó tan szerint az örökös nem succedál a birtokban, hanem az örökös új apprehensio által megszerzi a birtokot. Birtokban az utódlás ki van zárva.

Ez azonban az elbirtoklás folytatását nem gátolja.

Sőt Ihering szerint** a hereditatis petitio segítségével az örökös birtokvédelemben is részesül. Képviselő által nemcsak megszerezhetjük, de folytathatjuk is a birtoklást.

Ami pedig a képviselő által folytatott birtok elvesztését illeti, ez irányban a következő szabályok jönnek tekintetbe.

Megszűnik a birtok, ha a képviselt azt feladja, ha a képviselő a tényleges uralmat elveszti, vagy nem akar többé a képviselt helyett birlalni. De a birtok el nem vész, a képviselő halála, vagy beállott cselekvési képtelensége esetén, továbbá Justinianus döntése alapján el nem vész, (l. 12. C. ht.)*** ha a képviselő a birtokot feladja, feltéve, hogy a birtokos ebbe bele nem nyugszik. Elvész végre a birtok, ha a képviselő kellő alakban nyilvánítja akaratát, hogy a dolgot nem az eddigi birtokos, de egy harmadik személy helyett kívánja birlalni.

Végül a birtok védelmével kellene foglalkoznunk.

De czélszerűségi okoknál fogva azt más vonatkozásban fogjuk taglalni.

Dr. Klein Ede,
szepsii ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szabadalmi törvény 3. §-ának 3. pontja.

A *Jogt. Közl.* 43. számában a fenti czim alatt közlemény jelent meg dr. Szakolczai Árpád tollából, mely közlemény szerint az 1895. évi XXXVII. tcz. hivatkozott rendelkezése a gyakorlatban oly magyarázatot nyert, mely a feltaláló érdekeit sérti és mely ellenkezik a törvényhozó akaratával és a törvény szellemével, amennyiben a szabadalmi hivatal, bárki részéről történik is a felszólalás, megtagadja a szabadalmat, ha az bebizonyítani képes, hogy a bejelentés tárgyát képező találmány akár külföldön is szabadalom tárgyát képezte.

Minthogy a közlemény írójának ezen kijelentései nem felelnek meg a tényleg fenforgó viszonyoknak, legyen szabad nézetemet a hivatkozott törvényszakaszról és annak gyakorlati alkalmazásáról e helyütt nekem is elmondani; teszem ezt egyrészt azért, mert a közlemény írója teljesen félremagyarázza a törvény rendelkezéseit, másrészt pedig azért, hogy megakadályozzam azt, hogy a jogász- és az ipari körök ily tévtanok terjesztése által megingattassanak azon forum iránti bizalmukban, mely hivatva van hazánkban a szabadalomügy terén igazságot osztani.

* Hogy nem a belső akaratrevolutio, hanem az akarat külső nyilvánulása, az annak megfelelő ténykedés jöhet csak figyelembe, bővebb kifejtést nem igényel.

** Külön értekezést is irt e tárgyban 1883-ban, Über die possessorsche Function der hereditatis petitio.

*** A régi jogászoknál ez még vitás volt.

A közlemény írója azon körülményből, hogy a hivatkozott tcz. 3. §-ának 3. pontja egy találmányt nem tekint ujnak, ha az bejelentése idejében «már szabadalom tárgyát képezte», azt következteti, hogy oly találmány, mely még szabadalom tárgyát képezi, nem tekinthető ujdonságrontónak.

Ez a magyarázat teljesen tarthatatlan; mert igaz ugyan, hogy a törvény hivatkozott szakaszában a «képezni» ige grammatikailag mult időben van, de szabadalomjogi szempontból egyáltalán nem állíthatjuk azt, hogy ezen mult a jelent szükségképen kizárja; hiszen abból, hogy egy találmány már szabadalom tárgyát képezte, nem folyik az, hogy ezen találmány ne képezhesse még most is ugyanazon szabadalom tárgyát. És hogy maga a törvényhozó egyáltalában nem azt akarta a képezni ige mult időben való alkalmazása által kifejezni, hogy egy még érvényben lévő szabadalom nem képez ujdonságrontó momentumot egy vele azonos bejelentésre nézve, az legjobban kitűnik a hivatkozott törvénycikk indokolásából, mely szerint (31. oldal 3. bek.): «Ha a találmány már egy szabadalom tárgyát képezi, szintén hiányzik az ujdonság jellege, tekintet nélkül arra, vajon ezen szabadalom még fenáll e, vagy mint lejárt vagy megsemmisített köztulajdonná vált.»

Azt hiszem, az indokolásnak szavai oly érthetően világosak, hogy még csak magyarázatra sem szorulnak; hogy ily körülmények között mikép mondhatta a közlemény írója, hogy az ily felfogás a törvényhozó akaratával ellenkezik, azt megérteni nem tudom.

Hogy a törvény szellemével sem ellenkezik ezen — és itt azt sem lehet mondani, hogy felfogás, hanem tekintve a törvényhozónak az indokolásban határozottan kifejezett akaratnyilvánítását, csakis azt, hogy — intézkedés, az kitűnik az indokolás idézett passzusainak végszávaiból «...», mert a szabadalomra csak annak van igénye, aki a találmányt legelőször bejelentette».

Tehát az a gyakorlat, hogy egy találmány, mely szabadalom tárgyát képezi, igenis ujdonságrontó egy vele azonos találmányra nézve, nemcsak hogy nem ellenkezik a törvényhozó akaratával és nemcsak, hogy nem ellenkezik a törvény szellemével, de határozottan ezeknek felel meg. Egyenesen logikaellenes volna annak ellenkezője; a közlemény írója szerint ugyanis egy bejelentett találmány egy azt teljesen lerontó másik találmánnyal szemben csak azért volna új, mert ezen utóbbi találmány még szabadalmi védelemben részesül, de megszűnnék ujnak lenni, ha ezen találmány szabadalmi védelme, legyen ez már most bármely okból, megszűnnék.

Ezen felfogását a közlemény írója a hivatkozott törvénycikk 5. §-ával indokolja, melyből azt következteti, hogy «a felszólalási jog ebben az esetben csakis a felszólalót vagy jogutódját illeti meg, senki ő rajtuk kívül a szabadalmi bejelentést azért, mert már szabadalom tárgyát képezi, meg nem támadhatja».

Az 5. §-ban foglalt rendelkezés illetően felfogása merőben téves.

Ezen szakasz nem vonatkozik már megadott szabadalomra, hanem oly találmányra, mely egyáltalán még csak bejelentve sincsen.

Világosan kitűnik ez az 5. §. 3. bekezdéséből, mely szószerint így szól: «Ha e felszólalás folytán a bejelentés visszavonatot vagy visszautasított, a felszólaló, ha az értesítéstől számítandó 30 napon belül a kérdéses találmányt bejelenti, követelheti, hogy bejelentésének elsőbbsége az előbbeni bejelentés napjától számíttassék.»

A törvényhozó e szakaszban oly szabatosan rendelkezik, hogy teljesen feleslegesnek tartom az indokolással ezen intézkedés intencióját megerősíteni.

Ezen szakasznak tehát semmi köze a 3. §. 3. pontjához nincsen és azzal semmiféle logikai relációba nem hozható.

A szóbanforgó közlemény írója szerint az ő álláspontját a hivatkozott törvénycikk 21. §-a is támogatja, mely 3. pontjában azt mondja, hogy megsemmisítendő valamely szabadság,

3. «ha valamely érvényben álló szabadság tulajdonosa kimutatja, hogy a megtámadott szabadság az ő korábbi szabadságával azonos.»

Ebből azt következteti, hogy a törvény két semmiségi okot állapít meg a megtámadott szabadságok alapján.

1. Ha a találmány már szabadság tárgyát képezte és jelenleg már érvényben nincs (3. §. 3. pont).

2. Ha a szabadság még érvényben van.

Majd hozzá teszi, hogy az 1. esetben bárki, a 2. esetben pedig csak a szabadság tulajdonosa élhet semmiségi keresettel.

Azt hiszem, hogy sikerült kimutatnom, hogy a 3. §. 3. pontjának az a magyarázata, melyet annak a közlemény írója ad, semmivel sem indokolható, az a megtoldása a törvény szavaikak, hogy «és jelenleg már érvényben nincs», teljesen elejtendő.

Igaz ugyan már most, hogy a törvény indokolása semmiféle felvilágosítást nem nyújt arra nézve, hogy mi indította a törvényhozót ezen, a 2. pont alatt összefoglalt és a 3. §. 3. pontjához adott értelmezésből folyólag feleslegesnek látszó intézkedés megtételére; de ebből azt következtetni, hogy ez azért történt, mert a 3. §. 3. pontja az érvényben lévő szabadságokra nem vonatkozik és mert nem lett volna lehetőség arra, hogy valamely érvényben lévő szabadság tulajdonosa egy őt sértő szabadság ellen megsemmisítési pert indítson, egyáltalán nem lehet.

A legtöbb kultúr állam ugyanis hivatalból kinyomtatja a szabadsági leírást, melynek egy példánya a szabadsági okirathoz csatolódik; ezen kinyomtatott szabadsági leírás valamennyi szabadsági törvény értelmében «közvetett nyomtatvány» és mint ilyen az 1895. évi XXXVII. tcz. 3. §-ának 1. pontja értelmében ugyancsak semmiségi ok; ezen semmiségi okkal pedig élhet bárki, természetesen az illető szabadság tulajdonosa is.

Teljesen elejtendő a közlemény írójának azon nézete, hogy:

«természetes, hogy törvényünk alapján bárki megtámadhat oly szabadsági bejelentést, mely azonos egy korábbi belföldi szabadsággal, mert ez beleütközik a törvény 17. §-ának 1. pontjába, mely szerint a szabadság tartama a bejelentéstől számított 15 év, már pedig egy már megtámadott szabadságnak egy új bejelentésben való ismétlése a szabadsági időtartam meghosszabbítását célzó törvény kijátszása volna.»

Ezen nézet nemcsak hogy nem természetes, de egyenesen hibás.

Az 1895. XXXVII. tcz. 35. §-a értelmében valamely szabadsági bejelentés ellen csakis az 1., 2., 3., 5. és 6. §§., valamint a 32. §. 1. és 2. pontja alapján lehet felszólalni; a 17. §. alapján pedig nem.

Igy tehát ezzel sem sikerült a közlemény írójának magyarázatot adnia arra, hogy a «már szabadság tárgyát képezte» intézkedés csak a már közvagyonná lett szabadságokra vonatkozhatik.

Mindezekből végre a közlemény írója szerint az következik, hogy:

«A mostani törvényellenes joggyakorlattal meg lehet dönteni a feltaláló szabadsági bejelentését a saját szabadságával. Postakésés vagy egyéb physikai akadály által például ugyanazon bejelentő bejelentése néhány nappal később érkezik szabadsági hivatalunkhoz, mint például az Franciaországban beadott és ime a szabadsági törvény 3. §-ának helytelen alkalmazása újdonsággrontónak deklarálja a feltaláló saját szabadságát saját szabadsági bejelentése ellen, noha az sehol nyomtatványokban ismeretessé nem vált.»

Teljesen igaza volna a közlemény írójának, ha a szabadsági hivatal így határozna; csak hogy a hivatal nem így határoz, mert a hivatal megteszi azt a distinciót, melyet a közlemény írója nem tesz meg; nem distinguál a közlemény írója egy megtámadott szabadság és egy szabadsági bejelentés között; már pedig ez nagy különbség; azonfelül pedig a törvény is határozottan «szabadság» és nem «bejelentés» tárgyról beszél, pedig ilyen is van.

Világos ebből, hogy az, amit a közlemény írója példaképpen felhozott arra, hogy a 3. §. 3. pontjából, illetve ennek a szabadsági hivatal által adott értelmezéséből folyólag egy szabadsági bejelentést egy korábbi külföldi szabadsági bejelentéssel meg lehet dönteni, nem áll.

Majdnem a *Fogl. Közl.* 43. számának megjelenésével egyidejűleg, azaz ez évi október 28-án hozott a szabadsági hivatal egy határozatot, mely világosan mutatja, hogy a szabadsági hivatal teljesen helyesen értelmezi és gyakorolja a törvényt.

Az eset, melynél szerencsém volt éppen arra utalhatni, hogy a 3. §. 3. pontja csakis megtámadott szabadságokra vonatkozhatik, a következő:

A K. és B. módlingi cég bejelentése ellen Sz. és B. budapesti cég felszólal többek között azon az alapon, hogy a bejelentő cégnek 1899 január 3-án benyújtott szabadsági bejelentésével szemben egy korábban bejelentett francia szabadság újdonsággrontó momentumot képez; a betérjesztett hiteles okmányokból azonban kitűnt, hogy a szóbanforgó francia bejelentésre csak 1899 január 25-én engedélyezett szabadság, hogy tehát a francia bejelentés a magyar szabadság bejelentése idejében még nem képezte szabadság tárgyát, amiért is a szabadsági hivatal ezen felszólalást alaptalannak mondta ki.

Kelemen Manó István,
hites szabadsági ügyvivő.

Az adókiivetés titkos tárgyalása.

A pénzügyminiszter ez idei exposéjában azon ország-szerte mély hatást keltett kijelentést tette, hogy az egyenes adók reformjavaslatok elkészültek és mielőbb a törvényhozás elintézésére alá bocsátatnak.

Kit ne érdekelne, kit ne érintene a reform?

Noha a javaslatok szószerinti szövege előttünk még nem fekszik, mégis kíváncsi, hogy az ügyvédi kar tapasztalatait jó eleve nyilvánítsa, mert ezáltal módjában állhat a pénzügyi kormánynak, hogy az illetékes helyről jövő komoly intelmeket a javaslatok végleges szövegezésénél figyelembe vegye.

Egy komoly sérelemtől óhajtok ezuttal beszámolni.

A közadók kezeléséről szóló 1883: XLIV. tcz. egyebek közt előírja, mily módon tárgyaljanak az adókiivető s az adófelszólamlási bizottságok; a törvény rendelkezéseitől és szelleméből következik, hogy a tárgyalások során a kincstári képviselő és az adózó fél egyenlő jogokkal s egyenlő kötelezettségekkel vannak felruházva.

A 21. §. szerint a bizottság ülései nyilvánosak, csak a tanácskozás és határozathozatal történik kivételesen, azaz egyik bizottsági tag kíváratára zárt ülésben, de ez esetben is a határozat nyilvános ülésben hirdetendő ki.

A tárgyalás mikéntjét a 24. §. akképp szabályozza, hogy bizottság az adóösszeget, «tekintettel az illető adózó, vagy mások, vagy pedig a kir. adófelügyelő által tett észrevételekre s egyéb rendelkezésre álló adatokra megállapítja és ebbeli végzését kihirdeti». A kihirdetés után a 27. §. szerint úgy a kir. adófelügyelőnek, mint az érdekelt adóköteles félnek jogában áll az ülés folyama alatt élő szóval az iránt nyilatkozni, kívánja-e az ügyet felebbezni.

Mindezekből kétségtelen, hogy az adófelügyelő éppen úgy ügyfél aki a kincstár érdekeit képviseli, mint az adózó, aki a saját érdekeit képviseli. A két ügyfél ellentétes kérelme

felett dönt a semleges harmadik, az állam által e célra alkotott intézmény, a kivető bizottság.

Ha tehát a tanácskozás befejezést nyert és zárt vagy nem bánom, nyilvános ülésben is határozathozatalra kerül a sor, akkor az ügyfélnek szava többé nincs, mert ha szava volna, akkor ő is határozna, döntene.

Ámde köztudomásu, hogy az adóügyi előadó nemcsak a tanácskozás alatt van jelen, mi kötelessége, hanem a határozathozatalnál is, ami szerintem törvénytelen, mivel akkor a tanácskozás már be volt fejezve s mivel a félnek akkor az ajtókon kívül kell tartózkodnia. Befejezett tárgyalás után a bizottságot az egyik ügyfél távollétében a másik ügyfél befolyásolja, tehát adatokat, titkos adatokat közöl, tehát folyik az egyik fél távollétében a zárt és titkos tanácskozás újból, holott a tanácskozási stádiumot az egyik ügyfélre nézve befejezettnak nyilvánították és következik a törvény által függetlennek képzelt bizottság intimidálása, befolyásolása. Mikor az állampolgár egyik legsúlyosabb terhéről van szó, akkor felőle, nélküle határoznak.

Ha drágább kincsekről, az élet és halálról van szó, ha a politikai jogok megfosztásáról, bűnügyi tárgyalásokról, az állam képviselője, a kir. ügyész épp úgy, mint a vádlott, a tárgyalások befejeztéig vannak jelen, sem az egyik, sem a másik nélkül nem tárgyalnak, de mindkettő kizárásával határoz a független harmadik, a bíróság. Amint az állam a büntető perrendtartásban megbizva a bíróságban, saját képviselőjét kizárta a határozat hozatalából, épp úgy tett az állam akkor, midőn saját zsebére van szó a közadók kezeléséről szóló törvényben, midőn azt úgy szövegezte s abba oly elveket fektetett be, hogy akkor is a saját képviselőjét az adózóval egyenlősítette, senkinek sem adván több jogot, mint az észrevételezés jogát, a szóbeli előterjesztés jogát.

A törvény tisztán beszél. Aki a törvényt másképpen értelmezi, annak nincs fogalma arról, mi az állam legelemibb kötelessége az állampolgár irányában, annak nincs érzéke a közjog iránt és a közjog legelemibb tételei iránt. Az állam zsebe nem lehet nagyobb érdek, mint az én nyakam. Ha a nyakamról van szó s a bőrömről, az ügyész kizárásával és az én kizárásommal döntenek; nem dönthetnek másképpen, ha arról van szó, mennyi korona vándoroljon az én zsebemből az állam zsebébe, mert az államnak előbb állampolgárok kellene és azután kell állampénztár, nem megfordítva.

Az említett «kedélyes» tárgyalási mód a kifejtettek szerint a közadók kezeléséről szóló törvénybe ütközik. Ugy látszik, hogy a pénzügyi kormány más nézeten van, mert kiadott rendeleteivel épp azt célozta elérni, hogy a törvény megtartható s követhető ne legyen, hogy t. i. az adóügyi előadó nélkül tárgyalni se lehessen.

Az adóügyi előadó ugyanis — e rendeletek szerint — tagja a bizottságnak, vezeti a jegyzőkönyvet, ellenőrzi a szavazatokat, sőt minden egyes bizottsági tag szavazatát kifejezetten feltünteti a jegyzőkönyvben, az akták az ő aktái s nem a bizottságé, az elrendelhető szemléket ő s nem a bizottság vezeti, ő valóságos conduite listát ír össze a bizottsági tagok fiskális érzelmei s magukviselte felől, részükre kitüntetések indítványoz vagy nem indítványoz, esetleg indítványozza, hogy a kinevezett tagok máskor ne nevezessenek ki, liferál adatokat a tanácskozási, a félre nézve tehát titkos stádiumban, stb.

Köteteket lehetne arról összeírni, mit tesz az adózók terhére, mily görbe utakon szerzi adatait, de jobb erről többet nem írni.

Hisz az igaz, hogy az adófelügyelő jól, helyesen cselekszik, ha így tesz; rosszul, kötelességellenesen akkor járna el, ha másképp viselkednék. Ő állami tisztviselő, kinek ez a hivatása. Állásával játszana, ha tevékenysége nem irányulna a reá bizott elsőrangú állami érdek leghatályosabb támogatására. S mert a kereseti adótörvény vesz s nem nyújt módot

arra, hogy egyenes uton puhatolhassék ki a helyes adóalap, kötelessége minden utat jónak s felhasználandónak tekinteni, hacsak célhoz segíti.

De nekünk adófizető állampolgároknak tiltó szavunkat fel kell emelnünk az ellen, hogy ez alattomos akna-munka, mely megszegyenítő (nem ugyan az azt hivatásszerűleg gyakorló tisztviselőkre, hanem) az államra és reánk nézve is, jövőre is folyon úgy, mint az eddig, szélteben gyakoroltassék.

Az új adótörvényektől e szegyeteljes állapotok gyökeres megváltoztatását reméljük. *Dr. Szilágyi Arthur Károly,*
budapesti ügyvéd.

A regale jogu malomüzlet és az ipartörvény.

X. Y.-nak B. községben fekvő regale jogu vizi malmát a kereskedelmi miniszternek iparfelügyelettel megbízott szakközege megvizsgálván, azt tapasztalta, hogy a malomban a munkarend kifüggesztve nincs, az első segélynyújtásra szükséges kötszerek készletben nem tartatnak és meggyőződött arról is, hogy a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény rendelkezéseit be nem tartják.

A szakközegnek feljelentése folytán a b—i járási főszolgabíró, mint elsőfoku iparhatóság, a malomtulajdonos ellen megindította a kihágási eljárást és a tulajdonost a munkarend kifüggesztésére, a kötszerek beszerzésére kötelezte, a vasárnapi munkaszünet be nem tartása miatt pedig 10 frt pénzbüntetésre ítélte.

Felelkezés folytán az alispán, mint másodfoku iparhatóság, az ítéletnek büntető részét megsemmisítette, egyebekben azonban azt helyben hagyta. Nem találta alkalmazandónak a másodfoku iparhatóság a vasárnapi munkaszünetről szóló 1891. évi XIII. tcz. büntető rendelkezését azért, mert az ugyanezen törvény cikk felhatalmazása folytán kibocsátott kereskedelmi miniszteri 37,892/1891. számú rendelet szerint malmokban az őrlési munkálatok vasárnap is folytathatók.

Az esetről felmerülő *elvi jelentőségű* kérdést azonban, amelyet a malomtulajdonos felelkezésében kifejtett, sem az első-, sem a másodfoku iparhatóság kellő figyelemre nem méltatta.

X. Y. beigazolta ugyanis, hogy vizi malomüzletét kizárólag kisebb haszonvételi jog alapján folytatja, ezért azt vitatta, hogy malomüzlete az ipartörvény 183. §-ának f) pontja értelmében a hivatott törvény rendelkezései alá nem esik. Ha ez áll, akkor az ő malma egyáltalán nem tartozik az iparhatóság alá és akkor nemcsak a miniszteri rendelet, de már az ipartörvény szerint is helytelenül lett a pénzbüntetés kiszabva és ugyanezen oknál fogva a munkarend kifüggesztésére, valamint a kötszerek beszerzésére vonatkozó kötelezettség is helytelenül lett megállapítva. Szóval, ha a malomtulajdonos érvelése megáll, akkor az iparhatóságok illetéktelenül jártak el, kezdve az iparfelügyelettel megbízott szakközegtől a vármegyei alispánig.

Az 1884: XVII. tcz. 183. §-a alapján tényleg azt kell mondanunk, hogy a kizárólag kisebb haszonvételek sorába tartozó malomüzlet nem esik az ipartörvény és iparhatóságok rendelkezései alá. Ennek sokféle és fontos következménye van, hogy egyebet ne emlitsünk, például az iparhatósági igazolványt, a kereskedelmi és iparkamarákat és az ipartársulatokat illetőleg is. Mindaddig, amíg az ilyen regale jogu malomtartás vagy őrlés kis körben mozog, a gyakorlati élet szempontjából is csak helyeselni lehet az ipartörvény említett rendelkezését. A malomtartási regale ugyanis a régi földesuri jogok maradványa. Mint ilyen, lényegileg nem volt egyéb, mint az illető földesur mezőgazdaságának kiegészítő része s annak működése a jobbágyok őrlési szükségletein nem igen terjedt túl. Az ilyen malomüzlet tehát mezőgazdasági és nem ipari tevékenység és mint uri haszonvételi

jog* a Hármaskönyv szerint «tartozéka» volt a földbirtoknak. Másként áll azonban a dolog akkor, ha — ami szintén előfordulhat s elő is fordul — az ilyen malomüzlet úgy berendezésénél, terjedelménél, mint az általa kötött ügyletek számánál fogva a kizárólag kisebb haszonvételek czimén gyakoroltatni szokott őrlést messze túlhaladja.

Képzeljünk el egy nagyobb folyó mellett fekvő vízi malmot, mely tökéletes gépei és felszerelésénél fogva műmalom, mely nemcsak az illető község lakosainak terményeit őrli, hanem kenyérmagvakat vesz, malomtermékeket elad, számos munkást foglalkoztat; egy ilyen malom, egy ilyen ipartelep szintén nem tartozik az ipartörvény rendelkezései alá? Hézagnak vehetjük ugyan a törvényes intézkedések sorában, de mégis azt kell mondanunk, hogy a tételes szabályok szerint még a nagy üzemű, nagy terjedelmű malomüzlet sem ipartelep az ipartörvény szempontjából, ha mint uri haszonvételi jog gyakoroltatik. Támogatja ezt a nézetet különösen az 1884. évi XVII. tcz. 183. §-nak szerkezete is. A regale jogu malomüzlet ugyanis, mint a mezőgazdasággal összefüggő mellékiparág a legtöbb esetben már az idézett törvényszakasz a) pontja alapján fog kiesni az ipartörvény rendelkezései alól. Ha tehát a törvényhozó ezenfelül még különösen is szükségesnek látta egy külön pontban expressis verbis kivonni a törvény rendelkezései alól a kizárólag kisebb haszonvételek sorába tartozó malomüzletet, akkor a törvényhozó szándéka csak az lehetett, hogy tekintet nélkül minden egyéb körülményre, általában ne tartozzék a malomüzlet az iparra nézve megállapított szabályok alá, míhelt azt regale jogként gyakorolják. A törvény pusztán alaki ismérvet vett fel annak a meghatározásánál, hogy a malomüzlet mikor ne tartozzék ipari szabályok alá és azért ezt a minősítést anyagi ismérvekkel kiegészíteni, helyesebben megváltoztatni nem lehet. Ugy látszik, a birói gyakorlat is ezt az álláspontot tartja helyesnek, mert a kir. Curia is kimondta (1883. évi február 6. 7847. sz. Dttár IV., 104.), hogy annak a meghatározásában, vajon egy malom földesuri jog alá tartozik-e, a berendezés minéműsége, nevezetesen az, ha a szakértők a malmot műmalomnak nyilvánítják, irányadó nem lehet.

Az ipartörvény szempontjából tehát úgy áll a dolog, hogy vannak regalejogu és gőzmalmok. A gőzmalmok, mert az 1880. évi XXXIV. tcz. értelmében regale jogot nem képviselhetnek, — ha csak az ipartörvény 183. §-nak a) pontja szerint mezőgazdasággal összefüggő mellékiparagat nem képeznek, — mindig az iparszabályok alá tartoznak, ellenben szél-, vízi-, száraz malmok, mint kizárólag kisebb haszonvételek sohasem esnek az iparüzésre megállapított rendelkezések alá. Viszont a nem gőzerőre berendezett malom tulajdonosa is lehet kereskedő malomüzlete folytán, ha nagy üzemet folytat, a kereskedelmi törvény 259. §. 1. illetve 6. pontja alapján. Lehetséges ennél fogva, hogy a malomüzlet valakit kereskedővé tesz, aki köteles czégét is bejegyeztetni és azért malomtelepe még sem ipartelep. Annak a folyománya ez, hogy kérdésünket tekintve, az ipartörvény formális, a kereskedelmi törvény materiális ismérvet fogadott el.

Gyakorlatilag persze úgy áll a dolog, hogy az a nagy üzemű, nem gőzerőre berendezett malom tulajdonosa is vált iparigazolványt és egyébként is önként eleget tesz az ipartörvény követelményeinek, már csak azért is, hogy az ezekkel összekötött előnyöket magának biztosítsa. Ami azonban a kérdés elvi oldalát illeti, azt kell mondanunk, hogy a regale jogu malomüzlet, tekintet nélkül az üzem terjedelmére az ipartörvény és az iparhatóságok alá nem tartozik és hogy az ilyen malom tulajdonosa ellen csak a közönséges rendőri hatóság (pl. a kihág. törv. 111. §-a alapján), de nem az iparendőri hatóság járhat el.

Dr. Mattyasovszky Miklós.

Különfélék.

— **Igazságügyi statisztika** czimű hírünkre vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Igen tisztelt szerkesztő ur! A *Jogt. Közl.* f. évi 43. számában a «Különfélék» rovatában az 1898. évi büntető igazságszolgáltatási statisztikát közölve, a jelentés végén dőlt betűkkel azt a rémhirt terjeszti, hogy «*ártatlanul szenvedett vizsgálati fogságot összesen 1334 egyén*».

Nem tudom ugyan, hogy a hír közlője honnan merítette tudomásait, hogy 1334 egyén *ártatlanul* szenvedett vizsgálati fogságot, mert tudomásom szerint az ártatlanul vizsgálati fogságot szenvedett egyének száma a hivatalos kimutatásban nem fordul elő, de azt már tudom, hogy a jogászvilágban óriási feltűnést, a laikus közönségben pedig méltó megdöbbenést keltett ezen rémhír.

Legvalóbbbszinűnek tartom azt, hogy a hír közlője abból jutott következtetésére, hogy a vizsgálati fogságban volt egyének közül 1334-en nem lettek elítélve. Csakhogy ezen körülményből a jelzett conclusiót levonni nem lehet. Hiszen a magánindítványra üldözendő büntetendő cselekmények egész halmazánál (cselédlopások, házi és üzleti tolvajlások, sikkasztások, csalások stb.) a tettesek legtöbbszörre személyi viszonyaiknál fogva vizsgálati fogságba jutnak, holott ezen ügyek tetemes része nem kerül ítélet alá, mert az indítványok részben a boszúvágy kielégítése után felülkerekedett könyörületességből, futkosások iránti ellenszenvből, szegényérzetből s legnagyobbbrészt közbejött egyezségek folytán visszavonatra kerülnek. Beavatottak azt is állítják, hogy éppen nem ritka eset, hogy a tanúk a vizsgálati fogságban lévő vádlottat a vizsgálat folyamán egészen feketére festik s mikor aztán végtárgyalásra kerül a dolog, ismét fehérre mossák, úgy hogy a bíróság felmentő ítéletet kénytelen hozni.

Legsajnosabb különben az, hogy a közlött hír az ügyészségeinkbe és bíróságainkba vetett bizalmat érdemtelenül igen könnyen leronthatja. Pedig ugyancsak e lapok 42. számában a vezércikkben az ország közállapotairól szóló miniszeri jelentés nyomán — talán éppen a hír közlője — tudatta, hogy 1898-ban 7062 *vádlt megcsökött*. Már én azt hiszem, hogy ott, hol ennyi *vádlt megcsököthet*, talán mégsem bánnak oly könnyelműen a vizsgálati fogságba való helyezéssel, hogy 1334 egyén *ártatlanul* szenvedhetett volna vizsgálati fogságot.

Egy budapesti ügyvéd.

Közöljük a helyreigazítást; megvalljuk azonban, hogy az szerintünk keveset bizonyít. Először is, az indítvány visszavonása igen ritka azon esetekben, ahol vizsgálati fogság is van, mert tudvalevőleg a visszavonás a rabtartási költségek viselésével jár. Másodszor pedig az, hogy sok vádlott megcsökök, nem bizonyítja, hogy sok vádlott ne volna ártatlanul vizsgálati fogságban. Nem azokat tartóztatják le, akiket kellene.

— **Dr. Kern Tivadar** halála nagy veszteség úgy a magyar jogtudományra, mint az ügyvédi karra nézve. Mint ügyvéd, mindig kartársai kitüntető bizalmát és becslését élvezte, mint jogtudós pedig különösen a magyar öröklési jogról irt nagybecsű munkája által vívott ki magának kiváló positiót. Ez sok ideig fog forrásul szolgálni mindazoknak, akik az abba vágó kérdésekről tájékozást kívánnak szerezni.

— **Törvényszéki és Rendőri ujság** czim alatt dr. Guthi Soma hetilapot indított meg, mely főképen az új bünvádi perrendtartási törvény kapcsán felmerülő gyakorlati kérdéseket fogja tárgyalni.

— **A budapesti büntető járásbírósnál** levő állapotokról a Törvényszéki és Rendőri ujság többek közt azt írja, hogy némely bíró az egész tárgyalás alatt egyebet sem csinál, mint jegyeztet, s a *tárgyalást a joggyakornok végzi*. A tárgyalás közben becsoszog a terembe az elemőzsiás

* Frank: «Közigazság törvénye» 415. l.

asszony, mire a tárgyalás megakad, a felek a háttérbe szorulnak, bíró és jegyző bevásárolják az uzsonnára valót, és öt percnyi szünet engedélyezésével teljes nyilvánosság mellett el is költik az elemózsiát.

A bíróságoknál a felek által lerótt bélyegilletékek visszautalványozása tárgyában az igazságügyminiszter 53587/99. sz. a. következő rendeletet bocsátotta ki:

A törvénykezési bélyeg- és illetékszabályok 6. §-a világosan akkép rendelkezik, hogy annak meghatározása, vajon bélyeg- és jogilleték fizetendő-e vagy sem és minő mérvben, a kir. közigazgatási bíróság hatáskörébe utalt ügyek kivételével bírói eljárás tárgya nem lehet.

Ennek daczára már többször megtörtént, hogy az e. f. kir. bíróságok olyankor, amikor meggyőződésük szerint a felek által lerótt bélyegilleték a kir. kincstár részéről visszatérítendővé vált: hatáskörük túllépésével a lerótt bélyegyet a kir. adóhivatalnál a fél részére visszautalványozták. Az ilyen utalványokat a kir. adóhivatalok — az 1881: XXXVI. tcz. 13. §. harmadik bekezdésében megjelölt eset kivételével — nem foganatosítják, mert a bíróságok külön törvényes rendelkezés nélkül a pénzügyi tárcza terhére utalványokat ki nem adhatnak.

Felhivom ennél fogva a kir. bíróságokat, hogy a felek által lerótt bélyeg- vagy jogilleték visszautalványozásától jövőre tartózkodjanak, s e tárgyban előterjesztett kérelem esetén a kérelmezőt pénzügyi közigazgatási utra utasítsák. Egyedüli kivételt képez a zálogjog bejegyzése után lerovandó bélyegilleték, amelynek visszautalványozására — ha a kért zálogjog-bejegyzés el nem rendeltetik — az 1881: XXXVI. tcz. 13. §. harmadik bekezdése alatt felvett rendelkezés az eljáró telekkönyvi hatóságot feljogosítja. Ebben az egy esetben tehát külön törvény hatalmazza fel a telekkönyvi hatóságot arra, hogy a pénzügyi tárcza terhére a bélyegilletéket visszautalványozhassa.

A most említett esetre vonatkozólag az 1881: XXVI. tcz. 13. §-a úgy rendelkezik, hogy ha a bejegyzés megtagadtatik, a bírói végzés jogerőre emelkedése után az eljáró telekkönyvi hatóság a bejegyzési illeték gyanánt lerótt bélyegjegyek pénzértékét a kir. adóhivatalnál, a fél részére kiutalványozza. E rendelkezés folytán a telekkönyvi hatóságok ezeket a kiutaló végzéseket közvetlenül a kir. adóhivataloknak küldik meg. Ez az eljárás is zavarokra vezet, mert a szóban forgó utalványok számvevősségi ellenjegyzéssel nincsenek ellátva, már pedig a fenálló számviteli elvek, de különösen az 1897: XX. tcz. 61. §-a értelmében a pénztáraknak számvevősségi ellenjegyzés nélkül kiadásokat eszközölni nem szabad.

A felmerülhető zavarok megelőzése és kikerülése céljából a kir. pénzügyminiszter ur megkeresésére felhivom a telekkönyvi hatóságokat, hogy azokat a végzéseket, amelyekben a most említett törvényes rendelkezés alapján a bejegyzési bélyegilleték pénzértékét visszautalványozzák, jövőben ne közvetlenül az illető kir. adóhivatalhoz, Budapest székes főváros balparti részén a IX. ker. kir. állampénztárhoz, hanem az ezekre nézve illetékes kir. pénzügyigazgatósághoz küldjék meg.

A kir. pénzügyigazgatóság a nélkül, hogy az utalvány bírálatába bocsátkoznék, azt a mellé rendelt számvevősséggel ellenjegyeztetik, s a kir. adóhivatalnak foganatosítása végett meg fogja küldeni.

Az ítélet kézbesítésének elmulasztása. *A m. kir. Curia:* A semmiségi panasz elvettetik.

Indokok: Ámbár a kir. törvényszék nem járt el helyesen, amidőn a végtárgyalási jegyzőkönyv záradékában foglalt határozata ellenére az ítéletet vádlott védőjének ki nem adta és az ügyiratokat a felebbezési indokok bevárása nélkül a szegedi kir. táblához felterjesztette, s jöllehet a szegedi kir. tábla is elnézte azt; mindazáltal tekintettel arra, hogy a kir. tábla ítéletének fejezete szerint ott az ügy nemcsak a kir. ügyész, hanem vádlott és védőjének felebbezésére és tehát a vádlott érdekében is felülvizsgálatot, a panaszolt mulasztás oly jogsérelmet nem képez, mely a kir. tábla ítéletének megsemmisítését indokolná, minél fogva a semmiségi panasz elvetendő volt; a kir. tábla ítélete pedig felhozott s az elsőbíróság ítéletéből elfogadott indokoknál fogva hagyatott helyben. (1899 szeptember 22. 3233. B. sz. a.)

Szökés veszélye mint a vizsgálati fogság elrendelésének alapja. *A m. kir. Curia:* Csalárd bukás büntette miatt vádolt T. B. s társai elleni bűnügyben végzett: A kir. tábla végzése felebbezett részében megváltoztattatik, R. Lajos és R. Károly vádlottak biztosíték nélkül rendeltetnek szabadlábra helyeztetni.

Indokok: A kir. tábla végzésének az a része, mely szerint terheltek szabadlábra helyezése elrendeltetett, jogorvoslattal meg nem támadtatván, érintett végzésének csak az a része képezte felülvizsgálat tárgyát, amelylyel a vizsgálati fogság megszüntetése biztosíték tételéhez köttetett. E kikötés a megszükhetés feltételezésével indokolt. Minthogy azonban e vélelem az eddigi eljárás adataiban támpontra egyáltalában nem talál, így ez a valamely ténybeli körülménnyel nem támogatott indok, a már eddig is nyolcz hónapot meghaladott vizsgálati fogság megszüntetésének törvényes akadályát annál kevésbé képezheti, mert a kir. ügyész is a vizsgálati fogság megszüntetését minden feltétel nélkül indítványozta; ezeknél fogva tehát a szabadlábra helyezés feltételére nézve a kir. tábla végzését megváltoztatni kellett (1899 október 18. 10,907/99. B. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Bécsben** 1893-ban 178, 1894-ben 168, 1895-ben 171 csőd nyílt meg. Tömeggondnoki díj fejében megállapított 1893-ban 255,000 frt, 1894-ben 139,000 frt, 1895-ben 234,000 frt.

— **«Prozessagent».** A német perrendtartás 157. §-a szerint a bíróság oly meghatalmazottakat, akik a bíróság előtti szóbeli tárgyalásokon való képviselést üzletszerűleg üzik, a képviseléstől elmozdithatja.

Az új jogrendszer életbeléptetése alkalmából e szakasz egy új ponttal egészített ki, mely következőkép hangzik: «Diese Vorschriften finden auf Personen, denen das mündliche Verhandeln vor Gericht durch eine, seitens der Justizverwaltung getroffene Anordnung gestattet ist, keine Anwendung.» Főcélja emez intézkedésnek, hogy oly helyeken, ahol nincs ügyvéd, a felek képviselése lehetővé tétessék.

A porosz igazságügyi kormány legutóbbi rendeletben szabályozza ezen, tárgyalásra bocsátható egyének jogait. A rendelet «Prozessagenten» elnevezéssel jelöli meg őket. A működési engedélyt a Landgericht elnöke adja meg. A kérelem megtagadása esetén utolsó forumban az Oberlandesgericht elnöke határoz. Minden egyes esetben meghallgató az illető Amtsgericht vezetőjének és a rendőri hatóságnak véleménye. Ez utóbbi intézkedés a kétes jellemű egyének kizárását kívánja biztosítani.

A működési jogosítvány bármikor visszavonható. A visszavonás okául nem szolgálhat azonban az, hogy az engedélyezés idején fenállott szükség utóbb megszűnt.

Az ügyvédi kar különösen két irányban tartja sérelmesnek e rendelkezéseket. Elsősorban, mert minden járásbírósnál adható működési engedély, holott csak ott van ezen ügynökökre szükség, ahol egy ügyvéd sincs; másodsorban, mert az engedély nem vonható meg akkor, ha az illető helyen utóbb ügyvéd telepedett meg, miáltal az ügynök működése szükségtelen és felesleges.

— **Kömetszetek szerzői jogi védelme.** Egy német művész kizárólagos engedélyt adott bizonyos német műintézetnek rajzainak litographikus utánnomására és terjesztésére. Egy francia műintézet minden engedély nélkül készített ily képeket. A német czég a francia bíróságok előtt a német jog és a berni nemzetközi egyezmény alapján keresetet indított a francia utánzók ellen, azonban a francia bíróságok a védelmet megtagadták, mivel a lithographikus metszetek a francia jog szerint nem tekinthetők művészeti, hanem ipari termékeknek s így a speciális védelemben nem részesülnek; a konkrét esetben pedig nem a német jog alkalmazandó, hanem a francia, mivel itt követtetett el az állítólagos sérelem, nem pedig ott, ahol a védelemben részesítendő mű készült.

A Magyar Jogászegyletben a magyar bünvádi eljárás kodexéről előadási sorozat tartatik. Folyó hó 11-én (szombaton) este 6 órakor dr. Finkey Ferencz sárospataki jogtanár tart előadást az esküdtzékről az új magyar bünvádi eljárásban. Az egylet az érdeklődő jogászoközönséget az előadásokra ezennel meghívja. Az egyleti helyiség: V., Szemere-utca 10. (Ügyvédi kamara.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A perfelvétel körüli mulasztás és következményei. *Dr. Magyar Géza* nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — Ellenjogok. *Dr. Almási Antaltól.* — Corpus Juris Hungarici. (1000—1608.) I. — *Törvénykezési Szemle:* Hivatalból figyelembe veendő pergátló ok és perujtás. *Dr. Helle Károly* debreczeni jogtanártól. — Az esküdtbíró-ság hatásköréhez. (1897. évi XXXIV. tcz. 16. §.) *Dr. Vámbéry Ruzsem* budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Holló Fúzfes* budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A perfelvétel körüli mulasztás és következményei.

A polgári perjog számos nehézségei közt az a kérdés is szerepel: minő következményeket kell fűzni ahhoz, midőn a perben egyik vagy másik fél valamely perbeli cselekményt mulaszt el? Ez a kérdés azért merül fel, mert a polgári per-jog egyrészt azon az elven épül fel, hogy a bíróság csak a felek kérelmére jár el és határoz, másrészt azon, hogy az egyik fél kérelmére csak akkor határoz, miután arra a másik felet is meghallgatta. A polgári per tehát fel lévén tételezve a felek cselekvésétől, világos, hogy azok mulasztása kihat a per menetére. Így van ez mindjárt a per kezdetén, a per-alapításnál, vagyis a per felvételénél. Sőt a felek mulasztása leginkább itt szökik szembe. Kereset nélkül nincs per, és a kereset folytán a bíróság csak akkor határozhat, miután arra az alperes is nyilatkozott. Mi történik, ha az egyik vagy másik elmarad?

Tulajdonképpen a kereset elmulasztásáról nem is lehetne szó. A kereset lévén az első peralapító cselekmény, nyilvánvaló, hogy ha ezt a felperes elő nem terjeszti, a per nem is jöhet létre, mert nincs meg az alap, amelyre a bíróság eljárását fektethetné. Az alperes mulasztása azonban már nagyon is szóba jöhet. A bíróság eljárása attól függvény, hogy az alperes a keresetre nyilatkozzék — perbe bocsátkozzék: könnyű belátni, hogy ezt a nyilatkozást nem lehet az alperes tetszésére bízni, mert így ő a pert igen egyszerűen az által meghiusíthatná, hogy nem nyilatkoznék. Kell tehát az alperes ellen bizonyos hátrányos következményeket kilátásba helyezni, amelyek őt sujtani fogják, ha a peralapítás-hoz megkivántató nyilatkozatot megtenni elmulasztja. A hátrányos következmény ma mindenütt az, hogy a per az alperes mulasztása ellenére is létrejön, mert a felperesre ez a legelőnyösebb. Csak arra nézve van még eltérés, hogy az így létrejött per miképpen bonyolítottassék le. A perjogokban két különböző megoldás van elfogadva. Az egyik szerint a felperesnek keresetét az alperes távollétében is bizonyítania kell; a felperes csak akkor lesz nyertes, ha azt be is bizonyítja. Ez az u. n. eljárás in eremoditio, amelyet a hatósági idézés óta a római jog követett (l. 73. pr. l. 75. pr. D. 5. 1.; l. 1. 8. C. 7. 43.; Nov. 53. c. 4. §. 1.; Nov. 69. c. 3.), s amelyet legalább elvben a mai francia jog is követ (C. de proced. c. 150. cz.). A másik szerint a bíróság a felperes kereseti tényeit bizonyítás nélkül is valóknak veszi és ennek alapján a kereset értelmében ítélt, rendszerint az alperest elmarasztalja, feltéve, hogy a tények olyanok, amelyekből a tételes jog szerint jogosítvány egyáltalában származhatik és a felperes önmagának nem mond ellen. Ezt rendszerint úgy szokták kifejezni, hogy a bíróság az alperest úgy tekinti,

mintha beismert volna, s azért a következményt is poena confessi-nek mondják. Erre a képzelemre azonban nincs semmi szükség, mert a kérdés másképp is megoldható. Helyesebb azt mondanunk: a bíróság az illető tényeket bizonyítás nélkül is valóknak fogja venni, tekintet nélkül arra, vajon azokat a nyilatkozni elmulasztó alperes beismerni akarja-e vagy sem.

Ettől azonban eltekintünk és csak azt emeljük ki, hogy ma általában a második megoldást tartják helyesebbnek, mert a bíróságra nézve egyszerűbb, a felperesre nézve pedig előnyösebb. A tételes jogok is tulajdonképpen ezt követik, jelenlegi jogunk is elfogadja (törvénykezési rendtartás 111. §., 1877: XXII. tcz. 45. §., sommás eljárás 50. §.) és a végleges perrend tervezete is fentartja (448. §.). Ennélfogva a kérdés emez oldalával nem is fogunk bővebben foglalkozni.

Habár a polgári per természeténél fogva a felperest amiatt, hogy keresetét nem terjesztette elő, semmiféle per-jogi hátrány sem érhetné: tényleg azonban, miután keresetét a felperes oly körülmények közt szokta előterjeszteni, hogy már előzőleg úgy a bíróságot, mint az alperest bizonyos cselekvésre indította, előterjesztésének elmulasztását nem lehet következmények nélkül hagyni. Kérdés azonban, hogy eme következményeket miképpen állapítsuk meg? E tekintetben a nézetek nagyon eltérők s az egyes törvényhozások szerint is ama következmények különbözők; sőt nálunk az eljárás neme szerint is más-másképpen vannak megállapítva. Nevezetesen más következmények fűződnek a rendes és mások a sommás perben a felperesnek a perfelvétel körüli mulasztásához. A végleges perrend tervezete pedig ismét másokat helyez kilátásba.

A mulasztás kérdése tehát erről az oldalról, főleg a mi jogunkban, még nincs megoldva. Szükséges tehát annak helyes megoldását keresnünk. És hogy ehhez minél könnyebben hozzájuthassunk, vizsgáljunk kell, mi a fel- és alperes szerepe a peralapítás körül?

A perindítás, a kereset a felperesnek mindig önkéntes, megengedett cselekménye — jogosítványa. Senkinek sem kötelessége jogait per útján érvényesíteni. Még akkor sincs erre kötelesség, midőn valamely törvény a per megindítását a jog érvényesítése céljából előírja (pl. az 1894 XVI. tcz. 85. §-a); mert ilyen esetekben nem kötelesség, hanem csak a jog érvényesítésének előfeltételeként van a per elrendelve. Ha tehát a felperes a pert meg nem indítja, nem egy kötelességszerű, hanem csak egy megengedett cselekményt mulaszt el; következménye az, hogy joga per útján nem lesz érvényesítve. Egészen más az alperes helyzete. Ezt a kereset, helyesebben a felperes idéző kérelme alapján megidézük, vagyis megparancsolják neki, hogy a peralapítást tegye lehetővé az által, hogy jelenjék meg és a keresetre nyilatkozzék, röviden, hogy perbe bocsátkozzék. Ha ezt tenni elmulasztja, ellene különböző alakban, sokszor alig felismerhetően, kényszerű alkalmaznak, mert nem lehet a per létrejöttét kizárólag az ő akaratától függővé tenni. Nyilvánvaló tehát, hogy a perbe bocsátkozás az alperes kötelessége. Ebből azonban az is következik, hogy a felperes ellen, midőn ez a peralapítás első cselekményét, a keresetet mulasztja el előterjeszteni, nem alkalmazhatók ugyanolyan természetű

E. C. 1899. 12.

következmények, mint az alperes ellen, midőn ez a peralapítás befejező cselekményét, a perbe bocsátkozást mulasztja el. Mert senki ellen nem lehet kényszerít gyakorolni amiatt, hogy jogát nem érvényesíti.

Hogy ezt a törvényhozások nem mindig ismerik fel, ennek az az oka, hogy a perjogok szerint a felperes keresetének előterjesztése rendszerint arra az időre esik, midőn a felek a bíróság előtt még együtt jelen vannak. Rendszerint nem az a kérelem, a kereset, amelylyel a felperes az alperes megidézését kéri, hanem az, amelyet csak azután terjeszt elő, miután a felek már megjelentek. Így volt ez a római és a középkori jogokban; s így van ez a legtöbb modern jogban is. Azonban, ha a felperes az alperest a peralapítás céljából a bíróság elé már fárasztotta, méltán elvárható tőle, hogy ő is megjelenjen. Nem lehet megengedni, hogy a felperes minden következmény nélkül idéztethesse az alperest a bíróság elé; az alperest meg kell védeni a felperes zaklatásai ellen. Ez a megfontolás vezette a törvényhozásokat arra, hogy a meg nem jelent felperes ellen is bizonyos következményeket alkalmazzanak; sokszor az alperes hathatós megvédése céljából olyanokat, amelyek a helyzetnek egyáltalában meg sem felelnek, mert a felperes mulasztását ugyanazzal a mértékkel mérik, mint az alperesét. Ugy fogták fel a dolgot, hogy az igazság kívánja: valamint a bíróság érdemben ítél az alperes meg nem jelenése esetében, épp úgy érdemben ítéljen akkor is, midőn a felperes nem jelenik meg.

A két fél szerepeinek ez az összecszerelése már a római jogban is észlelhető. Itt, habár eleinte, a hatósági idézés behozatala után, a helyes megoldást követték, mert az alperest a felperes meg nem jelenése esetében csak az idézés alól oldották fel — *circumductio edicti* (termini), vagy mint ma mondjuk, *absolutio ab instantia* — (l. 73. §. 1. 2. D. 5. 1.; Nov. 69. c. 3.): később azonban mégis ráléptek a tévuttra, s az alperes hatályos megvédése céljából megengedték, hogy a bíróság a felperes háromszori megidézése után a távollevő felperes ellen érdemben is határozhasson (Nov. 112. c. 3.). És ezóta az egyházi és a franczia, nemkülönben a belga perjogot kivéve, az a felfogás vált uralkodóvá, hogy a bíróság a meg nem jelent felperes ellen is ítélhet érdemlegesen. Egyes jogok azonban ezt nem mint egyedüli megoldási módot fogadták el, hanem vagyilagosan, úgy, hogy a bíróság az alperest, ha ez azt kívánja, csupán az idézés alól oldja fel. Ezt követték a német közönséges jogban, mint ez az 1555. évi Reichskammergerichtsordnungból (42. tit.) és az 1654. évi u. n. Jüngster Reichsabschiedből (36. §.) kitűnik (Bergmann, Corpus juris judiciarii civilis germanini acad. 250., 416. ll.), s ezt követi még most is az olasz perjog (c. di procedura civile 381. cz.).

Más jogok ellenben csak az érdemben való döntést engedik meg a felperes mulasztása esetében. Ez mint kizárólagos elintézési mód csak a tiszta írásbeliség elterjedésével vált általánossá. És az írásbeli perekben volt is értelme, mert eme perek a gyakorlatban határidős perekké lettek, a bíróság a perfelvételre nem tűzött ki határnapot, az alperes a felperesnek csupán írásban előterjesztett keresetére bocsátkozott perbe bizonyos határidőn belül. Itt a felperesnek tehát nem volt alkalmja a perfelvételt elmulasztani, s azért az írók erről nem is szólnak. (V. ö. pl. Bayer: Vorträge über den gem. ord. Civilpr. 552. s. köv. ll.) Mikor pedig az eljárás ismét szóbelivé lett, az érdemben való döntést mint kizárólagos elintézési módot mégis fentartották, noha a helyzet lényegesen megváltozott, mert a perfelvétel egy bizonyos határnapon a per szerkezetébe ismét be lett állítva. Így a mostani német (1897. évi törv. 330. §.), az új osztrák (396. §.), nemkülönben a genfi perrend (123. cz.) csak érdemben való ítéletet írnak elő, ha a felperes a perfelvételi határnapot elmulasztja.

A mi régi jogunk is a felperes ellen, aki a peremelésre

(levata) meg nem jelent, érdemben való döntést — keresettel való elutasítást — rendelt, ha az alperes, becsatolván a kereset másodpéldányát, a jegyzőkönyvhöz (levata ex paribus) ezt kérte, aminthogy a meg nem jelent alperes ellen is az ügy érdemében rendszerint elmarasztalólag ítéltek. (V. ö. 1723. évi XXXII. tcz. 8. §. és Frank: A közigazság törvénye magyar honban II. 105., 108. ll.) A törvénykezési rendtartásnak most már csak a rendes perben alkalmazandó 111. §-a szerint, ha a felperes a perfelvételi határnapon meg nem jelen, az alperes kérelmére a bíróság érdemben eljár, az elleniratban felhozott tényeket, amennyiben azokat a keresethez csatolt bizonyító eszközök meg nem czáfolják, valóknak veszi s amennyiben a keresetet megerősítik, a felperest keresetével elutasítja. Ebben az esik kifogás alá, miért fűzi a törvény ezt a következményt a perfelvételi határnapon való megjelenés elmulasztásához, midőn a felperes akkor a keresetet elő sem terjeszti, hanem csak az alperes elleniratát veszi át? A helyesebb az lett volna, — mint ezt a német gyakorlat kifejlesztette — hogy a tisztán írásbeli rendes perben ne is legyen perfelvételi határnap, hanem az alperes bizonyos határidőn belül terjesztsze be elleniratát, amelyet a felperesnek kézbesítettek volna, hogy arra bizonyos határidőn belül válaszoljon és csak ennek elmulasztásához, de ez már a perbe bocsátkozás utáni időre esnék, kellett volna a perfelvételi határnapon való meg nem jelenés esetére megállapított következményeket fűzni.

A sommás eljárás 50. §-a a vagylagos elintézés rendszerét fogadja el. Megengedi, hogy a bíróság az alperes kérelmére az ügy érdemében ítéljen, vagy pedig e helyett a keresetet végzéssel vesse vissza és a felperest az okozott költségekben marasztalja. Ha az alperes ez utóbbit kéri, a bíróság nem oldozza őt fel véglegesen az idézés alól, mert a feloldozás hatálya nem következik be azonnal, hanem csak 15 nap elteltével az elmulasztott határnaptól számítva. Ha ezen belül a felperes az ismételt megidézést kéri, a korábbi idézés hatálya fenmarad, de az alperes mindaddig nem tartozik perbe bocsátkozni, míg a felperes a megállapított költségeket meg nem téríti.

Az 1877: XXII. tcz. 45. §-a ismét csak az érdemben való ítélelhozatalt rendeli el a felperes meg nem jelenése esetében, a lényegre nézve abban az alakban, amelyben ezt a sommás eljárás is előírja.

A végleges perrend tervezete végül a perfelvételi határnapot elmulasztó felperes ellen csak az idézés alóli feloldozást fogadja el ugyanabban az alakban, mint a sommás eljárás (terv. 447. §.).

Kitűnik ebből, hogy a mi jogunkban, beleértve a tervezetet is, mind a három rendszer van képviselve, amelyek a felperes mulasztása esetében alkalmazhatók: az ítélelhozatal érdemben, az idézés alóli feloldozás és a kettőnek az alperes kívánságához képest vagylagos alkalmazása. Minket végleges perrendünk szempontjából nagyon közelről érdekel, melyike eme különböző megoldásoknak a leghelyesebb és legcélzerűbb? Ez az, amit tisztázni kell. *Dr. Magyary Géza,*
(Bef. köv.) n.-várad kir. jogakad. tanár.

Ellenjogok.*

V.

Eredményeink magukban hordják gyakorlati következményeiket. Az ellenjogok érvényesítése magánjogi tény és pedig jogügylet. Magánjogi tény, lehet egyrészt független a pertől, másrészt a perben is magánjogi szabályok alá esik. Ennek következtében tisztán magánjogi szempontból a rendes eljárásban nem kell az ellenjogot az elleniratban érvényesi-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 38., 39., 40 és 41. számban.

teni, minthogy a perrendtartás 133. szakasza csupán a perrendileg szükséges kifogásokról szól. Ezzel azonban persze a dolognak csupán egyik oldalát magyarázzuk meg. A perben t. i. a magánjogi érvényesítésen kívül az ellenjognak alapját képező tényállás, mint minden más tény, perjogilag is állítandó és bizonyítandó. Ennyiben az ellenjog perbeli kifogást is képez és ezen perbeli kifogásra természetesen állani fog a perrendtartás 133. szakasza is. Világosabban: tegyük fel, megtartási jogról van szó, akkor azonényt, hogy az adós-
nak a hitelező követeléséből kifolyólag a maga részéről is támadt követelni valója, az adós-
nak csak úgy kell állitania és bizonyitania, mint például a fizetést. Azonban csak úgy, jobban nem; ezen tény tehát beismerhető vagy makacssági előadásból is tekintetbe vehető volna. Csakhogy ez magában véve még nem idézi elő az ellenjog hatásait, és pedig sem azt, hogy a főkötelezettség teljesítési parancsa magánjogilag fel lenne függesztve, sem azt, hogy felperes az adós marasztalására irányuló per kérelmével elutasítandó. Ehhez a megtagadó akaratnyilvánítás, mint ellenjogot keletkeztető jogügylet is szükséges. Vagyis az ellenjog magánjogi hatását csupán az ügyleti érvényesítés útján érheti el. Perjogi hatásába kettő kell: 1. a magánjogi hatás fenforgása = jogügylet; 2. ezen kívül még az alapul fekvő tények perbeli állítása. A magánjogi érvényesítés ügylet éppen ezért és ez az, amit nem pótolhat beismerés, ez az másrészt, amely per alatt csakugy mint peren kívül teljesen magánjogi szabályok alá esvén, mindaddig eszközölhető, amíg az egyáltalán a másik félnek tudomására és bíróság megitélése alá jöhet. *A megtagadó jogügylet eszközölhető eszerint a rendes eljárásban, viszonzválaszban is, holott az ellenjog alapjául fekvő tények állása az ellenirátba tartozik. Az ellenjogot keletkeztető érvényesítő ügyletet beismerés nem pótolja, az alapjául fekvő tényeket igen* (perrendtartás 53 a contrario).

Ugyancsak abból, hogy az ellenjog érvényesítése magánjogi tény, következik az is, hogy érvénytelen perben eszközöltetvén, megtartja magánjogi hatásait mint minden az érvénytelen perben eszközölt és magánjogi jelentőséggel is bíró tény. (Keresetindításra példa sommás eljárás 28. szakasz utolsó bekezdés.) Kohler: (Prozess als Rechtsverhältniss 61. 1.) felsorol egy csomó magánjogi jogügyletet, amelyek hatáskörrel nem bíró illetéktelen, vagy érdekelt bíróság előtt indított perben eszközöltettek és mégis magánjogi voltuknál fogva előidézik a célzott változtatást. Felfogásunk szerint ugyanezt kell állitanunk az ellenjogot keletkeztető vagy érvényesítő jogügyletről is. Ekkor persze egészen sajátos joghelyzetet kapunk, mint mindig, mikor az ellenjogot tárggyazó jogügylet a peren kívül eszközöltetett. Ha ugyanis az adós-
nak kérdésben forgó akaratnyilvánítása az ellenjogot már keletkeztette vagy megszüntette, akkor az ezáltal előidézett hatás a csak ezután következő perben csupán akként jöhet figyelembe, hogy bebizonyul 1. hogy az ellenjog alapjául fekvő egyéb tények fenforognak, 2. hogy mindezekon kívül az ellenjogot érvényesítő ügyleti nyilatkozat is megtörtént. Nyilvánvaló ebből, hogy mihelyt az ellenjogot érvényesítő jogügylet peren kívül, vagy *érvényes* peren kívül végbement, az csak mint tényállítás szerepelhet a perben. Ilyenkor azután az ellenjog ismét felperes előadásából is meglesz ítéltető, ha ugyan ő beismeri vagy előadja azt is, hogy az adós a tartozott szolgáltatást az ellenjog okából megtagadta. Mindenesetre azonban az ellenjog magánjogi jellegéből folyik, hogy *érvénytelen perben eszközölt ellenjog érvényes és joghatályos*. Éppen e magánjogi jelleg vastag félreismerésével van tehát dolgunk, ha gyakorlatunk a váltómeztartási jog érvényesítéséhez feltétlenül megkivánja a keresetet. (Dttár uj f. I. k. 205. I. VI. k. 115. lap.)

A váltótörvény 109. szakasza csupán azt mondja, hogy a megtartási jog kereset útján *érvényesíthető*. Nem elég tehát azt mondanunk, hogy a váltómeztartási jog gyakorlása

elsőbbségi bejelentés útján igenis eszközölhető, (ellenk. Dttár uj f. I. k. 205. I.), hanem azon felfogás ellen is kell harcolnunk, hogy a váltómeztartási jog azért nem volna gyakorolható kifogásilag, mert az tulajdonképpen viszonzkeresetet képez, (Dttár VI. k. 115. I.) és így a váltóeljárás szerint a váltóperből ki van zárva. A megtartási jogot gyakorló kifogás ugyanis jogkeletkeztető jogügylet, nem pedig a bírósághoz intézett petitum, s a bíróságnak egyéb dolga sincs, mint ezen közvetlenül előtte végbement jogügyletet a tényállás egyik alkatelemének felfogni és e szerint az ügyet elbírálni. Váltótörvényünk szövege ellenkezőleg arra utasít, hogy a váltójogban, éppenugy, mint az általános magánjogban, a peren kívüli gyakorlását is megengedjük.

Az ellenjog ügyleti gyakorlása subjectiv magánjogot keletkeztet, vagy érvényesít. Éppen ezért, mint minden, vagy majdnem minden vagyoni subjectiv magánjogról, róla lehet mondani. A lemondás nem szól csupán a perre, hanem az ellenjog egész hatására. Az uralkodó nézet ezzel szemben nem is kísérli megmagyarázni, miért lehet csupán az anyagi, nem a perjogi kifogásokról is lemondani.

Az ellenjog érvényesítése ügylet, tehát a csalás, tévedés, kényszer, cselekvőképesség, képviselő szabályai alá esik. Igaz, hogy mindezekre nézve a jogerős bírói ítélet alakilag korlátot alkot, azonban a nov. 69. szakaszának második pontja értelmében e körülmények a perújításra okot adnak. A magánjogi ügyleti jellegből folyik az is, hogy az ellenjogot keletkeztető vagy érvényesítő ügylet csak akkor lesz hatályossá, ha ez az ellenfélnek tudomására jött. Megjegyzendő azonban, hogy ha a kérdés egyszer per tárgyát képezi, a bíróság felhatalmazottnak tekintetik, hogy a megjelenni elmulasztott ellenfél helyett ez ügyleti nyilatkozatot átvegye. Ez folyik nem csupán abból, hogy a meg nem jelenés köteleességmulasztás, melynek következményeit a mulasztó fél kénytelen viselni, hanem abból is, hogy az ellenjog érvényesítése védelemre felhozott *ténykörülmény* (p. t. r. t. 111. 2-ik bekezd.), ámbár láttuk, hogy nem csupán *tényállitás*. Különben hisz így vagyunk a makacssági tárgyalás alkalmával felmerült egyéb, ugyancsak közlésre szoruló magánjogi ügylettel is, hiszen az ügyvédi meghatalmazás a másik féllel szemben is szól s ezt is a bíróság veszi a helyett is figyelembe. Ebből ismét az folyik, hogy a bíróság előtt eszközölt ügyleti nyilatkozat magánjogilag érvényes az igazolás után is, sőt miután az igazolás semmit sem változtat azokon a constitutiv tényeken, amelyek az első tárgyalás alkalmával a bíróság előtt végbementek, a bíróságnak tényként kell az ellenjog érvényesítését tekintetbe venni, akkor is, ha az adós az új tárgyalás alkalmával többé erre nem hivatkozik.

Két jelenségről kell még beszámolnunk. Egyrészt ugyanis kétségtelennek látszik, hogy ha a fél maga a sommás eljárásban az ítélethozatalig, illetőleg a nyilvános előadásig vagy felülvizsgálatig (sommás eljárás 175. és 197. §. ut. bek.) az ellenjogot nem érvényesíti, ugye e hallgatásnál fogva azt okvetlen elvesztette, másrészt hogy ha ügyvédje elmulasztja ugyanezt a rendes eljárásban, akkor e körülmény mégis perújításra szolgáltat okot (nov. 69. szakasz 1. pont *«döntő ténykörülmény»*). A dolognak magyarázata ott kereshető, hogy a fél személyes közreműködésénél a törvény a hallgatás *tényéhez* fűzi a következményt, holott az ügyvédi képviselőnél a hallgatáshoz mint *akaratnyilvánításhoz*. Ezért exculpálható az ügyvéd mulasztása annak bizonyításával, hogy a félnek valódi akarata nem volt az ellenjogról való lemondás, míg ez az adós személyes közreműködésénél ki van zárva. A különbség oka az, hogy a fél a rendes eljárásban törvénynél fogva kénytelen ügyvédet vallani.

Végül még azt, hogy az ellenjog felfogásunk szerint az *adóst* illető jog, tehát a főjog létezését feltételezi. Mihelyt ellenjog gyakoroltatnék főjog létezése nélkül, ez magában

véve éppoly semmis ügylet, mintha valaki nem létező dolgot adna el. E szerint kell azután megoldanunk a németek által újabban vitatott kérdést, vajon a tévedésből eredő beszámítási nyilatkozat megszüntette-e a főjogot, vagy sem? Nyilvánvaló, hogy éppoly kevésbé, mint nem keletkezett megtartási jog akármily határozott megtagadási nyilatkozat folytán, ha a hitelezőnek csak vélt követelése van. A főjog létezése ugyanis mindkét esetben egyenlőképpen feltétele az ellenjog fenforgásának.

Felfogásunk világot vet azon kérdésre is, vajon az ellenjog mikortól fogva száll át a jogutódra? A német törvénykönyv 404. szakaszának szabálya ugyanis, mely szerint az adós új hitelezőjének csupán azon kifogásokat veheti ellen, melyek a követelés átruházásának idején már léteztek, az ellenjogok két osztályánál különböző eredményeket idéz elő. A jogfelfüggesztő ellenjog keletkezik az érvényesítő ügylet által. A jogszünető már törvénynél fogva az egyéb feltételek bekövetkeztével. Vagyis a beszámítás, elévülés, megtámadás stb. mihelyt egyszer azok tényállása fenforog, az ügyleti *érvényesítés előtt is vethetők szembe az új hitelezőnek*, a megtartási jog, kezes előperlési joga stb. csakis akkor, ha a szolgáltatás ezek okából *már meg lett tagadva*.

Dr. Almási Antal.

Corpus Juris Hungarici.*

1000—1608.

A Corpus Juris Hungarici új kiadása a legpontosabb kritika tűzpróbáját kiállja.

Nem szakítás a százados hagyományokkal, hanem természetszerű haladás. A XVI—XVIII. századok kiadásai készültek az akkor rendelkezésre álló ismeretek alapján: az új kiadás már azóta fejlődött és tökéletesedett tudás terméke. Amint a régi kiadások felhasználták az ismert kéziratgyűjtemények szűkebb, ma szélesebb körét, úgy az új kiadás az összes eddig feltárt kézirati kutatások alapján készült.

És most már nyugodtan vizsgálhatjuk közvetlen közelből úgy a latin, mint a magyar szöveget és a hozzájuk fűzött jegyzeteket.

Az Árpád-kori törvények latin szövegének kiadását és fordítását Nagy Gyula kir. orsz. levéltárnok végezte. A nagy gondnal készített latin szövegkiadás az *első*, amelyhez fűzött jegyzetekben a Szent István, Szent László és Kálmán törvényeinél a legrégebb ismert gyűjtemények a Turóczi-, Ilosvai- és Admenti-kodex szövegei összeegyeztetést nyertek.

Elég egy pillantást vetni a variánsok egész tömegére, hogy tisztába jöjjünk azzal a nagy türelmet igénylő s becses munkával, amelyet Nagy Gyula végzett. Az arany bullának is megkapjuk a pontos összeegyeztetését Lajos király ama megerősítő privilegiumával, mely eredetiben az országos levéltárban őriztetik.

A magyar fordítás ellen csak abban a tekintetben lehetne kifogást tenni, hogy a régieskedő nyelvezet, bármily művészettel is kezeli azt a fordító, vajmi keveset adhat vissza az egésznek archaikus külsőségeiből. Az Árpád-kori magyar nyelv bizonyára nem ilyen volt, mint a fordítóé, amely némelyeknél talán meg fogja nehezíteni a szöveg megértését.

A szöveg kiadás és fordítás oroszlanrésze Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen kolozsvári egyetemi tanárookra esik. A vegyes házakból és a Habsburg-házból származott királyok uralkodása alatti törvények (1301—1608.) több mint 100 ívet tevő hatalmas tömege áll előttünk. A latin szöveg pontossága, a variánsok gondos összeegyeztetése, a fordítás tiszta magyarsága és praecisitása jellemzik e részeket.

Külön is ki kell emelnünk a fordítás kitűnőségét, mert nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nyelvészeti

ismeretek mellett minő jogtörténeti tudás volt szükséges a latin terminologia időnkénti változásainak felderítéséhez s a külsőleg észre nem vehető jelentős különbségek kitüntetéséhez. A számos jegyzet minden oldalról megvilágosítja a szöveget s megkönnyíti a buvárkodó, tanuló munkáját. Valóban hálásak vagyunk e munkáért, mely annyi türelmet és tudást tett próbára s aprózott el szerény jegyzetekben s laikusnak alig észrevehető munkásságban.

Az egész kiadás nagy gondot és körültekintést igénylő munkája dr. Márkus Dezső kir. törvényszéki bírora nehezedett. A szerkesztés háládatlan munkája mellett Márkus Dezső a két kötetet magyarázó és utaló jegyzetekkel látta el. Bárhol üssük fel a hatalmas köteteket, találkozunk az ő támogató, felvilágosító megjegyzéseivel, melyek hol a politikai vagy kulturtörténeti, hol a közjog vagy magánjog köréből merítvők. A megfelelő helyen bármely intézménynél megkapjuk az összes vonatkozó törvényeket s ezzel az első utbaigazítást, hogy össze tudjuk kötni a multat a jelennel s így áttekinthessük az ezredéves jogfejlődést a maga folytonosságában.

A Corpus Juris latin és magyar törvény szövegén és a jegyzeteken kívül ez az új kiadás is tartalmaz u. n. idegen elemeket, mint a régiek. Az első kötetben Márkus Dezső egy általános bevezetést írt az egész Corpus Juris millenniumi kiadásához. Ebben a bevezetésben találjuk meg a kiadás ujtásainak kimerítő indokolását és azokat a főbb szempontokat, amelyek a redigálásnál irányadók voltak.

Ugyancsak az első kötetben írta meg Kolosvári Sándor egyetemi tanár a Corpus Juris jellemzését. Behatóan ismerteti a Corpus Juris keletkezésének történetét, különféle kiadásait, tartalmát, a hiányzó törvényeket és a kéziratgyűjteményeket.

Mindkét kötet törvényszövegét a törvények latin és magyar nyelvű időrendbeli tárgymutatója előzi meg.

Mielőtt befejeznénk ismertetésünket, szükséges, hogy néhány vonással vázoljuk az új kiadás jelentőségét.

Természetes, hogy a Corpus Juris új kiadása elsősorban a szakembert, a jogászt érinti. Kétségtelen, hogy mai kodifikálatlan jogunk mellett a magánjogász is reászorul nem egyszer a Corpus Juris törvényeire, bármily kevés azoknak magánjogi tartalma. A közjogász azonban lépten-nyomon reá van utalva. Legfontosabb, sarkalatos közjogi intézményeink gyökereit találja ott meg, sőt szervesen, a történelem folyamán fejlődő alkotmányunk dogmatikus tételei vannak régi és ma is érvényben levő törvényeinkben lerakva. Ime tehát a jelen, sőt mondhatjuk a mindennapi élet gyakorlati szükségleteit elégíti ki egy oly kiadás, mely lehetővé teszi, hogy könnyen feltaláljuk a megfelelő törvények latin szövegét s azonnal megérthessük a fordítás és a felvilágosító jegyzetek segélyével.

Nem kicsinyelhető tehát az új kiadás jelentősége a *jelent* figyelembe véve, de igazán kellő méltánylást a *mult* szempontjából nyerhet. A Corpus Juris tanulmányozása főként a jogtörténész feladata. A magyar jogélet fejlődésének ennél az ezredéves termékénél nincs becsebb és nagyobb emlékün, mely jobban megérdemelné, hogy beható kutatás tárgyává tétessék. Ismétlésekbe kellene bocsátkoznunk, ha ki akarnánk emelni az új kiadásnak a jogtörténelmi buvárkodás céljaira való különös alkalmasságát. Elég, ha reámutatunk a latin szöveg lehető kimerítő variánsaira s a kéziratgyűjtemények gondos felhasználására. Nemcsak az érett jogtörténeti tudás nyer czélszerűbb segédeszközt, hanem a tanítás is a jogtörténeti érzék felkeltésére irányzott törekvéseiben megfelelő anyaghoz jut.

A politikai- és kulturtörténelem művelői természetesen épp úgy fordulhatnak ehhez a gazdag anyaghoz, mint a jogtörténész s megtalálják a különösen őket érdeklő vonatkozásokat minden irányban.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

Végül megemlíthetjük a művelt laikus közönséget is, melynek az új kiadás módot nyújtott, hogy a magyar alkotmány és jog multja iránti érdeklődését nemcsak a feldolgozott anyaggal, hanem az eredeti forrásokból merített benyomásokkal elégítse ki. Vajon nem kap-e egészen más képet s talán sokkal erőteljesebbet az, aki a régi magyar hadügy szervezetét, a híres bandériális rendszert Zsigmond királynak törvényeiből ismerheti meg; a magyar adóügynek első körvonalait Róbert Károly decretumában pillanthatja meg; az ősiséget Nagy Lajos 1351. évi törvényében, a vallási kérdések nagy harcainak első kifejezését a bécsi béke eredeti szövegében találhatja meg?

A jövő fogja megmutatni, hogy a Corpus Juris új kiadása beváltja-e mindazon jogos reményeket, amelyeket most megjelenése alkalmából hozzáfűztünk. Ha kevéssel is mozdítaná elő a magyar tudományos kutatás fejlődését és a jogtörténeti tudás elterjedését: már az is nyereségnek tekinthető.

I.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hivatalból figyelembe veendő pergátló ok és perujtás.

«Hivatalból figyelembe veendő pergátlósok és perujtás» czimen dr. Borsos Mór urnak egy cikkét közli a *Jogt. Közl.* folyó évi 44. száma, amelyben fel van vetve az a kérdés: vajon ujitott perben pergátló kifogás alakjában orvosolható-e az alapperben felmerült, de csak az ujitott perben észlelt, hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény? és arra az eredményre jut, hogy: elvként kimondható, mikép az alapperben felhozni elmulasztott pergátló körülmény az ujitott perben elbírálás tárgyává nem tehető.

Ez az eredmény korántsem olyan, amelyet szó nélkül lehetne hagyni. Ellenkezőleg, úgy elméleti mint tételes alapon szó fér ehhez.

De mindenekelőtt a kérdés feltevéséhez kell szólnunk. A kérdés nyilván ez akar lenni: vajon ujitott perben érvényesíthető-e akár hivatalból, akár pergátló kifogás útján valamely, az alapperben felmerült, de csak az ujitott perben észlelt és még fenálló perakadály?

Igy feltéve a kérdést, nyerhetünk csak arra szabatos és megnyugtató választ.

Ez a kérdés tulajdonképpen egy másik kérdésen fordul meg, azon a kérdésen nevezetesen, hogy miképpen construáljuk a perujtás jogi természetét?

Kétféle constructio van. Egyfelől vannak, akik a perujtást önálló pernek tekintik. Ez az uralkodó felfogás. Azokat, akik ezt az álláspontot foglalják el, az a külső körülmény vezeti félre, hogy a legtöbb tételes jog szerint perujtás esetében az orvoslást nem egy felsőbb bíró nyújtja, hanem megnyílnak az ujitott per részére rendszerint az összes folyamodási fokozatok. Ugy de ez csak czélszerűségi szempontból van így, amit tehát éppen ezért a jogi constructio alapjául oda állítani nem lehet. Másfelől vannak, akik a perujtásban nem önálló pert, hanem perorvoslatot látnak. És ez a helyes felfogás. Mert mi a perorvoslat lényege? A perorvoslat lényege, karakteristikonja az, hogy segítségével az a hátrány, amelyet egy sérelmes bírói határozat okozott a perben szereplő egyik vagy másik félnek, hogy ez a hátrány orvosoltassék. Ez lévén a perorvoslat lényege, első pillanatra kitetszik az, hogy ezt a lényeges elemet a perujtásnál is feltalálhatjuk, és ennél fogva azt elméleti alapon perorvoslatnak — bár rendkívüli perorvoslatnak — kell minősítenünk. Hogy áll a dolog tételes alapon? A mi jogunkat tartva szem előtt, a perujtást tételes alapon is perorvoslatnak és nem önálló pernek kell minősítenünk. Egyrészt azért, mert a perujtás által, úgy ahogy az nálunk szabá-

lyozva van, a perorvoslat lényegét alkotó *orvoslást* nyerünk hátrányos bírói határozat ellen. Másfelől, mert a mi jogunk határozottan és világosan perorvoslatnak tekinti a perujtást; kitűnik ez az alaptörvényből — az 1868. évi LIV. tczből — amelynek VI. czime a perorvoslatról rendelkezik és ezek között szabályozza, illetőleg szabályozta a perujtást is, amelynek az 1881. évi LIX. tcz. által részben megváltoztatott szabályai ezen cím 5. fejezetében helyezkednek el.

Ahhoz képest már most, hogy önálló pernek, vagy pedig csak perorvoslatnak minősítjük a perujtást: a felvetett kérdés tekintetében egymástól lényegesen eltérő eredményre jutunk.

Ha a perujtást önálló pernek minősítjük, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az ujitott perben nemcsak a feltétlen perakadályt lehet hivatalból vagy pergátló kifogás útján érvényesíteni, de kellő időben azokat a pergátló akadályokat is, amelyek csak alperes pergátló kifogása által érvényesíthetők és csak ez alapon vehetők a bíró által figyelembe.

Ezzel ellentétben, ha a perujtást perorvoslatnak minősítjük, tehát azt csak a per egyik szakának tekintjük, akkor arra az eredményre kell jutnunk, hogy a feltétlen pergátló akadály a perujtás esetében is érvényesíthető és pedig akár hivatalból, akár pergátló kifogás útján s eredménye ennek vagy a per megszüntetése vagy annak csak félbeszakítása, ahhoz képest amint pótolhatlan vagy pótolható feltétlen perakadályról van szó. De nem érvényesíthetők az olyan perakadályok, amelyeknek érvényesítése a per elhárítási szakához van kötve, illetőleg amelyek kizárólag csak pergátló kifogás alakjában hozhatók fel s amelyeket a bíró hivatalból figyelembe nem vehet.

Az előadottakból világosan kitűnik az a lényeges gyakorlati különbség, amely a két constructio között az eredmény tekintetében előáll.

Az első constructio esetében — de lege lata — újból alkalom nyílik arra, hogy az ujitott perben esetleg felmerült oly perakadályokat érvényesíthessünk, amelyek nem feltétlen perakadályok s így a perujtás célját esetleg illusoriussá is tehetjük. A második constructio mellett az ilyen tág körben nem történhetik meg, mert nincs többé alkalom arra, hogy a perujtásnál más, mint feltétlen perakadály érvényesíthető, illetőleg figyelembe vehető legyen. A feltétlen perakadály azonban ezen constructio mellett is hivatalból figyelembe veendő és pergátló kifogás útján érvényesíthető, de lege lata, a per bármely szakában, tehát a perorvoslati szakban s így — miután a perujtást úgy elméleti mint tételes alapon perorvoslatnak minősítettük — a perujtásnál is. Nem lehet tehát arra az álláspontra helyezkednünk — még akkor sem, ha a perujtást önálló pernek minősítjük is, sőt ekkor még kevésbé, hogy a feltétlen pergátló akadály az ujitott perben figyelembe nem vehető, hanem ennek érvényesítése egy külön megindítandó semmiségi perre tartozik. Mert hogy ha a törvény módot nyújt arra, aminthogy a mi törvényünk módot nyújt, hogy egy semmiségi okul szolgáló pergátló akadályt akár az alapperben, akár az ujitott perben érvényesíthessünk, észszerűtlen és egyenesen a törvény intenciójával ellentétben álló lenne, ha azt érvényesíteni nem engednők, hanem egy külön semmiségi pernek hagynók fen. Ez által nyilván vétenénk azon fontos perjogpolitikai principium ellen is, amely a perek és a perorvoslatok számának lehető csökkentésére szolgáló intézményekről és szabályokról való gondoskodást minden jó perrend követelménye gyanánt állítja oda.

Az eredmény tehát, amelyre jutottunk röviden összefoglalva ez: az ujitott perben érvényesíthető úgy hivatalból, mint pergátló kifogás útján minden oly feltétlen perakadály, amely az alapperben merült fel, de csak ujitott perben észleltetett s még itt is fenáll.

Dr. Helle Károly,
debreczeni jogtanár.

Az esküdtbiróság hatásköréhez.

(1897. évi XXXIV. tcz. 16. §.)

A büntető perrendtartás életbelépéséről szóló 1897. évi XXXIV. tcz. híressé vált 16. §-áról van szó, melynek világos, törvényszerinti értelme még ma is hadilábon áll a törvényhozó intentióival. Ma, mikor a sajtószabadság védelmének jelszavával vívott parlamenti küzdelem hangos zaja már a múlté, higgadt észszel, szenvedély nélkül kutathatjuk e szakasz gyakorlati értelmét és jelentőségét. A 16. §. generális szabálya szerint a nyomtatvány útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés (Btk. 259. és 261. §.) a törvényszék hatáskörébe tartozik. Ez alól tesz kivételt a második bekezdés, mely szerint esküdtbiróság ítél, ha a rágalmazás vagy becsületsértés 1. a Btk. 262. §-ában, 2. a Btk. 461. §-ában meghatározott személyek, 3. nyilvános számadásra kötelezett vállalat (tehát részvénytársaság vagy szövetkezet) igazgatója vagy tisztviselője, 4. közmegbizatásban eljáró egyén ellen, utóbbinak hivatalos tetteire vonatkozólag volt elkövetve. A törvény világos és félre nem ismerhető értelme szerint «a Btk. 262. és 461. §§-ban meghatározott személyek» kifejezés translatív utalás, mely a rövidség okáért hivatkozik a jelzett §§-ra, ahelyett, hogy a bennök foglalt személyeket részletesen felsorolná. Megerősíteni látszik ezt az, hogy a közmegbizatásban eljáró egyén ellen csak a hivatalos tetteire vonatkozó s nyomtatvány útján elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés tartozik az esküdtbiróság elé, amiből a contrario következik, hogy a 16. §. második bekezdésében említett, többi személyek sérelmére nyomtatvány által elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés felett — minden további feltétel nélkül — az esküdtbiróság ítél. Így fogták fel a szakasz értelmét *Balogh Jenő* (Magyar Jogi Lexikon II. 378.), *Fayer László* (Vezérfonál 439. l.), *Finkey Ferencz* (Tankönyv. 125. l.)

Edvi Illés Károly szerint (A bünvádi perrendtartás magyarázata I. 335. l.) azonban, a fent megjelölt személyek ellen, nyomtatvány útján elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés felett csak akkor ítélhet az esküdtbiróság, ha a rágalmazás vagy becsületsértés s az illetőnek hivatala vagy közhivatása gyakorlására vonatkozik. Két argumentummal támogatja jeles kommentátorunk e felfogását: 1. azzal, hogy a képviselőház az igazságügyi bizottságnak e bifurcatio mellőzésére irányuló e toldását «habár a rágalmazás és becsületsértés nem is vonatkozik a sértett közhivatásának gyakorlására» kihagyta; 2. azzal, hogy a birói gyakorlat a Btk. 262. §-át csak akkor alkalmazta, ha a sértés a sértett hivatalos minősége vagy eljárása ellen irányult.

Az első argumentummal, mint formalistikussal gyorsan végezhetünk. Illés szerint az igazságügyi bizottság e javaslata mellőztetvén, az abban foglalt kiterjesztést nem lehet az É. t. 16. §-ába belemagyarázni. Csakhogy a képviselőház az ellenkezőt sem mondta ki, hanem nyitva hagyta a kérdést s így a szöveget csak a jelenlegi formájában vehetjük bonczolás alá. Azt pedig Illés egy szóval sem indokolja, hogy a képviselőház, ha a hatáskörnek ily bifurcatióját implicite általában elfogadta, miért emelte ki a közmegbizatásban eljáró személyekre nézve, hogy a sértés «hivatalos tetteikre vonatkozólag legyen elkövetve»?

A második argumentum sem állja ki a bírálatot. Miből következteti Illés Károly azt, hogy a 16. §. e szava: «a 262. §-ban meghatározott személyek» azt jelentik, hogy az É. t. 16. §-a «a 262. §-t a Btk. értelmében elfogadta», erre nézve a kommentár nem nyújt felvilágosítást. Elismerem, hogy a gyakorlat szerint a 262. §. csak az ott felsoroltak közhivatásának gyakorlatára vonatkozó becsületsértést és rágalmazást bünteti, ámde ez csupán a 262. §-nak a Btk. 258., 259. és 261. §-aival szemben felállított súlyosabb büntetésére, tehát excellenter anyagi jogi intézkedésére vonat-

kozik s nincs semmi támasztó pontunk arra, hogy a 16. §. alkotói, midőn «a 262. §-ban meghatározott személyek»-ről beszélnek, egyáltalán gondoltak volna a 262. §-nak a gyakorlatban kifejlődött ez értelmére. Ha a törvényhozó ezt akarta, úgy sokkal egyszerűbb lett volna «a 262. §. szerinti büntetendő és nyomtatvány által elkövetett rágalmazást vagy becsületsértést» utalni az esküdtbiróság elé. Hogy a 16. §. 2. bekezdésében csupán translatív utalásról van szó s nem a Btk. 262. §-ának átvételéről, azt éppen a 262. §-nak az egész 16. §-hoz való viszonya bizonyítja. A Btk. 262. §-a szerint büntetendő nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmazás és becsületsértés ugyanis a 16. §. 1. bekezdése szerint, mely csak a «Btk. 259. és 261. §-ai szerint büntetendő rágalmazás és becsületsértés»-ről szól, nem tartozik a törvényszék hatáskörébe. Az É. t. 15. §-ának II. pontja értelmében, mely elvégre is általános szabály a nyomtatvány által elkövetett büntettek és vétségek kompetenciájára, a Btk. 262. §-a szerint büntetendő, nyomtatvány által elkövetett vétség esetén csak az esküdtbiróság ítélhet, noha az É. t. 16. §-ának 2. bekezdésében említett «rágalmazás és becsületsértés» nyilvánvalóan csak az 1. bekezdésben kiemelt «259. és 261.» §-ok szerint büntetendő rágalmazás és becsületsértésre vonatkozik, tehát a Btk. «262. §-a szerint büntetendő rágalmazást és becsületsértést» *nem* öleli fel. Igen ám, de ugyane bekezdés azt mondja: «ha azonban a rágalmazás vagy becsületsértés a Btk. 262. §-ában meghatározott személyek... ellen... volt elkövetve», stb. Már most kérdés, lehetséges-e az, hogy a rágalmazás vagy becsületsértés sajtó útján a 262. §-ban jelölt személyek ellen legyen elkövetve, de mégse a 262. §. szerint legyen büntetendő? Éppen az Illés-féle felfogás szerint lehetséges. Lehetséges ugyanis akkor, ha a rágalmazás vagy becsületsértés nem vonatkozik a 262. §-ban felsorolt személyek hivatali állására vagy eljárására. Ha hivatali állására vonatkozik, úgy a Btk. 262. §-a szerint is büntetendő (egy évig terjedhető fogház + 2000 forintig terjedhető pénzbüntetés) és — amennyiben nyomtatvány által követtetett el — az É. t. 15. §-ának II. pontja alapján tartozik az esküdtbirósághoz; ha nem vonatkozik a sértett hivatalos állására, akkor a Btk. 259. és 261. §-ai szerint büntetendő (egy évig terjedhető fogház + 1000 forintig terjedhető pénzbüntetés, illetőleg 3 hóig terjedhető fogház + 500 forintig terjedhető pénzbüntetés) és az É. t. 16. §-ának 2. bekezdése alapján ítél felette az esküdtbiróság. Nyilvánvaló tehát, hogy a hatáskör szempontjából nem mindegy az (amit Illés irrelevánsnak tart), vajon a 16. §. 2. bekezdése «a 262. §-ban meghatározott személyek elleni» vagy «a 262. §. szerinti büntetendő» rágalmazás és becsületsértésről beszél-e? Ha a 16. §. az utóbbi kitéltet használná, úgy megállna Illés magyarázata, így azonban megdőlné a 262. §-ra való hivatkozás megszorító értelmezése s vele együtt a 461. §-ra vonatkozólag hozzá fűzött következtetés is.

Indokolja ezt az a gyakorlati szempont is, melyet e sorok írója sem tudna jobban kifejezni, mint ahogy a képviselőház igazságügyi bizottsága a bizottsági javaslatra (1. fent) vonatkozó indokolásban következőleg kifejezte:

«A közhivatalnok s közfunctionárius magánélete az esetek többségében oly szoros összefüggésben áll annak közhivatásával, hogy ezt amattól elválasztani teljesen lehetetlen; mert hiszen a közérdek nemcsak azt követeli, hogy a közhivatalnok s közfunctionárius hivatását becsületesen és lelkiismeretesen teljesítse, hanem azt is, hogy magánélete is teljesen szeplőtlen és így ő a közbizalomra minden tekintetben méltó legyen. Ehhez járul, hogy a hatáskör szempontjából a magánéletre és közhivatásra vonatkozó rágalmazást s becsületsértést az érdemleges tárgyalás előtt elkülöníteni alig lehet. Pedig ezt az elkülönítést a hatáskör megállapítása végett már a vád alá helyezés stádiumában meg kellene tenni, ami azután további eljárásra nem ritkán zavarólag hathatna. Ugyanis a vádhatározat perjogi természeténél fogva nem kötheti meg

az ítélő bíróságot, amiből az következne, hogyha a vádtanács azt mondaná ki, hogy az állítás nem vonatkozik a sértett közhivatására, ezzel szemben az ítélő bíróság ellenkező álláspontot foglalhatna el. Ugyanezek a nehézségek merülnek fel akkor is, ha a bifurcatiót laikus elemre bízák, sőt az eljárás az esetben meg szövevényesebb lenne. Végül figyelembe vette a bizottság azt is, hogy a nyomtatvány útján elkövetett támadásban gyakran van oly rész, mely a közhivatalnokot, stb. közhivatására vonatkozólag sérti, s van olyan is, amely magánélete ellen irányul. Ily közlemények ezen kettős tartalma könnyen a törvény kijátszására vezethetne. A vádelv szerint ugyanis csak az a tett képezheti ítélet tárgyát, mely a vádban foglaltatik. (B. P. 566. §. 1. bek.)» (Jelentés 8. l.)

Hogy éppen Illés példájával éljek, ha egy iparost, «aki véletlenül tagja a községi képviselőtestületnek», csalónak neveznek, úgy ab ovo alig vagyunk képesek meghatározni, hogy ez közhivatását nem érinti, hisz fel kell tennünk, hogy az, kire közfunkciót bízunk, nem «véletlenül» bizatik meg, hanem azért, mert egyénisége, jellemének szeplőtlensége arra érdemesítik. Ha pedig utóbbit támadják meg, indokolt, hogy a támadást polgártársai ítéljék meg, kik őt a köztisztviselgre emelték. Tehát nem a sajtószabadság, de a közfunctionárius érdeke követeli, hogy az esküdtbíróságnak az ő védelmére szolgáló hatáskörét szűkebbre ne magyarázzuk.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

Külföldi judikatura.

768. A nyomdatermékekről szóló rendelet kivétel nélkül minden nyomtatványnak beszolgáltatását kívánja és így valamely kereskedőnek hitelezőikhez küldött körlevele is bemutató. (*Római semmitlenség.*)

769. Az olasz bíróságok külföldiek status-kérdésében dönthetnek, alkalmazván azok hazájának törvényeit, kivéve ha ezen törvények az állam tiltó szabályaiba ütköznek vagy a közrendet vagy jó erkölcsöket sértik. A magyar törvények kizárólag saját bíróságaiknak tartják fen a jogot magyar állampolgárok közt, bár külföldön kötött házasságának felbontása felett határozni, ennél fogva az olasz bíróság a hozzá beadott felbontási kérelemben nem határozhat, habár az ítélet Olaszországban lenne is végrehajtandó. (*Milanói felebbviteli bíróság.*)

770. Ha a tanu az első főtárgyalási határnapon megjelent és ekkor nem közöltetett vele, hogy egy újabb határnapon, melyre a tárgyalás elhalasztott, megjelenni tartozik, meg nem idézett tanunak tekintendő. Semmiséget képez tehát az, ha vallomása felolvastatik, még ha a felek ehhez hozzájárultak is. — Az a körülmény, hogy a bíró előtt a bizonyítékok mérlegelésénél egy a főtárgyalásra meg nem idézett és ki nem hallgatott tanu vallomása feküdt írásban, nem képez semmiséget, ha egyébként magából az ítéletből kitűnik, hogy a többi törvényszerűen kihallgatott tanu vallomása elegendő volt a vádlott bűnösségének megállapítására. — Ha a felebbezési eljárás alkalmával a magánfél törvényellenes képvisellete megállapított, úgy az eljárás érdemben újból felveendő és a főtárgyalás ismétlendő, minthogy oly semmiségről van szó, mely a beszerzett bizonyítást megdönti. (*Római semmitlenségi határozatok.*)

Közl.: Dr. Holló József,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— A bűnvádi perrendtartás életbeléptetési munkálatai serényen folynak az igazságügyminiszteriumban. Az igazságügyminiszter személyes elnöklete alatt tartott tanácskozmány legutóbb a kir. ügyészségek számára kiadandó utasítás tervezetét tárgyalta. Az utasítás első czimének első fejezete a hivatali állások betöltéséről, a második a szolgálati viszonyból folyó jogok és köteleességekről, a harmadik a korona-ügyész, főügyész és ügyész hatásköréről szól bűnügyekben és kegyelmi ügyekben, a negyedik fejezet a felügyeletről intézkedik, a második czim az ügyészségi ügyvitelt szabályozza. A tervezetnek az 1872-iki utasítás, az 1891-ben

Szilágyi Dezső megbízásából szerkesztett tervezet, de főleg az általános bírói ügyviteli szabályok szolgáltak alapul. Az ügyészi utasítás még e hó folyamán fog az Igazságügyi Közlönyben megjelenni. Legközelebb megjelenik az összminiszterium rendelete az ügyészség és a rendőri hatóságok viszonyáról és érintkezési módjáról (Bptás 85. §.) és e hó 15-én jelent meg az igazságügyminiszter rendelete az aljegyzők és joggyakornokoknak a kir. ügyészséghez leendő berendeléséről. Az utóbbi intézkedést az teszi szükségessé, hogy szükség esetén az aljegyzők és joggyakornokok mint ügyészségi megbízottak fognak szerepelni. A tanácskozmány a hó hátralevő részében a nyomozó hatóságok és közegeknek adandó utasítás készen álló tervezetét fogja tárgyalni, melyet az igazságügyminiszter a belügyminiszterrel együtt ad ki.

— **Pótkötetek a Dárday-féle törvénytárhoz.** Mint értesülünk, a Dárday-féle Igazságügyi és Közigazgatási törvénytárakhoz egy-egy pótkötet fog legközelebb megjelenni, mely a legújabb kiadások megjelenésétől fogva a folyó év végéig alkotott fontosabb törvényeket és a megfelelő rendeleteket és döntvényeket fogja tartalmazni. Ezen pótkötetek, melyeket a jogászközönség már várva vár, ismét emelni fogják ezen annyira meghonosult törvény-kiadások használhatóságát.

A tárgyalásról való elmaradásnak egyik leggyakoribb oka az, hogy a bírósági épületekben nem jártas felek az előszobában várakoznak, vagy pedig a tárgyaló bíró helyiségeinek keresésével töltik el idejüket, amikor azután a helyes helyre találnak, az ügy már el van intézve. Nagyon szükséges volna, hogy bírósági szolgálk, különösen pedig a budapesti törvényszékek kapusai utasítást nyernének arra, hogy mindenkit, aki hozzájuk fordul felvilágosításért, vagy akiről látják, hogy járatlan a bírósági épületben, kellőleg utbaigazítsák. Bíróságaink pedig az igazolás jogorvoslatának méltányos és szabadelvű kezelése által hathatnak az előforduló mulasztások következményeinek reparációjára. A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsának itt következő határozata igen helyes irányu directívát ad e tekintetben.

A budapesti kir. törvényszék: Az elsőbíróság által felvett igazolási kérelmet tartalmazó jegyzőkönyvből megállapítható, hogy alperesek a tárgyalásra kitűzött határnapon megjelentek és így feltehető, hogy megjelenésük arra irányult, hogy a bíró előtt jelentkezve, védelmüket előterjeszteni fogják. Minthogy a mulasztás vétlenségének bizonyítása esetén igazolásnak van helye, a vétlen mulasztás pedig alpereseknek, habár elkésztetten megjelenéséből megállapítható s nincs is valószínű alapja annak, hogy alperesek, mint egyszerű földmivesek, a per huzása céljából késtek volna el és éltek volna igazolással, s minthogy a járatlan felek utbaigazítására szolgáló intézkedés megtétele nem zárja ki, hogy az ide-oda utasított földmives ember a megjelölt helyiség feltalálásáig megkészhessen — figyelemmel a bíróság azon intézkedésére is, hogy a vidéken lakó feleket reggeli 8 órára, tehát olyan időpontra idézte, mikor azok a távolságot, vasuti összeköttetést, vagy más uton való megérkezést tekintetbe véve — megkészhettek s ez a késés az eljáró bíróság s abban a tárgyaló bíró helyiségének tudakozódás, ide-oda küldözgetés után megtalálása által csak fokozódhatik; az eljáró bíróság végzésének megváltoztatása mellett, az igazolásnak helyt adni s azt a bíróságot tárgyalási határnap kitűzésére utasítani kellett. (1899 október 3. II. k. 162.)

— **Mikor a közigazgatási hatóság magánjogi vitás ügyben bíraskodik.** Hogy minő patriarchális módon működik a közigazgatás, annak kitűnő példája Ujbánya város tanácsának következő határozata:

«Miután Sch. Gy. és társai körmöczi lakosok ide bejelentették, hogy a város területén épített égető kemenczét, St. budapesti czégnak átadták, ennél fogva felhivatik St. budapesti nagykereskedő, hogy ezen kemencze eltakarítása iránt nyolcz nap alatt intézkedjék, különben költségére a város hatósága által fog a kemencze eltakaríttatni.

Együttal, miután a város a bérlet tárgyát Sch. Gy. és társainak csak 1899 szeptember 30-ig adta bérbe s miután

H. B. ezen bérbe adva volt terület vevője napi 1 frt 50 krnyi kártérítést követel azért, hogy a kemencze a jelzett területen áll, felhivatik St. N. budapesti lakos, hogy 1899 október 1-től a kemencze eltakarítása idejéig járó napi 1 frt 50 krnyi összeget H. B. kezeihez ugyancsak nyolcz nap alatt lefizette.* (606/2549. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A biztosítási ügynökök ellen.** A gráci Oberlandesgericht elnöke a következő rendeletet bocsátotta ki: A felmerült számos panasz folytán beszerzett jelentések megerősítik azon tényt, hogy azon biztosító társaságok ügynökei, amely társaságok a legtöbb díjperit teszik folyamatra, minden lehető módon rábírák a feleket biztosítási ajánlat aláírására és egyes esetekben a díjak magassága, a szerződés tartama és felbonthatósága, a nem fizetés következményei iránti megtévesztéssel vagy különös hitelnyerési előnyök ígértetésével iparkodnak az ajánlatokat megszerezni. A feleknek a szerződés létrejötte tekintetében emelt kifogásait és az ezekkel összefüggő jogi kérdéseket különös figyelemmel kell tárgyalni, hogy a részletügyletekhez hasonlóképpen itt is felmerülő visszásságokon a joggyakorlat segíthessen.

Különös figyelmet érdemel azon kérdés, vajon arra való tekintettel, hogy a biztosítási ügylet kereskedelmi ügylet, nem-e van kizárva az által a polgári törvénykönyv 887. §-ának alkalmazása* vagy pedig ezen törvényszakasz alkalmazása nem-e kérdéses azon okból, mert nem okiratba foglalt szerződésről, hanem csupán ajánlatról van szó. A polgári törvénykönyvnek a lényeges tévedésről szóló szakaszai (871—875. §§.) is lehetővé teszik némely esetekben oly igények érvényesítésének megakadályozását, amelyek az általános jogérzetet sértik. A Jurisdictionsnorm 104. §-a pedig nem ritkán segítyt nyújt arra, hogy a feleknek kifogásaik előadása a bíróság előtt lehetetlenné ne tétessék, sem meg ne nehezítettessék.

Mivel pedig az ügynökök eljárása egyes esetekben a bűnvádi feleletrevonásra is alkalmasnak látszik, ilyen esetekben a büntető feljelentést is meg kell tenni.

— **A jogtanárok gyakorlati tevékenységéről** értekezik *Fischer Otto* boroszlói tanár a Deutsche Juristen-Zeitung 17. számában. Cikkéből a következőket vesszük át: Ami az elméletnek a gyakorlattal való összeköttetését illeti, e tekintetben óriási különbség létezik a jogtudomány és az orvostudomány között. Valamennyi orvos-tanár, kik közvetlen gyakorlati művelésre alkalmas szakmát képviselnek, majdnem kivétel nélkül egyidejűleg gyakorlatilag is tevékenyek. Ezen theoretikusok között egyszersmind a legkiválóbb practikusok is találhatók. A jogtudománynál a gyakorlati és elméleti tevékenységnek összeköttetése még mindig ritkaság számba megy. Csak Boroszlóban, Jenában és Lipcsében egyes rendes tanárok egyszersmind mint bírák is tevékenyek ez idő szerint. Ezenkívül vannak még egyes magántanárok és rendkívüli tanárok, akik egyidejűleg főfoglalkozás gyanánt bírói vagy közigazgatási hivatalt viselnek, vagy kik mint ügyvédek tevékenyek. Ezen kategória azonban nagyon megcsökkent az utolsó évtizedben. Csakis Boroszlóban és Lipcsében akarják, hogy ezen állások útján előmozdítsák az elmélet és a gyakorlat összhangbaho-zatalát. Egyébiránt más, inkább véletlen körülmények, különösen pénzügyi tekintetek is voltak ennél irányadók. Külföldön, nevezetesen Olaszországban, ez az összeköttetés nagyobb terjedelemben fenáll. Azonban úgy látszik, hogy a pénzügyi tekintetek itt is lényeges szerepet játszanak. Az elméletnek a gyakorlatra való befolyása tekintetében szintén lényeges különbség létezik az orvostudománnyal szemben. A gyakorlati jogászok általában új elméleti eredményeket nem szívesen fogadnak. Ennek oka a részletkutatás iránti nagy részvét-

lenségben rejlik, minek az a következménye, hogy monographiák és tudományos folyóiratok csak elszigetelve találunk utat gyakorlati körökbe. Ennek oka azonban azon csekély megbecsülésben is rejlik, amelylyel az elmélet a gyakorlatban találkozók. Mindez karöltve jár egymással. Az elmélettel való csekély foglalkozás legalább részben abban találja okát, hogy az emberek az elméleti tanulmányok csekély termékenységéről vannak meggyőződve és ezen meggyőződés az elmélettel való hiányos foglalkozásban gyökeredzik.

Leginkább a birodalmi törvényszék és egyéb felsőbb bíróságok határozatainak közvetítése után elismert elméleti eredmények nyernék befolyást a gyakorlatra és ez a főoka annak, amiért az elméletnek annyira ohajtani kell, hogy a birodalmi törvényszék tevékenysége a szorosabb értelemben vett jogi kérdésre szorítkozzék, ez azonban ne béníttassék meg a felülvizsgálható ügyeknek messze menő korlátozása által. Ezen megjegyzések természetesen csakis az átlagos praktikusokra vonatkoznak. Az orvostudománynál az elméletnek a gyakorlattal való szoros összeköttetése nagyjában véve általában bevált. Az orvostudománynak számos és fényes sikere az utolsó évtizedekben kivált ezen összeköttetésnek lesz tulajdonítandó. Ennek hátránya azonban abban rejlik, hogy az orvostudományi karok lezakerendjéből mindinkább eltűnnek az összefoglaló rendszeres felolvasások a klinikai szakmákban. A sikeres továbbfejlesztés érdekében elengedhetetlen az elméletnek és gyakorlatnak szoros összeköttetése a jurisprudentia terén is. Ha Németországban 60 vagy 80 theoretikus egyidejűleg a jogi gyakorlat terén működnek is, ez — szemben a sok ezer kizárólagos praktikussal — nem eredményezne közvetlen hasznót a gyakorlatra. Ebből azonban közvetve kiváló haszon létesülne az elméletre nézve. A német jogi elméletet nem lehet azon szemrehányástól megkímélni, hogy nem figyelte meg kellőleg a gyakorlat jelenségeit és hogy kielégítő módon a gyakorlati szükségletekre nem volt tekintettel. A jogtanár a gyakorlat szükségleteit a közzétett döntvények tanulmányozásából ismeri meg. Hosszas tapasztalat alapján be kell vallanom, — ugymond Fischer, — hogy a theoretikusnak személyes közvetlen gyakorlati foglalkozása képes csak az elmélet és gyakorlat között azon intimitást előidézni, amelyet a jövőben el kell érünk. Amily kevésbé pótolja a kézikönyv a szóbeli előadást, ép oly kevésbé helyettesítheti a döntvények olvasása a gyakorlatnak élő benyomását. Különösen áll ez a processualistára nézve. Ez alapon tovább képződik a theoretikus és practicumában saját gyakorlatában előfordult eseteket adhat elő. Ez okból nagyon szükséges, hogy minden német egyetem jogi karának talán két-három tagja egyidejűleg elméletileg és gyakorlatilag is működjen. A büntető jog tanára a törvényszéknél, továbbá a közigazgatási jog és az egyházjog tanárai a közigazgatási hatóságoknál és a közigazgatási bíróságoknál működjenek. Ez mindenesetre azonban csakis mint mellékfoglalkozás foglalhat helyet, mely a tanár munkaerejének negyed vagy harmadrészét veszi igénybe, mert különben a tanítás érdeke szenvedne ezáltal. Gyakorlati téren működő jogászokat mellékesen mint jogtanárokat alkalmazni nem lenne tanácsos, mert a főfoglalkozás majdnem mindig oly természetű, hogy az azt betöltőnek teljes és legjobb erejét absorbeálja. A gyakorlat ily kiváló erőit csakis az által lehet az oktatás céljainak megnyerni, ha ezek teljesen a tanári szakmának szentelik erejüket. Más, mint irodalmi téren tevékeny praktikusokat nem lehetne tanárokká kinevezni. A szerző nem pártolhatja az ügyvédi tevékenységnek a magántanári tevékenységgel való összeköttetését, mert kiváló ügyvédek — és természetesen kizárólag csakis ilyenekről lehet itt szó — rendszerint annyira igénybe vannak véve, hogy tőlük nem várható oly odaadó elméleti és tanári tevékenység, amint ez a fölszerű fiatal jogászok érdekében szükséges. A jogtanár hivatása is egész embert igényel. Gyakorlati foglalkozása csak annyiban engedhető meg, amennyiben az a főfoglalkozásnak szolgál és ezt nem csorbitja. △

A Magyar Jogászegyletben folyó hó 18-án (szombaton) este 6 órakor dr. Balogh Jenő tart előadást a következő cím alatt: «A felek, a hatóságok és a magánügyének perjogi hatásköre bűnvádi perrendtartásunk szerint.» Az egylet az érdeklődő jogászközönséget az előadásokra ezennel meghívja. Az egyleti helyiség: V., Szemere-utca 10. (Ügyvédi kamara.)

* 887. §.: Ha valamely szerződésről okirat készítettett, oly állítólagos szóbeli egyezkedések, melyek az írásbelivel egyszerre tétettek volna, de az okirattal egybe nem hangzanak, vagy új toldalékot foglalnak magokban, tekintetbe nem vétethetnek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt negyedévre ... 8 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A perfelvétel körüli mulasztás és következményei. *Dr. Magyar Gyula* nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — Az áru-
résztületekről szóló törvény tervezete. *Dr. Balog Arnold* buda-
pesti ügyvéd. — Jogi ismeretek a nép- és középiskolákban. *Dr. Pazár*
Zoltán nyitrai tszéki bírótól. — *Jogirodalom*: Sohm Institutiói. Ford.
Mauthner Dezső és Schiller József. Stammler: Institutio gyakor-
latok. Fordították ugyanazok. Justinianus Institutiói. Fordította
Besnyő Béla. Institutiók és pandekták. Dr. Schwarz Gusztáv
tanár előadásai nyomán összeállította Besnyő Béla. Válogatott czimek a
Digestákból. — *Törvénykezési Szemle*: Conventio fori. *Dr. Ágoston*
Péter veszprémi kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. törvényszékek felebbviteli
tanácsai köréből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A perfelvétel körüli mulasztás és következményei.*

Elvi szempontból ahhoz nem férhet kétely, hogy a keresetet előterjeszteni elmulasztó felperes ellen csak az idézés alóli feloldozás a helyes rendelkezés, nem pedig az érdemleges ítélet. A per ugyanis keresetet tételez fel. Ha ezt a felperes előterjeszteni elmulasztja, nem lehet érdemben ítélni, hiányozván a legelső peralapító cselekvény. A keresetet nem pótolja az idéző kérelem. A modern jogok arra az álláspontra helyezkednek, hogy a kereset a kitűzött határnapon a bíróság előtt szóval terjesztendő elő. Az, amit a felperes az idéző kérelemben előadott, csak ama feltétel alatt bír hatállyal, ha azt mint keresetet a szóbeli tárgyaláson előadja. És rendszerint nem is szükséges, hogy a szóbeli tárgyaláson előterjesztendő keresetben ugyanarról a jogviszonyról legyen szó, amelyről szó volt az idéző kérelemben. A francia jog szerint csak az a mérvadó, ami a zárindítványokban előadatik, még akkor is, ha az a korábbi periratok tartalmától eltér. A mi tervezetünk szerint is a felperes a szóbeli tárgyaláson, mielőtt az alperes perbebocsátkozott, más jogviszonyt vonhat perbe (keresetváltoztatás), mint amelyet az idéző kérelemben előterjesztett (193. §.). Az osztrák (235. §.) és az új (1897) német perrendtartás (264. §.) szerint pedig a bíróság engedheti meg a felperesnek az alperes akarata ellenére is a keresetváltoztatást, ha ez az alperesre nem hátrányos.

De vajon a keresetnek a szóbeli tárgyaláson való előadása annyira lényeges keletkeztető eleme a pernek, hogy a felperes arról le sem mondhat? Vajon nem maradhat-e ki a felperes a perfelvételi tárgyalásról azzal az érveléssel, hogy nem lévén mit hozzáadnia az idéző kérelemben előadottakhoz, jelenléte nem szükséges és vajon kimaradása esetében idéző kérelmét a törvény nem veheti-e a szóbeli tárgyaláson előadandó kereset helyett? A francia (154. és 434. cz.) és vele megegyezően a belga perrendtartás (154. és 434. cz.) nem követik ezt a felfogást. Azok szerint a felperes zárindítványa a szóbeli tárgyaláson annyira szükséges, hogy ha a felperes azt előterjeszteni elmulasztja, az alperes csak az idézés alóli feloldozást (congé de la demande) kérhet, de nem ítéletet érdemben. Így tartja ezt az uralkodó nézet. (*Boilard*: Leçons de procédure civile 15. kiad. I. köt. 366. l.; *Garsonnet*: Traité theorique et pratique de procédure V. k. 384. l.). Hasonlóképpen végleges perrendünk tervezete is a

kereset előterjesztését a szóbeli tárgyaláson annyira szükségesnek tartja, hogy annak elmulasztása miatt a per nem jöhet létre s így az alperes csak az idézés alóli feloldozását kérheti (447. §.). Más jogokba ellenben, amelyek a felperes meg nem jelenése esetében az érdemleges döntést megengedik, belemagyarázható az a felfogás, hogy a törvény a szóval előadandó kereset helyett az idéző kérelmet tekinti keresetnek s így el van háritva az az elvi nehézség, amely különben az érdemleges döntés útjában állana.

Vannak-e azonban okok, amelyek szükségessé teszik, hogy — ha elvi akadály nincs is — a bíróság a felperes meg nem jelenése esetében érdemben is eljárjon és döntsön?

Az érdemleges eljárás és döntés csak a következő három módon történhetik: a bíróság a mulasztó felperest minden esetben keresetével elutasítja; ez a német perrend álláspontja (330. §.). A bíróság csak akkor utasítja el a felperest, ha az alperes a felperesnek az idéző kérelemben előterjesztett bizonyítékait ellenbizonyítás után lerontja vagy ha kifogással élt, ezt is bebizonyítja; szóval a bíróság eremodicialis eljárást tesz folyamatba. Ez volt a római jog álláspontja. És végre a harmadik megoldás az, hogy a felperes csak annyiban utasíttatik el, amennyiben az általa felhozott bizonyító eszközök nem rontják le azt, amit az alperes felhoz, de ennek részéről bizonyítás nem foglalhat helyt. Ez az utolsó megoldás középhelyet foglal el az első kettő között, s azt követi a mi jogunk, a genfi perrend (1891. évi 124. cz.) és az osztrák jog (396. §.).

Ma csak az első és utolsó mód jöhet szóba s mellettük mindenekelőtt arra szokás hivatkozni: a felek egyenlősége kívánja, hogy a bíróság az ügy érdemében ítéljen, ha a felperes a keresetet előterjeszteni elmulasztja. Amint a bíróság az ügy érdemében ítél, ha az alperes nem jelenik meg, épugy az ügy érdemében kell ítélnie, ha a felperes a mulasztó. Nevezetesen a német perrend említett rendelkezését indokolják ezzel (*Hahn*: Materialien zur Civilprozessordnung II. k. 293. l.); ahol különben ez a tétel nincs is következetesen keresztülvive, mert a felperes mindig elutasítandó, az alperes azonban csak szabályként marasztalendő (331. §.).

Tévedés azonban azt hinni, hogy a felperes mulasztása esetében az érdemleges döntést a felek egyenlősége kívánja. Sőt ellenkezőleg, ez a szempont, amely kétségtől helyes, éppen mást kíván. A peralapítás körül a felek helyzete különböző; az egyenlőség elve azt kívánja, hogy mindegyik félre az ő helyzetének megfelelő szabályt alkalmazzuk. Ha nem ezt teszünk, hanem mind a két felet ugyanama szabály alá vonjuk, éppen azáltal idézzük elő az egyenlőtlenséget. A meg nem jelent alperes már előre tudja, minő keresetet fog a felperes előterjeszteni; nem esik tehát ő rajta sérelem, ha a bíróság érdemben eljár és őt esetleg el is marasztalja. Ha pedig a felperes a szóbeli tárgyaláson az idéző kérelem tartalmától különböző keresetet terjesztene elő, amely tehát az alperessel közölve nem lett — a bíróság nem fog érdemben ítélni — az osztrák perrendtartás tervezete (413. §.) ezt ki is mondta, de később mint önként értetődött törölték — hanem a kereset közlése mellett a tárgyalást el fogja halasztani. A felperes azonban nem tudja vagy legalább nem mindig tudja, hogy az alperes a perfelvételi tárgyaláson mit

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

csoki

fog előadni. Nem tudja ott, ahol mint az osztrák perrend, a mi sommás eljárásunk és a végleges perrend tervezete szerint a perfelvételt nem előzi meg írásbeli előkészítés. De sokszor ott sem tudja, ahol mint a német perrend szerint — a perfelvételt megelőzi ugyan az írásbeli előkészítés, de az alperes mást terjeszt elő a perfelvételi tárgyaláson mint az előkészítő iratokban, mert a megváltoztatott alperesi védelmet nem közlik a mulasztó felperessel. Ha tehát a bíróság ilyen esetekben az alperes előadása alapján mégis az ügy érdemében ítél, sőt a felperest keresetével el is utasítja: nyilvánvaló, hogy a felperesen nagy sérelem esik, mert a bíróság olyasmire alapítja ítéletét, amit a felperessel nem is közöltek. Ennek igazságtalansága főleg akkor szembezőkő, ha az alperes kifogásokat hoz fel, s az elutasítás ezek alapján történt. Kétségtelen tehát, hogy a sommás eljárásba, ellentétben a végleges perrendtartás tervezetével hivatkozással a felek egyenjogúságára (indok. 80. l.), helytelenül hozták be a felperes mulasztása esetében az érdemben való döntést. Hasonlóképpen helytelenül járt el az osztrák urak házának állandó bizottsága is, midőn ebben az esetben eltérve a kormányjavaslattól (412. §.), a par conditiora való tekintettel az idézés alóli feloldozás helyett az érdemleges döntést iktatta be az osztrák perrendbe (Gemeinsamer Bericht 11. l.).

Azt is mondják, hogy gyakran az alperesnek érdekében áll a mulasztó felperes érdemleges elutasítását kieszközölni (sommás eljárási indok 80. l.). Nem elég védelem az alperesnek az, ha őt csak az idézés alól oldják fel; neki olyan védelem kell, amely kizárja, hogy őt ismételten is megidézzék. Ezzel csak a tervezet indokolását állítjuk szembe, ahol ki van fejtve, hogy az alperesnek csak ritkán áll érdekében a felperes érdemleges elutasítását kieszközölni (61. l.). És tényleg úgy is van. Rendkívüli dolog, hogy a felperes a perfelvételi tárgyalásra nem jelenik meg. Ennek, mint az indoklás is kiemeli, rendszerint az az oka, hogy az alperes a felperest a perfelvétel előtt kielégítvén, ők kifejezetten vagy hallgatag abban állapodtak meg, hogy a perfelvételre nem jelennek meg, mert a pernek nincs többé célja. És ha az alperes ennek ellenére mégis megjelenik s a felperes elutasítását kéri, ő nem jár el jóhiszeműleg s így nincs is olyan érdeke, amely az elutasítást indokolná.

De tegyük, hogy a felperes más okból nem jelent meg, nevezetesen azért, mert a határnapról nem volt tudomása vagy mert a megjelenésben valamely körülmény gátolta. Ekkor az alperes érdekét, hogy a bíróság érdemben, még pedig elutasítólag ítéljen, nem lehet kétségbevonni. Azonban megint tévedés volna azt hinni, hogy ekkor az érdemleges ítélet az ő érdekeit kellően megvédené. A felek egyenlőségének elve ugyanis azt kívánja, hogy amint a mulasztó alperesnek megengedjük az ellene hozott makacssági ítéletet ellenmondás útján hatályától megfosztani: ugyanezt meg kell engednünk a felperesnek is, midőn a bíróság ő ellene hoz makacssági ítéletet. Ezzel pedig a mulasztó felperes még inkább fog élni, mint a mulasztó alperes. S így ennek az érdemben hozott ítélet nem sokat fog használni, nem fogja tőle elhárítani azt, hogy a bíróság előtt ismételten is tartozzék megjelenni. Nem szenved kétséget, hogy az ellenmondás elvileg nagyon kifogásolható. Ez az oka annak, hogy az osztrák perrend nem fogadta be, s hogy mi is egy más helyen ellene nyilatkoztunk. Célyszerűségi okokból azonban még sem nélkülözhető. És ha célyszerűségből megengedjük az alperesnek, akkor az egyenlőség úgy kívánja, hogy megengedjük a felperesnek is, amint a német perrend meg is engedi. Ha azonban ennek javára is az ellenmondást behozzuk, az alperes az érdemleges elutasító ítélet alapján semmivel sem jut jobb helyzetbe, mintha őt csak az idézés alól oldjuk fel.

Nem az érdemleges döntés, hanem a felperes által

viselendő költség az, amely az alperest a felperes zaklatásaitól legjobban megvédi. És ha az érdemleges elutasítás esetében a felperes ellenmondását nem tesszük függővé attól, hogy egyidejűleg az előző tárgyalás költségeit fizesse meg, akkor az érdemleges elutasítás még annyi védelmet sem nyújt az alperesnek, mint az idézés alóli feloldozás, amelyhez az a hatály van fűzve, hogy az alperes csak akkor tartozik az ismételt idézés alapján perbebocsátkozni, ha a felperes előbb a korábbi tárgyalás költségeit megfizeti. Mi ebből az okból a német perrend érdemleges elutasítását, amely ellen igénybevehető ellenmondás nincs a költségek egyidejű lefizetésétől függővé téve (v. ö. 344. §.), kevésbé hatályos védőeszköznek tekintjük az alperes javára, mint a sommás eljárási törvény és a végleges perrend tervezete szerinti feloldozást az idézés alól, amelyek a költségek előzetes lefizetését megkívánják.

Mindezekből előttünk kétségtelen, hogy egyedül az alperesnek az idézés alóli feloldozása a helyes, midőn a felperes a perfelvételi határnapot mulasztja el. Tehát csak ezt s nem a sommás eljárás vagylagos rendelkezését kell a végleges perrendbe felvenni. Az érdemleges döntés ilyen esetben egyáltalában nem válik be; s ezen az sem változtat, ha az idézés alóli feloldozás mellett vagylagosan hozzuk be. De ezenfelül az érdemleges döntés az az alakja, amelyet a sommás eljárás befogadott, célszerűtlenebb is, mint a német perrendé. E szerint a meg nem jelent felperes minden esetben elutasítandó. Ez ugyan a felperesre nézve nagyon szigorú, s az alperesre nézve tulkezdő rendelkezés, de mégis azért előnyös, mert a bíróság dolgát nagyon megkönnyíti, nem lévén köteles az idéző kérelemhez csatolt bizonyító eszközöket megvizsgálni. De a sommás eljárás szerint ez nem így van. E szerint a bíróságnak az idéző kérelemhez csatolt bizonyító eszközöket, amelyek rendszerint okiratok, mindig meg kell vizsgálnia, hogy meggyőződjék, vajon azok az alperes által tagadott kereseti tényeket bebizonyítják-e. Ez a vizsgálat azonban a felperesre nem jár haszonnal, mert az alperes a becsatolt bizonyító eszközök bizonyító erejét is tagadhatja, amidőn ezek mit sem bizonyítanak; vagy az alperes kifogásokkal él (pl. hogy már fizetett), ekkor a bizonyító eszköz szintén nem használ, mert a kifogás valónak veendő. Csak kivételesen válik a becsatolt bizonyító eszköz a felperes javára, a midőn az közokirat. Ekkor, ha az alperes a közokirat valóságát tagadja és különben az okirat aggálytalan, a bíróság mégis a kereset értelmében fog itélni, mert az alperesnek nincs megengedve, hogy az illető közokirat hamisságát bebizonyítsa, mivel a bizonyítás az alperes részéről a makacssági eljárásban egészen ki van zárva. De ez ismét az alperesre tulszigorú, mert elesik a bizonyítástól, noha ő megjelent, ellenben a felperes nem.

Az alperes érdekét csak az idézés alóli feloldozás védi kellően. S ha ezt még az érdemben való döntés által is akarjuk védeni, arra más eszközt kell választanunk mint azt, amelyet a sommás eljárás alkalmaz. Az itt a helyes eszköz, amelyet a tervezet is rendel: hogy az alperesnek a perfelvételi határnapon a felperes keresetével ellentétes irányú — rendszerint nemleges megállapító — viszonykeresetet engedünk, amelyet a bíróság a felperes megidézése után a rendes szabályok szerint fog letárgyalni.

Eddig egész fejtegetésünkben mindig azt tartottuk szem előtt, hogy a megjelent alperes a kereset alól szabadulni akar. De előfordul az is, hogy az alperes a meg nem jelent felperes kereseti tényeit beismeri. Ekkor semmi sem állja útját annak, hogy a bíróság az idéző kérelem értelmében ítéljen; ilyenkor az idézés alóli feloldozás csak felesleges munka volna, mert a bíróságnak az ügygyel ismét kellene foglalkoznia. Ebben az esetben, habár nem ismeretes előttünk egy törvény sem, amelyben ez kimondva volna, célszerűnek

találunk olyan rendelkezést, amely szerint a bíróság a beismerés alapján a távollevő felperes javára a kereset értelmében ítélne. Minden más esetben csak az idézés alól czélszerű a megjelent alperest feloldozni.

Dr. Magyary Géza,
n.-várad kir. jogakad. tanár.

Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete.*

A szerződéstől való elállás.

A tervezet 6. §-a szerint csak okiratban köthető ki, hogy az eladó a szerződéstől elállhat. A 9. §. kiegészíti e rendelkezést azzal, hogy az eladó az elállási jogot az áru átadása utáni időre csak valamely szerződési kötelezettség elmulasztásának esetére kötheti ki.

Amíg az áru át nem adatott a vevőnek, nincs a jelen javaslat értelmében vett részletügylet. Ha pedig a vevő birtokában van az áru, akkor az eladó nem kötheti ki magának a tetszés szerint való visszalépés jogát (kereskedelmi törvény 364. §-a) hanem csupán valamely szerződési kötelezettség elmulasztása esetére.

Feltétlenül szükséges a 9. §-t összhangba hozni a 7. §. azon intézkedésével, mely szerint az egész hátralékos vételár egyszerre való megfizetését az eladó csak arra az esetre kötheti ki, ha a vevő a vételárnak egy tizedrészét tevő részletével késedelembe van. Kimondandó volna, hogy az eladó az ügylettől való visszalépés jogát csakis a 7. §-ban körülírt esetben gyakorolhatja a részletfizetés elmulasztása okából.

Ily intézkedés felvétele fontos azért is, mert a 9. §. 3. bekezdése szerint «ha az eladó a szerződéstől elállni kíván, erről a vevőt azonnal értesíteni s ennek, amennyiben az elmulasztott kötelezettség természete megengedi, az utólagos teljesítésre kellő időt engedni tartozik».

Az első bekezdés mindennemű szerződési kötelezettség elmulasztása esetére elállási jogot ad az eladónak. A részletfizetések elmulasztásán kívül pl. kikötheti az eladó, hogy elállhat az ügylettől, ha a vevő lakhelyét vele nem közli, a részletügylet tárgyára vezetett végrehajtásról nem értesíti.

Ha a részletfizetések elmulasztásának hatályára nézve ezen szakaszban is a 7. §-nak megfelelő intézkedést veszünk fel, úgy minden kétely ki lesz zárva a tekintetben, hogy követelhet-e a vevő utólagos teljesítésre határidőt, mert a törvény szabja meg a határidőket is, a mulasztás jogkövetkezményeit is.

Ha azonban ily intézkedés nem vétetik fel a 9. §-ba, úgy folytonos vita lesz az iránt, vajon a részletfizetések elmulasztása esetén van-e utólagos teljesítésnek helye.

Emellett az eladó érdekeire való méltányos tekintet is a javasolt módosítás mellett szól. A vételár fizetése az eladó szempontjából a leglényegesebb feltétele a szerződésnek és ha már két egymásután következő részletet elmulaszt a vevő, valószínű, hogy a hátralékos vételár veszélyben forog.

Egyéb esetekre nézve az utólagos teljesítés megengedése igen helyes, mivel az eladó jogos érdeke sem kívánja, hogy az ügylettől minden csekély mulasztás miatt az egyik fél elállhasson.

A pactum reservati dominii.

Részletfizetésre rendszerint olyanok vásárolnak, akik személyi hitelre nem igen számíthatnak, mert vagyonuk és keresetük semminemű garanciát nem nyújt.

A részletfizetésre eladók és vásárlók érdeke egyaránt az, hogy a törvényhozás találjon módot a hátralékos vételár biztosítására és ezzel a hitelezés lehetővé tételére.

A megoldás csakis olyan lehet, amely nem a vevő sze-

mélyében keresi a garanciát, hanem a létrejött ügylet feltételei által biztosítja az eladót a vételárra nézve.

A pactum reservati dominii által kívánja a kereskedelem e garanciát elérni.

A tulajdonfentartás mellett kötött vétel felfüggesztő feltétel mellett jön létre. Ha a vevő teljesíti kötelezettségét, az eladó is mindenekben megfelel a szerződésnek. Ha a vevő nem teljesíti a feltételt, az eladó is felmentetik a további teljesítés kötelezettsége alól és visszaléphet a szerződéstől. Az eladó teljesítése itt a tulajdonjog átruházásában áll; tehát a vevő akkor szerzi meg az áru tulajdonjogát, ha a maga részéről teljesített.

Az eladó hitelez: az áru a vevő birtokába megy át, anélkül, hogy ő a teljes vételárat lefizetné. Viszont a vevőre csupán a birtok száll át, anélkül, hogy tulajdonjogot megszerezne.

A vevő részleges teljesítése ellenében az eladó is csupán részben teljesít.*

Ezt én csak természetesnek tartom. A jognak nem szabad senkit arra kényszeríteni, hogy jogokat feladjon, ellenérték nélkül.

A pactum reservati dominii ellenesei azzal érvelnek, hogy elegendő garancia az eladónak, ha a vételárhátralék erejéig törvényes zálogjogot biztosítunk neki.

Ez a zálogjog a francia jog nyomán proponáltatik.

A francia jog ugyanis a törvényes zálogjoggal biztosít minden vevőt a hitelezett vételárhátralék erejéig. A Code civil 2102. §-a szerint: «Les créances privilégiées sur certains meubles sont: ... 4. Le prix d'effets mobiliers non payés s'ils sont encore en la possession du débiteur, soit qu'il eut acheté à terme ou sans terme».

Számosan beérnék ilyenféle törvényes zálogjoggal. Így Bähr,** aki ekkép formulázza indítványát «... Ausnahmsweise zuzulassen die Hypothekbestellung an einer dem Käufer übertragenen Mobilie zur Sicherheit des rückständigen Kaufpreises mit der Bestimmung, dass in einem Falle dieser Art auch ein Eigentumsvorbehalt zur Sicherung des Kaufpreises nur die rechtliche Bedeutung einer vorbehaltenen Hypothek habe.»

Jogrendszerünk nem ismeri az ingó jelzálog intézményét és egész jogfejlődésünk ellene mond a titkos zálogjog megengedésének.

Nem szabad felednünk, hogy a francia jogrendszer e hypothekát általánosan minden hitelre történt vásárlásnál elismeri, míg nálunk csak partiális jogintézmény volna.

És amikor félünk a tulajdonnak ez ellen nem őrizhető formájától, ebbeli félelmünkben nem térhetünk át a külsőleg még kevésbé nyilvánuló ingó jelzálog rendszerére, mely csak úgy volna megvalósítható, ha az ingatlanokhoz hasonlóan valamely nyilvánkönyv által helyeznénk ellenőrzés alá az egyes ügyleteket, ami egyrészt lehetetlen és keresztülvihetetlen, másrészt elriasztaná a részletügyletektől éppen azokat a néprétegeket, melyek érdekében iparkodunk a részletügyleteket lehetővé tenni.

De a hitelező érdekét a javasolt szabályozás nem is elégíti ki, mert kényszerítené a törvény arra, hogy tulajdonjogáról — kétségtelenül szerzett jogáról — lemondjon.

Igen helyesen jegyzi meg Schwarz Gusztáv,*** hogy az eladó, aki magát a pactum reservati dominii által biztosítja, többet akar, mint amit a zálogfentartással elérhetne. A zálogjog útján csak a zálogtárgy vételárából nyerhetne kielégítést, a pactum reservati dominii révén maga az eladott dolog képezi biztonságát; amott idegen vagyonból nyeri biztosítékát, itt

* L. Schwarz Gusztávnak szép és kimerítő tanulmányát e kérdésről. Magánjogi fejtegetések felsőbbirósági határozatok kapcsán. 133. l.

** Missbräuchliche Geschäfte című értekezése. — A német jogászgülésen Boyens képviselte ezen elvi álláspontot.

*** Magánjogi fejtegetések 156. l.

* Az előbbi közl. l. a 35. 36. 40. és 42. számban.

a saját maga teljesítményében bírja azt; szóval a pactum hypothecæ és a pactum reservati dominii közt a különbség épp akkora, mint a zálog és tulajdon között.

Éppen ezért az eladók azon országban, hol a pactum reservati dominii elismerésre nem talált, a törvényt iparkodtak kijátszani az által, hogy bérleti, használati vagy kölcsönszerződésbe burkolták ügyleteiket, ami csak még több zavart idézett elő.

Németországban e sok zavar és bujósdi játék a judikatúrát is megzavarta és a teljes kibontakozást a polgári törvénykönyv 455. §-a hozta csak meg, mely a részletügyletekről szóló törvényben már elismert tulajdonfentartást az egész magánjogra kiterjeszti.

De azzal, hogy a magam részéről is helyesnek tartom a pactum reservati dominii respectálását, nem akarom azt állítani (bárha álláspontom jogi hæretikának minősítenék is*), hogy mereven és az itt szemben álló jogos érdekeknek semmibe vétele nélkül, minden consequentiával együtt mint a szabályozás önczélja érvényre emelendő.

A pactum reservati dominii tartalma és érvényesítése.

A tulajdonjogfentartás hatályának és korlátainak meghatározása komplikált törvényhozási feladat.

Ha az eladott tárgy a vevő birtokában van, a tervezet 11. és 14. §-ához képest in integrum restitutio áll be, vagyis az eladó követelheti az áru visszaadását úgy, amint az van. (Az előbbi állapotba való visszahelyezés módosatairól alább szólunk.)

Ha az illető tárgy már nincs a vevő birtokában, a tervezet 11. §-a szerint különböztetés teendő a jóhiszemű és rosszhiszemű jogszerzők között.

Rosszhiszemű szerzőtől a tárgy visszaperelhető.

Visszaperelhető olyan jóhiszemű személytől is, akinek tulajdonába nem viszterhes ügylet alapján került. Tehát a találó és megajándékozott kötelesek az illető dolgot az eladónak visszaadni.

Ellenben a fentartott tulajdonjog megszűnik, ha a dolog jóhiszemű harmadik személynek viszterhes ügylet alapján tulajdonul átadatik. Ha ily személynek zálogba adatik, a fentartott tulajdonjog csak a zálogjog sérelme nélkül érvényesíthető.

Megfelel ez az intézkedés a keresk. törv. 299. §-ának, mely szerint azon ingóságok, melyeket a kereskedő üzleti körében elárusított és átadott, az esetben is a jóhiszemű vevő tulajdonába mennek át, ha az eladó tulajdonos nem volt. Kiterjeszti azonban a tervezet a kereskedelmi törvény emez intézkedését, amennyiben nem csupán az üzleti körben elárusított ingókra vonatkozólag tagadja meg a rei vindicatiót.**

A tervezet rendelkezése a tulajdonfentartás dologi hatályának megszorítása, amit csak helyeselni lehet, a forgalom biztosságának és a jóhiszemű szerző védelmének szempontjából.

De legkevesbbé sem felel meg ez elveknek a tervezet 12. §-a, mely a vevő hitelezőivel való viszonyt szabályozza.

E §. így szól:

„A tulajdonjog fentartásával részletfizetésre eladott dolog a részletügylet függőben léte alatt sem az eladó, sem a vevő tartozásai miatt le nem foglalható; foglalás tárgya csak a feleknek a részletügyletből folyó viszonyos követelése lehetnek. Ha maga a dolog foglaltatik le a szerződő felek valamelyikével szemben: a másik fél a végrehajtási igényperekre nézve fenálló szabályok szerint követelheti, hogy a foglalás a végrehajtást szenvedőnek a részletügyletből folyó esetleges követeléseire korlátoztassék. Az

* Vavrik Béla így jellemezte a Jogászyülésen Baracs Marczel indítványát. A Jogászyületben Márkus Dezső, a Jogászyülésen Baracs Marczel és Pollák Illés szólottak a pactum reservati dominii érvényességének elismerése ellen.

** L. német polgári törvénykönyvkönyv 929., 932. és 933. §-ait.

eladó, aki a vevő ellen vezetett végrehajtás folyamán eme joggal nem él, a dolog elárverezése esetében az árverési vételárból, fentartott tulajdonjoga alapján, nem igényelhet többet, mint amennyit vételári követelése a 8. §. szerinti levonással kitesz.

A részletügyletből folyó követelésekre vezetett végrehajtás abban az esetben, ha a dolog a részletügylet lebonyolításánál a végrehajtást szenvedőnek jut, e dologra nézve is kielégítési elsőbbséget állapít meg a végrehajtató javára.»

A tervezet szerint a tulajdonfentartással eladott dolog sem a vevő, sem az eladó tartozásai fejében nem foglalható le, ami által a törvény utat és módot jelölne a rosszhiszemű adósnak a hitelezők elől való menekülésre. Ha a tervezet elfogadtatik, a legkényelmesebb dolog lesz egész lakásokat, műhelyeket igen nagy időközökben visszatérő apró részletekre berendezni, mert mindaddig, míg a vevő a részleteket betartja, de a megvett tárgyak értéke teljesen kifizetve nincs, nem foglalható le a részletfizetésre vett tárgy.

Nem csökkenti a szabályozás félszégességét az sem, hogy a foglalás magára a dologra is kihat annyiban, hogy a végrehajtató javára arra az esetre, ha a dolog a részletügylet lebonyolítása folytán a végrehajtást szenvedőnek jut, arra nézve kielégítési elsőbbséget állapít meg, mivel a vevő a végrehajtató igényét igen könnyen meghiusíthatja. Meghíusíthat minden végrehajtási kényszert akár az eladóval való összejátszás által, akár enélkül, azért is, mert ezekben az esetekben a vevőnek az eladó ellen rendszerint olyan követelése nincs, amire a tervezet szerint a végrehajtás korlátozandó volna.

Ez a szakasz a tervezet leggyengébb része és ha így megy át a törvénybe, nyomán az igényperek ezrei indulnak majd meg a valósággal *res extra commercium-má* válnak ingóságok iránt.

A megoldás — elismerjük — nem könnyű, pedig a részletügyletek szabályozása nem teljes a harmadik személyekhez való viszonyok szabályozása nélkül.*

Keresni kell oly expedienst, mely a) biztosítja az eladót a vevő hitelezőivel szemben is arra nézve, hogy amíg a vevő a vételárat teljesen ki nem fizeti, mindaddig fenmarad joga az eladott dolog felett az ő tulajdonjogát érvényesíteni; b) biztosítani a vevőt az eladó netáni hitelezői ellenében a tekintetben, hogy a részletek betartása esetén bírhatja és használhatja, az egész vételár lefizetése után pedig tulajdonaként megtarthatja a megvett ingót; c) biztosítani úgy az eladót, mint a vevő hitelezőit az esetleges kijátszások ellen.

Az eladó hitelezője tehát csupán az eladónak a vételügyletből folyó követelését foglalhatja le. Arra az esetre pedig, ha magát az ingót vette volna foglalás alá, véleményem szerint kimondandó volna, hogy a bíróság bármely fél által tett bejelentés alapján a szükséges bizonyítási eljárás lefolytatása után kimondhatja a végrehajtásnak az eladó követelésére való korlátozását. Az esetben, ha a vevő mulasztása folytán az eladónak joga nyílik tulajdonjogát a részletügylet tárgyát képezett ingóságra érvényesíteni, a részletügyletből folyó követelést lefoglalt hitelezőknek jog adandó az in integrum restitutiót az eladó helyett követelni, mely esetben a visszavett ingó vételárából elsősorban a vevőt netán illető rész levonatván, a hátralék a foglalás sorrendje szerint osztatik fel az eladó hitelezői közt.

Ha a vevő ellen vezetett végrehajtás folyamán foglalja le a vevő hitelezője a tulajdonfentartás mellett vett árut és a végrehajtást foganatosító bíróság vagy a bírói kiküldött bármely oldalról tudomást nyer arról, hogy a lefoglalt ingókat pactum reservati dominii terheli, köteleztessenek hivatalból értesíteni az eladót a foganatosított joglépésekről.

Kimondandó volna, hogy a tulajdonfentartás mellett eladott ingó a vevő tartozásáért lefoglalható. Jogositva legyen

* A német és osztrák törvények ez irányban hiányosak.

azonban az eladó legkésőbb az árverés foganatosítására tűzött határidő letelte előtt 8 nappal a vétel tárgyának becsértékét bírói letétbe helyezni és ezáltal a lefoglalt tárgyat a bírói árverés alól kivonni. Bármelyik fél (akár az eladó, akár a vevő, akár a végrehajtható) kérelmére, esetleg hivatalból is elrendelheti a bíróság az illető tárgynak szakértő által való megbecslését a becsérték megállapítása végett. A becsérték bírói letétbe helyezése által ugyan biztosítva lesz a vétel tárgya az elárverezéstől, azonban az eladónak és vevőnek jogviszonyai változást nem szenvednek, tehát az in integrum restitutio a törvény értelmében eszközöltetik.

Az eladó által bírói letétbe helyezett becsértékből, valamint az esetben, ha az eladó fenti jogával élni nem kíván és a vétel tárgya a vevő ellen megtartott árverésen eladatik, az árverési vételárból az eladó hátralékos követelése a tervezet 8. §-a szerinti levonás eszközlése mellett előnyös tételeként elégitendő ki.

A javasolt szabályozás mellett az eladó tulajdonjogát érvényesítheti a tárgyat terhelő zálogjogok sérelme nélkül. E megoldás tehát nem kötelmi jogot biztosít az eladónak, hanem valósággal dologi hatályt tulajdonit a tulajdonfentartásnak.

Ha azonban az eladó dologi jogát nem érvényesíti bizonyos stádiumig, eme dologi hatálya a pactumnak megszűnik, ami azonban nem jelenti azt, hogy az eladó az ügyletből szerzett minden jogát elveszti, hanem, hogy követelése előnyös tételeként elégitetik ki, de csupán az árverési vételárból.

(Folyt. köv.)

Dr. Balog Arnold.

Jogi ismeretek a nép- és középiskolákban.

A *Jogi. Közlöny* 7. számában dr. Balogh Arthur tollából «a jogi ismeretek népszerűsítése» cím alatt érdekes dolgozat jelent meg, mely annak szükségességét fejegeti, hogy a jogi ismeretek a nagy közönség körébe bevitessenek. A cikk megjelenése óta a középiskolai tanterv módosított s a népiskolai tanterv reformálására is mozgalom indult meg, anélkül, hogy a dr. Balogh által felvetett kérdés csak szóba is került volna.

Legyen szabad nekem most, az új bünvádi eljárás életbeléptetésének küszöbén, midőn az esküdszéki intézményben a nem jogászközönségnek is döntő szerep jut, ezen kérdést újból felelevenítenem.

A jog intézkedései belenyulnak az emberi élet összes tevékenységeibe s e tekintetben a jog nagyon különbözik a többi tudományágaktól. A földmives, kereskedő, iparos naponként jogügyleteket köt, okiratokat ír alá, az alsóbb néposztályok gyakorolják politikai jogaikat, elvárjuk tőlük, hogy ezen jogokat meggyőződésük szerint helyesen gyakorolják, csodálkozunk, ha egy-egy külföldről ide szakadt árnító együgyű abszurd mesékkel ezeket képes elbolondítani és mit sem teszünk a népnek ez irányban is kellő nevelésére, kitanítására.

Nézzük különösen a büntetőjogot, mely mélyen beleavatkozik a polgárok becsületébe, szabadságába, olykor életébe. A büntetőtörvény kategorikusan s tagadhatatlanul szükségszerűen jelenti ki, hogy a törvény nem tudása a beszámítást nem zárja ki. De midőn az államhatalom ily határozott kijelentést tesz, kötelessége eszközökről gondoskodni, hogy polgárai a törvény ismeretét megszerezzhessék. Azt nem kívánhatja, hogy mindenki megszerezze magának a törvénytárat s abból böngészze ki, mely törvényre van szüksége s melyre nincs.

Gyakran tapasztaljuk, hogy még a felsőbb iskolákat végzett egyének nagy része is mily tájékozatlan a felől, mit szabad s mit nem tennie, hogy a büntetőtörvénynyel ellentétbe ne jusson. Annál inkább mondható ez az alsóbb néposztályról. Ez egyedül a vallás- és erkölcsstanból, amelyet

minden elemi iskolában tanítanak, vesz tudomást egyes az állam által is tiltott cselekményekről. Megtanulja, hogy ölni, lopni, hamisan tanuskodni, paráználkodni nem szabad, de honnan tudja meg azt, hogy büntetés alá jut, ha idegen ingó dolgot talál s azt megtartja, ha a női becsületet megtámadó, ámbár lehet, hogy való — tényt állít, ha a képviselőválasztásnál a jelölt etetését és itatását elfogadja. Találhatunk több ilyen, gyakran előforduló s a nép észjárásával sokszor ellentétben álló delictumot, melyért büntetnünk kell, jóllehet megvagyunk győződve, hogy a tettes a cselekmény elkövetése alkalmával nem birt tette büntetendő voltának tudatával.

Ezen hiány legkönnyebben pótolható az elemi iskola tantervének némi kibővítésével, mivel ezen iskola magában foglalja a nép minden osztályát, sőt a nép nagy részét az élet küzdelmeire csak ezen iskola készíti elő. Hiszen a felvetett eszme nem új, némi megvalósítást nyert eddig is az alkotmánytan tanításában. Nem ütköznék tehát nehézségbe, ha a negyedik, vagy ahol hat osztály van, a hatodik osztályba behoznák a jogi ismeretek kötelező tanítását, akár «jogi káté», akár «törvénytan» vagy más alkalmas cím alatt. A tantárgy három részből állhatna, az első rész magában foglalná az alkotmánytant, a második a magánjog, a harmadik a büntetőjog körébe tartozó ismereteket.

Nem tartanám azonban feleslegesnek, ha a középiskolák tantervébe is bele volna illeszthető törvényeink általános érdekű s a mindennapi életet érintő intézkedéseinek ismerete s különösen hazánk történetének tanításánál az eddiginél nagyobb súlyt óhajtanék fektetni közjogi intézményeink ismertetésére.

A fiatalok büntetéseinek száma egyre szaporodik s ennek meggátlása sok büntetőjogásznak okoz gondot. Azt hiszem, hogy a jogi ismeretek terjesztése szintén hozzájárulna ezen problema kedvezőbb megoldásához. Dr. Pazár Zoltán.

Jogirodalom.

Sohm Institutiói. Fordították Mauthner Dezső és Schiller József. Stammler: Institutio gyakorlatok. Ford. ugyanazok.

Justinianus Institutiói. Ford. Besnyő Béla.

Institutiók és pandekták. Dr. Schwarz Gusztáv tanár előadásai nyomán összeállította Besnyő Béla.

Válogatott címek a Digestákból.

A művek, melyekről ezuttal megemlékezünk, a legfiatalabb jogi generációnak képezik szép reményekre jogosító hajtásait.

Két joghallgató: Mauthner Dezső és Schiller József lefordította Sohm Rudolfnak 39 ivre terjedő Institutióit, valamint dr. Stammler Rudolfnak Institutio-gyakorlatok kezdők számára című hat ives művét.

Sohmnek általánosan ismert és közkeletűségben álló kitűnő könyvéről újat nem mondhatunk. A fordítók igen helyesen választották meg a lefordítandó római jogi tankönyvet különösen azért, mert e mű a legalkalmasabb bevezetés a római jog tanulmányozásába.

Stammler gyakorlatai e nemből igazán kiválóak. A mindennapi életből, a római forrásokból, a történelemből, szentírásból találunk e műben megfejtendő jogi kérdéseket és eseteket. A példák a kezdő jogász érdeklődését lekötik s a megfejtésre a törekvő tanulót, hogy úgy mondjam, izgatják. Ilyen könyv mellett, ilyen módszerrel a kezdőket is lehet a semináriumban foglalkoztatni. Igaza van dr. Schwarz Gusztávnak, ki a Stammler könyvéhez írt előszavában kiemeli, hogy a jogi abstrakciók fogalmi magyarázata csak érthetetlen néma beszéd. Kezdő előtt hangot és értelmet csak akkor nyer, ha egy-egy találó példa illusztrálja, mert a példa az életből van véve, melyet a kezdő már ismer, az elvont fogalom pedig a jogból, melyet még nem ismer.

Megérdemli az elismerést Besnyő Béla is, aki Justinianus

Institutióit fordította magyarra, szabatosággal és világos iránylyal.

«Institutiók és Pandekták. Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár előadásai alapján összeállítva.» Ez a címe Besnyő Béla másik művének. Harminczkilencz nyomtatott ivre terjedő mű, mely messze meghaladja a joghallgatók közt használatos compendiumok és jegyzetek megszokott típusait. Teljes római jogi kézikönyv ez, mely tanuságot tesz az anyag átértéséről, a források ismeretéről és arról, hogy Besnyő nem egyszerűen gyorsírói munkát végezett.

Mindezek a könyveket pedig, még három füzetel egyetemben¹ dr. Schwarz Gusztáv tanár szemináriumának tagjai állították össze, illetőleg fordították.

Justinianus Institutiói, Stammeler könyve és a Válogatott cizmek a Digestákból részei egy cyclusnak, melyet a nevezett tanár ad ki e cím alatt: Római jogi gyakorlatok, szemináriumi használatra.

E művek mutatják, hogy Schwarz Gusztáv nem csupán kiváló tudós, hanem egyszersmind pædagogus is. Szemináriumában a tanítványok mint laboratoriumban dolgoznak, kísérleteznek, olvasnak, egyszóval képezik önmagukat. A tanár irányának, egyéniségének hatása látszik minden munkájukon. De a közrebocsátott művek mutatják a tanár szeretét is úgy tárgya, mint tanítványai iránt.

Hogy minő a Schwarz Gusztáv tanítási módszere, azt látjuk előadásainak Besnyő által kiadott kötetéből. Világos előadási mód, áttekinthető rendszer és a fontosnak kiemelése által fentartja az anyag iránti érdeklődést és buzdít az irodalom és a források tanulmányozására.

Örömmel emlékeztünk meg e művekről, mert tanuságot tesznek arról, hogy tanárainknak nemcsak hallgatóik, de tanítványaik is vannak, akik a mester kalauzolása mellett fejlődnek és ambícióval kultiválják a jogtudományt.

Meg vagyunk róla győződve, hogy ha más szakokban is nyilvánosságra hoznák a tanítványok tevékenységének termékeit, hasonló eredményekről volna alkalmunk beszámolni.

Ez eredmények is élénk czáfolatát képezik azoknak a vádaknak, melyeket nap-nap után olvashatunk: hogy egyetemünk tanárai nem tanítanak, hallgatói pedig nem tanulnak.

x. y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Conventio fori.

Ugy az 1868: LIV., mint az 1893: XVIII. tcz.-nek a hatáskör és illetőségre vonatkozó szabályai hiányosak és sok következetlenséget rejtenek magukban, nemcsak azért, mivel rendszer nélkül csak mintegy kifejejtett rész vannak elhelyezve, hanem a rendszeres összeállítást is nélkülözik.

Ha össze akarjuk szabályainkat állítani, úgy a következőképp csoportosíthatjuk azokat:

1. Az illetőségtől való eltérés úgy a rendes, mint a sommás eljárásban helyt foghat. (1868. évi LIV. tcz. 52. §.) Kivéve csak egyes igen ritka esetek vannak.

2. A hatáskörtől való eltérés szintén meg van engedve a következő esetekben:

a) a törvényszék hatáskörébe tartozó, meghatározott összegű készpénz, vagy meghatározott mennyiségű helyettesíthető ingóság iránti perekben (1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontja);

b) a bíróság kikötése, akár rendes eljárás alá tartozó perben köttetik ki valamely helyileg illetéktelen bíróság, akár pedig rendes eljárás alá tartozó perben járásbíróság köttetik

¹ Válogatott cizmek a Digestákból: 1. Ad legem Aquiliam. 2. Mandati vel contra. 3. De hereditatis petitione. — Kiadója mind e műveknek Politzer Zsigmond.

ki, csak úgy érvényes, ha a kikötött bíróság tárgyilag illetékes (1868. évi LIV. tcz. 53. §.).¹ Miért is ügybíróság hatáskörébe tartozó ügyekben csak kivételesen köthető ki a járásbíróság illetősége pl. kereskedelmi ügyben.

c) Kiköthető bizonyos nem kizárólag ügybírószági hatáskörbe tartozó perekben választott bíróság is.

d) Felebbviteli bíróság elsőfolyamodásu bíróság helyett el nem járhat (1868. évi LIV. tcz. 54. §.)

e) A felebbvitel iránt megállapított birói illetőségtől eltérésnek helye nincs.

f) Az 1874. évi XXXIV. tcz. 58. §-ában szabályozott s a peres ügyben felmerült ügyvédi díj és költség iránti per.²

Mint említettük, az illetőségtől való eltérés elé a perrendtartás akadályt nem gördít, mindazonáltal ezen szabály alól is vannak kivételek. Az 1868. évi LIV. tcz. 53. §-nak a) b) c) d) pontjaiban felsorolt esetekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs. Tekintve, hogy az *illetőség* kifejezés a *hatáskör* és *helyi illetőség* helyett használtatik, a törvény ezen szakasz alapján sem a helyi illetőségtől, sem a hatáskörtől való eltérést nem lehet megengedni. Érdekes az 1868. évi LIV. tcz. 53. §-nak d) pontjának magyarázata tárgyában a semmitőszék egy határozata, mely olyan ügyben, hol gyámság alatti személyek voltak érdekelve, megengedte a törvényszék hatáskörébe tartozó ügynek járásbíróság elé vitelét, de a helyi illetőségtől való eltérést nem. Kétségtelen,³ hogy a törvény ezen megszorító magyarázata nem felel meg a szavaknak a törvényhozó által használt jelentőségének, mely illetőség alatt hatáskört és illetőséget ért. Ez esetekhez sorozandó még a perujítás is, mely a dolog természeténél fogva hasonló elbírálás alá esik.

A törvény a törvényszékek hatáskörébe tartozó ügyeknek a járásbíróság elé vitelét csak akkor engedi meg, ha a per tárgya helyettesíthető ingóság vagy pénz. A gyakorlat azonban eltekint ezen törvényi intézkedéstől és megengedi az ingatlan iránti pereknek a járásbíróság elé vitelét akkor is, ha azok értéke az 1893: XVIII. tcz. 1. §-nak 2. pontjában meghatározott 200 frt értéket meghaladnak, mivel a járásbíróság nem vizsgálja e tekintetbeni hatáskörét hivatalból (Lásd a győri kir. ítélő táblának 1896. G. III. 31. sz.⁴ a pozsonyi táblának 1896. G. II. 49;⁵ a kassai ítélő táblának 1898. H. 6. sz. határozatait.⁶) Ezen eljárás a törvényhozó intencióinak megfelel ugyan, de mint később látni fogjuk, a törvénynyel ellenkezik.

A már fentebb felsorolt eseteken kívül a hatáskörtől való eltérés ki van zárva: 1. a váltóeljárás alá tartozó ügyekben, 2. felhívási perekben, 3. holtánilyvánítás, 4. okiratmegsemmisítés, 5. csődeljárás, 6. az 1884. évi XVII. tcz. 176. §. esetében az iparhatóságtól a járásbíróság elé viendő ügyekben,⁷ 7. végrehajtás elrendelése tárgyában.

Fentebb említettük, hogy felebbviteli bíróságra nem bízható kikötés útján valamely ügynek első folyamodásu eldöntése. Kérdés, hogy a járásbíróság hatáskörébe tartozó ügy a törvényszék elé vihető-e. E kérdésben nem régen az alsóbíróságok a Curiával ellentétes álláspontot foglaltak el; a Curia ugyanis kimondotta, hogy járásbíróság elé tartozó ügy a törvényszék elé vihető elsőfokban való eldöntés céljából; mert «sem a sommás eljárásról, sem pedig az általános törvénykezési rendtartásról szóló törvények oly rendelkezést nem tartalmaznak, mely a különben sommás eljárásra tartozó ügyeknek rendes peruton való tárgyalását és elintézését feltétlenül tiltaná és minthogy az 1881: LIX. tcz. 14. §-nak

¹ A budapesti kir. ítélő tábla 1899 július 6. 4614. sz. határozata *Jogt. Közl.* 1899. évi 42. sz. mell. 278. lapon.

² *Dtár* r. f. XIX. 34. l.

³ Márkus: Felsőbir. elvi jelent. határozatai: III. k. 3652. sz. hat.

⁴ Térfi: Kir. ítélő táblai határozatok II. köt. 418. lap.

⁵ Térfi: Kir. ítélő táblai határozatok II. köt. 771. lap.

⁶ Térfi: Kir. ítélő táblai határozatok II. köt. 556. lap.

⁷ Kolozsvári tábla 1895. H. 1. sz. Térfi: id. gy. II. 585. lap.

rendelkezése csakis az 1868: LIV. tcz. 95. és 96. §§-ait helyezte hatályon kívül...

Mivel pedig alperes a bíróság illetősége ellen kifogást nem emelt, a különben nem illetékes bíróság a perrendtartás 51. §-a értelmében illetékessé válik.¹

A magunk részéről a Curia álláspontját helyesnek nem tarthatjuk, mert eltekintve az 1881. évi LIX. tcz. 14. §-nak azon rendelkezésétől, mely szerint «sommás eljárásra utasított ügyeket a rendes peruttra áttenni nem lehet», ezen felfogás ellenkezik a perrendtartás szellemével, mely a fokozatokban való leszállást megengedi, de a felszállást mindenütt tiltja s mely jogorvoslati rendszerét az ügyek természetéhez képest határozta meg. De ellenkezik ez az 1868: LIV. tcz. 54. §-al is, mely tiltja, hogy első folyamodású eldöntés felelbbviteli bíróságra ruháztassék. Azon felül pedig képtelen állapotot szülhet, mert 50 frton aluli ügyek elbírálása végett is a törvényszékhez lehetvén fordulni, a bíróság egész szervezete alapjában támadtatik meg.

További kérdés, hogy a felek külföldi bíróság illetőségének alávetetik-e magukat. E kérdésben a bíróságok álláspontja ingadozó. Amíg semmitőszék 4192/72. sz., a debreczeni ítélő tábla pedig 105/91. sz. határozatában arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem lehet: addig a Curia legújában² kimondotta, hogy olyan jogszabály, mely a feleket ettől eltiltaná, nincs. E felfogás megfelel a külföldi bíróságok és szakírók véleményének is.³

E kérdésnek a perrendtartás szempontjából való felfogása mellett nem is tehetnénk ellene kifogást, miután azonban a jogszolgáltatás az állam, ennek elismerése pedig a polgárok kötelessége, mely a közöttük fenálló közjogi kapcsolóból származik: nem lehet feljogosítani sem az államot, sem a polgárokat, hogy a kötelességüket megszegjék. Az az érv, hogy a perrendtartás nem tiltja, nem állhat meg, mivel magasabb szempontok tiltják, melyek közjogi alapelvekből folynak.

Igen lényeges kérdés továbbá az, hogy a felek közt a bírói illetőségtől való eltérés tekintetében létrejött egyezségnek mi a hatálya a rendes bírói illetőségre nézve. Sokan úgy fogják fel a kérdést, hogy a megegyezés által a rendes bíróság elveszti illetőségét.⁴ Ezen exclusiv felfogás azonban nem jogosult minden esetben, mivel lehetséges, hogy a felek megegyezése nem volt exclusiv. Ez esetekben pedig nem lehet a felek akaratán túl terjeszkedni, mert hiszen akkor éppen a felek akaratát szorítjuk meg, melynek pedig itt a törvény tág tért enged.⁵

Az elmélet szempontjából e vita a Plósz-féle javaslat 45. §-ában helyes megoldást talál: «Az alávetés az egyébként fenálló illetékességet csak akkor zárja ki, ha a felek az illetőséget... kölcsönös megegyezéssel kizárólag megállapították.»

Miután megvilágítottuk azon főbb elveket, melyek a kikötésnél szem előtt tartandók, vizsgálni fogjuk azt, hogy milyen formában kell a felek megegyezésének nyilvánulnia.

Dr. Ágoston Péter,

(Bef. köv.)

veszprémi kir. törvényszéki jegyző.

Különfélék.

A Magyar Jogászegyletben a bünvádi eljárás életbe léptetése alkalmából tartott előadások szövege külön füzetekben fog megjelenni. A két első füzet már legközelebb kikutat meg a tagoknak. — A sorozatos előadások a bünvádi eljárásról december végéig fognak tartani.

¹ Curia 1899 június 21-én 519. sz. Jog f. évi 38. sz. mell. 151. lap.

² Jogt. Közl. 41. sz.

³ Wilmovszky és Lövy: Civilprocessordnung VI. kiad. I. köt. 79. l.

⁴ Budapesti tábla 2195/88., 5569/87., 1849/91. sz. Márkus: i. m. III. köt.

⁵ Wilmovszky és Lövy: id. m. 80. lap.

— **A budapesti kir. törvényszéknél** vezetett telek- könyvi mutató-könyveket ismételtén ajánljuk a törvényszék érdemes elnökének figyelmébe. Nem szólnánk arról, hogy e könyvek hihetetlenül piszkos állapotban vannak, és hogy a sok lapozás folytán a ragály terjesztésére is alkalmasak, — ha e mutató-könyvek egyáltalán használhatók volnának. Minden betű összes nevei egy helyre vannak összezsúfolva, holott valamire való mutató-könyv a betűkben is specialisál. A nevek minden rendszer nélkül össze-vissza vannak hányva, egy és ugyanazon tulajdonos több felé van elhelyezve, a hasonló nevű tulajdonosok között semmiféle megkülönböztetés. Ezek a mutatók méltatlanok a fővároshoz és az ingatlan forgalomhoz és hitelviszonyokhoz, melyek itt a központban leginkább igényelnek respektálást. (Ügyvédi körökből.)

— **A facseti kir. járásbíró** ág telekkönyvi osztálya az ügyvédi ellenjegyzéssel benyújtott beadványokra hozott bírói határozatokat nem az ügyvédeknek, hanem közvetlenül az ügyfeleknek kézbesíti, ami által töméntelen zavar és a jogorvoslati határidők elmulasztása okoztatik. Az illetékes felügyeleti hatóság betekintethetne e bíróság ügykezelésébe azért is, mert a legsürgősebb bírói határozatok (mint végrehajtások) hat hónapig hevernek kiadatlanul. (Ügyvédi körökből.)

— **Végrehajtók eldorádója.** A lugosi kir. járásbíró ág területén annyi végrehajtás van folyamatban, hogy a végrehajtók négy-öt heti határidőket adnak. A személyszaporítás nem kerülne az államnak semmibe, mégis késik.

— **Hivatalos czimezgetés és udvariaskodás.** Hasonló czim alatt e lapok 44. számában Lengyel Imre kir. bírótól megjelent sorokat örömmel olvastam s magam részéről nagyon szívesen csatlakozom hozzá, dacára az osztrák eredetnek, mert teljesen igaz, hogy a czimezgetést semmiféle szabály nem rendeli s mert praecedens példát is tudok, amennyiben a gyulai kir. törvényszék elnökéhez (aki pedig méltóságos ur) a beadványok csak per «Elnök ur» czimeztetnek. Azonban lehetetlen, hogy némi aggályaimnak ne adjak kifejezést, amelyek onnan erednek, hogy egyfelől éppen a napokban kaptam egy leiratot az igazságügyminiszteriumtól, amely egy lefordítását végett felterjesztett s kíséző levéllel el nem látott darabnál ezt az eljárást helyteleníti és szabálytalannak mondja; másfelől pedig meg fogják nehezíteni a czimezések ez észszerű megszüntetését némely apró basák, amennyiben tudok rá esetet, amikor egy járásbíró azért utasította vissza az albirónak egy igen fontos jelentését, mivel az csak fél ivre és kék papírra volt írva, tehát a köteles tiszteletet megsértette!

Mig tehát a czopfnak ilyen istápolásait látom, kevés reményem van ahhoz, hogy a kir. járásbíró kezdeményezése «egy fecske» ne maradjon.

Fényes Vincze,
b.-jenői kir. aljbíró.

— **Az Ügyvédsegédek Országos Egyesülete** nemrégiben alakult meg a jogászfialtság erkölcsi és anyagi helyzetének javítására. Ezt a célát egész sor életrevaló eszmével akarja elérni és ezek között legraktikusabb a helyközvetítés. Ügyvédek, ha segédekre szorulnak, jogászok, ügyvédjelöltek, akik irodát keresnek: *ingyenes* közvetítést találnak az egyesületben, ha ez iránt hozzáfordulnak Király-utca 8. szám alatt levő hivatalos helyiségében.

— **Ismét felmentés a csendőri vallatás folytán.** A *temesvári kir. ítélő tábla*: K. V. vádlottat az ellene emelt vád és következményeinek terhe alól felmenti, azonnal való szabadon bocsátását elrendeli.

Indokok: K. V. vádlott úgy a vizsgálat, mint a két ízben megtartott végtárgyaláson a terhére rótt cselekmény elkövetését tagadta és azzal védekezik, hogy a bíróságon kívüli beismerést az ellene alkalmazott kényszer hatása alatt tette. Ezzel szemben az elsőbíró által felsorolt adatokat bizonyítékul elfogadni azért nem lehet, mert a bíróságon kívüli beismerés csak akkor képez bizonyítékot, ha az minden kényszerből mentesen tétetett és annak valódisága egyéb adatokkal is támogatva van. Már pedig H. P. és B. J. csendőrök tanuk is azt állítják, hogy a vádlott terhére rótt cselekmény elkövetését kezdetben tagadta s csak később tett beismerő vallomást. Ugyancsak a nevezettek, továbbá Gy. J. és D. J. tanuk vallomásaiból megállapítható, hogy a vádlottat a nyomozást teljesítő csendőrök, tanuk jelenléte nélkül,

vették vallatóra és a vádlott csak ezután tett beismerő vallomást, s így habár orvosi látélet és tanuk által vádlottnak a vallatás alkalmávali bántalmaztatása bizonyítva nincsen, mégis elfogadható a vádlottnak az a védekezése, hogy ő a bíróságon kívüli beismerést a csendőrök által ellene használt kényszer és félelem hatása alatt tette, mert vádlott bíróságon kívüli beismerésének valódisága ellen bizonyít vádlottnak a cselekmény mikénti elkövetésére nézve tett — Gy. J. tanu — és az eset körülményei szerint is valótlannak látszó előadása. Ehhez járul még az is, hogy a vádlott R. P. s társai tanuk vallomása szerint a tűz keletkezésekor a sértett fél házában jelen sem lett volna; mert az eljárás adataiból még azt sem lehet megállapítani, hogy a szóbanforgó tüzeset valóban szándékos cselekményből, avagy vétkes gondatlanságból keletkezett-e, s így a vádlott ellen bizonyított az a körülmény, hogy vádlott a tűz keletkezését megelőzően három nappal előbb a sértett fél házában bérben lakott volt Cs. I. tanut fenyegette ugyan és az elsőbíróság által felhozott egyéb körülmények a vádlott tettességére nézve még távoli alapos gyanuokat serí képeznek. (1898 október 24 5069/98. sz. a.)

A m. kir. Curia ítél: A kir. tábla ítélete indokainál fogva helybenhagyatik. (1899 november 3. 11,808/98. sz. a.)

— **Társas cég alakulása a hitelezők kijátszása céljából.** *A budapesti kir. törvényszék felebbezési tandísa:* Azon megállapított tényállás alapján, hogy végrehajtást szenvedett az üzletet nőülése előtt, de még megnősülése után is maga vitte s az az ő tulajdonát képezte s azt csak megnősülése után pár hónapra reá alakította át társas céggé oly módon, hogy abba nejét társtagul vette fel, anélkül, hogy erre nézve szerződést kötöttek volna és pedig oly időben, amikor a fent megállapított tényállás szerint elsőrendű és harmadrendű alperesnek a követelése lejárt s másodrendű alperesé lejárandó volt, nyilvánvaló, hogy a társas cég alakulása csak a fedezeti alapnak a hitelezők elől való elvonása, vagyis a hitelezők kijátszása céljából történt. De ettől eltekintve, a társas cégnek létrejött a hitelezőkkel, mint harmadik jóhiszemű személyekkel szemben hatályosnak azért sem vehető, miután jelen esetben férj és nő közötti vagyoni viszony rendezéséről lévén szó, ez az 1886: VII. tcz. 22. §-ának a) pontja alapján csak közjegyzői okirat felvételével nyerhetett volna jogérvényes megoldást, ennek hiányában a cégátalakulás harmadik személyekkel szemben nem bírhat hatálylyal. Annak a körülménynek sem tulajdonítható hatály, amely által másodrendű felperes a tanukkal részben szolgáltatott bizonyítékot az iránt, hogy végrehajtást szenvedett neje férjéhez hozományt hozott s hozományi pénzből végrehajtást szenvedett üzletének kibővítésére némely tárgyak beszeresztettek, mert a megállapított tényállás szerint a felek a házasság megkötése alkalmával a hozomány miképp leendő kezelésére nézve ugyancsak a fent hivatkozott törvényszakas rendelkezéséhez képest közjegyző előtt szerződést nem kötven, a végrehajtást szenvedett üzletébe a neje hozományából eszközölt befektetés tekintetében végrehajtást szenvedett tekintendő rendelkező félnek, míg ennek neje csak mint férjének hitelezője veendő. E jogi álláspont mellett tehát tarthatatlan az alsóbíróság által elfoglalt az a jogi álláspont, hogy miután a tanukkal a B. alatti záloglási jegyzőkönyv 3., 5. és 6. tételei alatt foglalt tárgyakra nézve bizonyított, hogy ezek a hozományi pénzből vásároltattak, ezek a zár alól feloldandók, mert az által, hogy a társas szerződés létrejöttének hatálya a foglaltatokkal szemben el nem ismertett s végrehajtást szenvedett neje a hozományra nézve férjének csak hitelezőjeként veendő, az üzletben talált összes ingóságok is végrehajtást szenvedett tulajdonának tekintendők, amelyek e szerint ez utóbbi hitelezők kielégítésére fordíthatók. (1899 szept. 27. I. D. 309. sz. a.)

— **A végrehajtó utazási költsége.** *A nagyváradi kir. ítélő tábla:* A kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzését helybenhagyja.

Indokok: A bírósági végrehajtó is, az esetről-esetre igazolandó sürgősséget kivéve, hivatalos utazásainál a felet kevésbé terhelő utazási eszközt köteles használni. Miután a felterjesztő jelentés szerint a végrehajtás foganatosításának helyén vasuti állomás van és a menetrend szerint az említett hely és a bírósági végrehajtó székhelye közötti közlekedés olyan, hogy a végrehajtás a jegyzőkönyvben feltüntetett időközben az esetben is foganatosítható lett volna, ha az utat a végrehajtó vasuton teszi meg és miután a vasuti díj és a

felszámított fuvardíj között oly lényeges különbség van, hogy a vasuti utazás a félre nézve kétségtelenül kevesebb megterheléssel jár: ezen okokból az elsőbíróság végzésének megtámadott része helybenhagyandó volt. (2103/99. sz. a.)

— **A Döntvénytár** III. folyamának XIV. kötete jelent meg. Kiadja a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztősége.

Nemzetközi Szemle.

— **A Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft** legújabb füzetében Liszt bővebben foglalkozik *Prins*-nek azon nagyfontosságú művével, melyet egyik utóbbi számunkban jeleztünk.

— **Ingyen jogvédelem szegények részére.** A berlini Deutsche Juristen-Zeitung 17. számában Freudenthal magántanár azt az eszmét pendíti meg, hogy az ügyvédek is kövessék számos orvosnak a példáját és, rendezzenek be «értekezési órát vagyontalanok részére».

— **A katonai bíraskodás reformja Belgiumban.** Nemrég kezdte meg a belga parlament a katonai büntető eljárás revíziójára vonatkozó munkálatait. Az új szervezet, melyet ebben a katonai bíraskodás nyert, szerencsésen egyeztet össze egymással két törekvést, melyek közül egy a katonai törvényszékek teljes eltörlését vagy legalább hatásköre lényeges megszorítását tűzte ki célul, míg a másik a polgári elemek minden közreműködését a hadbíróságoknál kiküszöbölendőnek tartja.

Ugy látszik, a belga reform megtalálta a helyes közeputat s ezt a következő rendszerben viszi keresztül. A katonai elem tulsulya megmarad ezután is, mivel a hadbíróság tisztai tagjai fognak itélni jövőben is minden korlátozás nélkül. Ellenben részt fog venni a hadbírószágban egy polgári bírósági személy is, aki katonai kollegáinak egyes jogi kérdések felől felvilágosítást nyújt, őket tájékoztatja, instruálja.

Ámde ez még nem elég; a polgári személy a hadbíróságoknál az elnöklő főtiszt mellett egyszerűen ülnöki funkciót végez. Nem úgy a felebbezési bíróságoknál, ahol már az elnök maga is a másodfoku bíróság tagjai közül választott polgári bíró. Tudni kell ugyanis, hogy a Brüsszelben székelő katonai törvényszékhez a hadbíróságoktól minden vádlott számára nyitva áll a felebbezés s azoknak ítéletei a törvényrendes útján megváltoztathatók. De még ebben sem merül ki a polgári igazságszolgáltatás érdekeinek szem előtt tartása az új katonai bünvádi reformban. A semmitőssék hatásköre mint harmadik forumé, kiterjed minden katonai büntetőügyre is. Igaz, hogy eljárása tisztán csak formai, s nem vonatkozik az ügyek érdemére, de azért megdönthetlen garanciájául szolgál az elfogulatlan és igazságos ítélkezésnek.

— **Orosz magánjogi kodifikáció.** Oroszországban serényen dolgoznak a magánjog kodifikációján. Külön kodifikáló bizottság működik, mely a folyó év őszén bocsátotta közre a kötelmi jogi résznek 1006 §-ból álló tervezetét öt kötet indokolás kíséretében. Ezen rész magában foglalja az általános kötelmi jogi szabályokon kívül a kereskedelmi ügyletekre és a kereskedelmi társaságokra vonatkozó jogszabályokat is.

Két érdekes intézkedést említünk fel a tervezetből. A 117. §. szerint szándékosság vagy vastag gondatlanság esetén a kártérítési kötelezettség nem csupán az anyagi, hanem egyszersmind az erkölcsi kár pótlására is kiterjed. A tervezet 14. §-a szerint pedig oly szerződések, melyeknek tárgya 300 rubelt meghalad, írásba foglalandók. Ily szerződések létrejöttének igazolása csakis okirattal történhetik. Okiratnak tekintetik minden írásbeli bizonyíték (pl. levél, távirat, stb.).

A Magyar Jogászegyletben folyó hó 25-én (szombaton) este 6 órakor Vargha Ferencz tart előadást a bünvádi perrendtartás perorvoslati rendszeréről. Vendégeket szívesen lát az egylet. Az egyleti helyiség: V., Szemere-utca 10.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, akik a füzeteket és a meghívókat nem kapják, értesítsék erről a Franklin-Társaságot.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 frt negyedévre 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános tanai. S. — Külföldi jogirodalom. Dr. Meszlény Arturtól. — *Törvénykezési Szemle:* A bűnvádi perrendtartás perorvoslati rendszere. Vargha Ferencz kir. táblai bírótól. — *Conventio fori.* Dr. Agoston Péter veszprémi kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános része.

A XVIII. század második felében hazánk szellemi élete Franciaország befolyása alá került. Legkorábban mutatkozott ez a szellemi élet amaz ágában, amely először ébredt ujjá a «nemzetietlen kor» tespedéséből: a költészet terén; a szépirodalmi renaissance hajnala a francia iskolának, Bessenyei György s társainak felléptével köszönt be. És ugyancsak a francia áramlatok hatása nyilvánul — sőt sokkal intenzívebben és kizárólagosabban — a II. József erőszakos intézkedései által felrázott nemzet politikai s jogi közéletében: a 90-es évek törvényhozási reformmozgalmaiban. A francia forradalom irodalmi előzőinek s előkészítőinek eszméit tükrözteti vissza ez éveknek hihetetlenül gazdag publicistikája.* Voltaire, az encyclopædisták, Rousseau szabták meg a magyar reformerek gondolkodásának s törekvéseinek irányát. Tanaiknak befolyása alatt állott nem csekély részt az 1790/91-iki országgyűlés is, midőn kijelölte a jövő feladatait: a megalkotandó törvények körét. És aki tudja, hogy ez időtájt Franciaországban mennyire előtérben volt a büntetőjog és bűnvádi eljárás reformjának kérdése; hogy Voltaire munkásságának nem csekély s az Encyclopédie munkájának java részét ennek szentelte, követve Beccariától: nem csodálkozhatik azon, hogy az 1791. évi LXVII. tcz. a Juridica Deputatio elé utalta egyebek között a büntető-törvénykönyv kidolgozását is: «Elaboratio codicis criminalis.»

A bizottság rövid időn és derekasan felelt meg feladatának — Szirmai Antal, a tiszáninneri kerületi tábla elnöke és Reviczky József, a tiszántuli kerületi tábla assessora készítették volt az előadói tervezetet. A következő második országgyűlésen (1796) benyújtotta az elkészült törvényjavaslatot,** mely nyomban elárulja, mely korban s minő befolyások alatt keletkezett. «Az emberiség és igazság eszméit leljük fel a mult századbéli magyar törvényhozásnak ebben az emlékében», mondja a Revue Pénitentiaire (1897-iki decemberi számában). E codex legkevesebbé sem láttatja a magyar társadalom akkori rendi szervezetének merev tagolását. A «polgári társadalom» («civilis societas») létfeltételeiből s érdekeiből indul ki, csupán «polgárokat» («patriæ cives») ismer — s jól tudjuk, e forradalmi kor terminológiájában ez a szó fejezte ki az egyenlőséget, egyiséget. Csak igen szűk körben jelentkezik, mint látni fogjuk, a büntettesnek nemes volta mint relevans a büntetés nemének megválasztásánál: a testi fenytékek alkalmazásánál, s ott sem szigorúan a nemesség közjogi fogalma az irányadó, hanem a nagyobb műveltség, minek folytán ugyane ked-

vezményt élvezik «a városi polgárok és az ezekkel egyforma közbecsülésben álló egyéb egyének» is. De az abstract büntetési tétel kivétel nélkül egységesen állapittatik meg, rendi különbségre való tekintettől menten. Épp oly kevésbé jó tekintetbe a sértettnek nemesi vagy nem-nemesi rangja. Egyetlen kivételre a testi sértés fejezetében akadunk (II. k. 31. cz.): «nemes személy ütlegetése súlyosabbnak tekintetik»; jellemző, hogy szükségesnek találják a sok százados gyakorlatra való külön hivatkozást: «Cum personæ nobilitaris verberatores gravi admodum hactenus poena puniti fuerint...» (5. §.). A földesuri viszonyról az anyagi jogi részben szintén csak egyszer tételik említés: a szabadelvűség bajnokaira valló módon — II. r. 18. cikkében, mely 3 évig terjedhető börtönt szab arra, ki földesuri joghatóságával alávetettjei irányában visszaél.

A szabadságnak, emberiességnek s egyenlőségnek napja azonban még nem virradt fel. Az 1791 utáni országgyűléseken más szellem, más felfogások uralkodtak, mint annak előtte. A francia forradalom eseményeinek láttára a vezető körök elutasították a reformok tervét. Az egyéb munkálatokkal együtt a «Codex de delictis eorumque poenis» is az ország levéltárába került. Csak 1807-ben tételtek közzé. Újabb kiadást ért a legközelebb lefolyt napokban. Ez szolgáltatott nekünk alkalmat, hogy az érdekes javaslatnak legérdekesebb tanaival: vezérlő eszméivel s általános részével behatóan foglalkozunk.

*

A javaslat szerkezete. A javaslat két részre oszlik. Az I. rész a bűnvádi eljárást öleli fel 18 cikkelyben; vezérelvét így formulázzák a törvényhozók maguk: «A büntetteseknek bizonyos büntetés (certa poena), az ártatlanoknak a törvények biztos oltalma jussan». A II. rész (54 cikkely) magában foglalja azt, amit a büntető kodexek különös része alatt szoktunk érteni: az egyes bűncselekmények felsorolását és az egy-egy cselekményre szabott büntetési tételeket.

A két rész felől «Principia» felírás alatt együvé foglalt 23 cikkely. E bevezető nagyjában megfelel a modern büntetőtörvénykönyvek u. n. általános részének; de nem fedi teljesen utóbbit. Többet is, kevesebbet is tartalmaz amannál. Többet, mert theoretikai reflexiókba bocsátkozik a büntetőjog alapkérdéseire: a büntetés jogosultságára, céljára stb. és doctrinális fejtegetésekbe számos büntetőjogi intézményre vonatkozólag. Kevesebbet, mert nem szabályozza mindazokat az intézményeket s kérdéseket, melyek bármely speciális bűncselekmény körében felmerülhetvén, ebbeli egyetemes jelentőségüknél fogva méltán szoktak az általános részben tárgyalatni; illetve nem szabályozza azokat a kivánatos részletességgel, kellő kimerítően. Egyes ilyen mellőzött általános érdekű intézmények az eljárási részben tárgyaltnak, nevezetesen a beszámítást kizáró (l. alább), az enyhítő és súlyosbító körülmények tana. Számos, a «vezérelvek» rovatában csupán hézagosan körülírt egyéb intézményekre (értjük kivált a kísérltet és a részességet) a különös rész kénytelen kiterjedni, ami egyfelől ismétlésekre, másfelől törvényi rendelkezés hiányára vezet. Szóval, a «Principia» szerkezetileg, technikailag gyöngye része a javas-

* Concha Győző: A 90-es évek reformeszméi s előzményeik.

** Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye I. köt.

Előadó: József

latnak; de annál becsebb tartalmilag. A következőkben taglalni fogjuk ezeket a vezérlő eszméket s általános tanokat, egyúttal teljesség kedvéért ebbe a keretbe vonván mindazt, ami általános szétszórta a kodex többi részeiben foglaltatik.

*

Bölcséleti alapok. A javaslat első mondata a bűncselekmény és büntetés kapcsolatos definíciót foglalja magában. Természetesen a delictum meghatározását bocsátja előre — noha ez dogmatica, a tételes jog szempontjából, (de sőt philosophice is) helytelen, hisz a büntetés a prius: büntetésnek valamely cselekvényre kirovása avatja az illető cselekményt bűncselekménnyé.

Bűncselekmény a büntetőtörvénynek megszegése; büntetés ama rossz (malum), melylyel a törvény a parancsát szegő egyént sújtja. Azonban a javaslat nem áll meg e formális kritériumoknál; kiterjeszkedik arra, minő cselekvényeket sújthat s sújtsa a törvény büntetési sanctióval. Csupán azokat, amelyek «a polgári társadalom biztonságát sértik» (I. cz. 1. bek.); «a törvény nem tilthat meg a közre nézve közömbös vagy éppen hasznos cselekvényeket» (IV. cz.). A létfeltételeiben veszélyeztetett társadalomnak a reá káros cselekmények elleni védekezése: ez szerinte a büntetőjog programja.

Ennek teljes felismeréséről s a javaslat szerkesztőinek ebbeli tudatos eljárásáról tesz tanuságot, hogy sok helyütt, valamely cselekménynek bűncselekménnyé minősítését indokolandók, kifejezetten utalnak az illető cselekmény által sértett érdeknek a köz szempontjából való jelentőségére (lásd p. o. a közszemérem elleni vétségekről szóló II. r. 52. cz. hosszú 1. §-át); néha szinte meglepő rationalismussal bonczolván az intézményeket s hangoztatván azoknak társadalmi érdekű rendeltetését s vonatkozásait. A vallás elleni bűncselekményeket tárgyazó czímet (II. r. 44. cz.) pl. így vezetik be: «Minthogy a polgári társadalom fentartására alkalmas eszközök sorában kiváló helyet foglal el a vallás, bűncselekményt követnek el...» A társadalom védekezésének eszméje pendül meg erőteljesen a büntetés nemeiről szóló cikkelyben. «Minden rossz, a halál is, alkalmazható büntetésül, ha a közbiztonság fentartására egyéb mód rendelkezésre nem áll; mert midőn bármely egyén megtámadtatván, minden eszközt igénybe vehet, nem lehet ez ellen nehézséget támasztani az államra nézve sem» (XII. cz. 1. bek.). Éles kifejezésre jut ez az alapelve a javaslatnak a büntetés céljáról mondottakban. A cél, a bűncselekmények meggátolását, bár nem jelöli e rövid két szóval, ilyképpen írja körül eléggé világosan és érthetően: «Bármely büntetés célja, ami a büntettest illeti, a javítás, vagy ha javíthatatlan, a jövőre való ártalmatlanná tétel. A többi embereket illetőleg (quoad publicum) a büntetés célja: példa statuálása, hogy t. i. a többiek a büntetéstől való félelem bűncselekmények elkövetésétől elrettentse.» Vagyis: a büntetés feladata egyes-egyedül a specialis és generalis praeventio. És e magasztos szavakkal utasítja el az absolut elméletek alapgondolatát: «A boszu egyetlen esetben sem lehet tárgya a büntetésnek; nem illik az soha a törvények szentségéhez (VIII. cz. 1. bek.).

A célszerűség elvének következetes keresztülvitelére a büntetési nemek s mód megállapításánál, a minősítő körülményeknek in concreto tekintetbe vételénél stb. még vissza fogunk térni; e helyütt csupán ennek az alaptételnek ama folyományairól akarunk megemlékezni, melyeket mint a büntetési tételek abstract meghatározásánál (in genere) irányadó legislatív szempontokat fejt ki külön a javaslat. Így: a büntetésnek arányosnak kell lenni a rosszal, melyet a bűncselekmény előidézett vagy melylyel fenyeget; de azonfelül a büntetett egyéniségéhez viszonyítva is arányos legyen olyképpen, hogy a büntetés elégséges legyen ellen-

súlyozására annak a jónak, ami a büntetettre nézve a cselekmény elkövetéséből háramolhatik, hogy t. i. a büntetés képviselte rossz, levonásával is a bűncselekményből eredett haszonnak, még mindig nagyobb rossznak jelentkezzék, mint a mekkora a bűncselekményre csábító szükséglet (VIII. cz. utolsó bek.): csak így lehetvén hatályos a praeventio. Ugyanez okból súlyosabb büntetés szabatik azokra a cselekményekre, melyek könnyebben titkolhatók el, «hogy a szigorubb büntetéstől való (fokozottabb) félelem rettentse el azokat, kiket az alkalom vagy a büntetlenség reménye ingerel bűnös cselekedetre». Hasonlóképpen — ellensúlyául is a példa suggestív hatásának — szigorubb büntetéssel sújtandók a gyakrabban elkövetetni szokott bűncselekmények (IX. cz. 1. bek.).

A célszerű büntetés alaprincipiumából folyik végül egy legáltalánosabb tétel, mely hypothetice szembehelyezkedik a kodex valamennyi büntető szabályaival és midőn ténybeli feltételei fenforognak, pro concreto megszüntetheti bármely egyes büntetési tétel alkalmazását. «Azok a bűncselekmények», mondja a IX. cikkely utolsó bekezdése, «melyeknek büntetése nagyobb bajt s veszteséget okozna a köznek [mint a mekkora azoknak büntetlenül maradása], vajon és miképpen büntetendő, ítélőhozatal előtt a legfőbb törvényszék döntése alá tartozik.» E mondat sokkal határozatlanabbul szól, semhogy annak a gyakorlatban miként tervezett keresztülviteléről képet tudnánk magunknak alkotni: miről ismerje meg a bíró, hogy ez általános kritérium reállik-e az elébe vitt elszigetelt egyes bűncselekményre (az eljárási rész egyetlen szóval sem tér vissza erre)? Az elv tisztán s kétségtelenül áll előttünk. Csak azért kell büntetni, mert a büntetés rendszerint célszerű, t. i. a bűncselekmények meggátolására, rossznak elhárítására alkalmas; a midőn tehát a dolog úgy áll, hogy a büntetés maga nagyobb rosszat okoz, mint a mekkorát elhárít, azaz mint a mekkora haszon abból remélhető: midőn a büntetés nem hogy csökkentené, ellenkezőleg, növeli az emberi szenvedéseket, nem kell többé büntetni, hisz a büntetés megszűnt célszerűnek lenni. Szóval, a javaslat e mondatában az a mély igazság nyer kifejezést, amely röviden úgy hangzik, hogy a büntetés nem feltétlen, absolut, hanem a netto hasznosságától feltételezett szabály.

Ujra s kézzelfoghatóbb alakban kimondja ezt a tételt a II. r. 48. czime, igen helyesen (ellentétben tudniillik az absolut büntetés igazságtalan szigorú jogelvével) «méltányossági elvnek» (aequitatis principium) nevezvén azt, hogy «ha a büntetésből nagyobb kár, semmint haszon háramlik a közre, a bűncselekmények eltitkolhatók» s ezzel támogatván a házasságtörésnek indítványi bűncselekménnyé tételét (1. §.).

*

A bűncselekmény és büntetés definíciói után sora következik amaz alaptételeknek, melyek e két fogalom természetéből levezetvük («ex ipsa delicti poenaequae indole consequitur»). E tételek közül elsőnek vesszük azt, amely a modern kodexek 1. szakaszában szokott foglaltatni: a «sine lege nulla poena» elvét. A javaslat teljes tudatában van annak, hogy ez az elv a személyes szabadságnak mekkora garantiája. «A polgári szabadságnak és biztonságnak legfőbb kelléke, hogy a bíró belátása határozott s bármely polgár előtt ismeretes korlátokkal vétessék körül», olvassuk az előszóban. Részletes kifejtését a IV. cikkely tartalmazza, mely azt valóban XVIII. századi érveléssel a társadalmi szerződés tényéből vezeti le. s melynek zárótétele: «Nyilvános eljárás révén sújtandó bűncselekménynek csak az tekintendő, amit a jelen törvénykönyv annak nyilvánít.» Részben csupán látszólagos ellenmondást, részben valóságos kivételt ez elv alól tartalmaz a II. résznek «De delictis hoc codice non nominatis» felirású utolsó (54.)

szikke. Fentart ugyanis büntető sanctióval rendelkező számos speciális törvényt (1. §.), azonfelül egész sorát statuálja a ma u. n. kihágásoknak (2—7. §§.), s végül így szól: «Minthogy lehetetlen a gonoszságnak, hanyagságnak s meggondolatlanságnak mindmegannyi vétkei eseteit s az idetartozó cselekedeteket mind a törvényben megállapítani, a bíró ezekben az esetekben vegye fontolóra a polgári társadalomnak okozott kárt s (a körülményekhez képest) egy évig terjedhető fogságot szabjon ki, vagy annak helyébe botbüntetést, illetve a honoratorok irányában pénzbüntetést» (8. §.). Ez lényegileg nem egyéb, mint a német Btk. híres Unfugparagraphusa, s miként ez, rendkívül tág keretével materialiter véve, kivétel a «sine lege» elve alól.

*

A büntetőtörvény parancsának megszegése lévén a bűncselekmény, szükségessé válik annak megállapítása, kik esnek e kodex uralma alá, azaz kik sujtandók az annak parancsával ellenkező magatartásért büntetéssel. A javaslat az I. cikkely 3. bekezdésében szabályozza e kérdést: a terület és személyek tekintetében való hatály kérdését a modern kodexeknél humánusabb módon, t. i. a büntettes honossága és a bűncselekmény elkövetésének helye szerint irányadó törvények közül mindig engedvén választást s az enyhébbet rendelve alkalmaztatni. A törvények időbeli összeütközéséről a javaslatot életbeléptetendő törvény intézkedett volna, melynek szövegét a bizottság szintén megállapította volt. A kodex kihirdetésétől számított 6 hónap múlva lépett volna hatályba. Azontul a régi törvények csak azokra alkalmaztathattak volna, kik e 6 hónap alatt már vizsgálati fogságban voltak; bűnvádi eljárás megindításának is csak az új törvényben felsorolt delictumok elkövetői ellen lett volna helye.

(Folyt. köv.)

S.

Külföldi irodalom.*

Az örökjog politikáját nálunk oly tudományossággal, oly önállóan üzik, mint talán a jogpolitikának egyetlen szakát sem. A magánjogot kodifikáló bizottság jegyzőkönyveinek örökjogi része valósággal remekműve a legmélyebb tudományosság párosodásának a gyakorlati, sőt szociálpolitikai iránynyal. Éppen az a vehemens támadás, melynek a Schwarz Gusztáv-féle kompromisszum minden oldalról kitéve volt, tanuskodik erről legékeesebben. Mégis a kérdések, kivált szociális jelentőségükben, nagyrészt még nyitak: s mindenekelőtt nem került eleddig nyilvános megvitatás alá az örökjogpolitikának hatása egy másik igen fontos kérdésre, mely a szerkesztőbizottsági tárgyaláson már keresztülment: arra, hogy mily álláspontot foglaljon el a kodex a birtokminimum postulátumával szemben? Hangsúlyozták — ezt meg kell engedni — az örökjogi viták alkalmával, hogy az osztrák polgári törvénykönyv öröklési rendje már a második parentelában is, s még inkább a következőkben, a vagyoni kártékony elaprózásához vezet: de ezt a tételt erejétől megfosztotta az a vele szembeállított argumentum, hogy a tények tanúsága szerint ez az elaprózás az oly távoli öröklések ritkasága folytán alig fordul elő. Bármint álljon ez a kérdés s bármily ritka legyen is a birtokpulverisatio öröklés útján: a legnagyobb következetlenség volna, ha a törvénykönyv egyrészt megtiltana a minimum alatt való átruházást inter vivos és mortis causa, másrészt pedig maga minimumon aluli birtokokat teremtené a törvényes öröklési rend vagy a szükségöröklés szabályozása útján. S ez a következetlenség nem vesztene semmit súlyából azért, mert az öröklési rend a polgári törvénykönyvben, a

birtokminimum pedig külön törvényben* volna statuálva. E gondolatmenetre még lesz alkalmunk visszatérni, sőt azt tovább szöni: egyelőre megakarjuk tudni, mint kerül ez bele Brentano müncheni professzor legújabb művének az ismertetésébe? Notabene: ez az 592 oldalos kötet alighanem legékeesebb darabja az idei német könyvpiacznak. Brentano különben is már egyéniségénél fogva vonz: munkáit olyan könnyedséggel lehet olvasni, akár Jókaink regényeit s minden sorából kicsillámlik az a tiszteletreméltó őszinteség, az a nemes szókimondás, amely távol minden tendenciosus egyoldalúságtól vagy ellenmondási viszketegtől, a tiszta igazat keresi és tárja fel. Ezzel függ össze történeti iránya is, mely könyvének számát teljesen dominálja, de mely minden fejtegetésénél argumentumai legfőbbjeit szolgáltatja. S ezzel függ össze az is, hogy könyve nem kevésbé agrárpolitika, mint amennyire örökjogi politika: hogy könyvének a címe sokkal kevesebbet fejez ki, mint amennyit tartalmaz. Vizsgáló szemét le nem veszi arról a hatásról, melyet az örökjogi politika a földbirtok megosztására különböző nemzeteknél különböző időkben gyakorolt. Ez az, ami ez értekezésekben az egység, ami az egy kötetbe való összefoglalást indokolja: «Das droit d'aînesse unter der Restauration und seitdem», «Erbrecht und Bauernstand in England», «Warum herrscht in Altbayern bauerlicher Grundbesitz?», «Die Agrarreform in Preussen», «Das bauerliche Erbrecht in Bayern», «Agrarische Behauptungen im Lichte der Wirklichkeit» és «Die feudale Grundlage der schlesischen Leinenindustrie» kérdések, amelyek bennünket önmagukban csak közvetve érdekelnek; de amint összefüggésbe jutnak az örökjogi politikával, ugyanoly szerepet játszanak ránk nézve, mint az orvos szempontjából a gyógyszeranyaggal mások által másokon végzett kísérletek; s a közvetett érdek közvetlenné válik, amint a felvetett kérdések a legújabb német kodifikáció kritikáját vagy általános érdekű fejtegetéseket tesznek szükségesekké. Kivált az első az, mely skepticizmusával élénken elüt a rózsaszíntől, melyben a német magánjogi fejlődés jövőjét látják meg a mérsékeltebbek is. S tényleg soha jogosultabb nem volt a kétely, mint ezzel a törvényhozással szemben. Nem lehet és nincs is célja tagadni, hogy a modern jog a «laissez faire»-t már a magánjogban is kerüli; a német polgári törvénykönyv ebben messzebb megy, mint elődei. De még jóval messzebb, mint a polgári törvénykönyv, mennek az azt kísérő és követő összbirodalmi és tartományi törvényhozások. A különleges német viszonyok azt hozzák magukkal, hogy a törvénykönyv rendelkezéseinek egymagukban nem lehet hinni: az «Einführungsgesetz» egy kis paragraphusa, mely a tartományoknak egy-egy kérdésben autonómiát biztosít, a törvénykönyv rendelkezéseit egy ütéssel negatív képpé varázsolja... Ez történt éppen az örökjog tekintetében s éppen Poroszországra nézve. 1896 június 8-án kelt Poroszországban egy törvény, — tehát akkor, amikor a birodalmi gyűlés bizottsága a polgári törvénykönyvet illető tanácskozásait már befejezte volt, kevéssel a második olvasás megkezdése előtt — mely az örökjogi politika körül kifejtett következetes és hosszas törvényhozási munka egyik fejlődési pontját képviseli. Az 1848. év vívmányai ellen keletkezett reactio volt ennek a politikának első virága. A hűbéri jövedelmeitől megfosztott birtokos nemességnek sikerült a kormányokat annyira hatalmába ismét visszakeríteni, hogy a szabadság felé való törekvés rovására egyik concessio a másikat követte. Hogy mik voltak a gazdasági rugók, melyek a nemességet erre a reactióra ösztönözték, azt szerző az «Agrarreform in Preussen» című fejtegetésének 2. részében («Die Rentengutsgesetzgebung») mondja el mintegy bevezetésképpen. A társadalmi mozgalmakkal mindig lépést tartó theoriát ez irányban Möser Justus

* Gesammelte Aufsätze von Lujo Brentano. Erster Band: Erbrechts-politik. Alte und neue Feudalität. Stuttgart, 1899. I. g. Cotta'sche Buch-handlung.

* Ez a postulátum a szerkesztőbizottságban ismételtelen felmerült. (Jegyzőkönyvek V. 138. l., inf. 139. l.)

*

képviselte: az ő méltatásának van szentelve e fejtegetés első része («Justus Möser, der Vater der neuesten preussischen Agrarreform»). A porosz alkotmány (1850.) a hitbizományok felállítását kereken megtiltotta volt; az 1852. január 5-iki törvény már nemcsak megengedi, hanem mindenféle kedvezményben részesíti (302. l.*). Az 1852. és 1886. évek közti időben a legkülönbözőbb események kínálkoztak a reactio számára, hogy azon itt-ott felmerült törekvések balsikerét, melyek célja volt Poroszországban birtokos parasztságot teremteni, a nagybirtok tulsulyra vergődésére használja fel. Maga az 50-es törvényhozás sok paraszt számára elkésztetett érkezett (302. l. 1. bek.), másoktól vagyonukat meghaladó vagy tulterhelő áldozatokat követelt (ugyanott 2. bek.); a nemesség pedig örömmel vette meg a földet, melyet neki a paraszt szorultságában felajánlott (ugyanott 3. bekezdés). A birtokmegosztás így keletkezett egyenlőtlen és egészségtelen voltát aztán a forgalom szabadságára vezették vissza (304. l. 2. bek.). Pedig Poroszországban sohasem volt szabad-ingatlanforgalom (305. l.). Az ország keletén eszközölt paraszttelepítés nem vezetett a kívánt eredményre. Ugyanakkor Kolberg-Köthlin járásban a magánművelés igen figyelemreméltó sikereket ért el (313–315. ll.). Ujabb kísérletekre politikai tekintetek indították a kormányt: Posen és Westpreussen polonizációjának megakadályozásáról volt szó. E célra 1886-ban javaslatot terjesztettek a Landtag elé, melylyel a kormány felhatalmaztatik 100 millió márkát a német elemnek a nevezett tartományokban való megerősítésére fordítani német parasztok és munkások odatelepítése után. A javaslat a majd megvásárolt és felosztott földbirtoknak a parasztok számára eladás vagy bérbeadás után való átengedését vette célba. Dr. Miquelnek, a mostani porosz pénzügyminiszternek, az agrárius politika lelkének volt az az eszméje, mely aztán határozatba is ment, hogy «az átengedés tőke vagy járadék ellenében, tulajdonul vagy haszonbérletkép történhetik». Sőt elhatározták azt is, hogy járadék ellenében való átengedés esetén a járadék megválthatósága *mindkét* fél beleegyezésétől tehető függővé, hogy tehát a paraszt, ha szabad tulajdont akar, ezt el nem érheti, ha az állam azt nem akarja. Megengedtetik a feldarabolási tilalom megállapítása és az, hogy kizárassék a birtok egy részének az elidegenítése. A feldaraboláskor szükséges beleegyezést ugyan megtagadás esetén pótolhatja egy külön hatóság, az «Auseinandersetzungsbehörde» határozata, de ennek meghozatala nem a paraszt magánérdekétől, hanem az «általános gazdasági érdek»-től függ. Így keletkezett a birtok azon faja, melyet «Rentengut»-nak neveztek el, s amely a porosz birtokviszonyok alapformáját készül alkotni, dacára annak, hogy a polgári törvénykönyvben alig van érintve, sőt a polgári törvénykönyvben a tulajdon római, azaz szabad fogalma van elfogadva (903. §.). Brentano szerint a «Rentengut» nem egyéb (317. l.), mint a régi örökhaszonbérlet, melyet az 1850-es törvény eltiltott volt. Sőt ezzel a rendszerrel be voltak hozva a régi, a parasztbirtokot mint olyant terhelő hűbéri szolgáltatások is, mert ez a törvény (1886-ból) megengedte az elővételi jog kikötését, melyet a földesur azonnal érvényesít, amint a paraszt singularis successora vonakodik magára vállalni azon terheket, melyek az elődöt a földesurral történt szerződéses megállapodás alapján — az 1850-es törvényhozás inteniója szerint csak személyesen — nyomták (319. l.). Az 1886-os törvényben rejlő szellemnek tehát csak öszinte kifejezése volt az 1890. június 27-én alkotott újabb törvény, melyben egész Poroszország területére nézve megengedtetett az ingatlanok fix járadék ellenében való átruházása oly módon, hogy a megválthatóság mindkét fél beleegyezésétől függ. Amit eddig csak az állam tehetett «közgazdasági érdekből», azt ezentul

tehát minden földbirtokos teheti: megválthatlan járadékterhet teremteni. Megengedtettek továbbá ugyanazon korlátozások az elidegenítésre, feldarabolásra és állagfentartásra nézve.

A római jog tulajdonfogalma ugyan erre már sehogyszem talált; azt mondták rá, hogy a német génusz nem ismeri a korlátlan tulajdont (322. l.). A génusz-szal való érvelés ez esetben is annyit ér, mint máskor: nem több pusztá ürügynél. Alig volt meg ez a lépés, az a nézet kapott lábra, hogy nem hozta meg a várt eredményt. Dr. Miquel minisztersége ezen csakhamar segített. Az 1891. július 7-iki törvény a nagybirtokosoknak rendelkezésére bocsátja az állam vagyoni és hitelerejét. És pedig következőképpen (323. l.): Az 1850-iki törvény intézkedéseire képest a tartományokban járadékbankokat állítottak volt fel, melyek feladata volt a hűbéri szolgáltatások váltásösszegeit járadéklevelekben a földesuraknak kifizetni, minek ellenében a parasztok járadékaikat amortisatióval a banknak fizették be. Most a bankok e feladata be volt fejezve. Fölhasználták tehát annak a visszaállítására, amit kipusztítani segitettek. Az 1891-es törvény rendeli, hogy a földbirtokos, aki «Rentengut»-okat akar berendezni, a bankhoz fordulhat, mely az ingatlan hozamértékének háromnegyede erejéig a földesurnak járadékleveleket ad, melyek bemutatásra szólnak és az állam jóállása által vannak biztosítva. E háromnegyed erejéig persze a paraszt az állammal szemben válik járadékkötelezetté. A negyedik negyedért a földesur tőkét is fogadhat el a parasztól, de kiköthet járadékot, sőt megválthatlan járadékot is. Kiköthet továbbá szolgáltatásokat és elővételi jogot. Ez a negyed tehát elég ahhoz, hogy a földesur legyen a főtulajdon, a dominium directum, a paraszté csak dominium utile (324. l.). A bank a kisbirtok megnagyobbítására is segédkezet nyújt: a szomszédbirtok megvételére járadékkölcsönt ad; de az így megvásárolt föld a törzsfölddel egy ingatlanná egyesítettik s az egész ingatlan «Rentengut»-tá válik. Ez a mód még a kisbirtok vidékein is képes szabad tulajdonosokat colonusokká varázsolni (325. l.). E törvények hatásáról l. 326–330. ll. Ennek a fejlődésnek volt a koronája az 1896. június 8-iki törvény, mely szerint *minden az 1886., 1890. és 1891-iki törvényhozás szerint alkotott földbirtokban az öröklés Anerbenrecht szerint történik*. És pedig: 1. A feldarabolás és részadás mindig csak állami hozzájárulással történhetik; ugyanaz áll az egész ingatlanra is, ha a szerző nem családtag. Más szóval: az eddig szerződésileg megállapítható elidegenítési és feldarabolási tilalmak ezentul de lege állnak fen; 2. A megkötöttség minden tartozékára is kiterjed s e fogalom lehető tágan van véve; 3. Az így megkötött ingatlan csak egy örökösre, az Anerbe-re szállhat. Ennek a személyét végrendelet nemléteben a törvény határozza meg. Egyéb örökök kártalaníthatnak, de rájuk nézve igen hátrányos kulcs szerint (331–332. ll.).

(Bef. köv.)

Dr. Meszlény Artur.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bűnvádi perrendtartás perorvoslati rendszere.*

Általános szabály az, hogy egyfoku felfolyamodás minden végzés ellen használható, ha azt a törvény ki nem zárja. Összesen 32 ilyen eset van, midőn a felfolyamodás ki van zárva. Ezen esetek annyira alárendelt jelentőségűek, hogy a felfolyamodás kizárásával a felek érdekei csorbát nem szenvedhetnek. Egy oly határozat van ezek közt, mely pervezető természetű bir ugyan, a mai gyakorlatban azonban ellene meg van engedve a perorvoslat. Ez a vádhatározat. A vádhatározat ellen az 1880: XXXVII. tcz. 45. §-a szerint eddig

* A mű idézése nélkül zárjelbe tett lapszámok itt és a következőkben Brentano könyvének vonatkozó lapjait jelzik.

* Részlet Vargha Ferencz jogászegyleti előadásából.

is csak egyfoku felebbezés volt használható; a BP. azonban ezt is feleslegesnek tartotta s a perorvoslatot e határozat tárgyában teljesen kizárta.

Nem akarom vitatni a vádhatározat fontosságát; habár ez csak incidentális értékű, pervezető határozat, mégis el kell ismerni, hogy — főleg intelligens vádlottaknál — éppen nem közömbös az, hogy a per ügydöntő határozattal a vádtanács ülésén vagy a nagy nyilvánossággal tartott főtárgyaláson fejeztetik-e be. Ámbár azt szokás mondani, hogy éppen a nyilvános főtárgyalásban van az erkölcsi garancia, mert a nyilvános felmentés ország-világ előtt publikussá teszi a vádlott ártatlanságát, holott ha a vizsgálat kiszivárgott s a megszüntetés zárt ajtók mögött következik be, a vádlott ártatlansága s becsülete nincs a publikum előtt helyreállítva.

Hát valami kevés igazság van ebben, ámde a közérzet mégis azt tartja, hogy aki már a vádlottak padján ült, olyan, mint a ragályos beteg; nem jó vele érintkezni. Soká, vagy talán sohasem fog az a közérzetbe átmenni, hogy a nyilvános felmentés a társadalmi becsületet helyreállítja. A nyilvános főtárgyalás elé állításban rejlő veszély oly mértékben növekszik, amily mértékben nő a valószínűsége annak, hogy a vádló akaratától függ az ügynek főtárgyalás elé utalása, azaz a vádhatározat hozatala.

Ez a valószínűség pedig a mostani eljárásban igen nagy s legnagyobb volt abban az időben, mikor a vádló indítványát egyszerűen kipipázták. Ez kényelmes rendszer volt a referensre, de a vádlottra nagy veszélyt rejtett magában, mert ügye nem a bíró kezében volt; nem a collegium határozott abban a fontos kérdésben, hogy elég alap van-e a főtárgyalás megtartására, hanem az ügyész. Sajnos, a bíró legfontosabb jogáról, önállóságáról, függetlenségéről mondott itt le, s pusztán kényelemből a közvádló eszközévé törpítette le magát. Valamivel javult a helyzet, mikor kötelezővé tétetett a bírói határozatok önálló indokolása; ámbár a kényelemszeretet itt is könnyen kijátszhatta az alaposág követelményét; s valljuk be, igen ritkán történt az, hogy a vádindítványtól eltérőleg, megszüntette volna a törvényszék az eljárást, nem éppen kényelemszeretetről, hanem mert az a felfogás kezdett lábra kapni, hogy a közvádló, ha aggályai vannak, jogosult az ügynek főtárgyaláson a közvetlenség s szóbeliség elve szerint való elbírálását követelni.

Az bizonyos, hogy ha a vádalá helyezés ily chablon-szerű módon történik, nem ritkán forog fen az az erkölcsi s társadalmi veszély, hogy ártatlan emberek kerülnek a vádlottak padjára. A BP. azonban elég garanciákkal vette körül a vádalá helyezést, hogy — habár a vádhatározat ellen perorvoslat nem használható — mégis kisebb a valószínűsége annak, hogy a vádlottak padjára ártatlan ember kerül, mint ma, midőn a perorvoslat meg van engedve.

Ezt a garantiát én a felek activ közreműködésében látom.

A vádirat ellen beadott kifogásokat a bíróság a BP. szerint nem hermetice elzárt ajtók mögött tárgyalja, mint a hogy ma a vádalá helyezés kérdésében eljár; a publicum ki van ugyan zárva a kifogás tárgyalásából, de ott vannak a felek, ott van a vádló, védő, s terhelt; akik miután az előadó az ügyet előadta, előterjesztéseket tehetnek. Mai rendszerünkben tudjuk, hogy mily bűvös ereje van a felek pusztja jelenlétének; az eljárás ünnepélyesebb, s az előadó előadása részletesebb, behatóbb és alaposabb, mert tudja, hogy habár némaságra kárhóztatva, de jelen van az a fél, aki nála is alaposabban ismeri az ügyet; igyekszik tehát a szokottnál körültekintőbb, alaposabb és — valljuk be lelki-ösmeretesebb lenni.

Hogy már a felek passiv jelenléte ily nagy hatással van az ügy előadására, mily nagy erő rejlik eme jogban, ha a passiv jelenléte activ szerep váltja fel.

Itt már nemcsak a referens igyekszik alaposabb lenni,

hanem a felek is arra működnek, hogy a szavazó s az elnök is épp úgy megismerje az ügyet, mint az előadó; sőt még jobban, mert az előadó, pszichológiai okokból, akaratlanul is arra törekszik, hogy álláspontját, bírói meggyőződését a lehető legkedvezőbb színben tüntesse fel; ellenben a vádló a vád, a védő s a terhelt, a védelem erősségeit fogja kellőleg felszerelni; s így jut a collegium abba a helyzetbe, hogy nem a referens szemén át látja a dolgok állását; hanem látja azt a két ellentétes érdek szempontjából, látja a vád s védelem szempontjából egyformán megvilágítva; s így — és csakis így lesz képes a vádalá helyezés kérdésében alaposan dönteni.

Ha már most azt a kérdést vetem fel, melyik rendszerben van több biztosíték, a régieben-e, a hol meg volt az egyfoku felebbezés, de a referens vitte a döntő szerepet, s a felek az előadásnál jelen sem lehettek; vagy az új törvényben, a hol ki van ugyan zárva a perorvoslat, de a felek a vádalá helyező eljárásban activ szerepet visznek, — azt hiszem a válasz nem lehet kétséges.

Még két nagy fontosságú kérdés vár itt tisztázásra.

Az egyik a vizsgálati fogság kérdésében használható felfolyamodás, a másik a kir. ítélő tábla felülvizsgálatának terjedelme.

A BP. 270. §-a szerint a vádhatározat ellen csak az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság kérdésében lehet egyfoku felfolyamodással élni, mely azonban nem akasztja meg a további eljárást.

Mi történhetik itt meg? Az, hogy a kir. törvényszék már akkor letárgyalja az ügyet, mikor még a kir. ítélő tábla a felfolyamodás tárgyában nem határozott. Ha a törvényszék a BP. 330. §-a értelmében az ítélethozatal alkalmával a további fogvatartást fentartotta, a kir. ítélő tábla pedig a szabadlábra helyezést időközben elrendelte, — az a kérdés merül fel, hogy melyik határozatot kell az ügyésznek teljesíteni. Kétségtelenül az ítélő bíróság, s nem a kir. ítélő tábla határozatát. Kissé bizarrnak látszik ez a kijelentés, de nem nehéz annak helyességét kimutatni.

A BP. 267. §-a szerint ugyanis: «A vádhatározatban elrendelt vagy fentartott előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig érvényes.»

A 330. §. pedig kijelenti: «hogy az ítélő bíróság a vádlottnak további fogvatartása, illetőleg fogságba vagy szabadlábra helyezése tárgyában határoz.»

Miután tehát a vádtanács határozata csak az ítélethozatalig érvényes, s az ítélő bíróság nemcsak a fogvatartást, hanem a vádlott *elfogatását is elrendelheti*, ebből következik, hogy a vád alá helyező eljárás folyamán hozott első- s másodfoku határozat csak addig hatályos, míg ítélet nem hozatott; tehát ez egy incidentális és pedig igen rövid életű határozat, mert bármit tartalmazzon s bármelyik fokon volt is az hozva, az ítélő bíró ama jogát, hogy a letartóztatás kérdésében az ítélet tartalmát tekintetbe véve határozzon, meg nem szünteti; mert hiszen a vádalá helyezésnél a letartóztatás okait az előkészítő eljárás; ítélethozatal alkalmával pedig a főtárgyalás anyagából meritjük; ami pedig akkor nem is létezett, mikor a kir. tábla a vádhatározatnak letartóztatást rendelő részét felülbírálta.

Nehezebb lesz a másik kérdés megoldása; s itt már a judikaturának nivelláló segélyét kell igénybe vennünk. A 272. §. szerint ugyanis, ha a felfolyamodás a vádhatározatnak letartóztatást rendelő része ellen van használva, a kir. ítélő tábla az ügyet a 264. §. 1—5. pontjai szempontjából hivatalból is felülvizsgálhatja.

Ez azt jelenti, hogy a vádlott csak a vizsgálati fogság kérdésében élhet ugyan felfolyamodással, a kir. ítélő tábla azonban jogi okokból, — tehát csak a bizonyítás szempontjából nem, — megszüntetheti az eljárást. Mi fog ebből követ-

kezni? Attól tartok, hogy ha a kir. törvényszék olyan esetekben, midőn a vádhatározatnak a vizsgálati fogságra vagy előzetes letartóztatásra vonatkozó része perorvoslattal van megtámadva, igen rövid időre tüzi ki a főtárgyalást s ha a kir. ítélő tábla hivatalból felülvizsgálva az ügyet, az eljárást megszünteti, alig helyrehozható jogi abszurdítások fognak keletkezni.

A kir. ítélő tábla megszüntető végzése res judicata-teremt, amelylyel szemben vád csak akkor emelhető, ha a bíróság az ügy újrafelvételét elrendelte; ez a «non bis in idem» elvéből következik. Mi történik már most, ha az elsőbíróság addig, míg az ügy a kir. ítélő táblán van, követve a BP. 270. §-ának rendelkezését, mely szerint a vizsgálati fogság tárgyában használt felfolyamodás az eljárás folytatását nem akasztja meg, megtartja a főtárgyalást s büntető ítéletet hoz? A kir. ítélő tábla, ha felebbezés folytán hozzá kerül az ügy: a BP. 326. §. 2. p. s a 418. §. alapján felmentő ítéletet köteles hozni, s nincs joga a büntető ítéletet érdemben felülvizsgálni, mert ezt tiltja a «non bis in idem» elve.

Hogy segítsünk azonban a dolgon, ha a törvényszék oly büntető ítéletet hozott, melyre nézve a törvény a felebbezést kizárja? Pl. ha a vádlottat egyedül oly bűncselekményben mondta ki bűnösnek, mely járásbíróság hatáskörébe tartozik? (BP. 389. §. 2. p.). Ez esetben a büntető ítélet ellen semmiségi panasz használható ugyan a BP. 426. §. 2. p. alapján, ámde az célra nem vezethet, mert sem az alaki, sem az anyagi semmiségi okok közt nincs olyan, melyre a semmiségi panaszt alapítani lehetne.

A BP. 446. §. 4. p. rendelkezik ugyan egy ehhez hasonló esetről, arról t. i., ha egy s ugyanazon cselekmény tárgyában több ítéletet hoztak, s megengedi ilyen esetben a perújítást, ámde csak akkor, ha ugyanazon egyént ismételve *elítélték*; itt azonban nem két büntető ítéletről, hanem egy jogerős megszüntető végzésről s egy büntető ítéletről van szó.

Ne aggódjunk azonban, a jogi képtelenség orvosolva lesz, mert a BP. 441. §-a szerint «a koronaügyész bármely büntetőbíróságnak jogerős határozata ellen, mely a törvényt megsértette, közvetlenül a Curianál perorvoslattal élhet». Kétségtelen, hogy a tárgyalat esetben a jogegység érdekében használható perorvoslat, mert itt a BP. 326. §. 2. p., mely a non bis in idem tilalmát állítja fel, meg lett sértve.

Ettől a perjogi furcsaságtól azonban, melyre teljes objektivitással, kötelességszerűleg reámutattam, nem kell tartanunk, mert habár a törvény 272. §-ában felhatalmazza a kir. ítélő táblát arra, hogy a vádhatározatot érdemileg, hivatalból is felülbírálja, a 271. §. ezen felülvizsgálat lehetőségét kizárja, mert kijelenti, hogy a vádlott felfolyamodása esetén csak azok az iratok terjesztendők fel — eredetben vagy másolatban, — melyek az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése tárgyában való döntéshez szükségesek.

Conventio fori.*

Conventio scripta: Az 1868. évi LIV. tcz. 52. §-a szerint a rendes birói illetőségtől eltérésnek van helye, ha a felek magukat valamely eleve kijelölt vagy meghatározás nélkül felperes szabad tetszése szerint választandó bármely rendes polgári bíróságnak *szerződésileg* alávetették. Ezen rendelkezés, mely úgy a hatáskörre, mint az illetőségre áll, egy nagy hibában szenved, mivel e szerint a jogviszonynak, melyből eredő perekben a felek az illetékességet kikötik, nem kell előre meghatározottnak lennie. Miért is nincs kizárva oly *szerződés*, melyben a felek között bármikor fel-

merülő ügyekben egy bizonyos bíróságot kötnek ki, avagy felperes választására bízzák e bíróságnak esetről-esetre való megválasztását. Az ilyen rendelkezés azonban oly mérvben szorítja meg alperes jogkörét, hogy visszaélésre vezethet felperes részéről s azért ennek joghatálylyal való felruházása veszélyes. Éppen ezért módokat kell keresnünk, hogy az ilyen megegyezések joghatályuktól megfosztassanak.

De lege lata ilyen módokat keresnünk nem lehet, mert akkor ellentétbe jövünk a törvénnyel, hanem de lege ferenda meg kell akadályoznunk, hogy ily értelmű rendelkezés fenállhasson.

Az osztrák perrendtartás 104. §-a és a német perrendtartás 40. §-a ezen rendelkezést már magukban foglalják, s a felek megegyezését csak akkor ruházzák fel joghatálylyal, ha a megegyezés határozott jogviszonyra és az ebből eredő jogvitára vonatkozik.

Az 1868: LIV. tcz. 52. §-a még a tekintetben is hibás, hogy nem foglal magában rendelkezést arra nézve, hogy a szerződésnek milyen külső formában kell megkötetnie, írásban-e vagy szóval. A törvény ezen hiányát a gyakorlat már pótolta, s írásbeli szerződést követel, mert az illetőségi és hatásköri kérdés eldöntése a dolog természeténél fogva nem lehet hosszú bizonyítási eljárástól függővé téve. Az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontja a hatásköri kikötésre nézve intézkedvén, határozottan okiratot követel — de nem szerződést; ez okirat lehet *nyilatkozat* is. Ez utóbbi törvény-szakasz azonban, mint fentebb láttuk, a kikötés tárgyát is a legszorosabban meghatározza, nem engedvén kikötést, csak helyettesíthető ingó, s pénzüsszeg tekintetében keletkezett perben.

Szembe állítva e két szakaszt, szembetűnik első pillanatra azon ellentét, mely bennük foglaltatik. Az 1868. évi LIV. tcz. 52. §-a az illetőségre (helyi) is vonatkozáván, *szerződést* követel, míg az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontja a hatáskör kikötésénél is megelégszik a *nyilatkozattal*. Pedig az 1868: LIV. tcz. 52. §-a, miután az 1893: XVIII. tczben az illetőség kikötése szabályozva nincs, a sommás eljárásban is alkalmazandó. A bíróságok ugyan nem teszik, de ez ideig még nem találtam erre nézve elfogadható indokokat.

Conventio verbalis. A szóbeli megegyezés, mint már fentebb említettük, e kérdéseknél fontossággal nem birhat, mivel a hatáskör és illetőség kérdésében a bíróság bizonyítási eljárást nem rendelhet. A szóbeli megegyezés csak mint hallgatóságos szerepelhet a bíróság előtt.

Conventio tacita. A hallgatóságos megegyezést a perrendtartás kifejezetten sehol sem említi. Sőt az 1868: LIV. tcz. 52. §-a, mely szerződést követel, határozottan kizárni látszik a hallgatóságos megegyezést, s ugyancsak ez következtetendő az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontjából is. Mégis az 1868: LIV. tcz. 51. §-a és az 1893: XVIII. tcz. 17. §-ából következik, hogy hallgatóságos megegyezés lehetséges.

Az 1868: LIV. tcz. 51. §-a szerint «a bíróságok kötelesek az illetőségükhöz nem tartozó kereseteket és másnemű beadványokat hivatalból visszautasítani. A 8.* és 53. §§. eseteit kivéve azonban a nem illetékes bíróság is illetékessé válik, ha alperes az illetőség ellen törvényes időben kifogást tenni elmulasztott».

E §. az illetőség és hatáskör között nem téven különbséget, nem kell hogy mi tegyünk, annál kevésbbé, mert mint fentebb láttuk, bizonyos ügyekben sem az illetőségtől, sem a hatáskörtől eltérni nem lehet.** Az első bekezdés magyarázatánál azonban a második bekezdést nem szabad szem elől téveszteni, vagyis az illetőség és hatáskör vizsgálá-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban. Az első közleményben a 342. lap második hasábján az *f* pont alatt említett 1874. évi XXXIV. tcz. 58. §-a szerinti perek tévesen nem azok között vannak felsorolva, melyekben kikötésnek helye nem lehet, hanem azok közt, melyekben kikötésnek helye van.

* 8. §.: 1. Ha az ügy nem tartozik a polgári bíróság hatósága alá, 2. ha valamely félnek, ki önképviselőre jogosítva nincs, törvényserű képviselője mellőztetett.

** Ezzel ellentétés vélemény I. Fodor-Márkus: Polgári törvényi rendtartás I. k. 143. lap.

landó ugyan, hivatalból való elutasításnak azonban csak a 8. és 53. §§. esetében van helye.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 17. §. első bekezdése és az 1893: XVII. tcz. 27. §. utolsó előtti bekezdése ugyanily rendelkezést tartalmaz azon további intézkedéssel, hogy azon körülmény is az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő, hogy az ügy tekintet nélkül az értékre egyáltalán nem tartozik a sommás eljárás alá.

Az illetőség és hatáskör hivatalból való figyelembe vételének csakis ezen esetekben lévén helye, világos, hogy a felek minden más esetben megegyezhetnek a bíróság iránt. Itt egy nevezetes momentum emelendő ki, az t. i. hogy oly ingatlan iránti pert, mely a törvényszék hatáskörébe tartozik, írásbeli kikötés alapján a járásbíróság elé vinni nem lehet, mert az 1893: XVIII. tcz. 1. §. a) pontja az ingatlanok tekintetében kikötést nem ismer, ellenben hallgatólagos megegyezés alapján lehet, mert ingatlan iránti ügy a járásbíróság előtt tárgyalható. Vagyis a hallgatólagos megegyezésnek szélesebb tér van engedve, mint az írásbelinek.

Első tekintetre nem is látszik ez oly fontosnak, mert hiszen úgy vesszük, mintha a felek a bíróság előtt nyilvánították volna megegyezésüket, aminek mindenestre olyan hatályt kell hogy tulajdonítsunk, mint a bíróságon kívüli, habár okiratba foglalt megegyezésnek. Csakhogy ez okoskodás szemelől téveszti azt, hogy az alperes sok esetben bíróság elé sem jut, így tehát akaratát nem is nyilváníthatja. Nevezetes jogmegszorítás alperesre nézve, ha a tárgyalási határnapon a kitűzött órában kell megjelennie, holott a per természeténél fogva két órai várakozási ideje volna. Személyes védekezés esetén pedig, ha nem ismeri a törvényt s az illetőség ellen kifogást nem tesz, felperes minden előnye alperesnek esetleg hátránya.

Az örökösödési ügyek különös természetüknél fogva a judikaturában olyan megítélés alá esnek, melyekben a bírói hatáskörtől eltérni nem lehet, mivel az 1893. évi XVIII. tcz. csak a 200 frton aluli örökösödési ügyeket utalta a járásbíróságok hatáskörébe. «A törvénynek eme kivételes rendelkezése tehát a megállapított értékhatár korlátait meghaladó örökösödési perekre kiterjesztőleg nem alkalmazható; nem pedig s annál kevésbbé, mert 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 3. pontjának abban a rendelkezésében, hogy a kir. járásbíróságok elé utalt örökösödési perekben alacsony értékhatár állapított meg, kétségtelen kifejezést nyer az az irányelv, hogy a kir. járásbíróságok hatásköre az örökösödési pereknek csakis csekélyebb és jelentéktlenebb részére korlátoztassék.»*

Kétségtelen, hogy az ítéleti indokolás megfelel a törvényhozó akaratának, csakhogy ezen akarat a törvényben kifejezésre nem jut, hanem ellenkezőleg az 1893: XVIII. tcz. 27. §-nak utolsó előtti bekezdése szerint csak az veendő hivatalból figyelembe, hogy 1. a keresetbe vett jog polgári peruttra tartozik-e, s nem kell-e valamely hatósági eljárásnak megelőzni, 2. a felek önképviselőre jogosultak-e s ha nem, törvényesen képviselve vannak-e, 3. hogy az ügy tekintet nélkül az ügy értékére, egyáltalán sommás eljárás alá tartozik-e, 4. hogy forog-e fen oly eset, melyben a rendes bírói illetőségtől eltérésnek nincs helye.

Miután tehát a törvényhozó intentiója törvényben kifejezett elvekkel ellentétben áll, világos, hogy az előbbi a törvény alkalmazásánál figyelembe nem jöhet, miért is örökösödési perekben épügy, mint ingatlanok iránti perekben a hatáskör hiánya hivatalból figyelembe nem vehető.

A *tacita conventio* ezek szerint nem kis szerepet játszik perrendtartásunkban, bár nem említi azt sem rendes, sem sommás eljárásunk. A német perrendtartás 38. és 39. §§., az

osztrák 104. §-ban elismeri a *tacita conventio*t, sőt az osztrák perrendtartás 88. §-a egy a fenti értelemről eltérő sajátosságos nemét létesíti azzal a rendelkezésével, hogy az eladó által küldött *factura* olyan záradéka, hogy fizetendő itt és itt, ha a vevő az ellen kifogást nem tett, az illetőséget mintegy oda telepíti a megjelölt helyre. Ezen illetőségtelepítés pótolja az osztrák perrendtartásban a nálunk elfogadott kereskedelmi könyvek vezetésének illetőségi helyét. Dr. Ágoston Péter,

veszprémi kir. törvényszéki jegyző.

Különfélék.

— A katonai büntető perrendtartás tervezete a cs. és kir. közös hadügyminiszterium kebelében elkészült. A tervezet a német birodalmi, 1898 december 1-én kihirdetett katonai büntető perrendtartás elveit fogadta el, amely azonban nemcsak hogy haladást nem tüntet fel, hanem szemben az orosz, francia, olasz és bajor katonai perrendtartás szabadelvű intézkedéseivel, jelentékeny visszaesést képez. Különösen áll ez a védelem jogait illetőleg, melyek oly mértékben vannak korlátozva, hogy a védelem helyes gyakorlását egyenesen lehetetlenné teszi. Ez a körülmény az alsó-ausztriai ügyvédi kamarát arra indította, hogy e tárgyban a cs. és kir. közös hadügyminiszteriumhoz részletes felterjesztést intézett, amelynek szövegét a budapesti ügyvédi kamarának is megküldötte azzal a felhívással, hogy ez is tegyen hasonló értelemben felterjesztést a hadügyminiszteriumhoz. A budapesti ügyvédi kamara egyik közelebbi választmányi ülésében foglalkozott e tárggyal, melyet érdemleges jelentéstétel végett dr. Szilágyi Arthur Károly helyettes kamarai ügyésznek adott ki s egyben felterjesztést intézett a m. kir. igazságügyminiszterhez, melyben figyelmét e tárgyra felhívja azzal a kérelemmel, hogy mód nyujtassék az ügyvédi kamarának e tárggyhoz hozzászólni.

— A védők hivatalból való kirendelése tárgyában a budapesti ügyvédi kamara választmánya Friedmann Bernát elnök-helyettes elnöklete alatt egy Nagy Dezső titkár, Pollák Illés ügyész, Darvai Fülöp és Berczeli Antal választmányi tagokból álló bizottságot küldött ki, mely munkálatát elkészítvén, a kamara választmánya egyik rendkívüli ülésében foglalkozott e tárggyal. Hosszas és beható vita után a választmány abban állapodott meg, hogy a BP. 58. §-a értelmében elkészítendő védői jegyzéket akképpen fogja összeállítani, hogy abba fel fogja venni azokat, kik köztudomás szerint bűnügyi védelmekkel foglalkoznak akkor is, ha azok nem jelentkeznének. Az egyes esetekben való kirendelés a betűrend sorrendjében fog történni, tekintet nélkül az ügyek minemiségére. Miután pedig a védői névsort még ezen év végén a törvényszékek elnökeivel közölni kell, felhivatnak a kamarai tagok, hogy a jegyzékbe való felvétel végett legkésőbb f. évi december közepéig okvetlenül jelentkezzenek az ügyvédi kamaránál. A jelentkezés levelező-lapon is történhetik. A közvédők kirendelésére vonatkozó szabályzattal a budapesti ügyvédi kamara választmánya legközelebb fog foglalkozni.

— A jogi szakoktatás reformja tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszterium kebelében egy előadó tervezet készült, mely az egyetemekkel és jogi akadémiákkal bizalmasan közöltetett. A budapesti ügyvédi kamara választmánya az igazságszolgáltatást és az ügyvédi kart oly közlő érdeklő eme reformtervezetről tudomást szerezvén, a maga részéről szintén szükségesnek látta, hogy e tárggyal idejekorán foglalkozzék. E célból a választmány egy dr. Nagy Dezső titkár, dr. Baracs Marcell és dr. Pap József választmányi tagokból álló bizottságot küldött ki, mely munkálatát elkészítvén, azt a választmány egyik közelebbi ülésében fogja tárgyalni. A választmány e tárggyban elfoglalandó álláspontját annak idején közzé fogja tenni.

* Budapesti kir. ítélő tábla 1897 december 6. F. polg. hat. Térfi: id. m. II. köt. 380. lap.

Az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet szervezése tárgyában a budapesti ügyvédi kamara 1899. évi június 29-én és következő napjain megtartott közgyűlésén az alapszabálytervezetet elfogadta és elhatározta, hogy az intézetet 1900 április 1-én életbelépteti. Az erre vonatkozó felterjesztés még július hónapban bemutatott az igazságügyminiszternek, aki azonban e tárgyban eddigelé még nem határozott; reményt nyújtott azonban arra, hogy felügyeleti jogköréből folyó elhatározását már legközelebbi időben közölni fogja a budapesti ügyvédi kamarával, ami igen kíváncsok is, mert ennek megtörténteig nem lehet megkezdeni a szervezés munkálatait, de a vidéki kamarákhoz sem lehet a csatlakozásra való felhívást kibocsátani. A magyar ügyvédségnek pedig ellenmondás nélküli ritka egyhangúsággal nyilatkozó közóhajtást képezi, hogy ez a nagyfontosságú intézet működését mielőbb megkezdhesse. Kár minden egyes meddőn elrepülő évről.

— **A budapesti ügyvédi körnek** a folyó évben 492 tagja volt, 14-el több, mint az előző évben. A kör vagyona 3700 frtot tesz ki.

A kör a jelen évben is több irányú közérdekű mozgalomnak volt részese. Tárgyalta az ügyvédi díjak szabályozásának kérdését; a bűnügyi feljelentéseknek és kényesebb polgári pereknek a sajtóban való közzétételéről feliratot intézett az igazságügyminiszterhez; az ügyvédi nyugdíjkérdés megvalósítására irányuló actióban tevékeny részt vett; megvitatta a lakbérleti szabályok revíziójának kérdését, a kézbesítések körüli sok szabálytalanságot és más közérdekű tárgyakat.

A kör évi jelentéséből kiemeljük a következő részt:

Az országos magyar jogászgyűlés állandó választmánya megkeresett bennünket az iránt, hogy a legközelebbi jogászgyűlés napirendjére tüzendő tárgyak tekintetében indítványokat tegyünk, minek következtében magunk részéről a következő kérdéseket hoztuk javaslatba u. m. I. 1. A királyi jóváhagyástól feltételezett családi hitbizományokat kivéve megengedi-e hazai jogunk, hogy az ingatlanok terhelési és elidegenítési tilalmak által a forgalomból kivonassanak? 2. de lege ferenda megengedendő-e ily korlátozás megalapítása, a) élők közti jogügyletekkel, b) halál esetére szóló intézkedéssel? II. Megegyeztethető-e a jogállam eszméjével a bírói hatalom akként való szétválasztása, hogy ne csak független bírák, hanem közigazgatási tisztviselők is gyakorolják a bírói hatalmat. III. Szükséges-e, hogy Ausztriával a közönséges büntetések kiadatása iránt szerződés kötéssé.

A jogászgyűlés, amelynek a f. évben kellett volna megtartatnia, előttünk ismeretlen okokból elhalasztatott, amit annál inkább sajnálunk, mert különösen a I. kérdés tekintetében a székesfőváros területén oly nagy visszaélések harapódtak el, amelyek a hitelezők rendszeres kijátszására vezetnek és sürgősen szükségessé teszik az intézkedést.

— **A Magyar Jogászegyletben** újabb dispositiók szerint januárban is fognak az új bünvádi eljárásról szóló sorozatos előadások folytattni.

— **Huszdik Század** címmel egy új havi szemle indul meg. E folyóirat a külföldi, különösen az angol szemlék mintájára akarja az állami és társadalmi élet kérdéseit a tudomány álláspontjáról vizsgálni és bírálni.

Hazánk speciális és az emberiség általános problémáit akarja a lap szemmel kísérni, a mult tanulságait kutatva, a jelen követelményeit mérlegelve s a jövő haladását előkészítve, hogy így hozzászoktassuk közönségünket a szociális jelenségek mélyebbre ható szemléléséhez. A programm ebben foglalható össze: Az igazság keresése az állami s társadalmi életben. Az új lap felelős szerkesztője *Gratz Gusztáv*.

— **Positivisták Szemle** cím alatt szintén folyóirat jelen meg újévtől kezdve. Szerkesztője *Kun Sámuel*. A szociális kérdéseket és mozgalmakat kiváló figyelemmel fogja kísérni.

A jogi oktatás a népiskolában. Pazár Zoltánnak lapunk mult heti számában közölt cikkével egyidejűleg dr. Hoselitz Gyula a Magyar Nemzet hasábjain (nov. 24-iki szám) ír a jog elemeinek a népiskolákban való tanítása

érdekében. Indítványozza, hogy a jogi elvek olvasmányok alakjában vétesse fel az iskolai olvasókönyvekbe.

A jogi ismeretek népszerűsítését szolgálja K. Nagy Sándornak a Franklin-Társulat kiadásában megjelent ily című füzet: *Ügyes-bajos ember könyve*, mely betűrendben népszerű modorban, röviden felvilágosítást nyújt számos szükséges dologról.

— **A bogsáni járásbíróságra** vonatkozik a mult számban közölt ama panasz, hogy a telekkönyvi beadványok nem az ügyvédeknek, hanem a feleknek adatnak ki. A panasz ezen része tehát nem vonatkozik a facseti járásbíróságra.

— **Curiai határozatok képviselői választói jogosultság kérdésében.** I. *Kir. Curia:* A központi választmány határozata helybenhagyatik, mert az 1874. évi XXXIII. tcz. 9. §-a szerint a tanítóknak választói joga — a kisdédvók kivételével — nincs függővé téve attól, hogy azok oklevéllel bírnak, hanem ez a törvényhely azt rendeli, hogy a tanítók az esetre bírnak választói joggal, ha illető állomásaikra a törvény értelmében kinevezettek, választottak vagy hivatalukban megerősítettek, a tényleg ily módon alkalmazott tanítónak választói jogosultsága tehát oklevél hiánya miatt nem vitatható, viszont azonban a nyugdíjazott s így oly tanítók, akik állomást be nem töltöttek, kizárólag az idézett §. alapján választói joggal nem bírnak. (1899 november 6. 10/99. sz. a.)

II. *Kir. Curia:* A központi választmány határozata helybenhagyatik, mert a felebbező a felebbezéshez 1. % a. csatolt miniszteri rendelettel igazolta ugyan, hogy rabbi-helyettesi képesítéssel bír, de azt, hogy mint olyan valamely egyházközségben hivatalos alkalmazásban van, ki nem mutatta, amennyiben az említett rendeletből kitetszőleg a hátszegi izraelita hitközségben csak anyakönyvvezetőnek lett megválasztva s megerősítve, az 1874. XXXIII. tcz. 9. §-ának 2. bekezdése szerint pedig a lelkészek értelmiség címén csak akkor bírnak választói jogosultsággal, ha valamely községben mint lelkészek vannak alkalmazva. (1899 november 6. 12. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A villamosság lopásáról** a német Reichsjustizamt külön törvényjavaslatot készít elő, amelyet a jövő év első felében a birodalmi gyűlés elé terjesztenek.

— **A balesetbiztosítás reformja** iránt Németországban törvényjavaslat készül.

— **«Magánlaksértés.»** A cselédleányoknak nem szabad gazdája engedelmé nélkül kedvesét elfogadni, ezt mondotta ki a berlini Schöffengericht, mely egy ily házibarátot magánlaksértés, barátnőjét pedig laksértésben való bűnrészség miatt 3—3 márka pénzbüntetésre ítélte.

— **Egy vendéglőst** Lipcsében család miatt elítéltek, mivel közönséges ászoksört adott vendégeinek «valódi bajorsör» elnevezés alatt.

— **A porosz jogászvilágban** élénk megbeszélés tárgyat képezi az az eddig hallatlan eset, hogy egy ügyvéd Kammergerichts-rat-tá (kir. táblai bírói rangnak felel meg) neveztetett ki.

— **A Brüsszelben tartandó nemzetközi börtönügyi kongresszus** napirendjére a következő fontosabb tárgyak vannak kitűzve.

1. A sértett félnek minő módon lehet kártérítést biztosítani. Számbavehető itt a szabadságvesztést szenvedő keresete. 2. Belföldiek kiadásának kérdése a külföldi állam részére. 3. A határozatlan büntetések kérdése. 4. Az orvosi szolgálat a szabadságvesztésbüntetés intézetekben. 5. Az amerikai javító-intézetekben elért eredmények. 6. Szükséges-e a visszaesőkkel való szigorubb bánásmód a letartóztatási intézetben? 7. A fiatalok kivándorlása. 8. Az iszákosság befolyása a büntetendő cselekményekre. 9. Az önkéntes és ingyenes hely- és munkaközvetítő intézetek. 10. Visszaeső kiskorúak. 11. Feltételeken elítelt kiskorúak. 12. Ipari oktatás a javító-intézetekben. 13. Az intézeti és családi nevelés egyesítése a javító-intézetekben.

A Magyar Jogászegyletben december 2-án (szombaton) este 6 órakor dr. Illés Károly tart előadást a járásbírói eljárásról, különös tekintettel a vád képviselőjére. Az egyetemi helyiség: V., Szemere-utca 10. (Ügyvédi kamara.) — Vendégeket szívesen lát az egyet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 frt negyedévre 3. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános tanai. S. — Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete. Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédől. — *Jogirodalom:* Fejezetek kötelmi jogunk köréből. Irta Zsögöd Benő. — *Törvénykezési Szemle:* Utólagos telepítés. Dr. Gáspár Gyula halmi ügyvédől. — A bérbeadó törvényes zálogjoga, Dr. Zachár Kálmántól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános része.*

Beszámítás, enyhítő és súlyosbító körülmények. A büntetésnek a javaslat szerinti céljából, abból, amit büntetések kirovása által megvalósítani szándékszik, önként következik, hogy nem minden megszegését a büntetőtörvénynek tekinti büntetendő cselekménynek. Mert midőn a megelőzés a cél, vagyis a delinquens jelölteknek — közvetlenül javítás vagy közvetetten másokon végrehajtott példaadás általi — elrettentése, azaz akarataukra gyakorlandó hatás, e célra nyilván alkalmatlan eszköznek bizonyuland a büntetés ott, ahol nem a tettes akarata hozza létre a törvény tiltotta eredményt, a bűncselekmény objectív tényálladékát, midőn tehát hiába iparkodnánk ezt az eredmény körül tétlen tényezőt befolyásolni. A javaslat épp ezért magába a bűncselekmény definitiójába veszi fel lényeges elem gyanánt, hogy az a tettes akarataból, mint causából eredett causatum, szóval beszámítható legyen. E definitio t. i. nem hangzik egyszerűen úgy, mint fentebb előadtuk, hanem következőleg: «violatio libera legis poenalis» (I. cz. 1. sora).

A beszámíthatóságnak két egymásba fonódó ágát különbözteti meg a javaslat. Nem forog fen a beszámíthatóság, következésképpen delictum sem, midőn a tettes nem cselekedett szabadon; annál kevésbbé, midőn nem tudta, nem is tudhatta, mit cselekszik (I. cz. 1. bek., II. cz.). Utóbbi tétel magával hozza, hogy tehát ne büntessük azt, aki a cselekménynek tiltott voltát nem tudta. Természetesen a javaslat sem mehetett odáig, mint semmiféle törvényhozás, hogy a törvénytudás fictióját teljesen sutba dobja. Mert a tudás bizonyításának nehézségei folytán így olyanok is menekülhetnének a büntetés alól, kiket a törvény legkevésbbé sem akar mentesíteni. Ezért a javaslat is kimondja, hogy «általánosságban a törvény nem tudása senkit ki nem ment»; de mégis meghagyja a bírónak, vizsgálja meg különösen a műveletleneknél («apud rudiores»), fenforgott-e elháríthatatlan tudatlanság («invincibilis ignorancia» I. cz. 2. bek.). S miként ez, úgy «a tévedés is kizárja a beszámítást» (II. cz.), — világos, hogy a javaslat «error» alatt ugyanazt érti, amit a Btk. 82. §-a «a büntetnek vagy vétségnek tényálladákhöz tartozó, vagy annak súlyosabb beszámítását okozó ténykörülmények» nem tudásának mond — amely hasonlóan, igazi jelentőségében nem tudottá s így nem akarttá teszi az eredményt. Vonatkozással a beszámíthatóság első ágára: az akarata szabadságának fenforgására, kizáró okul említették a «casus», a merő baleset és a fizikai kényszer («absoluta coactio»), továbbá, meglehetősen homályosan ugyan, a jogos védelem s végszükség, de csupán a relativitás határai között (II. cz. Enyhítő körülményül sze-

repele ugyanez a vagyoni delictumok körében, v. ö. II. r. 34. cz. 4. §., 38. cz. 5. §. m)), míg a jogos védelem tullépése culposus cselekménynek minősül (v. ö. II. r. 19. cz. i)), végre az önbíráskodás (I. II. r. 34. cz. 2. §. és 38. cz. 10. §.).* E felette hézagos felsorolás kiegészítését, mint említünk, az I. r. 12. cikké nyújtja, melynek első szakaszai «de circumstantiis delicti imputationem impediuntibus» szólnak.

Ujra halljuk a beszámítás tanának a czélszerű büntetés elvéből levezetett vezéreszméjét: «A lelkiismeret és a lelki tehetségek lévén az emberi cselekedetek szabályozói, az akarat szabadságának hiánya bárkit mentesít a bűncselekmény beszámítása alól» (3. §.). Ezért kizárja a beszámítást: az elmebetegség; részegség, ha véletlenül részegedett meg a tettes s a bűncselekményre való vonatkozás nélkül; oly krónikus testi vagy lelki baj, mely az eszméleti állapot heves megrázkódtatásával jár, úgy, hogy a tettes önkívületi állapotban cselekedett (u. o.). Kizárja továbbá az észtehetség működésének hiánya; például álomban vagy alvajárók által elkövetett cselekmények esetében (4. §.). Nemkülönben az ítélő tehetség fejletlen vagy gyenge volta: azaz az ifjukor egyfelől (ifjukori büntetésekre ellen 7 éven alul eljárásnak egyáltalában nincsen helye, 7—12 évesekre csak házi büntetés szabható, 12 éven felülieken a közbüntetés is végrehajtható, de halálbüntetés csak a 16 esztendő múlt tettesen), az aggkor másfelől. Ez utóbbi kérdésben, mely egyike volt a VIII. büntetőjogi kongresszus vitapontjainak, a javaslat következőképpen rendelkezik: «Az oly elgyöngült aggok, kiknek testi és lelki ereje annyira eltompult, hogy eszük használatát s ítélő- és megismerési képességüket nélkülözik, a büntetés alól felmentetnek» (7. §.). E helyütt is megemlítetnek az ignorantia facti (5. §.), a fizikai kényszer és külön az ellenállhatatlan erő (6. §.), a véletlen eset (8. §.).

Hasonló részletességgel fejti ki a javaslat nycmban reá a cselekmény beszámítását mérséklő, ugynevezett enyhítő körülményeket, már e szerkezeti móddal documentálván annak helyes felismerését, hogy a beszámítást kizáró és mérséklő körülmények között inkább csak quantitativ, sem mint lényé-

* A javaslat ugyan kifejezetten nem mondja meg, de az idézett helyekből ez következik kétségtelenül. Elemezzük csak az első. «Aki saját dolgát . . . bírói segély mellözésével erőszakkal ragadja el mástól . . . nem rablónak, hanem csupán erőszakoskodónak (violentus) fog tekintetni.» A javaslat azonban nem ismer «erőszakoskodást», mint külön delictumot; ilyen csakis a minősített erőszakoskodás, a «violencia publica», melyről a II. r. 5. cikké szól s melynek törvényes meghatározása: «a biztonságnak, melyet bármely polgár a köz oltalma alatt élvezni jogosult, gyűlöletből vagy egyéb rossz indulatból többeknek társaságában megtámadása» (2. §.). Már pedig az önbíráskodó cselekményre ezek az ismérvek nem illenek (utóbbi sem okvetlenül). Maradna tehát egyedül a magánjogi védelem — miként az id. 5. cikk első mondata kifejezi: «A magános erőszak a polgárok magánjogi keresetének tartatik fen jogunk szerint» — vagyis a kisebb hatalmaskodás (actus minoris potentiae) miatti perut, ha ugyan nem kell úgy felfognunk, hogy a javaslat a vegyesen magán- s büntetőjogi hatalmaskodási alakzatokat teljesen eltörölte volna, mi mellett döntőleg szól az, hogy a javaslat a bűncselekményeknek magánjogi következményeit is úgy általánosságban (X. cz.), mint majd minden egyes delictumnál kimerítően szabályozza és az ebbeli kártérítési igényeket feltétlenül magában a büntetőperben rendeli elbíráltatni (I. r. 14. cz. 5. §.). Mely esetben tehát — az általános kártérítési elvek nem érvén utól a végső sorban jogos önbíráskodó cselekményt — magánjogi védelem sem adódott volna az ellen.

* Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

ges, elvi különbség van, amit documentál az átmenetet képező mondat is: «A következő körülmények nem gátolják egyszerűen a büntetést, hanem a bíró bölcs mérlegeléséhez és a viszonyok különbözőségéhez képest csökkentik annak mérvét.» Ily enyhítő körülmény az ifjkor a 24. évig (9. §.); s pendantja a hajlott kor (10. §.); «a lelki betegségek, minő a buskomorság, mánia, bárgyuság», szóval a gyöngé elméjűség (11. §.); részegség, feltéve, hogy a tettes szándékkal részegedett meg, bár a delictumra irányzott akarat nélkül (12. §.); «szenvédelek, minő heves harag, meglepetés s düh, megokolt fájdalom és örülésbe fajuló szerelem», szóval az u. n. affectus (13. §.), v. ö. II. r. 36. cz. 9. §.; töredelmes vallomás vagy önkéntes jelentkezés, «mint ami nem csekély reményét nyújtja a javulásnak» és így czélszerűtlenné, mert feleslegessé teszi a teljes szigorú büntetést (14. §.); nem igen felróható («non admodum culpabilis») nem tudása a jognak, például röviddel előbb az országba jött idegeneknél, magukat jelekkel megértetni nem tudó süketeknél s némáknál (15. §.); a megkísérlett bűncselekménytől való visszalépés (fölte tekintetbe veendő 16. §.); a cselekményből eredett sérelemnek csekélyisége, illetve a tettes által csekély mértékre redukálása (ami t. i. részleges elhárítása az eredménynek), nemkülönben az alkalom csábító volta (17. §. és I. r. 38. cz. 5. §. g); a vádlott büntetlen (helyesebben [I. r. 19. §. in fine]: büntetlen) előélete, mit ugyancsak indokol «a büntetés célja: a tettes javítása» (18. §.); a bűncselekmény elkövetése után több éven át folytatott tisztességes életmód, minek fenforgásakor a bíró egy évi börtönnél csekélyebb büntetéssel járó esetekben egyenest felmenthet, ha pedig a tettes személye ismeretlen maradt, 20 évi tisztességes élet még a halálbüntetéssel sujtandó cselekedetek büntetőjogi következtetése alól is, 10 év bármely egyéb büntetés alól mentesít (19. §.), ami nem más, mint elévülése a bűnvádi eljárás megindíthatásának; végül a felebbvaló parancsára való cselekvés, ha ugyan excessus mandati fen nem forog (20. §.).

Ugyanily részletességgel foglalkozik a következő fejezet, az I. r. 13. cikke, a beszámítást szigorító, az ugynevezett súlyosbító körülményekkel. Szoros tekintettel a törvénykönyv vezérő csillagára, a büntetés által megvalósítandó célra egybefoglalván mindazon a társadalomra veszedelmes lelki tulajdonokat, hajlandóságokat, helyzeteket stb., melyek éppen nagyobb ellensulynak alkalmazását, nagyobb rossznak kilátásba helyezését teszik szükségessé. Így súlyosbító körülményül felhossa a roppant vakmerőséget, a törvény s a felsőbbség világos semmibe vételét (2. §.); a visszaesést (3. §.); valamely különös kötelem megszegését: midőn épp az mozditja elő a bűncselekményt, kinek azt megakadályoznia kellett volna, vagy kit eskü tiltott el attól (4. §.); súlyosbító körülmény, midőn szánalmat vagy tiszteletet érdemlő egyén ellen, vagy az ellen követtetik el, ki a büntetettnek gondjaira volt bízva (5. §., I. r. 23. cz. d), 24. cz. e); ugyan csak a nagy ravaszság, kegyetlenség stb., hosszas előkészület, szövetség toborozása, a delictum okozta nagy sérelem (6. §.); Istennek szentelt helyen, a királyi lakban, a fejedelem környezetében stb. (7. §.); éjjel, pestis, hajótörés, tűzvész, árvíz vagy egyéb közcsapás idején elkövetése a bűncselekménynek (8. §.), halmazat (9. §.).

*

Szándék és gondatlanság. A büntetés czélszerűségének kutatása szüli azt, hogy nem állapodunk meg a bűncselekmény objectív tényálladékanál, hanem bizonyos belső, subjectív elemek fenforgásától teszszük függővé a büntetést, illetve annak nagyobb vagy kisebb mérvét: t. i. a beszámíthatóságtól, illetve súlyosbító vagy enyhítő körülményektől. Ugyancsak a büntetés céljára való tekintet sugallja az objectív tényálladék mellett való figyelembe vételét bizonyos, más irányban elhelyezkedő subjectív elemeknek: a szándék és

gondatlanság jelenségeinek. Javaslatunk ama végső principumnak következetes szemmel tartásával közelít a dolus és culpa kérdéséhez, érdekesen és sajátágosan oldja meg.

Kiindul abból, hogy a bűncselekmény annál súlyosabb, minél fontosabb a társadalom biztonságára nézve a törvény, melyet sért (III. cz. 1. bek.). A bűncselekmény súlyát — s így az alkalmazandó egyensúlyt — a tett misége, azaz objectív tényálladéka szabja meg. De nem egyedül. Tekintetbe veendő, szándékosan avagy gondatlanságból cselekedett-e a tettes; mert «ettől függ, kell-e a köznek jövőre is ettől az embertől több rosszat várni, következőleg nincs-e szükség ez ellen az ember ellen nagyobb oltalomra, mint más ember ellen, ki ugyanazt a törvényt szegte meg» (III. cz. 2. bek.).

E subjectív elem tehát a czélszerűen kiszabandó büntetés szempontjából lényegesen minősíti a cselekményt. Duo cum faciumt idem, non est idem. A delictum súlya ekképp két tényezőtől függ: a sérelem (kár, okozott rossz) objectív nagyságától («quantitas delicti») és a tettes szándékának az eredményre irányzottságától («qualitas delicti»). Ezért már a büntetési tétel abstract megállapításánál is, miként az első tényezőre, ugyerre a második tényezőre is figyelemmel kell lenni. A subjectív elem része lesz az objectív tényállásnak: objectívizáltatik. E gondolatot, melynek kifejezője a modern kodexekben a culposus delictumoknak önálló bűncselekményekké, még pedig vétségekké statuálása (pl. Btk. 290., 310. §§.), a 92-iki javaslat a legnagyobb következetességgel viszi keresztül, valamennyi típusára nézve a bűncselekményeknek. Nem is állapodik meg egyszerűen a culpa és dolus (utóbbit a régente szokásosabb «malitia» szóval jelöli) szerinti külön szabályozásnál; tovább specializálja a dolgot; — a specialisatio, vagyis a bűncselekmény természetéhez és súlyához lehetőleg pontosan viszonyított, szabatos büntetésre való törekvés különben is jellemzi a javaslatot: említendő kivált a minősítő körülményeknek igen számos delictumnál külön-külön felsorolása. Mind a culpának, mind a dolusnak három-három fokozatát különbözteti meg, mindenegyikre külön büntetési tételt szabván; úgy hogy az egész codexen végig, minden egyes delictum körében 6—6 büntetési tételt találtunk*; és mindenütt, a legsúlyosabb és legenyhébb bűncselekménynél egyaránt, a felségsértés s hűtlenségnél (II. r. 1. cz.), épp úgy mint a csavargásnál (II. r. 53. cz.) az első büntetési tétel alsó határa állandóan egy napi börtön: minimum tehát jóformán nincsen. E specialisatióra az vezette a szerkesztőket, hogy «különben a bűncselekmény és a büntetés közötti arányt alig volna lehetséges megtartani s a bűncselekmény beszámítása s a büntetés arányossága egyes-egyedül a bíró belátásától függne» (u. o. 3. bek. in fine). A fokozatokat következőképpen állítja fel: «A gondat-

* Sőt két delictumnál annyiszor hat tételt, ahány bűnvádi eljárás alá eső cselekményt a codex különben ismer. A hamis vádnak (II. r. 15. cz.) és büntetőperben letett hamis eskűnek büntetését ugyanis nem önállóan állapítja meg a javaslat, hanem a talio alkalmazásával: ha a terhelt annak következményeképpen valóban büntetést állott ki, a vádló azt a büntetést szenved, amivel a törvény a vádlottnak terhére rótt bűncselekményt sujtja; ha a dolog nem fejlődött odáig, hogy a terhelt elítéltetett, illetve büntetését megkezdte volna, a hamisan terhelő úgy büntetendő, mint aki a vádlottnak terhére rótt bűncselekmény kísérletét követte el, enyhébben — súlyosabban, dolusához vagy culpájához képest (15. cz. 4. §. 16. cz. 5. §.). A javaslat alapelvével ellentétesnek, czélszerűtlennek e rendelkezést legkevésbé sem lehet mondani. A hamis vád s eskű súlya csakugyan az ártatlanul vádoltnak terhére rótt cselekménytől függ s így fölte tág spatiumokat kellett volna a javaslatnak kitűznie; már pedig helyesebb egyenesen az inkriminált cselekmény súlyára, mint irányadó mozzanatra utalni, semhogy a bírót tájékoztatás nélkül ama tág spatiumok elé állítani. Mégsem teszszük, hogy a czélszerűségnek belátása maga vitte rá a bizottságot a kérdésnek illetlen szabályozására. Valószínűbbnek tartjuk, hogy a magyar jog hagyományai szolgáltatták az eszmét; a talióknak régi jogunkban s éppen a hamis vád, rágalom- s becsületsértés körében nagy szerepe volt, mely tüzetes vizsgálatot érdemelt. V. ö. egyelőre a Curia militaris előtti eljárás szabályait.

lanság első foka, midőn a tett igen távoli összefüggésben áll az eredménnyel; második foka, midőn a tetteből könnyen állhatott elő az eredmény; harmadik, midőn a csakugyan bekövetkezett eredménynek bekövetkezése valószínűbb volt, mint a tettes által szándékolt eredményé — valóban culpa dolo proxima (u. o. 4. bekezdés).

A dolusnak «első foka, midőn szenvedély, felháborodottság hajtja a tettezt; második, midőn megfontolva követ el valamit a törvény ellenére, vagy mulasztja el azt, mit a törvény parancsol; harmadik foka, midőn több mozzanat forog fen, mely oda hatna, hogy bűncselekmény ne követtessék el, mégis széttepetnek az emberiség és a polgári társadalom kötelékei» (u. o. 5. bek.). Az egyes fokozatokra nézve törvényileg szabott büntetési spatiumon belül «a pártatlan bíró ítéletének tartatik fen a törvényes büntetésnek a szóban forgandó esetet súlyosbító vagy enyhítő körülmények mérlegelése szerinti meghatározása» (u. o. ut. bek.).

(Bef. köv.)

S.

Az áru-részletügyletekről szóló törvény tervezete.*

In integrum restitutio.

Ha a vevő mulasztása esetén az eladó a szerződéstől visszalép, az in integrum restitutionának kell beállani. Ez általánosan elfogadott elv.

Az in integrum restitutio módzatai tekintetében azonban nem oly általános a megegyezés.

Tervezetünk 14. §-a szerint az eladó visszatéríti a felvett foglalt, vételári részleteket s ezek időközi kamatát, a vevő az árut s a használat díját. Az eladó követelheti továbbá az ügyletre fordított kiadásainak s az áru értékcsökkenésének megtérítését, amennyiben ez a használati díjban megtérítve nincs. Ellenben köteles a vevőnek az árura fordított költségeit, amennyiben az áru ezek folytán nagyobb értékkel bír, ezen értéktöbblet erejéig megtéríteni.

A tervezet intézkedése lényegében megegyezik a német és osztrák törvények analog szabályaival.

Számosan ennek ellenében azon álláspontot foglalják el, melyet Schwarz Guztáv képviselt a Magyar Jogászgylésen, hogy a visszavett dolognak a hátraléktartozást meghaladó értéktöbblete a vevőnek kiadandó, vagy amint Wilke a XXI. német jogászgylésen indítványozta: der Veräusserer hat Anspruch auf die vom anderen Theile darauf versprochene Geldleistung nach Abrechnung aller erhaltenen Raten und nach Abrechnung des Erlöses der öffentlich zu verkaufenden Sache. Közeli áll ezen indítványhoz a plauen-i kereskedelmi kamara szövege: Wenn der Verkäufer auf Grund der Vertragsclausel die Sache zurücknimmt, er den Mehrwerth der Sache über den Betrag der noch ausstehenden Abschlagszahlungen herauszahlen soll.

Jastrow közvetítő javaslata szerint pedig csak a vevő kívánatára történik a visszavett dolog nyilvános árverésen való eladása.

A megoldás tisztán célszerűségi kérdés. Minél rövidebb eljárás mellett és minél kevesebb költséggel kell az előbbi állapotba való visszahelyezést keresztülvinni, természetesen úgy, hogy egyik fél érdekei sem szenvedjen csorbát. Az áru elárverezése arra vezetne, hogy az eladó potom áron megvásárolja a tárgyat és így a vevő nem kapna vissza semmit a befizetett vételárból, még ha az akármennyit tesz is ki, amellet, hogy a vett árut teljesen elveszti, sőt tetejében még tovább is adós marad a legtöbb esetben.

Ide vezet ez az egyébként is költséges eljárás. Ha pedig az eladó nem venné meg a nyilvánosan áruba bocsátott tárgyat, ki veszi meg? Megveszi az a rendes árverési közönség, mely arról ismeretes, hogy összebeszélései által rend-

szeresen meghamisítja az árverések eredményeit és amely kizorít minden rendes vevőt az árverés színhelyéről.

Ellene vetik, hogy ha a tervezet által is elfogadott megoldást választjuk, a használati díj megemésztí az áru értékét, mert az eladó majd számításból csak akkor veszi az árut vissza, ha az egész érték, vagy legalább a tulnyomó érték «lehasználtatott», azaz ha a használati díj felemésztette az értéket.

Erre eset nem képzelhető. A bíróságok nem fognak olyan magas használati díjakat megállapítani, amelyek rövid idő alatt amortisálnák a tőkét. Oly rendkívüli hosszú időre spekulálni pedig nem fizetné ki magát az eladónak.

Egy 100 frtos varrógépert nem lehet használati díjként többet megállapítani, mint évente számítva 8—12%-ot, (ami a valódi forgalmi árnak 16—24%-a, mert jól tudjuk, hogy részleteladókink a legtöbb esetben 100%-ra is dolgoznak). Az ügyletre fordított kiadások körülbelül ugyanennyit tesznek ki, úgy, hogy az első év elteltével a levonás nem lesz több, mint a vételár 16—24 százaléka. A második évben azonban már eme díjak nem az eredeti érték után fognak természet-szerűleg számíttatni, mivel a tárgy értéke sem ennyi, hanem a fenti levonások után maradt összeg.

Egyébként a tulajdonfentartás természetének is sokkal inkább megfelel, ha az eladó visszaveszi az árut, mintha az nyilvános árverésen eladatik, mert ha az eladó a tulajdonfentartásból kiveszi a neki kedvező részt, akkor nem szabad neki visszavonulást engedni, amikor talán reá nézve a másik oldalon némi hátrány mutatkozik. A visszavett tárgy az ő tulajdona, tehát azt neki kell visszavenni, igazságos in integrum restitutio mellett.

Tervezetünkben azonban kifogás alá esik, hogy e szakasz nem tartalmaz oly intézkedést, mely érvénytelennek deklarálja az előbbi állapotba való visszahelyezés iránti előző megállapodást, de sőt az elállás kijelentése után a használati díj összege tekintetében létrejött megegyezést egyenesen elismeri.

A pactum reservati dominii büntetőjogi sanctiója.

A magyar birói joggyakorlat tudvalevőleg sokáig ingadozott a tulajdonfentartás kikötésének elismerése kérdésében. Mig ez ingadozás tartott, a büntető bíróságok felmentették a sikkasztás vádjá alól mindazokat, akik a pactum reservati dominii mellett vásárolt árukat elidegenítették, mielőtt a vételár teljesen kifizetve volt.

Majd megállapodott a polgári bíróságok praxisa abban, hogy a tulajdonfentartás érvényesen kiköthető s erre hirtelen megfordult a büntető bíróságok ítélkezése, mely a konkrét esetek különböztetése nélkül ma már teljes egyértelműséggel elítéli sikkasztás miatt a részletfizetésre vásárlókat, kik a kifizetetlen árut tovább adják vagy elzalogosítják.

Hogy mennyire tarthatatlan és igazságtalan ez a mai joggyakorlat, már maga az a tény is mutatja, hogy a büntető törvény változása nélkül, a magánjog változása idézte azt elő.

Nem a büntetőbirói gyakorlat ingadozásáról van itt szó, hanem annak hirtelen átfordulásáról; nem is a birói meggyőződés változása idézte elő a fordulatot, hanem egyes-egyedül és kizárólag a magánjogi elvek felismerésében beállott új felfogás.

Analog az állapot (még ma 1900 január 1-ig) Németországban, ahol a partikuláris törvényhozások a kérdés magánjogi oldala tekintetében különbözőképp rendelkeznek, holott a büntetőtörvény általános és egységes az egész birodalomban. Így azután a Reichsgericht elítél azon ügyekben, amelyek pl. Poroszországból, Bajorországból kerülnek fel, azonban felmenti ugyanazonos tényállás mellett a szász, braunschweigi, württembergi, stb. bíróság előtt vádoltakat.

Mindenesetre könnyű és kényelmes megoldása ez egy nehéz kérdésnek, általános kaptafára: a magánjog egy alaki szabályára felhuzni minden esetet.

* Az előbbi közl. 1. a 35., 36., 40., 42. és 47. számban.

A büntetőjog azonban nem használhatja ezeket a magánjogi kaptafákat. Önállóan kell a büntetőbírónak ítéletét meghozni. Ameddig a magánjogi meghatározások és jogszabályok alkalmazhatók, azokat a büntetőjog is elismeri. De ha az tűnik ki, hogy a magánjog szabálya más célzt követ, más indokból meríti létjogosultságát és más consequentiákkal is jár, mintsem hogy a büntetőjog szempontjai kívánnák, habozás nélkül félre a magánjogi kategóriákkal, melyek ily körülmények közt eltéríthetnék a büntetőbíró az eset helyes *büntetőjogi* megítélésétől.

A büntetőbíró által védett jogi érdekek jelentősége egészen más, mint a magánjogi érdekeké s ehhez képest a védelmi eszközök is mások. Ez a körülmény is tiltja, hogy eme más viszonyok részére, más érdekek védelmére a büntetőjog erősebb eszközeit használjuk, hacsak maga a büntetőjog nem kívánja az üldözést.

De emellett ugyanazon fogalmaknak nincs is meg ugyanazon jelentőségük a két különböző jogvidéken.

Ime néhány példa.

A magánjognak megvan a saját «magánjogi család», mely teljesen eltér a büntetőjogétól. A magánjogi dolus egészen más mint a büntetőjog értelmében vett «szándék». A magánjog szerint a követelés ingó dolog, a büntetőjog szerint nem az. A büntetőjog értelmében a «dolog»-nak bizonyos értékkel kell bírnia (pl. lopás, sikkasztás esetében), a magánjogi dolog lehet egy értéktelen kődarab. A személy fogalma a büntetőjog szerint nem terjed ki a jogi személyre.

Joggyakorlatunk azonban teljesen figyelmen kívül hagyta ez eltéréseket.

Abból a szempontból indulnak ki a büntetőbírói ítéletek, hogy a vádlottra nézve *idegen dolog* mindaz, ami másnak tulajdonát képezi. A tulajdon fogalmát a magánjog határozza meg. A magánjog megengedi, hogy az eladó az eladott tárgy tulajdonjogát magának fentarhassa, tehát a vevő, aki a vételár kifizetése előtt elidegeníti a megvett dolgot, mely azonban még nem az ő, hanem az eladó tulajdonát képezi, idegen tulajdont sért — sikkasztást követ el. Éppen úgy megállapítatik a sikkasztás, mintha csupán haszonkölcsönbe kapta volna a szóban levő dolgot.

A magánjog szempontjából a tulajdonjog megállapítása helyes ugyan, azonban a büntetőjog nem a formát, az elnevezést kell hogy tekintse, hanem a lényegét, a tartalmát. A felek közt kötött ügylet tulajdonképpen adásvételi szerződés. A vevőre nézve a megvett dolog nem *idegen* dolog még akkor sem, ha a pactum reservati dominii dologi hatálylyal ruháztatik is fel, vagyis abból, hogy a tulajdonjog nem megy át a vevőre, nem következik, hogy az általa *megvett* tárgy ránézve idegen, hiszen a vételár egy részét már ki is fizette.

Ha helyes volna a Curia álláspontja, akkor el kellene ítélni azt a varrónőt, aki elzálogosítja varrógépjét, melyre már csak egy forinttal adós. Semmiféle kibúvóval nem volna szabad menekülni engedni ezt a vádlottat, kinek jóhiszeműsége éppugy kételyen felül áll, mint állana akkor, ha (a család esetét kivéve) még a vételárból csak egy részletet fizetett volna meg a «bűncselekmény» elkövetésekor.

Dr. Schwarz Gusztáv álláspontjából folyólag csakugyan minden esetben büntetendő volna a vevő. Szerinte a sikkasztás büntetése valóságos legislatív postulat. «A tulajdonfentartás mellett eladott dolog a vételár kifizetéseig vagy a vevőé, vagy az eladóé, tertium non datur. És ha az eladóé, akkor a vevő, ki a megvett dolgot a vételár lefizetése előtt eltulajdonítja, idegen dolgot tulajdonított el, jogtalanul tulajdonította el, sikkasztott. Sikkasztott akkor is, ha a még törlesztendő vételárrészlet bármi csekély. Sőt sikkasztott akkor is, ha a dolgot egyenesen azon célból adta tovább, hogy a befolyandó vételárból saját, még hátralevő adósságát törleszse. Mert a lopás, sikkasztás formális bűncselekmények

és az idevágó törvénytételek a tulajdonost nemcsak vagyoni károsodás, hanem tulajdonának jogtalan (habár kára nélküli) elvonása ellen védik.»*

Ezen végletes álláspontot a maga minden consequentiáival azonban aligha fogadná el még mai joggyakorlatunk is, valaminthogy a büntetőjogi doctrina azt sem ismeri el, hogy a lopás és sikkasztás csupán formális bűncselekmény volna. Habár «károsítás» nem szükséges is a cselekményhez, a «jogtalan eltulajdonítás» felvétele a törvénybe kizárja a delictum formális voltát.

Azok, kik a sikkasztást feltétlenül megállapítandónak tartják, azzal érvelnek, hogy ez feltétlenül szükséges sanctiója a pactum reservati dominii-nek, mert kissé furcsa, — mondja Nagy Ferencz — hogy ha valaki vesz egy varrógépet s anélkül, hogy árát megfizetné, eladja vagy elzálogosítja, érte semmi bántódása ne legyen.** Pedig tény az, hogy a közönséges adásvételeknél mi bántódása sincs a vevőnek ugyanily tényállás mellett. Csak a pactum reservati dominii engedése változtatna oly nagyot, hogy szükséges és helyénvaló a büntetés?

Azután pedig én sem mondom, hogy egyáltalán ne büntessünk, hanem hogy az eseteket individualizáljuk és ne szorítsunk bele minden, teljesen ártatlan és jóhiszemű vevőt a büntetőtörvény határozmányába, csak azért, mert bizonyos esetekben az eladónak védelemre van szüksége némely rosszhiszemű vevővel szemben.

Mert a *büntetőjog szempontjából* óriási a különbség azon eset közt, melyben a vevő már azért vesz, hogy az árut tovább adva magának pénzt szerezzen és a közt, ha megszorul és kimutatható jóhiszeműen elzálogosítja a bone fide vett gépet. Pedig az eladónak csak az előbbi esetben van védelemre szüksége, a másik esetben pedig nem is volna a büntetőjogi védelem jogos. Az előbbi kategóriába tartozó ingyenélők tényleg igen gyakran megkárosítják a részletüzlet-tulajdonost és ezeknek cselekményei lebegnek mindazok szemei előtt, akik a büntetőjogi üldözést kívánják mozgósítani a magánjogok védelmére. Ámde általános szabályt felállítani és büntetni válogatás nélkül minden esetet, nem szabad.

Tovább megyek. Nem is tartom *sikkasztásnak* még eme feltétlenül büntetendő kategória cselekményeit sem.

A Döntvénytár III. folyam XIII. k. 335. lapján közölt esetben a kir. Curia megállapította, hogy vádlott a vett mérleget azon előzetes «csalárd» szándékkal vette meg, hogy azt a vételár kifizetése előtt tovább adja. A Döntvénytár III. folyam XI. k. 112. lapján közölt esetben ugyancsak megállapított, hogy vádlott a vett varrógépet nem is szállította lakására, hanem rögtön elzálogosította. Mindkét esetben és a bíróság elé kerülő esetek legnagyobb részében megállapítható a Btk. 379. §-ába ütköző *csalás*, vagy legalább a 384. §. szerint minősülő hitelezési csalás minden tényeleme. Miért sikkasztásnak minősíteni egy cselekményt, mely nem az, melynek egész más a természete? Semmiben sem különböznek ezek az esetek azoktól, melyekben a vevő az árut pactum reservati dominii engedése nélkül azzal az előre feltett szándékkal csalják ki, hogy a vételárat ki nem fizetik, hanem rögtön potom áron tulajdonnak a vett portékán. Ezekben az esetekben bíróságaink mindig megadták a jogvédelmet a károsított eladónak*** és nem fogják megtagadni a részlet-üzletet folytatókkal szemben sem.

A tulajdonfentartás büntetőjogi sanctiójáról mondott eme megjegyzésekkel rámutatni kívántam arra, hogy mennyire szükséges volna e kérdést vagy a Btk. novellája, vagy esetleg a jelen törvény keretében megoldani.

(Folyt. köv.)

Dr. Balog Arnold.

* Magánjogi fejtegetések 178. l.

** Ugyanezen állásponton van Vavrik Béla és Wittmann Mór.

*** Dtár XXXI. k. 1. sz., XXXVI. k. 56. sz. Jog 1893. 52., 144. és 183. ll.

Jogirodalom.

Fejezetek kötelmi jogunk köréből. Irta Zsögöd Benő. II. kötet I—III. füzet.

976 oldalra terjedő kötet a Zsögöd Benő nagyszabású kötelmi jogi művének imént megjelent folytatása.

A 823 oldalra terjedő első kötet a múlt évben jelent meg. Hat fejezetet foglalt magában és pedig: Telekkönyvi szolgáltatás. Fajlagos kötelem. Kártérítés. Szolgáltatási hely. Szolgáltatási idő. A szolgáltatás némely módbeli oldalairól.

A most megjelent rész a második kötet I—III. füzte, míg a munkát befejező IV. füzet sajtó alatt van.

Az I—III. füzet nyolcz fejezetet tartalmaz. Czimük: Adós-késedelem. Hitelező-késedelem. A naturális szolgáltatás elszegése; szolgáltatás lehetetlenülése. Pénztartozás. Viszonos kötelem. Törvényes kamatláb; kamat-elévülés. Vagylagos kötelem. Kötelem jogalkata.

A legterjedelmesebb része a kötetnek a Pénztartozás czimű fejezet, mely maga 373 oldalra terjed. Eme, mondhatni művészi gonddal felépített monographia felöleli az egész valutajogot. Viszonos kötelem czim alatt a visszatartási jog elmélete van kifejtve széles mederben.

A többi főcímeken belül is a leggazdagabb anyag csoportosul.

Zsögöd Benőre igazán mondható, hogy «mélyen szánt». A tárgyalt kérdéssel kapcsolatos minden részletre kiterjeszkedik, tökéletesen kimerítve a felölelt anyagot.

Tudományának és ismereteinek gazdag forrása nyílik meg, s minden kérdésnél látjuk, mennyire otthon van a szerző nemcsak a jog minden ágában, de a közgazdaság tudományában is.

Bonczoló elméje, éles distingváló képessége és fegyelmezett logikája által a tárgyalt legkülönbözőbb kérdéseket kiváló elmeállással, mélyreható judiciummal és nagy eredetiséggel oldja meg.

Zsögöd Benő egész könyvén a legönállóbb felfogás vonul végig. Nem chablonos sem ítélete, sem érvelése, sem irálya.

Emellett kiváló érdeme, hogy a dogmatika mellett nem hanyagolja el a judikaturát sem. A magyar bírói joggyakorlat állandóan a legteljesebb érvényesülésre talál Zsögöd könyvében.

A legújabb külföldi törvényhozási munkálatokat és az azok nyomán termett nagy irodalmat is feldolgozza a mű, mely megerősíti az általános véleményt Zsögöd Benőről, hogy: *modern* és emellett *magyar* jogtudós.

Nem zárhatjuk sorainkat anélkül, hogy figyelmébe ne ajánljuk a könyvet nemcsak a komoly jogászoknak (ezeknek szinte felesleges is), de főleg azoknak a pessimistáknak, akik egyre keseregnek azon, hogy mennyire hanyatlik a budapesti egyetem jogi karának niveauja és akik keresve keresik az alkalmat egyetemünk tudományos reputációjának kompromittálására.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Utólagos telepítés.

A kir. Curiának ez évi október 24. napján 741. sz. a. hozott határozata egyrészt érdekes példáját nyújtja annak, hogy miképp lehet a törvénynek mozdulatlan, «abstract» szigorát a konkrét eset változó körülményeinek megfelelően enyhíteni, másfelől pedig bizonyítékot szolgáltat arra, hogy e magas bírói testület éber szemmel vizsgálja a való élet hatalmas hullámverését és döntéseinél nemcsak a holt jogszabályok parancsát, hanem a lüktető élet követeléseit is meghallgatja.

Mikor a kir. Curia először formulázta élesebben azon különben önként értetődő jogszabályt, hogy utólagos telepítésre a váltóbirtokos nem jogosult, ez által önkéntelenül is nagy forrongást idézett elő a pénz- és hitelvilágban. A pénzintézeteknek első dolguk volt kétségbeesni; kétségbeesésükből felocsudva méltánytalannak vélt döntéséért a kir. Curiát kárhoztatták, majd meg nyalábszámra készítették a «telepítési engedélyek»-et s azokat nemcsak a kibocsátóval, hanem boldog, boldogtalannal, az elfogadóval és forgatóval is aláíraták és csak az aláírások megtörténte után lélegzettek fel újra.

A kir. Curiának most hozott határozata — úgy tetszik nekem — a vázolt forrongásnak az eredménye. E határozatban ugyanis azon kijelentés foglaltatik, hogy a váltóhitelező utólagos telepítésre nem csupán a váltókötelezettek kifejezett beleegyezése esetén, hanem akkor is jogosítva van, ha a fenforgó körülményekből következtethető, hogy a váltónak ily értelemben történt kitöltése a kötelezett felek szándékának megfelelt vagy az adott viszonyok közt ez a kitöltés a váltóforgalomban szokásosnak tekinthető.

A kereskedelmi élet követelményeinek e határozat teljesen megfelel. E határozat alapján a nagykereskedő vidéki adósának a váltóját bátran telepítheti saját lakhelyére vagy a nagyobb váltópiacokra, mert a fenforgó körülményekből következtethető, hogy a váltónak ily értelemben történt kitöltése a kötelezett fél szándékának megfelelt, a pénzintézetek sem szorulnak reá a telepítési engedélyekre, mert hiszen a váltónak pénzintézetnél történt értékesítése esetén az utólagos telephelykitöltés «a váltóforgalomban szokásosnak tekinthető».

Az nem vitás, hogy a váltótörvény 93. §-a csak a lényeges kellékek utólagos kitöltésére ad jogot a váltóbirtokosnak; e jog éppen azon a tényen alapszik, hogy a váltókötelezett a lényeges kellékekre nézve kitöltetlen váltót adott át a jogosítottnak.

Ugyanis a váltó rendeltetésének megfelelően csak a lényeges kellékekkel ellátva érvényesíthető; a váltóadás célja pedig éppen ebben az érvényesítésben áll; ebből következik, hogy a váltóadásban azon inhærens meghatalmazás foglaltatik, miképp a váltóbirtokos a váltót érvényesítésre alkalmas állapotba hozza, vagyis ami ezzel egyértelmű, a lényeges kellékekkel ellátja.

Ezen anyagi jogi rendelkezéssel összhangban áll a bizonyítási kötelezettségre vonatkozó azon perjogi természetű szabály, hogy a lényeges kellékek utólagos kitöltésének megállapodásellenességét az ezt állító fél tartozik bizonyítani.

A telephelykijelölés a váltónak nem lényeges kelléke; az esetben tehát, ha a váltón akkor, midőn arra az elfogadás vagy más nyilatkozat vezettetett, — a telephely hiányzott, ezt utólag a váltóra vezetni nem szabad. Vagyis a váltónak kitöltetlenül történt átadásában arra nézve nem foglaltatik meghatalmazás, hogy a váltóbirtokos a váltót telephellyel is ellátja.

Mindez egyszerű és önként értetődő. Kérdéses azonban az, vajon ha a váltó átadása önmagában a telepítésre jogot nem ad, e jog megszerzéséhez szükséges-e a kötelezettnek e jogot engedő kifejezett akaratnyilvánítása?

A váltójog e tekintetben intézkedést nem tartalmazván, az általános jogelvek alkalmazandók. Ezek szerint pedig az akaratnyilvánítás nemcsak kifejezetten, hanem hallgatólagosan is történhetik, sőt kivételesen maga a hallgatás is akaratkifejezést képezhet.

Egyes tények — a körülmények bizonyos irányu összehatalálkozása — a feleknek egymás irányában elfoglalt helyzete, a környezet, amelyben a jogalkotó tények végbe mennek, mindezek alapul szolgálhatnak annak megállapítására, hogy mi volt a feleknek az akarata, sőt némely esetekben az akara-

konstatálására oly kényszerítő következtetést nyújthatnak, hogy még az ellenkezőnek a bizonyítását is kizárják.

Mikor a vidéki kereskedő a hitelezett árukról a fővárosban lakó nagykereskedő hitelezőjének váltót ad és a nagykereskedő ezt elfogadja, mindketten azon egyező tudattal és akarattal járnak el, hogy a nagykereskedő e váltót úgy értékesítse, mint ez reá nézve előnyösebb és kényelmesebb.

Ez esetben egyáltalán nem szükséges az, hogy az adós kifejezett engedélyt adjon arra, miképp hitelezője telephellyel lássa el a váltót, teljesen elegendő e jog megszerzéséhez a váltónak kitöltetlenül történt átadása.

Nem maga a váltó átadása ad ugyan jogot telephelykijelölésre, e jogot az a tény adja meg, hogy a hitelezőre nevezve az adott körülmények között az adós váltója csak akkor bir voltaképpen értékkel, ha ő azon váltót üzleti érdekei szerint bármely váltópiacra irányíthatja, s illetve az abban megtestesített követelést saját lakhelyén behajthatja.

Midőn tehát a vidéki vevő a fővárosi kereskedőnek váltót ad, e váltóadás által egyszersmind belép a kereskedő érdekszférájába, a váltót a hitelező vonatkozó érdekének tudatában ez érdeknek a kereskedelmi élet természetében gyökerező jogosságát elismerve adja át és így egyedül a váltóadás ténye által a jogosnak ismert érdek megvalósításához kellő eszközök használatának szükségességét és jogosultságát is elismeri.

Minthogy pedig a jelzett s a kereskedelmi forgalom követelte érdek megvalósításának egyik eszköze éppen a hitelbe vásárolt áruk értékéről kiállított váltónak tetszés szerinti telepítése is, önként következik ebből, hogy a pusztá váltóadásban, ha ez a kereskedelmi forgalom körében történik, az adósnak a telepítés megengedését tárgyazó akaratata is megnyilatkozik. Különben a kereskedőknek, ide értve a kereskedelmi társaságokat is, már annál fogva is joguk van a kötelezett kifejezett beleegyezésének esetén kívül is a náluk elhelyezett váltót telepíteni, mert az illetén telepítés célszerűségi tekinteteken alapuló tényleges kereskedelmi szokást képez.

A tényleges kereskedelmi szokások szerződést pótló jellegükénél fogva a szerződő felek akaratának részeivé, alkat-elemeivé válnak, úgy, hogy a szerződő felek egyedül azon tény által, miképp a közöttük létesült jogviszonyra vonatkozólag valamely meghatározott tényleges kereskedelmi szokás létezik és ők e szokástól kifejezetten el nem tértek, ezt jogviszonyuk tartalmába belevonták és e szokásnak a konkrét esetben való érvényesítését sanctionáló akaratukat nyilvánították.

Állandó joggyakorlat az, hogy nem a váltóadás tartozik bizonyítani az utólagos telepítés jogellenességét, hanem a váltóhitelező tartozik bizonyítani az utólagos telepítés jogosságát.

A bizonyítási teher ezen szabályozása a váltójog azon rendelkezésével függ össze, hogy csupán a lényeges kellékek kitöltésének megállapodás ellenességét tartozik a kifogást tevő váltóadás bizonyítani.

Kérdéses lehet azonban az, vajon a váltóadás tartozik-e bizonyítani azon védekezését, hogy akkor, midőn ő váltónyilatkozatát a váltóra reávezette, ezen telephely kijelölve nem volt, vagy a váltóhitelező kötelessége bizonyítani azt, miképp a váltón annak a váltókötelezett részéről történt aláírása alkalmával már a telepkijelölés rajta volt?

Az 1893. évi XVIII. tcz. 77. §-ának rendelkezése szerint, ha a magánokirat aláírása nem tagadtatik vagy bebizonyítatik, az aláírást megelőző szöveg az ellenkező bebizonyításig valódinak vélelmezendő, kivéven, amennyiben az okirat külső hiányai vagy rendellenességei e vélelmet lerontják.

E rendelkezés az okiratokra, mint bizonyítási eszközökre, általánosan alkalmazható helyes jogszabályt tartalmazván, az a váltóra is applikálható.

Ha tehát a váltó külsőleg aggálytalan s a váltókötelezett aláírásának valódisága bizonyítva van, akkor a telepkijelölés, mint az aláírást megelőző szöveg része olybá veendő, hogy az aláíró aláírásával éppen azon szöveget tette magáévá s ezzel szemben annak bizonyítása, hogy az érvényesített váltó szövege az aláírás alkalmával létezett tartalomtól bármely irányban is eltér, az ezt állító felet terheli.

Visszatérve a pénzintézetek elől vázolt riadalmára, e fölötti csodálkozásomat el nem fojthatom. Hiszen könnyű szerrel segethettek volna magukon.

Köztudomásu dolog, hogy a pénzintézetekhez teljesen kitöltetlenül, vagy legfeljebb is csak összegre kitöltve szokás a váltókat benyújtani.

Telepített váltónál az intézvényszerzett lakhelye és a fizetési hely közötti különbözőségnek magából a váltóból kell ki-tűnnie; az a váltó tartalmán kívül másként nem bizonyítható.

Az intézvényszerzett lakhelyének az intézvényszerzett neve vagy czége mellett előforduló hely tekintetik; ugyanezen hely külön fizetési hely kijelölésének hiányában fizetési helyként is szerepel; ha tehát a váltóbirtokos az intézvényszerzett neve mellett helymegjelölést eszközöl, akkor ezáltal egyszersmind absorbeálódik egyik lényeges kelléknek, a fizetési helynek kitöltésére vonatkozó joga, úgy, hogy ellenkező megállapodás esetén kívül éppen jogának ilyképpen történt elenyészése miatt nincs joga telepet, tehát más fizetési helyet is kijelölni.

Minthogy azonban az intézvényszerzett lakhelye a váltónak nem lényeges kelléke, a pénzintézetek kétségbeesésük helyett akként járhattak volna el, hogy az intézvényszerzett neve mellett a szokásos lakhelymegjelölést mellőzik és akkor nyugodtan jelölhettek volna meg fizetési helyként az intézvényszerzett lakhelyétől különböző bármely helyet is, ezáltal a kérdéses váltó nem vált volna telepítetté, mert egyrészt az intézvényszerzett lakhelye és a fizetési hely közötti különbözőség a váltóból meg nem állapítható, másrészt pedig az intézvényszerzett lakhelyét meg nem jelölven, megmaradt joguk a fizetési helynek, mint lényeges kelléknek a kitöltésére.

Szerencsére a kir. Curia liberális döntése legalább a kereskedelmi forgalomban e remediumot is feleslegessé tette.

Dr. Gáspár Gyula.

A bérbeadó törvényes zálogjoga.

Dr. Ágoston Péternek e lap 43. számában azonos cím alatt megjelent czikke adta az ötletet az alábbiak megírására, melyekben nevezett cikkíró fejtegetéseit egy általa figyelmen kívül hagyott mozzanat tekintetében kiegészíteni kísérelem meg. Mindenekelőtt konstatálni kívánom, hogy cikkíró fejtegetéseit a jogi constructio tekintetében magamévá teszem s én is elismerem, hogy az albérlő felelősségét a bérbeadó tulajdonossal szemben — különösen a cikkíró által felvetett kiindulási pontból — jogilag indokolni nehézségekbe ütközik: sőt éppen ez a szempont késztet arra, hogy a végrehajtási törvény 72. §-ában szabályozott törvényes zálogjog feltétlenségét a jelen jogállapot mellett is bizonyos korlátok közé szorítandónak tartsam. Az a jogi felfogás ugyanis, hogy a végrehajtási törvény 72. §-a értelmében a bérbeadónak törvényes zálogjoga van a kibérelt helyiségben levő ingóságokra, a törvény közelebbi szabályozása hiányában is nem állhat meg minden korlátozás nélkül, s ha a joggyakorlat a törvény fenti rendelkezésének — helyesen-e vagy nem, most ezt vita tárgyává tenni nem kívánom — azt az értelmet tulajdonította, hogy az albérlő a bérlemény területén levő ingóival és nem saját személyében a törvényes zálogjog érvényesítése útján a főbérlőn kívül még a tulajdonos bérbeadó irányában is felelős, úgy ezzel a magyarázattal a törvényes zálogjog terjedelme még teljesen praecisirozva nincsen, sőt éppen a joggyakorlat ily irányu magyarázata után a helyes határ megvonása kétszeresen kívánatos.

A bérbeadó törvényes zálogjogát nézetem szerint a bérlemény területén levő ingók jogi természete feltétlenül korlátozza és pedig kettős irányban. Az egyik korlátot a végrehajtási törvény 51. §-a határozza meg, mely szerint bizonyos ingók — e törvényszakasz *m)* és *o)* pontjában foglaltak kivételével — a foglalás alól ki vannak véve. Ha tehát le nem foglalhatók, azokra a bérbeadó törvényes zálogjoga sem érvényesíthető sikerrel, mert a tulajdonos lefoglalás hiányában a visszatartott ingók kiadását dologi keresettel eredményesen szorgalmazhatja, törvényellenes lefoglalás esetén pedig előterjesztéssel kereshet orvoslást. Kifejezetten így intézkedik a szász törvény 1228. §-a. Az az elv tehát, hogy a bérbeadónak törvényes zálogjoga van a kibérelt helyiségben levő ingóságokra, a végrehajtási törvény 51. §-a által már meg van törve, amiben — úgy tudom — soha nem volt nézeteltérés. De annál vitásabb volt s a joggyakorlat által egészen tisztázottnak még mai napig sem tekinthető az a kérdés, — amit cikkíró kifejtteni mellőzött — hogy t. i. az egyébként lefoglalható ingóságokra minden esetben kiterjed-e a bérbeadó törvényes zálogjoga, ha azok — mint a törvény mondja — «a kibérelt helyiségben» vannak?

A végrehajtási törvény említett §-a a törvényes zálogjogot «a kibérelt helyiségben levő ingóságokra» adja meg és pedig arra való tekintet nélkül, hogy az ingóságok a bérlő vagy haszonbérlő tulajdonát képezik-e vagy nem». A törvény ezen általános kijelentése vezetett azután arra a felfogásra, hogy a bérleti követeléssel járó zálogjog mintegy a dologhoz tapad és keletkezésével abból minden más jogot kizár, annak érvényrejutását tehát semmiféle dologi jog nem gátolhatja még akkor sem, ha az már korábban megszerezett. E szerint a vendég ingóit a vendéglő-bérlőnek, a kijavítás végett küldött butorokat az iparosnak, a felet illető pénzt vagy értékpapírokat az ügyvédnek bértartozásáért mind le lehet foglalni. Ezt a felfogást követi több bírói ítélet, amennyiben kimondja, hogy «a bérhelyiségben lefoglalt ingók a bérbeadó ellenében harmadik személyek által nem igényelhetők». (L. Márkus-féle gyűjtemény 5215., 5216. sz. a.)

Nézetem szerint a végrehajtási törvény idézett rendelkezését ilyen szigorúan betű szerint magyarázni helytelen és pedig nem csupán azon komoly jogpolitikai indokoknál fogva, melyek dr. Ágoston cikkében az albérlő felelősségére vonatkozólag foglaltatnak, s melyek itt is találunk, de helytelen főképpen azért, mert a végrehajtási törvény idézett vitás szakaszának utolsó mondata s a jogtörténeti előzmények elég támpontot nyújtanak arra a tisztultabb felfogásra, hogy nem minden, merőben véletlenül a bérlemény területén talált ingókra terjed ki a bérbeadó törvényes zálogjoga, hanem csakis azokra, melyek a bérlettel legalább annyiban kapcsolatban állanak, hogy a bérlő birtokában találhatók.

Ezt a helyes felfogást megtaláljuk már a római jogban is, melynek álláspontja e kérdésben az, hogy a bérbeadónak törvényes zálogjoga a bérlemény tárgyára csak átmenetileg, időlegesen bevitt ingókra nem terjed ki. Ezt tanítja Frank (Közigazg. törvénye II. 326. §.) is, midőn azt mondja, hogy ha «a bérlő köteles fizetéseiben elmaradna, ingó javai, melyek a bérlett jóságban, lakásban találhatók, a kiadónak mintegy zálogul szolgálnak». Ezt a felfogást juttatja kifejezésre az osztrák polgári törvénykönyv 1101. §-a s előbbi végrehajtási törvényünkben (1868: LIV.) a 362. §., melyben kifejezetten ki volt mondva, hogy «a törvényes zálogjog csak azon ingókra nézve bír hatályal, melyek a bérlő tulajdonában vagy használatában a bérlemény területén találhatók...» Ugyanez a jogi felfogás olvasható ki a cikkíró által közölt Apáthy-féle törvénytervezetből.

A végrehajtási törvény reformjáról Imling által készített előadói tervezet ugyanígy oldja meg a kérdést, valamint a székesfővárosi lakbérleti szabályok ujjaalkotása tárgyában Berényi és Gráber budapesti ügyvédek által készített javaslat

23. §-a is, mely a bérbeadó törvényes zálogjogát szintén megszorítandónak tartja.

De ezeken kívül alaposan lehet következtetni a végrehajtási törvény 72. §-ának utolsó mondatából is — mely szerint «azon tárgyakra, melyek a bérlő vagy haszonbérlő birtokába törvény által tiltott módon jutottak, a törvényes zálogjog nem terjed ki» — vitatott álláspontom helyességét. Következik ez nemcsak a 72. §. utolsó mondatából, mely azt mutatja, hogy a törvény szövegezésében hibának kell lenni, de azon itt is találó fontos jogpolitikai ckokból, melyek dr. Ágoston cikkében az albérlőre nézve kimutattnak. Az előadottakon kívül még bírói határozatot is felhivhatok álláspontom helyességének igazolására, mert a budapesti kir. ítélő táblának a kir. Curia által 2831/90. sz. a. helybenhagyott határozata szerint (l. Márkus-féle gyűjtemény 5224. sz. a.) kimondott, hogy «a bérbeadónak nincs törvényes zálogjoga azon ingókra, melyek a bérlemény területén ugyan, de nem a végrehajtást szenvedő bérlő őrizetében találhatók».

Dr. Zachár Kálmán.

Különfélék.

Az igazságügyminiszteriumban a csődön kívüli megtámadásról szóló, Schreyer Jakab által készített törvényjavaslat revideáltatik és szakférfiak meghallgatása után be fog nyújtatni a képviselőházhoz. A végrehajtási törvény némely intézkedéseinek módosításáról törvénytervezet készül, mely szintén a jövő év elején foglalkoztatja a képviselőházat.

A kir. Curia polgári szakosztályai decz. 15-én teljesülést tartanak. Tárgy: megvitatása és eldöntése egyfelől a győri kir. ítélő tábla 6. számú és a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla 4. számú, másfelől a pozsonyi kir. ítélő tábla 4. számú polgári teljesülési döntvényeiben észlelt ellentétes elvi álláspontból kifolyólag a következő polgárjogi vitás elvi kérdésnek: «Olyan kötelezvény alapján, melyben az adós a kölcsönösszeg jelzálogi biztosítását megengedi, azonban kamat fejében ingatlan haszonvételét bocsátja át a hitelezőnek, a zálogjognak a tőke erejéig való bekebelezése vagy előjegyzése elrendelhető-e?

— **Zsitvay Leo** törvényszéki elnök «A magyar sajtójog mai érvényében» című érdekes könyvvel járul hozzá az új æra áthidalásához. Történeti bevezetés után műve első részében a sajtójogra vonatkozó anyagi jogszabályokat adja, az 1848-iki sajtótörvény, a Btk., Kbt. és a joggyakorlat alapján. Részletesen tárgyalja a nyomtatvány fogalmát, a sajtójogi felelősség, mentesség és elévülés kérdéseit, az egyes sajtodelictumokat és a sajtórendőri jogszabályokat. A második részben az alaki jogszabályok foglaltatnak, természetesen az új bünvádi perrendtartás alapul vétele mellett. A törvényes intézkedéseket a törvény megjelölésével szószerinti szövegével adja a mű, a rendeletekben foglalt intézkedéseket kivonatilag közli; az egyes törvényszakaszok magyarázatát az alájuk irt jegyzetben fejt ki, minden fejezet előtt bő bevezetésben fejtegetve a fontosabb kérdéseket. Zsitvay Leo könyvének nemcsak azért örvendünk, mert igen hasznos, sőt szükséges és hézagpótló jeles munka, de azért is, mert tanujele annak, hogy felsőbbbírói karunk az irodalmat ismét kultiválja, mint régente, amikor Tóth Lőrincz, Zlinszky, Imling vitték a vezető szerepet.

— **Huszádik Század.** Említettük utóbbi számunkban, hogy e cím alatt folyóirat indul meg. Közöljük ezuttal az előfizetési felhívást, mely programm jellegű: «A külföldi, különösen az angol szemlék mintájára akarjuk az állami és társadalmi élet kérdéseit a tudomány álláspontjáról vizsgálni és bírálni. Hazánk speciális és az emberiség általános problémáit akarjuk szemmel kísérni, a mult tanulságait kutatva, a jelen követelményeit mérlegelve s a jövő haladását előkészítve, hogy így hozzászoktassuk közönségünket a szociális jelenségek mélyebbre ható szemléléséhez. S midőn

ezt teszszük, nem töretlen utakon járunk a hazai földön sem. Hisz dicsőségesen képviselték ezt az irányt az új Magyarország megalkotása munkájában a mi legjobbjaink a sajtó terén is és bár sorvadva s gyengülve nem maradt az érdekes folytatás nélkül a jelenben sem. Ennek az iránynak a nyomdokaiba lépni, számára odaadó s lelkes munkásgárdát s fogékony közönséget teremteni: ez a mi célunk. A természettudományok nagy eredményei, melyek átformálták a morális tudományokat és új életet öntöttek azokba: ez az a forrás, mely megadja nekünk az érzéket és a tisztánlátást arra, hogy haladjunk a korral és az emberiséggel. Részletekbe menni e helyen nem kell és nem is lehet. A fentiek eléggé meghatározzák lapunk szellemét és irányát, mely ebben foglalható össze: Az igazság keresése az állami s társadalmi életben. A mi bennünket e nagy munkára felbátorít, az a mult tradíciói, a jelen tanulságai mellett a régiebb s az új generatio jelesei az a fényes serege, mely hazánkból s a külföldről is támogatását megígérni szives volt.»

— **A képviselőválasztói névjegyzékbe való felvétel iránti curiai határozatok.** *A m. kir. Curia.* I. Budapest székesfőváros központi választmányának határozatai részben megváltoztatnak, felebbezők a képviselőválasztói névjegyzékbe 1900. évre felvétetni rendeltetnek.

Indokok: A m. kir. tud. egyetem rektora nem tekintethető jogi személynek, hanem olyan egyénnek, kinek hivatali állásánál fogva köteletségében áll az 1874. évi XXXIII. tcz. 29. és 33. §-ai alapján mindazokat, kik az egyetem kötelekében állanak és képviselőválasztói jogosultsággal bírnak, az összeíró küldöttségnek hivatalból bejelenteni. Ebből folyólag az egyetem rektorának akárminő körülmények miatt a képviselőválasztók névjegyzékéből kimaradtak, érdekében áll a központi választmányhoz felszólalással élni; minthogy dr. M. G. az egyetem volt rektora törvényes határidőben felszólalással élt, a központi választmány elutasító határozata ellen, az elsősorban felemlített 13 egyén pedig törvényes határidőben felebbezéssel élt és minthogy felebbezők a fentebb idézett törvényes 9. §. szerint képviselőválasztói jogosultsággal bírnak: a központi választmány határozatainak részben megváltoztatásával felebbezők állandó lakásaik szerint a képviselőválasztói névjegyzékbe felveendők voltak. (1899 nov. 20. 108. sz. a.)

A m. kir. Curia. II. A székesfőváros központi választmányának határozata megváltoztatik s dr. D. K. gymnasiumi igazgató és társai a névjegyzékbe felvétetni rendeltetnek.

Indokok: Az 1874. évi XXXIII. tcz. 29. §. szerint a képviselőválasztók névjegyzéke évenként hivatalból állítatik össze, a 33. §. értelmében pedig minden hatóság köteles a névjegyzék összeállítására az adatokat kiszolgáltatni. Minthogy a budapesti székesfővárosi VIII. ker. kir. állami gymnasium tanári testülete a képviselőválasztói névjegyzékéből kihagyott, azok nevében dr. P. J. mint az igazgatónak helyettese törvényes időben helyesen adta be a felszólalást; minthogy D. K. igazgató, aki hivatalos állásánál fogva hivatva van a hivatalos névjegyzéket kiállítani, jogosítva van a központi választmány határozata ellen törvényes határidőben felebbezéssel élni, és minthogy az elősorolt egyének mind olyanok, kik képviselőválasztói jogosultsággal bírnak, felvételük elrendelendő volt; mert habár igaz az, hogy az id. tcz. 44. §. értelmében más egyénnek felvétele vagy kihagyása miatt csupán az élhet felszólalással, aki a névjegyzékbe már maga felvétetett, de a törvénynek ez a rendelkezése, figyelemmel arra, hogy a törvény a felszólalási jogot csak azoktól kívánja megtagadni, akik mint nem választók a névjegyzék összeállításában érdekelve nincsenek, helyesen csak akkép magyarázandó, hogy a felszólaló, ha felszólalása folytán ő maga a névjegyzékbe felvétetik, úgy tekintendő, mintha felvétele már eredetileg megtörtént volna és hogy ennél fogva a felszólaló utólagos felvételének visszaható ereje van a mások felvétele vagy kihagyása tekintetében tett felszólalásra is. (1899 nov. 20. 109. sz. a.)

— **Fegyelmi bíróság illetékessége.** *A m. kir. Curia:* A kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsának illetékessége a marosvásárhelyi kir. tábla fegyelmi bírósága előtt G. D. és társai törvényszéki bírák ellen folyamatba tétetni kért fegyelmi ügyre nézve is megállapítatik s ezen ügy együttes bírói intézkedések megtétele végett a kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsánál — törvényszéki elnök ellen folyamatba tétetni kért fegyelmi ügygyel egyesített rendeltetik.

Indokok: Mindkét fegyelmi eljárásnak tárgyát törvényszéki tanácsülésben hozott, egymással összefüggő oly határozatok (illetve intézkedések és mulasztások) képezik, amelyek egyikénél — mint elnök, G. és K. mint szavazók, illetőleg mint előadó, viszont a másik bírói intézkedésnél S. és K. mint szavazók vettek részt, G. pedig előbbinél mint ügyészégi tag működött közre. Nyilvánvaló tehát, hogy amennyiben fegyelmi vétség ténye valóban fenforog, az egyes panaszlottak részessége és e részességből eredhető vétkeességük alaposan csak az ügynek együttes elbírálása után ítéltethető meg. Minthogy pedig a kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsának — irányában fenálló illetékessége le nem szállítható, ellenben mi sem szól az ellen, hogy azon részesek iránti eljárás, kik irányában a marosvásárhelyi kir. tábla fegyelmi bírósága volna rendszerint illetékes, a fent kimutatott összefüggésnél fogva a magasabb foku bíróság t. i. a kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa elé vonassék: ez okoknál fogva az ügyek egyesítendő és mindkettő iránt a kir. Curia kisebb fegyelmi bíróságának illetékessége megállapítandó volt. (1899 nov. 18. 556. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

Egy németországi kis városban a pék egy leánynyal küldte a reggeli süteményt a vevőknek. A leány egyik vevőnek a zsemléjébe három egymásutáni napon gombostűt szurt és mikor ketté törték a zsemlét, a tű mindannyiszor kiesett. A német legfelső bíróság felmentette a leányt. Az esetet 1. Entscheidungen des Reichsgerichts (31. k. 325. l.). Ez már a második hézag, melyet a német legfőbb bíróság a német Btk.-ben rövid idő óta felfedez. Az első a villamosság lopása volt.

— **A berlini rabsegélyző-egylet,** melynek védnöke a német császár, imént töltötte be fenállásának *hetvenedik* esztendejét. A legutóbbi egyleti évben 4649 elbocsátott nyert segélyt, köztük 790 fiatalelő. Ideglenes menhelyet kapott 3665. A helyközvetítő iroda beszámolója szerint elhelyezést nyert mezőgazdaságban 2723, téglágerőiparnál 457, kézműiparosnál 170 egyén, mint kocsis és szolga 106, mint irtók 78 helyeztetett el. Az összevétel 33,760 márkát tett ki; ezen számban befoglaltatik a tulkiadások fedezésére eladott érték-papirokból befolyt 5034 márka is. *A munkába elhelyezett védenczek az elmúlt évben 12.246 márkát fizettek vissza.* Az összes kiadás 31794 márkát tett ki. Az egylet egész vagyona 45993 márka. Az egylet most programjába vette fel az elitáltak családjainak támogatását. — Ime egy egylet, mely nem gyűjt tőkét, hanem hivatását komolyan felfogva segélyez. A magyar rabsegélyző egyletek, melyek a tőkegyűjtésre helyezik a súlyt, tanulhatnának a berlini testvéregylettől.

— **Zürich** kanton két évtizede készíti elő az új örökségi adótörvényt. Több tervezetet a népszavazás elejtett s most új javaslattal lép a kormány elő. A javaslat szerint a lemenők, szülők, valamint házastársak örökrésze illetékmentes lesz. Illetékmentességet élveznek továbbá az alkalmazottaknak és távolabbi rokonoknak juttatott hagyományok, ha az érték 1000 frankot meg nem halad. Tekintet nélkül az értékre, illetékmentesek a közczélokra, valamint a városnak és a kantonnak szánt hagyományok. Jegyesek, testvérek és örökbe fogadott gyermekek 2%, örökbe fogadó szülők, nagyszülők és a szülői ág egyéb tagjai 8%, egyéb rokonok 16%. adót fizetnek. Ezenkívül minden 1000 frton felüli összeg után progressiv pótlékok is kirovatnak.

— **Nemzetközi jogi pályakérdés.** A Schnyler-alapítványnak Zürichben székelő intéző bizottsága a következő pályakérdést tűzte ki: Külföldi honosságú schweizi lakosok jogállása és honosítása Schweizban. A pályázat lejár 1901. évi október hó 31-én.

A Magyar Jogászegyletben folyó hó 9-én (szombaton) este 6 órakor Vargha Ferencz folytatja előadását a bűnvádi perrendtartás perorvoslati rendszeréről. (II. felebbezés.) Az egyleti helyiség: V., Szemere-utca 10. Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet tagjainak még e héten hat füzet küldetik meg, köztük a bűnvádi eljárásról tartott két első előadás is.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 frt negyedévre 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Alaptalan felebbezések. B. — Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános tanai. S. — *Törvénykezési Szemle*: Conventio fori. Dr. Meszlény Arthurtól. — Az adókievetés titkos tárgyalása. Rév Mór pénzügyi fogalmazó gyakornoktól. — A vizsgálati fogság beszámításának kérdéséhez, Dr. Waldapfel Mórtól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből.

Alaptalan felebbezések.

«A statisztika mutatja, hogy számos kir. ügyész nem jár el eléggé tárgyilagosan és elegendő terhelő adat nélkül is, vagy oly cselekmények miatt is tárgyalást vagy vizsgálati fogságot indítványoz, ahol a bíróság nem talál bűnöst vagy büntetendő cselekményt. Ez a túlzott vádlás iránya nem felel meg a valódi igazság kiderítése iránti törekvésnek, ami pedig a magyar ügyészségnek eddig hagyományos büszkesége volt s ugyanez az irány nyilatkozik még az ok nélküli felebbezésekben is, amiért már a felsőbíróságok is szót emeltek.»

Nem mi mondjuk ez ítéletet, hanem a budapesti kir. főügyész!

Az 1896. év végén tizenegy esetet, 1897-ben huszonkét esetet közöltünk, amelyekben a kir. Curia az ügyészi felebbezéseket visszautasította azért, mivel egyáltalán nem volt a kir. ügyésznek felebbezési joga.

Ime, gyűjteményünk folytatása:

1. A kir. ügyész megnyugodott a szegszárdi törvényszék ítéletében s a másodbíróság helybenhagyó ítélete ellen mégis felebbezett. Felebbezését a Curia visszautasítja. (1899 május hó 18. 7751/98.)

2. 8579/98. sz. határozat (1897 május 23.). Ugyanily eset. Törvényszék: Szegszárd.

3. 8779/98. sz. határozat (1899 május 12.). Ugyanily eset. Törvényszék: Miskolc.

4. 6716/99. sz. határozat (1899 július 14.). Ugyanily eset. Törvényszék: Beregszász.

5. 6944/98. sz. határozat (1899 május 16.). Ugyanily eset. Törvényszék: Lugos.

6. 6932/98. sz. határozat (1899 május 16.). Ugyanily eset. Törvényszék: Lugos.

7. A kir. ügyész a kir. tábla ítéletének kihirdetésekor abban kifejezetten megnyugodott s utóbb mégis felebbezést jelentett be. Törvényszék: Zalaegerszeg. (1899 augusztus 30. 5417/99.)

8. 11070/98. sz. határozat (1899 június 8.). Azonos eset. Törvényszék: Szatmárnémeti.

9. 11490. sz. határozat (1899 május 31.). Azonos eset. Törvényszék: Pancsova.

10. 11773/98. sz. határozat (1899 május 24.). Azonos eset. Törvényszék: Kassa.

11. 9302/99. sz. határozat (1899 szeptember 5.). Azonos eset. Beregszászi törvényszék.

12. 11985/98. sz. határozat (1899 június 15.). Azonos eset. Ujvidéki törvényszék.

13. 8761/98. sz. határozattal visszautasított a felebbezés, mivel a szegedi törvényszék ítéletének kihirdetésekor a kir. ügyész a vádlottak terhére csak a büntetés súlyosbitása végett felebbezett és e felebbezés úgy volt értelmezendő,

hogy a kir. ügyész a vádlottak bűnössé nyilvánítása keretében csak a büntetések felemelését czélozza, ellenben az elsőfoku bírósági ítéletnek B. M. vádlottra vonatkozó felmentő része ellen nem felebbezett. A kir. tábla ítéletének kihirdetésekor a kir. ügyész mégis B. M. felmentése miatt is felebbezés, e felebbezés vissza volt utasítandó. (1899 június 15.)

14. A 2257/99. sz. visszautasító határozat indoka az, hogy a végtárgyaláson az ügyész a Kbt. 75. §-ára alapított vádját kifejezetten elejtve, nincs felebbezési joga a kir. tábla ítéletének ama része ellen, mely szerint a Kbt. 75. §-a alá eső kihágás vádja alól történt külön felmentés mellőztetett. (1899 október 11. Szabadkai törvényszék.)

15. 11303/98. sz. határozattal visszautasított a felebbezés, mely az elsőbírósági ítéletet helybenhagyó kir. táblai felmentő határozat ellen irányult, az erdélyi bprts. 301. §-a alapján. (1899 szeptember 13. Tordai törvényszék.)

16. 7213/98. sz. határozat szerint (1899 május 14.) visszautasított az ügyészi felebbezés az erdélyi bprts. 301. §-ára való tekintettel.

17. 1741/99. sz. határozattal visszautasítja a Curia a felebbezést az erdélyi bprts. 211. §-a alapján, mivel az a m. vásárhelyi törvényszék megszüntető határozatát helybenhagyó kir. táblai végzés ellen irányul. (1899 október 3.)

18. 7541/99. sz. határozat: Tekintve, hogy a kir. tábla a büntető eljárás megindítását rendelte el s e határozat ellen felebbvitelnek helye nincs: a kir. ügyész felebbezése visszautasítatik. (Szombathelyi törvényszék.)

19. 6795/99. sz. határozat: Minthogy a fenforgó esetben a másodfoku bíróság a vádaláthelyezést rendelő elsőbírósági határozatot csupán a büntetendő cselekmény minősítését illetően változtatta meg, a kir. táblai végzés ellen beadott felebbezés visszautasítatik. (1899 szeptember 6. Ujvidéki törvényszék.)

20. 6972/99. sz. határozat: Minthogy a kir. tábla területén levő bíróságok közötti illetékességi összeütközés tárgyában a kir. tábla végérvényesen dönt, a kir. ügyész felebbezése visszautasítatik. (1899 július 21. Ujvidéki törvényszék.)

21. 8558/99. sz. curiai végzés: A kir. ügyész részéről a másodbíróság 779/99. B. sz. végzése ellen közbetett felebbezés az elsőbíróság által az 1899 május 20-án 4193. sz. a. hozott végzésével elkésés indokából visszautasítván, ez a végzés, minthogy az ellen a kir. ügyész jogorvoslattal nem élt, jogerőssé vált. Az a körülmény, hogy a kir. ügyész a visszautasító végzés kézbesítésétől számított nyolcz napon belül a másodbírósági végzés ellen irányozott, de első ízben elkéssetten beadott felebbezését újból beadta, ennek elfogadására indokul nem szolgálhat; miért is a kir. ügyész felebbezését visszautasítani kellett. (1899 november 3.)

22. A pécsi kir. tábla végzett: A kir. tábla a kir. ügyésznek semmiségi panaszát tekintettel arra, hogy a vizsgálat megindítását elrendelő nagykanizsai törvényszéki határozat ellen az 1880: XXXVII. tcz. 45. §-a szerint felebbvitelnek helye nincsen s e tekintetben az előnyomozás elrendelése egyenlőnek vétetik a vizsgálat elrendelésével, hivatalból visszautasítja. (1899 augusztus 7. 2540/99.)

A m. kir. Curia végzett: A kir. tábla végzése indokainál fogva helybenhagyatik. (1899 október 31. 10117/99.)

Elnök: ...

Ez csak huszonnégy eset; nem teljes és hiteles statisztika, mondhatják kir. ügyészségi intézményünk apologistái.

Sajnos, nem vezetnek pontos statisztikát arról, hány ízben nem fogadtatott el bíróságaink részéről az ügyészi indítvány, valamint arról sem, hogy a helytelen ügyészi indítvány folytán hányszor hozott a bíróság lényegbe vágó kérdésben helytelen határozatot. Arról sincs pontos statisztikánk, hogy a kir. ügyészségek miként gyakorolják felebbviteli jogukat.

De az eddig közlött curiai visszautasító végzések is mutatják, hogy nem sporadikus tünettől van dolgunk. Ha a *törvény ellenében* használt jogorvoslatok ily nagy számmal érkeznek fel legfőbb bíróságunkhoz, mily nagy számmal lehetnek a törvény keretén belül használt, mi eredményre sem vezetett cél nélküli ügyészi felebbezések?

Egy kis részleges magánstatisztikával próbáljuk a hivatalt kimutatások általános adatait pótolni.

A Curiához az alsófoku bíróságok ítéletei ellen bejelentett felebbezések szempontjából válogatás nélkül ezer ügyet átvizsgálva, látjuk, hogy a kir. ügyész jogorvoslattal élt 720 esetben, nem felebbezett 280 esetben. Ezen utóbbiak közt számos olyan ügy is van, amelyekben az ügyész elejtette a vádat és csak a magánpanaszos élt felebbezéssel vagy ahol az ügyésznek nem is volt felebbviteli joga. A 720 eset közül csak az ügyész felebbezett 138 esetben, és pedig sikerrel 23-ban, sikertelenül 115-ben. A kir. ügyész és más fél (vádott, védő vagy magánvádoló) is jogorvoslatot használt 582 ügyben. Ezek közül ismét sikerre vezetett 64 ügyészi felebbezés, sikertelenül használtatott 518.

Ebből az összeállításból kitűnik, a) hogy kir. ügyészeink az ügyeknek körülbelül 72%-át a Curiáig viszik; b) hogy ha valamelyik perfél jogorvoslatot jelent be, a kir. ügyész csatlakozik ahhoz, ami kitűnik onnan, hogy 720 ügy közül egyedül az ügyész jelentett be felebbezést mindössze 138 esetben; c) hogy a kir. ügyészek jogorvoslata mindössze az ügyek tiz-tizenkét százalékában járt valamely eredménnyel, 88—90%-ban teljesen céláttevesztett, alapeljárás volt.

E számok tanulságait az új æra küszöbén nem kell — úgy hisszük, — részletesen kifejteni.

Az bizonyos, hogy felsőbb bíróságaink munkaterhét ezek az alaptalan felebbezések nagyban szaporították. B.

Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános része.*

Rövidebb a *kisérlet* fejezete. A javaslat a mai kodexekhez képest feltűnő szigorúsággal bánik el a kísérlettel. És ennek nem nehéz megtalálni az okát. A javaslat — épp az imént tárgyaltak is bizonyítják — subjectivistikus alapon készült; meggyőző erről különösen a III. cikkely id. 2. bekezdése, melyből jól ismerszik fel egyuttal e subjectivismusnak tudatos célszerűségi háttere (lásd a II. r. 19. cikkének f) pontját: «Mínt hogy a bűncselekményeknél kiváltképp a szándékot, nem pedig az eredményt kell nézni...») Ugyane célszerűségi-subjectivistikus felfogás indította a javaslatot a büntetethetőség határainak oly messze kitolására, hogy a befejezéstől tulajdonképpen igen-igen távoleső cselekmények már azokon belül foglalnak helyet. Éppen csak hogy a pusztá gondolatot tekintti büntetlennek (I. cz. első bek.); a bűncselekményre irányuló bármily távoli külső cselekvés már büntetendő. «Különbség teendő», ugymond, «a véghez vitt és véghez nem vitt bűncselekmény között». Utóbbi (egyetlen kivételével a felségsértésnek II. r. 1. cz. 6. §.) amannál enyhébben büntetetik. De «annál súlyosabban, minél inkább megközelítette volt a befejezést. Így tehát a merő iparkodás (conatus) enyhébb büntetéssel sujtandó

az attentált, s utóbbi a megkezdett (inchoatum) bűncselekménynél.» Magyarázatul hozzáteszi: «A conatus a tervezésben s az eszközök megválogatásában, az attentatum azok előkészítésében, a megkezdés azok alkalmazásában áll.» Mikor tekintendő a bűncselekmény befejezettnek, számos delictumnál a javaslat maga mondja meg (pl. II. r. 36. cz. 2. §., 46. cz. 3. §., 47. cz. 3. §.).

A javaslat szigorúsága a kísérlettel szemben más ponton is mutatkozik. Miként említők, a kísérlettel való önkéntes visszalépés, fölötte számbaveendő ugyan, de mégis csak enyhítő körülmény (utalással arra, hogy ily esetben «a törvényhozásnak egyik célja, t. i. a tettes javítása már is eléretett» I. r. 12. cz. 16. §.), nem mint ma, felmentési ok; sem az eredmény elhárítása nem az (lásd az id. cz. 17. §-án kívül pl. II. r. 1. cz. 6. §. in fine, 38. cz. r)).

*

A *részesség* tanának vezérlő gondolatát a javaslat ekképp fejezi ki: «Mások cselekményei csak annyiban számíthatók be, amennyiben az azokban való közreműködés beigazoltatik» (VI. cz. 1. bek.). A magyar jog 1222, illetve 1231 óta nem ismeri többé olyanoknak megbüntetését, kik a bűncselekménytől magától idegenek, ha családi kapcsolatnál fogva vagy egyébként tudomásuk volt vagy lehetett is arról, illetve ha közbeléphettek volna is. Mert a bűncselekménytől ennyire távollevők büntetése rendszerint több szenvedést okozna, mint amennyi rosszat elháríthatna azon a réven, hogy tiltakozásra, közbelépésre indítaná az ily helyzetben lévőket: e közbelépésnek t. i. felette problematikus lévén az értéke s sikere. Csupán azokat célszerű büntetni, akikre való hatás csakugyan a bűncselekmények csökkentését eredményezheti, vagyis kik közel állnak a bűncselekményhez, kik abban mint közeli okok cselekvőleg közreműködnek.

A büntetendő részességnek három alakját különbözteti meg a javaslat: a tettestársaságot, a segítséget és a felbujtást. A büntetés mérvére vonatkozólag általánosságban csak annyit mond, hogy «a tettestársak egyenlő, a segéd és a felbujtó vétkeességük s gonoszságukhoz mért büntetéssel sujtassanak»; minek kapcsán utal a segédi tudat sajátosságára, arra, hogy «gyakran a tettesnél dolus, a segédnél csupán gondatlanság forog fen s ehhez képest oly delictumok körében, melyeknél természetükből kifolyólag culpáról nem lehet szó, a culpa-fokokozatok csupán a segédekre vonatkoztatandók». A bünszerző s illetve, ki a többieket bűncselekményre csábította, mindenesetre súlyosabban büntetessék (VI. cz. 1. bek.). A tétessel egyenlő büntetés alá esik az, ki egyenesen más által követtet el a cselekményt (u. o. 2. bek.; de az excessusért nem felelős, lásd II. r. 19. cz. e)). Egyedül «a bűncselekmény minden következteléseit felel» az u. n. közvetett tettes, «ki mást itallal vagy bármi egyéb módon bűncselekményre visz» (VI. cz. 3. bek.). A segítségnek külön csoportja gyanánt, mely a tettesével egyenlő büntetést von maga után, említettik az előzetesen megígért bűnpártolás és orgazdaság (u. o. 5. bek.). A II. résznek ezekről szóló sikerült fejezetei (9. cz. de occultatione delinquentium, 10. cz. de fautoratu desertorum militum, 39. cz. de fautoratu furum) csakugyan sok részletes szabályt tartalmaznak, melyek a segítségre általában alkalmazhatók.

Személyi körülményeknek tekintetbe vételét a részesséknél lásd pl. II. r. 21. cz. 5. §.

Ismer azonban a javaslat oly büntetendő magatartást is, mely a részesség e három fájának egyikéhez sem sorolható. Néha ugyanis a cselekvőleges közreműködés jellegével nem bíró viselkedés is közel áll causaliter az elkövetett bűncselekményhez; annak büntetése tehát ilyenkor, kivételesen csak oly célszerű, mint amilyen célszerűtlen rendszerint. Exceptio firmat regulam. Ily bűnös közrelállásnak minősíti a javaslat a bűnszövetséget. «Ha többen több bűncselekmény elköve-

* Az előbbi közl. 1. a 48. és 49. számban.

tése végett szövetkeznek, noha az egyik vagy másik csak egyetlen delictumnál működött közre tényleg, mégis a többi büntetékért is kénytelenül felelni, a meddig a szövetségben marad» (4. bek.). Ennek indokai elől nem igen lehet elzárkózunk; a czinkostárstól a tett előtt, alatt s után remélhető támogatás természetesen nagy súlylyal bír a többi büntettes elhatározására; s ha esetleg kétely támadt a javaslat szerkesztőiben e rendelkezésüknek szigora miatt, teljes megnyugvást merithettek subjectivistikus álláspontjukból. Ennek az ugynevezhető büntetőjogi egyetemlegességnek gondolata különben mai jogunkban sem idegen; nem szólva a delictumban részeseknek a közreműködés miséjétől és mérvétől teljesen abstrahált egyetemleges magánjogi felelősségről, Btk.-ünk 306. §-a, a tettesség fictiója, semmi egyéb mint e gondolatnak egyik alkalmazása. Ugyanezt az alkalmazását találjuk a javaslatnak az emberölésről szóló cikkében (II. 19. cz.), mely szerint: «ha a halál egyszerre több czinkostól okoztatott, s az igazi tettes ki nem tudható, mindannyian gondatlanságból való emberölésben tekintetnek bűnösöknek» (i) pont).

A készülő bűncselekménnyel való tudomás, láttuk fentebb, részesség számba nem megy: nem állapít meg a szóban forgó bűncselekménnyel való felelősséget — ilyennek statuálása czélszerűtlen s igazságtalan lévén. De igenis megállapíthat feljelentési kötelezettséget, mert az a tudomással bírónak csak csekély megterhelésével, a köznek pedig, mely ilyképpen közegei útján esetleg megakadályozhatja a büntetést, nagy hasznával jár: feljelentési kötelezettségnek megfelelő enyhe sanctio melletti statuálása tehát igazságos, czélszerű. A javaslat az I. r. 1. címében mondja ki azt s rendelkezik arról futólag; részletesebben a már elkövetett cselekményre vonatkozólag (l. még II. r. 10. cz. 2. §. d), 3. §.)

*

A *halmazattal* néhány sornyi cikkely (XIII.) foglalkozik. A javaslat az absorptio rendszerét fogadja el. «Csupán ama bűncselekmény büntetése fog kiszabni, melyet a törvény szigorubban sujt; mégis úgy, hogy tekintetbe vétetnek a büntetés súlyosbitása szempontjából a többi cselekmények is.» Láttuk, súlyosbító körülményül említi a halmazatot az I. r. 13. cz. 8. §-a.

*

Attérünk immár a *büntetés módjának* s a *büntetési nemek* kérdésére.

Ennek a legbővebben tárgyalt kérdésnek (VIII. cz.-től végig, a bűncselekmények magánjogi következtetéseire vonatkozó X. cz., az imént idézett XIII. és a XIV. cikkely kivételével) majd minden részlete közvetlenül a büntetés céljából, a fent ismertetett alapprincipiumból van levezetve.

Igy mindenekelőtt a *büntetés általános kellei*. «A büntetés legyen gyors, határozott és alkalmas, szóljon példa gyanánt mindenkihez, félelmet gerjeszzen minél több emberben, de minél kevesebben szenvedjék. Ugyanezért kívánatos, hogy a büntetés a cselekmény után minél rövidebb idő múlva s lehetőleg elkövetésének helyén rovassék ki» (VIII. cz. 2. bek.). «De ne tegye a büntetés a tettet szükség nélkül hasznavehetetlenné akár magának, akár a társadalomnak.» Nem megtorlás lévén tárgya a büntetésnek, czéltalan szenvedést okozó rossz ne alkalmaztassék büntetési módul (3. bek.). A büntetés neve, miként mérve tekintetében korlátul áll: hogy csak olyan rossz, és csak annyi rossz alkalmaztassék, amilyen és amennyi a büntetés céljára még szükséges. Ime, ugyanaz a tétel, melyet Pikler a czélszerű s igazságos büntetőjog harmadik főelvének mond (s e helyütt lehetetlen nem utalnunk arra, hogy a javaslat alapprincipiuma semmi egyéb, mint amit Pikler első főelvül állít fel, és hogy a

javaslatban [l. a IX. cz.-et] kifejezést nyer a második főelv is). E korláton belül, azaz «ha a közbiztonság fentartásának egyéb eszköze rendelkezésre nem áll, bármely rossz szabható ki büntetésül» (XII. cz. 1. bek., l. fentebb). Sőt a büntetési nemek sokasága felette hasznos; «annál könnyebben mérhető a bűncselekmény quantitásának és kvalitásának viszonya s vihető keresztül a delictum és a büntetés közötti arány» (VIII. cz. 4. bek.).

Részletesebben fejti ki e gondolatot a XI. cikkely. «Minthogy a bűncselekményekre a nép szelleme, a kormányforma, a nevelés s a gondolkodás módja és egyéb erkölcsi és anyagi tényezők vannak befolyással», ugymond a javaslat, tiszta felismerésével annak, hogy a bűncselekmény társadalmi jelenség, «a büntetés megállapításánál is úgy ezekre, mint a nemre, korra és a társadalmi helyzetre tekintettel kell lenni. És noha ugyanazért a cselekményért a társadalom bármely tagjára egyenlő súlyu büntetést kellene szabni, minthogy mégis a műveltebb emberek javítására kisebb rossz is elegendő és a rossz, ha enyhébb is, a jól és kényelemben nevelteknek sokkal inkább nehezükre esik, nem róható ki a büntetésnek ugyanaz a neve (s mérve) mindazokra, kik ugyanazt a bűncselekményt követték el». A büntetés individualisatiójának gondolata — ugyanaz, amely Btk.-ünk 92. §-át sugallta — nyer itt szép s általános kifejezést. «A szándék vagy gondatlanság illető fokára kiszabott büntetési tételen belüli mozgás, nemkülönben a büntetési nemeknek a törvényes szabályok szerinti átváltoztatása a bíró véleményétől függ, hogy megvalósíttassék az igazi arány a bűncselekmény és a büntetés között.»

(Bef. köv.)

S.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Conventio fori.

Midőn e kérdésről a következőkben észrevételeimet papírra vetem, bizonyos értelemben a zárszó jogával élek. E sorok szerény írójának jutott ugyanis a szerencse, a témát szőnyegre hozhatni — v. ö. a *Fog* 1899. évi 42. számát, — melyben «Forum prorogatum» cím alatt összeegyeztetni próbáltam azt, ami tételes jogunkban ellenmondások nélkül fenállónak tekinthető; időközben úgy e lapok hasábjain,¹ mint a *Fog*-ban² ugyanezen jogi materia nyert különböző irányokban újabb megvilágítást. Kíváncsian azonban az elért eredményekből levonható elvek minél præcisebb és áttekinthetőbb formulázása; kíváncsian a létező jog szempontjából, mert a bírói gyakorlatban éppen az elveknek hihetetlen ferdesége jutott e tekintetben a legeslegutóbbi időben is nyilvánosságra;³ s kíváncsian de lege ferenda, mert tudnunk kell, mi a létezőből a helyes, mielőtt a helytelennek kipusztításához fogunk.

Abból indulok ki, hogy perrendtartásunk (1868. évi LIV. tcz. 52. és 53. §§.) kettős taxatiót tartalmaz. Az előbbi szakaszban eseteket sorol fel, melyekben a törvényileg megállapított illetőségtől eltérni lehet, utóbbiban eseteket sorol fel, melyekben attól eltérni nem lehet. Azonban a két §. különböző fundamentum divisionis-ból indulván ki, azaz nem lévén egy és ugyanazon genus-nak egymást kizáró két species-e, logice nem lehetetlen, hogy akadnak esetek, melyek sem az 52., sem az 53. §. alá nem tartoznak, vagy pedig olyanok, melyek mindkettő alá tartoznak; lehet-e

¹ Dr. Ágoston Péter: Conventio fori. *Fogt. Közl.* 1899. évi 47. és 48. szám.

² Dr. Schick Ferencz Sándor: Az 1881. évi LIX. tcz. 14. §-ának judikaturájához. *Fog* 1899. évi 45. sz.

³ Pl. hogy a sommás eljárás alá eső ügyek rendes eljárásnak is alávetetők. (C. 99 jun. 21. 519. l. 38/99.)

★

ilyenkor eltérni az illetőségtől az 52. §. alapján, vagy tilos az eltérés az 53. §. alapján?

Sehogysem illenék bele az egész államszervezet alap-gondolatába az az elv, hogy általános szabálykép a felek tetszésétől függ, mely bíróság elé vigyék eldöntendő ügyüket. Fent idézett cikkemben feleslegesnek hittem e tétel bizonyítását. Mióta azonban a Curia úgy nyilatkozott, hogy «sem a sommás eljárásról, sem az általános törvénykezési rendtartásról szóló törvények oly rendelkezést nem tartalmaznak, mely a különben sommás eljárás alá tartozó ügyeknek rendes peruton való tárgyalását feltétlenül tiltaná,» s ez alapon a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék illetőségét sommás per elsőfoku eldöntésére megállapította (1899 jun. 21. 519. *Fog* 38/99): azóta szükségesnek látszik hangsúlyozni, hogy az állami szervek munkaköre elvben kényszerítőleg van meghatározva, s hogy beláthatatlan zavarokra vezetne, ha a magánügyén — nem tesz különbséget, vajon magán- vagy közérdekeiről van-e szó — érdekei megvédésénél maga szemelné ki azt az állami tisztviselőt, akire azt bizza. Az állam, amikor polgári érdekének megóvását — ezt a rengeteg feladatot — magára veszi, szükségkép szabad kezdet kell hogy fentartson magának a munkamegosztást illetőleg, mely által e feladatát megoldani szándékszik; e kényszerű munkamegosztással él és hal az egész államszervezet; e kényszerű munkamegosztás alul propter aliquam utilitatem kivételeket engedhet, s ezért értem és helyeslem az oly okoskodást, mely azt mondja, hogy a törvény a konkrét esetben meg nem engedvén a törvénytábla hatóságtól való eltérést, annak nincs is helye; de nem értem azt az eszmemenetet, hogy mivel a törvény az eltérést kifejezetten nem tiltja, annak helye van. A törvény az által, hogy illetőségi és hatásköri szabályokat állít fel, eo ipso tiltja az azoktól való eltérést; ahol kifejezetten, kivételesen meg nem engedi, ott az tiltva van.

Teljes mértékben állnak a mondottak a hatáskörre nézve. A törvény azonban a felek akaratának többrendbeli koncessziókat tesz. Ily koncesszió nem található: a) a kisebb polgári peres eljárásra nézve, amennyiben prorogatio útján sem abból elvenni (ez fenti elvünkből és a sommás törvény 1. §-ából önként folyik), sem ahhoz utalni (1877. évi XXII. tcz. 12. §.) semmit nem lehet, és pedig sem perenkívüli dispositióval, sem a perben magában (*Dtár* uj f. 10. k. 160. sz.); b) a rendes eljárásra nézve a tekintetben, hogy rendes eljárás alá venni olyasmint, amit a törvény oda nem utal, megengedve sehol sincs.* A tér tehát, melyen a prorogatio a hatáskörre vonatkozólag mozog: törvényszék elé tartozó ügynek járásbírótság elé vitele — a szoros értelmű választott bíróság («fogott bírák») ügyét a fejtegetés bolygatni nem kívánja. E téren belül aztán a prorogatio szintén csak szűk korlátok közt érvényesül: egyedül és kizárólag ott lehetséges, hol a törvény a per tárgyának értéke alapján állapítja meg a hatáskört. Amint valamely pernek ügybírótságot rendel a törvény, prorogationak nincs helye (sommás törvény 1. §. 5. a) pont a végén**). A jogpolitikai magya-

* A novella 14. §-a pedig világosan tiltja. Ennyi legalább is bebizonyítottak veendő dr. Schick fentidézett értekezésével, mely éppen a Curia saját érvelésével cáfolja meg a már idézett 1899 jun. 11. 519 sz. határozatát, mert éppen abból, hogy a novella idézett §-a a régi perrendtartás 95. és 96. §§. helyébe lépett, mely szakaszok elseje értelmében «sommás ügyek a rendes perutra» bizonyos eseteken kívül, melyekben felperes kötelezendő volt a pert rendes eljárás szerint megindítani, «át nem tétethetők»: éppen ebből látszik, hogy a törvény itt mit ért e szó alatt: «áttenni»: nemcsak a per folyamában való áttételt, hanem az ügy átszármaztatását általában. A legnagyobb mértékben helyeslendő tehát a szegedi tábla 1892 máj. 11. 7442/91. sz., ugyanezen értekezésben idézett határozatának a Curiaval homlokegyenest ellenkező. s a szövegbeli felfogást visszatükröző állásfoglalása, mely felfogás ezáltal a joggyakorlatban is nem kicsinylendő támaszt nyer.

** A szövegezés («kivéve, ha...») nem kifogástalan: nem ez a kivétel, hanem az, hogy a prorogatio tért foglal. Mikor forog fen ügy-

rázatát annak, hogy az érték szerinti meghatározásnál a felek — bizonyos meghatározott alakban — disponálhatnak a hatáskörrel, talán a következő gondolatmenet adhatja meg: az értékszerinti felosztás alapja a per tárgyának várható fontos volta: nagyobb összegű perek átlag, rendszerint fontosabbak, mint csekélyebb összegűek; minthogy azonban ez éppen csak az esetek nagyobb számánál, de korántsem mindig talál, meg kell engedni a feleknek, hogy maguk határozzák meg a pertárgy fontosságának mértékét. Rendes eljárásunk számtalan hibái okai annak, hogy nálunk éppen a nagy összegű pereknél a sommás eljárás kikötése megszólván a jogügyletek naturale-jává lett; s a sommás törvény 1. §. 5. a) pontja aligha, vagy legalább ily formában aligha lát napvilágot, ha éppen az ügyek nagyrészének ide terelése a törvényhozó előtt célként nem lebegett volna. Míg tehát egy normális perrend az érték szerint meghatározott hatáskörnek a felek dispositiója által való megváltoztatását vagy megengedné úgy felfelé, mint lefelé, vagy tiltaná mindkét irányban: addig a mi jogunk ugyan elvben a tilalom álláspontján áll, mi kifejezést nyer a novella 14. §-ában, de a sommás eljárás kikötését, tehát a hatáskör lefokozását megengedi.

Bíróságainkat ez elvek felismerésében és következetes érvényesítésében evidenter a felek rendelkezési jogának respektálása akadályozza, ami abban jut az ítéletek indokolásánál kifejezésre, hogy a hatáskör a perrendtartás 51. §-a alapján, azon az alapon szokott megállapíttatni, hogy az illetéktelen bíróság is illetékesé válik, ha a fél kellő időben kifogást tenni elmulasztott. Erre az ördögös rendelkezésre alább rátérünk. Itt, a hatáskör kérdésénél csak azt fogom beigazolni tételes jogszabályainkból, hogy az a hatáskörre csakis azon esetekben vonatkozhatik, amikor a hatáskör az érték alapján van meghatározva — bármi értelmet adjunk neki különben. Láttuk ugyanis, hogy a hatáskörtől való eltérés csak egy módon, t. i. úgy lehetséges, hogy rendes eljárás alá tartozó ügyben járásbírótság ítél. Ennek a megfordítottját tiltja a novella 14. §-a. Ez egyetlen esetben pedig — a perrendtartás 51. §-ának nyelvén szólva — az «illetéktelen» járásbírótság csak akkor «válik» hallgatás folytán «illetékesé», ha a hatáskör az érték alapján volt meghatározva; mert ellenesetben a hatáskör hiánya hivatalból veendő figyelembe (sommás törvény 27. §. utolsóelöltti bek.), tehát hatáskört nélkülöző bíróság alperes hallgatása folytán sohasem «válik illetékesé». Quod erat demonstrandum. Ismétlem: ez egyetlen esetben kívül a hatáskörrel nem bíró bíróság sohasem «válik illetékesé» azáltal, hogy a pergátló kifogás elmulasztatott.

A hatáskör szempontjából nem csatlakozhatom azon nézethez, hogy a most taglalt eset: a járásbírósnak rendes perben a kifogás elmulasztása folytán való «illetékesé válása», a hallgatólagos alávetés (tacita conventio) esete volna (Ágoston idézett cikke, *Fogt. Közl.* 48/99. sz. 350. l. 2. hasáb utolsó-elöltti s köv. bek.). Két okból. Először ez a tacita conventio mindenütt, ahol hallgatásának a fél más értelmet, mint a törvény nem adhat semmiféle uton-módon: sem protestatio, sem pl. igazolás útján vagy egyébként — ott az szükségképpen fictio. Ezt mindannyian tudjuk: száz eset közt kilenczvenkilenczben a hatásköri kifogás elmulasztása valójában nem szerződéses akaratnyilvánítás, hanem — az ügyvédbojtár baklövése. Hogy pedig itt a hallgatás másként nem értelmezhető, azt a törvény szövege kétségtelenül mutatja, mert aszerint sohasem veendő figyelembe a hatáskör hiánya —

bíróság? Tulajdonkép mindig, mert még a sommás törvény 1. §-a is az ügyek minősége szerint jelöli meg a járásbírótság hatáskörét. A törvény szövege azonban kétséget nem hagy fen az iránt, hogy csak azon eseteket érti, melyekben a hatásköri felosztásnak egyedüli alapja az ügy minősége — pl. házassági ügyeknél — s nem olyanokat, mint például az örökösödési ügyek, melyeknél az ultima differentia mégis csak az értékhatár.

eltekintve az ügybírótság esetétől, — ha azt a fél kifogással nem érvényesítette; sőt ez érvényesítés még *præclusió*val is megvan szorítva. De másodszor és különösen a sommás törvény logikájával is ellenkezik ez a felfogás. A törvény (1. §. 5. a) pont) perrendszerű okiratot követel a megegyezés — *conventio* — érvényéhez, és azt csak bizonyos dolgok — pénz és helyettesíthető ingók — iránti perekben engedi meg; nem tehető fel, hogy formátlan, de kifejezett akaratnyilvánításnak hatályt ne kívánjon tulajdonítani, míg ugyancsak formátlan, és még hozzá hallgatag akaratnyilvánításnak a hatályt megadja; nem tehető fel, hogy míg kifejezett megegyezésnek csak készpénz és helyettesíthető ingók iránti perekben akar hatályt tulajdonítani, addig hallgatag akaratnyilvánításnak mindenféle perben megadja a hatályt, már pedig a perrendtartás 51. §-a különbséget nem tesz. Szerintem tehát szigorúan véve a sommás törvény 27. §-ának esete nem is a *conventio fori* esete; az egy kötelező szabály, mely teljesen független az alávetési szándéktól. A fél hallgatása nem perbeli dispositio, aminek nagy a fontossága a jogorvoslatok tekintetéből, mert ha e hallgatás következményeit az elsőbírótság le nem vonta, azokat a másod- és harmadfokon hivatalból kell levonni még akkor is, ha a fél ez irányban jogorvoslattal nem élt. Ha tehát pl. az elsőbírótság felperest hatáskör hiánya miatt elutasítja és a költségekben marasztalja, s felperes csak a költségek tekintetében él felelbezással: a másodbírótság az elsőbírótságot illetékesnek kimondani és tárgyalás megtartására utasítani köteles.* Jogunk szelleme tehát nemcsak hogy nem kívánja, de meg sem engedi azt, hogy a felek rendelkezési jogára való hivatkozással tárgysunk a hatásköri szabályok szigorán. A hatáskörtől való eltérés egyetlen lehető esetében az eltérés lehetőségének oka csak perenkívül, a sommás törvény 1. §. 5. a) pontja korlátai közt, tehát készpénz vagy helyettesíthető ingók tárgyában, a felek rendelkezési szabadsága; a perben magában egészen más elvek érvényesülnek.

Azért indultam ki a hatáskörtől való eltérésre vonatkozó szabályok taglalásából, mert e szabályok törvényeinkben az illetőségi szabályoktól eltérnek, noha elvben nem igen található ez elkülönítésre ok, s noha a terminológiában törvényeink sem tartják be az eltérő szabályozás folytán szükségessé vált *distinctió*t.

A perrendtartás 52. §-a az, mely a) pontjában az illetőségtől való eltérés módját meghatározza. Nem mondja meg, hogy e módon mikor lehet eltérni az illetőségtől; helyette az 53. §. mondja meg, hogy mikor nem lehet attól eltérni. Az 53. §. eseteiben nem lehet az illetőségtől eltérni sem az 52. §-ban megjelölt, sem bármi más módon; s az 53. §. esetein kívül sem lehet eltérni egyéb módon, mint az 52. §. a) pontjában meghatározott alak betartása mellett — ha eltekintünk az 51. §-tól, melyről alább lesz szó. Ágoston id. cikkének egy nagy tévedése arra készt, hogy az 52. §. a) pontjára bővebben kiterjeszkedjem. Szerinte nem logikus a törvény, mert az illetőségtől való eltéréshez többet, nevezetesen «szerződés»-t követel, míg a hatáskörtől való eltéréshez (sommás törvény 1. §. 5 a) pont) megelégszik a pusztán «nyilatkozattal.» Ez tévedés. A hatáskörtől való eltéréshez több kell a törvény szerint, mint az illetőségtől való eltéréshez. Mindkettőhöz szükséges a «szerződés», azaz mindkét fél megegyező akaratnyilvánítása; az illetőségre nézve ezt kimondja a perrendtartás 52. §-a, a hatáskörre nézve a sommás törvény idézett helye: «... ha az okiratban a sommás eljárás van kikötve»; kikötve csak az van, ami érvényesen van kikötve, már pedig ami az egyik fél által javaslatba hozott ugyan, de a másik fél el nem fogadta:

* Más volna, ha a példában felperes egyáltalán nem, hanem csak alperes élne felelbezással: a felelbezés elmulasztása igenis perbeli dispositio, az ítéletben való megnyugvás.

az nincs érvényesen kikötve, s nincs egyáltalán kikötve. De míg az illetőségtől való eltéréshez az egyszerű, bármi módon kifejezésre jutott akarategyezés elég-éges: addig a hatáskörtől csak perrendszerű okiratban nyilvánított akarategyezéssel lehet eltérni. Más az, hogy az írásbeli szerződés érvényességéhez elegendő lévén, ha az okiratot a kötelezett fél írja alá (v. ö. nálunk kereskedelmi törvény 313. §.): az ily okirat, ha különben megfelel a sommás törvény 1. §. 5. a) pontjának, alkalmas a hatáskör megváltoztatására. Nem tesz különbséget, vajon az ily okiratot «nyilatkozat»-nak nevezzük-e, vagy sem; de ily «nyilatkozat» az illetőség megváltoztatására is elég, sőt ehhez elég a szóbeli vagy hallgatag (perenkívüli) megegyezés is. Nem áll, s ezért a tétel megcáfolására nem alkalmas az a nézet,* hogy az illetőség kérdésében a bizonyítás csak okirattal, vagy bármely más megszorítás mellett történhetnék — v. ö. a budapesti törvényszék 1899. nov. 6-án III. E. 180. sz. a. hozott határozatát (*Ügyvédek Lapja* 1899. évi 48.).

A perrendtartás 51. §-ának 2. bekezdése, úgy látszik, mintha az illetőségtől való hallgatag eltérést, perbeli dispositio útján, szintén mindig megengedné, a 8. és 53. §§. eseteinek kivételével. S ha e §-nak első bekezdése nem volna, a dolog ily értelmezése elkerülhetetlennek tűnnék fel. Így azonban bizonyos, hogy elvben hivatalból, tehát az eljárás bármely szakában kell vizsgálni az illetékeséget, s csak a kivételek terjedelmének a meghatározása lehet kétséges. Én idézett cikkemben ezt így formuláztam: ha a bíró egy keresetet kap kézhez, neki hivatalból kell megvizsgálnia, hogy a törvény alapján e kereset elbírálására jogosítva van-e? Ha a törvény rendelkezései — a *conventio fori* szabályait figyelmen kívül hagyva — őt erre nem jogosítják, azt is hivatalból kell másodsorban megállapítania, vajon a konkrét esetben a törvény a felek prorogatójának tért hagy-e, vulgo: vajon eltérésnek a törvényes illetőségtől helye van-e? Ha helye van, be kell várnia alperes kifogását, s addig hivatalból az illetéktelenséget figyelembe nem veheti; de ha eltérésnek helye nincs, a keresetet kifogás nélkül is, hivatalból tartozik visszautasítani. Látjuk, hogy e rendelkezésnek egész más értelme van a hatáskörre, és egész más az illetőségre nézve; fent kimutattuk, hogy a hatáskör alperes hallgatása által akkor és csak akkor változtatható meg, ha a törvény az illető ügyre nézve a hatáskört a pertárgy értéke szerint jelölte ki; az illetőséget alperes hallgatása mindannyiszor átviszi az illetéktelen bíróságra, valahányszor az eltérést a törvény megengedi. A törvényhely ezen magyarázata az illetékeségre vonatkozólag egyszerűen abból folyik, hogy ahol a feleknek a törvény meg nem engedi, hogy az illetékeségről rendelkezzen, ott azt sem engedi meg, hogy arról hallgatag megegyezéssel rendelkezzen, ott tehát alperes hallgatása sem teheti az illetéktelen bíróságot illetékesé; ahol azonban a dispositio meg van engedve (= eltérésnek helye van), ott peren kívül lehetvén hallgatag rendelkezni, ezt a perben is meg kell engedni. A hatáskör tekintetében láttuk, hogy a hallgatást nem lehet perbeli dispositiónak deklarálni; az illetőségre nézve e következmény elől nem térhetünk ki, mert ha a megegyezés perenkívül lehet hallgatag, akkor perben is lehetségesnek kell annak lennie. De ebből megint az következik, hogy a protestációnak helyet kell engednünk, vagyis megengednünk, hogy alperes ne tegyen ugyan illetőségi kifogást, de kijelentse, hogy e mulasztásának nem az az értelme, hogy az illetékeségbe beleegyezik; s ily megegyezés nélkül eltérésnek «nem lévén helye» (*argumentum a contrario ex perrendtartás 52. §. 1. mond.*): a bíró köteles felperest hivatalból elutasítani. Hasonlóan különböző elbánásban kell részesíteni a hatáskörtől és illetőségtől való eltérést alperes hallgatása esetén

* Ágoston id. cikke.

a felebbvitel szempontjából, mert a hatáskörre nézve alperes hallgatásával nem disponálhatott (l. fent), az illetékességre nézve pedig, ha eltérés egyáltalán lehetséges, a hallgatást belenyugvásnak kell tekinteni, s ezért annak bírálatába a felsőbbíróság hivatalból nem bocsátkozhatik. Nem kell bizonyítanom, hogy a gyakorlat e különböztetést meg nem teszi; pedig jogszabályaink structurája e deductiókat parancsolóan követeli.

Az eddigiek megadják a kulcsot ahhoz, hogy mint kell érteni a perjogi törvényeinkben gyakran előforduló kitételeket: «eltérésnek a rendes bírói illetőségtől helye nincs» (perrendtartás 53., 54., 55. §§., novella 39. §. c) pont, sommás törv. 27. §. utolsó mond., 184. §.). Egységes értelem neki nem adható.

A perrendtartás 53. §-a a hatáskörre nem vonatkozik; 54. és 55. §-ai a hatáskört is magukban foglalják. A novella idézett helyének más értelem nem tulajdonítható, mint hogy hivatalból észlelendő semmiségi ok az is, ha oly hatásköri szabályon tették túl magukat a felek, melytől való eltérést a törvény nem enged. A sommás törvény 27. §-a csak az illetőségtől, s nem a hatáskörtől való eltérést érti, mert utóbbiról közvetlenül megelőzőleg («... hogy az ügy tekintet nélkül az értékre, sommás eljárás alá egyáltalán nem tartozik») már intézkedett. Már a 184. §-t ugyanugy értelmezném, mint a novella 39. §. c) pontját, mert nem látok okot arra, hogy az illetékesség tekintetében kettős jogorvoslatot engedjen a törvény, hatásköri kérdésben pedig a másodfoku határozatot már végérvényesnek tekintse.

Dr. Mészlénny Artur.

Az adókievetés titkos tárgyalása.

Szegény pénzügyi adminisztráció! Mindenütt ütök, még ott is, ahol nem érdemli meg.

Mindaddig, amíg a támadás a törvényes rendelkezések fogyatékosága, a törvény hézagossága ellen irányul, nem lehet szót emelni a legszigorubb kritika ellen sem, mielőtt azonban a törvénytelenesség és «alattomos aknamunkának» a vádját vetik a szemére, — amint dr. Szilágyi Arthur Károly ügyvéd a *Jogt. Közl.* 45. számában «Az adókievetés titkos tárgyalása» cím alatt közölt cikkében teszi — már az államnak jól felfogott érdekében sem vágható szó nélkül zsebre a méltatlanul kemény bírálat.

Az kétségtelen, hogy a pénzügyi közigazgatás bizonyos ágai megérettnek már a reformra és sok részben nem felelnek meg a mai társadalmi és korviszonyoknak. E sorok írója elég éles hangot adott e lap hasábjain annak, milyen rettenetes anomáliák származnak a bélyeg- és illetékügyi törvények alkalmazásából, mely törvények javarészt az abszolút korszak maradványaiként kísértének mindmáig. E törvények sokkal közvetlenebbül és gyakrabban érintik az ügyvédek érzékenységét és zsebét; e törvényben nem egy ellentét, igazságtalanság és célszerűtlenség található fel, s ha dr. Szilágyi Arthur Károly ez irányban érvényesíti egészséges judiciumát és jól forgatott tollát, sokkal nagyobb szolgálatot tesz úgy az államnak, mint az ügyvédi karnak is.

A mai állapotok figyelembevétele mellett a régi adóügyi rendszer már nem méltó arra, hogy fenálló tételes részeit jogilag bonczolgassuk, mert annak megkonditották már a lélekharangját, az új adórendszert pedig még nem lehet szóvá tenni, mert annak minden részletét még nem ismerjük.

Ha jól sejtjük, «Az adókievetés titkos tárgyalása» című cikk nem annyira az elmúlt időszak pénzügyi adminisztrációjának az ostromozására íródott meg, mint inkább arra, hogy a jövő alkotásnak szabjon irányt.

Mert az 1883. évi XLIV. tcz. meghatározza ugyan az adókievető bizottság tárgyalási módját, de nem azon szellemben, amint azt cikkíró tévesen feltűnteti.

Jól idézi a 21. §-t, amely szerint az adókievető bizottság ülései nyilvánosak, csak a tanácskozás és határozathozatal történik kivételesen, azaz egyik bizottsági tag kívánatára zárt ülésben, de ez esetben is a határozat nyilvános ülésben hirdetendő ki.

A 24. §-t is jól citálja, hogy a bizottság az adóösszeget, tekintettel az illető adózó, stb. észrevételekre s egyéb rendelkezésre álló adatokra megállapítja és ebbeli végzését kihirdeti.

A 27. §-t is helyesen értelmezi, amikor a határozat kihirdetése után úgy az adóköteles félnek, mint a kincstár képviselő pénzügyi hatósági közegnek felelbezési jogát konstataálja.

Hanem e jól (de kiszakítva) idézett három törvényszakasz alapján igen hamis, igazságtalan és szigorú következtetéseket vont le.

Téves ugyanis az a felfogás, hogy a fenálló törvények alapján az adóügyi előadónak csak a tanácskozás alatt volna szabad jelen lennie és hogy törvénytelen az az eljárás, mely szerint az előadó a határozathozatalnál is ott van; téves az az állítás, hogy ez a «kedélyes» tárgyalási mód a közadók kezeléséről szóló törvénybe ütközik; téves az az allegátója, hogy a pénzügyi kormány kiadott rendeleteivel azt célozta elérni, hogy a törvény megtartható s követhető ne legyen és így természetesen igazságtalan és indokolatlan az az erős kifakadás, mely szerint «az adófizető állampolgárnak tiltó szavát fel kell emelni ez alattomos aknamunka ellen».

Az idézett törvény 19. §-a ugyanis bizottsági előadó gyanánt a kincstár képviselőjét jelöli meg.

A 22. §. pedig expressis verbis kimondja, hogy az adókievetési «bizottsági határozat hozatalára az elnökön és előadón kívül két szavazó tagnak jelenléte szükséges».

Ezek szerint tehát maga a törvény imperative rendelkezik akként, hogy az adóügyi előadó a határozatnál jelen legyen és így az előadónak ezen ténykedése sem törvénytelen, sem szabálytalanságon nem alapszik.

De ha e törvényszakasz kifejezetten nem is tenné kötelezővé az adóügyi referensnek a határozathozatalnál való jelenlétet, még ez esetben is úgy azon rendszernél fogva, melyen közigazgatásunk felépült, mint a logika egyszerű törvényénél fogva is az előadónak a határozathozatalnál jelen kell lennie.

A közigazgatási bizottságban — a törvényhatósági élet eme gerincoszlopában — szintén szerepelnek állami kinevezett tisztviselők előadók gyanánt, akiknek a határozathozatalnál jelen kell lenniök. E bizottsági előadók nagyobbára szavazattal is bírnak, míg az adókievető bizottság előadójának (az adózó polgár érdekének figyelembevétele folytán) az 1883. évi XLIV. tcz. 19. §-ának utolsó bekezdése értelmében szavazati joga nincs.

És különben látott-e már cikkíró olyan bizottságot, amelynek az előadója — aki a rendelkezésre álló anyagot a legbehatóbban tanulmányozta, aki a vonatkozó ügyet a leg részletebben ismeri és akinek tulajdonképpen hivatása, hogy ez ügyet ismertesse és a határozatot proponálja — a határozathozatalnál, a tanácskozásnál nem volt jelen? Sem a társadalomból alakuló bizottságoknál, sem a törvény bazisán nyugvó bizottságoknál elő nem fordul, hogy az előadót a tanácskozásból, a határozathozatalnál való ingerentiából kizárnók.

Ezek szerint tehát a fenálló törvényes rendelkezések ellen irányuló támadásnak indokolt jogi alapja nincsen. Más kérdés, hogy de lege ferenda helyes volna-e, ha a kincstár képviselőjét az előadói tiszttől megfosztanák és kizárólag a nyilvános tárgyalásra szorítanók, úgy, hogy a kincstár képviselője az adózó polgárral és bizottsággal szemben körülbelül olyan szerepet vinne, mint a kir. ügyész a vádlottal és a törvényszékekkel szemben, hogy t. i. a határozathozatalnál nem

volna jelen. Az ily irányu átalakítása a közadók kezelésének aligha volna célra vezető, egyrészt azért, mert a közadókkal kapcsolatos eljárások nem vonhatók párhuzamba a büntető-eljárással, másrészt pedig azért, mert az adózó polgár esetleges jogsérelmei orvoslására elég magas forumig mehet, mikor a közigazgatási bíróság független ítélőszéke elé viheti ügyét.

Ha gyöngé humornak jó is az, hogy az adózó polgárt a vádlotthoz hasonlítja az ember, a jogi értekezések argumentumainak a harczában ez nem elég erőteljes fegyver. Igenis szükséges, hogy akkor, amikor élet és halál felett határoznak a bírák, a vád és védelem körömszakadtáig küzdjenek egymással. Az embernek csak egy élete és egy becsülete van! Ebből azonban nem következik, hogy a bünvádi eljárás sablonjára rá kell huzni a polgári, kereskedelmi, váltó- és közigazgatási ügyeket is.

Az adókimutatásnak, amely az állampolgár zsebével van összefüggésben, inkább a polgári, mint a büntetőügyekkel van hasonlatossága. Ha leszúrom a riválisomat, a rendőr nyakon csip és visz akaratom ellenére is olyan helyre, ahol nem jól érzem magam. Ha beperel a szabóm ruhák vételára fejében, a tárgyalásra nem visz el a rendőr, de ha a magam jószántából nem megyek oda, a bíró anélkül, hogy meghallgatna, elítél. És a kincstár kiküldött pénzügyi közegének referádája mellett bizottságilag törvényes alapon megállapítja az adót. Mindegyik a maga módja szerint végzi a kötelességét, de csak a kincstárt szidják.

Helyes a kritika ott, ahol helyén van, de ne üssék ott a kincstárt, ahol a ráparancsolt törvényt helyesen hajtja végre! Igenis lehet és kell is a törvény gyöngé oldalait ostromolni, mert ezáltal vivhatjuk ki a helyes és egészséges változtatások életbeléptetését, de ne támadjuk a pénzügyi közigazgatást a legerősebb oldaláról. Mert ha sok rosszat mondhatunk is róla, azt ezen adminisztráció leghevesebb ellensége sem foghatja rá, hogy a törvényt rosszul hajtja végre. Sőt talán az a hibája, hogy nagyon is komolyan és pontosan felel meg a törvény rendelkezéseinek.

Lépten-nyomon találkozunk olyan jelenségekkel, amidőn a kincstár szabályszerű eljárása közben ily módon apostrofálják. De ennek nemcsak a pénzügyi közigazgatás az oka, hanem az a hagyományos szellem, amely az abszolút korszak gyűlöletes fincműveletei után maradt ránk.

Azt égbekiáltó bűnnek tartják, ha a kincstár jogos követeléseit erélyes eszközökkel biztosítja, de az virtus számba megy, ha a magyar állampolgár akár az adóalap elhallgatásával, akár más ferde uton magát valamely közszolgáltatás vagy illeték alól kivonja. Szűkebb baráti körben ilyenkor diadalmasan hirdeti: «Becsaptam a fincművet!» De ez csak Magyarországon van így, mert az olyan művelt államokban, ahol az adóerkölcs teljes mértékben ki van fejlődve, az ilyesmiért szigorúan büntetnék a polgárt.

Azt hiszszük, hogy ez az általános jelenség vezérelte a cikkiró tollát.

Rév Mór.

A vizsgálati fogság beszámításának kérdéséhez.

Azon, a vizsgálati fogság beszámításával összefüggő, kezdetben vitás kérdést, vajon hol van a vizsgálati fogságban levő vádlottra kiszabott büntetés kezdő pontja, a kir. Curia gyakorlata az irányban döntötte el, hogy a büntetés az ítéletnek jogerőre való emelkedésével, azaz — a három fokon keresztülment ügynél — a curiai ítélet keltének napjával veszi kezdetét.

Indoka a kir. Curia ezen határozatának büntetőtörvényünk progressiv büntető rendszerében gyökeredzik; amennyiben a vizsgálati fogság — mely a 94. §. szerint nem büntetés — ekképp a büntetés elején be nem számítható lévén, a Btk. 30., 33., 34. és 38. §-aiban meghatározott

súlyosbítások rendszeresen keresztülvihetők. Ezen súlyosbításoktól szabadulna meg az elítélt, ha a büntetési idő a vizsgálati fogság kezdetével venné kezdetét; egészben vagy részben, a szerint, amint a vizsgálati fogság — mely pedig minden szabadságvesztés közt a legenyhébb — a súlyosbításra szánt s a 30. §-ban meghatározott időt egészben vagy részben absorbeálta.

A vizsgálati fogság e szerint a büntetés kezdetén be nem számítható lévén, azt a büntetés végén mondták beszámítandónak s ily értelemben magyarázták a kir. Curia azon gyakorlatát is, mely a jogerőre való emelkedéssel egyidejűnek mondta a vizsgálati fogságban levő vádlottra kiszabott büntetés kezdetét.

Ez az álláspont még helytelenebb, mint az ellenkező, mert nemcsak hogy a Btk. 48. §-ával ellenkezik, de az elítélt helyzetét is a törvény intentiójával ellentétben kétszeresen súlyosbitja; pedig a vádlott, s illetőleg az elítélt javára kell döntenünk még kétség esetén is.

A 48. §. értelmében ugyanis az ezen §-ban megjelölt egyének akkor bocsáthatók feltételes szabadlábra, ha büntetésük háromnegyed részét kiállották. Ez, habár «kegyelmi tény», mégis — mint a miniszteri indoklás mondja — nem marad el, ha az elítélt megérdemli. Más szóval: megilleti az elítéltet akkor, ha a 44. §-ban körülírt módon viselkedett. Most már a beszámított vizsgálati fogság azon alapon, hogy a büntetés végén tudandó be, tulajdonképp a feltételes szabadlábon való állapot idejét egészben vagy részben felemésztí. Például 16 hónapra elítélt egyének 3 havi vizsgálati fogság számítatik be ítéletileg. Büntetése 16 hónap lévén (94. §.), a 48. §. értelmében csak 12 hónap múlva bocsátható feltételes szabadlábra. A vizsgálati fogság beszámítására a büntetés végéből 3 hónapot levonva, ő tulajdonképpen csak 1 hónapig van feltételes szabadlábon, holott a 48. §. neki 4 havi feltételes szabadságot, az ítélet pedig 3 hónapi beszámítást, összesen tehát 7 hónapot biztosított. Tehát csak 9 hónapig kellene neki még ülnie; pedig fenti nézet szerint, minthogy a büntetés 16 hónap, a büntetés pedig a jogerővel veszi kezdetét, melyből a 48. §. szerint háromnegyed részt kell kitöltenie, csak 12 hónap múlva volna kiengedhető. Itt van a collisio.

Hogy a vizsgálati fogság beszámításának nem szabad a feltételes szabadlábon levő állapot idejébe esnie, igazolja már azon körülmény, hogy — ha ez így volna — a vizsgálati fogság beszámításával a vádlottnak a 94. §-ban adott kedvezmény illusoriussá válnék, mert adott, s minden más esetben, amikor a beszámított vizsgálati fogság ideje rövidebb, mint a feltételes szabadság tartama, a beszámítás vagy be nem számítás az elítéltre nézve majdnem egészen egyenértékű; amennyiben az elítélt vágya tisztán a szabadulásra irányul s az a körülmény, hogy feltételesan van-e szabadlábon vagy feltétlenül, ő reá nézve közömbös. (Fenti példában beszámítással: 1 hónapig feltételesan, 3 hónapig feltétlenül; be nem számítva: 4 hónapig feltételesan volna szabadlábon. Mindkét esetben azonban, fenti nézet szerint, csak 12 hónap múlva volna kiengedhető.)

De e nézet szerint a vizsgálati fogság beszámításának esetén a feltételes szabadonbocsáttatás üdvös s annyira bevált intézménye sem volna következetesen keresztülvihető.

Ez okoknál fogva tehát a vizsgálati fogság beszámításának időpontját a büntetés végére helyezni épp oly helytelen, mint az elejére az ezen sorok elején érintett tekintetből, melyet a gyakorlat a progressiv büntetés keresztülvihetősége céljából figyelembe is vett.

Azt hiszem, leghelyesebb a vizsgálati fogság beszámítását a büntetési idő azon szakának végére helyezni, amely a feltételes szabadonbocsáttatást közvetlenül megelőzi. Tehát adott példában a feltételes szabadonbocsáttatás ideje 12 hónap múlva érkezvén el, a 12 hónap végéből kell a beszámított

3 hónapot levonni, az elítéltet tehát 9 hónap múlva 4 havi feltételes szabadságra bocsátani.

Ezzel egyfelől elég van téve a 48. §. abbeli kívánalmának, hogy az elítélt büntetése háromnegyed részét kiállotta legyen (mert hiszen — adott példában — a 9 hónapot és a «kitöltöttnek vett» 3 hónapot állotta ki); de másfelől eléretik a büntetési progressio lehetősége büntető-törvénykönyvünk idézett §-ai értelmében. S főleg elég van téve a méltányosságnak s azon humanus, javító célzatnak, mely a 48. §. megteremtésének rugója volt.

Csakis ily értelemben állhat meg a kir. Curia azon gyakorlatára, hogy a vizsgálati fogságban levő elítélt büntetése az ítéletnek jogerőre való emelkedésével veszi kezdetét.

A szabadról levő elítéltnél is — amennyiben vizsgálati fogságot szenvedett s ez neki beszámíttatott — a fenti időszámítás alkalmazható és alkalmazandó.

Dr. Waldapfel Mór.

Különfélék.

— **Az előzetes letartóztatás beszámítása a büntetésbe.** A m. kir. Curia: család büntette és vétsége ugy közrend elleni kihágás miatt vádlott M. F. s társa elleni bűnügyben ítélte: Minthogy P. B. vádlott a rendőrség által 1898 november 16. a. a. ügyiratok tanúsága szerint a bírósághoz át nem kísértetett s a vizsgálóbíró e vádlottat csak 1898 december 2-án helyezte a 2. a. ügyiratok szerint vizsgálati fogságba, s ennek megfelelően ugy az ügyészi indítványban, mint a kir. törvényszék ítéletében is vizsgálati fogsága 1898 december 2—14-ig tartottnak mondatik, ennél fogva a kir. tábla ítélete azzal a kiigazítással hagyaték az abban felhozott és elfogadott vonatkozó indokoknál fogva helyben, hogy a nevezett vádlott fogházbüntetéséből vizsgálati fogságával 12 nap vétetik kitöltöttnek. (1899 szept. 13. 8707. B. sz. a.)

— **Curiai határozat képviselőválasztói jogosultság tárgyában.** A m. kir. Curia határozott: Hevesmegye központi választmányának határozata megváltoztatattik és S. L. ellenőr-állomásfőnök, Cz. K., stb. hivatalnokok, F. R., stb. raktárnokok, K. J. s társai kocsimesterek, H. A. állomási felvigyázó, F. A. fűtőházi főnök, V. E., stb. mérnökök, stb. mindnyájan a m. kir. államvasutak alkalmazottjai, hatvani lakosok az országgyűlési választókról készített hatvani 1900. évi névjegyzékbe felvétetni rendeltetnek.

Indokok: Az államvasutaknál alkalmazott hivatalnokok és altisztek az 1874. évi XXXIII. tcz. 7. §-ában említett tisztviselőkkel a választási jogosultság szempontjából egy tekintet alá esvén, ha 500 frt évi fizetés után adót fizetnek, választói joggal bírnak.

Tekintve már most, hogy a felveendőknél kimondott egyének az illetékes hivatalfőnökök által kiállított kimutatók szerint 520—1600 frtig terjedő évi fizetéssel alkalmazott hivatalnokok és altisztek, kikre ennél fogva a választási törvény 10. §-a nem alkalmazható; és tekintve, hogy nem is állítatott, hogy a nevezett egyének a megelőző évben hasonló fizetés után nem voltak megadóztatva: ennél fogva nevezettek felvételét a választói névjegyzékbe elrendelni kellett. A többiek: névszerint F. M. kapus, H. J. főtisztító, J. C. gépkezelő, stb. az államvasutak szolgálati szabályzata értelmében nem az altisztek, hanem a szolgák sorozatába tartozván, ezek a választási törvény 10. §-a szerint ez okból nem vehetők fel a választók névjegyzékébe, illetve a felvétel iránti felszólamlást a központi választmány helyesen utasította el. (1899 november 27. 145/99. sz. a.)

— **Nem többszörözött fajtalan ábrázolatok nem büntethetők.** A m. kir. Curia ítélte: A kir. ítéltő tábla ítéletének megváltoztatásával az elsőbíró ítélete hagyaték helyben.

Indokok: Minthogy az eljárás adatai szerint a fényképészeti többszörözés céljából készített s F. L. Gyula fényképész lakásán tartott házkutatás alkalmával a rendőrség által lefoglalt üveglemezeken levő vádbeli képes ábrázolatok

még a lefoglalásig se nem többszörözöttettek, se nem terjesztettek vagy nyilvános helyen ki nem állítottak, minélfogva azok által a Btk. 248. §-ában körülírt büntetendő cselekmény el nem követettvén, a Btk. 62. §-ában körülírt azon körülmények, melyek az elkobzásnak törvényszerű feltételeit képezik, nem következtek be: ezek alapján az elsőbíró ítélete volt helybenhagyandó. (1899 november 21. 1617/99. szám alatt.)

Illoyális konkurrenzia. A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága: Vádlott ügyvéd az 1874. XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt 150 frt pénzbüntetésre ítélte. **Indokok:** Megállapítandó volt a vizsgáló biztos jelentése mellett fekvő 9. sz. a. díjlevél és a 3. sz. a. nyilatkozat alapján az ügyvédi rendtartás 68. §. b) pontjába ütköző kétrendbeli fegyelmi vétség. A fegyelmi bíróság a 9. sz. a. díjlevelet illetőleg nem azért lát fegyelmi vétséget fenforogni, mert vádlott abban bizonyos ügyekre nézve kedvezményekben részesítette ügyfelét, hanem mivel a 20 frt tiszteletdíj semmi arányban sem állván a végezendő perenkívüli munkákkal, jelesül a kiterjedt levelezéssel, napontai értekezéssel, vidéki végrehajtások napidíj nélkül való foganatosításával, az csak színlegesen volt kiköthető a kifejtendő tevékenység ellenértéke gyanánt és annak elpalástolását célozta, hogy számos munka ingyen végeztetik. Ily színleges, a valóságos viszonyok elpalástolását célzó kikötés a kari becsülettel és tekintéllyel meg nem fér és az ügyvédi rendtartás 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétséget képez. Vádlott azon mentsége, miszerint a 9. sz. a. díjlevél dacára, felének munkadíjakat felszámított, elfogadható nem volt, mert az ily eljárás csak azt igazolja, hogy vádlott is teljes tudatában volt annak, miszerint a 20 frt tiszteletdíj a kifejtendő munkával arányban nem áll s csak pro forma lett beállítva. A 3. sz. a. okirat tartalma kétségtelenül valótlanságokat tartalmaz, midőn oly tényeket bizonyít, aminek ellenkezője a 9. sz. a. díjlevéllel van igazolva. Ilyen valótlanságot tanúsító okmányok kiállítását a fél által oly célzattal, hogy azt saját fegyelmi bíróságának félrevezetésére használja fel, az ügyvéd tekintélyét nemcsak saját ügyfelei előtt alacsonyítja le, hanem az ügyvédet általában is tiszteletre és bizalomra méltatlanná teszi. Ennélfogva e ténye az ügyvédi rendtartás 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétségnek volt minősítendő.

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa az ügyvédi kamara határozatát indokainál fogva helybenhagyta. (1899 nov. 11. 372. sz. a.)

— **Az 1868—98. években alkotott horvát törvényeket** a horvát-szlavon miniszter magyar nyelven adja ki. A hat kötetre terjedő és bő tartalommutatóval is ellátandó mű ára 16—20 frt lesz.

— **A trustok ellen.** Észak-Amerika Illinois állama erélyes hadjáratot indított a trustok ellen. Megemlékeztünk azon legfőbb bírósági határozatról, mely kimondotta, hogy a vasutaknak a tarifára vonatkozó megállapodásai érvénytelenek. Most az illinois-i legfőbb bíróság még tovább ment. A chicagói cukoripar-társaság az összes konkurrenz vállalatokat összevásárolta, így akarva megszabadulni a konkurrenziától. A bíróságok azonban e vételt érvénytelennek mondták ki, mivel célja semmi egyéb, mint a trust-törvények kijátszása. Ez a szerződés ugyanis végeredményében azt célozta, hogy az illető iparágban a termelésre vagy az árakra nézve a konkurrenzia lehetetlen legyen. Ha nem is emeltetnek közvetlenül és azonnal az árak, de valószínű, hogy ez erre alkalmas időben megtörténik. De ha nem is szöknek fel az árak, a konkurrenzia hiánya azt idézi elő, hogy le sem fognak szállani, holott talán a viszonyoknak az árak csökkenését kellene előidézni. Akármilyen formában történik bármi is a konkurrenzia megakadályozására és a tilalmak kijátszására, ezt az államnak lehetetlenné kell tennie. Ez az ítélet az észak-amerikai Egyesült-Államok szövetségi bíróságának revíziója alá kerül.

A Magyar Jogászegyletben december 16-dn (szombaton) este 6 órakor dr. Nagy Ferencz tart előadást a kereskedelmi törvénykönyv revíziójáról. Az egyleti helyiség: V., Szemere-utca 10. (Ügyvédi kamara.) — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 6 frt negyedévre 3. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Novella-e vagy revisio? *Székhács Ferencz* curiai bírótól. — A kereskedelmi törvény revisiója. *Dr. Nagy Ferencz* egyet. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Mit várok én az esküdtzéktől? *Dr. Nagy Dezső*, a budapesti ügyvédi kamara titkárától. — Idegen fogalom meghatározások a büntetőjogban. *Dr. Fayer László* budapesti egyetemi rk. tanártól. — Bizonyítási jog és biztosítási feltételek. *Dr. Fodor Ármán* budapesti törvényszéki bírótól. — Birói hatáskör részkövetelések érvényesítésénél. *Dr. Pap József*, budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól. — A végrehajtások drágasága ellen. *Enyiczkei Gábor* budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közlik: *Dr. Gold Simon* és *dr. Holló József* budapesti ügyvédek. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

Novella-e vagy revisio?

Annyira megérlelődött ugy a szakkörökben, mint a politikai körökben is, mondhatnók: az egész művelt közönségben, annak tudata, hogy a magyar Btk. sürgős módosításokra szorul, hogy ennek bővebb bizonyítására ez idő szerint szót vesztegetni már valóban felesleges. Hisz legujabban nyilatkozta ki igazságügyminiszterünk, hogy ennek megvalósítását legsürgősebb feladatai közé sorolta.

E vállalkozásnál mindenekelőtt tisztában kell lennünk, vajon az irányt jelző póznákat mily messze tüzzük ki; a kodex területéből mekkora darabot szántunk fel s mik azok az életképes új eszmék, melyeket siker reményével e talajba beültetni lehet?

A mai cikk keretében csak a két első kérdést óhajtom eszmecsere tárgyává tenni, támaszkodva tapasztalataimra. Az utolsó kérdés megoldására inkább azok levén hivatva, kik a művelt társnemzetek törekvéseit folyton figyelemmel kísérhetik és az ezeket tárgyaló szakirodalom termékeiben hivataluk és küldetésüknél fogva a gyakorlati élet emberénél inkább buvázkodhattak, ezt tehát most mellőzöm, fentartván magamnak, hogy ha ez irányban az új eszmék érvényesítése majd szóba fog kerülni, a gyakorlati célok szempontjából hozzászólhassak én is.

Ki-ki szolgálja hazáját azzal az eszközzel, amelynek forgatásában jártas; mindenki járuljon hozzá a reform megalkotásához azzal az anyaggal, amelylyel rendelkezik: ezt azonban a nemzet számára közrebocsátani kötelessége lévén mindenkinek, remélem, a szaklapoknak e végre nyitható tere legközelebb élénk eszmecsere színhelyévé váland.

Ha el akarjuk határozni magunkat, vajon a Btk. módosítását novelláris törvény alakjában, vagy pedig gyökeres revisio által eszközöljük, elsősorban arról kell tisztába jönnünk, vajon a törvénynek csak egyes §-ai ellen emelhető-e kifogás, vagy pedig maga az alapvető rendszer sem állotta ki a gyakorlati élet tűzpróbáját? Más szóval, vajon a felerült bajok és nehézségek megszüntethetők-e a különös rész egyes szakaszainak megváltoztatásával, avagy bele kell-e nyulni az általános rész tételeibe is? Ha az első elég: elég a novelláris módosítás, ha azonban szükséges az általános rész megbotlygatása is: akkor kikerülhetlen az egész kodexnek revisiója.

Tapasztalatom szerint novelláris módosításokkal a bajokat eltakarni, az egyes fájdalmakat időlegesen megszüntetni lehetne ugyan, de ezzel célzt nem érnénk és a törvény elleni panaszokat el nem hallgattatnók. Mert habár igaz, hogy az egyes

feljajdulások időről-időre konkrét esetekben, bizonyos §-ok helytelensége és tulszigora miatt váltak hallhatókká, azonban a sűrű panaszok zaja megrázkódtatta az egész épületet s általánossá lett az a meggyőződés, hogy nemcsak az egyes büntetési tételek tulszigora hívja ki a kritikát, de az egész büntetési rendszer nem áll összhangban a nemzet jogérzetével.

Hervadhatlan érdeme a Btk.-nek, hogy abban az egyes bűncselekmények *fogalmi meghatározásai* helyesek és e helyes fogalmakat vitte be a bírák és a nemzet jogi öntudatába. Azt hiszem, ezzel mindannyian tisztában vagyunk és egy sincs közöttünk, ki a reformot az alapon sürgetné, mert a fogalmi meghatározások hibásak lennének. A Btk. elméleti részét tehát megbolygatni időszerű nem volna. Azonban a gyakorlat azt bizonyítja, hogy tarthatatlan az egész *büntetési rendszer*.

A Csemegi által vezetett büntető tanács nyújtotta ehhez a legcsattanósabb bizonyítékokat. Elhíresztelték e tanácsot *kegyetlen tanácsnak*. Pedig e tanács nem tett egyebet, mint a Btk.-et végrehajtotta úgy, amint az szó és szelleme szerint van. Ha a beszámítás tekintetében az enyhítő és súlyosító körülmények egymást ellensúlyozták, — mi az esetek igen nagy számában bekövetkezett — akkor alkalmazta a közép-mértéket, pl. öt évi börtönnel büntethető cselekményért (5 év — 6 hó = 4 év 6 hó : 2 = 2 év 3 hó + 6 hó) = 2 évet és 9 hónapot; ha pedig a maximum 5 évi fegyház, akkor ki-mérték (két évi minimumhoz számítva a feles három év felét) 3 évi és 6 havi fegyházat. Ez volt a Csemegi tanácsának a 49. sz. büntető-döntvény által sanctionált arithmetikája. Tíz évnek a közép-mértéke tehát nem öt év, hanem (2 + 4) 6 év; 15 év közép-mértéke (2 + 6 és 1/2) 8 év és 6 hó. Hozzájárult ehhez, hogy enyhítő-körülményekül — különben helyesen — csak azok vétettek, mik a tett elkövetésénél közvetlenül a tettesre hatottak és így a család iránti tekintet (mi elől a magyar bíró soha sem zárkózott el) elimináltatott és fiatal kor gyanánt a betöltött 20-ik életév már nem vétetett figyelembe.

Ezt a szigort — mi tagadhatlanul a Btk. szabályszerű alkalmazásából következik — a Curia a meghozott döntvényei által nem enyhítette, mert ezek meghozatalánál is a dogmatikus elv jutott rendszerint uralomra. Ezt bizonyítják a 2., 4., 5., 7., 12., 21., 37., 42., 43., 45., 47., 49., 51., 53., 55., 56., 58., 68., 74., 75. sz. döntvények. Nem állitható, hogy e döntvények nem felelnek meg a Btk. szigorú szellemének, de éppen ez bizonyítja, hogy maga a törvénykönyv nemcsak egyes tételeiben, hanem általában is tulszigoru.

A teljes ülési döntvényekkel ellentétben azt tapasztaljuk hogy ugyanannak a Curianak egyes tanácsai, midőn nem a kodex elvi magyarázatáról volt szó, de a gyakorlatban való alkalmazásáról, csatlakoztak az alsóbíróságoknak enyhébb felfogásához s Csemegi távozása óta nincs ellentét az egyes tanácsok ítélkezésének általános mértékében. Semmi sem jellemzi az ítélkezés enyhességét inkább, mint az, hogy a legkritikább esetek közé sorolandók azok, amelyekben a halma-zati szigorítás (98., 99. §§.) t. i. a maximumnak megtoldása előfordulna, holott — sajnos — különösen tolvajlási esetek-nél sűrűn merülnek fel ügyek, mikben a törvény követ-

kezetes alkalmazása szerint ily fokozottabb büntetést kellene kiszabni.

Bizton állitható tehát, hogy a Btk. tételei általában szigorubbak, mint amily megtorlást a nemzet összességének jogérzete követel.

Ebből az ellentétből sok anomalia következik. Ezek közül csak háromra kívánok ezuttal rámutatni.

1. *A népben nem fog gyökeret verni soha az oly törvény tisztelete, amely a nép jogérzetével nincs összhangban.* (Lásd a dohányjövédéki törvényeket stb.)

2. *Sikeres bíráskodást az esküdtektől nem várhatunk addig, amíg ők rettegnek a vádlott sorsáért.* Inkább fel fogják menteni a vádlottat, sem hogy őt oly szigorú büntetésnek tegyék ki, ami ellen jogérzetük fellázad. Ezzel a közvádlók számítani fognak, és inkább csekélyebb beszámítás alá eső cselekmény miatt fognak vádat emelni, mert így az ügyet az esküdszék elől elvonván, a törvényszéktől biztosan várhatnak marasztaló ítéletet. (Például nem a 306. §-ra alapítják a vádat, hanem a 307. §-ra.)

Mind a két eshetőség, ami az én gyakorlati érzékem szerint biztos előre látható, az igazság rovására esik s nemcsak a törvény erejét, hanem a hatósági intézmények iránti bizalmat is meg fogja rendíteni.

3. *A kir. Curia el fog árasztani a BP. 385. §-ának 3. pontja szerinti anyagi semmisségi panaszokkal.*

Eddig a törvény szigorán a bíróságok oly módon enyhítettek, hogy nem a törvény tételéből, hanem saját jogérzetükből indultak ki. Ha azután azt látták, hogy ellentét forog fen, kénytelenek voltak a Btk. 92. §-át alkalmazni. Hogy ezt tehessék, hozzá láttak az enyhítő-körülmények mesterséges gyártásához és ebbeli igyekezetükben igen gyakran elragadta őket a buzgóság. Valóságos *«Hombáridék»* jutottak napvilágra. Inkább a törvényen, a józan ész követelményein ejtettek csorbát, mint saját meggyőződésükön. Ez nem gáncsot, hanem — szerintem — dicséretet érdemel.

A felsőbíróságok — illetve a kir. Curia — ezekkel szemben meglehetősen passzív viselkedett. A legnagyobb abszurditásokat néhány szóval kigyomláta ugyan, de a kevésbbé helyteleneket átbocsájtotta, már csak azért is, mert az ügy érdeme az ő jogi meggyőződésének megfelelt.

Azonban ennek a lax observanciának 1900 január 1-től kezdve vége fog szakadni. Mert egészen más dolog, ha a kir. Curia az ügy érdeméről ítélvén, szemet huny a mesterségesen gyártott enyhítő-körülmények felett: és egészen más a helyzet, ha a kir. Curia csak arról kell majd határozni, vajon ez vagy ama körülmény képez-e enyhítő körülményt, vagy pedig a beszámításnál mellőzendő? *Hic rodus — hic salta.*

Előre látható, hogy a Curia éppugy, mint a teljes-ülési döntvények kimondásánál, midőn a törvény rendszeréből kiindulva doctrinaire szempontra volt kénytelen helyezkedni — szigorubb, t. i. a rendszernek megfelelő határozatokat hozott: éppugy lesz kénytelen eljárni a tucatszámra előrángatott enyhítő körülményekkel szemben is, melyek a tudomány és az élettapasztalat kritikáját ki nem állják.

A helyzet tehát az lesz, hogy a bíróságok, ha nem enyhítjük magát a Btk. büntetési rendszerét, az enyhítő-körülmények gyártását nem fogják abban hagyni. Ezzel az anyagi semmisségi panaszt egyenesen provokálni fogják. A Curia ezekkel el lesz halmozva. De egyszersmind rá fog kényszeríteni arra, hogy a Btk. büntetési tételeit kérielhetetlenül alkalmazza. (Lesz tehát egy kegyetlen tanács helyett öt.)

Az is bizonyos, hogy ily kilátások mellett hiu ábránd az, hogy a Curia bírának létszáma csökkentessék, azonban igen reális valósággá fog válni, miszerint a fegyintézetek, kerületi börtönök és fogházak számának tetemes szaporítása elsőrendű szükségességek sorába kerül.

Ezért reméljük, hogy a bajok megelőzésére igazságügyi

kormány és törvényhozás rövid időn meg fogja tenni a szükségeseket és pedig nem *novella*, hanem teljes *revisio* után.

Ebben számíthatnak a nemzet és a jogászság teljes rokonszenvére és támogatására, már azért is, mert a nemzetnek sokkal magasabb feladatai várnak kielégítésre, mint a letartóztatási intézeteknek szaporítása. *Székdcs Ferencz,*
curiai bíró.

A kereskedelmi törvény revisiója.*

I.

Immár közel 25 éve, hogy kereskedelmi törvényünket megalkottuk. Nem túlhoszu idő egy szerves nagy törvénykönyv életében. Az európai kereskedelmi jog anyajoga, a francia *Code de commerce* (bár nem változatlan alakban), már nemsokára száz esztendős lesz! De elég hoszu arra, hogy a tapasztalatok alapján ítéletet mondhassunk a felett, vajon a hozzáfűzött remények megvalósultak-e? Megfelelt-e a forgalmi élet követelményeinek? Megbízható támasza volt-e folyton fejlődő kereskedelmünknek? Védpajzsul szolgált-e a visszaélések ellen? Összhangzásban áll-e még ma is a sok tekintetben megváltozott életviszonyokkal?

Ha visszatekintünk a kereskedelmi törvény keletkezési történetére: el kell ismernünk, hogy kevés törvényünk készült nagyobb gondnal és körültekintéssel; úgy hogy kereskedelmi törvényünket bátran legjobb törvényalkotásaink közé sorozhatjuk. Részt vettek annak előkészítésében úgy a jogász elem, mint a legközvetlenebbül érdekelt kereskedői osztály legjelesebb képviselői. Az alapul szolgált tervezet kellő tájékozást nyújtott a törvény célja, berendezése és tartalma iránt s beható megvitatásban részesült úgy a nyilvánosság, mint az összehívott szaktanácskozmány által. Nem mulasztottunk el semmit, ami szükséges volt, hogy ezt a nagy és előttünk még kevésbé ismert feladatot méltóan megoldjuk. Hogy nem volt eredeti alkotás, hogy nem fakadt a nemzet saját jogi öntudatából, hanem idegen mintákon épült fel: ki ütközhetik meg ezen, a mikor még alig ráztuk le a nemzetellenes önkényuralom jármát s ennek előtte sem volt módunk közvetlenül megismerkedni a szabad forgalmi élet intézményeivel és követelményeivel? Csakis arról lehetett szó, hogy a legjobb s oly mintákat kövessünk, melyek a hazai viszonyokhoz legrokonabb viszonyok alapján keletkeztek; az pedig általánosan el volt ismervé, hogy a német kereskedelmi törvény az összes európai hasonló törvények között csakugyan a legjelesebb volt s kereskedelmi összeköttetéseinket s a kereskedelmi és hiteli viszonyokat tekintve hozzánk legközelebb állott. Szinte csodálkozni lehet azon, hogy szolgálabb módon nem utánoztuk a német törvényt, hogy a modern forgalmi jogélet iskolája nélkül mégis képesek voltunk kritikát is gyakorolni felette, sokat mellőzni belőle, amit nem helyeseltünk, sokat másként csinálni, sokat felvenni a mi törvényünkbe, ami a német törvényben hiányzott. A fődolog mindenesetre az volt, hogy olyan törvényt alkossunk, amely idegen származása daczára nyelvében és tartalmában könnyen és gyorsan *indigénvá* váljék s úgy simuljon a nemzet testéhez, hogy azzal mielőbb szervesen összeforrjon. Ez pedig a kereskedelmi törvénynek kétségtelenül sikerült. Magyaros és világos nyelvezete, külső rendszerének áttekinthetősége csakhamar népszerűvé tette úgy a jogászok, mint a kereskedők körében. Az irodalom a legmelegebb rokonszenvvel terjesztette ismeretét s a bíróságok legjobb erőiket bízták meg annak alkalmazásával és magyarázatával. Valóban bámulatos, mily gyorsan asszimiláltuk ezt az új nagy joganyagot s ha ebben hathatós segítségünkre volt is ugyancsak a gazdag német irodalom és gyakorlat: pár év alatt már annyira otthon éreztük magun-

* Jogászegyleti előadás.

kat a kereskedelmi törvény házában, hogy az idegen származás tudatának ébrentartása mindinkább háttérbe szorult s folyton erősödő önállóságra tettünk szert annak feldolgozásában. De vajon sikerült volna-e a gyors assimilatio, ha át nem lettünk volna hatva annak tudatától, hogy a kereskedelmi törvény intézkedései *tartalmilag* is teljesen megfelelnek a hazai viszonyoknak? Nem bizonyítja-e éppen ez a körülmény legjobban, hogy azt kereskedelmi forgalmunk érdekeivel, a közhitel követelményeivel összhangban állónak tekintettük? Hiszen lehettek véleménykülönbségek egyik-másik intézkedés czélszerűsége, helyessége iránt. De hogy a kereskedelmi törvény a maga egészében véve jó törvény volt: azt mindenki elismerte. S ne feledjük el, hogy a kereskedelmi törvény még nagy *közjogi és általános magánjogi* missiót is végzett. Megteremtette a jogegységet a magyar korona összes országai között s ez által közelebb hozta egymáshoz azokat a területeket és nemzetiségeket, melyek hosszú időn át külön jogi életet éltek. S előkészítette a talajt a polgári törvénykönyv megalkotására, melynek számos intézkedéseit már maga anticipálta s a gyakorlatba mint általános érvényűeket átplántálta.

II.

Bármily jeles törvényalkotás volt is azonban a kereskedelmi törvény, s bármennyire meg voltunk győződve arról, hogy kereskedelmi viszonyaink beláthatatlan időre a legjobb szabályozót bírják benne, sajnos, mindinkább azt kellett tapasztalnunk, hogy minél belterjesebben alakultak kereskedelmi és hiteli viszonyaink, annál több kinövés és visszaélés keletkezett, a nélkül, hogy a kereskedelmi törvény azokat megakadályozhatta vagy orvoslást nyújthatott volna; sőt olyan körjelenségek merültek fel, melyek éppen a kereskedelmi törvény intézkedéseiben gyökereztek. Alig telt bele két esztendő, mi közben az új váltótörvény (1876. évi XXVII. tcz.) is létrejött, máris be kellett látnunk, hogy valamint hiteltörvényhozásunk általában, azonképpen a kereskedelmi törvény is tulzott *liberalismusnak* hódol, amely lehetővé teszi, hogy a gyengébb társadalmi elemek az erősebbek által kizsákmányoltassanak. Már 1877-ben szükségesnek találtuk a már az 1868. évi XXXI. tcz. által kimondott s a kereskedelmi törvény által még kiterjesztett *kamatvételi szabadságot* korlátozni, legalább annyiban, hogy maguk a bíróságok ne legyenek kénytelenek az uzsorát védszárnyaik alá venni; sőt később, az 1883. évi XXV. tczikkbe foglalt *uzsoratörvény* által az uzsora ellen tevőlegesen is kényszerültünk fellépni. Ugyancsak 1883-ban a XXXI. tcz. által segítséget kellett nyújtanunk a közönségnek azon nagymérvű fosztogatások ellen, melyeket a furfangos bankárok és azok ügynökei az u. n. *részletügylet* útján követtek el. A Büntetőtörvény (1878: V. tcz.), az új Csődtörvény (1881: XVII. tcz.), az új Ipartörvény (1884: XVII. tcz.) is fokozta a védelmet a szédelgések és visszaélések ellen. De ezek csak továbbterjedtek. Ha egyik ponton visszaszorítottak, felbukkantak más ponton: napirendre kerültek a keserű panaszok az *ügynökök*, különösen a biztosítási és árurészleti ügynökök üzelméi ellen; azután következtek a népboldogító *szövetkezetek* általi kizsákmányolások, elleptek bennünket a *külföldi biztosító* társaságok, szaporodtak a hitelezők megkárosítására irányuló *üzletátruházások*, halomszámra buktak a szegény emberek filléreit elspeculáló *takarékpénztárak* s még azt is meg kellett érnünk, hogy egész vidékek tönkretétettek oly ügyletek által, melyekről mindig azt hittük, hogy csak a tőzsdén vagy azzal állandó viszonyban álló kereskedők körében fordulnak elő. Egyideig azzal a gondolattal vigasztaltuk magunkat, hogy a bajok csak részlegesek, amelyeknek orvoslása egyes speciális törvények útján is lehetséges, anélkül, hogy a kereskedelmi törvényt egészében véve meg kellene bolygatnunk. E gondolattól vezérelve készültek is

egyes törvényjavaslatok; így nevezetesen az *ügynökökről*, a *biztosítási vállalatokról*, az *árurészletügyletről*, a *tisztességtelen versenyről*; sőt a *szövetkezetekről* nemcsak javaslat készült, hanem ez az 1898: XXIII. tczikkben, habár csak részben, törvényerőre is emelkedett. Mindinkább közmeggyőződésé kezd azonban válni, hogy ily részleges javítások már nem elégségesek, hanem elérkezett már az az idő, hogy a kereskedelmi törvényt a maga egészében kell revisio alá vennünk.

Hogy mennyire általános már ez a meggyőződés, annak bizonyosságául elég arra utalnom, hogy alig van kereskedelmi testület, mely évi jelentésében vagy külön kormányfelterjesztésben a kereskedelmi törvény revisióját ne követelte volna; hogy a múlt évben Szegeden tartott II. országos kereskedelmi kongresszus *dr. Schreyer Jakab* tagtársunk megokolt indítványára egyhangulag ily irányu határozatot enunciált s hogy a kérdés már ismételve az országgyűlésen is szóba hozatott. Támogatják e követelményt egyébiránt nemcsak a hazai viszonyok, hanem a *külföldi példák* is. A kereskedelmi törvény megalkotása óta a kereskedelmi jog a külföldön oly nagymérvű változásokon ment keresztül, melyeknek hatása alól magunkat annál kevésbé vonhatjuk ki, minél sűrűbbekké váltak kereskedelmi összeköttetéseink a külföldi nemzetekkel s minél inkább arra kell törekednünk, hogy a külföldtől el ne maradjunk. Egész sora az új kereskedelmi törvényeknek s bevágó részleges törvényeknek keletkezett a mi kereskedelmi törvényünk óta, melyeket bizonyára figyelembe vettünk volna, ha előbb keletkeznek. Már 1881-ben megalkottatott a *schweiczi* kötelmi jogi törvény, amely a kereskedelmi jogviszonyokat is szabályozza. 1882-ben keletkezett az új *olasz* kereskedelmi törvény, amely lényegileg az 1887. évi új *román* és részben az 1897-ben készült *bulgáriai* kereskedelmi törvénybe is átment. 1886-ban új kereskedelmi törvény készül *Spanyolországban* s 1888-ban *Portugáliában*.

S ha mindezek és más újabb külföldi törvények figyelmen kívül maradtak volna is, lehetett-e elzárkózni azon nagyjelentőségű esemény hatása elől, hogy maguk a *németek* is, akiknek kereskedelmi törvénykönyvére a magyar kereskedelmi törvényt alapítottuk, szükségesnek találták a revisio terére lépni s ennek eredményeképpen 1897. évi május 10-iki kelettel új kereskedelmi törvényt alkottak, mely egészben véve 1900. évi január 1-én fog életbe lépni? Sokan vannak, akik úgy érzik, mintha ez a tény egymaga is elegendő okul szolgálna a mi kereskedelmi törvényünk módosítására. Mert lehet-e tovább fentartani egy épületet, mely alól egyszerre kimozdítják annak alapkövét? De ha el is képzelhető, hogy a magyar kereskedelmi törvény nekünk jó lehet annak daczára, hogy a németek a magukéval már nem tudnak kijönni: ez csak azon feltétel alatt áll, ha nálunk olyan bajok, amelyek a német kereskedelmi törvény revisióját szükségessé tették, nem fordultak volna elő. Midőn azonban azt látjuk, hogy a németeknél a revisio nagyrészen ugyanolyan bajok orvoslását czélozza, amilyenek nálunk is felmerültek: lehet-e csodálkozni azon, hogy az új német kereskedelmi törvény oly nyomást gyakorol a magyar közvéleményre, melynek hosszabb időre ellentállni képtelen?

III.

Nem szándékozom ezuttal részletesen ismertetni mindazokat a változtatásokat, melyeket az új német kereskedelmi törvény a régin tett. De annál szükségesebbnek tartom végig menni a magyar kereskedelmi törvényen, hogy közelebbről lássuk, mennyi az, ami saját tapasztalataink szerint a revisióra szorul, s vajon ez csakugyan oly kiterjedésű-e, hogy nemcsak egyes részletek, hanem az egész kereskedelmi törvény megjavítása szükséges?

A kereskedelmi törvény rendszerét követve, különösen a következő részek azok, melyek köztudomás szerint változtatásra vagy kiegészítésre szorulnak:

1. Az I. rész 3. czime, amely a *kereskedelmi cégekről* szól. A tapasztalat azt bizonyította, hogy gyakran használatnak oly cégek, melyek a közönség félrevezetésére szolgálnak, anélkül, hogy a kereskedelmi törvény módot nyújtana azokat eltüntetni. Nagyhangzú cégfeliratokkal uton-utfélen lehet találkozni s a cég mint név alig tűnik ki a reklámtoldások mellett. Némi segítségére jött ugyan a kereskedelmi törvénynek az új ipartörvény 58. §-a, mely szerint a kereskedő nem használhat cégén, nyomtatványain vagy hirdetéseiben oly jelzőket, jelvényeket vagy adatokat, melyek a tényleges üzleti viszonyoknak vagy a valóságnak meg nem felelnek. De ez az intézkedés sem bizonyult kielégítőnek. Különösen a *cég-* és azzal kapcsolatos *üzletátruházás* az, amely a kereskedelmi törvényben nincs úgy szabályozva, hogy főleg a hitelezők megkárosítása megakadályoztassék. A kereskedelmi törvény 12. és 20. §-a a cég- és üzletátruházásnál a teljes szerződési szabadságot emeli érvényre: a cég és üzlet folytonossága dacára az átvevő az üzleti tartozásokért csak akkor felelős, ha azokat szerződésileg átvállalta. Az előbbi cégtulajdonos tehát eladhatja az üzletet s elviheti az érte kapott pénzt, anélkül, hogy a hitelezők még az üzletben levő árukból is kielégítést kaphatnának. S még hozzá jó ideig nem is bírnak tudomással arról, hogy az üzlet már többé nem azé, akinek cége alatt folytattatik. Szaporítja a visszaéléseket, hogy a hitelezők még abban az esetben sem foglalhatják le az üzleti vagyont, ha az üzlettulajdonos nem lép ki, hanem benne marad úgy, hogy maga mellé társat vesz. Mert habár a keresk. törvény 89. §-a kimondja is, hogy aki valamely közkereseti társaságba lép, a belépése előtt keletkezett társasági kötelezettségekért a többi tagokkal egyenlően felelős: ez csak a már fenálló társaságba való belépésre vonatkozik; de ha új társaság keletkezik, amely egy fenálló egyéni üzletet vesz át, ugyancsak a 20. §. alkalmazandó, úgy hogy a társaság ellen az egyéni üzlet adósságai miatt annál kevésbé lehet fellépni, mert a kereskedelmi törvény 95. §-a az egyes tag magántartozásai miatt a társasági vagyont lefoglaltatni nem engedi.

2. Lényeges módosításokra és kiegészítésre szorul továbbá a *kereskedelmi meghatalmazottakra* vonatkozó V. czim. Különösen a *kereskedelmi utazók* és *ügynökök* jogköre az, amely itt behatódó szabályozásra szorul, mire nézve már ezen egylet kebelében is tanulságos vita folyt. Türetlen dolog, hogy az ügynökök oly gyakori megbízhatlansága ne az őket alkalmazó kereskedők, hanem a közönség rovására essék. De vannak e czimben más határozatok is, melyek ki nem elégítők. Utalok pl. a kereskedelmi törvény 48. §-ára, mely szerint nyugtatott számlára csak akkor lehet fizetni, ha a számla az áruval együtt kézbesítettik, holott általános gyakorlat, hogy a pénzbeszedés a nyugtatott számlával egyedül történik. Igaz ugyan, hogy az üzleti gyakorlat, mint u. n. tényleges kereskedelmi szokás, a kereskedelmi törvény 267. §-a értelmében a kereskedelmi törvénnyel szemben is tekintetbe vehető. De a bíróságok gyakran csak a kereskedelmi törvény 1. §-át tartják szem előtt, amely szerint a kereskedelmi

s a kereskedelmi törvénynek nem derorogálhat, — ami pedig helyesen csak az u. n. jogszokásra vonatkoztatható — e mellett az üzleti gyakorlat sok esetben nehezen igazolható.

3. A *segédszemélyzetre* vonatkozó VI. czim, amely az új ipartörvény által inkább csak formailag módosított, sem maradhat jelenlegi állapotában s különösen a *felmondási idő* szorul módosításra. A törvény erre nézve is a szerződési szabadság elvét követi, de ez oly inhumánus kikötésekre vezetett, amelyek a segédszemélyzet állását szerfelett prekariussá teszik. E mellett szabatosabbá kell tenni a törvényt arra nézve, kik értendők a kereskedelmi segédszemélyzet fogalma alatt? Így hogy csak egyet említsek: meg kell szüntetni azt a vitát, amely a körül forog, vajon a cégvezető is ide tartozik-e vagy nem?

4. A *kereskedelmi társaságok* joga elsősorban némi kiegészítést kell hogy nyerjen a gyakorlatban sokszor előforduló *csendes* vagy *nevezetlen* társaság (*stille Gesellschaft*) szabályozása által. Más, külföldön meghonosított társasági fajok behozatalát, mint pl. az 1892 április 20-án kelt német törvény által szabályozott s a közkereseti és részvénytársaság kombinációján alapuló *korlátozott felelősségű társaság* (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*), melyet e testület kebelében *Neumann Armin* tagtársunk ismertetett, talán elmellőzhetjük ugyan, bár a kérdést alapos megfontolás tárgyává kell tennünk. Annál kétségtelenebb azonban különösen a *részvénytársasági* és *szövetkezeti* jog gyökeres revisiójának szüksége. Az utóbbira nézve e szükség még nem nyert teljes kielégítést a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898: XXIII. tcz. által, mert azok a szövetkezetek, melyek az Országos központi hitelszövetkezetbe való belépéssel vagy anélkül az új törvény uralma alá nem helyezkednek, tovább is kizárólag a kereskedelmi törvény rendelkezései alatt állanak, amelyek éppen lehetővé tették, hogy a szövetkezetek terén oly sok visszaélés keletkezzék s a szövetkezetek nyereszkesedési célokra használtassanak fel. A szövetkezeti jog általános reformja tehát, amint azt az általam szerkesztett eredeti törvényjavaslat céllozta, ha nem is külön törvényben, de a kereskedelmi törvény revisiójával kapcsolatban, tovább is napirenden van. De nem kevésbé elodázhatlan a *részvénytársasági* jog reformja. A normatív-szabályok rendszere, melyet a kereskedelmi törvény, ellentétben a korábbi engedélyezési rendszerrel, követ, helyes ugyan s továbbra is fentartandó. De e rendszer nálunk oly liberálisan és enyhén van keresztülvive, hogy sem az alapítás és ügykezelés soliditását és kellő ellenőrzését nem biztosítja, sem a visszaéléseket meg nem akadályozza. Utalok különösen a nem készpénzbeli betétekre vonatkozó intézkedésekre, melyek az aránytalan tulbecslések ellen egészen hatálytalanok; a törvényszéki ellenőrzés gyengeségére; a felügyelő-bizottsági intézmény teljes elkorcsosodására; a mérlegek és egyéb számadások gyakori megbízhatlanságára, stb. Okvetlenül szükséges tehát különösen az 1884. évi német részvénytörvény példájára, amely az új német kereskedelmi törvénybe is átment, szigorubb rendszabályokat felállítani s gondoskodni arról, hogy az alapítás és ügykezelés hatályosabb ellenőrzés alá kerüljön. A részvénytársasági jog revisiójának keretében helyén való lenne esetleg azokat a különleges garantiákat is felállítani, melyek a *takarékpénztári betevők* érdekeinek megóvására kiváncságnak mutatkoztak.

5. Áttérve a *kereskedelmi ügyletekről* szóló második részre, ennek első, vagyis általános czimében különösen a *kereskedelmi utalványok* joga szorul kiegészítésre a most már nálunk is jobban elterjedő *cheque* szabályozása által, melyre nézve az újabb német és osztrák javaslatok, a skandináv és más külföldi törvények bő utmutatást adnak. Behatódó szabályozást igényel továbbá a *folyószámla-szerződés* (*Conto-corrent*), melyre nézve a kereskedelmi törvény csak egy-két hiányos intézkedést tartalmaz.

6. Az egyes kereskedelmi ügyletek közül mindenekelőtt a *vétel* (II. cz.) szorul többrendbeli módosításra és kiegészítésre. Így nevezetesen azok az intézkedések, melyek a *minőségi hibák* érvényesítését korlátozzák, s amelyek főleg az üzleti ügyekben tapasztalatlan vidéki közönségre nézve veszélyeseknek bizonyultak. A záros (*fix*) határidő-ügyletekre vonatkozó szabályokat sem lehet abban az általánosságban fentartani, mint azt a kereskedelmi törvény rendeli s bele kell vonni a revisio keretébe különösen a *gabonaellátási* ügyleteket is, melyek az utóbbi években oly nagy pusztításokat tettek s oly elkéseredett harcot provokáltak. Bármennyire vitassák az érdekelt kereskedői körök, hogy ezek legitim ügyletek s nem az uzsora fogalma alá eső hitelezések, az elől még sem lehet szemet hunyni, hogy az egyszerű földmives ember, akinek

fogalma sincs a tőzsdei árconjunkturák mozgató tényezőiről, nem helyezhető egy vonalba az ezek iránt tájékozott s ellenük védekezni tudó kereskedővel s azért nem méltányos őt aránytalan árkülönbözetek fizetésének kitenni s ezáltal a tőzsdespekuláció örvényébe belesodorni. Ide tartozik végül az annyira elterjedt s annyi jogosult panaszra okot szolgáltatott *árurészletügylet* szabályozása is, ha ugyan ez már előbb külön törvény alakjában nem vitetnék keresztül.

7. A *bizományi ügyletnél* (III. czim) lényeges javításra szorulnak különösen az u. n. *önyszerződési jogra* vonatkozó intézkedések, melyek nem elégségesek annak megakadályozására, hogy a bizományosok a megbízók rovására ne spekuláljanak s őket nagyobb veszteségekbe ne sodorják.

8. Számos módosításra és kiegészítésre szorul továbbá a *fuvarozási jog* (V. czim). A revisio feladata különösen a berni nemzetközi egyezmény (1892: XXV. tcz.) határozatainak összeegyeztetése a belföldi fuvarozási joggal, ugyancsak a *belvízi hajózás* különös viszonyainak szabályozása, amelyre nézve az 1895 június 15-én kelt német belvízhajózási törvény (*Binnenschiffahrtsgesetz*) szolgálhat irányadónak.

9. A *községi ügylet* (VI. czim) sem maradhat érintetlenül különösen annak folytán, hogy nálunk ujabban számos oly raktárvállalat keletkezett, melyek a kereskedelmi törvényben előírt fél millió forintnál kisebb alaptőkével bírván, sem a községi törvényes fogalma alá nem esnek, sem községi jegyeket (warrantokat) ki nem állíthatnak, de azért mégis községi társaságoknak neveztetnek s azok módjára működnek.

10. Végül különösen a *biztosítási jog* (VII. czim) az, melynek revisiója már hosszabb idő óta napirenden van. Midőn *Szilágyi Dezső* volt igazságügyminiszter, a biztosítási jog reformját 1894-ben megindította, *Beck Hugó* t. barátomat és engem bizott meg a megfelelő törvényjavaslatok kidolgozásával és pedig olyképpen, hogy előbbi a biztosító-társaságok alapítására, ügykezelésére és ellenőrzésére vonatkozó részt vállalta magára, reám pedig a biztosítási jog anyagi, magánjogi részének: a *biztosítási ügyletből* folyó jogviszonyokra vonatkozó szabályok revisiója bízott. A Beck-féle javaslat tudvalevőleg régen elkészült s közzététetett; az én javaslatom elkészülte azonban azért késik, mert mindaddig, míg a biztosító-társaságok felügyelete és ellenőrzése hatályosabbá nem tétetik, a magánjogi intézkedések revisiója úgy sem lendíthet sokat a biztosított közönség érdekein. Be kell tehát várni, hogy a Beck-féle javaslat sorsa eldőljön, mielőtt az anyagi biztosítási jog reformjához fogunk. Mindenesetre a kereskedelmi törvény revisiójának ezt is magába kell foglalnia, ha és mennyiben a biztosítási jog reformja előbb külön törvény alakjában nem vitetik keresztül. Magától értetődik, hogy a biztosítási jog reformjának körében különösen a *biztosítási ügynők* oly sok panaszra okot szolgáltató eljárása is szabályozást kell hogy nyerjen, amint ezt a XI. magyar jogászgyűlés is kifejezésre hozta.

Dr. Nagy Ferencz.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mit várok én az esküdszéktől?

Jóslgatásokba bocsátkozni bajos és hálátlan dolog, mert az élet sokszor ráczáfol az emberre. Ezuttal azonban abban a meggyőződésben vagyok, hogy nem vállalkozom hálátlan szerepre, midőn a bünvádi perrendtartás életbeléptetésének küszöbén azzal a kérdéssel akarok foglalkozni, hogy mit lehet várni az esküdszéktől? E szerep csak azért hálátlan, mert országszerte meglehetősen kedvetlenség, hogy úgy szóljak, ellenszenv hat nyomasztólag a kedélyekre: a nagy közönségnél, de még inkább a jogászoknál.

A természetes «vis inertiae» uralkodik rajtunk. Véghet-

lenül nagy a conservativismus a jogi téren. Emlékezzünk vissza amaz időkre, midőn a törvénykezési eljárások szóbelisége mellett kezdtek agitálni. Minden középkori és vén practikus kétkedőleg rázta fejét, de sőt az ellenszenv hangja sokszor indulatosan tört ki belőlük. Nem nekünk való az még! És ezt körülbelül ötven éven keresztül hangoztatták. S mindennek dacára 1836-ban már megkezdtek a polgári peres eljárás reformját a szóbeliség irányában, majd folytattuk 1840-ben; az osztrák absolutismus behozta a sommás perekben és a bünvádi eljárásban az első fokot és így tovább az 1893. évi sommás törvényig. Ma már az írásbeli eljárás hívei, az ugynevezett practikusok — ha szabad e triviális kifejezéssel élni — mukkanni sem mernek. Szóbeli eljárást kívánunk, de sőt követelünk minden téren s ez, kivéve a törvényszéki pert, minden fokon meg is van.

Hála Istennek! Idáig jutottunk és ez óriási haladás. A modern törvénykezés kapui megnyitultak a mi számunkra is. A bírósági hivatalszobák helyett nyilvános tárgyalási termeink vannak, amelyekben felperes és alperes, a vád és védelem a bíró korlátai előtt nyílt porondon küzdenek egymással, a jogász- és laikus közönség szeme láttára és ellenőrzése mellett.

Hálára nyílik ajkunk, midőn felkiáltunk, hogy ime ezt is meghagyta érni nekünk a magyarok istene.

S most itt vagyunk az esküdszék küszöbén, egyrészt telve reménnyel, de még inkább telve aggodalommal.

Az esküdszékekkel éppen úgy voltunk, mint az eljárás szóbeliségével.

Meglevő részleges szóbeli eljárásaink mellett magát a szóbeliséget mindig mint valami teljesen idegen dolgot tekintettük, s habár azt naponként gyakorlottuk s nem volt vele semmi különösebb bajunk, mégis perhorreskáltuk. Volt esküdszékünk is sajtó-ügyekben, de mégis olybá vettük, mintha az teljesen idegen lenne, mintha színét sem láttuk volna. Folyton azt hangoztatták, hogy közbüntettekben az esküdszék nálunk merő képtelenség, holott a sajtó-ügyekben való bíráskodás sokkal kényesebb természetű. Egy-egy elhibázott esküdszéki verdict rájuk zudította az egész jogász közvéleményt, mintha e hibás ítékezés csak az esküdszék tulajdonságát képezné, holott a szakbíró sem dicsekedhetik csálhatatlansággal. A statisztika, ha lehetne ilyent számjegyekben egyáltalán összeállítani, valószínűleg aránylagos passiv mérleget tüntetne fel egyik és másik hátrányára. Mindig emlegették, hogy az esküdszék a rágalalmazási és becsületsértési ügyekben nem elég szigorú, védtelen hagyja az egyéni becsületet. Tapasztalatom szerint — kivételes esetektől eltekintve — nincsen úgy. Tessék csak a másik oldalra is tekinteni: minő elbánásban részesülnek nálunk a bünvádi feljelentésből származó rágalalmazási bűnperek? A lehető legmostohábban. Megreparálatlanul hurcolnak meg tisztességes embereket a büntető-eljárás minden fokán keresztül a nagy közönség előtt és a sajtóban legtöbbször közönséges zsarolási szándékból. És minő védelemben részesül a meghurczolt? Ugyszólván semmiben. Bíróságaink érthetetlenül enyhe módon kezelik a hatóság előtti rágalalmazási eseteket, mi alkalmat szolgáltat arra, hogy a legközönségesebb polgári természetű perek a bünvádi eljárás olcsó, kényelmes és hasznos útjára tereltetnek minden különösebb veszdelem nélkül.

Az esküdszéki bíráskodás eddig sem volt nálunk rosszabb a szakbírói ítékezésnél.

Nem lesz rosszabb ezután sem.

Saját multunkból vett tapasztalataink erre tanítanak bennünket.

Sokszor állottam esküdszék előtt mint vádló és védő; több ízben voltam tagja az ítélő esküdszéknek. Volt alkalmam az esküdtek észjárásába mélyebben bele tekinteni és számba venni a rájuk ható tényezőket. Ott voltam kétkedésüknél, habozásuknál, meggyőződésük kiérlelésénél és megszületésé-

nél. Jogászi szemmel vizsgáltam mindezt. Semmi különös, semmi nyugtalanító jelenséget nem észleltem. Az ítélkezési, lélektani procedura ugyanaz, mint minden jogászbírónál. A főkülönbség az, hogy az esküdt, véleményének, elhatározásának megalkotásánál nem olyan elbizakodott, mint az ítélkezést professióból űző jogászbíró. Többet tépelődik, nincsen sablonok és sokszor téves jogi nézetek által praecupálva, tehát elfogulatlanabb. Csaknem minden egyes esküdt szavazata egy óriási lelki harcz eredménye. Ugyszólván megreszket benne a lélek, midőn a nehéz döntő szót ki kell mondania. Láttam, midőn órákon át tanácskoztak az esküdtek s egyik-másik még engedelmet kért, hogy önmagába térve, visszavonulva saját lelkével: észével és szívével tanácskozhassék s csak ezután adta le szavazatát. Az esküdtszéki ítélkezésen — hogy ugyszóljak — a szüziesség bája ömlik el.

S ez nyilatkozik meg az esküdtszéki ítélkezés őszinteségében is, amely tekintetben jóval felette áll az indokokat szerkesztő jogi szakbíráskodásnak. Az esküdtek tanácskozásainál észlelhető, hogy a döntő momentumok tekintetében mily páratlan nyíltsággal nyilatkozik meg lelkük, mely olykor tulcsapong ugyan a törvényes sablonokon, de éppen azért, mert őszinte: igazabb, mint a szakbíráóság sokszor erőltetett nyílt jogi indokolása, mely — bizony megesik — az elhallgatott valódi esküdszerű indokok takarására szolgál.

Midőn az esküdt oda áll a tizenkettő közé bírónak, lelke nagy átalakuláson megy keresztül, levetkőzi a közönséges mindennapi embert. Neki ez ünnepnap, melyen a lélek magába száll, melyet mindenestül belevisz magasztos hivatásának gyakorlásába.

Vannak, kik kétkedve rázzák fejüket és hivatkoznak arra, hogy hány esküdt van, ki szabadulni igyekszik a nemes hivatás terhétől. Vannak ilyenek, de nem oly nagy számban, mint vélnénk. Legtöbbnek rosszul esik, ha a vád vagy védelem visszaveti. Az embert minden törvénykezési ügy ösztönszerűleg vonzza, érdeklődést kelt benne. Kétségtelen dolog, hogy a polgári foglalkozástól való elvonás nehezen esik, de ebbe végre bele kell törödnünk, amit sohasem érünk el, ha meg nem kezdjük. Bele kell szoktatni az embereket, hogy a közügyekért áldozatokat kell hozni. Meg lesz ez is, habár nálunk nehezebben, mint máshol, ahol a polgárok jobb vagyoni helyzetben vannak. Nálunk ugyszólván mindenki munkája után él, nem igen van rentéből élő erős polgárságunk. Nézetem szerint ez lesz esküdtszéki intézményünk helyes és akadálytalan fejlődésének legkényesebb pontja.

Szegényes vagyoni viszonyaink, a mindennapi kenyér után való futás kényszerűségének vasereje. Azonban az esküdtek helyes megválogatása által ezen a bajon is lehet segíteni, vagy legalább is azt mérsékelni. Városokban rendszerint van ilyen vagyonosabb elem, míg a vidéken, ahol a földbirtokos és földmives elem is bevonatik, az ülésszakok helyes berendezésével lehet elviselhetőbbé tenni az esküdti hivatást, ha azokat azokra az őszi és téli hónapokra tesszük, midőn a földmívelési munka egészben vagy részben szünetel.

Ha kellő tapintattal járunk el és azon leszünk, hogy az elhívottak terheit lehetőleg könnyítsük, napi foglalkozásukkal való összeütközést kerüljük: e szép hivatás gyakorlásába nemcsak beletörődnek a hivatottak, hanem mind több és több kedvet kapnak. Mert emeli az embert önmaga és embertársai előtt. És a magyar emberben ez a nemes ambitio még nem halt ki, ha netalán modern átalakulási viszonyaink közt némileg hanyatlott is. Az esküdti minőség egyik hatalmas tényezője lesz, hogy a közügyek iránt való nemes érdeklődést — melyben az önhaszonlesés itt játszik legkevésbé közé — hanyatlásából kisegítse, az önálló, férfias gondolkozást fejlessze.

Bámulatos, hogy minő élénkítő hatással van az esküdti

birói hivatás a függetlenségi érzet növelésére. A sajtóbíróági esküdtek közé az utóbbi években — talán nem is egészen véletlenül — itt a fővárosban sok hivatalnok ember került bele, olyanok, kik egész nap a hivatalszobában görnyednek és akik meg vannak szokva a feljebbvaló véleménye előtt meghajolni és rendeleteit teljesíteni. Csak láttatok volna — én láttam — hogy egyenesedtek ki ezek az emberek az esküdtszéki tanácskozó-teremben. Kitört belőlük az emberi léleknek az az eleme, mely el volt fojtva; megnyilvánult bennük az ember-bíró. Nem diktált nekik a közvád, hanem az ébredő szabad lelkiismeret.

A szabadon működő birói lelkiismeret van oly erős, hogy keresztül tör a faji, felekezeti és nemzetiségi érzelmeken. A birói hivatás gyakorlása az ember lelkének legnemesebb részét hozza mozgásba. Emberré teszi az embert, az általános emberi szempontokra emeli.

Kedvvel és nem immel-ámmal fogjunk az esküdtszéki intézmény életbeléptetéséhez. Ne azon legyenek hivatott jogászaink, hogy kételyeiknek szerezzenek igazolást, hanem hogy igazat szerezzenek az esküdtszéki intézménynek, mely az egész művelt világon diadalmaskodott. Lelkesedés legyen a megvalósítás körüli eljárásunk rugója. Be kell bizonyítanunk, hogy mi sem vagyunk hátrább, mint a többi művelt nemzetek.

Ila így járunk el, nemcsak beválik az esküdtszék, hanem meg lesz annak a maga kitünő nevelő hatása is.

Ezt várom én az esküdtszéktől. Dr. Nagy Dezső.

Idegen fogalommeghatározások a büntetőjogban.

Mennyiben használhatja a büntetőjog a fogalmi megállapításokat, melyeket más tudományos szakok a maguk használatára szerkesztettek?

Hogy először is a *magánjogról* szóljunk: e tudományág definícióit és rendelkezéseit *revisio nélkül* nem fogadhatja el a büntetőjog. Oka ennek az, hogy a büntetőjog a legsúlyosabb sanctiókat tartalmazó jogi szak s ezen sanctiók bekövetkezését nem rendelheti alá oly definícióknak és rendelkezéseknek, melyek csekélyebb súlyu sanctiókra való tekintettel jöttek létre. Más szóval: a magánjogi oltalomra készült megállapítások nem igényelhetik maguknak azt a magasabb érvényt, mely a büntetőjogi téren való alkalmazást is magával hozná.

Hozzájárul, hogy a büntetőjog az individualisatiót sokkal jobban kifejlesztette, mint a magánjog és már ez a körülmény is megköveteli, hogy a büntetőjog megvizsgálja az átvett fogalmakat abban az irányban, vajon megfelelnek-e az individualisatio azon fokának, mely a büntetőjogban elengedhetlen. A magánjog ugyanis *általánosítva osztályoz*, vagyis azonosoknak tekint eseteket, melyek csak hasonlóak, és teszi ezt, hogy könnyítse a döntést, egyszerűsítse a viszonyokat. Így pl. az ingókat részben az ingatlanokhoz sorozza; adás-vétel esetében a tulajdon fentartását, mint magánjogilag súlyos következményekkel nem járó és bizonyos esetekben nagyon czélszerű actust, a lebonyolítás egyszerűsítése végett megengedi; a turpis causa esetében, tekintet nélkül az esetek egymás közti eltéréseire, megtagadja az oltalmat. Mindezt dekretálva, nincs tekintettel arra, hogy e szabványoknak az esetek egyformásítása folytán büntetőjogilag mily vissza és az anyagi igazsággal homlokegyenest ellenkező következményeik volnának, ha t. i. a büntetőjog azokat elfogadná és magára nézve is irányadókká tenné.

Álljon itt néhány példa.

1. A magánjogi felfogás szerint azt a varrólányt, aki a vételár részleteinek kifizetése előtt a varrógépet eladja, minden esetben, tekintet nélkül arra, ami a büntetőjogban a legfontosabb, hogy volt-e dolus vagy nem, büntetnünk kell, mert idegen ingó dolgot idegenített el. De a bankház-

tulajdonost, aki a sorsjegyet ugyancsak a pactum reservati domini alapján eladván, azt magánál tartja és néhány részlet felvétele után ismét másnak adja el, vagy zálogba teszi: nem büntethetők, mert a «magdét» adta el, illetőleg tette zálogba. A helyes értelemben vett büntetőjog itt azt veszi irányadóul, ami tényleg történt, t. i. a sorsjegy eladatott és a vevő a vételár lefizetésének biztositékaul zálogba adta a sorsjegyet az eladónak; az eladó tehát zálogot adott el jogosulatlanul, vagyis sikkasztott. Hogy ők egymás közt a zálogot tulajdonnak *nevezték*, azt a büntetőjog irányadónak nem tekintheti. A magánjognak a traditio körüli vitáit és megállapításait a büntetőjog annál kevésbé veheti irányadóul, mivel a conclusiók itt is csak a magánjog, néha a kereskedelmi jog szempontjából célszerűbb megoldáson alapulnak és nem tartják szem előtt, hogy az illető megoldás a büntetőjog részéről elfogadható-e a büntető igazságszolgáltatás alapjául.

2. Magánjogi felfogás alapján ablaknak vagy ajtónak, vagy tenyészállatnak, vagy szárnyasnak ellopása bizonyos körülmények közt — szigoruan véve — nem képezne lopást, amennyiben a tárgy ingatlan tartozékát képezi. A büntetőjog itt azon álláspontot foglalja el, hogy ingó az, ami helyéből elmozditható. A magánjog azonban fictiót állít fel, melyet ismét csak magánjogi tekintetek indokolnak és melyeknek a büntetőjogban való figyelembe vétele számos tárgyat megfosztana a büntetőjogi oltalomtól.

3. Ha a büntetőjog a magánjogot volna köteles alapul venni, a turpis causánál a magánjog módjára megszorítást kellene tennie és rablóként volna kénytelen büntetni azt a kártyajátékoszt, aki a megnyert pénzt erőszakkal veszi el partnerétől, vagy tolvajként, aki ily, vagy a turpis causa jellegét magán viselő hasonló körülmények közt u. n. záloglást visz véghez és eshetőleg talán a zálogot értékesíti is. Sőt még enyhítőknél sem tekinthetné azon körülményeket, mivel turpis causa forgott fenn.

4. Sikasztóként kellene pedig megbüntetni azokat, akik turpis causával szemben vagy egyáltalán oly jogügylettel szemben, melyre a magánjog nem ad keresetet, megtartási vagy visszatartási jogot gyakorolnak. Például a bizományos elkölti a beszedett pénzeket és a megbízóval szemben compensatiót akar érvényesíteni oly czimen, hogy emez neki házassági közvetítés, vagy kártyaadósság, vagy tőzsdedifferentiák czimén ugyanannyival adósa. A polgári bíró a compensatióknak nem ad helyt s (ha nincs kielégítési alap), az ügy bizonyára büntető bíró elé kerül sikkasztás czimén. Már pedig a büntető bíróság ily esetben a sikkasztás vádja alól felment, mert nem ignorálhatja, hogy az egyik követeléssel szemben állott a másik követelés.

5. És amint az előbbi esetben felmentést mond ki a bíró, ugyanazon alapon menti fel a vitrioldráma hősnőjét is. A meggyalázott leánynak a magánjog nem adván kereseti jogot, maga szerez magának elégtételt a csábító ellen s a bűnügyi bíró ismét kénytelen figyelembe venni az előzményeket, melyeket a magánjog meg nem történtekek tekint.

Összefoglaljuk a tanulságot.

Minél kevésbé ismer el a magánjog bizonyos jogügyleteket, annál inkább kénytelen a bűnügyi bíró felvetni magának a kérdést, hogy nem-e éppen a magánjogi oltalom hiánya okozta a «bűncselekmény» elkövetését.

És másrészt minél inkább korlátozza a magánjog a már megvett dolgoknak forgalomba helyezését, annál inkább előtérbe jön a büntetőjog terén a kérdés, vajon ez a megkötöttség nem ütközik-e leküzdhetlen akadályokba az élet ezer változatu viszonyai és főleg sanyaruságai közt.

Vagyis általánosításokba — mert mindaz semmi egyéb, mint az eset individualitásának és az anyagi igazságnak mellőzése — a büntetőjog nem bocsátkozhatik belé.

Azt hozzák fel, hogy ezzel a büntetőjog egy külön

büntetőjogi magánjogot construál. Nem fogadhatjuk el az ellenvetést. A büntetőjog arra szorítkozik, hogy a maga területének megállapítását a maga kezeibe veszi s önállóságra való törekvése csak abban nyilvánul, hogy nem nyugszik belé a büntetőjog határainak olyszerű megállapításába, mely alsóbb rendű érdekek oltalmazását és csak alsóbb rendű oltalmi eszközök igénybevételét tartotta szem előtt. És ha ily körülmények közt naturalistikusabban fogja fel az előzményeket, mint a magánjog, ez leginkább abból következik, hogy a büntetőjog kénytelen figyelembe venni, hogy az erős támadta-e meg a gyengét, vagy a gyenge az erőset; holott a magánjog ezt ignorálja és ez uton fictio útján oly egyenlőséget vesz alapul, mely az életben nincs meg.

A *közjog* sok tekintetben más természetű, mint a magánjog; e miatt itt distingválunk kell.

Ha közjogi fogalom meghatározás alapján valakinek megbüntetése forog kérdésben, revisio nélkül a közjogi fogalom meghatározás éppoly kevésbé fogadható el a büntetőjogban, mint a magánjogi meghatározás. Például ha a közhivatalnok közjogi fogalom meghatározása magával hozná valakinek megbüntetését, ugyanazon fogalomnak büntetőjogi kerete pedig kétes volna, ebből még nem következik, hogy a közjogi meghatározást el kell fogadni, mert az nem büntetőjogi, hanem eshetőleg csak fegyelmi sanctióra tekintettel állapított meg.

Ebben a pontban tehát a közjog viszonya a büntetőjoghoz ugyanaz, mint a magánjogé.

Ha ellenben a közjog tiltja valakinek megbüntetését, vagyis ha közjogi tekintetek megóvják meghatározott esetekben valakinek személyes szabadságát, vagy némely személyeknek immunitást adnak: ez a büntetőjogra irányadó. Alkalmazandó azon elv: jus publicum derogat privato. Az állam érdeke itt az, hogy büntetés ne mondassék ki, vagy az állam bizonyos nyomós tekinteteknél fogva lemond a büntetésről; a büntetőjog tehát enged, mert első sorban szintén közérdeket szolgálja.

Hibás tehát azon tan, mely a közjogot mindenestül a büntetőjog fölébe akarja helyezni.

Felvehető ezek után a kérdés, vajon feltétlenül szükséges-e a *BTK.* 19. § ában kijelenteni, hogy az országgyűlés tagjainak mentelmi jogát a *BTK.* nem érinti. Szükségesnek nem mondható, mert a közjog ezen tételét a büntetőjog különben is figyelembe tartozott venni. A *BTK.* életbe lépte előtt a büntetőjog e kérdésben törvénybe ígatott szabály nélkül is alkalmazkodott a közjoghoz. A kodifikátor a 19. §-ban inkább csak törvényt nyel akarta biztosítani a különben is követett szabványt.

Szintén nincs törvénybe ígatott szabályunk a király személyének a *BTK.* által meg sem említett sérthetetlenségéről, továbbá a területen kivüliségről, mely utóbbira nézve a *BTK.* 5. §-a annyit mond, hogy reá a nemzetközi jog szabályai irányadók.

A közhivatalnok és a hatósági közeg fogalmát a *BTK.* szintén megállapítja, de nem követelhetjük, hogy a közjog ezen körülírást elfogadja, habár a közjognak nincs definitiója a közhivatalnok fogalma számára.

Kitűnik ezekből, hogy az itt érintett kérdésekben közjog nem fogadja el a büntetőjog megállapításait s a büntetőjog ebbe belényugszik, mivel nem követelheti, hogy egy közjogi kérdés kizárólag büntetőjogi szempontok alapján döntessék el.

Mi több: a magánjog is revideálja itt-ott a büntetőjogi és a büntetőbírósi megállapításokat. Ha a büntetőjog és a büntető bíró bizonyos esetekre nézve azt mondja, hogy ezek nem állapítanak meg culpát, még culpa levist sem, a magánjog és a magánjogi bíró ezzel ellentétben kimondhatja, hogy a cselekmény igen is megállapítja culpa levist, sőt a culpa

kozó indokolásából is, amely következőképp adja okát a 481. §. idézett intézkedésének: «A biztosító semmi esetben sem kötelezhető arra, hogy a kár mennyiségét a biztosított egyszerű feljelentése alapján igazoltnak tekintse, ellenkezőleg neki jogában áll a kárt az erre alkalmasnak mutakozó módon megállapíttatni». (Terv. 649. lap.) Itt tehát világosan csak a biztosító-társaság tájékoztatása végett szükséges kármegállapítás van tervbe véve.

A kereskedelmi törvény 481. §-a tehát csak annyit enged meg a feleknek, hogy a kár előzetes peren kívüli megállapítása tekintetében megállapodjanak; ha azonban a felek ezenfelül abban is megállapodnának, hogy ezen előzetes megállapítási mód kizár a perben minden törvényes bizonyítási eljárást: akkor ez a kötvénnyfeltétel nem ütközik ugyan magába a kereskedelmi törvénybe, de beleütközik a perjog alapelveibe és ennél fogva nem bírhat hatálylyal.

Dr. Fodor Ármin.

Bírói hatáskör részkövetelések érvényesítésénél.

Anyagi jogunk nem ismer oly kényszerítő jogszabályt, hogy valaki fenálló igényét, követelését egészben lenne kénytelen érvényesíteni. Részben is érvényesítheti ezt, ha oly természetű, hogy különben is megosztható.

I. A. hitelező B. adósa ellen fenálló 600 frtnyi kölcsönköveteléséből csak 200 frtot perel. Kérdés, melyik bíróság hatáskörébe tartozik e per: a járásbíróság avagy a törvényszékhez?

Ha a perelt 200 frt tekintetében szerződő felek pl. a hátralékos 400 frttól elütő más esedékességi időpontban állapodtak meg, vagy ha ezen 200 frtra vonatkozólag más fizetési hely köttetett ki, vagy ha a kérdéses 200 frt elengedmenyezettett és az engedményező lép fel, vagyis ha az érvényesített részkövetelés akár időhatározmányok, akár a fizetési hely, akár alanyi változás folytán a hátralékos követeléstől eltérő kvalifikációval bír, kétségtelen, hogy a kir. járásbíróság hatásköre állapítandó meg, mert csak a részkövetelésre vonatkozóan áll be a perfüggőség s így az ezen részkövetelések tárgyában hozandó ítéletek nem praedjudikálhatnak semmi tekintetben a hátralékos követelés tekintetében hozandó ítéletnek, mert a részkövetelés az időhatározmány, a fizetési hely vagy az alanyi változás folytán a hátralékos követeléstől elkülönített léttel bírónak tekintendő, tehát ezen részkövetelésnek a jogi sorsa is más lehet a jövőben, mint a hátralékos követelésé.* A 200 frtnyi részkövetelés minősítettnek — individualisáltnak — tekintendő s így elegendő alappal bír az elkülönített külön perelhetőséghez. Ez esetben nem az összkövetelés, de a részkövetelés képezi a pertárgyat. Ha ezen részkövetelés tekintetében akár alperes marasztaltatik, akár felperes keresetével elutasítatik, az ítélet jogereje csupán ezen részkövetelésre fog vonatkozni.

II. Ha az egész követelésnek csupán egy, összecszerüleg bár meghatározott (200 frt), de különben semmi tekintetben nem minősített része pereltetik, a hátralékos 400 frtről pedig felperes le nem mond, akkor már kétséges, hogy a per a járásbíróság avagy a törvényszék hatáskörébe tartozik-e. Találkozunk ugyanis oly jogi nézettel, hogy ezen esetben a 200 frt beperesítésével az egész 600 frt tekintetében beáll a perfüggőség. Alperes elmarasztalásánál a jogerősség ugyancsak a részkövetelésre hat ki, ellenben felperes elutasításánál az egész 600 frtnyi követelésre, mert különben ez utóbbi esetben alperesnek minden további részkövetelés perlésénél ki kellene újra mutatnia, hogy felperesnek nem jár semmi. A pertárgy értéke nem 200 frt, de az egész követelés értéke, azaz 600 frt, mert a bíró azon helyzetbe juthat, hogy ha a 200 frt tekintetében bíraskodik, az egész 600 frtos követelés minden lehető része tekintetében fog határozni, s minthogy a teljes követelés minden lehető része maga az egész követelés, ez az értékhatárnál fogva a törvényszék hatáskörébe való.

E nézet hívei további érvül azt hozzák fel, hogy a hatáskör közjogi természetű lévén, felperes tetszésétől nem tehető függővé annak megállapítása, illetve meg nem állapítása.

Alperesnek kétségtelen joga követelni azt, hogy a törvényszék előtt pereltessék, az igények és követelések perjogilag tehát már csak azért sem oszthatók meg, mert a

megosztás folytán különféle értékhatárok keletkezvén a felebbezésre, a netáni felülvizsgálatra, az előzetes végrehajthatóságra és a költségek nagymérvű szaporodására felperes elhatározása lenne döntő befolyással. Alperes ezen — sokszor felperes önkényétől függő — hátrányokkal szemben megvédelmezendő, ily esetekben tehát sikerrel emelhető pergátló kifogás azon az alapon, hogy az ügy nem tartozik a sommás eljárás alá, és a netán későbbi részkövetelések ellen mindaddig, amíg az első részkövetelés tekintetében hozandó ítélet jogerőre nem emelkedett a perfüggőségi kifogás érvényesíthető.

E felfogással szemben mások azt tartják és mi is ezek nézetét osztjuk, hogy a részkövetelés, ha 500 frton aluli összegről van szó, a járásbíróság előtt perlendő, ha az összkövetelés a törvényszék hatáskörébe tartoznék is. Részkövetelések érvényesítésénél csupán a részkövetelésnek és nem az egész igénynek a tárgya képezi a «per tárgyát». Mert a perjog a bíróságok hatáskörét az előterjesztett petitum szerint határozza meg, nem pedig az igények szerint, melyek a keresetből kiviláglanak ugyan, melyek azonban keresetileg «nem érvényesítették» vagy nem «teljesen érvényesítették».

A kereseti kérelem tárgya a részkövetelés tartalma; csupán ezen részkövetelés ismerhető el alperes által e perben; csupán ezen részkövetelésről mondhat le felperes e perben; csupán ezen részkövetelés tekintetében változtatható meg az előterjesztett petitum a sommás eljárási törvény 31. §. korlátai között. S épp azért sem a perfüggőség, sem az ítélet jogereje nem hathat ki az érvényesített részigényen túl is a még hátralékos követelés tekintetében.

Perrendünk nem adja a perfüggőség definitióját, csupán a perjogi tudomány. A perfüggőség a keresetileg érvényesített igény folytán a felekre nehezedő perbeli kényszer, mely alperessel szemben abban nyilvánul, hogy ő reá nézve kötelező erejű a hozandó ítélet, felperessel szemben pedig abban, hogy felperes nem élhet többé keresetváltoztatással. Hogy a perfüggőség hatálya nem terjedhet többre, messzebbre, mint az ítélet jogereje, azt általánosan elismerik; az ítélet jogereje azonban jogi íróink többségének nézete és bíróságaink gyakorlata szerint csupán felperesi igénynek a mindenkori keresettel érvényesített részére hathat ki még akkor is, ha ezen érvényesített részigény nem minősített része az összkövetelésnek, vagy ha alperes kifogásai folytán felperes részkövetelésével el lett utasítva.

És ez természetes is. Anyagi jogerőre csak azon ítéletek képesek, melyek az ügy érdemében az érvényesített jog,* jobban mondva jogigényre és illetve annak jogi alapjára kihatnak. Ezek szerint, ha a felek a bírósághoz fordulnak, csakis a petitum korlátai között a kereset tárgyát képező jogigény iránt kérnek döntést. A bíróság csakis a konkrét perre való tekintettel bírálja el ezen igényeket. Ezek szerint a jogerő az összkövetelés hátralékos részét nem érintheti. Hogy részigények tekintetében hozott ítéletek önmagukban véve és az összkövetelésre való kihatás nélkül jogerőssé válhatnak, az kiviláglik abból is, hogy a beszámítási kifogás útján felhozott ellenkövetelés fen vagy fen nem állása tekintetében hozott ítélet csak a beszámítás erejéig válhatik jogerőssé, mert a beszámítási kifogásoknál a felek szándéka az, hogy a beszámítás folytán érvényesítendő ellenkövetelés fen vagy fen nem állása közöttük csak pro concurrente summa állapíttassék meg végérvényesen. A summa concursens-t meghaladó összeg megállapítása, illetve meg nem állapítása a felek akaratának csak akkor felel meg, ha ez kifejezetten kéretett.

Részkövetelésekkel szemben tehát, melyek összecszerüleg a járásbíróság hatáskörébe tartoznak, hatáskör hiányából pergátló kifogás nem érvényesíthető. Ezen hatásköri kérdés azonban nemcsak az alperes szempontjából tárgyalható. Felperes érdeke itt szintén igen fontos. Vannak oly esetek is, hogy felperes érdekében áll a járásbírósági hatáskör helyett a törvényszék hatáskörét igénybe venni, vár tehát az egyes részletek érvényesítésével, míg ezek értékhatára az 500 frtot meghaladja. De lehetnek esetek, midőn a felperes szempontjából a gyorsabb, egyszerűbb sommás eljárás az esetleges előzetes végrehajthatóságnak kieszközlése nagyon is indokolt, kiváltképpen akkor, ha az alperes ama jogviszony fen nem állását, amelyből a részkövetelés eredt, nem veszi tagadásba. Ha alperes tagadja ezen jogviszony fenállását, úgy jogában áll annak nem létezése iránt felperes ellen megállapítási keresettel fellépni. Ezen negatív megállapítási

* *Zitelmann Ernst*: Zeitschrift für den deutschen Civilprocess 8. B. 254. — *Muskat*: Zeitschrift für den deutschen Civilprocess 12. B. 335. — *Linkelmann*: Zeitschrift für den deutschen Civilprocess 17. B. 447.

* *Plósz*: Polgári perrendtartási tervezet indokolás 227. 1.

keresetnek nem állja útját a részkövetelés iránt beadott kereset perfüggősége, mert más a teljesítés iránti pernek a tárgya és más a megállapítási pernek a tárgya. De nem hathat gátlólag ama körülmény sem, hogy ezen megállapítás alperes jogviszonyainak biztosítására felperessel szemben esetleg nem mindig fog szükségesnek mutatkozni. Alperesnek jogi érdekeltsége a jogviszony fen nem állásának kimondása iránt sokszor csak processuális szempontból is lehet indokolt. Ezen érdekeltség pedig megvan, valahányszor felperes oly jogviszonyból perel részköveteléseket, amelynek fen nem állását alperes vitatja. Ezen negatív megállapítási kereset a törvényszék hatáskörébe tartozik (600 frtos ügy) és felperes köteles az összkövetelés tekintetében fenforgó jogviszony fen nem állása iránt a törvényszék előtt perbe szállani.

A költségtöbblet, mely részkövetelések érvényesítése folytán felmerülhet — sem képezhet okot arra nézve, hogy a részkövetelések önállóan a járásbíróság előtt ne pereltessenek. Mert vagy fenáll a jogviszony, amelyből kifolyólag A. részkövetelést támaszt B. ellen, vagy nem áll fen. Ha fenáll és A. összkövetelése immár esedékes B. van morában, tulajdonítsa késedelmének következményeit önmagának. A. lejárt követelését oly uton és módon érvényesíti a törvény korlátain belül, amely az ő viszonyának legjobban megfelel. Ha ellenben a jogviszony a peres felek között fen nem áll s ha A. az által, hogy összkövetelését részekre osztva többrendbeli pert tett folyamatba B. ellen, mindezen perekben vesztes lesz, perköltség fizetésében fog elmarasztaltatni.

A német birodalmi perrendtartás és a sommás eljárási törvény nem tartalmaz intézkedést a felvetett kérdés tekintetében.

Az osztrák perrendtartás 55. §-a és a Plósz-féle polgári perrendtartás előadói tervezetének 9. §-a úgy rendelkezik, hogy ha valamely követelést csak részben perelnek be, az érték kiszámításában a még ki nem elégített egész követelés értéke irányadó.

A kifejtetteknél fogva azon nézetünknek kell kifejezést adni, hogy részkövetelések perlésénél a követelt részlet értékének kell irányadónak lenni a hatáskörre.

Dr. Pap József,
ügyvéd, egyet. magántanár.

A végrehajtások drágasága ellen.

Hogy a végrehajtási eljárás — főképp a kisebb értékű ügyekben — tulságosan költséges, kétségbevonhatlanul áll.

Éppen azért a budapesti törvényszék elnökének azon intézkedése, hogy a végrehajtók bizonyos távolon belől kocsibér gyanánt csak közuti vasuti bért számíthassanak fel, régóta érzett szükségét pótol s teljesen indokolt.*

De ezzel a bajon csak igen kis mértékben van segítve. A végrehajtás még mindig felette drága lesz s gazdasági viszonyainkhoz semmi arányban sem áll.

A létező aránytalanság megszüntetéséhez életbevágóbb rendelkezések kellenek, jelesen olyanok, amelyek a végrehajtási költséget általában — de különösen a csekélyebb értékű ügyekre nézve — jelentékenyen leszállítják.

Valamit minél sürgetőbb tenni kell, mert éppen jelenlegi gazdasági helyzetünkben a panasz napról-napra hangosabbá lesz és egészen jogos.

A cél elérése végett az 1881. évi LX. tcz. 71. §-ának módosításával törvényhozásilag kimondandó volna, hogy legalább oly végrehajtásoknál, hol a követelés összege 300 frtot meg nem halad, a lefoglalt ingók becsértékének megállapításához külön becsüs ne alkalmaztassék, hanem a becslést maga a végrehajtó teljesítse. Ily kisebb értékű foglaltásoknál a külön becsüs alkalmazása teljesen felesleges.

Igaz, hogy ehhez törvényváltoztatás szükséges. De ez semmi nehézségbe sem ütközik. S ez alkalommal a fentjelzett törvény 152. §-át is akként lehetne módosítani, hogy az ingatlanárverési hirdetmény a hivatalos lapban minden esetben csak egyszer tétessék közzé. A háromszori közzétételre semmi szükség sincs.

De egy visszasságot törvényhozási lépés nélkül is azonnal meg lehet s meg is kell szüntetni.

A végrehajtást jelenleg az árverési hirdetmények kibocsátási költsége teszi különösen aránytalanul drágává.

* A törvényszék elnöke csupán felelevenítette a bírósági végrehajtókra vonatkozó törvény életbelépte alkalmából megállapított fuvarbérekre vonatkozó intézkedéseket.

Szerk.

Tudvalevőleg igen sok esetben csekély ügyben például 30–40 frtos végrehajtásnál az árverési hirdetmény kibocsátása néhány forintba kerül. Ez türehtelen állapot.

De hol van az megírva, hogy egy árverési hirdetmény minden egyes példányáért 30 krajczárt fizessünk?

A hirdetményekre nézve — éppen úgy mint a fuvarbérre nézve történt — egyszerű elnöki rendelettel azonnal ki kellene mondani, hogy egy példány kibocsátásáért legföllebb 5–10 krajczár jár.

A most javasolt intézkedések a végrehajtási eljárás költségét jelentékenyen leszállítanák. Ezek megtételével egy percig sem szabad késlekedni.

Enyiczkei Gábor.

Külföldi judikatura.

771. A tulélő házastárs van jogositva azt a helyet kijelölni, a melyen az elhunyt házastárs eltemetessék. Ezt a jogot azonban annak a gyakorlása kimeríti. A holtakat megillető tisztelet és a nyugalom, mely földi maradványaikat megilleti, követeli, hogy a temetés helye meg ne változtassék önkényesen, komoly indító okok nélkül, a melyeknek méltatása a bíróságot illeti. (*Tribunal de la Seine.*)

772. A végrendelkezőnek temetésére vonatkozó intézkedései nem tekinthető végrendelkezésnek annak a tulajdonképpeni értelmében. A bíró jogositva van a körülményekből és egyéb bizonyítékokból azt a meggyőződést meríteni, hogy a haldoklás idejében az elhunyt szándéka más volt. (*A brüsseli törvényszék elnökének reféré-parancsa.*)

773. A közgyűlés csak abban az esetben hívható olyan helyre egybe, amely nem székhelye a részvénytársaságnak, ha ezt az alapszabályok kifejezetten megengedik. (*Német birodalmi törvényszék.*)

774. Ha az apa kiköti, hogy a biztosítási összeg esedékeskor vagy neki, vagy előző elhalálozása esetén gyermekének fizetessék, úgy ez a gyermek részére ajándékozási ügylet, amelyhez a megajándékozottnak az akaratnyilatkozata is megkivántatik. Ez az ügylet tehát csak úgy létesülhet, ha az ajándékozó apa egyuttal mint törvényes képviselő a gyermekét is képviseli. Ezt az ajándékot az apa vissza is vonhatja és a biztosítási összeget más célra fordíthatja, hitelezőjére átruházhatja, a kötvényt kézi zálogul adhatja (*Besançon-i felebbviteli bíróság.*)

775. Azon tűzbiztosítási feltétel, mely szerint a biztosított minden igény elvesztésének terhével tartozik bejelenteni, hogy a biztosított ingatlan terhelve van-e jelzáloggal, érvényes és a biztosító érdeke által igazolt kikötés, sőt még az ingatlan tartozékait képező ingókra vonatkozó biztosítást is érvényteleníti a jelzálog eltitkolása abban az esetben, ha az ingatlanról ingók elválaszthatlanok. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

Közl: Dr. Gold Simon.

A római semmitőszék a jogos védelem és ennek határainak tullépése tárgyában a következő fontosabb határozatokat hozta:

776. A jogos védelem fenforgásának kérdése a bűnösség kérdését meg kell hogy előzze.

777. A jogos védelem határainak tullépése tekintetében az esküdtekhez a következő kérdés intézendő: «Elkövette-e vádlott azt a cselekményt, amelyről az x kérdés szól, mert a szükség által kényszerítve volt arra, hogy önmagától, vagy másoktól közvetlen és jogtalan erőszakot elhárítson, s tullépte-e ezzel a szükség által megkivánt határokat?»

778. Ha az esküdtek azt állítják, hogy vádlott lövése okozta a halált, viszont tagadják a jogos védelem fenforgását, ellenmondó és nem teljes az a határozat, mely az ölési szándékot tagadja.

779. A jogos védelem határainak tullépéséről csak az esetben lehet szó, ha az illető a jogos védelem állapotában volt.

780. Az esküdtszék elnöke sem hatáskörét nem lépi túl, sem bírói tévedést nem követ el, midőn az esküdtekhez intézett fejtegetésében előadja, hogy a jogos védelem esetében a veszélynek valódinak, ténylegesnek és közvetlennek, a jogos védelem tullépésénél subjective megnagyobbítottnak kell lenni; ha tehát az esküdtek abban a véleményben volnának, hogy a megölt szándéka a vádlott meggyilkolására irányult, akkor vádlott javára a jogos védelem, ha pedig az a nézetük, hogy a megölt a vádlottat csak megfélemlítette, a jogos védelem határainak tullépése állapítható meg.

Közl: Dr. Holló József.

Különfélék.

— **A polgár mint esküdt** czim alatt *dr. Gonda Dezső* ügyvéd 250 oldalra terjedő kötetben írta meg mindazt, amit a bünvádi perjogból és az anyagi büntetőjogból az esküdtnak tudnia kell. A munka ismertetésére visszatérünk. Most ide iktatunk egy-két részletet *Katona Béla* főügyési helyettes előszavából:

Azok, akik hazánkban a büntető igazságszolgáltatás terén működünk, bírák, közvádlok és védők elsőtől az utolsóig bizonyos meghatottsággal, de egyszersmind eltagadhatlanul némi aggodalommal várjuk a közelgő pillanatot, midőn az 1896. évi XXXIII. tcz.-be foglalt új bünvádi perrendtartás tényleg életbelép.

Ez aggodalom nem annyira az esküdtszéki intézmény, mint inkább az esküdtek ismeretlen felfogása, gondolkodása, ösztönei és kiszámíthatlan elhatározása miatt keletkezik. Nem vagyunk tisztában affelől, hogy azok a polgárok, akiket egyéneikben sem ismerünk, milyenek lesznek ítélkezésre hivatott s a véletlen által is befolyásoltan alakuló csoportjaikban.

Eddig működött szakbiróságaink ismerték a törvényt, a vád és védelem feladatát, jogkörét s bírói gyakorlatban szerzett tapasztalatukat nem tévesztette meg sem a közvádlo esetleges tulszigora, sem a védő ékesszólása vagy merész támadása, tudták, hogy e kettőnek ellentétes fejtegetése: ugyanannak a tárgynak más szempontból való megvilágítása, ami őket csak helyesebb felfogásra, a valódi igazságnak részrehajlatlan felismerésére vezeti.

De vajon tisztában lesznek-e ezzel az esküdtek is, akik nem szokták meg az ítélkezést, akik nem ismerik a felek jogi állását, a tanúk sajátos véleményképződését, ami azokat saját tapasztalatukon kívül eső, de az egész eset utólag megtudott körülményeiből kiforrott, tudomásukkal önkénytelenül egybeolvadt s azt meghaladó, de mégis jóhiszemű vallomástételre ragadja.

A büntető igazságszolgáltatás során sem a közvádlnak, sem a védőnek, sem a nyomozó hatóságoknak, sem az ítélkező bírónak nem lehet más és magasabb célja, mint a valódi igazságnak keresése és megállapítása, s ha ez már kétségtelenül fel van derítve, akkor jönnek sorra azok a momentumok, amelyeket soha ember nem téveszthet szem elől, midőn ember felett ítélt, hogy t. i. hasonló helyzetben, ugyanazon előzmények és viszonyok közt mit tett volna ő s mi befolyással bírtak a tettes elhatározására, cselekvényére az ő egyéni gondolkodásának, vérmérsékletének, testi és lelki állapotának természet szerint parancsoló s tetteit öntudatlanul is irányzó tényezői.

E közös czélnek kell mérsékelnie a vádlót és a védőt.

Nemcsak maga a szóközi képesség, a rokon- vagy ellenszenves álláspont, és egyén különböztetheti meg a nem összevázalt, hanem véletlenül szembekerült vádlót és védőt, de egyenlő tehetségek és a bíróra vagy esküdtre nézve közömbös személyek, teljesen loyális mérkőzésben is érvényesülni fognak bizonyos ellentétek, melyek legtöbbnyire a közvádlo helyzetét teszik nehezebbé.

Ő nem egyes embert, nem sértett magánérdeket, de elsősorban a törvényt, a társadalom magasabb, általános érdekeit képviseli és védi s így előterjesztése már e helyzetéből folyó, természetszerű hagyományoknak megfelelően komoly, ünnepélyes, szigorú, de nem lehet egyszersmind szenvedélyes, nem színezhet, nem szabad sebeket ütnie, sem kimondott, sem elhallgatott célja nem lehet más, mint a megsértett törvénynek elégtételt szerezni.

Mennyire más, szabadabb és változatosabb a védő szóközi tere. Nem korlátozza más, mint a bíróság iránt tartozó tisztelet, de bár az ő tevékenysége magasabb értelemben szintén társadalmi közérdek, mert a hatalom tulajdonságának korlátozása s az egyéni szabadság biztosítása s az igazság megtalálására kell közrehatnia, mégis elsősorban védence érdekében, akinek élete vagy szabadsága forog kockán, felhasználhatja szóközi tehetségének minden erejét, költői formákban, képekben, észre, szívre, érzésekre ható okok és fordulatokban megindíthat, könyvekre fakaszt vagy nevetésre ingerel, bonczolja, szétszedi a vádlónak, a tanuknak előadását, az áldozatnak, a sértettnek egész életét s mert egész harcza egy személynek, az ő védencének megmentésére irányul, a körül olyan dicskört vonhat vagy őt a tőle nem függőknek feltüntetett körülmények és sorscsapások körében oly jelentéktelenné zsugoríthatja össze, mint aki tettessége daczára

nem oka vagy előidézője, de az áldozatnál szánandóbb áldozata az akarátán kívül fekvő tragédiának.

Higgadt és, elfogulatlan s a benyomásoknak ellentállani tudó megfontolás legyen az, mely az ellentétes álláspontok eme nagy s szeme előtt folyó küzdelmében helyesen mérlegelni képes.

— **Az igazságügyminiszter mint véleményező szakközeg.** Ha valamelyik miniszteriumban valamely, a jog körébe vágó kérdés merül fel, rögtön megkeresik az igazságügyminiszteriumot véleményadás végett. Nemcsak törvénytervezetekre, de konkrét esetekre vonatkozólag is kikérlik az igazságügyminiszter véleményét. Így az igazságügyminiszterium rendkívül sok olyan munkával van terhelve, amely nem esik a saját munkakörébe. Kíváncs, hogy ezen megkeresések csak a legszükségesebbekre korlátoztassanak, ami leginkább úgy érhető el, ha minden miniszterium 1—2 teljes jogi képzettségű hivatalnokot foglalkoztatna.

— **A kir. Curia** polgári tanácsai január 4-én teljesülést tartanak, melynek tárgya: megvitatása és eldöntése a kir. Curia I. polgári tanácsának 1899. évi december 7-én tartott nyilvános ülésében felmerült következő vitás elvi kérdésnek: «Olyan esetben, midőn valamely terület az ártérből ideiglenesen kivételt és a vizszabályozási díjak megfizetésének kötelezettsége alól a vizszabályozás végleges befejezéséig felmentetett, az így kivett terület után megfizetett vizszabályozási díjaknak visszatérítése iránt indított keresetek a polgári bíróságok hatáskörébe tartoznak-e?» Előadó: Kovách Antal, a kir. Curiahoz beosztott kir. ítélő táblai bíró, s az illető ügy száma 6371/99. P.

— **A bűnjelek.** A felsőbíróságokhoz mázsaszámra érkezőnek naponta a törvényszékektől és járásbíróságoktól az iratok mellett «bűnjelek». Hatalmas balta, melylyel az emberölés elkövetett, az áldozat hullarészei, ellopott fahasabok, széndarabok, kerékpárralkatrészek, stb., stb. válogatás nélkül küldetnek fel a Curiahoz. Persze, sokszor a bűnjel nélkül az ügy el sem bírálható, pl. okirathamítás, de a legtöbb esetben a bűnjel nem bizonyíték. Alsőbíróságaink megválogathatnák, mely corpus delicti szükséges az ügy felülvizsgálatához, melyeknek nincs absolute mi jelentősége sem.

— **A nyiregyházi törvényszék** telekkönyvi osztálya egy a budapesti VI. ker. kir. járásbíróság által június 24-én elrendelt végrehajtás iránti megkeresést augusztus 14-én intézte el és a hozott végzést december 16-án kézbesítette.

— **A pestvidéki kir. törvényszék elnökének figyelmébe.** A monori kir. járásbíróságnak 1899. 414/3. sz. f. évi november 6-án kelt kiküldő végzése végrehajtató ügyvédjének itt Budapesten december 15-én kézbesített.

— **Egy budapesti ügyvéd** a következő sorok közlésére kért fel bennünket: Nem éppen ritka eset, hogy a budapesti járásbíróságoktól oly értelmű végzést kapok, hogy «ujabbi határnap kitűzhetése céljából újabbi kereseti II-od példányt» vagy újabbi végrehajtási példányokat terjeszszek be, mert az eredeti kereseti II-od példány vagy a végrehajtás iránti megkeresés nem érkeztek meg rendeltetési helyeikre. Utána jártam a dolognak s megtudtam, hogy a megkeresések egyszerű levelekben küldetnek meg a megkeresett bíróságoknak. Ugy vélem, hogy a járásbíróságok vezetői részéről gyakorolt szigorubb felügyelet egyrészt, másrészt pedig annak elrendelése, hogy az összes megkeresések ajánlottan adandók postára, az említett, az eljárást felette késlelteti, kellemetlen incidenseknek véget vetne.

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük: A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék kérelmemre a Kassán lakó alperes ellen elrendelte a kielégítési végrehajtást annak Kassán található ingóságaira s egy s.-a.-ujhelyi cégtől járó fizetésére, melynek utazója volt. Az ingókra vezetendő végrehajtás foganatosítása végett két példány megküldése mellett a kassai kir. járásbíróságot, a fizetés lefoglalása végett pedig ugyancsak két példány megküldése mellett a s.-a.-ujhelyi kir. járásbíróságot kereste meg. A kérvény minden egyes példányán természetesen rájta volt, hogy alperes *kassai* lakos. Nem nyervén a s.-a.-ujhelyi járásbíróságtól a végrehajtás eredményéről érte-

sítést, egyszerű s utóbb ajánlott levélben a kiküldöttet a fizetésnek mielőbbi lefoglalására szólítottam fel, de választ ezekre sem kaptam. Végre hetek után S.-A.-Ujhelyről a következő végzést kaptam: «W. Gy. javára K. L. elleni 600 frt s jár. ir. ügyében a ... számu végzés következtében foganatosított, de amennyiben alperes lakását időközben S.-A.-Ujhelyből ismeretlen helyre tette át, csak megkísérlett végrehajtásról felvett ezen jegyzőkönyv tudomásul vétetik és az eljárás körül felmerült költségek a 2 frtban ezennel meghatározott végrehajtói és 1 frt *becsüs* díjával együtt 3 frt 50 krban megállapíttatnak.» Fizettem, — de nem hallgathatok. Talán e sorok eredményezni fogják, hogy ezentul S.-A.-Ujhelyen a vidékről érkező bírósági megkereséseket mégis elolvassák s azok tartalmához képest járnak is el.

— **Tíz és fél havi vizsgálati fogság, 8 havi fogház-büntetés.** *A m. kir. Curia ítélt:* S. I.-ra nézve a másodfoku bíróság ítélete az abban elfogadott indokok alapján helybenhagyatik azzal a meghatározással, hogy ezen vádlott fegyházbüntetése a mai naptól számíttatik s abból vizsgálati fogsága által a Btk. 94. § a alapján 8 hónap kitöltöttnek vétetik. Bogár Gyula vádlott börtönbüntetésére nézve mindkét alsóbíróság ítélete megváltoztatik és figyelemmel ezen vádlott rovatlan előéletére, valamint arra, hogy kár nincs, vádlott börtönbüntetése 8 havi tartamra leszállíttatik, mely börtönbüntetése azonban 1899 január 10-étől tartó vizsgálati fogsága által a Btk. 94. § a alapján teljesen kitöltöttnek vétetik s vádlottnak azonnal leendő szabadon bocsátása iránt ajánlott sürgönylevél gyanánt elküldendő meghagyással intézkedés tétetik. Egyebekben B. Gy. vádlottra nézve a másodfoku bíróság ítélete az abban elfogadott indokok alapján helybenhagyatik. (1899 november 30. 10.492/99. sz. a.)

— **Büntetőjogi monografia.** Angyal Pál pécsi jogtanár tollából ily című monografia jelent meg: A személyes bünpártolás a magyar büntetőjogban.

— **A Huszadik Század** első száma megjelent a következő tartalommal:

Levél a Huszadik Századhoz. Spencer Herberttől. — Tudományos Publicisztika. Dr. Jászi Oszkártól. — A századvégi degeneratio. Dr. Moravcsik Ernő Emiltől. — Az amerikai csókjárvány. Cesare Lombroso-tól. — Egy socialdemokrata eretnek kudarca. Dr. Berinkey Dénestől. — Mezőgazdasági munkástörvényhozásunk kezdetei. Szántó Menyhértől. — A jogi szakoktatás reformja és a társadalmi tudományok. Dr. Somló Bódogtól. — Tudományos szemlék: A magyar magánjog kodifikációja. — Osztrák támadás a magyar közjog ellen. — A magyar politika új alapjai. — Ausztria felosztása. — Nemzetiség és jog. — Katholikusi reactio Angliában. — Allen Grant-ről. — Comte-tól Kidd-ig. — Róma gazdaságtörténete. — Majláth gróf a szociális kérdésről. — Kortörténeti szemle.

— **A részletügyletekről** lapunkban dr. Balog Arnoldtól közölt tanulmány különnyomatban jelent meg.

— **Lapunk zártával** kaptuk meg az *Annuaire de Législation Etrangère* legújabb kötetét, mely a föld kerekességének 1897-iki összes törvényeit közli. Magyarország törvényhozásáról a bevezetést ismét, mint minden évben, dr. Nagy Dezső, a budapesti ügyvédi kamara titkára irta. Az évkönyvben francia nyelven közölt magyar törvények közül kiemeljük az esküdtszék szervezetéről és a bünvádi eljárás életbeléptetéséről szóló törvényeket. Az évkönyv két kötetének terjedelme 1600 oldal.

Nemzetközi Szemle.

— **Az alsóausztriai ügyvédi kamara** elhatározta, hogy jövő év tavaszára összehívja az osztrák ügyvédgyűlést.

— **Egy tizennégy éves fiu** «fej vagy írás»-t játszott pajtásával. A rendőr a fiut feljelentette, mire egyik bécsi járásbírósg tiltott szerencsejáték miatt öt frt pénzbüntetésre ítélte és mint külföldit, az osztrák birodalomból örök időre kitiltotta. A fiu szülei állandó bécsi lakosok.

— **Mommsennek** most megjelent Római büntetőjoga 1078 oldalra terjed és a következő részekből áll: A büntetőjog lényege és határai. A büntetőjogszolgáltatás szervei. A bünvádi eljárás. Az egyes bűncselekmények. A büntetések.

— **A német bünygyi statisztika 1898-ban.** A császári statisztikai hivatal most megjelent jelentése szerint Német-

országban 1898-ban büntett és vétség miatt összesen elítéltetett 477,701 személy. 203,301 egyén az állam, a közrend és vallás elleni bűncselekmények, 190,839, a személy elleni, 190,839 a vagyon elleni és 1352 hivatali bűncselekmények miatt lett elítélve. A személy és vagyon elleni cselekmények állandóan növekvőben vannak, az állam és közrend elleniek valamelyes csökkenést mutatnak. Tizenkét és tizennyolcz év közti fiatalok 48,000 ítéltetett el, többnyire vagyon elleni bűncselekmények miatt.

— **Közuti vasuti kocsiban elkövethető-e magánlaksértés?** Egy utas a közuti vasuti kocsiban rendetlenkedett, miért is a kocsivezető felhívta, hogy a legközelebbi megálló helyen hagyja el a kocsit. A rakoncátlanok utas ellenszegült, a mire a vasut vállalat büntető feljelentést tett. Az ügyészség magánlaksértés miatt emelt vádat. A bíróság csak kihágásban mondta vádlottat bűnösnek s a német Reichsgericht az ügyészség felülvizsgálati kérelmének helyt nem adva, az elsőbíróság ítéletének indokait tette magáévá, kimondván, hogy nem forog fen magánlaksértés üzlethelyiségben vagy mozgó és nem állandó területen.

— **Szabad-e a vasuti jegyre hirdetést nyomtatni?**

A. egyik francia vasuton bérletjegyet váltott. A vasutársaság olyan bérletjegyet kézbesített neki, amelyen hirdetések is voltak. A. ez ellen felszólalt és amidőn ennek eredménye nem volt, perelte a *békebíró* előtt a vasutársaságot. Utóbbi 150 francot helyezett viszkerezetbe a jogellenes megidézéért. A békebíró marasztalta a társaságot. Felelbezés folytán a tribunal de la Seine mint felelbbviteli bíróság az ítéletet helybenhagyta, mert a fuvarozó jogosítva van ugyan az ily jegynek az alakját megszabni, de nem kapcsolhat hozzája olyan hirdetéseket, amelyek a kettejük közti viszonytól teljesen idegenek.

— **Per az egyesületi tagság iránt.** A hallei törvényszék előtt egy szűcsmeister keresetet indított az ottani polgári kör ellen, mivel ez őt kizárta tagjai sorából zavaró magaviselete folytán. A bíróság elrendelte a felperesnek az egyletbe leendő visszavételét, mivel az alapszabályok értelmében minden rovatlan előéletű polgár egyszerű bejelentés által taggá válik s így senkit az egyletből kizárni nem lehet, amíg az alapszabályok feltételeinek megfelel.

— **Az irodalmi kalózkodás ellen.** A nápolyi felelbbviteli bíróság kimondotta, hogy kártérítésre köteles az a lap, mely más lapokból híreket és egyéb közleményeket átvesz, anélkül, hogy a forrást idézné.

— **A bünygyi védők** listájának összeállítás a budapesti ügyvédi kamara választmánya előtt folyamatban van. Eddigél 87 ügyvéd jelentkezett. Miután a jelentkezők ezen csekély számának egyik oka az is lehet, hogy a felhívás az illető érdeklődők figyelmét kikerülte, a választmány újból elhatározta, hogy a jelentkezési határidőt *december 25-ig* nyitva hagyja. Felhívja tehát a kamara tagjait, hogy ezen határidőig a védők névjegyzékébe való felvétel végett okvetlenül jelentkezzenek, ami levelező-lapon vagy személyesen is történhetik az ügyvédi kamara helyiségében. (V., Szemere-utca 10. sz.)

— **A budapesti ügyvédi kamara** 1899. évről jelentésének meg szerkesztésével dr. Nagy Dezső kamarai titkár megbízta és azon fel-szólítást intézi a kamara tagjaihoz, hogy amennyiben oly adataik, panaszai vagy kívánságai volnának, melyeknek az évi jelentésbe való felvételét óhajják, ezeket a kamara titkári hivatalához (egyszerű levélben) legkésőbb 1900 január 10-éig küldjék be.

A polgári törvénykönyv tervezetét előkészítő bizottság jegyzőkönyveinek hatodik füzetét, mely körülbelül husz ívre fog terjedni, lapunk előfizetőinek január hó folyamán küldjük meg.

Elsőrendű feladatnak tekintettük eddig is az új bünvádi perrendtartásnak a gyakorlatba való bevezetését előmozdítani. Az új törvény alapján kifejlendő judikaturát állandóan a legnagyobb figyelemmel kísérjük; minden elvi jelentőségű határozat feltalálható lesz gyűjteményünkben és nem mulasztjuk el fontosabb kérdéseket külön e célra nyitott rovatunkban tárgyalni.

A Magyar Jogászegyletben december 23-án (szombaton) este 6 órakor dr. Lukács Adolf kolozsvári egyetemi tanár tart előadást a főtárgyalásról. Az egyleti helyiség: V., Szemere-utca 10. (Ügyvédi kamara.) Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 8 frt negyedévre 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kereskedelmi törvény revisiója. Dr. Nagy Ferencz egyetemi tanártól. — Az 1792-ki javaslat vezérlő eszméi s általános része. S. — Külföldi jogirodalom Dr. Meszlény Arturtól. — *Törvénykezési Szemle:* A hagyatéki tömeg felügyeletével megbízott személy joga és kötelessége. X. X. — Külföldi judikatura. Közlök: Dr. Gold Simon és dr. Holló József budapesti ügyvédek. — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kereskedelmi törvény revisiója.*

IV.

A hosszú felsorolásból, amely pedig egyáltalában nem kimerítő, s melynél szándékosan tartózkodtam attól, hogy a reform közelebbi tartalmát is megjelöljem, eléggé meggyőződhetünk arról, hogy a kereskedelmi törvény anyagából sokkal több az, ami javításra szorul, mint amennyi egyes szórványos novelláris intézkedések keretébe beférne, hogy valóban csak az *általános revisio* az, amely a revisionális munka kiterjedésének megfelel. Ez véleményem szerint akkor is áll, ha a kereskedelmi törvény *rendszerét* magát érintetlenül hagynók s éppen csak az egyes különleges materiák módosítására és kiegészítésére szorítkoznánk. Mennyivel inkább áll tehát abban az esetben, ha arra a meggyőződésre jutottunk volna, hogy a kereskedelmi törvény rendszerét is meg kell változtatni, hogy ez sem felel meg a mi viszonyainknak. A kereskedelmi törvény tudvalevőleg az u. n. *vegyes* rendszeren épült fel, amely szerint a kereskedelmi jog nem csupán a kereskedők joga, hanem a nemkereskedőkre is kiterjed, még pedig nemcsak akkor, ha kereskedőkkel kötnek ügyleteket, hanem enélkül is az u. n. tárgyilagos (*objectiv*) vagy feltétlen (*absolut*) kereskedelmi ügyletek alapján, melyek speculationális természetűknél fogva akkor is kereskedelmi ügyletek, ha egyik fél sem kereskedő. (Kereskedelmi törvény 258. §.) Amennyiben pedig a kereskedelmi jog a kereskedők joga, a törvény taxative felsorolja azokat az ügyleteket, melyeknek iparszerű kötése a kereskedői minőséget megalapítja. (Kereskedelmi törvény 258., 259. §§.) Ezt a rendszert szintén a német kereskedelmi törvényből vettük át s annál nagyobb megnyugvással fogadtuk el, mert azt láttuk, hogy az újabb kereskedelmi jog mindenütt levetette kizárólagos osztályjog jellegét, aminővel régebben birt, sőt a francia *Code de commerce* s közvetlen utánzatai még erősebben objectivisálták a kereskedelmi jog kiterjedési körét, mint a német kereskedelmi törvény. Ismertük ugyan azokat az ellenvetéseket, melyek e vegyes rendszer ellen felhozattak: hogy kissé komplikált, hogy a kereskedelmi jog különös szabályai csak a hivatásos kereskedelem körében fejlődtek ki, tehát csak ennek számára tarthatók fen. De ezzel szemben mi sem zárkozhattunk el azon tekintet elől, hogy a kereskedelmi speculációk a kereskedői hivatástól függetlenül is gyakran fordulnak elő, hogy a modern forgalmi élet általában bizonyos kereskedelmi jelleget öltött, kommercialisálódott, minél fogva nincs meg többé annak a jogosultsága, hogy a kereskedők és nemkereskedők azonos ügyleteit különböző jogi bírálás alá helyezzük. Annál kevésbé lehetett szó arról, hogy a magunk kereskedelmi törvényét, ellentétben az álta-

lános európai jogfejlődéssel, az alanyi rendszeren építsük fel, mert azt láttuk, hogy a kereskedelmi jog az általános kötelmi jogot is a maga szellemében átalakítja, hogy erős törekvés mutatkozik arra, hogy az általános kötelmi jog annyira kereskedelmivé tétessék, miszerint külön kereskedelmi jogra ne is legyen szükség, aminthogy pl. Schweizban e törekvés meg is valósítottatott s nálunk is voltak, akik ezt indítványozták.

De ime, ismét a mi mestereink: maguk a németek azok, akik ezt a rendszert jónak találták megint félredobni s ezzel oda jutottunk, hogy a kereskedelmi törvény *rendszerének, oszlopainak* szilárdságába vetett bizalmunk is megvan rendülve.

Az új német kereskedelmi törvény két irányban változtatta meg az előbbi törvény rendszerét:

1. a *kereskedő* fogalmának kiterjesztése által oly üzletek bevonásával, melyek nem szorosan kereskedelmi üzletek, hanem csak kereskedelmi módon folytattatnak, nem véven ki még az ingatlanok adásvételére irányuló üzleteket sem, melyek eddig, úgy mint nálunk, a kereskedelmi jog köréből ki voltak zárva;

2. a *kereskedelmi ügyletek* körének korlátozása által kizárólag a *kereskedők ügyleteire*, úgy, hogy a nemkereskedők által is köthető tárgyilagos kereskedelmi ügyletek kategóriája teljesen mellőztetett.

Az új német kereskedelmi törvény tehát egyrészt megbontotta azt a szigorú kölcsönösségi viszonyt, mely a kereskedő és a kereskedelmi ügyletek között létezett s bár ezzel a kereskedelmi jog kiterjedési körét tágította is, de másfelől a kereskedelmi ügyleteknek tisztán alanyi alapra való helyezése által visszalökte ismét a kereskedelmi jogot azon szűk határok közé, amelyek között régente mozgott. Csak annyiban nem ment vissza egészen a kereskedői osztályjogra, amennyiben a kereskedő által nemkereskedővel kötött u. n. *egyoldalú* kereskedelmi ügyletek ezentúl is a kereskedelmi törvény szerint bírálandók el, sőt e szabály azon kivétel mellőzése által, mely szerint a kézművesek eladásai kereskedelmi ügyleteknek nem tekintetnek, még általánosabb lett, bár másfelől a szabály alóli kivételek, így különösen a vételnél, szaporítottak.

Nem akarok, sőt hozzáteszem, nem merek még végleges ítéletet mondani a német kereskedelmi jog e gyökeres rendszeri változása felett. Magában Németországon is vannak sokan, akik e változtatást helytelenítik, sőt azzal vádolják az új törvényt, hogy egyoldalú *agrárpolitikai* befolyások alatt készült. Annyi azonban bizonyos, hogy a kereskedelmi törvény revisiójánál nehéz lesz az új német kereskedelmi törvény nyomását a rendszer tekintetében ellensúlyozni. Az *agrárius* tendenciák nálunk is tért foglalnak s a kereskedelmi jog alkalmazásának korlátozása legalább abban az irányban, hogy a kereskedők és nemkereskedők között kötött ügyleteknél az utóbbiak nagyobb mértékben vonassanak ki a kereskedelmi törvény szigorú rendelkezései alól: még nem agrárius szempontból is méltányosnak mutatkozik. Ha a jelenlegi rendszert a német példa ellenére is meg fogjuk tarthatni: azt leginkább annak a körülménynek fogjuk köszönni, hogy a szóban forgó rendszerváltoztatás esetében a magyar kereskedelmi jog ki-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

terjedési köre nemcsak alanyilag, hanem *területileg* is szűkebbé válnék. Mert a tárgyilagossá kereskedelmi ügyletek elejtése folytán ezek az ügyletek kizárólag az általános magánjog uralma alá kerülnének, s minthogy erre nézve Horvát-Szlavonországnak autonómiája van, elvesztenők reájuk nézve azt a jogegységet, melyet a közös magyar törvényhozás hatásköre a kereskedelmi jog terén biztosít. Ez talán mégis tulságos ár volna azokért a vélt előnyökért, melyek a rendszer egyszerűsítéséből s a kereskedelmi jog szigorának elvi visszaszorításából származhatnak!

V.

Eddig a kereskedelmi törvény revisióját csak saját különös intézkedései szempontjából néztük, tekintet nélkül arra a viszonyra, melyben a kereskedelmi jog az *általános magánjoghoz* áll. Ám tudvalevő dolog, hogy a kereskedelmi jog kiterjedési köre és tartalma lényegesen befolyásoltatik az általános magánjog által s nálunk is a kereskedelmi törvény készítésénél számba kellett venni az általános magánjog actualis állapotát. Történt ez különösen két irányban: 1. minthogy a tulajdonképpeni Magyarországon nemcsak kodifikált, de még egyáltalában megállapodott modern magánjog nem létezett, lehetetlen volt elkerülni, hogy a kereskedelmi törvénybe számos oly rendelkezés ne vétessék fel, melyek semmi különös kereskedelmi jelleggel nem bírnak, hanem általános magánjogi természetűek, melyek a kereskedelmi törvénybe csak azért vétettek fel, nehogy a kereskedelmi jogviszonyok biztos magánjogi támasz és kellő kiegészítés nélkül maradjanak. Így kerültek a kereskedelmi törvénybe azok az általános magánjogi rendelkezések, melyek a meghatalmazásra, a közkereseti társaságra, a kereskedelmi ügyletek értelmezésére, az egyetemleges kötelezettségre, a kártérítésre, a szerződéseknél kötbér, foglaló, bánatpénz általi megerősítésére, a késedelemre és késedelmi kamatokra, dologi jogok jóhiszemű megszerzésének védelmére, a zálogjogra, a kereskedelmi ügyletek megkötésére és teljesítésére, a vételre stb. vonatkoznak; 2. hozzájárult, hogy a magyar korona területén különböző magánjog áll fen, minél fogva számos magánjogi intézkedést már azért is fel kellett venni a kereskedelmi törvénybe, hogy a kereskedelmi forgalom ne csak a specifikus kereskedelmi jogszabályok, hanem az azokat kiegészítő magánjogi szabályok tekintetében is minél egyenlőbb, egységesebb elbírálás alá essék.

Ily módon a kereskedelmi törvény sokkal nagyobb terjedelmet nyert, mint a meddig a specifikus kereskedelmi jog köre terjedt, minek annál nagyobb jelentősége volt, mert ezzel lényegesen kitágítottuk a magyar korona területi jogegységét, e mellett az általános magánjognak is haszna volt belőle, mi sem lévén természetesebb, mint hogy a gyakorlat a kereskedelmi törvény magánjogi intézkedéseit a nemkereskedelmi ügyekben is alkalmazza, abból indulván ki, hogy a törvényhozás azokat úgy állapította meg, amint azok a kereskedelmi törvénybe való felvételre való tekintet nélkül is helyeseknek találtattak.

Ez a viszony a kereskedelmi és az általános magánjog között azonban természetesen csak addig maradhat fen, amíg az utóbbi ugyanabban az állapotban marad, melyben a kereskedelmi törvény keletkezésekor létezett. Mihelyt tehát a kidolgozás alatt álló *polgári törvénykönyv* elkészül, lényegesen megváltozik az az alap, melyre a kereskedelmi törvény készítésekor helyezkednünk kellett. Következésképpen a kereskedelmi törvény épülete sem maradhat változtatás nélkül s a revisio szükségére már a polgári törvénykönyvre való tekintettel is előáll. Ellenkező esetben oda jutnánk, hogy a kereskedelmi és polgári törvénykönyv között ellenmondások keletkeznének, előre látható lévén, hogy a polgári törvénykönyv a kereskedelmi törvény magánjogi intézkedéseit nem fogja változtatlanul átvinni, s amennyiben érdemileg nem is

akarna eltérni, már az elhelyezés és szövegezés különbözősége is elegendő arra, hogy azok a gyakorlatban különbözően alkalmaztassanak. E megfontolás indította a németeket is arra, hogy a kereskedelmi törvényt abból a szempontból is módosítsák, miszerint az új polgári törvénykönyvvel összhangzásban álljon. Ebben a tekintetben is tehát a német példa hatása és utmutatása alatt állunk.

Egyben azonban mégis nagy a különbség a leendő magyar és a német polgári törvénykönyv viszonya között a kereskedelmi törvénnyel szemben, melyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. A németek szerencsésen eljutottak odáig, hogy nemcsak a kereskedelmi, hanem az általános magánjog is közös birodalmi joggá vált, úgy hogy az új német polgári törvénykönyvnek ugyanaz a területi kiterjedése, mint a kereskedelmi törvényé. Ennek folytán az az egyik magánjogi körülmény, a mely a régi német keresk. törvény alkotására ugyanolyan befolyást gyakorolt, mint a magyarra, t. i. az általános magánjog különbözősége, az új polgári törvénykönyvvel megszűnt s teljesen fölöslegessé vált a keresk. törvényben olyan intézkedéseket meghagyni, melyek a polgári törvénykönyvben tartalmazzanak. Nálunk ellenben sajnos a magánjog és keresk. jog területi viszonya az új polgári törvénykönyv által csak annyiban változik, a mennyiben az Erdélyre s a tulajdonképpeni Magyarország területéhez csatolt határőrvidékre, valamint Fiumére is ki fog terjedni, a mely területek t. i. minden tekintetben a magyar országgyűlés hatásköre alatt állanak. Horvát-Szlavonországra ellenben az új polgári törvénykönyv nem fog kiterjedni, hanem a társországok autonómiája a magánjog terén azon tul is fenmaradván, továbbra is az ott érvényben lévő osztrák polgári törvénykönyv vagy egy esetleg helyébe lépő új horvát polgári törvénykönyv fogja a magánjogviszonyokat szabályozni. Lesz tehát az új magyar polgári törvénykönyv elkészülte után is kétféle magánjog a magyar korona területén s ennyiben a keresk. törvény revisiójánál ugyanazon helyzetben leszünk, melyben 1875-ben voltunk. Bármennyire indokolt lenne is tehát magában véve az új keresk. törvényből mindazt kihagyni a mi tisztán magánjogi természetű, ezt mégis csak azzal a korlátozással fogjuk tehetni, hogy oly intézkedéseket érintetlenül hagyjunk, melyek az egymástól eltérő magánjogoknak a keresk. forgalom számára történt kiegyenlítése végett vétettek fel. Sőt minthogy az új polgári törvénykönyv esetleg még több eltérést fog mutatni az osztrák polgári törvénykönyvtől, mint a mennyi jelenleg van, amidőn a magyar bírói gyakorlat is az osztrák polgári törvénykönyvből merít: az sem lehetetlen, hogy a kereskedelmi jogegység érdekében a kereskedelmi törvény magánjogi intézkedéseit nemcsak apasztani nem fogjuk, hanem még szaporítanunk kellend.

VI.

Hátra van még röviden arról a kérdéstről nyilatkoznom, *mikor és hogyan* fogjunk a kereskedelmi törvény revisiójához?

Azon viszony ecsetelése után, mely a kereskedelmi törvény és az általános magánjog között létezik: azt hiszem, felesleges bizonyítani, hogy a kereskedelmi törvény revisiója csakis a *polgári törvénykönyv kidolgozásával kapcsolatban* történhetik. Így történt ez Németországban is s erről a kapcsolatról csak abban az esetben lehetne és kellene lemondanunk, ha a polgári törvénykönyv elkészítése beláthatatlan időre halasztást szenvedne s a kereskedelmi törvény revisiójával annyi ideig várni nem lehetne.

De habár a polgári törvénykönyv előkészítésének immár harminczéves története (az első javaslat *Hoffmann Páltól* 1871-ben tétetett közzé) sok csalódásban részesítette a nemzetet: most már talán mégis alapos a remény, hogy e nagy nemzeti mű nemsokára be lesz fejezve. A kereskedelmi törvény revisiójának összekapcsolása a polgári törvénykönyv egyébíránt nem jelenti éppen azt, hogy a revisio már cs

akkor vehető munkába, miután a polgári törvénykönyv végleg elkészült és törvényerőre emelkedett. Lehet azt úgy is csinálni, hogy a kereskedelmi törvény revisiója már most vétetik munkába s a polgári törvénykönyv előkészítésével párhuzamosan készítették elő. A revisio oroszánrésze ugyanis azokra a tárgyakra esik, melyek, mint a kereskedelmi jog sajátos ügyei, az általános magánjogtól függetlenek. Csak a revisio *befejezése*, az új kereskedelmi törvény *végleges* megállapítása és törvényerőre emelése az, mely a polgári törvénykönyv létrejövetelére előtt nem lehetséges.

Ez a párhuzamos előkészítés annál ajánlatosabb, mert ha előbb be akarjuk várni a polgári törvénykönyv szentítését: akkor elveszítjük az előkészítésre azt az időt, mely addig el fog telni, s minthogy a feladat sokkal nagyobb és nehezebb, hogysem azt elhamarkodva *szabadna* és nagyon rövid idő alatt *lehetne* megoldani, a revisio megindítása a polgári törvénykönyv teljes elkészülte utáni időre azt eredményezné, hogy annak befejezését még ezen időpont után is csak évek múlva lehetne reményleni; holott ha a revisio a polgári törvénykönyv előkészítési munkájával párhuzamosan halad, a két törvénykönyv, éppugy, mint Németországban, ahol a kereskedelmi törvény revisiójához szintén még a polgári törvénykönyv elkészülte előtt fogtak, egyidejűleg léphetne életbe. Így aztán egyszerre kezdődne az új általános magánjogra, mint a kereskedelmi jogra nézve az *új aera*, melyben az elmélet és a gyakorlat minden további megzavarás nélkül munkálkodhatnék e két jogrendszernek magasabb szerves egységgé való összeolvasztásán!

Okom van hinni, hogy a magas kormány is ezt az eljárást tartja legcélszerűbbnek; legalább azok a nyilatkozatok, melyek e kérdésről újabban tettek, különösen azok, melyeket a legközvetlenebbül érdekelt kereskedelmi és igazságügyminiszter úgy a folyó, mint a jövő évi állami költségvetés képviselőházi tárgyalásakor tett: erre engednek következtetni.

Dr. Nagy Ferencz.

Az 1792-iki javaslat vezérlő eszméi s általános része.*

A kodexben említett büntetési nemek közül első: a *halálbüntetés*. A javaslat szerzői nem igen rajongtak a halálbüntetésért. Figyelmeztetnek arra, hogy annak igénybevétele «ellenkezik az emberi szelidséggel» és hogy annak mellőzése «az emberiségre nézve annyira *somoru*» igazságügyi tévedések kikerülhetése végett — a művelt világot akkoriban, majdnem úgy, mint ma a Dreyfus-affaire, izgalomba hozott Calas stb. eseteknek viszhangja — felette óhajtott (XII. cz. 2. bek.). Hogy a javaslat mégsem állott az abolitionisták pártjára, annak oka az alapul vett célszerűség elvéhez való ragaszkodás, t. i. belátása annak, hogy néha «a büntettes gonoszsága oly foku, hogy a polgári társadalom s az egyes polgárok biztonsága, a büntetéseknek végső célja — ideértve példa statuálását — másképpen nem érhető el, mint a tettesnek halálával» (XV. cz. 1. bek.). Ezzel összhangban áll, hogy a javaslat mely bűncselekményeket sújtja halállal. Tudniillik a felségsértésen (II. r. 1. cz. 8. §.) és lázadáson (II. r. 3. cz. 4. §.) kívül a minősített emberölést (II. r. 19. cz. 4. §.), az ismételt rablást és lopást, «amidőn ugyanis a javulás reménye többé nem kecsegtet és a köz védelme meghiusul» (II. r. 34. cz. 6. és 7. §-ok, 38. cz. 11. §.), hasonlóképpen «a nagy gonoszsággal, gyilkolás szándékával s eredményével» véghezvitt gyújtogatást (II. r. 43. cz. 11. §.). A halálbüntetés pallossal** hajtatik végre (XV. cz. utolsó bek.). Rendkívüli esetekben helye van a holttestem bectelen helyen való ki-

tételének, négyelésének stb. (XII. cz. in fine; I. pl. II. r. 19. cz. 4. §.)

Legfőbb büntetési nem gyanánt a szabadságvesztés szerepel, melynek rendes végrehajtási módja a *börtönbüntetés* (carcer). Minimumról, maximumról a javaslat kifejezetten nem rendelkezik; büntetési tételeiből kivehetőleg határa lefelé egy nap, felfelé életfogytiglani tartam; a határozott idejű börtönbüntetés maximuma 12 év (I. II. r. 32. cz. 4. §., 34. cz. 7. §., 43. cz. 11. §.).* Kellő tekintettel a büntettes személyi körülményeire, kényszermunka is szabható ki; hosszabb büntetésre elítéltek a börtön falain kívül is közmunkákra (melyeket a javaslat taxative felsorol) alkalmazhatók (XVI. cz.). Itt-ott a börtönbüntetés részletesebb szabályozásába bocsátkozik a javaslat: pl. hetenkint két napi börtöt szab a magzatelhajtás miatt elítéltekre (II. r. 21. cz. 2. §.). Börtönre ítélt honoratorok a különös részben megjelölt delictumok esetében a bíró által meghatározandó pénzösszeggel megválthatják e büntetést (XXIII. cz. 1. bek.); a különös rész egyedül a hivatalos hatalom bitorlásának vétségénél ad erre engedelmet (II. r. 7. cz. 3. §.).

«A fiatalok s egyéb olyanok, kiknek javítása inkább remélhető, börtönbüntetésüket javító házban (domus correctoria) töltsék», ugymond a javaslat, anélkül, hogy bővebb felvilágosítást adna erről. Egy esetben közvetlenül a javítóházba utal maga a kodex: istenkáromlás esetében (II. r. 45. cz. 3. §.).

A börtönbüntetéstől különböző alakja a szabadságvesztésnek a *fogságbüntetés* (arrestum). Ez jár mérgek eladása hat hónapig (II. r. 26. cz. 4. §.), rágalmozás (egy naptól két esztendeig II. r. 33. cz. 8. §.), levéltitok megsértése (egy naptól egy esztendeig II. r. 42. cz. 4. §.), közszemérem elleni kihágások (egy naptól három hónapig, esetleg egy évig II. r. 52. cz. 4. §.) és végül «Unfug» (1. fentebb; egy évig II. r. 54. cz. 8. §.), továbbá kiskorúak által szülői, illetve gyámhatósági engedély nélkül kötött házasság esetén (három hónapig terjedhető tartamban, u. o. 9. §.).

És találkozunk a szabadságvesztés-büntetésnek egy negyedik, szintén világosan körül nem irt módjával: az inkább magán-, házi fegyelem jellegű *örizzettel* (custodia), melynek helye van a pénzhamisítónál, midőn visszaesés veszélye forog fen, élethossziglan (II. r. 14. cz. 4. §.) s annál, ki öngyilkosságot kísérelt meg, a lelki egyensúly vissza-nyeréséig (II. r. 28. cz. 2. §.).

További büntetési nem a testi fenyíték (XVIII. cz.). Végrehajtatik vagy titkon, «privatim», — t. i. «a nép tulnyomó része előtt ismeretlen delictumok» esetében; vagy nyilvánosan; — s hogy e nyilvánosság ne legyen csupán virtualis, «a végrehajtás helye és ideje az ítéletben mindig kiteendő». A testi fenyíték is azonban csak akkor alkalmazandó, ha nem okoz céltalan, azaz a szükséges mértéken tulmenő szenvedést. Ezért a végrehajtásra felügyelő közeg ügyeljen arra, hogy a fenyíték ne járjon a tettes egészségének helyrehozhatatlan kárával. Kétség esetében a tisztí orvos tanácsa s véleménye kérendő ki; esetleg a már megkezdett foganatosítás is abban hagyandó (2. bek.). A javaslat megállapítja a testi fenyítéknek börtönbüntetéssé és megfordítva átváltoztatásának kulcsát: 100 botütés egyenlő egy évi börtönnel. Az átváltoztatás általában a bíró mérlegelésére bízatik, honoratorokon azonban testi fenyíték nem hajtható végre (3. bek.).

* Nem áll ez azonban, ha a II. r. 1. cikkének 5. s a 19. cikknek 6. büntetési tételét szó szerint kellene vennünk; emitt «carcere ab annis duodecim usque ad mortem», amott «a decennio usque ad mortem» állapítván meg. E szerint ugyanis bármely időtartamban (p. o. 15, 20, 25 stb. év) szabathatott volna ki börtönbüntetés. De valószínű, hogy mind a két helyen életfogytiglani börtön értendő s a 10, illetve 12 év csak tévedésből említett meg, a megelőző büntetési tételek felső határát képezvén.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 48. és 49. számban.

** Fayer kimutatta, hogy a javaslat szerkesztői a guillotinet értették. Az 1813-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye I. köt. 146. l. jegyz.

Javaslatunk ismeri a pénzbüntetést is (*multa pecuniaria*). Erről szól a «Principia» utolsó, XXIII. pontja (és 1. p. o. II. r. 12. cz. 2. és 3. §§., 42. cz. 4. §.). A törvényben különösen megjelölt esetekben kiszabható akkor is, midőn a tettes az ítélethozatalt megelőzőleg halt meg. A tettes vagyontalansága esetében pénzbüntetés meg nem állapítható, illetve csak olyképpen, hogy egy forint egy napi börtönné változtatik át, avagy a XVII. cz. szerint botbüntetéssé. Sajátos fegyelmi jellegű büntetéseket rendel a II. rész 12. cikke a hivatalos hatalommal visszaélő hivatalnokokra (2. §.). A szenvedő és illetve cselekvő választói jogot veszti el az, ki választás alkalmával veszteget, illetve megvesztegettet magát (II. r. 11. cz. 2. §.).

Részint — szűk körben — önálló, fő-, részint — tulnyomólag — mellékbüntetés:

a *tettes cselekedetének közhirre tétele* (*divulgatio*). Előbbi, midőn a vádlott szökéssel, stb. kivonja magát a bünvádi eljárás alól; utóbbi gyanánt a felső bíró mondhatja ki, ha hasznosnak véli (XVIII. cz.; v. ö. II. r. 40. cz. 6. §.);

a *pellengére állítás* (*expositio ad infamem columnam*). «Alkalmaztatik különösen az erkölcsök romlására tendáló s hasonló bűncselekményeknél (ha ugyan nem félő, hogy éppen ez fogná terjeszteni az eddig nagyobbára ismeretlen bűnt), midőn t. i. érdekében van a köznek, hogy a bűncselekmény s a büntetett minél jobban megvetett s megutált legyen» (XIX. cz.). Így kimondatik mellékbüntetésül t. k. hivatalos hatalommal való visszaélés és erre csábítás (II. r. 12. cz.), közhivatali sikkasztás (II. r. 13. cz.), hamis eskü (II. r. 16. cz.), személyes szabadság megsértése (II. r. 35. cz.), csalás (II. r. 40. cz.), kerítés (II. r. 43. cz.) esetében;

ünnepélyes megkövetése a sértettnek (*palinodia seu publica deprecatio*) szóval vagy írásban — különösen pasquillekben — elkövetett becsületsértés s rágalmozás esetén foglal helyet (XX. cz.);

kiutasítás (*relegatio e regno*) csupán a külföldieket éri, miként a Btk. 64. §-a szerint; magyar honost csakis a törvényben különösen megjelölt bűncselekmény esetében — én nem akadtam ily száműzés esetére. Az országból való kiutasításon kívül ismer a javaslat bizonyos helyről való kitiltást, illetve másik oldaláról: bizonyos lakóhely kijelölését is. «Oly büntetésekre fog ez kimondatni, kiknek korábbi tartózkodásuk helyén megmaradása ama hely lakosaira veszélyt járhat, vagy kiknek javulása másutt inkább remélhető» (XXII. cz.). A különös rész vallás elleni bűncselekmény esetében szabja meg a relegatiót ad certum locum, a 9—12 hónapig terjedhető börtönbüntetés kitöltése után (II. r. 44. cz. 5. §.).

A *foglalkozástól való eltiltást* mondja ki a II. r. 26. cikke mellékbüntetésül azokra, kik mérgeket vagy ártalmas gyógyszerket eladnak, illetve ily eladásoknál bármi módon közre működnek (4. §.).

Tiszta mellékbüntetésül szerepel a *becstelenség* (*infamia*) is. Legislatív alapgondolat, hogy «a becstelenség ama bűncselekményekhez kapcsolassék, melyek elvetemült lélek bélyegét, aljasságot, gázságot és egyszersmind a közrend és tisztesség lábbal taposását foglalják magukban». Éppen ezért sem a cselekmény objectív (és objectivisált) tényálladákhöz, sem a büntetés neméhez nem köti az infamiát; «a büntetés nyomán csak akkor jár becstelenség, ha az az ítéletben kifejezetten kitétetett» (XXI. cz.).

★

Ismertetésünkkel végeztünk.

Az 1892-ik évi javaslat büntetőjoga a *célszerű s ennek révén igazságos, tehát egyuttal humanus büntetőjog*. E humanus gondolkodás módja a törvényhozóknak örök becset ad művüknek. Nem fejezhetjük be e dolgotat méltóbban, mint szószerinti idézésével a XIV. cikkelynek, melyben humanitásuk velős kifejezést nyert, fenkölt szavakban, mik a hegyi be-

széd példázataira emlékeztetnek: «A bíró ne akarjon szelidebb vagy szigorubb lenni a törvénynél. Azokban az esetekben pedig, midőn a törvény reá bízta maga helyett a döntést, jusson eszébe, hogy teljes tökéletességet az emberektől kívánni nem lehet és hogy a büntetett az ő polgár- és embertársa.»

S.

Külföldi jogirodalom.¹

Az *Anerbe* a mellett, hogy az ingatlant megkapja, kap törvényes *prælegatumul* egy harmadot és a kártalanítás kiszámításánál az ingatlan értéke végtelenül alacsonyan vétetik alapul. Egy példa (333. l.) mutatja, hogy három örökös esetén a 30,000 márka értékű ingatlanból, ha azonkívül még 1500 márka egyéb vagyon van, továbbá 15,000 márkányi teher az ingatlanon és 1000 márka személyes hagyatéki tartozás, akkor az *Anerbe* kap 9150 márknyi értéket, a másik két örökös pedig 1640 márknyi negyedévenként esedékes járadékot. A szabad rendelkezést tehát a hatóság azon intézkedése, melylyel egy ingatlant, mint láttuk, *Rentengut*-tá nyilvánít, úgy élők közt, mint halál esetére teljesen kizárja, az örökhagyónak legfeljebb az *Anerbe* kijelölését hagyván szabadjára. Igazi célja e törvénynek *Brentano* szerint (338—343. ll.): az eladósodott nagybirtokosok helyzetén könnyíteni; hatása: az örökhaszonbér és jobbágyság újra meghonosítása.

Hatása akkor, ha nem sikerül a parasztságnak a törvényt megkerülni. Ez a feltétel azonban aligha áll be. Az összefüggés a *Rentengut* és az *Anerbenrecht* közt szembeötlő. A hűbérileg megkötött földbirtok e hűbéri megkötöttségében megtartandó. Nem a földmivelő érdekében, hanem a földesur érdekében. Vagyis, mint valamikor mondták, a gazdasági egység nem a paraszt, hanem a parasztbirtok. Igaz, hogy ezt a célt sem a kormány, sem pártja soha be nem vallották — legalább nyíltan nem. De ezt a célt nem vallották be azok sem, akik *Franciaországban* a *droit d'aînesse*-t kívánták a *code*-val ellentétben meghonosítani, mely javaslat megbukását Páris ablakai kivilágításával és tüzijátékkal ünnepelte meg (103. l.).

A feltűnő hasonlatosságot az érvekben és *sophismákban*,² a statisztikának és a birtokelaprózás képzelet veszélyének³ felhasználásában, a földmivelés érdekeinek ferde kiszínezésében,⁴ a nemzeti sajátságok és előítéletek felhasználásában,⁵ a nép erkölcsi és jogérzetére való hivatkozásában,⁶ mely mind fenforog a két törvényhozás történetében, plastikusan látjuk magunk előtt, s látjuk azt is, mint változtatnak árnyalatot, mondhatnám aromát ugyanazok a törekvések, ugyanazok az érdekek és ellenérdekek, ugyanazok az eszközök egyik és másik nemzet temperamentuma szerint. Szó van a javaslatról, melyet gróf *Peyronnet* 1826 február 10-én tett a páirek háza asztalára, s mely április hó 8-án megtartatván a névszerinti szavazás, 120 szóval 94 ellen elvetetett (102. l.).

A *droit d'aînesse*-t. s ami azzal összefügg, szerzőnk első fejtegetése tárgyalja. Ismét legérdekesebb az, «ami azzal összefügg»: a birtokelaprózás kérdése. *Franciaország* ebben ugyanis régtől fogva a világ kísérleti állomása. A tények kettőt bizonyítanak megdönthetetlenül: 1. törvényes kényszer nélkül s létezik birtokminimum, amint azt az élet kényszerű ereje

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 48. számban.

² Csak példakép: Egyrészt 56. s köv. ll., 59., 61—62., 71—72.; másrészt 336. l. 1. jegyz., 374. l. utolsó bek. s köv. ll., 386., 365. ll.

³ A francia javaslatra nézve 1. 61., 62. s köv. ll., 65. l.; a porosz törvényekre 65. l.

⁴ Egyrészt 61. l. 2. bek., 63. l.; másrészt 311., 347., 386., 390. ll. utolsó bek.

⁵ Egyrészt 58. s köv. ll., 62. l. 2. bek. s köv. ll.; másrészt 305. l. 2. bek. s köv. ll., 317. s köv. ll.

⁶ Egyrészt 67. l. utolsó bek., 103. l.; másrészt 344. l. utolsó bek., 364., 386. s köv. ll.

megszabja, mert a birtokok egy részének eladása feltételezi, hogy azt más valaki megvegye; megveszi pedig az, akinek szüksége van rá, elsősorban tehát az, akinek földbirtoka hátrányosan kicsiny; 2. a francia kisbirtok gazdasági helyzete sokkal kedvezőbb, mint volt a francia nagybirtoké (v. ö. szerzőnk első fejtegetésének 8. részét: «Bodenverteilung und Entwicklung der Landwirtschaft», továbbá az 5. részt: «Die Opposition»). A porosz törvényhozás vezetői ez argumentumok felett kategorikus kijelentésekkel siklanak el (359. s köv. ll.). Ez a tényeken nem változtat: a polgári törvénykönyv által statuált öröklési rend az ingatlanra nézve csak látszat az Anerbenrecht egész területén. A polgári törvénykönyvvel annyira ellentétben állók éppen az Anerbenrecht sarkpontjai, hogy még a mindenképp elfogult porosz törvényhozásban is felmerült az aggály,* vajon az Einführungs-gesetz 55. cikkével szemben eme törvényhozás bizonyos rendelkezései egyáltalán érvényesek-e? Felmerült ez kivált azon törvényjavaslat tárgyalásánál, mely Westphaliában és még néhány kerületben hozta be az Anerbenrechtet 1898. évi május hó 17-én,** s mely testamentum fenforgása esetén is akarván érvényesülni, azon ellenvetésnek nézett eléje, hogy a törvénykönyv az egyes törvényhozásokat felhatalmazta ugyan arra, hogy a sine testamento való öröklésre nézve az összbíródomi öröklési rendtől eltérjen (Einführungsgesetz 64. sz.); de az Anerbenrecht szerinti öröklés akkor is beáll az új törvény szerint, ha van végrendelet és pedig bárminő végrendelet; tehát olyan is, mely a polgári törvénykönyv egyéb rendelkezéseit, kivált a köteles részt illetőleg, megváltoztatja. Joggal lehet tehát kérdezni, vajon az Einführungs-gesetz idézett cikke a magánügyként is fel akarta-e hatalmazni arra, hogy a köteles részre vonatkozó intézkedéseket megkerülje? (384., 385. ll.) Különben az agrár törvényhozás vezetői egyenesen és bevallottan oda céloznak, hogy a Rentengutok számának minél nagyobb szaporodásával a polgári törvénykönyv öröklési rendje minél inkább látszattá váljék.

Az Einführungs-gesetz 62. cikke («Unberuhet bleiben die landesgesetzlichen Vorschriften über Rentengüter») nyitva hagy egy ajtót a szabad rendelkezés (64. cikk 2. bekezdés) kizárására (338. l.). Kitérő ötlet: Rentengut és Anerbenrechtsgut azonosítása által önellenmondást csempészni a törvénykönyvbe s azt aztán politikai eszközül kihasználni.

Csak néhány szót a könyv többi részeinek megismeretetésére. A bajor viszonyoknak a szerző közvetlen szemtanuja: ezekről szól a harmadik és ötödik értekezés. A vezéreszmék itt is ugyanazok. Csak azon enquête egy-két eredményéről kívánunk beszámolni, mely szerző kezdeményezésére vitetett keresztül 1896-ban (449. l.) az öröklés tényleg előforduló módjai iránt, olyképp, hogy a jegyzőkhöz és járásbíróságokhoz a bajor kormány a tényleges állapotokra vonatkozó kérdéseket intézett s az így összegyűlt aktacsomót szerző rendelkezésére bocsátotta (452. l.). A megkérdezettek nagy része bőven kiterjeszkedett a kérdéseken túl is. Eredményei: az írott jog befolyását a tényleg végbemenő öröklésre általában túlozzák, a paraszt, tekintet nélkül az örökjogra, souverain módon rendelkezik a földjéről, vagy átruházás vagy az örökösársakkal eszközölt egyezkedés útján. Rendelkezésének módját legritkább esetben határozza meg a szokás, hanem egyrészt a hagyaték gazdasági karaktere, másrészt az álláspont, melyet az örökösök kisebb-nagyobb várományi jogosultságára nézve az örökhagyó elfoglal. Abban a kérdésben, hogy felosztassék-e a föld vagy egy örökösnek jusson,

legkivált az első szempont mérvadó (455—456. ll.), míg a másik leginkább határozó, a földbirtoköröklésből kizártaknak juttatandó kártalanítási összegek nagyságára nézve (459. l. 2. bek.). Ez mintegy a természetes nehézkedés törvényének a képe e kérdésekben. A második értekezés az angol földbirtok ismeretes bajainak történeti okait kutatja: e bajok és az öröklési monopolium közti összefüggésről Angliában minden laikus megvan győződve.*

A mi jogunk szellemétől az Anerbenrecht teljesen idegen. A kodifikációban is csak az a kérdés merült fel, legyen-e *egyenlő* örökösödés mellett birtokminimum? A következtetlenség itt felmerülhet veszélyére fejtegetésünk élén már utaltunk. A hitbizományi intézmény azonban importálódott, bár jogunk alapformájával, a *testvéri osztálylyal* szemben kivételes intézménykép (Jegyzőkönyvek V. 136., 139. ll.). A hitbizomány pedig igazságtalanabb még az Anerbenrecht-nél is. A kodifikátorok nézete a «Jegyzőkönyvek» tanúsága szerint ebben megoszlik: a hitbizomány mint intézmény fentartása mellett azonban nem volt felhozható erősebb érv, mint a magyar aristokraczia kiváló államfentartó képessége (Jegyzőkönyvek V. 132. l.) és a hitbizományban nem részes családtagoknak munkára való kényszerítése (Jegyzőkönyvek 133. l.). Mindkét argumentum ott szerepelt a droit d'aînesse és az Anerbenrecht védelmezői táborában (v. ö. Brentano 59., 62., 66., 305., 306. s köv. ll.); mindkét argumentum hamis (v. ö. Brentano 82. s köv. ll., 87., 97. ll.). Mindkettő ellen nyomós érvek egész súlyával szállt szembe Schwarz Gusztáv (Jegyzőkönyvek V. 134—338. ll.) és Zsögöd (Jegyzőkönyvek V. 139—141. ll.). Mégis, csodálatos módon, a bizottság a nézeteltérés dacára sem «megállapodás» t nem provokált abban a kérdésben, vajon a már létező hitbizományok kimelésével — ez magától értetődik — magát az intézményt fentartsuk-e vagy elejtsük, sem pedig azt a plenum elé nem utalta, hanem elsiklott e tényleg sikamlós kérdés felett és belement a részletekbe, dacára annak, hogy a többség (Schwarz, Sipőcz, Zsögöd, Thirring, szemben Lányi, Vavrik és Imling-gel) az *elejtés* mellett nyilatkozott. Ily módon a majdani első tervezetbe belekerül egy intézmény, melynek sorsa akkor, ha a kérdés expressis verbis feltételezett volna, okvetlen a félretétel leendett — s nem hiszem, hogy az nálunk jobb sorsra érdemes volna.

Nálunk, ahol amugyis, és már mai nap, a kötött birtok az ország több mint harmadrészét foglalja el, ahol az összes dunántúli megyékben a hitbizományi birtok jóval (2—23%!) — Jegyzőkönyvek V. 184. l. II.) meghaladja az országos átlagot (Jegyzőkönyvek V. 184. l. II.), ahol a *szántóföldnek*, az ország főtermőerejének, 5—13·16%-a hitbizomány (ugyanott) már *ma*, ahol az egyéb természetű kötött birtokok felszabadítását a földmívelésügyi kormány a maga legfőbb feladatául tekinti (v. ö. a földmívelési miniszter «A korlátolt forgalmu birtokok kimutatása, stb. 1893.» és «A hitbizományi, valamint a községi... birtokok területének... kimutatása Budapest 1894.» című hivatalos kiadványainak előszavait). Nem kell sokat magyarázni, hogy a hitbizományok az idővel nem csökkennek, hanem szaporodnak, ha egyáltalán felállításuk megvan engedve; mire nézve egyenesen lesújtó bizonyíték, hogy amióta nálunk hitbizományok vannak, — 1625 óta — még *egyetlenegy sem szűnt meg* (Jegyzőkönyvek V. 176. l. A)). Mi csökkentse tehát kellő mértékben a számukat? Birtokszabadság felé törekedni és a hitbizományi intézményt fentartani, vagyis a hitbizományok számát szaporítani annyi, mint Penelope vásznát szőni, sem nem helyes örökjogi politika, sem nem következetes agrárpolitika. Mit szólna ehhez — Brentano?

Dr. Meszlény Artur.

* Porosz képviselőházi tárgyalások 1898 május hó 13-án, idézve Brentano-nál 385. l. 1. jegyz.

** E törvény előzményeit, tartalmát, hatását és kritikáját megtalálni Brentano «Die Agrarreform in Preussen» című, most ismertetett fejtegetésének 3. részekép: «Das westphälische Anerbenrechtsgesetz».

* V. ö. Captain Marryat minden politikai tendenciától távol álló ismert elbeszélését: «Peter Simplo».

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hagyatéki tömeg felügyeletével megbízott személy joga és kötelessége.

Az örökösödési eljárást szabályozó 1896. évi XVI. tcz. 14. §-a szerint, a haláleset felvételével megbízott hivatalos közeg tartozik a hagyatékot megbízható személy felügyelete alá helyezni.

A hagyatéki tömeg felügyeletével — őrzésével — megbízott ezen személy jogáról és kötelességéről kívánunk szólni azon esetben, ha a hagyatéki tömeg között esetleg váltók is vannak.

Tegyük fel, hogy oly váltóról van szó, melyen csak a kelet, lejárat, összeg s az elfogadó (intézképezett aláírása foglaltatik, de ezen — saját rendeletre szóló — váltón, a kibocsájtó — vagyis annak neve, kinek részére a fizetés teljesítendő, — feltüntetve nincs, a lejárat, idő pedig oly közel esik, s a váltóadás körülményei is olyanok, hogy legsürgősebb eljárásnak szüksége forog fen.

Nagyon természetes, miként ahhoz, hogy a váltó perelhető legyen, a hiányzó lényeges kellék utólagos kitöltése, a kibocsájtó aláírása, vagyis azon személy megjelölése, aki részére, vagy rendeletére a fizetés teljesítendő, okvetetlenül szükséges.

Megilleti-e hát a jog, a váltó utólagos kitöltéséhez, a hagyatéki vagyon felügyelőjét? Megilleti-e az a jog, mely az 1876: XXVII. tcz. 93. §-ában, a jóhiszemű váltóbirtokosnak biztosítva van s tesz-e különbséget az a körülmény, hogy a tömeg őrzésével megbízott személy — talán — oldalágon öröklési igényrel is bír, habár vérségi összeköttetését, az 1894. évi XVI. tcz. által megkívánt módon (anyakönyvi kivonattal, vagy más teljes hitelt érdemlő okirattal) még igazolnia nem sikerült s hasonló jogczimmel fellepett több igénylő is van?

Nézetünk az, hogy a jóhiszemű váltóbirtokos részére megengedett jog a hagyatéki tömeg felügyeletével megbízott személyt is megilleti, vagyis a hiányzó lényeges kellékeket kitöltheti, magát kibocsájtóként kijelölheti, ily minőségben a váltót aláírhatja s a váltót saját személyében perelheti és pedig tekintet nélkül arra, bir-e öröklési igényrel, vagy sem. Amint ugyanis a csődtörvény (1881. évi XVII. tcz.) 100. §-a a tömeghez tartozó vagyon tekintetében, a képviselői, kezelési, rendelkezési, perindítási jogot a tömeggondnokra ruházza, ugy ezen törvény analogiájából folyik, hogy e jog megilleti, vagy talán helyesebben szólva, kötelességként terheli, a hagyatéki tömeg felügyeletével megbízott személyt is; mert hiszen sem a csőd; sem a hagyatéki tömeget nem lehet — nem szabad — egy perczig is jogi képviselő nélkül hagyni, ha az esetleg bekövetkező elvülés veszélyét, vagy egyéb bekövetkező joghátrányokat kikerülni akarjuk.

És ha a hagyatéki vagyon felügyelője gyakorolhatja saját személyében a perindítási jogot, joggal kell bírnia a per előkészítéséhez is, azaz ő, ki a váltót saját személyében perelheti, a váltónak perelhető állapotba helyezését is eszközölheti, nevezetesen a váltót mint kibocsájtó aláírhatja, s a váltón magát, mint olyant kinek részére — illetőleg kezéhez — a fizetés teljesítendő, megjelölheti. Természetes azonban, hogy a váltó utólagos telepítése neki nem áll jogában, mert ez (telepítés) a Curia 1223/98. számú határozata szerint, a váltó lényeges kellékei közé nem tartozván, a váltótörvény 93. §-án alapuló jog keretén kívül esik s mert ily esetekben a fenforgó körülményekből aligha volna következtethető, hogy a váltónak ily értelemben való kitöltése a kötelezett felek szándékának megfelelt, vagy hogy az adott viszonyok között ez a kitöltés, a váltóforgalomban szokásosnak tekint-

hető; a mely esetekben, a Curia 741/99. számú határozatához képest, az utólagos telepítésnek helye lehet anélkül, hogy felperes (a hagyatéki tömeg felügyelője) bizonyítani tartoznék, hogy: «a külön fizetési hely kijelölésébe, alperesek utólag kifejezetten beleegyeztek.» (Dtár III. f. XI. 109. XIII. 82. XIV. 13.)

Ámde mert a váltó elfogadjával szemben óvás felvételének szüksége fen nem forog, s ő ovatolás nélkül is váltójogi kötelezettsége alatt áll, csakis illetékesség szempontjából élhetne az általa igazolandó utólagos telepítés kifogásával, amennyiben jogtalan telepítés, — fizetési hely kijelölése — által competens bíróságától elvonatott volna s érdemleges kifogásul csupán a többi váltóadások érvényesíthetnek sikerrel, amennyiben a törvényellenes telepítés folytán szabálytalanul felvett óvás a viszkereseti jog fentartására nem alkalmas: kérdés, bemutatandó-e fizetés végett a váltó elfogadónál azon esetben is, ha a kereseti jog csupán ő (elfogadó) ellenében tartatik fen? Azt hisszük: igen.

Az egyenesadás (idegen váltónál az elfogadó, saját váltónál a kibocsájtó) ugyanis — különösen az adott körülmények között, — nem tudhatja, hogy a váltó a lejárat időben kinek birtokában van, s így a méltányosság elve szerint mulasztás nem terhelhetné s ennek következményeivel — jog szerint — sujtható nem volna a fizetési határidő meg nem tartása miatt.

A váltóadásokkal szemben a hitelezőnek törvényileg biztosított sok előnyért, a kötelezettek legalább megkivánhatják azt, hogy tudják, kinek és hol kell fizetniök, mert az: «egyes váltóadásra vonatkozólag nem állhat azon magánjogi elv, hogy a fizetést ő tartozik áthozni a hitelezőnek».

E lap 49. számában dr. Gáspár Gyula igen helyes fel-fogásból indulva ki, üdvözölte a 741/99. számú curiai határozatot, mint a bankok rettegését megszüntető helyes kibontakozást, a Curia előbbeni 1223/98. számú határozatával teremtett kényes helyzetből. Ámde a Curia újabb határozatával: hogy utólagos telepítésnek helye lehet akkor is: «ha a fenforgó körülményekből következtethető, hogy a váltónak ily értelemben történt kitöltése a kötelezett felek szándékának megfelelt, vagy az adott viszonyok között ezen kitöltés a váltóforgalomban szokásosnak tekinthető», — mint dr. Gáspár Gyula is igen helyesen következteti, — csakis a pénzügyi intézetek kétségbeesett helyzetén akart könnyíteni, de ez az eset, az általunk felhozott, hagyatéki tömeghez tartozó váltónál fen nem fogorhat.

Különben mi azt hisszük, hogy a pénzügyi intézetek aggodalma sem volt olyan alaptalan, mint aminőnek azt dr. Gáspár Gyula állítja s aligha lehetett volna úgy korrigálni a dolgot, hogy az intézképezett (elfogadó) neve mellett a szokásos lakhelymegjelölést mellőzzék, mely esetben nyugodtan jelölhetek volna megfizetési helyként, az intézképezett lakhelyétől különböző bármely helyet is, «mert ezáltal a váltó nem vált volna telepítetté, miután egyrészt az intézképezett lakhelye és a fizetési hely közötti különbség a váltóból meg nem állapítható, másrészt pedig az intézképezett lakhelyét meg nem jelölén, megmaradt váltóhitelező joga, a fizetési helynek mint lényeges kelléknek kitöltésére».

A bizonyítás rendje ugyanis következő: A váltóadás köteles bizonyítani, hogy a telepítés utólagosan történt, s ha ez neki sikerült, a váltóhitelezőnek viszont kötelessége igazolni, miként ezen utólagos telepítéshez neki joga volt, mert ebbe a váltóadások beleegyeztek.

Már most igaz, hogy a váltón nem szükséges a fizetési hely pontos kitétele s elég ha az intézképezett neve mellett bármely hely egyszerűen megnevezve van, mely esetben az *vélelmezettik*, hogy ezen hely fizetési hely s egyszersmind az intézképezett lakhelye is. Ámde a jogvélelemmel ellenkezőt igazolni megvan engedve s az intézképezett lakhelyének

igazolása nem nagy nehézséggel jár, tehát könnyen bizonyítható, hogy a váltókötelezett lakhelyétől különböző fizetési hely lett megnevezve, vagyis a váltó telepített, mely esetben aztán az utólagos telepítés jogosultságának igazolása, már a váltóhitelező kötelessége.

De még inkább komplikálódik az eset az óvás felvételénél, mely mindig az intézvényezettelnél, illetőleg elfogadónál, vagy ha a váltó telepített, a telep helyén eszközlendő. Ha már most az intézvényezett vagy elfogadó lakhelye nem helyesen lett a váltón megjelölve: Ugyan kinél, hol, miként és hogyan veheti fel az óvás cselekményének teljesítésére rendelt közeg az ovatolást?

Ismételjük tehát, hogy a pénzintézetek rémülete nem volt ok nélküli, s nem lett volna lehetséges azt a dr. Gáspár Gyula által javasolt egyszerű módon eloszlatni; a kir. Curia «liberális döntését» tehát mi is szívből üdvözljük, s következetes alkalmazását várjuk.

X. X.

Külföldi judikatura.

781. Az életbiztosítási szerződés új és az elővigyázat eszméjéből eredő jogintézmény, amely hasonlít ugyan a harmadik javára kötött ügylethez, — melynél a harmadik részéről történt elfogadás elvonja az ügyletet kötőtől a visszavonás jogát — de azzal teljesen mégsem egy. Az életbiztosítási ügylet ugyanis a harmadiknak közbenjárásától vagy elfogadásától teljesen független, arra csak reményt ruház át, mely joggá csak a biztosított — a szerződés egyetlen és abszolút ura — által meghatározott pillanatban változik át. A biztosított tehát tetszése szerint beszüntetheti a díjak fizetését, a szerződést kénye-kedve szerint megszegheti, a biztosítási összeget lejjebb szállíthatja, a befizetett díjakat egészben vagy részben visszaveheti, új kedvezményezettet nevezhet meg, a kötvényt engedményezheti, elajándékozhatja, elzálogosíthatja. Egyes esetekben azonban a feleknek a szerződési akaratát kell nézni annak megállapítása végett, hogy nem akartak-e oly irányban a szokásostól eltérni, amely a szerződés belső természetével, a nép szokásaival és erkölceivel megfér. Rendszerint az ily szerződésnek csakis az a célja, hogy olyan személyeket megvédjünk a sorsnak viszontagságai ellen, akikhez a biztosítottat a vér vagy a szeretet köteleke fűzi és ebben az esetben csak következetes, hogy a biztosított eltérhet attól a szerződéstől, amely szabad akaratából keletkezett, ha azok az okok megszűntek vagy megváltoztak, amelyek őt annak a létesítésére birták. Ugyanigy áll-e azonban a dolog hitel, azaz olyan biztosítás esetében is, amelynek a célja valamely követelés kifizetésének a biztosítása? Az ilyen biztosítások a gyakorlatban nagyon elterjedtek és tisztességgel szolgálnak, de különbséget kell tenni köztük és az olyan biztosítások között, amelyek tisztán beneficiáriusok. Míg az utóbbiakat a biztosított mindig visszavonhatja, az előbbieket a biztosított addig vissza nem vonhatja, amíg meg nem szűnt az az ok, amely miatt létesült, vagyis amíg a követelés ki nem egyenlített. Ha tehát az adós a díjak megfizetését megtagadja, joga van a hitelezőnek azokat fizetni (az adóstól ezeket vissza is követelheti) és a biztosító tartozik azokat elfogadni, anélkül, hogy a biztosított engedményének a bemutatását igényelhetné. (*Flórenczi felebbviteli bíróság.*)

782. A telek tulajdona kiterjed a telek felett és alatt elterülő területre is. A község tulajdonosa tehát azon földterületnek, amely a nyilvános utak alatt elterül és azon pinczéké is, amelyek azok alatt elterülnek. Ebből az okból szavatol azon kárért, amelyet ilyen pinczének a bedőlése a szomszédnak okozott, míg őt visszkérésre illeti meg az ellen, aki a kérdéses építési hibát elkövette. Csak vis major, pl. földrengés vagy árvíz okozta bedőlés esetében nem állna be szavatolási kötelezettsége. (*Francia semmitlenség.*) (A német polgári törvénykönyv 836., 837., 905. §-ai alapján ugyanigy kellene dönten.)

Közl: Dr. Gold Simon.

783. Nem tekinthető megbocsátásnak vagy megnyugvásnak a férjnek az a tette, hogy miután neje neki hűtlenségét bevallotta, az együttélést vele folytatja azért, hogy erősebb bizonyítékokat szerezzen és ezek birtokába jutván, keresetet indít. (*Római semmitlenség.*)

784. Közokirathamisítást követ el az a közjegyző, aki hatáskörén kívül eső helyen vesz fel egy okiratot és úgy tünteti fel, mintha saját hatásköréhez tartozó helyen vette volna fel. (*Római semmitlenség.*) Közl: Dr. Holló Főzsef.

Különfélék.

A tanúk és szakértők díjainak előlegezése.

A budapesti kir. ítélő tábla polgári osztálya 1900 január 13-án teljes-ülést tart, melynek tárgya annak a kérdésnek eldöntése lesz, hogy a szakértők és tanúk járandóságának előlegezésére a bizonyító fél ügyvédje vagy a bizonyító fél maga kötelezendő-e. Ezzel kapcsolatban felelevenítjük, hogy az alsó-ausztriai ügyvédi kamara 1899 május 24-én beadványt intézett az osztrák igazságügyminiszterhez, melyben azt fejtegeti, hogy az új osztrák perrendtartás értelmében az ügyvédek nem felelősek a tanúk és szakértők járandóságaiért, és ehhez képest azt a kérelmet terjesztik elő, hogy hasson oda, hogy a beadványban említett esetek, melyekben a járandóságok előlegezésére az ügyvédek köteleztettek, és a melyekben ezek erejéig az ügyvédek ellen rendeltetett el a végrehajtás, a bíróságok gyakorlatában ne ismétlődjenek.

Az osztrák igazságügyminiszter 1899 november hó 14-én kelt rendeletével értesítette a kamarát, hogy nem érezvén magát hivatottnak e kérdésben való intézkedésre, felhívta a cs. kir. legfőbb törvényszéket a döntésre, és ez kimondotta, hogy a nem szegénysjogon perlekedő felek megbizottaiként fellépő ügyvédek személyesen és ugyanabban a mérvben felelősek, mint az általuk képviselt felek.

E döntvény indokai eddig még nem tétettek közzé.

A bűnügyi statisztika tárgyában kiadott 5401/99.

I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet jelentékeny újításokat tartalmaz, és ezen, nálunk különösen elhanyagolt kérdésben, lényeges előhaladást jelent. A rendelet az *egyéni lapok* rendszerét honosítja meg, melyeknek kitöltése az igazságszolgáltatás közegei (kir. ügyész, letartóztatási intézet igazgatója) által történik, az adatok feldolgozását pedig az orsz. statisztikai hivatal végzi. A törvényszék (esetleg esküdt-bíróság) előtt büntett, vétség vagy sajtóügyi kihágás miatt folyamatba tett bűnvádi eljárás fejleményeinek fővonásait, a feljelentéstől az elsőbírósági ítéletig a *törvényszéki ügylap* tünteti fel. Az ítélet alá kerülteknek személyi viszonyait, s amennyiben perorvoslat használtatott, a felsőbírósági ítéletet a *törvényszéki egyéni lap* részletezi.

A törvényszéki fogházban letartóztatottak személyi viszonyait, a netán elrendelt előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságra vonatkozó adatokat s a jogerős büntetés kiállítását pedig a *letartóztatott egyéni lapja* tartalmazza.

Hasonló rendszerű adatgyűjtés rendeltetik a jövőbeni ügyekben bíráskodó kir. törvényszékek, a kir. járásbírók, az orsz. letartóztatási intézetek s a javító-intézetek számára. Különös figyelemre talál az előéletre vonatkozó adatok összegyűjtése, melyre nézve a visszaesők megítélhetése szempontjából a legmesszebb menő pontosság kívántatik. Kiterjeszkednek a kérdések az előző szabadságvesztésbüntetések alatti magaviselet, foglalkozás, munkakeresményre. A feltételeken szabadságra bocsátottak is hatályosabb nyilvántartás alá vétetnek.

— **Kézikönyv az esküdtek részére** című munka jelent meg dr. Vámbéry Rusztemtől és A polgár mint esküdt című munka dr. Gonda Dezsőtől. Mindkét könyvre visszatérünk.

Egy vidéki bíróság köréből. Egyik budapesti nagykereskedő ügyfelemnek egy gyöngyösi itálárusnő ellen jóval száz forintot aluli megítélt követelése lévén, az elrendelt kielégítési végrehajtást könyvelője közberjöttével foganatosította, kinek éppen akkoriban Gyöngyösön egyéb dolga is volt. A foglalás alkalmával végrehajtást szenvedett nő kijelentette, hogy a birtokában talált, mintegy 120 frtra becsült összeirt ingók nem az ő tulajdonát képezik s a kiküldött végrehajtó ezen kijelentést meg is erősítette, hozzátévén, hogy tudomása szerint a kérdéses ingók egy korábbi igényper folytán a zár alól feloldattak, de bizonyítékot felmutatni nem tudtak. A lefoglalt ingókat ugyanazon ügyvédi képviselő

mellett külön keresetekkel részben egy gyöngyösi birtokos, részben egy budapesti lakos tényleg igényelte. Az igénykeresetekre kitűzött tárgyalási határnapot ügyfelem tévedésből egy hónapra későbbben jegyezve be naplójába, a tárgyalási határnapon való képviseltetéséről természetesen nem gondoskodott, minek folytán a gyöngyösi kir. járásbíróság az igényelt ingókat külön ítéletekkel a zár alól feloldotta s egészen helyesen a költségeket kölcsönösen megszüntette, de nézetem szerint, már nem egészen helyesen, elmulasztotta törvényadta jogánál fogva az ugyanazon foglalás ötletéből beadott külön igénykeresetek egyesítését. A kézhez vett makacssági ítéletek nagy meglepetésére szolgáltak ugyan ügyfelemnek, de nem akarván magát az igazolás esélyeinek kitenni s az azzal járó költségeket a különben is csekély ügyre rászánni, az ítéletekben megnyugodott. Az egri kir. törvényszék azonban még nagyobb meglepetésben részesítette a végrehajtatót. Igénylő felperesek ugyanis az ítéleteket a költségek kérdésében megfélebbezve, a nevezett kir. törvényszék, mint felebbezési bíróság az elsőbíróági ítélet megváltoztatásával teljesen egybehangzó ítéleteivel végrehajtató alperest összesen 49 frt 60 kr. költségnek felperesek részére leendő fizetésére is kötelezte. Az ítéleteknek megörökítésre méltó indokai így hangzanak: „... a keresetnek a tárgyaláson szóbelileg ismételt tartalma szerint alperes mint foglaltató, úgy végrehajtást szenvedett, mint pedig a bírói kiküldött által arra előzetesen figyelmeztetett, hogy a kérdésben forgó ingók nem végrehajtást szenvedett tulajdonai, illetve, hogy ezek korábbi foglalásokból kifolyólag már többször a végrehajtási zár alól feloldattak, sőt a foglalás után maga igénylő által levélbelileg is értésére adatott alperesnek, hogy a lefoglalt ingók igénylőt illetik tulajdonjogilag s így alperes a foglalás alkalmával rosszhiszeműleg (sic!) járván el... a felperesnek okozott költségek megtérítésére kellett kötelezni». Szegény végrehajtató! Hát még azt sem tudja, hogy az ingók csupán azért vannak a végrehajtást szenvedett birtokában, hogy ezen körülmény őt, mint eladót, hitelezésre reábirja s hogy akkor, ha a végrehajtáskor a végrehajtást szenvedett figyelmezteti, hogy azok máséi, azokhoz nyulnia nem szabad, mert a végrehajtást szenvedett szavaiban kételkednie szintén nem szabad? Pláne, ha a feltétlenül s kivétel nélkül hitelt érdemlő végrehajtó közli vele, hogy amaz ingók már egy ízben a végrehajtási zár alól feloldattak, akkor már meg kell esküdni a végrehajtónak arra, hogy az ingók nem a végrehajtást szenvedettéi. No még ha hegyibe az igénylő levelet is ír a végrehajtónak s ez még sem oldja fel a zár alól az ingókat, akkor azt a konok végrehajtatót, mint az igénylőkre nézve ártalmas embert, legalább is meg kell bírságotolni.

Egy fővárosi ügyvéd.

Nemzetközi Szemle.

— **Amerikai jogviszonyok.** Az északamerikai Unióban, mely 45 állam szövetségéből áll, minden államnak külön bírósága mellett magának az Uniónak is megvan az eljárás minden fokán a maga külön szövetségi bírói szervezete, mely egy, 9 bíróból álló, legfelső szövetségi bíróságból, 9 felebbezési és számos kerületi és járásbírósból áll. E mellett annak a kerületnek, melyben a szövetségi főváros van, külön bírósága van és külön bíróságba vannak utalva az Egyesült Államok elleni ügyek.

A bírákat az elnök a senatus jóváhagyása mellett életfogytig nevezi ki.

A szövetségi bíróságok hatásköre többek között kiterjed mindazokra az ügyekre, amelyek különböző államok polgárai vagy külföldiek közt jöttek létre, továbbá azokra, amelyeknél szövetségi törvény alkalmazandó, sőt valamely állami bíróság által legfelső fokon hozott ítélet ellen, azon az alapon, hogy az ítélet szövetségi törvényt sért, a legfelső szövetségi bírósághoz lehet felebbezni. A szövetségnek bizonyos korlátok között külön büntetőjoga van; törvényhozása kiterjed továbbá a szabadalmi, szerzői és csődjogra; de nem a magánjogra és a szövetségi bíróságok azon állam törvényét alkalmazzák, amelynek területén székelenek.

Az egyes államokban a bíróság rendszerint csak két foku, csak néhány államban három foku, a bírósági szervezet ugyaszólván kivétel nélkül az illető állam alkotmányán alapszik és független a törvényhozó hatalomtól.

A bírákat, egyes államok kivételével, amelyekben ki-

nevezetnek, majdnem mindenütt választják és a választás mindig bizonyos időre, gyakran 12, 14, sőt 21 évre is szól; igen gyakori eset a bírónak újból való megválasztása. A bírák kinevezése is a két legrégibb állam kivételével, melyekben a bírák életfogytig nevezetnek ki, csak bizonyos meghatározott időre szól.

A bírák száma aránylag igen csekély, mert az, hogy a bizonyítás mérlegelése ítélő-jurynek van fentartva, oly ügyekben pedig, melyekben ez nem működik, nagyobb és bonyolódottabb bizonyítás felvétele nem érdekelt ügyvédekre bízatik és az ítéleteket és rendelkezéseket maguk az ügyvédek dolgozzák ki: lehetővé teszi, hogy a bíró rövid idő alatt sok ügyet intézhet el.

Némely államban a törvény megállapítja, hogy a bírónak jogi képesítéssel kell birniok, más államokban a törvény ezt nem írja elő. Kansas-ban előfordult, hogy a populisták az ügyvédek jelöltjeik közül kizárták és laikust választottak bírónak; a választók azután a megválasztott bírót hivatalba lépése előtt hamarosan jogi iskolára küldték. Hogy a békebírák laikusok, gyakori eset.

A bünvádi eljárásban az esküdtszékek nagy szerepet játszanak és büntetteknél a vádalahelyezés is a 16—23 tagból álló, u. n. nagy esküdtszék szótöbbséggel hozott határozata alapján történik, a vádlott felmentése vagy pedig elítélése azonban csakis a 12 tagból álló esküdtszék egyhangú határozata alapján mondható ki és ha az esküdtek meg nem egyeznek, az ügyet újonnan tárgyalják egy másik esküdtszék előtt. A vádlott eskü alatt kihallgatható, vallomástételre nem kényszeríthető és hallgatása sohasem magyarázható terhére.

Ügyvédi kényszer egy államban sincs. Az ügyvédség nincs hivatalosan szervezve, állásuk érdekeinek megvédésére és könyvtárak fentartására az ügyvédek szabadon társulnak.

Az összes ügyvédek a bíróságnak, amelynek hivatalnokai gyanánt tekintetnek, fegyelmi hatalma alatt állanak.

A bíróságoknak igen nagy a tekintélyük. Ennek emeléséhez hozzájárul az is, hogy az alkotmányellenes törvényeket a bíróságok semmiznek tekinthetik és az alkotmányt emellett oly módon magyarázzák, hogy a vélelem majdnem minden gyökeres törvényváltoztatás érvényessége ellen szól. Ezért minden fontosabb törvényt igen kíváncsian tartják, hogy a legfőbb bíróság a törvénynek alkotmányos volta felett határozzon és ennél fogva lehető gyorsan pert tesznek folyamatba, hogy a bíróság állást foglaljon. Így például Illinois államában a telekkönyvi rendszert akarják behozni. A törvény akként rendelkezik, hogy ha a telekkönyvi hatóság a birtokcím megvizsgálása után azt helyesnek mondja ki, egy öt éves időtartam után minden ellentétes tulajdoni igény megszűnik. Az államügyész már most panaszt tesz a telekkönyvi hivatalnokok ellen, alkotmányellenes törvény által teremtett, tehát jogtalan hivatali hatáskör bitorlása miatt. A bíróság kijelenti, hogy a törvény rendelkezése szerint a tulajdonos a telekkönyvi hatóságnak intézkedése által, amely hivatal nem bírói hatóság, (és így kellő jogi eljárás nélkül) nem fosztható meg tulajdonától. Ezen határozat következtében a törvény akként módosított, hogy a telekkönyvi hivatal által való bejegyzést rendes bírói megvizsgálás előzi meg. Ugyanebben az államban törvény hozatott, mely szerint a nők a gyárakban hetenként 48 óránál tovább nem dolgozhatnak. A bíróság kimondja, hogy a nőnek az a joga, hogy munkája felett rendelkezék, a szabadság és a tulajdon joga; ha a törvény tőle e jogot kellő jogi eljárás nélkül részben megvonja: e törvény, mint egészségügyi intézkedés nem igazolható, mert csupán a gyárban alkalmazott nőket korlátozza. A törvény ennél fogva semmis. *Dr. G. M.*

— **Az Egyesült Államokban** egy új törvény megengedi az esküdteknek, hogy a verdiktben kijelentsék a halálbüntetés alkalmazásának kizárását. Ez esetben az elítélt életfogytig tartó fegyházát kap. Ugy látszik, az amerikai törvényhozás is kénytelen tekintettel lenni arra, hogy az esküdtek közül némelyek a halálbüntetésnek semmi esetre sem szolgáltatnák ki a vádlottat.

A fülöp évi tartalommutatóját jelen számunkhoz mellékeljük. A melléklet tartalommutatóját január hóban mellékeljük.

A polgári törvénykönyv tervezetét előkészítő bizottság jegyzőkönyveinek hatodik füzetét, mely körülbelül husz ivre fog terjedni, lapunk előfizetőinek január hó folyamán küldjük meg.